REMBERTI

DODONAEI

MECHLINIENSIS

MEDICI CÆSAREI

STIRPIVM HISTORIAE

PEMPTADES SEX.

SIVE

LIBRI XXX.

Mo. Bot. Garden.
1898

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini.
M. D. LXXXIII.

ipſa volutantur, iam & magna auiditate ramulos & folia depaſcuntur: Officinæ Nepetam appellant, ſed Nepeta propriè (vt ſcripſimus) Pulegium eſt ſylueſtre. Cato in libro De re ruſtica Feliculæ herbæ meminit; ſit ne Cattaria hæc, vel ab ea differens, perquirendum. Germanis hæc Katzen munt: Belgis Catte cruijt: Flandris Nepte: Italis *Gattaria*, ſiue *Herba gatta*. Hiſpanis *yerua Gatera*. Gallis *herbe de chat*: Anglis Cattis mynte: Bohemis kocurnijck.

Temperamentum hæc calidum quoque ac ſiccum obtinet, & quæ aliæ Calaminthes eadem poteſt.

Commendatur ad capitis diuturniores, ventriculi, & vteri dolores, ac morbos ex pituitoſis crudisque humoribus, & ex flatibus natos. Ruptis quoque, ex alto delapſis, ac præcipitatis, cæſis ſuccus cum vino aut hydromelite datus ſubinde confert. Additur & ad balnea, & inſeſſus muliebres, in quibus ad menſes euocandos facit, & ad fœcunditatem conducit.

De Millefolio, ſiue Achillea. CAP. XV.

Millefolium ſiue Achillea.

Millefolium purpurei floris.

MILLEFOLIO ſcapi ſubinde complures ſupra cubiti altitudinem aſſurgunt, teretes, duriuſculi: circa quos folia quidem oblonga, à lateribus variè diſſecta, ac veluti è pluribus commiſſa, quorum ſingula ad tenuia Coriandri folia accedere poſſe apparent: eminent in ſummo vmbellæ orbiculatæ, latæ, quarum floſculi candidi aut purpurei. radices fibras demittunt multas. odore herba eſt non moleſto, ſed medicato.

Naſcitur iuxta aruorum, pratorum, ac hortorum margines Achillea, atque non rarò in ipſis agris fœcundo ac reſtibili ſolo: & frequentius quidem quæ albidi eſt floris.

Flores ac vmbellas profert à Maio in multam æſtatem; ſemina interea perficiuntur.

A Recentioribus Millefolium appellatur. Dioſcoridis eſt ἀχίλλειος & ἀχίλλειος σιδηρῖτις: Latinis Achillea & Achillea Sideritis; quod conferenti hanc cum Dioſcoridis deſcriptione, vel luce clarius eſt. Inuenit hanc (inquit Plinius lib. 25. cap. 5.) Achilles diſcipulus Chironis, quæ ob id Achilleios vocatur, alij Sideritim, apud nos Millefolium vocant. Sunt tamen & aliæ Sideritides, aliud item Panaces Heracleion, de quibus alibi. Apuleius varias huius appellationes adfert, quarum quædam inter nomenclaturas nothas apud Dioſcoridem quoque extant: vt, μυρυόφυλλον, (aut μυελόμορφον) χιλιόφυλλον, σεξπωτικὴ, χρυσιτὴ: Latinis Militaris, Supercilium Veneris, Acrum (aut Acorum) ſyluaticum: Gallis *Bellocandium*, *Vigentiana*: hac

Millefolium minus siue Stratiotes Chiliophyllos.

Osyris.

Chamæpodium scorpioides
L. of. 321

ætate Germani Garben appellant, ſcharffgras/ ſcharffrip/ & Tauſent bladt: Belgæ Geruwe: Itali *Millefoglio*: Hiſpani *Milhoyas yerua*: Galli *Millefueille*: Angli parrowe/noſe blede: Bohemi rzebrisek.

Achillea autẽ, Galeno auctore, facultate Sideritidibus haud eſt diſſimilis, abſtergens videlicet, & mediocriter frigida, cæterùm adſtrictione exuperat. Trita coma cruenta vulnera glutinat, & ab inflammatione tuetur: ſanguinem vndequaque profluentem ſupprimit. Vteri profluuia in vellere oppoſita ſiſtit, tum & inſeſſibus muliebribus addita. aluum fluentem cohibet: & ad dyſenterias vtilis in potu aſſumpta.

Commanducata folia, plerique aiunt, & præſertim recentia, dentium dolores mulcere.

De Millefolio minore, ſiue Stratiote Chiliophyllo. CAP. XVI.

MINVS Millefolium exigua ſtirps eſt, vix dodrantem alta, cuius ſcapos conueſtiunt oblonga quidem, ſed exigua foliola, à lateribus tenuiſſimè diſſecta inſtar pẽnarum ex alis paruarũ aricularũ: vmbellę in taſtigiis rotundę floſculos colore (vt quidem apud Belgas videre contigit) luteos proferunt. tenues fibræ radices ſunt.

Rarius huiuſmodi Millefoliũ reperitur: gignitur autẽ pingui ac læto ſolo, & ſubinde in pratis.

Auguſto menſe flores eius præcipuè cõſpicui.

Stratioten eſſe Millefolium, qui Græcè στρατιώτης χιλιόφυλλος, ipſa apud Dioſcoridem deſcriptio ſatis oſtendit: reſpondet & altitudo ſtirpis; conuenit foliorum forma, in floris colore ambiguitas quædam occurrit, quem Dioſ. album deſcribit: ἄνθη, ait, μικρὰ λόυκα, vt vulgaria habent exemplaria. Andreas autem Lacuna ex veteri codice addit, ὠχρὰ, id eſt, lutei coloris. Recẽtior ætas Millefolium minus, ac Millefoliũ luteum appellat: Officinis ac vulgo incognitum.

Eſt verò & alius Stratiotes cognomento πολύμιος, de quo inter aquatiles ſtirpes Pemptade quarta.

Facultate autem Stratiotes Millefolium præter mediocrem frigiditatem, nonnihil quoque adſtrictionis habet.

Ad omnia ſanguinis profluuia ſiſtenda valde vtilis eſt; & ad recẽtia veteraque vlcera ſolidanda: vulnera quoque glutinat. Sunt verò & qui ad fiſtulas, ait Galenus, vtantur.

De Oſyride. CAP. XVII.

PROCERA & multũ ac valde ramoſa herba Oſyris eſt: altitudo eius bicubitalis, vel altior: color dilutè vireſcẽs; ſcapi ſiue potius virgæ tenues ſunt & rotundę: foliola oblonga, anguſta, tenuia veluti Lini: flores exigui, racematim ſecus folia hærent, herbacei coloris: inde tenui lanugine conditum ſemen, paruum, ac nigricans. fibroſa radix.

Pleriſque Græciæ locis ſpontè gignitur: apud Italos, tum & alibi in hortis ac viridariis ſeritur.

AMPLISSIMIS AC PRVDENTISSIMIS AVGVSTISSIMÆ VRBIS ANTVERPIENSIS CONSVLIBVS, SENATORIBVS, QVÆSTORIbus, Tribunis, Præfectis, Decanis, reliquoque Magiſtratui, Remb. Dodonæus S.

DE STIRPIVM HISTORIA Commentarios noſtros, quos in publicum damus, vobis, VIRI AMPLISSIMI ET MAGNIFICI, offerimus & dedicamus. Quod non repentina aliqua voluntate, aut fortuito ductu, ſed ex ſingularis obſeruantiæ vetere affectu à me factum, vt perſuaſum habeatis maximè opto. Neque etenim iam pridem, ſed dudum & à multo tempore obſequium vobis, & veſtræ huic, cui præſidetis, vrbi, præſtare aliquo poſſe modo deſideraui. Verùm hoc cùm nullo officio hactenus declarare potuerim, huius noſtri operis dedicatione nunc oſtendere, aliqua decreuimus ratione. In deſcribendis autem hiſce de ſtirpibus Commẽtariis quid pręſtitum ſit, licet fortaſſis plerique à nobis prolixa oratione narrandum exiſtiment: maluimus tamen id aliorum ac æqui Lectoris iudicio deferre, quàm de noſtris lucubrationibus multa prædicare. Affirmare tamen ac profiteri nihilominus (& quidem, vti ſperamus, citra arrogantiæ notam) audemus, nos laboraſſe, & omni ſtudio anniſos eſſe, vt clarè, dilucidè, & quàm commodè fieri potuit, breuiter (ſucciſis ſuperfluis) ſingularum ſtirpium hiſtoriæ ſiue deſcriptiones proponerentur: deinde in certas claſſes ordine quàm licuit commodiſſimo atque expeditiſſimo digererentur. Hæc autẽ quo labore, vel cuiuſmodi cura ac induſtria à nobis ſint præſtita, facilè is cognouerit, qui ſtirpium multitudinem in hiſce Commentariis deſcriptarum, ac varietatem earum obſeruare; & cur in ſex Pemptades ſiue Lib. xxx. hi à nobis ſint digeſti, attentius expendere volet. De huius verò Auguſtiſſimæ Vrbis eximiis, raris, & præclaris dotibus fieri quoque poteſt, vt & multa à nobis expectentur, veluti operis noſtri hæc ad vos huius vrbis Præſides, ampliſſimi viri, nuncupatoria epiſtola poſtulare videtur: ſed adeò multa, adeò magna, adeò eximia & præclara ſunt, quæ hanc exornant, illuſtrant, ac commendant, vt breui præfatione enumerari nequeant, & pluribus omninò verbis, prolixaque oratione deſcribi

oporteant. Siue enim antiquitas vrbis, aut limitis eiùs, ſiue ſitus, ſiue maxima commoditas, ſiue elegantia, vel alia eiuſcemodi haud pauca expendantur, vel etiam Principes, qui huic dominati ſunt, proponantur, nuſquam non ampliſſima locupletiſſimaque ad dicendum & ſcribendum ſeſe offert materia: maior certè & copioſior, quàm à nobis anguſto tempore ac pro dignitate ſua tractari ac expoliri queat. Antiquitate enim in primis hæc vrbs nulli cedit, ſi limes eius conſideretur. Eſt autem hic appellatorum olim Ambiuaritarum, quorum Iulius Cæſar in Commentariis ſuis de bello Gallico meminit. Si etenim huius verba diligenter expendantur, non alij poterunt eſſe Ambiuaritæ, quàm qui limitem Antuerpienſem incolunt ac habitant. Refert ſiquidem Iulius Cæſar, Vſipetes & Tenchteros Germanos, occupatis Menapiorum ſedibus, magnam ſui equitatus partem ad Ambiuaritas trans Moſam prædandi frumentandique cauſa miſiſſe, atque eos aliquot diebus abfuiſſe, cùm ad ipſum horum legati mitterentur: qui reſponſo accepto, poſt tres dies ſe, re deliberata, reuerſuros dixerunt. Tantam temporis moram interponi cupientes, vt interea equites, (prout veriſimile) qui expectabantur, adeſſe poſſent. Ex quibus ſanè Ambiuaritas vltra Moſam etiam remotiora loca occupaſſe, & haud anguſtis finibus comprehenſos fuiſſe, ſatis apparet. Alioqui ſiquidem opus non fuiſſet, longioris temporis moram, ad equitum reditum deſiderari. Nam ex proximis & vicinis redire citò integrum fuiſſet. Iam & magna equitatus pars, non niſi ad amplè patentia loca mitti potuit. Confederant autem Vſipetes & Tenchteri illo tempore haud procul à confluente Moſæ ac Rheni, hoc eſt, in eo noſtra hac ætate nuncupatæ Geldriæ tractu, qui infra Neomagum ciuitatem, inter Moſam ac Vahalim Rheni partem à Moſa receptam, ſitus eſt. Ab hoc Geldriæ agro vltra Moſam latè patentia & remotiora loca ad Ambiuaritas pertinent. nempe ab appellata Buſcoducis ciuitate ad ripam Scaldis vſque: tota nempe illa regio, quam aliquando ſalo ſubfuiſſe non obſcura indicia ac veſtigia oſtendunt; prius videlicet quàm aggeribus erectis maris littora, & fluuiorum ripæ coarctarentur: quæ idcircò & Antwarpten (Latinè alluuio aut adiectio dixeris) nuncupata fuit. Vocem Cæſar, quoad potuit, proximè exprimere conatus, huius incolas Ambiuaritas dixit. Et populorum hoc fuiſſe, non oppidi, præterquàm quòd ex Iulij Cæſaris Commentariis ſatis patet, teſtatur quoque & Audoënus in vita D. Eligij, quem ſcribit in Flandris laboraſſe, ac in Andouerpis iugi inſtantia pugnaſſe: circa annum à Chriſto nato VI^c. XL. Ex his autem manifeſtum ac euidens, antiquiſſimam eſſe Ambiuaritarum ſiue Andouerporum gentem, ac nullis Galliæ Belgicæ, ſiue inferioris Germaniæ regionibus aut populis ætate poſthabendam.

bendam. Referuntur autem Ambiuaritæ ad eos, quos Ptolomæus Geographiæ lib. II. Tongros appellat, quorum ciuitatem Aduacutum esse tradit: Ab hac ciuitate Iulius Cæsar ipsos populos Aduaticos pro Tongris nominasse videtur, qui & ipsos Belgis annumerat: Galliæ Belgicæ terminum Rhenum constituens. Plinio verò Naturalis historiæ lib. IIII. Tongri siue Aduatici, Germani sunt. Toto hoc, inquit, mari (Germanico videlicet) ad Scaldim vsque fluuium Germaniæ accolunt gentes haud explicabili mensura. Et sanè si linguæ & morum ratio habeatur, olim Tongri siue Aduatici dicti, atq. cum his Ambiuaritæ, quorum maxima pars Brabantiæ agro continetur, Germanis citiùs, quàm Gallis erunt annumerandi. In hoc autem Ambiuaritarum latè patente territorio olim ædificatum extat oppidum, quod ab ipsa ditione nomen accepit, & modò retinet, Antwarpten dictum: reliqua, vel saltem maxima agri parte, à Campano quodam Campaniæ nomine (vt creditur) mutuato. Quo autem tempore ædificatum istud fuerit, licet historiæ apertè non referant, peruetustum tamen & ipsum esse satis constat. fuit enim circa annum Domini VIII^c. XXXVII. à Nortmannis occupatum, direptum, & igne deuastatum, & ante illum annum multò antè haud dubiò constructum ac habitatum. Felicissimis autem auspiciis, hoc oppidum construi ac habitari cœptum est; id quod sæpius aucta, amplificata, nunc ampliſſima & celeberrima vrbs manifestè ostendit. Initio quidem exiguum fuisse oppidum, non modò porta, sed & veteres aliquot restantes muri pleniſſimè docent. Accepit verò deinde istud haud exigua incrementa, & non semel quidem, sed sæpiùs accessionibus nouis insigniter creuit ac amplificatum est. Prioris incrementi testes sunt viæ ac vici publici à mœnibus nomen retinentes, tum & portæ quædam non ita dudum dirutæ. Et tametsi cùm istis terminis ac muris contineretur, non exigua foret ciuitas, accedente tamen populi multitudine, & ciuium numero multipliciter adaucto, citò etiam in maiorem ciuitatem creuit, eam amplitudinem magnitudinemque consequuta, quam visa est habere anno XV^c. XLII. cùm à Martino Rossemio aliisque coniuratis, aliquot diebus obsideretur. A quo rursus tempore non solùm compluribus vicis, & magnificis ædificiis exornata est, sed & haud mediocre auctuarium à Septentrionis parte, mœnibus latè extensis, accepit: veluti & à pauciſſimis annis ad Meridiem huic quoque ampliſſima accessio facta est: occasione videlicet castri, à Duce Albano erecti, quod nunc ex parte dirutum ad vrbis amplificationem, & murorum extensionem, opportuniſſimam occasionem præbuit. Si verò & de situ huius vrbis quædam adducenda: Notiſſimus quidem hic est, & quidem non ad maris littus positus, sed ad dextram Scaldis ripam, XVII. aut XVIII.

(plus minus) horarum, ſi pedibus metiri liceret, itinere ab Oceano diſtans; loco videlicet periculis & tempeſtatibus minùs expoſito, & ab exorbitantis maris fluctibus ac inundationibus ſatis tuto; nec ita tamen longè à mari, quin commodè altiſſimo æſtu, quo Scaldis Oceani vndis ac veniliis obluctans attollitur, retrorſumque fluit, magnæ ac onerariæ naues in portum appellere queant. Quem adeò habet oportunum, vt quæuis onera & merces, facilè & haud magno negocio eximantur. Facit verò & ad huius Vrbis celebritatem non parùm, quòd in huius portum, ex omni orbis terrarum parte, omnis generis merces aduehantur: ſic vt tametſi in extremis Galliæ Belgicæ finibus Antuerpia ſita ſit, in medio tamen orbis poſita, ac vniuerſi orbis forum eſſe videatur, & verè meritoque ad hanc applicari debeat, quod de Morinis haud inelegans noſtri temporis Poëta his verbis ſcriptum reliquit:

Extremi, fateor, ſunt Morini, tamen
Si merces videas, ſi populos, ſi opes,
Concurſusq́, ratesq́, in medio ſitum
Orbe, Orbis referes forum.

De elegantia verò tantæ vrbis, vicorum, & viarum ſplendore, vel nitore, ædificiorum magnificentia, commoditate, ornatu, ſuburbiorum laxitate, hortorum amœnitate, atque in his naſcentium herbarum ac florum varietate, non pauca etiam ſcribenda occurrerent, niſi de his tacendum, quàm ſcribendum potius videretur: adeò enim omnium oculis expoſita hæc ſunt, vt pluribus verbis celebrari non referat. Quod ſi verò ad huius vrbis dignitatem, auctoritatem, & gloriam non parum conferant, qui primi extiterunt limitis Antuerpienſis ad Scaldim Sacri Romani Imperij Marchiones, & vnde iſti & quando initium ſumpſerint, non poterit non maximum dignitatis incrementum huic, vel hinc quoque accedere. Nam qui olim huius Marchionatus principatum obtinuerũt, vel ipſi magni & potentes Principes fuere, vel maximorum, fortiſſimorum, ac potentiſſimorum Ducum, Regum, ac Imperatorum progenitores. Primus autem huius Marchionatus Princeps extitit Anſbertus ſiue Anſelbertus, Vauberti & Lucillæ Zenonis Romanorum Imperatoris ſororis filius: Vaubertus verò patrem habuit Alberonem Clodionis Comati Franciæ Regis filium, à Meroueo ipſius tutore regno orbatum: qui occupata Arduenna ſylua, complura cum Meroueo ac eius filio Childerico bella fortiter geſſit. Vaubertus autem iſte inter Principes in honore habitus, & eximia virtute commendatus fuit. Ex Argotta autem Theodemiri Gotthorum Regis filia, & Theodorici Gotthorum in Italia Regis ſorore natus: horum amicitia & affinitate fretus, Meroueum atque eius ſucceſſores haud magni faciebat.

bat. Bellum verò gerente Clodoueo Francorum Rege, qui poſtea Ludouici magni nomen obtinuit, cum Alarico Viſegotthorum Rege, Toloſæ regni ſedem habente, & Alberonis liberos omnesque Clodionis Comati nepotes ac affines ſeueriſſimè perſequente, Vaubertus liberos ſuos ad Zenonem Imperatorem miſit, à quo ſenatorio honore donati ſunt. Anſelbertus verò, etiam ſenior, perpetuam ac hęreditariam Sacri Romani Imperij ad Scaldim Marchionatum deinde à Iuſtiniano Imperatore obtinuit. Huic vxor contigit Blitildis Clotarij Francorum Regis filia: Ludouici Magni filius hic erat, & Sueſſionum primùm, deinde mortuis fratribus, Franciæ quoque totius Rex, qui Anſelberto genero ſuo Moſellanicam prouinciam à ciuitate Metenſi ad Coloniam Agrippinam vſque Ducatus titulo permiſit. Ab hoc autem Anſelberto, primo illo Sacri Romani Imperij Marchione, originem habet nobiliſſima ac omnium hiſtoriis celebrata Carolinorum ſtirps. Anſelberto ſiquidem fuit filius Arnoaldus; huic verò Arnulphus, cuius filius Anſigiſus Beggam vxorem habuit Pipini Landenſis filiam, ex qua natus Pipinus, cognomento Craſſus, Caroli illius Martelli pater, qui rebus valdè fortiter geſtis, multisque victoriis celebris, maximam ſibi apud Francos auctoritatem & potentiam conciliauit. Carolo Martello progenitus eſt Pipinus Breuis dictus: Chilperico Regis filio ſubmoto, Regni Franciæ gubernationem & diadema hic accepit, annuente Zacharia Romano Pontifice. Pipino huic ſucceſſit Carolus, qui propter res domi foriſque fortiter geſtas, frequentesque de hoſtibus partas victorias, Magni cognomen aſſecutus eſt, & tandem Romanorum Imperator ac Auguſtus ſalutatus, ad Germanos Imperij dignitatem tranſtulit. Numerantur verò & inter huius vrbis, & Sacri Imperij Marchiones & alij rerum geſtarum magnitudine illuſtres celebresque Principes, vt Gozelo ſiue Gothelo, tum & ex hoc natus Gothefridus, item & huius rurſus filius Gothefridus, præſtantis ingenij vir, ſed gibbo deformis, Lotharingiæ inferioris Duces, Henrico III. IIII. & IIII. Romanorum Imperatoribus AAA. gratiſſimi ac amicitia coniunctiſſimi. Horum temporibus Marchionatum Antuerpienſem in nõnullis veteribus monumentis reperitur, pręter alia loca, vniuerſam quoq; Vaurienſem ſyluam (vulgò **Wauerwald** tunc dictam) complexam fuiſſe. quæ illa ætate ab **Heyſt**, non incelebri Brabanticæ Campaniæ pago, àduſque Baſrodium, infra Teneramundam ad Scaldim ſitum, & ſupra vtrumque Nitham, tum & Diliam extendebatur, Rumeſtam ac Mechliniam comprehendens. Ab iſtis autem Principibus originem ac vitæ incunabula ſumpſit Gothefridus ille Magnus, Bullonij Comes, ex Itta nempe Gothefridi Gibboſi ſorore natus, qui profectionem ad Hieroſolymam ſuſcipiens, feliciter etiam perfecit, &

Vrbe potitus, Rex eius coronatus; quam deinde firmauit, & ſequacibus ſuis aliquot annis poſſidendam reliquit. Debent verò & Duces, Reges, & Imperatores alij non pauci generis ſui primordia Sacri Imperij & huius vrbis Marchionibus, nempe ex Gothefrido Barbato Brabantiæ Duce maternum genus agnoſcentes: veluti Ioannes Burgundiæ Dux, ex Ludouici Flandriæ Comitis filia procreatus, quæ auum habuit Ioannem Brabantię Ducem, ex Gothefrido illo, intermediis tamen aliquot, progenitum. Ioannis filius Philippus fuit Bonus; nepos verò ex Philippo Carolus Audax, filiam cuius vnicam Maximilianus primus Romanorum Imperator vxorem habuit. Ex qua deinde multi Duces, Reges, Imperatoresque potentiſſimi prodierunt, quos noſtra vidit & agnouit ætas.

Cùm igitur tanti Principes, Duces, Reges, ac Imperatores Sacri Imperij ac huius Vrbis Marchionibus vitæ ſuæ initia ac primordia accepta referant, non poterit non iſte Marchionatus & Vrbs hæc reliquis & nobilitate & dignitate potior haberi, quæ alioqui magnificentia, mercatu, opulentia, ſplendore, alias ciuitates ſuperat ac longè antecellit. Hæc autem qualiacunque breuiter de huius Vrbis præſtantia à nobis prolata, non in hoc ſcripta exiſtimari debent, vt huic tantæ Vrbi gloriæ aliquid hinc acceſſurum ſperemus, ſed ne vel ſtudio vel officio defuiſſe videremur, & quorundam, ſi non plenè, aliquatenus tamen expectationi ſatisfieret.

Veſtrarum nunc erit partium, AMPLISSIMI VIRI, nõ modò hęc, ſed & Commentarios noſtros de ſtirpibus, vobis inſcriptos, grato benignoque animo ſuſcipere; quos optamus tantam ſtudioſis vtilitatem conferre poſſe, quantam hæc Vrbs rerum venalium copia ac varietate vniuerſo orbi commoditatem præbet. Quam, Deum Optimum Maximum rogamus, vt feliciter florentem ac incolumem quàm diutiſſimè conſeruet, ac ſimul, vt & conſilia veſtra ad ſui nominis gloriam & honorem dirigat.

Antuerpiæ An. M. D. LXXXII.

IOHAN.

IOHAN. POSTHIVS
REMBERTO DODONÆO
MEDICO CÆSAREO S.

REMBERTE, *ingenio præstans vsúq; medendi,*
Et fama Eois cognite & Hesperiis,
Eia age tolle moram, doctosq; emitte libellos,
Dura nimis longum quos tua cura premit.
Congestum multos emendatumq; per annos
Fac tandem in lucem prodeat illud opus:
Quod tener ediscat Phœbi curantis alumnus,
Quódque terat medica factus in arte senex,
Siue potestates herbarum inquirat & vsum,
Siue animum variis pascat imaginibus.
Quin tua mirantes etiam monumenta puellæ
Lustrabunt cupidis omnia luminibus.
Halantésque legent in serta recentia flores,
Et gratum quicquid naribus esse queat.
Inde suas quoque promet opes qui pharmaca miscet,
Siue tibi Cæsar, villice siue tibi.
Discet & ex illis coquus ingeniosior hortis
Adparet vt domino fercula rara suo.
Te Bacchus, te flaua Ceres, te rustica turba,
Te Satyri, & Fauni, Naiadesque canent.
Fortunate, tua frueris qui laude superstes:
A Ioue quid magno maius, amice, petas?

AD

AD D. REMBERTVM DODONÆVM
REI MEDICÆ, ATQVE HERBARIÆ CONSVLTISS.

STIRPIBVS hîc lucem vitæ Dodonæe dediſti:
Illæ etiam famæ, & ſeclis tua nomina ſeris
Tranſmittent, calamiq́ tui, ingeniiq́ laborem,
Egregium, nitidum, verum, ſolidumq́ laborem.
Excurrat mea Muſa libens, prælongaq́ texat
Eulogij pia penſa tui, ſubſtringeret auram
Ni validam affectus, veterisq́ incendia amoris
Ventoſi obſequij, palpiq́ metus: ſimul horrens
Ne culpa ingenij, ingenij tua grandia carpam;
Deniq́ ne ſtolidusq́ ſtyliq́ ſuperfluus errem ad
Prouulgare vetus, vino non eſſe bono plus
Vlla opus appenſa herba ederæ, vitisq́ flagello.
Ergo modò hoc tantum cape, Vir clariſſime, pignus
Dulcis amicitiæ, & manſuri pignus amoris.

Iacobus D. F. P. N. Suſius.

LAVS

LAVS REI HERBARIAE

AVTHORE FRANCONE

ESTIO GORCOMIO.

ET querimur celeréſque colos, annóſque fugaces,
Et maturantes abſcindere ſtamina Parcas,
Praconéſque necis properare in vertice canos;
Cùm bona tot nobis tellus producat & vnda,
Cùm nos diuinis munitos mentibus ille,
Ille opifex rerum ſpatioſi prouidus orbis
In medio poſitos rimari iuſſerit, vndè
Auxilium miſeris poſcamus caſibus, & cum
Pharmaca tot paſſim lethi tardantia pennis
Larga ſui Natura dedit, ſic obuia cuique
Vt calcanda etiam pedibus nolentibus eſſent.
Nam quid tam vile eſt, ſua vis, ſua lege perenni
Munia cui deſint, cælóque potentia ducta?
Aſpice florentes inculto germine campos
Sponte ſua veſtire ſolum, glebáq; feraci
Non expectatas vlli prorumpere ſtirpes.
Haud oculos ſolùm vt paſcant, naréſq; ſagaces
Detineant blandum latè fragrantibus auris,
Intus maior ineſt vigor, & latet abdita in imis
Viſceribus vulgo non obſeruata poteſtas,
Quæ cymbam poſſit reuocare Charontis, & acrem
Fallere Perſephonen, Ditíq; auertere prædam,
Miremur reduces nunc vt minus Æſonis annos,
Canitiémq; nigris ſubitò ceſſiſſe capillis.
Hippolytus crimen ſcelerata turpe nouercæ
Dum fugit, & patrium pudet inceſtare cubile,
Arida dum celeri metitur littora curru,
Et mœſtus ſuperóſq; Deos teſtatur & imos:
Extemplò vaſta tollens ſe mole per vndas
Bellua turbat equos; illi diuerſa petentes
Hac illácq; ruunt, nec iam patiuntur habenas,
Excidit infelix, animámque per auia fundit
Implicitus loris, & inundant ſaxa cruore.
Ingemuit nemorum viduata ſatellite virgo,
Et mota ingenti planxit Dictynna dolore:
Te tamen arcebo Stygiis, niſi fallimur, vmbris

Nequa-

Nequaquam frustra studiis operate Dianæ
Caste puer, viues, & habent hæc fata regressum.
Dixit, & his verbis Epidauri exorat alumnum:
Herbarum succíq; potens, tibi templa, tibi aras
Mortales statuent, mercésq; erit vltima cælum:
Si meus est frater genitor tuus, annue nobis,
Et titulis Triuiam patiâre accedere vestris;
En meus Hippolytus furiis distractus equorum
Dum patris inuicti fœdare cubilia vitat,
Incestæq; pudens renuit commercia Phædræ,
Scilicet vt referat præcium pietatis amarum,
Pallidus in ripis et sanguinolentus oberrat
Quà limosa palus stat pigra immobilis vnda,
Multáq; in exigua transmittit millia lintre.
Forsitan & metuit cladis terrore recentis
Ne noua Lethæo se bellua gurgite tollat.
Hîc opus arte tua est, valido medicamine siste
Præproperos manes, vitámq; in membra reduce:
Magna peto, sed magna potes, tibi Cynthia supplex,
Audi amitam Diis chare tuam, Numénq; triforme
Te nunquam credas nulla mercede rogare.
Jussa facit senior, laceróq; recolligit artus,
Vitalémq; animam pollentibus ingerit herbis,
Et vacuas succis venas medicantibus implet.
Victa pedem mors atra refert, Theseïus heros
Viuit, habétq; sacros inter sua numina lucos
Vallis Aricinæ custos, & Virbius audit
Ex re nomen habens; at Pasiphaëia nostos
Flet, totóq; dies, fraudémq; scelúsque fatendo
Plurima se incusat, mortemq́; miserrima quærit.
Tantus inest herbis vigor & vis insita cælo,
Graminibúsque sua est vel vilibus addita virtus.
At rudis olim ætas mundíq; nouitia pubes
Non fruticum vires, non auxiliare notabat
Robur, & euulsis innata iuuamina plantis,
Et foliis nullam, nullam radicibus vllis
Spem credit morbos tollentis inesse medelæ,
Eq; laboratis cultæ Zephyritidos hortis,
Floreq; tot passim vario radiantibus aruis
Friuola nil præter delectamenta petebat.
Pulchra Deos vno donec Latona gemellos
Enixa est partu, & firmo stetit insula fundo

Nata Aquilone graui iactari Delos & æstu.
Illa Panomphæi ſoboles tum clara tonantis
Extulit os ſacrum, patulóq; ſalutifer orbi
Suppetias miſeris primus tulit author Apollo,
Mille opifex rerum, nec tantùm callidus arcu
Figere lunato diris animata venenis,
Sternereq; ingentem miſsis Pythona ſagittis;
Sed Libycum virus, ſed noxia queq; per orbem
Viribus herbarum, ſuccóq; medente fugare,
Atráq; vipereos hebetare in vulnera morſus.
Ille etiam ſi tetra lues, ſi tabida cœli
Corrupti vulgus contagio ſerpat in omne,
Si grauis autumnus, rabido vel Sirius aſtro
Aëra contriſtet, vitiet fontéſq; lacúſque,
Multiplicétq; rogos numero ſine lethifer annus,
Igne vaporatas contuſis frondibus ollas,
Poculáq; inſtituit lento medicata camino,
Edocuitq; quibus cedat febris arida plantis,
Quæ peſtem, aut acrem pleuritida potio ſiſtat.
Tunc honor immenſus per terras protinus omnes
Arboribúſq; ſatíſq; fuit, tunc ſtirpibus ingens
Gloria, nec luctæ tantum liquor aptus oliui,
Nec placuit tantum ſapida dulcedine lotos
Orbatura ſuis Ithacénq; Saménq; colonis.
Tunc Myrrhæ lachrymis decus & laus plurima vênit,
Et ſua maieſtas ſudatis cortice guttis.
Sed neque Panchæos memorare ex ordine odores,
Balſamáq;, & Coſtum, & baccam frondentis Acanthi,
Diuitiasq; Arabûm, & ferientes æthera ſyluas
Cura mihi, noſtris ſunt terris roſcida Tempe,
Et nemus Alcinoi, & pictis viridaria campis;
Nilq; adeò abiectum eſt, nihil eſt tam vile, ſacratum
Quin medicamen habet, bulbo maluæq; poteſtas
Eſt ſua, & vrticis; mentes adhibete fidemq;
Mortales multa ſcrutati indagine, numen
Non deerit, Superiq; volunt ſua munera quæri,
Munera fatidico quæ poſtquam Cynthius ore
Nudauit penitus, iuſſitq; ediſcere cunctos,
Succedens patriis Epidaurius artibus orbem
Impleuit meritis, & quamlibet ictus auitis
Fulminibus cælo potitur tamen, & Deus aſtra
Poſſidet; huic ſolers ſubiit Podalirius, & qui

Crura Philoctetæ Lernæo tarda veneno
Sanauit nulli concedens arte Machaon.
Hinc ope Pæonia, postquam experientia creuit,
Et caligantes tenebras vafer expulit vsus,
Quilibet exultat; iam maximus ille Galenus,
Hippocratéſq; ſacer Parcis extendere fila
Præcipere, atque hominum prohibere incidere fata.
Indoluit, ſtupuítq; Charon, naulúmque minutum
Littore paulatim vacuo decreſcere ſenſit,
Otiáq; indixit ceſſantibus Æacus vmbris.
Quo non diuinæ prorumpit mentis acumen,
Ingeniúmq; ſagax? præclara reperta nepotes
Ne lateant ſeros, ventura in ſæcula gnaui
Mandarunt patres victuris omnia chartis.
Iámque malis hominum per tot creſcentibus annos
Arſq; ſalutaris ſimul atque induſtria creuit,
Magnáq; per terras medicorum turba patentes
Luctatur fatis, ſpoliſque ſuperbit Auerni.
Parcite mortales minitantia ſydera cæli
Reſpicere, & nimium rebus trepidare futuris,
Si lugubre micet cauda flammante Cometes,
Sanguineæq; faces, ſi lapſi gutta cruoris
Nil leue portendat, gladiíque per aëra ſtricti,
Plurimus éque polo deſcendat tabidus ignis;
Iam contra parat arma catus, diríſque minatur
Exitium furiis, & mortem prouocat ipſam.
Herbarum fruticúmque ſciens, vir maximus arte,
Maximus ingenio, patriæ noua gloria noſtræ,
Laúſque ſuis ingens non vno nomine Belgis
Rembertus ſpes magna hominum, & tutela Deorum;
Quem Dodonæo ſeductum vertice Phœbus
Edocuit, magníque Iouis decreta recluſit;
Hic opus exacta nouies trieteride terſum,
Sudatúmque diu, multáque incude nouatum,
Inuidiam facturum Erebo, populóque ſilentûm
Parturit, humanæ miſerans incommoda gentis,
Quo nihil vtilius, dilucidiúſque vetuſtas,
Non ætas par noſtra tulit, per ſéque coruſcum,
Interpréſque ſui, nebula tenebríſque remotis
Externæ nil lucis eget; ſed qualis in aſtris
Ipſe laboranti defecta luce ſorori
Succurrit Titan, & ſtellas lumine paſcit

Largus

Largus opes proprias diffundens ſolus in omnes,
Sic hoc Scriptorum veterum monimenta volumen
Illuſtrat ſplendore ſuo, noctémque recentum
Arte noua pulſa penitus caligine nudat.
Iure igitur viuax, omníque perennius ære
Maieſtate ſua ſtabit, nec firmius vllum
Olim cudit opus vapidæ fornacibus Ætnæ
Cyclopum laſſata manus, ferróque coactæ
Sudantis rara ſub veſte Pyracmonis artes
Sentiſcent æui cariem prius, & ſolida ſpe
Fraudatus Steropes operam plorabit inertem.
O quæ fama tuas olim ſectabitur vmbras?
Venturi quantus populi memoraberis ore
Dodonæe pater? quanto celebrabere plauſu?
Cùm tibi ſe paſſim debebunt plébſque, patréſque,
Seruatíque ſenes, ignaráque virgo mariti?
Funera quid metuis? viuet poſt buſta ſuperſtes
Pars immenſa tui, nullóque taceberis æuo,
Atque ipſo à ſenio ſumet tua gloria vires.
Nam priùs aſtra polum toto radiantia cælo
Deſtituent, ſteriléſque fragoſum littus arenæ,
Fnq; autumnali noua palmite gemma tumebit,
Et pede preſſa fluet tepido vindemia vere,
Quàm taceant nomenque tuum, laudéſque minores,
Irritáque intereant operæ conamina veſtræ.
Vtq; ſemel dicámque ſimul, niſi me omina fallant,
Vna eadémque dies luſtris labentibus orbi
Atque operi fatalis erit, paritérque peribit
Ille tuus ſudor, pariter chaos omnia mæſtum
Confundet, cælum terris, atque ignibus vndas.
Interea iam ſume lubens pro tempore Muſis
Remberte auſpicibus quaſcumque propino tuarum
Primitias laudum, & iam nunc aſſueſce futuris,
Ac meritis dudum quæſitos concipe faſtus.

REMB. DODONAEVS
LECTORI S.

INGENVVM ac liberale ſemper habitum fuit, amice Lector, agnoſcere quorum vel ſcriptis vel opera quis adiutus fuerit ac promouerit. Quam ob cauſam cùm nos in deſcribendis Stirpium hiſtorię Pemptadibus iſtis non modò plurimorum veterum, ſed & recentiorum noſtrique temporis ſcriptorum teſtimoniis vſi ſumus, nomina quoque omnium aſſcribenda putauimus, ex quorum videlicet monumentis ac poſteritati relictis ſcriptis nos prpfeciſſe & adiutos inficiari haud poſſumus. Adiecimus verò & horum ſimiliter nomina, (ſed tamen ſeorſim) ex quorum hortis nobis copioſa locuplesque ſubinde præſtita eſt ſtirpium multitudo, & coràm videndarum cognoſcendarumque copia & poteſtas facta: tum & eorum, qui etiam vel aridas & alia quædam ad nos, ſiue ex Italia, aut ex Germania, vel aliunde miſerunt. Vtriſque autem nos plurimum debere vti agnoſcimus, ita & non paucis locis teſtatum etiam eſſe voluimus. Icones autem plurimas quidem noſtra opera & cura iam olim delineatas fuiſſe facilè agnouerit, qui frumentorum, florum, & coronariarum, purgantiumque hiſtorias cum appendice prius habuerunt aut viderunt. His acceſſerunt non paucæ (præter nonnullas nouas & antè non editas) & me quidem procurante ſupra aliquot annos expreſſæ, quæ in vernaculis ac Gallicis de ſtirpium hiſtoria commentariis à Ioanne Loëo quondam editis extant: reliquæ partim ex Caroli Cluſij, ſed plures ex M. Lobelij obſeruationibus acceſſerunt. Quod quidem nobis ea de cauſa licuit, quòd omnes noſtras in ſuis obſeruationibus ipſe Lobelius inſeruerit: ſed tamen haud præter conſenſum & voluntatem noſtram, & ſub conditione, vt viciſſim ſua cura delineatas, mihi liceret, in meas Pemptades, quibus opus haberem, transferre. Non exiſtimauimus enim eaſdem (niſi fortè non ſatis rectè expreſſas) iterum depingendas, ac duplici ſumptu Chriſtophorum Plantinum typographum diligentiſſimum grauandum, qui olim noſtras de floribus, purgantibus, frumentisque hiſtorias, ac deinde Caroli Cluſij & M. Lobelij obſeruationes ſuis typis in publicum dedit. Vale.

AVCTORES QVI IN ISTIS STIRPIVM PEMPTADIBVS CITANTVR.

ABsyrtvs *Hippiater.*
Actuarius.
Adamus Lonicerus.
Aëtius.
Agrippa apud Aëtium.
Alexander Benedictus.
Alexander Trallianus.
Aloïsius Anguillara.
Anacreon Teius.
Andreas Lacuna.
Andreas Theuetus.
Angelus Palea.
Antonius Guanerius Papiensis
Antonius Mizaldus.
Antonius Musa Brasauolus.
Apollodorus apud Plinium.
Apuleius.
Archigenes apud Aëtium.
apud Galenum.
Aristobulus apud Strab.
Aristomachus Athenienſis
apud Plin.
Aristophanes.
Aristoteles.
Arnoldus Villanouanus.
Asaranius.
Asclepiades apud Gal.
Athenæus.
Auicenna.
Augerius Busbequius.
Aurelius Nemesianus.
Aelianus.
Aemilianus apud Athenæum.

Baptista *Sardus.*
Barptolomeus ab vrbe ve-
terum.
Benedictus Arias Montanus.
Benedictus Curtius Sympho-
rianus
Bernardus Gordonius.
Berytius.
Bion Smyrneus.

Carolvs *Clusius.*
Cassius Dionysius Vticenſis.
Cato.
Catullus.
Chereas Athenienſis apud
Plin.
Cicero.
Claudianus.
Clearchus Peripateticus apud
Athenæum.
Codex Cæsareus manuscri-
ptus.
Conradus Gesnerus.
Cornelius Celsus.
Crateuas.
Crito apud Gal.

Damocrates *apud*
Gal.
Dauid Kyberus.
Demetrius Ixion.
Democritus in Geopon.
Didymus in Geopon.
Diocles apud Gal.
Diodorus Siculus.
Dionysius Halicarnassæus.
Dionysius Iunior
Dioscorides
Diphilus Siphnius apud A-
thenæum.
Donatus.

Erasmvs *Roterodamus.*
Eratosthenes apud Strabonem.
Eros Iuliæ.
Eumelus Hippiater.
Euricius Cordus.

Festvs *Pompeius.*
Florentinus.

Galenvs.
Garcias ab Horta.
Garcias Lopius.
Glaucias apud Plin.
Guido de Cauliaco.
Guilhelmus Placentinus à
Saliceto.
Guilhelmus Quacelbenus.
Guilhelmus Rondeletius.
Guilhelmus Turnerus.

Hali *Abbas.*
Hecatæus
Hegesander } *apud Athenæũ*
Hellanicus
Henricus Stephanus.
Hermolaus Barbarus.
Herodotus.
Hesychius.
Hesiodus.
Hierocles Hippiater.
Hieronymus Cardanus.
Hieronymus Fracastorius.
Hieronymus Heroldus.
Hieronymus Tragus.
Hippocrates Cous.
Hippocrates Hippiater.
Homerus.
Horatius.
Hugo Solerius.
Hyginus apud Plin.

Iacobvs *à Mantis.*
Iacobus Silnius.
Ianus Cornarius.
Ioannes Baptista Montanus.
Ioannes de Choul.
Ioannes Gorræus.
Ioannes Guinterius Ander-
nacus.
Ioannes Leo.
Ioannes Manardus.
Ioannes Mesues.
Ioannes Ruellius.
Ioannes Spiringus.
Iodocus VVillichius.
Iosephus belli Iudaici scriptor
Iosephus Scaliger.
Iuba Rex apud Plinium.
Iulius Pollux.
Iulius Solinus Polyhistor.
Iuuenalis.

Leonhartvs *Fuchsius.*
Leontius in Geopon.
Lucas Chynus.
Lucianus.

Macer.
Mago apud Plin.
Marcellus Empiricus.
Marcellus Vergilius.
Martialis.
Massurius apud Plinium.
Mathias Lobelius.
Matthæus Syluaticus.
Matron Parodus apud Athe-
næum.
Melchior Guilandinus.
Menander.
Mnesitheus apud Gal.

Nicander.
Nicandri interpres.

Nicander Colophonius.
Nicolaus Leonicenus
Nicolaus Monardis.
Nicolaus Myrepſus.
Nicolaus Nicolus.

OCTAVIVS *Horatianus.*
Olaus Magnus.
Oneſicritus apud Strab.
Oribaſius.
Orpheus apud Plin.
Ouidius.

PALLADIVS.
Pandecta Iuris.
Paulus AEgineta.
Pauſanias.
Pelagonius.
Petrus Andreas Matthiolus.
Petrus Bellonius.
Petrus Creſcentius.
Petri Hiſpani theſaurus pauperum.
Petrus Pena.
Philoſtratus.
Philotimus.
Platearius.
Plato.
Plautus.
Plinius Secundus.
Plinius Valerianus.
Plutarchus.
Poſidonius
Prudentius.
Pſalmorum interpres.
Pſeuſippus apud Athenæum.
Ptolomæus.
Pythagoras.

Q. *Serenus Sammonicus.*
Quintilij in Geopon.

RHASIS.

SCRIBONIVS *Largus.*
Seleucus apud Athenæum.
Serapio.
Seruius Virgilij interpres.
Simeon Zethy.
Simon Ianuenſis.
Sophocles.
Soranus apud Gal.
Sotion in Geopon.
Strabo.
Strabus Gallus.
Sura Manilius.

TARENTINVS *in Geopon.*
Terentius.
Theocritus Syracuſius.
Theodorus Gaza.
Theophraſtus.
Theophraſtus Paracelſus.
Thomas Iordanus.
Tibullus.
Timachidas apud Athenæum.
Titus Calphurnius.

VALERIVS *Cordus.*
Varro.
Vegetius Renatus.
Verrius.
Vitruuius.
Vliſſes Aldrouandus.

XENOCRATES.
Xenophon.

YSAAC.

ZOROASTER.

NOMINA EORVM EX QVORVM HORTIS STIRPIVM COPIA FACTA EST, ET A QVIBVS aliunde quædam accesserunt.

IOANNES Branchion vir generosus, ex cuius ditissimo horto locuples stirpium suppeditata est varietas.

Ioannes Dilfius vir similiter generosus, stirpium D. Branchion hæres.

Ioannes Boisotus, vir non minus doctus quàm generosus, stirpium herbarumque studiosissimus.

Christina Bertolfia vidua ampliss. ac clariss. I. C. Ioachimi Hopperi.

Ioannes Vreccomius Bruxellensis, herbarum suo tempore cultor diligentiss.

Martinus Tulemannus Traiectensis, in quęrẽdis stirpibus sedulus ac diligens.

Petrus Coldenbergius, Guilelmus Andreas } diligentes Pharmacopœi Antuerpienses.

Georgius Rhetius, Raphaël Coxia } ciues Mechlinienses.

IACOBVS Antonius Cortusus patritius Patauinus.

Alphonsus Pancius Ill.mi Ferrariensis Ducis Medicus.

Seuerinus Gobelius Regis Daniæ Medicus.

Georgius Marius Ill.mi Principis Electoris Palatini Medicus.

Ioannes Ayckholtzius Medicinæ professor Viennensis.

Gaspar Hoffmannus in Academia Francofordiana ad Oderam Medicus.

Adamus à Zaschsslauw ciuis Glasensis.

Achilles Cromerus Nissensis.

REM-

REMBERTI DODONAEI
STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS PRIMÆ
LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

Botanica antiquissima.

INTER *Medicinæ partes, quæ haud paucæ existunt, stirpium ac simplicis Medicinæ notitia, vt nec minima nec postrema, sic præcipua semper habita fuit: vtpote antiquissima, quæq; ipsi arti originem contulit, ac exordium præbuit. Cùm enim adhuc nulla ars Medica esset, à notitia nonnullarum stirpium initium sumpsit. quas veteres illi Heroës, quibus artis inuentio asscribitur, vel casu aliquo monstrante, vel alio modo cognouerunt; & deinde frequentibus experimentis ad curationes variorum morborum adhibuerunt, ac vtiles obseruarunt. Reliquæ artis partes pòst natæ sunt. quæ tametsi Medicum aptiorem & perfectiorem reddant, à nonnullis tamen quædam neglectæ, vel etiam contemptæ sunt.*

Physiologicen siquidem plerique non necessariam existimant; qui videlicet, ex solis vsu & experientia obseruatis, artem constitui iudicant: quos ἐμπειρικοὺς nominant. Nonnulli tametsi Physiologicen in totum non reiiciant, non omnes tamen eius partes recipiunt. Anatomicen enim plerique tam parui faciunt, vt veluti crudelem & fœdam damnent. Pulsuum doctrinam multi veterum neglexerunt; neque de hac Hippocrates nisi paucissima memoriæ prodidisse legitur.

Nullorum autem extat memoria, qui non stirpium herbarumq; notitiam plurimi fecerint. quam nec barbarissimæ gentes contemnunt; herbas aliaq; similia simplicia quædam in auxilium vulnerum & morborum cognoscentes.

Tanti verò semper apud veteres stirpium herbarumq; cognitio æstimata, vt vel Diis immortalibus inuentionem earum asscripserint; vel mortales, qui aliquas adinuenerunt ac monstrarunt, diuinis honoribus dignos iudicauerint.

Molyos herbæ cognitio Mercurio asscribitur, quam Vlyssi aduersus Circes veneficia ostendisse Homerus refert. Huius & Mercurialis herbæ inuentum, nomen ab ipso retinens. Apollo multas quoque mortalibus communicasse dicitur: atque idcircò huic Medicinæ inuentionem Ouidius tribuit. Panaces appellatæ Æsculapio ac Herculi acceptæ habentur. Nymphæa à Nympha, quæ prima hanc ostendit, nomen habere fertur. Chiron autem Centaurus & Achilles, quibus diuini honores tribuerentur, digni æstimati sunt: propter eas quas variis modis vtiles, ab ipsis appellationem sortitas herbas, primi adinuenerunt: vt sunt Panaces Chironium, ac Centaurium vtrumque, tum & Achillea, qua sanitati Telephum restituisse Achilles ab Homero canitur.

Coluerunt verò harum notitiam non modò Heroës isti, aut soli post eos Medici, verùm & Regibus ac Principibus herbas cognoscere curæ fuit: veluti Gentio Illyriorum, Lysimacho Macedonum, Attalo Pergami, Iubæ Mauritaniæ Regibus; Artemisiæ Mausoli Cariæ Regis coniugi, item & Methridati Ponti ac Bithyniæ Regi, à quo non modò Scordium repertum, sed & ab ipso nomen habens celeberrima Antidotus, apud veteres omnes Medicos Græcos, Latinos, Arabes semper in pretio habita, & apud posteritatem vbiq; frequentissimi vsus.

Medicorum autem veterum nemo fuit, qui non & stirpium ac simplicis medicinæ notitiam sibi comparare studuerit; si non omnium, earum saltem, quas ad medicationes adhibuerunt.

Neque opus est vniuersam illam veterum Medicorum turbam huc testes aduocare, quorum subinde Galenus meminit. Abundè siquidem constat, hos, vt nulla Pharmacopœorum opera vsos; sic & suis ac discipulorum manibus medicamenta parasse, commiscuisse, ac ægrotis propinasse. quæ citra cognitionem stirpium simpliciumq; præstare non potuerunt. Hippocratem verò Medicinæ principem similiter quoque feciisse, vel vna ad Crateuam epistola satis manifestè ostendit.

Atque hinc est, quòd Galenus omnes Medicos artisq; studiosos ad stirpium cognitionem adhortetur: Medicus, inquit lib. 1. de Antidotis, omnium stirpium, si fieri potest, peritiam habeat, consulo; sin minus, plurium saltem, quibus frequenter vtimur.

Rationes autem, cur Medicos ad stirpium notitiam comparandam admoneat, præcipuas quidem duas habet; locis tamen separatis. Vna lib. VII. cap. II. de Pharmacorum compositione secundum locos reperitur: altera lib. III. de medicamentis secundum genera.

Prior ratio est, vt compositi alicuius facultatem, & ex quo ordine medicamentorum sit, cogno-

ſcere Medicus queat; quod citra ſimplicium exactam cognitionem impoßibile affirmat. Quod enim, ait, circa ſimplicium pharmacorum tractatum eſſe præexercitatum oporteat eum, qui dicenda aſſequi velit, ſæpè à me dictum eſt. Citra enim ſingulorum ſimplicium exquiſitam ac certam notitiam, impoßibile eſt cognoſcere, ex quo ordine eiuſdem generis medicamentorum compoſitum ſit, Num ex molliſſimo, an vehementiſſimo, aut medio, aut alio aliquo inter hunc & alios intermedio.

Altera vero ratio eſt, ne per ignorantiam patiantur ſibi medici à Rhopopolis imponi: vos ergo, inquit, amici admoneo, vt in hoc quoque me ſequamini, ſi artis opera pulchrè obire velitis. Nouiſtis etenim quomodo ex omni natione præſtantiſſima quotannis medicamenta mihi adferantur, eò quòd peritiſſimi illi omnigenarum rerum coëmptores (Græci ῥωπογράφους vocãt) variis modis ea contaminant. Præſtiterat autem non ſolùm hos, ſed multò magis etiam mercatores, qui illa aduehunt, incuſare: atque his multò magis ipſos herbarios: item nihil minus eos, qui radicum liquores, ſuccos, fructus, flores, & germina ex montibus in vrbes conferunt. Hi ſiquidem primi dolum in eis exercent. Quiſquis igitur auxiliorum vndique copiam habere volet, omnis materiæ ſtirpium, animalium, & metallorum, tum & aliorum terreſtrium corporum, quæ ad Medicinæ vſus ducimus, expertus eſto; vt ex eis & exacta & nota cognoſcat.

Et tales quidem Galeni rationes ſi vnquam, noſtro certè ſæculo vel maximè locum habent: quo adeò neglecta hæc Medicinæ pars iacuit, vt ad imperitos homines & mulieres, herbarum collectores, relegata fuerit, nec ad Medicos pertinere exiſtimata. Quod non abſque magno Medicorum dedecore, & ægrotantium ſumma accidit iniuria. Qua ratione enim, quis ſe artificem profiteri poterit, ſi artis ſuæ inſtrumenta haud cognouerit? Medicina ex artium eſt numero: verus Medicus artifex quoque eſt. Abſque inſtrumentis nulla abſoluitur aut conſiſtit ars.

Artis medicæ inſtrumenta, plurima parte ſunt ſimplicia medicamenta à ſtirpibus ſumpta, eius videlicet, quæ Pharmaceutice dicitur. Chirurgices ſiquidem manus & machinæ quædam inſtrumenta ſunt; nec tamen à medicamentis aliena hæc eſt. Medicamenta autem ſimplicia ſunt; aut ex ſimplicibus componuntur. Si igitur ſimplicia medicamenta & ſtirpes non nouerit Medicus, qua ratione ægrotantibus rectè poterit conſulere? At Pharmacopæos (reſpondent) hæc ætas habet, quibus veteres caruerunt. An ergo vniuerſa ægrotantis ſalus Pharmacopæo credenda? Quid ſi imperitus, nec ei curæ ſit, vel ſimplicia cognoſcere, vel ex optimis & genuinis rectè componere, Medicus cõniuebítne? patietur pro ſalutaribus noxia, pro calidis frigida, & econuersò pro frigidis calida, pro recentibus exoleta, & ſitu corrupta aſſumi? Conniuere eum oportebit, qui cognitionis ſimplicis materiæ medicæ rudis ac imperitus, errores & impoſturas deprehendere nequiuerit. Quid interim miſero ægroto? Medicus ſalutem promittit: experientiam ſuam commendat: ægrotus ſperat: dicto audiens eſt: pharmacopæus, vel imperitus, vel infidus omnia perturbat.

Sit pro exemplo Electarium Diamargariton calidum ab Auicenna deſcriptum Canonis tertij, fen XXI. tract. II. cap. II. vterum geſtantibus conueniens, in cuius compoſitionem Seitaragi Arabibus dictum, venit admiſcendum. Huius autem loco indocti Pharmacopæi Turbith appellatum accipiunt: radicem validè purgantem, & corpus inſigniter commouentem. ita ſalutare medicamentum in noxium commutant. Quis hic venit culpandus? cui imputandus error? Pharmacopæo ne an Medico? Pharmocopæus fortaſſis ſe alicuius Medici auctoritate tuebitur: culpa idcirco in Medicum recidit imperitum, & ſimplicis materiæ medicæ ignarum. Si etenim ſciret Seitaragi lignoſum quoddam eſſe, tenue, garyophyllis ſimile (qualia ſunt lignoſa ſarmenta quæ cum garyophyllis inferuntur) vt Auicenna teſtatur. nec Hali Abbas repugnat; haudquaquam Turbith eius loco ſubſtitui permiſiſſet.

Similis error in Lycio. Præſcribuntur à Medicis glandes ex Lycio factæ (Lycinia appellant) imponendæ ano ſi quando Tineſmus vehemẽtius vrget. ab his verò contingit non rarò amplius irritari malum, quòd pro Lycio ſucco adſtringente, Pharmacopæi ſubſtituant Periclymeni (Caprifolium vulgò vocant) fructuum ſuccum acrem & mordacem. Si medicis curæ fuiſſet Caprifolij facultates vel guſtu cognoſcere, citò errorem deprehendiſſent: ſed tanta fuit ſupinitas, tanta negligentia, tantus notitiæ ſimplicis materiæ medicæ ac ſtirpium contemptus, vt omnis Pharmacopæo cura relicta ſit.

Memini me in Officinis videre formulas quaſdam vnguentorum, quibus addendus erat Cyclamini ſuccus. quo cùm ſcirem Pharmacopæos carere, percontanti vbi hunc nacti eſſent, mox Pyrolam oſtenderunt, quam pro Cyclamino babebant. Et tales quidem in nonnullis Officinis frequenter errores occurrunt.

Non lubet autem hic referre, quàm multis modis impoſturas ac fraudes moliantur: vel dum compoſitiones ex vetuſtate exoletis aut ſitu corruptis parant: aut eaſdem deprauãt, quædam omittentes, alia addentes: vel cùm ſpuria, factitia, adulteratáq; pro legitimis exquiſitis q; venum exponunt. veluti pro Aloë, aeiζoi ſuccum cum ſordibus aloës decoctum: pro Rha, radicem quandam croco tinctam: acerbi cuiuſdam fructus expreſſum & liquidum ſuccum, Anchuſæ radice coloratum,

tum, pro vino siue succo Granatorum acidorum: & alia plura, quæ non tantum Pharmacopæi, sed & Rhopolæ, tum vitiare, corrumpere, contaminare, tum & comminisci, ac fingere didicerunt: adulterina & factitia pro legitimis, imprudentibus ac imperitis obtrudentes.

Proinde Medicum vel maximè sollicitum esse decet, vt simplicis materiæ medicæ ac stirpiũ notitiam sibi paret, ne videlicet à Rhopolis aut Pharmacopæis ipsi imponatur: Deinde, vt, si fieri poterit, ab externis abstineat; domi verò natis vtatur; quæ & paratu facilia sunt, & adulterari aut contaminari facilè nequeunt. Hæc siquidem ex illorũ exacta cognitione & notitia cõsequetur.

Laudandus idcirco omniũ est conatus ac studium, quotquot, in illustranda, ac in lucẽ, veluti ab inferis, reuocanda, hac Medicinæ parte, operã suam ac diligentiã contulerunt, & modò conferunt. Quòd si veritatẽ aliquando minus assecuti fuerint, nõ acriter insectandi aut reprehendendi sunt (vt pleriq. contentiosi solent) sed dissimulato illorũ, quantũ licet, errore, veritas ostẽdenda ac docenda, quæ ad errores redarguendos sola sufficit. Quod si verò talis sit error, vt dissimulari omnino nequeat, modestè corripiendus est. nã errare & hallucinari si alicubi contingit, in hoc certè stirpium cognitionis studio maximè procliue est; tum propter neglectam & multo tempore cõsopitam hanc doctrinã: tum propter veterũ breuitatẽ, qui multarum stirpium (vtpotè tũc vulgò notissimarum) formas nõ expresserunt, vel ita obiter descripserunt, vt neglexisse videantur. Quam ob causam haud mirũ, si, qui primi simplicis medicinæ stirpiumq; peritiam in lucem reuocare laborârũt, nõ mox, statim, & vbiq. veritatẽ attigerint, & alicubi hæsitarint, vel iudicio lapsi fuerint. Neq. illorum idcirco conatus reprobandi, nec laude sua, vt diximus, ipsi frustrari debent. Multa certè his gratia debetur, quòd multorũ excitarint ingenia, qui antecessorum opera & inuentis adiuti, certius & verius aliquid definire potuerunt.

Exercuimus autẽ & nos in hoc studij genere, quando iuuenilis ferebat ætas, & per artis medicæ exercitium licuit: non tamen eo animo, vt de scripti alicuius editione cogitaremus; sed cognoscendæ tãtummodo simplicis medicinæ studio prouocati. Neq. ad scribendũ vnquam animum appulissem, nisi Iohannes Loëus Antuerpiensis typographus, quo familiari vtebar amico, à me impetrasset, vt vernacula dialecto stirpiũ earũ historiã prosequerer, quæ in cognitionẽ meã venissent. Hæc verò postea aucta & recognita, secũdò edita est. Prodierũt eodẽ ferè tẽpore icones additis nominibus & breuibus annotationibus. Atq. sic studiosis satis factum sperauerã: sed nõ defuerũt interpellatores, qui crebrius admonerent, vt vulgò scripta studiosis non inuiderem, ac Latinè publicarem.

Optaui autem sæpè ocium concedi, sed illud quàm exiguum contigerit in artis exercitio versanti, facilè agnoscit, qui quantum curarum, molestiarum, ac laborum Praxis secum ducat, expendit: Omitto patriæ domesticas & miseras calamitates, quæ tamen & studia nostra interturbare potuerunt. His de causis ad operis editionem serius accessi, & non nisi partes quasdam hactenus edidi, quæ in hoc opere auctæ, recognitæ, & locupletatæ extant.

Stirpium autẽ historiã meditanti, de ordine non exigua accessit sollicitudo. Nam quẽadmodum artes omnes ac scientiæ, si methodico aliquo ordine describãtur, non exiguũ ornatus ac lucis inde referunt: Sic & stirpium historiæ ab hoc plurimum gratiæ ac decoris accedere posse haud dubium.

Cùm autem veteres, qui de stirpibus scripserunt, non eandem methodum obseruent, nobis ea maximè placuit, quam Dioscorides instituit.

Theophrastus siquidẽ dum differẽtias caudicum, lignorum, corticum, radicum, medullarum, foliorum, florum, siliquarum, fructuum, seminum, succorum, & similiũ expendit, membra ita separat ac seiungit, vt vnius alicuius stirpis forma, non nisi è pluribus, & subinde separatis locis, colligi ac haberi queat: Quod stirpium studiosis non parum tædij ac molestiæ adfert.

Galeni autem ordo, quem Oribasius, Aëtius, Paulus Aegineta, Graeci, & Auicenna Arabs imitantur, facilior ac expeditior apparet: stirpibus scilicet elementorum ordine digestis. sed dum hoc modo congeneres separantur, ac ab inuicem diuelluntur; differentes verò non modò forma, sed & viribus dissimiles coniunguntur, haud exquisitus esse potest.

Dioscorides verò stirpes membratim non diuidit, & consimiles coniungere laborauit. Huius exemplum & nos imitari studuimus; instituto quidem, sed non ordine vbique eius obseruato. Multæ siquidem cùm à nobis describantur, quas Dioscoridis ætas ignorauit, plures nobis classes constituendæ occurrerunt, & subinde aliæ, quàm sint illius.

Dedimus autem operam, vt quæ, vel facultate, vel parte aliqua præcipui vsus similes sunt, coniungerentur; tum & ne forma figuraq; respondentes, quantum foret possibile, ab inuicem diuellerentur: vt in ipsius historiæ progressu satis manifestum.

Sed priusquam ad ipsarum stirpium historias, id est, descriptiones, nomina, facultates, & quæ reliqua sunt, veniamus, operæpretium fuerit, primùm in genera quædam stirpes ipsas distinguere: partes deinde singularum explicare: facultatum postea differentias proponere, & quibus modis hæ cognosci queant docere. Quibus rectè præmissis & explicatis, singularum historias minus difficile erit prosequi.

DE STIRPIVM GENERIBVS.

CAPVT I.

PRIMA autem ac ſumma ſtirpium genera quatuor ſunt: Δένδρον, θαμνὸς, φρύγανον, καὶ πόα. Arbor, Frutex, Suffrutex, & herba.

Arbor. Arbor ſiue Δένδρον dicitur, quicquid mox à radice, craſſo, lignoſo, vnico caudice ſiue trunco (μονοστέλεχες vocant) aſſurgit, ramisque complu-ribus brachiorum inſtar diffunditur; vt ſunt Pinus, Picea, Abies, Quercus, Fagus, Betula, Alnus, Fraxinus, Platanus, Populus vtraque, & ex vrbanis Pomus, Pyrus, Caſtanea, Amygdalus, Ceraſus, Olea, Nux iuglans, & aliæ ſimiles.

Frutex. Θαμνός ſiue frutex ad iuſtam arborum altitudinem non attollitur, nec craſſitudinem harum aut amplitudinem aſſequitur, lignoſo tamen caudice ac durabili quoque perennat. Hic verò haud perpetuò μονοστέλεχες, ſed frequenter cõplures à radice caudices promit, in ramos quoque ſparſos ac diuiſos: vt ſunt Corylus, Rhamnus, Oxyacantha, Liguſtrum, virga ſanguinea, Cornus ſylueſtris, Sambucus paluſtris. Plinius lib. XIIII. cap. XVI. è fruticum genere eſſe refert Laurum, Cupreſſum, Cedrum, Iuniperum, Terebinthum, Lentiſcum.

φρύγανον. Φρύγανον, à radicibus πολυστέλεχες ac multis exiguis caudicibus, vel potius cauliculis exit, ſed in altum haud aſſurgit: πολύκλαδον quoque ac ramoſum eſt: mediam inter herbam ac fruticem naturam & conſiſtentiam habet: quia lignoſis cauliculis ad fruticum naturam accedit; quatenus verò humile, herbas imitatur, vt ſunt Spartum, Rubus, Roſmarinus coronaria, lauandula, hedera, & quicquid lignoſo caudice vel caule, aut humile ſerpit, aut non admodum attollitur. Gaza Latinè Suffruticem appellat. Sunt qui Cremium dici affirment, ſed Columella lib. XII. cap. IX. ruſticos Cremia dicit, nominare ſurculos aridos & minutos. Pro arido aliquo etiam interpres Pſal. hac voce vtitur: Et oſſa mea ſicut cremium aruerunt: Pſalmo C I. vbi tamen in Græcis legitur φρύγιον, non φρύγανον. Φρύγιον autem dicitur ſiccum & aridum.

Cremium.

πόα, siue herba. πόα, apud Latinos herba. caules aut culmi huic ſunt molles, haudquaquam lignoſi: gignitur verò & abſque caule, pediculos promens; in quibus flores ſemenque; à radice autem magna ex parte foliata; vt ſunt Plantago, Borrago, Braſſica, Beta, Triticum, ſecale, Faſelus, Eruilia, Cicer & olera, frumenta, & legumina alia, ac plures & infinitæ herbæ.

Atque his quatuor veluti ſummis generum faſtigiis, omnes comprehendi poſſe ſtirpes videntur. Contingit autem quándoque ex his nonnullas vel culturæ mangonio: vel negligentia & incuria colentium: vel aliàs ſuapte natura ac ſponte, à figura ſua deſciſcere, & ad aliud genus quodammodo tranſire. Inter Maluas ſiquidem, quædam ſenis ſeptenisve menſibus tanta longitudine ac craſſitudine proficit, vt inſtar haſtæ cuiuſdam grandeſcat, arboreſcensque baculorum vſum præbeat. Similiter & Betam ſubinde ampliorem magnitudinem accipere Theophraſtus lib. I. refert: vbi eiuſmodi olera δενδρολάχανα, Gaza Oleri arbores, vocat. ſic & malua grandior facta δενδρομαλάχη dicitur. Tranſit etiam in arborem in quibuſdam regionibus Ricinus, alibi annua ſtirps. Eodem modo & Frutices nonnulli in arbores tranſeunt: vt Vitex & Paliurus, actore Theophraſto. Et vice verſa, arbores niſi purgentur & cultu retineantur, à natura & forma ſua recedunt, & ex arboribus in frutices degenerant: id fruticare arbores appellant.

Nonnullæ quandoque etiam herbæ ad fruticum vel φρυγανῶν ſimilitudinem accedunt, quas ſubinde θάμνους, θαμνίσκους, θαμνοειδὰς θάμνια, καὶ φρυγανοειδὰς Dioſcorides appellat: quæ videlicet vel vnicaules, vel aliàs duriuſculis cauliculis aſſurgunt. Saluia, Androſæmon, Polygonaton, Hyoſcyamus, Dorycnion, Rhododendron &c. θάμνοι dicuntur. Botrys herba θαμνοειδὴς, & ſimiliter Crithamum. Melanthium verò, Chamædrys, Ambroſia, Periclymenum, Tragus, Paronychia, Solanum hortenſe, Aſtragalus, θαμνίσκα nominantur. Polygonon femina θαμνίον. Polycnemon θάμνος φρυγανοειδὴς. Clinopodium θαμνίον φρυγανοειδὴς. Eupatorium πόα φρυγανοειδὲς. Alyſſon autem φρυγάνιον.

De Partibus ſtirpium. CAP. II.

DIFFERENTIAS ſtirpium ſuperiore capite oſtendimus, nunc ad partium explicationem conuertimur. Sunt autem arboribus & fructicibus partes quidem plurimæ: pauciores φρύγανοις: nonnullis verò herbis pauciſſimæ.

Harum autem quædam perpetuò ſuis adſunt ſtirpibus: aliæ non ſemper adhærent, ſed ſubinde pereunt ac decidunt: quas idcirco nõnulli partes eſſe pernegãt: alij annuas appellant.

Perpe-

Perpetuæ partes ſunt,radices,caudices,rami,cortices,ligni materies,matrix,medulla, &c. Annuę verò & nec perpetuò præſentes, flores, calyces,iuli,fructus, ſemina, capitula, ſiliquę, valuulæ,inuolucra,vmbellæ,pappi,& multis folia etiam, ſed non omnibus tamen.

Folia ſiquidem arbores multæ, & non pauci frutices, deponunt; non deſunt verò etiam perpetua fronde virentes:vt omnes coniferæ (excepta Larice) Terebinthus, Lentiſcus, Taxus, Cupreſſus, Malus medica, Laurus, Tinus, Agrifolium, Roſmarinus, Nerion, Myrti genera, &c.

Radix ſiue ῥίζα,tam in arbore quàm in alia quauis ſtirpe appellatur inferior pars,qua terrę inſeritur,atque ei cohæret,& per quam alimentum allicitur. Omnibus autem ſtirpibus hæc communis eſt,exceptis pauciſſimis, quæ abſque radicibus viuunt,& augentur: veluti Caſſytha,Viſcum,& quod Hyphear dicitur, fungi arborum, muſcorum & tucorum genera, quæ inter φυτὰ numerari tamen contingit. *Radix.*

Caudex in arboribus quidem ac fruticibus, quod à radice ſupra terram aſſurgit, & per quem alimentum ſurſum defertur; qui in herbis Caulis & Cauliculus dicitur. herbarum ſiquidem caulis proprius eſt:caudex verò ad arbores & frutices duntaxat pertinet. *Caudex.* *Caulis.*

Stolones appellantur,qui iuxta arborum & fruticum caudices erumpunt; luxuriantes videlicet ſoboles, & inutiles è radicibus fruticationes, quæ tamen euulſæ & plantatæ ſubinde adoleſcunt. *Stolones.*

Truncus caudicis pars inferior eſt radici vicinior, ſiue quæ truncatis ramis ſupereſt. *Truncus.*

Rami, qui à caudice aut caule fiſſi multiplices ſpargũtur: ſuntque ipſarum arborum quædam veluti brachia, quibus ſeſe latè diffundunt, & in omnem partem expandunt. Vnde & Virgilius: *Tum fortes latè ramos, & brachia tendens.* Conſtant autem caudices,trunci, rami, ac radices arborum, cortice, ligno, & medulla, quæ & matrix dicitur. *Rami.*

Cortex pars extima eſt & vltima, à ſubiecto corpore ſeparabilis, quo caudices, caules, arborum rami, & radices conueſtiuntur; ac veluti membrana, operculo, ac cruſta integuntur. *Cortex.*

Eſt autem hic ſubinde vnicus: nonnullis duplex.

Vnicus qui craſſior, ex diſſimilaribus partibus frequenter componitur. exterior pars aſpera,inæqualis & non rarò rimoſa: altera læuis & æqualis. Hæc tunica à tuendo, & propriè liber dicitur: quibus ſcribimus libris,nomen hic dedit.

Duplici cortice conteguntur Sambucus, Frangula, & pleræque aliæ.

Lignum,interior pars,cortice circundata, fiſſilis, ac dura; veluti corpus aut caro arborum & fruticum. Huius exterior & cortici vicinior pars, mollior, ac albidior, Alburnum à quibuſdam dicitur:facilè hæc putreſcit,& teredinibus crebrò obnoxia eſt. *Lignum.* *Alburnum.*

Pectines ſiue κτηδόνες,lineæ ſunt ſecundum longitudinem in arborum materia,per quas & findi & vnitas diſſolui poteſt; quæ Interualla etiam dicuntur. *Pectines.*

Matrix quod in medio ligni eſt,à nonnullis Cor & medulla dicitur. *Matrix.*

Medulla quoque eſt, quod in medio ligni fungoſum, veluti ſambuci medulla. *Medulla.*

Caules herbarum, ſi exigui, Cauliculi aut Coliculi dicuntur; quandoque & Scapi aut Culmi;vt fabarum ſcapus; frumentorum & arundinum culmi. *Cauliculi.* *Coliculi.*

Folium in quauis ſtirpe, quod ipſam veſtit atque exornat: Græci φύλλον dicunt; quo ſpoliatæ arbores aut reliquæ ſtirpes quodammodo nudę apparent. *Folium.*

Flos,ἄνθος,arborum & herbarum gaudium dicitur,futurique fructus ſpes eſt.vnaquęque etenim ſtirps pro natura ſua, poſt florẽ, partus ac fructus gignit.Floribus autẽ ſuę ſunt partes. *Flos.*

Calyx eſt,quo primùm flos continetur, deinde mox fœtus clauditur. *Calyx.*

Stamina,quæ veluti filamenta ab intimo floris ſinu è calyce erumpunt: *Stamina.*

Apices, craſſiuſcula quædam in ſummo ſtaminum dependentia. *Apices.*

Vngues,veluti in roſis & aliis foliatis floribus, intelliguntur imæ foliorum partes, quibus calyci cohærent,decolores magna ex parte,idcirco medicinæ damnatæ. *Vngues.*

Iulus,quod rotunda & oblonga ſpecie dependens floris loco eſt;veluti in Iuglande,Corylo,Moro,Fago,& aliis. *Iulus.*

Fructus,ſiue καρπὸς, in quo ſemen progignitur:non rarò verò & ipſum ſemen, vbi videlicet nulli alteri incluſum, nudum naſcitur. *Fructus.*

Caput, κεφαλὴ, quicquid in globum extuberat,aut in orbem glomeratur. *Caput.*

Capitulum, κεφάλιον, quod minus, & magnitudine cedit, vt papaueris κώδια ſiue capitula; in quibus ſemen gignitur. *Capitulum.*

Siliqua, κεράτιον,tegumentum oblongum,quo vel leguminum grana, vel herbarum ſemina continentur: huc pertinent,folliculus,cuiuſlibet rei theca, valuuli ſiue valuulę, vaſcula, loculamenta, à loculis nomen habentia;quæ ſi ſpinarum agmine marinum echinũ referant, Echini & Echinata dicuntur. *Siliqua.*

Vmbella. Vmbella, σχιάδιον, quæ in cauliculorum faſtigiis exorta in plures pediculos digeritur. qui ſimul in latitudinem expanſi, in orbem circumaguntur, & flores ſeminaque proferunt.

Muſcariũ. Muſcarium hæc eadem dicitur à flabri ſimilitudine, cuius ventilatu muſcæ à conuiuiis arcentur ac abiguntur.

Pappus. Pappus lanoſus villus, qui defloreſcentibus aliquot herbis remanet, quibus ſemen ſubeſt.

De facultatibus ſtirpium. CAP. III.

FACVLTATES ſtirpium, de quibus nobis inſtitutus ſermo, non illæ ſunt, quibus viuunt, virent, vegetantur, & in omnem dimenſionem creſcunt; flores, fructus, ſeminaque perficiunt: ſed illæ, quibus actiones ſuas, & quidem in humano corpore, exercent.

Sunt autem hæ duplices. Quædam enim humanum corpus, aut vnam eius aliquam partem alterant ac permutant: aliæ verò alimentum præbent, ad nutricationem faciunt, & ſubſtantiam corporis augent. Huiuſcemodi facultatibus ſtirpes, vel earum partes præditæ, tum & alia quæcunque, alimenta ſunt & dicuntur. Sed quæ corpus alterant, ac victoriæ aliquo modo ſuperant, ad medicamentorum materiam pertinent.

Harum autẽ facultatũ, quædã actu ſiue ἐνεργείᾳ: aliæ potentia ſiue δύναμει, id eſt, poteſtate.

Actu. Actu quidem, quod in præſens tale eſt, quale dicitur, nec tempore indiget vt tale fiat: vt, aqua humida: ignis calidus.

Poteſtate. Poteſtate verò dicitur, quod tale nondum eſt, ſed tale eſſe poteſt.

Perfectum namque, vt Galenus ait, quod ἐνεργείᾳ ſiue actu: quod verò poteſtate imperfectum & adhuc futurum, atq. vt fiat id quod dicitur veluti habile, non tamẽ adhuc eſt. quemadmodũ cũ hominẽ recens natũ rationalẽ dicimus: & catellum nondum videntẽ venaticum.

Dicũtur autẽque poteſtate, quędã quidẽ propriè ſiue propriiſſimè: alia verò minus propriè.

Maximè verò propriè ſiue propriiſſimè ſola ea poteſtate dicuntur, in quibus natura ſuopte impetu ad abſolutionem peruenit, ſi quidem nihil ei extrinſecus impedimento ſit. Sic hominem modò natum, vt diximus, rationalem, & canem recens editum, venaticum appellamus, cùm tamen infans rationalis non ſit, ſed talis aliquando futurus: & canis venator, qui adhuc non videt, ſed quod venari poterit, vbi adoleuerit.

Minus verò propriè potentia ſiue poteſtate ſunt, quæ materiæ exiſtunt conuenientes, vt id fiant vel tale, quod poteſtate eſſe feruntur.

Quarum quædam materiæ ſunt admodum propinquæ, quas Galenus προσεχεῖς, id eſt, continentes ſiue continuas appellat, vt id fiant quod poteſtate ſunt: Sic fumida exhalatio vicina flammæ, potentia flamma; & ſanguis in animantium corporibus poteſtate caro, quòd non magnam mutationem, vt id fiat, requirat. Cibus verò qui in ventriculo concoctus habetur, carnis quidem materia eſt, ſed non προσεχὴς ſiue continua, prius etenim vt id fiat, ſanguis ſit oportet. Longius verò etiam abſunt Maza, panis, triticum, hordeum, & ſimilia; quæ, vt caro fiant, plures mutationes requirunt: Sed tamen hæc quoque omnia poteſtate caro (vt Galenus teſtatur) dicuntur. Et talia quidem alimenta.

Quæ verò medicamenti vim obtinent, ſimili quoque quadam ratione, qua alimenta, poteſtate talia eſſe dicuntur: Neque enim ſuapte natura, aut ſpontè ad ἐνεργείαν, ſiue actum, perueniunt, ſed mutatione opus habent; verùm non tanta, quanta quæ futura alimenta: Non enim eouſque mutantur, vt in alimentum conuertantur, ſed vt ad actum ſolummodò deducantur, & talia, qualia dicuntur, fiant; vt calida videlicet calfaciant; frigida refrigerent; cauſtica exulcerent; narcotica ſtupefaciant; & ita cętera, quæ à corpore humano, calidoque naturali præſtantur.

Nec enim animantium corpora à medicamentis afficiuntur, niſi illa prius ab ipſo ſint mutata. Quòd enim talia actu ſunt, à nobis accipiunt: veluti ſicci calami, quòd accenduntur, ab igne. Itaque nec calfacere, nec refrigerare nos valent, priuſquam actu talia fuerint: veluti nec ignis augetur, antequam ab eo ligna aut calami ſint mutati: Sic nec mirum, ſi quæ excalfaciunt, calfieri prius à corpore noſtro poſtulent.

Si etenim, exempli gratia, perfrigerato corpori calidum aliquod, quantumuis diligenter cõminutum, inſpergatur, prorſus non calfacit, Proinde, inquit, Galenus, quæ refrigeratæ ſunt partes, eiuſmodi medicamentis perfricamus, calorem perfricando excitantes, & vnà, quod frigore fuit denſum, rarum reddentes, quò ſcilicet introrſum pharmacum penetret, & cum naturali animantis calore coniunctum, mutetur ac calfiat.

Comminuenda autem in parua & tenuia medicamenta ſunt, vt ad actum deducantur: Nam & ligna ſicca quæ tenuiora, tum & quæcunque gracilia, facilius quàm craſſiora ignem concipiunt. Idcirco & de facultatibus alicuius guſtatu iudicium facturi, idipſum prius comminuunt aut dentibus atterunt.

De facultatum differentiis, & earum primis, harúmque ordinibus ac gradibus. CAP. IIII.

MEDICAMENTORVM autem facultates complures ſunt: Quædam primæ ſunt & dicuntur: aliæ ſecundæ, quæ ad has ſequuntur: quibus iterum ſuccedunt tertiæ: poſteriores quartæ, quæ à prioribus non pendent, ſed ſolis experimentis cognoſcuntur.

Primæ facultates ab ipſis elementis nullius interuentu proueniunt, reliquarum idcirco facultatum veluti baſis & fundamentum exiſtunt; exceptis tamen quartis, quæ nõ qualitatem aliquam manifeſtam, ſed ſubſtantiæ potius formam conſequuntur.

Primæ ſunt, vt calfaciendi, refrigerandi, humectandi, reſiccandi, & quæ per hõrum coniugationem naſcuntur: calfaciendi & humectandi: calfaciendi & reſiccandi: refrigerandi & humectandi: refrigerandi & reſiccandi.

In harum medio facultas eſt temperata ac moderata, quæ ei, cui admouetur, temperatura reſpondet, ſic vt nec excalfaciat, nec refrigeret, nec humectet, nec reſiccet. Reliquæ ab excedente & præpollente qualitate appellantur, in quibus ratio maioris ac minoris exceſſus conſideratur: Neque enim omnium eorum, quæ ad medicamentorum materiam referuntur, æquè intenſæ ſunt qualitates; Quædam enim mitius calfaciunt, refrigerant, humectant, aut reſiccant: iſta paulò amplius: alia multum: nonnulla plurimum.

Continentur autem iſtorum receſſus certis quibuſdam limitibus, quos ordines, τάξεις καὶ ἀπεράσους: Galenus etiam ἀριθμους ſiue numeros: recentiores verò gradus appellant; qui omnino quatuor habentur.

Ad primum ordinem referuntur quæcunque à medio ac moderato tam exiguum declinant, vt non euidenter alterent, ſed rationali quadam demonſtratione indigent, qua alterare oſtendantur: veluti Oleum roſaceum, quod eos, qui aduſtione tentantur, refrigerat; refrigeratos etiam offendit: vnde & magis refrigerare quàm excalfacere apparet, ſed tamen valida ab eo refrigeratio non percipitur, ſed quæ proxima temperiei mediæ. Atque eodem iudicandum modo, de iis quæ à moderata temperie ad calidum, humidũ, aut ſiccũ declinarũt. 1.

Quæ verò manifeſtè ac euidenter ſiccare, humectare, calfacere, aut refrigerare poſſunt, nec demonſtratione opus habent, ea ſecundo ordine cenſentur. 2.

Tertio autem annumerantur his potentiora, quæ vehementius, tamen non ſummè, qualitatem ſuam exercent. 3.

Ad quartum ordinem pertinent. calida quidem vehementer acria ac vrentia, qualia quæ exulcerant, & veſicas excitant, & cruſtas faciunt: frigida verò quæ ſtupefaciunt, ac ſenſu priuant, quæ maximè & longiſſimè à medio ac moderato recedunt. 4.

Siccum autem quarti ordinis nullum eſt inuenire, inquit Paulus Ægineta, medicamentum, ſi non vrat: Nam quod ſummè exſiccat, id planè vrit, vt Calchitis, Myſi, calx. Tertij verò ordinis ſiccantium poteſt aliquod eſſe etiam non vrens, quemadmodum quæ vehementer adſtringunt omnia.

De Medicamentorum partium ac ſubſtantiæ eſſentia. CAP. V.

DE partium ipſorum medicamentorum eſſentia operæprecium fuerit paucis agere, priuſquam ad reliquarum facultatum explicationem pergamus. Citra enim huius cognitionem, ſecundæ ac tertiæ facultates definiri ac explicari nequeunt. Siquidem hæ non ſolas primas facultates, ſed & partium eſſentiam conſequuntur.

Partium autem eſſentia nonnullis tenuis contigit: aliis verò craſſior. Hæc craſſarum partium & παχυμερῆ: illa verò tenuis eſſentię, tenuium partium & λεπτομερῆ, appellantur.

Tenuium autem partium ſunt, quæ facilè in tenues ac minutulas partes diducuntur, ſiue, quæ celeriter in tenuia ſoluuntur.

Craſſarum verò partium ſunt, quæ facilè in tenuia ſolui non poſſunt, vt dura, ſolida, lenta, viſcida; quarum ſubſtantia haud friabilis.

Galenus tenuiſſimarum partium aquam & aërem eſſe oſtendit: Promptiſſimè ſiquidem, vt de ſimp. med. facul. lib. 1. cap. xiiii. refert, aqua per pilos & veſtimenta profluit, partes habens diuiſibiles, & quæ facilè in minutiſſimas diſtrahi poſſunt. Aër ſimiliter, eodem auctore lib. 1. cap. xxiiii. in tenuiſſimas partes cõminuitur, per corpora denſiſſima exquiſitè penetrãs.

Atque idcirco quæ tenuium ſunt partium, aëreæ eſſentiæ ac ſubſtantiæ participant: cuiuſmodi odorata, quæ quatenus odorata, tenuis ſunt ſubſtantiæ; vt Paulus Ægineta teſtatur: ſed quæ craſſarum partium, hæc terreſtria ſunt.

Quæcunque autem tenuium ſunt partium, ea & facultatem ſuam liquori alicui, veluti

vino aut aquæ,facilè ac citò communicant: è contra, quæ craſſarum partium difficulter admodum facultatem in liquorem deponunt.

Exempli gratia,piper,quod quidem craſſarum eſt partium,exiguum aut nihil odoratum, facultatem ſuam penes ſe retinet,neque liqueri communicat, eapropter & eius virtus circa ventriculum hæret,ad hepar vix aut non pertingit,vt Gal.lib. 1.de ſanit. tuend. teſtatur.

Caſia verò,quam vulgò Canellam & Cinamomum,tenuiorum eſt partium,multũ habẽs aërcæ eſſentiæ,odoratiſſima,vires facilè communicat, & in liquorem transfundit.

De ſecundis facultatibus. CAP. VI.

SECVNDÆ facultates primas nullius alterius interuentu conſequuntur. Ad has autem referuntur,quę emolliunt,indurant: rarefaciunt,condenſant: aperiunt,conſtipant: attrahunt,repellunt: abſtergunt, expurgant, attenuant, illinunt, obſtruunt, incraſſant,dolorem ſedant atque excitant.

Emollientia. Emollientia, μαλακτικὰ, ſunt & dicuntur, quæ duros tumores & ſcirros molliunt.

His affinia ſunt διαπνευστικὰ ſiue ἐκπνευστικὰ, quæ pus mouent: vtraque enim æqualem ac ſymmetrum calorem poſſident,atq.illi reſpondẽtem ſiccitatem,diuerſo tamẽ vtraq. modo.

Pus mouentia. Pus mouentia ſimillimum corpori calidum producunt abſque vlla humiditatis aut conſumptione, aut adiectione.

Emollientia paulò maiorem,quàm pro natura, calorem accendunt, & nonnihil humiditatis contrahunt, quocirca illa quantitate quidem magis,quàm qualitate caloris agunt; quæ verò indurata emolliunt, qualitate potius. Emplaſticum idcirco medicamentum eſt, quod exactè ſuppuratorium: Nam ſi ſubſtantiam caloris innati augere,non intendere qualitatem conueniat, poros corporis obſtructos eſſe expedit.

Sunt verò & alia emollientia quę humiditatem conſequuntur;omnia enim humida mollia ſunt, ſi cum calore modico humida perſeuerent: ob id ſanguis mollis,quia conſiſtentia liquidus. Fit autem humectatio, & ab ea mollitio; vel penitiſſimè in totam partem, veluti per nutritionem,quæ vera humectatio eſt: vel ſuperficietenus, non per totum,ſed per ſpatia rerum inania,qualis fit à balneo,vel fotu aquæ dulcis.

Balneo.

Indurantia. Indurantia, σκληρυντικὰ, propriè ea ſunt,quæ citra caloris aut frigoris exceſſum reſiccant: Nam & frigus quidem indurat,& calor nimius. Adipes & alia frigore condenſantur: lutum vi caloris igni in lapides conuertitur, ſed hæc alio modo quàm reſiccatione ſola fiunt. Redditur autem durius ſola reſiccatione,quod aduentitio humore emollitum eſt: veluti in vlceribus humidior ac laxior caro; ad quam duriorem reddendam, exſiccantia conueniunt, à mordacitate, eroſione, & alienis vehementibus qualitatibus aliena. Omne ſiquidem quod ſiccum, durum. Siccum autem bifariam ſiccat & indurat; alterando ſcilicet & ſicciorem reddendo partium eſſentiam, quod propriè durum: aut humorem in poris ac ſpatiis contentum conſumendo.

alijs

Eſt verò & durum repletione, veluti cùm vter aliquis nimium repletus diſtenditur, ſed quod renitens & ἀντίτυπον, non durum Galenus appellat. Inter Indurantia idem lib.v. De ſimp.med. facult. etiam refert, quæ poſtea πυκνωτικὰ,id eſt,Condenſantia appellat.

Durum. Durum autem dicitur, cui caro noſtra temperata cedit.

Molle. Molle,quod eidem carni ac cuti cedit, ſi quidem corpus ſimplex fuerit: Quod enim ex pluribus conſtat, aut ſeſe contingentibus, ſicut tritici aceruus: aut inuicem implicatis, vt lana,pili, ſimul & cedere poteſt, nec tamen eſſe molle.

Rarefacientia. Rarefacientia, ἀραιωτικὰ, ſiue διαφορητικὰ,reſoluentia, dicuntur, quæ cutis poros dilatant, & partium ſubſtantiam tenuiorem rarioremque reddunt. Modicè calida hæc natura ſunt, & tenuium partium,ac quàm minimum reſiccant; vt Chamæmelum, Althæa. Caliditas ſiquidem excedens non rarefacit, ſed adurit, & per aduſtionem condenſat & reſiccat: Moderata caliditas vias aperit, & in profundum per ſubſtantiæ tenuitatem penetrat, ac dolores lenit.

Rarum. Rarum autẽ dicitur,cuius partes ſpatiis inanibus interceptæ ſunt, vt ſpongia,pumex, &c.

Denſum. E contrà verò denſum eſt,cui nulla inania ſunt ſpatia aut patentes pori,ſed partes cõpactę.

Condenſantia. Condenſantia, πυκνωτικὰ, rarefacientibus contraria ſunt,poros contrahunt, & rara humidaque incraſſant, ſolidioraque reddunt. Talia exiſtunt quæ refrigerant,non terrena tamen, nec aërea,ſed aquea,& nihil aut exiguum omninò adſtringunt. Debiliter enim hæc contrahunt & conſtringunt, nimirum propter mollitiem,vt Semperuiuum,portulaca,&c.

Aperientia. Aperientia, ἀνασυμματικὰ, vaſorum oſcula referant, & aperiunt, craſſiorum ſunt partium, calida, acria,& mordacia; vt,Cyclaminus, allia, cæpe.

Conſtipantia. Conſtipantia, στυπτικὰ, quæ & Contrahentia, Occludentia, ac Conſtringentia dicuntur,

tur, oſcula concludunt, & ſenſibiles excretiones cohibent; frigida ſunt, craſſarumque partium, & quidem citra acrimoniam: vt, bolus armenia, & terrenorum corporum complura. Quæ etenim valenter conſtipare & conſtringere debent, robur quoddam renitens ac durius habeant oportet, quod craſſa & terreſtris ſubſtantia confert.

Attrahentia, ἑλκτικὰ, ἐποσπαρτικὰ, ex alto ſuccos euocant & extrahunt; calida ſunt & tenuium partium. Attrahit ſiquidem calidum, & quidem quod coniunctam habet partium tenuem eſſentiam vehementius. Moderatè autem attrahunt calida & ſicca ſecundo ordine: potentius quæ tertij ſunt ordinis: maximè verò quæ quarto ordine calida; pro ratione enim caloris fit attractio. Eſt autem attrahentium duplex materia, auctore Galeno, vna αὐτοφυὴς, hoc eſt, ſponte nata, ſiue quæ talis ex ſeipſa eſt; altera verò ex putredine areſcente generationem ſortita. Sponte nata, vt Dictamni eſſentia, Thapſiæ, Sagapeni, &c. *Attrahentia.*

Ex putrefactione, qualis eſt fermenti & nonnullorum fimorum eſſentia, vt fimi columbini, non tamen omnium. Sunt verò & attrahentia quædam, quæ à totius eſſentiæ ſimilitudine, non à qualitate manifeſta: talia ſunt omnia purgantia medicamenta, & quædam alexiteria, quæ ad medicamenta pertinent, ad quartas facultates relata.

Repercutientia, ἀποκρουστικὰ, in altum ſibi occurrentes ſuccos repellunt: frigida ſunt, & craſſarum partium. Frigidum ſiquidem repellit. quod, cùm vnà coniunctam craſſitudinem partium obtinet, etiam violentius propellit; qualia ſunt acerba & auſtera: vt omphacium, balauſtium, malicorium, &c. Repellunt verò & Adſtringentia, præſertim, quæ à partium tenuitate adiuuantur, vt è nucum iuglandium corticibus expreſſus ſuccus, maximè valideque adſtringens, qui tenuiſſimæ eſſe ſubſtantiæ oſtenditur: Adſtrictionem ſiquidem tenuitas ſubſtantiæ adiuuat quàm maximè. alia etenim adſtringentia, ob ſubſtantiæ craſſitiem, facilè in altum penetrare non poſſunt: dum viam ſibi ad interiora etiam præcludunt. *Repercutientia.*

Abſtergentia, ῥυπτικὰ, ſiue detergentia, lentos, glutinoſos humores in ſuperficie, cutis poris, vel etiam vlceribus adhæreſcentes, eluunt atque extergunt. vim habent exſiccandi cum tenuitate ſubſtantiæ; nec refert calida ſint an frigida, neutra enim qualitas actionem impedit, niſi exceſſerit. Nam abſtergunt frigida, veluti hordeum, limonum ſuccus, Telephium: item & calida, vt mel, ſacharum, & alia. *Abſtergentia.*

Expurgantia, ἐκκαθαρτικὰ, quæ & Galeno ἐξαιρετικὰ, id eſt, ab infarctu liberantia, obſtructiones tollentia, ſiue, vt vulgò, deopilantia, non tam poros cutis, quàm interiorum viſcerum meatus expurgant: vt iocinoris, lienis, venarum: qualia ſunt, Nitrum, abrotonum, lupini, & cætera nitroſa, & amara, etiamſi exiguum adſtringant. Sunt hæc ſubſtantiæ ratione ab abſtergentibus minimè diuerſa, ſed ratione maioris & minoris differunt: Nam quæ poros & meatus internos expurgant, tenuiorum magis ſunt partium, ac moderatè calida; vt nitroſa & amara. Iam & quæ cuti exterius impoſita, ſordes ſiue in cute ſiue in vlceribus extergunt, adſtringendi facultate deſtituuntur: intrinſecus verò aſſumpta, etiam ſi adiuncta quædam adſtrictio, poſſunt tamen ſic nihilominus quoque magnos purgare abſtergereque meatus, cuiuſmodi in viſceribus & vaſis ſunt. Nam foris meatus exigui prius ab adſtrictione occluduntur, quàm probè queant expurgari. At quæ circa ventrem partes omnes, quæque in iocinore, liene, aliſque viſceribus, cùm maximos in ſe meatus habeant, maius accipiunt commodum ex vaſorum corroboratione (quod per adſtrictionem fit) quàm propter oſculorum exiguitatem aut anguſtiam lædantur. Proinde interius abſinthium expurgare poteſt: foris verò extergere nequit. *Expurgantia.*

Attenuantia, λεπτυντικὰ, ſiue extenuantia, huiuſcemodi omnia ſunt expurgantia, calida quidem etiam ac tenuiorum partium. Protinus etenim expurgantibus & obſtructiones expedientibus ineſt, vt craſſos humores ac lentos extenuandi vim habeant: auctore Galeno. *Attenuantia.*

Illinentia, ἐμπλαστικὰ, abſtergentibus omninò contraria ſunt. cutis enim poris illita tenaciter inhærent, eoſdemque opplent ac obſtruunt; veluti pinguia, glutinoſa, & terreſtria acrimonia & aſperitate carentia; vt adipes, oleum, reſina, butyrum, lytargyrium, bolus, creta, farinæ addito liquore: item & aloë, quod foris admotum, emplaſticam & ſubſtantiam & facultatem obtinet; intrò verò aſſumptum amaritudine ſua expurgat & aperit: Non deſideratur in his calor aut ſiccitas, ſed ſubſtantiæ, qualem diximus, eſſentia. *Emplaſtica.*

Obſtruentia, ſiue ἐμφρακτικὰ, hæc eadem ſunt, & παχυντικὰ, incraſſantia: Nam veluti detergentia atque expurgantia poros ac meatus ab obſtructione liberant, ſic hæc eoſdem obſtruunt atque infarciunt; & craſſos lentosque corporis ſuccos reddunt. *Obſtruentia. Incraſſantia.*

Dolores ſopientia ac ſedantia duo ſunt: quædam enim reuera talia, vt ἀνόδυνα & παρηγορικὰ vocata: alia tantùm, ſed impropriè, dicuntur, Ναρκοτικὰ videlicet; veluti ſi quis hominem mortuum anodynon dicat, quia dolore vacet. *Dolores ſopientia.*

Qua autem reuera Ἀνόδυνα aut παρηγορικὰ, partium ſunt tenuium, ac moderatè admodum calida, non multò quàm temperata calidiora; ex primo nempe ordine excalfacientium, *Anodyna.*

tium, ac ἀραιωτικὰ, siue rarefacientia. Hæc enim quicquid in partibus dolore vexatis, siue acrium, siue lentorum, aut crassorum tenuibus poris infarctorum humorum inhæret: vel etiam quicquid vaporosi, crassi, aut frigidi spiritus exitum non inuenientis incluſum est, euacuant, digerunt, rarefaciunt, extenuant, concoquunt, & æquabile reddunt; vt flos Chamæmeli, lac tepidum, & oleum anethinum; Galeno teste.

Narcotica. Narcotica Ναρκωτικὰ, haud propriè dolores mitigant, nec dolorum causas auferunt, sed partes frigore suo stupefaciunt: Est autem stupor paulò minus quàm insensibilitas aut sensus priuatio. Hæc eadem verò & ὑπνωτικὰ, id est, somnum conciliantia siue somnifica, ac καταφορὰν, siue grauem soporem epota adferunt. Refrigerant autem hæc omnia vehementer, ac quarto quidem ordine, Galeno veteribusque aliis testibus, sic vt non modò sensum obstupefaciant, sed & si paulò liberalius ebibantur assumantúrve, mortem adferant: qualia sunt opium, hyoscyamus, mandragoras. Videntur tamen non tam sola qualitate extremè & quarto ordine frigida hæc efficere, sed & à substantiæ quadam proprietate ac essentia concurrente præstare. Nam frigidorum multorum qualitates sępenumero calidorum adiectione cõtemperatè obtunduntur, sic vt nulla aut exigua refrigeratio ab his sentiatur. Opij autem & nonnullorum similium stupefaciendi facultas vehementer etiam calidorum permixtione exiguum admodum reprimitur. Philonis Antidotus omnem dolorem Opij ac seminis Hyoscyami facultate stupefaciendo lenit, tametsi Euphorbium, piper, pyrethrum, aliaque calida admittat, adeò vt & gustu acris & feruida sentiatur: nec verò & ætate aut temporis diuturnitate Opij ac Hyoscyami vis in hac compositione superatur. quæ inuincibilem ferè horum stupefacientium facultatem ostendere videntur, & haud à sola qualitate frigida, sed & à substantiæ essentia stupefaciendi potentiam his adesse: frigida siquidem qualitas ætate & lapsu temporis calidorum mixtura superari potest: quæ verò à tota substantia, non ita facilè edomari: Iam & Opium amaritudinis nonnullæ particeps est, quæ ipsum ex differentibus natura partibus cõstare ostẽdit, nec omnes extremè frigidas esse. relinquitur ab essentia substãtiæ, stupefaciẽdi quoq. vim cõmunicari; nec à sola extremè frigida qualitate proficiſci.

Rubefacientia. Contraria autem Anodynis sunt, quæcunque dolores excitant, qualia sunt quæ calefaciũt ac vnitatem dissoluunt; veluti cutim rubefacientia, ac vesicas excitantia; vt sunt nasturtium; sinapi; stercus columbinum, præsertim sylvestrium; euphorbium; cantharides, ranunculi; allij nuclei; ex quibus φοινιγμοὶ & σιναπισμοὶ dicti conficiuntur. quæ ἀμυκτικὰ & μεταψυχεικὰ quoque appellantur.

Φοινιγμοὶ. σιναπισμοὶ.

Eſcharotica. Huius generis, sed calidiora, ἐσχαρωτικὰ, quæ caustica siue vrentia sunt, & ἐσχάρας, hoc est, crustas cauterij ritu cum dolore efficiunt. Sunt autem Escharotica non modò ordine quarto calida ac sicca, sed etiam consistentia crassa, & idcirco cuicunque inhærent parti, stipitis modo infixa ipsam excruciant: vt calx viua.

Septica. His similia essent σηπτικὰ, vehementer quoq. calida ac sicca, nisi partium essent tenuium, omninoque tenuem haberent consistentiam; quæ & idcirco cum exiguo tum dolore tum morsu, aut etiam citra doloris sensum partem eliquant. Vocantur autem hæc Septica, hoc est, putrefacientia, appellatione haud propria. verè enim Septica calefaciunt & humectant. efficit autem symptomatis similitudo vt sic quoque appellentur.

Multis autem modis corrumpi quid potest: siquidem quæ nimiò plus refrigerata sunt, aut excalfacta, tum exsiccata aut humectata, ea omnia corrumpuntur: Non tamen quicquid corrumpitur, σήπεται, hoc est, putrescere dicitur, sed quibus id cum fœtore accidit.

Medicamina autem, quæ Septica dicuntur, sunt Auripigmentum, Sandaraca, Chrysocolla, Pityocampe, Aconitum, &c. Et de secundis facultatibus quidem huc vsque; ad Tertiarum explicationem accedere ordo postulat.

De Tertiis facultatibus. CAP. VII.

TERTIÆ facultates non ex primis modò consistunt: sed & vlterius progrediendo, ex iis quoque, quas ad secundas referre contingit, sic vt ex vtrarumque mixtura consequi videantur. veluti sarcotica absque morsu desiccant & adstringunt: siccare quidem ad primas: adstringere verò ad secundas refertur. Sunt autem ex tertij generis facultatibus quęcunq. maturant, suppurant, carnem ingenerant, conglutinant, cicatricem inducunt, callum gignunt, vrinam mouent, menses euocant, secundas & fœtus excutiunt, tussim sedant, lac generant, genituram gignunt ac extinguunt.

Pus mouentia. Pus mouentia, διαπυητικὰ, siue ἐκπυητικὰ, suppurantia, humorem in tumoribus consistentem, carnemque contusam in pus conuertunt. moderatè calida sunt, & emollientibus (vt suprà ostendimus) proxima, sed tamen hoc differunt, quòd emplasticam vnà facultatem habeant poros obstruentem; caloris substantiam augent, qualitatem non intendunt. Appellamus verò hæc eadem & Maturantia siue πεπτικὰ.

Sar-

Σαρκωτικὰ,quæ in vlcere cauo carnem gignunt,& ſinus implent, ſicca ſunt primo ordine, modicè & abſque morſu detergunt,citraque adſtrictionem : vt hordei farina, thus. *Σαρκωτικὰ.*

Conglutinantia,ſiue κολλητικὰ,ſiccant ordine ſecundo ferè,& medio modo ſe habent ad ea quæ carnem ingenerant,ac cicatricem inducunt; non abſtergunt, ſed adſtringunt, prohibentque ne quid humoris labris vulnerum (quibus peculiariter adhibentur) obueniat. Non ſolùm autē ad conglutināda cruēta vulnera, ſed ad fiſtulas,ſinus, vetuſtaq. vlcera vſurpātur. Συμφυτικὰ autem & hæc dicuntur,tum & τραυματικὰ, ac ſubinde ἔναιμα, quòd recentibus & adhuc cruentis vulneribus adhibeantur. *Conglutinantia.*

Ε'πουλωτικὰ,cicatricem inducentia,validè citra morſum reſiccant & adſtringunt, quod in carne humidum abſorbent, ipſamque contrahunt, & tenui callo cuti perſimili contegunt. quamobrem magis ſiccare hæc,quàm quæ carnem gignunt,aut vulnera conglutinant,neceſſum; carnem ſiquidem conſtringant,contrahant,conſtipent,& calli inſtar indurent oportet, alioqui cicatricem non inductura. *Cicatricem inducentia.*

Eſt verò & aliud ἐπουλωτικῶν genus,quod excreſcentē carnem adimit, natura acre ac mordax: hoc καθαιρετικὸν,id eſt,detractorium propriè dicitur Galeno;huiuſque vſus ad inducendā vlceribus excreſcētibus cicatricē:additur à nōnullis & Tertiū citra adſtrictionē reſiccans.

πωρωτικὰ, callum gignentia, oſſa fracta ferrumnant, ac vniunt. vniuntur autem intermedio callo. Callus autem neque os,neque caro eſt,ſed inter vtrumque ambigit:corpus durum,ſiccum,album, oſſa coniungens: Nam cùm oſſis fracti partes inter ſe propter ſiccitatem coaleſcere nequeant, natura eas callo, circa oras fracturæ cōſiſtente, quaſi vinculo colligat. *Callum gignentia.*

Adiuuant autem ad huius generationem & victus ratio conueniens, tum & medicamenta foris admota, quæ emplaſtica ſunt & modicè calida.

Διουρητικὰ appellantur medicamenta, quæ vrinas promouent ac prouocant. Sunt autem hæc non vniuſmodi: Quædam enim per accidens: alia propriè : tertia medio quodam inter vtraque modo,& per accidens videlicet & propriè vrinam ciunt. *Diuretica.*

Per accidens diuretica, humida, liquida, & conſiſtentiæ tenuis, facilè penetrantia ſunt: quamobrem cùm facile ac citò per vias vrinæ deferātur deſcēdantque,Diuretica appellātur: vt ſunt aquæ puriſſimæ,ac leuiſſimæ, vinum album,tenue,& pauciſerum, hordei tenuius ac dilutius decoctum,&c. quæ quidem vrinæ copiam adaugent, ſed nec meatus aperiunt, nec craſſa,(quod propriè diuretica) attenuant:quandoque tamen ſi quæ in viis vrinæ hærent, vel quæ propter vrinæ paucitatem,vel defectum deſcendere nequeunt, expellunt atq. educunt. 1.

Proxima ſunt,quæ & propriè & per accidens ſimul vrinam mouent : mediocrem hæc expurgandi atque attenuandi vim habent, & meatus aperiendo liberum vrinæ tranſitum ad deſcenſum procurant. Talia autem nonnulla etiam frigida,ſed tenuium partium ſunt; veluti Solani veſicarij fructus,melonum,peponum,aliorumque cucumerariorum ſemina,graminis radices,quæ vrinas clementer prouocāt,& in viis hærentia non rarò expellunt. quamobrem & propriè diuretica dici queunt, tametſi & quandoque per accidens hoc præſtent : Quando etenim calor aliquis nimius atque excedens venas occupat, ſeroſam humiditatem reſoluens,aut aliò abducens; tum frigida huiuſcemodi, cùm calorem contemperant, efficiunt, vt facilius humores à renibus attrahantur, perque veſicam deſcendant. 2.

Quæ autem propriè διουρητικὰ,meatus expurgant,vias aperiunt, craſſos humores, atque ipſum ſanguinem extenuant ac diffundunt,quodque extenuatum eſt,à craſſioribus partibus ſecernunt; quod facilè deinde renes attrahunt,& per vrinarios meatus demittunt. 3.

Huius autem generis Diuretica intenſè calida ſunt ac ſicca,ordine nempe tertio, acria, & tenuis admodum ſubſtantiæ: vt ſunt ſemina apij,petroſelini,fœniculi,dauci, agrioſelini, ſeſeleos,ſaxifragiæ; non modò ſemina, ſed & radices,& alia ſimilia, à quibus humores & ſanguis non extenuatur duntaxat,ſed & funditur, ſiue vt Græcè χεῖται, ac ſecernitur, non ſecus quàm à coagulo,quod ſeroſum ac tenue in lacte ſeorſum ſegregatur,craſſo in ſe coacto ac exactè vnito. Horum itaque natura excalfactoria, exſiccatoria, tum & συναπτικὴ ſiue ſecretoria, & δραστικὴ, id eſt, coactoria eſt. Exiſtimantur hæc eadem & λιθῶν ξυπτικὰ, ſiue calculum comminuentia & frangentia. nulla tamen reuera calculum comminuentia reperiuntur,niſi quæ cohærentes arenulas lentis viſcidiſque humoribus, veluti glutino vnitas,diſſoluunt, ſeparant, ac expellunt. Nec enim durus calculus vllis medicamentis comminui poteſt,qui renibus inhæret; multò verò etiam minus is qui veſicam occupat; vtcunque multa circumferantur,quæ tale aliquid promittunt: Quæ ſi acria ſunt,& ex propriè appellatis diureticis,non modò calculum non comminuunt, ſed è conuerſo ad eius generationem faciunt. Tenue etenim ſegregantes,craſſum cogunt,& excedente calore excoctum in calculum conuertunt. Quod ſi verò ex temperatis aut frigidis ac mediis diureticis ſint, nec hæc eum comminuere queunt: Siquidem quod ex materia terrea lento viſcidoque humore permixta *λιθῶν ξυπτικὰ.*

mixta intenſo calòre induratum, veluti calculus eſt, id nec calido nec frigido diſſolui poteſt: tritura tantummodò comminui ac atteri poteſt. Dura namque corpora ab inuicem, & ab aſperis atteruntur. Nullum autem eſt, quod intra corpus aſſumptum, aſperitate ſua calculum atterere aut comminuere queat. Tametſi enim lapis ſpongiæ, & ſimilia alia aſpera, hunc in ſcopum à nonnullis exhibeantur, nullatenus tamen ad renes aut veſicam perueniunt, cùm eò liquida tantum deferantur. Lithontryptica idcirco ac calculum comminuentia ea tantum verè ſunt, quæ cohærentes arenulas diſſoluere ac expellere queunt. & talia quidem ſunt diuretica quædam calida ac ſicca tenuiumque partium, acria quoque, ſed remiſſius & ſimul amaritudinis nonnihil obtinentia, vt Virga aurea, quæ crudos lentosque humores, vrinarios meatus obſtruentes, expurgat, & arenulas cohærentes diſſoluit.

Menſes euocantia. Quę menſes euocant, ſiue ἐμμηνῶν ἄγωγα, calida ſint, ac tenuium partium oportet, vt crudos humores concoquant, craſſos verò ac lentos attenuare ac incidere valeant, & meatus expurgando ab obſtructione liberare: qualia ſunt omnia propriè diuretica quæ menſium expurgationem etiam promouent. Quòd ſi verò eadem graueolentia aut amara, hoc præſtantiora & efficaciora futura. Graueolentia ſiquidem vterum deorſum deprimunt: veluti ſuauè odorata ſurſum trahunt; At ſurſum trahentia ad menſium remoram faciunt: deorſum verò deprimẽtia eoſdem ciunt, veluti Ruta, parthenium, chalbanum, ſuccus medicus, caſtorium, & alia ſimilia. Amara verò etiam valentius quàm alia menſes euocant, quia magis expurgãt, ſi quidem cum tenuitate ſubſtantiæ & acrimonia coniunctis, talia fuerint. veluti ſabina, ariſtolochiæ omnes, Myrrha, & ſimilia; talia enim craſſa attenuant atque diffundunt, vias ac orificia venarum potenter expurgant. Sunt verò & alia, quæ menſes, ſed per accidens, promouent: veluti quæ corpus longo morbo aut aliâs extenuatum reficiunt: aut quæ idipſum nimio calore reſiccatum refrigerant ac humectant. Cùm enim ob ſanguinis inopiá aut paucitatem, menſes prodire nequeant, corpus ali & optimis alimentis ſanguinis copia augeri debet. vbi verò caliditas adurẽs ac reſiccãs ſanguiné abſumit, frigidis ac humidis caliditas ſiccitasq. tẽperãda, & ad temperiẽ ſanguis reuocãdus, vt tenuior, aptiorq. ad fluxiones reddatur.

Secundas expellẽtia. Quæ verò χόρια, ſiue ἀνύτερα, id eſt, ſecundas à partu relictas expellunt, nec non & fœtus mortuos, eadem ſunt cum iis quæ menſium purgationes procurant. potiſſimùm quæ potentiora, calida nempè, tenuium partium, graueolentia, ac cum acrimonia amara, præſertim ſi in maiore quantitate & frequentius propinentur.

Βηχικὰ. Βηχικὰ Galenus diureticis ac menſes mouentibus annumerat. Sunt autem hæc, eodem auctore, duorum generum, quædam tuſſim ſedant, alia prouocant: Quæ etenim ad craſſos humores è thorace excreandos faciunt, tuſſim vnà excitant: econtrà, quæ tenues humores incraſſant, eandem ſedant. Nam quæ excernuntur, ea cum tuſſi & excuſſi aëris impetu expelluntur. Calida autem & tenuium partium, ac extenuandi naturam habent, quæ ad craſſorum excrementorum thoracis expurgationem adiuuant; vt hyſſopus, ſcabioſa, marrubium, Iridis ac helenij radices. Sunt tamen & alia quædam mediocriter thoracem expurgantia, non multum calida, nec impenſè ſicca, ſed nonnihil humectantia, vel ſaltem, quæ exaſperata ſunt, lenientia, vt ſunt glycyrrhiza, vuæ paſſæ, caricæ & ſimilia dulcia, quæ reſiccantibus ſubinde præſtant: longè ſiquidem commodius è thorace excremẽta humidis quàm ſiccis educuntur. Conueniunt etiam thoraci ac pulmonibus medij generis diuretica, quæ ſi frigida ſunt, tenues humores incraſſant, & tuſſim ſedant, vt ſunt Cucumerariorum ſemina, nuclei nucum pinearum, & ſimilia. Præcipuè tamen tenues humores incraſſant, ac tuſſim ſedant, narcoticam vim obtinentia, veluti Papaueris codia, ex quibus variæ compoſitiones apud Galenum lib. VII. de med. ſecundum loca. tuſſim ſedantes.

Lac genẽtantia. Lactis ac ſeminis effectrices facultates partim in alimentis; partim in medicamentis, Galeno teſte, ſunt. Lactis quidem generationem promouet cibus plenior & χυμὸς, ſiue boni ſucci, & paulò quidem calidior ac ſiccior, ſi pituitoſus ſanguis ac frigidior ſit: humidior verò ac minus calidus, ſi bilis infeſta. Medicamenta autem lac prouocantia tenuium quoque partium, ac calida, & iis, quæ vrinas propriè mouent, affinia atque vicina, ſed tamen mitiſſima, vt aniſi & anethi ſemina, fœniculi verò non modò ſemen, ſed & ſuccus. Vehementiora, & quæ menſes euocant, lactis generationem impediunt. Nam quibus menſes feruntur, his in mamillis lac nullum aut exiguum admodum colligitur.

Semen generantia. Semen autem generãt, præter alimenta optimi ſucci, & quæcunque ſanguinis copiam augent, etiam calida non admodum ſicca, ſed flatuoſa: vt, bulbi, legumina pleraque, orchies, eruca. Et hactenus quidem de his, quæ ad tertij generis facultates referri contingit.

De Quartis facultatibus. CAP. VIII.

DIFFERENTES ac valdè diſſimiles quartæ dictæ facultates à ſuperioribus ſunt: Non etenim ex primarum qualitatum aliqua dependent: neque ſecundis aut tertiis ſuccedũt, ſed

ſed ſubſtantiæ ſiue eſſentiæ proprietatem conſequuntur. Sola autem experientia tales deprehenduntur; neque alia ratione cognoſci queunt. veluti quòd magnes ferrum ad ſe pertrahat, attractumque retineat, & quòd vires eius allio debilitentur, nulla adinuenit ratio, ſed ſola obſeruatio oſtendit. Eodem modo & quod ſuccino attritu calfacto, paleæ adducantur, nec ratione vlla cognitum: ſic & nec multorum aliorum, quæ à ſubſtantiæ ac eſſentiæ ſuæ ſingulari proprietate vires ſuas exercent. Atque idcirco occultæ, ſpecificæ, & latentes appellantur facultates. Ac tales quidem omnium ſunt ferarum, & ἰοβόλων ζώων, ſiue venenum eiaculantium animalium: tum & eorum quæ θηλυτήρια, ſiue venena appellantur & ſunt, Quæ non manifeſtis, aut ratione naturali perceptibilibus qualitatibus, ſed latente & occulta vi mortifera ſunt. Animalia quidem venenata morſu, ictu, punctura, vel etiam attactu; Venena verò ſi intra corpus aſſumantur. Quorum ſingula vti diuerſas obtinent proprietates, ſic & diuerſimodè homini perniciem adferunt. Et ferarum numero, Aſpis lethalem ſoporem adfert, & citò hominem tollit. Viperæ ictum dolores, rigores, bilioſi vomitus, ſitis, & alia grauiſſima ſequuntur ſymptomata: ſic & amphisbęnæ, ceraſtis, dipſadis, σηπέδονος, Dryini, & aliorum. Ab hæmorrhoo demorſis ſanguis ab omni parte profluit. Scorpij, ſcolopendræ, lacertæ, phalangia, & reliqua eius generis, ſuis quoque modis nocent. Rabidi canis morſum Hydrophobia conſequitur. Inter venena ſiue deleteria quæ aſſumuntur, Cantharides veſicæ maximè incommodant: Lepus marinus pulmonem exulcerat: Cerebrum catti ſiue felis homines furentes efficit. Metallica, vt Ceruſſa, argẽti ſpuma, ſtibium ſiue antimonium, argentum viuum quocunque tandem modo apparatum. & pleraque alia, mortifera etiam, ſed diuerſis modis: quædam quoque citius, alia tardius interimunt. Similiter quoque & lethiferæ ſtirpes, quæ non eodem omnes modo homini perniciosæ.

Animalia virus eiaculantia.

Venena.

Quæcunq. verò venenis & venenatis ictibus medentur, ſubſtãtiæ ſpecificę proprietati hoc quoque acceptum debent. Sunt autem genere duplicia, Theriaca ſcilicet & Alexipharmaca.

Theriaca propriè dicuntur, quæcunque venenatis animalibus, eorumque malignitati reſiſtunt. Nomen à feris ἰοβόλοις habent, quæ θήρια Græcis dicuntur, quo nomine omnia animalia venenum eiaculantia comprehenduntur. Ab his medicamenta quæcunque, ſiue ſimplicia, ſiue compoſita, quæ ferarum venenum eiaculantium morſibus, ictibus, & plagis medentur, θηριακὰ appellantur. Horum autem quædam feras malignas & ſerpentes venenatos ſuffitu, inſtratu, aut illitu fugant: alia ab his malè habentes ſanitati reſtituunt, & vt ictus, morſus, aut punctura innocua euadant, præſtant.

Theriaca.

Ex illorum genere ſunt φυλάμματα ac Ἀποτροπαῖα, quæ appenſa aut alligata venenatorum inſidias arcent; & non modò venena, ſed & incantamenta magica inefficacia reddunt. Exempla apud multos auctores complurima extant. Succinum pro amuleto infantibus alligari: Corallium in domo inuidiam omnem amoliri: areſcentem ſcyllam in limine veſtibuli ſuſpenſam maleficiorũ introitũ depellere, Plinius præter alia multa refert. Galenus lib. 11. de medic. ſecundũ loca pleraque recenſet, quæ coronæ modo capiti impoſita dolores leniunt.

φυλάμματα.

Ἀποτροπαῖα.

Dicuntur hæc Latinis Amuleta ab amoliendo, quòd ſcilicet venena & maleficia arceant: Appellantur verò & Ἀλεξιτήρια, quandoque & amuleta.

Amuleta.

Alexipharmaca nominantur, quæ aduerſus venena & deleteria pharmaca adhibẽtur; non quidem extrinſecus corpori appoſita aut admota, ſed intrò aſſumpta. Eadem exiſtimãtur & Ἀλεξιτήρια dici. ſed Hippocrati Ἀλεξιτήρια ſunt contra ferarum morſus remedia.

Ἀλεξιφάρμακα.

Ἀλεξιτήρια.

Cum venenis affinitatem habent multã Cathartica, propriè quidem ita nuncupata, ñam ſi in iis propinandis modus aut menſura excedatur, non modò vehementer nocent, ſed & è vita hominem ſubinde tollunt. Dicuntur autem Cathartica dupliciter:

Generaliter quidem ea omnia, quæ quouis excrementa expurgant modo, vt ſunt diuretica, expectorantia, menſes mouentia, & cætera quæ craſſos humores attenuant, meatus obſtructione liberant, & vias aperiunt: de quibus, vbi de tertiis facultatibus. 1.

Minus verò generaliter κατ' ἐξοχὴν, id eſt, per excellentiam Cathartica vocantur, per inferiorem ventrem & vomitum purgantia, quæ propriè καθαρτικὰ, & non qualitatum, quæ ipſis inſunt, vi aut potentia, ſed totius ſuæ ſubſtantiæ proprietate ac ſimilitudine familiarem ſibi humorem attrahunt & educunt. 2. *καθαρτικὰ.*

Succedunt Catharticis, quæ inter ſe vel maximè conueniunt, vel admodum diſſentiunt. Nam quæ in multis rebus diſcordia aut concordia reperitur, haud aliunde quàm ex ſubſtantiæ eſſentia prouenit. Græci diſcordiam Ἀνπάθειαν, id eſt, diſſenſionem: Concordiam συμπάθειαν, id eſt, conſenſum vocant: Plinius odium & amicitiam nominat. Hæc autem non modò in animantibus, ſed & in ſtirpibus aliisque ſenſu carentibus obſeruantur. Apud varios ſcriptores exempla non pauca reperiuntur, quæ moleſtum foret huc referre: ſatis viſum fuit nonnulla attuliſſe, quæ amicitiæ & odij in ſtirpibus teſtimonium exhibeant.

Quæ inuicem conſentiunt, aut diſſentiunt.

Ἀνπάθεια.

συμπάθειαι.

Pernicialia braſſicæ cum vite odia: ſi etenim contigerit braſſicam iuxta vitem plantari, ſarmentum vitis augeſcens,ac braſſicæ appropinquans, non amplius rectè procedit, ſed retrò vertitur: Sic & braſſicæ,dum coquitur,ſi vinum inſtilletur,de cætero non coquitur, & color eius corrumpitur. Ex multo vino etiam non inebriatur,qui crudam braſſicam præſumpſerit.

Amica viti vlmus eſt, cuius amplexu viuit & feliciter adoleſcit.

Quercus & Olea tam pertinaci odio diſſidẽt,vt altera in alteri⁹ ſcrobe depacta moriatur.

Filix non renaſcitur harundine ſecta, aut exarata vomeri harundine impoſita: ſimiliter & harundo intercidit, ſi exaretur filice vomeri alligata. Inter harundinem verò & Aſparagos amicitia, nuſquam enim quàm in harundinetis lætiores Aſparagi.

Amica quoque ſunt Myrtus & Olea: item Ficus, & Olea.

Quæ parti alicui proſunt aut nocent.

Referuntur verò ad quartas facultates,tum etiã ad ſuperiores conſentientes aut diſſentientes,omnes,quæ vni alicui humani corporis parti vel nocent vel proſunt. Siquidem propter ſingularem & ſpecificam à ſubſtantiæ eſſentia proprietatem, & diſſenſionem aut cõſenſum,vni parti magis quàm reliquis noxam inferunt vel benefaciunt. Quod Galenus lib.1.de med.ſecundum genera,exemplo Cantharidum & leporis marini oſtendit. Cãtharides enim intrà aſſumptæ,reliquis partibus per quas tranſeunt illęſis,veſicam præcipuè exulcerant: Lepus marinus pulmoni tantummodò infeſtus,quamuis per alia membra mollia tranſeat. Sic & Betonica,Stœcas,Maiorana,& quædam aliæ capiti vtiles: Tuſſilago,ſcabioſa,hyſſopus pectori & pulmoni: Eupatorium tum & hepatorium iocinori: lieni aſplenion: renibus glycyrrhiza, virga aurea; vtero pulegium,& arthemiſia,& aliæ tum his,tum aliis partibus.

Et ſufficiant hæc de facultatibus; nunc quo modo ac ratione ad cognitionem facultatum peruenirì queat, occurrit docendum.

Quibus modis cognoſcendæ facultates ſtirpium, & primùm per odorem. CAP. IX.

COGNOSCVNTVR ſimplicium medicamentorum & ſtirpium facultates experientia quidem,tum & guſtu,ac ſapore: Ex odore quoque de his iudicari poſſe apparet. Recentiorum nonnulli ex ſignaturis ſiue ſignaculis, aut χαραχτηεισμοῖς, quæ ſubinde ſtirpibus à natura indita ſunt,de facultatibus,maximè quartis,iudicium rectè fieri autumant.

Odor. Senſibilium autem gratia,odoris ſenſum Deus Opt. Max. creauit; ſed tamen de temperatura coniecturam aut iudicium facere,non perinde tutum per odorem,ac ex guſtu; vt Galenus ait: Sunt tamen quædam, quæ vt ſapores nos afficiant. ſiquidem acida omnia, & præſertim acetum,odoratum mouet: item & acria,vt allium,& cepe, quæ non guſtum modò, ſed & odoratum offendunt ac mordicant. Sic in nonnullis propemodum ſimilis odoris ſenſus, ſenſui guſtus; verùm hoc in admodum paucis contingit. Quandoque etiam citra guſtum ex ſolo odore quarundam rerum qualitates cognoſcuntur, veluti fimi & aliorum fœtidorum, quæ guſtare nemo aggreditur. ſic & edulia putrilagine corrupta,odore ſolo offendunt; & ne guſtare quidem quiſquam ea dignatur; ſed protinus abiicit, odoratui ſoli fidem habens. Non tamen idcirco per odorem qualitates multorum aliorum deprehenduntur.

Maxima autem potiſſimaque cauſſa, quamobrem ex odore nihil euidens iudicari queat, ſubſtantiæ eſt inæqualitas, corpora enim pleraque diſſimili ſunt conſiſtentia, de quarum ſingularum partium temperamento odor non iudicat,veluti Gal. lib.IIII. de ſimp.med.facultatibus,exemplo Roſæ latius oſtendit. Cæterùm rerum odorabilium vaporoſa eſt ſubſtantia,recta ergo ratione,quæcunque odorata eadem & calida,vaporum enim copia à calore prouenit. Auicenna autem odores non modò à caliditate,ſed & frigiditate prouenire ait,& bene olentes,& à quibus ſentitur mordicatio, calidos eſſe; illos verò qui acetum redolent,frigidos. Odorum autem quidam grati, ἐυωδεις, ac ſuaueolentes,qui cerebri ſpiritui familiares: alij graueolentes, ſiue δυσωδεις, cerebri ſpiritui non familiares. Diſſident hi multis inter ſe differentiis,ſed ipſis non ſunt,vt ſaporibus,nomina impoſita. Quæcunque autem odorata, eadem & tenuium partium, ſed nonnulla amplius, nonnulla minus. Quæ autem odore deſtituuntur, craſſæ ſunt eſſentiæ,vt ſalſa & auſtera, à quibus ſi quid defluit, paucum eſt & craſſum, & mole ſua veluti terreum, ac proinde per inſpirationem in cerebrum non incidens.

De Saporibus. CAP. X.

SAPORES ex quibus de ſtirpium,tum & aliorum ſimplicium temperamento ac facultatibus iudicari,& certius quàm ex odoribus,poteſt,nouem ſunt: Tres calidi; acris,amarus, & ſalſus: tres frigidi; acerbus, auſterus, & acidus: tres medij temperamenti; dulcis, vnctuoſus,& inſipidus.

Acris ſapor. Acris, δριμὺς, ſapor acutus eſt, linguam & os mordicat, pungit, ac inſigniter excalfacit: interdum etiam fauces ferit,& quaſi vrit; qualis eſt piperis,pyrethri,euphorbij,

bij,item naſturtij, ſinapios, allij, ac cepę. Eorum autem quæ acria,quædam eſui apta: alia minimè. Horum verò nonnulla ſimpliciter medicamenta: alia nociua ſi aſſumantur aut mortifera. Eduntur autem quæ humiditatē admixtam habent: vt naſturtiū,allium,cepe. *Acria edulia.*

Quæ verò citra humiditatem,cum tenuitate ſubſtantiæ infra tertium excalfaciendi conſiſtunt gradum,medicamentoſa ſunt: vt διουρητικὰ, id eſt, vrinam prouocantia: quæ ſudores mouent ac ciunt: ac quæcunque incidendi ac per halitum digerendi vim habent. *Acria medicamenta.*

Ex horum genere quoque, ſputi è thorace ac pulmone excreationem adiuuantia, menſesque promouentia. Sed tertium caloris ordinem excedentia, acria & vnà craſſioris eſſentiæ,cauſtica ſunt, & aut veſicas excitant,aut cruſtas moliuntur,vt Cantharis,Ranunculus,Chamælea, &c. & ſi tota ſubſtantia animanti aduerſentur, σηπτικὰ, id eſt,putrefacientia ac διαλυτήρια ſunt. *Acria cauſtica ac deleteria.*

Amarus, πικρὸς, ſapor, minus quam acris calidus eſt, inſuauis ac triſtis, guſtum diuellit,veluti qui in Aloë, abſinthio, colocynthide, gratiola, & id genus alijs ſentitur. Craſſa autem huius eſt materia & terrena. *Amarus ſapor.*

Amara omnia idcirco calida ſicca ac terreſtria: reſiccandi,extergendi, meatuſque expurgandi vim habent, ac quia deſiccando ſuperuacuos humores abſorbent, putredinibus reſiſtunt;ac dulcedini aduerſantur,quæ fouendo humores,putredinis parens eſt. *Amara.*

Salſus,ἁλμυρὸς, ſapor,calidam quoque facultatem habet, ſed mitiorem: ſiccitatem verò ſatis intenſam,cineri,vt Galenus ait,aſſimilem: Non admodum linguam calfacit,ſed ſiccando abſtergit, expurgatque validè ſiccando. Hic à ſale nomen accepit, in quo elucet. in mediocri materia conſiſtit. Salſa hinc moderate penetrant,incidunt,abſtergunt,expurgant, valde ſiccando tenues ichores & humores abſorbent. Adeſt his obſcura quoque quædam adſtringendi vis,non tamen linguam contrahens, qua carnes, piſces, & alia ſale condita, conſtringuntur,denſantur ac conſeruantur. Quidam tamen ſal,altero minus adſtringit; atque idcirco vnus melius condita conſeruat, quàm alius. *Salſus.*

Acerbus ſapor, Græcis στυφνὸς, Arabum interpretibus Ponticus,linguam valdè contrahit, & inæqualiter exiccando exaſperat, omnino terrenus frigidusque. Huius ſaporis ſunt pyra immatura, vuæ acerbæ,corni fructus.&c. *Acerbus.*

Auſterus, αὐστηρὸς, quem Arabum interpretes Stypticum vocant,acerbo finitimus eſt,ſed mitior, minus quoque frigidus aut ſiccus. hic in Rhoë,galla,& malicorio ſentitur, ac in aliis plurimis. Tanta autem huius cum acerbo affinitas,vt plerique inter hos diſtinctionem nullam fecerint. Vterque refrigerans, reſiccans, adſtringens,& externam ſuperficiem condenſans eſt: Maioris autem minorisque ratione inter ſe differunt; Nam Auſterus minus ſiccus, linguam non exaſperat; Acerbus verò ſiccior, humidas linguæ partes valde exaſperat. Deponunt autem vtraque,tam acerba quàm auſtera,ſuam qualitatem ſenſim,ſemper enim quæ veteraſcunt,vel acredinem quandam,vel dulcedinem aſciſcunt,abiecta etiam adſtrictione. Acerbum autem, auctore Galeno, trifariam exoluitur; aut incaleſcens,aut humeſcens,aut vtrumque ſimul perferens. *Auſterus.*

Si caleſcat duntaxat,nec ſit humidius,nec mollius, ſed durum, ſolùm acquiret dulcedinem,veluti caſtaneæ. Si autem humeſcat,& humiditas craſſarum ſit partium & aquea, auſterum euadet: ſi verò humiditas tenuium partium & aërea, aceſcet. At ſi pariter humeſcat & calefiat,humiditas quidem aquea in dulcedinem: aërea verò trāſibit in pinguedinem.

Acidus,ὀξὺς,guſtum ferit ac penetrat: citra ſenſum caloris mordicat ac rodit:pollet tenuitate ſubſtantiæ; idcirco penetrat. in aceto & omnibus acidis manifeſtus. Refrigerant autem acida omnia,& tenuitate ſubſtantiæ citò ac facilè penetrant: penetrando ac incidendo acribus,medicamentoſis, quæ infra tertium ordinem, haud ſunt infirmiora; non tamen diſſoluunt ac diſſipant, ſed fluxiones altè ſubeuntis frigoris beneficio repellunt, & ſiccitate admodum valida, ſanguinis eruptiones cohibent ac ſiſtunt. *Acidus.*

Dulcis ſapor, γλυκὺς, ſuauis ac iucundus oblectat, nulla qualitatis exuperantia moleſtus; vt in melle & ſacharo euidens eſt. Relaxant autem omnia dulcia, ſed minus tamen quàm pinguia; aſpera leniunt,concoctionem promouent: maturant. Materiæ verò mediocritatem obtinent, & humidam qualitatem nobis familiarem & affinem; temperatè quoque calida ſunt. Nullum enim eorum quæ valde dulcia frigidum eſt: Poteſt tamen modicè dulce aliquod frigidum eſſe, cuius aquoſa videlicet eſt ſubſtantia. Omnium autem quæ nutriunt communis dulcedo. quicquid enim nutrit, aut plus,aut minus dulce. *Dulcia.*

Pinguis ſiue vnctuoſus, λιπαρὸς, ſapor, linguam, oriſque partes lentore quodam oblinit, euidentis caloris expers, obſcuræ dulcedinis ſubinde particeps: in ſubſtantia conſiſtit inter tenuem & craſſam mediocri, & humida quidem, non aquea tamen, ſed aërea, in calore frigoreque temperata. Pinguem ſaporem referunt non modò adipes & olea quædam, ſed & malua,althæa, lacryma tragacanthæ, & ſimilia. Pinguia autem omnia relaxant, emolliunt,humectant,exaſperata leniunt,oblinunt,ac in ſuum ſtatum reducunt,& melius quàm *Pinguia.*

Ἄποιος sapor. dulcia. ad quorum remississimum gradum pertinent. Ἄποιος, id est, qualitatis expers, insipidus, ac (vt nonnullis placet) exqualis, non tam sapor, quàm saporis omnis priuatio, nulla qualitate gustum afficit: inuenitur in nonnullis fructibus, vt peponibus & cucurbitis; item & in farris ac Tritici generibus. Materia huius crassa, non tamen terrena, aut sicca adstringens, sed humore quodam perfusa, quæ quoniam emplastica est, meatus omnes infarcit ac obstruit, exasperata lenit, & dissoluta vnit ac conglutinat. Sunt verò & ἄποια dulcibus affinia, sed materia ipsorum paulò crassior & crudior est.

Et totidem quidem simplices sapores, ex quibus de stirpis aut alterius medicamenti temperatura ac substantiæ essentia iudicatur, atque ex his deinde, quibus id secundis ac subinde tertiis facultatibus sit præditum, cognoscitur: quòd, vbi vnicam tantùm qualitatem gustabilem possidet, haud difficile. Quòd si plures sapores sentiantur, ex omnibus mistam medicamentum facultatem & actionem edet: veluti Absinthium, quod præter amaritudinem, & adstrictionem habet, vnde & diuersæ substantiæ & facultates ei insunt: ab amaritudine extergendi; ab altera adstringendi ac corroborandi. Sunt autem differentes sapores, quandoque ita inter se confusi, vt nequeant certò medicamenti vim ac facultatem exprimere. Atqui tunc quidem experientia succurrit, qua sola etiam, citra saporum dignotionem, medicamenti cuiusuis facultas reperiri potest. Quam etiam semper adhibere conuenit, etiamsi gustu aut ratione facultas cognita videatur aut perspecta. Quandoque siquidem, quæ ratio probauit, experientia redarguit.

De Characterismis siue signaturis.

CAP. XI.

EX characteribus siue signis quæ in stirpibus, aut earum partibus obseruari contingit, ipsarum cognosci facultates posse, à probatis inter veteres auctoribus traditum non reperitur: Nonnullorum posterioris ætatis, & nostri sęculi recentiorum hæc inuenta, aut verius commenta sunt. Qui naturam quodlibet à se procreatum suis peculiaribus signaturis manifestissimè notasse existimant ac docent; per quas vires & facultates, præsertim occultæ & latentes, certò cognoscantur: haud aliter (vt aiunt) quàm ex inspectione vultus & nonnullarum corporis partium φυσιογνωμία mores & affectus hominum percipit: Sed Physiognomia ab Aristotele ac aliis veteribus Philosophis probatur: Doctrina verò de signaturis stirpium, à nullo alicuius æstimationis veterum testimonium accepit: deinde tam fluxa & incerta est, vt pro scientia aut doctrina nullatenus habenda videatur.

Signaturę autem vel in forma, figuráve stirpis aut alicuius eius partis, reperiuntur: vel ex coloribus, aut succis deprehenduntur: aut ex aliis proprietatibus accipiuntur.

Scrofulariæ herbæ nodosæ radices extuberantia tubercula habent: Idcirco aduersus scrofulas, id est, glandularum duros tumores, qui quandoque in collo, alis, aut inguinibus sentiuntur, Græcis χοιράδες, tam vtiles & efficaces affirmantur, vt etiam vel gestatæ solùm (quod vanissimum) prodesse queant. Nec solùm ad scrofulas, sed ad hæmorrhoïdum dolores eadem commendant. Et quidem aduersus χοιράδας & hæmorrhoïdes, si imponantur, bene faciunt, quia calidi & sicci temperamenti, ac digerendi vim habent, non quia nodosæ scrofulas referant. Si enim propterea conferrent, quòd nodosæ & inæquales, consequens foret, & alias similis figuræ similiter scrofulis & hæmorrhoïdibus mederi: vt sunt Telephij radices nodos quoque adnatos habentes: item & Polygonati, quæ tuberculis nodosis scrofulas referre possunt. neutra tamen istarum herbarum vel ad scrofulas, vel ad hæmorrhoides commendatur vel confert.

Chelidonij minoris radicibus veluti oblonga grana adhærent, instar hæmorrhoidum foras prominentium; & resiccat ipsa cum radicibus herba hæmorrhoïdes. An idcirco Ranunculum Illyricum radicibus similem, hæmorrhoïdibus quisquam adhibere audebit?

Nucum nucleus contegitur lignoso cortice, veluti cerebrum osseo craneo: ergo omnes nuces cerebro similitudine substantiæ ac essentiæ prodesse, malè consequitur. Nuces tamen myristicæ cerebro & capiti conferunt; sed nuces iuglandes aut auellanæ nullam capiti vtilitatem præbent, imò non rarò offendunt, præcipuè dum ventriculum grauant.

In folliculis vesicas referentibus gignitur Halicacabi fructus, vesicæ commodus, & vrinas ciens. Alcea vesicaria, Solanum somniferum, Colutea, Nux vesicaria, quorum vel fructus vel semina in folliculis instar vesicarum gignuntur, nihil tale præstant.

Maioris Heliotropij coma, & semen Scorpioïdis reflectuntur vt scorpionum cauda, perhibentur à veteribus remedio esse aduersus scorpiones. Calendulæ semen recuruum est, Ornithopodij siliquæ exiguæ caudam scorpionis referunt. quis autem tandem hinc affirmare volet has scorpionibus quoque aduersari?

Lutea

Lutea aduerſus morbum Regium facere,ex coloris ſimilitudine perſuaſum ſibi habent, qui ſignaculis addicti ſunt. Et ſunt quædam quæ proſunt: multa verò etiam quorum nullus vel non tutus vſus. Rhabarbarum quidem luteum eſt, & regium morbum, vitioſos humores per aluum expurgando, curat. idem verò poteſt & Agaricus totus candidus, qui & ſubinde vtilior, pituitoſos videlicet craſſos humores expurgans, meatus fellis obſtruentes. Curant verò & multa alia vacuando hunc morbum, quæ nequaquam lutea ſunt. Aduerſus verò & iſtum Chelidonij maioris luteæ radices valent, verum non purgando, ſed meatus aperiendo; Commendantur & Conyza, Chryſanthemum, & Buphthalmum, quorum lutei flores. Sunt autem & aliæ multæ, quarum flores lutei, quæ tamen ad Regij morbi curationem non expetuntur, vt Calendula, Verbaſcum, Virga aurea, Pentaphyllon, Tormentilla, Lyſimachion, Elichryſum, Chryſocome, Ageratum, Aſteris Attici ſpecies, flore toto luteo, Santolina, Balſamita, & ipſa Lutum herba, tota lutea. Nonnullarum verò haud tutus videtur vſus, Ranunculum ſiquidem, cuius flores auri luteo relucent colore, nemo facilè icterico propinauerit: nec Armeniaca lutea mala, aut cerea pruna admiſerit; multò verò etiam minus Mandragoræ luteos fructus.

Simile eſt de rubente colore, qui & inter ſignationes non poſtremo loco habetur: ſuperioribus temporibus perſuaſum nonnulli habuerunt, omnia rubra calida eſſe, propterea quòd colorem viderentur referre ignis, qui rubens apparet: verùm horum errorem redarguit Galenus de ſimp. med. facult. lib. 11. Noſtra ætate exiſtimantur quæcunque rubra ſunt adſtringere, & ſanguinis fluores vndequaque reprimere: nec deſunt quidem tales plurimæ vt Roſa rubra, Balauſtium, Oxyacanthæ acidæ, vulgò Berberis, rubens fructus: item & Corna, Sandali rubentes, Sanguis draconis, Biſtortæ & Tormentillæ radices, & pleræque aliæ huius coloris, quæ adſtringendi ac reprimendi ſanguinis fluoris vi pollent. Veruntamen & alia reperiuntur rubra aut rubro ſucco prædita diſſimilis facultatis. Hyperici, Aſcyri, Rutæque hypericoidis ſuccus, qui è foliis attritu exprimitur, ſanguinis inſtar rubet, ſanguinem tamen hæ herbæ non ſupprimunt, ſed econtrà eundem per menſtrua pellunt. Agrifolij verò, ex cuius cortice Viſcum paratur, fructus rubentes, non modò non adſtringunt, ſed per aluum valenter deiectionem moliuntur.

Eufraſia herba oculis aſſumpta prodeſt, & videndi aciem intendit. huius facultatis ſignaturam in flore reperiri aiunt, qui varietate colorum, oculi colorem referat. haud diſſimilis coloris varietas in tricolore viola, illa nempe quæ plurima parte candida (nam in floris colore diuerſitas) reperitur, non tamen ad oculorum morbos à quoquam commendata.

Roris Solis herbæ ſignatura fertur eſſe humor, qui ipſa meridie, & etiam ſerius foliolis adhærere comperitur: adeò enim tenax humoris hæc herba apparet, vt etiam ſub feruentiſſimo Solis ardore hunc non dimittat: vnde & humidum quoque homini ingenitum ac naturale conſeruare ac augere poſſe, infertur quidem, ſed non rectè. Nam quòd rore madida æſtuante & vigente Sole, non ex ipſius herbæ humoris tenace proprietate euenit, ſed à loci natura, in quo naſcitur, accedit: in muſco etenim prouenit, cui aqua ſubeſt. Cùm autem ex hac aſſiduè vapores efferantur, non modò huic exiguæ herbæ, ſed & ipſi muſco humor adhæret: eodem ſiquidem tempore, quo rorem Ros Solis retinet, & Muſcus humidus eſt.

Præter verò hanc & aliam in Rore Solis ſignaturam eſſe aiunt, qui Theophraſtum Paracelſum præceptorem agnoſcunt, colorem videlicet liquoris per organa, quæ Alembica vulgo dicuntur, extillati; qui ex luteo pallet, cùm aliarum herbarum ſtillatitij liquores, aquæ colorem referant: Et colorem quidem hunc ex eo adeſſe affirmant, quòd ſalem (vt ipſi loquuntur) volatilem liquor iſte contineat: ac propterea conſeruandi genitalis humoris habere facultatem, ac phthiſicis in primis vtiliſſimum.

Rationem addunt, quòd ſale condita diutiſſimè conſeruari queant. Sale ſanè mortuorum corpora & carnes conſeruantur; ſed minimè viuorum. viuentibus exiguus & moderatus vſus vtilis eſt, ſed nimius valdè nocet: phthiſicis verò vel maximè. Sal omnia corpora extenuat, & validiſſimè humores abſorbendo deſiccat: Phthiſi autem laborantes, non reſiccari, ſed refici ac nutriri citius opus habent. Iam & ſalſæ ex capite deſtillationes, pulmonem non conſeruant, ſed exulcerant ac corrumpunt.

Nec igitur quòd vel rore, æſtuante Sole, madés reperiatur; vel quòd ſalem (vt illorum verbis vtamur) volatilem contineat, ingenitum ac naturale humidum conſeruat vel auget, aut phthiſicis vtilis Ros ſolis eſt: ſed alia ex cauſſa hoc ei ineſſe neceſſum eſt; ſi modò conferat, quod haud veriſimile. Nã cùm acris & exulcerans ſit, nulla ſubeſt ratio, quare vel humidum

conſeruare, vel phthiſicis prodeſſe queat. Atque his & ſimilibus de cauſis quàm dubium & incertum ſit de facultatibus ſtirpium ex χαρακτηρισμοῖς, ſiue ſignationibus aut ſignaturis, vt appellant, iudicium, abundè manifeſtum. Non deſunt tamen qui veteres harum etiam rationem habuiſſe opinentur. atque idcirco Orchies omnes ad venerem excitandam commendatos, quia radicum fibris duo globuli inſtar teſticulorum adhæreant: Mercurialem & Phyllon mares, ad maſculorum: feminas, ad feminarum procreationem conferentes haberi, quòd hi ſexus in feminibus ac floribus euidenter apparere videantur.

Et fieri haud dubiò potuit, vt veterum nonnulli quandoque ſignationum rationem ac conſiderationem habuerint; ſed præcipuè illi, qui Ægyptiorum ac aliorum præſtigiatorum fuerunt ſectatores; quales mendaciis ac nugis medicam materiam contaminaſſe teſtatur Galenus: Et hanc ob cauſam illis parum quoque, aut nihil deferendum. Quòd ſi verò & fortuito caſu vires quandoque ſignaturis reſpondeant; non tamen idcirco tutò, certò, aut perpetuò ex iis, quæ pro ſignaturis habentur, facultates cognoſci, aut manifeſtas fieri conſequens eſt: Sæpenumerò facultates multum differentes, ſignaturis repugnant, vt ſuperioribus exemplis ſatis dilucidè oſtenſum. Atque idcirco quoque ſignaturis nullatenus fidendum eſt; niſi experientia adſtipuletur. per quam de facultatibus medicamentorum iudicium certius depromitur; vt ſuperiore capite quoque ſcripſimus.

Qualiter per experientiam medicamentorum ſimplicium facultates cognoſcendæ. CAP. XII.

DE experientia verò ſupereſt vt paucis agatur. Hæc autem de nonnullis facultatibus ſola & certiſſimum quidem iudicium facit: de aliarum verò virtute decernit. Theriacorum ſiquidem, Alexipharmacorum, & Catharticorum ſiue purgantium vis, per ſolam experientiam cognita eſt. Experientia autem dicitur, eius quod frequenter eodem modo viſum eſt, comprehenſio atque memoria: Siue, Notio quæ ex crebra ſimilium euentuum obſeruatione habetur. Non etenim quod ſemel duntaxat, ſed quod frequenter ac ſimiliter, eadem rerum omnium concurſione, ſæpius euenerit, experientiam gignit. Vt etenim ex multis experimentis ars conflatur, & Theoremata comparantur: ita ſingula experimenta, ex multis obſeruationibus conſtant. Illud autem de quo experimentum faciendum ſimplex eſſe debere, non miſtum, Galenus docet: & in iis periculum faciendum, qui inculpata ſanitate fruuntur, aut in iis, qui, quoad fieri licet, quàm maximè ſimplicibus tenentur morbis. Aliorum ſiquidem admixtione, vnius alicuius vis atque potentia facilè ita retunditur, vt cognoſci nequeat. Vbi autem affectus complures vnum ægrotum torquent, ac malè habent, cui malo medicamentum profuerit iudicare, difficile eſt.

Iam & hoc ipſum medicamentum, cuius periculum faciendum, & quod experimento examinandum, omnis alienæ qualitatis expers ſit neceſſe eſt: Aliena ſiquidem imbutum, non ita facilè aut citò vim ſuam exerit: veluti enim (exempli gratia) ſi Mandragora, Hyoſcyamus, aut Cicuta vehementer calefacta corpori admoueantur, ipſum non refrigerare, ſed excalfacere ac propemodum vrere ſentientur. quæ alioqui refrigerant & ſtupefaciunt.

Diſtinguendum verò eſt & illud, quod ex accidente, ab eo quod primariò ac per ſe efficitur: Nam aqua, quæ natura ſua refrigerans eſt, nonnunquam calorem reuocando, ipſum intendit: Si enim medio æſtatis tempore iuuenis bene carnoſus ex diſtentione neruorum malè habens, multa aqua frigida perfundatur, calore reuocato naturali, ſanitatem conſequitur, vt Hipp. Aph. xxi. lib. v. teſtatur. Verùm hoc frigida non ſua vi præſtat aqua, ſed ex accidente tantummodo, calorem videlicet reuocando & intendendo.

Simili modo & calidorum nimius vſus quandoque refrigerat; excalfacientem videlicet humorem digerendo. quo reſoluto, corpus refrigeratum, effeminatur, aliaque conſequuntur, quæ Hipp. Aph. xvi. eiuſdem lib. refert. Et hæc quidem de ratione, qua experimento vis ac facultas cuiuſque medicamenti inquirenda ac inuenienda. Quòd ſi verò ratio etiam adſtipuletur, tanto experientia certior habenda. Nam ſicut experientia de ratione inuentorum virtute decernit: Ita experientia à conſentiente ratione non exiguum ornamentum ac firmum ſtabilimentum accipit: ſi modò accedere queat. Sed ſæpè talis eſt facultas, vt rationis examen non admittat; veluti ſubſtantiæ eſſentiam conſequentes, quæ ſolo experimento (vt prius dictum) cognoſcuntur, nec rationem admittunt.

De facultatibus alimentorum. CAP. XIII.

POSTEAQVAM de facultatibus medicamentorum egimus, conſentaneum eſt alimentorum vires explicari; vt videlicet enumeratis corpus noſtrum alterantibus, eæ quoq. deſcriban-

ſcribantur,quæ ad alimenti materiam faciunt,quas ex ſtirpium facultatibus alteras eſſe cap. III. oſtendimus. Eſt autem alimentum quod corporis ſubſtantiam alit & auget,hoc videlicet,quod defluxit,reſtaurando: In perpetuo enim fluore noſtra, tum & viuentium omnium,corpora ſunt: ſemper ipſis aliquid decedit,quod cibo potuque reſici reſtauarique debet. id niſi fiat,vniuerſum corpus tãdem extenuatũ diſſipatur; vt videre eſt in tabeſcẽtibus.

Simile autem quodãmodo alimentum noſtri corporis ſubſtantiæ, in quam conuertẽdum eſt. Hoc autem ſi tale fuerit, vt nulla aliena qualitate inſigniter afficiat,propriè,ſimpliciter,& abſolutè alimentum eſt. At ſi exuperante qualitate corpus immutet, alimentum eſt medicamentoſum,non ſimplex: vt ſunt quæ vnà cum dulcedine acidam,acerbam,amarã,aut acrem qualitatem adiunctã habent: ſed tamen & hæc alimenta generaliter appellantur. Atq. hinc alimentorum differentiæ aſſignantur;quædam enim ſunt quæ in bonum ac laudabilem ſuccum conuertuntur: in prauum alia. Iam & craſſum nonnulla ſuccum præbent: tenuem verò pleraque. Sunt item quæ citò ac facile concoquantur; & econtrà,quæ difficiliter ac tardè.

Boni ſucci alimenta Græcis ἔυχυμα, ſapore dulcia, ori grata, odore haud inuenda: item & pinguia,& quædam ex ἀπροιῶν generibus. Referuntur in hunc ordinem; lac;oua,præſertim gallinarum; carnes volucrium & animalium quadrupedum, præſertim quæ nõ in cloacis aut locis ſordibus infectis victitant; piſces ſaxatiles, qui in alto mari capiuntur; panis ex optimo tritico; vinum ödoratum,boni ſuauisque guſtus, & potiſſimùm dulce. *Euchyma.*

Cacochyma,ſiue praui ſucci ſunt,quæcunque præter dulcedinem aliam aliquam qualitatem permixtã habẽt,veluti acredinem, amaritudinem,ſalſedinem, acerbitatem, aciditatem nimiam: fœtida item omnia,odoreque ingrata,ac quæcunque corrupta ſunt. *Cacochyma.*

Mali ſucci olera,præſertim agreſtia,omnia habentur, excepta tamen Lactuca & Intybo, quæ inter boni ſucci edulia admittuntur: item fructus horei & cucumerarij, frumentũ corruptum,animalium in luto & cœno viuentium (præter porcorum) carnes,piſcium magna ex parte omnium, vina craſſa,auſtera,acida,ceruiſia è malis frugibus cocta, & id genus ſimilia.

Quædam autem horum frigidum,pituitoſum,crudumque ingenerant ſuccum,vt fructus horei,cucumeraria,olera frigida: alia verò calidum ac bilioſum, vt quæcunque acrimoniam habent,allium,cepe,porrum,arum,naſturtium,ſinapi,eruca: nonnulla verò etiam melãcholicum,veluti Legumina,& præſertim Lens,& ex oleribus Braſſica,tum & carnes ceruorum, hircorum, boum, præſertim ſale conditorum, aut fumo reſiccatorum.

Craſſum autem ingenerant ſuccum,valentem ac duram habentia ſubſtantiam, vt panes ſubcineritij,vel abſque fermẽto omnia ex farinis apparata,faſeli,faſeoli,præſertim fricti,carnes bubulæ,ceruinæ,caprinæ,hircinæ; animalium iſtorum, tum & aliorum iocinora, renes, glanduloſæ partes,&c. loligines,ſepiæ,polypodes: omnia teſtacea,vt oſtrea,pectines, pinnæ, mituli, cancri, caſeus omnis; caſtaneæ, glandes, tubera, fungi; vina craſſa, dulcia & nigra, & ceruiſiæ: Iam & quæcunque viſcida ac glutinoſa etiam inter craſſi ſucci alimenta numerantur,qualia ſunt animalium pedes,aures,extremæque partes: Quæ tamen ſi à ventriculo bene fuerint concocta, boni ſucci ſanguinem producunt, ſed lienem & iecur facilè obſtruunt. Vitandus autem omnibus,cibus craſſi ſucci,in ocio viuentibus,& iis qui ante cibum exerceri nequeunt. Laudatiſſimi autem omnes cibi ſunt, inter incraſſantes & attenuantes medij. *Craſſi ſucci alimenta.* *Viſcida.*

Tenuem ſuccum ſubminiſtrant ac ingenerant,non lenta, non viſcida,nec valentem ſubſtantiam obtinentia, ſed tenuem ac friabilem, præſertim ſi acrimonia aliqua coniuncta ſit; vt Allium,cepe,porrum,hyſſopus,origanum,ſatureia,radicula,& alia eiuſmodi: triticei panes bene fermentati,ac præcipuè biſcocti: amygdala amara,piſtacia: animantes calidioris ſiciorisque naturæ,vt perdices,attagenes,phaſiani,ſturni,turdi,merulę,& quæcunque in montanis degunt: vina alba tenuia, paucifera; ſerum lactis. Aperiunt autem hæc meatus, viſcoſa extergunt, craſſa incidunt,& extenuant. Vitari debent ab his,quibus bilioſum eſt temperamentum,diutino ſiquidem vſu bilioſa ab his & ſeroſa in corpore excrementa colliguntur. Conueniunt omnibus,quibus crudus,pituitoſus, aut craſſus melancholicus ſuccus in corpore ac venis redundat. Differt attenuans victus ratio à tenui; Tenuis modum in quantitate præfigit: Attenuans à tenuis ſucci alimento appellationem accepit. *Tenuis ſucci alimẽta.*

Concoctu facilia ſubſtantiam non ſolidam nec firmam obtinent, ſed vel raram, vel citò reſolubilem,vt ſunt magna ex parte olera omnia, (paucis exceptis:) fructus plurimi: animalium iuuenum ac tenellorum carnes,vt vitulorum,agnorum, porcellorum, pullorum gallinaceorum, ac aliarum volucrium exiguæ ætatis: piſces ſaxatiles. Hæc autem vt citò & facilè concoquuntur,ita quoque facilè alterantur ac corrumpuntur. Nam ſi in ventriculum incidant,cui calor adſit acris, mordax, ac febriculoſus, vel in quem bilioſus humor influit,non in alimentum, ſed in prauum conuertuntur humorem. Quæ autem concoctu difficilia, non facilè vel alterantur vel corrumpuntur. *Concoctu facilia.*

Concoctu difficilia.

Concoctu difficilia omnia existunt, quibus dura solidaque est substantia, & omnia quæ crassi sunt succi, vt panes azymi, brassica, palmulę, glandes, castaneæ, sorba ante maturitatem, carnes boum, ceruorum, aliorum similium quadrupedum, tum & omnium quæ ætate consenuerunt: omnia sale condita, vento aut fumo durata: cochleæ, cancri, paguri, locustæ, squillæ, ac testacea omnia: vina acerba, aut acida. Hæc si in ventriculum inciderint calidum concoquuntur citius, quàm si in mediocrem: in debili ac frigido concoctionem non, aut tardè admodum admittunt.

Experimentum autem facultatum, de quibus iam scripsimus, per externam in aqua simplici decoctionem fieri posse apparet: Nam quorum decoctorum succus, siue ius suaue, boni odoris & palato gratum est, omnia boni sunt succi: Econtrà verò quæ ingratum saporem aut fœtorem iuri communicant, mali sunt succi, veluti omnium piscium salsamenta. Sic & quorum ius refrigeratum crassescit, & soliditatem instar glutinis, siue (vt vulgò) gelatinæ, contrahit, crassi sunt succi, & si bene concoquantur copiosum præbent alimentum: & econuersò quorum ius tenue permanet, tenue & exiguum alimentum conferunt.

Quæ item in aqua difficulter ac tardè percoquuntur, ægrè in ventriculo alterantur: & vice versa, quæ facilem in decoquendo mutationem subeunt, citò quoque ac citra negotium in ventriculo non omninò frigido conficiuntur.

Cæterùm præter has facultates, quæ præcipuè in alimentorum materia considerantur, restant & aliæ quædam haud negligendæ: Siquidem flatulenta quædam sunt: alia minimè: Tardè descendunt nonnulla; citò ista.

Flatus gignentia.

Flatus autem gignunt, ac flatulenta sunt, quæ multam continent humiditatem frigidam non percoctam; vt sunt fructus omnes horei, præsertim si crudi edantur: ex leguminibus Cicer, Lupini, Ochri: Item quæcunque dulcia simul sunt & austera, quæ cùm citò distribui nequeant, in ventriculo diutius hærentia, flatus inducunt, vt mustum, ceruisia nondum defecata, & alia plura.

Expertia flatus.

Expertes autem flatus sunt cibi probè ad ignem cocti, non ex oleribus, aut leguminibus, sed ex carnibus auium montanarum, vel etiam quadrupedum quæ boni sunt succi: panis ex optimo tritico fermentatus, & probè coctus: vinum generosum maturum, ac vetus potius quàm nouum.

Citò transeuntia.

Citò transeunt ac per aluum descendunt, quæ humiditate abundant; non acerbitatis, sed salsuginis, aut alicuius acrimoniæ participe; vel etiam insipida; vt Malua, Atriplex, Mercurialis, Calendula, & plures aliæ similes.

Facilè etiam descendunt, quæ in ventre copiosum excrementum colligi faciunt, vt sunt panes furfuracei, & quæcunque multum furfuris admixtum habent.

Transeunt quoque celèriter omnia iurulenta, præsertim pinguium carnium, & gallinarum, vel etiam caponum, aliorumque haud dissimilium iuscula, quæ lentorem intestina lubricantem obtinent.

Tardè descendentia.

Hærent autem in ventre & tardè descendunt exiguum humidi habentia, vt sunt edulia sicca, carnes assæ, oua frixa, panes puri siliginei à furfuribus repurgati; tum & quibus, etiam exigua, adstringendi vis adest: vt pyra, sorba, vinum nigrum aut rubens minimè dulce, sed citius austerum. Et de alimentis hæc satis.

LIBRI PRIMI PEMPTADIS PRIMÆ
FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMÆ

LIBER SECVNDVS.

PRÆFATIO.

ABSOLVTIS *iis quæ in ſtirpium hiſtoriam præfanda videbantur, ad ſingularum hiſtorias conuertimur. Vt autem in certas claſſes hæ diſtinguerentur, à nobis laboratum eſſe ſuperiore præfatione oſtendimus. cùm autem pro voto id non ſuccederet, neceſſe habuimus nonnullas extra claſſes, & elementorum quidem ordine deſcribere. quas in hanc priorem Pemptadem digeſſimus.*

Veluti enim elementa omnium prima ſunt; ſic ſtirpes elementorum ordine digeſtæ reliquas præcedant, vel maximè decet. quod tamen ita præſtitum eſt, vt congeneres ac affines ab inuicem haudquaquam ſint diuulſæ. Plus enim affinitati vel ſimilitudini tribuendum duximus, quàm ordini ab elementis petito.

Sunt autem huius Pemptadis ſtirpes non Græcorum, ſed Latinorum elementorum ordine deſcriptæ. Vulgares verò & vt plurimum nomenclaturas apprehendimus. Maluimus enim ſtirpes vulgò cognitis nominibus deſcribere, quàm veteres appellationes ipſis temerè tribuere.

DE ABROTONO.

CAPVT PRIMVM.

Abrotonum femina arboreſcens.

Abrotonum mas.

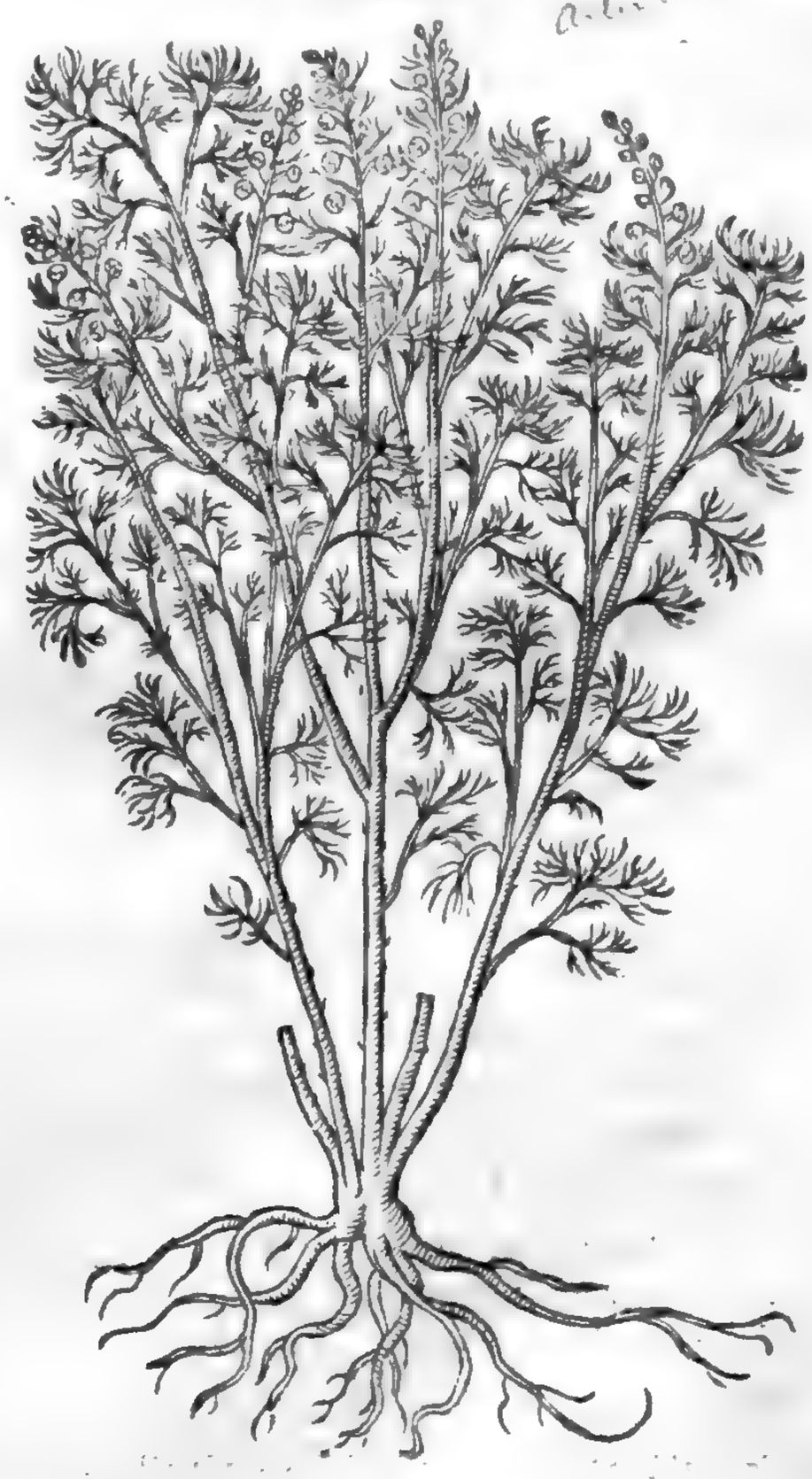

ABROTONVM, Dioſ. inquit, duûm eſt generum: femina, & mas. quæ Maioris & Minoris appellatione paſſim cognita ſunt: Præter hæc verò & Tertium eſt, reliquis odoratius ac minus.

Maius Abrotonum fruticis non rarò in modum, cultura accedente, adoleſcit; ad hominis 1.
altitudinem tunc attollitur, & caudices profert pollicis craſſitudine, aut ampliores: ramulos verò

verò ex his cõplurimos, foliis circumuestitos multipliciter ac minutim incisis, subalbicantibus, cum grauitate quadam odoratis. pro floribus corymbi à medio ad fastigium vsque è virgulis dependent, colore lutei, tandem in semen abeuntes. radix fibrosa est.

2. Minus Abrotonum humile est, virgulis tenuibus, lignosis tamen assurgit. Folia magis quàm superioris incisa, minus inalbicant. corymbos in Belgio non profert. radix fibris multis cohæret.

3. Abrotonum odoratum humile.

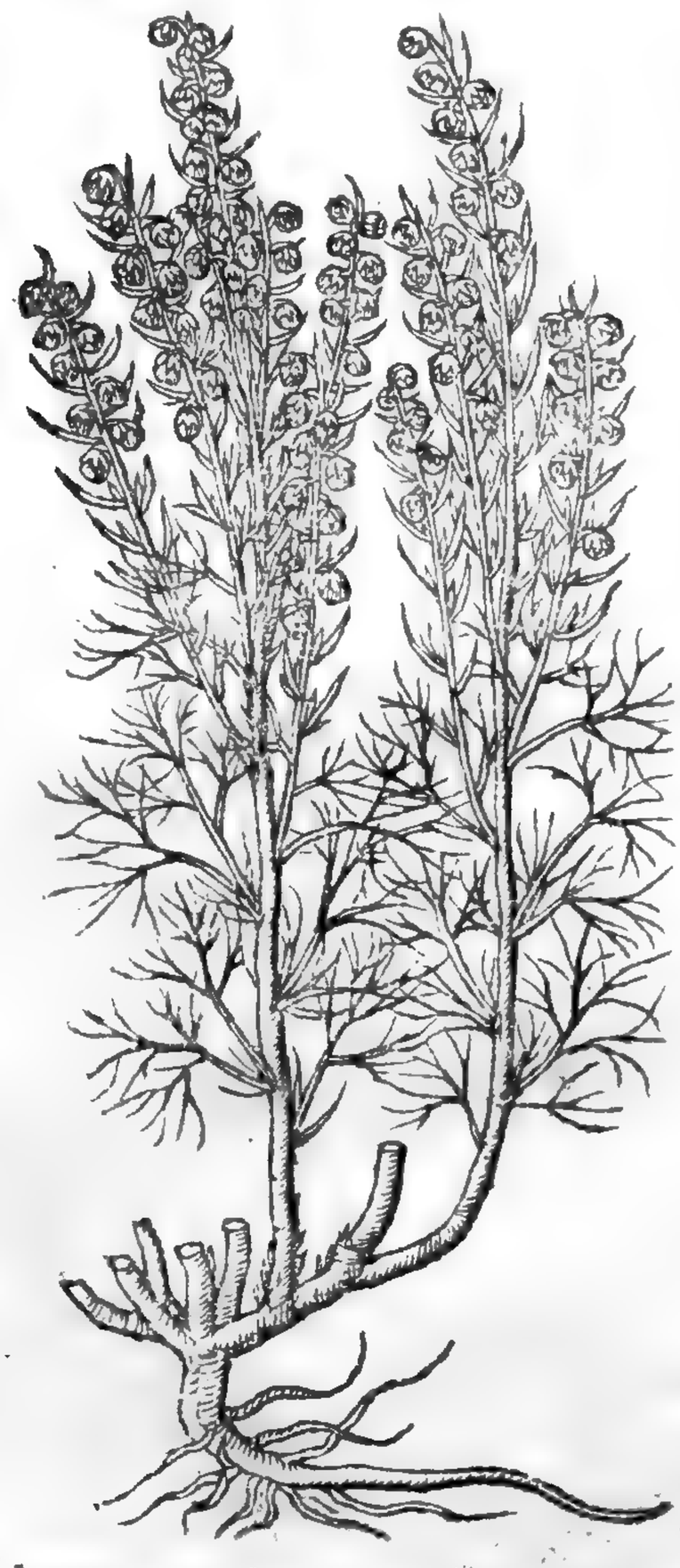

1.

Tertium genus humilius etiam est. Folia huius maioris Abrotoni similitudine dissecta, sed minus candida, & odoratiora, quo Santolinam referunt. Istud genus seminis admodum fœcundum est, copiosi è ramulis corymbi ad summum vsque luteo splendent colore. radix vt aliorum.

Loca, inquit Theophrastus, aprica amat: Dioscorides in Cappadocia, & Asiæ Galatia, atque in Syriæ Hierapoli gigni refert. Apud Germanos ac Belgas in hortis seritur. Siculum & Galaticum à Plinio commendantur.

Augusto mense Abrotoni vigent corymbi, ac subinde Septembri.

Ἀβρότονον Græci appellant: Latini & Officinæ nomen retinent: Italis *Abrotano*, ac Hispanorum nonnullis: aliis *yerua lombriguera:* Germanis Stabwurtz/ Gertwurtz/ Garthaglẽ/ Schosswurtz/ Affrusch: Belgis **Auroone**, & **Auerruijt**: Gallis *Aurone, & Auroesne:* Anglis **Sotherwod**: Bohemis Brotan. Extant huius apud Dioscoridem & aliquot spuria nomina, vt Ἀβρότονον, ἡρακλειον, χολοποιὸν, θηλυφθόριον, ἀφιν θόμνον, θερκάμπυλον, κυναγχίτη, θηλύθαμνον, & Absinthium Ponticum. quorum nonnulla Abrotono feminæ propria sunt, vt Thelyphthorion, ac Thelythamnon.

Maius genus Dioscoridi femina: Plinio Montanum. Abrotonum, inquit lib. XXI. cap. XXI. duũm traditur generum: Campestre & Montanum. hoc feminam, illud marem intelligi volumus.

Sunt tamen nonnulli in ea sententia, vt Santolinam Abrotonum feminam esse velint. occasionem ex eo accipiunt, quòd in summo virgularum instar corymborum luteos proferat flores. Sed si Dioscoridis verba hi diligentius expẽdissent, in hanc sententiã neutiquam veniissent: Dioscorides siquidem multos feminę Abrotonò flosculos circa ramulos esse ait, qui (scilicet flosculi) ἐπ' ἄκρου, id est, parte superiore corymbi similitudinem habeant; & auri colore lutei. Santolina autem in singulis virgulis vnicum tantùm flosculum gignit. Verba Dioscoridis hæc sunt: περὶ τὰ κλωνία πλῆρες ἄνθους, ἐπ' ἄκρου ἔχον κορυμβώδες χρυσοειδές. Et multos quidem, ac tales, Abrotonum maius, tum & Tertium odoratum, flores gignit. Vtrumque idcirco Abrotonum femina.

2. Minus Abrotonum Mas est, & Plinio Campestre dicitur.

3. Tertium, vt diximus, & femina quoq; est, Odoratum vulgò ex eo appellant, quòd cæteris odore pręstet. Dioscorides Siculum cognominari videtur. Cæterùm Abrotonum calidum & siccum ordine tertio satis intenso; digerendi quoque ac rarefaciendi vim habet.

Abrotoni coma, flores, aut semina decocta, aut cruda trita cum aqua & potà, non nisi recta ceruice spirantibus, conuulsis, ischiadicis, vrinę difficultati, & mensibus suppressis auxiliatur: lumbricos interimit ac pellit: Cum vino exitialium venenorum antidotum est. aduersus scorpionum quoque ac phalangiorum morsus prodest. aduersatur autem ventriculo.

Cum oleo tritum aut permixtum, rigores per circuitum recurrentes tollit, corpusque calfacit, si ante inuasionem eo confricetur. Cum farina hordeacea tritum & impositum phymata discutit. Oculorum inflammationibus cum cocto cotoneo malo, aut pane impositum subuenit. Vsti Abrotoni cinis cum oleo tenuium partium, vt Cicino, Raphanino, Sycionio, alopeciam curat, & barbam segnius enascentem elicit.

Serpentes, lecto instratum, & suffitu abigit. Ramo eius, si subiiciatur puluino, Venerem stimulari tradunt: Plinius.

g. Abrotoni semẽ siccũ, aut crudũ tritũ cũ aqua, & potũ.

DE

DE ABSINTHIIS, AC PRIMVM DE LATIFOLIO. CAP. II.

ABSINTHII plura occurrunt genera, Vnum latioris folij, quod cæteris præstat: alia duo tenuioris sunt folij: reliqua spuria. Dios. tria Absinthij recensetgenera: Ponticum, Seriphium, ac Santonicum, quæ ad superiora genera referēda veniūt.

Latifolium Absinthium caule assurgit ramoso, cubito altiore: folia promit ampla, multiplicatis sectionibus laciniosa, mollia, è virore canescentia, inferiore parte candidiora: flosculi parui, rotūdi cauliculos superiores conuestiunt, colore sublutei, in exigua semina staminea abeuntes. radix subest dura, lignosa, in diuersa tendens, restibilis & in plures annos sufficiens.

Amat Latifolium Absinthium saxosa, montosa, & inculta loca: prouenit non rarò circa aggeres. Vbique & omnibus regionibus vulgare. Præstantius, inquit Dioscorides, in Ponto, Cappadocia, & in Tauro monte nascitur. Plinius Ponticum Italico amarius esse ait. Valde amarum Absinthiū Ponticum esse & his verbis Ouidius ostendit:

Turpia deformes gignunt Absinthia campi,
Terraq́, de fructu quàm sit amara docet.

Nasci verò in Ponti regionibus & Latifolium nostro simile, ac in vsu Constantinopoli medicantium tale esse, Bellonius in primo singularium suorum libro, cap. 76. refert.

Reperitur & in quibusdam frigidis Heluetiorum montibus, quod præ cæli rigore non attollitur, sed per terram serpit, vnde supinum à nōnullis dicitur.

Absinthium Latifolium.

Iulio ac Augusto flosculi seminaque perficiuntur; colligi ac in vsum reponi tunc absinthium vtiliter potest. Græci ἀψίνθιον appellant: Comicorum nonnulli etiam ἀπτίνθιον, (siue vt plerique ἄπτιον) quasi non potabile, quòd propter insignem eius amaritudinē in potionem non videatur admittendum. Dicitur & βαθύπικρον, aut (vti alij legunt) βαρύπικρον. Ab Apuleio Absinthium Rusticum: Nos Latifolium cognominauimus ad aliorū differentiam.

Arabum interpretes prestantius, quod videlicet Ponticum Dioscoridi, Romanum cognominant, & post hos posterioris ætatis Medici barbaram sectantes medicinam. Itali Absinthium *Assenso* nominant; Hispani *Axenxios*, *Assensios*, plerique *Donzell*. Lusitani *Alosna*: Germani Werenmůt/wermůt: Galli *Aluyne*. Belgæ Alsene: Britanni, siue Angli, Common wormewood. Bohemi Pelinek. Facultate autem ac temperie calidum ac siccum est Absinthium; & calidum quidem secundo ordine; siccum verò etiam tertio. Amarum est & expurgans, & vnà quoque potentiæ astringendi vim obtinet.

Vtilissimum idcirco debili ventriculo, quem bilis infestat, nam amaritudine sua hanc expurgat, & per infernam egestionem expellit, perque vrinam euacuat; astringēdi verò sua potentia ventriculum roborat, ac confirmat. Sed ad contentam in ventriculo pituitam nihil (addit Galenus) iuuat.

Crapulam idem præsumptum arcere & fastidia discutere Dios. ait; iuuat verò non modò antè sumptum, sed & à crapula ac largiore potatione ventriculum ac stomachum malè habentem breui reficit.

Aduersus diuturnas & prorogatas febres, præsertim tertianas, magno sæpenumerò præsidio est, neque enim ventriculum tantummodò confirmat, aut cibi appetentiam excitat, sed & iocinori robur conciliat, ac ipsum ab obstructionibus expedit, vitiosos humores per vrinam expurgans.

Confert deinde absinthium plurimum etiam his, qui ex liene sanguinem profusum vomunt. Quod quidem accidit, cùm lien sanguine crasso distentum, ac turgidum seipsum exonerat. Tunc autem magno impetu sanguis sæpe plurimus vomitu eiicitur; nonnullum verò & cum excrementis permixtum per inferiorem ventrem nigrum & corruptum descendere contingit; *Sanguinis vomitus.*

contingit; fit autem non rarò, vt in ipsa violentia, copioso fœque vomitione æger deficiat, aut viribus resumptis, in difficilem, ac penè incurabilem Ascitem paulò pòst delabatur, præsertim sæpius malo recurrente. Ab his periculis ægrum absinthium vindicare potest, si à vomitu refectis, & vtcunque reparatis viribus, multo tempore, quocunque libuerit modo hoc vtatur.

Pellit præterea absinthium & interaneorum vermes, non modò intrò assumptum, sed & foris admotum; aduersatur omnibus putredinibus; oris graueolentiam emendat: vestes etiam à tineis conseruat; culices cum oleo corpori illitum abigit. Item in cataplasmatis ac fomentis, ad astringendum & resiccandum plurimum potest.

Dioscorides præterea & ad inflationes vtile esse refert, & ad ventris ac stomachi dolores cum seseli & nardo Celtica; Morbum item regium sanare decoctum, aut dilutum eius quotidie cyathorum trium mensura potum.

Commodum verò & ad strangulationes ex fungis cum aceto; cum vino verò potum aduersus Ixiam, Cicutam, muris aranei morsum, & draconem marinum. Imponitur anginis cum melle & nitro: pustulis nocturnis, ἐπινύκτιδας vocant, cum aqua: suggillatis cum melle: ad caligantes oculos, & sanie manantes aures eodem adhibetur modo.

De Tenuifolio Absinthio, quod Romanum appellatur. CAP. III.

Absinthium tenuifolium.

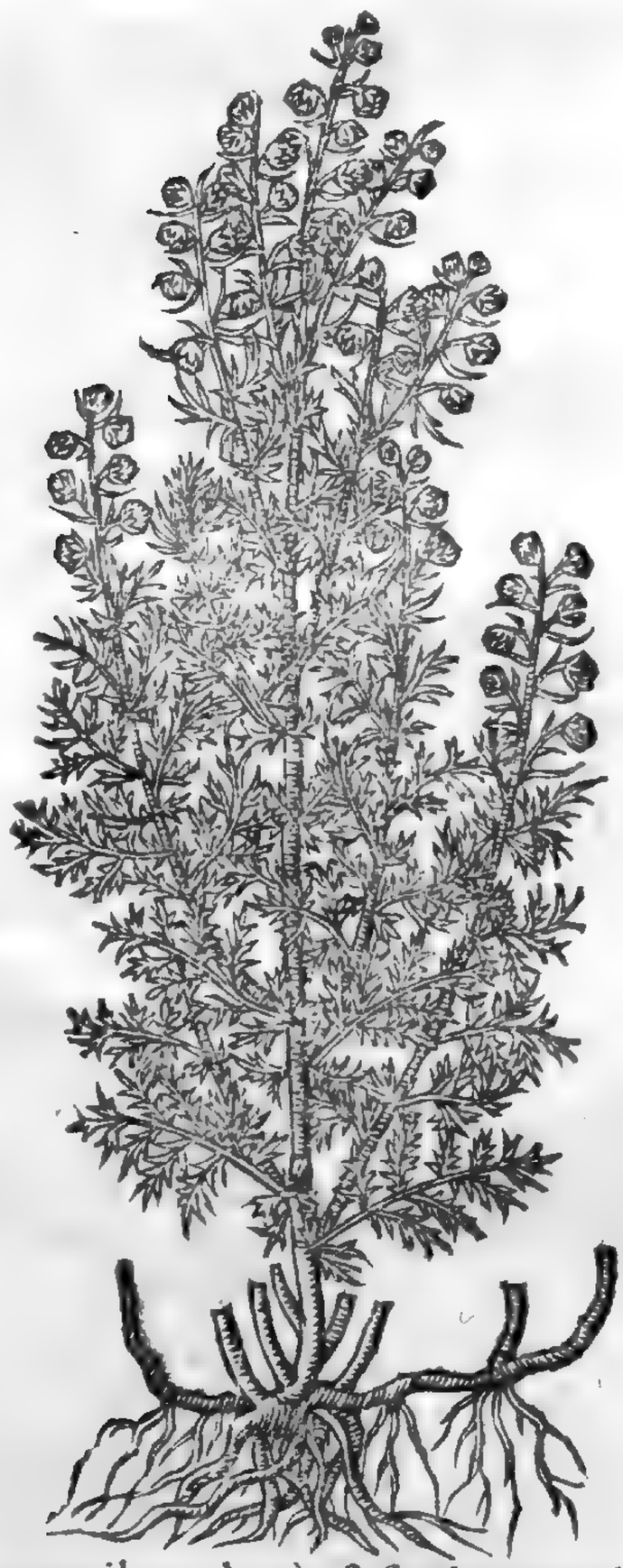

TENVIFOLIVM absinthium caulículos promit complures, tenues, dodrante aut pede altiores, foliis circumuestitos, multò quàm superioris minoribus ac tenerioribus, minutissimè ac tenuissimè dissectis: flosculi vti prioris secundum caulículos ac virgulas dependent. radiculæ tenues per obliquum proserpentes germina complura hinc inde promunt: Subcandidum quoque istud absinthium est; multò minùs quàm Latifolium amaricans; & odore haud perinde graui aut iniucundo, sed potius grato.

In Mysia, Thracia, Pannonia, aliisque vicinis regionibus frequens: Reperitur ac in Bohemia, ac non paucis Germaniæ incultis locis: In Belgio & Britannia hortense est.

Autumno flores, semenque profert, paulò pòst, hyeme aduentante, herba marcescit, vegeta interim radice, à qua vere folia caulesq. rursus exeũt.

Vulgò Romanum Absinthium, & Roomsche Alsene appellant, quo nomine compluribus medicinam facientibus, ac Pharmacopœis innotuit, qui hoc Absinthio Pontici loco vtuntur. Videtur verò Ponticum illud esse, quod à Galeno XI. Methodi his verbis describitur: Ponticum ad iocinoris & ventris phlegmonas eligi præstat. Porrò id tum folio, tum flore longè quàm cætera absinthia minore; odor quoque huic non modò non insuauis, verùm etiam aromaticum quid præferens: reliquis omnibus planè est fœdus. Differens verò istud Ponticum est, ab eo, quod à Dioscoride commendatur. Nam Dioscoridis Ponticum, ex primi generis, siue Latifolij absinthij est numero: Quod & Galenus lib. VI. de simplic. medic. facult. cap. de Abrotono affirmat: Absinthij, inquit, tres sunt species, quarum vnã eodem cum genere ipso nomine appellitant, cuiusmodi potissimum est Ponticum. &c. Ex quibus manifestum, Galenum hoc loco Ponticum non alio quàm ad primum absinthium retulisse. Proinde non temerè plerique admirantur Galenum in lib. de med. methodo Ponticum & flore & folio minus esse scripsisse. Excusatur à nonnullis, qui occasionem in deprauatum coniiciunt codicem, & XI. Methodi pro μικροτέροις. i. minoribus, restituẽdum volunt μακροτέροις siue longioribus. Tenuifolium ergo istud absinthium haudquaquam legitimum Ponticum est. Neque etiam Arabum Romanum quibus non aliud est Romanum, quàm Græcorum Ponticum.

Creditur verò & à nonnullis istud esse appellatum Santonicum, verùm hoc non in Mysia, Thracia,

Thracia, aut aliis Orientem versus regionibus requirendum, sed vltra Alpes in Galliis, si fides Dios. exemplaribus. Sunt tamen qui velint non vltra Italiæ Alpes, sed in Galatia Asiatica nasci & in Sardorum regione quæ & in Asia minore. vnde illi Σαρδονίῳ Græcè nomen, quod in Santonicum commutatum transcribentium errore. Retinent Dios. exemplaria Sardonij vocem: Galeni verò Santonici, ex quo ad posteritatem, vt videtur, peruenit.

Facultate autem Tenuifolium istud Absinthium calidum quidem est ac siccum, amaritudinis quoque, sed multò minoris, quàm Latifolium, particeps; astringendi autem vis in eo superat.

De *Seriphio, siue Marino absinthio.*

CAP. IIII.

Absinthium Seriphium.

Absinthium Ægyptium.

SERIPHIVM Absinthium tenuitate, ac multiplici foliorum sectione Tenuifolio haudquaquam cedit. in tenues & minutulas particulas complures similiter dissecta sunt foliola, mollia, item & candida; cauliculi in multos ramulos diuiduntur, circa quos flosculi & semina vti aliorum. radix dura & lignosa.

Amat aggeres, incultaq; quæuis haud procul à mari loca; frequens Hollandiæ, Zelandiæ, Flandrię littoribus, ac vicinis locis: Reperitur & in Gallia, Italia, aliisq; regionibus maritimis, sed non rarò odore, quandoque & colore differens. Quod enim circa littora exit maris mediterranei in pleriſq; Europę prouinciis, veluti in Narbonēsi Gallia graueolentius est, ac minus candicat: Cádidius verò ac minus graueolet ad Oceani littora natum. In Africa & Ægypto odore etiam potentius est: quale olim ad me Magnificus vir Iacobus Antonius Cortusus Patritius Patauinus misit.

Tempore florendi, seminisque perficiendi cum prioribus conuenit.

Nomen à Græcis σεριφιον & ἀψίνθιον θαλάσσιον habet; Latini Seriphium, & absinthium marinum appellant; vulgò Zee alsme: Angli Zea wormwode. Dicitur & à nonnullis Santonicum, vt Dios. testatur: Sed & aliud tamen Santonicum à Seriphio differens.

Est autem Seriphium, siue marinum absinthium calidum quoque ac siccum natura. Stomacho, vti Plinius, inimicum. Dioscorides per se, vel cum oriza decoctum, ait, & cum melle sumptum, ascaridas, & rotundos lumbricos necare: aluumq; simul leuiter subducere: Quod & Plinius affirmat; Aluum, inquit, mollit, pellitque animalia interaneorum.

De Externis & Spuriis Absinthiis. CAP. V.

Absinthium inodorum, & insipidum.

Absinthium angustifolium.

Absinthij angustifolij ramulus foliis fissis.

SPVRIORVM absinthiorum, quæ non absre Externa appellari possunt, aliquot supersunt genera.

Herba alba ab Heluetiis appellata, vel prima occurrit; Tota hæc mollis, veluti lanuginosa atque albida est, & Seriphio siue Marino absinthio assimilis, sed cãdidior, odore & sapore quoque satis refert, sed tamen aliquanto suauior, ad Caphuræ odorem accedens.

In Valesia prope Sedunum in collibus nasci apricis, Gesnerus scribit, ac Autumno demum, & sub Æstatis finem florere.

Proximum genus, foliis, caulibus, floreq; vulgare Latifolium refert, sed odore ac sapore destituitur, vnde & Insipidum appellatur. Quibus locis, aut qua in regione huiusmodi nascatur, nondum cognouimus, in studiosorum hortis à nobis repertum.

Tertium ex Lauandula & Absinthio miscellanea quædã stirps apparet. Cauliculi eius complures, tenues, teretes, & lignosi in multas alas sperguntur: circa quos flosculi absinthij, ac Artemisiæ similes; folia oblonga, incana, veluti Lauandulæ, subinde tamen in partes quasdam fissa. odore autem hæc stirps haud ingrato, Lauandulam tenuiter refert.

In maritimis fertur, præsertim Adriatici sinus,

nus, sponte nasci; in hortis facilè comprehendit, & mediocriter hyemem fert.

Spuria autem hæc sunt nec legitima Absinthia.

Primum Conrardus Gesnerus Seriphium feminam nominauit,& vulgò Herbam Albam dici refert; alius Santonicum appellare maluit. Nam, vt Dioscorides, Santonicum in Gallia vltra Alpes reperitur,& à regione,in qua nascitur,nomẽ sortitum. Heluetiorum autem ager Romanis est vltra Alpes, ad Gallias pertinens; sed longè ab his abest Santonum prouincia; Hæc enim Aquitaniæ pars est, sita ad Oceani oram maritimam, infra Garumnam flumen, versus Septentriones. Santonicum idcirco Absinthium, si à Santonibus nomen habet, procul ab Alpibus nascitur: Quòd si verò iuxta Alpes, à Santonibus nomen non accepit. 1.

Alterum Inodorum, Insipidum ac Fatuum absinthium rectè appellatur. 2.

Tertium Angustifoliũ absinthium dicitur: à plerisq.tamen Lauandula flore Absinthij: ab aliis Artemisia marina.flore tamen Absinthio,quàm Artemisiæ (his ipsis testibus) similior. A vero recedũt,qui Santonicum esse censent;lõgius verò etiam,qui Seriphium esse existimant. 3.

Facultate Herba quidem Alba caloris & siccitatis cuiusdam exiguæ particeps est. 1.

Alterum Absinthium,vt sapore ac odore destituitur, ita vix vllius qualitatis calidæ, multò minus expurgatricis facultatis aliquid possidet. Summoperè cauendum, ne tale aliquod (si alicubi occurrerit) pro legitimo colligatur: Odor perpetuò consulendus,atque vnà sapor. 2.

Angustifolium absinthium calidum ac siccum est, sed tamen haud intensè, multò certè minus, quàm vel Absinthium, vel Lauandula. 3.

De Sementina. CAP. VI.

Sementina.

AD Absinthij genus contingit &referri,vulgò Semẽtinam dictam;non tamen primis tribus comparandam,sed vel inter Spuria absinthia, vel aliò referendam.Caule hæc assurgit, mox in multas alas ac ramos distributo,circa quos folia minuta,copiosiora verò semina,exigua quidem illa, sed adeò frequentia, vt stirps cum ramis vniuersis semine tota turgida appareat.

Peregrina est stirps, semen in calidarum regionum hortis satum,non infeliciter prouenit.

Galli *Barbotine* appellant: Italis *Semenzena* est; vnde & Latinis Sementina.Semen,passim Semen Sanctum,& Semen cõtra Lumbricos appellatur; à quibusdam semen Zedoariæ.

Amarum autem admodum hoc semen est; calidum & siccum ea de causa facultate. Aduersus ventris lumbricos, & interaneorum vermes quocunque modo sumptum vtile. Vtilius verò & futurum, si Rhabarbari nonnihil ei addatur: ita enim non modò vermes interficiuntur, sed & per aluum mortui expelluntur; quod fieri omnino expedit.

De Agrimonia sive Eupatorio: CAP. VII.

FOLIA Agrimonia profert oblonga,in plures vtrinq. partes diuisa, quarum singularia Cannabis particulatibus quadamtenus similia,sed latiora,molliora,minusque saturato colore virentia,hirsuta,& secundum margines crenata.Caulis tenuis, rectus, cubito altior; duriusculus,subnigricans,& ipse pilosus; à cuius medio sursum versus flosculi exeunt parui, lutei; deinde semina fastigio latiora,quæ deorsum inclinantur,& propè inambulantium laneo ac pelliceo vestitui inhærent. Radix oblonga,mediocris crassitudinis, subnigricat.

Locis parum cultis secus vias,sepimẽta pratorum, ac aruorum, ac quandoq. in syluis exit.

Iunio mense; ac serius flores: semen deinde in multam æstatem facit.

Græcis est εὐπατώριον; Latinis quoq.Eupatorium.Plinio Eupatoria.Inter nothas appellationes ἡπατώριον, ac ἡπατίης etiam appellata reperitur. Est tamen & aliud Eupatorium Apuleio;

Agrimonia siue Eupatorium.

leio; ipsum nempe Marrubium: Aliud item Hepatorium Officinis, vulgaris videlicet vsus, quod & Hepatorium adulterinum appellatur: Officinæ Eupatorium Agrimoniam nominant: à nonnullis Ferraria minor dicitur: ab aliis Concordia, aut Marmorella: In vetere versione Oribasij de simplicibus lib. IIII. Agrimonia Lappa inuersa nominatur; & Lappa quidem inuersa, quòd semina lapparũ instar aspera deorsum dependeant: Italis quoque *Agrimonia*: Hispanis *Agramonia*: Germanis Odermeng/ Bruckwurtz: Belgis, Gallis, & Anglis, Agrimonie. Bohemis Starcek. Differt autem Agrimonia ab Argemone.

Eupatorium autem ab Eupatore inuentore nomen, & Regiam, inquit Plinius, auctoritatem habet. Citra autem manifestam caliditatem, adstringẽdi mediocrem vim Agrimonia obtinet, & vnà temperiem siccam. Galenus Eupatorium tenuium esse partium refert, & incidendi expurgandiq; facultate præditum; quocirca & iocinoris obstructiones expurgare, & simul visceri robur adstringẽdi sua facultate addere. Decoctum foliorum hepaticis, & nephriticis sanguinẽ mingentibus confert. Semen, Plinio auctore, dysentericis in vino potum auxiliatur: addit Dioscorides, iocinerosis, & à serpentibus commorsis.

Contrita folia ac cum vetere suillo adipe imposita, vlceribus difficilem cicatricem contrahentibus, medentur: Dioscoride quoq; auctore.

De vulgari siue Adulterino Hepatorio. CAP. VIII.

Vulgare Hepatorium.

VVLGARE Hepatorium teretibus ac subrubentibus caulibus ad duos cubitos, vel altius interdum assurgit: foliis hi conuestiuntur oblongis, virentibus, per marginem serratis, quinis septenisve ab vno dependentibus pediculo, instar cannabinorum, sed tamen mollioribus: flosculi exigui, muscosi, dilutè rubentes, in mollibus rotundis vmbellis, & quidem in alarum fastigiis apparẽt; qui tandem in pappos euanescunt. Radix subest fibrosa, mediocris magnitudinis.

Circa scrobium, riuulorum, ac stagnantium aquarum margines, fluuiorum ripas, aliisq; vliginosis locis, subinde & in veteribus ac humentibus muris nascitur: Amat aquosa & vicina aquis loca, non tamen rigari omnino postulat.

Proxima huic videtur, quæ Hepatorij aquatilis nomine, inter eas quæ aquosis gaudent describitur.

Iulio & Augusto floret ac viget; radix restibilis est, sed caules foliaque hyeme intercidunt.

Vulgò Hepatorium; nonnulli etiam Eupatorium: Leonhartus Fuchsius Eupatorium adulterinum nominat: Plerique Cannabinam, à similitudine foliorum Cannabis: Existimatur & ea quam Baptista Sardus Terzolam vocat: Germanis est S. Kunigund kraut. i. Sanctæ Kunigundis herba, & Wasserdost: Belgis Boelhenskruijt.

Hepa-

Hepatorium autem ab ea, qua hepati ſiue iocinori prodeſt, facultate nomen inuenit: ad Eupatorem inuentorem referri non poteſt.

Amara autem ſunt herbæ & folia & radix, calida & ſicca ordine ſecundo. Vim obtinent expurgatricem,& aperitiuam, craſſos humores attenuant, & per vrinas expellunt, ſanguinem puriorem reddunt. Datur vtiliter decoctum huius ſcabie,aut alia quauis cutis fœditate laborantibus,tum & iis, quibus vel lien, vel iecur obſtructum aut tumidum: vtriuſque enim viſceris infarctus expedit; tum & fellis. Proinde & ictericis, præſertim poſt principia, vtilis: diuturniores ac productas tertianas febres citò curat ac tollit; aduerſus quartanas etiam prodeſt.

Succus herbæ ac foliorum eadem poteſt,qui & ventris lumbricos aſſumptus potenter necat. Fugantur venenatæ feræ ac animalia aridæ herbæ ſuffitu. Ceruos telis vulneratos, paſtu huius herbæ proculdubio ſanari,quidam affirmant.

De Alſine. CAP. IX.

Alſine maior.

Alſine minor.

INTER Alſines vna maior ac procerior eſt: aliæ minores,& humiles. ſunt & quas ſpurias, non abs re nominare licet.

Maior Alſine cubitalibus, ſubinde etiam altioribus aſſurgit coliculis,à radice compluribus,teretibus,tenuibus,geniculatis:foliis è ſingulis articulis binis,digito latioribus,longioribus quàm Parietariæ: quibus ſatis forma reſpondent, ſed læuia, pilis, lanuginéve carentia, dilutiusque virentia. Cauliculi aliquo modo tranſparentes apparent,ac circa genicula dilutè admodum quandoque ſubrubent,veluti Parietariæ. floſculi in alarum ſummo candiduli, veluti graminis Leucanthemi,ſed tamen minores; oblongis ſuccedentibus haud magnis capitulis,in quibus ſemen. Radix ex tenuibus capillamentis confibrata. 1.

Altera Alſine humi vt plurimùm procumbit,cauliculi eius tenues,teretes,ac geniculati, à quibus ramuli: folia veluti prioris,ſed minora multò,veluti & tota eſt herba, quæ ad prioris magnitudinem nullatenus accedit,omnibus partibus minor: floſculi ſimiliter albidi; capitula veluti prioris: Radix perinde fibroſa. 2.

Alsine minima.

Alsine marina.

3. Tertia similis secundæ, sed longè minor; coliculi tenerrimi sunt; foliola admodum minuta; flosculi exigui; radiculæ tenuissimæ.

4. Quarta verò & quædam est, sed maritima; hæc secundam referret, nisi caules crassiores, breuiores, crebrius geniculati: folia similiter crassiora: capitula non in rotunditate oblonga, sed latiuscula; in quibus semina terna, quaternáve.

1. Prima Alsine inter vepres, in dumetis, sub rubis, locis opacis & alsiosis, prope fontes vel defluentes aquas exit.

2. 3. Secunda & Tertia lucos, & humentia etiam amant, sed tamen in hortis inter olera, ac in vitibus enascuntur.

Quartam frustrà fuerit alibi, quàm in maritimis requirere.

Virent Alsines etiam hyeme; vere florent, ac semen perficiunt.

Alsinem Græci ἀλσίνην quoque appellant: Dicitur verò & μυὸς ὦτα. i. muris auricula; est tamen & alia Muris auricula, à Dios. alio descripta loco: Discrimen harum notum, & Galeno quidem qui de vtraque seorsum sci ipsit. Distinguit & Plinius inter Alsinem & Myosotidem: Paulus autem Ægineta Alsinem à Myosotide non putauit differentem, vt in litera M. vbi de Myosotide, apparet. Nominatur verò & Alsine spuriis quibusdam vocibus, Myorthocos, & Myortosplenon.

1. Priorem plerique Hippiam maiorem appellant; incognita tamen multis est, ac etiam (quod admiramur) diligentibus de stirpium materia scriptoribus.

2. 3. Secundam & Tertiam Morsum gallinæ vulgò vocitant; plerique Hippiam minorem: Ruellius ab Italis *Passerinam* dici refert; Gallicè verò *du Mouron*; vnde Belgis Meur; Germanis Hünerbiss: Anglis Chickeweede.

4. Quartam Alsinem Marinam appellandam natales requirunt.

Est autem Alsine frigida quidem & humida, ac aqueæ essentiæ; quare & citra adstrictionem refrigerans; vt Galenus. Oculorum inflammationibus cum polenta, auctore Dioscoride, imponitur: Succus aurium doloribus, (ex caussa videlicet calida) infunditur.

Minore, auiculæ caueis incluſæ, cùm escam fastidiunt, recreantur.

De Spuriis Alsinis. CAP. X.

Alsine spuria prior, siue Morsus Gallinæ.

Alsine spuria altera.

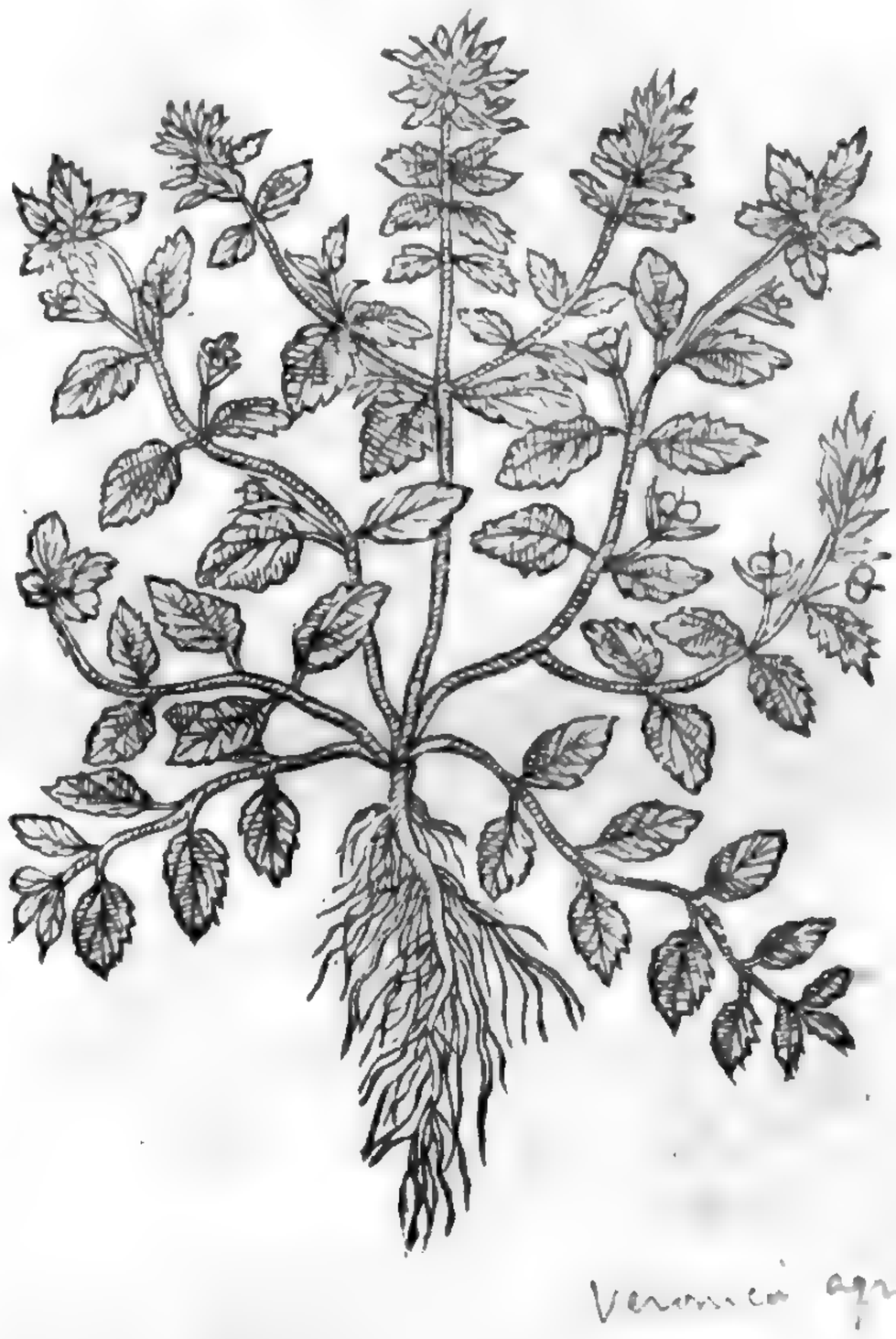

DIFFERVNT à superioribus Spuriæ Alsines, quòd pilosæ ac hirsutæ appareát: foliorum etiam forma, ac flosculorum color quarundam non respondet.

Prima harum tenuibus cauliculis humi, veluti minores Alsines, procumbit: foliola latiuscula incisuras ferè duas habent: flosculi è cæruleo purpurei. Radix tenuis, longa, adnatis fibris capillatur. 1.

Alterius folia oblongioris formæ, ambitu serrata sunt: flosculi similiter cærulei: valuulæ planæ, quales Veronicæ; Radix similiter fibrosa. 2.

Tertia ex minoribus Alsinis priorem omninò referret, nisi tota hirsuta, ac è virore amplius nigricaret: Caules & folia sunt minoris Alsines: flosculi quoque albidi; capitula cum seminibus respondent; nec radices fibrosæ deficiunt. 3.

Huic caule, foliis, flosculis candidis, capitulisque similis est Quarta, sed assurgens, haud procumbens, candidior & lento quodam ac glutinoso veluti succo aut rore occupata, tangentium manus inficiente. 4.

Reperiuntur passim, etiam in agris demessa segete; quarta tamen non vsque adeò frequens occurrit.

Vigent ac virent quo tempore aliæ Alsines.

Priorem & alteram, plerique Morsum Gallinæ quoque appellant: Germanicè Hünerbiss. Gallicè *Morsgelin*.

Tertia à nonnullis μυὸς ὦτα, & Auricula muris appellatur: non est tamen legitima Dios. μυὸς ὦτα. Desunt flores cærulei, & radix digitalis crassitudinis (si legitima lectio.) Potest idcirco non modò pro Spuria Alsine, sed & pro notha Auricula muris haberi; veluti & quarta à tertia exiguum, vti diximus, differens.

Videntur autem hæ frigidæ quoque, ac humidæ, ac aliis Alsinis potentia ac viribus assimiles.

De Anagallide. CAP. XI.

Anagallis mas. Anagallis femina.

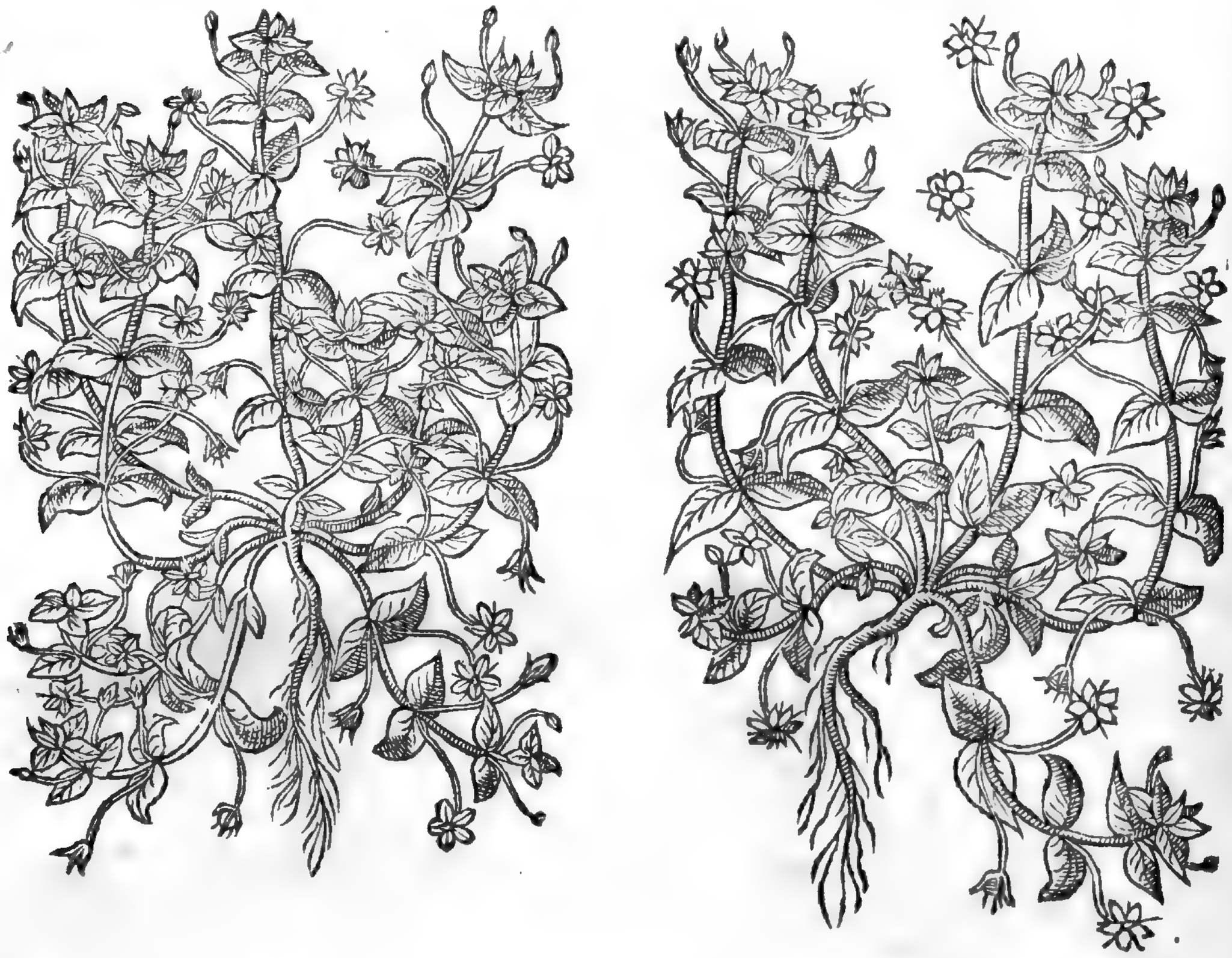

ANAGALLIS Alsines similitudinem refert, eius præsertim, quæ inter minores prior est: Cauliculi eius quadrangulares non attolluntur, sed per terram sparsi iacent; pauca paruulaque folia, non toto ambitu rotunda, superna parte virent, auersa verò exiguis nigricantibus punctulis notantur: Flores in tenuibus pediculis iuxta folia, aut cærulei, aut phœniceo colore rubentes: fructus rotundus instar seminis Coriandri; in quo semen minutum: Radix tenuibus fibris constat.

In aruis, iuxta semitas, & in hortis, ac vineis non rarò prodit.

Tota æstate, potissimum tamen Augusto mense, florem facit.

Anagallis Græcis similiter ἀναγάλλις; à nonnullis, Plinio auctore, Corchorus. Marcellus vetus scriptor Maciam appellat, quæ vox & inter spurias apud Dios. extat: Germanis Gauchheyll; Belgis Guychelheyl; Anglis Pimpernell.

Quæ phœnicei est floris, mas habetur; eadem Phœnicion & Corallion dicitur. Ex hac paratur compositio Diacoralliou aduersus articulares morbos, de qua Paulus Ægineta lib. VII. Appellatur verò & hæc ipsa, vt inter nothas appellationes scribitur, Aëritis, ægitis, sauritis.

Altera, cærulei floris, femina vocatur, quæ & Zeliaurus, & Nycteritis nominibus spuriis dicta reperitur.

Habet autem vtraque Anagallis desiccandi vim citra mordacitatem; nonnihil quoque caloris, & quandam trahendi facultatem, adeò vt & infixa corpori extrahat, auctor Galenus.

Dios. vtramque mitigandi vim habere, inflammationes arcere, adactos corpori aculeos extrahere, & nomas cohibere tradit: Succum item caput gargarisatum purgare. naribus infusum dolorem dentium lenire, si in aduersam narem iniiciatur; retusæ oculorum acici auxiliari, & argema cum melle expurgare: contra viperarum morsus, iocinoris, ac renum vitia, si ex vino bibatur, prodesse: addit dici eam, quæ cæruleum florem profert, prociduam sedem reprimere; quæ verò phœniceum, impositione euocare.

De Artemisia. CAP. XII.

ARTEMISIÆ genera Posteriores complura statuunt, Matricariam & Tanacetum eò quoque referentes. Fuchsius florem Aphricanum huc quoque adducere conatus fuit, de quo Pemptadis alterius lib. III. Nobis de propriè Artemisia dicta primùm: deinde de aliis congeneribus agendum.

Huius

Artemisia latioris folij.

Artemisia tenuifolia.

Huius autem Artemisiæ genera duo, vnum latioris folij: alterum tenuioris.

Prioris Artemisiæ folia lata sunt, laciniosa, ac variè dissecta, per margines incisa, Absinthij Latifolij minora, nec perinde albida; superius enim herbido colore virent; inferius tantummodo inalbicant: caules recti, sesquicubitales, rotundi, striati, ac in paruulos multos distributi, subinde rubent, folia circa quos sensim attenuantur: flosculi perexigui, Absinthij æmuli, sursum versus digeruntur. radix multis firmatur fibris. 1.

Alterius minutissimè dissecta folia Abrotoni maris æmulantur; paulò tamen maiora, & longiora: cauliculi tenues, in tenuiores alas diuiduntur, quibus præter exigua inferius foliola, & parui corymbi copiosi superius adhęrẽt, minores quàm prioris. radix crassa altè descẽdit. 2.

Prior Artemisia secus vias, agrorum, & aruorum margines, multis locis frequens est, & non modò in locis mari vicinis, sed & longissimè ab eo dissitis exit; & nonnullis locis altior amplius luxuriat, alibi humilior; pro soli videlicet, ac regionis conditione, quæ ad stirpium mutationem plurimum facit. 1.

Altera longius à maritimis recedit; in Germania, Bohemia, Austria, aliis regionibus, secus scrobes, aquarum riuulos, quandoque etiam in apricis occurrit. 2.

Florent ambæ, & semen perficiunt æstiuis mensibus, inarescunt inde; sed restant hyeme radices.

Quæ Græcis Ἀρτεμισία apud Latinos nomen retinet, quòd ab Artemisia Mausoli Cariæ Regis vxore, hanc sibi adoptante, accepit; antea παρθένις dicta: vti Plinius refert? Apuleius παρθένιον etiam dici affirmat, apud quem & complures appellationes huius occurrunt, quarum multæ inter nothas apud Dioscoridem. Harum pleræque legitimæ Artemisiæ: nonnullæ aliis conueniunt, quas subinde Artemisiis annumerari contingit. Potest hæc πολύκλωνος, & fortassis non absre ἐφεσία, χαμαιπολοχία, λευκάνθης, & Valentina dici.

Priorem Artemisiam nonnulli Matrem herbarum nominant: Germani Beifüß, & Sant Johanns gürtell: Hispani *Artemisa*: Itali *Artemisia*: Galli *Armoisa*: Belgæ Byuoet, Sint Jans kruijt: Angli Mugworte: Bohemi Czernobyl.

Altera Artemisia λεπτόφυλλος cognominatur, siue Tenuifolia. Huius & in legitimo de Artemisia apud Dios. cap. tum & altero inter notha reiecto, nomen, & qualiscunque descriptio

ſcriptio occurrit. Videtur autem hanc Matthiolus pro Ambroſia altera depinxiſſe.

Eſt autem Artemiſia vtraque, auctore Galeno, excalfaciens, ac modicè deſiccans; calida autem ſecundo exceſſu, ſicca primo aut ſecundo remiſſo, & vnà modicè tenuium partium. Plinius priuatim feminarum malis mederi ait: Dioſ. ad ducendos menſes, ſecundas, & fœtus. item ad præcluſiones, & inflammationem vteri, ad inſeſſus muliebres adiici, atque ipſis incoqui: Item cum myrrha ſubditam, eadem quæ inſeſſu poſſe: bibi & comam decoctam eorundem gratia; iam & pubi inſtar cataplaſmatis impoſitam menſes ducere.

Cit verò & eadem remoratam vrinam, ac calculos comminuit, eodem auctore.

Plinius, viatorem, ait, qui alligatam herbam habeat, laſſitudinem non ſentire: & ſecum habentem negari nocere mala medicamenta, beſtiámve vllam: & ne ſolem quidem: Bibi verò & ex vino aduerſus opium.

De Botry. CAP. XIII.

Botrys.

EXIGVA herba Botrys eſt; dodrãte vix altior, fruticis modo rectè, & vnico caule aſſurgens, in nonnullos tamen ramulos effuſo, ac diſtributo; quos folia vtrimque laciniata, atq. profundius inciſa, inſtar foliorum Erigeri, exornant: ſemen in racemulos collectum, circa totos exit ramulos. radix in fibras abit. Tota herba per maturitatem in viridi luteo langueſcit colore, odorata eſt, & tota quoque gummoſo lentore prædita, quo colligentiũ manus inficit. antè verò quàm adoleuerit, ac quum primùm prodit, folia inferiore parte rubent.

Naſcitur in Italia & Gallia circa profluentes aquas, & fontes: reperitur verò, & in ſabuloſis, ac aridis, in oliuetis quibuſdam; facillimè in hortis adoleſcit. annua eſt.

Auguſto ac Septembri menſe ad perfectionem venit.

Græci *βότρυν* appellant: Latini eadem appellatione vtũtur: Itali *Botri*: Germani Traufenfraut, & frottenfraut; Galli *Pymen*. Belgæ Piment/ Dzymenkruijt. Angli Oke/ of Hieruſalem: Hiſpani *Bien granada*.

Dicitur verò & Artemiſia, vt non modò Dioſcorides, ſed & Plinius teſtatur: apparet autem Artemiſiæ illa ſpecies, que *μονόκλωνος* appellatur.

Præter enim duas illas Artemiſias, de quibus cap. præcedente, & tertiam ſupereſſe Dioſ. & Plinius teſtantur: Quam Dioſcor. *μονόκλωνον*, ſiue vnicaulem: Plinius lib. 25. cap. 7. etiã Botrym ac Ambroſiam vocari refert. Tenuis autem hæc deſcribitur herba, ſimplici caule, & minutis floribus ſcatente, flauo colore, quæ iucundiorem quàm præcedentes Artemiſię odorem fundat: qualis vtique Botrys eſt. Facit huc quòd Botrys, Dioſ. auctore, etiam Artemiſia ac Ambroſia dicatur.

Cæterùm Botrys calida ac ſicca eſt ſecundo exceſſu; vim habet attenuandi, ac incidendi. In vino pota, vt quidem Dioſcor. & Paulus, *ὀρθοπνοϊκοῖς*. i. non niſi recta ceruice ſpirantibus prodeſt. Idem poſſunt cum ſaccharo condita folia, Conſeruam vulgò appellant. Addita carnibus, quæ cum iure coctæ eduntur, gratum adducit ſaporem.

Interponitur arida veſtimentis non modò vt ſuauitatem odoris contrahant; verùm vt & à tineis ac blattis conſeruentur, quod ipſa quoque præſtat.

De Ambroſia. CAP. XIIII.

AMBROSIA vnico ſimiliter caule, eoque nonnihil ſtriato, fruticis exigui modo aſſurgit, duos aut tres palmos alto, qui in ramulos, ac alas complures quoque diffunditur: folia haud magna, variè fiſſa, teneriora, tenuioraque, quàm Artemiſiæ prioris, quorum minora ſegmenta tenuia, graueolentis Rutæ foliola quodammodo exprimunt: flores ſecundum

ramulos

Ambrosia.

ramulos sublutei, rotundi, muscosi, absque fructu pereunt: subsunt inferius angulosa, terrestris tribuli instar echinata capitula exigua, nunquam florentia, in quibus semen nigricans. radix gracilis, palmaris. Inalbicat è virore tota herba, & gratum odorem spirat.

In Cappadocia spontè nascitur, alibi sata in hortis feliciter adolescit, vbi fœcunditate læti soli quandoque luxurians altius attollitur.

Sub finem æstatis, & flores, & semen Ambrosiæ in Germaniis perficiuntur.

Græcis est ἀμβροσία; Latinis quoque Ambrosia, nec aliud eius nomen cognitum. Plinius Ambrosiam vagi nominis esse, & circa alias herbas fluctuati ait. Nam & Botrys, vt scripsimus, à nonnullis Ambrosia dicitur.

Matthiolus & alteram quandã describit Ambrosiam, à nobis pro secunda ac tenuifolia Artemisia descriptam. Recentior ætas & Ambrosiam quoque siue Ambrosianam aliam nominat, quam sub Agrestis Saluiæ nomine expressimus.

Vsus autem Ambrosiæ ad ea, quæ repelli & reprimi sit opus: Nam, vt Galenus, imposita vim habet adstringentem ac reprimentem.

De Matricaria siue Parthenio.
CAP. XV.

Matricaria.

MATRICARIA plures subinde cauliculos promit rotundos, in alas ac ramulos quosdã subinde diuisos: folia tenera, variè fissa, ambituq; crenata, Coriandri prima ac terræ proxima æmulantur, sed tamen maiora; flores in fastigiis ramulorum eminent medio orbiculo siue disco lutei, è quo candida foliola per marginem erumpunt, chamæmeli floribus similes. radix durior adnatis multis capillamentis confibratur. Tota herba diluto colore viret, grauiter olet, ac gustu perquàm amara est.

Nascitur in sepibus, in hortis, secus veteres muros: locis gaudet ruderatis: subest sæpenumero radicum fibris aliquis, licet exiguus, carbo, quem inter rudera facilè contingit reperiri; de quo Cardanus nugas nonnullas in libris De subtilitate adfert.

Æstiuis mensibus in vigore ac flore est.

Dioscoridi παρθένιον est, Galeno verò ac eius sectatori Paulo, ἀμάρακος ἢ ἀμάρακον. Testatur ipse Dioscorides, Parthenium à nonnullis Amaracum dici & λευκάνθεμον.

Parthenium Galeno Perdicium siue Parietaria est; & similiter Plinio lib. 22. cap. 17.

Est & tertium Parthenium Linozostis videlicet, siue Mercurialis, quam Dios. refert aliquos Parthenion nominare; cui accedit & Plinius lib. 25. cap. 5. & similiter Apuleius.

Recentior ætas, Dioscoridis Parthenium Matricariam appellat: Plerique Amarellam: Itali

Itali *Marellam*: Hiſpani *Matricaria*: Germani Mütterkraut/ Meidtblümen: Belgæ Mater, & Moedercruijt: Galli *Marone*: Bohemi Nzimbaba: ac Angli Feuerfew, & Fedderfew.

Extant & huius inter ſpurias voces nonnullæ appellationes; vti ἀνθεμὶς, χαμαίμηλον, χρυσόκαλις, μελαθάλεγυ, ἄνθος πεδινὸν, Solis ſæculum, Millefolium. Putatur hæc eſſe ea, quæ ab Apuleio Artemiſia Traganti vocatur: verùm cùm ipſe hanc nullis notis exprimat, difficile eſt affirmare.

Excalfacit autem Matricaria inſigniter; tertio ordine calida; ſicca verò ſecundo, abſtergit, expurgat, aperit, & quæcunque amara poſſunt feliciter præſtat; ad vterinos affectus non parum confert: menſes remorantes cit; ſecundas, & mortuos educit fœtus, ſiue eius decocto epoto, vel in balneo incocta, aut etiam cataplaſmatis modo pubi impoſita. Facit & ad ſuffocationes ex vtero hunc in modum, & ad eiuſdem durities.

Dioſcorides etiam Eryſipelatis, & inflammationibus, cum flore imponi vtiliter, tradit. Idem Parthenium aridum cum Oxymelite, aut vino, aut ſale, non ſecus ac Epithymum, pituitam, ac bilem atram ducere, & aſthmaticis ac melancholicis eodem prodeſſe modo ait. Vtile quoque in potu calculoſis, eodem auctore.

De Tanaceto. CAP. XVI.

Tanacetum.

Tanacetum criſpum.

1. TANACETVM vno aut altero, ſubinde etiam pluribus caulibus conſurgit ſtriatis, in quorum faſtigiis aliquot vmbellæ, quorum flores mediis Anthemidis aut Parthenij orbiculis perſimiles, nullis circumpoſitis aut ambientibus foliolis, auri luteo reſplendent colore: folia oblonga ſunt, veluti ex pluribus ad vnum congeſtis pediculum compoſita, Agrimoniæ, aut Potentillæ potius ſimilia, filicis maris ſatis æmula; ſed tamen molliora ac minora, quorum particularia vti filicis, vtroque margine ſerrata. radix lignoſa in plures hinc inde diſtribuitur fibras, quibus ſubinde latè ſerpit. Tota amara herba eſt, & cum iucũditate quadá graueolens.
2. Huius & alia quædam reperitur ſpecies, cuius folia frequentiſſimis inciſuris diſſecta, ac criſpa, denſam aliquam plumam referre videntur, priori & odore, & ſapore, necnon flore planè affimilis.

Exit Tanacetum paſſim ſecus agrorum margines, aggeres, hortorum ſepimenta. Criſpi Anglia ferax eſt.

Tertium

Tanacetum inodorum.

Tanacetum minus.

Tertium etiam reperiri in Prouincia ac Delphinatu haud procul Valentia Galliæ, Lobelius tradit; quod foliis primum Tanacetum; flore verò Matricariam referat, omni autem odore destitutum sit.

Flores siue potius aurei corymbi Tanaceti, Iunio ac Iulio vigent mense; deperdita inde lutei coloris gratia, succedit semen in ipsis orbiculis, quod Augusto ad perfectionem venit.

Tanacetum nostra ætas appellat: Nonnulli Athanasiam, quasi immortalem, quòd non citò flos marescat, Germani **Reinfarn** appellãt: Belgæ **Reinvaen**, & **Wormerunt**: Italis *Tanaceto*: Anglis **Tansy**: Bohemis **Wratyc**. Non est Artemisia μονόκλωνος, siue vnicaulis, vt à nonnullis creditur.

Facultate autem calidum, & siccum est Tanacetum, vtpote omnibus suis partibus amarum; non tamen secundum vtriusque ordinem longè egrediens.

Semina in vsu sunt vulgi aduersus ventris lumbricos, ac tineas, quas expellunt. Ex tenellis herbæ erumpentis foliis, cum ouis placentæ vere conficiuntur, ori nec ingratæ nec iniucundæ; ventriculo verò etiam vtiles. Nam si qui in eo hæreant vitiosi humores, eos partim ad cõcoctionem perducit, partim abstergendo deorsum deducit. Succus herbę cum vino potus, aut eiusdem decoctum, vrinam prouocat, dolores vesicæ lenit, & vrinæ stillicidio medetur: idem succus cum oleo rosaceo spinæ ante accessiones illitus, febrium rigores tollere fertur: cum quouis autem oleo, etiam neruorum contractionibus ac doloribus auxiliaris esse.

Dicitur & de radice, quòd cum melle aut sacharo condita, aduersus podagram plurimum faciat; si ieiuno ventriculo eius aliquantula pars, continuo aliquo tempore sumatur.

De Tanaceto minore siue albo. CAP. XVII.

ODORE ac sapore proximè hęc herba Tanacetum exprimit, minus tamen odorata aut amara: Caules eius humiliores, ad pedis altitudinem, aut non multò ampliorem attolluntur: folia cùm circa caules, tum prius enata, variè dissecta atque incisa, Coriandrinis maiora; minora tamen ac tenuiora, quàm Matricariæ, ex albido virentia: Vmbellæ in fastigiis cauliculorum, atque in his flosculi candidi, Millefolij similes. radix lignosa, oblonga sensim attenuatur, & subinde in ramulos diuaricatur.

In Germaniæ ac Italiiæ agris, plerisque reperitur locis.

Iulio & Augusto, & quandoque Septembri mense floribus ac semine turget.

Odor, saporque, qualis Tanaceto, speciem eius quandam esse ostendunt.

Proinde non absre Tanacetum minus, vel Tanacetum album nominari potest, præsertim cùm nullum eius aliud nomen cognitum habeamus. Nam quòd pro Sideritide Achillea (si non fallimur) Matthiolus eam exhibuerit, omni ex parte probare non possumus.

Achillea enim Sideritis adstrictione exuperat, & ad sanguinis eruptiones, dysenterias, & muliebria profluuia congruit; at Tanacetum istud citius expurgans ac aperiens esse apparet: maiori Tanaceto vti odore ac sapore, ita & reliquis facultatibus simile, tametsi minus potēs.

De Bardana, siue Lappa maiore.

CAP. XVIII.

Bardana, siue Lappa maior.

BARDANA folia initio promit amplissima, & hirsuta, longè quàm Cucurbitæ maiora, ac latiora, crassiora item & nigriora, quæ superiore parte saturatius virent, inferiore nonnihil inalbicant: Caulis angulosus, crassus, foliis similibus, sed minoribus longè cingitur, hic in alas & ramulos quamplurimos distributus lappas gignit grandes, globatas, pungentibus exiguis aculeis recuruatis vndique asperas, & transeuntium vestitui inhærentes, è quibus superius flos exit stamineus, colore purpureus: semen intra globosum capitulum perficitur, quod dehiscentibus lappis, vnà cum lanosis pappis, impellente vento, auolat. radix lõga, intus candida, foris nigricat.

Nusquam non obuia Bardana secus vias: locis incultis, desertisque sponte nascitur; nec lapidosa fugit.

Iunio mense caulis assurgit; altero, ex quo nata est, anno, lappæ succedunt vnà cum floribus ac semine.

Græcis est ἀρκτεῖον, item & πρόσωπον ἢ προσωπὶς; Latinis Personatia, Personata, & Arcium: Officinis Bardana, & Lappa maior: Germanis **Gross fletten**; Belgis **Groote clissen**: Italis *Lappola maggiore:* Gallis *Glouteron*, aut *Gletteron:* Hispanis *Bardana:* Anglis **Great burre**: Bohemis **Rzepisck**. Apuleius præter superiores, & alias quasdam Personatiæ appellationes refert, vt Dardana, Bacchion, Elephantosis, Nephelion, Manifolium.

Differt autem Arcion ab Arctio, vt ex vtriusque descriptione, quæ & apud Dioscoridem & Plinium separatis locis extat, manifestum est: tum & ex cap. XXXIII. lib. v. huius Pempt. vbi eius icon & descriptio habentur.

Proinde non parum falluntur, qui nominum vicinitate decepti, Arcium idem cum Arctio esse rentur.

Facultate autem Bardanæ folia moderatè resiccant, ac discutiunt: radix nonnullæ caliditatis particeps est.

Prosunt radices sanguinem, & purulenta expuentibus cum pineis nucibus, auctore Dioscoride. Apuleius easdem cum modico salis tritas morsui canis rabidi vtiliter imponi, atque sic ægrum statim liberari, ait.

Idem succum foliorum cum melle potui datum, vrinam prouocare, & vesicæ dolores tollere: atque eundem cum vino vetere potum omnes serpentium morsus mirificè sanare. Columella herbam cum sale tritam, & super scarificationem cum ferro factam impositam, venena viperæ pellere; plus verò etiam eiusdem radicem contusam contra serpentes prodesse; strumis item radicem mederi refert. Caulis autem Arcij, priusquam lappæ gignantur, detracto cortice, crudus cum sale & pipere, aut in pinguium carnium iure decoctus non insuauiter editur; sic sumptus semen auget, & ad Venerem inuitat: alimentum præterea haud

malum

malum corpori, præsertim decoctus, confert. additis pineis nucibus amplius conferre potest, & non minus quàm radix tabidis ac hæmoptoicis prodesse.

De Lappa minore siue Xanthio. CAP. XIX.

Xanthium.

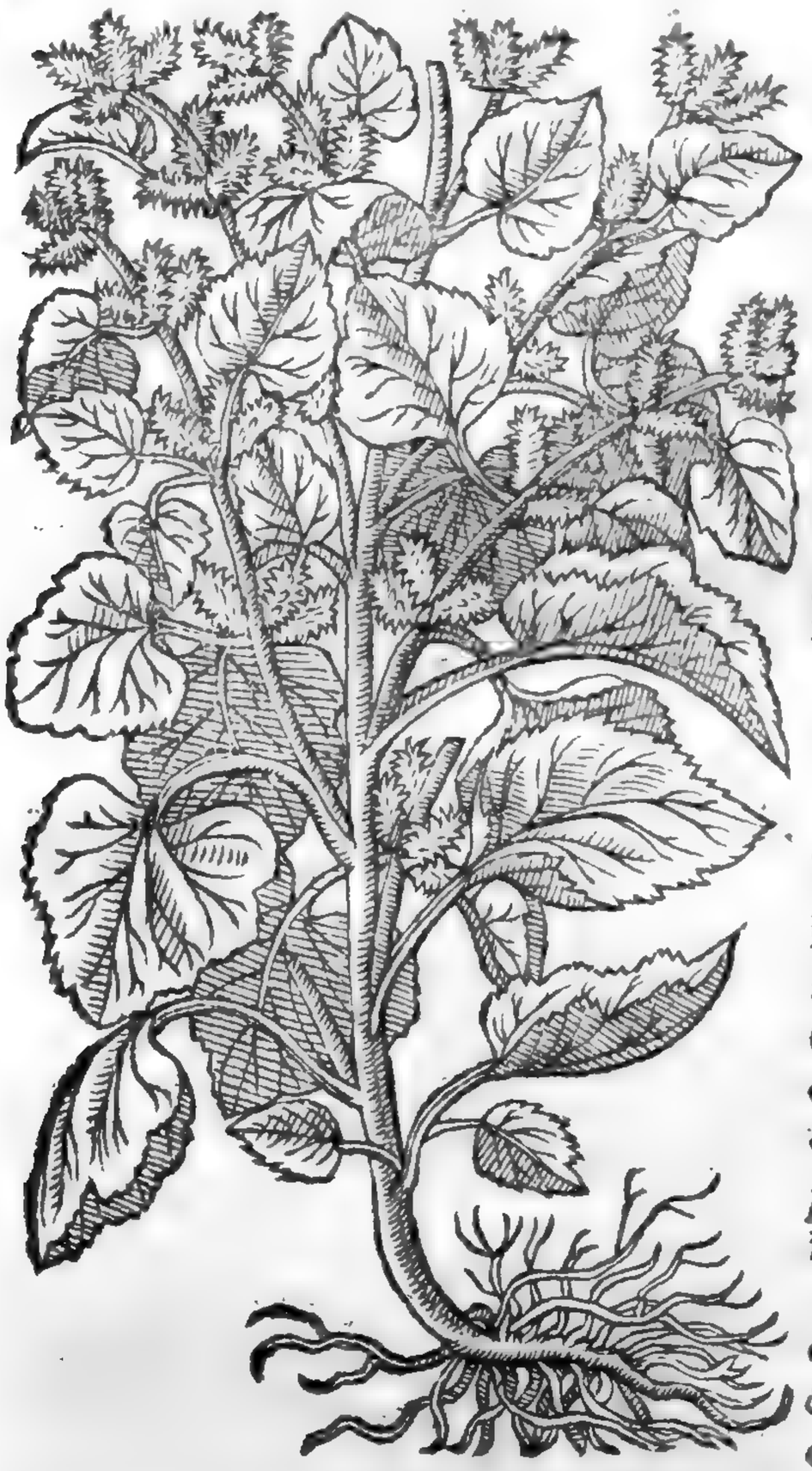

LAPPÆ minoris folia, quàm superioris, longè minora, dilutius virẽt, ad Attriplicis accedunt, ambitu incisuras habent: caulis cubitalis, angulosus, punctis exiguis nigris notatur, & in alas funditur: flosculi ante lappas verticillatim cauliculos ambiunt, sed exigui & citò collabentes: sequuntur lappæ siue fructus è foliorum sinubus, ac in alarum fastigiis oblongi, Oliuæ aut Corni magnitudine, veluti Platani pilulæ asperi, & contactu vestitui adhærescentes, qui haudquaquam dehiscunt, sed semen conclusi intra se gignunt forma oblongum. radix plurimis fibris firmatur, & haud altè descendit.

Læto & pingui solo; in scrobibus, & lacubus, vbi exaruerunt, facilè gignitur.

Iulio & Augusto vigent Xanthij Lappæ.

Græcis est Ξάνθιον; Latini nomen retinent: Officinis Lappa minor, Lappa inuersa, nonnullis Strumaria. Galenus etiam Φασγάνιον appellari ait. Reperitur verò & Φάσγανον inter spurias ξανθίου appellationes; propriè tamen Φάσγανον, ξίφιον est. Germanis Bettlerleus/ & spitz kletten; Belgis Cleine cliffen: Italis *Lappula minore*: Hispanis *Lappa menor*: Gallis *petit Glouteron*: Anglis Lowse burre/ & lesser burre.

Ξάνθιον autem ab effectu dictum videtur: fructus siquidem, priusquam totus inarescat, collectus, tusus, & in fictili reconditus, ac deinde vsu exigente acetabuli mensura in aqua tepida madefactus, capillos ξανθοὺς. i. rufos efficit, iisdem illitus, capite tamen prius nitro præparato, vt Dioscorides tradit.

Xanthij semen, auctore Galeno, digerendi vim habet: proinde calidum ac siccum.

Dioscorides fructum commodè tumoribus imponi ait.

De Betonicâ. CAP. XX.

BETONICA foliis exit oblongis, latis, virentibus, aliquantulum asperis, per ambitum ferrę modo incisis, quercus cuiusdam similibus, sed tamen minoribus: caulis tenuis, quadrangularis, aliquantulum hirsutus, pedem (plus minus) altus: flores profert spicatos, colore vt plurimùm rubentes, alicubi tamen, sed rarius, albidos: semen succedit oblongum, angulosum. radix ex multis fibris, ab vno dependentibus capite, committitur.

Amat loca opaca; reperitur tamen & in pratis soli expositis, sed humentibus; adolescit & in hortis.

Iulio mense præcipuè floret.

Græcis κέστρον, & ψυχόξοφον: Latinis Betonica: à nonnullis Vetonica: Plinius lib. 25. cap. 8. in Italia etiam Serratulam dici affirmat: Recentior ætas aliam ostendit Serratulam, de qua mox. Est verò & altera Betonica à Paulo Ægineta descripta. Galenus lib. v. De sanitate tuenda Κέστρον, id est, Betonicam, etiam Sarxiphagon vocari tradit: Dios. tamẽ omnino aliam Sarxiphagon describit. Officinæ & Itali Latinum nomen retinent: Hispani *Bretonica*: Germani Braun betonick: Galli *Betoine, & Betosne* appellant: Angli Betony: Bohemi Buckwice.

Calida autem & sicca Betonica est, & ordine quidem secundo. Incidendi, vt Galenus ait, vim habet. Comitiali morbo obnoxiis, necnon & cæteris, capite ex frigida causa male affectis, prodest: Pulmonem & pectus cum melle expurgat: Iocinoris, lienis, nec

Betonica.

Veronica mas serpens.

non fellis obstructionibus medetur: Regio morbo laborantes reficit: concoctionem ventriculi promouet: acidum eructantibus subuenit; vrinam cit: ad renum & vesicæ dolores vtilis: consistentes in renibus calculos rumpit, & expellit: menses prouocat: vteri strangulatui medetur: rupta, conuulsaque curat: aduersus serpentum & ferarum morsus, & epota, & vulneribus imposita confert. Laudatur & aduersus Ischiadicos dolores: Aluum drachmarum quatuor pondo sumpta, vt quidem Dios. tradit, subducit. Ex floribus Conserua fit, ad multa vtilis, ad capitis tamen dolores præcipuè conferens.

Radix Betonicæ resiccata, & cum hydromelite denarij pondo assumpta, vomitum cit, & crassos lentosque humores educit; vt quidem huius ætatis nonnulli referunt.

De Veronica sive Betonita Pauli.
CAP. XXI.

VERONICA caulibus dodrantalibus, aut longioribus serpit, & quidem vt plurimum per terram: folia eius latiuscula, Chamędryos repentis maiora, cãdidioraque; secundum margines, vti illius, serrata; exigua lanugine pubescunt. flosculi, in pediculis ordine digesti, dilutè cærulei. semen paruum, rotundum, nigricans, in siliquis planis, exiguum loculum præ se ferenti-

Veronica assurgens.

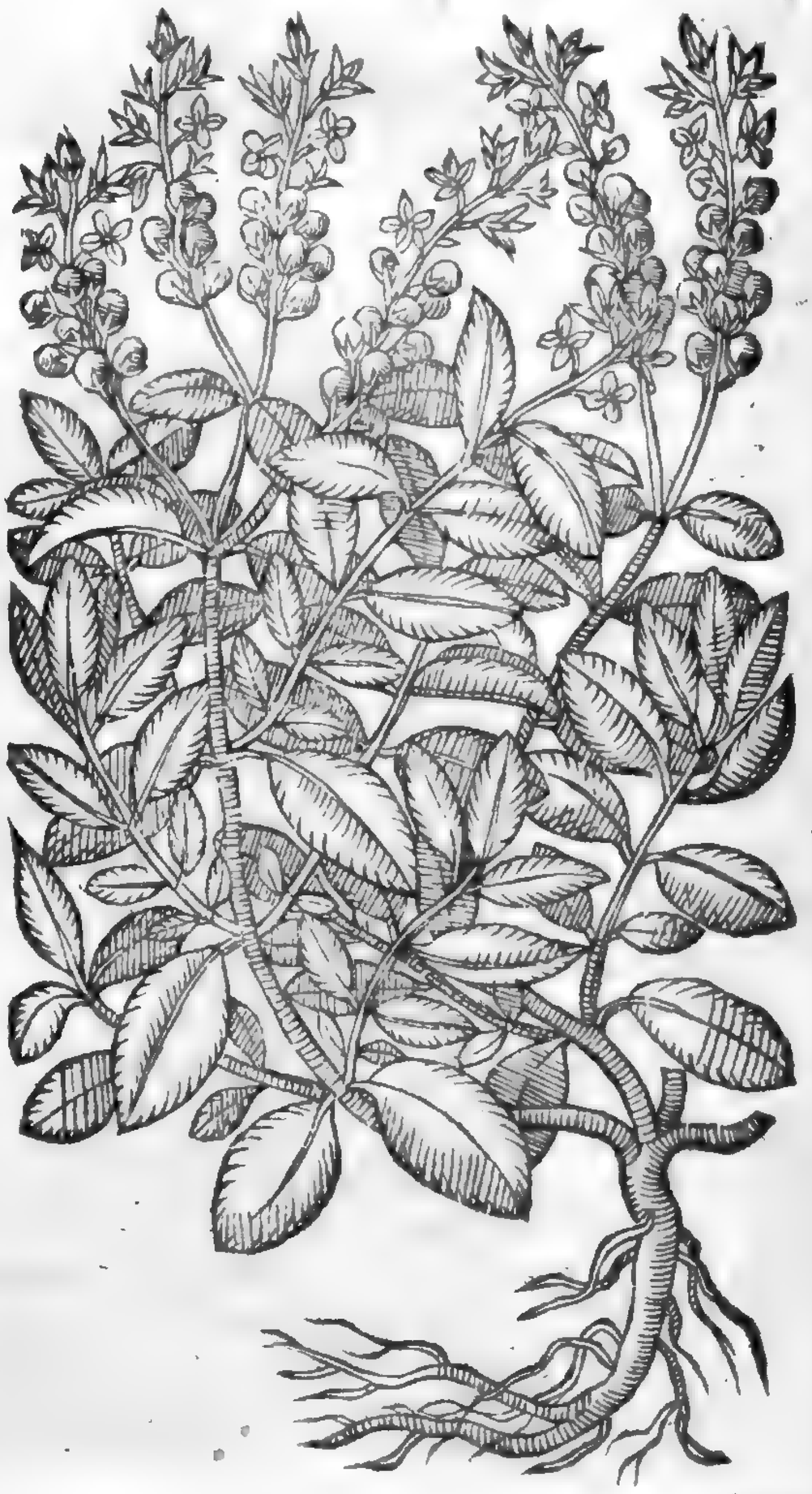

bus

Veronica pratensis.

bus,cõpletur: radix tenuis huc illuc diuaricatur.

Locis apricis, sabulosis, ac arenosis, non rarò iuxta tumulos, ac aggeres, agrorum sepimenta, quandoque & in saxosis reperitur.

Huius autem & alia quędam species non accumbens aut proserpens, sed assurgens atque erecta. priori forma satis similis, sed viribus inferior. 2.

Exit & in pratis quædam, ac humentibus; cuius folia minora, virentia, læuia, lanugine carent, aliàs priori foliis, ramulis serpentibus, dilutè cæruleis flosculis, & theculis similis. Ignaua autem & nullius vsus hæc habetur. 3.

Iunio ac Iulio quidem floret, ac viget, reliquis anni mensibus etiam viret.

Recentior ætas Veronicam appellat: Germani Ehrenpreiß/Grundheill: Belgæ Eremprijs. i. honos & laus: Bohemi Weronyka. Betonica autem quæ à Paulo Ægineta lib. 7. describitur, & alia à πίσρῳ est, conuenire cum hac videtur: Serpit siquidem veluti Pulegium; ramuli eius tenuiores sunt: folia forma & magnitudine respondent; gustabilis qualitas longè quàm Pulegij inferior, ita vt huius comparatione nullam referat. De hac Betonica sic Paulus, Βετονικὴ λεπτόκλωνος, ὀξὶ πόα ὠδαπλήσια τὰ κλωνία τοῖς τῦ γλήχωνος ἔχουσα, καὶ λεπίοπεα, καὶ σχεδὸν ἄποια γευομένοις, φύεται δὲ μάλισα ἐν πεζώδεσι τόποις, id est, Betonica herba est ramulis exilibus, Pulegio similibus, sed tenuioribus, & propemodum, si gustes, nullam qualitatem referentibus; nascitur potissimùm locis petrosis. *Betonica Pauli.*

Est autem Veronica, quantum quidem gustu agnosci potest, calida & sicca; sed tamen moderatè.

Huius autem ad cruenta vulnera, diuturnas exulcerationes, conferre decoctum recentiores affirmant. tumores item discutere, præsertim colli: Iocinoris ac lienis obstructiones aperire: vrinas mouere: calculos expellere: renes & vesicam expurgare: quorum postremum de Betonica sua quoque Paulus: in renum, inquit, medicinis vtuntur.

Aqua sæpius destillata phthisicis, purulentis, ac tussientibus, vtilis perhibetur. Aridæ puluis drachmæ pondo cum totidem theriaces, aduersus pestilentes febres commendatur.

De Veronica femina dicta, siue Elatine.

CAP. XXII.

CVM Veronica legitima vix vllam hæc similitudinem habet, tota molli, tenuique lanugine contegitur; viticulosis suis cauliculis compluribus humi repit: folia veluti Veronicæ, sed magis acuminata, nec ambitu serrata: flosculi secundum folia lutei, retrò propendens habent corniculum instar florum Linariæ, aut floris Regij: rotunda succedunt veluti Anagallidis capitula; in quibus semen. radix fibrosa.

Riguis ac humidis gaudet locis, inter segetes etiam exit.

Æstiuis mensibus florem, ac deinde semen perficit.

Leonhartus Fuchsius, & post eum Matthiolus Veronicam appellant feminam, quibus superior mas est; potius tamen ad Elatinem referenda videtur; quam Dioscorides & Plinius aiunt, folia habere Helxines minora, rotundiora, pilosa; dodrantales ramulos quinos senósve à radice folioso, nascique in segetibus ac cultis. Cum qua descriptione hæc herba conuenit: Folia siquidem eius multò, quàm Parietariæ (quæ propriè Helxine) minora ac rotundiora, pilosa quoque, vt iam scripsimus; dodrantales etiam ramuli, foliosi, non pauciores quinque aut sex; nec dissident natales. *Elatine*

De facultatibus autem huius Veronicæ nihil apud Recentiores extat.

Dioscorides & Plinius oculorum fluxionibus & inflammationibus cum polenta folia

Veronica femina Fuchſij ſiue Elatine.

Elatines altera.

Elatines trita & impoſita auxiliari tradunt; Eadem cocta (cum lini ſemine Plinius) in ſorbitione à dyſenteria liberare.

Serratula.

De Serratula. CAP. XXIII.

QVAM Recentior ætas Serratulam vocat à Betonica differt, folia eius prima, ac à radicibus exeuntia lata, oblonga, & per margines ferræ modo crenata, maiora quàm Betonicæ: iuxta verò caules laciniosa, profundius altiusque incisa, inſtar ferè foliorum ſcabioſæ: Vtraque autem cum cauliculis mediocriter ſaturato colore virent: caules ramoſi complures aſſurgunt, cubito altiores, in quorum faſtigiis è minutis ſquamoſis capitulis, floſculi purpuraſcentes. radix fibroſa, multis reſtat, ſingulis regerminans, annis.

In ſyluis, locis opacis, ac humentibus, veluti in pratis naſcitur, & non modò in Bohemia, Anglia, aut Normannia, verùm & in Belgio.

Sub finem æſtatis florem, ac deinde ſemen perficit.

Recentior ætas Serratulam appellat; differt, vt diximus, à Betonica, quæ & Serratula: Alia eius nomina, ſi quæ habet, nobis incognita.

Commendatur à nonnullis ad vulnera, & enterocelas, ſiue inteſtinorum ramices.

De Chamædry repente.
CAP. XXIIII.

CHAMÆDRYOS Veteres nulla quidem genera ſtatuêre; nobis tamen haud abs re tria, vt minimum, viſa ſunt; & excepta ea quidem,

Chamædrys maior repens.

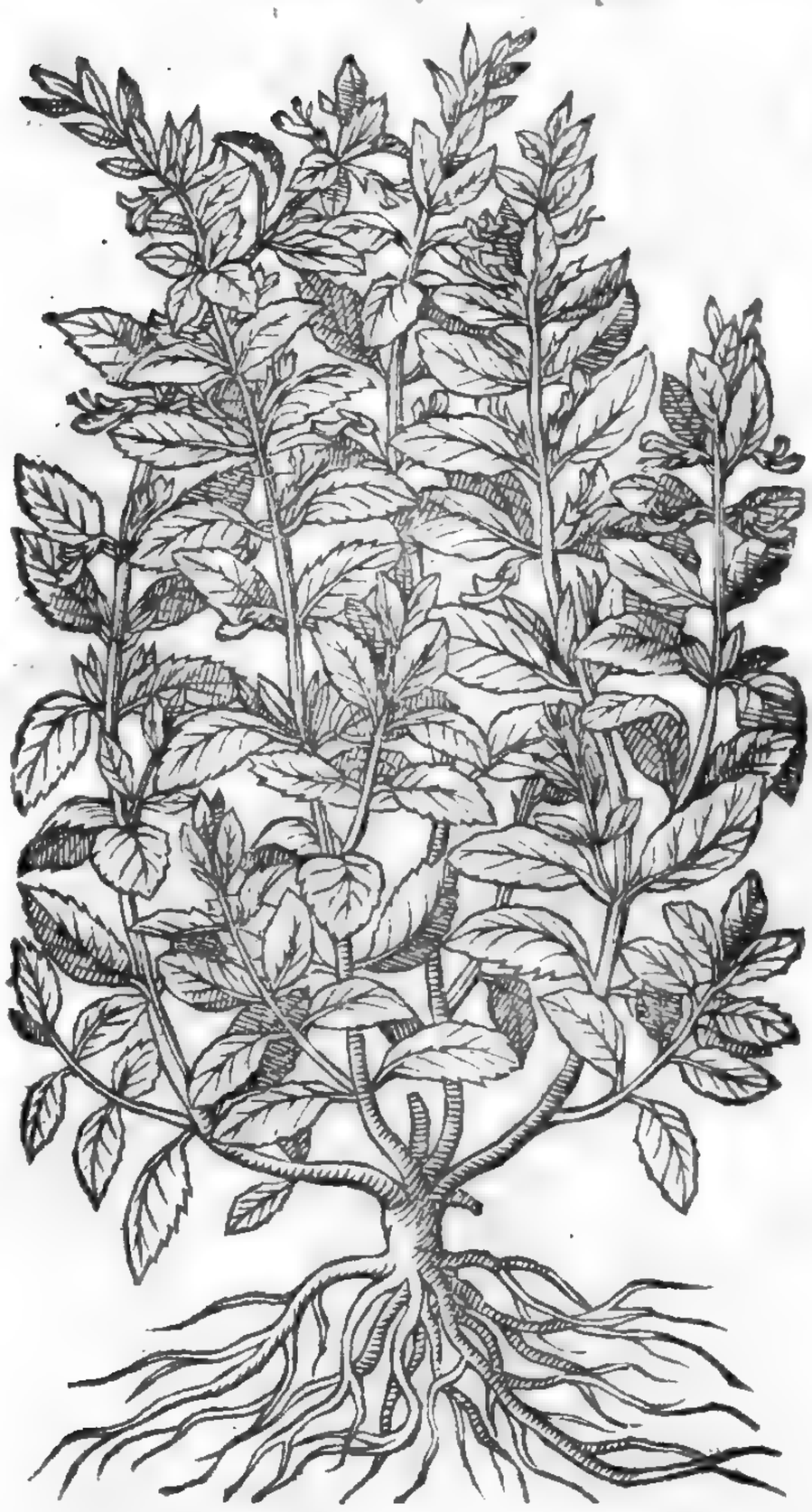

Chamædrys repens minor.

dem,quam Fuchſius Chamædryn feminam facit,Chamæpityis annumerandam. Eſt autem inter Chamædryes vna procumbens ſiue Repens: altera θαμνίσκου,ac exigui fruticis inſtar aſſurgens: Tertia Sylueſtris ac ſpuria.

Prior Chamędrys complurimis humi (vt plurimum) procumbẽtibus,tenuibus,duriuſculis,ac lignoſis virgulis,hinc inde ſparſis repit,quas foliola conueſtiunt exigua, lata, rotundis tamen aliquantò longiora, ambitu ſerrata, quercus cuiuſdam ſimilia, ſed longè minora,ad Arietini Ciceris particularia proximè accedentia. Floſculi, & iuxta folia, & in coliculorum faſtigiis eminent, purpurei. ſemen exiguum,nigricans. radix tenuis, & fibroſa ſerpit, ac ſubinde noua germina emittit. 1.

In petroſis & aſperis naſcitur: prouenit verò & quibuſdam aliis locis,ſed inſolatis: In hortis facilè comprehendit. Germaniæ vtrique, Italiæ, Galliæ, Bohemiæ,aliisq; prouinciis familiaris. naſcitur verò quibuſdam locis amplioribus foliis;alibi minoribus.

Iulio & Auguſto floret: colligitur verò, reſiccatur, & ad medicinæ vſus reponitur, etiam priùs quàm floreat.

Chamædryn hanc noſtri ſeculi Medici appellant: Italis *Quercinola*,& *Chalamandrina* dicitur: Hiſpanis *Chamedreos*: Gallis *Germandree ou cheſnette*: Germanis **kleyn bathengell:** Sunt qui Triſſaginem minorem,& querculam minorem,aut ſerratulam minorem vocitent.

A Dioſcoride appellata Χαμαίδρυς eſſe exiſtimatur: Si tamen Chamædryos deſcriptio diligenter expendatur,ac deinde Teucrij; hæc non Dioſcoridis Chamædrys, ſed Teucrion eſſe mox apparebit. Χαμαίδρυς ὅ ἐστι θαμνίσκος σπιθαμιαῖος,id eſt, Chamædrys exiguus eſt frutex dodrantalis. frutices autem ſponte ſua aſſurgunt, & erecti naſcuntur, quòd hæc Chamędrys haud facit. Τεύκριον verò πόα ἐστι ῥαβδοειδὴς,hoc eſt, Teucrion herba eſt virgulas plures ferẽs: A quo & Plinius haud eſt alienus lib. 25. cap. 5. Teucrion, ſcribens,ſpargere iuncos tenues, quales vtique huius repentis Chamædryos tenues coliculi,qui iuncis exiguis haud diſſimiles dici poſſunt,atque eam ob cauſſam Teucrij deſcriptioni magis accedẽs quàm Chamędryos. *Teucrion.*

Sed tamen non abſurdum fuerit Chamædryn etiam hanc appellari. Teſte ſiquidem Dioſcoride, Teucrion à nonnullis Chamædrys nominatur: & vice verſa Chamędrys ab aliis Teucrion,propter vnius cùm alterius in foliis ſimilitudinem.

Teucrion autem, vt Plinius ait, Teucer inuenit: addit à nonnullis Hemionion, ab aliis Splenion dici: Sed hæc nomina ad Hemionitidem herbam pertinent, non ad Teucrion.

2. Huius verò Chamædryos & alia similis species extat, cuius folia maiora auersa parte inalbicant; coliculi, siue potius virgulæ duriores; cæteris priori similis. Hæc fertur in Allobrogum siue Sabaudiæ ac Delphinatum montibus virere.

Leucas. Sunt qui velint Leucadem hanc esse, & quidem montanam. λευκὰς duorum siquidem est generum, vna ὀρεινὴ siue montana; altera ἥμερος siue satiua. Montana, vt Dios. tradit, latioribus est foliis, semine amariore, acrioréque, & omnino efficacior quàm sit satiua. In tanta autem veterum breuitate, quis poterit certi aliquid statuere?

At Chamædrys repens tenuium est partium, ac incidendi facultatem habet; calida & sicca ordine propemodum tertio; veluti de Teucrio Galenus scribit, quamobrem & lienosis confert: Recens siquidem cum oxycrato, vt Dios. aut aridæ decoctum, potenter lienem absumit. Imponitur verò lienosis cum aceto & ficubus: serpentum verò morsibus cum aceto solo. Potest autem omnia & quæ assurgens siue fruticans Chamędrys, proinde & citra errorem pro Chamædry accipi & vlurpari potest.

De Chamædry altera, siue Assurgente.
CAP. XXV.

Chamædrys assurgens.

CHAMÆDRYS altera recto, dodrantali, aut subinde altiore, lignoso, duroque cauliculo assurgit, θαμνίσκου siue exigui fruticis speciem referens, qui inde in ramulos complures diffusus, folia adfert ambitu incisa ac serrata, minora quàm quercus, alas eorundem æmula. repentis verò Chamædryos maiora: flosculi similiter secundum folia, & ad cauliculorum fastigia eminent subpurpurei. radix multis fibris variè spargitur.

Nascitur petrosis & asperis: montes, loca arida, & aprica amat, nec hortos refugit.

Eodem, quo superior, tempore & flores & semen perficit: Legendam cum semine Dioscorides refert.

Græcis est Χαμαίδρυς; à nonnullis Χαμαίδρων ἢ λινοδρυς: Latinis Trixago, aut Trissago, nec desunt qui Τεύκριον vocitent, Dios. & Plinio auctoribus. Fuchsius & Matthiolus pro Teucrio depinxere: Germanis **Gross Bathengell/Gross Gamanderlin**. Potest hæc Trixago maior, Serratula maior, Quercula maior dici.

Ex tertio autem ordine est excalfacientium ac desiccantium, Chamædrys, Galeno iudice, cum amaritudine acrimoniæ cuiusdam particeps est: Lienes, eodem auctore, colliquat: cum aceto, addit Plinius. Vrinas ac mẽses euocat: crassos incîdit humores, viscera ab obstructionibus expedit, incipientibus hydropicis auxiliaris vt Plinius: aduersus serpentium morsus cum vino & pota & imposita efficax.

Trita ad suprà dicta, inquit Dios. digeritur in catapotia, siue, vt Plinius, in pastillas. Purgat vetera vlcera & sordida cum melle; caliginem etiá oculorũ discutit cum oleo, addit Plinius.

De Chamædry sylvestri. CAP. XXVI.

SYLVESTRIS Chamædrys ramulos promit tenues, angulosos, veluti geniculis distinctos, pedem aut subinde cubitum longos; circa quos per interualla folia latiuscula, margine serrata, quàm repentis siue prioris Chamædryos paulò maiora, mollioraque, quernis multò minora: flosculi elegantes ex quatuor foliolis circa fastigia coliculorum ordine digesti, cæruleo arrident colore; quibus valuulæ succedunt latiores; in quibus semina parua. radix tenuis, fibris non destituitur. Huius coliculi non in altum rectè assurgunt, nec semper procumbentes

Chamædrys siluestris.

cumbentes serpunt, sæpè in latus inclinantur, veluti ea quæ πλαγιόκαυλα Theophrastus appellat; & tenuibus pilis vnà cum foliolis leuiter hirsuta.

Nascitur pluribus locis in pratis iuxta flumina, riuulos, scrobes, ac fontes, subinde & in nemorosis: Et quibusdam locis rarioribus foliis, paucioribusque ramis; alibi ramosior.

Iunio, Iulio, ac Augusto cum floribus viget.

Ante notam Chamædryn vel etiam Teucrion, huic Chamædryos in officinis nomen accesserat, ac pro Chamædry in medicamentorum compositionibus admittebatur; superioribus deinde in notitiam perductis, Syluestris ac Spuria Chamædrys appellari cœpit, à nonnullis verò etiam Teucrion Palustre: Germani Erdtweyrauch.

Non esse autem Teuction, nec legitimam Chamædryn notius est quàm refelli opus habeat. Veteribus cognitam fuisse non perinde manifestum.

Videretur ea esse posse, vel omninò proxima ei, quam Dios. ἱερὰ βοτάνην, id est, sacram herbam appellat, si modò Herba sacra, & Verbenaca, quę Græcis φερεστρὰν, differentes sunt: facit quidem differẽtes Dioscorides, vnam post alteram seorsim describens: verùm alij Auctores, Galenus videlicet, Paulus, Aëtius, & Oribasius, dum Herbæ sacræ nullam faciunt mentionem, sed περιστερεῶνος tantummodo; atque hæc ipsa ἱερὰ βοτάνη etiam nuncupata reperiatur; vnam eandemque esse variis appellationibus dictam apparet. Quæ si ita se habent, Chamædrys hæc syluestris ἱερὰ βοτάνη nequaquã est.

Cæterùm particeps & hæc herba caloris est ac siccitatis, aperiendi atque expurgandi vi non integrè destituitur: Potest inter ea, quæ Iecur ac Lienem aperiunt, admitti.

De Chamæpityis, CAP. XXVII.

CHAMÆPITYES tres, auctore sunt Dioscoride.

Prima multis per terram cauliculis quasi repit. folia è singulis geniculis promit oblonga, angusta, in tres particulas fissa. flosculi ex alis foliorum lutei. Tota herba nonnihil hirsuta, odore resinam piceam, aut larignam refert. 1.

Dioscorides hanc foliis esse ait Semperuiui minoris, tenuioribus, hirsutis, ac pinguioribus: Atque huius quidem foliis, non exactè intuenti, mox esse apparet: Nam singula foliorum segmenta, ipsa Semperuiui minoris folia satis referunt, eius videlicet, quod inter minora Semperuiua primum.

Altera species cauliculis est crassioribus, quadrangularibus, ac geniculatis: ramis recuruis, foliis latis, & multipliciter diuisis, dilutè purpureis: flosculis, è calycibus veluti Hyoscyami, sed longè minoribus: tenui ac longa radice, adhærentibus aliquot fibris. Et hæc hirsuta, subcandicans, & odore piceæ aut pineæ Resinę; qui Chamæpityos hanc esse speciem ostendit; A vero idcirco recesserunt, qui Chamædryn fœminam nuncuparunt. 2.

Ramis hanc Dioscorides esse ait ancoræ in modum recuruatis. Mirum videtur cur Ancoræ comparauerit; sed indicare voluit, repandas sibi inuicem oppositas alas, ancoræ qualemcunque speciem exhibere.

Tertia Chamæpitys tenues omnino promit cauliculos, palmares: foliola perquàm exigua: flosculos paruos, è luteo pallentes, ad fastigia cauliculorum: radiculas similiter minutas, & tenuissimas: canescunt foliola cum ramulis; odor adest, qualis resinæ pityinę aut pineæ. 3.

Loca ruderata, saxosa, sabulosa, vineta, & non rarò oliueta Chamæpityes amant: In hortis satæ luxuriant.

Iulio ac Augusto cum floribus; succedente mox semine vigent.

Χαμαιπίτυς Græcis; Latinis Ibiga, Aiuga, & quandoque Abiga nominatur. In Officinis Iua,

Iua

Chamæpitys prima.

Chamæpitys altera.

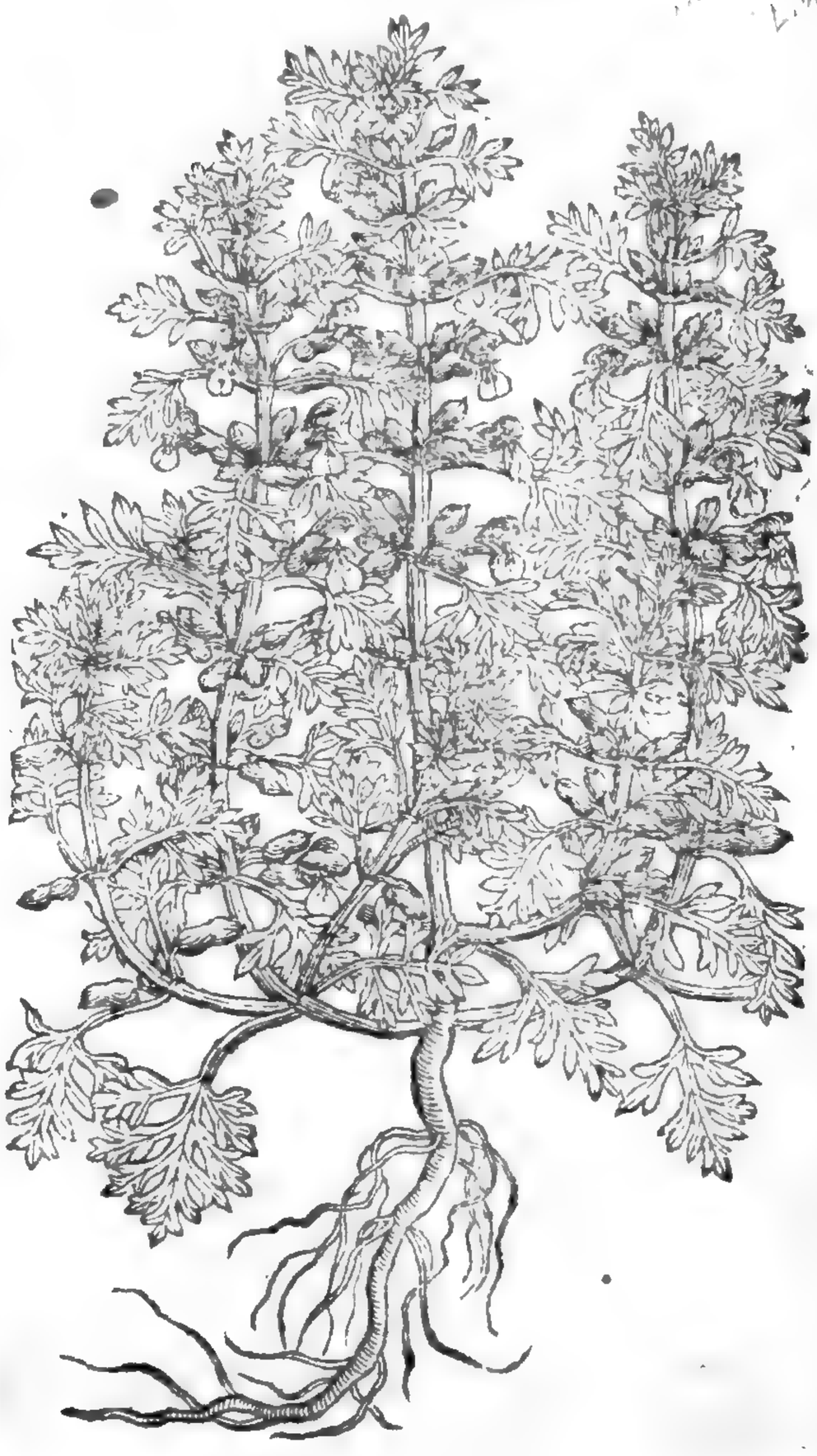

Chamæpitys tertia.

Iua Artherica, Iua moſchata: Italis *Iua, Chamepitio*: Hiſpanis & Luſitanis *Pinitho*. Apud Germanos Bergiſs mich nicht: In Belgio, Velt tijpres: A Gallis *Iue moſchate*.

Eſt autem Chamępitys, vt ait Galenus, in ſiccando ordinis tertij; in calfaciendo verò ſecundi. expurgat interna viſcera: locinoris ac renum vitiis vtilis. auriginoſis in vino pota prodeſt: menſes cùm epota, tum cum melle appoſita ducit: vrinam mouet. Ex hydromelite decocta quadraginta diebus Iſchiadicos, vt fertur, ſanat. apud Heracleam Ponti, perinde ac Antidoto, aduerſus Aconitum ea vtuntur.

Puluis huius cum fico in pillulis ſumptus aluum emollit; mammarum duritias diſcutit: vulnera glutinat: vlcera putreſcentia ſanat cum melle appoſita: Et hæc quidem præcipuè prior præſtat; reliquæ duæ prioris vim obtinent, ſed non adeò efficacem, Dioſ. auctore.

De Spuriis Chamæpityos generibus & Anthyllide altera. CAP. XXVIII.

SVPERSVNT præter legitimas Chamæpityes & aliæ duæ ipſis ſimiles, ſed Spuriæ ac nothæ. vna maior; altera minor eſt.

E. Maior humi ſerpit inſtar prioris Chamæpityos, quam tenuibus, ſed tamen durioribus caulículis, & foliis ſatis refert; niſi quòd huius ſubinde extremo margine nonnihil ſerræ modo inciſa conſpiciantur: flos ſimilis, ſed colore purpureus. ſemina in ſingulis calycibus quaterna.

radix

Chamæpitys ſpuria prior, ſiue Anthyllis altera.

Chamæpitys ſpuria altera.

Chamæpityos ſpuriæ alterius altera icon.

radix lignoſa, craſſa, ſubalbida, guſtu amara, Cichorij radici haud multum diſſimilis. Tota hæc herba admodum hirſuta eſt, & odore graui prædita, haudquaquam grato, aut ad Chamæpityos accedente.

Altera minor procumbentibus ac tenuibus pediculis, foliisque inter legitimas primę quoque ſatis ſimilis, ſed floſculi differunt, qui candidi ſunt, & inuerſos Lamij referunt; ipſis tamen longiores & patentiores. quaterna inde cohærent etiam ſemina. radicula mediocris craſſitudinis. 2.

In nonnullis Hiſpaniæ regnis, tum & in Narbonenſi Gallia, in roliuetis, ac ſubinde ſecus agrorum margines maior occurrit; Minor quoque ex Hiſpaniis ad Belgas peruenit, vbi locis incultis prouenire eam Carolus Cluſius refert.

Æſtate ac Autumno vtraque floret.

Prior

1. Prior à Lusitanis *Yerua crina* dicitur: plerique Iuam moschatam nominant. & similis quidem Iuæ moschatæ siue Aiugæ, quam diximus Χαμαιπίτυν appellari, sed tamen haudquaquam Chamæpitys, vel odore solo (qui ingratus & grauis est) repugnante. Sed Anthyllis est altera, quam Dioscorides Aiugæ foliis ramulisque similem refert, sed hirsutioribus, breuioribus ac asperioribus; flore purpureo, odore admodum graui, qualem hanc esse scripsimus. Haud perperam idcirco à nonnullis Anthyllis Chamæpityides nominatur, ad differentiam prioris Anthyllidis.

Anthyllis altera.

Duæ etenim apud Dioscoridem Anthyllides. vna Lenti similia habet folia: altera Aiugæ similis; qualis est modò à nobis descripta. Nō est autem hæc, nec Kali, nec eius aliqua species. Omnes enim Kali species salso humore redundant; ista verò salsugine omnino caret.

2. Altera ad Anthyllidem alteram fortassis & referri poterit: Sed tamen spuriam ac Pseudochamæpityn quoque dici quid vetat? est etenim Aiugæ similis, non tamen legitima.

Anthyllidem autem alteram Chamæpityos similitudinem referentem, præter alia, Dios. ait, cum aceto mulso comitiales sanare.

De Chelidonio maiore. CAP. XXIX.

Chelidonium maius.

CHELIDONII duo ex veterum sententia genera, forma figuraque multum differentia. Vnum maius: alterum minus.

Maioris Chelidonij cubitales, graciles, teretes, geniculati, ac nonnihil hirsuti cauliculi in nonnullas alas distribuuntur: folia ex pluribus ambitu crenatis cohærent, Ranunculi hortensis filiorum æmula, sed tamen maiora, teneriora, ac læuiora, eque cæsio siue dilutè cærulco colore virescentia: flosculi Leucoiis similes, lutei; succedunt siliquæ paruæ, angustę, multò quàm Leucoij breuiores: semina in his exigua, sublutea. radix breuis, intus forisque croci colore fibras concolores dimittit. Tota herba graueolens est, & quacunq. parte læsa aut vulnerata, lutei coloris succum acrem mordacemque, ac nonnihil amaricantem fundit.

Locis gignitur incultis, secus vias, in vepribus, circa veteres muros, in vmbrosis citius quàm in apricis.

Toto ánno viret; ab Aprili mense in multam æstatem floret: siliquæ interea perficiuntur.

Χελιδόνιον μέγα Græcis; Latinis Chelidonium maius, ac Hirundinaria maior: Officinis Chelidonia dicitur; à quibusdam perperam Celidonium: Italis *Celidonia*: Hispanis *Celiduenha, yerua de las golundrinhas*: Germanis Groß Scholwurtz/ Schelkraut/ Schwalbenkraut/ Goldtwurtz: Gallis *Esclere ou esclayre*: Belgis Gouwe, Stinckende gouwe, Gouwortele: Anglis Celondine: Bohemis Celidon. Inter nothas voces & πανώνια, κεχταιὰ, ἀούβιος, γλαύκιος, πάνδιος ῥίζα, φιλομήδειον, ὀθόνιον, & Fabium dici reperitur. Oribasius Synopseos lib. III. Othonnam etiã dici ait. Dioscorides quosdam Othonnam Chelidonij esse succum opinatos fuisse refert. Aliam tamen Othonnam à Chelidonio differentem describit, foliis Erucæ foraminosis, de qua Pemptade altera in floris Africani descriptione. Athenæus & à quibusdam Anemonem dici auctor est, multum tamen vera Anemone à Chelidonio differens.

Auicenna cap. 199. Chelidonium appellat Cauchum, & à nonnullis quoque Memiran dici testatur; addit plerosque minus Chelidonium, Memiran; Maius verò, Aluardachule siue Alxardahune appellare: Cap. verò 486. Memiren lignũ esse ait, veluti nodos ad nigredinem declinans, acutius quàm sint venæ tinctorum; satis ostẽdens Memiren à Chelidonio differre.

Apologe. Meminit Mamiræ & Paulus Ægineta, & Mamiran ceu radiculam quandam esse ait cuiusdam herbæ veluti nodos frequentes habentem; & quidem alio quàm de Chelidonio loco: quod & Chelidonij ac Mamiræ discrimen ostendit.

Dictum

Dictum autem χελιδόνιον istud, non quòd aduentu χελιδόνων, id est, hirundinum demum proueniat, aut abeuntibus illis pereat, nam, vti diximus, toto anno reperiri potest; sed quiá excæcatis pullis hæc herba matres restituere visum in opinione sit; sed tamen vana, & à veritate aliena. Læsam siquidem extrinsecus pullorum nonnullorum auium oculorum aciem, interposito tempore sponte restitui, & creberrimè hirundinis, testatur Cornel. Celsus lib. 6. cap. 6. Vnde (vt idem inquit) locus fabulæ per parentes id restitui herba, quod per se sanescit. Affirmat idem Aristoteles De historia animalium lib. 6. Pullorum hirundinis, ait, adhuc recentiũ oculi, si quis stimulo eos vexauerit, renascũtur, & cernẽdi vim postea planè recipiunt.

Chelidonium autem maius euidenter calefacit, desiccat, & ordine quidem tertio, atque vnà validè extergit.

Succus herbæ ad visum acuendum vtilis est; abstergit enim & discutit crassa, quæ circa oculi pupillam hærent aciem obtundentia: Et quidem, vt Dios. ait, in æreo vase cum melle decoctus.

Radix regio morbo medetur, & præsertim citra febrim, ex fellis obstructione nato: aperit enim, & ab infarctu fel & iecur liberat. Manducata eadem radix dentium dolores sedare fertur: prodest & vlceribus serpentibus cum vino.

Succus ineunte æstate, inquit Dios. extrahendus, atque in sole siccandus.

De Chelidonio minore. CAP. XXX.

Chelidonium minus.

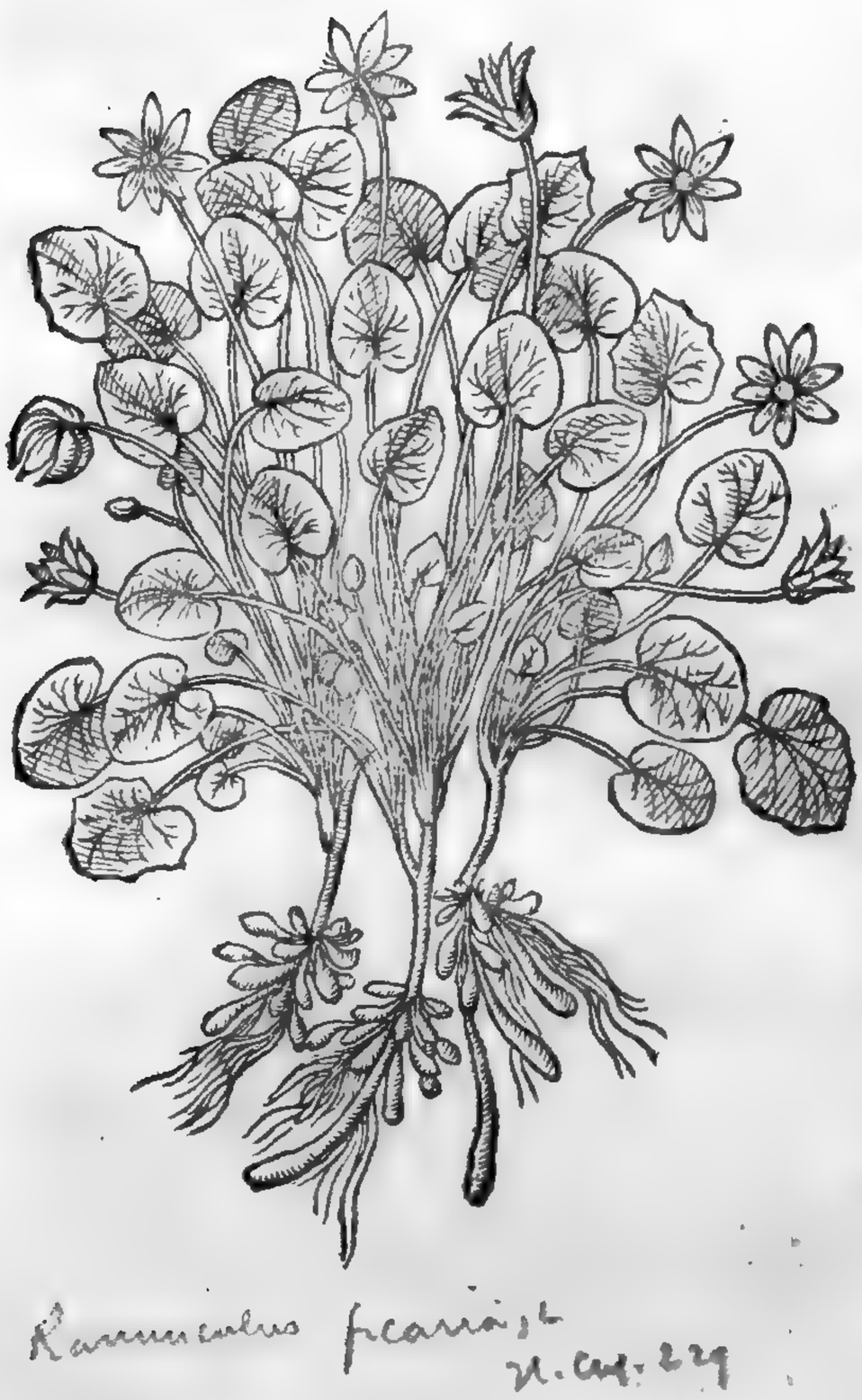

Ranunculus ficaria 2ª
N. Cat. 229

MINVS Chelidonium foliis viret subrotundis, læuibus, glabris, ac resplendẽtibus, quàm hederæ minoribus. tenues, breues, humique plurima parte procumbentes cauliculi flosculos promunt luteos, quales Ranunculi, quibus & veluti huius exiguum ex seminibus congestum capitulum succedit, verùm minus. radix è tenuibus fibris constat, quibus adhærent aliquot protuberantia veluti grana, triticeis magnitudine similia.

Nascitur in pratis, secus vias, ac scrobes, fossasq; locis riguis ac humentibus passim vulgare.

Circa Martij Calendas exit, paulò pòst floret; Aprili deficere incipit; Maio integrè perit; pòst difficile fuerit, vel radiculam eius reperire.

Χελιδόνιον μικρὸν; Latinis Chelidonium minus, & Hirundinaria minor appellatur: In Officinis, ac à nõnullis Scrophularia minor, ficaria minor: Serapioni Memiren: Italis *Fauoscello*: Germanis Feigwurtzen kraut/ Blaternkraut/ kleyn schwalbenkraut/ Pfaffenhoetlin/ Meyenkraut: Gallis *Esclere, petit bassinet*: Belgis Speenkrupt/ cleyn Gouwe.

Potest istud ab Hirundinibus nomen inuenisse suum, nam circa ipsarum hirundinum aduentum apparere incipit, sed tamen prius quàm ipsæ recedant, iam diu euanuit.

Calidam quoque ac siccá facultatem & istud Chelidonium obtinet, ipso etiam maiore acriusq; ac calidius; Ranunculis potentia proximum.

Cutem celeriter, vt Gal. ac Dios. aiunt, exulcerat: Scabros vngues eiicit. Succus radicum per nares attractus, aut ipsis impositus, caput per ipsas nares expurgat.

Posterior ætas ad hęmorrhoides radicibus vnà cum adhærentibus granulis vtitur, quę huius succo, cum vino, aut laborantis vrina permixto sæpius ablutæ contrahuntur, ac dolore sopito resiccantur. Sunt etiam qui existiment vel gestatam solummodò herbam prodesse aduersus earundem dolores posse.

De Scrophularia. CAP. XXXI.

SCROPHVLARIA, quæ maior cognominatur, quadrágularibus, ac subinde cubito altioribus assurgit caulibus, colore ex obscuriore purpura nigricantibus, interius vacuis. folia

Mo. Bot. Garden. 1893

Scrophularia.

Betonica aquatilis.

lia ab vno veluti geniculo ſemper bina, contra ſe poſita, lata, acuminata, per margines crenata, vrticę maioris ſimilia, ſed maiora, nigriora, & haudquaquam attactu vrentia, ſiue pungentia: floſculi in ſummo alarum paruuli, colore obſcure purpurei, forma exiguas caſſides ſatis exprimentes; in rotundis, ſed tamen acuminatis capitulis ſemen ſuccedit exiguum. radix albida, veluti nodos ac tubercula multa profert, & obliqua vt plurimum naſcitur, quandoque idcirco & progerminans.

Secus agrorum margines, in ſcrobibus ſiccis non rarò prouenit, ac in ſyluis.

2. Huic verò & alia caule, foliis, floribus, capitulisque ſimillima eſt. caules quandoque paulò craſſiores: folia etiam ſubinde exiguum maiora: radices autem huius nequaquam nodoſæ, aut tubercula eminentia habentes, ſed ex multis tenuibus fibris commiſſæ, quibus à ſuperiore potiſſimùm differens eſt.

Hæc iuxta aquas profluentes emicat, ac ſecus ſcrobium, riuulorumque margines, ac fluuiorum ripas: in aridis vix reperitur.

Vtraque Iulio ac Auguſto cum flore viget; ſemen inde matureſcit.

1. Priorem paſſim Scrophulariam vocant, Maioris cognomen adiiciunt ad differentiá Chelidonij minoris, quod diximus Scrophulariam minorem dici: Appellatur verò & Millemorbia, Ferraria, Caſtrangula: ac Germanis Braunwurtz/Saurwurtz/Groß feigwurtzenkraut: Italis *Scrofolaria*: Gallis *Scrophulaire*: Belgis Groot ſpeenkruyt. Non eſt Galeopſis, ſiue Galeobdolon, deſideratur enim præter alia odor grauis, quo Galcopſis prædita eſt.

2. Alteram Betonicam aquatilem nonnulli nominant, parùm tamen cum κέσρῳ, ſiue Betonica conuenientem: Clymenon alij affirmant, quod à Dioſcoride foliis deſcribitur Plantaginis; cum cuius haud huius reſpondent: ſemen quoque non hederæ, quale Clymeni Plinius eſſe tradit.

Belgæ hanc Beeckſchuym, & Sancti Antonij herbam ſubinde nominant. Ruellius (ſi non fallimur) Segetam vulgò Gallorum appellari refert.

1. Vtraque autem facultate calidâ ac ſicca eſt. Prior ad duros glandularum tumores, quos Græci χοιράδες: Latini ſtrumas: vulgò ſcrofulas appellant; & hæmorrhoidum cum dolore tumores prodeſſe fertur. Nonnulli vel collo appenſam, vel alias geſtatam ad ſanitatem conferre temerè

re temerè prædicant: alij radicem cum butyro insulso tusam, loco haud insolato, sed humẽti ad dies xv. reponunt, mox lento igne decoquunt, percolatum asseruant, quo strumas & hæmorrhoides illinunt non absque successu.

Alterius folia absterſoria vi prædita, ad praua, ac fœtida vlcera plurimùm prodesse feruntur: & cum melle succus horum decoctus. 2.

De Conyza. CAP. XXXII.

Conyza maior.

Conyza maior altera.

CONYZÆ duo genera Theophrastus refert: marem, & feminam. Dioscorides tertium addit medium quoddam inter vtraque. Posterior ætas circa harum notitiam nonnihil laborat; plerisque has, nonnullis alias pro Conyzis ostendentibus.

Quæ pro prima legitima Conyza habetur, complures à radice subinde caules promit teretes, lignosos, sesquicubitales, interdum altiores. folia ex virore pallent frequentia, oblonga, veluti Oliuæ, sed ampliora, duploque vt plurimum maiora. Flosculi ad alarum fastigia alterni, pediculis tenuibus insident, lutei, Erigeri similes, qui in pappos vanescunt; quibus subest semen exiguum, vt Hieracij. radix crassa non absque fibris perennat. 1.

Tota planta cum suauitate quadam graueolens est, hirsuta, pinguis, & lento glutine occupata.

Solo maritimo, & austrino cælo gaudet, circa Adriatici sinus littora, tum & circa Romam, & Florentiam reperitur. In Narbonensi quoque Gallia, haud procul Monspelio, secus vias, ac vinearum margines: Nec non in agro Valentino & Murciano Hispaniæ, & supra Olyssiponem, teste Carolo Clusio.

Altera Conyza maior, ab aliis pro prima specie iudicata, folia habet, quàm superioris, latiora, instar Verbasculi siue Primulæ Veris, sed tamen minora, nigriora, & lanuginosiora, siue molliora. caules rotundi, sesquicubitales quoque vel altiores, & ipsi lanugine quadam asperi, in ramulos diuiduntur; quorum fastigiis aliquot flosculi adsunt oblongi, staminei, coloris lutei, aut ex luteo nonnihil purpurascẽtes, qui & in pappos soluuntur. radix ramulos hinc inde in obliquum spargit. Et hæc stirps graui quoque, non admodum tamen ingrato odore, prædita est, sed haudquaquam glutinosa. B.

Conyza media.

Conyza minima.

Locis apricis ac aridis frequens; petroſa & veteres etiam muros non refugit.

2. Medium Conyzæ genus candida quoque lanugine pubeſcit, ac grauis odoris viroſum quiddam ſpirat: folia eius oblonga, digitum lata: caules teretes, ac recti, cubito altiores. Flores in faſtigiis ramulorum Chamæmeli ſimiles, ſed non medio orbiculo, ſiue diſco tantummodo, verùm & ambitu lutei, & paulò maiores, qui & in pappoſam lanuginem abeunt. radix fibras dimittit complures.

Locis gaudet humidis, ſecus profluentes, vel etiam reſides aquas nuſquam ferè nõ obuia.

3. Minor Conyza exigua eſt herba, palmum, aut dodrantem alta, incana quoque ac lanuginoſa, odoreque cæteris referens: folia exigua ſunt: flores Chamęmeli mediis orbicalis, ac Tanaceti ſimiles, è colore luteo ſubnigricant, qui vti aliorum, in lanuginoſos ac molles pappos pereunt. radix tenuis eſt.

Humidis ac riguis locis creberrima exit.

B. Præter hanc verò & alia oſtenditur minor, caule cubitali, vel altiore aſſurgens, eoque gracili, ramoſo, hirſuto, atq. glutinoſo: foliola anguſta veluti linariæ, ſed lanuginoſa, ac pinguia: floſculi, ſecundum ramulos tenues, lutei in lanuginem abeunt. radix tenuis. hæc, quàm priores, odoratior eſt.

Apud Hiſpanos in agro Toletano, & in Narbonenſi Gallia pleriſq. locis reperta ſcribitur.

Florent Conyzæ plurima æſtatis parte, ſed tamen prior maior, & altera parua ſub Autumni tempus potiſſimùm.

Κονύζα, Latinis Conyza; Plinio Cunilago. Gaza Policariam & Pulicariam appellat; differt tamen à Pſyllio, quod & Pulicaria dicitur. Officinis incognitæ ſunt Conyzæ.

1. Priorem nonnulli apud Hiſpanos *yeruam pulgeram* appellant; alteram maiorem ad Baccharim Dioſcoridis ſunt qui referre ſtudeant, cum qua ſimilitudinis tam exiguum obtinet, vt pro ea haberi nequeat. Extant maioris Conyzæ inter ſpurias voces multæ appellationes, vt, *χωροζεματῖτις, δαναΐς, ταναήχον, φύκος, ἰχνύς, δείνοσμος, βρεφοκτόνος, ἀνουβίας, ἡδυμίας*, Intybum, Militaris, Deliarium, Febrifuga, Phragmoſa, Muſteros, Piſſa; hanc autem marem Theophraſtus appellat.

2. Mediam Conyzam Germanorum plerique **Dürrwurtz** / & **Donderwurtz** vocitant: Bohemi **Slaty trauk.**

Minor

Minor Theophraſto femina eſt: aliis Panion, vel Libanotis; vt inter nothas appellationes reperitur. 3.

Cæterùm Conyzæ omnes calidæ ſunt ac ſiccæ; media tamen, & minorum prior, cæteris infirmiores.

Folia earum, quæ viribus præſtant, cum vino ad menſes ducendos, & fœtus eiiciendos, & contra vrinæ ſtillicidia, regium morbum, dyſenteriam bibi, Dioſcorides refert, & Comitiales ex aceto pota adiuuare. Decoctum horum in inſeſſu vuluæ medetur: Succus ex oleo efficaciter horroribus oblinitur; capitis dolores hoc modo illitus etiam ſanat.

Suffitu ac ſubſtratu herba ſerpentes fugat; culices abigit: pulices necat. folia ſerpentium plagis, & tuberculis conuenienter imponuntur; Idem auctor: Conſentit Galenus.

De Cynogloſſo. CAP. XXXIII.

Cynogloſſum abſque flore.

Cynogloſſum cum flore.

CYNOGLOSSO folia ſunt oblonga, lata, exigua, molli tenuiſque admodum lanugine pubeſcentia, attactu læuia: caulis cubitalis, rotundus, & ipſe aliquatenus incaneſcens, in alas diuiſus; circa quas ordine digeſti floſculi punico colore purpuraſcentes: ſuccedunt ſingulis quaterna ſimul cohærentia ſemina aſpera, & lapparum modo veſtitui inhærentia, medius inter quæ ſtilus exiguus, non rarò durus ac pungens. radix craſſa, recta, altè dimittitur.

Arenoſis, incultis, ac deſertis locis, ſubinde etiam nonnihil humentibus gignitur, iuxta ſemitas, item ac vias. Variat autem non rarò huius magnitudo pro regionum, in quibus naſcitur, diuerſitate, ac cæli mutatione: Quibuſdam ſiquidem in regionibus multò quàm in Germania amplior, maioribusque foliis exit; alibi verò etiam minor, humilior, & anguſtioris eſt folij; quale, quod Creticum quidam cognominant.

Viget caulis cum floribus Iunio ac Iulio, qui non primo, ſed altero, vel etiam tertio anno demum aſſurgit; Primo etenim anno folia tantummodo Cynogloſſos promit, caule deſtituitur, atque hoc tempore à Dioſ. obſeruata, caule vidua traditur: Sed non minus in huius quàm in Dictamni deſcriptione lapſus eſt, quòd nullum florem, ſemenque ferre contra veritatem ſcriptum reliquit. *Dioſcoridis lapſus.*

Græcis Κυνόγλωσσος ἢ Κυνόγλωσσον dicitur; Latinis Lingua canis. Plinio eſt Cynogloſſos, qui duas eius ſpecies refert, ſed quæ de priore ſcribit, ex cap. de Bugloſſo apud Dioſcoridem *Plinius notatur.*

transſlata apparent. alteram ait, lappas minutas ferre; quæ vtique eſt Cynogloſſos modò deſcripta.

Extant verò & apud Apuleium,& partim inter nothas appellationes, & alia huius ſpuria nomina,vt Φρίγια, ἐμεσώνιον, σπληνίον. ſiue Spleneió, καβάλλιον, ſiue καβαλλάπον, σκόλιμος, κυύρις, λεύκριος, Canina Lingua Macedonica; Germanis eſt Hundszungen: Belgis houts tonghe: Hiſpanis *Lengua de perro*: Italis *Lingua di cane*: Gallis *Langue de chien*: Anglis houndes tunghe: Bohemis Pſij yazyk.

Limonium. Aëtius lib. 1.& Tetrabibli tertij lib. 2. Limonium & Cynogloſſum eádem eſſe ſtirpem ſentire videtur: Ad cuius ſententiam ſtabiliendam non parum faciunt, Galenus in lib. de ſimp. medic. facul. Oribaſius,ac Paulus,qui Limonij,ſiue Lemonij meminerunt, Cynogloſſi præterito aut ſuppreſſo nomine. Rondeletius Glaſtum ſylueſtre eſſe voluit, ſed ſylueſtre Glaſtum à Satiuo perquàm exiguum differens eſt,vt lib.3.cap.27. dictum eſt.

Cæterùm Cynogloſſi radix & folia,cum mediæ temperaturæ proxima quadam frigiditate,emolliendi quoque vim obtinent.

Aluum,inquit Dioſ. decoctum herbæ cum vino emollit: alopeciis (quas videlicet acres humores excitant) cum vetere adipe ſuillo folia permixta; & ambuſtis medentur. addit Dioſ. & canum morſibus. quod forte è totius ſubſtantiæ proprietate poſſunt. Radix ſub cineribus cocta,& ſubdita,internarum,ſiue cæcarum hæmorrhoidum dolores lenire fertur.

De Eufraſia. CAP. XXXIIII.

Eufraſia.

TENVIS ac exigua eſt herba Eufraſia, palmum alta; cauliculi tenues ſubnigricant ramoſi: foliola perquàm minuta, ambitu ſerrata; circa quæ floſculi albicantes apparent, luteis tamen ac purpureis punctis minimis notati. radix tenuis, fibroſa.

Naſcitur locis herboſis non omnino aridis, ſed incultis,ſecus agrorum margines,ac vias,non rarò in ipſis viis. Auguſto ac Septembri menſe paſſim floret, tuncq; potiſſimùm agnoſci datur, & colligi optimum eſt. colligitur tota, ac reſiccata deinde reponitur.

Eufraſiam à multis annis Medici appellant: poſteriores εὐφροσύνην, Euphroſynen nominant: Eſt tamẽ & aliud εὐφρόσυνον, ipſum videlicet Bugloſſum: à nũnullis verò Ocularis, & Ophthalmica,ab effectu vocatur: Germanis eſt Augentroſt: Belgis Oogheu trooſt: Itali,Hiſpani,ac Galli Latinum nomen ſeruant: Anglis Eyebright: Bohemis Ambrozka.

Calida autem & ſicca hæc herba, ſed tamen magis ſicca quàm calida.

Ad oculos plurimum commendata. poteſt & ſola & quouis modo aſſumpta, videndi potentiam conſeruare,adaugere, debilem ac depraua-tam reſtituere. Datur autem commodiſſimè in puluerem trita: additur non rarò fœniculi ſemen pari pondere,& nonnihil mꝫ maceris addito, qui interior eſt nucis Myriſticæ tenuis ac odoratus cortex, quibus ſacchari tantum additur,quantum eſt omnium ſimul pondus: Huius mixturæ cochlear aut per ſe, vel cum exiguo vino exhibetur manè corpore ieiuno, & quidem per continuos non modò dies,ſed & menſes quandoque.

Fit & ex Eufraſia vinum vindemiæ tempore, cuius vſu ſenum etiam oculi reiuuenecere feruntur, auferriq́ue omne oculorum impedimentum, viſusq́ue defectionem, præſertim pituita crudisq́ue humoribus redundantibus, vt auctor eſt Arnoldus Villanouanus.

De Eufrasia altera. CAP. XXXV.

Eufrasia altera.

QVAM Eufrasiam alteram vocari contigit, cum legitima haudquaquam conuenit, nisi quòd similiter ac illa vnicaulis, & ramosa sit. Prodit huic à radice vnicus teres cauliculus dodrantalis, nonnunquam etiam pedem superans, in ramulos ac alas complures distributus; quibus folia adhærent parua, oblonga, angusta, acuminata, deorsum vt plurimùm reflexa, ac veluti dependentia. flosculi secundum folia exeunt colore rubentes. radix tenues dimittit fibras.

Vliginosis, non aridis prouenit locis, in pratis subinde ac vmbrosis occurrit.

Iulio ac aliquot pòst mensibus cum flore conspicitur.

Eufrasiæ alterius nomen, cur hæc sibi asciuerit, dici nequit. Crateogonon non esse (quod plærique volunt) caulis à radice vnicus, non plures, atque hic quidem nec geniculatus, nec calamo similis, ostendit.

De temperamento aut facultatibus aliis nihil, quod adferatur, occurrit.

Euphrasia odontites L. ed. 541

LIBRI SECVNDI PEMPTADIS PRIMÆ

FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMÆ

LIBER TERTIVS.

PRÆFATIO.

PRÆCEDENTE *libro, quæ ab elementis* A. B. C. D. E. *incipiunt, cum genere aut ſimilitudine coniunctis, deſcriptæ ſunt. Hoc verò libro ſuccedunt ab* F. G. H. I. K. L. *nominis ſui initium habentes vnà cum ſuis affinibus atque cognatis explicandæ: Quarum prima Filipendula.*

DE FILIPENDVLA.

CAPVT PRIMVM.

Filipendula.

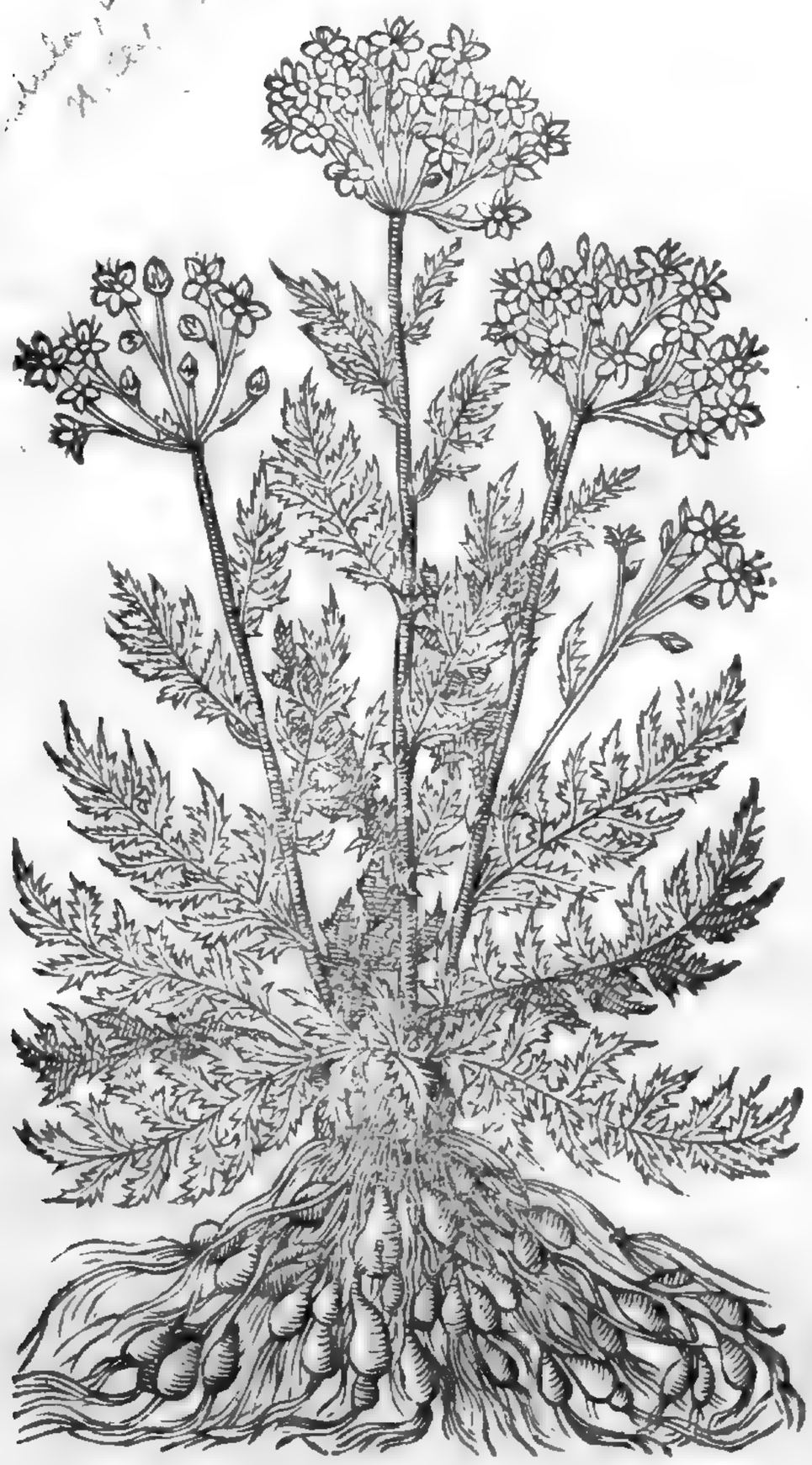

Filipendula montana.

OBLONGA folia Filipendulæ ſunt, ex ſegmentis compluribus, longiuſculis, & ambitu ſerratis compoſita, veluti Potentillæ, ſiue Argentinæ, duriora tamen, nigriora, ſaturatius virentia, minora, tenuiusque diuiſa. caules inter hæc aſſurgunt ſtriati, duri, ſubinde bipedales, in ramulos faſtigio diuiſi, quibus inſidet denſa coma ex floſculis ſex foliorum candidis, tenuiter odoratis, inſtar radiantis ſtellæ ſtaminibus in medio concoloribus: ſuccedit ſemen ſquamoſum, veluti in rotundum capitulum coactum. radix nigricans fibras hinc inde ſpargit, quæ in rotunda capitula, ac nodulos extuberant inſtar Pæoniæ feminæ, quibus tamen minores.

In aſperis, aridis, ac petroſis apud Germanos ac Britannos humilior exit; In hortis luxuriat, ac altius attollitur.

Iunio ac Iulio in flore eſt, ſuccedente mox ſemine.

Vulgò Filipendula, ac Philipendula: à Nicolao Mirepſo φιλιπένδουλα appellatur: Germanis Root ſteinbrech. i. Saxifraga rubra; item & Wildgarben. i. Millefolium ſylueſtre: Italis, ac Hiſpanis, nec non Gallis Filipendula.

Apparet

Apparet esse à Dios. Oenanthe appellata herba, quæ differt ab Oenanthe syluestris vitis florente fructu. Describitur autem Oenanthe herba à Dioscoride his quidem verbis: Οἰνάν- *Oenanthe.* θη φύλλα ἔχει ὅμοιον σταφυλίνῳ. ἄνθη δὲ λευκά· ῥάβδος παχύς. ὁμοίως τριγωνίου. καρπὸν δὲ ὅμοιον ἀτραφάξιος. ῥίζαν μεγάλην κεφαλὰς ἔχουσαν πλείονας, στρογγύλας: Hoc est Latinis verbis:

Oenanthe folia habet pastinacæ similia; flores candidos: caulem crassum dodrantalem; fructum verò veluti Atriplicis: radicem magnam capitula multa rotunda habentem.

Cum qua descriptione Filipendula satis respondet. Folium siquidem eius Pastinacæ, non tenuifoliæ, quæ Pastinacæ Dauci nomine à Galeno agnoscitur: sed alterius latioris folij, satis (si forma spectetur) simile, apparet, minus interim, durius, ac nigrius: flos albidus conuenit: caulis in aridis ac petrosis dodrantem sæpè non excedit: semen squamosum Atriplicis haud absimile: radix ampla in multas extuberat glandulosas appendices.

Præter hanc verò & aliam quandam Filipendulam in altorum montium iugis reperiri 2.
Lobelius refert, caule dodrantali, rotundo, nonnihil striato; floribus in cacumine albicantibus, cuculli aut galericuli forma, foliis filipendulæ minoribus: cuius radices oblongæ, glandulosæ, quæ non ex fibris, sed cauli proximè adhæreant.

Matthiolus & alias pingit, quas appellat Oenanthes; quarum vna vel Bulbocastanon, vel ei proxima; reliquæ ad Sij genus referendæ, quod Iuncum odoratum scripsimus appellari, & pro loci ratione non exiguum formam commutare.

Cæterùm Filipendula, ac præcipuè eius radix, manifestè calida ac sicca est, aperiens, & abstergens, cum nonnulla tamen adstrictione.

Decoctum radicis vrinam, & calculos pellit: dysuria ac vrinæ stillicidio laborantibus prodest. Simile de Oenanthe Dioscorides scriptum reliquit: Radix è vino vrinæ, inquit, stillicidio conuenit.

Matthæus Syluaticus, ac Simon Ianuensis puluerem radicis aduersus morbum comitialem commendant; atque cibis frequenter permixtum valde vtilem & efficacem referunt, & contra tormina, intestinorumque flatus conuenire, præsertim addito fœniculi semine quoque affirmant.

De Regina Prati. CAP. II. *Vlmaria*

Regina prati.

CVM Filipendula similitudinem nonnullam hęc habet. Folia eius ex pluribus quoque collecta, sed Agrimoniæ similiora, dura, per oras crenata, inferiore parte inalbicant, superiore rugosa apparent veluti vlmi. caulis ad tres aut quatuor pedes, vel altius subinde attollitur angulosus, inanis, colore è rubicundo purpurascens; in cuius fastigio complures flosculi racematim cohærentes candidi, suauc olentes instar Filipendulæ: semina parua, recurua, tria quatuórve simul implicantur, exiguum capitulum efformantia. radix subest odorata, in diuersa tendens, foris nigricans, interius obscurè subrubens.

Secus scrobes, & fossas aquas habentes, nec non fluuiorum ripas, tum & in ipsis pratis gignitur; gaudet aquosis ac humidis.

Iulio ac Augusto cum flore potissimùm viget; est tamen & subinde Iunio reperiri.

Recentior ætas Reginam Prati nominat, & non rarò Capri barbam: Vlmariam quoque à similitudine foliorum cum Vlmi: Germanis Geißbart. Est autem alia ab Hirci barba Græcis τραγοπώγων dicta. Belgæ vulgò Lieijnette appellant: Galli *Barbe de cheure*. Cum Rhodora Pli- *Rhodora.*
nij similitudinis aliquid obtinet, sed tamen eandem esse affirmari non potest. Quam Galli, inquit, lib. XXIIII. cap. XIX. Rhodoram vocant, caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatum:

Spiræa ulmaria
L. H. 702

culatum : folia vrticæ,in medio exalbida,eodem procedente tempore tota rubentia,florem argenteum.Et eſt quidem caulis huius virgę oblongę ſimilis,& circa exortus foliorum quaſi geniculatus: folia ſingularia (ſegmenta videlicet totius) ambitu, vti Vrticæ, ſerrata, ſed non in medio,verùm ſubtus albicantia , quæ circa Autumni tempus,vnà cum rubentibus caulículis, etiam ruborem citò peritura contrahunt.

Cæterùm Barba Capri facultate frigida ac ſicca coniunctam adſtringendi potentiam manifeſtam habet.

Radix decocta,aut in puluerem contrita vtilis dyſentericis; alui & ſanguinis vndequaque fluores comprimit.

Flores in vino cocti quartanos tollere circuitus feruntur.

De Thalietro. CAP. III.

Thalietrum magnum.

Thalietrum minus.

EIVS, quod ad Dioſ. Thalietrum referendum putatur,duo occurrunt genera : Maius,ac Minus. Maius non vnius eſt modi,ſed aliquot nonnihil differentes ſpecies complectitur.

1. Inter maiora primum,caulem attollit bipedalem, aut altiorem,ramoſum, ſtriatum, quaſi anguloſum,articulis geniculatum,intrinſecus cauum,ſubinde è punico colore purpuraſcentem, non rarò herbacei coloris : folia ampla in multas particulas latas, ſed tamen oblongiores,diuiſa;quarum plurimæ anterius duabus ad minus inciſuris denticulatæ. color foliorum ſaturatior ſuperius,inferius dilutior. flores in faſtigiis racemoſi,exigui,quorum muſcoſa ſtamina è pallido candicant, incaneſcentem veluti lanuginem oſtentantes. ſequuntur valuulæ triangulares exiguæ,in quibus ſemen teres. obliqua & lutea radix eſt, lateque ſerpens,& pleriſque locis germina emittens; ſtirpem ita multiplicans.

2. Huic ſimile alterum, ſed folio ſaturatius virente, & minore : cauliculo rotundiore , nullasque ſtrias habente.

3. Tertium Thalietrum caules promit altiores, craſſiores, punico non rarò colore purpuraſcentes : folia maiora, latiora, cæruleo colore virentia : lutea floſculorum ſtamina. radix, vt aliorum, ſerpens. Grauioris iſtud odoris,quàm reliqua.

4. Quarti,floſculi dilutam Violæ nigræ purpuram reddunt,luteis tamen ſupereminentibus apicibus; reliquis primum ſatis refert.

5. Minus Thalietrum, ordine quintum,cauliculos edit tenellos,dodrátales:foliola paruula:

floſculos

floſculos raros; è luteo langueſcunt quorum ſtamina. radix tenuis nigricat, ac dura eſt. Odor huius grauis quoque, vti priorum.

Primum in vtraque Germania, ſubinde in pratis ſecus ſcrobes, & riuulos occurrit, quandoque etiam ad margines agrorum locis vliginoſis.

Tertium ex Hiſpaniis in Belgium venit.

Quintum in campeſtribus maritimis locis apud Belgas reperitur: alibi etiam in montoſis, vti in Baldo Italiæ monte, in quo prodire fertur.

Iulio ac Auguſto præcipuè florent, non rarò tamen vel prius, vel ſerius. ſub hyemem herba perit, radice reſtibili: Vere noua prodeunt germina ac folia.

Inter Recentiores nonnulli Pigamum appellant, quaſi πήγανον, id eſt, Rutam; Vnde & à pleriſque Ruta paluſtris: alij Pſeudo-Rhabarbarum, ac Rhabarbarum Monachorum vocitant, propter radicis luteum colorem: Sed neutrorum videtur ſententia admodum probanda. Veriſimilior eorum apparet, qui Thalietrum eſſe iudicant: Quod Dioſcor. folia tradit habere Coriandri pinguiora paulò, & caulem Rutæ, in quo folia. Θαλίκτρον, inquit Dioſcorides, φύλλα παραπλήσια κορίῳ ἔχει· λιπαρώτερα δὲ, καὶ κωνλίον πηγανίου πάχος ἐφ' οὗ τὰ φύλλα, id eſt, Thalietrum folia habet Coriandro ſimilia, pinguiora tamen; caulem rutæ craſſitudine, in quo folia.

Folium autem horum à nobis deſcriptorum maiorum quidem Coriandri primis foliis non ineptè comparari poteſt, & iiſdem paulò pinguius ac craſſius: caulis craſſitudine Rutæ graueolentis reſpondet.

Dicitur verò θαλίκτρον etiam θάλικτρον; facili lapſu ex κ in χ. Latini nomen ſeruant.

Cæterùm à nobis deſcripta Thalietra maiora, temperatè calida, ac vnà reſiccátia apparẽt.

Folia eorum oleribus admixta aluum nonnihil commouent. Radicis decoctum idem potentius præſtat. Dioſ. Thalietri folia trita vetera vlcera ad cicatricem perducere refert: Galenus addit, citra morſum exſiccatoria eſſe.

De Fumaria. CAP. IIII.

Fumaria.

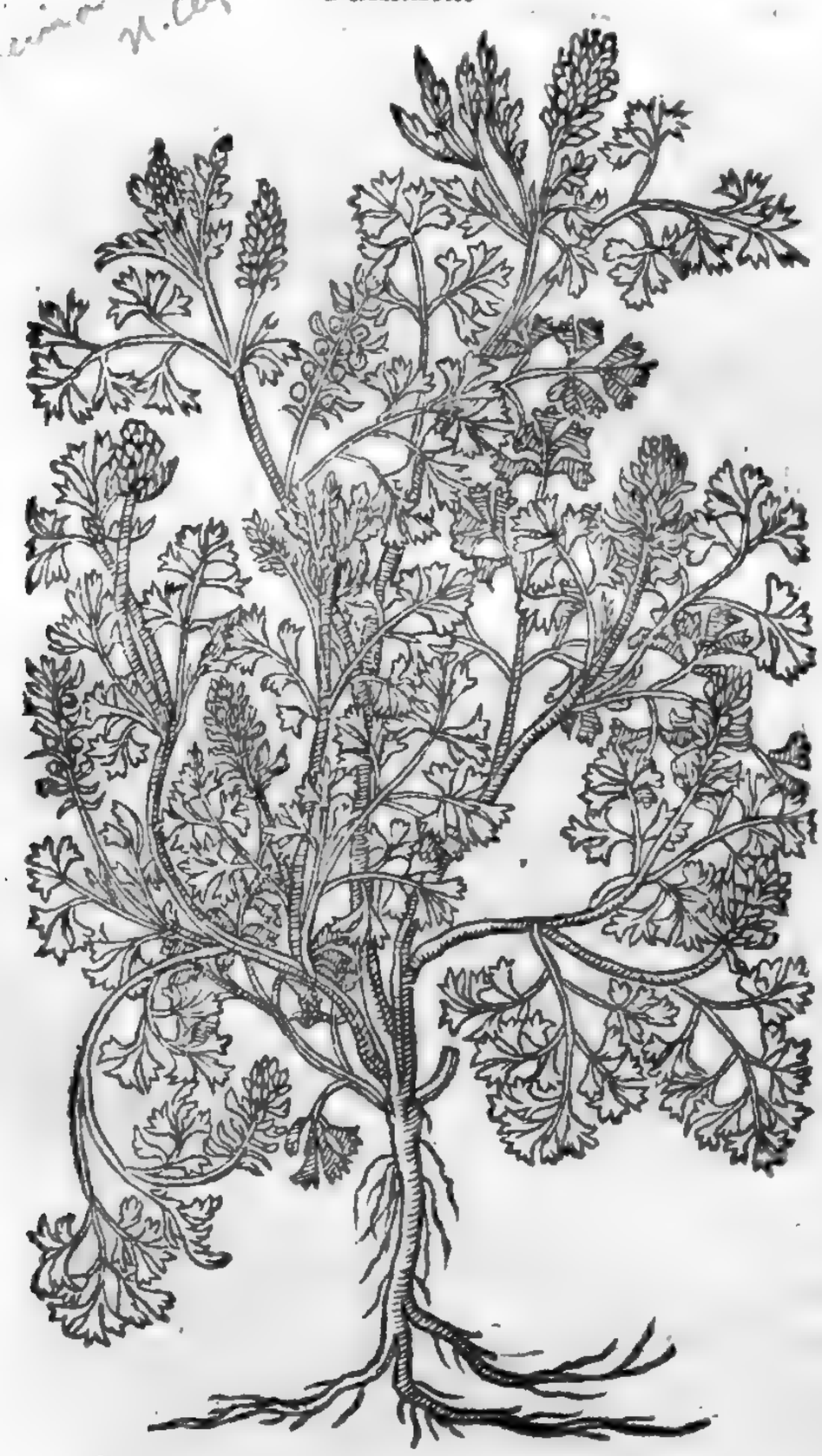

VALDE tenera herbula eſt Fumaria: caulículi eius tenues, veluti geniculà habentes, ramoſi, vix ſurſum, niſi adminiculo fulciantur, attolluntur, ſed in latus vt plurimum declinant. folia circumquaque exigua ſunt, per margines diuiſa, veluti Coriandri, quę ſimul cum caulículo ſubcandido colore virent. flores ſpicatim digeſti exigui circa faſtigia ramulorum ex purpura rubent: valuulæ ſuccedunt rotundæ, minutulæ; in quibus ſemen paruum. radix tenuis rectè dimittitur.

In agris frumentariis inter hordea, & poſt meſſem in vineis ac hortis, aliisque perinde cultis naſcitur.

A Maij initio in multam ſæpè æſtatem cum flore reperitur, atque tunc colligi, reſiccari, ac reponi maximè conuenit.

Καπνὸς καὶ κάπνιον, quandoque etiam καπνίτης: Latinis fumaria: Plinio Capnos: In Officinis fumus terræ. Appellatur verò & κορυδάλιον, κόριον, μαρμαρίτης, κάνδηξις, ſed vocibus inter nothas reiectis: Germanis Erdtrauch/ Taubẽkropff/ Katzenkörffel. Italis *fumoterra:* Belgis Grijſecom & Duyuenkeruel: Hiſpanis *Palomilha*: Gallis ac Anglis *Fumiterre:* Bohemis Polnijrutka.

Facultate autem Fumaria haud calida (vt creditum fuit) ſed refrigerans eſt, & aliquantulum ſicca; aperit, & per vrinas expurgat.

Confert omnibus quibus vel ſcabies, vel alia quæuis cutis fœditas moleſta eſt; tum & luę venerea laborantibus: hepar & lienem ab infarctu liberat: ſanguinem puriorem reddit: non rarò & quartana laborantibus conducit.

Datur

Datur decoctum herbæ,vel quod ex eius ſucco Serapium conficitur: vtilis eſt & aqua deſtillata. Decoquitur ſubinde cum lactis ſero; hoc modo ſub finem Veris ac æſtiuis menſibus ſcabioſis prodeſt.

Paulus Ægineta vrinas bilioſas liberaliter promouere ait: Iocinoris obſtructioni languoriq́ue mederi: ſtomachum confirmare, & alúum emollire.

Dioſcorides ſuccum Fumariæ (eius quæ in hordeis naſcitur, Ægineta addit) cum gummi ξιχίασιν curare,ait,pilis qui pungunt prius euulſis,alios enim renaſci prohibet.

De Fumaria altera. CAP. V.

Fumaria altera.

ET hæc admodum tenella eſt herbula, ſed altior quàm prior Fumaria, cauliculos profert perquàm tenues,& circa eos folia exigua,ambitu haud inciſa, & clauiculas paruas ac tenuiſſimas, quibus propè adſiſtentibus adhæret, ac ſeſe affigit: floſculi circa faſtigia albidi, nonnihil, ſed dilutè admodum, rubeſcentes; ſuccedentibus exiguis valuulis, in quibus ſemen. radix tenuis vti prioris altius deſcendit. Tota herba è virore quoque inalbicat veluti fumaria prior,cuius nõ modò colorem,ſed & ſaporem refert.

Circa ſepes, ſenticeta, agrorũ margines, quandoque & prope veteres muros exit.

Prouenit, floret, vigetq́ue eodem, quo prior, anni tempore.

Ex Recentioribus nonnulli hanc Splith vocitant,ac Corydalem herbam eſſe exiſtimant,cuius mentionem facit Galenus lib. x i. de ſimp. med. facul. vbi Corydalis auis facultatem refert: At Corydalis herba fumaria apparèt ſuperior, quæ inter nothas voces,vt ſcripſimus, Corydaliõ nuncupata reperitur. Plinij prior Capnos citius hæc eſſe videtur, quam Pedes gallinaceos vocari refert;nam ſuperior,Capnos altera huic eſt. Plinius ſiquidem duas Capnos deſcribit,lib.xxv.ca.xiii.

Prima,ait,quam Pedes gallinaceos vocát, naſcens in parietinis ac ſepibus, ramis tenuiſſimis, ſparſisq́ue,flore purpureo, viridis. Similis & nomine & effectu,ſed alia eſt Capnos,fruticoſa,prętenera,foliis Coriandri,cinericij coloris,flore purpureo: Naſcitur in hortis,& ſegetibus hordeaceis.

Facultate autem priori vulgari fumariæ ſimilis hæc exiſtimatur. Plinius vtrique ſimiles tribuit vires. De prima ſic ſcribit: Succus caliginem diſcutit:itaque in medicamenta oculorum additur: De altera verò; claritatem facit in unctis oculis. Matthiolus præſtare Splith ait,aduerſus colicos dolores,ſiue virens aſſumatur, aut arida in puluerem trita cum vino bibatur,pluribus continuis diebus.

De Geraniis, ac primùm de Geranio tuberoſo. CAP. VI.

GERANIORVM complures reperiuntur ſpecies: Ex his duæ Dioſ. notæ, Tuberoſæ radicis vna;altera maluæ folio.

Primum Geranium, Tuberoſum cognominatum,multis luxuriat cauliculis tenuibus, teretibus,& aliquantulum ramoſis: folia, vt Ranunculi vnius, in multas fiſſa ſunt lacinias, ad Anemones cuiuſdá accedentia, maiora tamen: flores in ſummis ramulorum alis eleganter, ſed dilutè rubentes, exiguis roſis perſimiles, oblongum, tenuem, acuminatumq́ue, inſtar gruis roſtri, poſt ſe ſtylum relinquunt; vnde nomen. radix craſſa, rotunda, tuberoſa, non abſque nonnullis fibris.

In Dalmatia,Illyrico, nonnullisq́ue aliis Orientem verſus Prouinciis locis incultis, nullo ſerente,exit:apud Germanos, tum & alibi hortenſe eſt.

Tota

Geranium tuberoſum.

Tota propemodum æſtate floriferum.

Γεράνιον Græcis; Latinis Gruinalis, vulgò Roſtrum gruis, aut Roſtrum Ciconiæ; à ſimilitudine roſtri gruis ac Ciconiæ: à nonnullis quoq. Acus moſchata, aut Acus paſtoris: Italis *Geranio*, & *roſtro di grua*: Hiſpanis *Pico de cigueña*, *Pico del grou*: Germanis Storckenſchnabel: Gallis *Bec de Cigogne*: Belgis Oſſenaers beck: Anglis ſtorches bill: Bohemis Czapynůſek.

Appellatur autem iſtud primum, vulgò Geranium Tuberoſum: à nonnullis quoque Geranium Bulboſum, ab extuberantibus in rotunditatem radicibus. Dioſcoridis etiam eſt primum, quod ſpuriis vocibus πελωνιτίς, τείκα, Γερανογέφυν, ouchinaſtrum, aut echinaſtrum nuncupatum reperitur.

At temperie Geranij Tuberoſi radices exiguæ cuiuſdam caliditatis participes videntur: Edules eſſe Dioſcorides refert, & drachmæ pondere in vino potas, vteri inflationes diſſoluere. Plinius præterea reficientibus ſe ab imbecillitate huius radicem vtiliſſimam ait: bibíque contra Phthiſim drachmam eius in vini cyathis tribus in die.

Pes Columbinus.

De Pede Columbino altera Geranij ſpecie. CAP. VII.

ALTERÆ Geranij ſpeciei, cui Pedi Columbino nomen, folia ſunt rotundiuſcula, mollia, exiguæ, ac minoris Maluæ foliorum æmula, minora interim, candidiora, minus glabra, ambituque ſerrata: cauliculi dodrantales, ſubinde duorum dodrantum, tenues, nonnihil piloſi, humi repentes, ſimilibus foliis conueſtiuntur, quorum alarum faſtigiis floſculi inſident paruuli, ſubpurpurei, ac poſtea capitella minuta, gruini capitis modo roſtrata. radix tenuis & fibroſa.

Secus vias, locis deſertis, & non rarò incultis quoque reperitur, non modò in Germania, ſed & alibi.

Floret cum aliis plurima æſtatis parte.

Pedem Columbinum vulgò appellant: Germani Taubenfueß/ Scarter kraut: Belgis Duyuen voet: Gallicè *Pied de pigeon*; Geranium hinc dici poteſt Columbinum. Dioſcoridis alterum eſſe Geranium ſatis apparet, cuius aliquot ſpuriæ extant voces, quarum tamen pleræque ad ſubſequentium aliquod, vel ad alias herbas magis referendæ videntur, vt ſunt ὀξύφυλλον, μερξὶξ, μυῤῥίς, καρδάμωμον, ὀξύγανον, Pulmonia, Cicutaria, & Gruina.

Ad hoc genus videtur verò & referendum Geranium illud, quod à Calceolario ſibi miſſum Matthiolus refert: Caules huius geniculati, molliter hirſuti, ac in plures diuiſi ramulos; humi repunt vti Maluæ, cuius folia, aut citius Altheæ, huius quoque referunt, aliquanto tamen longiora. Floſculi in ſummis ramulorum

fastigiis è purpura, & quandoque quidem dilutiore rubent, exigui, oblongioris formæ, quibus succedunt gruum rostris similia, oblonga, & acuminata. radix tenuis & oblonga est.

Iuxta Monspelium nonnullis locis sponte nascitur.

Cæterùm Geranium alterum Dioscorides quidem nullius ait in medicina esse vsus: Recentiorum tamen plerique Pedem Columbinum ad intestinorum tormina vtilem referunt, & balneis percommodum.

De Geranio Robertiano. CAP. VIII.

Geranium Robertianum.

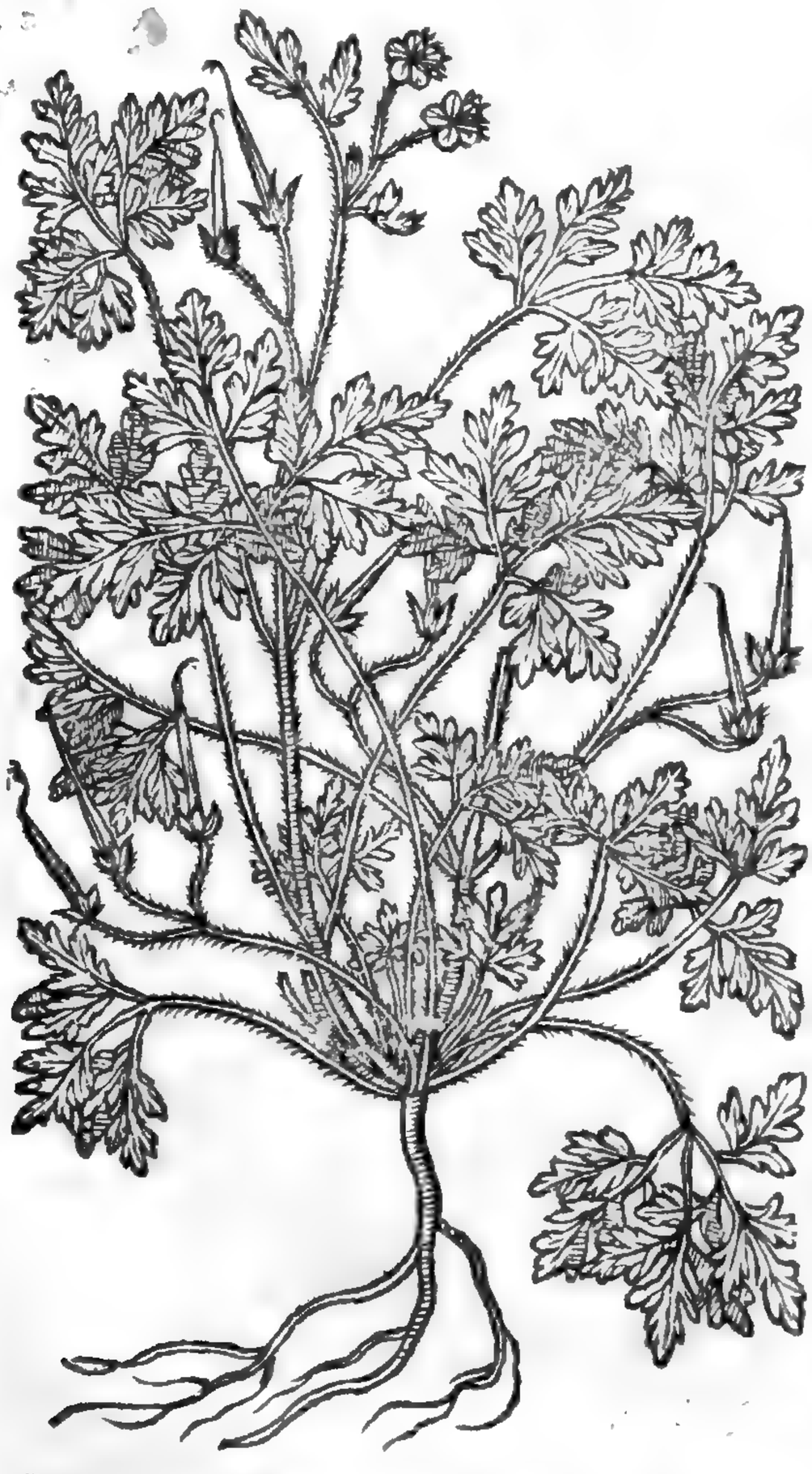

GERANIVM Robertianum cauliculos profert, cubito sæpenumerò altius assurgentes, teretes, geniculatim articulatos, vt plurimùm rubentes, nonnullisque pilis obsitos. Folia ex interuallis fissa, Cicutæ aut Myrrhidis similia, sed minora, ad Chærephylli magis accedentia, nonnihil hirsuta, colore quoque sæpenumerò rubicunda. Flosculi in cacuminibus emicant purpurei, ex quinque compositi foliolis, quorum singulos mucronatus & acuminatus sequitur gruini rostri modo eminens apiculus. radices subsunt fibrosæ. Tota herba odore est graui satis, atque haud iucundo.

Exit Geranium istud non rarò iuxta veteres parietes, ac maceries, in ruderibus, ac arborum excisarum caudicibus, locis humentibus, ac vmbrosis, & frequenter alsiosis.

Floret ab Aprili in multam æstatis partem; hyeme etiam viret herba; à frigoris iniuria nec facilè offenditur.

Germani **Ruprechts kraut**/ subinde **Schartenkraut**/ aut **klein scholwurtz**: Belgæ **Robrechts kruijt** appellant, atque inde Ruberta, ac Roberti herba nuncupata est. Ruellius Robertianam dixit herbam: Nos Geranium Robertianum.

Conferenti autem Geranium istud cum tertia Dioscoridis Sideritide, conuenire satis appareat, atque ipsa tertia esse Sideritis. Dioscorides siquidem tres adfert Sideritides; Vnam Marrubij; Proximam Filicis folio; Tertiam verò in parietibus ac vineis nascentem.

Respondent Geranij Robertiani notales: folia quæ scripsimus ad Chærephylli accedere, Coriandri non repugnant: in ramulis siue cauliculis ac floribus exigua remora.

Sideritis tertia.

Describitur autem Sideritis tertia à Dioscoride his quidem verbis: ἔχει φύλλα πολλὰ ἀπὸ μιᾶς ῥίζης ὅμοια κοριάνῳ περὶ καυλίοις ἀπιθαμιαίοις λείαις, ξυφεσῖς, ὑπολεύκοις, ἐπερυθέσιν. ἄνθη δὲ φοινικᾶ, μικρὰ, γευομένῳ πικρά γλίσχρα, id est: Folia à radice habet numerosa, similia Coriãdri, circa cauliculos dodrantales, læues, teneros, subalbidos, ac subrubentes: flores phœniceos, gustu amaros & viscosos. Hanc autem & à Crateua Heraclean appellari ait, ac in parietinis & vinetis nasci.

Facultate autem Robertianum Geranium aliquantulum quidem refrigerans; sed tamen & abstergens cum adstrictione quadam. ad mamillarum, pudendorumque vulnera ac vlcera conducit; sanguinem etiam profluentem supprimere posse putatur. Quod & de Tertia Sideritide Dioscorides: Huius, inquit, imposita vis est, vt cruenta & recentia vulnera glutinet.

De Geranio supino, siue quarto. CAP. IX.

QVARTI Geranij oblonga sunt folia, tenuibus, multiplicibusque sectionibus diuisa, veluti ex piuribus minoribus, Coriandri similibus, ad vnum pediculum composita: caules axæ paruæ vmbellę, è quibus flosculi, in reflexis, recuruis aliquantulum pediculis seni aut septeni apparent, exigui, quinquefolij, rubentes; ac deinde parua capitula acuminatis ac mucronatis apicibus rostrata; ad basim quorum conceptacula quædam, in quibus semina minuta

Geranium supinum.

nuta & oblonga. radix gracilis & candida, altè dimittitur. Sternuntur humi non modò folia, sed & cauliculi latè subinde proserpentes.

Iuxta vias, ac semitas, marginesque agrorum, ac non rarò in ipsis aruis, locis aridis, ac arenosis sponte natum frequenter reperitur: rigua ac herbosa non amat.

Tota æstate floriferum est: hyemis tempore herba ipsa viret.

Germani hoc Geranij genus propriè **Storcken schnabel** appellant: Belgę **Ooruaers beck**, id est, Rostrum Ciconiæ. Dicitur etiam à nonnullis Acus pastoris: A Valerio Cordo Geraniũ supinum; est tamen non modò istud supinum ac repens, sed & alterum genus, quod Pedẽ Columbinũ diximus vocitari. Habetur verò istud & à quibusdam pro Plinij Geranio: Quod ab ipso primo describitur loco lib. xxvi. cap. xi. his verbis. Geranion aliqui Myrrhin, alij Merthryda appellant. Simile est Cicutæ, foliis minutioribus, & caule breuiore, rotũdo, saporis & odoris iucundi: Sed quod pro Geranio hoc loco à Plinio refertur, Græcorum est Myrrhis, quam cum Geranio confundit. *Plinium notatur.*

Facultatem autem istud Geranium cognitam aut exploratam nullam habet; videtur autem refrigerans, & aliquantulum esse resiccans, cũ nonnulla adstrictione: ac recentibus, cruentisque vulneribus commodum: & aduersus inflammationes incipientes vtile.

De Geranio Batrachioide. CAP. X.

Geranium Batrachioides.

Geranium Batrachioides alterum.

G. pratense, L. H. Cl. 344

G. macrorhizon, L. H. Cl. 343

GERANIVM iſtud Ranunculum hortenſem, ac præcipuè Syluestrium alterum, foliis ſuis refert, quæ profundis inciſuris diſſecta, ambituque ſunt ſerrata: cauliculi aſſurgunt complures, teretes, aliquátulum lanuginoſi, mox à radice rubentes: in quorum faſtigiis flores quales ferè Ranunculi, at colore cærulei: ſuccedunt ſemnium exigua conceptacula, è medio quorum tenuis prodit ſtylus gruini roſtri æmulus. radix craſſior multis cirris confibratur.

2. Huius verò & alia quædam ſpecies eſt priori ſimilis, foliis paulò minoribus, cuius floſculi eleganti colore rubent, & quandoque odorati quodammodo moſchum referunt. radix huius proſerpens, pluribus etiam fibris capillatur.

Sunt hæc Gerania natura ſua quoque ſylueſtria, ac locis exeunt parum cultis, ac planis potius quàm montanis: Vtrumque ad hortos non rarò transfertur.

Flores æſtatis plurima parte vigent.

Geranium Batrachioides, γεράνιον βατραχοειδὲς à Ranunculi ſimilitudine nomẽ inuenit. Primum genus vulgò Ranunculum Cæruleum appellant: Fuchſius Gottes gnad, id eſt, Gratiam Dei vocitat. Quod rubentis eſt floris Acus moſchata à non paucis dicitur, quo nomine & Geraniũ Tuberoſum appellatur, cuius flores cũ huius ſatis & colore & forma cõueniunt.

Ad Medicinæ vſum neutrum recipitur: Fuchſius tamen quod cærulei eſt floris, inſigni, ait, in ſanandis vulneribus effectu præditum.

De Reliquis duobus Geraniis. CAP. XI.

Geranium ſeptimum, ſiue Geranium gruinum.

Geranium montanum.

PRÆTER hactenus memorata, ac tradita Gerania, & alia duo L. Fuchſio deſcribuntur.

1. Vnum foliis admodum laciniatis: cauliculis lanuginoſis, & vti aliorum à radice ſtatim rubentibus, floſculis purpureis, ex quibus capitella gruini capitis inſtar roſtrata naſcuntur. radix intus candida, foris ſublutea eſt.

2. Alterum priori ſimile quodammodò, ſed foliis, floribus, radicibusque maius, ac amplius: ramuli eius tenues lanuginem quandam quoque habent: folia tenuia in lacinias diuiſa: Flores in faſtigiis purpurei, quibus ſimilia capitella, gruini quoque capitis formam referentia, ſubnaſcuntur. radix interius exteriusque rufo colore rubet.

In agrorum limitibus, ac iuxta ſepimenta, ac ſcrobes, quod prius eſt: alterum verò & in montanis ac ſaxoſis in Germania gignitur.

Æſta-

Æstate flores vtriusque apparent.

Nomen Fuchsius priori **franichhalß**/ id est, collum gruis dedit; secundum **Blůtwurtz**, hoc est, sanguinariam radicem appellat, à mirifica in sistendo sanguinis profluuio facultate. Montanum Geranium verò & istud dicitur.

Nullam autem, vt idem refert, ad sanguinem vndequaque emanantem compescendum præstantius hoc Geranio est, quod vnicum de eius potentia ac viribus referendum occurrit.

De *Gnaphalio*. CAP. XII.

Gnaphalium marinum.

CAVLICVLI ac ramuli Gnaphalio tenues, palmum alti, circa quos foliola parua, oblonga, vnà cum cauliculis ac ramulis densa, candida, mollique lanugine pubescentia; quorum pro tomento vsus esse potest: capitula in fastigiis emicant Abrotoni corymborum æmula: flosculi lutei ex his prodeunt, aut aurei fulgoris. radix in diuersa tendit, dura ac lignosa.

Haud procul à mari inculta amat: In Narbonensi Gallia plerisque locis copiosum.

Flores vigent mense Iulio; semen inde perficitur.

Græci γναφάλιον appellant. Dictum autem Gnaphalion, quòd foliis ipsius teneris loco γναφάλου, id est, tomenti vtantur, vt Paulus Ægineta scribit. Plinius etiam Chamæzelon dici auctor est, lib. 27. cap. 10. rectius fortassis Chamæxylon, quasi humile Gossipion: Tomentosa siquidem sua lanugine molli candidaque Gossipij lanuginem refert: vnde & à nonnullis Tomentitia & Cotonaria nominatur: Ab aliis Centunculus, & Centuncularis dicitur, quæ vox inter spurias ac nothas occurrit. Plinius autem Centunculũ lib. XXIIII. cap. XV. ait Græcos Clematidem vocare.

Extant verò huius & hæc inter nothas appellationes vocabula, ἰρές, ἀμωτέτοκος, ἀναφαλίς, ἀναξιπος, γελασὸ, Centuncularis, & Albinum, quæ posterior appellatio propter albicantem colorem huic haud perperam conuenit.

Porrò Gnaphalion cum modica quadam adstrictione reficcat.

Bibuntur, inquit Dioscorides, efficaciter folia cum vino austero ad dysenteriam.

De Gossipio siue Xylo. CAP. XIII.

GOSSIPIVM cubiti altitudine fruticat: ramulis brachiatur: latiuscula, & quasi triangula Vitis aut Alceæ instar ferè incisa sunt folia, sed minora, molliora, incana, ad tomenta etiam vtilia: flores lutei in medio nonnullo purpureo, qui post se nuculas veluti parua mala relinquunt, Aristolochiæ rotundæ vnius fructui haud absimiles, qui & maturescẽtes sponte finduntur, in his autem vnà cum semine, mollissima, candidissima lanugo ex ipsis hiantibus fructus rimis non rarò dependens, quæ, ad vestes ex ea conficiendas, netur: semen oblongum est, gustu haud insuaue. radix exigua, fibrosa.

Non modò in Asia, Africa, aut in Tylo Arabici sinus Insula, de qua Theophrastus; verùm & in non paucis ad Europam pertinentibus locis diligenter, ac studiosè colitur, veluti in Melita & Cãdia insulis maris mediterranei, tũ & alibi in calidis Austrum versus sitis regionibus.

Græcis est ξύλον καὶ γοσσίμον: Latini voces seruant: Officinis Lanugo, Bombax, & Cotum: Italis *Bombagia* & *Cotone*: Hispanis *Algodon*. Germanis **Baumwoll**: Gallis, Belgis, & Anglis **Cottoen**.

Meminit huius Theophrastus lib. 4. cap. 9. sed absque nomine, & arborem ait esse Lanigeram Tyli Insulæ: Nec mirum videri debet, si stirpem incognitam, & in remotis regionibus nascentem arborem esse putauerit, cùm & hac ætate, qua plurima in cognitionem venerunt, lanugo huius **Baumwoll**, id est, arborea lana à Germanis, vt diximus, appelletur.

Gossipium siue Xylon.

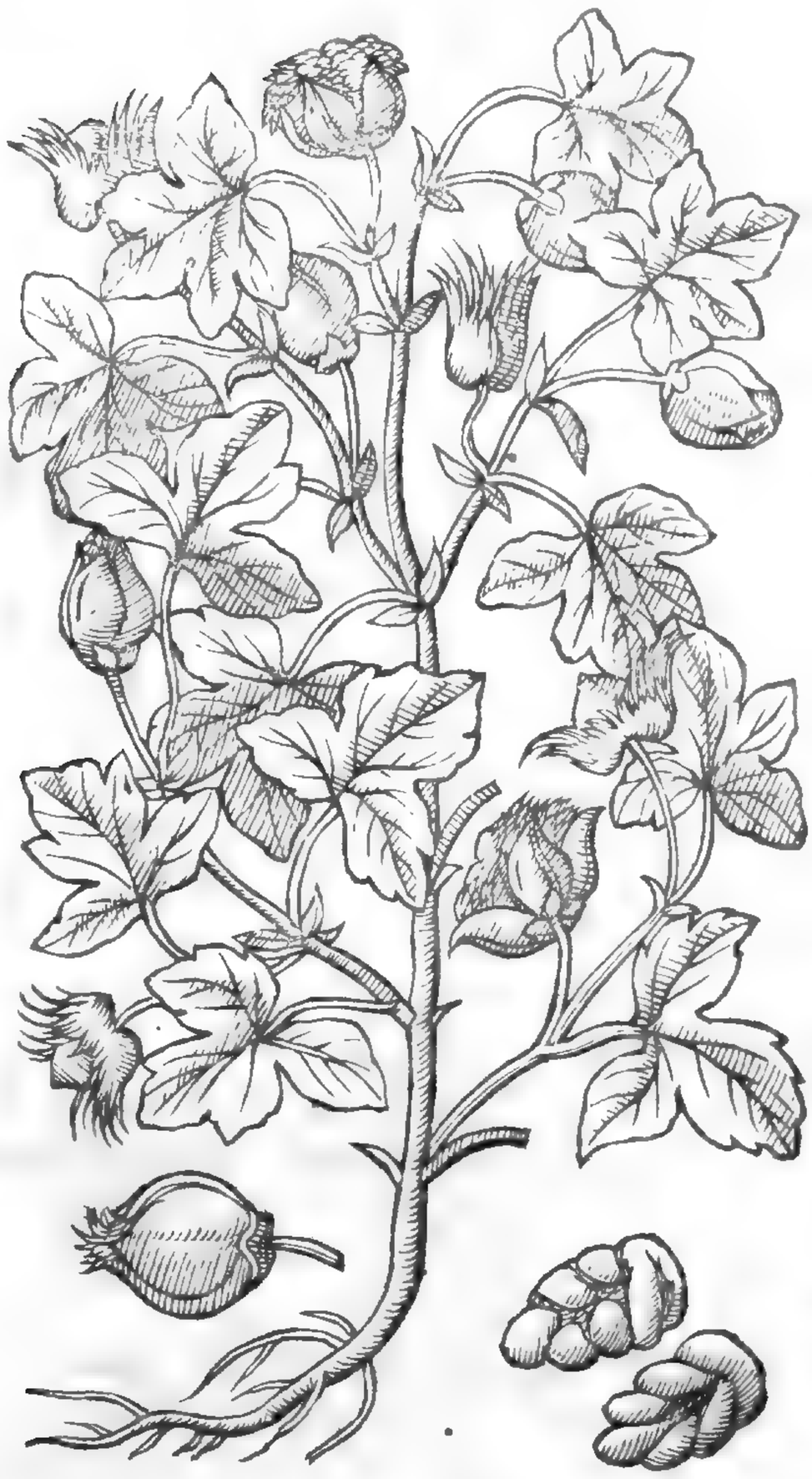

Theophrasti locus emendatus.

De hoc autem Theophrastus ita scribit; Proferre verò eandem insulam, Tylon scilicet, & arbores lanigeras multas proditum est; has autem folium habere simile viti, sed minus; fructum verò in quo lana magnitudine mali, quem cùm tempestiuæ maturitatis sit aperiri, ac lanam excipi, ex qua telas contexunt.

In Græco exemplari, vbi legitur Καρπὸν δὲ ὅδεν, &c. superflua dictio ὅδεν: si enim fructum fert magnitudine mali, in quo lana, quo tandem modo nullum ferre affirmari poterit?

Plinius de eodẽ lib. XIX. cap. I. Superior (ait) pars Ægypti in Arabiã vergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & ideò lina inde facta Xylina. Paruus est, similéque barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla sunt eis candore mollitiáve præferenda. Vestes inde sacerdotibus Ægypti gratissimæ.

Lana huius fruticis, quàm multis vsibus seruiat, non est huius instituti referre.

Combustus cinis non minus quàm papyri, sanguinem profluentem è vulneribus sistit.

Seminis medulla tussientibus, difficulterque respirantibus auxiliatur, & adaucto genitali semine ad Venerem inuitat.

Oleum ex semine expressum lentigines tollit, aliasque cutis infectiones delet.

De Filagine siue Impia. CAP. XIIII.

Filago siue Impia.

Filago minor.

MOL-

MOLLIS quoque ac tomentosa herba Filago est, caulículos promit tres aut quatuor dodrantales, quandoque altiores, circa quos foliola oblonga, angusta, vtraque autem molli ac araneosa lanugine pubescentia: flosculi in fastigiis caulículorum eminent e luteo pallentes, in pappos tandem euanescentes, quorum posterius nati, longioribus insidentes pediculis, priores superant. radix tenuibus cirris confibrata. 1.

Huius & alia species cauliculis foliisq; incanis, mollibus, ac lanuginosis, priori similis; verùm flores non in cacuminibus, sed secundum coliculos ordine dispositi ponè folia exeunt, priori similes, qui & in pappos soluuntur. 2.

Tertia etiam est quędam Filago, lanuginosis coliculis, foliis, floribusque in cacumine priori similis, sed humilior ac multò minor. 3.

Reperiuntur Filagines locis sterilibus, arenosis, subinde circa aridos scrobes, in syluis, & in neglectis agris.

A Maio in Augustum vsq. cum flore vigent, atque his mensibus oportunũ eas colligere.

Recentior ætas Filaginem appellat: nonnulli quoque Pilosellam; sunt tamen & aliæ Pilosellæ. Gnaphalij autem species existimatur; quam ob causam & à nonnullis Gnaphalion dicitur: Germani Khürfraut vocant. Plinij Impia esse apparet, de quo lib. XXIIII. cap. XIX. his verbis: Herba Impia vocatur incana, roriſmarini aspectu, thyrsi modo vestita, atque capitata: inde alij ramuli exurgunt sua capitella gerentes: ob id Impiam appellauere, quoniam liberi super parentem excellant. *Impia.*

Resiccantem ac nonnihil astringentem facultatem hæc herba habet.

Aqua ab hac destillata ad Cancrum, præcipuè mammillarum, magni est vsus: Continet enim occultos cancros ne exulcerentur, cum linteolis semel in die imposita. Sunt verò & qui Asari foliis, huius aqua madefactis, non infeliciter ad Cancros reprimendos vtantur.

De Pilosella, ac primùm de Maiore. CAP. XV.

Pilosella maior. Hieracium pilosella, L. C. 304

DVÆ reperiuntur appellatæ Pilosellæ, forma differentes, quarũ vna Maior: altera Minor.

Maior Pilosella tenuibus ac viticulosis coliculis, asperis, & hirsutis humi serpit, subinde & radiculas dimittens: folia forma oblonga, lata, non tamen magna, & ipsa hirsuta, superne virentiora, inferius inalbicant: flores in tenuibus pediculis singuli farcti, lutei, Hieracij æmuli, sed minores; qui & in papposam lanuginem resoluuntur, cui subest semen. radix digitalis longitudinis fibris multis capillatur.

In colliculis tertenis, & aggeribus, circum agros frequens per Germaniam vtramque reperitur.

A primo quoque tempore in multam æstatem floret.

Pilosellam recentior ætas appellat, & ad differentiam sequentis Pilosellam maiorem. Nõnulli Auriculam muris nominant; differens tamen est à vera muris Auricula: Germanis Nagelkraut: Italis verò, Gallis, & Hispanis *Piloselle*: Belgis etiam Nagelcruijt & Mupsoor.

Facultate autem hæc aliquantulum calida, & resiccans, abstergens quoque, & vnà simul adstringens. Alui fluores reprimit, dysentericis, & cœliacis ea propter vtilis. ad vulnerũ curationem eadem plurimùm potest, cùm foris admota, tum & potionibus admixta, ad horum curationem institutis. Laudatur & decoctum eius ad entetocelas, quas recenter natas curare posse, aliquot diebus epotum, speratur. Succus dolentibus auribus immissus, dolores lenit.

Baptista Sardus hepaticis admodum vtilem scribit, omnes siquidem Iocinoris obstructiones aquam ab hac destillatam aperire; eandem quoque ad vlcera tibiarum commendat, præsertim Rhodomelitis, Lithargyri & Myrrhæ singulorum vnc. ij. ad libram vnam aquæ additis, cum quibus vbi triduo insolata fuerit, colanda, & ad vsum reseruanda est.

De Piloſella minore. CAP. XVI.

Piloſella minor.

Piloſella minor altera.

Leontopodium Matthioli.

ἄνθη μέλανα. ὁ δὲ καρπὸς αὐτῆς, δυσθεώρητος διὰ τὸν περιεχυμένον αὐτῷ χνῆν. ῥίζα δ' ὑπέστι μικρά. Quæ Latinè ſonant: Leontopodion herbula duorum digitorum, folia fert anguſta, longitudine quaternorum triúmve digitorum, hirſuta, circa radicem lanuginoſiora, & ſubcandida: capitula in ſummis cauliculis veluti perforata: flores nigros: ſemen adeò ſpiſſa lanugine inuolutum, vt ſæpe fallat. radix ſubeſt exigua.

Cui deſcriptioni poſterior quàm prior ſimilior. Appellatur autem Leontopodium ſpuriis quidem vocibus ζωόνυχον, ἀετώνυχον, κνημὸς, δαμναμήν, ἰδιόφυτον, φυτοβασίλα, κεφάσιον, κεφαλόφθορον: Romanis Mineruium, aliis Palladium.

Diuerſum autem iſtud à Leontopodio, quod Plinius lib. 16. cap. 8. deſcribit: Nec conuenit cum eo quod ab Apuleio cap. 7. refertur, quod haud aliud quàm Leontopetalon eſt.

Leontopodij autem Galenus & Paulus Ægineta non meminerunt; Oribaſius Leontopetalon dici Leontopodium refert: Aëtius Leontopodij radicibus omnes eas aſſcribit facultates, quas alij Leontopetali; ita oſtendens à ſe appellatum Leontopodium, Dioſcoridis, Galeni, & Pauli Leontopetalon eſſe.

Priorem noſtra ætas dicit Piloſellam minorem: ſunt qui ad Gnaphalij genus referant, & Gnaphalium montanum appellitent, à quo non admodum differens, veluti neque Filago: & à nonnullis appellata Stœchas Citrina, quæ tenui & tomentoſa lanugine totæ caneſcunt.

Piloſella autem minor, tametſi vſum in Medicina nullum habeat, eſt tamen natura reficcans & adſtringens.

De Leontopetalo. CAP. XVII.

Leontopetalon.

LEONTOPETALO folia ſunt lata, veluti braſſicæ, ſed ſectionibus diuiſa: caulis dodrantalis, ſubinde maior, in ramulos, ſiue alas non paucas diſtribuitur; in quarum faſtigiis floſculi rubentes: deinde ſiliquæ, in quibus ſemina, Ciceres referentia. radix magna, ſtrumoſa, inſtar raporum, foris nigra.

Naſcitur in aruis, in campis, inter ſegetes. Reperitur in nonnullis Italię locis, veluti in Hetruria & Apulia: item & in Creta, aliisque prouinciis ac inſulis, Meridiem ac Orientem verſus.

Flores hyeme, teſte Petro Bellonio, profert.

Λεοντοπέταλον Græci nominant, id eſt, Leonis folium, Plinio Leontopetalon quoque: Apuleio Leontopodion, vt ſuperiore capite oſtendimus: Italis *Leontopetalo*; Patam Leonis Officinis & Herbariis dici auctor eſt Ruellius; vulgò tamen alia pro Pata leonis oſtenditur, Alchymilla videlicet dicta.

Sunt verò & huius complurima ſpuria nomina: vt, λευκόιον, λεόντιον, δωεὶς, δωεικτεὶς, λυχνὺς ἄγελα, παρδάλη, δορύβηθον, ὀρύβηθον, μήκων πεφατίπις, ἀνεμώνη, Rapeium, Papauerculum, Semen leoninum, Pes leoninus, Brumaria.

Cæterùm Leontopetalon, auctore Galeno, digerendi, exſiccandi, & excalfaciendi facultatem in tertio ordine poſſidet. Radix, inquit Dioſcorides, in vino ſumpta, à ſerpentibus demorſis auxiliatur, citiſſimè dolorem ſopiens: Miſcetur enematis iſchiadicorum.

De Heliotropio Maiore. CAP. XVIII.

HELIOTROPIA duo ſunt: Maius vnum; alterum minus.

Heliotropium maius, ſiue magnum dictum, cauliculo aſſurgit rotundo, ramoſo, nonnihil hirſuto, & ſubalbido: folia latiuſcula ſunt, rotundis tamen longiora, veluti Ocymi, ſed albidiora, aſperioraque, vtpote aliquantulum quoque piloſa: floſculi candidi, ordinata ſerie digeſti, ſenſim prodeunt ramulorum, cauliculorumque faſtigiis, Scorpionum caudæ inſtar reflexis. radix tenuis, dura, ac lignoſa.

Multis

Heliotropium.

Multis Italiæ & Narbonenſis Galliæ locis in aruis, & ſecus agrorum margines læto ſolo exit.

Huius generis & alterum eſt, foliis minoribus, quod non attollitur, ſed ramis ſuis humi ſparſis ſupinum procumbit.

Tale iuxta Monſpelium in Narbonenſi Gallia reperitur.

Circa æſtiuum ſolſtitium potiſſimùm floret.

Græci ἡλιοτρόπιον μέγα, καὶ σκορπιοῦρον vocant: Latini voces ſeruant: ab Herbariis quibuſdam, teſte Ruellio, herba Cancri. Heliotropium autem ex eo nomen habet, nõ quòd ad Solis diurnum motum conuertatur, ſed quòd æſtiuo Solſtitio floreat, quo tempore Sol longiſſimè ab æquinoctiali circulo digreſſus, ad ipſum rurſus τροπὴν (vnde & circulo nomen) ſiue conuerſionem facit. Scorpiuron verò, à ramulorum faſtigiis inſtar Scorpionis caudæ recuruatis dicitur.

Heliotropium autem calidam, ſiccam, & abſtergentem vim præ ſe fert, vt Paulus Ægineta tradit. Huius, quantum manu comprehẽdi poteſt, decoctum, potu bilem, pituitamque per aluum extrahit. Contra verò Scorpionum ictus, ex vino Heliotropium epotum, & impoſitum prodeſt. Seminis grana quatuor ante acceſſionẽ vnà cum vino ſumpta, quartanas finire; tria verò tertianas aiunt. Penſiles verrucas, thymos, epinyctidasque applicatum reſiccat: auctor Dioſcorides.

Heliotropium ſupinum.

De Heliotropio minore. CAP. XIX.

MINVS Heliotropium foliis maiori apparet proximum, ſed tamen iiſdem è virore nigrioribus: floſculi lutei ſunt; quibus ſuccedunt è tenuibus pediculis dependentes tricocci fructus, inſtar Tithymallorum. radix aliquot fibras habet.

In vinctis pleriſque Italiæ locis, alibi in oliuetis quoque reperitur: Dioſcorides in paluſtribus, & iuxta lacus naſci refert. Germaniæ peregrinum eſt.

Æſtiuis quoque menſibus floriferum. ſemen Septembri menſe perficitur.

Ἡλιο-

Heliotropium minus.

Scorpioides prior.

Ἡλιοτρόπιον μικρὸν Græci appellant, id est, Heliotropium paruum. Aëtius Tetrab. 4. lib. 3. cap. 14. Heliotropium tricoccum nominat Plinius similiter lib. 22. cap. 21. à se Tricoccum appellatum refert, & alio nomine Scorpiuron quoque vocari. Hac ætate à nonnullis Verrucaria dicitur: Gallis est Tornesol, apud quos huius succo lineæ telę imbuuntur, quæ purpurei coloris sunt resiccatæ, quibus deinde sapores, intinctus, & secundæ mensæ bellaria, non modò apud Gallos, sed apud Belgas inferiores Germanos, rubente purpureo inficiuntur colore. Quod tametsi ab aliis veteribus non fuerit obseruatum, Plinio tamen haudquaquam fuit incognitum, qui lib. XXI. cap. VIII. vnum ex purpureis coloribus in Heliotropio intelligi scribit.

Cæterùm Heliotropium minus cum semine suo ex aqua potum, adiecto nitro, hyssopo, & nasturtio, vermes, tam latos, quàm rotundos pellit. acrochordones cum sale appositum tollit, vt auctor Dioscorides.

De Scorpioide. CAP. XX.

TAMETSI vnius Scorpioidis Dios. tantummodo meminerit; nostra tamen ætate plures ostenduntur. 1.

Prius parua ac humilis herba est, aliquot teneros ramulos proferens, semipedem aut

Scorpioides Matthioli.

Scorpioides vulgatior. C.

dodran-

Scorpioides tertia.

dodrantem longos, qui ſubinde vel in latus declinant, vel humi procumbunt, rarò aſſurgunt, circa quos folia oblonga, latiuſcula, haud multa: floſculi tenuibus pediculis inſident lutei, ochri, Lathyri, viciæ, aliorumque leguminum ſimiles, ſed minores: ſuccedunt hirſuta, articulatim cohærentia, & inſtar ſcorpionum caudæ incuruata ſemina. radix tenuis eſt.

Pleriſque locis aridis & montoſis, in oliuetis quoque in Narbonenſi Gallia ſponte naſcitur: alibi hortenſis eſt. Vnà cum Heliotropiis ſub æſtiuum Solſtitium, aut paulò pòſt floret: ſemen interea perficit.

Et hæc quidem ad Scorpioides proximè accedit, ac legitimum apparet, quod Dioſ. Βοτάνιον eſſe ait, φύλλα ἔχον ὀλίγα, καὶ σπέρματα ἔχεις σκορπίου ἐμφερῆ, id eſt, herbulam paucis foliis, ſemine ſcorpionis caudæ effigie. Dicitur σκορπιοειδὲς Plinio, Latinè Scorpius herba. lib. XXII. cap. XV. Ex argumento nomen accepit, ait, Scorpius herba: Semen enim habet ad ſimilitudinem caudæ ſcorpionis, folia pauca. Valet & aduerſus animal ſui nominis. Eſt tamen & Scorpius herba alia, quæ à Theophraſto Nepa, de qua ſuo loco.

2. Alterum Scorpioides Matthiolus exhibet, quod coliculos edit ſatis numeroſos, & foliis abundè multis conueſtitur, quorum quæ circa ramulos terna ſimul cohærent, quorum tamen medium, reliqua duo magnitudine ſuperat, & rotundo longius eſt, ad Portulacæ accedens: lutei floſculi in ſummis virgulis eminent: ſubnaſcuntur articulatæ ac tenues ſiliquæ faſtigio acuminatæ, ac inſtar ſcorpionis caudæ recuruatæ; in quibus ſemen Galegæ ſimile. tenuis & paruula radix.

Galliæ nonnullis locis in vinetis comparet.

Floret eodem, quo ſuperior, anni tempore.

Minus hoc Dioſ. deſcriptioni, quàm ſuperius reſpondet, vtpotè non pauca habens folia. Exiſtimatur à nonnullis Telephium, quod nec nobis nec aliis doctis probatur.

3. Tertium Scorpioidis noſtræ ætatis genus, cauliculos promit anguloſos: hinc inde foliis, ſed raris, conueſtitos, quæ virentia ſunt, oblonga, & ſemidigitum ferè lata, ac veluti ipſi coliculi exiguis pilis hirſuta apparent: ramulorum ac cauliculorum faſtigia vnà cum florum rudimentis inſtar ſcorpionis caudæ recuruantur, ſenſim autem his ſeſe explicantibus particulatim floſculi panduntur, qui cærulei ſunt ex quinque foliolis, medio luteo, Chamædryos ſylueſtris ferè ſimiles, minores tamen ac dilutiores. radix exiguis fibris conſtat.

In vineis, in aruis, inter ſegetes, in locis herboſis, in pratis, iuxta profluentes aquas exit, & quò humidiore loco, eò amplior ac maior gignitur; quò verò aridiore, hoc minor, tenerior, ac quoque hirſutior reperitur.

Ab Aprili in multam æſtatem floret.

Scorpioidem nominari contingit, à recuruatis & reflexis ramulorum cacuminibus, quæ veluti Heliotropij maioris contracta apparent.

Non eſſe Auriculam muris (quod pleriſque videtur) oſtendunt, non modò folia, haudquaquam geminata, ſed & radix nequaquam digitalis craſſitudinis.

Cæterùm Scorpioides, vt Dioſcorides refert, appoſitum ſcorpionum ictibus præſentaneo eſt auxilio.

De Hippuri ſiue Equiſeto. CAP. XXI.

HIPPVRIS ad paluſtres quidem pertinet, ſed tamen extra earum ordinem deſcribenda fuit, propter alias, quas ſimilitudine ſua ſecum trahit.

Duo autem eius paſſim cognita ſunt genera: vna maior Hippuris, altera minor.

Maior caule tereti, ac culmi modo inani aſſurgit, cubito altiore, ſubinde ſubrubente, aſpero, & geniculis pyxidatim cohærentibus articulato, iunceis ac tenuibus ad genicula foliolis,

Hippu-

Hippuris maior, siue Equisetum maius.

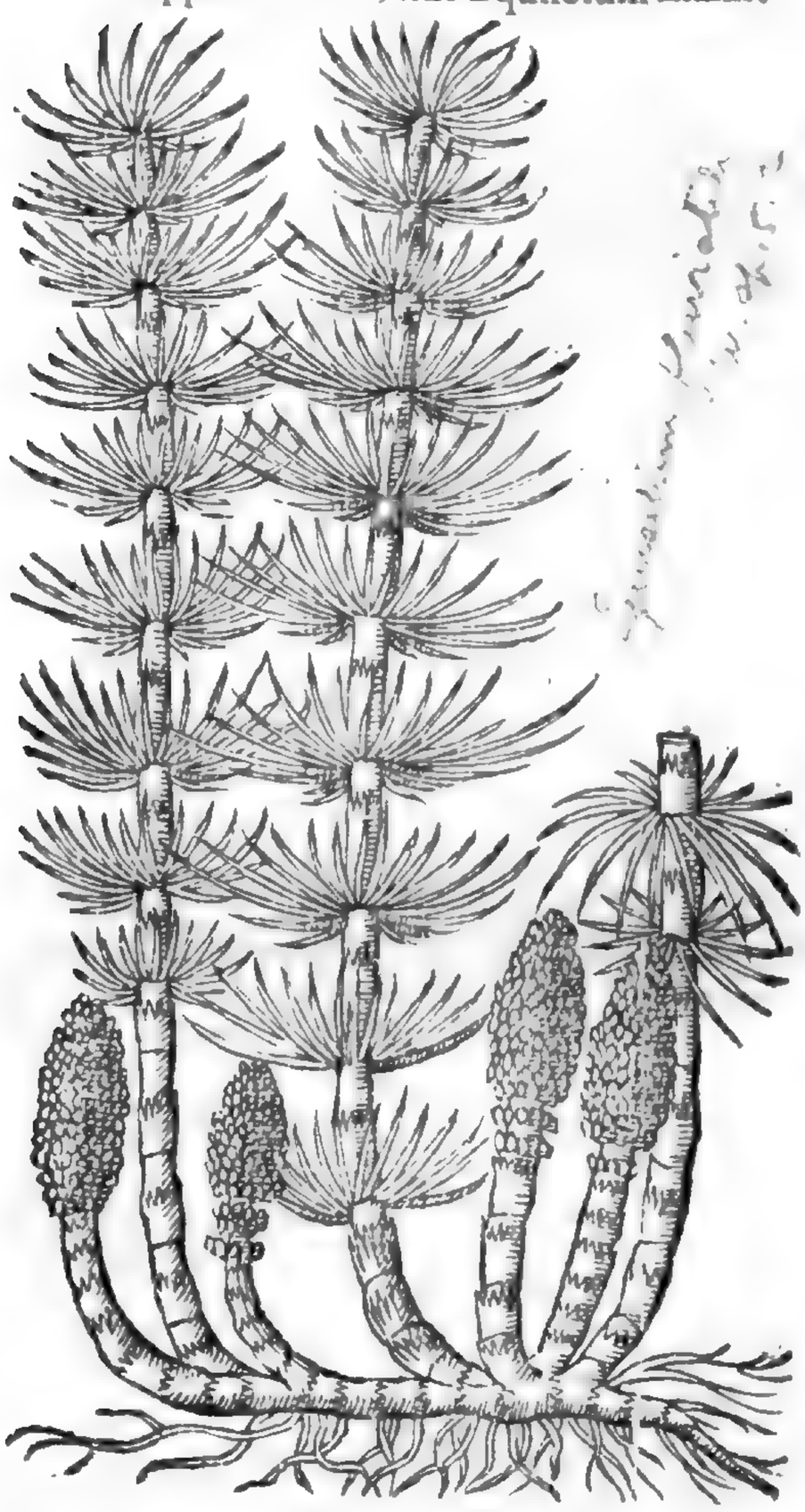

Hippuris minor cum flore.

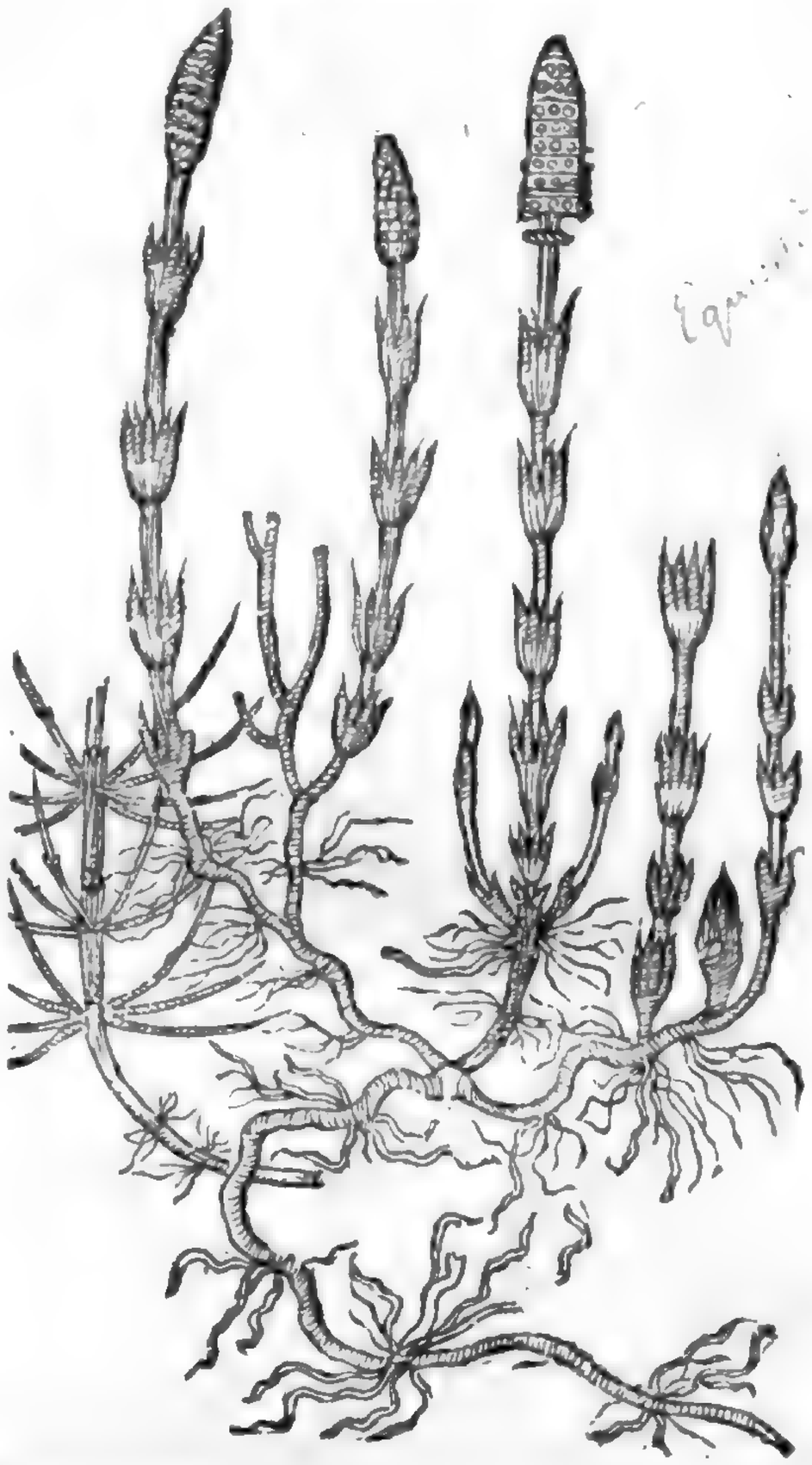

Hippuris minor absque flore.

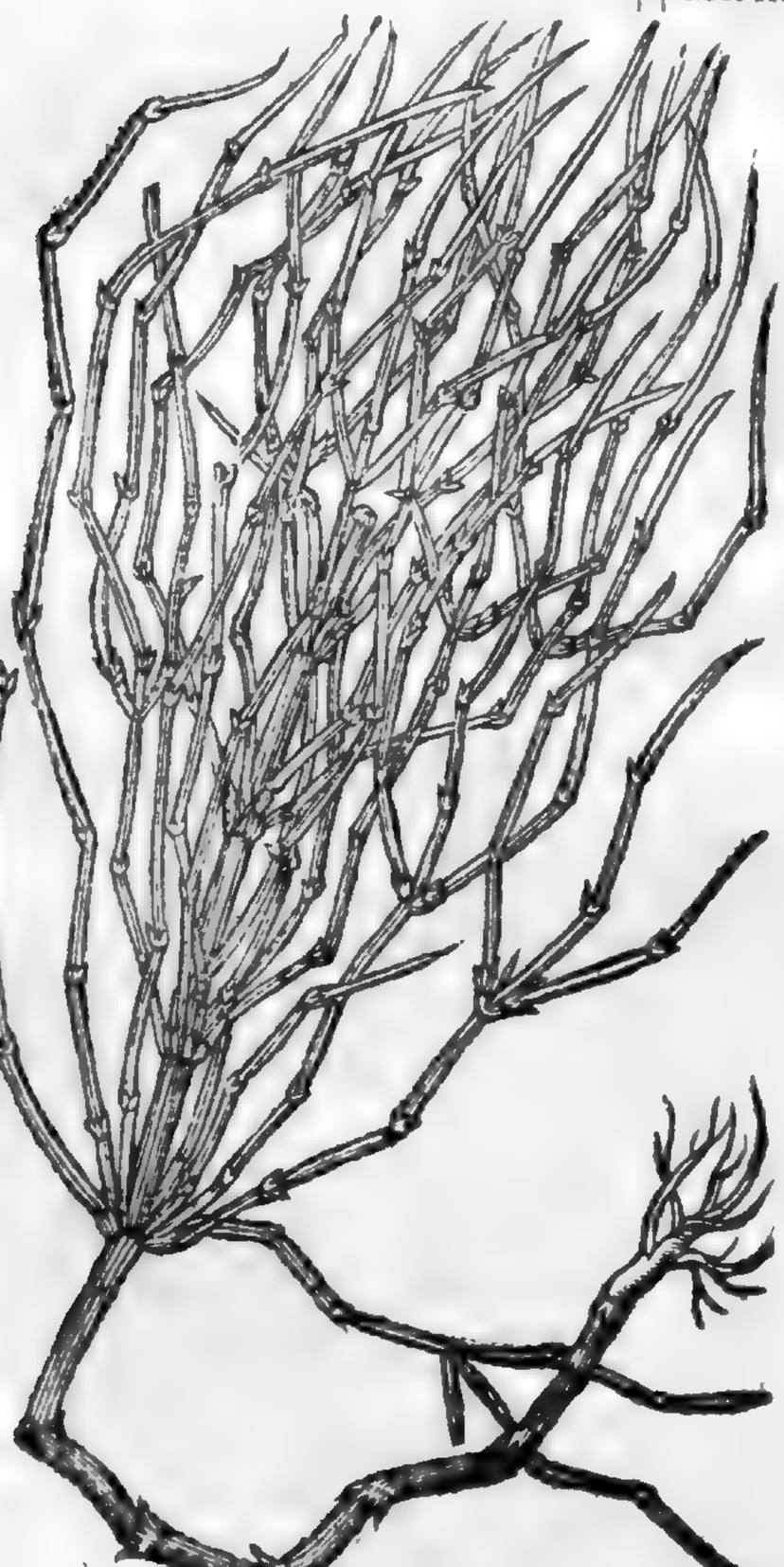

aut potius geniculatis cirris,ſed tamen ſcabris: reperitur verò & abſque his,culmis tantummodò geniculatis,ſtriatis,& aſperis: pro floribus veluti Iuli aut Aſparagi eius,qui myacantha dicitur,cacumina,in ſimilibus eminent cauliculis. radix ſubeſt geniculata & ſerpens.

Minor & cauliculis in ſe farctis,cirriſque iunceis,ac tenuibus priorem ſatis refert, ſed humilior,ac non rarò comoſior, minuſque ſcabra: Iuli minus compacti floſculos promunt candidos. radix nigricans latè ſerpit,geniculis quoque articulata.

In ſcrobibus ac locis aquas habentibus maior reperitur, ſubinde in pratis humentibus ac riguis.

Minor in ſabuloſis ac arenoſis exit, ſed tamen haud irriguis; in vliginoſis non rarò.

Aprili & Maio prodeunt.

Græcis ἱππουρὶς; Latinis Equiſetum,Equinalis: à Plinio lib. XVIII. cap. XXVIII. Equiſetis, à ſimilitudine equinæ ſetæ: à nonnullis quoque Salix equina: In Officinis Cauda equina: Germanis Schaffithew/Roßſchwantz/Pfertzſchwantz:Gallis *Queue de cheual*: Hiſpanis *Coda de mula*,& *Rabo de mula*: Italis *Coda di cauallo*: Belgis Peertſteert: Anglis Horſe taile: Bohemis Preſlicka. Quæ maior eſt,Aſprella non temerè nominatur à ſcabritie ac aſperitate ſua, quæ tanta,vt materiarij fabri multorum minutorum ligneorum operum,veluti pectinum, & manubriorum,ſcabritiem huius caulibus in nitorem expoliant: Nota eſt & mulierculis, quæ ſtanneam ſuam ſupellectilem hac elegantiſſimè extergunt; vnde & Germanis Zannenkraut. Dicitur verò ἔφυδρον,quòd videlicet in aquoſis proueniat. Differt tamen ab ea,quæ Ephedra & Anabaſis etiam Hippuris dicta; vt cap. de Ephedra ſubſequente oſtendetur.

Minus Equiſetum ἐκύπον, veluti Equition, à nonnullis nominatur. Deſcribitur iſtud à Dioſ.ac Plinio breuioribus ac mollioribus comis: Et quidem breuius ac mollius eſt, quàm non Ephedra modò,verùm etiam quàm Equiſetum,à nobis Maius appellatum.

Poſſidet autem Equiſetum,Galeno auctore,facultatem adſtringentem cum amaritudine, ac proinde valenter, ſimulque citra mordacitatem exiccantem.

Cruenta,inquit Dioſcorides,vulnera tritis ac impoſitis glutinari; etiam ſi neruos præciſos eſſe contigerit,addit Galenus. Tanta autem in his ſolidandis generoſa facultas, vt & veſicæ ac inteſtinorum vulnera & rumices hac coaleſcere poſſe credantur ac ferantur.

Ad ſanguinem è naribus erumpentem,ac alias eius profuſiones: ad muliebria profluuia; & dyſenterias, reliquasque ventris fluxiones, ſtrenuum eſt remedium herba, aut ex aqua, aut ex vino pota. eadem poteſt, & efficacius, ipſius herbæ ſuccus, eodem modo aſſumptus.

De Ephedra ſiue Anabaſi. CAP. XXII.

AD Equiſeti ſimilitudinem accedit & alia quædam ſtirps, verùm maior ac altior; caudice ſubinde aſſurgit brachij craſſitudine, in alas diſtributo, à quibus tenues,deinde oblongæ,plurimis geniculis articulatæ virgulę proueniunt,Equiſeti cirris ſimiles. Floſculi circa genicula muſcoſi,minuti,pallentes,veluti Corni;quos fructus excipiunt rubentes,acidi ſucci pleni, exiguis moris haud abſimiles, in quibus ſemen. radix dura eſt & lignoſa. Aſſurgit hæc in magnam ſubinde altitudinem, quandoque breuior ac humilior conſiſtit: rariſſimè ſolitaria,pone arborē vel fruticem ferè ſemper naſcitur,quarum etiam altitudinē aſſequitur.

Viſam hanc Bellonius in ſingularibus ſuis refert Platani altitudinem attigiſſe. Humilius iuxta breuiores ac minores arbores aut frutices adoleſcit. Nullis autem clauiculis ſeſe arboribus, aut eorum ramis innectit, multò minus ſe iis circumuoluit: iuxtà ac ponè conſiſtere gaudet.

In conuallibus nonnullis Olympi montis, & haud procul Rhaguſio in Illyrico repertum ſibi, ſcribit Bellonius.

Maio menſe floret,Auguſto fructus maturi apparent.

A Plinio ἐφέδρα ſiue ἔφεδρον & Caucon appellatur: ab aliis ἀνάβασις,quòd ſcilicet in altum conſcendat. Deſcribitur à Plinio lib. XXVI. cap. VII. his verbis: Caucon,quæ & Ephedra, ab aliis Anabaſis vocata,naſcitur ventoſo ferè tractu, ſcandens arbores,& ex ramis eius propendens: folio nullo,cirris numeroſis,qui ſunt iunci geniculati: radice pallida.

Meminit huius & eiuſdem lib. cap. XIII. vbi de Hippuri, circa quam varias ait Græcorum eſſe opiniones. Alij Hippurin (inquit) alij Ephedron,alij Anabaſin vocant,traduntque iuxta arbores naſci,& ſcandentem eas dependere comis iunceis multis,nigris,vt eſt equorum caudæ,geniculatis ramulis: folia habere pauca, tenuia,exigua: ſemen rotundum,ſimile Coriandro: radice lignoſa. Naſci in arbuſtis maximè.

Dioſcoridis notatur

Duas autem has ſtirpes, Equiſetum maius videlicet & Ephedram, quarum vtraque Hippuris vna deſcriptione Dioſ. complexus, Hippurim ait in riguis ac ſcrobibus naſci; quæ prorpium primo Equiſeto: deinde addit, in ſublime attolli, & vicinos arborum ramos conſcendere,

dere,quod Ephedræ conuenit,quæ non in riguis,ſed in arbuſtiuis,Plinio teſte,naſcitur.

Cæterùm quòd ad Ephedræ temperiem attinet,& hanc frigidam quoque & amplius ſiccam,facultates eius oſtendunt omninò ſimiles Equiſeti viribus, cui ipſa tota planta, vt non admodum diſſimilis,ita quoque facultate proxima.

De Marina Vua. CAP. XXIII.

Vua Marina.

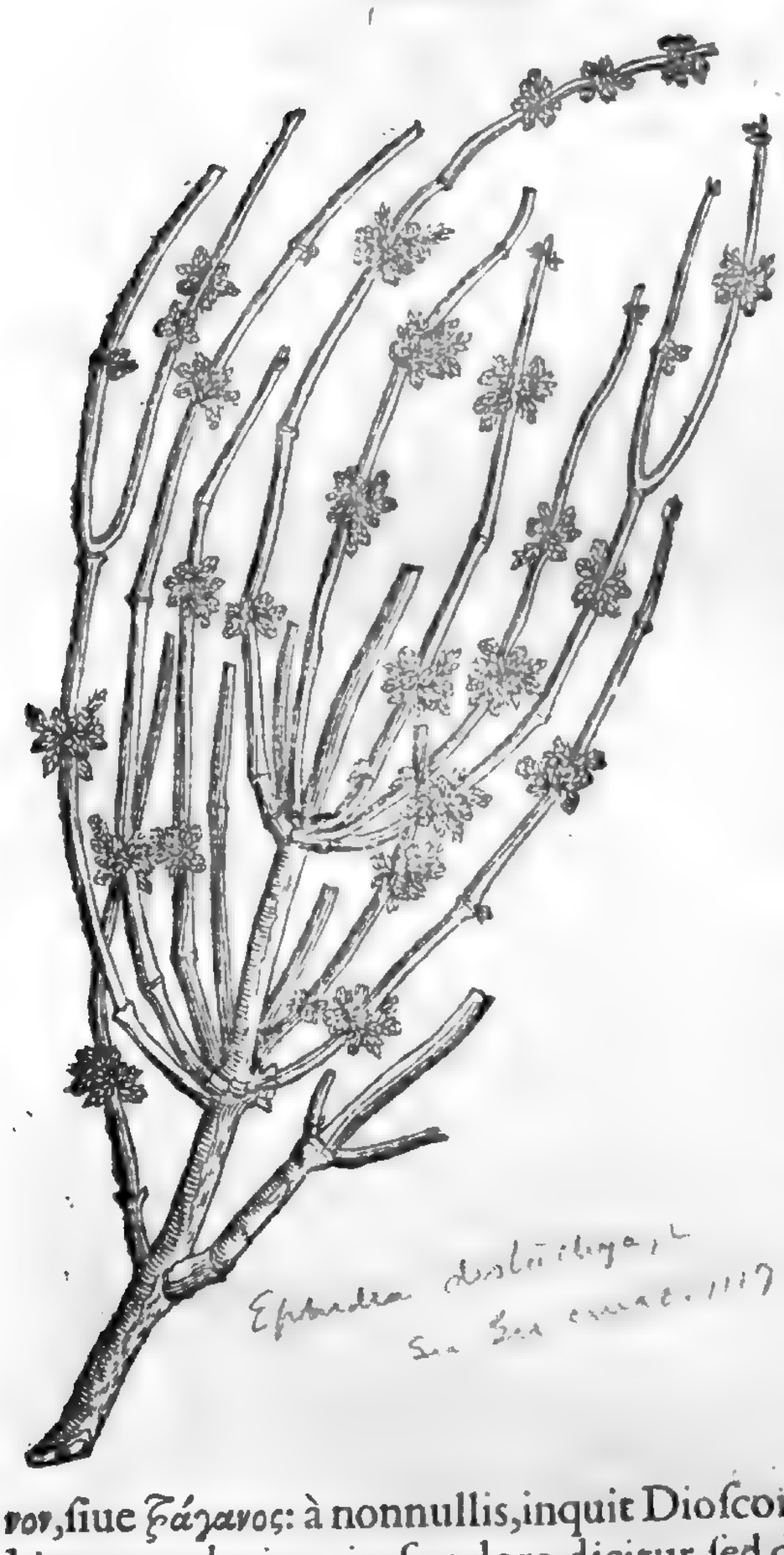

HAVD abſimilis Ephedræ Vua appellatur Marina,verùm minor ac humilior;multos, graciles,tenues ac teretes, iuncorum ferè inſtar, cauliculos promit,geniculis compluribus diſcretos, veluti Equiſeti,ac in multas alas, ramosque diuiſos,quorum omnium apices acuminati, duriuſculi,ac ſpinoſi : foliis caret: flores è geniculis in tenuibus pediculis racemoſi,exigui, ex herbaceo colore inalbicant: fructus è pluribus minutis acinis congeſtus, Idæi rubi paruulum,nondumq; completum morum refert, per maturitatem cocci colore rubet,ſapore dulcis,ori gratus: ſemẽ ſiue vinaceum,durum,triangulare, vtrinq; acuminatum, ſapore adſtringens. radix geniculata, oblonga, per obliquum proſerpit. Ipſa quoque ſtirps magis humi accumbit,quàm aſſurgat, cauliculis ac ramulis ampliter latè luxuriat.

Amat aggeres, locaque arenoſa in maritimis oris. Reperitur in Narbonenſi Gallia haud procul Mõſpelio,& alibi iuxta mare: In hortis Germaniæ ac Belgij ſata ſubinde prouenit, duratq;, ſed ſterilis, quæ alioqui natura fœcunda admodum eſt,fructuque turgens.

Autumno,vbi ſuæ ſpontis eſt,fructus maturatur,herba ipſa hyemis patiens diutinè viret.

Vuam marinam Recentiores appellant: Galli *Raiſin de mer*; à fructu acinaceo, ac ipſius mori in Rubo nati æmulo, qui veluti vua aliqua ex pluribus acinis conſtat. Græcis eſt Τράγος, aut τράγαγον, ſiue τράγανος: à nonnullis, inquit Dioſcorides, σκορπίον. Tragus autem & Traganos, non ab hirco,aut ab eius viroſo odore,dicitur,ſed quia fructum ferat eſui aptum,& cibo idoneum, à verbo τρώγω, id eſt, comedo, vnde & τραγήματα ſecundæ menſæ bellaria nomen accepêre. Scorpion ex eo dici poteſt,quòd eius virgulæ in acutum ac pungens faſtigium deſinant, veluti ſcorpionum cauda. τραγήματα.

Facultate autem acini,& præſertim,quæ eis inſunt ſemina, adſtringendi vim, vt diximus, poſſident: reſiccant verò ordine ſecundo ſatis intenſo. Dioſ. Tragi acinos cœliacis,& mulieribus fluxu nimio obnoxiis auxiliari refert.

De Hypericõ. CAP. XXIIII.

HYPERICON pedalis vel amplioris altitudinis ſurculoſa & ramoſa ſtirps eſt: foliis latiuſculis,quàm rotunda longioribus,quæ ſoli aut lumini oppoſita foraminoſa apparẽt, multisque minimis veluti poris pertuſa : lutei ex quinque foliolis in faſtigiis cauliculorum floſculi apparent; ſtaminibus in medio concoloribus: ſiliquæ ſequuntur oblongæ, magnitudine & forma grani hordeacij; in quibus ſemen minutiſſimum, quod odore reſinam confricatum redolet. radix dura, lignoſa, hinc inde fibroſis ac tenuibus veluti ramulis ſpargitur. Huius coma,flores,ac folia attrita,atro ſanguini haud abſimilem ſuccum fundunt. 1.

Naſcitur paſſim iuxta ſepimenta hortorum, & margines agrorum; ac non rarò in locis herboſis,ſubinde etiam humentioribus,in quibus, quod alibi rotundis, hic quadrangularibus cauliculis aſſurgit.

Iunio ac Iulio,Auguſtoque menſibus potiſſimùm floret.

Similis huic,ſed omnino minor quædã ac humilis occurrit herba, quæ ad palmi altitudi- 2.

Hypericon.

Hypericon minus.

nem, vel amplius paulò attollitur, cauliculis prætenuibus, foliis minutis: flores & filiquæ quales Hyperici.

In agris frumentariis nonnullis, præsertim quo tempore à serendis frugibus conquiescunt, vel sponte nascitur.

Viget æstate sub Autumnum, subinde subrubentem colorem folia contrahunt.

Hypericon Græci ὑπέρικον nominant: Officinæ Perforatam: nonnulli Fugam dęmonum: Germani Sant Johans kraut: Itali *Hyperico*: Hispani *Caraconzillo*, aut *Caraioncillo*: Angli S. Johans wort: Bohemi S. Jana zwonek. Dicitur verò idem & Androsæmum, à succo qui pressis coma, foliis, & floribus, sanguini atro similis profluit. Appellantur ea de causa & Ascyrum & Ruta sylvestris Androsæma. Est verò & Androsæmum sui generis herba. Vocatur verò præterea Hypericon: à nonnullis Corion: item & Chamæpitys, à resinaceo nempe seminis odore.

Coriu. Minutula herba Hyperico similis creditur esse à Dios. Coris dicta; quæ & Hypericon à similitudine vocata est: Coris est, inquit Dios., folio Ericæ rubro, pinguiore, ac minore, non altior dodrante. Ericarum autem multæ sunt species, & vna quidem cum hac herba folio non admodum dissidet: Appellatur verò & vulgò Hypericum minus.

At Hypericum, vt Galenus tradit, calfacit ac desiccat essentia tenui, adeò vt & menses & vrinas prouocet: Ad hæc verò totus sumendus est fructus, non tantùm semen. Cum foliis verò virens appositum ad cicatricem cùm alia, tum etiam ambusta. Siccum verò contusum, ac insperssum, mollia nimis, humidaque, & putredinosa vlcera sanat. Dios. à tertianis ac quartanis cum vino potum liberare ait, & semen quadraginta diebus hausturn Ischiadicis mederi.

De Ruta sylvestri Hypericoïde. CAP. XXV.

1. SYLVESTRIS hæc Ruta cauliculis & foliis Hyperico similis, sed virore saturato nigricans, mollior, ac tenui lanugine pubescens: flores lutei; nec differunt siliquæ; in quibus minutum est semen, nisi quòd minutissimis nigris punctulis notatæ appareát. respódet & radix.

Non vsque adeò frequens hæc est: reperitur quandoque locis aliquantulum opacis, aut vliginosis. vnà cum Hyperico floris huius exitus apparet.

2. Huc verò & referendum illud Hyperici genus, quod à doctissimo Carolo Clusio supinum

Ruta ſylueſtris Hypericoides.

num cognominatur; rami eius hirſuti humi ſternuntur: folia qualia Hyperici, ſed lanugine quadam molli incaneſcentia. Floſculi ſecundum ramulos lutei: ſiliquæ tenues, vtraque Hyperici ſimilia: radix dura.

In nonnullis Hiſpaniæ cõuallibus, veluti haud procul Salmantica reperitur: tum & in maritimis Regni Valentiæ.

Prius ac citius quàm præcedens floret: ſubinde Martio.

Ruta ſylueſtris & πήγανον ἄγριον à Dioſcoride appellatur: differt tamen & à Graueolente Ruta, tum etiam ab Harmala.

Hyperici ſpecies potius haberi debet, & eam ob cauſſam Hypericoides cognominari non abs re poteſt. Extat verò huius Rutæ deſcriptio, in prius editis Dioſ. exemplaribus poſt cap. de Ruta lib. tertio: In poſterioribus verò inter ſpuria ac notha relata eſt; his verbis. φύλλα ἔχει πηγάνῳ (aliàs ὑπερικῷ) ὁμοιοτελῆσια. θαμνίον φρυγανοειδὲς· ὑπέρυθρον. ἄνθος ἔχον μήλινον. ὃ διατριβὲν ἐν τοῖς δακτύλοις, αἱματώδη τὸν χυλὸν ἐκπιέζει. ὅθεν καὶ ἀνδρόσαιμον ἐκλήθη. κλωναρια δὲ ὑποδάσια. σπερμάτιον ἐν τῷ περιφερεῖ ὅμοιον κριθῇ· ἐν ᾧ σπέρμα μέλαν. ῥητίνης ὄζον. φύεται ἐν ἐρασίμοις καὶ τειχέσι χωρίοις. id eſt, folia habet Rutæ (aliàs Hyperico) ſimilia, fruticulus ſurculoſus, rubeſcens: florem habet melinum, qui digitis tritus ſanguineum ſuccum reddit; vnde & Androſæmon vocatur: ramuli ſubhirſuti: ſiliquæ teretes hordeo ſimiles; in quibus ſemen nigrum, reſinam redolens. naſcitur in cultis & aſperis.

Hypericum ſupinum.

Hypericum terrestre. L
Sp. Plant. 2. 1101

Non videtur autem de hac Ruta caput, veluti ſpurium, reiiciendum. cùm etenim herbarum quarundam folia ad huius à Dioſ. comparentur, omnino retinendum venit; præſertim cùm & ipſa ſtirps deſcriptioni reſpondens oſtendi queat.

Deſcribuntur autem huius Rutæ foliis Hypericum, Anonis, Polemonium; Androſæmum eiuſdem triplo aut quadruplo maioribus; longioribus verò, Centaurium minus.

Appellatur verò non modò ſylueſtris Ruta, ſed & à ſimilitudine, etiam Hyperici appellationes admiſit. Nam, vt in cap. de hac ſylueſtri Ruta, etiam Hypericon, Androſæmum, Corion, aut Coris, & Chamæpitys dicitur. Vnde factum, vt hanc ab Hyperico haud differentem

plerique existimârunt,atque eò magis,quòd facultates vtrobique similes asscribantur. Sed vel vno hoc differunt, quòd huius ramuli subhirsuti vnà cum foliis sint; Hypericũ verò hirsutie careat.

Quòd verò ad facultates attinet, satis ostendit Dios. aut quisquis auctor est,idem quod Hypericum hanc posse; calidam videlicet ac siccam esse, & tenuium partium : vrinam ac menses ciere. Potà cum vino à quartana liberat : folia cum semine imposita ambustis medentur: & diebus quadraginta pota Ischiadicos sanant.

De Ascyro. CAP. XXVI.

Ascyron.

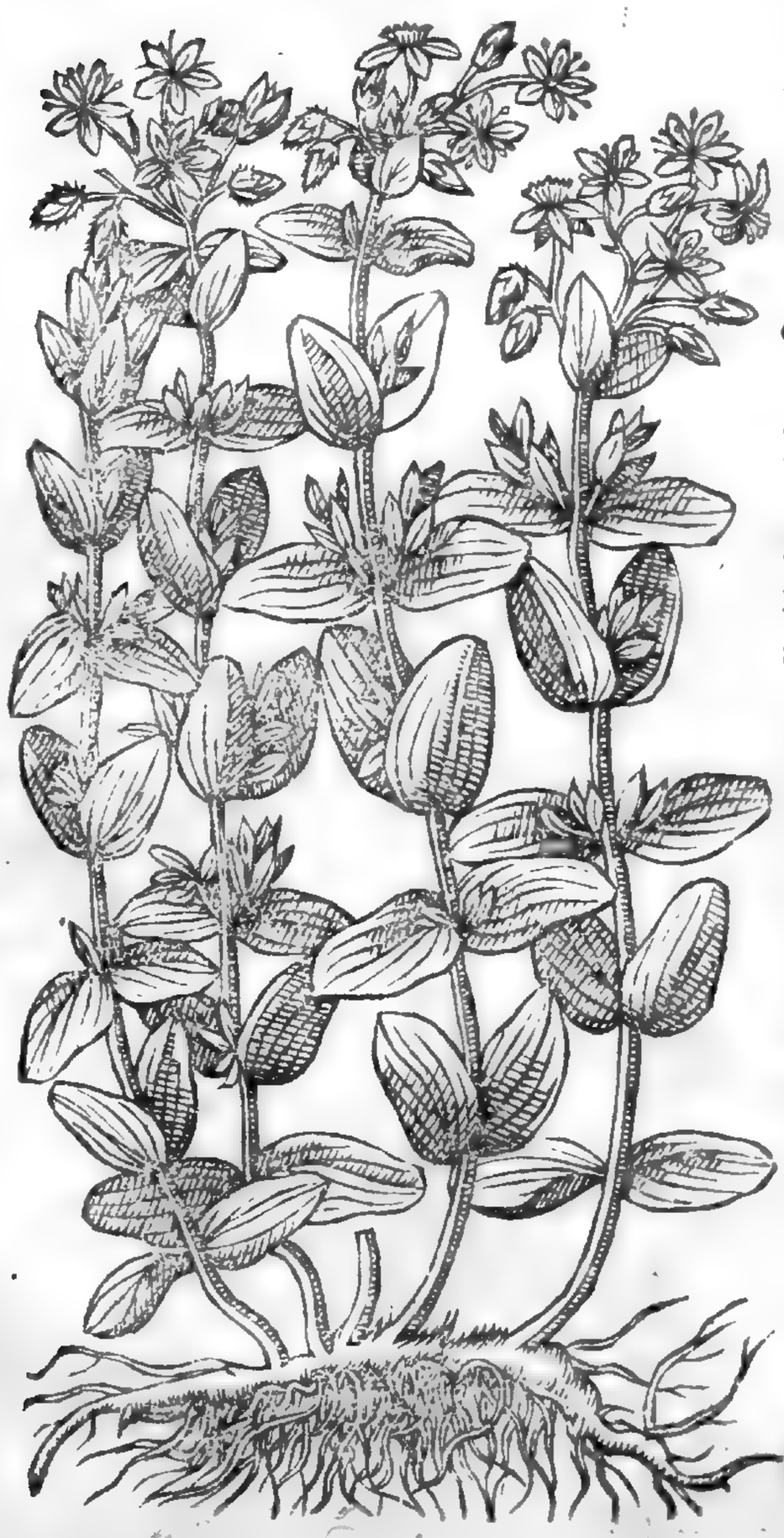

ASCYRVM Hyperico altius assurgit : folia eius maiora,albidiora; foraminosa haud apparent: flos sicut Hyperici ; siliquæ forma similes, exiguis punctulis respersuntur. radix durior. Manant & huius folia floresque sanguineo succo si terantur,aut digitis confricentur.

Vmbrosis quibusdam locis, veluti in syluis, quandoque reperitur.

Flores & semina huius vnà cum Hyperici ad perfectionem veniunt.

Græcis est ἄσκυρον : Latinis non aliud nomen. Androsæmon ex eadem,qua Hypericon, occasione quoque appellatur:Galenus Androsæmi etiam ac Hyperici speciem esse ait, & Ascyron ac Ascyroides dici. Germanis Hartshaw/& Waldthopff: Officinis non notum.

Facultate hæc herba calida quoque ac sicca; eadem ferè, quæ Hypericon, potest. Semen, inquit Dios. potum in hydromelitis sextario,biliosa recrementa amplissimè detrahit. Vsus eius ad Ischiadicos, sed assiduè dandum, donec sanitati restituantur. Galenus semen purgatorium esse etiam refert.

De Androsæmo. CAP. XXVII.

ANDROSÆMO cauliculi sunt recti,rotundi,striati, duri, ac lignosi circa radicem, præsertim cubitales: folia triplo quadruplóve maiora quàm Hyperico, vel etiam Ascyro, quæ initio virent, postea ac sub finem æstatis obscurè rubent; è quibus non atriori sanguini, sed rubenti ac vermiculo vino similis succus attritu exprimitur, ac, vt Dios. scribit, οἰνώδης : flores lutei, maiores quàm superiorum; quibus orbiculatum ac rotundum succedit capitulum, initio virens, inde rubens, postremò nigricans, in quo semen rufum. dura lignosa ac restibilis est radix.

Dioscoridis locus castigatus.

Dioscorides capitulum huius simile facit calyci Papaueris nigri, cui haud dissimile operculo, quo tegitur, sublato, sed tamen minus. καρπὸς ἐν κάλυκι, ait, ὁμοίῳ τῷ τῆς μελαίνης μήκωνος. Exemplaria pleraque perperam ὅμοιος habent, & frustrà hæc vox ad fructum applicatur, cùm sit ad calycem referenda.

Quod sequitur, οἷον εἰ κατάγραφος, non pertinet ad Androsæmi, sed ad Rutæ huius syluestris, & Ascyri descriptiones, quorum siliquæ exiguis nigris punctulis notantur.

Apud Italos, Siculos, ac etiam Britannos in syluis, aut locis nemorosis nascitur.

Iulio ac Augusto mensibus floret; semen interea in capitulis maturescit : Autumno folia ruborem contrahunt, atque tunc quidem οἰνώδης succus dilutè rubens ex ipsis facilè nulloque negotio exprimitur: Quam ob caussam non parum falluntur, qui huiuscemodi succum ex foliis exprimi temerè pernegant.

Græcis

Androſæmum.

Græcis eſt Ἀνδρόσαιμον: Latinis eadem vox manet. Dicitur & Dionyſias, vt Galenus teſtatur, & inter nothas appellationes extat: Officinis incognita ſtirps. A verò tam apertè recedunt, qui Clymenum eſſe exiſtimant, vt reprehenſione horum error opus non habeat.

Calidam quoque ac ſiccam hanc eſſe facultates ſatis, quales Aſcyri, oſtendunt. Semen huius tritum, & denariorum duorum pondo potum biliosa pellere, Dioſ. ſcribit, & Iſchiadicis maxime mederi, ſed à purgatione aquam exſorberi oportere: herbam ambuſtis mederi, & vulneribus impoſitam ſanguinem cohibere.

De Iſatide. CAP. XXVIII.

ISATIDI folia oblonga lataque ſunt, colore ſaturato virentia, plantaginis anguſtifoliæ foliis maiora: caulis bicubitalis, aut altior, qui in latam effuſus vmbellam, floſculos exiguos promit luteos, ac deinde dependentes veluti folliculos, per maturitatem nigricantes. Radix candida, oblonga ſenſim attenuatur, & in altum deſcendit.

Scritur Iſatis compluribus Narbonẽſis Galliæ, ac nonnullis Belgij locis; ſubinde & in Germania, Italia, ac Hiſpania: Quandoque &

Iſatis ſatiua.

Iſatis ſylueſtris.

citra culturam ſpontè nata reperitur,quam ſylueſtrem appellant,ac veluti differentem Dioſ. ſeorſim deſcribit,folliculorum,& florum formam, & colorem addens, de quibus in Satiuæ deſcriptione nihil,cùm tamen vtrique non modò hęc,ſed reliqua omnia ſint ſimilia:proinde nec vllum inter hæc diſcrimen aliud,quàm quòd vna ſeratur, altera ſua ſponte gignatur.

Pingue ac lætum deſiderat aruum.

Maio ac Iunio floret: ſemen ſerius perficitur. Ante florem herba tuſa tritaque ſucco expreſſo in magnas pilas ſiue globos ad tincturæ vſum digeritur: Imbuuntur verò his lanei panni,ipſæque lanæ,telæque lineæ,aliaque cæruleo colore.

Ἰσάτις Græcis ; Iſatis Latinis, ac etiam Glaſtum. Cæſar lib.v.de bello Gallico,Omnes ſe Britanni, ait, Glaſto inficiunt,quod cæruleum efficit colorem. Quod & Plinius lib. XXII. cap. 1.teſtatur: Simile, ait, Plantagini Glaſtum in Gallia vocant, quo Britannorum coniuges, nurusque toto corpore oblitæ quibuſdam in ſacris & nudæ incedunt.

Sunt tamen qui in vtroque auctore non Glaſtum,ſed Vitrum (quod Germanicè Glaß dicitur) legendum exiſtiment: Nec deſunt qui Vitrum in Nitrum commutent ; Nitro autem Britannia deſtituitur : In Gallia verò non modò noſtra, verùm & antiquiſſima Plinij ætate omninò rariſſimum : Nihil deinde ad corporum infectionem Nitrum facit, multò minus cæruleo inficit. Qui Vitrum legunt,nituntur ferè fide exemplaris Oribaſij, ex vetere verſione corrupti videlicet ac multis modis deprauati. Raſarij ſiquidem conuerſio ad Eunapium lib.2.nihil tale habet. Habet verò & Marcellus vetus Empiricus cap.XIX. Iſatidem Vitrum aut Vtrum (vt in exemplari legitur) dici. Sed cur Marcello plus deferendum, quàm Cæſari aut Plinio?

Veriſimilius eſt Marcellum pro Glaſto voce Gallica vitrum perperam ſcripſiſſe, quàm Cęſarem aut Plinium pro vitro Germanorũ Glaß,aut ab hoc formatũ Glaſtum ſuppoſuiſſe.

Dicitur verò & Iſatis à nonnullis Guadum: Ab Italis *Guado*,voce,vt videtur, à Glaſto detorta: Hiſpanis ac Gallis *Paſtel*.

Extat Paſtelli ſiue Piſtelli nomen & qualiſcunque deſcriptio apud Plinium Valerianum lib.2.cap.3. Poteſt autem Iſatis Paſtillus dici,quòd in paſtillos, ſiue, vt diximus , magnas pilas digeratur. Noſtra ætate Germani & Bohemi Iſatidem Weyt appellant: Belgæ Weet: Angli Wode & wade. Ab Auicenna cap. 512. Nil: Eſt tamen & aliud Arabibus Nil, quod Granum Nil,& Hab alnil,de quo Auicenna cap. 306. & Serapio cap. 283. quod Conuoluuli , vt alibi diximus, ſpecies eſt.

Supernatantem autem ſpumam,quam Iſatidis dilutum cum panni lanæue tinguntur eructat,ſunt qui Indicum,& quidem alterum Dioſ. eſſe exiſtiment , quod tamen non omnino manifeſtum: Nam ex Iſatide efferueſcente Indicum efferri Dioſcorides non aſſerit, ſed ex æreis vaſis attolli tantummodo habet. *Indicum.*

De vtroque autem Indico ita Dioſ. lib. v. Vnum ſua ſponte gignitur, & veluti ἔκβεασμα, ſiue reiectaneum eſt arundinum Indicatum: alterum Tinctorium. floſculus eſt purpureus, qui de æreis attollitur vaſis;quem detractum artifices ſiccant.

Cæterùm Iſatis,Galeno auctore,valenter exiccantis eſt facultatis; amara ſimul & adſtringens. Proinde & magna vulnera durorum corporum glutinat : ſanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter imponitur : tumores œdematoſos mirificè digerit ſimul ac reprimit: omnibus vlceribus malignis,& cacoëthis mirabiliter reſiſtit,etiamſi putreſcant aut exedantur,erodantúrve. Eadem verò & Dioſcorides. Quòd ſi quando (addit Galenus) valentior quàm pro laborantis natura appareat,foliis eius tritis miſcere oportebit,aut panem,aut hordeaceam farinam,triticiámve,aut polentam,pro vincente nimirum in vnoquoque affectu.

De Luto herba. CAP. XXIX.

FOLIA Lutum herba ſimiliter profert oblonga,anguſta,læuiaque;inter quæ caulis aſſurgit ſolidus,nullis geniculis interſeptus,duos cubitos altus, aut procerior, minoribus foliis conueſtitus ; ſuperius floſculos proferens paruulos , dilutè luteos, quos ſequuntur capitula exigua,tribus exiguis foraminibus patentia;in quibus ſemen minutum,nigricans. radix longa, candidaque. Tota herba vbi inaruit flauo ſiue luteo palleſcit colore.

Seritur pingui ac reſtibili gleba, pluribus in Belgio locis naſcitur , & ſponte non modò in Belgio,verùm & in Pannonia,Bohemia,tum & alibi.

Maio menſe floret:ſemẽ deinde adfert:poſtea collecta herba ſiccatur in vſum tinctorium.

Plinius lib.XXXIII.cap.v.huius obiter meminit,& Luteam appellat: Vitruuius lib.VII.Luteum:Sed Vergilius in Bucolicis Æcloga IIII. Lutum nominat;

Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice,iam croceo mutabit vellera luto.

A Luto

Lutum herba.

A Luto autem luteus color & lutea dicuntur, veluti à croco crocea,& à purpura purpurea. Belgæ hanc vulgò Woude nuncupāt: Non esse Struthiō,multò minus Ptarmicen, manifestius quàm vt refelli debeat: Folia siquidem huius magnitudine Oleæ folia superant: At Ptarmice à Dioscoride, & Struthion à Theophrasto Oleæ similia habere folia traduntur.

Vsus huius in Medicina quidem nullus est; sed in tinctoria frequentissimus. Inficiuntur hac herba panni lanei, aliaque ex lana opera, & lineæ telæ colore luteo & virenti: Luteo quidem candida,& nullo alio prius imbuta: virenti verò cæruleo antè tincta: Nam Luti herbæ color cęrulco superinductus viridem efficit: Id quod & Vitruuius cognitum habuit lib.7.de Architectura.cap. 14. Qui non possunt,ait,Chrysocolla propter caritatem vti, herba quæ Luteum (aut potius Lutum)appellatur,cæruleum inficiunt, & vtuntur viridissimo colore.

Marcellus Vergilius Dioscoridis interpres in Commentariis suis hunc locum omnino mutilum adducit, existimans eandem cum Isatide Lutum siue Luteum herbam esse, atque ea cæruleum tingi; in quo à vero recessit: Differt siquidem Lutum herba ab Isatide, & nequaquam cæruleo, sed luteo, aut viridi colore, vti diximus, inficit. *Marcellus notatur.*

De Kali herba. CAP. XXX.

Kali. Kali album.

KALI herbæ species complures sunt,vt non modò Recentiorum obseruationibus, verùm & Auicennæ,ac Serapionis scriptis euidens.

Prior

Prior ſpecies Kali cubitum plus minus aſſurgit: cauliculos edit numeroſos, mediocris craſſitudinis: folia anguſta, craſſa, acuminata, non rarò acumine pungentia; inter quæ capitula Ochri ferè magnitudine; quibus dehiſcentibus oblongum ac tenue erumpit ſemẽ, exiguum terræ lumbricum aliquatenus referens, ſpiræ aut cochleæ inſtar conuolutum. radix è fibris committitur. Tota herba ſucco turget ſalſo ac mordaci: cauliculi purpureo in natiuo ſolo colore rubent.

Mari vicinis locis gignitur: Maritimis locis Aquitaniæ ac Galliæ Narbonenſis frequens.

Autumno herba collecta, lignisque decuſſatim digeſtis impoſita, vritur: in ſubiectas ſcrobes defluens liquor ac cinis ad vſum ſeruantur.

2. Proxima ſpecies complures quoque cauliculos promit, ſed tenuiores, dilutoque colore virentes: foliis pluribus, ſed tenuioribus, anguſtioribusque, quàm ſuperioris conueſtitos: ſemen exiguum ſplendensque. radix non abſque fibris. Referre videtur hæc Kali ſpecies anguſtioris folij Aeizoon, aut Chamæpityn primam. Tota etiam ſalſo ac mordaci ſucco redundat.

Reperitur & iiſdem, quibus ſuperior, locis, tum & ad Oceani littora Septentrionem verſus, circa Scaldis & Moſæ oſtia in Belgij Zelandia.

Colligitur apud Narbonenſes & Aquitanos eodem quo ſuperior, & tempore, & modo.

3. Salicornia.

Tertia ſpecies cauliculis aſſurgit teretibus, cubito altioribus, ramoſis, crebris geniculis articulatis abſq. foliis: qui &, vti priores Kali, ſuo tempore rubent. radix fibroſa eſt. ſuccus huius, vti ſuperioris, ſalſus quoque ac mordax.

Eſt verò hanc non tantùm in Mediterranei aut Aquitanici Oceani maris littoribus reperire, verùm & in Belgij maritima ora, præſertim in Zelandiæ Inſulis.

Has autem herbas Arabum interpretes vno nomine Kali & Alkali appellant. Ab Auicenna cap. 724. deſcribuntur ſub nomine Vſnen, quod ab Vſnee differens: Vſnee ſiquidem Græcorum eſt βρύον, ac Latinorum Muſcus, de quo Auicenna cap. 722. Apud Serapionem etiam cap. 247. Vſnen dicitur.

Cinerem harum herbarum Matthæus Syluaticus Sodam appellat: pleriq. Salem Alkali nuncupant: nonnulli Alumen Catinum: alij inter Salem Kali & Alumen Catinum huiuſcemodi differentiam ſtatuunt, vt Alumen Catinum ſit ipſe cinis; ex ipſo verò cinere confectum ſal, ſit ſal Alkali.

Diſſoluuntur cinere contriti lapides, qui colliquefacti materiam præbent conflandis vitreis vaſis, quæ dum in furno liquida ac tractabilis calet, innatantem veluti pinguedinem præbet, quæ refrigerata lapidis inſtar dureſcit, facilè tamen friabilis: Axungiam vitri hanc vulgò appellant: Galli *Suin de voirre*: Germani ac Belgæ Gelaſen ſmaltz: Itali *Fior de Criſtallo*, id eſt, florem Cryſtalli.

1. Primam huius ſpeciem qui Græcorum Tragum exiſtimant, non parum falluntur: Tragus ſiquidem alia omninò ſtirps eſt, de qua alibi Baptiſta Montanus Kali Empetron eſſe quo-
Empetron. dam loco iudicat: ἔμπετρον autem, Dioſcoride auctore, naſcitur in montoſis locis, & maritimis, falſo guſtu; Plures autem in maritimis naſcuntur, plures etiam ſalſuginẽ guſtu referunt.

Aliqui ἔμπετρον, inquit Dioſcorides, φακοειδὲς appellant: Galenus φρασοειδὲς legit; neutra vox Kali conuenit; neque enim Lentem, vel etiam Porrum forma refert. Solent autem huiuſmodi voces non temerè, ſed à ſimilitudine aliqua ſtirpibus indi.

2. Altera ſpecies ad Anthyllidem alterã Dioſ. accedere videretur, ſi quàm Chamæpitys hirſutior ac odoris admodum grauis eſſet: cùm verò his deſtituatur, non aliò, quàm ad Kali ſpecies referendum venit. Appellatur à Gallis *Blanchette*, quaſi Kali album, quòd cauliculi eius minimè, vt diximus, rubeant, & herba ipſa tota dilutius vireat.

3. Tertiam Salicorniam recentior ætas appellat: eſt hæc & inter Kali ſpecies annumeranda, tametſi minus ad vſum expetatur: Kali articulatum à nonnullis nominatur.

Calidum autem & ſiccum ipſum Kali eſt: ſiccior verò etiam ac calidior ipſe cinis, qui ad quartum qualitatis vtriuſque gradum accedit. Vrendi hic & cauſticam vim habet: colliqueſcunt hoc contriti, vt diximus, lapides, & in materiã aptam vitreis vaſis conflãdis diſſoluũtur.

Fit &

Fit & ex hoc cinere lixiuium acerrimum ac mordaciſſimum, ex quo deinde addito oleo ex oliuis aut alio, ſapo decoquitur, cuius, ad abluendas & purgandas telas lineas, & ex his veſtes, vſus.

Intra corpus exigua herbæ quantitas aſſumpta, non modò vrinas, ſed & menſes potenter euocat: fœtum tam viuum, quam mortuum eiicit: aquoſos per aluum humores ducit, & hydropicos purgat. Maior quantitas pernicioſa eſt & exitialis. Fugantur huius herbæ dum vritur & odore & fumo ſerpentes.

Miſcetur cinis verò & iis, quæ ad ſcabiem & cutis fœditates faciunt, medicamentis: ſuperfluam ac excreſcentem in malignis vlceribus carnem facilè adimit, vt Auicenna & Serapio referunt. Legitur autem in huius exemplaribus Kali arborem eſſe, adeò magnam, vt ſub vmbra eius ſtari queat: ſed hunc magis Interpretis eſſe, quàm ipſius Serapionis, errorem, fit veriſimile.

Flos Cryſtalli, ſiue, vt vulgò, Axungia vitri, inſigniter reſiccat, ſcabiem cutiſque fœditates facilè tollit, ſi aqua, in qua decoctus eſt, partes infectæ crebrius foueantur & lauentur.

De Lithoſpermo. CAP. XXXI.

Lithoſpermum maius.

Lithoſpermum minus.

LITHOSPERMI duo ſunt genera: vnum rarius, quod Maius; alterum vulgaris vſus, Minus.

Maiori Lithoſpermo multi à radice exiliunt graciles, tenues, longi, aſperi, & hirſuti 1.
ſurculi, humi plurima parte procumbentes: folia oblonga, acuminata, & ipſa aſperiuſcula ac hiſpida, è virore nigricant: iuxta quæ in breuibus pediculis flores apparent cærulei: ſemen deinde duritia lapidea, Erui magnitudine, candidum. radix fibroſa reſtat hyeme.

Naſcitur in Italia, inquit Plinius, ſed laudatiſſimum in Creta: Reperitur verò & ſponte natum in Narbonenſi Gallia: In Germania vtraque hortenſe eſt.

Minus Lithoſpermon caule in multas alas ac ramulos diuiſo rectè aſſurgit, rotundus hic 2.
eſt ac ſubdurus: folia latiora ſunt, ſed breuiora quàm ſuperioris, verùm & aſpera ac nigrican-

tia,

tia. Floſculi ſecundum cauliculos è foliorum ſinu albidi; ſuccedente ſemine per maturitatem candido, læui, ſplendente, duro, Milij grano paulò maiore, exiguis vniombus affimili. radix altè deſcendit, craſſiuſcula, adnatis multis fibris; quæ & hyeme permanet, foliis cauliculisque pereuntibus.

Paſſim pluribus Italiæ, Galliæ, Germaniæ, ac etiam Britanniæ locis incultis exit.

A Solſtitio æſtiuo ad Autumnum vſque floret; interea & ſemen perficit.

A ſeminis duritia vtrumque λιθόσπερμον dicitur: à nonnullis γοργόνιον, Gorgonium: ab aliis Ægonychon, Leontion, aut Dioſporon, aut Dioſpyron, vt Plinius legit, item & Heracleos. Ab Arabibus Milium Soler: In Officinis ac apud Italos Milium Solis: Hiſpanis *Mijo del Sol*: Gallis *Gremil, & herbe aux perles*. Quod maius eſt, Germaniæ ac Belgij Officinis incognitum.

Minus Germanis Meerhirſen: Belgis Steenſaet/ & Peerlenkruijt; huius in Officinis vtriuſq. nationis vſus: Hiſpanis *Millbart*: Anglis Gromell.

3. Præter iſta duo & tertium quoddam reperitur, quod caule, foliis, & floribus minori reſpondet; verùm ſemen eius minus candidum, aſperius ac rugoſum, haudquaquam læue ac ſplendens.

Ac tale quidem in Germania, Belgio, ac Bohemia in aruis, tum & incultis ac ruderatis pleriſque occurrit locis.

4. Hieronymus Tragus & exigui cuiuſdam Lithoſpermi meminit, cuius coliculi palmum alti: folia anguſta veluti Lini; iuxta quæ ſemina parua, glabra, colore nigricantia, ac dura inſtar alterius Lithoſpermi.

Cæterùm Lithoſpermi vtriuſque; maioris videlicet ac minoris, ſemen calidum ac ſiccum ſecundo ordine, vrinas mouet, calculos expellit: Ipſos verò & frangere Dioſ. refert cum vino albo potum.

De Lyſimachiis, & primùm de legitimo.

CAP. XXXII.

Lyſimachium legitimum.

LYSIMACHIVM Dioſcoridi aliiſque veterum vnum tantùm, quod videlicet lutei floris: poſterior ætas tria adiecit, ſed ſpuria. Duo ex his purpureo ſunt; tertium verò cęruleo flore.

Legitimum Lyſimachium fruticoſum eſt, & multis cauliculis aſſurgit rectis, plurima parte rotundis, nonnihil anguloſis, geniculatis, duos aut tres pedes altis: foliis è ſingulis nodulis ternis quaternisve, oblongis, anguſtis, ſalicis ſimilibus, ambitu tamẽ haudquaquam inciſis: floſculi in ſummis alis exeunt lutei; ſuccedunt rotunda, paruula, Coriandri æmula ſemina. radix tenuis per obliquum ſerpit, & pluribus locis progerminat.

Paluſtribus & aquoſis locis iuxta riuulos, ſcrobes, aggeres, ac margines agrorum gignitur.

Iunio Iulioque cum flore reperitur.

λυσιμάχιον, & à nonnullis λυτεὸν Græcis appellatur: Latinis Lyſimachium: à Plinio Lyſimachia: à quibuſdam recentiorum Salicaria: Italis *Lyſimachia*: Hiſpanis *Liſmacho*: vulgò Germanorum Wederick: A Lyſimacho Agathoclis filio inuentore nomen accepit. Inuenit Lyſimachus herbam Lyſimachiam, inquit Plinius, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Eraſiſtrato lib. XXV. cap. VII. Ruellius hanc in Galliis vulgò *Cornelle, Corneille*; & *Coroneolam* dici refert; temerè aduerſatur Matthiolus exiſtimans pro Lyſimachio à Ruellio exprimi Cerettam Italis dictam, quæ Geniſtæ eſt ſpecies: Non caret tamen

Ruellius

Ruellius errore, cùm Lysimachium iudicat Luteam aut Lutum herbam esse; nam à Lutea Lysimachia multum differens est. Hallucinatur verò & multò magis, dum appellatam Pellibossam, quasi Pestifugam, à rusticis apud Cenomanos sibi demonstratam pro Lysimachio etiam recipit. *Ruellij error.*

Pellibossa siquidem non Lysimachium, sed species est Ranunculi Flammulæ nomine, folio oblongo angusto, & Salicis figura; floreque luteo, quæ in pratis frequens reperitur, & vlcerandi vi prędita, vesicas corpori admota breui procurat, virus pestilętium bubonum aliorsum trahens, vt suo diximus loco. Ad Lysimachium conuertimur. Superantem hoc habet qualitatem adstrictoriam, vti & Galenus ait. Succus, auctore Dioscoride, vtilis est ad sanguinis reiectiones, & dysenterias, tum in potu, tum per clysterem infusus. Fluxum muliebrem sistit in pesso appositus. Herba ipsa vulneraria sanguinem cohibet, sanguinisque è naribus eruptiones sistit naribus indita. Suffita fumo serpentes fugat, & muscas occidit. Quod & Plinius lib. xxv. cap. viii. refert. Angues, inquit, fugiunt odorem Lysimachiæ. Idem Lysimachium flauum facere capillum scribit lib. xxvi. cap. vltimo, quòd verisimile flores luteos præstare posse. *Pellibossa.*

De Pseudolysimachio Purpureo primo.

Cap. xxxiii.

Pseudolysimachium purpureum I.

Pseudolysimachium purpureum minus.

PVRPVREO huic Pseudolysimachio cauliculi bicubitales, sæpenumerò complures, ramosi, ac teretes: folia angusta, per margines crenata, veluti Salicis: flosculi in summis virgulis, siliquis exiguis anteà enatis, insident, rarò albicantes, frequentissimè rubente colore eleganter purpurei, ex quatuor foliolis, quandoque angustioribus, interdum latioribus: in siliquis exigua semina molli, tenui, candidaque lanugine implicantur. pro radicibus tenues fibræ huc illuc repentes. 1.

Huius & alia minor est species, à priore magnitudine sola differens: flosculi verò & minores, & dilutius rubent. 2.

Iuxta scrobium, fossarum, fluuiorum, riuulorumque margines, aliisque locis humidis reperitur:

peritur: quandoque tamen & in ficcioribus exit, præsertim quòd latioris folij florem gignit.

Tota ferè æstate floret.

Lysimachij species habetur & à Fuchsio ante nos pro Lysimachio purpureo descripta: non est tamen legitimum Lysimachium, sed spurium ac Pseudolysimachium. Qua de causa & aliis maluit ipsum nominibus Gesnerus compellare, & Epilobion, aut Chamænerion vocitare, ἐπιλοβιὸν quidem, quòd flos sit Leucoio similis super siliquam natus: χαμαινήριον verò à similitudine aliqua cum Nerio siue Rhododendro; præsertim altius assurgẽs, cuiusq. flos è latioribus foliis compositus exiguam rosam æmulatur. Idem verò & Antonianam dici à nonnullis refert; sed tamen & aliam ait Antonianam esse, quæ dentium dolori medeatur. Nominatur verò & passim Filius ante patrem, propterea quòd siliquæ appareant prius quàm flos. Censetur etiam à quibusdam Onagra veterum, quæ & Oenothera siue Onuris. Dioscorides verò hanc ait esse fruticem prægrandem arboris instar. Lysimachium verò istud purpureum non nisi herba est, hyeme etiam marcescens; tantùm abest, vt frutex sit, aut arborem æmulari queat. *Onagra.*

calidæ, et siccæ. Cæterùm vsum in Medicina cùm nullum habeat, vires quoque eius ac temperamentum cognoscere non contigit: Gesnerus tamen calidam & siccam secundo gradu iudicauit esse, atque ex diuersis constare partibus; nonnullis euidenter adstringentibus; aliis verò modicè abstergentibus.

De Pseudolysimachio purpureo altero.

CAP. XXXIIII.

Pseudolysimachium purpureum alterum.

PSEVDOLYSIMACHIVM purpureum alterum caules promit rectos, ferè bicubitales, quadrangulares, articulatos: folia è singulis geniculis bina, ex aduerso locata, oblonga & acuminata, ad veræ Lysimachiæ satis accedentia. flosculi superius verticillatim ambientes caulẽ conuestiunt, colore eleganti rubentes. semen haudquaquam in siliquis, sed in loculis, è quibus flores exciderunt, sequitur exiguum. radix crassa, dura, foris nigricans, durabilis naturæ.

Locis istud exit aquosis, iuxta ripas fluminum, ac aliis perinde humidis.

Æstate cum aliis floret.

Recentiores & huic Lysimachio purpureo nomen dedêre: pingitur & pro altero Lysimachio à Matthiolo: Est verò non minus, quàm prius purpureum, spurium quoque ac falsum Lysimachium, siue Pseudolysimachium: Apud Belgas plerique Partijche appellant. Falluntur qui pro Heparorio colligunt; sed multò magis qui ipsum Centaurij speciem esse rentur.

De facultatibus huius nihil adferendum, quando neque exploratas, neque compertas habeat.

De Pseudolysimachio cæruleo.

CAP. XXXV.

CÆRVLEI Pseudolysimachij rotundi sunt caules, sesquicubitales: folia oblonga veluti Lysimachiæ, sed ambitu serrata, & profundius quidem quàm primi Pseudolysimachij

Pseudolysimachium cæruleum.

chij purpurei, superna parte virentia, inferiore verò albidiora, quibus caules ramulique conuestiuntur: flores in summis virgulis spicati, cærulei, Lauandulæ quodammodo æmuli, sed inodorati, & alterius figuræ: quos exigua sequuntur capitula, in quibus semen minutissimum. radix multis fibris capillata propagines emittit, quibus latè serpens seipsam stirps multiplicat.

Nascitur apud Germanos in fossis aquam recipientibus, vt Gesnerus ait. In hortis apud Belgas facilè luxuriat Soli expositis locis, non omnino aridis: vmbrosis non proficit aut ægrè.

Tota æstate flores gignit.

Lysimachium cæruleum appellant, sed tamen veluti Purpurea & Pseudolysimachium quoddam, quod à florum colore cærulei cognomen accepit: Nonnulli Lauandulam sylvestrem, sed parum rectè appellant: Veronicam erectam alij: Gesnerus Anagallidis aquaticæ speciem potius dicendam existimauit, nulla tamen Anagallidi aquaticæ similitudine affinem.

Facultates verò huius explorare, nondum cuiquam curæ fuit.

LIBRI TERTII PEMPTADIS PRIMÆ
FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMÆ

LIBER QVARTVS.

PRÆFATIO.

NVNC ad eas veniendum ſtirpes, quæ M. N. O. P. *aut* Q. *initiales habent: inter quas plurimæ occurrunt in frequenti medicantium vſu receptæ, & vtilitatem haud exiguam ad ſanandos curandoſq; morbos, non modò vulgares, ſed & difficiles, conferentes.*

DE MARRVBIO.

CAPVT PRIMVM.

Marrubium.

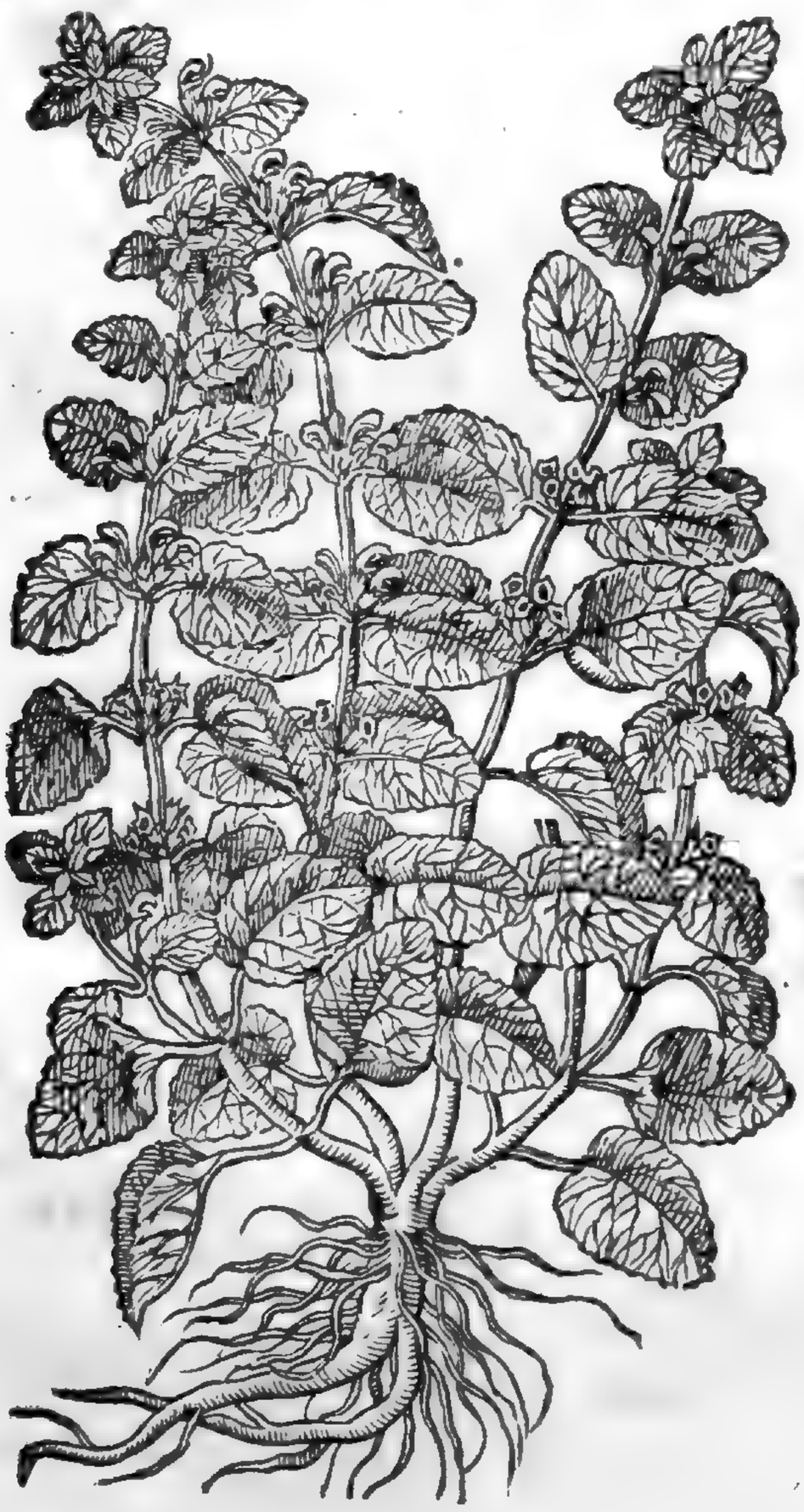

Marrubium candidum.

MARRVBII genera Dioſcoridi duo: Vnũ propriè hoc nomine dicitur; quod & candidum: Alterum Ballote & Marrubium nigrum vocatur: Sunt tamen & alia quæ ad Marrubij genus referri poſſunt, vt Alyſſon, & Marrubiũ aquatile, de quo Pemptad. 4. lib. 5.

Marrubium propriè dictum, complures edit quadrangulares cauliculos, pedem altos, tenuiq́ue lanugine albicantes: folia per interualla bina, ſubrotunda, rugoſa, ambitu inciſa, & ipſa candicante lanugine pubeſcentia. Floſculi in nonnihil pungentibus conceptaculis ſubcandidi caulem verticillatim per interualla ambiunt. ſemen ſubrotundum, aſperiuſculum. radix fibroſa nigricat. Tota herba ſuauis & grati eſt odoris, & nonnihil Moſchum redolet, præſertim hybernis menſibus.

Iuxta parietes, vias, ſemitas, agrorum margines, locis neglectis, pingui, ac læto ſolo gignitur: Omnibus regionibus familiare, pro quarum tamen ſitu ac natura mutationem etiam ſubinde accipit: Creticum ſiquidem, ac quod apud Marcomannos, & in Pannonia ſuperiore haud infrequens occurrit, multò eſt eo, quod apud Belgas, & aliis Germaniæ locis prouenit, candidius ac odoratius, foliisq́ue quandoque anguſtioribus ac minoribus.

Iulio

Iulio ac Auguſto floret,& quidem altero, à quo enatum,anno;hyeme reſtat.

Græci πράσιον: Latini Marrubium: Officinæ Praſſium,& quandoque Marrubium: Plerique Marrubium candidum ad differentiam Baliotes appellant. Inter nothas voces & apud Apuleium eius & hæc nomina extant, ὑπατώειον, φυλλόφαρις, καμηλοπόδιον, χιωοπράσιον, Melittena,Labeonia,& Vlceraria: Italis eſt *Marrobio*: Hiſpanis *Marruuio*, *Malrubi*, ac *Marrolho*: Germanis Weiß andorn, Marobel: Belgis Malroue/Malrueuie/witte andorgen: Gallis *Marrubin* & *Marochemin*: Anglis Horehunde: Bohemis Jableczniſk.

Marrubium autem,auctore Galeno,calidum eſt ordine ſecundo, tertio verò ſiccum; & ſicuti guſtu amarum eſt,ita iecur & lienem obſtructione liberans, & thoracem pulmonemque expurgans,ac menſes promouens.

Dioſcorides viridium foliorum ſuccum,aut aridorum cum ſemine decoctum dari cum melle,ſcribit ſuſpiriioſis,tuſſientibus,ac tabeſcentibus,craſſamque è pectore pituitam eicere. Non modò autem craſſam viſcidamque pituitam, ſed & purulenta efficaciter expurgat. Vtiliſſimũ ideirco omnibus tabidis, ac purulenta expuentibus, ſi modò abſit,præſertim cum tenui deſtillatione, febris. Apud Paulum Æginetam ex Marrubio Compoſitio traditur,tabeſcentibus,ac purulenta expuentibus vnicè,ſingulariter, ac mirificè vtilis.

Iam datur & Marrubium mulieribus à partu non purgatis, vt menſes & ſecundas euocet: Vtile & his qui venena hauſerunt, aut à ſerpentibus demorſi ſunt. folia cum melle ſordidis vlceribus repurgandis admouentur: Pterygia & nomas ſiſtunt.

Succus è foliis expreſſus,& in ſole denſatus,ad eadem pollet: cum vino verò & melle illitus oculorum claritatem adiuuat: per nares auriginem purgat, & ad aurium inueteratos dolores inſtillatur, aut cum roſaceo, Dioſcorides.

De Alyſſo Galeni. CAP. II.

Alyſſon Galeni.

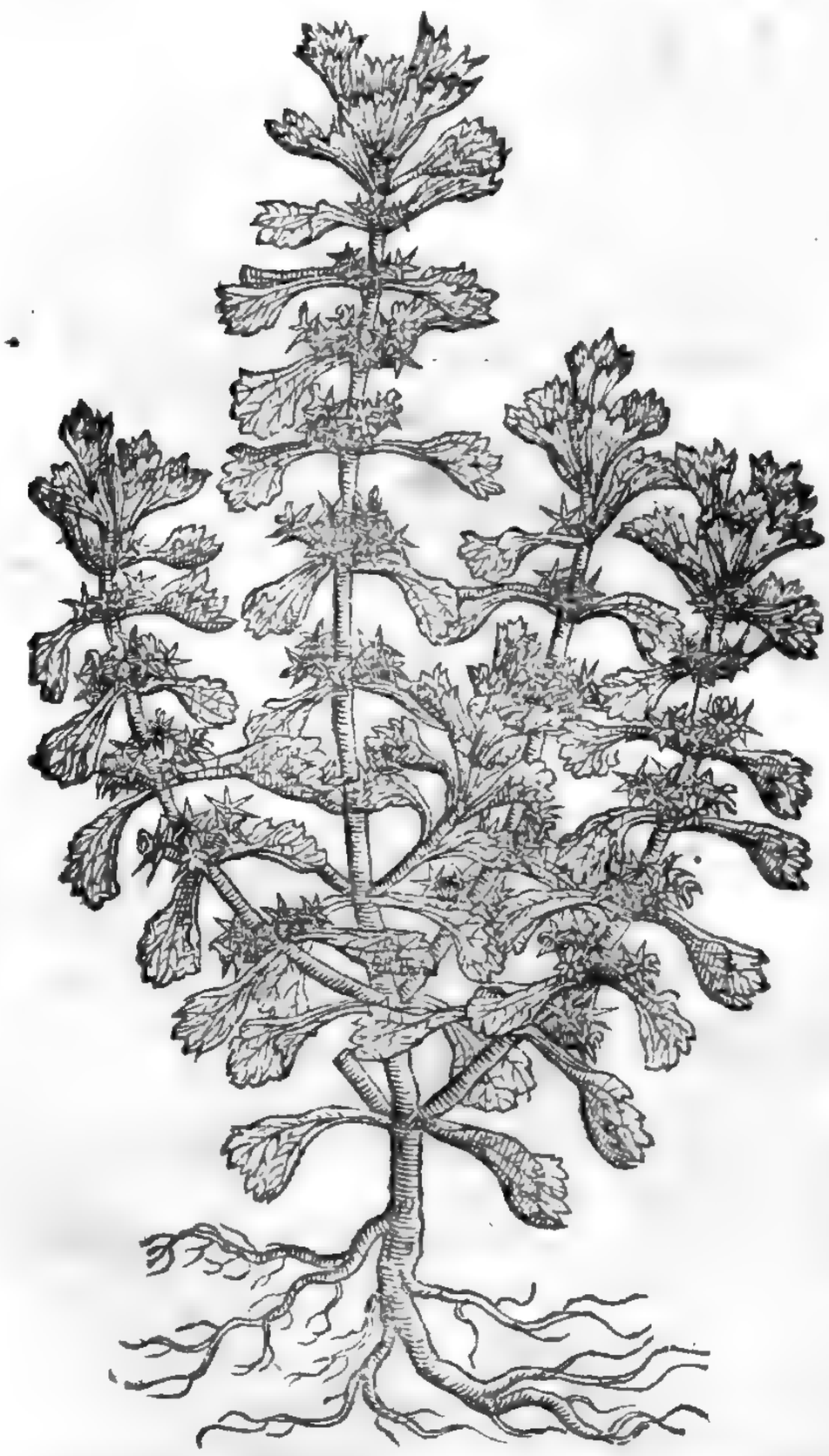

POSSET iſtud inter Marrubia numerari, niſi à Galeno non pro Marrubij ſpecie, ſed pro Alyſſo haberetur: Eſt etenim tota facie Marrubio ſimile, multicaule quoque, ſed folia eius minora,criſpiora, amplius incaneſcũt, & albidiora, odore deſtituũtur. verticilli cauliculos ambientes pungentibus aculeis horrent;è quibus floſculi quales Marrubij; at colore ex cæruleo purpuraſcentes. ſemen veluti Marrubij. radix dura,lignoſa,multifidà.

In hortis ſubinde, apud Belgas præſertim, ſeritur, ſemine ex Hiſpania allato; vbi nonnuſquá ſponte gignitur,ac à diligentiſſ. C. Cluſio repertum eſt,& quidem Maio menſe flore ac ſemine prẹgnans.

Græcis eſt Ἄλυσσος ἢ ἄλυσσον: Latinis Alyſſum: Nomen autem ex eo habet,quòd mitificè iuuet demorſos à cane rabido, vt Galenus ait, à quo lib. 2. de Antidotis in Compoſitione Antonini Coi his deſcribitur verbis: Ἄλυσσός ἐστι βοτάνη τῷ πράσῳ παρεμφέουσα, τραχυτέρα δὲ καὶ μᾶλλον ἀκανθώδης περὶ τὰ σφαίρια, ἄνθος δὲ φέρει κυανίζον. id eſt;Alyſſos herba eſt Marrubio perſimilis, ſed aſperior & magis ſpinoſa circa orbiculos: florem fert ad cæruleum vergentem.

Hæc rabienti,vt idem vt.de ſimpl. medic. facult.quoque data,ſæpè in totum ſanauit. Atque hoc ex totius ſubſtantiæ ſimilitudine efficit. Dictum enim eſt talem facultatem ex ſola percipi experientiá,& planè nulla conſtare methodo. Quòd ſi quis ad multa experiatur, cognoſcet facultatem habere mediocriter ſiccificam,& digerentem, cùm hoc vt abſterſorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & vitiliginem & ephelin expurgat: Galenus.

De Alyſſo Dioſcoridis. CAP. III.

ALIVD à ſuperiore Dioſcorides Alyſſum deſcribit. Fruticoſa,inquit,herba eſt,vnicaulis, ſubaſpera, rotundis foliis, fructu duplicium ſcutulorum effigie, in quo ſemen quadantenus

Alyſſon Dioſcoridis.

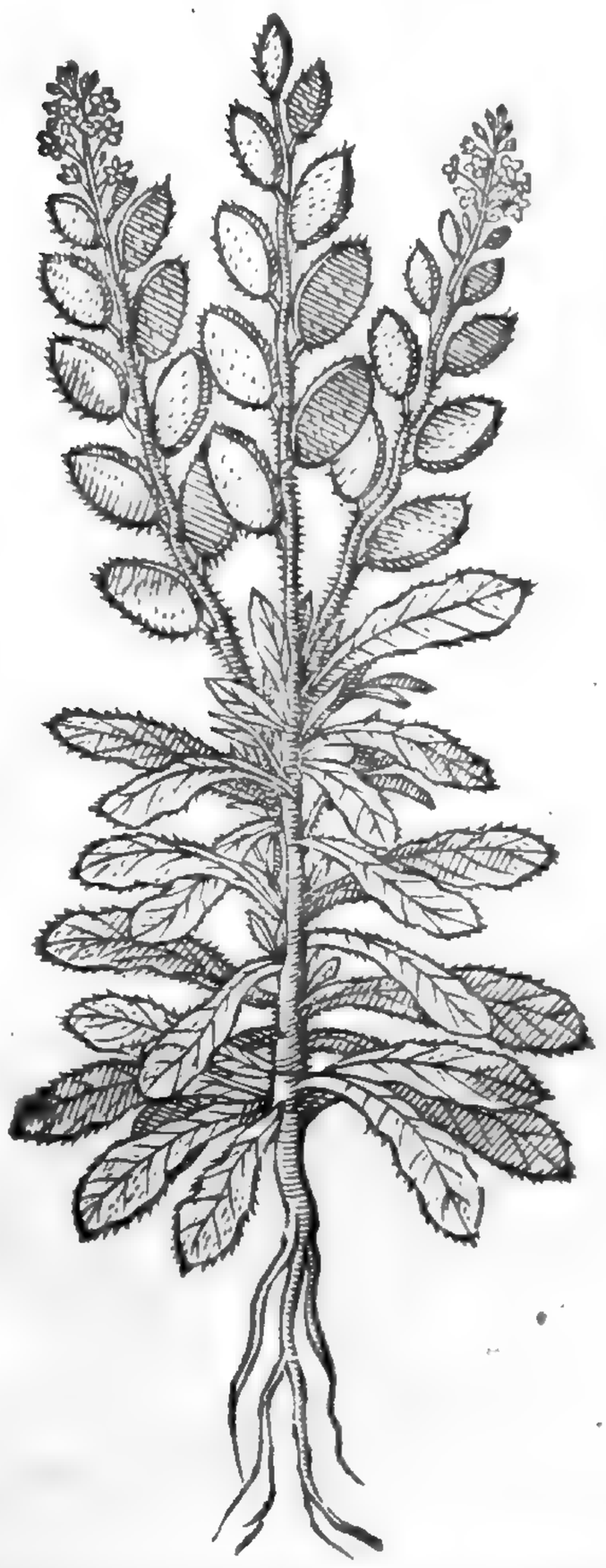

dantenus latũ. Atq; cum hac deſcriptione, dudum nobis viſa eſt quædam ſtirps conuenire vnicaulis, pedem (plus minus) alta, cuius folia prima & ante enatum caulem rotunda, circum verò caulem poſterius enata, lata quidem, ſed rotundis longiora, aſpera, & vnà cum caule candicantia: floſculi ſurſum ſecundum cauliculos exeunt è luteo palleſcentes; poſt hos ſiliquæ planæ, latæ, ſubrotundæ, albicantes, & non læues; in quibus ſemen planum ac latum, veluti Leucoij. radix tenuis ac fibroſa.

In mõtibus & aſperis locis emicat, Dioſ. inquit.

Cum flore, & quidem in hortis Belgij, viſum eſt quod deſcripſimus, Iulio ac Auguſto mẽſibus: ſiliquis mox ſuccedentibus.

Dioſcorides ἄλυσσον nominat, non ex eo quòd rabiei à cane medeatur, ſed quòd ſingultus ſedet, ac tollat. λυσσὰ ſiquidem non modò rabies, ſed & ſingultus; à verbo λυσσῶ, id eſt, ſingultio. Appellatur verò idem & ſpuriis nominibus ἀσπίδιον, quaſi breue ac paruum ſcutum, à ſiliquis nempe ſcuti exigui formam referentibus; item & ἁπλόφυλλον, ἀκκύσπτον, ἀδίστετον, μονόκαυλον.

Reperiuntur verò præter hæc & alia apud Veteres Alyſſa: Aëtius lib. 1. Sideritidem Heracleam Alyſſon eſſe cenſet. Plinius alyſſon Rubiæ congenerem herbam facit. Sed de his ſuis locis; ad Dioſcoridis Alyſſon reuertimur. Huius decoctũ, eodẽ auctore, ſingultus ſine febri potu diſcutit: Idẽ efficit, ſi quis eam aut teneat aut odoretur: cum melle trita vitia cutis in facie, & lentigines emendat: contuſa in cdulio, & exhibita rabiei canis mederi putatur: domibus appenſa ſalutaris eſſe creditur, & hominibus atque animalibus faſcini amuletum: purpureo linteo circumligata, pecorum morbos abigit.

Ballote ſiue Marrubium nigrum.

De Ballote ſiue Marrubio nigro.

CAP. IIII.

ALTERVM Marrubij genus Ballote eſt: hęc Marrubio candido ſimilis appareret, niſi nigricans, non albida; & grauis ac ingrati, haudquaquam verò iucundi odoris eſſet. caules illi aſſurgunt complures hirſuti, anguloſi, foliis circundati, latis, rugoſis, ambitu ſerratis, paulò maioribus & longioribus, quàm candidi Marrubij: floſculi in verticillis ſubinde rubent. radix ex fibris conſtat.

Similibus quibus candidum Marrubium locis reperitur, & non rarò aridioribus ac minus læto ſolo.

Viget ac floret eodem quoque, quo prius Marrubium, tempore.

Græcis βαλλωτὴ, & μέλαν πεϱάσιον, vt teſtatur Plinius lib. XXVII. cap. VIII. à nonnullis Marrubiaſtrum, aut Marrubium ſpurium: In Officinis Praſſium fœtidum: Ab Italis *Marrubiaſtro*, *Marrobio baſtardo*: Ab Hiſpanis *Marrauio negro*: A Germanis Schwartz andorn: Belgis ſwarte malrueuie/ſtinckende andozen: Gallis *Marrubin noir*, *Marrubin puant*: Anglis ſtynking hoꝛehound.

Calida ac ſicca Ballote: ac, vt Paulus Ægineta tradit, acris & abſterſorię facultatis. Impoſita cum ſale canis morſui medetur, ad quem eius vim efficacem

cacem esse Dioscorides scribit: folia sub cineribus cocta, condylomata reprimunt: purgant & vlcera sordida; eodem auctore.

De Stachy. CAP. V.

Stachys.

Stachys Fuchsij.

MARRVBIO similis & Stachys est. caules huic à radice exeunt complures, altiores, geniculati, atque è singulis articulis folia bina sibi mutuo opposita, duriuscula, longiora paulò quàm Marrubij, atque vnà cum caulibus candidiora, molliter hirsuta, ac suauiter odorata. flores eodem quo Marrubij caules cingunt modo, sed colore lutei sunt, & verticilli angustiores. radix lignosa perennat. 1.

Germaniæ ac Belgio peregrina hæc Stachys est; in calidis regionibus inuenitur. Nascitur, inquit Dioscorides, in montibus & asperis.

Præter hanc & alia à Fuchsio descripta est. caules huius crassi, quadrangulares, duos trésve pedes subinde longi: folia lata, oblonga, incana, ambitu serrata, vtraque hirsuta, & multò quàm Marrubij ampliora: flores in verticillis caulem ambientibus purpurei: semen rotundum & nigricans: radix dura, & sublutei coloris. 2.

Istud Germaniæ haud peregrinum est: locis nonnullis asperis ac incultis prouenit.

Æstiuis mensibus floret; caules sub hyemem intercidunt, sed radix aliquamdiu viuax permanet.

Prior pro legitima Stachy habetur, quæ Græcis similiter στάχυς: Officinis, ac passim incognita. 1.

Altera cùm nomen nullum habeat, Pseudostachys, ac spuria Stachys venit appellanda; vera siquidem non est: Nec Sphacelus (quod plerique suspicati) quoque est, cuius Theophrastus meminit. 2.

Cæterùm genuina Stachys acris & amari gustus, tertij est ordinis excalefacientium Galeno. foliorum decoctum menstrua pellit potum, & secundas: auctor Dioscorides.

De Melissa, siue Melissophyllo. CAP. VI.

MELISSA quadrangularibus caulibus, foliis latis, subnigricantibus, rugosis, aliquantulum asperis, Ballotes similitudinem referret, nisi minus hirsuta esset; altior subinde, &

Melissa.

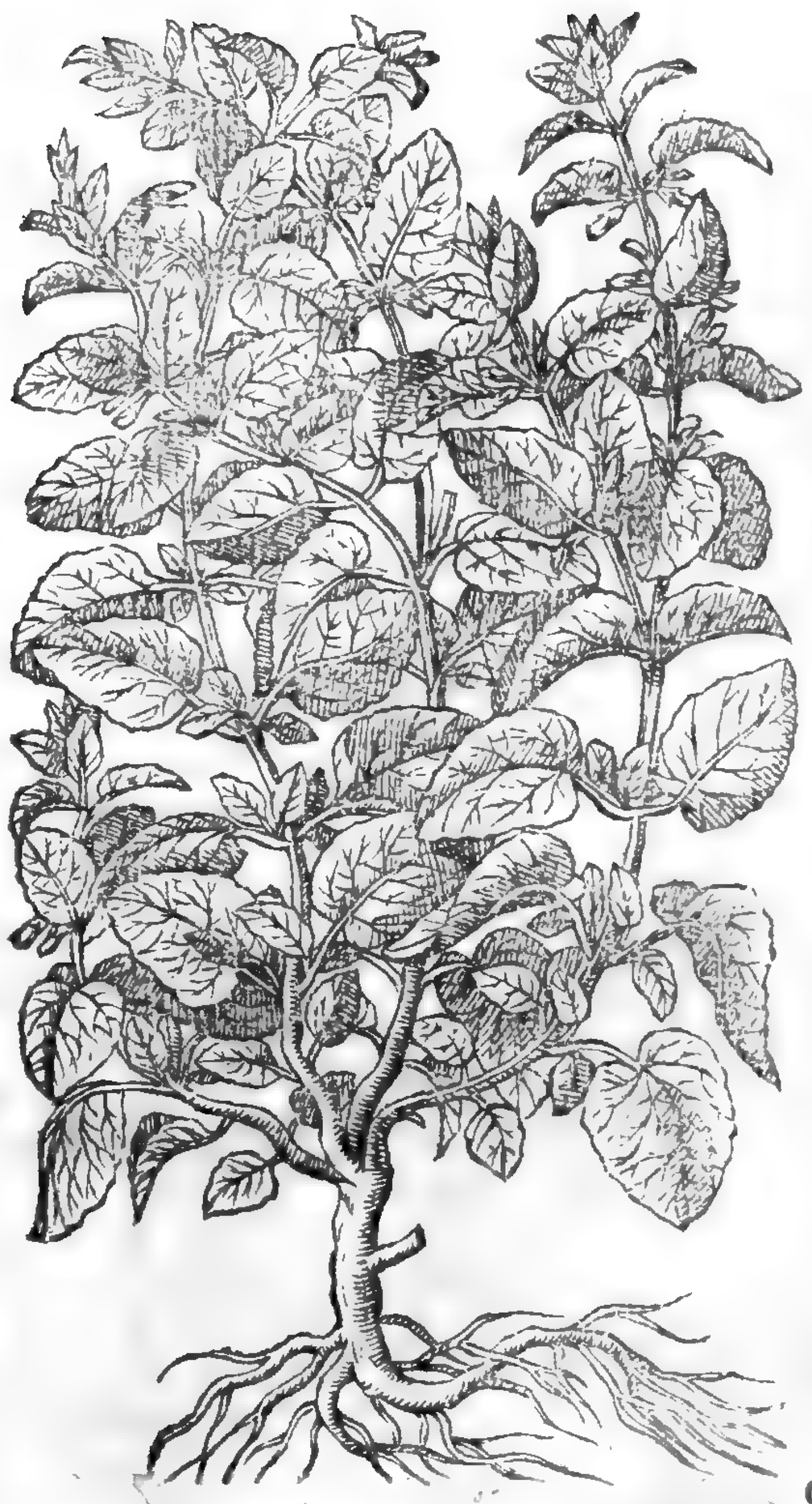

Plinius notatur.

suauiter odorata. folia siquidem minus aspera sunt, pauloque longiora, & Citrium malum redolent: coronæ aut verticilli instar, cauliculos quoque circundant calyces, è quibus flosculi albidi. semen minutum nigricat. radix fibris multis committitur.

In hortis sepè Melissa colitur, in syluis, ac mõtibus, vel aliis neglectis sponte nata quandoque occurrit. Et vno quidem loco odoratior; nã pleriſque frigidis graueolentior est. Seritur autem vtiliter, vt Plinius lib. XXI. cap. XII. circa apum alucaria, quæ hac herba delectantur, & aberrantes ad sua reuocantur, vt Verg. Georgicon quarto ostendit:

—huc tu iussos asperge sapores,
Trita Meliphylla, & Cerinthe ignobile gramen.

Floret Melissa Iunio, Iulio, ac Augusto: sub hyemem tota marcescit radice restibili, quæ primo vere noua folia, atq; inde cauliculos promit.

Græcis μελισσόφυλλον, καὶ μελιφύλλον, item μελίτεια: Plinio etiam Melittis: Latinis Melissophyllum, Apiastrum & Citrago. Ab apibus autem, quibus hæc grata, nomen habet, quæ Græcis μελίτται ac μέλισσαι dicuntur: vnde & Apiastri vox Latinis: Officinæ Melissam appellant.

Plinius inter Melissophyllon & Apiastrõ differentiam esse existimauit, cùm veluti diuersa Melissophyllon, ac deinde Apiastrũ iuxta apum aluearia serenda esse scribat lib. XXI. cap. XII. Quod & manifestius lib. XX. cap. XI. vbi ait, Apiastrum Hyginum quendam Melissophyllon appellare, sed in confessa damnatione esse venenatum in Sardinia. Sed fefellit Plinium non tam vocis ambiguitas, quàm cum altera similitudo. Melissophyllon Apiastrum est: Ranunculi species in Sardinia venenata, Apiastellum ab Apuleio vocatur. Appellatur autem Melissa ab Italis *Melissa & Cedronella*: à Germanis Melissenkraut: à Belgis Confilie de grein/ Melisse: ab Hispanis *Torongil, yerua cidreira*: à Gallis *Melisse*: ab Anglis Bawme.

Melissophyllon autem facultate quidem excalfacit, siccatque, vt Auicenna ait, ordine secundo. Galenus ait, Marrubio simile esse facultate, sed ab eo plurimum vinci. Recentior ætas vnà cum Arabibus ac Mauritanis Medicis singulariter cordi prodesse, & eius affectibus auxiliari affirmat.

Auicenna siquidem, libro De viribus cordis inscripto, Melissam cor, ait, exhilarare, vitalesque spiritus roborare. Serapio præter hæc & humenti frigidoque ventriculo prodesse, concoctionem promouere, cerebrique obstructiones aperire, anxietudinesque animi & sollicitudines fugare.

Dioscorides, Melissophylli folia cum vino pota, aut appositа prodesse refert contra ictus phalangiorum, scorpionum, & aduersus canis morsum: item ad ciendos menses muliebres in desessionibus conuenire: dentes dolentes decocto vtiliter collui, atque hoc ipsum dysentericis infundi: aduersus verò fungorum strangulationes folia addito nitro in potu auxiliari: orthopnoicis verò in delinctu: appositа hæc eadem cum sale strumas discutere, vlcera purgare, articulariosque dolores sedare.

De Moluccis, siue peregrinis Melissophyllis. CAP. VII.

MOLVCCÆ duæ sunt; Læuis vna; Spinosa altera.

1. Læuis Molucca caules facit complures cubitales, circa quos folia multa, ambitu profundis incisuris crenata, Melissophylli similia: supra quæ flores orbiculatim ex amplis, & latè patentibus, veluti acetabulis, exeunt, colore candidulo, Lamij floribus similes, attamen paulò minores.

2. Spinosa Molucca caules similiter multos & cubitales promit, eosque striatos & quadrangulares: folia vti prioris: flores similes, ex acetabulis quoque, sed angustioribus, oblongioribusque,

Molucca læuis.

Molucca ſpinoſa.

ribusque,& eminentes duras,& acriter pungentes ſpinas ambitu habentibus.

A Moluccis Orientis non ita dudum repertis inſulis vtraque nomen habet, in quibus primum repertæ creduntur: Matthiolus (niſi nos pictura fallat) Læuem Moluccam Conſtantinopolitanum Meliſſophyllon appellat.

De facultatibus harum nihil contingit adferre : ſunt tamen qui affirmant aduerſus venena vtiles.

De herba Iudaica. CAP. VIII.

IVDAICA appellata herba haud omnino rectè aſſurgit nec tota decumbit, ſed in latus aliquantulum cauliculi eius deflectunt, anguloſi, ac geniculati, quos circundant, præſertim ſuperiore parte,crebri verticilli aſperi, & aliquantulum pungentes; è quibus floſculi exeunt,veluti dilutè cærulei,aut rubentes, vel etiam candidi,rarò ſublutei ; circa quos & folia multa,bina contra ſe poſita, longiora,anguſtioraque quàm Marrubij, nonnihil criſpa, ambitu crenata,ſed quandoque perquam exiguum.radix è fibris abit. Tota è virore inalbicat herba,& ſuauiter odorata ad Meliſſæ odorem accedit.

In maritimis Inſubriæ,iuxta Apenninos montes: in Narbonenſi Gallia: haud procul Danubio in pratis prope Ratiſponam ; tum & aliis multis locis occurrit: Arida ac ſabuloſa amare ſunt qui tradant. Dioſcorides in petroſis prouenire refert.

Ab æſtatis medio vſque in Autumnum flores facit.

Recentior ætas herbam appellat Iudaicam, & Tetrahil, aut Tetrahit voce Gallica : Germanis Glidkraut: Belgis Glidcruijt. Sunt in hac opinione complures docti, quòd Dioſcoridis ſit Sideritis prima, quæ Heraclea, id eſt, Herculana cognominatur, cum cuius deſcriptione ſatis reſpondet : folia ſiquidem ei longiora ſunt quàm Marrubio , ad vnius generis Quercus accedere non minus, quàm Chamædryos repentis poſſunt : Aſperitate verò, tum & oblongiore forma Saluiæ ſimilia,præſertim ambitu minus ſerrata.

Deſcribitur autem Sideritis ex tribus prima à Dioſcoride his verbis: Σιδηρῖτις, οἱ δὲ ἡρακλεῶτιν, ὅσα ὄζει φύλλα ἔχουσα ὅμοια φρασίῳ, ἐπιμηκέστερα δὲ πρὸς τὰ τῆς ἐλελισφάκου ἢ δρυός. μικρὸν πρὸς μίσυοι, καὶ τραχέα. καυλὸς δὲ ἀνίσοι τετραγώνους· ἀσιδαμιαίους ἢ καὶ μείζονας,&c. Sideritis, aliqui Heracleam vocant, folia habet Marrubio ſimilia,longiora tamen, ad Saluiæ,aut Quercus accedentia,minora tamen, & aſpera. caules profert quadrangulares , ac maiores, guſtu non iniucundo , cum quadam adſtrictione ; in quibus per interualla verticilli orbiculares, veluti

Sideritis prima.

Herba Iudaica.

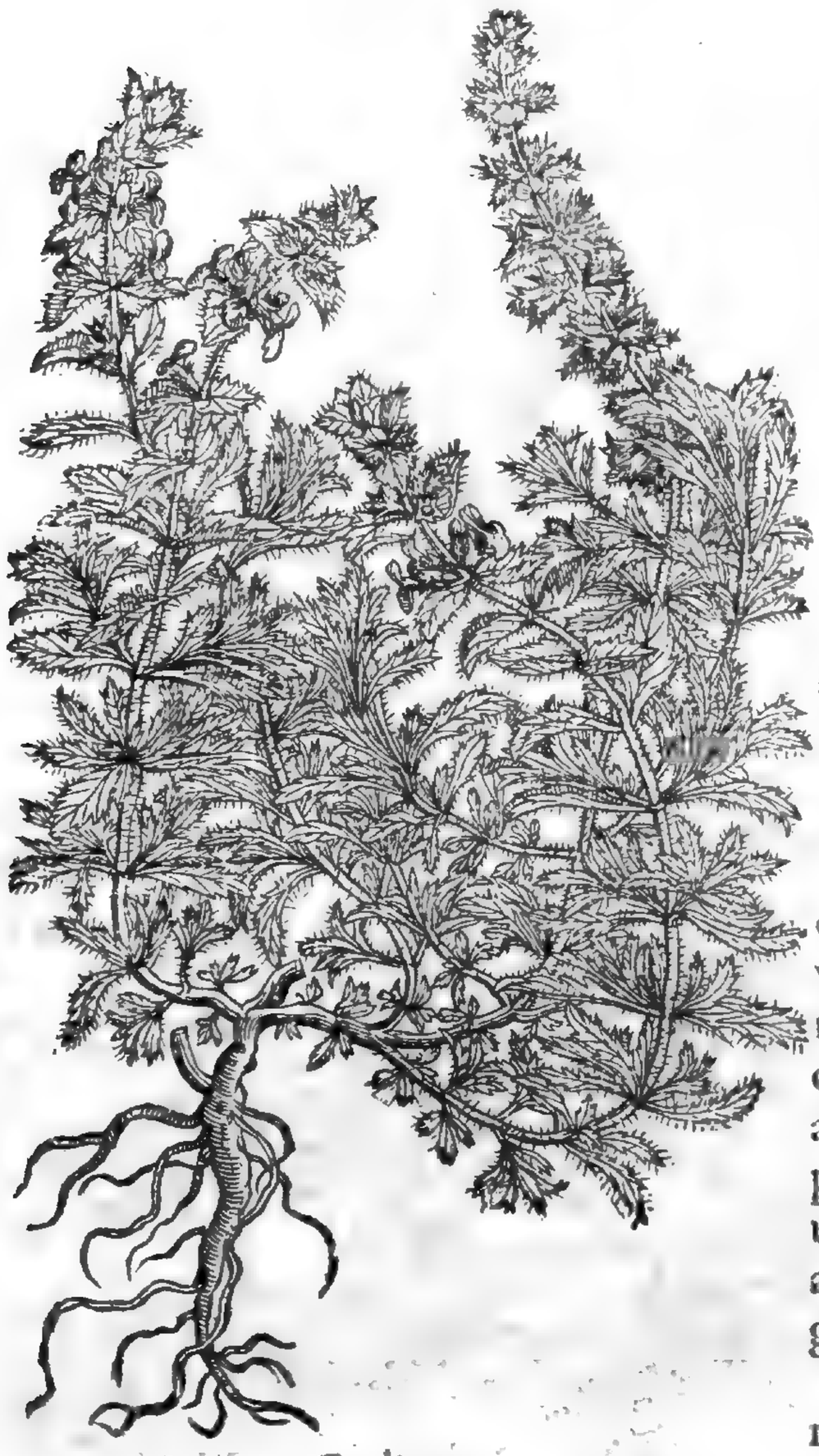

Cardiaca.

veluti Marrubij;& in his semen nigrum.

Appellatur autem Sideritis, quasi ferraria, à ferro quod Græcis σίδηρος, quia glutinandis recentibus ferro factis vulneribus conducat.

Cæterùm herba Iudaica valenter resiccãtem facultatem,ac nõnihil cum extersione adstringentem obtinet: ad cruenta & recẽtia ferro facta vulnera efficacissima est. Intestinorum ramices hac etiam citò posse curari ferũtur. fluorem album mulierum reprimit. Nec dissimilia his Dios.&Plinius de Sideritide hac prodidere: Appositа, inquit ille, folia, vulnera absque inflammationis periculo iungunt. Plinius,Sideritis, ait, tantam vim habet, vt, quamuis recenti gladiatoris vulneri illigata,sanguinem claudat.

De Cardiaca. CAP. IX.

CARDIACA quadrangulares promit caules, crassos, duros, duos tresve pedes altos, obscurè,ac ex nigro rubentes: folia nigricantia veluti Vrticæ,maiora latioraq; multò quã Marrubij, laciniosa, ac profundis incisuris dissecta. calyces duri ac pungentes orbiculatim caules amplectuntur,à quibus flores exeunt ex albido purpurei,veluti Lamij,sed minores. semen paruum ac nigricans. plurimæ pro radicibus fibræ ab vno veluti capite descendunt. Tota herba graui satis odore prædita,gustu amaricat.

Ruderibus,lapidosis,ac aliis incultis, & asperis gaudet:iuxta sepes,& veteres muros subinde inuenitur. In hortis nimis facilè coalescit.

A Iunio in multum vsque Autumnũ viget, floret,ac semen perficit. caules hyeme intercidunt. radix viuax est.

Nostra ætas Cardiacam nominat: Germani Hertzgespörr/hertzgespan: Belgæ hertegespã: Galli *Agripaulme*: Angli Motherwoyte: Bohemi Srdecnijk. Sunt qui Melissæ speciem faciãt. Videtur verò & ad Sideritidem Herculanã referri posse. Folia siquidem eius maiora quàm Marrubij,& ad eius Quercus accedunt, cuius folia laciniosiora, quàm multarum aliarum sunt; sed cum Saluiæ foliis nihil obtinent similitudinis: Habet verò & orbiculatas vertebras,semenque nigrum. Non rarò ad veterum descriptiones plures accedunt.

Cæterùm Cardiaca calida ac sicca ordine secundo est,cum expurgandi,adstringendi quoq; facultatẽ habet. Ad cordis affectus à nonnullis commendatur;&tantum valere existimatur,vt ab effectu nomen inuenisse putetur. Fertur & conuulsis ac quoque resolutis mederi: obstructiones viscerũ aperire: ventris tineas ac lũbricos interimere: & puluerem herbæ cum vino exhibitum non modò vrinam, aut menses euocare, sed & difficulter parientibus prodesse.

Ad cruenta eadem quoq; laudatur. Medetur & quibusdam boum morbis, à nonnullis rusticis ea de causa subinde expetitur.

De

De Mentha. CAP. X.

Mentha prima.

Mentha tertia.

Mentha altera.

Mentha quarta.

COMPLV-

Menthaſtrum.

COMPLVRES Menthæ paſſim obuiæ; quarum pleræque ſunt Hortenſes; aliæ pro Syluestribus habentur.

Prior inter hortenſes Mentha cauliculos edit quadrangulares obſcurè rubentes, aliquantulum piloſos, quos conueſtiunt folia rotunda, margine ſerrata, ſaturato colore virentia. Floſculi rubentes orbiculatim circum cauliculos naſcuntur veluti Pulegio. radix obliquè in terra ſerpit fibris haud deſtituta, ſubinde nouos hinc inde turiones promens. Tota herba ſuauiter odorata eſt, & magis procumbit quàm aſſurgat.

Altera nonnihil hirſutis cauliculis ſubrotundis, & nigricantibus foliis, radicibus proſerpentibus, tum & odore priorem refert: at flores haudquaquam caulem circundant, ſed in faſtigiis ramulorum eminent, in exiguas veluti ſpicas, aut citius paniculas digeſti.

Tertię folia oblonga ad Salicis formam accedunt, ſed candidiora, molliora, ac hirſutiora: flores in faſtigiis cauliculorum & in ſpicas digeſti, ſicuti ſecundæ. ſerpit & huius radix, haud aliter quàm primæ, cuius ſimilis.

Quarta longifolia quoque eſt, cauliculis, foliis, minoribus tamen, radicibusque tertiæ ſimilis, ſed flores huius non in ramulorum faſtigiis, ſed per orbiculos inſtar primæ cauliculos ambiunt, qui diluto colore purpuraſcunt.

Ex ſyluestribus eſt Méthis vna, quæ Menthaſtrum etiam appellatur, longis, quadrangularibus, piloſis, ac incanis caulibus hæc luxuriat: folia cuius candida, denſaque lanugine vtrimq; pubeſcunt: in ramulorum ſummo florum eminent paniculæ. radix longa, latè in omnem partem ſerpit, ſtirpem facilè multiplicans.

Huius verò & ſpecies quædam reperitur non modò foliis, ſed & reliquis partibus minor; cuius folia ſubinde partim virent, partim niuis ferè in modum albicant.

Seruntur Menthæ, & præſertim prima à pleriſque in hortis: reperiuntur tamen nonnullæ harum in ſyluis, & alibi locis humentibus, prope aquas decurrentes, vel etiam ſtagnantes.

Florent ac vigent Menthæ æſtate, hyeme ſolæ radices reſtant: ſemel ſatæ diutinè durant, ac pertinaciter hærent.

Mentha à Græcis ἡδύοσμος appellatur, & μινθὴ: Nomen ſuauitas odoris (inquit Plinius lib. XIX. cap. VIII.) apud Græcos mutauit, cùm alioqui Mintha vocaretur: vnde veteres noſtri nomen declinauerunt: ἡδὺς, ſiquidem, ſuauis; & ὀσμὸς, odor. Officinæ, Itali ac Galli Latinam Menthæ appellationem retinẽt: Hiſpanis *yerua buena, & Ortelana*: Germanis Muntz: Belgis Munte: Anglis Mynte: Bohemis Mata.

1. Prima à Germanis Diement vocatur: à Belgis Byspn Heylighe; Latinè qui interpretari voluerit, dixerit Sacram nigricantem.

2. Alteram Germani frauß diement; frauß muntz/ & frauß balſam/ id eſt, Mentham cruciatam: Galli *Beaume creſpu* appellant: Bohemi Balßam.

3. Tertia à nonnullis Mentha Sarracenica, Mentha Romana, Saluia Romana, aut herba Sanctæ Mariæ dicitur: Germanis Balſam Muntz/ Onſer frauwen muntz/ Spitzer muntz/ Spitzer balſam; Anguſtifolia cognominari poteſt.

4. Quartam Germani Hertzfraut, quaſi Cardiacam aut Cardiacam Mentham appellant.

5. Quinta à Dioſcoride ἡδύοσμος ἄγριος, id eſt, Mentha ſyluestris: Latinè Menthaſtrum, Plinio auctore, appellatur: Officinæ Albam Mentham vocitant: Apud Germanos Wilde Muntz: Italis *Mẽtha ſaluatica*: Hiſpanis *Mẽtaſtro*: Anglis Horſe Mynte: Bohemis Plana Mata.

Mentha autem ex tertio ordine eſt excalfacientium, ac reſiccantium. Habet, inquit Galenus, aliquid amari atque acerbi, & infirmior eſt quàm Calamintha. Menthæ odor, Plinius ait, mentem excitat, & ſapor auiditatem in cibis.

Vtilis autem in primis ventriculo Mentha eſt; ſingultus, vomitiones, choleras cùm acidi

mali

mali punici ſucco ſiſtit; reprimit & ſanguinis reiectiones ex oxycrato, vt Galenus, data: Plinius verò, in ſorbitione. Purgationes feminarum inhibet, & aduerſus album fluorem earundem vtiliſſima, quę ſcilicet primo loco deſcripta eſt: compertum enim eſt multis huiuſcemodi fluorem huius vnius Menthæ frequenti vſu ſuppreſſum. Eadem fronti aut temporibus, vt Plinius, admota capitis mulcet dolores: Epiphoris imponitur, & omnibus capitis eruptionibus, & ſedis vitiis: Vlcera in capite infantium mirè ſanare fertur: auribus cum mulſo inſtillatur. Sumitur contra ſcolopendras, ſcorpiones marinos, & ſerpentes: cum ſale canum morſibus applicatur. Lac coire, & in caſeum denſari (aceſcere, addit Plinius) non patitur; quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu bibentes ſtrangulentur. Eadem vi & generationi reſiſtere creditur, cohibendo genituram denſari. Reſiſtere conceptioni mulierum genitali ante congreſſum admotam, etiam Dioſcoridis eſt.

De Siſymbrio. CAP. XI.

Siſymbrium.

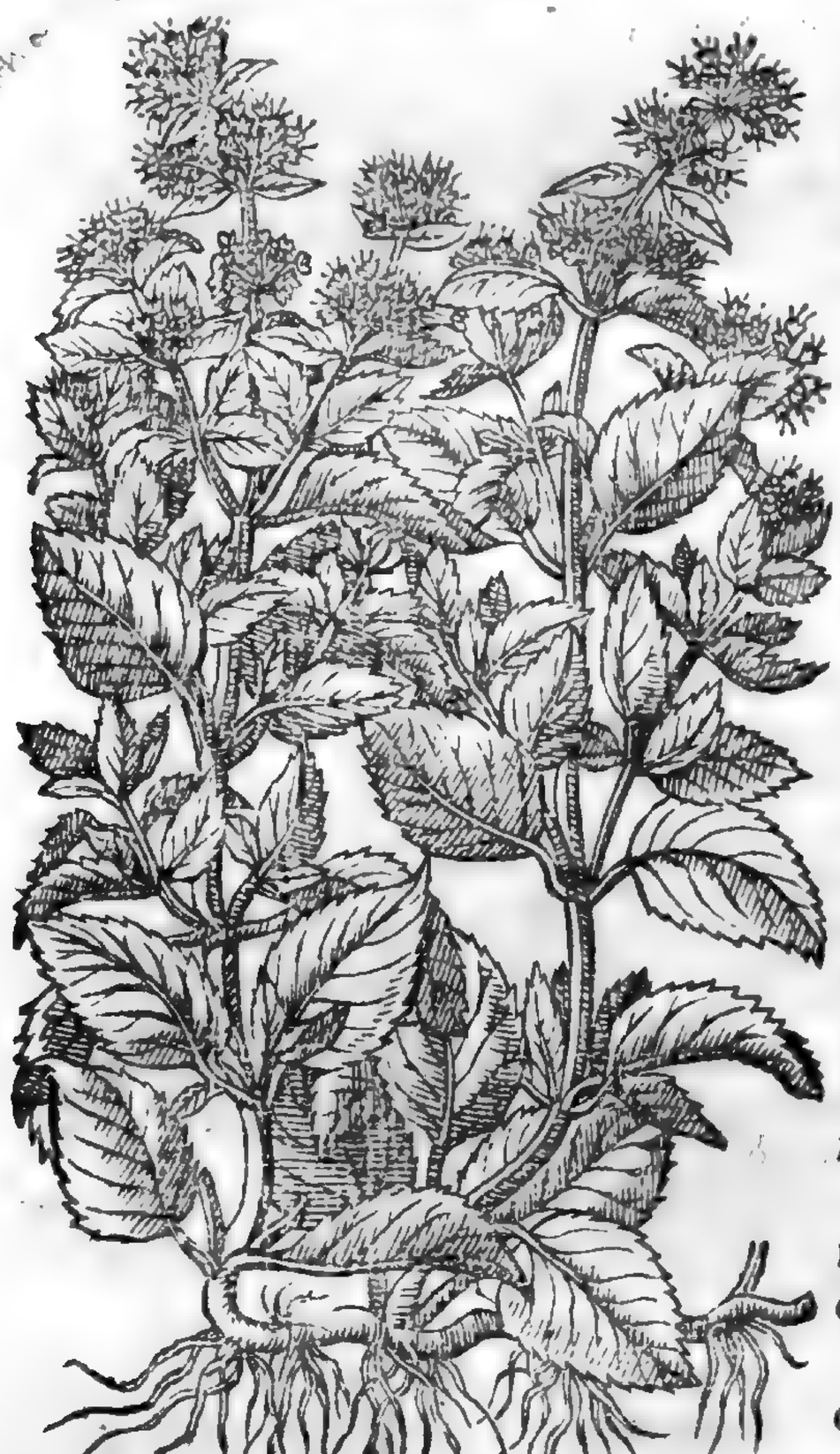

SYLVESTRIS Menthæ ſpecies Siſymbrium eſt; primæ inter hortenſes Menthas ſimile apparet: folia eius ſunt rotũda: caules anguloſi, vtraque obſcurè rubentia: radices latè proſerpunt; ſed ſingula maiora; grauius etiam odorata eſt ipſa herba. flores in ſummo ramulorum, veluti in capitulum ex parte globoſum collecti, purpuraſcunt. 1.

Inhumentibus ac riguis, veluti in pratis, ſecus foſſas aquas habentes, ac flumina naſcitur.

Cum aliis Menthis floret, ac vere reuireſcit.

Σισύμβριον Græcis dicitur: Latinis Siſymbrium: Germanis Roßmuntz/ Waſſermuntz: Gallis *Menthe ſauuaige.*

Eſt verò & aliud Siſymbrium à Theophraſto memoriæ proditum, ex coronariorum ſurculoſorum tenuifoliorũ numero, cui odor acrior quàm Serpylli, quod, niſi cultu retineatur, in Mentham tranſit. Huiuſmodi autẽ Siſymbrium à Dioſcoridis, & nobis deſcripto Siſymbrio, haud parùm differt: Neque enim cultu retineri debet iſtud, ne in Mentham degeneret; ſed cùm tota natura ſylueſtre ſit, etiam multa cura, vt hortenſis fiat Mẽtha, non datur aſſequi. 2. *Siſymbrium Theophraſti.*

Siſymbrium quoque eſt, Cardamine cognomento, quod inter Paluſtres & aquatiles Pempt. quarta deſcriptum. 3.

Cæterùm Siſymbrium Menthæ ſylueſtris ſpecies, calidum ac ſiccum facultate eſt non minus quàm Mentha: odore verò etiam vehementius.

Cõmendatur ad eadem, ad quæ Mentha, tum & ad apum & ad veſparum ictus. Vſus autẽ eius in medicina nullus eſt, non deficiente Mentha, quæ ſuauior ac naturæ humanæ gratior apparet.

De Calamintha montana. CAP. XII.

CALAMINTHÆ Dioſcoride auctore tres ſunt: Vna montana: Altera Pulegio ſimilis: Tertia Menthaſtro cognata.

Montana humilis eſt herba, rarò pedis altitudinem excedens, in multas alas diffuſa, ſurculi quadrangulares ſunt, & veluti genicula habentes; è quorum ſingulis bina folia ſubrotunda, Ocimi ac Meliſſophylli minora, tenuiſſima lanugine vnà cum coliculis hirſuta, ac modicè incaneſcentia, & ſuauiter odorata. flores ſummas exornant virgulas nonnihil purpuraſcẽtes. ſemen ſuccedit nigricans. radix valdè fibroſa & reſtibilis.

Montes amat, atque in ipſis vmbroſos & ſaxoſos cliuos: Italiæ, Galliæ, & Hiſpaniæ compluribus locis, cùm & alibi reperitur: transfertur quoque ad hortos, in quibus feliciter adoleſcit, ac ſeipſam facillimè ſerit.

Viget æſtate, ac ferè toto anni tempore: à Iunio in Autumnum flores, ſemenque perficit.

Καλαμίνθη à Græcis dicitur, quaſi elegans aut vtilis Mentha. Latini nomen ſeruant. Apu-

Apuleius notatur.

Calamintha montana.

Pulegium sylueſtre, ſiue Calamintha altera.

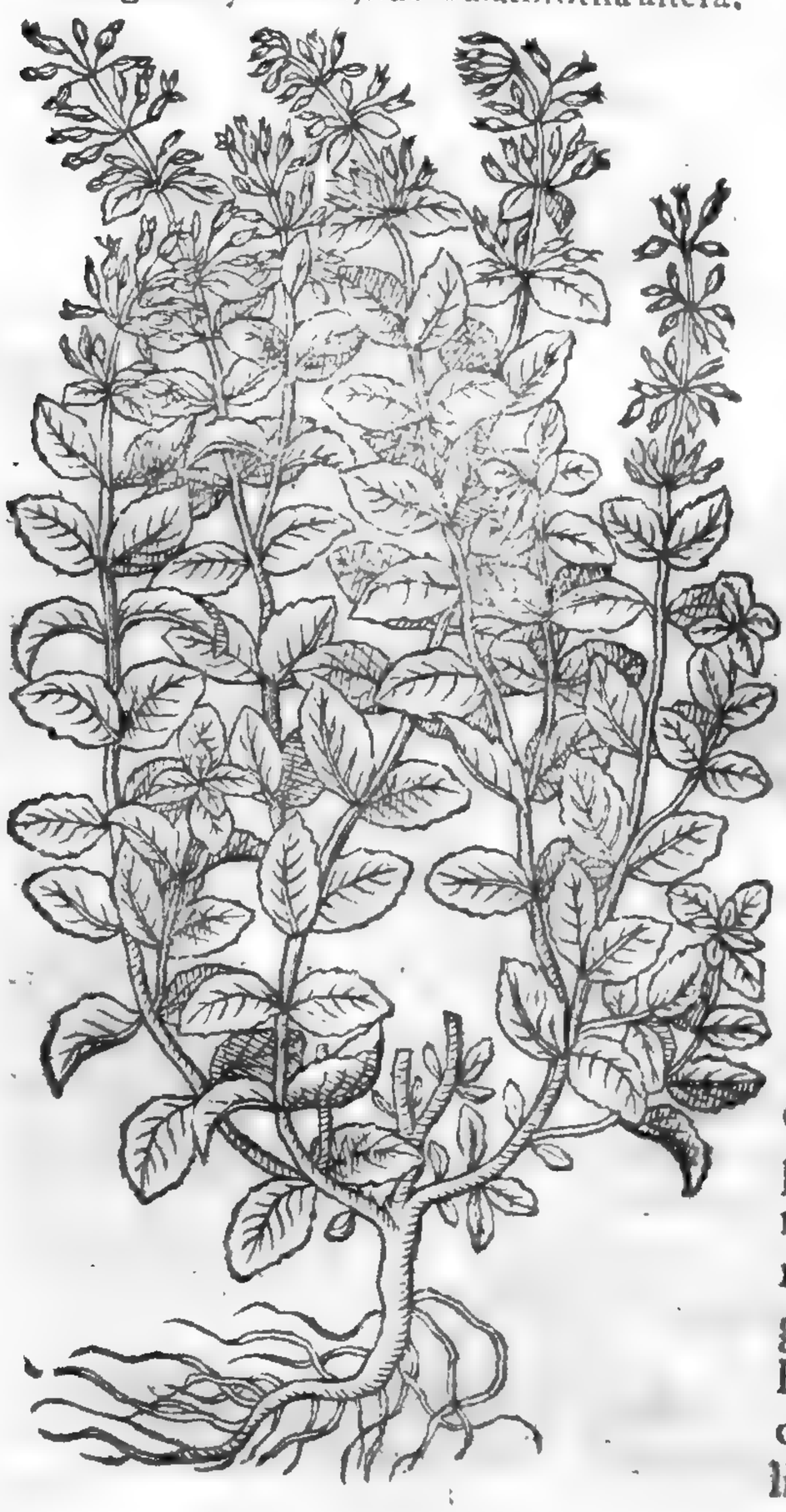

Diacalaminthes.

leius etiam Mẽtaſtrum perperam vocat, & nomina ſingulorum inter ſé cõfundit. Montanam Calamintham Officinæ Calamentum, & ſubinde Calamentũ montanum appellãt: Galli *Calament.*

Eſt autem Calamintha hæc in mõtibus proueniens guſtu feruens, & acris, calida, ac tenui eſſentia, ſiccaq; ordine quodammodo, vt Galenus ait, tertio: Tenues humores digerit; craſſos verò extenuat, ac incîdit. Proinde intra corpus aſſumpta; cùm ipſa per ſe, tũ cum melicrato perſpicuò excalfacit, ſudorem cit, omneq; corpus & digerit & exſiccat: febrium rigores per circuitum repetẽtes tollit. quod & præſtat oleũ in quo incocta, toto corpore cũ hoc inũcto, adhibita frictione haud ſegni.

Decoctum eius potum vrinas cit, menſes pellit, & conceptũ eiicit; quod & admota poteſt. Ruptis, cõuulſis, orthopnoæ (Galenus aſthmaticis) torminibus, ac choleræ, Dioſcoride auctore, auxiliatur.

Ictericis prodeſt; vtpote Iocinoris, ac fellis obſtructiones aperiens & expurgans.

Præſumpta in vino venenis reſiſtit: pota aut impoſita demorſis à ſerpente opitulatur: accenſa aut ſubſtrata ſerpentes fugat.

Suggillata tollit, & atris cicatricibus candorem reſtituit: ſed ad talia recentem magis quàm reſiccatam (inquit Galenus) adhibere præſtat.

Lumbricos & aſcaridas cum ſale & melle pota enecat: eadem ratione & auriũ vermes ſuccus infuſus. Plinius ſuccum naribus ſupinis inſtillatum ſanguinis profluuium ſiſtere ait: & radicem (quæ Dioſcoridi inutilis) cũ Myrti ſemine in paſſo tepido gargarizatam anginis mederi. Iſchiadicis imponitur; humorem ſiquidem ex alto cuocat, & articulum totum excalfacit. Paulus Ægineta etiã ad coxarũ dolores ab inferioribus iniici refert: Bonũ etiam elephãticorum eſitata remediũ eſt, ſi (quod Dioſ. ait) poſtea ſerum lactis bibant. Apuleius, folia, inquit, frequenter commanducata, elephantiacos ſanare certum eſt.

Componitur autem ex hac Antidotus ab ipſa nomen habens, à Galeno lib. 4. De ſanitate tuẽda deſcripta, quæ non modò maximè digerit, ſed & virginibus, quibus muliebria non ſuccedunt, vtiliter exhibetur, vacuationibus præmiſſis; temporis ſiquidem ſucceſſu citra omnem violentiam aut vllam moleſtiam menſes promouet.

De Pulegio ſylueſtri, ſiue altera Calamintha.

CAP. XLIII.

SYLVESTRI Pulegio oblongi, ac ſæpenumero cubitales ſurculoſi, anguloſi, geniculis diſtincti, haudquaquam aſſurgentes; ſed plurima parte procumbentes exeunt: folia circa hos ad ſingulos nodulos bina, ſibi mutuo oppoſita, rotundiuſcula, maiora, cãdidioraq; quàm Pulegij, ac molli lanugine incaneſcentia. flores Lamij ſimiles; ſupra folia, coronæ inſtar, vti Pulegio, prodeunt, candiduli quidem, ſed qui intercurſantibus plurimis notulis purpurei apparent. radix fibroſa eſt.

Nuſquam

Nuſquam frequentius quàm in agris,præſertim quando vel demeſſa ſeges eſt, vel cùm requieſcunt:reperiri tamen & alibi contingit locis apricis,ac Soli expoſitis,quibus gaudet.

Æſtiuis menſibus viget ac floret hæc Calaminthæ ſpecies; ſub Autumnum colligi poteſt.

Calaminthes ſpeciem eſſe haud dubium:Dioſcorides Pulegium ait ſylueſtre, ac γλήχωνα ἀγρίαν dici: Latinis verò Nepetam: (Officinæ aliam Nepetam appellant) Apuleius cap.94. Minthen agrian, Italis Nepetam dici tradit:Germanis Wildt poley: Belgis Wilde munte/ wilde paleije: Gallis *Poulliot ſauuage*: Italis *Nipotella* : Hiſpanis *Neuada* : Bohemis Marulka Polnij.

Facultate autem & calida quoque,ac ſicca,& hæc Calaminthes ſpecies eſt.

Eadem quæ ſuperior præſtat.Eſt tamen hæc minus potens quàm Montana.Galenus veluti efficaciorem reliquis,Montanam etiam prætulit.

De Cattaria herba,ſiue Calaminthe tertia.

CAP. XIIII.

Cattaria herba.

Cattaria folio longiore.

CATTARIA herba in altum aſſurgit: caules promit cubito altiores, anguloſos, ſtriatos, ramoſos: folia lata,marginibus crenata,Meliſſophylli æmula, aut Marrubij ſimilia, ſed longiora. Floſculi è dilutè luteo inalbeſcũt,partim ſuperiores virgulas ambiunt,partim ipſo faſtigio in ſpicam aut paniculam digeruntur. radix multifida conſibratur & perennat. Tota herba vnà cum foliis ac ſurculis mollis, ac incana lanugĩne pubeſcit, minus quàm Menthaſtrum,odore autem acris & caput feriens: ſapor feruidus cum amaritudine nonnulla. 1.

Naſcitur circa margines hortorum ac agrorum, ſecus aggeres, ſcrobes ac vias : humidum ac vliginoſum ſolum amat: transfertur ad hortos.

Huius & alia reperitur ſpecies folio longiore anguſtioreque,colore verò minus albicante; ſurculi quoque huius quadranguli;flores verò copioſiores,ac colore è rubro diluto purpureo ad cæruleum inclinantes, exiguis notulis purpureis reſperſi; odor huius vehementior, at ſapor acrior. 2.

In Hiſpaniis hæc reperiri ac ſponte naſci fertur.

Virent Cattariæ mox ab ipſo Vere: Iulio ac Auguſto flores proferunt.

Recentior ætas herbam appellat Cattariam, & herbam Catti,ex eo quòd feles(cattos nominant) hac vnicè delectentur;odoris enim voluptate captæ,huic ſæpius ſeſe affricant, ac in

ipſa volutantur, iam & magna auiditate ramulos & folia depaſcuntur: Officinæ Nepetam appellant, ſed Nepeta propriè (vt ſcripſimus) Pulegium eſt ſylueſtre. Cato in libro De re ruſtica Feliculæ herbæ meminit; ſit ne Cattaria hæc, vel ab ea differens, perquirendum. Germanis hæc Katzen muntz: Belgis Catte cruijt: Flandris Nepte: Italis *Gattaria*, ſiue *Herba gatta*. Hiſpanis *yerua Gatera*. Gallis *herbe de chat*: Anglis Cattis mynte: Bohemis kocurnijck.

Temperamentum hæc calidum quoque ac ſiccum obtinet, & quæ aliæ Calaminthes eadem poteſt.

Commendatur ad capitis diuturniores, ventriculi, & vteri dolores, ac morbos ex pituitoſis crudisque humoribus, & ex flatibus natos. Ruptis quoque, ex alto delapſis, ac præcipitatis, cæſis ſuccus cum vino aut hydromelite datus ſubinde confert. Additur & ad balnea, & inſeſſus muliebres, in quibus ad menſes euocandos facit, & ad fœcunditatem conducit.

De Millefolio, ſiue Achillea. CAP. XV.

Millefolium ſiue Achillea.

Millefolium purpurei floris.

MILLEFOLIO ſcapi ſubinde complures ſupra cubiti altitudinem aſſurgunt, teretes, duriuſculi: circa quos folia quidem oblonga, à lateribus varie diſſecta, ac veluti è pluribus commiſſa, quorum ſingula ad tenuia Coriandri folia accedere poſſe apparent: eminent in ſummo vmbellæ orbiculatæ, latæ, quarum floſculi candidi aut purpurei. radices fibras demittunt multas. odore herba eſt non moleſto, ſed medicato.

Naſcitur iuxta aruorum, pratorum, ac hortorum margines Achillea, atque non rarò in ipſis agris fœcundo ac reſtibili ſolo: & frequentius quidem quæ albidi eſt floris.

Flores ac vmbellas profert à Maio in multam æſtatem; ſemina interea perficiuntur.

A Recentioribus Millefolium appellatur. Dioſcoridis eſt ἀχίλλειος & ἀχίλλειος σιδηρῖτις: Latinis Achillea & Achillea Sideritis; quod conferenti hanc cum Dioſcoridis deſcriptione, vel luce clarius eſt. Inuenit hanc (inquit Plinius lib. 25. cap. 5.) Achilles diſcipulus Chironis, quæ ob id Achilleios vocatur, alij Sideritim, apud nos Millefolium vocant. Sunt tamen & aliæ Sideritides, aliud item Panaces Heracleion, de quibus alibi. Apuleius varias huius appellationes adfert, quarum quædam inter nomenclaturas nothas apud Dioſcoridem quoque extant: vt, μυρυόφυλλον, (aut μυελόμορφον) χιλιόφυλλον, σεφπωτικὴ, χρυσιτὴ: Latinis Militaris, Supercilium Veneris, Acrum (aut Acorum) ſyluaticum: Gallis *Bellocandium*, *Vigentiana*: hac

Millefolium minus siue Stratiotes Chiliophyllos.

Osyris.

Chamæpitys Germanica

L. ed. 321

ætate Germani Garben appellant, scharffgras/ scharffkrip/ & Tausent bladt: Belgæ Geruwe: Itali *Millefoglio*: Hispani *Milhoyas yerua*: Galli *Millefueille*: Angli parrowe/nose blede: Bohemi rzebrisek.

Achillea autē, Galeno auctore, facultate Sideritidibus haud est dissimilis, abstergens videlicet, & mediocriter frigida, cæterùm adstrictione exuperat. Trita coma cruenta vulnera glutinat, & ab inflammatione tuetur: sanguinem vndequaque profluentem supprimit. Vteri profluuia in vellere opposita sistit, tum & infessibus muliebribus addita. aluum fluentem cohibet: & ad dysenterias vtilis in potu assumpta.

Commanducata folia, plerique aiunt, & præsertim recentia, dentium dolores mulcere.

De Millefolio minore, siue Stratiote Chiliophyllo. CAP. XVI.

MINVS Millefolium exigua stirps est, vix dodrantem alta, cuius scapos conuestiunt oblonga quidem, sed exigua foliola, à lateribus tenuissime dissecta instar pēnarum ex alis paruarū auicularū: vmbellę in tastigiis rotundę flosculos colore (vt quidem apud Belgas videre contigit) luteos proferunt. tenues fibræ radices sunt.

Rarius huiusmodi Millefoliū reperitur: gignitur autē pingui ac læto solo, & subinde in pratis.

Augusto mense flores eius præcipuè cōspicui.

Stratioten esse Millefolium, qui Græcè στρατιώτης χιλιόφυλλος, ipsa apud Dioscoridem descriptio satis ostendit: respondet & altitudo stirpis; conuenit foliorum forma, in floris colore ambiguitas quædam occurrit, quem Dios. album describit: ἀνθη, ait, μικρὰ λευκὰ, vt vulgaria habent exemplaria. Andreas autem Lacuna ex veteri codice addit, ὠχρὰ, id est, lutei coloris. Recētior ætas Millefolium minus, ac Millefoliū luteum appellat: Officinis ac vulgo incognitum.

Est verò & alius Stratiotes cognomento ποτάμιος, de quo inter aquatiles stirpes Pemptade quarta.

Facultate autem Stratiotes Millefolium præter mediocrem frigiditatem, nonnihil quoque adstrictionis habet.

Ad omnia sanguinis profluuia sistenda valde vtilis est; & ad recētia veteraque vlcera solidanda: vulnera quoque glutinat. Sunt verò & qui ad fistulas, ait Galenus, vtantur.

De Osyride. CAP. XVII.

PROCERA & multū ac valde ramosa herba Osyris est: altitudo eius bicubitalis, vel altior: color dilutè virescēs; scapi siue potius virgæ tenues sunt & rotundę: foliola oblonga, angusta, tenuia veluti Lini: flores exigui, racematim secus folia hærent, herbacei coloris: inde tenui lanugine conditum semen, paruum, ac nigricans. fibrosa radix.

Plerisque Græciæ locis spontè gignitur: apud Italos, tum & alibi in hortis ac viridariis seritur.

Æstate viret ac viget: sub Autumnum semen maturatur.

Apud Italos *Beluedere*: in Græcia modò ἀυξύεις dicitur, voce corrupta teste Anguillara: olim ὀσύεις: Latinis quoque Osyris. Κορήματα, id est, scopæ ex hac olim fieri solitæ, & nunc plerisque locis fiunt. Osyridi autem, Galenus inquit, amara inest qualitas, & obstructiones expediens facultas; quare & in iocinore consistentes obstructiones adimit. Decoctum eius epotum arquatos adiuuare, Dioscorides scribit.

De Parietaria. CAP. XVIII.

Parietaria.

FRVTICOSA ac cubitalis herba Parietaria est: cauliculi eius teretes, leuiter è virore rubent: folia Mercurialis, aut potius Ocymi maiora, acuminata, hirsuta: flosculi minutissimi: semẽ in capitulis lappaceis cauliculos ambiẽs asperum, prætereuntium vestitui adhæresçit: radix subrubens fibris nonnullis capillatur.

Nascitur iuxta muros, parietes, sepes, in ruderibus, ac subinde in vinetis, ac in ipsis muris.

Maio mense exit: Iulio ac Augusto semẽ profert: radix hyeme sola restat.

Parietaria, aut corrupta voce Paritaria vulgò appellatur, quòd in parietinis exeat; atque eadem ex caussa Muralis à nonnullis: Muraliũ verò Plinio ac Cesso dicitur: Græcis est ἑλξίνη, & περδίκιον; est verò & alia Helxine cognomento Cissampelos. Perdicij nomen à perdicibus accepit, qui hac subinde vescuntur. Dioscorides, Plinius, & Apuleius παρθένιον quoq. appellant; differens tamen ab aliis, de quibus lib. 2. huius Pemptadis. Reperitur verò & Vrceolaris, Vrceolaria, ac Vitraria dicta, quòd detergendis vrceolis vitreis polleat: Extãt verò & eius alia nomina, cùm apud Dioscoridẽ, ac Plinium, tum apud Apuleium, vt, σιδηρῖτις ἡ ἡράκλεια. i. herculana, ὑγιεινὴ ἀγρία, κλιβάδιον, πολυάνυμος; ἐλεῖτις aut Alitis, ἀμελξίνη, δύτίνη, ἀμοργίνη, σουκόταχος, ψυχόβακος, μελάμπελον, κιττάμπελον, ἀναπεταμένον: Germanis Tag vnd nacht/ Sant Peters kraut/ Maurkraut: Belgis Parietarie/ Glaskruijt: Gallis *Parietaire*: Hispanis *Yerua del muro*: Italis *Parietaria*: Anglis Pellitory of the wal.

Cæterùm vis, vt Gal. ait, Parietariæ inest abstergendi, & leuiter constringendi cum humiditate subfrigida. Dioscorides impositam sanare ait erysipelata, condylomata, adusta, incipientia Phygethla, omnes inflammationes ac œdemata: Succum verò ipsius cum cerussa permixtum erysipelatis & herpetibus vtiliter illini: cum cerato verò Cyprino aut hirci seuo podagris. Idem affirmat Plinius lib. 22. cap. 17. Imponitur, ait, podagris cum caprino seuo cerato Cyprio; vbi pro cera Cypria, reponendum cerato Cyprino.

Locus Plinij restitutus.

Addit Dioscorides diuturnas tusses huius succo adiuuari; contra inflammatas tonsillas gargarizari, & illitum quoque prodesse: aurium item dolores cum rosaceo infusum lenire.

Recentiores trium vnciarum pondere succum epotum remorantem vrinam citò prouocare aiunt: herbæ folia instar cataplasmatis cum oleo ex amygdalis dulcibus permixta pubi, & dolentibus locis impositа, calculosis & vrinæ difficultate laborantibus, præsidio sunt. Sunt qui folia cum vino, & quidem Cretico permiscеant; sed cum oleo amyg. dul. citius dolores sedant. Eadem nonnihil contusa & confricata recenti vulneri imposita, & sanguinem suppriment, & vulnus ipsum glutinant, si triduo non permutata sinantur.

De Pastoria bursa. CAP. XIX.

PASTORIÆ bursæ folia initio exeunt oblonga, marginibus profundius incisa, Erucæ similia, humi sparsa: ab his coliculi tenues subinde plures assurgunt in alas quandoque diuisi; foliis similibus sed minoribus adnatis, circa quorum fastigia ordine digesti exigui flosculi candidi; post hos siliquæ paruæ, planæ, angulosæ, iuxta pediculum contractiores, bursæ cuiusdam

Pastoria bursa.

Pastoria bursa minor.

iusdam exiguæ speciem referentes; in quibus semina. radix oblonga, cãdida, non caret fibris.

Secus vias, locis desertis, & incultis, ac in ruderibus vt plurimum sponte prouenit: & quandoque maior: subinde verò minor & omnino exigua.

Floret, viget, ac semen perficit tota æstate.

Vulgò Pastoria bursa, vel Pera pastoris: Germanis **Seckel**/vel **Teschelkraut**: Belgis **Boysehens cruyt**: Gallis *Bourse de pasteur, ou berger*.

Refrigerans autem temperamento ac resiccans est, & facultate valde adstrictoriâ.

Sanguinem vndequaque ruentem supprimit, siue succo aut decocto eius poto, siue in cataplasmate, balneo, aut alio quocunque modo adhibita. Medetur & dysenteriæ in enemate. Cruenta vulnera ad sanitatem perducit: incipientibus inflammationibus, ac omnibus quæ reprimi ac refrigerari desiderant, vtiliter adhibetur.

De Perfoliata. CAP. XX.

CAVLICVLVS Perfoliatæ gracilis, teres, & glaber, pede altior, in ramulos distribuitur: quos folia sic ambiunt, vt medios amplectãtur ac circumdent, lata, læuia, glabra, venosa, dilutè virentia: vmbellæ in fastigiis, è quibus vnà cum foliolis exiguis, flosculi tenues, sublutei; succedente semine subnigricante, maiore quàm Pulegij. radix vnica, candida, paucis fibris capillata.

Nonnullis locis in aruis, inter segetes sponte exit; nascitur & in pratis ac iuxta agrorum margines in Italia, Germania & Bohemia non infrequens, alibi in hortis seritur.

Iulio & Augusto præcipuè floret: stirps est annua, quæ semine perfecto intercidit.

Perfoliatam aut Perfoliatum ex eo recentiores appellant, quòd coliculi per ipsa transeant folia, ipsaque penetrent: Germanis **Durchwachß & Buchwurtz: Duerwas** Belgis: Gallis *Perfoliate*: Anglis **Thorow ware.**

Ad hanc veluti congenerem à nonnullis referri contingit, quæ Vaccaria dicitur: assurgit hæc supra dodrantem teretibus, geniculatis, glabris ac rotundis virgulis, in alas diuisis; è quorum articulis bina folia oblonga, læuia, acuminata, sibi opposita, basi ita coniuncta, vt vnita appareant: eminent in singulis virgulis capitula membranis contecta, haud dissimilia Lych- *Vaccaria.*

Perfoliata.

Vaccaria.

nidis ſylueſtris, ſed minora; in quibus ſemen perficitur nigrum, ferè vti Melanthij, floſculo antecedente tenui ac rubente. radix in fibras aliquot diuiſa. Tota herba adeò dilutè viret, vt ſubalbida videatur.

Et hæc pleriſque locis in aruis reperitur, præſertim læto ac reſtibili ſolo.

A Solſtitio æſtiuo in Autumnum vſque flores, ac interea ſemen perficit.

Vaccariam appellant: Perfoliatam rubram nominare Geſnerus maluit: Tamecnemũ Valerius Cordus: Hallucinantur qui Glaſtum ſiue Iſatidem eſſe, aut eius aliquam ſpeciem iudicant, ad tincturam ſiquidem inutilis, multò minus cæruleo inficit; quod Iſatis præſtat.

Sed ad Perfoliatam redeundum: Modicè calida, paulò verò amplius ſicca hæc eſt; vtpote nonnihil amaricans & adſtringens. Inter eas numeratur, quibus ſolidandi & ferruminandi vis eſt. Datur decoctum aut herbæ puluis ruptis, & ex alto delapſis: ad ramices inteſtinorum, præſertim puerorum commendatur; horum etiam prominentem vmbilicum, recens cum farina & vino tuſa, ac cataplaſmatis modo impoſita, reprimit. Strumas etiam hoc modo adhibita reſoluit.

De Pimpinella ſanguiſorba. CAP. XXI.

DIFFERT non parùm hæc ab ea Pimpinella, quæ & Saxifraga, de qua inter vmbelliferas: Sunt autem huius, duo genera; Vna minor, vt plurimum hortenſis; altera maior tota natura ſylueſtris.

1. Folia hortenſi oblonga, ex pluribus ad vnum pediculum congeſta, quorum ſingularia ſubrotunda, ambitu crenata, nonnihil hirſuta: inter hæc caulis non omnino foliorum viduus, aliquantulum ſtriatus; in cuius faſtigiis capitula rotunda, quæ exiguos floſculos purpureos, deinde angulosa proferunt ſemina ſimul confarcta. radix ſubeſt longa. Odore hæc Pimpinella Peponem aut Cucumerem aliquo refert modo.

2. Sylueſtris omnibus partibus maior, folia ampliora maioraque quàm ſuperioris: caulis longior, ſubinde bicubitalis; capitula maiora, obſcurè purpureſcentia: ſemen quoque angulo-ſum, & maius. radix longior. Hæc autem Pimpinella odoris gratia deſtituitur.

1. Exit prior Pimpinella quibuſdam locis aſperis, petroſis & montoſis, veluti pleriſque Bohemiæ,

Pimpinella sanguisorba.

Pimpinella sylvestris sanguisorba maior.

Bohemiæ, Germaniæ ac Belgij locis: In hortis quoque frequens seritur.

Sylvestris prata ac paluſtria magis amat; & non modò in Belgio, sed & in Germania, Bohemia, Pannonia vtraque, & in aliis locis frequens. 2.

Pimpinellam hanc recentiores appellãt, & ad differentiam alterius Sanguisorbam, quamuis & seorsim Sanguisorba & Sanguinaria nuncupata reperiatur. Gesnerus Peponellam dici maluit, à Peponum, quem refert, vt diximus, odore: Alij Pampinulam, aut Bipennulam, plerique Solbastrellam nominant: Germani **Kolbleskraut/ Her Gots bartlin/ Blutkraut/ Megelkraut**: Belgis **Pimpinelle**: Gallis *Sanguisorbe*: Anglis **Burnet.**

Cum altera Sideritide Dioscoridis conuenit; folium (& præsertim minoris) quod scripsimus ex multis ambitu serratis conflatum, simile est Trichomanis, quod ex Filicum est genere, & πτερον quoque appellatur: Semen angulosum rotundius est & durius quàm Betæ: respondent & reliqua, ac simul facultates, vt ex ipsa Sideritidis alterius descriptione satis manifestum. Ait etenim Dios. hanc habere ramulos bicubitales, tenues; folia Filicis vtrimque per margines diuisa; in summo virgularum tenues & longas apophyses, in quorum fastigiis globosa capitula, in his semen veluti Betæ, sed rotundius ac durius. *Sideritis altera.*

Potest verò & eadem hæc esse, quæ à Plinio lib. XXIIII. cap. XVII. Sissitiepteris in Perside nominari traditur, quoniam hilarentur ea. Eandem & Protomediã appellat, ac Casignetem, tum & Dionysionymphadem, quoniam vino mirè conuenit; cui quoque hæc Pimpinella, vt diximus, suauem gratiã confert: Nec repugnat quod de Sideritidibus alio loco Plinius: Non rarò siquidem euenit, vt de eadem stirpe sub differentibus nominibus diuersis locis agatur; quod tunc citius accidit, quando ipsis scriptoribus stirpes non satis notæ sunt: veluti Sideritidem Plinio non satis cognitam fuisse, vel ex eo apparet, quòd non nisi aliorum de hac sententias adferat. *Sissitieptéris.*

Cæterùm Sanguisorba Pimpinella aut Peponella præter eximiam resiccandi ac adstringendi facultatem, refrigerat quoque mediocriter: Habet verò & minor superficietenus quandam leuiter odoratam & temperatam qualitatem, quam in vinum iniecta deponit: hæc nec aridæ herbæ adest, nec succo aut decocto communicatur.

Ad vulnera autem Sanguisorbæ vis singularis est (quod & de Sideritide altera Dios.) & à

quam-

quamplurimis laudata: ſanguinem ſupprimit (ſanguiſorbæ inde nomen accepit) æquè intrò ac foris adhibita.

Datur autem vel ſuccus, vel decoctum, vel ipſius herbæ foliorum aridorum puluis; forinſecus contuſa imponitur, vel aliis externis remediis admiſcetur. Ventris fluores, etiam dyſenterias ſiſtit: ad muliebria quoque profluuia plurimum quoque efficax.

Editur non inſuauiter in acetariis minor, quibus ad hilaritatem facere creditur, veluti & in vinum coniecta, cui gratiam quandam inter bibendum conciliat.

De Phalangio. CAP. XXII.

Phalangium ramoſum.

Phalangium non ramoſum.

1. PHALANGII graminis inſtar anguſta exeunt folia, è medio horum teres aſſurgit ſcapulus, in ramulos diſtributus: flores in quibus candidi ſex foliorum, ſtaminibus aliquot concoloribus mediis: capitula ſuccedunt rotunda, Ochris minora, Lini valuulis ſimilia, per maturitatem in tres partes hæc dehiſcunt: ſemen verò in his nigrum, veluti Melanthij, non perinde tamen angulоſum. radices tenues & oblongæ non deſtituuntur tenuibus fibris.
2. Altera huius ſpecies ſuperiori foliis, floribus, ſemine & radicibus ſimilis, ſed cauliculus eius in ramulos nullos diſtributus: flores ordine digeſtos profert, Antherici ferè modo, quem ſatis refert.
3. Inter Phalangij ſpecies à nonnullis quoque refertur Aſphodelus minor, quem inter Aſphodelos retinere maluimus, quàm Phalangiis annumerare.

In collibus nonnullis accliuibus apud Gallos, & alibi gignitur haud procul à fluminibus, ac ripis aquarum decurrentium.

Iulio ac ſubinde Iunio vigent flores; Auguſto ſemina perficiuntur.

Φαλάγγιον Græcis, Latinis Phalangium: à nonnullis Phalangites ab effectu: appellatione verò haud propria Leucacantha; nam ex Acanthôn, ſiue ſpinarum genere haberi non poteſt: Italis dicitur *Phalangio*.

Eſt autem Phalangium, Galeno teſte, tenuium partium, & deſiccantis facultatis: Huius folia, ſemen, ac florem cum vino epota auxilio eſſe contra ſcorpionum & Phalangiorum ictus: & tormina patientibus ſuccurrere, Dioſc. tradit.

De Plan-

De Plantagine. CAP. XXIII.

Plantago maior.

Plantaginis maioris ſpica multiplex.

Plantago minor.

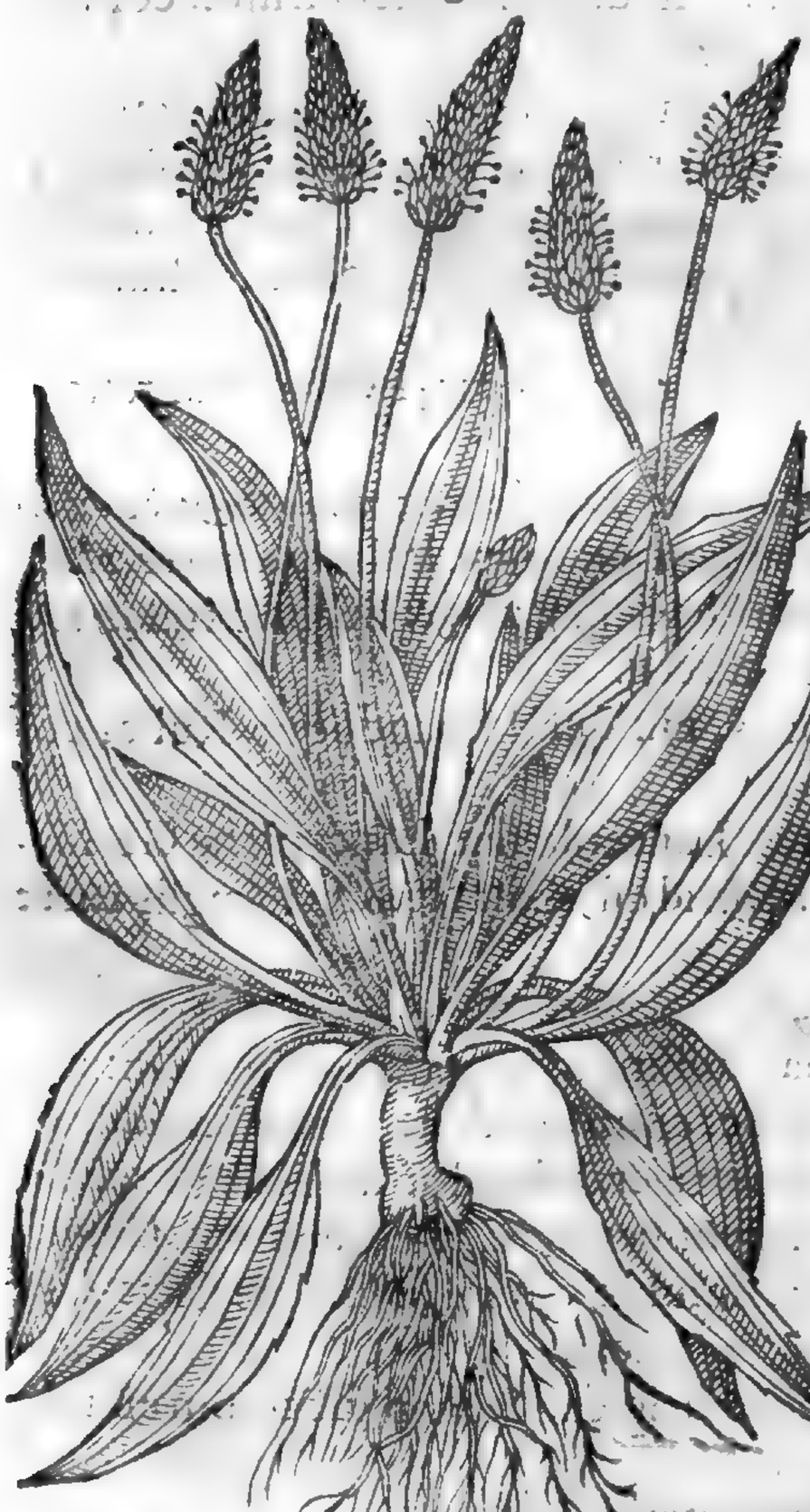

Plantago media.

PLAN-

Plantago anguſtifolia.

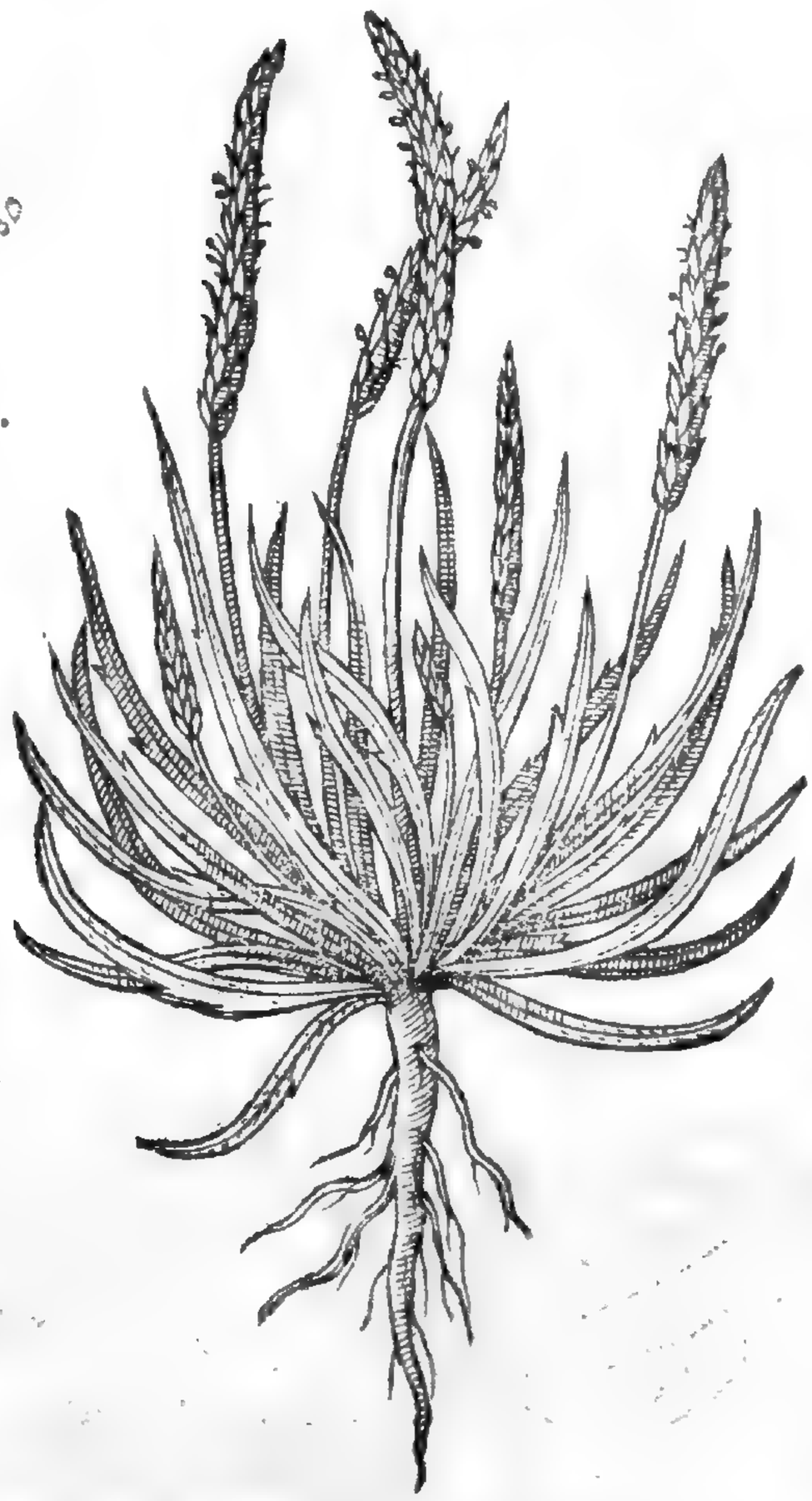

PLANTAGINIS genera Dioſcoridi duo; maior, ac minor: Poſterior ætas Mediam obſeruauit: Anguſtifolia deinde eſt & quædam: Nec à Plantaginis generibus aliena eſt herba ſtella dicta; omnes hæ radicibus foliatæ. Quæ autem in riuulis, & ſcrobibus aquas habentibus naſcitur, Plantaginis aquaticæ nomine, inter ſui generis alias aquatiles venit requirenda.

Maiori Plantagini ampla, lata, læuiaque ſunt folia, Betaceis fere ſimilia, ſed tamen minora, neruis diſtincta, ac quidem ſeptem: inter folia aſſurgunt coliculi pedem alti, rotundi, lenti, nec frangi faciles, ſubinde nonnihil rubentes; qui à medio ad faſtigium vſque denſis minimis herbaceis floſculis ſpicato ordine, ac deinde exiguis cõueſtiuntur loculis; in quibus ſemina parua, colore ſordentia. radix breuis, ſubinde digitalis craſſitudinis, vel tenuior, candida, multis tenuibus fibris capillatur.

Huius ſpecies quædam ſpicas profert, ex multis ferè ac innumeris aliis paruis multiplices.

Item & alia, cuius breues ſpicæ multis adeò foliis cõueſtiuntur, vt herbaceum florem, multiplicis roſæ inſtar, denſitate frequentiaque foliorum referant.

Minoris Plantaginis anguſta ſunt folia, digitum aut ſeſquidigitum lata, paucioribus neruis lirata, nonnihil piloſa, pediculi tenues, anguloſi; ſpicæ breuiores, molles: candidi ac lanuginoſi flores. radix albicat non abſque frequentibus tenuiſſimis fibris.

3. Media Latifolia quoque eſt, ſed tamen quàm maioris minora huius ſunt folia; latiora verò, ſed non rarò breuiora quàm minoris, ſubinde quoque albida & molliter hirſuta: coliculi verò floresque ſpicati, molles ac candidi. radices ſimiliter fibroſæ.

4. Anguſtifolia Plantago foliis eſt & oblongis & anguſtis, craſſis interim: pediculi verò vnà cum ſuis ſpicis ac loculis, maioris Plãtaginis ſpicas ęmulatur. radix mediocriter craſſa & lõga.

Paſſim obuiæ Maior ac Minor Plantago: Media in Germania abundè frequens: Anguſtifolia reperta in maritimis, ac iuxta fluuiorum ripas, quas quandoque ſalſa ac maris alluit vnda: Quæ multiplici aut folioſa ſpica Plantagines raræ ſunt.

Æſtatis tempore omnes conſpicuæ, atque vnà cum ſpicis reperiuntur; hyeme ſolæ reſtant radices, haud facilè pereuntes.

Plantago Græcis Ἀρνόγλωσσος, id eſt, agni lingua: itẽ & ἄρνειος, πεζοβάτιος, πολύνευος, & ἐπτάνευος, hoc eſt, ſeptineruia nominatur: Officinę Latinũ ſeruãt nomen: Italis *Piãtagine, plantaghebladt*: Gallis *Plantain*: Anglis Plantayne: Bohemis Gitrocel.

1. Neque aliæ maioris Plantaginis extant appellationes, niſi quòd quandoque Rubra cognominetur.

2. Minor Plantago πενταύνευος, ſiue Quinque-neruia, & Lanceola, ſiue Lanceolata: Germanis Spitziger wegrich: Gallis *Lanceole*: Belgis Honts ribbe: id eſt, Coſta canina: Anglis ribbe wort appellatur.

3. Media Plantaginis ſpecies mediæ nomen habet.

4. Anguſtifolia Plãtago & ſuũ retinet: Nec videtur hæc diſſimilis Serpẽtinis, de quib. inferius etiá quoddã terreum ſiccum ac frigidũ: Itaque refrigerat ſimul ac deſiccat 2. exceſſus profluuia ſiſtit: ſinus glutinat, & alia vlcera, recentia ſimul ac vetera: In ſumma ſiccitatem obtinet morſus expertem, & frigiditatem quæ non obſtupefaciat.

Plantago autẽ, vt Gal. ait, miſtæ eſt temperaturæ; habet enim quoddã aqueum frigidũ, au-

Ad vlcera rebellia omnia: ad fluxiones ac putredines conuenit, & ad dyſenterias. ſanguinis

Radix ſimilis eſt facultatis, niſi quòd ſiccior & minus frigida. Semen ſubtilium eſt partium, & minus frigidæ facultatis.

Præſtat inter Plantagines maior, facultate ac viribus cæteris potentior.

De her-

De Herba Stella, siue Cornu Ceruino. CAP. XXIIII.

Herba Stella, siue Cornu Ceruinum.

Coronopus ex Cod. Cæs.

Serpentina Matthioli.

AD Plantagines accedit Herba Stella appellata: folia huius oblonga, angusta, adnatis vtrimque appẽdicibus ramosa, instar ceruini cornu, exiguis pilis tenuissimis asperiuscula, quæ radiantis stellæ in modum orbiculatim strata humi decumbunt. exit inter hæc coliculus à medio fastigium vsque flosculis, deinde seminibus grauidus, instar spicæ maioris Plantaginis, quam proximè, tametsi minor ac breuior, refert. radix oblonga, tenuis, albida.

Nascitur locis incultis, aridis, arenosis, secus vias: In Italia, Germania vtraque, Gallia, tum & alibi frequens reperitur. Seritur quandoque in hortis, vbi ampliter luxuriat.

Spicæ eius eodem, quo Plantaginis, tempore conspicuæ.

Matthiolus aliam huius refert speciem, dilutis, extenuatis, angustissimisque foliis, humi quoque procumbentibus, sapore adstringente: spica Plantaginis ac Stellæ herbæ: radice tenui, oblonga, lignosaque.

Hanc in collibus & fabulosis ait nasci locis, & quidem in agro Goritiensi, haud procul à Sontij fluminis ripis. Lobelius & quandam minimam adiungit præcedenti similem, sed coliculis adeò breuibus, vt sesquiunciam non superent: quam ait in altis montium iugis in Narbonensi Gallia à se obseruatam.

Priorem Herbam Stellam non pauci nomi-

nant: sunt & qui Stellariam nuncupent; Stellaria tamen & Alchymilla à recentioribus dicitur: est & After Atticus Stellaria.

Dicitur verò & Cornu Cerui, quòd foliis ramosis ipsius cornu ceruini præ se ferat similitudinem: à Belgis vulgò Hertshooren/ & alicubi Grauinne & Graumme ruit, id est, Comitissæ herba: Hispanis *Guæbelha:* Gallis *Dent au chien:* Germanis Krayenfüss, quod illi à Leonharto Fuchsio putatur inditum, quòd Coronopum Dioscoridis esse iudicauerit, veluti & nonnulli post eum alij. κορωνόπους siquidem Cornicis pedem, id est, Krayenfüss sonat; non tamen hæc Dioscoridis κορωνόποδος est. Neque enim oblonga herbula, nec vllo modo repit, viticulosis cauliculis destituta quibus serpat: folia tantummodo per terram sternuntur.

Coronopus autem herba exigua, oblonga, & serpens, vti Dioscorides & Plinius testantur. Atque hanc ob caussam Herba Stella nequaquam pro Coronopo à nobis haberi potuit.

Coronopus ex Codice Cæsareo.

Quòd si verò & fides iconi habenda, quæ in Codice Cæsareo reperitur, longissimè differens Herba Stella à Coronopo est; Depingitur enim in hoc Coronopus tenuibus ac viticulosis cauliculis, & recuruis coruorum pedum digitos referentibus siliquis, vt ipsa figura ostendit. Cęsareani autem veteris manuscripti codicis fidem nobis asseruit doctissimus ac diligentissimus Bernardus Paludanus, qui huiuscemodi Coronopum, qualem icon exprimit, à se visum ac repertum haud longè à Tripoli, & ad radices montis Libani nobis coram narrauit.

Sunt tamen inter reiectaneas Coronopi appellationes, quæ non perperā Herbæ Stellæ conueniunt, vt sunt ἄμμονος, siue Harenaria, ἄστειον, Sanguinaria, arenosa etenim loca amat; stellæ siue astri modo per terram spargitur: & aduersus sanguinis quasdam profusiones perutilis. Sed nomina quædam pluribus stirpibus communia haud rarum est reperiri, subinde etiam diuersarum stirpium voces inter se confunduntur, præsertim quæ inter nothas ascribuntur; vt alibi ostensum est.

2. Alteram herbam Matthiolus Serpentinam vulgò à Goritiensibus appellari refert, ac superioris speciem esse existimat; quantum verò conueniat cum Angustifolia Plantagine, aut ab hac differat, considerandum relinquimus.

Cæterùm Herba Stella manifestè adstringens, frigida & sicca, Plātagini facultate accedit.

Prodest Nephriticis in olere aut cibo sumpta; non tamen calculum atterens aut expellēs, sed renes debiliores roborans, caloremque eorum contemperans: sanguinis verò ex his eruptiones cohibet etiam ac sistit.

Recipitur & inter acetaria, & cruda editur.

De Cornu Cerui altero, siue repente. CAP. XXV.

Cornu Cerui alterum repens.

CORNV Cerui repens à superiore herba differt, mox etenim à radice tenues ramulos clauicularum instar promit complures, oblongos, in diuersa tendentes, ac humi repentes, neque vnquam à terra sese attollentes; circa quos foliola oblonga, laciniosa, & adnata habentia, Herbæ Stellæ satis similia, sed minora ac læuia. flosculi candidi exigui è foliorum sinu: seminum conceptacula subsequuntur paruula, aspera, in duos sinus extuberantia. radix tenuis, candida, in altum descendit.

Reperitur incultis & arenosis locis, non rarò secus vias, ac semitas, in nonnullis aggeribus iuxta Scaldim apud Brabantos frequens; in Galliis quoque non infrequens.

Tota

Tota æstate,& in multam hyemem viret.

Ruellius,qui hanc ante nos lib.2.cap.64.& cap.134. descripsit,Cornu cerui quoque appellari ait,& Pedem Miluinum Columellæ esse suspicatur.

Pes Milui-nus Colu-mellæ.

Ad Coronopi descriptionem accedere aliquo modo posse videretur, nisi quem Codex Cæsareus exhibet differens multum ab hoc Cornu ceruino esset,ac manifestè ostenderet legitimum Coronopum hactenus fuisse incognitum. Quam ob causam Coronopus dici non debet, sed Cornu cerui alterum ac repens nominandum : posset verò & Pseudocoronopus dici,si modo hæc appellatio retinenda.

Facultate autem hæc herba aliquantulum calida ac sicca est,ad Nasturtij hortensis,vti saporem,sic & ad qualitatem accedens;est tamen mitior, & minus calida.

Cruda, inquit Ruellius, estur in acetariis, & cocta , & cum aceto manditur. Portulacæ etiam modo sale condita apud nonnullos seruatur.

De Plantagine Angustifolia albida, siue Holostio.

CAP. XXVI.

Plantago angustifolia albida.

AD Plantaginis genera referenda quoque videtur, quam doctiss. Clusius pro Holostio depingendam curauit : foliis est hæc angustifoliæ Plantaginis minoribus , angustioribus, lanugine albida incanescentibus , humi procumbentibus: inter quæ quini senive pediculi attollũtur, à medio sursum versus flosculis exiguis grauidi, iisque spicatim digestis, & ex herbaceo colore candicantibus : succedit in minutis valuulis semen quale Plantaginis. radix tenuis,longa,& lignosa.

In aridis collibus pletisque Hispaniæ regnis exit: Nusquam autem maiorem aut candidiorem se obseruasse C.Clusius refert,quàm haud procul Valentia secus vias.

Martio & Aprili illic floret:in agro Salmãticensi Maio demum : In Belgio ac Germania etiam serius.

Plantaginem angustifoliá albidam, aut Hispanicnsem forte non abs re quis appellauerit.

Cum Holostio conueniret , si *κλήματα* siue viticulas haberet; nam alioqui Herbæ Stellæ & Serpentinis satis similis ac descriptioni respondens; sed veluti Herbam Stellam legitimum Coronopum haud esse existimauimus, quòd non serpat; ita nec hanc verum Holostium esse facilè admittere possumus,quia viticulis careat.

Holostium.

Ὁλόσιον, vt Dioscorides,aut Ὁλόστιον, πόα ὀξεῖ μικρὰ ἐπὶ γῆς ὡς τριῶν δακτύλων ἢ τεσσάρων. φύλλα δ' ἔχει καὶ κλήματα κορωνόποδι ὁμοιότατα ἢ ἀγρώστει. id est, Holostium herba est exigua, humi incumbens, trium aut quatuor digitorum : folia & viticulas habet Coronopo similia aut Graminí.

Plinius Holostium sine duritia herbam esse ait,& ex aduerso appellatam à Græcis:Et non solùm absque duritia Plantaginis hæc species est,verùm etiam lanugine sua mollis.

Holostium autem, Galeno auctore,desiccandi vim habet cum adstrictione:quamobrem ad vulnera potui adhibetur,ad quæ solidanda tam efficax est, vt vnà cum carnibus cocta, eas simul cogat, vt Dios.& Plinius referunt. Ab huiuscemodi facultate haud aliena est hæc albida angustifolia Plantago,gustu siquidem & adstringens , & reliquis Plantaginibus , vt forma , ita & potentia, haud dissimilis.

De Cauda Murina. CAP. XXVII.

HVMILIS & exigua hæc herba est, spicata Plantaginis ferè modo, sed omnibus partibus minor,ac tenuior:foliola parua, perquam angusta; inter quæ cauliculi assurgunt teretes;

Cauda Murina.

1.

retes, tenues; quorum fastigio flosculi herbacei insident; inde oblongæ angustæque spicæ, lęues, caudis paruorum murium satis similes, sed breuiores tamen; in quibus minutissimum semen. radix fibris tenuissimis capillatur.

Læta & culta loca amat: inter segetes non rarò, quandoque etiam in pratis ac secus vias reperitur.

Aprili & Maio viget herba cum flosculis ac spicis, post Iunium vix reperiri potest.

Belgis **Muijsen steert**, id est, cauda murina, cauda muris, & *ιυόστιεφος ἢ μυὸς ὀυρὰ*: Gallis *Queue de souris:* Anglis **Blod strange**: Germanis **Tausentfom** appellatur. Holostium quidam existimant: Nobis pro veteribus incognita habẽda apparet: Nec est etiam Denticula canis Ruellij.

Temperie refrigerans est, & nonnihil cum adstrictione resiccans, vt sapor eius ostendit.

De Paronychia vulgari.

CAP. XXVIII.

PARVVLA herba est hæc: foliola eius exigua, latiuscula, minutis Alsines satis similia; pediculi admodum tenues inter hęc ad duarum aut trium vnciarum altitudinem assurgũt: flos-

Paronychia vulgaris.

Paronychia altera.

culi in apophysibus candiduli; mox valuulæ, rotundis longiores, planæ, ac paruulæ; in quibus semen perexiguum. pro radicibus paucæ tenuissimæ, ac capillatæ fibræ.

In petrosis exit, parietinis, ac arenosis aruorum marginibus.

Ab

Ab Aprili in multam æstatem viget, viret, ac floret.

Paronychiam nonnulli hac ætate appellãt: verum ac legitimum esse non constat; vt enim Dios. Παεγώνυχα ἐστὶ θαμνίσκιον ὅμοιον πέπλῳ, τὸ δὲ μήκει ἔλαττον, τοῖς δὲ φύλλοις μεῖζον. id est, Paronychia fruticulus est similis Peplo, longitudine minor, foliis verò maior. At vulgaris Paronychia nec fruticis in modum veluti Peplus assurgit, nec maiora ei, sed minora quàm Peplo sunt foliola. Paronychia

Est verò & altera humilis herbula, quæ & pro Paronychia habetur, cuius exigua foliola incisuris aliquot crenata, glaucolentis Rutæ æmulari videntur: assurgit huic caulículus breuis, haud absque adnatis & alis, in quarum fastigiis flosculi candidi, & calyces posteà paruuli, in quibus semen: radix tenuis. 2.

Locis vmbrosis, humidis, petrosis, & in parietibus reperiri & hanc contingit.

Vere primum viget, ac floret: citò perficitur; æstiuis caloribus perit.

Paronychiam verò sunt qui & istam esse, vt diximus, velint: Sed nec hæc descriptioni satis respondet.

De facultatibus autem vel prioris, vel posterioris nihil compertum adferri potest.

De Polygono. CAP. XXIX.

Polygonum mas. Polygonum femina.

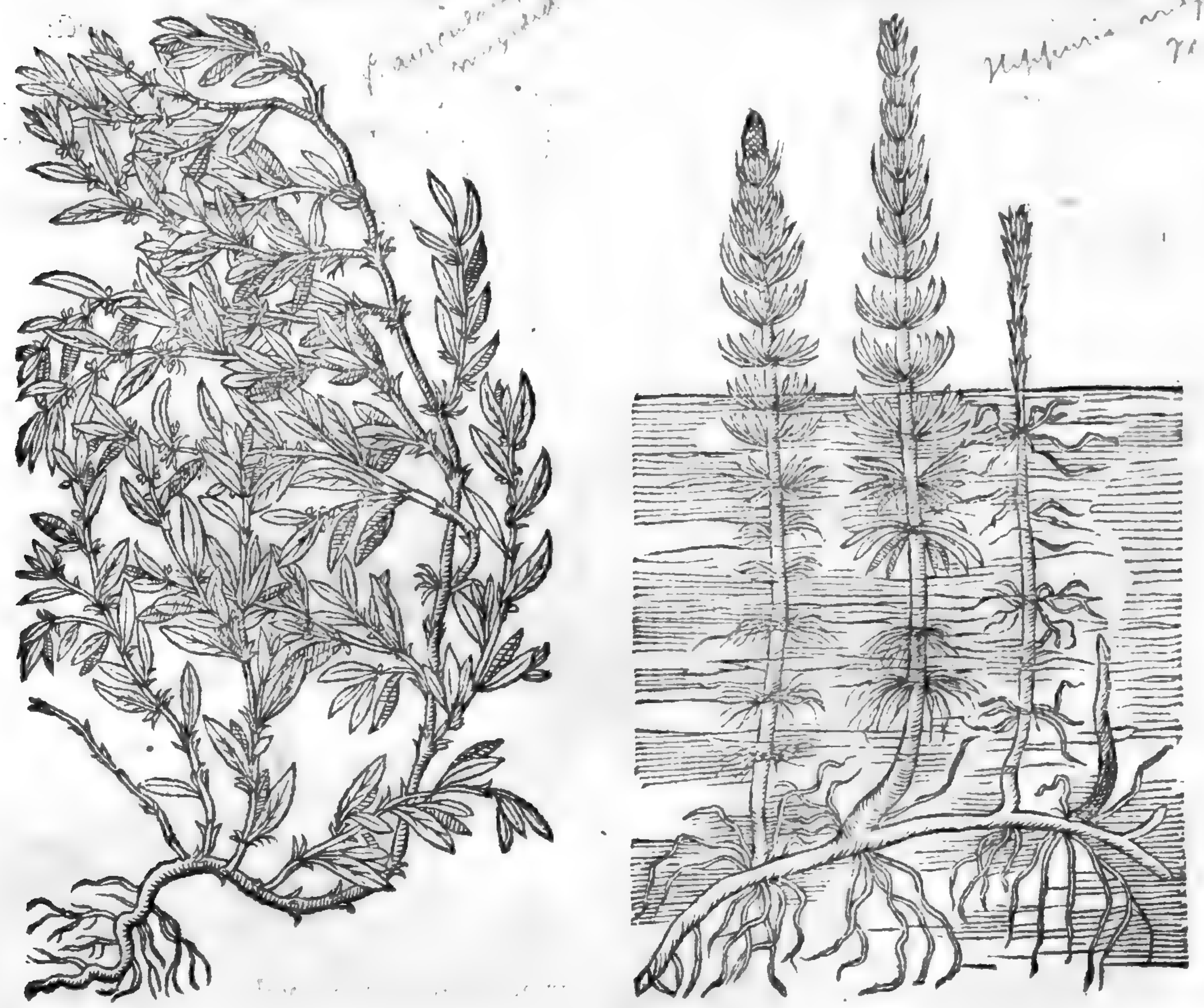

POLYGONI Dios. duo sunt genera: vnum Maris, alterum Fœminæ nomen accepit.

Polygonum Mas multis tenuibus viticulosis, oblongis, ac crebrò articulatis serpit coliculis, quos circa folia virentia, longiora, ac angustiora quàm Hyperici aut Rutæ Hypericoidis; flosculi perquam exigui à geniculis exeunt: sequuntur semina triangularia. radix tenuis, longa, non absque fibris, subinde candida, nonnullis locis subrubet. 1.

Prouenit locis incultis, vias ac semitas latè subinde occupat; non rarò & iuxta riuulos serpit: Reperitur verò & prope littora marina; veluti Adriatici maris, quod speciosius & amplioribus foliis: est & quoddam montanum minimum.

Polygonum femina mari haudquaquam simile est, sed citius ad Equiseti genera accedit: rectos & inanes cauliculos promit pedem circiter altos, veluti Equiseti, sed leues, non asperos, geniculis quoque frequentibus in se farctis, articulatos: folia angusta, veluti Piceæ, orbi- 2.

culariter digesta, mollia ac virentia genicula ambiunt. radix articulata serpit.

Nascitur in locis riguis, iuxta riuulos, ac fluuiorum ripas.

Mas omni ferè anni tempore viret, hyeme excepta, ac semina facit: sed semina non nisi æstiuis mensibus reperitur, & quidem rarò.

Prius πολύγονον ἄρρεν, id est, Polygonum mas, & καλλίγονον, καὶ πολύκαρπον: Latinis Seminalis, Sanguinaria, à Columella Sanguinalis: In Officinis Centumnodia, & Corrigiola, & Polygonum quoque: Apud Apuleium Proserpinaca, apud quem & variæ huius reperiuntur nomenclaturæ, quæ inter nothas referuntur, vt sunt πολυγόναπον, κυνοχάλη, ἡσάκλεια, ἄσφαλτον, λιόφυλλον, κλῆμα, καρκίνηθρον, πευθαλὶς, μυρσοπέταλον, κνωπόδιον, ζαιθέα, πηδάλιον: Germani Wäggraß & Wägdritt appellant: Belgæ Verkens gras, duijsent knop/ kruepel gras: Itali *Poligono*, *Coreggiola*: Hispani *Corriola*: Galli *Renouee* & *Corrigiole*: Angli knotgrasse: Bohemi Truskawec.

Alterum Polygonum, πολύγονον θῆλυ, Polygonum semina, & Sanguinalis semina dicitur, ac (vt inter spurias voces) Seminalis, tametsi semine destituatur: Officinis autem vulgò istud Polygonum cognitum non est, nulla idcirco eius nomina alia vsurpantur.

Sunt verò & aliæ nonnullæ stirpes, quæ & Polygona à nonnullis appellantur, à præsenti Polygono differentes, vti cap. de Rubia annotatum est.

Polygonum autem, auctore Galeno, adstrictoriam vim habet: vincit in eo aqueum frigidum: secundi est ordinis refrigerantium, aut etiam in initio tertij.

Succi vis epoti, Dios. ait, spissare ac refrigerare. Cruentę excreationi, sanguinisq; reiectioni prodest: Item Choleræ & alui fluoribus: feminarum profluuia cum passo impositus sistit. Dolentibus auribus ac purulentis instillatur: cum vino aduersus serpentium morsus opitulatur: cum vino verò & melle coctus ad genitalium vlcera, recentia vulnera, & vlcera quæ serpunt. Vrinam quoque cit, ac vrinæ stillicidio medetur.

Polygono feminæ refrigerandi spissandiq́ue facultas quoque; ad eadem, ad quæ superius, valet, sed inefficacius.

De Herniaria. CAP. XXX.

Herniaria.

1. AD Polygoni prioris genus non abs re refertur, quam Herniariam vulgò appellant. parua hæc est herba, instar Chamæsycis aut Peplidis, supina humiq́ue procumbens; coliculis tenuibus vndique sparsis, qui crebris geniculati internodiis subrubent, adnatis perquàm exiguis, veluti Thymi, foliolis: flosculi minimi, luteoli, aut albidi: semen perpusillum, racemosum, adeò copiosum ac frequens, vt singuli coliculi eo turgeant. radix in altum descendit.

Locis gaudet incultis, arenosis; reperitur & in vliginosis, sed patentibus, & Soli expositis. Iunio, ac Iulio, necnon Augusto satis frequens.

Herniariam ac Herniolam recentiores ab effectu appellant: nonnulli Herbam Turcam: A copia seminis Millegrana dicitur: Gallis *Boutonet*. Plinius Polygonoidis herbæ meminit, quæ alio nomine Clematis est Ægyptia, & ab Herniola differens; posset tamen & Herniola non abs re Polygonoides appellari.

2. Præter Herniariam verò & aliud quoddam exiguum à recentioribus numeratur Polygonum: palmi, plus minus, altitudine istud assurgit; tenues virgulas, crebrò geniculatas, complures,

Knawel.

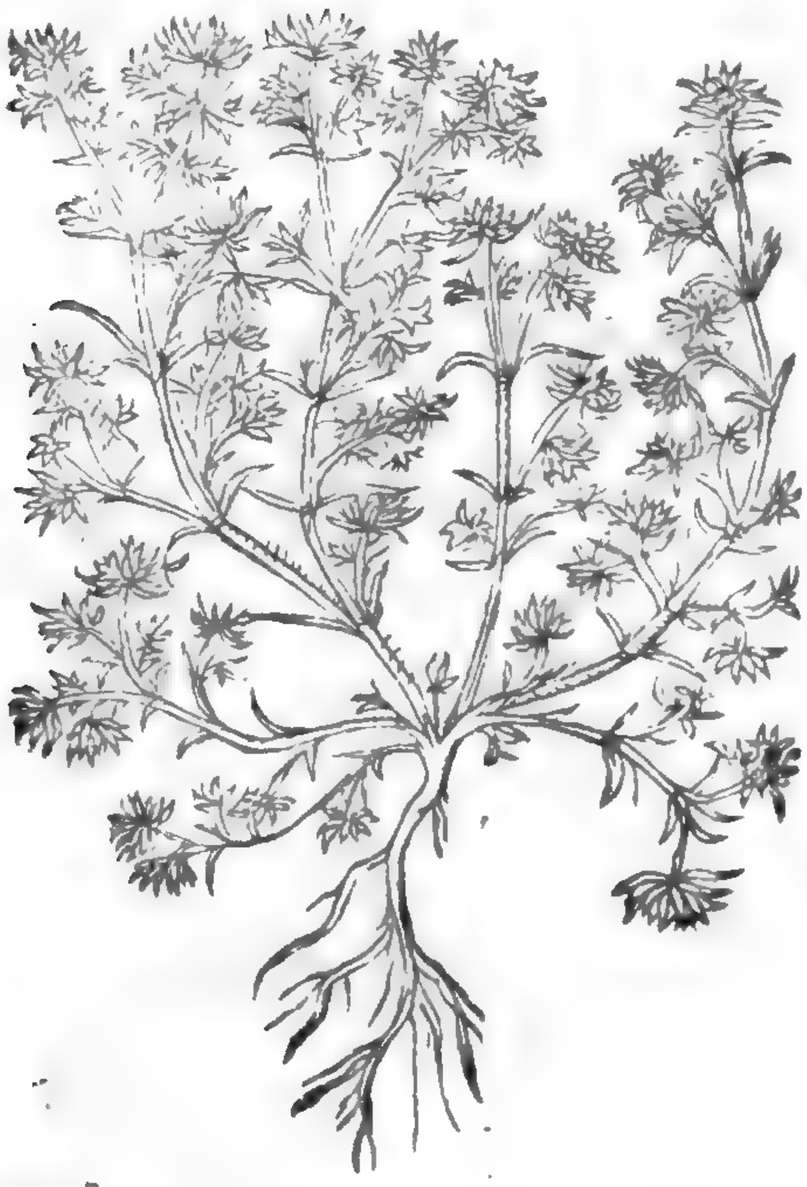

res, & ramosas promit, circa quas foliola angusta & exilia: flosculi è sinu foliorum herbacei coloris. fibrosa radix, tenuis & oblonga. Tota herba vnà cum cauliculis ac floribus incanescit: Germani **knawel** appellant.

Sabulosis, ac aridis, sed tamen opacis, aut riguis gaudet: per cæli humidam constitutionem felicius prouenit.

Herniariaautem insigniter resiccandi vim habet,&,vt creditur, solidandi ac ferruminandi.

Ad enterocelas in potu sumpta præstantissimum ferture esse remedium, & complures huius vsu ab intestinorum ramice (Herniam vulgò) esse sanitati restitutos: item & puluerem ex vino sumptum suppressam vrinam ciere, & calculos renales comminuere, & eorum exitum ac descensum promouere.

De Psyllio. CAP. XXXI.

ROTVNDIS, tenuibus, dodrantalibus, frequentibus, ac folios ramulis Psyllium luxuriat. folia oblonga sunt, sed angusta, hirsutaque, ad primæ Chamæpityos accedentia: ex alarum fastigiis capitula eminent squamatim cohærentia; è quibus flosculi albidi, pusilli, lanuginosi, veluti angustifoliæ Plantaginis, semine succedente nigricante, relucente, pulicibus colore magnitudineque persimili. radix subalbida fibris capillata.

Psyllium.

In campis aut incultis locis subinde sponte exit; seritur & quandoque: semel satum facilè aliquot deinde annis recurrit. Pro loci natura non rarò lætius, præsertim circa maritima, gignitur; alibi minus.

Sub finem Augusti semen maturú legendum.

Ψύλλιον Græcis; Latinis Pulicaria, (est tamen & Conyza quoque Pulicaria) & herba Pulicaris: In Officinis Psyllium appellatur: à similitudine cum pulicibus nomen accepit, quos semen referre diximus: Germanis **Psylien kraut & Flohes kraut**: Belgis **Vloijtruijt**: Italis *Psillio*: Hispanis *Zargatona*: Gallis *L'herbe des pulces*: Anglis **Flee wozte.**

Semen Psyllij Galenus ex secundo refrigerantium ordine, in humectando autem & resiccando symmetrum quodammodo esse ait. Auicenna in secúdo humidum statuit & frigidum.

Aqua in qua semen Psyllij quassatum, siue agitatum, maceratumque fuerit, donec lentorem contraxerit, omnes inflammationes sedat: ardentium febrium calores mitigat: sitim restinguit: & in ore detenta asperitates linguæ lenit: Interaneorum ex acrimonia humorum dolores tollit: dysentericis, & quibus intestina, aut vesica exulcerantur, vtilis; vtilior verò etiam ex semine anteà tosto. Aluum & hæc mollit, clementerque subducit, præsertim sacharo aut Iulebo ex violis addito; vel potius ex infusione frequenti dilutè rubentium rosarum, quo modo in ardentissimis febribus vtilitet exhibetur. Verùm non nimis crebrò hac muccagine vtẽdum admonet Serapio; stomachum siquidem offendit, tandemque frequenti ac nimio vsu subinde syncope aut animi deliquiũ etiam succedit vnà cum mortis periculo. quia nimium eius venenosum, vt ait, est: quod non modò Græci, sed & Auicenna testatur.

Semen Psyllij, aut eius muccago puerorum enterocelas curat, & vmbilicos prominentes impositа: addito verò & oleo rosaceo articulorum doloribus, (ex caussa videlicet calente) parotidibus, œdematis, luxatis, prodesse Dioscorides refert.

Muccaginem seminis Soli expositam resiccari ac conseruari posse Serapionis est.

De Quinquefolio. CAP. XXXII.

Quinquefolium maius.

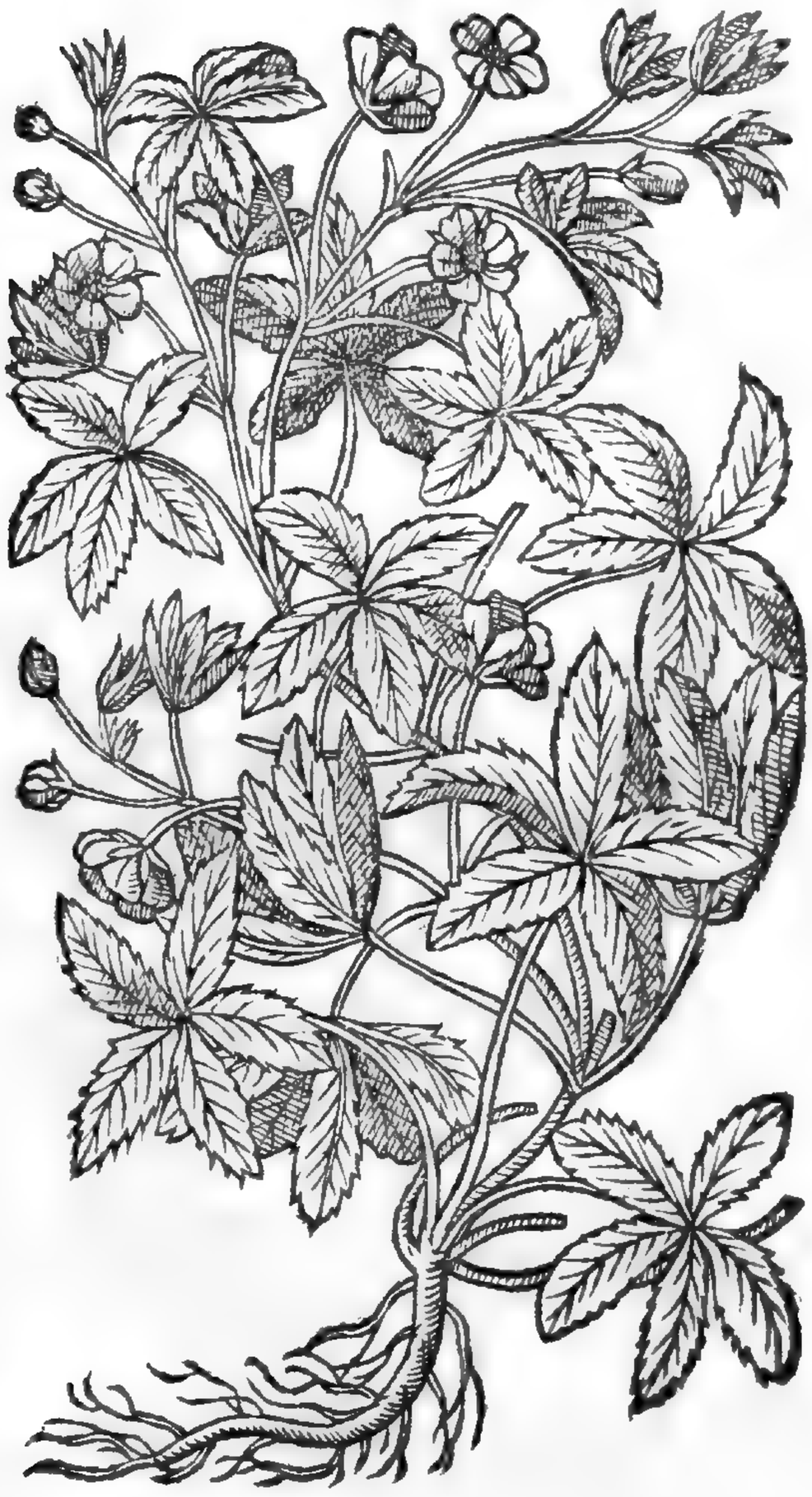

Quinquefolium alterum vulgare.

HVIVS tametsi nullas species Theophrastus aut Dioscorides tradiderint, posteritas tamen quasdam obseruauit.

1. Vnum, quod & maius Quinquefolium, cauliculis assurgit rotundis, cubitalibus, ac altioribus: foliis è singulis pediculis cohærentibus quinis, oblongis, ambitu profundis incisuris crenatis: floribus in fastigiis ramulorum luteis, aut candicantibus, veluti Helianthemi dicti aut Potentillæ, fugaces quoque, neque diutinè consistentes. radices subsunt oblongæ, sensim attenuatæ, foris nigricantes, interius verò subrubentes, non absque tenuibus fibris adnatis. Est autem istud Quinquefolium & caule & foliis (ac quidem præcipuè) nonnihil lanuginosum, hirsutum ac inalbicans.

Plerisque Italiæ & Galliæ Narbonensis locis circa scrobium aut agrorum margines exit. In Apennino & flore rubens reperiri Lobelius auctor est.

2. Alterum Quinquefolium humilius est, folia minora, quinquepartita quoque, quæ superiore parte virent, inferiore verò albida, & lanuginosa vnà cum cauliculis: flosculi plurima parte lutei. radix teres, oblonga, forinsecus nigricans, intrinsecus rubens: resiccata quadrangularis cernitur, veluti de Quinquefolij radice Theophrastus scriptum reliquit.

Vulgare istud & Germaniæ, ac Belgio, tum & alibi est: Nascitur non rarò secus hortorum margines, agrorum sepimenta ac aggeres, aliàs inter herbas.

3. Tertium genus tenuibus ac viticulosis humi serpit cauliculis: folia sunt Quinquefolij alterius, læuia, virentia: flosculi exigui lutei. pro radicibus tenues fibræ, quas hinc inde pluribus locis è viticulis dimittit, qua parte terram contingunt; quibus latissimè serpit seipsum multiplicans.

Istud Quinquefolium in hortis ac cultis potissimùm reperitur.

Quar-

Quinquefolium tertium ſerpens.

Quinquefolium quartum.

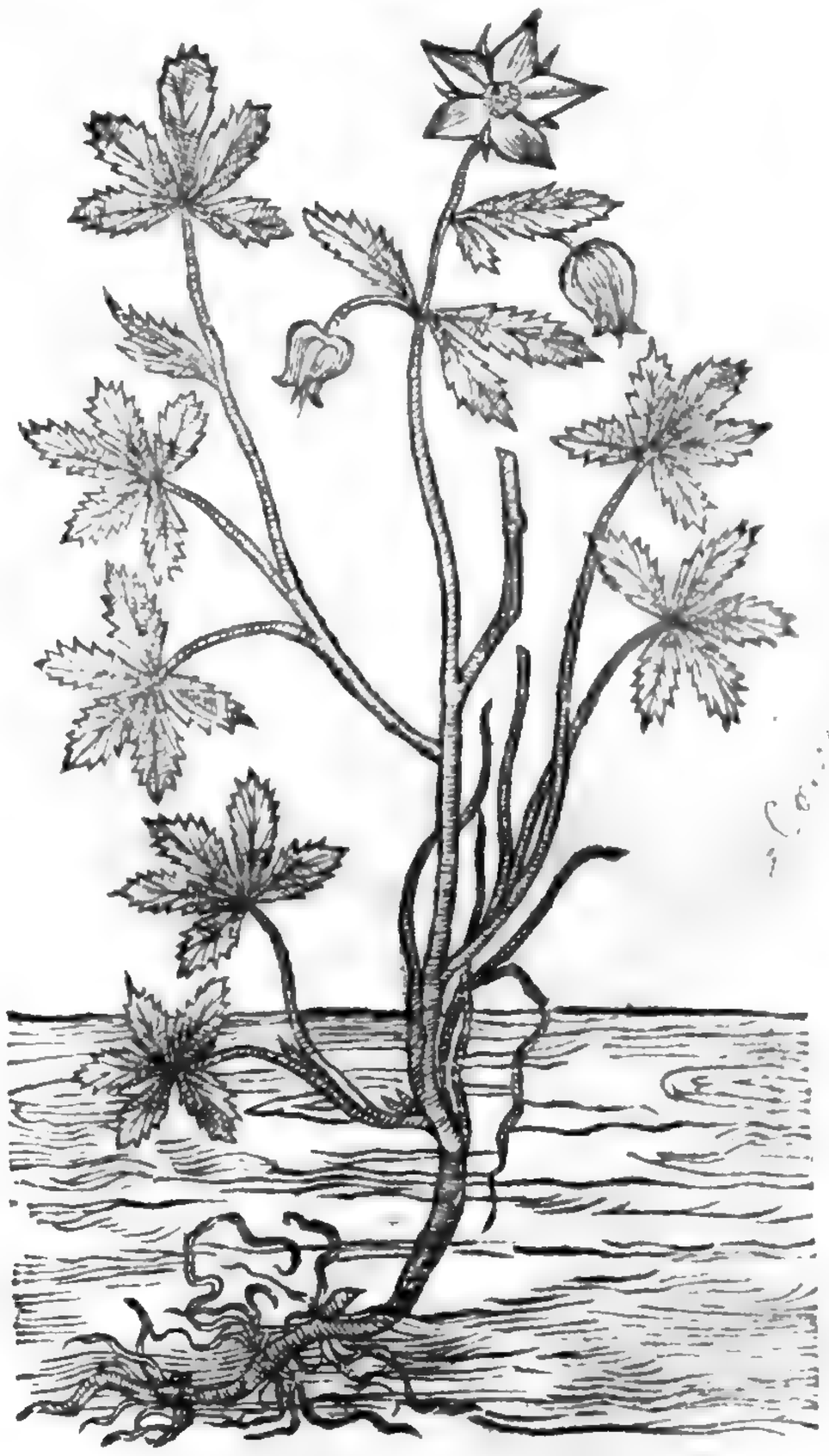

Quartum amplitudine foliorum primum æmulatur, quæ ſuperius virent; ſupina verò parte albidiora. caulis dodrantalis, glaber, in cuius faſtigio flores vt plurimum gemini, obſcurè rubentes: capitulum ſuccedit ex feminibus aliquot confarctum, frago ſimile, ſed obſcurius rubens, ac durum. radix tenuibus fibris hinc inde ſparſis ſerpit. 4.

In ſcrobibus, & iuxta ſtagnantes aquas, à nobis quandoque repertum.

Quinquefolia æſtiuis menſibus, & non rarò Maio vigent ac florent. Incipit ac deſinit (inquit Plinius) cum Vite. Legendam radicem Auguſto menſe Apuleius tradit.

Græcis eſt πεντάφυλλον: Quinquefolium Latinis: Officinæ modò Græcam, modò Latinam vocem vſurpant: Dicitur & πενταπετές, ſiue χαμαίζηλον auctore Plinio: Extant verò & aliæ inter ſpurias voces, & apud Apuleium huius nomenclaturæ, vt πεντάφυλλον, πενταδάκτυλον, ψυλλοσέλινον, καλλιπέταλον, ξυλόλωτον, ξυλοπέταλον, ἄσφαλτον, ſiue ἀσφάλτιον, πενταπόνον, θνιατῖτις: Manus Martis. Germanis **Funff fingerkraut** / aut **Funffblat**: Belgis **Vyffvingerkruijt**: Italis *Cinquefoglio*: Gallis *Quinte fueille*: Hiſpanis *Cinco en rama*: Anglis **Cinkfolij** / & **Fyue fingere graſſe**.

Quod primum, magnum Quinquefolium à nonnullis appellatur: poterit verò & illud eſſe, quod ab Hipp. lib. De vlceribus commendatur, & altius, ait, quàm nigrum fore; duo ita manifeſtè Quinquefolia oſtendens; vnum album, alterum nigrum. Et herbam Quinquefolium, ait, (eſt autem alba & lanuginoſa, & altior à terra quàm nigrum Quinquefolium) in oleo tritum deligato, &c. 1.

Alterum humilius cum nigro Hippocratis conuenire poteſt. Sunt autem iſtorum duorum radices Medicinæ vtiles, reliquorum minimè. 2.

Tertium ſerpens aut repens ſiue ſupinum Quinquefolium eſto. 3.

Quartum an illud ſit, quod non modò Plinius Secundus Natur. hiſtoriæ lib. xxv. cap. ix. ſed & Plin. Valer. cap. lxv i. fraga gignere referunt, diligentius relinquimus expendendum. 4.

Cæterùm priorum duorum Quinquefoliorum radices (quarum potiſſimum vſus) vehementer & tertio quidem ordine, ſed citra morſum deſiccant; euidentis enim caloris aut acrimoniæ minimum obtinent.

Decoctum radicum dentium dolores in ore detentum mitigat: putreſcentia oris vlcera ſiſtit: ad tonſillarum, & aſperæ arteriæ inflammationes conducit: contra alui profluuia, & dyſen-

dyſenterias auxiliatur. Cocta cum aceto radix herpetas cohibet: ſtrumas diſcutit: œdemata,& aneuriſmata reprimit. Teneræ radicis ſuccus contra iocinoris pulmonisque affectiones; & aduerſus venena prodeſt.

ſuccus epotus. Foliorum ſuccus aliquot diebus continuis epotus morbum, ait Dioſcorides, ſanare regium: folia verò cum hydromelite, aut diluto vino ac exiguo pipere contra febrium circuitus bibi; quatuor ramulorum aduerſus quartanas, trium in tertianis, vnius in quotidianis. Quæ vanitate non carent, vt & pleraque alia, quæ non modò apud Dioſcoridem, ſed & alibi reperiuntur, à quibus libenter abſtinemus.

De Tormentilla. CAP. XXXIII.

Tormentilla.

ΧΕΥΣΟΓΟΝΟΝ.

AD Quinquefoliorũ genus pertinet & Tormentilla dicta, ipſis videlicet ſimilis. caulículos promit complures, tenues, imbecilles, ſeſe non attollentes, ſed humi citius accumbentes: folia minora quàm Quinquefolij, numero autem plura, ſeptem etenim ſimul cohærent, quæ & ambitu ſerrata: floſculi lutei ſunt. radix foris nigricans, interius rubet, craſſa, tuberoſa, ac breuis.

In ſylúis naſci gaudet, & opacis: reperitur non rarò & in locis herboſis apricis, ſed minor ac tenerior.

Floret æſtate; radices quouis tempore legi poſſunt.

Tormentillæ nomen recentior ętas dedit: ſunt qui à numero foliorum ἑπτάφυλλον, & Septifolium vocent: Germanis Birckwurtz/ & rot heylwurtz: reliquis nationibus *Tormentil* dicitur. Creditur à pleriſque Chryſogonon eſſe.

Extat autem apud Diſcoridem breuis admodum Chryſogoni deſcriptio, quod ait, βάμνος τορτικός, id eſt, fruticem denſum eſſe, cuius flos ſimilis Coronarij Verbaſci: Tormentilla fruticis modo haudquaquam attollitur; & ſi Coronarium Verbaſcum Lychnis eſt, Tormentilla quoque non eſt huius Verbaſci flore: Lychnis ſiquidem flore rubet, vt alibi oſtenſum; quæ Tormentillam à Chryſogono differentem eſſe oſtendunt.

Eſt autem Tormentillæ radix potenter reſiccans, & ex eorum, quæ tertij ſunt ordinis, numero, & partium tenuium: caliditatis quàm minimum tenet, adſtringentis facultatis particeps.

Poteſt autem non modò, quæ Quinquefolij radix, ſed & eadem efficacius præſtat. Aduerſus peſtilentes morbos magni eſt vſus, fortiter enim putredinibus aduerſatur, & ſudores mouet; additur idcirco antidotis & compoſitionibus eò facientibus: ſanguinis vndequaque eruptiones eadem ſupprimit. Decoctum radicis, aut aridæ puluis cum conueniente liquore propinatus, ſiſtit, & ſuperfluentia muliebria profluuia, non modò intrò ſumpta, ſed & foris, ſiue in balneo, aut alio quouis adhibita modo. Ventriculum eadem humore madentem roborat, ac reſiccat: aduerſus alui fluores, & dyſenterias vtilis eſt. Datur & ruptis, ex alto delapſis, & quibus ſuſpicio eſt internum aliquod viſcus læſum eſſe.

poteſt eadem radix

LIBRI QVARTI PEMPTADIS PRIMÆ FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMÆ

LIBER QVINTVS.

PRÆFATIO.

SVCCEDVNT *nunc reliquæ classibus destitutæ herbæ, ab* R. *videlicet* S. T. *&* V. *incipientes, haud prætermissis quæ affinitate quapiam ipsis coniunguntur: inter quas complures ad vulnera, rupta, casus ab alto, & eiusmodi alia, in frequenti sunt vsu, quæ & idcirco Vulnerariæ vulgò dicuntur. Finem autem hæ primæ imponunt Pemptadi, & ad aliarum historias, in certas classes digestarum, viam sternunt.*

DE RVTA GRAVEOLENTE.

CAPVT PRIMVM.

Ruta graueolens hortensis.

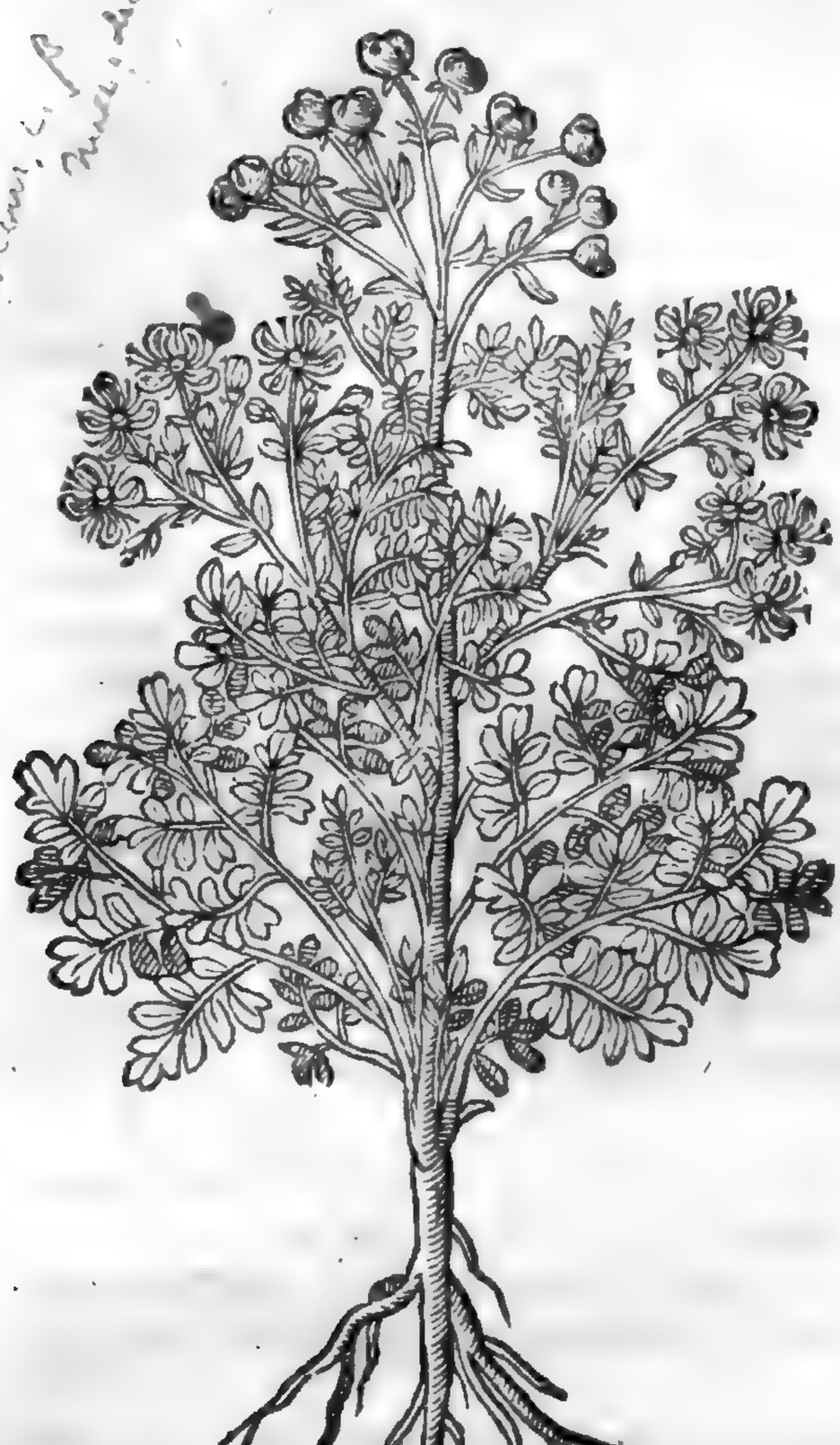

Ruta syluestris graueolens.

GRAVEOLENTEM hanc appellamus ad differentiam alterius Hypericoidis Rutę. Est autem hæc duûm generum; Hortensis; & syluestris, siue Montana: huius verò & species nonnullæ.

Hortensis siue satiua Ruta frutex est ramosus, subinde bicubitalis, vel altior; cuius caules lignosi albicante vestiuntur cortice: surculosi ramuli amplius virent: horum folia ex pluribus collecta, inque alas diuisa; circa quas exigua aliquot, impari numero, latiuscula, rotundis longiora foliola, læuia, ac subpinguia, colore cæsia, siue è cæruleo virentia: flosculi in summis apparent surculis pallidè lutei, ex quatuor aliquantulum concauis foliolis commissi; in quarum medio quadrãgulare, rarò quinquangulare capitulum eminet, totidem loculos, quot angulos, continens, ambientibus nonnullis staminibus luteis; è quibus concolores exigui dependent apices: semen in loculis gignitur. radix lignosa multis fibris firmatur. Grauis autem admodum odoris, ac acris saporis hæc Ruta est. I.

Syluc-

2. Ruta syluestris minima.

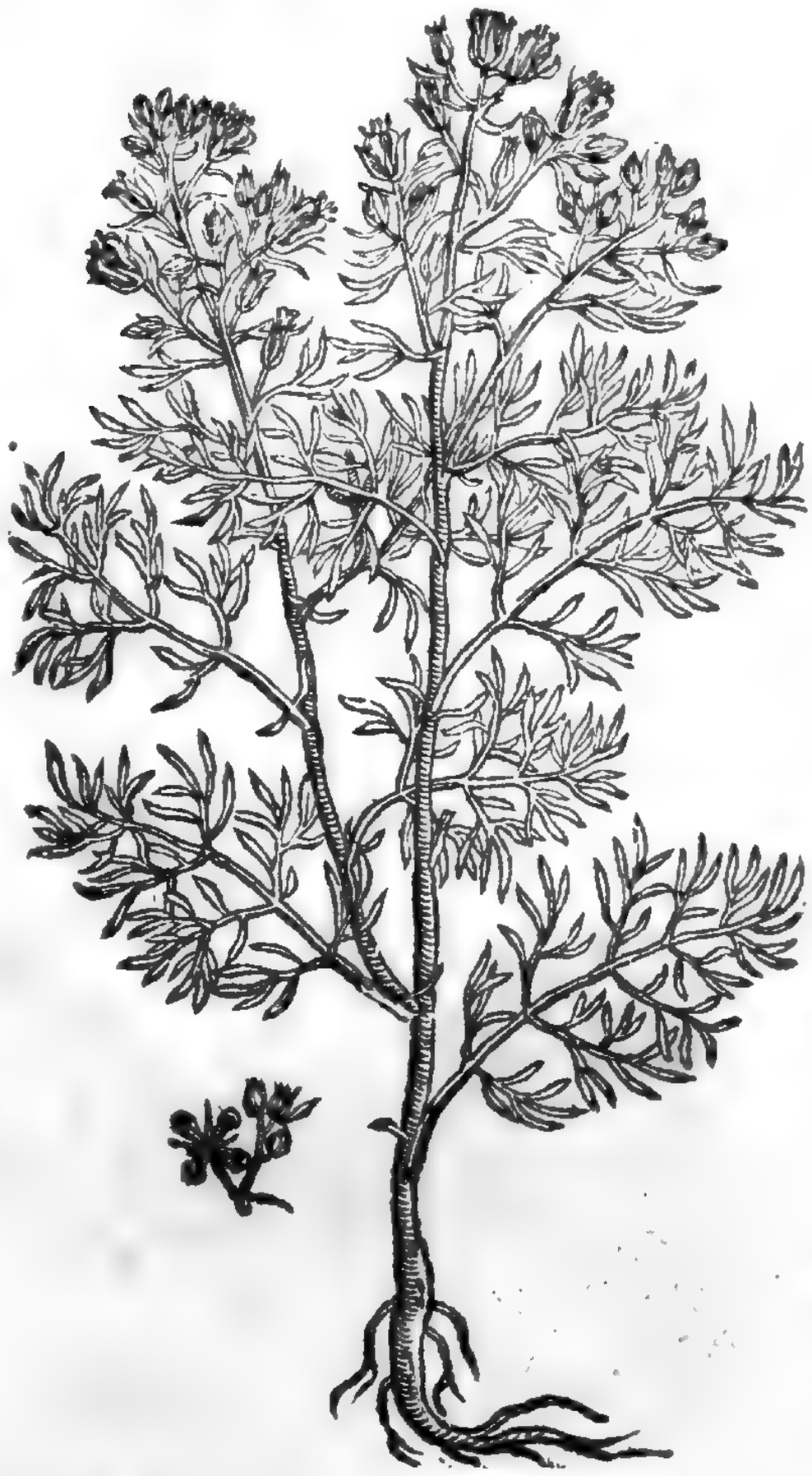

Syluestrium Rutarum maiores hortensem omnibus partibus & colore referunt, nisi quòd singula foliorum segmenta angustiora sint, & longiora. Harum vna maior ac procerior: altera verò minor angustioribusque foliis. vtraque odore grauior, ac sapore acrior quàm hortensis.

Quæ verò inter syluestres ac montanas minima est, præ nimia foliorum tenuitate speciem ac formam foliorum Rutæ hortensis non retinet, foliola siquidem tenuissimè diuisa: color verò candidior: odor autem & sapor acerrimi: flos, capitulum vti aliarum, sed minora.

Ab his differt Harmala, quę & syluestris Ruta, de qua mox subsequente capite.

Satiua in hortis pluribus colitur ac habetur: aprica amat & sicca, Solique exposita: rudera item, aspera, lateritiamque terram: cinere nutriri, vt Plinius ait, gaudet: fimum horret, vt fertur.

Syluestres in montibus reperiuntur, & in calidis regionibus; vti Galatia, Cappadocia, in nonnullis Italiæ ac Hispaniæ prouinciis, in Saluatino Goritiæ monte, & alibi.

Amicitia ei, inquit Plinius, cum Fico in tantum, vt nusquã lætior proueniat, quàm sub hac arbore. Creditur & optima Fico insita; inseritur autem intra corticem, & circumposito luto fouetur. Dios. & satiuam, quæ iuxta Ficum nascitur, in cibos magis admitti scribit: Causſam exprimit Plutarchus Symposiacon lib. v. suauiorem siquidem fieri, & sapore mitiorem, quòd quasi participet quandam fici dulcedinem, qua restinguatur nimia virosa Rutæ qualitas: nisi contrà Ficus alimentum ad se rapiens, acrimoniam Rutæ subtrahat.

Iulio ac Augusto florent apud Germanos, alibi citius.

Πήγανον Græci nominant; & ex eo quidem, vti Plutarchus Symposiacon III. scribit, quòd ob siccitatem calori mixtam semen constringat genitale. Latini Rutam vocant: Apuleius Eriphion quoque appellari refert.

1. Prior siue hortensis Ruta Germanis **Rauten**/ & **Weijrauten**: Belgis **Ruijte** & **wijnruijte**: Itali Latinam seruant nomenclaturam, vnà cum Officinis: Hispanis est *Aruda*: Gallis *Rue de Iardin*: Anglis **Rue**: Bohemis **Rauta**.

2. Altera syluestris & montana πήγανον ὄρεινον καὶ ἄγριον appellatur. Officinis hæc incognita. Huius radix μῶλυ ὄρεινον, id est, Moly montanum appellatur, vt Dioscorides ait.

Est autem Ruta potenter calida ac sicca in tertio vtriusque qualitatis gradu: Syluestris verò vehementior ad quartum accedit: tenuium est partium: flatus discutit: crassos, lentosque humores incîdit ac digerit.

Vrinam mouet: menses quoque Ruta ducit: fœtum mortuum, & secundas expellit ipsa assumpta, vel decocto eius epoto: ad vteri strangulatus vel solo olfactu conducit.

Plinij locus restitutus. Vuluas, inquit Plinius lib. xx. cap. xiii. aperit, corrigitque conuersas illita in melle toto ventre & pectine (pectore, exemplaria perperam:) testium inflammationibus ab intermisso veneris vsu cum Lauri foliis imposita conducit: cruditates discutit: inflationes item & dolores stomachi veteres.

Cocta cum aceto Ruta tormina sedat; facitque ad lateris thoracisque dolores, spirádi difficultates, ex causſa frigida: & ad articulorum, coxendicumque cruciatus.

Ad eadem & oleum eius adhibetur, quod ad coli, intestinorumq; dolores, non modò per inferiora infusum, sed & illitum prodest. Quòd si verò Oleum istud, ex eo conficiatur, quod ex semine Lini exprimitur, præstantius etiam fuerit, & ad lienis tumores ac scirros eximium. Ad aquam intercutem, quam Hyposarcam appellant, cum Ficubus ventri cataplasmatis modo vtiliter imponitur; ac ex vino bibitur.

Cruda sale condita ac comesta visus aciem intendit: subuenit & oculorum hebetudibus cum succo Fœniculi, & melle adhibita.

Succus

Succus Rutæ in malicorio calfactus, aurium doloribus medetur inſtillatus: Ignes ſacros, herpetes, achores cum ceruſſa, aceto & roſaceo ſanat.

Rutam ſanguinis profluuia è naribus ſiſtere impoſitam, ait Dioſcorides; cui & Plinius accedit, cùm tamen ſanguinem citius prouocare & ſua acrimonia elicere potis ſit.

Valet verò & Ruta pro Antidoto foliis tritis, & ex vino ſumptis, auctore Plinio.

Dioſcorides ſemen acetabuli menſura ſi in vino bibatur, letialium medicamentorum antidotum eſſe ſcribit.

Probatur autem contra Aconitum, Ixiam, & fungos, ſiue in cibo, ſiue in potu: contra ſerpentum ictus: aduerſus ſcorpionum, aranearum, apum, crabronum, & veſparum aculeos: ſucco Rutæ perunctos negant feriri ab his: & ſerpentes, ſi vratur, nidorem eius effugere. Muſtelæ contra ſerpentes pugnaturæ, Rutam prius edendo ſeſe muniunt.

Commendatur & aduerſus canis rabidi morſum ſuccus acetabuli menſura epotus: foliis verò tritis cum ſale & melle, vulneriq́ue impoſitis.

De Harmala. CAP. II.

Harmala.

HARMALA inter Rutas ſylueſtres numeratur quidem, ſed tamen ab ipſis differens eſt. à radice mox complures promit cauliculos dodrantales: folia circa hos virentia, variè diſſecta, longiora, anguſtioraq́ue quàm ſylueſtris graueolentis Rutæ: flos candidus eſt, quinquefolius: fructus triangularis, maior quàm ſatiuæ Rutæ; in quo ſemen. radix craſſa, oblonga nigricat. Grauem admodum hæc Ruta odorem in calidis ſpirat regionibus: in frigidioribus, veluti Germania, ſata, minus graueolet.

In Cappadocia, & Galatia, vt Dioſ., naſcitur: reperitur verò & non paucis Hiſpaniæ deſertis ac incultis collibus.

Ruta ſylueſtris, & πήγανον etiam dicitur: In Galatia & Cappadocia μῶλυ, Moly: nonnullis Harmala: Arabibus Harmel: Syris Beſaſa: Officinis incognita ſtirps.

Cęterum Harmala calida ac ſicca vehementer, & tertio quidem ordine; tenuium item partium: craſſos humores attenuat, deſiccat, digerit, & vrinam mouet, auctor Galenus.

De Scabioſa. CAP. III.

1. SCABIOSÆ folia oblonga, lata, hirſuta, à lateribus laciniata, inſtar foliorum Erucæ ferè: medij inter hæc caules aſſurgunt teretes, aliquantulum ſtriati, cubitales, & ipſi quoque hirſuti: foliis aliquot ſimilibus adnatis, ſed ſenſim minoribus factis: in ſummis tenuibus virgulis, ſiue apophyſibus eminent flores in vno orbiculo ſiue diſco, complures ſimul farcti; quorum circumambientes maiores, medij minores, vnà cum ſtaminibus è cæruleo diluto ſiue cæſio colore inalbicãt. longa radix in altũ deſcẽdit.

Circa decliues agrorum margines, ac ſubinde pratorum, multis paſſim locis gignitur.

2. Altera huic ſimilis reperitur omnino paruula, omnibusq́; partibus minor, & vix palmum alta; alioqui tum foliis, tum floribus reſpondens. In humidis pratis hanc reperiri quandoq; contingit.

3. Eſt & mediæ magnitudinis quædam, cuius folia oblonga, lata, hirſuta, inalbicant quoque, quàm prioris tamen minora multò, & nequaquam laciniata, ſed ambitu tantummodo crenata: floſculi in orbiculatis diſcis ſiue calycibus aliarum ſimiles. radix longa, tenuisq́ue. In agris macro ac ſterili ſolo potiſſimùm hæc frequentior.

4. Iam & quarta quædã eſt Scabioſa, ſed peregrina Germaniæ: huius laciniata, mollia, lanuginoſa, primæ ſimilia folia; caulesq́; non diſſimiles, cubitales, & folioſi: orbiculi quoque diſcorum inſtar in faſtigiis virgularum membranacea, aliquot acetabula complectentes, à qui-

Scabiosa vulgaris maior.

Scabiosa media.

Scabiosa minor.

Scabiosa peregrina.

S. columbaria L. flor. dilut.

S. alpina L. flor. dilut.

Stœbe ex Cod Cæsareo.

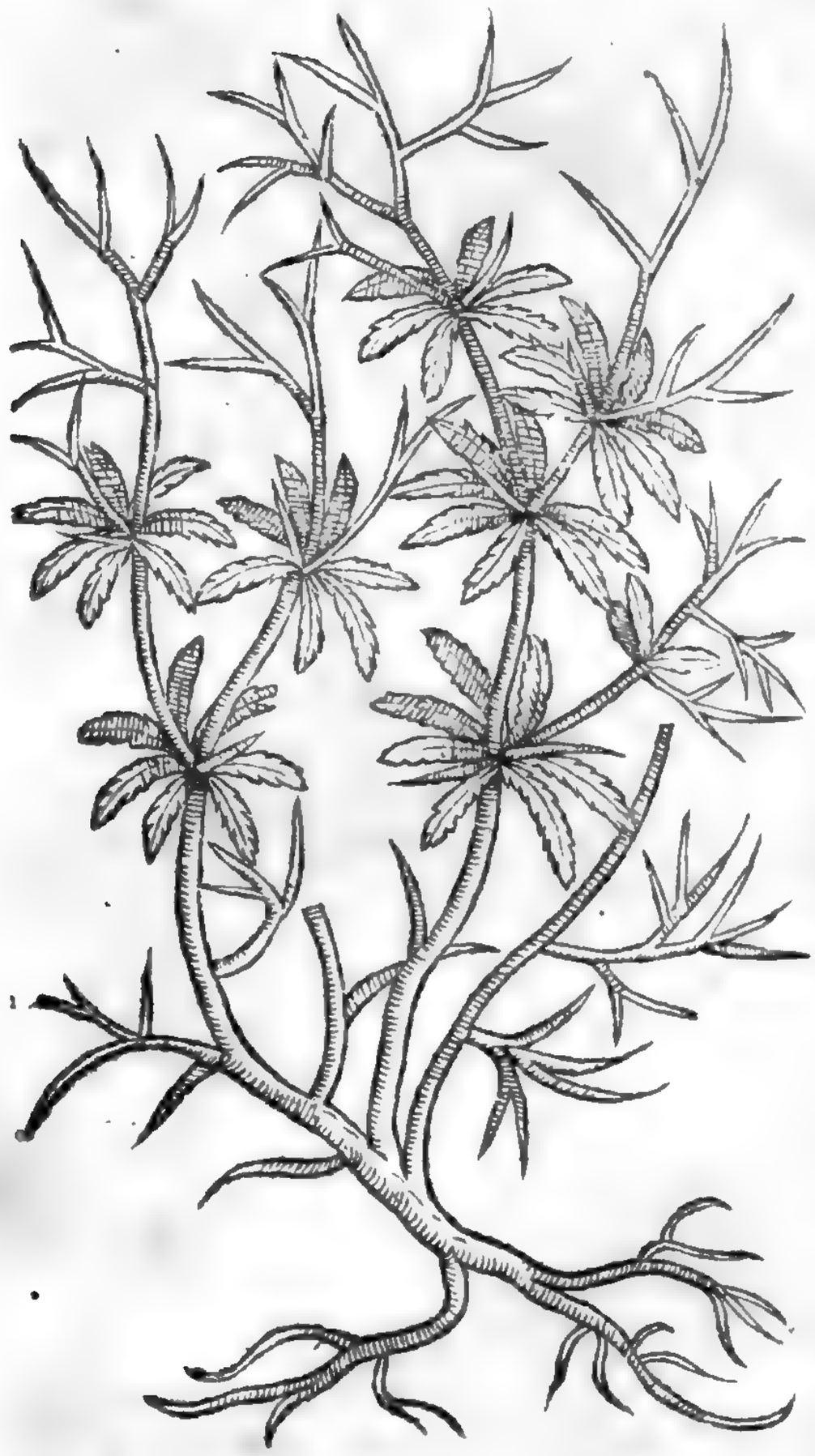

bus flosculi candicantes; quibus hirsutum, mediocriterque crassum semen subest. candida crassaque radix vti vulgaris Scabiosæ.

Huius verò & alia species, sola magnitudine differens, partibus singulis minor: flores huius ex cæruleo purpurei. Vtraque in Hispaniis iuxta semitas, viarumque margines exit. In Salmaticensi agro obseruatas à diligentiss. C. Clusio habemus. 5.

Vulgò Scabiosæ nomen accepit: existimatur à nonnullis ψώρα dici, quòd scabiei nomen est, & herbæ cuiusdam apud Aëtium. Sit autem Scabiosa, quæ ab Aëtio Psora, cuius vstæ fumo arborum erucæ moriuntur non habeo, ait Hermolaus Barbarus, compertum.

Auctor Pandectarum Scabiosam apud Dioscoridem Stœben esse interpretatur: Stœben autem Dioscorides, sua ætate vulgaris notitiæ, nullis notis describit; Galenus verò lib. 1. de Antidotis; Herba, inquit, quædam apud nos inuenitur fruticosa, calida, acris valde, parumper aromata redolens, quam incolæ Colymbaden & Stœben appellant: ad præseruanda vina aptissimam. Videtur autem hæc Stœbe differens ab ea, cuius in lib. De medic. facult. meminit, (quæ eadem cum Dios.) habere etenim hanc tradit vim adstringentem mordacitatis expertem; qualis valde acris esse nequit.

Theophrastus lib. 1. ex fruticum numero eam facit, & folio esse ait carnoso: lib. verò VI. inter eas refert, quæ iuxta spinam folium habent, vt sunt Anonis, Tribulus, &c. Potest hæc illa esse, cuius Dios. meminit, à qua plurimum Scabiosa, quæ nequaquam spinosa, differens est; quæ neque etiam cum Colymbade conuenit, cùm vehementi acrimonia destituta sit.

Extat autem Stœbes spinosæ imago in vetere Cæsareæ bibliothecæ codice, quam hoc loco adiiciendam putauimus, vt vel ex hac cognoscatur, quàm multum Stœbe & Scabiosa differant. Atque huiuscemodi spinosam Stœben nostra ætate reperiri est in Cypro atque Peloponneso, vulgò Morea, planis ac apricis locis: vnde aridam secum attulit doctissimus Bernardus Paludanus stirpium diligentissimus obseruator. *Stœbe ex Codice Cæsareo.*

Prior autem Scabiosa in Officinis nomen retinet, quibus notissima est: Germanis Fuchsio & Trago auctoribus Apostemkraut/Postemenkraut/ & Grindtkraut: Italorum, Hispanorum, Gallorum, Belgarum, & Anglorum nomenclaturæ ad Latinum accedunt; Bohemis Kawias. 1.

Altera minor Scabiosa appellatur. 2.

Tertia à nonnullis Straeps scabieuse/ id est, ouilla Scabiosa nominatur. 3.

Quartam Hispani pro Scabiosa habere feruntur. 4.

Est autem Scabiosa calida quidem ac sicca secundo ordine satis intenso, ad tertium gradum accedens, & partium tenuium. Lentos ac crassos humores incîdit, attenuat, & ad concoctionem perducit.

Pectus & pulmonem expurgat: confert aduersus veterem tussim, respirationis difficultatem, laterum dolores, & alia huiusmodi pectoris vitia. Vrinas eadem mouet, & per vesicam purulenta subinde expurgat; vbi videlicet intra corpus abscessus alicubi substiterit. Mederi scabiei decocto eius aliquot diebus bibito, & succo vnguentis permixto fertur: aduersus serpentum morsus, & virulentorum ictus contusam, superpositamque, atque assumptam conducere Recentiores etiam affirmant. Succus sumptus sudores mouet; præsertim Theriace addita: & pestilentes bubones citò discutit, si tempestiuè, & statim ipso initio detur; repetendum tamen remedium. prodesse verò aduersus omnes etiam pestilentes febres creditur.

De Succisa, siue Morsu Diaboli. CAP. IIII.

Succisa, siue Morsus Diaboli.

AD Scabiosæ genus pertinet & Succisa: huic autem folia sunt lata, oblonga vti anguſtifoliæ Plantaginis, sed læuiora, & haudquaquã neruosa, ad margines nonnihil crenata. caulículi pedem aut cubitum alti, in tres ramulos vt plurimũ distribuũtur, eminẽtibus in singulis, capitulis globosis; à quibus flosculi vel albi, vel è cæruleo purpurei. radix crassa, breuis, ac veluti præmorsa, vel succisa, fibris à lateribus adnatis, quibus firmatur.

Iuxta syluas ac agrorũ limites, locis haud cultis, in pratis quandoque, aut herbosis lętis exiguis colliculis gignitur.

Iulio & Augusto cum flore præcipuè reperitur; sed & prius legenda herba, aridæ siquidem haud infrequens est vsus.

Morsum Diaboli à præmorsa, vt apparet, radice appellatur vulgò. nugantur enim superstitiosi, cacodæmonem huius radicem, ad multa vtilem futuram, inuidere hominibus, ideoque illã morsu tollere. Fuchsius Succisam rectius appellare maluit: Germanis est **Teuffels abbiß**: Belgis **Duyuels beet**: Gallis *Mors du diable*: Anglis **Detwelles bit.**

Amariuscula est herba, calido siccoq; temperamento prædita, ad vtriusque secundũ ordinem intensum referenda. Aduersus diuturniores tonsillarum fauciumq; tumores, qui ad suppurationem ægrè perueniunt, nulli secunda: adhærẽtem faucibus pituitam abstergit, digerit eadem, & discutit; tumoresq; earum partium citò tollit, decocto in ore sæpius retento aut gargarizato, præsertim mellis rosacei exiguo addito.

Posse verò & quæcunque Scabiosa, fertur, & aduersus ictus virulentorum, venena, & pestilentes morbos non minus efficax: tusam & impositam pestilentes etiam bubones discutere: tum & decoctum eius si bibatur, vteri dolores lenire, flatusque pellere.

De Iacea nigra, siue Aphyllanthe. CAP. V.

IACEÆ cognomento nigræ folia oblonga, lata, vtroque margine incisa, aliquantulum hirsuta: caules folioſi, rotundi, duri, asperi, in alas fastigio diuisi, proferentibus singulis capitula conoide, squamulis multis exiguis foris apparentibus, veluti floris Cyani; è quibus pro floribus exeunt stamina tenuia complurima confarcta, coloris è purpura rubentis, rarò albidi. lignosa, dura, obliqua radix, non absque aliquot fibris.

Iacea nigra.

In pratis, ac locis herbosis, negligentius cultis, tum & iuxta sepimenta agrorum ac pratorũ frequenter occurrit. Inter vitia pratorum censeri potest, ab hac etenim boues & iumenta abstinẽt, nec fœnum, cui admixta, pascuntur.

Iunio ac Iulio, non rarò & Augusto cum flore videtur.

Recentior ætas Iaceam cognominat nigram; & nigram quidem ad differentiã tricoloris Violæ,

Iæ, quæ & Iacea. Plerique Matrefillon voce (vt apparet) corrupta appellant: alij Stœbes ſpeciem faciunt: ad Scabioſas referri poteſt. Videtur quoque ἀφυλλανθὲς non temere dici, abſq. foliis ſiquidem flos eius eſt, ex ſolis denſè confarctus ſtaminibus conſtans; ex eo etenim Aphyllanthes nomen accepit, quòd ἄφυλλον ἄνθος, id eſt, flos abſque foliis exiſtat.

Calida eſt hæc ac ſicca, ſed non adeò vt Succiſa ſiue Morſus diaboli: commendatur etiam ad faucium, tonſillarum, vuæque tumores, veluti Succiſa, ſed facultate ac potẽtia minor eſt.

De reliquis Aphyllanthis ſpeciebus.
CAP. VI.

Aphyllanthes prima.

Aphyllanthes quarta.

SVNT verò & plures aliæ, quarum flores foliis carentes ex ſolis ſtaminibus conſtant; quæ & Aphyllanthes nominari hac de cauſſa poſſunt.

Prima caules à radice complures, eosque ramoſos, virentes, & nonnihil anguloſos promit: 1.
folia & à radicibus & circum ramulos oblonga, & vtroque margine profundis ac frequentibus inciſuris diuiſa, virentia, læuia, ac nonnihil reſplendentia. capitula veluti Iaceæ nigræ è ſquamulis compacta, aliquantulùm aſperiora: flores eleganter purpureos ex multis ſtaminibus vti Iaceæ: ſemen glabrum, ſuperius vti Cyani barbatulum, ſed maius. radix fibroſa eſt.

Altera huic ſimilis; ſed caules eius breuiores; capitula minora, & folia nigriora ſaturatiusq; 2.
virentia; ſquamulæ capitulorum aſperiores & nonnihil ſpinoſæ. flos purpureus è ſtaminibus confarctus.

Tertiæ folia magis inciſa, ſubalbida: capitula non ſpinoſa. flos vt præcedentium. 3.

Quarta foliis tenuiſſimè diſſectis ac laciniatis, prioribus ſimilis, præſertim tertiæ: huius 4.
capitula ex ſquamis componuntur argenteo ſplendore relucentibus: flores etiam purpurei, ac veluti aliarum.

Gignuntur ſponte in cámpis, ſecus vias, prope vites, locis haud cultis, & quidem in compluribus Europæ prouinciis, præſertim calidioribus.

Iunio ac Iulio in aruis florent: in hortis Belgij ſubinde ſerius.

Omnes hæ rectè Aphyllanthes quoque appellari (vt diximus) poſſunt, ex ſtaminibus etenim flores tantummodo confarcti foliis deſtituuntur. Apud Veteres ſi nomen habuerunt, idipſum nobis incognitum ingenuè fatemur. Stœbes genera eſſe non poſſunt, ad quam ple-

Sphæritis ex Cod. Cæsareo.

Sphæritis ex Codice Cæsareo.

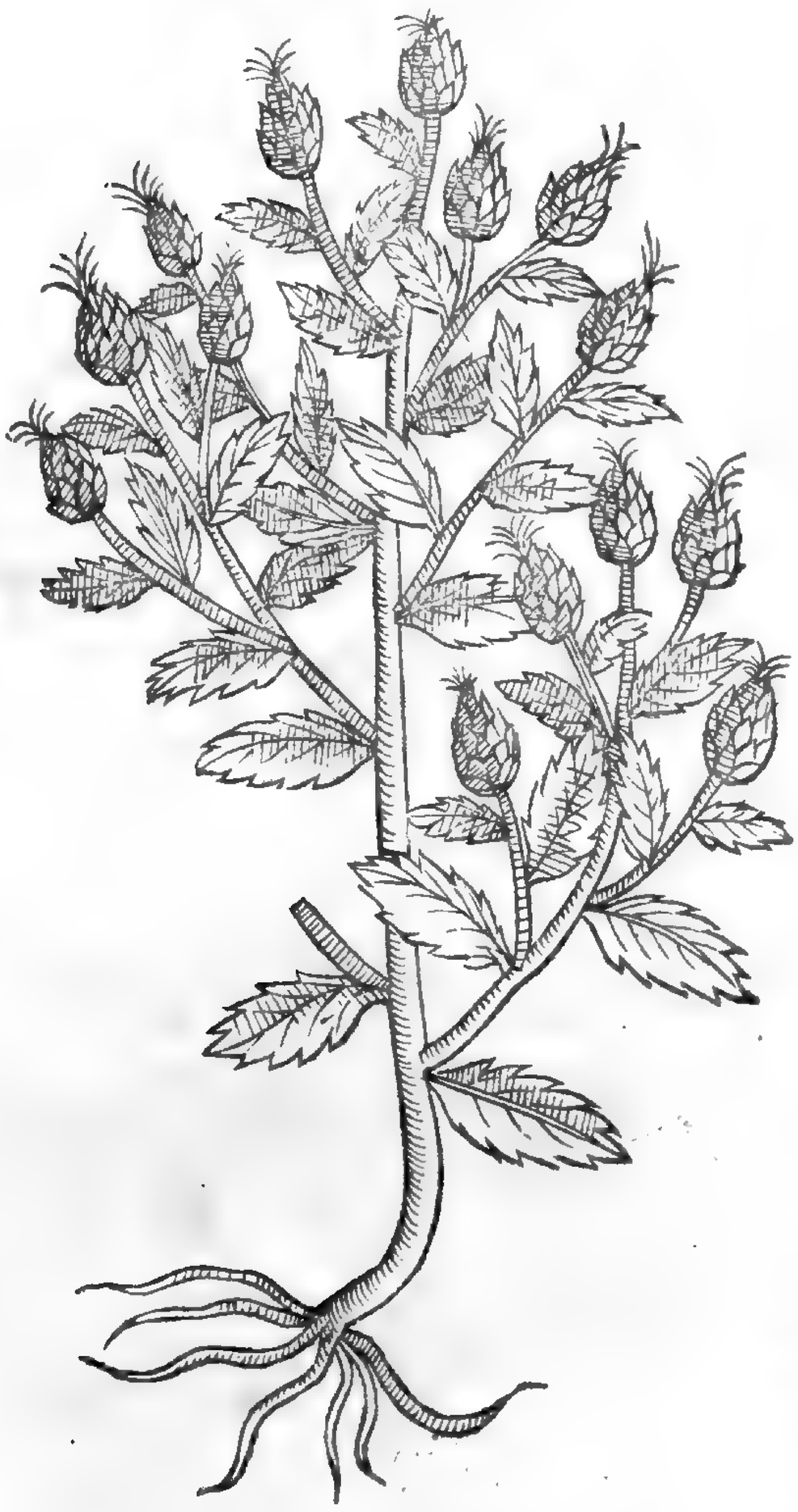

Scordium.

rique noſtræ ætatis docti referre conati ſunt, ex eo falſi, quòd Scabioſa putata fuerit Stoebe, quam ab hac differentem eſſe, iam ſuperius oſtendimus; veluti & iſtæ ſunt Aphyllanthes, ſpinis omnino carentes.

Ad has verò & referri poſſe videtur, nec fortaſſis temerè, cuius icon in Cæſareo codice extat Sphæritidis nomine, cuius capitulum iſtorum ſimile, niſi quòd abſque enatis ſtaminibus depingatur. Nulla tamen Sphæritis à veteribus deſcripta reperitur, præter Cupreſſi, quæ idcirco hoc nominis obtinuit, quòd galbuli eius ſubinde ſphęrę modo rotundi ſint.

Cęterùm Aphyllanthum facultates incompertæ ſunt; nec etenim in Medicinæ vſum admittuntur, nec ad alimentorum materiam faciunt.

De Scordio. CAP. VII.

SCORDIO cauliculi complures exeunt anguloſi, articulati, non in altum aſſurgentes, ſed humi procumbentes, ac proſerpentes. Folia è ſingulis geniculis bina, rotundis longiora, maiora quàm Chamædryos, ambitu ſerrata; quæ vnà cum cauliculis mollia, hirſuta, inalbicantia Allium redolent. è ſinu foliorum rubentes exeunt floſculi, minores quàm Lamij, alioqui forma haud diſſimiles, ramulorum partes occupantes ſuperiores. radix fibroſa ſub terra ſerpit.

Naſcitur locis paluſtribus, ſecus ſcrobes, ac foſſas aquàs habentes: ad hortos tranſlatum locis vmbroſis ac humentibus facilè adoleſcit.

Iunio ac Iulio flores apparent: Auguſto menſe legere herbam expedit: hyeme perit: æſtate redit, radice reſtibili.

Σκόρδιον Græci appellant: Latini nomen retinent; nec alia Officinis nomina. Sunt qui Trixaginem paluſtrem vocant: item & μιθριδάτιον, ab inuentore Mithridate: Scordij nomen accepit ab odore Allij, quod Græcis σκόροδον dicitur, & δύοσμον ab odoris grauitate: Germanis **Waßer battenig:** Gallis *Scordion*: Italis *Chelamandrina paluſtre.*

Calfaciendi ac reſiccandi vim habet: ſapore amarum, acerbum, ac acre quid obtinet, vt reſtatur Galenus. Viſcera interna expurgat: & ſimiliter vetuſta externa vlcera addito melle. Vrinam & menſes prouocat: craſſa & purulenta è pectore educit: facit ad veterem tuſſim, laterum dolores ab obſtructione & frigore natos: præterea & ad rupta & conuulſa. Aridum cum vino decoctum contra ſerpentum morſus, & lethalia venena bibitur. Miſcetur & antidotis. Fertur & podagricos lenire dolores cum aceto aut aqua impoſitum: Sunt & qui affirment crudas carnes inter huius folia incorruptas aliquamdiu ſeruari poſſe.

De

De Semperuiuo, ſiue Sedo maiore. CAP. VIII.

Semperuiuum ſiue Sedum arboreſcens maius.

Semperuiuum maius alterum, ſiue Iouis barba.

SEMPERVIVI Dioſc. tria ſunt genera; Maius, Minus, & tertium, quod Illecebra vocatur. Maioris vnum arboreſcens dicitur: alterum Barbæ Iouis nomen accepit.

Primum maius Semperuiuum, aboreſcens cognominatum, caulem profert cubito altiorem, ſubinde bicubitalem, craſſum, durum, lignoſum, lentum, & frangi contumacem, in ramulos nonnullos diuiſum, cortice craſſo & carnoſo circumueſtitum; foliorumq; quæ defluxerunt inferius quidem veſtigia quædam retinentem, veluti Tithymali Characiæ primi caulis medius vmbelliferus. folia pinguia, carnoſa, ſucci plena, pollicis lati longitudine, linguis ſimilia, per margines tenuiſſimè crenata, cauliculorum faſtigia ambiũt, oculi effigiem æmulantia. flores è cauliculis enaſcuntur in multos tenues pediculos diuiſis, tenues, lutei, ſtellati. ſuccedit ſemẽ perquá exiguum pediculis marceſcentibus. radix ſubeſt in propagines diuiſa. 1.

Viret hæc ſtirps perpetuò, nec hyemis iniuria in natiuo ſolo afficitur, vnde illi ἀειζῴῳ ac Semperuiuo nomen.

Proximum Semperuiuum (quod Iouis barbam vulgò appellant) folia edit terræ ac radicibus proxima, craſſa, pinguia, lenti ſucci plena, acuminata, denſa, & in orbem ad effigiem oculi diſpoſita, atque huiuſmodi orbiculos complures proferens, latè ac in amplitudine ſeſe diffundit: non rarò & tenues fibras emittit, quibus latius ſerpat, atque nouos orbiculos progignat. aſſurgit quandoque in medio horum caulis erectus, pedem (plus minus) altus, foliis ſenſim attenuatis communitus, in alas quaſdam circa faſtigium effuſus; circa quas flores obſcurè purpuraſcentes ordine digeſti. radix ſubeſt fibroſa. 2.

Huius generis & alterum quoddá, cuius orbiculi magnitudine quidem ſuperioris reſpondent, ſed foliis minoribus, frequentioribus, ac denſioribus, ſecundum margines tenuiſſimis veluti pilis, inſtar mollium ſpinularum adnatis. Viret iſtud paulò ſaturatius: caulis breuior: & flores è luteo palleſcunt. B.

Eſt & tertium huc referendum, cuius folia in virore candicant, & ambitu tenuiſſimè ſerrata apparent. C.

Item & quartum, cuius minores ſunt orbiculi: folia verò acuminata, denſiſſima, cacumine obſcurè rubentia, & marginibus hirſuta: flores in breuibus caulibus eleganter purpurei. D.

1. Primum maius Semperuiuum in plurimis Orientis ac Græciæ prouinciis, tum & maris Mediterranei insulis, Creta, quæ modò Candia, Rhodo, Zacintho, & aliis sponte natum in ædium tectis, vetustis parietibus, ac similibus locis reperitur, nec destituitur eo Hispania, nam C. Clusio teste, in Lusitaniæ regno crebrò occurrit: alibi in fictilibus alitur. In frigidis ac Septentrioni subiectis prouinciis, vt in Germania ac Belgio, nec sponte nascitur, nec studiosè, ac diligentius excultum diutinè durat, sed cæli inclementia, ac hyemis nimio rigore extinguitur.

2. Alterum non modò Italiæ, verùm & Galliæ, Germaniæ, Bohemiæ, ac Belgio satis est familiare. Locis in montibus petrosis, veteribus muris, ac ædificiorum vetustis præsertim tectis gaudet. Variat autem huius forma pro soli genio: quibusdam siquidem locis angustiora, minoraq; sed plura, vnius orbiculi sunt folia: aliis pauciora, crassiora, latioraq;. virent & saturatius alicubi: alibi verò dilutius. Nam quas descripsimus non vno loco, sed situ differentibus gignuntur; has autem in elegantissimum hortum Clariss. Iohannis Aijckholtzij Doctoris Medici ac professoris Viennensis translatas, quandoque videre contigit.

1. Primo anni tempore mox post hybernum Solstitium Semperuiuum, quod arborescens cognominatur, in Lusitania floret.

2. Alterius caulis floriferus post Solstitium æstiuum, subinde circa Augustum mensem demum assurgit, sed Aprili, post vernum videlicet æquinoctium, inter folia tenues hinc exeunt fibrę orbiculorum rudimenta proferentes, quibus tandem adauctis seipsam in complures orbiculos multiplicat.

1. Primum haud dubiè Dios. est Α'εί ζωον μέγα, id est, Semperuiuũ magnum, aut Sedũ maius: Apuleius Vitalem ac Semperflorium appellat. Dicitur ζωόφθαλμον, σεργηδὸν, ἀιθαλὲς.

2. Alterum vulgò, ac in Officinis Iouis barba: Germanis **Hauſswurtz/ Groſs donderbaer**: Belgis **Donderbaert**: Hollandis **Hupstoock**: Gallis *Ioubarbe*: Italis *Sempreuiuo maggiore*: Hispanis *Siempreuiua, yerua puntera*: Anglis **Houstelilie**: Bohemis **Netresk**. Cotyledonem alteram Dios. esse non pauci existimant: nos maluimus inter Semperuiua retinere, nam & perpetuò viret ac viget, hyemisque iniuria non facilè afficitur.

Aeizoa, siue Semperuiua maiora refrigerandi vim obtinent, & quidem tertio gradu: desiccant verò eadem, sed leuiter, abundante in eis essentia aquea. Prosunt ad erysipelata, herpetas, & à fluxione natas, vt Gal. ait, inflammationes; & quidem oculorum, vt Dioscorides, epiphoris, inquit Plinius; medentur folia imposita, vel succus inunctus. Conferunt verò & ad ambusta, & podagras per se, vel cum polenta imposita. Dari diarrhœa laborantibus Dioscoridis est; & teretes lumbricos cum vino pota excutere. Succus in pesso subditus muliebres ex caussa calida fluxiones sistit: folia in ardentibus febribus in ore retenta sitim sedat.

De Semperuiuo minore. CAP. IX.

MINORIS Semperuiui duo quoque sunt genera.

1. Primum horum exigua est herbula, multis tenuibus pediculis humi repens, quos complurima crassa, succulenta, parua, oblonga, acuminata folia conuestiunt, è viridi ad cæruleum inclinantia. surgunt inter hæc coliculi palmum alti, fastigio veluti vmbellam promentes; atque in his flosculos luteos. subest fibrosa radix.

2. Alterum minus Semperuiuum & parua quoque est stirps, plures producens cauliculos tenues, palmum rarò excedentes; in quorum fastigiis, in laxioribus exiguis vmbellis, flosculi forma præcedentis; sed albidi & aliquanto minores: folia circa cauliculos pauca, parua quidem, sed oblonga, retusa, & teretia, Tritici granis maiora, nucleis è strobilis nucum pinearum repurgatis aliquanto minora, alioqui haud dissimilia, quæ subinde vnà cum cauliculis subrubent. radix in terræ superficie serpens, fibras tenues deorsum demittit.

1. Quod horum prius, Belgis hortense est: alibi in parietinis nasci fertur.

2. Alterum passim in veteribus muris; circa aggeres, sepimenta agrorum, locis apricis exit.

Vtrumque mensibus æstiuis flores promit.

1. Minus genus ἀειζωον μικρὸν Græcis: Latinis Sedum & Semperuiuum minus appellatur: à nonnullis βρύτιον θροβεῶτιον, Ceraunia, Vitalis: Germanis **kleyn donderbaer/** & **kleyn hauſswurtz**: Italis *Semperuiuo minore*: Gallis *Tricque Madame*: Anglis **Prichmadam**.

2. Huius alterum genus Officinæ Crassulam nominant minorem; & minoris quidem cognomen addunt, ad differentiam alterius appellatæ Crassulæ, quæ ex genere est Telephij. Dicitur & Vermicularis: Italis *Pignola, Granellosa, & Grasella:* Belgis **Bladerlooſen**.

Minora Semperuiua refrigerantem quoque facultatem & maioribus similem obtinent, & ad

Semperuiuum minus primum.

Semperuiuum minus alterum.

& ad eadem valent. Primum verò horum inter acetaria multis locis recipitur, in quibus & ſapit, & palato gratum: æſtuanti ventriculo confert.

De Illecebra, ſiue Semperuiuo tertio. CAP. X.

Illecebra, ſiue Semperuiuum tertium.

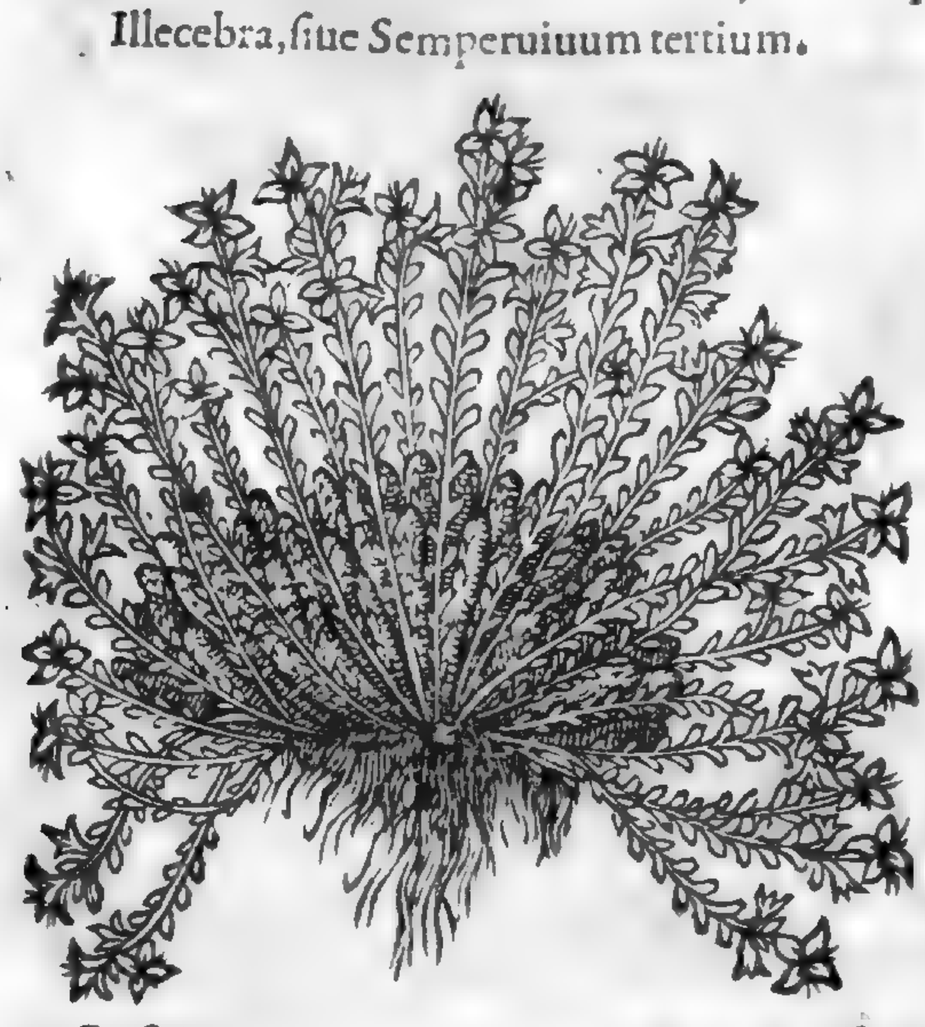

HVMILIS ac exigua hæc herba eſt. Caulículi eius tenues ac breues: foliola circa hos frequentia, perpuſilla, craſſa, & acuminata, ſucci plena: floſculi in ſummo eminent paruuli, lutei. fibroſæ radiculæ.

In locis petroſis, aridis, & in veterum murorum rimis vbique naſcitur: perpetuò viret; nec temerè idcireo inter Semperuiua refertur.

Æſtiuis menſibus cum floribus reperitur.

Dioſcoridis tertium iſtud eſt Semperuiuum, quod à Græcis ἀνδεαχνὴν ἀγελαῖαν & πλήφιον appellari: à Romanis verò Illecebram tradit. Plinius etiam Latinis Illecebram dici teſtatur. Eſt tamen & alia ἀνδεαχνὴ ἀγελαία, & aliud πλήφιον: Germani hanc **Maurpfeffer** appellant, & **katzentreuble**: Galli *Pain d'oiſeau*: Belgę **Muerpeper**: Angli **ſtone crop**/ & **ſtone hoze**.

Suſpicantur tamen nonnulli non eſſe iſtud Dioſ. tertium Semperuiuum, quòd illi folia deſint Portulacæ: Sed Dioſ. hoc non Portulacæ eſſe folio, ſed ad illius craſſitiem tantùm accedere folia refert: παχύτερα, ait, τὰ φυλλάρια πρὸς τὰ τῆς ἀνδεάχνης.

Acris autem ac vehementer excalfaciens eſt herbula iſta. Foris admota rubificat, veſicas excitat, ac tandem exulcerat.

Strumas, inquit Dioſ. cũ axungia impoſita diſcutit. Succus huius cũ aceto, vel alio liquore extractus vomitum mouet, & craſſos, pituitoſos, ac bilioſos humores educit; & ſubinde ita à quartanis, aut aliis diuturniorib. febrib. liberat: aduerſus aſsũpta venena & hoc modo cõfert.

De

De Telephio. CAP. XI.

Telephium primum.

Telephium tertium.

Telephium alterum siue Crassula.

TELEPHII vnius Dios. tantummodo mentionem fecit: accedunt verò alia duo posterioris obseruationis.

Primum Telephium caules emittit rotundos, crassos, glabros, veluti genicula habentes, circa radicem subinde rubentes: folia similiter crassa, læuia, carnosa, lento succo plena, ambitu subinde leuiter incisa, latioris folij, Portulacę maiora; alioqui haud multum absimilia, è singulis articulis bina sibi mutuò opposita, caulem alterno ordine conuestientia. Flores in vmbellis ex luteo pallét. radix in multas extuberat veluti oblongiores glandes sensim attenuatas, candidas, fibris etiam adnatis.

Alterum, quod Crassulam vulgò vocant, caulibus similiter compluribus assurgit rotundis, lxuibus, sed haudquaquam articulatis. folia carnosa, crassa, lata, & ambitu nonnihil quandoque crenata, minora quàm superioris, nullo ordine digesta: flosculi aut rubent, aut lutei sunt, aut etiam inalbicant: radix candida, carnosa, ac nodosa. Viuax admodum stirps est, vel luto solo imposiq; cauliculi diutinè virent, & si subinde rigentur, etiam augmentum capiunt.

Tertium Telephium humilius est, ac minus quàm priora: tenues eius cauliculi plurima parte humi procumbunt: folia quoque minora, rotundiora,

diora, è cæruleo magis virentia, carnoſa, inferius crebriora, ſuperius rariora, incerto ordine diſpoſita: floſculi in vmbellis faſtigia occupantibus è purpuraſcente cæruleo pallent. radices huius haud nodoſæ, aut tuberoſæ, ſed fibris capillatæ.

Loca vmbroſa, petroſa, veteres muros, ac parietes amant. Oribaſius in vineis & cultis naſci ait.

Primum in Hiſpania, cùm & ſuperiore Pannonia ſubinde reperitur; nec eo Germania de- 1.
ſtituitur. Ad Rheni enim ripam iuxta vineta, locis aſperis, & petroſis repertum; ab eo, quod in Hiſpania, nullatenus differens.

Alterum in Germania vtraque, Gallia, Bohemia, & alibi circa vites, in veteribus muris, 2.
parietibus, etiam luteis ac cratitiis, ſatis frequens.

Tertium rarius eſt: hortis apud Belgas & alibi, familiare. 3.

Circa Auguſtum, vel prius Telephia florent.

Primum, quod Græcis πλέϕιον, & ἀειζωον ἄγριον dicitur, Latinis Telephium & Semperuiuũ ſylueſtre, & Illecebra; ſed ab acri & excalfaciente Illecebra, de qua Cap. ſuperiore, multum differt. Sunt & qui ἀνδράχνην; ſiue Portulacam ſylueſtrem appellant: eſt tamen & alia ſylueſtris Portulaca hortenſi ſimilis, ſed minor.

Alterum genus Telephij quoq; ſpecies eſt; Craſſulam, & Craſſulam Fabariam hanc Officinæ vocãt, ac Craſſulam maiorem, ad differẽtiam eius, quæ Cap. de Semperuiuo minore deſcripta eſt; itẽ & Fabariã: Germani **Wundkraut/knabenkraut/fotzzwang/& fotzwetyn:** Itali *Faba graſſa*: Galli *Ioubarbe des vignes, feue eſpeſſe*: Belgæ **Smerwortele/& hemel ſluetel**: Angli **Orpyne.**

Tertium genus vt paucis cognitum, ita nec nomen inuenit, niſi quòd pleriq; Telephium ſemperuiuum vocent, aliorum enim caules hyeme pereunt, radice reſtibili; huius verò & caules & folia hyemis inclementiam ſuperant.

Frigida autem Telephia, & cum eſſentiæ tenuitate reſiccantis facultatis.

Dioſcorides vitiliginem albam, Galenus vtramque, cum aceto impoſitam ſanare ait; quòd abſtergendo præſtat; vnde calidam ei facultatem tribuit Galenus, repugnante tamen guſtabili qualitate, quæ non modò primum, ſed & duo reliqua frigida eſſe oſtendit: Abſtergere autem poſſunt & quæ frigida, ſi ſiccitas adſit temperamenti, & eſſentiæ tenuitas. *Gal. ut ſupra.*

De Cotyledone. CAP. XII.

Cotyledon.

Cotyledon altera.

C. umbilicus. L
Sp. Pl. emac. 528

Sedum ſerratum.

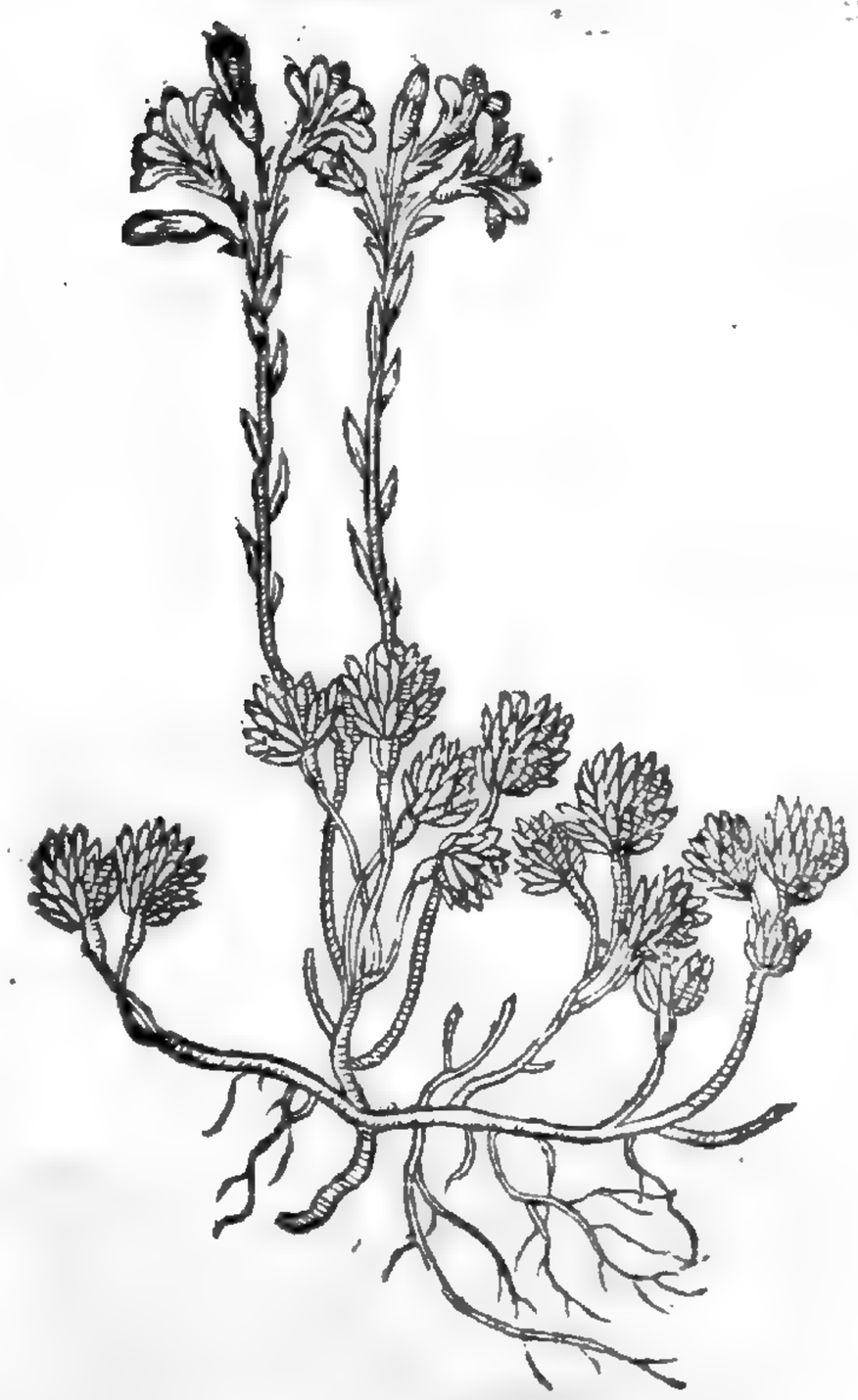

COTYLEDONES Dioſcoridi duæ deſcribuntur.

Priori Cotyledoni folia ſunt longa, carnoſa, ſucci plena, lęuia, orbiculata, ambitu nihil aut parum crenata, breui pediculo ſui ferè centro inſidentia, quæ acetabuli figura modicè concaua apparent, & colore virent, aliquando tamen in natali ſolo purpuraſcentia. caulis inter hæc aſſurgit dodrantali breuior, in alas ſubinde diuiſus, circa quas floſculi exigui albicantes, aut dilutè admodum purpurei. tuberoſa exigui bulbi inſtar ſubeſt candida radix, ex qua fibræ aliquot depẽdent.

In ſaxis & veterum ædificiorũ parietibus naſci gaudet: In Hetruria, ac alibi in Italia, in Galliæ Prouincia, ſed & in Britannia quoque reperitur, quod tamen ab Italico nonnihil differens eſt.

Viret ac viget præcipuè hyeme, initio æſtatis floret, ac ſemen minutiſſimum facit, deinde marceſcit, radice perenni.

2. Altera huius ſpecies à ſuperiore forma multũ differt, ad Semperuiui ſecundi, ſiue Barbæ Iouis ſimilitudinem magis accedens: folia eius craſſa, pinguia, ſucculenta, longiuſcula, & veluti exiguas linguas imitãtia, orbiculariter vt Barbę Iouis modo digeſta, è quorum veluti centro tenuis pediculus aſſurgit, flores proferens albicantes. radices fibroſæ ſunt.

Ad montium rupes & ſaxoſa gignitur: In Pannonia ac Italia ſubinde occurrit.

3. Ad Cotyledonem à recentioribus refertur, quod Aeizoon ſiue Semperuiuum ſerratum Valerius Cordus appellat: Craſſa & numeroſa huic ſunt, ſucci quoque plena, foliola, quæ circulari ambitu globum veluti oculi conſtituentes, Barbę Iouis & Cotyledonis alterius modo, multo tamen minora, & vndique ſerræ modo minutim inciſa; è quorum medio caulis exit tenuis, rectus, dodrantalis, floſculos cacumine proferens Craſſulæ minoris æmulos, colore ſępius albidos abſque notis, quandoque rubentibus punctulis diſtinctos. radicibus firmatur paucis & tenuiſſimis.

In altiſſimis petris, humido muſco ſubinde obductis, naſcitur.

1. Quæ Græcis κοτυληδών, Latinis Vmbilicus Veneris dicitur, & Acetabulũ; à nonnullis Herba coxendicum: Iacobus Manlius Scatum cæli, & Scatellum appellat: Belgis Nauelcruijt: Italis *Cupertoiule & Ombilico di Venere*: Gallis *Eſcuelles*: Hiſpanis *Capadella, Scudetes*: Inter nothas appellationes & hæc extant nomina, κῆπος ἀφροδίτης, id eſt, hortus Veneris. γῆς ὀμφαλός, terræ vmbilicus, σίχις, σέργηθρον.

2. Altera Cotyledon à nonnullis κυμβάλιον appellatur.

3. Minorem illam recentiores ad Sedi referunt genera, & Sedum ſerratum nuncupant.

Cotyledon prior humidæ ac ſubfrigidæ eſt ſubſtantiæ, & cuiuſdam obſcurè adſtringentis. Refrigerat, repercutit, abſtergit, ac diſcutit: auctore Galeno. Inflammationes eryſipelatodas, & eryſipelata phlegmonode curat impoſita: ad æſtuantem ardore ſtomachum vtilis eſt. feruntur & folia cum radice manducata calculos confringere, & vrinas mouere.

Cotyledon altera ac tertia ſerrata, faciunt ad eadem, ad quæ Semperuiuum.

De Cotyledone paluſtri. CAP. XIII.

EST verò & præter ſuperiores alia Cotyledon, tenues hæc promit viticulas proſerpentes, ac ſubinde terræ adhæreſcentes; à quibus folia rotunda, & aliquantulum acetabuli in modum leuiter concaua, exiguoque pediculo medio ſui, vti alterius, inſidentia, ſed planè tenuia, minora, nigrioraque quàm legitimæ: floſculi perpuſilli, albidi ſub foliis viſuntur. fibræ tenues pro radicibus ſunt.

Paluſtribus locis inuenitur, & præſertim humidioribus, & quæ frequentius hybernis menſibus rigantur.

Iulio menſe apud Belgas reperiri cum flore poteſt.

Vmbilicum Veneris Officinæ inferioris Germaniæ nominant: Cotyledon paluſtris dici poteſt.

Cotyledon paluſtris.

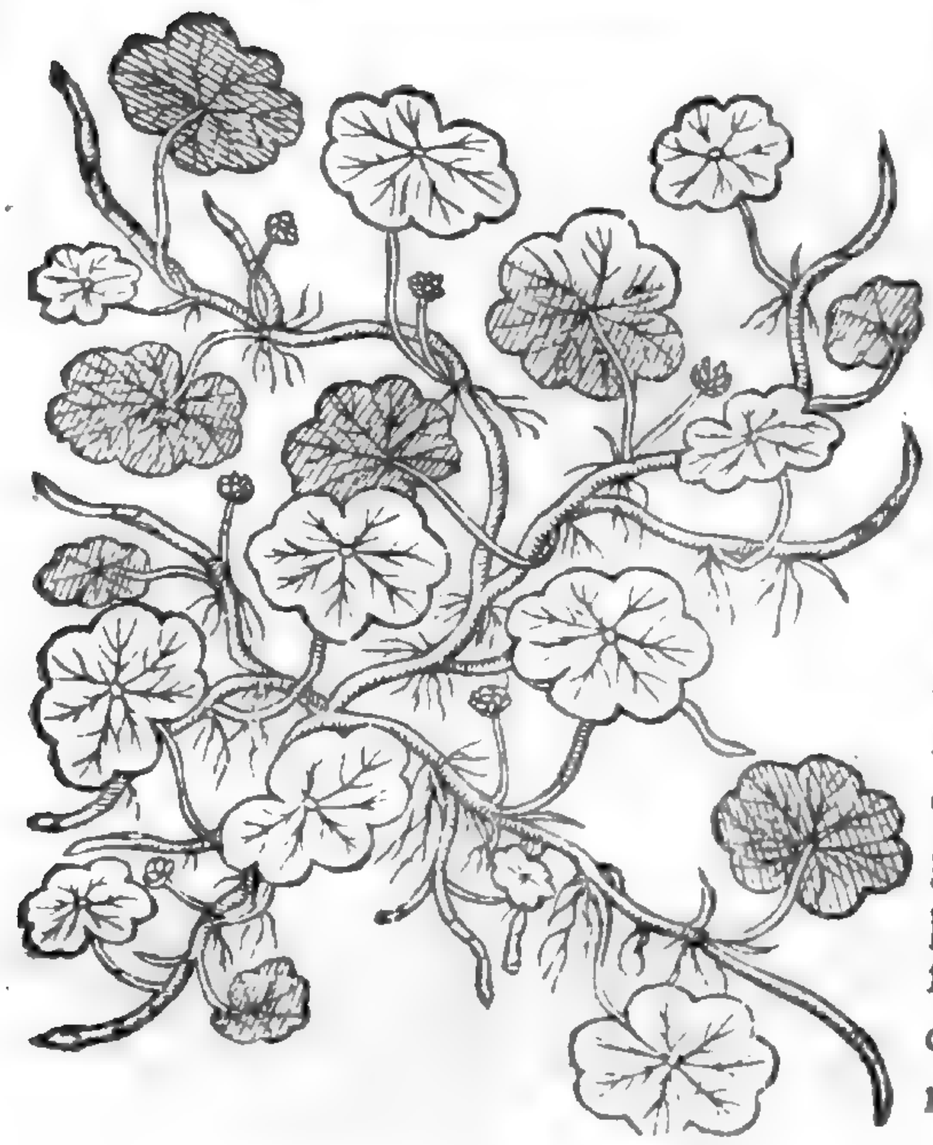

potest. Errant autem non parum Pharmacopœi, qui hanc loco legitimæ ac veræ Cotyledonis vnguento ex Populo nigra aut aliis admiſcent. *Error Officinarum.*

Calidam eſſe hanc Cotyledonem guſtabilis eius qualitas aliquantulum acris oſtendit. Proinde non ſolùm forma, ſed & facultate & viribus à vera differens eſt.

Sophia.

De Sophia. CAP. XIIII.

SOPHIA caules promit cubitales, rotundos, duros: folia verò circa hos ampla, ſed tenuiſſimè in complurima exigua ſegmenta diuiſa, Abſinthij tenuifolij haud multum diſſimilia; ſed tamen tenuiora, & ad Coriandri tenuiſſima accedentia, colore albida. Floſculi ad ſuperiores virgularum partes ordine digeſti gignuntur exigui, pallidè lutei; paruæ, tenues, oblongæ ſuccedunt ſiliquæ; in quibus minuta ſemina ſubrubentia. dura, ac lignoſa, candidaque demittitur in altum radix, nonnullis adhæreſcentibus fibris.

In veteribus maceriis, locis ruderatis, lapidoſis, ac non rarò arenoſis, ac aliis incultis exit, vbi ſemel nata ſingulis facilè recurrit annis.

A Iunio in Autumnum vſque, & quidem particulatim, floret: ſemen interea perficit.

Recentior ætas Sophiam appellat: Germani Welſamez/Sophiekraut: Belgis Fierruijt: Falluntur inſigniter qui Seriphium nominant, quod Marini Abſinthij nomen, nam cum Abſinthiis nihil commune, præter foliorum ſimilitudinem quandam, habet: ſapor & facultas multum differentes ſunt. Videtur aliquo modo cum Thalictro conuenire; reſpondet caulis graueolentis Rutæ non diſſimilis; nec folia repugnant, niſi Coriandrinis forent multò tenuiora: pro Thalictro autem, alias ſuperius ſtirpes oſtendimus.

Cęterùm facultate Sophia reſiccans & adſtringens eſt, & particeps alicuius frigiditatis.

Semen huius aſſumptum ventris fluores ſiſtit: aduerſus dyſenterias commendatur: ſanguinis profluuia reprimit.

De Symphyto maiore. CAP. XV.

SYMPHYTI iſtius caulis anguloſus, craſſus, & vt Sonchi inanis, ad duos ferè cubitos attollitur: folia tum à radice prodeuntia, tum & iuxta caules ampla, longa, lata, aſpera, pungenteque lanugine, nonnihil hirſuta, attactuque pruriginem excitantia, vulgò dictæ Boraginis colore & aſperitate ſatis ſimilia; cæterùm longiora, magna & acuminata veluti Enulæ campanæ. ex cauliũm alis flores ordine diſpoſiti apparent oblongi, intus caui, colore albidi, aut dilutè rubentes, rarò lutei; ſubſequente ſemine nigro. oblonga & craſſa radix, foris nigra, interius albida, ſucco glutinoſa; in qua vis conſiſtit medica. 1.

Huius altera reperitur ſpecies, radice quoque exterius nigra, intusque candida, ſed tuberoſa; cuius folia minora; caules breuiores; flores ſubinde lutei. 2.

Riguos ſeceſſus, læta & pinguia prata amat Symphytum, nec ab hortis abhorret, ac aliis humentibus locis.

Iunio ac Iulio mẽſibus flores in vigore ſunt: radix quouis anni tẽpore cõmodè legi poteſt.

Symphytum magnum.

Symphytum tuberosum.

Συμφυτον Græci appellant, item & πηχυν: Latini Symphytum & Solidaginem: Officinæ Consolidam maiorem,& Symphytum maius:Scribonius Largus Inulam rusticam,& Alum Gallicam,alij Osteocollon: Germanis **Walwurtz/ Schmerwurtz / Schwartzwurtz / Schantzwurtz/ Beinwellen:** Belgis **Waelwortele:** Italis *Consolida maggiore*: Hispanis *Suelda maiore*, & *Consuelda maior*: Gallis *Consyre & oreille d'asne*: Anglis **Confrey**: Bohemis **Swalnik & Czernohlawek.**

Superat autem in Symphyti radice frigida temperies, sed tamen exigua; adest humiditas viscosa, ac glutinans: Hæc nequaquam pruritum excitat, nec gustu acris aut mordax, sed ἄποιος siue exqualis,& qualitatis gustabilis expers; tantùm abest vt cum Scillæ acri visciditate huius humiditas lenta ac glutinosa conferri queat. folia pruritum excitare possunt, non caliditate aut acrimonia,sed asperitate sua,vt iam scripsimus, minus tamen quàm Vrticæ.

Ad multa radix vtilis est: vulnera & enterocelas recentes impositа sanat: ad sanguinis cum tussi sputationem ac profusionem, & contra pulmonis vlcera multum prodest.

Paratur in hunc vsum & ex ea Serapium,quod sanguinis fluores sistit: recentia pulmonis vlcera consolidat: tussim sedat: febrium calores contemperat: humorum defluentium acrimoniam retundit; cuius descriptio hæc est.

Serapium ex Symphyto.

℞. Radicum Symphyti maioris vncias duas, dulcis radicis vnciam vnam, foliorum tussilaginis vnà cum radicibus manipulos duos,nucleorum nucum pinearum sesquiunciam,Zizipha xx. feminis maluæ drachmas duas,capitum papaueris drachmam vnam, fiat decoctio in aqua quantum satis est ad libram vnam: Colato addantur sacchari & mellis albissimorum singulorum vnciæ sex, & fiat Serapium perfectè decoctum.

Eadem quoque radix renum vlcera etiam diuturna curat, & profluentem ex his sanguinem sistit: tum & superfluentes quoque muliebres purgationes supprimit, si vel decoctum eius bibatur,vel ipsa cũ sacharo, aut melle cõdita,singulis cõtinuis aliquot diebus assumatur.

Ad omnium quoq; reliquorum viscerum,ac internarum partium læsiones, & ad rupta vnicè commendatur. Tanta autem consolidandi huius vis est,vt vna cum carnibus crudis incit,& nimium profluentes hæmorrhoides impositа reprimit.

Symphytum maculosum.

Bugula.

De Symphyto maculoso. CAP. XVI.

REFERT istud Symphytum satis antecedēs siue maius Symphytum, sed caules eius breuiores, dodrantales tantùm: folia minora, aspera, & hirsuta, in quibus vt plurimum albicantes apparent exiguæ maculæ; quanquam & absq; maculis nonnullis videntur locis: flores forma haud dissimiles, rubri initio, hiantes verò ac patentes cæruleo purpurei. nigricans radix dura est, per obliquum descendit, fibris adhærentibus concoloribus.

Loca amat opaca, & riguos tractus. Reperitur & in collibus vmbrosis; & in Bohemia quidē foliis haud maculatis: In hortis facilè adolescit.

Primo vere erumpit; mox florifera est: pereūt Autumno folia: radix perennat.

Pulmonariam & Pulmonalem Herbarij appellant: Cordus Symphytum sylueſtre; cùm verò & aliud sylueſtre sua natura sit, rectius Symphytum maculosum aut maculatū dici poterit: Germanis Lungenfraut: Belgis Onſer vrouwen melckruijt / & Longenruijt: Differt non parum à Pulmonaria, de qua inter Musci genera.

Cęterùm facultate hoc Symphytum priori respōderet, si radix huius viscosa; verùm quandoquidem dura ac lignosa, siccior huius qualitas & magis adstringens.

Foliorum in oleribus vsus est. Putantur verò & ad Pulmonis vitia ac vlcera huius quoque radices conferre, & idem, quod maioris Symphyti posse.

De Bugula. CAP. XVII.

BVGVLÆ folia sunt latiuscula, oblonga, maiora quàm Origani, mollia, ambitu nonnihil incisa, & inferiore parte, in saxosis quidem & apricis, aliquatenus purpurascētia. caules quadrangulares, modicè hirsuti, inanes, geminatis, exque aduerso positis foliis cōuestiuntur; & partim humi decumbentes serpunt; partim verò assurgentes supra dodrantem attolluntur. flores hosce ponè folia ambiūt & fastigium petunt colore cærulei. radices multis fibris constant.

Saxosis, non rarò quoque humidioribus; frequentius apricis & apertis, quàm opacis locis gignitur: trāsllata ad hortos luxuriat: compluribus regionibus familiaris.

Aprili ac posterius cum flore reperiri potest.

Inter appellatas Solidagines siue Consolidas à recentioribus numeratur: Consolida media à quibusdam horum dicitur: Germanis est Guntzel & Golde guntzel: Belgis Senegroen / ingroen: Officinis nostratibus Bugula: Ruellius Buglum nominari à Gallis refert: Matthiolus Laurētinam, & à Senensibus Morandolā dici auctor est. Sunt qui existiment Symphyti illud genus esse, quod à Dios. πηξαῖον cognominatur. Verùm hi non parum falluntur. Symphytum siquidem petræum ramulos tenues habet Origani similes: capitula

verò veluti Thymi,& totum lignosum ac odoratum est. at talis quidem nõ est Bugula, quæ nec lignosa,nec odorata,& caules promit differentes ab Origani,& capitula nequaquam habet Thymi æmula.

Calidi temperamenti admodum exigui particeps est: resiccat verò manifestè cum nõnulla adstrictione. Commendatur ad disrupta,fracta, conuulsa, cæsaque ; ideirco & potionibus, quæ vulnerariæ dicuntur,additur,in quibus tanta eius facultas prædicatur , vt sanguinẽ concretum resoluere,ac discutere valeat. Ruellius in Gallia vulgo dici refert , cum vulnerario Medico, aut Chirurgi opera nõ egere,qui Bugulam & Saniculam habuerit: Nec enim sumpta tantummodo vulneribus medentur, sed & ipsis foris imposita.

Ad iocinoris verò languores eadem confert;nam prętercquam quòd obstructiones aperiat, viscera etiam ipsa roborat.

Vsus quoque eius ad vlcera maligna,præsertim pudendorum , quibus succus prodest crebrò infusus , si deinde herba contusa superimponatur : ad intertrigines eodem etiam modo conducit.

De Brunella. CAP. XVIII.

Brunella.

Brunellæ altera icon.

CAVLES Brunellæ tenues sunt, quadrangulares, hirsuti, terram versus reclinati, per se etenim consistere nequeunt: folia lata,oblonga,acuminata,Menthæ æmula, sed minora,hirsutie tenui asperiuscula,& haudquaquam odorata: in ramulorum fastigiis flores spicati è cæruleo obscurè purpurei,rarò albidi. radices tenues in fibras abeunt multis veluti capillamentis cohærentes.

Incultis & lapidosis,non rarò verò & herbosis Brunella gignitur locis; veluti secus margines pratorum: reperitur & quandoque in syluis.

A Maio mense in Autumnum vsque cum flore colligi potest.

Recentiores Brunellam & Prunellam appellant: Germani Braunellenn: Belgæ Brunelle. Matthiolus Cõsolidam minorem,& Solidaginem minorem:Ruellius verò Bellidem Consolidam minorem dici affirmat. Non est quoque Symphytum petræum,vt nonnullis visum. nam nec odorata nec lignosa est.

Calidam ac siccam esse , sapor eius modicè amarus ostendit,& nonnihil abstergentem.

Eadem quæ Bugula posse fertur : commendatur tamen & ad oris vitia, & præsertim ad linguæ

linguæ cum tumore nonnullo exasperationem, nigredinem, & siccitatem. malum id est castrense, Germani De braun appellant, quod citra febrim continuam & mentis nonnullam perturbationem non superuenit. huic Brunellæ ex aqua decoctum, post sanguinis è venis sub lingua detractionem, præsidio est; sæpius ore linguaque elotis, addito quandoque aceti momento, aut exiguo mellis rosacei. De braun.

Existimatur malum Veteribus incognitum, sed tamen si conferatur cum eo quod à Paulo Ægineta lib. 3. Erysipelas cerebri dicitur, haud multum differens (si non idem) videbitur. Tundi & venas sub lingua Paulus præcipit, quēadmodum in Germanis appellato De braun/ qui castra sequuntur, faciunt. *Erysipelas cerebri.*

De Caryophyllata. CAP. XIX.

Caryophyllata.

Caryophyllata montana.

CARYOPHYLLATÆ vt plurimum tripartita, subaspera, hirsuta veluti Agrimoniæ, sed nigriora, durioraque, ambitu quoque serrata folia in longis hærent pediculis; quibus & duo minuta quandoque subsunt. caules subinde cubitales, vel altiores, tenues, in ramulos finduntur; in quorum fastigiis flosculi lutei, Pentaphylli aut Tormentillæ similes, capitulo succedente aspero, ex multis acinulis cumulatis stipato; per maturitatem vestitui adhærescentibus. radix multis capillamentis subruffis fibrata Caryophyllum odore refert. 1.

Nascitur secus vias, agrorum & hortorum sepimenta: gaudet magis opacis ac vmbrosis, quàm patentibus aut apricis.

Huius generis & montana quædam est: folia cuius crassiora, maiora, asperiora, hirsutioraque, non trifida, sed rotundiora, per ambitum crenata, quæ & longis insident pediculis, circa quos exigua veluti foliola adnascuntur. caules tenues quoque, sed haud ramosi, geniculati, vnicum proferunt florem, quàm superioris maiorem, & ex pluribus foliolis commissum, auri colore luteum; post quem pinnatus orbiculus succedit. radix subest longa, obliqua, crassiuscula, fibris capillata paucioribus. odore & hæc Caryophyllo similis. 2.

In altis montibus reperitur, ac densis syluis, non modò apud Bohemos, verùm & in Normandia, Britannia, ac alibi.

Vtraque Maio, Iunio, ac etiam serius floret.

Caryophyllata ab odore Caryophyllorum, quem radices præ se ferunt, nomen accepit. 1.

Dicitur & à nonnullis Sanamunda,& Herba benedicta;ac etiam à quibuſdam Nardus ruſtica: Germanis **Benedicten wurtz**: Brabantis **Carpophyllate**: Gallis *Gabiot*: Anglis **Auens**. Geum eſſe Plinij (quod plerique ſuſpicantur) in tanta ipſius breuitate affirmari nequit: Geum, inquit Plinius lib. XXVI. cap. VII. radiculas tenues habet,nigras,beneolentes.

2. Altera ſpecies Caryophyllata montana à recentioribus appellatur. Cum Baccharis deſcriptione conuenire poſſet,ſi flores purpurei,& ſubalbicantes eſſent,qui, modò vt diximus, lutei,folia quidem ſatis reſpondent, maiora & aſperiora quàm Violæ nigræ, quæ propriè ἴον & Viola: cauliculi licet cubitales non ſint, geniculis tamen articulantur: pediculi foliorum adnata quædam foliola exigua habent:fibrę radicum Caryophyllos redolent. Baccharis autem fibroſa radix Cinamomi odore.

Cinamomum.

Caryophyllorum autem ac Cinamomi idem odor;ſiquidem ſarmenta ac virgulta illa tenuia,quæ cum Caryophyllis inferuntur,legitimum ſunt Cinamomum. quod nec abs re,nec temerè ſuſpicari licet;Dioſcorides etenim Cinamomum graciles ramulos,& tenuia teſtatur eſſe virgulta, nigra,& geniculata; qualia omnino ſunt lignoſa illa virgulta,quæ vnà cum Caryophyllis adferuntur, & in quibus Caryophylli ipſi naſcuntur; quæ Caryophyllos odore ac ſapore referunt, ipſis tamen infirmiores ac minus præſtantes. vnde Caryophyllis in ipſorum locum ſuccedentibus,neglectim habita,ad legitimas Cinamomi notas non fuerunt hæc virgulta expenſa.

Proinde radices, quæ Caryophyllos redolent,odore Cinamomum referre rectè affirmantur: non obſtat idcirco radicum odor quò minus Caryophyllata altera, Baccharis ſit: florum tantùmodo color,vt diximus,aduerſatur. Baccharis autē deſcriptio Pemp. 2. lib. 4. requiréda.

Cæterùm Caryophyllatæ radices & folia haud obſcurè reſiccantem habent facultatem, & nonnihil calfacientem vnà cum expurgandi potentia. Ad ventriculi cruditates, coli labores,venenatorumque morſus decoctum horum commendatur. Prodeſt idem & ad lateris dolores;tum ad iocinoris obſtructiones: crudos humores concoquit: viſceribus inhærentia expurgat,& flatus diſcutit,præſertim ex vino. ſanguinem quoque alicubi interius cōcretum, hoc modo folia aut radices ſumptæ,reſoluunt atque diſcutiunt; idcirco & potionibus admiſcentur, quæ cæſis, ruptis, atque ex alto delapſis propinantur. Colluuntur & decocto haud inutiliter cum recentia, tum & vetera vulnera.

Radices reſiccatæ, ac tenui imbre aceti reſperſæ, veſtes à tineis præſeruant, & iucundo odore commendant.

De Pyrola. CAP. XX.

Pyrola.

PYROLÆ quina, ſena, ſeptena à radice in oblongioribus pediculis prodeunt folia lata, rotundis paulo longiora,colore, læuore Betæ ſimilia, ſed multò minora, Pyri foliorum magnitudinem rarò aſſequuntur,quibus robore ac duritie ferè reſpondent: caulis inter hæc medius aſſurgit, dodrantem, aut pedem altus, floſculis per interualla circumdatis elegantibus,odoratis, colore albidis, multisè medio ſtaminibus exeuntibus. radix tenuis,fibroſa, ſubinde ſerpens, haud altè demittitur.

Locis gaudet montanis ac vmbroſis,in multis per Germaniam,Bohemiam,ac Morauiam ſyluis occurrit.

Cum floribus Iunio ac Iulio viget:toto anno viret:hyemis & frigoris patiens.

Pyrolā ac Pirolá recentior ętas appellat:Germanis **Wintergrunn**:Belgis ſimiliter **wijntergroen**: Bohemis *Hruſſticka*. L. Fuchſius Limonium eſſe exiſtimans, Germanis *Holtzmangoldt*/& **Waldtmangoldt** nominauit: Sed Limonium non in montibus ac ſyluis, ſed in pratis paluſtribus naſcitur,nomenq; ab ipſis accepit;λειμῶνες ſiquidem prata Græci appellant: Iam & oſtendimus, quantum Cynogloſſos cum Limonio conueniat.

Reſiccat autem manifeſtè Pyrola,& euidenter adſtringit,atque vnà refrigerat.

Miſcetur potionibus quæ ſanguinem profluentem ſiſtunt, & vulnerum recentium inflammationem arcent, curationemque promouent: item & vnguentis ac emplaſtris

ſtris ἰνακτικοῖς, ſiue quæ cruentis vulneribus adhibentur. Huius ex vino decoctum ad thoracis, & internorum viſcerum vulnera ſolidanda commendatur: conducit verò & ad exulceratos renes, præſertim ex aqua, & Symphyti radice addita.

Ophioglosson.

Lunaria.

De Ophioglosso. CAP. XXI.

VNICVM Ophioglosso est folium, latum, & oblongum, instar ferè foliorũ Persicariæ, sed minus læuius, ac pinguius, è cuius pediculo, & folij veluti sinu, tenuis rectusq; exit stylus, cacumine veluti serpentis linguam proferens. radices fibrosæ sunt.

In humidis ac paluſtribus pratis gignitur: In Belgio, Germania, & nonnullis Italiæ locis reperitur.

Maio mense prodit, aduſq; Iuniũ viget, paulò pòst tota marcescit, nec deinceps conspicitur.

Ophioglossum vulgò Lancea Christi nominatur: dicitur verò & Lucciola & Argentina; est tamen & alia Argentina, de qua inter paluſtres. Italis *herba senza costa*: Germanis Naterzunglin, vnde ὀφιόγλωσσον, & Lingua serpentina nominatur: Belgis Spertruijt: Gallis *Langue de serpent*: Anglis Adders tonge: Bohemis Hadij Jazyk. Plinius lib. 24. cap. 19. Linguæ herbæ circa fontes nascentes meminit, quam postea lib. 25. cap. 11. Lingulacam vocat: Vtilis, ait, habetur radix vsta trita cum adipe nigræ suis quæ non pepererit ad alopecias. Hanc pleriq; suspicãtur esse Lanceam Christi, sed cùm Lingua siue Lingulaca nullis notis describatur, affirmare non fuerit facile.

Cæterùm Ophioglossum frigidum quidẽ sed moderatè: siccum verò temperamento amplius est, ad secundum gradum videlicet accedens.

Ad recentia vulnera conglutinanda cõducit, & admirabilis esse efficaciæ, Baptista Sardus scribit. Conficitur ex hoc oleum, foliis cum oleo oliuarum ad Solem maceratis; quod nõ modò recentia vulnera, sed & vetera vlcera citò sanat. Herbæ puluerem aliquot diebus exhibitum ramices omnes curare posse idem affirmat.

De Lunaria. CAP. XXII.

LVNARIÆ non nisi vnicũ quoque folium in gracili rotundo, ac læui pediculo assurgit, quod crassum, glabrum, vtrimq; sectionibus, vt plurimum sex, diuiditur, speciem exhibẽs complurium ad vnam ῥάχιν siue costam nascentium, quorum singularia subrotunda & lunata. prodit ab hoc pediculo sub initium folij, alius tenerior, in cuius fastigio flosculi racematim cohærentes, qui dehiscentes, attactu aut leui flatu impulsi, tenuissimum veluti puluerem demittunt. semina exigua, rotunda, in vuæ modum cõgeruntur. pro radicibus fibræ subsunt.

In mõtium aut colliculorum decliuis, ac herbidis locis subinde gignitur, solo tamen gracili ac inculto.

Sub finem Aprilis, Maio, ac Iunio inueniri potest: cæteris anni mensibus temerè fuerit nusquam apparentem requirere.

Noſtra ętas Lunariam appellat, & minorem cognominat ad differentiam Hemionitidis, quam Lunariam vocant maiorem. Dicitur & Lunaria Botrytis à racemoſo flore ac fructu: & vt nonnullis placet ἡμιονῖτις ἑτέρα & σελινῖτις: Germanis Monkraut/& Mon rautten/nonnullis Mani dauyſkin: Brabantis item Maenruijt: Gallis *Taure ou Lunaire*: Bohemis Wat ſe zaſe.

Refrigerantem ac reſiccantem facultatem obtinet cum adſtrictione nonnulla.

Vis eius vulneribus glutinandis efficax; recentibus & cruentis adhibetur: ſuperfluentes menſes ſupprimit: dyſentericis vtilis eſt. Chymicos verò & hanc commendare, & ad ſuos vſus conuertere, ferunt.

Sanicula.

Alchimilla.

De Sanicula. CAP. XXIII.

FOLIA Sanicula complura in oblongis tenuibus pediculis à radice promit lata, & rotunda quidem, niſi in quinque partes diuiderentur, Vitis foliis idcirco quodammodo ſimilia, ſed minora multò, & virentia, læuore nitentia, ambitu ſerrato, extremiſq; angulis rubentibus. aſſurgunt inter hæc caulículi dodrantem aut pedem alti, ad radicem rubentes; in quorum cacumine floſculi muſcoſi, albidi; ſuccedẽte ſemine rotundo, aſpero, prætereuntium adhæreſcente veſtibus, Lapparum modo. radix ſuperius craſſiuſcula, multis inferius capillamentis fibratur.

In ſyluis ac vmbroſis naſcitur: gaudet pingui gleba, læto, humidoque ſolo. transfertur & ad hortos, in quibus ſubinde adoleſcit.

Florem Sanicula Maio ac Iunio profert: ſemen deinde maturatur: herbæ verò folia toto anno virent, nec hybernum horrent frigus.

Sanicula vulgò dicitur: à nonnullis Diapenſia: Germanis ac Belgis Sanikel: Gallis *Senicle*: Bohemis Zanyckl. A ſanandis vulneribus nomen traxiſſe conſtat, Ruellius ait. Sunt verò & aliæ à pleriſq; appellatæ Sanículæ, vt quæ Violæ dentariæ nomine Pempt. 2. lib. 1. deſcribitur; & Vrſi auricula nuncupata, ad Primulas veris referenda.

Cęterùm hæc Sanicula, vt cum adſtrictione quadam guſtu amaricat, ita, præter quòd expurget, & adſtringendo roboret, calida, ſicca, & quidem ordine ſecundo eſt. Succus ad ſananda vulnera datus prodeſt: Datur verò & decoctũ eius, quod ſanguinis ſputationem & dyſenterias curat: Sordida vulnera hoc etiam commodè abluuntur. Tumores frigidiores diſcutit, ac reſoluit in aqua decocta, & cataplaſmatis modo impoſita. Miſcetur potionibus, quas vulnerarias appellant.

De Alchimilla. CAP. XXIIII.

CAVLES Alchimillæ dodrantales, rotundi, ramoſi, nonnihil hirſuti, frequentius humi decumbunt quàm aſſurgant; in diuerſa tendentes: folia è radicibus maiora, ſecundum caules minora, lata, rotunda, angulis tamen aliquot, ſubinde octonis, eminentibus, per margines ſerrata, Maluæ foliis ferè ſimilia, ſed duriora, criſpiora, & albidiora, quæ, prius quàm explicentur, plicis complicantur: in ramulis floſculi tenues, paruuli aliquot ſimul cohærent, colore pallidi ac herbacei: ſemen minutum in exiguis thecis. palmum longitudine radix non rarò ęquat, craſſitudine ferè digitum, foris nigricans non abſque fibris demittitur.

In ver-

In veruactis herboſis gignitur, & in conuallibus: locis etiam non cultis.

Maio ac Iunio menſibus cum flore viget: toto quoque anno reſtibili radice viret.

Alchimillam & Achimillam Neoterici appellant: plerique & Stellariam; eſt tamen Stellaria & Aſter Atticus aliis: Germani Synnauw/ Lewenfüß/ Lewentapen/ Latinè Planta leonis, & Pes leonis, Onſer frauwen mantel/ & groſs ſanykell, id eſt, Sanicula maior: Belgæ Synnauwe/ Onſer vrouwen mantel: Gallis *Pied de Lion*: Anglis Ladies mantell.

Apud Veteres nomen (quod ſcitur) non inuenit; nam quòd nonnulli Leontopodium eſſe iudicent, nominis Germanici appellatione falſi, veritatem non habet.

Eſt autẽ Alchimilla facultate Saniculæ ſimilis, adſtringit tamẽ magis & amplius reſiccat.

Vulneribus eodem, quo Sanicula, modo adhibetur, & eadem quæ illa præſtat: ſanguinem & profluentes menſes ſiſtit: reprimit & vbera virginum, laxiora aut nimium tumentia, duriora efficiens.

De Solidagine Saracenica. CAP. XXV.

Solidago Saracenica.

Herba Doria.

QVÆ Solidago Saracenicæ cognomen accepit, caules promit bicubitales, aut altiores, rectos, teretes, cauos interius ſiue inanes, nigricantes aut obſcurè, præſertim inferius, rubentes. folia virent læuia, oblonga, lata, acuminata, Salignis aut Lyſimachij lutei ferè ſimilia, ſed maiora, per oras crenata, quæ antè quàm caulis prodit, è radicibus exeunt; deinde verò ipſum conueſtiunt, floſculi in ramulis ipſo faſtigio plures, parui, lutei, ſtaminibus concoloribus mediis, quæ in pappos reſoluuntur. radix fibroſa ſubeſt.

Humidis & opacis gaudet: in ſyluis iuxta foſſas in Germania, & Septentrionem verſus regionibus non rarò obuia eſt.

Huic admodum ſimilis, quam Doriam herbam plerique nominant, ſed procerior & omnino amplior: folia eius ſimiliter lata, longa, acuminata, craſſa, pinguia, læuia, ambitu nonnihil ſerrato, ſed omnino maiora & craſſiora: caulis quoque craſſior, ad tres quatuórve cubitos altus etiam aſſurgit, qui in alas ramulosque diuiſus cacumine floſculos gignit, & medio diſco ſtamineo, cùm & foliolis ponè poſitis, luteos, qui & in pappoſam lanuginem pereunt. à quodam veluti capitulo demittuntur radicum fibræ, quarum quædam proſerpentes ſtirpem multiplicant. *Herba Doria.*

Natales

Natales huius cum superioris conueniunt; iuxta aquas etenim,& fluenta tardè decurrentia nascitur:in Prouincia dicta & Narbonensi Gallia notior quàm in Germania aut Belgio: vbi in hortis feliciter prouenit.

Flores vtraque Iulio ac Augusto,vel subinde prius profert.

Priorem Belgæ ac Germani Solidaginem appellant Saracenicam, & Consolidam Saracenicam; vulgò Heidnisch wundtkraut,& Heydens wonde cruijt : à nonnullis & Herba Fortis dicitur:Galli Germanicam appellationem imitantes *Consoulde Sarasinne* nominant.

Alteram Galli Herbam Doriam, quasi auream herbam, vocant : Germani ac Belgæ nomen retinent. Vtramque ad Panaces Cheironium referre nonnulli laborant : Apuleius autẽ Helenium,Panaces Cheironium facit,vt Pempt.3.lib.1. scripsimus. Theophrastus quidem & Plinius Panaces Cheironium Lapathi folio, sed maiore & hirsutiore , describunt, quale omnino Helenij est folium. Dioscorides verò & Nicander Panaces Cheironium folio referunt Amaraci esse.

Vsus huius Solidaginis ad vulnera curanda:& non modò cruentis,verùm & inueteratis ac sordidis vtilis est.

Foliorum puluis vulneribus inspergitur,aut oleis & vnguentis permiscetur , cum quibus & ipsa folia recentia decoqui possunt.

Medetur eadem & fistulis ac malignis sordidisq; vlceribus. Miscetur verò & potionibus, quæ vulneratis,cæsis,ruptis,aut ex alto delapsis propinantur. Aperit verò &decoctum horum iocinoris,tellis,ac lienis obstructiones: regium morbum curat: ac diuturnis febribus auxiliatur. Sordida ac fœtida gingiuarum ac oris vlcera hoc quoque vtiliter colluuntur,præsertim melle rosaceo addito. Herba Doria & temperamento & reliquis facultatibus Solidagini Saracenicæ similis est.

De Virga aurea. CAP. XXVI.

Virga aurea.

Virga aureo margine crenato.

VIRGA aurea Solidaginem Saracenicam aliquo modo refert;sunt etenim lata,oblóga, ambitu subinde nihil aut parùm,quandoque amplius crenata,sed breuiora , nigrioraq; folia,quæ quidem ab ipsis radicibus exeunt;angustiora verò quæ cauliculos conuestiunt; qui rotundi,

rotundi, ſubrubentes, & cubitales ſunt, atque in alas diuiſi; iuxtà quos floſculi ſurſum verſus (inſtar ſpicæ propemodum) ordine digeſti, auri colore lutei, & tandem pappoſi. radix nigricat fibras aliquot demittens.

Reperitur non rarò in ſyluis, ac in montoſis, vbi lætum pingueque ſolum.

Auguſto menſe potiſſimùm floret: radix reſtibilis eſt: folia tamen magna ex parte vnà cum cauliculis pereunt.

Virgam auream appellant. nomẽ ex eo accepit, quòd ramuli floribus grauidi, auricolorem virgulam referant: Germanis ac Belgis Gulden roede: Gallis *Verge d'or.*

Calidam quoque ac ſiccam ſortita eſt temperiem, ad vtriuſque qualitatis ſecundum gradum perueniens: expurgat verò cum nonnulla adſtrictione. Vrinam verò etiam prouocat, & renum calculos expellit ac comminuit, atque vnà lentos crudosque pituitoſos humores educit, vrinarios meatus occupantes, qui ſubinde calculorum exitum ac deſcẽſum remorantur, & arenulas in vnius calculi (ſed tamen friabilis) formam coaleſcere cogunt: Quamobrem nec temerè, nec abs re Arnoldus Villanouanus hanc aduerſus calculum, & renum dolores commendatam reliquit.

Numeratur verò & inter vulneribus ac vulneratis conuenientes ſtirpes. & eadem omnino præſtare poſſe, quæ Solidago Saracenica, fertur.

De Verbaſco. CAP. XXVII.

Verbaſcum latius. Verbaſcum anguſtius.

VERBASCI duo ſunt genera: candidum vnum; nigrum alterum. In candidi genere latioribus iſtud; anguſtioribus foliis aliud. Adiicit Dioſcorides, ac poſt eum Galenus Sylueſtre Verbaſcum, Phlomides duas, & Thryallidem.

Sunt autem latiori Verbaſco ampla, lata, magnaque folia, quaſi veluti Braſſicę, ſed mollia, lanuginoſa, & albicantia; inter quæ medius aſſurgit caulis rectus, ſingularis, & ipſe molli candidaque lanugine incaneſcens, inferius quidem foliis conueſtitus ſimilibus, ſed tamẽ ſenſim attenuatis; à medio verò ſurſum verſus frequentibus vndequaque floribus ſtipatus, è colore luteis, nonnihil odoratis, è quinis foliolis; quos ſequuntur exigua rotunda vaſcula, è quibus ſemen minutum. radix longa, digitalis ferè craſſitudinis, foris nigricat. 1.

Anguſtio-

2. Verbascum nigrum.

Angustiori Verbasco mollia similiter, incana, ac lanuginosa sunt folia, veluti superiori, sed angustiora & minora: caulis similis, sed tenuior subinde, breuiorque: flores minores, paruuli, non rarò candidi, quandoq. etiam lutei. radix respõdet.

Nigro Verbasco, nigricãt folia, haudquaquam lanuginosa aut mollia, sed aliquantulum aspera, & nonnihil graueolentia, magnitudine Primi: singulares caules respondent; flores quoque assimiles, lutei, staminibus in medio: nec radix differens est.

Prodeunt sponte Verbasca iuxta agrorum aruorumque margines, aggeres, scrobes; aliisq; locis haud cultis: latioris folij & quod nigrum, frequentissima.

A Iulio mense in Autumnum vsque cum flore reperiuntur; sed altero tamen, à quo enata sunt, anno: semen interea perficitur.

Verbascum Græcis φλόμος, aut, vt quibusdam videtur, φλόγμος: Officinis Tapsus Barbatus, præsertim candidi folij: à nonnullis Candela regia, Candelaria, aut Lanaria: Italis *Verbasco, Tasso barbasso*: Hispanis *Gordolobo*: Germanis Wullkraut/ kertzenkraut/ brunkraut/ himelkraut/ kunigkertz: Gallis *Bouillon*: Apud Belgas Wollekruijt/ Wollebladeren / Toerselkruijt: In Anglia Millepne: Bohemis Diwizna. Reperitur & apud Apuleium Pycnitis, & Lychnitis; & inter spurias voces, Pheminalis, φημιλαλὴ, dici. Dioscorides, & Plinius, nec non Galenus angustioris folij Verbascum, marem; latioris verò folij, feminam appellant.

Desiccandi autem vi aut potentia Verbascum præditum est: folia verò etiam nonnullam digerendi ac detergendi vim communem habent, vt quidem Galenus. Decocta hæc eadem in aqua œdematis, & oculorum inflammationibus imponitur: vlcera verò fœtida ac sydera ta cum vino & melle curant: cum aceto vulneribus, & à scorpione percussis auxiliatur, auctor Dioscorides.

Recentiores mollium, lanuginosorum Verbasci foliorum decocto, cum dolore prominentes hæmorrhoides vtiliter fouent; nam & dolorem sopiunt, & ipsas hæmorrhoides resiccando resoluunt.

Radix acerba, ait Galenus, fluxionum affectibus prodest. Dioscorides in alui profluuio vtiliter cum vino dari; decoctumque ruptis, conuulsis, & tussi veteri auxiliari: dentium item dolores mitigare, refert.

Sunt qui & gestatam hanc Comitialibus prodesse rentur, præsertim eius, quæ nondum flores fecit, quæque collecta fuerit Sole Virginis dodecatimorion, Luna verò Arietis peragrante; quod tamen superstitione & vanitate non caret.

Flores lutei capillos tingere posse putantur: Eosdé cum exiguo oleo in fimo aliquot diebus maceratos, donec videlicet resoluti fuerint, ad hæmorrhoidum dolores posteriores commendant.

Aiunt, inquit Plinius, in foliis, quam feminam diximus, ficus omnino non putrescere: quod & Dioscorides refert.

De Blattaria. CAP. XXVIII.

VERBASCI nigri species quædam Blattaria apparet, caule floribusque ipsum referens: folia eius obscurè virent, læuia, haudquaquam lanuginosa, & aliquantulum resplédentia, oblonga, & per margines crenata, minora quàm Verbasci: caules recti in alas diuisi, breuiores quoque sunt; quos superius conuestiunt flores, vt plurimum lutei, staminibus aliquot in medio purpureis, & hirsutis, nonnihil odorati, subinde tamen dilutè rubentes, aut obsoleto colore purpurascentes, quandoque & nigræ Violæ eleganti colore nitentes; quibus succedunt duriuscula & rotunda vascula, maiora quàm Lini. semen verò in his nigricans, & minutum. radix dura non absque adnatis fibris tenuibus.

Passim

Blattaria.

Blattariæ alterà icon.

Passim pluribus Italiæ, Germaniæ vtriusque locis iuxta aquarum margines, in lutosis aggeribus, & haud longè à fluuiorum ripis prouenit; & quidem quæ lutei floris frequẽtius, purpurea rarior: Violæ nigræ coloris florem ferens, iuxta Albim in Bohemia reperitur. Semel sata, facilè deinde singulis annis in hortis redit.

Floret Blattaria à Iunio in Septembrem vsque: semen interea perficitur.

Posterior ætas Blattariam appellat: atque eam esse nec temerè existimat, quæ à Plinio lib. XXII. cap. IX. his describitur verbis: Est similis Verbasco herba, quæ sæpè fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. hæc abiecta blattas in se cõtrahit, ideoq; Romæ Blattariam vocant. Et conueniunt quidem flores & cauliculi (vt scripsimus) cum nigro Verbasco: blattas autem hanc contrahere, nondum obseruatum accepimus.

Valerius Cordus Verbascum nominat Leptophyllum: Germani plerique **Goldtknopfle**; alij **Schabenkraut/Mottenkraut**: Brabanti **Motten cruijt/blattarie**. Nec desunt qui Chrysogonon esse suspicentur; à cuius tamen descriptione longè abest: Neque enim fruticat; multò minus densus frutex: radix quoque non Rapi modo extuberat, nec interius rubet.

Chrysogonon autem, vt Dios. refert, θάμνος ὀξὺ πυκνὸς, siue densus frutex, foliis quernis: flores habens similes Verbasco coronario: ῥίζαν ὁμοίαν γογγύλῃ, id est, radicem rapo similem, interius valde rubentem, foris nigram. *Chrysogonon.*

De facultatibus huius nihil Plinius. Sapor autem ac amara gustabilis eius qualitas, calidam & siccam esse testantur.

De Verbasco sylvestri. CAP. XXIX.

SYLVESTRE Verbascum multis fruticat cauliculis quadrangularibus, articulatis, in alas distributis, tomento albicante circumuestitis. folia ei ex singulis bina sunt ex aduerso posita, scabra, crassiuscula, densa lanugine incana, angustiora, longioraque quàm Saluiæ, quibus aliâs similia videri possent. flores verticillatim superiores cauliculos ambiunt, patentibus Lamij floribus similes, sed maiores, & colore lutei. radix in altum demittitur fibris conuestita. 1.

Huius & altera species, foliis quoque Saluiæ, sed maioribus albidis, ac hirsutis, cuius cauliculi ipso fastigio flores promunt luteos, & prioris similes. 2.

Verbascum sylvestre.

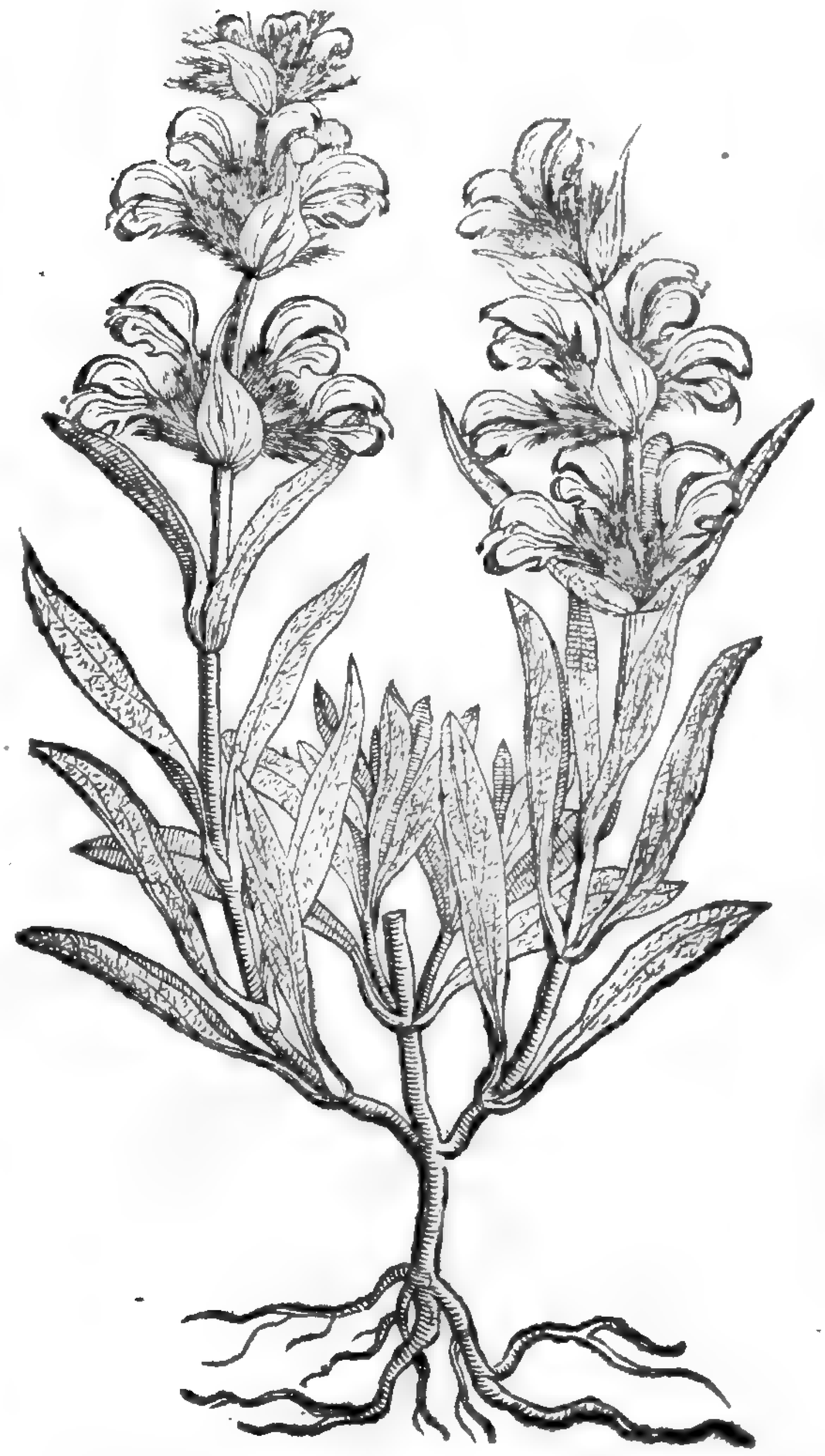

Verbascum sylvestre alterum.

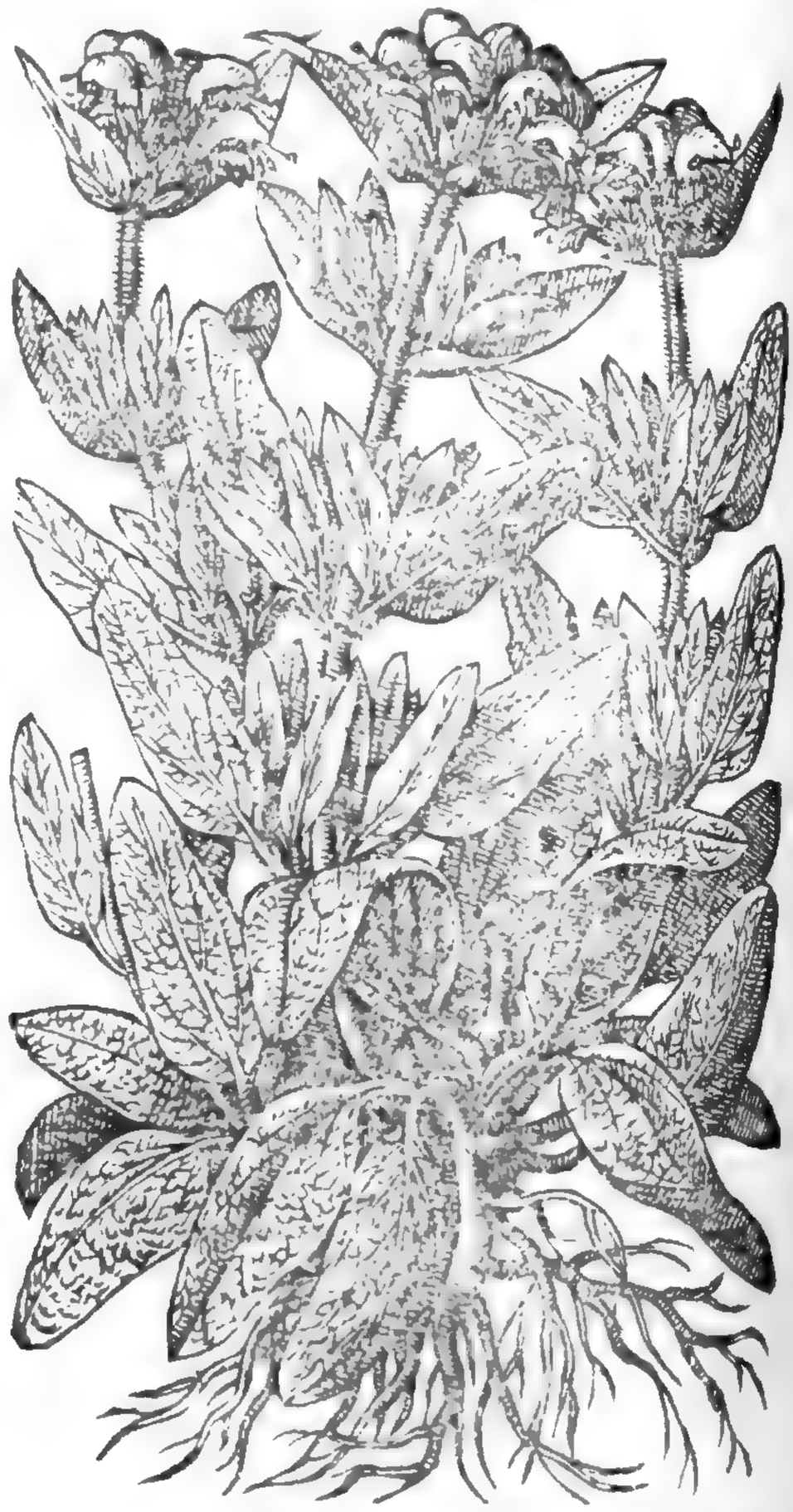

3. Fertur item & aliud nasci foliis laciniatis, veluti Erucæ, aut Papaueris corniculati; quod ramosis cauliculis ac exiguis flosculis à Matthiolo depingitur.

Sylvestre Verbascum primum & alterum in nonnullis Hispaniæ prouinciis, ac etiam in Narbonensi Gallia in collibus aridis, ac petrosis locis sponte gignitur; Apud Germanos ac Belgas, tum & alibi in excultis hortis subinde reperitur.

Floret vtrumque Maio ac Iunio in Hispania ac Lusitania, auctore C. Clusio: apud Belgas verò & Germanos serius.

Verbasca sylvestria passim à nostri temporis doctis ac studiosis appellantur.

Primum pro Verbasco Lychnitide à quibusdam habetur, quòd videlicet folia eius apta ad lucernarum sint lumina, in quibus ellychnij vsum præbere queant. Dicitur verò Verbascum Lychnitis etiam, Dios. teste, Thryallis: flos autem Thryallidis rubet, vt Nicander in Theriacis refert; huius autem flos luteus. proinde neque Thryallis, neque Lychnitis, sed sylvestre Verbascum. Thryallidem ostendimus esse Lychnidem satiuam Pempt. 2. lib. 1. Plures autem esse quarũ mollia & lanuginosa folia apta sunt ad funiculos, & ellychnia, haud repugnás est.

Cæterùm facultates horum, vt aliorum similes, ita temperamento quoque sicca.

Ambustis, Dios. ait, folia cataplasmatis modo imponuntur.

De Primula Veris. CAP. XXX.

PRIMVLARVM Veris vna maior, & polyanthemos: altera minor, vnius in singulis cauliculis floris.

1. Maior Primula Veris folia promit lata, rotundis tamen longiora, rugosa instar foliorum Betonicæ, quibus tamen maiora sunt, & dilutius multò virentia, per margines nihil aut exiguum admodum serrata. assurgit è medio stylus tenuis, nudus, dodrante non altior, cacumine flosculos aliquot promens, ambitu denticulatos, frequenter deorsum nutantes. radix fibrosa in diuersa spargitur.

In floribus huius non exigua differentia: quandoque eleganter lutei reperiuntur: sæpius pallidi, ac dilutius colorati quasi albidi: nonnunquam odorati: frequentius odore destituti: multiplices verò etiam plerisque locis.

Minor

Primula Veris maior.

Primulæ Veris flos multiplex.

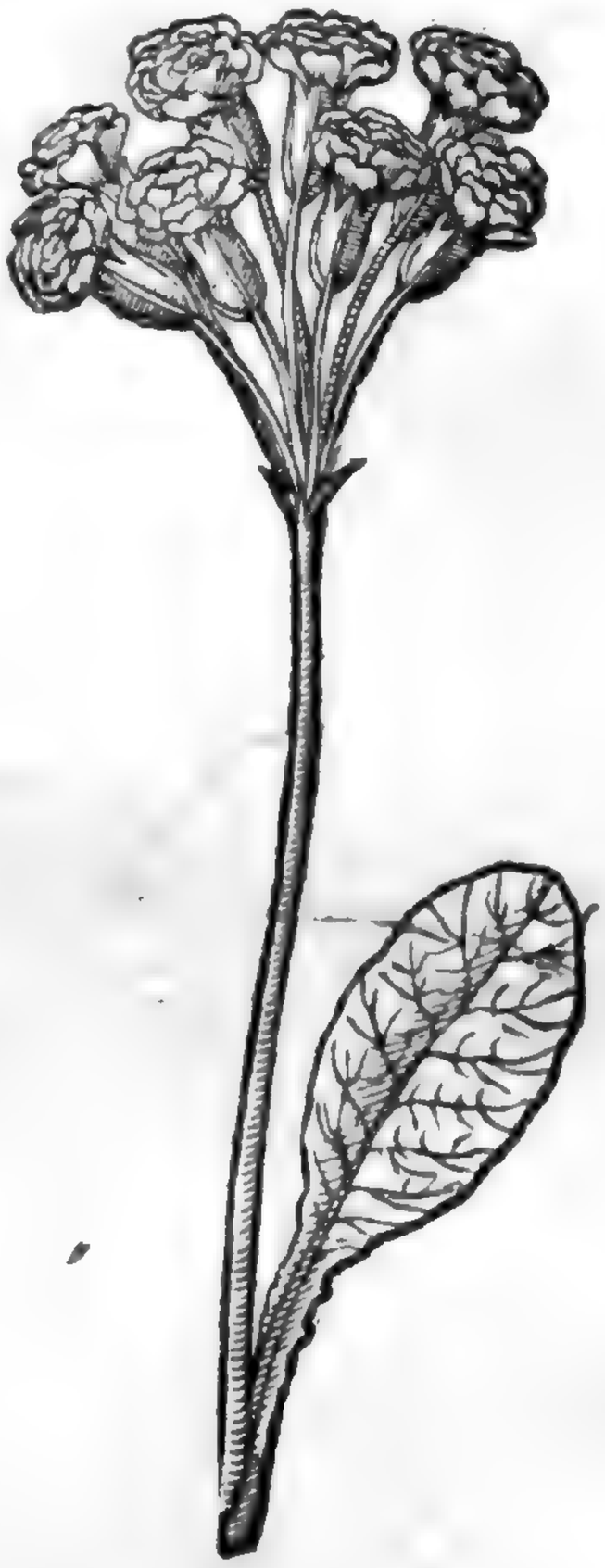

Primula Veris minor.

Minor foliis superiorem refert, sed tamen minoribus multò, pediculi tenues in mediis foliis attolluntur breues, vix palmi altitudine; in quorum fastigiis flosculi singuli pallidè lutei, prioris similes. radix similes in fibras abit. 2.

Huius fertur species reperiri floribus herbaceis, obscureq; virentibus, qui & quandoque folia multiplicant.

Amát Primulæ Veris loca humidiora, non tamẽ omnino rigua: in syluis sæpius occurrũt: reperiũtur verò & quandoq; in apertis ac patẽtibus.

Martio & Aprili florent: si verò hyems clemens fuerit, etiam prius, mox nempè, vbi Ver esse incœperit.

Vulgò Primulas Veris appellant, ex eo quòd inter Vere florentes primæ, vel inter primas flores proferunt: Nominantur & Artheticæ, & herbæ Paralysis, ad artuum enim & neruorum dolores cõferre existimãtur: ab Italis *Braehe cuculi*.

Quæ maior est, à nonnullis Herba S. Petri dicitur: Germanicè **Sant Petters kraut/ Schlusselblumen/ himmelschlussel**: Apud Belgas **Sint Peters cruijt / schlutel bloemen / Hemelsluetele / & witte Betonie**, id est, Betonica alba, ex quadã foliorum huius cum Betonica similitudine. 1.

Altera Primula Veris minor appellari cõsueuit. 2.

Ad φλόμιδες, Latinis Verbascula dicta, à plerisque referuntur, sed cùm folia eius nec hirsuta, nec rotunda, ægrè eò pertrahuntur. Phlomides

siquidem foliis describuntur δασυίοις, hoc est, Plinio interprete, hirsutis & rotundis: vt enim Dioscorides, φλόμιδες δυπλαῦ δασεῖαι, ὠφελιμαὶ τῇ γῇ σφόδρα λίαν ἔχουσαι τὰ φύλλα. Plinius lib. xxv. cap. x. Sunt & Philomides duæ hirsutæ, rotundis foliis, humiles.

Sunt autem Primulæ Veris facultate quidem resiccantes, calidæ verò exiguum aut nihil.

Auricula Vrsi.

Commendantur ad articulorum dolores, & neruorum resolutiones: radicum verò decoctum ad renum & vesicæ calculos: succus foliorum luxatis & ruptis vtiliter exhiberi existimatur.

De Auricula Vrsi. CAP. XXXI.

VRSI auricula ad Primulas Veris pertinet: folia lata, è virore albicantia, responderent, nisi læuia, absque rugis, carnosa, atque omnino crassiora essent. pediculus tenuis, teres, qui è mediis effertur, flosculos fastigio profert complures, Primulæ Veris maioris æmulos, plerisque locis luteos, aut albidos; alibi purpureos, aut dilutè rubentes. radix compluribus crassis, oblongis fibris firmatur.

In petrosis & præruptis Alpium iugis, iisque multo tempore niuosis: subinde apud Heluetios; locis Oenoponti finitimis: agro Goritiensi Saluatino monte, & in Pannoniæ montibus, præsertim quæ purpurei est floris, reperitur.

Vere vnà cum Primulis aliis floret.

Auriculam Vrsi recentiores appellant, atque in Solidaginum numerum ascribunt: Paralyticam & Saniculam Alpinam nonnulli nominant: Matthiolus quoque pro Sanicula depinxit.

Facultate autem sicca & adstringens est.

Potionibus addita, aut per se decocta, non modò externa & interna etiam thoracis vulnera conglutinare, sed & enterocelas sanare posse fertur, aliquot continuis diebus sumpta.

Æthiopis.

De Aethiopide. CAP. XXXII.

AETHIOPIDIS lata, mollia, albida, & lanuginosa sunt folia, Verbasci similia, sed tamen candidiora, copiosioreque lanugine pubescentia, per margines sinuosa, serrataque, magna ex parte orbiculariter humi decumbentia: caulis quadrangularis, qua conuestitur, lanugine, asper & incanus; in ramulos siue alas distributus; circa quas flores per interualla ordine digesti, candidi, cucullum referentes, Lamij floribus similes: semen vno conceptaculo geminum, magnitudine (vt Dioscorides refert) Erui: radices longæ, quæ resiccatæ nigrescunt.

Præter Æthiopiam, nascitur & in Ida monte Troadis, & in Messenia, auctore Plinio lib. XXVII. cap. IIII. Idem ait & in Meroë nasci lib. XXIIII. cap. XVII. Est autem Meroë insula Nili ciuitatem habens eiusdem nominis in Æthiopia, quæ Ægypto subest. Translata verò in Italiam & Germaniam vtramque, ac Galliam Æthiopis in hortis haud infeliciter prouenit.

Cum flore quandoque apud Belgas Maio mense visa est: Radices Autumno, Plinio auctore, colliguntur.

Alsto-

Αἰθιοπὶς à Græcis; Latini nomen ſeruant: à regione in qua naſcitur, nomen habet: & ob id & Meroides à Meroë, Plinio teſte.

Radicis decoctum Iſchiadicis & pleuriticis, vt Dioſ., auxiliatur. Paulus & ſanguinem expuentibus addit. Plinius in vino decoctum vulnus mederi præterea refert, & eam, quæ ex Æthiopia adfertur, eximiam eſſe, & ilicò prodeſſe.

De Arctio ex Dioſ. & aliis. CAP. XXXIII.

Arction ex Codice Cæſareo.

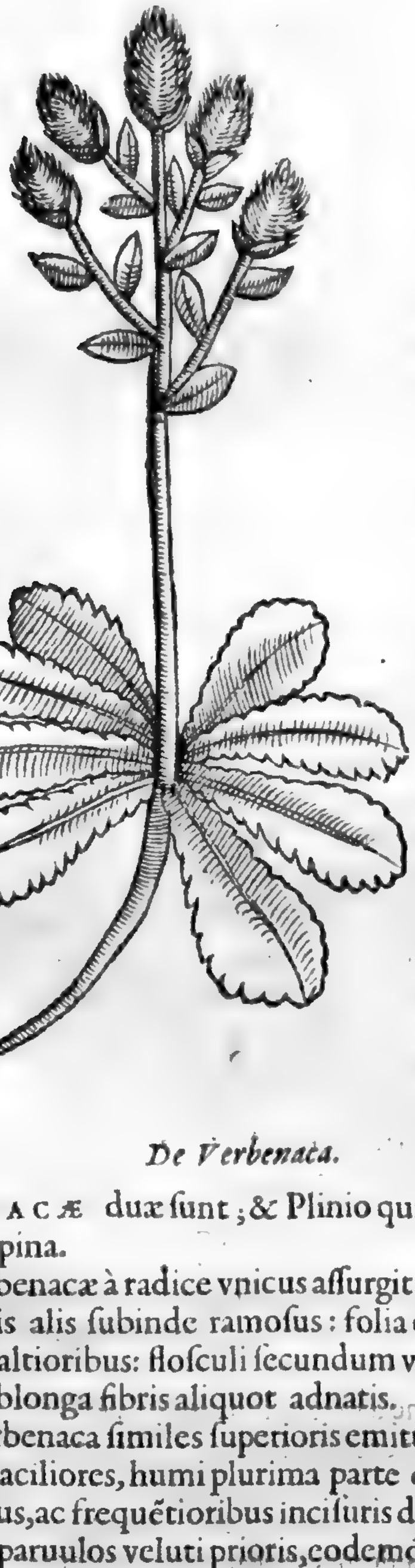

VERBASCO foliis ſimile eſt, quòd Arction dicitur, lanuginoſis videlicet ac hirſutis, ſed tamen hirſutioribus ac rotúdioribus (Plinius hirſutiora tantummodo eſſe tradit:) caulis longus & mollis: ſemine vt parui Cymini: radice tenera, alba, dulciq; , vt auctor Dioſcorides.

Et hac quidem forma depingitur Arction in vetuſto Cæſareæ bibliothecæ Codice: foliis videlicet latis, ambitu crenatis: caule tenero erecto: capitulis aliquot in faſtigio mollibus ac lanuginoſis, vt primi Cymini ſylueſtris.

Naſci ait Plinius in petroſis. Ἄρκτιον Græcè: Latinè ſimiliter Arction: item & Ἀρκτοῦεγν & Arcturon appellant: Ab vrſo nomẽ habet, qui Græcis ἄρκτος dicitur.

Hallucinantur qui Arction idem cũ Arceio ſiue Perſonata faciunt, multò verò magis, qui & cum Vngula caballina confundunt. Inter Vngulam enim caballinã, quæ Græcis Βήχιον, & Arction plurimum eſt diſcriminis.

Facultatis autem Arction eſt admodum tenuium partium, vt Gal. ait, & ob id exiccantis, extergentis tamen modicè. Decoquitur in vino (inquit Plinius lib. xxvii. cap. v.) radix ad dentium dolorem, ita vt ore cõtineatur decoctum. Bibitur & propter Iſchiada & ſtrangu-riam è vino. Ambuſtis & pernionibus imponitur: fouentur eadem cum radice ſemine trito in vino.

De Verbenaca. CAP. XXXIIII.

VERBENACÆ duæ ſunt; & Plinio quidem Mas & Femina: ſiue, vt aliis placet, Recta & Supina.

Rectæ Verbenacæ à radice vnicus aſſurgit cauliculus, anguloſus, dodrante, rarò cubito al- 1.
tior, nonnullis alis ſubinde ramoſus: folia oblonga, minora quàm Quercus, ſed diuiſuris maioribus, & altioribus: floſculi ſecundum virgulas exigui, cærulei aut albidi, ordine digeſti. radix ſubeſt oblonga fibris aliquot adnatis.

Supina Verbenaca ſimiles ſuperioris emittit cauliculos, ſubinde cubitales, anguloſos, ſed 2.
complures, graciliores, humi plurima parte decumbentes: folia quoque veluti prioris, ſed profundioribus, ac frequẽtioribus inciſuris diuiſa: floſculos in ſummis alis ex cæruleo etiam purpureos, & paruulos veluti prioris, eodemque modo ac ordine digeſtos. radix demittitur tenuis, oblonga, qualis ſuperioris.

Locis incultis, ſed tamen decliuibus ac humidioribus vtraque exit: & prior quidem in vtraque Germania, Gallia, alibique iuxta ſepes, ſemitas, & ſcrobes frequenter reperitur. Altera Belgis, ac reliquis Germanis hortenſis eſt: & quidem Hiſpano ſata ſemine, apud quos ſponte gignitur.

Iulio ac Auguſto Verbenacæ florent.

Nomen vtrique Verbenaca, quòd ſæpius pro Verbenis apud Veteres acceptæ fuerint: vnde & Verbenæ dictæ.

Sunt autem Verbenæ, herbæ ex ara aut ſacro loco ſumptæ; quæ quia à Conſule aut Prætore

Verbenaca recta.

Verbenaca ſupina.

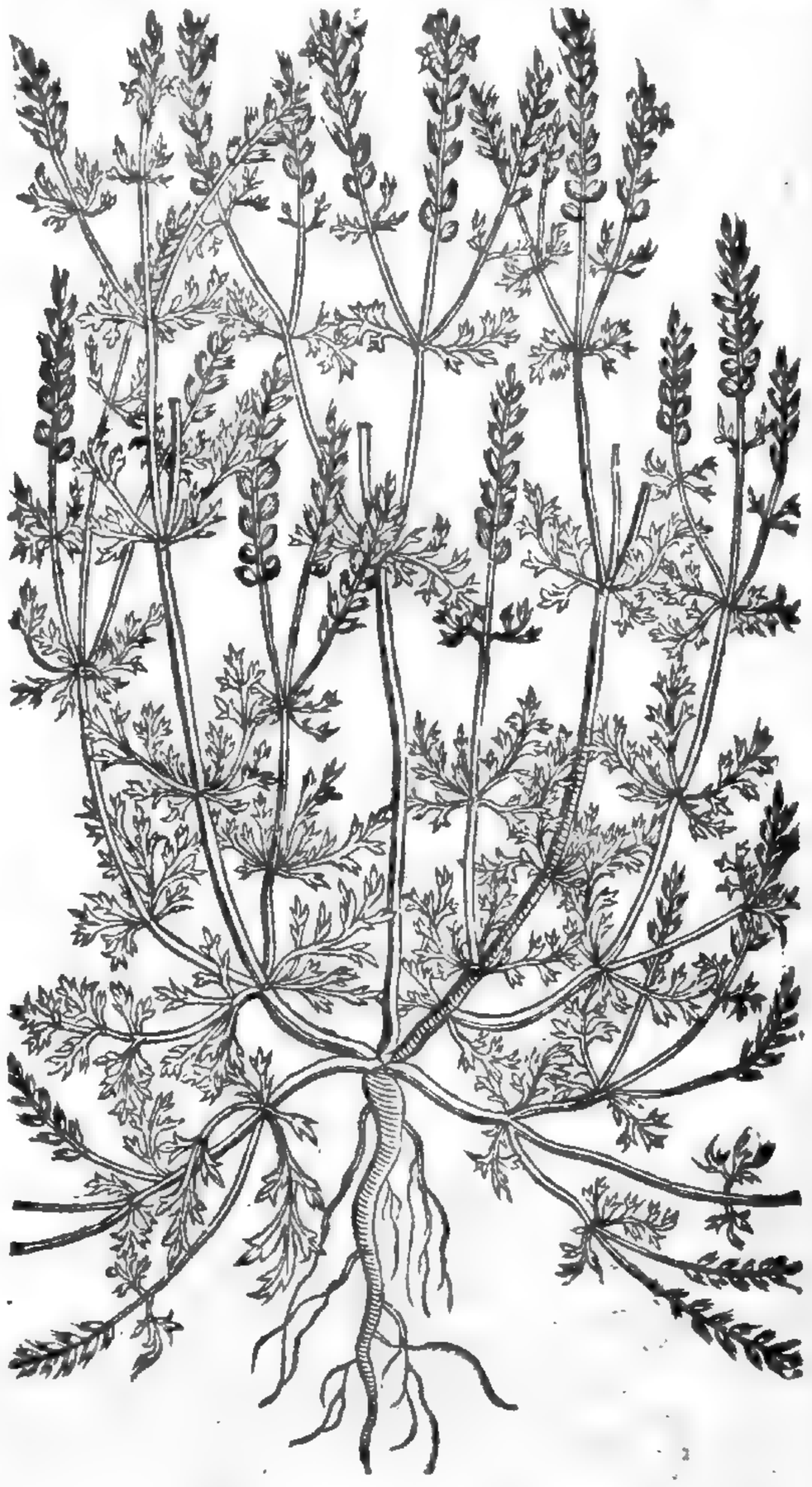

tore ſecabantur. Sagmina quoque dicta ſunt, quæ ex arce, Graminis herbas, quandoque fuiſſe ex Liuio conſtat. Teſtatur & Plinius lib. xxii. cap. ii. Verbenarum & Sagminum nomine idem ſignificari. Facit huc, quod in Andria apud Terentium legitur: Ex ara Verbenas hinc ſume. Quo loco Terentius non Verbenacam intellexit accipiendam, ſed aliquam ex ara ſumendam: Nam apud Menandrum, ex quo hæc tranſlata, μυρσίνη, id eſt, Myrtus legitur, vt Donatus ait.

Prior à Græcis πελειτρεὼν, καὶ πελειτρεὼν ὀρθὸς appellatur: Dicitur verò eadem, vt inter nothas voces reperitur, ἱερὰ βοτάνη, & Herba ſagminalis: item & ζυγώνιον, βούνιον, φιλτεδόπις, ac apud Apuleium Criſta gallinacea, Colũbina, Ferraria, Exupera, Matricalis, Herculania: Officinis Verbena: Germanis Eiſenkraut/Eiſerhert/Eiſerich: Hiſpanis *Verbena, Vrgebaom*: Italis *Verminacula, Berbena, & Berbenaca*: Gallis *Veruaine*: Belgis Iſertruijt/Iiſerhart: Bohemis Werbena.

Plinius hanc marem: ſupinam verò feminam nominat: Genera eius duo, ait lib. xxv. cap. ix. ſunt. Folioſa, quam feminam vocant: mas rarioribus foliis. Sunt autem Rectæ pauciora; Supinæ verò plura omnino folia.

Alteram Dioſcorides ἱερὰν βοτάνην appellat, ac à priore ſeiungere videtur: Idem & Apuleius fecit, de vtraque ſeorſim ſcribens. Plinius verò quoſdam non diſtinguere ait lib. xxv. cap. ix. ſed vnum omnino genus facere, quoniam vtraque eoſdem effectus habeat. Atque in hac ſententia Galenum quoque, tum & Paulum Æginetam eſſe, ſatis apparet: In libris ſiquidem de ſimp. medic. facult. ſolius πελειτρεώνος Galenus meminit: nec alterius quoque Paulus lib. vii. Scribonius Largus ἱερὰν βοτάνην Vetonicam interpretatur, ſed fortaſſe errore tranſſcribentium, qui pro Verbena Vetonica ſcripſerunt. Appellatur deinde & hæc Verbenaca altera à Græcis πελειτρεὼν ὕπτιος, id eſt, Verbenaca ſupina: aut Columbina ſupina, & apud Apuleium Licinia, Luſtrago, Militaris, Vertipedium, Criſta gallinacea, & Demetria; ac ſpuriis quidem appellationibus, quæ ad Dioſ. referuntur; Χαμαίλυκος, σιδηρῖτις, κουρῖτις, φερσεφόνιον, &c.

Scribonij locus ſuſpectus.

Πελειτρεὼν autem ex eo, Dioſcoride auctore, appellatur, quòd columbę libenter circa eam verſentur: atque eadem de cauſſa Latinis Columbina: Apuleius eam etiam iucundam eſſe columbis eſcam refert.

Verbenaca

Verbenaca autem vtraque valide deſiccantem facultatem habet; adeſt & adſtringendi ac refrigerandi mediocris vis. Ad capitis dolores ex Verbenaca coronam facere Archigenis eſt: conducit verò ad hunc cum roſaceo & aceto trita,& impoſita, vel in oleo decocta,ſi hoc caput foueatur; quando videlicet cauſa mali ex calore eſt. defluentes capillos hoc quoque modo retinet: putreſcentia vlcera cohibet: vulnera glutinat: vtraque vetera cum melle expurgat,& ad ſanitatem perducit: fiſtulas etiam curat. Oedemata inueterata, & recentes inflammationes impoſita mitigat.

Radicum, tum & foliorum decoctum dentium dolores ſedat: mobiles firmat: & oris vlceribus medetur. Aiunt, inquit Plinius, ſi in triclinio aqua ſpargatur, in qua maduerit, lætiores conuiuas futuros: quod & à Dioſ. refertur.

Recentiorum plerique, ſuccum aut decoctum huius peſte laborantibus exhibent. Falluntur autem hi, non modò quòd à patre mendacij veri aliquid expectent: ſed & quòd pro ſalutari remedio, nihil ad ſanitatem conferens, exhibeant. fertur enim à cacodæmone tanquam arcanum aliquod reuelatum.

De Vrtica vrente. CAP. XXXV.

Vrtica vrens prior.

Vrtica vrens altera.

VRENTIVM Vrticarum duæ maiores ſunt: tertia verò humilior ac minor.

Primæ caules ſubinde cubitales, rotundi, interius inanes: folia lata, acuminata, ambitu ſerræ modo inciſa, vtraque verò aſpera, mordaci lanugine obſita, quæ leui tantùm tactu pruritum ingentem excitat, cutimque veluti tuberculis exaſperat, ac ſubinde rubefacit. ſemen è foliorum ſinu in pilulis rotundis, maioribus quàm Ochri, naſcitur glabrum, ſplendens, inſtar ſeminis Linj, ſed tamen minus ac rotundius. radix fibroſa. 1.

Altera Vrtica foliis cauleque priorem refert, ſed tamen ſubinde procerior ac ramoſior; lanuginem quoque non minus mordacem vrentémve habet. ſemen huius exiguum, & haud in rotundis pilulis, ſed in oblongis tenuibus, veluti racemoſis vuis gignitur, Mercurialis feminæ modo, quæ ſecundum caules alasque ſupra folia plurimæ exeunt. radix admodum fibroſa, colore ſublutea, latè ſerpit. 2.

Tertia cauliculis, foliis, ſemineque racematim cohærére ſecundæ ſimilis eſt, ſed minor & 3.

frequenter ramosior, dilutius virens, magis vrens & mordicans. radix breuior, fibris tamen non destituta.

1. Vrtica vrens minima.

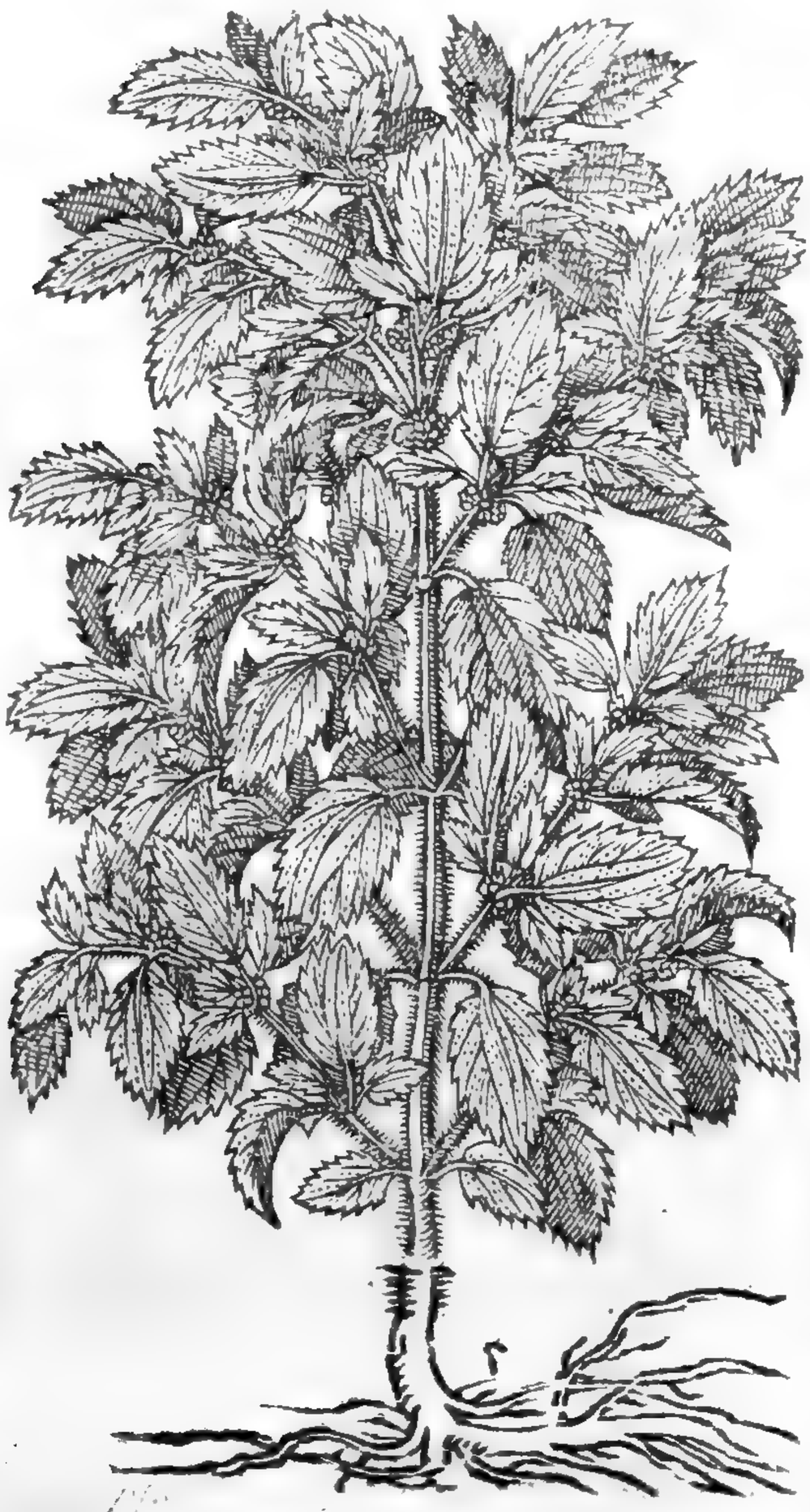

2.

1.

2.

3.

Exeunt Vrticę locis incultis; & prior in densis syluis, & non rarò apud Belgas reperitur.

Altera frequentior est, quæ iuxta sepes, dumos, veteresque parietes neglectim nascitur.

Nec ab huiusmodi locis Tertia abhorret, quę tamen & ad hortos, & humidiora arua descendit.

Vigent omnes æstatę; minor hyemem fert: Semen Iulio & Augusto maturum legi potest.

Ἀκαλύφη Græcis nominatur: Latinis Vrtica ab vrente eius ac mordicante potentia: vnde, vt Macer ait:

—nec immeritò nomen sumpsisse videtur,
Tacta quòd exurat digitos Vrtica tenentis.

A nonnullis verò & κνίδη, quòd lanugine noxia pungat: Germanis Nessell: Italis *Ortica*: Hispanis *Hortiga*: Gallis *Ortie*: Anglis Nettel: Bohemis Kopriwa.

Priorem Belgæ **Roomsche netelen**. i. Romanam Vrticam, & similiter Germani **Wälsche nesselen**/id est, Italicam Vrticam vocant; quòd rarior sit, neque vbiq; occurrat, semine aliunde misso, subinde spectaculi causa in hortis seratur. Dicitur & à nõnullis Vrtica mas: à Dios. verò Syluestris, quam asperiorem, latioribus nigrioribusque foliis esse ait, & semine Lini, sed minore. Plinius syluestrem Vrticam feminam facit, & mitiorem esse refert lib. xx i. cap. x v.

Secunda vulgò femina nominatur: & quandoque ad differentiam Tertiæ Maior dicitur.

3. Tertiam Germani **Heyter nessell**: Brabanti **Heijte netelen**: vtrique à mordaci eius contactu appellant. Sitne autem hæc quam Plinius Caniam nominat, vel potius prior, studiosi obseruent: Est in syluestri, inquit, quæ Cania, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis.

Temperamento autem Vrtica sicca quidem, calet verò exiguum, & vix primo ordine, vim tenuium partium simul obtinet. Neque enim ex eo vrit aut mordicat, quòd impensè calida sit; sed huius causa est lanugo eius rigens, ac duriuscula, aculeorum instar pungens, cutimque vellicans: nam flaccida facta ac decocta Vrtica, haudquaquam vrit, lanuginis nempe remisso rigore.

In olere sumpta, aut cum conchulis, vt Dios. tradit, decocta, ad ventris deiectionem, & quidem absterſione facit: promouet verò & vrinas, ac calculos è renibus expellit: cum ptisanà verò decocta, quæ in thorace hærent, educere posse existimatur. Sanguinis è naribus profluuia trita, & cum succo imposita sistit. Succus vuam inflammatam reprimit.

Semen Vrticæ Venerem extimulat, præsertim cum passo potum: habet enim flatuosum quiddam, auctore Galeno. Quæ in thorace hærent cruda concoquit ac educit: ad orthopnœas, ac pleuritides, nec non peripneumonias in Eclegmate vtile habetur.

Cicutæ idem contrarium esse, & fungis, ac argento viuo Nicander affirmat; & Apollodorus aduersari Hyoscyamo, & serpentibus, ac scorpionibus: Plinio teste. Aduersus autem pruriginem ab Vrtica excitatam notum est, idem ait, olei remedium.

De Vrtica inerte. CAP. XXXVI.

AD Vrticæ genera refertur, quæ quia innoxia, iners ac mortua dicitur. Sunt verò huius & aliquot species.

1. Prior caulibus assurgit quadrangularibus, pedem, rarò cubitum altis, subinde tribus aut quatuor; foliis Vrticæ, per margines crenatis, nequaquam tamen mordacibus, sed mollibus, ac veluti lanuginosis. Flores verticillatim cauliculos secundum folia ambiunt, cucullos aut

cassides

Vrtica iners siue Lamium primum.

Vrtica iners altera.

Vrtica iners tertia siue Lamium luteo flore.

cassides referentes, colore sæpenumerò candidi, quandoque lutei, subinde ex rubro purpurascentes: radices fibris multis cohærent.

Proxima cauliculis & longitudine priori similis, foliis quoque esset, nisi paulò minora & rotundiora forent: pallidè lutei aut rubentes flosculi sunt: ipsa verò herba ingratum ac grauem odorem spirat. 2.

Tertia foliis quoque quàm prima maioribus: cauliculis interim cubitalibus, & quadrangulis, quorum coma & superiora foliola purpureo Violæ nigræ eleganti arridենt colore, veluti Hormini satiui: flores verò secundum caules, auri colore lutei. 3.

Iuxta sepes, parietes, vias, in ruderibus, secus agrorum margines, in ipsis quoque aruis, non rarò in hortis parum excultis reperiuntur: & quidem duæ priores frequentius: apud Quados, Marcomannos, & in Pannonia superiore, tertia notior est.

Tota æstate magna ex parte florent.

Vrticam inertem & mortuam vulgò nominant: Germani Todt nessell / Taub nessell: Belgæ Dooue netelen: Hispani *Hortiga muerta*: Itali *Ortica morta*: Galli *Ortie morte:* Plinius quæ innoxia est, ait, morsu carens, Lamium *Lamium*, vocatur.

Huius altera species cum ea conuenit, quæ Græcis

Græcis Γαλίοψις ἢ γαλεόβδολον, Latinis Vrtica labeo nominatur: est autem hæc, vt Dios. scribit, θαμνίον σὺν τῷ καυλῷ, καὶ τοῖς φύλλοις ἐμφερὲς κνίδῃ, λειότερα δὲ τὰ φύλλα, καὶ ἁπαλὰς δυσώδη ἐν τῷ δίζατρίψαι, id est, fruticulus siue fruticosa herba cum caule & foliis similis Vrticæ: læuiora tamen folia & valdè graueolentia dum confricantur.

Γαλίοψις.

Calidius ac siccius huius est quàm Vrticæ temperamentum. Scirrhosos, durosq; tumores, strumas, parotidas, & panos Galeopsis sanat ex aceto contrita, & cataplasmatis modo imposita: Fouentur verò & decocto eius vtiliter, vt Dioscorides. Plinius verò, ex vsu est, inquit, & decocto succo fouere.

Recentiores flores Lamij candidos fluorem muliebrem albidum sistere posse existimant: parantque nonnulli in eum vsum, ex floribus istis cum saccharo (vt vocant) Conseruam, quam singulis aliquot diebus sumendam præcipiunt.

PEMPTADIS PRIMÆ ET LIBRI QVINTI FINIS.

REMBERTI DODONAEI DE FLORIBVS, CORONARIIS, ODORATIS, AC VMBELLIFERIS HERBIS, STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTAS SECVNDA.

DE VIOLIS AC ROSIS, EOQVE PERTINENTIBVS FLORIBVS LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

ABSOLVTA *priore noſtri operis parte, ſtirpibuſq́ non paucis elementorum ordine diſpoſitis ac deſcriptis, ad eas nunc, quæ in certas claſſes diſtributæ ſunt, tranſitum facimus. Florum autem, ac odoratarum herbarum claſſes, reliquis præponendas duximus. Non modò quòd odore aut tractatione horum animi quædam voluptas ac recreatio concipiatur, ſed & quòd compluribus ornatus ac decora gratia ex his concilietur. Nectuntur ex his capitis coronæ, faſciculi ex floribus ac odoratis herbis & aſpectu grati ſunt odoreq́ iucundi: Maximum verò ornatum, haud exiguum decorem, ſummamq́ gratiam horti ab his accipiunt. Neque etenim ex vllis quantumuis artificiosè contextis, aut coloribus ornatis, topiariis vel perticalibus ſcenis, vmbraculis, aliiſve hortenſibus operibus, tantum ornatus his accedit, quantum ex floribus herbisq́ odoratis, ac coronariis; abſque quibus omnia etiam hortenſia opera, ornatu, gratia, & amœnitate deſtituuntur. Voluptas verò & animi recreatio, quæ ex his concipitur, non niſi honeſtiſſima. Ad id enim quod pulchrum honeſtumq́ hominem commonefaciunt: Suggerunt ſiquidem flores ſua pulchritudine, coloris elegantia, formæ præſtantia, generoſis animis honeſti pulchriq́ & omnium virtutum recordationem. Turpe namque fuerit, vt quidem ſapiens ait, pulchra contemplantem, pulchra tractantem, pulchriſq́ in locis verſantem, non pulchrum aut turpem habere animum. Florum autem multa inueniri poſſent genera, ſi ſcrupuloſius ipſorum differentiæ expenderentur. Verùm hoc nobis curæ non fuit: ſatis eſſe rati ipſos in hortenſes ac ſylueſtres diſtinxiſſe, ac deinde hos ſeparaſſe ab iis qui ex bulbis exeunt. Quibus tribus generibus complecti ſtuduimus eas ſtirpes, quæ floribus ſuis præcipuè Medicinæ conferunt, aut oculis voluptatem adferunt: atque idcirco ab ipſis floribus primam commendationem accipiunt. Quas tribus priboribus complexi, quartum de Odoratis herbis ſubiunximus; Vmbelliferis quinto ſuccedentibus loco: ſiquidem & ſemina harum frequenter odorata ſunt, ægrè idcirco ab Odoratis ſeparari poſſe videntur: vt ſuo loco latius.*

Primus itaque huius Pemptadis de Violis ac Roſis liber, déque iis, quæ ipſis vel forma vel nominis ſimilitudine affines ſunt. Ad Violas autem contingit multos elegantes referri flores: vt Leucoia, Antirrhinon, & eiuſmodi alios. In Roſarum ſocietatem recipiuntur Pæonia, & Ciſtus. potuiſſet accedere Roſa ſerotina, verùm quando ex Maluarum hæc eſt genere, apud congeneres fuit relinquenda. Initio igitur à Violis facto reliquæ ſuccedent.

DE

DE NIGRA SIVE PVRPVREA VIOLA.

CAPVT PRIMVM.

Viola nigra siue purpurea.

Viola flore multiplici.

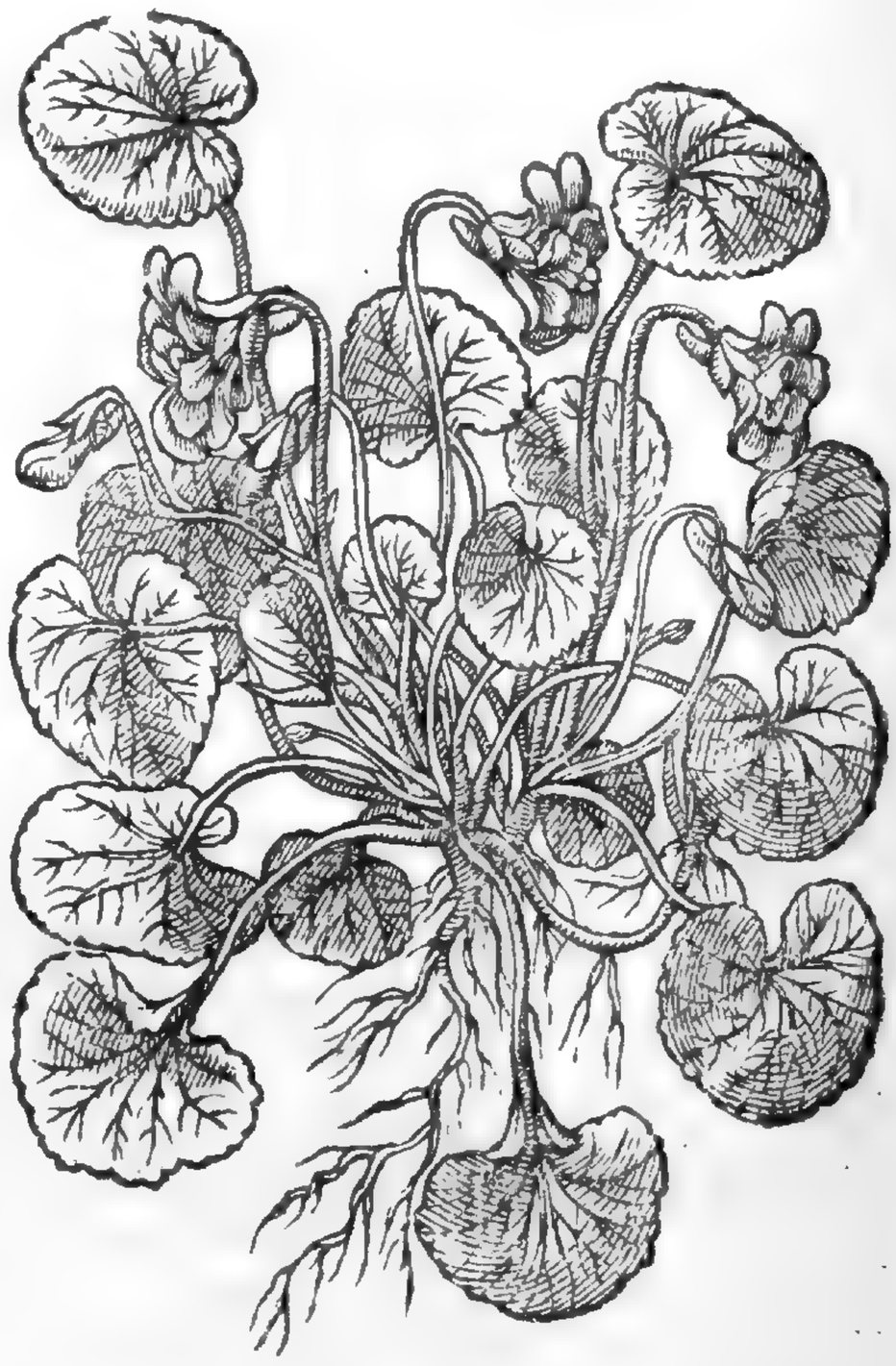

Viola sylueſtris inodora.

1.

2.

3.

NIGRA siue purpurea Viola mox à radice folia promit multa, lata, venoſa, per ambitum leuiter crenata, Hederę foliis rotundiora, tenuiora, nigrioraq́; , præſertim parte ſuperiore ; inter quæ medij, tenues exeũt ſtyli, & in ſingulis flores ſinguli, pulchri, odorati, colore in cæruleo ſubnigro purpurei, nonnunquam, ſed rarò, cãdidi, ex quinque paruis foliolis compoſiti, quorum infimum maius; ac deinde pẽſiles calyculi, qui per maturitatem in tres partes dehiſcunt. ſemen paruum & in rotunditate oblongum eſt. radicibus tenuibus ac fibroſis firmatur.

Viret hyeme pariter ac æſtate, frigoris patientiſſima. Locis opacis, iuxta dumos, muros, agrorum hortorumque margines, pingui ſolo plurima frequensque emicat.

Flores vt plurimum Martio, vbi ſerius, Aprili prodeunt mẽnſe.

Eſt huius generis quædam, florũ foliola multiplicans, cùm purpurea, tum candida; hortenſis vtraque.

Eſt & genus quoddam ſylueſtre, foliis minoribus, floribus pallidioribus, minus aut nõ odoratis: naſcitur id, & locis quidem opacis, ac ſecus vias & margines agrorũ, verũ arido ſteriliq́; ſolo.

Violam

Violam autem Græci ἴον, & ἴον πορφυροῦν, id est, Violam purpuream nuncupant. Theophrastus verò & ἴον μέλαν ἢ μελάνιον, hoc est, nigram Violam; à nigricantis purpuræ florum colore. Plinius solam hanc Græco nomine, à cæteris Violis discerni, appellariq; ἴον, & ab his Ianthinam vestem dici refert. Officinæ Latinum nomen seruant; at herbam Violariam nominant, & matrem Violarum. Germani florem, **blau veiel/ oder Mertzen violen**: Galli similiter *Violette de Mars*, hoc est, Violam Martiam: Itali *Viola mammola*: Hispani *Violeta*: Belgæ **Violetten** dicunt: Angli **Violet**: Bohemi **Fiala**.

Ἴον autem Græcis vocatum in Geoponicis Nicander credit, vt refert Hermolaus, quòd Nymphæ quædam Ioniæ, florem eum Ioui primum dedere muneri. Alij ἴον dictũ affirmant, quòd cùm Io puellam adamatam Iupiter in vaccam conuertisset, terra florem hunc pabulo eius produxerit; qui propter ipsam factus, ab ipsa nomen accepit. Atque inde etiam Latinis Viola, quasi vitula, extrita littera t, dici putatur. Seruius Violam Latinis etiam Vaccinium, eadem occasione dici refert, locum enarrans Vergilij in Bucolicis:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Vergilius tamen Æcloga 10. Vaccinium à Viola differre ostendit.

Et nigræ Violæ sunt, & Vaccinia nigra.

Vitruuius etiam Architecturæ libro septimo, Violam à Vaccinio distinguit. Nam ex Viola Silis Attici colorem; ex Vaccinio purpuram fieri elegantẽ memoriæ prodidit. Tinctores, inquit, cùm volunt Sile Atticum imitari, Violam aridam coniicientes in vas cum aqua conferuescere faciunt ad ignem: deinde cùm est temperatum, coniiciunt in linteum, & inde manibus exprimentes, recipiunt in mortarium aquam ex Violis coloratam, & ex ea Erethriam infundentes, & eam terentes, efficiunt Silis Attici colorem. Eadem ratione Vaccinium temperantes, & lac miscentes, purpuram faciunt elegantem. Quæ autem sint appellata Vaccinia, alio, & suo loco explicabitur. *Silis Attici color.*

Ad Violas reuertimur, quarum & flores & folia temperiem habẽt frigidam & humidam. Et flores quidem omnibus internis inflammationibus, laterum potissimum & pulmonis, vtiles sunt: pectoris, asperæ arteriæ, nec non faucium asperitates & scabrities leniunt: iocinoris, renum, & vesicæ nimios calores restinguunt: ardentium febrium ardorem mitigant: bilis acrimoniam obtundunt: sitim arcent & sedant.

Quod ex Violis fit ῥοσάτον, siue vti Actuarius nominat σεράτον, si ex diluto decoquatur in quo pluries recentes ipsæ fuerint maceratæ, aluum lenit, & bilem per inferna educit, trium aut quatuor vnciarum pondo sumptum.

Fit & ex Violis oleum, quod refrigerandi humectandiq́ue potentia pollet: temporibus illitum somnum clementer conciliat, quem calida aut sicca intemperies remoratur: cum oui luteo sedis & hæmorrhoidum dolores mulcet: additur quoque vtilissimè cataplasmatis refrigerantibus, ac dolorem sopientibus.

Sit autem oleum, in quo Violæ macerantur, aut ex immaturis Oliuis, Græci ὠμοτριβὲς ἢ ὀμφάκινον nominant: aut ex Amygdalis dulcibus, vti Mesues ait: Sint & Violæ ipsæ recentes humentesq́ue oportet. Aridæ etenim iam deperdita humiditate, & minus refrigerant, & caliditatis nonnihil adeptæ videntur.

Recentiores aridas Violas, medicamentis quæ cor roborare creduntur, vtiliter admisceri sentiunt.

Folia Violarum in olere sumpta, refrigerant, humectant, aluumq́ue leniunt: foris admota, calidas omnes inflammationes mitigant, cùm per se, tum cum polenta imposita. Imponũtur & æstuanti stomacho, & oculis, Galeno teste. Dioscorides sedi etiam excidẽti imponi scribit.

Prodesse autem excidenti sedi possunt, non vti adstringens aliquod sedem reprimens, sed veluti molliens & malacticon, qualia sæpenumero prius admouenda, quàm reduci ea, præsertim inflammata, queat.

Plinius Violas quoque ait, crapulam & grauedines capitis, impositis coronis olfactúve discutere; anginas ex aqua potas: id quod purpureum est ex iis, comitialibus mederi, maximè pueris in aqua potum: semen scorpionibus aduersari.

In quibus verbis, quod de purpureo floris additur, accessorium esse, & ex Historia Asteris Attici translatũ, suspicandũ, & non temerè, videtur; Dioscorides etenim florẽ purpureũ non Violæ, sed Asteris Attici, cũ aqua potũ anginis, & comitiali in morbo pueris auxiliari, scribit. *Plinij locus suspectus.*

De tricolore Viola. CAP. II.

Folia tricolori Violæ exigua sunt, ac initio quidem rotundiuscula, deinde oblongiora, per ambitum modicè serrata: caules infirmi, tenues, anguloſi, geniculati, palmi longitudine: flores longiusculis pediculis insident, purpureæ Violæ forma similes, & magnitudine vt

Viola tricolor.

Viola assurgens tricolor.

plurimùm pares,triplici colore ſplendentes,purpureo videlicet,luteo,candidoque vel cæruleo; quorum elegantia ac varietate colorum, maximè placent, cùm odorem exiguum aut nullum habeant. In ſummis duobus floſculi foliolis, & ſubinde in inferioris, & quandoque etiam in mediorum extima parte, purpureus relucet Violæ nigræ: Mediis vt plurimùm, ac nonnunquam inferiori candidus aut cæruleus inſidet: Luteus non rarò inferius foliolum vel magnam eius partem, ſemper autem floſculi medium, intercurſantibus vnà nigris aliquot radiolis,occupat:Semen exiguis,in rotunditate oblongis, vaſculis, Ochri magnitudine continetur,quæ decidentibus ſuccedunt floribus,& vltrò ſemine iam maturo dehiſcunt. Radicibus nititur fibroſis.

In aruis pluribus locis exit: naſcitur & in hortis, & crebrò quidem ſua ſponte, ſylueſtri ſpecioſior & elegantior.

Vere vnà cum Viola nigra aut paulò pòſt emicat, æſtate dein tota & maxima Autumni parte,ac ſubinde etiam hyeme, floret.

Viola aſſurgens. Huc autem referenda videtur illa Violæ ſpecies,quę haud humi iacet,ſed duriuſculis ſuis caũliculis erigitur,& recta conſiſtit, quos ſubinde promit cubitales: folia ei latiuſcula, acuminata,per margines ſerrata: floſculi Violis paulò minores, alioqui ſimiles, vt plurimũ trium colorum;ſuperante tamen candido,medium floris occupante; ſuperiora floris purpuraſcunt; inferiora ad luteum accedunt: floſculis ſuccedunt ſiliquæ oblongæ,in tres partes ſponte dehiſcentes ſemine maturo,quod candidum & minutum. fibroſa radix vti Violæ.

In Baldo Italiæ monte repertam hanc Violam Matthiolus refert: Lobelius in Narbonenſis Galliæ ac Angliæ montium iugis. Naſcitur verò & in Sudetis Bohemiæ montibus, in ſyluis,tum & in aliis Pannoniæ ſiue Auſtriæ locis.

Floret non modò Vere,ſed tota æſtate in Autumnum vſque.

Viola aſſurgens aut ſurrecta, & quidem tricolor, non impropriè appellari poteſt; rectius certè quàm arboreſcens, vtpotè ne fruticis altitudinem aut ſimilitudinem aſſecuta.

Nominatur autem tricolor Viola à pleriſque Iacea: eſt tamen & alia Iacea quæ nigra cognominatur. Aliis,herba Trinitatis,propter triplicem floris colorem,dicitur. Nonnullis herba Clauellata. Galli flores *Penſees* nuncupant, qua etiam appellatione Brabantis ac vicinis

Belgis

Belgis innotuere. Germani Freyſcham kraut/vnd Dreyfältichey blümen appellant. Cum Theophraſti conuenire videtur, quod φλόγιον etiam dicitur, & flos eſt tantùm ſylueſtris abſq. odore. Vere vnà cum Viola alba aut paulò pòſt exiens, plurimumque durans: cuiuſmodi hęc tricolor Viola eſt, quę, vti ſcripſimus, natura ſua ſylueſtris eſt atque inodora, & diutinè floret. φλόγα autem ſiue φλόγιον, Gaza Violam flammeam interpretatur. φλόξ.

Qualitatem herba habet, frigidam quidem obſcuram, ſed humidam manifeſtiorem, lenti glutinoſique ſucci, vti Maluæ, particeps: emollientis ea de cauſa quoque facultatis, verùm minus quàm illa. Prodeſt, vt recentiores aiunt, febricitantibus maximè pueris & infantibus, quorum conuulſionibus ac comitialis morbi acceſſionibus ſubuenire creditur. commendatur item ad pulmonis pectorisque inflammationes, & ad ſcabiem corporisque pruritum. vlcera quoque glutinare fertur.

De Leucoio, ſiue Viola alba.

Leucoion candidum maius.

Cap. III.

Leucoion multiplici flore.

Leucoii voce plura Violarum genera comprehenduntur, quorum in florum quidem colore præcipua, ſed tamen & nonnulla in foliis differentia. Poſſunt hæc in duo genera diſtingui. Vnum genus cui folia candidiora & molliora, candidum Leucoion, à foliorum, non florum colore, quis nuncupauerit. Alterum verò Leucoion luteum, à floris colore luteo. Sunt autem candidi Leucoij genera rurſus duo: maius videlicet & minus.

Maiori, caulis eſt bipedalis aut altior, rotundus, in alas nonnullas diuiſus: folia oblonga, candida, mollia, & veluti lanuginem habentia, Salicis foliis quodãmodo ſimilia, verùm molliora. flores odorati, ex quatuor foliolis congeſti, ſecundum cauliculos, ſuperiore parte in tenuibus pediculis exeunt, colore aut rubentes, aut candidi, aut ex purpureo punicei, aut cineri candidiori proximi, ſubinde varij. filiquæ inde ſequuntur, oblongæ, anguſtę, in quibus ſemen latum, planum, & rotundum. radicibus nititur fibroſis, ſed validis. 1.

Floret primo Vere & tota propemodum æſtate, altero à ſatione anno, deinde & aliquot ſequentibus, ſi diligentia & cura adhibitis, hybernis menſibus à frigore arceatur.

Minus genus à priore non forma, ſed magnitudine ſola differt: caules foliaque habet ſimilia, ſed minora: flores etiam non vnius coloris, ſed vel candidos vel rubentes, vel punicantes, vti maioris: ſiliquas etiam & ſemina ſimilia. 2.

Floret iſtud genus, non quidem Vere, ſed Iunio, Iulio, aut Auguſto, & eodem quidem quo ſatum eſt anno: hyeme perit.

3. Leucoion syluestre angustifolium.

4.

5.

Leucoion luteum.

Hesperis.

Eſt verò & Leucoion, florum foliola multiplicans, ſed rariſſimum, quod ex maioris genere eſt, primoque Vere florere incipit, & maiorẽ curam hybernis menſibus, ne à frigore offendatur, requirit.

Extant verò & huius generis Leucoia nõnulla, quorum herbę folia haudquaquam candida, mollia, aut lanuginoſa, ſed virentiora, ad lutei Leucoij foliorum læuitatem & colorẽ accedũt.

Nec deſunt ſyluestria Leucoia, quę nõ modò in Zelandiæ maritimis ſpõtè naſcuntur, verùm & in Narbonenſi Gallia, ac pluribus per Hiſpanias locis, cùm maritimis, tũ mediterraneis gignuntur: folia habent anguſtiora, & vt plurimũ candidiora: floſculi quatuor foliolorum, dilutè frequentius purpurei, quandoque rubẽtes, odorati, quorum odor apud Hiſpanos ſub noctẽ occidente Sole intẽditur, ac latius diffunditur, qui aliàs per diẽ exiguus. ſiliquæ prioribus ſimiles.

Iam & Leucoia quædam bulboſa ſunt, de quibus in ſubſequenti libro.

Serũtur in hortis Leucoia, cultura proficiũt, & cura hybernis mẽſibus apud Germanos indigẽt.

Appellatur autem λευκόιον, Latinis quidem Viola alba, Arabibus verò *Keyri*: Italis *Viola bianca*: Hiſpanis *Violettas blancquas*: Noſtri maius genus, ſtock Violieren nominant; minus verò, heete Violieren. Vtrumque à canitie foliorum, vti diximus, candidum, ad differentiam lutei, quod præſtantiſſimum eſt, non impropriè dici poteſt.

In ſyluestrium genere, quod ſub noctẽ odoratius eſt, Heſperis eſſe creditur, quæ, Plinio auctore, nocte odoratior: lib. XXI. cap. VII. Heſperis, ait, noctu magis olet: inde nomine inuento.

Facultate autẽ Leucoia hæc, luteo Leucoio haud diſſimilia vidẽtur; viribꝰ tamẽ infirmiora.

De Leucoio luteo. CAP. IIII.

LVTEO Leucoio caules ſunt ramoſi, virentes: folia oblonga, anguſta, glabra, in virore nigricantia; Leucoij candidi foliis minora: flores lutei, perquàm odorati; ſiliquæ tenues oblongæ, in quibus ſemen latum Totus frutex lignoſus hyemis rigorem facilè ſuſtinet.

Floret Aprili & Maio, & ſi hyems clemens fuerit, etiam Martio vel prius.

In peruetuſtis muris, in ruderibus & aliis ſaxoſis locis libentiùs naſcitur: ſeritur & in hortis iuxta parietes ac muros.

Huius Leucoij quoddam quoque eſt genus, flore multiplici, cui ſiliquæ nullæ. Scritur hoc ſurculis, & in hortis colitur.

λευκόϊον & iſtud Græci nominant, & λευκόϊον μήλινον; Latini Violã albã & Leucoion luteum: Arabibꝰ Keyri eſt: Hiſpanis *Violettas amarilhas*: noſtris, ſtẽ Violierẽ: Parietinas aut ſaxatiles Violas dixeris: & geel Violieren: Germanis geel Violas tẽ: Gallis *Girofflees iaulnes*: Anglis Walle gylloſer.

Eſt autem Leucoij frutex vniuerſus, vt Galenus

Viola matronalis.

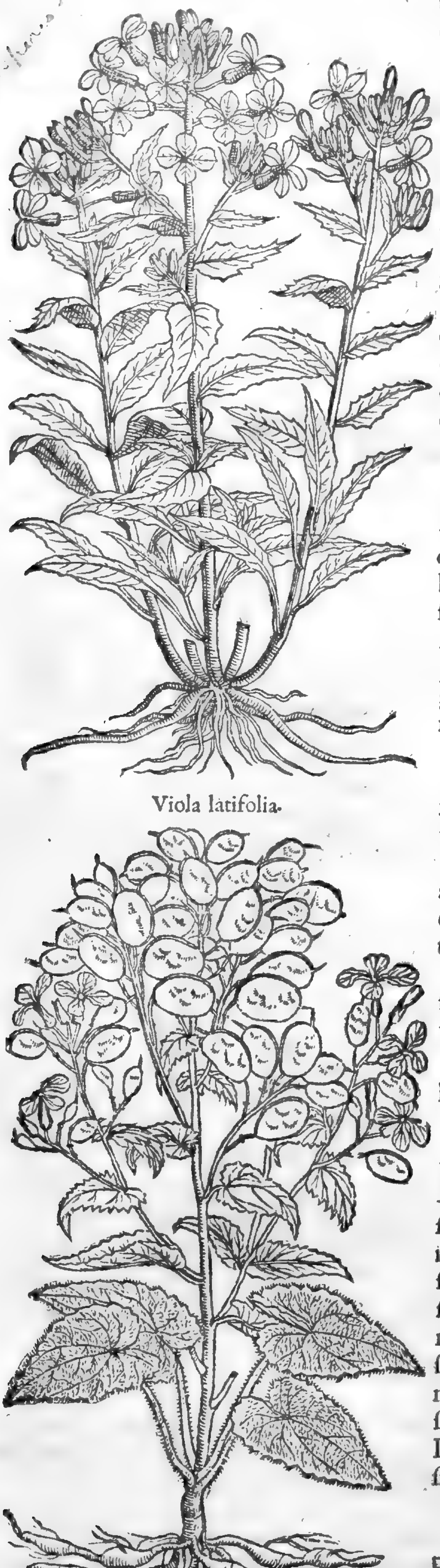

Viola latifolia.

nus ait, extergentis facultatis, ac tenuium partium, plus tamen flores: & inter hos, qui sint ficiores, magis etiam quàm virides.

Dioscorides lutea Leucoia præcipui in medicina vsus esse scribit; & huius aridos flores in desessionibus decoctos, ad vteri inflammationes & menstrua ducenda facere: cerato exceptos sedis rimas sanare, & cum melle oris aphtas: semen duarum drachmarum pondere ex vino potum; aut cum melle subditum, menses, secundas, & fœtus educere: radices cum aceto impositas, lienem reprimere, & podagricis prodesse.

Hippocrates lib. De natura muliebri, ad secundas educendas, & sanguinem ex vteris pellendum, Leucoij semen tritum cum vino bibendum exhibet: & ad eadem lutei Leucoij radicem, eodem quoque modo sumendam tradit.

De Viola matronali. CAP. V.

MATRONALIS Viola folia habet mox à radice longa, lata, subnigra, per ambitum crenata: caules cubitales aut altiores, foliis similibus, sed tamen minoribus circundatos, flores in summis alarum virgis erumpunt, Leucois similes, coloris aut candidi aut rubentis, dilutæue purpuræ. semen in siliquis oblongis & rotundis gignitur paruum, figura oblongum, colore in russo subnigrũ. radices subsunt fibrosæ & validę.

Nascitur in hortis.

Altero à quo sata est anno, Maio & Iunio mensibus potissimùm floret; non rarò tota æstate floris eius productio.

Galli *Violettes des dames, & Girofflées des dames* appellant, hoc est, Violas matronales; nostri corrupta voce, **Damas bloemen**: Germani **Winter violen**/id est, Violas hybernas siue hyemales.

Sunt autem harum Violarum herbæ quidem folia, gustu acria & calida, Erucæ, cuius species videntur, sapore & facultate proxima.

Aqua ex floribus huius destillata, ad sudorem prouocandum valde efficax habetur.

De Viola latifolia. CAP. VI.

FOLIA, Viola latifolia promit, virentia, lata, per ambitum crenata, Alliariæ vocatæ herbæ similia, sed maiora: caules rotundos ramosos: flores Leucoij, colore purpureos, subcæruleos; quos sequuntur latæ, planæ & propemodum rotundæ siliquæ, ex tenuissimis membranis, veluti laminis, compactæ; intra quas semina plana, lata, obscuri coloris, forma quodammodo δίχοτόμῳ Lunæ, inter quæ media tertia membrana. radices subsunt crassæ, candidæ, in diuersa tendentes, Pæoniæ feminæ alterius, radicibus quodámodo similes, sed minores & tenuiores, intus porosæ.

Belgæ hãc Violá vnà cum aliis in hortis serũt.

Flores Aprili prodeunt mense, altero à quo sata est anno.

Bulbonac aut Bolbonac voce barbara vulgò,

nos Violam latifoliam, aut, vt pleriſque placet, Violam peregrinam nuncupare maluimus; Brabanti **Penninckbloemen**, à ſiliquarum forma, denarium quodammodo referẽte, & **Paeſchbloemen**, quòd circa Paſchæ ſolennitatem ferè ſemper floreat, nominant. Recentiorum plerique Lunariam: alij Lunariam Græcam appellant: vel ab ipſius ſeminis figura, aut ſiliquarum mediæ membranę argenteo ſplendore, quo, decidentibus per ſummam ſiccitatem cum ſemine ex vtraque parte membranis, nitet.

Thlaſpi Crateua.

Veterum autem Thlaſpi alterum videtur, quod videlicet à Crateua deſcribitur, à nonnullis Sinapi Perſicum appellatum. Nam, vt Dioſcorides ait, Crateuas Thlaſpi quoddam recenſet πλατύφυλλον καὶ μεγαλόῤῥιζον id eſt, Latifolium & magnis radicibus: qualis omnino Viola hæc eſt, quam Latifoliam cognominauimus.

2. Huic latis foliis, & ſiliquis planis ac rotundis ſimilis eſt & alia quædam Latifolia Viola. perenni hæc radice nititur: hyeme nõ marceſcit: caules lignoſi, cubitales: folia multa, lata: ſiliquæ planæ & latæ; vtraque paulò minora quàm prioris: flores cãdidi inſtar Violæ matronalis.

In ſyluis nonnullis prouenit: veluti Hercynia, qua parte Germaniam ſpectat transfertur & ad hortos, in quibus diutinè viuit.

Cæterùm facultate ac potentia, Latifoliæ Violæ ſemen calidum quidem, & ſiccum eſt, guſtuque acre, Thlaſpios ſemini ſapore & viribus ſimile: radices acrimoniæ quoque nonnullæ, ſed non multæ participes ſunt: eduntur cum acetariis, vt quarundam aliarum.

De Viola dentaria. CAP. VII.

Viola dentaria prima.

Viola dentaria altera.

IN Violarum numerum recipiendæ & admittendæ quoque videntur vulgò Dentarię appellatæ: quæ duæ ſunt.

1. Priori cauliculus dodrantalis: folia Cannabis aut Pentaphylli modo quinque ad vnum hærent pediculum, oblonga, lata, ambitu ſerrata: Leucoiis ſimiles floſculi, è punico colore ſubpurpurei: ſiliquæ quoque tales, in quibus ſemina. radix oblonga, inæqualis, multis craſſis exaſperatur ſquamis.

2. Alterius Dentariæ folia haudquaquam Pentaphylli, ſed veluti Fraxini digeſta, ῥάχιν ſiue coſtam habent mediam, cui annectuntur: ſunt verò hæc oblonga lataque, & crenis ſecũdum margines inciſa, crebrò ad vnam coſtam ſeptena: flores candidi, & quæ ſequuntur ſiliquæ prioris

prioris similes: radices quoque asperæ & squamosæ, sed tamen nonnihil quàm prioris minus.

In Germaniæ nonnullis vmbrosis ac opacis montibus gignuntur. Priorem circa Hercyniam syluam, haud procul Northusio, plurimam solo pingui, cui saxa subsunt, reperiri, Valerius Cordus auctor est.

Aprili & Maio præcipuè florent: semen postea perficitur.

Dentarias vulgò appellant: Cordo Coralloides dicuntur, à radice albi coralli æmula. Matthiolus inter Solidagines & Symphyta reponit. Nos propter florum cum Leucoiis similitudinem, Violas maluimus dentarias appellare.

Quod verò ad facultates attinet, vtraque inter vulnerarias herbas à recentioribus refertur: & ad interiorum viscerum, præcipuè tamen thoracis ac pulmonis vulnera: nec non ad intestinorum ramices, commendatur.

De Viola Mariana, siue Rapo syluestri Dioscoridis.

CAPVT VIII.

Viola Mariana.

MARIANA Viola folia primùm habet oblonga, lata, subnigra, aspera, nonnihil hirsuta, vulgaris Buglossi foliis nigriora, minora, minusque aspera. Caules deinde secundo anno profert rotundos, rectos, ramosos, aliquãtulum etiam hirsutos, circa quos folia similia, sed minora. flores in summis virgis exeunt oblongi, caui, rotundi, per oras incisuris quinque, sed non profundis, diuisi, & angulis non perinde vti aliorum syluestrium Raporum acutis; coloris vt plurimum in cæruleo purpurei, subinde candicantes, in quibus stamina duo aut tria candida; qui & priusquam dehiscunt quinquangulares sunt. post flores capitulum nascitur, superiore parte latius, quinque quoque angulos habens, & quinque loculis veluti caligulis asperis & hirsutis deorsum dependentibus circum vestitum, in quo semẽ exiguum, subruffi, & eius, cuius Castaneę fructus echino exemptus, propemodum coloris. radices subsunt longæ, crassæ, candidæ, non ingrati saporis.

Nascitur, vt aiunt, in syluis & montibus, nec non in opacis quibusdam tractibus, vt Matthiolus refert, plerisque Italiæ & Germaniæ locis: apud Belgas in hortis colitur.

Iunio, Iulio & Augusto mensibus floris eius productio: semen interea ad maturitatem peruenit; neque enim simul, sed particulatim floret.

Violam Marianam nostri appellant, & vulgò *Mariettes*. Recentiorum plerique Medion esse volunt.

Medion autem Dioscorides tradit folia habere Seridis, (exemplaria quædam Iridis habent): caulem tricubitalem, & in eo florem magnum, rotundum, purpurascentem: fructum paruum, similem Cnico; radicem dodrantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Cum qua descriptione Viola Mariana non admodum respondet: tametsi enim illi flos grandis & rotundus, folium tamen propriè nec Iridis nec Seridis: & fructus aut semen, Cnici semini haud simile, vtpote valde minutum, & subruffi, vti scripsimus, coloris. *Medion.*

Quas ob causas Viola Mariana non Medion, sed potius verum Dioscoridis Rapum syluestre videtur (γογγύλη ἀγρία quæ Græcis dicitur) cum cuius descriptione magis conuenit. Nam fruticosa est stirps & ramosa, cuius lobi siue capitula appendentibus aliquot loculis circumtecta; quibus sublatis, interior lobus siue capitulum conspicuum est: quale Rapum syluestre esse, ex eius apud Dioscoridem descriptione satis constat. Quæ tametsi superfluorum quorundam accessione corrupta, Rapo tamen syluestri propriissima complectitur. *Dioscoridis locus corruptus.*

Describitur autem Rapum syluestre à Discoride his verbis: ἀγρία γογγύλη φύεται ἐν ἀεροδέσι, θάμνος πηχυαῖος τὸ ὕψος, πολύκλαδος, ἐξ ἄκρου λεῖος· φύλλα ἔχουσα λεῖα, δακτύλου τὸ πάχος, ἢ γογγύλη ἀγρία. καὶ μείζονα. καρπὸν δὲ ἐν λοβοῖς καλυκώδεσιν. ἀνοιχθέντων δὲ τῶν περικαρπίων, ἔσωθεν ἄλλος κεφαλοειδὴς

λοειδής ἐστι λοβὸς, ἐν ᾧ σπερμάτα μέλανα, θερυσθέντα δὲ λευκὰ ἔνδοθεν. id est, Rapum syluestre, nascitur in aruis, frutex altitudine cubitalis, summa parte læuis: folia habens læuia, digiti latitudine aut maiora: fructum in lobis calyculatis, quorum inuolucra cùm aperiuntur, alius capituli modo lobus subest, in quibus semina nigra, contrita verò intus candida.

In qua descriptione, quæ de læuitate summorum caulium ac foliorum, & seminis nigredine, ac interior eius medulla candida traduntur, ad syluestris Rapi, huius præsertim, descriptionem non faciunt, sed aliò pertinent. Huius siquidem syluestris Rapi caules aut folia non sunt læuia, sed aliquantulum hirsuta: semen etiam non nigrum, verùm subruffum, & castaneis, vt diximus, colore affine.

Videntur autem, quæ de læuitate foliorum & summarum partium, Rapunculo conuenire, aut Campanulæ, de qua in sequentibus capitibus: semen verò, quod hîc describitur, satiui Rapi est. Ita plurium stirpium descriptiones inter se confusæ.

Cæterùm quòd ad facultates attinet, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adstringentis est potentiæ: esui, vt aliorum syluestrium Raporum, apta est, & non incommodè acetariis additur.

De aliis syluestribus Rapis. CAP. IX.

Ceruicaria maior.

Ceruicaria minor.

1. SVNT verò & multa alia Rapi syluestris genera, Calathoide florum figura, & radicibus Violæ Marianę haud multum dissimilia.

2. Vni, quod à Viola Mariana alterum, caules sunt cubitales aut altiores, anguloſi, asperi, hirsuti: folia aliquantulum aspera, lata, in acutum desinentia, per ambitum crenata; Vrticę foliis & forma & colore quodammodo similia: flores secundum caules exeunt, Violæ Marianæ floribus minores, per ambitum quinque similiter incisuris, sed profundioribus, diuisi, intus aliquantulum hirsuti, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cæruleum inclinantes.

Huius verò species quædam est foliis aliquanto læuioribus: floribus elegantioribus, coloris purpurei è cæruleo; cuius radix aliquot annis viuax restat, & Vere regerminat.

Cernicaria maior. Nominant hoc genus Germani Halßkraut/Nostri Halßrupt, id est Latinè Ceruicariam, & Ceruicariam maiorem: Græcè Σαχήλιον: plerique Vuulariam: Fuchsius Campanulam.

Ter-

Rapunculum.

Rapunculum Alopecuron.

Tertium genus caules habet breuiores: folia minora, candidiora, minus aſpera, oblonga, Saluiæ foliis ſimiliora: flores Ceruicariæ minores, colore proximi Violæ nigræ, dilutam purpuram referentes, qui non vti aliorum deorſum nutant, ſed ſurſum eriguntur, plures ſimul ſummo caule exeuntes. radices quoque ſimiles. Hoc genus plerique Ceruicariam minorem appellant. 3.

Naſcuntur hæc in Germania ac Belgio pleriſque aridioribus locis ſecus pratorum margines, & crebrò locis ſenticoſis; transferuntur in hortos, florum gratia.

Florent Iunio, Iulio & Auguſto menſibus.

His autem ſimile & quartum genus eſt. caules iſtud quoque breuiores facit: folia lata & Ceruicariæ prioris proxima, minus tamen aſpera, minusque per ambitū crenata. flores deorſum pendent, coloris vt plurimum dilutæ & quaſi ex cæruleo rubentis purpuræ. pro radicibus, multæ, tenues, tranſuerſim & obliquè ſerpentes fibræ ſunt, à quibus multæ oblongæ, candidæ radiculæ, Rapunculi radicibus ſimiles demittuntur. Ita facilè ſeipſum propagat & latè ſerpit hoc genus. 4.

Secus aruorum margines in Zelandia & alibi locis etiam non maritimis reperitur.

Floret eodem quo reliqua tempore.

Quintum genus, quod vulgò Rapunculum nominant, caules profert tenues: folia oblonga, anguſta, læuia: flores Ceruicariæ minores, cæruleo vt plurimum colore: radices candidas, digitalis longitudinis, eſui aptas. 5.

Exit in aruis, multis locis frequens.

Plurima æſtatis parte floret: hybernis menſibus radices leguntur, & cum acetariis inferuntur.

Iſtud genus vulgò, vti diximus, Rapunculum, quaſi paruum Rapum appellant: Germani Kapunzeln: Noſtri Kaponce: Galli *Raiponce*.

Horum omnium flores priuſquam adaperiuntur, quinquangulares ſunt; completi verò rotundi, & inuerſi calathi figuram referunt, ſtaminibus intus candidis; & per circumferentiam quinque inciſuras, totidemque eminentes angulos acutos habent: capitula autem, in quibus ſemen, angularia, ſuperiore parte ampliora, ſed nuda, & nullis appendicibus aut loculis ſiue pericardiis circumtecta, vti ſunt Violæ Marianæ; quæ eam ob cauſſam, nempe quòd

capitula

capitula, siue lobos habeat circumtectos, cum syluestris Rapi descriptione exactius, quàm vllum horum conuenit, quæ tamen & omnia Rapa syluestria sunt.

5. Præter hæc verò & sextum quoddam genus est à superioribus forma aliquantulum differens. huic autem folia primùm lata, postea secundum caules angustiora : caules dodrantales, summa parte veluti spicam paruorum florum plenam proferunt, quorum singuli antequàm panduntur, corniculi cuiusdam similitudinem referunt ; aperti verò in quatuor angusta foliola finduntur, colore aliàs candidi, aliàs cęrulei, aliàs purpurei: floribus capitula parua succedunt, Rapunculi capitulis ferè similia, verùm minora, multa circa caulem simul arcteq; composita: radices candidæ, vt aliorum Raporum syluestrium.

Gignitur locis syluosis & opacis, pingui lutosoque solo.

Floret Maio, Iunio & Iulio mensibus.

Nonnulli Alopecuron appellant, ab ipsa florum plena spica; quę iam apertis flosculis, mollis & veluti lanuginosa, vulpiumque caudis propemodum assimilis, ea de causa, videtur. Sed Alopecuros alia omnino est herba in frumentorum & leguminum historia à nobis descripta. Qua de causa ab aliis Rapunculum Alopecuron dicitur, ad differentiam videlicet veri & legitimi Alopecuri.

Radices porrò omnium horum refrigerantis potentiæ sunt & nonnihil adstringentis: possunt autem omnes vnà cum aliis acetarijs edi. Sũt etiam qui Cerefolij radicum decoctum, aduersus incipientes oris & tonsillarum inflammationes conferre affirmant.

De Campanulis. CAP. X.

Campanula maior.

Campanula media.

CVM syluestribus Rapis similitudinem quandam habere videntur, quas Campanulas vulgò nominant. Earum tres nobis obseruare contigit species. Vnam maximá ; alteram mediæ magnitudinis : tertiam syluestrem minimam.

1. Maior siue maxima Campanula folia habet prima terræque proxima lata & Violę nigræ forma similia, sed tamen paulò maiora; quæ verò circa caules, quos validos & prælatos promit, oblongiora, vtraque saturi viroris: flores secundum caules gignuntur plurimi, Rapunculi floribus maiores ac patentiores, campanulis ac tintinnabulis ferè assimiles, cæruleo nitentes

Campanula ſylueſtris minima.

tentes colore; ſtaminibus in medio candidis. radix nouellis plantis oblõga & digitalis fere craſſitudinis, vetuſtis verò in multas diſtributa.

Medię magnitudinis Campanulæ folia non modò caulibus agnata, verùm & prima, anguſta ſunt & oblonga, ſaturato quoque & virore ſplẽdentia: caules ſtriati bicubitales & altiores; circa quorum partes ſuperiores flores prioris ſatis ſimiles; vel colore cęrulei, vel candidi. 2.

Tertia ſylueſtris minima, maiori ſimilis eſt, ſed tamen omnino minor. prima etenim eius & terrę proxima folia lata ſunt, & Violę nigrę ſatis ſimilia, attamen non tam magna: reliqua verò oblonga & anguſta; flores ſimiles cęrulei, ſubinde candidi, ſæpè Rapunculi floribus maiores: radices verò tenues & fibroſæ. 3.

Tres hę lacti ſimilem ſuccum prębent, cauliculis & foliis vulneratis: flores earum nondum completi quinquangulares quoque ſunt, & patentes in quinque ſimiliter angulos exeunt, & capitula ſimiliter quinquangularia, Rapunculi & aliorum ſylueſtrium Raporũ ſatis ſimilia, ſed foraminoſa & perforata, in quibus ſemen perquam exiguum. Putari hinc poſſent fortaſſis Raporum ſylueſtrium eſſe ſpecies; ſed quia radix earum edulis non eſt, aliò videntur referendæ.

Priores duę in hortis ſeruntur: tertia paſſim in Belgio iuxta aruorum & agrorum margines reperitur.

Omnes Iunio, Iulio & Auguſto florent.

Vulgò Campanulas nuncupant; plerique Beluedere: Sed Italis *Beluedere*, Gręcorum Oſyris eſt, cum qua Campanulæ ſimilitudinis nihil habent.

Et primam quidem harum ſunt qui Columnarem, & quidem Plinij iudicent; cùm tamen herbę Columnaris nomen apud hunc non reperiatur. Alij Anthemum Plinij faciũt, & huius quidem nomen in multis exemplaribus reperitur, ſed deprauatis. Legendum ſiquidem eſt, non Anthemum ſed Eranthemum lib. XXVI. cap. VIII. Eranthemum autem Anthemidis eſt ſpecies, flore roſeo colore rubens, multumque ea de cauſa à Campanulis differens. 1. *Plinij locus reſtitutus.*

Secundam Matthiolus Phyteuma eſſe exiſtimat; at nobis tum hæc, tum alię Campanulę Iaſionę ſimiliores videntur: Phyteuma verò eſſe Antirrhini ſylueſtris ſpecies, de qua inferius ſuo loco. Ait etenim Theophraſtus ἰασιώνης florem vnicò folio conſtare, ſimilitudinẽ autem plurium oſtendere, quę tamen non ſeparentur, & ſuperiorem floris partem anguloſam eſſe. Talis certè Campanularum flos eſt, vti & omnium ſimiliter Raporum ſylueſtrium (excepto generis ſexti) quę tamen ea de cauſa Iaſiones eſſe affirmari non poſſunt; ſi modò eadẽ Theophraſti & Plinij eſt Iaſione. Plinius ſiquidem Iaſionem lac ait habere copioſum, quod ſolę Campanulę pręcipuè fundunt. 2.

Dubitet fortaſſe aliquis, & Campanulam non eſſe Iaſionem exiſtimet, quòd Plinius olus eſſe Iaſionem ſcribat ſylueſtre, in terra repens, flore candido. Sed ſi olus eſt, omnis herba edulis, & Campanula olus eſt, cùm & eius folia edi poſſe non ſit dubium: repunt verò & in terra ſubinde ſecundæ ac tertię radices, atque ea de cauſa citiſſimè vna aliqua ſtirps multiplicatur & ampla fit: florem etiam non rarò candidum eſſe ſcripſimus.

Theophraſti autem de Iaſione hęc ſunt verba, lib. I. vbi de florum agit differentiis: Nonnulli, inquit, vnius folij naſcuntur, ſimilitudinem tantum plurium oſtendentes, vt flos Iaſiones; huius etenim non ſeparatur vllum in flore folium: neque conceptaculo pars inferior eget, ſuperior autem anguloſa. *Iaſione.*

De Iaſione verò Plinius lib. 22. cap. 22. hunc in modum: Iaſione olus ſylueſtre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, Concilium vocant.

De facultatibus autem harum Campanularum nihil occurrit in medium adferendũ, cùm nullius vſus flos, herba, aut radix ſit. Apud Theophraſtum verò etiam ac Plinium nihil de Iaſiones viribus ſcriptum reperitur.

De Campanula aruensi minima. CAP. XI.

Campanula aruensis minima.

PRÆTER verò superiores Campanulas, & alia quædam humilis & parua est, cui caules tenelli, dodrãtales, in alas plures diuisi, plurima parte humi decumbentes: folia circa cauliculos parua, per ambitum leniter crenata: flores paruuli, in puniceo purpurei, pulchri, multum patentibus tintinnabulis aut campanulis similes, stamine in medio cãdido, qui interdiu patent; circa verò occasum Solis recluduntur, & in quinquangularem speciem cõtrahuntur, quam etiam nondum aperti, vti aliæ Campanulæ, referunt: radices tenuissimæ sunt.

In agris frumentariis, inter segetes exit, fertili & fœcundo solo.

Iunio & Iulio floret.

Anonymos nostris est herba: plerique tamen Speculum Veneris: Brabanti vulgò Venus spiegel vocant. non esse Onobrychim, quod quandoq; suspicati fuimus, satis cõstat. Campanularum videtur esse species, non tamen lasiones, cùm lac nullum vulnerata fundat.

Facultatem autem Campanula hæc compertam nullam habet, cùm nullius in medicina sit vsus.

De Campanula Autumnali. CAP. XII.

Campanula Autumnalis.

IAM & in Campanularum numero quędam etiam serotina est. caulibus hæc exit dodrãtalibus, tenuibus, foliis angustis, binis exaduerso positis: flores in cauliculorum summo fastigio, & quandoq; è foliorum sinubus, prodeũt oblongi, calathoides, sursum hiantes, in cæruleo saturato eleganter purpurei, staminibus in medio candidis, Raporũ syluestrium siue Ceruicariarum dictarum floribus quodammodo similes, quinquangulares quoque priùs quàm adaperiantur; adaperti verò quinque per circumferentiam fissuris diuisi, totidem eminentibus angulis; sed minus patentes, angustiores, minores, & colore elegantiores; vtpotè cæruleum ipsum sui coloris pulchritudine & gratia prouocantes: semen exiguum in paruis oblongis thecis continetur. radices subsunt tenues, oblongæ, bifidæ, trifidæ, aut amplius diuisæ, gustu amaricantes.

Reperitur aliquando in pratis, frequẽter in aliis incultis, & iisdem quibus Erica humidioribus locis. In pratis quidem procerior auctuq; amplior: in Ericastris verò tenuior ac minor prouenit.

Sub finem Augusti, ac Septembri mẽse elegantes huius floscul vigent.

Apud Belgas nomen non habet: Sunt tamẽ, qui blauw Leliekens, id est, cærulea Liliola nuncupent. Ananiẽsia rura Pettimborsa vulgò vocant: Matthiolo teste. Videtur autem hæc respondere descriptioni Calathianæ Violæ, non quæ

quæ apud Plinium; sed apud Ruellium lib. II. cap. CXXIX. extat: Quam ipse pluribus omnino verbis describit, quàm Pliniana descriptio habeat. Plinius enim paucis verbis Calathianam expressit, & lutei esse coloris ostendit: Ruellius verò cærulcum, & eum quidem elegantissimum ei tribuit.

In totum, Plinius ait lib. XXI. cap. VI. sine odore minutoque folio Calathiana, munus Autumni, cæteræ Veris. Proxima ei Caltha concolori magnitudine: vincit numero foliorum marinam, quinque folia non excedentem. His verbis ostendit Plinius Calathianam concolorem esse Calthæ, id est, luteam, & æqualis magnitudinis; sed tamen Calthę florem ex pluribus componi foliolis. Caltham autem esse lutei coloris ostendunt Vergilij & Columellæ versus capite de Calendula adducti. Ruellius verò vnde locupletatam illam descriptionem acceperit, non facilè fuerit affirmare: Non est tamen quòd ab eo excogitatam suspicemur: tàlem enim qualem ipsa descriptio proponit Calathianam non agnouit. Ruellij autem verba hæc sunt:

Calathiana munus Autumni, Violæ cęterę Veris; ea minuto est folio Violæ albę non dissimili, in totum sine odore, calathi similitudine, Autumno tantum proueniens, tanta coloris pulchritudine, vt cęruleum ipsum, quod imitatur, prouocet: in pratis post æstatem emicat; Autumnalem Violam nominant. Videtur eadem à Valerio Cordo Pneumonanthe nuncupata, quam Germanicè Lungen blume dici refert.

Qualitate autem hæc Viola calida est, Gentianæ, cuius species nonnullis videtur, facultate quodammodo similis, multò tamen imbecillior. Efficax à recentioribus habetur aduersus pestilentes morbos, & ad virulentorum animalium morsus & ictus.

De Digitali. CAP. XIII.

Digitalis purpurea.

DIGITALIVM plures sunt species, nō modò florum colore, sed & foliorum forma coloreque differentes.

Vulgatissima purpurei floris est, cui longa, lata, per ambitum crenata, dilutè virentia folia, Verbasci quodammodo similia, minora tamen minusque lanuginosa: caulis rectus, rotundus, à medio sursum versus compluribus floribus grauidus, non alternatim, aut orbiculatim, sed ab vno caulis latere supra inuicē, aut, vt Græci aiunt, ἐπ' ἀλλήλων disposítis, deorsum versus depēdentibus, forma oblongis, intus cauis dactylothecis propemodum similibus, colore ex rubore purpureis, punctis quibusdam candidis intercursantibus; quos rotunda sequuntur vascula, in quibus semen exiguum. radices multę tenues fibrę sunt. 1.

Plerisque Germaniæ & Belgij locis saxosis & vmbrosis, in montium conuallibus, & vbi ferri & Lithanthracon fodinæ vicinæ sunt, spōtè exit: transfertur etiam in hortos.

Altera Digitalis, priori foliis similis est, lōgioribus tamen ac latioribus: flores huius cum prioris floribus forma etiam conueniunt, colore verò candidi aut subinde dilutè in candido purpurascentes. 2.

Tertia folia habet angustiora, venosa, glabra, saturato virore nigricantia, auersa tamen parte candidiora, per ambitum nonnihil serrata: flores huic lutei, forma prioribus ferè similes. 3.

Quarta Digitalis folia promit tertiæ similia, in virore quoque obscuro nigricantia, & candidiora similiter parte auersa, sed minora & angustiora; flores paruos, deorsumque depēdentes, verùm minores, colore subluteos aut pallētes. 4.

Appellant autem Germani quidem hanc stirpem vulgari lingua Fingherhut & Fingherskraut: Belgæ Vingherhoet: Galli, *Digitale*, aut, quidam aiunt, *Gants nostre Dame*: Angli Foxe gloue: Fuchsius appositè Latinè Digitalem nuncupauit. Nonnulli θρυαλλίδα nominant, & θρυαλλὶς Verbasci speciem faciunt; quæ λυχνῖτις dicitur. Sed Lychnitis siue Thryallis folia habet pin-

guia,crassa & hirsuta,ad ellychnia in lucernis apta,qualia minimè digitalis, cuius tam crassa aut hirsuta non sunt, vt ellychnij vicem explere queant.

Facultatem autem Digitalis quidem folia, cùm amara sint, calidam obtinent & siccam, cum nonnulla expurgandi vi coniunctam,interim tamen nullius sunt vsus, nec medicamẽtis vllis admiscentur: flos solus,sola pulchritudine & forma placet gratusque est.

De Lychnide Coronaria. CAP. XIIII.

Lychnis coronaria.

LYCHNIS coronaria folia gerit oblonga, pollicis latitudine aut paulò latiora, mollia, lanosa,cana, Verbasci foliis minora quidem, sed candidiora & lanuginosiora: caules cubitales,rotundos,geniculatos, canos quoque & lanuginosos,in plures breues alas diuisos;in quarum summo singuli flores, è calycibus suis, aspectu pulchri,sed inodori, Violæ matronalis floribus maiores,colore rubro & velluti flammeo fulgentes, subinde,sed rariùs,candidi, aut dilutè rubentes, ex foliolis vt plurimum quinis, rarissimè senis, nec pluribus congesti;nisi floris foliolis (quod vti aliis floribus hortensibus, ita & huic aliquando contingit) multiplicatis; in medio florum apices sunt acuti & pungentes: radices subsunt tenues.

Seritur in hortis; Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioque familiaris: apud Ananienses autem, vti Matthiolus refert, etiam sylvestris, sponteque exit.

Iunio, Iulio ac Augusto æstiuis mensibus florum exortus.

Nominant hunc florem Germani, **Frauwen roszlin/Marien roszlin/Marghen roszlin/** & **Himmel roszlin**: Latinè Dominarum rosam, Marianam rosam, Cæli rosam & Cæli florem, Belgæ **Christus ooghen**:id est,oculum Christi;Galli *Oeillets*, & *Oeillets Dieu*: Itali ac Hispani *Lychnide*. Dioscoridi λυχνὶς στεφανωματικὴ est,hoc est, Lychnis coronaria,siue satiua. Gaza λυγνίδα lucernulam conuertit. Videtur eadem & λυχνῖτις ἢ λυγνῖτις per γ, esse Verbasci species, quæ & θρυαλλίς: folia siquidem habet mollia,hirsuta, ad lucernarum funiculos siue ellychnia apta, cuiusmodi Lychnitidis esse Dioscorides testatur: florẽ item vt plurimùm rubentem habet, qualem θρυαλλίδος esse, Nicander innuit,rubentem eam in Theriacis nominans:

δασὺ τε λυχνὶς ἔνερθεν, ἐρεθθὴεις τε θρυαλλὶς.

In quo versiculo Lychnis intelligi debet sylvestris, vt ipse Nicandri interpres monet; ne coronariam Lychnida à Thryallide differre hinc quis existimet. Conrardus Gesnerus hunc Iouis florem & Græcè διὸς ἄνθος nuncupari existimat. Sed Theophrastus inter Lychnida & Iouis florem,lib.6.distinctionem facit;æstiua sunt,ait,λυχνὶς, διὸς ἄνθος,&c. & similiter Plinius, lib.21.cap.11.hæc Theophrasti verba referens; succedunt illis æstiui,scribit, Lychnis & Iouis flos,&c. Est autem διὸς ἄνθος siue Iouis flos,flos æstiuus,coronarius, absque odore,cui radices lignosæ; Theophrastus lib.6. Sunt verò & qui velint Lychnida, Plinij Rosam Græcam esse, quam refert,non nisi in humidis prouenire,nec vnquam excedere quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Porrò Lychnidis & alia multa reperiuntur nomina, inter notha tamen & suppositicia relata,dicitur etenim & ἀθάνατος, quasi immortalis, quòd diutinè pulchritudinem suam retineat. Item ἀκυλώνιον, βαλλάριον siue bellaria, γεγανοπόδιον, hoc est Gruis pes; κορύμβιον; & hanc esse Corymben Ruellius iudicat, cuius Columella lib.10. hoc senario meminit:

διὸς ἄνθος.

Rosa Græca.

Corymbe.

Nunc veniat quamuis oculis inimica Corymbe.

Coronis etenim, inquit, inserta, igneo micans aspectu, oculorum aciem obtundit. Iam & Lychnis hæc ταύριον dicitur: alia tamen, quæ Taura siue Tora vulgò nominatur, venenosa herba, de qua inter deleterias. Nominatur præterea Lychnis & σπάθιον, item μαλάκιον,& Latinè Genicularis.

Tora.

Facul-

Facultate autem Lychnidis coronariæ ſemen, Galenus ait, calidum eſt ſecundo quodammodo ordine, & ſiccum eodem modo: cum vino potum, à Scorpione ictis auxiliatur, auctore Dioſcoride.

De Lychnide ſylueſtri. CAP. XV.

Lychnis ſylueſtris.

Lychnis ſylueſtris flore multiplici.

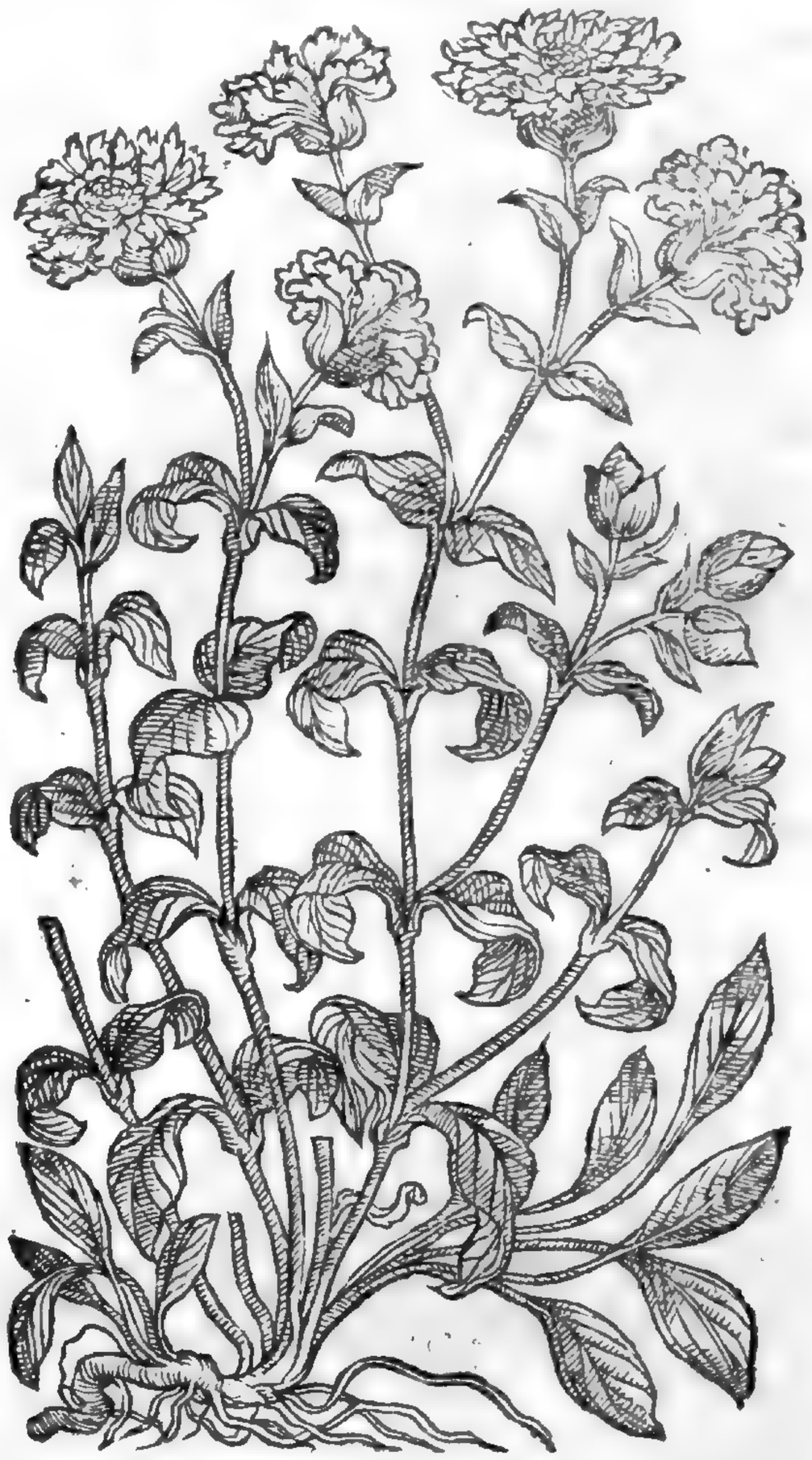

SYLVESTRIS Lychnis geniculatis caulibus, foliisque mollibus, Coronariæ Lychnidi ſatis ſimilis eſt; minus tamen cana, aut lanuginoſa; foliis item anguſtioribus, & caulibus tenerioribus, pluresque alas facientibus: floribus etiam minoribus, colore candidis aut rubentibus; calycibus tamen maioribus; in quibus ſemen paruum, rotundum, ſubnigricans: radicibus longis & digitalis ſubinde craſſitudinis.

Iuxta pratorum, aruorumque margines, & alibi ſua ſponte exit: transfertur etiam in hortos, in quibus quandoque florum foliola multiplicat.

Plurima æſtatis parte, & in Autumnum vſque floret.

Noſtri Jenetteken appellant: Germani etiam **Margen roſ̃lin**/ & **wilde Margen roſ̃lin**: item **Lydweyck** & **wederſtoſ̃**: Galli *Oeillets ſauuaiges*: Græcis λυχνὶς ἀγελία: Latinis Lychnis ſylueſtris dicitur.

Sunt tamen & aliæ ſylueſtres appellatæ & cognominatæ Lychnides, huic haud ſimiles. Sylueſtris etenim Lychnis Antirrhinon quoque auctore Dioſcoride: & ſimiliter Leontopetalon, Apuleio teſte, appellatur.

Sunt verò huic Lychnidi & aliæ quoque quædam nomenclaturæ, vt: τεκμήριον, ἀπόκιον, ἱεραποδίον, λαμπὰς, & apud Romanos Intybum agreſte, quæ inter nothas & reiectitias reperiuntur. Ex recentioribus plerique Saponariam hanc nuncupant: eſt tamen & alia Saponaria, de qua inferius. Nõnullis etiam Ocimaſtrum eſſe videtur; at ὠκιμοειδὲς ſiue ocimaſtrum, Ocimaſtro. Ocimo foliis ſimile eſt, ramoſque habet breues dodrantales modò, radicemque tenuem & ſuperuacuam. Lychnis verò hæc caules promit cubito longiores, folia oblonga Ocimo nullatenus ſimilia, & radices longas craſſasque, quæ manifeſtam contradictionem, & euidentem huius cum Ocimaſtro differentiam oſtendunt.

Deſcribuntur autem & aliæ nonnullæ ſylueſtres Lychnides à Carolo Cluſio, quas ex eius diligentiſſimis per Hiſpanias obſeruationibus lib. II. cap. XXVIII. requirendas & cognoſcen-

das relinquimus: vnum solùm admonentes, eam videlicet, quam inter suas secundam facit, à nobis inter Armerios flores, quarto loco iam olim repositam.

Cæterùm Lychnidis syluestris semen, duarum drachmarum pondere potum, bilioſa per aluum ducit, & à scorpione ictis conuenit: aiunt etiam scorpiones torpescere, & ad lędẽdum inefficaces reddi, hac herba ipsis appoſita: auctor Dioscorides.

De Beën Albo siue Polemonio. CAP. XVI.

Been album siue Polemonium.

Polemonium.

AD syluestris verò Lychnidis genus referri quoque posse videtur, à recentiorum nonnullis Beën album vocitatum. cauliculi autem huic complures, tenues, teretes, & geniculati, atq; è singulis articulis folia bina oblonga, latiuscula, acuminata, Polygoni ferè similia, sibi inuicẽ oppoſita, læuia, & ex albido virentia: floſculi albidi, ex oblongis erumpentes calycibus, tenui molliq; membrana velatis, plures simul cohærentes, deorsum nutant: semen nigricat radix albida, & satis prolixa, sed tenuis.

Pluribus per Germaniam, Bohemiam, & Galliam locis reperitur: in herboſis ac lætis collibus frequenter exit.

Æstate floret, à Iunio nempe menſe in Auguſtum vsque.

Vulgò Beën album nominant: & album quidem ad differentiam alterius, quod rubrum cognominatur, quod & Valeriana rubra dicitur: vt Pemptadis tertię lib. primo scripsimus. Neutrum tamen verum Arabum Beën. Appellatur verò & à nonnullis Papaũer spumeum, cum quo similitudinis habet nihil. ab aliis Herba Tunica: ab Hiſpanis *Saſſefica*. Tunicam autem dictam herbam Bernardus Gordonius Dioscoridis Polemonium esse sentit. Cum Polemonio verò non perperam conuenit: Ramulos siquidem habet tenues: folia Hypericoidis Rutæ: floſculos veluti ex corymbis dependentes: semina nigra: radicemq; longiuſculam & albidam. quale Polemoniũ esse Dioſcorides refert.

Dioſcoridis locus emendatus.

Κλωνία, id est, ramulos habet, inquit, tenues, πτερσωμένα (pinnatos, reddunt interpretes:) folia paulò maiora quàm Rutæ: in ſummo veluti corymbos: in quibus semen nigrum. radix cubitalis & alba, Struthij similis. Exemplaria vulgaria vbi legitur: Φύλλα δὲ ὀλίγῳ μείζονα πηγάνου: addita habent hæc subsequentia verba: ἐπιμηκέστερα δὲ πρὸς τὰ τοῦ πολυγόνου ἢ τοῖς καλαμίνθης: verùm hæc in Crateuæ, quæ reperiuntur, fragmentis non extant: perperam etiam ἢ καλαμίνθης acceſſit: Nam ad alterius Polemonij deſcriptionem hoc pertinet. Est siquidem & alterum quoddam Polemonium, quod ab Abſyrto Hippiatro breuiter deſcribitur. Latioris iſtud Calaminthæ similitudinem refert, sed magis incaneſcit, amarius est, odoremq; grauiorem habet, & in vliginoſis pratis naſcitur. Iſtud autem Polemonium à Dioscoridis Polemonio multùm differens est. Appellatur verò Polemonium Græcis similiter πολεμώνιον: à nonnullis verò & Φιλεταίριον: à Cappadocibus χιλιοδύναμις: Latini Philetærium & Chiliodynamin quoque vocant.

Polemoniũ Abſyrti.

Tenuium autem, vt Galenus ait, Polemonium est partium, & deſiccandi vim obtinet. Bibitur radix, vt Dioscorides refert, cum vino quidem aduerſus serpentes, & dyſenteriam: contra verò vrinæ difficultatem, & coxendicis dolores cum aqua: lienoſis drachmæ pondere ex aceto datur: circumligatur & eadem scorpionis ictui: dentium dolores manſa mitigat. Fertur & eum qui radicem geſtauerit à scorpione non feriri, eumque, si ictus fuerit, nihil moleſtias paſſurum Hæc quidem de Polemonio.

Beën verò albi vulgò dicti quæ sint facultates (si Polemonium non est) nondum compertum.

De Nigellastro. CAP. XVII.

Nigellastrum.

NIGELLASTRVM foliis est oblongis, angustis, acuminatis: culmo cubito altiore, rotundo; vtrisque hirsutis ac pilosis: flore obscurè purpureo, ad puniceum inclinante, Lychnidis satiuæ simili, sed minore: semine nigro, cum asperitate quadam amaro, quod in oblongis capitulis siue calycibus, vti sylvestris Lychnidis, continetur: radice tenui.

In agris vnà cum frumentis passim gignitur.

Maio ac Iunio mense cum flore viget.

Germani **Raden/Ratten/Kornroß/ Kornegele:** Belgæ **Corenroosen/& Negelbloemen** appellant: Itali *Githone*, siue *Gitthone*: vnde plerique similitudine vocis inducti, verum ac legitimum Gith siue Melanthium esse crediderunt: quos à veritate recessisse notius est quàm refelli debeat. A vero siquidem Melanthio non solùm foliis, sed & aliis proprietatibus differt. Appellatur tamen & Gith siue Melanthium, à seminis nempe nigredine; verùm non simpliciter, sed cum adiectione aliqua, ad differentiam legitimi Melanthij. Hippocrates siquidem μελάνθιον ἐκ τῆς πυρῶν, hoc est, Meláthium ex Tritico. Octauius Horatianus Gith quod in segete nascitur ipsum nominat: & eandem ob causam ab huius ætatis doctis, Nigellastrum, Githago, & Pseudomelanthium dicitur. Ruellius à Gallis *Nielle* & florem Micãcalum refert appellari, & Theophrasti ἄνθεμον φυλλώδες esse iudicat. Sed Anthemon Theophrasti, Anthemis est apud Dioscoridem, & ἄνθεμον φυλλώδες siue folioſum Anthemidis species, cum Nigellastro parum conueniens.

Cæterùm Nigellastri semen, calidum & siccum secundo est ordine satis intenso: in pesso cum melle subditum menses euocat; vt Hippocrates in lib. De morbis muliebribus testatur. Octauius Horatianus, semen fictum & tritum ad auriginem bibendum exhibet.

De Caryophylleis floribus. CAP. XVIII.

CARYOPHYLLEORVM florum species quidem sunt complures, Armeriis nuncupatis in horum numerum receptis: iis autem seorsum habitis, duæ præcipuè: maior vna, altera verò minor.

Maiori caules læues, teretes, cubitales, rarò altiores, geniculati: folia è singulis articulis bina, oblonga, dura, angusta, per extremum acuminata, colore quasi cæsia: flores speciosi, ex longis teretibus denticulatis calycibus, & è senis vt plurimum foliolis, qui simplices sunt: multiplices verò omnino ex pluribus, iisque lentè fimbriatis commissi; odore admodum suaui, & odoratos Indicos Caryophyllos referentes; colore aliâs in diluta purpura; aliâs in saturata rubentes; subinde candidi, aut ex candido purpurascentes; interdum versicolores: in quorum medio staminei emicant gemini apices candidi: semen in vasculis oblongis paruum ac nigrum. radices fibrosæ. 1.

Habentur in hortis: sed speciosissimi ferè in fictilibus vasis.

Seruntur frequentius auulsis exiguis cum foliis surculis; seminibus rarius: Nam è semine nati flores, ad agrestrem naturam redeunt; minores, minusque odorati, & simplices; etiam si prius multiplices, redduntur. Adiguntur subinde surculis cùm plantantur fissis Caryophylli; quo illorum odorem flores alliciant, & iucundam eorum suauitatem naribus abundantius repræsentent. Viuax est planta, & multis durat annis, si hybernis mensibus, à frigoris iniuria tuta, in cellis vinariis aut aliis similibus locis tepidis asseruetur.

Floret diutissimè, tota quidem æstate & Autumno: in cellis etiam interdum, fauente loci tepore, hyeme tametsi rigida.

Caryophylleum florem, ab odore Caryophyllorum recentiores nominant: Germanis **Negelblumen/Grasblumen:** Italis *Garofoli*: Hispanis *Clauel*: Gallis *Oeilletz, Ouilletz*: Belgis **Gi-**

Caryophylleus flos maior.

Caryophyllei flos simplex.

Caryophyllei flós multiplex.

Caryophylleus minor.

Dianthus Caryophyllus, L'
M. Ceyl. 164

Dianthus Caryophyllus L
Cent. Inst. 1. 284 = L. ed. 589

Caryophylleus minor alter.

noffelbloemen & Groffels bloemen, & Latinè à pleriſque Ocellus, Ocellus Damaſcenus, Ocellus Barbaricus, & Barbarica nũcupatur. Sunt etiã, qui Betonicam, aut Vetonicam ſiue Vettonicam appellent, altilem aut coronariam cognomento; (Matthiolus Vettonicum coronarium dicere maluit) ad differentiam videlicet alterius Betonicæ, quę Græcis κέφαλον καὶ ψυχόξυλον dicitur; atq; hinc etiam herbam Tunicam dictam, hanc eſſe plerique exiſtimãt: ſed Bernardus Gordonius herbam Tunicam Dioſcoridis Polemonium eſſe tradidit.

Turnerus Caryophylleum Cantabricam facit, quam Plinius lib. 25. cap. 8. in Hiſpania inuentam ſcribit, per Diui Auguſti tempora, à Cantabris repertam. Naſcitur vbique, ait, caule iunceo, pedali; in quo ſunt floſculi oblongi, velut calathi: in his ſemẽ perquàm minutum. *Cantabrica.*

Leonhartus verò Fuchſius, Vetonicam ſiue Betonicam alteram eſſe voluit, quæ inter notha Dioſcoridis deſcripta reperitur; & quidem his verbis: Βεττονικὴ γεννᾶται ἐν χορτοκοπείοις καὶ ὀρεινοῖς τόποις, καὶ καθαροῖς, καὶ ἡμέροις, περὶ τὰ γενήματα. ἔχει δὲ τὴν μὲν ῥίζαν ὅλην ἐρύθραν, καὶ εὐώδη. τὰ δὲ φύλλα πράσινα. καὶ τὸ μέσον τῶν φύλλων φοινικοῦν. καὶ εἰς τὸ ὀρθοκάλαμον τριγώνια, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἄνθη πορφυρίζοντα: id eſt, Vettonica naſcitur in pratis & montanis locis, mundis item & cultis: radicem habet totam rubentem & odoratam: folia Porracea, & medium eorum puniceum, in recto calamo triangula, & in ipſis flores purpureos. *Vetonica altera.*

Ioannes Ruellius Caryophylleum florem incognitum veteribus exiſtimauit; cuius optimum iudicium videtur; nam certè Vettonicæ alterius, aut Cantabricæ parum flos iſte ſimilis eſt. Mirum creditur, ait, vt tam celebris flos, tamque iucundus, fuerit à veteribus ſilentio prętermiſſus: qui amplitudine, pulchritudine, varietate, Roſa non inferior videri poteſt.

Altera & minor Caryophylleorum ſpecies, priori tenuibus caulibus, foliisq; ſimillima eſt, vtriſque tamen minoribus: flores etiam habet ex oblongis, paruis & teretibus calycibus ſimiles, verùm minores & per ambitum magis diſſectos ac fimbriatos; colore candidos, aut è candore purpuraſcentes. 2.

Apud Belgas in hortis naſcitur: Geſnerus autem apud Germanos in pratis humidis etiam reperiri refert.

Æſtate flores emicant.

Vettonicam altilem ſiue coronariam minorem, aut alteram nonnulli nominant: Germani Rutwillen aut Hochmut; atque hinc etiam à pleriſque Superba: Noſtri Pluymbloems/ à floſculorum foliis fimbriatis & plumarum ſimilitudine diſſectis, & Cleyn Ginofflen/ hoc eſt, Caryophylleum minorem appellant.

Vſus autem Caryophylleorum florum in medicina verè quidem nullus eſt, in coronis verò propè nimius; & præſertim floris altilis; qui etiam acetum iucundo ſapore, & colore, auctore Ruellio, commendat. Fuchſius tamen, non modò ex floribus, quam Conſeruam vulgò appellant, verùm & radices altilis ad peſtis contagia à recentioribus commendari; ſylueſtris verò ſuccum calculo atterendo ac educendo, nec non comitiali morbo laborantibus vtilem credi, ſcriptum reliquit.

De Armeriis floribus. CAP. XIX.

ARMERIORVM florum aliquot etiam ſpecies ſunt; foliorum ipſius ſtirpis, cùm magnitudine, tum colore præcipuè differentes.

Prima ſpecies cauliculos habet rotundos, geniculatos, veluti Caryophyllei flores, circa inferiora genicula vt plurimum rubentes, cubito breuiores; folia plurima parte oblonga, ſed 1.

Armerius flos primus.

Armerius flos alter.

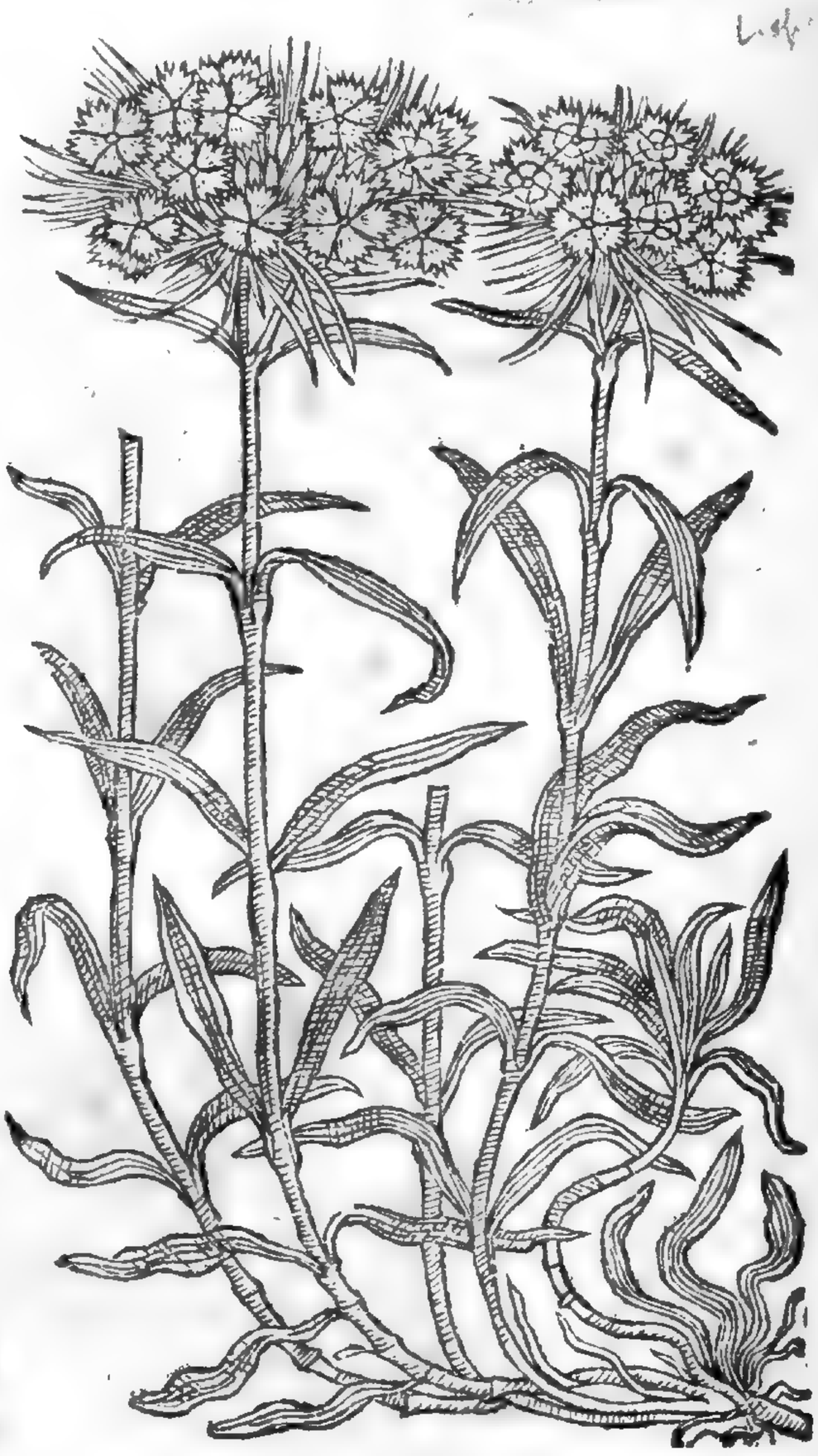

Armerius flos tertius.

Armerius flos quartus.

aliquan-

Armerius syluestris.

aliquantulum,quàm maioris Caryophyllei, latiora;colore herbaceo virentia:flosculos in summo cauliculorum paruulos, exiguis Caryophylleis persimiles, verum minores, plures simul in quandam veluti vmbellam congestos, particulatim vt plurimum prodeuntes, & semper ferè cocci rubore splendentes, punctis interim candidis circa medium interdum variegatos,rarissimè candidos.

Ornat hic flosculus Belgicorum hortorum areas: apud Italos & alibi locis incultis & aridis exit. Gesnerus circa Gryphij lacus ripas in Heluetia à se repertum scribit:prouenit & alicubi in Belgio locis desertis, iuxtaque aruorum & pratorum margines ac scrobes, sed multò quàm in hortis minor & tenuior.

Maturè & Aprili sæpe mense aut Maio floret, Caryophylleos flores antecedens : plurima inde æstatis parte viget.

Galli *Armoires* & *Armoiries* appellant:Ruellius Armerios flores hinc nuncupat : Germani **Donder negele/ felt negele**: Belgæ ~~Lychens~~, quasi dicas fasciculum. florum etenim fasciculos nostri propria lingua ~~Lychens~~ nominant. Caryophylleorum florum species quædam syluestris videtur;quam ob causam & à recentiorum quibusdam Vettonica agrestis aut syluestris dicitur: nec desunt qui Tunicam herbam esse volunt: sed nihilo magis hic, quàm Caryophylleus cum Vettonica altera aut Polemonio conuenit.

2. Altera Armeriorum species folia circum caules geniculatos,multò fert latiora, maiora & crebriora,nec non candidiora,Constantinopolitani floris foliis haud multùm dissimilia. flores in vmbella vna plures simul congesti,pulchri,rubentes,exiguis candidulis punctis ornati, prioribus Armeriis similes sunt.

In petrosis collibus & asperis,sabulosis apricisque locis, apud Germanos & alias nationes nascitur; à Belgis in hortis seritur,vbi secundo anno cum aliis Caryophylleis æstate floret.

Germani **Steinnegele** vocant,aliqui Scarlatam à rubeo floris colore coccum referente. Et syluestris hic Caryophylleus est, veluti & præcedens : vterque certè nulla cura eget : natura sua viuax; & hyemis iniuriam non difficulter sustinet.

3. Tertia & huius species,cui pauca à radice fibrosa,angusta,duriuscula, & acuminata foliola prodeunt,atque hæc inter coliculi breues,teretes,quibus quandoque vnicus, subinde duo aut tres insident flosculi mediocris magnitudinis, Armeriis primis paulò maiores, nonnihil odorati,colore vt plurimum eleganter rubentes.

Arido & inculto solo,quandoque iuxta margines aruorum in plerisque Germaniæ,Bohemiæ,Silesiæ,& Morauiæ locis frequens reperitur.

In multam æstatem floret ac viget.

4. Iam & quarta quædam est Armeriorum florum species cauliculis rotundis, geniculatis, tactu glutinosis,pedis altitudine; foliis ex singulis geniculis binis,oblongis, angustis, acuminatis,in virore candicantibus & quasi cæsiis:floribus in vmbella similiter pluribus simul congestis,pulchris,Armeriis similibus,verùm minoribus & rubentis dilutæ purpuræ colore : semine in oblongis vasculis pusillo: radicibus tenuibus ac fibrosis.

Seritur in hortis.

Floret à Maio aut Iunio mense in Autumnum vsque,& eodem quo sata est anno.

Sunt qui velint Behen, siue Been, vulgò nunc dicti, speciem aliquam esse, propter eam quam cum Behen rubentis floris Valeriana dicta rubra,similitudinem habeat. Nam cauliculis geniculatis & foliis illi aliquantulum,sed colore similior est : Caules tamen breuiores & teneriores: foliaque minora; color verò leuitasque foliorum in vtrisque fere eadem. Carolus Clusius hunc inter syluestres Lychnides numerauit,vt suprà monuimus. Muscipulam & Viscariam M. Lobelius vocitat: At nos inter Armerios flores libentius retinemus.

Præter

5. Præter hos verò & alia quædam est, vel Caryophylleorum vel Armeriorum species, omnino, vbique, & apud Belgas quoque sylvestris: cauliculos habet dodrantales: folia è singulis geniculis bina, parua, acuminata: flores in cauliculorum summo singulos, per ambitum fimbriatos, Caryophylleis minoribus, & forma, & magnitudine satis similes, colore verò cocci diluto rubentes.

Exit passim in pratis & locis riguis.

Maio & Iunio mensibus flores potissimùm conspicui.

Belgæ Craepnbloemkens appellant, id est, Cornicis flores.

Cæterùm Armeriorum omnium istorum flores, nec vllum quoque, aut in medicina, aut in cibatu vsum habent: sed coronarij sunt, & hortos ac corollas exornant.

De flore Constantinopolitano. CAP. XX.

Flos Constantinopolitanus.

CONSTANTINOPOLITANO flori caules sunt è radice plures, bicubitales, tenues, geniculati, inanes: folia è singulis geniculis bina, oblonga, aliquantulum lata, acuminata, obscurè virentia, nonnihil aspera & hirsuta, sicuti & caules: flores in latis vmbellis, multi simul congesti, aspectu pulchri, cæterùm inodori, colore floris Calendulæ, vel purpurei Lilij, siue maturi mali Anarantij corticis, subinde candidi: semen in oblongis acuminatis vasculis exiguum & subruffum. radices longæ, in plures tenues diuisæ, gustu aliquantulum acres.

Belgis, peregrinus est flos: seritur in hortis.

Iunio & Iulio altero à satione anno floret, deinde pluribus sequentibus aliis. Radice etenim constat viuaci: diuque durat, hyemis & frigoris patiens.

Est & huius altera & minor species, cubitalis, aut paulò altior, rarioribus floribus, quæ primo anno flores profert: Gesnero teste.

Nostri vulgò Constantinopolitanum appellant florem: Germani verò florem Hierosolymorum: Aldrouandus Creticum cognominat: alius Lychnidem coronariam. Sunt qui velint Lanariam nuncupatam Latinis radicem esse, quæ Græcis σφόνδυλον: Arabibus Condisi dicitur, qua ad purgandas lanas, qui eas eluunt, olim vtebantur; quos veritatem minus assecutos esse euidentius est, quàm vt refelli debeat. Neque enim spinosa aut aculeata huius floris stirps est, quale Struthion esse Theophrastus & Plinius referunt: radicem etiam non habet magnam, aut Oleæ folia, vti Struthio sunt.

Non deerunt autem fortasse, & qui florem hunc Constantinopolitanum, πόθον veteribus dictum florem esse suspicabuntur, quem Gaza Latinè Desiderium vocat: quorum sententiæ cur aduersemur, modò non habemus. Pothum enim florem Theophrastus, Plinius, & Athenæus, inter æstiuos reponunt, duorumq; esse generum referunt: vnum hyacintho similem, alterum ἀχροῦν non coloratum siue candidum. Constantinopolitanus autẽ, æstiuis mensibus floret, & colore vel Hyacinthum scriptũ, quem purpureũ Lilium vocant, proximè refert, vel candidus est. Quæ magnam Constantinopolitani floris cum Potho similitudinẽ ostendunt.

Pothus flos.

Cæterùm flos Constantinopolitanus, præter eam, quam in hortis & coronis gratiam assecutus est, nullum, quod sciamus, medicum vsum habet: facultas eius ea de causa incomperta est.

De Saponaria. CAP. XXI.

SAPONARIÆ, vulgò dictæ, caules sunt glabri, tenues, rotundi, geniculati, cubitales aut altiores: folia lata, venosa, Plantaginis latifoliæ foliis simillima, sed tamen minora, è singulis geniculis bina, vt plurimùm, & præsertim radicibus viciniora, deorsum reflexa: flores in summo cauliculorum, & circa superiora genicula multi, odorati, colore aliàs pulchro roseo rubentes,

Saponaria.

rubentes, aliàs dilutè purpurascentes, aut candidi, qui ex teretibus & oblongis calycibus exeunt, ex quinque foliolis commissi; in quorum medio exigua quædam stamina: radices crassæ, longæ, oblique serpentes, quibus fibræ quædam adhærent; Veratri nigri radicibus similes.

Apud Belgas in hortis colitur: alibi iuxta fluuios & torrentes, locis apricis, sponte nascitur.

In hortis, diu durat, & vitæ est pertinacis.

Iunio & Iulio floret.

Saponariam vulgò nuncupant, ab adstergendi potentia, qua folia pollent: succum etenim quendam ex se remittunt, dum confricantur, saponis ferè modo extergentē. Ruellius tamen & aliam quandam Saponalem describit. Nonnulli herbam Tunicam appellant: nō est tamen Vettonicæ coronariæ, multò minus Polemonij aliqua species; quas pro Tunicis herbis hàberi, Cap. de Caryophylleis scripsimus. Videri citius posset Alisma, siue Damasonium, nisi caulis ei crebrò, non simplex, sed subinde in alas quasdā diffusus; & radices essent quàm Veratri nigri crassiores: folia siquidem habet Alismatis descriptioni conuenientia, & globosam florum in summo caulium congeriem. Sed Alismatis tenuis est caulis & simplex; & radices similiter tenues: quæ differentiam Saponariæ huius & Alismatis ostendunt.

Alisma.

Describitur enim Alisma à Dioscoride hoc modo: Alisma, sunt qui Alceam, qui Damasonium, qui Acyron, qui Lyron nominant: folia Plantagini similia habet, angustiora tamen, versus terram reflexa: caulis tenuis est, simplex, cubito altior, capitula habens, Thyrso similis: flores tenues, cādidi, sublutei; radices veluti Veratri nigri tenues, odoratæ, acres, subpingues: loca amat aquosa.

Idem Plinius iisdem penè verbis lib. 25. cap. 10. depingit: sed duo eius statuit genera; vnum in aquosis, quod quidem à Dioscoride describitur; alterum in syluis prouenies, nigrius, ac maioribus foliis. folium etiam ei laciniosum esse ait, quod Dioscorides omisit; & caulem capite Thyrsi, pro eo quod ille θυρσειδῆ eum esse scribat; qualis sit Thyrsoides caulis sic insinuans: nempe superiore parte & crassior & latior.

Thyrsus.

Thyrsus enim siue θύρσος, virga, fax aut hasta est, frondibus aut hederis obtecta, cuius fastigium pluribus frōdibus aut floribus stipatur, instar videlicet globi aut pilę. Sic etenim [illegible] antiquissimis quæ Romæ passim extant marmoribus depictū reperiri Thyrsum, testis est Melchior Guilandinus in epistola ad Langium; summo videlicet cacumine globosum quendam instar pilæ gestantem. Talem etiam Thyrsum esse, quarundam stirpiū & descriptiones ostendunt. Thymus etiam θύρσιον appellatur, qui in cauliculis globosum capitulum profert: vnde & κεφαλώτος & capitatus cognominatur. θυρσίνη item Orobanche dicitur, caulis cui superiore parte crassior est: Thyrsus, iam & Ferulæ caulis nuncupatur, qui licet sensim extenuetur, summo tamen cacumine vmbellam latam & rotundam florum primùm, deinde seminum plenam Thyrsi modo promit: vnde & νάρθηξ siue Ferula, pro Thyrso subinde dicitur: atque hinc Bacchus, qui θυρσοφόρος, etiam aliquando ναρθηκοφόρος appellatur à Thyrsis, qui in eius orgiis olim quatiebantur. Reperitur & Lactucæ caulis alicubi thyrsus vocatus, qui & in latam vmbellam Ferulæ modo desinit.

Quæ omnia Thyrsum virgam, baculum aut hastam esse ostendunt; globoso ex frondibus aut floribus cacumine: & θυρσειδῆ caulem dici, summa parte sphæroidem aut latiorem.

Neque repugnat nobis in Saturnalium lib. 1. Macrobius, vbi Liberum patrē, cùm Thyrsum tenet, latens telum gerere scribit. Nam inde Thyrsum non in exacutum cacumen, sed potius in retusum & globosum apicem desinere colligitur: ex eo enim quòd latens telum dicit, ostendit ita cacumen contectum, vt agnosci non possit; quod quidem multis fit frondibus circum compositis.

Verba

Verba Macrobij hæc sunt: Colitur apud Lacedæmonios simulachrum Liberi patris, hasta insigne, non Thyrso: sed cùm Thyrsum tenet, quid aliud quàm latens telum geritur, cuius mucro Hedera lambente protegitur?

Nonnunquam tamen & Thyrsoidis caulis appellatur in acutum cacumen desinens; modò floribus sit adornatus. Apuleius enim Verbasci caulem à medio sursum versus floribus grauidum, & fastigio acuminatum, Thyrsum appellat.

Porrò Saponaria, calida quidem & sicca est temperie, facultate autem abstergendi non exigua prædita.

De Calceolo Mariano. CAP. XXII.

Calceolus Marianus.

Calceoli Mariani altera icon.

CALCEOLVS Marianus caule assurgit dodrantali, circa quem aliquot folia lata, venosa, Plantaginis æmula: in fastigio flos eminet, vt plurimum vnicus, quatuor foliorum, è quorum medio prominet orbiculato oblongior vtriculus, exigui oui forma, colore luteus, inanis, & vacuus, superiusque patens, instar calceoli aut crepidæ: vnde illi nomen est: cingunt autem atque ambiunt medium hoc folia quaterna, quæ subinde dilutè rubent, aut punico obscuro colore nitent, vel etiam lutei coloris, vnà cum ipso medio, oui forma prominente, sunt. radix crassa, obliqua, à qua tenues fibræ dependent.

In Heluetiorum, & Norici, ac Pannonię superioris siue Austriæ montibus spontè nascitur.

Vulgò Calceolus sacerdotis, Germanicè Pfaffen schuech/papen schoen appellari fertur: Dicitur verò & Calceolus D. Mariæ, siue Calceolus Marianus. Existimatur verò & à nonnullis Alisma esse: sed minus quàm Saponaria cum eo conuenit. Folium quidem Plantaginis satis respondet: sed desiderantur capitula Thyrsi: flos tenuis, inalbicans; & radices Veratri nigri similes.

De Calceoli autem Mariani facultatibus nihil occurrit ad scribendum: non modò Veteribus, sed ne recentioribus quidem satis cogniti.

De Aquileia. CAP. XXIII.

AQVILEIA folia fert Chelidonij maioris, paulò tamen rotundiora, per ambitum incisa, colore in virore cærulea, quę vulnerata nullum, multò minus luteum, succum reddunt:

Aquileia.

Aquileia multiplici flore.

Aquilegia vulgaris
H. Cis. 215

dunt: caulem verò cubitalem, tenuem, rubentem, & leniter hirſutum; cuius alæ ſingulos proferunt flores, ex quinque dependentibus concauis veluti corniculis, & totidem intermediis, ſurſum erectis paruis foliolis, qui ſimplices ſunt, compoſitos (multiplices etenim ex pluribus corniculis commiſſi ſunt) colore aliàs cęruleos, aliàs in rubro purpureos, aliàs candidos, vel ex candido purpuraſcentes, ſubinde varios & ex cæruleo candidoque permixtis relucentes; erumpentibus è medio ſtaminibus, à quibus parui apices dependent: ſiliquæ poſt ſingulos flores quinque ſurgunt, in quibus ſemen paruum, nigrum & ſplendens. radices ſubſunt craſſæ fibroſæ, quæ pluribus annis durant.

In Belgij & Galliæ hortos infertur: in Germania & alibi, in apricis collibus, ſyluoſis montibus & pinguibus pratis ſponte gignitur. Flores Maio & Iunio vigent.

Recentiores Aquileiam aut Aquilinam nuncupant: Germani Agley & Ageley; noſtri Akeleyen. Galli *Ancoiles ou Ancolye*.

Quibus autem viribus prædita, nondum ſatis compertum; nullum ſiquidem alium vſum habet, quàm quòd coronas & hortos exornet. Tragus tamen ſemen, drachmæ pondo cũ croci obolo in vino, iocinoris obſtructione & morbo regio laborantibus vtiliter dari ſcribit; ſed eum qui aſſumpſit diligenter coopertum, ſudare deinde oportere. Plerique ei Ægylopis, alij Centaurij maioris vires, ſed temerè & citra omnem rationem tribuunt.

De Antirrhino. CAP. XXIIII.

ANTIRRHINO caules ſunt rotundi, glabri, fragiles, & ramoſi: folia multa, vt plurimùm oblonga & acuminata, Linariæ ſimilia, ſed maiora; ſubinde breuiora latioraque; & Anagallidis ſimiliora: flores ſecundum caules ſuperiore parte ordine digeſti, forma oblongi, anteriore parte latiores, dum cõcluſi, vt naſcuntur, permanent Ranę ori quodammodo ſimiles; aperti verò hiantis Leonis rictum referentes; colore roſeo rubentes, aut candidi, vel ex candido dilutè purpuraſcentes, non rarò etiam ſublutei; ei videlicet cui folia ſunt latiora & breuiora: quos deinde capitulum ſequitur, oblongum, anteriore parte anguſtius & foraminoſum, narium vituli, aut canini capitis ſimilitudine; in quibus ſemen paruum & ſubnigricans: è radicibus non magnis fibræ dependent.

Antirrhinum.

Antirrhinum syluestre Phyteuma.

In hortis apud Belgas, Italos, Germanos, & alibi seritur.

Maio mense, quod hyemem superauit, & reliqua deinde æstate, floret: serius verò & sub æstatis finem, eiusdem anni vere, satũ. Hyemem autem, nisi clemens admodum fuerit, aut in cellis vinariis repositum, absque iniuria in Belgio non sustinet.

Græcis ἀντίῤῥινον ἢ ἀντίῤῥιζον, si non vitiosum Theophrasti exemplar, & ἀναῤῥινον dicitur: Latinis similiter Antirrhinũ. Auctore Galeno etiã βουκεφάλιον & λυχνὶς ἀγρία, siue Lychnis syluestris, nominatur. Apuleius etiam ἀμέθυσον, πιθήκιον, κυνοκεφάλιον, Canis cerebrum, herbã Simininam, Venustam minorem & Opalim gratam, appellari refert. Creditur quoq; esse Leo herba, quem inter flores Columella lib. 10. refert, sic scribẽs:

Narcissiq; comas, & hiantis sæua Leonis
Ora feri. Item & infra;
Oscitat & Leo.

Gesnerus tamen hunc Leonem, Aquileiam esse existimauit, quã ea de causa Leõtostomiũ nuncupauit: sed hoc nominis Antirrhino magis conuenire, quàm Aquileiæ, nobis videtur. Nam Antirrhini hians flos, Leonis rictũ citius, quàm Aquileiæ refert.

Est verò & alius Leo, qui ὀσῳροβόλεον, & leguminum Leo dicitur, alio nomine Orobanche: de quo in Frumentorum historia egimus.

Est & alia Amethystos herba, cuius Plutarchus meminit, κεφάλη videlicet: de qua alio loco, in Olerum videlicet agetur historia.

Belgæ, Antirrhinum, Orant appellant: Itali *Antirrino*: Hispani *Cabeza de ternera*.

Cæterùm Antirrhini semen inutile in medicina, vt Galenus ait, est. Herba verò ipsa assimilis cum Bubonio facultatis, sed multò minoris.

Narrant, inquit Dioscorides, appensum veneficiis aduersari: & gratiam conciliare, si quis eo perunctus sit cum oleo liliorum, aut Cyprino.

Apuleius, radicis in aqua decoctum, fotu epiphoras oculorum, celeriter lenire refert.

De Antirrhino syluestri, siue minore.
CAP. XXV.

PRÆTER hortense Antirrhinon superiore capite descriptum, & aliud reperitur, tota sua natura syluestre, quod satiuo & minus, & humilius est, & aliquantulum, sed tamen modicè hirsutum: Cauliculi huic quoq; sunt tenues, ramosi: folia oblonga & angusta: flores autem non ad summum caulis, sed iuxta foliola ex ipsorum sinubus exeunt, Antirrhini similes, sed minores, colore rubro purpureo, in medio lutei: Capitula similiter minora & breuiora, foraminosa, hominis caluariam propemodũ referentia, in quibus semen minutum: radices subsunt tenues,

Nascitur multis Belgij & Germaniæ locis, circa margines, & in ipsis agris, iuxta vias, in hortis,

tis,& alibi.Et vno quidem loco procerius ac vegetius; alio breuius & tenerius reperitur.

Iulio & Auguſto floret: hyeme perit: æſtiua enim eſt herba.

Noſtri **dcpn Qiant** appellant: Antirrhini autem haud dubiè ſpecies eſt ſylueſtris. Sunt qui velint Orontium eſſe,ſimilitudine nominis inducti,cuius decocto Archigenes apud Galenũ περὶ τόπους lib.9.auriginoſos lauandos conſulit.Sed an verè ipſum ſit,affirmari non poteſt, eius deſcriptione nuſquam,nec nomine,alibi quàm hoc loco, extante. Quam etiam ob cauſam, Ianus Cornarius Orontij vocem deprauatam ſuſpicatus eſt, & legendum eſſe, Origanum; quod,Dioſcoride auctore,in balneo auriginoſis prodeſt.

Plus ſimilitudinis Antirrhinum ſylueſtre cum Phyteumate habet,quod à Dioſcoride,his verbis,lib.4.deſcribitur: Φύτευμα φύλλα ἔχει ὅμοια στρουθίῳ, μικρότερα δὲ. καρπὸν πολὺν τετρημένον. ῥίζαν μικρὰν,λεπτὴν,ἐπιπόλαιον.id eſt, Phyteuma folia habet ſimilia Struthio,ſed minora: fructum multum,perforatum,radicem paruam,tenuem,terræ ſuperficiei inhærentem. Quę deſcriptio Antirrhino ſylueſtri aptiſſimè &propriè conuenit. Nam quidem quòd ad folia attinet,ea omnino habet Struthij minora: ſiquidem, vt Plinius ait, Struthium folio eſt Oleæ minore,ſunt etenim eius folia Oleaginis anguſtiora & minora. Fructum etiã ſiue καρπὸν copioſum habet,eumq; perforatum; quando pro fructu totum illud capitulum,quo ſemẽ continetur accipitur,quod non rarò,vti & ipſius Antirrhini capitulum,καρῶδες appellatur. De radicibus dubitari non poteſt,quæ tales,cuiuſmodi Phyteumati tribuuntur, ſunt. Quibus de cauſis Antirrhinon iſtud ſylueſtre verum Phyteuma eſſe apparet. Matthiolus tamen nõ Antirrhinum iſtud,quod olim pro legitimo exhibuit,ſed Campanulam pro Phyteumate depingit: de qua ſuperius cap.10.vbi & improbatæ ſententiæ Matthioli,& noſtri iudicij rationem indicauimus. *Phyteuma.* *καρπὸς.*

Porrò Antirrhinum iſtud ſylueſtre nullius quidem eſt vſus: ſi autem verum eſt Phyteuma,ad amores profuerit. Vt etenim auctor eſt Dioſcorides, Phyteuma ad amatoria philtra commodum eſſe perhibetur.

De Linariis. CAP. XXVI.

Linaria prima.

Linaria altera purpurea.

ANTIRRHINI ſpecies quoque quædam videntur, quas Linarias vulgò nominant. Quarum vna cauliculos habet bicubitales,complures,rotundos,tenues:folia multa, 1.

Linaria odorata.

Linaria Valentina.

angusta,oblonga,Lini foliis similia:flores luteos secundum caules iuxta summum,anteriore quidem parte Antirrhini floribus similes,posteriore verò in caudam siue corniculum quoddam desinentes,floris Regij similitudine;quos sequitur capitulum rotundum, in quo semen nigrum. radix longa, tenuis & alba.

2. Altera species huic caule,foliis & floribus similis est:caulibus tamen ferè longioribus; foliis verò angustioribus; floribus paruis,multoq; quàm alterius minoribus, in cæruleo purpureis, nonnunquam etiam subcandidis aut subluteis ; capitulis similiter exiguis: radicibus tenuibus & fibrosis.

Nascitur prior Linaria passim in Germania ac Belgio secus agrorum margines, & aliis locis; altera inuentu rarior.

Florent Iulio & Augusto, ac etiam seriùs.

Præter verò has duas & alias duas C. Clusius in suis obseruationibus exhibet. vnam odoratam : alteram Valentinam cognominat.

3. Odoratæ Linariæ folia,non Lini,sed Bellidis maioris similia magis apparent ; lata videlicet,& per marginem crenis incisa: caulis rectus est : flosculi exigui spicatim digesti , coloris è cæruleo purpurei, & quibusdam locis, in calidioribus nempe regionibus , odorati : capitula parua, rotunda sunt.

4. Valentina vulgarem Linariam forma & colore florum refert, sed folia breuiora & latiora quàm Linariæ, ad Antirrhini lutei, aut Centaurij minoris accedunt. cauliculos hæc tres aut quatuor promit : radicem verò vnicam demittit.

Vtraque species prior Linaria nostris dicitur,nõnullis Vrinalis. Germanis **Lynkraut/flaschkraut/harnkraut/ onser frauwen flasch/ wald flaschz/ krotten flaschz**: Belgis **Wilt vlas** : Gallis *Lin sauuage*. Existimatur à multis esse Osyris: sed Osyris ab hac differens est stirps, ex qua videlicet κορήματα, hoc est, scopas hac ætate, in Italia componunt: vt & olim Galeni seculo; quam vulgò Itali *Beluedere* nuncupant.

Est autem Linaria prima quidem ac vulgaris calida quidem & aliquantulum sicca temperie,& aperiendi potentia prædita; nam, vt & Rhizotomi nostri temporis existimant , vrinas decoctum eius prouocat. Addunt multi, Regio morbo laborantibus prodesse ; quod ab Osyride huc translatum est.

De

De Amaranto purpureo. CAP. XXVII.

Amarantus purpureus.

Amarantus maior floribus obſoleti coloris.

CAVLE Amarantus purpureus ſurgit cubitali, vel altiore, ſtriato, iuxta radicem ſubinde rubente, læui, in alas quaſdam diuiſo; circa quem folia oblonga, lata, acuminata, mollia, glabra, colore virentia, aut in virore nonnihil rubentia. pro floribus exeunt ſpicæ, aſpectu gratiſſimæ, cæterùm inodoræ; in purpura ſplendentes, coccum ſaturatum qui in holoſerico villoſo micat, referentes, ac quodammodo coloris gratia ſuperantes; quæ in attritu ſimilem ferè colore ſuccum reddunt, & decerptæ diutinè pulchritudinẽ ſuam retinent, aliquot etiam annis non marceſcẽtes; vnde & nomen inuenit. Semen maturatis ſpicis inſidet paruum, nigrum, & multùm ſplendens. Radices breues & fibroſæ. Mirum in eo, Plinius ait, gaudere decerpi, & lætius renaſci. Alexandrino palma eſt, qui decerptus aſſeruatur. Mirumque poſtquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas facit.

Ἀμάραντον, quoniam non marceſcat, Plinius appellat: noſtra ætas, Amarantum purpureum, ad differentiam Elichryſi, quod ſimiliter ἀμάραντον dicitur, de quo inferius ſuo loco: Germanicè Samatblümen/Dauſenſchoon/Flo:amor: Noſtrate dialecto, Flouwreelbloemen: Italicè *Fior velluto*: Gallicè *Paſſe velours*: Paſſiuelutum Ruellius reddit, quo nomine holoſericũ villoſum coccineum Galli nuncupant, cum quo de coloris principatu certat.

Eſt verò & alia huius ſpecies, caule multo proceriore & craſſiore, quatuor aut quinque cubitorum vel altiore: foliis ſimiliter maioribus; cui ſpicæ ſunt longiores, ſed obſoleti admodum ruboris. 2.

Seritur vterque Amarantus in hortis, ſed prior frequẽtius. Alter enim Amarantus nullam vel omnino exiguam gratiam obtinet.

Proueniunt ſpicæ Auguſto menſe, durant in Autumnum. Inſipidum vtrumque olus eſt, & Bliti ſpecies, de quo in Olerum hiſtoria, vbi illi ſuæ reddentur vires.

Recentiorum plerique Amaranto purpureo, & præcipuè primo, adſtringendi cum frigiditate & ſiccitate potentiam, ſanguiniſq; omnem fluorem ſiſtendi vires attribuunt; quas tamen ei ineſſe nulla qualitas oſtendit, præter ſolum fortè colorem, quo ſpicæ rubent. Nam rubra omnia ſanguinem vndequaque fluentem cohibere ac ſupprimere, quorundam eſt opinio; eò quòd quædam ſanguinem ſupprimentia, talia colore ſint. Sed ex coloribus de viribus ſimpli-

cium & medicamentorum, certi nihil colligi: vt Galenus lib. De simpl. medica. facult. secundo & quarto dilucidè ostendit. Qua de causa & perperam ratiocinantur, qui Amaranthum purpureum, sanguinem supprimere, cœliacos & dysentericos adiuuare, ex solo colore iudicant.

De Rosis. CAP. XXVIII.

Rosa satiua.

Rosa sylvestris.

ROSARVM stirps tametsi fruticosa & spinosa sit, consentaneum tamen & decens magis est, eam floribus iungere, quàm spinosis fruticibus sociare: principatum siquidem inter flores omnes Rosa facilè obtinet, eiusque in coronis omnibus vsus propè nimius est; & vt ex Anacreonte Teio, Poëta Græco vetustissimo, Henricus Stephanus perquàm eleganti carmine Latino reddidit:

Rosa, honor, decusq; florum:
Rosa, cura, amorq; Veris.
Rosa, cælitum est voluptas.
Roseus puer Cytheres
Caput implicat coronis,
Charitum choros frequentans.

Sunt autem Rosæ genere quidem permultæ, aut stirpis ipsius magnitudine, asperitate, læuitatéve; aut floris foliorum multitudine, paucitatéve, vel colore odoreque differentes. Nonnullæ siquidem proceræ & excelsæ: aliæ breues & humiles: folia quibusdam quina, aliis duodena, vicenáve aut plura. Theophrastus etiam ἑκατοντάφυλλον, siue centifoliam quandam, circa Philippos exire refert: quam incolæ ex Pangæo transferentes ferunt: & in Campania, Plinius. Colore item hæ quidem rubentes, illæ verò candidæ: odoratæ etiam quàm plurimæ, absque odore nonnullæ. Harum omnium quædam satiuæ & hortenses sunt; aliæ verò sylvestres.

Rami aut potius virgæ omnibus duræ, lignosæ, mordacibus aculeis horrentes; & sylvestribus quidem spinosiores: folia aspera, per ambitum serrata, ex quinque aut septem ex vno neruo cohærentibus. flores è cauliculorũ fastigiis exeunt, primùm herbaceo inclusi calyci, qui tumescens în virides alabastros fastigiatur, quibus paulatim dehiscentibus flos panditur, in calycis sui medio, stamina quædam capillacea, luteosque complexus apices. semen in oblon-

gis

Rosa Dunensis, species nona.

gis capitulis, quæ calycibus & floribus subsunt per maturitatem rubentibus, gignitur durum, lanugine inuolutum. radices duræ, lignosæ, in diuersa tendunt.

In satiuarum censu, vna proceritate caulium siue ramorum, reliquas superat: crassis enim & lignosis suis virgis ad 10. vel 12. pedes, aut etiam altius conscēdit: flores candidi, odorati & multorum foliorum, quorum interiora minora; exteriora verò maiora & ampliora. 1.

Proxima magnitudine, virgas habet breuiores, sed non minus asperas, Rosas odore suaues, sed dilutè & pallidè rubentes: Incarnatas Itali appellant. 2.

Tertia huic similis ramis & foliis est, sed subinde breuior, flore verò odoratissimo pulcherrimoque, saturato, & quodammodò puniceo rubore nitente; Rosarum omnium prestantissima, & ad medicamenta omnis ferè generis vtilissima. 3.

Quarta breuior est, virgis bicubitalibus aut altioribus, flore eleganter quidem rubente, sed minus quàm tertiæ, & quandoque simplici, quinq; tantum modò foliorum; aliàs plurium: aliquando etiam multiplici; odore grato & perquam iucundo. 4.

Quinta Rosarum hortensis species, ramis & virgis sylvestrem Caninam Rosam quodammodo refert. Rosas profert paruas, plures simul cohærentes, vt plurimum simplices, aliquando, sed rarò, multiplices; odore admodum fragranti suauissimas, & moschum proximè referentes: vnde & Rosæ Moschettæ ab Hetruscis appellantur. 5.

Syluestrium ea quidem quæ Canina Rosa vulgò dicitur, & Belgio familiarissima est, aculeatis virgis, & asperis foliis, satiuis similis est; singulis tamen minoribus: flos simplex quinque folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpurascens. Adnascitur huius virgis aliquando pilula quædam hirsuta, echino Castaneæ quasi similis, at mollis; quam Spongiolam Rosæ nuncupant. 6.

Huic similis est, & alia species, verumtamen aliquātulo minor, cuius virgę subrubente cortice vestiuntur; flores pallidè rubent: non in totum absque odore: Cinamomina Rosa à quibusdam dicitur. 7.

Inter sylvestres etiam quædam lutei coloris Rosas fert. 8.

Est & parua quædam humillima, virgis spinosissimis: foliis minimis, Rosis perquam exiguis, candidis & suauiter odoratis: fructus huius niger, aliarum rubet. 9.

Iam & sylvestris quædam foliis reperitur odoratis: hæc proceritate sylvestres omnes sæpe superat: Virgas habet duras, crassas, & lignosas: folia splendentia & pulchrè virentia, odore gratissima: Rosas verò paruulas quinquefolias, frequentissimè albicantes, rarò purpurascentes, exigui aut nullius odoris: fructum oblongum, colore subrubentem, nucleo paruæ Oliuæ, & Rosarum aliarum capitulis similem, sed minorem quàm hortēsium, in quibus lanosi flocci atque inter eos semen conditum, paruum, & durum. Reperiuntur verò & circa huius tenues virgas, rotundæ, molles, & hirsutæ spongiolæ, tales omnino, quales circa Caninæ Rosæ spinas nascuntur. Et totidem quidem Rosarum genera, nostra ætas adinuenit. 10.

Sunt verò & apud Plinium lib. 21. cap. 4. multa & plurima suis appellata cognominibus; sed non omnia in Rubo, hoc est, spinoso frutice, nata: (nam & ex Maluis flores in Rosarum censu numerantur) quorum quædam cum nostris generibus conuenire, verisimile est; non tamen omnia. Genera eius, nostri, inquit, fecere celeberrima, Prænestinam & Campanam. Addidere alij Milesiam, cuius sit ardentissimus colos, non excedentis duodena folia: Proximam ei Trachiniam minus rubentem: mox Alabandicam viliorem, albicantibus foliis. Viliſſimam verò plurimis, sed minutissimis, Spineolam. Deinde paulo infrà.

Est & quæ Græca appellatur à nostris,à Græcis Lychnis, non nisi in humidis locis prouenies,nec vnquam excedens quinque folia, Violæ magnitudine,odore nullo. Est & alia Græcula appellata conuolutis foliorum paniculis,nec dehiscens nisi manu coacta, semperq; nascenti similis,latissimis foliis. Alia funditur è caule Maluaceo,folia oleracea habés, Mosceuton vocant. Atque inter has media magnitudine, Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes sine odore,præter Coroneolam,& in Rubo natam.

Seruntur & plantantur Rosæ quidem mitiores & satiuæ apud Belgas, Germanos, Gallos, & alibi,in hortis.

1. Sylvestres multis locis sponte exeunt: & inter has quidem prima, passim circa scrobes, fossas, ad margines agrorum & pratorum; locis humidis prouenit.

8. Lutea in Africa & Ægypto nascitur: quam plerique in hortis nunc habent, vti & Cinamominam.

9. Minima spinosissima & asperrima,locis gignitur maritimis,frequens in Morinorum finibus,iuxta Iccium portum,in arenosis iuxta mare tumulis.

10. Sed odorata sylvestris Rosa hortensis est,nec vsquam in Gallia aut Belgio, quod sciamus, sponte exit.

Seri autem Rosa,vti Plinius ait,nec pinguibus vult,nec argillosis,nec riguis, contẽta raris, proprieque ruderatum agrum amat: omnis, locis siccis quàm humidis odoratior. Refert & cæli temperies; quibusdam enim annis,minus odorata prouenit. Theophrastus odoris colorisque præstantiam locorum etiam ratione contingere affirmat: & odoratissimas Rosas, quæ apud Cyrenen nascuntur; & proinde vnguentum iucundissimum illic fieri.

Nascitur verò Rosa ex semine: sed quoniam tardè perficitur,conciso caule seritur. Omnis recisione & vstione proficit,floremque melius profert; relicta namque excrescit & sylvescit. Sæpius eam transferre vtile est: sic enim pulchriorem Rosam effundi affirmant: Theophrastus & Plinius auctores.

Serendarum autem Rosarum modum, Palladius ostendit. Si indigus plantarum, ait, volueris ex paucis virgulis habere copiosa Rosaria,quaternorum digitorum surculos gemmantes cum geniculis suis debebis excidere,& in modum propaginis sternere,& stercore ac rigationibus adiuuare. vbi anni ætatem compleuerint,pedis spatio inter se transferre disiunctos, atque ita solum,quod huic generi deputabis,implere.

Florent Rosæ, quædam citius, aliæ serius; omnes Maio aut initio Iunij mensis. Præcoces Cinamominæ, & aliæ quædam sylvestres: seriores satiuæ sunt. Moschettæ mense Augusto & Septembri florent. Theophrastus,si autumnus prolixior fuerit, Rosas etiam denuò erumpere posse testatur.

Rosa Græcis ῥόδον appellatur. Stirps verò ipsa Rosarum ῥοδωνία, quæ apud Latinos idem cum flore nomen retinet. Dicitur autem ῥόδον, vt Plutarchus ait, ὅτι ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδμῆς ἀφίησι, quòd largum odoris effluuium emittat.

Medium floris Rosarum,lutea videlicet stamina & apices, ἄνθος τῶν ῥόδων, & flos Rosæ dicitur; officinis Anthera.

Foliorum ipsius floris partes candidæ, quibus calycibus inseruntur, ὄνυχες, & vngues appellantur.

Calyx vocatur, qui stamina & floris foliola complectitur ac continet.

Alabastri verò sunt calycis partes lacinioſæ, conum floris priusquam panditur complectentes; quæ quinque sunt; duæ barbatulæ, duæ imberbes, & quinta partim barbata, partim minimè; cortices Rosarum à plerisque appellantur.

Κεφαλαὶ ἢ κεφάλια dicuntur capitula, in quibus semen gignitur, quæ scilicet floribus & calycibus subsunt.

Viburnum. Virgas stirpis Rosarum, Strabus Gallus in hortulo suo, Viburna nominat, sic scribens:

Iam nisi me fessum via longior indupediret,
Scrupeus atque noui tereretur carminis ordo,
Debueram Viburna Rosæ pretiosa metallo
Pactoli, & niueis Arabum circundare gemmis.

Vergilius tamen & Aurelius Nemesianus, Viburnum fruticem aliquem sui generis innuũt, paruum, humilem, lentum & obsequiosum. Ille quidem Ægloga prima vrbem commendans Romam:

Verùm hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta solent inter Viburna Cupressi.

Nemesianus verò Ægloga secunda, his carminibus:

Nos quoque te propter Donace donabimur vrbi,

Si modò

Si modò coniferas inter Viburna Cupreſſos,
Aut inter Pinos Corylum frondeſcere fas eſt.

In ſatiuarum Roſarum numero primam, vulgò Roſam albam; Belgæ witte Rooſen: Germani weiſſe Roſen: Galli *blanche Roſe* appellant. Poteſt hæc Plinij Spineola Roſa eſſe, ſi modò Campana Roſa non eſt. 1.

Altera, quam incarnatam Roſam Italia nuncupat, Alabandicæ ſimilis eſt: Germani Leibfarbige Roſen. 2.

Tertia, Prouincialis Gallis, dicitur: hanc, Mileſiam eſſe, non temerè ſuſpicari licet. 3.

Quartam, Roſas Franchas Gallia, Plinius Trachiniam forte aut Prænestinam dixerit. 4.

Quinta, Moſchata, ab odore, vt diximus, moſchi dicta, Damaſcenam autem & hanc nonnulli appellant: Itali *Roſam moſchettam*: Galli *Roſes muſquées ou muſcadelles*: Belgæ Muskot Rooſen. 5.

Sylueſtris Roſa, Germanis wilder Roſen/heckroſen: Brabantis wilde Rooſen: Gallis *Roſes ſauuages*: Plinio lib. 8. & 25. κυνόροδος καὶ κυνόροδα eſt, id eſt, Roſa Canina: nonnullis etiam Canina ſentis. 6.

Quæ verò circa ramulos & virgas huius Cynorhodi hirſutæ pilulę reperiuntur, Spongiolę ſylueſtris Roſæ aptiſſimè & propriiſſimè dictæ ſunt: Officinæ perperam Bedeguar appellarunt. Nam Bedeguar Arabibus Cardui ſpecies, quæ Græcis ἄκανθα λευκὴ, hoc eſt, Spina alba.

Aliæ ſylueſtres Roſæ, Cynorhodi etiam ſpecies quædam ſunt.

Earum vna, ordine ſeptima vulgò Cannel Rooskens, id eſt, Cinnamomina Roſa appellatur. 7.

Octaua à colore nomen accepit, Lutea dicta. 8.

Nonam noſtri Dunrooskens vocitant, id eſt Roſam Dunenſem; ab ipſis in marino littore arenoſis tumulis, quos vulgò Dunen nominant. Sunt etiam qui Pimpernelle rooskens nuncupant. Roſam pampinulam dixeris, à ſimilitudine nempe huius fruticis foliorum, cum foliis minoris Pampinulæ, quæ alio nomine Sanguiſorba & Pimpinella vocatur. 9.

Decimam Cynorhodi ſiue Caninæ Roſæ, & quidem odoratam ſpeciem, Belgæ Eglantier/ aut Aglantier: Galli *Englenterium*, Ruellio teſte, nominant: qui & hanc ſylueſtrem Roſam, Cynosbaton, ſiue Canirubum eſſe ſuſpicatur. De quo Dioſcorides his verbis: κυνόσβατον, οἱ δὲ ὀξυάκανθαν καλοῦσι. θάμνος ὄζει βάτου πολλῷ μείζων, δενδρώδης, φύλλα φέρει πολλῷ πλατύτερα μυρσίνης. ἀκανθας δὲ περὶ ταῖς ῥάβδοις ἰσχυρὰς· ἄνθος λευκὸν. καρπὸν ἐπιμήκη, πυρῆνι ἐλαίας ἐοικότα, ἐν τῷ πεπαίνεσθαι πυῤῥόν, τὰ δὲ ἐντὸς ἐριώδη. Id eſt, Cynosbatus, ſiue Canirubus, quem aliqui Oxyacantham vocant, frutex eſt Rubo longè maior, arboreſcēs, folia fert latiora Myrto: ſpinas circa ramos robuſtas: florem candidum: fructum oblongum, nucleo Oliuæ ſimilem, per maturitatem fuluum, interius lanuginoſum. *Cynosbatū.*

Extat & Cynosbati apud Theophraſtum huiuſcemodi deſcriptio: τὸ δὲ κυνόσβατον, τὸν καρπὸν ὑποῤῥύθρον ἔχει, καὶ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόας. ὄζει δὲ δένδρου καὶ θάμνου μεταξὺ καὶ παρόμοιον ταῖς ῥόαις, τὸ δὲ φύλλον ἀγλῶδες. (Exemplar vulgare ἀγνῶδες habet: ſed Athenæus ex Theophraſto ἀγλῶδες rectius legit) hoc eſt; Cynosbaton fructum ſubrubentem habet, & malo Punico ſimilem: eſt inter arborem & fruticem medium, veluti malus Punica: folium autē ſplendens. *Theophraſti locus reſtitutus.*

Cum harum deſcriptionum vtraque, non malè Englenterium ſiue Canina Roſa odorata conuenire videtur. Nam frutex eſt Rubo maior, caudices ſiue virgas habens craſſas, lignoſas, vti malus Punica, vel alia lignoſa & arboreſcens quædam ſtirps, aculeis & ſpinis duris munitas: folium eius non quidem integrum, ſed vnum aliquod ſingulare, totius folii pars, Myrti foliis latius eſt, ſuperioreque parte læue & ſplendens; fructus nucleo Oliuæ ſimilis, qui maturus, colore eſt rubente, lanoſos floccos & ſemen intus habens. Quæ omnia huius ſylueſtris & odoratæ Roſæ, cum Cynosbato ſimilitudinem oſtendunt.

Eſt verò & alius Cynosbatus, quem Plinius lib. 24. cap. 14. deſcribit, quē alij Cynoſpaſton, (Cornarius ex veteri exemplari Cynapauxin legit) alij Neuropaſton vocant: folium habet veſtigio hominis ſimile. Fert & vuam nigram, in cuius acino neruum habet; vnde Neuropaſtos dicitur. Sed huic Cynosbato, ſylueſtris odorata (ſi modò legitima & non corrupta eſt deſcriptio) nequaquam ſimilis eſt, veluti neque Cappari, nec Similaci aſperæ, quarum vtraque etiam Cynosbatos à nonnullis appellatur. *Plinij locus emendatus.*

Sed ad Roſas reuertamur; quarum florum foliola, quia ex diuerſis partibus conſtant, diſſimiles etiam facultates obtinent. Inſunt etenim eis terreſtres quædam & adſtringentes; aliæ humidæ & aqueæ: nonnullæ ſpirituoſæ & aëreæ partes; quæ tamen in ſingulis non ſimiliter ſe habent. In vno ſiquidem genere hæ: in alio illæ excellunt. Prædominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tamen temperiei mediæ, ex primo videlicet ordine refrigerantium.

Superant humidæ, aëreæ & ſpirituoſæ partes, in candidis, dilutè rubentibus, nec non in

Damaſcenis

Damaſcenis ſiue Moſcatis: Ex tribus his liquor,ea de cauſa, elicitur gratiſſimi ac ſuauiſſimi odoris,qui ferè ex aliis Roſis inodorus eſt.

Vtilis autem Roſarum hæc ſtillatitia aqua,cùm ad cordis roborationem & ſpirituum reparationem,tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari poſtulant.tragematis,placentis, condimentis & aliis,quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis,eadem admixta, ſaporis gratiam confert: oculorum calidos dolores mitigat: ſomnum conciliat:quem & ipſæ virentes Roſæ,odore ſuo ſuaui prouocant.

Succus harum Roſarum,præſertim dilutè rubentium,aluum lenit & ſubducit: efficaciſſimus earum quas Damaſcenas vocant: proximus dilutè rubentium,quarum frequẽtior vſus.

Idem præſtat earundem dilutum,& quod ex eo coquitur Droſatum ſiue Serapium;officinæ Syrupum Roſatum ſolutiuum nuncupant, quod ex infuſo ſiue diluto apparari debet, in quo pluries harum Roſarum virentium folia multa macerata ſunt.

Ad leniendam autem ſiue ſubducendam aluum vtile, quando expurgatione alia potentiore,aut opus non eſt,aut vti non expedit. Nã præter ea quæ in inteſtinis hærent excrementa,aut in proximis & primis venis cruda,pituitoſa & ſubinde bilioſa,alia non educit;ſi non aliis quibuſdam potentioribus medicamentis permiſceatur.

Humectat autem & refrigerat Serapium iſtud: ideò etiam febrium ardentium caloresnimios ſedat, & viſcerum inflammationes mitigat, ſitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parùm vtile,nam eum laxiorem debilioreḿq; relinquit.

Simile poſſunt & folia harum Roſarum ſacharo condîta, præſertim ſi manibus tantummodo contrita,ac diligenter cum ſacharo permixta,igni admota incaleſcant, potiùs quàm decoquantur.

In rubentibus Roſis,quæ paſſim ſunt vulgares,& aliis ſaturatæ purpuræ,quas Prouinciales appellant,plus eſt terreæ ſubſtantiæ,& reſiccantis adſtringentisq; facultatis, non tamẽ abſq; humido quodam permixto; quod quidem ipſis adhuc virentibus ineſt: in reſiccatis verò deperditum eſt. Succus hac de cauſa,& dilutum earum,ad aluum ſubducendam quoque facit; minùs tamen quàm aliarum prædictarum.

Reſiccatæ autem hæ Roſæ,humiditate iam abſumpta,adſtringunt & reſiccant: refrigerãt quoque,ſed minus quàm virẽtes: robur cordi conciliant,ac tremori,& palpitationi eius ſuccurrunt: hepar,renes,& alia viſcera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum,ſiccant & corroborant: fluorem muliebrem & ſuperfluam menſtruorum purgationem compeſcunt;ſanguinis vndequaque eruptiones ſiſtunt:ſudores reprimunt: aluum nimio fluore laxam,conſtringunt: antidotis omnibus vtiliter admiſcentur,& aliis quoque medicamentis,ſiue foris adhibendis,ſiue intra corpus aſſumendis, quibus adſtringens ac corroborans aliquod vtiliter accedit.

Quod ex ipſis fit Rhodomeli,vulneribus,vlceribus,eruptionibus,ac in vniuerſum omnibus,quæ abſtergi & reſiccari poſtulant,longè vtiliſſimum eſt.

Oleum calores omnes ſedat,& inflammationes prohibet,aut iam incipientes mitigat.

Flores Roſarum,lutea videlicet ſtamina & apices,reſiccant ſimiliter & adſtringunt,& potentius quidem,quàm ipſarum Roſarum foliola. Idem poſſunt calyces & alabaſtri: ſed cùm his omnibus odor deſit,minus vtilia ſunt,humanæque naturæ minus amica.

Capita Roſarum,Plinio auctore, ſanguinem etiam & ventrem ſiſtunt: vngues, epiphoris ſalubres ſunt.

Radix ſylueſtris Roſæ ad morſum Canis rabidi vnicum remedium,oraculo repertum: vt idem lib. 8.cap.41.ſcribit.

Spongiolæ,quæ in mediis eius ſpinis naſcitur,cinere cum melle,Alopecias capitis expleri, idem ait,lib.25. cap.2.

Fuchſius,Spongiolas & capitula ſylueſtris Roſę,contra calculum & vrinę difficultates valere affirmat; ſi in puluerem trita exhibeantur. Prodeſſe autem poſſunt non vt diuretica,aut calculum atterentia; ſed veluti alia quædam adſtringentia,debiles renes confirmantia: quæ calculoſis non rarò vtiliora ſunt, quàm multa, præſertim potenter, diuretica. Nam talium diureticorum frequentiore aut nimio vſu,& renes multum debilitari, & ſæpè ſupercalefieri contingit; & calculos non modò non comminui,atteri,aut expelli, ſed copioſiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in ſanguine tenue,aqueum & ſeroſum eſt,ſegregant: quod verò craſſius,cogunt,ac indurari diuretica fortiora faciunt: & ſimiliter etiam alia minus potentia, frequentiore vſu: vt Gal.de ſimpl.med.facult.lib.5.

De Ciſto. CAP. XXIX.

Ciſtus.

Ciſtus cum hypociſtide.

ROSARVM ſpecies & Ciſtus nonnullis videtur. Eius duo veteres genera fecere; marem & feminam; præter tertium Ledum dictum.

Vterque frutex eſt lignoſus, multis alis ramoſus; ſed tamen humilis, nec admodum procerus, & virgis tenuibus: folia eis frequenter ſunt lata, aliquantulum rugoſa & lanuginoſa, propemodum ſubalbicantia, hortenſis aut alterius Saluiæ foliis modo quodam ſimilia: flores in ſummo virgularum, veluti paruæ ſylueſtres Roſæ, fugaces tamen & citò pereuntes; colore mari quidem, in cæruleo penè ſubrubentes, aut purpurei: feminæ verò candidi: capitula inde rotundiuſcula, in quibus ſemen paruum: radices lignoſæ, fiſſæ, in diuerſa tendentes.

Exit ſubinde ſub ipſo frutice ad radices, Limodori quoddam genus, craſſum, pingue, carnoſum, ſucco plenum, ſine foliis, ex multis veluti Hyoſcyami vtriculis, aut mali Punicę cytinis totum conſtans: colore in vno genere πυῤῥῷ ſiue ruffo: in altero candido: in quodam etiam χλωρῷ, ſiue virente, aut herbaceo: vt Dioſcorides ait. *Hypociſtis.*

Naſcitur Ciſtus in Italia, Hiſpania, Narbonenſi Gallia, ac in aliis multis calidioribus Europæ prouinciis, aridis & ſaxoſis locis: & in vna quidem regione crebrioribus foliis, in aliis rarioribus; alibi candidioribus mollioribusque; in pleriſque minus candidis, minusque pilofis; in nonnullis longioribus, anguſtioribus, in quibuſdam rotundioribus aut minoribus. Mutationem enim haud exiguam, pro regionum diuerſitate Ciſtus recipit.

In calidis regionibus Aprili ac Maio floret: ſemen Auguſto & Septembri maturitatem aſſequitur. In hortis Belgij ſerius florem eius conſpici datur.

Κίσθος ἢ κίσθος Græci appellant, nonnulli κίσσαεγν, alij κίδαεγν. Latinis ſimiliter Ciſtus, & Roſa ſyluatica dicitur: à quibuſdam etiam Roſa Canina, vt Scribonius Largus refert: ab Hiſpanis Eſtepa: à Luſitanis Roſella.

E radicibus exiens Limodorum, ὑποκίστις vocatur; quoniam ſub Ciſto proueniat: A nonnullis ῥόδηθεγν, aut ὀρόβηθεγν: Ab aliis κύπινος, inter quos Paulus eſt Ægineta; qui etiam non illud, quod Ciſto ſubnaſcitur, ſed huius ſuccum Hypochiſtida appellat: vnde manaſſe poteſt Hypoquiſtidos vox, qua officinæ ſuccum hunc barbare nominant. *Hypociſtis.*

Facultate porrò Ciſtus, vt Galenus ait, non inſtrennuè deſiccat, ſecundi propemodum ordinis

ordinis reſiccantium: adeò verò frigidus eſt, vt tepidi caloris ſit particeps. Folia & prima germina trita tantùm deſiccant, adſtringuntque, vt vlcera glutinare valeant. Flores magis ſunt efficaces, adeò vt cum vino poti dyſenterias, ventris imbecillitates, fluxusque ac humiditates ſanent: cataplaſmatis modo illita, putredinoſa ipſorum vlcerum iuuant. Dioſcorides, ῥομὰς, id eſt, vlcera depaſcentia illitu cohibere, & cum cera ambuſtis, veteribusque vlceribus mederi tradit.

Hypociſtis multò magis adſtrictoria eſt: efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, vt ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria, cœliacos, dyſentericosque labores. Quin ſi partem roborare conſilium ſit, quæ videlicet pluſculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non ſegniter addit. Sic ſanè ſtomachicis, hepaticisque epithematis admiſcetur; & ex viperis Theriacæ inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret: Galenus.

De Ciſto Ledo, & Ladano. CAP. XXX.

Ciſtus Ledon.

Ladanum.

CISTVS Ledon, frutex eſt paruus Ciſto aſſimilis, ſed foliis longioribus, nigrioribus, & tactu glutinoſis: flores parui albicantes, exiguis Roſis perſimiles: vna tamen eius ſpecies maiores habet, quorum ſingula foliola nigricans exornat macula, floribus gratiam ac decorem adferens.

Contrahunt folia pingue quoddam reſinoſum & odoratum, & tempore quidem, vt Dioſcorides ait, vernali; ſed vt Petrus Bellonius, αὐτόπτης, in mediis æſtatis & Canicularium dierum ardentiſſimis feruoribus; quod non abſque ſingulari cura & diligentia, nec minore induſtria, ab ipſis ſtirpibus noſtra ætate colligitur, non, vt in fabulis eſt veterum, ex caprarum aut hircorum barbis villiſve depectitur: collectum colatur, & in maſſas formatum in medicinæ vſus reconditur.

In Creta inſula, eodem Bellonio teſte, paſſim locis incultis Ledon exit: reperitur & in Cypro, Plinio auctore: tum & in compluribus Hiſpaniæ locis apricis. Variat verò & huius non minus, quàm Ciſti, foliorum & forma & magnitudo, ac ipſius etiam ſtirpis, pro locorum ac regionum diuerſitate: vt videre eſt in C. Cluſij diligentiſſimis obſeruationibus, in quibus diuerſas ac differẽtes Ciſti ac Ledi ſpecies oſtẽdit.

Λήδον καὶ λάδον ipſe frutex dicitur & Ciſti ſpecies eſt. Pingue verò quod ex foliis colligitur λάδανον καὶ λήδανον: Latini Græcas voces ſeruant: officinæ corruptè Lapdanum enunciant. Maximè probatur Dioſcoridi odoratum, ὑπόχλωερον, ſiue ſubuiride, facilè molleſcens, pingue, non arenoſum, nec citò fragile, ſed reſinoſum.

Primo exceſſu completo Ladanum calidum eſt, Galenus inquit, habens etiam adſtrictionis paululum: ad hæc ſubſtantia tenui, ac proinde emolliens, pariterque moderatè digerens, ac videlicet etiam concoquens. Itaque mirandum non eſt, ſi peculiariter advteri vitia conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddam adſtrictionis obtinet: quocirca etiam defluẽtes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum praui humoris reſederit, id omne abſumit; tum meatus, quibus infixi ſunt, contrahit.

Vim habẽt Ladanum, Dioſcorides ait, adſtringentem, calfacientem, mollientem, aperientem: defluos capillos continet, cum vino, Myrrha, & oleo Myrtino admixtum: cicatrices pulchriores efficit cum vino illitum. Medetur aurium doloribus cum hydromelite aut roſaceo infuſum: ſuffitu ſecundas eiicit: duritias vteri peſſis immixtum curat. Medicamentis dolorem ſopientibus, aduerſus tuſſim facientibus, & malagmatis vtiliter admiſcetur. Aluum ſiſtit, cum vino vetere potum: & vrinam cit.

De

De Flore Solis.

Flos Solis.

CAP. XXXI.

Flos Solis.

REPERITVR porrò Ciſto ac Ledo ſimilis quædam, ſed multò minor ſtirps, ſubinde, niſi pedamentis quibuſdam fulciatur, quaſi repens: cauliculi ei ſunt numeroſi, tenues, & graciles: folia oblonga, Ledi ac Ciſti minora, carnoſa, leniter hirſuta, quibus lentus ineſt ſuccus: flores exigui, veluti paruulæ quædam Roſæ, ſed minores, pares forma & magnitudine Argentinæ, ſiue Potentillæ dictæ, floribus; colore lutei aut candidi: radices tenues, lignoſæ, ruffeſcentes.

Aſperis, ſiccis & apricis, tam campeſtribus quàm montanis locis, ac non modò apud Italos aut Hiſpanos, verùm & apud Germanos, vbi cælum rigentius, naſcitur: & modò maioribus, aliàs paulò minoribus, ſubinde virentioribus foliolis reperitur.

Apud Germanos & Belgas æſtiuis menſibus florem producit: ſemen poſtea perficitur.

Tragus Germanicè Heyden yſop & feld-yſop appellat: plerique Latinè Gratiam Dei. Eſt tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Valerius Cordus Helianthemum & Solis florem nominat.

Plinius Helianthen tradit, in Temiſcyra regione, & Ciliciæ montibus prouenire maritimis, folio Myrti. Hac cum adipe Leonino decocta, addito Croco & Palmeo vino perungi Magos, & Perſarum Reges, vt fiat corpus aſpectu iucundum: ideò eandem Heliocalliden nominari. Quæ ſi eadem cum iſto Solis flore ſit, an diuerſa, nemo facilè in tanta Plinij breuitate explicauerit. Matthiolus, Helianthemum ſiue Solis florẽ, à quibuſdam Panaces Chironium exiſtimari refert, verùm cum eo ſimilitudinis habet nihil. *Helianthi.*

Vulnera autem, eodem auctore, glutinat: ſanguinem manantem ſiſtit: ad cruenta ſputa, dyſenteriam, menſium redundantiam vtilis: oris & pudendorum vlcera vinum decoctionis eius ablutione ſanat. in ſumma, agglutinat, cohibet, & corroborat. Quę ſatis oſtendunt cum Ciſto, ac Ledo, non modò forma, ſed & viribus ac facultatibus conuenire. Proinde Ciſti & Ledi, ſylueſtrem quandam ſpeciem eſſe.

De Pæonia. CAP. XXXII.

PÆONIÆ tres ſunt: maſcula vna, feminæ duæ.

Maſculæ Pæoniæ caules, & foliorum pediculi rubent: folia lata ex pluribus commiſſa, nucis Iuglandis foliis ferè ſimilia, niſi quòd Iuglandis ex ſeptem aut nouẽ particularibus; ſimul ad vnum neruum aut ῥάχιν cohærentibus conſtent; Pæoniæ verò, ex quinque ſolùm, & ſubinde ex tribus tantùm committantur: flores in ſummo caulium veluti magnæ Roſæ in purpura modò intenſius, aliàs dilutius rubent; ſtaminibus in medio purpureis, ex quibus lutei dependent apices: ſiliquæ foris lanuginoſæ; quæ per maturitatem ſponte dehiſcunt; ſemẽ in his nigrum, rotundum, Ochri ferè magnitudine; & grana quædam coccineo colore ſplendentia. radices ſubſunt longæ; craſſæ, altè deſcendentes, ſubinde bifidę, aut trifidę, intus candidæ & odoratæ.

Prioris feminæ caules parùm aut nihil rubent: folia incõdita, Hippoſelini (quod à Theophraſto Smyrnion appellatur) ferè modo laciniata, & ſingularia anguſtiora quàm maris, ſuperna parte virentiora, inferiore albicantiora: flores vt maſculæ Pæoniæ, colore aliâs pulchrè, aliâs dilutè rubentes: ſemen, in ſiliquis Amygdalis ſimilibus, etiam ſimile: radices verò differentes & aliæ: non vna etenim huic eſt radix, ſed ab vno capite multæ deſcendunt glandulolæ radices, veri Aſphodeli radicum æmulę, ſed multò craſſiores & lõgiores; à quibus ſępè alię duæ aut tres procedunt, eiuſdem omnino formæ. 2.

Pæonia mas.

Pæonia femina prior.

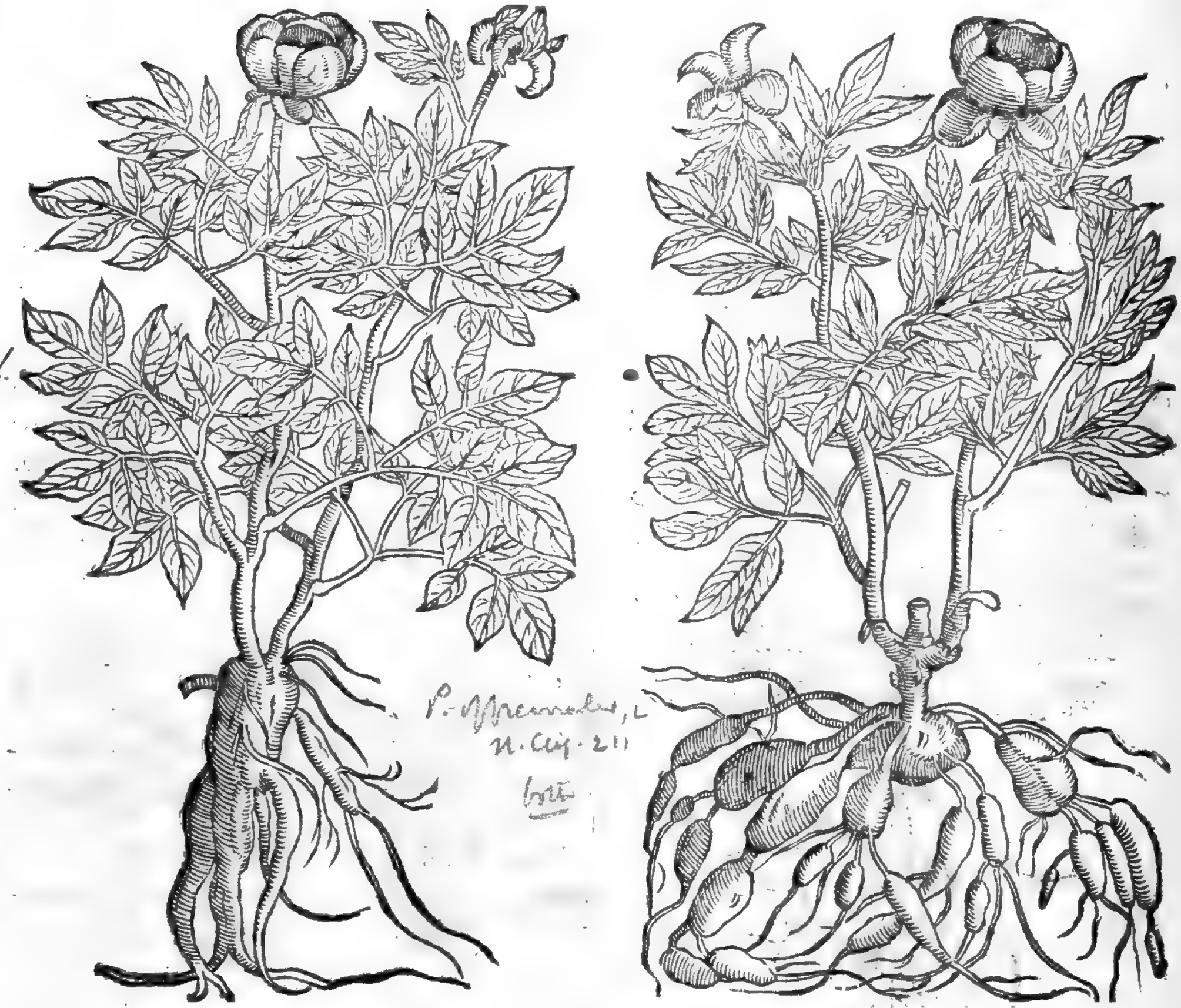

Huius verò & ſpecies quædam reperitur, adeò multiplicatis foliis, vt vnius floris ſupra ducenta foliola numerari contingat.

3. Altera fœmina caules habet & folia ſimilia; folia tamẽ minus incondita, & in virore candidiora, auerſaque parte etiam albidiora: flores minores, crebrò dilutius rubentes: radices quoque glanduloſas, ſed ſingulas multò longiores ac tenuiores. Hanc Plinius pro mare habuiſſe videtur lib. XXVII. cap. x. Fœmina, inquit, exiſtimatur, cuius radicibus ſeu balani longiores, circa octo aut ſex adhærent: mas plures habet, quoniam non vna radice nixus eſt, palmi altitudine, candidaque. Poſſet verò & hæc Pæoniæ fœminæ ſpecies altera, Dioſcoridis quoque maſcula exiſtimari, ſi non folium mari nucis Iuglandis, & radicem vnicam eſſe ſcripſiſſet. Nam mari ſuo talem ferè radicem tribuit, qualis eſt tertiæ Pœoniæ vna aliqua, ab ipſis radicibus, quæ pluribus ſingularibus conſtant, auulſa. Sed tamen ex eo quod Pæoniæ mari, folia βασιλικῇ καρύᾳ, id eſt, nuci Regiæ ſimilia eſſe prodiderit, & radicem vnam numero ſingulari, non ſeptem aut octo, vti feminam habere ait, oſtendit ſe non hanc tertiam, ſed primam, marem appellauiſſe: quæ nempe nucis Iuglandis ſiue Regiæ, habet folia, & radice eſt vnica. Plinius etiam fe-
Plinij oſcitantia. minæ folia Myrrham redolere ait; ſed ſuſpicio euidens eſt, ἀντὶ τῆς σμυρνίου, σμύρναν eum legiſſe; aut pro σμυρνίῳ, Myrrham parum rectè reddidiſſe.

Naſcitur Pæonia, vt Dioſcorides ſcriptum reliquit, in altis & præruptis montibus: Plinius verò, in opacis montibus, & alio loco in ſyluis, ait: in Cretæ & Siciliæ montibus Apuleius: Geſnerus in Generoſo dicto Heluetiæ monte reperiri, audiuerat: apud Belgas & alibi hac ætate in hortis habetur, & vulgatiſſima quidem, fœmina prior; altera deinde: maſcula rariſſima eſt. Florent omnes menſe Maio: ſemen Iulio ad maturitatem peruenit.

Græcis παιωνία ἡ γλυκυσίδη: & à nonnullis πεντόβοεον; Latinis ſimiliter, Pœonia & Dulciſida dicitur. Officinis Pionia, Germanis **Peonien blumen/ Peonien roſen/ Gichtwurtz/ Nunigblum/ Pfingſtroſen**: Belgis ferè **Pioenen**: Flandris tamen, **Maſtbloemen**: Gallis, *Pinoine*: Hiſpanis, *Roſa del monte*: Italis *Peonia*.

Habet verò & alia multa nomina, inter nothas voces reiecta, quæ partim etiam apud Apuleium reperiuntur: vt ſunt, ὀρεοβέλιον, ὀρεοβαΐξ, αἱμαΐγωγον, παισαίδη, μηνογένειον, μήνιον, παυσικέρατος, ἰδαῖος δάκτυλος, ἀγλαοφωτὶς, σεληνόδοτον, σελήνιον, σεληνόζωνον, δίχομήνιον: Roſa Fatuina, herba

Caſta

Pæonia femina altera.

Pæoniæ feminæ multiplex flos.

Casta. Menogenion autem, Menion, Selenion, Selenogonion, Dichomenion, ἀπὸ τῆς μήνης, καὶ σελήνης nomina deriuantur; quarum vtraque vox Latinis Lunam significat. Lunaris verò siue Lunaria Pæonia appellari potest: quòd Comitiali morbo laborantibus, quos Lunaticos plerique appellant, auxilietur. Idæi dactyli appellatio, feminæ conuenit, cuius glandulosæ radices dactylos Idæos referunt. Sunt autem Idęi dactyli, gemmæ quædam forma humani pollicis, in Creta insula nascentes. Aglaophotis, id est, lucidè splendens; Pæonia dicitur, à granis cocci colore splendentibus. *Idæi dactyli.*

Aglaophotides autem duę, apud Ælianum lib. 14. descriptæ reperiuntur: vna marina, cap. 24. altera terrestris, cap. 27. *Aglaophotis.*

1. Marina, Fuci species est, quę in profundis nascitur petris, magnitudine Myricæ, fructu Papaueris, qui æstiuo Solstitio dehiscens, noctu igneum quẽdam, & veluti scintillantem splendorem emittit.

Terrestrem, quæ alio nomine Cynospastus dicitur, per diem, ait, inter cæteras herbas delitescere, nec vllo modo agnosci; nocte verò stellæ instar lucentem, & igneo splendore coruscantem, facilè in conspectum venire.

2. Et hæc quidem terrestris Aglaophotis siue Cynospastus, Pæonia est, Pęoniæ enim grana rubentia, Apuleius ait, noctu lucere tanquam lucernam: & plurimum noctu à pastoribus inueniri ac colligi. Pręcipi etiam vt Pęonia noctu colligatur, Theophrastus & Plinius referunt. Quæ de Aglaophotide Ælianus quoque affirmat.

Appellatur verò terrestris hęc Aglaophotis à Iosepho belli Iudaici scriptore, lib. 7. cap. 25. Baaras, à loco in quo reperitur. Quod, conferenti ea quę de Aglaophotide terrestri, siue Cynospasto, Ælianus scribit, cum iis quę de Baara Iosephus, fit manifestum. Cynospastum etenim Ælianus ait, non absque periculo euelli, & eum, qui primùm eius naturæ imperitus eam attigit, famam esse periisse: itaque signum ad eius radices noctu defigendum, canem verò ad alligandum famelicum qui nidore obiectarum assatarum carnium motus ad eas impetu facto, radicitus eam eruat. Ita etiam Iosephus, Baaram tradit circa vesperam, veluti iubare fulgere, accedentibus & euellere cupientibus facilem non esse; sed vel vrinam muliebrem, aut menstruum sanguinem super eam fundendum, aut circumfodiendam, & ad eam canem religandum, atque ita demum euelli posse.

Vaniſſima autem hæc ſunt omnia: nullo etenim negotio & citra omne periculum, quauis diei & noctis hora Pæoniæ radix colligi & euelli poteſt. Qua de cauſa & ſimiliter vana ſunt, quę Theophraſtus & Plinius, de Pæonia tradi ferunt: præcipi, videlicet, vt noctu colligatur. Nam ſi interdiu quis fructum legat, à Pico martio viſus, oculis periclitaturum: ſi verò radicem ſecet, periculum eſſe ne ſedes procidat.

Mirum autem videri non debet huiuſcemodi nugas & vaniſſimas ſuperſtitiones, ac impiiſſimas ceremonias, ſubinde in antiquiſſimorum auctorum libris reſperſas reperiri: fuerunt enim multa, illorum ſeculis, magna vanitate, ad oſtentationem, vt Plinius verè teſtatur, ab Ægyptiis & aliis pręſtigiatoribus efficta: quorum ſectator olim quidam Andreas fuit medicus, quem Galenus ait, præſtigiaturas ac mendacia in materiam medicam inuexiſſe: à cuius lectione, ea de cauſa, & aliorum ſimiliter mendacium, abſtinendum præcipit.

Porrò Pæoniæ radix leuiter cum dulcedine, vt Galenus ait, adſtringit: acrimoniæ cuiuſdam ſubamaræ quoque particeps: temperamentum haud inſigniter calidum obtinet, pauxillo ſymmetro calidius: exiccatoria autem eſt & ſubtilium partium. Feminis à partu non purgatis, ſicca, Dioſcorides inquit, datur: menſes cit Amygdalę quantitate pota: in mulſa, Galenus addit. Prodeſt auriginoſis, renes & veſicam dolentibus: obſtructum hepar & renes expurgat: ventris dolores ſedat, & fluxiones ſiſtit, in vino decocta & bibita. Recentem pueris ex collo ſuſpenſam, aduerſus Comitialem morbum efficacem eſſe, à Galeno certo & euidenti experimento compertum eſt. Eſtur etiam, inquit Plinius, contra malum mentis: ſed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Præfertur ad hæc maſculæ Pæoniæ radix.

Rubra grana 10. aut 12. pota in vino auſtero, nigro, fluxum rubrum muliebrem ſiſtunt: ſtomachicis qui roſiones ſentiunt, eſa proſunt: à pueris comeſta, aut in potu ſumpta, calculi initia excutiunt.

Nigra grana, ipſa videlicet ſemina, 15. numero in potu ſumpta, opitulantur ſuppreſſionibus nocturnis, quas ἐφιάλτας nominant; vteriſque ſtrangulationibus & doloribus. Vtraque auxiliantur à ſerpente percuſſis, Plinio auctore.

LIBRI PRIMI PEMPTADIS SECVNDÆ FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDÆ

LIBER SECVNDVS.

DE FLORIBVS EX BVLBIS.

PRÆFATIO.

EX *bulbis prodeuntes flores nunc ordine ſuccedunt. Inter bulbos autem edules & veſcendo nonnulli ſunt; vt Allium, Cepe, Porrum, & ſi qui ſunt ipſis ſimiles: de quibus alibi, in olerum videlicet hiſtoria agendum reſtat. Hoc loco de iis bulbis, quorum ſpecioſi ac elegantes flores, & in hortis, & in coronis gratiam conſecuti ſunt, ſcribẽdum. Horum autem pleriq. odorati: alij abſq. odore.*

Differunt verò & forma & colore. Narciſſus & Lilium forma multum diſſident. Lilia alba à purpureis, ac aliis colore diuerſa. Repcritur & in ipſis bulbis diſcrimen: quidam ſolidi, tunicis conſtant: alij ſquamis, aut nucleis; vt Liliorum.

Durabiles autem omnes bulbi, nec facilè aut citò ex terra eruti inareſcunt: idcirco & commodè transferri queunt, ſi, quando ſemen perfecerint, transferantur. Cauſa huius lentus eorum ſuccus, quo omnes bulbi redundant: qui non facilè abſumitur nec reſiccatur, ſed tenacius hæret.

DE LILIO CANDIDO.

CAPVT PRIMVM.

Lilium candidum.

CANDIDO ſiue albo Lilio, quod pulchritudine, nitore & vſu, reliquis præſtat, folia ſunt oblonga, lata, carnoſa, læuia, in herbaceo & diluto virore ſplendentia: caules duobus cubitis altiores, multis foliis ſenſim attenuatis comoſi, qui inter folia exeunt: flores ad ſummum caulis pulchri, candidi, odorati, magni, ab anguſtiis in latitudinem ſe laxantes, calathi forma; ſenis conſtantes foliolis, oblongis, extrinſecus ſtriatis; ſtaminibus è medio emicantibus, à quibus lutei dependent apices: radix bulboſa, nucleis conſtans, & ex multis ſimul vnitis compoſita, ſucco lento & glutinoſo plena, quo & folia & caules redundant.

Seruntur Lilia paſſim in hortis. In Syria autem & Piſidia Pamphyliæ, vnguentis efficaciſſima naſci, Dioſcorides inquit.

Floret apud Germanos, Italos, Hiſpanos, Belgas, Gallos, & alibi Lilium, Iunio menſe: Auguſto folia exeunt, tota hyeme virentia: Vere, caulis erumpit.

Stirps Liliorum à Græcis *κρινώνια* dicitur: flos verò *κρίνον* & *λείριον* (eſt tamen & Narciſſus *λείριον*) à nonnullis *καλλείριον* & *κρινάνθεμον*: A Latinis Lilium & Roſa Iunonis.

Appellatur autem Roſa Iunonis, quòd ex lacte eius in terram delapſo, natum feratur. Fingunt ſiquidem Poëtæ Herculem, quem ex Alcumena Iupiter ſuſtulerat, admotum fuiſſe dormientis Iunonis vberibus, & poſt ſuctum lac copioſum effluxiſſe, & vna eius parte cælum perfuſum, alia terræ glebas: atque hinc Lilia nata, inde verò Lacteum apparere in cælo circulum. Germani Lilium iſtud, vulgò weiſſe Gilgen oder weiſſe Lilgen appellant. Belgæ witte Lelien: Itali *Giglio*: Hiſpani *Lirio blanquo*, *Azucena blanqua*: Galli *Lys blanc*.

Lilij autem flos temperaturam miſtam, vt Galenus ait, obtinet; partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia.

Radix foliaque per ſe trita, deſiccant & abſtergunt, ac moderatè digerunt.

Folia herbæ, Dioſcorides ait, impoſita, auxiliantur à ſerpentibus ictis: eadem feruefacta, ambuſtis proficiunt: aceto condita, vulneribus curandis apta fiunt.

Succus melle & aceto mixtus, in æneo vaſe coctus, medicamentum efficitur veteribus vlceribus,& recentibus vulneribus vtile.

Radix toſta,& cum roſaceo trita,ambuſta ſanat,vterum mollit, menſes mouet : vlcera ad cicatricem perducit. Cum melle verò eadem trita, neruorum vulnerationes & luxationes ſanat;vitiligines & lepras expurgat;furfures & manantia capitis vlcera abſtergit; faciem purgat & erugat. Cum aceto autem & Hyoſcyami foliis,ac farina triticea trita,teſtium inflammationes mitigat. Propter clauos pedum,in vino,Plinius ait,radices Lilij decoquuntur, triduoque non ſoluuntur : cum adipe aut oleo decoctæ, pilos aduſtis reddunt. E mulſo potæ, inutilem ſanguinem cum aluo trahunt: Lieni, & ruptis,& vulſis proſunt.

Recentiores Lilij radices coctas, cataplaſmatis ſumma cum vtilitate admiſcent,abſceſſus maturantibus & ad ſuppurationem perducentibus. Eædem etiam, in oris collutionibus ad idem facientibus, vtiliter decoquuntur. Nam omnes abſceſſus maturant, & ſuppurari faciunt, & dolorem ſimul ſedant.

Semen,Dioſcorides ait, potum, ſerpentium morſibus aduerſatur. Cataplaſma ex ſemine & foliis, eryſipelatis imponitur.

Fit ex floribus oleum aut vnguentum,quod Lirinum aut Suſinum appellatur, molliendis neruis aptum,priuatimque ad vteri durities vtile.

De Liliis purpureis, Hyacintho ſcripto, & Comoſandalo.

CAPVT II.

Lilium purpureum maius.

Lilium purpureum minus.

PVRPVREORVM Liliorum tria genera ſunt : maius vnum ; alterum minus : tertium bulbiferum.

1. Maiori purpureo Lilio, caules ſunt proceri, longi, ſubinde altiores quàm Lilij albi : folia tamen nigriora & anguſtiora, circa caulem multa, ſed ante eius exortum è radicibus nulla: flores ſummo caule copioſi,10.12.aut plures,ad vſque 18.& 20.ac vltrà,ſupra inuicem incerto ordine digeſti, Lilij alterius forma & magnitudine, colore verò rubro ad croceum inclinante;multis exiguis nigris quaſi punctulis,literarum quarundam veluti rudimentis, reſperſi: radices,bulbi magni ſunt,ex multis quoque nucleis,vt Lilij candidi,ſed maiores.

In Ita-

Lilium purpureum tertium.

In Italia, in aruis inter ſegetes; in montibus etiam ac conuallibus, Lilium iſtud, Matthiolo teſte, emicat. Belgæ in hortis ſerunt.

Floret paulò ante candidum Lilium; poſt purpureum minus, vnà cum Roſis.

Matthiolus Lilium ſylueſtre in Italia appellari, & Hemerocallida eſſe ait. Sed ἡμεροκαλλὶς, vt auctor Dioſcorides, in ſingulis apophyſibus, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes ἰχυρῶς ὠχρὸν, id eſt, valde luteum. Ἀπόφυσες autem ſiue ἀποφύαι, ramulares adnaſcentiæ, ſiue appendices dicuntur. Ochræ color, melino ſimilis & citrino, à malo Citrio nomen habenti: Lilium autem iſtud, ramulares adnaſcentias nullas habet; & flores in caule nõ modò tres aut quatuor, ſed nõ rarò 18. aut 20. aut plures; ſubinde ad 50. aut 60. vſque, ac coloris non lutei, ſed purpurei crocei. Quibus de cauſis non quidem Hemerocallis, ſed Lilium illud eſſe apparet, quod capite de Lilio, πόρφυρον, ſiue purpureum, reperiri, ex relatu Dioſcorides ſcribit; quodque rubens Plinius, & Græci, eo auctore, κεῖνον vocant, florem verò Cynorhodon: & laudatiſſimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide, quartum locum in Italia naſcens. Niſi fortaſſis duæ Hemerocallides flores ſint: vna quidem apophyſes habens; alia non habens, & ea quidem purpurea: ita etenim & Lilium iſtud Hemerocallis fuerit, & præſertim πορφυρωθὲς: qua appellatione Hemerocallida, etiam dictam, inter nothas voces reperitur. Sed veriſimile eſt Hemerocallida non eſſe; eſt enim & Hemerocallis quædam flore purpureo, cui πορφυρωθὲς nomen propriè conuenit.

Alterum & minus purpureum Lilium, caule eſt multo breuiore, cubitali videlicet tantùm aut minore: foliis ſimiliter nigricãtibus & anguſtioribus ac minoribus: Flores è ſummo caulis pariter erumpunt, ſinguli tamen ſuis pediculis, modò breuioribus, modò longioribus inſidentes; coloris quoque purpurei crocei, notulis ſimiliter quibuſdam nigris & perquam exiguis ornati; Lilij etiam diuiſura, ſed paulò minores: pro radicibus & minores bulbi ſunt, infra ſupraque quos fibræ adhærent. 2.

Vnà cum aliis Liliis apud Germanos, Belgas & alibi, colitur in hortis.

Floret ſub finem Maij, reliqua Lilia antecedens.

Lilium etiam eſt purpureum, & κεῖνον πόρφυρον, quod ad differentiam præcedentis, minus cognominatur.

Tertium huius generis purpureum Lilium procerius eſt minore, humilius verò maiore: flores paulò quàm minoris rubicundiores. huic è ſinu foliorum, & quandoque in ipſis florum pediculis parui naſcuntur bulbi, qui terræ commiſſi adoleſcunt, & tertio aut quarto anno flores proferunt: bulbis autem radicum, foliis, ac floribus nigris notulis inſcriptis, ſuperioribus duobus ſimile. 3.

Et iſtud Lilij genus in montium conuallibus alicubi reperitur: Germanis verò ac Belgis hortenſe eſt.

Flores huius poſt minoris, ante verò maioris apparent: vt enim altitudine medium, ita quoque medio tempore floriferum.

Inter purpurea Lilia referendum: ab exiguis autem quos profert bulbis, Bulbiferi cognomen accepit.

Ouidius lib. Metamor. 10. huius generis Lilium, Hyacinthum appellat, ab Hyacintho adoleſcente, ex cuius ſanguine hunc florem natum fingit, quando cum Apolline ludens perijſſet, cui Apollinem gemitus ſui notas & literas inſcripſiſſe ait, ſic ſcribens: *Hyacinthus.*

Ecce cruor, qui fuſus humo ſignauerat herbas,
Deſinit eſſe cruor; Tyrioq́; nitentior oſtro
Flos oritur, formamq́; capit, quam Lilia, ſi non

Purpureus color his, argenteus eſſet in illis.
Non ſatis hoc Phœbo eſt, (is enim fuit auctor honoris)
Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit, & ai ai
Flos habet inſcriptum, funeſtaq; litera ducta eſt.

Huius Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaphio Bionis, eidyllio 19.

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γεάμματα καὴ πλέον αἰ αἰ
Λάμβανε τοῖς πεταλοισι.

Meminit & huius Virgilius Bucolicôn Ægloga tertia:

Et me Phœbus amat, Phœbo ſua ſemper apud me
Munera ſunt, Lauri & ſuaue rubens Hyacinthus.

Similiter & Nemeſianus Bucolicôn Ægloga ſecunda:

Te ſine me, miſero mihi Lilia nigra videntur
Pallentesq; Roſæ, nec dulce rubens Hyacinthus.
At ſi tu venias, & candida Lilia fient,
Purpureæq; Roſæ, & dulce rubens Hyacinthus.

Dicitur autem rubens Hyacinthus, qui ab Ouidio purpureus appellatur. Color ſiquidem florum rubens, ſubinde nominatur purpureus. Exiſtimatur verò & iſte Hyacinthus ferrugineus cognominari, quòd ferruginis inſtar rubeat: vti enim ærugo æris, ſic ferri corruptela ferrugo eſſe creditur; quæ à ſubrubente colore rubigo dicitur. Et quidem in hac opinione non pauci ſunt, qui ferrugineum colorem à rubigine (quam ferruginem eſſe cenſent) dictam velint. Sed non omnibus hæc ſententia probatur; quibus ferrugineus non alius eſſe videtur, quàm ad cæruleum accedens: ferrum nempe quem contrahit, poſteaquam ab igne candefactum fuerit. Relinquitur etenim tunc in generoſiſſimo ac duriſſimo ferro color cæruleo proximus: à ferro ferrugineus appellatus. Nituntur hi auctoritate Virgilij, qui vno loco, Æneidos VI. Ferrugineam Charontis cymbam deſcribit, & eandem mox cæruleam nominat:

Ferruginea color.

Ipſe ratem conto ſubigit velisq; miniſtrat,
Et ferrugineæ ſubuectat corpora cymbæ.

Deinde paulò pòſt: *Cæruleam aduertit puppim, ripæq; propinquat.*
Facit huc quoque, quòd vno loco Arcentis filium, in armis clarum, referat ferrugine Ibera: alibi verò arma Oceani coloris oſtendat, qui cæruleus apparet: vt Æneid. VIII.

—Chlamyde & pictis conſpectus in armis,
Qualis vbi Oceani perfuſus Lucifer vnda.

Et Æneidos IX. *Stabat in egregiis Arcentis filius armis,*
Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Ibera.

Confirmat verò & horum ſententiam non parum Claudianus, qui Violas ferrugine dulci pictas ſcribit; lib. II. de raptu Proſerpinæ:

Sanguineo ſplendore Roſas: Vaccinia nigro
Induit, & dulci Violas ferrugine pingit.

Occurrit autem ferruginei Hyacinthi mentio apud Virg. Georgicôn IIII.

Et pinguem tedam & ferrugineos Hyacinthos.

Item apud Columellam lib. X. in hortis:

Syrpiculum ferrugineis cumulate Hyacinthis.

Putatur autem ferrugineus color & obſcurus ac lugubris eſſe: Catullus enim in Argonauticis talem videtur affirmare:

Noſtros vt luctus, noſtraq; incendia mentis
Carbaſus obſcura dicat ferrugine Ibera.

Et Ouidius: *——quorum per colla iubasq;,*
Excutit obſcura tinctus ferrugine habenas.

Sed ad Hyacinthum purpureum ſiue rubentem, vnde ſumus digreſſi, reuertamur.

Recentiorum plerique, hunc Hyacinthum Poëticum appellant, ad differentiam nempe alterius, quem Hiſtoricum Iodocus Vvillichius in commentariis Georgicôn Virgilij nominat. At nobis magis placet hunc ſcriptum Hyacinthum dici: alterum verò, de quo inferiùs ſuo loco, non ſcriptum: in hoc etenim lugubres notæ inſcriptæ reperiuntur: in illo verò nullæ ſunt.

Theocritus ſiquidem εἰδυλλίῳ x. hunc Hyacinthum γεάμμον, id eſt, ſcriptum appellat, ſic canens: Καὶ τὸ ἴον μέλαν ὄσσι καὴ γεάμμα ὑάκινθος.
Et viola nigra eſt, & ſcriptus Hyacinthus.

In quo quidem carmine Hyacinthus niger dicitur, non quòd ipſe totus niger ſit, verùm ab ipſis punctis & nigris luctus notulis: haud aliter quàm purpureus dicitur Narciſſus, propter

medij

medij circuli eius purpureum crispum ambitum;& luteus à calyce luteo; nam maxima pars floris,circumambientia videlicet foliola, candidissima in vtroque sunt: vt in Narcissi videre est historia.

Pausanias Corinthiacon lib.secundo,scriptum Hyacinthum, aut ei simillimum florem Comosandalon ab Hermionensibus appellari,memoriæ prodidit, ritus referens, qui ab ipsis in honorem Chthoniæ deæ,statis festis aguntur diebus. Pompæ agmẽ ducunt,inquit, sacrificuli,& qui annuos magistratus gerunt: sequuntur feminæ ac viri: ipsis etiam pueris solenne est,deam cum pompa deducere. Incedunt autem cum albis vestimentis, capitibus coronas ferentes. sunt eæ corollæ ex flore contextę,quẽ κομοσάνδαλον incolæ appellant. Hyacinthum ego illum existimo: est enim ei tum magnitudine,tum colore persimilis;habet præterea easdem luctus indices literas. Hæc Pausanias. *Comosandalus.*

Porrò purpureorum Liliorum istorum,in medicina incognitus vsus est,&facultas incomperta: inter flores autem gratiam inuenere.

De Lilio sylvestri. CAP. III.

Lilium sylvestre.

SYLVESTRE Lilium caules promit bicubitales aut altiores,rotũdos: folia lõga,lata,acuminata,non supra inuicem incerto ordine disposita, sed caulem quibusdam locis,stellæ modo radiata, circũdantia: flores è suis pediculis deorsum depẽdent,Lilij diuisura, sed minores, colore purpureo obsoleto, purpureisque aliquot maculis splendentes,& staminibus eiusdem coloris in medio; quorum foliola retrorsum reflexa in circulum aut orbem ferè recuruantur: radices bulbosæ veluti ex multis nucleis cõiunctæ,aurei vel flaui coloris, ex quibus fibræ dependent.

Nascitur Lilium istud complurimis Germanię locis, in syluis & montibus, Fuchsio & Gesnero testibus: apud Bohemos quoque in nõnullis collibus herbosis. Belgæ cum aliis Liliis in hortis habent.

Floret sub finem Maij,aut Iunij initio, candida Lilia anteuertens.

Germani,**Goldtwurtz** / à flauo bulbi colore, & **Heydnisch blumen** appellant. Nostri **Leliekens van Caluarien**: Hispani *Lirio Amarilho saluage:* Galli, *Lys sauuage,* hoc est,Lilium sylvestre. Est tamen & aliud sylvestre Liliũ, alio nomine Hemerocallis, de qua paulò pòst. Matthiolus istud Lilium in Italia à Chymistis Martagon dici,ait.

Vsum autem hoc Lilij genus, in medicina nullum habet.

De Lilio sylvestri altero. CAP. IIII.

AD sylvestris Lilij genus & aliud multò elegantius accedit. caulem istud promit cubitalem, aut proceriorem, multis foliis sensim attenuatis comosum, inferius ex purpura nigricantem: folia lævia sunt, pinguia, & resplendentia,Lilij ferè candidi æmula, attamen paulò nigriora, minusque acuminata: flores è summo ac fastigio caulis sylvestris Lilij modo reflexi ac repandi dependent, suaveolentes pigmentorum quorundam instar; eleganti colore rubentes, medio inter Menium & Cinnabarim, vtraque factitia; aut instar floris Constantinopolitani. pro radice bulbus ex squamulis multis,ac nonnullis minoribus bulbulis congestus; fibris verò & aliquot demissis,quibusdam verò & suprà adnatis: veluti Liliis purpureis.

In Iapidiæ montibus hoc Lilij genus à se repertum Matthiolus scribit: Belgæ cum aliis, in hortis colunt.

Vnà cum candidis Liliis in Belgio floruit.

Nomen

Lilium ſylueſtre alterum.

Corona Imperialis.

Nomen huic Hemerocallidis alterius Matthiolus tribuit: nos tamen ad Lilij ſylueſtris genus potius referendum cenſuimus. Hemerocallis ſiquidem nobis, non bulboſum Lilium eſſe, nec temerè, videtur.

De facultate verò huius comperti habemus nihil.

De Corona Imperiali. CAP. V.

INTER ſylueſtria Lilia venit & numeranda Imperialis Corona dicta: cuius folia læuia, oblonga, caulem quoque ſtellæ ſimiliter in modum, veluti ſylueſtris Lilij, ambiunt: caulis quoque aſſimilis, ſed faſtigio ex aliquot foliis comam proferens, à qua ex tenuibus pediculis deorſum nutantes dependent quatuor flores, ſinguli ſenum foliorum, Liliis ſimiles, ſed minus patentes, minores, & haudquaquam reflexi; colore vel lutei, vel Hyacinthi ſcripti, ſiue purpurei Lilij inſtar rubentes: (duorum etenim eſt generum:) quorum ſtamina ſex, & medius piſtillus inalbicant. pro radice bulbus non vt aliorum Liliorum ſquamoſus, ſed ſolidus & cepaceo ſimilior, odore Allium referés.

Rarus iſte & peregrinus bulbus in Orientis regionibus naſcitur. apud Italos & Pannonios in hortis à paucis coli cœpit.

Circa Nonas Aprilis Anno M. CCCCC. LXXVI. ex horto Inuictiſſimi Imp. Maximiliani II. & nonnullorum procerum, flores in aulam Viennæ illati fuerunt.

Lale & Turfani patriis vocibus appellari affirmatur: Itali Coronam nominant Imperialem.

De huius quoque facultatibus nihil adferri poteſt: nondum exploratæ ſunt, vel floris vel bulbi vires.

De Dente canino & Ephemero. CAP. VI.

DENTI canino folia exeunt bina ternáve, latiuſcula, Allij vrſini aut Colchici ſimilia, ſed minora & rubro maculata, aliquantulum humum verſus reflexa: ſurgit ab his tenuis pediculus dodrante breuior, è cuius faſtigio floſculus dependet ex ſex foliolis, totidemque è medio prominentibus, cum ſuis apicibus, ſtaminibus, Lilium ſylueſtre; cùm forma, tum repandis extrorſumque reflexis foliolis referens, verùm minor; colore ſubinde candidus; aliquando eleganti, nec tamen intenſo rubore purpureus; non rarò medio inter vtroſque: capitulum ſubſequitur rotundum, exiguum; in quo ſemina. radix oblongum & tenuem refert bulbum, ex quo tenues fibræ demittuntur.

In Mutinenſibus & Bononienſibus Italiæ montibus reperiri fertur: Germanis ac Belgis non niſi hortenſis.

Aprili

Dens caninus.

Ephemerum Matthioli.

Aprili menſe apud Belgas quandoque cum flore videtur.

Satyrium plerique appellant,& quidem Erythronium dictum:deſideratur tamen in radice magnitudo Mali,& alia nonnulla. Alij Pſeudohermodactylum nominát: nec adeò à Colchico (ad quod legitimus Hermodactylus venit referendus) differens, quin aliquo modo ſimilis ei dici queat.

Cum Dioſcoridis Ephemero magis conuenit: præſertim in deſcriptione paucis aliter ſe habentibus: Lilium ſiquidem ſylueſtre foliis ac floribus minoribus, tenuioribus, & reflexis refert. radix vna oblonga,digitalis craſſitudinis,oblongo ac tenui bulbo,vti ſcripſimus, ſimilis: deeſt tantummodo caulis Lilij æmulus: qui tamen fortaſſis cum Lilij ſylueſtris aliquo modo comparari poteſt;dependente nempe ex eo floſculo,inſtar Lilij huius,reflexo.

Deſcribitur autem Ephemerum iſtud his verbis: Ἐφήμερον, οἱ δὲ ἶριν ἀγρίαν, φύλλα καὶ καυλὸν ὅμοια ἔχει κρίνῳ. λεπτότερα δὲ ἄνθη λευκά, πυρῷ. καρπὸν δὲ μελανόν. ῥίζα δὲ ὑπέστι δακτύλου πάχος μία μακρά, εὐπνοϊκή, εὐώδης: id eſt,Ephemerum, ſunt qui Iridem agreſtem: folia & caulem ſimilia habet Lilio, tenuiora tamen: flores candidos amarosque: ſemen molle: radix ſubeſt vna, digiti craſſitudine longa, odorata, adſtringens. In qua deſcriptione vbi legitur ἶριν ἀγρίαν,malim legere κρίνον ἄγριον. Nam ſi folium caulesque Lilij, citius Lilium ſylueſtre,quàm Iris ſylueſtris nuncupari debet.

Dioſcoridis locus animaduerſus. Ephemerum Matthioli.

Matthiolus pro hoc Ephemero,herbæ cuiuſdam iconem exhibet, cum hac deſcriptione nequaquam conuenientem: quod & in hortis Pannoniæ ſuperioris ac Belgij aliter,quàm ab eo depingitur, enatum vidimus. Prodiit ſiquidem foliis oblongis, latis, duriuſculis veluti Iſatidis,ſed tamen minoribus: cauliculis compluribus rotundis,cubito altioribus, non abſq; adnatis;quos ſuperius candidi conueſtiunt floſculi quinque foliorum, haud magni, ſucceſſiuè prodeuntes: ſemen ſuccedit in rotundis capitulis exiguum: craſſis & multis fibris capillatæ radices.

Cæterùm Dentis canini (ſi Ephemeron non eſt) facultas incognita, & nondum explorata, latet.

Ephemeri verò radice Dioſcorides dentium dolores ſedari ait, ſi decocto earum colluantur: folia verò in vino decocta, diſcutere tumores & tubercula.

De

De Lilio non bulboso. CAP. VII.

Lilium non bulbosum.

Lilium non bulbosum obsoleto colore rubens.

LILIORVM aliquot genera descripsimus bulbosa: nunc aliud genus occurrit, non bulbosum. Huius duo genera florum colore discreta. vni flos luteus: alteri in rubro obsoletiore purpureus.

1. Sunt autem Lilio non bulboso luteo folia oblonga & angusta, Porri aut Asphodeli foliis similia: caulis cubito altior, teres, læuis, absque foliis, superius in apophyses, siue ramulos, aut propagines duas aut quatuor diuisus; in quarum singulis flores tres aut quatuor, Lilium album forma & foliorum numero referentes, colore Ochræ luteo: post flores crassæ, triangulares gignuntur siliquæ; in quibus semen nigrum & splendens veluti Pæoniæ, sed minus paulò. radices subsunt non vti aliis Liliis bulbosę, sed veluti Asphodeli glandulosæ, lutei Asphodeli radicum æmulæ, multæ videlicet, oblongæ ab vno capite descendentes, è quarum annexu fibræ quædam crassiores serpunt; quibus in plures plantas multiplicatur.

2. Alterum Lilium foliis, caule, siliquis, semine, radicibus glandulosis priori simile, singulis tamen aliquanto maioribus: flos obsoleto colore rubet, medio iuxta pediculum luteus est; qui matutino tempore dehiscens, vesperi, mox deinde periturus, marcescit: veluti & prioris.

Peregrinum Belgio vtrumque Lilium est, & aliunde inuectum.

Floret vnà cum Lilio purpureo maiore, vel paulò antè, Lilia candida præcedens.

Liliasphodelum nonnulli appellant; sed rectius non bulbosum Lilium nuncupatur: alij Liliaginem; plerique Liliastrum: veteres autem Hemerocallida dixerunt. Reperiuntur autem apud ipsos Hemerocallides duæ: vna frutex, alia flos est.

Hemerocallis frutex. Hemerocallis frutex ex genere est coronariorum & lignosorum, quæ minutis, tenuibusq; cõstant foliis: semine exit; radiceq; est lignosa: vt auctor Theophrastus lib. 6. De historia stirpium. Plinius lib. 21. cap. 10. hanc Hemerocallidem inter eas stirpes numerat, quæ solis foliis coronant.

Hemerocallis flos. Alia Hemerocallis, flos est, qui nocte tabefit, oriente verò Sole pullulat, Athenæo teste: quale istud non bulbosum Lilium; præsertim quod purpureum & fugacissimũ est, hoc enim vno tantum die viget; matutino siquidem tempore exortum, vesperi flaccescit. quam ob rem & propriè ἡμεροκαλλὶς, ab vnius videlicet dici pulchritudine, dici potest.

Hemero-

Hemerocallidis autem huius descriptio, his verbis apud Dioscoridem traditur. ἡμεροκαλλὶς φύλλα ἔχει ἡ καυλὸν ὅμοια κρίνῳ. χλωρὰ δὲ ὥσπερ πράσα. ἄνθη δὲ ἐν αὐτῷ καθ' ἑκάστην ἀποφυσιν γ ἢ δ. τὴν σχίσιν τῷ κρίνῳ ἐοικότα ὅταν ἄρξηται χάινειν. τὴν δὲ χρόαν ἰσχυρῶς ὠχρὰν, ῥίζαν ὁμοίαν βολβῷ ἐυμεγέθει. Id est, Hemerocallis folia habet & caulem Lilio similia, viridia vt Porrum: flores in ipso, iuxta singulas apophyses tres aut quatuor, diuisura Lilio similes, cùm primùm hiare cœperint: colore ochræ intenso; radicem similem bulbo magno.

Et cum hac quidem descriptione, Lilium non bulbosum, exceptis radicibus, conuenit. Caules etenim in propagines siue ramulos distribuuntur; singuliq; flores tres aut quatuor promunt: & eos quidem, vnius generis ochræ luteo colore; alterius verò purpureos. Purpurei etenim coloris & Hemerocallidem aliquam esse, πορφυρανθὲς nomen, inter nothas appellationes repertum, ostendit.

Neque obstat nobis, quòd Dioscorides Hemerocallidi radicem ὁμοίαν βολβῷ ἐυμεγέθει, id est, magno bulbo similem tribuat. Innuit enim istud Hemerocallidis descriptionẽ apud eum deprauatam: vel enim superfluorum videlicet, ac veritati repugnantium adiectione ampliatam: vel duorum Liliorum mutilas descriptiones, in vnam contractas, Hemerocallidis videlicet & alicuius alterius Lilij. Nisi fortassis & bulbosum aliquod sit Lilium, apophyses faciẽs, & vnius tantùm diei florem luteum habens: quale tamen nondum constat alicubi repertum esse. *Dioscoridis suspecta descriptio.*

Dicitur verò Hemerocallis & ἡμεροκατάλαχτον, κρίνον ἄγριον, κρινάνθεμον, πορφυρανθὲς, βόλβος ὁ αἱματικὸς, ἀνπκάνθαεον, Lilium agreste & Lilium marinum. Et omnibus his nominibus Lilium non bulbosum nuncupari potest, excepta tantùm bulbi Hæmatici appellatione, quæ Lilio alicubi bulboso magis conuenit. πορφυρανθὲς autem vox purpureo propria est.

Cæterùm facultates Lilij non bulbosi incompertæ sunt, cùm nullius, hac ætate, in medicina aut cibatu sit vsus.

Dioscorides autem Hemerocallidis radicem tritam ait, & potam; aut cum melle & lana in pesso appositam, aquam & sanguinem ducere: folia trita imposita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigare: sed & radicem & folia, ambustis vtiliter imponi.

De Lilio conuallium. CAP. VIII.

Lilium conuallium.

Vnifolium.

QVOD Lilium conuallium recentior nuncupat ætas, folia duo aut tria promit, virentia, læuia, latiuscula, Lilij foliis similia, sed minora: caulem tenuem, palmarem; circa quem à medio sursum versus, flores parui, rotundi, hiantes, per oras denticulati ac reflexi, albidi & odorati, & fructus inde rotundi, rubentibus Asparagi baccis haud multum absimiles, verùm minores; semen in his durum & amaricans: radices tenues sunt, longæ, aliquantulum geniculatæ, serpentes.

In ſyluis & loeis vmbroſis ſponte exit.

Floret circa Calendas Maij menſis.

Germani, Meyenblumlin & Meyenryß / inde nominant: Belgæ Meyenbloemkens: Galli etiam *Muguet*: eſt tamen & alia ab ipſis *Muguet* dicta, Aſperula vulgò dicta. Geſnerus florem iſtum Callionymum appellari poſſe exiſtimat: noſtra ætas Lilium conuallium vocat.

Calidæ & ſiccæ qualitatis flores & fructus participes ſunt. Feruntur flores aduerſus apoplexiam, neruorum reſolutiones, vertiginem, morbum comitialem, ac alios cum cerebri frigida humidaque intemperie morbos, auxiliares eſſe. Sunt etiam qui velint flores iſtos corroborare, ac cardiacis quoquo modo aſſumptos prodeſſe: oculorum item caligines decocto aut ſucco eorum diſcuti.

Vnifolium. Eiuſdem cum Lilio iſto generis eſſe putatur, quod Vnifolium dicitur: folium huic vt plurimum in tenui pediculo ſingulare & vnicum eſt, latum, neruoſum & acuminatum, magnitudine ferè foliorum Hederæ; circa cauliculum autem breuem tenuemque bina: eiuſdem formæ ſed minora, ſupra quæ flores candiduli Lilij conuallij ſimiles, at minores, & nullius aut exigui odoris: baccæ ſequuntur exiguæ, per maturitatem rubentes: radices tenues, obliquæ, ſerpentesque fibræ ſunt.

Exit iiſdem & ſimilibus quibus Lilium conuallium locis: floretque eodem tempore, aut paulò pòſt.

Cyclaminos tertia Plinij. Vulgò Einblatt nuncupant, id eſt Vnifolium ſiue μονόφυλλον. Apud Veteres nomen non habet; niſi tertia Plinij ſit Cyclaminos, cui ſimilis videtur, ſi modò in exemplaribus error non eſt. Quæ de hac, lib. xxv. cap. ix. ſic habent: Mihi & tertia Cyclaminos demonſtrata eſt, cognomine Chamæciſſos, vno omnino folio, radice ramoſa, qua piſces necantur. Quod ſi autem in his verbis pro; vno omnino folio, legatur: ſimili omnino folio, non iſtud Vnifolium, ſed ipſe Dioſcoridis Chamæciſſus, tertia Cyclaminos erit.

Cæterùm Vnifolij traditur à quibuſdam reſiccatarũ radicularum puluis, aduerſus peſtilentem bubonem efficax eſſe, ſi ſtatim initio ipſius mali, drachmæ pondo cum aceto, & vino, aut aqua permixtis detur.

De Aſphodelo. CAP. IX.

Aſphodelus albus.

Aſphodelus minor.

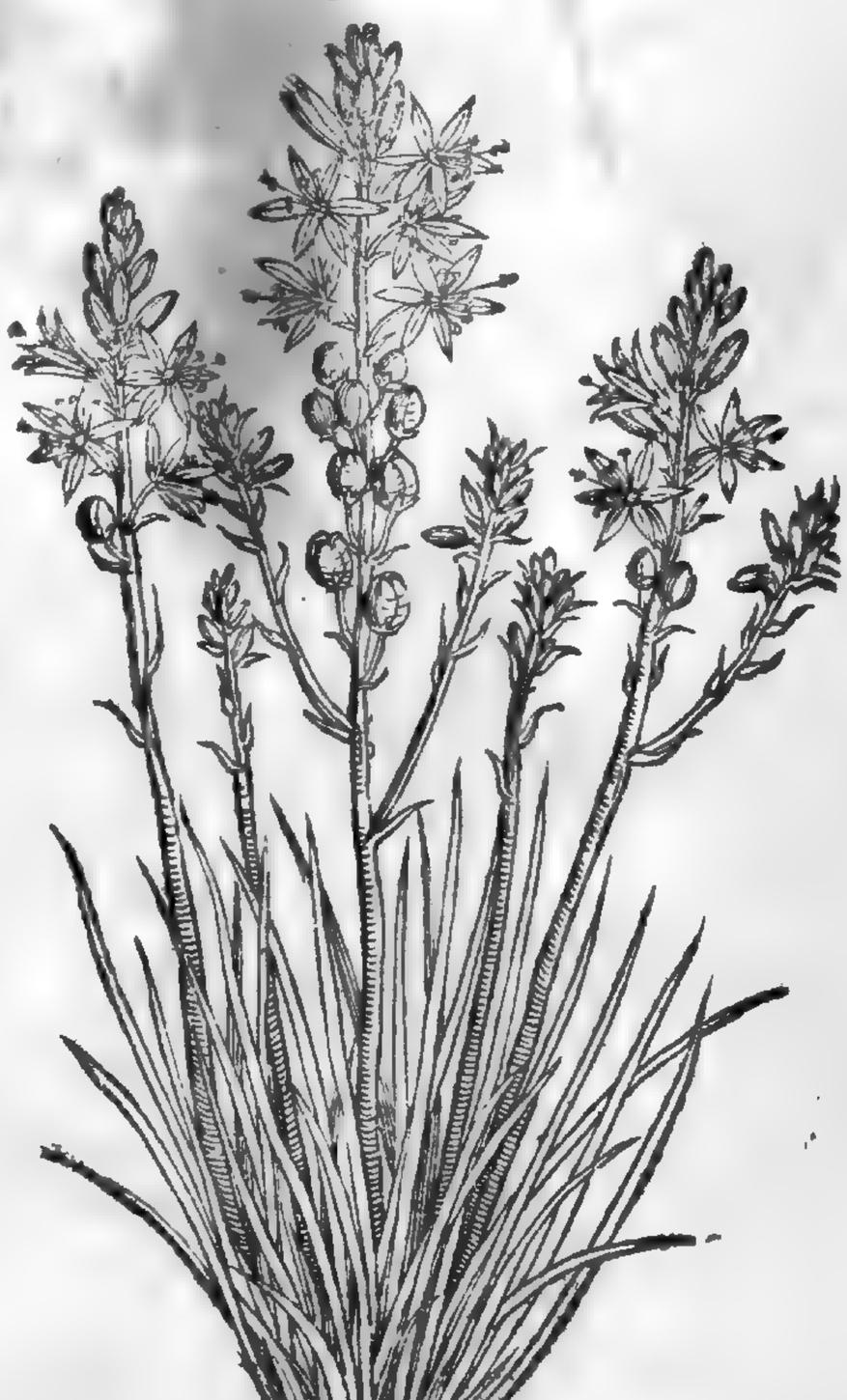

ASPHODELI genus vnicum Dioſcorides; Plinius verò duo fieri genera, & Dionyſium feminam ac marem eſſe dixiſſe, refert. Poſterior ætas duo triáue Aſphodeli

deli genera obſeruauit; & præter bulboſum quidem, cuius Galenus meminit.

Primum genus, album quis dixerit: alterum verò, luteum.

Folia autem primus habet complura, oblonga, anguſta, Porri foliis ſimilia, acuminata: cau- 1.
lem rotundum, læuem, cubito longiorem; quem à medio ſurſum verſus multi quinque foliolorũ flores patentes exornant, colore candidi, aut ex valde diluto rubro modicè purpuraſcentes, ſtaminibus in medio; poſt quos capitula ſequuntur orbiculata: ſemen in his durum, triangulum, nigricantis obſoleti coloris. radices ab vno capite complures exeunt, oblongæ, inferiore ſede craſſiores, magnis glandibus quodammodo ſimiles, ſuccoſæ, cum amaritudine leni, ſapore adſtringente.

In Galliæ Prouincia, Italia, Hiſpania, & aliis locis, ſpontè exit: apud Germanos & Belgas, non niſi ſatus prouenit.

Floret hic Maio & Iunio, ac particulatim quidem, ab imis incipiens, aliquot poſtquam ſatus eſt annis.

Huic ſimilis & alius quidam minor eſt Aſphodelus, ſed fibroſis, non autem glanduloſis ra- 2.
dicibus. folia minora, anguſtiora dilutius virent: cauliculi inter hæc quini ſeniue aſſurgunt; quos floſculi conueſtiunt albidi, paulò quàm ſuperioris minores. pro radicibus glanduloſis multæ craſſæ demittuntur fibræ.

In Hiſpaniæ pleriſq; locis ſpontè gignitur, & aliquot annis reſtat: apud Belgas hortenſis eſt; & facilè hyemis iniuria perit.

Pſeudoaſphodelus quidam non abs re eſſe videtur, aut minor Aſphodelus: nonnulli Phalangij ſpeciem eſſe volunt; & Cretæ Phalangium appellant.

Aſphodelus autem Græcis quidem ἀσφόδελος: Latinis Albucum ſiue Albucus, & Haſtula regia dicitur. Caulis cum floribus ἀνθερικὸς. Plinius caulem floriferum Anthericon; radicem verò, id eſt bulbos, Aſphodelum nominari refert.

Meminit huius Aſphodeli Heſiodus in Operibus & diebus, vbi ſtultos ait ignorare, quàm magnum bonum ſit in Malua & Aſphodelo. Nam huius præcipuè Aſphodeli radices edules ſunt. Galenus tamen non de hoc Aſphodelo, ſed de bulboſo eum ſcripſiſſe opinatur; eius tametſi bulbos non niſi compluribus elixationibus & Lupinorum modo paratos, eſculentos reddi, ipſemet teſtetur; qualcs, non eſt veriſimile Heſiodum commendaſſe; qui cibum aliquem paratu facilem per Maluam & Aſphodelum inſinuaſſe videtur. Verba eius ſunt:

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μεγ' ὄνειαρ. Id eſt,
Stulti neque ſciunt, quantò plus dimidium ſit toto,
Neque quàm magnum in Malua & Aſphodelo bonum.

Cæterùm Aſphodeli, vt Dioſcorides tradit, radices potæ, vrinam & menſes ciunt; ſanant etiam lateris dolores, & tuſſes & rupta conuulſáque drachmæ pondo potæ ex vino: faciunt ad vomitiones magis idoneos, tali magnitudine in cibo ſumptę: dantur vtiliter à ſerpente demorſis trium drachmarum pondo; ſed imponere morſibus oportet, & folia, & radices & flores in vino contrita: ſordida item & depaſcentia vlcera; mammarum etiam ac teſtium inflammationes, phymataque & furunculos in fece vini radix decocta curat: ſed recentibus inflammationibus cum polenta auxiliatur.

Succus radicis addito vetere vino dulci, Myrrha & Croco, illinendis perquàm vtile oculis fit medicamentum, ſi ſimul decoquantur. Ad purulẽtas aures idem per ſe & cum thure, melle, vino & Myrrha tritus, prodeſt. In contrariam aurem infuſus, dentium dolores ſopit.

Vſtæ radicis cinis Alopecias impoſitus ad pilum reducit.

Oleum in excauatis radicibus ad ignem decoctum, exulceratis pernionibus & ambuſtis illitu prodeſt: & in aures infuſum earum doloribus auxiliatur. Vitiliginem albam, linteo antecà in Sole perfrictam, illita radix exterit.

Semen & flores præcipuè, aduerſus Scolopendras & Scorpiones excellens ſunt remedium, in vino pota.

De Aſphodelo luteo. CAP. X.

ASPHODELO luteo folia ſunt oblonga, anguſta, ſtriata, in virore quaſi cærulea, longio- 1.
ra & anguſtiora quàm primi: caulis rotundus, cubitalis: flores in eo, à medio ſurſum verſus, plurimi, alterius ſatis ſimiles; cæterùm colore lutei, ſtaminibus in medio; capitula ſuccedunt rotunda, in quibus ſemen: radices ſimiliter complures, ſed ſingulæ oblongæ & tenues, multò quàm primi & tenuiores & longiores, colore luteolę, ſupra quas fibræ quædam laterales exeunt, per quas in plures alias ſtirps ipſa facilè multiplicatur.

Peregrinus & hic Aſphodelus Belgio eſt, nec alibi quàm in hortis reperitur.

Asphodelus luteus.

Asphodelus luteus palustris.

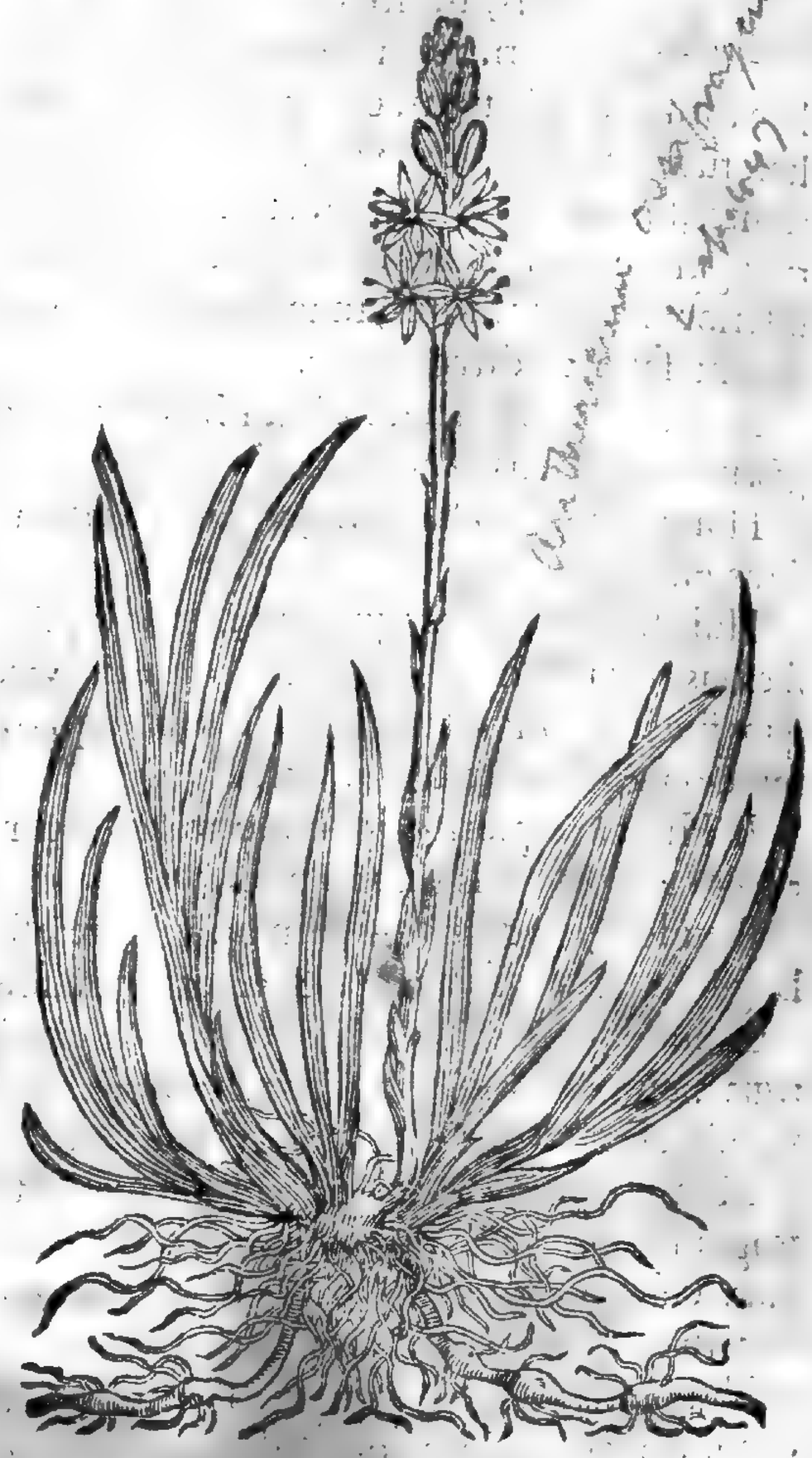

Floret similiter Maio aut Iunio mense, folia eius pleraque hyeme, si non admodum rigida fuerit, virent; Vere noua exeunt.

Recentiores Asphodelum luteum à florum colore luteo appellant; à Dionysio femina dictus esse videri potest: Plinio siquidem teste, marem & feminam Asphodelum esse dixit; differentiam tamen vnius ab altero non ostendit.

2. Reperitur & huic caule florecque similis palustris quidam Asphodelus: folia promit pulchrè virentia, aliquantulum striata, Iridis aut Gladioli similia, sed angusta, & dodrante breuiora: caulem rectum, pedalem, Antherico satis similem: flores è senis foliolis, exiguis staminibus in medio, colore luteo pallentes, Asphodeli lutei æmuli, sed minores: semen perexiguũ in oblongis acuminatis vasculis. radix longa, geniculata, nõ absq; fibris serpit graminis modo.

Nascitur huiuscemodi Asphodelus in humidis quibusdam ac palustribus Flandriæ ericetis: æstiuis mensibus florens.

Asphodeli lutei esse palustrem speciem, aut Pseudoasphodelum luteum, caulis cum floribus ostendit, tametsi folia Gladioli sint aut Iridis.

Porrò quis horum Asphodelorum vel in cibatu, vel in medicamentis vsus sit, exploratum nondum est.

De Asphodelo bulboso Galeni. Cap. XI.

Bvlbosvs Asphodelus folia habet porracea, sed tamen angustiora & breuiora quàm primi Asphodeli; caulem rectum, rotundum, floribus similiter multis circumuestitum, rarioribus tamen, primi Asphodeli floribus haud multum dissimiles, ex sex paruis acuminatis foliolis, & aliquot in medio staminibus compositi: capitula quoque triangularia, sed oblongiora, in quibus semen. radix subest bulbosa, esculento bulbo maior.

Apud Belgas non nisi hortensis est.

Floret eodem, quo primus, tempore, aut serius paulò.

Asphodeli speciem esse caulis Antherico similis ostendit; qua de causa & eum Asphodelum esse apparet, cuius Galenus lib. De alimentorũ facultatibus secũdo, meminit his verbis:

Radix Asphodeli, & magnitudine, & figura, & amarore Scillæ radici quodammodo est similis: si tamen vt Lupini paretur, maximam partem sui amaroris deponit; inque eo à Scilla discrepat. Nam Scillæ qualitas difficillimè eluitur. Hesiodus certè Asphodelum laudat cùm

sic

Asphodelus bulbosus Galeni.

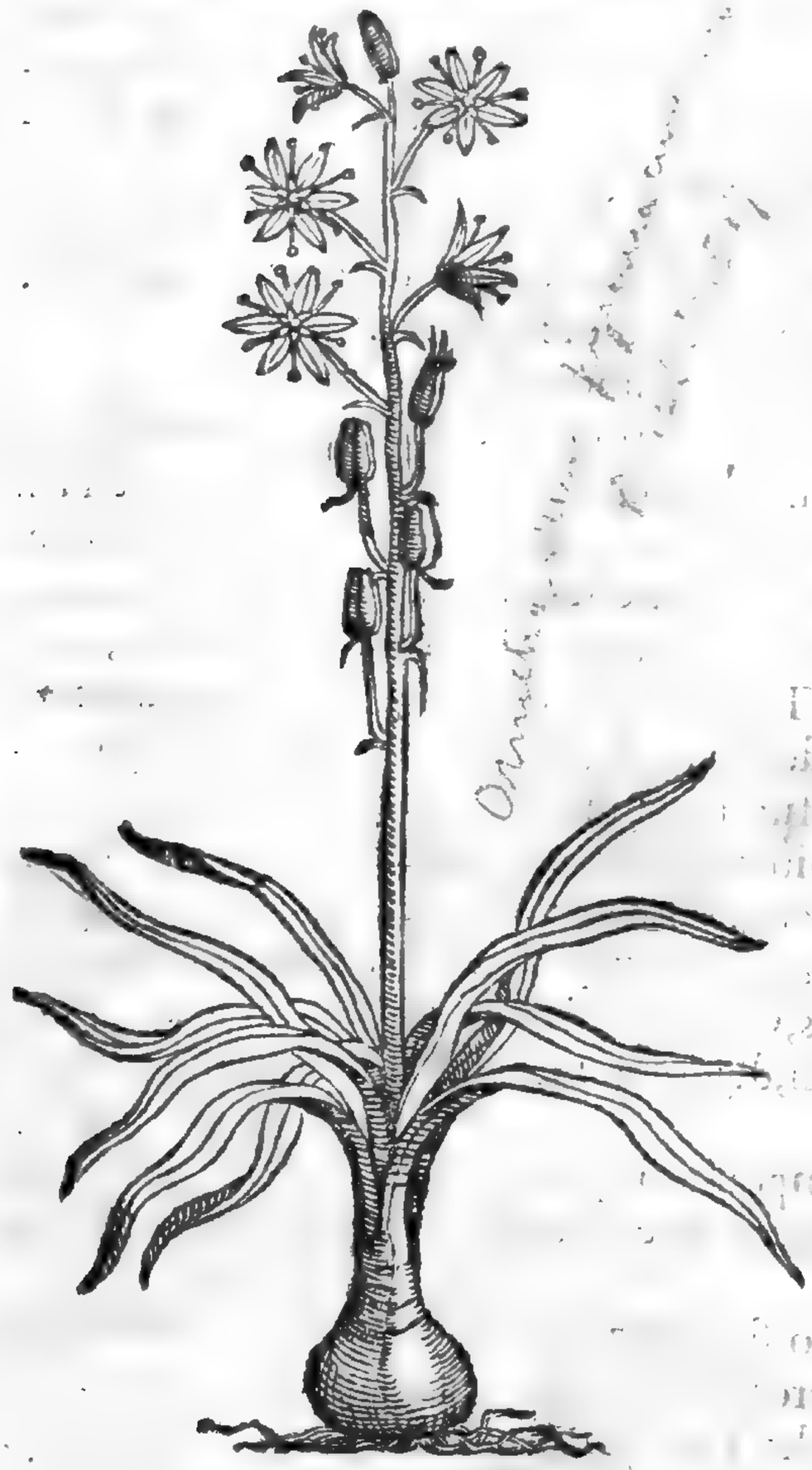

Gladiolus.

sic ait: Nec quanta in Malua & Albuco sint bona, norunt. Equidem noui quosdam rusticos, qui grassante fame, vix tandem complurib⁹ elixationibus, macerationibus in aquâ dulci, esculentam ipsam reddidẽrunt. Porrò hæc quoque radix, quemadmodum & Dracontij facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro summo remedio ipsius Asparagum ictero laborantibus exhibent.

De eodem verò bulboso Asphodelo, & lib. De simplicium medicamentorum facultatibus idem scribit. Radices etenim Asphodeli viribus Aro, Arisaro, & Dracontio similes esse ait, quales certè non primi illius, sed bulbosi sunt.

Verba Galeni, hoc loco, de Asphodelo, hæc sunt: Et huius radix vtilis est, sicut Ari, Arisari, & Dracontij, nempe extergentis facultatis. Vstæ autem cinis calidior, & exsiccantior, subtiliorque, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & Alopecias sanat.

De Gladiolo. CAP. XII.

GLADIOLO folia sunt oblonga, angustâ, striata, gladij modo mucronata, Iridis minora & angustiora: caulis læuis, teres, cubito longior, circa cuius summum flores sex aut septem distantes, in ordinem supra inuicem, ad

Gladiolus vtrimque floriferus.

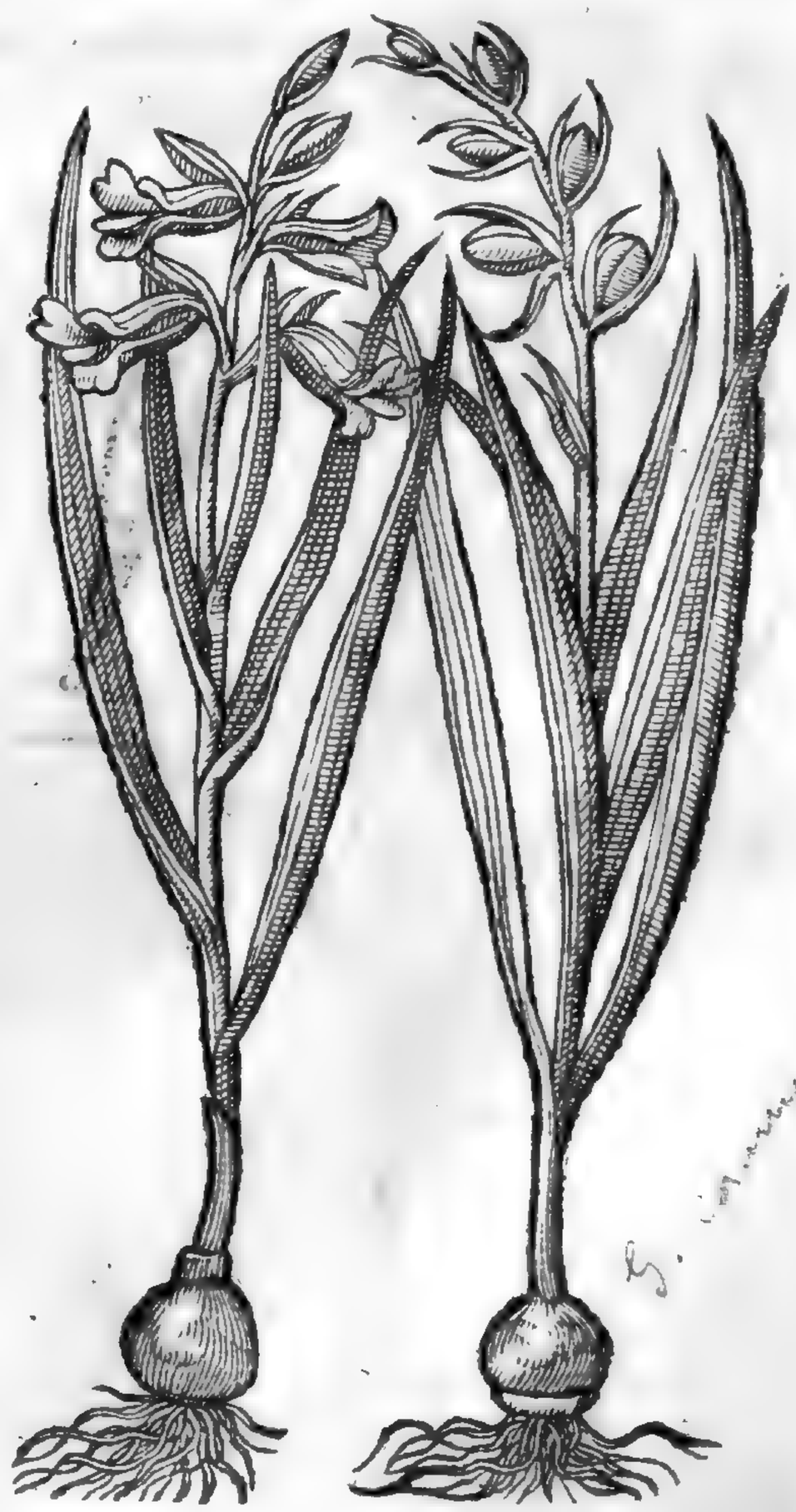

S 3 vnam

vnam caulis partem digesti, quandoque verò & ad vtramque; ex sex foliolis commissi, colore purpureo rubentes, splendentes, aut (quod tamen rarò) candicantes. succedunt inde folliculi in rotunditate oblongi: semina in his tenuia, paleacea; radix gemini bulbi vno super alterum insidente, quorum superior Veris initio minor ac vegetior; inferior maior, sed flaccidior, qui paulò pòst perit, in plures subinde multiplicatus.

Exit Gladiolus in pratis, in aruis inter segetes agro fœcundo Italiæ pluribus locis: nec carent eo Austriæ ac Morauiæ agri. Cordus in frutetosis herbosisque etiam nasci scribit. Et quibusdam locis maior ac procerior; aliis verò minor ac breuior reperitur.

Maio ac Iunio flores eius vigent, subinde & Iulio reperiuntur mense.

Græcis ξίφιον, Latinis Gladiolus, & nonnullis Ensis appellatur. Sunt qui φάσγανον, μαχαιρώνιον, μαχαιόφυλλον, ἀναχτόειον, λιμνικὴν, ἄειον, Gladiolum Segetalem, & Linguam Ceruinam nominent. Plinius etiam Cypirum appellat, vt lib. 21. cap. 17. Bulborum generi, ait, quidam annumerant & Cypiri, hoc est, Gladioli radicem: dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosioremque simul subacta. Item cap. 18. Cypirus est Gladiolus, vt diximus. Sunt autem ea, quę cap. 17. reperiuntur, ex Theophrasto de Phasgano ad verbum trãslata. Phasganon autem idem cum Xiphio est: vnde Plinium perperam Gladiolo Cypiri nomen dedisse, eumque hoc modo cum Cypiro confudisse, euidens est & manifestum.

Plinij error.

Valerius Cordus, Gladiolum Victorialem feminam nũcupat: alij Victorialem rotundam, & Germanicè, runde Seigwurtz/ad differentiam cuiusdam generis Allij, longa radice, quod in altissimis Alpium iugis reperitur, & à Germanis Seigwurtz/ Victorię radix, & Victorialis longa dicitur. Flores Gladioli *Monacuccie* ab Italis, vt testis Matthiolus, nominantur.

Cæterùm radix Gladioli superior, attrahentem, digerentem, deficcantem etiam, vt Galenus ait, facultatem possidet.

Dioscorides hanc cum vino, ait, & Thure impositam spicula & aculeos extrahere, cum Lolij farina & hydromelite phygethla discutere, eamque ob causam eiuscemodi emplastris addi: menses etiam appositam ducere.

Ferunt, eodem auctore, superiorem cum vino sumptam, Venerem excitare: inferiorem verò steriles facere: quin & superiorẽ pueris enterocelicis vtiliter ex aqua propinari. Plinius infantibus vrinam ciere, & vesicę vitiis illiniri addit. Theophrastus Phasgani, id est, Gladioli, radicẽ decoctá dulcem esse tradit, & tritam farinæ admixtam panẽ dulcẽ & innoxiũ reddere.

De Sisynrichio. CAP. XIII.

Sisynrichium maius.

Sisynrichium minus.

Sisyn-

SISYNRICHIO folia sunt graminis bina aut terna, oblonga & angusta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo flosculi tres aut quatuor, pulchri, colore cærulei, verùm fugaces, & paucis admodum horis vigentes, alternatim prodeuntes, forma quodammodo florum Iridis; ex nouem videlicet foliolis compositi: quorum tria deorsum reflexa, pro fimbria maculam habent plurima parte luteam; alia tria sursum versus aliquántulum eriguntur; tria verò reliqua respondentia iis, quæ Iridis florum fimbriam contégunt, proportione huic flosculo maiora & tenuiora sunt, sursumque arrecta medium floris tenent; summa, extremaque parte diuisa: capitula inde succedunt oblonga, in quibus semen rotundum, paruum vti Rapi. radix bulbosa, gemina, vno bulbo alteri superpositio, sicuti Gladioli, sapore dulcis ac edulis, quæ inuolucro quodam integitur reticulato: quod quidem maioribus spissius est; minoribus verò minus crassum. Duo etenim huius genera esse videntur magnitudine sola differentia. Vnum quidem maius: alterum verò minus.

In Lusitania & alibi apud Hispanos nascitur.

Floruit Mechliniæ Maio mense, in horto ampliſſimo & instructissimo D. Ioannis Brancionis viri generosissimi.

Hispani *Nozelhas*, quasi nuculas, siue paruas nuces maioris bulbulos; minoris verò *Macucas*, appellant. Nobis Bulbi esculenti genus illud esse videtur, quod Græcè σισυρίχιον ἢ σισυγείχιον, & Latinè à Plinio Sisyrichiũ appellatur. Scribit etenim Theophrastus lib. 7. Sisyrichij proprium esse, radicis quidem, quod infra est, augeri primum; Vere autem apparente hoc tabescere: quod verò supra est edule incrementum sumere. Quibus verbis geminam Sisyrichio radicem & edulem esse ostendit: vt hinc bulbum hunc, quem Hispani *Nozelhas* nominant, verum Sisyrichium esse colligendum videatur. Nam gemina, vt scripsimus, est; &. in Hispaniis passim editur.

De Iride bulbosa. CAP. XIIII.

Iris bulbosa.

Iris bulbosa Lusitanica.

BVLBOSA Iris, folia habet quaterna aut quina oblonga, angusta, striata, Asphodeli lutei 1. satis similia, superiore parte caua, inferiore verò prominentia ac subrotunda: caulem cubitalem: florem in summo cærulei elegantis coloris, forma Iridis floris; è senis videlicet maioribus ac tribus minoribus foliolis. maioribus deorsum reflexis pro fimbria, linea est lutea.

Iris bulbosa latifolia.

surſum erecta minus quàm Iridis curuantur. tria minora luteis lineis imminent, aliquantulum eleuata, ita vt ſtamina & apices, quæ ſubſunt, hiante hac parte flore, facilè in conſpectum veniant. flori oblonga, craſſa, veluti ſiliqua ſuccedit, in qua ſemen. radix bulboſa, oblonga, ſubruffa integitur membrana, quæ vbi florem facit, in duos bulbos abit, ipſo caule ex imo & ex bulbi fibris aſſurgente.

Ex Britanniæ inſulæ occidentali regione hic bulbus ad Belgium peruenit.

Miſit & Hiſpaniæ Bætica ac Luſitania huiuſcemodi bulbum, ſed tamen colore & forma floris nonnihil differentem. Deorſum etenim reflexa candicant; aſſurgẽtia verò dilutè cæruleum colorem referunt: anguſtiora ſiue minora, inferioribus ita incumbunt, vt ſtamina aut apices cerni non queant, ipſiſque etiam adhærere appareant, quæ & extremis partibus fiſſa ſunt, atque reflexa. Bulbus vti prioris eſt. Siliqua longior ac tenuior.

Eſt & huius generis tertia lutei coloris flore, forma ſecũdæ ſimilis, quam etiã Hiſpania gignit.

Præter has verò & quartam quandam Iridem bulboſam C. Cluſius deſcribit, ab amplitudine foliorum Latifoliam dictam: folia etenim huic lata, Lilij non bulboſi æmula, mollia, è viridi colore pallentia; inferiora verò etiam albidiora. inter quæ flos pediculo inſidens exit, aliarum ſimilis, odoratus, colore cæruleus, interdum candicans; quo pereunte, ſinguli vtrimque ſuccedunt. radix bulboſa, dulcis, multiplice cortice nigricante integitur. Et hæc Hiſpaniæ indigena.

Florem bulboſæ Irides, initio menſis Iunij apud Belgas edunt.

Lirium. Nominare huiuſcemodi bulbum Luſitanos Lirio accepimus, & Lirij appellati à veteribus ſpecies aliqua eſſe videtur. Lirij ſiquidem apud hos, polyſemos vox eſt. Narciſſus enim Lirium eſt, & Lilium Lirium eſt. deinde & alia duo Liria apud Theophraſtum ſunt. Vnũ quod lib. VI. vere poſt Violam albam & φλόμον, vnà cum Narciſſo florere ait: alterum quod eodem libro, Autumno ſimul cum Croco florem facere incipere, atque ſtatim primis imbribus florere ſcriptum reliquit. Et cum priore quidẽ horum, Iris hęc bulboſa conuenire poſſe videtur.

Hierobulbus Apuleij. Eſt autem fortaſſe & idem hic bulbus, Apuleij Hierobulbus, cuius meminit cap. 21. Nam cùm Iris apud veteres Hieris nuncupetur, hic verò bulbus Iridis ſit flore; nõ impropriè Hierobulbus aut Hieribulbus, quaſi dicas Iris bulboſa, nuncupari poterit: niſi quis velit ἱερόβολον, veluti magnum & grandem bulbum dictum. Magna ſiquidem & grandia, ἱερὰ & ſacra, ab antiquis cognominata fuiſſe haud in ambiguo eſt.

De viribus autem Iridis bulboſæ nihil compertũ habemus, aut ab aliis traditũ accepimus.

Apuleius, herbæ Hierobulbi, ait, accipito vncias ſex, ſeui caprini tantundem, olei Cyprini libram & vncias duas, in ſe piſatis & commixtis veteris, dolorem articulorum tollit.

Item, Hierobulbi radice cum lomento Lupinaceo commixta, mulier ſi faciem lauerit, lentigines ſtatim purgat.

De Croco. CAP. XV.

INTER flores & Croci flos eſt: ſunt huic folia oblonga, perquàm anguſta: flores pulchri, colore cærulei, Colchici floribus ſimiles, ſed magis ſaturata purpura nitentes; & in ſingulis ſtamina oblonga terna quaternáve, colore flammeo ſubrubẽtia, odore cùm inaruerint forti, & caput implente; quæ cæteris partibus præferuntur, colliguntur, & Croci nomine vel ſola veneunt. radix ſubeſt bulboſa, carnoſa, copioſa, & viuax.

Seritur Crocus in pluribus regnis & prouinciis, vbi in agris ſegetis modo latè viret: vt in Cilicia Cyrenis, in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Gallia, Britãnia. Gaudet, inquit Theophraſtus, calcari pedibus: ideoq; iuxta ſemitas & fontes pulcherrimus exit. Seritur depoſitis radicum bulbis.

Optimus,

Crocus absque flore. Croci flores.

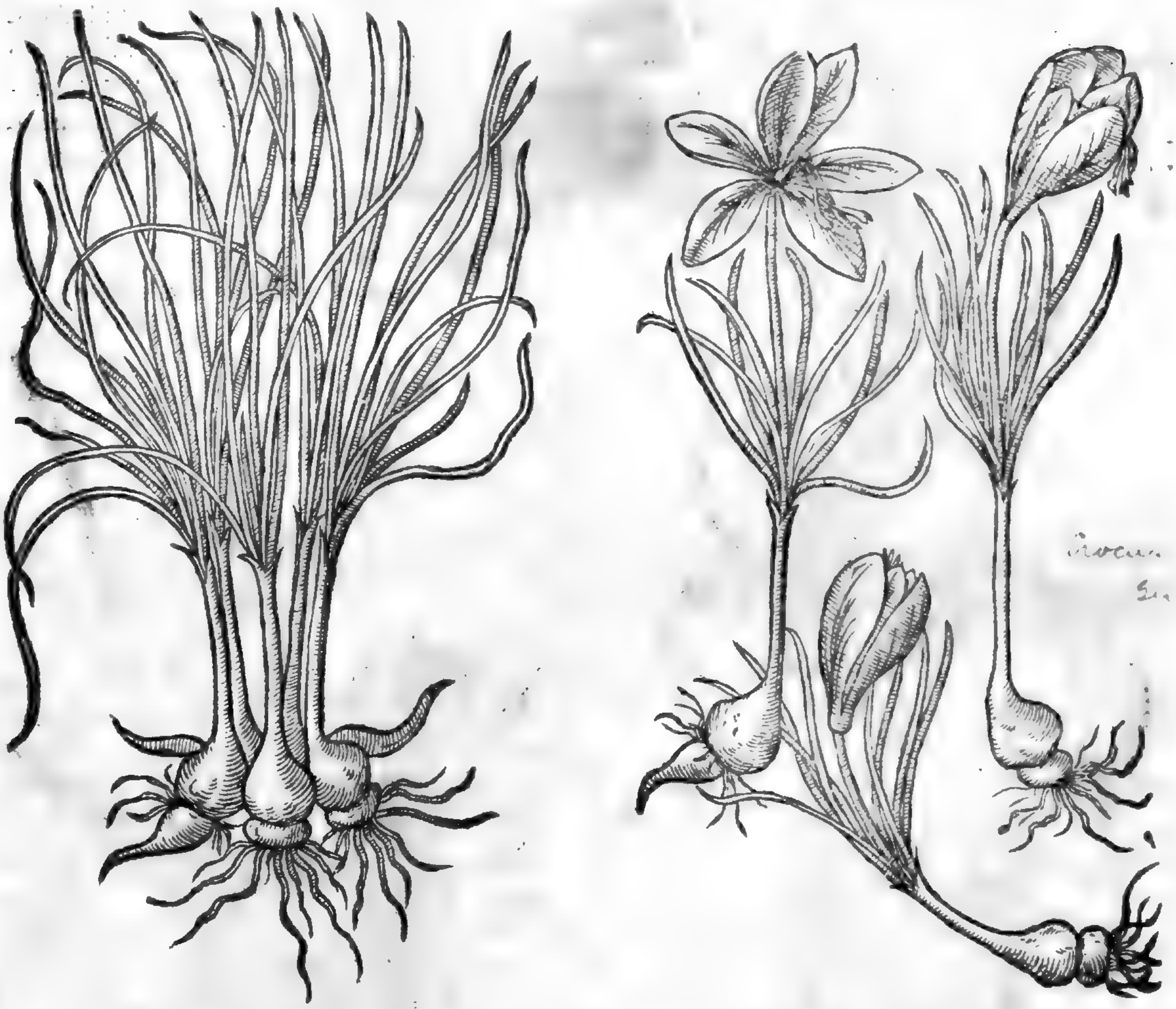

Optimus,inquit Dioscorides,Coryceus: secundum locum tenet,qui iuxta Corycum versus Lyciam & in Lyciæ Olympo: deinde ex Ægibus Ætholiæ. Cyrenaicus & Centirupinus omnium in Sicilia viribus minus pollent. Qui ab Aquila Vestinorum vrbe adfertur,primum sibi locũ in Italia vendicare,Matthiolus ait: sed Aquilino tamen præstantior,qui circa Viennam Pannoniæ,siue,vt vulgò, Austriæ, nascitur. In Gallia nusquam vegetior quàm in Agenensi agro , & Narbonensi , Ruellio teste. Probatur etiam, in Britanniæ insulæ meridionali parte,quam Angliam vocant,natus : ex altera verò & Septentrionali, quam Picti & Scoti tenent, reprobus est.

Optimus autem vbicumque natus, qui pinguissimus,recens, fragranti odore, colore rutilo: Pessimus squalidus & situm redolens.

Crocus Autumno florere incipit,statim,vt Theophrastus ait , primis imbribus , Vergiliarum occasu. Florem edit ante folia,quæ mox subsequuntur , & hyeme tota virent , æstate nullibi conspicua.

Græcis similiter κρόκος, Latinis etiam Crocum dicitur: Mauritanis *Zaffaran* ; atque inde in Italia, *Zaffarano*: Hispanis *Açafran, Safra, Açafraon*: Germanis Saffran : Gallis *Safran*.

Cæterùm Crocus paululum quid adstringens obtinet,sed superat in eo calefaciens qualitas,vt tota eius essentia secundi sit ordinis excalfacientium,primi exsiccantium : proinde & concoquendi vim quandam obtinet, adiuuante in hoc paucula illi adstrictione , vt Galenus ait. Sodam,id est,Cephalalgiam,inquit Auicenna,facit, & capiti nocet : id quod non exiguo, sed nimio suo vsu efficere potest. Vigilias siquidem copiosus inducit,quæ modum excedẽtes capiti & sensibus obsunt. Moderatus autem Croci vsus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit,somnum & torporem excutit,lætitiam gignit. Corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit,pulmones aperit, & ab obstructione expedit ; & ad hæc tam efficax remedium , vt subinde phthisicis in summo vitæ discrimine , & propemodum animam agentibus,spiritum reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, scriptuli dimidij,aut ad summum integri pondo,cum passo aut vino Pramnio, vel alio dulci exhibitus:quo modo etiam datus,grauissimas subitò irruentes, citra febrim dyspnœas, statim & momento temporis tollere, non semel à nobis compertum est. Crapulam etiam arcere, hoc modo sumptum , Dioscorides refert. Laudatur ad hepatis & fellis obstructiones , nec

non

non ad Regium morbum; atque hinc bonum colorem Crocum efficere, Dioscorides scribit. Additur eodem auctore ad omnes, quæ interaneorum causa temperantur potiones: sed nostra ætate ad eas potissimum, quæ menses, fœtus & secundas educunt. Vrinam cit: Venerem excitat: ad vuluæ & sedis cataplasmata additur, nec non ad emplastra & cerata, veteres tumores & dolores discutientia: inflammationes erysipelatodes mitigat: compositionibus auricularibus vtiliter admiscetur. Oculos ab ectimatis & exanthematis cum lacte, aut fœniculi, Rosarúmve liquore præseruat illitus, & humorum in eos influxiones reprimit.

De Croco sylvestri. CAP. XVI.

Crocus sylvestris Autumnalis.

Crocus sylvestris Vernalis prior.

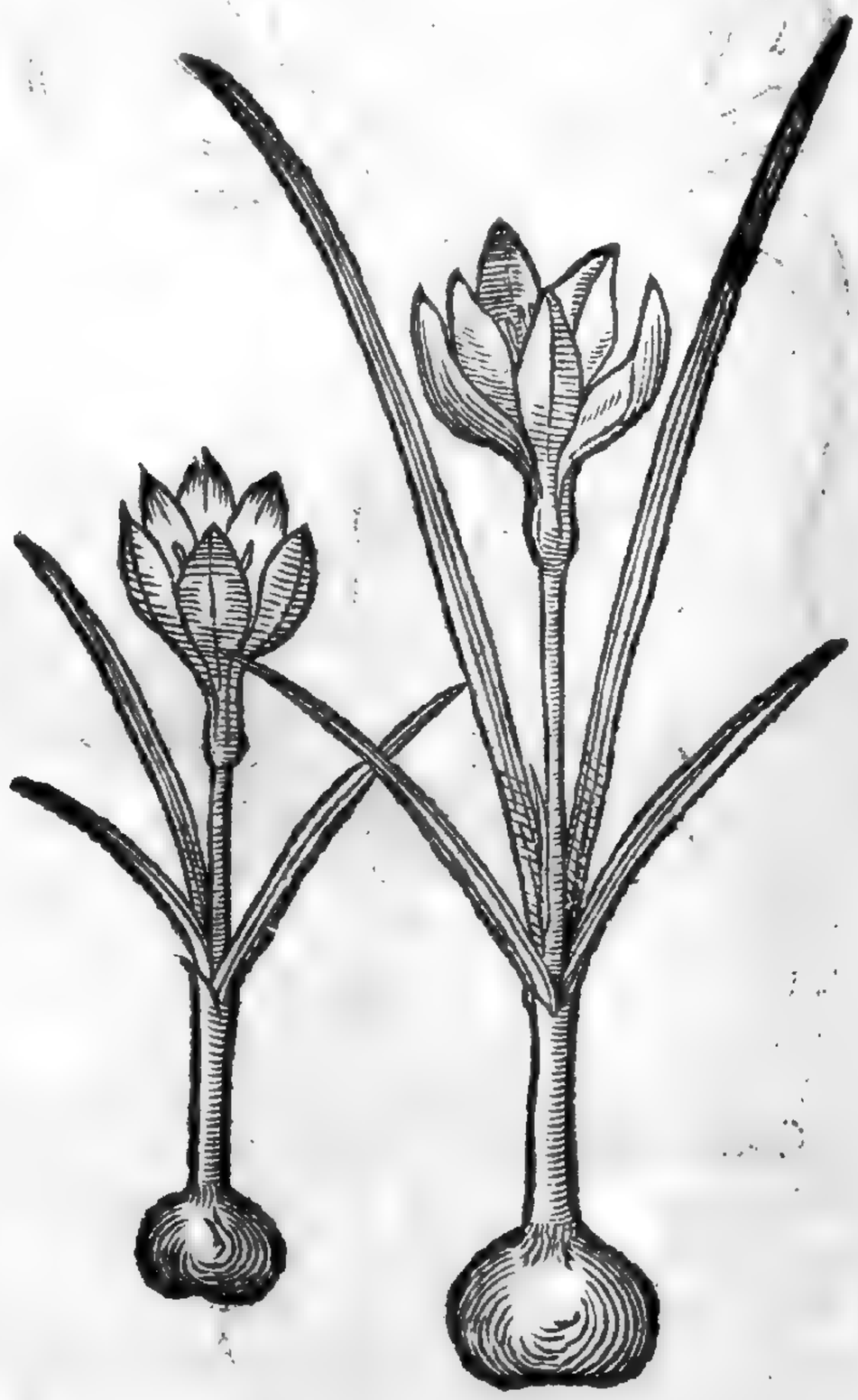

Crocus sylvestris Vernalis alter.

1.

2.

PRÆTER Crocum qui staminum caussa colitur, sunt & complures sylvestres alij, satiuum æmulantes, sed haud vtiles. Vnus Autumno floret: reliqui Vere: Inter Vernales nonnulli maiores, latioribus foliis: alij minores, tenuifolij.

Primus siue Autumnalis folia habet oblonga, virentia, Croci æmula; sed in quibus striæ quædam inalbicant: flos dilutioris coloris Nouembri viget: stamina crocea: succedunt Maio siliquæ anguloſæ, in quibus semen: bulbus satiuum refert.

Montanum hunc appellant: Lusitani *Pie de borro*. Meminit Croci montani Theophrastus lib. VI. Crocus, inquit, tam montanus inodorus, quàm satiuus: autumno statim primis imbribus florent.

Inter Vernales agrestes Crocos maiores, ac latioris folij, prior satiuo foliis respondet, sed tamen paulò breuioribus: flosculus forma similis, albicans, cuius exteriora foris saturatæ purpu-

Croci ſylueſtres Vernales minores priores.

purpuræ ac violacei coloris lineolis ſtriata: ſemen in ſiliquis angulosis. pro radice bulbus inſtar aliorum: ſtamina lutea veluti Autumnalis.

Proximus, foliis eſt paulò latioribus ac breuioribus: ſpecies huius duæ. vnius floſculus albidus, purpureo nititur pediculo: alterius purpureus eſt: ſtamina palleſcunt: bulbus minor quàm Croci ſatiui. 3.

Minorum ſylueſtrium prior folia oblonga & gracilia promit, anguſtiora quàm ſatiui: floſculum in breui pediculo minorem, ſubinde candidum, ſæpè purpureum; foris tamen albicantem, & qua parte calyci inſidet luteolum. bulbus Auellanæ magnitudine albus, guſtu adſtringens. 4.

Alter minorum foliis antedicto ſimilis: in breui admodum pediculo ex terra prominet floſculus, ex octo foliolis compoſitus, (cùm aliorum ſenis conſtent) ex albido purpuraſcens. radix gemina, vna alteri impoſita, inſtar Gladioli; quarum ſuperior dulcis ac edulis, inferior flaccida. 5.

Tertius horum foliis paulò pluribus, & paulò craſſioribus aſſurgit: floſculus exiguus purpureus; foris tamen exterioribus foliolis dilutius quaſi vireſcentibus. 6.

Externi autem hi omnes Belgio ſunt: Autumnalis in Luſitaniæ quibuſdam rupibus haud procul à mari naſcitur: Reliqui partim ex Italia miſſi: partim ex Hiſpaniis, opera ac diligentia Doctiſs. C. Cluſij ad nos peruenerunt: ex cuius obſeruationibus horum deſcriptiones huc tranſtulimus.

Sylueſtres Croci Vernales flores ſubinde Ianuario aut Februario in natiuo ſolo proferunt.

Inutiles omnes hi Croci ſunt; idcirco ſylueſtres verè dicuntur. Minorum ille, cuius radix veluti Gladioli gemina, exiſtimatur aut πιτιῶν, vel βολβίνη, vel κύϊξ eſſe, quorum Theophraſtus lib. VII. mentionem facit. Recenſet & quædam horum Plinius lib. XIX. cap. V. Genera, inquit, Græci hæc fecere: Bulbinem, Setanion, Pytion, Acrocorion. In tanta autem horum breuitate, ſola nomina recenſentium, quid poteſt certi colligi aut ſtatui?

De facultatibus quoque horum, hac de cauſa nihil adferri poteſt.

De Hyacintho non ſcripto. CAP. XVII.

HYACINTHVS apud Veteres duplex reperitur. Vnus à Theocrito ſcriptus cognominatur, qui maior eſt, & Lilio forma ſimilis: de quo ſupra cap. huius lib. II. alter minor, non ſcriptus dici poteſt.

Non ſcripto autem Hyacintho folia ſunt oblonga, anguſta, læuia & ſplendentia, Porri foliis anguſtiora & minora: caulis foliis viduus, glaber, teres, cuius coma florum pŏdere & mole, cùm primum dehiſcere incipiunt, grauata, deorſum recuruatur: flores oblongi, teretes, concaui, in latius ſe pandunt, per oras reflexi, colore vt plurimum cærulei, ſubinde albicãtes, aut candidi ſiue niuei, aliquando etiam Violæ nigræ dilutam purpuram referentes. ſemen in ſiliquis triangularibus paruum, rotundum. radix bulboſa, candida, perennis, lento ſucco, vti & tota herba, plena.

Gigni-

Hyacinthus non ſcriptus,

Hyacinthus Orientalis minor.

Hyacinthus Orientalis.

Hyacinthus Orientalis maior.

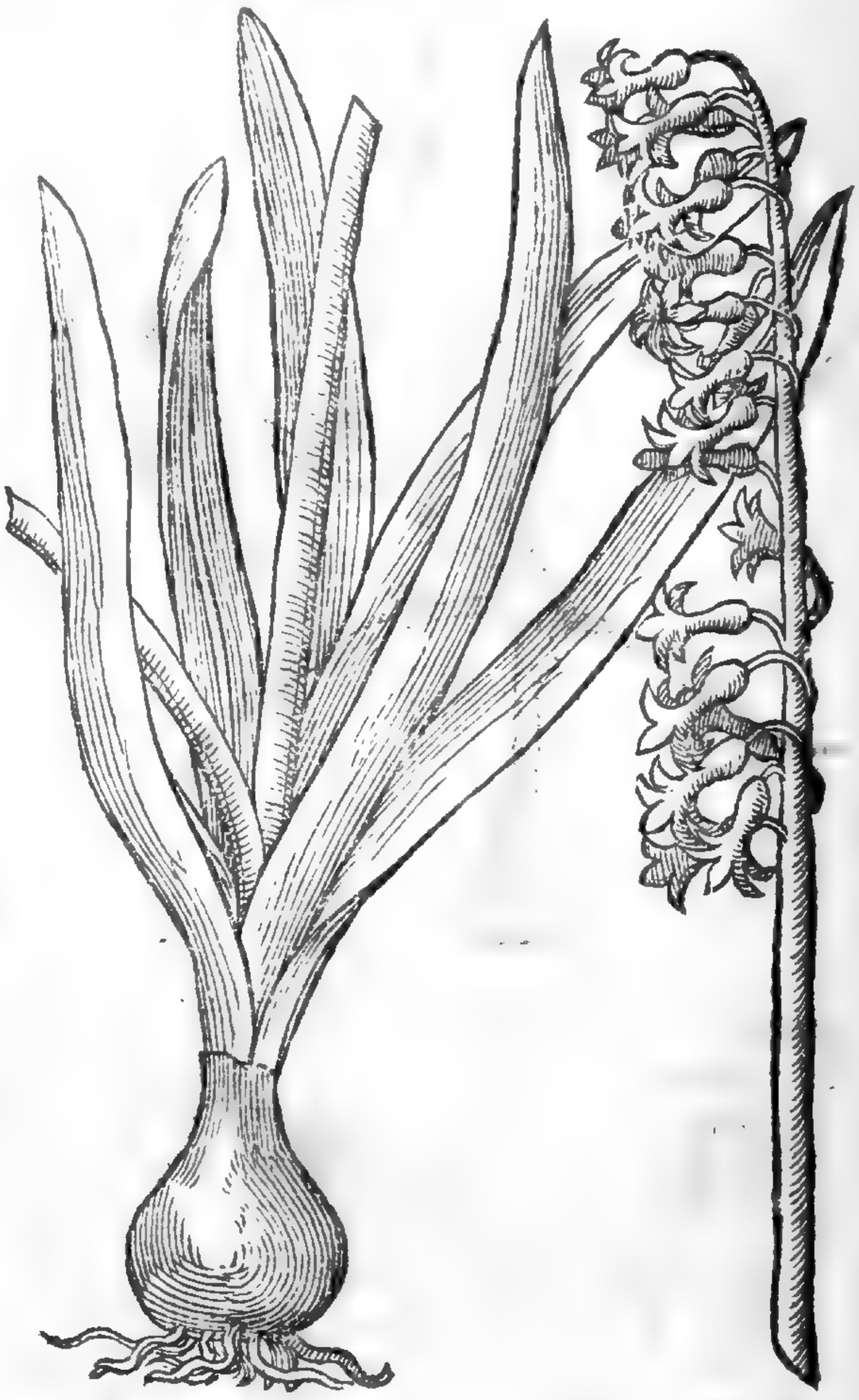

Gignitur Hyacinthus iſte in pluribus regionibus, & in nonnullis maior ac præcocior: in aliis minor & magis ſerotinus.

Is etenim, quem Italia Orientalem nominat, folia habet pinguiora & latiora, caules craſſiores, flores patentiores maioresque, accitius prodeuntes: horum verò vnus maior, plures profert flores: alter minor, pauciores.

Germanicus & Belgicus vtroque minor, flores plures gignit, ſed ſerius exit. Reperitur in Germania, vt Cordus ait, in apricis quibuſdam tumulis: in Belgio verò etiam in aruis, & iuxta agrorum margines, fruticibus aut arboribus conſitos: & præcipuè quidem prope Mechliniam vrbem, vbi copioſiùs naſcitur.

Floret Aprili & Maio menſe: Orientalis etiá Martio: & ſubinde multò antè.

Ταχίνθον Græci, Latini ſimiliter Hyacinthũ, vt Dioſcorides auctor, Vaccinium quoque appellant. Vaccinium autem à nonnullis etiam Viola dicitur nigra, vt ſuperius ſcripſimus. Cognominatur autem hic Hyacinthus non ſcriptus, ad differentiam nempe alterius ſuperius deſcripti, qui luctus notas inſcriptas habet.

Dioſcorides hunc Hyacinthum, citra adiectionem, nominat: nam alterum Hyacinthum Lilij purpurei nomine expreſſiſſe videtur. Meminit huius Columella lib. 10. diuerſitatẽ coloris, quę in floribus, vno verſiculo complexus:

Nec

Nec non vel niueos vel cæruleos Hyacinthos.

Belgæ Hyacinthum iſtum Græcam appellationem retinentes, Hyacinthen appellant. Ruellius, Gallis, *Vaciet* dici, auctor eſt. Sunt verò & aliæ multæ huiuſcemodi Hyacinthorum ſpecies, vt recentiores iudicant, de quibus capite ſequente.

Huius porrò Hyacinthi radix ordinis eſt primi in deſiccando: ſecundi verò completi, aut tertij incipientis in refrigerando.

Semen leuiter extergit & adſtringit, ordine quidē tertio quadantenus exſiccans, cæterum in medio conſiſtens caliditatis & frigiditatis, auctore Galeno.

Radix, inquit Dioſcorides, cum vino albo pueris impoſita, diu impuberes ſeruare creditur: aluum ſiſtit: pota vrinam ducit, & à Phalangio commorſis opitulatur.

Semen contra ſerpentes auxiliatur: cum vino potum Regium morbum expurgat.

De aliis recentiorum ſpuriis Hyacinthis. CAP. XVIII.

Hyacinthus racemoſus.

Hyacinthus ſpurius recentiorum alter.

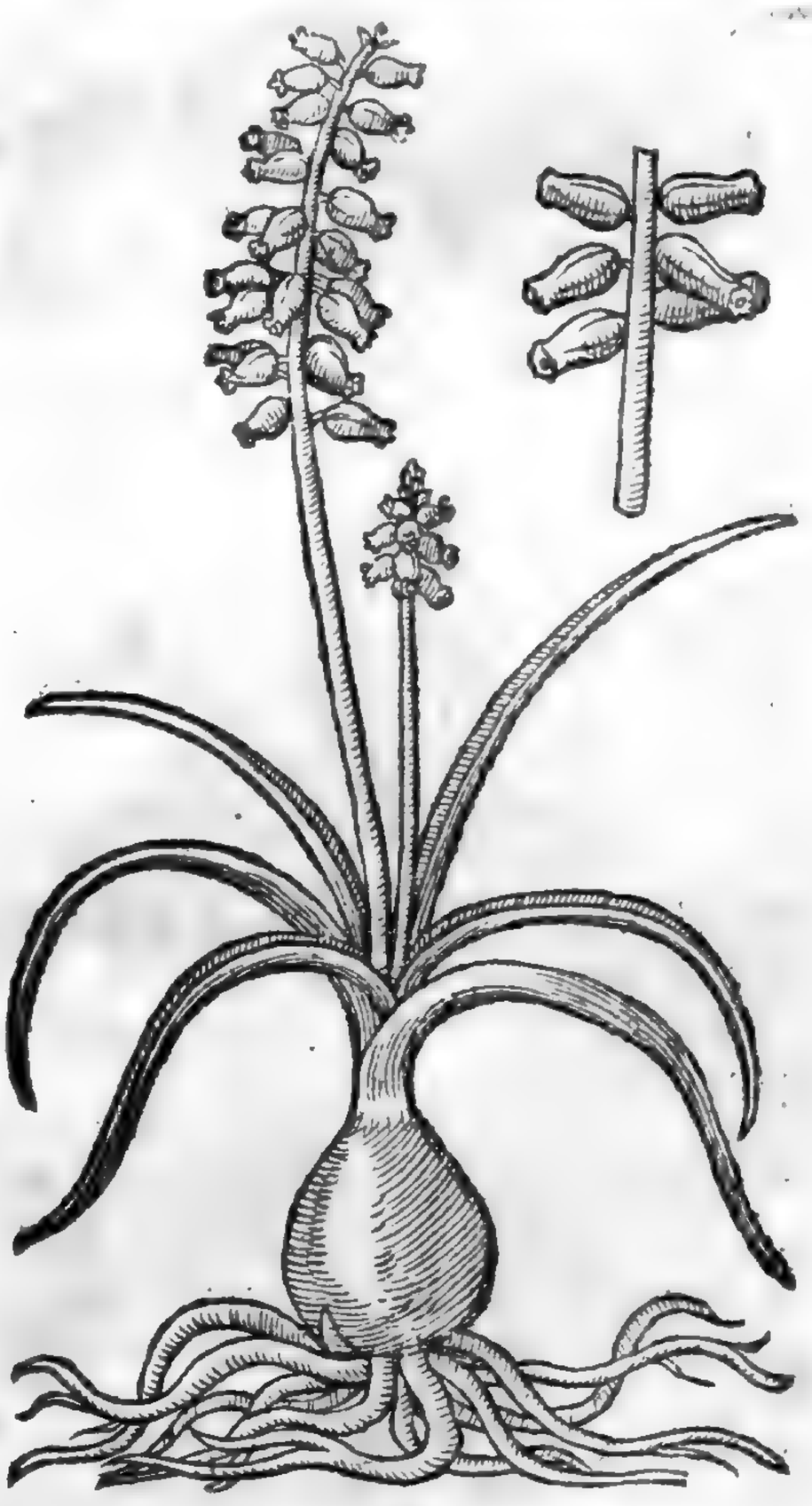

DVos Hyacinthos ſuperioribus capitibus deſcripſimus; vnum Lilij effigie ſcriptum, alterum minorem non ſcriptum. Præter verò hos & alij multi, recentiorum iudicio ſunt Hyacinthi. Nam omnes ferè anonymos flores è bulbis exeuntes, aut Hyacinthos, aut Narciſſos iudicant; maiores ſiquidem Narciſſos, minores verò Hyacinthos.

Inter Hyacinthos itaq; nēotericos, primus folia habet anguſta quaſi rotunda, benè virentia, per terram plurima parte ſtrata: cauliculos inter ea rotundos, glabros, palmo longiores, in quorum ſummo floſculi parui, rotundi, caui, hiantes, colore cæruleo, aliâs diluto, aliâs ſaturato: ſubinde candido, aut ex albido dilutè admodum purpuraſcētes: poſt quos ſiliquę membranoſæ triangulares, in quibus ſemen paruum nigrum: radix ſubeſt bulboſa. I.

Pleriſque Italiæ, Germaniæ, Galliæ, ac etiam Hiſpaniæ locis hic Bulbus exit: reperitur & in Belgio in Atrebatum ac Morinorum finibus, in ſyluis ac nemoribus. In hortis ſatus facilè comprehendit, inque plures bulbos citò multiplicatur.

Folia eius, qui ex Hiſpania in Belgium allatus eſt, ante hyemem exeunt; Germanici verò ac Belgici non ante Ver: flores Martio vigent, aut Aprili.

Hyacinthum autem hunc Bulbum Fuchſius facit, ſecundam eius ſpeciem ſtatuens. Botryoiden ſiue Racemoſum nonnulli cognominant. Italorum pleriq; eum, qui candicantis eſt

Hyacinthus comoſus ſpurius tertius.

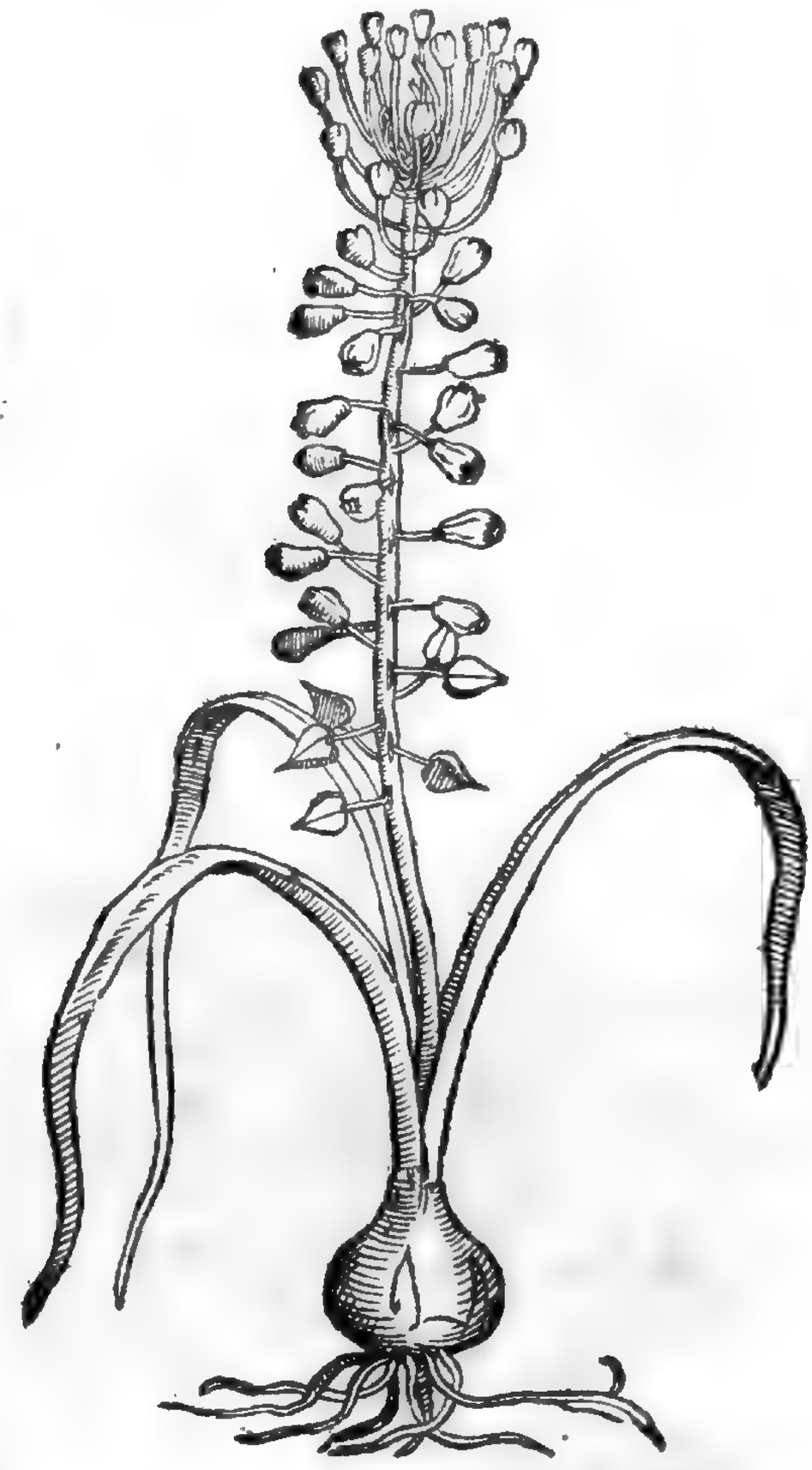

Hyacinthus Autumnalis maior.

floris,barbaro ac peregrino nomine Dipcadi appellitant.Ex eſculentorum autem bulborum genere aliquis eſſe videtur.

Reperiuntur autem eſculenti bulbi complura genera, vti Plinius & Theophraſtus ſcriptum reliquere.

Et genera quidem,inquit Plinius,Græci hæc fecêre:Bulbinen, Setanion, Pytion,Acrocorion(nonnulli Acroſcorodon legunt) Ægylopa,Siſynrichion. Quæ & Theophraſtus,ſed tamen non omnia,lib.7.cap.13.refert.Sunt autem quorum ipſe meminit, λευκόϊον, καὶ βολβὴν, καὶ ὁ πυπιῶν καὶ κύϊξ, καὶ ξόπον τινα τὸ σισυρίχιον. Leucoion inferius deſcribetur. Bulbinen, Plinius
Bulbine. ait,Græcos appellare herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Setanium, Cepæ quoddam genus eſt,vt Theophraſtus & Plinius teſtantur.De Siſynrichio iam antè ſcripſimus. Pytion, Cyix,Acroſcorodon,Ægylops,cuiuſmodi bulbi ſint,nondum certò reperire licuit: ſuſpicandum videtur,Κύϊκα & Acroſcorodon idem eſſe. Apud Theophraſtum enim κύϊξ πυπιῶνα: apud Plinium eundem Acroſcorodon ordine ſuccedit.

Ex horum autem bulborum numero aliquem eſſe, hoc Hyacinthi vulgò dicti genus veriſimile videtur; ſed quis tamen ſit,propter nimiam veterum breuitatem explicari nequit. Si coniectura vti licet, bulbus iſte Acroſcorodon eſt: ſi non, Acroſcorodon Allij genus ſylueſtre eſt. Nam folia, Allij quandam ſimilitudinem habent: nomen autem Acroſcorodon ſimilitudinem aliquam cum Allio indicat.

2. Huic autem ſimilis eſt & alter quidam ſpurius Hyacinthus, foliis ſimiliter per terram ſtratis, ſed latioribus & Porri foliis ſimilioribus, caule craſſiore, floribus candicantibus, maioribus quàm alterius.

Floret eodem quo prior tempore.

3. Qui tertius eſt inter neotericos Hyacinthos,folia habet longa, pinguia, aliquantulum lata; caules longos,ſubinde dodrante altiores: flores à medio ſurſum verſus, vndequaque circa caulem multos,paruos,cauos,primùm purpurei; vbi verò flacceſcunt,obſoleti coloris,(reperiuntur & candidi) cacumine comoſo: radicem, vti aliorum, bulboſam, ſubruffam, ac ſubpurpurei coloris.

In Germaniæ quibuſdam prouinciis, vti in Norico ſiue Bauaria, frequenter in pratis gignitur:

Hyacinthus Autumnalis minor.

Hyacinthus Fuchſij.

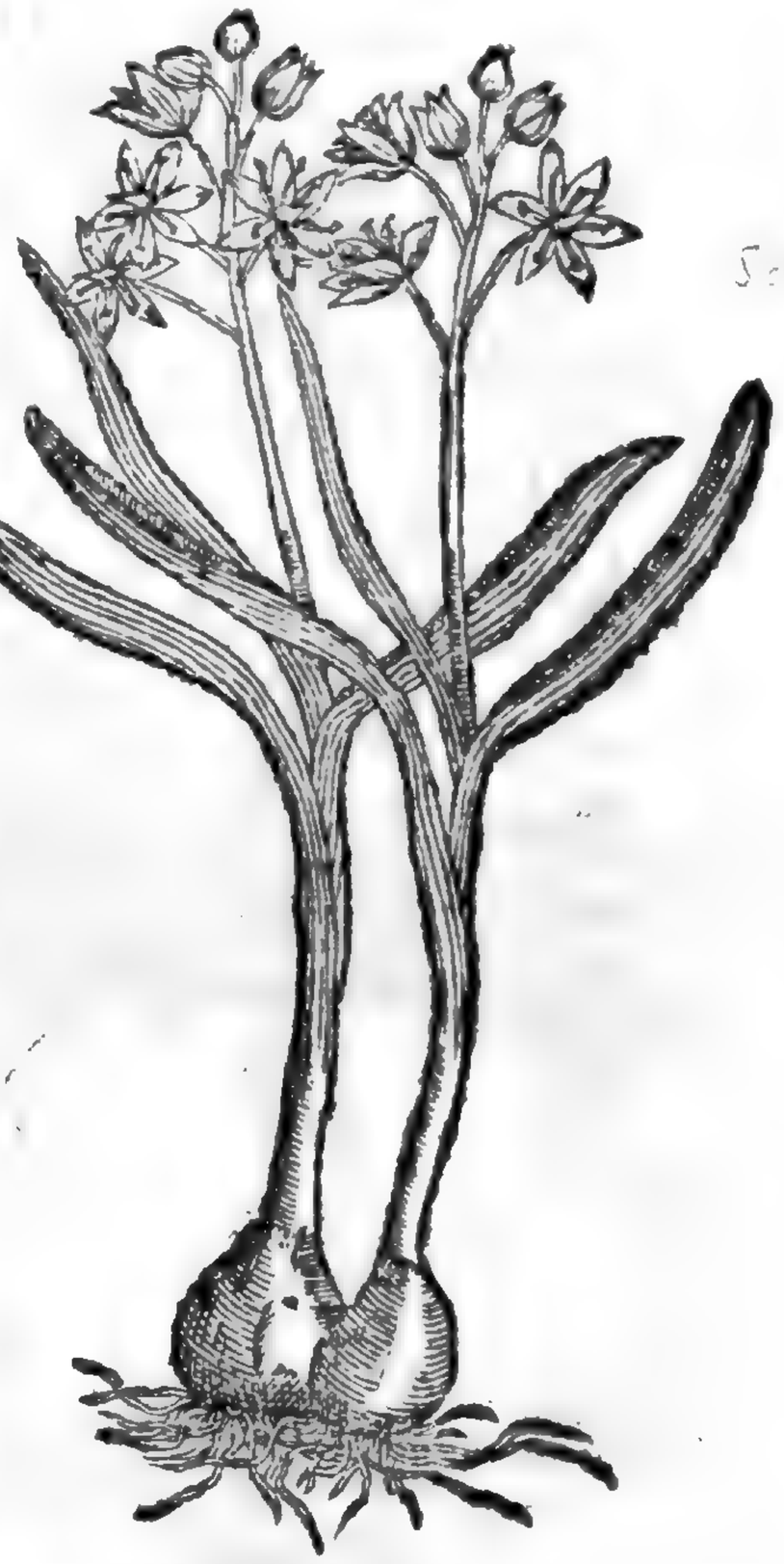

gnitur: quandoque verò etiam iuxta agrorum margines. Vt autem Matthiolus, apud Italos inter ſegetes & in ſyluis.

Aprili ac Maio, ſubinde & Iunio flores eius vigent: ſemen poſtea perficitur.

Hyacinthi ſpeciem, & quidem primam, Fuchſius, Tragus & Matthiolus faciunt: nõnulli Hyacinthum ſylueſtrem nuncupant: alij Comoſum. Germani alicubi **Breunſing** appellant, alibi **Hons knoblauch**/id eſt, Allium Caninum. Non eſt tamen Allij aliqua ſpecies, ſed bulbi eſculenti genus quoddam, veluti Bulbina; cui certè ſimillimus eſt. Bulbo enim Bulbina rubet, & Porri folia, Plinio auctore, habet. Videtur autem Bulbina ex Africa bulbus eſſe, quem Afrum cognominant. Huic ſiquidem Dioſcoridis πυῤῥόν, id eſt, ruffum bulbum eſſe ait. Sunt tamen qui velint hunc tertium ſpurium Hyacinthum Scillę aut Pancratij ſpeciem eſſe: quorum iudicium ea propter à nobis non probatur, quòd Scillæ & Pancratij bulbi grandes ſint, huius autem paruus, & illorum comparatione exiguus.

Quartus appellatus Hyacinthus, qui ſerotinus eſt, foliis eſt anguſtis, paruulis, & minoribus, quàm primi: cauliculis breuibus, tres aut quatuor digitos altis; floſculis in ſummo raris, cæruleis; ſtaminibus in medio exiguis: ſemine in ſiliquis triangularibus exiguo: radice parua & bulboſa. 4.

Naſcitur in Hiſpaniæ & Galliæ quibuſdam prouinciis; vt iuxta Pariſiorum Lutetiam: reperitur verò & quandoque maior, ſubinde minor.

Sub æſtatis finem Auguſto aut Septembri florem profert; & maturius quidẽ, qui maior eſt.

Autumnalem Hyacinthum ea de cauſa & ſerotinum nominant; neque aliud eius nomen cognitum habemus.

Præter hos & alium quendam pro Hyacintho bulbum Leonhartus deſcribit Fuchſius, 5. foliis modò binis, modò ternis aut pluribus, latiuſculis, Porri minoribus: floribus circa cauliculi ſummum ſparſis, multùm & radiantis ſtellæ ferè ſimilitudine, patentibus, colore cæruleis aut candidis. quos ſuccedunt capitula rotunda, ochri magnitudine, in quibus ſemen Milio ſimile: radice bulboſa, rotunda.

Reperitur pleriſque Germaniæ locis & alibi, læto, pingui, ſed inculto ſolo.

Martio, quandoque etiam Februario flos exit.

Germani **blo Mertzenblůmen**/ & **blo Hormungs blůmen** appellant. Fuchſius pro Hyacinthi ſpecie depinxit. Plerique Hyacinthum ſtellatum ab ipſa floris effigie vocant. Exiſtimauimus

Lilium Perſicum.

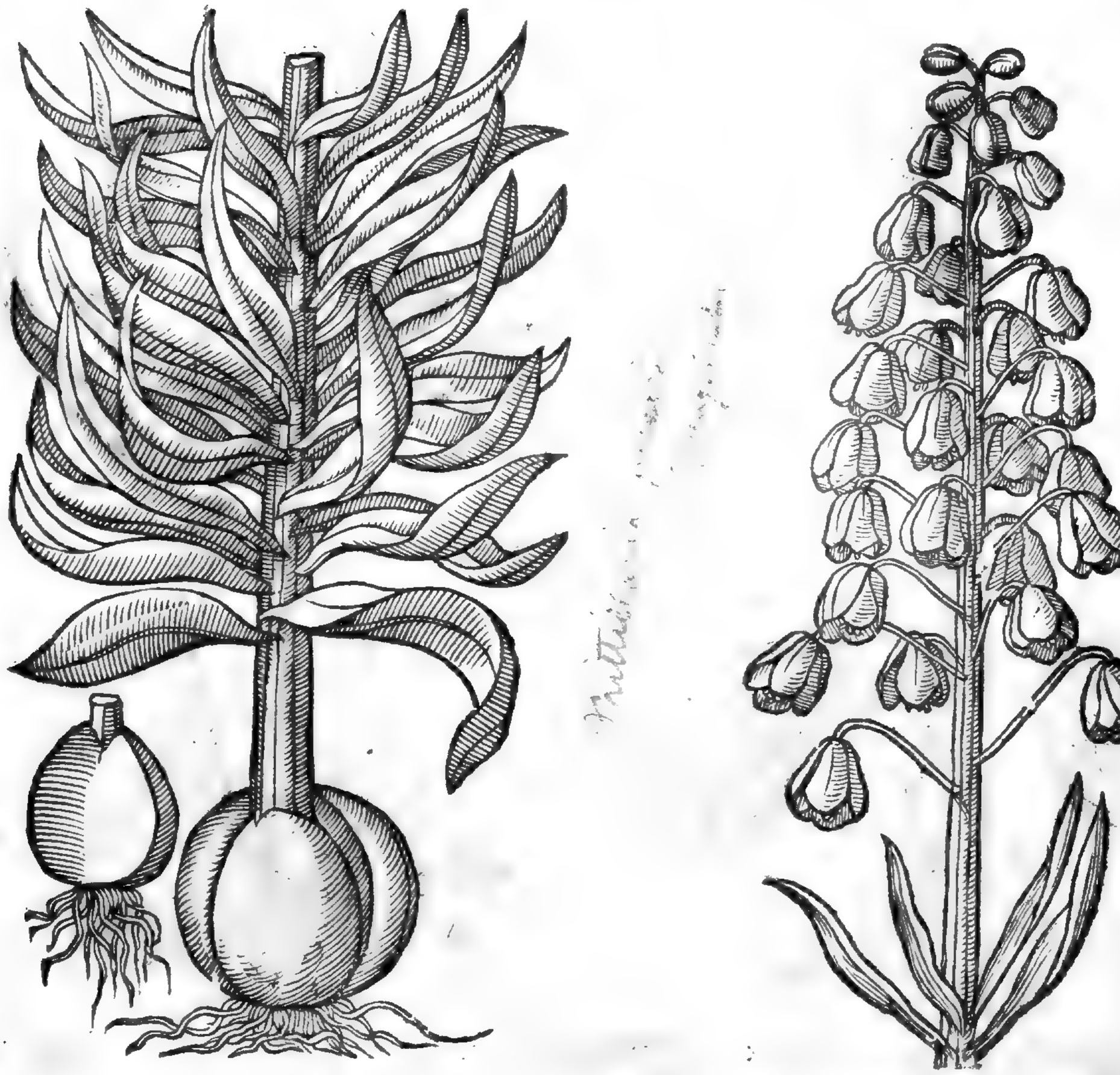

aliquando Satyrium eſſe, verùm hæc modò opinio diſpliçet. Satyrio enim caulis eſt cubitalis; folia Lilij, bulbus mali magnitudine: Bulbo verò iſti, folia paruula, anguſta, bulbus exiguus, & cauliculus breuis.

6. Ad ſpurios Hyacinthos pertrahi quoque poteſt, à nonnullis Lilium vocatum Perſicum. Folia huic oblonga, virentia, quàm Lilij anguſtiora, inferiorem caulis partem conueſtiunt; qui rectus, rotundus, ac admodum procerus, bicubitalis, & non rarò altior ferè tricubitalis. multis hic floribus ſurſum verſus vndequaque circumfuſis ornatur; qui modò ex longioribus, quandoque breuioribus pediculis deorſum nutantes dependent, quinquefolij, colore Violæ nigræ dilutiore ac magis rubente purpurei, ſtaminibus aliquot mediis, particulatim & ab imo ſurſum verſus florentes. bulbus ſubeſt magnus, vna parte rotundioris formæ; ab altera planioris, ex quo ſubtus nonnullæ fibræ demittuntur.

Peregrinus eſt flos, & à paucis annis in Belgij paradiſos illatus. Appellatur vulgò *Panatzi di Perſiano*, & à quibuſdam, vt ſcripſimus, Lilium Perſicum. flos nouus, veteribus, vt creditur, incognitus.

Cæterùm quòd ad vſum attinet horum ſpuriorum Hyacinthorum, noſtris quidem aut in cibatu, aut in medicamentis nullus eſt; proinde & vires ac facultates eorundem inexploratę: ſoli floſculi in hortis gratiam inuenêre.

De bulbo Leucanthemo, ſiue Ornithogalo.

CAPVT XIX.

1. LEVCANTHEMO bulbo folia multa ſunt & anguſta, graminis minora: caulis inter hęc exit dodrante minor, rotundus, glaber, abſque foliis: flores in ſummo diſperſi emicant ſex aut ſeptem, foris herbacei viroris, intus candidi, ex ſex foliolis commiſſi, exiguis liliis, præſertim prius quàm adaperiuntur ſimiles, qui Sole quidem ſplendente patent, noctu verò, & cùm aër nubilus etiam interdiu recluſi permanent: capitula ſuccedunt triangularia, Cachryos ſemini ſimilia, in quibus ſemen exiguum: radix bulboſa, lento ſucco plena, ſapore vt plurimum inſipida & aquea, cum obſcura tamen quadam acredine.

Reperitur in agris frumentariis, apud Brabantos locis compluribus.

Maio menſe flores edit.

Huic

Bulbus Leucanthemus minor siue Ornithogalum.

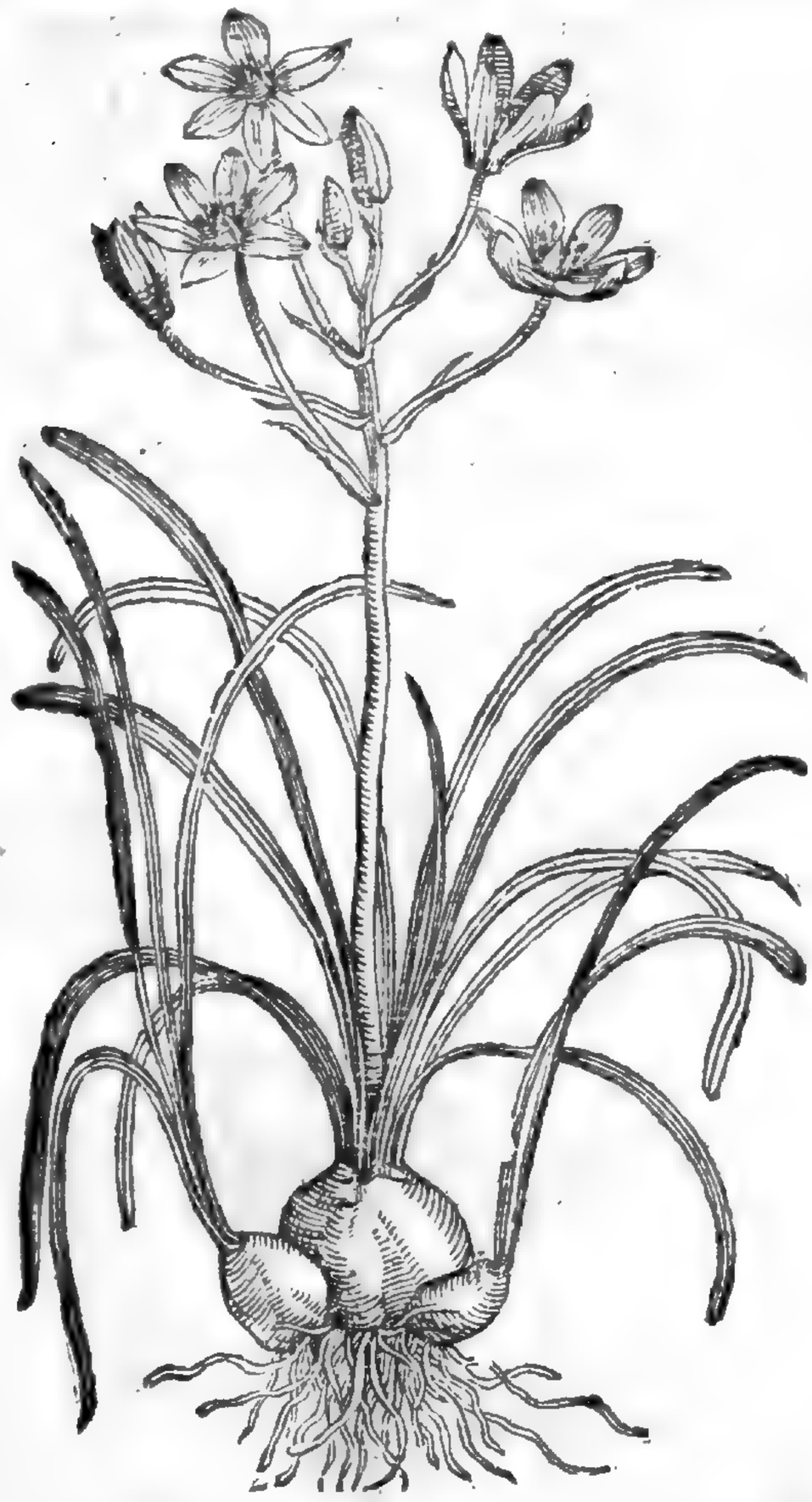

Ornithogalum multifolium maius. N. 84. 2. 116.

Ornithogalum maius.

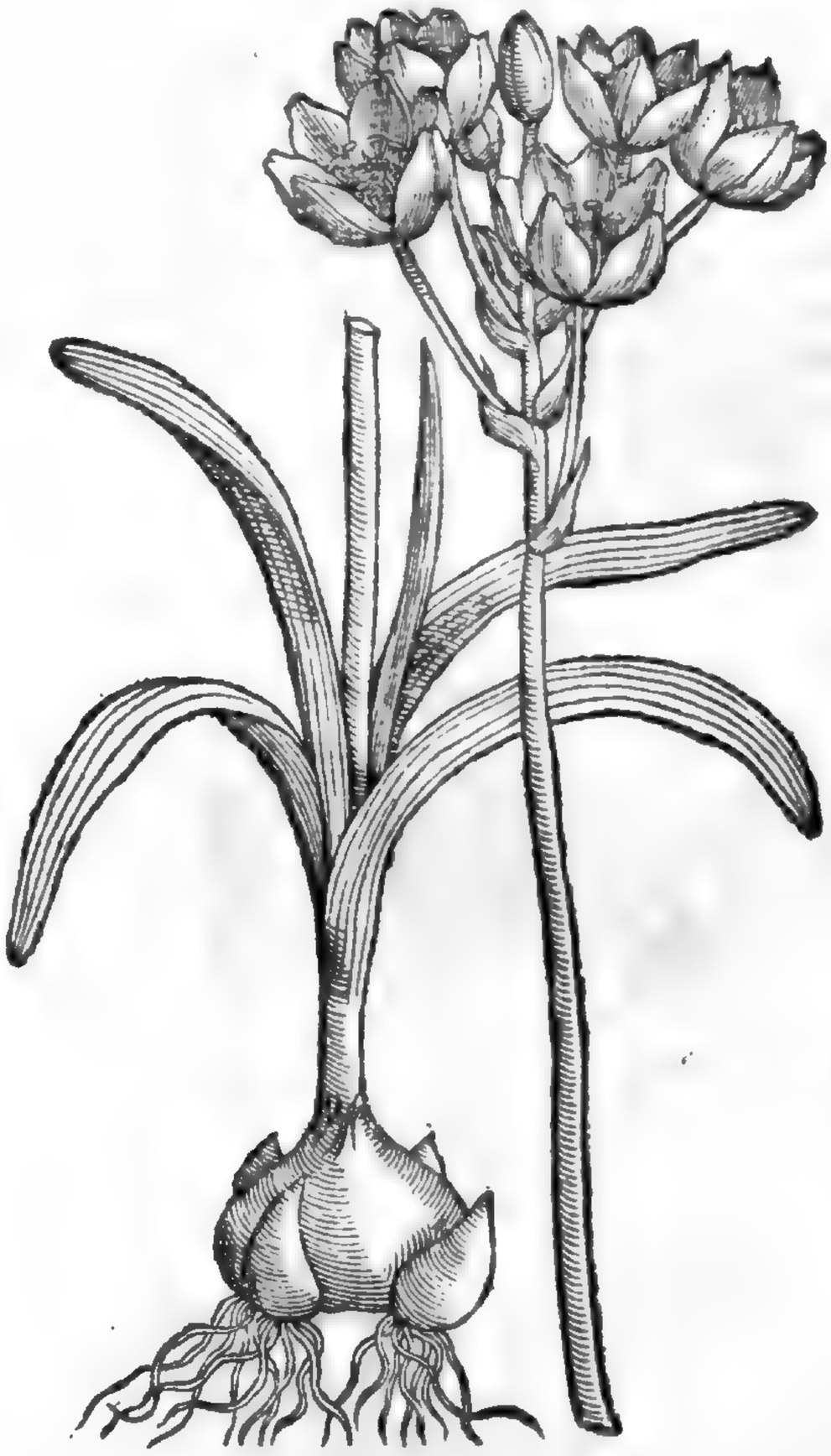

Huic autem similis flore est, & alius quidam bulbus Leucanthemus, sed tamen maior omninò & peregrinus. folia habet oblonga & angusta: caulem rotundum, læuem, ac glabrum, duos dodrantes aut cubitum altum; è cuius summo veluti ramuli exeunt; atque in singulis flores candidi, sex foliolorum, exiguorum Liliorum æmuli; è rotunditate anguloso in medio capitulo Cachryos modo, aliquot staminibus circundato. radix subest bulbosa, vti superioris, & candida. 2.

Vterque autem hic bulbus Ornithogalon est, quod à Plinio Ornithogale dicitur. sed maior descriptioni Dioscoridis similior videtur, vtpote longioris caulis: est tamen & minor Ornithogalon quoque. Nam & huic Ornithogali descriptio conuenit & præsertim Pliniana. Plinius siquidem ei non caulem διαπαλμιαῖον, vt Dioscorides, sed semipedalem tantùm tribuit, qualis est minoris bulbi.

Describitur autem Ornithogalon à Dioscoride hoc modo: Cauliculus est τερετὴς siue tener, tenuis, subcandidus, instar duorum dodrantum, supernè propagines tres aut quatuor habens paruas; in quibus flores foris herbacei, intus verò lactei cãdoris, inter quos capitulum vt Cachryi incisum. radix bulbosa. A Plinio verò his verbis: Ornithogale caule tenero, candido, semipedali: radice bulbosa, molli, tribus aut quatuor agnatis. *Ornithogalon.*

Appellatur porrò horum Bulborum qui minor est, vulgò Dell apum. Maiorem verò plerique Lilium Alexandrinum nominant: veluti ab Alexandria primitus allatum. Alexandria autem Ægypti vrbs est, haud procul à Canopico Nili ostio. Est tamen & Alexandria quædam in Liguria.

Matthiolus maiorem hunc bulbum inter Narcissos retulit, & quartum Narcissum fecit, & aliud omnino ab istis Ornithogalon pictura expressit: caule videlicet folioso, à Dioscoridis & legitimo, ea de caussa differens. *Ornithogalon Matthioli.*

Describit porrò & aliud Ornithogalon Ruellius lib. 2. cap. 77. quod à rusticis in Suessionum agris eruitur: radice, inquit, bulbaceam speciem præ se ferente; è cuius medio cauliculus exit, tribus aut quatuor adnatis in cacumine: foliis in capillamenta quædam extenuatis: floribus exiguis, foris herbaceis, intus lacteo candore candicantibus, qui simul coaceruati, veluti paniculæ quædam compactili callo squamatim cohærentes, in pilulam extuberant, nucamentum Pineæ nucis repræsentantem: radix in orbem ferè collecta est, cortice pullo, candidissima *Ornithogalon Ruellij.*

didiſſima intus carne, pulpáve perquàm odorata. Vere vel æſtate cum fronde viret: hyeme vel autumno cùm exarantur agri, radicitus velluntur: diu ſeruari poteſt: & vbi annonæ premit inopia, plebis ruſticæ famem & ieiunia Caſtanearum more ſatiat; nec aliud humo genitum promptius in cibos cedit, cùm frugum penuria gliſcit. Mirè ſuibus expetitur: rura ex agris ſponte natum gratiorem cibum non norunt: lautiores etiam menſas ditiorum non reformidat. Pueris non incognitæ radices, qui propter aſtantes cùm aratro terra proſcinditur, aut in latiores porcas ſulcatur, erutos vomere, colligunt, multò Caſtaneis ſuauiores: quibus & crudis, & in cineribus incoctis veſcuntur. Sueſſionenſis ager, Churlos vocare conſueuit: *Churli.* Hactenus Ruellius.

At Ornithogali fructum, Dioſcorides ait, vnà cum pane coqui, vt Melanthium: radicem verò bulboſam, & crudam, & coctam edi.

De Bulbo ſylueſtri. CAP. XX.

Bulbus ſylueſtris.

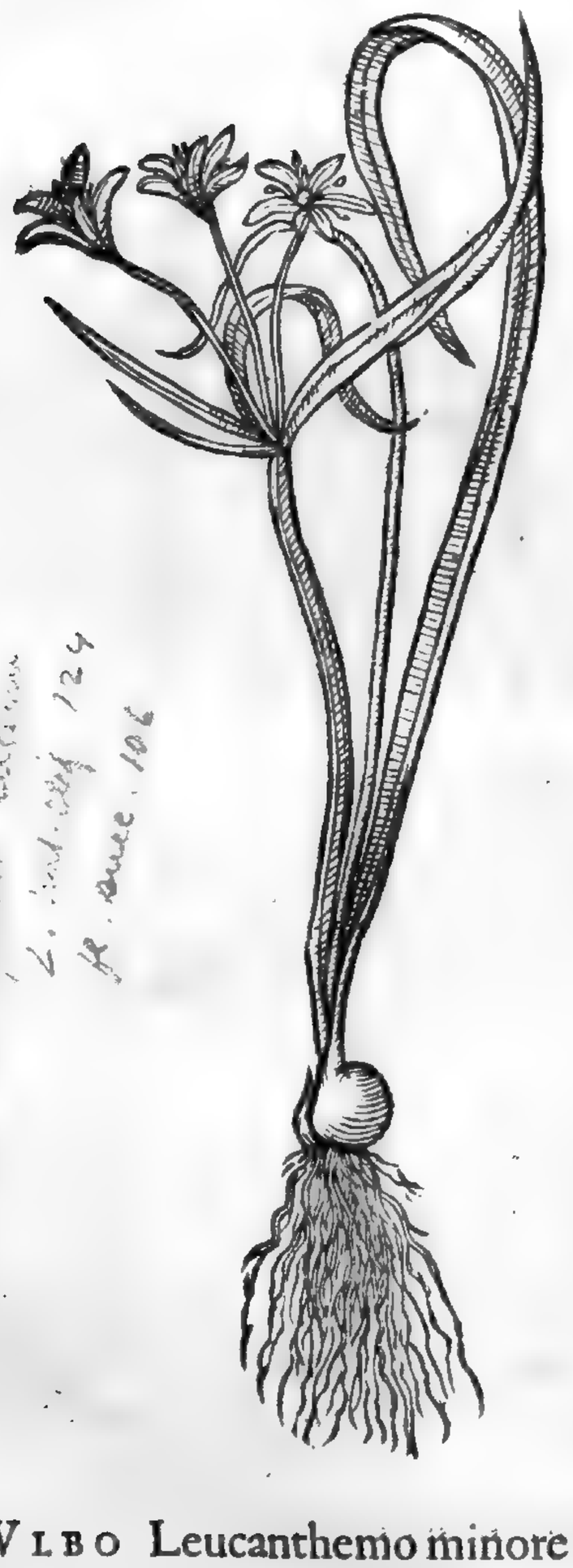

Ornithogalum Narbonenſe.

1. BVLBO Leucanthemo minore ſuperiore capite deſcripto, non multum abſimilis videtur, quem Leonhartus Fuchſius, & Hieronymus Tragus, ſylueſtrem agnominant. ſunt tamen huic folia pauciora, & vnicum aut duo tantùm, anguſta & porracea: caulis breuis, tener, rotundus, dodrantalis, aliquot in ſummo adnatis, in quibus floſculi ſtellatim radiati, bulbi Leucanthemi minores, colore ex herbaceo in luteum elangueſcentes; ſtaminibus in medio capillaceis; capitula ſemen ferentia triangularia: radix bulboſa, lenti ſucci, nullius odoris, ſapore aliquantulum, ſed perobſcurè Cepam referens.

In Germania locis vmbroſis ad margines pratorum & arũorum, ac ſecus riuulos, exit. Martio ac Aprili floret, fructumque perficit.

Germani **Feldzwibel/ackerzwibel** appellant; quaſi dicas Cepam agrariam. Ex ſylueſtrium & ſponte naſcentium bulborum eſt numero. Quo nomine à veteribus nuncuparus fuerit, non conſtat.

Recentiorum nonnulli Ornithogalon luteum appellant, à ſimilitudine cum Ornithogalo
2. minore albo. Oſtendunt verò & hi aliud quoddam Ornithogalon, non modò ab iſto, ſed & à ſuperioribus duobus valdè differens: quod Narbonenſe cognominant.

Sunt

Sunt folia huius oblonga,& tenuia,quamque aliorum anguſtiora: caulis tenellus, cubitalis aut procerior,nullis foliis contexſtitus ; floribus verò exornatus quàm plurimis, à medio faſtigium petentibus,qui foris & extrinſecus herbacei ſunt,patentes verò interius lactei candoris viſuntur,Phalangij flores referentes: fructus triangularis eſt lobus, in quo ſemina. oblongus eſt bulbulus.

In Narbonenſi Gallia ac iuxta Monſpelium in agris frumenti feracibus naſci fertur.

De nomine huius non conſtat: nam legitimum Ornithogalon eſſe non videtur. Nec facile fuerit Scillam Epimenidiam affirmare,in tanta Plinij breuitate, qui ſolus huius meminit; niſi idcirco Scillæ ſpecies habeatur,quòd Scillæ modo flores haud diſſimiles proferat.

Facultates autem horum incognitæ ſunt. Hieronymus tamen Tragus, ex lutei bulbo ſub cineribus cocto,cum melle cataplaſma,vlceribus depaſcentibus vtiliter imponi refert.

De Narciſſo. CAP. XXI.

Narciſſus medio purpureus.

Narciſſus medio luteus.

NARCISSI genera, Dioſcoride auctore, duo ſunt. Vtriuſque flos albus eſt: ſed vnius medio purpureus; alterius luteus.

Medio purpureus; folia habet virentia oblonga, Porri foliis ſimilia : caulem anguloſum, 1.
abſque foliis, dodrante aut pede altiorem, & in ſummo florem è membrana erumpentem, vt plurimum vnicum, ſubinde geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex ſex candidis foliolis congeſtum , in quorum medio breuis calyx eſt circinatæ rotunditatis , purpurei per oras coloris,intra quem ſtamina breuia,cum apicibus ſubluteolis: capitula inde anguloſa: ſemen in his nigrum: radix bulboſa, Cepæ ſimilis, quæ nucleos ex ſe demittens, in multos facilè bulbos multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore , aut odore nequaquam; ſed florendi tempore differentes; magnitudine etiam nonnihil, ſed parum, diſſidentes. Maiores medij; præcoces & ſerius prodeuntes, minores ſunt.

Alter Narciſſus medio luteus, folia habet longiora, latiora , & aliquantulum minus vi- 2.
rentia: caules proceriores, craſſiores, & in ſingulis flores tres aut quatuor , prioribus ſimiles, ſed medio calyce luteo; ſemen & radicem bulboſam ſimilia.

Huius generis & alius quidam tertius Narciſſus eſt,foliis non modò quàm primus,verùm 3.

Narciſſus medio luteus alter.

Narciſſus totus albidus.

Narciſſus multiplex.

etiam quàm Aſphodelus, latioribus longioribusque, floribus in ſingulis caulibus quatuor aut pluribus, candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multò tamen quàm Narciſſi lutei ſylueſtris breuiore: radix ſimilis eſt & bulboſa.

Iam & quartus quidam eſt Narciſſus antedictis forma ſimilis, ſed per totum florem & medio quoque candidus.

Sunt & Narciſſi multiplicibus floribus, cùm primi, tum alterius generis, foliis & bulbis aliis haud diſſimiles. Ita varia ſemper natura, & ad ſtirpium herbarumq; genera multiplicanda fœcunda; tum ad ea permutanda prona; præſertim ſi cultus mangonio adiuuetur, vel in aliũ locum ſtirpes transferantur. Hæc etenim plurimũ poſſe ad ſtirpium mutationem, & alibi ſcripſimus.

Exeunt qui medio purpurei ſunt pleriſq; Galliæ locis, & apud Heduos ac Sequanos, in pratis. Dioſcod. in montibus potiſſimùm naſci tradit. Theocritus in pratis Narciſſum gigni teſtis eſt, Eidyllio 20. vbi Europam cum ſuis prata ingreſſam, bene ſpirantem Narciſſum carpſiſſe, canit his verſibus:

Αἱ δ' ἐπὶ δοῦν λειμῶνας ἐσήλυθον ἀνθεμόεντας,
Αλλη ἐπ' ἀλλήλαισι τότ' ἄνθεσι θυμὸν ἔτερπον,
Τῶν ἣ μὲν νάρκισσον ἐὺ πνέον, ἣ δὲ ὑάκινθον: id eſt,
Florida ſed poſtquam venêre in prata puellæ,
His illa, hæc aliis ſe floribus oblectabant; (tha.
Narciſſo illa quidẽ bene olente, atq; illa Hyacin-

Florent

Florent in Belgij hortis,prioris generis præcoces Narciſſi,initio Aprilis : medij ſub finem; ſeriores Maio menſe:medio lutei eodem ferè,quo primi generis medij,tempore.

Græci huiuſmodi flores Ναρκίσσους, Latini ſimiliter Narciſſos nuncupant. Belgæ Narciſſen/Spaenſche Jeneetten: Germani Narciſſen roſſlin: Hiſpani *Narciſo*. Dictum autem Narciſſum Plutarch. in Sympoſ.quaſi neruos hebetantem,& torpidas facientem grauitates,refert. Quapropter & Sophocles magnorũ ſubterraneorum deorum coronamentum eum vocat, quòd ſ.defuncti & morte torpidi, torpido flore merito coronarẽtur. Appellatur autem Narciſſus etiã λείριον, & Apuleio teſte, ἄνυδρος, βολβὸς ἐμετικὸς, αὐτογενές. Lirium autem Theophraſtus eum appellat,cui latius eſt herbæ folium, & flos melinus longior, qualis vtique tertius eſt;quem & ait ſponte germinare:qua de cauſa αὐτογενές, id eſt,à ſeipſo genitus, vel per ſe naſcens,dici potèſt. Sunt verò & alia Liria ſui generis, de quibus ſuprà ſcripſimus : & Lilium quoque Lirium eſt. Iulius Pollux,Homerum Lirij appellatione,complecti omne florum genus, auctor eſt. Ἄνυδρος autem Narciſſus propriè montanus eſt, eo quòd ab aquis remotus proueniat. Βολβοῦ ἐμετικοῦ nomen ab effectu habet : Dioſcoride ſiquidem auctore Narciſſus etiam vomitum concitat. Eſt tamen & alius bulbus vomitorius propriè dictus, de quo capite ſubſequente.

Prior autem horum Narciſſorum medio videlicet purpureus,ille eſt,quem Plinius lib.21. cap.19.purpurei floris eſſe ſcribit. Narciſſi duo genera,inquit, medici in vſum recipiũt:vnum purpureo flore,alterum herbaceum. Nam purpurei floris Narciſſum nuncupat, cui medium purpureum,vt eiuſdem lib.cap.5.ſeipſum explicans oſtendit. Huius alterum,ait, genus flore candido,calyce purpureo. Calycem autem dicit, quod in medio flore,circuli inſtar, & ſtamina ac apices continet. De hoc etiam Narciſſo Virgilius in Bucolicis Ægloga quinta:

Pro molli Viola,pro purpureo Narciſſo,
Carduus & ſpinis ſurgit Paliurus acutis.

Secundi verò & potiſſimum tertij Narciſſi, Ouidius tertio Metamorphoſeon lib. meminit,vbi Narciſſi formoſi adoleſcentis mutationẽ in florẽ ſui nominis deſcribit, hoc carmine:

Nuſquam corpus erat,croceum pro corpore florem
Inueniunt,foliis medium cingentibus albis.

De tertio etiam ſcripſit Theophraſtus lib.6.De alio ſiquidem hoc loco,quàm lib. 7. agit. Libro ſiquidem 7.folium ei tribuit anguſtum,quale vtique primus habet : ſexto verò, latius quàm Aſphodeli,vti tertij eſt,quod diuerſis locis, de differentibus Narciſſis eum ſcripſiſſe, conuincit.Scribit autem Theophraſtus lib.6.Narciſſi florem eſſe luteum, ſiue melini coloris,quod de medio floris calyce accipiendum eſſe,Ouidij teſtimonio iam oſtẽdimus.Ex eius ſiquidem de hoc Narciſſo carminibus,quæ attulimus,id manifeſtiſſimum eſt. Floré etenim, ait,Croceum,albis tamen foliis cinctum. Exẽplaria Theophraſti penè omnia μέλανα τῇ χροιᾷ habent,quod Hermolao & Marcello occaſionem dedit,vt Narciſſi florem nigrum eſſe exiſtimauerint. Sed pro μέλανα reponendum eſt μήλινα. Eſt autem Melinus color,idem qui ochræ, ſiue luteus. *Theophraſti locus emendatus.*

Putatur autem & hic Narciſſus ſerotinus à Theophraſto haberi, & Autumno demũ florere,propterea quòd in iis quæ extant exemplaribus, huius deſcriptionem mox ſubſequantur hæc verba: μετὰ γὰρ ἀρκτοῦρον ἡ ἄνθησις, καὶ περὶ ἰσημερίαν, id eſt, poſt Arcturum productio floris eſt,& circa æquinoctium. Verùm ad Narciſſi hiſtoriam hæc non faciunt: inter Narciſſi ſiquidem deſcriptionem & verba iſta,defectus ac hiatus eſt. Nec ſpectant etiam ad Croci, vti Conradus Geſnerus in appendice ſcribit, quam Germaniæ ſuis hortis ſubiecit : ſed ad Lirij alterius hiſtoriam pertinent,quod eodem libro, paulò inferius Theophraſtus vnà cũm Croco τοῖς πρωΐοις ὕδασι, hoc eſt,primis imbribus,ſiue Autumno,florere ait; vt diligenter vtrumque locum expendentibus manifeſtum ſtatim fiet.

Ac totidem quidem,quos propriè Narciſſos dici opinamur,obſeruare nobis contigit. Sũt tamen & alij lutei appellati Narciſſi, de quibus in mox ſequentibus capitibus.

Matthiolus verò & aliorum quorundam Icones exhibet,qui tamen non Narciſſi,ſed omnino alterius generis flores ſunt. Nam quem quartum facit, Ornithogalon eſt,maius à nobis agnominatum. Quintum Geſnerus & omnes paſſim Tulipam vocant. Sextus ac ſeptimus Leucoia ſunt bulboſa.

Cæterùm Narciſſi radix,vt Galenus ait,vſque adeò exiccandi facultate pollet, vt & maxima vulnera glutinet,vel ad inciſiones vſque,quæ circa tendones accidũt: habet verò quiddam abſterſorium & attractorium. Eadem,auctore Dioſcoride, ſiue eſtur,ſiue bibitur, vomitus mouet : prodeſt ambuſtis ab igne cum melle trita: præciſos quoq; neruos agglutinat impoſita: luxatis item malleolis,diuturnisque articulorum doloribus trita cum melle,& impoſita ſubuenit: expurgat ephelin & alphum cum vrticæ ſemine & aceto; at cum Eruo & melle

vlcerum

vlcerum sordes expurgat, & abscessus qui ægrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolij farina & melle.

De Narcisso luteo Iuncifolio, sive Bulbo vomitorio.

CAP. XXII.

Narcissus Iuncifolius maior. Narcissus Iuncifolius minor.

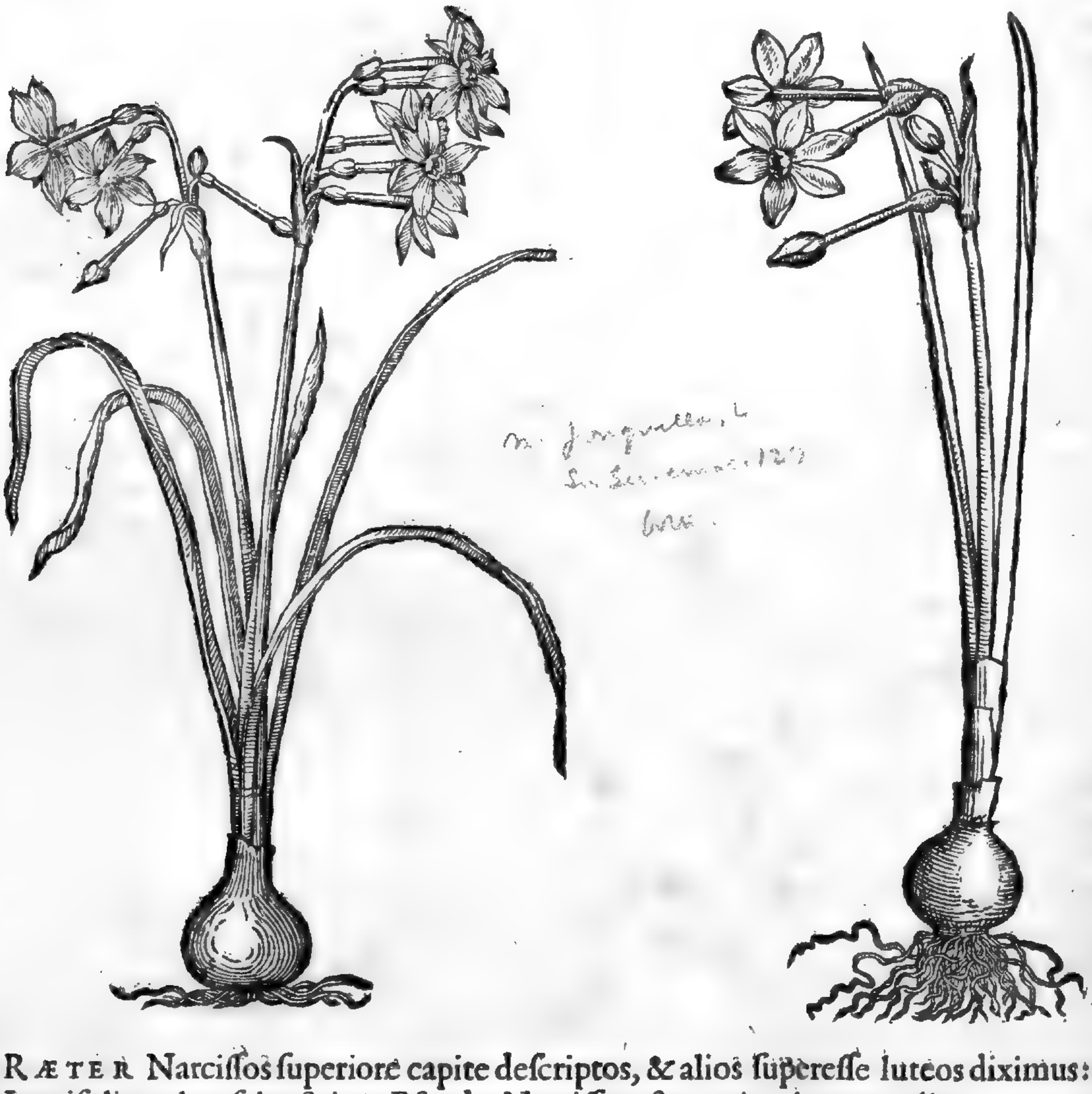

PRÆTER Narcissos superiore capite descriptos, & alios supereſſe luteos diximus: vnus Iuncifolius: alter syluestris & Pseudo-Narcissus est: tertius Autumnalis.

Iuncifolio Narcisso, folia sunt oblonga, angusta, crassa, interim propemodum rotunda, admodum læuia & flexibilia, Iuncis cùm læuore, tum colore, & quodammodo flexibilitate, nec non rotunditate similia; inter quæ medius exit caulis; in summo cuius, flosculi tres aut quatuor, vel plures, odorati, Narcissis forma similes, verùm minores, & colore per totum florem lutei: radix bulbosa, candida, tenui nigra membrana integitur. In plerisque humentioribus herbosis Hispaniæ montosis locis gignitur. vnò verò loco lætior & pluribus foliis floribusq; luxurians: altero autem minor, & flores pauciores proferens. Vterq; Belgis hortẽsis est.

In Belgio Aprili mense florem vterque promit: & Martio, si hyems clemens fuerit.

Hispani à similitudine, quam folia cum Iuncis habent, *Ionquillias* nuncupant: nos Narcissum Iuncifolium dicere possemus. Dioscoridis est Βολβὸς ἐμετικὸς, siue Bulbus vomitorius. Id quod ex ipsa Bulbi vomitorij descriptione colligi potest, quæ sic habet: Βολβὸς ὁ καλούμενος ἐμετικὸς ἔχει τὰ φύλλα ἱμαντοδέστερα, καὶ πολλῷ μακρότερα τῶν ἐδωδίμων ῥίζαν ἐοικυῖαν βολβῷ, ᾧ ἐν φλοιὸς μέλας. Id est, Bulbus nuncupatus vomitorius folia habet flexibiliora, & multò longiora quàm esculentus; radicem bulbo similem, circa quam membrana est nigra. Quæ descriptio huic Narcisso Iuncifolio simillima est: folia ei siquidem sunt multò, quàm alicuius bulbi ἱμαντοδέστερα siue flexibiliora, vtpote iuncei propemodum lentoris; & perquàm longa, longioraque multò, quàm esculenti Bulbi; & radix in tenui nigra membranula reconditur.

Quibus autem facultatibus Narcissus Iuncifolius præditus sit, nullo recentiorum experimento aut testimonio constat. Dioscorides verò Bulbi vomitorij radicem, si edatur, aut si decoctum eius bibatur, vesicæ malis auxiliari, & vomitum facere, memoriæ prodidit.

De

De Narciſſo luteo ſylueſtri, ſiue Pſeudonarciſſo.

CAPVT XXIII.

Narciſſus luteus ſylueſtris.

Narciſſus ſylueſtris multiplex.

Narciſſi ſylueſtris alia icon.

LVTEVS Narciſſus ſylueſtris, folia Porri aut Narciſſi ſimilia promit, ſed breuiora ac minora: caules dodrantales, atque in ſingulis flores ſingulos, Narciſſi ſimiles; ſed medio eorum calyce longiore, oblongioris calathi ſimilitudine, colore per totum luteo, abſque odore: capitula rotunda, oblonga, in quibus ſemen: radix bulboſa, vt aliorum Narciſſorum.

Contingit verò & huic, quod aliis quandoque floribus, & candidis Narciſſis accidit, vt videlicet floris foliola multiplicentur. & talis quidem flos medio calyce caret, compluribus foliolis mediũ occupantibus. folia autem ac bulbi cum alterius conueniunt: flos quoque totus luteus.

Reperitur nõ paucis Belgij locis, circa margines agrorum & veruactorum, humido præſertim ſolo, & in ſyluis locisque arboribus conſitis: & ſimilibus quoq. cùm in Germania, tum in Hiſpania: transfertur etiam in hortos.

Floret Februario & Martio quandoq. menſe.

Germani ea de cauſa Geel Hornungs blumen/ id eſt, noſtrate dialecto, geel Spoytkel bloemen nuncupant. Februarius enim Germanis Hornungs mont/ Belgis, Spoytkelle.

Appellant verò & hunc Narciſſum Belgæ, geel Tydeloosen: Latinè autem vulgò Narciſſus luteus & Pſeudo-Narciſſus dicitur.

Cæterùm

Cæterùm quòd ad vires attinet, recentiorum quorundam experimento exploratum eſt, Narciſſi huius ſylueſtris radicum decoctum, per aluum lentos & pituitoſos humores, nec nõ ſeroſos expurgare, & his prodeſſe, qui crudorum copia grauantur humorum, ſemine Aniſi & Zinziberis nõnihil additis: quæ, vt minus noceat, minusq; moleſtũ ſit ventriculo, adiiciũtur.

De Narciſſo Autumnali. CAP. XXIIII.

Narciſſus Autumnalis maior.

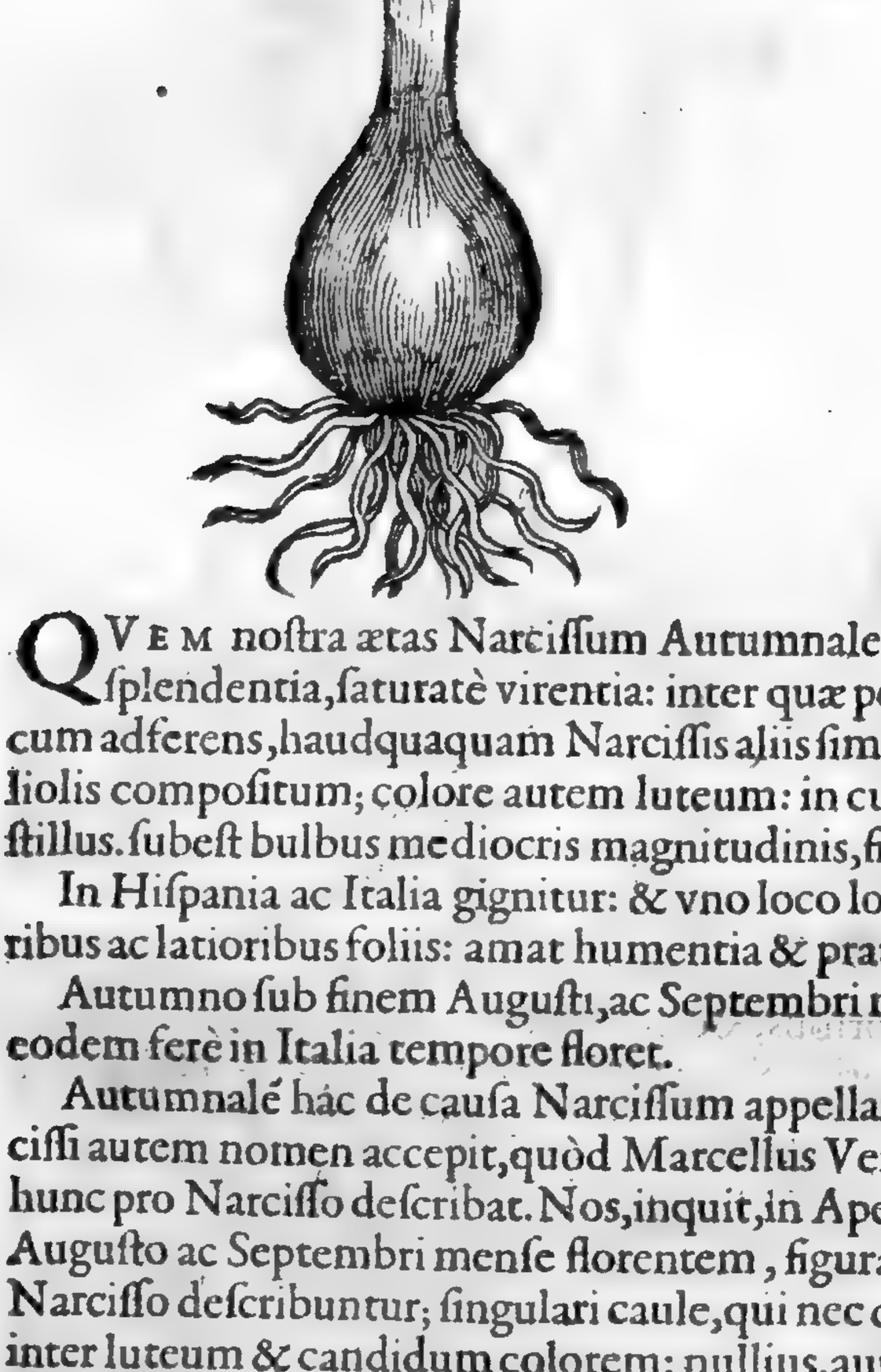

Narciſſus Autumnalis paruus.

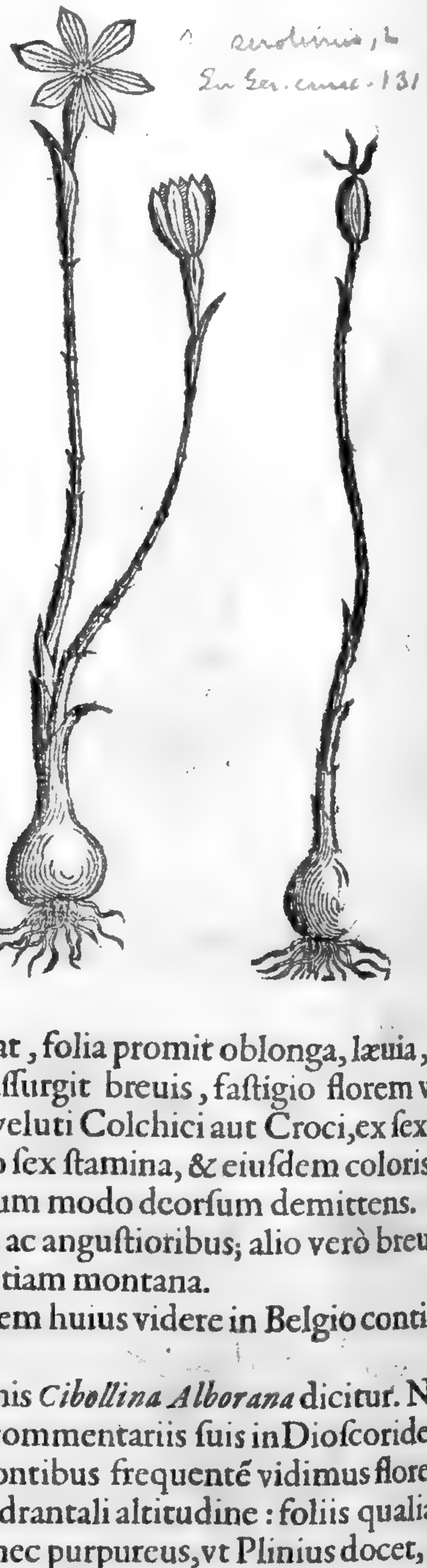

1. QVEM noſtra ætas Narciſſum Autumnalem nominat, folia promit oblonga, læuia, reſplendentia, ſaturatè virentia: inter quæ pediculus aſſurgit breuis, faſtigio florem vnicum adferens, haudquaquam Narciſſis aliis ſimilem, ſed veluti Colchici aut Croci, ex ſex foliolis compoſitum; colore autem luteum: in cuius medio ſex ſtamina, & eiuſdem coloris piſtillus. ſubeſt bulbus mediocris magnitudinis, fibras aliorum modo deorſum demittens.

In Hiſpania ac Italia gignitur: & vno loco longioribus ac anguſtioribus; alio verò breuioribus ac latioribus foliis: amat humentia & pratenſia, ac etiam montana.

Autumno ſub finem Auguſti, ac Septembri menſe florem huius videre in Belgio contigit: eodem ferè in Italia tempore floret.

Narciſſus Marcelli Vergilij.

Autumnalẽ hàc de cauſa Narciſſum appellant: Hiſpanis *Cibollina Alborana* dicitur. Narciſſi autem nomen accepit, quòd Marcellus Vergilius in commentariis ſuis in Dioſcoridem, hunc pro Narciſſo deſcribat. Nos, inquit, in Apenninis montibus frequentẽ vidimus florem, Auguſto ac Septembri menſe florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine: foliis qualia in Narciſſo deſcribuntur; ſingulari caule, qui nec candidus, nec purpureus, vt Plinius docet, ſed inter luteum & candidum colorem: nullius, aut exigui odoris. Vidimus & in mitioribus collibus enatum, ſed non tam ſpecioſum, & magis albicantem: Hæc Marcellus.

Videtur autem λειρίου ſiue Lirij ea ſpecies, quæ à Theophraſto Autumno, mox poſt primos imbres, vnà cum Croco florere refertur; quod λείριον ἕτερον, ſiue Lirium alterum ab ipſo nominatur.

2. Præter hunc verò & alium quendam Narciſſum Autumnalem C. Cluſius deſcribit, foliis viduum: pediculo breui: floſculo paruo candido, odorato, Narciſſi æmulo, ſex videlicet foliorum, & calyce medio paruo luteo, bulbus exiguus eſt.

De Narciſſo marino. CAP. XXV.

PRIVS autem quàm Narciſſos deſeramus, deſcribendus & vnus adhuc bulbus, ad Pſeudo-Narciſſi genus pertinere apparens. folia huic quina ſenáue, oblonga, latiuſcula, veluti

vnius

Narciſſus marinus.

vnius Narciſſi, ſed duriora: caulis pede non rarò altior, in cuius faſtigio è tenui membrana terni, quaternive, aut plures emergunt flores, Pſeudonarciſſi æmuli; longis è medio calycibus prominentibus, ſtamina quibus continentur, ſed colore albidi: ſubſequuntur anguloſæ valuulæ, in quibus ſemen. magnus ſubeſt bulbus, candidus, nigra membrana circumtectus, quibuſdam ſubinde adnatis, quibus multiplicatur.

In maritimis, non modò Narbonenſis Galliæ, verùm & Hiſpaniæ, præſertim Valentini regni, gignitur: tum & alibi, ſabuloſis & aridis locis, quæ ſubinde marina rigantur aquâ.

Maio menſe florentem; Iulio verò ac Auguſto ſemine iam maturo, huius bulbos ſe eruiſſe iuxta Monſpelium C. Cluſius in Obſeruationibus ſuis refert.

Hiſpani huiuſcemodi bulbum *Amores myos* appellant: Italorum nonnulli *Giglio marino*: Noſtri temporis plerique Scillam vocant, & ex ea Trochiſcos de Scilla formant: aliis placet eſſe Pancratium, & quidem Marinum. Pancratij autem bulbus, vt Dioſcorides refert, ὑπόπυρρος ἢ ὑποπόρφυρος, id eſt, ſubrufus aut ſubpurpureus eſt: iſtius verò, vt diximus, albidus. Matthiolus, quantum ex icone colligere licet, inter Narciſſos numerat, & Conſtantinopolitanum cognominat. Et præſtat inter Narciſſos retineri, & Marinum dici, quàm vel Scillam, vel Pancratium temerè affirmare.

Facultate autem Pſeudonarciſſo luteo aſſimilis videtur: nam & guſtatus tantummodo bulbus nauſeam excitat: vt Lobelius auctor eſt.

De Leucoio bulboſo. CAP. XXVI.

LEVCOII bulboſi tria nobis obſeruare genera contigit: vnum Trifolium: alterum Hexaphyllon: tertium Polyanthemon cognominari poteſt.

Primum fŏlia ex ſingulis bulbis bina promit, oblonga, anguſta, in virore albicantia, foliis 1.
Pſeudo-Narciſſi lutei colore proxima, inter quæ medius exit cauliculus palmaris, in cuius ſummo flos è vaginula oblonga erumpit, à tenui pediculo deorſum dependens, foliolis tribus conſtans maioribus, candidis, intra quæ alia tria breuiora ac minora, pallidè virentia, & aliquantulum ſtriata; in medio floris ſtamina cum apicibus luteis: radix bulboſa eſt, foris obſcuri & eius cuius Caſtaneæ nucleus, coloris, quæ facilè in plures bulbos multiplicatur.

Peregrinus Belgio flos, ſed Italiæ & aliis regionibus familiaris.

Exit præmaturè Februario menſe, reliquos omnes ferè flores antecedens.

Leucoion videtur bulboſum Theophraſti, cuius meminit lib. 7. vbi bulbos recenſet: & quod lib. 6. primum ſeſe oſtendere ait, & emicare vbi cælum clementius eſt, ſtatim etiam nondum hyeme exacta; vbi verò immitius poſtea. Nos ad differentiam ſequentium, non inconcinnè Leucoion bulboſum Triphyllon, & Violam bulboſam trifoliam, nuncupari poſſe exiſtimauimus, à tribus nempe floris foliolis.

Proximo generi folia ſimiliter ſunt anguſta, Porri & Pſeudo Narciſſi ſimilia, ſed breuio- 2.
ra, virentiora, læuiora & magis reſplendentia, verſus terram aliquatenus reflexa: cauliculi tenues, palmares; flores in ſingulis ſinguli, rariſſimè gemini, deorſum quoque penduli, colore candidi, ex ſex foliolis aliquantulum ſtriatis commiſſi, ſtaminibus in medio cum luteolis apicibus: ſemen in rotundis capitulis paruum, rotundum, læue, & colore flauum: radix candida & bulboſa in plures facilè propagatur.

Pleriſque Germaniæ ſuperioris locis in vmbroſis & humidis ſyluis reperitur: apud Belgas hortorum areas exornat.

Floret eodem, quo ſuperius, tempore, aut non multò pòſt.

Germani weiß Hornungs blůmen: Noſtri witte Tpdelooſen appellant.

Leucoion bulboſum triphyllon.

Leucoion bulboſum hexaphyllon.

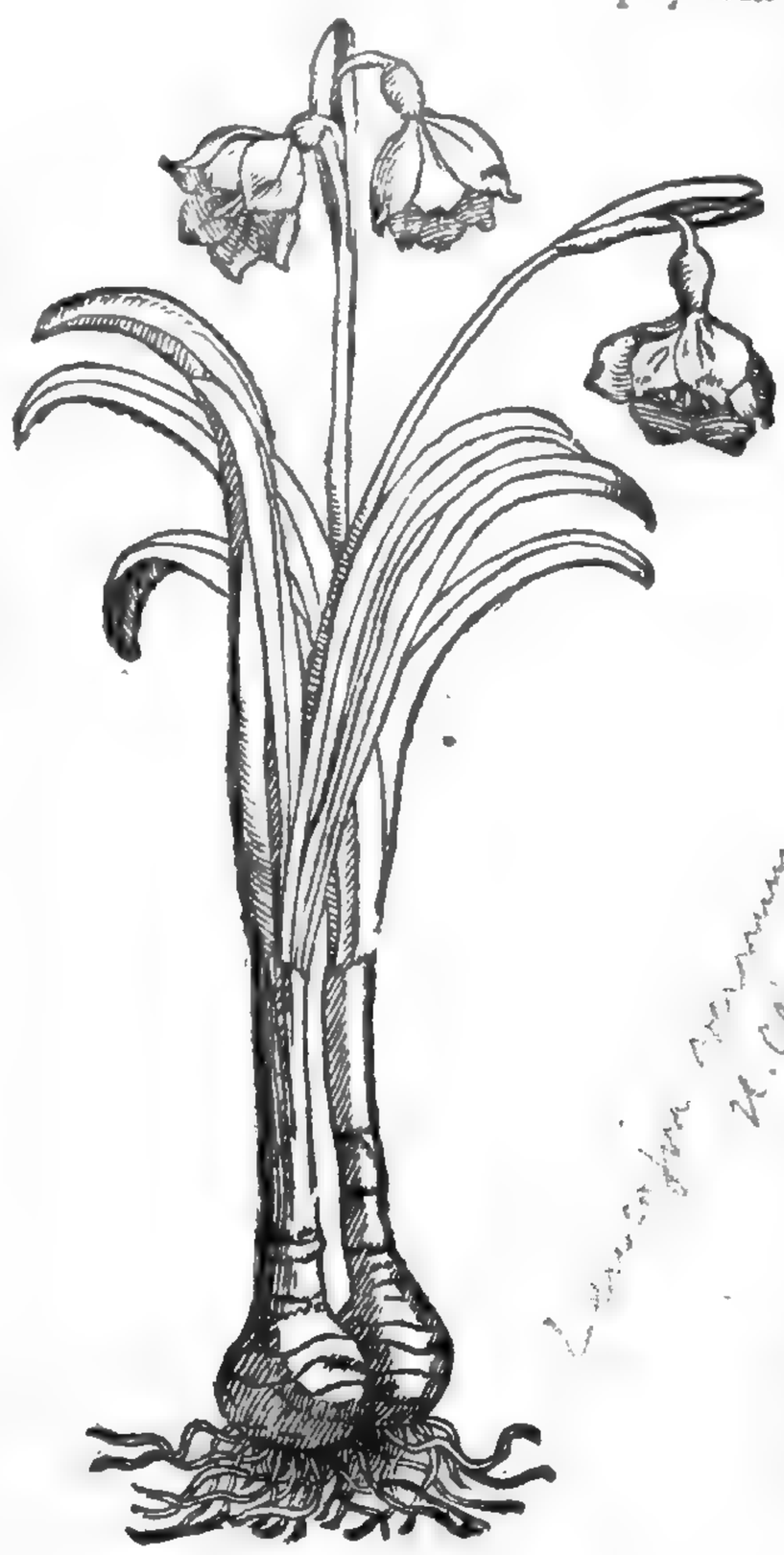

Leucoion bulboſum polyanthemum.

Leucoion bulboſum Autumnale minimum.

Leucoij bulboſi genus eſſe manifeſtum eſt: quod Hexaphyllum, non abs re, à ſex floris foliolis cognominatur. Matthiolus cùm iſtud, tum ſuperius Narciſſi ſpeciem facit, vt cap. De Narciſſo ſcriptum eſt.

Tertium Leucoion bulboſum caule & foliis ſecundo ſimile eſt, maius tamen ac proce- 3.
rius: florem in ſingulis cauliculis non vnicum, ſed quinque aut ſex & particulatim quidem florentes, profert, alterius floribus forma & magnitudine per omnia ſimiles.

Eſt & hoc nobis hortenſe tantùm.

Non primo Vere, cum aliis duobus, ſed multò pòſt, Aprili videlicet demum menſe, vnà cum Narciſſis floret.

Violæ ſiue Leucoij bulboſi ſpecies haud dubiò quædam eſt; ſed ſerotina.

Annumeratur verò & iſtis Leucoiis Bulbus quidam paruus, ex multis tunicis compactus, cui folia exeunt exilia, & cauliculus gracilis palmum altus, è cuius faſtigio floſculus vnus aut alter dependet paruus, albidus, ſenum foliorum, Leucoio altero ſimilis, ſed minor multò, odore deſtitutus, & non Vere, ſed Autumno prodiens.

At de facultatibus horum Leucoiorum nihil quod adferamus habemus, cùm à veteribus de iis nihil reperiatur proditum, & à recentioribus nihil quoque obſeruatum.

De Tulipa. CAP. XXVII.

Tulipa.

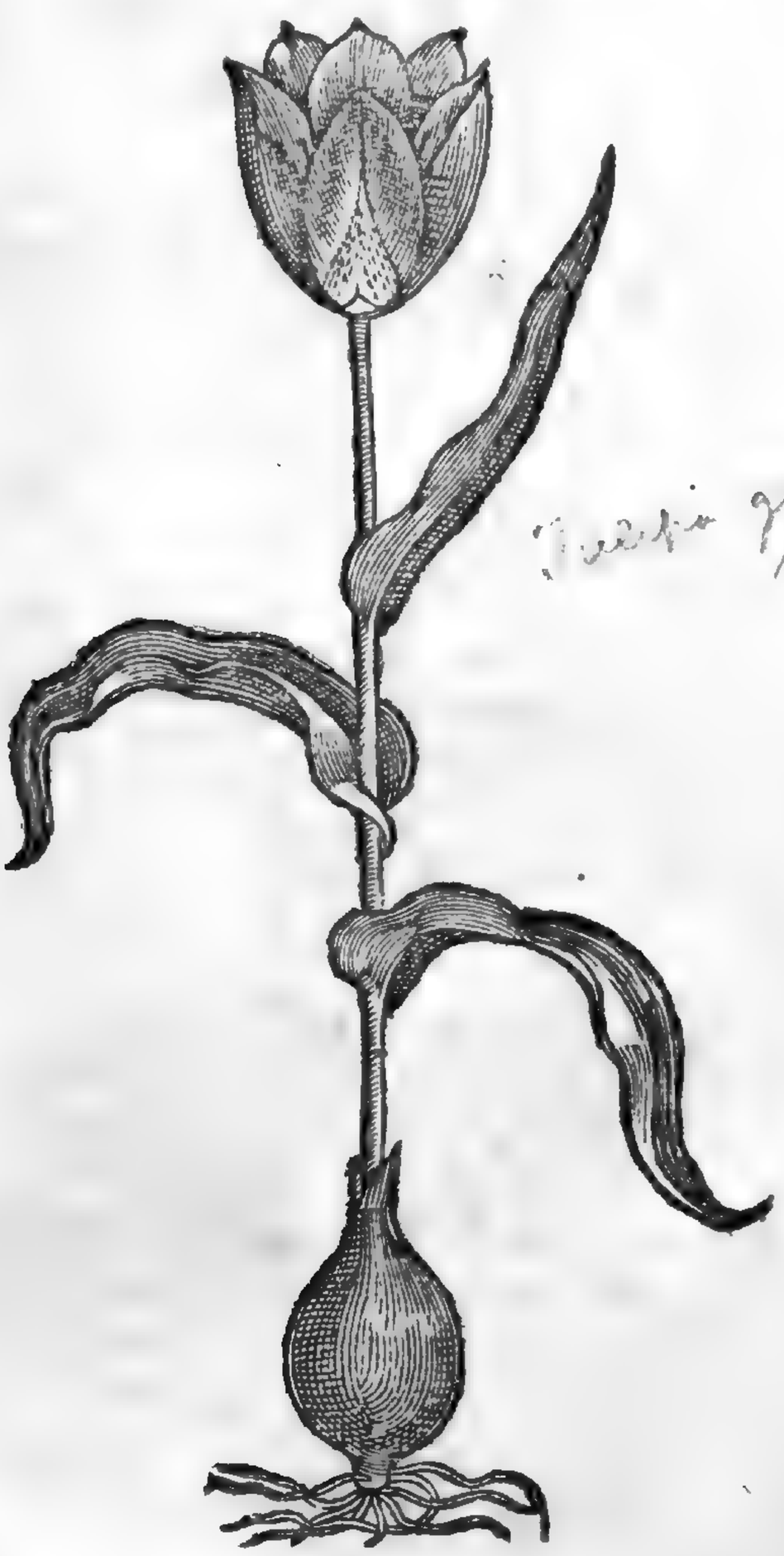

Tulipa cum ſemine.

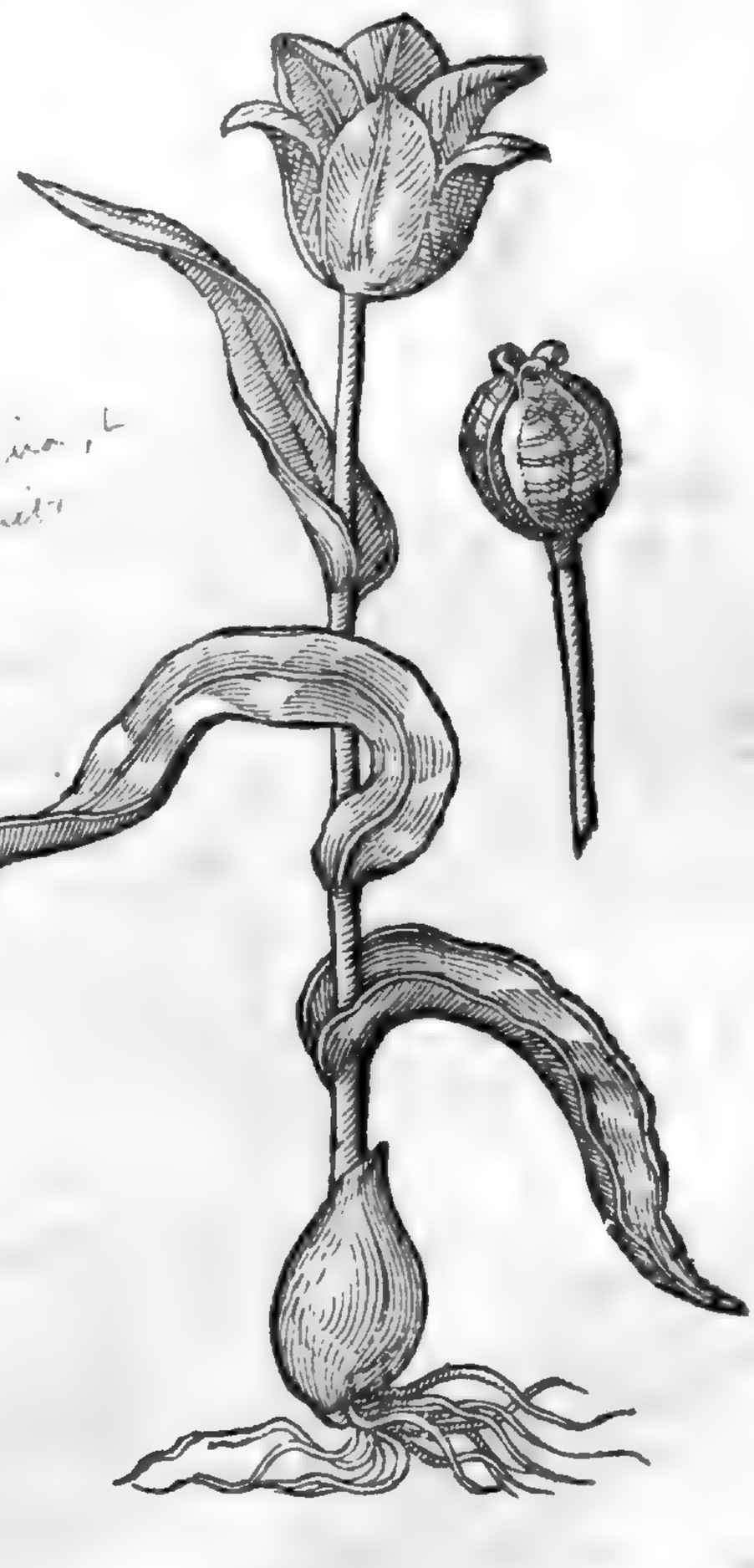

EX bulboſorum florum numero & Tulipa eſt flos peregrinus; cuius differentes ſunt ſpecies: quædam maiores ſunt; aliæ minores.

Maioribus forma eadem ſatis omnibus eſt: folia eius bina aut terna, craſſa, oblonga, lata, 1.
per oras ſubinde modicè reflexa, quæ cùm primum erumpunt, modicè rubere videntur, adulta verò albicát: caulis inter ea exit pedalis aut paulò altior, cui vnicus flos inſidet ſurſum ſpectans, è ſenis foliolis, patenti profundiori & aliquantulum anguſtioris oris cyatho, aut inuerſo huius formæ pileo quodammodo ſimilis; ſtaminibus in medio croceis: color flori ſubinde luteus eſt, nonnunquam candidus, aliquando dilutè quaſi purpureus, non rarò rubet: Varietatem autem in his non exiguam etiam admittit; margines ſiquidem foliorum, & non rarò vngues ſiue inferiores particulæ, aliter quàm foliola ſubinde colorata ſunt: tranſeunt verò per

Tulipa minor Narbonensis.

2.

hæc & quandoque striæ alterius coloris: odor nullus est,nisi luteo cuidam,qui odoratus sentitur: semen cartilaginosum ; planum, in capitulis nascitur,quæ maturato semine in tres dehiscunt partes. radix bulbosa est, Narcissi bulbis haud dissimilis.

Minores Tulipæ foliis sunt angustioribus, & ferè porraceis ; cauliculis tenuioribus ac breuioribus : floribus minoribus & minus in latitudinem sese pandentibus , colore luteis : bulbis minoribus.

In Thracia & Cappadocia Tulipa exit: Italiæ & Belgio peregrinus est flos. Minores alicubi in Gallia Narbonensi ac in Italia nasci feruntur.

Aprili mense Tulipæ florem Belgium videt: Thracia verò etiã Ianuario. veluti testis est Augerius Busbequius in itinere Constantinopolitano,in quo inter Hadrianopolim &Constantinopolim ingentem vbique florum copiam , media planè hieme, Ianuario mẽse,sese obtulisse refert, Narcissorum videlicet,Hyacinthorum,&eorum quos Tulipam Turcæ vocant.

Turcico & peregrino nomine Tulipam recẽtiores nuncupant , à Dalmatico pileo Tulipa dicto,cuius formã referre patens flos videtur. Quo nomine à veteribus hic flos dictus fuerit,nõ constat. Suspicari quis posset , πυπῶνα esse , si edulis bulbus esset,& cogẽdo lacte efficax. Nam πυπῶν quidem à Theophrasto inter edules bulbos refertur;& herba est,qua lac cogitur,vt ait Hesychius. Conradus Gesnerus Tulipam Satyrium esse existimauit,& quidem Erythronium;quòd videlicet flore vna species rubeat; aut omnino Satyrij aliquam speciem referat. Cum quibus an cõueniat,& quantum, ex subscriptis Satyriorum descriptionibus relinquimus diligentius considerandum.

Minor à nonnullis Hermodactylus flore luteo dicitur,sed perperam tamẽ. Neque etenim Hermodactyli species aliqua esse videtur.

De viribus autem & facultatibus Tulipæ nihil compertum habemus , aut à quoquam scriptum reperimus.

De Meleagride. CAP. XXVIII.

QVI latè Narcissi nomen extendunt,non modò Tulipam , sed & Meleagridem eò referunt; quæ tamen à Narcissis differens est, Tulipæ verò similior. flos elegans, paulò minor Tulipa,& non sursum spectans,sed deorsum dependens; è senis quoque componitur foliolis; violaceo colore purpurascit , quem dilutè admodum purpureæ , ac quasi inalbicantes, ordine continuo digestæ,ac intermixtæ maculæ,elegantissimam varietatem conferentes,cõmendant; & foris quidem: interiore verò parte nigricantibus sparsim dispositis lituris exornatur: stamina quoque huic sex sunt, & medius pistillus, colore sublutea. caulis tenuis, circa quem subinde quina, rarò plura , longa, angusta foliola è virore candicantia. bulbus subest rotundus & albidus.

In Gallia Celtica prope Aurelios repertum accepimus : in Belgij hortis feliciter adolescit, & subinde florem geminat.

Vnà cum Tulipis Aprili mense flos huius viget.

Nonnulli Fritillariam vocant , ab abaco siue alueolo , in quo Scacorum appellatus ludus exercetur,quem Fritillum dici existimant,quod non constat. Martialis siquidem Fritillum appellare videtur abacum,in quo alea luditur; Epigrammaton lib. v. ad Gallam:

Iam tristis, nucibus puer relictis,
Clamoso reuocatur à magistro:
Et blando malè proditus fritillo
Arcana modò raptus è popina
Ædilem rogat vdus aleator.

Nobis rectius Meleagris nominari videtur : Meleagridis siquidem auis plumas,si non co-

loris

Meleagris. Meleagridis altera icon cum fructu.

loris ſpecie, attamen varietate & diſpoſitione, magnitudineque macularum refert. Meleagrides enim aues colore variatis ſunt plumis.

De facultatibus autem huius floris nihil contingit adferendum, exploratas ſiquidem nullas habet.

De Satyriis ex Dioſcoride & aliis. CAP. XXIX.

PRÆTER Orchies dictos, quos etiam Satyria Plinius & Apuleius appellant, duo Satyrij genera Dioſcorides eſſe tradit: vnum τρίφυλλον ſiue Trifoliũ; alterũ cognomento ἐρυθρόνιον.

Trifolium folia fert tria deorſum reflexa, Lapatho, aut Lilio ſimilia, verùm minora & rubentia: caulem ψιλὸν, id eſt, tenuem ſiue nudum, cubitum longum; floreẽ Lilij ſpecie, album: radicem bulboſam, vti malum, πυρρὰν ſiue fuluam, intus vt ouum candidam, guſtu dulcem, & ori gratam. Idem Satyrium Plinius lib. 26. cap. 10. etiam, ſed paulò aliter deſcribit: Folia ei ſiquidem non Lapathi aut alterius Lilij, ſed rubri Lilij eſſe ait, quę multò anguſtiora & minora ſunt, quàm candidi Lilij: & radices ei geminas, cõtrà planè quàm Dioſcorides, facit. Verba Plinij ſunt: Græci Satyrion foliis Lilij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt: caule læui, cubitali, nudo: radice gemina, cuius inferior pars & maior mares gignat; inferior ac minor feminas. Pertinent autẽ quod de gemina radice additur, ad Orchion, non verò Satyrij hiſtoriam. Radicem autem huius Satyrij Dioſcorides ait oportere ex vino auſtero coctam ad opiſthotonon bibi: & ei qui velit cum muliere concumbere, hac vtẽdum fore; fertur enim ipſam ad Venerem potentiam excitare. *Plinij locus animaduertitur.*

2. Erythronium Satyrium ſiue Erythraicum, ſemen habet Lini ſemini ſimile, ſed maius, robuſtum, ſplendens & læue, quod & ipſum narratur Venerem excitare, vti Scincus: eſt radicis cortex ſubtenuis & fuluus, interna verò pars candida, guſtu ori grata & dulcis. Naſcitur in ſoli expoſitis & montanis locis. Fertur ad Venerem incitare radix, etiam ſi manu teneatur: cum vino verò ſumpta multò magis. Eadem ferè de Erythronio Plinius; niſi quòd ſemen ei non Lini, ſed Viticis maius ac læuius tribuat, & vires ei plures, ex aliorum tamen relatu, adſcribat: arietibus ſcilicet quoque & hircis ſegnioribus in potu dari; & à Sarmatis, equis ob aſſiduum laborem pigrioribus in coitu: quod vitium proſedamum vocant.

Sed poſtea quàm tam magnas Erythronio Satyrio, ad venereas libidines incitandas, vires & Dioſcorides & Plinius tradi ſcribant, ſuſpicandum non temerè videtur, Satyrium iſtud, herbam eſſe eam, quam Indum quendá attuliſſe Theophraſtus lib. 9. ait; ad rem Veneream efficaciſſimam; potiſſimùm cùm nec huius, nec alterius Satyrij, Theophraſtus vſpiam meminerit. Si etenim Erythronio tam efficax vis eſt, vt etiam in manu ſumptum libidinem excitare queat; non multùm ab Indi illius herba (ſi non eadem eſt) facultate differens eſſe oportet. Ad rem ſiquidem Veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat: nec enim ſolùm edentibus, ſed etiam tangentibus tantùm, genitalibus vim dixere adeò vehementem fieri, vt quotiens vellent coire valerent; vti refert Theophraſtus. Verùm hanc eą de cauſſa cum Erythronio eandem eſſe affirmari certò non poteſt, cùm non rarò diſſimiles eiuſdem aut ſimilis facultatis ſtirpes reperiantur. Coniecturam noſtram indicauimus, iudicium exactius ſtudioſis permittimus.

De Orchiis. CAP. XXX.

Cynoſorchis prior.

Cynoſorchis alter.

ORCHIES, Dioſcoride auctore, duo ſunt: Vnus Cynoſorchis; alter Orchis Serapias dicitur. præter verò hos & eorum multę, alię ac differentes reperiuntur ſpecies. quas, quia duobus illis complecti non poſſe videbantur, nos quinque generibus comprehendendas putauimus. Primum genus Cynoſorchin, ſiue Canis teſticulum: proximum teſticulum Morionis: Tragorchin tertium: quartum Orchin Serapian: quintum Teſticulum odoratum, ſiue Teſticulum Pumilionem cum Cordo appellauimus.

Cynoſorchis.

Cynoſorchios complures reperiuntur ſpecies.

1. Prima folia habet lata, pinguia, Lilij foliis propemodum ſimilia; caulem pedalem aut altiorem, anguloſum; & in eo flores copioſos, ſpicatim digeſtos, colore rubentis dilutę purpurę, cucullo aut galeæ patenti ſimiles, ex quibus parte inferiore lacinioſum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio ſimile dependet, dilutè & ipſum purpuraſcens, punctulis magis purpureis reſperſum: pro radicibus, præter fibras ſuprà adhærentes, gemini ſunt bulbi veluti teſticuli; forma aliquantulum oblongi; quorum vnus plenior ac vegetior, alter rugoſior.
2. Altera ſpecies foliis ſimiliter læuibus, oblongis & latis eſt, ſed quàm antecedentis minoribus

Cynoſorchis tertius.

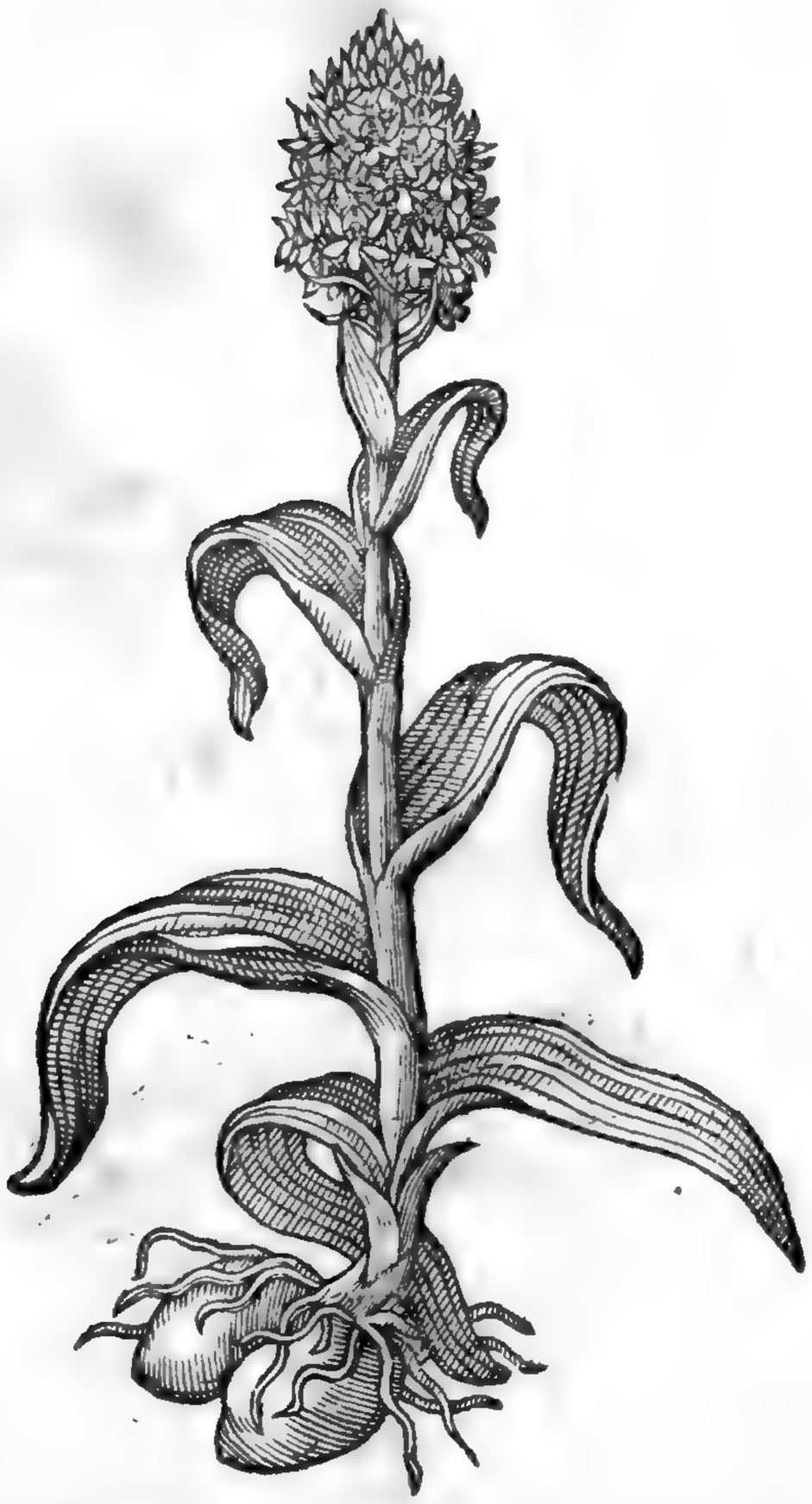

Cynoſorchis quintus.

ribus & anguſtioribus, quinque aut ſex, nonnullis caulem amplectentibus, qui dodrantalis eſt: ſpica denſa, breui, in qua flores multi; colore ex candore purpuraſcentes, multis purpureis punctis, & interiore parte obſcurioribus copioſis exiguis lineis ornati; forma galeam aut hiantem cucullum quoque referẽtes, dependente ex ſingulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extenſis brachiis & diuaricatis cruribus abſque capite corpuſculo, eodem ferè modo, quo ex Saturni ore depingi ſolent dependentes pueruli: radices ſubſunt duæ globoſæ, nuclei nucis Myriſticæ magnitudine; adhærentibus ad annexum fibris aliquot craſſis.

Tertia Cynoſorchios ſpecies, folia edit anguſta, ſtriata, Plantaginis anguſtifoliæ foliis mo- 3.
do quodam ſimilia: caulem dodrantalem: flores in breui denſaque ſpica copioſos; colore foris punico & obſcuriorem purpuram referente, intus verò albicante; eiuſdem cum ſuperioris formæ, ſed tamen minores; dependente quoque ex ipſis rudi ac informi exiguo quadrupedis veluti animantis rudimento: radices ſubſunt aliorum Orchion ſimiles.

Huic & alius floribus per omnia ſimilis quidam Cynoſorchis eſt, foliis tamen latioribus, 4.
& ſecundum referentibus, quem Cynoſorchios ſpeciem quartam non ineptè quis fecerit.

Iam & quinta quædam ſpecies reperitur, foliis vti ſecundus Canis teſticulus: caule pedali, 5.
ſpica longa, floribus colore herbaceo ſubuirentibus, ex quibus quod lacinię ſimile dependet, oblongum eſt, & quaſi quadrangulum.

Ex horum numero primus vel ſecundus, vel vterque, Cynoſorchis eſt à Dioſcoride deſcriptus. Vterque enim horum folia habet læuia, Scillæ mollioris ſiue Epimenidiæ foliis ſimilia, quædamque horum erecta caulem amplectentia: alia verò verſus terram inclinata: caulem non rarò altiorem dodrante: flores purpuraſcentes. bulbos radicum oblongis Oliuis ſimiles; præſertim qui primus eſt. Talem etenim Dioſcorides Cynoſorchin eſſe ſcribit: Ὄρχις, ait, διὸ δὲ κυνὸς ὄρχιν καλοῦσι, φύλλα ἔχει κατὰ γῆς ἐρεθμώδη, ὅμοια τὸν παυλὸν καὶ τὴν πυθμώνα, σκίλλῃ μαλακῇ ὅμοια, στενώτερα δὲ καὶ λεῖα μακρότερα· καυλὸν ἀπὸ σπιθαμῆς τὸ μῆκος ἐφ' ὃ ἄνθη πορφυρόειδῆ· ῥίζαν βολβοειδῆ, ἐπιμήκη, διπλῆν στενὸν ὡς ἐλαίας, τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ κατωτέρω· καὶ τὴν μὲν πλήρη, τὴν δὲ μαλακὴν καὶ ῥυσὴν· hoc eſt; Orchis quem Cynos orchin appellant, folia habet & per terram ſtrata, & circum caulem ac ſpicam, Scillæ mollis ſimilia, anguſtiora, mollia & minora: caulem dodrantis altitudine: in quo flores purpuraſcentes: radicem bulboſam, oblongam, geminam, *Cynoſorchis Dioſcoridis.*

Testiculus morionis mas.

Testiculus morionis femina.

minam, anguſtam vt Oliua; vnam ſuperiorem, alteram inferiorẽ; & vnam quidem plenam, alteram mollem & rugoſam.

Dioſcoridis locus reſtitutus.

In qua deſcriptione deprauatè in Græcis exemplaribus legitur ἐλαίᾳ μαλακῇ, pro σιλλῃ μαλακῇ: Nulla ſiquidem appellata eſt mollis Olea, & Oleæ folia multò & minora & anguſtiora ſunt, quàm Orchios. Scillarum autem quædam mollior. Hanc Dioſcorides mollẽ Scillam appellat, eiusque foliis Cynoſorchios mollia ac læuia folia, ſimilia & anguſtiora eſſe ait.

Theophraſti & Plinij loca corrupta.

Confirmat hanc lectionem Theophraſtus De hiſtoria ſtirpium lib. 9. vbi de Orchi ſcribẽs ait: ἔχει δὲ φύλλον σιλλῶδες, λειότερον δὲ καὶ ἔλαττον, hoc eſt, folium habet Scyllæ ſimile, ſed læuius ac minus. Et ſimiliter Plinius lib. 26. cap. 10. Quidam folio, ait, Scillæ eſſe dicũt, læuiore ac minore. Eſt tamen in vtroque auctore huius Orchios deſcriptio deprauata. Pro σιλλῶδες ſiquidem, vt Marcellus legit, in nonnullis Theophraſti exemplaribus (quæ Gazæ malæ conuerſionis occaſionem dedere) perperam legitur σιλφῶδες. Sequitur deinde: τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιότατον ἀσπίῳ, ἤτοι ἀπύρῳ, ἤτοι ἀκάνθῃ, quod penitus corruptum videtur. Apud Plinium legitur, caule ſpinoſo, & ſimiliter deprauatè: Orchios ſiquidem caulis ſpinas non habet. Cornarius tamen hac Plinij lectione fretus, Theophraſti locum hoc modo putauit reſtituendum: τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθώδη, ὄρχις δὲ ὁμοιότατον ἀσπίῳ. Quomodo autem hæc Theophraſti & Plinij corrupta loca reſtitui debeant, ac emendari, diligentius expendendum relinquimus.

Teſticulus Morionis duplex eſt: mas videlicet, & femina.

Teſticulus Morionis mas.

Mari folia ſunt quinque, aut ſex, longa, lata, læuia, Lilij foliis ſimilia quidem, ſed minora, ſuperius maculis aliquot ſubnigricantibus ſignata; quorum vnum & ſubinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in ſpica purpurei, circa vmbilicum albidiores, odorati, & aſpectu grati, poſterius corniculum habent propendens, ſimile ferè corniculo Regij floris; anterius verò cucullum auriculatum & criſtatum Morionis referunt. Nam cuculli cuiuſdá & patentis galeæ modo floſculus hiat, & anguſta foliola, quę à lateribus ſurgũt, auriculas; quod verò è medio attollitur, criſtam refert: radices gemini ſunt globuli, nucleo nucis Myriſticæ ſimiles, ſupra quos fibræ exeunt.

Teſticulus Morionis femina.

Femina folia habet ſimiliter læuia, ſed anguſtiora & aliquantulum venoſa ſiue ſtriata, Plantaginis anguſtifoliæ quodammodo ſimilia: flores hiantes quoque, & veluti patentes cuculli,

Tragorchis, Testiculus hirci.

Orchis Serapias primus.

culli, à tergo dependente singulis corniculo, sed foliolis, quæ cristæ aut auricularum modo adnascuntur non erectis, sed ipsi floris cucullo ita incumbentibus, vt non facilè obseruentur. gemini & his testiculis similes globuli; exeunt & supra annexum aliquot fibræ.

Et vni quidem huius generis flores sunt purpurei Violæ ferè nigræ colore, in medio candidiores, punctis aliquot variegati, pluresq; densiore in spica; caulisq; quàm reliquorum lõgior. 1.

Alteri flores dilutè rubent; cauliculus breuior est, & folia aliquantulum minora. 2.

Tertij, flores purpuram referunt exquisitè rubentem, & vermiculum colorem, densa huic breuisq; spica; flores minores: folia nonnihil striata, pleraq; erecta & caulẽ circũ amplectẽtia. 3.

Hunc Testiculum sunt qui velint Satyrion esse Erythronion, sed parùm isti attenderunt, Orchies à Satyriis differre.

Sunt verò & huius generis minores testiculi, quibus cauliculus breuis est: folia paruula quina aut sena, vno aut altero circum cauliculum erecto; flores in spica breui rari; colore nunc in cæruleo purpureo diluti, nunc candidi, quandoque rubentes, sed coloris obsoleti & odoris ingrati. 4.

Tragorchis folia similiter læuia, lata & lõga fert, Liliaceis proxima, maiora quàm aliorum Orchion: caulem cubitalem, sæpè foliis nonnullis inferius implicitum: flores secundũ caulem in longa veluti spica multos, fœtidos & hircum olentes, quorum forma patenti quoque galeæ similis est, ex quibus tamen non exuuio simile, sed longa aliquantulum retorta veluti lacertæ cum medio corpusculo cauda propendet, coloris eius cuius est caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum maculata: semen in valuulis oblongis & striatis gignitur per exiguum: testiculi subsunt grandes; fibræ aliquot supra adhærent. *Tragorchis*

Testiculum leporis plerique appellant: nos ab odore, quo hircum dum in flore est, refert, τραγόρχιν & Hirci testiculum dicere maluimus.

Testiculi Serapiadis à nobis cognominati, tria obseruauimus genera; flos vnius papilionem: alterius fucum: tertij muscam refert. *Testiculus Serapias.*

Primum itaque genus folia profert duo aut tria, læuia, latiuscula, at Lilij foliis multo minora: caulem dodrantalẽ aut altiorem; flores in eo raros, candidos, papilionibus expansis alis quodammodo similes; è foliolis scilicet tribus commissi, vno superiore, duobus lateralibus 1.

alas

Orchis Serapias secundus maior.

Orchis Serapias secundus minor.

Orchis Serapias tertius.

alas referentibus; & longiore, tenui, veluti papilionis corpore propendente, melleum & dulcem liquorem continente; qui contorto aliquantulum pediculo, cauli adhærent: globuli subsunt gemini, candidi, & rotundi, & supra eorum annexum fibræ aliquot pro radicibus.

2. Alterum & secundum genus quinis seniſve constat foliis, venosis, aliquantulũ latis, Plantaginis angustifoliæ quadantenus similibus, sed minoribus, quibusdam terrã versus reflexis, aliis circum caulem; qui palmaris aut dodrantalis est: floribus in summo quinque aut sex ex aliquot foliolis compositis, quorum inferius forma, & colore subnigro fordido fucum proximè referre videtur: testiculi subsunt vt aliis gemini.

Reperiuntur huius speciesduæ: vnius flos superiora foliola maiora, candidiora, & aliquantulum è rubido purpurascentia habet: alterius omnino minora & subuirentia. Huius caulis breuior: illius altior.

3. Tertius testiculus Serapias foliis est minoribus, & paucioribus, cauleq; breuiore ac tenuiore quàm secundus, cui alioqui satis similis apparet: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis superioribus foliolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura tristi subnigro, nonnihil variegato; forma muscæ cuiusdam corpori simili: testiculi veluti geminæ paruæ pilulæ sunt.

Tria autem hæc genera Serapiades nuncupauimus, propterea quòd eorum flores insecta quædam referunt fœcunda & lasciua, tanquam à Serapide nomen habentia Alexandrinorũ olim Deo, cuius excellens Canopi templum erat, vbi lasciuiis & cantibus & saltationibus colebatur: vt videre est apud Strabonem lib. 17. Fuchsius etiam ante nos, genus illud, quod flore fucum refert, Serapiada feminam fecit. Dioscorides item Orchin Serapiada describens, vnum istorum satis manifestè exprimit: Verba eius sunt: Ὀρχις ἕτερος, ὃν σεραπάδα ἕτεροι καλοῦσιν, φύλλα ἔχει ἐοικότα ψυλλίῳ ἐπιμήκη πλατύτερα καὶ λιπαρὰ, ἐπικαμπῆ ἐν ταῖς μασχάλαις· καυλὸν ἀστάχυϊ ὅμοιον· ἄνθη δὲ ὑποπόρφυρα· ῥίζα δὲ ὕπεστιν ὀρχεδίοις ὁμοία, id est, Orchis alter, quem Serapiada alij nominant, folia habet Marrubio similia, oblonga, sed latiora & pinguia, per extrema recuruata; cauliculum dodrantalem; flores subpurpureos: radix subest paruis testiculis similis. Cum qua descriptione si secundus noster Serapias, præsertim qui maior est, conferatur; conuenire omnino reperietur. Folium etenim ei Marrubij folio longius latiusque & læue, quod

lasciuis

Testiculus Serapias Dioscoridis

Testiculus odoratus maior.

Testiculus odoratus minor.

quod reflectitur: cauliculus dodrantalis: florum ſuperiora foliola, dilutè in candore rubentẽ purpuram referunt: teſticuli exigui ſunt. Meminit huius eiuſdem & Plinius, ſed folia ei non Marrubij ſed Porri tribuit, quod & Dioſcoridis interpretibus occaſionem præbuit, vt pro ἰσχάτα πράσῳ, reddiderint, Porro ſimilia.

Inter pauca, inquit Plinius, mirabilis eſt Orchis herba, ſiue Serapias, foliis Porri, caule Palmeo, flore purpureo, gemina radice teſticulis ſimili. Paulus Ægineta, Serapiada etiam Triorchin nuncupari ſcribit, veluti tres teſtes habentem. Vnde Fuchſius Serapiadi trẽs affinxit bulbos. Plinius tamen huic non niſi geminos bulbos tribuit: neque nobis plures quàm duos eſſe, vel huic, vel illi quem Fuchſius depingit, vel aliis Orchiis, obſeruare contigit.

Quintus teſticulus odoratus ſiue Pumilio nuncupatus, omnium foliis minimus eſt; ei ſiquidem foliola omnino paruula ſunt, eaq; venoſa & Plantaginis aliquatenus ſimilia, ſed minutis ac paruulis eius foliis minora, virentia; caulis tenuis eſt, palmi altitudine, circa quẽ floſculi paruuli candidi, ſuauiter odorati, ordine digeſti, ac ſpiræ modo caulem ambientes: bulbi ſubſunt gemini, parui, oblongi. hic nonnullis locis maior ac lætior: aliis minor gignitur. *Teſticulus odoratus.*

Exeunt Orchies locis vt plurimum paluſtribus ac humentibus, in ſyluis ac pratis: quidam pingui & argilloſo ſolo, veluti Tragorchis dictus, qui ſolo pinguiſſimo gignitur: alij etiã maciore naſcuntur: Odoratus, editis, incultis & aridis locis plurima parte reperitur.

Maio & Iunio menſibus omnes florent, excepto odorato Pumilione, qui Auguſto demum aut Septembri flores promit.

Omnes à Græcis Ὄρχεις, & à Latinis Teſticuli nuncupantur. Germani **Knabenkraut** & **Standelkraut**: Belgæ **Standelcruyt**: Galli *du Satyrion* appellant, Officinarũ nomẽ retinentes. Officinæ ſiquidem Orchies Satyria nominant, & eorum bulbos, pro Satyriorũ medicamentis ac compoſitionibus admiſcent. Præbuiſſe his occaſionem videtur Apuleius, qui nullam inter Orchies & Satyria differentiam facit, ſed vtrumque Satyrium, cum vtroque Orchi, Canis videlicet dicto, & Serapiade cognominato cõfundit. Græcis, inquit, dicitur Satyrion, aliis Cynoſorchis, aliis Entaticos, Panion, Serapion, aliis Orchis. Galli *Vram*: Itali *Priapiſcon*: alij Orminalem: alij Teſticulum leporinum nominant.

Vis autem Cynoſorchios radicibus calida eſt & humida: cæterùm maior quidem multam videtur habere humiditatem excrementitiam, ac flatuoſam, & ea propter epota Veneré excitat.

citat. Altera verò minor, econtra, vt sit eius temperamentum ad calidius & siccius vergens: itaque hæc radix, tantùm abest vt ad coitum stimulet, vt etiam planè contrà cohibeat ac reprimat: auctor Galenus. Et de radice, inquit Dioscorides, narratur; maiorem si viri edant, mares generare; minorem si feminæ, feminas. Addunt in Thessalia mulieres teneram cum lacte caprino bibendam dare, vt Venerem excitent: aridam verò ad inhibendum.

Serapiadem, Galenus ait, sicciorem facultatem obtinere, nec perinde ad Venerem accommodum esse.

Nostra ætas omnium Orchium bulbis, ad Venerem excitandam vtitur: & pharmacopœi compositionibus eò facientibus indifferenter quosuis admiscent: præstantiores tamen sunt Tragorchios bulbi. Assumendi autem non sunt ambo bulbi, sed durior, plenior, ac succi plus habens: flaccidior ac rugosior minus aut non idoneus est.

Est autem plenior, non semper qui maior, sed non rarò minor: si videlicet bulbi colligantur priusquam stirps defloruerit; aut cùm primùm caulis erumpit. Nec etenim succulentior, alterum magnitudine superat, prius quàm semen maturari cœperit. Nam cùm alternis annis vnus bulbus intumescat, alter verò resideat ac pereat, fieri non potest vt durior ac succo plenior semper maior sit. Quando siquidem folia erumpunt, tunc demum vel non multò antè plenior crescere incipit, quo paulatim incrementum sumente alter flaccescit, rugasque contrahit, donec maturato semine vnà cum foliis & cauliculis subinde totus subsideat ac pereat; eo qui interea creuit vegeto ac succi pleno.

De Satyrio Basilico. CAP. XXXI.

Satyrium Basilicum mas. Satyrium Basilicum femina.

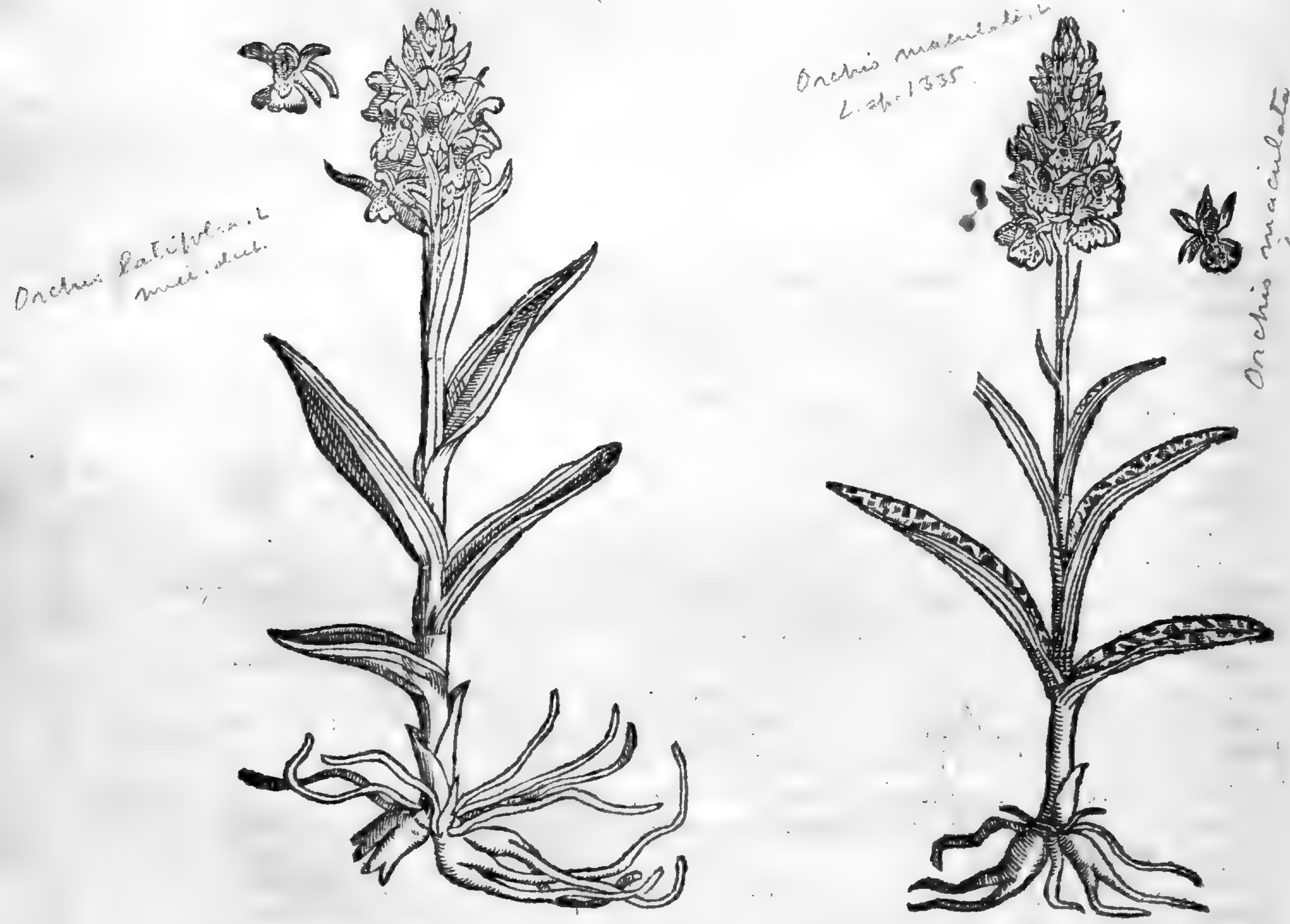

QVOD recentior ætas Satyrium basilicon nominat, non vnius est generis. Est etenim maius genus vnum; alterum minus: maioris, quoddam folio non maculato, mas; aliud maculato, femina.

1. Maius Satyrion Basilicon, quod marem appellant, folia habet oblonga, lata, & læuia, Lilij foliis minora, nullis aut omnino vix apparentibus maculis respersa: caules pedales vel altiores, non absque adnatis foliis: flores in summo spicatos, colore dilutè purpureos, exiguis punctis saturatæ purpuræ respersos, forma testiculi Morionis maris, nisi quòd ipsis crista desit: sub quibus

Satyrium Basiliscum folioſum.

quibus ſingula acuminata naſcuntur foliola: radices geminę veluti palmę ſunt, ſingulę in quatuor digitos diſtributæ; quarum vna flaccidior & quaſi fungoſa: altera vegeta ac ſolida, paucis ab annexu exeuntibus fibris.

Alterum maius genus, quod feminam vocát, 2. priori tamen minus, folia eiuſdem formæ promit, ſed minora & multis nigris maculis conſperſa: flores cucullis ſimiles, criſtatos & hiãtes, vti teſticuli Morionis maris; colore nunc candidos, aliàs in purpura vel rubentes, vel dilutè ad cæruleum inclinantes, ſemper magis purpureis punctulis ornatos ac variegatos: radices alterius ſimiles.

Horum verò & ſpecies quędam adeò multis 3. ſecundum caulem foliis, vt etiam inter ipſos flores, ſed tamen minora, exeant.

Minus genus, foliis eſt anguſtis, &, vt Mat- 4. thiolus inquit, Croci: caule dodrantali iunceo, læuiqúe, in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amaranti æmulus, qui recens odorem quàm ſuauiſſimum reddit: radicibus aliorum ſimilibus, ſed quæ magnitudine ipſis cedant.

Naſcuntur Satyria hæc, locis vt plurimùm humentibus, paluſtribus, in pratis ſubinde & in ſyluis.

Florent Maio ac Iunio: rarò ſerius.

Noſtra ætas Satyria nuncupat Baſilicà ſiue regia: item & Palmas Chriſti. Eſt tamen & alia huius appellationis herba, Ricinus videlicet; hunc etenim & Palmam Chriſti vulgò plerique nuncupant. Germani Satyrion Baſilicon, Cruſsblum nominant: Belgæ Handelens cruijt: Galli *Satyrion royal*.

Sunt qui velint *Buzeiden* ſiue *Buzidan* Arabum eſſe. Sed Auicenna *Buzeiden* ait eſſe medicinam ligneam Indam. Et Serapio *Buzeiden* ait radices eſſe duras, albas, ſimiles Behen albo, & medicinam eſſe Indiæ. Satyrij autem huius Baſilici radices nihil minus quàm ligneæ ſunt, & non ex India petuntur, ſed in omnibus Europæ prouinciis paſſim reperiuntur: tantùm à *Buzeiden* abſunt.

Matthiolus Satyrium Baſilicum Digitos citrinos Auicennæ eſſe vult, & Monachos qui in compoſitiones Meſue commentaria edidere, dubitantes & penes lectorem iudicium relinquentes, ea de cauſa reprehendit. Nobis tamen magis placet Monachorum hæſitatio, quàm Matthioli aſſertio. Neque enim Satyrij huius radices duræ ſunt, ſed recentes quidem vegetæ ac ſucculentæ; & arefactæ omnino flaccidæ: nulla etiam omnino citrina aut puluerulenta eſt.

Digiti autem citrini, auctore Auicenna, duri ſunt, & quidam citrini cum puluerulentia. Verba eius ſunt: Aſabaſafra ſiue digiti citrini quid eſt? Eius figura eſt ſicut vola manus, commiſta ex citrinitate & albedine, & eſt dura, in qua eſt parum dulcedinis; & ex ea eſt citrina cum puluerulentia abſque albedine. *Digiti citrini.*

Iam & Rhaſis libro Continentis vltimo, digitos hos croceos, vt exemplaria habent, appellat; & eſſe gummi ſeu venam tinctorum ait. At Baſilici Satyrij radices nihil minus quàm croceæ ſunt, & ad tingendum nequaquam vtiles habentur.

Quæ vtique Satyrium Baſilicum vulgò nuncupatum, à Digitis citrinis Auicennæ & Rhaſis differre, manifeſtè oſtendunt.

At Satyrij Baſilici radices, Orchion ſapore & guſtu referunt; proinde & facultatibus ſimiles exiſtimantur. Nicolaus autem Nicolus cap. De curatione quartanæ, vim habere ait, & per ſuperiorem, & per inferiorem ventrem purgandi; & aduerſus quartanas febres inueteratas poſt purgationes, radicis partem pollicis longitudine tuſam, cum vino ante acceſſionem vtiliter exhiberi; hocque remedio ter ſumpto, Biliotum quendam poſt 44. aut 45. acceſſionem, à quartana fuiſſe liberatum.

De Pseudoorchi, siue Bifolio. CAP. XXXII.

Pseudoorchis, Bifolium.

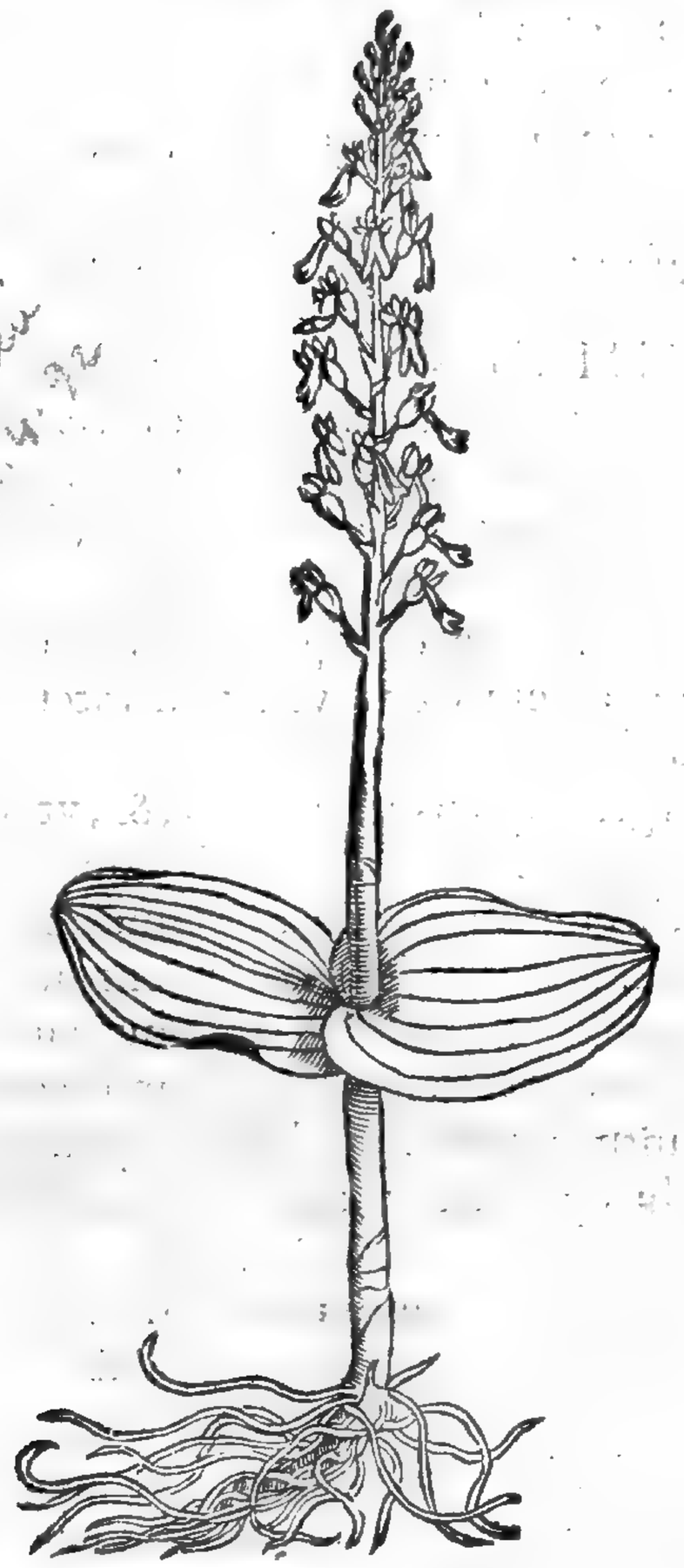

Ophrys.

AD Orchies recentior ætas etiam refert, quod Bifolium nominant, Orchion nothum & adulterinum quoddam genus. folia habet non plura quàm duo, eaque ad caulem sibi mutuò opposita, lata, neruosa, Plantaginis latifoliæ foliis similia, sed minora: caulem dodrantalem; flores secundum ipsum ordine digestos, testiculi Serapiæ tertij quodammodo similes; sed subuirides, aut in viridi albicantes,& angustiores, culicum formam proximè referentes: radices fibrosas in diuersa tendentes.

Exit locis humidis ac paluſtribus.

Floret vnà cum Orchiis Maio ac Iunio.

Nostra ætas Bifolium appellat. Germani, Zueyblat; Nostri, Tweeblat. Putatur esse à Plinio appellata Ophris, quam ait herbam esse dēticulato Oleri similē, foliis duobus. Sed veram esse Ophrim asseri non potest, quàm diu quale sit illud Olus denticulatum, cui Ophris similis, ignoratur. Aliis videtur esse Alisma, sed & quàm parùm cum Alismate conueniat, ex his quæ superius cap. De Saponaria scripta sunt, cuiuis promptum est colligere, vbi quale sit Alisma ostensum est. Nobis noua aliqua stirps esse videtur, veteribus præterita.

Vtilem autem hanc herbam recentiores ferunt, ad rupta & vulnera glutinanda.

LIBRI SECVNDI PEMPTADIS SECVNDÆ FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDÆ

LIBER TERTIVS,

DE SYLVESTRIBVS FLORIBVS, AC NONNVLLIS ALIIS.

PRÆFATIO.

SYLVESTRES *nobis dicuntur flores, qui in aruis, agris, eorumq; marginibus, syluis, pratis, ac paluſtribus gignuntur locis; ad hortos verò rarius admittuntur, vtpote ad horum ornatum nihil aut exiguum facientes; nec idcirco magnoperè deſiderati. Sunt tamen ex his plerique coronarij, quibus ad coronas nectendas ruſticæ virgines vtuntur: multi ad medicamentorum materiam faciunt. Præter hos verò ſunt & hortenſes nonnulli admiſſi, quos concolores & congeneres ad ſe pertraxerunt.*

Prætermiſſi autem in hoc libro aliquot ſylueſtres, qui propter nominis cum Violis, aut Roſis communionem & affinitatem, aut primò acceſſerunt, aut ad aliam operis partem ſimili de cauſa tranſlati ſunt. Ita fit vt ad vnam aliquam claſſem ſubinde referantur, quæ alio deſcribi potuiſſent loco. Quod obiter modò iterum monuiſſe ſatis ſit.

De Iride. CAP. I.

Iris.

Iridis altera icon.

IRIDIS ſpecies, colore floris differentes, complures eſſe Dioſcorides manifeſtè oſtendit. Flores ſiquidem, ait, varij, aut candidi, aut lutei, aut nigri, aut purpurei, aut cyanei. Quam coloris diuerſitatem, non in vno flore, vti Andreas Lacuna exiſtimauit, ſed in differentibus reperiri, ipſa obſeruatione cõſtat. Αὐτόπτης etiam teſtis eſt Antonius Muſa, qui à ſe conſpectos in Illyrico Iridis flores, pleroſque

Iris bifl ora Lusitanica.

Iris minor.

rosque candidos, alios pallidos, nonnullos luteos, quosdam purpureos, in Examine simplicium scriptum reliquit.

Differunt verò Irides, nõ modò floris colore, sed & stirpis magnitudine: quædam etenim maiores ac proceriores: aliæ humiliores ac minores sunt Irides.

Folia maioribus oblonga, ensis aut gladij similitudine: caules rotundi, teretes, glabri, læues, cubitales, vel altiores; in quorum summo flores παρέλληλοι, siue alterno ordine positi, terni, quaternive, odorati: constant flores senis potissimùm foliolis, quorum tria deorsum repanda arcus modo reflectuntur, alia tria sursum & contra se mutuò curuantur. Color candidæ per totum quidem florem candidus est; luteæ, luteus; cæruleæ siue nigræ in saturata cærulea purpura nitet, μελανίου siue Violæ nigræ colorem referens; purpureæ verò in cæruleo purpureus, sed eius tamen quæ Belgio vulgaris est, non in omnibus foliolis, neque ab omni parte similis; sursum etenim reflexa, pallidiora sunt & colore dilutiore, præsertim vnius, cuius hæc pallidissima & ad aquæ κυάνεον colorem accedunt; deorsum curuata inferiore parte pallent; superiore verò pulcherrimum purpureæ siue nigræ Violę dilutum colorem proximè exprimunt; intermixtis interim lineis candidis, quæ ab ipso folij exortu ac veluti basę, tum & ab ipsa flaua fimbria exorientia, gratam coloris mixturam & varietatem efficiũt. Oritur fimbria ab ipsa inferiorum foliorum in singulis floribus parte, qua calyci inhærent, & inde sursum ad medium producitur, multis, tenuibus, breuibus, luteolis, rarissimè candidis, veluti pilis concreta, humani ferè supercilij, aut Erucæ hirsutæ similitudine. Præter sex autem hæc, quæ propriè folia, sunt & tria alia oblonga, angusta foliola, extrema summaque parte bifida, quæ fimbriam illam quodammodo contegunt: sub his singula stamina: Radices Iridi subiacent longæ, solidæ, nodosæ, ac veluti geniculatæ, digitali aut ampliori crassitudine, subinde in plures propagines, ipsis ex lateribus adnascentes distributæ, & summa terra hærentes, intus candidæ: quibus adhuc recentibus & nondum resiccatis, nonnihil inest feruentioris saporis, qui tamen non statim; sed paulò pòst quàm mansæ sunt, deprehenditur: tunc enim fauces & linguæ radicem impetens, igneæ qualitatis vestigium, ac πυρώδες τι, quod non facilè eluitur, ipsis imprimit: siccæ verò gratiore sunt odore, & qualitate gustabili minus acri.

Minores

Minores Irides, foliis, floribus & radicibus aliis ſimiles; ſed folia tantùm dodrantalia, latiora tamen, quàm Chamæiridis, aut Iridis minoris tenuifoliæ: flos eiuſdem cum aliarum formæ, ſed minor paulò; colore, vel è luteo langueſcente, vel cæruleo eoque nunc ſaturato, aliàs diluto.

Poſt flores ſiliquæ ſuccedunt craſſæ, triangulares, in quibus ſemen ſubluteum, rotundo oblongius, Ochro minus; quod reſiccatum rugas contrahens nigreſcit.

Naſcitur Iris in Illyrico, Macedonia, Africa, & in complurimis Europæ prouinciis. In Belgio, purpurea quædam familiariſſima eſt, & non modò in hortis, ſed & quibuſdam paluſtribus locis ſponte exit, præſertim cuius flores dilutiorem purpuram, & aquę cyaneum colorem referunt: Candida, hortenſis tantùm eſt veluti & cærulea.

Sunt & minores Irides Belgio hortenſes. Luteam apud Hiſpanos etiam in paluſtribus reperiri accepimus.

Optima Iris apud Illyricos prouenit, & melior quàm in Macedonia, non tamen parte maritima, ſed mediterranea, magisque ad Septentrionem ſita; vt Theophraſtus ait. Plinius Illyricam reliquis quoque præfert, & quidem non in maritimis, ſed in paluſtribus (exemplaria, ferè ſylueſtribus, minus rectè habent) Drylonis, & Naronæ natam: quam etiam Nicander in Theriacis commendat, ſic ſcribens: *Plinij locus reſtitutus.*

Ἶριν θ' ἣν ἔθρεψε Δρύλων καὶ Νάρωνος ὄχθη. Id eſt,
Iridem quam aluit Drylon & Naronis ripa.

Sunt autem hi fluuij Ptolomæo in Dalmatia prouincia Illyrico vicina. Nicandri verò ſcholiaſtes, Drylonem fluuium eſſe ait Illyriorum & Narorum, qui Illyricos & Liburnos ſegregat; vbi Cadmus & Harmonia habitarunt, in ſerpentes transformati.

Dioſcorides inter Illyricas & Macedonicas præſtantiſſimam Iridem eſſe ait, quæ radice eſt denſa, minuta, frangi contumace, ſubruffo colore, multum odorata, guſtu feruido, odore integro, non ſitum redolens, & ſternutamenta, dum tunditur, mouens.

Proxima bonitate, Plinio auctore, Macedonica eſt, quæ apud Galenum lib. 7. ἐν ῥοδίνῳ in acopo quodam Aſclepiadis recipitur, cùm tamen in aliis compoſitionibus Illyrica ferè admiſceatur.

Tertio loco Africana eſt, quam Galenus lib. primo De antidotis, multò inferiorem Illyrica teſtatur. Nam ſi, inquit, conferas eam quæ ex magna Libya Romam copioſiſſima adfertur, tantum ab Illyrica abeſt, quantum mortuum corpus à viuo.

Quę in frigidioribus reperiuntur regionibus, deteriores ac viribus infirmiores ſunt. Theophraſtus has omnino abſque odore eſſe exiſtimauit. In Thracia, inquit, cæterisque frigidioribus locis, ac minus cocturæ idoneis, odore Iris penitus caret: quod tamen non abſolutè verum eſt. Nam & Belgica Iris reſiccata, non omnino abſque odore eſt; licet tamen odore, quàm Italica inferior; quæ hac ætate in Germania & alibi, reliquis præfertur, & Florentina cognominatur.

Iridis flores menſe Maio prodeunt: folia ferè ſemper virent: radices diuturnæ, vix vlla hyemis iniuria offenduntur; niſi fortaſſis externarum, quarum nimio hyemis rigore, ſubinde radices in Belgio intermoriuntur.

Eſt tamen & inter Irides, & quidem maiores, quædam ex Luſitania Belgis aduena, non modò Vere, ſed & Autumno florem producens, quam idcirco rectè bifloram Cluſius appellat, ac in Obſeruationibus ſuis Hiſpanicis latè deſcribit.

Iris Græcis ἶρις appellatur: Athenæus & Theophraſtus ἶρις legunt, quaſi conſecratrix; quo nomine etiam Latinis dicitur: nonnullis radix Marica, vel potius radix Naronica, à Narone fluuio, circa quem optima & copioſiſſima, vt diximus, naſcitur. Item ἶριδα, cæleſtis, ab arcu cæleſti, & ab eadem occaſione θαυμαστὸς, admirabilis; θαυμαντίαν enim arcum cæleſtem Poëtæ aliquando vocant. Nominatur & θαλπωΐδη aut θαλπίδη, καθαίρων purgans, ὀπτητείτος. Philinus Iridis flores λύκους, id eſt, Lupos vocari tradit, quòd deorſum arcus modo curuata, labiorum Lupi ſpeciem quandam reddant. Germanis Gilgen/ Schwertel/ Noſtris Liſch ouer Zee: Gallis *Flambe*: Italis *Giglio* & *Iride*, Iris nominatur.

Iridis ſpecies flore candido olim in officinis gignēdi caſu Græco ἶριος nuncupabatur: Germani Violwurtz/weiß Violwurtz: Noſtri, wit Liſch: Galli, *Flambe blanche* appellant. Hanc multi reliquis præferunt, & odoratiorem eius radicem affirmant. 1.

Alia Iridis ſpecies, Iridis nomenclaturam retinet: pleriſque tamen Lilialis, & in Apulia Spatula, vt Franciſcanæ familiæ fratres Angelus Palea & Barptolomæus ab Vrbe veterum ſcribunt: Itali, *Giglio azurro*, & *Giglio celeſte*: Hiſpani, *Lilio Cardeno*: Germani, blauw Gilgen/ blauw Schwertel/himmel Schwertel: Brabanti, blauw Liſch ouer Zee. Huius ſpeciem, quæ flore eſt dilutiore, plerique ſylueſtrem Iridem nominant; ad differentiam candidæ, cum al- 2.

terius hortenſis. Sunt tamen & aliæ apud veteres ſylueſtres Irides, Xyris videlicet, & Ephemeron non lethale.

Aloiſius Anguillara Iridem à Palladio Hyacinthum vocari exiſtimat: alius Hyacintho, Iridis ac Gladioli nomen tributum dixerit. Verba Palladij ſunt, lib. 1. De apum caſtris, titulo 37. Herbas nutriat, Origanum, Thymum, Serpyllum, Satureiam, Meliſſophyllum, Violas agreſtes, Aſphodillum, Citraginem, Amaracum, Hyacinthum, qui Iris vel Gladiolus dicitur, ſimilitudine foliorum, &c.

Porrò Iridis radices recentes, & adhuc ſucco plenæ, impensè calidæ ſunt, & ad quartum ferè caliditatis gradum peruenientes. Succus earum non modò bilem, ſed potiſſimùm aquoſos humores potenter educit, & hydropicos inſigniter purgat, cum lactis ſero, aut alio liquore, qui caliditatem eius nonnihil contemperet, epotus.

Aridæ in ſecundo ſunt ordine intenſo calefacientium & reſiccantium: craſſos & lentos humores, qui ægrè ac difficulter educuntur, attenuant: reſpirationis difficultati, tuſſi veteri, & omnibus thoracis vitiis, quæ hinc oriuntur, multùm in eclegmate proſunt. Auxiliantur etiam lienoſis, conuulſis, à ſerpentibus demorſis, perfrictionibus, rigoribus, & his quibus genitura profluit, cum aceto, inquit Dioſcorides, potæ: cum vino menſes ducunt. Decoctũ ad inſeſſus muliebres vtile eſt, emollit etenim & locos aperit: ad coxendicum verò dolores, infuſum: fiſtulas ac ſinus carne implet: Inſtar collyræ ſiue peſſi cum melle ſubditę, fœtus extrahunt: ſtrumas & veteres duritias molliũt, coctæ & impoſitæ: aridæ vlcera replent; cum melle repurgant, & nudata oſſa carne operiunt. Proſunt capitis doloribus cum aceto & roſaceo impoſitæ: lentes & ephelidas abſtergunt, cum Veratro albo & duplo melle ſuperpoſitę. Admiſcentur peſſis & malagmatis: in vniuerſum multi vſus.

De Iride minore, ſiue tenuifolia. CAP. II.

Iris minor, ſiue tenuifolia.

PRÆTER Irides ſuperiore capite deſcriptas, reperiuntur & aliæ quædam Irides, de quibus deinceps agendum. harum vna minor, & tenuifolia non temerè appellatur: altera Chamæiris.

Eſt autem tenuifolia Iris aliis ſimilis, ſed minor ac tenuior. folia habet breuiora, anguſtiora; nigrioraque, aut cæſij quaſi coloris, quæ confricata, grauiuſculum reddunt odorem, Spatulæ fœtidæ propemodum perſimilem, ſed tamẽ minus graueolentem: caules ſimiliter breuiores, ſæpe vix cubitales: in quo flores bini, terníve, alterni, colore cæruleo ſaturato, ſubinde Violaceo purpureo, forma aliarum Iridum propemodũ ſimiles, niſi quòd ipſius foliola ſingula anguſtiora ſint, & ſuperiora contra ſe mutuo nõ adeò recuruentur, ſed ferè erecta conſiſtant: inferiora verò ac deorſum reflexa fimbriam non habeant, ſed ſolam lineam luteam; qua tamen parte calyci proxima, nonnihil hirſuta eſt. radices quoque obliquæ, nodoſæ, & ſibi inuicẽ implicitæ, & quandoque quàm aliarum denſiores, longas, multasq; fibras inferius demittentes, foris ruffæ, intus ſubcandidæ aut ſubluteæ, guſtu feruido, vti aliarum.

Reperitur in Germaniæ apricis planisq; pratis, frutetoſis ac humentibus campis, teſte Valerio Cordo, & non procul, vt Geſnerus ait, Tiguro. Apud Belgas non niſi in hortis prouenit.

Floret eodem quo aliæ ferè tempore.

Iridem minorẽ & tenuifoliam, vt diximus, appellant. Videtur nonnullis Plinij Rhizotomos, quòd radice videlicet ſit ſubruffa, breui, denſaque. Sed Rhizotomos Illyricæ eſt ſpecies, & quidem præſtantior, Plinio auctore; hæc verò contra, aliis odore & potentia inferior, nec in Illyride, ſed in Germania reperitur. Proinde non Illyrica aut Rhizotomos, ſed ſui generis Germanica & tenuifolia quædam Iris, quæ

Spatulæ

Spatulæ fœtidæ ſpecies haberi poſſet, ſi ſemen quod in ſiliquis gignitur, nõ vti aliarũ Iridum planum, ſed veluti Spatulæ fœtidæ rotundum eſſet. Plinij autẽ de Rhizotomo hæc ſunt verba: Illyrica duorũ generũ eſt: Raphanitis à ſimilitudine; & quę melior Rhizotomos ſubruffa.

Cæterùm potentia huius radix vehementer calida feruensq. eſt; facultate & viribus aliis Iridibus non inferior: ad eadem, ad quæ illæ, ea propter, præſertim recens, vtilis.

De Chamæiride. CAPVT III.

Chamæiris.

Spatula fœtida.

CHAMÆIRIS inter Irides minima eſt, folia habet Gladiolo minora, anguſtiora, pinguiora: caulem palmi altitudine, foliis breuiorem: in quo flores non alterno ordine ac ſitu, vt in aliis, ſed è ſummo cauliculi ſimul, ſinguli ſuis inſidentes pediculis, erumpunt, odorati, & maturi pruni odore & aliquatenus colore, tenuifoliæ Iridis floribus minores, forma alioqui ſimiles: foliola ſiquidem & huius floris anguſtiora ſunt, & deorſum reflexa, fimbriam illam humani ſupercilij non habent. radices paruæ & obliquæ ſunt, foris ruffæ, intus candidæ, duræ, guſtuq; feruẽtes.

Peregrina hæc Iris non modò Belgio aut Germaniæ, ſed & Italiæ, vt fertur, eſt: & non niſi in hortis reperitur.

Floret Maio menſe: folia hyeme pereunt: Vere erumpunt noua.

Iridem eſſe Illyricam Hermolaus exiſtimauit Barbarus, cùm eam olim in horto Felicis Sophiæ Patauij conſpiceret; ſed ab Illyrica & legitima Iride eam differre, Antonius Muſa in examine ſimplicium, ſatis oſtendit. Nos Chamæiridem nuncupauimus, antiqua deſtitutam appellatione; niſi fortè Iris ſit Aſtragalites dicta, cui aliquatenus ſimilis eſt. Nam veluti Aſtragali ſiue tali, paruæ, nodoſæ, duræque huius Iridis radiculæ ſunt. Aſtragalitidis Iridis meminit Soranus apud Galenum κατὰ τόπους lib. 7. & Aëtius ſermone 13. cap. 3. in emplaſtro venatorum.

Facultate autem & viribus, hæc quoque Iris acris & impensè calida eſt, aliisq; Iridibus ſimilis.

De Spatula fœtida. CAP. IIII.

SPATVLA fœtida, caule, foliisq; Iridi ſimilis; folia tamen nigriora, grauem fœdumq; odorem ſpirant, præſertim ſi confricentur atque digitis atterantur: flores quoque ſimiles, ſed minores, purpurei, ſed ſordidi & obſoleti coloris: vel, vt Valerius Cordus, ſaturata purpura arridentes; qui ſiliquarum rudimentis triangularibus, quaſi ab ipſis exoriẽtes, inſident; quæ tandem, defluentibus floribus, maiores factæ dehiſcentes in tres finduntur partes. ſemen in his rotundum Ochri ſiue Eruiliæ magnitudine, rubens, ſplẽdens, quod reſiccatum contrahitur & nigreſcit. Radices nouellis plantis rotundæ, & veluti bulbi aut Cepæ alicuius caput, ex qua craſſiores fibræ dependent: veteribus verò & multorum annorũ plantis, multæ longæ, geniculatæ ſibi inuicem implicitæ, magnum veluti ceſpitem conſtituentes, guſtu feruidæ, vt & ipſum eſt ſemen.

In Hetruria & aliis Italiæ locis ſpontè exit; apud Belgas vix aliis locis, quàm in hortis reperitur.

Florem edit Iulio & Auguſto: ſemen Autumno maturatur.

Paſſim Spatulam fœtidam appellant: plerique etiam Iridem ſylueſtrem: Germani, Wandtleußkraut/ à potentia qua cimices enecat: Galli, *Glayeul puant*: Belgæ, Wantluſcrupt/ ſtinkende liſch.

ξυείς autem Græcè & Latinè dicitur: à nonnullis Xeris, Galeno teſte. Item ἴρεις ἀγρεία ſiue ſylueſtris Iris, & καχός ſiue καχτός: Hiſpanis *Lirio ſpadanal*.

Tenuium partium, inquit Galenus, attractoriæ, digerendi, ac nimirum etiam deſiccandi, eſt facultatis cum radix, tum multò etiam amplius fructus; qui quidem & vrinam ciet, & lienes induratos ſanare poteſt.

Dioſcorides ait Xyridis radicem contra capitis vulnera & fracturas facere, aculeos educere, & telum omne citra dolorem extrahere, admixta floris æris tertia parte, & Centaurij radicis quinta, & melle: ſanare & œdemata ac inflammationes cum aceto impoſitam: bibi ad conuulſa, rupta, coxendicum dolores, ſtillicidia vrinæ, & diarrhœas cum paſſo tritam: fructum vrinam potenter mouere trioboli pondere ex vino bibitum: Lienem verò minuere cum aceto potum.

Xyridis radix, Plinio auctore, ſtrumas vel panos vel inguina diſcutit. Præcipitur, addit, vt ſiniſtra manu lecta, ad hos vſus ſeruetur, colligentesque dicant, cuius hominis, vitiique cauſa, eximant. Quæ & inter vana numeranda ſunt.

De Pſeudoiride, ſiue ſylueſtri Iride lutea. CAP. V.

Pſeudoiris.

PSEVDOIRIS folia quoque Iridis gerit, ſed longiora & anguſtiora, dorſo aliquantulum vtrinque extante: caules glabros, Iridis haud diſſimiles, ſubinde bicubitales; atq; in iis floreſcõplures, vti aliarum Iridum; niſi quòd horum ſuperiora foliola omnino paruula ſint, & eorũ quæ in veris Iridibus viſuntur, quædam veluti tãtum rudimenta, ac prima lineamenta: ſiliquæ ſuccedunt craſſæ, oblongæ & triangulares, in quibus ſemina multa ſimul compreſſa, ordine digeſta, plana, cartilaginea, lentibus maiora: radices obliquæ, longę, geniculatę, cirroſę, in propagines diuiſæ, colore pallidè rubentes, guſtu adſtringentes.

Paluſtribus locis, humidis & riguis tractibus, Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioq; familiaris.

Floret Maio & Iunio.

Vulgò, Germani gel Schwertel & Drachenwurtz: Noſtri, geel Liſch: Galli *Glayeul ou Flambe baſtarde*. Officinę perperam olim Acoron appellauêre: & maiore cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vſæ ſunt. Nam non forma modò, quæ fortaſſe in aliquo conuenire poteſt, ſed viribus potiſſimùm, ab Acoro plurimũ diſſidet. Plerique hac occaſione Pſeudo-Acoron nominant: nos Iridem luteam ſylueſtrem, aut potius Pſeudo-Iridem nuncupare maluimus, vtpote Iridi quàm Acoro ſimiliorem.

Facultatem habet radix huius adſtringẽtem, frigida & ſicca ſecundo exceſſu; dyſentericas & alias ventris fluxiones cohibet: menſes ſiſtit, & ſanguinem vndequaque manantem ſupprimit, in potu, aut aliter ſumpta. Sunt etiam qui ſolùm geſtantem eam, ab omni ſanguinis fluore tutum affirment.

De Iride tuberoſa. CAP. VI.

AD Indes pertinet & quam tuberoſam cognominari contingit: folia huic ſunt oblonga & anguſta, ferè Chamæiridis referentia: tenuis cauliculus: flos in cacumine erumpit,

forma

Iris tuberosa.

Acorus.

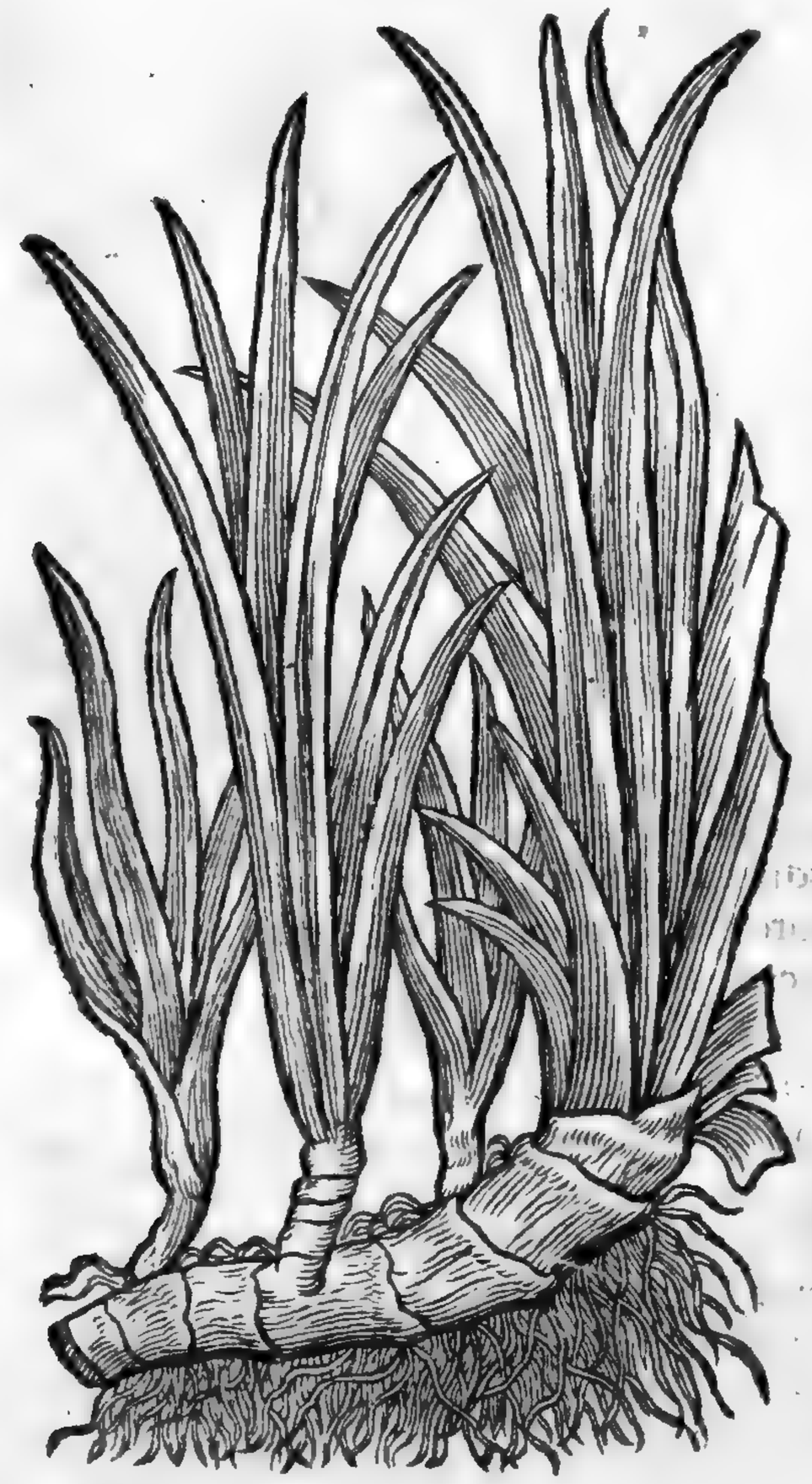

forma Iridis, verumtamen & minor & angustiorum foliolorũ; qui obscurè viret, ac quo Iridis floribus fimbria loco, nigricat: capitulum satis magnum perfecto semine dependet, in tres rimas fatiscens: semen rotundum, Ochro minus, initio inalbicat. non vnius formæ radix; ante florem duo aut tres veluti bulbuli cohærent; hoc verò enato in plures singuli extuberãt propagines; quarum nonnullæ digitum referunt.

Peregrina stirps est, quæ ex Orientis partibus, & vicinis Constantinopoli regionibus, & in Italiam, & in Belgium illata fertur.

Iridis sylvestris genus esse videtur: atque idcirco à forma radicum, Iris tuberosa dici potest. Matthiolus Hermodactylon esse: alius Lonchitim priorem esse suspicatur. Cum Hermodactylo, quo Officinæ vtuntur, à Serapione sic appellato, haudquaquam respondet. Si autem idcirco Hermodactylus, quòd radix digiti figuram quandoque referat, alium esse à Serapionis Hermodactylo oportet. Nam Colchicum Dioscoridis Serapioni est Hermodactylus: ab hac Iride autem differens est Colchicum. Lonchitim verò hanc esse priorem, non ita quoque constat: Si etenim ex eo Lonchitis nomen habet, quòd semen triquetrum lanceæ cuspidi simile sit, hæc Lonchitis esse nequit; cùm semen non sit triangulare.

De facultatibus autem huius Iridis nihil scribendum occurrit.

De Acorõ, ex Dioscoride, Theophrasto, & aliis. CAP. VII.

ACORO cognatio & similitudo cum Iride est. folia ei sunt Iridis longiora & angustiora, virentia: radices haud dissimiles, sed tenuiores, obliquè secundum terræ superficiem proserpentes, geniculis veluti interseptæ, foris interiusq; albicantes, gustu cum quadam amaritudine acres, odoris haud iniucundi, præsertim resiccatæ.

Prouenit Acoron in Colchide, Galatia, & Creta insula. Optimæ, inquit Plinius, Acori radices Ponticæ: dein Galaticæ: mox Creticæ: sed primæ in Colchide iuxta Phasim amnem, & vbicunque in aquosis.

Inuentu rarum Apuleius scribit, & non nisi cùm flosculum produxerit agnosci posse. Theophrastus Acoron inter eas stirpes refert, quæ cum seminibus flores edunt.

Ἄκορος καὶ Ἄκορον Græcis: Latinis Acorum dicitur: nonnullis, teste Apuleio, Ἀφροδισίας, & Venerea, item radix Nautica, Singentiana, Vnguentaria. Officinæ Europæ magno cum errore Calamum Aromaticum appellarunt, & Calami odorati loco habuerunt: pro Acoro Pseudoiridis radices perperam substituentes, vt suprà ostendimus.

Est verò & Acoros quibusdam Oxymyrsines radix:

Acorus Calamus. C
Ex 1616 ed.

radix: Ideoque hanc quidam ἄκορον ἄγελον vocare malunt, vt Plinius ait.

Acori autem radix, auctore Galeno, in calfaciendo & reficcando tertij est ordinis. Decoctum eius, Dioscorides inquit, vrinas mouet: auxiliatur ad lateris, thoracis, & hepatis dolores: item ad tormina, rupta, & conuulsa: Lienem absumit: prodest stillicidio vrinæ affectis, & à serpente demorsis: succus radicis, quæ oculorum claritati officiunt, exterit. Miscetur etiam Antidotis vtiliter hæc radix. Nostra ætate & eclegmatis non absque fructu additur; quando crassi, crudi, frigidiq; humores pulmonem & pectus occupant.

Præstat verò, auctore Dioscoride, Acorum densum, candidum, non carioſum, plenum, odoratum. Plinius Creticas candidiores Ponticis ait: Sunt tamen, vt ipse inquit, Creticæ Ponticis minus probatæ.

De Cyano flore. CAP. VIII.

Cyanus flos.

Cyanus maior.

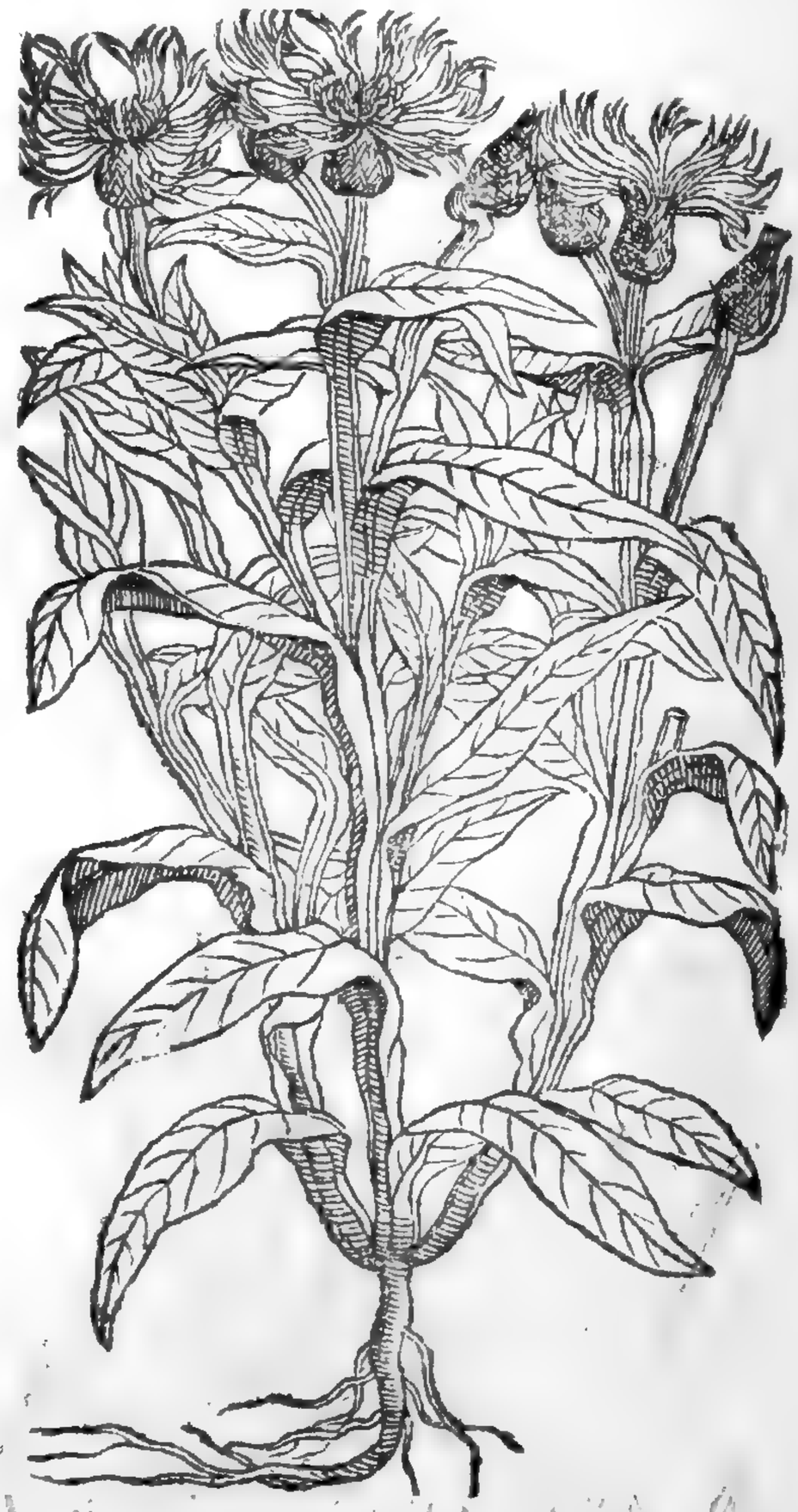

CYANO flori caules anguloſi: folia verò oblonga ſunt, acuminata, profundis inciſuris vtrimque diuiſa, Erucę ferè ſimilia, in virore albicantia: capitula in ſummis cauliculorum faſtigiis turbinata, & in anguſtius ſe contrahentia, ex multis paruis veluti ſquamis ſibi inuicé impoſitis, coni alicuius exigui modo compoſita; è quibus flores erumpunt ex multis quaſi fimbriis, ac ſtaminibus mediis, pulchra ſerie in ordinem digeſtis, colore cærulei: ſemen paruum, forma oblongum, læue, ſplendidum, ſuperiore parte barbatulum, Centaurij maioris ſemini ſimile, ſed minus & candidius, quod in ipſis capitulis ſiue calycibus, inter eas, quę in ipſis gignuntur mollibus pilis, reperitur: radices tenues, fibris quibuſdam capillatæ. 1.

Naſcitur in agris frumentariis, vnà cum Tritico, Secali, Hordeo, & aliis frugibus: ſeritur & in hortis, qui culturæ mangonio colorem ſæpè permutat, modò albicantis, modò purpurei, & eius, alîàs dilutè rubentis, aliàs ad puniceum inclinantis.

Maio vnà cum frugibus florere incipit, deinde Iunio & Iulio floret.

Cyano flori, ab ipſo cæruleo colore, nomen veteres dedere. Recentiorum plerique vernaculam Germanorum appellationem ſecuti, Florem frumentorum nuncupant. Germani etenim **kornblümen**/ & **blauw kornblümen:** & Belgæ ſimiliter **Cornbloemen** appellant. Galli *Blaueole*, *Aubifoin*, aut *bluet*, dicunt. Ab Italis *fior Campeſe*, & *Battiſecula* ſiue *Baptiſecula* nominatur:

Cyanoides flos.

minatur: quasi Blaptisecula, quòd metentibus & secantibus officiat, retusa in eius occursu falce.

Præter verò & hunc, & alius est Cyanus maior, foliis oblongis, pollice latioribus, mollibus, lanuginosis, albicantibus, Verbasci tamen foliis & minoribus & nigrioribus: cauliculis dodrantalibus: capitulis etiam squamosis vti alterius: floribus quoq. similibus & cęruleis, sed ad purpuram nonnihil vergentibus, ac maioribus: radicibus, quæ crassis hæreant fibris, & durabilis naturæ, singulis annis regerminent. 2.

In syluis & montosis, Trago teste, reperitur: nostri in hortis serunt.

Æstate floret. Germani **wald kornblümen** appellant.

Cyanus maior appositè dici potest. Thryallis Verbasci species nonnullis esse videtur, sed Thryallis, vt superius scripsimus, florè rubet.

Ad Cyani floris genus pertinere & alius quidam haud ingratus flos videtur, qui tametsi cęruleus aut cyaneus non sit, forma tamen Cyanum aliquatenus refert: vnde & κυανοειδὴς appellari potest. folia autem huic sunt oblonga, candicantia, in partes dissecta; cauliculi teneri in ramulos cõplures diuisi, foliis perquàm exiguis circa eos; & in summo flores singuli Cyani forma, sed ambientibus foliolis in purpura rubentibus; staminibus verò mediis ex luteo, candido, purpureo permixtis coloratis. capitulum floris simile Cyani, sed asperius, exeuntibus à singulis squamis exiguis spinulis. radix subest crassa aliquantulum. 3.

Portò facultates horum florum, nondum satis compertæ sunt; cùm nullum in medicina vsum habeant. Videtur tamen Cyanus prior, siue frumentorum flos, refrigerantis nonnihil esse potentiæ, atque hinc oculorum inflammationibus posse prodesse; quod à plerisque ei asscribitur.

De flore Regio. CAP. IX.

REGIO flori caules exeunt cubito altiores, rotundi, in ramulos complures diuisi; circa quos folia tenuia, multiplici sectione diuisa, Abrotoni foliis maiora, è virore nigricãtia: & ad superiores eorũdem partes, flores pulchri, ordine & spicatim digesti, quibus à tergo paruum veluti corniculum, angustum & acuminatum veterum calcaris similitudinem referẽs: colore aut candidi, aut purpurei, aut cærulei: siliquę inde oblongę, rotundę, subnigræ; in quibus semen angulosum & nigrum.

In hortis & colitur & singulis annis seritur, qui maior est. 1.

Exit etiam in agris frumentariis, lætiori solo, sylvestris: qui foliis, floribus, siliquis, semine, 2. habet
satiuo similis, humilior tamen; in singulis etiam ramulis flores pauciores, & colore tantùm cæruleos.

Floret vterque æstiuis mensibus; & diutissimè hortensis.

Appellatur à Germanis **Ritter spor:** à nostris **Ridder spooren**/ hoc est, Equitis calcar, & Italicè *Sperone de caualiere:* à Gallis *Pied d'alouette*, id est, Pes Alaudæ: Anglicè **Larkes claw**: Latinè Flos equestris, & Flos regius: à nonnullis Consolida Regalis, qui hanc stirpem inter Consolidas appellatas referunt. Valerius Cordus Calcatrippam nominat: sed Ioannes Ruellius Calcatrepam siue Chaucetrepam, in spinosarum stirpium numero censet. Videtur etiam esse Delphinium, cuius apud Dioscoridem lib. 3. descriptio occurrit, cum quo conuenire potest, si τὸ δελφινοειδὲς non ad folia, sed ad flores contrahatur. Quo modo in vetustis quibusdam exemplaribus legi, memini me olim audire ex Gerardo à Veltwijck Caroli V. Imp. apud Turcorum Imp. Oratoris qui sibi Constantinopoli visum exemplar referebat, quod Delphinio, non folia, sed flores Delphinorum specie esse, haberet. Quæ lectio si vera est, florem Regium, Delphinium esse satis euidenter commonstrat. Nam flores quidem & potissi-

mùm

Flos Regius.

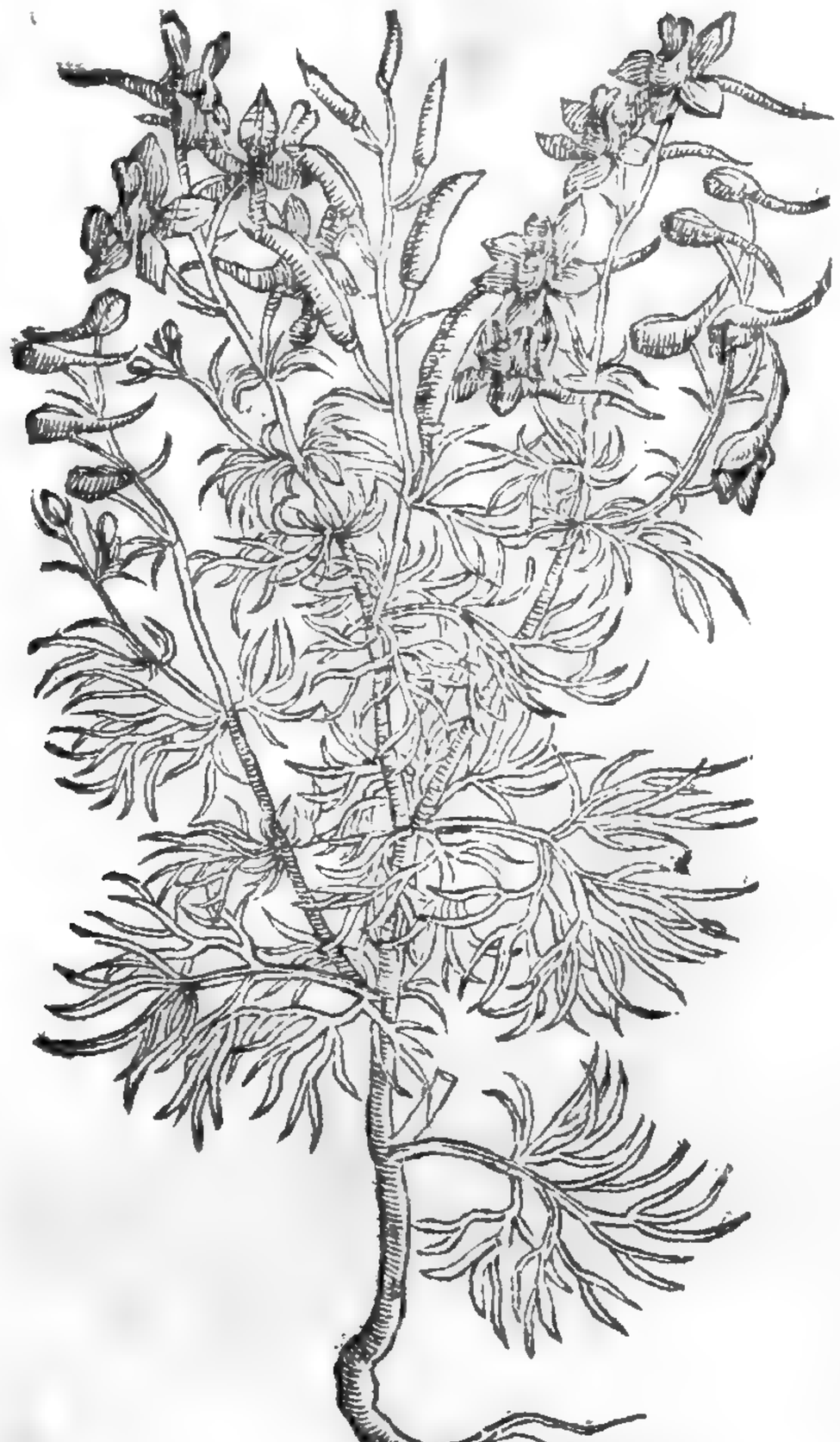

Flos Regius ſylueſtris.

Delphinium
Cæruleum, L
H. Cæſ. 212

mùm prius quàm completi ſunt, ſpeciem quandam ac ſimilitudinem eorum Delphinorum exhibent, quos recurua, repandaque figura, veteres picturæ, & nobilium aliquot familiarum auita inſignia, exprimunt; qua etiam imagine cæleſtis Delphin repræſentatur. Neque refert quòd ſpurium aut adulterinú de Delphinio caput exiſtimetur: tametſi enim alterius cuiuſdam & non Dioſcoridis ſit; eſt alicuius tamen veterum, ex quo Dioſcoridis libris acceſſit.

Delphinii. Deſcribitur autem Delphinium his verbis: Δελφίνιον κλωῶνας ἀνίησι διαπιθάμους ἢ καὶ μείζονας ἀπὸ μιᾶς ῥίζας, ὡφὶ οὓς φυλλάρια ἐπιχισμώδη, λεπτὰ, ἐπιμήκη, δελφινοειδῆ, ὅθεν καὶ ὠνόμασται· ἄνθος δὲ ὅμοιον λευκοίῳ ἐμπόρφυρον· σπέρμα ἐν λοβοῖς κέγχρῳ ἐμφερές. Deinde inferius & alterum Delphinium. Δελφίνιον ἕτερον καὶ αὐτὸ ἐμφερὲς τῷ πρὸ αὐτοῦ. Τοῖς δὲ φύλλοις καὶ τοῖς κλωνίοις ἰσχνότερον πολλῷ. Quorum verborum hic eſt ſenſus: Delphinium ſurculos emittit duorum dodrantum, aut maiores ab vna radice: circa quos folia fiſſa, tenuia, oblonga, Delphini ſpecie: vnde & nomen accepit: flos ſimilis Leucoio purpureus: ſemen in ſiliquis Milio proximum. Delphinium alterum, etiam ipſum ſimile ſuperiori, ſed foliis & ramis gracilius multò.

Harum duarum deſcriptionum prior, voce δελφινοειδῆ ad florem relata, mutanda, & hunc in modum legenda veniet. Delphinium ſurculos ab vna radice emittit duorum dodrantum, aut maiores: circa quos folia fiſſa, tenuia, oblonga: flos ſimilis Leucoio, purpureus, Delphini ſpecie; vnde & nomen accepit: ſemen in ſiliquis Milio proximum.

Atque hoc modo deſcriptione ſe habente erit ſatiuus flos Regius ſimilis primo Delphinio: ſylueſtris verò ſecundo. Sunt verò Delphinio & nomenclaturæ quædam aliæ, ſed quarum plurimæ pro nothis habentur, vt δέλφαξ, δέλφυς, φάλυσις, κάμαρος, ὑάκινθος, νήριον, πεταύδειον, σώσανδρον, κεφάλιον: & apud Latinos, Bucinus ſiue Bucinum, & Bucinus minor.

Sed vt ad florem Regium reuertamur, non deſunt qui & ipſum Cuminum ſylueſtre alterum Dioſcoridis eſſe velint, quæ Matthioli eſt ſententia, & veritati multùm conſona. Cum eius ſiquidem deſcriptione ſimilitudinis tantum, quãtum quæ plurimum, habet. Eſt etenim foliis tenuibus, ſatiuo Cumino ſatis ſimilibus, & à ſingulis floribus cornicula in ſublime erigit: ſemen deinde Melanthij profert: quale ſylueſtre Cuminum alterum eſſe Dioſcorides tradidit; ipſum his verbis delineans. *Cuminum ſylueſtre alterum.* ἔστι καὶ ἕτερον γένος ἀγρίου κυμίνου ἐμφερὲς τῷ ἡμέρῳ, ἐξ ἑκάστου δ' ἄνθους ἀφίησι κεράτια μετέωρα, ἐν οἷς ἐστι σπέρμα ὅμοιον μελανθίῳ: id eſt, Eſt & alterum genus ſylu-

ſylueſtris Cumini, ſatiuo ſimile, ex ſingulis floribus cornicula ſublimia proferens, in quibus ſemen Melanthio ſimile.

Et eſſe poteſt, vt idem ſit Cuminum ſylueſtre alterum, & pariter Delphinium; præſertim Delphinij deſcriptione acceſſoria, & ex aliquo alio auctore in Dioſcoridis exemplar tranſlata. Crebrò ſiquidem eædem ſtirpes, aliis nominibus, à diuerſis ſcriptoribus appellantur.

Cæterùm ſylueſtris alterius Cumini ſemen potum, ad ſerpentium morſus remedium eſt optimum: auxiliatur & iis, qui vrinæ ſtillicidio laborant, calculoſis, & his, qui ſanguinis grumos mingunt: ſed his Apij ſemen feruefactum poſtea bibendū eſt: auctor Dioſcorides. Delphinij verò ſemen potum in vino à ſcorpione ictos, vt nullum aliud, auxiliatur. Aiunt ſcorpiones appoſita herba reſolui, ignauosque ac torpidos fieri; ſemota verò, ſeſe recolligere.

De flore Ambaruali. CAP. X.

Flos Ambarualis.

AMBARVALI flori perquàm tenues, ſed duriuſculi ſunt coliculi, palmum aut ſemipedem longi, plurima parte procumbentes, aut humum verſus reclinati; qui foliolis conueſtiuntur exiguis, oblongis, acuminatis, particularium Lentium ſimilibus, ſed tamen aliquanto anguſtioribus: floſculi à medio ſurſum verſus ordine digeruntur exigui, colore vel Violæ ſaturato purpurei, vel cęrulei, vel candidi, odore carẽtes: valuulę ſuccedunt minores quàm Burſę paſtorię, tenuibus membranulis vtrimque valde minutulis ſtipatæ. radix dura, lignoſa, tenuis, reſtibilis eſt, ſingulis annis regerminans.

In collibus herboſis, quæ nec aratro proſcinduntur, nec pedibus atteruntur, in pluribus Germaniæ ac Belgij regionibus, lęto ac mediocri ſolo ſpontè gignitur.

Maio menſe præcipuè cum flore reperitur.

Nomen accepit apud Germanos **Creutzblumlin**, id eſt, Ambarualis flos: Appellari ſiquidem ſic contingit, quòd feſtis Ambarualium diebus præcipuè vigeant, ac ruſticę virgines ex his, pleriſque locis, tunc coronas ſibi nectant. Ambarualia autẽ feſta ſunt, quę Romana Eccleſia dies appellat Rogationum: Germanis **Creutztaghen**; tunc enim arua à ſacerdotibus & populo luſtrantur. Hieronymus Tragus Polygalon eſſe exiſtimat: nec fuimus quandoque ab hac ſententia alieni: ſed cùm apud Dioſcoridem & Plinium breuiſſima huius extet deſcriptio, quid affirmandum? præſertim cùm ad lactis abundantiam facere hanc non conſtet.

Polygalon, Dioſcorides ait, palmi altitudinem petit, foliis lentis, guſtu adſtricto, quod potum lactis abundantiam facit. *Polygalon.*

De Calendula, ſiue Caltha. CAP. XI.

CALENDVLÆ folia dilutè virent, oblonga, aliquantulum lata, mollia, nonnihil lanuginoſa: caules foliоſi, ſtriati, fungoſa intus medulla, in plures alas diuiſi: flores in ſummo pulchri, rotundi, multiplices, cum grauitate quadam aliquantulum odorati, diluti croci aurive purioris colore, in quorum medio multa breuia, ſimul compreſſa, lutea vel ſubnigra ſtamina; ſemen à ſingulis floribus numeroſum, recuruum: radices fibroſæ.

In hortis & cultis prouenit: circa Monſpelium etiam ſuæ ſpontis, Geſnero teſte.

Ab Aprili aut Maio menſe in hyemem vſque floret: qua etiam clemente flos eius emicat.

Calendulam recentior ætas appellat; quòd ferè ſingulis menſium Calendis florere cõſpiciatur. Germani **Ringelblümen**: Belgæ **Goutbloemen**, ab auri æmulo floris colore. Galli *Soucie* & *Soulſie*. In Hetruria, inquit Matthiolus, *Fior rancio*: Angli **Marygold**: Bohemi **Neſycek**. Sunt qui Solſequium vocitent; quia ſub veſperam flos contrahatur: non eſt tamen Heliotropium, multò etiam minus Scorpioides, vt plerique temerè crediderunt: ſed veterum potius

Calendula.

Caltha Alpina. 2.

Flos Aphricanus.

est Caltha. Virgilius etenim & Columella Caltham florem esse ostẽdunt, luteum aut flauum colore. Et Virgilius quidem in Georgicis Æclogа secunda, sic scribens:

Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Columella verò in hortis libro decimo, his verbis: *Cãdida Leucoia & flauẽtia lumina Caltha.*

Plinius autem lib. 21. cap. 6. Caltham etiam grauiter odoratam esse ait, qualis in totum Calendula est, quę, vt diximus, cum grauitate quadam odorata, & auri colore luteo splendet.

Cæterùm facultate flos quidem Calendulæ calidus est, secundo propemodum ordine; præsertim resiccatus & aridus: creditur cor corroborare, venenis resistere: & aduersus pestilentes febres, quocunque modo sumptus, efficax esse. Fuchsius ex vino potũ menses ciere, & suffitum secundas educere, scriptum reliquit.

Herbæ autem folia calidiora sunt, acrimoniã enim quandam feruidam habent, sed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus se exerit, ratione cuius in olere sumpta, aluum mouent & leniunt. Fuchsius succum dentium dolores sedare scribit, si os eo colluatur. Alij ad idem puluerem foliorum cum xylino dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetariis admisceant.

Est verò & alia præter hanc Caltha, Alpina à Gesnero cognominata; foliis Plantaginis, radice acri & aromatica; flore Calthæ aureo. nascitur copiosè in summis Alpium pratis.

De flore Africano. CAP. XII.

INTER Calthas numerandus etiam videtur flos cognomento Africanus. Huius duæ sunt species; vna minor, humilis, ramulis cubitalibus, per terram plurima parte stratis: altera maior, procera & erecta, ad tres vel amplius cubitos assurgens.

Folia vtrique sunt secundum caules striatos multa, oblonga, ex multis singularibus per ambitus crenatis coniuncta, Tanaceti foliis propemodum similia; quæ cribri modo, Soli aut lumini oppositа, perforata cernuntur: flores in summis ramorum surculis ex longis calycibus ampli, rotundi, ex octo aut decem foliolis congesti, inferius luteis, superiore verò parte in fluuo rubentibus, & obscurè rubens villosum holosericum æmulãtibus; inter quæ media exeunt stamina lutea: semen nigrum, forma oblongum & tenue: pro radicibus fibræ. Est vtraque species, cum foliis, tum floribus grauiter odorata. Vtriusq; etiam flores, sed maioris frequentius, subinde multiplicantur; quorũ foliola ab vtraque parte vt plurimum lutea.

Apud Belgas, Germanos & alibi, in hortis colitur, & singulis annis seritur. In Africa plerisq; locis sponte prouenit: vnde primum in has regiones inuectus: quãdo videlicet D. Carolus V. Roma.

Roma. Imp. apud Tunetum celebri potitus esset victoria: ex quo illi & Africano aut Tunetensi cognomen. Minor Iunio, deinde & reliqua æstatis parte: maior Augusto demum mense flores edit.

Brabanti Flandriáque vulgò Thuns bloemen nuncupant: Germani Indianisch blumen & Indianisch negelin id est, floreni aut caryophyllum Indicum: vnde & Gallis *Oeillet d'Inde*. Cordus Tanacetum Peruuianum appellat: à similitudine videlicet Tanaceti & Peru Americæ prouincia, ex qua primùm in Europã illatus, à Germanis creditus est. Gesnerus Caltham nominat Aphricanam, & Punica lingua Pedua, ait, vocatur. Sunt qui velint Plinij Petilium esse florem. Sed Petilius flos est autumnalis, circa vepres nascens, tantùm colore commendatus, qui est Rosæ syluestris: foliis paruis quinis; calyce paruo, versicolore, luteum semen includente. Mirum est in eo flore, inflecti cacumen, & non nisi retorto folia nasci. Plinius lib. 21. cap. 8. *Petilius flos*

Andreas Lacuna, Othonnam herbam esse, suspicatus fuit, cum cuius tamen descriptione, haud per omnia Hos iste conuenit: nisi fortè squalidior, & paucioribus foliis, Erucæ similioribus, manifestiusque perforatis in Aphrica, quam in Europa nascatur. In hac etenim amplus, multifolius, foliis Tanaceto, quàm Erucæ similioribus, iisque non verè perforatis, sed quæ talia lumini opposita tantummodo apparent, gignitur.

Et non rarò quidem euenit, vt ex feruenti, calida siccaque regione; & sterili, aut inculto, & aprico solo, in humidius cultiusque, vbique cælum clementius, translatæ stirpes luxurient. Nam soli cælique mutatio, ad stirpium mutationem plurimum habet momenti; & maximè accedente culturæ mangonio. Quæ tamen an tantum potuerit, vt florem hunc totum penè transformauerit, expendendum relinquimus.

Est autem Othonna, Troglodytica quædam herba, in eo Arabiæ tractu nascens, qui ad Ægyptum spectat: ἔχει δὲ, Dioscorides ait, τὰ φύλλα εὐζώμῳ ἐμφερῆ, πολύτρητα ὥσπερ σπόροπα, ψαφαρά, ὀλιγόφυλλα. ἄνθος δὲ φέρει κρόκινον, πλατύφυλλον. ὅθεν ἔδοξαν ἀνεμώνης αὐτό τινες εἶδος εἶναι: hoc est, folia habet Erucæ similia; foraminosa, veluti à tineis erosa, squalida, paucifolia: florem fert crocinum, latifolium: quare quidam Anemones speciem esse putauerunt. *Othonna.*

Galenus lib. 4. de simpl. medic. facult. Lycopersij cuiusdam herbæ meminit, cuius succũ Centurio quidam ex Barbarica circa Ægyptum regione comportauerat, odore adeò graui, adeoque inamœno, vt ne gustare quidem ipse ausus fuerit Galenus, sed lethalem esse coniiceret. Vtebatur autem eo Centurio ille ad vrgentes articulorum dolores: atque ipsis etiam laborantibus refrigerandi facultate pollere visus est. Est autem, Galenus ait, colòre subflauo: odore tam graui, quàm Cicuta: nisi quòd leuem quandam instar aromatum odoris adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua succus hic exprimitur, Lycopersium esse dicebat. Quali autẽ præterea sit forma, Galenus non addidit: ideoq; etiam an Lycopersium flos Aphricanus sit, definiri absolutè non potest. Videtur tamen illi, si non idem, simillimus. folia etenim, & præsertim flores graui admodum & ingrato prædita sunt odore: qualitateque venenosa, Cicutæ proxima. Cuiusmodi autem eius expressus & resiccatus succus, nondum quidem obseruasse nos confitemur: verosimile tamen est, ex floribus haud alterius, quàm flaui aut sublutei coloris, & graueolentem futurum. *Lycopersiũ.*

Venenosa autem & refrigerandi potentia, florem Aphricanum donatum esse, odor ingratus, caput aggrauans, Cicutæ similis, qualis Lycopersij succo, ostendit: deinde & experimentis nonnullis constat. Memini etenim in puero, qui flores mandere inceperat, labia & os inflata me videre; sicuti crebrò iis accidit, qui Cicutæ fistulis ludentes aut modulantes, intra labia eas aliquandiu continuerunt. Feli etiam flores cum calycibus, recenti caseo permistos olim dedimus; quæ mox valdè inflata, & paulò pòst mortua fuit. Mures quoque qui semen arroserant; mortui seruntur reperti. Quæ omnia venenosam & deleteriam huius herbæ facultatem ostendunt: & non audiendos esse eos, qui hanc Tanaceti vel Artemisiæ speciem, aut innoxiam stirpem fore autumant.

De Tragopogone. CAP. XIII.

TRAGOPOGON folia habet oblõga, angusta, acuminata, Croci foliis latiora ac minora: caulem rotundũ, in plures diuisum; in cacumine calyces magnos, à quibus flores exeunt magni, multiplices, & multorum foliorum, Dentis leonis appellatæ herbæ, floribus magnitudine ac forma similes, vel etiam ampliores, colore vel lutei, vel in purpureo punicantes, qui oriente Sole panduntur, ipsa verò meridie recluduntur, & tandem pereuntes in canescentes pappos abeunt; quibus semen subest oblongum, subnigrum, acuminatum. radix candida & longa est. Tota autem herba vnà cum foliis, cauliculis, ac radice succum præbet lacteum, qui vulnerata ea effluit.

Tragopogon.

Tragopogon cum pappo.

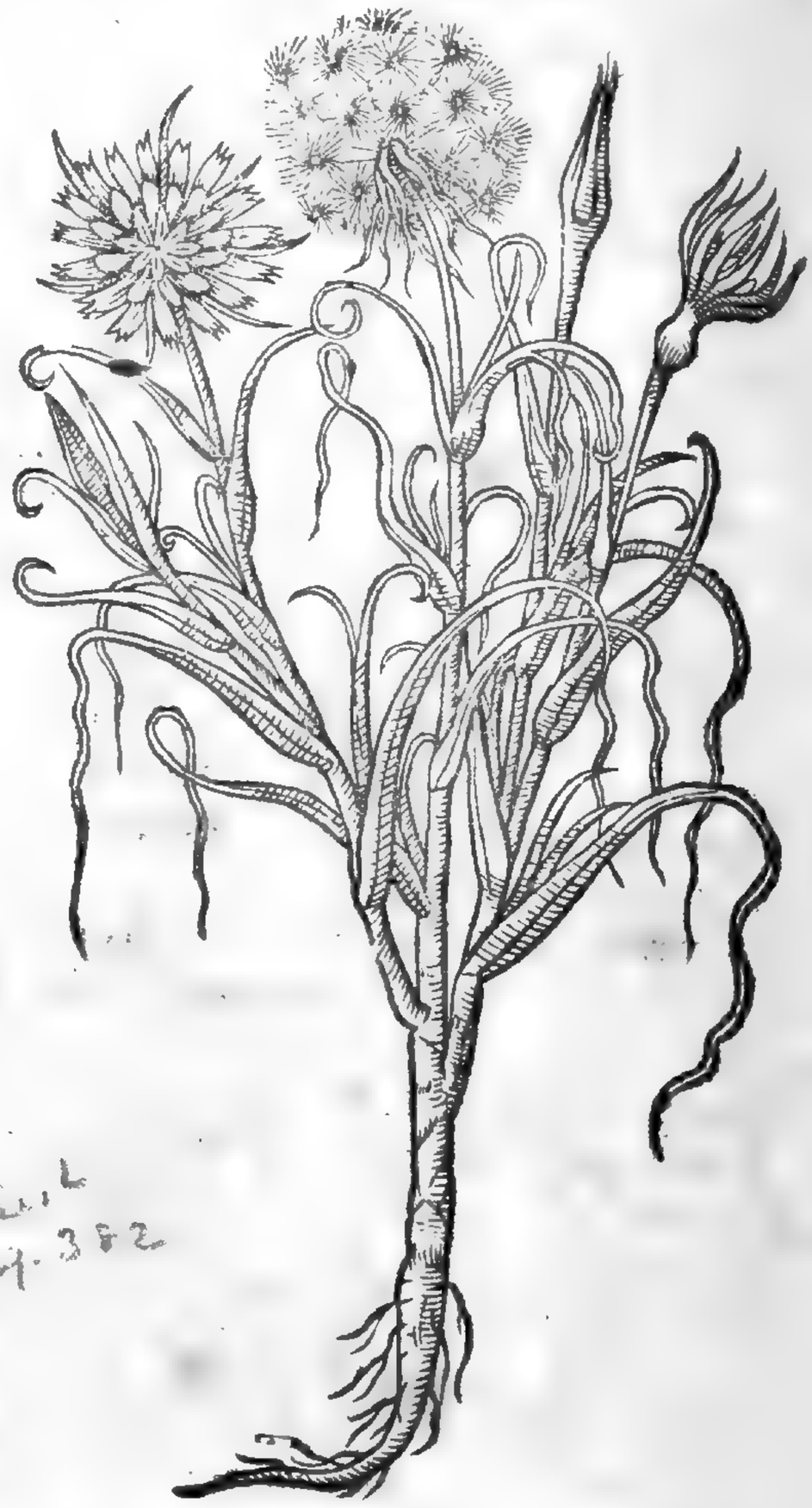

Nascitur sua sponte in compluribus vtriusq; Germaniæ incultis & humentibus, veluti in pratis; & præcipuè lutei floris. In hortis verò procerior, amplior, floribusq; maioribus ac speciosioribus conspicitur, præsertim purpurei floris.

Huius flores potissimùm Iunio ac Iulio mensibus vigent.

Τραγοπώγων & κωμὴ Græcis nuncupatur. item & πτεραπώγων: Latinis Hirci barba, Coma: Germanis Bocxbart: Belgis Bocxbaert/Iosephs bloemen: Gallis *Barbe de bouc:* Italis, Matthiolo teste, *Sassefrica*: Hispan. *Barba cabruna*: Anglis Buckes beard.

Herba autem, vt Dioscorides ait, esui apta est: nostra quoque ætate radix hybernis mensibus à plerisque vnà cum acetariis infertur ac editur.

Scorzonera.

De Scorzonera. CAP. XIIII.

AD Tragopogonis genus referenda, quam Hispania Scurzoneram aut Scorzoneram vocat: foliis oblongis, subcandidis, carnosis, acuminatis, latioribus & per ambitus subinde parum sinuatis: caule rotundo, pedali vel altiore: flore luteo multiplici, omnino simili, qui etiam in pappos resoluitur: semine oblongo, subcandido, & minore: radice longa, singulari, candida, quæ cortice obtegitur tenui & nigricante.

Nascitur *Scurzonera* in Hispaniæ plerisque montibus, locis humentibus obscuris & viginosis: reperitur & in Germaniæ Thuringia, ac Bohemia in syluis ac montibus locis similibus.

Apud Hispanos flos Maio mense prodit: in Germania verò serius, Iunio videlicet & Iulio.

Hispani

Hiſpani *Scorzoneram* appellant, quod Latinè Viperinam ſiue Viperariam aut Serpentariam ſonat; ſic dicta, quòd contra venena viperarum ac ſerpentũ efficax habeatur. Nam Hiſpani Viperam *Scurço* appellant. Apud Germanos & alias nationes nomen non inuenit.

Ferunt autem hanc peſtis contagia arcere, & omnibus venenis reſiſtere venenatorum, & præcipuè viperarum morſibus mederi, epoto vel radicis, vel herbæ ſucco: prodeſſe item cardiacis, & ſyncope moleſtatis, nec non comitiali morbo obnoxiis & vertiginoſis: radicẽ commanducatam hilaritatem facere, triſtitiamque omnem diſcutere: lacteum radicis ſuccum oculis inditum, viſum exacuere.

De Chamæmelo vulgari. CAP. XV.

Chamæmelum vulgare.

CHAMÆMELI flos tametſi coronarius non ſit, propter frequentem tamen quem in medicina vſum habet, inter flores locum vendicauit.

Sunt autem Chamæmelorum complura genera. Vnum legitimum, medicinæ aptiſſimum, vulgaris vſus, quod ea de cauſa vulgare Chamæmelum nuncupatur: alia deinde ſylueſtria, nullius aut exigui vſus: tertium hortenſe odoratum. De eo autem quod familiariſſimum eſt, primùm agemus.

Sunt huic cauliculi tenues in alas multas diuiſi, cubitales: folia tenuia, diſſecta, numeroſa: flores in ſummo, medio lutei, forinſecus verò candidi; ambientibus videlicet luteũ ipſius floris, multis exiguis cãdidis foliolis, quorum ſingula anguſta ſunt & forma oblonga: radices tenues & fibroſæ.

Exit paſſim in aruis vnà cum ſegete: & vniuerſæ Europæ familiare eſt.

Colliguntur flores Iunio potiſſimùm menſe.

Camomillam Officinæ nuncupant: vulgò **Camille & Camemille bloemen**: Germani **Chamill**: Hiſpani *Mançanilla, Macela*: Itali *Camamilla*: Galli *Camomille*: Bohemi **Hermanek**. Veterum eſt χαμαίμηλον ſiue Chamæmelum, & Anthemidis genus, quod ab ipſis candidis, floris medium circundantibus orbẽ, foliolis, λευκάνθεμον dicitur. Sunt etenim Anthemidis, Dioſcoride auctore, genera tria, & quidem floribus in medio luteis omnia, per ambitum autẽ & circumferentiam, vnum candidis, alterum luteis, tertium purpureis. Quod luteis per ambitum foliolis conſtat, χρυσάνθεμον nominatur: tertium autem purpureis, πορφύρανθεμον, quod ſcilicet Vere floreat. Alexander Trallianus Chamæmelum etiam Anthemiſium dici ſcribit lib. VIII. cap. 11.

Chamæmelum verò dicitur, quoniam flores μήλου, ſiue mali odorem habeant, quem in vulgaris vſus Chamæmelo euidens & manifeſtum eſt ſentire; ita vt vel hinc vulgaris vſus Chamæmelum, verum & legitimum eſſe coniicere liceat, quod & ipſæ etiam facultates euidentius oſtendunt. Tales ſiquidem vulgaris Chamæmeli facultates omnino ſunt, quales Chamæmelo Galenus tribuit.

Chamæmelum, Galenus ait, calfacit & deſiccat in primo ordine, & tenuium eſt partium; digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim habet. Item & alio loco: tenuitate Roſę perſimile eſt, calore ad Olei vires magis accedens, homini familiares & temperatas. Quapropter laſſitudini, ſi quid aliud, cum primis confert, doloresque ſedat & mitigat: præterea tenſa remittit & laxat: quæque mediocriter dura ſunt, emollit; quæque conſtipata, rarefacit. Omnes autem has facultates noſtro vulgari Chamæmelo ineſſe, ipſa quotidiana commonſtrat experientia. Nam moderatè quidem ipſum excalefacit, parum reſiccat, valde tenuium eſt partium, digerendi, relaxandique ſingulari, ac mirifica potentia præditum eſt: multi breuiter ad omnia vſus, quæ clementer calefieri, reſolui, diſcuti ac leniri deſiderant. Calculi & colicos dolores lenit: vrinam moderatè prouocat: tormina & roſiones ventris ſedat: laterum dolores mulcet: duros tumores emollit, & crudos humores diſcutit. Idem præſtat oleum ex floribus compoſitum, quod aduerſus laſſitudines omnes remedio eſt, & omnibus vtiliter admiſcetur, quæ ſopiendi alicuius doloris cauſa adhibentur.

De sylvestribus Chamæmelis, siue Cotulis.

CAPVT XVI.

Cotula alba.

1.

2.

SYLVESTRIVM Chamæmelorum, Cotulas quas passim nominant, tria sunt genera: vnum fœtidum, duo alia non fœtentia: quorum vni flos per circumferentiam candidus, alteri verò totus luteus.

Chamæmelum sylvestre fœtidum, siue Cotula fœtida, caules promit rotundos, virentes, fragiles & succulentos, in alas multas diuisos, crassiores & sæpenumerò altiores quàm Chamæmeli: folia similiter ampliora, in virore nigricantia: flores forma & colore similes. Fœtet herba tota, grauemque odorem spirat: vnde illi fœtidæ cognomen datum.

Nascitur in aruis, iuxta semitas, & agrorum margines.

Floret eodem quo Chamæmelum tempore.

Officinæ & Herbarij passim Cotulam fœtidam nuncupant; plerique Camomillam fœtidam. Germani Krotendill/ Hunßdill/ Hunßblum: Belgæ Paddeblommen/ stinckende Camille: Galli *Espargoutte*: à nonnullis κυναθεμὶς, ab aliis κυνοβοτανὴ. Leonhartus Fuchsius Parthenium esse voluit. Sed Parthenium verum & legitimum est vulgò dicta Matricaria, quæ odore longè est grauiore, & sapore admodum amaro; foliis tenuibus & Coriandri similibus. Cotula autem fœtida minus grauiter olet, & foliis Coriandrum non æmulatur.

Altera Cotula alba non fœtida, quę à plerisq; etiã Oculus bouis dicitur, cauliculos edit complures, tenuiores, duriores, flexibilioresque quàm Cotulæ fœtidę; & circa eos folia tenuia, Chamæmeli foliis paulò longiora & candidiora: flores in medio luteos, per circumferẽtiam candidos, Chamæmeli & Cotulæ fœtidæ floribus similes, sed maiores, exigui aut nullius odoris: radices duras & lignosas non absque adnatis fibris, quę aliquot annis permanentes, Vere regerminant.

In aruis & agris frumentariis vnà cum Chamæmelo reperitur.

Æstiuis mensibus floret.

Nostra ætas Cotulam non fœtidam appellat, & Cotulam albam, plerique Oculum bouis & Buphthalmum. Germani Kudil/ kundsaug/ kuaug: Belgæ, Coeville/ Coeoogbe: Hispani *Mançanilla loca, ojo de buey*: Itali *Occhio di boue*. Et verum quidem esse Buphthalmum Leonharti Fuchsij sentẽtia fuit. At nobis verum & legitimum solũ illud esse videtur, quod infra sub Buphthalmi nomine describitur. Nam Buphthalmo quidem, vt Dioscorides auctor est, folia sunt μαραθροειδῆ; id est, fœniculi foliorum similitudinem habentia, & flos melinus. Huic verò folia non sunt fœniculi similia, neque flos totus luteus siue melinus, sed plurima parte, per circumferentiam videlicet candidus; qui etiam vel solus Matthiolum mouit, vt Cotulam hanc albam, siue vulgare Buphthalmum, verum & legitimum esse Buphthalmum negauerit. Proinde non Buphthalmum, quod hoc nomine à plerisque appellatur, sed Cotulæ & Chamęmeli sylvestris species quædam est. Plinius lib. 26. cap. 7. Melandrij herbæ meminit, in segete ac pratis nascentis, flore albo & odorato: an Melandrium autem istud Cotula non fœtida sit, diligentius inquirendum; propter etenim Plinij breuitatem, nemo facilè qualis herba Melandrium sit, affirmauerit.

Melandriũ

3. Tertia Cotula lutea, cauliculis exit non paucis; foliis Cotulæ albæ maioribus, crassioribus, candidioribusq; : flores & medio & orbiculato ambitu, melini siue lutei sunt: radix dura, lignosa, diuturna.

Nascitur in Germania & Gallia, iisdem ac similibus quibus Cotula alba locis: apud Belgas, hortensis est. Iunio ac Iulio florem promit.

Germani

Germani Streichblümen & Steinblümen appellant. Belgæ Strychblomen. Fuchsius Anthemidis speciem, & Chamæmelum Chrysanthemum facit: folio tamen parum, odore nullatenus Anthemidem siue Chamæmelum Leucanthemum refert. Matthiolus pro legitimo Buphthalmo depinxisse videtur: desideratur tamen in eo folium Marathroeides, quod Buphthalmo esse Dioscorides testatur. Nos his de causis inter Cotulas & sylvestria Chamæmela potius reponendam duximus, quàm alterutrum temerè asserere.

Vsum autem hæ Cotulæ in medicamentis aut cibatu nullum habent, proinde earum facultates incompertæ. Videntur tamen omnes calidæ aliquantulum & siccæ, Chamæmelo vulgaris vsus viribus quodammodo similes, sed longè tamen inferiores, imbecilliores q; Quę fœtida dicitur, ad vteri morbos commendatur; sed ab iis præsertim, qui Parthenium esse existimant, & Parthenij vires ad hanc transtulerunt. Est tamen non omnino Cotula hæc inutilis; quando fœtida omnia, ex vtero strangulationibus prosunt.

De Chamæmelo odorato. CAP. XVII.

Chamæmelum odoratum. Chamæmelum Chrysanthemum odoratum.

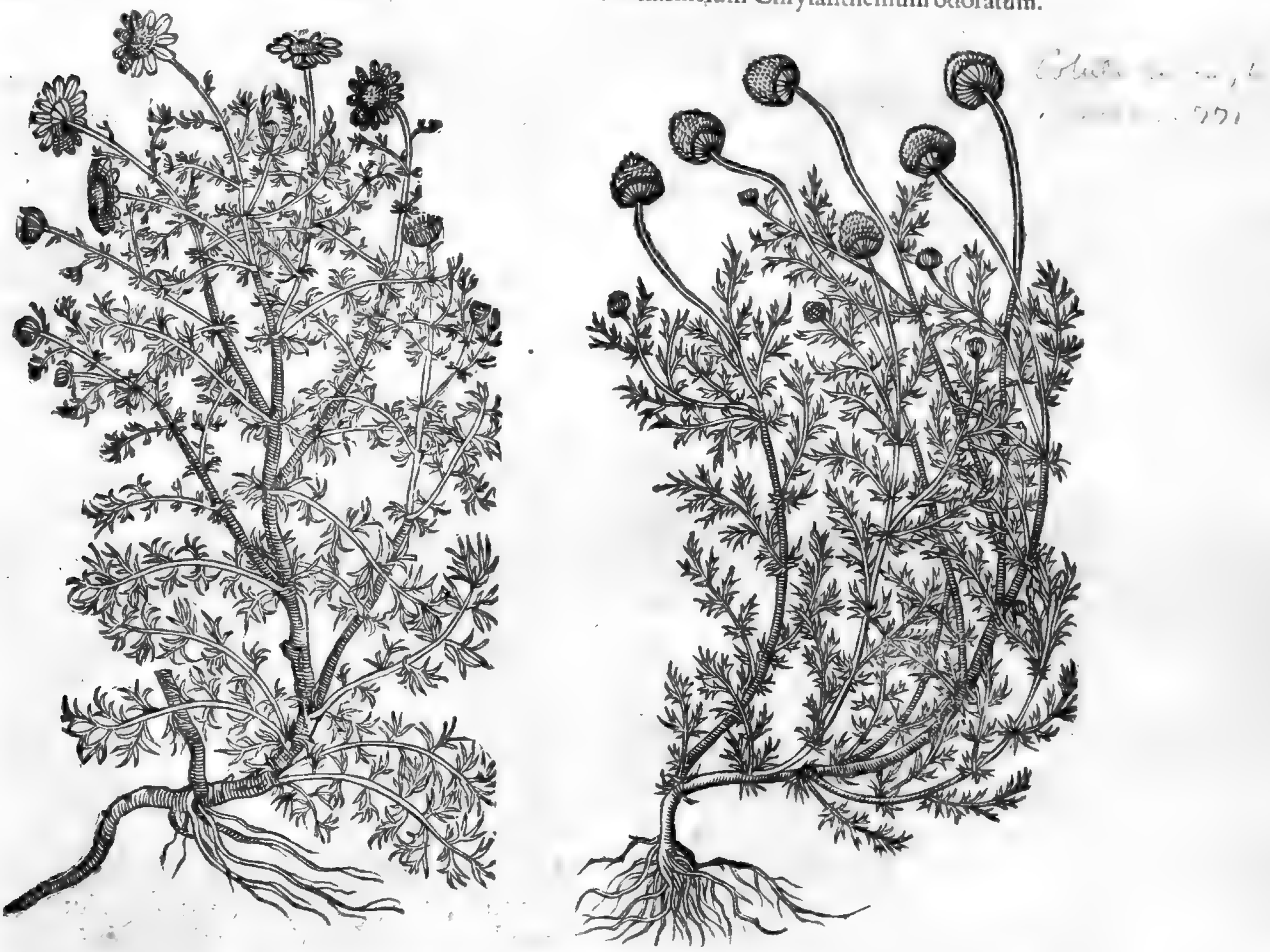

ODORATVM Chamæmelum duorum est generum: vnum Leucanthemum; alterum Chrysanthemum cognominari potest.

Leucanthemo odorato Chamæmelo, caules exeunt multi, non erecti, sed procumbentes, 1.
& quasi per terram repentes: folia tenuia, dissecta, vti Chamæmeli vulgaris, sed maiora virentioraque: flos quoque similis, medio videlicet luteus, & per circumferentiam candidis foliolis cinctus: radix fibrosa, durabilis naturæ. Referunt folia & flores pergratum ac iucundum cum grauitate quadam odorem, aromatum odoribus persimilem, qui etiam in arida diutinè permanet.

Est & huius generis quoddam, foliola medium floris ambientia densissimè multiplicans, luteo in angustum orbem coacto; quod odore & forma præcedenti per omnia simile aliàs est.

Chrysanthemum odoratum Chamæmelum, cauliculos similiter profert tenues inuali- 2.
dos, & in terra prostratos: folia quoque tenuia, vti prioris, sed candidiora & paululum minora: pro flore, qui aliis omnibus Chamæmeli ac Cotularum generibus medius, luteus est orbiculus; nudus & nullis circumambientibus foliolis cinctus; radix similis. Et huius herba odorata quoque est, odore & facultate priori similis.

Vtrumque in Belgio hortense est. Floret Iulio & Augusto mensibus.

Chamæmelum odoratum propriè appellatur: Tragus Chamæmelum nobile nominat: Vulgus nostrum, Roomsche Camille, id est, Chamæmelum Romanum: Germani edel Chamill. Quod flore candet, Leucanthemum; alterum Chrysanthemum dici potest. Sed tamen ea esse quæ à Dioscoride, Galeno, aut aliis veteribus in vsu recepta fuêre, non omnino videtur afferendum: verisimilius est ab ipsis fuisse præterita aut incognita.

Nam facultas eorum multò intensior, quàm Chamæmelo à Galeno tribuitur. Caliditate siquidem & siccitate qualitatem illam viuenti familiarem ac temperatam, quæ Chamæmelo à Galeno tribuitur, quamque ipsum habere quotidiana ostendit experientia, multùm excedunt: vtpote secundo ordine calida & sicca. Cùm autem & ipsa substantia tenuitatem habeant coniunctam, digerendi ac rarefaciendi potentiam habent ampliorem: molliendi verò, doloresque sedandi, aut mitigãdi, remissiorem. Proinde vbi magis, quàm vulgaris vsus Chamæmelum potest, incalfacere aut rarefacere opus est, vtiliter adhiberi possunt: vti in balneis, quæ sudoris euocandi & rarefaciendæ cutis causa parantur, in quibus horum Chamæmelorum vsus haud est negligendus. Nam & cutim nimis adstrictam rariorem faciunt, sudorem euocant, bonumque corpori odorem conciliant.

De Eranthemo vulgari. CAP. XVIII.

Eranthemum.

FLOS, quem Eranthemum nuncupauimus, cauliculos profert à radice complures, in alas subinde diuisos, striatos, virentes: folia tenuia Chamæmeli, aut potius Cotulæ fœtidę similia: flores non magnos, forma Ranunculi florũ, pulchros, minij colore rubentes; quos capitulum sequitur oblongum, ex multis collectum seminibus, rotũdis, acuminatis, colore in virore subnigricantibus. radices fibrosæ. Odorem herba herbaceum habet, aliquantulum grauẽ, sed minus quàm Cotulæ fœtidę, Chamæmeli verò odor: nequaquam similem.

Nascitur compluribus Europæ prouinciis, in aruis vnà cum Zea, Tritico aut aliis frumentis: Belgæ in hortis serunt.

Æstiuis mensibus floret, Maio, Iunio & Iulio: subinde & serius.

Nostri sua lingua, Bupnettehens appellant: Germanorum nonnulli, Feldroßlin: multi hac ætate νεάνθεμον. Esse tamen tertium Anthemidis genus, quod propriè Eranthemum dicitur, nemo facilè affirmauerit. Nam Eranthemo, si fides Dioscoridi, flos est forma Chamæmeli, in medio aureus vel luteus, orbiculato verò ambitu purpureus. Istud autem florem quidem habet purpureum, sed medium eius non est luteum: quod ipsum non esse Anthemidis speciẽ ostendere videtur.

Hieronymus Tragus Astera Atticum, cuius flos medio luteus, & per circumferentiam cęruleus est, Eranthemum facit: Fuchsius verò Consolidam regalem, siue florem Regium, de quo superius egimus.

In Astere Attico autem, quem Virgilius Amellum florem nominat, desideratur herbæ folium Chamęmelo simile, & floris color: in flore Regio verò & color, & forma floris. Vtriusque huius flos cęruleus est. Eranthemi autem, roseo colore rubet, vt testis est Plinius, lib. 26. cap. 8. qua de causa & neutrum horum Eranthemum esse potest.

Matthiolus Eranthemum istud præsens, Adonidis florem nuncupat, sed Adonidis flos Anemone esse creditur. Adonidis siquidem florem vento excuti Ouidius scribit, Metamor. lib. 10. in fine. Venti autem flos Anemone est. Nam Anemone ἀπὸ τῦ ἀνέμυ, id est, à vento nomen habet, vt Plinius auctor est, lib. 21. cap. 23. Flos, inquit, nunquam se aperit, nisi vento spirante: vnde & nomen accepit. Cum Anemone autem Eranthemum quod descripsimus, non conuenire, manifestum est.

Anemone.

Cæterùm

Cæterùm Eranthemi iſtius nullus in medicina vſus; quantum autem guſtabilis qualitas eius oſtendit, alicuius caliditatis particeps eſt, ſed tamen non magnæ.

De Buphthalmo. CAP. XIX.

Buphthalmum.

STIRPI cui Buphthalmo nomen dedimus, cauliculi è radicibus exeunt tenues, tres, quatuor, aut plures, pedales vel altiores, circa quos folia, virentia, tenuiter diſſecta, ſimilitudine foliorum Fœniculi, ſed multò quàm illius minora: flores in ſummo cauliculorum magni, Calendulæ ſatis ſimiles, colore luteo magis diluto, ſtaminibus in medio luteis, poſt quos capitulum ſuccedit, veluti ſuprà deſcripti Eranthemi, ex multis ſeminibus ſimul congeſtis commiſſum: radices tenues ſunt & fibroſæ, Veratri nigri radicibus ſimiles.

Naſcitur ſua ſponte pleriſque Germaniæ & Bohemiæ prouinciis, locis incultis: apud Belgas hortenſis eſt.

Maio aut Iunio floret.

De huius autem ſtirpis nomenclatura, recentiorum variant ſententiæ. Sunt qui velint Veratri nigri ſpeciem eſſe; nonnulli Conſiliginem; quidam Seſamoides: Elleboraſtrum alius.

Veratri autem nigri, duo apud veteres repe- *Veratrum nigrum.*
riuntur genera: vnum folio Laurino, fructu Seſamaceo: alterum folio Platani, ſemine Cnici.

Cum neutro autem horum Buphthalmum iſtud, à nobis hoc loco deſcriptum, conuenire, notiſſimum eſt.

Conſiliginis herbæ qualis forma ſit, apud Ve- *Conſiligo.*
teres non reperitur. Plinius ait, ſua ætate in Marſis inuentam, & pulmonum vitio, ſuum & omnis pecoris remedium præſens eſſe, vel traiecta tantum auricula: lib. 26. cap. 7. Columella lib. 6. cap. 5. In Marſis montibus plurimam naſci, etiam ait, omnique pecori maximè eſſe ſalutarem: & qua ratione ac modo auriculæ inſeri debeat, docet. Feruntur & Buphthalmi noſtri radices pecorum morbos quoſdam curare, ſi per auriculam perforatam inſerantur: ſed ea de cauſa Conſiliginem eſſe conſequi non debet. Diuerſas ſiquidem ſtirpes ſimilis vel eiuſdem facultatis reperiri non eſt alienum. Nam & nigri Veratri radices idem poſſe teſtatur Plinius lib. 25. cap. 5. Pecorum, inquit, & iumentorum pituitas ſanat, ſurculo per aurem traiecto, & poſtera die eadem hora exempto. Quod & experimentis noſtræ ætatis ruſticorum compertiſſimum eſt: qui Veratri nigri vulgaris radicibus, pecorum ſuorum morbis medentur. Præſtant ſimile & Veratri albi radices, vti Abſyrtus, & poſt eum Hierocles ſcribit: qui tamen Veratri albi radiculas non in aurem, ſed ſub pectoris cutim infigunt. Quo modo etiam Vegetius Renatus, Conſiligine vtitur, Veterinariæ ſuæ lib. 1. cap. 12. De cura morbi ſubcutanei: tametſi lib. 3. cap. 2. De Malleo, ipſas etiam auriculæ inſerendas ſcribat. Quæ ſatis oſtendunt, diuerſas ſtirpes ſimiles ſubinde habere facultates; & ea de cauſa nequaquam conſequi, Buphthalmum noſtrum eſſe Conſiliginem, quòd perinde ac Conſiligo pecorum morbis medeatur. Quod ſi ex facultatibus coniectura facienda eſt; Conſiligo erit Veratrum albũ. Nam Vegetius eo omnino modo Conſiligine vtitur, quo Veratro albo Abſyrtus & Hierocles. Auget hanc ſuſpitionem, quòd Vegetius hanc curandi ratione à Græcis accepiſſe putetur. Qua de cauſa, etiam pleriſque nihil aliud, quàm Veratrum album, Conſiligo videtur. Quod ſi ita eſt, multum à Conſiligine præſens Buphthalmum differens erit: Veratro ſiquidem albo nequaquam aſſimile eſt.

Idẽ verò, Seſamoides, ſiue primum, ſiue alterũ, non eſſe, notius eſt quàm vt refelli debeat. *Seſamoides.*

Helleboraſtrum verò & hoc ipſum impropriè nũcupatur: propriè etenim Helleboraſtrũ *Helleboraſtrum.*
dici poteſt, quod Hellebori ſiue Veratri ſpeciem ac ſimilitudinem habet: iſtud autem Buphthalmum Veratri nullam ſpeciem habet.

Quibus omnibus de cauſis nullam harum appellationum huic ſtirpi cõuenire viſum eſt,

ſed

sed solum Buphthalmi nomen; cum cuius descriptione, quæ apud Dioscoridem extat, quia exquisitissimè hæc stirps cõuenit, proprium ac legitimum Buphthalmum esse existimamus. Buphthalmum siquidem cauliculos, vt Dioscorides ait, emittit molles & tenues: folia μαραθροειδῆ, id est, speciem ac similitudinem foliorum Fœniculi referentia: florem melinum, Anthemide maiorem. qualis omnino præsens stirps est, quæ tenuitate & multiplici sectione foliorum, speciem illam foliorum Fœniculi tam exquisitè exprimit, vt nulla alia, parui folij, melius possit: ita vt citra omnem dubitationem hæc stirps legitimum Buphthalmum esse videatur.

Nominatur autem Buphthalmum etiam Cachla, aut potius Caltha. Caltha autem est Calendula, quam flore Buphthalmum nostrum proximè referre diximus.

Sunt verò & qui velint Buphthalmum idem cum Chrysanthemo esse, Dioscoridemque separatis locis, sub diuersis nominibus eandem herbam tradidisse. Sed hi si paulò diligentius Dioscoridis verba expendissent, aliter sentirent. Licet etenim in multis vtriusq; descriptiones conueniant, non abest tamen proprietas aliqua, quæ differentes esse stirpes ostendat. Folia Chrysanthemi πολυχιδῆ, id est, in multas partes diuisa & dissecta traduntur: Buphthalmi verò μαραθροειδῆ. Non omnia autem quæ laciniosa sunt, & in multas partes dissecta, Fœniculi foliorum speciem habent. Iam florem proferre Chrysanthemum Dioscorides ait ἰσχυρῶς ςίλβοντα, hoc est, multùm relucentem: Buphthalmi verò relucentem esse non tradit, neq; etiam eius quod à nobis pingitur, flos ita splendet, vt multùm relucens dici queat, aut debeat. An ne hęc euidentem Buphthalmi & Chrysanthemi differentiam ostendunt, & legitimum esse à nobis depictum Buphthalmum confirmant? Sentiant qui velint aliter, nobis ita videtur; & qui Chrysanthemum idem cum Buphthalmo esse volunt, aliud Buphthalmum, si istud esse negent, requirant. Nam quod & ab aliis & à nobis pro Chrysanthemo depingitur, legitimum Buphthalmum esse nequit: folia enim eius non sunt μαραθροειδῆ, qualia omnino legitimi Buphthalmi esse debent.

Quod verò ad facultates attinet: Matthiolus ait, in Bohemia omnes medicos & pharmacopœos huius radicibus, pro Veratri nigri vti, priuatim ad pecorum morbos: sed in medicamentis radices huius ἀντεμβαλλομένας radicum Veratri esse non affirmat. Memini ego obseruare me olim, à quibusdam medicis, huius radices, in quantitate satis magna adiectas fuisse decoctis, ad purgationem per inferna præparatis, sed nihilo plus ea aluum mouisse, quàm si non additę fuissent. Quod mihi suspicionem mouit, nulla purgandi potentia huius herbæ radices donatas esse: & alia omnino facultate, quàm Helleborum, per auriculas transmissas pecorum morbis mederi. Gentianæ radices ora fistularum nimis angusta egregiè dilatant; idem possunt Aristolochiæ & Bryoniæ radices, ac spongiarum partes; quæ tamen viribus aliis multùm inter se differunt. Quamobrem licet Buphthalmi radices simile aliquid Veratro nigro queant; idcirco tamen non omnia, quæ illud, possunt. Spinæ, aculei, ramenta lignorum & similia, dolorem inferunt, inflammationem excitant, vicinarum partium humores alliciunt, si in partem aliquam adigantur. Partem aliquam lædi absque dolore non contingit: is transmissa aut imposita vulneri re quapiam intenditur. Fortasse etiam si quiduis aliud in auriculam perforatam imponeretur, idem qui huius stirpis radice immissa, effectus subsequeretur. Nos nihil hic affirmamus; curiosis, vt diligentius vires huius explorent, viã aperimus.

Dioscorides Buphthalmi, ait, flores cum cerato tritos œdemata & duritias discutere; & dici, si statim ab exitu à balneis bibatur, bonum colorem ad aliquod tempus Ictericis facere. Videntur autem hæc ex cap. de Chrysanthemo huc trãslata ab his, qui inter Buphthalmum & Chrysanthemum differentiam nullam esse existimarunt: Non aliter quàm nonnullę ex Asteris Attici facultatibus, Violæ nigræ apud Plinium accessere: & Dolicho legumini, in Dioscoridis exemplaribus, quædam Smilacis læuis: vt suis annotauimus locis. Quæ autem propriæ sint Buphthalmi vires, nondum compertum habemus.

De Chrysanthemo. CAP. XX.

CHRYSANTHEMO caules sunt ramosi, læues: folia oblonga, digiti ferè latitudine, dissecta & multifida: flores Anthemidis sed maiores, & non medio tantùm vmbilico, sed & orbiculato ambitu lutei & auri quodammodo fulgore splendentes, odore non insuaui: radices fibrosæ.

Reperitur in aruis, in hortis inter olera, & alibi passim: & quibusdam quidem locis, foliis magis consectis, aliis minus.

Iunio, Iulio, & subinde Augusto floret.

A Germanis Sant Johans blum / & Geißblum appellatur: à nostris vulgò Dolelaer / & quandoque Geel gansche bloemen. Græci ab aureo florum fulgore χρυσάνθεμον nuncupant. Est tamen

Chryſanthemum.

Chryſanthemum latifolium.

tamen & Chryſanthemũ Anthemidis quędam ſpecies, vt ſuprà ſcripſimus. Batrachion etiam Chryſanthemum dicitur, teſtis Democritus in Geoponicis. Item & Elychryſum Chryſanthemum eſt. Sed hæc Chryſanthema ab iſto præſenti differunt.

Nominant verò & iſtud Chryſanthemum plerique Buphthalmum & Caltham, quæ eius Buphthalmi propria nomina ſunt, quod capite præcedente deſcriptum eſt. Non deſunt quoque qui Bellidis ſpeciem faciant, & luteam Bellidem dicant. Eſt autem Bellis alterius generis herba.

Caules autem Chryſanthemi olerum modo, Dioſcorides tradit, eduntur.

Flores cum cerato triti, ſteatomata diſcutere dicuntur. Ipſa herba pota in balneis poſt exitum de ſolio, morbo Regio correptis, breui bonum colorem inducit.

De Chryſanthemo Latifolio.
CAP. XXI.

LATIFOLIVM Chryſanthemum mox à radice folia promit oblonga, lata, virentia, ſuperiore parte aliquantulum aſpera; inferiore verò læuiora, dilutiusque colorata; inter quæ ſcapi exeunt tenues, cubitales, aliquantulum hirſuti, duobus aut tribus geniculis articulati, à quorum ſingulis bina contra ſe poſita folia, atq; ſubinde pediculi exeunt; in quorum faſtigiis ampli orbiculati flores, Buphthalmi aut Chryſanthemi æmuli, ſed maiores coloratioresque, & medio diſco, & circumambientibus foliolis, luteo reſplendentes colore, quorum medius diſcus tandem in pappos vaneſcens, oblonga, tenuia, nigricantiaque ſemina mittit. radix fibroſa eſt.

In Germaniæ incultis ac ſyluoſis locis frequenter reperitur.

Iunio menſe in hortis Belgij cum flore conſpici poteſt: ſequenti menſe ſemen cum pappis à vento rapitur.

Germanis Waldtblume dicitur. Sunt qui Aliſma Dioſcoridis eſſe velint: Sed vbi Plantaginis neruoſum folium, & thyrſoides caulis? Aliſmati ſiquidem, quod Damaſonium etiam dicitur, Plantaginis ſimilia ſunt folia, & caulis thyrſo ſimilis; quæ huic non adſunt. Chryſanthemum idcirco Latifolium citius appellandum, quàm temerè Aliſmatis nomen ei tribuendum.

De facultatibus verò huius nihil conſtat.

De Chryſanthemo Peruuiano.
CAP. XXII.

AD Chryſanthemi genus referendus quoque occurrit, peregrinus raræ magnitudinis flos, quem Solis florem quidam vocãt. procera admodum ſtirps eſt, hominis prægrandis ſtaturam 1.

Chryſanthemum Peruuianum.

2.

Bellis.

ſtaturam longè ſæpenumerò ſuperans. caulis eius rectus, brachij ferè craſſitudinis: foliis circumueſtitur magnis, latiſſimis, non minoribus quàm Bardanæ, ambitu crenatis: in alas nullas diuiditur: faſtigio autem florem edit vnicum, prægrandem, Chryſanthemo forma ſimilem, ſed multò ampliorem; medius ſiquidem eius diſcus pedem latitudine non rarò excedit, ſingula verò orbiculariter ipſum ambientia folia, Lilij purpurei floris ſatis ſimilia, aurì quoque luteo colore nitentia; quibus tandem pereuntibus, ſemen in diſco gignitur oblongum, planumq́ue, quod tamen vix in Germania ad frugem & maturitatem peruenit.

Huius verò & aliud quoddam reperitur genus, cuius caulis breuior ac minor, in ramos diſtributus ſubinde duos, è ſingulis flores promit prioris ſimiles, ſed multò minores.

In Peru aliiſq́ue nonnullis Americę prouinciis ſponte gignitur. Satum Madritij apud Hiſpanos in horto regio ad XXIIII. pedes adoleuit.

Solem nonnulli appellant Indianum: alij florem Solis: nobis placuit Chryſanthemi Peruuiani nomenclatura. Exiſtimari poſſet hic flos Plinij eſſe Bellio, ſi credibile foret, illa ætate Romæ vel viſum, vel vllo modo agnitum: per ambitum ſiquidem luteus eſt, & plus quàm quinquaginta foliis medius eius orbis cingitur. Plinius ſiquidem lib. XXI. cap. VIII. Luteus, inquit, Bellio patulicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Sed veriſimilius Bellionem omnino alium eſſe florem.

Pediculos autem foliorum teneros adhuc, pilisq́ue derafis, in craticula coctos, ſale oleoq; conditos, eſui ſuaues eſſe ſunt qui affirment, oriq́ue gratos; & ad Venerem promouendam plurimum poſſe.

De Bellide. CAPVT XXIII.

1. FOLIA Bellis è radicibus promit multa, parua, lęuia, pinguia, in rotunditate oblonga, leniſſimè crenata, per terram plurima parte ſtrata; inter quæ floſculi exeunt, ſinguli ſuis tenuibus inſidentes pediculis, Chamæmeli florum pęnè forma; ſed minores, medio eorum luteo, quod multa exigua orbiculariter cingunt foliola, candida, aliquatenus rubętia, ac in candore veluti purpuraſcentia: radices ſubſunt fibroſæ.

Naſcitur in pratis & ſimilibus perinde paluſtribus ac humidis compluribus locis.

Vernis menſibus floret.

2. Huic ſimilis eſt, & alia ſpecies, ſed hortenſis tantùm, & floribus multiplicibus, ſpecioſiſſimis, tam denſo exiguorum foliolorum contextu, vt vix vllo, aut nullo, apparente luteo orbiculo, vniuerſum & ambitum & medium floris occupet; colore aliàs rubentibus, ſubinde candidis, nonnunquá ex vtroque permixto variis, rarò herbaceis aut virętibus; odoris nullius.

Circundant hos quandoq;, ſed tamen non frequenter, alij parui, ſub ipſis, aut ex ipſis florũ calycibus exorti quini ſenive vel plures floſculi, matricibus ſuis ſimiles, ſed tamę minores.

Floret hæc Bellis Aprili quoque & Maio menſibus.

Germani Maßlieben & Maſſuſelen/ núcupant: Belgæ Madelieuen/ Lerſſouwen/ Margrieten: Itali *Margarite, & fiori di primavere gentili:* Galli *Paſquettes* & *Marguerites:* Bohemi Mateřeniſk/ Sedmikraſa: Plinius Bellidem, eiuſq́ue meminit lib. 26. cap. 5. Bellis, inquit, in pratis naſcitur, flore albo, aliquatenus rubente. Recentiores Bellidem etiam Conſolidam nominant minorem; alij Brunellam Conſolidam minorem faciunt: plerique herbam Margaritam; alij Primulam veris. Sunt tamen & alię nuncupatæ Primulæ veris, Phlomidum ſpecies, de quibus aliàs.

3. Ad Bellidis genus referunt & nonnulli ſylueſtrem quandam, maiorem nuncupatam Bellidem: caules hæc profert tenues, cubitum altos aut longiores; folia circa eos oblonga, nonnihil ſerrata, digiti ferè latitudine: flores in ſummo cauliculorum per circumferentiam candidos,

Bellis syluestris.

Bellis maior.

Bellis hortensis.

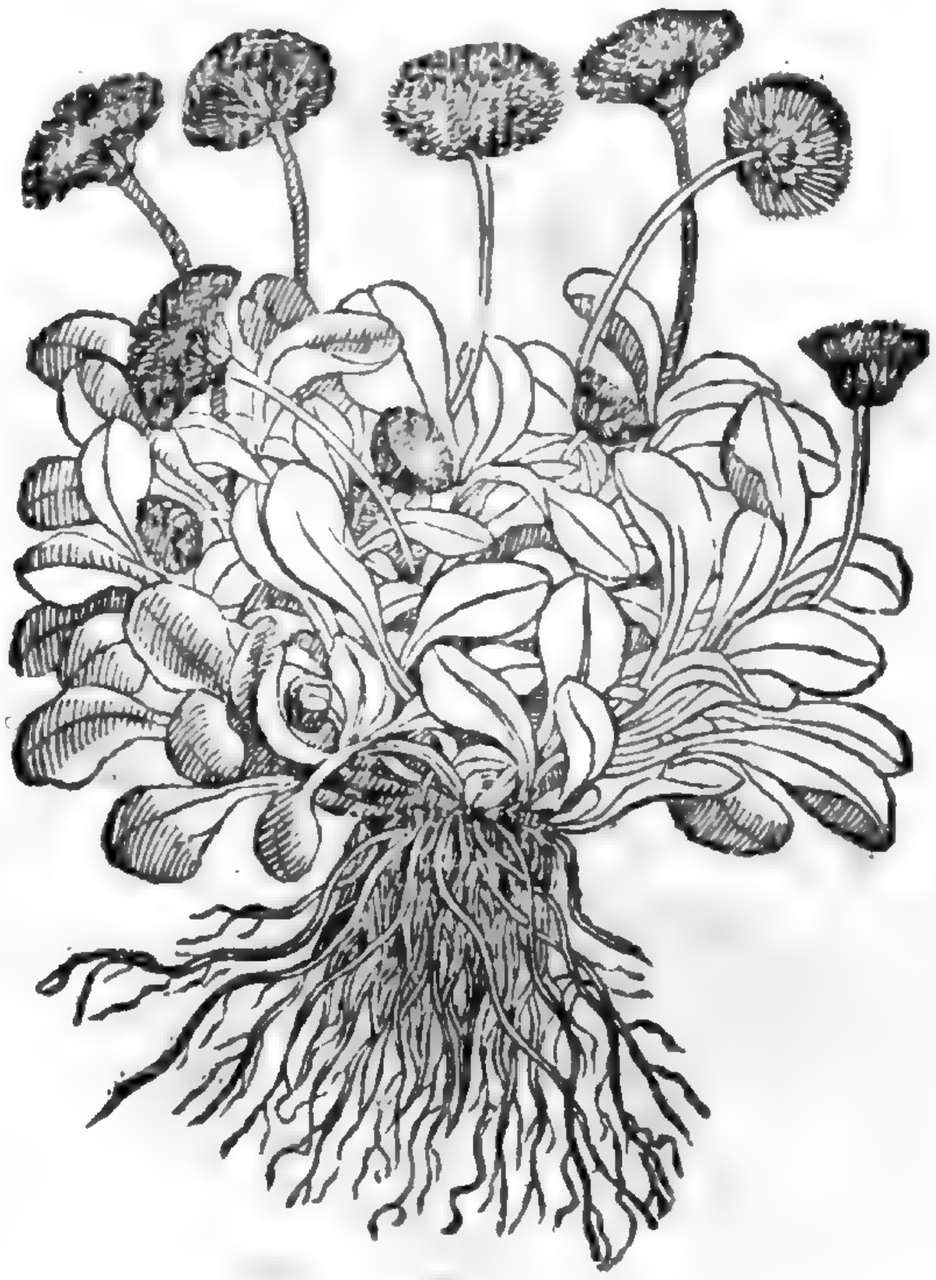

didos,medio luteos,Chamæmeli Leucanthemi & Cotulæ albæ similes, nullius odoris; radices fibrosas.

Nascitur in pratis,& secus margines agrorum locis non apricis.

Bellidem, vt diximus, maiorem appellant: Germani, Fuchsio auctore, Gensblum: nonnulli etiam Consolidam mediam. Alia tamẽ & Consolida media, vt Bugula quæ pro medij generis Consolida habetur.

Cæterùm Bellidis minoris folia humectandi refrigerandiqúe facultate donata sunt; & humectant quidem ordine secundo intenso, refrigerant verò eodem remisso. Dolores omnes, sed præsertim articularios ac podagricos, ex calido siccoque humore, mitigant; cum butyro recenti & insulso trita, ac locis dolentibus imposita, potissimum additis Maluæ foliis. Eadem oleribus addita, facilem aluum faciunt, & in causonide febri, ac in intestinorum inflammationibus, magna vtilitate enematis admiscentur.

De Astere Attico. CAP. XXIIII.

ASTERIS Attici duæ sunt species; vna purpurei; alia lutei floris.

Purpurei floris Aster cauliculos promit erectos; rotundos, aliquantulum duros, fragiles, asperos, nonnihil pilosos, dodrante altiores: folia oblongiora, præsertim iuxta cauliculos enata, dura quoque & asperiuscula & latiuscula; est tamen species quædam angustioris folij. flores in summo virgularum emicant, forma ferè florum Chamęmeli, medio lutei, sed orbiculato ambitu 1.

After Atticus.

After Atticus ſupinus.

cæruleo purpurei, qui in pappos vaneſcunt; ſemen quibus ſubeſt exiguum. radix fibroſa eſt.

2. Lutei floris, rotundis, tragilibus, ramoſis cauliculis; foliis item duris, & vtriſq; aſperiuſculis priori ſimilis eſt, aliquantulò tamen maior. floris & medius orbiculus & circumambientia foliola luteo ſplendent colore. in pappos & hi, ſed tamen non æquè citò, abeunt. ſemen quoque exiguum; & radix haud diſſimilis.

3. Huius generis & ſupinus quidam inuenitur, cuius cauliculi non eriguntur, ſed deorſum reclinati decumbunt. ſunt hi rotundi quoque ac duri colore ſubrubentes; folia verò & dura ſimiliter, aliorum ſimilia. flos paulò maior.

Apud Germanos, Bohemosque, in Italia & alibi aſperis & incultis reperitur locis, in ſyluis, in collibus, non rarò etiam in pratis, & cum flore quidem Auguſto menſe. Apud Belgas nuſquam ſua ſponte Aſter iſte exit.

Ἀστὴρ Ἀττικὸς καὶ Βουβώνιον Græcis, Latinis Aſter Atticus, Bubonium, & Inguinalis dicitur. Nominatur verò & à nonnullis Aſterion, Aſteriſcon, & Hyophthalmon: Germani **Meyerkraut/Buchkraut/ Scartenkraut & Sternkraut** appellant: Hiſpani *Bobas*, & *Eſtrellada*: Galli *Eſtoille* & *Aſpergoutte menue*. Putatur & is, qui purpurei eſt floris, à Virgilio Amellus nuncupari flos, de quo Georgicon quarto:

Amellus flos.

Eſt etiam flos in pratis, cui nomen Amello
Fecere agricolæ, facilis quærentibus herba;
Namq; vno ingentem tollit de cæſpite ſyluam:
Aureus ipſe, ſed in foliis, quæ plurima circum
Funduntur, violæ ſublucet purpura nigræ.

Cæterùm Aſter Atticus digerentis, vt Galenus tradit, mediocriter eſt facultatis, modicè videlicet calidus, & non vehementer deſiccans: maximè cùm etiamnum mollis ac recens fuerit.

Dioſcorides æſtuanti ſtomacho prodeſſe Aſterem Atticum impoſitum tradit, tum & oculorum inflammationibus, bubonibus & ſedi procidenti. Tradi etiam refert, purpureum florem cum aqua potum, anginis auxiliari, & comitialibus puerorum morbis: eumque recentem adhuc ad inflammationes bubonum conducere impoſitum: aridum verò, ſi ſiniſtra dolentis manu decerpatur, buboni adalligatum, dolore liberare.

De

De Elichryſo. CAP. XXV.

Elichryſon.

ELICHRYSON cauliculos promit graciles, virentes, lignoſos, in alas quaſdam ſubinde diuiſos: folia confecta, Abrotani ſimilia, aliquantulum candicantia: flores in ſummo cauliculorum in vmbellis cohærentes, luteo auri colore fulgentes, forma florum Tanaceti vel medij orbiculi ſiue diſci florum Anthemidis; qui priusquàm flacceſcãt decerpti, ſpeciem ſuam ac pulchritudinem diutinè ſeruant. Qua de cauſa & deorum ſimulachra eo coronari ſolere; & Ptolemæum Ægypti regem diligentiſſimè hoc ſeruaſſe, Plinius tradit.

Exit pleriſque Italiæ ac Hiſpaniæ locis incultis, in pratis ſolo gracili, ac circa fluuiorum ripas.

In Belgij hortis floret Auguſto, aut Septembri menſe: Theophraſtus tamen & Plinius Eliochryſon inter veris flores numerant.

Dioſcorides ἐλίχρυσον appellat; nonnulli etiam χρυσάνθεμον; alij, inter quos Galenus eſt, ἀμάραντον, propter floris diuturnitatem. Alius tamen & Amarantus eſt, purpureus, de quo ſuprà ſcriptum. Plinius hanc ſtirpem Heliochryſon nuncupat: Theophraſtus ſimiliter ἐλειόχρυσον, Gaza Aureliam vertit.

Facultatis, inquit Galenus, eſt incidentis & extenuantis. Prodeſt coma, Dioſcoride auctore, è vino pota contra vrinæ difficultates, ſerpentium ictus, coxendicum dolores, & ad rupta; menſes etiam prouocat: ſanguinis grumos & in ventre, & in veſica cum vino mulſo ſumpta diſſoluit: defluxiones à capite ſiſtit, trium obolorum pondere ex vino albo diluto ieiunis data: veſtibus inſerta incorruptas eas conſeruat. Theophraſtus Eliochryſum ad ambuſta etiam torrefactum, & melli permixtum valere tradit.

Stœchas citrina.

Stichadem citrinam: Fuchsius & Tragus Eliochrysum faciunt. Nihil autem, aut omnino parum, cum eo conuenire, ex iis quæ superiore capite scripta sunt, palam est. Ageraton esse, etiam sunt qui sentiant, propterea quòd flos bullarum instar globosus sit, & nõ facilè aut citò marcescat: ἀγηρᾴτου siquidem flos πομφολυγώδης, id est, bullæ modo tuberosus est, & diutissimè in sua coloris specie conseruatur: sed folium Agerati, Origani folio simile est: tale autem nequaquam Stœchadis citrinæ, quod diximus, oblongum & angustum esse; vnde etiam non esse Dioscoridis Ageraton, euidens est. Nobis Stœchas citrina cum Chrysocome, quæ & Chrysitis, similitudinis plurimum habere videtur; breuis siquidem est herba, coma aurei coloris, eaq; diuulsa & corymborum similitudinem referente, radices tenues sunt & nigræ; qualem omnino Chrysocomen esse Dioscorides scriptum reliquit. χρυσοκόμη, ait, ῥαβδίον ἔχει ἀπιθαμιαῖον, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώπῳ· ῥίζαν δασεῖαν, λεπτὴν, ὡς ἐλλεβόρου μέλανος, γευσαμένῳ οὐκ ἀπηνῆ, κυπέρῳ ἴσην ἔσαν, id est, Chrysocome herbula est dodrantalis, comam habens corymborum specie, similem Hyssopo; radicem hirsutam, tenuem, vt Veratri nigri, gustu non iniucundam, Cypero similem.

Chrysocome.

In qua descriptione occurrit obseruandum, verum & legitimum antiquorum Hyssopum, corymborum quandam similitudinem summis cauliculis proferre; atque ea de causa vulgaris vsus Hyssopum, nequaquam esse genuinum: vtpote quòd flores non in corymbis aut corymborum specie ferat, sed secundum cauliculos iuxta singula foliola edat; Thymbræ videlicet modo, cuius haud dubiò species, & maior quidem est.

2. Stœchadi autem citrinæ & aliam similem obseruare contigit herbam, ramulis à radice multis, tenuibus, foliis angustis, aliquantulum, sed minus multò quàm Stœchadis citrinæ albicantibus: floribus in vmbella luteis, non tamen globosis, sed medio orbiculo florum Chamæmeli similibus, sed minoribus.

Quo loco sponte excat compertum non habemus, in Belgij hortis à nobis visa est.

Anonymos quoque & absque nomine est.

Eliochrysi speciem angustifoliam nonnulli faciunt.

Cæterùm Stœchadis citrinæ flores in vino decocti, potu ventris lumbricos expellere feruntur: & cum lixiuio pediculos & lentes delere.

Chrysocomes radicem, Dioscorides ait, excalfacere & adstringere, conuenientemq; esse hepaticis & peripneumonicis: sumi & cum hydromelite decoctam ad vteri purgationes.

De Santolina. CAP. XXVII.

AVREI colotis corymbos Santolina quoque veluti Eliochrysos & Stœchas citrina profert, odorata est, & coronis non rarò admiscetur. Eius aliquot sunt genera.

1. Prima caudice surgit lignoso, ex quo virgulæ, ramulorum instar, tenues, cubitales complurimæ, foliis circundatæ paruis, oblongis, angustis, denticulatis: è summo virgularum, singuli eminent orbiculi, ex breuibus staminibus farcti, Tanaceti floribus, & mediis discis florum Chamęmeli similes, sed tamen aliquantulum latiores, colore lutei, qui in semina obscuri coloris permutantur: radix lignosa. Est ipse frutex cauliculis & foliis albicans, & suauiter cum grauitate quadam odoratus.

2. Huic similis est, & altera species, foliis tamen longioribus, virentioribus ac minus candidis; flore pallidiore.

3. Tertia foliis breuissimis, tenuissimis & Ericæ proximis: floribus luteis, & aliarú similibus.

4. Quarta foliis est minus denticulatis & Cupresso similioribus: floribus perinde vt aliarum.

5. Quintæ cauliculi non eriguntur, sed procumbentes per terram repunt: folia denticulata, crassiora, & lanuginosiora magis canescunt. flores in corymbis aurei, aliarum Santolinarum similes.

In Belgio omnes peregrinæ sunt, neque alibi quàm in hortis reperiuntur. Primum genus familiarissimum: reliqua rariora.

Florent Iulio & Augusto.

Chamæcyparissus.

Appellantur hæ omnes vno Santolinæ nomine: Belgæ vulgò Cypres nominant. Chamæcyparissum plerique faciunt; sed de Chamæcyparisso adeò breuis & succinctus est Plinius, vt ex eo, horum sententia nec reiici, nec probari queat. Hallucinantur autem non parum, qui Santolinam Abrotanum feminam esse volunt. Abrotanum siquidem femina, foliis est maris, Seriphij videlicet similibus, sed procerius, & fruticis modo arborescens. Santolina humilior est, & non Seriphium, sed proximius Ericam folio exprimit. Plus similitudinis cum Abrotano femina Eliochrysos habet, folio namque Abrotanum refert, odoreque ei vicinum est, non tamen Abrotanum, sed sui generis herba.

Est

Santolina.

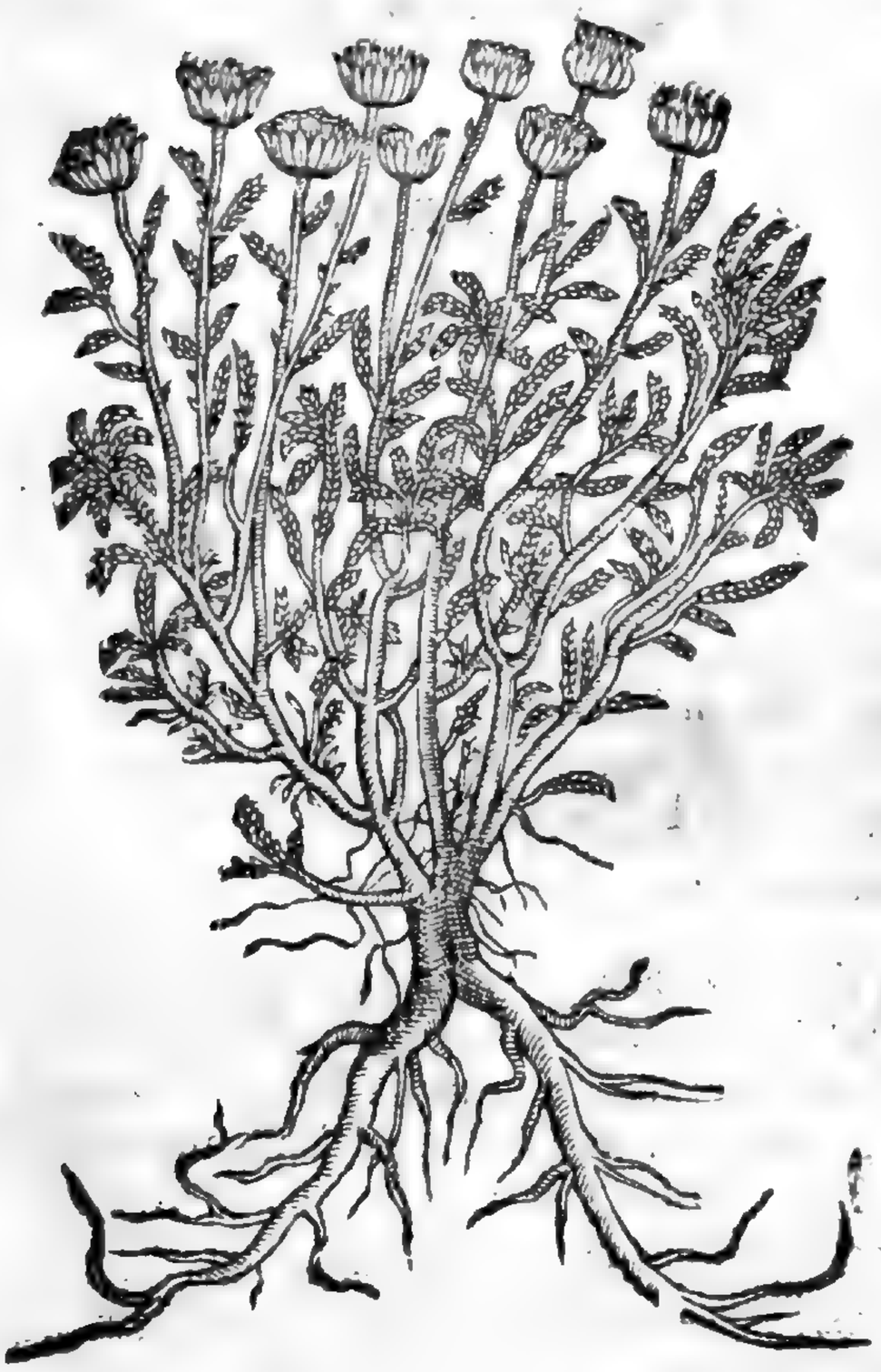

Santolina altera.

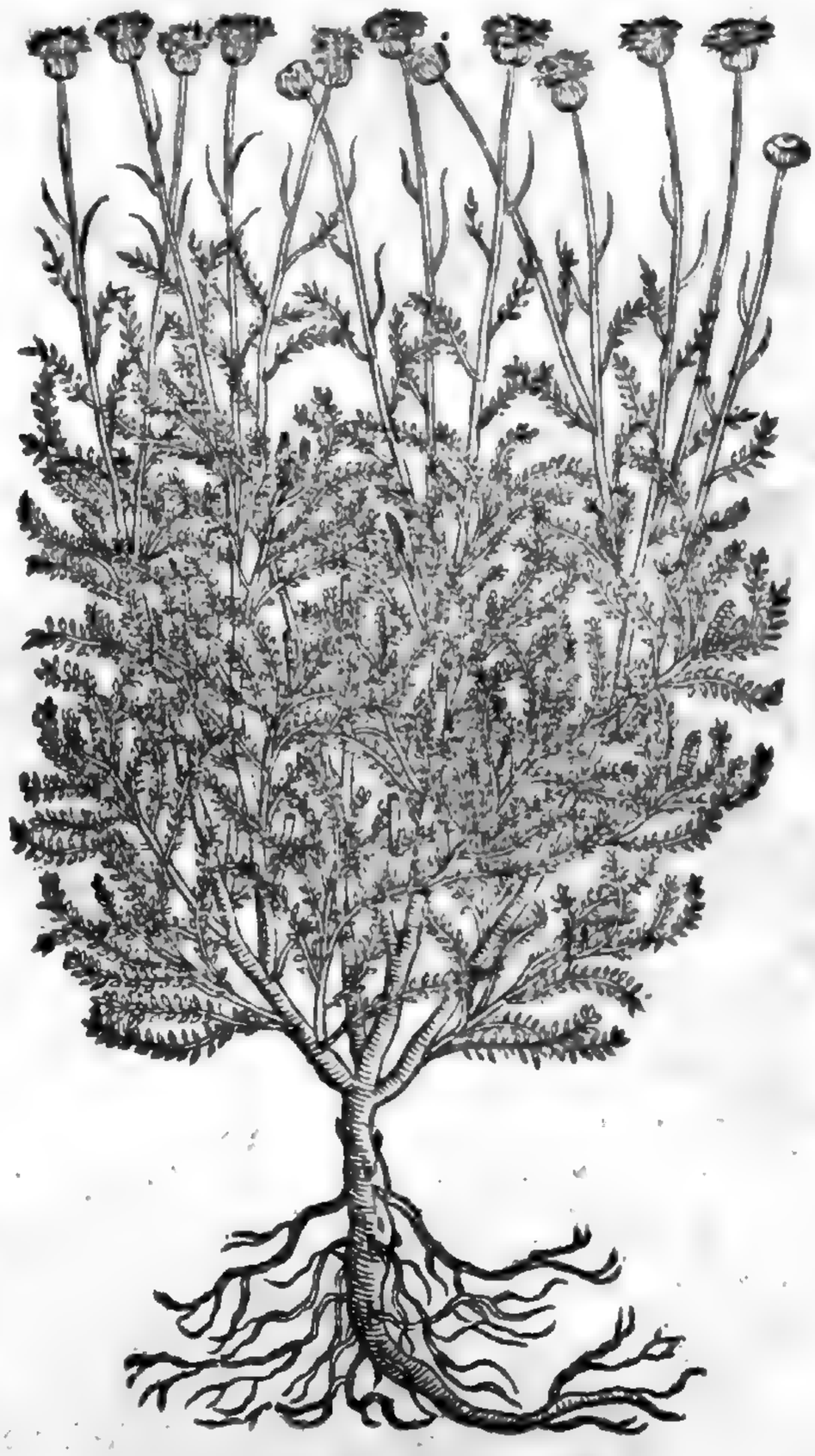

Est autem Santolinæ semen, gustu amarum, potentia calidum siccumque tertio ordine: ventris lumbricos sumptum interimit, & aduersus eosdem efficax est.

Plinius Chamæcyparissum herbam, ait, ex vino potam, contra venena serpentium omnium, scorpionumque pollere.

LIBRI TERTII PEMPTADIS SECVNDÆ FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDÆ

LIBER QVARTVS,

DE ODORATIS AC CORONARIIS HERBIS.

PRÆFATIO.

POST flores odoratæ occurrunt herbæ, quas coronis & corollis addi ſæpenumerò contingit. Veteres ramis arborum aut fruticum in ſacris certaminibus coronari, primum fuiſſe morem ex Plinio cognoſcitur: Poſterior deinde, ac noſtra quoque ætas, herbarum etiam frondes in coronis admittit ac recipit: ſi modò odoris aliqua gratia ſint commendabiles. Atque harum quidem hiſtorias hoc libro proſequimur: arbores & frutices ſuis locis deſcribentur.

DE MAIORANA SIVE MARO.

CAPVT PRIMVM.

Maiorana ſiue Marum.

MAIORANA humilis & fruticoſa eſt ſtirps, candicans, & ſuauis admodum odoris, ſeſquipalmum aut pedem alta, cauliculis ſiue ſurculis tenuibus, in plures alas diuiſis, circa quos foliola ſunt penè rotunda, mollia & incana; & in ſummo floſculi candidi perpuſilli, è ſpicis Heracleotici Origani ſimilibus exeuntes, exiguis videlicet, oblongis, & ſquamatim compactilibus. radicibus nititur tenuibus. Reperitur hæc quandoq; maior, ſubinde tenuior ac minor, odoreque præſtantior.

Hortenſis vtraque eſt.

Vtraque æſtate quoque floret.

Itali Perſam, & minorem Perſam gentilem nominant: Germani, Mayoran & Meyran: Belgę, Mariolepne: Hiſpani *Mayorana*; *Moradux*, *Almoradux*: Itali ſimiliter *Maiorana*: Galli *Mariolaine & Marone*. Officinæ & paſſim Maioranam. Creditur veterum Sampſychum. Sed Σαμψύχον herba eſt, Dioſcoride auctore, per terram repens; Maiorana verò non repit, ſed in rectum & altum aſſurgit; quod eam non eſſe Sampſychum, vel ſolum, manifeſtè innuit.

Scripſimus aliàs, Maioranam legitimum Marum eſſe: confirmat ſententiam noſtram Maioranæ nomen, quod à Maro videtur deriuatũ; ſed apertius ipſa Mari deſcriptio, cum qua exactiſſimè conuenit. Herba ſiquidem eſt fruticoſa, flore, vt diximus, Origani, foliis candidioribus, flore odoratiore. Cuiuſmodi Marum eſſe Dioſcorides ſcriptum reliquit. Μάρον, ait, ὑσώπειον, πόα γνώριμος, φρυγανώδης, ὁμοία τῷ ἄνθει ὀρεγάνῳ; τὰ μέντοι φύλλα τούτου λευκότερα πολλῷ, καὶ τὸ ἄνθος εὐωδέστερον: hoc eſt, Marum ſiue Hyſſopion nota eſt herba, ſurculoſa, flore Origano ſimilis: folia tamen huius candidiora multò, & flos odoratior.

Marum.

Et ſubſtitutam pro Sampſycho Maioranam, alienum putari non debet, quando & ipſo Galeni tempore Marum Sampſychi loco in Amaricinum vnguentum fuerit immiſſum: vt lib. 1. De Antidotis ipſe teſtatur, vbi ait; Marum longè odoratius eſſe Sampſycho; & ea de cauſa hoc omiſſo, Marum fuiſſe compoſitionibus additum. Præbuit iſtud occaſionem poſteris, vt Marum ſiue Maioranam, Sampſychi loco habuerint, eiusq; nomine appellauerint.

Excalfacit autem Maiorana & reſiccat, & in vtraque qualitate ſecundi eſt ordinis: auxiliatur

tur cerebri & capitis frigidis morbis quouis modo assumpta: naribus impositasternutamentum facit & pituitam euocat: dentium dolores lenit commansa aut appositavrinas & aquosos humores in potu sumpta ducit; & menses mouet: admiscetur antidotis.

De Sampsycho, siue Amaraco ex Dioscoride, Theophrasto, & aliis.

CAP. II.

SAMPSYCHON, Dioscorides inquit, herba est πολύκλονος, siue multũ ramosa, serpés per terram, folia habens hirsuta & rotunda, similia Calaminthæ tenuifoliæ: multum odorata & calida, quæ in coronis nectitur. Cyzicenum & Cyprium laudatissimum. Secundum locum habet Ægyptium. Appellatur autem à Cyzicenis & Siculis Ἀμάρακον siue Amaracum.

Theophrastus Amaracum in censu φρυγανικῶν siue suffruticum satiuorũ ac coronariorum lib. 6. enumerat, & præstare ait, seminis copia, quod ἔυοσμον, id est, boni ac suauis est odoris; nasci semine & auulsione: ex æstiuis esse, vnguentisq; misceri.

Plinio lib. 21. cap. 2. auctore, Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauere, quod Ægyptus & Syria Sampsychum: seritur vtroque genere, & semine & ramo: copiosum Amaraco æquè ac Abrotano semen.

Virgilius Æneid. 1. Amaracum fruticem floriferum esse ostendit, sic scribens:

——vbi mollis Amaracus illum
Floribus, & dulci aspirans complectitur vmbra.

Idem testatur Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallij:

Cinge tempora floribus *Suaue olentis Amaraci.*

Galenus Amaracum & Sampsychum differentes facit stirpes, de vtroque locis agit separatis, & suas cuique tribuit vires. Sed Amaracus Galeni Parthenium est: veluti Pempt. 1. lib. 11. cap. xv. scriptum. Iam vt & Dioscorides testis est, Parthenium quidam Amaracon vocãt; & in libris De simpl. Medica. facult. Galenus nusquam Parthenij meminit.

Porrò Sampsychum, vt Galenus ait, tenuium est partium & digerentis facultatis; deficcat & excalfacit tertio ordine. Dioscorides decoctum eius potum tradit, conuenire hydropicis in morbi initio; & vrinæ difficultate; ac torminibus laborãtibus: arida verò folia cũ melle apposita, tollere suggillata, & menses ducere subdita; ad Scorpionũ ictus cum sale & aceto imponenda; ad luxata verò cum cerato excepta, & similiter œdematis, ad oculorũ verò inflãmationes cũ tenuissima polentę farina apponenda: misceri acopis & malagmatis calfacientibus.

Marum vulgare, Clinopodium.

De Maro vulgari, siue Clinopodio.

CAP. III.

QVOD à plerisque modò Marum nominatur, frutex paruus est, odoris admodum suauis, sesquipedem aut duos dodrantes altus: surculos habet tenues, ramosos, lignosos, & foliola circa eos exilia, durioris Thymi aut Serpylli vulgaris foliis similia, sed albicãtia, candidiora, & aliquantulum maiora, ac in summo veluti lanuginosa capitula, & ambientes similes verticillos; è quibus perpusilli flosculi exeunt albidi: radices tenues & lignosas.

In Hispania passim vnà cum Stœchade locis aridis desertisque gignitur: apud Belgas & alibi, non absque studio, & cura in hortis seritur.

Æstate verticilli & capitula lanuginosa, cum floribus emicant.

Multi hac ætate Marum vocant; Matum autem nequaquam est, verùm Dioscoridis Clinopodium. Clinopodium autẽ Dioscorides θάμνιον, id est, exiguum fruticem esse refert, φρυγανώδη, siue surculaceum, duorum dodrantum, in petris nascentem: folia habentem Serpyllo similia; flores verò lecti pedibus, ex interuallis vti Marrubij. Cum qua descriptione hæc odorata stirps satis cõuenit. Surculacea etenim est, & ad duorum dodrãtum altitudinem assurgit;

flores ita habet per verticillos digestos, vt quibusdam caulem veluti Marrubij ambientibus, alij in summo instar globosum lecti pedis capitulum emineant: folia Serpylli veri foliis colore similia, nempe candicantia: (qualia Serpylli esse Dioscorides ostendit, quando candidiora ea, quàm Origani esse ait) sunt eadem tenuia, veluti Serpylli esse Theophrastus testatur. Quæ omnia maximam huius stirpis cum Clinopodio similitudinem ostendunt. Appellatur verò κλινοπόδιον, à quibusdam etiam Cleonicum, Ocimoides, Zopyron, Latinis Lectipes.

Vim autem, vt Galenus, Clinopodium excalfaciendi obtinet, cum essentia subtili, & in tertio est, cùm excalfacientium, tum resiccantium ordine. Dioscorides bibi herbam scribit, & decoctum eius aduersus venenatarum bestiarum morsus, conuulsa, rupta, & vrinæ stillicidia: ducere menses: fœtus, & acrochordonas eiicere aliquot diebus potum: aluum idem sistere ad tertias decoctum & bibitum; non febricitantibus in vino, febrientibus in aqua.

De Rosmarino Coronaria. CAP. IIII.

Rosmarinus Coronaria.

CORONARIA Rosmarinus frutex est lignosus, caudice subinde tres aut quatuor pedes alto; ramis multis tenuibus: foliis crebris, oblongis, angustis, duriusculis, subtus cãdicantibus: superius verò saturi viroris, cum grauitate nõ ingrata odoratis: floribus paruis ex cęruleo albicantibus, è foliorum sinubus prodeuntibus: semine exili & nigro: radicibus tenuibus, fibrosis, non altè descendentibus.

In Gallia, Hispania, & aliis prouinciis locis syluestribus & incultis nascitur; tantus eius in Narbonensi Gallia prouentus, vt haud temere aliud incolæ lignum vrant. In Italia hortorum sepita reas: Belgarum etiam exornat.

Floret primo quoque Veris tempore.

Λιβανωτίδα στεφανωματικὴν Græci, Latini Rosmarinum coronariam, nominant. Coronaria autem cognominatur, ad differẽtiam aliarum vmbelliferarum Libanotidũ. Libanotidũ siquidem species cõplures sunt, quædam vmbelliferæ, vna non vmbellifera, forma ab aliis differens, coronaria, de qua núc agimus. Germani hanc *Rosmarin*; & similiter Galli nuncupant. Itali *Rosmarino coronario*: Hispani *Romero*: Bohemi Rosmaryn: Angli Rosemary.

Calida autem & sicca Coronaria Rosmarinus secundo est ordine, & simul adstringentis facultatis particeps; vtpote ex differentibus partibus & terrestri quadam essentia copiosius admixta, composita. Proinde & omnes veteri diuturnos fluxus sistit, & sanguinis profluuia supprimit. Conuenit etiam, & præsertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidaq; causa malis: cerebrum etenim hi desiccant: sensus & memoriam acuunt: neruosas partes confortant.

Serapio Rosmarinum, qua Coronarij vtuntur, calfacere & multum resiccare, testis est; & ex auctoritate Abin Mesuai, conferre, ait, corizæ frigidæ cerebri.

Dioscorides regium morbum sanare tradit, si quis ipsam in aqua coctam, ante exercitationem bibat, deinde exercitatus lauet, & vinum bibat.

De Lauandula. CAP. V.

ODORATA & coronaria stirps Lauandula est, sed humilis, ramulos siue virgas profert tenues, quadrãgulares, geniculatas, cubitales aut longiores: folia circa singula geniculabina, oblonga, carnosa, vtraque parte albicantia, Rosmarini coronariæ foliis multò longiora latioraque; & in summo spicas oblongas tenues, floribus refertas cæruleis: radices lignosas in fibras diuisas. Spirant flores & folia copiosum caputq; implentem odorem.

Vna huius speciesfoliis est maioribus, crassioribus & longioribus, quę odoratior: altera minoribus & tenuioribus: inuenitur & flores candidos habens.

Vestiun-

Lauandula.

Lauandula altera.

Veſtiuntur in Hiſpania & Narbonenſi Gallia plerique montes & campi deſerti Lauandula. In reliqua Gallia, apud Germanos, & alibi in hortis ſeritur.

Iunio ac Iulio flores exeunt.

Itali maiorem, Nardum Italicam, & Spicam, vulgariqúe lingua *Spigo* nuncupant: minorem, Lauandam & Lauandulam. Germania & Belgium vtramque Lauandulam & Lauendulam vocat: & maiorem quidem Lauandulam marem; minorem feminam: vulgò Lauender. Exiſtimatur eſſe Caſia odorata herba, cuius Virgilius ſubinde meminit, vt Bucolicon Ægloga ſecunda:

Tum Caſia atque aliis intexens ſuauibus herbis
Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Et ſimiliter Georgicon quarto, vbi agit de ſtatione & ſedibus apibus deligenda, apiarioqúe conſtituendo, his verbis;

Hæc circum Caſiæ virides, & olentia latè
Serpilla, & graniter ſpirantis copia Thymbræ
Floreat.

Eſt tamen & alia Caſia σύριγξ ſiue fiſtula, quæ paſſim hoc tempore Cinamomum & Canella appellatur: & Caſia quædam nigra quam Officinæ Caſſiam fiſtulam vocant. Plinius Caſiam ab Hygino Cneoron appellari refert. Sunt autem Theophraſto ac Plinio auctoribus Cneora duo: vnum cãdidum, folio carnoſo, oblongo, figura quodammodo Oleagino ſimili, odoratum: alterum nigrum, nullius odoris. radix vtrique altè deſcendens, grandis. ramuli permulti, craſſi, lenti; germinant florentqúe poſt Autumni æquinoctium, & multum deniq; temporis florent. Talis autem nequaquam Lauandula eſt, quæ nec craſſa eſt radice, nec altè deſcendente, ramulis non lentis, & non Autumno, ſed Æſtate flores profert: proinde etiam nec Cneori aliqua ſpecies. *Cneoron.*

Eſt autem Lauandula, potentia ac viribus calida ſiccaqúe, & ordine quidem tertio, tenuium item partium & ex multis aëreis ſpirituoſisqúe partibus conſtans: frigidis ea de cauſa capitis morbis quouis modo adhibita confert, & præſertim iis, qui non ex copioſo humore, ſed ex ſola potiſſimùm qualitate originem ducunt.

Proinde

Proinde & ſtillatitius eius liquor odoratus, & temporibus ac fronti illitus, Catalepſi, leuiori Hemiplexia,& ſubinde Comitiali morbo,ac nõ rarò ſyncope laborantes reficit. Sed vbi humorum copia adeſt,præſertim ſanguini permixtorum,non ſatis tutus huius vſus eſt: ſicuti neque compoſitiõnis,quæ ex ſtillatitio vino in quo huiuſcemodi herbæ, flores,ſeminá ve,& aromata quędam macerata ſunt,conficitur;quam plerique temerè & indifferenter exhibent.

Nam calidorum huiuſcemodi caput implentium vſu,& morbus intenditur,& ęger in periculum inducitur: pręſertim quando ſanguinis miſſio aut purgatio non pręceſſerunt. Quod ideò monendum duximus, quia paſſim nonnulli medici indocti, & temerarij audacesque nimium pharmacopœi,aliæque ſtolidę mulieres ſtatim ſimiles compoſitiones, & id genus alia non modò apopleticis,ſed & Catochio cum febri occupatis infundunt, quibus nihil poteſt peius dari,cùm plurimum obſint,& non rarò ipſos ægrotantes perimant.

De Stœchade. CAP. VI.

Stœchas.

Stœchas in Belgio nata.

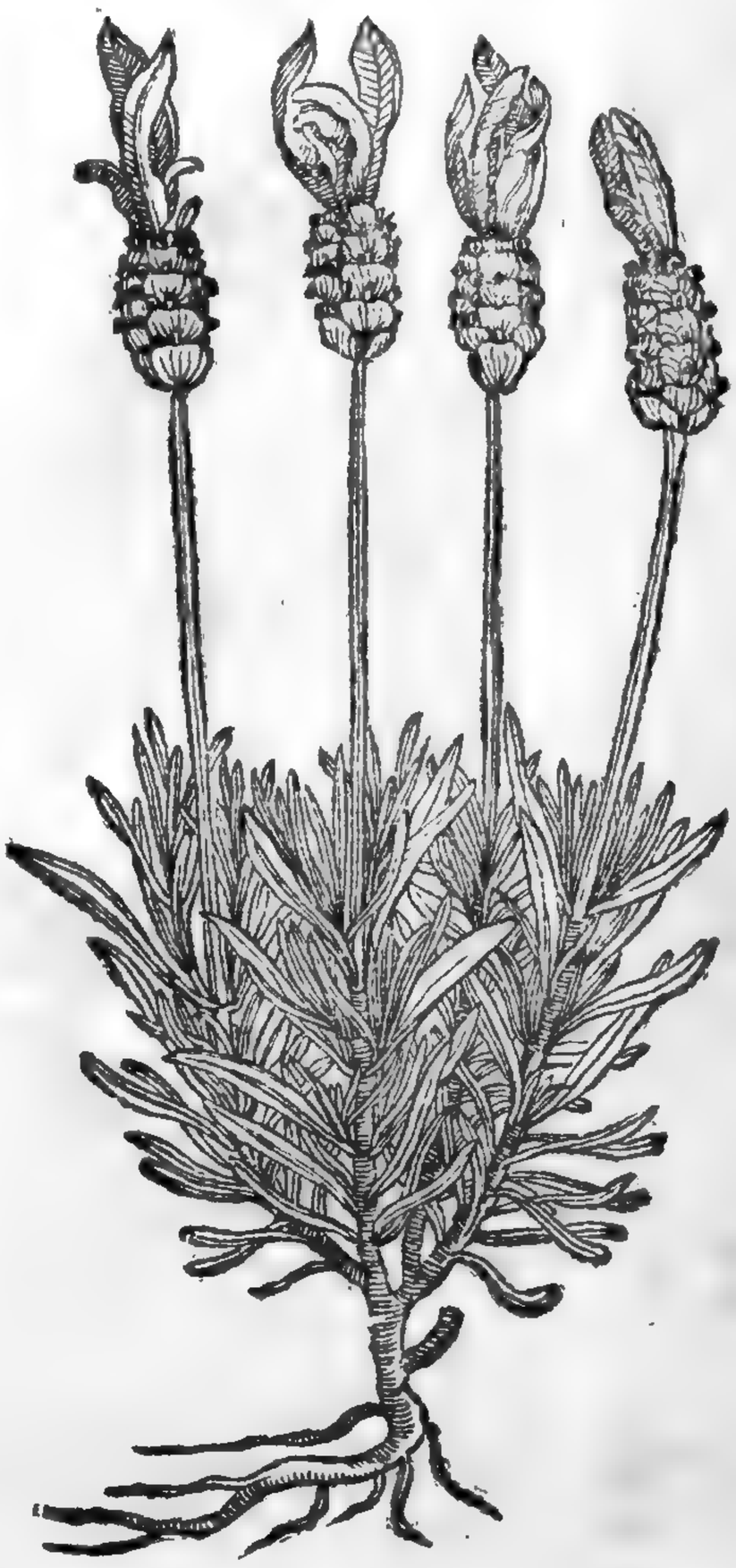

1. STOECHAS caudice eſt vti Lauandula breui & lignoſo,ſed tenuiore : ramulis ſiue virgulis multis ac tenuibus ; foliis circumueſtitis oblongis, anguſtis, candicantibus, minoribus quàm Lauandulæ; comantibus in ſummo capitulis, ſiue ſpicis denſis, compactis , breuibus & craſſis,è quibus flores purpurei & puſilli exeũt; ſemen in his ſubnigrũ: radices lignoſæ.

2. Huius verò & genus quoddã eſt,ſolis foliolis differens,quod hæc margine ſerrata profert.

Hiſpania, Narbonenſis Gallia, & Stœchades inſulæ è regione Maſſiliæ , Stœchade herba ſiue frutice redundant.

In Germania ac Belgio è ſemine ſata prima æſtate facilè adoleſcit ; ſed hyeme , niſi intra ædes aut penuarias cellas transferatur,perit; Hyemis ſiquidem & frigoris impatiens eſt.

A Dioſcoride στίχας, ab aliis,ac à Galeno στοίχας,per οι diphthongum ſyllaba ſecunda: Latinè Stœchas: Germani Stichas vocant : Hiſpani *Tomani*, *Cantueſſo*,& *Cantuello* : Itali *Stœchade*: Angli French lauender vocant.

Florem Officinæ Stœcados nuncupant.

Cæterùm Stœchadis,Galenus inquit, temperies compoſita eſt, ex terrena eſſentia frigida exigua,vnde adſtringit; & extenuata altera terrena copioſiore,à qua vtiq; amara eſt; ob vtrorumque

Stœchas folio ferrato.

Thymum cephaloton.

rumque verò conuenientiam, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareque tum viscera omnia, tum totum corpus est nata. Dioscorides decoctum eius tradit, velut Hyssopi, ad pectoris vitia facere, & antidotis vtiliter admisceri.

Posteriores medici Stœchadem, & præsertim flores eius, aduersus capitis dolores, & omnes eius ex frigiditate ac frigida causa morbos, valdè efficaces esse affirmant: miscentur ea propter, omnibus ferè compositionibus, quæ aduersus Cephalalgiam diuturniorem, Apoplexiam, Catalepsin, Epilepsin, & similes affectus adhibẽtur.

De Thymo. CAP. VII.

THYMI duo apud veteres sunt genera: vnũ Cephaloton dictum; alterum durius.

Cephaloton multis exilibus ac tenuibus fruticat virgis, foliis exiguis & copiosis circundatis: capitulis in cacuminibus Stœchadis ferè similibus, sed minoribus; è quibus flosculi exeunt purpurei. 1.

In Creta insula copiosum nascitur: vnde illi Cretico cognomen datum est. Dioscorides gracili solo & petroso prouenire scribit.

Durius Thymũ surculosum quoq; est, & perpũsilla habet foliola; colore, quod vulgatissimũ est, virẽtia, & suaue odorata; cãdida verò & graueolẽtiora, quod rarius est: flores verò nõ in capitulis aut spicis, sed iuxta foliola: radices tenues. 2.

Thymum durius.

Huius

Huius generis Thymo, Hiſpanię & Narbonenſis Gallię loca deſerta & inculta abundant: In Germania, Belgio, & alibi in hortis ſtudiosè colitur.

Græcis θύμος dicitur, Latinè Thymus, & Thymum. Prior κεφαλωτός, id eſt, capitatus, & θύρσιον: Alter σπληρότερος, id eſt, durior, à Dioſcoride, cap. De Epithymo, cognominatur. Plinius Thymi duo genera eſſe tradit: vnum candidum; alterum nigrius, ac nigricans appellat: & candidum præſtare ait, ac in collibus naſci; lib. 21. cap. 21. Vtrumque ad durius genus referendum videtur; nam vt ſcripſimus, durioris Thymi quoddam folia habet candicantia; aliud verò virentia, quod nigricans dicitur, quia ſaturo colore & non candicante vireat. Germani ac Belgæ Thymum/ Thymus: Galli *du Thym*: Itali *Thymo*: Hiſpani *Tomilho*: Angli Tyme nominant.

Thymum autem, vt Galenus tradit, in excalfaciendo exiccandoque in tertio ſtatuendum eſt ordine, incîdit & calfacit vehementer; ob id & vrinam & menſes prouocat, fœtum euellit, viſcera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

Potum, Dioſcorides ſcribit, cum ſale & aceto pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle Orthopnoicis & Aſthmaticis prodeſt. Lumbricos vētris, menſes, fœtus, & ſecundas pellit: vrinam cit. Mixtum melli & delinctum, faciles è thorace excreationes facit. Oedemata recentia cum aceto impoſitum diſcutit, ſanguinis grumos diſſoluit: thymos & ἀκροχορδόνας ſiue penſiles verrucas tollit. Iſchiadicos cum vino & polenta impoſitum iuuat. Hebetibus oculis in cibo ſumptum prodeſt. Vtile etiam pro condimento tempore ſanitatis.

De Serpillo vulgari. CAP. VIII.

Serpillum vulgare. Serpillum alterum.

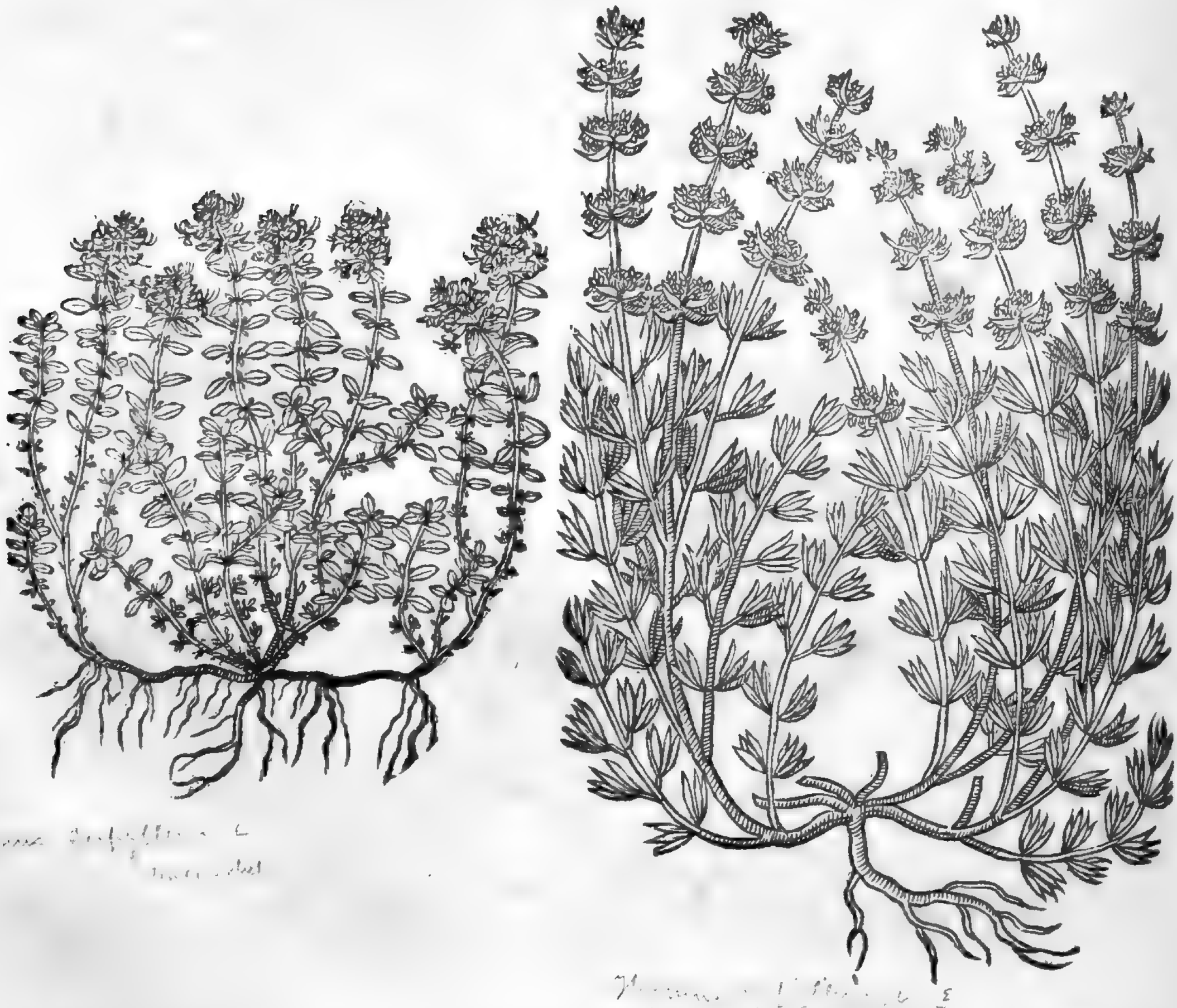

1. VVLGARI Serpillo multi ſunt exiles cauliculi, duri tamen & lignoſi, nonnulli in rectum palmi altitudine ſurgentes, alij repentes, & alicubi terræ ſuperficiei exiguis fibris annexi: folia exigua, virentia, Thymi ſimilia: capitula in cacuminibus rotunda, è quibus floſculi exeunt, colore rubente purpurei, non rarò etiam albidi: radices tenuiſſimę ac fibroſę.
2. Huius verò & ſpecies quædam, cuius cauliculi non ſerpunt: radix craſſior, lignoſa, tenui lanugine hæc quandoque tota incaneſcit; vt in Bohemiæ nonnullis collibus ac locis deſertis.

Naſcitur paſſim locis incultis, iuxta agrorum margines, pingui præſertim & fœcundo ſolo: ſub-

lo: ſubinde etiam locis petroſis: & non modò in Germania, Bohemia, aut Belgio, ſed & in Italia ac Gallia ſpontè exit.

Tota ferè Æſtate floris eius prouentus.

Germani Quendel/Kumel/& Kiemin: Belgæ Quendel/ wilden Thymus/& onſer Vrouwen bedſtroo: Hiſpani *Serpol* & *Serpillo:* Itali *Serpillo:* Galli *Pillolet:* Angli wild Tyme: Bohemi Materij Dauſſka. Officinæ, Serpillum; pleręque verò etiam Pulegium montanum nuncupant. Et paſſim quidem Serpillum veterum exiſtimatur: non tamen tam Serpillis, quàm Saxifrangæ Dioſcoridis reſpondens. Si etenim diligenter, & ad Serpilli vtriuſque, & ad Saxifrangæ deſcriptionem expendatur, exiguum Serpillis, plurimum verò Saxifrangæ ſimile eſſe comperietur. Veterum etenim Serpillum, quod quidem prius, preter quòd ramulis & foliis Origano ſimile eſt, in quantamcunque altitudinem adminiculo fultum, aut vicinis ſtirpibus innixum, creſcit, & quandoque ex Ocimo per nimiam ſiccitatem mutato gignitur: alterum verò non ſerpit, & folio eſt Rutę, id eſt, Hyperici aut Centaurij minoris (vt alibi oſtendimus) longiore. Serpillum verò vulgare humile eſt, frutices non conſcendit, ex Ocimo non prouenit, & foliis eſt, multò quàm Hyperici aut Centaurij minoris, minoribus & breuioribus; omnino videlicet exiguis, ac Thymi, vt diximus, foliis ſimilibus. Ex his Serpillum vulgare, non Serpilli veterum aliquam ſpeciem, ſed Saxifrangam Dioſcoridis eſſe, palam eſt. Saxifrangam enim, ait, eſſe herbam Thymo ſimilem, in petris naſcentem. Serpillum autem vulgare Thymum foliis & capitulis refert, & non rarò in locis petroſis reperitur: propter eam ſiquidem quam cum Thymo ſimilitudinẽ habet, ſylueſtre Thymum & à Belgis, & ab aliis nominatur.

Verba Dioſcoridis de Saxifranga ſunt. Σαρξίφαγον, οἱ δὲ σαρξίφαγγον, οἱ δὲ ἔμπετρον· ῥωμαῖοι σαξίφραγγα, θάμνος ἐστὶ φρυγανώδης ἐν πέτραις καὶ τραχέσι τόποις φυόμενος, θύμῳ ἐμφερής. hoc eſt, Sarxiphagon, alij Sarxiphrangon, alij Empetrum, Romani Saxifranga, frutex eſt furculaceus in petris & aſperis locis naſcens, Thymo ſimilis. Exemplaria quædam ὅτι θύμῳ ἐμφερής legunt, ſed emendatiora θύμῳ habent. *Saxifrãga.* *Locus Dioſcoridis reſtitutus.*

Faculſtate autem Serpillum vulgare calidum & ſiccum eſt, tertio penè ordine; tenuium item partium & incidens: menſes euocat; vrinam cit: calculos expellit; & in balneis ac fomentis adhibitum, ſudorem euocat.

Eadem ferè de Saxifranga Dioſcorides memoriæ prodidit: cocta, ait, in vino febricitantibus opitulatur; ſtranguriæ prodeſt: ſingultum ſedat: calculos veſicæ frangit: & vrinam cit.

De Serpillo ex Dioſcoride, Theophraſto & aliis.

CAPVT IX.

SERPILLVM, Dioſcoride auctore, duorum eſt generum: hortenſe & ſylueſtre.

Hortenſe coronarium eſt, & odore Sampſychum refert: folia habet & ramulos Origani ſimilia, multò candidiora; iuxta ſepes relictum procerius aſſurgit.

Alterum non ſerpens ſed erectum, ramulos emittit tenues ſurculoſos: foliis refertos Rutę ſimilibus, anguſtioribus tamen, oblongioribus, durioribusq; flores guſtu acres, odore ſuaues: radix inutilis. Naſcitur in petris efficacius, & magis excalfaciens ſatiuo.

Theophraſtus De hiſtoria ſtirpiũ, lib. 6. Serpillum tradit ex ſuffruticibus eſſe, lignoſis ac coronariis: ac ramis & foliis tota ſua natura odoratum, veluti Helenium & Siſymbriũ: apud nonnullos etiam Thymum penitus redolere: ſummæ terræ adhærere; radice multifida torridaq; peculiarem illi auctionem germinum, quippe cùm in quantumuis longitudinis procedere valeat, nactum adminiculum, aut iuxta ſepes aliquas ſatum: ſqualorem pati, atq; aquę paucæ indigum: naſci ex Ocimo per immodicam ſiccitatẽ degenerante; lib. De cauſis quinto, Ocimo videlicet ipſo, minoris folij, ſed odoris potentioris facto. Vnde colligendum, Serpillum Ocimo eſſe odoratius, & foliis minoribus.

Sylueſtre Serpillum idem, quoddam eſſe ait, quod deferentes ex montibus ſerunt, vt apud Sicyonem fieri ſolet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios verò, vt in Thracia montes & plana omnia Serpillo ſcatere. Sylueſtre autẽ iſtud, à Dioſcoridis ſylueſtri aliud eſt: ſola etenim cultura ab hortenſi differt: veluti Theophraſtus ipſe oſtendit ex montibus tranſlatum ſeri referens.

Dioſcoridi aduerſatur Plinius lib. 20. cap. 22. vbi ſylueſtre ait ſerpere, ſatiuum verò minimè. Serpillum, inquit, à ſerpendo putant dictum, quod in ſylueſtri euenit maximè in petris. Satiuum non ſerpit, ſed ad palmi altitudinem increſcit.

Meminit Serpilli Ælianus variæ hiſtoriæ lib. 9. & ipſum inter flores numerare videtur. Dionyſius Iunior, inquit, in Locrenſium vrbem veniens maximas ciuitatis domos occupauit, easque Roſis, Serpillis, aliisque id genus floribus ſtrauit. Virgilius tamen Bucolicõn Ægloga ſecunda, Serpillum herbam eſſe manifeſtiſſimè teſtatur his verbis:

Teſtylis & rapido feßis meſſoribus æſtu
Allia, Serpillumq́, herbas contundit olentes.

Ex quo loco colligẽdum ſunt qui putent, vulgare Serpillum, verum & legitimum eſſe, quod videlicet non aliud paſſim in Italia ſponte gignatur: quaſi nullibi quàm in agro reperiri, & non in hortis ſeri potuiſſet.

Serpillum autem Græcis ἕρπυλλος καὶ ἕρπυλλον dicitur. Marcellus vetus auctor, à Gallis antiquitus Gilarũ nominatũ affirmat: vt verò Plinius Valerianus, ab iiſdẽ Laurio nuncupatur.

Excalfacit verò vſque adeò Serpillum, vt Galenus dicit, vt & menſes & vrinas moueat: guſtu multum eſt acre. Prodeſt etiam, vti Dioſcorides addit, ad tormina, rupta, conuulſa, iocinoris inflammationes, & ad ſerpentium morſus, & potum, & impoſitum: capitis dolores mitigat coctum roſaceo permixtum: cum aceto irrigatum maxime quidem lethargicis, ſed & phreniticis conuenit: ſedat & ſanguinis vomitus quatuor drachmis potus cum aceto ſuccus eius.

De Ocimo. CAP. X.

Ocimum.

Ocimum minus.

1. 2. SATIVI Ocimi ſpecies magnitudine differentes duæ ſunt vulgares, ambæ ſurculoſæ, dodrantis aut pedis altitudine attolluntur; ramulis rotundis in plures alas diuiſis. Et maior quidem folia habet lata, per margines leniter crenata, Mercurialis herbæ magnitudine & forma ſimilia: minor verò minora: vtraque ſplendida, & dilutè virentia: floſculos exiguos, colore vel candidos, vel obſcurius purpuraſcentes: ſemen exiguum, nigricans: radices oblongas, duras, non abſque adhærentibus fibris: odor vtrique ſimilis, niſi quòd maioris, ſpecies quædam reperiatur, quæ Citrium malum odore refert, quod Ocimum citratum appellant.

3. Matthiolus præter hæc duo Ocima, etiam tertium quoddam maximum reperiri, memoriæ prodidit, foliis Amaranti maioribus, longis, latis & craſſis, Citriæ mali foliis ſimilibus.

Seritur Ocimum in hortis & in fictilibus; celerrimè, vt Theophraſtus auctor eſt, prouenit. Quod Soli expoſitum eſt, eodem teſte, tranſit in Serpillum; quia vehementius ſiccatur; folio namque minus, odoreque vehementius redditur.

Iunio ac Iulio Ocimum floret, & particulatim quidem, ac diu, ab imo incipiens.

Ὄκιμον, & per ω prima ſyllaba Ὦκιμον Græci appellant; nonnulli etiam ὄζιμον: Latini Ocimum. Differt ab Ocymo, quod oſtendimus in Frumentorum hiſtoria pabuli genus eſſe, & ad diffe-

Ocimum tertium maximum.

Ocimum ſylueſtre Acinos.

ad differentiam huius per υ ſecunda ſyllaba ſcribitur; tametſi & per υ, odoratum Ocimum quandoque ſcriptum reperiatur. Recẽtiores Βασιλικὸν, Latinè Regium id eſt, quoque nominant: Officinæ, Baſilicum: Germani **Baſilgen:** Belgæ **Baſilicom:** Hiſpani *Albahaca:* Galli *Baſilic:* Angli **Baſill:** Bohemi **Bazalika**: Itali *Baſilico*, & quod minus eſt, *Baſilico gemile:* Hiſpani idem *Albahaquilla:* plerique Baſilicon Gariophyllatum hoc vocant.

Ocimum autem, auctore Galeno, ex ſecundo quidem eſt ordine excalfacientium, ſed humiditatẽ habet recrementitiam adiunctam, ob quam commodum non eſt vt intra corpus ſumatur: ſed foris adhibitum ad digerendum concoquẽdumque idoneum eſt.

Dioſcorides Ocimũ, ait, ſi multum edatur, viſum hebetat; aluũ mollit, flatus mouet, vrinã cit, lac euocat, ſed ægrè cõficitur: impoſitũ verò cum polentę tenui farina, roſaceo & aceto, inflãmationibus medetur, & Draconis marini ac Scorpionis plagæ; per ſe & cũ vino Chio, oculorũ doloribus.

Succus oculorum caligines purgat, & defluxiones exiccat.

Semen potum prodeſt atram bilem colligentibus, ſuſpirioſis, & vrinæ difficultate laborantibus: facit idem ſternutationes frequentes, ſi per nares attrahatur: idem ipſa herba facit. Claudere autem oculos oportet, ſternutatione vrgente.

Sunt qui Ocimũ vitant, & non edunt, eò quòd commanſum & in ſole poſitũ vermiculos gignat. Aphri adiiciunt eos qui à Scorpione icti ſunt, & ipſum comederunt, abſque dolore permanere.

Recentiores, inter quos Simeon Zethy eſt, Ocimum tradunt olfactu cordi capitiq́ue prodeſſe: ſemẽ cardiacis affectibus ſuccurrere: animi mœrorem ab atra bile ortum diſcutere, & hilaritatem lætitiamq́ue procurare.

De Ocimo ſylueſtri vulgari, ſiue Acino. CAP. XI.

QVOD recentiorum plerique Ocimum ſylueſtre nuncupant, cauliculos promit complures quadrangulares, infirmos, terram verſus reclinatos: folia ex interuallis bina contra ſe poſita, parua, longiuſcula, ac latiuſcula, aliquantulũ hirſuta & aſpera, vti & cauliculi: floſculos è foliorum ſinubus exeuntes, paruos, orbiculatim cauliculos ambientes, colore è candido nõnihil purpuraſcentes: ſemen exile: radices fibris cohærentes. Odore herba hæc multò quàm Ocimum eſt infirmiore; vtpote exili ac obſcuro, ſed tamen cum grauitate quadam non inſuaui ad Calamintes aut Ocimi accedente.

Exit multis Germaniæ ac Italiæ locis ſua ſponte, præſertim incultis & arenoſis.

Æſtate tota floret; & non rarò Septembri etiam menſe.

Ocimum ſylueſtre, vt diximus, appellant plerique recentiorum. Quod autem Ocimum ſyl-

ueſtre Plinio, aliis eſt Ocimaſtrum & ὠκιμοειδὲς. Ocimoides verò multum à præſente herbula differt. Siliquas ſiquidem Ocimoides habet, Hyoſcyami ſiliquis ſimiles, ſemine nigro, quale eſt Melanthij, prægnantes: huius autem ſemina minima ſunt, & vaſculis omnino exiguis continentur, nullam cum Hyoſcyami cytinis ſimilitudinem habentibus: ita vt hinc herbulam iſtam, non eſſe legitimum Ocimum ſylueſtre ſiue Ocimaſtrum euidens ſit. Quam ob cauſam ab aliis non pro Ocimo ſylueſtri, ſed pro Clinopodio habetur: ſed nec horum ſententia laudanda videtur. Nam ſi propter florum ſecundum cauliculos ambitum, Clinopodium dici meretur; multæ aliæ eodem nomine nuncupandæ erunt: vt, Calaminthes, Oruale, Hormini, Lamij, Dictamni, & Marrubij ſpecies quædam, Pulegiũ, Saluia, Scordium, Meliſſophyllon, Sideritis, Galeni Alyſſon, recentiorum Bugula & Cardiaca, ſimilesque aliæ, quarum omnium flores orbiculatim cauliculos circundant, nulla tamen Clinopodium dicitur.

Acinos. Nobis hæc herba Acino haud diſſimilis videtur. Acinon etenim Dioſcorides ait, πόαν λεπτοκάρφον ſiue herbam tenuium ſarmentorum, coronariam, Ocimo ſimilem, ſed hirſutiorem, & odoratam. Cum qua deſcriptione præſens noſtra ſatis conuenit.

Facultate autem aliquantulum calida eſt & ſicca, non abſque adſtringendi vi ac potentia.

Acinon verò Dioſcorides tradit, menſes & aluum ſiſtere potum: impoſitum verò Phygethla & eryſipelata curare.

De Dictamno. CAP. XII.

Dictamnum verum.

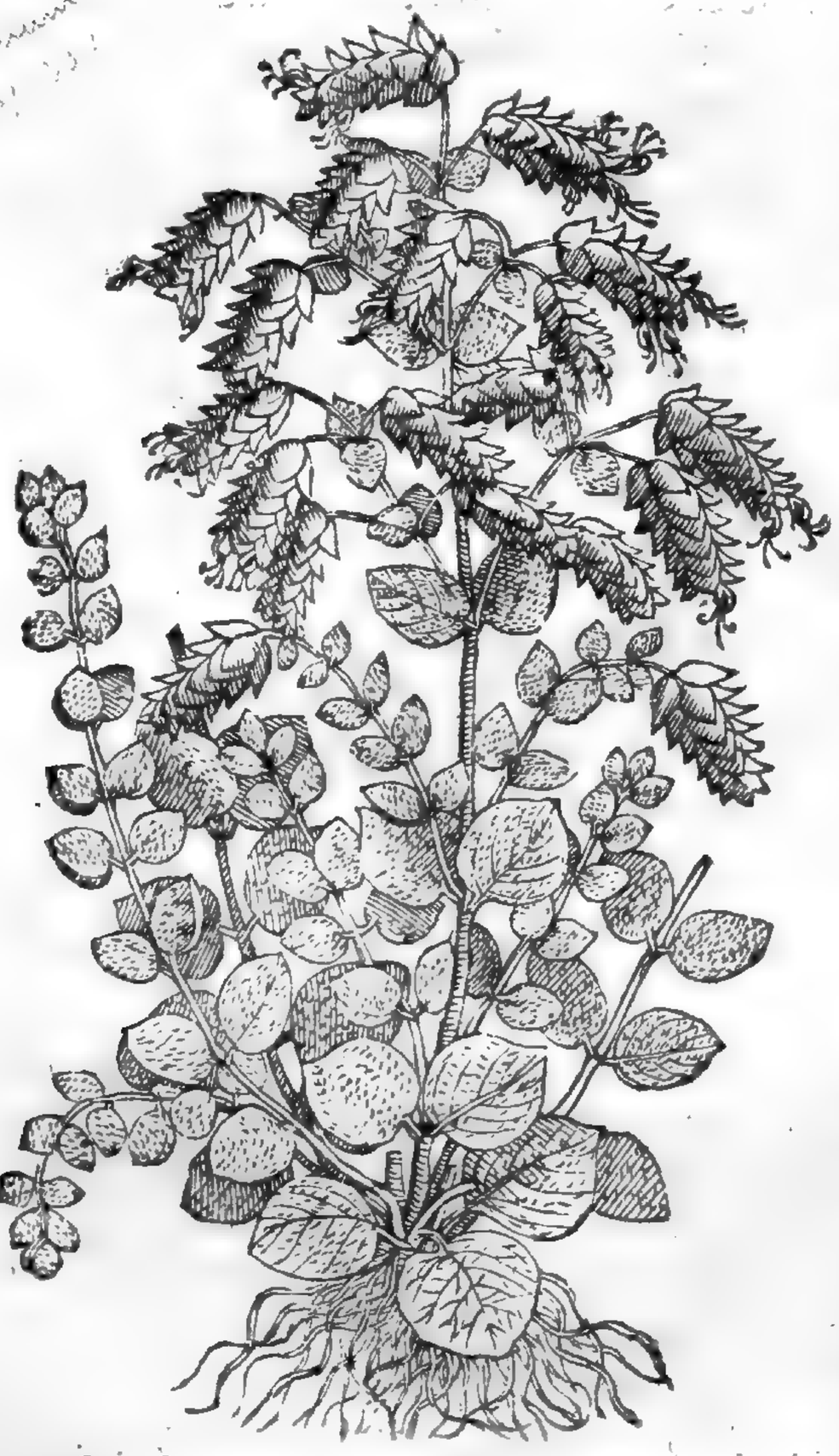

Dioſcoridis error.

Officinarũ error.

DICTAMNŌ rotundiuſcula, maiora quàm Pulegij, & ſpiſſa lanugine candicantia ſunt folia: cauliculi tenues, in alas nonnullas diuiſi, in quorum ſummo è ſquamulis compactæ dependent veluti ſpicæ, maiores craſſioresque quàm Heracleotici Origani; à quibus exigui floſculi exeunt. ſemen inter ſquamulas recõditur. Odorata tota eſt herba.

Naſcitur in Creta inſula, nec alibi requirendam, non modò Veterum, ſed & recentiorum eſt ſententia. Dioſcorides flore & ſemine carere contrà omnem veritatem ſcribit. Floriferum eſſe poſt Theophraſtum teſtatur Virgilius Æneidos XII.

Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo.

Δίκταμνος Græcis dicitur: Latinis Dictamnum, & Dictamnum Creticum; à nonnullis, vt Dioſcorides teſtatur, γλήχων ἀγρία, ſiue Pulegium ſylueſtre. Inter nothas appellationes extãt & hæc eius nomina, ἔμβακτρον, βελουάκος, ἀρπεδόνιον, κρητικὴ, ἐρήμερον, ἕλδλα, βελοπόκος, δορίδιον, ἑλβούνιον, Vſtilago ruſtica.

Officinæ pro Dictamno per c prima ſyllaba Diptamnum per p legunt, & leuis momenti error hic eſſet, niſi pro Dictamni foliis Fraxinellæ radices in vſum ducerent, quam falſò Dictamnum appellant.

Calidum ac ſiccum tertio exceſſu Dictamnum eſt, Pulegio facultate ſimillimum, ſed eſſentiæ tenuioris. Fœtus mortuos & in potu aſſumpta, vel in peſſo appoſita, vel etiam ſuffitu educit: menſes euocat: ſecundas expellit.

Succus cum vino contra ſerpentium ictus præſidio eſt. Tanta verò ei huius vis fertur, vt & olfactu beſtias abigat venenatas. Produnt & in Creta capras ſagittis vulneratas, huius paſtu eas excutere.

De Pſeudodictamno. CAP. XIII.

PSEVDODICTAMNVM legitimo Dictamno aliquatenus foliis eſt ſimile, quæ & candida lanugine conueſtita promit. flores verò habet in verticillis cauliculos ambientibus, dilutè purpureos. cauliculis iſtud luxuriat complurimis, geniculatis, albida quoque lanugine hirſutis.

Pseudodictamnum.

hirsutis. radix tenuis, lignosa, altè descendit fibras spargens. Odor huic nullus, aut perquam exiguus est.

Multis in terris, Dios. ait, nascitur, sed tamen in Germania ac Belgio non nisi satum prouenit, & in paucorũ hortis olim repertum.

A similitudine Dictamni ψευδοδικτάμου nomen accepit: Latini similiter Pseudodictamum vocant: Officinis incognitum esse parum refert.

Calidum quoque ac siccum est, sed longè quàm legitimũ Dictamnũ facultate inferius. Præbet eosdem, Dios. auctore, effectus, sed inefficacius multò.

De Pulegiõ. CAP. XIIII.

PVLEGIO caules exeunt abundè multi, teretes, & veluti geniculis articulati, plurimi procumbentes, ac proserpentes; sese tamen, qui flores proferunt, attollentes: folia è singulis geniculis bina, subrotunda, quàm Maioranæ nigriora, læuioraq; , è quorum sinu vel exigui cauliculi, vel minutula prodeunt foliola: flores verticillatim caulículos iuxta folia ambiunt colore cærulei, rariſſimè albidi. radix multis fibris cohæret. Odore tota herba potens est, & præsertim cùm in flore est, quem & stillatitius eius liquor retinet, si per vitrea organa extractus fuerit.

Pulegium.

Reperitur verò & huius aliud genus superiori cauliculis, flore, colore, læuore, & odore simile, cuius folia oblonga ad Polygoni accedunt.

Locis gaudet palustribus, & quæ hybernis mensibus rigantur, incultis tamen.

Iulio & Augusto floret, & tunc quidem colligendum.

Græci γλήχων, quandoque & βλήχων ἢ βλήχεον appellant: Latini Pulegium: Officinæ Pulegium quoque, & subinde Pulegium Regale, ad differentiam vulgaris Serpylli, quod, vt diximus, Pulegium vocant montanum: Italis *Pulegio*: Hispanis *Poleo*: Germanis ac Belgis Poley aut Paleye: Gallis *Pouliot*.

Pulegium valde, vt Galenus ait, excalfacit, tertio nempe ordine, tum & valenter reſiccat ac extenuat. Menses euocat, secundas & mortuos fœtus eiicit in potu datum. crassa lentaq; pulmoni pectoriq; infarcta, eclegmatis admixtum, excreatu facilia reddit.

Contra serpentum ac virulentorum animalium morsus vtiliſſimè in vino bibitur. Animo linquentes odore, addito aceto, reficit. Podagricis doloribus ex causa frigida, & præsertim coxendicis impositum prodest, si donec rubescat locus relinquatur, vt Dios. scribit. Contra duritias veteri in desessionibus conuenienter adiicitur.

De Polio. CAP. XV.

Polium.

Polium tenuius.

Polium repens ac Polium tertium.

1. POLIO cauliculi assurgunt numerosi, tenues, teretes, duri, ac lignosi, palmo haud multo altiores: folia per interualla hos conuestiunt oblonga, latiuscula, sed quàm Chamædryos angustiora, per margines serratim incisa. in virgularum fastigiis flosculi candidi, quos capitula proferunt vnà cum foliis ac cauliculis albidâ lanugine incanescentia. semen pusillum nigricat. radix fibras demittit.

2. Alterum superiore minus ac tenuius est: cauliculi quoque teretes ac duriusculi: folia minora & angustiora: flosculi è capitulis eminentibus albidi. Incanescit & istud, ac tenui candidaq; lanugine pubescit. Vtrumq; odoratum est, sæpenumero, quod minus, odoratius. C. Clusius & minus quoddam odore infirmius refert.

Præter

Polium quartum etiam repens.

Præter hæc verò & quoddam ἐπιμήκυλον est 3.
Polium, cuius numerosi cauliculi humi plurima parte decumbunt: folia latiora quàm primi, ambitu quoque ferrata: capitula in summis virgis, è quibus flosculi quoque candidi. Tota quoque hæc lanugine tomentosa inalbida, & cum grauitate quadam odorata.

Huic simile, cuius cauliculi teneriores re- 4.
punt, & fibris quandoque demissis terræ sese affigunt: folia huius & breuiora ac minora, sed non minus ferrata: Copiosa & hæc lanugine vnà cum capitulis conuestitur: flosculi non è capitulis modò, sed & secundum folia exeunt purpurei, aut albidi: Duo siquidem huius genera, sed coloris floris tantummodo differentia. Odore autem hæc reliqua superant.

Est verò & inter hæc quoddam medium, 5.
cuius tenues cauliculi partim rectè assurgunt, partim terram versus inclinantur. huius tenelli ac recens nati, molles, lanuginosiq; ramuli è virore lutei apparent: flores quoque pallide lutei, sed reliqua stirps aliorum more incanescit.

Hæc Polij genera olim me obseruare memini Mechliniæ in ampliss. horto generosi viri Ioannis Brancionis: Nascuntur verò horum quædam 1. 2.
in Italia, Thracia, Macedonia, ac nõnullis in Hispania locis. Tertium C. Clusius in maritimis 3.
Valentini regni, ac in Hispania Bętica à se repertum scribit: quartum verò in agro Murciano: 4. & 5.
quintum in Granatensi & Valentino regnis.

Florent quædam Martio: alia seriùs; præsertim in Belgij hortis, vbi Aprili aut Maio demum flores videre contingit.

A canitie Græcis πόλιον nomen accepit: Latini vocem seruant: Dicitur verò & Officinis Polium.

Primum à Plinio Campestre appellatur: Duo, inquit lib. XXI. cap. VII. Polij genera, Campestre maius: syluestre, quod minus est. ab Hispanis *Altamiza*.

Alterum Dios. πόλιον ὀρεινὸν, id est, Polium montanum, & πύθειον dicitur: & spuriis vocabulis φλόξαστιδιον, ἀχαμενίς, ἐβενίτις, μέλοσμον, ἔλιον, λεοντόχαιτον. Atque horum duorum Dios. Galenus, Paulus, Aëtius, & inter Latinos Plinius tantummodo meminerunt.

Suspicantur nonnulli Polium Leucadem esse, & de ea herba sub diuersis nomenclaturis λευκάς.
Dios. bis egisse: conueniunt genera, nominis occasio & facultates. Leucadis duæ, vna ὀρεινὴ, id est, montana; altera ἥμερος, quæ latioribus foliis, veluti Polium campestre, traditur: Ab albido colore λευκὰς dicitur: πόλιον à canitie, quòd canis hominis simile appareat: Quicquid autem incanescit albidum est. Facit huc quod Aëtius Leucadis non meminerit, veluti à Polio haud differentis. Plinius lib. XXVII. cap. XI. Leucem quandam herbam nominat, quam fortasse eandem esse cum Leucade dicta scribit. Leucem autem Mercuriali similem esse, & nomen ex causa accepisse, ait, per medium folium linea candida transcurrente: quare Mesoleucon quidam vocant. Ostendit his verbis se Leucadem herbam qualis sit ignorare: Sicuti neque de Polio sese explicare satis potuit. lib. siquidem XXI. cap. VII. vbi de Polio, quędam Tripolio à Dioscoride attributa interserit, Polium cum Tripolio confundens. *Plinius notatur.*

Tertium autem Polium fortassis non absre πόλιον ac marinum cognominari poterit. 3.

Quarum vtrumque apud Hispanos pro Chamæpity vulgò haberi, luculentissimus testis 4.
est Carolus Clusius, diciąque ab ipsis Zamarilla.

Cæterùm facultate Polium, quod minus, auctore Galeno, ex tertio est ordine desiccantium: secundo verò completo excalfacientium; & acrius ac amarius quàm maius, quod & amarum gustantibus & modicè acre est.

Hydropicis, inquit Dioscorides, regio morbo, & lienosis auxiliatur: Vrinas & menses cit. substratum ac suffitum serpentes abigit. magna vulnera recens nondumq; resiccatum glutinat impositum: aridum verò ad rebellia vlcera facit. Ad antidota minoris est vsus.

De Origano. CAPVT XVI.

Origanum Heracleoticum.

Origanum syluestre.

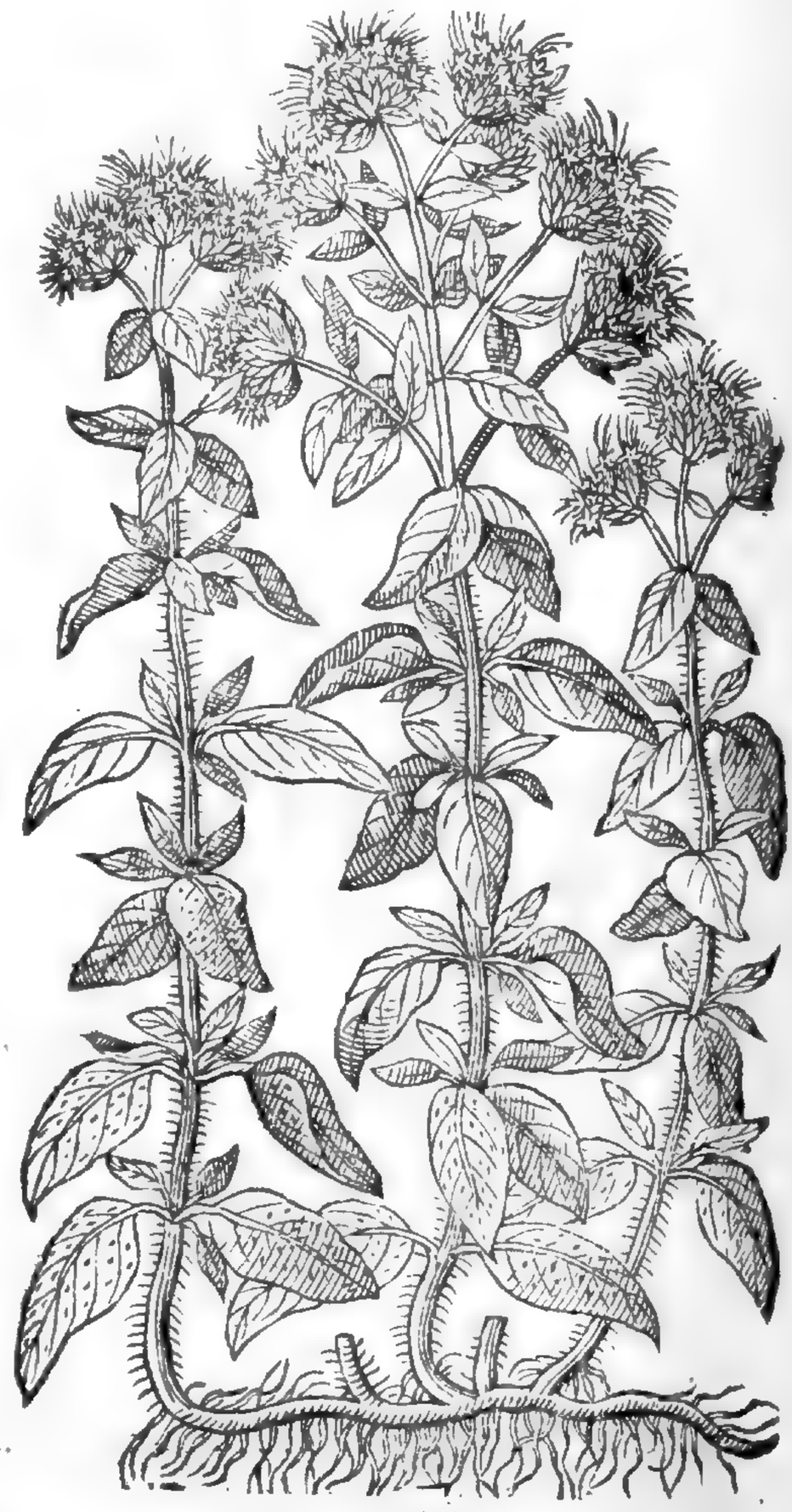

ORIGANI duo prima genera Dioscoridi sunt, Heracleoticum scilicet, & syluestre.

1. Heracleoticum cauliculis erigitur rotundis, quandoque subrubentibus, ramosis, pedem plus minus altis: foliis latis, rotundis paulò longioribus, quàm syluestris Origani minoribus & albidioribus: in fastigiis virgularum squamatim compactæ, paruæ, oblongæ prominent veluti spicæ, è quibus exigui flosculi candidi exeunt: semen exiguum est.

Origanum Onitis. Huic simile, genere haudquaquam differens Dioscoridi Origanum Onitis est. Quæ Onitis, inquit, appellatur, candidiore est folio, & hyssopo similior: semen veluti coniunctos corymbos habet.

2. Syluestre Origanum tenues quoque ac rotundos habet cauliculos, dodrante altiores: folia subrotunda, maiora & hirsutiora quàm Pulegij: flores in vmbellis dilutè rubentes, quandoque albidos; quibus succedunt semina parua subrubentia.

3. Præter hæc verò & aliud Origani genus in Belgio colitur, quod Anglicanum cognominant: humilius istud quàm cætera: folia quoq; minora, virentiora, & minus aspera; vmbellæ similiter contractiores, è quibus flosculi purpurascentes. radix duriuscula.

1. Nascitur Origanum Heracleoticum in Creta, ac aliis calidioribus regionibus, inter quas sunt Hispaniæ regna, vnde Antuerpiam reficcatum infertur.

2. Syluestre Origanum non modò in calidioribus regionibus, sed & in Germania reperitur secus margines agrorum, viarum, & hortorum: transfertur etiam ad hortos & loca culta.

3. Anglicarum cognomento non memini me alio loco, quàm in hortis videre.

Æstiuis mensibus Origana florent: semen deinde perficitur.

1. Origanum Græcis ὀρίγανος. & quod Heracleoticum cognominatur ὀρίγανος ἡρακλεωτικὸν: à nonnullis Cunila: In Officinis Belgij Origanum Hispanicum: huius verò altera species ὀρίγανος ὀνῖτις, vt in Dioscoridis exemplaribus: In Galeni verò ὀνίτις: apud Plinium similiter Onitis est, per ἰῶτα.

2. Syluestre Origanum ἀγριοορίγανος dicitur; quod aliqui Panaces Heracleum, πάνακες ἡράκλειον, & Cunilam appellant, inter quos est Nicander Colophonius, auctore Dioscoride: Differt tamen non parum ab eo Panace Heraclio, ex quo Opoponax colligitur. Officinis

Ori-

Origani vox nota est: Italis *Origano:* Hispanis *Oregano, Orenga:* Germanis Wolgemut/ & Dosten vocatur: Belgis Groue mariolepne: Gallis *Origan, & Mariolaine bastarde:* Bohemis Dobramissl.

Tertium vnde Anglicani cognomen admiserit non constat: Heraclij est species, si modò, Plinio auctore, plures huius fuerint. 3.

Heraclium, inquit lib. XX. cap. XVII. tria genera habet: Nigrum latioribus foliis, glutinosum: Alterum exilioribus mollibusque, Sampsucho non dissimile, quod Prasion aliqui vocare malunt: Tertium inter hæc medium. Cum altero autem Heraclij Panacis genere, tertium nostrum conuenire apparet.

Omnia autem Origana incidendi, extenuandi, resiccandi, calfaciendique facultatem, & quidem tertio ordine obtinent, & sylvestre quidem valentius esse Galenus tradit: Est tamen Heracleoticum, quod ex Hispaniis resiccatum adfertur, acrius sylvestri, vel in hortis, vel in agris apud Germanos nato.

Cæterùm cum vino Origanum exhibitum aduersus venenatorum morsus & ictus prodest; & iis qui Meconium aut Cicutam biberunt, cum passo.

Decoctum Origani vrinas cit, menses euocat, & vtiliter hydropicis exhibetur.

In eclegmate veteri tussi medetur, & pulmonem expurgat. Scabiem, pruriginem, psoras in balneo insessu curat; emendatque à Regio morbo colorem. Aridum acetabuli mensura cum aqua mulsa sumptum, per aluũ atros humores educere, Dioscorides & Plinius scribũt.

Succus cum lacte infusus aurium dolores sedat: cum oleo verò Irino permixtus, & per nares attractus pituitam detrahit. herba substrata serpentes fugat.

De Tragorigano. CAP. XVII.

Tragoriganum. Tragoriganum Clusij alterum.

TRAGORIGANO cauliculi sunt tenues, duri, ac lignosi, colore subnigricantes: folia minora quàm sylvestris Origani, quàm vulgaris Serpylli maiora, odorata, aspera, & nonnihil hirsuta: flosculi exigui in verticillis cauliculos superna parte ambiunt, colore purpurascentes. radix parua ligni duritiem habet.

In Foroiulienſi agro Tragoriganum nasci Matthiolus tradit: verùm an illius, cum isto idem sit, in tanta ipsius breuitate incertum relinquitur. Sunt qui existiment quod descripsimus,

mus,à Matthiolo pro Maro oſtendi,à quo multum differt; Marum enim non in orbiculatis verticillis floret,ſed Origani Heracleotici modo ab exiguis veluti ſpicis floſculos promit.

Apud Belgas in hortis φιλοβοτανῶν,& ſtirpium cognitionis ſtudioſorum olim obſeruatum memini,in quibus Auguſto menſe cum flore conſpiciebatur.

1. Exhibentur verò & alia duo Tragorigana à Cluſio in Hiſpaniæ regnis reperta. Vnum lignoſis,cubitalibus ferè cauliculis: foliis mediæ inter Origanum & ſylueſtre Serpyllum magnitudinis: floribus orbiculariter cauliculos ambientibus (quale quod deſcripſimus) ſed folia eius incaneſcunt,& flores candidi ſunt,quibus differt.

2. Alterum tenerioribus ſurculis humilius,foliis anguſtioribus aliquantulum incanis: floribus albidis,quandoque purpureis,& quàm alterius maioribus, eodem modo iuxta ſummas virgulas enaſcentibus. Nec repugnat duo eſſe Tragorigana: Dioſcorides ſiquidem Tragoriganum vnum latius virentiusque:alterum exilibus ſurculis ac tenuibus foliis,inueniri refert.

Dicitur autem hæc ſtirps Græcis τραγορίγανος: Latinis ſimiliter Tragoriganum: quod verò tenerius πράσιον,Praſium; Officinis & vulgò incognitum eſt.

Facultate Tragorigana tertij quoque ordinis ſunt reſiccantium ac excalfacientium,veluti Origana: adeſſe,ait Galenus,adſtrictionis quippiam.

Tragorigani,ait Dioſcorides,potio mitis & grata eſt cibum faſtidientibus,acidum ructantibus,imbecillo ventriculo, etiam vbi à maritima iactatione nauſea & æſtus præcordiorum excitantur. Lienoſis ex aceto bibere prodeſt.

Contra Ixiæ venenum in vino bibitur:vrinam cit: menſes ducit: in eclegmate tuſſientibus datur. Decoctum epotum bilem expurgat. Cum polenta œdemata diſcutit impoſitum.

De Hyſſopo vulgari. CAP. XVIII.

HYSSOPVS vulgaris vſus caules erigit dodrantales,aut altiores,duros,ac lignoſos,in virgulas aliquot diuiſos, ab imo ad faſtigium vſque foliis circumueſtitos oblongis, veluti Polygoni aut Lauandulæ, ſed minoribus, ſaturatius virentibus,ac odoratis, quæ ſurſum verſus ſenſim minora fiunt. floſculi è ſuis conceptaculis,quinis ſenis ſeptenisve iuxta folia coniunctis, à medio faſtigium petunt,cauliculos tamen non orbiculariter ambientes, ſed ad vnum tantum latus exeuntes, colore eleganter cærulei, quandoque,ſed rarò,albidi, Echij floribus quodammodo ſimiles,ſed minores; ſtaminibus etiam aliquot mediis,è quibus minutiſſima ſtamina dependent purpurea. radix dura, lignoſa aliquot annis reſtat.

Paſſim in hortis Germaniæ ac Belgij colitur. Floret Iulio ac Auguſto menſibus.

Huic ſimilem aliam reperiri quidam ferunt cauliculis breuioribus,& plurima parte humum verſus reclinatis: foliis paulò nigrioribus ac craſſioribus:floſculis verò in cacumine in breuis ſpicæ modum digeſtis, colore quoque pulchrè cæruleis,& ſuperioris forma ſimilibus. Verùm hæc ſpecies rariſſima.

Hyſſopum hanc paſſim Officinę & vulgò appellant. Germani ac Belgæ Yſpen aut Vſope: Itali *Hyſſopo*: Hiſpani *Iſopo*: Galli *Hyſſope*. An autem veterum legitima Hyſſopus ſit,non parùm, nec temerè,ambigitur: Tametſi enim Hyſſopú veluti omnibus cognitá nullis notis Dioſcorides expoſuerit,extant tamen quædam de eius forma alibi,quæ vulgari Hyſſopo nequaquam reſpondent. Origanum Heracleoticum folium habet Hyſſopi ſimilitudine: Chryſocome comam habet corymboidē ſimilem Hyſſopo. Plinius lib. XXVII. cap. XII. Stœchadem, ait, odoratam herbam,coma Hyſſopi. Accedit icon ipſius Hyſſopi,quæ in perquàm vetuſto Cæſareæ bibliothecæ exemplari reperitur, foliis latis, Origani ſimilibus, & capitulis in ſummis virgis eminen-

1. Hyſſopus ex Codice Cæſareo.

2.

Hyſſopus Codicis Cæſarei.

H. vulg. [illegible]

H. Cast. [illegible]

Hyssopus vtrimque florifera.

Addenda Pempt. 2. lib. 4. cap. 20. est, alterius & rarioris Hyssopi imago.

eminentibus. Atque ex his non esse legitimam, quæ vulgò pro Hyssopo habetur, manifestum est.

Cæterùm quod ad facultates vulgaris Hyssopi attinet, gustabilis huius qualitas acris, cum nonnulla amaritudine coniuncta, calidam ipsam esse ostēdit, & siccam 3°. ordine, tenuis quoque essentiæ, ac expurgandi vim habere. Non inutiliter idcirco, imò efficaciter, ad omnes pulmonis ac thoracis frigidos morbos in eclegmate, aut alio modo vulgaris Hyssopus adhibetur. Obstructiones aperit, crassa incîdit: lenta attenuat & vt facilius expuantur, præstat.

Cum carnibus bubulis decocta non insuauiter ex iure editur, ori ac ventriculo grata: vrinas verò etiam mouet, & ad vrinæ stillicidium vtilis est.

De Thymbra. CAP. XIX.

Thymbra.

THYMBRA vulgari Hyssopo similis esset, nisi humilior ac tenerior foret: virgulas emittit complures foliis vndequaque circundatas angustis & acuminatis, longioribus quàm Thymi: inter quæ flosculi, è paruis vasculis ab imo fastigium vsque exeunt, candidi, aut dilutè purpurei, hoc modo veluti herbaceam spicam efformantes, quæ, postquàm flosculi emarcuerunt, manifestior. radix dura ac lignosa.

In Germania ac Belgio temerè fuerit alibi quàm in hortis quærere. Fertur in Narbonensi Gallia locis quibusdam asperis & incultis prouenire. Bellonius huic haud dissimilem, si non eadem, in Tyrrheni maris littoribus nasci refert, ex obsoleta tamē purpura albicantem.

Iulio ac Augusto apud Germanos ac Belgas cum flore reperitur.

Græcis θύμβρα est, nec aliud Latinis nomen verè habet. Nam quòd Satureiam interpretes dici velint, Columellæ Latino scriptori repugnat, qui inter Thymbram & Satureiam manifestum discrimen ostēdit lib. x. vbi Satureiam Thymi ac Thymbræ saporem præ sē ferre scribit:

Et Satureia Thymi referens Thymbræq; saporem.

Quod & lib. IX. cap. IIII. satis manifestis verbis docet: Tum etiam Thymbræ, inquit, vel nostrates Cunilæ, quam Satureiam rustici vocant. A vulgo, aut in Officinis, Thymbra nullum nomen accepit.

Facultas autem Thymbræ calida & sicca tertio excessu: attenuat, incîdit, meatus expurgat: breuiter, omnia quæ Thymum potest & præstat.

De Satureia. CAP. XX.

SATVREIA tenui ac fragili cauliculo assurgit, pedem plus minus alto, & in ramulis diuiso: foliis angustis, minoribus quàm Hyssopi, Thymbræ æmulis, sed iuxta ramulos rarioribus: flosculi secundum folia candidi sunt aut dilutè purpurei: semina parua subnigricant. radix fibrosa.

In hortis vbique ferè seritur: annua est herba.

Eodem quo sata est anno floret, semen facit, ac deinde perit.

Latinis Satureia appellatur: à Columella verò etiam Cunila: Dicitur & syluestre Origanum à nonnullis Cunila, sed legitima Cunila Satureia est: Germanis Garten ysope / kunell/ Saturey/ & Sadauey: Brabantis Ceulen, nomine vt apparet à Cunila detorto, item Saturey: Italis *Sauoreggia*: Hispanis *Axedrea, Sagorida:* Gallis *Sariette, Sarriette.*

Non dissimilis autem Satureia ab illa Thymbræ specie, cuius Dioscorides cap. De Thym-

bra

Satureia.

Saluia maior.

bra meminit, γίνεται, inquit, διὰ τῆς ἀπαρθένου σπορᾶς. Hæc etenim verè ἀπαρθένη, id est, ex femine nata dici potest; singulis etenim annis, vt diximus, seri debet: altera verò durabilis natura radicem obtinet.

Porrò Satureia calida quoque ac ficca, & tertio quoque ordine, sed minus tamen quàm Thymbra, qua mitior est: atque idcirco etiam, vt Dios. ait, εὐχρηστοτέρα πρὸς βρῶσιν, id est, in cibis commodioris vsus.

Attenuat autem & flatus insigniter discutit, proinde vnà cum Faselis, & aliis leguminibus flatuosis vtiliter coquitur ac editur: Imò ventri calens in fomento apposita, vteri ex flatu strangulatus mox sedat.

De Saluia. CAP. XXI.

RECENTIORVM obseruatione duplex Saluia est, maior videlicet, & minor.

Maior quadrangularibus, lignosis caulibus, in alas effusis luxuriat, circa quos folia lata, oblonga, rugosa, aspera, subalbicantia, Verbasci syluestris foliis satis similia, sed scabriora, ac minus candicantia, attritorum ex lana vestimẽtorum scabritiem referentia. flores in summis ramulis eminent falcati, Lamij aut Orualæ similes, colore cæruleo purpurascentes; succedente in receptaculis semine subnigricante. radix dura ac lignosa fibras demittit.

Huius vna reperitur species nonnullis foliis,

Saluia minor.

vel

S. trilobaL
Sm. engl. 764

vel totis,vel partim albida:item & alia,cuius foliorum pediculi ac nerui,tum & recens enata foliola rubent.

Minor Saluia fruticosa quoque stirps est,alas in latitudinem expandens priori similis,sed minor: caules huius teneriores sunt:folia oblonga,minora,angustiora,sed non minus scabra; quibus,parte qua pediculo insitũt,duo hinc inde foliola exigua adnascũtur, pinnarũ aut auricularum quadam similitudine: flores spicati,veluti superioris cærulei: radix quoque lignosa. Cum grauitate quadam,sed minimè molesta, odorata vtraque est,& præstat,quæ minor. 2.

Locis asperis,& incultis nonnullis sponte nascitur : & minor in campestribus Hispaniæ:in Massilienſi agro : in compluribus Italiæ prouinciis: in Creta quoque insula gignitur; vbi subinde quædam cauliculorum pars, præsertim inter genicula media, in tantam crassitudinem extuberat, vt Gallarum magnitudinem & similitudinem assequatur. Cuiusmodi Saluiam memini mihi olim ab excellentiss. viro Iacobo Antonio Cortuso missam.

Maior Saluia subindè locis asperis & ruderatis in Germania reperitur.

Vtraque autem ad hortos à Belgis transfertur,sed minor frequentius.

Florent Saluię Iunio ac Iulio,vel etiá serius. Martio commodè transferũtur ac plãtantur.

Saluia Græcis ἐλελίσφακος: à nonnullis ἐλαφόβοσκον, & σφαγών: Officinæ vnà cum Italis ac Hispanis Latinam Saluiæ appellationem retinent: Germani Salbey: Galli *Sauge*: Belgæ Sauie dicunt. Inter nothas verò appellationes & hæc nomina occurrunt, κίοσμις, φάγνον, βήκιον.

Excalfacit autem Saluia euidenter, & non minus reficcat: ad tertium vtriusque qualitatis ordinem pertinet,aut secundum intensum: adstrictionis quoque non exiguum obtinet.

Foliorum ramulorumque Saluiæ decoctum vrinas mouet : menses item & fœtus extrahit, auctore Dioscoride. Sed sanior Aëtij sententia, qui hanc menses compescere & conceptum retinere memoriæ prodidit. Tradunt, inquit, quidam suffitam Saluiam menses immoderatè fluentes, & omninò muliebre profluuium compescere. Agrippa sacram herbam vocauit,quam prægnantes mulieres, si fluidæ laxæque fuerint, vtilissimè comedunt, continet enim conceptum,vitalemque reddit: ac si succi huius heminam cum modico sale quarto à secubitu die mulier potauerit,deinde viro misceatur, procul dubio concipiet: Hæc ille. Vtilis autem imprimis Saluia capiti ac cerebro est:sensuum ac memoriæ vim intendit : neruos roborat, humoreque resolutos sanitati restituit; tremores tollit: naribus indita pituitam è capite elicit. Commendatur verò & sanguinem expuentibus: tum & aduersus tussim lateriſque dolores,& ad serpentum morsus.

Saluia agrestis siue Sphacelus.

De Saluia agresti, siue Sphacelo.
CAP. XXII.

AGRESTIS quæ Saluia appellatur, caulículos erigit quadrangulos, nonnihil hirsutos, circa quos folia Saluiæ quidem æmula, sed breuiora,latiora,mollioraque:flosculi è cauliculi & adnatorum ramulorum vno erumpunt latere hiantes, ac falcati, veluti Lamij, sed minores,in albido pallentes.succedunt semina in singulis pericardiis quaterna nigricantia. radix fibrosa: stirps annua est. Odore minus quàm Saluia graueolet,& vinosum quiddam spirat.

In syluis frequenter reperitur, & iuxta sepimenta & agrorum margines. Solo gaudet aliquantulum macro ;non tamen omnino sterili aut sicco.

Iunio,Iulio, ac Augusto mensibus cum flore ac semine viget;& tunc quidem colligenda ac reponenda est.

Recentior ætas Saluiam appellat agrestem: nonnulli verò & Ambrosiam, sed vera Ambrosia ab hac differens est. Valerius Cordus Scordoniam nominat. Ruellius Galliæ rura *Boscisaluiam* vocare refert. & Polemonium esse iudicat, quod veritati repugnans est. Germanis waldt salbey: Brabantis wilde sauie.

σφάκελος. Videtur autem Theophrasti esse σφάκελος, cuius folium contractius, & minus quàm Saluiæ squallens esse, ait; quale huius esse ostendimus. addit Saluiæ folium βαρύπεφυ siue graueolentius ac scabrius esse, quod ita se habet: Nam Saluiæ vtriusque odor grauior quàm huius, & folium scabritie attritis vestimentis similius. Nec est quod minor Saluia pro Sphacelo habeatur, vt quibusdam videtur, cùm non minus sit scabra quàm maior, qua & odoratior.

Calida autem & sicca facultate Saluia agrestis est, minus tamen quàm Saluia, in secundo idcirco vtriusque qualitatis ordine consistens. Commendatur ad rupta, cæsa, ac vulnerata: datur & ex alto præcipitatis decoctum eius. vrinas verò etiam prouocat. Sunt qui huius decoctum lue venerea infectis non infeliciter propinent · Nam & sudores mouet, vlcera reficcat, humores digerit, tumoresque discutit ac resoluit, si triginta aut quadraginta diebus assumatur.

De Orvala. CAP. XXIII.

Scarlea eiusdem speciei.

Oruala.

Salvia agrestis, I. Ad. 38

Oruala altera.

Salvia agrestis, I. Ad. 42

I. ORVALÆ species prior (eius etenim tres aut quatuor numerantur) quæ propriè Oruala nuncupatur, caules promit crassos quadrangulos, duos pedes longos, in alas diuisos: folia & è radicibus multa, & secundum caules ex interuallis bina contra se posita, magna, palmum lata vel ampliora, aliquantulum aspera, inæqualia, albicantiaque, ac nonnihil vti & caules hirsuta: flores forma florum Saluiæ aut Lamij, colore ex diluto cæruleo candicantes, post quos oblonga denticulata vascula pro siliquis, in quibus semen nigrum: radices verò fibrosas. Tota herba grauem fortemque spirat odorem caput opplentem, & maturato semine interit, quod altero fit à satione anno.

Seritur ab olitoribus in hortis. Iunio ac Iulio floret.

Gallitricum Officinæ nuncupant. Dicitur & Oruala siue Orualla, Tota bona, Sclarea, Scarlea, Centrum Galli, Matrisaluia: ab Italis *Sciaria:* à Gallis *Orvale:* à Germanis Scharlach: à Belgis Scharlepe: ab Anglis Clarye. Falluntur qui Alectorolophon existimant. Alectorolophon in Frumentorum siquidem historia multum ab Oruala differentem ostendimus. Videtur autem hæc Orualæ species, Horminum sylvestre, quod Dioscorides ait, viribus magis pollere. Inter omnes etenim Orualæ ac Hormini species, nulla odore aut viribus hac potentior est.

Altera

Oruala tertia.

Oruala ſylueſtris, ſpecies quarta.

Altera Orualæ ſpecies, caules habet ſimiliter quadrangulares, cubitales: folia quoque aſpera, ſcabra, ſed minus albida, ac minora: flores ſimiles colore purpureos aut cæruleos: radices vti prioris. Odore hæc minus præſtat, omnino exiguo prædita. In Pannonia, Norico, Bauaria, ſiue Vindelicia, pleriſque & aliis Germaniæ ac Galliæ, locis gignitur herboſis; ſubinde ſaxoſis. 2.

Floret eodem quo prior tempore.

Baccharim eſſe, ſunt qui putent; eorum autem ſententia quàm ſit probanda, oſtendet Baccharis deſcriptio, quam à ſubſequente proximum dabit caput.

Tertiæ Orualæ, caules quoque quadranguloſi & nonnihil hirſuti ſunt: folia per ambitus ſerrata, Orualæ prioris ſimilia, ſed minora: flores lutei: ſemen ſufflauum, nigricans: radix fibroſa, durabilis naturæ, & multis annis permanens. 3.

Apud Belgas à nonnullis in hortis ſeritur; in Alpibus autem Italiæ iuxta Tridentum, ſponte gigni fertur. Æſtate floret.

Horminum luteum & Horminum Tridentinum à pleriſque appellatur.

Poteſt his, & quarta addi ſpecies, quæ pro ſylueſtri Hormino à Fuchſio depingitur: cauliculi huic breuiores, cæterùm hirſuti quoque & quadrangulares: folia minora, oblonga, profundius inciſa: flores cærulei odorati, ſed quàm Orualæ minus: ſiliquæ per maturitatem deorſum nutant: ſemen nigricans: radices ſimiliter nigræ & fibroſæ. 4.

In Bohemia herboſos conueſtit colliculos & aruorum margines: Fuchſius Germaniæ prata exornare ſcribit, ſuaq; ſponte in iis naſci.

Tempore florendi cum ſuperioribus conuenit.

Orualæ & Hormini hæc quoque ſpecies, ſed iners, & nullius facultatis eſſe videtur.

At prior, quam diximus propriè Orualam dici, calida & ſicca eſt ordine tertio; menſes modo quouis ſumpta mouet: ſecundas eiicit: ceruiſiæ aut vino permixta ebrietatem facit, caputq́ue implet.

Anthonius Mizaldus ſemen Orualæ vtile tradit, ad excutiendam oculorum caliginem, & educenda ea, quę in illos inciderunt: in oculum ſiquidem immiſſum, & multa reuolutione circa bulbum eius circumductum, tandem humore prægnans, & tenuibus membranulis ac ſordibus onuſtum elabitur.

De Hormino.

Horminum.

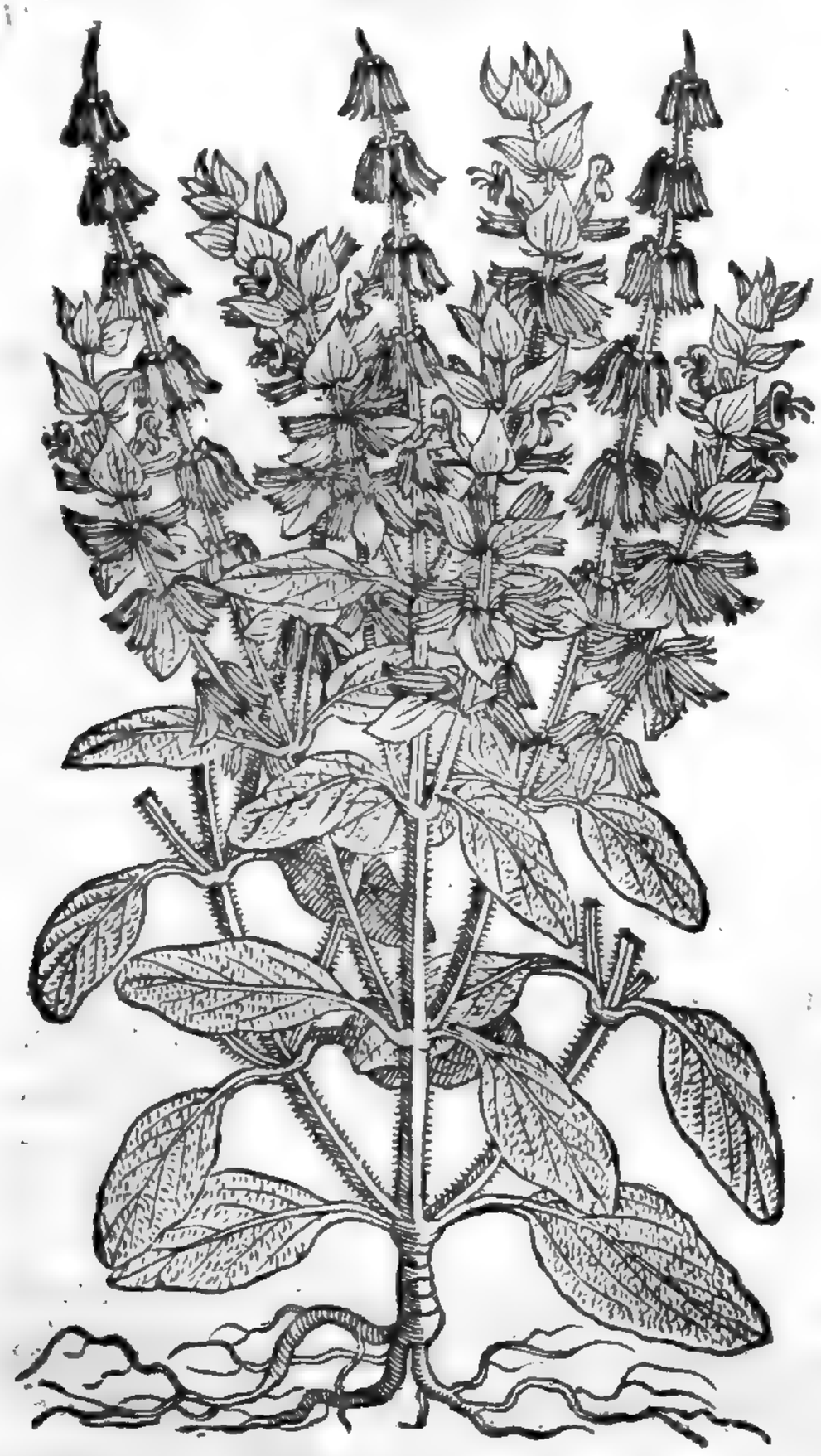

CAP. XXIIII.

HORMINVM Orualæ etiam quædá ſpecies eſt, ſed reliquis minor. caules promit complures, dodrantem aut pedem altos, anguloſos ſimiliter, ſubhirſutos: folia lata, rotũdiuſcula, ſubaſpera, Orualæ multo minora, Marrubij ferè ſimilia, quorũ quatuor aut ſex ſuperiora, purpureo nigræ Violæ colore, ſed tamen dilutiore emicãt: flores iuxta folia cauliculos ambientes, colore purpureo diluto albicant: ſemen exiguum, oblongum, nigricans, in oblongis receptaculis, veluti ſiliquis, quę maturato ſemine radicem verſus ſpectant. radix lõga, tenuis, non abſque fibris.

Peregrinum Belgio Horminum eſt, & aliunde in hortos illatum.

Æſtiuis menſibus florum eius productio; ſemen interea maturatur.

Ὄρμινον Græci: Latini Horminum & Geminalem appellant.

Calidum autem, vt inquit Paulus Æginetą, Horminum eſt, mediocriter ſiccum & abſtergens. Hormini ſemen, Dioſcorides ait, putatur cum vino potum Venerem excitare: verum cum melle, argema & albugines oculorum depurgat: cum aqua impoſitum œdemata diſcutit, & aculeos extrahit. Idem herba impoſita facit. Galenus in libris De alimentorum facultatibus, de Hormino: Hoc quoque, ait, frixo vtuntur, deinde eatenus læuigant, vt farina euadat; mel quoque ei admiſcent. Parum in ſeipſo habet alimenti, vt quod mediæ inter Eryſimum & Cuminum ſit naturæ.

De Bacchare, ex Dioſcoride & aliis. CAP. XXV.

BACCHARIS, auctore Dioſcoride, odorata & coronaria eſt herba, cuius folia τραχέα, id eſt, aſpera, aliâs δασέα, hoc eſt, denſa ſunt, magnitudine inter Violam & Verbaſcum media: caulis anguloſus, cubitalis, ſubaſper, πολυφυάδας, id eſt, iuxta adnatas propagines habẽs: flores purpurei, ſubalbicantes, odorati: radices Veratri nigri ſimiles, odore Cinamomi.

Amat aſpera & ſqualida loca. Gracili ſolo nec humido prouenit: Plinius.

Βάκχαεις Græcè dicitur, aut πάκχαεις quaſi πάνχαεις, vt pleriſque placet: à quibuſdam Nardum ruſticum appellatur, vt Plinius lib. 21. cap. 6. teſtatur. Quin & ipſe Plinius lib. 12. cap. 12. Nardum ruſticum appellat. Sed lib. 21. cap. 19. perperam ita dici refert; ſtatim videlicet, vt quoſdam errore falſo Barbaricam eam appellare ſcripſit: Sed eorum quoque error, inquit, corrigendus eſt, qui Baccar, ruſticum Nardum appellauere. Eſt enim alia herba ſic cognominata, quam Græci Aſaron vocant. Idem eodem lib. cap. 21. Baccharim quoſdam Perpenſam appellare ait. Perpenſa autem ſi Aſarum eſt, veluti inter nothas & aſſcriptitias voces reperitur, non minus horum error, quàm priorum refellendus. Nam Baccharis & Aſarum

non

non parum differunt, vti Plinius testis est, & ex vtriusque descriptionibus collatis euidens. Proinde & perperam Officinæ Asarum, Asaram bacaram nuncupant, nomine ex Asaro & Bacchari composito; quasi idem sit Asarum & Baccharis. Qui error ex eo videtur manasse, quòd inter nothas Asari appellationes, Baccharis vox etiam reperiatur: aut quòd Baccharim Cratcuas Asarum nuncupauerit. Quod siquidem Crateuas Asarum nominat, Dioscoridi nequaquam Asarum, sed Baccharis est. Nam Asarum Dioscoridis caule caret: odoratum non est, nisi solis radicibus: nec etiam coronarium, si, vti Plinius ait, vocitatum sit Asarum, quoniam in coronas non addatur. Asarum autem Crateuæ caules facit, & odoratum ac coronarium est. Patet ex ipsa descriptione, quæ sic habet. *Officinarū error.*

Asarum odorata & coronaria est herba: caules eius geniculati: folia δασέα, id est, densa: flores purpurei: radix boni odoris, similis Veratri nigri, odore Cinamomo similis. Nascitur in asperis & squalidis. *Asarum Crateuæ*

Ex quibus verbis manifestissimum est, Asarum Crateuæ idem cum Dioscoridis Bacchare, & ab Asaro eiusdem esse differens: & malè inter nothas voces Asaro Baccharis nomen attributum: peius verò adiectum Asarum coronariam & odoratam esse herbam, quod inter notha, etiam ascriptum reperitur.

Meminit Baccharis etiam Virgilius in Bucolicis Æcloga septima, & nō modò coronariam eam esse stirpem ostendit, verumetiam fascini depulsoriam:

——*Bacchare*, inquit, *frontem*
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Est & Baccharis vnguentum apud Athenæum lib. 15. quod à Bacchare odorata herba nomen habere potest. Nam, vti Plinius, vnguenta ex ea radice fieri solita, apud antiquos Aristophanes priscæ Comœdiæ Poëta testis est.

Cæterùm Baccharis, vt Paulus Ægineta paucis complexus est, radicis decoctum meatus obstructos aperit, vrinam & menses citat. Folia ipsius cùm sint adstringentia, fluxionibus opitulantur.

De Balsamita. CAP. XXVI.

Balsamita maior.

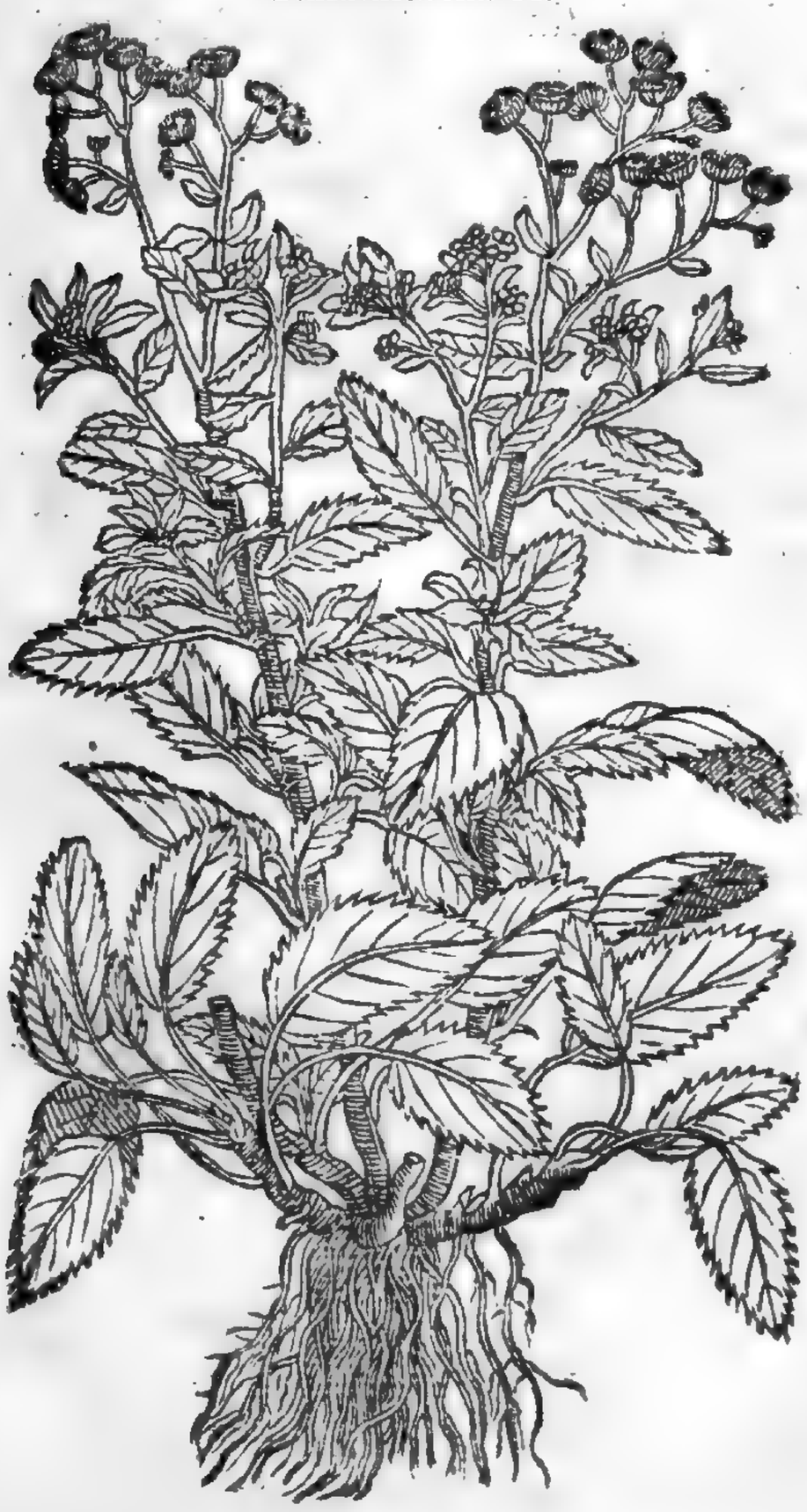

Balsamita minor.

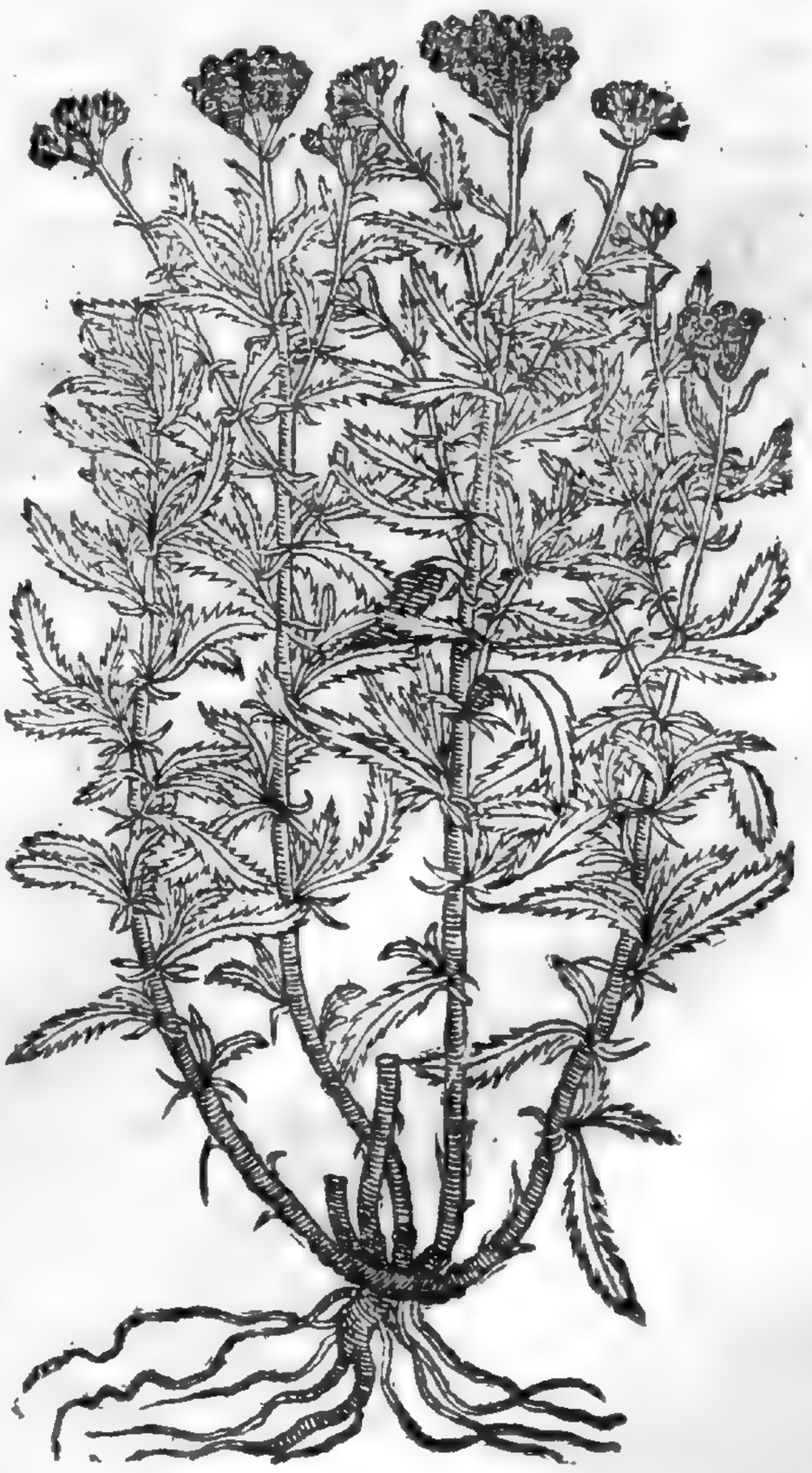

BALSAMITA coronaria herba non est, sed foliorum eius cum grauitate quadam gratus est odor. Eius duo sunt genera, foliis multum differentia: Maior videlicet & minor.

1. Maior caulibus assurgit rotundis,duris,sesquipedalibus: folia eius oblõga, lata, leniter per oras crenata, Lapathi foliis ferè similia,minora tamen & viroris magis albicantis:coma aurei coloris ex multis flosculis veluti corymbis, Tanaceti ac Elichrysi modo in vmbella cohærentibus;quorum singuli ex multis exiguis staminibus luteis simul farctis,compositi sunt; radices lignosæ,durabilis naturę,non absque multis adhærentibus fibris.

Apud Belgas hortensis est,passimque etiam ab olitoribus colitur.

Æstiuis mensibus aurei coloris vmbellas promit.

Germani, Frauwenkraut: Itali, *Herba di S. Maria*: Belgæ Balseme: & eorum Officinæ Balsamitam,ac Balsamitam maiorem nuncupant.Est tamen & alia Balsamina, quæ & Charantia ac Momordica;item Balsaminum genere neutro,herbæ ab hac Balsamita differentes ac dissimiles. Matthiolus Mentham Græcam nominat: alij Saluiam Romanam; item herbam Lassulatam,Costum hortensem,Mentham Saracenicam,herbam D. Mariæ. Sunt qui volũt Panaces Chironium esse. Plinius etenim,& vulgaria Theophrasti exemplaria Chironiũ Panaces folio esse referunt Lapathi, floreq; aureo,cuiusmodi hæc herba est. Sed Dioscorides,& Nicandri interpres testem citans Theophrastum,folio illud aiunt esse Amaraci:cuius folium Balsamitæ nequaquam simile est.

2. Minor Balsamita colore,odore,sapore & flore in vmbellis aureo,maiorem refert:caliculos promit numerosos,tenues,rotundos: folia parua,oblonga,serrata,ac profundè incisa; comam aurei coloris,sed corymbos minores: radices vti prioris.

Rarior hæc est,nec alibi quàm apud cognitionis herbarum studiosos reperitur.

Floret eodem, quo præcedens tempore.

Balsamitæ haud dubio species minor est. Itali *Giulam* vocant: Valerius Cordus Mentham Corymbiferam minorem appellat: priorem verò Mentham, Corymbiferam maiorem. Plerique Eupatorium Mesuæ: alij Dioscoridis Ageraton esse volunt. Eupatorium autem Mesuæ idem cum Auicennæ Eupatorio est: vires etenim vtrobique eædem: sed formæ descriptio in vtroque auctore corruptissima: vt satis ostendunt Auicennæ exemplaria, cuius posteriora ex Bellunensis correctione,à prioribus hoc loco multùm differunt. Eupatorium autem Auicennæ à Dioscoridis Eupatorio nequaquam differt; quod vulgò Agrimoniam nominãt: herba ea notissima est,cum qua Balsamita minor, siue Giula similitudinis nihil aut perexiguum habet. Ageraton verò hanc herbam esse,non est quoque verisimile. Nam Agerato folia Dioscorides tribuit Origani: at Origani folium subrotundum est: huius verò longum & serratum,ab Origani forma multum differens; quod Giulam & Ageraton dissimiles esse stirpes ostendit.

Eupatoriũ Mesuæ.

Cæterùm Balsamita vtraque calida & sicca est secundo ordine, cum amaritudine & adstringendi haud obscura facultate. Auxiliatur foliorum eius quam Conseruam appellant, diuturnis capitis doloribus matutino tempore sumpta: defluxiones è capite reprimit ac resiccat: crudos humores ad concoctionem perducit. Prodest item Cachexia aut Leucophlegmatia laborantibus, præsertim in initio; ac omnibus quibus iecur debile ac refrigeratum est. Semen non secus ac Santolinæ lumbricos & ventris tineas expellit.

LIBRI QVARTI PEMPTADIS SECVNDÆ FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDÆ

LIBER QVINTVS,

DE VMBELLIFERIS HERBIS.

PRÆFATIO.

QVINTVS *huius Pemptadis labor circa vmbelliferas versatur, quæ Coronariis odoratisq; herbis ac φρυγάνοις, haud perperam succedunt. Vmbellas siquidem circinatæ rotunditatis & coronarum instar proferunt. Semina verò & nonnullarum odorata sunt: vt, Anisi, Fœniculi, Ammios, Cari, &c. Profluit ex nonnullis odoratis liquor: vt, ex Panacis & Laseris generibus. Quarundam etiam radices inter odoramenta haberi possunt: vt, Angelicæ, Astrantiæ, Mei. Non describuntur autem hoc loco omnes vmbelliferæ; ad olera siquidem pertinentes, suæ classi relictæ. A Fœniculo autem omnibus notissimo exordium sumptum, sic enim ad reliquas facilior ac expeditior via patebit.*

DE FOENICVLO.

CAPVT I.

Fœniculum.

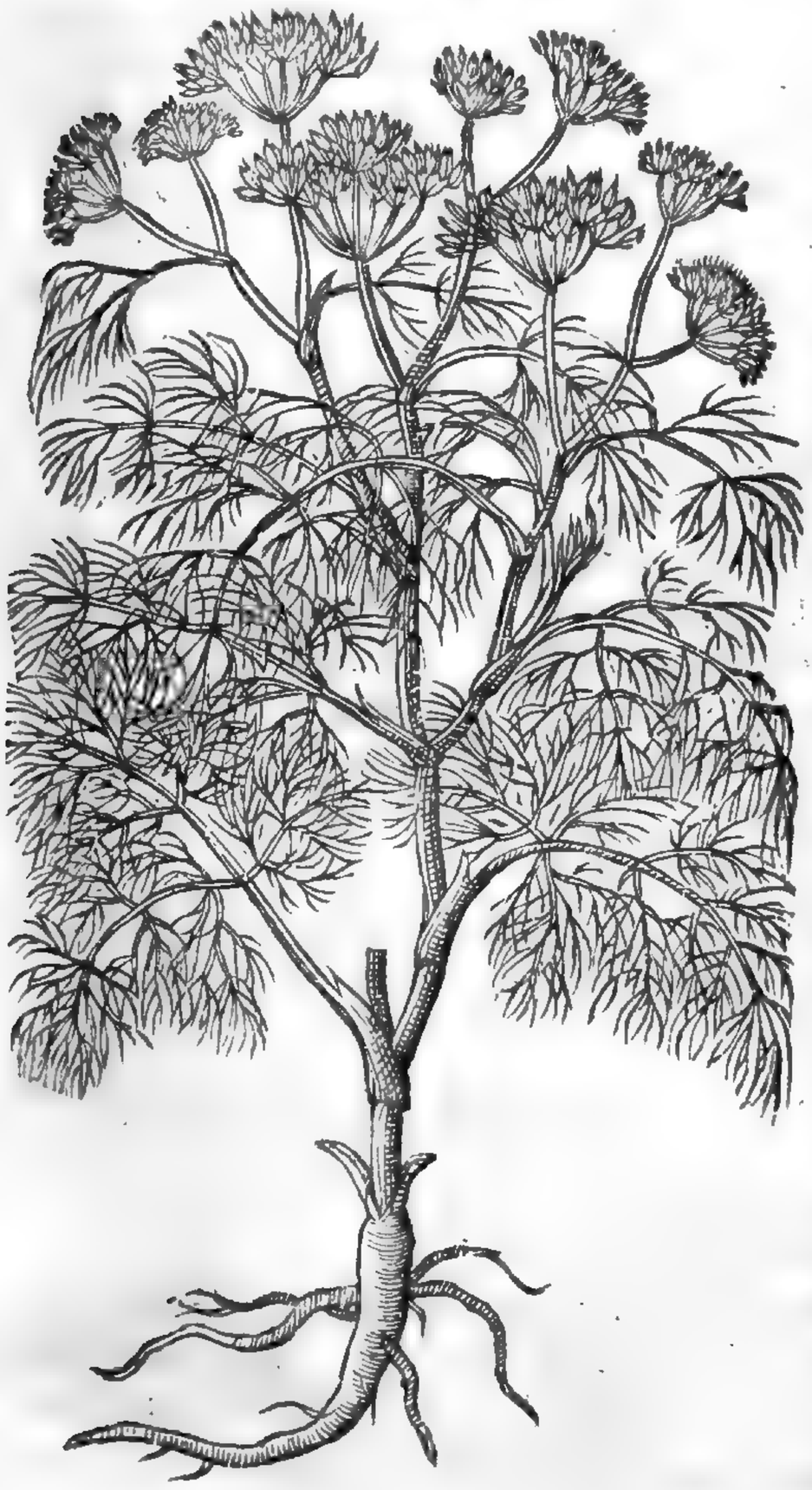

FOENICVLVM ferulacei generis herba est, hominis non rarò proceritatem superãs. caules eius digitalis crassitudinis, geniculati, læui, tenui, ac virente cortice conuestiuntur, fungosa interius candida medulla, in alas quasdam circa fastigium diuiduntur. Folia è radicibus, tum ab singulis geniculis, ampla, ramosa, in tenuissima segmenta dissecta, colore virentia, odoris iucundi, quorum singulæ particulæ teretes sunt; extremæ verò etiam capillamentorum instar tenues. Vmbellæ latæ in cacuminibus cauliculorum ac ramulorum eminent rotundæ, ac in orbem circinatæ. flosculi lutei. semen oblongum, nudum, nullaque membrana implicitum. radix candida, recta, altè descendit, neruo lignoso intus medio. 1.

Huius quædam species subnigricãtibus foliis rubet: odore & sapore à superiore haud differẽs. 2.

Est & alia cuius semina & quandoque folia dulciora sunt. Hæc in hortis Belgij sata non diu dulcedinem retinet, sed citò in vulgare Fœniculum transit. 3.

Locis apricis etiam saxosis, bene proficit Fœniculum: hortos quoque amat ac loca culta. radix viuax est, & in plures annos restat.

Vere erumpunt folia, deinde caulis assurgit, sequuntur cum floribus muscaria. semen sub finem Augusti ac Autumno perficitur.

Græci *μάραθρον* appellant: Latini Fœniculum: Officinæ nomen retinent: Germanis **Fenchell**: Belgis **Venkell**: Italis *Finocchio*: Hispanis *Hinoio*, & *Funcho*: Gallis *Fenoil*: Bohemis **Wlassytkopr**.

Præter verò istud & syluestre quoddam Fœniculum Dioscorides refert satiuo grandius, foliis maioribus, caule tantæ amplitudinis, vt in Mauritania duodecim cubitis assurgat, cuius semen Cachryi simile. Hippomarathron istud appellat, & *μάραθρον ἄγριον*; à nonnullis *μαραθείς*, aut Mysineum. *Hippomarathrum.*

Traditur & aliud Hippomarathri ab eodem genus, folio angusto, exiguo, oblongo: semine rotundo vt Coriandri. *Hippomarathrum alterum.*

Cæterùm Fœniculi vulgaris, semen quidem, calidum est, sed secundo, siccum verò primo

ordine. Ventriculum assumptum roborat, nauseam sedat, tormina mitigat, flatus discutit: In vino potum ad serpentum & scorpionum ictus ac morsus valet. cum sacharo puluis huius ieiuno ventriculo assumptus aciem oculorum conseruat: lac quoque nutricibus auget. quod & ipsius herbæ succus efficaciter præstat, tum & ipsa comesta ac in olere sumpta. quæ minus calida ipso semine. Vtilis verò renibus, ac vesicæ. vrinam cit, & calculos expellit.

Radices ad eadem valent, & potentiores, vtpotè calidiores: proinde nō modò vrinam prouocant, sed & hepatis aĉ qúoque lienis infarctus expediunt, & viscera ab obstructione liberant: menses quoque promouent. Feruntur eædem cum melle contritæ canum morsibus mederi impositæ.

De Anetho.

Anethum.

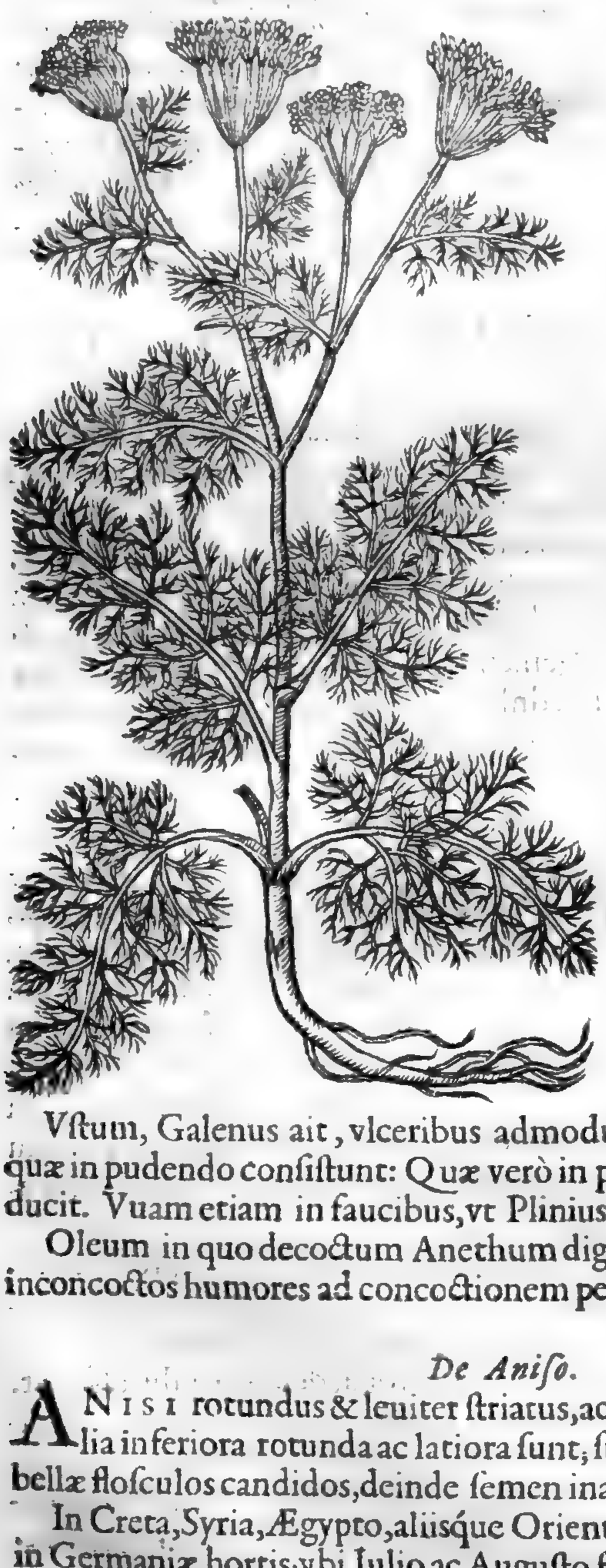

CAP. II.

ANETHVM cubitali aut proceriore caulículo, térete, ac geniculato consurgit: foliis tenuissimè dissectis, & in stamina penè extenuatis: flosculis in muscario luteis: semine deinde rotundo, plano, tenui, ac foliato: radice fibrosa. Grauiter autem vnà cum floribus ac seminibus odoratum est, & colore. minus, quàm Fœniculi, folium huius viret.

In hortis seritur simul cum oleribus.

Flores & semē æstate perficit: hybernis mensibus intercidit.

Ἄνηθον Græcè: Latinè similiter Anethum appellatur: à nonnullis Ἀνήνηθον: Conseruarunt Anethi nomen Officinæ: Italis *Anetho*: Hispanis *Eneldo*: Germanis Dyllen: Belgis Dille: Gallis *Anet*: Bohemis Kopr.

Est autem Anethum, auctore Galeno, excalfaciens quidem secundo ordine intenso, exiccat verò eodem remisso, vel primo desinēte. Vstum verò tertij est ordinis tum excalfacientium, tum reficcantium. Anethi aridæ comæ seminisque decoctum potum lac euocat: tormina & inflationes sedat: vrinam cit: singultus lenit; vt quidem Dioscorides. Sedat autem singultus semen & odoratu, præsertim si in vino decoquatur, sed potissimum si Absinthio ac Rosis rubris additis, & pariter in vino decoctis, ventriculus hoc foueatur. Promouet verò & semen, lactis copiam, veluti Fœniculi.

Vstum, Galenus ait, vlceribus admodum humidis impositum prodest; potissimùm iis quæ in pudendo consistunt: Quæ verò in præputio sunt inueterata, iis probè cicatricem inducit. Vuam etiam in faucibus, vt Plinius ait, leuat.

Oleum in quo decoctum Anethum digerit, sedat dolores, somnum conciliat, crudos ac inconcoctos humores ad concoctionem perducit.

De Anisо. CAP. III.

ANISI rotundus & leuiter striatus, ac inanis caulis in ramulos nonnullos diuiditur. folia inferiora rotunda ac latiora sunt, superiora dissecta veluti Apij, sed candidiora. vmbellæ flosculos candidos, deinde semen inalbicans proferunt, odoris iucundi ac saporis grati.

In Creta, Syria, Ægypto, aliisque Orientis regionibus feliciter gignitur: Seritur quandoq; in Germaniæ hortis; vbi Iulio ac Augusto floret, ac semine prægnans.

Anisum Latini ac Officinæ appellant: Græci ἄνισον, aut ἄνησον, vt quidam volunt: Germanis Aniß: Italis *Anisо*: Hispanis *Matahalua* & *yerua dulce*: Gallis *Anis*: Anglis Aneſe & Anyſe: Bohemis Any.

Galenus Anisi semen tertij esse ordinis exiccantium & calfacientium scribit, quia, vt ait, acre, subamarum, & ad vrentium caliditatem accedat. Tanta tamen acrimonia, vt vrentium caliditati quasi simile sit, in eo haudquaquam gustu sentitur. nam dulcedo quædam in eo percipitur grata, acrimoniæ verò quàm exiguum aut nihil; atque idcirco secundum caliditatis gradum non excedit: siccitatem verò etiam habet multò quàm tertij ordinis minorem.

Aniſum.

Carum.

norem. Nam ad lactis generationem confert; quod non faceret, ſi admodum deſiccaret, Gal. cap. de Marathro, vel inuito, teſte: Ex eo ſiquidem quòd lac procreet, hoc non excedere primi ordinis ſiccitatem iudicauit; quod & de Aniſi ſemine, cum hac de cauſa, tum quòd dulce ſit, cenſendum. Eſt igitur ſemen Aniſi ex primo exiccantium gradu: excalfacientium verò ſecundo. *Galenus notatur.*

Diſcutit verò idem flatus, tormina ſedat, vrinas clementer promouet, lactis copiam facit, ad venerem extimulat; aluum, & album muliebre profluuium ſiſtit: commanducatum oris bonum reddit odorem: aduerſus ſpirandi difficultatem conducit: ſuffitu capitis dolores ſedat; venenis reſiſtit. Fertur & ſitim arcere; atque idcirco hydropicis vtile.

De Caro. CAP. IIII.

CARVM cauliculo aſſurgit cubitali vel altiore, quadrangulari, geniculis intercepto, glabro, intus inani, ac in ramulos diſtributo; circa quos foliola Paſtinacæ ſylueſtris, ſed teneriora ac minora: floſculi exigui candidi in laxis muſcariis: ſemen ſubnigricans, longius quàm Aniſi: radix dodrantalis, carnoſa, ſed gracilis, ſapore Paſtinacæ, ſæpius candida, rarò lutea.

In pinguibus ac lætis campis herboſis, & pratis, quæ ſubinde rigantur, apud Germanos Bohemosque frequens naſcitur. Gignitur & in Caria, auctore Dioſcoride, vnde nomen accepit.

A Maio menſe vſque ad Auguſtum, & flores, & ſemen profert.

Græcis Κάρος, Latinis Carum vel Careum: Officinis Carui nominatur. Carnabadion Simeon Zethy vocat: Germani **kym/ kymmel/ weyſſ kymmel**: Itali *Caro*: Hiſpani *Carauea*, & addito articulo *Alkarauea*: Angli **Caruwayes**.

Cari autem ſemen, vt Galenus ait, excalfacit & reſiccat tertio quodammodo ordine, & acrem moderatè qualitatem poſſidet: flatus verò idem diſcutit: ventriculo & ori gratum; concoctiones adiuuat: vrinam cit: Antidotis admiſcetur.

Radix elixa Paſtinacæ modo edendo eſt.

De Cumino. CAP. V.

SATIVVM Cuminum vnum Dioſcoridi eſt: ſylueſtria verò & alia.

Dodrantalis autem & rarò pedem excedens ſatiuum Cuminum herba eſt, vnicaulis, ramis tamen aliquot brachiata: folia Fœniculi modo in tenues particulas diſſecta, ſed breuiora ac minora multo. vmbellæ in alarum cauliculorumq; faſtigiis ſemen proferunt acuminatum, coloris ſordidi, graueolens, ſapore acre. radix tenuis eſt, quæ poſt ſeminis maturitatem perit.

In Italia & Hiſpania colitur ac ſeritur: aliisq; calidis regionibus familiare, vt Æthiopiæ, Ægypto, Galaciæ, Ciliciæ, ac vniuerſæ minori Aſiæ. Putridis & calidis maximè locis gaudet.

Medio

Cuminum ſatiuum.

Cuminum ſylueſtre.

Medio Vere ſerendum: imber ſuccedens ſationi multum officit, vt habet Ruellius.

Κύμινον Græcis, & ad differentiam ſylueſtrium, κύμινον ἥμερον, id eſt, ſatiuum Cuminum vocatur: Latini Cuminum: Officinæ Cyminum: Germani Roomiſche kymmell: Itali *Comino*: Hiſpani *Cominchos*: Galli *Comin*: Belgæ & Angli Comijn dicunt: Bohemi Kmijn. Præfertur reliquis Æthiopicum, quod Hippocrates Regium appellauit.

Sylueſtre Cuminum primum.

Sylueſtria autem Cumina à Dioſcoride duo deſcribuntur, vnum θάμνιον eſſe ait, caule dodrantali, tenui, ternis quaterníſve foliolis, οἱονεὶ πεπερεισμένοις, id eſt, quaſi diſſectis, Gingidij diuiſura: capitulis in cacumine quinis aut ſenis, rotundis, ac mollibus, in quibus καρπὸς ἀχυρώδης, ſiue paleaceum ſemen. Naſci ait in collibus, efficaciusque in Lycia, Galatia Aſiæ, ac Carthagine Hiſpaniæ: verùm tale Germaniæ ac Belgio parum cognitum: rarò & in paucorum hortis reperitur.

Sylueſtre Cuminum alterum.

Alterum ſatiuo haud diſſimile (foliis videlicet) eſſe refert, quod à ſingulis floribus cornicula profert μετέωρα, hoc eſt, ſublimia ſiue erecta; in quibus ſemen Melanthio ſimile. Atque iſtud eſt quod Pemptadis huius ſecundæ lib. tertio cap. IX. floris Regij nomine deſcriptum eſt, vt & eo loco latius explicatum.

Dioſcoridis notatur.

Cæterùm Cumini ſatiui ſemen, vt Galenus, ex tertio eſt excalfacientium ordine, reſiccat verò non minus. Dioſ. verò & ipſum adſtringere ait, non tamen adſtrictionem habet. Attenuando ſiquidem ac digerendo tumores diſcutit, non autem adſtringendo reprimit; veluti teſtium ac ſcroti ex flatu aut aquoſo humore, quos cataplaſmatis additum citò tollit: Nec modò extrinſecus auxiliatur, ſed & intrò aſſumptum flatus extinguit, tormina torſionesque ſedat. Vtile quoque pectori & pulmonibus refrigeratis, ac crudorum humorum copia grauatis, in ſorbitione aliqua ſumptum. Demorſis à ſerpentibus ex vino propinatur. fluorem muliebrem ſiſtit: ſanguinis è naribus profluuium, cum aceto tritum & odoratũ, reprimit. Quod in cibis flatulentum, Cumino addito corrigitur.

De Ammi. CAP. VI.

AMMIOS duo genera poſteritas obſeruauit: vnum latioris folij maius, quod vulgare eſt: alterum tenuifolium ac minus.

Vul-

Ammi vulgare.

Ammi alterum paruum.

Vulgare Ammi cubitali aut proceriore altitudine assurgit: alas è caule rotundo spargit: folia è pluribus constant oblongis ambitu serratis. flosculi in vmbellis candidi. semen cum acrimonia quadam amaricat, oblongum, Cumino minus. *Ammi vulgare.*

Alterum herba est exigua, tenui ac breui cauliculo: foliis oblongis, creberrimis incisuris tenuissimè dissectis, & sursum versus magis attenuatis. flores sunt in exiguis vmbellis candidi: semen minutissimum, acre, ac feruidum. *Ammi alterum.*

Ex Alexandria Ægypti in Italiam infertur, vbi & gignitur. fuit huius quondam in Ægypto domesticus ac quotidianus vsus, panibus enim compinsebant, ac alimentis admiscebant. Satum in Germania ac Belgio facilè prouenit.

Floret in Augusto, semen deinde perficit.

Græci Ἄμμι, Latini similiter Ammi vocant: Nonnulli Cuminum Æthiopicum, alij Regium cognominant: Officinæ Ammios aut Ameos gignendi casu appellant: Germani Ammey.

Ptius maius dici potest. Hoc autem Officinæ passim vtuntur, in quo minimè redarguēdæ, cùm enim ei omnes, quæ Ammi adscribuntur, facultates adsint, pro legitimo haberi potest. 1.

Alterum minus, à nonnullis præstantius habetur. Quod tamen non pro Ammi, sed pro Sisone habendum, non desunt qui suspicentur. 2.

Est autem Sison, Dioscoride teste, exiguum semen, in Syria natum, Apio simile, nigrum, feruens, oblongum. Cui descriptioni Ammi paruum non malè respondet: semen siquidem exiguum est, Petroselini vulgò dicti minus ac tenuius, nigricans, ac gustu feruens, quod ex Syria ac ex Ægypti Alexandria aduehi fertur. Siue autem idipsum pro Ammi aut pro Sisone habeatur, nihil refert: Nam vtriusque cōsimiles sunt facultates, sic vt vnum alterius ἀμβλαλλόμενον, sine succedaneum, absque errore esse queat. *Sison.*

Est autem Ammios semen excalfactoriæ ac desiccatoriæ tertij ordinis intensæ facultatis, & partium tenuium. facit ad ventris tormina, vrinæ difficultates, serpentiumque ictus ex vino, menses etiam prouocat. Suggillata cum melle impositum tollit. Hæc eadem & Sisonis semen potest, nam & vehementer, ac tertio gradu calidum siccumque est, tenuium quoque partium, & vrinas ac menses prouocans.

De Coriandro. CAP. VII.

Coriandrum.

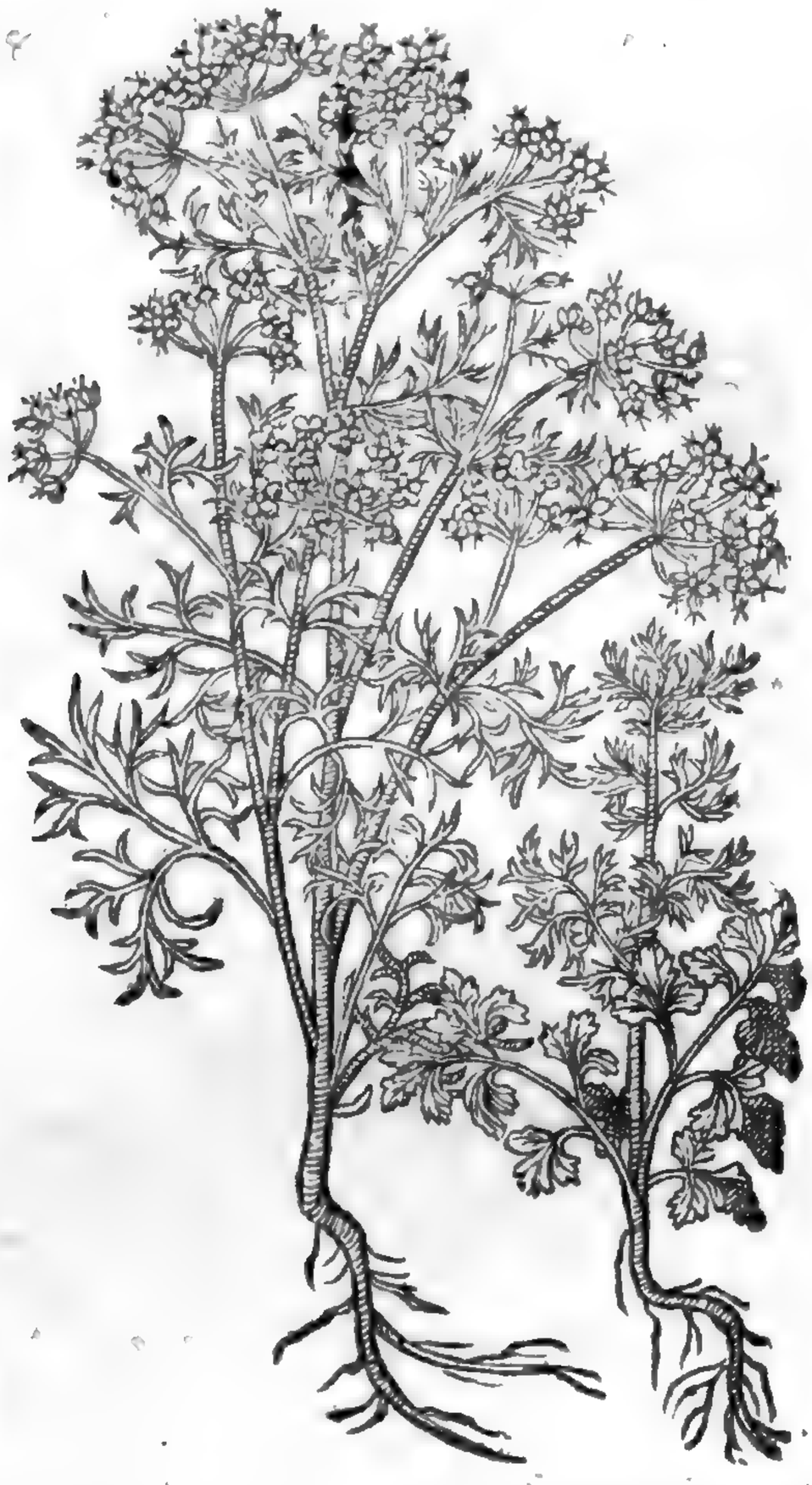

Coriandri altera icon.

CORIANDRO tenuis, teres, cubitalis & ramosus est cauliculus: folia laciniosa in partes dissecta; latiores quidem quæ inferiora, in tenuiores verò superiora: flosculi candidi in vmbellis laxis: semen globosum, nudum ac inane, quod initio viret, resiccatum ex luteo subalbicat. radix breuis paucis fibris cohæret.

In agris ac hortis multis seritur locis. solum amat lætum ac pingue; in macro tamen & prouenit.

Aprili aut Maio serendum. Sub Canis exortum floreſcit; semen maturum Autumno colligitur.

Græcis κόριον ἢ κορίαννον: Latinis Corion, & Coriannum similiter: Posteriores Latini & Officinæ Coriandrum appellant: Germani & Belgæ **Coriander**: Itali *Coriandro*: Galli *Coriandre*: Hispani *Culantro*, *Culiandro*: Bohemi **Koryandr.**

Coriandri autem herba recens cum semine admodum graui & iniucundo odore fœtet, & non modò insigniter refrigerat, verùm & perniciosum est venenum, præsertim eius succus epotus: vocem exasperat: mentem mouet: ebrietati similem insaniam adfert, tandem verò & mortem inducit. Remedio præter alia vinum est meracum per se, vel cum Absynthio propinatum.

Coriandri verò resiccati semen, deposito non modò fœtido odore, sed & maligna ac deleteria qualitate, odoris haud iniucundi redditum, cum temperato calore manifestè resiccat, ac nonnihil adstrictionis obtinet.

Maceratur in aceto, deinde resiccatur, atque sic præparatum vsui magis idoneum. Ventriculo multum huiusmodi confert, præsertim à cibo, per se, vel cum aliis permixtum, oris ventriculi humiditatem resiccat, saliuationem prohibet, ciborum concoctionem promouet. Cum vino sumptum lumbricos educit: remorantes etiam vrinas mouet. Tosti cum aqua epotus puluis ventris fluores sistit.

Mirum quod Xenocrates tradit, si vnum seminis granum femina biberit, vno die menstrua cohiberi: biduo, si duo: & totidem diebus, quot grana sumpserit.

De Melanthio. CAP. VIII.

Melanthium.

Melanthium Damaſcenum.

Melanthium ſylueſtre.

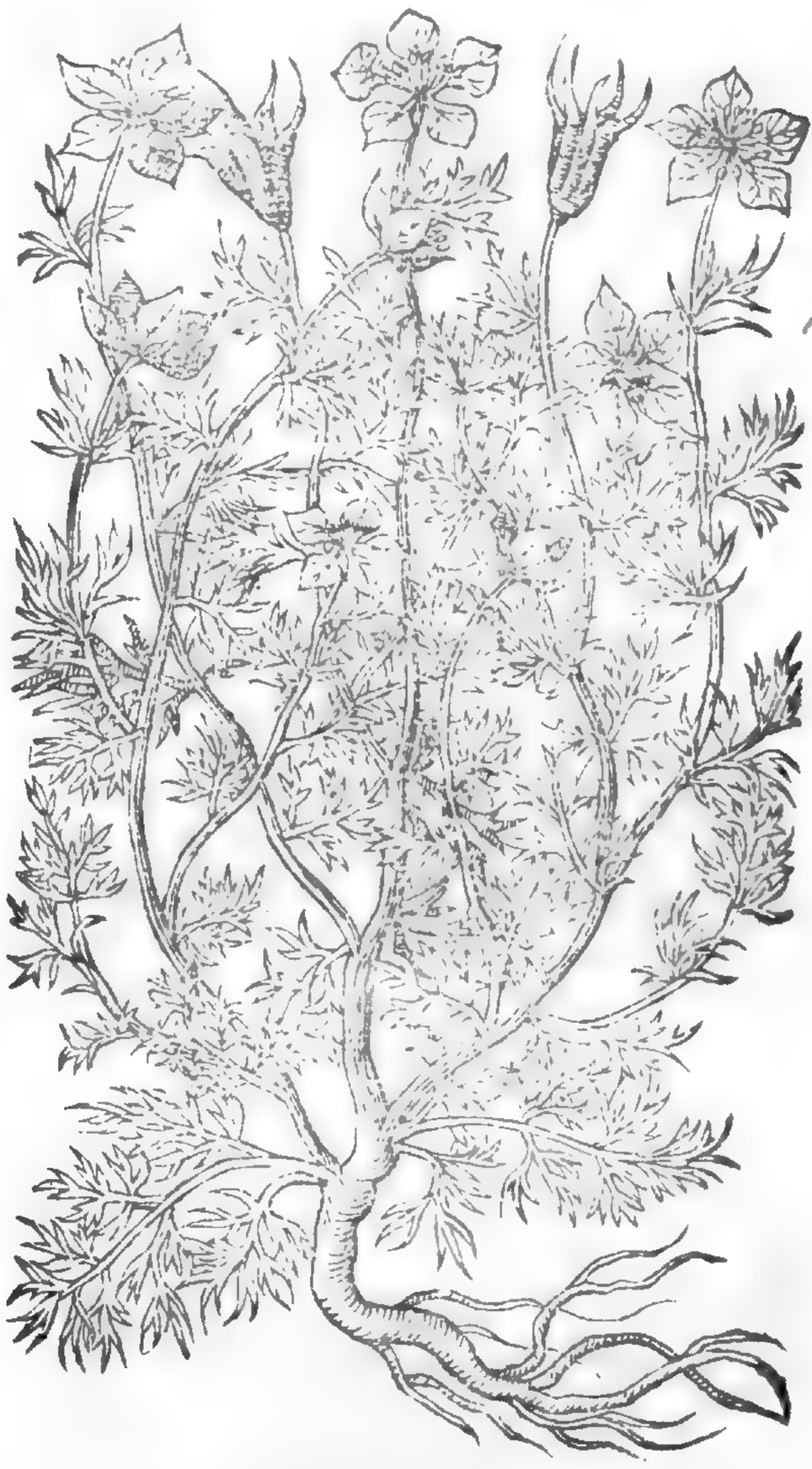

TRIPLEX Melanthium eſt: Satiuum, ſylueſtre, ac tertium cognomine Damaſceno.

Satiuum Melanthium exigui inſtar fruticis aſſurgit, tenuibus cauliculis dodrantalibus, ramulis aliquot brachiatis. folia in minutulas partes diſſecta, ſuperioribus Coriandrinis ferè ſimilia. floſculi in ſummis virgis candiduli, multis ſtaminibus mediis. capitula ſuccedũt quadrangularia intercurſantibus membranis interius diſtincta, prominentibus ſuperius exiguis veluti corniculis, in quibus ſemen acre, odoratum, anguloſum, colore nigrum, quandoq; verò & ſubluteum, ſubſtantia oleoſum ac pingue. 1.

Sylueſtre caulem promit ſtriatum: folia albidiora, teneriora magisq; diſſecta, inſtar Anethi: floſculos prioris ſimiles, ſed tamen ſæpè elegantiores, ac dilutè cæruleos. hi non capitulum, ſed cornicula aliquot coniuncta, vt plurimum quinque, Aquileiæ ſimilia, poſt ſe relinquunt; in quibus ſemen nigrum exigui odoris. 2.

Damaſcenum Melanthiũ longioribus quàm ſuperiora cauliculis ac ramulis luxuriat. folia eius tenuiter quoque admodum diuiſa. floſculi elegantes, cærulei, quinquefolij, totidem alabaſtris prominentibus, varieq́ue diſſectis, inſident. capitulum veluti Satiui. ſemẽ forma coloreq́ue nigro aſſimile, ſed odore deſtitutum. 3.

Satiuum in agris ac hortis ſeritur. Sylue-

ſtria in non paucis regionibus ſponte inter ſegetes & frumenta proueniunt.

Semen Iulio ac Auguſto ad maturitatem peruenit: flores prius apparent.

1. Melanthium Græci ſimiliter μελάνθιον vocant: In Officinis Nigella dicitur: à nonnullis Gith: ab aliis Saluſandria, & ſpuriis vocibus μήκων ἄγριος, & Papauer nigrum: Germanis Swartzkymmich: Belgis Nardus ſact: Italis *Nigella:* Hiſpanis *Axenuz, Alipiure*: Gallis *Nielle:* Bohemis Czernykmin. Satiuum iſtud cognominatur, tum quia ſeratur, tum quòd ſolum vſui ſit accommodum.

2. Sylueſtria Melanthia ſpuria ſunt, ac à ſimilitudine nomen inuenerunt. Primum Germani quandoque Sant Katarinen blůmen, id eſt, Diuæ Catharinæ florem nuncupant. Placet nonnullis iſtud eſſe Cuminum ſylueſtre alterum; cum quo florem Regium ſatis conuenire, iam antea monuimus. Et poteſt quoque iſtud non temerè pro ſylueſtri Cumino altero haberi: Veterum breuitas ſæpè in cauſa eſt, vt certi definiri nihil queat.

3. Alterum ſylueſtre Damaſcenum Melanthium, ac Damaſcenam Nigellã appellant. Cum Iſopyro ſimilitudinem nullam habet, quæ quidem apparet; tametſi Matthiolus, cap. De Iſopyro, imaginem huius paulò aliter expreſſam, pro eo exhibeat: & quidem ſolam, nulla addita deſcriptione, vt & ſæpe aliâs.

Eſt autem Melanthij legitimi videlicet ac ſatiui ſemen excalfaciens & deſiccans tertio gradu, ac tenuium partium. Deſtillationes ex capite reſiccat cálfactum & nodulo illigatum & aſſiduè olfactum: quo modo & torpẽtem odoratus ſenſum excitat & redintegrat. Aſſumptum flatus diſcutit, pituitam crudam incîdit: pluribus diebus potum vrinas ac menſes prouocat, & cum vino datum ſpirandi difficultati medetur.

Tollit lentigines, lepras, vetera œdemata, durities, cum aceto impoſitum. In ſumma, inquit Galenus, vbi inciſione, exterſione, deſiccatione, ac excalfactione eſt opus, præſtantiſſimum eſt remedium.

Phalangiorum etiam morſibus cum aqua denarij pondo hauſtum auxiliatur. Rotundos ventris lumbricos expellit, non modò aſſumptum, ſed & cum aqua vmbilico impoſitum. Suffitu ſerpentes fugantur. Tradunt, inquit Dioſcorides, largius potum enecare.

Pharmacopœorum error. Exprimitur ex ſemine iſto oleum, quo imperiti Pharmacopœi pleriq; , pro oleo Nardino, non abſque graui vtuntur errore.

De Meo. CAP. IX.

Meum.

Plinij ignorantia.

MEo folia ſunt virentia, multiplicatis ſectionibus, quàm Fœniculi tenuiora, teneriora, anguſtioraque: cauliculi graciles, cubitales; in quorum faſtigiis vmbellæ, & floſculi candidi: ſemen angulоſum Cumino maius, odoratum, & cum acrimonia amaricans. radices dodrantales in plures partes in obliquum & altum diuaricatæ, foris nigricantes, interius candidiores, acri ſapore linguam vellicant, odore cum ſuauitate graui.

Naſcitur pluribus Italiæ, Germaniæ, Hiſpaniæ, ac Galliæ locis, montanis quidem, ſed campeſtribus ac apricis; deſcendit verò & ad plana.

Belgio rarum, ſed tamen haud peregrinum. Laudatur Athamãticum, ac in Hiſpania natum.

Radix reſtibilis nouo Vere noua profert folia: cauliculi poſteà erumpunt cum vmbellis: Iulio flores feminaque perficiuntur.

Græci μεῖον vel μῆον: Latini ſimiliter Meum nominant: Italis *Meo*: In Apulia, vt Matthiolus refert, Imperatrix dicitur: In Hiſpaniis nonnullis locis *Siſtra*, aliis *Pinello*: apud Germanos Beerwurtz: Ruellius Anethum, ait, tortuoſum & ſylueſtre in Gallia appellari. Belgij Officinæ quędam Fœniculum vocant porcinum: aliis autem Fœniculus porcinus Peucedanos eſt. Impoſuit multis Plinius, Meum ſcribens non naſci in Italia; & à Medicis, iisque paucis, ſeri, lib. xx. cap. XXIII. hinc etenim creditum fuit Italiæ peregri-

peregrinum; ac diutinè, tametsi familiare & frequens, pro quouis alio citius habitum, quàm pro Meo agnitum. Vnus Daucum Creticum: alius Seseli Creticum siue Tordylion: quidam etiam Libanotidis speciem credidit; quod tamen verum est Meum.

At Mei radices quidem vtiles sunt, calidæ tertio ordine, siccæ verò secundo, & partium tenuium: proinde viscera expurgant, & ab obstructionibus liberant: vrinas prouocant: calculos excutiunt: menses ducunt: Sed si plusculum sumantur caput dolore afficiunt. Cùm enim plus calidi quàm sicci obtineant, crudam humiditatem & flatuosam caliditatem, vt Gal. ait, ad caput deferunt.

De Libanotide. CAPVT X.

Libanotis.

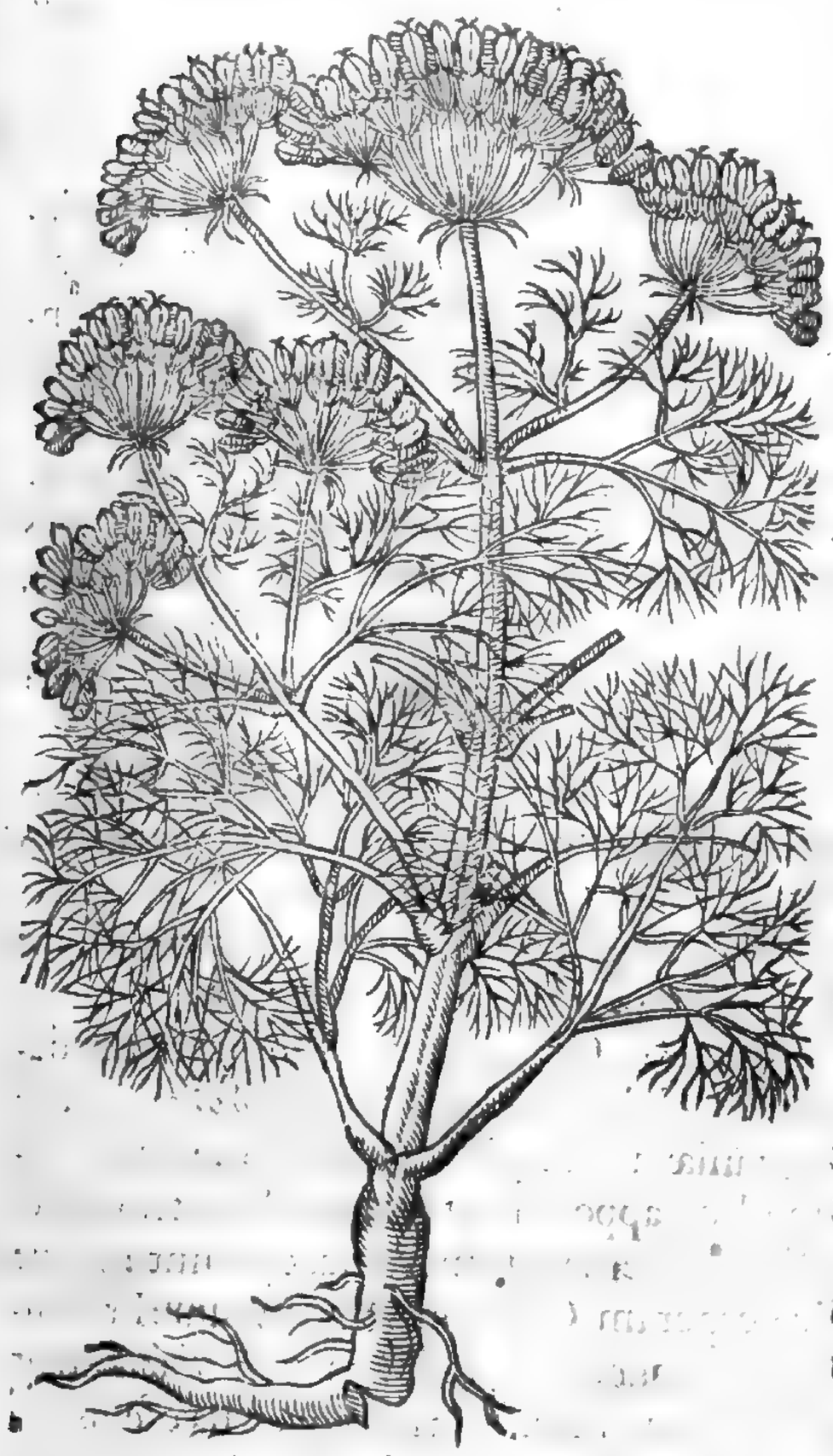

INTER Libanotides vna στεφανωματικὴ siue Coronaria dicitur, de qua suprà egimus, vbi de Coronariis herbis: reliquæ vmbelliferæ sunt; huius tria Dioscorides genera refert.

Caulem prior Libanotis vmbellifera cubitalem, quandoque bicubitalem edit, rotundum, nonnihil striatum, articulis geniculatum, & alis multis ramosum: folia in tenuissimas angustissimasque partes dissecta, veluti Ferulæ, maiora, latioraque quàm Fœniculi: vmbellas in fastigiis amplas, sed laxas; in quibus post flosculos fructus magni Corni ferè magnitudine, aut, vt Dioscorides, σπονδύλῳ, id est, verticillo similes, per maturitatem albicantes, qui in duas sponte partes finduntur; atque in his semen oblongum, gustu acre, mordax, ac feruidum. radix candida, prægrandis, Thus redolet. 1.

Altera κατὰ πάντα, siue in vniuersum priori similis, verum semen eius latum veluti Spondylij, & odoratum quidem, sed haudquaquam πυρέτιον, siue acre ac mordax. radix huius foris nigra, intus candida. 2.

Tertia ἄκαρπος, siue sterilis, superioribus omnino similis, sed nec caulem, nec florem, nec semen fert, vt Dioscorides. 3.

Meminit & Theophrastus Libanotidum, sed duarum tantum: vnius ἀκάρπου, siue sterilis, alterius fœcundæ.

Κάρπον autem siue fructum fœcundæ κάχρυν vocari quoque ait, & folium hanc habere σελίνῳ ἑλείῳ, id est, Apio palustri simile: caulem cubitalem vel maiorem: fructum verò album, τραχὺν, asperum, aut durum, & oblongum: radicem crassam, albam, & thus redolentem. Atque hæc eadem cum prima Dioscoridis; nisi folium differentiam adferat. Fructus vtriusq; κάχρυς, siue κάγχρυς, oblongus, candicans, & durus: radices quoque assimiles. 1.

Altera verò Theophrasti Libanotis folium habet θελυκτίνης, amarũ, sed τραχύτερον, id est, asperius & candidius, radice breui. Huius Dioscorides mentionem facit, & ad auctorem Theophrastum refert: Differens autem hæc est à sterili Dioscoridis. 2.

Libanotidem autem nasci in saxosis & asperis Dioscorides: in aridis siue squalidis & petrosis Theophrastus. In calidis regionibus reperiuntur. In Germaniam aut Belgium quandoque semina primæ inferuntur, quæ vbi adoleuerint, altero à satione, vel tertio anno vmbellas proferunt: & si æstas calida feruensq; , semen perficiunt: veluti olim in horto generosi viri Ioannis Brancionis Mechliniæ, obseruare me memini.

Λιβανωτὶς Græcè: Latinè similiter Libanotis dicitur. Quidam, inquit Plinius, alio nomine Rosmarinum appellãt. Fructus à Dioscoride κάγχρυς, Plinio similiter Canchrys, sed Theophrasti, Galeni, & Pauli exemplaria κάχρυς habent. Est verò & κάχρυς pilula quædam, quæ in Robore, Abiete, Larice, Picea, Tilia, Nuce, Platano, postquam folia cecidere, nascitur, hyeme durans, Vere aperitur; caditque cùm folia ceperint crescere, vt Plinius lib. XVI. cap. VIII. De qua & Theophrastus lib. III. cap. VII. hanc Gaza Amentum Latinè reddit. κάχρυς.

Cæterùm Libanotidis folia temperatè calida sunt. Trita herba (Dioscorides ait) & impo-

sita, omnium communiter hæmorrhoidum profluuia sistit: sedis inflammationes & condylomata mitigat: chœradas & abscessus crudos concoquit.

Siccæ radices cum melle vlcera expurgant: torminibus ventris medentur, & à serpentibus demorsis cum vino: vrinas & menses ciunt: vetera œdemata imposita discutiunt. Radicis & herbæ succus, adiecto melle, oculorum aciem exacuit. Fructus epotus idem potest. auxiliatur verò & comitialibus morbis, & veteribus thoracis vitiis. Regio morbo laborantibus cum pipere & vino datur. sudores etiam mouet cum oleo inunctum: succurrit ruptis ac conuulsis. Podagris tritum cum loliacea farina & aceto imponitur: purgat vitiligines siue alphos addito aceto quàm acerrimo. Semine autem ad abscessus vtendum eius Libanotidis, quæ Cachryn non fert.

Cachrys autem vim habet vehementer excalfaciendi ac resiccandi, & tertio quidem ordine satis intenso. Smegmatis siue expurgantibus additur, quæ capiti aduersus oculorum fluxiones imponuntur, sed die tertio auferendum: Dioscorides.

De Spondylio. CAP. XI.

Spondylium.

SPONDYLION caule enascitur geniculato, veluti Fœniculi, sæpè bicubitali vel altiore, rotundo, subhirsuto: foliis asperis & nonnullis hirsutis, ex pluribus & frequentissimè quinque cohærentibus, per marginem & exiguis & profundis incisuris diuisis, Ficulnea aut Heraclij Panacis referentibus, attamen ipsis minoribus. latæ in summo eminent vmbellæ, in quibus flosculi candidi; ac deinde semen duplex, planum, latum, ac tenue. radix candida in diuersa tendit.

Circa agrorum & pratorum margines locis humidioribus ac palustribus apud Germanos ac Belgas frequens occurrit.

Flores Iunio mense vigent: semen Iulio ac Augusto ad perfectionem peruenit.

Σπονδύλιον Græci: Latini similiter Spondylium: in Galeni exemplari ἀσπόνδυλον legitur: Germaniæ ac Belgij Officinæ Brancam vrsinam olim appellarunt, & pro Acantho in decoctis ad enemata temerè acceperunt: atque inde perperam Germanis **Berenclauw**: Brabantis **Beerenclauwe**: & Gallis *Brance vrsine*. Extant autem huius inter spurias voces hæc eius nomina; Ἀεάγη, φαλάγιον, ἀςέριον, νίσυρις, σπονδυλὶς, χοιόδαπον, σινάνθη, herba Rutinalis.

Spondylij semen acris ac incidentis esse facultatis, ad asthma, epilepsim, & Regium morbum aptum esse medicamentum Galenus ait. pituitam per aluum detrahere Dios. refert, & iocinoris vitiis ac vteri strangulationi prætetea mederi.

Radix contra iocinoris vitia, & Regium morbum similiter commendatur: eadem circumrasa fistularum callos imposita abrodit.

Poloni ac Lituani ex Spondylij foliis ac semine cum aqua, addito fermento, potionem coquere feruntur, quæ pauperibus sit loco Cereuisiæ.

De Panace, ac primum de Heraclio. CAP. XII.

PANACES, auctore Theophrasto lib. IX. multiplex est. Quoddam in Syria nascitur: deinde & alia tria, Chironium, Heraclium, & Asclepion: præter hæc verò & vnum πλατύφυλλον, Latifolium: & alterum tenuifolium, λεπτόφυλλον; Ita in vniuersum apud Theophrastum sex Panacis species: Dioscorides verò tantum tria describit, Heraclium, Asclepium, & Chironium.

Panacis Syriacum. Syriacum autem Panaces à Theophrasto quale sit non exprimitur: Plinius lib. XII. cap.

Panaces Heraclium, vel potius Spondylium alterum.

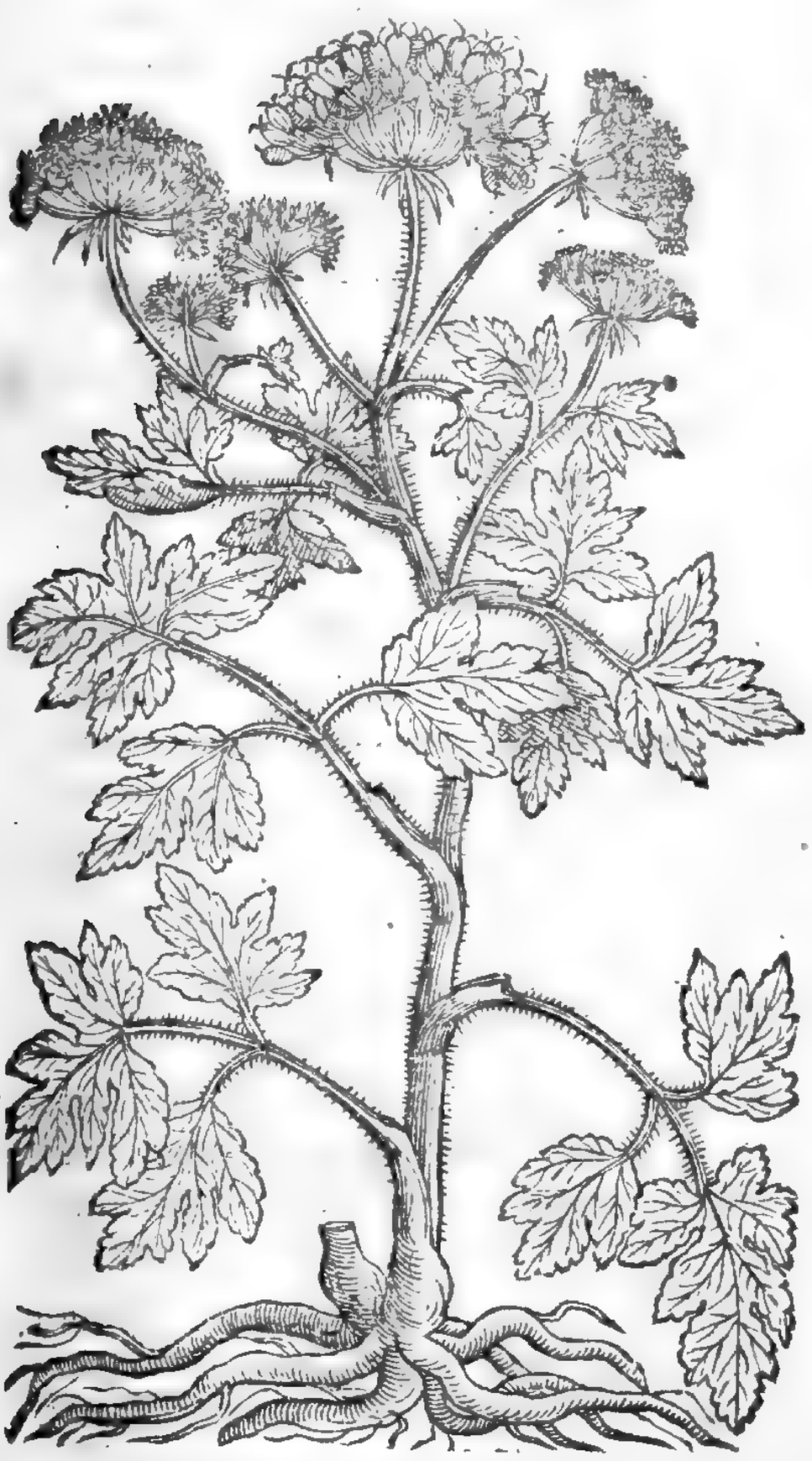

cap. XXVI. foliis illud esse ait ampla magnitudine rotundis. Sed suspicio est, hæc ex Heraclij Panacis descriptione translata.

Panaces Latifolium, Centaurium esse magnum: & Tenuifolium, Centaurium minus non temerè existimatur: Teste siquidem Plinio, Panaces à Chirone repertum Centaurium cognominatur: vti latius scriptum Pempt. III. lib. primi cap. XI.

Panaces Heraclium

Heraclium Panaces foliis est, vt Dioscorides, asperis, virentibus, ad siculnea accedentibus, quinquepartitò diuisis, (magnis & amplis Theophrastus:) caule ferulaceo lanugine quadam incanescente: muscario Anethi: flore luteo: semine odorato, πυρετικῷ siue acri ac mordicante: radicibus ab vno capite pluribus, albis, graueolentibus, crassi corticis, & subamari gustus. Theophrastus radice, inquit, digiti crassitudine, bifida, aut trifida, gustu subamara.

Huic autem descriptioni respondens, excepto solo floris colore, in Belgij hortis subinde reperitur, quod Heraclium Panaces vocant.

Spõdylium alterum.

Spõdylio verò istud adeò simile, vt maius, vel alterum genus eius esse appareat. Caules etenim promit crassos, geniculatos, subhirsutos, sed altiores, ad Ferulæ altitudinem accedentes: folia similiter aspera, maiora, ex tribus ferè cohærentia, quorum singula quinquepartitò diuisa, siculnea proxime referunt: flores in vmbellis candidos: semen latum, planum, ac tenue veluti Spondylij: radicem candidam, in plures mox diuisam.

Ostenditur istud, vt diximus, pro Panace Heraclio, tametsi flos non luteus, verùm candidus sit: Lobelius tamen se floribus luteis istud vidisse scribit.

Matthiolus & tale aliquod pictura exhibet, quod in Apennini iugis, in Argentario promontorio, in maritimis Senensibus sponte nascitur; in Italiæ autem hortis colitur: Lachrymam autem ex hoc colligi in Italia, affirmare nequit; Nam Opopanax qui Venetiis vẽditur, ex Alexandria Ægypti, inquit, infertur. Quale autem Ægyptium Panaces non constat. Fortassis Syriacum illud, cuius Theophrastus meminit, quod ab Heraclio differens est.

Dioscorides Panaces Heraclium plurimum in Bœotia, & in Phocide Arcadię nasci refert: deinde multò inferius in Cyrene Libyæ ac Macedonia, atque inibi excipi succum excisa radice.

Quod verò Græcis πάνακες, Latinis similiter Panaces dicitur. Et primum quidem Dioscoridis πάνακες ἡράκλειον, Latinis Panaces Herculanum siue Herculeum. Nobis cùm non constaret, quod depictum est legitimum esse Panaces Herculeum, maluimus id Spondylium alterum aut maius appellare, quàm temerè pro Heraclio exhibere.

Herculei autem Panacis radicum cortex exiccatorium simul & excalfactorium est medicamentum, sed minus quàm succus, auctore Galeno. Radix in ramenta concisa, vt Dios., vteroque impositа partus extrahit: ad veteta vlceta eadem efficax: nudatis ossibus carnem superinducit. Fructus cum Absynthio menses pellit: cum Aristolochia prodest contra morsus animalium venenatorum: aduersus vteri strangulationes cum vino bibitur.

De Panace Asclepio ex Dios. & Theophrasto.

CAP. XIII.

PANACES Asclepion caulem à terra producit tenuem, cubitalẽ, geniculis articulatũ: atq; circa hunc folia maiora quàm Fœniculi, hirsutiora item & odorata, (folio Thapsiæ, sed crassiore, Theophrastus) in fastigiis vmbellas, in quibus flores auricolores, acres, ac odorati.

Panaces Aſclepium vt exiſtimatur.

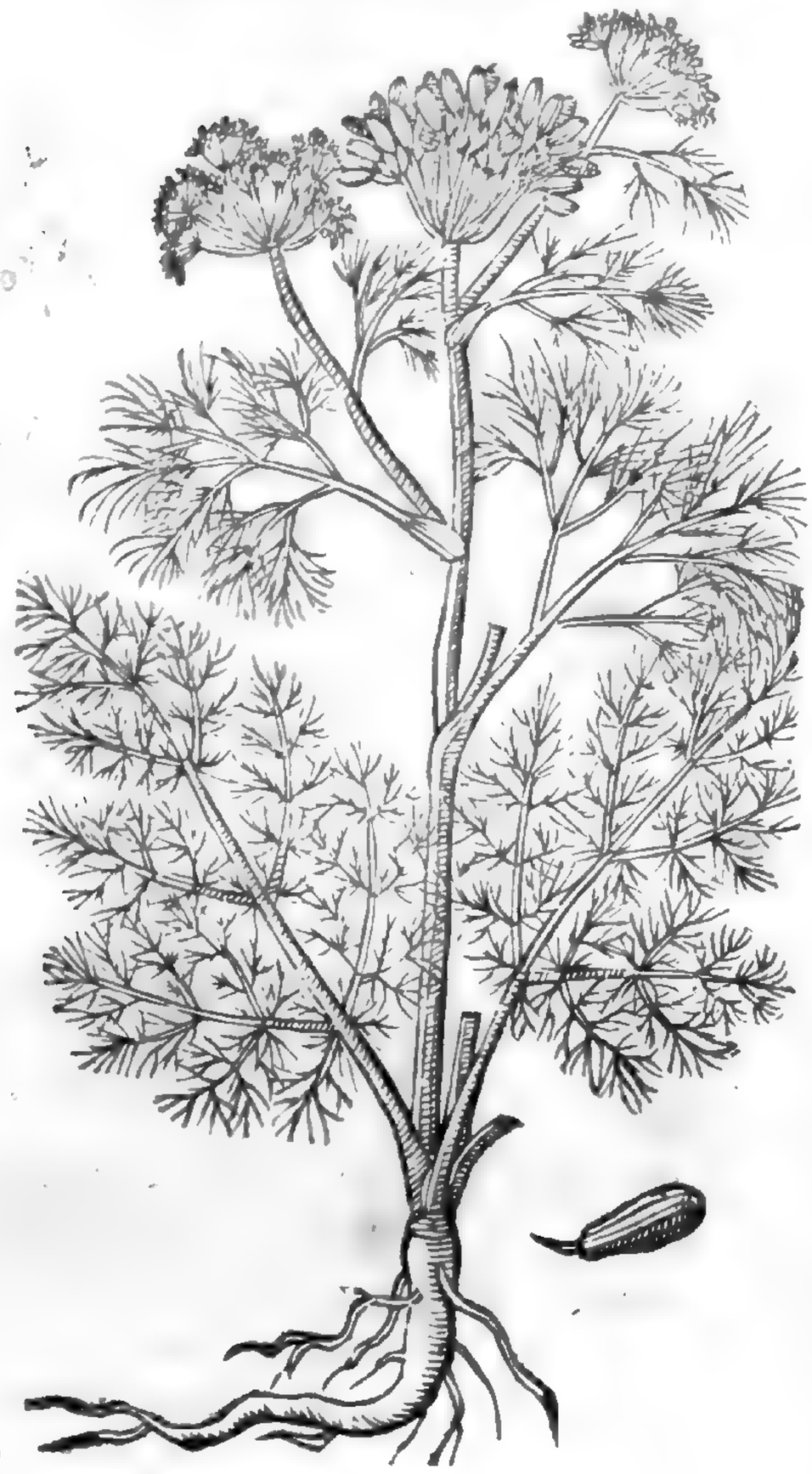

Panaces peregrinum.

Chironium Panaces.

(aliàs δυσώδη, id eſt, graueolentes) radix, vt Theophraſtus, dodrantis longitudine, candida, craſſaque vehementer, cortice craſſo & falſo.

Incognitum iſtud eſt: Matthiolus iconem exhibet, ſed deſcriptionem nullam addit. Proponit & haud abſimilem, ſi non eadem eſt, Lobelius, quæ in Aduerſariis lacteo ſucco multo turgere ſcribitur: veluti Ferulæ, ſed minus quàm hæ, ſapore ſit acri.

Πάναξ ἀσκληπιον, Latinis Æſculapium Panaces. Aliqui, inquit Dioſcorides, Panaces vocant ſylueſtre Origanum: cap. verò de Origano (vt ſuprà ſcripſimus) Sylueſtre Origanum vocari ait Panaces Heraclium.

At Panaces Aſclepion minus calidum eſt Panace Heraclio; quamobrem floribus & ſemine melli mixtis ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur, Galenus: quæ & Dioſcorides, addens præterea ex vino aduerſus ſerpentes bibi; & cum oleo illiniri.

De Peregrino quodam Panace, ac de Chironio.

CAP. XIIII.

PANACES iſtud quod Peregrinum appellamus, foliis eſt amplis, ex aliis pluribus commiſſis, nonnihil hirſutis ac aſperis, quorum ſingularia longa, lata, acuminata, Lapathi folia quodammodo æmulantur, ſed tamen minora. caulis geniculatus, ferulaceus, tres aut quatuor cubitos altus, in ramulos ſuperius diuiſus: flores in vmbellis amplis lutei: ſemen latum, planum, & ſufflauum. longa & candida radix. Ex huius vulnerato, præſertim circa radicem, caule, ſuccus æſtiuis menſibus manat, ſponte concreſcens, Opopanaci colore ſimilis, odoris quidem exigui, ſed guſtu excalfaciens.

Non modò aut in Italiæ, aut aliarum calidarum regionum hortis, vbi quandoque ſeritur, ſuccus è vulnerato caule exit, verùm & in Belgio obſeruatum eſt, æſtate feruida, huiuſcemodi quoque lachrymam inciſo ſcapo effluxiſſe. Atque hic quidem ſuccus Panaces genus hanc ſtirpem eſſe euidenter oſtendit: Quod & ſemen confirmat in Panacis lachryma repertum, ex quo Petro Coudenbergo Pharmacopœo Antuerpienſi hæc primùm in Belgio enata ſtirps eſt.

Cùm autem Panacis multa exiſtant genera, quodnam ex iis ſit conſiderandum occurrit. Non eſſe autem Heraclium Panaces, nec ſimiliter Aſclepion, ex ſuperioribus ſatis patet. relinquitur vt vel Chironium, vel Syriacum ſit.

Chironium autem Panaces folium habet Amaraco ſimile: florem aureum: radicem tenuem, non altè deſcendentem, guſtu acrem, vt quidem Dioſcorides. Cum quo & Apuleius conuenit: Panaces Chironium habet folia, ait, Amaraco ſimilia, flores auroſos: radicem tenuem, non altam, acerrimam.

Theo-

Theophrasti verò descriptio ab horum multum differens est. Chironium, inquit, folium habet simile Lapatho, maius ac δασύτερον, id est, densius, siue hirsutius: flores verò auricolores: radicem longam: amat loca τὰ πίονα, id est, pinguia.

Eadem & Plinius lib. XXV. cap. IIII. nisi quòd radicem non longam, sed paruam tradat, facili lapsu ex μακρὰν in μικρὰν. Tertium, ait, Panaces Chironium cognominatur ab inuentore. Folium eius Lapatho simile, maius tamen ac hirsutius: flos aureus. radix parua. nascitur pinguibus locis.

Nicandri interpres verba Theophrasti de Chironio adferens, non Lapatho, sed Amaraco simile tradit. τὸ δὲ χειρώνιον, ait, ὅμοιον Ἀμαράκῳ, μεῖζον δὲ καὶ δασύτερον, ἄνθος δὲ χρυσοειδὲς, ῥίζα μακρά, φιλεῖ δὲ μάλιστα χωρία ποτιμα, hoc est; Chironium simile Amaraco, maius tamen ac hirsutius: flos aurei coloris: radix longa. loca maximè amat aquosa. Ex his cognoscere est, Veterum auctorum loca quædam esse corrupta, veluti Plinij & Interpretis Nicandri: Deinde duo esse Chironia, vnum folio Amaraci: alterum Lapathi. *Plinij locus corruptus.*

Prius Panaces humilis ac tenuifolia stirps est. Amaracus siquidem (cui simile esse scribitur) herba est ramosa, per terram serpens; folia habens hirsuta ac rotunda, tenuifoliæ Calaminthes æmula, valde odorata, quæ coronis adduntur, vt Dioscor. sub Sampsuchi nomine ipsum describens, testatur. Theophrastus lib. VI. Amaracum inter vrbana coronaria reponit, quæ ξυλώδη μικρόφυλλα, διὸ καὶ φρυγανικὰ, id est, lignosa, tenuifolia, & idcirco ad suffruticum naturam accedunt. *Amaracus*

Alterum verò Panaces Chironium, quod folia habet Lapathi, maiora, ac hirsutiora, non temerè Helenium siue Enula campana esse videtur: Apuleio enim auctore, Panaces Chironium Helenium & Inula campana quoque appellatur. Nec refert quod Dioscoridis adferẽs descriptionem folio ipsum esse tradiderit Amaraci. Non animaduertisse enim potuit aliter à Theophrasto quàm à Dioscoride describi; vt multa valdè oscitanter à multis veterum & obseruata & posteritati commendata, atque ab ipso quoque Apuleio, sunt. *Helenium.* *Veterum negligentia.*

Cum neutro autem horum Panaces Peregrinum conuenit, neque enim tenuifolio suffrutici Amaraco simile est, nec folium habet Lapathi maius; sed si particularia segmenta considerentur, multò minora. Iam & vulneratum æstiuis mensibus (vt scripsimus) lachrymã istud effundit, qualem à Chironio Panace profluere, à nullo veterum memoriæ proditum reperitur. Ex quibus sanè constat Peregrinum, quod descripsimus Panaces, non esse Chironium, & iisdem de causis Syriacum illud esse, vnde Opopanax colligitur, vel maximè apparet: Nullius enim alterius, præter enumerata, apud veteres memoria extat.

Effluere autem ex Syriaco lachrymam Plinius lib. XII. cap. XXVI. apertè scribit: Theophrastus verò innuit, dum per messem ipsum secari (succi videlicet colligendi gratia) refert. Quod autem succus huius Peregrini Panacis in Belgio, eo qui in Officinis reperitur, minus odore aut sapore præstet, regionis frigiditas in causa est: In calidis etenim regionibus omnia odoratiora & fortiora: in frigidis verò minus odorata, ac viribus imbecilliora gignuntur.

Cæterùm succus, qui Græcis ὀποπανάξ: Latinis similiter Opopanax: Officinis Oppopanacum vocatur, ad plurimos vsus, ait Galenus, aptissimus, vtpotè excalfaciens, emolliens, digerens; in calfaciendo tertij ordinis, in desiccando secundi. *Opopanax.*

Auxiliatur, inquit Dioscorides, aduersus febrium circuitus & horrores, conuulsa, rupta, lateris dolores, tusses, tormina, vrinæ stillicidium. Contra vesicæ scabiem ex melicrato vel vino bibitur. menses ducit; fœtus excutit; vteri flatus ac durities digerit/cum melle dilutus. Est verò & Ischiadicis, si inungatur, vtilis. Acopis & capitalibus medicamentis admiscetur. Carbunculos rumpit. Cum vua passa podagricis impositus prodest. Cauis dentibus inditus dolorem tollit. Vsus quoque eius ad aciem oculorum excitandam. Cum pice mixtus emplastrum vtile est contra morsus rabidorum.

De Silere montano. CAP. XV.

SILER montanum folia edit ampla, & in multas partes dissecta, quorum segmenta latiora multò sunt quàm Peucedani, atque semper terna ab vno pediculo cohærent, instar foliorum Trifolij aut Meliloti, ipsis tamen angustiora ac molliora, nonnihil si confricentur odorata. caulis tenuis, geniculatus, duorum subinde cubitorum, crassior & procerior est quàm Anethi: vmbellæ prægrandes: flosculi candidi: semen verò oblongum vt Fœniculi, sed longius & crassius, maius etiam quàm Cumini sed acrius, alioqui ipsum non modò colore, sed & sapore quodammodo referens. radix albida, odorata in altum descendit. I.

In Liguria haud procul Genua in asperis montibus sponte nascitur, tum & alibi: In Belgij hortis satum prouenit, sed rarò, & non nisi vbi æstas feruida semen perficit.

Siler montanum vulgò nominant: Galli ac Flandri nomine corrupto *Sermontaine*: Offi-

Siler montanum.

Siler alterum pratense.

cinæ nonnullæ Seseleos. Non est tamen Seseli, nec Seselios species, vt ex sequentibus satis erit manifestum. Sed Ligusticum est, quod Græcis λιγυστικὸν à λιγυεία siue Liguria nomen accepit: Galenus λιβυστικὸν nominat: nonnulli verò παιάνειαν, alij πάιανες. Respondet Ligustici, quæ apud Dioscoridem, descriptioni: Conueniunt quoque natales, nam in Liguria plurimum nascitur.

Ligusticum

2. Superiori & alterum simile reperitur genus, bicubitalis nempe altitudinis, sed foliis amplioribus, nigrioribus, in multa similiter segmenta, sed angustiora, diuisis, alioqui vt prioris. respondent muscaria: at semen minus est, parum acre, exiguúque odoris. radix foris nigricans, intus candida, in plures subinde distributa; quibusdam in locis, veluti in hortis, fibras etiam emittens, quibus proserpens seipsum multiplicat.

In nonnullis pratis ac humidis locis in Gallia subinde gignitur. In hortis Belgij non infeliciter prouenit.

Nonnulli Seseli nuncupant pratense, aut Monspelienſe: verùm huius species non est. Sileris montani siue Ligustici spurium ac ignauum genus est. Angli, vt Lobelius ait, huic similem, foliis tantum modo minoribus, Saxifragan appellát, quam aduersus calculos efficacem, atque eum confringere posse affirmant.

Saxifraga Anglica.

Sileris autem montani seminis vis excalfactoria atque resiccans ordine est tertio. Vrinas & menses potu ducit: prodest ad intestinorum ex cruditate dolores: concoctionem promouet: flatus discutit: auxiliatur contra ventriculi inflationes ac tumores, serpentúque morsus.

Radix eosdem præbet effectus, sed minus efficaciter, vtpotè minus calida siccaque.

De Leuistico vulgari. CAP. XVI.

QVOD passim Leuisticum, quasi Ligusticum, vocatur, à Silere montano differens est. Proceri ac geniculati huius caules, interius inanes, plures ab vna non rarò assurgunt radice, in ramulos nonnullos subinde diuisi. Folia laciniosa ac veluti in plures partes dissecta, eademque marginibus incisa, læuia admodum ac resplendentia, ex luteo colore, veluti & ipsi caules, virent. Flores in vmbellis lutei: semen oblongum, striatum, geminum, sordidi coloris. grandis, torosa ac carnosa restibilis radix, foris nigricans, intus alba. Tota stirps grato ac aroma redolente odore prædita est, sed semen graueolentius.

In quam

Leuisticum vulgare.

In quamplurimis apud Germanos ac Belgas hortis reperitur: amat loca pinguia & nonnihil humentia.

Æstate flores: Augusto magna ex parte semen ad maturitatem peruenit: primo Vere germina erumpunt.

Leuisticũ passim appellant, quasi Ligusticũ, cuius loco istud olim Officinæ in vsum recepere: Germanis Lybstockel: Gallis *Liuesche*: Brabantis Lauetse: Hollandis Lauas dicitur. Non esse Ligusticum ex superiore capite satis patet. Fuchsius Smyrnium esse iudicauit. Duo autem sunt Smyrnia. vnum à Theophrasto: alterum à Dioscoride describitur. Vtrumque cognitum est, cum neutro autem Leuisticum conuenit. Nec recipienda est eorum sententia, qui Hipposelinum appellant: nam quod Dioscoridi Hipposelinum, Theophrasto Smyrnion dicitur. Laserpitij aliquod genus esse potius videtur: nam vti differentes sunt Laserpitij succi, sic & diuersa esse genera, vnde hi profluant, veritati consonum.

Describitur Laserpitium caule ferulaceo, foliis Apio similibus: Nec ab hac forma Leuisticum alienum est. *Laserpitiũ.*

Est autem Leuisticum & radice & foliis, tum & semine excalfaciens ac resiccans ordine tertio incipiẽte, & tenuium admodũ partium.

Radix resiccata cum vino bibita ventriculo prodest, crudorum humorum concoctionem promouet, dolores sedat, inflationes discutit, sudores mouet.

Semen eadem potest: quod & vrinas ac menses cit, secundas remorantes abigit, aduersus veteri strangulatus prodest: item & contra serpentium morsus.

Herbæ folia in balneo sudores mouent, cutis fœditates tollunt, & menses promouent: eadem trita & recenti vulneri imposita ipsum citò curant.

De Seseli Massiliensi. CAP. XVII.

SESELIOS genera tria sunt Dioscoridi; Massiliense, Æthiopicum, & Peloponnense.

Massiliensi caulis sesquicubitalis, vel altior, ferulaceus, multis articulis geniculatus, durus, rarò rectus, sæpius modò in hanc, modò in illam partem reflexus: folia veluti Fœniculi, sed ampliora, latiora, crassiora, ac dilutius virentia: flosculi in muscariis candiduli: semina oblongioris formæ vt Fœniculi aut Anisi, gustu acria, non tamen ingrata: albida, altè descendens, iucundi odoris radix.

In Commonorum Prouincia, quæ à Rhodano ad Vocontios patet, vbi Massilia vrbs, frequens gignitur, tum & in aliis Galliæ, ac Italiæ quibusdam locis.

Græci σέσελι μασσαλεωτικὸν: Latini Seseli Massiliense quoque nominant. à natali loco cognomen accepit. à nonnullis & σφάγνον. Recentiorum quidam Fœniculũ tortuosum vocant.

Cæterũ Seselios & radix & fructus excalfaciũt ac resiccant secundo ordine, & tenuis sunt essentiæ. vrinas mouent ac stranguriæ medentur: menses & fœtus trahunt: orthopnœam & veterem tussim sanant: vteri suffocationibus & comitialibus prosunt.

Semen cum vino potum cruda concoquit, tormina discutit, epialis febribus, vt Dioscorides, vtile. Capris cæterisque pecudibus datur in potu, quò facilius suos fœtus enitantur, auctore eodem.

De Seseli AEthiopico. CAP. XVIII.

AETHIOPICVM Seseli lignosis fruticat cauliculis, subnigricantibus, rarò subrubentibus, bicubitalibus. alas profert cubitales: folia oblonga, læuia, mediocriter lata, dilutè & ex albido virentia, longiora quàm Hederę, ad Periclymeni Germanici accedentia. vmbellæ luteos edunt flosculos: semina verò maiora quàm Fœniculi. radix longa est, & restibilis, veluti & ipsa stirps.

Reperitur

Seſeli Æthiopicum frutex.

Seſeli Æthiopicum herba.

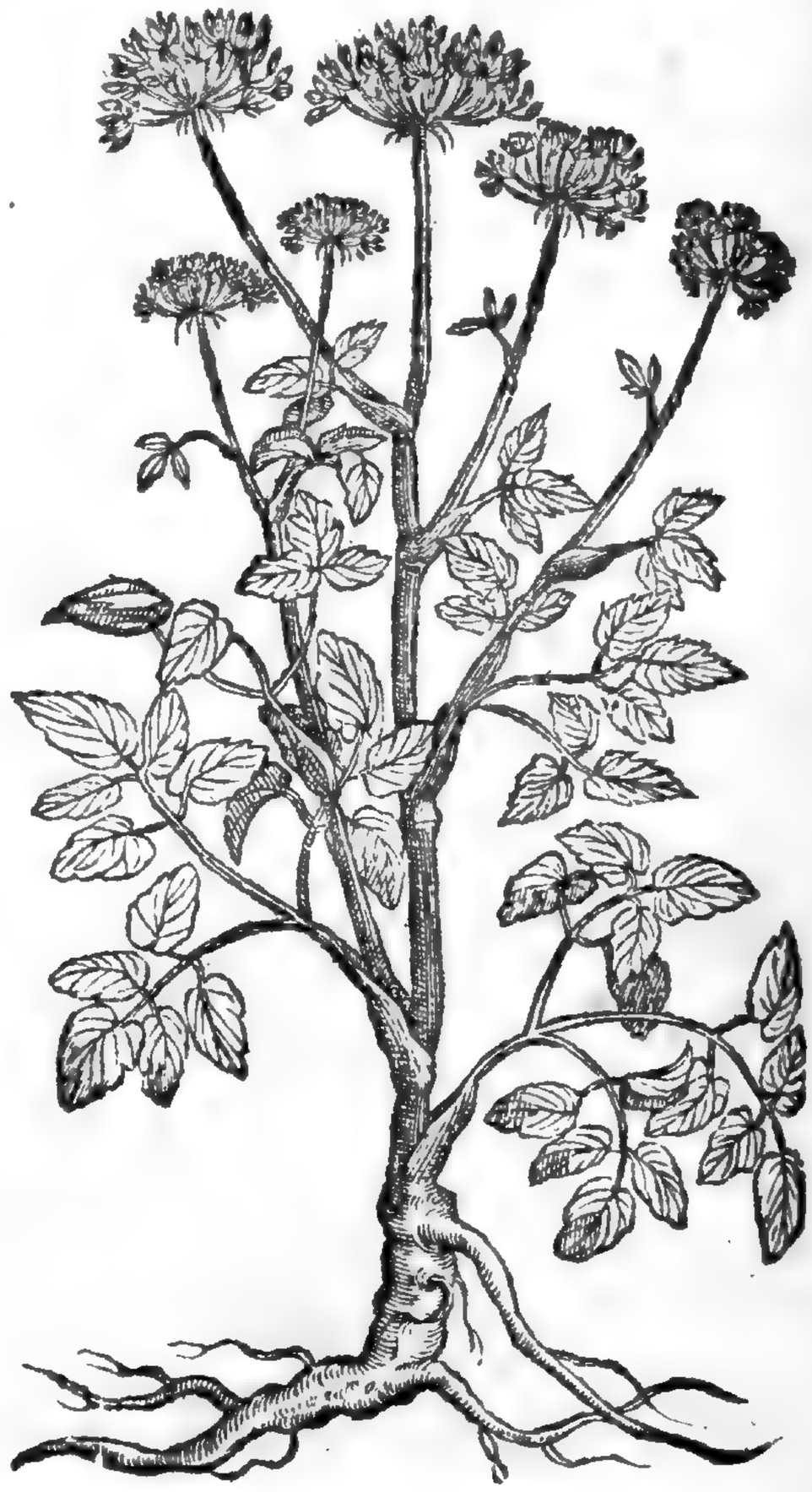

Reperitur & in ſaxoſis, & in maritimis haud procul Maſſilia, tum & aliis Narbonenſis Galliæ locis.

Iulio ac Auguſto cum floribus ac ſeminibus in vigore eſt.

Αἰθιοπικὸν σέσελι Græci: Latini Æthiopicum Seſeli ſimiliter appellant: Ægyptij Κύονος φρίκη, id eſt, canis horror.

Seſeli herbaceum.

Eſt verò præter iſtud & aliud ad hoc Seſelios genus, vt exiſtimatur, referendum, quod Herbaceum nó abs re cognominatur. Caulis huius quandoq; bicubitalis, ſed haudquaquam lignoſus, nec hyemem ſuſtinens: folia ampla ſunt ex pluribus cohærentia veluti Paluſtris Apij, quorum ſingularia lata, ambitu ſerrata: floſculi in vmbellis candidi: ſemen membranoſum ac paleaceum, latum, oblongum, candicans, odore & ſapore ſeminis Angelicæ. radix foris nigricans, intus albida eſt, odoreque commendabilis.

Libanotis Theophraſti.

Depinxere iſtud pro legitimo Æthiopico Fuchſius, Tragus, & quandoque Matthiolus: at verum ac legitimum Æthiopicum, fruticans ſolummodo eſt. Herbaceum ad Theophraſti Libanotidem citius referendum, quod folia ait habere σελίνῳ ἐλείῳ, id eſt, paluſtri Apio maiora, caulem ad magnitudinem cubiti: fructum candidum, ξαχὺν ſiue aſperum, & oblongum, quale herbacei Seſelios ſemen.

Æthiopicum porrò Seſeli iiſdem, quibus Maſſilienſe, viribus præditum exiſtimatur.

De Seſeli Peloponnenſi ex Dioſcoride. CAP. XIX.

SESELI Peloponnenſe folia habet Cicutæ ſimilia, latiora, & παχύτερα, id eſt, craſſiora ſiue pinguiora, (aliàs ξαχύτερα, hoc eſt, aſperiora.) caulem, quàm Maſſaleoticum, maiorem, ferulaceum; in faſtigio muſcarium latum; in quo ſemen odoratum, latius & carnoſius (videlicet quàm aliorum.)

Naſcitur in aſperis, riguis, ac collibus: gignitur & in Ida.

Vim eandem, quam reliqua, obtinet. Pro huiuſcemodi autem Seſeli nonnulli ſtirpem exhibent à C. Cuſio in obſeruationibus Hiſpanienſibus deſcriptam.

Ferulacea autem hæc eſt, caule cubito altiore, quandoque bicubitali, digiti craſſitudine, nodoſo, intus cauo, ac fungoſo: foliis magnis, amplis, varie diſſectis, ſubhirſutis: vmbellis grandi-

Seseli Peloponnense vt putatur.

Seseli Creticum.

Tordylium officinale, Lobel. R. et S. 6. 460

grandibus, latis: flore luteo: semine lato, oblongo, plano: radice crassa, longa, exterius nigricante, interius albida, lacteo succo turgente, qui gustu amarus ac acris nauseam excitet, & non rarò vomitionem. Quæ si ita sese habeant (vt C. Clusio credimus) verisimile non est, Seseli, stirpem hanc esse, Peloponnense. Neque enim vllius Seselios radix succo acri & amaricante prædita, sed omnium odore commendabilis & vires similes.

Proponitur verò & alia quædam à Matthiolo ferulacea stirps, verùm nec hæc legitimum est Peloponnense Seseli, nam fœdo odore, ac Cicutæ simili molesta est: omne verò Seseli vel semine, vel radice, vel vtrisque odoratum. Quamobrem nec abs re & illa ex Seselium classe ac numero reiicitur. Et Seseli Peloponnense inter incognita habetur.

De Seseli Cretico siue Tordylio. CAP. XX.

TORDYLIVM humilis herba est, tenui cauliculo, dodrantali aut altiore: foliis dissectis, ambitu crenatis: floribus in vmbellis albidis: semine lato, rotundo, duplici, ambitu veluti limbum habente, clypeoli speciem referente, aut, vt Dioscorides, ἀσπιδίσκοις, id est, exiguis scutis simili, odorato, ac nonnihil acri. radix tenuis.

In Narbonẽsi Gallia secus vias ac inter segetes sponte gignitur. Dioscorides iuxta Ciliciam in Amano monte nasci refert.

Iulio ac Augusto in hortis Belgij subinde semen ad maturitatem peruenit.

Græci Τορδύλιον, & Σέσελι κρητικὸν: Paulus Ægineta Γορδύλιον scribit: Latini Tordylion, & Seseli Creticum similiter appellant: Officinis incognitum est.

Calidum est, inquit Paulus Ægineta, Gordylij semen. Ad vrinam & menses prouocandos vtile habetur. Succus herbæ, seminisque σὺν ϧλύκει, id est, cum vino passo, decem diebus trium obolorum pondere sumptus, nephriticos sanat.

Radix cum melle in delinctu ad promouendas pectoris excreationes efficax: auctor Dioscorides.

De Saxifragis. CAP. XXI.

SAXIFRAGIÆ duæ sunt: Maior vna: altera minor.

Maior amplitudine foliorum cauliumque altitudine minorem superat. folia variè scissa, Pastinacæ siue Elaphoboſci, aut Sisari aliquatenus æmulantur, sed nigriora, asperiora, minora, ambitu verò etiam serrata. caulis bicubitalis, angulosus, striatus. candicantes exiguis flosculis vmbellę. semen quale Apij hortensis, 1.

Saxifraga magna.

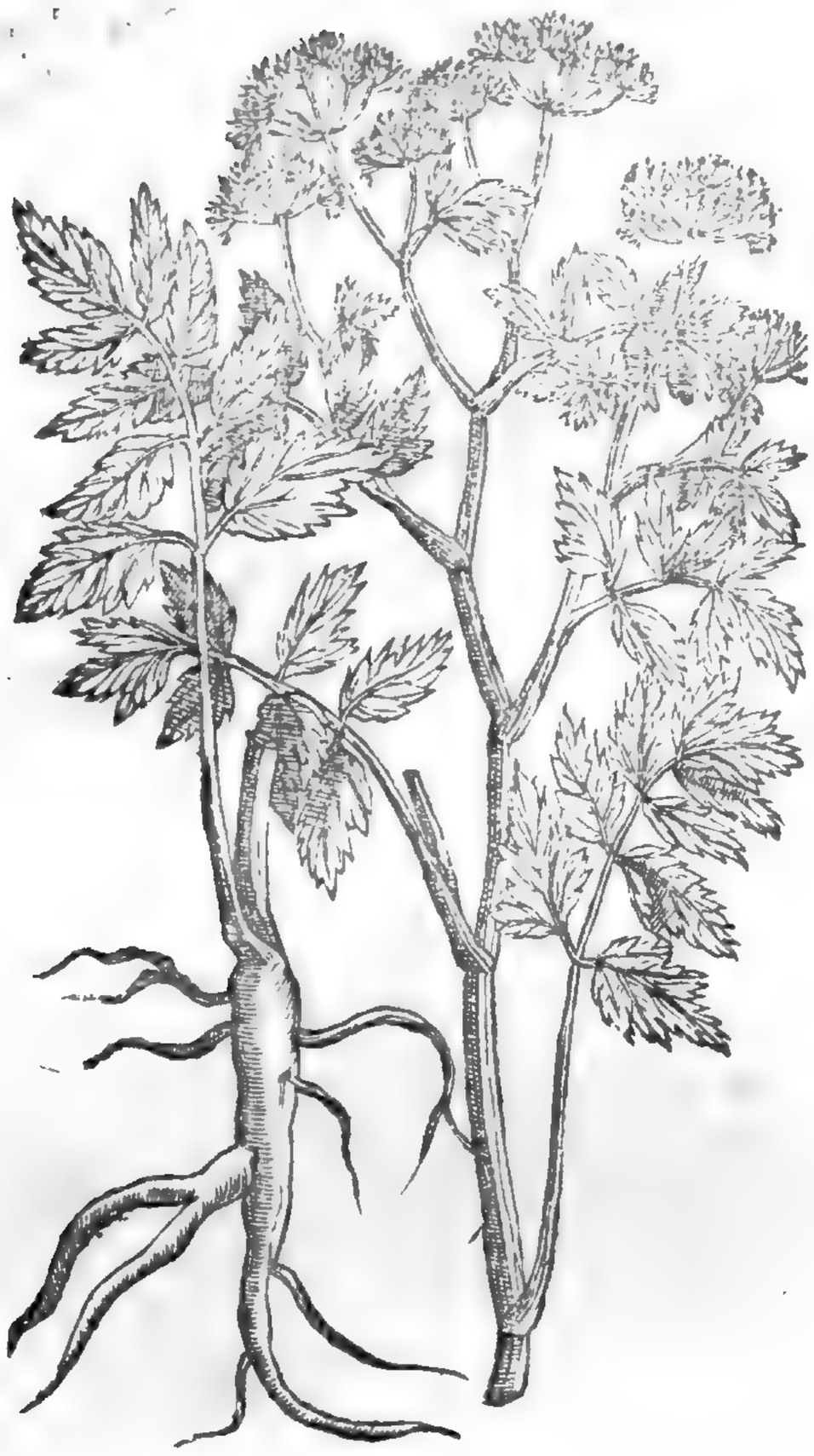

Saxifraga parua.

tenſis, acre, feruentisque guſtus. radix oblonga, teres, candida, ſapore acris,& ſaliuam commanducata ciens.

2. Minor primis ac radicibus proximis foliis priorem refert, ſunt tamen multò teneriora ac minora,circa cauliculos verò tenuiſſima, nec prioribus ſimilia: floſculi ac ſemina veluti Maioris. radiculæ tenuiores quoque ac minores,ſed non minus acres.

Germaniæ ac Belgio vtraque ſatis familiaris,ſed minor frequentior. Lætum & pingue requirunt ſolum,ſed tamen incultum,veluti agrorum margines,& alia ſimilia, quæ aratro non proſcinduntur.

Iulio ac Auguſto flores ac ſemina perficiunt.

Vtramque recentior ætas Saxifragam aut Saxifragiam appellat: quidam Petræfindulam: alij Bibenellam aut Bipennulam: Baptiſta Sardus, deinde & Leonhartus Fuchſius Pimpinellam. Quam ob rem à nonnullis Pimpinella Saxifraga nominatur:Eſt etenim & alia Pimpinella cognomine Sanguiſorba. Extat tamen & vetus verſiculus qui Pimpinellam à Saxifraga differre oſtendit, qui talis eſt:

Pimpinella pilos: Saxifraga non habet vllos.

Eſt ſiquidem Sanguiſorba, quam Pimpinellam vocat,nonnihil hirſuta: Saxifraga verò hæc nequaquam: foliorum autem primorum Saxifragæ minoris & Pimpinellæ Sanguiſorbæ quædam ſimilitudo.

Maiorem Germani **Bibernell:** Brabanti **Beuenaert:** Bohemi **Bedrnijk:** Latinè Saxifragam magnam ſiue maiorem vocant.

Minorem Saxifragam hircinam quidam, alij Pimpinellam Saxifragam minorem: Brabanti **Beuernelle.** Qui autem Saxifragam hanc,Pyrethrum eſſe exiſtimant,non parum à vero recedunt. Legitimum Pyrethrum Pemptadis tertiæ lib.primo deſcriptum eſt.

Quod ſi autem ad aliquam Dioſcoridis referenda videatur, cum nullo citius quàm cum Bunio conuenire poterit. Caulis ſiquidem anguloſus eſt, & maioris digitalis ferè craſſitudinis: folia inferiora Apio comparari poſſunt; ſuperiora, præſertim minoris, longè tenuiora: flores in vmbellis Anethi ſimilibus: ſemen odoratum, minus quàm Hyoſcyami, acre ac excalfaciens: quale Bunion eſſe, Dioſcorides verbis iſtis oſtendit:

Bunium. Βούνιον καυλὸν ἀνίσου τετράγωνον, διμήκη πάχος δακτυλιαῖον, φύλλα δὲ πρὸς τῇ ῥίζῃ ὅμοια σελίνῳ λεπτο-

λεπτότερα δὲ πολλῷ τοῦ ς τῷ ἄκρῳ· ἄνθος ἀνήθου, σπέρμα δὲ ὡδὲς, ὀσμυδέστερον μικρότερον: Quæ Latinè sic reddi possunt: Bunium caulem edit quadrangularem, prolixum, digiti crassitudine: folia radici proxima Apio similia; tenuiora verò multò, quæ sursum: flos Anethi: semen odoratum, Hyoscyami minus. Habent exemplaria quædam aliter, verùm nos emendatiora amplectimur.

Facultate autem Saxifragiæ semen ac radix vehementer & tertio ordine excalfaciens ac resiccans, & partium vnà tenuium.

Vtraque vrinas mouent, stranguriæ ac ischuriæ medentur: calculos cohærentes dissoluunt ac expellunt: (vnde Saxifragiæ nomen acceperunt) præsertim si in balneo horum puluis aut decoctum propinetur. Mouent eadem menses, ac secundas pellunt: iocinoris lienisq; obstructiones aperiunt: ventriculi cruditates emendant: tormina coliq́ue dolores sedant: flatus discutiunt. Aduersantur etiam venenis; & contra serpentum morsus ex vino vtiliter dantur. Existimantur quoque aduersus morbos pestilentes prodesse.

Radix commanducata dentium dolores sedat, & multam ex ore pituitam elicit.

Aqua ex Saxifragia per organa vitrea destillata, oculorum caliginem discutere fertur: & succus lentigines ac faciei maculas delere.

De Saxifraga alba. CAP. XXII.

Saxifraga alba.

Saxifraga aurea.

NON est hæc vmbellifera, sed nomen illi cum Saxifraga commune, in societatem eius pertraxit.

Promit autem ista folia aliquot in hirsutis & mediocriter longis pediculis rotunda, per margines crenata, Hederæ terrestris molliora & albidiora, inter quæ cauliculi attolluntur teretes, tenelli, dodrante altiores, lanuginosi, in fastigiis quorum flosculi inalbicant. radix multas demittit fibras, cui superius veluti granula insident, seminis Coriandri magnitudine, aut paulò maiora, gustu amaricantia, colore partim purpureo rubentia, partim albida. Hæc semina huius Saxifragæ vulgò habentur.

Locis herbosis incultis, in montibus, collibus, in Germania, tum & in Bohemia multis locis gignitur: Et nonnullis quidem locis altior & maioribus foliis: aliis, & frequentius, minor.

Maio menſe cum floribus reperitur, paulò poſt folia caulesque inareſcunt, relictis circa radicem granis, quæ tempeſtiuè colligenda, alioqui & euanida futura.

Saxifragam recentiores appellant. albam cognominant, ad differentiam eius, quæ cap. ſuperiore deſcripta eſt. Germanis **weiß ſteynbrech**: Brabantis **witte ſteenbreeck**: Gallis *Saxifrage blanche.*

Saxifraga aurea. Huic autem foliis aliquatenus ſimilis alia quædam Saxifraga dicta reperitur, quæ Aureæ cognomen accepit. folia ſiquidem ei quoque ſunt rotundiuſcula, & ambitu ſerrata: cauliculi autem omnino breues, palmi altitudine, in quorum ramoſis cacuminibus floſculi exigui auri luteo colore reſplendent. ſuccedunt exigua rotunda vaſcula, in quibus rubens puſillumque ſemen.

Reperitur in quibuſdam paluſtribus ac riguis Brabantiæ ac Flandriæ locis, ſolo arenoſo ac ſterili.

Maio ac Aprili cum flore ac ſemine viget.

Sed ad Saxifragam albam reuertamur. Grana huius quæ circa radicem reperiuntur, tum & folia ac radices, calida ac ſicca ſunt, vtriuſque qualitatis ordine ſecundo. Feruntur autem hæc veſicæ ac renum vitiis ac doloribus mederi: calculos diſſoluere: vrinas prouocare: ſtillicidioque auxiliari.

De Peucedano. CAP. XXIII.

Peucedanum.

PEVCEDANO caules tenues, geniculati, ſubinde cubitales; folia multò quàm Fœniculi ampliora, quorum ſingula ſegmenta lenta, oblonga, tenuia, Pini foliis ſimilia apparent: floſculi exigui in vmbellis luteoli: ſemen oblongum, renue, non carnoſum. radix ſupernè comoſa, mediocris craſſitudinis, foris nigricans, interius albidior, ſucci plena, altè & ad duos quandoque cubitos deſcendit. Hæc flauum, graueolentem, ὄπον, ſiue liquorem vulnerata emittit, qui mox concreſcens citò reſiccatur; colore ſulphur referens.

In colligendo (inquit Dioſcorides) capitis dolores & vertigines ſentiuntur, niſi nares prius & caput roſaceo oleo perungantur. Radix exempto liquore deinceps inutilis. Colligitur præterea ex caulibus, veluti è radice Mandragoræ, χυλός, id eſt, ſuccus, ſed minus efficax ipſo ὄπῳ ſiue liquore, hic ſuccus eſt; citiusque diſſlatis viribus ignauus redditur. Inuenitur verò & quandoque concreta Lachryma thuri ſimilis, caulibus radicibusque adhærens: Dioſcorides auctor.

In montanis gignitur, non rarò in apricis & pinguibus: In Italia, Narbonenſi Gallia, Germania, tum & in aliis regionibus reperitur. Et ſubinde quidem nonnullis locis foliis denſioribus, vmbellaq; anguſtiore: alibi foliis rarioribus, & ſingulis eorum ſegmentis longioribus ac anguſtioribus, vmbella verò laxiore & latiore.

Ὄπος ſiue Liquor Dioſcoridi præfertur è Sardonia ac Samothrace, odoris grauis, ruffus, feruensque guſtu.

In Germania ac Belgij hortis Iulio Peucedanos floret: Auguſto ac Septembri ſemen maturum legitur. radix hyeme reſtans, Vere noua folia caulesque promit.

Græcis πευκέδανος, Latinis ſimiliter Peucedanos, tum & Pinaſtellum: Officinæ pleræque, tum & vulgò Fœniculum porcinum appellant: A nonnullis Stataria, ἄγειον, & ἀγειόφυλλον, vt inter notha; A prophetis ἀγαθὸς δαίμων, id eſt, bonus Genius: Germanis Harſtrangk Schweffell

Schweffell wurtzell/ Sewfenckel: Brabantis Verkens veuckel: Italis & Gallis *Peucedano:* Hispanis *Herbatum:* Anglis Hogesstrange. à πευκῆ quæ Latinis Pinus, Peucedano & Pineſtello nomen acceſſit.

Liquor autem Peucedani ſiue ὄπος excalfaciens ac reſiccans ordine eſt tertio. Radix minus quam liquor excalfacit, ſed valde reſiccat: Excalfaciens quidem ordine ſecundo completo, deſiccans verò tertio incipiente, vt Galenus ſcriptum reliquit.

Prodeſt verò ὄπος ſiue liquor ex aceto & oleo roſaceo inunctus Lethargicis, Phreniticis, vertiginoſis, comitialibus, diuturnis capitis doloribus, paralyticis, conuulſis, atque in vniuerſum omnibus neruorum affectionibus cum aceto & oleo, vt Dioſcorides ſcribit. Idem olfactu ſtrangulatione vteri laborantes, & ſopore occupatos, reuocat: ſuffitu ſerpentes fugat: aurium doloribus cum aceto inſtillatus prodeſt: cauitati eroſorum dentium impoſitus dolores eorundem mitigat. In ouo ſumptus aduerſus tuſſim, difficultatem reſpirandi, tormina & inflationes auxiliatur: ex craſſitudine, addit Galenus, & viſcoſitate humorum nata. Aluum leniter mouet: Lienem minuit, nempe incidendo, digerendo & craſſos humores extenuando. Difficiles partus adiuuat: vterum aperit. Ad veſicæ & renum dolores bibitus facit.

Radix ad eadem vtilis, ſed inefficacior: farina eius ſordida vlcera purgat: carnem generat (Galenus addit:) & vetera cicatrice obducit: ſquamas oſſium celerrimè detrahit. Ceratis malagmatisque calfacientibus admiſcetur. Eligenda autem eſt recens radix, non carioſa, ſolida, odoris plena, vt auctor Dioſcorides.

A. archangelica, i. L. 1. 360

De Angelica. CAP. XXIIII.

Angelica maior.

Angelica ſylueſtris.

A. ſylueſtris, C. L. 1. 361

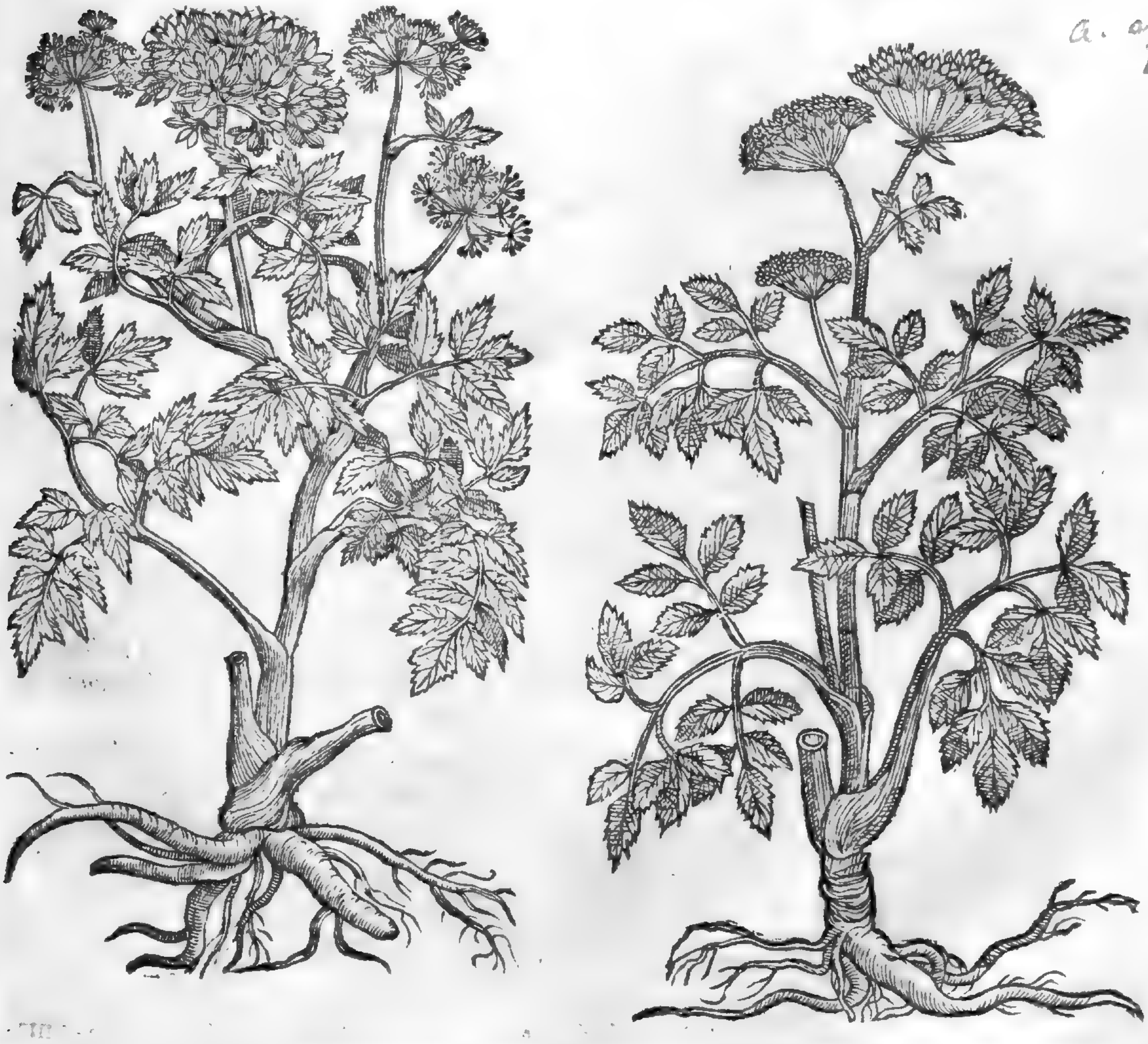

ANGELICARVM vna maior eſt, quam Hortenſem & ſatiuam nominant: altera minor, ſylueſtris dicta.

Satiua procero caule, eoque læui, geniculato, atque interius inani aſſurgit, qui quandoq; 1.
brachij craſſitudinem, & humanæ ſtaturæ excedit altitudinem. Folia ampliſſima, alis multis, partibusque compluribus, latis, ambituque inciſis luxuriant. Vmbellæ latæ ſunt: floſculi

Archangelica.

albicantes: semina sufflaua, lata, plana, membranosa. prægrandis est radix & crassa; foris minus, interius candidior, odore grato aroma redolens; ex qua liquor oleosus, pinguis, subluteus fluit, odoris affimilis, quem & ipsa folia ac caules referunt.

Syluestris satiuam æmulatur, sed tamen omnibus partibus suis minor. caules breuiores ac tenuiores sunt. folia tametsi ampla, minora tamẽ ac nigriora. radix tenuior & minus oleosa, aut odorata.

Satiua in Belgij quidem hortis, sed alibi spontanea est, vt in Noruegia, & Islandia dicta Septentrionis insula, prægrandi vbi nascitur altitudine, & ab indigenis caulis detracto editur cortice, vt ab ipsis accepimus, quos in Islandia peregrinantes, hisce vesci alterius cibi quandoque coëgit inopia. ferunt autem sapidum esse & palato esurienti gratum. Gignitur verò & in nonnullis Germaniæ, ac potissimùm in Bohemiæ montibus.

Syluestris siue minor Angelica, passim in vtraque Germania locis reperitur humidioribus, præsertim in syluis ac syluosis.

Vtriusque radix post seminis maturitatem marcescit; quod altero aut rarò tertio, ex quo sata est anno, accidit. Legenda radix priusquam caulis erumpat: fungosa alioqui & inefficax.

1. 2. 1.

Recentior ætas Angelicam appellat: & maiorem quidem satiuam, quod quandoque in hortis seratur: Natura sua tamen & ipsa syluestris est. Minor verò passim syluestris dicitur ac habetur: Germanis **Angelick/ Brustwurtz/** vel **des heiligen geyst wurtzel/** id est, Sancti Spiritus radix, teste Leonharto Fuchsio: Belgis **Angelijka**: Gallis similiter *Angelic*.

Σιλφίου siue Laserpitij species esse apparet (si non ipsum genuinum ac legitimum Laserpitium.) Nam si cum iis conferatur, quæ à Theophrasto prolixè satis de Silphio siue Laserpitio lib. VI. De historia stirpium scribuntur, respondere comperietur. Radix crassa, superius veluti in caput extuberat: caulis quantus Ferulæ, cibo, vt scripsimus, idoneus; qui post seminis maturitatem perit: folium Apij diuisura, sed longè maius: semen vẽto facilè abripitur, latum ac foliaceum; vnde aliæ stirpes rursus progignuntur: amat syluestria loca. Quale omnino Silphium à Theophrasto esse traditur, vt XXVI. subsequente capite latius ostenditur. Iam & memini olim me ab excellentissimo ac clarissimo viro Iacobo Antonio Cortuso Laser accipere, odore ac colore succo è radicibus Angelicæ incisis profluenti, simile: quod Angelicam Silphium esse quoque adstruit.

2. Syluestris verò Angelica an illa sit quæ à Theophrasto μαγύδαρις: Latini Magudaris, altera videlicet Laserpitij species, expendendum ac considerandum relinquimus.

Archangelica. Matthiolus & Gesnerus aquaticæ etiam cuiusdam Angelicæ meminêre, sed quandoque eam non descripsere, suspicandum videtur, eam hanc esse, quæ Archangelica apud nos dicitur. Est hæc & foliorum amplitudine, satiua haud inferior, sed tamen singularium frequentia numerosior: in plurima enim folia, huius diducuntur. caulis crassus, quandoque vnà cum foliorum pediculis rubẽs, geniculatus quoque, valdè ramosus, è singulis siquidem articulis tres aut quatuor alas promit; multis idcirco vndequaque vmbellis cingitur, quarum flores candicant: semen latum, longius & crassius quàm Angelicæ. alta radix & albida, exigui odoris; maioris tamen, quàm folia vel caulis, quæ nullius aut admodum obscuri.

At Angelicæ, & quidem maioris radix, cuius est vsus, excalfaciens ac resiccans est ordine secundo intenso, aut tertio incipiente. Proinde aperit, extenuat, digerit, & sudores mouet: venenis resistit: pestilentes morbos curat si tempestiuè exhibeatur. Datur autẽ pulueris eius drachma cum vino tenui, aut si febris vehementior, cum Cardui benedicti aut Tormentillæ stillatitia

ſtillatitia aqua & exiguo aceti,& per ſe quidem, aut addita Theriace ex viperis. à contagio deinde horum & præſeruat,in ore detenta, aut commanſa ſolùm. Lentos crudosque humores eadem ad concoctionem perducit; craſſorum,quæ pulmonibus thoracique inhærent,expurgationem facilem procurat: hepar & lienem aperit: virginum remorantes menſes euocat: ſecundas expellit. aduerſus rigores febrium huius decoctum ex vino prodeſt. Valere etiam contra faſcinationes radicem adfirmant,ſi quis eam ſecum geſtarit: vt Fuchſius ait.

De Aſtrantia ſiue Imperatoria. CAP. XXV.

Aſtrantia.

Herba Gerardi.

ASTRANTIÆ magna & lata ſunt folia,margine ſerrata, vt plurimùm quæ radicibus proxima,præcipuè trifolia; non rarò verò & numeroſiora. cauliculi cubitales,tenues,& geniculati inferius rubent. muſcaria exiguis floſculis candicant. ſemẽ latum, planum,tenue, Anethi inſtar. obliquè ſerpunt radices, acres, odoratæ, & ſucco oleoſo plenæ, foris è punico colore ſubnigricantes,interius ſufflauæ,facili quæ fœcunditate ſtirpem multiplicant.

In nonnullis Italiæ montoſis gignitur: tum & apud Germanos,quibus tamen ſæpenumerò, veluti & Belgis, hortenſis eſt.

Iunio floſculi apparent: ſemen ſuccedit. hyemis patiens radix, multo tempore viuit, ſerpendo progrediens.

Non modò Aſtrantiam, ſed & Imperatoriam recentiorum nonnulli hanc vocant: nonnulli verò Oſtrutium,quaſi Struthion: differt autem multum à Struthio ſiue Lanaria herba. Alij Aſterition ſiue Oſteritium legere malunt. qui voces has à Laſerpitio deprauatas volunt, & Aſterantiam Laſerpitium, vel eius ſpeciem eſſe. Laſerpitium autem caule deſcribitur ferulaceo, id eſt, magno atque procero: huius autem, vt ſcripſimus,tenuis ac breuis eſt cauliculus, qui ſolus à Laſerpitio differentem eſſe, ſatis oſtendit. Germanis eſt Meyſterwurtz: Brabantis Meeſterwortele.

Huius ſylueſtris ſpecies eſt,quam vulgò Brabanti Geraert, id eſt, Gerardi herbam appellant. *Herba Gerardi.*

lant. foliis ſiquidem, floribus in muſcariis candidis, latè ſerpentibus radicibus, priorem refert, omnibus tamen minoribus. graueolens herba eſt, & hortis moleſta.

Feruentis admodum facultatis Aſtrantiæ radix, excalfaciens ordine tertio, nec minus reſiccans. tenuium ſimiliter partium eſt: incîdit, attenuat, digerit, ſudores ac vrinas mouet: craſſos frigidosque humores concoquit: flatus inteſtinorum, ac ventriculi, tum & vteri diſcutit: colicis ac nephriticis prodeſt: Vrinas menſesque prouocat: aduerſus vteri ſtrangulationes confert: ſecundas etiam pellit. Puluis drachmæ pondo aliquotiens datus hydropicis bene facit; conuulſis item ac epilepticis: à quartana ante acceſſionem cum vino exhibitus liberat: venenis reſiſtit: peſtilentibus morbis ſubuenit. In vino auſtero decocta radix dentium dolores mitigat: commanſa ſaliuam cit, atque inter apophlegmatiſmos non poſtremo eſt loco, qui cerebrum per ſputum à pituitoſis liberant humoribus, & Apoplecticis, veternoſis, aliisque huiuſcemodi morbis laborantibus vtiliter adhibentur.

De Laſerpitio & Magydari ex Theophraſto & aliis.

CAP. XXVI.

LASERPITIO folia exeunt Apio ſimilia: caulis quantus Ferulæ, craſſitudine proximus, ac ſimiliter annuus, hominum cibo modis omnibus idoneus, aſſus etiam ſiue elixus, qui, poſteaquam ſemen maturum, intercidit: ſemen latum, φυλλῶδες ſiue foliaceum, quod & φύλλον ſiue folium vocatur. radix multa craſſaque, ſupernè extuberans nigro cortice contegitur. Colligitur ex caule, tum & ex radice ὄπος ſiue liquor, qui Laſer vocatur, quod & Dioſcorides affirmat.

In Cyrenaica regione, quæ Libyæ ſiue Aphricæ prouincia eſt, gignitur: proinde rectè Catullus:

Laſerpiciferis iacet Cyrenis.

Prius autem quàm Cyrenenſes vrbem habitarent, illic Laſerpitium natum. Peculiare huius fertur culta fugere loca. Naſci verò & in Syria, Armenia, ac Media, quæ Aſiæ ſubſunt, à Dioſcoride refertur.

Vere incunte folium exit: deinde caulis editur: ſemen, cùm Auſter poſt Caniculam flauerit, diſcutitur. vnde Laſerpitium prouenit.

Quadraginta diebus (æſtatis) ſuccus cápitur. Eodem anno radix & caulis perficiuntur.

Σίλφιον Græcis, Laſerpitium Latinis dicitur. Folium Theophraſtus Maſperon vocari ſentit: Dioſcorides verò caulem μάσπετον dici refert: pòſt tamen: Nonnulli caulem Silphion, ait, nominant: radicem μαγύδαριν: folia verò Maſpeta.

Laſer. Liquor Græcis ὄπος, Latinis Laſer, Arabibus Aſſa appellatur. & qui è caulibus, Καυλίας; è radicibus verò ῥίζιας: Gaza hunc Radicarium; illum Scaparium vocat. Præfertur à Dioſcoride Cyrenaicum Laſer, & quidem ſubrubens, tranſparens, Myrrhę æmulum, intenſi odoris, non terrenum, ſuaue guſtu, quod dilutum facilè albeſcat. Medicum & Syriacum Laſer viribus minus valent, & magis viroſum reddunt odorem. Exiſtimatur autem Syriacum aut *Aſſa fœtida.* Medicum Laſer eſſe, quod Officinæ noſtra ætate Aſſam fœtidam appellant.

Magydaris Fertur verò (Dioſcorides ſcribit) & altera μαγύδαρις in Libya naſci. radix Laſerpitio ſimilis, minus craſſa, acris, laxior, ὄπιον ſiue Laſer non habens.. De eadem & Theophraſtus, quam tamen non in Libya, ſed in Syria gigni refert. Quod Magydarim, inquit, vocant, ἕτερον ὄζει τοῦ σιλφίου, id eſt, alterum eſt à Silphio, tenerius enim, minus acre, & Laſer non habet. Gignitur in Syria, non in Cyrene: fertur in Parnaſo monte multum eſſe: Nonnulli id quoque Silphion vocant.

Cæterùm Silphij liquor, Galenus ait, calidiſſimus eſt: verùm enimuerò & folia, & caulis & radix ſat ſtrennuè excalfaciunt: Sed omnia flatulentæ magis eſſentiæ ſunt, ac proinde coctu difficilia: foris tamen corpori impoſita efficaciora, & omnium potiſſimum ὄπος ſiue liquor, admodum trahentem facultatem poſſidens. Attamen & excreſcentias amoliendi & liquandi vim quandam propter propoſitam temperiem obtinet.

Efficaciſſimum Laſer, Dioſcoride auctore; deinde folia: poſtea caulis. addit verò & multas alias particulares facultates, quas conſultò prætermittimus, Galeni compendio contenti. Theophraſtus foliis pecus pingueſcere vehementer, & carnes earum mirabilem in modum ſuaues reddi, ait. Purgari verò & hoc pecus quidam affirmant, ſed contrarium, quòd videlicet minimè purgentur, alij iudicant. Mandi radices ex aceto recenter exciſas, ex aliorum relatu Theophraſtus quoque adfert.

De

Dë Ferula & Ferulagine. CAP. XXVII.

Ferula.

Ferulago.

VNIVS Ferulæ Dioſcorides meminit, ex qua Sagapenum colligitur: Chalbanum verò & Ammoniacum Ferulæ quoque ὀπους ſiue liquores eſſe refert. Verùm an iſtæ cum priore differant, nec ne, non exponit. Fieri autem poteſt, vt ex vnius generis Ferula differentes ſucci colligantur, pro regionum videlicet, vbi naſcuntur, varietate. Veluti enim Laſer Cyrenis natum diuerſum eſt à liquore, qui in Media & Syria prouenit: ita Ferulam in Media Sagapenum, iuxta Cyrenen Ammoniacum, in Syria Chalbanum proferre poſſe apparet. Theophraſtus Ferulaceum genus in plures ſpecies diuidi ait, & vnam grandem, Ferulam nominat: alteram minorem, Ferulaginem.

Ferula autem caulem promit quatuor aut quinûm cubitorum, geniculatum, craſſum, & ſub finem æſtatis durum, ac lignoſum, vnicum, ſed circa cacumen ramoſum: ex quo ſi prima germinatione futurorum foliorum ac vmbellarum rudimentum eximatur, oui coctum luteum magnitudine referet; quod Corculum Ferulę nonnulli appellant. folia grandia ſunt, mollia, & multifida, in capillamenti modum attenuata, multò quàm Fœniculi maiora, alterno ordine diſpoſita. vmbellæ cùm in faſtigio, tum in alis latæ: floſculi in his lutei: & deinde ſemina plana, lata, foliacea. radix magna, recta, altè deſcendit. *Ferula.*

Ferulago minor & humilior quàm Ferula, alioqui ſimilis: caulis quoque vnicus, & folia vniuſmodi. Sunt tamen, inquit Theophraſtus, qui differentem à Ferula exiſtiment. *Ferulago.*

Naſcitur Ferula in compluribus Aphricæ ac Aſiæ regionibus: nec deeſt in Europa: nam in Apulia & Narbonenſi Gallia cognita eſt.

Iunio ac Iulio, vel etiam prius in calidis prouinciis floret, ac ſemen non multò pòſt perficit: perit inde caulis, qui annuus eſt.

Quæ maior eſt Græcis Νάρθηξ: Latinis Ferula appellatur: Italis *Ferola*: Hiſpanis *Cañaheia*.

Minor Ναρθηκῶα & Ferulago nominatur.

Quod in tenello ac primæ germinationis caule reperitur Græcè ἐντεριώνη τοῦ Νάρθηκος; ab interpretibus Medulla; à recentioribus Corculum Ferulæ dicitur.

Eſt autem medulla hæc, auctore Galeno, adſtringentis qualitatis particeps, atque idcirco vtilis ſanguinem ſpuentibus, & cœliacis: Dioſcorides tritam & naribus inditam ſanguinem illinc erumpentem ſiſtere etiam ait; & contra viperarum morſus in vino eandem dari.

Noſtra ætate fertur, præſertim in Apulia, à nonnullis ſub cineribus toſta (foliis tamen aut panniculo prius inuoluta) edi, pipere & ſale additis, eſſeque edulium ſuaue, quod etiam ad Venerem excitet.

Semen excalfacit & attenuat: torminoſis auxiliatur: ſudores mouet cum oleo corpori illitum.

Caules ſi edantur, capitis dolores faciunt; Muria condiuntur: Dioſcorides auctor.

QVINTI LIBRI ET PEMPTADIS SECVNDÆ FINIS.

REM-

REMBERTI DODONAEI DE RADICIBVS, PVRGANTIBVS HERBIS, CONVOLVVLIS, DELETERIIS, AC PERNICIOSIS PLANTIS, FILICIBVS, MVSCIS, ET FVNGIS, STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTAS TERTIA.

DE RADICIBVS LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

VPERIORE *Pemptade, flores, odoratas, coronarias q; herbas, vnà cum vmbelliferis, prosequi studuimus. hac verò tertia, quæ ad medicamentorum materiam faciunt reliquæ occurrunt: veluti sunt, quarum ad multa vtiles radices: & quæ purgandi facultate pollent; quibus adminiculis sese conuoluentes accedunt, quòd plurimæ harum inter purgantes sint referendæ. Pertinent & huc, quæcunque deleteriam ac exitialem vim aut naturam sortitæ: nec non Filices, Musci, & Fungi. Primum ordine locum radices occupant: proximum purgantes: conuoluula tertium: succedunt exitiales ac perniciosæ: posterior Filicibus, Muscis, nec non Fungis relictus.*

Radicum autem classis, aut, vt nuncupare libuit, liber, non omnes, quæ comprehendi potuissent, complectitur: verùm eas tantummodò continet, quæ inter purgantes, conuoluula, vel oleracea, aut omninò alio loco, referendæ non sunt. Nam ex his, quæ magnas ac efficaces radices obtinent, non paucæ in alias digestæ sunt classes: propter similitudinem videlicet aut affinitatem cum iis, quibus accesserunt. Iris & Pæonia, quia floribus præstant, inter hos referuntur. Scammonium verò & Bryonia, & aliæ, quòd vicinis sese implicent, inter conuoluula numerantur: edules radices cum oleribus describuntur. Ita radicum classis pauciores complectitur, quàm posset, si efficaces radicibus omnes in hanc contraherentur.

DE ARISTOLOCHIIS. CAPVT I.

ARISTOLOCHIÆ, auctore Dioscoride, tres sunt: Longa, Rotunda, & Clematitis. Plinius Pistolochiam speciem annumerauit quartam. Posterior ætas quintam, Saracenicam dictam, adinuenit.

Longa Aristolochia multis à radice tenuibus ac viticulosis germinat cauliculis; circa quos folia hinc inde mollia, odorataque: flores iuxta folia oblongi, caui, vna parte longiores, coloris purpurei, odoris grauis: fructus turbinati, striati, exiguis Pyris conformes; qui semine maturato in quinque vt plurimùm partes dissiliunt, quod triangulum, ac nigricantis est coloris. radix subest dodrantalis, aut breuior, digitalis crassitudinis, buxei flauescentis coloris, odorata, sed perquàm amara ac ori ingrata.

Rotunda Aristolochia cauliculis foliisque priorem refert, sunt tamen paulò rotundiora folia: eius præsertim, cuius fructus turbinatur: flos vnius (differentiæ etenim in hoc nõnihil) oblongior & angustior, colore subluteus: alterius breuior, & qua reflectitur parte, in purpura subnigricans: fructus huius Pyri modo è latiore sede fastigiatur: illius in rotundo oblongus: vtriusq; striatus: semina qualia longæ. radices orbiculatæ ac tuberosæ, gustu & odore longæ.

Clematitis longis, prætenuibus, viticulosisq; suis cauliculis, ac nõ rarò ramosis, vicina quæuis adminicula comprehendit, quibus se Smilacis modo implicat ac circumuoluit: folia longiori

Aristolóchia longa.

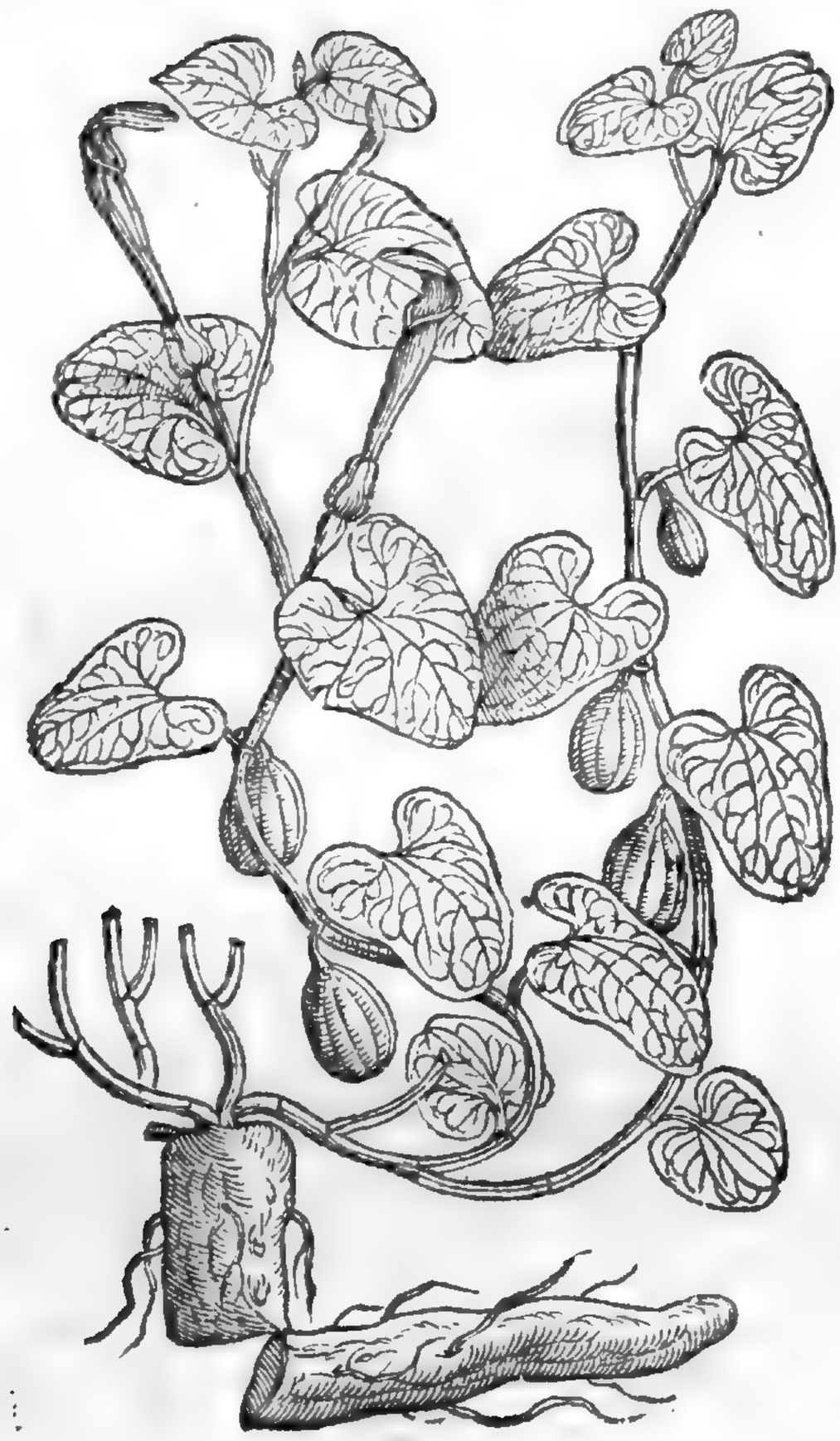

Aristolochia rotunda.

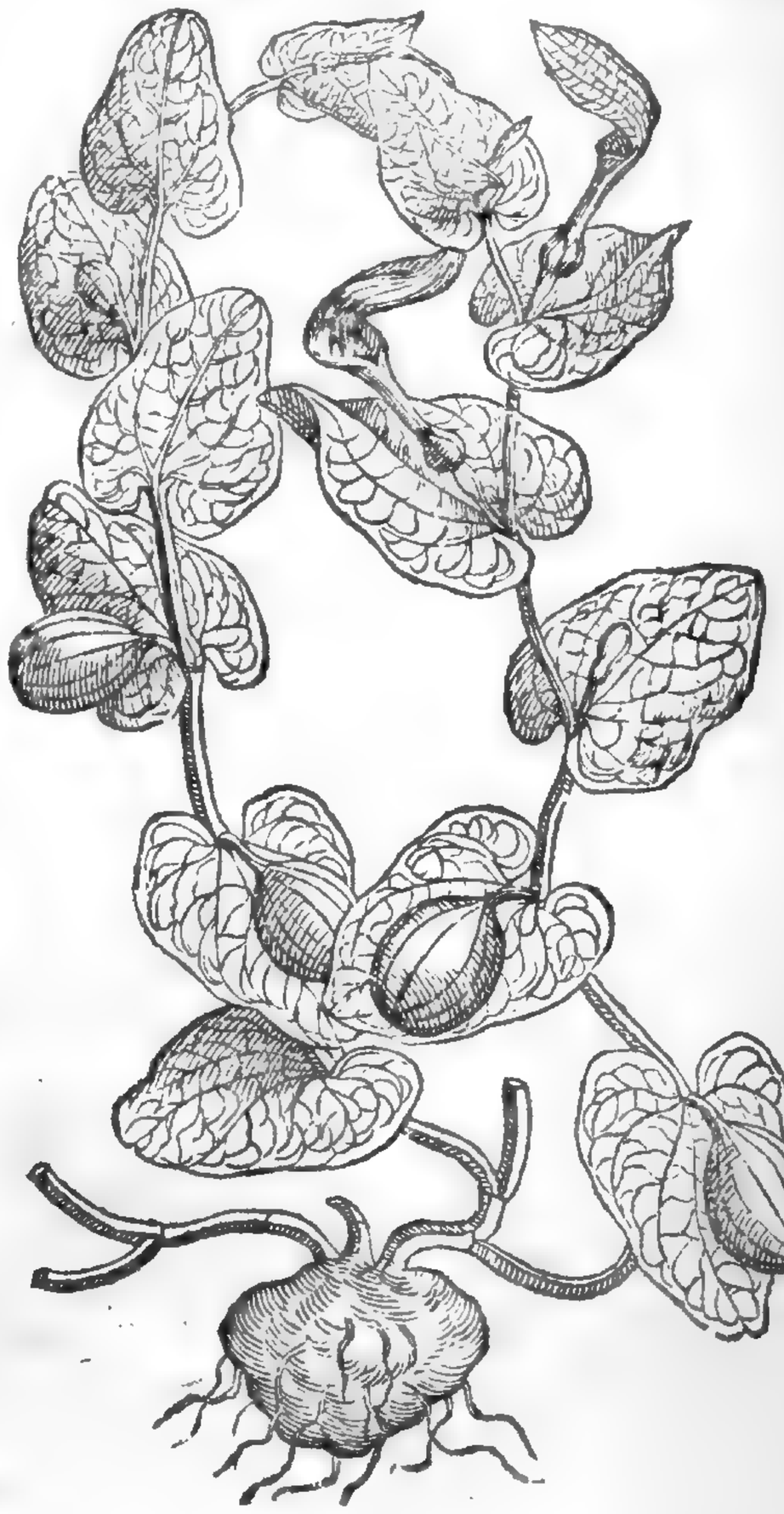

Aristolochia Clematitis.

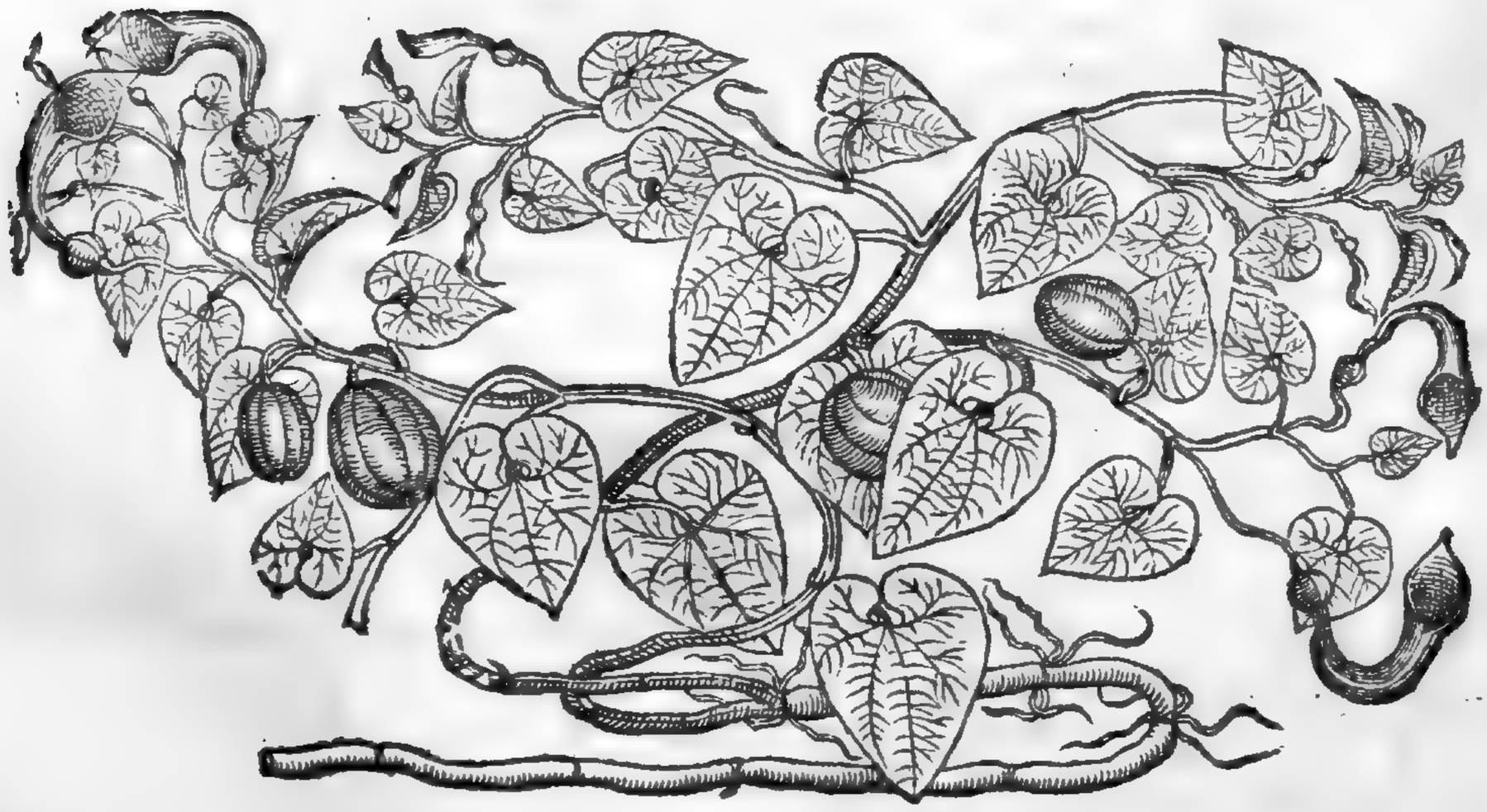

giori pediculo hærent, læuia, lata, acuminata, vti aliarum : flos similiter cauus, oblongus, luteus, aut ex purpura nigricans: fructus haud differentes. tenues autem radices sunt, & prælongæ; modò per summa serpentes; mox altius demissæ; colore præcedentium.

Dioscoridis locus emendatus.

Dioscoridis exemplaria Clematiten foliis esse habent, ἀειζώου μικροῦ ἐοικότι, sed legēdum est: ἀσπάραγου ἐοικότι, μικρᾷ.

Theophrasti loco restituto.

Deprauatus est de Clematite & Theophrasti locus. nam vbi legitur : τῇ χροιᾷ δὲ μέλανα, & mox: φύλλον δὲ ἔχει προσεμφερὲς τῇ ἀλσίνῃ, restituendum est: τῇ χροιᾷ δὲ μήλινα, id est, colore melina; & φύλλον δὲ ἔχει προσεμφερὲς τῇ ἐλξίνῃ.

Aristolochias autem nasci pinguibus & campestribus locis, Plinius refert. Hispaniæ agri harum trium feraces sunt. Longam & rotũdam in Italia ac Narbonẽsi Gallia reperire quoq; est.

eſt. Clematiten Petrus Bellonius in Ida Cretæ monte à ſe inuentam ſcribit. Carolus Cluſius circa Hiſpalim, plurimisque aliis Beticæ Hiſpaniæ locis, in dumetis & vepribus offendiſſe ſe hanc refert.

Florent Ariſtolochiæ in Belgio quidem Maio aut Iunio: alibi & in calidioribus regionibus prius.

Nuncupatur Ariſtolochia Græcis ἀριστολοχία; quoniam ἀρίστη τοῖς λόχοις, id eſt, optima puerperis ſit.

Priorem ἀριστολοχίαν μακρᾶν, id eſt, Ariſtolochiam longam, ab ipſius radicis forma, item & δακτυλίτιν, μηλόκαρδον ἢ τετράγωνον nuncupant; & Ariſtolochiam quoque marem.

Altera femina exiſtimatur, & ἀριστολοχία στρογγύλη, ſiue rotunda Ariſtolochia dicitur: à nõnullis etiam χαμαιμῆλον, ceu terræ Malum. Cyclaminus tamen & terræ Malum appellatur, ab Ariſtolochiis multum differens.

Tertia Ariſtolochia κληματίτις veluti ſarmentitia cognominatur.

Reperiuntur porrò & apud Apuleium Ariſtolochiæ & aliæ appellationes: vt, ἀσπὰ ῥίζα, ἰφέσια, ἐφέσιος, πυξίονος, δάρδανος, ὀπτὶς; quæ cui ſpeciei propriæ ſint, non ſatis apparet; omnibus communes videntur.

Facultate autem omnes hæ Ariſtolochiæ excalfaciunt, reſiccantq́; , & ad tertium vtriuſq; qualitatis ordinem pertinent, extergendi potentiam vnà habentes.

Dioſcorides longam aduerſus ſerpentes & mortifera, drachmæ pondo cum vino bibi, & vtiliter imponi refert: ac cum myrrha pipereque potum, expellere omnia in vteris à partu relicta, item & menſes & fœtus; idemque cum peſſo impoſitam poſſe.

Rotunda tum ad hæc omnia, cùm ad alia reliqua venena facit: item ad aſthma, ſingultũ; rigorem, ſplenem, rupta, conuulſa, laterum dolores, cum aqua pota: aculeos & ſpicula extrahit: oſſium ſquamas in cataplaſmatis permixta adimit: putredines remouet: vlcera ſordida expurgat, & caua cum iride melleque implet: gingiuas & dentes purgat.

Clematiten Galenus fragrantiorem eſſe ait; itaque ea ad vnguenta vnguentarios vti; ſed ad ſanationes infirmiorem.

De Piſtolochia. CAP. II.

Piſtolochia.

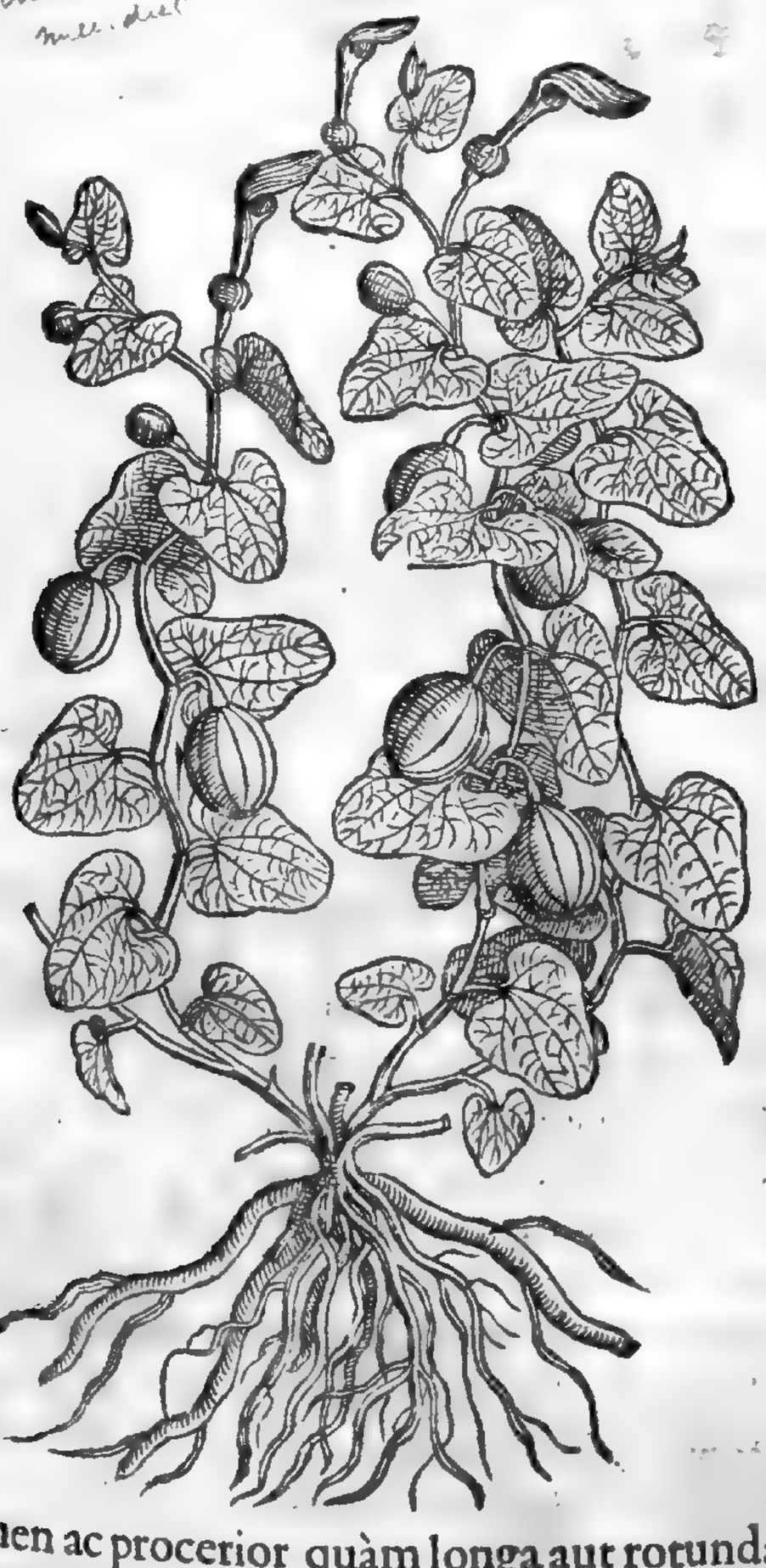

PISTOLOCHIA longæ rotundæque Ariſtolochiæ, & cauliculis & foliis ſimilis eſt; minor tamen ac tenerior: folia eius lata ac hederacea ſunt: floſculus oblongus, cauus, ſuprema ac extima parte nigricans: fructus ſubrotundus, veluti vnius rotundæ Ariſtolochię. pro radicibus tenues quàm plurimæ exeunt fibræ.

In Narbonenſis Galliæ, nec non Hiſpaniæ quibuſdam agris ſponte naſcitur.

Floret fructumq́; perficit eodem, quo aliæ tempore.

Piſtolochiam hanc ſpeciem nuncupari, πολύῤῥιζον verò cognominari, Plinius lib. XXV. cap. VIII. ſcribit. Eſt, ait, & quæ Piſtolochia vocatur quarti generis (Ariſtolochiarum videlicet) tenuior quàm proximè dicta (nẽpe Clematitis) denſis radicum capillamentis, iunci plenioris craſſitudine: hanc quidam Polyrrhizon cognominant.

At facultate & viribus hæc aliis reliquis haud abſimilis videtur, excalfaciens ſimiliter & exſiccans, non adeò tamen intensè. Conuulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, ex aqua potam vtiliſſimam tradi, Plinius auctor eſt.

De Ariſtolochia Saracenica, Ariſtolochiarum ſpecie quinta. CAP. III.

HÆc Ariſtolochia tenuibus foliis frondoſisque ramulis, reliquis ſimilis eſt, altior tamen ac procerior quàm longa aut rotunda: folia eius maiora quàm Aſari: flores concaui, oblongi, vna parte prominentes, colore ſublutei: fructus Pyrorum inſtar turbinantur: ſemina in

Aristolochia Sarracenica.

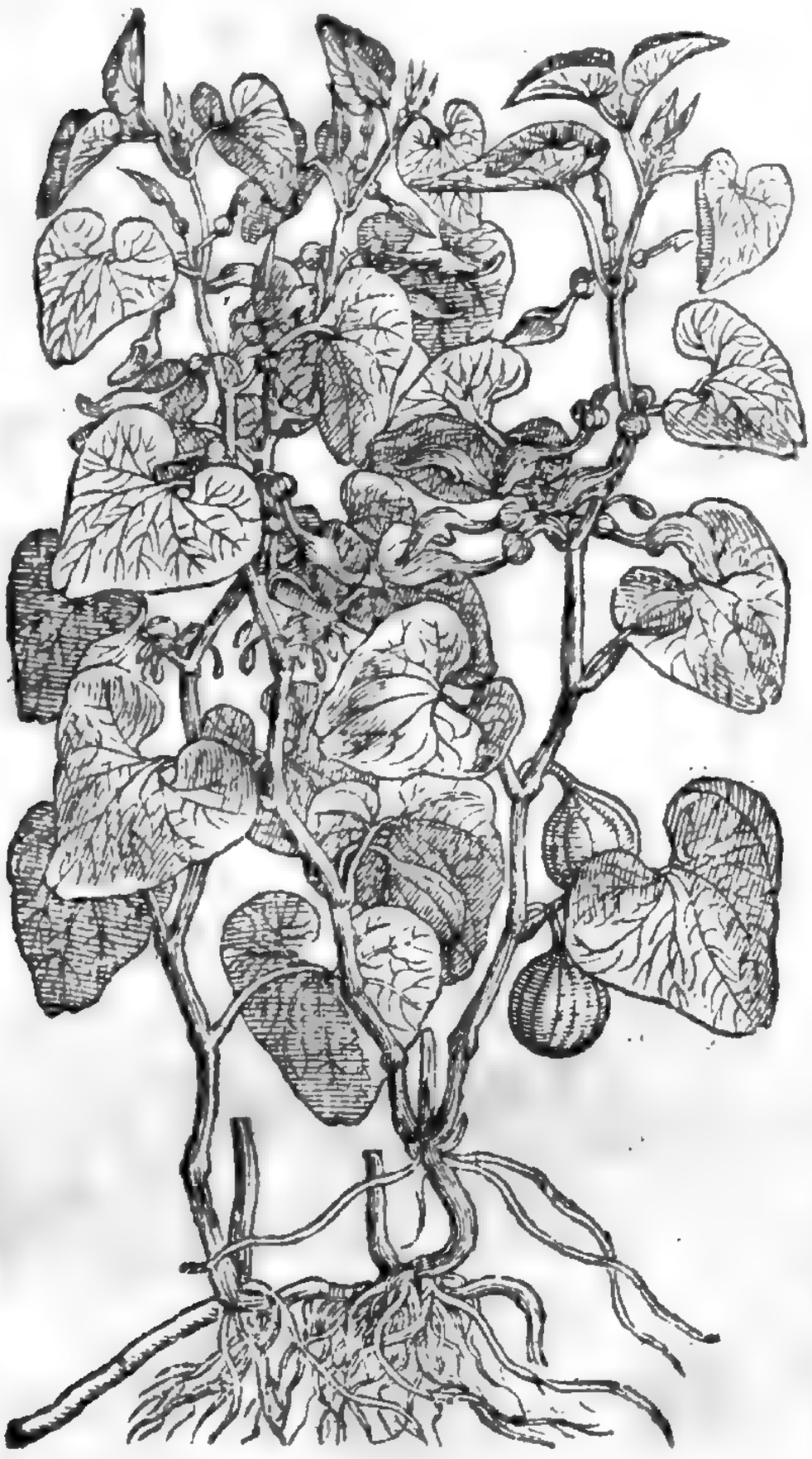

na in his interſepta, triangularia, ſordidè nigricantia. radix longiuſcula, mediocris ſubinde craſſitudinis, lutea, Buxi ligno colore ſimilis, amaritudine nec longa nec rotunda inferior. Eſt autem has interdum exiguas tenuesque reperiri; vbi videlicet quandoque & non ita dudum collectæ ac ſublatæ. Ex relictis ſiquidem radicum particulis nouellæ plantę, tenellas initio ac ſarmentitias radiculas promunt.

Multis in Germania ac Belgio, nec non in Italia & alibi locis, huiuſcemodi Ariſtolochia reperitur, iuxta vineas marginesque agrorum læto ac reſtibili ſolo. In hortis feliciter quoque adoleſcit. Quem ſemel occupauit locum, ægrè deſerit. Quantulacúque etenim radiculæ pars, licet altè atque in profundo abdita, germen tamen emittit: adeò pertinacis eſt vitæ.

Huius æſtate flores; autumno fructus colligi poſſunt.

Vulgò Saracenicam nuncupant: Galli *Saraſine*: Belgæ Saraſijn cruyt: Germani Oſterlucei: Officinę Ariſtolochiam longam. Atque pro hac olim ab omnibus habita fuit. tandem Clematitis appellari cœpit. Sed iam legitimā Clematite reperta, quo hanc nomine alio quàm Ariſtolochię Saracenicę vel quintę Ariſtolochię compellabimus? niſi fortè Clematitem alteram, vel Ariſtolochiam longam maiorem eam nuncupari magis placeat.

Vi autem & potentia hæc Ariſtolochia reliquis etiam ſimilis, inſigniter amara & calida, longa non inferior: proinde & pro hac in omnibus compoſitionibus ſuccedere & recipi abſque vllo errore poteſt.

De radice Cana. CAP. IIII.

RADICES cauæ duæ ſunt. vna Maior; altera Minor.

Maiori folia ſunt Coriandri modo diſſecta, tenuia, dilutè virentia; cæſio videlicet Aquileiæ foliorum colore; quorum & formam aliquatenus referunt, minora tamen: pediculi teretes, tenues & læues, palmum longi; circa quos ſuperiore parte floſculi ordine digeſti, oblongi, in corniculum deſinentes, Linariæ floribus conformes, dilutè in rubro purpurei, ſubinde albidi. ſemen in valuulis latiuſculis exiguisque nigrum, paruum & ſplendens. radix tuberoſa, inferiore parte ſeſſilis, & excauata, pulpa, dum recens, ſublutea; vbi verò exaruit, in virore ſubnigricante, guſtu cum amaritudine quadam auſtera.

Minor ſpecies foliis, pediculis, purpuraſcentibus oblongisque floſculis, ſiliquulis, & ſemine maiori ſimilis eſt; humilior tantùm ac minor. radix huius non caua, verùm ſolida, globoſa verticilli ſpecie, colore ſubluteo, ſapore cum amaritudine adſtringente.

Exit vtraque circa ſepes, vepres, agrorum & vinearum margines, humilioribus locis ac ſolo pingui lætoque. Vtraque in Germania: minor Belgis frequentior.

Primo ſtatim Vere vtraque erumpit; florem mox facit, ſemenque breui perficit. Menſe Maio eius præter radices nihil ſupereſt; ita paucis hebdomadis apparet.

Officinarū error. Germani *Holwurtz*: Belgæ Hoolwortele/id eſt, radicem cauam appellant. Officinas peperam hac pro Ariſtolochia rotunda vſas notius eſt quàm referri, aut refelli debeat: & ſimiliter eorum manifeſtus error, qui temerè Piſtolochiam iudicarunt. Quo autem nomine dici debeat (ſi modò veteribus cognita fuerit) non parùm ambigendum videtur. Sunt qui Leontopetali ſpeciem faciant: alij Eriphion: nonnulli Theſium: plerique Capnon Chelidoniam.

Leontopetalon. Cum Leontopetalo autem tuberoſis radicibus & quadantenus foliis conuenire poſſe videtur: ſed cauliculorum alæ plurimæ, floreſque Anemones deſiderata, diſcrimen adferunt. Leontopetali etenim caulis ramoſus in alas multas diuiditur; flos verò qualis Anemones: vt quidem Dioſcorides & Plinius referunt.

Eriphion autem ſi vtique ἀπὸ τῆ ἔαρος, id eſt, à Vere nomen habet, ἐαρίφυον aut citius ἐαρίφυτον,

Verisque

Radix caua.

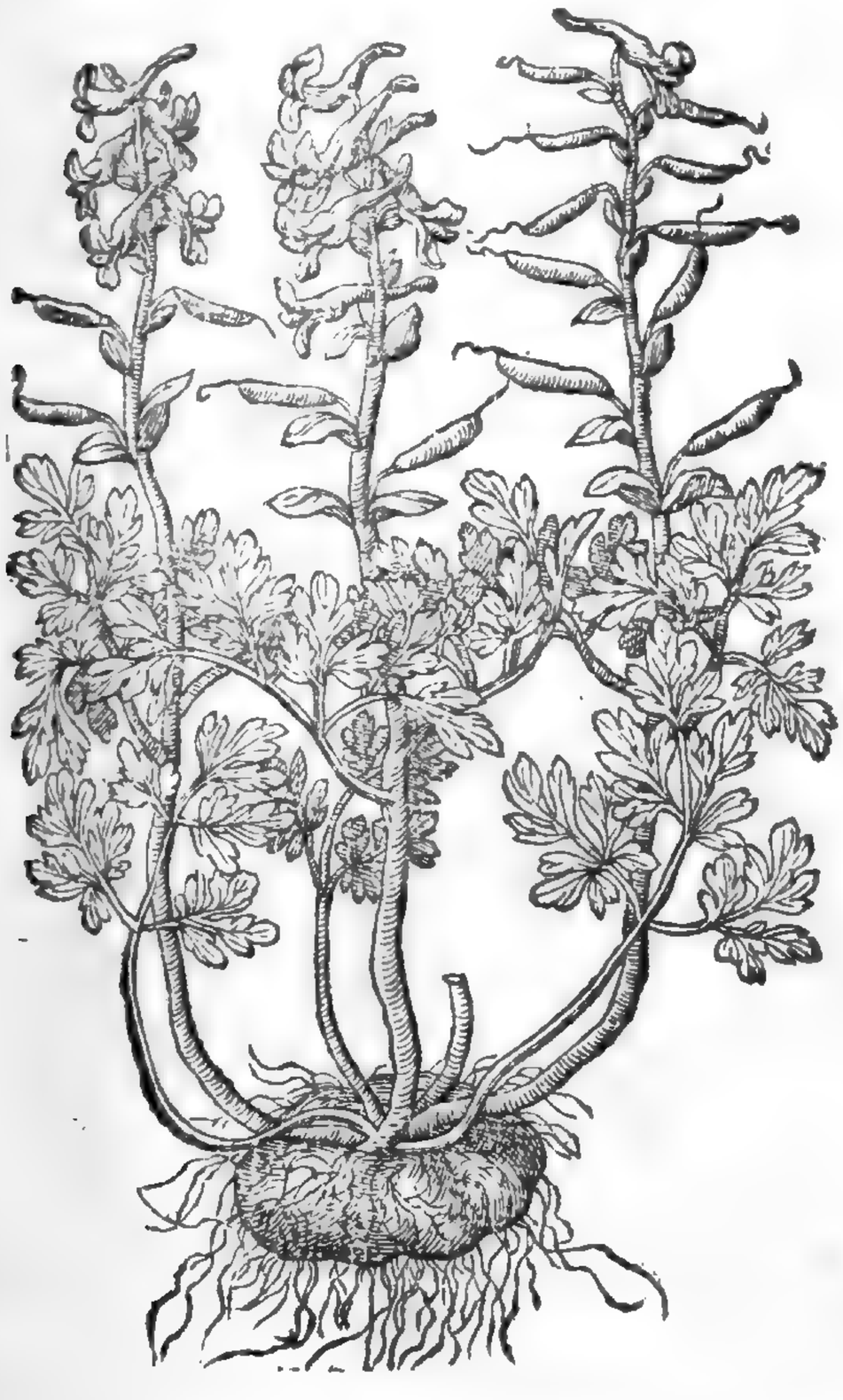

Radix caua minor.

Verisque planta, non impropriè hæc radix nuncupari poterit. Veris siquidem tempore tantummodo apparet ac viret. Sed tamen ἐρίφιον ab hœdo dictum ea propter non est. Eriphion siquidem istud, longè aliud est: vt quidem describitur, tum ab Apuleio, cùm in libro ad Paternianum Galeno attributo.

Apuleius, Eriphion, ait, nascitur in Gallia, in monte Soracti: figuram habet Apij; floré purpureo similem: nascitur septem radicibus, totidemq; ramulis; ipsa autem patula humo omni florens tempore, semen habet tanquam faba. *Eriphion.*

In libro autem ad Paternianum hæc verba leguntur: Eriphion herba est, quæ in summis montibus inuenitur: folia habet similia Apio, & thyrsulum oblongum, in cuius summo flosculum quasi violaceum, & semen in medio: radicem quoque ad magnitudinem & valetudinem cepæ oblongæ. habet & radices alias, quæ radiculas alias è radicibus emittũt, nigro cortice vestitas. Ex quibus manifestum, radicem hanc nequaquam huiuscemodi Eriphion essẽ.

De Thesio seu Θησείῳ, pauca apud veteres extant. Theophrastus radicem eius amaram esse, & tusam aluum purgare ait. Plinius lib. XXI. cap. XVII. radicem quę Thesium appellatur, bulbosis nõ dissimilem, & gustu asperam refert. Athenæus Timachidam citans auctorem Thesium florem tradit, ex quo Ariadnes corona composita fuit. Conuenire hæc satis radici cauæ apparent. tuberosa siquidem radix, gustu non absque amarore austera, quę ad purgationes facere creditur. Sed in tanta veterum breuitate quid affirmandum? *Θύμελαι.*

Capnos chelidonia, quæ iuxta sepes enascitur, atque hinc φεγγιτὶς cognominatur, qualis sit, Aëtius non exponit. solùm nomen eius reperitur Tetrab. II. lib. III. cap. CX. in Collyrio Martiani; & Tetrab III. lib. II. cap. primo, inter calfacientia & firmitatẽ iecinori cõferentia. *Capnos chelidonia.*

Quòd si autem Capnos chelidonia illa est, quæ à Plinio lib. XXV. cap. XIII. prima Capnos nominatur, & ad oculorum caligines commendatur, satis manifestum Cauam radicem non esse Capnon chelidoniam. Prima etenim Plinij Capnos ramosa est, & vicinis sepimentis sese implicat: Caua verò radix ramulis adnatis caret, humilisque nullis sustinetur neque eget adminiculis.

Si autem alia est, Aëtij Capnos chelidonia, quàm Plinij (quod fortasse Chelidonię cognominatio innuit) non citra aliquam occasionem Capnos chelidonia appellari potest. Fumariam etenim foliis, tametsi maioribus, aliquatenus refert: & Vere quidem primo circa videlicet χελιδονῶν, id est, hirundinum aduentum apparet. Sed tamen idcirco veram & legitimam

Capnon chelidoniam esse nó consequitur. Sunt siquidem & aliæ eodem tempore prodeuntes, breuiqúe pòst pereuntes, quæ tamen Chelidoniæ non appellantur.

Cæterum Caua radix calida & sicca potentia est, magis tamen sicca quàm calida: vtpote tertio resiccans, secundo verò ordine excalfaciens. adstringit autem & abstergit, nonnihilque digerit. vtilis ad veteres diuturnosque tonsillarum fauciúmve tumores. valet etiam aduersus hęmorrhoidum cum tumore dolores cum vnguento ex Populo nigra, aut alio simili facultate permixta. Ferunt & hanc drachmæ vnius pondo sumptam aluum ducere, pituitamque detrahere.

De Aro. CAP. V.

Arum.

Arum Ægyptium.

ARo folia aliquot sunt magna, læuia, splendentia, lata, acuminata, hederæ foliis multò ampliora, nigricantibus nonnullis lituris veluti suggillata: scapus inter hæc exit semissem altus, purpureis nonnullis punctulis subinde notatus, inuolucrum proferens oblongum, patens, leporinæ auriculæ æmulum, è medio cuius pistillo simile assurgit, membrana in purpura nigricante liuenteque contectum, qua tandem rimas faciente decidenteque, vua apparet, ex acinis pulchrè per maturitatem rubentibus & succosis: semẽ in his vnum aut alterum, exiguum, duriusculum. radix tuberosa, magnitudine maioris oliuæ aut exigui bulbi, candida, carnosa, fibris non carens; multis quibus se propagat adnatis exiguis veluti bulbulis.

Nascitur Arum in syluis, iuxta vrbium fossas, sub sepibus, locis vbique vmbrosis: & quibusdam locis maius; aliis minus ac omnino paruum reperitur.

Erumpunt mox post Hyemem folia: pistillus verò è vaginula Iunio exit; foliis marcescentibus: quibus corruptis vuæ Iulio & Augusto maturantur.

Exit & in Ægypto Ari species, quę in Aphrica quoque reperitur, tum & in Lusitaniæ quibusdam locis iuxta riuulos & fluenta, quod ab Europæo differens est. ampla & magna huius sunt folia, maiora quàm Nymphęæ: crassa ac tuberosa radix, inferiore sede crassior ac latior, quæ edulis est: flore ac semine destitui fertur; propagari verò fibris à radice emissis.

Castellani *Manta de nuestra Senora* appellant: plerique Colocasiam esse volunt. Colocasiam autem Dioscorides radicem appellat Fabæ Ægyptiæ, quæ vtique haud sterilis. Herodotus Colocasiam rotundam radicem esse refert.

Arum à Græcis ἄρον nominatur: ab Officinis Iarus, & Barba-Aron; ab aliis Pes vituli; à Syris Lu-

ris Lupha: à Cypriis Colocasia: vt inter nothas voces; vbi & ἄλιμος ac Λεχουτία appellari reperitur. Testatur Plinius lib. XXIIII. cap. XVI. Aron magnæ cum Dracontio litis esse, & quosdam eandem dixisse. Nonnulli Serpentariam minorem vocant: Germani Paffen pint & Teutschen ingber: Itali *Gigaro*: Hispani *Yaro*: Belgæ Calfsvoet: Galli *Pied de veau*: Angli Cockowppnt.

Cæterùm Ari vires pro regionum varietate differũt. Nam, vt Galenus in lib. De aliment. facult. tradit, huius radix in quibusdam regionibus acrior prouenit, vt propè ad Dracontij accedat. Cyrenis contrà minimè medicamentosum est Arum aut acre: adeò vt & Rapis vtilius reputetur. Et tale in cibo est præstantius.

Si quis autem humores crassos vel lentos in thorace aut pulmonibus collectos, tussi expurgari velit, acrius ac medicamentosius magis conueniet. Acrius autem est in Italia, Germania, Gallia, Belgio, & in Asia quoque, Galeno teste. Estur verò in aqua elixum; sed dum ipsa radix coquitur effusa priore aqua, in aliam calidam coniicere ipsam conuenit.

Terrena autem ipsum Arum essentia constat, vt in lib. De simplicium medicamentorum facult. Galenus ait, sed calida: proinde extergendi vim possidet, verùm non valentem, sicut Dracontion. Est itaque in exiccando & calefaciendo primi ordinis. Radices eius maximè sunt vtiles: siquidem comesæ crassitiem humorum mediocriter incidunt; adeò vt & excreationibus ex pectore idoneæ sint: sed magis tamen aptum est Dracontium.

Dioscorides folia etiam ad esum condiri, & arida per se decocta mandi refert: item radicem priuatim ex fimo bubulo illitam podagricis prodesse.

Vrsi post quadraginta dierum latebras & ab omni cibo abstinentiam, exeuntes Arum edunt: cuius natura ventosa intestinum diducit dilatatque; & facultatem recipiendi cibi adfert. Abstinentia siquidem tanti temporis intestinum eatenus lupi adducitur, vt propemodum cohæreat: vt quidem Aristoteles, Ælianus, Plutarchus, Plinius & alij scribunt.

De Dracontio. CAP. VI.

Dracontium.

Dracontium minus.

DRACONTIA duo sunt: vnum maius, alterum minus: & præter tertium quidem, quod aquatilibus locis gignitur.

Maius siue magnum Dracontium caule assurgit recto, sesquicubitali aut altiore, crasso, teretí,

tereti, læui, verſicoloribus lituris veluti ſerpentum maculis reſperſo: folia magna & ampla ſunt, è ſenis, ſeptenis, pluribúſve ſimul ordinatè coniunctis; quorum ſingula oblonga ſunt & anguſta, acuti rumicis foliis ſatis ſimilia, at læuia & glabra: è ſcapi faſtigio vagina exit oblonga & quàm Ari maior, foris herbacei, interius verò in punico colore vnà cum piſtillo ſuo nigricante; qui longus, craſſus, & cornu modo in acumen faſtigiatus; cuius, feminis incremẽto, diſtenta diſſilienteque membrana, fructus racemoſus vuæ inſtar patet, primùm virentibus, deinde rubentibus ſuccique plenis baccis farctus: in quibus ſemen duriuſculum. radix ſubeſt perennis, craſſa, bulbo ſimilis, candida, tenui cortice induta, mediocris ſubinde mali magnitudine, multis candidis capillamentis fibrata; adhærentibus quoque non rarò exiguis aliquot bulbis, quibus multiplicatur.

Minus Dracontium, foliis, inuolucro ſiue vagina, piſtillo, vuaque Aro ſimile eſt; foliis tamen non nigris, ſed albicantibus maculis reſperſa. quæ non ita citò vti Ari pereunt; ſed vnà cum vuis in Hyemem vſque perdurant: acini quoque minus ſaturato, ſed ad croci inclinante colore, rubent. radix non abſimilis Ari, candida, & bulbi ſpecie, fibras habet adhærentes, exiguaque nouarum ſtirpium rudimenta.

Locis vmbroſis, in calidioribus præſertim regionibus, vtrumque Dracontium reperitur. Maius Germaniæ & Belgio ſatis familiare. ſed minus rarius eſt.

Floret vtrumque vnà cum Aro aut aliquantò ſerius; vuæ Auguſto perficiuntur.

Græci δρακόντιον καὶ δρακοντίαν; Latini quandoque Dracunculum appellant.

Et quod maius eſt, recentiorum pleriq; Serpentariam maiorem nuncupant: alij Biſariam: nonnulli Colubrinam: Cordus Dracunculum polyphyllon & Luph criſpum: Germani Schlangenkraut / drachenwurtz: Brabanti Speerwortele: Galli *Serpentaire*: Itali *Dragontea*: Hiſpani *Taragontia*. In cenſu notharum vocum etiam ἄαρον, ἴσαρον, ἴαρον, ἰαράκινος, βλαρον, ἀρμιάζειον, κύπειρος, Sauriaria, & Sigingiaria, dicta etiam reperitur.

Matthiolus hunc Dracunculum minorem facit, & alium quendam pro maiore pingit; qui, ſi in rerum natura eſt, Biſtortæ ſpecies videtur. Occaſionem dediſſe potuit vox ἀντιπλεκόμενα, pro qua, ſibi inuicem implicata, Matthiolus, & ante eum Marcellus Virgilius reddidit. Nam Dracunculi huius folia λαπαθοειδῆ ἀντιπλεκόμενα Dioſcorides deſcribit. Sed ἀντεμπλεκόμενα dicuntur connexa & cohærentia. ἀντιπλοκὴ ſiquidem connexio eſt. Et talia quidem huius Dracunculi folia, quæ pluribus Lapathi ſimilibus, vt diximus, connexis conſtant & cohærentibus.

Ἀντιπλοκή.

Dracontium minus, ſunt qui Arum alterum, aut Arum minus vocent: Cordus Dracunculum henicophyllon, & Luph planum. poteſt etiam Serpentaria ac Colubrina minor nominari. Officinis autem Dracunculus iſte non eſt cognitus.

Apuleius Dracontion Draconteam appellat, & multa eius peregrina adfert nomina, quæ an maiori vel minori aut vtrique conueniant, non explicatur: vt Pythonion, Aſclepias, Anchomanes, Sauchromaton, aut Sauromaton, Therion, Schœnos, Dorcadion, Typhonion, Crocodilion, Theriophonon, Eminion.

Athenæus Aroniam nuncupari Dracunculum etiam refert. & non impropriè minor, ἀρώνια dici poteſt; cùm ſit Aro ſimilis.

Cæterùm viribus Dracontion quiddam Aro perſimile, vt Galenus ait, obtinet, tum foliis, tum radice, illo tamen acrius & amarius: ac proinde excalfactorium magis tenuiorumque partium. Obtinet etiam leuiculàm quandam adſtrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri ſcilicet & amara, coniuncta eſt, medicamentum factum eſt vtique maximè efficax.

Nam radix viſcera omnia expurgat, craſſos potiſſimùm & lentos humores extenuans. Optimumque remedium eſt contumacium vlcerum, quæ κακοήθη nuncupantur. Expurgat extergitque ſtrenuè, tum alia quæ exterſionem deſiderant, tum alphos cum aceto.

Folia quoque, vtpote ſimilem facultatem habentia, vlceribus, vulneribusque recens inflictis accommoda ſunt; & quanto minus fuerint ſicca, tanto magis conglutinant. Nam quæ ſicciora, viribus ſunt acrioribus, quàm vt vulneribus conueniant. Creditum eſt, caſeum humidũ, ſi illis foliis tectus reponatur, ob temperaturæ illorũ ſiccitatem, à putredine cõſeruari.

Fructus valentior eſt, non foliis tantùm, ſed & radice: proinde & cancros & polypos eliquare creditus eſt. Succus quoque eius oculorum vitia expurgat.

Præter hæc autem Dioſcorides, ferri narrat, à viperis non feriri eos, qui folia aut radicem manibus affricuerint.

Plinius Dracunculum habentem ſerpentes fugere etiam ſcribit. Et hæc quidem de vtroq; Dracunculo in duobus Dioſcoridis capitibus leguntur.

Meminit autem Dracunculi Galenus etiam in lib. De aliment. facult. vbi Dracunculi radicem

dicem bis térve elixam,quò omnem exuat medicamentosam vim,in cibo,alt, interdum Ari modo exhiberi; cùm crassi ac glutinosi thoracem pulmonemque infestantes humores fortiore vi expellendi veniunt.

Dioscorides verò minoris Dracunculi radicem refert,tum coctam tum assatam cum melle,aut per se in cibo acceptam, humores in thorace hærentes ad eductionem faciles emicere.

De Dracunculo aquatili. CAP. VII.

Dracunculus aquatilis.

AQVATILI Dracunculo non rotunda bulbi specie, sed prælonga, repens & geniculata, mediocrisque crassitudinis est radix; è cuius geniculis foliorum pediculi assurgunt teretes,glabri,intùs fungosi;deorsum verò cãdidæ & tenues aliquot demittũtur fibræ. Fructus in breui pediculo suprà, atque vnà cũ vno foliorum prodit, initio quidem exiguis candidisque staminibus (quæ pro flore sunt) circundatus.excrescit inde in racemum,primùm viridem,cùm maturuit,rubẽtem, Ari vua minorem,at non minùs acrem.folia lata sunt, virentia,glabra,læuiaq;, hederaceis conformia, sed tamen minora quàm Ari.illud verò cui racemosus fructus connascitur,etiam minus est, ac parte eũ versus,superiore nempe,cãdidum.

Nascitur Dracunculus iste in vliginosis palustribusq; locis, in ipsis frequentissimè paludibus ac resedibus aquis.in Germania ac Belgio non infrequens.

Autumno vuæ maturantur.

Dracunculus aquatilis & palustris non abs re nominatur;à nonnullis Arum palustre; perperam verò Hydropeperi rubens dicitur: Germanis **Wasser schlangen kraut**: id est, nostrate dialecto, **Water slangen cruijt**.

Describitur autem Dracontion istud à Plin. lib. XXIIII. cap. XVI. & tertia eius species est. quam demonstratam ait, folio maiore quàm eomus; radice arundinacea,totidem,vt affirmabant,geniculatam nodis quot haberet annos, totidemque esse folia. Conuenit foliorum forma & magnitudo,radicumque effigies. sed an tot annos quot genicula habeat,explorandum.

Facultas autem huius Dracunculi, aliorum atque ipsius Ari similis est, sed tamen minus potens minusque efficax videtur.

De Arisaro. CAP. VIII.

DVPLEX Arisarum est: vnum latifolium, alterum angustioris folij: vt nostra posterior ætas obseruauit.

Latifolium Arisarum folio est hederaceo,lato,& acuminato; sed multò quàm Ari minore: cauliculus eius tenuis & exilis est: vagina siue inuolucrum paruum: pistillus exiguus, in nigro purpurascens: vua matura rubet: acini minuti. radix candida, forma Ari, sed minor. 1.

Secundo Arisaro quina, sena,pluráve sunt oblonga & angusta folia, læuia quoq; ac splendentia: vagina siue inuolucrum angustum & oblongum: pistillus, qui ex eo prodit,tenuis & longus, iunci crassioris modo, in purpura simul cum parte vaginæ interiore nigricans; ad quem tandem inferius iuxta terræ superficiem, ac subinde profundius, aliquot perpauci acini in exiguam vuam conformantur; initio vt aliorum virentes; dein rubentes. radix globosa & candida, veluti prioris. 2.

Peregrinum vtrumque Belgio ac Germaniæ. sed primum in Italiæ ac præsertim Tusciæ quibusdam locis: alterum circa Romam,ac in Dalmatia,Aloisio Anguillara teste,reperitur.

Flores & fructus vtriusque eodem quo Ari & Dracontij tempore perficiuntur.

Atque primum horum Dioscorides ἀγίωνειον appellat, à Plinio autem ἄρεις dicitur. lib. siquidem XXIIII. cap. XVI.

Arisarum latifolium.

Arisarum angustifolium.

Est & Aris,ait,quæ in Ægypto nascitur,similis Aro, minor tantùm , minoribusque foliis, & vtique radice,quæ tamen oleæ magnitudinem implet. Alterum Arisarum ignorasse veteres existimátur. Esse autẽ Arisari specié, floris,fructus,radicumq; forma & qualitas ostẽdunt.

At potentia ac facultate Arisarum Aro simile est : acrius tamen , vt Galenus ait. Nomas impolita radix sistit: fiunt ex ea collyria ad fistulas efficacia.corrumpit eadem genitale cuiusuis animantis impolita: auctor Dioscorides.

De Bistorta. CAP. IX.

FOLIA Bistorta in longiusculis pediculis promit oblonga,lata & acuminata, Lapathi similia,verùm venosa,& supernè quidem virentia , inferius verò in cæsio colore candicantia: inter quæ medij exeunt caules, pede altiores , rotundi, minoribus aliquot foliis circumuestiti; spica in fastigio exiguis flosculis è dilutiore rubore purpurascente; semina in qua tandem triangularia, splẽdentia,veluti Oxalidis.radix subest crassa,oblongior,geniculata, nonnunquam retorta,multis fibris capillata, foris nigricans, interiore verò pulpa non intensè rubescens, gustu adstringens.

Fuchsius duas huius species facit:vnam foliis rugosioribus,aliam læuioribus:& radice hác magis in se contorta; illam verò maiore & minus complicata,multumque fibrosa.

Reperitur Bistorta locis humentibus,in opacis syluis,pingui ac lutoso solo. Matthiolus in montibus exire refert. Adolescit etiam feliciter in hortis. perenni radice nititur.

Maio ac Iunio flores spicati vigent: semen postea matureścit.

Ab intortis & conuolutis radicibus nomen Bistorta habet. Germani Naterwurtz: Belgæ Ormstonghe:Galli *Bistorte:* Bohemi Hadij korenij appellant. Colubrina & Serpentaria à Germanica voce etiam dicitur: & à quibusdam Dracunculus.Sed à Dioscoridis Dracontio multum differt. Plinianorum autem Dracúculorum aliqua fortasse species est. Plinius siquidem lib.XXIIII.cap.XVI.id quod Grẹci Dracontion vocant,triplici sibi effigie demonstratum refert: foliis Betæ , nõ sine thyrso,flore purpureo: alios radice longa,signata articulosaq; mouinde infrà,lib. XXV. cap. II. in agro hospitis repertum ait , Dracunculum appellatum , caule pollicari crassitudine , versicoloribus viperarum maculis , quem ferebant contra omnium morsus esse remedium.

Atque

Bistorta.

Atque primus horum Dracunculorum Aro, auctore ipso Plinio, similis est. Tertiũ aquatilem esse paulò antè scripsimus. Posterior, Dracõtion maius Dioscoridis esse videtur. & Plinius hunc à reliquis tribus differentem etiá ostendit. Alius est, inquit lib. xxv. cap. 11. quàm nos in priore volumine eiusdem nominis diximus; sed huic alia figura. Supereſt secũdus Dracunculus, qui si idẽ est cum eo, cui cap. xvi. lib. xxiiii. statim initio, radicem tradit esse subrutilam & draconis conuoluti modo, multùm cum Bistorta conuenit. Nam Bistortæ radix intorta & conuoluta est; ac colore, quem subrutilũ dicere liceat. Est eadem & veluti geniculis articulata, vt secũdi Dracontij. quod coniecturam & suspicionem auget.

Sunt tamen ex recentioribus, qui Bistortam omnino aliam esse volunt. Matthiolus siquidem in epistolis medicinalibus Behen rubrum esse scribit. Gesnerus ad Limonium refert. aliis placet Britannicam esse.

Sed Behen tam rubrum quàm album (duplex etenim est) radices sunt odoratæ, potentia calidæ, ad venerea facientes: vt Auicenna & Serapio memoriæ prodiderunt. Bistortæ verò radix odore caret, refrigerans, adstringensque, venereis aduersatur. *Behen.*

Limonium autem folia habet, Dioscoride reste, Betæ tenuiora & longiora, semenque rubrum. Contrà Bistortę minora durioraque sunt folia, & semen Oxalidis. *Limonium.*

Britannica verò folio est Lapathi nigriore & hirsutiore; radice tenui & breui; Dioscoride & Plinio auctoribus. Bistortæ læuia folia, & inferna parte candidula, radixque multò maior quàm tenuis ac breuis appellanda sit. Iam & Britannicæ succum & folia in Hyemem reponenda Apuleius suadet; causam addens, quòd non semper appareat. At Bistorta viuax radice est, & nullo non anni tempore reperiri potest. Quæ Bistortam & ab Arabum Behen, & à Dioscoridis Limonio, nec non à Britannica differentem esse satis manifestè ostendunt. *Britannica.*

At facultate Bistorta frigida, & cum resiccatione validè adstringens. Radix menses & vndequaque profluentem sanguinem supprimit: aluum sistit, vomitum compescit; dysenteriis medetur, quouis modo assumpta. Tonsillarum, faucium, & oris inflammationibus succurrit; gingiuas firmat decocto aut succo eius ore colluto. Idem possunt folia & semen, sed tamen minus efficaciter.

De Bolbocastano. CAP. X.

BOLBOCASTANO folia sunt tenuia, dissecta, atque diuisa, Apij tenuiora ac minora, Crithmi aut potius Anethi similia: cauliculus tenuis & dodrantalis: flosculi parui in vmbellis candicantes: semen non magnum, oblongum, angustius quàm Fœniculi, odoratum, obsoleto Cymini colore nigricans. radix rotunda, exigui Rapi forma, foris nigra, & vbi inaruerit rugosa, intus pulpa candida, sapore inter Castaneam & Pastinacam medio.

In aruis & agris nonnullis Zelandiæ ac Hollandiæ Bolbocastanon reperitur: item & in Græcia, Chio ac Rhodo, auctore Guilandino. Fertur & in Britannia siue Anglia prouenire. Nec destituitur eo quoque Germania, si non fallimur. Nam radices quas ad Rhenum Moguntiæ in aruis & hortis inueniri Lonicerus tradit, Bolbocastani sunt, non autem, vt ipse opinatur, Ornithogali. Scribit autem has esse rotundas, Castanearum magnitudine, pullo extrinsecus cortice, intus carne candida, gustu dulci; crudas coctasque in aqua edi: cauliculum esse singularem, tenerum, ab imo nudum, folia Cumini, flores in vmbellis veluti Anethi. quale Bolbocastanum esse iam diximus.

Vigent Bolbocastani flores Iunio: semen postea ad perfectionem venit.

Meminit βολβοκαστάνου Alexander Trallianus lib. vii. inter ea, quæ purulentis vtilia sunt, cibaria ipsum referens. Guinterius dictionem existimauit corruptam, legendumque esse βαλανοκάστανον: sed tam peregrina hæc vox est, quàm βολβοκάστανον.

Bolbocastanon.

1.

Βολβοκάστανον autem à forma bulbi & sapore castaneæ nomen inuenit suum. Nostra ætate plerique ἀγριοκάστανον nuncupant: Zelandi Cleyn eerdtnoten: Germani Kleyn eerdnuß: Sabaudi *Fauerottes*: Angli Kippernutz.

Est autem Bolbocastani radix moderatè calida & sicca, simul & adstringens: semen verò calidius & siccius. Editur illa cruda, sed suauius cocta: sanguinem spuentibus & mingentibus vtilis.

Semen aperiendi vi præditum, & διουρητικὸν esse videtur.

De Centaurio, & primùm de maiore.

CAP. XI.

DVPLEX Centaurium, Dioscoride auctore; Maius & Minus, quæ & forma, & magnitudine multum à se inuicem differunt.

Maius siue magnum Centaurium caules edit rotundos, teretes, duorum aut trium cubitorum: folia oblonga, in plures quasi particulas diuisa, Iuglandis foliis ea propter quasi conformia, sed ambitu crenato: flores capillacei ac staminei in diluto cæruleo purpurascunt, & in ramulorum fastigiis è capitulis emicant squamosis, rotundis aliquantulum turbinatis; in quibus vnà cum lanosis pappis semina oblonga, glabra, splendentia. radix subest longa, carnosa, crassa, fragilis, foris nigricans, interius rubescens, succo

Centaurium magnum.

Centaurium magnum alterum.

sangui-

ſanguinei coloris prægnans, cum dulcedine & adſtrictione nonnihil mordax.

Huius verò & alia reperitur ſpecies, folio non diſſecto, verùm Lapathi modo, longo, lato, ſimplici atque indiuiſo, per ambitum tamen ſerrato: caule breuiore: floribus, ſemine, radice priori conformis. Atque huius Centaurij maioris meminit auctor (qui Galenus fertur) libri De virtutibus Centaurij ad Papiam, Crateuam adducens teſtem, in libro eorum quæ effodiuntur. Vbi duæ Centaurij ſpecies referuntur, maior & minor: ac maior foliis deſcribitur Lapathi. Sed verba ipſa adferamus, quæ ſic habent: Vnum (videlicet Centaurium) folia habet ſicut Lapathum hortenſe, minora tamen, in circuitu verò ſciſſa veluti ſerra; caulem trium palmorum; ſuccum rubrum; in ſummitate caput laminiginoſum; radicem verò ſolidam & craſſam. 2.

Lætum ac pingue ſolum maius amat Centaurium, ac colles herboſos apricos. Copioſiſſimum, inquit Dioſcorides, in Lycia, Peloponneſo, Arcadia, Helide, Meſſenia, pluribuſque circa Pholoen, Lyciam ac Smyrnam locis. Reperitur & in Apuliæ Gargano, nec non in Baldo agri Veronenſis monte, ſed quod in Baldo monte, vt Matthiolus ſcribit, Apulo cedit. Simplicis folij Centaurium maius Hiſpania mittit, atque hinc aduectæ Antuerpiam radices, terræque commiſſæ, ſubinde in hortis reuireſcunt.

Æſtate huiuſcemodi Centauria florent; radices autem Autumno legi expedit.

A Chirone Centauro inuentore κενταύριον nomen habet.

Quod maius eſt, Græci κενταύριον τὸ μέγα appellant: Theophraſtus etiam Centaurida. In Officinis nonnullis perperam Rha ponticum dicitur. Rha Ponticum ſiquidem Rha eſt in Ponti regionibus natum, ſtirps à Centaurio maiore diuerſa. Extant porrò & alia huius nomina, inter nothas & aſſcriptitias voces; tum & apud Apuleium, quarum nonnullæ ad Centaurium minus pertinere videtur, vt ſunt, ναρκὴ, μαρώνη ἢ μαρώνιον, νέαστον, λιμνήσιον, λιμνησὶς, πλεκτεγρία ἢ πηλησόνιον,, χεφνία, αἷμα ἡεμιλέως. Vnefera, Felterræ, Polyhydion ἡμερώτον.

At Theophraſtus & Plinius, Centaurium iſtud maius, tum & minus, de quo capite mox ſequente, inter Panacis genera referunt. Præter enim Syriacum Panaces, de quo vterq; ſeorſum agit, deinde & præter alia tria, quæ à Dioſcoride quoque deſcribuntur, & duo reliqua ſupereſſe oſtendunt. Et Theophraſtus quidem lib. IX. vnum πλατύφυλλον ſiue latioris folij: alterum λεπτόφυλλον, hoc eſt, tenuifolium eſſe ait. Quæ Theophraſti verba ipſe Plinius reddens à Chirone Centauro reperta, & Centauria cognominata, lib. XXV. cap. IIII. ſcribit; idem quoque cap. VI. affirmans; vbi vtrumque Centaurium latius explicans, à Chirone repertum repetit, atque inde Chironium vocari addit. Sed Plinium ipſum audiamus.

Quartum, cap. IIII. inquit, genus Panaces ab eodem Chirone repertum Centaurium cognominatur, ſed & Pharnaceon in controuerſiam inuentionis à Pharnace Rege deductum. Et paulo pòſt:

Huius genera fecêre duo, alterum latioris (exemplaria pleraq; læuioris perperam habent) folij: alterum tenuioris. Cap. verò VI. Centaurea curatus dicitur Chiron, cùm Herculis excepti hoſpitio, pertractanti arma ſagitta excidiſſet in pedem, quare aliqui Chironion vocant. folia ſunt lata, longa, ſerrato ambitu, &c. Et mox infrà: *Plinij locus emendatus.*

Eſt & alterum Centaurium cognomine λεπτὸν, minutis foliis, quod aliqui Libadion vocát.

Ex his apparet, Centaurium vtrumq; inter Panacis genera relatum; & maius Centaurium eſſe quarti generis πλατύφυλλον, ſiue Latifolium Panaces.

Cæterùm quod ad facultates attinet: Centaurij magni radix (Galenus ſcribit) ſicuti guſtu contrarias qualitates, ita in vſu contrarios effectus præſtat. Secundum omnium autem qualitatum actionem ruptis, conuulſis, dyſpnœæ & inueteratæ tuſſi conuenit.

Hæc eadem & plura quoque Dioſcorides tradit. Conuenit, inquit, radix ruptis, conuulſis, ſpirandi difficultati, veteri tuſſi, ſanguinem expuentibus, non febrientibus cum vino, febricitantibus cum aqua drachmarum duarum pondere exhibita: item & ad tormina, ac ad veteri dolores. Ducit etiam menſes ac fœtus collyræ forma vtero impoſita. Eſt & vulneribus idonea, recens tuſa, aut arida, prius madefacta contuſaque. coniungit etenim ea, ac glutinat. Quin & carnes coaleſcunt, ſi contuſa ſimul decoquatur.

Eadem, quæ radix, Galenus ait, & ſuccus ipſius efficit; quo & vice Lycij vtuntur.

De Centaurio minore. CAP. XII.

EXIGVA herba minus eſt Centaurium: cauliculo aſſurgit anguloſo, ſemipedem aut dodrantem alto: foliis Hyperici ſiue Perforatę forma & magnitudine: flores in ſummis virgulis è punico colore in purpura rubent, Lychnidis ſatiuæ floribus minores, qui interdiu & extorto ſole patent, ſub veſperam verò recluduntur: Siliquæ ſequuntur exiguæ & oblongæ, grano Tritici ſimiles, in quibus ſemina minutiſſima. radix ſubeſt parua, dura, nullius vſus.

Loca

Centaurium minus.

Loca amat herbosa, aratro non proscissa, aliquantulum, sed tamen non omnino, rigua. Est non modò in Italiæ prouinciis, verùm & in Germania ac Belgio abundè frequens

Iulio & Augusto vnà cum floribus ac siliquis legitur.

Istud genus Græci κενταύριον μικρὸν appellant: item & λιμνήσιον καὶ λιμναῖον, quòd videlicet circa palustria nascatur. Plinius Libadion ab eadem occasione (si integra lectio est) ac propter summam amaritudinem, Fel terræ dici affirmat. Appellatur etiam, vt inter spurias voces reperitur, ἐλλεβορίτης, ἀμάραντον, αἷμα ἡρακλέους, Febrifugia, & Multiradix.

Theophrastus & Plinius, vti superiore capite ostendimus, inter Panacis genera reposuêre, inter quæ Panaces est λεπτόφυλλον, id est, tenuifolium. Itali in Hetruria *Biondella*: Hispani *Cintoria*: Germani **Tausentgulden kraut**: Belgæ **Santozie** & **cleyn santozie**: Galli *Petite centaure* appellant: Bohemi **Zemezluc**.

Habent autem huius Centaurij cauliculi superiores folia floresque vincentem qualitatem amaram, & temperaturam calidam & siccam ordine secundo. Hepatis & fellis, nec non lienis obstructiones decocta in aqua & epota aperiunt: regio morbo medentur; diuturnis ac prorogatis febribus auxiliantur: ventris tineas & lumbricos interimunt: in summa abstergunt, expurgant, crassitiem humorum attenuant, & quidquid amara possunt, insigniter præstant.

Dioscorides, & post eum Galenus, bilem & crassa per aluum ducere, ischiadicisque infundi Centaurij minoris decoctum referunt. Nos autem tametsi frequenter ac feliciter hoc vsi, per aluum tamen expurgationem vllam facere, obseruare non potuimus. Quamobrem nullam huic Centaurio minori commouendæ aut expurgandæ alui vim ac potentiam adesse existimamus.

Reperitur verò hæc facultas in ea herba, quam vulgò Itali *Stanca Cauallo* vocant, alij Gratiolam. Quæ amaritudine Centaurio minori non cedit, atque eius species quædam videtur, ac non modò per inferiorem ventrem, sed & vomitione crassa & bilioса educit. Fieri autem potest, vt vires vtriusque inter se confusæ sint, & descriptiones permixtæ. id quod ex ipsis Dioscoridis verbis quodammodo apparet.

Centaurium siquidem, scribit, minus herba est Origani aut Hyperici similis, foliis Rutæ prælongis & paruis. At Centaurij nostri minoris folia non prælonga, sed rotundis modò, paulò longiora, veluti Hyperici sunt; Gratiolæ verò oblongiora sunt, & ad Polygoni accedentia: quod foliis Rutæ longioribus describitur.

Facit huc quòd Helleborines vox inter spurias Centaurij minoris appellationes supersit. Centaurio siquidem minori nequaquam, sed Gratiolæ hæc optimè conuenit: vtpote quæ Hellebori ferè modo, per superna expurget, vt cap. de Gratiola latiùs, suo loco.

Glutinat autem istud Centaurium etiam vulnera recens virensque tusum ac impositum: vetera vlcera expurgat & ad cicatricem perducit. Succus ad oculorum medicamenta vtilis est: cum melle expurgat, quæ claritati eorum officiunt. In pesso admotus fœtus & secundas educit. Potus autem priuatim neruorum affectionibus conuenit. auctor Dioscorides.

Optimum, inquit Galenus, succus etiam medicamentum ad iecinoris obstructiones soluendas, bonumque lieni indurato remedium foris impositum; nec secius, si quis bibere sustineat.

Succi autem colligendi extrahendique rationem, & liber ad Papiam docet, & Dioscorides breuiter ostendit.

De Cy-

De Cyclamino orbiculari. CAP. XIII.

Cyclaminus orbicularis. Cyclaminus orbicularis rotundifolius.

PRÆTER Cyclaminum ſe vicinis fruticibus aut adminiculis circumuoluẽtem, quẽ alterũ Dioſcorides cognominat, ſunt eius, qui orbiculari eſt radice, à recentioribus aliquot obſeruatæ ſpecies, & quidem foliis differentes.

Vna ac prima Cyclaminos foliis viret latis, angulosis ac hederæ ſimilibus, ambitu leniter 1.
ſerratis; ſuperiore parte in virore nigricantibus, albicantibus tamẽ maculis variegatis, & vmbilico ſiue medio folij ſubalbido; inferiore verò ac prona parte purpureis; & ſubinde colore ſaturato, aliàs dilutiore: floſculi ex tenellis pendent pediculis, deorſum nutantes; foliolis eorum ſurſum reflexis; & purpureo Violæ nigræ colore, non tamen intenſo, ſplendent; odoris exigui: ſuccedunt capitula ſeminifera, in ſpiras pediculis contractis. radix bulbi aut rapi modo in orbem circumacta & aliquantulum in latitudinem preſſa, foris nigricat, intus candida, rugas imareſcens contrahit.

Alterius ac ſecundæ Cyclamini & lata quidem ſunt, ſed nequaquá angulosa, verùm quaſi 2.
rotunda, & nullis ſuperius aut omnino obſcuriſſimis apparentibus maculis; ſaturato colore virent; inferius verò è punicante purpura rubent: flores prioris ſimiles, at odoratiores. radix aliquanto minor.

Tertia ſpecies foliis ſimiliter eſt haud angulosis: ſed ambitu eorum aliquantulum crena- 3.
to: maculata hæc ſunt, ſed vmbilico nigriore: flos intenſiore colore purpuraſcit, odoris ſuauiſſimi. radix quàm aliarum minor.

Naſcitur Cyclaminos locis vmbroſis ſub arboribus & in ſyluis, in vepribus, Plinius ait. Et prior quidem harum in Veromanduorum, Verocaſſum, ac Atrebatum finibus; altera in Arduenna ſylua, ac vicinis locis apud Belgas reperitur. Sunt Italiæ, Germaniæ ac aliis regionibus communes. Tertia rarior eſt, ſed tamen Italiæ non peregrina.

Septembri ferè menſe Cyclamini florent: folia inde noua ſuccedunt, Hyeme virentia. ſemen ſub æſtatem ſequentem ad maturitatem peruenit.

Κυκλάμινον Græci appellant: dicitur & κισσόφυλλον, κυασάνθεμον, χελώνειον, ἰχθυόθηρον, χυλίνη: à Zoroaſtre τεμφαλίτης, vt inter nothas voces: item Tuber terræ, & Terræ rapum, à Marcello Orbicularis, ab Apuleio ſimiliter Orbicularis & Palalia, Rapum porcinum, Terræ malum; in Offi-

in Officinis Cyclamen, Panis porcinus, Arthanita. Itali *Pan porcino*: Hiſpani nonnulli *Mazã de porco*: Germani Schweinbrot/erdtapffel: Belgæ Verckens broot/ſueghen broot: Galli *Pain de porceau*: Angli Sowbrede.

Coloſſinus color.

Colorem floris Plinius Coloſſinum appellat. Flos eius, inquit, Coloſſinus in coronas admittitur.

Varias autem Cyclaminus, auctore Galeno, vires obtinet. Nam & extergit, & incîdit, & ora venarum aperit, & attrahit, & diſcutit.

Succus eius hæmorrhoidas aperit, & ad ſeceſſum prouocat in floccis appoſitus: medicamentis phymata, ſtrumas, aliasque durities digerentibus admiſcetur: ſuffuſis cum melle illitus competit; ad hæc quoque per nares expurgat: abdomine illito ventrem ſubducit, & fœtum interimit: eſt & validum interimendo conceptui medicamentum in peſſo additus.

Tota radix ſucco imbecillior eſt, quanquam & ipſa vehemens ſit. Nam & menſes ſiue epota ſiue appoſita euocat, & regio morbo prodeſt; nõ modò viſcus expurgans, ſed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per ſudorem eiiciẽs. Cutem extergit, cùm in aliis, tum quòd alopecias, ephelidas, omniaque exanthemata curet. Lienem quoque induratum iuuat impoſita, cùm recens, tum arida. Sunt qui radicem ſiccam aſthmaticis exhibeant.

Tradunt (vt præter hæc Dioſcorides refert) ſi prægnans radicem tranſgrediatur, abortum fieri. Bibitur & in vino contra lethalia, & præſertim leporem marinum; & contra ſerpentum ictus impoſita remedio eſt: immiſta vino ebrietatem facit. Decocto eius luxata, podagræ, pernionesque vtiliter fouentur. Cauata radix oleo expletur, & cineri feruenti imponitur, adiecto ceræ Tyrrhenicæ modico, vt ſtrigmentoſum fiat vnguentum, pernionibus vtiliſſimum. Narratur & ad philtra amatoria aſſumi contuſa, & in paſtillos efformata.

De Cypero. CAP. XIIII.

Cyperus rotundus.

Cyperus longus.

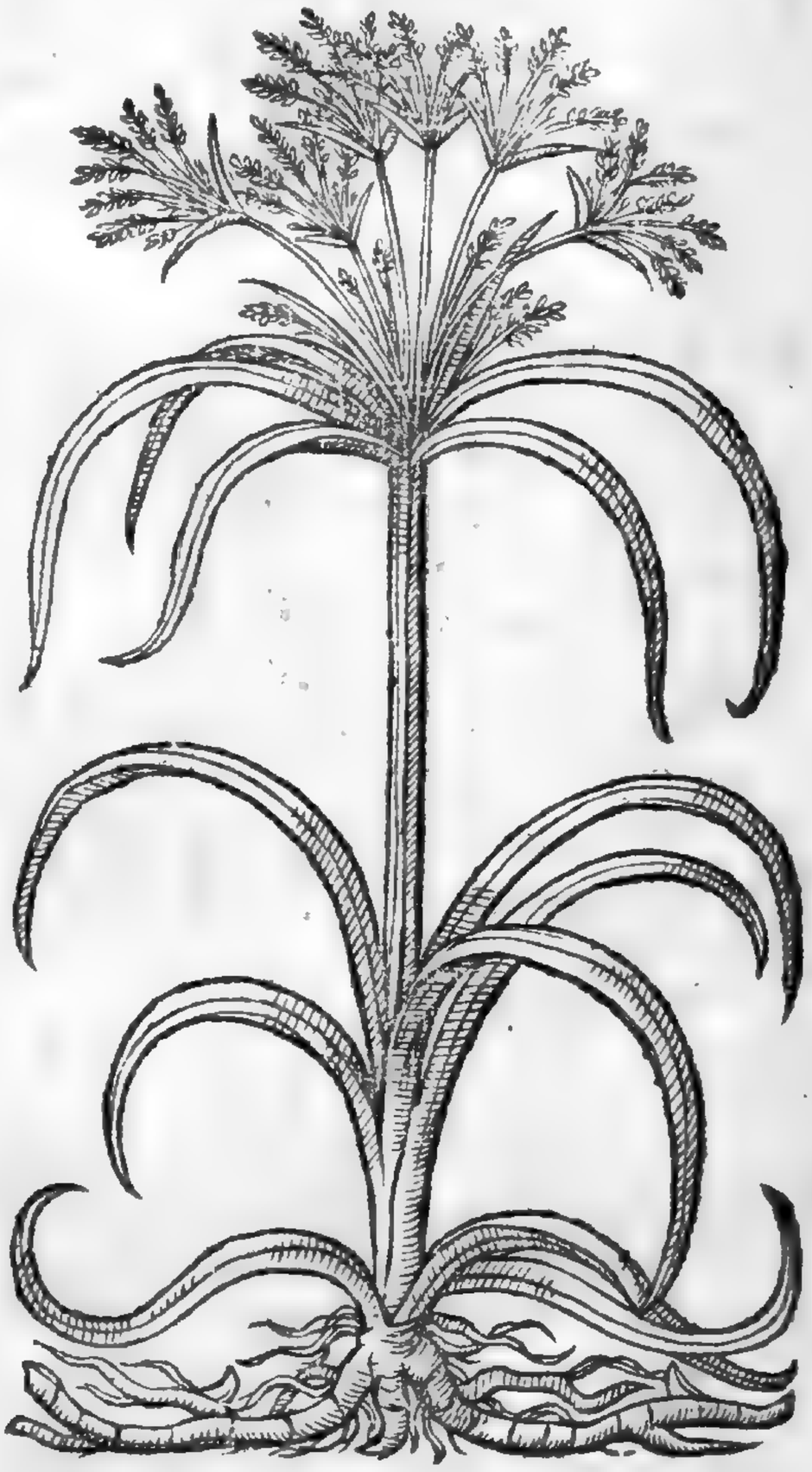

CYPERI genera duo ſunt: longioribus radicibus vnum; alterum rotundioribus; & præter tertium quidem Dulcichinum appellatum. Indicus Cyperus inter aromata è longinquo allata referendus.

Vtriq; autem Cypero, tam rotundioris quàm longioris radicis, folia ſunt longa, gracilia, arundi-

Pseudocyperus.

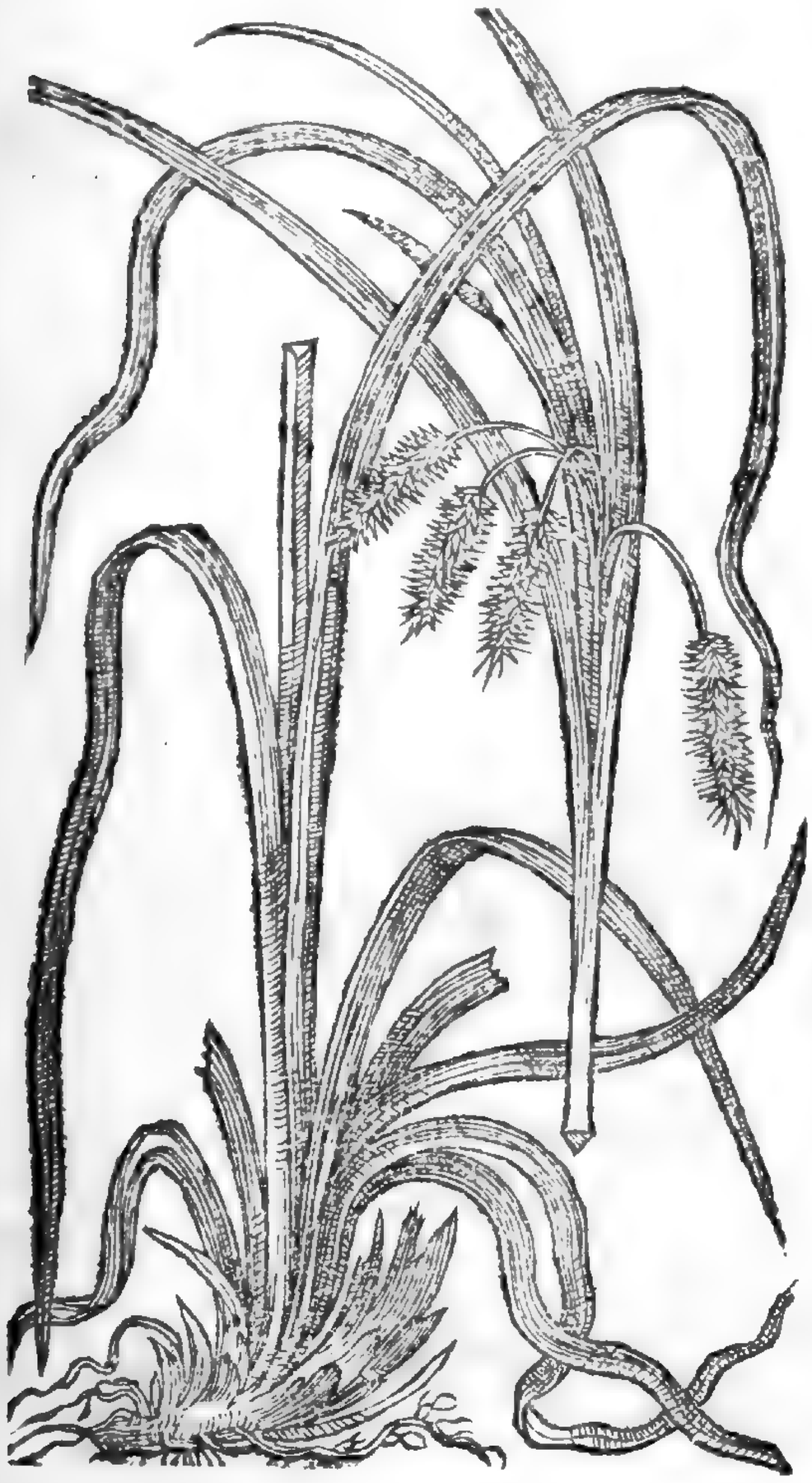

arundinacea, Porraceis longiora, duriora, dorso eminente cultellata: caulis rectus, enodis, glaber, triangularis, rarissimè quadrangulus; in cacumine cuius foliola minuta, & iuba lata, laxaque; paniculæ ex qua dependent semina exigua recondentes. radices, vnius prælongæ, geniculatæ, Graminis modo serpentes, sibique implicitæ, foris è punico colore nigricantes, interiore verò carne in subluteo albicantes, odore suaui, gustu subamaro: alterius verò nodosæ sunt, è fibris aliquot cohærentes, oblongioribus Oliuis, ac non rarò rotundioribus similes, odore & colore prioris. Sunt huius folia minora, & caules paulò breuiores: illius verò maiora folia, & caules altiores.

Amat Cyperus paluſtria loca ac rigua. In Italia locis quibusdam sponte nascitur: & in aliis quoque calidioribus Meridiem versus regionibus, vti in Syria, vbi & odoratior ac præstantior. In Germania tam superiore, quàm hac nostra inferiore, non nisi satus reperitur; & qui lõgus præcipuè: nam rotundus perrarus est.

Sed Pseudocyperus Graminis species, foliis Cypero & iuba similis, radice verò candida, tenui, longa, geniculata, omni odore & sapore, exceptis herbaceis, destituta, locis paluſtribus in Belgio satis frequens occurrit. *Pseudocyperus.*

Eminent Cyperi iubæ Iunio, Iulio & Augusto.

Græci modò κύπειρον, modò κύπιειρον per diphthongum appellant; Latini Cypirum & Cyperum: Cornelius Celsus Iuncum quadratum: Plinius Iuncum angulosum, & Iuncum triangularem. Dicitur & ἐρυσίσκηπτρον καὶ ἀσπαλάθον, atque, vt in Cassij Dionysij Geoponicis, à nonnullis ζέρια: Italis *Cypero*: Hispanis *Iuncia oloroſa, & Iunça cheyroſa*: Germanis **Wilder galgan**: nostris **Wilden galigaen**: Gallis *Souchet*. Officinæ Cyperi nomenclaturam retinent; & vnum Cyperum longum, alterum rotundum vocant.

Plinius Cyperi radicem, cùm oblonga est, Cyperida dici ait.

Cyperi autem radices maximè vsui sunt: vt Galenus ait, excalefacientes pariter & exsiccantes citra mordacitatem: Itaque vlceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè prosunt. habent enim quiddam etiam adstringens: quapropter vlceri item oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificandum, quia & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensesque prouocant.

Dioscorides malagmatis calfactoriis etiam misceri, & ad vnguentorum spissamenta accommodam esse addit.

De Dulcichino. CAP. XV.

DVLCICHINVM Cyperum rotundum refert. folia etenim eius arundinacea, oblõga, dorso eminente, triangula, Cyperinis similia; caulis angulosus & iuba similiter respondent; omnia tamen breuiora ac minora. à tenuibus radicum fibris, Auellanis ferè cõformes, sed tamen aliquanto oblongiores, dependent globuli; veluti exigui bulbuli, specie articulati; colore exterius ruffescente, interiore verò carne candidi; sapore grato dulcique, & Castaneis proximo.

Colitur Dulcichinum pleriſque Italiæ locis. in fluminis Athesis seritur sabulosis; vt tradit Alexander Benedictus. In agro Veronensi vel sponte, Matthiolo teste, prouenit.

Autumno bulbuli leguntur, Vere seruntur in plures multiplicandi.

Stirpem ipsam nostra ætas Dulcichinum, & radiculas Trasos siue Tragos appellat, aut Trascos. Cyperi species est, sed dulcis, Theophrasto, vt satis apparet, non incognita. Libro siquidem de causis VI. Cyperi radices inter dulces atq; edules refert. Cyperi, inquit, radix dulcis, vt eorum quæ in fluminibus & paludibus proueniunt. Quod proculdubio, non de alio, quàm de isto, accipi potest: aliorum siquidem Cyperorum radices amaricãt & minimè edu-

Dulcichinum.

Dulcichinum cum flore.

les sunt. Non desunt tamen, qui Trasos istos Arabum medicorum Habalzelin siue granum Zelin esse constanter existimant; quod tamen veritati parùm consentaneum. Nam Alzelin ab auctoribus Arabibus inter fructus siue grana connumeratur, nequaquam autem inter radiculas. Serapio siquidem cap. CCCXXXVII. sic habet:

Habalzelin Habalzelin granum est pingue, Ciceris magnitudine, citrinum exterius, & album interius, & habet bonum saporem, & defertur ex terris Barbariæ. Idem affirmat Auicenna his verbis, cap. CCCIII:

Granum Alzelin quid est? granum eius est boni saporis, & oritur in partibus Herzur. Ex quibus, quod inter hæc discrimen, palam fit.

Cæterùm Trasi in moderatè calefacientium ac humectantium sunt ordine. crudorũ thoraci inhærentium humorum concoctionem promouẽt: vrinæ acrimoniam obtundunt, præsertim in carnis iure macerati, inde tusi ac succo eorum extracto: genituram etiam adaugent, & ad venerea faciunt, flatus siquidem quodammodò gignunt; auctore Matthiolo. Vnà cum bellaris apud Veronenses inferuntur.

De Glycyrrhiza, siue Dulci radice Dioscoridis.

CAP. XVI.

VNIVS dulcis radicis Dioscorides tantùm meminit, præter hanc tamen & alia est vulgaris vsus, de qua capite sequente: hoc de Dioscoridis Glycyrrhiza.

Promit autem hæc sæpenumerò caules complures altos & ramosos; folia circa quos oblonga, alata, ex multis sibi inuicem oppositis collecta, Lentisci foliorum figura, attamen maiora, viroris saturati, & tactu nonnihil glutinosa: flores è foliorum alis exeunt parui, cærulei, atque eius cuius non scriptus Hyacinthus coloris, in rotundi globuli formam commissi; quibus tandem emarcidis maior factus orbiculus, rotundam asperamque Platani pilulam referre videtur; multis paruis subruffis, asperis & hirsutis siliquis constans, in quibus semen. radix prælonga, crassa, & vnica est, brachij subinde longitudine ac crassitie, buxci luteíve intus coloris, foris rarò alterius, sed tamẽ quãdoque nigricãtis, gustu dulcis cum austeritate quadam.

Plurima, inquit Dioscorides, in Ponto & Cappadocia gignitur. Apud Belgas in hortis subinde videtur.

Flores

Glycyrrhiza vera Dioscoridis.

Glycyrrhiza vulgaris.

Flores Æstate, Autumno pilulę cum siliquis perficiuntur. Vere herba regerminat, nouosque caules producit; Hyeme siquidem cum caulibus folia intermoriũtur, radice interim viuace.

Γλυκύῤῥίζαν à dulcedine Græci; Latini dulcem radicem appellant. Sunt eius & alia nomina inter spuria, vt ποντικὴ à Ponto, γλυκήεκτον, γλυκύφυτον, σύμφυτον, λεοντικὴ, σκύθιον, ἄδηψον, συλίθρα, λιβυες άσων, ὁμοιονόμοιος, πενταόμοιος. Officinis & vulgo hæc incognita Glycyrrhiza est.

Huius fruticis natura, vt Galenus ait, familiaris est nostræ temperaturæ, & cùm adstrictio quædam adiuncta sit, eius temperamentum quantum ex caliditate & adstrictione est, tepidæ potissimùm caliditatis fuerit, quàm proximè accedens ad temperatum. porrò quoniam & dulcis, nimirum & modicè humida est.

Succus radicis, Dioscorides tradit, ad arteriæ exasperationes vtilis est, quem linguę subditum eliquescerè oportet. prodest, & ad ardorem stomachi, aliâs oris; ad iecinoris thoracisque vitia, vesicæ scabiem, renumque affectus cum passo potus. Sitim extinguit sub lingua eliquatus: vulneribus prodest illitus; commanducatus stomacho conuenit.

Radicum recentium decoctum ad eadem facit. At radix arida læuissimè trita pterygiis commodissimè inspergitur.

Plinius Glycyrrhizam stomaticem esse, & oris vlceribus inspergi, præter ea quæ Dioscorides, etiam refert.

De vulgari Glycyrrhizâ. CAP. XVII.

VVLGARIS vsus Glycyrrhiza caulibus foliisque priorem satis refert, sunt tamen folia virentiora maioraque: cauliculi verò subinde teneriores: flores non in globulum aut orbiculum collecti, sed in spicam veluti Viciæ digeruntur, exigui, colore dilutè cærulei: siliquæ inde eodẽ ordine paruæ succedũt, nequaquam asperæ aut hirsutæ, sed læues & Lentium valuulis similes; in quibus semina parua. radices tenues & longæ sunt, ramosę instar sarmentorum Vitis, foris nigricantes, intus buxei coloris, quæ tam latè sub terra per trãsuersum & obliquum repunt, vt vix totæ erui queant, & plerisq; etiam locis progerminent.

Copiosa hæc in Germania, agro præsertim Padenbergensi, in Franconia dicta. frequens & in Hispania. Belgarum horti hac nõ destituuntur. Theophrastus, & post eum Plinius, iuxta Męotidem paludem referunt nasci.

Rarius in Germania ac Belgio floret: ideoq; etiam sterilis à nonnullis, sed temerè, credita: cùm autem floret, sub finem floret æstatis. Inarescunt & huius folia caulesque, radice restibili viuacitate diuturna.

Glycyrrhizam hanc etiam esse palàm est. Officinæ corrupta voce Liquiritiam vocant: Itali

Regolitia: Hiſpani *Regaliza* & *Regalitia*: Germani Süßholtz / ſußwurtzel: Galli *Riglice*, *Rigoliſſe*: noſtri Caliſſichout / ſuethout: Angli Licoꝛes: Bohemi Likoꝛice. Theophraſtus σκυθικὴν ῥίζαν, &, vt ait, nonnulli ἑυτυχλύκειαν appellát. Plinius Scythicam herbam. Et verè ἑυτυχλύκεια ſiue multum dulcis, hæc dici poteſt; eſt etenim omnino dulciſſima, & quàm altera Glycyrrhiza dulcior. Scythice, à Scythiæ regione in qua gignitur, nominatur. Poteſt & hæc ἄλιμος citra aſpirationem, & ἄδιψος propriiſſimè nuncupari: exiguo ſiquidem guſtu famem & ſitim præcipuè ſedat.

Cæterùm autem quandoquidem hæc radix dulcis eſt, temperatè quoque calida & humida eſt. Cortex eius amaritudinem quandam tamen habet, & calidioris qualitatis participat: ſed hunc abradere oportet. humectat autem magis recens & ſucco plena radix, quàm arida.

Vtilis eſt ad raucedines, tuſſes, difficilem reſpirationem, peripneumoniam, pleuritidẽ, ſanguinis puriſq; ſputationem, phthiſim, & ad omnes thoracis morbos, exaſperata lenit; inflammationes ſedat; acrimoniam & ſalſilaginem humorum mitigat contemperatque: crudiores humores concoquit; & ſputi exitum faciliorem promouet: vlcera expurgat in eclegmate vel alio quouis modo ſumpta: aut aliquandiu manſa, ſuccóve ſub lingua detẽto. Decoctum eius renibus ac veſicæ exulceratis cõfert: vrinæ ſtillicidio medetur, ac in vniuerſum omnibus malis occurrit, ab acribus, ſalſis & mordacibus humoribus excitatis.

Hæc eadem de Scythica radice Theophraſtus quoque habet, qui hac & Hippace, Scythas etiam dici refert, ad dies vndecim aut duodecim poſſe viuere; & quidem his verbis: Radix Scythica vtilis ad anhelitus, & ad tuſſim ſiccam, atque in totum thoracis morbis: ad hæc vlceribus mederi poteſt cum melle: ſitim quoque extinguit ſi teneatur in ore. Qua de cauſa ea & Hippace degere aiunt Scythas dies vndecim aut duodecim.

Hippace.

Plinij error.

Hippace autem caſeus eſt, vt Hippocrates teſtatur, ex equino lacte concretus. Plinius lib. xxv. cap. viii. perperam eius nominis herbam eſſe exiſtimauit.

De Gentiana.

Gentiana.

CAP. XVIII.

FOLIIS Gentiana viret latis, longis & neruoſis, veluti Plantaginis, ſed maioribus & Veratri albi ſimilioribus: ſcapi inter hæc ſurgunt alti, ſimplices, indiuiſi, inanes, læues, geniculati: foliis è ſingulis geniculis binis, ſenſim imminutis: circumambientibus coronę modo, ſuperiorem partem ex interuallis floribus colore luteis, è ſenis anguſtis foliolis radiantis ſtellæ inſtar explicati; qui è calycibus exeunt oblongis; in quibus inde ſemen læue, latum, tenue, veluti Leucoij, colore ſubruffo ſordens. radix prolixa, craſſa, quandoque bifida aut trifida, lutei ac buxei coloris, guſtu amariſſima.

Locis gaudet vmbroſis, frequens in Italiæ, Illyrici, Germaniæ, Galliæque & Heduorum ſiue Burgundiæ montibus.

Flores Æſtate, ſemen Autumno non rarò perficit.

Gentius Illyriorum rex inuentor nomen γεντιανῇ dedit; quod & Officinę ſeruát, Gentianam nuncupantes. Germani Entzian bitterwurtzel: Belgæ cum Italis, Hiſpanis & Gallis, *Gentiane* dicunt: Angli Feltwoꝛte. Sunt & eius ſpuriæ quędam nomenclaturæ, quæ & apud Apuleium reperiuntur, vt πενταύρειος ῥίζα, ναρκὴ, χειρώνιον, ἀλόπης, Aloë Gallica, Baſilica, Cyminalis.

Locus Dioſcoridis reſtitutus.

Habet autem Gentianæ radix calfactoriam, vt Dioſcorides ait, & ῥυπτικὴν, id eſt abſtergentem vim. (nonnulla exemplaria perperam συπτικὴν.) Admodum efficax, auctore Galeno, eſt, cùm opus extenuatione, purgatione, abſterſione, obſtructionis liberatione. Nec mirum ſi hæc poſſit, cùm impensè amara ſit.

Vtilis autem eſſe perhibetur conuulſis, ruptis, ex alto delapſis, hepaticis & ſtomachicis: miſce-

miſcetur etiam antidotis, veluti Theriacæ diateſſaron: quam Aëtius Myſterium appellat. Tanta huic vis eſt, ait Plinius, vt iumentis etiam non tuſſientibus modò, ſed & ilia quoque trahentibus, auxilietur pota.

De Cruciata, ſiue Gentiana minore, atque aliis quibuſdam Gentianæ ſpuriis generibus. CAP. XIX.

Cruciata ſiue Gentiana minor.

CVM Gentiana cognationem magnam & similitudinem nonnullam habet, à pleriſque nuncupata Cruciata. Caules eius rotundi ſunt, geniculis diſtincti, inanes, dodrantales, vel altiores: folia radicibus proxima, tum quæ circa caules geminata, Gentianæ ſimilia, verùm minora, crebroque deorſum reflexa: flores cærulei, oblongi, intus caui, cauliculorum faſtigia orbiculatim ambiunt, ab herbaceis calycibus exeuntes. radix candida, teres, & oblonga, ſubinde foraminoſa, & plerunque inter lapides ſub terra iacentes deſcendens; guſtu amariſſima. 1.

In collibus & montibus, necnon in aliis incultis & aſperis locis reperitur, & in Germania quidem frequentet.

Septembri in Germaniæ agris, Iulio menſe in Belgij hortis floret.

Germani **Modelgheer/ſpeerenſtich/& creutzwurtzel**: Latinè Cruciatam appellant. Gentianæ ſpeciem eſſe, & forma & facultas oſtendũt, Gentiana minor idcirco nuncupari poterit. Nam & alia eſt Cruciata, decuſſatis foliolis, de qua inter Rubiæ affines agendum. Sunt verò & qui hãc Chiliodynamin dici velint: ſed Polemonia à Cappadocibus Chiliodynamis appellatur, auctor Dioſcorides. Cum Polemonia autem iſta Gentianæ minoris ſpecies ſimilitudinis habet nihil.

Huius ſpeciei & aliam Geſnerus ac Tragus perhibent: foliis Hirundinariæ ſiue Aſclepiadis: floribus multis confarctis & eleganter cæruleis, extrema Æſtate vigentibus: radice multiplici, vehementer amara, quæ locis montanis apud Heluetios, & alibi in Germania ſecus ſemitas apparet, ac **Gefftwurtz** & **Schelmkraut** appellatur à vulgo. 2.

Gentianæ quoque ſpecies eſt Campanula Autumnalis, quam Matthiolus in poſterioribus commentariis Pettimborſam vocari ait: de qua nos Pemptadis alterius lib. 1. ſcripſimus. 3.

Cæterùm omnes hæ amaræ & foliis & radicibus ſunt; temperiem calidam & ſiccam obtinent. Exiſtimantur, & præſertim Cruciata, ad omnia ad quæ Gentiana vtiles: præſtant autem quæcunque amara poſſunt.

De Helenio ſiue Inula. CAP. XX.

GRANDIA mox à radice folia promit Helenium, palmum aut ſemipedem lata, cubitum ſubinde longa, acuminata, Symphyti maioris ferè conformia, ſed mollia, tenuique lanugine piloſa, in virore candicantia, & inferiore parte albidiora, ambitu leniter crenato: caulis tricubitalis, digito craſſior, non abſque lanugine, in cacumine diuiſus; in ſingulis verò adnatis flores magni, lati, rotundi; quorum non modò circum ambientia oblonga foliola; verùm & medius luteus eſt diſcus ſiue orbis, qui infinitis ſtaminibus confarcitur, tandemque in tenues ſoluitur pappos; quibus ſemen ſubeſt gracile & oblongum. radix inæqualis, toroſa, craſſa & manum implens, haud longa, foris quandoque nigricans, intus candida & carnoſa, odorata, guſtu amaricans.

In pinguibus & lætis naſcitur pratis. repetitur quandoque & in montibus, locis vmbroſis, at non omninò aridis. frequens non modò apud Belgas, verùm & alibi, vt in Italia, Gallia, Germania, &c.

Flores Iunio ac Iulio vigent. radices Autumno, & nõ rarò Aprili & Maio mẽſibus legũtur.

Helenium.

Helenium Ægyptiũ.

Helenium Theophrasti.

Quod Græcis ἑλένιον, Latinis Inula & Enula dicitur: Officinis Enula campana: Germanis Alantwurtz: noſtris Galandtwortele: Italis *Enoa* & *Enola*: Hiſpanis *Raiz del alla*: Gallis *Enule campane*: Anglis Elecampane: Bohemis Woman. Extant & inter notha hæc eius nomina: σύμφυτον, περσικὴ, μηδικὴ, ὀρεσεῖον, νεκτάρειον, κλεωνία, φλόμος ἰδαῖος, Terminalium.

Præter autem iſtud Helenium, & aliud eiuſdem nominis in Ægypto gigni Crateuam tradere Dioſcorides aſſerit: & herbam eſſe cubitalibus ramulis, humi Serpylli modo repentem; foliis circa ramulos multis, Lenticulæ minoribus; radice lutea, digiti parui craſſitudine, infernè tenui, ſupernè craſſiore, cortice exterius nigro: naſciq́ue in collibus & vmbroſis locis.

De hoc Helenio etiam Plinius, lib. XXI. cap. x. ſed tamen paulò aliter. radicem ſiquidem candidam, & ramulos dodrantales refert. Plinij autem hæc verba: Helenium è lachrymis Helenæ dicitur natum, & ideò in inſula Helena laudatiſſimum. Eſt autem frutex humi ſe ſpargens dodrantalibus ramulis: folia ſimilia Serpyllo. Deinde cap. XXI. ait, radicem eius intus candidam & dulcem.

Meminit & Helenij cuiuſdam Theophraſtus. ſuffruticem id eſſe lignoſum, ait, coronarium, & ramis foliisq́ue ac tota ſua natura odoratum. Exiſtimatur autem iſtud idem cum Ægyptio.

Helenium Apuleÿ. Adfert & Heleniũ Apuleius, ſed omnino ab Ægyptio, tum etiam ab alio differens, ipſum videlicet Panaces Chironium, quod ait à Græcis ἑλένιον, & à Latinis Inulam campanam appellari. Sed Apuleium ipſum audiamus, cap. XCV. de Inula campana:

Panaces Chironiũ. Græci, ſcribit, Panacen Chironion: alij Panacen Centaurion: alij Helenion: Latini Inulam campanam appellant. Habet folia Amaraco ſimilia, flores auroſos, radicem tenuem, non altam, acerrimam guſtu. medetur ſerpente vexatis. Quæ deſcriptio planè cum Panacis Chironij apud Dioſcoridem conuenit. Sed de hoc ſatis. ad Enulam campanam vulgarem regrediamur.

Eſt autem radix huius Inulę ad multa maximè vtilis, natura excalfactoria & reſiccans tertio ordine: præſertim arida. Nam recens & adhuc ſucco plena, excrementitio redundat humore, qui calfaciendi ac reſiccandi eius potentiam nonnihil obtundit.

Prodeſt aduerſus reſpirandi difficultatem, orthopnœam, veteremq́; tuſſim; ad expurgandos ſiquidẽ craſſos, lentos & pertinaces humores, qui in thorace & pulmonibus hærent, multum in eclegmate, tum & condita poteſt, veluti & aliis modis data. Ventriculo autem commoda & ſalubris radix condita eſt; à cæna ſumpta non modò concoctionem promouet, ſed & aluum faciliorem reddit.

Pellit lumbricos & ventris tineas decoctæ ſuccus, vt Plinius tradit: qui & eam à ieiunis commanducatam dentes confirmare ſcribit, lib. XX. cap. V.

Miſcetur Inulæ radix vtiliter antidotis. Serpentum morſibus auxiliatur: venenis reſiſtit: ruptis ac conuulſis confert. Sunt etiam qui ipſis decoctis, tritis ac melli inſtar vnguẽti permixtis, vetera vlcera expurgari atque ad cicatricem perduci affirmant.

Galenus rubificari quoque his partes diuturnis ac frigidis moleſtatas ait affectionibus; vt ſunt nonnullæ coxarum paſſiones, iſchiadas vocant, & exiguæ aſſiduæq́ue articulorum quorundam præ humiditate procidentiæ ac luxationes.

De Polygonato. CAP. XXI.

1. POLYGONATON cauliculum emittit cubitalem tenuem, læuem, nullis ramis brachiatum, ſed ſimplicem, foliis ex interuallis adornatum, latis, oblongis, Lauri ſatis ſimilibus, læuioribus tamen, tenuioribusq́ue, latioribus aliquanto ac venoſis: flores oblongi, intus caui, candi-

Polygonatum.

Polygonatum alterum.

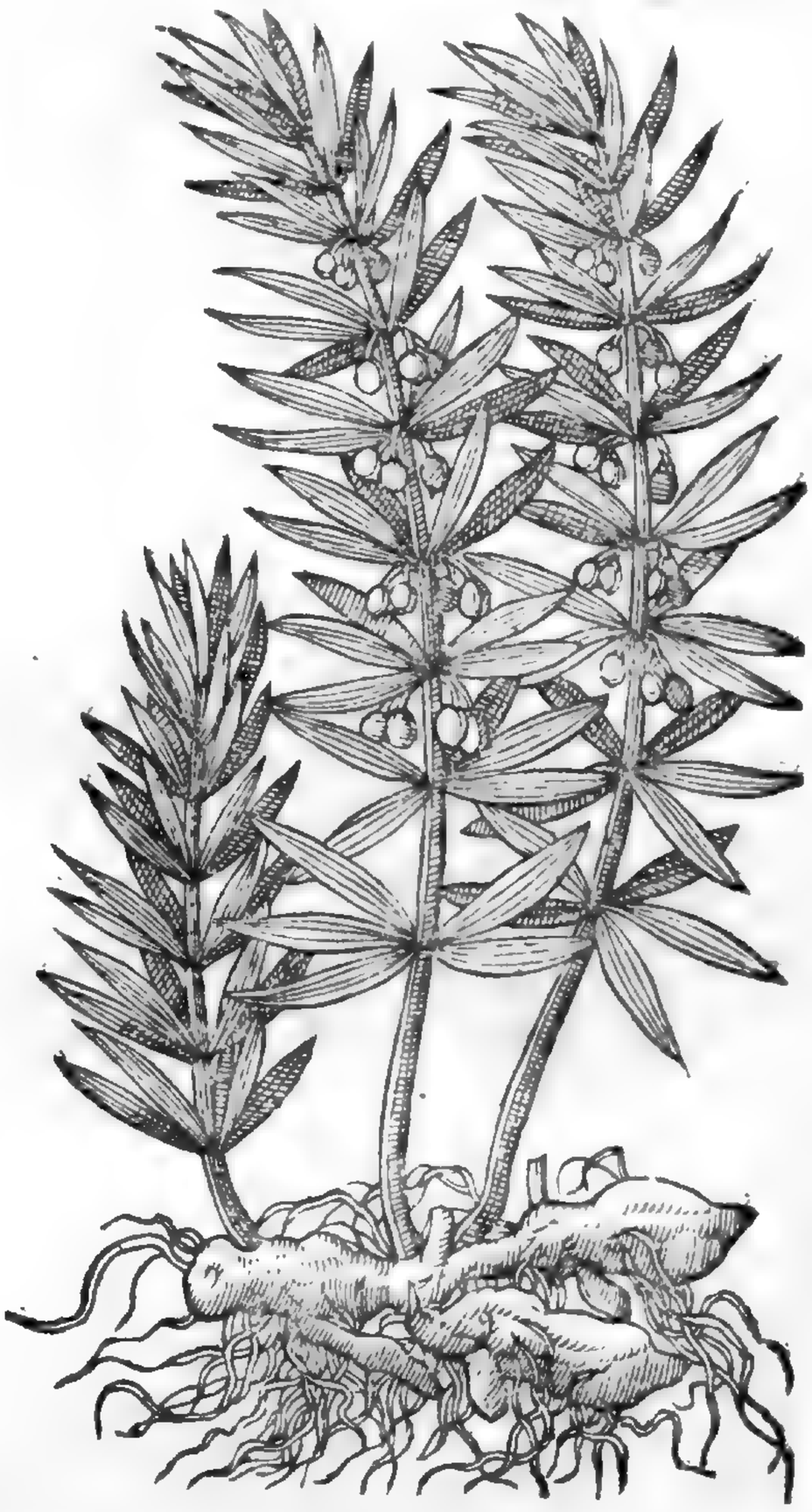

candicantes,foliis numerosiores.ab vnoquoq; enim folij sinu siue annexu , bini aut terni dependent: fructus rotundi Ochri magnitudine,nigricante colore,maturi virent. radix oblonga candida,frequentibus veluti articulis nodosa,digitalis crassitudinis, haudquaquam rectè descendit,sed per transuersum obliquè progreditur.

In syluis,locis vmbrosis,& iuxta margines nascitur,nec modò in mõtosis , sed & in planis.

Inuenitur huius & alia species,foliis è quouis exortu quaternis quinísve oblongis, acumi- 2.
natis,multò quàm prioris angustioribus , læuibus & venosis : floribus in virore albicantibus: baccis rubentibus: radice similiter candida,nodosa,obliqua,tenuibus fibris capillata.

In editis & mõtanis vmbrosis locis, veluti in Bohemiæ ac Morauiæ dẽsis syluis,reperitur.

Maio ac Iunio vtriusque flores; Augusto fructus colligi possunt.

Græci πολυγόνατον: Latini similiter Polygonatum; Officinæ Sigillum Solomonis: Germani Weisswurtz: Galli *Seau de Salomon*: Hetrusci Frasinellam & Fraxinellam : alij geniculatam aut genichellam vocant. Ioannes Manardus Arabum Secacul existimat,sed veritatem minus assequutus.

Secacul etenim noua stirps,& Arabum inuentum. Serapio siquidem in eius descriptione *Secacul.*
nullius Græci,nec etiam alterius auctoris testimonio nititur. qui aliâs solet singula ad suos auctores, & veteres quidem referre.

At Polygonati radices mistam tum facultatem,tum qualitatem habere, Galenus ait. Habent enim,inquit,adstrictionis pariter & acrimoniæ quippiam,nec nõ fastidiosam quandam amaritudinem explicatu difficilem: quamobrem nec admodum sunt vsui.

Dioscorides radicem tradit vulneribus auxiliari impositam , & vultus maculas delere ac auferre. Matthiolus è Polygonati radicibus aquam elici refert, qua ad faciem abstergendam mulieres Italæ vtantur.

De Pyrethro. CAP. XXII.

PYRETHRO folia sunt multipliciter dissecta diuisaque, similitudine ferè foliorum Fœniculi , sed tamen minora , Dauci syluestris & Carotæ æmula: cauliculi dodrantales , aut paulò altiores; in quorum fastigiis flos amplus, latus, Anthemidis similis , sed tamen maior, medio orbe subluteus; angustis oblongisque circumambientibus foliolis , supina parte albi-

Pyrethrum.

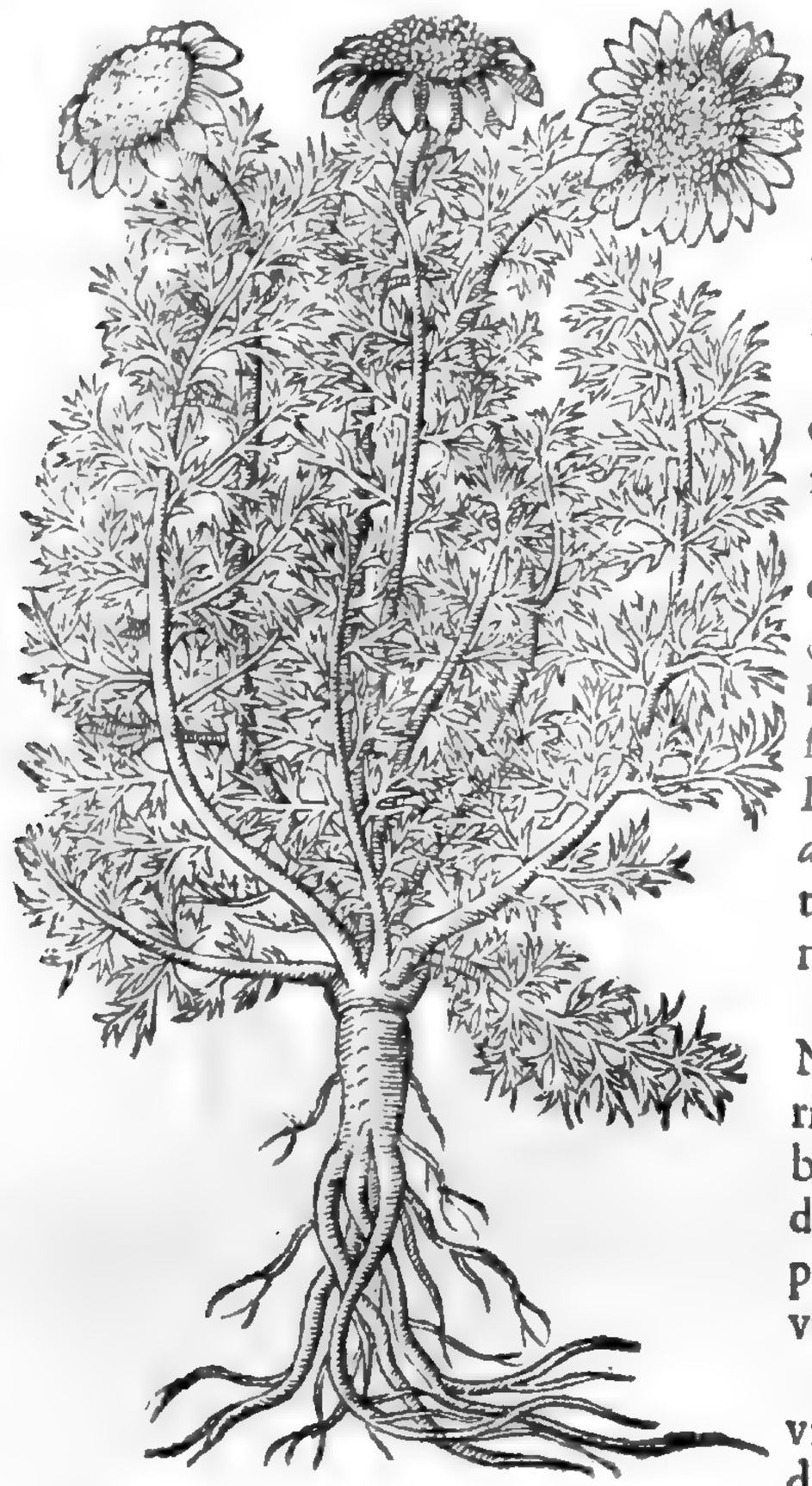

Dioscoridis locus emendatus.

Rhodia radix.

cantibus, prona verò nonnihil purpurascentibus: semen inter disci siue orbis stamina, gignitur tenue & oblongum. radix digitalis ferè est crassitudinis, longa, subruffo colore nigricans, gustu acri & admodum feruido.

Ex Oriẽtis partibus infertur. Nasci in quibusdam Italiæ montibus, sed minus acre, Matthiolus scribit.

In Belgij hortis satum adolescit; & florem inclinante Æstate facit; quæ si feruens siccaq; fuerit, semen etiam perficit.

Græci πύρεθρον ab igneę qualitatis gustu nuncupant: item & πύρεινον, πύρετον, πύρεθρον ἢ πυρέτην, plerisq; etiam δορύκνιον, vt inter adscriptitias nomenclaturas reperitur. Latini Saliuarem: Officinæ Græcam vocem retinent: Italis *Pyrethro*: Hispanis *Pelitre* aut *Piletre*: Gallis *Pied d' Alexandre*, id est, Pes Alexandrinus; Germanis ac nostratibus **Bertram**; à nonnullis **Geyferwurtz**: Bohemis **Peltram.**

Et legitimum quidem istud est Pyrethrum. Nam quod verum à nonnullis existimatur, alterius generis herba est, sub Saxifragiæ nomine alibi describenda. Imposuit istis corrupta Dioscoridis lectio; in floris siquidem descriptione, exemplaria pro ἀνθέμῳ, perperam substitutam habent vocem ἀνήθου.

Pyrethri autem radix vehementer calidam & vrentem facultatem habet, qua & refrigeratos ac dolentes dentes mitigat, & pituitã ex ore copiosam elicit. Manditur autẽ sicca, aut aceto, in quo decocta fuerit, os colluitur. Sudores etiam hæc mouet; & ad diuturnos horrores efficax, cũ oleo illinita: ad omnes etiam corporis partes perfrigeratas ac resolutas plurimùm cõducit: auctor Dios.

Miscetur eadem vtiliter Antidotis & aliis cõpositionibus, quæ ad diuturnos capitis dolores, vertigines, apoplexiam, comitialem morbum, nerũorum tremores, resolutionesq; faciunt; conducit etenim plurimùm ad omnes capitis & neruorum frigidas ac diutinas affectiones.

De Rhodia radice. CAP. XXIII.

RHODIÆ radici cauliculi sunt dodrantales aut altiores paulò, rotundi, nonnihil concaui; foliis circumuestiti plurimis, oblongis, latis, acuminatis, virentibus, carnosis, glabris, per ambitum serratis, Crassulæ herbæ aliquatenus similibus, attamen minoribus: in cacuminibus vmbellæ paruæ apparent, in quibus flosculi exigui è luteo pallentes tamdemq; tubescentes, radix crassa, inæqualis, & tuberosa, quæ recens candida & succosa trita rosarum odorem satis refert.

In Apennino & Gargano Italię montibus, nec non in Germaniæ alpibus sponte gignitur: &, vt Dioscorides, in Macedonia quoque.

In Belgij hortis colitur, vbi Æstate viret, & aliquando floret: Hyeme latet, sola radice viuace, frigorisque patiente.

Post

ῥόδια ῥίζαι Græci: nonnulli ῥόδιδα nuncupant. Germani Roſenwurtz: Hiſpani *Rayz Rodia*: noſtri Rooſen wortele. haud quaquam à Rhodo inſula, ſed à Roſis nomen accepit, quarum odorem attrita ſpirat.

Cæterùm vtilis hæc herba eſt, auctore Dioſcoride, capitis doloribus, ſi mądefacta fronti & temporibus cum modico roſaceo imponatur.

Galenus tenuium eam eſſe partium, digerentisque facultatis, & in calfaciendo ſecundi ordinis cenſendam eſſe: aut tertij incipientis.

At nobis refrigerans & Roſis vti odore, ita & temperatura affinis videtur; & aduerſus capitis ex calida cauſa dolores, efficax eſſe poſſe.

Dictamnus n. cap. 161

De Fraxinella. CAP. XXIIII.

Fraxinella.

FRAXINELLÆ complures exeunt caulículi, rotundi, cubitales aut altiores, inferius foliis, ſuperius verò floribus ſupra inuicem digeſtis exornati: folia oblonga ex pluribus ad vnum pediculum vnita, Glycyrrhizæ ſimilia, multò quàm Fraxini minora; ſingularia tamen eorum breuiora, duriora, magisque acuminata, quàm Glycyrrhizæ: florum color dilutè eſt rubentis purpuræ, quaſi vti ſylueſtris Maluæ: ſed forma diſſimilis: à quinis etenim vt plurimum ſtriatis oblõgisque ſuperioribus foliolis, ſtamina aliquot recuruata barbæ inſtar dependent. Odor horum grauis eſt, ac hircinum olet, & ſimiliter earum quæ ſequuntur ſiliquarum. Succedunt autem ſingulis floribus quinque ſimul, aſperæ, ſcabræ, & ſubrubentes; in quibus ſemen gignitur rotúdum, nigrum, ſplendens, minus quàm Pęoniæ aut etiam Lentiſci. radices ab vno capite plures diuaricantur longæ, candidæ, carnoſæ, tenui in medio neruo, cum obſcura acredine aliquantulum amaricantes.

Videntur autem huius duæ eſſe ſpecies, non tamen valde differentes. Vnius folia maiora, virentiora, duriora, magisque acuminata: alterius verò nigriora, minus dura, ac non æquè in acumen deſinentia: flores quoque huius aliquanto dilutiores: illius verò paulò rubicundiores.

In Italiæ ac Germaniæ montibus ac collibus, lutoſo ac ſaxoſo reperitur ſolo: apud Belgas hortenſis eſt.

Flores Iunio: ſemen ſerius prouenit.

Recentiores Fraxinellam: pleriq; χαμαιμελίον quaſi humilem Fraxinum appellant: Officinę Diptamum, & pro legitimo Dictamno, radicibus huius ſubinde vtuntur: vnde & à nonnullis Pſeudodictamnum & Dictamnum album nominatur. Non eſſe autem legitimum Dictamnũ, notius modò eſt, quàm vllis verbis refelli opus ſit. Et Pſeudodictamnum quoque Dioſcoridis nequaquam eſſe, non minus manifeſtum. Sed nõ eſſe Tragij veterum ſpeciem, non æquè expeditũ videtur. Nam cum Tragio, & quidem priore, conuenire poſſe apparet.

Habet autem iſtud prius Tragium (duo ſiquidem ſunt) auctore Dioſcoride, folia, virgas & fructus Lentiſco ſimilia, ſed minora omnia, & ſuccum fert gummi ſimilem: & in Creta tantùm naſcitur. Idem Plinius lib. XXVII. cap. XIII. Tragonis ſiue Tragium, ait, naſcitur in Cretæ tantùm inſulæ maritimis, Lentiſco (exemplaria perperam Iunipero habent) ſimilis, & ſemine, & folio, & ramis: ſuccus eius lacteus in gummi ſpiſſatus, vel ſemen, impoſitione ſpicula è corpore eiicit. *Tragium primum.* *Plinij locus reſtitutus.*

Et Fraxinella quidem Lentiſcum non minus quàm Glycyrrhiza folio refert, & odorem τράγου, id eſt, hirci ſpirat. Quæ huius cum Tragio ſimilitudinem quandam oſtendunt.

Sed tamen quia frutex non eſt; non baccas quales Lentiſcus, ſed ſiliquas ferat; adnatis ramulis careat; ad hæc neque lachrymam fundat; haudquaquam Tragium, ſed aliam, atque ab eo differentem ſtirpem eſſe conſequitur, quam veriſimile eſt veteres non obſeruaſſe, vel in nullo vſu, aut ſaltem negligentius habuiſſe. Facit huc quod Bellonius libro primo Singularium

rium referat. Tragium in Creta iuxta fluenta nasci, & flore esse luteo. Nam Fraxinella montes amat, & flore rubet. Ex quibus Fraxinellæ cum Tragio discrimen satis apparet.

At Fraxinellæ radix excalfacit & resiccat ordine secundo, digerentis, attenuantis, & aperientis est facultatis. Menses & vrinas mouet: partus adiuuat: secundas educit; veteri frigidioribus morbis auxiliaris est: conferre & stomachicis & anhelosis fertur. Tradunt etiam aduersus ictus morsusque ferarum, lethalia medicamenta, & pestilentium morborum contagia prodesse, antidotisque vtiliter permiscери.

De Valeriana. CAP. XXV.

Valeriana hortensis.

Valeriana syluestris.

VALERIANÆ tria genera passim occurrunt. Vnum hortense: syluestria duo. Reperiuntur verò & aliæ quædam, sed nomine, non effigie reliquis similes, vt quam Rubram cognominant: & quam Græcam.

1. Satiua siue hortensis Valeriana, prima folia edit oblonga, lata, læuia, virentia, atque indiuisa; quæ verò secundum caules maiora, longiora, vtrinque profundius laciniata, Elaphoboscі siue Pastinacæ maioris foliorum æmula, sed tamen minora: caulis cubito altior, læuis & concauus & interuallis rarioribus articulatus; è cuius geniculis bina exeunt folia, & in fastigio flores in vmbellis aceruati, parui, ab oblongiore & angustiore exiguo veluti collo sese pandentes, Narcissi quidem effigiem aliquatenus exprimentes, sed tamen multò tenuiores, & magnitudine ipsis plurimum cedentes, colore è rubente diluta purpura albicantes. radix digitalis crassitudinis, obliqua, fibris multis summæ terræ adhæret, plurima parte eminens: quæ dum resiccatur, pinguis ac oleosa efficitur, & odore est suauiore quàm recens.
2. Syluestrium quæ maior, foliis cum prioribus, tum iis quæ circa cauliculos, est diuisis ac laciniosis, maioribus & nigricantioribus quàm satiuæ: caulis huius læuis quoque, inanis & geniculatus, cubitoque procerior: flores in vmbellis similes, & dilutè purpurei. radices tenues, & veluti multis capillamentis fibrosæ, odore non omnino destitutæ.
3. Altera syluestris forma hortensem satis refert, sed longè minor est. prima eius folia indiuisa; reliqua in partes ac lacinias dissecta: cauliculus dodrantalis: flores in vmbellis aliarum similes ex læui purpura albicantes. radices tenues, obliquæ, repentes, & tenuibus fibris capillatæ, odoris exigui.

Scitur

Valeriana minima.

Seritur hortenſis apud Germanos & Belgas: in Creta autem & Ponto ſuæ ſpontis eſſe fertur.

Sylueſtres humentibus locis, iuxta riuulos, foſſas & ſcrobes aquas habentes reperiuntur. maior harum in hortos tranſlata luxuriat; minor verò ægrè coaleſcit.

Florẽt hæ Maio, Iunio & Iulio ęſtiuis mẽſib.

Valerianæ paſſim appellátur, & Græcè φῦ. Et prima quidem φῦ apud Dioſcoridẽ deſcriptioni reſpõdet: neq; obſtat flos paruus & Narciſſo minor. Quòd ſiquidem maior ſcribatur, errore fit Græci exemplaris; in quo ſic habetur: ἄνθη φοῇς τὰ ναρκίσσῳ μείζω δὲ καὶ τερφώτερα. Sed pro μείζω, id eſt, maior, reſtituendũ eſt ἥσσω ſiue ἧττω, id eſt, minor: vt ante nos Ruellius quoq; annotauit. Id quod mox ſubſequens dictio τερφώτερα, hoc eſt, tenerior, non modò innuit, verùm & palam oſtẽdit. Neq; enim maiora, ſed minora teneriora eſſe ſolent. Atque ſic ſe habente Dioſcoridis lectione, omnis adimitur ſcrupulus. Sunt namque Valerianę flores ἥττονες καὶ τερφώτερες, quã Narciſſi. *Dioſcoridis locus emendatus.*

Appellatur præterea Valeriana ſatiua à Dioſcoride, νάρδος ἄγρια, id eſt, ſylueſtris aut ruſtica Nardus; à Plinio Nardus Cretica; hac ætate à quibuſdã Marinella, Amantilla Valentiana, Genicularis, herba Benedicta, & Theriacaria: in officinis Valeriana domeſtica: Theophraſto Paracelſo Terdina: Germanis Groß baldrian: noſtris Groote valeriane/ ſpeertruyt/ S. Joris truyt: Gallis *Valeriane*: Anglis Setwal. 1.

Altera ſpecies Valeriana ſylueſtris nuncupatur, & Germanicè Wild baldrian/ katzen wurtz/ augenwurtz/ wendtwurtz/ denmarck. 2.

Tertia Valeriana minima nominari ferè ſolet. 3.

Excalfacit autem Phu legitimum, vt Dioſcorides ait; ſed tamen non intensè, neque ipſa recens radix, ſed areſcens tantùm. Recentem ſiquidem exiguũ omnino caloris habere facilè deprehenditur: areſcentẽ verò calidiorem eſſe, & guſtus & odor vterque intenſior oſtẽdunt.

Mouet autem, auctore Dioſcoride, ſicca radix vrinas: menſes cit: prodeſt ad laterum dolores, & antidotis permiſcetur.

Sylueſtrem autem Valerianam, ruptis, conuulſis, ex alto præcipitatis, recentiores vtilem cenſent: folia huius, tum & ſatiuę, ad oris & gingiuarũ cum inflammatione exulcerationes, decocta, & gargariſata prodeſſe feruntur. Nec deſunt, qui ſylueſtris Valerianę radices aridas, tuſasque, drachmæ pondo cum vino ſumptas, infrà ſupraque purgationem moliri affirment.

De Valeriana rubra. CAP. XXVI.

HÆc herba duorum dodrantum caulibus aut longioribus, iisque rotundis, læuibus & geniculatis aſſurgit: folia habet lata, longa, acuminata, læuia & diluti viroris: è faſtigiis caulium Valerianæ propemodum ſimiles vmbellas, ſed laxiores & magis inconditas; in quibus flores oblongi, tenues, rubentes; & ſemen inde exiguum, oblongum, quandoque ſumma parte barbatulum. radix ſubeſt candida, mediocris craſſitudinis & longitudinis. 1.

Huic ſimilis alia reperitur, foliis quoque oblongis; cauliculis circa ſuperiorem partem in ramulos complures diuiſis; floſculis è diluto cæruleo purpuraſcentibus, breuioribus quàm ſuperioris; radice mediocris craſſitudinis. 2.

Vtraque Belgis hortenſis, & altera quidem rarior. Florent æſtiuis menſibus.

Valerianæ rubræ à florũ vmbellarumque ſimilitudine plerique nomen dedere, quod huic permittere maluimus, quàm impropriam appellationem temerè attribuere. Sunt etiam qui Behen recentiorum ſpeciem eſſe velint, idipſum Behen rubrum nuncupantes, ad differentiam alterius Behen albi dicti. Quæ quidem eſt herba multum à Behen Arabum differens; veluti & præſens. Alij inter Limonij genera referunt. Matthiolus etiam ſecundam ſpeciem pro Limonio depingit. Atque hanc ipſam aridam ad nos olim Patauio pro Limonio miſit præcla-

Valeriana rubra.

Valeriana Græca.

Limonium.

Valerianæ rubræ similis pro Limonio missa.

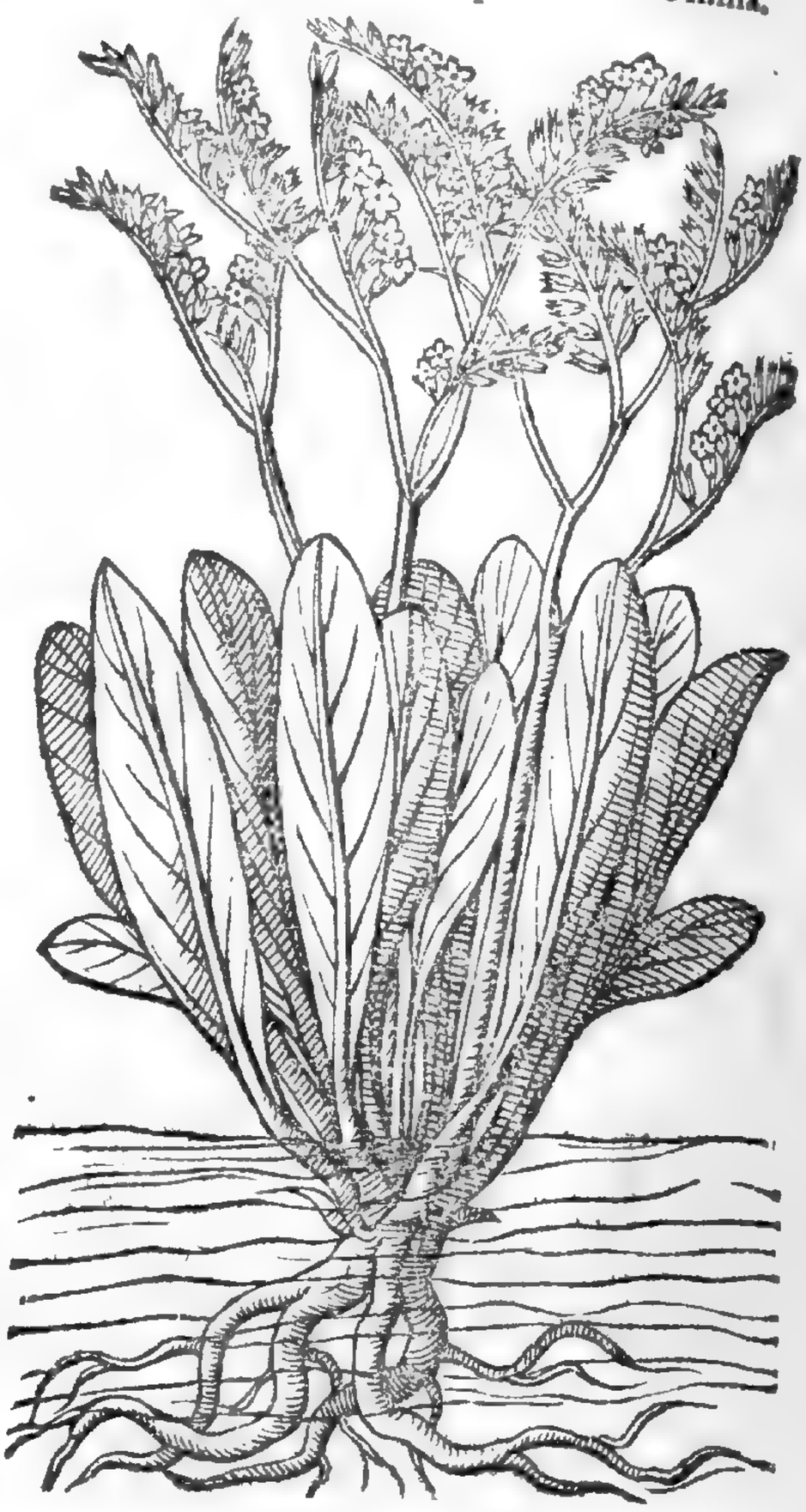

pręclarissimus vir, & in notitia stirpiũ omniumq; simpliciũ versatissimus Iacobus Antonius Cortusus Patritius Patauinus. Et respõdet satis cum Limonij descriptione posterior. Sed Valeriana rubra non æquè: non modò quòd folia eius sint longè quàm Betæ minora, verùm potissimum, quòd semen eius rarò perficiatur, & hoc ipsum nequaquam rubeat. Nam Limonio folia sunt Betæ similia, tenuiora tamen & minora: caulis tenuis, rectus, refertus semine rubicundo, vt Dioscorides refert.

Cæterùm quòd ad facultates attinet, nullas quidẽ harũ compertas habemus: videtur autem vtraq; vnà cũ radicibus refrigerantis esse naturę.

De Valeriana Græca. CAP. XXVII.

GRÆCA Valeriana coliculos tres aut quatuor promit rectos, concauos, inanes, tenues & cubitales: foliis circumuestitos compluribus oblongis, alatis, ex aliis multis, medio intercurrente neruo, compositis, Viciæ foliis ferè conformibus, sed tamen virentioribus; quorum singula paruula sunt, latiuscula, oblonga, acuminata, dorsoque aliquantulum eminente: flores nequaquam in vmbellis, neque etiam ex alis foliorum, sed in fastigiis cauliculorum sparsi prodeunt, pulchri, colore cæruleo, sed dilutiore, splendentes, ex quinque foliolis, staminibus aliquot exiguis & candidis in medio, à quibus apices

ces parui fublutei dependent: fequuntur capitula parua, in quibus femen minutum pro radicibus multæ tenuiſſimæ ſunt fibræ.

Nuſquam ſuæ ſpontis in Belgio eſt, ſed aliunde illata.

Plurima æſtatis parte floret.

Valerianam, vt diximus, Græcam, & Valerianam peregrinam, necnon Pſeudo-phu noſtri appellant, tametſi nullam cum Valeriana ſimilitudinem habeat.

Nullius eſt vſus, niſi quòd hortorum exornet margines.

De Rubia. CAP. XXVIII.

Rubia.

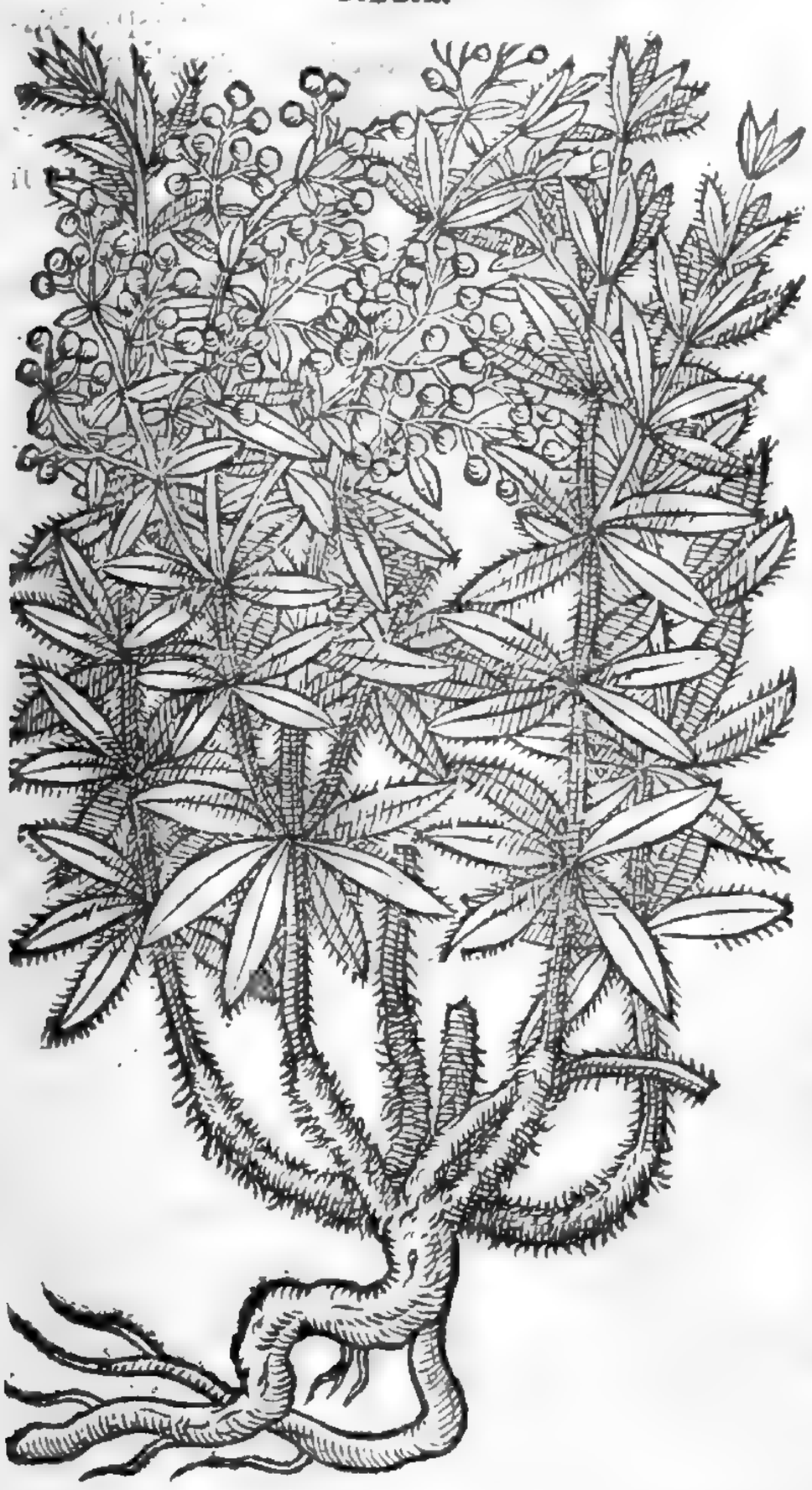

RVBIÆ quidem propriè ſpecies nullę ſunt. Sed ſi omnes illi foliis ſimiles, ad eam referantur, multæ occurrent; vt Aparine, Mollugo, Gallium, Aſperula, Cruciata, quæ omnes foliis Rubiam referunt, & idcirco ſylueſtres eius ſpecies videntur.

Ramulis autem Rubia exit quadrangularibus, geniculatis, aſperis, craſſioribus, maioribusque quàm Aparines: foliis anguſtis, oblõgis, aſperis quoq;, è ſingulis geniculis quinque ferè, in radiantis ſtellę modũ diſpoſitis: flores in ſummis ramulis parui, dilutè lutei: ſemen rotũdum, paruum, initio virens, inde rubens, poſtea nigrum. radices prælongæ, tenui medio neruo, cortice verò carnoſiore ac rubente, quo cùm lanæ, tum & alia, rubro inficiuntur colore.

Seritur Rubia non paucis Italiæ, Hiſpaniæ & Galliæ, plurimis etiam Belgij locis, nec nõ apud Quados, quos Sileſios vocant, pingui fœcundoque ſolo. Dioſcorides quandam ſuæ ſpontis eſſe tradit: alteram verò in Thebana Galliæ, & Rauenna Italiæ, necnon in Caria inter Oleas ſeri.

Valerius Cordus Rubiam etiam iuxta Germaniæ Spiram ſpontaneam in ſepibus naſci refert, ſatiuæ per omnia ſimilem, maiore tantùm radice.

Æſtate floret ſemenque facit. Maio ac Iunio radices leguntur, quæ reſiccatæ & attritæ, in vſus & tinctorum & medicinæ veneunt.

Græcis ἐρυθρόδανον & ἐρεύθεδανον, vt quibuſdam placet, appellatur: Latinis Rubia & Rubeia: Officinis Rubia tinctorum. Paulus Ægineta θάψον quoque nuncupari refert, lib. III. cap. II. θάψον, ait, ἥν τινι οἱ βαφεῖς χρῶνται ἣν οἱ ῥωμαῖοι ἐρυθρόδανον καλοῦσιν. Eandem ibidem χρυσόζωον etiam cognominat. Eſt tamen & alia Thapſia ferulacea, à Rubia multum differens: aliud item Ereuthedanon (ſi mendo exemplaria carent) quod à Theophraſto lib. IX. deſcribitur.

Ereuthedanum folium, inquit, habet ſimile κιττῷ, id eſt, Hederæ, veruntamen rotundius; naſcitur humi velut Gramen, & loca amat vmbroſa. Radicem verò huius ſimiliter rubicundam, eodem lib. & VII. etiam ſcriptum reliquit. *Ereuthedanon Theophraſti.*

Sunt præterea quibus Rubia δεφάνος dicitur; aliis κινάβαρις, à rubicundo colore: Marcellus antiquus ſcriptor etiam Polygonon appellat. Idem tamen Millefolium, Sanguinalem & Verbenam Polygona quoque facit. Dicitur autem Rubia Italis quidem *Rubbia* & *Robbia*: Hiſpanis *Ruuia*, *Roya*, & *Granza*: Gallis *Garance*: Germanis Rotte: noſtratibus Mee: Anglis Madder: & vbi comminutæ ſunt radices, Belgis Mee trappen.

Rubiæ autem radices, quarum quidem, cùm in medicina, tum in tinctoria eſt vſus, vt potentiam ac vim haud obſcurè adſtringentem obtinent; ita quoque natura ac temperamento frigidæ ſunt ac ſiccæ: partes interim nonnullas tenues habent, quarum potentia color earum facilè permeat: adeò vt & vrina aſſumentium ab his tingatur. Guſtatæ ſiquidem acerbum ſaporem referunt, cum exigua tamen quadam dulcedine primò occurrente, quam acerba & adſtringens mox excipit qualitas. Quod non modò à nobis, ſed & ab Auicenna Arabum

Medicorum Principe obſeruatum, qui cap. LVIII. Rubiæ radicem pontici eſſe ſaporis ſcriptum reliquit.

Commendatur verò paſſim Rubiæ radicum decoctum, ruptis, cæſis, vulneratis, ex alto præcipitatis: ſanguinis fluores reprimere; inflammationes mitigare: offenſas quaſſatasque partes ad ſanitatem perducere creditur. Miſcentur his de cauſis potionibus, quas vulnerarias recentiores appellant. In quibus tantam earum vim ac efficaciam, & Matthiolus quoq; eſſe refert, vt etiam thoracis & inteſtinorum lethalia vulnera his curari poſſe ſperetur.

Accedit noſtræ ſententiæ expertiſſimus ac clariſſimus olim Louanij medicus Ioannes Spiringus, qui in Rapſodiis ſuis annotatum reliquit, Rubiæ decoctum cum Triphera magna exhibitum valere aduerſus fluxum menſtruorum, hæmorrhoidum, & dyſenteriam: idque euidentibus experimentis compertum. quod Rubiam adſtringentis eſſe facultatis confirmat.

In eadem ſententia eſſe videtur & Eros Iuliæ (vulgò Trotula) qui in compoſitione aduerſus abortum hác permiſcet. Si etenim Rubiam exiſtimaſſet, talem qualem Dioſcorides eam perhibet, haudquaquam medicamentis aduerſus abortum additurus fuiſſet.

Dioſcorides ſiquidē Rubiæ radicem vrinā ciere ac multā craſſamq;, & nonnunquā ſanguinem ducere tradit: & tantā ei aperiendi vim adeſſe, vt appoſita etiā menſes, ſecundas & fœtus extrahat. Fefellit autem eum vrinæ intenſus rubor, vſum Rubiæ mox conſequens, quem à permixto ſanguine eſſe exiſtimauit, qui tamen non aliunde eſt, quàm ab ipſo colore Rubię.

Radix etenim huius quouis modo aſſumpta, mox vrinā rubicundo inficit colore; nō ſecus ac Rhabarbarū eandē tingit luteo; ſubſtantiā interim eius non permutās, nec craſſiorē, quàm antea fuerat, reddens: in iis ſcilicet, qui integra ſanitate fruuntur. Quod non aperire eam, ſed adſtringentis quoq; facultatis participem eſſe, nō minus quàm Rha Barbarum, citius cōmonſtrat. Propter adſtringēdi ſiquidē ipſius potentiā, colorem ſeroſi humores aliquādiu retinēt.

Adſtringentibus enim permixti colores, diutius coloratis inhærēt; nec ita citò euaneſcunt. Probè iſtud norunt, qui ex florum herbarumq; ſuccis colores colligunt. alumen etenim vnà cum ipſis permiſcent, quo in longius tempus coloris ſpecies, alioqui citò peritura, retineri ac conſeruari poſſet. Ex his autem ſatis conſtat, extergendi aut aperiendi potentiam Rubię nullam vehementem eſſe, & Dioſcoridem huiuſcemodi vim ei temerè tribuiſſe: ac poſt eum Galenum & poſteriores reliquos, in eius verba iuratos.

Dioſcorides & Galenus notantur.

Plinius contra, ſerpētes Rubiæ ramos cum foliis imponi, ait, & inuenire ſe apud quoſdam (quod vaniſſimum) morbum regiū ſanari hoc frutice, etiam ſi adalligatus ſpectetur tantùm.

Aparine.

Plinij locus reſtitutus.

Galenum aduersus Ar. 157

De Aparine. CAP. XXIX.

APARINE tenuibus & quadrangularibus ramulis, foliisque anguſtis, orbiculatim radiatis Rubię ſimilis eſt; interim minor: flores perpuſilli, candidi in ſummis emicant virgulis: ſemina parua, rotunda, medio aliquantulum concaua, vmbilici effigie, gemina vt plurimum ſimul: radices fibroſæ & tenues. Aſpera tota eſt herba, prætereuntium veſtibus ac laciniis ſcabritie ſua adhæret; linguæ inducta ſanguinem elicit. Paſtores hac herba, Dioſcorides refert, coli vice vti, ad eximendos è lacte pilos, ſi qui in eo ſubſtiterint.

Exit Aparine iuxta margines agrorū, & quandoque in ipſis agris frugibus permixta: item ſecus vias, ſcrobes, ſepes, & inter ſentes. Theophraſtus & Galenus in Lente eam coaleſcere ſcribūt, & amplexu ſuo eam ſuffocare; eoque modo illi grauem ac moleſtam.

Æſtiuis menſibus vbique frequens.

Ἀπαρίνη Græcis: Latinis ſubinde etiam Lappa & Lappa minor. Plinius Lappaginis ſpeciem eſſe affirmat. Lappagines autem, ipſo auctore, duæ: vna aſpera, Aſperugo; altera mollis, Mollugo. Et Aparine quidem Aſperugo eſt.

Lappago, inquit Plinius lib. XXVI. cap. X. ſimilis Gallio, niſi eſſet ramoſior ac pluribus foliis aſpera, rugoſa, aſperioris ſucci, grauis odoris: quæ

mollis

Mollugo.

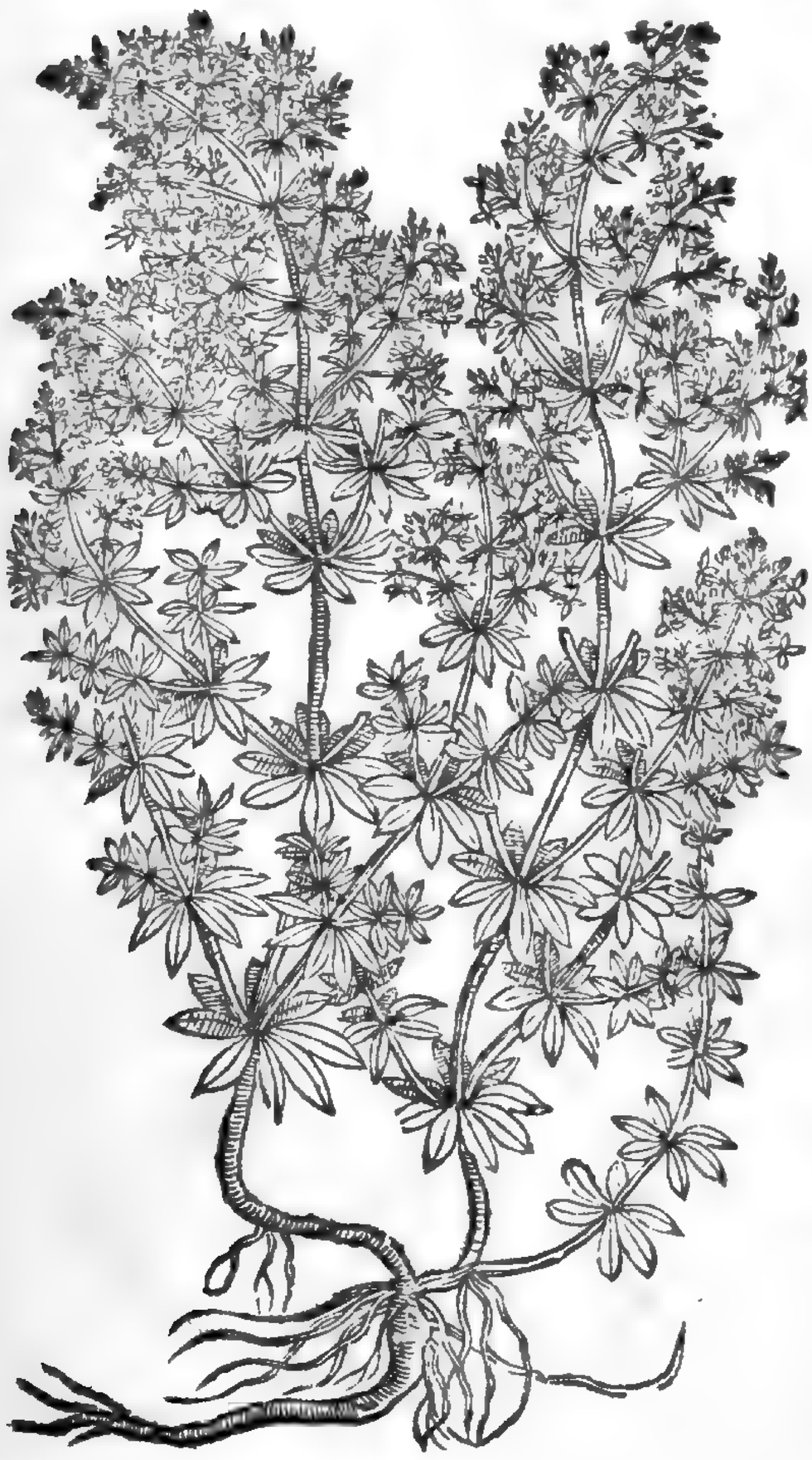

Gallium.

mollis eſt, Mollugo vocatur: ſimilis, ſed aſperioribus foliis Aſperugo (exemplaria multò aliter, ſed perperam habent.)

Appellatur præterea Aparine & φιλάνθρωπος, quaſi hominis amica; quòd veſtitui eius adhæreſcat: à nonnullis & ea de cauſa φιλάδελφος. Ab Hippocrate, teſte Galeno, φιλίστιον & φιλαιτέειον. Nominatur & ὀμφαλόκαρπος, aut vt aliis placet, ἀμπελόκαρπος: Italis *Speronella*: Hiſpanis *Preſera*, aut *amor de hortolano*: Germanis **Kleeb kraut**: Gallis *Reble, ou grateron*: Belgis **Kleefcrupt**: Anglis **Goesſhaerte**.

Modicè autem, vt Galenus ait, extergit & deſiccat, habetq; nonnihil ſubtilium partium. Seminis, inquit Dioſcorides, caulium & foliorum expreſſus ſuccus auxiliatur à phalangiis ac viperis cõmorſis cum vino bibitus: auriũ dolores ſuccus infuſus curat: ac herba cũ axungia trita ſtrumas diſcutit. Sanguinis etiam abundantiam ex vulneribus reprimere folia impoſita, Plin. tradit.

De Mollugine. CAP. XXX.

MOLLVGO Aparinen caulibus foliisq; ſatis refert, nequaquam tamen aſpera, ſed lęuis & mollis: flores albicant: ſemen rotundum. radices tenues & nullius momenti. repit per terram niſi fruticibus vicinis fulciatur. 1.

Reperitur iiſdem ac ſimilibus quibus Aparine locis, atque eodem tempore.

Eſt tamen & alia montana, cuius aſſurgentes coliculi, nullis egent adminiculis, priori ſimilis, niſi folio eſſet læuiore: floſculi eius cãdidi etiam ſunt, & perquam exigui. radix nigricat. 2. *Mollugo montana.*

In aſperis quibuſdam iuxta Rhenum ac Moſam montibus naſcitur. à Martino Tulemanno hanc accepimus, viro noſtratium ſtirpium & obſeruantiſſimo & ſtudioſiſſimo.

Vtraque Lappaginis ſpecies eſt, atque à mollitie & læuitate foliorum Mollugo nuncupari poteſt. plerique Rubiam ſylueſtrem nominant. Sed Rubia ſuæ ſpontis, à ſatiua non differt.

Inutiles autem exiſtimantur hæ herbę, & nullius vſus.

De Gallio. CAP. XXXI.

GALLIVM tenerius multò eſt, ac minus quàm Aparine, aut Mollugo, nequaquam aſperum. Cauliculi eius tenelli, teretes, pedem aut duos dodrantes alti: foliola exigua per interualla cauliculos ſtellatim radiata ambiunt: flores paruuli, frequentes, denſique in ſummis virgulis, luteo ſplendent colore, odore ſuaues. radices tenues fibræ ſunt.

Naſcitur apricis locis in collibus iuxta margines agrorum, ſolo lætiore.

Reperitur & paluſtribus locis aliud ſimile, ſed floribus albidis ac niuei propemodum candoris. *Gallion paluſtre.*

Huius Iunio: illius verò Iulio ac Auguſto flores vigent. Græcè γάλλιον, aut potius γάλιον dicitur: à nonnullis γαλάπιον & γαλίειον.

A lacte, cui additum pro coagulo est, nomen habet, quod Græcè γάλα dicitur. Germani Megerfraut/ walstroo appellant; Galli *Petit muguet*: Itali *Galio*: Angli Maijbes here.

Facultatem autem (quod quidē legitimum ac lutei floris) auctore Galeno, exiccatoriam obtinet & subacrem. flos eius, Dioscorides ait, ambustis illinitur, & sanguinis profluuia sistit: miscetur cerato rosaceo: insolatur donec albescat; & tale acopum est lassitudinibus vtile. radix, eodem teste, venerem excitat.

De Asperula odorata. CAP. XXXII.

Asperula odorata flore albo.

Asperula cærulea.

Matrisylua rubra.

1. RVBIÆ & Aparinæ hæc similis quoque est, sed humilior ac odoratior: cauliculi eius breues & pede vix altiores: folia è singulis geniculis sena septenáve, stellatim radiata, aliquantulum scabra, sed non perinde tamen vt Aparines: flores albidi: semen paruum, rotundum. radix tenuis, serpens, & stirpem ipsam facilè multiplicans. Tota herba gratū suauemq; expirat odorem, præsertim in atriis cœnaculisque pedibus attrita.

Apud Germanos in syluis locis opacis pingui solo gignitur, Trago teste, sed apud Belgas hortensis: vbi Maio, Iunio ac seriùs floret.

2. *Asperula cærulea.* Asperulæ autem huic similis est, sed tamen non odorata, quam Cæruleam cognominant. Dodrantalis herba, mollis, hirsuta, & aliquantulum ramosa; foliis ramulisque Asperulæ: flores eius cærulei in breuibus pediculis è summis virgulis emicant: semen rotundum, paruum, geminatum. radix tenuis, oblonga, rubet.

In Flandriæ plerisque agris sponte exit; annua est, sed ex deciduo semine seipsam serit.

Plinij Alysson à plerisq; creditur, quem ab Erythrodano siue Rubia foliis tantùm ramisq; minoribus differre ait. Talis autem non modò ista, sed & odorata Asperula est; sed flos huic albus, illi verò cæruleus; & Galenus Alysso florem tribuit cæruleum. Differre tamen Galeni & Plinij videntur.

Galenus enim Alysson foliis describit περασίου, id est, Marrubij; differentibus videlicet multùm ab Erythrodani foliis. Suspicari fortassis hinc licebit, Plinium perperam pro Marrubij accepisse Rubiæ; atque hinc Alysson Erythrodani foliis scripsisse. Nisi Erythrodanum, cui similē perhibet esse Alysson, non Dioscoridis, sed Theophrasti sit Ereuthedanon, quod foliis Hederaceis rotundioribus esse, in capite de Rubia ostendimus. Atque ita posset idem esse Galeni & Plinij Alysson, sed ab Asperula cærulea, & similiter odorata, longè dissidens.

De Alysso autem Galenus lib. 11. De Antidotis in compositione Antonini Coi sic scribit:

Αλυσσος

Αλυσος ἐστὶ βοτάνη πρασίου παρεμφέρουσα τραχύτερα δὲ καὶ μᾶλλον ἀκανθώδης περὶ τὰ φύλλα· ἄνθος δὲ φέρει κυανίζον. id est, Alyſſos herba eſt Marrubio perſimilis, ſed aſperior, & magis ſpinoſa circa orbiculos: florem fert ad cæruleum vergentem. *Alyſſos Galeni.*

Plinij autem hæc ſunt verba: Diſtat ab eo (ſcilicet Erythrodano) qui Alyſſos vocatur, ſoliis tantùm & ramis minoribus. nomen accepit, quòd à cane commorſos rabiem ſentire non patitur; potus ex aceto & adalligatus. *Alyſſos Plinij.*

Cæterùm Aſperulam odoratam appellant pleriq; etiam Aſpergulam odoratam: alij Cordialem & Stellariam; Germani **Herꝛfreydt/ waldmeiſter:** Galli *Muguet*: nonnulli etiam Germanicè **Leberkraut**/ſiue **Leuerkruijt**/ id eſt, Iecorariam ſiue Hepaticam.

Facultatem hæc Aſperula Gallio aliquatenus ſimilem habet, ſed tamen imbecillior. fertur in vinum conjecta hilaritatem efficere, cordi ac iecinori prodeſſe.

De Cruciata. CAP. XXXIII.

Cruciata.

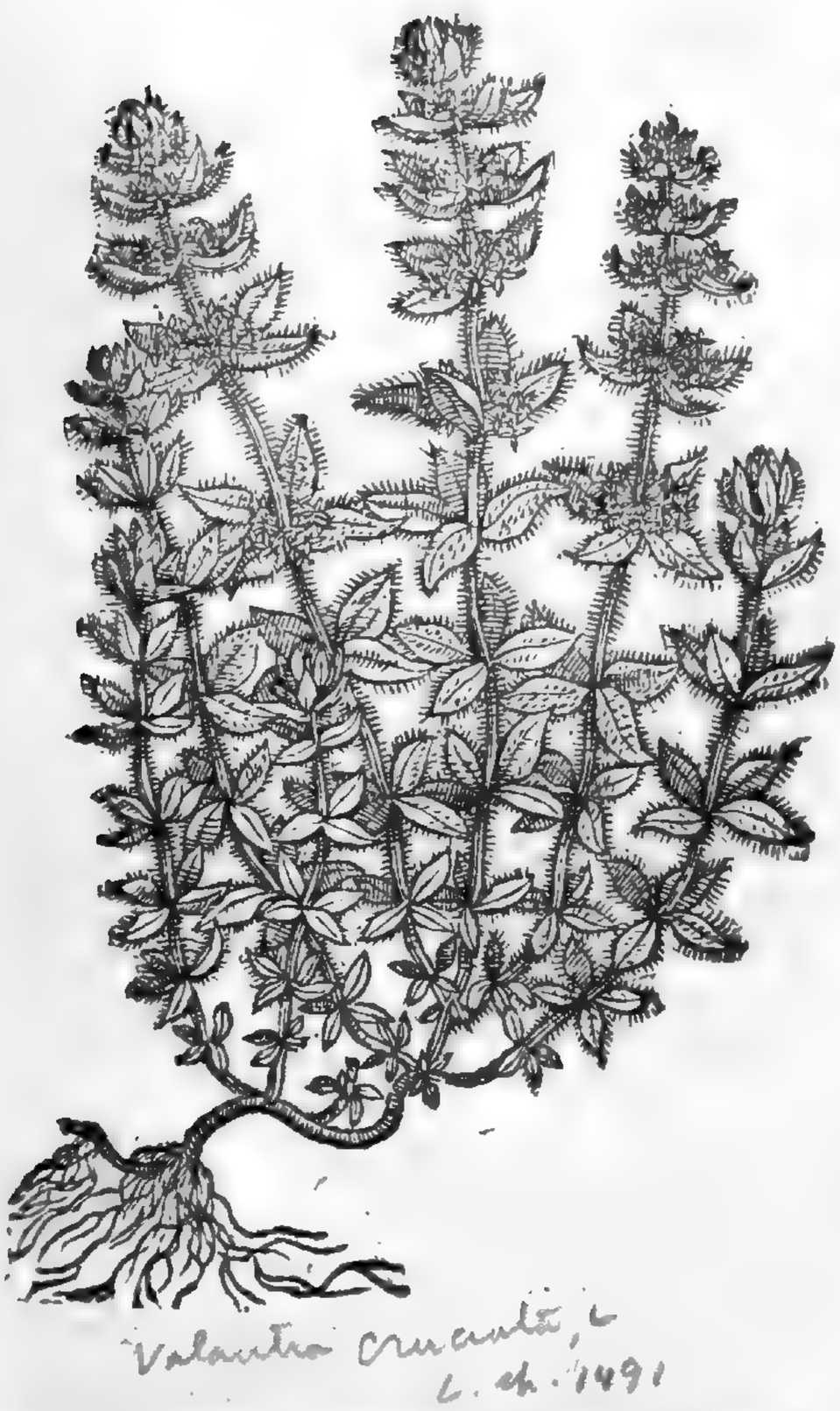

Rubia marina.

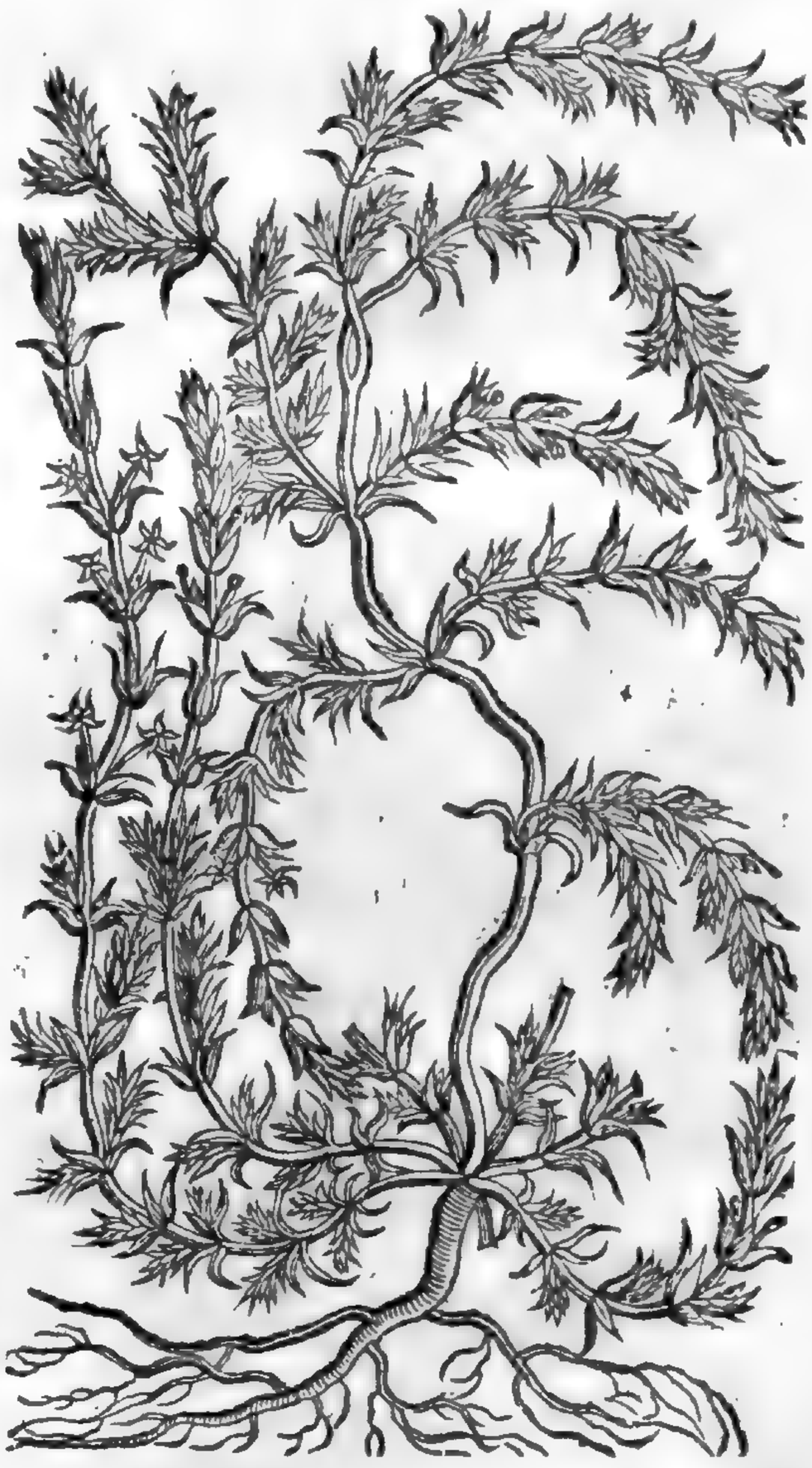

AD Rubiæ & Aparines ſimilitudinem aliquomodo etiam Cruciata accedit, ſed mollis & hirſuta herba: coliculi tenelli quadrangulares, geniculis articulati, folia è ſingulis internodiis quaterna, decuſſata, breuiora, ſed latiora ferè quàm Aparines: flores exigui, coronæ modo verticillatim cauliculos ambiunt, colore diluté lutei; ad quem è viridi tota ipſa inclinat herba. radices ſubſunt perquàm tenues.

Iuxta foſſas, aquarum riuulos, & quandoque agrorum margines, inter ſentes, à Maio in finem vſque Æſtatis reperitur; & quidem cum flore.

Cruciatam autem ac Crucialem nominãt, à foliorum in crucis formam decuſſato poſitu.

Huic autem ſimilis, & alia quædam locis exit maritimis, cauliculis & decuſſatis foliis cum referens, quam Rubiam appellant marinam. *Rubia marina.*

Cæterùm facultate Cruciata nonnihil videtur habere adſtrictionis, ſimul cum reſiccatione. Recentiores inter vulnerarias dictas numerant: & recentes aiunt ramices hac curari poſſe, decocto eius aliquot diebus epoto, herba verò ipſa loco impoſita.

LIBRI PRIMI PEMPTADIS TERTIÆ FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIÆ

LIBER SECVNDVS,

DE PVRGANTIBVS HERBIS.

PRÆFATIO.

HERBAS *aliquot descripsimus, radicibus suis medicinæ vtiles; sequuntur nunc purgantes. Harum autem materies diuersa est. sunt folia & herbæ. sunt fructus eiusdem potentiæ. idem nonnullæ radices præstant. arborum etiam quarundam ac fruticum, vel cortices, vel fructus eò pertinent. Sed quæcunque ad arborum & fruticum genera referri postulant, sua proferet pars; nunc tantùm herbaceas stirpes tractamus. Inter herbas autem huius generis, quædam pedamentis sustinentur: aliæ nullis egent. Dabit has hic liber: illas subsequens.*

DE ASARO.

CAPVT I.

Asarum.

ASARO folia sunt læuia, in virore splendentia, rotundiora, latiora, tenerioráque quàm Hederæ, & nequaquam anguloſa: flores iuxta radices sub ipsis foliis latitant, ipsorum annexi pediculis, sordido purpurascentes colore, Hyoscyami cytinis similes, sed tamen minores; in quibus tandem semina exigua, anguloſa, & aliquantulum aspera. radices multæ, tenues, & graciles, obliquè sparguntur, & sibi inuicem implicãtur; sapore cum acrimonia quadam haud iniucundo; odore grato.

Amat montium opaca ac vmbrosa loca, & plerunque sub Corylis, vt Cordus refert, inuenitur.

Perpetuò viret herba, noua tamen vnà cum floſculis folia Vere promit.

Asaron, Græci similiter ἄσαρον: Latini etiam Nardum rusticum, & nonnulli Perpensam vocant. Est autem Perpensa etiam Baccharis Plinio, lib. XXI. cap. XXI. Macer Asarum Vulgaginem dicit.

Est Asarõ Græcè (inquit) *Vulgago dicta Latinè.* Olim etiam à Magis αἷμα ἄρεως, hoc est, Martis sanguis, & à Gallis *Baccar* nominatum fuisse inter spurias voces extat: atque inde nata videtur Asaræ baccaræ vox, qua Officinæ vtuntur. Sed alia est Baccharis, & ab Asaro differens. Appellatur tamen & Baccharis à Crateua Asarum, (si modò non legendum est Κόσαρον) vt altera Pemptade scripsimus.

Dioscoridis locus emendatur.

Fecit autem hæc vtriusque nominis confusio, vt non satis se explicare de Asaro & Baccharе plerique potuerint, & in multis Dioscoridis exemplaribus nonnulla cap. de Asaro perperam accesserint. Nam quod initio statim in Græcis exemplaribus occurrit: πρὸς δωδης στεφανωματικὴν, hoc est, herba odorata coronaria, non ad huius Asari, sed ad Baccharis pertinet descriptionem. Asarum etenim, vti Plinius ait, dictum est, quoniam in coronas non addatur. Atque ita euenit vt sæpenumerò veterum descriptiones deprauatæ & confusæ reperiãtur; quod vt hoc loco manifestum est, ita subinde non perinde faciliter aliis locis animaduerti potest. Porrò Asarum Gallis *Cabaret*: Germanis Haſelwurtz: Belgis Mans oozen & Haſelwoorte dicitur: Hispanis *Azara bacara*: Italis *Asaro*: Anglis Folſoote.

Vim

Vim autem Asari folia excalfactoriam simul & resiccantem habent, vnà cum expurgandi potentia; non tamen absq; nonnulla adstrictione. vomitione crassos, pituitosos, bilososq; humores educunt; & simul inferiorem ventrem commouent; atque in hoc ipsis radicibus potentiora efficacioraque sunt. Eadem cancrosos tumores appositа, ne augeantur aut exulcerentur latiúsve serpant, continere putantur.

Radices excalfactoriam similiter vim & resiccatoriam obtinent; vtramque quàm folia intensiorem: tenuium sunt partium: vrinas ciunt: menses promouent: facultate, vt Galenus ait, Acori radicibus similes, sed tamen intensiores. Acori autem tenuis consistentiæ, excalfacientes, extenuantes, resiccantes, & vrinas mouentes esse tradit. Quæ quidem, in exigua quantitate Asari radices assumptæ, aut aliis permixtæ, feliciter exequuntur. Iecinoris idcirco, fellis & lienis obstructionibus, durisq; scirrhosisq; tumoribus, & aduersus inueteratas febres vtiles. Sed in maiore quantitate assumptæ, non multò quàm folia minus (tametsi non scripserit Galenus) vomitione potissimùm, tum & per inferiorem ventrem pituitam & bilem educunt.

Sit autem radicum in puluerem contritarum (plus minus) drachma oportet: si verò macerentur decoquantúrve, duabus, tribus aut quatuor opus erit. folia verò octo aut nouem sufficiunt, quorum cum liquido aliquo contusorum expressus succus exhibetur. radices in vino macerari possunt, sed vtilius in sero lactis aut hydromelite, vt Mesues habet.

Prodest hoc modo Asarum Ischiade laborantibus, & hydropicis, tum & subinde quartana excruciatis, quos vomitione nonnunquam curari ac liberari contingit.

De Aloë. CAP. II.

Aloë.

Aloë ex America.

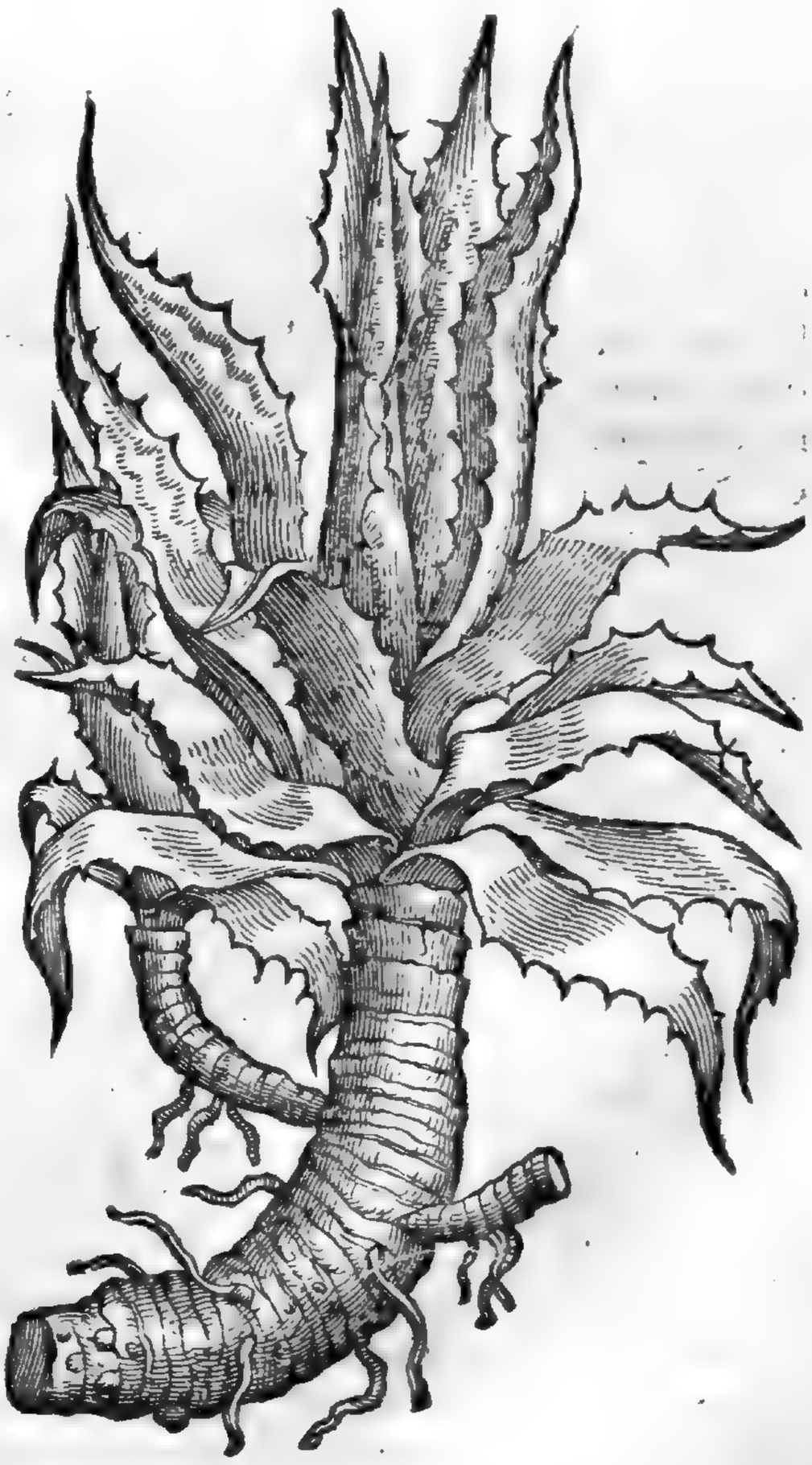

FOLIA habet Aloë Scillæ similia, oblonga, lata, læuia, crassa, retrouorsum repanda, vtrinque crenata, aspera, & retusis aliquot spinulis aculeata, lento tenacique succo plena, instar foliorum Semperuiui. caulis, vt Dioscorides ait, Antherico similis est: flos albicans: semen vt Asphodeli. radix singularis, crassi pali in terram adacti effigie. Tota herba amarissima est, ex ea quoque succus collectus amarissimus.

Copiosissima hæc stirps apud Indos, & in Arabia, Cœlosyria, ac Ægypto: vnde pellibus in-

fusus succus in Europam infertur. Nascitur etiam,vt Dioscorides tradit,in Asia locis maritimis,ac in Andro,sed non valdè succo extrahendo idonea. Reperitur & in Apulia,& nonnullis Bęticæ Hispaniæ locis haud procul à mari, sed & huius succus inutilis.

Americæ nonnullæ prouinciæ & Aloën proferunt,cuius folia ampliora,maioraque in durum ac spinosum mucronem desinunt,& secundū margines duriores omnino spinas habét.

Viret autem perpetuò ipsa herba,atque etiam è terra diu frondescit; præsertim luto radici circumligato & subinde rigato. Sic etenim è tabulatis cœnaculorum suspensa,non modò diutinè viret,verùm & incrementum sumit, nouaque folia protrudit; sed tepentem Hyeme locum esse oportet,congelata enim citò facileque tabescens perit.

Αλόην Græci, Latini & Officinæ pariter Aloën,tum herbam ipsam , tum & eius densatum succum appellant. Dicitur & stirps *ἀμφίβιον, ἠείσιον, ἔρμινον, τεθυωκέος*; sed spuriis vocibus. *ἀμφίβιον* autem dici potest,quòd non modò in terra,sed & extra eam viuat. Galli *Perroquet*: Hispani *Azeuar*,& *yerua bauosa* nominant. Appellatur verò à recentioribus ipsa herba nonnunquam Semperuiuum,& Semperuiuum marinum , quòd Semperuiui modo diu duret. Videtur & à Columella lib. x. Sedū nominatū. vbi videlicet remedia contra erucas ostēdit;

Profuit & plantis latices infundere amaros
Marrubij, multoq; Sedi contingere succo.

Sedi etenim succum inter amaros refert,nullius autem Sedi,quàm huius amarus est.

Aloë autem,videlicet succus,cuius in medicina vsus,ad plurimas res vtilis est. moderatè & primo ordine calida,sed tertio exsiccans,vehementer amara, absque mordacitate tamen; & simul emplastica,nonnihilque adstringens.

Ventrem subducit: interim,si quod aliud,stomacho gratum & conueniens medicamentum. Nam vt Paulus Ægineta scribit, cùm omnia purgantia medicamina stomacho aduersentur,sola Aloë conducit. Et euacuat quidem non elota valentius. elota verò minus, ventriculum magis roborans.

Bilem flauam educit,sed potissimùm,quæ in ventriculo , primis venis , proximisque viis hærent,expurgat. Est enim ex numero medicamentorum,quæ Græci ab excernendo stercore *ἐκκοπρωτικὰ* vocant,quorumque vis purgans, non longè vltra ventriculum sese extendit. Aduersatur præterea Aloë putredinibus omnibus; & ab ea , omniq; corruptione omnes corporis partes tuetur atque defendit : cadauera etiam mortuorum conseruat : ventris tineas lumbricosque interimit ac expellit: graueolentiam oris vitio stomachi enatam emendat: ani hæmorrhoides aperit: menses etiam promouet,in exigua quantitate assumpta : creditur ad reliquorum viscerum obstructiones & infarctus prodesse. Sunt tamen qui iecinori parùm commodam existiment.

Ad purgationē datur eius, plus minus,drachma. subinde oboli tres aut quatuor satis sunt.

Vulnera etiam glutinat ac sinus; vlcera expurgat: & quæ ægrè ad cicatricem duci possunt, maximè in anò & pudendo, sanat. *Ἐναίμοις*,id est,sanguinem supprimentibus, & quæ cruentis vulneribus adhibētur emplastris vtiliter permiscetur. Emplastica enim sua natura ac substantia his prodest. In ocularia collyria vtiliter recipitur,vtpotè extergens & absque mordacitate resiccans.

Dioscorides torreri eam ait,ad oculorum medicamenta, in testa pura & candente ; rudiculaque subinde versari,donec æqualiter torreatur: lauari item , vt quod est arenosissimum subsidat tanquam inutile,& læue pinguissimumque assumatur.

Idem Aloën etiam tradit, liuores & suggillata cum melle delere: palpebrarum scabrities, angulorumque prurigines lenire; dolorem capitis sedare,temporibus & fronti ex aceto cum rosaceo inunctam: capillos fluentes cum vino compescere: tonsillis,gingiuis & omnibus oris vlceribus ex melle & vino prodesse.

De Sena. CAP. III.

SENA cubitales erigit cauliculos,nonnullis alis ramosos; folia verò oblonga,alata,è pluribus vnita,Glycyrrhizæ aut Coluteæ similia: flores ex alarum sinu prodeunt lutei in tenuibus pediculis,à quibus deinde falcati,atque Lunæ *ἡμιπόμῳ* instar recuruati dependent folliculi,plani atque compressi; in quibus semina oblonga, vuarum seminibus siue vinaceis similia,colore nigricantia. radix tenuis,oblonga & inutilis.

Seritur in Syria & Ægypto; item in Italia,Prouincia,ac Narbonēsi Gallia. Apud Germanos & Belgas difficulter prouenit. Amat calidas regiones;frigoris impatiens. Ob id Maio demùm mense in Italia seri sustinet,neque vltra Autumnum perdurat.

Optima Alexandrina & ex Ægypto aduecta. Inuentio huius Arabibus debetur.

A Persis Abalzemer , vt Mesuæ exemplar habet, appellatur: Officinis Sena dicitur,quo

nomine

Sena.

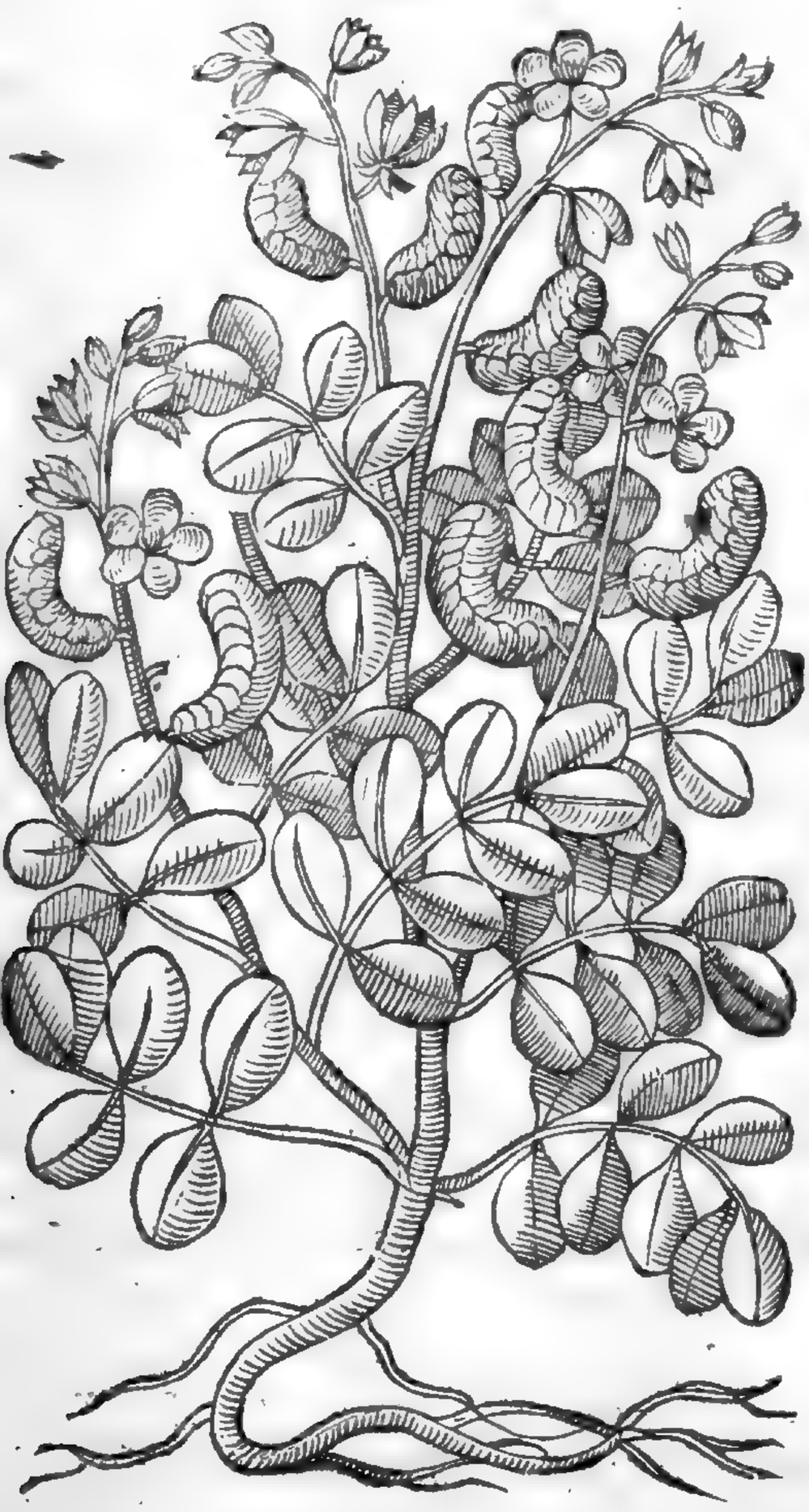

nomine Actuario Græco,& Latinis posterioribus innotuit.

Est autem Sena, quod ad temperaturam attinet, satis temperata, in medio quasi calidi ac frigidi, ad calorem tamen vergens: sicca verò tertio fermè ordine. purgandi autem per inferiorē ventrem facultatem naturæ humanæ haud multùm molestam obtinet: nō citra adstrictionem, quam post purgationem relinquit.

Educit autem pituitosos hnmores & bilioſos, nec non crassos & melancholicos, si eò faciente aliquo adiuuetur. Vtilissimum in multis morbis purgans medicamentum, quod omni ætati & sexui conuenire potest. Citra violentiam ac noxam purgat: præsertim Anisi semine, aut aliis odoratis similibus vnà additis, vel leniētibus medicamentis contemperata.

Dari potest in puluere, sed frequētius dilutum eius exhibetur.

Modus pulueris est drachma vna, dilutū quatuor aut quinque pluréſve admittit. Macerari in quouis liquore potest. In febribus ardentibus ac aliis calidioribus morbis in decocto siue diluto refrigerantium tēperatur: in frigidis verò & diuturnioribus malis cum excalfacientibus, aperientibus, aut similibus decoquitur; vel etiam in vino maceratur; quo modo familiaris naturæ, citra omnem ferè molestiam aluum clemēter subducit, crudosque humores detrahit.

Laudant Arabum plerique folliculos: at nostri folia magis commendant: folliculi etenim nisi maturi, flatus gignunt & torsiones vētris adferunt. Sæpè autem ante maturitatem colligi illos contingit, & aliàs ventorum impetu deturbati facilè concidunt, è tenuibus pediculis dependentes.

Sunt etiam qui noxiam ventriculo Senam, & ipsum debilitare putant, ea de causa Zinziber aut aroma aliquod adiiciendum aiunt, quo roboretur. Tardioris quoque operationis esse Mesues monet, & salis gemmæ, id est, fossilis adiectione adiuuandam. Et serius quidē, quàm fortiora medicamenta facultatem suam Sena exercet; potest tamen non modò fossitio sale, verùm & aliis purgantibus admixtis vtilius exstimulari: simplicibus videlicet, vt Rha Barbaro, Agarico, & aliis: compositis, vt Catholico appellato, vel ex Palmulis, aut ex Rosarum succo, vel alio pro conditione & qualitate, cùm morbi, tum ægrotantis.

De Gratiola. CAP. IIII.

CAVLICVLOS Gratiola promit complures dodrantales & quadrangulares: frequentiaque circa hos folia angusta, oblonga, Hyssopi vulgaris similia, cuius & ipsa herba effigiem & formam satis refert: nisi quòd non vt illud erigatur, sed aliquatenus humi repat: flores in tenuibus pediculis oblongi, è foliorum alis exeunt, è diluta purpura albidi: capitula sequuntur parua, rotunda, Anagallidis propemodum similia; in quibus semen minutum. radices frequentes, geniculatæ, Graminis modo serpunt, fibrasque multas deorsum mittunt. Saporem tota herba insigniter amarum obtinet.

Nascitur spontè in Italiæ plerisq; paluſtribus, humidis ac vliginosis pratis, nec non Germaniæ: Belgis hortensis est; vbi Iulio ac Augusto cum flore reperiri potest.

Nomen huic recentior ætas Gratiolæ dedit, & Gratiæ Dei. Cordus Limnesion appellat: talorum vulgus *Stanca Cauallo*. Sunt qui Eupatorium Mesuæ: Centaurida alij faciunt. Sed Mesuæ, Auicennæ, Græcorum, & Dioscoridis vnum idemque est Eupatorium, vt alibi ostēimus: à quo hæc herba differt. Centauris verò haud perperam dici potest. Nam cùm Centaurij species videatur, & viribus præcellat, non temerè Centauris nuncupari poterit: veluti Centaurij, & quidē minoris, species aliqua. Non est tamen Centauris illa Theophrasti, cuius Plinius lib. XXV. cap. VI. meminit. Hæc etenim Centauris, ipsum Centaurium est magnum. Radices siquidem eius crassas spissasq; decē aut duodecim annis seruari posse Theophrastus

Centaurij Theophrasti.

lib.

Gratiola.

Cnicus siue Carthamus.

lib.IX.refert:quales non alterius, quàm magni Cétaurij sunt. Scripsimus Centauriũ magnum Panacis esse speciem, sed nihil repugnat Centaurida etiam dici. Ab effectu siquidem & præstantia remedij Panaces: ab inuentore Chironium Centaurium & Centauris appellatur.

Extant Helleborines præterea & Multiradicis appellationes, inter spurias Centaurij, quæ vulgari Centaurio minori minus conueniunt; Gratiolæ verò hæ propriissimè apparent. Veratri enim modo propemodum purgat, & radicibus complurimis firmatur.

Est autem Gratiola, vt amarissima, ita etiam temperie excalfactoria & resiccans, eximiam simul expurgandi, cùm per superiorem, tum per inferiorem ventrem potentiam obtinens.

Educit verò non modò lentam pituitam, verùm & crassam flauam bilem. Prodest aduersus diutinos coxendicis dolores, & aduersus inueteratas febres, siue tertianas siue erroneas, iecur & lienem expurgat, ab obstructionibus liberat; ventris lúbricos pellit; putredinibus aduersatur.

Dosis maceratæ aut decoctæ est à drachma vna vel vna & semis; ad duas, vel amplius paulò.

Consolidat & glutinat eadem recentia etiam vulnera imposita.

De Cnico siue Chartamo. CAP. V.

CNICVS caule assurgit sesquicubitali, recto, tereti, duro, atq; lignoso, superiusque ramoso: foliis munitur oblongis, latiusculis, fastigio acuminatis, & vtrinq; ambitu aculeato: è cauliculorum summitatibus capitula eminent rotunda, oliuæ magnitudine vel maiora: multis acuminatis & acutis squamis cõpaginata; è quibus flores erumpũt staminei, farcti, saturato luteo colore, ad Croci accedente, splendentes: semina subsunt oblonga, læuia, candida, nonnihil anguloſa, Hordei grano maiora; quorũ cortex duriusculus: interior medulla pinguis, candida, gustu dulcis. radix Cnici gracilis & inutilis.

Seritur nonnullis Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, & in hortis & agris. Plinius lib. XXV. cap. XV. Italiá Vespasiani principatu hanc ignorasse ait, & in sola Ægypto celebrem; ipsis autem oleo non cibo gratam.

Flores Iulio & Augusto, semẽ interea perficitur; & eodẽ quo seritur anno, exinde inarescit.

Κνίκον ἢ κνήκον Græci; Latini similiter Cnicũ & Cnecum vocant: Officinæ Chartamum: nõnulli Crocum hortensem, & Crocum Saracenicum. Itali *Zaffarano Saracinesco*, & *Zaffarano saluatico*: Hispani *Alasor*, & *semente de papagaios*: Germani Wilden Zaffran: Galli *Safran sauuage*: Angli bastart Saffron: Bohemi Sſaffrã plany. Theophrasto & Plinio Cnecus est vrbana & satiua, ad differentiam Actractilidis, quam syluestrem Cnecum faciunt.

Vtimur autem, vt Galenus ait, semine duntaxat

taxat ad purgationes. excalfacientis est naturæ; & quidem primi ordinis; vt Mesues. Tunditur, & ex eo exprimitur succus, qui cum hydromelite aut gallinaceo iure datus, aluũ purgat; stomacho tamen aduersatur: Dioscorides auctor. Sed corrigitur, addit Mesues, Anisо, Galanga, Zinzibere, aliisque stomachicis additis: quæ non modò ventriculum roborant, sed & actionem eius quoque accelerant. Ex huius autem interiore medulla celeberrimum & præstantissimum hydragogon conficitur medicamentum, Diachartamoũ vulgò nominatum; ad hydropicorum purgationes vtilissimum. Cuius genuina descriptio apud Guidonem Chirurgum extat: Doct. 1. Tract. vi. *Diachartamou.*

De Chamelæa. CAP. VI.

Chamelæa.

HVMILIS ac fruticosa stirps Chamelæa, pedalis aut altioris magnitudinis, complurib̃us tenuibus virgulis ramosa: foliis exornatur oblongis, & Oleæ similibus, sed tamen minoribus & nigrioribus: flores ex aliis foliorum exigui, sublutei: fructus inde tricocci, virentes initio, postea rubentes; qui decerpti nigrescunt, oleosamque pinguitudinem contrahunt oliuarum instar; sapore acres & mordaces, faucesque exurentes; veluti & folia ac cortex. radix dura & lignosa. *alis*

In Italiæ & Galliæ Narbonensis plerisque incultis, asperis & desertis reperitur.

Perpetuò viret. semen Autumno maturitatem assequitur.

Χαμέλαιαν quasi humilem oleam Græci appellant: Latini Oleaginem & Oleastellum. Dicitur etiam, sed spuriis appellationibus, πυρὸς ἄχνη, ἄχνησος, ψεύδελαιον βδελυρὰ, & Latinè Citocacium: A nõnullis Oliuella etiam nominatur, vt Matthæus Syluaticus ait.

Nominatur fructus à nonnullis κόκκος κνίδιος: sed hallucinantur, inquit Dioscorides, qui Chamelææ fructum Coccum cnidium appellitant.

Auicenna & Serapio Chamelæam Mezereon vocant, sub quo tamen nomine Chamæleonem vtrumque complexi quoque sunt. Ita Chamelæam cum Chamæleonibus, atque vnà etiam Thymelæam confundentes. *Arabum confusio.*

Cæterùm Chameleæ & folia, & fructus acria admodum, vt diximus, & vrentis vehementerque calidæ facultatis sunt.

Folia, Dioscorides ait, pituitam & bilem detrahunt; præsertim in catapotiis sumpta; ita vt duæ Absinthij partes ad vnam Chamelææ misceantur, & hydromelite excepta in catapotia cogantur. Non liquescunt autem ita in ventre, sed quotquot assumpta sunt, egeruntur.

Mesues ex Mezereon, id est, Chamelææ (Syluius tamen Thymelææ reddit) foliis similiter catapotiorũ descriptionem habet, sed Absinthij loco cortices assumit Myrobalanorum lutearum & cepularum, & non cum hydromelite, sed cum Tereniabin, id est, melle aëreo & Palmulis acidis, quas Thamarindos vocant, in stillatitij Intybi liquore dissolutis efformat: ipsaque folia prius in aceto acerrimo temperata resiccari præcipit. Commendantur catapotia hæc ad hydropicorum purgationes: aquosos etenim humores educunt. Sed violentiam naturæ inferunt; idcirco ab iis quantum licet abstinendum.

Addit præterea Dioscorides foliis Chamelææ cum melle tritis sordida & crustosa vlcera repurgari.

De Thymelæa. CAP. VII.

THYMELÆA multas tenues ramosas virgas profert, cubito longiores, foliis circumuestitas oblongis & angustis, Lini effigie; angustioribus & minoribus quàm Chamelææ: flores candidi, exigui, in summis virgulis aceruati: fructus rotundi, initio virẽtes, sed cũm maturi sunt rubentes, Oxyacanthæ rotundis baccis propemodum adsimiles; in quibus nucleus foris niger, interiore verò medulla candidus. radix lignosa & dura.

Thymelæa.

In montanis asperis & incultis calidiorum regionum locis exit.

Quouis anni tempore viret, sed fructus Autumno perficitur.

Græci θυμέλαιαν vocant: Syri, vt Dioscorides testatur, ἀπόλινον: Euboenses αὐτόλιον: nõnulli etiam χαμέλαιαν & πυεὸς ἄχνην, sed impropriè: item & νέσσεον & νέωσεον. Sed vt Dioscorides ait, folium peculiariter νέωσεον dicitur: fructus verò κόκκος κνεώδιος. Quæ tamen à Theophrasto νέωσσα appellantur, à Thymelæa differre videntur, nisi nigrum Cneoron Thymelæa sit. Duo enim ait Theophrastus esse νεώρεα genera: vnum candidum, alterum nigrum.

Est autem Thymelæa tota sua natura & foliis ac fructu valde excalfactoria, acris & vrentis facultatis.

Granum, ait Dioscorides, per inferna bilem, pituitam aquasque detrahit, si x x. granorum interior pars bibatur; verùm fauces adurit; quare cum farina aut polenta dãdum, aut in vuæ acino, aut melle cocto obductum vt deuoretur. Idem tritum cum nitro & aceto illinitur iis qui difficulter sudant.

Folia circa messem colligi debent, & resiccata in vmbra reponi. Qui exhibere ea voluerint, contundere debent, & neruos eximere: purgat ex iis acetabuli mensura vino dilutò insperfa, & aquosa ducit. Moderatius autem purgant lente cocta, & oleribus contritis admixta. Eadem folia trita, & cum vuæ acerbæ succo in pastillos formata, reponuntur. Est autem herba stomacho infesta, quę & fœtus apposita enecat.

Chamelæa Germanica.

De Chamelæa Germanica. CAP. VIII.

GERMANICA cognominata Chamelæa, frutex est surculosus & lignosus, bicubitalis, aut altior si cultura accesserit; lentis ac dodrantalibus ramulis: foliis oblongis, latiusculis, mollibus, & pallidè virentibus: flosculi secundum ramulos exeunt odorati, colore dilutæ rubentis purpuræ: baccæ rotundæ, Ochri ferè magnitudine, cùm maturuêre rubentes; resiccatæ nigricant: interior harum nucleus Cannabis semini similis, medulla refertus candida. radix longa, altè demittitur.

In plerisq; Germaniæ syluis reperitur vmbrosis, asperis & desertis locis.

Demittit hæc folia vt plurimę arbores, aduentãte Hyeme: florum verò germina statim post Autumnum promit, qui primo mox Vere, & subinde ipsa Hyeme (si clemens fuerit) panduntur: folia post flores exeunt: baccæ Æstate maturantur.

Vulgò Germanorum Zeilant / zeidelbast / leußkraut & kellerhals appellatur. Officinæ nostrates Mezereon vocant: nos autem Chamelæam

lam Germanicam dicere maluimus. Italorum nonnullos fructum eius Piper montanum nuncupare accepimus. Sunt qui Laureolam & hanc stirpem nominant, sed alia est Laureola, de qua mox agetur. Quo autem nomine à veteribus appellata, & an ipsis cognita, explicare non est facile. Videtur quidem Cneoron album Theophrasti esse, sed propter breuitatem huius nihil affirmare licet.

Κνεώρου, inquit, duo genera: candidum & nigrum. Candidum folium habet δερματώδες, oblongum, figura quodammodo Oleagino simile. Nigrum vt Myrtus, carnosum. Humile autem magis candidum est, idem ὀσμῶδες, hoc est, odoratum: nigrum verò ἄοσμον, id est, absque odore. radix ambobus quæ altè descendit, grandis: ramuli permulti, crassi, lignosi, protinus ab ipsa tellure aut paulò superius sparsi, lenti; quamobrem hisce ad colligandum iunci modo vtuntur. germinant florentque post æquinoctium Autumni, & multum deniq; temporis florent: hæc Theophrastus. *Cneoron Theophrasti.*

Et Chamelæa quidem Germanica folio non multum dissimili est Oleæ: flos odoratus, cuius, vt scripsimus, mox post Autumnum germina apparent: rami lignosi, obsequiosi, radix prolixa, altè descendens. Quæ omnia magnam eius cum Cneoro albo coniunctionem & affinitatem (si non ipsum est) ostendunt.

Est autem stirps hæc in vniuersum etiam vehementer excalfactoria: fructus, folia, & cortices acria admodũ sunt, gustata linguá mordicant, & adustionis sensum in faucibus excitãt.

Officinæ Germaniæ & Belgij huius foliis (si quando opus est) pro Chamelææ vtuntur. Quod citra errorem fieri potest. Nam Chamelæa ista viribus & potentia alteri similis est, quamobrem eius loco substitui potest; & eodem similique modo præparari.

De Laureola, siue Daphnoide. CAP. IX.

Laureola.

CVBITALI & non ratò bicubitali quoque altitudine fruticat Laureola, multisq; ramis ampla diffunditur, qui lenti sunt & obsequiosi, crassioreque cortice vestiuntur: folia oblonga, lata, carnosa, læuia, nigricantia, splendentia, laurinis similia, sed minora ad maioris Myrti accedentia, non tamen odorata; plurima circa ramulorum fastigia, numerosissimaque: flosculi oblongi, caui, è virore subcandicantes, infra folia: baccæ maturæ nigræ, nucleo intus duro, Cannabis semine paulò longiore, medulla interior candida est. radix lignosa, lenta, longa & multiplex, altè descendens. folia, fructus, cortex tam radicis quàm ramorum, acrimonia sua & vrendi qualitate linguam & fauces mordicant, & incendunt.

Reperitur Laureola in montosis, incultis, asperis, vmbrosis ac syluosis tractubus, vt apud Lemanum lacum, & non paucis iuxta Rhenum ac Mosam locis.

Flores prematurè germinant, paulò post Autumni æquinoctium; Hyeme aut primo Vere perficiuntur: fructus Maio ac Iunio. stirps est perpetuò virens, & aduersus frigora Hyemisque iniurias obdurans.

A lauri foliorũ similitudine δαφνοειδὲς Græcè dicitur; Latini posteriores Laureolam, veluti minorem Laurum, ex eadem causa appellant. Vocatur & διαπέταλον, à speciosa foliorum pulchritudine; item & χαμαιδαφνὴ ac πέπλιον. Alia tamen & Chamædaphne, & aliud quoddam est Peplion.

Huius baccas Piper montanum, veluti Chamelææ Germanicæ, etiam ab Italis nuncupari sunt qui affirmant. alij à Germanis etiam Zeilant dictum volunt.

Theophrasti Cneoron nigrum esse potest, folio siquidem Myrtum satis refert, & ramosa, lenta, obsequiosaq; stirps, altæ radicis, absque odore, fructu nigro.

Cæterùm temperie & facultate similis est, Chamelææ Germanicæ, vniuersa sua substan-

tia acris & feruida. Ducit, inquit Dioscorides, per inferna pituitosa siccum aut recens Daphnoidis folium: vomitus & menses cit: commanducatum pituitas capitis elicit: sternutamenta itidem mouet. Purgant etiam seminis eius pota grana quindecim.

De Staphide agria. CAP. X.

Staphis agria.

STAPHIDI agriæ caulis est erectus, nigricans, cubito altior: folia magna, profundis incisuris, quandoque septem, subinde paucioribus diuisa, Vitis syluestris siue Labruscæ foliorum æmula: flores Isatidis colore cærulei: sequuntur folliculi herbacei coloris, magnitudine Ciceris, in quibus semẽ, siue triangularis nucleus nigricans, pulpa interiore candida; gustu valdè acris & saliuam ciens: cuius est vsus. radix inutilis.

Nascitur in opacis. In Istria, inquit Matthiolus, Dalmatia, Apulia & Calabria frequentissima prouenit. Apud Germanos non nisi in hortis sata reperitur.

Matureſcit & nigreſcit cum vindemia.

Græcis σαφὶς ἀγρία (Galenus ἀὶσαφὶς ἀγρία legit) nõnullis τρίφυλλον, σήσιον, φθειρσκτόνον, φθείριον, ἀπάνθρωπον, πολυειδὲς, ψευδοπαθὲς, quæ tamen voces inter nothas referũtur. Latinis herba Pedicularis, & Peduncularia, vt Marcellus habet. Plinius lib. XXVI. cap. XIII. Vuam Taminiam nominare videtur. sed lib. XXIII. cap. I. falsò Vuam Taminiam dici scribit. Astaphis agria, inquit, siue Staphis, quam Vuam Taminiam aliqui vocant falsò. Dicitur & nonnullis Pituitaria, & Passula montana. in Officinis Staphisagria: ab Italis *Staphusaria*: ab Hispanis *Yerua pioienta, Caparas, yerua piolheyra*: à Gallis *Herbe aux poulx*: à Germanis Leußkraut: Belgis Lupstrupt/& Lupspoedere: Anglis Stauis aker.

Sunt autem semina siue grana Staphidis agriæ natura intensè admodum excalfacientia, acria, & non absque vrendi quidem potentia.

Crassa purgant per vomitum quindecim in aqua mulsa trita ac data, sed qui biberunt, ambulare debent; & diligenter animaduertendum, vt aqua mulsa assiduè detur, quòd pericula strangulationis adferant, & fauces inurant. Dioscorides auctor. Atque hanc ob causam à medicis, cùm ad vomitum ciendum, tum ad alia intra corpus assumenda medicamenta, abdicata sunt. Plinius sed nec ad oris pituitam siccandam, eis vtendum censet; propter ancipitem, inquit, strangulationem, & quia fauces lędunt. Eadem siquidem commanducata copiosam quoq; eliciunt pituitam; & dentiũ dolori hoc modo, pręsertim aceto incocta, occurrunt.

Cum aceto autem trita & illinita pedunculos siue pediculos necant, & vestes ab eo tædio liberant. Dioscorides etiam prurigini ac scabiei ex oleo inuncta auxiliari refert.

De Ricino. CAP. XI.

RICINVS instar paruæ arboris citò assurgit, caulem erigens crassum, quinũm senúmve cubitorum, arundinis modo intus fistulosum ac concauum, aliquantulum articulatum, superius ramosum, ex obscura purpura nitentem & glabrum; candido videlicet detersо, tenui instar farinæ puluere, quo veluti consperſus subinde apparet: folia ampla sunt, diuisa, angulosa, ficulneis similia, sed maiora, at nequaquam aspera, verùm læuia; è quorum alis pediculi prodeunt dodrantales, flores & fructus racemosos ferentes: flores muscosi pallentes, citò collabuntur: fructus foris liuidus & maculosus, interiore medulla candida, in molliter aculeatis triquetris capitulis prouenit, quibus per maturitatem fissis ac rimas facientibus, cum impetu exilit. radix multifida ac multis cohærens fibris.

In Ægypto frequens olim fuit, & adhuc esse existimatur, vbi ex semine oleum exprimitur, fœdum cibis, vt Plinius ait, sed lucernis, vnguentis & emplastris vtile. Seritur & in hortis, tum

Ricinus.

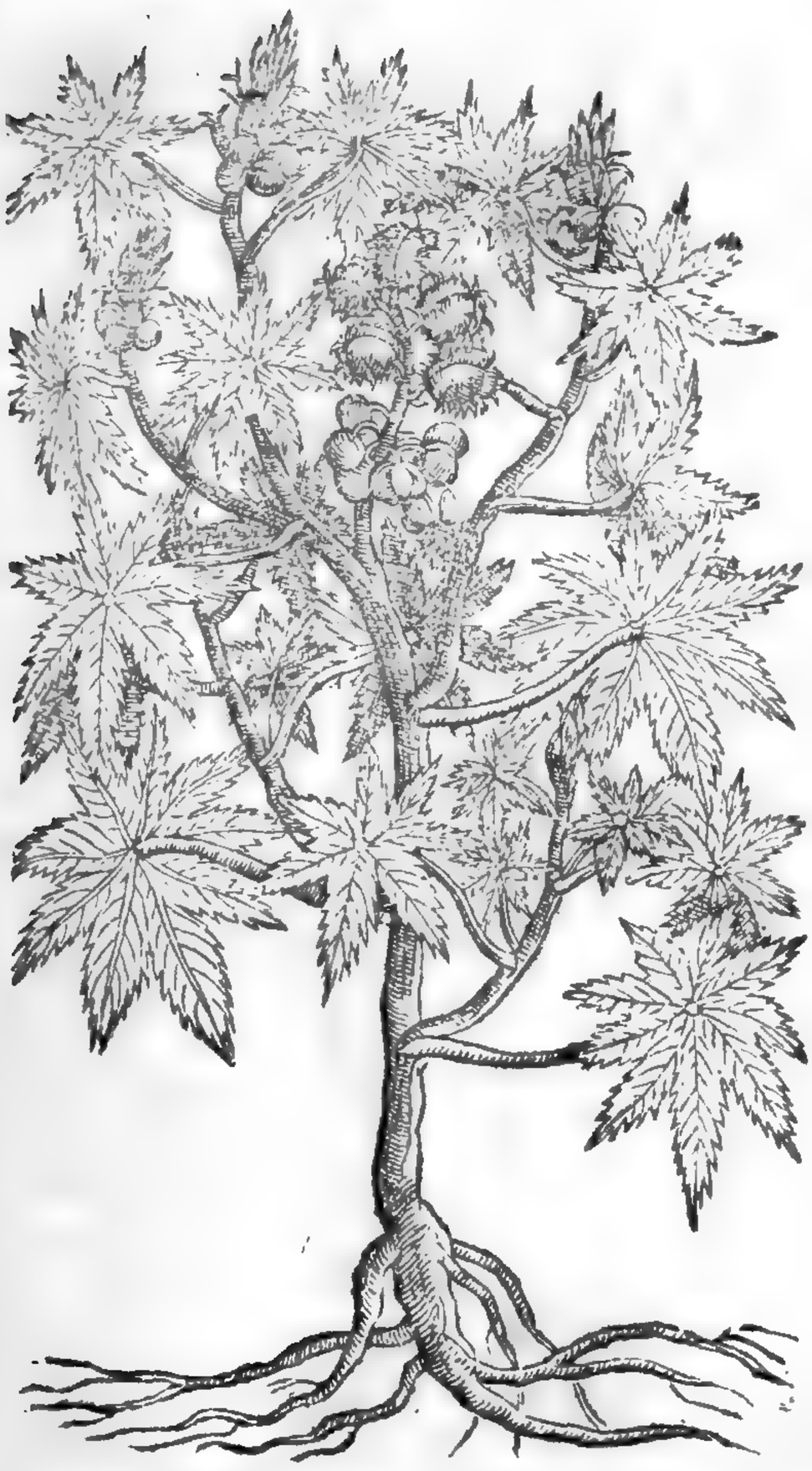

tum apud Germanos, Gallos; tum & alibi, non modò ad ſpectaculum, verùm etiam aduerſus talparum iniuriam, quas ferũt Ricinum fugere.

Annua in Germania ſtirps eſt. perficitur eodem quo ſata eſt anno: ſemen, ſi Æſtas calida fuerit, Autumno maturatur. In calidis regionibus multos reſtat annos, vbi in tantam excreſcit altitudinem, vt ad conſcendendum ſcalis opus quandoque ſit: vt quidem Petrus Bellonius Singularium lib. primo tradit.

A Latinis Ricinus, à Græcis verò κρόταων dicitur: ab animali cuius formam fructus eius refert. Sunt autem κρότωνες inſecta quædam nullis membris diſcreta, nullum cibi habẽtes exitum, colore liuida, quæ canibus præſertim adhærent, in globum continuè creſcentia, donec plenius ſaginata ſpontè decidant. Ægyptij Ricinum κίκι nominant: Herodotus σησάμινον. Plinius Trixim & Seſamum ſylueſtre dici teſtatur: vulgò Palmam Chriſti: item Cataputiam maiorem; nonnulli Pentadactylon appellant. Germani Wunderbaum/ creutzbaum/ & fructum Zeckenkern: Belgæ Wunderboom/ molleintrupt: *Palme de Chriſt* Galli & Angli: Itali *Giraſole*: Hiſpani *Figueyra de Linferno*: Arabicè Kerugha & Keruagh. fructum Interpres Meſuæ Granum regium vocat. *Crotones.*

Cæterùm Ricini grana triginta numero, putaminibus purgata, trita ac pota, pituitam, bilem, & aquam per aluum deiiciunt, & vomitiones mouent. Sed ingrata admodùm & laborioſa huiuſcemodi purgatio, ſtomachum valenter ſubuertens. Tuſa & impoſita grana ἰόνθοις, id eſt, varos & ephelidas expurgant: folia cum tenuiſſima polentæ farina, oculorum œdemata & inflammationes ſedant, mammasque turgentes cohibent; & per ſe aut cum aceto impoſita eryſipelata reſtinguũt: auctor Dioſcorides.

Eadem ferè de granis iſtis Ioannes Meſues habet, ſed quinque aut ſeptem, vel ad ſummum quindecim numero tantùm exhibenda tradit: eademque ex iure veteris galli, coli, iunẽturarũ & coxendicis doloribus vtilia; & cũ aqua caſei vel lacte caprino hydropicis prodeſſe.

Oleum, inquit Galenus, quod ex ſemine cõficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quàm eſt oleum commune, ac proinde quoque digerit.

Stirpem eam, quam D. Deus Ionæ Prophetæ iuxta Niniuen pro vmbraculo præparauit, & quæ ſubito à verme corroſa collapſa eſt, Ricinum fuiſſe, vndequaque doctiſſimus ac clariſſimus D. B. Arias Montanus in Commentariis ſuis in Ionam cap. IIII. euidenter oſtendit, & κικαῖον Hebræis dici, cui κίκι vicinum eſſe refert.

De Tithymalis. CAP. XII.

TITHYMALI genera, Dioſcoride, Plinio & Apuleio auctoribus ſeptem ſunt. Primus Characias ſiue maſculus; alter Myrtites ſiue Myrſinites, femina; tertius Paralius; quartus Helioſcopius; quintus Cypariſſias; ſextus Dendroides; ſeptimus Platyphyllos. Theophraſtus tres tantùm enumerat: Paralium videlicet, marem, & feminam Myrtitem.

Characias Tithymalus ſiue mas, caules promit cubitales, teretes & rubentes, foliis circumueſtitos tenuibus, oblongis, anguſtisque, & longioribus, maioribusq; quidem, quàm Oleæ, at Amygdalinis anguſtioribus: medius inter quos alius exurgit abſque foliis caulis; corũ tamẽ, quæ defluxerunt, veſtigia retinens: coma cuius in cacumine larga, ampla, & Iunci odorati ferè modo effuſa, quæ concaua quædam ſurſum ſpectantia profert vaſculis ſiue acetabulis ſimilia; è quibus floſculi ſublutei, dein triquetra exeunt capitula parua, in quibus ſemina. radix dura fibras habet multas. 1. *Characias Tithymalus.*

Eſt verò & altera huius ſpecies, foliis antedicto ſimilis, foliis tamẽ durioribus: caules quoque nonnihil, ſed tamen minus, rubẽt: coma veluti prioris, & qui hanc fert caulis foliis haudquaquam totus exuitur, ſed inferius tantummodo; notas quoque eorum quæ perierunt, oſtẽtans: vaſcula, flores, ſemina & radices ſatis conueniunt. 2.

Tithymalus Characias I.

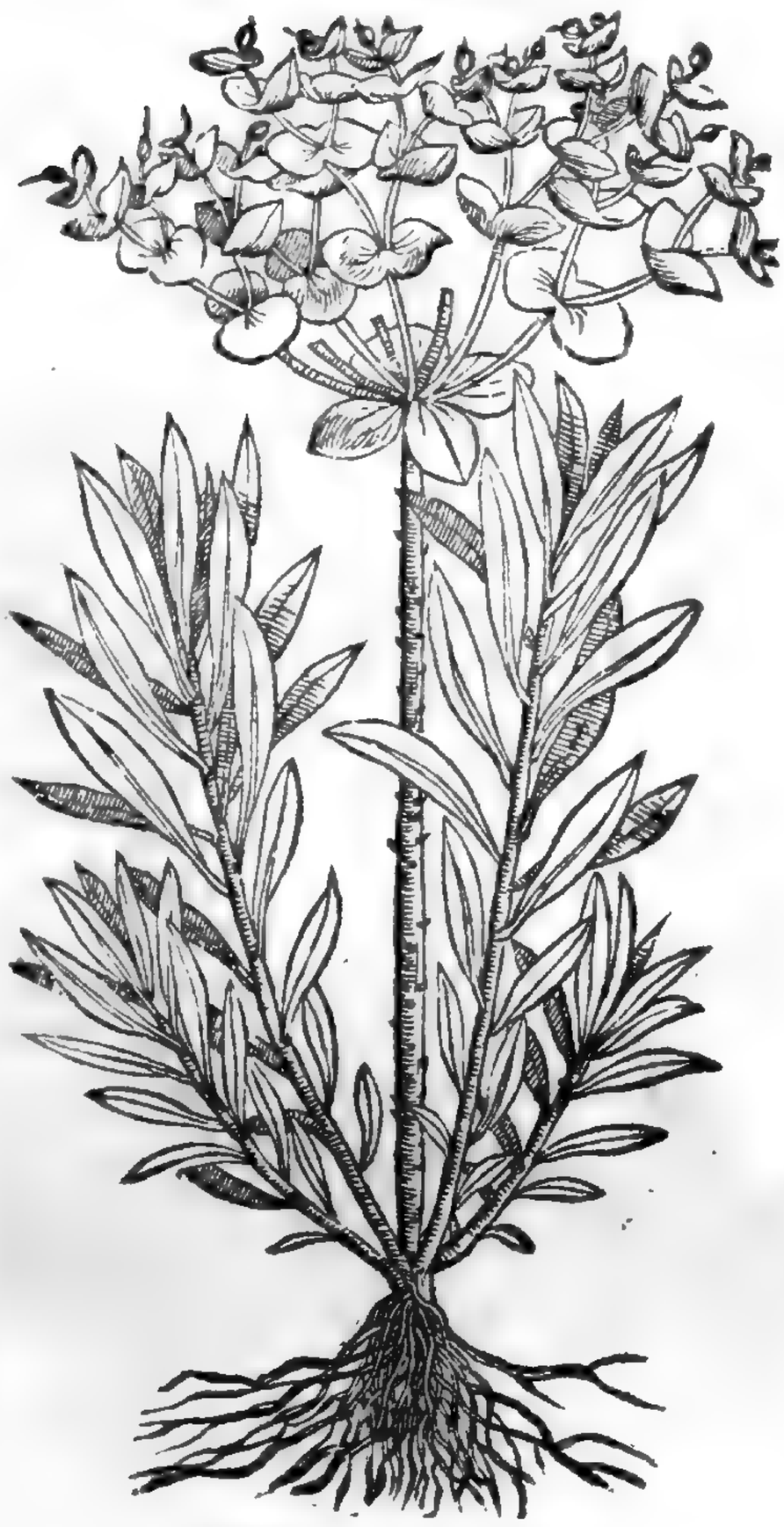

Tithymalus Characias II.

Tithymalus Characias III.

Tithymalus Characias IIII.

Ad hoc

Tithymalus Characias V.

Tithymalus Myrſinites.

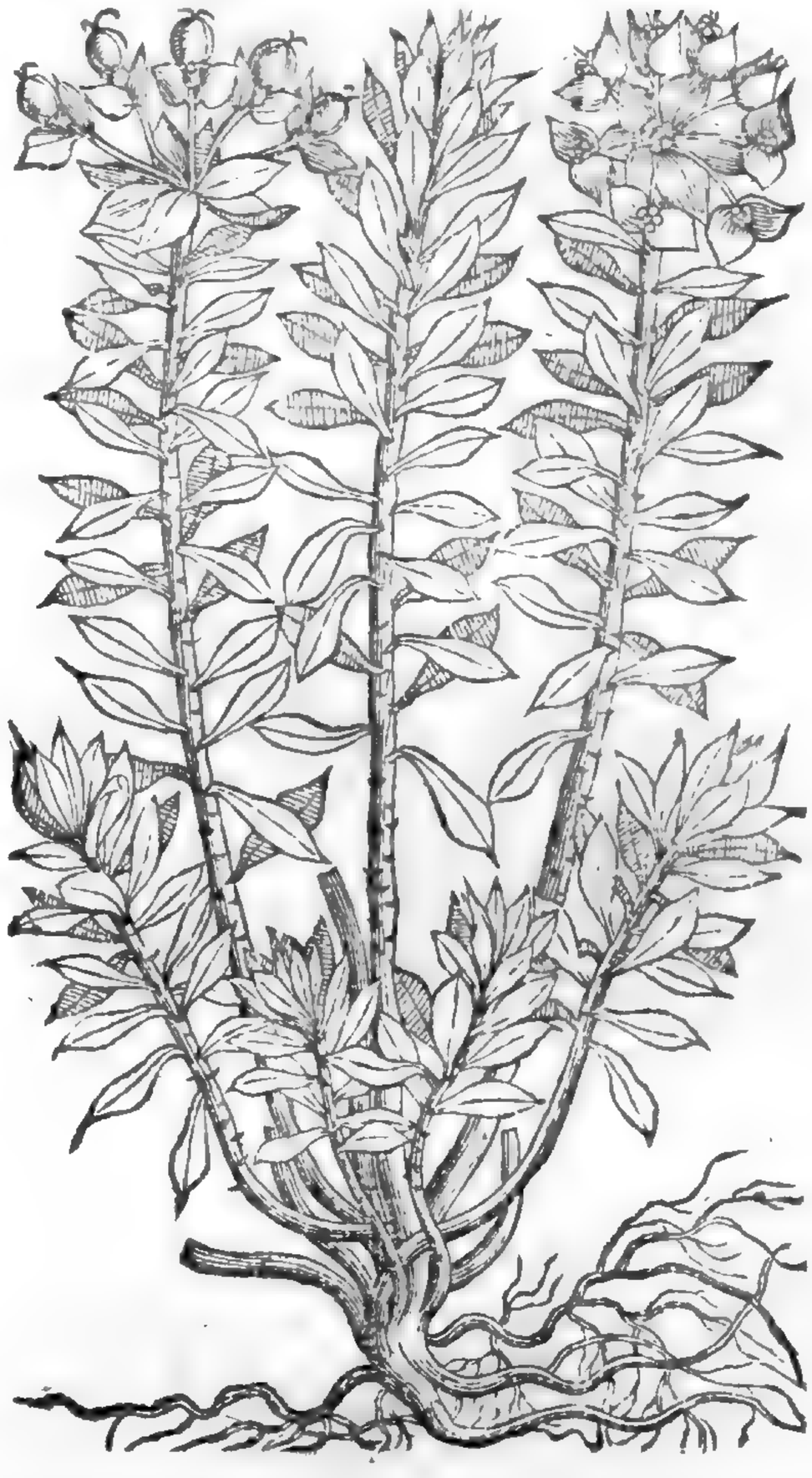

Ad hoc genus pertinere etiam videtur non caule rubens, ſed exalbidus ac candidus Ti- 3.
thymalus: caules eius teretes & ramoſi, cubito non rarò altiores: folia oblonga quoq; & anguſta, albida, tenuiq́ue lanugine pubeſcunt: vmbella contractior; floſculi parui, luteoli: ſemina trigemina in acetabulis, vti aliorum.

Iam & quartus quidam eſt Characias, foliis ſimiliter oblongis, anguſtisq́ue, paulò quàm 4.
primi aut ſecundi minoribus, albicantibus etiam candidisq́ue, ſed minimè lanuginoſis: vmbella è viridi ſublutea, quæ prius quàm explicatur, oblongioris fructus, veluti Amygdali, rudimentum præ ſe fert, concolor tamen reliquis foliis: floſculi & ſemina aliorum ſimilia. radix altè demittitur.

Quintus Characias foliis ſimiliter eſt oblongis, mucronatis tamen & circa annexum la- 5.
tioribus, & dilutiore colore virentibus, per ambitum crenatis; (vnde ſerrato cognomen.) vmbellæ anguſtiores ſunt: acetabula, floſculi, ſeminaq́ue reſpondent.

Myrſinites Tithymalus ſiue femina, ramulos ſiue cauliculos à radice habet complures, *Myrſinites Tithymalus.*
dodrantales, haud tamen erectos, ſed plurima parte procumbentes: folia verò circa hos breuia, lata, acuto & pungente nonnihil cacumine, Ruſci ſiue Oxymyrſines ſatis referentia, ſed læuia & candida: flores in vmbellis exiguis: & ſemina aliorum ſimilia.

Paralio Tithymalo, hoc eſt, maritimo, cauliculi quini ſenive erecti aſſurgunt cubitales, te- *Paralius Tithymalus.*
nues, dilutè rubentes, quos multa, parua, anguſta, oblonga veſtiũt foliola, inſtar Lini; ſed candida denſioraq́ue: rotundæ, ſed minimè amplæ, in cacuminibus vmbellæ; in quibus flores & ſemina perinde vt aliorum.

Helioſcopius Tithymalus teretibus, tenuibus, dodrantalibus, nonnihil rubentibus aſſur- *Helioſcopius Tithymalus.*
git coliculis, ampla, laxaq́ue vmbella comoſis: folia habet pauca, latiuſcula, breuiora, minora, tenuioraq́ue quàm Portulacæ ſatiuæ: floſculos & ſemina parua, effigie præcedentium. radix tenuis eſt. fertur hic comam cum Sole circumagere: vnde illi nomen.

Cypariſſio foliola quidem ſunt oblonga, ſed peranguſta, & quàm Ezulę minoris anguſtio- *Cypariſſius Tithymalus.*
ra, ſatis ad Piceæ accedentia, molliora tamen ac tenuiora: cauliculus nonnihil rubet, dodrante ſubinde altior; ramulos effundit complures; in quorum medio vmbella cum acetabulis purpuraſcentibus, floribus ſeminibusq́ue perpuſillis. radix fibroſa.

Huius & ſpecies quædam minor reperitur, palmum modò alta; tenuibus cauliculis: angu- 2.
ſtiſſi-

Tithymalus Paralius ex locis maritimis.

Tithymalus Paralius ex hortis.

stissimis, oblongis foliolis; vmbella exigua; flosculis luteolis; seminibusque minutis.

Dendroides Tithymalus. Dendroides Tithymalus arboris specie fruticat, supernè amplus & multum comosus: ramuli eius subrubent, circa quos sunt folia tenui Myrto similia: fructus qualis Characiæ: vt quidem Dioscorides. Plinius hûc comosissimum ex omnibus maximè, cauliculis rubẽtibus, & seminis copiosissimum esse tradit. Bellonius verò ad duorum hominum altitudinẽ crescere, & caudicem habere crassitudine cruris humani memoriæ prodidit.

Platyphyllos Tithymalus. Platyphyllon Verbasco similem esse Dioscorides: Plinius verò nec vllius latiora folia esse ait. Videtur autem hic esse, quem diligentissimus Carolus Clusius in Valenciæ Hispaniæ regno à se repertum scribit, pedalis videlicet altitudinis, foliis circa cauliculos amplis, ad Isatidis nouellæ formam accedentibus, viridibus & aliquantulum carnosis: flore è luteo purpurascente, acetabulisq; insidente, vt reliquorum Tithymalorum.

Ex omnibus autem his succus effluit, acris, mordax, candidus, & ferè lacti similis, quacunq; eorum parte vulnerata.

Reperiuntur verò Characiæ Myrsinites & Cyparissias in Belgij subinde hortis; alibi spõtè asperis & incultis locis exeunt. Paralius maritima loca amat, ac non modò in Italiæ aut Hispaniæ, sed & in Hollandiæ, Zelandiæ, reliquaq; inferioris Germaniæ maritima ora, locis incultis, aridis & prærealtis subinde nascitur. Hic ad hortos transplatus, luxuriantibus cauliculis & in longitudinem excrescentibus, rarioribus efficitur foliis.

Helioscopius hortis olitoriis frequenter molestus; circa vrbes & rudera etiam exit; aut circa agrorum margines; vbi & Cyparissias alter quandoque reperitur.

Dendroidẽ in petrosis locis exire Dioscorides prodidit: in Creta Bellonius: Aloisius in Tuscia, Liguria, & prope Massiliam. Matthiolus Dendroidem extra Terracinam agri Neapolitani vrbem offendisse se refert inter saxa antiquissimi specus, plantæ arborescentis effigie; & in Tergestino littore haud procul Timauo fonte in saxosis quibusdam rupibus. Qui tamen ab eo exhibetur, nequaquam ampla est coma aut Myrti foliis, sed oblongis & Characiæ æmulis pingitur.

Florem semenque Tithymali Æstate perficiunt; nonnulli serius, alij citius; in quibusdam regio-

Tithymalus Helioſcopius.

Tithymalus Cypariſſias.

regionibus prius: in frigidioribus tardius. Myrſinitis ſarmentoſos cauliculos non ſimul, ſed alternis annis fructificare Theophraſtus tradit.

Latini, Plinio auctore, Lactariam & Lactucam caprinam τιθύμαλον nominant, à lacti ſimili humore, qui ſecto aut vulnerato folio, caule, aliáve parte defluit. Reperitur & Lactoris. Cornelius Celſus lib. v. cap. vii. Lactucam marinam appellat: Lactuca, ait, marina, quæ à Græcis τιθύμαλος nominatur. Non tamen omnis Tithymalus, ſed marinus ita propriè vocandus. Tithymalum autem Itali *Tithymalo*: Hiſpani *Leche treſna*: Germani Wolfs milch: Belgę Wolfs melck/id eſt, Lupinum lac: Galli *Herbe à laict* nominant.

Χαραξίας, i. vallaris, etiam κομήτης κωδιὸς ἢ ἀμυγδαλοειδὴς cognominatur. κομήτης, ab effuſa & ampla coma; ἀμυγδαλοειδὴς, à foliorum figura, Amygdalæ ſimilium. Huius tertia à nobis tradita ſpecies, ea eſſe videtur, quæ à Matthiolo pro Dendroide exhibetur. quartam nonnulli perperam Myrſiniten faciunt. In magno autem verſantur errore, qui quintum Characiam Hippophaen eſſe exiſtimant. Nam Hippophaes frutex eſt ſpinoſus, foliis Oleæ, multum à Tithymalis differens. 1. *Hippophaes*

Myrſinitis ſiue feminæ fructus κάρυον, i. nux, Theophraſto auctore, appellatur: vnde huic Tithymalo καρυιτὴ cognomen: vt quidem Plinius. 2.

Παραλίας ſiue marinus Tithymalus, à Theophraſto κόκκος appellari refertur; à nonnullis etiam τιθυμαλὶς aut μήκων dicitur. Eſt autem μήκων quoque papauer. 3.

Ἡλιοσκόπιον Latini Tithymalum Solſequium aut Lactariam Solſequiam vocant. 4.

Δενδροειδὲς, λεπτόφυλλον & tenuifolium etiam appellant. 6.

Πλατύφυλλος à pleriſque κορυμβίτης dicitur. 7.

Cæterùm Tithymali omnes vincentem habent acrem calidamque facultatem, ineſt verò & amaritudo.

Validiſſimus eorum eſt liquor: ſecundum locum tenent fructus & folia: ſed & radix dictarum facultatum particeps, ſed non ex æquo: vt quidem Galenus. Et habet quidem non modò Characiæ, ſed & reliquorum omnium ſuccus, per inferna purgandi validam vim atque potentiam. Bilem, pituitam & aquoſos humores ducit etiam in exigua quantitate ſumptus; ſed ventriculum vehementer conturbat, & interna viſcera inflammat; quam ob cauſam ab eius vſu docti ac prudentes medici abſtinent.

Tithymalus Dendroides ex Cod. Cæsareo.

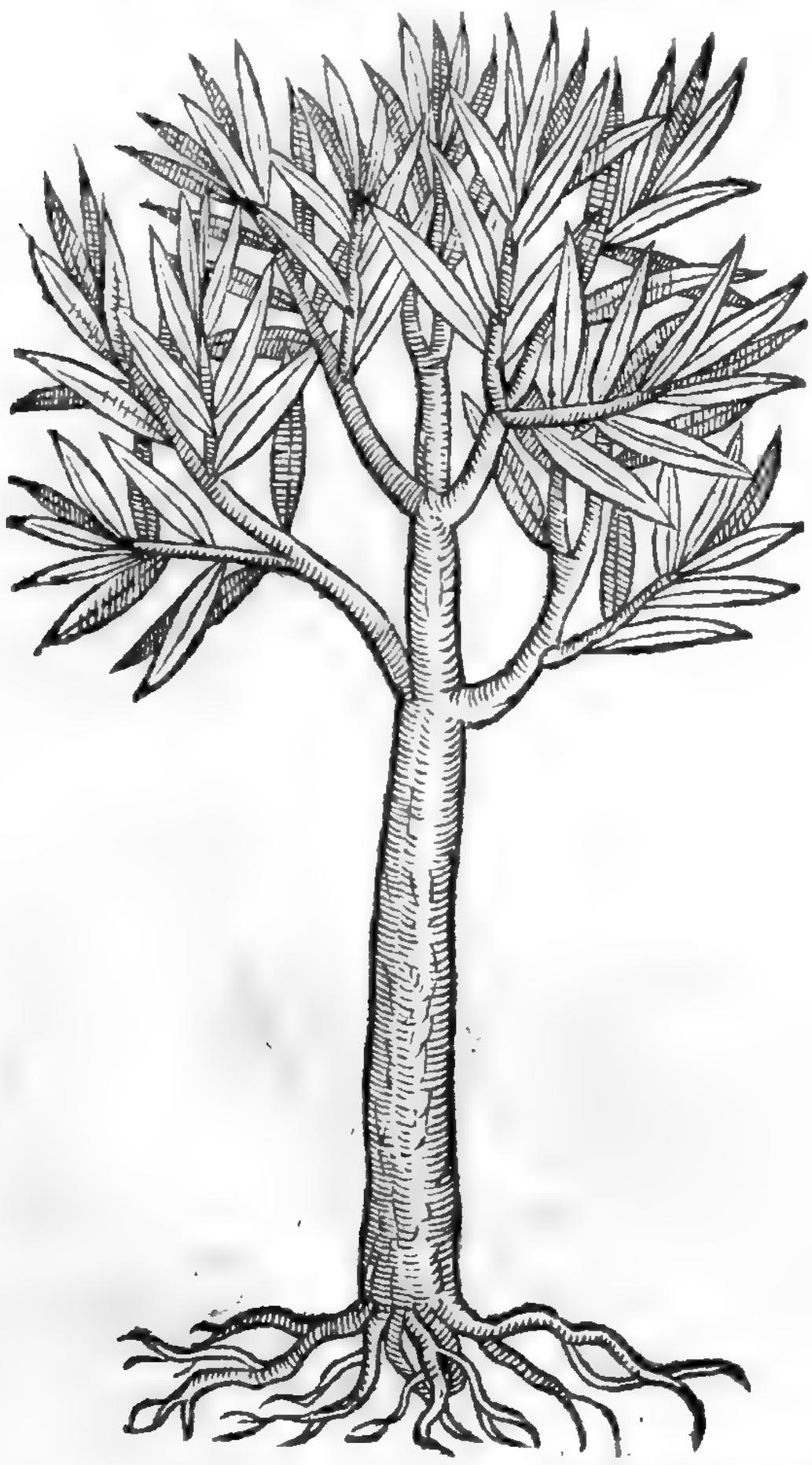

Tithymalus Platyphyllos.

Foris etiam non tutò adhibetur: vt enim vehementer acris & mordax, ita quoque facilè partem, cui illinitur, corrumpit: & tanta quidem eius vehementia, vt etiam oleo permixtus, quod tamen acredinem illius retundit, aduſtis pilorum radicibus, corpus depile reddat; ſi identidem & ſæpè eo inungatur.

Fructus & folia tametſi mitiora, in aquam ſtagnalem iniecta celerrimè piſces in vertiginé agi ac ſemimortuos in aquæ ſuperficiem ferri efficiunt: auctore Galeno.

De Hippomane. CAP. XIII.

EX Tithymalo Theophraſtus De hiſtoria ſtirpium lib. IX. Hippomanes appellatum apud Arcades fieri refert, quod optimum, inquit, confici apud Tegeam nouimus, maximeque in pretio haberi. Sed alij auctores aliter ſentiunt: omnes tamen veneficium eſſe affirmant.

Theocritus ſtirpem eſſe Hippomanes, qua equi in furorem aguntur, ἐν τῇ φαρμακευτείᾳ cecinit his verbis:

Ἵππομανὲς φυτὸν ἔξι περ' Ἀρκάσι. τῷ δ' ὅτι πᾶσαι
καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεα, καὶ θεαὶ ἵπποι.

Virgilius & Tibullus poëtæ, virus ab equarum inguinibus defluens, quo tempore amoris furore & inſania feruntur, ita nominant; & ille quidem Georgicon lib. III. ſic ſcribens:

Hinc demum Hippomanes, vero quod nomine dicunt
Paſtores, lentum deſtillat ab inguine virus
Hippomanes, quod ſæpe malæ legêre nouercæ. Tibullus verò lib. II. Elegia IIII.
Et quod, vbi indomitis gregibus Venus afflat amores,
Hippomanes, cupidæ ſtillat ab inguine equæ.

Et hoc vero nomine appellari Virgilius ait, volens, interprete Seruio, herbá abuſiuè Hippomanes dici, ab equorum furore & inſania.

Ariſtoteles lib. VI. De hiſtoria animalium, cap. XVIII. defluentem etiam à genitalibus equarum humorem Hippomanes appellari refert. Equę, inquit, tempore coitus colligũt ſeſe, & ſocietate magis quàm anteà gaudent, iactant caudam crebrius, vocem immutát, humorem emittunt ſuis genitalibus, ſimilem genituræ, ſed multo tenuiorem, quàm mares, quem Hippomanes

pomanes nonnulli appellant; non quod pullis naſcentibus adhæret. Hoc ipſum tamen quod pullis naſcentibus adhæret, poſtea cap. XXII. Hippomanes etiam eſſe aſſerit. Cùm equa, ait, peperit, ſtatim ſecundas deuorat, atque etiam quod fronti pulli naſcentis adhæret, Hippomanes dictum, magnitudine minus Carica parua, ſpecie latiuſculum, orbiculatum, nigrum: hoc ſi quis prærepto odorem moueat, equa excitatur, furitq; agnito eo odore. Et ſane equis amoris innaſci veneficium, Hippomanes appellatum, in fronte Caricæ magnitudine, colore nigro, quod ſtatim edito partu deuorat fœta, partum ad vbera non admiſſura, ſi quis prærereptum habeat, Plinius lib. VIII. cap. XLII. etiam ſcribit, tametſi lib. XXVIII. cap. XI. equarum à coitu virus eſſe concedat.

De hoc verò & Iulius Solinus Polyhiſtor cap. XLVII. vbi ait, in equarum partu amoris naſci veneficium, quod in frontibus referunt recens editi, fuluo colore, Caricis ſimile, ἱππομανὲς nominatũ. Quod ſi prærereptũ ſtatim fuerit, nequaquá mater pullo vbera præbet fellicáda.

Columella Hippomanes venenum eſſe tradit, quod equinę cupidini ſimilem amorẽ mortalibus accendat. quale autem illud ſit, vnde fiat, ſumatúrue, non explicat.

Accedit Plinius, qui Hippomanes tantas in veneficio vires habere lib. XXVIII. affirmat, vt affuſum æris mixturæ in effigiem equę Olympię, admotos mares equos ad rabiẽ coitus agat.

De quo Pauſanias lib. v. vbi intra Altin Olympiæ locum, Phormidis Menalij Olympica dona, & duos ab eo Ioui Olympio equos dicatos recenſet. Inciſa eſt, ait, in prioris equi latere, inſcriptio verſu nullo adſtricta: Phormis poſuit Arcas Menalius, nunc Syracuſanus. Huic equo Hippomanes infuſum tradunt, Magi hominis aſtu, quò eſſet intuentibus miraculo. Magnitudine ille quidem & ſpecie inferior eſt equis multis intra Altin poſitis, & deformiorem cauda præciſa reddit: ſed illum equi mares non Vere tantùm, ſed planè quauis anni parte appetunt. irrumpentes enim vel effractis vinculis intra Altin, vel è rectorum manibus elapſi, illum inuadunt, nihil minus furẽter, quàm ſi viuentem pulchetrimam equam gregalem adorirentur. Hactenus Pauſanias. Cuius quidem verba, & ſimiliter aliorũ veterum, occaſione Hippomanis, quod ex Tithymalo fieri Theophraſtus memoriæ mandauit, hoc loco adducta.

De Tithymalo tuberoſo, ſiue Apio. CAP. XIIII.

Tithymalus Tuberoſus.

Euphorbia aſpera, 2 Ger. emac. 504

TVBEROSVS Tithymalus exiguos promit cauliculos, aliquantulum rubentes; tenues ac teretes; circa quos exigua & parua foliola, forma quidem foliorũ Hyperici aut huiuſcemodi Rutæ ſylueſtris, at minora, Chamæſyces æmula: vmbellæ in faſtigiis raræ, in quibus acetabula; floſculi pallentes lutei; ſemina aſperiuſcula triquetra, vti aliorum Tithymalorum; minora tamen. radix tuberoſa Pyri modo turbinatur; inferiore parte anguſtior; foris nigricans, interius candida. Manat ex hoc lacteus quoque ſuccus, quacunq; eius vulnerata aut læſa parte.

In Apulia Italiæ prouincia gignitur, nec nõ in Gręcia ac vicinis inſulis, vt Creta, Lemno, aliisque, & quidem illic locis montoſis. Exit vno loco longioribus cauliculis; aliis, tenerioribus breuioribusque. Huius quandoq; maior: illius verò ſubinde minor eſt radix. Memini ſiquidẽ me ab excellentiſſimo clariſſimoq; viro Iacobo Antonio Cortuſo patritio Patauino, duas olim huius plantas accipere. Vnius radix maior craſſiorque, folia verò & ramuli minora: alterius verò radix minor, ſed ramuli longiores, & folia paulò maiora.

Hunc Tithymalum Græci ἄπιον à figura & ſimilitudine Pyri nuncupant. dicitur quoq; & ἴσχας, & à Gaza Latinè Carica, quòd ἴσχαδα, id eſt, Caricam ſiue Ficum aridam radix referat: item & χαμαιβάλανος, ſiue Terreſtris glans, & à figura quoque. Sunt tamen & alij χαμαιβάλανοι Germaniæ familiares ac edules, de

de quibus in hiſtoria Frumentorum Pempt.4. ſcripſimus. Bellonius χαμαιπύθια modò in Græcia Apion dici ſcribit.

Facultate autem & temperamento Tithymalus iſte, ſiue Apios, vehementer calidis ac ſiccis eſt, reliquis Tithymalis ſimilis, ac perinde quoque humano corpori moleſtus ac noxius.

Pars radicis ſuperior, Dioſcorides ait, ſumpta vomitione bilem pituitamque educit: quæ ad radicem inferior, per aluum. Tota vtrinque purgationes mouet.

Succus ſeſquioboli pondere, vtraque etiam parte purgat. Hydropicis, inquit Plinius, datur acetabuli menſura.

De EZula ſiue Pityuſa. CAP. XV.

Ezula maior. Ezula minor.

EZVLÆ duæ ſunt, Maior & Minor.

1. Maior fruticoſa ſtirps eſt: caulès eius complures, teretes, ſupra cubiti altitudinem longè aſſurgunt: foliis veſtiuntur oblongis & anguſtis, Tithymali Characiæ minoribus: vmbellæ anguſtiores ſunt: flores ſeminaq; Tithymali. radix ampla, ramoſa, craſſioris corticis, ſucco lacteo plena; vti & tota ipſa ſtirps eſt.

2. Minor priori ſimilis, caules tamen eius breuiores tenerioresque; folia etiam oblonga, anguſta, acuminata, minora: floſculi fructusque reſpondent. radix tenerior, lignoſior, tenuioris corticis; tota lacteo ſimiliter ſucco redundat.

Reperitur maior in collibus quibuſdam Germaniæ apricis circa Scaphuſiam & Baſileam: in Apuliæ quoque Gargano monte, Matthiolo teſte: iuxta ſcrobes verò & foſſas aquas habentes non rarò in Sileſia. Minor aſperis & incultis nonnullis etiam Belgij locis exit. Vtraq; quandoque ad hortos transfertur: vtriuſque viuax eſt radix, ſed caules Hyeme marceſcunt, Vere noui erumpunt, Æſtate fructus facturi.

Ezulam alij Eſulam, Arabes Alſcebran aut Alſcobran, & abſque articulo Scebran appellant. Videtur Græcorum πιτύουσα; præſertim quæ minor eſt. Nam hæc foliis πίτυος ſiue Piceę ſatis eſt æmulis, Cypariſſiæ Tithymali maioribus latioribusque. Atque huius etiam maiorem reperiri ſpeciem Dioſcorides teſtatur: cùm videlicet fruticem hunc quibuſdam in locis σφόδρα εὐμεγέθη, id eſt, valdè magnum inueniri tradit: ſatis innuēs duas eius ſpecies exiſtere.

Ezulæ etiam nomen à πιτυόσης luxatum eſſe poteſt. Sublatis etenim duabus prioribus ſyllabis,

labis, remanet ἔσα, cuius diminutiuum Vsula, & mutata vocali prima, Esula. Nicolaus Myrepsus Ezulam Chamæpityn lib. De antidotis primo, compositione XXX. & CXXX. nominat. Et potest minor haud absurdè Chamæpitys dici, folio videlicet πίτυν referens.

Sunt autem Ezulæ Tithymalorum quoque species, veluti & Galenus de Pityousa testatur. Hanc quidam, inquit, speciem putant esse Tithymali, quòd succum habeat vt illi, quodq; similiter illis purget, cæteraque omnia viribus illis sit adsimilis.

Lathyris.

Mesues Ezulam purgatorium rusticorum esse scribit; & maiorem viscera interna exulcerare, atque eam ob causam pernicioſam: paruam præstantiorem, hoc est, minus nociuam. Ipsa tamen minor acrimonia & purgandi facultate maiore haud inferior.

Vtraque impensè calida, acris & exulcerans, ventriculoque molestissima.

Errant non parùm, qui cortices harũ radicum, in medicamentorum compositionibus Turbith loco substituere temerè audent. *Error quorundam.*

De Lathyri. CAP. XVI.

LATHYRIS Tithymalorum etiam numero asscribenda; vtpote tota candido & lacti simili succo turgens. caules promit proceros, altiores cubito, digiti crassitudine, intus inanes, multis alis superius ramosos: folia secundũ caulem oblonga, angusta, Amygdalinis similia, cæterùm lõgiora læuioraque; in ipsis verò ramulis breuiora latioraque: flores in fastigiis exigui; fructus tres cohærẽtes loculi, maiores quàm Tithymalorum, minores quàm Ricini; in quibus semina rotunda, interiore medulla candida. radix nullius vsus, fibras aliquot habet.

In omnibus autem regionibus obuia Lathyris, præsertim in hortis, in quibus nasci gaudet, & frequenter reperitur.

Λαθυρὶς Græcis, vulgò Cataputia minor: Italis *Catapuzza*: Germani Springkraut/ſpringkorner/ treibkorner: Hispanis *Tartago*: Gallis *Espurge*: nostris Springcrupt & ſpuergie dicitur.

Huius autem facultas assimilis etiam est Tithymalorum, vehementer videlicet expurgatoria, & acris; nisi quòd semen, inquit Galenus, gustantibus videatur dulce; quod sanè etiam maximam purgatoriam vim obtinet.

Peplus.

De Peplo. CAP. XVII.

DODRANTALIS herbula Peplus est, lacteo & ipse succo manans, Helioscopio Tithymalo assimilis, eiusque quædam veluti species, sed omnibus partibus minor: cauliculi subrubent: folia exigua in rotunditate oblongiuscula, infernè maiora, supernè minora: coma circinata: semina tribus loculis discreta, sed minuta, radix tenuis, fibrosa.

In hortis & vineis exit, & subinde in agris neglectis aut non cultis.

Æstate viget, in Hyemẽ vsque perdurat. Colligitur, inquit Dioscorides, messibus, siccaturq; in vmbra.

Πέπλος & Græcis appellatur; vulgò Ezula rotunda:

tunda: Ruellius Vineale Reuelium à Gallica dictione nominat, Gallis siquidem est *Reueille matin de vignes:* Germani Teufelz milch. Dicitur & *σύκη* & *μήκωνα ἀφρώδης*, vt quidem inter notha asscribitur. In linguarum verò Hippocratis expositione etiam *χαμαισύκη*. Est tamen omnino alia *χαμαισύκη*, de qua mox.

Facultatem autem Peplus reliquis Tithymalis, quorum & species, assimilem obtinet, calidam videlicet, acrem, mordacem, & cum violentia expurgatricem. Testatur Galenus lib. De simplic. medic. facult. his verbis: Peplus quidam verò *μήκωνα ἀφρώδη*, & hic frutex paruus succum habet similem Tithymalis, cùm in aliis, tum quia purgat, ceu illi.

De Peplio siue Peplide. CAP. XVIII.

Peplion siue Peplis.

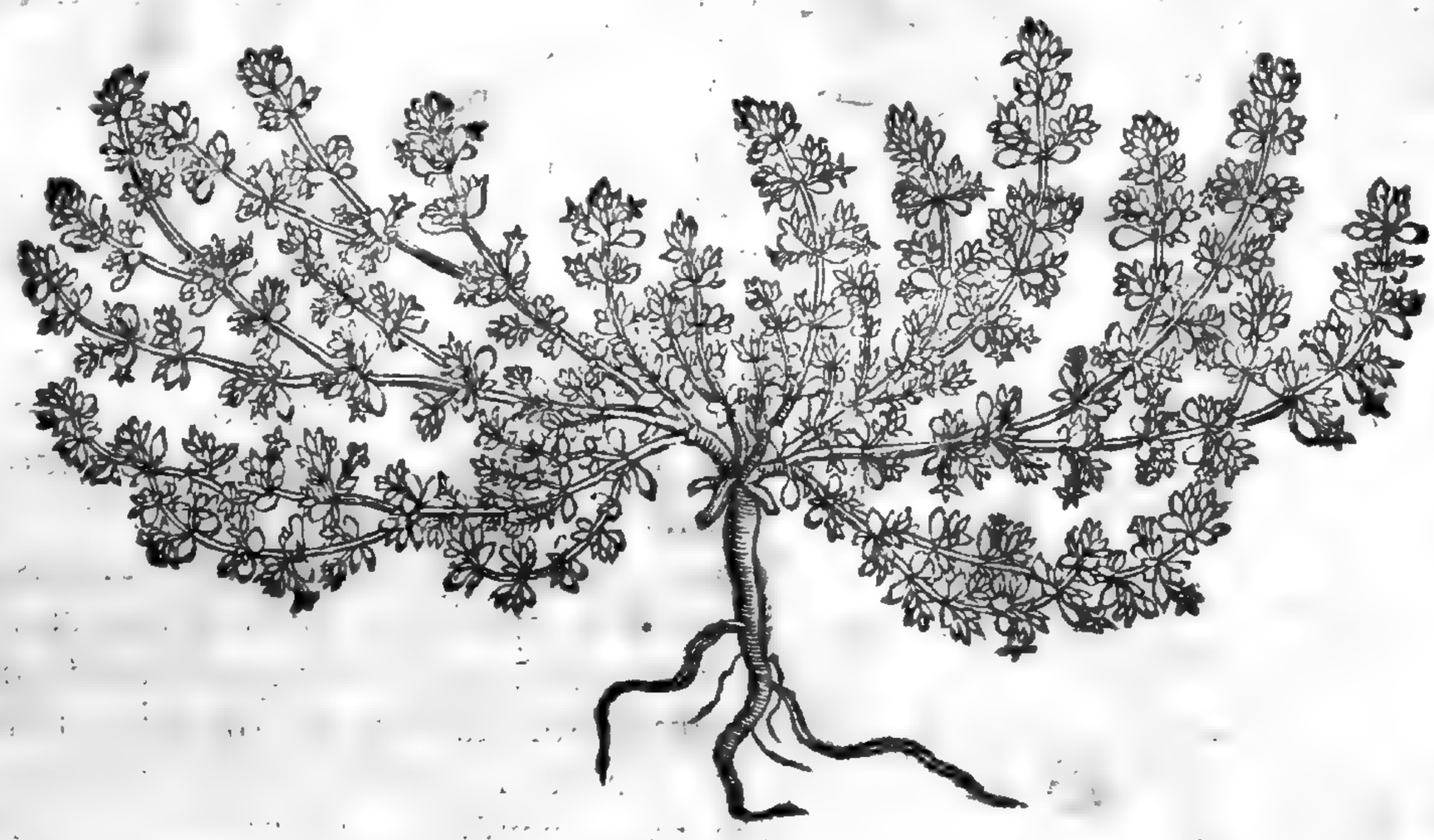

ACCEDIT Tithymalorum & Lactariarum generibus & Peplion humi procumbens, & nequaquam aliarum modo assurgens herba, & lacteo similiter succo turgida: ramuli eius teretes, subinde purpurei, quandoque herbacei coloris: folia Pepli & Portulacę sylvestris æmula, sed prona parte rubentia: semen exiguum in triangularibus paruis valuulis veluti Pepli, sub foliis reconditur. radix pusilla.

In maritimis, vt Dioscorides ait, maximè nascitur.

Appellatur verò non modò *πέπλιον*, verùm & *πεπλὶς*, & vtroque quidem nomine à similitudine Pepli. Dioscorides *πεπλίου* nomen ad Hippocratem refert: ab aliis & *ἀνδεσάχνη ἀγελαία*, id est, Portulaca sylvestris, dicitur, quòd scilicet Portulacæ huius modo sparsum per terram repat, foliisque ipsam referat: eam nempe, quæ spontè & non sata in hortis & alibi gignitur.

Respondet Peplion istud viribus reliquis Tithymalis. Dioscorides etiam colligi, reponi, dari & condiri Pepli modo ait. Galenus succum habere validum non admodum vtilem: semen vtilius, sed *πνεφώδες*, hoc est, feruidum, similiter Pepli modo purgans. Exemplaria Galeni *φυσώδες*, id est, flatuosum habent, sed nos Cornarij emendationem amplectimur, & *πνεφώδες* legimus.

Galeni locus emendatus.

De Chamæsyce. CAP. XIX.

CHAMÆSYCE supina humi procumbit, & Peplidis modo nascitur, ramulis tantummodo numerosioribus tenerioribusque, qui teretes, rubẽtes, & in rotundi orbis speciem dispersi iacent: folia perpusilla, Pepli minora, rotundiuscula, lentibus ipsis forma & magnitudine paria, sub quorum alis fructus tricocci exigui. radix tenuis est. candidum & lacti similem succum hæc herba non minus quàm Tithymali vulnerata emittit, ipsorum etiam generi asscribenda. Reperitur, ait Dioscorides, in squalidis, aridis & petrosis.

Χαμαισύκην appellant, id est, humilem Sycen. Dicitur autem *σύκη* non modò ficus, sed & Peplus, vt iam anteà meminimus: vnde Chamæsyce, quasi humilis aut terrestris Peplus, quem folio & facultate omnimodè refert. Appellatur verò hæc etiam *μήκωνα ἀφρώδης*, veluti ipse Peplus.

μήκων ἀφρώδης. ἡρακλεία.

Μήκωνα autem *ἀφρώδη* Dioscorides herbam esse tradit ab aliquibus *ἡρακλείαν* appellatam: caule dodrantali: foliis valde exiguis, *στρυθίου* siue Lanariæ herbæ: & fructu iuxta ipsa candido: sed & totam herbam ipsam albam & spumeam. De eadem & Theophrastus lib. IX. Meconem Heracliam folio asserens esse Struthij, quo lintea candidantur, fructuque albo. Sed totam herbam candidam esse non adiecit. Purgandi vim vterque huic Meconi tribuit, & vo-

Chamæsyce.

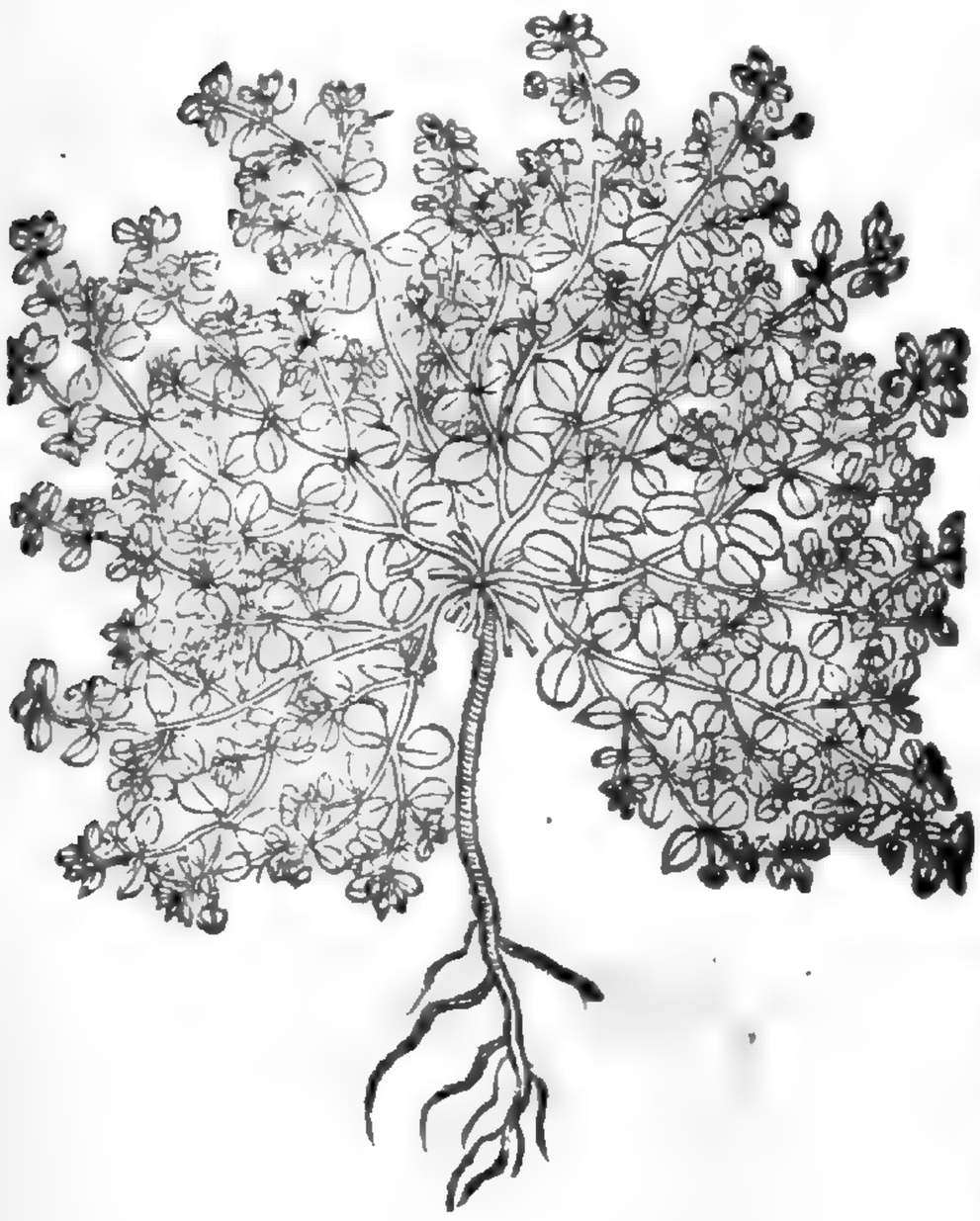

Hippophaës ex Codice Cæsareo.

& vomitione expurgare : comitialique morbo obnoxiis hac purgatione prodesse. Suspicari hinc posset aliquis, non aliam esse μήκωνα ἀφρώδη & ἠρυκλείαν, quàm vel Peplum vel Chamæsycen, & separatis locis, sub diuersis nominibus de eadem stirpe Dioscoridem egisse: nisi ipse Theophrastus hunc scrupulum videretur eximere: qui μήκωνα hanc in numero aliarum μηκώνων, id est, Papauerum habet, & post πεφαπτὴν ac ῥοιάδα reposuit. quòd legitimâ μήκωνα ἀφρώδη siue ἠρυκλείαν, Papaueris esse speciem, & propriè Papauer spumeum Latinis dici ostendit; & à Peplo & Chamęsyce differens.

Est autem Chamæsyce viribus reliquis Tithymalis assimilis. Galenus abstergendi simul & acrem, ait, vim possidet. Itaque acrochordonas & myrmecias, caules eius teneriores in modum cataplasmatis admoti, quique ex eis profluit liquor, auferunt.

Quod quidem & reliquæ omnes Lactariæ enumeratæ possunt, sed quemadmodum anteà iam monuimus, vsus earum periculo non caret, veluti neque huius.

De Hippophaë ex Dioscoride, & aliis.

CAP. XX.

VENIT & iis quę lacteum succum fundunt Hippophaës annumerandum. Frutex (inquit Dioscorides) est φρυγανώδης siue furculaceus, vndequaque densus & amplus: folia ei oblonga veluti Oleę, angustiora tamen & teneriora; inter quæ spinæ siccæ & candicantes emicãt, articulatæ, interstitio quodam distantes: flores Hederæ corymbos referunt, racematim cohærent; sed tamen minores mollesque, & ex albido partim rubentes. radix crassa & mollis, succi plena, gustu amara, ex qua veluti ex Thapsia succus colligitur. Anguillara radicem refert palmum esse longam vel maiorem, & ex hac fracta aut vulnerata succum manare tenuem, lacti concolorem, gustu amarissimum, odore grauem.

In maritimis ac sabulosis, vt Dioscorides scribit, nascitur. Anguillara arenosis & maritimis locis in Peloponneso à se repertum refert.

Ἱππόφαës Græcis: Latinis quoque Hippophaës dicitur: à Plinio lib. XXII. cap. XII. (nisi corrupta vox) Hippophyes: Hippophyes, ait, in sabulosis maritimisq; nascitur, spinis albis, Hederæ modo racemosa est, candidis & ex parte rubentibus acinis. radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pistillis farinæ. Extant verò & inter nothas appellationes quędam huius nomina: vt, Hippophanes, Hippion, Echinion, Pelecinon, & Lappago, quæ tamen Aparinæ conuenit: nostra ætate ab indigenis Peloponnesi ἄκανθα καθαρσίη, id est, Spina purgatoria vocatur.

Ab Hippophaë differt Hippophæstum, quod tamen & Hippophaës aliqui (Dioscoride teste) appellant: à Plinio Hippope (nisi & hic vitium) dicitur. Spinæ fulloniæ genus est, absq; cauliculo, flore, aut fructu, inanibus tantùm capitulis, foliis paruis spinosis, radicula molli & crassa, ex qua cum foliis & capitulis succus exprimitur. *Hippophæstum.*

E Narbonensi Gallia, inquit Ruellius, Hippophæstum vidimus spinosis capitulis, sine flore, sine cauliculo, minutis inter aculeos foliis candicantibus.

Debent (Plinio auctore) Hippophaës & Hippophæstum accommodata esse equorum naturæ, neque ex alia causa nomen accepisse. quippe quędam animalium remediis nascuntur.

Est verò Hippophaës, præsertim verò radix ipsius ac succus, calidæ siccæque facultatis, & simul valenter purgantis.

Succus syncerus radicis huius pituitam, bilem, & aquosos humores detrahit oboli pondere: cum farina verò subactus quatuor obolorum. Saluberrimè autem cum aqua mulsa exhibetur. In comitiali morbo, vt Plinius ait, vtilissimus. Frutex verò ipse siccatus tunditur, tritusque cum aqua mulsa exhibetur.

Extrahitur quoque succus è radice, foliis & capitulo Hippophæsti, qui & ex aqua mulsa pituitam & aquam detrahit, & pręcipuè comitialibus morbis, neruorũ vitiis, & Orthopnœę, vt Dioscorides tradit, conuenit.

De Euphorbio. CAP. XXI.

Euphorbium.

Anteuphorbium.

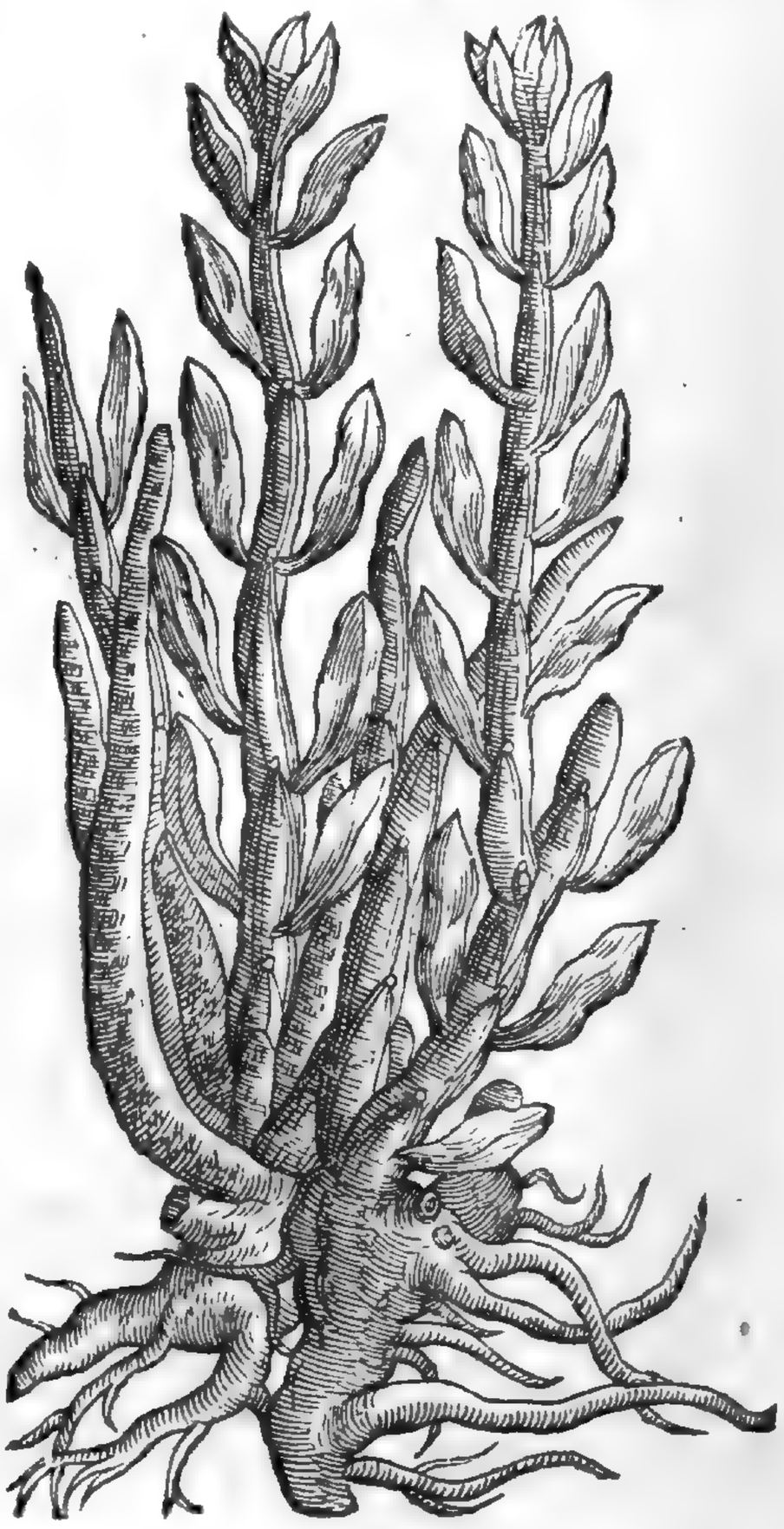

EVPHORBIO oblonga, crassa, & virentia sunt folia, in rotunda ac tereti figura angulosa: Cucumerem vulgò, sed Galeno Melopeponem nuncupatum, referrent, si non anguli, & eminentiores, & albicantibus spinis plurimis, duplici ferè ordine, obsiderentur. Effluit ex his vulneratis liquor vehementer acris & mordax, facilè concrescens.

Dioscorides, Euphorbium, inquit, Libyca arbor est, ναρθηκοειδὴς, id est, Ferulacei generis, aut Ferulæ speciem referens, quæ in Maurousiorum Tmolo reperitur, succo referta acerrimo; quem cum timore colligunt eius regionis homines, ob eximium eius feruorem.

Plinius herbam esse Euphorbium ait, & è mõte Atlante extra columnas Herculis portari.

Differentes autem & multum dissidentes montes Tmolus & Atlas sunt. Nullus Tmolo nomine in Libya, aut Mauritania mons à Geographis refertur. Est Lydiæ mons Tmolus in Asia minore. Potest in exẽplaribus Dioscoridis pro Atlãte perperã Tmolus substitutus esse.

Ioannes Leo in Aphricæ historia lib. IX. ex vno folio, aut, vt ipse nominat, fructu, XXV. aut XXX. quandoque prouenire scribit, è quibus maturis & vulneratis succus effluat lacti similis, qui lentorem contrahens concrescat, atque inde colligatur.

Natum

Natum fuit Euphorbium Anno M. D. LXX. Bruxellæ in amœniſſimo ac ditiſſimo horto Io. Boiſoti, viri vt generoſiſſimi, ita & doctiſſimi, à quo vnum terræ commiſſum folium, in plura multiplicatum eſt,& radicem demiſit in obliquos ramulos diuaricatam.

Græci pariter cum Latinis Εὐφόρβιον vocant. Plinius vno loco herbam feminino genere, Euphorbiam appellat. Succus etiam Euphorbion,& quidem Officinis quoque eſt.

Iubæ Regi Ptolemæi patri,qui primus vtrique Mauritaniæ imperauit, inuentio huius aſſcribitur, à cuius medico Euphorbo nomen accepit.

Euphorbium autẽ,ſuccus nempe concretus quo vtimur,vehemẽter calidæ,& vt Galenus ait,cauſticę ſiue vrẽtis facultatis & tenuiũ partiũ eſt:quarto quidem ordine calidũ & ſiccum.

Cum oleo violæ luteæ,vt quidem Meſues,ſed & alio quouis, vel etiam vnguentis permixtum,refrigerata citò calfacit: aduerſus ſtupores, tremores,conuulſiones, neruorum reſolutiones conuenit: prodeſt etiam contra diuturnos coxendicum dolores.

Intrò aſſumptum,vt Aëtius,Paulus,Actuarius,& Meſues referunt, aquas & pituitam per inferna ducit;ſed vnà quoque non modò fauces ac os,ſed & ventriculum, iecur, reliquaque viſcera accendit,exurit atque erodit,vniuerſumque corpus inflammat.

Ob id,inquit Meſues,minus tenuiter terendum, & permiſcendum eius acrimoniam obtundentibus,calorem remittentibus,& lubricantibus: quorum tantam eſſe oportet copiam, vt eius ſuperficies vndequaque contegatur.

Sed difficile eſt Euphorbium,aliis ita vel inuoluere,vel permiſcere,vt non exurendi ſuam vim exerat. Nam & plurimo contemperatum oleo, ſubinde foris inunctum,veſicas excitat, corpore præſertim mollioribus. quam ob cauſam tutius eſt intro corpus non admittere.

Tunditur ipſum etiam cum moleſtia,niſi naribus diligenter obſtructis ac communitis. Si quando enim acrimonia eius ad nares peruenerit,mox pruriginem, ſternutationesque excitat, ac deinde ardore intenſo, copioſam pituitam ac muccum, tandem verò & ſanguinem elicit: lachrymis non deficientibus.

Aduerſus autem Euphorbij acrimoniam,remedio indigenis fertur eſſe herba,quę ab effectu & contrariis facultatibus Anteuphorbij nomen accepit. Cauliculos hæc emittit complures,rotundos,virentes;atque circa eos folia qualia Portulacæ. radix multas quoque habet propagines. ſucco & hæc abundat, ſed nequaquam acri, verùm lento & refrigerante, ardorem ac acrimoniam Euphorbij retundente. ἀντευφόρβιον.

De hac veteres ſcripſiſſe nondum obſeruare licuit. Videtur tamen ad Telephij ſpecies referri poſſe.

Creuit & iſtud Anteuphorbion doctiſs. Ioanni Boiſoto, eodem quo Euphorbium anno: atque vnà cum eodem periit.

Tripolium.

Aster Tripolium, L
L. Ph. 1226

De Tripolio. CAP. XXII.

TRIPOLIO noſtro folia exeunt oblonga, lata, læuia, vitentia, craſſiuſcula, Glaſti foliis perquam ſimilia: caulis rectus,dodrante altior,faſtigio in alas diuiſo; in quibus floſculi elegantes, medio diſco lutei, orbiculato verò ambitu cærulei, Aſteris Attici, florum æmuli, qui in pappos candidos contabeſcentes abeunt. radix oblonga, cortice induitur craſſiuſculo.

Naſcitur, inquit Dioſcorides, Tripolium locis maritimis, quæ vnda alluit, recedensque demittit. Ac talibus quidem in Belgij quibuſdam maritimis noſtrum reperitur: vt in Zelandiæ inſulis. Neque videlicet in mari,neque in ſicco,ſed locis, quæ æſtuans mare allidit, recedens, refluens, retroque commeans deſerit. Tranſlatum ad hortos diutinè viget,ſed luxurians grandeſcit,& in fibras radices commutat.

Æſtiuis menſibus flores facit.

Fabuloſum eſt,quod à Dioſcoride aſſcribitur, tradi nempe vno die ter colorem floris eius mutari;& manè album,meridie purpureum, veſperi

φοινικοῦν, id est, phœniceum. Sed tamen tres florũ colores vno die reperiri posse, veritati haud repugnat. Nam cùm flores, omnes non simul, sed particulatim & sensim perficiantur, tres facilè contingit florum colores obseruari: incipiẽtium nempe, completorum, & deficientium. Nondum patentes aut completi, subpurpurei sunt; perfecti patentesque, quales scripsimus; deficientes papporum candidam ostentant lanuginem.

Τερεβόλιον, à nonnullis etiam ψηχὴ, ab aliis μυεὶς appellatur: vt quidem inter nothas voces refertur: posset Aster marinus, aut Amellus marinus non ineptè dici. Arabs Serapio Tripolium Turbith nominat, & post eum Auicenna. Actuarius tamen Græcus, Alypi siue Alypiæ radicem Turbith esse existimat. Mesues verò herbæ ferulaceæ radicem iudicauit. Habent Officinæ & suum Turbith non modò à Tripolio, verùm & ab Alypo differens, nequaquam etiam ferulaceum. Quod à Garcia ab horto Proregis Indiæ medico in Aromatum historia, quam clarissac doctiss. Carolus Clusius Latinam dedit, describitur, ex qua historiam eius in subsequens transtulimus Caput.

Cæterùm Tripolij radix, vti Galenus ait, gustanti acris est, & facultate calida in tertio excessu. Dioscorides radicem in vino potam duarum drachmarum pondere, per aluum aquam ducere refert: itemque vrinam. Conciditur etiam ad alexipharmaca siue venenis resistentia medicamenta.

De Turbith ex Garcia. CAP. XXIII.

TVRBITH planta est radice neque magna neque longa: caulis dodrantalis, subinde longior, digitalis crassitudinis, hederæ modo per solum repit: folia profert Althææ: flores etiam similes è candido rubentes, nonnunquam omnino exalbidos.

Vtilis autem medicinæ caulis duntaxat pars inferior, radici proxima, quæ gummosa. Atq; huius cortex est, quem Officinæ ostendunt; crassior videlicet quidam ac inanis, caudicis inferioris exterior cortex, medio exempto.

Laudatur vacuum, arundinosum, fragile & plani corticis Turbith: deinde cui gummi adhæret concretum, quod gummosum dicitur; & albidum.

At gummosum non est semper sua natura, Garcias ait, sed Indi, quia viderunt à gummositate optimi Turbith notas à nostris peti, solent eius stirpem ac cauliculos prius quàm colligant, aut contorquere, aut leuiter vulnerare, vt liquor effluueret. quo tandem densato atque concreto, cauliculos gummosos auferunt. Reperitur verò & quandoque absque contorsione gummosum factum, sed tamen, quò facilius liquor emanare posset, vulnerari ac contorqueri solet. Candidum etiam fit, eodem auctore, in Sole resiccatũ: in vmbra etenim nigrescit.

Prouenit in maritimis, verùm non adeò mari vicinis locis, vt vnda eius allui queant, sed duabus aut tribus interdum à mari leucis siue milliaribus distantibus; & quidem in incultis, potius humentibus quàm siccis.

Nascitur autem in Cambaya, Surrate, Dio insula, Bazaim locisque vicinis, & in Guzarate, vbi plurimum, atq; vnde magna copia in Persiam, Arabiam, Asiam minorem, & Lusitaniam effertur. Præfertur autem in Cambaya natum.

Arabibus, Persis, & Turcis Turbith appellatur: in Guzarate verò Barcaman; in Canara prouincia, cuius ciuitas Goa, Tiguar.

Habetur ab Indis medicis pituitam deiiciens ac expurgans medicamentum; cui si febris abest, adiicere solent Zingiber; alioqui absque hoc ex decocto pulli gallinacei aut cum aqua exhibent.

Mesues Turbith calidum esse refert ordine tertio, & crassam lentamque pituitam vacuaris facultatis esse, & ventriculum subinde eo subuerti perturbarique, quo circa Zingiber, Mastichen, aliaque aromata ei permiscenda; addi & oleum Amygdalorum dulcium, vel ipsa Amygdala, aut saccharum, ne corpus huius vsu extenuaretur aut emacresceret: ab aliis item cum Palmulis, Amygdalis dulcibus, aliisque contemperari, inde componentibus antidotum (electerium aut electuarium Officinæ appellant) quod διαφοινικῶν dicitur, Officinis ipsis & Medicis exercitatis in vsu frequens.

Datur ipsius Turbith drachma (plus minus) vna, ad summum duæ. In decocto verò aut diluto tres quatuórve admittuntur.

De Ebulo. CAP. XXIIII.

EBVLVS foliis, muscario, fructuque Sambuco persimilis est, sed caudicem non facit lignosum; caules tantummodo herbaceos profert hybernis mensibus contabescentes: anguloſi hi sunt, ac frequentibus articulis geniculati, Sambuci nouellis ramulis ac propaginibus respondẽtes: folia ex interuallis geminata, ampla, ac veluti Sambuci ex pluribus ad crassum

neruo-

Ebulus.

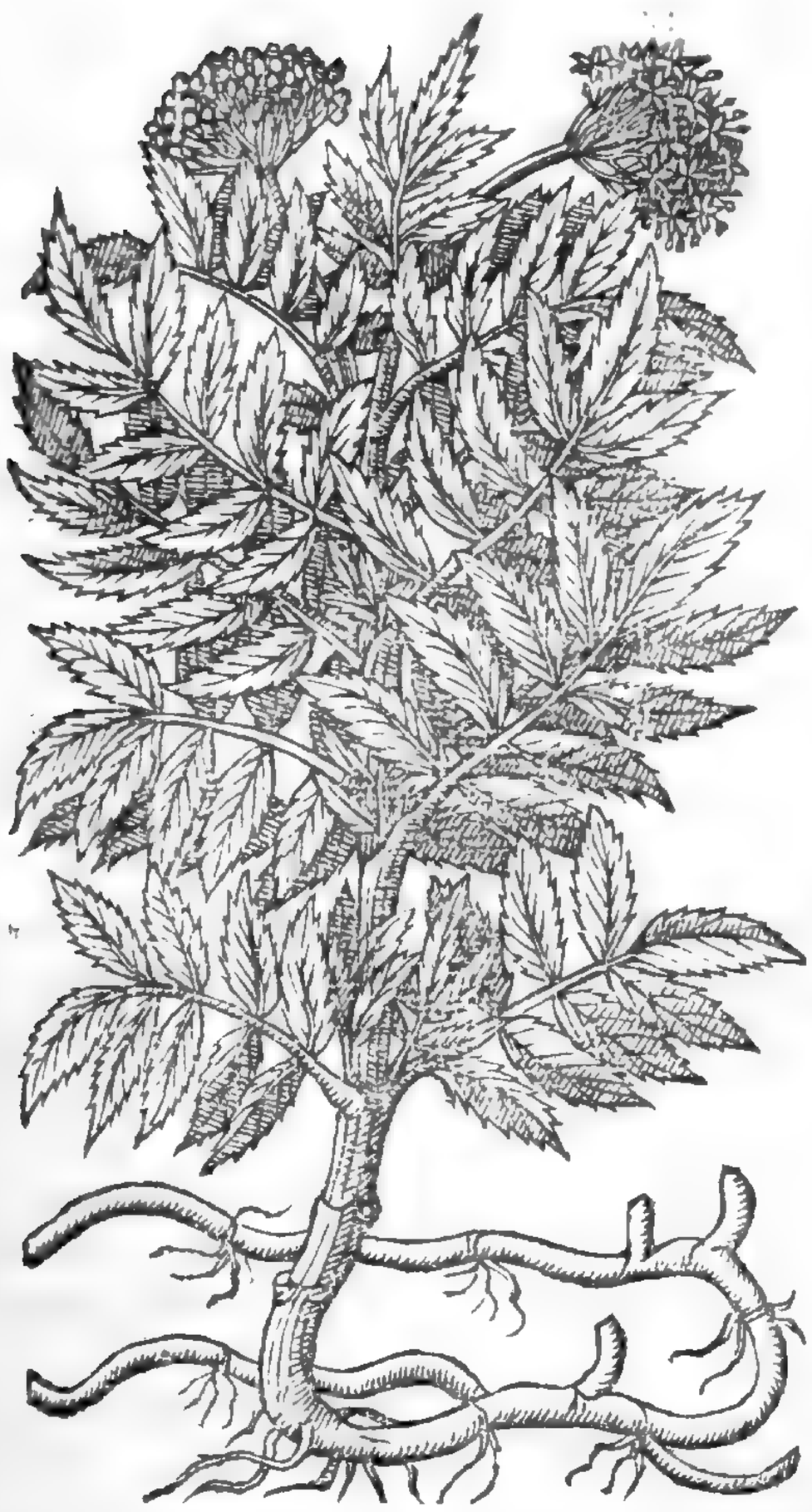

neruoſum pediculũ commiſſis coaleſcunt, quorum ſingula oblonga ſunt, lata, & margine ſerrato, Amygdalinis ampliora maioraque: flores in vmbellis candidi. fructus ſiue acini ſubrotundi & rutilo colore nigricantes; in quibus ſemina parua oblonga. radix longa, digitalis craſſitudinis, minimè lignoſa.

Exit paſſim locis humentibus, incultis, ſecus vias & margines agrorum, pingui lætoque ſolo: aridum, ſterile, ſiccumque reſpuit.

Flores Æſtate, baccæ Autumno maturantur.

Græci χαμαίακτην, id eſt, humilem Sambucum, nominant. Dicitur & ἐλιοσακτὴ, ἀγρία ἀκτὴ, καὶ ἐυβοϊκὴ. Latinis eſt Ebulus & Ebulum: Germanis Attich: Belgis Hadich: Italis *Ebulo*: Gallis *Hieble*: Hiſpanis *Yezgos*.

Temperamentum autem Ebulus calidum quidem ac ſiccum, vtrumque ordine tertio; & facultatem non modò, quam ei Galenus tribuit, digerendi exiguam; ſed & purgandi per aluum eximiam & validam habet: efficaciſſimæ radices ſunt: folia digerendi ac diſcutiendi potentia præſtant.

Educunt autem radices non modò pituitam, verùm & aquoſos potiſſimùm humores: vtiles idcirco ad hydropicorum purgationes: ſed tamen correctæ & vbi vires ſuffecerint. Purgant enim cum moleſtia: ventriculum ſubuertunt: interioraque viſcera omnia perturbant. Malè omnibus vſus earum ſuccedit, quibus hepar obduruit; vt quando ex regio morbo Aſcites ſucceſſit. Quamobrem nec temerè, nec niſi valde robuſtis ex Ebuli radicibus medicamentum, aut potio danda. Decoquitur in vino radix, ſi cauſa morbi frigida, & febris abeſt: aliàs pro affectus natura temperanda potio eſt. Expurgant & acini & ſemina, ſed clementius multò ac minori cum moleſtia, præſertim prius aceto infuſa, ac deinde ſemine aniſi vel aliis aromatis vnà permixtis.

Foliis tumores œdematoſi diſcutiuntur, cataplaſmatis vel fomentis additis.

Dioſcorides Ebuli radices vterum ait mollire, aperire, & affectus circa ipſum corrigere, ad inſeſſus decoctas: folia recentia & tenera inflammationes mitigare cum polenta impoſita; commodè item ambuſtis & canum morſibus imponi: auxiliari podagricis cum adipe taurino aut hircino.

De Cucumere ſylueſtri & Elaterio.
CAP. XXV.

SYLVESTRIS Cucumis humi prorepentibus ſarmentoſis caulibus & ſubrotundis foliis ſatiuum æmulatur; & eum quidem, qui Galeno ſatiuus eſt (vulgò Melonem appellant) vtriſque tamen aſperioribus: flores ſublutei ſunt: fructus oblongi, aſperi, oblongis glandibus maiores, alioqui forma ſatis ſimiles, ſatiuis verò Cucumeribus longè minores; qui maturi vel vltrò, vel leuiſſimo contactu deſiliunt, ſemen cum liquore eiaculantes: radix craſſa, candida, multiplex. Tota ſtirps vehementer amara, veluti & reliqua omnia ſylueſtria Cucumeraria.

Paratur ex fructu huius Elaterium dictum medicamentum, cuius colligendi conficiendique rationes ac modos Dioſcorides pluribus verbis refert. *Elaterium.*

In pleriſque calidis regionibus in ruderibus, ſabuloſis, aliisque incultis locis reperitur. apud Germanos hortenſis. ſemel autem ſatus, pluribus inde annis facilè renaſcitur; non tamen è radice reuireſcens, ſed ex ſeminibus ſparſis proueniens.

Circa Autumnum fructus maturantur; atque eo tempore, ad Elaterium conficiendum colligendi.

Græcis eſt σίκυος ἄγριος: Latinis agreſtis & erraticus Cucumis etiam appellatur: Officinis Cucumer aſininus. Sunt qui Cucumerem anguinum vocent. Sunt tamen inter ſatiuos & hortenſes vulgò habitos Cucumeres oblongi ac recurui, quos anguinos cognominant. Italis

Cucumis syluestris.

Colocynthis.

Cucurbita syluestris.

Cocomero saluatico: Hispanis *Cogumbrillo amargo*: Germanis Wild cucumer: nostris Wilde cammeren: Gallis *Concombre sauuage* dicitur. Elaterium siue ἐλατήριον Officinæ corrupta voce Elacterium nominant.

Est autem densatus iste succus ex secundo ordine excalfacientium, Galeno teste, & subtilium partium. extergendi item digerendique vim obtinet.

Folia Cucumeris syluestris, radices, earumq; cortices, vti vehementer amara, ita similiter quoque excalfaciunt, & abstergunt, sed minus tamen quàm Elaterium. Expurgat autem istud Elaterium bilem, pituitam, aquosósque humores; & quidem valenter, ac non modò per inferiorem vẽtrem, sed quandoq; per superna.

Modus Dioscoridi est à semiobolo ad obolum, pro virium portione.

Citidem menses in pesso subditum. Naribus cum lacte infusum oculorum in morbo regio colorem emendat.

De Colocynthide. CAP. XXVI.

COLOCYNTHIS per humum strata Cucumerariorum modo repit, eum quem Citrulũ Cucumerem nostra ætas appellat proximè referens, cuius & syluestris est species: folia eius lata aliquot incisuris dissecta: flores in luteo pallescunt: fructus globosus cortice integitur tenui, lutei vbi maturuit coloris, quo ablato interior candida fungosa medulla ad medicinæ vsus resiccatur; vnà cum in ea conditis seminibus paruis, & sordentis coloris. Ingentis amaritudinis hæc medulla est; similiter & semen, totaque ipsa omnibus suis partibus stirps.

In calidis regionibus seritur & perficitur Colocynthis; sed in Germania ac Belgio ægrè ad maturitatem peruenit.

Appellari solet à Barbaris ac in Officinis Coloquintida. Græcis est κολοκύνθις, & quãdoque σικυωνία. Atque hinc Hiera διὰ σικυωνίας aliquãdo inscripta reperitur, quæ alias διὰ κολοκυνθίδος dicitur. Est tamen & σικυωνία Cucumis agrestis, de quo præcedente capite. Latini interpretes pro Colocynthide crebrò Cucurbitam reddunt syluestrem. Differens tamen hæc à Colocynthide est. Cucurbita siquidem syluestris Græcis κολοκύνθη ἄγρια vocatur, & satiuæ similis est: scandit vt satiua vicina adminicula: folia eius similiter lata & indiuisa. fructus paruis Cucurbitulis similes, duri ac lignosi admodum corticis: medulla interior adeò succulenta, vt resiccari nequeat: amara interim tota, vti Colocynthidis & agrestis Cucumeris.

Est autem Colocynthis veluti tota sua natura, omnibusque suis partibus amara, ita calida quoque ac sicca secundo gradu eoque intenso: atque idcirco expurgare, abstergere, aperire, & quæcunque amarissima efficere posset, nisi

niſi validior eius per inferiorem ventrem euacuandi ac purgandi facultas reliqua eius opera, vt Galenus ait, præuerteret.

Tam valenter ſiquidem hanc vim exercet, vt non modò pituitam & bilem citiſſimè copioſiſſimeque educat, verùm & abraſis inteſtinis, venarumque meſeraicarum oſculis reſeratis, ſanguinem & cruenta ſubinde eliciat. Ita vt hac de cauſa nec temerè, nec niſi grauiſſimo aliquo vrgente morbo, ea ſit vtendum; neque etiam niſi lento aliquo ac glutinoſo permixta, quo videlicet vehementia eius reprimatur; malefica vis obtundatur; & celerius per aluum permeante, inteſtina minus abradantur. Admiſceri Maſtichen aut gummi Tragacanthæ, Meſues admonet.

Formantur & ex ea paſtilli cum Maſtiche, gummi Arabico ac Tragacanthæ, & Bdellio. Ex his Maſtiche etiam adſtringentis facultatis euidenter particeps eſt. Præſtant autem lenta ac glutinoſa, adſtrictionem nullam aut exiguam habentia. Adſtringẽtibus ſiquidem huiuſcemodi valida ac fortiſſima medicamenta coërcita ac refrenata, maiore deinde violentia ac moleſtia, vim ac facultatem ſuam peragunt. Quæ verò adſtringentia permixta non habent, facilius minorique cum labore opus ſuum perficiunt. Quales ſunt Pilulæ, à Rhaſi lib. IX. ad Almanzorem Iliacæ appellatæ. Quæ componuntur ex Colocynthide & Scammonio duobus fortiſſimis; ac tertio Sagapeno, quod lentore ſuo inteſtina oblinit, & ab vtriuſque iniuria defendit. *Pilulæ Iliacæ.*

Quæ quidem compoſitio tametſi fortiſſima, & qua nec temerè, nec citra vrgentem vehementer neceſſitatem vtendum, facilè tamen ac citra magnas moleſtias expurgat, & cum minoribus torſionibus, quàm pleraque mitiora clementioraque medicamenta, Maſtichen aut alia quæ adſtringunt, admittentia.

Atque hanc ob cauſam veriſimile eſt à Cochiis catapotiis Galenum lib. I. De medicamentis ſecundum loca, Maſtichen & Bdellium reiecta voluiſſe, quæ tamen præceptor eius Quintus iiſdem addere anteà ſolitus fuerat.

Vtilis autem Colocynthis non modò ad purgationes, in quibus Vertigini, Hemicraniæ, Cephaleæ, Apoplexi, morbo comitiali, Aſthmati, inteſtinorum cruciatibus, aliisque pertinaciſſimis morbis ſuccurrit; verùm & foris nequaquam aſpernandas vires præſtat.

Valet ad Aurium tinnitus & ſurditates oleum cum ea decoctũ: idem lumbricos & ventris tineas interimit ac pellit, aluumque non rarò mouet, vmbilico imoq; ventri admotum.

Helleborum ſiue Veratrum album.

Veratrum album. I.
W. Sp. 6. 895

Acetum quod eius decoctionem admiſit, collutione dentium dolores ſopit, auctore Meſue.

Semen ad mortuorum corporum conſeruationem ac condituram vtile; præſertim Aloë & Myrrha admixtis.

De Helleboro ſiue Veratro albo.
CAP. XXVII.

VERATRI apud Veteres duo genera ſunt: Album, & nigrum.

Sunt autem albo Veratro folia magna, lata, maioris ſiue latifoliæ Plãtaginis, aut potius Gentianæ ſimilia, maiora, magis venoſa, liratim ſtriata, ac quaſdam plicas habentia: rectus & ferulaceus caulis, prælongus, multis inferius foliorũm tunicis obuolutus, quas inareſcens demittit; ſuperius verò plures proferens ſpicas; in quibus flores nõ magni, è ſenis anguſtis ſtriatis foliolis herbaceo colore candicantes; quorum ſingulis tres aut quatuor ſuccedunt anguſtæ, paruæ ſiliquæ veluti Seſami: in his ſemen latum & candicans. Radix craſſa, candida, haud longa eſt, cum multis adhærentibus fibris, quibus etiam ſubinde propagatur.

Huius & alia ſpecies eſt floribus nigricantibus, foliisque, caulem præſertim amplectentibus, anguſtioribus; alioqui antecedenti ſimilis.

Gaudet Veratrum album montanis & aſperis; & non modò in Græcia, Italia, aut aliis calidioribus

bus regionibus, verùm & in Germaniæ ac Heluetiorum montibus viret. viuit & in hortis.

Floret Æstate; messibus aut sub Autumnum legendæ sunt radices.

Nominatur Græcis ἑλλέβορος λευκὸς, & quandoque citra aspirationem ἐλλέβορος λευκὸς: Latinis Veratrum album. Sunt qui ἀσκίδα, ἄτομον, πυγατορᾶξιν, γόνον ἡρακλῆος, πολυείδον, ἀνάφυτον etiam nuncupent: aliis Sanguis Herculis dicitur: Germanis Weiß nießwurtz: nostris Wutte nieswortele: Italis *Elleboro bianco*: Hispanis *Verde gambre blanco, & yerua de balleste*: Gallis *Ellebore blanche*.

Ex tertio est ordine excalfacientium ac desiccantium, auctore Galeno.

Vomitione purgat; varios humores educit; & quidem magna cum vi & molestia summa; quocirca dari non debet, nisi vbi longi valentesque morbi sunt, spesque ex aliis remediis adempta sit: vt Paulus Ægineta scribit. apud quem & nonnulli exhibendi eius ac propinandi modi extant. Sternutationes huius radicis puluis quoque excitat, naribus exceptus; & inter παρμικὰ siue sternutatoria valentissimus est.

Dioscorides Veratrum istud menses etiam ducere, & fœtus enecare in pesso appositum refert; & mures interficere cum melle & polenta subactum. Plinius phthiriasin hoc emendari addit.

De Helleborine.

Helleborine.

CAP. XXVIII.

VERATRVM album effigie refert Helleborine, ea de causa à nobis appellata, sed humilior tamen ac minor multo: caulis eius erectus ad pedis ferè altitudinem assurgit: folia lata, similiter venosa & striata, vti Veratri albi, sed paruula: flores secundum caulem ordine quodam digesti, foliacei, albicantes medio aliquantulum prominente subluteo; quibus oblongæ, non tamen magnæ, succedunt veluti siliquæ, aliquantulum striatæ, in quibus semina minutissima. radices subsunt fibrosæ, Veratri albi tenuiores.

Reperitur locis haud sitientibus ac vmbrosis; & cum flore quidem Iunio ac Iulio.

Helleborinen non impropriè dici ac nominari posse, ipsa cum Veratro albo similitudo testatur. Nam syluestre ac spurium quoddam eius genus esse videtur.

Dioscorides quidem ἑλλεβόρινον θαμνίσκον μικρὸν, hoc est, paruum fruticulum esse ait, habentem ἐλάχιστα φύλλα, id est, minima folia. Plinius verò lib. XXVII. cap. IX. Helleborinen paruam tradit herbam, exiguis foliis. & lib. XXIII. cap. XX. paruis foliis. Et paruá quidem nostra hæc Helleborine, & herba, & θαμνίσκος. θαμνίσκον siquidem herbam cuius cauliculus rectus assurgit, etiam si vnicaulis sit, Dioscorides non rarò nuncupat. Nam & Polygonaton quod singulari caule, & attollitur, & nascitur, θάμνον facit. πολυγόνατον, ait, θάμνος μείζων πήχεος. folia autem huius non quidem minima sunt, sed comparatione Veratri albi parua re vera sunt, ac dici debent. Et Plinius non minima, sed exigua & parua tantùm esse scribit. Ostendunt & hæc nostræ Helleborines, cum ea, quę à Dioscoride ac Plinio describitur, similitudinem maximam, sed tamen legitimam esse, in tanta ac tam obscura veterum breuitate, difficile fuerit affirmare.

Dicitur autem Helleborine Dioscoridi ac Plinio etiam ἐπιπακτὶς, sed vnde hoc illi nominis, non patet. Veratrum album etiam ἀσκὶς reperitur, vt diximus, appellatum. Si pro ἀσκὶς legi posset ἀκτὶς, existimari posset ἐπιπακτὶν, quasi ὃπὶ ἀκτὶν dictam, quòd videlicet Veratro albo superaddatur. Vt etenim Theophrastus lib. IX. miscetur in potione ex Veratro albo, vt vomitio bene succedat, Helleborines semen. Τοῦτο δ' ὃξὶ πεπέριον, addit, id est, hæc herbula quædam est. Atque coniecturam ita facere, sed certi assequi nihil datur: veluti etiam haud constat eandem Theophrasti & Dioscoridis Helleborinen esse. Dioscorides siquidem, vomitionem

mitionem adiuuare eam, quod Theophraſtus aſſerit, non ſcripſit; ſed tantùm aduerſus lethalia medicamenta, & iecinoris affectiones bibi. Plures autem eſſe poſſunt Helleborines. Nam & Centaurium minus ſuperius diximus Helleborinen quoque appellari.

Cæterùm noſtræ Helleborines qualis ſit temperies aut facultas, compertum nondum habemus.

De Veratro nigro. CAP. XXIX.

Veratrum nigrum I.

Veratrum nigrum II.

VERATRI nigri tria ſunt genera, præter illud tamen, quod à Dioſcoride deſcribitur.

Primum folia promit ex pluribus collecta, quorum ſingularia oblonga, lata, læuia, & duriuſcula ſunt, veluti Lauri, ſed margine vtrinque à medio ſurſum verſus ſerrato: caule caret: flores in pediculis palmum altis è radicibus erumpentibus, magni, initio albidi, deinde purpuraſcentes, poſtremò virentes, cùm videlicet è mediis ſtaminibus luteis exortæ ſiliquæ increuerint: quatuor aut quinque coniunctæ Seſami modo hæ naſcuntur; in quibus ſemen. Radices ſubſunt multis craſſis nigriſque fibris capillatæ; in quibus medius tenuis neruus. 1.

Alterius Veratri folia prioris æmula ſunt, ſed anguſtiora, nigriora, ambituque toto ſerrato: caulem iſtud habet pedem, plus minus, altũ, in ramulos cacumine diuiſo; à quibus floſculi deorſum nutantes dependent minores; coloris è pallido herbacei. radices fibroſæ aliquanto tenuiores, minus nigricant. 2.

Tertium Veratrum caules habet proceriores & ſubinde craſſiores: folia quàm ſecundi anguſtiora, quorum & ambitus vtrinque ſerratus: flores magnitudine ſecundi: ſiliquæ paruæ Seſamaceæ: radices fibris multis vti aliorum cohærentes ſubnigricantesque. 3.

Naſcuntur Veratra hæc in montibus aſperis & petroſis. Duo poſteriora in Germania ac Belgio frequentiora.

Floret primum circa natalem Dominicum, ſi Hyems clemens mitisque fuerit; aliàs mox ſoluto gelu: proximum genus paulò ſerius: tertium circa Ver, & ipſo Vere.

Veratra autem hæc eſſe nigra, ſatis inter recentiores conuenit; ſed tamen ad quem veterum auctorum referri debeant, non æquè expeditum. Differentes etenim Veratri nigri deſcriptiones penes hos reperiuntur. Theophraſtus ſiquidem folio laurino Veratrum nigrum eſſe ait, & fructu Seſamaceo. Dioſcorides verò foliis Platani ac Sphondylij, Cnicique ſemine ipſum

Veratrum nigrum II.

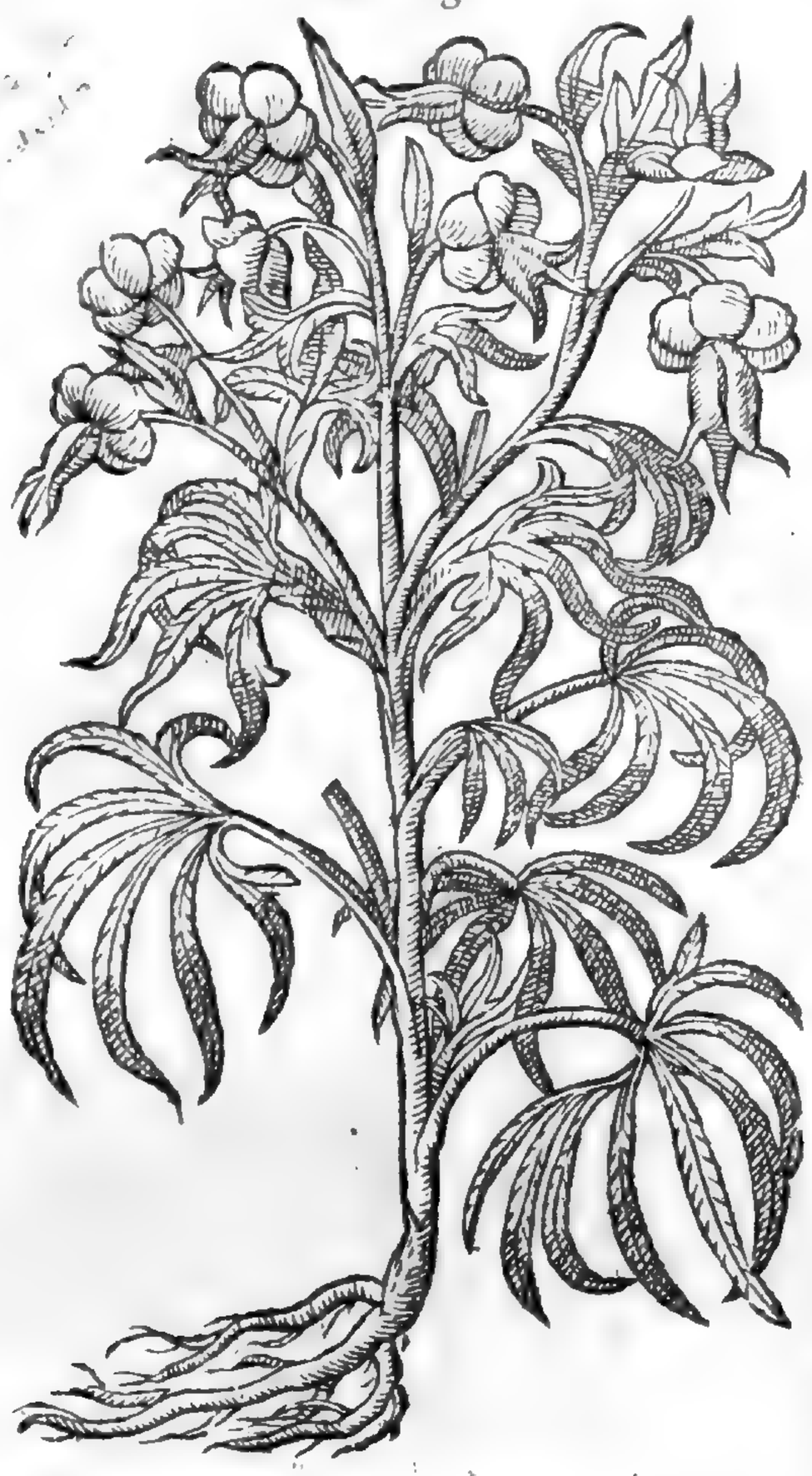

1.

2.

ipsum depingit. Quæ vt euidentem differentiam;ita & hæc Veratra,ad Theophrasti accedere,cum Dioscoridis verò Veratro parum conuenire ostendunt : folio siquidem Laurum, & potissimùm primum, fructu verò Sesamum referunt. vti nigrum Veratrum facere Theophrastus scribit : Platani aut Sphondylij folium nequaquam (vt Dioscorides) æmulantur. Appellatur autem Veratrum nigrum Græcis ἐλλέβορος μέλας. à nonnullis μελαμπόδιον: item πολύῤῥιζον, μελανόῤῥιζον, πεφίπον, πυεφάνιον, aut potius ἀπηνυεφάνιον, ἔκτομὸν, aut ἔκσομον : Italis *Elleboro nero*: Hispanis *Verde gambre negro*.

Nominatur verò Melampodion, quia Melampodem inuentorẽ habeat,qui furentes Prœti filias primus eo purgasse,& ad sanitatem mentis restituisse creditur. Hunc Dioscorides pastorem; alij diuinationis peritum tradunt.

Quod autem inter hæc genera primum, vulgò à Germanis Christwurtz / & à nostris Heylich kerstrupt nominatur; idcirco videlicet, quòd Hyeme clemente circa natalem Domini nostri Iesu Christi diem floreat.

Alterum genus Pseudohelleborum & Veratrum nigrum adulterinũ ante nos etiam Fuchsius nuncupauit. Plerique Consiliginem esse volunt;quia huius radicibus iumentorum quadrupedumque morbis nostræ ætatis agricolæ medeantur, haud dissimili quàm Consiligine veteres Mulomedici modo; vnde & à nostris Wirtrupt dicitur. Sed idem possunt & Veratri albi radices;vt quidem Absyrtus & Hierocles Græci Hippiatri tradunt; vti latius in cap. de Buphthalmo, in florum historia Pempt. secundæ lib. III. scripsimus.

3. Tertium genus Germanis Teußkraut vocatur, id est, Peduncularis; pediculos etenim interimere creditur. Placet nonnullis Aconitis istud genus annumerari. Neque enim pediculos tantùm, sed, veluti Aconitum,& oues aliaque animalia necare comesum fertur. Verùm hoc non modò istud, sed & reliqua Veratra nigra possunt : qua de causa & inter Veratri genera hoc tertium retinendum videtur.

Cæterùm Veratrum nigrum,vt quidem Galenus sentit, candido calidius ac amarius est, ex tertio similiter excalfacientium & resiccantium ordine.

Pituitam,bilem flauam,sed & atram potissimùm, ac melancholicos omnes humores deorsum ducit; non tamen citra molestiam ac difficultatem. Idcirco non nisi robustis ac validissimis,vt Mesues suadet,exhibendum. Prodest autem ex Veratro nigro purgatio insanientibus, maniacis,melancholicis, comitiali morbo afflictis, elephantiacis, quartana laborantibus,& omnibus breuiter,quos vel atra exagitat bilis,vel melancholicus humor molestat.

Modus exhibitionis,Actuarius lib. v. ait, sunt scriptuli tres, paulò plus minúsve, tenuium fibrarum è radicibus pendentium, in aqua paululum maceratarum; deinde cortice detracto, ac in vmbra siccato, proiectaque tenui,quæ ipsi subest medulla. Datur autem ex passo & oxymelite; verùm suauitatis gratia,quædam ex odoratis seminibus sunt inserenda. Si verò efficaciorem cupis purgationem,Scammonij pauxillum adiicito. Hæc ille.

Præstat autem inter hæc genera primum; deinde secundum; tertium minus efficax habetur. Extergit verò Veratrum nigrum etiam alphos,lichenas,lepras,ac psoras : in fistulam calosam inditus, callum duobus aut tribus diebus,vt Galenus ait,detrahit.

De Veratro nigro Dioscoridis. CAP. XXX.

ISTVD Veratrum nigrum, vt Dioscorides scribit, folia habet viridia, Platano similia, sed minora, ad Sphondylij folia accedentia, sed fissa magis & nigriora, subaspera: caulis asper est: flores albi purpurascentes siue ἐμπορφύσεις, schemate racemosi, & in ipso fructus Cnico similis. radices subsunt tenues, nigræ, veluti à quodam capitulo Cepæ simili dependentes,

quarum

Veratrum nigrum Dioſc.

quarum & vſus eſt. Atque ita verba ipſa Dioſcoridis ſonant; è quibus manifeſtum, aliud omnino ab eo Veratrum nigrũ deſcribi, quàm à Theophraſto, de quo capite antecedente.

Conuenire autem cum hac Dioſcoridis deſcriptione ſatis apparet, quod & aliàs & modò, pro Dioſcoridis Veratro nigro expreſſiſſimus: folia etenim in primis eius lata, aliquot eminentes angulos, & vtrinque inciſuras habent, inſtar foliorum Ficus, Vitis, Aceris; qualia Platani eſſe abundè conſtat; ſed tamen prædictis minora: ad Sphondylij folia ſatis etiam accedunt, non quidem tota ac integra, ſed ſingularia eorum (ex quinque enim totius folij Sphondylij compoſitio eſt) profundioribus tamen fiſſuris diuiſa: eadem ſaturato colore nigricant, & aliquantulum aſpera ſunt: Caulis rectus eſt, pede altior, nonnihil ſtriatus; quo ſuperius in ramulos diuiſo, complures prodeunt veluti latiores calyces, diſcorum inſtar, qui ſimul racemi quandam referunt effigiem; præſertim cauliculis flacceſcentibus, ipſiſque deorſum nutantibus. quam & lati calyces multiplicibus floſculis aliquo quoque modo exhibere videntur. E ſingulis ſiquidem, floſculi complures ſimul farcti, veluti Scabioſę, exeunt. Sunt candidi hi, diluto colore nonnihil purpuraſcentes, ſiue, vt Dioſcorides ait, λιθινοὶ ἐμπορφύρεοι. Semen inde in iiſdem ſubnaſcitur calycibus, candicans, oblongum, ferè vti Cnici, ſed tamẽ minus & tenuius, ac nõ perinde læue. Radices etiam ſubſunt nigræ, quàm alterius nigri Veratri tenuiores, ab vno exiguo capitulo confibratæ; in nouellis quidem plantis. Nam in veteribus ætate multiplicatis à pluribus demittuntur.

Reperitur in Germaniæ pleriſque montibus, & aliis incultis ac aſperis locis. In hortis viuax eſt. Dioſcorides etiam in aſperis, editis & ſitientibus locis Veratrum nigrum enaſci ſcribit: optimumq; quod ex eiuſmodi locis accipitur. quale eſt, inquit, quod ex Anticyra petitur.

Floret autem iſtud Veratrum nigrum non Hyeme, ſed æſtiuis menſibus. Toto autem anno herba viret.

Recentiorum plerique Aſtrantiam nigram: alij Saniculam feminam nominant. Differt tamen multum ab Aſtrantia, quæ & Imperatoria, vmbellifera herba. Saniculæ etiam perquàm parum ſimilis eſt. Nobis diu viſa eſt, non quidem Theophraſti, ſed Dioſcoridis Veratrum nigrum eſſe. Reſpondet forma, vt retulimus: conueniunt etiam vires. Nam & atros aliosque humores radices huius expurgare, teſtes habemus in Germania nonnullos exercitatiſſimos medicos, qui his melancholicos purgatos feliciter ad ſanitatem reduxere. Purgandi quoque huic facultatem adeſſe, teſtatur etiam Conradus Geſnerus in epiſtola quadam ad Adolphum Occonem, in qua Aſtrantiæ nigræ Helleboro albo ferè ſimilem vim, ſed tamen mitiorem, & per aluum purgatricem primum ſe expertum refert. Quæ ſententiam noſtram, & Dioſcoridis Veratrum nigrum eſſe confirmant.

Tribuit autem huic omnes etiam eas nomenclaturas Dioſcorides, quæ ſuperiori aſſcriptæ ſunt. Semen verò eius, ait, in Anticyra Seſamoides vocari, eiusque ad purgationes vſum eſſe: Si modò genuina & non vitiata eſt lectio. Videtur autem non omnino integra. Nam ſi Seſamoides, vt Plinius ait, & vox ipſa teſtatur, à Seſami ſimilitudine nomen habet, impropriè huius Veratri nigri ſemen, non Seſami, ſed Cnici æmulum Seſamoides nuncupabitur. Iam & Seſamoides ſui generis ſtirps eſt. Ex his aliũde hæc verba Dioſcoridi acceſſiſſe ſuſpicãdum: & fortè ex Theophraſto tranſlata. Scribit ſiquidẽ Theophraſtus lib. IX. Anticyrenſes fructu Veratri, qui Seſamo ſimilis ſit, purgari: Helleborum, inquit, non ſolùm radice, ſed etiam fructu vtile eſt. Siquidem in Anticyra, vt fertur, fructu eius purgantur. Deinde inferius: Anticyrenſes fructum Seſamacei Hellebori dare ſolẽt, qui Seſamo ſimilis eſt. Quibus verbis Theophraſtus Veratri fructum Seſamo quidem ſimilem refert; ſed Seſamoidem peculiariter ac pro-

Dioſcoridis locus depraua-tus.

propriè dici non affirmat. Sed ad Veratrum noſtrum nigrum reuertamur, cuius facultates ſimiles eſſe alterius Veratri nigri, compertum eſſe iam ſcripſimus Ad omnia tamẽ efficacius habendum, antecedente capite deſcriptum; quo veriſimile Anticyrenſes præcipuè vſos, penes quos, prima ſummaque propinandi Veratri, apud Veteres ſemper fuit auctoritas.

De Seſamoide ex Dioſcoride & aliis. CAP. XXXI.

INCIDIMVS in Seſamoidum mentionem: Veratro potentia ac viribus proxima ſunt, & ex purgantium numero: oportunum idcirco eorum hiſtorias ex Dioſcoride & aliis hîc repetere. Duo autem ea ſunt: Vnum magnum: alterum paruum.

Seſamoides magnum. In magni autẽ Seſamoidis deſcriptione inter Veteres non ſatis cõuenit. Plinius lib. XXII. cap. XXV. ἡεζέεσπι, id eſt, Senetioni ſimilem herbam ſcribit: Oribaſius ex Raſarij quidem conuerſione, Rutæ ſimiliorem facit. Seſamoides, inquit, maius folia habet Rutę ſimilia, longa: florem album: radicem gracilem, ignauam: ſemen Seſamo ſimile, guſtu amarum.

Dioſcoridis verò exemplaria vtrique herbæ Seſamoides iſtud comparant. ἔοικεν ἡ πόα, ait, ἡεζέεσπι ἢ πηγάνῳ, φύλλα μακρὰ, ἄνθος λευκὸν, ῥίζα ἰσχνὴ ἄχρηστος, σπέρμα ὅμοιον σησάμῳ, πικρὸν ὂν τῇ γεύσει, id eſt, Similis eſt herba Senetioni aut Rutæ: folia longa: flos albus: radix gracilis, inefficax: ſemen ſimile Seſamo, amarum in guſtu.

Notatur Dioſcorides. Siue autem Dioſcorides, ſiue alius huius deſcriptionis auctor extiterit, oculata fide Seſamoides magnum non agnouiſſe videtur, ſed ex aliorum ſcriptis tantummodo deſcriptionem eius collegiſſe: atque idcirco diſiunctiua particula ἢ vſus. ignorans videlicet cui ſimile Seſamoides magnum eſſet: Senetioni ne an Rutæ. Vtrique autem ſimile eſſe, vix poſſibile. Sunt etenim diſſimiles multum Senetio & Ruta, qualiſcunque etiam ea ſit, ſiue graueolens, ſiue altera Hyperico ſimilis.

Recentiores, inter quos Io. Ruellius & nonnulli poſt eum, Seſamoides magnũ exiſtimant, quod à Theophraſto Veratrum nigrum deſcribitur. Cognominat enim ipſum Seſamaceum ſiue Σησαμοειδὲς: Anticyrenſes, inquit, fructum Seſamacei Veratri dare ſolent. Accedit Dioſcorides, qui Seſamoides magnũ apud Anticyrenſes Veratrũ (ſi modò genuina lectio) vocari refert: & Galen. in lib. De ſimplic. med. facult. vbi Seſamoides magnũ Anticyricũ Veratrum eſſe ſcribit. Anticyrenſe ſiquidem Veratrum eſt, cuius Theophraſtus meminit, & de quo cap. XXVII. Sed iſtud neque Senetioni, neque Rutæ ſimile eſt; & non modò ſemine, ſed & radice efficax eſt. Seſamoidis autem radix ἄπρακτος, hoc eſt, ignaua, & nullius vſus. Crediderim ego nondum repertum Seſamoides, & propter eam quam oſtendimus difficultatem, non facilè agnoſcendum.

Dicitur autem σησαμοειδὲς, vt Dioſcoridis & poſteriorum exemplaria habent, in Anticyra ἐλλέβορον. Cauſa additur, quoniã Veratro albo in purgationibus miſceatur. At propter hanc cauſam fortaſſe rectius ἑλλεβορεῖνη nuncupatur. Nam Helleborines ſemen Theophraſtus ait purgationi ex Veratro miſceri, quod haud aliud quàm ipſius Seſamoidis eſſe veriſimillimum eſt. Hippocrates enim, Strabo & Dioſcorides non aliud admiſceri ſcribũt quàm Seſamoidis ſemẽ. In φωκικῇ, ait Strabo, naſcitur σησαμοειδὲς, cui permixtũ præparãt Oetæũ Helleborum.

A Seſami autem forma & ſimilitudine Seſamoides nomen, vt Plinius ait, accepit.

In abſtergendo, excalfaciendo, deſiccandoque ſimilem Veratro vim, Galeno auctore, obtinet. Purgat pituitam & bilem ſuperne, Dioſcorides refert, quantum tribus digitis capi poteſt, tritum, acceptum cum Veratri albi ſeſquiobolo, in aqua mulſa.

Eadem de hoc ferè Hippocrates ſub finem lib. De victus ratione in morbis acutis, at tamen non cum aqua mulſa, ſed cum aceto mulſo ſiue oxymelite exhibet. Seſamoides, ait, ſurſum purgat: potio eius eſt drachma media in aceto mulſo trita: commiſcetur etiam Veratris tertia portionis pars, & minus ſuffocat.

De Seſamoide paruo, ex Dioſcoride. CAP. XXXII.

SESAMOIDI paruo, vt Dioſcorides habet, dodrantales ſunt coliculi, folia habentes Coronopo ſimilia, hirſutiora tamen ac minora: in ſummo cauliculorum capitula ſunt florum ſubpurpureorum, quorum medium album; in quibus ſemen Seſamo ſimile, amarum & χίῤῥον ſiue ruffum: radix tenuis. naſcitur locis aſperis.

Nonnulli χορώνιον σησαμοειδὲς μικρὸν, alij σήσαμον ἄγριον, Galenus σησαμοειδὲς λευκὸν; & ſemen eius amaram qualitatem continere, multumque amarum eſſe, excalfacere, rumpere, extergereque ſcribit.

Dioſcorides, purgat, inquit, pituitam & bilem deorſum ſemen acetabuli menſura potum cum aqua mulſa. Idem impoſitum cum aqua tubercula & tumores diſcutit.

Rha siue Rhei, vt existimatur, icon.

De Rheo siue Rha. CAP. XXXIII.

DE forma aut magnitudine vel ipsius stirpis, vel foliorũ florúmve Rhei, nihil quidẽ apud Veteres proditũ reperitur. radicum modo similitudinem nonnullam, cùm substantiã & colorem Dioscorides expressit, sed tamẽ eius tãtùm quod in iis, quæ supra Bosphorũ Thracium, ac Pontum Euxinũ, vel etiã Mæotidẽ paludẽ locis prouenit.

Variat autem non parum radicum Rhei magnitudo, &, vt verisimile, ipsius quoq; totius stirpis, pro regionum, soli, cælique differentia, quæ (vt subinde repetendum) magnæ sæpenumerò in stirpibus mutationis ac differentiæ causæ sunt.

Minor ac tenuior est Põtici Rhei radix: crassior verò multoq; maior, quæ in Officinis venũdatur.

De Põtico autem Rheo sic Dioscorides: Rha, quod nonnulli Rheon, gignitur in iis quæ supra Bosphorum sunt locis: vnde affertur. radix nigra, Centaurio magno similis, sed minor & rubicundior, ἄοσμος, id est, inodorata (vt quidẽ exẽplaria habẽt) laxa, aliquantulũ leuis. Optimũ est, quod teredines nõ sensit, glutinosum gustu, cũ remissa adstrictione; & quod commanducatum ochræ modo pallescit, Crociq; colorem aliquem refert.

Eadem ferè & de hoc ipso Plinius lib. XXVII. cap. XII. in nonnullis tamen non tam dissidens, quàm euarians. radicem non Centaurio magno, sed Costo nigro similem: & tritam aut mansam non ἐνώδεσταν, sed vini colorem reddere tradit. Est autem vinum non nigrum, aut rubens, vetus quidẽ & potens lutei & ad Crocum vergentis coloris: veluti Creticum, & alia eiuscemodi. Costi Indici radix Dioscoridi nigra est. Sed tamen potuit & pro Centaurij magni, per errorem Costi substituta esse. Verba eius hæc sunt:

Rhacoma adfertur ex his quæ supra Pontum sunt regionibus. radix Costo nigro similis, minor & ruffior paulò, sine odore, calfaciens gustu & adstringens. Eadem trita vini colorem reddit ad Crocum inclinantem.

Officinarum autẽ Rheon radix est multo maior, crassior, & amplior quàm Centaurij maioris: quæ foris nigricans: interius verò, recens quidẽ, cum varietate quadam coloris dilutè ex purpura rubet; vetustior ex subluteo sordet; sed amplius à teredinibus exesa: in mandendo aliquantulũ glutinosa ac viscosa Croci coloré refert; quem papyro aut alteri candidæ rei illita manifestiorẽ exprimit: substantia eius, neq; dura solidáve, neq; grauis; sed leuiùscula, ac inter duram cõpactamve ac raram veluti media, nonnihil fungosa: odorata etiã & gratũ spirat.

Adfertur ex Sinarum (vulgò Chinarum) regione, quæ est versus Orientem, supra Indiam, etiam eam, quæ extra Gangen: haudquaquam verò ex Scenitarum prouincia (vt plerique temerè existimant) quæ in Arabia est felici, & longè à Sinis abest.

Appellatur vulgò Rha Barbarum, aut Rha Barbaricum, à nonnullis Reũ Barbarum, quòd ex Africa & Arabia, quas Barbarias etiã vocant, aduehatur. Rectius Punici & Arabes Raued Seni nominant; à Sinẽsi prouincia: vnde in Indiã, Persiam, Arabiamq;, ac postea in Europam infertur. Eiusdẽ speciei cum Pontico est, quod Græci ῥῆον & ῥᾶ: Plinius Rhacoma: Cornelius Celsus, & etiam Paulus Ægineta Ponticam radicem appellat: Mesues Raued Turcicum.

Est vtriusque eadem similisque substantia: color idem recentium: idem inueteratorum: commansa glutinosum lentorem parem, eundemque, Croci videlicet æmulum, colorem reddunt: & odor quoque Pontico, & quidem haud est insuauis. Id quod euidenti certoque experimento cognitum habemus. Nam huius radicem ab excellentissimo viro Iacobo Antonio Cortuso, amico nostro olim accepimus, haud graui odore suaueolentem.

Dioscoridis tamẽ exemplar ἄοσμον, id est, odore destitutũ Rha esse habet. Sed pro ἄοσμος, fortassis rectius legendum ἔνοσμος. Nam cùm Veteres omnes Rheo tenues aëreasq; quasdam confiteantur adesse partes, odorem quoq; vnà esse innuere videntur. Tenuis etenim aëreaq; substantię odor comes esse solet. Odorata enim tenuia sunt essentia. Neq; nos ab hac sententia Plinius absterrere debet. Potuit enim ipse, vt & aliàs, in deprauatum incidisse codicem. *Dioscoridis locus suspectus.*

Nam & ab illo tẽpore nonnullis locis corrupta ac deprauata fuiſſe Dioſcoridis exemplaria, ſi non aliunde, vel ex ſola Orchios deſcriptione manifeſtũ, apud omnes poſteriores, qualis apud Dioſcoridem, extans: corrupta videlicet ac deprauata: vt cap. de Orchi in florum hiſtoria Pemptade ſecunda oſtendimus. Vtcunq; autem eſt Ponticũ Rha, non eſt odore deſtitutum.

Rha fruticus. Fluminis autem Rha ſibi nomen adoptauit, in cuius ſuperciliis, vt Ammianus Marcellinus ait, naſcitur. Oritur Rha ex Hyperboreis Septentrionis montibus, & per Aſiaticam Sarmatiam defluens, in Caſpium ſiue Hircanium labitur mare.

Miſtam autẽ Rheon, & ſubſtantiã, & temperaturam ac facultatẽ obtinet. Sunt eius partes quædam terreſtres, adſtringentes & reſiccantes: aliæ tenuiores, aëreæ, calidę & purgatorię.

Laudatur à Dioſcoride ad inflationes, ſtomachi imbecillitatẽ, & omnes eius dolores, conuulſa, lienoſos, hepaticos, nephriticos, tormina, veſicæ & thoracis vitia, precordiorum diſtentiones, vteri affectiones, coxendicum dolores, ſanguinis ſputationes, reſpirationes difficiles, ſingultus, dyſenterias, cœliacas paſſiones, circuitus febriles & venenatorum morſus: tollere etiam liuida & impetigines cum aceto illitum ait. Galenus etiam ruptis, conuulſis, & orthopnœæ prodeſſe: ſanguinemque ſpuentibus conferre ſcribit.

De expurgatoria autem facultate neuter quidquam ſcripſit. Non fuit Rhei ad purgationes illo ſeculo vſus. Quod in eo tenue ac aëreum, intendere eius adſtringendi potentiam Galenus exiſtimauit. Nec enim, inquit, reluctatur terreſtri frigido, tenue aëreũ; imò eò quòd deducat, & in altũ perducat, valentioris effectus cauſa exiſtit. Cùm tamẽ hoc ipſum aëreum ac tenue purgatoriam, ac obſtructiones adaperiendi vim obtineat.

Paulus Ægineta primus videtur Rhei expurgatoriam facultatem exploratam habuiſſe. lib. enim primo, cap. XLIII. vbi Terebinthinam inter ea, quæ ſanis aluum ſubducunt, enumerat. At cùm magis, ait, ſubducere eam cogitamus, Rhei momentum admiſcemus. Subſecuti Arabes ad vlteriorem ipſum medicinæ vſum perduxere, per quos quoque illud, quod è Sinarum aduehitur regione, receptum. Præſtantius iſtud eſt: Ponticum ſiue Turcicum debilius, non tamen purgandi vi deſtitutum. Reperitur & quoddam in Tartariæ vrbe Samarcandar, ſed improbum, & non niſi iumentorum purgationibus vtile: ait Garcias ab Orta.

Optimum autem eſt recens, à teredinibus non exeſum, & decoctionem non expertum. Vt enim Galenus, Auicenna, & Meſues, decoquitur recens, & expreſſo ſucco, iterum reſiccatur. Tale purgatoria facultate omni, aut quaſi deſtitutum eſt, & magis adſtringit.

Separantur enim maceratione ac decoctione huius facultates. Calida, tenuis, purgatoria, & aperiens in humorem transfertur, remanente reliqua terreſtri adſtringente ſubſtãtia. Denſius quod decoctum aut maceratum eſt, Croci non, aut parum inficit colore; & amiſſa eius varietate, ſubnigro ſordet: facileque à teredinibus perforatur.

Expurgat autem Rheon per inferna bilem flauam, & quandoq; pituitam in proximis viis hærentem.

Vtilis ac commoda ex eo purgatio omnibus quos bilis flaua infeſtat, vt laborantibus & acutis & tertianis febribus, ictericis, hepaticis; confert in pleuritide, peripneumonia, angina, inſania, furore, renum, veſicæ & omnium internarum partium inflammationibus, & præſertim eryſipelaceis affectionibus, tam externis quàm internis.

Vtiliſſimũ certè Rheon iecinori & felli laborantibus maleque affectis. præterea enim quòd bilioſos prauosque expurget humores, & ab obſtructionibus meatus expediat, robur quoque maximũ ipſis viſceribus confert: ita vt haud temerè, Rheon vita hepatis, à nonnullis dictum videatur. Cõmodiſſima enim ac vtiliſſima talia eſſe iecinori medicamenta, Galenus XI. methodi aſſerit: quę videlicet mixtã habent cum expurgãdi & aperiẽdi, adſtringẽdi potentiam.

Modus exhibitionis à drachma vna ad duas: macerati verò ab vna cum media ad tres. Datur aut maceratur in calidioribus quidem morbis cum Cichorij, Intybi, aut alterius naturæ ſimilis, diluto, aut ſtillatitio liquore, vel etiã lactis ſero. Si verò calor abeſt, ex vino dari poteſt.

Exhibetur quandoque & toſtum, ſed ita vt nulla eius pars vel minimum ſentiat aduſtionis: tale dyſentericis & cœliacis auxiliare; expurgatis ſiquidem vitioſis humoribus, aluum deinde reprimit ac cohibet.

Siſtit idem, eodem toſtum modo, & ſuperfluentes menſes, ſanguinisque vndequaq; fluores, præſertim per veſicam, ſed in exigua quantitate, & cum adſtringenti aliquo permixtum. Innoxium, inquit Meſues, Rha medicamentum, omni tempore, omni ætati ſalubre: atque pueris & grauidis.

LIBRI SECVNDI PEMPTADIS TERTIÆ

FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIÆ

LIBER TERTIVS,

DE CONVOLVVLIS, ET IIS QVÆ ALIIS INNITVNTVR STIRPIBVS.

PRÆFATIO.

ADPROXIMVM à Purgantibus ordinem ſpectant vicinis ſeſe implicantes, & amplexâ viuentes. Sunt enim inter has multæ purgatoria vi valde efficaces. Sunt & aliæ non tales; ſed quia in circumuoluendo ſcandendoq; ſimiles, illis coniungendæ erant; exceptis tamen leguminibus & cucumerariis, vel ad frugum, vel ad olerum hiſtoriam pertinentibus. Tertius igitur hic liber ſtirpes habet adminiculis egentes; vicinis ſeſe implicantes; aut propè adſtantibus innitentes.

DE SCAMMONIO.

CAPVT I.

Scammonium.

SCAMMONIO multi ab vna radice exeũt longi, tenues & viticuloſi cauliculi, quibus vicinos frutices, pedamentáve iuxta poſita cõſcendit, ac multis circumuolutionibus amplectitur: folia eius lata & acuminata, læuis Smilacis æmula: flores ſimiles, calathi quoq; forma, candicantes, paulò minores. radix ſubeſt lõga, craſſa, candida interius; ex qua ſuccus colligitur, qui denſatus ad medicinæ vſus ſeruit.

In calidis, pingui exit ſolo, veluti in Aſiæ Myſia, Syria, aliisq; ſimilibus. Reperitur & in Creta inſula, Bellonio teſte.

Veriſimile eſt, vbi ſuæ ſpontis eſt, citò & plurima deinde Æſtatis parte florere: nam & in Belgio Æſtiuis menſibus ſubinde cum flore videri poteſt.

Græci *σκαμμωνίαν*, Latini ferè Scammoniũ nominant; ita appellantes non modò ſtirpem ipſam, ſed & denſatum concretumq; ſuccum. Dicitur & à nonnullis *σκαμβωνία ῥίζα*, ab aliis *κολοφώνιον*. Officinæ ſuccum crudum quidem Scamoneam: in Cotonco verò malo decoctũ, Diagridium vocant: quaſi *δακρύδιον*, id eſt, lachrymulam.

Purgat autem hic ſuccus per inferiorẽ ventrem vehementer, nulli aliorum purgantium medicamentorũ potentia cedens. Nulla enim parte, vt Oribaſius ait, ſuperatur ab iis quę agitant & commouent.

Efficit iſtud non vehementer aliqua calida facultate; ſed alia quadam latente totius ſubſtantiæ proprietate. Nam guſtu quidem nulla in eo caloris vehementia deprehenditur. Cuicunq; ſiquidem liquori aut rei permiſceatur, nullam ei vel amaritudinem, vel acrimoniam, aut alium ingratum ſaporem communicat. Quamobrem nec inter calidiſſima, vt pleriſque videtur, ſed inter moderatius calida & ſicca habendum.

Extergit autem & educit potiſſimùm bilem flauam; ſeroſos item tenuesq; humores, & quandoque pituitam, ventriculo tamen magis quàm reliqua omnia medicamenta, vt Paulus tradit, noxium eſt Scammonium. Meſues verò non modò vẽtriculo graue atque moleſtum, verùm & inteſtina ipſum abradere; interna viſcera erodere; venarum ora dilatare; totiusque ſuæ ſubſtantiæ eſſentia cordi viſceribusque reliquis obeſſe ſentit. Immoderatum & minus

oportunum idcircò eius vſum animi ſequuntur deliquia, vẽtriculi ſubuerſiones, alui fluores, dyſenteriæ & teneſmi.

Occurritur his malis, eodem auctore, ſi Scammonium in Cotoneo malo decoquatur; & muccagine Pſilij, Prunorum carne aut ſucco, aliisve lenti ſimiliter ſucci permiſceatur: addita Maſtiche, aut aliquo ex moderatè aſtringentibus.

Plinius noxam eius tolli poſſe affirmat admixta Aloë: Scammonium, inquit, diſſolutionem ſtomachi facit, bilem detrahit, aluum ſoluit, præterquàm ſi adiiciantur aloës drachmæ duæ, obolis eius duobus. Quod & Oribaſio probatur, Synopſeων lib. primo: & Collectionum Medicinalium lib. VII.

Veteres Scammonium in malo Cotoneo etiam decoxerunt, ſed omiſſo Scammonio ipſum malum edendum præbuerunt, quod abſque ſtomachi ſubuerſione aluum ſubducit: vt lib. primo De facult. alimentorum Galenus ſcribit: & III. De ſimpl. med. facult.

Officinæ Scammonio in pomo præparato vtuntur, quod, vt diximus, Diagridium vocant, & compoſitionibus omnibus ferè crudi ac non præparati Scammonij loco admiſcent.

Parantur in iiſdem antidota ſiue electaria duo, ſatis familiaria, vnum ex Pſilio, cuius auctor Meſues; alterum ex Prunis, quod ad Nicolaum refertur inuentorem. Quæ ad ipſius Scammonij temperationem & correctionem excogitata ſunt; & ad febres ardentes, ac tertianas, adeoque omnes ex flaua bile morbos commendantur. Maſtichem & Bdellium catapotiis Cochis, quæ ſatis magnam Scammonij quoque admittunt quantitatem, ademit Galenus lib. primo De medic. ſecundum loca. quod & in cap. de Colocyntide admonuimus, vbi de Maſtiche aliisque adſtringentibus, quæ ad correctionem vehementius purgantium admiſceri ſolent, latius egimus.

Modus autem Scammonij vel etiam ipſius Diagridij, vt quidem Meſues ſcribit, à granis eſt quinque ad x. aut XII.

Seruari poteſt, eodem auctore, ad annos quatuor. Plinius poſt bimatum parùm vtile cenſet. Vſus, ait, bimo; nec antè nec pòſt vtile.

De Smilace læui maiore. CAP. II.

Smilax læuis maior.

SMILACIS herbæ duo apud Veteres genera reperiuntur: aſperum vnum: læue alterum. De illo poſterius, de læui nunc agetur.

Huius autem ſpecies aliquot ſunt, quæ vno hoc capite comprehendi quidem poſſent; ſed quia cuique ſua nomenclatura, ſingulas ſeorſum explicabimus. Eius autem quæ læuis propriè dicitur, vna maior: altera minor eſt ſpecies.

Maior viticuloſis ac ſarmentoſis cauliculis longis ac tenuibus ſurſum ac deorſum arboribus, fruticibus, vicinisque ſepimentis obuoluitur circumligaturque: folio eſt lato, Hederaceo, ſed molliore, læuigatioreque: flores exiliunt candidi, copioſi, rotundi, calathi effigie, colore candidiſſimi ac Lilia emulantes. ſemen anguloſum, ſordido colore nigricans, exiguis ſylueſtribus Lupinis propemodum ſimile, capitulo ex tenuibus membranis, continetur. radices longæ, craſſioribus cirris ſimiles, intus candidiores, hàc illàc per obliquum, infra terræ tamen ſuperficiem, feruntur.

Reperitur paſſim circa fruteta & ſepes: quæ ſemel comprehendit loca, ægerrimè deſerit: adeò pertinacis vitæ radices ſunt.

Æſtiuis menſibus copioſi dependent flores, nitore conſpicui.

Græcis σμίλαξ λεία; Latinis læuis Smilax: à Galeno & Paulo Ægineta etiam μίλαξ λεία. Læuis cognominatur, quòd ſarmẽta eius nullis horreant ſpinis.

Differt ab hac Dolichus, qui & Smilax hortenſis;

tenſis; item & σμίλαξ arbor, quam Latini Taxum nominant. Recentior ætas Smilacem hãc, Volubilem maiorem, Campanellam, Funem arborum, Conuoluulum album, & Smilacem læuem maiorem vocat. Plinius ſimiliter lib. xxi. cap. v. Conuoluulum etiam nominat. Exiſtimatur quoque Liguſtrum, non quidem frutex, ſed de quo Martialis Epigram. lib. primo, ſcribens in Procillum:

Quædam me cupit inuide Procille
Toto candidior puella cygno,
Argento, niue, lilio, liguſtro.

Et Virgilius Ægloga ſecunda, hoc carmine:

Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Seruius ſiquidem Virgilij interpres Liguſtrum ait, florem candidiſſimum ſed viliſſimum. Inter candidiſſimos autem nullus hoc flore neglectus magis eſt, aut vilior habetur. Quòd ſi etiam Liguſtrum à ligando nomen ſortitum, Smilax hæc verè Liguſtrum, vicinis etenim omnibus circumligatur ac circumuolutionibus plurimis implicatur. Germani Windekraut: Belgæ Winde & wrange: Galli *Liſeron, liſet* nominant. Italis eſt *Vilucchio maggiore*. Hiſpanis *Campanilla yerua*.

Viribus autem hanc Galenus aſperæ Smilaci quodammodò ſimilem eſſe iudicat. Semen ſi cum Dorycnio bibatur, inſomnia multa turbulenta efficere fertur: auctor Dioſcorides. Plinius nullius efficacię eſſe herbam cenſet.

De Smilace Læui minore. CAP. III.

Smilax læuis minor.

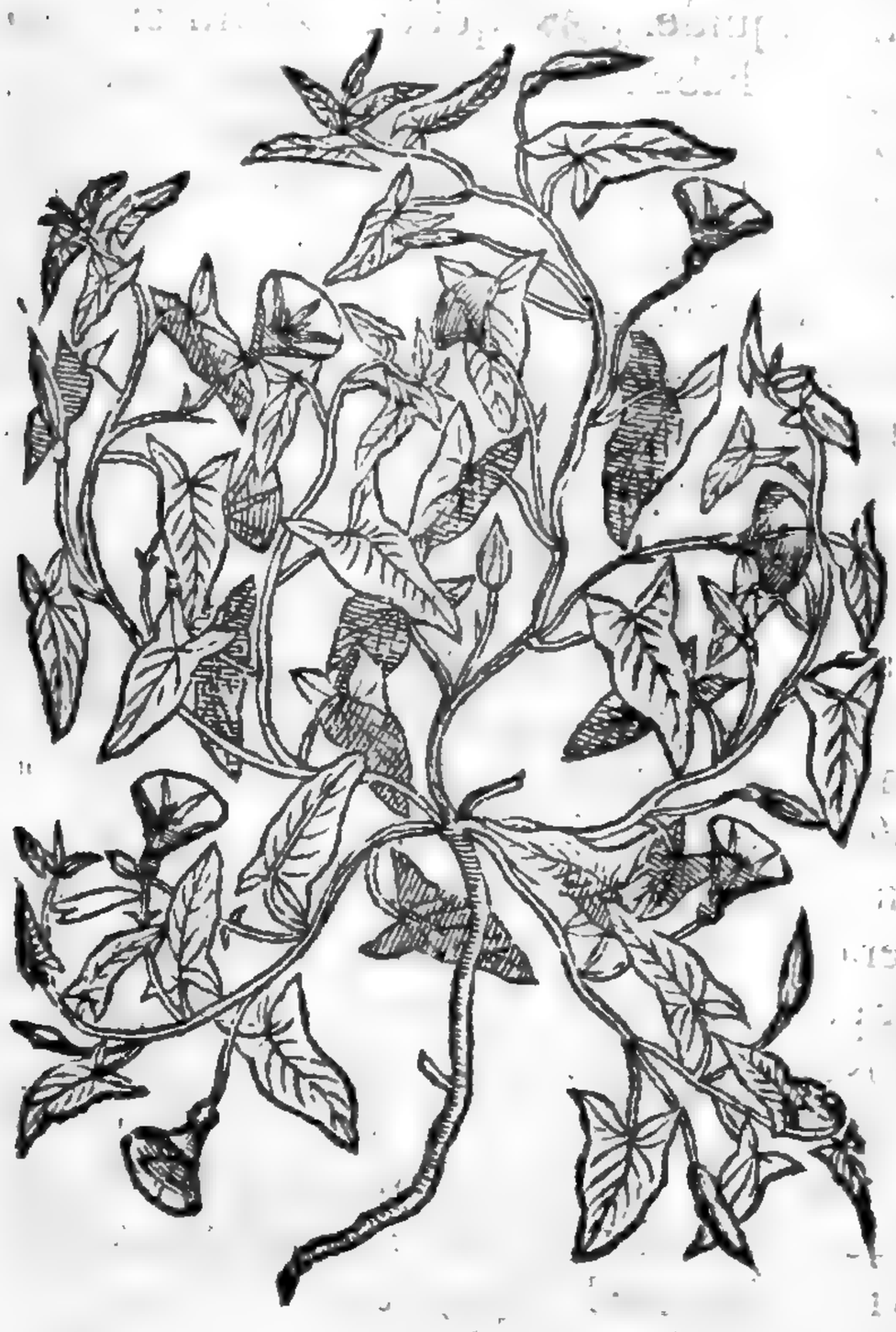

LÆVIS Smilacis minor ſpecies, maiorem ſatis refert, ſed humilior, tenerior, ac omnino minor: tenues illi quoq; & viticuloſi cauliculi; nonnulli quorum humi repunt; alij herbas frugesque ſcandunt, & crebris eas voluminibus reuinciunt: folia oblongiora, Hederaceis minora, mollia ac læuia: flos ſimiliter calathoides, nonnihil odoratus, plurima parte albidus, rélucente tamen in eo diluto rubentis purpurę colore, & radiantis ſtellæ effigie: ſemen ſubſequitur exiguum. radices tenues, candidæ, veluti prioris ſpargũtur.

Gignitur in cultis aruis frequentius, non rarò tamen & in neglectis, ac ſecus margines agrorum: frugibus pluuioſo præſertim cæli ſtatu moleſta.

Floret vnà cum maiore.

Recentiores Volubilem minorem, & Conuoluulum minus appellant: Germani Klein windekraut, id eſt, Clein winde: *petit Liſeron* Galli: Itali *Vilucchio minore*. Læuis Smilacis ſpeciem eſſe, neque aliò referendam, ſatis manifeſtum. Non deſunt tamen, qui Helxinen eſſe velint cognomento Ciſſampelon. Sed pro hac nos aliam oſtendimus.

Non eſt etiam Chamæciſſus, quod quandoque ſuſpicati. Tametſi etenim foliorum, ramulorum, & radicum figura & color deſcriptioni, quæ paſſim extat, conformes appareant: & flores quia ſpecioſi ac elegantes Leucoiis aliquo modo comparari queant: atq; huic χίσσα nomen non minus quàm Ciſſampelo conueniat, non ideirco tamen Dioſcoridis Chamæciſſus. Vires quoque adeſſe oportet, quæ in hac Smilacis ſpecie deſiderantur. Chamæciſſus calida & amara foliis eſt, hæc verò nec amaritudinem nec caliditatem vllam obtinet: guſtata ſiquidem qualitatem nullam exerit, magis frigida quàm calida. Quod hanc nullatenus Chamæciſſum eſſe, abundè oſtendit.

Ignaua autem eſt, nulliusque vſus herba.

De Hedera terreſtri, ſiue Chamæciſſo. CAP. IIII.

TERRESTRIS Hedera humilis eſt herba; à terra non attollitur: vicina non petit adminicula; ſed multis incertæ longitudinis, tenuibus, viticuloſis, aliquantulum angulo-

Hedera terrestris.

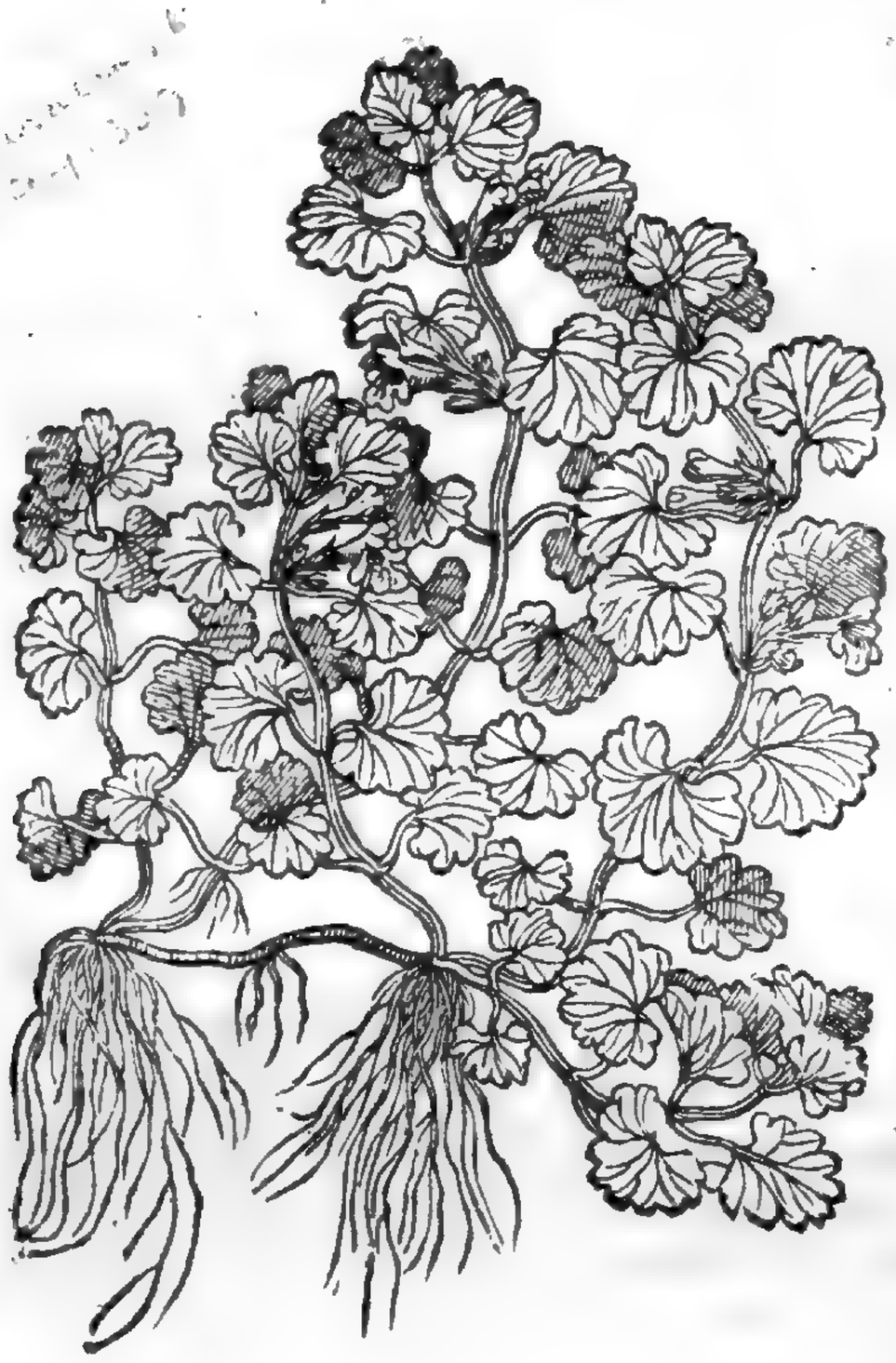

sis,geniculatis & quandoque subrubentibus cauliculis reptat,hac illac se diffundés.folia eius non magna sunt, sed lata, rotundiuscula, corrugata, hirsuta, margínibus serrata,è singulis crebrò bina: flores cucullati, hiantes, maiores quàm Chamædryos, è cæruleo purpurascentes. radices perquam tenues & fibrosæ, subalbidis paulò nigriores. Odore tota est grauiusculo,& sapore amaro.

In cultis pariter ac incultis locis reperitur, ac sæpenumerò vmbrosis, iuxta sepes, parietes, & hortorum areas.

Viret non modò Æstate, sed & Hyeme, quouisque anni tempore;ab Aprili autem in multam Æstatem flores facit.

Hederam terrestrem vulgò appellant, id est, χαμαίκισσον; item & Coronam terræ; Germani Gundelreb: Belgæ Onderhaue: Galli *Lierre terrestre.*

Chamæcissum autem veterum esse, plerique recentiorum non admittunt.Repugnare etenim apparet foliorum figura; cauliculorum longitudo: florum non modò figura, sed & sapor. Chamæcisso siquidem (vt quidem passim extantia exemplaria habent) folia sunt Hederæ tenuiora, oblonga; cauliculi dodrátales, flores similes Leucoiis, candidiores, tenuiores, gustu valde amari. Huius verò herbæ folia rotundiora, nequaquam vti Hederæ læuia; latè serpentes & oblongi cauliculi;flores à Leucoiis differentes,& minus multò quàm folia, ac exiguũ quid tãtùm amaricãtes.

Sed potest ipsa descriptio corrupta esse,ac pro Μικρὰ, perperam Μακρὰ legi; & quæ sequuntur verba: πικρὰ πρὸς τὴν γεῦσιν ἰσχυρῶς: posterius esse translata. Facilis & non rarò occurrens huiuscemodi ex vno elemento in alterum lapsus est; & transponuntur quoque quædam aliquando voces à transscriptoribus. Facit in hanc sententiam, quòd Dioscorides folia Ischiadicis commendet,ac regium morbum expurgare scribat. Si enim flores amariores,his potius quàm foliis,præsertim purgandi regium morbum,potentia erat tribuenda;veluti Galenum fecisse legitur,quem potuit corrupta Dioscoridis lectio decepisse.

Galenum deceptus.

Correctionem autem hanc si descriptio admittat, poterit vulgaris terrestris Hedera,veterum esse Chamæcissus: Folia respõdebunt Hederaceis minora, tenuiora, & admodum amara: Ramuli multum folioſi sunt,qui licet longi ac prolixi,dodrantem tamen vix progrediuntur,quin radiculas defigant,ita vt ab ipsis radiculis dodrante haud sint longiores.

Flores etsi Leucoiis figura dissimiles, possunt tamen non minus, quàm alij quidam differentes,Leucoiis quoque comparari. Color enim aut venustas floris, comparationis occasionem subinde præbet. Antirrhini flos, Dioscorides ait, similis Leucoio: Sparti luteus veluti Leucoij: Plinio candidus Conuoluuli flos Lilio nõ dissimilis: Est flos, ait lib.xxi.cap.v.non dissimilis Lilio,in herba,quam Conuoluulum vocant, nascens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus,candorem tantùm referens,ac veluti naturæ rudimentũ Lilia facere condiscentis. Sunt & ita huius terrestris Hederæ candidiores,ac tenuiores,quàm purpurei Leucoij flores. Recognita autem ac restituta Chamæcissi descriptio talis est:

Χαμαίκισσος φύλλα ἔχει ὅμοια κισσοῖς μικρότερα δὲ καὶ λεπτότερα πολὺ, καὶ πικρὰ πρὸς τὴν γεῦσιν ἰσχυρῶς, κλωνία σπιθαμιαῖα πεέπλεα φύλλων ἀπὸ τῆς γῆς ε ἢ ς: ἄνθη λευκοίοις ὅμοια λευκότερα καὶ λεπτότερα, id est, Chamæcissus,siue Hedera terrestris folia habet Hederis similia, minora tamen, & tenuiora multò,& in gustu valdè amara: ramulos dodrantales foliis refertos à terra quinque aut sex: flores Leucoiis similes,candidiores ac tenuiores. Huic haud dissimilem Chamæcissi, Plinius quoque habet descriptionem lib.xxiiii. cap. xv. sed tamen nonnihil etiam depraua-

Plinij locus vastigatus.

tam. Delenda autem sunt hæc verba: Spicata est Tritici modo. Vera lectio sic habet: Chamæcissus ramulis quinis ferè folioſa; cùm floret,existimari posset alba Viola,radice tenui.

Extant verò & apud Plinium & aliæ Chamæcissi. Est siquidem Chamæcissus Hederæ species,quæ nunquam à terra attollitur, ὀλίγιος dicta. Item Chamæcissus vnifolia, quam pro Cycla-

Cyclamino tertia ſibi demonſtratam libro XXV. cap. IX. refert.

Chamæciſſi item nomenclaturæ variæ inter nothas occurrunt,& aliquot quidem diſſimilium ſtirpium inter ſe confuſæ; vt, Χαμαιλεύκη, χίασος ἄκαρπος, σελινῖτις, γῆς στέφανος, Hedera pluuiatica. Chamęleuce autem propriè Tuſſilago eſt. χίασος ἄκαρπος, Hedera ſterilis. Selinitis appellatio multis communis eſt: γῆς στεφάνου, ſiue Coronæ terræ nomen huic verè debetur, foliolo ſiquidem veluti ſerto latè ſparſis ramulis terram coronat. Hedera pluuiatica rectè etiam appellari poteſt: nam per pluuioſam cæli tempeſtatem maximè luxuriat.

Cæterùm facultate Hedera terreſtris calida & ſicca eſt,& quia amara,abſtergere, & viſcera ab obſtructionibus liberare poteſt. Aduerſus tinnitus & ſurditates commendatur auribus impoſita. Matthiolus ærugini eius ſuccum permixtum cuniculoſis ac fiſtuloſis vlceribus vtiliter adhiberi refert.

Dioſcorides Chamæciſſi folia Iſchiadicis trioboli pondere in aquæ cyathis tribus ad dies quadraginta aut quinquaginta pota auxiliari refert: eademque morbum regium expurgare ſimiliter ſumpta, ad dies ſex aut ſeptem. Galenus omnem (vt diximus) facultatem floribus tribuit: Chamæciſſi flos, ait, cùm ſit admodum amarus, iecur obſtructione liberat, daturque ex coxendice laborantibus.

De Soldanella. CAP. V.

Soldanella,

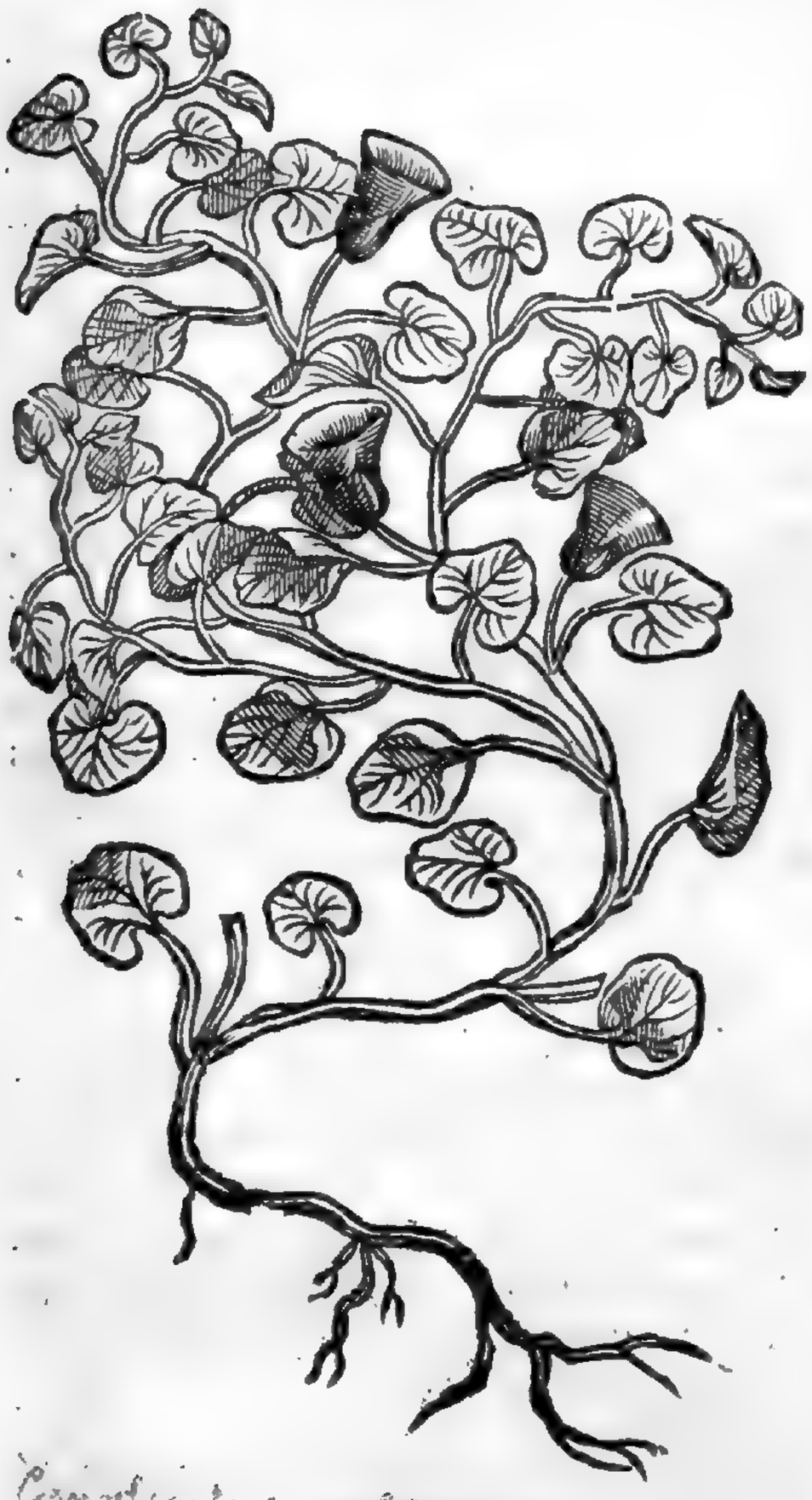

LÆVIS Smilacis generibus venit etiam aſcribenda Soldanella. ſpargit hæc per terram graciles, viticuloſos, ſubrubentes caulículos, circa quos in longioribus pediculis, folia Hederacea,læuia,ſplendentia, ſed lata, & ſubrotunda: flores calathi formam ſimiliter referunt,diluto purpureo colore ſubrubent:ſemen in rotundis folliculis nigricat. radix oblonga tenuis. Saporem herba amarum ac ſubſalſum à natali contrahit ſolo. Naſcitur enim in maritimis.

Reperitur verò non modò in Italia,aut Gallia, verùm & in Zelandiæ inſulis, Flandriæ, ac Hollandiæ littoribus.

Æſtiuis menſibus floret.

Recentiores Soldanam & Soldanellam vocitant: Belgæ Zeewinde/ id eſt, Conuolúulum marinum. Dioſcoridi eſt κεφάμβη θαλασσία.

Calida autem & ſicca temperie Soldanella eſt, & tertio quidem exceſſu, vti amara,ſalſilaginem cum acredine quadam referens,guſtabilis eius qualitas oſtendit.

Aluum purgat; cruda & aquoſa detrahit; hydropicis cenſetur vtilis: aduerſatur tamen ventriculo: torſiones & moleſtias adfert: plus ſubinde incommodi,quàm auxilij confert.

Teſtatur hæc quoque Dioſcorides. Tota, inquit, herba ſtomacho incommoda eſt, acris, aluum maximè ſoluit, cocta in ciboq; ſumpta. Coquunt cum ea quidam, ad obtundendam actimoniam, pingues carnes.

De Conuolúulo nigro ſiue Helxine Ciſſampelo. CAPVT VI.

AD SMILACIS læuis genus pertinet quoque, quod Conuolúulum dicitur nigrum. Huic pertenues multæ cirrorum inſtar ſubrubentes viticulæ, quibus fruticibus, omnibus quæcunque contingit vicinis, ſeſe crebris circumuolutionibus implicat: ab imis ad ſumma proſerpens: folia lata ſunt, longa,& acuminata, Hederæ foliis molliora,tenuioraque:flores exigui racematim cohærent,candiduli: ſemen triangulare veluti Fegopyri, ſed minus & nigro reſplendens colore,tenuibus,ſubrubentibus membranis, veluti glumis integitur. radix exigua breuisque eſt.

Conuoluulum nigrum.

Plinij locus animaduersus.

Campana cærulea.

Granum Nil.

Iuxta sepimenta, & frequenter in vinetis reperitur.

Vindemię tempore semen perficitur, ex quo, nec aliunde, primo Vere succrescit.

Germanis Schwartzwinde/id est, Conuoluulum nigrum, aut Volubilis nigra dicitur: nonnullis Volubilis media.

Dioscoridi ἑλξίνη κισσάμπελος; Democrito in Geoponicis, μελαγχόλισος: Latinè Mollis hedera. Cissampelos autem cognominatur, non modò ad differentiam alterius Helxines, quæ & Parietaria; verùm quòd & Vitibus crebris amplexibus sæpenumero circumuinciatur.

Reperitur huius & multò alia, in exemplari quo Marcellus Vergilius vsus est, descriptio, & appellationes complurimæ: sed Ruellij & Cornarij editiones magis probandæ. Plinius lib. XXI. cap. XVI. non de hac Helxine, sed de Ixine scribit. Exemplaria perperam Helxine pro Ixine habent. Ixine verò Chamæleon albus.

Facultatem autem Conuoluulum istud nigrum compertam aut probatam hoc tempore nullam habet. Dioscorides foliorum Helxines Cissampeli succum, vim habere ait soluendi aluum si bibatur.

De Campana cærulea. CAP. VII.

ACCEDIT læuium Conuoluulorum numero opportunè etiam Cãpana vulgò nuncupata Lazura, id est, cærulea. Longos, teneros, viticulosos; hæc promit cauliculos, quibus ponè posita quæcunq; conscendit & amplectitur, crebris sese iis implicans voluminibus: folia lata sunt & angulosa, mollia, vetustis angulosis Hederæ foliis maiora, non in totum læuia, sed nonnihil hirsuta: flores veluti Smilacis læuis, instar Campanulæ, sed per oras angulosi, & colore in cæruleo purpurei: semen nigricans. radices tenues & fibrosæ.

Peregrina hæc stirps, & aliunde illata, sub finem æstatis, si calida feruensque fuerit, in Belgio flores facit.

Campana, vt diximus, Lazura, & Campana cærulea à recentioribus nuncupatur: aut Conuoluulum cæruleum. Existimatur Ligustrum esse nigrum, cuius meminit Columella lib. X.

Fer calathis Violam, & nigro permista Ligustro
Balsama cum Casia nectens, &c.

Si etenim Smilax læuis maior album est Ligustrum, haud impropriè Campana ista, nigrum appellari poterit Ligustrum. Nam è cæruleo purpureus color subinde niger dicitur; veluti Violæ nigræ.

Sunt autem qui hanc Campanam granum Nil Auicennæ esse volunt, de quo cap. CCCVI. Quod quidem differt ab eo Nil, quod describitur CCCCCXII. cap. Istud enim Isatis Græcorum est: illud verò peregrina ac Indica stirps; vt non modò Auicenna, sed & Serapio testatur.

Sic

Sic autem Auicenna: Granum Nil quid eſt? Eſt Chartamum Indum. Serapio verò Habal Nil eſt granú Indicum;cap.videlicet CCLXXXIII.vbi & ipſum his deſcribitur verbis:Planta eius eſt ſimilis plantæ Leblab, id eſt, Conuoluuli, adhærens arboribus duobus brachiis vel tribus: habet ramos & folia viridia,& è radice cuiuſque folij eſt flos coloris purpurei, ſimilis Campanulis in figura ſua: & quando cadit flos; dimittit ſemen in vaginis (lego capitulis) in quibus ſunt tria grana,minora granis Staphiſagriæ,læuia. Cui deſcriptioni conformis Campana hæc Lazura eſt.

Non deſunt verò & aliæ Conuoluulorum ſpecies, quæ ad Nil Auicennæ quoque referuntur; quarum ſemina ſuperioribus annis, vir clariſſimus Iacobus Antonius Cortuſus ad nos miſit. Caules vtriuſque prælongi, veluti aliorum Conuoluulorum vicinis perticis circumuoluti; & vnius non paucis breuibus ſpinulis aſper; alterius verò abſque vllis: folia læuia,lata,haud anguloſa; & eius quæ ſpinis caret,prona parte candicantia: flores elegantis purpurei coloris: ſemina nigra,læuia ac reſplendentia. Et poſſunt & hæ quoque ſpecies eſſe Nil. plures etenim eiuſdem generis reperiri nihil prohibet.

Cæterùm Nil, vt Auicenna quidem, calidum & ſiccum eſt ordine primo. A Serapione verò inter tertij ordinis calida & ſicca reponitur.

Expurgandi vim habet, ducit crudos, craſſoſq; & pituitoſos & melancholicos humores: pellit ventris lumbricos & aſcaridas; ſed ventrem conturbat,& nauſeam facit: vt Auicenna. Tardè officium præſtare Serapio ſcribit; apud quem plura requirenda.

De Mechoacan. CAP. VIII.

Mechoacan.

AD genus peregrinorum Conuoluulorum accedit & quod modò Mechoacan appellatur. Sarmenta tenuia iſtud promit,& quidem multa longaq́ue,quibus vicinis perticis,fruticibus,aliisq́ue propè conſiſtentibus circumuoluitur,ac multiplici nexu implicatur: folia magna è virore nigricantia, lata, acuminata,ad Smilacis læuis accedentia, ſed maiora, nonnihilque aſpera,ac hirſuta: ſemen nigrum ſplendens. radix oblonga, craſſa,interius candida, guſtu exiguam qualitatem præ ſe fert.

Nicolaus Monardis florem huius eſſe ſcribit veluti Mali aureæ, ex quinque foliis maioribus compoſitum; è cuius medio inſtar lobi capitulum exit, ad Auellanæ nucis magnitudinem excreſcens, quod interſepiente tenui membrana in duas partes dehiſcit, in quarum ſingulis duo ſemina Ciceris exigui magnitudine, colore nigra.

In prouincia nouæ Hiſpaniæ Mechoacan primùm fertur repertum: Naſcitur verò & in Americæ continenti, veluti in Nicaragua ac Quito, quod præſtantius habetur.

Nomen à prouincia in qua reperitur retinet: Sunt qui exiſtiment Bryoniæ eſſe ſpeciem; ſed cùm radix non ſit amaricans, ſed citius ἄποιος, ſiue guſtabilis qualitatis expers, aut, vt quidam dicit, exqualis, cum Bryonia parum conuenit: Bryoniæ ſiquidem radix valde amara eſt; iam & forma foliorum, florum, ac fructuum differens. Nonnulli Rha album appellant,nec tamen Rha ſimile. Ad Scammonium magis accedit, & Scammonium quoddam eſſe Americanum apparet.repit Smilacis modo,vt diximus,Scammonium: radix & albida & craſſa: ſuccus exiguam qualitatem refert: veluti Mechoacan.

Eſt autem radix Mechoacan in calidi frigidiq́ue medio,ſed tamen ſicca. Purgat per inferiorem ventrem,pituitam præcipuè,deinde ſeroſos humores. Datur à denarij vnius pondere vſq; ad duorum; & quidem cum vino, aut ſtillatitio alicuius (pro morbi ratione) liquore, vel etiam in carnis iuſculo. Vtiliter verò exhiberi fertur omnibus, quorum morbi cauſa ex pituita & frigido eſt humore. valet aduerſus diuturnos capitis dolores, veteres tuſſes, reſpirandi difficultates,coli,renum,vteri, & articulorum dolores.

De

De Smilace aſpera. CAP. IX.

Smilax aſpera.

SMILAX aſpera multis aculeatis ac ſpinoſis horret exilibus ramulis, quibus per ſepes, frutices, ac vicina quæq; ambiendo amplexandoque ab imis ad ſumma repit: folium eius eſt Hederę, abſque angulis acuminatum, minus ac durius quàm læuis Smilacis; quandoque candidis maculis notatum: flores candidi, odorati: fructus in exiguo racemo inſtar Labruſcæ, cùm ematuruit rubens leuiterque mordax, in quo ſemen punico colore nigricans, ſimile Cannabis. radix longa, aliquantulum nodoſa, dura, & in plures diuaricata ramulos.

Exit locis aſperis, incultis, circa ſepes, margines agrorum, in montibus & conuallibus: In regionibus quidem calidis, vt Italia, Narbonẽſi Gallia, Hiſpania, Africa.

Flores Vere, fructus Autumno vel antè paulo matureſcit.

Σμίλαξ τραχεῖα Græcis appellatur. Gaza Theophraſti interpres Hederam Ciliciam nominat, veluti & Plinius, qui & Nicophoron cognominatam ſcribit lib. XXIIII. cap. x. Hetruſcis Hedera ſpinoſa, & Rubus ceruinus dicitur: Hiſpanis Caſtellanis, vt auctor Lacuna, *Zarza Parilla*; quaſi Rubus viticula. Zarza ſiquidem, eodem teſte, Rubum; Parra autem, Matthiolo interprete, Vitem; & Parilla paruam Vitem ſiue Viticulã ſignificat. Dicitur & ἐπάτιπις, λυκάνθεμον, κυνόσβατον, ἀνίκητον, ἡλιόφυτον, ἀσπαλικὸν, δυπκὸν, ἑλίδη, & Mergina.

Zarza Parilla.

Nonnulli, quam ex Peru Americæ prouincia aduectam radicẽ recentiores Zarzam quoq; Parillam nuncupant, huius Smilacis radices eſſe affirmant. Et ſimilem quidem huic Garcias Lopius Luſitanus, ſed tamen eandem eſſe non concedit. Reperiuntur ſæpenumerò ſimiles, quæ tamen vel minimo aliquo diſcrimine differunt. Differentiam etiam cæli ſolique diuerſa conſtitutio adfert.

Zarza Parilla Peruuiana peregrina eſt, & è noui Orbis ſiue Americæ prouinciis infertur. Quæ autem illinc aduehuntur, licet etiam in Europa natis ſimilia videantur & ſint, viribus tamen non rarò differunt. Neque enim ſoli cælique diuerſitas, ad formæ modò commutationem aut alterationem facit; ſed plurimùm etiam ad qualitatum viriumque remiſſionem aut intentionem confert. Calidis locis enata potentiora ferè odoratioraque ſunt: frigidis minus. Quædam pernicioſa tranſlata miteſcunt, & vtilia redduntur. Ita Zarza Parilla Peruuiana tametſi Smilaci aſperæ ſiue Zarzæ Parillæ Hiſpanienſi ſimilis, temperati tamen cæli occaſione, tum & ipſius ſoli genio, longè efficacior eſt, quàm vel in Hiſpaniis aut etiam in Africa nata.

Sunt autem Zarzæ Parillæ ex America radices (quæ ſolæ aduehuntur) longæ, & tenues, tenuioribus vulgaris Glycyrrhizæ radicibus ſimiles, ab vno complures dependentes quandoque capite, in quibus medius durior neruus: ſapore ſunt exiguo, & odore non perceptibili præditę. Feruntur gigni in Honduras Peru prouincia. Nomen à ſimilitudine aſperæ Smilacis acceperunt.

Apud indigenas ſuũ ei nomẽ, quod Latinis ſpinoſam quoq; vitẽ ſonat, Garcia Lopio teſte.

Calidi autem & ſicci temperamenti ſunt, partiumque adeò tenuium, vt earum decoctum quàm facillimè ſudorem prouocet. Articulorum capitisque diuturnis doloribus, frigidisque affectionibus auxiliantur; omnibus item malis, citra tamen febrim, proſunt, quæ ſudore tolli ac curari poſſe ſpes eſt.

Sufficiunt ad curationem pauci dies, leuiore morbo: maius aut diuturnius malum, diuturniorem curationem poſtulat.

Quæ verò ex Hiſpaniis aut aliunde Zarza Parilla, ſiue Smilax aſpera adfertur, minus efficax ha-

cax habetur. Commendatur hæc à Dioſcoride & Plinio aduerſus venena.

Huius folia, inquit Dioſcorides, aduerſus lethalia medicamenta antidota ſunt, ſiue antè, ſiue pòſt pota.

De Bryonia alba & nigra. CAP. X.

Bryonia alba.

BRYONIÆ duæ ſunt (præter ſylueſtrem nonnullis dictam Bryoniam:) vna alba: altera nigra cognominatur.

Alba Bryonia multa longa & tenuia ſarmenta promit: clauiculos ſiue capreolos habet inſtar Vitis: folia eius lata ſunt, quinquangularia, & ad ſimilitudinem Vitium diuiſa, ſed aſperiora, hirſutiora, candidioraque: flores exigui, candidi, racemoſi: fructus in vuis paruis, quarum acini initio virent, maturi rubent. radix prægrandis eſt, longa & craſſa, altè deſcendens, ex albido ſublutei coloris, guſtu perquàm amaro & ingrato. Sepimenta, dumos, frutices ſcandit & ſuperat, non tamen aliorum modo circumplicando ſe, ſed clauiculis ſuis vicina omnia apprehendendo, iisque ſe diuerſimodè innectendo ac implicando. 1.

Similis huic Bryonia eſt nigra. tenuibus ſiquidem & viticuloſis cauliculis, foliis, capreolis, floribus, vuarum acinorumque figura, radicis mole & quantitate priorem refert: ſed acini per maturitatem nigricant. radix quoque foris ſubnigra, interius buxeo pallet colore. Arbuſtorum hæc, ſepium, dumorumque ramulos faſtigiaque capreolis ſuis quoque tantùm comprehendit, in omnes partes latè ſeſe veluti prior explicans. 2.

Candida ſiue alba Bryonia multis in Belgio locis reperitur; ſimiliter in Sueuia ac Rhenana Germaniæ prouincia; & paſſim in Italia, ſecus vias ac agrorum margines.

Nigram gignunt Heſſia, Saxonia, Weſtphalia, Pomerania, Miſnia, vbi candida non prouenit, vt Valerius Cordus ſcriptum reliquit.

Vtriuſque flores Maius, vuas verò Autumnus ſuppeditat.

Prior Græcis ἄμπελος λεύκη, id eſt, Vitis alba. & ἄμπελος quidem dicitur, non modò quòd foliis Vitem referat, verùm etiam quia fructum in exiguæ vuæ, acinis licet raris, ſimilitudinem conformatum producat. 1. Dicitur & βρυωνία λεύκη, ὄφιος ἄφυλον, χελιδόνιον, μήλωθρον, ψίλωθρον, ἀρχέζωστις, ἄγερσις, ἢ κέδερσις: A Plinio etiam Madon; ab Arabibus Alpheſera; à Matthæo Syluatico Viticella: in Theſauro pauperum Roraſtrum: Apuleius Apiaſtellum, Vuam Taminiam, Agrifolium & Dentariam appellat: Germani Stichwurtz / hundskurbs / hunſreben / teuffelskirſen: noſtri vulgarem appellationem ſequentes, Zaytlose: Galli *Couleuree:* Italis *Zucca ſaluatica.* Hiſpanis *Nueza blanca* & *Norca blanca.*

Altera Græcis ἄμπελος μέλαινα, ἢ βρυωνία μέλαινα: Latinis Vitis nigra, Bryonia nigra: à nonnullis χειρώνειος ἄμπελος, βουκεφάλιον. Galenus propriè βρυωνίαν vocari ait. Idem Plinius affirmat, qui & à nonnullis Chironiam, γυμνάνθην, ac ἀνωρωνίαν dici, refert. Chironia autem cognominatur à Chirone inuentore. Eſt Chironis, inquit Plinius, inuentum Ampelos, quæ vocatur Chironia. 2.

Facultate autem Bryonia alba omnibus ſuis partibus calida & ſicca eſt, tertium gradum, præſertim caloris, excedens, cum expurgandi potentiſſima vi, per quam non modò bilioſos ac pituitoſos, ſed & aquoſos humores educit. 1.

Aſparagos, qui prima germinatione prodeunt, ſi decocti edantur, aluum & vrinam ciere Dioſcorides ſcribit. Galenus verò ab omnibus pro more per Ver edi, ait, eduliumque eſſe ſtomacho propter adſtrictionem gratum. Quod de Vitis ſylueſtris, ſiue Tami quidem; ſed nequaquam de huius germinibus veritatem habet. Nam albæ Bryoniæ aſparagi, ſiue prima germina nequaquam adſtringunt; ſed aluum vehementius commouent; ſtomachoque grauem moleſtiam inferunt. *Galenus notatur.*

Dioſco-

Dioſcorides item radicis ſuccum Vere exprimi, bibíque cum aqua mulſa, pituitamq; ducere, ait. Ducit autem non modò ſuccus, ſed & radicis decoctum pituitam, bilem flauam, ac ſeroſos aquoſosque humores; & quidem validiſſimè; vnà ventriculum ita ſæpenumero perturbans, vt & eoſdem vomitione reddi procuret.

Conferre huiuſcemodi vehemens purgatio hydropicis poſſe ſperatur. & quos comitialis morbus, aut capitis diuturnæ & pertinaces vertigines detinent. Sed tamen epilepticis non quotidie, vt Dioſcorides monet, exhibendæ: ſubinde etenim dediſſe ſatis erit moleſtum. Validum enim, vt diximus, eſt remedium, violenter purgans, & naturæ vim inferens.

Extrahit eadem radix mortuos fœtus & ſecundas ſubdita: idemque in inſeſſibus decocta poteſt. Cutim eadem extergit & erugat: maculàs ſolares, varos, lentigines, cicatrices nigras, cum Eruo & Chia terra ac Fœnogræco depurgat; aut in oleo decocta vſque dum colliqueſcat. Tollit ſuggillata: digitorum pterygia compeſcit: cum vino poſita inflammationes diſcutit ac abſceſſus rumpit: educit & oſſa trita ac poſita: miſcetur & commodè erodentibus medicamentis: auctor Dioſcorides.

Fructus ad ſcabiem & lepram facit illitus & impoſitus, eodem auctore. Galenus iis, qui coria denſant, vtilem perhibet. Plinius lactis abundantiam facere ſcribit. Videtur tamen magis lactis generationi aduerſari. Nam acris eſt, & eo vellera ac coria, Dioſcoride teſte, depilantur.

2. Nigra Bryonia ſupradictæ, vt Galenus ait, ad omnia ſimilis, niſi quòd imbecillior.

De Vite ſylueſtri, ſiue Tamo. CAP. XI.

Vitis ſylueſtris.

VITIS ſylueſtris longos, lignoſos, mediocris craſſitudinis, rimoſi corticis, inſtar ſarmentorum Vitis, obſcurè ſubrubentes viticuloſos promit coliculos, quibus vicinis quibuſuis multis ſe amplexibus circumuoluit, ac crebris intorquet circuitionibus ab imis ad faſtigium ſcandens: capreolis ſiue viticulis caret: folia Hederacea, mollia, ſplendentia, Smilacis læuis haud abſimilia: flores candidi, exigui, muſcoſi, odorati, racematim dependent: vuę paruę ſunt: acini virent, maturi cocci modo rubent: radix craſſa, longa & magna, ſucco glutinoſo & lento plena; adeò vt friata digitis adhæreat.

In ſyluis opacis & ſimilibus locis aſperis, præſertim vbi aquæ ſubſunt, gignitur: reperitur & ſub Corylis prope Argentinam: vt Kyberus prodidit.

Martio menſe aſparagi ſiue prima erumpunt germina: flores Maio: vuæ circa vindemiæ tempus maturantur.

Græci hanc ἄμπελον ἀγρίαν, id eſt, Vitem ſylueſtrem dicunt. Differt tamen non parum à Labruſca ſiue Vite vinifera ſylueſtri, quæ & ἄμπελος ἀγρία. Præbuit vtriuſque ὁμωνυμία Plinio occaſionem, vt ſatis de his ſe explicare non potuerit: lib. XXIII. cap. primo: & vtramq; inter ſe confuderit. in quo ſunt & Arabes notandi.

Dicitur verò & hæc ſylueſtris Vitis, Latinis Tamus: fructuſque eius Vua Tamina, Italis *Tamaro*. Vua Taminia autem, etiam Staphiſagria eſt: ſed hanc falsò ita nuncupatam, Plinius inquit. Germanis eſt Schmarwurtzel. Allobroges Latinam vocē retinent, & Tamum quoq; aut Tanum appellant. Plinius Salicaſtrum etiam vocat: Ruellius Sigillum B. Mariæ, in Officinis quibuſdam nominari refert.

Non eſt hoc loco refellenda eorum ſententia, qui Cyclaminum alteram hanc eſſe volunt. vel ſola enim radicis magnitudo facilè hos redarguit. Cyclamini ſiquidem radix ἄχρηστος, id eſt, nullius vſus ac exigua, huic autem magna & multi vſus. Cum eo magis videretur agendum, qui ἄμπελον ſiue βρυωνίαν μέλαιναν eſſe pertinacius tuetur: niſi reperta, & ab eo conſpecta legitima Bryonia nigra, ſententiam mutaturum ſperaremus. Sed tamen quid vetat & in

huius

huius errorem animaduertere,& Tamum non esse Bryoniam nigram docere? Caret capreolis Tamus; fructum non nigrum, sed pulchrè rubentem gignit. Bryonia verò nigra capreolos habet instar Vitis,& acinos profert nigros. Ostendunt hæc differentiam satis euidentem.

Sunt autem Tami siue sylvestris Vitis radices calidæ & siccæ ordine tertio: fructus adsimiles facultate attamen mitiore. Vtraque abstergunt & digerunt.

Dioscorides radices ait, aquosa detrahere & hydropicis vtiles; si in vino quod aquam marinam admixtam habeat, feruefiant; & cum aquæ cyathis duobus bibantur: fructus siue acinos, cùm à Sole, tum & alias cutis maculas expurgare.

Abstergunt autem non modò acini maculas, verùm & suggillatarum partium liuores citissimè digerunt ac resoluunt; quod & radices impositæ possunt.

Recenter enata germina, muria condiri atque inter cibaria recipi, Dioscorides refert. Inferri mensis & nostra ætate in Hetruria, Matthiolus scribit. Idem quoque in Hispania Betica fieri alij asserunt.

Dicuntur à porcis huius radices quæri, erui ac cum voluptate mandi, neque minus esse gratæ, quàm Cyclamini orbicularis, quæ inde Panis porcini nomen indeptæ sunt. Si quis autem hanc ob causam Cyclaminum alteram esse contenderit, hunc & plures alias Cyclaminis annumerare oportebit. Neque enim huius tantummodò, sed & multarum aliarum stirpium radices quærunt, eruunt, auidissimeque deuorant porci, quarum nullæ ad Cyclamini genera pertinent. Temerarium idcirco fuerit, Tamum Cyclamini speciem asserere, quòd eius radices porcino generi gratæ sint.

De Christophoriana. CAP. XII.

Christophoriana.

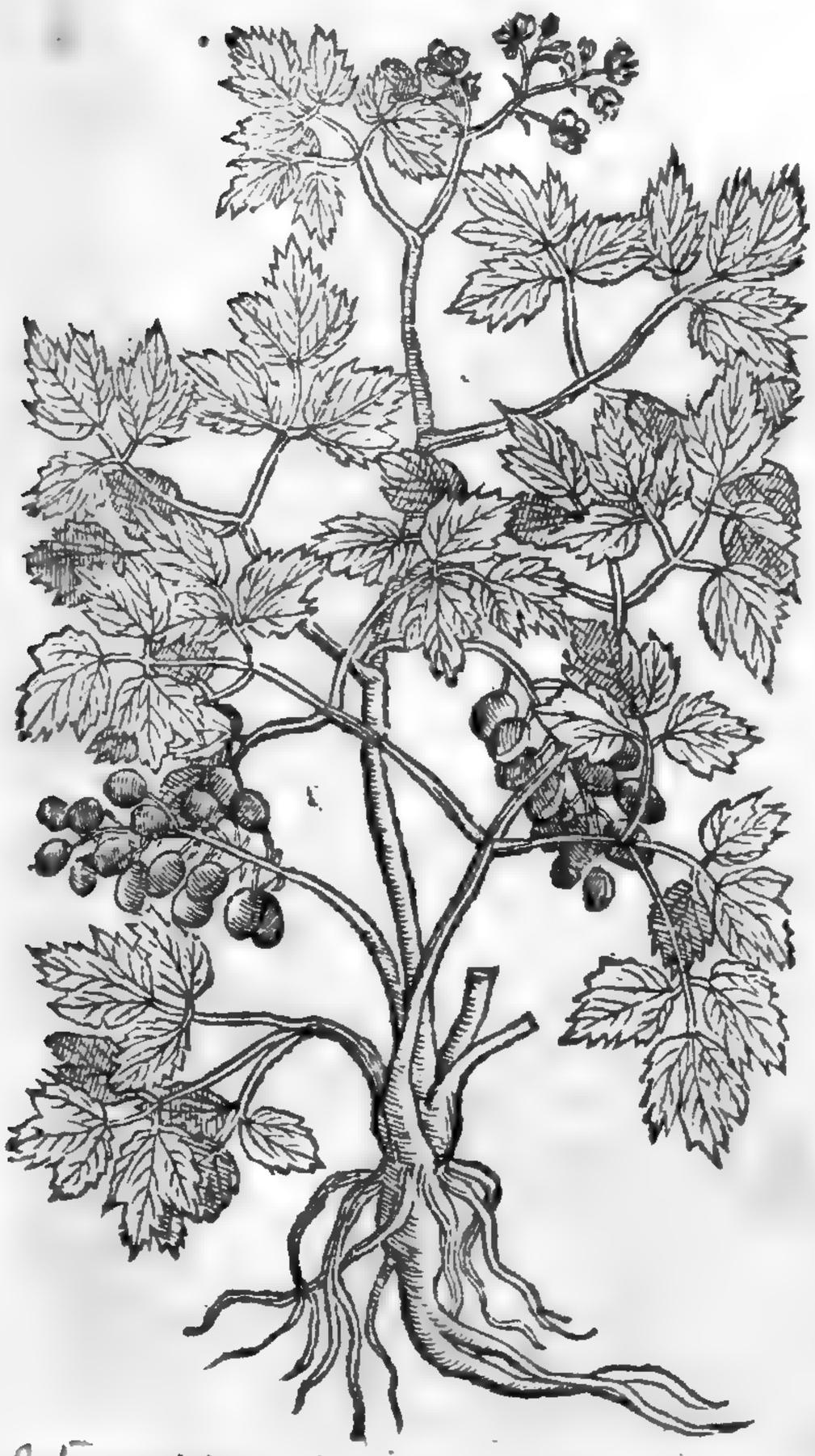

TAMETSI Christophoriana ex earũ non sit genere, quæ adminiculis egent aut amplexu viuunt; quia tamen vuas fert, ἀμπέλοις se facilè annumerari permittet.

Cauliculos hæc promit teneros, pedem longos, aut altiores non multò: folia circa hos & è radicibus, ex pluribus commissa, particularia quorum lata, acuminata, & ambitu serrata, in virore candicantia: flores tenues, muscosi, candidi, in fastigiis cauliculorum veluti in spicam conditi: fructus rotundis paulò longiores, per maturitatem nigri, striam lineámve ab vna parte ostentantes, vuarum acinis alioqui similes, & in vuæ modum cohærentes: radix crassiuscula, non absque fibris, foris nigricans, interius buxi colore lutea, viuax ac diuturna, quotannis cauliculos & folia regenerans.

Plerisque Germaniæ & circa Rhenum Mosamque locis, in syluis præsertim montosis, hæc occurrit.

Flores Maio, sed fructus Augusto aut serius perficitur.

Nostra ætas Christophorianam, & S. Christophori herbam vocitat. Sunt qui Costum nigrũ dicant: alij malũt Aconitũ baeciferũ nominare. Costo autẽ nihil habet respõdẽs. Aconitis autẽ annumerari cõtigit, ꝓpter pernicioſam & Aconito similẽ, quã habere creditur, facultatẽ.

Fertur enim exitialis, ac non minus noxia quàm Aconitum.

De Dulcamara. CAP. XIII.

DVLCAMARA Vitis modo lignosa promit sarmenta, & ab iis ramulos complures, quibus scandendo vicinis sepibus fruticibusque innititur: cortex nouellorum ramulorum viret; sed vetustiorum ipsorumque caudicum asperior cineritio subcandicat colore, extrinsecus quidem; nam interius pulchrè etiam viret: lignum fragile, medullam fungosam habet: foliis vestitur oblongis, læuibus, mucronatis, Smilaceis minoribus, circa pediculum appendi-

Dulcamara.

ces vtrinque paruas ferentibus: flosculi in muscariis exiguis, haud magni; ex quinque foliolis angustis, colore quandoque albidi, Gesnero teste; in Belgio vt plurimùm in cæruleo purpurei; in quorum medio luteus prominet apex: baccæ oblongioris formæ, molles, lenti & ingrati gustus, eleganti corallij colore rubent. radix modica multis fibris committitur.

Aquosa & rigua amat, circa scrobes & fossas frequenter reperitur.

Folia Vere erumpunt: flores Iulio exeunt: Augusto baccæ siue acini maturi.

Posterior ætas Amaram dulcem, Amarodulcem, & Dulcamaram, & Græcè γλυκύπικρον ἢ γλυκυπικρίδα nominant: Germanicè Je lenger/ je lieber/ Hynstraut, Belgę Alfrance. Sũt qui Vitem sylvestrem Dioscoridis esse existiment: alij Solani speciem faciunt, Solanum lignosum aut fruticosum cognominantes. Sed Vitem quidem sylvestrem, iam anteà ostendimus esse Tamum; Solano autem simile nihil habet. falluntur idcircò maximè, qui Solanum rubrum, aut Solanum fruticosum appellant; ac eius baccis loco acinorum Solani vnguentorum nonnullorum refrigerantium compositionibus admiscent. Est enim fructus huius nequaquam frigidus vt Solani, sed calidus, vt mox dicetur. Plus similitudinis cum Cyclamino altera habet: folium respõdet; caules licet non manifestè articulati, non tamen absque geniculorum specie; in flore alicubi candido; & fructu acinaceo corymborum Hederæ modo dependente nihil desideratur; neque in ipsis similiter radicibus verè ἀχρήσοις. Nam præter quòd tenues, nullam quoque vtilitatem conferunt.

Cyclaminus altera.

Describitur Cyclaminus altera à Dioscoride his verbis: Folia habet Hederæ similia, sed minora: caules crassos, γονατώδεις, id est, geniculatos; vicinis se arboribus ἑλικοειδῶς, id est, modo capreolorum Vitis, circumligantes: flores candidi, odorati: fructus vt acini vuæ, similis Hederæ, mollis, sapore leuiter acris & viscosus: radix ἄχρηστος, siue inutilis.

Dicitur autem Cyclaminus altera, Dioscoride teste, κισσόφυλλον & κισσάνθεμον. conuenit vtraque appellatio Dulcamaræ: nam foliis, floribus & fructibus Hederam æmulatur.

Cæterum facultate, & foliis, & fructu calida, resiccans, abstergens & digerens est. Fertur foliorum decoctum iecinoris fellisque obstructiones reserare, & aduersus regium morbum vtiliter bibi. Ruptis verò & ex alto præcipitatis, aut cæsis etiam succus vtilis habetur. Creditur siquidem concretum alicubi in visceribus sanguinem dissoluere, & partium læsarum sanitatem procurare.

Hieronymus Tragus è ligno minutim conciso vini decoctum conficere docet, quod ictericos & hydropicos & per vrinam, & per inferiorem ventrem clementer purgare refert.

Haud dissimiles istis Dioscorides quoque Cyclamino alteri facultates asscribit. Fructus, inquit, drachmæ vnius pondere potus, cum vini albi cyathis duobus, ad dies quadraginta, splenem liquat; ita vt per vrinam & aluum absumatur. Bibitur ad orthopnœam: reliquias à partu purgat.

De Alsine repente. CAP. XIIII.

ACCEDERE potest superiori, quam destitutus alio nomine Alsinen repentem Clusius nuncupauit, nequit enim per se consistere, & nisi pedamentis fulciatur, humi serpit: adminiculis ponè positis, perticis aut fruticibus si sustineatur, in altum scandit: caules illi sunt oblongi, tenues, teretes, ac geniculati: è singulis articulis bina contra sè posita folia enascuntur, oblonga, lata, læuia, dilutè virentia, Alsines similia, verùm maiora, & ad Helxines siue Parietariæ magnitudinem accedentia: flores è folliculis albidi: succedunt acini per maturitatem nigri, Piperis grano aut Hederæ acinis similes, in quibus semina plana & minuta. radix candicans longis, tenuibus, viticulosis sarmentosis fibris repit.

Copiosa

Alsine repens.

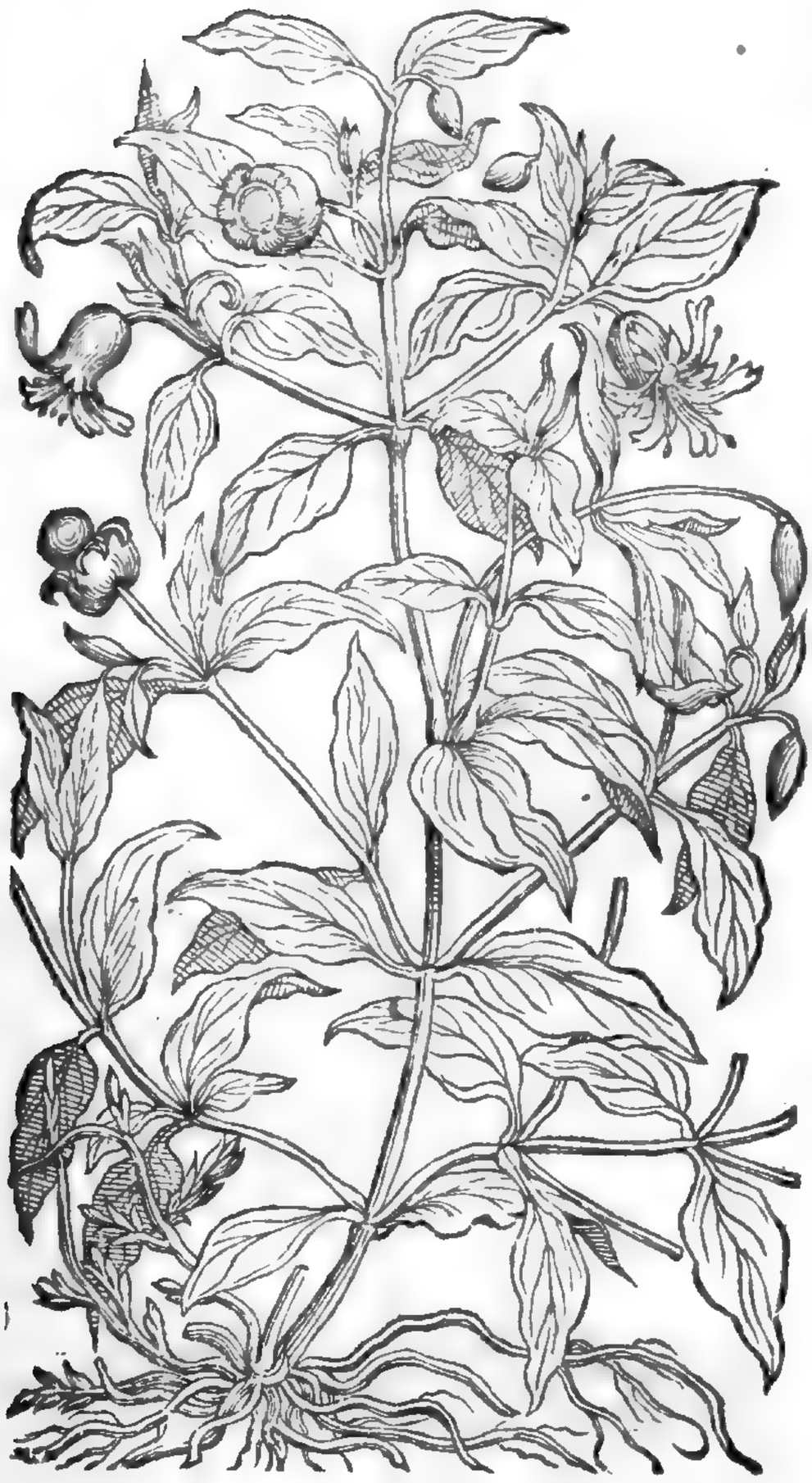

Vitalba.

Clematis vitalba, L.
W. ch. 2. 1292

Copiosa in agro Salmanticensi in Hispania, vt Clusius ait, locis vmbrosis: nascitur & in Italia, Pannonia superiore, ac in Morauia, & alibi, humido solo.

Æstate floret, & fructum perficit: radices solæ restibiles, Vere nouos turiones nouaque germina promunt.

Lucas Chynus in stirpium historia haud parum versatus, Cyclaminum alteram Dioscoridis esse iudicauit. nobis superior magis ad descriptionem accedere videtur. Carolus Clusius maluit Alsinen repentem appellare, propter eam quam caules foliaq; cum maiore Alsine similitudinem habent.

Refrigerans autem hæc esse videtur, & Alsinę facultate ac potentia proxima.

De Vitalba. CAP. XV.

CAVLES sarmentosos, multos, crassos, ramosos, geniculatos, aliquantisper rubētes, & subinde lentos ac obsequiosos edit Vitalba; sepibus dumisque se implicans, atque irretiens, vicina omnia appetens ac superans: folia ad vnum neruum è quinis ferè coalescunt, eorum eminente vno; quæ lata sunt, Hederaceis similia, nequaquam tamen angulosa, verùm per circunferentiam nonnihil crenata: flores in racemi aut vmbellæ formam digeruntur candidi & odorati, florum Myrti æmuli; semen subnascitur exiguum triangulari specie, capillaceam tenuisque plumæ instar incanam veluti cristam gerens; gustu acre: radix fibrosa, haud magni momenti.

Secus margines agrorum inter vepres & sentes crebrò reperitur apud Italos, Germanos, Gallos ac etiam Belgas, vbi lætum fœcundumque solum.

Iulio mense huius flores: fructus plumis suis incanescentes Autumno dependent.

De huius nomine inter recentiores concertatio quædam est. Fuchsius Vitem nigram siue Bryoniam nigram: Matthiolus Clematidem alteram facit. Legitimam autem Bryoniam nigram superius ostendimus. Ad Clematidem verò alteram accedere, atque eius speciem esse, negari non potest. est tamen & alia, ab hac differens, inferius explicanda. Germani *Lijnen* & *linen* appellant: Galli, Ruellio teste, *Viorne*. Nō est tamen frutex ille, qui Gallis *Viorne* & Latinis Viburnum dictus est.

Facultate autem acris & calida hæc est, vsum tamen nobis compertum, non habet vllum.

De Flammula. CAP. XVI.

FLAMMVLÆ duæ sunt: vna adminiculis eget: altera assurgit nullius indiga sustentaminis.

Prior lentos obtinet & perquàm obsequiosos, sarmentosos cauliculos, cortice virenti ve-

Flammula.

Flammula altera.

ſtitos: folia minora ſunt quàm Vitalbæ, incondita, ad vnum complura pediculum, qui capreoli ſæpenumero munere officioque fungens, vicinis ſe circumplicat: flores candidi ſunt: ſemina exigua cohærentia, caneſcentibus quoque plumis, minoribus tamen ac breuioribus exornata; pro radicibus tenues ſunt fibræ.

Sponte ſua in Belgio nuſquam exit, ſed hortenſis eſt. flores ſub Auguſtum, ſemen ſerius ſuccedit.

Flammulæ nomen à recentioribus accepit; habita fuit pro Clematidis alterius ſpecie, ſed tamen & ſemine & florum cùm figura, tum colore & magnitudine ab ea differt.

Altera Flammula foliis eſt amplioribus maioribusque, Vitalbę ſimilioribus, quam & candidiſſimis floſculis, tum & ſemine plumaceam criſtam gerẽte, in faſtigiis cauliculorum eminentibus, refert: cubito cauliculi altiores, per ſe conſiſtunt, ſurſumque arriguntur.

Rariſſima hæc Germanis ac Belgis eſt, & hortenſis tantummodo.

Vere noua promit foliola, & cauliculos: Æſtate flores: Hyeme ſolæ reliquæ ſunt radices.

Ab acri & mordaci eius qualitate & hanc Flammulam recentiores atque huius ætatis docti appellant. Matthiolus hanc eam eſſe exiſtimat, quam Platearius lib. De ſimplici medicina cap. primo literæ F, Flammulam nominat, & calidam ſiccamque quarto ſtatuit gradu. Eſt tamen & Flammula quędam Ranunculi ſpecies, cuius in exulcerando veſicasque excitando nota palam eſt facultas; de qua citius, quàm de hac, ſcripſiſſe Platearium crediderim.

Nihilominus vtraque harum Flammularum multum acris & valde calida eſt, ipſa tamen Flammula Ranunculo, mitiores iſtæ videntur.

De Clematide Daphnoide. CAP. XVII.

CLEMATIS Daphnoides, longa, gracilia, rotunda, Iuncorum inſtar tenuia, & geniculis interſepta, ſpargit ſarmẽta, quibus per terram ſerpit, radiculas etiam ſubinde, ſed tamen rarius defigens: folia ſunt læuia, latiuſcula, oblonga, forma quidem Laurinis ſimilia, ſed multò minora: flores ſecundum folia, quinque foliolis patentes, inferius fiſtuloſi, Bugloſſi floribus maiores; colore vt plurimum cærulei; quandoque candidi; rarius rubentes; odoris nullius aut exigui; radices tenuiſſimæ fibræ.

Rigua

Clematis Daphnoides.

Clematis Daphnoides maior.

Rigua & aquosa quærit loca, amat sylvas. viret perpetua in hortis fronde; vbi flosculi eius subinde multiplicatis luxuriant foliolis.

Huius & alia maior reperitur species, quæ multo longioribus repit viticulis, & foliis est floribusque multò amplioribus, cæteris priori similis. 2.

Peregrina hæc, & aliunde aduecta.

Vigent vtriusque flores Martio, Aprili, Maio, & non rarò serius.

Κληματὶς δαφνοειδὴς à Græcis dicitur: Clematis quidem, quia instar κλημάτων repentes proferat cauliculos: Daphnoides verò, cùm à Lauri foliorum figura, tum & ad differentiam alterius, vel etiam aliarum. Nam Plinius plures eius nominis refert lib. XXIIII. cap. XV. vbi & hanc Ægyptiam cognominat. Est & alia, ait, Clematis Ægyptia cognomine, quæ ab aliis Daphnoides, ab aliis Polygonoides vocatur, folio Lauri, longa tenuisque. Polygonoides verò vox inter nothas appellationes etiam in Dioscoridis exemplaribus reperitur. Præter hanc sunt etiam φιλυτάλειον καὶ σμυρτοειδὴς, aut potius μυρτοειδὴς. Alio autem loco Plinius lib. XXI. cap. XI. Vincam Peruincam & Chamædaphnen appellat. Vinca Peruinca semper, inquit, viret in modum Lauri (exemplaria perperam Lineæ habent:) foliis geniculatim circundata, topiaria herbá, inopiam tamen florum quandoque supplet. hæc à Græcis Chamædaphne vocatur. Describitur tamen ab eodem, & à Dioscoride, & alia Chamædaphne, de qua alibi. Officinæ hanc Clematidem Peruincam nominant: Itali *Prouenca*: Hispani *Peruinqua*: Germani Ingrun & Singrun: Belgæ Vincoode/ maegden crupt: Galli *Lisseron*. *Plinij locus castigatur.*

Temperamento autem hæc aliquantulum calet, sed tamen infra secundum gradum consistit; tantùm abest vt vrat aut exulceret: siccat verò multò amplius, adstringit quoque nonnihil. Alui profluuiis & dysenteriis, Dioscoride & Galeno auctoribus, prodest: dentiumque dolores commansa mitigat.

De Clematide altera. CAP. XVIII.

QVÆ alterius Clematidis nomine à veteribus describitur, prolixis admodum & tenuibus, geniculatis, subrubentibus sarmentis per arbores, frutices, perticas, pergulas, pedamenta scandendo in altum prorepit: folia complura, prioris Flammulæ modo diuisa, sed tamen maiora latioraque: flores perquàm elegantes è longis & tenuibus dependent pediculis,

Clematis altera.

Vincetoxicum.

Clematidis Daphnoidis nonnihil referentes, sed tamen maiores, & ex quatuor tantùm foliolis per summa lationibus coacti, colore sæpe cærulei, quandoque rubentes, staminibus aliquot mediis: semina plana, lata, rotunda, acuminata in globulum congeruntur. radices prolixæ, tenues, in omnem partem sparguntur.

Gaudet Soli expositis, sed tamen non omnino aridis, læto & haud irriguo solo melius proficit. Apud Belgas hortensis, in Hispania verò & quibusdam Italiæ locis iuxta sepes & agrorum margines sponte exit.

Augusto mense, & quandoque Iulio, flores: semen Septembri perficitur.

Κλήματις ἑτέρα, & à nonnullis ὄφυγξ, Latinis Ambuxum; vt Dioscoridis historiis spuria addita habent: Hispanis *Gormadera*, quasi Vomitoria, dicitur.

Acre & vehementer exulcerans huius est folium, causticam, vt Galenus ait, vim obtinens: in quarti est ordinis excalfacientium initio.

Dioscorides folia imposita lepras remouere refert; semen verò tritum cum aqua purâ vel mulsa potũ, pituitam & bilẽ deorsum ducere.

De Vincetoxico, siue Asclepiade.

CAP. XIX.

VINCETOXICO plures assurgunt teretes, lenti, ac frangi contumaces pediculi, cubito vno aut altero altiores, qui non rarò cacumine vicina adminicula aliquot circumitionibus amplectuntur: folia lata, oblonga, læuia, in acutum desinunt, angustiorum Hederæ foliorũ figura: flores parui albicant, cum suauitate quadam grauiter odorati; sequũtur siliquæ oblongæ in mucronem attenuatæ, candida intus lanugine; & semine plano, oblongioris formæ, subruffi coloris, ad Securidacæ accedente. radices tenues fibrosæ, numerosæ & graueolentes.

Reperitur & huius species, cauliculis crebrò longè procerioribus, perticas in proximo consistentes, ad quinq; aut sex cubitos multiplicatis voluminibus conscendens; cuius flores nigri; folia verò, siliquæ & radices vti prioris.

Vtraque species hortensis Belgio est, & nigra quidem rarior, alibi in montanis, asperis, saxosis, apricis frequentior.

Circa Iunium flores, sub Autumnum è maturis siliquis lanugo dependet.

Nomen Vincetoxico recentior dedit ætas: Ruellio Hederalis est: Germanis Schwalben wurtzel / Swaluwe woztele/ id est, Latinis Hirundinaria.

Dioscoridis habetur Asclepias, cuius est descriptioni conformis, quod sententiam approbat. Tergiuersatur Matthiolus, & Vincetoxicũ differens ab Asclepiade affirmans, radices & folia negat odore commẽdari: flores ait virus non redolere: semen non esse Securidacæ: in exemplaribus

plaribus nonnullis, vbi de foliis, dictionem μακρὰ; vbi verò de radicibus, πολλὰς non reperiri. Sed exigui ac nullius omnino momenti hæ rationes. Radices odoratas & similiter flores, maximeque locis montosis, nemo cui incorruptum odoratus organũ, esse negauerit: folia odore commendari, Dioscorides non asserit: non omnia βαρύοσμα virus redolent, graueolentia enim omnibus haud æquè magna est: semen tametsi non exquisitè quadrangulum, plana tamen oblongaq; figura, magnitudine item & colore satis Securidacæ refert. Voces μακρὰ & πολλὰς omissæ quid Matthiolo conferre poterunt? folia Hederacea sæpenumerò longa; veluti Periclymeni & aliorum: & tenues radiculæ frequenter multiplices. Verba autem Dioscoridis ita se habent: Asclepias ramulos producit longos, circa quæ folia μακρὰ siue longa, Hederæ similia: radices multas, tenues, ἰνώδεις, id est, odoratas; florem graueolentem: semen vt Pelecini siue Securidacæ. Nascitur in montibus. Extant inter spurias huius & κιοσίου ac κισσοφύλλου nomenclaturæ, quarum vtraque Vincetoxico rectè conuenit.

Facultate autem Vincetoxici radices calidæ sunt & siccæ. venenis aduersari creduntur.

Dioscorides Asclepiadis radices cum vino epotas auxiliari scribit torminibus, & aduersus serpentum ictus: folia verò imposita ad mammarum & vteri καρκινώδεις, i. malas difficulterque curabiles passiones, prodesse.

De Periploca siue Apocyno. CAP. XX.

Periploca prior.

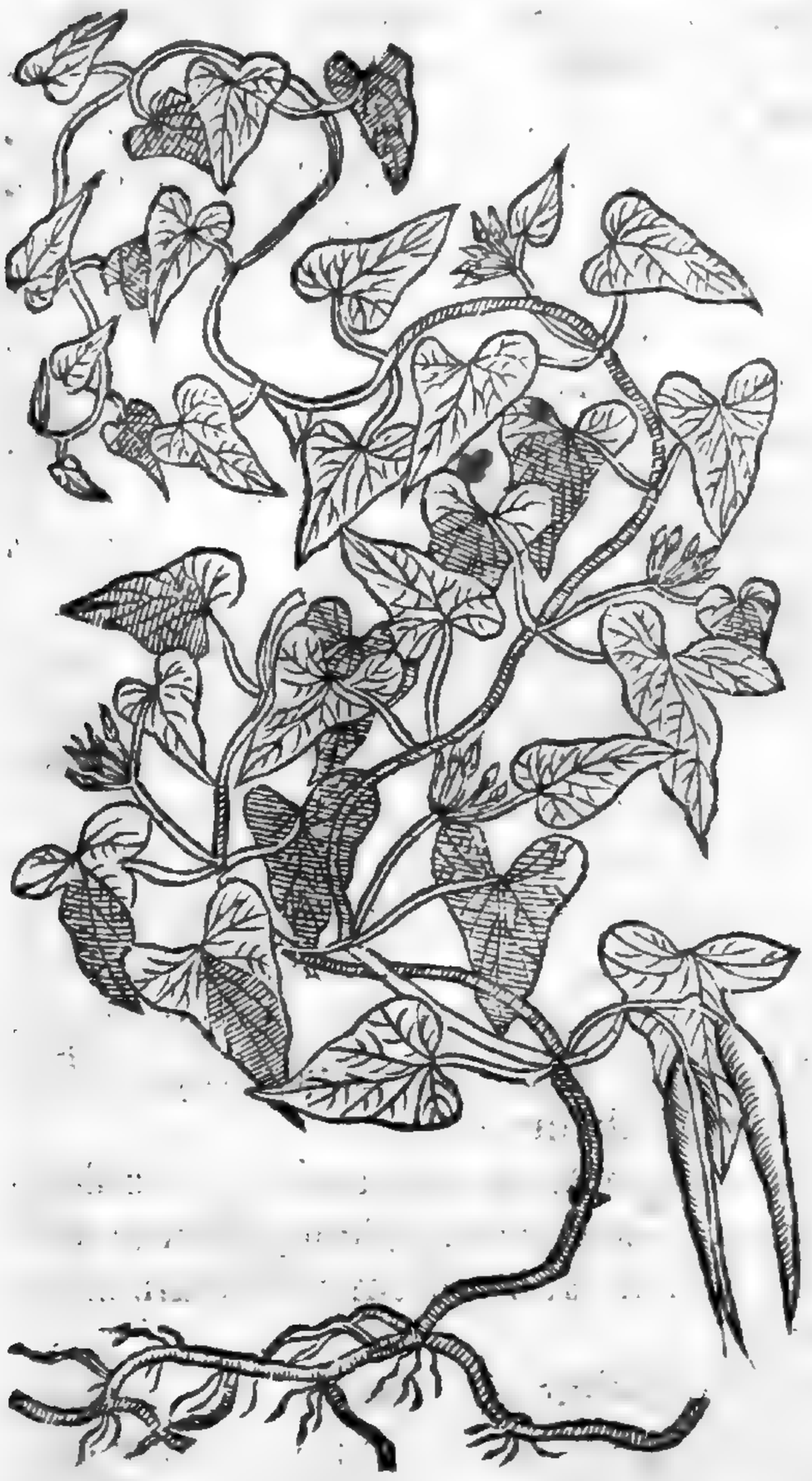

Periploca altera.

PERIPLOCÆ duæ reperiuntur: vna cognomen nondum inuenit: altera Repens dicitur.

Prior Periploca longis, tenuibus, viticulosis ramulis, adminicula ponè posita Smilacis modo ambit: folia quoque Smilacis ac Hederæ sunt similia, sed odore grauia, digitis præsertim attrita; flores in exiguis vmbellis rari, albidi: siliquæ quales Vincetoxici, sed maiores, papposa & intus lanugine, qua semen conditur nigricans planumq;: radices fibrosæ sub terra latius serpentes, & subinde progerminantes. 1.

Repens dicta Periploca, & ipsa amplexicaulis est, proxima pedamenta etiam scandendo ambiens ac circumuinciens: caules eius longi, rotundi, lenti, geniculati, subrubent: folia lata, longiora, nonnihil venosa: flores haud magni quinque foliolis albicant: siliquæ torosæ, aliquantulum recuruæ, vt plurimum geminatæ, prioris siliquis maiores, minores tamen ac 2.

acutiores quàm Rhododendri; in quibus semen oblongum, duriusculum, nigricans, & mollis, candida, tomentoque similis lanugo, quæ inarescentibus dissilientibusque siliquis in conspectum prodit. radices fibrosæ, vti prioris progerminantes.

Vtraque vulnerata liquorem fundit: prior copiosiorem minus candidum atque non rarò flauescentem: Repens parciorem & candidiorem.

Perennant huius caules defluentibus foliis (vnde repenti fortasse cognomen) illius verò intercidunt, solis Hyeme superstitibus radiculis.

Rara vtraque Belgio, & quidem, vt Matthiolus scribit, etiã Italiæ; ex Syria istuc adferũtur.

Periplocas huius ætatis docti appellant. ad Dioscoridis Apocynum referendas satis videtur manifestum, præsertim eam quæ prior est. Appellatur autem ἀπόκυνον etiam κυνοκεφάλη, ac Brassica canina. Sed & alia tamen est Cynocrambe Mercurialis sylvestris species.

Est autem Apocyni exitialis atque pernicios potissimùm quadrupedibus vis. Nam, vt Dioscorides, huius folia cum pingui pani commixta, canes, lupos, vulpes, & pantheras obiecta interimunt; resoluuntur enim protinus eorum coxendices.

De Lupulo. CAP. XXI.

Lupulus.

LVPVLVS amplexu viuit, & perticas aliaq; adminicula circumligando se scandit. caulículos promit longissimos, asperos, & hirsutos: folia quoque aspera, lata, Vitis aut potius Bryoniæ albæ similia, veruntamen nigriora & paucioribus incisuris diuisa: flores è summis virgulis racematim depẽdent, folliculosi, squamatim instar exiguorum conorum compacti, colore subalbido, ad luteum vergẽte; odoris grauis. radices tenues, sibi inuicem variè implicantur.

Restibile ac pingue desiderat solum: lætior cultura exit. Nascitur & inter vepres senticetaq; circa agrorum margines, sed sylvestris; florum conos minores, rariores, paucioresque proferens.

Flores Augusto ac Septembri colliguntur, & ad ceruisię vsum reponuntur. Vere noui turiones erumpunt. Hyeme solæ restant radices.

Lupulum Officinæ & passim vocant: plerique Lupum salictarium, vel Lupulum salictarium: Germani *Hopffen*: Belgæ Hoppe & Hoppetruyt: Hispani *Hombrezillos*: Galli *du Houblon*. Meminit Plinius Lupi salictarij lib. XXI. cap. XV. inter spontè nascentes aculeatas, quibus plerique gentes in cibis vtuntur. Quo auctore Fuchsius Græcis βρύον appellari asserat, nõdum reperire licuit. Βρύον Mulcus est. Dicitur & Caucalis βρύον à Democrito, vt Oribasius testis.

Calidi autem & sicci secundo ordine flores sunt Lupuli, caput facilè implent, odore grauiore ipsum ferientes. Eiusdem temperamenti & folia ipsa sunt; & simul aperientia ac abstergentia.

Asparagi siue primi turiones Vere erumpentes mitiores sunt, in edulia recipiuntur; oblectamenta tamen magis, vt Plinius ait, quàm cibus. Nam alimenti quidem perexiguum conferunt; prosunt tamẽ visceribus, & aperiendo, & vrinas mouẽdo: facilioré etiá aluum faciũt.

Folia, tenerioresque cauliculi, & ipsi quoque flores iecur & lienem ab obstructionibũs liberant: per vrinas expurgant: sanguinem emundant: aduersus diuturnas febres, scabiem & similes cutis fœditates, decocta in lactis sero prosunt.

Succus potentior est, & non modò viscera ab obstructionibus liberat; sed & bilem ac pituitam educere per aluum posse creditur. Eundem auribus instillatum à fœtore eas liberare putredineque vindicare scribitur.

Floribus ceruisia conditur; copia tamen nimia amarorem ei conciliat, ac capiti molestiorem efficit.

Panem quoque leuiorem ac rariorem flores efficiunt, ac massam citius faciliusque fermentari, si aqua in qua decocti fuerint, farina subigatur.

De

De Iasmino. CAP. XXII.

Iasminum.

IASMINVM ex earum quoque stirpium est numero, quæ adminiculis fulciuntur, non tamen amplexicaulis aut vicinis se circumuoluens; sed aliis tantummodò innitẽs, veluti pergulis, hortensibusque scenis; quibus facili opere innectitur. cauliculi eius prolixi, teretes, ramosi, flexibiles, geniculati, virentes; candida fungosaque interius medulla: folia è singulis geniculis bina, ampla, alarum instar expansa; composita videlicet ex quinque aut septem aliis læuibus, oblongis, saturatè virentibus, fastigio acuminatis, eminente in cacumine reliquis maiore: flores in summis virgulis, rari, in muscarij specie cohærent, suaueolentes, colore albidi: semen latum Lupinis quadantenus simile; quod tamẽ rarò succrescit: radix fibris firmatur.

Fertur huius esse species floribus luteis; & alia cęruleis. Sunt autem qui pro Iasmino luteo, Trifoliũ fruticans 4. Pempt. lib. 4. cap. 13. depictum; & pro cæruleo Clematidem alteram ostendant. Quòd si autem nõ aliæ quàm hæ pro Iasmini cæteris speciebus ostendi queant, temerè plures eius species affirmãtur. Vtraq; enim harum multum à Iasmino abest.

Colitur Iasminum in hortis, & topiariis operibus expetitur, non modò in Belgio, verùm & in Italia ac alibi: ex Africa creditur aduectum.

Flores Æstate vigent.

Inter Arabes Serapio primi nominis hanc Zambach: interpres verò Ieseminnominat; atque inde passim Iasminum, Ieseminum, Iosmenum, aut etiam Gelseminum.

Apud Dioscoridẽ compositio est Iasmini olei, quod apud Persas ἐκ τῶν ἀνθῶν τῆς λευκῶν τῆς ἴου, id est, ex albis Violæ floribus fieri refert; quod non ex alterius stirpis, quàm ex huius floribus conficiendum apparet. Nam Dioscorides inter τὰ ἴα, siue Violas, pulchros atque elegantes flosculos subinde habet. Ita vt & huius flores ab eo Violas dici, non debeat alienum videri; præsertim ipsa stirpe (vt satis apparet) illi incognita. Iam & ἴον πορφύρεον eam oleo conferre qualitatem nequit, quæ Iasmino tribuitur: rarissimeque idem albidum est; & si quando est, purpureo non præfertur. λευκόϊα calidiora sunt; sed tamen nequaquam candida, sed eius generis lutea efficacissima sunt.

Qualitate autem Iasminum ac eius potissimùm flores calidi sunt in initio secundi ordinis; vt Mesues apud Serapionem ait.

Oleum ex his confectum crudos discutit humores: frigidis ac catarrhosis confert: & hyberno vtile tempore. Quibus autem temperatura contigit calidior, his dolorem excitat capitis; & si diutius odoretur, periculum adfert sanguinis è naribus profluuij: eodem auctore.

In conuiuiis, ait Dioscorides, & post eum Aëtius, odoris causa apud Persas vsurpatur. Prodest & lotis à balneo corporibus; quæ laxari calefierique expedit: grauiorem autẽ suaueolentiam habet, ita vt multi eo idcircò non libenter vtantur.

De Caprifoliõ, siue Periclymeno. CAP. XXIII.

CAPRIFOLIA siue Periclymena duo sunt. vnum Germanicum: alterum Italicum dicere licebit. Vterque frutex amplexicaulis, vicinis adminiculis circumligatur.

Germanicum longis, tenuibus, sed tamen lignosis, & in ramulos partitis sursum repit cauliculis; circa quæ ex interuallis folia bina ex aduerso posita, oblonga, mollia, dilutè virentia, inferiore tamen parte magis incanescentia: flores in summis ramulis complures pariter emicant, oblongi, candidi, suaueolentes, interius caui, vna parte prominentiores, staminibus aliquot è medio exeuntibus: fructus acinis similis in exiguarum vuarum modum compactus; per maturitatem rubet, in quo semen duriusculum. radix lignosa non absque adnatis.

Italicum

Caprifolium Germanicum.

Caprifolium Italicum.

2. Italicum lignosis quoque & in longitudinem prorepentibus cauliculis priori omnino simile est: conueniunt etiam folia, nisi quòd ex aduerso posita subinde vniantur, & circa ramulorum præsertim fastigia ita coalescant, vt acetabulorum profundiorum speciem exhibeant; è quibus flosculi enascuntur similes superioris, breuiores tamen, ac paulò minores: baccæ sequuntur similes & rubentes, sed tamen dilutiùs.

Nascitur Periclymenum in syluis & in senticetis, fruticibus nouellisque arbustis, ita sæpenumerò tenaciter & arctè se obuinciens, vt sui vestigia ipsis impressa relinquat.

Vere folia exeunt, vti aliis lignosis: flores quandoque Aprili, crebrius Maio ac Iunio conspiciuntur: fructus sub Autumni tempus maturi.

Græci περικλύμενον; Latini Volucrum maius: Scribonius Largus Syluæ matrem appellat: Officinæ Caprifolium, Matrisyluam; plerique Lilium inter spinas: Itali *Vinciboſco:* Germani **Geysbladt/ speckgilgen/ zeunling/ waldtgilgen:** Belgæ **Gheytenbladt/ mannekensstruyt:** Galli *Cheurefueille*: Hispani *Madreſelua*. Inter nothas appellationes sunt, αἰγίνη, κλύμενον, καρπάθιον, ἀπλήσιον, ἑπατῖτις, ἀξίνη μείζων, κληματῖτις, μυρσίνη, καλυκάνθεμον.

Matthæi Syluatici error.

Matthæus Syluaticus Pandectarú auctor, Caprifoliũ & Syluarum matrem, cap. CXXXVII. rectè quidem Periclymenon, sed perperam Lycium & Pyxacantham interpretatur; Periclymenum cum Pyxacantha ineptè confundens: peius verò etiam facit, Caprifolio vires Pyxacanthæ asscribens. Sed cap. CCCCCXXXI. Matrisyluam Periclymenon & Caprifolium rectè asserit, ac legitimas ei ex Dioscoride vires refert.

Error pharmacopœorũ

Præbuisse hic grauissimi erroris pharmacopœis occasionem videtur, qui succo foliorum & fructuum Periclymeni densato, pro Lycio, maximo cum periculo vtuntur.

Error medicantium.

Natus hinc & alius error, quòd videlicet foliorum Periclymeni decoctum, vel ex his, aut etiam ex floribus stillatitius liquor, oris fauciumque inflammationibus incipientibus, veluti adstringentia ac refrigerantia prodesse temerè existimentur. Periclymeni enim haudquaquam frigida aut adstringens; sed calida & attenuans est facultas.

Vt enim Galenus, Periclymeni cùm fructus, tum folia, adeò vehementer incidentis pariter & excalfacientis facultatis sunt, vt si plusculum bibantur, vrinam sanguinolentam efficiant: principio tamen vrinam duntaxat mouentia.

Dioscorides ait: Huius semen postquam ematuruit collectum, ac in vmbra siccatum, drachmæ

drachmæ pondo quadraginta diebus datum, lienem absumit; lassitudinem discutit; orthopnœx & singultui prodest: vrinam cit à sexto die cruentam: idem & partus accelerat. Eandem vim & folia habent, quæ x x x. diebus pota sterilitatem efficere narrantur. Eadem cum oleo illita periodicarum siue intermittentium febrium horrores abigunt.

De Xylosteo. CAP. XXIIII.

Xylosteum. Xylosteum alterum.

PERICLYMENO cognatus est frutex Xylosteon nuncupatus, qui tamen aliis non circumuoluitur, sed nullis egens adminiculis per se consistit.

Caudices huius subinde mediocris crassitudinis: materies ligni candida est: ramuli rotundi albicante vestiuntur cortice; initio tamen & cùm primùm erumpunt, subrubentes spectantur: folia veluti Germanici Periclymeni oblonga, mollia, ex albido virentia, prona parte candidiora ac leniter hirsuta: flores minores sunt, quàm alicuius Periclymeni, candidi, bini in vno pediculo; succedunt fructus gemelli instar exiguorum Cerasorum, rubentes, altero eorum sæpè minore. 1.

Apud Heluetios, & plerosque alios Germaniæ populos, in syluis locis saxosis reperitur.

Aprili aut Maio flores, sed fructus Autumno appetente demùm perficitur.

Plerique Periclymenum stans appellant: Germani alicubi Hunds firsen/& Honds hersen, id est, Canum cerasa: Heluetij Beinhultzen: vnde Xylosteo nomen datum. Sunt qui Clymenon esse suspicentur: quibus Periclymenon, ab huius similitudine, veluti conuoluens se Clymenon dictum videtur. Sed Clymenon aliud omnino stirpis genus, caule Fabæ, & folio Plantaginis; vt quidem Dioscorides ait.

Huius generis & alius minor, omnino humilis est frutex; cuius cauliculi lignosi, tenelli, albicante cortice vestiuntur, & absque pedamentis eriguntur, non multò tamen cubito altius assurgentes: folia maiora, latiora, durioraque sunt, minus tamen virentia: flores exigui, candiduli, in tenui oblongo pediculo bini; quibus fructus succedit rubens, Cerasо exiguo similis, maior quàm Periclymeni aut Xylostei, floscul orum vestigia duorum impressa retinens, in quo semen vnicum. 2.

Floret

Floret vnà cum Periclymenis: fructus Augusto perficitur. Ex Germania in Belgium illatus frutex est.

Nomen idem quod Xylosteo posteritas dedit; cuius minor ac humilis species habetur ac dicitur. Falluntur qui Chamæcerasum appellant. Chamæcerasus non parum à Xylosteo altero differt.

De viribus autem horum fruticum nihil compertum habemus, aut aliunde accepimus.

De Hedera. CAP. XXV.

Hedera Helix.

Hedera.

IN censu earum, quæ adminiculis sustinentur, Hedera etiam occurrit referenda, per se siquidem non consistit, sed aliis adhæret.

Eius genera, & prima quidem, auctore Theophrasto, duo.

Vna in altitudinem se attollit: altera humi repit. hęc minor: illa maior Hedera dici potest.

Maioris siue assurgentis plures quidem, sed præcipuè tres rursus species: Candida, nigra, & Helix dicta; quarum trium Dioscorides meminit.

Scandit maior arbores, vetusta ædificia, parietesque: caudices eius lignosi, subinde ita crassi vt arborescere ipsa videatur; à quibus ramulos hàc illàc diffundit quàm plurimos, quibus veluti brachiis latè serpens in multam peruagatur partem; radiculas etiam ab ipsis assiduè dimittens; quibus se arboribus ipsisque parietibus annectẽs pertinaciter hæret: folia lęuia sunt, splendentia, superiore præsertim parte; initio quidem haudquaquam, sed vbi consenuerunt, anguloſa: flores muscosi: in baccis varietas est; in colore florum etiam quædam.

1. Candida siquidem Hedera fructum fert candidum: & huius vna species fructum tantummodo candidum habet; alia verò & folium quoque. Fructum verò candidum ferentium, quędam maiusculum, densum & compactissimum profert, veluti in σφαῖραν siue globum coactum, quam plerique κορυμβίαν, Athenienses verò ἀχαρνικὴν ἀρδευομένην, Acharnicam irriguam nominant: altera verò minorem & διακεχύμενον, siue sparsiorem, veluti nigræ racemum. hæc Plinio Selinitium.

2. Nigra fructum minorem, nec vti candida compactum, sed sparsum fert, & colore quidem, aut nigrum, aut crocatum, siue crocei coloris. Hanc Dionysiam nonnulli, auctore Dioscoride, vocant; alij Bacchicam, cuius coronis Poëtæ vtuntur; Plinio teste, lib. XVI. cap. XXXIIII.

Tertia

Tertia ἕλιξ candida habet ſarmenta: folia tenuia, anguloſa, & vt Theophraſtus, εὐθυμόπεα, 3.
id eſt, lætiora, ſiue vti Plinius reddidit, cõcinniora. (Dioſcoridis exemplaria perperam ἑρυθρὰ leguñt.) fructum non gignit. *Dioſcoridis corruptus locus.*

Huius præterea & ſpecies Theophraſto ſunt. Eſt enim vna virens ac herbacea, quæ plurima: altera candido folio: tertia ποικίλη, ſiue verſicolor, quæ Trachia vocatur.

Plinius Helicen non genere, ſed ætate a reliquis differre quoſdam exiſtimare recenſet: primoque Helicen, fieri vetuſtate Hederam.

Addit Theophraſtus, Helices ſpecies, ſuas quoque differentias habere: & harum quęque, inquit, diſtare videtur. Quippe inter herbaceas, quædam tenuioris folij; quædam verò minus hæc omnia habet: ποικίλης ſiue verſicoloris, vnius maius; alterius minus folium: differunt & ſecundum ποικιλίαν, id eſt, coloris varietatem: ita & magnitudine, & colore differunt. αὐαξητικὴ, ſiue auctu facilis, autem herbacea, καὶ ὅτι πλεῖστον φορεῖται, id eſt, & maximè ſe propagans. hæc ille.

Poſteriora verba ſic Plinius reddit: Adoleſcit in longitudinem maximè herbacea. Sequitur mox: Arbores autem necat candida, &c. Quæ verba non ad candidam Helicen pertinęt, ſed de fructifera candida à Theophraſto ſcribuntur. Ex quo omnia ſua Plinius lib. XVI. cap. XXXIIII. tranſcripſit, deſideratis tamen non paucis. Nam hoc loco de Hedera non pauca reperiuntur prætermiſſa. Poterunt autem hæc ipſa ex Theophraſti lib. De hiſtoria ſtirpium tertio, à diligenti aliquo facilè reſtitui. *Plinij mutilus locus.*

Referret hoc loco turpem quoque Plinij lapſum oſtendere, hoc eodem de Hedera capite ſtatim initio, vtrumque Ciſtum, marem videlicet & feminam, inter Hederæ genera numerantis, vocum κίσσου & κίστου affinitate decepti, niſi iam ſæpè ab aliis doctiſſimis viris in hunc foret animaduerſum. *Plinij lapſus.*

Minor Hedera nigræ ſimilis eſt, ſed minor; cauliculi ſiue viticulæ eius tenues ſunt; folia 4.
anguloſa, virentia, ſubinde maculoſa: non arbores, non muros, aut parietes aſcendit; ſed humi defixa repit: fructum etiam non gignit.

Nigra Hedera in Italia, Germania, Belgio, Gallia, circa parietes & arbores frequens eſt. Candida in Græcia reperitur. Minor paſſim in ſyluis & opacis locis gignitur. Hanc ſerpentibus gratiſſimam, & ſub hac hybernis menſibus eos latitare, Matthiolus ſcribit.

Flores Hedera ſub Autumnum producit: baccæ poſt Hyemis ſolſtitium perficiuntur.

Hederam Græci κίττον & κίσσον: Germani Epheu: Belgæ Vepl: Hiſpani *Yedra*: Galli *Liarre* appellant. Occurrunt inter ſpuria, & hæc eius nomina: κλῆθρον, κίσσαρον, χρυσόκαρπος, ποντικὴ, κορύμβηθρα, κύστιον, διονύσιον, ἰθυθήλιον, περσὶς, κῆμος, ἄστλινος, Syluæ mater.

Maiorem Theophraſtus ὕψον κίσσον, Latinè attollentem aut aſſurgentem Hederam dixe- 1.
ris; Gaza excelſam reddit; Plinius rigentem Hederam appellare videtur. Recentiores Hederam arboream, quæ arbores complectitur; muralem verò ſecundum parietes naſcentem appellant. Sunt tamen qui velint omnem aſſurgentem arboream cognominari, quibuſcunque tandem illa conſcendens adhæreat; ad differentiam nempe alterius per humum repentis.

Minor ἕρπυλλος κίσσος vocatur: Germanis Klepu epheu. Dicitur & χαμαικίσσος; differens ta- 4.
men multùm ab Hedera terreſtri ſuperius deſcripta. Helicen ſiue Clauiculam Latinè nuncupatam hanc non pauci exiſtimant, ſed Theophraſtus ἕλικα ab ἕρπυλλῳ κίσσῳ differre oſtendit. Tertiam enim inter aſſurgentes Helicen facit.

Cæterùm Hedera, vt Galenus ait, ex contrariis compoſita eſt facultatibus; habet enim quiddam adſtringentis ſubſtantiæ, terrenæ & frigidæ: habetque etiam nonnihil acris, quam calidam eſſe vel guſtus comprobat: nec deeſt tertia; aqueam namque ſubſtantiam quandam tepidam obtinet; certè ſi viridis ſit. Siquidem dum areſcit, hæc prima exhalet neceſſe eſt: manet quæ terrea eſt & frigida & adſtringens; & ea quæ calida ac acris.

Viridis autem, foliis eius in vino decoctis, vlcera grandia conglutinat, quæque maligna ſunt; ad ſanitatem reducit: tum igne factas exulcerationes cicatrice includit. Porrò cum aceto cocta folia lienoſis proſunt. Flores autem quodammodo validiores ſunt, vt ad læuorem redacti cum cerato ambuſtis conueniant.

Præterea ſuccus medicamentum eſt errhinon, capiti purgando idoneum; tum vetuſtas aurium fluxiones ſanat: ad hæc vlcera vetera, tum in auribus, tum in naribus. Porrò ſi acrior appareat, aut roſaceo aut dulci oleo miſcetur.

Lachryma eius lentes interimit, pilis nudat: vſque adeò calidæ poteſtatis, vt obſcurè adurat. Eſt autem velut aqueus quidam liquor, ſicut aliæ omnes lachrymæ. hæc Galenus.

Eadem ferè Dioſcorides, ſed tamen & paulò plura habet. Nam & acinos, ait, quinque tritos, & cum roſaceo in malicorio calfactos, & in oppoſitam aurem inſtillatos, dentium mitigare dolores: denigrare item corymbos capillos; mouere menſes tritos ac ſubditos.

Noſtra ætate rariſſimus Hederæ vſus, niſi foliorum, quæ vlcuſculis in cruribus, aut aliis corporis partibus procuratis (fontanellas vocant) imponuntur. Humores enim & ichores ad eas partes alliciunt: inflammationes verò ab iiſdem arcent, recenter quidem decerpta nondumque reſiccata. Sunt etiam, qui corymbos ad ciendam vrinam efficaces aſſerant; & calculoſis ac nephriticis ea propter exhibeant.

De Vite vinifera. CAP. XXVI.

Vitis vinifera.

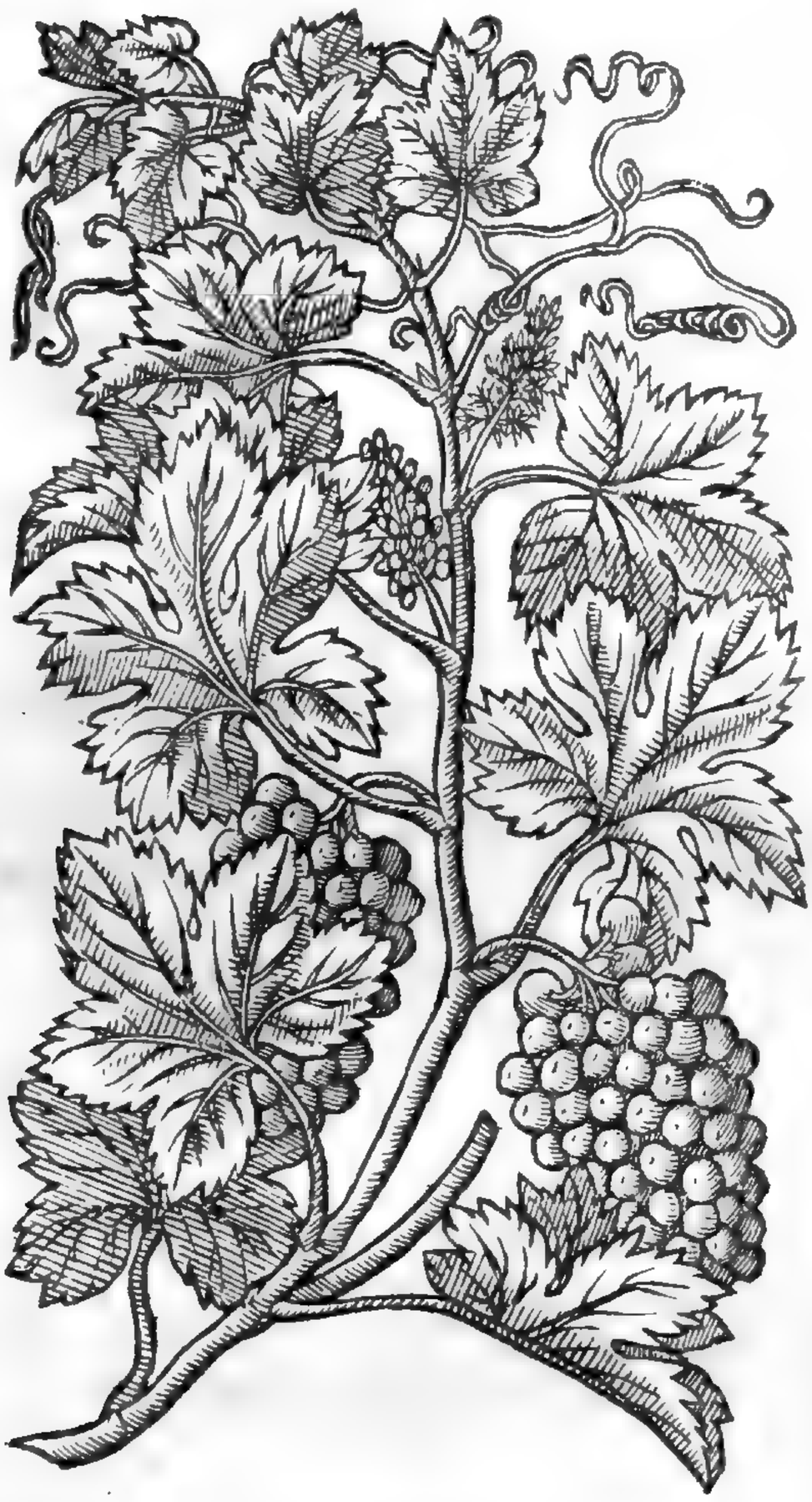

HIs quæ adminiculis egent, pedamentis fulciuntur, neque per ſe conſiſtunt, annumerari Vitis vinifera poteſt: Perticis & pergulis ſuſtinetur, horumque ſubſidio latè diuagatur, & in altum ſcandit: Vlmis & Opulis ſociatur: alias item arbores amplectitur, alioqui humi conſtrata iacet.

Vitium autem quæ vinum proferunt, hæ quidem cultiuę: alia ſylueſtris eſt. Cultiuarum complures maiores, minor verò & paruula etiam quædam eſt.

Maiorum caudices ſiue trunci ſubinde craſſi ſunt, multiplici eoq; rimoſo cortice conueſtiuntur; ab his rami veluti brachia diffunduntur, è quibus ſarmenta & palmites articulati; ex ipſis verò articulis folia & capreoli, dependentesque vuæ compluribus acinis coaceruatæ; folia lata, ſubrotunda, inciſa, quinquangularia, capreoli tenues & intorti, quibus ſe vicinis innectit, & veluti manibus adminicula complectitur apprehenditque: vuæ colore & magnitudine, tum & aliis conditionibus differunt.

Candidi aut fului vnius vuæ acini ſunt: alterius & externo folliculo, & interiore carne ac ſucco, ſaturato rubore nigricant: tertiæ cæruleo aut ſubrubente arrident colore, carne tamen & ſucco veluti primæ. Vinum præbent hæ vuæ candidum, mox prælo ſubditæ; rubens verò, ſi cum folliculis calcatæ relinquantur; cum quibus ſi diutius permanſerint, color etiam intenditur. Nigrum ac obſcurè rubens ſecundæ vinum proferunt; ſed candidum ac fuluum priores vuę.

Vuarum item nonnullæ maiores, magnisque acinis conſtant: aliæ minoribus. Acini quibuſdam frequentiores: rariores aliis. Vinaceum vnicum nonnullarum acini ferunt: plura verò aliarum. Vinum quædam auſterius dant: nonnullæ dulcius. Quarundam inueteratum melius: non paucarum hornum vinum præſtantius.

Minor ſiue parua Vitis omnibus partibus minor eſt, folia ei minora ac rotundiora: vuæ exiguæ, parui acini, colore nigri, rariſſimè albidi aut fului; ſapore dulces, vinaceo ſiue nucleo interius minimo ac molli.

Sylueſtris Vitis caudicibus, ramis, articulatis ſarmentis, foliis, clauiculis cultiuam refert, ſed vua eius non perficitur, immatura & auſtera permanens.

Aptum, inquit Florentinus, vitibus ſolum omnis eſt terra nigra, non valdè denſa, neque glutinoſa, humiditatem habens. Refert tamen, L. Columella ait, cuius generis, aut quo habitu vitem pro regionis ſtatu colere cenſeas.

Pingui & vberi agro prudẽs dabit agricola gracilem vitem, nec natura nimis fœcundam; macro feracem; terræ denſæ vehementem, multaque materia frondentem: reſoluto & læto ſolo, rari ſarmenti: humido ſciet non rectè mandari fructus teneri Vitem, & amplioris acini; ſed calloſi, anguſti, frequentisque vinacei: ſicco rectè diuerſæ quoque naturæ.

Negabat, idem ait L. Columella patruus, ſtercus Vitibus ingerendum; meliorem cenſebat eſſe materiam vindemiis exuberandis, congeſtitiam & aduectam humum.

Cælo porrò calido Vitis lætatur: æſtuoſiſſimum tamen non deſiderat; frigidum verò ac glaciale non ſuſtinet: In calidis idcircò regionibus vber eſt potentis vini prouentus: in frigidioribus tenuius eſt & ὀλιγόφοεον, ac exiguam aquam admittens, vel etiam omnino ἀμέθυσον, quale

quale eſt quod Louanij & alibi apud Brabantos, tum quod & apud Bohemos ac Saxones, ac circa horum fines naſcitur.

Validiores ſiquidem & potentiores vuas Sol efficit; ſed & dulciores, ſi multum calefeceris: vt in Geoponicis Quintilij affirmant, qui & Lunam ad maturitatem; ad dulcedinem verò noctes conferre aiunt.

Putandas vites, antequam ſurculus progerminet, Columella: Februario menſe, Palladius ait. Si ſerius putetur, lachrymans alimentum perdit.

Vindemiare Octobri menſe commodiſſimum.

Ablaqueare autem vites, ſi quando expedit, Autumno vtiliſſimum cenſetur; prius quàm frigora inuadant.

Vitis autem Græcis ἄμπελος οἰνόφορος, id eſt, vinifera vitis, ac ἄμπελος ἥμερος, hoc eſt, manſuefacta ſiue cultiua vitis appellatur: & οἰνόφορος quidem, ad differentiam vtriuſque Bryoniæ ac Tami, quæ & ἄμπελοι appellantur.

Vitis autem ex eo, quòd inuitatur ad vuas pariendas, auctore Varrone dicitur.

Minor ſiue parua Vitis, Idæa modò cognominatur, de qua Theophraſtus lib. III. Naſcitur, inquit, Vitis ea parte Idæ, quam vocant Phalacras; fruticoſa eſt, virgulis paruis & ramis cubitalibus penè exporrigitur, quibus acini laterales nigri adhærent, magnitudine fabæ, dulces, qui γιγαρτώδες τὶ, id eſt, vinaceis ſimile quid continent.

Plinius hanc Alexandrinam lib. XIIII. capite III. facit, iiſdem quibus Theophraſtus verbis ipſam deſcribens: Dioſcorides ſylueſtris Vitis alterã ſtatuit ſpeciem. Nos maluimus inter cultiuas retinere. In Officinis huius exigui paſſi acini, paſſularũ de Corintho nomine veneũt.

Sylueſtris vitis ἄμπελος ἀγρία Græcis, Latinis verò etiam Labruſca dicitur: vt apud Virgilium in Bucolicis:

Sylueſtris raris ſparſit Labruſca racemis.

Ad hoc ſylueſtre genus pertinent, quas Plinius lib. XVI. cap. XXVII. Triferas ac inſanas vocari refert: quoniam in iis alia matureſcunt: alia turgeſcunt: alia florent.

Fructus vitis Græcis, Βότρυς καὶ σταφυλὴ, Latinis racemus & vua eſt. Sylueſtris verò vitis fructus οἰνάνθη dicitur: οἰνάνθη, inquit Dioſcorides, καλεῖται ὁ τῆς ἀγρείας ἀμπέλου καρπὸς, id eſt, Oenanthe appellatur ſylueſtris Vitis fructus. Galenus verò non modò fructum ipſum, ſed & primum eius rudimentum ſiue ἐκβλάστημα vnà cum floribus, vnde ſuccedentibus diebus ſylueſtris vitis vua ſuccreſcit, œnanthen, lib. VIII. De medic. ſecundum loca, appellat.

Vua quæ ſolẽ paſſa eſt σταφὶς Græcè, & Atticè ἀσταφὶς, Latinè vua paſſa, ab Officinis paſſula.

Acinus ῥάξ & κοκκός Græcis, Latinis etiam granum. Ῥάξ τουτέστι κοκκὸς τῆς βοτρύος, Democritus inquit; id eſt, Acinus ſiue ῥάξ granum eſt vuæ. Compoſita eſt acinorum ſubſtantia ex ipſarum veluti carne, humore per carnem diſperſo, ſeminibus & membranoſo integumento ſiue folliculo.

Semina Græcis γίγαρτα, Latinis vinacea, quandoque etiam nuclei appellantur: Officinis arilli, quaſi ariduli, quòd ſicci, & ſuccum nullum præbeant: ſunt tamen & vinacea Columellæ, quæ ab vuis expreſſis ac prælo ſubiectis, reliqua ſunt.

Ramoſum, quod in vuis medium, vnde acini dependent, Galeno Βότρυος, Varroni ſcapus eſt vuarum. Nonnulli racemum propriè appellari exiſtimant.

Στέμφυλα recrementa ſunt ab vuis expreſſis reliqua; membranoſi videlicet acinorum folliculi, & vinacea cum ſcapis. Sed Attici, inquit Galenus, quæ ex muſto expreſſo ſuperſunt βρύπα appellant: στέμφυλα verò, quæ ab oliuis relinquuntur.

Vitis autem palmites, folia, & ἕλικες ſiue capreoli refrigerant, & potenter adſtringunt: ſanguinem vndequaque fluentem ſupprimunt: aduerſus alui fluores, dyſenterias, ſtomachi ardores, nauſeam, grauidarum κίτταν prodeſſe poſſunt & foris impoſita, deinde & quouis aſſumpta modo: ad tonſillarum etiam ac oris inflammationes gargarizata.

Eiuſdem facultatis ſunt vuæ ante maturitatem collectæ; tum & œnanthæ, quæ ad omnia efficacior habetur.

Lachrymam è caudicibus & ſarmentis vulneratis effluentem, ſubindeque gummi inſtar concreſcentem, cum vino potam calculos pellere, Dioſcorides ait. Impetiginem item, ſcabiem ac lepram ſanare, ſed loco prius nitro confricato: cum oleo frequenter illitam pilos abolere, ſed præſtare tamen eam præcipuè, quæ è virentibus ſarmentis dum vruntur exudat; quam addit & myrmecias inunctam tollere.

Vinacea, & quæ reliqua à prælo στέμφυλα adſtringunt, dyſentericis, cœliacis & ſtomacho reſolutis vtilia.

Vinacea quidem toſta & in puluerem trita exhibentur. στεμφύλων verò decoctum infunditur, quod & menſes inſeſſu ac fotu ſuperfluentes ſupprimit.

Eadem & cum ſale vtiliter imponuntur ad inflámationes,durities & turgentes mammas.

Stemphylôn verò Τέφρα,id eſt,cinis,tum & ſarmentorum,ablata circa ſedem condyloma-ta & thymos cum aceto impoſitus ſanat: luxatis & à vipera commorſis auxiliatur: & ſplenis quoque inflammationibus cum oleo roſaceo,ruta & aceto impoſitus; eodem auctore.

Lixiuio è cineribus ſarmentorum vitis recentiores vtuntur ad vrentium & cauſticorum compoſitiones,quæ cauterij vicem explent.

De Vuis. CAP. XXVII.

VVÆ recentes aluum perturbant, & ventriculum flatu implent, præſertim quæ ſapore acidæ ac auſteræ ſunt,concoctioni enim in ventriculo huiuſmodi plurimum obſunt, ac dum per iecur & venas diſtribuuntur, frigidum ac crudum ingenerant ſuccum, qui non facilè in probum ſanguinem commutetur.

Dulces vuæ & probè maturæ innocentiorès ſunt: ſuccum habent calidiorem, & qui facilius diſtribuatur: citius per aluum quoque ſecedunt, præſertim humidæ, & maximè ſi abſq; vinaceis & folliculo liquor tantummodo cum carne,vt Galenus ait,aſſumatur.

Peruadit autem vinaceorum ſubſtantia, tametſi ſiccior & aſtringens,omnia inteſtina, & nihil permutata deſcendit; veluti & folliculi, qui nullam quoque aut omnino exiguam mutationem ſubeunt, aut in corpore admittunt.

Quæ vinoſi ſaporis vuæ ſunt, medio ſe inter auſteras ſiue acidas ac dulces habent modo.

Nutriunt autem inter vuas magis, quibus exiguus ſuccus: minus verò quibus vberior; ſed citius hæ deſcendunt, copioſius ſiquidem corpori ex carnea ſubſtantia alimentum, quàm ex ſucco accedit: ſucco magis aluus laxatur.

Principatum autem vuæ inter Autumnales fructus obtinent, & horæis omnibus magis nutriunt; veruntamen minus quàm ficus; minimumque praui ſucci habent; præſertim cùm exactam maturitatem fuerint adeptæ.

Adeſt verò & ipſis maximum id commodum, quod velociter ſubſideant: ſi quando autem hæſerint, grauiter offendunt.

Tutiſſimus verò vſus vuarum,ſi moderatè quis iis vtatur, & cùm natura fuerint carnoſæ ac maturæ, nullamque auſteram vel acidam qualitatem præ ſe tulerint: auctor Galenus.

De Vua paſſa. CAP. XXVIII.

VVARVM paſſarum plurimæ dulces ſunt,auſteræ qualitatis particeps nonnullę. Dulces calidiores: auſteræ frigidiores ſunt: vtræq; modicè adſtringunt,ſed paulò amplius auſteræ,ſtomachú hæ etiá magis roborãt: Dulces nec ſtomachũ diſſoluunt,nec ventrẽ ſubducunt.

Corpus autem probè nutriunt vuæ paſſæ; ſuccum habent haudquaquam vitioſum, ſed aliquanto craſſiorem ingenerant, qui tamen ad copioſiorem alimenti materiam facit. Copioſius autem ex dulcibus & pinguibus eſt alimentum,quarum præſtantiores,quæ corticem habent tenuem: ex auſteris & macris parcius accedit.

Ineſt verò & dulcibus contemperandi ac leniendi vis,cum mediocriter detergendi potentia. Thoraci,pulmonibus,aſperæ arteriæ,renibus, veſicæ,ac non raro ſtomacho vtiles. Aſperę enim arteriæ aſperitudines leniunt; raucedini,dyſpnœę,ſiue difficili reſpirationi auxiliantur, ad ſputi concoctionem facilemque expurgationem in quocumq; thoracis, lateris & pulmonis morbo conducunt: renum ac veſicæ cum ardore & acrimonia dolores mitigant: infeſtantium os ventriculi mordacium humorum malitiam obtundunt.

Iocinori etiam vuæ paſſæ,vt Galenus lib. VII. De medic. ſecũdum loca ait,proſunt,in tantum aſtringentes,quantum opus habet viſcus affectum. Habent ſiquidem & vim concoctoriam crudorum humorum,& vim coërcendi maligna, ſuntq; ipſæ haud facilè putredini obnoxiæ; & vltra hęc ſecundum totam ſubſtantiam viſceri ipſi familiares ſunt ac propriè. Optimè enim faciunt,quæ vnà cum eo quòd intemperiem curent, etiam alere poſſunt. Vuæ ſiquidem paſſæ nutriunt, roborant,putrefactioni reſiſtunt, & ſi intemperies ex humiditate & frigiditate,citra omnem moleſtiam & ſecurè perſanant: vt idem Galenus.

Eximenda eſſe vinacea à veteribus ad poſteritatem peruenit; vt ex nonnullis veterũ compoſitionibus videre eſt,qualis eſt Arteriaca Mithridatis apud Galenum, quæ vuam paſſam ἐκγιγαρπισμένην,id eſt,à vinaceis expurgatam accipit. Nam cùm ſubſtantiam vuæ paſſæ craſſam habeant,facilè diſtribui nequeunt,& obſtructionibus viſcerum obnoxiæ ſunt, quæ ab ipſis vinaceis etiam augentur. Tantò enim difficilius diſtribuuntur, ac citius magisque obſtruunt,quò plus ipſis adeſt aſtringentis. Quamobrem tollenda ſunt vinacea; ita enim ipſarũ vuarum paſſarum ſuccus minus hærebit,minusque difficulter per viſcera diſtribuetur.

Dioſcorides vuam paſſam cum pipere manſam,pituitam refert è capite detrahere: ſedare teſtium

testium inflammationes cum fabacea farina & cumino in cataplasmate impositam: Epinyctidas, carbunculos, κήρια, putredines circa articulos, & gangrænas sanare, absque vinaceis tritam & cum ruta superpositam: ad podagram quoque commodum ex ea cataplasma esse cum succo Panacis; sed & vngues mobiles citius remoueri, si imponatur.

De Musto. Cap. XXIX.

MVSTVM, quod Græcis γλεῦκος, liquor videlicet recens ab vuis calcatis aut torculari subditis effluens, flatu ventriculum & intestina implet; difficilè concoquitur; crassi est succi; & nisi celeriter descendat, nocentius etiam efficitur. Hoc autem vnum illi tantummodo bonum, vt Galenus ait, adest, quòd ventrem deiiciat.

Citissimè autem secedit dulcissimum ac ex maturis vuis expressum. Quod verò ab acidis & austeris redditum, ad omnia pessimum est; magis inflat; difficilius concoquitur; crudiores ingenerat humores. Et tametsi aluo perturbata etiam descendat, colicos tamen sæpenumero simul ingenerat dolores, & calculi molestias adfert. Quòd si verò aluus etiam non cõmoueatur, grauiora ac molestiora omnia sunt; frequenter verò & liéteriam & dysenteriã efficit.

πόπον aut πόδομον appellant Græci, quod vel sponte, antequam calcantur vuæ, vel primum à pressura effluit; tale succo vuarum respondet, & citò quoque descendit. Posterius vinaceorum, folliculorum, ac scaporum naturæ particeps, deterius est.

De Sapa, siue Hepsemate. Cap. XXX.

EX musto conficitur quod Græci ἕψημα καὶ σιραῖον vocant, Latini sapam & defrutum; cùm videlicet mustum dulcissimi saporis ad tertias decoquitur, vt Columella ait.

Plinius sapam & defrutum decoctionis modo differre asserit: & sapam quidem fieri musto ad tertiam partem reducto: defrutum ad dimidiam. Siræum, inquit lib. XIIII. cap. XVII. quod alij ἕψημα, nostri sapam appellant, ingenij non naturæ opus, musto ad tertiam partem mensuræ decocto: quod vbi factum ad dimidium, defrutum vocamus.

Palladius his Carœnum adiicit, quod ait fieri cùm tertia perdita, duæ partes remanserint.

Leontius in Geoponicis hepsema ex musti partibus octo, & vini centum, ad tertias decoctis conficiendum refert.

Galenus tamen ἕψημα esse mustum plurimum decoctum testatur; recentiores hepsema siue sapam, vinum coctum appellant.

Vim autem sapa habet calfaciendi, non tamen æquè vt vinum; hoc autem crassior est; minus facilè distribuitur, tardiusque per vrinas descendit, per ventrem verò subinde citius, nam hunc modicè subducit.

Nutrit autem valenter, & corpus citò implet; in ventriculo tamen propter crassitiem aliquantisper hæret; ac iocinori aut lieni minus idonea: concoquit etiam sapa crudos humores, pectori ac pulmoni inhærentes, eorumque citam expurgationem procurat. Tussi idcirco ac respirandi difficultati auxiliatur. Galenus libro III. De med. secundum loca, sapa aurium etiam dolores leniri tradit.

Refert autem non parum, ex cuiusmodi musto sapa confecta fuerit. Nam ex optimi ac generosi vini musto haud dubiò præstantior est, atque ad omnia suprascripta efficacior: ex tenuis verò ac oligophori vini musto, imbecillior & minùs efficax.

Belgij & præsertim Zelandiæ œnopolæ ex sapa & vino vtrisque Hispanicnsibus certa proportione permixtis vinum componunt miscellaneum, quod pro Cretico, vulgò Maluatico nuncupato, substituunt ac venum exponunt.

Plinius sapam in adulterium mellis excogitatam ait lib. XIIII. cap. IX.

De Vino. Cap. XXXI.

VVARVM succus, quem diximus recenter expressum, γλεῦκος ac mustum nominari, vbi sordes feculentaque resederint, iamq; purus nitidusque apparuerit, οἶνος Græcis: Latinis vinum appellatur; & quidem propriè. Nam alij quidam succi ac liquores, vti malorum punicorum, cotoneorum, pyrorum, mespilorum, sorborúmve, vel qui aliunde veluti ex hordeo ac frugibus confiunt, haudquaquam simpliciter, sed addito nomine eius ex quo conficiuntur vina dicuntur. Ita vinum Rhoites ex punicorum malorum acinis expressum: Cydonites ex malis cotoneis: Apyites ex pyris; οἶνος κριθίνος siue vinum hordeaceum, quod & zythum, ex hordeo compositum. Cognomina tamen & alia quædam, & quidem à stirpibus in iis maceratis vina accepere, quæ ex vite tamen vina sunt; vt absynthites, myrsinites, hyssopites; factitia autem hæc dicuntur.

Propriè verò ac ſimpliciter vinum appellatur, quod ex Vitis vuis expreſſum eſt, ac nullius alterius miſturam admiſit.

Eſt autem huiuſmodi vini non vna natura; non vna ſibi ſimilis facultas, aut potentia: verùm differentes quamplurimæ. Eſt ſiquidem ipſorum vna in guſtatu differentia; altera in colore; tertia ad conſiſtentiam ſiue vini ſubſtantiam refertur; quarta in virtute ac potentia ſita eſt. Addit Galenus eam, quæ in odore reperitur, quæ vini virtutẽ ac potentiam conſequitur.

Accedere poteſt & ea, quæ ætatem reſpicit; ætate ſiquidem & calidiora & acriora vina redduntur, atque vnà & colorem ſæpè, & ſubſtantiam, & odorem mutant.

Guſtatu autem quædam dulcia vina ſunt: alia auſtera; acerba nonnulla: pleraque etiam ſatis acria: nec deſunt media, vel ad vnam, vel ad aliam qualitatem inclinantia.

Colore verò aut albidum vinum, aut flauum: aut rubrum; aut ſaturato rubore nigricans, quod nigrum appellatur; aut medio aliquo inter hæc colore.

At conſiſtentia quoddã omnino tenue: aliud craſſum, pingue: intermedia quoq; nõ pauca.

Virtute hoc quidem potens; illud infirmum eſt: aquoſum iſtud & ὀλιγόφορον nominatur; illud verò vinoſum. ſunt & inter hæc medio ſe modo habentia complurima.

Ineſt autem omni vino quantuncunque debili, vinoſa quædam ſubſtantia tenuis ac calida: ſunt & aquoſæ partes, ac nonnullæ quoque terreſtres. Neque enim ſimilarium partium vinum eſt, ſed, vti Galenus lib. 1111. De ſimplic. medic. facult. teſtatur, ex diuerſis facultate partibus conſiſtit.

Ex varia harum ſubſtantiarum inter ſe mixtura ac proportione, diuerſæ ac differentes vini proueniunt facultates.

Optimum autem eſt ac generoſiſſimum, in quo calidæ ac vinoſæ plurimum ſuperant: tenuiſſimum verò, in quo aqueæ nimium redundant.

Terreſtris ſubſtantia copioſior permiſta vinum reddit auſterum, veluti cruda acerbum: ſubſidet terreſtris ſubſtantia, temporiſque ſpatio ſecreta deorſum fertur; fitque ipſa vini fex. Non tamen ſemper integrè ſecernitur, remanente in ipſo vino huius ſubſtantiæ & ſapore, & aliis qualitatibus.

Caliditatem autem omne vinum partim à propria Vitis natura, ac ingenito calido habet: partim à Sole accepit. Nam non modò vuas, ſed & reliquos fructus maturans duplex, vt Gal. quoque teſtatur, caliditas eſt. Vua propria cuique naturalis: altera à Sole acquiſita; quæ ſi alicubi, in vuis certè maturandis manifeſtè cognoſcitur, percipiturque, & maximè requiritur.

A Sole ſiquidem calor procedens, vuas vuæque ſuccum percoquens, ad maturitatem potiſſimùm perducit, ingenitum, naturalemque vini calorem excitans atque intendens; qui ſecus & crudarum & aquoſarum partium copia ita obruitur, vt conſopitus & nullus propemodum appareat.

Niſi enim proprio ac ingenito calore calidum vinum eſſet, vi Solis ita excoqui vua non poſſet, vt calidum redderetur vinum; non minus quàm multa alia tota natura frigida, quæ tametſi vi caloreque Solis & perficiantur & maturentur, ingenitam tamen naturam non amittunt: veluti Mandragoræ, Solani, Cicutæ, Papaueris, aliorumque ſimilium, & fructus & ſucci aut ſemina, quæ frigidam ſuam qualitatem etiam perfecta ac matura retinent.

Quandoquidem igitur Solis calore plurima parte ad proprium ſibi calorem vinum perducitur; huius autem feruor ac vis omnibus terræ regionibus aut locis haudquaquam æqualis, idcirco pro regionũ, locorumq; diuerſitate, vina haud parũ facultate differẽtia gignuntur.

In calidis regionibus ac Soli expoſitis locis generoſius naſcitur: in frigidioribus verò prouinciis, & ad ſeptentriones patentibus tractibus, crudius, ac imbecillius prouenit.

Æſtas feruidior generoſius vinum efficit; remiſſior aut humidior minus maturum concedit, facit tamen non modò cæli Solisque conditio ad differentes vini qualitates; ſed & ipſe natalis ſoli genius plurimũ & eò confert: tum & vitis vuarumq; propria & ingenita facultas.

Terræ ſiquidẽ ſpeciẽ ac ſapor & aliæ vini qualitates, vt & Diophanes teſtatur, cõſequũtur.

Pro vuarũ verò diuerſitate, vini alium non modò colorẽ, ſed & guſtum eſſe, notiſſimum.

Eſt autem vinum, Galeno auctore, ex ſecundo ordine excalfacientium, ſed quod admodum vetus ex tertio; Nouum verò ex primo, quæ de medio inter potentiſſima, & aquoſiſſima veritatem præcipuè obtinent. Nam vinoſiſſima & potentiſſima etiamnum horna, ſæpenumero ſecundo ordine excalfaciunt. Tenuiſſima verò ac aquoſiſſima, tametſi vetera, primum ordinem ſubinde non excedunt.

Caliditati autem proportione reſpondet (inquit Galenus in lib. De ſimp. med.) ſiccitas. In libris autem De ſanitate tuenda, vinum non modò excalfacere, ſed & humectare corpus noſtrum refert; ac quicquid immodicè ſiccatum, id humectare ac nutrire.

Veritatem autem vtraque ſententia habet.

Aliæ enim vini ſunt,vt medicamentum; aliæ vt alimentum, facultates. Quod Galenus in lib. De alimentorum facultatibus,apertè oſtendit,aſſerens eas vini vires,quas Hippocrates in lib. De ratione victus refert, οὐχ ὡς τεφρῆς ἐισὶν ἀλλ' ὡς φαρμάκου μᾶλλον,id eſt,non vt aliméti, ſed magis vt medicamenti eſſe: vti enim medicamentum,euidenter ac manifeſtò vinum reſiccat; præſertim foris adhibitum: vbi,cùm nulla eius in alendo aut nutriendo corpore ſentitur facultas,ſiccitas euidentius ac manifeſtius apparet ac percipitur.

Vlceri quatenus vlcus optimum medicamentum vinum eſt: vlceris verò, qua vlcus eſt,ſanatio,mediocris eſt reſiccatio,auctore Galeno Methodi lib. quarto.

Hippocrates quoq; vlcera madefacere quæcunque ea fuerint,niſi vino non oportere,ſcriptum reliquit. Nam ſiccum,Galenus addit,ſano vicinius eſt: humidum verò non ſano.

Quod autem potentia ſiue facultate vinum quidem ſiccum,non autem ἐνεργείᾳ,ſiue actu, manifeſtum. Nam actu quidem humidum liquidumque vinum eſt, ac frigidum quoque; ſitim ea de cauſa etiam ſedat,quæ frigidi humidique appetentia. Atque hac ipſa actuali (vt ſic loquamur) humiditate non medicamentum, ſed alimentum, ſi quando aſſumitur, exiſtit. Nutrit enim,ac ſanguinis copiam humiditate ſua adauget,adauctoque alimento corpus humectat; niſi fortaſſis vetus,potens admodum; namque præ vetuſtate acrefactum, tale ſiquidem non modò excalefacit,verùm etiam corpus extenuat atque reſiccat; vtpotè non ad alimenti,ſed ad medicamenti naturam accedens.

Quod verò vetuſtate nec acre,nec medicamentoſum factum eſt,nutrit, humectat,conferens videlicet ad alimenti ſanguinisque copiam; amplius nempè actuali ſua humiditate alendo,nutriendo,fouendoque corpore humectans,quàm potentia reſiccare valeat.

Genuinum autem ac naturalem calorem vinum refocillat,ventriculo prodeſt,tum ad cibi appetentiam inuitat,concoctionem ciborum promouet, alimentũque per corporis membra deducit, robur molemque corporis adauget, pituitam extenuat, bilioſos ac ſeroſos humores per vrinam educit,ſudores promouet,ſanguinem ingenerat puriorem, bonum corporis colorem efficit,ac prauum in meliorem commutat. Ex morbo emaciatis,& quibus corpus refici opus eſt (modò nõ febricitent,Gal. VII. Method.) conducit, vires omnium maximè ac celeriter reparat,hilaritatem ac lætitiam confert: metus, curas, ac ſolicitudines, triſtitiamq; depellit: voluptates parit; ſomnum clementer conciliat.

Atque hæc quidem,moderatum vini conſequuntur vſum.

Immodica verò vini potatio,contraria omnia planè adfert. Temulenti animo turbantur, deſipiunt,grauiorique ſomno premuntur, ac deinde Apoplexi, articulorum doloribus, vel omnino aliis grauiſſimis circumueniuntur malis: cerebro, iocinore, pulmone aut alio aliquo ex internis viſceribus,largioris vini frequentiore potatione vitiatis.

Auxilio præterea vinum eſt contra Cicutam aſſumptam,aut Coriandrum recens, Meconium, Aconita,fungos,aliaque frigida pernicioſa; tum & aduerſus ſerpentum morſus, omniumque ictus,quæ refrigerando nocent ac necant.

Facit quoq; vinum ad diuturnas præcordiorum diſtentiones,inflationes, cachexiam, hydropiſin,omnesq; generaliter frigidiores ventriculi,iocinoris,lienis,ac etiam vteri affectus.

Cæterùm vinum colore ac ſubſtantia aquæ ſimile, pellucidum, ſplendens,purum, conſiſtentia tenue, quod album appellatur, infirmiſſimum eſt, eoque ſi aqua diluatur, exiguum omninò fert: vnde & ab Hippocrate ὀλιγόφορον,id eſt,pauciferum dictum.

Minus iſtud quàm alia caput ferit, aut neruos offendit; ventriculo interim haud ingratum; facilè ac citò in membra diſtribuitur; longè minore cum periculo quàm aliud quoduis febricitantibus cõceditur (niſi phlegmonis ſuſpicio adſit) non rarò in intermittentibus vtiliter admittitur; concoctionem ſiquidem, vt Galen. VIII. Method. adiuuat, ſemicrudos humores concoquit, vrinas & ſudores mouet: Laborantibus peruigiliis, curis, triſtitia, ac defatigatis vtile.

Nigrum verò intenſi videlicet ruboris, craſſum,non facilè digeritur, aut ad veſicam permeat; cerebrum citò tentat, ac ebrietatem facit; concoctu difficilius,circa præcordia diutius hæret; Iecur lienémve facilè obſtruit; aluum ferè adſtringit; ſed tamen plus alit,ſanguinique generando accommodatiſſimum; carne citiùs quàm alia corpus replet.

Quod verò diluto ac vermiculo colore rubet,ori vt plurimùm gratius eſt, ventriculo vtilius,minus tardè ac difficulter digeritur,minus caput ferit, minus circa præcordia hæret, faciliusque quàm nigrum ad veſicam deſcendit: adſtringit tamen & aluum,ſi modò maturum ſit,nam eiuſmodi cruda & auſtera ſæpenumerò debilem ventriculum perturbant, & aluum commouent.

Κίρρον ſiue fuluum vinum in medio eſſe apparet, tenuis & craſſæ conſiſtentiæ; alioqui inter omnia calidiſſimum; ab Hippocrate hanc ob cauſſam ὀινωδὲς appellatur, & tale quidem

non ὀλιγόφορον, ſed multam aquam ſibi admiſceri ſuſtinet.

Huius generis quod ætate vetus, ſubſtantia tenue, & boni odoris, omnibus quos ſyncope malè habet vtiliſſimum; etiam ſi ex bile flaua os ventriculi infeſtante accidat; Galeno XII. Methodi auctore.

Dulce vinum quantum à caliditate abeſt, eò & caput minus tentat, aut mentem offendit; melius verò & per aluũ ſecedit, ipſam ſubinde emolliés: per vrinas verò nõ ita facilè deſcédit.

Quò verò & conſiſtentia craſſius, tantò etiam difficilius ac tardius permeat. Pulmoni confert, tuſſientibus vtile; crudos in thorace hærentes humores ad maturitatem perducit, & cum ſputo, vt faciliùs eiiciantur, procurat. Sed iocinori minus commodum: cui, vbi vel inflammatione vel ſcirrho detinetur, inſigniter: aut cùm obſtructione laborat, nõ exiguum nocet. Lienem etiam offendit; circa præcordia hæret; haud commodum iis, qui amaram coaceruant bilem: ex huiuſmodi enim vino, præſertim craſſiore, citiſſimè flaua ipſis bilis gignitur; reliquis verò, vbi bene concoctum fuerit, alimenti copiam adauget.

Auſterum, quod αὐστηρὸν Græci ſimiliter nominant, tenuius alit: & ſiquidem tenue & album vrinæ ciendæ non inceptum, caput minus tentat, ad digeſtionem in corpus non feſtinat, quò magis in animi defectu fugiendum, vt XII. Methodi Galenus ait.

Craſſius verò in hypochondriis quoque hæret, ægrius diſtribuitur, non tamen diu ac nigrum, aut dulce in viſceribus permanet.

Si verò & vnà κιρρὸν ſiue fuluum fuerit, mentem conturbat amplius, quàm nigrum; quoniam & eo calidius.

Acerbum autem vinum, quod Græcis στυφνὸν, quantum à maturitate abeſt, tantũ ad omphacitis vini qualitates accedit, haud obſcuræ adſtrictionis particeps. Ventriculum debilem confirmat; grauidarũ πτῶσιν ſiue malacię reſiſtit, alui fluores cohibet, ſed & in viſceribus hęret: Iocinoris ac lienis obſtructiones fouet; per vrinas tardius deſcendit, caput exiguum tentat.

Vetus Vinum, quod quidem per vetuſtatem acre factum, non modò capiti moleſtum, ſed & neruos lædit, ventriculo ac internis viſceribus aduerſatur, corpus attenuat.

Nouum ac hornum vinum facilè hypochondria diſtendit, flatusque ingenerat, inſomnia grauiora parit, præſertim quod non integrè repurgatum, aut craſſum, aut admodũ dulce eſt: talia ſiquidem citius quàm alia in viſceribus hærent. Reliqua vina, vel colore, vel conſiſtentia, vel guſtu, vel ætate in horum medio, vti viribus & præſtantia ab extremis deficiunt, ita quoque à vitiis & incommodis eorundem ſimiliter abſunt: facultatibus autem ad ea, quibus proximè, vel colore, vel ſapore, vel conſiſtentia, vel etiam odore, vel ætate, accedunt.

Vtiliſſimum autem vinum natura frigidis ſiccisque, item & ſenibus, vt Galen. De ſanitate tuenda, lib. v. Nam membra eorum calfacit, & ſanguinis, ſi quod eſt ſerum, per vrinas expurgat. Præſtant ex flauis vinis, quæ pinguis ſunt ſubſtantiæ. Hæc enim & ſanguinem augent, & corpus nutriunt; quorum vtrumque ſenibus confert, præſertim eo tempore quo ſeroſam humiditatem in venis non habent, & liberalius nutriri deſiderant. Contingit autem, vt quandoque in ipſorum corporibus aquoſum excrementum abundet, atqui tunc iis vinis maximè indigent, quæ vrinas ciunt.

Senibus autem ſicuti aptiſſimum vinum, ita pueris eſt alieniſſimum; quippe quod hauſtũ & humectet nimium & calfaciat, tum halitu caput repleat; iis qui humido calidoque ſunt temperamento; aut quorum corpus omnis exceſſus medium: quos quàm diutiſſimè ne guſtare quidem vinum, Galenus primo De ſanitate tuenda, ſuadet. Neque enim his caput repleri eſt vtile, nec ipſos ſuprà quàm par eſt, humidos calidosq; fieri, quoniam eò iam caloris, humorisque peruenerunt, vt ſi paululũ vtramuis qualitatem auxeris, iam modũ exceſſerint.

Cùm autem ſit omnis exceſſus fugiendus, maximè hunc fugere expedit, ex quo non corpori modò, verùm & animo damnum accedit.

Quare neque iam adultis vinum, niſi modicè ſumptum exiſtimandum eſt vtile eſſe, quòd videlicet ad iram & libidinem præcipites faciat, & partem animi rationalem hebetem, turbidamque reddat.

De Craſi ſiue temperatura vini. CAP. XXXII.

TEMPERARI autem vina & aqua miſceri apud veteres longa & antiqua conſuetudine receptum, veluti non modò ex Hippocratis, verùm & aliorum veterum ſcriptis euidens manifeſtumque. Sanitatis autem ac ſalubritatis cauſa, vino aqua primum miſceri cœpit. Nam vt Hippocrates in lib. De veteri medicina, vinum meracum multum potum hominem aliquo modo debilem reddit. Quò videtur & reſpexiſſe Ouidius ſic ſcribens:

Vt Venus eneruat vires, ſic copia vini
Et tentat greſſus, debilitatq; pedes.

Iam & ſuauius, vt Athenæus ait, vinum eſt aqua infuſa; laudatur & ab Homero quod idoneam

neam accepit miſtionem. Amphictyonem autem Athenienſium Regem, Philochorus (referente Athenæo) ſcribit, primum omnium vinum miſcuiſſe, quippe qui miſtionem à Dionyſio didiciſſet, quare rectè homines ſe habuiſſe ait, ita bibentes, qui prius mero reſolutis corporibus flectebantur.

Craſeos autem ſiue temperaturæ non vnus fuit modus. Subinde ſiquidem ad vnam vini, duæ; alias tres; vel etiam quatuor aquæ portiones affundebantur, aut ad duas vini, aquæ tres. Meracior fuit ex vini & aquæ æqualibus partibus, quam ἴσον ἴσῳ appellare ſoliti fuere.

Facere autem hanc veluti meraciorem ad inſaniam veteres exiſtimabant Comici, inter quos Mneſitheus, cuius hæc apud Athenæum extant verba:

ἓκας δ' ἴσον ἴσῳ τοῦτ' ἐστὶν μανίαν ποιεῖ.
Inſaniam dat æqua vis æquè addita.

Hippocratres lib. VII. Aphoriſ. huiuſcemodi potionem ex æqualibus vini & aquæ portionibus permiſtam, veluti ebrietatem leuiorem excitantem, & voluptatem adferentem, anxietudinum, oſcitationum ac horrorum quaſi remedium eſſe ait. Ἀλύκην, χάσμην, φρίκην, οἶνος ἴσος ἴσῳ, πινόμενος, λύει τὴν νοῦσον. Anxietudinem, oſcitationē, horrorem, vinum æquale æquali potum, ſoluit ægritudinem. Atque huiuſcemodi miſcellam potentiſſima patiuntur vina, quæ ob eam cauſſam, vt diximus, οἰνώδη appellantur. Tenuia verò & aquoſa ὀλιγόφορα, exiguum aquæ admittunt.

Talia fuiſſe potuerunt vina quæ olim Scythæ impermixta bibiſſe à veteribus referuntur; qui hac de cauſa impermixtum vinum Scythicam appellant potionem: & meracius bibentes Scythizare velle inquiunt: vt eſt apud Athenæum libro x.

Scythæ autem Hippocrati ac nonnullis aliis veterum, Germaniæ populi ſunt vltra Danubium, qui & Iſter dicitur. Rhenus fluuius eſt Scythiæ: Et Cyrus traiecto Iſtro in fines refertur veniſſe Scytharum.

Bibunt verò & hac ætate omnes Germaniæ populi vinum impermixtum, quod quidem apud ipſos naſcitur, tum & Septentrionales reliqui qui tamen & potentiora vina mera non aſpernantur.

De ſtillatitio ex vino liquore, vulgò aquam vitæ nominant.

CAPVT XXXIII.

FLICITVR ex vino liquor quem Aquam vitę, & aquam ardentem vulgò appellant, quod veluti ex herbis aut aliis, ſtillatitij liquores, eodem ac ſimili modo è generoſo vino extrahatur, per organa videlicet ad hoc comparata, quæ Alembica paſſim appellitant.

Eſt autem eiuſmodi liquor colore & conſiſtentia ex herbis diſtillatis aquis, cùm & ſimplici puræ aquæ, colore ſimilis, ſed facultate longè diuerſus.

Vitæ cognomen accepit, quòd ad hominis vitam & conſeruandam & prorogādam faciat.

Ardens verò dicitur, quia facilè flammam concipiat. Cùm enim vix aliud ſit, quàm generoſiſſima ac tenuiſſima vini pars, citò admota ignis flamma accenditur ac ardet.

Calidiſſimus hic liquor eſt, & ſubtiliſſimarum ac tenuiſſimarum partium, tertio ordine calidus ac ſiccus, & quidem intenſo, præſertim qui purior. Quo enim purior, hoc & calidior, ſiccior, ac tenuiorū partiū: puriorem efficiunt aliquoties repetitæ per organū deſtillationes.

Prodeſt verò hæc ex vino ſtillatitia aqua omnibus vel per longiorem morbum, vel per ętatem grauiorem refrigeratis, vti ſenibus ac decrepitis. Calorem ſiquidem naturalem & fouet & auget; vires tuetur, reparat ac intendit; vitam producit, ſenſus omnes vegetat, memoriam non modò conſeruat, verùm & redintegrat; viſum acuit: vtilis catalepticis ac caro, ſi febris abſit, occupatis, aliisque frigidis cerebri ac capitis malis laborantibus; facit ad cordis debilitatem, tremorem, ac palpitationem; ventriculum languidum excitat ac excalfacit; flatus tum in hoc, tum in hypochondriis, vel etiam in inteſtinis hærentes diſcutit; cibi concoctionem promouet, frigidis venenis potenter reſiſtit.

Tanta in corroborando corde, ac ſenſuum organis excitandis huius vis ac potentia eſt, vt non modò intrò exigui cochlearis, vel etiam medij menſura ſumpta, verùm & foris admota efficax reperiatur: naribus videlicet applicata, vel temporibus, brachiorum item carpis illita.

Subinde hoc modo vſurpata etiam morientibus atque animam agentibus vitam ad aliquot horas producit, vel etiam reſtituit; quæ puriſſima ac exquiſitiſſima eſt.

Dentium dolores in ore detenta ſopit: lenit & neruoſarum partium ex frigido contractos, illita. Sūt qui in quartanis ante acceſſionē, præſertim poſt morbi ſtatū exhibere audeāt.

Exhibenda autem hæc aqua ex vino, cum magno in morbis eſt iudicio ac delectu: cùm enim impenſe calida ſit, & partium tenuiſſimarum, ac nec aliud, quàm ſpiritus ipſe vini, citiſſimè permeat, ac cerebrum facillimè petit ac ferit. Apoplexi idcirco occupatis, Comitiali morbo obnoxiis, Hemicrania, Cephalea, aut vertigine ex frigida licet cauſa laborantibus, nō

tamen

tamen turò ſemper dari poteſt: niſi enim materia morbi effectrix omnino ſit exigua; & temperamento ipſe ægrotus, perquam frigido, citra periculum exhiberi nequit; fuſis ſiquidem humoribus caput amplius impletur, & morbi vis intenditur. Quòd ſi verò & calidi adſint humores, veluti ſanguis, inflammationes quoque non parum augentur.

Nocet verò hæc aqua omnibus natura ac temperamento calidis, ſummè bilioſis. Iecur etiam offendit: renibus quoque haud vtilis eſt, ſæpius aut copioſius ſumpta.

De Lora. CAP. XXXIIII.

IN Vinorum genere habetur quod Græci διυτεῖαν, Latini loram appellitant. Tria huius, auctore Plinio lib. XIIII. cap. x. ſunt genera: Vnum decima parte aquæ addita, quæ muſti expreſſi ſit, & ita die ac nocte madefactis vinaceis, rurſuſque prælo ſubiectis: Alterum tertia parte eius quod expreſſum ſit, addita aquę, expreſſoque decocto ad tertias partes. Tertium eſt ex fecibus vini expreſſum. Prioris loræ compoſitionem Columella etiam docet; ex tanta nempe aquæ quantitate, quanta eſt muſti expreſſa decima, vinaceis ſuperfuſa; ſed adiici, ait, præterea ſpumam defruti ſiue ſapæ; & fecem ex lacu: quorum Plinius non meminit.

Sint autem vinacea oportet, ex quibus vnius dici vinum expreſſum erit. Ita intrita vna nocte macerari ſinenda, poſtero die pedibus conculcanda, & permiſta prælo ſubiicienda præcipit; deinde quod fluxerit, aut doliis, aut amphoris condendum.

Dioſcorides ſimilem aquæ ad muſtum, modum ac proportionem retinet, ſed à vinaceis loram expreſſam ad tertias recoquit, additque ad ſingulas metretas, ſalis ſextarios duos, & huiuſcemodi loram non modò διυτεῖαν, ſed & πόπμον nuncupari refert.

Galenus verò ſecundo De alimentorum facultatibus, multò differentes huiuſcemodi loræ compoſitiones, & quidem duas habet: vinaceis, inquit, in parua dolia coniectis tantú aquę ſuperfunditur, quoad omnia permadeant; quod vbi ſatis viſum factum fuerit, in dolij fundo foramen aperitur, vt dilutum effluat, idque pro vino bibũt. Deinde rurſus, ait, aliam aquam, parciorem tamen priori, vinaceis affundunt: ſic vt hoc quoque potioni ſit attemperatum: Priorem σεμφυλίτην appellari refert: ab ipſis nempe vinaceis, quæ Græcis σέμφυλα: Alteram verò Atticæ proprietatis curioſos propriè διυτεῖαν dici velle.

Secundam Plinij Loram Dioſcorides quoque videtur deſcripſiſſe, ſed tamen non tertiam ad muſtum aquæ, vti Plinius, partem accipit, ſed muſti & aquæ æquales: par, inquit, aquæ & muſti menſura miſcetur; & clementi igne coquitur, donec aqua abſumatur; vbi refrixerit, picato vaſe reconditur.

Tertiæ loræ compoſitionem Caſſius, Dionyſius Vticenſis in Geoponicis Conſtantino Imperatori dicatis haud abſimilem habet: σέμφυλα, inquit, hoc eſt, ῥήγματα, poſt muſti defluxum mox eiicienda ſunt, & in dolia reponenda ac conculcanda. Etenim τρύξ, id eſt, fex ex his, quam patria lingua θάμναν vocant, haud iniucundus fit ruralibus potus. Conficitur autem hæc lora, ex vinaceis prælo antè non ſubiectis, ſed à quibus muſtum tantummodo, citra preſſuram defluxit ac percolatum eſt. Quid enim ab ipſis exprimi vlterius poterit citra liquoris affuſionem, vbi ſemel prælo ſubditæ fuerint?

De Omphacio & vino omphacite. CAP. XXXV.

OMPHACIVM ſuccus eſt acerbæ atque nondum maturæ vuæ inſolatus, vſque dum denſatus ac reſiccatus fuerit. Dioſcorides ex Thaſiæ aut Amineæ Vitis vua fieri refert. Poteſt verò & ex alterius cuiuſuis vitis cruda ac immatura vua confici.

Modum reſiccandi idem etiam oſtendit. Oportet, inquit, ante Canis exortum expreſſum ſuccum in rubro ære linteo cooperto inſolare, vſque dum inſpiſſetur, ſemper quod vaſi concretum adhæſerit, liquido reliquo permiſcere, noctuque à ſubdialibus locis ſub tectum referre: quandoquidem nocturni rores ipſum non ſinunt concreſcere.

Recentior ætas omphacium appellat, haud aridum vuæ immaturæ ſuccum, ſed liquidum & conſiſtentia vino ſimilem, ex collectis ante maturitatem vuis prælóque ſubditis expreſſum, qui deinde in vaſa reconditus inſolatur, vel tepenti loco reponitur, vſque dum efferueſcens & ſordes quaſdam à ſe abiecerit, & feculenta reſederint, & tunc quidem ſale addito (vti acerbum permaneret) in vſum ſeruatur. Galli & Belgæ *du Verius* paſſim, Latinè Agreſtam: Itali *Agreſto:* Hiſpani *Agraz* appellitant.

Eſt autem huiuſcemodi omphacium vino omphaciti non abſimile, imò reuera ſpecie haudquaquam differens, Exprimi Dioſcorides quod refert ex immatura atq; acerba etiamnum vua, tres aut quatuor dies in cratibus, vſque dum rugas acini contrahant, reſiccata atq; deinde in cados reconditum inſolari.

Cæterùm

Cæterùm omphacium quod in æreo vaſe inaruit,adſtringendi ac inſigniter reſiccandi potentia pollet; particeps eſt & abſterſionis ab æreo vaſe contractæ.

Alterum omphacium liquidum, ſiue agreſta,refrigerationem, reſiccationem , & egregiè adſtringentem facultatem habet,ori ventriculi gratum,nauſeam ac cibi faſtidium tollit; appetentiam excitat; alui fluores reprimit; ardores viſcerum mitigat,non modò ſumptum, ſed & foris admotum; ſed tamen & ioeinori lienibuſque obſtructis parum vtile.

De fece vini. CAP. XXXVI.

FEx vini,quæ cruſtæ inſtar concreta, vaſorum ac cadorum vinariorum lateribus adhæreſcit,ficca,ſolida,queque in puluerem atteri poteſt,Officinis Tartarum appellatur:Græcis ζύξ: Italis *Feccia:* Hiſpanis *Raſura de vino:* Germanis Weinſtein & Wijnſteen. Laudatur verò à Dioſcoride è vino veteri Italico : ſin minus ab alio conſimili. noſtra ætas eam commendat,quæ è vini non rubentis vaſis collecta eſt,hanc Tartarum vini albi nuncupant.

Vſus huius fecis ad multa. Argentarij argentum hac poliunt. Tinctores pannorum ad ſuos eam conuertunt vſus: vtilis & medicinæ.

Abundè, vt Paulus Ægineta ait, deſiccat ac diſcutit. Adſtrictoria ei ſubinde facultas ex vini ſpecie,vnde colligitur, accedit.

Facit ad humidas corporis affectiones, prodeſt cachexia ac hydropiſi , præſertim Leucophlegmatia laborantibus;ſingulis diebus ieiunis aſſumpta, inſtar dimidij aut integri quandoque denarij pondo , præter enim quòd ſeroſas ac aquoſas ſuperfluitates reſiccet , ac per vrinas pellat ; ad alui quoque deiectionem non parum facit : profuerit verò & multò amplius,ſi & vel calfacientibus aromatis,vel flatum diſcutientibus,vel etiam diureticis, vel aluum clementer mouentibus permixta fuerit : prout malè habentis conditio poſtulauerit. œdematoſos tumores, vt Dioſcorides, ſola vel cum myrto cohibet : ventris profluuia, ſtomachique fluores in Cataplaſmate ſiſtit; fluxum item muliebrem imo ventri ac genitalibus impoſita placat ; phygethla nondum exulcerata ac phymata reſoluit : turgentes mammas lacque profundentes, cum aceto illita reſiccat.

Vritur hæc fex non rarò: ſignum legitimæ ac perfectæ vſtionis eſt,ſi tota inalbeſcat;eousq; enim vrenda. Sic vſtam Græcis *σφέκλην* appellari Æginetа ait, Officinæ Tartarum vſtum & Tartarum calcinatum vocant.

Vehementer cauſticam ſiue vrentem,abſtergentem,ad cicatricem perducentem,adſtringentem, exedentem & valde reſiccantem vim, Dioſcoride auctore, habet; vngues ſcabros cum reſina eiicit; medicamentis,quæ adurunt, Paulus ait, admiſcetur.

Vtendum ea , inquit Dioſcorides, recenti , quoniam celeriter euaneſcit : vſta ſiquidem vini fex, citò humida fit,ac in liquorem reſoluitur. Idcirco qui ſicca ea vti volet , vitreo aut vitreato vaſe diligenter obſtructo, in calido ſiccoque loco, repoſitam habeat oportet. Colliqueſcit verò hæc,& in liquorem reſoluitur, ſi ſacculo ex lino alicubi in cella ſubterranea frigida ſuſpendatur.

Appellant hunc liquorem Officinæ Oleum Tartari.

Cauſticam & adurentem vehementemque ſiccantem facultatem retinet. Lepras,ſcabies, impetigines, aliasq; cutis & faciei fœditates citiſſimè tollit: addita æquali menſura ex roſis ſtillatitia aqua, & ceruſſæ tanto,quanto ad linimenti conſiſtentiam ſatis ſit,quo veſperi affectæ partes illinendæ ſunt.

LIBRI TERTII PEMPTADIS TERTIÆ
FINIS.

LIBRI

LIBRI TERTII PEMPTADIS TERTIÆ APPENDIX, DE NASTVRTIO INDICO, ET TIGRIDIS FLORE.

Nasturtij Indici icon missa.

Nasturtij Indici vera icon.

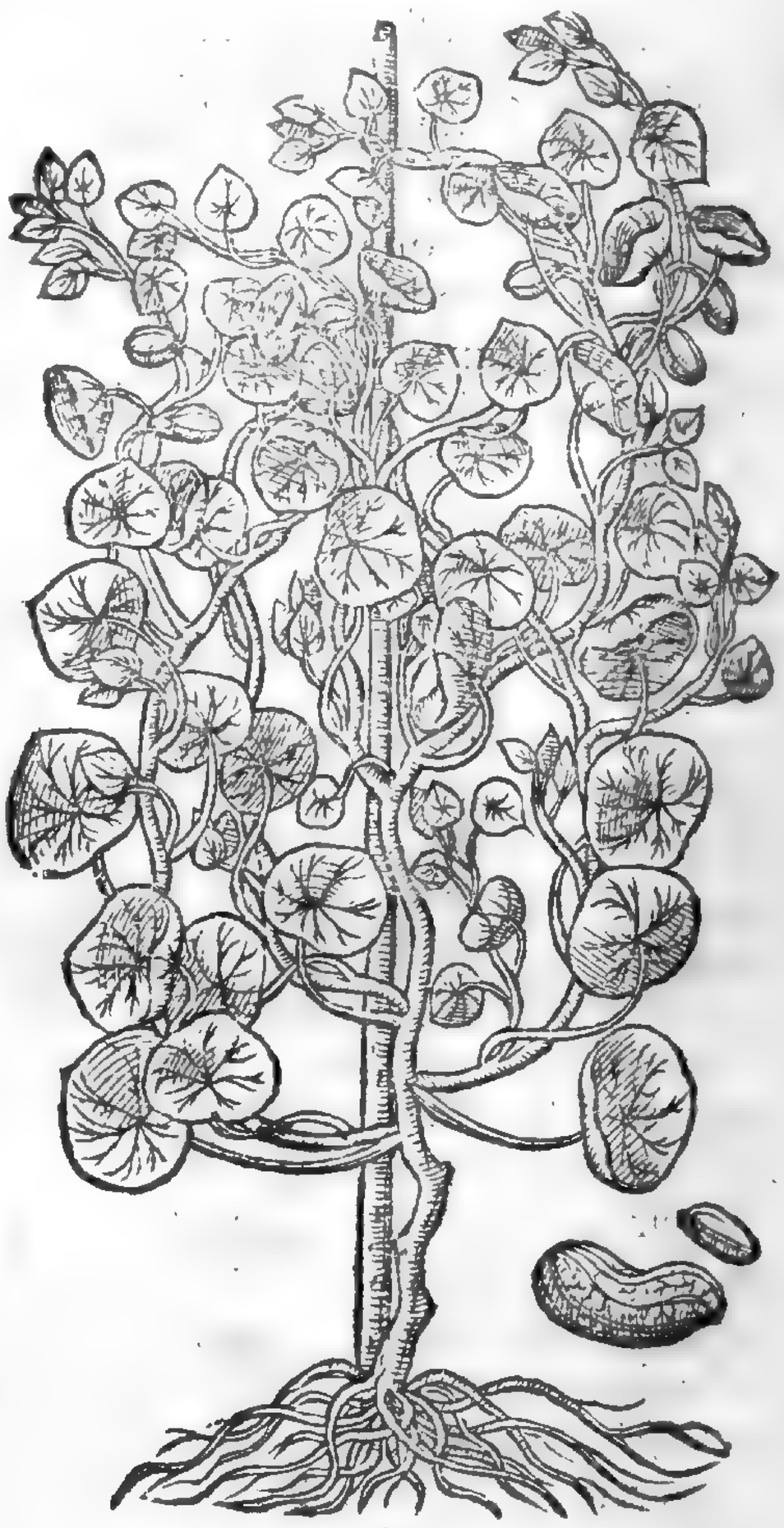

Nasturtij Indici flos.

SVPERIORIBVS anniscùm huius Pemptadis quatuor priores libri titulo Purgantium historiæ ederentur. accesserant & nonnullarum stirpium icones ac breues descriptiones aliò pertinentes. quibus ferè omnibus ad suas classes relatis, duæ supersunt: Nasturtium Indicum & Tigridis flos.

Nasturtium Indicum foliis angulosis depictum fuit & pulchrè virentibus: pediculoque vti aliarum annexis. Sunt autem huius alterius omnino formæ. Non etenim angulosa, sed ambitu rotundis proxima, quibus non ad marginem, sed mediis pediculus subest, veluti Cotyledonis; cuius similia admodum forent, nisi teneriora tenuioraque essent ac dilutius virentia. Caulis huius teres, tenuis, oblongus, in ramulos plures diuisus; pedamentis quibus fulciatur indiget; per se siquidem ægrè consistit. flos cum regio dicto flore satis conuenit, sed maior, propendens etiam longius

Tigridis flos.

gius habet corniculum; colore eleganter luteus est, & suauiter odoratus.

Hanc autem stirpem videre contigit Coloniæ in horto Christinæ Bertolfiæ viduæ clariss. ac ampliss. viri Ioachimi Hopperi, quæ semine ex Hispania allato hoc seuit, & diligenter excoluit.

Conuoluuli haud dubiò species est, atque in horum classem rectè admitti potest. Nasturtio autem Indico nomen ex eo datum est, quòd sapore Nasturtium referat.

Tigridis autem flori, vt quidem pictura ostendit, oblonga, angusta, & acuminata virent folia, flos plurima parte luteus, rubentibus tamen quàm plurimis exiguis maculis variegatus. stylus medius diluto rubet purpureo: bulbus subnigricat. 2.

Hunc videre nondum concessum est, idcirco nec quò referendus cognoscere potuimus: videtur tamen ex bulborum genere, aut, quod verisimilius, inter Ari genera reponendus, & Dracunculi peregrina aliqua species esse; nisi pictura nobis imponat.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIÆ

LIBER QVARTVS,

DE DELETERIIS, AC PERNICIOSIS HERBIS.

PRÆFATIO.

PROXIMVM *à purgantibus, deleteriæ ac perniciosæ herbæ ordinem poscere videntur. Vti enim purgantium quàm plurimorum vehemens, molestissima, ac non rarò pernicioſa quoque, humanis corporibus facultas; ita & omnium impensè vehementerq; calidorum aut frigidorum periculosissimus ac sæpè mortiferus est vsus. Purgantes adhibitis frænis atque contemperantibus nonnullis reprimi ac corrigi opus habent: hæ etiam exquisitissimam moderationem, optimum cum iustissima contemperatione modum requirunt. Neutræ per se vtiles. Vtræque intensissimas facultates obtinent. Vtræque correctionem desiderant. Quibus de causis purgantibus haud perperam pernicioſæ succedere videntur.*

Est verò & harum stirpium notitia medicis non minus necessaria quàm aliarum, vt videlicet ipsas, vti Scribonius Largus ait, deuitent, & ne per ignorantiam aliquam assumant. Vel etiam, si quando necessitas incidat, vt iis vtantur; id cum matura deliberatione, summo cum delectu, & adhibitis propriis frænis efficiant.

Habent siquidem & pernicioſæ suam quandoque vtilitatem, conferúntque quandoque commodum. Paucæ enim tam pernicioſæ, quæ non aliqua ex parte, quandoque & oportuno tempore ac loco prosint & conferre queant: contemperatione & modo adhibitis.

DE RANVNCVLIS, ET PRIMVM DE HORTENSI.

CAPVT I.

Ranunculus hortensis I.

Ranunculus hortensis II.

RANVN-

RANVNCVLI genera quatuor Dioſcoridi ſunt: vnum latioribus foliis: alterum lanuginoſius: tertium minimum: quartum lactei ſiue candidi floris. Poſterioris verò obſeruationis multò etiam plura. Poſſunt autem hæc in duo prima diduci genera; ita vt vnus ſit hortenſis Ranunculus: reliqui autem ſylueſtres. Horum autem nonnulli vulgares; alij verò externi. Eſt porrò & radicum ac foliorum differentia. Quidam enim tuberoſa eſt radice: alius longifolius, vt Flammula.

Hortenſis Ranunculus folia promit in particulas nonnullas diſſecta, ſpecie frequentius trifolia, quandoque quinquefolia; per margines rariùs crenata, ſaturatè virentia, in quibus nonnunquam veluti quædam maculæ inalbicant: caules rotundi, leniter hirſuti; partim reclinantur, radiculas demittentes, quibus ſe humo affigant; partim ad dodrantalem aut paulò ampliorem aſſurgunt altitudinem: in faſtigiis horum floſculi elucent quinquefolij, auri luteo colore ſplendentes; ſtaminibus aliquot exiguis concoloribus, medium ſepientibus orbiculum, qui auctior factus ſemina in globulum confarcta continet, ex quibus componitur. radices tenues fibroſæ candicant.

Locis vmbroſis & nonnihil humentibus; non prorſus aridis, ſecus vias & in locis hortorum incultis ſpontè exit: in pratis quoque & nō rarò iuxta agrorum margines occurrit. Nec enim quòd in hortis tantummodò gignatur, hortenſis dicitur, ſed quia ferè præ cæteris hortis ſit familiarior; atque in his creberrimè πόη ſiue Gramini permiſtus reperiatur, vbi & eius floſculi quandoque multiplicatis naſcuntur foliis.

Maio ac deinde ſerius multò vigent flores.

Ranunculi eſſe ſpeciem non modò florum, verùm & ipſa totius herbæ facies & facultas oſtendunt. Plinio Polyanthemum eſt, quod & à nonnullis Batrachion appellari teſtatur: vulgò **Boterbloemen**: Germanicè **Schmaltzblům**.

Temperamento hæc herba calida quoque & exurens eſt, Ranunculis ſimilis, paulò tamen mitior. Cauſtica vi, inquit Plinius, exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit; eademque vi-
tiligines concorporant.

De ſylueſtribus Ranunculis. CAP. II.

R. acris, Lob. ic. 1. 706

Ranunculus ſylueſtris I.

R. polyanthemus, Lob. ic. 1. 666

Ranunculus ſylueſtris II.

INTER ſylueſtres Ranunculos caules primi ſunt rotundi, læues, interius vacui, ſubinde craſſi, in alas diuiſi: folia in longis, craſſis, pinguibus pediculis, lata, læuia, marginibus inciſa: floſ- I.

Ranunculus syluestris III.

2.

sa: flosculi in cacuminibus lutei, pallidiores & minores quàm hortensis Ranunculi; atque inde capitula, primùm erumpentis Myacanthæ asparagi cacumen æmulantia. radices candidæ multis fibris capillatæ. Tota stirps dilutè virenti resplendet colore.

In palustribus & iuxta riuulos, nõ rarò in scrobibus ac fossis aquas habentibus, aliisque similibus locis exoritur. Nõnullibi etiam lætior, maioribusque luxuriat foliis & caulibus: alibi minor.

Reperitur & purpureo flore, vt quidem Dioscorides ait; sed rarò, Cordus addit, in Germania; in Belgio verò nusquam.

Proximus caulibus ac foliis est non perinde læuibus, diluti coloris aut resplendentibus, sed obscurius omnino virentibus, & non rarò è punico colore nigricantibus, nonnihil quoque hirsutis ac lanuginosis, sed tamen perquàm exiguum: folia in quinq; instar Pentaphylli, sed tamen dissimiles, latiores easque laciniosas partes profundioribus sectionibus diuiduntur: cauliculi omnes ad cubitalem vel etiam ampliorem assurgunt altitudinem: flores auricolores elegãtes, forma & magnitudine hortensis: semen ferentia capitula similia. radices fibrosæ, è quarum capitibus nerui subinde obliqui, quibus propagatur. Est hæc frequenter altior & ramosior non modò quàm hortensis, verùm etiam quàm palustris & aruensis.

In pratis reperitur, locis paulò ab ipsis scrobibus aut fossis remotioribus, nequaquam tamen aridis aut irriguis. Luxuriat hortis illatus, & flores non rarò producit multiplicatos.

3. Tertio Ranunculo, quem Aruensem nominant, minora ac teneriora sunt folia, sed magis ac variè dissecta, diluti viroris: cauliculi recti, rotundi: flores parui, lutei, pallẽtes; quibus subnascitur non Asparagi cacumini similis orbiculus, sed latum, asperum & pungens capitulum, ex aliquot congestum seminibus maiusculis, planis, acuminatis & breuibus, minimè tamen innocentibus, spinis obsitis. radix candidis quoque & capillaceis fibris constat.

In aruis pleriſque, locis alsiosis, vbi humidius solum, gignitur.

Ranunculorum horum flores Maius ac Iunius menses, & subinde, sed tamen rarius, pòst sequentes dant.

Dicitur autem Ranunculus Græcis βατεάχιον; à nonnullis σέλινον ἄγριον: Germanis Hanenfüß/ & Hanenuoet: Gallis *Bacinet*: Italis *Pie coruino*: Hispanis *Yerua belida*. Apuleius plures appellationes adfert, inter quas sunt, γελωτοφυὴ, καυσικὴ, ῥιστέλινον, κατασικὴ, ἠφαίστιον, Apium risus, Herba scelerata, Apiastellum, Dentaria, Auricomum: Paucæ autem harum appellationũ omnibus, nonnullæ his; quædam aliis speciebus propriæ magis videntur. Plinius Strumeam etiam appellari refert. Nostri, ait, herbarij Strumeam vocant, quoniam medetur strumis.

1. Prima species ῥιστέλινον καὶ σέλινον ὑδάτιον, Apium paluſtre, Ranunculus aquatilis dici potest, nec malè Apiastellum: Germanicè Wasserhanenfüß/ Waterhanenuoet. Et primus est Ranunculorum à Dioscoride descriptorum: quod ex ipsa descriptione satis est manifestum.

Primus Ranunculus Dioscoridis.

Proximam speciem nostri Lupaerts clauwen/ id est, vngues aut pedes Leopardi dicunt.

2. atque hic est Ranunculus auricomus, & Democriti Chrysanthemum. Plerique minus rectè Pedem coruinum faciunt. Posset iste Dioscoridis secundo respondere, nisi is, qui Illyricus cognominatur, huic similior esset.

3. Tertius aruensis & à semine spinis horrente Echinatus Ranunculus vocatur: Germani Weißhanenfüß & ackerhanenfüß.

Omnes autẽ qualitatẽ, Galenus ait, vehemẽter acrem possident, adeò vt cum dolore exulcerent: hac ratione si moderatè ac conueniẽter vtare, psoras & lepras excoriãt, & vngues diuellunt: tum leprosis stigmata digerũt, & acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant, pauco tẽpore admota: nam si diutiùs inhæreant, non excoriatur solùm ipsa cutis, sed & in crustã vritur. Atq; hæc omnia caulis & foliorũ sunt opera, si imponas viridia.

Porrò

Porrò radix arefacta ſternutationem prouocat, ſimiliter aliis quæ valenter deſiccant: ſed & dolentes dentes iuuat, vt & frangat eos; valenti ſcilicet exiccatione; & vt ſemel dicam, calida & ſicca valde eſt radix, tum vniuerſa adeò herba. hæc Galenus.

De externis Ranunculis. CAP. III.

Ranunculus Illyricus.

Ranunculus fólio Graminis.

EXTERNORVM Ranunculorum, qui videlicet Belgio peregrini ſunt, Vnus Illyricus cognominatus, cauliculos fert tenues, teretes, mediocris longitudinis: folia verò oblonga plurimis fiſſa inciſuris; vtraque ſubcandida, & nonnulla tenui lanugine conueſtita: flores luteolos, pallidiores, quàm Auricomi Ranunculi: ſemina verò vti illius: radices multis paruis tuberibus veluti granis aut oblongiuſculis exiguis bulbulis cohærentes. Ex Illyrico primùm in Italiam, atque inde in Belgium illatus fertur: cum aliis flores ſeminaque producit. 1.

Vniuerſa autem ſtirpis huius conſtitutio, & figura, cum ſecundi Dioſcoridis Ranunculi deſcriptione conuenit. Nam lanuginoſior eſt quàm alij: caulis ſatis longus eſt; & foliorum inciſuræ quàm plurimæ. Veriſimile autem eſt, non modò in Illyrico, verùm & Sardinia quoque inſula reperiri: vtraque ſiquidem regio maris Mediterranei vndis alluitur.

Dioſcorides enim ſecundum refert Ranunculum *χνοωδέστερον*, ſiue lanuginoſiorem eſſe; & *μακροκαυλότερον*, ſiue longioris caulis; & *ἐνθυμὰς ἔχειν πλείους τῶν φύλλων*, id eſt, foliorum inciſuras ſiue ſectiones quàmplurimas habere: naſciique plurimùm in Sardinia inſula. *Secundus Ranunculus Dioſcoridis.*

Eadem quoque de hoc ſecundo genere Plinius lib. XXV. cap. XIII. niſi quòd non lanuginoſius, ſed folioſius eſſe ſcribat: ſed ſuſpicio eſt, pro folioſius, reſtituendum eſſe piloſius. *Plinij locus reſtitutus.*

Nominatur autem ſecundus Ranunculus *σέλινον ἄγριον*, id eſt, Apium ſylueſtre, item & herba Sardoa. Poteſt & Apium riſus & *γελωτοφυὴ* dici. Eſſe & hæc videtur Gelotophyllis illa, cuius Plinius lib. XXIIII. cap. XVII. meminit; qua cum vino & Myrrha bibita, varias ait obſeruari ſpecies, ridendiq; finem non fieri, ni potis nucleis Pineæ nucis, cum Pipere & Melle in vino Palmeo. *Gelotophyllis.*

Secundo externorum ſiue peregrinorum Ranunculorum folia ſunt oblonga, anguſta, nequaquam fiſſa, ſed Graminis aut Tritici æmula, è diluto & albicante cęruleo colore virentia: 2.

Ranunculus Lusitanicus.

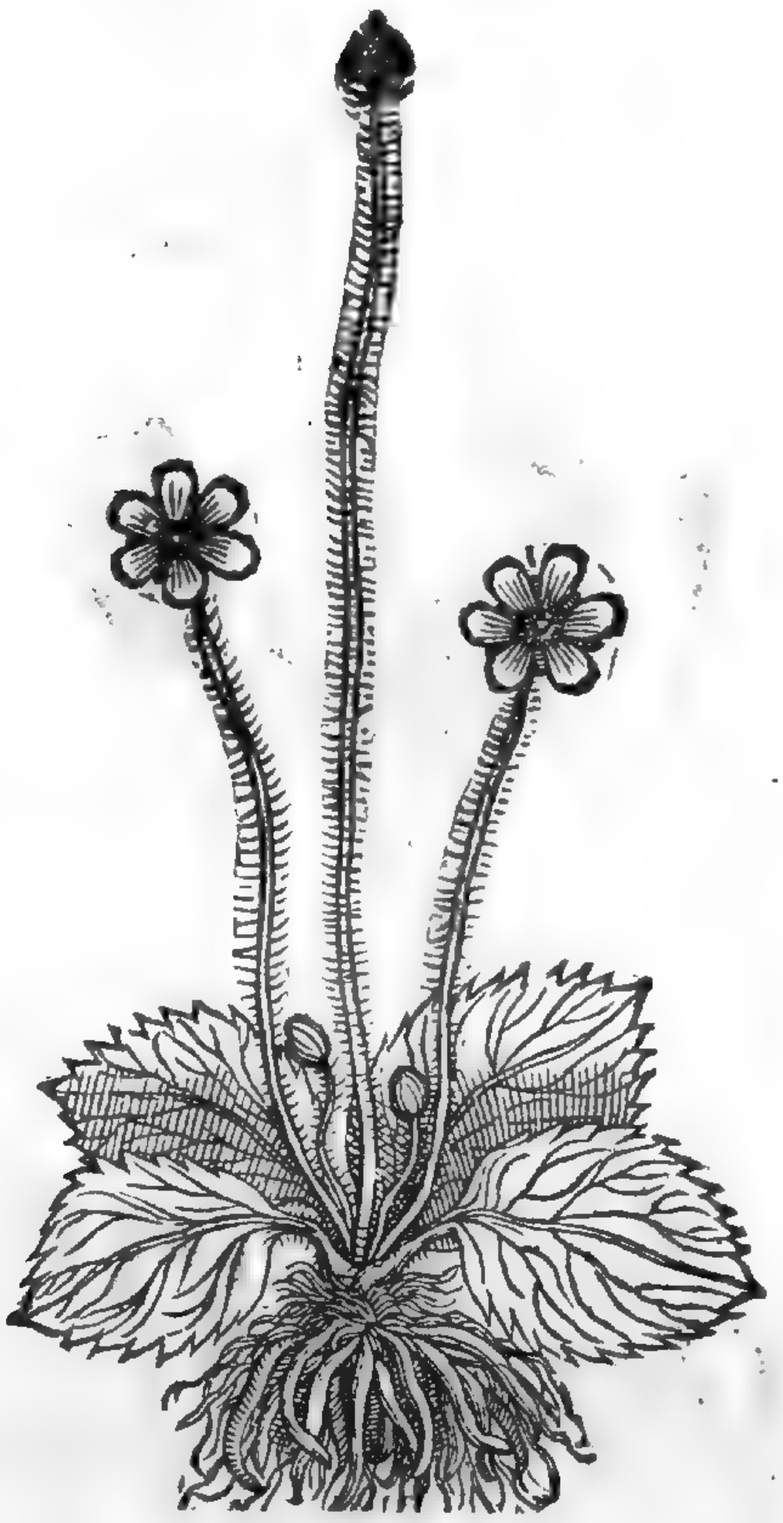

Ranunculus flore albo.

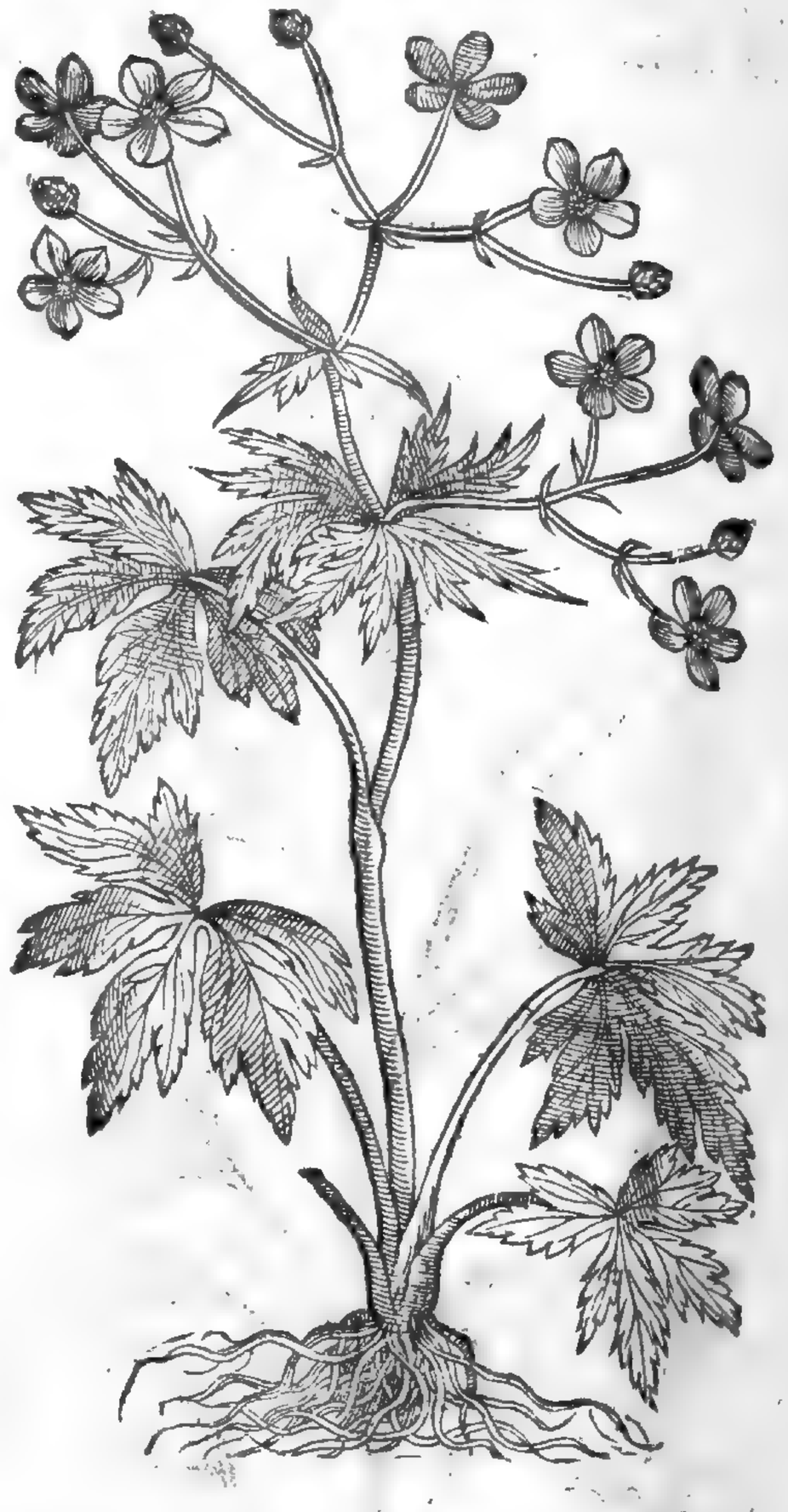

cauliculi breuiores, palmum aut ſeſquipedem tantùm alti: flores ſeminaque vt Illyrici, ſed radices multis tenuibus confibratæ.

Circa Narbonam & alibi in pratis reperiri fertur. Veteribus cognitum fuiſſe nondum conſtat.

Nomen ei nullum datum, niſi quis velit ab ipſa foliorum ſimilitudine Ranunculum gramineum dici.

3. Tertius inter externos Luſitanicus Ranunculus, reliquis humilior eſt; foliis exit latis, venoſis, læuibus, relucentibus, indiuiſis, margine tantùm aliquantulum inciſis: pediculis ab ipſis radicibus palmaribus abſque adnatis, in quorum ſingulis flos vnicus, luteo auri colore reſplendens, odoratus, maior & folioſior quàm aliorum; ſtaminibus in medio concoloribus, inter quæ capitulum emicat. pro radicibus multa quaſi grana veluti Illyrico Ranunculo, ſed longiora.

In Luſitaniæ & Bæticæ Hiſpaniæ montibus viret, floretque hybernis menſibus, ac non rarò ipſa Bruma.

Ranunculus tertius Dioſcoridis.

Noſtri Luſitanicum & hyemalem Ranunculum appellant. Dioſcoridis tertius eſt, quem ait, σφόδρα μικρὸν καὶ εὔοσμον (exemplaria pleraque δύοσμον minus bene habent) τὸ ἄνθος χρυσοῦ ὅμοιον, id eſt, multò minorem, odoratum, & florem auro ſimilem: cuiuſmodi Luſitanicum hunc eſſe oſtendimus.

Dioſcoridis locus emendatus.

4. Albus Ranunculus externorum quartus, foliis in lacinias ſectis, & crenatis, ſed tamen maioribus, ſecundo ſylueſtrium accedit; ſeſquicubitalis: caulis in alas ſparſus; in quibus flores vt cæteris Ranunculis, ſed albidi & lactei candoris; ſtaminibus tamen in medio ſubluteis capituli rudimentum ambientibus; quod ex confarctis ſeminibus quoque conſtat. radices fibræ ſunt.

In pleriſque Galliæ, præſertim Narbonenſis, montibus, & apud Allobroges ſubinde reperitur.

Ranunculus quartus Dioſcoridis

Dioſcoridis quartus eſſet Ranunculus, niſi obſtaret magnitudo. Nam quarto Dioſcorides album tribuit florem, ſed tertio ſimilem, id eſt, paruum ac minimum etiam facit. Excedit autem iſte amplitudine & magnitudine multùm ipſum tertium. Sed fieri poteſt, vt non tertio, ſed reliquis ſimilem Dioſcorides dicere voluerit; ita autem, nulla interpoſita remora,

quartus

Ranunculus flore globoso.

Ranunculus Constantinopolitanus.

quartus est. Hallucinantur autem non parùm, qui hunc inter Aconita referre studeant.

Accedit his & quintus globosi floris Ranunculus, qui foliis, caulibus, radicibusque, satis secundum syluestrium refert: flos eius quoque auricolor, verùm maior, pluriumque foliorum, qui non totus panditur aut explicatur, sed in globuli formam collectus, nascenti quodammodo similis, viget: succedunt exiguæ tres aut quatuor simul cohærentes siliquæ sursum arrectæ, in quibus semen minutum nigricans. 5.

Proferunt hunc Heluetiorum montes, & præsertim is, quem fractum nominant.

Gesnerus ait, Trollium florem vulgò dici.

Ad Aconiti genera à nonnullis refertur, propter eas quas profert siliquas: nos tamen inter Ranunculos retinere maluimus.

Accedere istis potest, quem Clusius in suis per Hispanias obseruatis, Constantinopolitani cognomine exhibet: folia huic laciniosa quoque sunt ac incisa, diluto colore virentia: caulis pedem altus, in ramulum vnum aut alterum quandoque diuisus, foliis minoribus ac tenerioribus adnatis: flos multiplex è purpura rubet. subsunt multæ ab vno capite dependentes oblongæ, tenues radiculæ, colore subluteæ. 6.

In Orientis regionibus iuxta Constantinopolim reperitur.

Potest esse primi generis purpurei floris Ranunculus apud Dioscoridem. & verisimile est non perpetuo aut vbique multipliciter farcto flore, sed & simplici non rarò nasci.

Est autem externorum horum omnium Ranunculorum facultas vehementer quoq; calida, acris & exulcerans, & Illyrici potissimùm, Sardoam quam diximus esse herbam.

De Ranunculo tuberoso. CAP. IIII.

TVBEROSVS Ranunculus variè dissectis, latis ac virentibus foliis, cauliculis, auri colore splendentibus flosculis, semineque in capitulis aspero, hortensem aut syluestrium alterum satis refert; sed radix instar rotundi globuli, paruo exiguoque Rapo similis, ex qua tenues gracilesque dependent fibræ.

Prouenit in incultis & aridis Germaniæ ac Belgij nonnullis locis: ad hortos translatus sæpè luxuriat non modò foliis, sed & floribus densè multiplicatis. Nascitur & alicubi amplior

Ranunculus tuberosus.

Ranunculus tuberosus flore multiplici.

ac maior, veluti in Britannia insula siue Anglià, vbi rapum eius in maiorem excrescit quantitatem. Qui ad hortos Belgij translatus, lætior etiam gignitur, & non modò flores multiplicans, sed ex vno & alterum etiam subinde promit.

Dioscorides huius non meminit: Apuleius verò ab aliis separauit, seorsum de isto agens, & peculiariter Batrachion appellans: vnde & Apuleij Batrachion dicitur. vulgò Rapum D. Antonij nominant.

Non minus autem huius acris, quàm aliorum vis & facultas. Vsus est præcipuè rapi, quod plerique pestilenti bubone correptis cum sale contusum statim initio, aut femori, aut brachio apponunt, ita virus & morbi malignitatem ad ignobiliorem partem attrahentes. Exulcerat enim, & vesicam mox excitat, cuicunque corporis parti fuerit applicatum.

Apuleius, si lunatico in ceruice, inquit, ligetur lino rubro Luna decrescente, cùm erit signum Tauri vel Scorpionis parte prima, mox sanabitur. Item: herbam Batrachion tusam cum sua radice mixto aceto impones his, qui habent cicatrices nigras; exedit eas, & simile corpori reliquo reddit colorem.

De Flammula Ranunculo. CAP. V.

FLAMMVLA hæc cauliculis assurgit cubitalibus ferè, nonnihil geniculatis; folia circa quos sunt oblonga, Salicis similia, longiora tamen, per margines subinde serrata: flores quales Ranunculis lutei, pallidiores paulò: semen in capitulis simile: radices fibrosæ vt & aliorum Ranunculorum.

Humidis & riguis gaudet, præsertim vbi sterilius solum.

Vnà cum aliis Ranunculis Maio mense flores facit.

Recentiores Flammulam, & Ranunculum Flammulam vocant: Cordus Ranunculum πλατύφυλλον dicere maluit: alij Ranunculum longifolium: Belgæ Egelroolen. Ferunt enim hanc ouillo generi esse perquam perniciosam, ouesque hac pastas herba, inflammationes iecinoris, internorumque viscerum erosionibus ac exulcerationibus corripi; quod malum Egel vulgò appellant: vnde herbæ nomen.

Meminit & Plinius lib. XXI. cap. XIII. herbæ cuiusdam ab exitio iumentorum quidem, sed

Flammula Ranunculus.

Flammula Ranunculus folio ſerrato.

ſed præcipuè caprarum, Ægolethron appellatæ, ſuſpicari fortè licet, hanc eſſe, ſed affirmare *Ægolethrõ.* non æquè facile.

Occurrit & apud Octauium Horatianum Cleoma herba, quam ait naſci in humidis, & *Cleoma.* ſinapi ſimilem eſſe. Si autem forma ſimilis, à Flammula iſta differens eſt. Nam Flammula hæc ſinapios formæ non reſpondet.

Facultate autem Flammula Ranunculus cæteris Ranunculis ſimilis eſt, acris ſimiliter, exulcerans, & veſicas faciens.

De Pulſatilla. CAP. VI.

FOLIIS Pulſatilla plurimis, tenuiter diſſectis, aſperis & piloſis agreſtem quodammodo æmulatur Paſtinacam, tenuius tamen diuiſa ac hirſutiora ſunt: ſurgunt inter hæc cauliculi ſemiſſem alti, tenues & hirſuti, vnico ſociati foliolo minore, in faſtigiis quorum floſculi, è ſenis foliolis oblongis, & non rarò reflexis; colore vt plurimùm Violæ nigræ purpureo, quandoque candido, aliàs luteo, rariùs rubente; ſtaminibus in medio luteis: capitulum ſuccedit villoſa cæſarie comoſum & incaneſcens, ſub qua ſemen. radix longa, digitalis quandoque craſſitudinis.

Apud Gallos locis incultis gigni Ruellius ſcribit, nouoque Vere iis montes florere. Belgæ in hortis habent: apud Germanos ſatis frequens locis aſperis & lapidoſis, & ſubinde in ipſis rupibus, & quidem flore purpurei ex cæruleo coloris: qui pro locorum ratione aut intenſior aut remiſſior. In ſyluis ſiquidem ac vmbroſis dilutiore colore quaſi inalbicat flos: in apricis coloratior eſt: Albidi floris Auerniæ & Narbonenſis Galliæ montes ſuppeditant: lutei Taurinenſes Allobrogum: rubri floris ex Alepo Syriæ vrbe ſe habuiſſe, Petrus Pena & Matthias Lobelius referunt.

Galli *Coquelourdes*: Germani Kueckenſchell nominant: vulgò Pulſatilla, & à nonnullis Apium riſus dicitur. Non eſt tamen herba Sardoa, quæ propriè Apium riſus videtur appellanda. Non eſt etiam Ranunculi, neque etiam Anemones ſpecies; vtriſque tamen & præſertim facultatibus accedit.

Eſt

Pulsatilla.

Pulsatilla altera icon.

Est enim Pulsatilla vehementer acris, quamcunque contigerit corporis partem, si imponatur trita, exulcerans & erodens. Ranunculis haud inferior: proinde & calida vehementer ac sicca.

De Anemonibus. CAP. VII.

ANEMONES multæ & differentes reperiuntur. Dioscorides has ad duo conatus est referre genera: quandam enim, ait, ἡμέρων, cultiuam aut hortensem dixeris: aliam verò ἀγρίαν, id est, syluestrem esse: & satiuæ plures addit reperiri species, quas tamen non foliorum florúmve forma, sed coloribus tantummodo distinguit. Nos eas quæ nobis occurrerunt, referemus.

1. Prima harum folia habet pauca, sed in lacinias diuisa, secundi ex syluestribus Ranunculis aut hortensis satis similia, sed tamen minora: flos in breui & palmum alto pediculo emicat, ex XII. aut XIII. foliolis angustis, oblongis, & acuminatis; in quorum medio capitulum aliquot circunseptum staminibus, quod exili incanescit piloso flocco; cui subest semen. radix initio Oliuæ magnitudine, sed temporis progressu adaugetur, & grandior facta veluti geniculis articulatur, obliqua, non rectè descendens, fibris adhærescentibus nonnullis. Color flori elegans est, in dilutiore purpura rubens; qui quandoque ab vtraque, aliàs ab interiore tantùm relucet parte intensior, exterius remissior & inalbicans. Huius generis & albidi sunt flores, sed rariores.

2. Proxima Anemone folia promit quàm præcedens ampliora & hortensis Ranunculi similiora, attamen minora; trigemina videlicet cohærentia: flores huius ex XIII. aut XIIII. quoq; foliolis, sed haud acuminatis, ac subinde repandis committuntur; colore cærulei, & Cyaneo flori concolores; staminibus luteis medium orbiculum amplectentibus; quòd nullis incanescit pilis, sed veluti Ranunculi, Asparagi æmulatur germen. radix obliqua, crassa, genicula tuberaque plura habet.

3. Tertiæ Anemones maiora sunt folia, crebrioribus ac tenuioribus etiam diuisuris infecta: pediculus similis: flos maior, magnitudine cum Papaueris Rhœadis ferè decertans; VII. aut VIII. foliolorũ tantùm; pulchro Violæ nigræ purpureo arridens colore; paulò tamen dilutiore: capitula huius pubescunt vt primæ: radix oblongior, crassior, similiter obliqua, crebrius geniculata,

Anemone I.

Anemone II.

Anemone III.

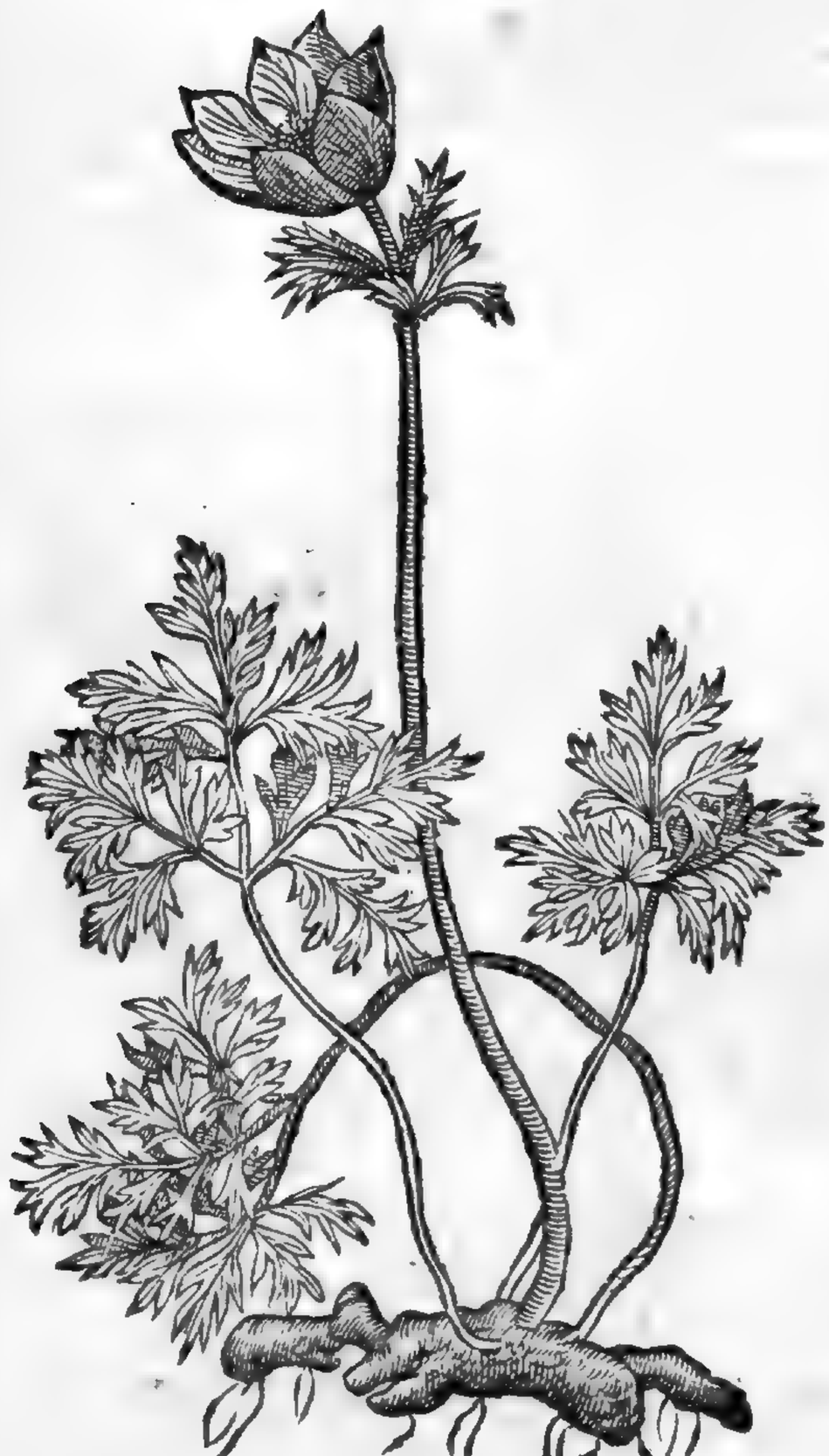

Anemone Pannonica.

geni-

Anemone IIII.

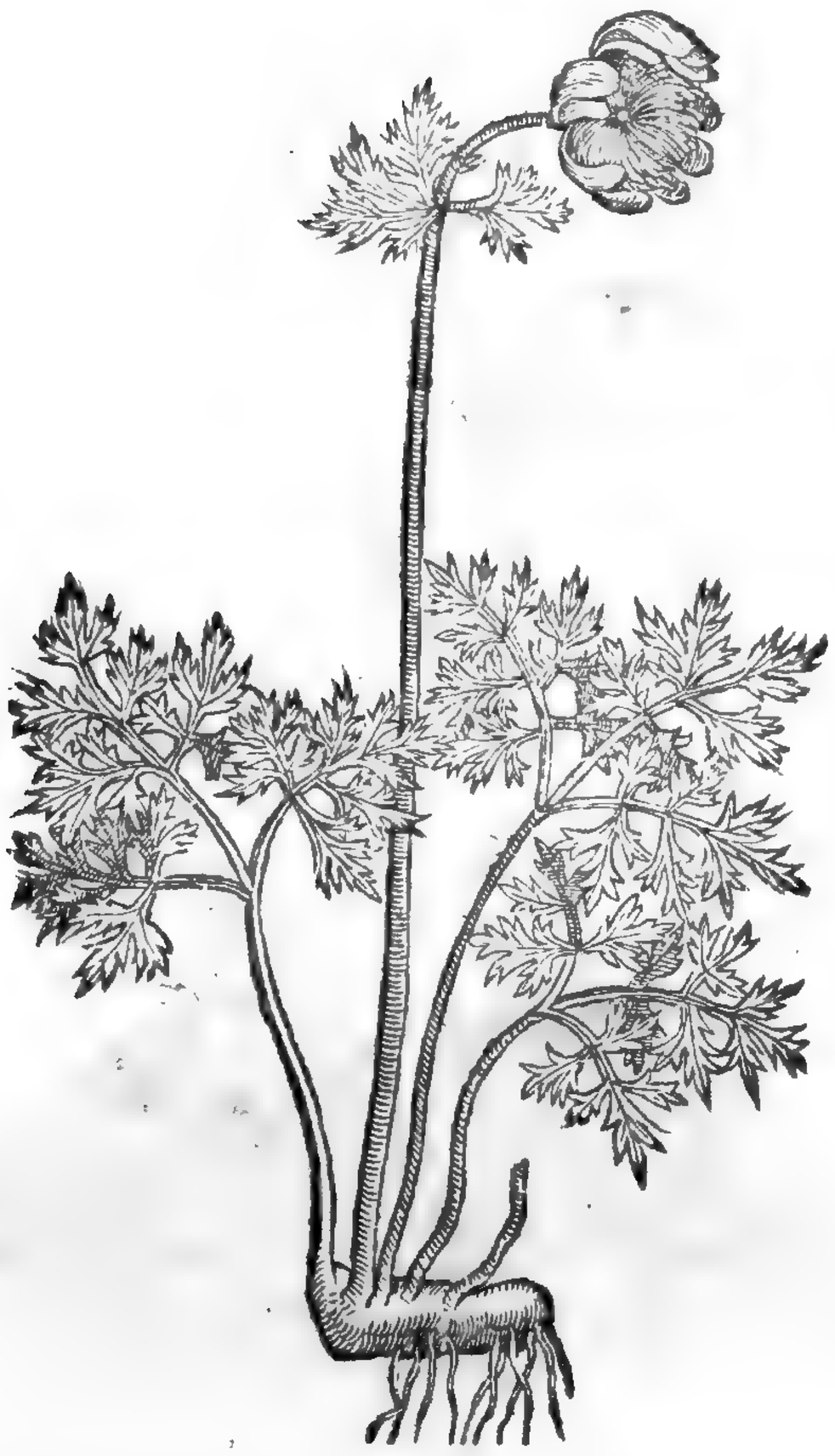

Anemone V.

geniculata,punico colore ſubnigricans. Eſt huius rubens quoque ſpecies, flore phœniceo, & vt Rhœadis colorato; item tertia etiam candida. Ad hanc referenda videtur, quæ in Pannonia occurrit, folioſa admodum, maior, ac altior, flore candidiſſimo.

4. Quarta Anemone tertiam foliis,cauliculis & radicibus refert: flos mediocris quoq; magnitudinis,Rhœadis colore rubens,denſis & frequentibus ſtipatus foliolis multiplex; quorum x. aut xii. exteriora maiora, interiora verò reliqua exigua.

5. Quinta ſpecies foliis Ranunculum refert hortenſem, ſed tamen minoribus: flos paulò maior,ſenis ferè conſtat foliolis,candidus,aut è purpura rubens,ſed modò dilutiore,aliàs intenſiore colore: capitula aſpera,parua,nuda. radices tenuiores,ſed obliquę quoque,nihil aut exiguum geniculatæ, demiſſis aliquot deorſum fibris.

6. Huic ſimilis ſexta eſt,foliis tantummodò floreque minor, eoque luteo, Ranunculi floribus concolor. radix ſimilis quintæ.

7. Properat huc & alia quædam, tametſi foliis differens. Neque hæc enim Coriandro aut Ranunculo folia gerit ſimilia; ſed inſtar Trifolij potius: cohærent ſiquidem terna nō magna, lata,acuminata,indiuiſa,margine tantummodò crenato: cauliculus palmum altus; cui flos inſidet candidus,aut ex albido purpuraſcens,formam Ranunculi florum æmulatus,qui marceſcens nonnihil purpurei coloris contrahit. radix etiam obliqua,in propagines quaſdam extuberat,non abſque capillamentis fibroſis ſubnatis.

Anemonum autem quintum & ſextum genus,in pratis & ſyluis,pręſertim locis humidioribus ac vmbroſis,in Germania ac Belgio reperiri queunt. cādidi floris maior generis tertij,in Auſtria ſecus vias locis incultis exit: reliqua peregrina ſunt,quæ nobis nobiliſſimi viri D. Ioannis Brancionis ampliſſimus ac ditiſſimus hortus præbuit.

Flores Anemones Aprili vt plurimùm menſe Belgium conſpicit.

Referendæ autem omnes hæ Anemones ad ἡμέρους, ſiue ſatiuas, ſunt. Sylueſtris ſpecies ab his differens.

Anemone ſylueſtris. Eſt enim ſylueſtris Anemone, auctore Dioſcoride, καὶ πάντα, id eſt, omnibus ſuis partibus, ſatiua maior; foliis latior ac durior: caput habet oblongius: florem φοινικοῦν ſiue phœniceum: & radiculas tenues, numeroſas.

Phœniceus color. Phœniceus autem color is eſt, qui in erratici ſiue Rhœadis papaueris flore relucet. Nam & huius ἄνθος φοινικοῦν, id eſt, Phœniceus flos.

Similem

Anemone trifolia.

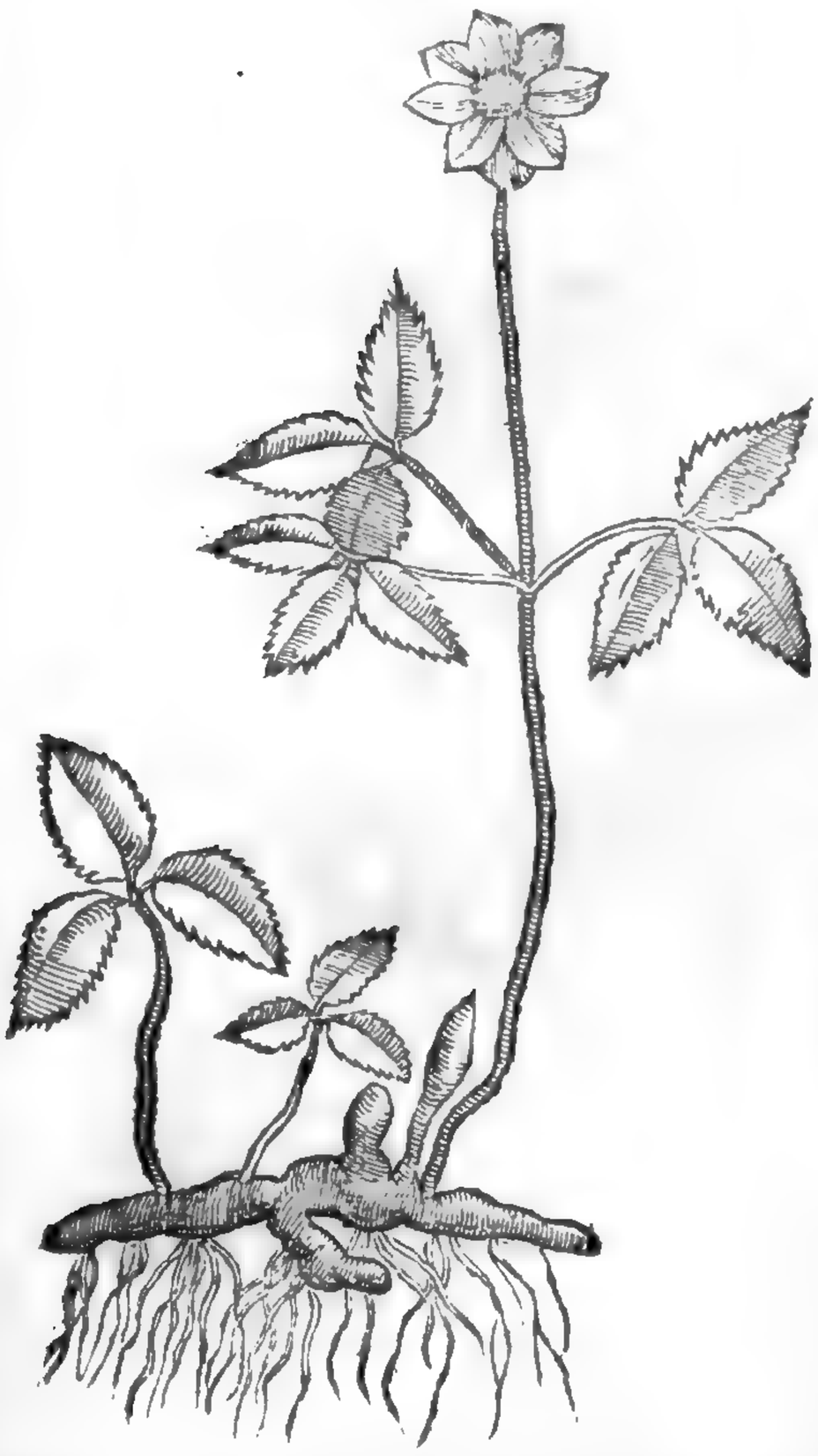

Similem autem hanc ſylueſtrem Anemonem, Argemonæ ac Rhœadi Dioſcorides innuit, referens pleroſq; aberrantes Argemonem appellare Anemonem, propter colorum in floribus ſimilitudinem. Neq; aliam etenim Anemonem (quod pleriq; ſuſpicantur) quàm ſylueſtrem Argemonæ ac Rhœadi ſimilem facit. Reliquę ſiquidem Anemones ſatiuæ, & minores ſunt, & variè coloratos flores promunt.

Dioſcoridis exemplaria hoc loco perperàm dictionem ἐυπατώριον habent, vt non ſolùm ipſe ſenſus verborum, ſed & Plinij exẽplar ſatis oſtendit, Eupatorij vocem non admittens. Cuius hæc ſunt, Dioſcoridis conſentientia, verba, lib. XXI. cap. XXIII. hanc (ſcilicet ſylueſtrem) errore ducti Argemonem putant multi: alij rurſus Papauer, quod Rhœan appellauimus. Sed diſtinctio magna, quòd vtraque hæc poſteà floret. Nec autem ſuccum illarum Anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec niſi Aſparagi cacumen. hæc Plinius. Dioſcorides diſcrimen ſimile harum etiam adfert: In Argemone, inquit, & in Rhœade Papauere minus ſaturatus eſt phœniceus color: & ambæ ſerius florent. Et Argemone quidem ſuccũ emittit croceum, & ad guſtum vehementer acrem: Rhœas verò candidiorem & acrem. Ambæ verò in medio capita habent ſylueſtri Papaueri ſimilia, verùm Argemones caput ſupernè aliquanto craſſius eſt; Rhœadis anguſtius. At Anemones neque ſuccum remittunt, neque capita ſiuè calyces habent, ſed quaſi Aſparagi, cacumen.

Dioſcoridis locus corruptus.

Accepit ἀνεμώνη, ἀπὸ τῦ ἀνέμυ, id eſt, à vento, nomen. Nunquam enim ſe aperit flos, niſi vẽto ſpirante, auctor Plinius; vnde & Herba venti nonnullis.

Ouidius Adonidis florem deſcribens, Anemonem videtur adumbrare lib. x. Metamorp. *Adonidis flos.*

——— Sic fata cruorem
Nectare odorato ſparſit, qui tactus ab illo
Intumuit, ſicut fuluo perlucida cælo
Surgere bulla ſolet, nec plena longior hora
Facta mora eſt, cùm flos de ſanguine concolor ortus;
Qualem, quæ lento cælant ſub cortice granum,
Punica ferre ſolent; breuis eſt tamen vſus in illo:
Namque malè hærentem, & nimia leuitate caducum,
Excutiunt iidem, qui perflant omnia, venti.

Bion Smyrneus Poëta vetus in Adonidis epitaphio; Anemonem ait natam ex lachrymis Veneris, Adonidem deflentis.

Cæterùm Anemones ambæ vim habent, auctore Dioſcoride, acrem. Galenus omnes extrahendi, & attrahendi, & ora vaſorum reſerandi facultatem obtinere ſcribit. Itaq; radix, ait, commanducata pituitam euocat: ſuccus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Inſuper ſordida vlcera Anemonæ expurgant, & lepras detrahunt, menſesq; appoſita eliciunt, & lac trahunt. Et lac quidem attrahere, Dioſcorides inquit, folia & caules cum ptiſana cocta, & in cibo accepta: menſes verò eadem ciere in peſſo appoſita.

De Aconito Pardalianche. CAP. VIII.

ACONITA veteribus duo ſunt: Pardalianches vnum: & Lycoctonon dictum alterum.

Aconitum Pardalianches foliis exit ſubrotundis, latis, dilutè virentibus, mollibus, te- 1.
nuiq́ue lanugine pubeſcentibus, Hederæ cuiuſdam, ac vnius Cyclamini foliorum quidem forma, ſed amplioribus, ad Cucumeris magis accedentibus, huius tamen & minoribus & mollioribus: caulis dodrante altior, & ipſe lanugine haud carens, ſtriatus, quaſi multiangulus, alioqui rotundus; qui in pauculos diuiſus ramulos, ipſis faſtigiis, flores promit Chryſanthemi æmulos; & medio videlicet diſco, & orbiculato ambitu luteos, qui in tenues & candidos pap-

Aconitum Pardalianches primum.

Aconitum Pardalianches alterum.

pos reſoluuntur; quibus ſubſunt exigua nigricantia ſemina. radiculæ haud magnæ, candidæ dum recentes ſunt, geniculis veluti articulatæ, non rectè deſcendunt, ſed per obliquum Graminis modo ſerpunt; & ſubinde extuberantes nouella protrudunt germina (ita ſeſe multiplicante ſtirpe) demiſſis etiam ab ipſis tuberoſis partibus, aliquot deorſum cōcoloribus fibris. Referunt radiculæ exanimatos ſcorpiones: nam anterior & tuberoſior cauliculis proxima, corpuſculum cum pedibus; poſterior articulatam exprimere videtur caudam.

2. Alia verò & huius ſpecies ſubinde occurrit, antedicta paulò maior, ſaturatiùs virens, procerior, cuius radix longior, minus ſerpit, & vtrinque adnatis Cammarum citius, quàm Scorpionem refert.

Aconitum Pardalianches mōtanis, aſperis, ſaxoſis, & abruptis gignitur locis, in ipſis etiam Alpium iugis. Deſcendit quandoque ad mitiora. In hortis Belgij nimis feliciter adoleſcit: vbi Maio menſe flores conſpicui ſunt.

Thelyphonon Theophraſti.

Dicitur Græcis ἀκόνιτον παρδαλιαγχὲς: item & κάμμοερν, μυοκτόνον, θηλύφονον, θηριόφονον. Theophraſtus tamen de Aconito, Myophono & Telyphono ſeorſum egit. Et Aconitum quidem lib. IX. aliud omnino ab iſto deſcribit; de quo cap. X. ſequente agemus. Myophonon, quod ſignificatione cum Myoctono conuenit, inter ſuffrutices ferulaceos vnà cum Fœniculo, Hippomaratro, Ferula & ſimilibus refert. Relinquitur Thelyphonon. Aconito Pardalianchi Dioſcoridis iſtud reſpondet; de quo lib. IX. ita ſcribit: θηλύφονον, quod σκόρπιον vocant; quia radicem ſimilem ſcorpioni habet, admotum ſcorpionem occidere aiunt: & eum reuiuiſcere poſſe, ſi Helleboro albo aſpergatur.

Plinius de Thelyphono ac Aconito diuerſis quoque ac ſeiunctis agit locis: & de Thelyphono quidem lib. XXV. cap. X. vbi ipſum Scorpium dici, & quæ apud Theophraſtum, refert: de Aconito verò lib. XXVII. cap. XI. quo loco pleraque, quæ Thelyphoni ſunt, repetit, quæ tamen de Aconito non habet Theophraſtus.

Locus Dioſcoridis animaduerſus.

Dioſcorides autem radicem non ſcorpio, ſed caudæ eius ſimilem modò ait: ῥίζα ὁμοία σκορπίου οὐρᾷ. Sed fortaſſe, vt apparet, dictio οὐρᾷ redundat, & legendum cum Theophraſto, ῥίζα ὁμοία σκορπίῳ.

Nomen autem huic Aconito ab ipſis cautibus, præruptis & ſaxoſis locis, quæ Græcis ἀκόναι, eſſe Ouidius Metamorphoſeon VII. ſentit:

Quæ

Quæ quia naſcuntur dura viuacia caute,
Agreſtes Aconita vocant.

Aconitum autem quod deſcripſimus, herbarum ſtudioſi, plurimi quidem, Doronicum appellant: Officinæ pharmacopœorum paſſim pro Doronico quoque radiculas huius medicamentorum compoſitionibus admiſcent. Quod tamen Arabes Doronicum nominãt, aliud longè ab iſto Pardalianche eſt. Hoc enim Auicenna Strangulatorem Leopardi: illud verò Durinigi appellat. Strangulatori Leopardi ſuas ex Theophraſto & Dioſcoride vires aſſcribit: cap. videlicet DCLXXXV. Durinigi verò calidum & ſiccum ait in tertio gradu. cap. CCIX. Cui & ipſe Arabs conſentit Serapio, Doronicum in tertio conſtituens ordine calfacientium ac reſiccantiũ: à quo temperaméto Pardalianchis (vulgò dicti Doronici) multũ abſunt radices. *Officinarum error.* *Durinigi.*

Nulla etenim amaritudo, nulla acrimonia, aut ſimilis guſtabilis qualitas in iis ſentitur, quę tam intensè, vel calidas, vel ſiccas eſſe oſtendere queat. Præter enim euidentem dulcedinem, ſi quæ occurrit guſtanti alia, ea omnino exigua eſt. At dulcedo non exceſſum caloris vel ſiccitatis oſtendit, ſed temperiei mediæ, ac temperatæ proximæ vicinæque propria eſt.

Ac proinde huius herbæ & radicum eius qualitas haud longè à temperamenti mediocritate recedit. Videtur autem nonnihil tepidæ ac clementer aridæ obtinere, vbi inaruit ac reſiccata eſt, facultatis: ſed recens & ſucco madens frigiditatis non eſt expers.

Admiſcetur, inquit Dioſcorides, oculorum ἀνωδύνοις, ſiue dolorem ſopientibus compoſitionibus: & prodeſſe propter hanc qualitatem recens ad oculorum inflammationes poteſt.

Occidit, idem ait, pantheras, ſues, lupos, & omnes feras cum carnibus obiectum. Theophraſtus verò non eo modò, ſed vel folium, vel radicem genitalibus inditam, oues, boues, iumenta, & omnes quadrupedes eadem die interimere ait: potatam verò radicem aduerſus ſcorpionum ictus prodeſſe ſcribit. Quod haud exitialem homini, ſed nonnullis tantummodo animantibus herbam hanc aut eius radicẽ eſſe oſtendit. Id quod euidentibus experimentis & compertum. Conradus Geſnerus enim vir noſtra ætate doctiſs. & diligentiſs. multorũ explorator, refert ſe, in epiſtola quadam ad Adolphum Occonem, radices huius recentes, ſiccas, integras, melle conditas, in pollinem tritas ſæpè ingeſſiſſe, & quo hæc ſcribebat die, ex aqua calida drachmas duas radicum contritarum hauſiſſe, neq; inde vllam mutationẽ ſenſiſſe: ægrotis ſæpè etiam illam, & per ſe, & cum aliis mixtam vtiliſſimè conſuluiſſe. Iam & Officinæ Pharmacopœorum pro Doronico hactenus huius radicibus (licet perperam) vtuntur, nullo tamen euidente periculo. Canibus autem lætiferum iſtud Aconitum eſſe, ſatis certum & compertum, quod Matthiolus haud facilè credidit, donec tandem manifeſto exemplo verum eſſe comperit: vt in commentariis ſuis confitetur.

Ferunt item, Dioſcorides addit, huius admotam ſcorpionibus radicem ipſos reſoluere ac ignauos efficere, rurſus verò eoſdem Veratro appoſito excitari. Quod & Theophraſtus iis, quæ ſuprà aſſcripſimus, verbis teſtatur.

De Aconitis Lycoctonis, & primum de maiore luteo.

CAP. IX.

AD Lycoctoni genus multæ referendæ occurrunt herbæ: pleręque lutei coloris florem; aliæ cæruleum aut purpuraſcentem proferunt. Inter lutea maius quoddam; minus ſiue paruum alterum.

Maiori Lycoctono luteo folia ſunt ampla, in complures partes conſecta, Platani foliorum ſimilitudine, ſed profundioribus diuiſuris, haud μακρόπεα (vt perperam Dioſcoridis exemplaria legunt) ſed μικρόπεα, id eſt, minora, reſplendentia, ac non rarò nigriora, ſuperiore nẽpe parte; inferiore ſiquidem magis inalbicant: caulis bipedalis, & quandoque altior, rotundus, læuis, ad latus nonnihil inclinans, & nequaquam in totum rectè aſſurgens, in ramulos etiam ſubinde diffuſus: flores ordine ſupra inuicem digeruntur, colore pallentes ſubluteo: ſemẽ in corniculis nigricat. radices vt plurimùm nigræ, multis cirris craſſis & flexuoſis implicatæ. *Dioſcoridis locus caſtigatus.*

In opacis & montanis viret. Reperitur in Alpibus, tum & in aliis complurimis montibus, ac non rarò in montium conuallibus: & pleriſque locis ampliore caule amplioribusque foliis: nonnullis humilius ac minoribus: dilutius etiam quandoque viret: interdum & flos pallidior. Dioſcorides in Iuſtinis Italiæ montibus plurimum naſci refert.

Platani autem huic folia tribuit, ſed crebriore diuiſura ac minora: caulem Filicis tenuem, cubitali altitudine vel ampliore: ſemen in ſiliquis oblongis: radices veluti marinarum ſquillarum nigras. Cum iſto reſpondet (exceptis foliis) cuius icon in peruetuſto manuſcripto Græco codice reperitur, qui Viennæ Pannoniæ in locupletiſſima bibliotheca à D. Maximiliano I I. Imp. Aug. inſtituta aſſeruatur. Folia ei ſunt non omnino vt Platani, ſed lata & ambitu *Aconitum Lycoctonon ex Codice Cæſareo.*

Aconitum Lycoctonon luteum maius.

Aconitum Lycoctonon ex Cod. Cæsareo.

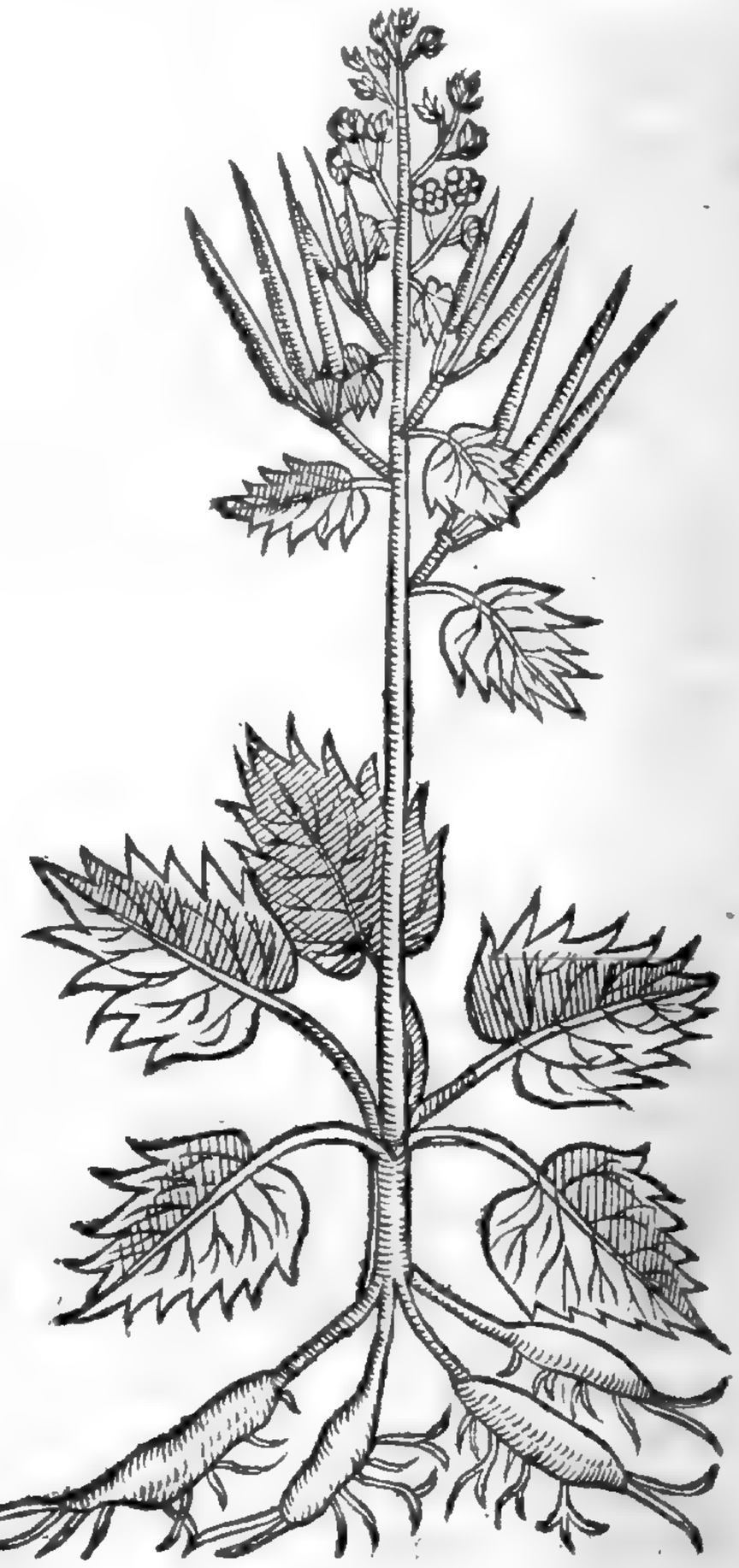

serræ instar denticulata: caulis tenuis & læuis: siliquæ tenues & oblongæ. radices non modò cirros, verùm ipsas squillas marinas referre videntur.

Aconitum istud Dioscorides λυκόκτονον & κυνόκτονον cognominat: Arabes Strangulatorem adip, id est, lupi: nonnulli Lupariam.

1. Primo loco descriptum, quod satis cognitum est, Germanis Wolfwurtz: Belgis Wolfswortel: Hispanis *Yerua matalouos:* Galli *Tue loup* dicitur: Officinæ plerçque Napellum luteum.
2. Alterum, cuius imago in Cæsareo extat Codice, Lycoctonon tertium, Ponticum cognominatum, esse potest. Trium siquidem Lycoctonorum in Dioscoridis exemplaribus occurrit mentio: quorum vnum Venatores, reliqua duo in suum vsum Medici vertere; è quibus tertium Ponticum nominatur.

Existimat tamen Marcellus Virgilius, quæ de primo & altero traduntur spuria esse, & vnicum tantùm à Dioscoride describi, quòd videlicet plurimum in Iustinis gignitur montibus.

Facultas autem huius veluti & reliquorum Lycoctonorum homini exitialis est, & reliquis quoque animantibus pernicioſa. Vtuntur, inquit Dioscorides, ad venationem luporum, crudis ipsas inferentes carnibus, quibus deuoratis lupi enecantur.

De Acanito Lycoctono luteo minore. CAP. X.

ACONITVM Lycoctonon luteum paruum siue minus, humilis est herba, præter foliorum pediculos nullos cauliculos habens. sunt autem hi breues, vix palmum alti, & tenues. folium verò in singulis vnicum, circunscriptione quidem rotundum, sed instar Napelli multifidum, & profundis incisuris radiatim dissectum; quibus subinde medius insidet flosculus luteus, forma Ranunculi; quem tamen non capitulum, sed siliquę pone sequuntur paruæ tres aut quatuor sursum arrectæ, veluti Lycoctoni. radicula subest crassa, tuberosa, primæ Anemones æmula, quasi geniculis aliquot articulata, gustanti admodum acris; ex qua foliorum pediculi exeunt.

In collibus quibusdam ac montibus reperitur, & quidem Patauio vicinis, vt diligentissimi P. Pena, & M. Lobelius referunt.

Floret

Aconitum luteum minus.

Floret in hiſce montibus Aprili ac Maio, ſed in Belgij hortis multò antè, & non rarò ipſo Ianuario, vbi clementior Hyems eſt.

Aconitum hyemale ſiue hybernum hinc à noſtris dici cœpit. Aconiti autem ſpeciem eſſe, & forma foliorum ſiliquarumque, tum & ipſa pernicioſa herbæ facultas oſtendit.

Ad Theophraſti autem Aconitum multum accedit, quod ab ipſo lib. deſcribitur IX. Eſt etenim, vt ſcripſimus, breuis herba, nullum περιττὸν ſiue ſuperfluum aut adnatum habens, nullis ramis brachiata. radix καρυᾶ ſiue Nuci, aut etiam καρυκῇ, id eſt, aridæ Ficui ſimilis dici poteſt. ſolùm videtur repugnare folium, haudquaquam Cichoriodes. Sed fortaſſe non κιχωριώδης, ſed βατραχιώδης legendum eſt: quo modo ſi legatur, nulla erit repugnantia. Nam huius Aconiti folium ad Ranunculi vnius ſylueſtris ſatis accedit. Verba autem Theophraſti de Aconito ſic ſe habent: *Theophraſti locus animaduertitur.*

Aconitum naſcitur, vt fertur, in Creta & in Zacyntho, ſed plurimum atque optimum in Heraclea Ponti: habet folium κιχωριώδης (aliàs βατραχιώδης) radicem ſimilem & forma & colore καρύᾳ, id eſt, Nuci: vim illam lethiferam in hac eſſe; folium verò & fructum nihil facere affirmant: fructus autem eſt herbę non fruticis. Breuis verò eſt herba, ἀδὲν ἔχουσα περιττὸν, id eſt, nullum habens ſuperfluum aut adnatum. Naſcitur vbique, & non in Aconis ſolùm, à quibus appellationem ſortitur. Eſt autem is vicus Periandynorum (nonnulli & rectius Maryandynorum legunt.) Amat loca potiſſimùm petroſa. Non paſcitur ea neque ouis, neque vllum animal. *Aconitum Theophraſti.* *Theophraſti locus reſtitutus.*

Potentia autem ac facultate hæc herba pernicioſa admodum & valdè exitialis habetur: quale etiam ſuum Aconitum eſſe, Theophraſtus apertis verbis teſtatur; remedium cuius nunquam ait eſſe repertum.

De Aconitis Lycoctonis aliis non luteis.

CAPVT XI.

ALIIS Lycoctonis, quæ colore floris à ſuperioribus diſtinguuntur, & ſuæ ſunt ſpecies. Poſſet inter has Napellus recipi, niſi ſeorſum, legitimis de cauſis, deſcribendus foret.

Primum genus, quod à flore Delphinij cognominatur, proceris aſſurgit caulibus inſtar Napelli: folia variè ſimiliter & creberrimis inciſuris diuiſa: flores ſecundum caules ſuperius, veluti in longam compoſiti ſpicam, è punico ac obſcuriore colore purpuram æmulantur; forma ferè floris Regij (quem Delphinium haberi ſcripſimus) in poſterius videlicet corniculum deſinentes: ſiliquæ & ſemen vt maioris Lycoctoni lutei: radices oblongæ, craſſæ, tres aut quatuor demittuntur paucis adhæreſcentibus filamentis. 1.

Alterum tota externa facie Napellum refert, caulibus videlicet diſſectis, fiſſis nigricantibus foliis; flore cæruleo, hiante, ex totidem partibus, eodem ordine compoſitis; ſiliquis item ac ſemine omnino ſimilibus: ſed radix differt filamentis ac cirris multis tantum modo confibrata, ac Napo nequaquam ſimilis. 2.

Tertium genus cauliculos profert tenuiores, breuiores, dodrante altiores: folia diuiſura Ranunculi aut Lycoctoni lutei, minora tamen: floſculi cæruleo nitent colore, paulò minores quàm Napelli: ſiliquæ & ſemina cum aliorum conueniunt. radix fibroſa, nigricans, adnatis ſubinde exiguis veluti bulbulis facilè propagatur. 3.

Tranſlata hæc genera aliundè in Belgij ſunt hortos. Feruntur alicubi in montibus reperiri. Tertium Hieronymus Tragus Norimbergæ haberi ſcribit, atque illic etiam flore dilutè purpureo reperiri.

Lycoctonon flore Delphinij.

Lycoctonon cæruleum paruum.

Primum ac tertium vnà cum Napello ſæpenumerò aut non multò pòſt, ſed ſecundum ſeriùs multò floriferum eſt.

Lycoctoni eſſe ſpeciem abundè manifeſtum: & nocendi non minoribus facultatibus præditum fore.

De Napello. CAP. XII.

NAPELLI caulis ſupra duos aſſurgit cubitos: foliis circumueſtitur Ranunculi maioribus, è virore nigrioribus, prona tamen nonnihil albicantibus, numeroſioribus item altioribusque inciſuris in plures lacinias fiſſis, & magis relucentibus: flores à medio faſtigium petunt, ordinata ſucceſſione prodeuntes, colore eleganter cærulei, hiantem ac patentem galeam, omnibus ſuis partibus propemodum referentes; quinque enim conſtant particulis, quarum maior ſuperior cucullo aut caſſidi capitis cauo operimento ſimilis: duæ latera contegunt mediocres: minores reliquæ anguſtæ inferiores: nonnullis exiguis ſtaminibus mediis; è quibus duo repandi exoriuntur ſtyli, non prius quàm eleuetur cucullus, ſe exerentes. radix oblonga, craſſa, Napi figura, tamen minor, foris nigricans, intus candidior, creberrimè geminata, præſertim in hortis.

In Alpibus Ananiæ & Rhœtiæ, tum alibi in montibus, nullo ſerente prouenit; apud Belgas quandoque in hortis reperitur.

Maio aut Iunio, interdum etiam ſeriùs, alſioſis locis flores vigent: ſemen Auguſtus dat.

Recentior ætas vnà cum Barbaris Napellum à figura & effigie Napi in radice apparentis vocat: Germani **Yſenhutlin / blowolfwurtz / kappen blůmen/ narrenkappen/ teuffelſwurtz:** noſtri **Wolfwortele.** Dicitur & Thora quaſi φθορὰ, id eſt, interitus aut corruptio; item & Taura aut Tura, vocibus deprauatis.

Lycoctoni eſt ſpecies, habet autem ſuas Auicenna rationes, cur & lib. II. deinde & lib. IIII. Fen. VI. tractatu primo, à Chanach adip, id eſt, ſtrangulatore lupi, ſiue Aconito Lycoctono ſeparauerit.

Toxicum. Poteſt verò & Toxicum dici. Toxicum etenim perniciоſum medicamentum, quo ſpicula, tela, ſagittæ præſentaneo inficiuntur veneno: dictum à telis, quæ Barbari Toxeumata & Toxa appellitant. Conficitur autem iſtud etiam ex Napello, quanquam tamen & ex aliis.

Dioſco-

Napellus.

Dioſcorides etiam Toxici ſymptomata & remedia referens, eadem ferè, quæ ab Auicenna de Napello adfert. Scribit tamen de Napello & Toxico ſeorſum Auicenna, ſed quid Toxicum ſit (vt ipſe fatetur) ignorans, vt minimè mirum fuerit, ſemel de Napello, iterum poſteà de Toxico egiſſe.

Vis autem & facultas Napelli, & homini & quadrupedibus multis pernicioſa eſt. Euidenti ſed perquàm miſerabili experimento, id Antuerpiæ olim compertum, in recenti adhuc eſt memoria. Cùm enim ab imperitis huius inter acetaria illatæ eſſent radices, quicunque eas ederunt, mox ſæuiſſimis correpti ſymptomatis, breui vitam cum morte commutarunt.

Intumeſcunt autem illicò ab aſſumpto Napello labia ac lingua; oculi prominent, crura rigeſcũt, vertigines & animi accedunt deliquia: vt quidem Auicenna lib. IIII. Tanta huius veneni vis, vt eo telorum mucrones imbuti lethalem vulneratis noxam adferant.

Aduerſus autem tam pernicioſum venenum & hũc Napellum remedia quædam enumerat Auicenna, quæ poſt venenum ipſum vomitione redditum præſidio ſunt: atque inter ea murem etiam (vt paſſim exemplaria habent) reperiri Napello enutritum, qui naturæ eius maleficæ tota ſubſtantia aduerſetur, & aſſumenté ab omni vindicet ac liberet periculo.

Antonius Guanerius Papienſis ſua ætate celebris medicus, in tractatu ſuo de venenis, hunc non murem, ſed muſcas eſſe exiſtimat. Refert ſiquidem quendam Philoſophiæ ac veritatis ſtudioſum, ſollicitè admodum ac diligenter murem huiuſcemodi quæſiuiſſe, neque vnquam vel murem vel arroſam etiam Napelli radicem ab eo repertam; ſed muſcas abundè multas folia depaſcentes inuentas, quas Philoſophus ille muris loco accipiens, antidotum ex iis confecit, quam & aduerſus venena alia, ſed contra Napelli vtiliſſimam ac efficaciſſimam comperit.

Accipit hæc terræ Lemniæ, baccarũ Lauri, antidoti Mithridatis ſingulorum vncias duas, muſcas Napelli XXIIII. mellis & olei quantum ſatis eſt. *Antidotus ex muſcis Napelli.*

In eadem cum Guanerio & philoſopho illo ſententia ſunt quoque P. Pena, & M. Lobelius, qui murem Napellum depaſcentem nuſquam affirmant viſum; ſed muſcas eſſe, quæ turmatim aduolent, & floribus huius inſideant.

Sunt hæ maiores cæteris muſcis, & floribus Napelli propemodum (vt aiunt) concolores, nullamque herbam aut florem, quàm huius ſolius, appetunt.

Et veriſimile eſt non murem eſſe, qui Napello ſuſtentetur, ſed muſcas eſſe, quę lińctu eius viuant. Nam aconitum, cuius Napellus ſpecies, mures ipſos interimit: atque inde μυοκτόνον καὶ μυόφονον, ſiue Muricida dicitur.

De Thora Valdenſi. CAP. XIII.

HÆC herba neque magna eſt, neque in amplitudinem vllam effunditur: ſingulari tantùm aſſurgit cauliculo, eoq; rotundo & palmum aut ſemipedem tantùm alto, cui vnicum, ſubinde duo, rarò plura adnaſcuntur foliola, duriuſcula, rotunda, læuia, dilutè & aliquatenus ex cæruleo virentia, ambitu crenato: floſculus in cacumine eminet luteus, minor quàm Ranunculi, alioqui aſſimilis: globatum capitulum ſequitur è ſeminibus congeſtum. radiculæ cohærent IX. aut X. inſtar Aſphodeli, ſed minores multò, & acuminatæ.

In Alpibus, & Allobrogum Heluetiorumque montibus gignitur; apud Valdéſes, qui partem horum montium Italiam verſus incolunt, frequens: reperitur & in Baldo Italiæ monte.

Thoram, Tauram & Turam appellant; Valdenſis cognominatur, ad differentiam Napelli, qui & Thora, vt diximus, vocatur.

Meminit exitialis cuiuſdam herbæ Auicenna lib. IIII. Fen. VI. Farſiun dictæ. eandem au-

Thora Valdensis.

Anthora.

Napellus Moysis. Zedoaria.

tem hanc cum Thora Valdensi esse, affirmare non fuerit facile; præsertim cùm Farsiun sibi referat incognitũ, & nullis ab eo depingatur notis.

Pernicioſa autem & venefica huius Thoræ vis, Napelli excedere fertur malitiam. Tantam autem esse aiunt, vt homo quidem præcipuè, deinde & quadrupes ferum, ac aliud etiam, vulneratum aut ictum telo huius succo imbuto illitóve intra semihoram pereat ac moriatur. Negatur tamen mortiferum, si bibatur, aut deuoretur, tametsi absque noxa id non fiat.

Vtuntur succo venatores ad ferarum venationem, quem expressum & præparatum in bubulis asseruant cornibus, ad sagittas intingendas veneno ac toxico præsentaneo. Vim eius experturi acum eo succo inficiunt, qua ranam pungant: quæ si illicò moriatur, præsentaneum iudicant: auctor Gesnerus.

De Anthora. CAP. XIIII.

ANTHORA effigie Napellum refert, sed humilior ac minor est: caulis eius dodrantalis, aut paulò altior: folia crebris ac profundis incisuris fissa, vti Napelli, sed minora: flores forma eadem, non tamen cærulei, sed è luteo pallentes: semen & siliquæ respondent. geminæ subsunt radiculæ, Oliuas aut Orchios globulos referentes, foris sufflauescentes, interius candidiores; frangi, vbi resiccatæ, satis contumaces, friabiles tamen; vbi quidem suæ sponte est. fœcunditate enim læti aut hortensis soli, lasciuienti subinde longiores ac plures subnascuntur radices.

In Alpibus apud Allobroges Heluetiosque, tum & alibi repetitur.

Lacus Lemani accolę & Taurini Ligures Anthoram, vulgò l'Anthoro appellant.

Auicenna herbam Napello simulem illiusque veneno repugnantem, Moysis Napellum vocat, cap. CCCCC. lib. II. Cap. verò DCCXLV. Zedoariam ait vnà cum Napello crescere, atque huius vicinia, illius vires & malitiam retundi impotentioresque reddi: & esse Theriacen, id est, Alexipharmacum viperæ, Napelli, & venenosorum omnium aliorum. Atque hinc Anthoram non modò Napellum Moysis, sed & Auicennæ esse Zedoariam consequitur. Officinæ tamen aliam & ab Anthora differentem Zedoariam venum exponunt: radicem videlicet oblongioris formæ. Quæ non absque ratione Zerumbeth siue Zurumbeth Auicennæ ac Serapionis esse putatur.

Dicta autem Anthora quasi ἀνηθόεσσα: quòd nempe Thoræ aduersetur, & alexipharmacum eius sit.

Thoræ autem ac Anthoræ, siue Turæ & Anturæ voces, nouæ quidem videntur, sed tamen extant apud veterem Marcellum Empiricum, qui ex Tura & Antura aduersus leucomata & albugines oculorum medicamentum conficere docet.

Est au-

Eſt autem Anthoræ radix valde & inſigniter amara;aduerſatur venenis omnibus;vtiliſ ad purgationes; ſcroſos ſiquidem & muccoſos etiam per inferiorem ventrem educit humores: lumbricos & ventris tineas pellit educitque.

Hugo Solerius non modò per inferiorem ventrem, ſed & per ſuperiorem largas ait Anthoræ radices expurgationes moliri; modum eſſe ad quantitatem Faſeli (quem vulgò Fabam) ex iuſculo aliquo aut vino: darique duris corpore.

Antonius Guanerius Anthoram magnæ etiam aduerſus peſtem efficaciæ refert: tractatu de peſte, differentia II. cap. III. Et quod ad experientiam, inquit, vidi, conſimilis cum Dictamno virtutis Anthoræ radix exiſtit. Et eſt herba,quæ iuxta Thoram illam ſcilicet herbam naſcitur,ex qua venenum conficitur,cum qua in Alpibus Salutiarum & Pinarolij capras ſylueſtres venantur. Et hæc radix Anthoræ aſſimilatur nucleis oliuarum, & eſt Bezoar illius Thoræ,quæ eſt adeò venenoſa;quòd omnia animalia ſua interficit venenoſitate. hæc ille.

Meminerunt quoque Anthoræ Simon Ianuenſis in Synonymis, & Arnoldus Villanouanus in tractatu de venenis: ſed quæ adferuntur, non ſatis notam aut cognitam ipſis fuiſſe Anthoram,oſtendunt.

De herba Paride. CAP. XV.

Herba Paris.

PARIS herba cauliculum erigit teretem & ſingularem, atque circa hunc folia quaterna,ab vno veluti centro in decuſſis ſiue crucis figuram concinnè digeſta: ſunt hæc lata,venoſa,oblonga,ſubnigricantia,& aliquantulum acuminata: in faſtigio ſupra hæc floſculus prodit herbaceus,foliolis aliquot anguſtis, veluti calycis ſui alabaſtris, inſidens: ſequitur inde bacca inſtar vuæ acini; ſemine intus minuto ſubcandicante, vt Halicacabi, farcta. radix tenuis,longiuſcula, geniculis aliquot articulata, obliquè ſerpit,alicubi interdum progerminás.

In ſyluis opacis ac perinde aliis vmbroſis pingui ac læto reperitur ſolo.

Aprili flos exit: bacca Maio maturitatem aſſequitur.

Recentiores Paridem ferè herbam: pleriq; tamen Vuam verſam,& Vuam Lupinam appellant: nonnulli verò etiam Solanum tetraphyllon. Falluntur, qui Aconitum Pardalianches exiſtimant. Germani **Wolfsbeer/einbeer:** Brabanti **Wolfbeſien/& ſpinnecoppen,** id eſt, Araneam; ab ementita videlicet araneæ forma, quam bacca vnà cum reflexis exiguis alabaſtris per maturitatem exprimit: Gallis eſt *Raiſin de regnard*: Hiſpanis *Centelha*, vt quidam aiunt.

Facultate autem fertur refrigerans, & Solanis proxima.

Baptiſta Sardus aduerſus mentis emotionẽ, inſaniam,& fatuitatem, commendat; tam per morbi diuturnitatem aut ſæuitiam incidentes; quàm prauarum rerum aſſumptione contractas: ſi x x. continuis diebus dimidium cochlear pulueris huius herbæ ieiuno propinetur.

De Papauere. CAP. XVI.

PAPAVERIS duo prima genera, Plinio auctore: Satiuum,& Sylueſtre.

Ad ſylueſtre pertinent Erraticum & Corniculata; de quibus poſterius & ſeorſum.

Satiua Papauera tria ſunt: album, nigrum; vtrunque magnum; & minus tertium.

Album Papauer folia promit oblonga,lata,læuia,lactucę foliis longiora,candidiora,mar- 1.
ginibus ſinuoſa: caulis ſiue ſcapus rectus,quandoque tricubitalis; in cuius faſtigio flores candidi; in quibus mox ab initio multis ſtaminibus ſtipatum apparet capitulum;quod adultum globoſam,nonnihil tamen oblongam formam habet,& ſupernè operculo contegitur, interius membranis non paucis in loculos diſcernitur; in quibus ſemen copioſiſſimum, ſed minutum,

Papauer nigrum satiuum.

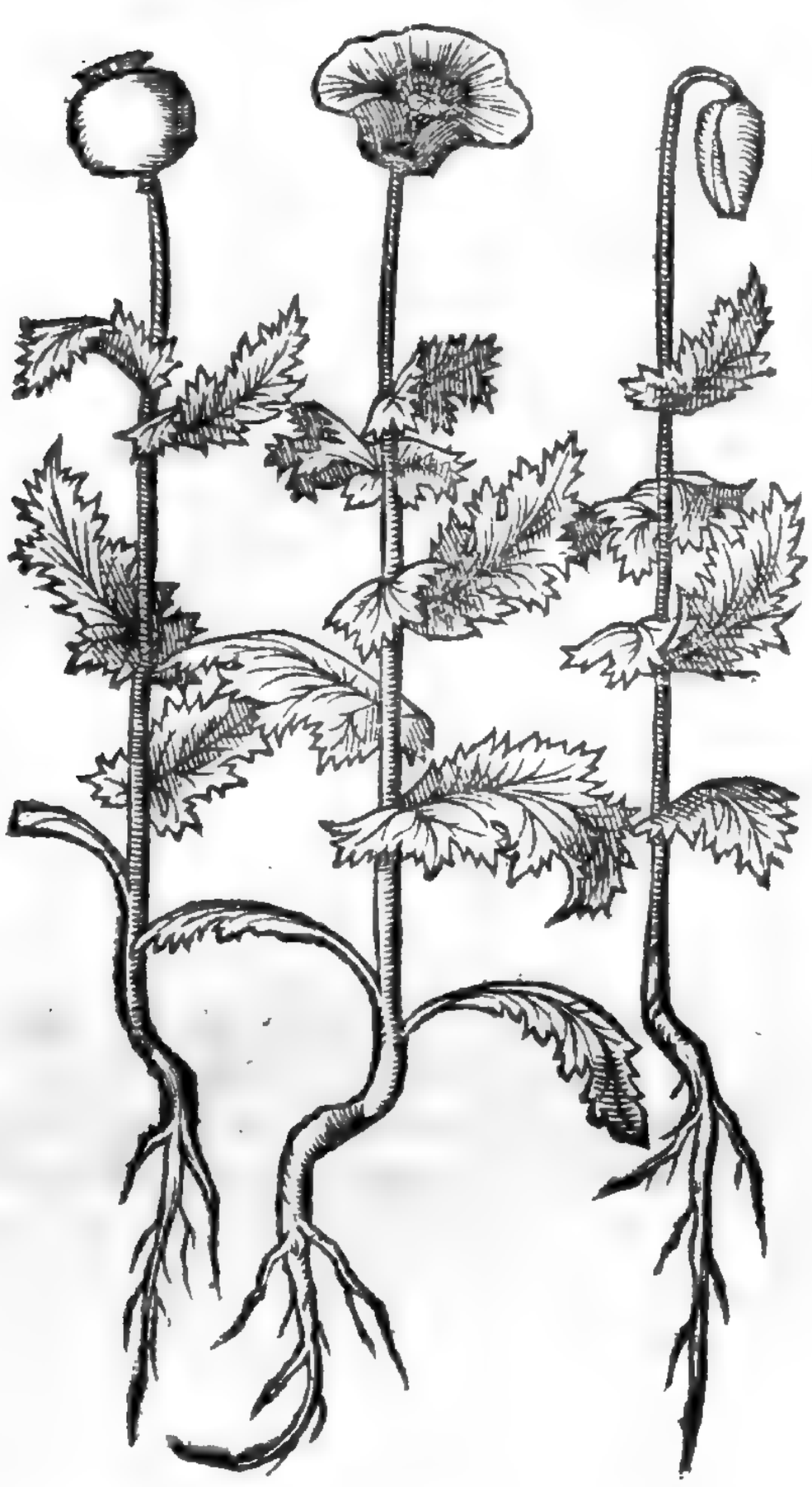

Papauer satiuum tertium.

nutum, rotundum & candicans. radix subest nullius momenti, descendens in altum.

2. Huic simile est nigrum Papauer, sed capitulo aliquanto rotundiore & magis globato: flos eleganti phœniceo rubet colore: semen nigricat.

Sunt floribus horum duorum folia, vti & reliquorum, quaterna, eaque satis ampla, sed quæ citò defluant: rarò, sed tamen quandoque pluribus incisuris ac diuisuris dissecta, ac fimbriarum instar multifida.

3. Tertium Papauer caule, foliisque, floribus item & capitulo minus est: flos è cæruleo ac purpureo obsoletum & dilutum quendam colorem refert: capitulum quoque rotundatur, sed maturato semine foraminibus aliquot, qua parte operculum ipsi insidet, circulariter hiat, facilem defluenti semini viam præbens, quod aliis duobus non contingit, quorum ita recluſi permanent calyces, vt nullum queat elabi semen.

4. Reperitur verò & Papaueris genus, cuius floris folia multiplicata, non rarò fimbriarum instar incisa ac dissecta apparent. Color horum subinde albidus, frequenter rubens, quandoq; ex vtrisque variè permistus. Rubent verò nonnulli intenso colore purpureo æmulo: alij autem dilutius, vel minus eleganter.

Capita huius generis Papaueris superiore parte, veluti tertij, hiant, facileque ab ipsis semen excidit; quod modò albidum, aliàs nigricans est; pro floris videlicet colore, quem refert.

Effluit ex his, capitulis eorum vulneratis, liquor candidus, qui ad medicinæ vsus colligitur, & densatus Opium appellatur. Colligitur tamen præcipuè ex secundo genere; non modò Dioscoride, sed & Galeno, ac Plinio testibus.

Opium.

Exprimitur & ex capitulis ac foliis simul succus, quem Meconium nominant.

Meconium.

Seruntur hæc genera in hortis, ac etiam non rarò in ipsis aruis: tertium frequentissimum, quod crebrò non satum pluribus quoque reperitur locis, præsertim tamen in hortis.

Iunio mense flores exeunt: semen pòst perficitur.

Græcis μήκων: Latinis Papauer: nomen Officinæ seruant; nonnullis ὀξύτονον: Germanis Magsamen/olmag: Belgis Puel & mantop: Hispanis *Dormideras*, & *caſcall*: Gallis *Pauot*: Italis *Papauero domestico*.

1. Primum genus, cui quandoque calyx oblongior & semen albidius, ἡμίμηκον καὶ πεπειτὸν, id est, sa-

Papauer ſatiuum quartum.

eſt, ſatiuum ac hortenſe dicitur. Dioſcorides θυλακῖτιν etiam nominari refert: vulgò Papauer album.

Alterum genus nigro ſemine, Dioſcoridi ἄγειον ſiue ſylueſtre eſt, quod, inquit, πίθης vocatur, & à nonnullis μοιὰς, quia ex eo Opium colligitur. Plinio & Latinis Papauer nigrum: pleriſque noſtræ ætatis à florum rubente colore Papauer rubrum. 2.

Tertium genus ἀγειότερον ſiue agreſtius eſt, Dioſcoride auctore; idem & φαρμακωδέστερον, id eſt, medicamentoſius, aut ad medicamenta vtilius; maius & oblongiore capitulo. 3.

Dioſcoridis corruptus locus.

Veriſimile autẽ hoc loco ſubeſſe mendum ac errorem. Tertium ſiquidem iſtud genus humilius ac minus eſt; neque oblongioris, ſed globati ac rotundioris calycis. Fieri autem poteſt, vt pro μηκωνίεα perperam ſcriptum ſit μηκωνίτεα: &, ἔχουσα τὴν καυλίαν ὀπιμήκη, acceſſorium. Non enim huius (vt diximus) ſed candidi longius & maius eſt: longius item, ſed minus erratico Papaueri.

Apparet verò & tertium iſtud Papauer agreſte illud eſſe, ex quo θηκωδὶς compoſitio paranda: de qua Galenus prolixè lib. VII. De medicamentis ſecundum loca. Nam Crito & poſt Themiſonem Democrates, ἄγειον ſiue agreſte accipiendum præcipiunt, & illud quidem, addit Democrates, quod non ſeritur: μήκωνα ἀγρίαν, inquit, οὐδὲ γὰρ πῶς σπείρεται. quale tertium, quod nullo ſerente ſæpè naſcitur.

Plinius lib. XIX. cap. VIII. ſub finem, tertium Papaueris genus Rhœam Græcis, Latinis Erraticum dici ait; & ſpontè in aruis cum Hordeo naſci: tria tamen illic ſatiui genera eſſe, atque iſtud tertium eorum facit. At lib. XX. cap. XVIII. inter ſatiua & ſylueſtria medium conſtituit: ita oſtendens, vel tertium ex noſtris, vel ſaltem diſcrimen iſtius & Erratici in frugibus naſcentis, haud rectè ſe agnouiſſe. Plinij hæſitatio.

Cæterùm Papauerum omnium refrigeratoria vis eſt, vt Galenus in lib. De ſimpl. med. facultatibus.

Semen, vt idem in lib. De alimentorũ facultatibus ait, panibus vtiliter ceu condimentum inſpargitur. Sed album nigro, eodem auctore, præſtat. Refrigerandi autem ipſum facultatem habere ac ſomnificum eſſe, corporiq́ue nullum commemorabile præſtare alimentum, etiam addit. Eſt autem ſeminis huius, ſaccharo quidem incruſtati, in ſecundis mẽſis quandoq; vſus, cum aliis tragematis. Refrigerandi verò eius potentia haud magna obſeruatur. Ad ſomnum conciliandum non multùm efficax eſt.

Oleum quod ex eo exprimitur, gratum ac edule eſt, paniq́ue illitum, aut alio quouis modo in cibo, citra refrigerationis ſenſum ſumitur. Conficitur verò ex tertij generis ſemine frequentius.

Codyis ſiue capitulis maior ineſt vis, quæ ad ſomnum conciliandum, defluxionesq́; ſiſtendas, ac reprimendas, plurimum faciunt; propinquamq́ue, ſed tamen mitiorem vim Opio obtinent. Opium fortiſſimum eſt: hoc ignauius Meconium. Vtrumq; autem quouis modo, vel aſſumptum, vel capiti applicatum, ſomnum, ac ſubinde profundum moleſtumq́; ſoporẽ conciliat. Opium copioſius hauſtum etiam mortiferum: vt verè Plinius. Dolores autem omnes ſopit, ſed ægrius curabile malum non rarò relinquit.

Offenduntur cius vſu, vt Galenus lib. II. De medic. ſecundum loca, ſolidæ partes, adeò vt poſtea correctione opus habeant. Sic & collyria ex Opio multis detrimento fuêre, ita vt debilem oculum reddiderint, & viſus hebetudinem; veluti etiam auditus grauitatem inducũt, quæcunque ex Papaueris ſucco, ad vehementes aurium dolores componuntur. Quapropter fugienda omnia ſunt medicamenta & pharmaca, quæ ex Papaueris ſucco conſiunt ſenſum ſtupefacientia: neque niſi extrema vrgente neceſſitate ad eorum vſum perueniendum; cùm

videlicet

videlicet nullum aliud mitigatorium sæuissimis doloribus opem adfert, vel succurrit: vt Galenus lib. De medicamentis secundum loca tertio, luculenter docet.

De Papauere erratico. CAP. XVII.

1. Papauer erraticum.

2.

ERRATICO Papaueri cauliculi & folia nigriora hirsutioraque: folia vtrinque altis incisuris instar Cichorij aut Erucæ diuisa: flores è fastigiis cauliculorum pulchro ac rubente phœniceo emicant colore; staminibus nigricantibus capitulum medium ambientibus; quod adultum minus est, sed tamen oblongioris formæ quàm tertij satiui: semen exiguum nigricat.

Huius & alia minor est species, foliis minoribus, oblongis, non Erucæ per margines diuisura, sed tantummodò serratis; reliquis priori similis.

Species eius etiam aliquot esse, satis Dioscorides ipse innuit, folia referens Origano, aut Erucæ, aut Thymo, aut Cichorio similia conspici. Nam in horum foliis magna diuersitas. Sunt tamen, qui dictiones ὀριγάνῳ ac θύμῳ redundare; & nullum minutis Origani, aut minimis Thymi foliis erraticũ Papauer repetiri affirmẽt.

Vnà cum Tritico, Zea, Secali, Hordeo, Auena, reliquisque frugibus in agris erraticum gignitur Papauer: non rarò quoque inter olera, ac iecus margines hortorum.

Bellè colorati flores Maio ac Iunio pulchritudinis venustatisque quandam gratiam aruis conciliant.

Dioscoridi est μήκωνος ῥοιὰς; Latinis Papauer erraticum; Gazæ Papauer fluidum; Officinis Papauer rubrum: Italis *Papauero saluatico*: Hispanis *Amapolas*, *rosella*, *papoulas*: Germanis **Clapper rosen/ korn rosen**: Belgis **Hooden huel/ wilden huel/ rollebloemen**: Gallis *Coquelicoc*, *pauot sauuage*, *confanons*.

Et ῥοιὰς nominari Dioscorides ait, quòd ei citò flos defluat. Decidunt tamen flores æquè citò & aliis Papauerum generibus etiam corniculatis. Nulli enim Papaueri diutinus aut durabilis flos est. Omnium citissimè pereunt. Vt enim omnibus commune est, florem membrana quadam integi, ac veluti vagina quadam contineri, quæ ipso se exerente flore in duas dehiscens delabitur partes; ita quaterna ipsis folia, citò defluentia. Rhœadis nomen non modò huic, sed & aliis ea de causa commune esse potest; si modò à floris facili accessit delapsu. Quòd si verò à seminis profluuio (vti apparet) Rhœadis cognomen accesserit, satiuorum tertio proprium erit, cuius, vt diximus, citissimè ac facillimè semen excidit: Defluit verò & huic erratico, sed minus manifestè.

Anemone syluestris. Conuenire autem erraticum istud Papauer cum Anemone videtur syluestri. Et occurrit Anemones vox; inter confusas Papaueris apud Apuleium appellationes. Dioscorides etiam Anemonem syluestrem cum Papauere Rhœade à nonnullis confusam, cap. de Anemone scribit. An autem ipse se satis explicare potuerit, relinquimus diligentius elimandum; nobis non satisfecit.

At facultas erratici Papaueris similis est superiorum Papauerum, frigida & somnifica.

Quorũdam error. Plerique fallacia experimenta magis quàm rationem ducem secuti, flores aduersus pleuritidem commendant; statim accedente dolore, vel stillatitium ex ipsis liquorem, aut serapium ex frequenti foliorum maceratione propinantes: & leniri non rarò dolorem contingit; sed & pertinaciùs crebrò inde hæret, ægrè ac cum difficultate sputo procedente: præsertim quibus non est robusta corporis constitutio, valentesque vires. Erroris huius occasionem præbuisse potuit Baptista Sardus, qui flores huius Papaueris aduersus lateris dolores, à plerisque feliciter exhiberi; & aduersus sanguinis sputationes vtiles, memoriæ prodidit.

De

De Papauere corniculato maiore. CAP. XVIII.

Papauer corniculatum maius.

I.

PAPAVERIS corniculati tres reperiuntur ſpecies, & magnitudine & floris colore differentes.

Quod maius eſt, reliqua Papauera candidis & ambitu infractis ac laciniosis foliis satis refert; non tamen læuibus, ſed nonnihil lanuginosis, inſtar ferè foliorum Verbaſci: caules infirmiores breuioresque in plures alas diuiduntur: flores ochri colore luteo pallent; quos excipit non capitulú, ſed tenue oblongum incuruumque corniculum, ſiue ſiliqua, in qua ſemen nigricans. radix ſubeſt oblonga, craſſior; in nonnullos quandoque reſtans annos.

Vulnerata herba ſuccum præbet luteum, & guſtatu ſalſilaginem refert, vbi ſuæ ſpontis eſt; in maritimis videlicet, aridis, & ſqualidis, quæ amat, locis: in hortis ſucco illo magna ex parte deſtituitur.

Iunio ac Iulio flores illi exeunt.

Græcis *μήκων κεραΐτης*; Latinis Papauer corniculatum: ab Oribaſio & Aëtio *ϖαϱάλιον*: Plinio Papauer Paraliú: Carullo Papauer luteum: aliis Papauer marinum: atq; inde Hiſpanis *Dormideras marinas*. Sunt & quibus *μήκων ἀγϱία*, id eſt, Papauer ſylueſtre; à nonnullis quoque, Dioſcoride teſte, Glaucion, propter foliorum ſimilitudinem. Atque hinc in Officinis olim Memitha. Memitha ſiquidem Arabibus Glaucium eſt: Germanis **geel Olmagen / geelen huel**: Gallis *Pauot cornu*: Italis *Papauero cornuto*.

Vim autem incidendi & abſtergendi, Galeno auctore, accepit.

Radix, inquit Dioſcorides, ad dimidias cocta in aqua & pota, coxendicum dolores & iecinoris affectus ſanare poteſt; his etiam qui craſſas & *ἀεαχώδη* reddunt vrinas, prodeſt.

Semen acetabuli menſura cum aqua mulſa potum, aluum leuiter purgat: folia cum oleo trita argemas iumentorum ſanant & abſtergunt.

De aliis corniculatis Papaueribus. CAP. XIX.

PROXIMVM ſiue alterum corniculati Papaueris genus, priori tenuius ac minus eſt, & foliis Erucæ modo altè inciſis, nonnihilq; piloſis: cauliculi eius tenelli & ramoſi procumbunt: flores minores intenſo ſatis colore rubent, dilutius tamẽ quàm Papaueris erratici: corniculum minus eſt, cuius cacumini operculum ſubinde, aut veluti latius capitulum inſidet: ſemen in his exiguum nigrum. radix verò oblonga. 2.

Tertium huius generis Papauer, etiam ſecundo exilius, ac foliis tenerioribus, in minutulas videlicet particulas diſſectis: floſculus minor, cærulei purpurei coloris nigræ Violæ æmuli. radix tenuis longiuſcula. 3.

Non in maritimis, ſed procul à mari hæc genera reperiuntur. Angelus Palea & Bartholomæus ab Vrbe-ueterum, qui in Meſuem cõmentati ſunt, offendiſſe ſe iſta tradút, in Arragonum & Caſtellæ Hiſpaniæ regnis, locis mediterraneis, in agris & iuxta viarum ſemitas, ſapore ſalſilaginem nequaquam referente.

Vtrunque corniculati Papaueris genus habetur: neutrum Anemones.

Exiſtimatur à pleriſq; rubentis floris Glaucium eſſe. Nec in totum à veritate aliena videtur ſententia. Nam, vt Dioſcorides ait, Glaucio folia ſunt Papaueris corniculati ſimilia, ſed *λιπαρώτερα*, id eſt, pinguiora, *χαμαίζηλα*, humilia ſiue in terram procumbentia, grauis odoris, guſtuque amariora, ſuccus verò multùm croceus. Atque huiuſcemodi ſucco Papauer iſtud corniculatum haud deſtitui, teſtes ſunt P. Pena, & M. Lobelius: amarius quoque facilè eſſe poteſt, vtpote ſalſilaginis guſtu carens. Quæ ſanè affinitatem cum Glaucio (ſi non idem) magnam oſtendunt. *Glaucium.*

Papauer corniculatum rubrum.

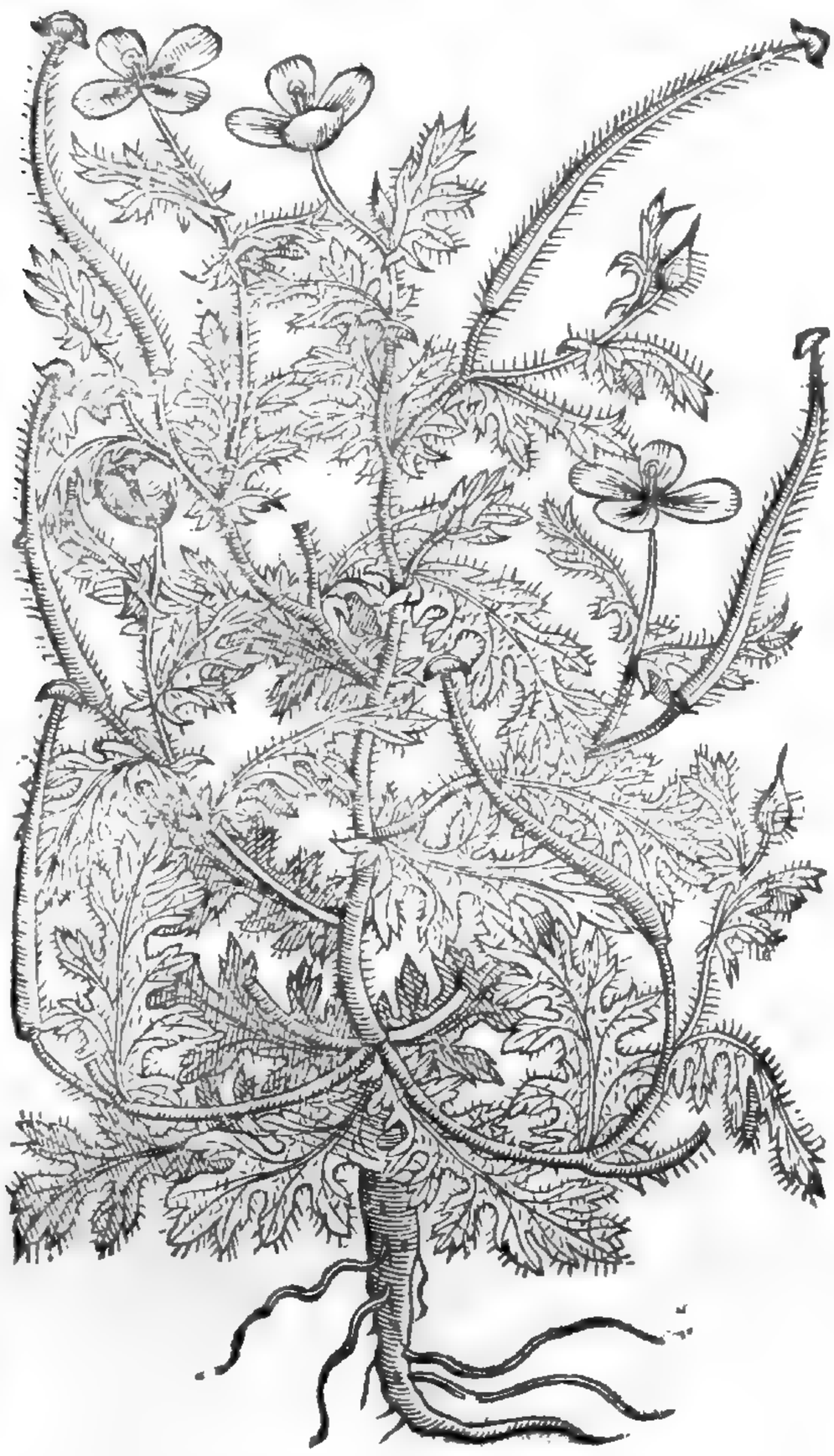

Papauer corniculatum violaceum.

Ait Dioſcorides, naſci Glaucium ad Hierapolim Syriæ. ſed & alibi quoque reperiri, quid prohibet? & fortaſſe nonnihil etiam immutatum.

Hypecoon.

Cæterùm corniculatorum iſtorum duorum Papauerum noſtro quidem ſeculo nullus, quòd ſciamus, vſus; atque idcirco de viribus ac facultatibus nihil occurrit afferendum.

De Hypecoo. CAP. XX.

AD Papaueris corniculati genera quadantenus etiam pertinet quod Hypecoon dicitur: folia huic quàm tertio corniculato Papaueri tenuiora, minutiſſimis inciſuris diuiſa, colore & aſpectu, tum & figura graueolentis agreſtis Rutæ minimæ ſatis ſimilia: cauliculus breuis eſt: floſculus odoratus, perpuſillus, lutei coloris, è ſenis foliolis, duobus maioribus, reliquis perquàm exiguis: cornicula ſuccedunt recurua, articulata; in his ſemen flaueſcens, quadrangulare. radix oblonga, fibris non carens.

In aruis & iuxta agrorum margines pleriſque locis reperitur, veluti nonnullis Hiſpaniæ, & in Gallia quoque Narbonenſi, præſertim iuxta Nemauſum Coloniam.

Υπήκοον, & à nonnullis Υπόφεων, teſte Dioſcoride, dicitur. Latini Hypecoi vocem retinent. Cur pro Cumino ſylueſtri hæc ſit habenda herba, nulla occurrit ratio: pro hac tamẽ ad ſe miſſam Matthiolus refert, ſi nos non fallit pictura.

Natura autem & facultate refrigerans Hypecoũ eſt; & Papaueris ſucco ſimile: auctor Dioſ.

De

De Hyoſcyamo. CAP. XXI.

Hyoſcyamus niger.

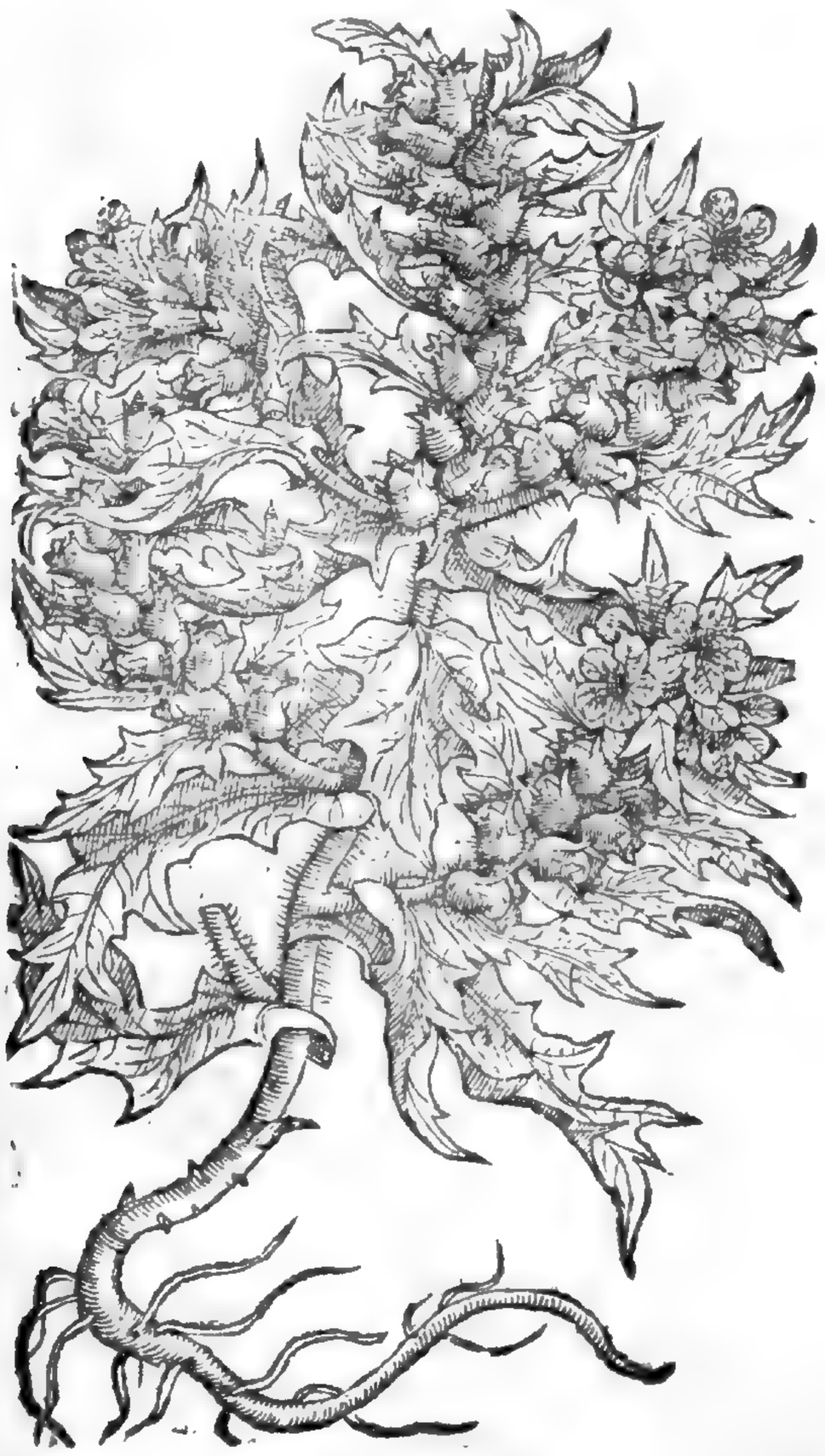

Hyoſcyamus luteus.

HYOSCYAMI tres veteribus ſunt; niger, luteus & albus. Poſterior ætas Peruuianum quartum adinuenit.

Niger Hyoſcyamus folia promit ampla, longa, lata, candicantia, mollia, lanuginoſa, laci- 1.
niata & marginibus conciſa: caules craſſi ſunt, cubito altiores, ramoſi; quos flores continua ſerie digeſti conueſtiunt, patentibus calathis figura aſſimiles; colore ſecundum margines ſubluteo, diſcurrentibus vnà purpuraſcentibus aliquot venis; in medio verò ex obſcuriore purpura nigricantes: calyces ſuccedunt rotundi, oblongi, craſſi, ventricoſi, ſuperius aculeati ac operculati; in quibus ſemina haud ita magna, colore ſordentia. radix craſſa, prolixa, albicans, in alterum viuax annum; quoaduſque videlicet ſemen perfecerit. Grauis odoris ac ingrati tota ſtirps eſt, caput aggrauans & ſomnolentiam inducens.

Secus vias vbique ferè gignitur in ſabuloſis, & locis haud cultis.

Lutei Hyoſcyami caulis ſimplicior, folia indiuiſa, minora, lata tamen & oblonga, Solani 2.
lethalis maiora, candidiora, ac molliora: flores in cauliculorum faſtigiis inconditi, luteo pallentes colore, aliquanto minores quàm nigri; vaſcula ferè ſimilia, ſed minora, teneriora & ſpinis carentia: ſemen pallidius, ſufflauum, vt Irionis puſillum.

Candidus Hyoſcyamus candidiſſimis molliſſimisque foliis exit; lanuginoſis videlicet, 3.
nonnihil quoque circumroſis ac ſinuatis, ſed minus, ac minoribus quàm primi, ſiue nigri: cauliculi breuiores ſunt: floſculi ſecundum cauliculos candidi, minores: calyces læues, haudquaquam ſpinoſi: ſemen candidius.

Duo hi poſteriores Hyoſcyami rari ſunt, nec alibi in Belgio quàm in hortis, & quidem non frequenter reperiuntur. Candidum tamen maritima rudera aſpera non rarò præbent, præſertim vbi Rhodanus in Narbonenſi Gallia mari influit.

Æſtiuis menſibus & non rarò in multũ Autumnũ omnes florent: ſemẽ interea perficitur.

Græci ὑοσκύαμον: Latini Apollinarem & Fabam ſuillam: Arabes, vt Plinius ait, Altercum & Altercangenum vocant. Aliis, veluti inter ſpurias voces refertur, ὑοσκύαμος ſiue Iouis Faba, πυθώνιον, ἀδαμάντη, ἀδάμβυον, ὑπνωτικὸν ἐμμανὲς, ἄτομον διάμβειον; à Pythagora & aliis ξυλίων; Zoroaſti πιφώνιον aut τυφώνιον: Latinis, vt Apuleius ſcribit, Inſana, Alterculum, Sympho-

Hyoscyamus albus.

Plinij locus redintegratus.

phoniaca, Calycularis, Dentaria: Phrygibus Remenia: Tuscis Fabulonia, aut, vt aliud exemplar habet, Faba Lupina: Gallis Bellinuncia; Matthæo Syluatico Dens caballinus, Milimandrum, Cassilago; Iacobo à Manliis Herba pinula: in Officinis Iusquiamus: Italis *Hyosquiamo*: Hispanis *Velenno, meimendro*: Germanis Bilsen kraut/bilsamen/ teuffels augen: nostris Bilsen crupt: Gallis *Hannebane* & *endormie*. Herculi asscriptum esse Hyoscyamum, Plinius ait.

Primus à floris nigricante colore μέλας & niger: alter & hinc luteus: tertius candidus, cùm à florum, tum & foliorum totiusque herbæ candore & albicante colore dicitur. In seminibus colorum discrimen non adeò magnum est.

In Plinianis codicibus candidus pro quarto: luteus pro tertio describitur, errore manifesto: huius transscriptoribus occasionem præbuisse potuerunt antecedentia, accessione superfluorum deprauata. Legitimam lectionem talem esse oportet, lib. XXV. cap. IIII. Plura eius genera, vnum nigro semine, floribus penè purpureis, spinosum: vulgare autem est fruticosius & altius Papauere. Secundi semen Irionis semini simile: ambo insaniam gignentia capitisq; vertigines. Tertium genus molle, lanuginosum, &c.

Temperamento autem omnis Hyoscyamus omnibus suis particulis vehementer & quarto quidem ordine refrigerás est, soporiferus item, & dolores omnes sedans: aduersus acres calidasque defluxiones oculorum aliarumque partium proficit: sanguinis eruptiones & muliebria compescit profluuia: ad testium aliarumque partium inflammationes adhibetur.

Prosunt subinde vel sola imposita folia, quandoque eadem cataplasmatis permiscentur. Est & seminis solius nonnunquam vsus; additur verò & antidotis dolorem sopientibus. radix commansa aut in aceto decocta dentium dolores finire potest. Breuiter, Hyoscyamus similem Opio ac Meconio facultatem habet: imminet quoque & ab ipso, quod ab illis periculum. Testatur Dioscorides folia in olere sumpta mentis emotionem facere. Plinius etiam foliis mentem corrumpi ait, si plura quàm quatuor bibantur.

Mitior autem habetur candidus, quem medici, Dioscorides inquit, recepere: deinde luteus: niger vt deterrimus improbatur.

Galenus nigrum etiam insaniam ac soporem afferre affirmat: huicque flauum siue luteum propinquam obtinere facultatem: fugiendum vtrumque vt inutilem ac venenosum: candidum ad sanationes maximè idoneum esse.

Officinæ tamen passim pharmacopœorum in Germania quidem ac Belgio, nigro vtuntur: luteo & albo vt plurimùm desideratis.

De Hyoscyamo Peruuiano. CAP. XXII.

PERVVIANVS Hyoscyamus altior est non modò nigro, sed & luteo. caules eius ad tres vel plures cubitos non raro attolluntur, ramis nonnullis brachiati; qui foliis conuestiũtur latis, oblongis, acuminatis, maioribus quàm lutei Hyoscyami, Oxylapathi ferè similibus; sed tamen latioribus, mollibus, dilutè virentibus, tenuiterque hirsutis. quæ quandoque cauli sic adhærent, vt ipsum quodammodo amplecti videantur: alias verò è pediculo non exiguo prominent. flores oblongioris formæ, intus concaui, maiores patẽtioresque quàm Hyoscyami lutei, ambitu quinquangulares, colore dilutè purpurei, & ad marginem propemodum albicantes. vascula & semina qualia luteo. radix crassiuscula in multos ramulos finditur.

Ex Americæ, quam Occidentalem Indiam vocant, prouinciis, inter quas regio Peru est, in Europam primùm venit, vbi in hortis satus feliciter adolescit, vno anno ad absolutionem perueniens.

Seritur

Hyoſcyamus Peruuianus.

Hyoſcyami Peruuiani altera icon.

Seritur Vere: ſub Auguſtum aut quandoque ſerius flores; ſemen poſtea ſuccedit.

Americæ incolæ Petun appellant: alij Herbam ſacram, aut Sanctam herbam: nonnulli Nicotianam: Nicolaus Monardis Tabaco. Hyoſcyami eſſe ſpeciem non forma modò qualis luteo, ſed & aſſimilis oſtendit facultas. Soporem ſiquidem inducit; mentem emouet; & ſimilem ebrietati conſtitutionem adfert, vel ſolo fumo accepto; vt teſtis eſt Andreas Theuetus. Sunt autem hæc ſtupefacientium ac frigidiſſimorum opera, qualis eſt Hyoſcyamus.

Inſeritur ſiccum eius folium Palmæ conuoluto folio; deinde illo vna à parte accenſo, per alteram fumus nidoréq; vrentis, patente ore naribuſque excipitur, dolorum ita lenimenta; famis ſitiſque obliuionem; & hilaritatem quandam initio, pòſt largiore vſu ebrietatem etiam, veluti à meraciſſimo vino, adfert. Expurgari verò & eo modo multos per os, aiunt, humores, ac cerebri ſuperfluos abſumi.

Calidum ac ſiccum hunc Hyoſcyamum eſſe, & quidẽ ſecundo ordine, Nicolaus Monardis ſentit; ac vnà reſoluendi, ſordidaque repurgandi cum quadam exigua adſtrictione ei facultatem adeſſe. Adeſt verò & ei Narcotica ſiue ſtupefaciens vis, tum & per aluum expurgatoria; nec non, vt Monardis ſcribit, & Alexipharmaca quædam.

Calidam autem facultatem hunc obtinere foliorum oſtendit acrimonia, quæ non modò guſtu ſentitur, ſed & vlceribus neruoſarum partium virentibus foliis impoſitis, quandoque percipitur. Saliuam verò & commanducata folia ciunt ac pituitam detrahũt. quod & fumus aridorum receptus præſtat. Quæ caliditatis haud exiguæ hunc participem eſſe oſtendunt. Quæcunque enim commanſa aut in ore detenta pituitam euocant ac ſaliuationem procurant, ea omnia calida habentur, veluti Pyrethri radix, & Pimpinellæ ſaxifragæ, aliaque ſimilis potentiæ. Narcotica autem & huius facultas haud in obſcuro eſt. Nam fumo per os nareſque recepto ſimilis ebrietati, mente perturbata, affectus ſuperuenit, cui non rarò ſomnus ſuccedit; veluti ab aſſumpto Opio. Quod & acrimoniam quandam guſtu refert, & caliditatis idcirco haud eſt expers. Quam & commanducatum ac aſſumptum mox exerit: in pectore calorem quendam excitans, mentem tamen non minus perturbans: vt Petrus Bellonius ſingularium lib. tertio ſcribit. vbi & Turcas Opio frequenter vti refert, & ſemidrachmæ pondere ipſum aſſumere; nullo alio ſuccedente incommodo, quàm quòd leui inde quadam veluti ebrietate corripiantur. Ita quoque & Hyoſcyamus iſte guſtu acris & facultate calidus,

narcoticam nihilominus facultatem obtinet. Conſequi autē hinc videtur non modò Hyoſcyamum hunc Peruuianum,ſed & Papaueris ſuccum ſiue Opium ex differentibus partibus conſtare,quibuſdam videlicet acribus & calidis,aliis verò extremè frigidis; narcoticis nempè ſiue ſtupefacientibus. Si modò narcotica vis ſiue facultas extremam frigiditatem conſequatur. vt Galeno & veteribus omnibus viſum. Sed ſi narcotica facultas non ab extremè & quarto ordine frigida qualitate pendeat,ſed à ſubſtantiæ eſſentia procedat, poterit Hyoſcyamus iſte calidus ſimul & narcoticus eſſe. Temperie quidem calidus, narcoticus autem non temperatura,ſed ab ipſius ſubſtantiæ proprietate. Non ſecus ac purganti medicamento, non à temperamento, ſed ex totius ſubſtantiæ eſſentia,ſua vis adeſt. De quo & Pempt.primæ lib. primi cap. ſexto ſcripſimus. Vt vt eſt,Hyoſcyamus Peruuianus,qui acrimonia ſua caliditatem oſtendit,narcotica facultate haud eſt deſtitutus.

Folia autem huius Cephalcæ ac Hemicraniæ præſidio eſſe : tum & ventriculo perfrigeratione laboranti,præſertim puerorum; nephriticisque doloribus prodeſſe : vteri ſuffocationibus præſenti eſſe remedio: articulorum dolores ſedare,ſi calefacta ſub cineribus, parti dolenti admoueantur,Nicolaus Monardis ait.

Prodeſt verò & ad dentium dolores Hyoſcyamus iſte, ſi linteo huius ſucco imbuto dens extergatur, ac deinde ex foliis pilula admoueatur.

Succus cum ſacharo coctus aſſumptusque ventris lumbricos expellit; vmbilico tamē folio impoſito. Idē verò & vlcera vetera expurgat,detergit,& ad ſanitatē perducit : eodē auctore.

Vtuntur autem huius foliis apud Belgas etiam pleriq; aduerſus ſcabiem cutisque fœditates,& ad vulnerum curationes. Calidis verò & robuſtis corporibus tantummodo adhibēda, ſunt qui ſentiant: Debilibus ſiquidem ac ſenibus non fore tutum horum vſum. Atque hanc, vt videtur,ob cauſam, à Petun herba mulieres (quod ait Theuetus) in America abſtinent, neque vllo vtuntur modo.

Succo verò huius epoto quatuor aut quinque vnciarum pondere, aluum vehementer ſuprà infraq; purgatam; longum deinde & profundum ſubſequutum ſomnum, ab amico obſeruatum accepimus. fuit autem is qui aſſumpſit ruſticus,homo fortis,mediæ ætatis, hydrope laborans,qui ex ſomno expergefactus,cibum potumque poſtulauit, ac deinceps benè habuit. Atque hinc expurgandi quoque facultatem Hyoſcyamū hunc habere cognoſcere licet.

Narrauit verò & idem ſe aqua ex foliis per organa deſtillata à febribus ruſticos multos liberaſſe,hac pauco tempore ante acceſſiones propinata : deinde oleum ex relictis fecibus in ſacculo ſuſpenſis collegiſſe,quod ad ſcabiem vulnerumq; curationem ſingulare foret ac eximium : aridarum verò fecum puluere intertrigines non modò hominum, ſed & equorum citò curari.

Venenis quoque & hunc Hyoſcyamum reſiſtere, & toxici malitiam reprimere, vulneribus ſucco infuſo,folio deinde ſuperpoſito, Monardis refert : qui & aduerſus omnium venenatorum morſus hunc quoque commendat.

De Solano hortenſi. CAP. XXIII.

INTER Solana vnum hortenſe eſt: Veſicarium,Soporiferum, Manicum reliqua, quibus Lethale vocatum ex recentiorum accedit ſententia.

Hortenſe Solanum caule cubitali aſſurgit,frequētibus alis ramoſo: folio nigricante,molli,lato,Ocymi aſſimili,ſed latiore ac maiore : flores candiduli : baccæ aliquot in racemis aut potius vmbellis exiguis dependent; per initia virentes; maturæ verò,aut nigricantes, aut rubentes,aut lutei coloris. radices candicant, tenues & fibroſæ.

Solanum iſtud multis gignitur locis,nec enim modò in hortis,à quibus cognomen tamen accepit,& in quibus crebrò aliis herbis permixtum reperitur; verùm & ſecus vias, agrorum margines,ſepimenta,veteres parietes,ruinas,& in aſperis ruderibus ſubinde reperitur.

Æſtate autem, & in multum quandoque Autumnū floret: & tūc quidē fructus maturi.

Στρύχνος Græcis ἡ ξύχνος, & στρύχνος ἡπταῖος: Latinis Solanum, & Solanum hortenſe: Officinis Solatrum: nonnullis Morella, Vua lupina,& Vua vulpis: Hiſpanis ſimiliter *Morella & yerua mora*. Marcellus vetus medicinæ ſcriptor,& plerique alij eius ætatis,Strumū appellant. Plinius lib. XXVII. cap. VIII. etiam Cucubalum refert nominari. Vtraque vox inter confuſaneas Solani appellationes apud Apuleium etiam extat : qui omnia Solani genera vno capite complexus,nomina eorum inter ſe fœdè permiſcuit. Germanis eſt Nachtſcadt: Belgis Naſtape: Gallis *Morelle* : Italis *Solatro*.

Apulei error.

Vſus autem Solani, auctore Galeno in lib. De ſimp. med. facult. ad ea, quæ refrigerari & adſtringi poſtulant: poteſt enim hæc duo ordine ſecundo. Quod & in lib. De aliment. facul. affirmat,vbi inter ea quibus veſcimur,nullū eſſe olus ait, quod tantam habeat adſtrictionem ac So-

Solanum hortense.

Solanum vesicarium.

ac Solanum; meritoq; idcirco rarò quidem vt alimento; vt medicaméto verò assiduè eo medicos vti: minimi autem esse alimenti.

Dioscorides Solanum erysipelatis, herpetibusque, ægylopis, capitisq; doloribus, æstuanti stomacho, aliisque similibus symptomatis ex acribus ac mordacibus humoribus prodesse scribit. Et fieri potest, vt huiuscemodi malis auxilietur; sed tamen semper non expedit, sæpè etiam nocet adhibuisse. Plus etenim non rarò periculi ab huius generis remediis imminet, quàm ab ipso morbo.

Erysipelas ab exterioribus ad interiora verti, non esse bonum, scribit Hippocrates Aphoris. lib. vi. particula xxv. Et similiter in Coacis. Erysipelas foris quidem accedere commodum, intrò autem, ait, cõuerti lethale. Quod nõ modò de Erysipelatis, sed & aliis quoq; similibus eruptionibus à natura procuratis veritatem habet.

Nam huiuscemodi frigefacientiũ ac repercutientium remediorum vsu, vitiosi, corrupti, acresque humores introrsum ad principes & nobiles partes repellũtur, quod absque summo magnoque vitæ periculo fieri nequit.

Proinde nec temerè, nec facilè, aut citò ad talium remediorum administrationem perueniendum, erysipelatis, herpetibus, ac aliis similibus cutis efflorescẽtiis vitiisve apparentibus.

De Solano vesicario. CAP. XXIIII.

VESICARIVM Solanum cubitales promit cauliculos, tenues, rotundos, læues, subrubẽtes, quasi geniculatos, paucioribus alis ramosos: folia Solani maiora, Smilaceis proxima, sed asperiora, quandoque albo maculata: flosculi subcandicantes è foliorum alis dependent; & post eos folliculi vesicularum instar, rotundi aliquantulum, turbinati, singulari intus acino, magnitudine Cerasi, vnà cum folliculo per maturitatẽ rubente; semine intus plano, rotundo, subcandicante, haud magno. tenues albicantes, latè serpunt radiculæ.

Nascitur in parietinis, locis vmbrosis, aliquantulum humentibus, quandoque circa agrorum margines.

Sub Autumnum fructus maturescunt: flores antè apparent.

Græcis στρύχνος ἀλικάκαβος & φυσαλὶς dicitur: Latinis Vesicaria, & Solanum vesicarium: Officinis Alkekengi. Plinius lib. XXI. Halicacabũ & Callion vocari ait.

A folliculis autem vesicarum speciem imitantibus nomen accepit; siue, vt Plinius, quoniá vesicæ & calculis prosit. Germanis Gchlutten/boberellen/Juden kirsen/teuffels kirsen: nostris kriechen ouer zee/ id est, vltramarina Cerasa: Hispanis *Vexiga de perro*: Gallis *Alquequenges, bagenauldes*.

Facultate autem huius folia, vt Galenus sentit,

Halicacabus peregrinus.

Germanica

Granum Abrong.

Solanum somniferum.

tit, Solani similia sunt: fructus ciendæ vrinæ est idoneus, proinde multis cõpositis facultatibus, quæ ad iecur, vesicam, & renes accommodãtur, miscetur. Dioscorides fructum potum vrinam mouere, & morbum regium expurgare ait.

De Halicacabo peregrino. CAP. XXV.

AD Halicacabi genus & aliam quandam vesicariam recentiores referũt, quæ tenuibus, striatis, ac viticulosis cauliculis latè sese diffundens, vicina quæque apprehendit adminicula: folia huius oblonga, diuisa, laciniata, & per ambitus profundius incisa: flosculi è longis pediculis candidi: folliculi distenti magnitudine Halicacabi, intersepientibus membranulis in tres distincti loculos; fructu in singulis vnico, duro, rotundo, Ochri figura & magnitudine, colore nigro, candido tamẽ vmbilico, qui mediocris magnitudinis, & cordis Conoidis latiorem speciem imitari videtur. radix satis crassa multis fibris capillatur.

Aliunde illata stirps est, Germani nequaquam vernacula. Peregrinum Halicacabũ & Peregrinam vesicariam hac de causa appellant. Sunt qui Cor Indicum vocent: alij Pisum cordatum. A vero aberrant, qui Dorycnion esse existimant. Inter Solana nõ rectè quoque reponitur. Magis videtur conuenire cum grano à Serapione Abrong aut Abrugi dicto, de quo cap. CLIII. his verbis scribit: Est granum paruum punctatũ nigredine & albedine, rotundum sicut granum Mes, nullius odoris. Adfertur de Seni: in sapore ipsius est amaritudo: & est calidum ac siccum in secundo gradu. Soluit ventrem & expellit lumbricos & ascaridas, & purgat superfluitates phlegmaticas ab intestinis.

De Solano somnifero. CAP. XXVI.

SOLANVM somniferũ ad duorũ aut trium pedum altitudinem subindè attollitur: caules eius crassi, rotundi, duriusculi, foliis vestiuntur multis subpinguibus, latis, oblongis, Mali Cotonei maioribus, alioqui similibus: flosculi subrubentes in breuibus pediculis, è sinu foliorum, caules ambiunt: acini siue baccæ crocei coloris exiguis farctæ seminibus in folliculis succedunt hirsutis. radix subest longa, crassa, lignosa, foris nigricans, aut, vt Dioscorides, ἐρυθρά, id est, subrubente cortice vestita.

Nascitur in saxosis haud procul à mari, eodem auctore. In hortis Belgij satum, fructum perficere ægrè potest.

Dioscorides στρύχνον ὑπναωτικὸν appellat: Theophrastus στρύχνον ὑπναώδη: ab aliis δίρριον dicitur: Latinis Solanum somniferum, à plerisq; etiam Solanum Manicum, Apollinaris minor, Vtricana herba, Opsago.

Cortex radicis huius, inquit Dioscorides, in vino potus drachmę pondere vim habet somniferam,

feram, mitiorem tamen quàm Papaueris succus: fructus valdè vrinam ciet. Dantur hydropicis corymbi XII. plures poti mentis emotionem faciunt.

Hæc Galenus ex Dioscoride quoque transcripta habet; adiiciens corticem radicis in tertio esse ordine refrigerantium, vtpote Opio imbecilliorem ac mitiorem.

De Solano Manico ex Dioscoride & Theophrasto. CAP. XXVII.

MANICVM siue furiosum Solanum, folia habet, vt Dioscorides ait, Erucæ similia, attamen maiora, & ad Acanthi, quem Pæderota vocant, accedentia: caules producit à radice ῥαφυεῖς siue proceros decem aut duodecim, Orgyæ altitudinem habentes: caput verò in fastigio eminens, vti Oliua, sed hirsutius, instar Platani pilulæ; grandius tamen ac latius: flos niger: post hunc fructus racemosus, rotundus, niger, acinos x. aut XII. veluti Hederæ habens corymbos; sed vuæ modo molles. radix subest candida, crassa, concaua, cubitalis.

Theophrastus huic folium etiam ἐυζώμῳ, hoc est, Erucæ simile tribuit & maius; caulem Orgyę longitudinis: caput verò Gethyi, grandius tamen ac pilosius, fructui Platani simile.

Gethyon autem ex Ceparum est numero, & vt quidem Plinius, Ascaloniæ genus: quod penè, vt Theophrastus ait, ἀκέφαλον, id est, absque capite est, ceruicis tantùm longæ, & ideò totum in fronde. *Gethyon.*

Ὄργυα autem mensura est Hesychio, quanta est ambarum manuũ extensio, siue, vt Marcellus, quantum protensa hominum vtrinque brachia per pectus longitudine patent. *Ὄργυα.*

Nascitur in montanis & vento expositis ac πλαταμῶσι, hoc est, locis latis, magnisque, mari vicinis.

Στρύχνον appellatur μανικὸν, siue furiosum Solanum: à nonnullis πέρσιον, ab aliis θρύον, aut potius, vt Theophrastus habet, θρύοεγν vel βρύοεγν, ité & ῥοιτὸν. Dicitur & ἔνοεγν, ὀρθόγυον, πενταέδρυον καὶ ἄνυδρον. Dioscorides lib. sexto De lethalibus medicamentis, Dorycnion etiam à nonnullis Solanum manicum appellari ait.

Vim autẽ habet Solani manici radix pota cum vino põdere drachmę vnius, vt imaginationes faciat nõ iniucundas. Duæ verò potæ mentẽ ad triduũ emouent. Sed quatuor drachmæ epotæ interimunt. Remediũ est aqua mulsa copiosa pota, & vomitu reiecta: auctor Dioscor.

Theophrastus eadem ferè habet. Datur eius radicis, inquit, drachmæ pondus, si placuerit vt quis ludat, seq; pulcherrimũ putet: Si verò vt amplius insaniat, drachmis duabus opus est: Si autem insaniam nunquam solui cupiueris, drachmas tres dabis: quatuor, si interimendum.

Solanum lethale.

Atropa belladonna, L

De Solano lethali. CAP. XXVIII.

LETHALI Solano caules surgunt bicubitales aut altiores, rotundi, mediocris crassitudinis, ramosi, è subrubro colore nigricantes; quos conuestiunt oblonga, lata, mollia, & nonnihil lanuginosa folia, maiora latioraq; quàm Solani: flores oblongi, caui, è foliorum alis, obscuriore purpura nigricant: bacca acino vuæ simillima, succedit singulis vnica, splendidè nigricans, magnitudine ferè mediocris Cerasi, exiguo semine grauida. radix longa, magna, inalbicans, diuturna acviuax, in propagines plures distribuitur.

Circa syluas, iuxta parietes, sepimentaq; agrorum, aliisque perinde parum cultis ac desertis reperitur locis: vmbrosa amat.

Augusto arridենt maturæ baccæ: flores & antè & eodem reperiuntur tempore.

Vulgò Solanum lethale, siue Solatrum lethale appellatur: Italis ac Venetis *Bella dona*: Germanis Dollwurtz, dollkraut/ schlaff beeren/ seukraut: Belgis Groote naschape & dulle besien. Sunt qui putent Fabam inuersam dici.

Ad Mandragoram Theophrasti (qui differt à Dioscoridis Mandragora) plurimùm accedit; si non ipsissimus est. Theophrastus hũc caulem habere ait, & fructum ferre nigrum ῥαγώδη ἢ οἰνώδη τῷ χυμῷ, id est, acino vuæ similem, & succo vinosum. Respondent quoque facultates. *Mandragoras Theophrasti.*

Nam

Nam Solanum istud soporiferum est, mentem conturbat, insaniam facit, si pauciores baccæ sumantur: plures verò etiam interficiunt, citam festinamque mortem inferentes. Hæc & de Mandragora Theophrastus de causis lib. VI. Somnū, inquit, conciliat, & si copiosius etiam detur, mortem adfert Mandragoras.

Solani huius & aliud est reperire genus, foliis angustioribus, venosis, deorsum reclinatis: caule anguloso: floribus oblongioribus calathi specie, marginibus crenatis, è pediculo dependentibus; quibus succedunt singulæ baccæ nigræ, aut ex nigro purpurascentes, seminibus refertæ, media sui parte calyci denticulato inhærentes. radix grandis, strumosa & albicans.

Matthiolus Solanum istud agro ait exire Goritiensi in monte Saluatino inter saxa. & speciem alteram Solani somniferi esse sentit. Est tamen Solano lethali similius, ad cuius genus idcirco potius referendum.

De Mandragora. CAP. XXIX.

Mandragoras.

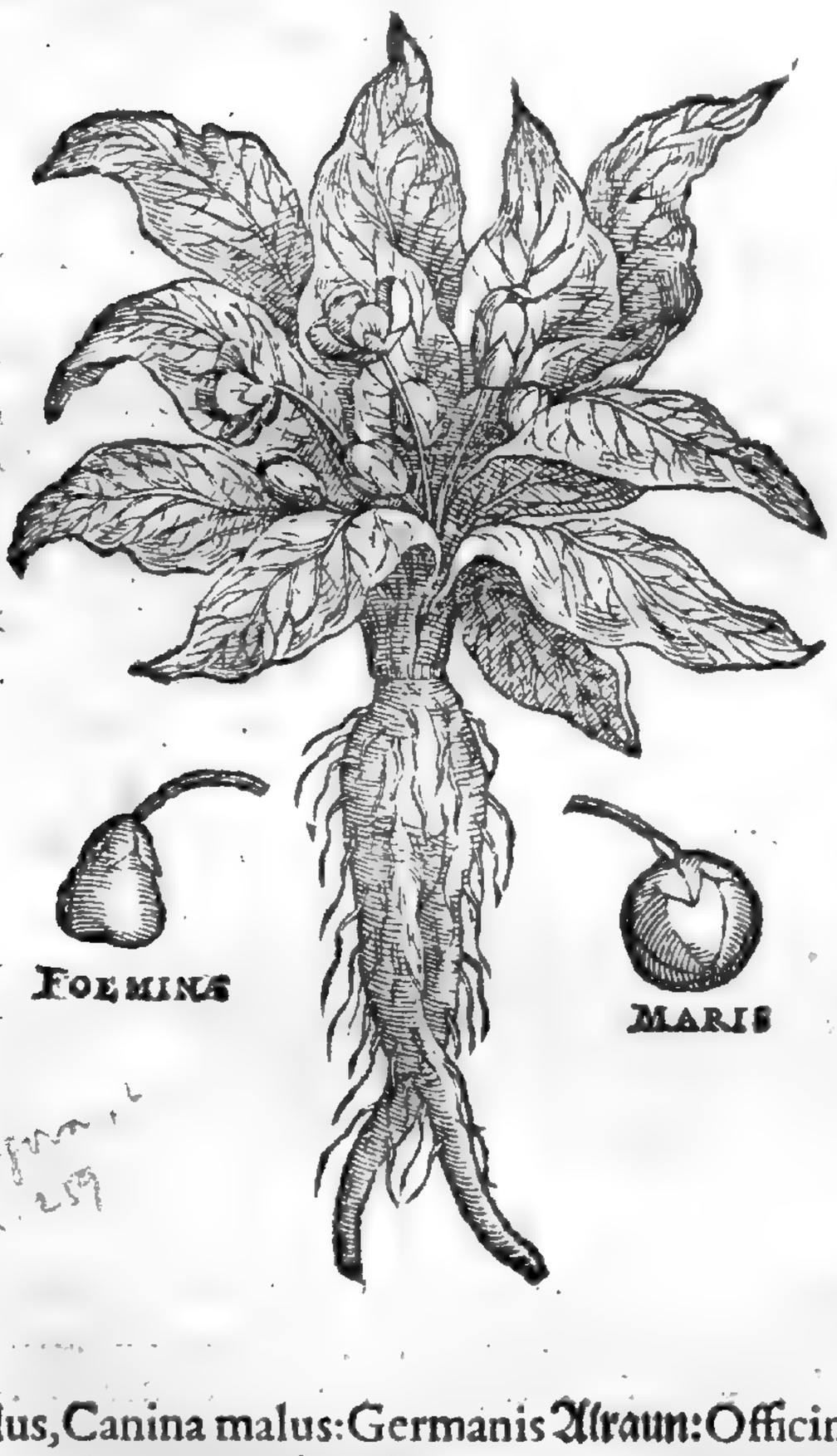

MANDRAGORAS Mas est & Femina, vt etiam Dioscorides ait.

Mari folia sunt magna, longa, lata, lævia, dilutè virentia, veluti Betæ, sed maiora ampliora quę & resupina: flosculi in singularibus pediculis inter hæc exeunt, herbaceo candicantes colore: mala inde rotunda, lutei coloris, relucentis lævoris, soporifero odore suaveolentia; in quibus semina modicè plana & quasi resima. radix prolixa, crassa, candicans, subinde bifida aut trifida.

Feminæ folia angustiora sunt & minora nigrioraque: fructus pallidiores, minores, turbinati, Sorbi aut Pyri effigie, sed nō minùs odorati: radix quoque prolixa, foris amplius nigricans, interius albida. Caret vterque caule, & folia ab ipsis promit radicibus.

In calidis regionibus, in sylvestribus & mōtosis gignitur, veluti in Gargano Apuliæ monte. At in Germaniis satus tantummodo reperitur; & femina quidem perquàm rarissimè.

Μανδραγόρας & à nōnullis κιρκαία Græcis dicitur: & Circæa quidem à Circe illa venefica procurādi amoris artifice. Creditur enim huius radix ad amatoria facere. Appellatur & ἀντίμηλον, κιρκαία, ac vt nota habēt, ξηράνθη, ἀντίμιον, ἢ ἀντίμιον, βομβόχυλον: à Pythagora ἀνθρωπόμορφος: Latinis Terræ malum, Terrestris malus, Canina malus: Germanis Alraun: Officinæ & reliquæ nationes Græcam vocem retinent.

1. Marem Dioscorides ait, à nonnullis μῆλον dici. Describitur tamen ab eo & alius Mandragoras Morion, qui, quantum ex ipsa datur colligere descriptione, mari similis est, sed omnibus partibus minor.

2. Femina μῆλας μανδραγόρας, & θελδαχίας appellatur.

Differt ab istis Mandragoris, Theophrasti Mandragoras, cuius superiore meminimus cap.

Habet autem Mandragoras vincentem facultatem refrigeratoriam, vt Galenus ait, adeò vt tertij sit ordinis refrigerantium.

Dioscorides multas huius particulatim facultates enumerat, quarū tamen haud aliæ huic propriæ, quàm quæ narcoticam & somnificam eius potentiam consequuntur. Est hæc in cortice radicum maior quàm in reliquis partibus. Poma mitiora, cum pipere & aliis perinde calidis cocta edi posse feruntur.

Galenus etiam pomis nonnihil caloris & humiditatis inesse ait: radicis autem corticem esse valentissimum, & non tantùm refrigerare, sed & desiccare.

De aureis Malis. CAP. XXX.

MALORVM aureorum stirps caules habet rotundos, bicubitales aut ampliores, multis alis ramosos, succi plenos, facilè collabentes: foliis luxuriat multis, multipliciter dissectis,

Aurea mala.

Mala insana.

ctis, Agrimonię ferè foliorum modo singularibus eorum incisis: flosculi lutei sub foliis prodeunt; excipiunt hos fructus rotundi, profundis crenis striati, mediocris mali magnitudine, per maturitatem aut pulchrè rubentes, aut auri luteo relucentes colore, in quibus copiosa humens medulla succi instar; qua semen conditur. Tota herba grauem fœtidumque odorem spirat, è viridi colore inalbicat, & aliquantulum hirsuta est.

Seritur subinde in hortis. Eodem quo sata est anno fructum, & quidem Autũno, perficit.

Nostra ætas Aurea mala appellat: Itali *Pomi d'oro*: Germani Goltopffel: Belgæ Gulden appel: Galli *Pomme d'amours*, id est, Amoris poma.

Alia sunt Aurea mala, de quibus fabulantur Poëtæ, hortorum filiarum Hesperi, quibus custos adhibitus fuit Draco, quem ab Hercule interfectum ferunt.

Facultate autem hæc mala aurea, cum vniuersa ipsa herba refrigerant, aliquanto tamen minùs quàm Mandragoras.

Poma à nonnullis cum pipere, sale & oleo præparata ac cocta eduntur. Præbent autem corpori alimenti quidem perquàm exiguum, & hoc ipsum prauum ac vitiosum.

De Malis insanis. CAP. XXXI.

MALA insana appellata humilis producit herba: cauliculus breuis est, pauci ramuli, sed lata sunt folia, maiora, crassiora, candidioraque quàm Solani, ambitu nonnihil sinuata, ad Xanthij nonnihil accedentia: flosculi albicante aut purpurascente colore speciosi, stellæ modo radiati, luteis in medio staminibus: fructus calyci inhærens à mediocris longitudinis pediculo dependet, subinde oblongus, gallinacei oui forma & magnitudine; quãdoq; Mali instar rotundus, nonnunquam candidus, sæpius purpurascens.

Annua & hæc stirps. Sata Vere, Autumno fructifera est.

Peregrina quoque Germanię ac Gallię. Sed in Ægypto passim in arenosis campis vel sponte gignitur, fructus adferens duplo aut triplo maiores, quàm in Gallia aut Germania: vt quidem Petrus Bellonius in Singularium suorum lib. II. scriptum reliquit.

Iudicauit idẽ Theophrasti Malinathallam esse. Apud Insubres Melongena, ab Hetruscis verò Petranciani, vt quidem ait Matthiolus, dicuntur: alij Melanzana vocant: Latinè Mala insana: Germani Melantzan, dollopffel: Galli *Pommes d'amours*, & *Verangenes*. posterior appellatio Hispanis & Belgis innotuit.

De Malinathalla autem sic Theophrastus: Locis arenosis (in Ægypto) haud procul à fluuio nascitur terrenum, quod μαλιναθάλλην appellant, μελιναθάλλη.

pellant, figura rotundum, magnitudine Mespili, sine nucleo: folia vt Cypeiros mittit: hæc (radicem nempè Loti Corsium appellatam & Malinathallam) incolę legentes in βρύτῳ hordeaceo coquunt, dulcia admodum redduntur, hisque pro bellariis vtuntur.

Quæ sanè verba, Mala insana, haudquaquàm Malinathallam, sed differentem omnino esse stirpem ostendunt. Malum etenim ipsum Mespilum magnitudine excedit; folia autem herbæ non sunt Cypeiri.

Cæterùm Mala insana apud Ægyptios, teste Bellonio, cocta sub cineribus, vel in aqua, aut etiam fricta singulis ferè diebus & mensis inferuntur, & eduntur. Hermolaus Barbarus ex oleo, sale & pipere fungorum modo coqui & mandi refert.

Qualicunque autem tandem vel cocta vel præparata modo esitentur, mali sunt succi, & nullum aut omnino exiguum præbent alimentum.

De Malis Aethiopicis. CAP. XXXII.

Mala Æthiopica.

DIFFERVNT non parùm à Malis Insanis, quæ nostra ætas Æthiopica cognominat. horum stirps caule assurgit subinde cubitali, in duas tréve alas diuiso: foliis latis, ex albido virentibus, angulosis, duriusculis, quibus à media costa siue neruo spinulæ quædã breues exeunt. flosculi secundum cauliculos, albicant, senum foliolorũ, staminibus mediis subluteis. Fructus rotundus, striatus, Malo aureo minor ac durior, colore per maturitatem eleganter rubens; supereminente exiguo quodam veluti alterius mali rudimento, quod & rubet, sed dilutius.

Peregrinum istud Belgio: semina ex Hispaniis attulit honesta Domina Christina Bertolfia vidua clarissimi ac ampliss. viri D. Ioachimi Hopperi.

Tardè admodum (sed tamen eodem quo satum anno) ad perfectionem Coloniæ venit.

Malum vocant Æthiopicum, quòd ex Æthiopia in Hispaniam primùm inuectum existimetur. Veteribus cognitum fuisse difficile fuerit affirmare. Cum Malinathalla, de qua ex Theophrasto superiore cap. scripsimus, nequaquam etiam conuenit. folia siquidem cum Cypeirinis haud conueniunt, cuiusmodi sunt Malinathallæ.

Feruntur verò hæc mala in pinguium carnium iure cum sale ac pipere cocta inferri ac edi: & minus mali succi esse, quàm Insana aut Aurea. propterea videlicet, quòd duriora, diutiusque asseruari queant, nec ita facilè vti illa corrumpantur. Sunt tamen nec hęc Æthiopica boni succi, & alimenti non multum corpori adferunt.

De Stramonia, siue pomo spinoso. CAP. XXXIII.

STRAMONIÆ caulis cubito non rarò altior, digitum crassus, in pauculos ramulos diuiditur: folia eius lata, sinuata, & acuminata, maiora, longioraque quàm Solani, aut Malorum Insanorum. flos ex oblõgo denticulato calyce exit, magnus, candidus, calathi effigie, Conuoluuli maioris floris æmulus, sed tamen omnino maior ac amplior, & per oras angulosus, staminibusque aliquot albidis in medio: fructus succedit singulis rotundus, breuibus, crassis, non tamen acutis spinis asper, magnitudine ferè Nucis regiæ, putamine suo nondum exutæ, aut maior; in quibus semina & magnitudine & forma Mandragoræ. Odor herbæ caput nonnihil aggrauat: floris gratior Lilio accedit, sed tamen & soporiferus.

Rara & peregrina stirps est. Vere seritur; si feruens serenaque Æstas fuerit, fructus Autumno in Belgio perficitur; secus non facile.

Stramoniam nuncupant, & Pomum siue malum spinosum: nonnulli Coronam regiam: alij Melospinum: Græci nostri tẽporis μεγάκηλον aut potius βαρυοκόκκαλον, quasi Nucem grauan-

Stramonia.

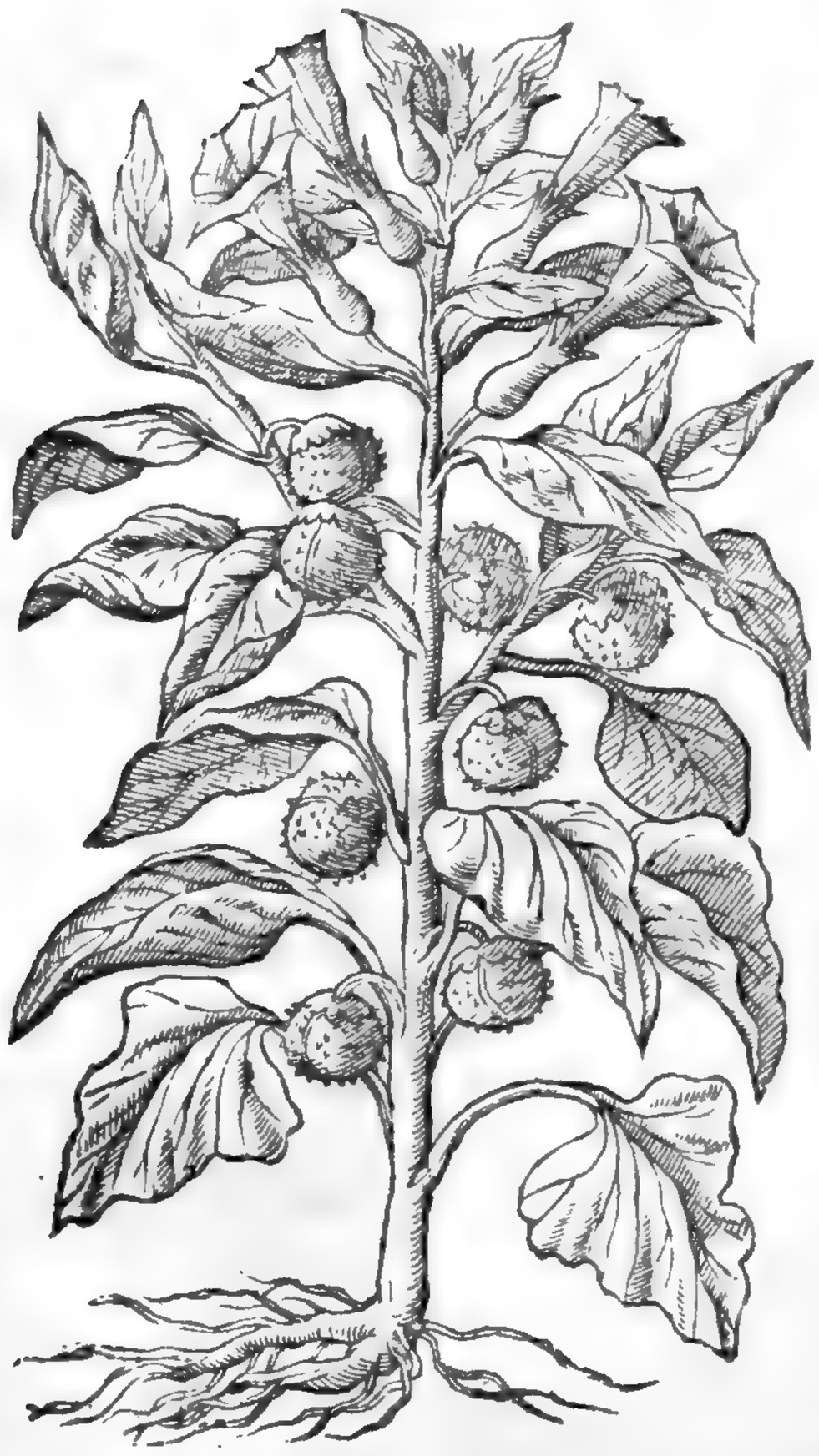

Colchicum.

Zeitloſen: noſtris Titelooſen: Gallis *Mort au chien*: vulgò Hermodactylus.

grauantem & torporem ac moleſtiorẽ ſomnum inducentem: Itali hinc, vt quidem apparet, *Paracoculi*: Germani Stechopffel vocant: Belgæ Dozen appel: Galli *Pomme de Peru:* Valerio Cordo Hyoſcyamus Peruuianus: Matthiolo verò atque aliis Nux Methel Arabum eſſe videtur. Nucem autem Methel Serapio cap. CCCLXXV. fructum eſſe ſcribit ſimilẽ Nuci vomicæ, cuius ſemen ſit veluti Mandragoræ; cortex aſper, ſapore gratus ac virtuoſus: qualitas quarto ordine frigida. Aloyſius Anguillara Stramoniam Hippomanes illud Theocriti eſſe ſuſpicatur, quo in Pharmaceutria equos in furorem agi refert. Crateuas ſiquidem, quem Theocriti citat interpres, Hippomanis plantam fructum habere ſcribit, vt Cucumeris ſyluestris ſpinoſum.

Nux Methel Serapionis.

Hippomanes.

Facultate autem Stramonia ſoporifera ac narcotica, frigida etiam quarto ordine, Mandragora non inferior.

De Colchico & Hermodactylo.

CAP. XXXIIII.

COLCHICO folia terna, aut quaterna oblonga, lata, læuia, pinguia, Lilij albi foliis & forma ac læuore ſatis ſimilia; inter quę medij in breuibus pediculis exeũt duo, tres, aut quatuor, inſtar ſiliquarum folliculi, triãgulares, craſſi, oblongi, per maturitatem in tres ſeſe explicantes partes; ſemine pleni rotundiuſculo, è ruffo colore nigricante; quo maturo folia vnà cum cauliculis intercidunt. Paulo ante Autumni æquinoctium in breuioribus, tenerioribus, albicãtibus pediculis flores erumpunt (nullis iam apparentibus foliis) Croci floſculis & forma & colore aſſimiles, dilutius tamen cærulei; ſtaminibus internis pallidè luteis. radix bulbo ſimilis, turbinata, ab vna parte in planum compreſſior rimam ſiue ſulcum, cùm floret, habens, reliquo tempore non apparentem: tunicis conueſtitur nigricantibus; fibras aliquot inferius demittit. bulbus ipſe carnoſus, cãdidus, lacteo ſucco manans, dum quidem viret & recenter è terra erutus: reſiccatus etenim rugoſus & foris interiuſque nigricat, aut etiam obſcurè rubeſcit, teſte Val. Cordo. ſapore autem eſt dulci, amaritudinis tamen exiguum ſaliuã eliciens ſubſequitur.

Vulgare autem iſtud Colchicum Italię, Galliæ, ac Germaniæ eſt: vbi in humidis, ſed tamẽ pinguibus ac lætis pratis exit, & non rarò in montium conuallibus. Reperitur etiam nõnullis locis, foliis anguſtioribus. Dioſcorides in Meſſena & Colchide enaſci tradit. Germinant folia Vere; circa æſtiuum ſolſtitium ſiliquę cum ſemine maturantur; flores circa Autumni æquinoctium, vt diximus, reperiuntur.

Κολχικὸν Dioſcorides appellat: plerique ἰοφόνον. eſt tamen & aliud ἰοφόνον non lethale. Latinè à nonnullis Bulbus agreſtis: Germanis

Hermodactylus.

Sed tamen quo in medicamentorum compositionibus Hermodactylo vtimur, ab isto differens est. Bulbus nempè huic magnitudine & forma satis respondens, verùm resiccatus, & albidus permanens, neutiquá rugosus, modicè durus, tundiq; facilis, cuius puluis cádidus est.

Valerius Cordus Colchicum quoddam reperiri scribit superioribus simile, sed flore candido, & radicis bulbo, cùm resiccatus est, inalbicante interiusque candidissimo; cuius contusi puluisculus speciem exhibeat farinæ Triticeæ; sapore suaui ac dulci. Hoc in Germania, inquit, non nascitur, sed aliunde infertur. Et verisimile est albidi istius & peregrini Colchici radices esse, quæ in Officinis Hermodactyli nomine veneunt: nihilque aliud Hermodactylum istum esse, quàm albæ candidæque radicis Colchicum.

Atque ita duo erunt vnius generis: legitimus videlicet Hermodactylus, candida & foris & intùs radice; & spurius Hermodactylus, siue pernicioſum Colchicum, nigricante aut rubente foris, interiusque bulbo.

In hac sententia fuisse Auicennam, quæ ab eo scripta sunt cap. CCCLII. ostendunt. Hermodactylum siquidem, ait, radicem esse plantę habentis rosas (id est flores) albos aut citrinos (rectiùs purpureos) & meliorem esse album: rubentem & nigrum malos, ac pernicioſa venena.

Cæterùm Hermodactylus vim habet purgandi; priuatim arthriticis, inquit Paulus, tunc cùm humores fluunt, exhibetur: verùm stomacho aduersatur. At Colchici radix, in cibo accepta strangulando enecat, similiter vt fungi; Dioscorides auctor.

De Cicuta.

CAP. XXXV.

Cicuta.

PROCERO, ferulaceo, glabro, læui, eoq; crasso, intùs inani, dilutè virenti, nõnullis tamen subrubentibus veluti serpentũ maculis respersо culmo, supra tres non rarò cubitos Cicuta assurgit; vmbellæ fastigia occupant; candidi in his flosculi; semina posteà Anisi æmula aliquantò candidiora; radix dodrantalis, crassitudinis digiti, candida, & quando caulem facit interius caua, prius solida. Ingratum, grauem fœdumque ipsa tota spirat herba odorem.

Circa oppida & pagos abundat locis vmbrosis & pinguibus, prope fossas aggeresque, agrorum pratorumque sepimenta.

Cum floribus Iulio: semine prægnantem Augusto ac serius videre est.

Græcis κώνειον, Latinis Cicuta est: Germanis Schirling/wutzerling: Brabantis Scheerlinck/wulle kruel: Hispanis *Ceguta y Canaheia*: Gallis *Cigue*.

Extremè, vt Galenus testatur, refrigerantis est facultatis. Temerarium fuerit hanc vel puerorum testibus, vel virginum mamillis imponere, incrementumque harum partium eo modo reprimere. Præter enim quòd partes illas facilè efficiat contabescere, cordi quoque ac iecinori foris admota etiam obest: tametsi multò magis intrò assumpta. Est etenim ex lethalium numero, frigiditate sua, vt Discorides refert, enecans.

Remedio est, Plinius ait, priusquam perueniat ad vitalia, vini natura excalfactoria: sed in vino pota irremediabilis existimatur.

Athenienses in interimendo sapientissimo philosopho Socrate Cicuta vsos, Plato refert.

Quàm grauiter & periculosè hallucinantes Officinę, huius semine loco seminis Harmel, id est, Rutæ, quandoque vsæ fuerint, exploso iamdudum errore, notissimum est.

LIBRI QVARTI PEMPTADIS TERTIÆ FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIÆ

LIBER QVINTVS,

DE FILICIBVS, MVSCIS, ÀC FVNGIS.

PRÆFATIO.

POST *deleterias ac pernicioſas herbas ad Filicum explicanda deſcribendaq́ genera, tum & Muſcorum ac Fungorum conuertimur, quæ licet plurima parte pernicioſa homini non ſint, ſubinde tamen vel nocent, vél humano generi incommoda, vel parum vtilia exiſtunt.*

Filicum autem complures ſunt ſpecies: ſunt & Muſcorum: nec deeſt in Fungis differentia. Commune Filicibus omnibus eſt, vt & floribus & ſemine deſtituantur. Deſiderantur eadem in Fungis: in plurimis quoque, ſed non tamen in omnibus, quæ inter Muſcos referri contingit.

DE FILICE.

CAPVT I.

Filix mas.

Filix femina.

Pteris aquilina. Vred. of V. 402

FILIX duorum eſt generum iuxta veterũ ſententiam: mas & femina; quæ quidẽ propriè Filix eſt. nã aliæ, quas inter Filices referri cõtingit, proprias ſuas habẽt appellationes.

Mas folia mox à radice promit ampla, aſpera, ſubdura, frangi facilia, diluto colore virẽtia, 1.
odore grauia, cubito altiora, alarum inſtar expanſa, veluti de plurimis ad vnum cohærentibus pediculum cõpoſita, quorũ ſingularia pinnata, & ſecundũ margines crenata, à tergo veluti tenuiſſimo ſordidoq́; puluere obſidẽtur, qui temerè ſemẽ eſſe à pleriſq; creditur. radix è multis cirris cõfibrata, craſſa, nigraq́; eſt: caule, flore, ſemineq́; deſtituitur: tota natura ſterilis.

Femina Filix & flore ac ſemine caret, ſed caulẽ promit vnicũ, ſtriatũ, aliquatenus angulo- 2.
ſum, medulla refertũ verſicolore; quo obliquè inciſo, bicipitis Aquilę ſpecies quędá apparet,

circa hũc folia ſunt cõplura, allata, & maris foliis ſimilia, ſed minora. radix oblõga, nigra, ſub terra ſerpit, digitum ſubinde craſſa, aut aliquãto tenuior. odor quoq; huc grauis eſt, vti mari.

Amat vtraque Filix loca ſterilia, arida, ac deſerta: & vt Horatius teſtatur:

Neglectis vrenda Filix innaſcitur agris.

In cultis ac ſtercoratis locis non prouenit: nam & ſimo ſuperiniecto, vt Theophraſtus lib. VIII. cap. VIII. refert, interit.

Mas apertis gaudet ac patentibus locis: montibus ac ſaxoſis, vt Dioſcorides ait.

Femina circa margines agrorum, ſub ſentibus, & in ſyluis vmbroſis non rarò reperitur.

Marceſcit vtraq; Filix ſub hyemẽ: noua Vere erumpunt folia, tota æſtate in vigore futura.

1. Prior Græcis πτέρις ἢ πτέριον: à nonnullis βλῆχνον appellatur: à Nicandro in Theriacis βλῆτρον: ab aliis πολύῤῥιζον: item & πτερίνεον, δασύλλωνον, ἀνάστροφον: Latinis Filix mas: Italicè *Felce:* Hiſpanicè *Helecho, Falguero,* & *Feyto*: Germanicè **Waldt farn** & **waldt farn mentle:** Gallicè *Fougere, ou feuchiere maſle*: à Belgis **Varen manneken.**

2. Altera ſpecies Græcis eſt θηλυπτέρις, id eſt, Filix femina, & Νυμφαία πτέρις: Latinis, vt quidem inter notha Dioſ. Lingua ceruina: Germanicè **Waldtfarn weiblin**/ & **groß farnkraut:** à Belgis **Varen wijfken:** Gallis *Fougere femelle.*

Calidam, amaram, ac ſiccam, paululumq; adſtringentem facultatẽ Filix vtraque obtinet.

Latum lumbricum radix maſcula, auctore Dioſ. denariorum quatuor pondere pellit, cum aqua mulſa pota; melius verò ſi cum Scammonij aut Veratri nigri obolis quatuor detur. Oportet autem, ait, vt ſumpturi allia præſumant. Ad eundem modum, addit Galenus, fœtum quidem viuum necare; mortuum verò eiicere mirum non eſt. Prodeſſe verò & huius radix lienoſis traditur: iam & cum axungia trita & impoſita contra ictus ab harundine factos vtilis. Cuius probationem Dioſcorides eſſe ait, quòd Filix per ambitum ſata harundine pereat, & vice verſa, harundo Filice ſepta. Sed vanum eſt, exiſtimare id per ſingularem aliquam antipatheiam accidere, & aliunde contingere, quàm quòd hæc Filix in humidis non adoleſcat, nec harundo in ſicco.

Filix femina ſimilem vim ſuperiori, vt Galenus ait, habet. Dioſcorides hanc præcipuè feminis ſterilitatem, & abortum prægnantibus facere refert. Addit farinam huius humidis vlceribus inſpergi: & iumentorum ceruicibus attritis mederi. Fertur & vinum ne aceſcat conſeruare poſſe Filicis radix in dolium immiſſa.

De Filice paluſtri. CAP. II.

Filix paluſtris.

PLAN-

PALVSTRIS Filix caules complures edit bicubitales aut altiores, folioſos veluti Filicis fœminæ, cuius & folia referret, niſi particularia molliora latioraque eſſent, & haudquaquam per margines ſerrata: circa ſummos ramulos denſa veluti ſeminum futurorum rudimenta adhærent, quæ tamen ſemina non ſunt. (nam ſterilis & hæc Filix vti cæteræ) radix craſſa, ampliſſima omnium Filicum, multis craſſis nigris fibris capillata, in quarum medio ſubcandidum quoddam, quod efficaciſſimum putatur radicis.

Naſcitur hæc Filix locis riguis ac paluſtribus; non rarò in foſſis aquas habentibus, in humidioribus quoque ſyluis. Apud Gallos, tum & apud Britannos pleriſque locis reperitur; Germaniæ ac Belgio ſatis quoque frequens.

Viget vt antecedens æſtate: hyeme marceſcunt folia: radix reſtibilis.

Vulgò Oſmunda in Belgio dicitur: rectius Filix paluſtris aut aquatilis nuncupatur: Sunt qui Filicaſtrum: plerique ex Chymicis Lunariam maiorem vocant: Valerius Cordus Filicem latifoliam facit. Videtur autem haud diſſimilis ei Filici, quæ πτερις μεγάλη à Theophraſto appellatur, cui Polypodium ſimile facit: nam huius ſingulari folio, Polypodij folium ſatis ſimile eſt. Germanis Groſ farn: Belgis Groote varen/wilt varen.

Radix huius & calida quoque eſt ac ſicca, ſed minus quàm ſuperiorum. Vtilis habetur, ac præſertim quod eius medium, non modo vulneratis, ſed & cæſis, ruptis, ex alto deturbatis, decocta vel etiam tuſa, & cum liquore aliquo ſumpta: In decoctis, quæ vulneraria recentiores appellant, ea de cauſa ab Empyricis additur. Sunt qui tantam huius potẽtiam exiſtiment, vt ſanguinem alicubi intra corpus hærentem ac concretum diſſoluere queat, & foras etiam per vulnus expellere.

De Polypodio. CAP. III.

Polypodium maius.

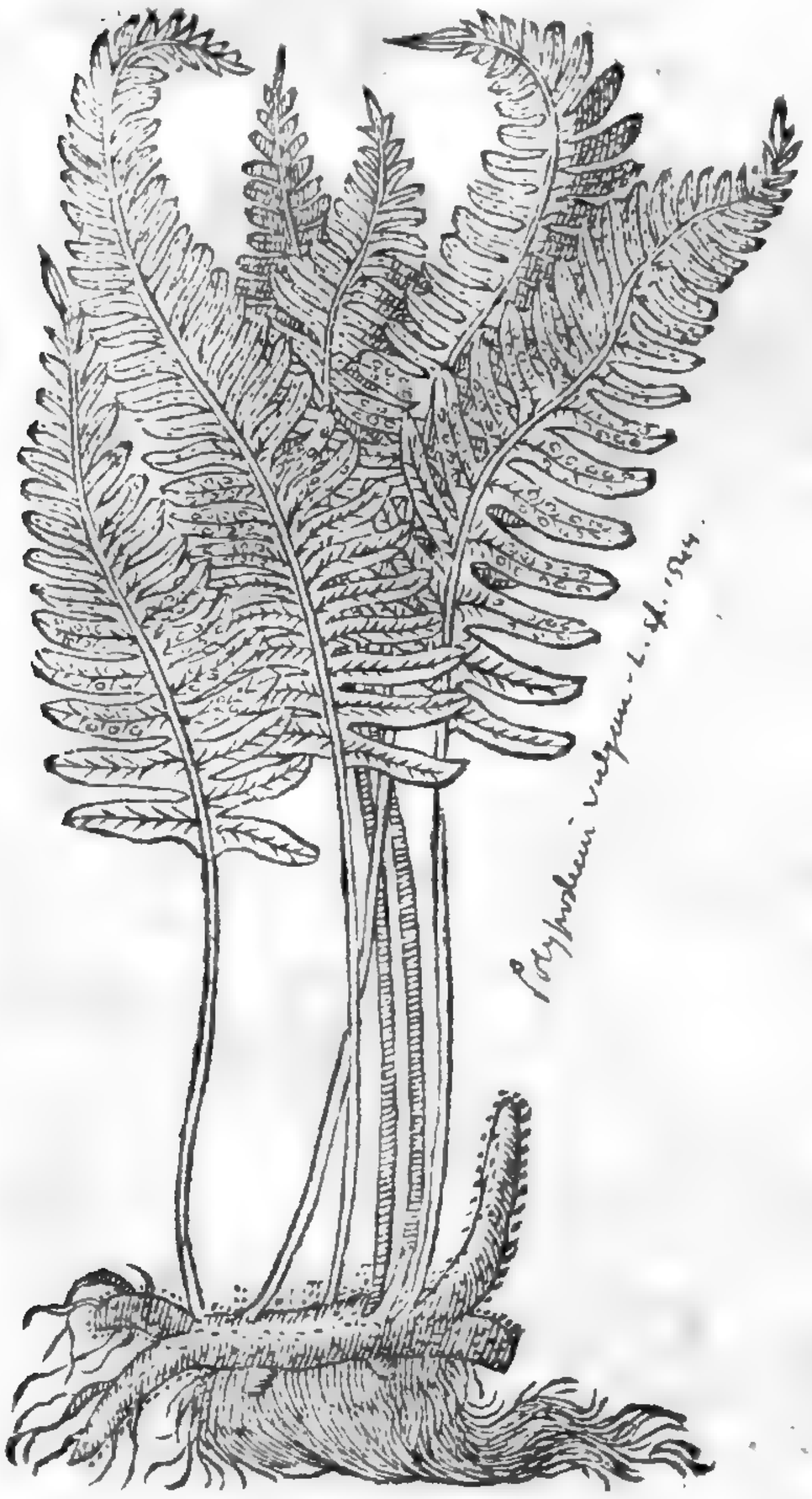

Polypodium minus.

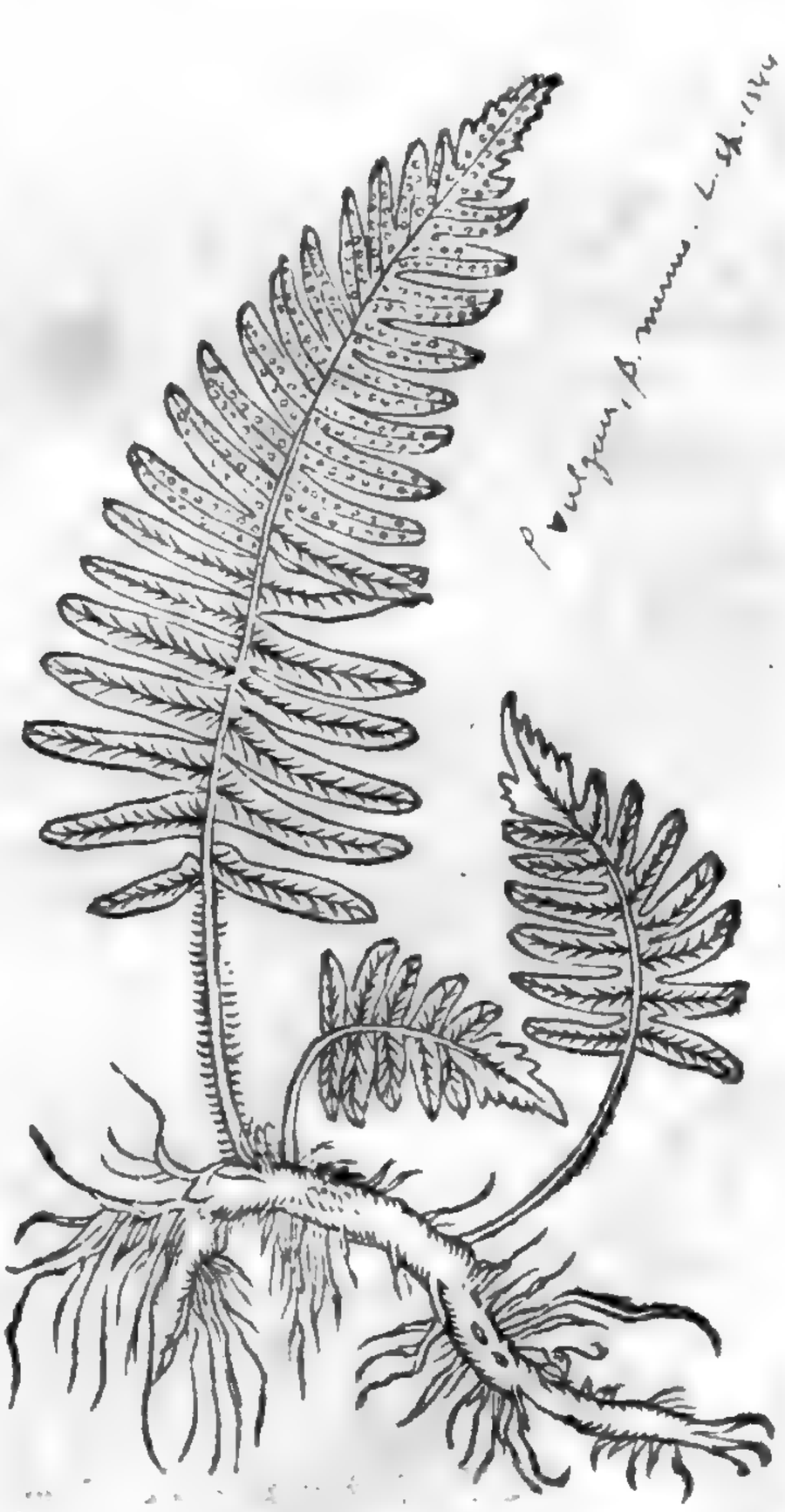

POLYPODII folia Filicis maris ſimilia videri poſſent, niſi & minora multò, & per margines haudquaquam ſerrata aut crenata forent: exeunt hæc mox à radicibus, vtrimque pluribus altis ſectionibus ad mediam vſque coſtam diuiduntur; à fronte ac anteriore parte læuia ſunt, à poſteriore, veluti adhærentibus ex puluere verrucis, leuiter exaſperantur. radix longa, digito tenuior, per obliquum ſerpit, in qua tubercula quædam acetabulis iis ſimilia, quæ in Polyporum ac Sepiarum cirris apparent; ſapore hæc dulcedinem quandam cum ſubacerbo

acerbo guſtu præ ſe fert. Caret & iſtud Filicis genus non modò flore ac ſemine, ſed & caule.

Naſcitur in veterum arborum carie exeſarum caudicibus, tum & ſuper veteres muros, ac ædium tecta: reperitur & in aggeribus ſecus agrorum margines, præſertim ſub arboribus ac ſentibus, ac ſubinde in ſyluis: & nõnullis lætius ampliorecq; folio: aliis locis minus ac teneriùs.

Præfertur in veterum Quercuum caudicibus enatum. Huius loco vtuntur pleriq; eo quod ſub Quercubus reperitur; quod tamen reuera Quercinum appellari nequit.

Quouis anni tempore viret colligiq́ue poteſt Polypodium: Vere nouo, noua folia promit.

Græcis πολυπόδιον eſt, ab acetabulis Polyporum in radicibus apparẽtibus: Latini nomen retinent; tamen & Filiculam, quaſi paruam Filicem, quandoque nominant: Itali *Polipodio*: Hiſpani *Filipodio* & *Polypodio*: Germani Engelfuß/ Baumfarn/ Dropffwurtz: Belgæ Boomvaren: Galli *Polypode*.

Reſiccantis autem Polypodium eſt facultatis, ſed tamen citra morſum, vt Galenus ait.

Purgandi vim habere Dioſcorides refert, detrahereq́; bilem ac pituitam. Actuarius etiam bilem atram ſubducere poſſe addit: Aliis nulla, aut ſi quæ ſit, omnino exigua clemensq́; ſubducendi vis Polypodio eſſe videtur. In qua ſententia Ioannes quoque Manardus, qui admodum imbecilliter ipſum purgare ſentit: cui & accedit ipſa rerum magiſtra experientia: Nam reuerà Polypodium per ſe haudquaquam purgat, ſed ex iure veteris galli gallinacei cũ Beta aut Malua, aliiſve lubricantibus aluũ decoctum, ad alui lenitionẽ nõnihil tantũmodo cõfert.

Ioannes Meſues Polypodium inter ea refert, quæ corpora maximè exiccare ac extenuare queant; fortaſſis ad Arthritidis quoddam genus reſpexit, quo non vna corporis pars, ſed com-
Arthritis vniuerſalis plures ferè afficiuntur: ad quod à Menapiis aliisq́; Rheni ac Moſæ accolis plurimum cõmendatur. Tument in hoc morbi genere manus, pedes, vtriuſque genu cubitorumq́; articuli: adeſt impotentia præ doloris magnitudine mouendi, ſubinde ſuperiores minus; grauius verò inferiores partes afficiuntur: facilè quoque ex vna in aliam partem humores fluẽtes decumbunt. Huic malo Menapij Polypodij decoctum, vt diximus, adhibẽt, quo ſuperfluos humores abſumi ac reſiccari poſſe ſperant; non quidem mox, ſed temporis mora. nam continuis aliquot diebus decocti huius vſum præcipiunt ac inſtituunt.

Citius autem hoc morbi articularis genus, aut venę ſectione, vel purgationibus, vel vtriſq́; deinde ſudore tollitur. Nec difficilis eius curatio, ſi tempeſtiuè vniuerſalia hæc remedia adhibeantur: neque enim in ipſis articulis humores impacti hærent, ſed circa ipſos non tam conſiſtunt quàm confluunt. Idcircò citiſſimè corpus vacuandum; deinde quod reliquum procuratis ſudoribus digerendum diſcutiendumq́ue eſt.

Luxatis præterea efficaciter imponi Polypodij radicem, Dioſcorides ait, & rimis quæ inter digitos fiunt.

Dryopteris candida.

asplenium lanceolatum. Sm.
IV. 21. 5. 346

De Dryoptere. CAP. IIII.

FILICEM marem Dryopteris ſatis refert, minora tamen multò & tenuius diſſecta eius ſunt folia, anterius læuia, colore è viridi vnà cum pediculo mediiſq́ue neruis pallent: à tergo eodem quo Filicis exaſperantur modo: abſque caule & hæc Filix viuit: ſine ſemine gignitur. radix è fibris inter ſe complicatis commiſſa, & mediocris craſſitudinis, ſubinde noua germina molitur.

Locis rarò inſolatis, in montium colliumq́ue conuallibus quandoque reperitur, & in denſis ſyluis.

Pereunt huius folia per hyemem: Vere noua erumpunt.

Græcis δρυοπτερίς eſt: Latinis Querna Filix dici poteſt. Oribaſius medicinalium collectionum lib. XI. Bryopterim appellat: & rectius fortaſſis Βρυοπτερίς, à muſco cum quo reperitur, quàm Dryopteris nominatur: nam &, Dioſ. auctore, in Quercuum muſco naſcitur.

tur. Officinæ Pharmacopœorum Adiantum olim perperam appellarunt: ineptius pro Adianto medicamentorum compositionibus admiscuere. Valerio Cordo est πτερίδιον: Belgis Eychen varen: Hispanis *Helecho de roble*.

Mistam autem, vt quidem Galenus, Dryopteris gustatu facultatem præ se fert, dulcem, acrem, amaram; in radice verò acerbam habet & septicam; proinde & pilis glabram cutem reddit. Dioscorides Dryopterim cum radicibus tritam, psilothrum siue depilatorium esse quoque refert, si post sudorem, eumque extersum, corpori imponatur.

De Dryoptere nigra. CAP. V.

Dryopteris nigra.

SVPERIORI Dryopteri & alia quædam Filicis species similis reperitur, sed caulículis ac foliorum neruis nigricans, tum & foliis saturatiùs virens: exeunt hæc mox quoq; à radice, variè etiam, sed rarius, dissecta. radix ex pluribus tenuibus confibratur.

In syluis, ac locis vmbrosis subinde, sed tamen haud frequenter, nascitur.

Viret non secus ac Polypodium aut Adiantum anno toto; non cessat tamen sub æstatem noua folia promere. flore semineque, veluti prior, destituitur.

A similitudine cum Dryoptere, Dryopteris nigra à recentiorum nonnullis appellatur: ab aliis Adiantum nigrum, ad superioris videlicet differentiam, quod perperam, vti ostendimus, Adiantum nominatur. Sunt autem ex recentioribus, qui Lonchitidem asperam esse velint: Sed quæ foliorum cum Scolopendrij similitudo? planè nulla: Non est igitur aspera Lonchitis: multò minus Adiantum Plinij. à Theophrasti Adianto non differt; quæ etenim de Adianto, ea ex Theophrasto habet. Adiantum legitimum paulò inferius describendum. Vsurpatur tamen nihilominus hæc Dryopteris nigra à nonnullis Adianti loco: & versantur hi quidem quoque in errore, sed non tam graui ac illi, qui Dryopteridem priorem loco Adianti veri assumunt.

Adiantum Plinij.

Error quorundam.

Est siquidem hæc nigra Dryopteris haudquaquam septica, sed Adianto & Trichomani facultate respondet.

Asplenium Adiantum nigrum
M. Lob. 5. 346

De Phyllitide. CAP. VI.

PHYLLITIDIS oblonga, haud dissecta sunt folia, Oxylapathi similia, subinde longiora, duriora, virentioraque, parte anteriore læuia, posteriore adhærescentes veluti vermiculos ostentant; odore graueolentia, gustu acerba. radix è tenuibus nigris fibris committitur. caule, flore, semineque, vt alia huius generis, destituitur.

Per ætatem quandoque folium in partes veluti lacinias quasdam ita finditur, vt ex vno folio alia exire ac progigni videantur.

Locis petrosis, in vetustis parietibus, secus fontes, in conuallibus, & aliis humidis ac vmbrosis gignitur.

Viret quouis anni tempore, haud aliter quàm Polypodium.

Græcè φυλλίτις dicitur: Latini nomen seruant: Officinæ Linguam Ceruinam appellant; perperàm verò Scolopendriam: à legitimo siquidem Scolopendrio multùm differens: Germani Hirßung: Belgæ Herstonge: Hispani *Lengua Ceruina*: Galli *Langue de Cerf*. Apuleius etiam Radiolum capite LXXXIII. nominat.

Phyllitis.

Phyllitis laciniata.

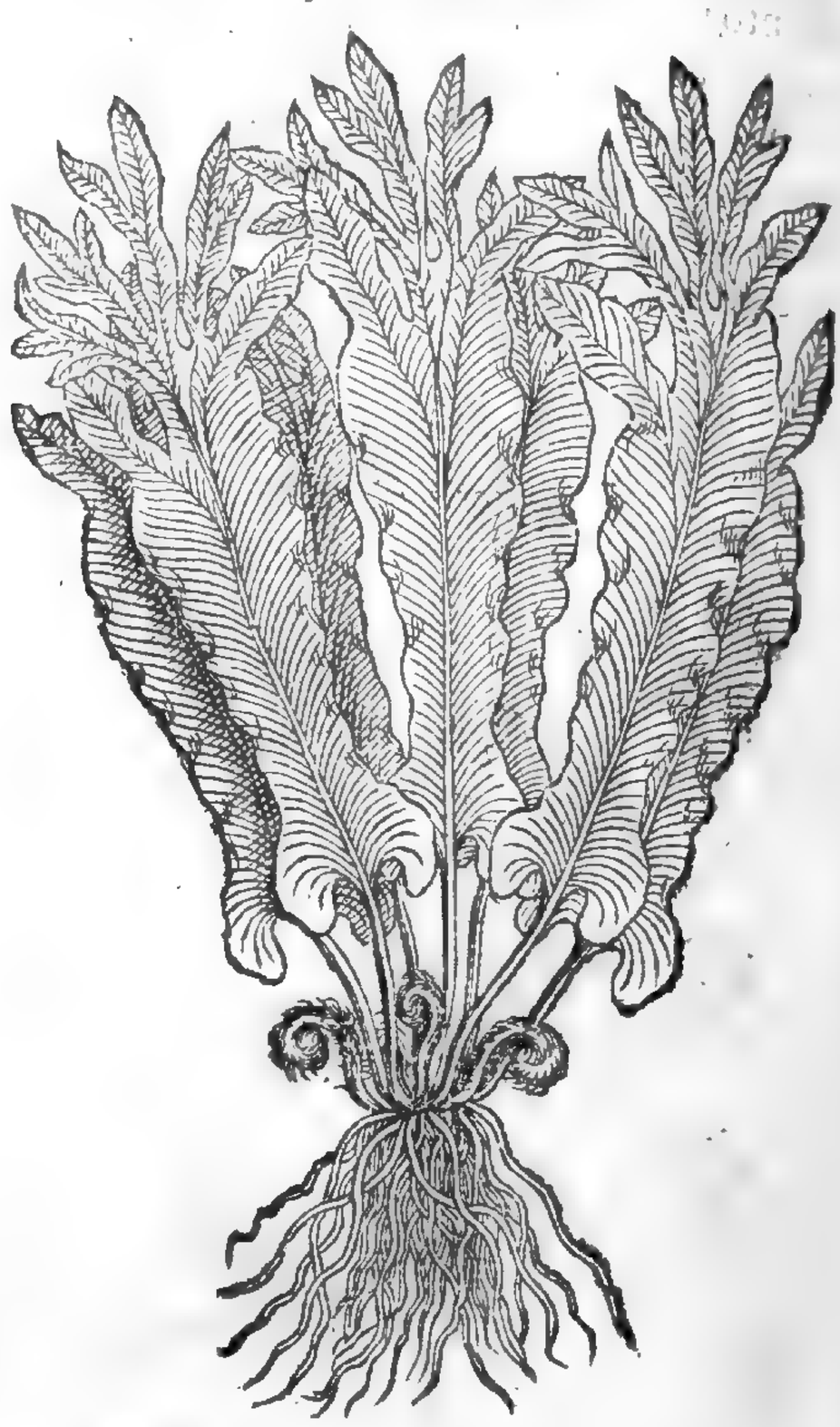

Adstringens & resiccans facultate est: ad dysenterias & intestinorum leuitates commendatur. Serpentium etiam morsibus in vino potam aduersari, Dioscorides refert.

De Hemionitide. CAP. VII.

Hemionitis.

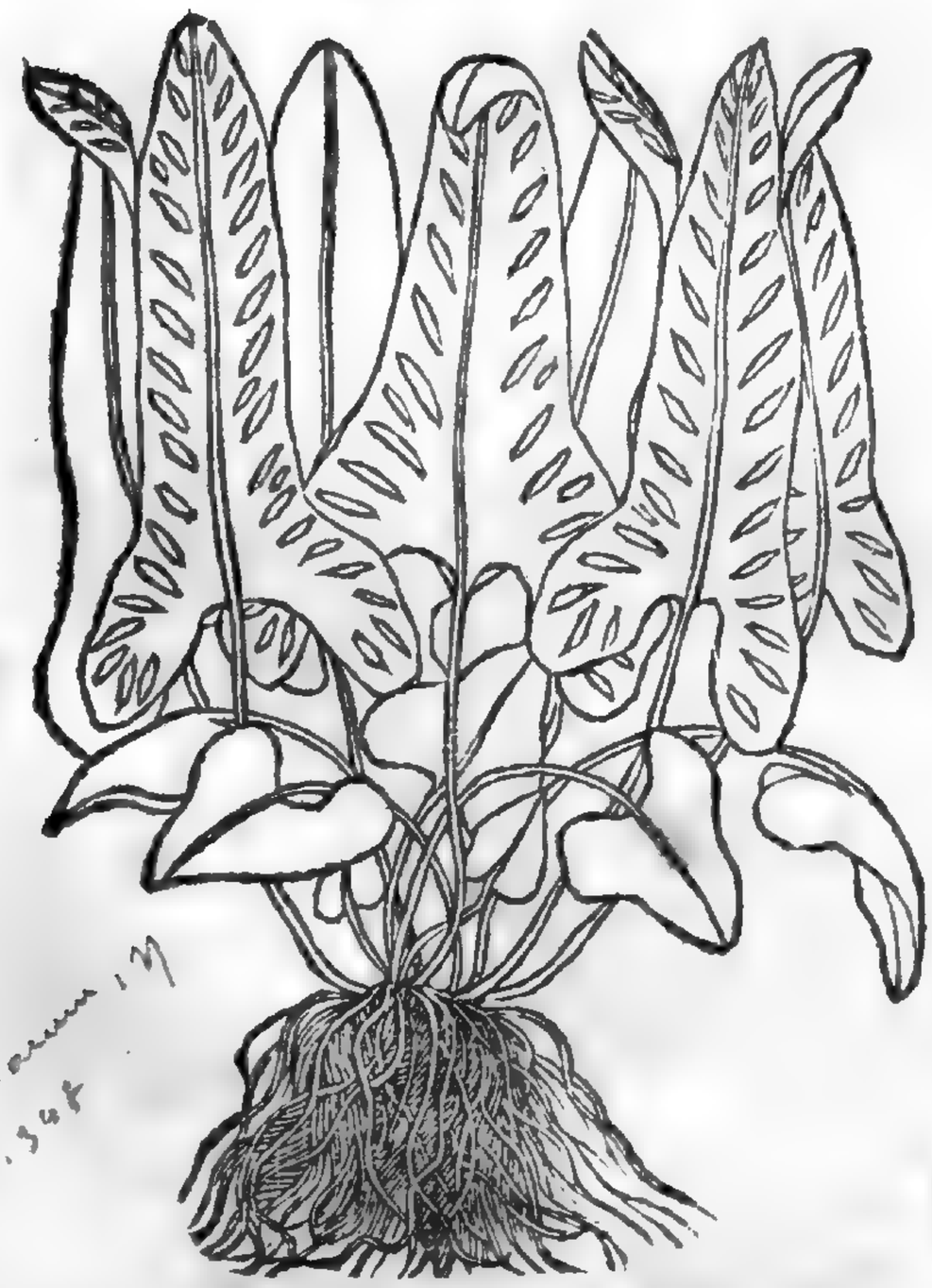

Hemionitis peregrina.

HEMIONITIS Phyllitidi similis foret, nisi folia eius inferiore sede latiora essent, & vtrimque angulos haberent prominentiores, veluti Ari ac minoris Dracunculi: sunt etenim inferius lata & semicirculi instar, ferè dimidiæ ac Διχοτόμου Lunæ modo excauata; reliqua

reliqua parte anguſtiora ſunt, & in acumen deſinentia: anteriore etiam ſuperficie læuia ac viridia; à tergo quædam vermiculorum ſpecie ipſis quoque adhærent. radices ſimiliter è pluribus tenuibus fibris commiſſæ.

Variat verò & quandoque foliorum huius forma, inferiore ſede ac circa baſim, veluti apophyſes vtrimque habentium.

In obſcuris quibuſdam Romæ locis naſci Anguillara ſcribit: reperitur & in Britanniæ vmbroſis. tranſlata illinc tenella quandoque in Belgium, poſteaquam adoleuiſſet, Phyllitidem anguſtis & oblongis foliis æmulari reperta eſt: ſoli anguli inferiores, paulò prominentiores, nonnihil diſcriminis oſtendêre.

Dioſcoridi ἡμιονῖτις eſt: nonnullis eodem auctore, Σπλήνιον dicitur. Meminit Theophraſtus Hemionij, ſed à Dioſcoridis Hemionitide multùm differt: Hemionion ſiquidem Theophraſto idem cum Aſplenio, de quo mox.

Sapore autem ac facultate Hemionitis proximè Phyllitidem refert: eſt etiam guſtu acerba: facultate adſtringens. Dioſcorides ait ex aceto potam lienem abſumere. Quod fortaſſis ex Aſplenij facultatibus huc tranſlatum.

De Aſplenio ſiue Scolopendrio. CAP. VIII.

Aſplenium.

ASPLENIO folia ſunt parua, longitudine palmi, vtrimque profundis ſectionibus alterno ordine inciſa, inferius mollia lanuginoſaq́; ſuperius glabra ac virentia, quæ cùm inareſcunt complicantur, & in teretem figuram contracta, foriſque hirſuta, ſcolopendræ ſimilia apparent. pro radicibus tenues nigræ inter ſe complicantur fibræ.

Naſcitur in vetuſtis parietibus, in rupibus, in ſaxoſis, opacis, ac vmbroſis. Galliæ, Italiæ, Hiſpaniæ, Britanniæ, Belgioque ſatis notum.

Toto anno viret; remiſſius tamen hyeme: æſtiuis menſibus noua ſubinde folia promit.

Græcis eſt Ἀσπλήνιον καὶ Σκολοπένδριον: Latini Aſplenum, Aſplenium, & Scolopendrium ſimiliter appellant: nonnullis Σπλήνιον dicitur: Theophraſto ac aliis ἡμιόνιον: Gaza Mulam herbam nominat: Dicitur & πλεῖξ: In Officinis Ceterach: Nicolao Myrepſo λιθοπλήγιον, & (ſi non fallimur) ἀσπληνοδάπανον: Italis *Scolopendria*: Hiſpanis *Doradilla*, *Douradinha*: Germanis Steynfarn / Miltzkraut: Belgis Steen varen / Milterupt.

Aſplenion autẽ ac Σπληνίον ex eo dicitur, quòd aduerſus ſplenis morbos efficax ſit: Scolopendrium verò à ſimilitudine cum Scolopendra, hirſuto ac multorum pedum verme.

Tenuium partium, inquit Galenus, herba ipſa eſt; non tamen calida. Dioſcorides folia tradit in aceto decocta, per dies quadraginta epota, lienem abſumere: contrita quoque ex vino lieni imponi: vrinæ ſtillicidio, regioque morbo prodeſſe: calculosque in veſica comminuere: (quæ ab iis perficiuntur quæ tenuium ſunt partium) addit & ſingultus hanc ſedare: in opinione deinde eſſe, hac herba conceptum adimi, per ſe aut cum muli liene appenſam; atque eius rei gratia noctu colligendam Luna ſilente.

Simile & Theophraſtus habet: folium Hemionij, inquit, ſterilitatem mulieribus facere volunt, & aliquid vngulæ muli ac ἀπέρματος, aliàs δλέρματος, id eſt, cutis, miſcendum præcipiunt. Plinius etiam non dandum Aſplenium feminis ait, quoniam ſterilitatem faciat.

Inter huius ætatis Empeiricos ſunt, qui hac herba nõ modò lienis durities ac tumores, ſed & omnes iocinoris languores ac morbos feliciter ac citò curari poſſe prædicant: tantasque huius in roborando hoc viſcere vires eſſe affirmant, vt etiam animalis alicuius excoctum iecur, ſi cum hac recoquatur, crudo ſimile reddatur, & ad priorem ſuam conſtitutionem reſtituatur.

Sed hoc inter aniles fabulas referendum, vnà cum eo quod Dioſcorides de noctu colligendo

gendo Asplenio refert,& pleraque alia vaniſſima,quæ in Veterum libris ſubinde ſparſim reperiuntur; à quibus nec recentiorum plerique abſtinent, qui mendaciis ac inanibus nugis paginas quandoque implent, ſtudioſisque non parum imponunt.

De Lonchitide aſpera. CAP. IX.

Lonchitis aſpera.

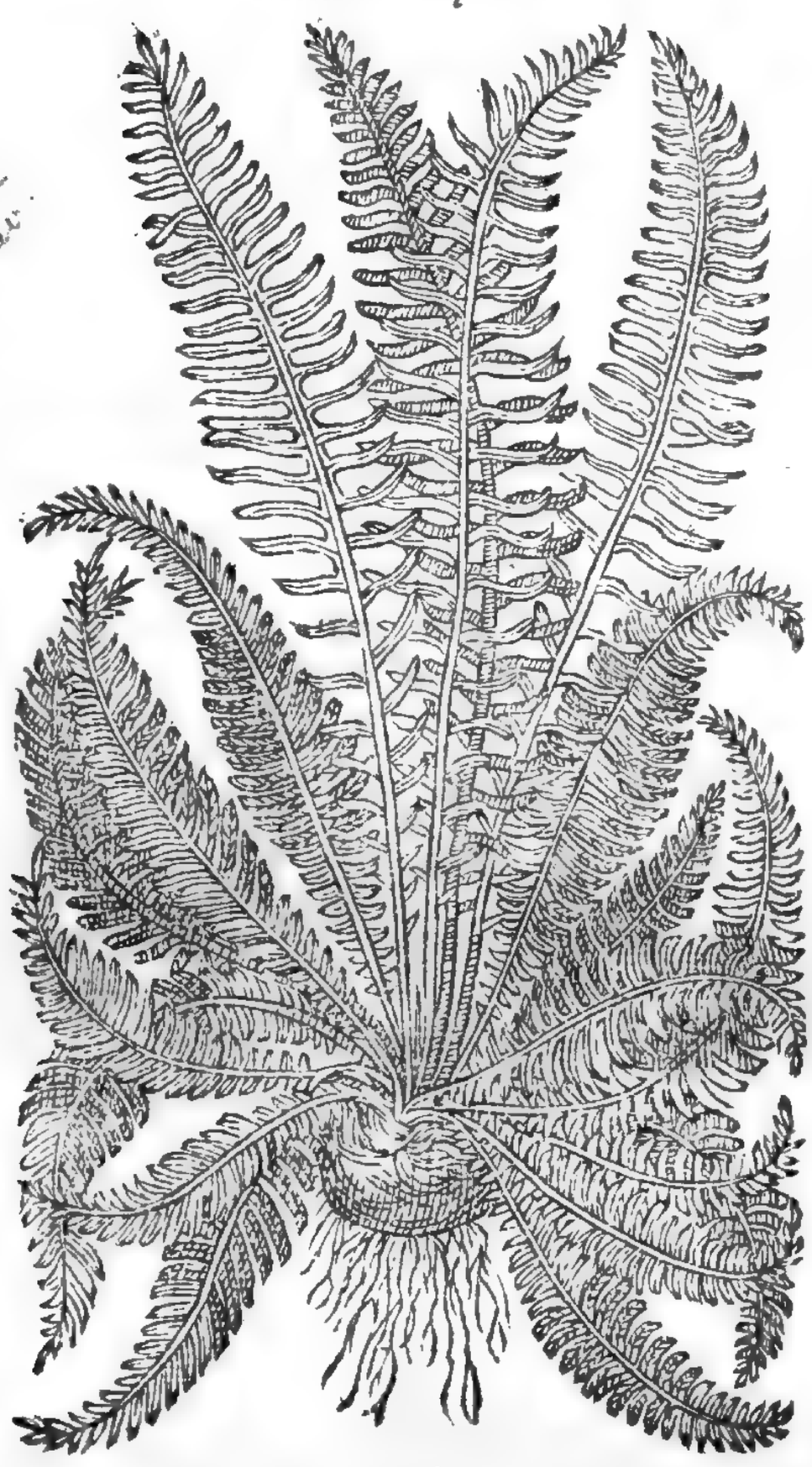

Adiantum.

ASPERÆ Lonchitidis dodrante longiora ſunt folia, ab vtraq; parte pluribus, ac multò crebrioribus, quàm Polypodij, inciſuris diſſecta; quæ anteriore parte virent, lævia ac glabra ſunt; poſteriore verò vt Polypodij exaſperantur. radix nigricans multiplicibus tenuibus capillamentis confibratur.

Naſcitur in ſcrobibus ac foſſis locis vliginoſis, humidis ac vmbroſis.

Nec caulem, nec florem, nec ſemen vlla anni parte profert: perpetuò viret: æſtate viget.

Nonnulli hac ætate Aſplenium ſylueſtre aut Aſplenium magnum appellant: Valerio Cordo Strutiopteris eſt: Dioſcoridi verò Lonchitis aſpera cognominatur. Duas ſiquidem Lonchitides Dioſcorides deſcribit: vnam foliis Porri: alteram Scolopendrij folio maiore ac aſperiore, quæ vtique præſens eſt, cuius folia ampliora maioraq; ſunt, quàm Scolopendrij; aſperiora etiam, crebrioribusque ſectionibus inciſa. Græcis λογχῖτις τραχεῖα dicitur: Latinis, eodem auctore, Longina & Calabrina: Germani Groß milts kraut: Belgæ Gracht waren nominant.

Lonchitidis autem aſperæ, Dioſcorides ait, folia vulnera glutinandi vim habere, & prohibere ne inflammationes excitentur, potaque ex aceto lienem abſumere.

Galenus virentia quidem Lonchitidis aſperæ folia ad glutinanda vulnera idonea eſſe tradit: ſicca verò ex aceto pota lienes induratos ſanare.

De Adianto. CAP. X.

BREVIS ac humilis herba Adiantum eſt: cauliculi eius palmum longi, læues, ſubnigro punico colore nitent: folia exigua inciſuris diuiſa, ambituque crenata, Coriandri aliquatenus æmulantia, nullo ordine digeruntur. radix è tenuibus pluribus capillamentis conſtat.

In parietibus, locis petroſis, vmbroſis, humidis, ſecus fontes & aquarum ſtillicidia exit: Italiæ & Galliæ notius eſt, quàm Germaniæ aut Belgio.

Viret quauis anni parte; nunquam tamen vel florem vel ſemen facit.

Græci Ἀδίαντον appellant: Theophraſto, ac deinde Plinio Adiantum eſt nigrum: duo ſiquidem his Adianti ſunt genera: candidum ac nigrum. De candido ſequente capite agetur. Dicitur verò Adiantum iſtud & καλλίτριχον, πολύτριχον, καὶ Εβενότριχον: Latinè Polytrichum, Callitrichum, Cincinalis, Terræ capillus, Supercilium terræ: ab Apuleio Capillus Veneris, Capillaris, Crinita: à nonnullis Coriandrum putei: Officinæ Italiæ Capilli Veneris appellationem amplexæ ſunt: Officinæ Belgij pro Capillo Veneris, Ruta vtuntur muraria.

Ἀδίαντον autem ex eo dicitur, quòd folium, vt Theophraſtus ait, non madeſcat: aquas enim reſpuit; perfuſum merſumque ſicco ſimile, vt Plinius ait. Dicitur verò Callitrichon & Polytrichum

trichum ab effectu, tingit ſiquidem capillum, ac denſum eum facit.

Eſt autem Adiantum, Galeno auctore, reſiccans, extenuans, diſcutiens, in caloris frigoriſq; medio: viſcoſorum humorum craſſorum è pectore ac pulmonibus excreationibus non mediocriter confert: calculosque frangit epotum; & quidem non modò renum calculos expellit, verùm & eos, qui in pulmonibus, & aſperæ arteriæ exiguis ramulis hærent, frangit, atque cum ſputo educit, Eclegmate, ſiue, vt vulgò, Serapio inde confecto.

Strumas verò & abſceſſus Adiantum quoq;, eodem auctore, digerit; & caput ex alopecia glabrum conueſtit.

Adianti vires & facultates Dioſ. multas refert, non modò differentes, ſed & repugnantes: inter alias, ſanguinis reiectiones ipſum cohibere ait: paulò verò antè, ſecundas ac menſes ciere. Quæcunque verò ſanguinis reiectiones cohibent, ea etiam menſes ſupprimunt. Addit in fine, Seri circa ouilia vtilitatis pecorum gratia: quę autem vtilitas ex eo, non oſtendit. Iam & ſeri Adiantum nequit, cùm ſemine careat; nec etiam commodè tranſferri. Apparent idcircò hoc loco multa aliundè tranſlata, huic capiti addita. Et fortaſſe quædam ex Cytiſi hiſtoria acceſſere. *Dioſcoridis notatur.*

Adiantum ex diſſimilaribus partibus Meſues conſtare tradit; quaſdam quidem aqueas ac terreas habere, eaſque adſtringentes: alteram ſuperficiariam calidam ac tenuem. Et hac quidem obſtructa aperire, craſſa extenuare, ventrem ſubducere, præſertim dum recens eſt; nam vt tenuis hæc pars eſt, ita citò reſoluitur: adſtringentibus verò partibus ac terreis, ventrem ſiſtere ac fluxiones cohibere.

De Ruta muraria. CAP. XI.

Ruta muraria.

RVTA muraria cauliculos edit complures, teretes ac tenues; ac circa hos foliola exigua indigeſta, ambitu crenata, graueolentis Rutæ ſatis ſimilia, anteriore parte læuia, virentiaq;; auerſa verò obſoleti coloris, punctulis obſita. radix fibroſa nigra eſt.

Naſcitur in parietibus ac muris vetuſtis, iuxta aquas, puteos, fontes, locis videlicet humectis, ac quæ ſæpius rigantur, raroque à Sole illuſtrantur. viuax & hæc eſt: hyberno frigore non extinguitur.

Æſtate amplius viret: flore & ſemine caret.

Vulgò Rutam murariam, aut Rutam muralem appellant: Germani **Maurrauten**: Belgæ **Steenrupte**: Galli *Rue de muraille*: ſunt qui Vitæ ſaluiam nuncupent: Officinæ Belgij Capillum Veneris nominant, ac pro legitimo multo vſæ ſunt tempore. Eſt autem Adianti genus, quod Candidum Theophraſto dicitur: nam Adianti duo hic genera facit, vt ſuperiore cap. diximus: Nigrum vnum: candidum alterum; Et nigrum quidem ſuperiore capite deſcriptum eſt; Candidum verò ipſa Ruta eſt muraria, quæ quidem nigro Adianto magnitudine & forma, deinde & reliquis ſatis ſimilis. Conueniunt natales; folia craſſiora pauloque minora ſunt: cauliculi non nigri, ſed ex albido virent; vnde Candidi cognomen accepit.

Plinius duo ſimiliter Adianti refert genera: candidius vnum: alterum nigrum lęuiusque: Maius ait Polytrichon; minus verò Trichomanes nominari, perperàm Trichomanes inter Adianti genera referens: nam Trichomanes ab Adianto differt. *Plinius notatur.*

Nec deſunt, qui Rutam murariam Paronychiam Dioſcoridis eſſe ſentiant: Paronychia autem Peplo ſimilis eſt, minor longitudine, & maioribus foliis eſſe traditur: Pepli verò folia lata in rotunditate oblonga ſunt, ambitu nequaquam crenata, graueolentis Rutę haud ſimilia; iam & quàm Rutæ muralis maiora. quæ manifeſtam Rutæ murariæ cum Paronychię deſcriptione diſſimilitudinem oſtendunt. nec repugnat quòd Peplus Rutæ folio deſcribatur: non etenim graueolentis Rutæ, ſed alterius Rutæ eſt folio, Hyperico ſimilis, cui multarum, vt alibi oſtendimus, herbarum folia comparantur.

Cæterùm

Cæterûm Ruta muraria Adianto temperamento ac facultatibus haud multo abſimilis. Prodeſt tuſſientibus, difficiliùs reſpirantibus, latera dolentibus: crudorum pulmoni inhęrentium concoctionem decocta promouet: valet ad renum & veſicæ dolores: vrinam clementer cit: calculosque expellit. Sunt qui ad puerorum enterocelas commendent, ac valdè efficacem referant, ſi quadraginta continuis diebus huius aridæ puluis ſumatur.

Trichomanes.

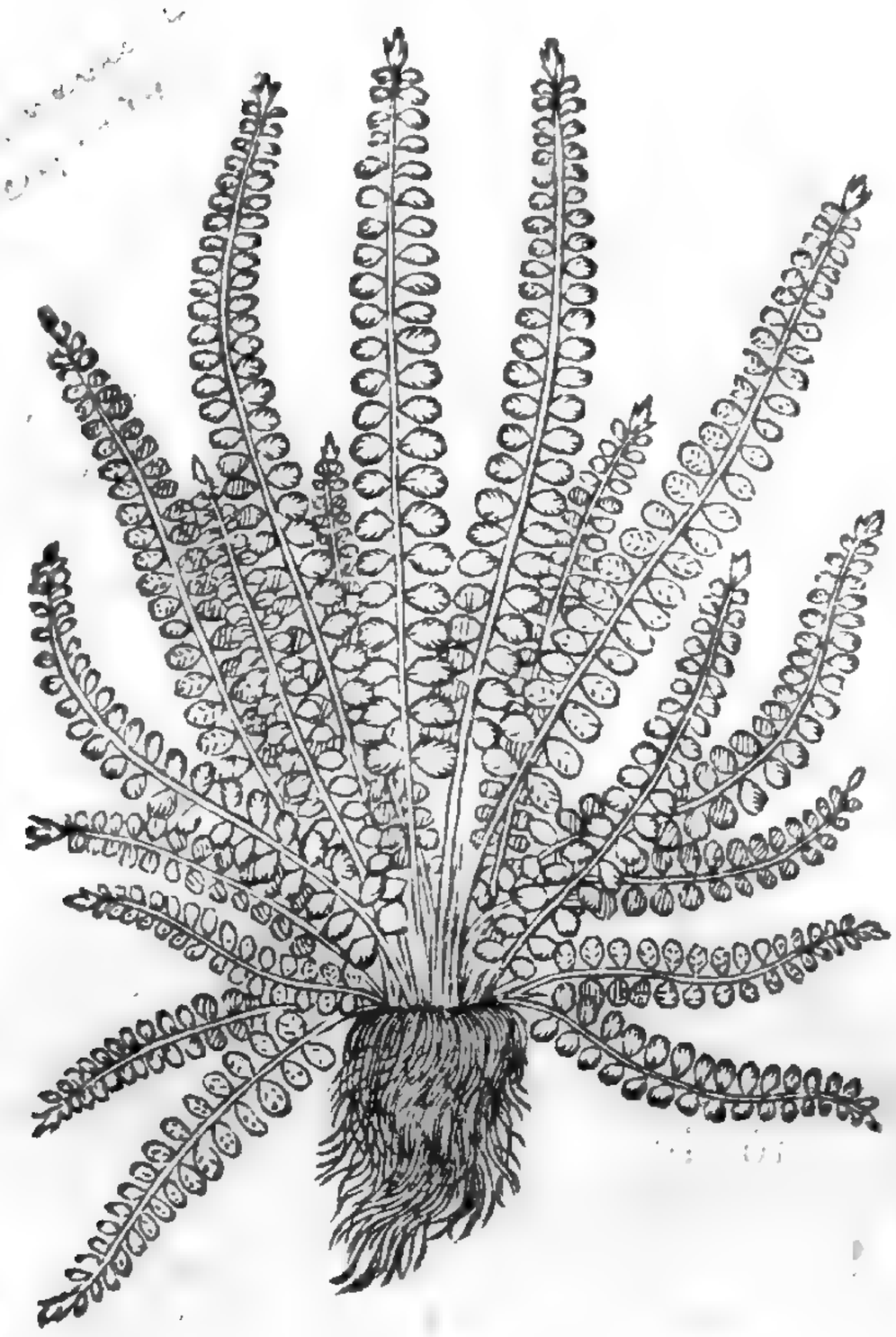

De Trichomane. CAP. XII.

TRICHOMANES cauliculos quoq; promit tenues, teretes, complures, nigricante colore nitentes; circa quos ordine digeſta perquam exigua tenuia vtrinq; foliola, aliquantum crenata, haud multò quàm ipſę ſunt Lentes minora, ab aduerſa parte punctulis exiguis exaſperata. radices vt Adianti, tenuiſſima nigra capillamenta.

Iuxta fontes, riuulos, locis humidis, in vetuſtis parietibus ac muris, & ſaxoſis aliis vt plurimum exit.

Diuturnum ac viuax quoque eſt: hyemis iniuria non offenditur: ſterile vti Adiantum, & reliquæ omnes Filices, cuius ſpecies eſt.

Græcis eſt Τριχόμανες: Latinis Filicula, quaſi parua Filix: item & Capillaris: Apuleius cap. LI. cum Callitricho idem facit. Adianto, vt Dioſcorides & Galenus referunt, facultatibus omnibus reſpondet.

Muſcus arboreus.

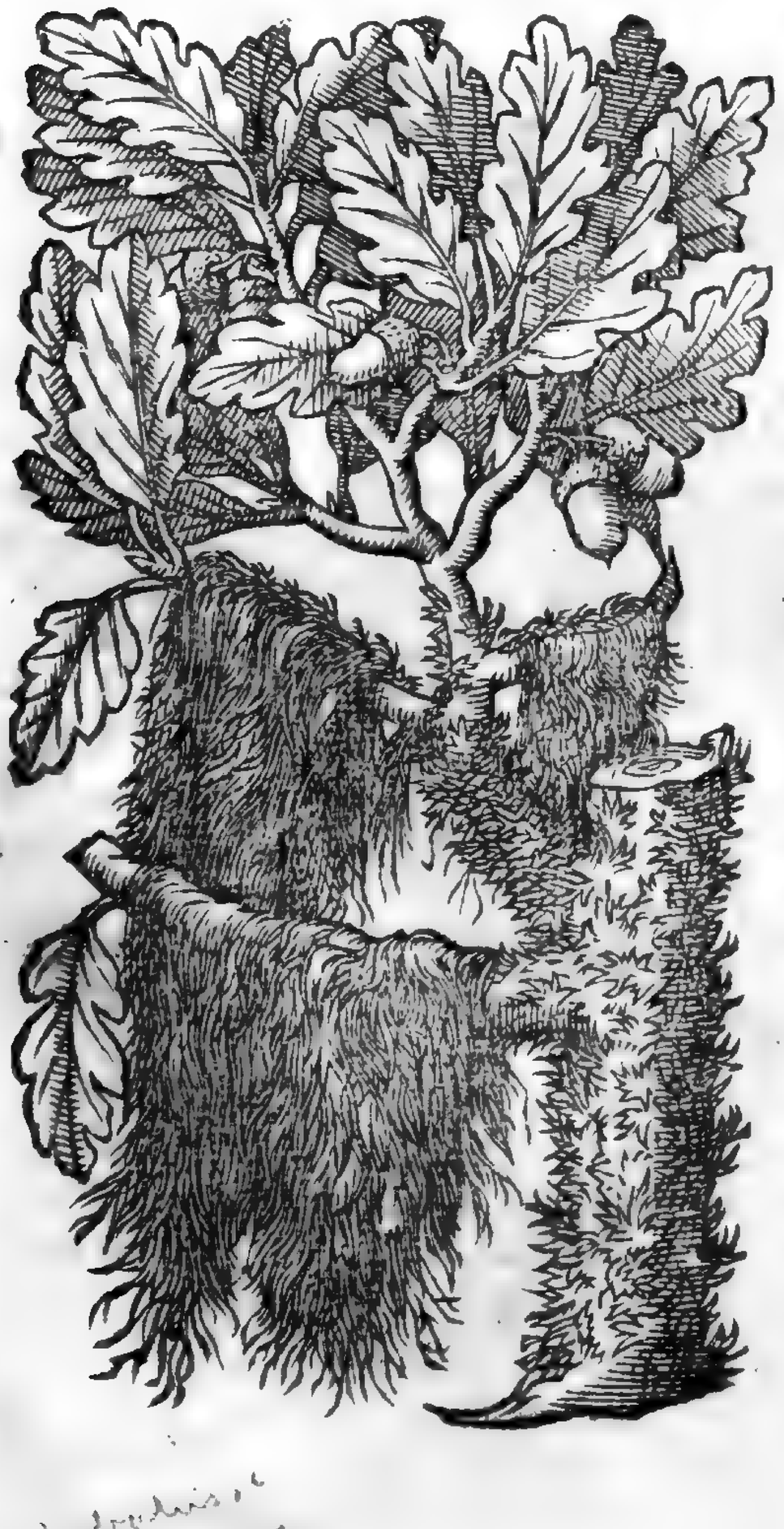

De Muſco arboreo. CAP. XIII.

MVSCI complures reperiuntur, & natalibus ferè differentes. quidam arboribus adnaſcuntur & adhærent: alij terræ ſuperficiem occupant: non deſunt etiam marini.

Arborei muſci villoſa quædam ſunt, ex multis tenuiter ac variè diſſectis, ſubinde veluti foliis inter ſe implicitis, confuſa, quę arborum adhæreſcẽtia corticibus, à truncis ac ramis dependent. vnus in hoc genere magis tenuis; craſſior alter: quidam breuior; prolixior alius, ſubcandido vt plurimùm colore omnes candeſcentes; tamen quandoque & niger quidam eſt, ſed minor & tenuior. Prima laus, inquit Plinius, candidiſſimis: ſecunda rutilis: nulla nigris.

Reperitur hic Muſcus in Quercu, Populo alba & nigra, Vlmo, Betula, Pomo, Pyro, Pinu, Pinaſtris, Picea, Abiete, Cedro, Larice, ac aliis compluribus arboribus. Optimus, inquit Dioſcorides, Cedrinus eſt; proximus Populeus, quo in genere candidus & odoratus præſtat; nigricans improbatur. Matthiolus è Pinu, Picea, Abiete, ac Larice in Italia odoratum eſſe refert, & odoratiorem Larignum eſſe.

Græci Βρύον appellant: Latinis Muſcus dicitur, & Σπλάγχνον, σφάγνος, καὶ ὕπνον: Oribaſius Muſcum Δορκάδιον βοτάνην appellat: Arabes & Officinæ Vſnea: Germanis Moß: Belgis Moſch: Gallis *du monſch*: Italis *Muſgo*: Hiſpanis *Muſco de los arboles*.

Cæterùm

Cæterùm Muſcus refrigerandi ac adſtringendi nonnullam vim ac potentiam obtinet, quæ tamen pro natura ac facultate eius, cui adnaſcitur, arboris, ac potiſſimum eius corticis, vel remittitur, vel intenditur; eius ſiquidem cui adhæret corticis, veluti parentis ſui, aliquam ſibi aſciſcit ac retinet facultatem. Idcirco in Quercu natus muſcus refrigerat ac valde adſtringit; præter propriã, aſcita etiã ipſius Querni corticis vehementer adſtringente facultate.

Ex Cedro, Pinu, Picea, Abiete, Larice, Reſiniferis, minus adſtringit, & præterea digerendi ac emolliendi facultatis particeps eſt. Serapio vinum in quo Muſcus aliquot diebus maduerit, altum, ait, ſomnũ inducere, vẽtriculum roborare, vomitiones compeſcere, & aluũ ſiſtere.

Dioſcorides Muſci decoctum vtile ad inſidendum tradit, ex vtero fluore laborantibus: vnguento denique Balanino, oleisque inſpiſſandi gratia miſceri: thymiamatum acoporumq; compoſitionibus conueniens eſſe; ad quæ potiſſimum is conuenit, qui odoratiſſimus.

De Muſco paluſtri ac terreſtri. CAP. XIIII.

Muſcus terreſtris vulgaris.

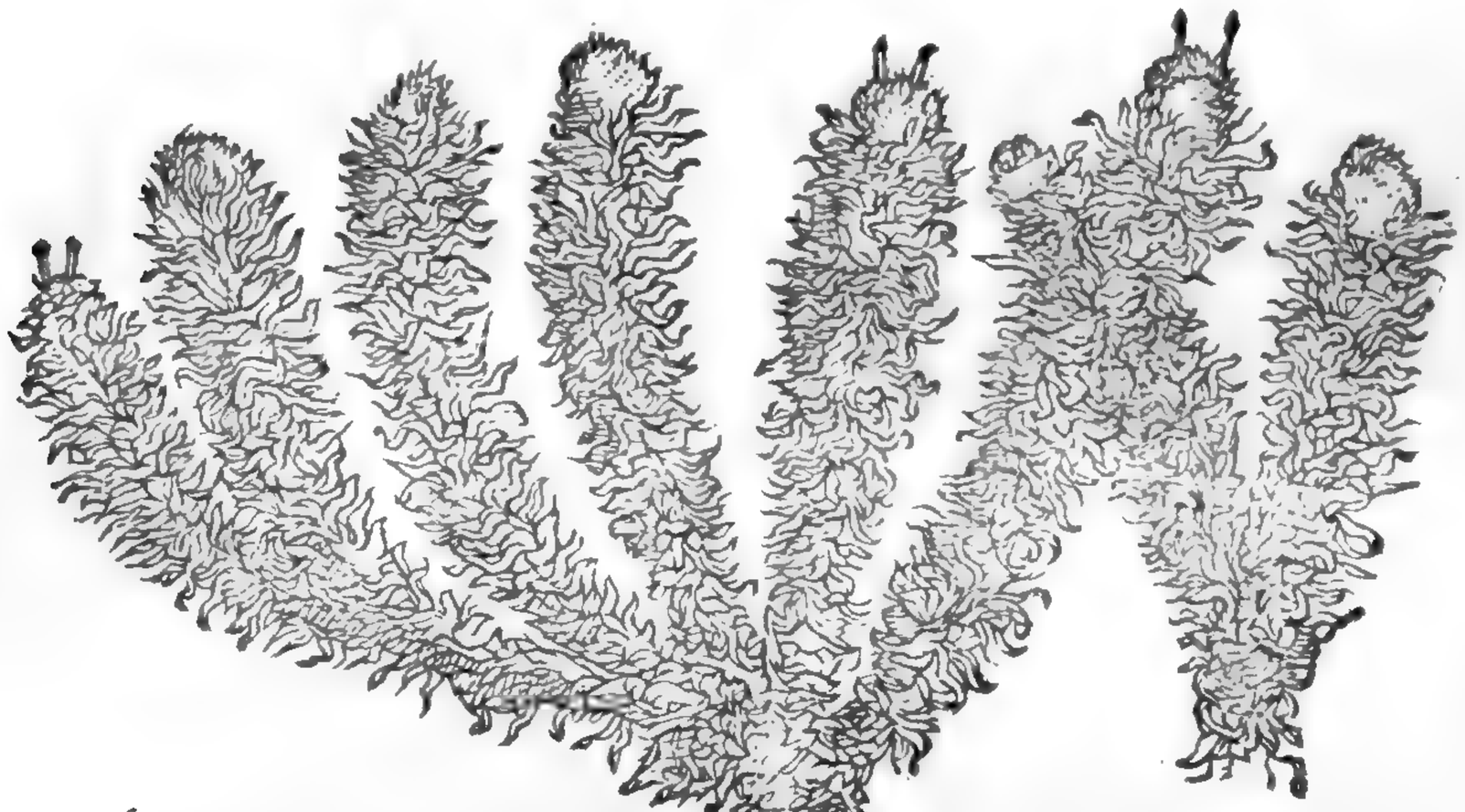

Paluſtris

Muſcus terreſtris ſiue Lycopodium.

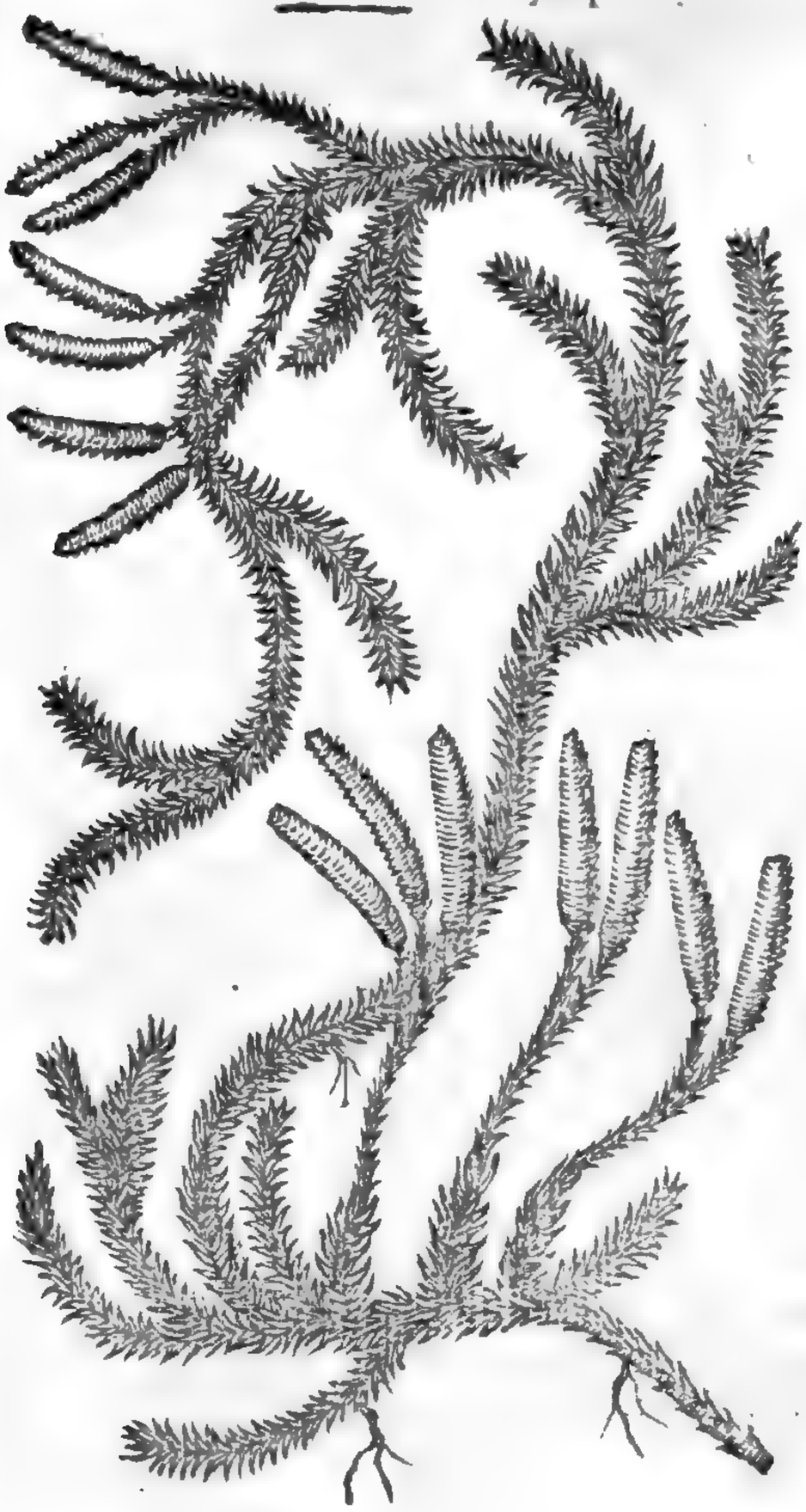

Muſcus terreſtris minor.

paluſtris

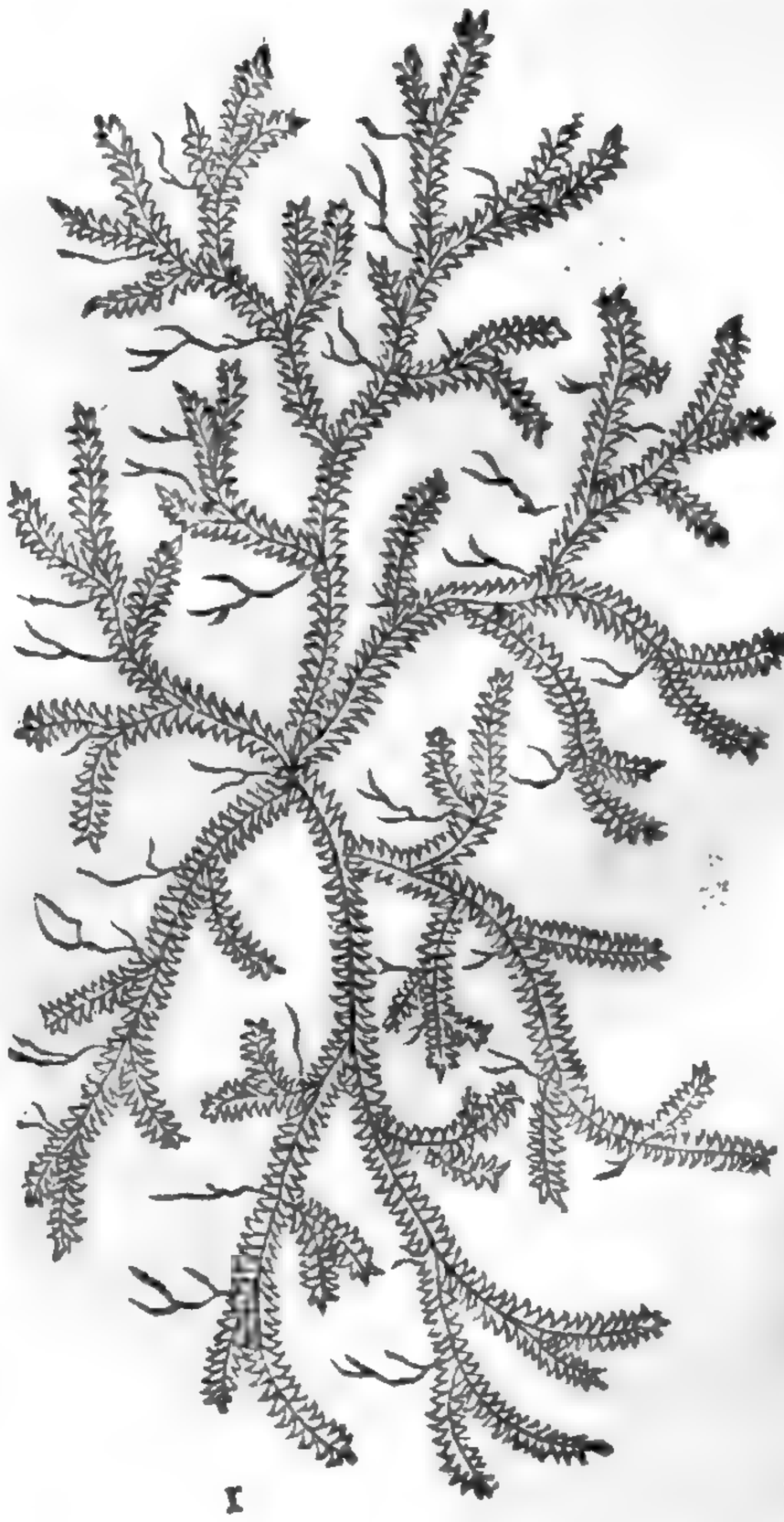

Lycopodium clavatum, c
C.B. 360

Muſcus terreſtris minor alter.

1.

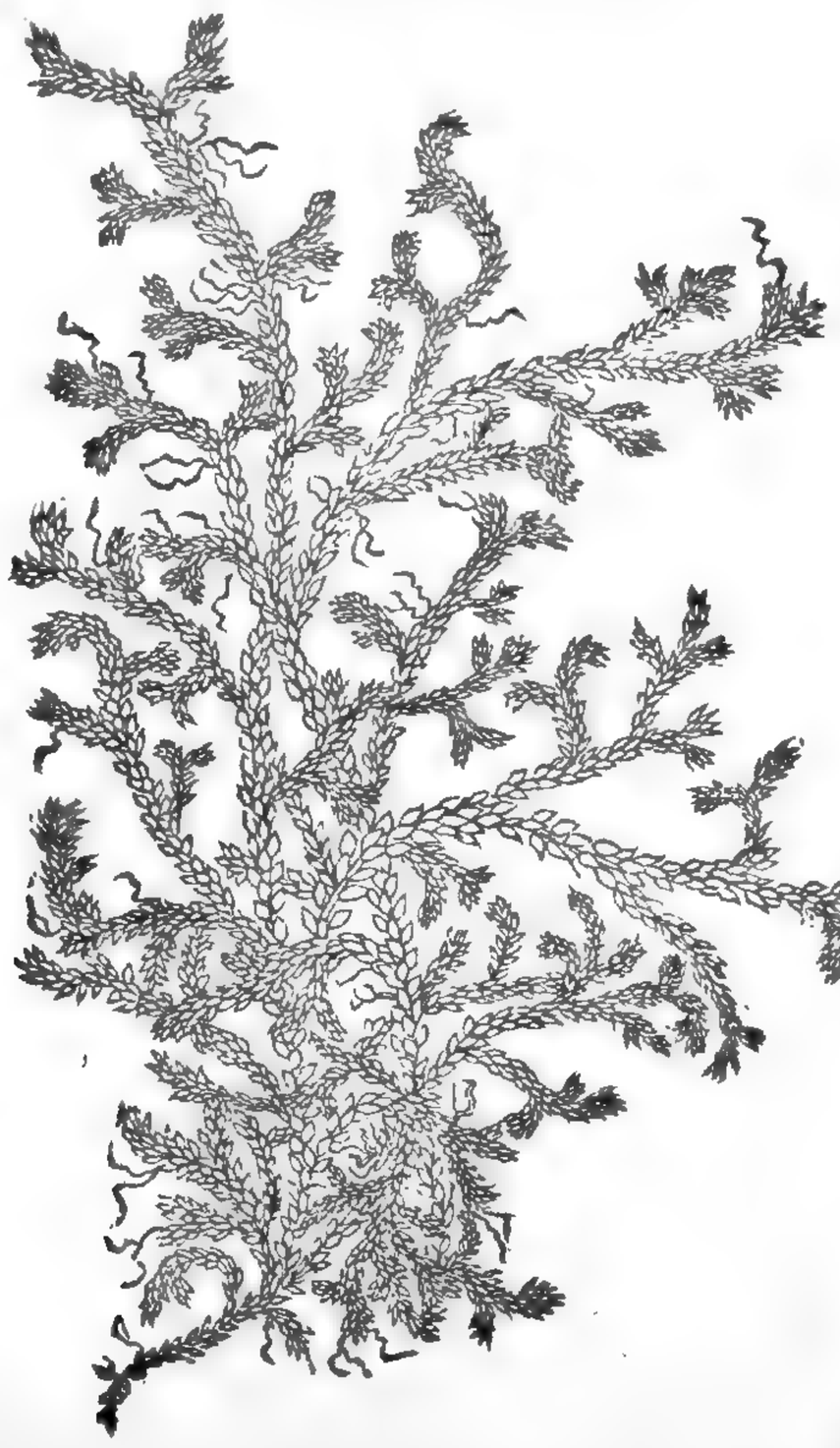

2.

IN terræ ſuperficie varij quoque exoriuntur Muſci, forma non parum differentes.

Quædam enim ſpecies omninò villoſa, admodum denſa, candicãs, quę latè ſubinde expatiatur, ampla loca occupans. hæc macro ac ſterili ſolo, in ſyluis aut aliis deſertis, ſed tamen riguis, reperitur locis; rarum etenim eſt hunc Muſcum alibi inuenire, quàm vbi aquæ ſubſunt.

Nomen hic aliud quàm generis commune, nondum inuenit; poterit tamen haud ineptè Paluſtris Muſcus appellari, quando vix aliis, quàm humidis reperiatur locis.

Altera ſpecies longis tenuibus, ac ſubinde ramoſis, è luteo colore vireſcẽtibus, latè ſerpit viticulis, quæ minutiſſimis foliolis aut citius craſſioribus pilis denſiſſimè conueſtiuntur, ab his fibræ hinc inde demittuntur tenues, quibus pro radicibus vtitur; ſuperficiei ſeſe affigit, ac proximis adhæret: ſurgunt & à ramulis cauliculi albicãtes, in quibus veluti quædã ſpicę, Coryli iulis ferè perſimiles; quę tamẽ ſteriles, nec ſemẽ nec floré ferũt.

Locis hic Muſcus reperitur deſertis, inuiis, in ſyluis, ſubinde etiã petroſis: & non modò in Hercynia ſylua, aut in Germania, verũ & in Belgio: Et nonnullis locis maior: aliis minor ac tenerior.

Iunio menſe ſpicæ vigent: reliquo tempore inanes ac effœtæ apparent.

Muſcum terreſtrem non pauci hac ætate appellant: Germani **Beerlap/ Gurtelkraut/ Seilkraut/ harſchar/ Teuffels klauwen**: Belgæ **Wolfsclauwen** appellant: vnde Lycopodium & Pes lupi à nobis dici cœpit: Officinæ pleræque perperam Spicam Celticam nominant: peius ac cum maximo errore pro Spica Celtica in medicamentorum compoſitionibus ſubſtituunt.

Officinarum error.

Cæterùm Muſcus terreſtris, Lycopodij donatus nomine, vrinas mouet, &, vt Hieronymus Tragus refert, calculos cõminuit ac educit. Contuſus ac in vino decoctus, podagricos dolores impoſitus lenit. Vinum fluctuans quod iam lentorem contraxit, in vaſe ſuſpenſus, integritati reſtituit: eodem auctore.

Lichen.

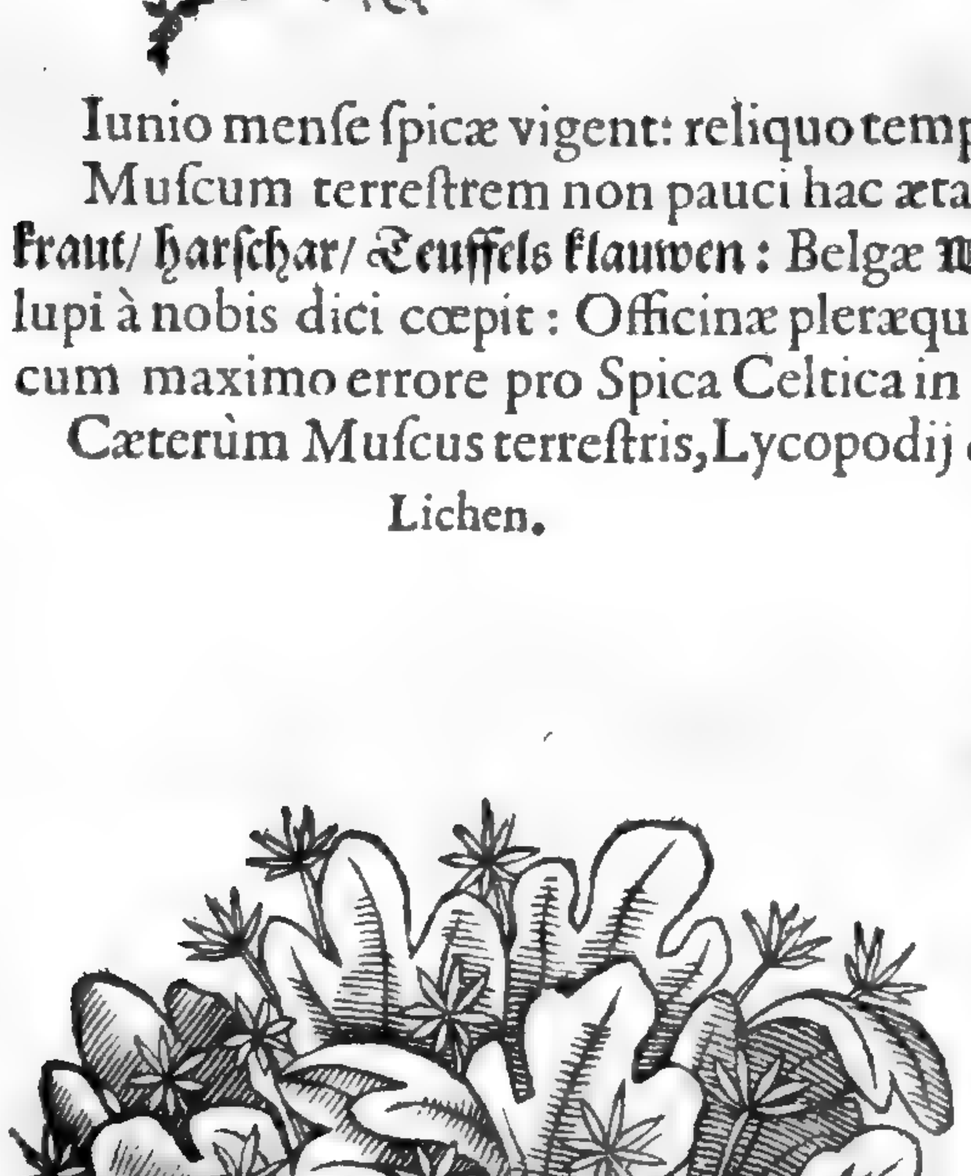

De Lichene. CAP. XV.

LICHEN Muſci quoque ſpecies, ex multiplicibus pinguibus foliolis, ſquamarum inſtar compactis, conſtat; quæ ſuperiore parte amplius, infera minus virent. exeunt inter hæc tenuiſſimi breues pediculi, cacumine ſtellatim radiati. quædam perexiles deorſum demittuntur fibræ, quibus ſaxis ſemitisque adhæreſcens, viuit ac viget.

Vmbroſis, humidis, petroſis, lapidibusque ſtratis viis, item & aliis ſemitis, quò Solis radij rarius perueniunt, & quas nullus viator frequentat, Lichen crebrò reperitur.

Maio ac Iunio menſe capitula ſtellata profert, & ſimul alia ſæpenumerò foliola prioribus addit.

Λειχὴν Græcis: Latinis Lichen: aliquibus etiam βρύον, id eſt, Muſcus, Dioſcoride teſte, appellatur: Officinæ Hepaticam vocant: Sunt tamen & complures aliæ Hepaticæ nomine donatæ, ad quarum differentiam Hepatica petræa haud incommodè hæc nuncupari poterit, à Germanis mutuata appellatione, qui hoc Muſci genus **Steyn leberkraut** appellant: Belgicè **Steen leuertrupt.**

Frigida

Frigida autem ac ſicca,& aliquantulum adſtringens,temperamento Hepatica hæc petræa eſt. Aduerſus iocinoris inflammationes, calores,febres acutas,& tertianas ex bile ortas efficax habetur.

Dioſcorides Lichenem impoſitum ſanguinis ſiſtere profluuia,inflammationes omnes arcere,impetigini ſiue Licheni mederi tradit: prodeſſe verò & iis,quos regius tenet morbus, à iocinoris nempè inflammatione exortus: oris deinde & linguæ inflammationes cohibere.

Lichen pulmonarius, L
pe. Smic. 1614

De Pulmonaria. CAP. XVI.

Pulmonaria.

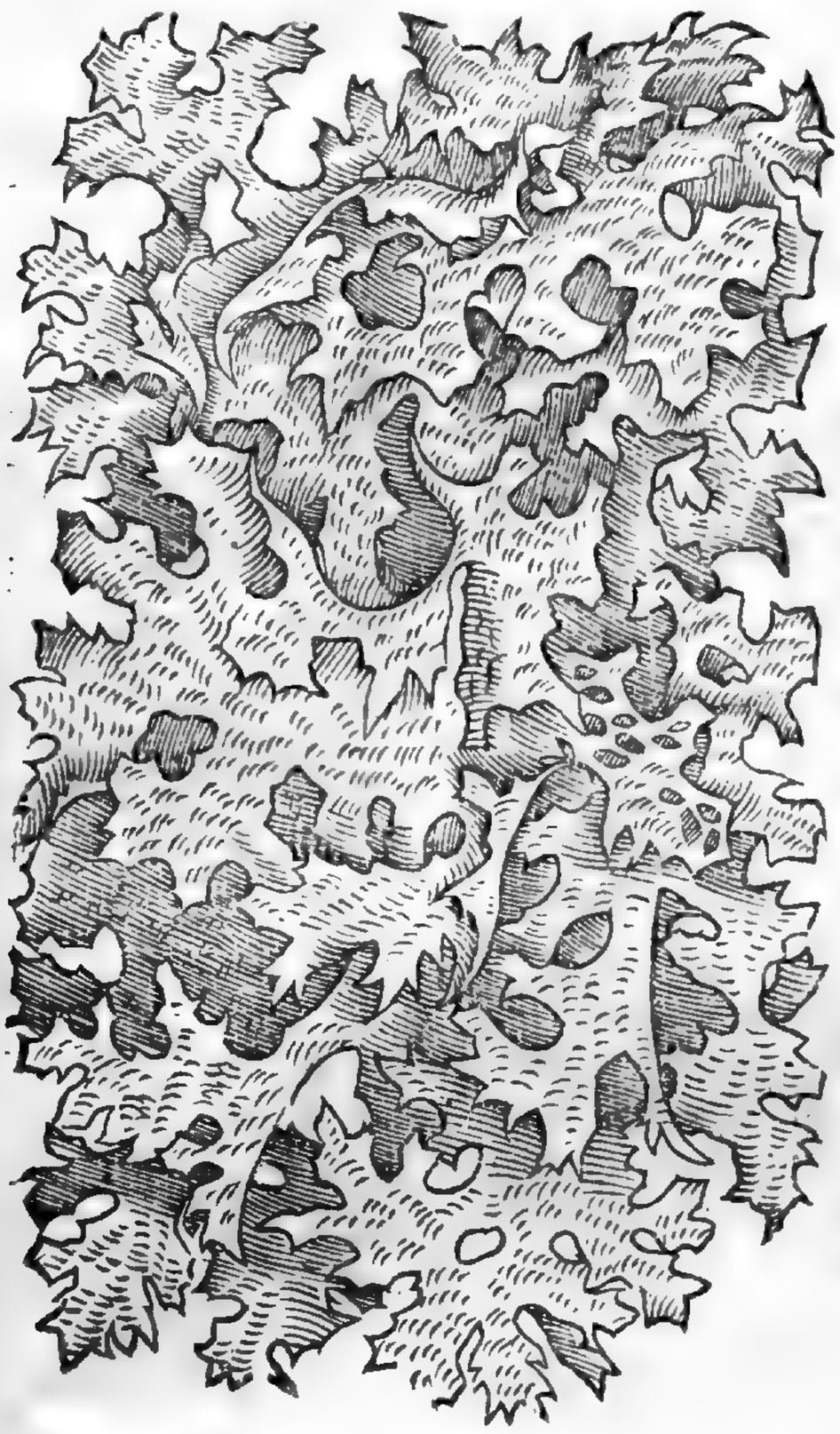

ACCEDIT Licheni Pulmonaria & alia Muſci ſpecies, aridior, ambitu latior, ac ſquamoſa,huius ſibi inuicẽ multipliciter implicata folia maiora ſunt,non perinde lęuia, ſed rugoſiora,aſpera, ac corij ferè modo dẽſa, lentaq́; virent hæc ſupina parte,prona inalbicát aut pallent. Qua tota forma pulmonem aliquo modo referre hic Muſcus apparet.

In veterum Quercuum, fagorum, aliarumq́; ſylueſtrium arborum caudicibus, in opacis ac denſis ſyluis gignitur:reperitur & in petris quandoque,vel etiam vmbroſis aliis locis.

Nomen à formę ſimilitudine inuenit Pulmonaria: Germanis Lungenfraut: Belgis Longhen crupt: Gallis *Herbe a poulmon*.

Refrigerantis hæc eſſe facultatis & reſiccantis videtur. Feruntur autem paſtores, ac etiam Mulomedici quidam, huius puluerem addito ſale vtiliter ouibus ac aliis pecoribus tuſſiẽtibus & difficiliùs reſpirantibus exhibere. Prodeſſe hinc & hominibus poſſe creditur, & ad pulmonis vlcera ſanguinisque ſputationem perquàm vtilis.

Commendatur etiam ad cruenta ac recentia vulnera,pudendorum vlcera, muliebria profluuia; quin & ad dyſenterias, tum & ad alias vacuationes nimias,præſertim bilioſas; ſiue per inferna,ſiue per ſuperna: vomitum,vt aiunt,ſiſtit, & aluum cohibet.

Ros Solis.

Drosera longifolia, L
W. St. 1. 1544

De Rore Solis. CAP. XVII.

PARVA & humilis hæc herba eſt:foliola habet in tenuibus pediculis pauca, exigua, ſubrotunda,aliquantulum & inſtar auriſcalpij concaua,vnà cum cauliculis hirſuta ac rubentia, aridiſſimis temporibus, ſubque feruidiſſimo Solis æſtu,ipſa meridie ac pòſt, rore humoreque madentia.coliculi inter hæc ſurgunt quadrantales aut minores,in quibus floſculi candiduli.tenuiſſimæ ac capillaceæ radiculę ſunt.

Exit locis deſertis,arenoſis, apricis, ſed riguis, & rarò alibi,quàm in ipſo humi naſcente candido paluſtri muſco.

Æſtate Ros Solis viget:Maio aut Iunio floret: colligendus cùm cæli conſtitutio ſicciſſima ac ſereniſſima fuerit. Aqua ex hoc per vitrea organa extracta ſiue deſtillata, auri luteo relucet colore. *Aqua roris Solis.*

Germanis Sondaw & Sindaw dicitur:Latinis Ros Solis: à nonnullis Rorella: ab aliis Salſirora. A rore, quo ſub ardentiſſimo Solis æſtu madet,nomen induit. Dicitur & Loopichcrupt, quòd huius etiam guſtatu pecudes ad Venerem incitentur; quod Loopich eſſe Belgæ vocant.

Acris admodum & cauſtica herba eſt: ad quartum caliditatis ac ſiccitatis gradum accedit. Trita cum exiguo ſalis foliola, veſicas excitant & locum exulcerant, cuicunque tandem corporis parti applicata fuerint.

Exiſtimarunt recentiores phthiſicis ac tabidis omnibus hanc herbam ſingulariter & valdè vtilem; & præſertim ſtillatitium eius liquorem. Veluti enim herba humoris roriſque tenaciſſima videtur, atque adeò quidem, vt ne feruentiſſimus Solis ardor humorem queat abſumere; ita & naturalem genitalemque in hominum corporibus humorem conſeruari ac foueri hac creditum fuit. Verùm aliud vſus docet: aliud & ratio dictitat. Nam cùm acerrima ſit herba, & hac ipſa acrimonia aqua ſtillatitia non integrè deſtituatur, citra offenſam & noxam ſumi nequit: perire etiam citius obſeruatum huius ſtillatitio liquore vſos, quàm eos qui abſtinuiſſent, & rectam viuendi victusque rationem ſectati fuiſſent.

Incitantur huius vel exiguo paſtu ad Venerem quadrupedes feminæ, quod non parùm vanam opinionem temerè auxit: Neque enim ex eo turgere facit & ad libidinem incitat quadrupedes, quòd feminis materiam augeat, ſed quia acrimonia ſua ſopitum Veneris deſiderium excitet.

De Muſco capillari. CAP. XVIII.

Muſcus capillaris.

1.

2.

EST inter Muſcos & alia humilis ſpecies, cuius exigui cauliculi palmum non alti, denſiſſimis breuibus, ex obſcuro luteo vireſcẽtibus, pilis conueſtiuntur, à quibus aliquando tenuiſſimi nudi ſubnigricantes ſurgunt pediculi, in quorum faſtigiis, veluti exigua dependent granula. radices tenuiſſimæ ac minutiſſimæ.

Huius & altera ſpecies omnino minor ac humilior. Naſcitur Muſci hæc ſpecies locis humectis, & frequenter in muſcoſis carieque exeſis vetuſtis arboribus; item & in petris, ac ſæpè in hiantibus parietum ac murorum rimis.

Germani **Widertodt/ golden Widertodt/ Jungfrauwen har** appellant: Belgæ **gulden Wederdoot.** Fuchſius Polytrichon nominat, & Apuleij eſſe exiſtimauit: re vera tamen Apuleij Polytrichon haud aliud eſt, quàm Dioſcoridis Trichomanes: atque ea de cauſa Muſcum maluimus capillarem dici, à multiplicibus quibus conueſtitur tenuibus pilis.

Cæterùm de facultate huius quod adferamus habemus nihil: videtur autem in calore ac frigore quidem eſſe ſymmetrum; ſiccum verò aliquantulum.

De Muſco marino. CAP. XIX.

MARINVS Muſcus graciles, geniculis interſeptos promit coliculos, qui & in apophyſes tenuiſſimas ac capillaceas diſpartiuntur.

Durus totus hic Muſcus eſt, lapidis ſubſtantiam proximius quàm herbæ refert: colore ſubalbidus eſt: ſubinde nonnihil rubet.

Naſcitur in ſcopulis ac teſtaceis marinis: non rarò oſtrearum teſtis adnatum reperiri eſt: Corallio etiam adhæreſcere ſunt qui referant.

Græcis Βρύον θαλάσσιον: Latinis Muſcus marinus: Officinis, Italis, ac Gallis *Corallina*: Hiſpanis *Malhorquiana yerua*: Germanis **Meermoß:** Belgis **Zee moſch:** Anglis **Sea moſſe.**

Theophraſtus hunc inter Fucos retuliſſe videtur, & τειχόφυλλον, ſiue capillarem Fucum appellaſſe.

Compoſitus eſt Muſcus marinus, inquit Galenus, ex terrena & aquea eſſentia, vtraque frigida; ſiquidem guſtu adſtringit, & calidis quibuſuis impoſitus, etiam euidenter refrigerat. Dioſcorides & podagris, vbi refrigerari opus ſit, commendat.

Terrena autem Muſci huius eſſentia particeps etiam ſalſilaginis, cuius occaſione & potenter reſiccat: vermes verò ac ventris lumbricos enecare recentiorum experientia compertum. datur aduerſus hos denarij pondo aut etiam minus pueris.

Præfertur à pleriſque Coralliis adhæreſcens, nonnihil rubicundi coloris: ſubcandidum deterio-

Muſcus marinus I.

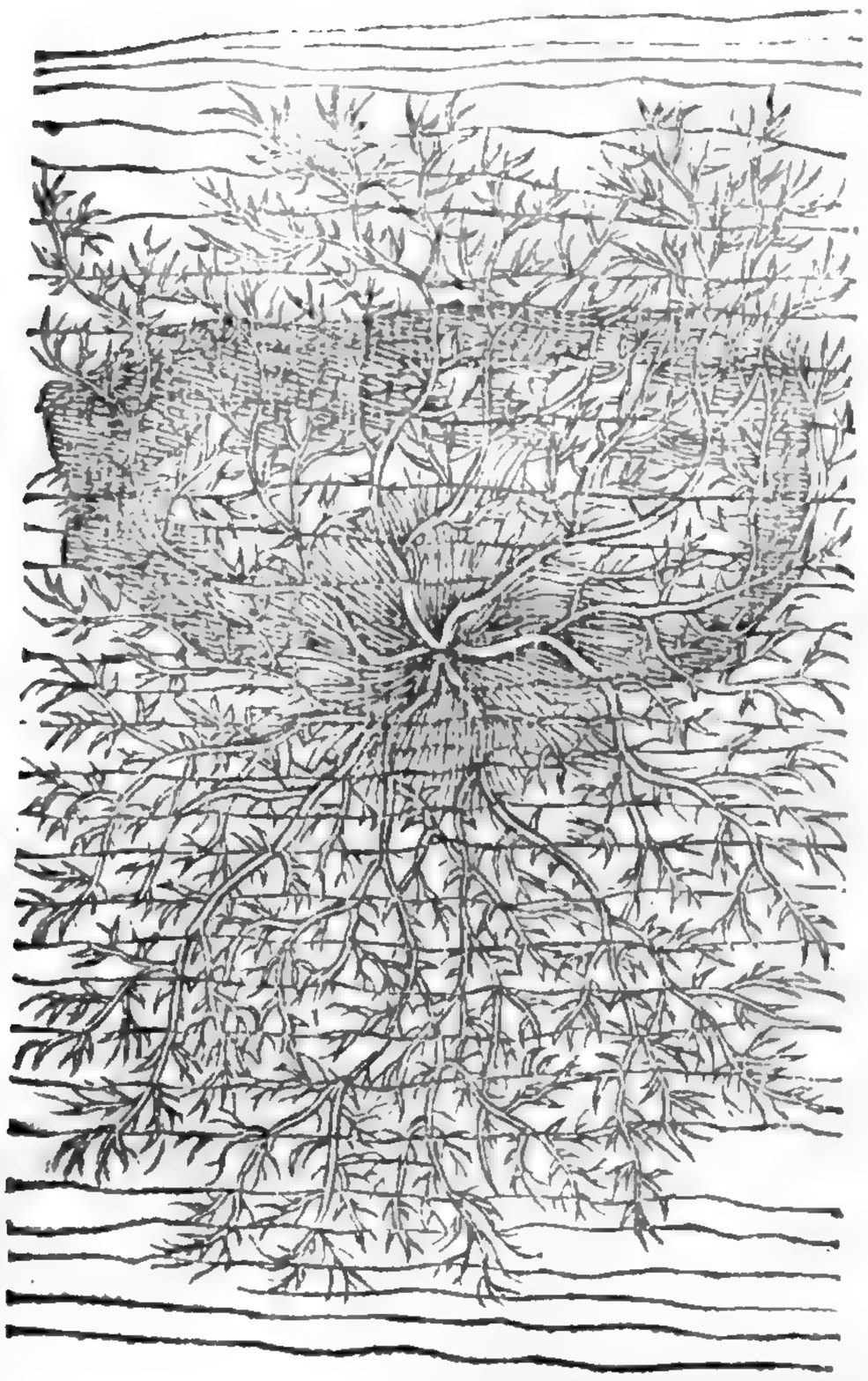

Muſcus marinus II.

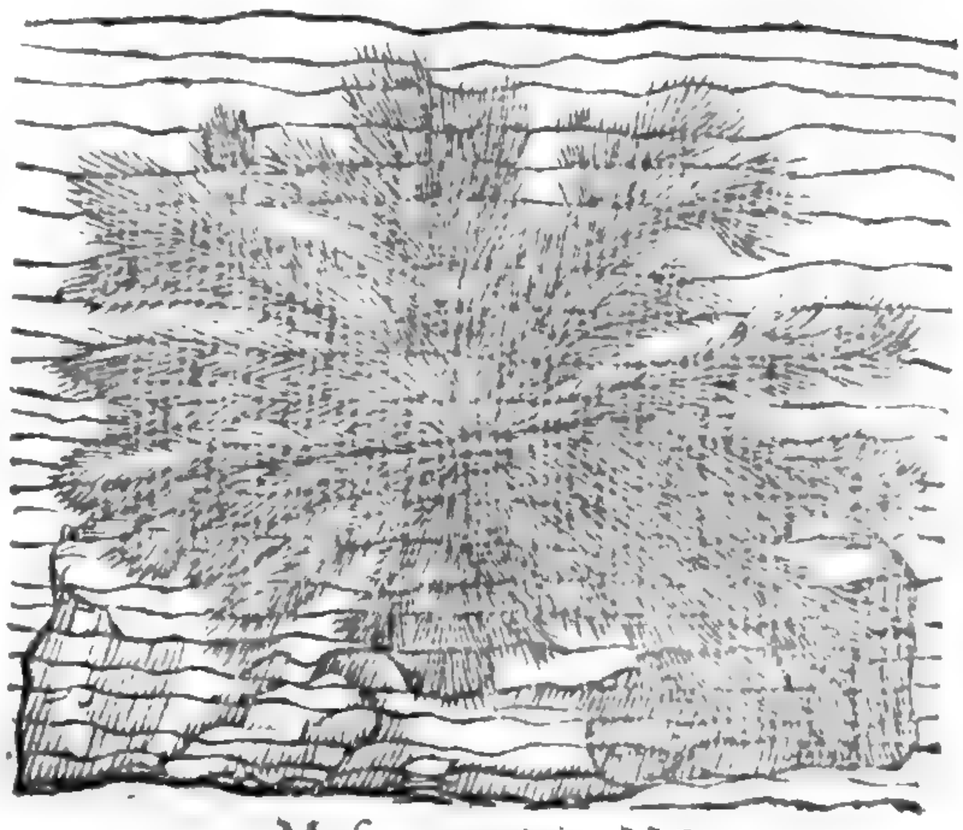

Muſcus marinus III.

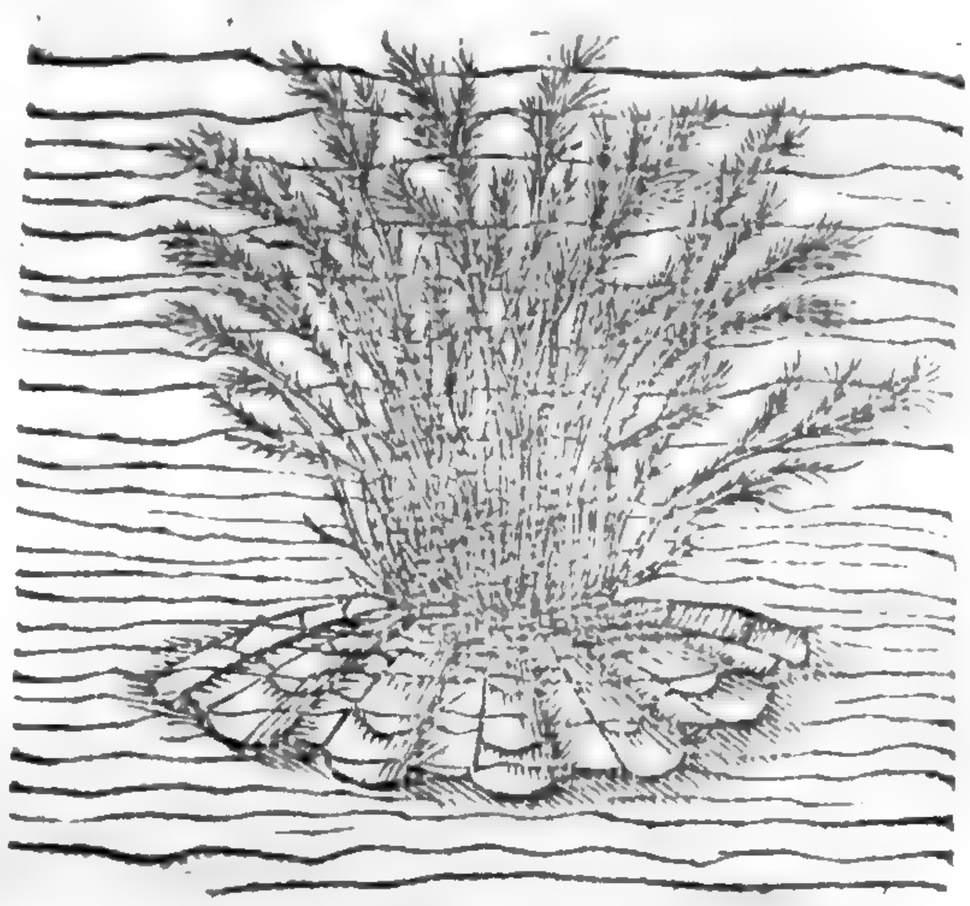

deteriorem habent. In Oceano tamen Gallico, Britannico, Belgico, vel etiam Germanico vix alius quàm ſubcandidus reperitur, quo vicinæ gentes feliciter vtuntur.

De Fuco marino. CAP. XX.

FVCI marini, Dioſcoride auctore, tria ſunt genera: vnum latum: alterum oblongius: tertium Creticum.

Theophraſtus primum genus non modò folio lato, ſed & extenſo, ac herbidi coloris eſſe refert. Huius meminiſſe videtur Ariſtoteles lib. De animalium hiſtoria VI. Purgamentum autem hunc eſſe ait maris: fieriſque æſtatis initio, eoſque oſtreas tum & piſciculos ali. 1.

Atque huiuſmodi Fuci genus & Oceano Germanico familiare eſt circa ſaxoſos ſcopulos: foliolis tenuibus, latis, aliquantulum criſpis, & eleganter virentibus, quod vnà cum mitulis, conchis, ac oſtreis prima æſtate ſubinde ad vicina loca defertur.

Proximum genus Dioſcorides ſublongius ac rubens refert. Iſtud hoc eſſe apparet, quod à Theophraſto radice deſcribitur foris δασείᾳ, denſa ſiue piloſa: interius verò λεπτύνειαν, teſtaceam, longam, craſſam, κεφαμυγτείοις ſimilem habens, quod inter φύκους primo loco à Theophraſto refertur. Nam alterum Fuci genus huic τριχόφυλλον dicitur, quod in teſtaceis ac ſuper lapides naſcitur. Hoc autem non abs re idem videtur cum Muſco marino Dioſcoridis, vt ſuperiore capite monuimus. Cum ſecundo autem Dioſcoridis Fuco ſatis conuenit, (ſi nos coniectura non fallit) quod oblongo folio, & radice foris piloſa expreſſum eſt. 2.

Tertium Fucum Dioſcorides criſpum & valde floridum eſſe ait, ac nulla corruptionis labe polluì, ac in Creta naſci. Theophraſtus & Fuci ſpeciem in Creta inſula haud procul à terra ſuper ſaxa plurimum optimumque prouenire refert, quo non ſolùm vittas, ſed etiam lanas veſtesque inficiunt, colore longè purpuram præſtante, quamdiu recens eſt. 3.

Appellatur autem Fucus φύκος Græcè: eſt tamen & Fucus herba Anchuſæ ſpecies, multùm ab iſto differens, qui & ea de cauſa non rarò φύκος θαλάσσιος, & Fucus marinus vocatur: Sunt verò qui φύκον Algam Latinè dici velint; in qua fuit Theodorus Gaza ſententia, qui in

Fucus marinus prior.

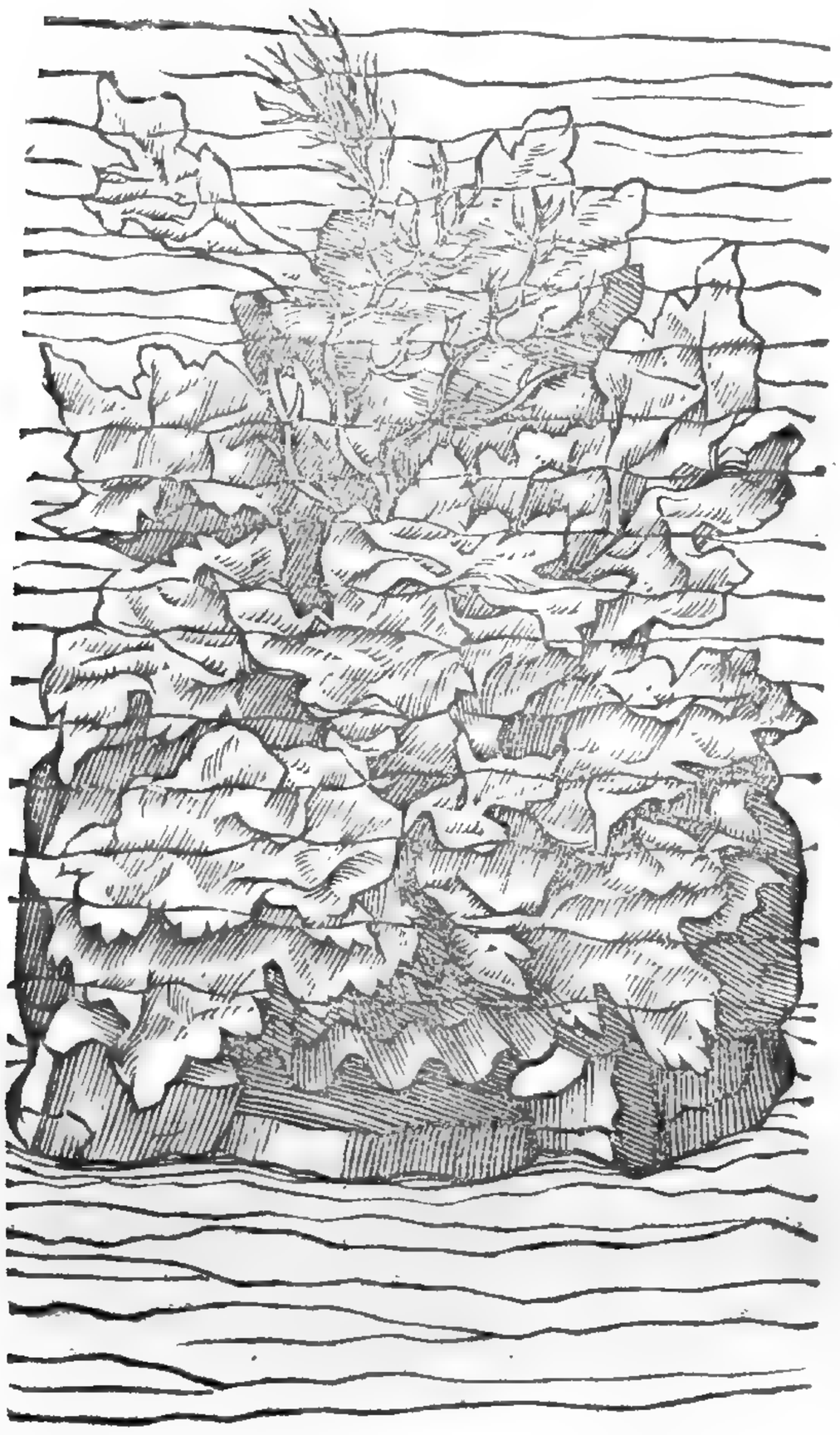

Fucus marinus alter.

Fungi.

Plinij incõstantia.

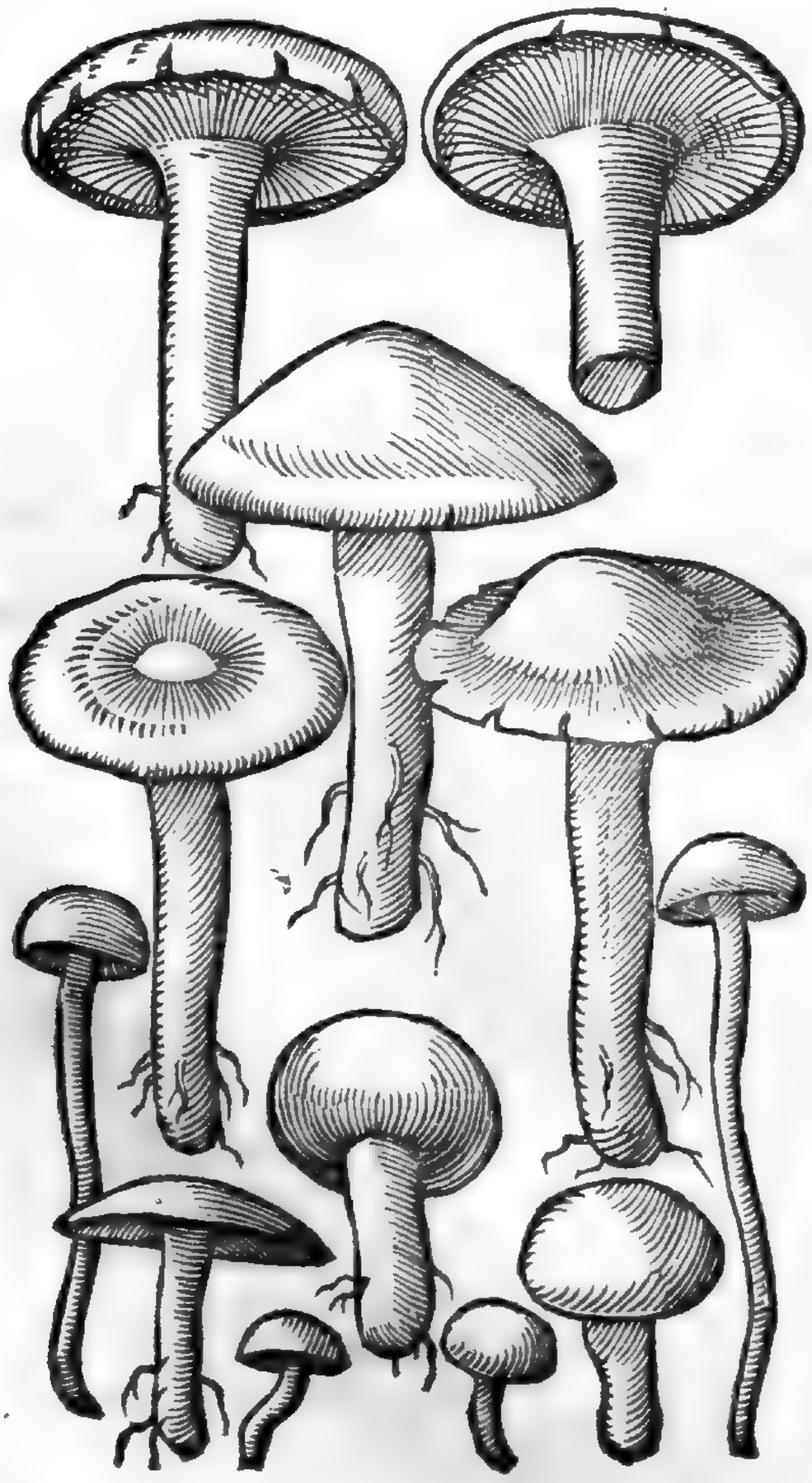

Theophrasti versione φύκου Algam reddidit. Plinius verò vno loco hanc interpretationem improbat: alibi sequitur. Lib. XXXII. cap. VI. Algam maris Theriacen esse ex Nicandro refert: Nicander autem φύκου in Theriacis commendat. Et ibidem Plinius genera referens Algæ, Fuci ex Dioscoride recensetur: Lib. autè XIII. in alia omnino est sententia: Non habet, ait, lingua alia nomen, quod Græci vocant Φύκος: quoniam Alga herbarum magis vocabulum intelligitur.

Cæterùm Phycum etiamnum humentem resiccare ac refrigerare ordine secundo Galenus docet. Dioscorides non modò podagræ, sed etiam inflammationibus in cataplasmate vtilem ait, & humido eo vtendum, prius quàm inarescat.

De Fungis. CAP. XXI.

FVNGORVM quidam ex terra exeunt: alij veterum arborum caudicibus adnascuntur, à prioribus omninò differentes.

Terreni fungi crasso tereteq; insident pediculo, instar lati ac circinatæ rotunditatis pilei siue galeri; superiore parte initio & dum vigere desierint conuexi; inferiore ac prona concaui, tenuibus incisuris à medio centro ad circumferentiam vsque productis striati: carent autem omnes medulla, neruo, vena.

Differunt nõ parum magnitudine & colore.

Ampli

Fungorum alia genera.

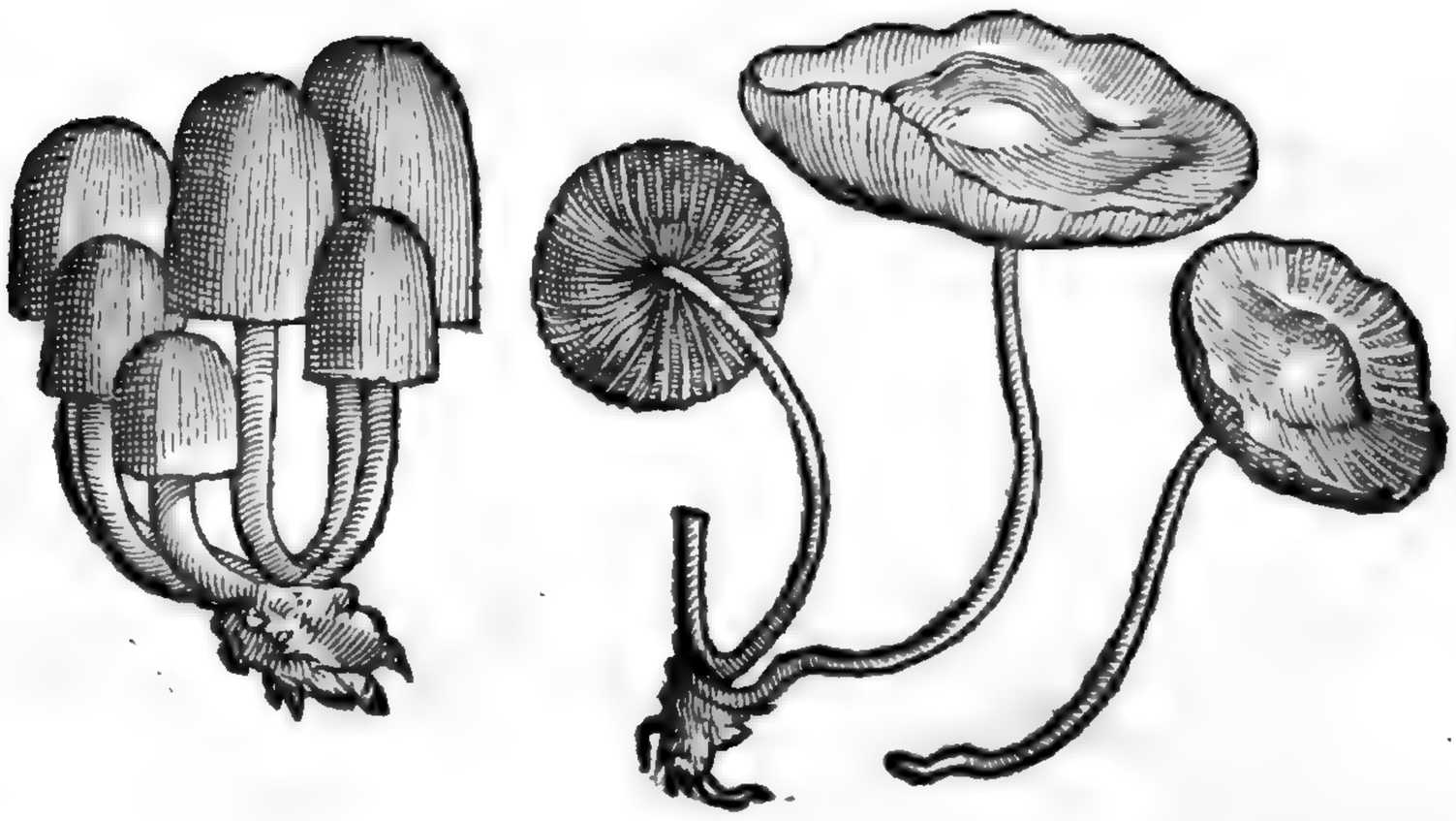

Ampli quidam ſunt,& exigui pilei magnitudinem referunt: minores alij,qui argentei nummi (cui talero nomen) latitudinem exiguùm aut nihil excedunt.

Rubent inferiore ac prona parte plerique: nonnulli verò intenſius: alij remiſſius: quidam exiguùm aut nihil. conuexa ſuperior facies aut pallet aut inalbicat,vel etiam ſordente colore (griſeum vulgò dicunt) cinerem refert,aut ſublutea apparet.

Circa arborum radices, locis herboſis, in pratis & veruactis, in ſyluis quoque locis arenoſis, ſed tamen humentibus, proueniunt Fungi. Naſcuntur & ex lignis,arborum caudicibus carioſis ac corruptis; ſed reprobi & inutiles. Venenoſi autem gignuntur,Dioſ.referente,vbi clauus ferreus rubiginoſus aut panni marcor adfuerit, aut iuxta ſerpentis cauernam, vel arborum noxios proferentium fructus radices.

Præferuntur à nonnullis è montibus ac montoſis locis: Horatius verò ait:

Pratenſibus optima Fungis natura eſt.

Apparent nonnulli Aprili menſe,quos Maio menſe requirere temerè fuerit, nec etenim poſt Aprilem vigent: alij ſerius circa Auguſtum gignuntur: omnes tamen poſt pluuias; atque idcirco vno anno citius: altero ſerius reperiuntur. Imbribus,inquit Plinius, proueniunt Fungi. origo,eodem auctore,ex pituita eſt arborum.

Græci Fungos μυκήτας appellant: Itali *Fonghi*: Hiſpani *Hungos*, *Cugumelos*: Galli *Campinion*,voce Belgis etiam vſitata,quibus & Campernoellen dicitur: Germani Schwemme/Pfifferling. Qui Aprili menſe apparent,à nonnullis Spongiolæ: ab Italis *Prignoli*:à Germanis verò Morchel appellantur. Dilutius rubentes inter ſerotinos,Boletos dictos volunt: quorum ortus & occaſus ſeptem diebus concluditur. Candidi aut ſublutei Suilli exiſtimantur: quos recentiores Porcinos nominant. Siccantur,inquit Plinius,pendentes Suilli iunco transfixi: Siccatorum autem in Bohemia & Pannonia ſuperiore,hac noſtra ætate etiam vſus eſt. Iuxta Populorum radices enati ἀγγιεῖται Græcis: Latinis Populnei appellati reperiuntur.

Eſt autem Fungus,Galeno auctore, admodum frigidus ac humidus: quamobrem etiam proximè ad deleteriam enecantemq; facultatem accedens, præſertim qui admiſtam habet qualitatem putredinoſam. In libris verò De aliment. facult. Boletos ait,ſi probè in aqua elixi fuerint,propè accedere ad cibos inſipidos,non tamen ipſos ſolos, ſed variè conditos edi: vt pleraque alia nulla inſigni qualitate prædita: alimentum verò ex ipſis eſſe pituitoſum ac frigidum,prauiq́ue ſucci, atq; hos quidem omnium minimè eſſe noxios; poſt hos ſecundo loco eſſe Aminitas: (cum Suillis conuenire putantur.) reliquos tutius non attingere. Tutiſſimi ſunt qui callo rubent,minus diluto rubore quàm Boleti: mox candidi: tertium genus Suilli venenis accommodatiſſimum.

Naſcuntur,inquit Athenæus,ex terra Fungi,ex quibus pauci ſunt edules: plurimi etiam ſuffocant.

De Fungo orbiculari & Lucernarum Fungis.

CAPVT XXII.

SVNT & in Fungorum genere nonnulli, globoſæ formæ ac inſtar rotundi orbis terræ adhærentes,nullo pede aut cauliculo fulti,albidi,nulla quoque parte patentes,quorum in-

Fungus orbicularis.

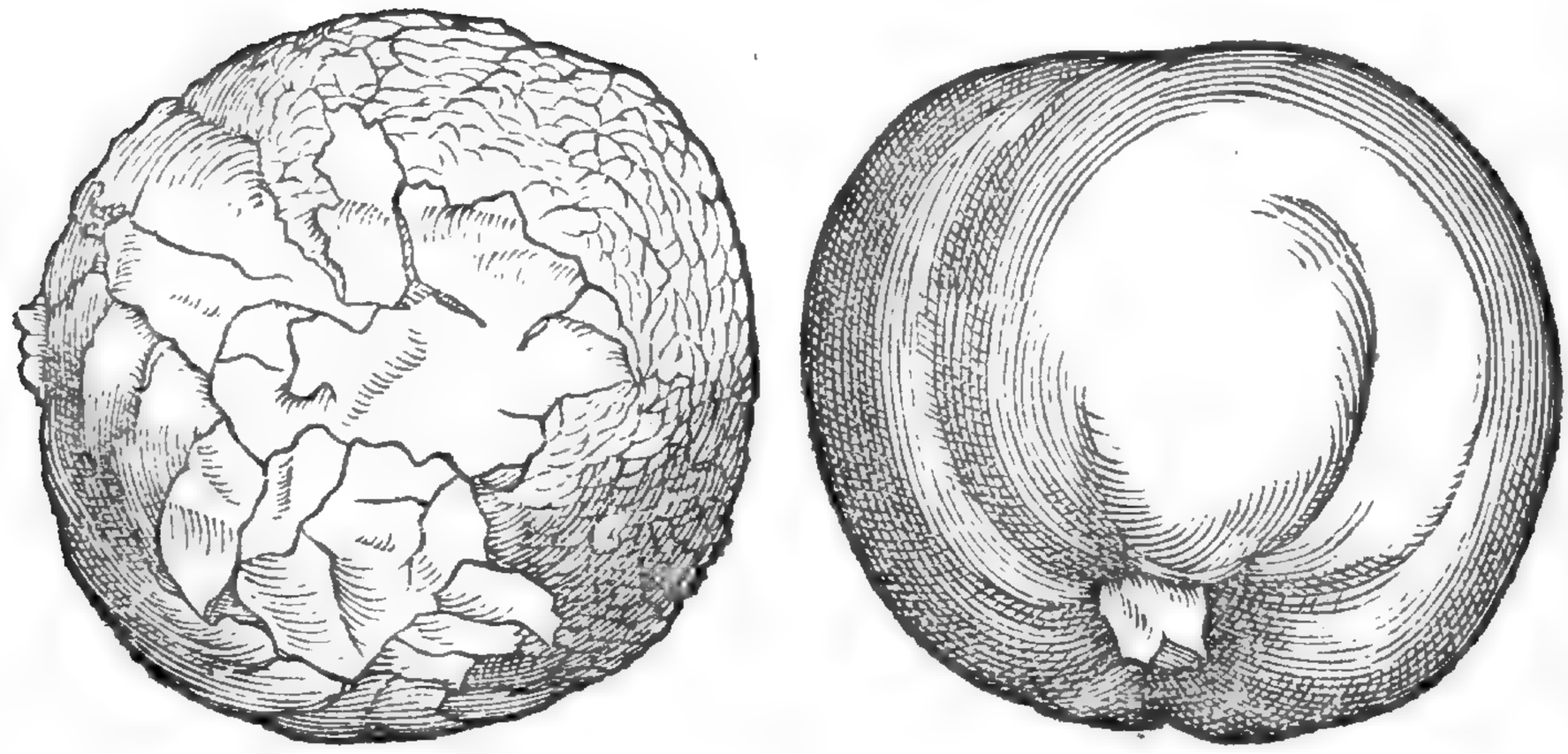

terior medulla laxa & præhumida: qui dum reſiccati rumpuntur, tenuiſſimum puluerem inſtar fumi quodammodo eructant.

Locis iſti reperiuntur patentibus, arenoſis, & humidis, & quidem quoque poſt imbres.

Vulgò Lupi crepitus appellant: Itali *Veſcie de Lupo*: à Plinio Pezicæ dicti videntur, quaſi ſeſſiles: Nam in Fungorum genere quoſdam ait Pezicas dici, qui ſine radice ac pediculo naſcuntur. Hi nullo manduntur modo. Puluis reſiccatarum citra morſum reſiccat: ad abraſa & intertrigines non inutiliter adhibetur.

Lucernarũ Fungi. De Lucernarum Fungis hîc nihil adferendum, non etenim ad ſtirpium naturam pertinent, cùm aliud non ſint, quàm quod in extremitate ellychnij concreſcens, lumini impedimento eſt. Hos humidæ conſtitutionis eſſe præſagium, Virgilius Georgicon libro primo ſcribit, vbi ſigna futuræ pluuiæ recenſet:

Tum Cornix plena pluuiam vocat improba voce,
Et ſola in ſicca ſecum ſpatiatur arena:
Nec nocturna quidem carpentes penſa puellæ
Neſciuêre hyemem: teſta cùm ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concreſcere Fungos.

De Fungis arboreis. CAP. XXIII.

ARBOREI Fungi caudicibus, ſubinde etiam ramis arborum adnaſcuntur, circumferentiæ partem occupant ipſi ſemiorbiculares, ſuperiore parte nonnihil plani, ſubinde exiguum concaui, inferiore in anguſtius contrahuntur. materia ſolida eſt, quæ reſiccata ignem concipit, & aliquamdiu retinet.

Vix vlla eſt arbor, cui non ſeneſcenti huiuſmodi Fungi ſubinde adnaſcantur.

Μυκήτας quoque appellant: verùm ad differentiam ſuperiorum, Fungi dicuntur arborum, & Fungi arborei: Germani ſimiliter Schwemme appellant.

Pernicioſi omnes intrò aſſumpti exiſtimantur. Nicander lethales eſſe refert in Olea, Ilice, & Quercu enatos.

De Agarico. CAP. XXIIII.

INTER arboreos Fungos venit & Agaricum numerandum. eſt autem Fungus candidus, haud inodoratus, materia conſtans quàm præcedentium rariore. Plinius lib. XVI. cap. VIII. Galliarum maximè glandiferas arbores Agaricum ait ferre; Sed non glandiferæ, verùm coniferæ, & inter has vel ſola Larix hunc profert, & quidem non in Gallia, quæ nunc Francia; ſed potius in Ciſalpina Italiæ Gallia, vbi Laricum ſyluæ: quanquam & alibi, vbi Laricum prouentus, ipſum etiam reperiri contingat.

Præſtat quod candidiſſimum, rariſſimum, frangi facile ac leue eſt, primoque guſtu dulce, durum, denſum. Graue, nigricans, in fragmentis ceu villos neruorum oſtentans; perniciоſum habetur.

Græci

Agaricus.

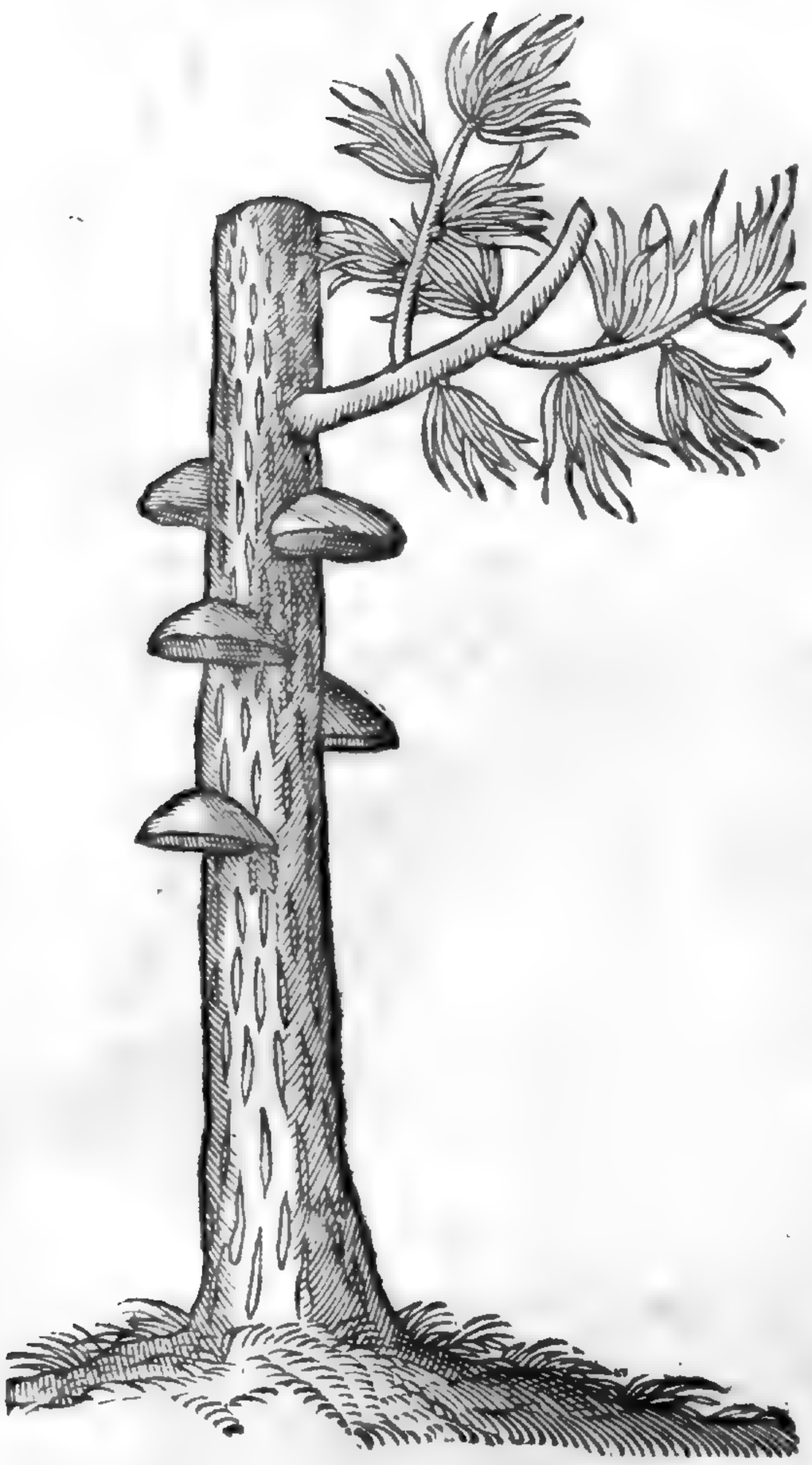

Græci Ἀγαρικόν: Latini & Officinæ Agaricum quoque vocitant: Itali, Hiſpani, aliæque nationes Græcam vocem imitantur.

Agaricum autem inter ea, quę ordine quidem primo excalfaciant, ſecundo verò reſiccant, placuit veteribus numerari: Incidit, attenuat, extergit, viſcerum obſtructiones expurgat, tum & per aluum deorſum purgat.

Iuuat regio morbo ex obſtructione laborantes: rigores à craſſis frigidisque humoribus perſanat: & demorſis à frigore lædentibus beſtiis, cùm foris appoſitum, tum intrò aſſumptum: vrinas remorantes mouere poteſt: item & menſes: corporis colorem emendat: lumbricos pellit: febres, præſertim quotidianas, tum & eriaticas, aliasque longiores curat, idoneis ad morbum facientibus permixtum. Et hæc quidem educendo, expurgandoque craſſos frigidos & pituitoſos humores, morborum cauſas, poteſt.

Modus exhibitionis in ſubſtantia aut puluere eſt, à denario vel ſeſquidenario ad duos: Infuſi autem aut decocti à denariis duobus ad quinque.

Tardè autem purgat: ventriculum quoq; nonnihil perturbat: Idcirco & Zinziber miſcendum ei præcipitur, vel Dauci, vel Liguſtici ſemen, vel ſal foſſilis, quem Gemmæ cognominant.

Galenus (vt quidem Meſues refert) cum vino in quo maceratum Zinziber, exhibuit. Non deſunt qui Agaricum cum Oxymelite propinent, quo modo tutiſſimè exhibetur.

De Tuberibus. CAP. XXV.

Tubera.

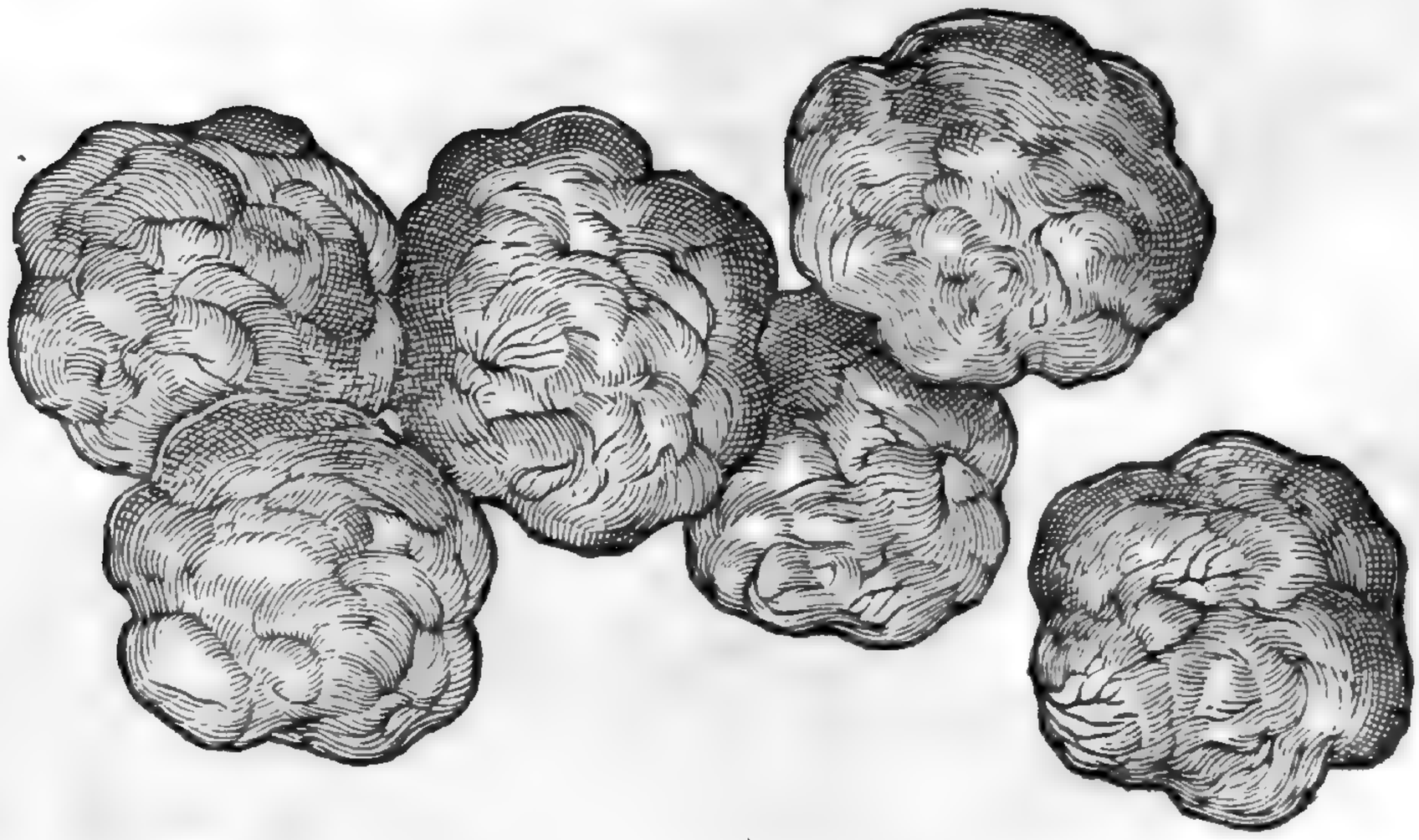

TVBERA globoſa ac tuberoſa quædam ſunt ſua ſponte intra terram nata, & ab ea vndequaque circumdata, abſque caule, foliis, fibris, aut capillamentis adnatis. ſunt hæc foris aut nigra aut ruffa; interiore verò pulpa candida aut ſubflaua; magnitudine mali Cotonei, ſubinde ampliora.

Siccis,

Siccis, fabulosis, frutetosis tractibus gignuntur, vt in Pannonia, & plerisque Italiæ regionibus. locum in quo gignuntur nec extuberare nec rimas agere, Plinius refert: Martialis verò findi frequenter solum cui subsunt, his verbis ostendit:

Rumpimus altricem tenero de vertice terram
Tubera, boletis poma secunda sumus.

Cùm fuerint imbres Autumnales ac crebra tonitrua, tunc potissimum nascuntur, Plinio auctore.

Vere & æstate effodiuntur, Dioscorides ait.

Ὕδνα Græcis: Latinis Tubera: Italis *Tertuffi*, *Tertufali*: Hispanis *Turmas de tierra*, *Tofenas*, *Tuberas de terra*: Gallis *Trufle*.

Tubera autem, vt quidem Galenus ait, iis annumeranda sunt, quæ nullam euidentem qualitatem habent; quibus omnibus commune est, vt alimentum nulla insigni qualitate constans præbeant; frigidiusculum tantùm.

De his Auicenna diligentius ac veriùs: Tubera terrena magis quàm aquea, omnisque qualitatis gustabilis expertia refert; sed tamen melancholicos & crassos ab ipsis in corpore gigni humores sæpiusque manducata apoplexim ac paralysim inferre.

LIBRI QVINTI ET PEMPTADIS TERTIÆ

FINIS.

IN REMBERTI DODONÆI MEDICI HISTORIAM FRVMENTORVM IOHANNIS POSTII CARMEN.

VIDERAT hunc titulum flaua quæ cincta corona
Frugibus atque aruis præsidet alma Ceres:
Historiamque suam mirata, simulque figuras,
Omnia quæ referunt conuenienter, ait:
Dum renouabit agros, sulcis dum semina credet
Rusticus, & facili demetet arua manu:
Semper honos, Remberte, tuus, laudesque vigebunt,
Namque sacrabo mea nomen in æde tuum.
Et tibi solennes posthac mea turba choreas
Instituent, festas instituentque dapes.
Et positis læti repetent tua nomina mensis,
Rembertumque canet vir mulierque meum.
Atque aliquis iuuenum, grati monumenta laboris,
Suspendet tumulo spicea serta tuo.
Et pius optabit tua molliter ossa quiescant,
Sanctaque perpetuis floreat vrna rosis.

REM-

REMBERTI DODONAEI

DE FRVMENTIS, LEGVMINIBVS, PALVSTRIBVS, ET AQVATILIBVS, AC EO PERTINENTIBVS HERBIS,

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTAS QVARTA.

DE FABA, EPISTOLA AD IVLIVM ALEXANDRINVM SVB FINEM ACCESSIT.

DE FRVMENTIS LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

HACTENVS *stirpium herbarumq; prosequuti sumus historias ad medicam materiam facientes: nunc verò ad eas properamus, quæ corpus alunt, atque ex numero sunt alimentorum: fruges videlicet & olera.*

Frugum autem nomine continentur Frumenta & Legumina; quæ Latinis Cerealia semina, Græcis σιτηρὰ καὶ δημητρία σπέρματα appellantur, quarum historias modò prosequi huius est instituti, tum & eorum quæ eò pertinere, necnon stirpium earum, quæ ipsis coniungi posse videbantur.

Pertinent verò ad frugum harum historiam, omnia ex frumentis factitia, vt far, chondrus, alica, tragus, amylum, ptisana, polenta, maza, βύνη, zythum, & si quæ sunt alia eiuscemodi.

Faciunt eodem & alia multa semina à Theophrasto lib. octauo inter fruges, & tertio quidem loco, reposita, quæ & à Galeno primo De facultatibus alimentorum libro, inter ἐδώδιμα siue edulia enumerantur, cuiusmodi sunt Sesami, Erysimi, Lini, Cannabis, Fœnogræci, & aliorum similium, veluti & Fegopyri, quibus vel prior ætas in cibis vsa est, vel nostra hæc vtitur.

Iam & frugum vitia, tam ex ipsis frugibus degenerantibus, & per cæli aut soli inclementiam in peius mutatis enata, quàm etiam inter eas exeuntia ipsis molesta, frugibus etiam oportunè succedunt: commodè saltem omitti, aut ab iis seiungi non possunt. Cum quibus non inconcinnè, nec præter institutum, aruorum quoque ac pratorum pestes ac vitia, in hanc operis partem admittuntur.

Additæ sunt palustrium multarum & aquatilium herbarum descriptiones, quia nulli nostri operis parti commodius, quàm huic, coniungantur. Palustrium etenim plurimæ iumentorum aliorumq; pabula quadrupedum sunt, veluti & multarum frugum vitia, & ipsæ quoque non rarò fruges. Aquatiles autem paucas quidem, aut nullas, animalia hæc pascuntur, sed natalium locorum vicinitas ac affinitas, eas in palustrium consortium traxit.

Descriptæ autem sunt palustres non omnes, sed quæ huic parti congruere magis visæ sunt; non paucas siquidem de industria & data etiam opera omisimus, quæ videlicet aptius aliis locis describi contigit. Sunt verò & inter palustres minimè tales, veluti trifolia quædam, quæ vel propter nominis communionẽ, vel terna cohærẽtia folia, ab aliis palustribus trifoliis diuelli non potuerunt.

Et propter has maximè rationes horum omnium historias in vnam hanc, vt diximus, partem contraximus. A frumentis autem exordientes, de Tritico primùm agemus, vt & priore loco describatur, quod omnibus frumentis etiam præfertur.

DE

DE TRITICO.

CAPVT PRIMVM.

Triticum.

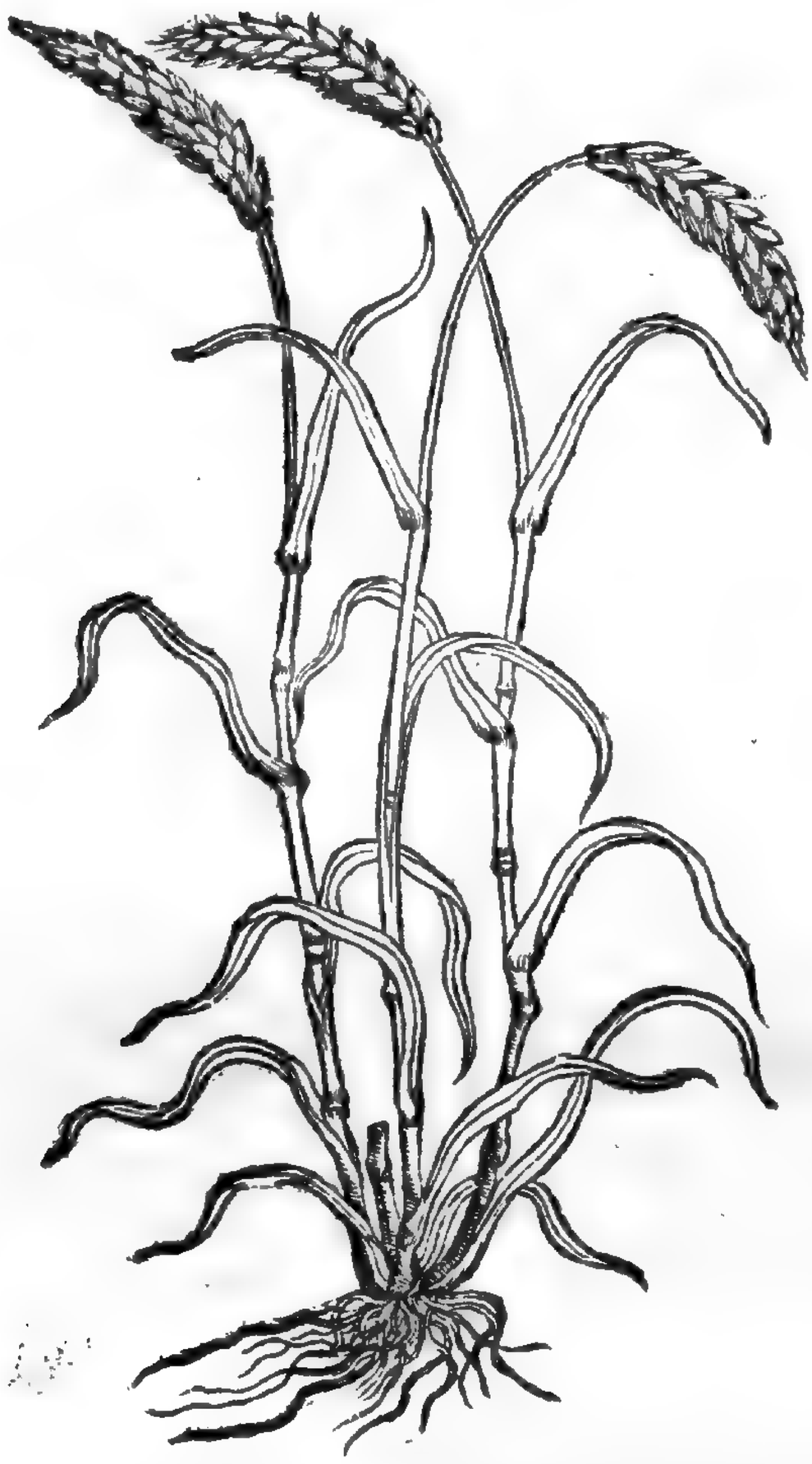

TRITICVM folio exit Secalis minore: culmis assurgit plurimis, geniculatis, hordei altioribus; quorum tertio aut quarto articulo spica eminet, vt plurimum mutica, interdum verò & aristis nonnullis breuibus cincta: grana profert colore flaua; quæ è glumis ac folliculis facilè excidunt, ac exiguo negocio in area exteruntur: radicibus firmatur multis tenuibus.

Prouenit in omnibus ferè habitati ac culti orbis regionibus, à quibus & complura eius notantur genera, cognomina ab ipsis natalibus sortita; quæ colore, magnitudine, specie, & proprietate inter se differunt; testis Theophrastus.

Lætum autem pingueque solum Triticũ postulat, idque magis apricum & siccum, quàm riguum. In sicco enim, vt Columella refert, melius coalescit: In humido verò ac vliginoso degenerat; & post tertiam sationem in Siliginem, hoc est, læuius & candidius Triticum conuertitur: quæ tamen & rursus in Robum, id est, præstantius Triticum biennio transit, si in conueniens solum translata, grauissima eius grana serantur: auctor Plinius.

Seritur frequentius Autumno: interdum Vere. Autumno satum per hyemem in herba est, & pluribus culmis attollitur, & frequentioribus radicibus firmatur. Æstiuis mensibus vtrumque ad maturitatem peruenit.

Appellant Germani **Weijssen**: Belgæ **Tarwe**: Itali *Grano*: Hispani *Trigo*: Galli *Bled ou fourment*: Angli **Weet**. Græcis πυρὸς dicitur: Latinis Triticum. Significat verò Triticum generaliter quidem omne frumentum, quod ex spicis tritum ac trituratione repurgatum est: in quo significato Iurisconsultus nonnunquam hac voce vtitur: vt ff. de verb. oblig. propriè tamen idem cum eo, quod Græcis πυρὸς, est.

1. *Robus.* In Tritici verò genere, quod durum solidumque, & rutilo colore non modò extrinsecus splendet, verùm etiam in partes diuisum, eundem interius refert: Columellæ Robus appellatur. Pondere hoc (quo maximè omnis frumenti præstantia discernitur) & nitore præstat.

2. *Siligo.* Aliud genus mollius, læuius, interioreque medulla laxius ac candidum, (quale plerisque locis laudatissimum habetur) Siligo à veteribus Latinis appellatur. Hanc Plinius propter candorem, ac in mandendo suauitatem, commendat, & Tritici etiam delitias nuncupat. Siliginem (inquit) propriè dixerim Tritici delitias: candor est, sine virtute, & sine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiæ sunt & Galliæ Comatæ: lib. XVIII. cap. VIII. Columella verò, eius quidem speciem in pane præcipuam concedit; sed tamen quia pondere inferior, Tritici vitium esse censet: Quod extrinsecus, inquit, albidum, intus verò conspicitur candidum, leue ac vanum intelligi debet; nec nos tanquam optabilis agricolas fallat Siligo. Nam Tritici hoc est vitium, & quamuis candore præstet, pondere tamen vincitur.

3. *Setanium.* Quod Vere seritur, Galli, Ruellio auctore, Martium cognominant: Belgæ **Soomertarwe**. Græcis τρίμηνος πυρὸς, id est, Trimestre Triticum, & σπόριας: Latini Setanium vocant. Huius vsus, Columella ait, agricolis gratissimus: vbi enim propter aquas aliámve causam matura satio est omissa, præsidium ab hoc petitur. Trimenon autem siue trimestre dicitur, quòd tertio à satione mense, Italiæ matureſcat. A Tritico ac Siligine potissimùm, (cui candore leuitateque simile est, eiusque idcircò genus quoddam) solo sationis tempore differt. Quod si enim maturius sereretur, commodius proueniret. Neque enim vllum natura trimestre Triticum: quippe idem satum autumno melius respondet: Columella.

Triticum autem, vt inquit Galenus, frequentissimè ac summa cum vtilitate ab hominibus vsurpatur. Inter ea plurimum habent alimenti, quæ densa sunt, totamque substantiam habent

habent adeò compactam,vt dentibus vix diuidi queant. Talia enim exigua mole, corpora plurimum nutriunt; quæ verò iis sunt contraria,quæque dentibus facilè franguntur, fractaq; rara & laxa apparent,magna mole exiguum reddunt alimentum.

Vt medicamentum verò foris impositum,primi est ordinis excalefacientium, non tamen nec resiccare, nec humectare manifestè potest. Habet etiam quiddam lentoris obstruentisque naturæ.

Tritica,Dioscorides ait,cruda in cibis teretes lumbricos gignunt: canum morsibus prosunt mansa & imposita.

Farina cum Hyoscyami succo imponitur aduersus neruorum rheumatismos: item contra interancorum inflationes: lentigines ex aceto mulso tollit. Setaniorum farina contra venenatos ictus cum aceto aut vino imposita prodest: eadem si decocta in glutini modum delingatur,cruentis excreationibus succurrit: contra tussim & exasperatas arterias, cum Mentha & butyro decocta efficax est.

Tritici γύρις si ex aqua mulsa aut hydrelæo decoquatur, omnẽ discutit inflammationem.

Furfures autem in acri aceto decocti lepras remouent, & incipientibus omnibus inflammationibus commodè imponuntur: cum Rutæ verò decocto cocti, turgentes mammas sedant,viperarum ictibus auxiliantur,& torminosis prosunt.

Siliginis grana,Plinius lib. XXII. combusta & trita in vino Amineo,oculis illita, epiphoras sedant. Tritici verò combusta,iis,quæ frigus vsserit,præsentaneo sunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorum contractionibus auxiliatur. Furfures tonsillis faucibusque gargarizatione prosunt.

De Tritico Typhino. CAP. II.

Triticum Typhinum.

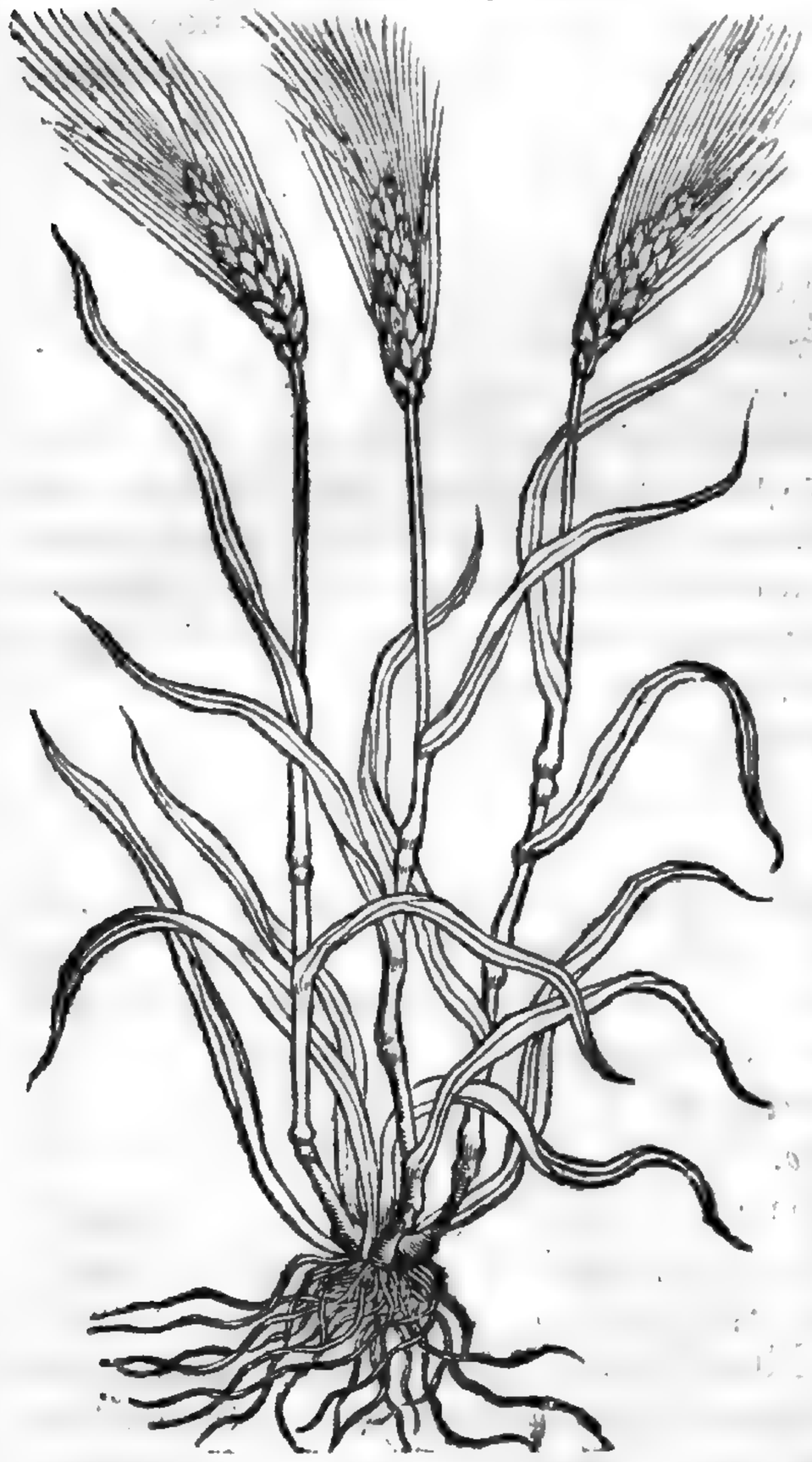

REPERITVR verò & aliud frumenti quoddam genus,grano & culmis Triticum referens,quod culmos quidem habet breuiores ac tenuiores; spicam verò aristis longis & duris Hordei similitudine munitam; granum autem durum,densum;colore fuluum, Tritico minus, quodque facilè è glumis suis exteritur.

Nascitur in quibusdam Hispaniæ, ac insularum Fortunatarum agris:Phalaridis enim semini,quod illinc aduehitur, permixtum reperitur: vnde collectum atque in hortis satum, ea, qua depictum est,forma prodiit.

Suspicari quis posset,semen hoc Typham esse,cuius Theophrastus & Galenus meminerũt. Sed cùm Typhæ granum, multiplici folliculo inclusum, difficulter deglubatur, huius autem facilè, Typha propriè esse nõ potest: licet tamen ex Typha natum,& degeneratũ esse possit;nam quod ad reliquas notas attinet, ei simillimũ est. Inter ea enim quæ Tritico ac Zeæ similia,leuissimum est, tenui ac simplici culmo assurgit, vt de Typha Theophrastus scribit. Semẽ eius paruum quoque est, & exile, densum item & coactum,atque colore quàm Triticum magis ruffo, vt Galenus de Typha scriptum prodidit. Iam & spica aristas habet longas ac duras,quales Typhę esse ex veterum pleriſq; locis manifestum est.

Quæ omnia tam magnam huius frugis cum Typha similitudinem ostendunt; vt planè non aliud,quàm ex Typha Triticum ac Typhinum quoddam Triticum esse videatur. Nam & Typha,auctore Theophrasto,in Triticum transit, si pista ac purgata,seratur. Rationi autem consentaneum videtur Triticum ex Typha natum similitudinis plurimum cum ea retinere, non secus ac Triticum ex Zea genitum, quod culmo spicaque Zeam refert.

Huic non admodum dissimile videtur, quod Hieronymus Tragus Wälsch weyssen, hoc est, Triticum Italicum aut Romanum cognominat: nam & huius spica aristas habet longas & asperas; est tamen culmis,spicis,atque granis maius,spicas etenim habet pleniores, rotun- *Triticum Romanum.*

dioresque quàm Triticum; semen verò pulcherrimũ atq; Triticeo simile, vti Tragus refert.

Seritur frequentius in Alsatia, rariùs in aliis Germanię regionibus, idque locis potissimùm montosis, præsertim vbi apri fruges depascuntur, nam ab hoc vno fere abstinent, quòd durioribus eius aristis offendantur.

De pane ex Tritico. CAP. III.

CONFICITVR panis ex omni quidem frumento, sed ex Tritico longè præstantissimus. Veluti etenim Triticum reliquis omnibus frugibus præstat, ita & ex Tritico panis, reliquorum omnium frumentorum panificia antecellit.

Sunt huius panis aliquot genera, quæ à Triticeæ farinæ partibus, primaria differentiæ nomina acceperunt.

Moliti siquidem Tritici, partes quædam tenuiores sunt ac puriores, aliæ crassiores impurioresque, quas inter se commixtas ac confusas, tota farina continet.

Purissima, mollissima, nec non tenuissima ea est, quæ ab omnibus furfuribus exactissimè repurgata. Dicitur hæc Latinis Flos & Siligo, translato à candidiore ac leuiore Tritico nomine, quod propriè, vt diximus, Siligo nuncupatur. Græci voce à Latinis mutuata hanc partem σιλίγνιν appellant, proprio, vti Galenus ait, nomine destituti. σεμίδαλις inquit Græcum nomen & antiquum; σιλίγνις verò neque Græcum, neque ipsam aliter possum exprimere: lib. 1. De aliment. facul. Alij tenuissimam hanc partem, γύρυν, ac παιπάλην appellari existimant. Hesychius tamen γυρύτην ἄρτον, ἀυτόπυρον siue confusaneum interpretatur, & παιπάλην, Hordei Miliique non farinæ tenuissimum; sed ἄλευρον λεπτόν, hoc est, farinam tenuem.

Flos. *Siligo.*

Plinius purissimam Tritici farinam Latinè etiam Pollinem nominat, sic tamen vt inter eum & florem, discriminis nonnihil faciat. Flos siquidem purissima ei est farina Siliginis, siue candidioris Tritici: Pollen verò Tritici alterius. Pollinem (ait) appellant in Tritico, quod florem in Siligine. Verùm in hoc significato Pollinis nomen à Cornelio Celso non vsurpatur, qui per Pollinem impuriorem ac furfuraceam farinæ partem intelligit; vtpote ex quo panes fiunt cibarij, autopyris impuriores infirmioresque, veluti hæc ipsius verba lib. II. cap. XVIII. euidenter commonstrát. Ex Tritico firmissima Siligo: Simila deinde, cui nihil ademptum est (quod ἀυτόπυρον Græci vocant) infirmior est: ex Polline infirmissimus cibarius panis. Quæ Cor. Celsi verba, cum iis conueniunt, quæ à Paulo Ægineta hunc in modum scripta sunt, lib. I. cap. LXXVIII. τεφριμώτατος δὲ τῶν ἄρτων ὁ σιλιγνίτης, ἐφεξῆς δ' ὁ σεμιδαλίτης, ἢ τείτης ὁ συγκόμιστος, ὁ δὲ ῥυπαρὸς ἄρτος ἥττον μὲν ξέφει.

Pollen.

Marcelli error.

Quod cùm Marcellus Vergilius obseruauerit, ac in Commentariis, quos in Dioscoridem edidit, scriptum reliquerit, admirari animo subit, qua ratione vel argumento inductus Pollinem existimare potuerit, tenuissimum puluerem magis esse quàm farinam, qualis circa molas plerumque, & loca in quibus panis pinsitur, parietibus hærens inuenitur. Nam si panis ex Polline, cibarius, ac ῥυπάρῳ Græcorum respondet, (vt ordo ipse ostendit) Pollen Cor. Celso non puluis vel farina tenuissima, sed aliud nihil esse potest, quàm sordidior farinæ pars, furfurum multum habens, ex qua purissima mollissimaque farina excussa est. Ex Polline siquidem cibarium panem, post ἀυτοπύρους Celsus collocat, eodem videlicet loco, quo apud Græcos ῥύπαρους.

Similago.

Post Florem siue Siliginem, Similago, quæ & Simila est, à Græcis σεμίδαλις dicta, & tenuis quædam farinæ pars, sed Siligine impurior, vtpote ex qua non omnes excussi sunt furfures, sed crassiores tantùm repurgati: medium videlicet quoddam genus inter florem & farinam confusaneam. Laudauit hanc Martialis in Xeniis hoc disticho:

Nec dotes poteris Similæ numerare nec vsus,
Pistori toties cùm sit & apta coquo.

Ex crassioribus verò moliti Tritici partibus, vna quidem impurior, quædam & furfuracea farina est, ex qua Flos siue Siligo, hoc est, tenuissima farinæ pars excussa est: altera verò, crassiorum partium furfures sunt. Priorem Cor. Celsus, vt diximus, Pollinem appellat: vnde & excussoria per quæ floris fit secretio, Pollinaria Plinio dicuntur. Posteriorem veteres Canicas, Græci πίτυρα nominant; Palladio cretura est: plerique vtriculos & exta Tritici dici volunt: alij Græcè πυρίβια appellant, quæ tamen Galenus Hordei purgamenta interpretatur, in expositione linguarum Hippocratis.

In horum omnium medio farina est, omnes frumenti partes in se continens, cui nihil vel floris vel furfurum deceßit, Latinè Farinam dixeris confusaneam, Græci communi nomine, ἄλευρον nuncupant.

αὐτόπυρος ἄρτος.

Ex hac panis coctus ἀυτόπυρος nominatur, & συγκόμιστος, quasi confusaneus, quoniam castratus non sit, sed simul omnia ferat: item & ἀλευρίτης, ξεσπυρίτης, πύρινος: ac teste Hesychio, γυρύτης.

Sed

Sed ex puriſſimâ,molliſſima,nitidiſſimaque farina Siligineus ac σιλιγίτης dicitur. Quod & Iuuenalis Sat.5. oſtendit, ſeruari referens domino, ex ſiligine confectũ panem, his verbis: *Siliginem panis.*

Sed tener & niueus molliq; Siligine factus
Seruatur domino.

Ex ſimilagine verò, ſimilagineus & σεμιδαλίτης. *Similagineus panis.*

Qui autem ex polline ſiue furfuracea farina, coactus eſt, ῥύπαρος nuncupatur, ac Latinè cibarius, gregarius,ac ſordidus, pauperum ac ſeruorum olim cibus. *Cibarius panis.*

Pacuuius ſordidum panem Canicaceum, Feſtus Pompeius Acerosum nominat. Ex horum genere πυπεΐας, hoc eſt,Furfuraceus,qui furfuris plurimum recipit. *Furfuraceus panis.*

Panis autem nomen à Pano dici Varro putat: Meſſapij redundantiam & ſaturitatem πανίαν (teſtis Athenæus) appellant: vnde Latini nomen Panis deflexerunt,vt Ruellius ait.

Parantur porrò omnes panes,aut cum ſale & fermento,aut abſque his: item aut in clibano furnóve coquuntur,aut in craticula,aut ſub cineribus,vel alio modo.

Qui fermentum, ac ſalem accepit, ζυμίτης & fermentatus; abſque fermento verò factus ἄζυμος,non fermentatus,& à Nicandro Colophonio δάεπας appellatur;teſtis Athenæus. *ζυμίτης ἄρτος Azymus panis.*

Κλιβανίτης ἢ καμινίτης ac furnaceus,dicitur in furno coctus,idem Varroni teſtuaceus;nam κλίβανον teſtum nominat. Ex horum genere ἐπιτίται quoque ſunt,in minoribus furnis cocti. *Furnaceus.*

Ἐσχαρίτης ſuper craticulam torretur. Huic ſimiles ſunt, ſuper cineres calidos, ἐπανθεμάτες Athenæo dicti,aut foci pauimentum aſſati. Eſcharitem,Athenæus ait,paſſo olim intingi ſolitum, ac ſub finem menſæ inferri,multis rebus iucundis ac mollibus ita miſtum,vt multam habeat ob delitias,ad vinum paſſum proportionem, ſic vt ebrios quaſi reſipiſcere faciat, ac rurſus eſurire eos,qui anteà ſatis comederant. *Eſcharites. ἐπανθρακίς.*

Ἐγκρυφίας, ſiue ἔγκρυπτος, Latinè Subcineritius dicitur, qui cineribus obductus coquitur, qualis Iudæis olim familiaris. *Subcineritius.*

Eſt & δισπυρίτης ſiue δίφρις, Biſcoctus,qui ignem ac coctionem bis expertus eſt. *Biſcoctus.*

Inter panes autem (vt Galenus in libr. De alimentorum facultatibus ſcribit) Siligineus plurimum alimẽti præſtat: poſt ipſum autem Similagineus : tertio loco medius,qui & συγκομιζόμενος καὶ ἀυτόπυρος: quartum poſt hunc eſt ῥυπαρῶν ſiue ſordidorum genus, in quibus πτυελίας, hoc eſt, Furfuraceus; poſtremus eſt, minimumque omnium nutrit, & omnium maximè per aluum ſecedit.

Concoctu autem inter panes,ſunt facillimi,qui plurimum ſunt fermentati, & probiſſimè ſubacti,quique in clibano igne moderato cocti ſunt.

At qui ſuper craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentum aſſantur, praui omnes ſunt, vt qui inæqualiter ſe habeant; nam partes ipſorum extimæ ſupra modum ſunt coctæ, interiores autem crudæ.

Cæterùm iis, quos ſubcineritios nuncupant, propterea quòd cineribus tecti decoquantur, cineres ipſi prauitatem quandam aſpergunt; quapropter omnium panum (ſi ipſis cætera omnia pariter adfuerint) quod ad aſſandi ſaltem modum attinet,propemodũ ſunt deterrimi.

Panis cum melicrato coctus, (Dioſcorides ait) & crudus,inflammationes omnes impoſitus mitigat. Nam emollit & quadamtenus refrigerat,præſertim herbis ſuccíſve quibuſdam permiſtus. Vetus panis,ac aridus,cùm per ſeipſum,tum quibuſdam admixtus, citam aluum cohibet. Recens autem muria maceratus & impoſitus,vetuſtas impetigines ſanat.

Quod ex pane fit cataplaſma,vt Galen.lib. De facul.ſimplic.medicament. tradit, vim habet magis digerentem,quàm quod ex Tritico: nimirum cùm ſalem & fermentum panis adiuncta habeat. Fermentum etenim vim habet attrahendi, digerendiq; ea,quę in alto reſidẽt.

De Zea. CAP. IIII.

ZEA, ſiue,vt vulgò,Spelta, culmis ſpicaque Tritico ſimilis; culmis enim aſſurgit numeroſis,geniculatis,Hordei altioribus,ſpicam profert inconditam, vt plurimùm abſque ariſtis: grana multiplici folliculo,à quo non facilè deglubuntur,incluſa, geminis vtriculis duo ſimul iunguntur,quæ repurgata & è glumis extrita, Tritici granum referunt. Radix ei quoque,vt Tritici,multiplex.

Naſcitur qualicunque ſolo,etiam humidiore, quoniam folliculum, ait Columella, quo continetur, firmum, ac durabilem,aduerſus longioris temporis humorem habet;læto tamen pinguique melius proficit.

Mutatur atque in Triticum tranſit,ſi piſta atque purgata ſeratur, idque non protinus, ſed anno tertio; vt Theophraſtus tradit.

Spelta, vt diximus, vulgò nominatur; Germanis Spelt / nonnullis verò Tinkel / noſtris

Spelte: Gallis *Eſpeautre:* Italorum pleriſque *Pirra farra*: Hetruſcis *Biada:* Inſubribus *Alga*, quaſi alica. A Græcis ζέα καὶ ζείa nuncupatur.

Zeæ autem genera Dioſcorides duo facit, vnam ἁπλῆν ſiue ſimplicem; alteram δίκοκκον, quæ in duobus putaminibus grana bina cõiuncta fert. Eſt autem Spelta Dioſcoridis quidem Dicoccos, quæ eadem eſt cum Theophraſti ac Galeni Zea.

Antiquiſſimi ac Priſci Latinorũ, Zeam ſiue Speltã, Far nuncupauere, vt locupletiſſimus teſtis eſt Dionyſius Halicarnaſſæus. Nominabant (inquit) priſci Romani ſacras nuptias, vocabulo ſuo φαρρεᾶνια, quia coniuges veſcerentur eodẽ Farre, quod nos Græci ζέαν dicimus. idem affirmat Aſclepiades apud Galenum, κατὰ τόπους lib. 9. ita ſcribens: φάεγις ὃ καλοῦσι ζέαν. id eſt, Farris, quod ζέαν appellant.

Adoreum. Appellatur verò Far iſtud Latinis quoque Ador, Adoreum & ſemen Adoreum, ac à poſterioribus propter frugis præſtantiam, peculiari nomine Semen. Hôc populum Romanum tantùm, è frumento CCC. annis vſum, Verrius tradit.

Genera huius Columella quatuor ſcribit: Far Cluſinum candoris nitidi: Far quod vocatur Venniculum rutilum, atque alterum candidum, ſed vtrumque maioris ponderis, quàm Cluſinũ: Semen trimeſtre, quod dicitur Halicaſtrum, idq; pondere & bonitate præcipuum.

Ex his cum Halicaſtro conuenire Spelta poſſet, ſi trimeſtris eſſet, ac Vere ſereretur; verùm cùm Autumno ſeratur, Venniculo albo magis ſimilis eſſe videtur. Nam veluti Venniculum, ſic & Spelta, pondere præſtat ac candida eſt.

Nutrit Zea Hordeo, vt Dioſ. tradit, potentius, εὐστόμως, hoc eſt, ori grata eſt, (Galenus εὐστόμαχος, hoc eſt, vétriculum iuuat,) panificia ex eo confecta minùs quàm ex Tritico nutriunt.

Galenus Zeam vniuerſa ſua facultate, in medio quodammodo Tritici & Hordei eſſe, in lib. De ſimplicium medicamentorum facultatibus, ſcribit.

De frumento Monococco. CAP. V.

Tinckel

Monococcon.

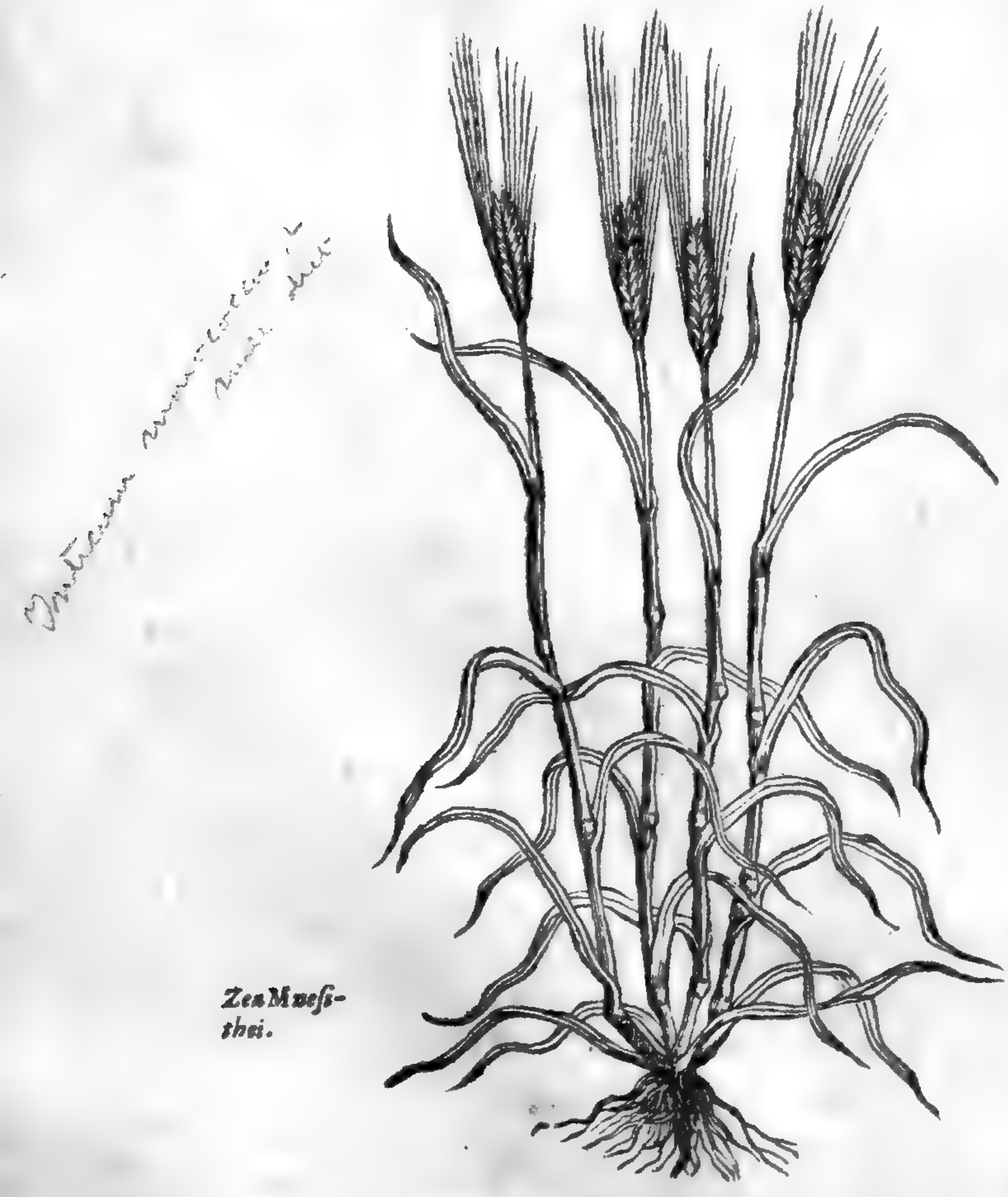

Zea Mneſithei.

QVOD Germani **Einkorn**/ hoc eſt, Monococcon, ſiue vniusgrani appellãt, ad Zeam recentiores quoque referunt, breuioribus eſt & tenuioribus quàm Zea culmis: ſpicæ in ordines quoſdam veluti Hordei digeſtæ ſunt, ac ariſtas habent aſperas: ſemina parua ſunt, Zeæ granis minora, ſingulis ſingula vtriculis contenta, à quibus nõ in area, ſed in mola, ac quo Zea modo, repurgantur. Culmis autem id, glumis, ariſtis, ſemineque nigri ex rubore coloris eſſe, Tragus tradit. In Belgij tamen hortis ſatum, Tritico aut Hordeo colore ſatis ſimile enatum.

Naſcitur aſperis & montoſis pleriſque Germaniæ locis.

Autumno cum reliquis frugibus ſeritur, ſeriùs tamen ac ſubinde Septembri demùm mẽſe matureſcit.

Einckel ac **Dinkelkorn** à quibuſdam etiam appellatur: ab aliis, **Sant Peters korn**/ id eſt, D. Petri Frumentum: à nonnullis **Blicken**/ agro Wormatiẽſi **Einkorn**: quod Monococcon ſonat.

Noſtri temporis ſcriptores, vti iam diximus, ad Zeam referunt, ac ἁπλῆν ſiue ſimplicẽ Zeam Dioſcoridis eſſe volunt, & nec temerè quidem. Poteſt verò idem, & Mneſithei zea eſſe, quam ipſe Typha ſua deteriorem facit; Typham nimirum, quæ Theophraſto Zea eſt; Zeá autem, tranſlatis & tranſpoſitis vocabulis, aliud omnino genus faciens, quod communi Græcorum Zea, à Theophraſto ac aliis deſcripta, longè ſit deterius. Nam ſimplex Dioſcoridis Zea, cum Mneſithei Zea conuenire videtur, & non alia de cauſa Zeæ generi adſcripta, quàm quòd aliud eius nomẽ ignoraretur, à Mneſitheo autem Zea nominaretur. Simplicis ſiquidem Zeæ Theophraſtus, Diocles, & alij plerique Dioſcoride vetuſtiores non meminerunt.

Mneſi-

Mnesithei autem hanc Zeam, Galenus non absque ratione conuenire cum eo frumento suspicatur, quod Macedoniæ ac Thraciæ incolæ Brizam appellant; frumẽtum Typhæ Græcorum, quæ in Asia nascitur, non arista modò, sed & tota planta simillimum; ex quo panis fit atet, grauis odoris, ac membranosam substantiam habens: cum qua Monococcon istud non exiguam quoque similitudinem, ac affinitatem habet. Panis etenim, qui ex Monococco conficitur, ex rubore nigricat, sordidus atque ingrati saporis, (Trago teste) est; veluti ex Briza factus. *Briza.*

Conuenire præterea Monococcon istud videtur, cum ea Farris, ac Frumenti barbati, siue, vt vulgò Galli nominare consueuere, Bladi apud Ruellium specie, quod Rubrum agricolæ appellant frumentum; partim etiam Locar, quasi loculare, quòd pluribus tunicis perinde quasi loculis inuolutum condatur; partim item Pullare, quia ex rubro in pullum degeneret colorem. Serunt id Galli, ait Ruellius, concauis tractibus, qui facilè sentiũt rubiginem. Nam istud, vt volunt, nec pruinas, nec rubiginem horret: in perflatis & excelsis, etsi benè conualescat, sationem tamen inibi damnant. *Frumẽtum loculare.*

Similitudinem quoque nonnullam, fortassis & Monococcon cum Farre Venniculo rutilo habet: verùm in tanta Columellæ breuitate, simile aut idem sit, nec ne, quis diuinauerit? Multa siquidem sunt frumentorum genera, suis regionibus peculiaria, quæ licet aliarum regionum feminibus similia videantur, in aliquo tamen subinde differunt; idque partim loci natura; partim cultus, atque humanæ industriæ occasione: quæ ambo ad mutationem & seminum, & herbarum, plurimùm possunt. *Far Venniculum rutilum.*

Ex Monococco autem panis confectus, ater est & hominibus ingratus, vti superius scriptum, & Tragus ait.

De Amyleo frumento. CAP. VI.

ZEÆ generibus non perperam quoque accedit, Amyleum Germanis dictum frumentum, æstiuum siue trimestre genus, quod culmo ac grano Triticum proximè refert; cæterùm spicam habet, aristis quibusdam Hordei ferè similitudine cinctam, ac in duos versus digestam. Semen folliculis includitur, & non secus ac Zea, repurgari postulat.

Seritur Vere.

Germani, quia ex eo amylum conficiunt, Amelkorn appellant, Latinè Amyleum frumentum dixerimus. Existimant Tragus & Fuchsius trimestre Triticum esse, sed cùm granum habeat glumis conditum, ex Tritici generibus esse nequit. Inter Farra citiùs reponendum fuerit, inter quæ Halicastrum forte erit. Hoc enim, teste Columella, Vere seritur, & trimestre eam ob causam cognominatur. *Far Halicastrum.*

De Oriza Germanica. CAP. VII.

AD Zeam quoque referre consentaneum videtur, Orizam Germanicam à Trago nuncupatam. Frumentum est culmis geniculatis, spicis, aristis asperis, atque acutis, Hordeo simile, singulis tamen maioribus, & grano candidiore, quod vtriculis etiam continetur, ac Hordei, aut Zeæ modo deglubitur. Ex æstiuarum siue trimestrium frugum numero est.

Apud Mediomatrices, cum aliis trimestribus seminibus lætissimis agris seritur.

Nomen huic Orizæ Germanicæ à vulgari nomenclatura Hieronymus Tragus inuenit, qui & ipsam Farris speciem, ac Tragum cerealem esse existimat, in quo veritatẽ nobis haud videtur assecutus. Nam Tragus ille Chondro assimilis, ex Olyra aut consimili aliquo, res factitia est, vt Galenus testatur, tantùm abest, vt frumentum aliquod naturale sit.

Olyræ autem magis similis Oriza hæc Germanica est, quæ à Dioscoride Zeæ generi adscribitur; aut Plinij Santalo, Farris Gallici specie, nitidissimi grani, illic Brance, ait Plinius, vocant: aut certè Farri Clusino, quod fortè idem cum Plinij Santalo est. vtrumque enim candidum, & Clusinum, à Clusio dici potuit, oppido transpadanæ Italiæ, quæ aliàs togata Gallia nominatur. Si quid repugnet, quò minùs hæc Oriza, vel Clusinum, vel Olyra sit, sola vtique erit vernalis satio. Nam Olyra & Clusinum Far, ex hybernis sementibus sunt. Adeò certi, de plerisque frumentaceis, definiri nihil potest: cùm propter veterum ipsorum breuitatem; tum frumẽtorum appellationes aut diuersas, aut sæpenumerò confusas, eandem rem aliis aliter subinde appellantibus. *Santalum Plinij. Far Clusinum.*

Ruellius Farris Gallici, siue frumenti Barbati genus quoddam esse ait, cuius granum candidius, ac spica minoribus aristis circumuallatur, quàm Locularis, quod, inquit, Clusinum putatur: istud autem an simile sit, vel idem cum Oriza Germanica, expendendum est.

Vtilis autem Oriza Germanica, ad multa culinæ opera; cibis admixta ori grata est: cum lacte Orizæ modò decocta, probè alit.

De Zeopyro. CAP. VIII.

Zeopyron.

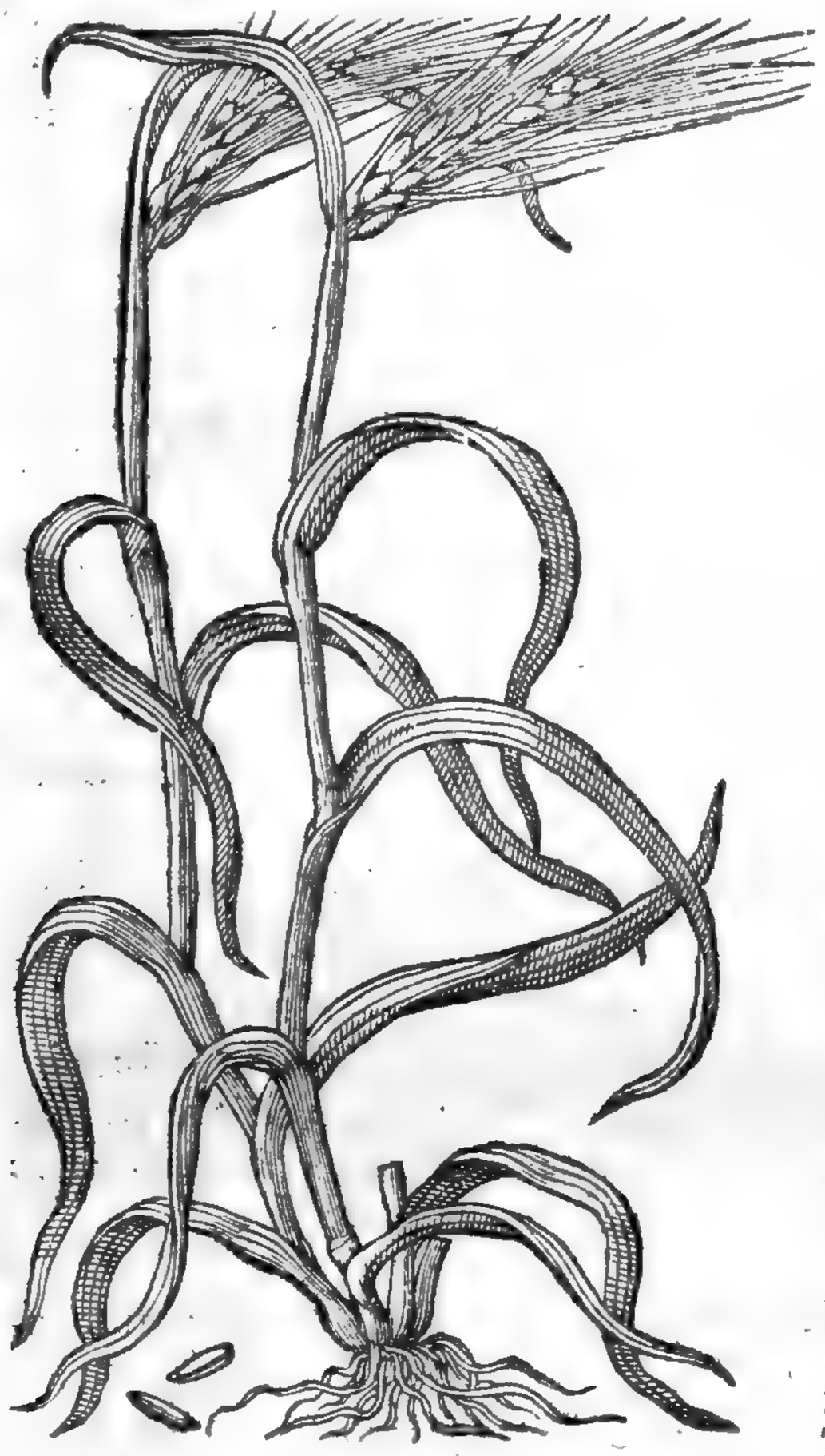

ANNVMERATVR præterea & Zeis, quod Germani Kern appellant. nascitur hoc, inquit Tragus, eodem quo Spelta modo, nisi quòd semen huius non perindè ac Zeæ siue Speltæ glumis ac folliculis inuoluatur, sed in area facilè exteratur; veluti Triticum, cui subluteo colore simile est.

Seritur plerisque Germaniæ locis, ad pistrinarum & culinarum opera, in quibus Hordei vsum præbet.

Ζεόπυρον quoddam esse videtur, vtriusque enim similitudinem ac naturam habet, ζείας videlicet ac πυροῦ siue Tritici. Cum Chondro aut Alica rebus factitiis (quod Tragus suspicatur) nullatenus conuenit.

Zeopyron siquidem, vt Galenus in lib. De alimentorum facultatibus scribit, vtriusque naturam refert: ac sicuti nomen ex Zea & Pyro compositum, ita substantia eius inter vtrumque media quodammodo est, veluti si ex vtroque esset commixta.

De Olyra ac Typha, ex Theophrasto, Galeno, & aliis. CAP. IX.

OLYRAM ac Typham Mnesitheus idem frumentum, vtroque nomine appellatum existimauit, sed eius opinionem Galenus reprobat, Diocli ac Theophrasto accedens: qui Olyram à Typha distinguunt. Olyram Dioscorides Zeæ generi adscribit.

Theophrastus Olyram ac Typham inter ea quæ maturè seruntur, ac Tritico similia sunt, enumerat; & Olyram quidem ait, Zea ac Bromo molliorem atque infirmiorem, Typham verò omnium leuissimam. nam simplici culmo assurgit, & solo tenui contenta est; nec, vti Zea, pingue lætumque desiderat. Vtramque præterea scribit multiplici folliculo includi; ac Typham vti Zeam in Triticum mutari solere, si pista seratur, idque non protinus, sed tertio anno.

Plinius Olyram Latinis Arincam dici affirmat. Ex Arinca, inquit, dulcissimus panis: ipsa spissior quàm Far, & maior spica, eadem ponderosior, rarò modius grani non XVI. libras implet: exteritur in Gallia difficulter, ob id iumentis dari, ab Homero dicta; hęc est enim quam ὄλυρα vocant.

Recentiores Typham, cognominant cerealem, ad differentiam nempe alterius Typhæ, quæ in paludibus enascitur, de qua infrà suo loco.

Typhæ semen, Galenus ait, corticem extrinsecus veluti Olyra ac Hordeum habet. Quod verò ad colorem naturalem attinet, in Hordeis quidem ac Olyris est albus, in Triticis verò subflauus: Typhæ autem vel Triticis sunt flauiores. Quin & harum corpus coactum est, ac densum, quod fortassis ad seminis paruitatẽ nonnihil adfert momenti. Est enim id Tritico longè exilius, quamquam non desint, qui ipsum quoque in Tritici numero ponant; velintq; id semen esse, cuius Homerus meminit, cùm Hectorem equos suos alloquentem facit, his verbis: Τ' μὶν μὲν πρόπροθεν μελίφρονα πυρὸν ἔδωκεν:

Hoc est, Triticum enim vobis primum prædulce ferebam. Aiunt enim Typham paruum Triticum esse, eamque equos sine noxa mandere, verum autem Triticum non absque noxa. Nec absurdè certè Typham quis exile Triticum vocauerit, cùm ei, & colore, & densitate, & caliditate sit assimilis. Vtrumque autem semen Olyræ videlicet ac Typhę in Asia est frequẽs, & potissimùm in regione, quæ est supra Pergamum, adeò vt rustici ipsi panibus ex iis factis semper vtantur, propterea quòd Triticum omne in oppida comportent. Olyrini sanè, si modò ex bona Olyra fiant, post Triticeos saltem sunt præstantissimi: secundi autem ab his sunt Typhini. Quòd si Olyrini ex vitioso semine sunt facti, Typhini non erunt eis inferiores. Ca-

lidi

lidi verò panes ex laudatiſſima Typha facti, Olyrinis longè ſunt præſtantiores; aſſeruati verò deteriores ſeipſis euadunt. Cùm enim maſſa eorum ſit tenax ac ductilis, denſatur maiorem in modum; & maximè cùm negligẽter parati fuerint, adeò vt qui panem huiuſcemodi, poſt vnum aut duos dies, ac multò magis ſequentes aliquot, comederit, putaturus ſit lutum ventriculo ſuo ineſſe. At calidus adhuc cùm eſt, ab ipſis etiam vrbanis expetitur, ipſumque cum caſeo quodam mandunt, quem vernaculo nomine ὀξυγαλάκτινον appellant. Porrò hunc quoque tenerum eſſe oportet, & ipſum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certe hunc in modum eſt paratus, non ruſticis modò, ſed vrbanis quoque hominibus in deliciis habetur.

Qui verò trium, quatuórve dierum eſt vel ipſis ruſticis manditur inſuauiùs: præterea concoctu eſt difficilior, ac tardiùs per aluum ſubducitur, quæ calido minimè accidunt: qui tametſi ab Hordeaceo, quod ad deiectionem attinet, multùm relinquitur; non tamẽ in eo adeò, vt Miliaceus, eſt vituperandus. Quin etiam corpus admodum, dum calidus eſt, nutrit, vt penè Triticeo ſyncomiſto par ſit.

Congeritur autem in panes Typhæ ſemen repurgatum, omnique vſu accommodatur: nam & ex aqua manditur, haud aliter ac vocatum à ruſticis ἀποπυρμον, hepſemate, quod alij σίραιον nominant, iniecto: nonnunquam etiam cum ſale eſitatur.

Et de Zea atque ei ſimilibus hactenus: nunc ex his factitia ſequuntur, quæ apud veteres in vſu eſſe ſolent, vt ſunt: Far, Chondrus, Halica, Tragus, & ſimilia.

De Farre factitio. CAP. X.

FAR aliâs naturale frumentum, quod Græcis, vti oſtendimus, ζέα καὶ ζειά appellatur; aliâs res factitia artisque & non naturæ opus, de illo ſuperioribus capitibus, de factitio verò modò.

Fuiſſe autem iſtud apud veteres illos Romanos, quos pulte Ferracea, non pane, longo tempore vixiſſe Plinius ſcribit, ex Farre frumento factum, nomen ipſum & frugi & rei factitiæ commune, indicat. Quod inde tranſlatum eſt, ad cuiuſuis frumenti granum, ab vtriculis quibus conditur, eo modo, quo Archigenes Far confici tradit, repurgatum, atque in partes confractum. Nam & Far Hordei, Palladius vino conſperſum, phaſianorum pullis primis diebus dari præcipit. & Plinius in Ægypto ex Olyra Far confici ſcriptum reliquit.

Modum autem conficiendi Farris, Archigenes apud Aëtium Sermone IX. oſtendit: Σίτου id eſt, frumentum, ait, modico tempore aqua madefacito, indeque extractum ac in pilam coniectum, veluti ptiſanam à cortice repurgato: vbi verò corticem exuerit, tollito atque in ſole ſiccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, craſſiſſimè molito, ita vt granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & ſiccum aſſeruato.

Porrò factitium iſtud Far, præſertim ex Zea ſiue Farre frumento, plerique noſtræ ætatis idem cum Chondro aut Alica eſſe exiſtimant, ſimilitudine quadam eorum inducti. Chondro etenim ſimile eſt, non tamen idcircò idem, veluti ipſe Archigenes oſtendit, quando Far Chondri modo coqui ſcribit.

Differentiam horum præparationis modus efficit. Chondrus ſiquidem gypſo harena addita (vt paulò pòſt dicetur) purgatur: Far abſque his cum aqua ſola. Differt verò etiam ab Halica; Far etenim antiquum, quo Romanorum vetuſtiſſimi vixerunt; Halica verò, vt Plinius ait, res noua ætate Magni Pompeij nondum cognita, cui non ſolùm aqua, ſed & creta candorem tenerítudinemque confert. Differentiam præterea horum etiam oſtendit Trallianus lib. & cap. VIII. vtriſque vti diuerſis vteds, & eorum inter ſe comparationem faciens. *utens*

Quod autem Germani ac finitimi Friſij, Hollandi, Batauique ex Hordeo & Auena conficiunt, Farri ſimillimum eſt, ac eius quoddam genus: Germani Grupen/ Hollandi Gort appellant, & ex Hordeo quidem gerſtene grupen/ gerſten gort/ ex Auena verò haberen grupen/ haueren gort.

Cæterùm Far quod ex Zea factum eſt, facultate Chondro aut Halicæ quodammodo ſimile eſt, nutrit ea de cauſa valenter, ſed tardiùs deſcendit, ægriusque concoquitur. Vſus tempore, vt Archigenes tradit, Chondri modo coquitur, & à ſanis in cibo ſumitur. Pro ægris verò variè apparatur, & epithematis quoque admiſcetur. Ex Hordeo autem vel Auena Far leuius eſt, minusque alimenti adfert.

Eſt & Far apud Aëtium cognomento Cluſinum, non naturale aliquod Far; verùm puls quædam Farracea, de qua Martialis Epigrammaton lib. XIII. *Far Cluſinum.*

Imbue plebeias Cluſinis pultibus ollas,
Vt ſatur in vacuis, dulcia muſta bibas.

De Chondro & Halica. CAP. XI.

CHONDRVS & ἅλιξ ex factitiarum similiter rerum numero sunt. Fit autem vtraque ex Zea, & Chondrus quidem ex Zea Dicocco, Dioscoride auctore. Theophrastus & ex Hordeo sylvestri bonum fieri Chondrum tradit. Galenus Chondrum ex Tritici genere esse ait, quod nihil aliud sonat, quàm ex Triticeo genere ipsum confici, non quòd Tritici aut alterius frumenti aliquod genus sit, veluti nonnulli perperam sibi persuaserunt. Nõ enim frumenti aliquod genus, sed res planè, vti diximus, factitia.

Galeni & aliorũ Græcorũ medicorũ interpretes χόνδρον, Latinè Halicam siue Alicam, interpretántur, Chõdrum omnino idem cũ Halica esse putantes; qua in re, non parũ à veritate recesserunt. Chondrus siquidem & Halica differunt, veluti abunde vnus pro multis, Paulus Ægineta non vno ostendit loco: aut videlicet de vtrisque seorsim agens, & suas cuique vires ac facultates tribuens, vt lib. 1. cãp. LXXVIII. aut vnam alterius loco substituens, veluti cap. XIX. XXXIX. & LXII. libri tertij.

Differunt autem hæc inter se, non quidem toto genere, sed quodammodo, veluti genus & species, aut potius vt vnius generis duæ species. Nam Halica siue Alica, Latinis ac Plinio generalius est nomen, Græcorum cùm χόνδρον, tum ἅλινα ipsis peculiariter nominatam, sub se continens.

Est enim vna Halica ex Zea, quæ semen appellatur, propria quidé ac genuina, quæ à Plinio, lib. XXII. res Romana esse fertur, Magni Pompeij tempore nondum in vsu. Hæc à Paulo Ægineta Græcè ἅλιξ dicitur, & à χόνδρῳ ipso præparationis modo differt; non enim gypso & arena veluti hic repurgatur, sed creta candorem perfectionemque suam assequitur.

Est verò & altera Halica, ex Zea in Africa degenerante, cognomento adulterina, Græcorum Chondro simillima: gypso siquidem & arena, veluti Chondrus perficitur: licet tamen Halica quidem ex degenerante; Chondrus verò ex Dicocco Zea, fiat. Nam præparandi ratio apud vtrasque nationes consimilis, eandem esse rem prorsus ostendit, quemadmodum & ea dissimilis res diuersas. Non enim tam species frumenti, quàm præparandi conficiendiq; ritus ac modus considerandus. Frumenti enim aliqua diuersitas, speciem rei factitiæ non videtur mutare, modò in præparandi ratione nihil varietur. Siquidem ex Zea & Hordeo Far: ex Zea & Hordeo sylvestri Chondrus: ex Hordeo & Tritico Ptisana confici possunt.

Qua autem ratione Chondrus conficiatur ac præparetur, in libris De agricultura, siue τῶν γεωπονικῶν, Constantino Imp. dicatis à Cassio Dionysio Vticensi, docetur his verbis.

Zea tunditur & in feruentem aquam iniicitur, ac premitur; deinde gypsum album tusum cribratum, & arenæ albissimæ ac subtilissimæ ad gypsum pars quarta paulatim admiscetur, donec Zea probè repurgetur. Præparetur autẽ in Canicularibus diebus, ne acescat. Postquá verò rursus totus perpurgatus fuerit, per cribrum densius excutiatur. Optimus est Chondrus, qui primùm excussus est: secundum locum habet, qui succedit: deterior autem tertius est.

Halicarum verò præparationem Plinius lib. XVIII. cap. XI. tradit. Halica fit, inquit, ex Zea, quam semen appellauimus: tunditur granum eius in pila lignea, nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, vt notum est, pilo vinctorum pœnali opera, primori inest pyxis ferrea, excussis inde tunicis, iterum iisdem armamentis nudata conciditur medulla; ita fiunt Halicæ tria genera, minimum, ac secundarium; grandissimum verò ἀφαίρημα appellant: nondum habent candorem sutum, quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Posteà, mirum dictu, admiscetur creta, quæ transit in corpus, cõloremq; & teneritatem adfert.

Deinde paulò infra: Halica adulterina fit maximè quidem ex Zea, quæ in Africa degenerat. Pinsunt cum arena, & sic quoque difficulter conterunt vtriculos, fitque dimidij modij mensura, posteaq; gypsi quarta pars inspergitur, atque vt cohæsit farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remansit, exceptitia appellatur, & grandissima est: rursus quæ trãsit, arctiori cernitur, & secundaria vocatur: item cribraria, quæ simili modo in tertio remansit, cribro angustissimo, & arenas tantùm transmittente.

Et hactenus quidem Cassij, & Plinij verba: ex quibus manifestum est, ἅλιγα à Chondro differre, & Chondrum cum secunda Plinij Halica conuenire; vtramque item rem factitiam esse, & non peculiaria frumentorum genera.

Cæterùm Chondrus, vti Paulus libro primo tradit, egregiè nutrit, & glutinosos parit humores; verùm puls ex eo confecta nocet, quoniam quamprimùm crassescens incocta permanet. Probatur magis χύλος ipsius ex integro Chondro bene decocto, expressus ptisanę similis.

Ἅλιξ in cæteris Chondro quidem respondet, sed aluum magis adstringit.

Galenus Chondrum valenter nutrire, ac succum lentum habere affirmat: siue in aqua duntaxat coctus, cum mulso, vino dulci, adstringentíve: siue cum oleo saleque frixus sumatur.

tur. Atque eo modo, inquit, Chondrum medici ptisanæ fuisse confectionem dictitant; quidam autem ex χονδροπτισάνης ægrotum fuisse cibatum. χονδροπτισάνη.

Veterum verò nonnulli, vt Diocles & Philotimus, πτισάνην πυρίνην, Chondrum hoc modo apparatum appellant. Et vno quidem horum modorum, eo videlicet qui prior est, Halicam etiam coqui ac edi apud Romanos solitam, Martialis in Xeniis hoc disticho ostendit:

Nos Halicam, mulsum poterit tibi mittere diues,
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

De Tragо. CAP. XII.

TRAGVS Chondri, vt Dioscorides ait, similitudinem ac figuram gerit, res quoque factitia. Fieri eum, Galenus in lib. De alimentorum facultatibus, ex nobilissima Olyra ait, cùm, vt decet, fuerit excorticata: in Commentariis verò lib. primi De ratione victus in morbis acutis ἐκ τῆς ζειάων, hoc est, ex zeis, quarum vtique Olyra species est. Cassius Dionysius Tragum ex frumento conficit Alexandrino. Plinius lib. XVIII. ex Tritici semine in Campania duntaxat & Ægypto fieri tradit. In Ægypto autem, cuius celeberrima ciuitas Alexandria, Olyra facilis fertilisque: eiusdem lib. cap. x.

A Chondro & Halica & materia, sed potissimum ipsa præparatione differt: Chondrum siquidem, gypsum & harena perficiunt. Halicam creta emundat; Tragus sola aqua maceratus excorticatur.

Eius conficiendi modum Cassius tertio De agricultura lib. sic docet: Frumẽtum Alexandrinum appellatum, maceratur decorticaturque, & in sole calido siccatur; deinde idem rursus fit, donec ei pelliculæ & quicquid fibrosum est, in frumento delabatur. Appellatur autem Tragus iste, subinde cognomento frumentaceus, ad discrimen eiusdẽ nominis, & animalis, & herbæ, non quòd naturale aliquod frumenti genus sit. Nam vt veterum auctorum testimoniis abundè constat, res factitia est.

Trago autem, Galeno auctore, plerique vtuntur, primùm eum in aqua decoquentes, deinde ea effusa ἐφθήματα, aut vinum dulce, aut mulsum infundentes, superiniiciunt & nuces pineas aqua præmaceratas, donec plurimùm intumuerint: multò tamen minùs quàm Zea, Dioscorides ait, nutrit.

De Amylo. CAP. XIII.

AMYLVM ex Siligine fit, vt Cato scribit; item & ex Zea: optimum verò ex Setanio, auctore Dioscoride. Fit etiam in Germania hac ætate, ex eo quod Amelkorn, id est, Amyleum frumentum nuncupatur, quod veluti Zea quædam trimestris ac Halicastrum (vti scripsimus) est.

Rationem conficiendi paucis complexus est Cato cap. LXXXVII. Dioscorides latius his verbis tradidit. Purgatũ trimestre Triticum madescit quinquies die, & si fieri potest nocte. cùm emolliri cœperit, effundatur sensim sine agitatione aqua, quò minus, quod vtile est, vnà effluat. Vbi mollissimum factum fuerit, effusa aqua pedibus calcare oportet, deinde affusa aqua iterum calcare, tum enatantes ibi furfures, cribro excipiendi, reliquumque per colum traiectum, confestim in tegulis nouis sub ardentissimo sole siccandum. Nam si vel modicè humidum manserit, acorem contrahit.

Ἄμυλον autem ex eo nomen habet, quòd absq; mola, Græcis μύλη dicta, fiat. Officinæ corrupta voce Amydum appellant: Germani Ammel / kraftmeel: Brabanti Amelbonck / & quòd glutine inde facto, mulierum pepla inalbentur, ac durentur, stijffel.

Tritico, inquit Galenus, cùm frigidius, tum siccius est: læuigandi exasperatas partes vim obtinet. Dioscorides sanguinis reiectiones potu cohibere, contraq; oculorum fluxiones, cœloteras, pustulasque efficax esse addit: quod verò ex Zea fit, nullius in medicina vsus esse; ad alia tamen conueniens.

Galenus lib. VII. κατὰ τόπους Amyli loco, Siligine, id est, puriſſima Tritici farina vtitur. *Amyli succedaneum.*

De Athera & Κόλλα, sine Glutine. CAP. XIIII.

ATHERA sorbitio est, inquit Dioscorides, ὥσπερ πολτάριον ὑγρόν, id est, veluti pulticula liquida. Fit ex Zea tenuissimè molita. Apud Belgas non ex Zea tantùm, sed ex quauis etiam puriore farina coquitur; veluti Secalis, Hordei, frequentissimè autem Tritici, cum tenui ceruisia vel alio liquore permixta.

Est autem edulium, quod citò concoquitur, facileq; nutrit, infantibus idcirco & senibus conueniens; interiora tamen viscera nonnihil obstruens. Datur capite dolentibus, ex tenuissima Secalis, vel Hordei farina; dolorem enim sopit, & somnum clementer conciliat.

Athera crassius & solidius est gluten, Græcis κόλλα, ex Similagine & farina Tritici, quo Κόλλα.

chartæ

chartæ glutinantur. Quod propter eam, quam habet obstruendi vim, sanguinis excreationibus prodest.

Πολτὸς. *Puls.* In vtriusq; medio πολτὸς, siue puls est, solidior quidem ac spissior Athera; liquidior verò Glutine; & minus Glutine, plus autem quàm Athera viscera obstruens.

Atheræ, aut potiùs pultis genus est, edulium, quod Galenus ex multa Tritici farina lacti permixta fieri scribit, quo hac ætate Belgium, ac vniuersa inferior Germania frequentissimè vtitur. Cibus boni succi & multi alimenti, sed eos, qui ipso assidue vtuntur, offendens. Nam in hepate obstructiones parit, & calculos in renibus gignit, auctore Galeno.

Rocken

De Rogga siue Secali. CAP. XV.

Rogga siue secale.

SECALE folio cùm primùm prodit, rubescit; inde vt reliqua frumẽta viret, numerosis culmis assurgit, Tritici tenuioribus, lõgioribus, quatuor, vt plurimùm, genicula habentibus. spica in ordines & versus digesta, breuibus, non acutis, sed innocentioribus aristis cingitur, quæ cùm floret, erecta est; semine verò prægnans, procumbit ac deorsum dependet. Granum oblongum, nigricans, gracile, ac nudum; quod è glumis facilè concidit, ac sæpenumerò sponte exilit. radices multæ, tenues, fibrosæ.

Nascitur cùm in Germania ac apud alias nationes plurimas, præsertim Septentrioni subiectas, tum in Belgio omnibus ferè agris tam sterilibus quàm lætis, veluti in Brabãtiæ Campania, quæ hoc frumentum, licet arida ac sterilis, feliciter progignit. Qualicunque enim solo prouenit, quantumuis rigenti, gracili, aut arido; fœcundiore tamẽ ac lætiore melius præstantiusq;.

Seritur Autumno, quod & lętius; item & Vere, ęstiuum, altero gracilius, paucioribus culmis, spica breuiore ac tenuiore, granoq; leuiore.

Germani Rocken / Belgæ Rogge appellant: Hispani *Centeno*: Itali *Segala*: Galli *Seigle*, veteris Latinæ nomenclaturæ vestigia retinentes.

Plinio Secale est, de quo lib. XVIII. cap. XVI. sic scribit: Rarum dictu, esse aliquid cui profit negligentia; id autem, quod Secale & Farrago dicitur, occari tantùm desiderat. Secale Taurini sub Alpibus Asiam vocant, deterrimum (sed veriùs aterrimum) & tantùm ad arcendam famem vtile, fœcunda, sed gracili stipula, nigritia triste, sed pondere præcipuum, & tamen sic quoque ingratissimum ventri est: nascitur qualicumq; solo cum centesimo grano, ipsumq; pro letamine est.

Plinij locus emendatus.

Quæ Plinij verba frumentum rocken ac rogge dictum, cum Secali conuenire satis cõmonstrant. Dicitur autem id, vt Plinius tradit, etiam Farrago; verùm non secus, quàm Far, Hordeum, Auena, Triticúmve, subinde Farragines nominantur, quando videlicet iumẽtorum, pecudumq; pabulo cedunt.

Farrago. Farrago siquidem, quam Græci χόρτον appellant, generale nomen est, ad omnem viridem segetum herbam, quæ pabuli causa seratur. Seritur ea, ex recrementis Farris prædensa, admixta aliquando & Vicia: eadem in Africa fit, ex Hordeo: Plinius. Atq; inde Farrago, quòd Far fit ferro cæsum. aut quòd primùm in farracea segete seri cœptum, Varrone auctore, dicitur.

Ex Hordeo Farraginem facere docet Columella: Farraginem, ait, in restibili stercoratissimo loco, & altero sulco serere conuenit. Ea fit optima cùm Chanterini Hordei decem modiis iugerum obseritur, circa æquinoctium Autumnale, sed impendentibus pluuiis, vt consita rigataq; imbribus, celeriter prodeat, & confirmetur ante hyemis violentiam. Nam frigoribus cùm alta pabula defecerint, ea bubus cęterisq; pecudibus, optimè defecta prębetur: & si decipere, à Calendis Martiis pecora depellenda, & ab omni noxa defendenda est, vt sit idonea frugibus. Similis satio Auenæ, quæ Autumno sata, partim cæditur in fœnum, vel pabulum, dum adhuc viret: partim semini custoditur.

Iam

Iam & ex Tritico Farraginem fieri Plinius quoque teſtatur. Et in Tritici, inquit, genere, pars aliqua pabuli eſt, quadrupedum cauſa ſati: vt Farrago. Abſyrtus etiam πυρίνην χρᾶσιν, id eſt, Triticeam Farraginem, equulis maximè probat: ea ſi non adſit, κεγχρίνην, quam Eumelus iis refert, poſt trimatum dari ſolitam. Hoc modo & Secale Farraginis genus eſt, quando videlicet pecudum iumentorumq; per hyemem pabulum efficitur.

Recentiores Roggam Siliginem fere interpretantur: qua in re quantum hallucinentur, ſatis ex iis, quę capite De Tritico, ſcripſimus, apertum eſt. Nam Siligo candidius ac leuius Triticum eſt, ac Tritici, vt inquit Plinius, delitiæ, ex qua lautiſſimus panis & piſtrinarum opera laudatiſſima fiunt; at Secale nigrum eſt, & ex eo panis ater, pauperum, non lautiorum, menſis ac cibis dicatus.

In non diſſimilem errorem lapſi videntur, qui **rocken** cum Olyra conuenire autumant: Olyra ſiquidem candida eſt, ac vtriculis multis continetur; Secale verò præter quod nigrum eſt, glumis nullis implicatur. Ruellij coniectura plus veriſimilitudinis habet, qui Secale à Briza non longè diſſidere credi ſcribit, atque inde putari nomen Bizi panis in Gallię vulgus manaſſe. Panis ſiquidem ex Secali fit grauis, firmus, concoctu non facilis, qualem ex Briza fieri Galenus tradit, & hunc nigrum ex Secali panem, extrita litera r, *pain biz* Galli nuncupant; ſic vt ab inuicem non diſſidere exiſtimari poſſint, niſi Secalis granum nudum foret, Brizę verò glumis implicitum, quod hæc inter ſe differre manifeſtè oſtendit.

Quod verò Brizæ ſemen glumis implicetur, ex his videtur colligendum: tum videlicet, quòd eam Typhæ perſimilem Galenus ſcribat, quæ multiplici folliculo conditur: tum etiam quòd membranoſam ſubſtantiam panis ex ea factus habeat, ex ipſorum nempe folliculorum admixtione; contrà planè quàm Secalinus, qui Triticeo ſyncomiſto membranas ac furfures vel pauciores vel non plures habere comperitur. *Briza.*

Porrò Secale proximum inter frumenta à Tritico Triticeiſq; ſeminibus locum habet. Panis ex eo factus, lentoris atque obſtruentis naturæ nonnihil obtinet, difficulter concoquitur, ac ventriculo grauis eſt, præſertim ſi furfurum expers fuerit. Nam confuſaneus, qui ſimul omnia recipit, ac ex tota farina concinnatus eſt, ſi probè coctus beneq; fermentatus fuerit, minus lentus eſt, non admodum ægrè conficitur, citoq; deſcendit, nondum tamen Triticeo ſyncomiſto par, quo grauior & concoctu difficilior etiamnum eſt. Alimentum autem corpori ſolidum, ac firmum præſtat, nec mali ſucci, ſi ex bono frumento coctus fuerit; ex malo autem frumẽto & corrupto paratus, prauos & corruptos ſuccos ingenerat, & diuturniores morbos procreat, veluti morbum, Germanis **ſcorbuck** aut **ſcoꝛbutꝛh**/dictum. Admiſcetur huic non rarò Triticum, vt leuiorem gratioremq; panem efficiat, qui Secalino puro minus grauis ac lentus eſt, & teneritudinem ſuam Triticeo diutius retinet.

Secale autem vt medicamentum, Tritico in calefaciendo ac digerendo potentius eſt.

Panis ex hoc aut fermentum, promptiùs ac citiùs abſceſſus maturant & rumpunt, quàm ex Tritico facta.

Farina confuſanea, diuturniores capitis dolores lenit, in linteo capiti circumligata.

De Hordeo. CAP. XVI.

CVLMO Hordeum eſt, quàm Triticum breuiore fragilioreq;, pluribus articulis geniculato; folio in ſtipula latiore, ſcabrioreq;: ſpica longarum, aſperarum, mordaciumq; ariſtarum vallo munitur, ac in verſus ſtriata, ordinibus conſtat, ſubinde binis, aliâs ternis quaterniſve, vt plurimum, vti Theophraſtus ait, ſenis; ſed, vt Tragus, etiam octonis. Spiſſior autem poſituq; arctior eſt, quæ pluribus conſtruitur. Granum tenui oblonga palea includitur: radices ſubſunt frequentes tenuesque.

Hordeum autem (vt Plinius inquit) frugum omnium molliſſimum, atque ex omni frumento minus calamitoſum, quodque celerrimè reddit fertiliſſimumque.

Seritur (auctore Columella) ſoluta ſiccaque terra, & vel præualida vel exili.

Naſcitur paſſim, ac vniuerſæ familiare Europę eſt: cùm Autumno, tum frequentius Martio, Aprili, Maioque menſibus seritur.

Græcis κριθὴ dicitur: Germani **gerſten**: Belgæ **gerſte**: Itali *orzo*: Hiſpani *Cenada*: Galli *orge* nuncupant. In huius genere, quod pluribus verſibus ſpicatur, πολυστιχὸν recentiores appellant, ac Germani **groß gerſten**. Quod ſex verſuum ἑξαστιχὸν: Cantherinum hoc Columellæ eſt. Aliud duorum verſuum δίστιχον, à Columella Galaticum, à Germanis ſuter **gerſten**/**klein gerſt**/id eſt, exiguum ac paruum Hordeum nominatur. Quod magnum & plenum, ſpicamq; gerit erectam, ἀχλαὶς κριθὴ, ab Hippocrate vocatur, ærugini id obnoxium eſt: quod verò incuruatur, ὑπόκριθος; ab ærugine hoc minus infeſtatur.

Ad Hordei genus & reducendum, inquit Ruellius, putauerim, trimeſtre illud Hordeum, quod

Hordeum.

Hordeum distichon.

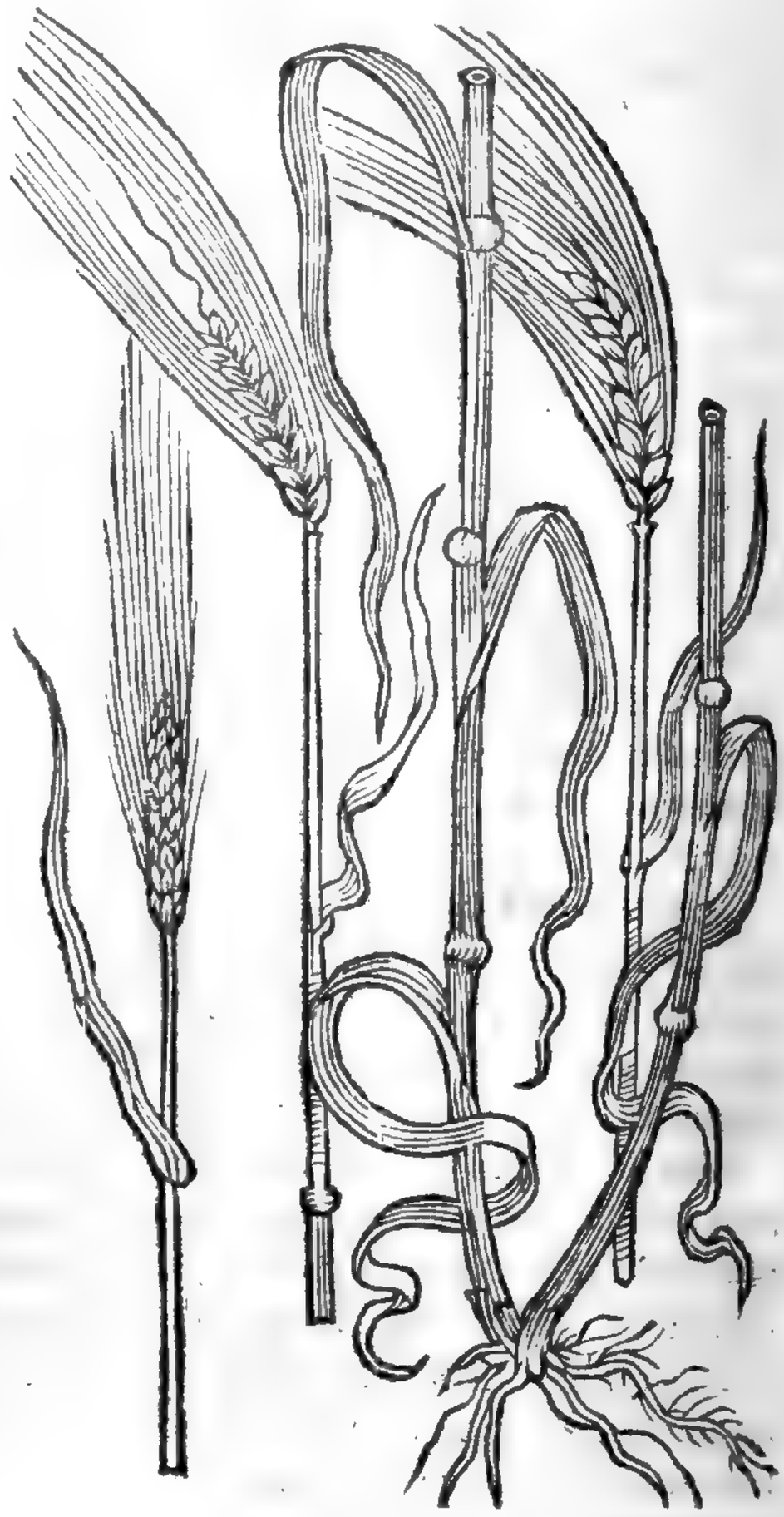

Secourgeon. quod Gallicè *fecourgeon* dicitur, quòd rebus ad egeſtatem adductis, cùm annonæ premit penuria, plebem alat, & à famis noxa vindicet. Seritur verò & in Gallia, quod mundum Hordeum vocant, Ruellio eodem teſte: huius granum nudum eſt, ac ſponte gluma concidit, cætera Hordeo ſimile: Γυμνόκριθον ac nudum Hordeum, tale à Galeno, in lib. De aliment. facult. appellatur.

γυμνόκριθον.

Cæterum Hordeum, vt Galenus in lib. De aliment. facult. non eandem cum Tritico facultatem habet. Siquidem Triticum palam calefacit: Hordeum verò non modò non calefacit, ſed quoquo modo ea vtare, ſiue panes ex eo feceris, vim quandam refrigerandi habere cernitur. Diſſidet præterea à Tritico ſucci ſpecie, quam vtrumque ipſorum gignere conſueuit. Siquidem Triticum craſſum & lentum eſt: Hordeum autem tenuem, & nonnihil deterſorium ſuccum in nobis gignit.

Panes Hordeacei Triticeis multò minus alunt, qui tamen ex præſtantiſſimo Hordeo conficiuntur, minus à Triticeis in eo ſuperantur: qui verò ex laxo & leui, panibus furfuraceis reſpondent. Panes autem ex Hordeo eiuſmodi citiſſimè per aluum ſubducuntur, quod reliquis non minimum accidit, ſi Triticeis eos contuleris. Sunt autem non modò Triticeis, verùm etiam Olyrinis, & multò magis Typhinis, friabiliores, nihil in ſe lentoris, vt illi, habentes. Ex quo perſpicuum eſt, quod exiguum corpori præbent alimentum, & potiſſimùm, ſi facti ex peiore Hordeo fuerint, ex quo Hippocrates ne Ptiſanam quidem fieri voluit: neque enim dum coquitur, ſuccum copioſum ex ſeipſo emittit.

Laudatiſſimum autem Hordeum quod candidum, vbi pinſitum eſt, apparet, nonnihilque denſitatis ac ponderis (quantum Hordeo datum eſt) habet. Porrò quod totum plenum eſt, & circumſcriptionem externam habet tenſam, melius eo eſt, quod gracile eſt, ac rugoſum.

Hordeum primi eſt ordinis in exiccando & refrigerando, ait Galenus in lib. De facult. ſimplic. habet etiam pauxillum abſterſionis, paulò etiam plus deſiccat, quàm farina fabacea, cui non inſunt cortices.

Hordeum, Dioſcorides inquit, abſtergit, vrinam cit, inflationem parit, ſtomacho aduerſatur, œdemata concoquit. Farina Hordeacea in mulſa aqua cum Ficu decocta, inflammationes & œdemata diſcutit: duritias, cum pice, reſina & ſimo columbarum concoquit: cum Meliloto

liloto autem & Papaueris calyce, dolores finit, qui latus excruciant: aduerſus inteſtinorum inflationes, cum Lini ſemine, Fœnogræco & Ruta impoſita iuuat: ſtrumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri vrina, ad concoctionem perducit: cum Myrto verò aut Lentiſco, aut Malicorio, aut ſylueſtribus Pyris, aut Rubo, alui profluuia ſiſtit: podagricis inflammationibus cum Cotoneis aut aceto prodeſt: decocta in acri aceto, modo quo ὠμὴ λύσις, & calida impoſita, lepris medetur.

Eſt autem ὠμὴ λύσις, Pelagonio auctore, miſtura æqualis Fœnigræci, ſeminis Lini, & farinæ Hordeaceæ. ὠμὴ λύσις.

Cremor verò farinæ Hordei ex aqua, aut cum pice & oleo decoctus, puri mouendo eſt: cum aceto ſubactus, itidem & cum pice contra articulorum fluxiones prodeſt.

Habet præterea & Hordeum multiplicem vſum, nam ex eo Ptiſana, Polenta, Mazæ, Maltum & Ceruiſia conficiuntur, de quibus deinceps.

De Ptiſana. CAP. XVII.

PTISANA ἀπὸ τῦ πτίσσειν dicitur, & nomen quidem commune omnium frumentorum à corticibus ſuis, διὰ τῦ πτίσσειν, purgatorum eſſe poteſt, ſed propriè tamen & peculiariter non aliam, quàm Hordeaceam Ptiſanam ſignificat, quæ ſimpliciter ac citra adiectionem πτισάνη nuncupatur. Nam ſi hoc modo, frumentorum aliorũ quorundã ſemina mundata, alicubi (quod tamen rariſſimum) Ptiſanæ nominentur, frumenti appellatio coniungitur. Ita Hippocrates lib. περὶ παθῶν, & Dioſcor. περὶ κεθρῶν cap. πτισάνην πυρίνην, & ex Oriza Ptiſanam Plinius dixit: ad Hordeaceæ nempe Ptiſanæ differentiam, propriè & ſimpliciter Ptiſanæ nominatæ.

Eſt autem Ptiſana hæc aliud nihil, quàm Hordei granum à membranis & corticibus ſuis mundatum & excorticatum. Πτίσσειν, id eſt, macerare, tundendoque expurgare hoc oportet, ac in Sole ſiccare, deinde rurſus πτίσσειν, rurſusq; ad ſolem ſiccare. Quod autem tenue ex eo decuſſum eſt, ipſi inſpergendum; hoc enim ipſam conſeruat, vti Didymus in Geoponicis.

Humectat autem & refrigerat Ptiſana, eduliumq; eſt (Hippocrates ait περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων) in acutis morbis, reliquis omnibus frumentaceis præferendum. Nam viſcoſitas eius leuis, continua, iucunda, lubrica, & mediocriter humida: ſitim minimè inſert, & ſi quid ablui eget, probè abluit: non adſtringit: non malè turbat: nec in ventre intumeſcit, cùm ſaltem, vt decet (Galenus addit) fuerit parata: hoc eſt, quando in coctione, quàm plurimùm intumuerit, poſteà igne lento, per multum ocium in chylum fuerit redacta, acetum tunc ei admiſcetur, cùm planè intumuerit: vbi verò cocta exactè fuerit, ſub edendi tempus, ſalem tenuem iniicere oportet. Oleum autem ſi initio ſtatim adieceris, coctioni nihil nocueris, aliud tamen nihil miſcendum, niſi velis Anethi aut Porri quippiam, idque initio ſtatim admiſcere: hæc Galenus.

Noſtro tempore rarò aut nunquam, horum aliquod additur, ſed ſacharum ferè, & aqua è Roſis albis ſtillatitia ei admiſcentur; & ſubinde Amygdala aliquot amara, vt palato gratior fiat: aut ſeminum Melonum vel Cucumeris nonnihil, præſertim quando impenſius refrigerandum, aut ſomnus ea conciliandus eſt. Admiſcetur ei & nonnunquam Amygdalorũ dulcium χύλος, ſiue ſuccus, (Officinæ lac Amygdalinum vocant) præſertim cùm aluum liquidiorem cohibere vtile eſt.

Fit item ex Ptiſana potus, quem Officinę Ptiſanam nominant, cùm tamẽ nec Ptiſana, nec Ptiſanę χύλος ſiue cremor ſit, ſed eius tantùm tenuius decoctum, ipſius ſubſtantiæ parum aut nihil retinens, quod ferè non ex ſola Ptiſana, ſiue Hordeo mundato, ſed & ex Glycyrrhiza, & Vuis paſſis additis, decoquitur. Qua ratione parata potio vtilis eſt iis qui inflammatione pulmonis, partiumque reſpirationi deſeruientium, vel renum veſicæque exulceratione aut inflammatione laborant.

Plus alimenti (inquit Dioſcorides) Ptiſana ob cremorem in decoctione redditum prębet, quàm Polenta ex Hordeo facta. Contra acrimonias atq; arteriæ aſperitates, exulcerationesq; pollet.

De Polenta. CAP. XVIII.

POLENTA Hordei frixi farina eſt, quam Græci propriè ἄλφιτον nominant: quanquã ſubinde τὸ ἀλφίτου nomen, de omni alia præſertim rudiore farina, ſed impropriè, dicatur.

Pluribus hæc, Plinius ait, fit modis: Græci perfuſum aqua Hordeum ſiccant nocte vna, ac poſtero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehemẽtius toſtum, rurſus exigua aqua aſpergant, ſiccentq; priùs quàm molant: alij verò virentibus ſpicis decuſſum Hordeum, recens purgant, madidumq; in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac ſiccatum ſole, rurſus tundunt, & purgatum molunt.

Galenus ex recente Hordeo mediocriter frixo,laudatiſſimam fieri ait, atq; ex hac Mazas præparari; deficiente autem recente Hordeo,nonnunquã & ex aliis ipſam confici,omnemq; rectè factam boni eſſe odoris,eam verò ſuaueolentiſſimam , quæ ex optimo & recente Hordeo,quod ariſtam nondum habet ſiccam,eſt confecta.

Exiguum autem corpori,vt Galenus quoque tradit , Polenta alimentum dat , & priuatis quidem ac ab omni exercitatione abſtinentibus ſatis multum; iis verò qui quoquo modo exercentur, minus quàm ſatis eſt.

Deſiccat verò multò magis quàm Hordeum: aluum etiam (Dioſcorides ait) cohibet, & inflammationes mitigat.

De Maza. CAP. XIX.

MAZA ex Polenta humido aliquo permixta & ſubacta conficitur. Et aliqua quidem, cum ſola aqua ſubigitur ; aliæ verò , aut cum vino , aut cum oleo , aut cum melle , aut cum aliquot horum permixtis.

Cum aqua autem eam ſubigi , præter quod ex libro Hippocratis De diæta ſecundo ſatis euidens ſit,teſtis quoque eſt Xenophon ſexto *παιδίας* Cyri,vbi hic concione conuocata, milites ſuos ad aquæ potionem adhortatur,& à conſuetis non admodum receſſuros oſtendit. *καὶ γὰρ ὅσις,φησὶ,ἀλφιτοσιτεῖ,ὕδατι μεμυγμένην ἀεὶ τὴν μάζαν ἐσθίει. καὶ ὅσις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον*,id eſt : Etenim qui Polenta victitat , Mazam aqua permixtam edit ; & qui pane vtitur, panem aqua ſubactum.

Subigi verò Mazam , & cum vino , ex Hippocratis libro De internis affectionibus apparet,vbi in hepatico morbo, cui ſuffocatio accedit , & ſimiliter in coxendicum dolore, eam, quæ vino dulci ſubacta eſt,non edendam conſulit.

Idem Mazam oleo & melle quàm maximè ſubactam, in typho quodam eodem libro exhibendam præcipit.

Heſychius verò *μάζαν* interpretatur, Polentam aqua & oleo permixtam.

Et à principio, Athenæus ait , popularem cibum ex Alphitis , Mazam veteres vocarunt, ipſamque præparare *μάττειν* dicebant, poſteà verò neceſſarium victum, ob intemperantiam varietate diſtinguentes,ſtudioſeque paulatim immutantes, nomen ipſum Mazæ in *μάττυαν* commutarunt,ita appellantes omnem cibum magnificum;*ματτυάζειν* verò ipſos cibos præparare dixerunt. Atque inde fortaſſe,quæ ex Amygdalis & ſacharo placentæ conficiuntur, in Officinis Maſſepanes,hac ætate adhuc nominantur.

Maſſepanes.

Porrò Maza,vt Galenus ait, panibus Hordeaceis ægrius concoquitur,magisque ventriculum flatu implet,in quo etiam ſi diutius manſerit, turbationem excitat. Citius autem ſubducitur, ſi commixta diutius fuerit ac ſubacta. Quòd ſi mel quoque addatur , citius etiam ob id , ventrem ad excretionem incitabit.

De Crimno. CAP. XX.

CRIMNON, inquit Galenus in Commentariis libri ſecundi prędictionum Hippocratis, craſſior Polentæ pars appellatur,quæ grandiuſcula effracto inuehitur Hordeo,refugiens videlicet molæ exactiorem confractionem. Dioſcorides,quem Galenus etiam in lib. De facultat. ſimplic. ſequitur,non Polentæ modò, ſed & Tritici, Zeæ, ac Olyræ, ſiue anteà toſtorum, ſiue non toſtorum craſſiorem farinam *κρίμνον* appellat, Crimni nomen ad rudiorem craſſioremque farinam cuiuſuis frumenti transferens.

ἄλευρος.

Solo molæ diſcrimine ac trituræ modo à farina ſiue *ἀλεύρῳ* differt. *Ἄλεσις* enim dicitur quando granum in tenuiſſimas partes quàm exactiſſimè contritum eſt; *κρίμνον* verò rudior farina,quæ fragmenta maiuſcula ipſorum granorum continet.

Πόλτον,id eſt,pultem ex eo faciunt,inquit Dioſcorides,quæ abundè alit, facilè conficitur, & aluum vehementius aſtringit,ſi Zea ex qua fit, prius torreatur.

De Malto ſiue Byne. CAP. XXI.

MALTVM à recentioribus nuncupatum, ex Hordeo quoque fit. Nam ipſum Hordei granum eſt,primùm donec intumuerit aqua maceratum,quod deinde germen emiſit, ac poſtremò cum ipſis germinibus ſiue enatis ligulis reſiccatum eſt.

Reſiccatur autem frequentiſſimè ignis calore,quem ad hoc conſtructus fornax per exigua ſpiramenta admittit:ratò verò abſque ignis ſubſidio,idque non niſi æſtiuis menſibus vigente æſtu,cùm in tabulato,eminentiore loco perflato,tenuiter ſparſum, ſæpius per diem vertitur.

Noſtri **mout**/ Germani **malꝛ** / recentiores Maltum voce à Germanis mutuata appellant.

Βύρη.

Aëtius Græcus medicus,Hordeum hoc modo præparatum *βύρην* nominat.

Ad Beræ ſiue Cereuiſiæ decoctionem conficitur,& laudatiſſimum quidem Martio & Aprili menſibus.

Quali-

Qualitatem habet ſiccam quidem Hordei intenſiorem, frigidam verò multò remiſſiorem; præſertim quod ignis calore toſtum ac reſiccatum eſt. nam ἐμπύρευμα, quod illi abaſtit, ſed & qualitatem quandam calidam ei imprimit. Quod verò æſtiuis caloribus reſiccatum, minus quidem calet, tamen & ipſum Hordeo calidius vel ſola germinatione redditum; quæ abſque leui quadam putrefactione, ob alienam humiditatem, non ſuccedit. Putrefactione autem caliditatem multis accedere, ſatis notum.

Galenus lib. De aliment. facult. Hordeum ait, quoquo modo quis eo vtatur, ſiue Ptiſanam coxerit, ſiue Polentam fecerit, vim quandam refrigerantem retinere, verùm id de Malto non videtur intelligendum, quod vel germinatione ſola; deinde & toſtione, ſi acceſſerit, magis à natura ſua receſſit, quàm Polenta, quæ vel ex crudo nondumque maturo Hordeo, vel in aqua macerato tantùm, vt diximus, conficitur.

Abſtergit præterea & Maltum Hordeo potentiùs; minus lenitoris habet, cùm, quia farinæ minus, ſiliquarum verò plus habeat, quàm crudum Hordeum; tum ab inhærente illi nonnullo calore; partim à leui illa corruptione; partim ab empyreumate, qui abſterſionem coniunctam habet. Ventris torminibus aliisq; ſimilibus ex frigida cauſa doloribus, Maltum ſubuenit, toſtum feruensq; in ſacculo appoſitum.

Cataplaſma ex Bynes farina tumoribus hydropicorum vtiliter, Aëtio teſte, imponitur.

De Bera ſiue Ceruiſia. CAP. XXII.

BERA ex Malto, & Lupuli ſalictarij floribus modo, proportioneq; certis, aquę dulci permixtis, coquitur: & ſimpliciſſima quidem ac propriiſſima talis eſt. Proxima, quæ Triticum, Zeam, aliáſve fruges, vnà cum malto Hordeaceo admittit. Quæ verò præter fruges, herbas, ſemina, flores, aromata, aut alia huiuſmodi caput implentia, ac ebrietatem inducentia, à frugum natura aliena, permixta habent, compoſitæ quædam Beræ, ſiue Ceruiſiæ ſunt ac medicatæ, ab Hordeacea Triticeáve Bera & ſapore & qualitate diſſidentes.

Nominant autem huiuſmodi ex frugibus potum cùm Germani omnes, tum Britanni reliquæq; Septentrioni ſubiacentes gentes, communi quidem ac patria voce, Biere ſiue Bere/ Latina autem paſſim Ceruiſiam. Veteres verò ex Hordeo potum variis nominibus appellarunt: & οἶνον quidem κρίθινον, id eſt, Vinum hordeaceum, omnem ex Hordeo compoſitum Græci. Eundem Ariſtoteles, Athenæo teſte, πῖνον dixit: alij βρύτον: veluti Sophocles in Triptolemo, & Hecatæus in Europæ periodo, vbi Pæonas βρύτον ait bibere, ex Hordeo; ὀξύβαφον verò ex Milio & Conyza. Hellanicus tamen non ſolùm ex Hordeo, ſed & ex radicibus fieri βρύτον aſſerit: Bibunt, inquit, ex radicibus βρύτον, veluti Thraces ex Hordeo.

Ægyptij Hordeaceam potionem, ζύθον ſiue ζῆθον, Theophraſtus ait, appellant. Idem teſtatur Plinius lib. XXII. Ex frugibus, inquit, potus, Zythum in Ægypto, Celia & Ceria in Hiſpania, Ceruiſia & plura genera in Gallia, aliisq; prouinciis. Quos lib. XIIII. nominibus quidem aliis, ſed ratione eadem confici tradit. ζύθον.

Diodorus Siculus, Zythum non in Ægypto ſolùm, ſed & in Galatia quoque fieri affirmat. Tanta eſt (inquit de Galatia ſcribens) aëris frigiditas, vt neque vinum ea regio, neque oleum, producat; quare coacti homines potum ſibi ex Hordeo componunt, quẽ appellant Zythum.

Dioſcorides vnum Hordeacei potus genus Zythum: alterum Curmi nominat.

Simeon Zethij ex poſterioris ætatis Græcis, huiuſmodi potionem Arabico nomine φούκαρ vocat, alij φουκάδιον, ſiue φουκάδιον: Arabibus tamen, Phoucas non ex Hordeo tantùm potus eſt, ſed etiam, veluti Rhaſis ſcriptum reliquit, ex pane Heueri, hoc eſt, Similagineo, Mentha, ac Apio compoſitus: ac, vt Hali Abbas teſtatur, quædam etiam Phoucas ex pigmentis, aut ex malorum punicorum ſucco conficitur. φούκας.

Hæc autem omnia ſiue ſimilia ſint genera, diuerſis appellata nominibus, ſiue proprietate aliqua diſcrepantia, cum Bera ſiue Ceruiſia noſtra in eo conuenire poſſunt, quòd ex Hordeo, ac frugibus componantur, præparationis tamen modo, vel alia qualitate aliqua ab ea fortaſſe differunt. Nam ſi Zythum, vt Galenus ait, lib. De facultat. ſimplic. medicament. ex putredine proueniat, aut ex frugibus fiat aqua madefactis, donec reſoluantur in liquorem Vino ſimilem, veluti Hermolaus Barbarus in Corollariis ſcribit: ac acre maliq; ſucci ſit: renes & neruos tentet, quæ à Dioſcoride ac Galeno quoque ei attribuuntur, cum Bera ſiue Ceruiſia noſtra nequaquam conuenire poteſt. Nam Bera ex fruge non fit putreſcente, multò minùs ex ea in liquorem reſoluta, ſed ex Hordeaceo Malto, vt diximus, coquitur, ab omni putredine aſſeruato. Eſt & Bera per ſe ſuauis, dulcis, ac boni omnino ſucci. Quę certè Beram à Zytho, cum conficiendi modo, tum facultate diſſidere oſtendunt. Sin autem Zythum non eo, quo Galenus, aut Hermolaus tradunt, conficitur modo, ſed ex Hordeo ac Tritico fiat leui-

ter tantùm putrefactis,ac à natura ſua commutatis, vt Theophraſtus ſcribit, Zythum & Bera ſimillima ſunt. Nam Hordeum in Maltum tranſiens,leuiter quodammodo computreſcit & à natura ſua recedit. Verùm tunc Galenus, Dioſcorides, & qui deinceps eorũ ſententiam ac doctrinam inſequuti ſunt , minus rectè Zythi facultates cognouiſſe videbuntur. Propter leuem hanc etenim putrefactionem ſiue mutationem,Hordeum, aut ex eo potus, mali ſucci ſtatim fieri non poteſt,non minus quàm Polenta,quæ ex non recente Hordeo , ſed ex maturo & ſicco in aqua macerato conficitur. Siquidem & tunc leuiter quodammodo Hordeum computreſcit,humoremq; alienum imbibit, veluti dum Maltum futurum eſt. Polentam tamen hanc ob cauſam,neque Galenus ipſe,neque veterum quiſquam,mali ſucci fore aſſeruit, ſed contrà omnem boni odoris,ſuaueolentemq; eſſe,ſicuti & Maltum ritè confectum eſt.

Zythum autẽ,ſiue ζῦθος, ex Hordeo & Tritico confici leuiter putrefactis, Theophraſtus lib. De cauſis ſexto,vbi de ſaporibus agit,his verbis tradidit. Nõnullos verò,ait, naturã commutantes & leuiter putrefacientes, in ſuccos cogimus, ad bibendum idoneos, veluti qui vinum ex Hordeo ac Tritico conficiunt,quod in Ægypto ζῦθος appellatur.

Cæterùm vt ad temperiem Beræ veniamus,pendet ea ex qualitatibus eorum , ex quibus componitur. At materies eius,vt diximus,ſunt,aqua,Maltum Hordeaceum, ſubinde Triticum aut Zea,& Lupuli ſalictarij flores. Aqua quidem ſimplex cuiuſmodi ad Beræ decoctionem ſumitur,frigida eſt & humida: Maltum cum exigua caliditate reſiccat & abſtergit: Triticum ac Zea temperatè calida ſiccaq; ſunt: Lupuli flores ſecundo ordine calefaciunt , reſiccantq;,caput tentant,vrinas mouent,abſtergendi quoque,ac aperiendi potentia præditi. Faciunt hi ad Beræ cùm ſaporem,tũ diuturnitatẽ ; fruges verò alimenti materiã ſubminiſtrãt.

Ex horum autem varia & inæquali miſtura,diuerſa Berarum genera, diſſimilibus qualitatibus prædita,fiunt. Tenues quædam,potentes aliæ,rubicundæ ſiue nigræ hæ,candidæ illæ,amaræ pleræque,dulciores nonnullæ. Quæ frugum plurimum admiſerunt,potentiores ſunt: quæ minus tenuiores: minimũ tenuiſſimæ. Ex Hordeaceo Malto, diutiùs toſto, rubicundæ; & præſertim,ſi diuturnior decoctio acceſſerit: præcipua autem parte ex Zea ac Tritico confectæ candidæ ſunt,ſeneſcentesq; tenue & aquoſum vinũ ſubſtantiæ tenuitate quodammodo referunt: amariores caputq; citiùs tentantes,lupuli flores copioſius incocti efficiunt; dulciores eorum parſimonia. fruges enim ex ſe dulcedinem conferunt.

Inter has tenuiſſima,frigida quidem eſt & humida, ſuperante in ea aquæ qualitate ac ſubſtantia,non tamen alicuius caliditatis expers.

Potentiores caloris plus habent,cuius etiã vi atq; potentia, in vaſa cõditæ nõ ſecus ac muſtũ fluctuãt ac efferueſcũt, minus tamẽ quàm mediocre vinũ calidæ,à quo nõ ſolũ tẽperamẽti caliditate,ſed & tenuitate ſubſtãtiæ ſuperãtur. Calefactio ſiquidẽ Beræ clemẽs mitisq; eſt.

Alimentum autem præſtant illæ quidem exiguum,aut nullum; hæ verò copioſius; copioſiſſimum potentiores: omnes probi ſucci, ſi ex bonis frugibus & bene decoctæ fuerint. Craſſiores circa prȩcordia aliquantiſper hȩrent,tardeq; deſcendunt : candidȩ , tenuiores & citius digeruntur : amarȩ, abſterſione aluum leniunt: mediȩ, medio ſe modo habent.

Compoſitȩ Berȩ,quȩ videlicet prȩter fruges ac Lupulum, & alias quaſdam herbas,vel flores, ſemina, fructus,aromata, ſimiliáve recipiunt, pro qualitate eorum quȩ admiſcentur, varias qualitates ac facultates obtinent, ſubinde etiam noxias.

Recens Bera quæ nondum ſubſedit,non ſecus ac muſtum,vitia complura gignit: inflationem parit,aluum conturbat,calculum procreat,ac vrinȩ ſȩpenumero ſtillicidium excitat: foris tamen admota,neruoſarum partium dolores ſopit,ſi dulci calenteq; ea foueantur: prȩſtat ad hoc recentiſſima,& cui nondum Lupulus incoctus eſt, ac inter omnes potentior.

Acida neruos & renes tentat,ventriculum conturbat,ac vitioſum in corpore ſuccũ gignit.

Acetum quod ex Bera conficitur,Vini aceto minùs acre, minusq; potens eſt, nec partium adeò tenuium.

De Milio. CAP. XXIII.

MILIVM multiplici fruticat culmo,geniculato: folia habet ampla,harundinacea: ſummo caule,non ſpicam ſed effuſam promit iubam,ſiue φόβην,deorſum reflexam, flaui vt plurimùm coloris,ſubinde nigricantem,in qua ſemen gignitur paruum,durum,ſplendensq; paucis tenuibus tunicis conueſtitũ,à quibus facillimè excidit. radice nititur numeroſa,altaq;

Leuẽ ſolutamq; humum deſiderat,nec in ſabuloſo ſolùm, ſed & in arenoſo quoq; prouenit,modò vel humido cælo,vel riguo ſolo: nam ſiccum cretoſumq; reformidat, Columella ait. Milio Plinius Campaniam præcipuè gaudere tradit. Ante ver commodè ſeri non poteſt; teporibus maximè lætatur.

Milium, Theophraſtus ait,ſiccitate ſua diuturnum eſſe,plus centum annis ſeruari poſſe,ſi quò ventus & aër nõ perueniunt,vt auctor quoque eſt Varro, condatur.

Græcis

Milium.

Lachryma Iobi.

Græcis κέγχρος, nonnullis κεγχρὺς dicitur; Hippocrati Paſpale, vt Hermolaus ait: Hiſpanis *Myo, Mill*: Italis *Miglio:* Germanis Hirs: Gallis *millet:* noſtris Hirs & milic.

Milij grana ac paleæ, vt Hippocrates ait, ſiccant & ventrem ſiſtunt, & cum ficubus, fortibus doloribus conferunt. Ipſum autem Milium coctum alit, non tamen aluo ſecedit.

Primo ordine, Galenus ait, refrigerat, exſiccat verò tertio, aut certè ſecundo intenſo, paululum etiam habet tenuitatis.

Panis qui ex Milio fit, exigui eſt alimẽti; frigidus, præaridus, & friabilis; nihil enim in ſe habet neque lentoris, neque pinguedinis: iure ergo aluum humentẽ deſiccat, veluti & Panicum, quo tamen ad omnia eſt præſtantius, ſuauiusq; editur, facilius concoquitur, ventrem minùs ſiſtit, magis nutrit: foris impoſitum in facculis, idoneum eſt fomentum iis, quæ citra morſum exſiccari poſtulant.

Torretur, auctore Dioſcoride, feruensque in facco ponitur, vt torminibus reliquisq; doloribus, ſi foueatur, auxilio ſit: neq; aliud, teſte Plinio, vtilius, quoniam leuiſſimũ molliſſimumq; eſt, & caloris capaciſſimum. Itaq; talis vſus eius eſt, ad omnia quibus calor profuturus eſt.

Farina eius cum pice liquida, ſerpentum & multipedæ plagis imponitur.

De Lachryma Iobi. CAP. XXIIII.

MILII generi aſſcribitur & quam Lachrymam Iobi recentiores nominant, arundinaceæ quoque naturæ φύτον: folia habet longa, lata, & arundinacea; culmos craſſos, geniculatos, ex quorum ſuperioribus geniculis duo, tres, aut plures exeunt pediculi, & in ſingulis ſemina ſingula, dura, quaſi rotunda, Ochris maiora, à quibus dependent quædam veluti ſpicæ inanes & muticæ: radices in fibras multas diuiduntur.

In hortis Italiæ, Galliæ, ac ſubinde etiam Belgij ſeritur; peregrinum ſiquidem eſt, & aliunde illatum.

Nonnulli Lithoſpermi ſpeciẽ faciũt, propter ſeminis duritiem; toto tamen genere à Dioſcoridis Lithoſpermo differt. Itali *Lachrymam Iobi* appellant: poſſet fortaſſe nõ ineptè Arundo Lithoſpermos nuncupari, vt Geſnerus ait.

Vſum habet nullum, niſi quòd mulierculæ, ſeminibus iſtis lycio ſiue filo tranſmiſſo pro ſphærulis precatoriis ſubinde vtantur, catenulas inde facientes.

De Panico. CAP. XXV.

PANICVM Milij ſimilitudine culmis prodit complurimis, intus farctis, multis articulis geniculatis, ac ſenſim extenuatis: folia ei arũdinacea ſunt, multò quàm Tritici latiora: ſpicá ſiue paniculam fert oblongá, craſſam, prædenſam, ex multis coaceruatam & cõpactam granis rotundis, duris, ſplendẽtibus, folliculis quibuſ-

Panicum.

dam intectis, colore subluteis, Milio similibus, sed minoribus. Radice nititur fibrosa & valida.

Seritur simili, quo Milium, solo: calidis & siccis regionibus libentius nascitur: ex vernalium frugum numero est, quæ teporibus gaudent: nimia aquatione folium dimittit, vti & Milium: sed validius, ait Theophrastus, Milium, dulcius Panicum ac infirmius: consummatur celerrimè, & reseruari egregriè potest.

Græcis ἔλυμος dicitur; nõnullis μελίνη, aut μέλινος. Diocles medicus Mel frugũ appellauit. Germani Heydelpfenich aut pfenich: Hisp. *Panizo*: Galli *panic*; Latini à panicula, nomen Panico dedere. Ruellius Panicũ ab Italis *Melicã* nũcupari refert; Matthiolus autem Melicam Sorghum nominat.

Errãdi occasionẽ prębuisse videtur Ruellio, nominis Melicę cum μελίνης, siue μελίνου, vicinitas; quę fecit vt Panicũ & Sorghũ inter se cõfuderit, & Melicæ descriptionem cum Panici miscuerit.

Panicum autem facultate pauci nutrimenti est, & exsiccatoria, auctore Galeno: sistit quoque ventris fluxus ceu Milium, in lacte caprino decoctum (addit Plinius) & bis die haustum. Si verò foris illinatur, exsiccat atque refrigerat.

Panis, qui ex Panico fit, vt & is, qui ex Milio, exigui est alimenti, frigidus, præaridus, friabilis, nihil in se habens neque lentoris, neque pinguedinis; quare & aluum humentem desiccat.

De Panico Indico. CAP. XXVI.

Panicum Indicum.

Panici Indici spica.

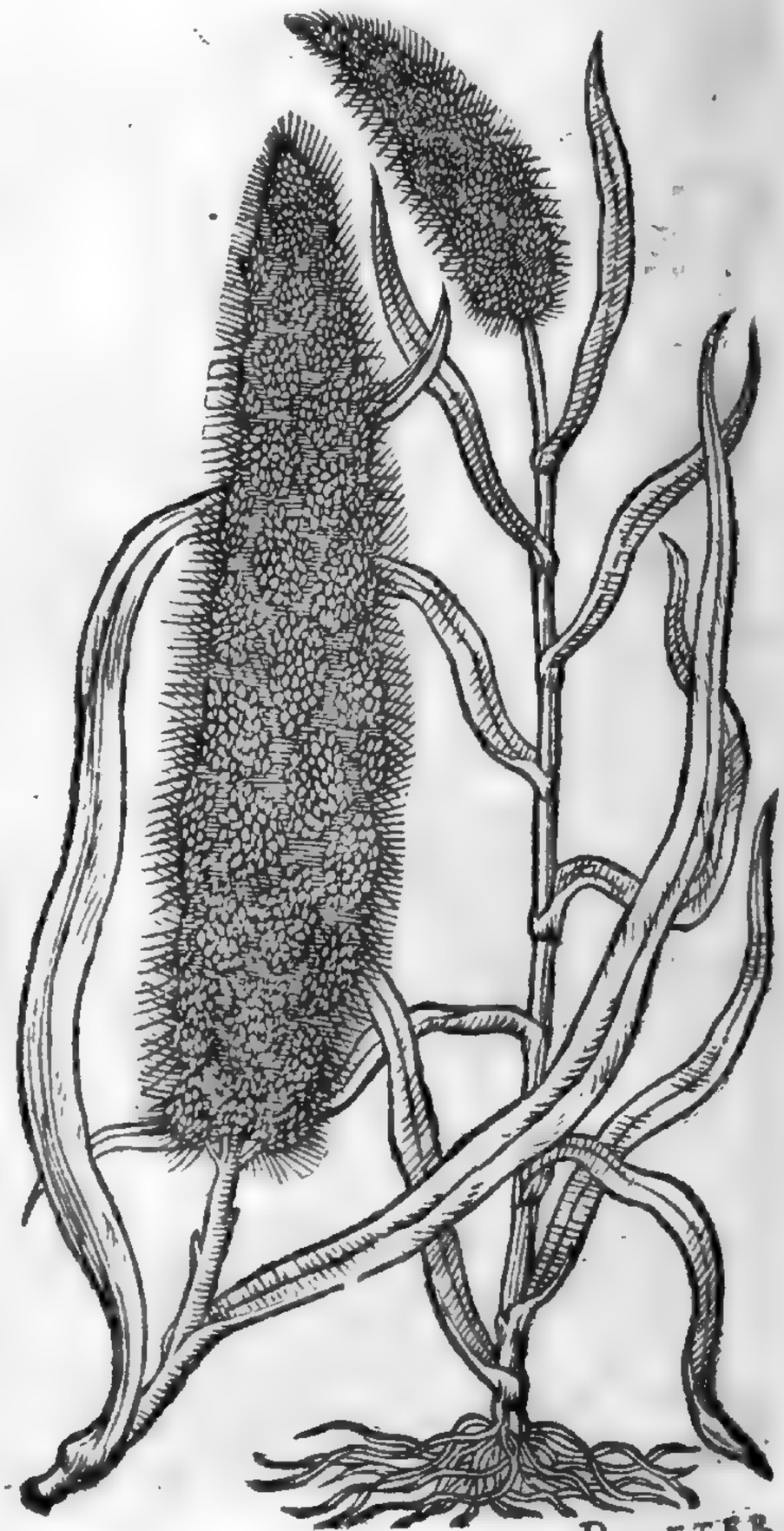

PRÆTER

PRÆTER ſuperius Panicum & aliud quoddam peregrinum oſtenditur, quod Indicum cognominatur. Culmos iſtud promit craſſos, VIII. aut IX. pedes altos, crebris geniculis articulatos: folia verò è ſingulis geniculis dura, magna, longa, lataque, omnino arundinacea: ſpicæ ſiue veriùs paniculæ craſſæ ſunt, & denſè compactæ, aliquantulum hirſutæ, breuiores non rarò quàm vulgaris Panici, ſed craſſiores. exeunt hæ & è ſummo culmorum, & è foliorum ſinubus, breuioribus ac tenuioribus veluti culmis inſidentes: ſemen oblongum capillaceis glumis implicatur, quæ ipſas paniculas hirſutas efficiunt. radices validæ ſunt ac fibroſæ, ampliores quàm prioris Panici.

Sub finem æſtatis, etiamſi calida feruensque fuerit, maturitatem ſemen in Belgio vix conſequitur: in calidioribus regionibus meliùs proficit.

Panici ſpeciem eſſe, ipſa denſe compacta panicula oſtendit.

De Melica ſiue Sorgho. CAP. XXVII.

Melica ſiue Sorghum.

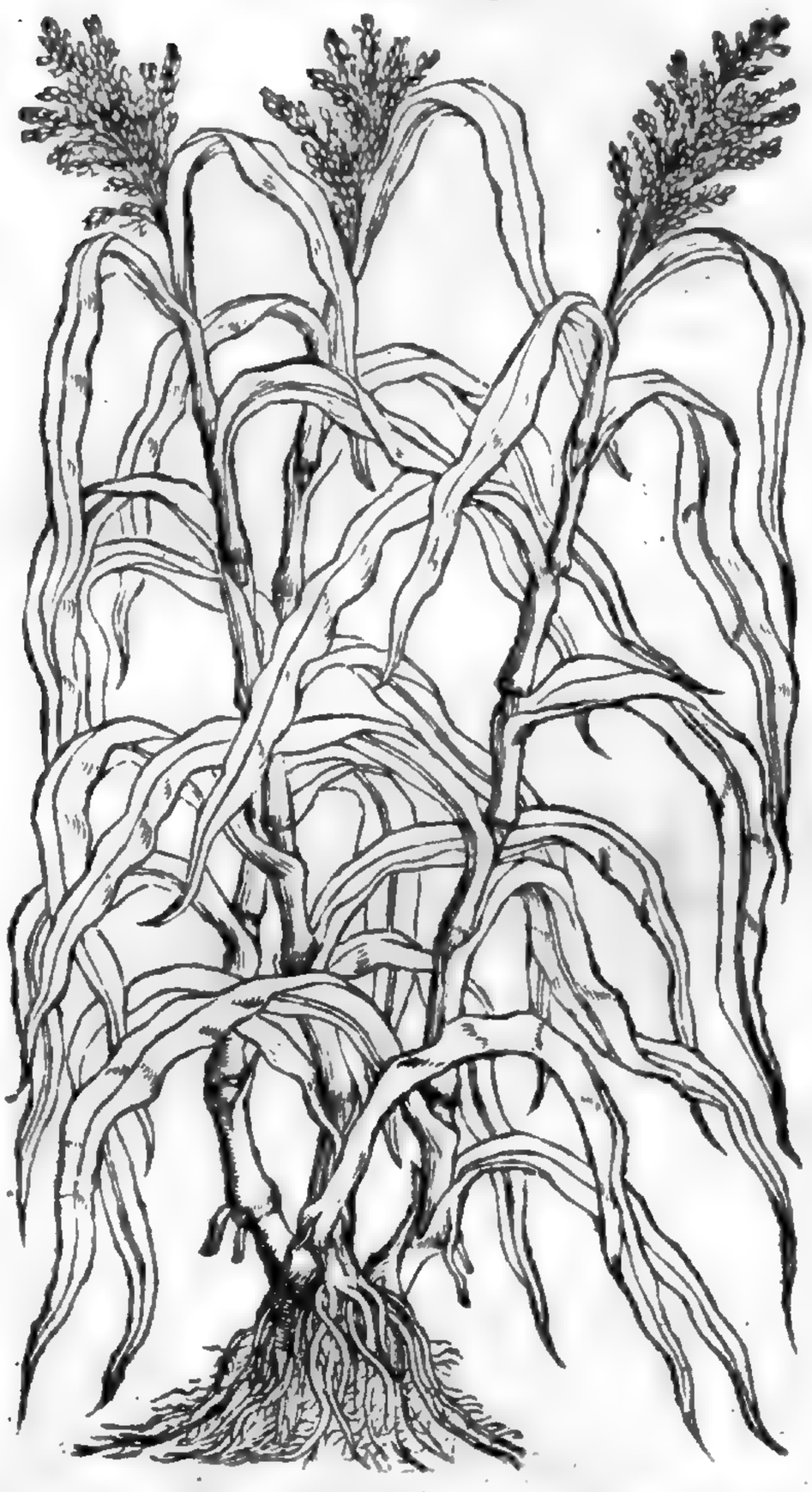

MELICA tribus, quatuor, aut pluribus aſſurgit culmis arundinaceis, prælatis, ſeptem, octo, ſubinde decem, pedum altitudine vel ampliore, nouem articulis vt plurimùm geniculatis, medulla candida farctis: foliis è ſingulis geniculis cubito longioribus, trium quatuórve digitorum latitudine: iuba dodrantali aut longiore, milij craſſiore, erecta, non dependente: grano multò quàm milij maiore, ac lentis ferè magnitudine, aliâs in rufo, aliâs plenius nigricante: radicibus nititur fibroſis, multis ac validis. Tota planta arundinem refert: culmi & ſpica, ſemine matureſcente rubeſcunt.

Solum amat pingue & humidum. ex æſtiuis ſementibus eſt: autumno matureſcit: gignitur in Italia, Hiſpania, ac aliis calidioribus regionibus.

Ab Inſubribus *Melegua*, & *Melega*: Latinè Melica: in Hetruria *Saggina*: aliis Italiæ locis *Sorgho*: Germanis Sorgſamen/ hoc eſt Belgis Sorgſaet: Luſitanis *Milium ſaburrum* appellatur: nonnulli Panicum peregrinum, aut Indicum cognominant, idipſum videlicet ex Panici genere eſſe exiſtimantes; quorum certè opinio probabilior eſt, quàm eorum, qui illud inter Farris genera reponunt. Cum Farre ſiquidem ſimilitudinem nullam, cum Panico verò aliquam habere poteſt.

Conuenire & cum eo Milio videtur, quod Neronis principatu ex India in Italiam inuectum, nigrum colore, amplum grano, harundineum culmo, adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem; prægrandibus culmis, lobas vocant, omnium frugum fertiliſſimum, vt Plinius tradit.

Melicæ autem huic, & ſimilis alia quædam Melica candida reperitur, quæ harundinaceis foliis, prælatis & geniculatis culmis, effuſa iuba Sorghum quoque refert; ſed ſemen eius rotundius & candidum eſt.

Bellonius hanc Melicæ ſpeciem in Cilicia ac Epyro ſeri, & illic à ſe repertam ſcribit: ibiq; panes ex ea coqui.

Ab Arabibus Hareoman, eodé teſte, appellatur. Apud Auicennam tamen Cap. CCCXXXI. Areoman non Melica, ſed Zea eſt, ſi interpreti fides.

Cæterùm Melicæ vtriuſque ſemen Panico ſapore & temperamento ſimile eſt. cogitur ſubinde à ruſticis in panes, ſed friabiles, & parum alimenti ſubminiſtrantes: frequentius, & vt plurimùm, gallinacei generis ac columbarum ſaginæ ſeruit.

De Oriza, ex Theophraſto & aliis. CAP. XXVIII.

ORIZA Lolio aſpectu ſimilis eſt, vti Theophraſtus refert: non ſpicam, ſed veluti iubam effundit Milij aut Panici modo: folia ei, Plinius ait, carnoſa, ac Porro ſimilia, ſed latiora:

Oriza.

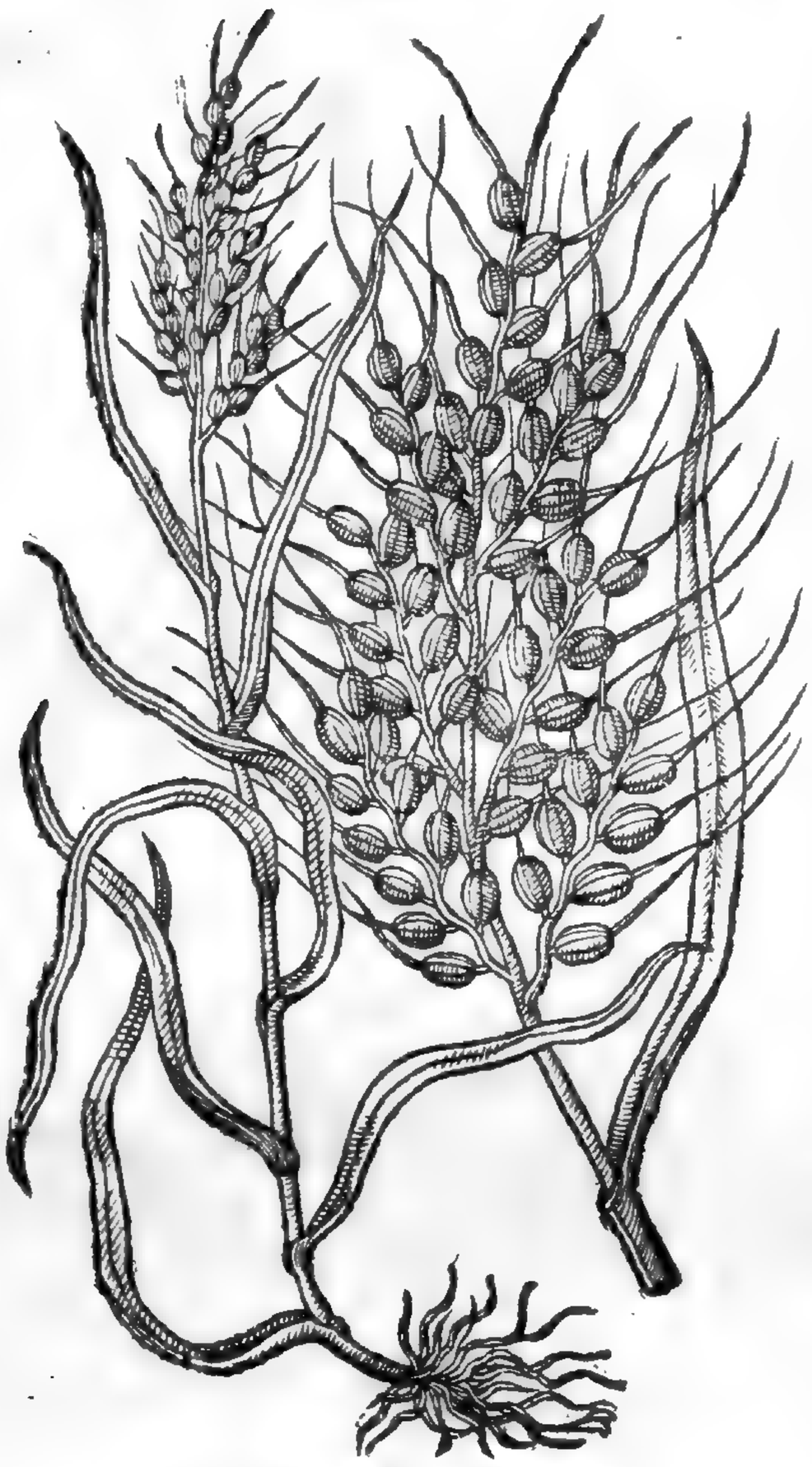

Frumentum Turcicum.

tiora: flos purpureus: radix gemmeę rotũditatis.

Aristobulus apud Strabonem, Orizam tradit in aquis concluſam ſtare, areolis quibuſdam factis: eamque eſſe altitudine cubitorum quatuor. multiplicem ſpicam habere: copioſumq; fructum adferre: meti circa Pleiadum occaſum, atque vt Zeam repurgari: naſci in Bactriano agro, & in Babylonio, & in Suſio, & in inferiore Syria.

Hac autem ętate nõ in iis ſolùm regionibus, ſed & in aliis plurimis prouinciis, veluti in fortunatis inſulis & Hiſpania prouenit: vnde in Belgium, piſta ac ptiſanæ modo repurgata adfertur. Naſcitur paluſtribus ac riguis.

Vere ſeritur, & in India quidem, auctore Eratoſthene, cùm æſtiuis imbribus madet.

Græci ὄρυζαν, aut vt Theophraſtus, ὄρυζα appellant: Latini Græcam vocem retinent: Galli *Riz*: Germani Ryß & Rys, nominant.

Semine hoc, inquit Galenus, omnes in ſiſtenda aluo vtuntur, ipſum eodem modo, quo Chondrum coquentes: difficilius tamen quàm Chondrus conficitur, & minus alit. Belgæ Orizam cum lacte coquunt, edulium parantes, quod mediocriter cùm aluum adſtringit, tum nutrit.

De frumento Turcico, ſiue Maizo.

CAPVT XXIX.

TVRCICO frumento culmus eſt arundinaceus, ſolidus, fungoſa medulla refertus, multis articulis geniculatus, quinum ſenúmve pedum proceritate, inferiore parte craſſus, ac ſubinde purpureus, ſuperiore paulatim extenuatus: folia lata, longa, venoſa, arundinacea: ſpicæ ſummo caule dodrantales, iubæ ferè modo multiplices, muticæ, procumbentes, vacuæ, nullum ſemen gignentes, inſtar tamen Secalis floreſcentes, flore aut candido, aut luteo, aut purpureo, prout videlicet fructus coloratus erit. Fructum ferunt prægrandes veluti ſpicæ, quæ ex culmi geniculis, atque ab vno culmo tres quatuórve, alterno exeunt ordine, multis foliaceis ac membranoſis tunicis, veluti vagina quadam, obuolutæ, è qua longi tenuesque capilli prominent, ſinguli ſingulis granis adhærentes. Semina magna ſunt, Eruiliæ magnitudine, qua mediaſtino hærent anguloſa, ſuperficie verò rotunda: colore aliâs candida, aliâs lutea, purpurea, aut rubra; ſapore dulcia ac ſuauia: quæ in ordines ac verſus octo aut decem digeſta arctiſſimè coniuncta, naſcuntur. Radicibus nititur hoc frumentum multis, fibroſis ac firmis.

Seritur in hortis, idque Martio aut Aprili: fructus autumno matureſcit.

Haudquaquam ex Aſia quæ Turcorum Imperatori paret, (vt à pleriſq; & vulgò creditum eſt) aut ex Oriente, ſed ab Occidente & ex America, vicinisque inſulis, in Hiſpaniam primùm, deinde in alias Europæ prouincias inuectum

ctum est. vbi & seritur, & ex eo panis conficitur, ac subinde procerius multò adolescit.

Germani Turkischkorn: Belgæ Toyrcoren: vulgò Frumentum Turcicum: Galli *Blé de Turquie* appellant: Americæ ac vicinarum insularum habitatores Maizium & Maizum nominant: Valerius Cordus Triticum nuncupat Bactrianum, sed ratione aut occasione non optima: Nec enim cum Tritico nostro similitudinem habet: neque cum eo quoque Frumento, quod in Asiæ quodam loco vltra Bactra nasci proditur. Nam hoc Theophrastus quidē adeò grande fieri, narrari refert, vt grana singula magnitudine nucleos Oliuæ æquiparent. Quod & Plinius lib. XVIII. cap. VII. scribit. Tradunt, inquit, in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, vt singula spicas nostras æquent. In quibus verbis, pro dictione, spicas, fortassis rectius legeretur, Oliuas, vt apud Theophrastum, ex quo hæc transscripta. *Bactrianum Triticum.* *Plinij locus suspectus.*

Extat etiam apud Strabonem, lib. XV. Bosmori mentio, qui Eratosthene teste, in Bactriano quoque ac Babylonio agro, iisdem quibus Oriza locis nascitur. Est hoc fruméti genus, quod in veneratione esse, Onesicritus tradit, Tritico minus: inter amnes prouenit, excussumq; arcis protinus torretur. Iureiurando etenim adiguntur messores, non asportaturos se inde, priusquam coxerint, ne semen in alias terras exportari possit. Huic Bosmoro Frumentum istud etiam parùm simile, cùm semen eius Triticeo dissimile & maius sit. Βόσμορος.

Quam ob causam, cùm duo hæc apud veteres solùm reperiantur, quæ Bactriani Tritici nomine appellari posse videntur, atque his ipsis Frumentum Turcicum dissimile sit: nō Triticum Bactrianum, sed nouo Tritici Turcici, aut Maizij nomine potius nuncupandum, donec vetus eius nomen Oedipus aliquis demonstrârit, qui à veteribus alicubi descriptum, aut cognitum fuisse, persuadere queat.

Cæterùm in nutriendo Frumentum istud Turcicum, Triticeis omnibus, ipsoq; non solùm Secali, sed & Hordeo longè est inferius. Panis ex eo apparatus mediocriter quidem candidus est, absque furfuribus concinnatus, sed durus ac siccus, veluti biscoctus, nihilq; lentoris habens. Concoctu eas ob causas difficilis, corporiq; nullum aut omnino exiguū alimentum præbens: tardè descendens, ac aluum constringens, veluti ex Milio, aut Panico factus.

De Phalaride. CAP. XXX.

Phalaris.

PHALARIS culmos tres, aut quatuor promit, cubitales, geniculatos, Zeæ aut Tritici culmis minores: folia item similia, sed minora quoque: spicas breues turbinatas, exiguis squamis candicantibus compactas; è quibus flores candiduli, à breuibus staminibus dependent: semen deinde inter eas gignitur, splendidum candidumque, vti Milium, maius, oblongum Lini semini forma ac magnitudine, aut, vt Plinius ait, Sesamæ simile.

Peregrinum hoc semen Belgio est; infertur autem ex Hispania ac Fortunatis insulis.

Seritur Vere: sub finem Æstatis hic maturescit.

Græcis pariter ac Latinis φαλαρὶς dicitur: Galeno φαληρὶς: nostri Canariesaet/hoc est, Canariense semen appellant, à Fortunatis nimirum insulis, quarum vna Ptolemæo Canaria nominatur.

Succus & semen ad vesicæ cruciatus vtiliter bibi, Galenus ait, creduntur. Pharmacopœi plerique, deficiente Milio, eo in fomentis non infeliciter subinde vtuntur. In siccis siquidem fomentis, Milij vsum habet, ac eius succedaneum est.

De Auena. CAP. XXXI.

CVLMO geniculato, folioq; Triticum ac Zeam Auena imitatur. in cacumine veluti iubam emittit, ex qua paruulę veluti bipedes locustæ dependent, in quibus semen oblongū, superiore parte, exiguis capillis hirsutum, ac glumis

Auena.

Auena nuda.

ac glumis inuolutum, conditur. Radicibus nititur copiosis, à quibus plurimis dispargitur culmis.

Loca amat rigua. Vere sata, sub finem Æstatis matureſcit.

A Græcis βρῶμος ἢ βέγμος dicitur: Germanis Habern: Brabantis Hauere: Gallis *Auoine.*

Est verò & βρῶμος cognomento πόα, ex frugum vitiis, de qua infrà.

Auena nuda. Iam & Auena quædam est, cuius semen nudum nullis glumis implicatur, aliâs vulgari Auenæ per omnia similis: nudam Auenam quis nuncupauerit.

Auena autem, vt Galenus ait, iumentorum est alimentum, non hominum: nisi vtique aliquando extrema fame, ad panes ex ea conficiendos compellantur. Panis qui ex ea fit, est insuauis, non tamen aluum aut sistit aut proritat; sed, quod ad illud saltem pertinet, medium locum obtinet.

Vt medicamentum verò similem Hordeo vim habet. nam cataplasmatis modo imposita desiccat, & mediocriter ac sine morsu digerit: temperiem autem habet paulò frigidiorem; nonnihil etiam astrictionis obtinet, vt ad ventris profluuia iuuet.

Pulte huius, Dioscoride auctore, aluus sistitur, & prodest eius in sorbitione tussientibus succus.

Auenæ farinam, in aceto coctam, tollere næuos, Plinius præterea tradit.

De Fegopyro. CAP. XXXII.

IN frumentaceorum numero Fegopyrum quoque esse videtur; subinde enim cogente necessitate, panis ex eo, aut cum eo conficitur: habet id culmos rotundos, læues, striatos, rubicundos, in plures alas diuisos: folia Hederæ molliora minoraq; , Semydæ proxima: flores paruos, candidos, racemosos: semina sordido colore nigricantia, triangularia, Smilacis nigræ (malococissum veteres nominant) similia, sed paululum maiora: radicibus nititur paruis ac fibrosis.

Nascitur qualicunque solo, neque vllum quantumuis aridum, macrumq; respuit: gaudet imbribus: citò prouenit, celeriter matureſcit.

Seritur Martio aut Aprili; ac non rarò Autumno, pabuli causa. Plerisque Germaniæ locis

Fegopyron.

locis & Brabanticæ Campaniæ vulgare; Italiæ etiam non incognitum.

Tridentina ruſa *Formentone*: Foroiulienſia *Saracino*, vt teſtis Matthiolus, nominant: Germani ſuperiores heydenkorn / inferiores boeckweyt aut bueckenweyt/ quæ hirci aut Fagi Triticum ſonant: Græcè φαγόπυρον aut φηγόπυρον, Latinè Fagotriticum dixeris à ſeminis figura, quod Faginam glandem, forma triquetra & colore ſordido, quodammodo refert, licet quantitate multò minus.

Apud veteres nullum nomen habet: nam Ocimum quidem non eſt, ſiue illud Dioſcoridis, ſiue alterum Varronis & Columellæ. Ocimum ſiquidem Dioſcoridis, aut vt pleriq; Ozimon, herba eſt odorata, quam noſtra ætas Baſilicum nominat.

At Varronis ac aliorum rei ruſticæ Latinorum ſcriptorum Ocymum, non alicuius herbæ genus, ſed pabuli nomen eſt, ex ſegetibus videlicet, ac leguminibus, veluti Varro lib. II. cap. XXXI. de Ocymo ſcribens, teſtatur. Id genus pabuli ſunt, inquit, ſegetes virides ſectę antequã ſiliquas ferant. Item & Plinius lib. XVIII. cap. XVI. Apud antiquos, ait, erat pabuli genus, quod Cato Ocymum vocat, quo ciebant (exemplaria pleraque minus bene, ſiſtebant, habent) aluum bubus, id erat è pabulis, ſegete viridi diſſecta antequã gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit Fabæ modios decẽ, Viciæ duos, tantundem & Eruiliæ in iugero Autumno miſceri & ſeri ſolitos, melius & Auena Græca, cui non cadit ſemen admixta: hoc vocitatum Ocymum, boumq; cauſa ſeri ſolitum, Varro appellatum à celeritate proueniendi ait. *Ocymum.* *Plinij locus emendatus.*

Ex quibus ſanè euidentiſſimum eſt, Fegopyron propriè Ocymum non eſſe, ſed frugem nouam, veteribus vel non cognitam, vel non vſitatam, vel neglectam.

Cæterùm Fegopyron Tritico quidem, Secali ac Hordeo minus nutrit, plus tamen quàm Milium aut Panicum.

Pulmentaria ac placentæ quæ ex eius farina conficiuntur, facilè concoquuntur, citò deſcendunt, alimẽtumq; corpori adferunt, exiguum quidem, non tamen malum aut vitioſum.

Panis qui ex eo aliquando, cogente annonæ penuria, coquitur, aut farinam eius admixtam habet, humidus eſt, citiusq; deſcendit, ac flatulenti plus obtinet, quàm ex Secali coctus.

Herbam viridem priuſquam ſemen maturuerit, boues iumentaq; paſcuntur. Semine gallinaceum genus paſtum citiſſimè pingueſcit.

LIBRI PRIMI PEMPTADIS QVARTÆ

FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTÆ

LIBER SECVNDVS,

DE LEGVMINIBVS.

PRÆFATIO.

FRVMENTIS *succedunt Legumina, frugum alterum genus. Veteres siquidem Frugum nomine Frumenta & Legumina complexi. Legumina Græcis* ὄσπρια *dicta sunt, quæ quia manu leguntur, non autem vt frumenta subsecentur, Legumina Latinis nominari putantur. Galenus in lib. De alimentorum facult. tertium quoddam genus addit, eorum videlicet, quorum semina in cibariorum numerum subinde admittuntur. horum autem multa inter Legumina reposita, pauca alibi descripta.*

De Bonis siue Faselis, ac primùm de maiore.

CAPVT PRIMVM.

Bona siue Phaselus maior.

VVLGO dictarum Bonarum tria occurrunt genera: maior, minor, & syluestris.

Maior Bona culmo siue scapo exit quadrangulari, glabro, inani, nullis geniculis interscepto, longo & erecto; qui vbi quidem densè seritur, pedamentis aut adminiculis quibus sustentetur non eget: vbi verò seorsim, facilè in terram collabitur. folia ex interuallis promit oblonga, ex pluribus vni costæ siue pediculo adnatis composita, quorum singularia subpinguia sunt, venosa, glabra, rotundis longiora: flores spicati sunt, forma oblongi, colore aut candidi, lituris nigris conspicui, aut ex purpura nigrescentes: succedunt siliquæ longæ, crassiæ, carnosæ, inferiore parte tenuiores, interius quodam veluti candido tomento aut mollibus floccis lanosæ & hirsutæ, quæ ante maturitatem virent, post verò sicciores factæ, nigræ sunt ac duriusculæ, veluti & Genistæ siliquæ, his longiores tamen maioresque; in quibus fructus tres, quatuor, aut quinque, rarò plures, oblongi, lati, compressi, humani ferè vnguis similitudine, magni & semidrachmæ sæpenumerò pondo, vt plurimùm candidi, subinde ex rubicundo colore purpurascentes; qui superiore sua parte oblongum nigrum veluti vmbilicum habent, quem tegit oblongus dilutè virens vnguiculus. Putamen huius densum est, interior pars resiccata dura solidaque, in duas partes facilè finditur, & ab vno latere germinationis principium euidens habet; veluti & Ochri, Pisa, Ciceres, & plura alia legumina. Radices huius longæ sunt, ac multis fibris firmantur.

Seritur Bona hæc in agris ac hortis.

Floret Aprili ac Maio mensibus, & particulatim quidem ac diu: fructus Iunio ac Iulio ad maturitatem peruenit.

Germani Boonen: Galli *Febues*: Itali *Fauam*, quasi Fabam, vulgarem appellationem secuti, nominant: Hanc etenim veterum Græcorum κύαμον, ac Latinorum fabam esse, non solùm Officinæ, sed omnes passim crediderunt; qua in re quantum à veritate absint, ea vel liquidò ostendunt, quæ de Fabæ forma & magnitudine, apud veteres sparsim reperiuntur, quę parum admodũ aut omninò nihil, cum Bona, præsertim eius fructu, conueniunt. Nam Fabæ quidẽ fructus rotũdus est, & paruus; Bonæ verò longus, latus, & Fabæ comparatione magnus.

Rotun-

Rotundam autem esse Fabam, multorum rotundorum & fructuum & aliorum ad eam collationes ostendunt. Theophrastus, Terebinthi semen, magnitudine Fabæ esse scribit: similiter & Loti rotundum fructum, quem Dioscorides Pipere maiorem facit: Tiliæ item fructum, & acinos Vitis Idęæ (passulas Corinthiacas nominant) quos Hederæ acinis similes etiam perhibet: Taxi denique fructum, Faba minorem affirmat. Dioscor. Xyridis rotundum semen Fabæ simile asserit. Plinius Tithymali Paralij fructum, magnitudine Fabæ esse ait. Galenus lib. xi. De simplic. medicament. facul. Oniscos qui sub hydriis nascuntur, etiam κυάμους, hoc est, Fabas appellari refert: quod vbi sese in globum conuoluerint, esculentis Fabis sunt persimiles: Libro verò De aliment. facul. cap. de Aphace & Vicia, Horum seminum, inquit, figura non est rotunda, veluti Fabarum. Cornelius Celsus, acrochordones thymos, epinyctidas, rotunda & exigua tubercula Fabis similia facit.

Quæ omnes similitudines & comparationes, non solùm Fabæ rotunditatem, sed & paruam eam esse, euidenter commonstrant. Omnia enim ipsis comparata non solùm rotunda, sed & exigua quoque sunt.

Paruitatem porrò earum, præter illa, & hoc similiter confirmat, quòd Dioscorides Ægyptiam Fabam, vulgarem Græcorum magnitudine superare tradat: quæ tamen & ipsa parua est, Bωnaque longè minor. Pendet enim Ægyptia Faba, auctore Galeno, semiobolum tantùm: Bωna verò semidrachmam (vti scripsimus) id est, obolos integros tres, sæpè complet. Idem ostendunt, quæ apud veteres nonnullis locis reperiuntur & alia, veluti apud Galenum & alios eius ætatis scriptores, huiuscemodi capituli alicuius titulus: Si calculus aut Faba aut consimile quippiam in auditorium meatum illapsum fuerit. Item quod Lucianus in ὀνείρῳ Mycillum adducat obiicientem gallo, quòd Fabas sublegisset: ac in Icaromenippo formicam fingat Fabæ tunicam apportantem: & alia similia, passim occurrentia: sicuti & quod Aristoteles libro De animalium historia sexto, pullorum gallinaceorum oculos, decimo ab incubitu die, Fabis maiores esse scribit, qui tamen in exclusis, non admodum magni sunt. Decimo iam die, inquit, pullus totus perspicuus est, & membra omnia patent: caput grandius toto corpore est: oculi capite grandiores hærent, quippe qui Fabis maiores per id tempus emineant.

Ex quibus omnibus euidentissimum manifestissimumque, veras Fabas rotundas ac paruas esse; multoque ipsis Bωnis minores, quæ omnibus iis quæ Fabis comparantur, longè sunt maiores, & ea de caussa, à Fabis differentes. Vt interim prætereamus, Fabam substantiam habere, vti Galenus ait, raram & laxam: Bωnam verò resiccatam cornu modo solidam. iam & Fabam, eodem auctore, minus alere, quàm ciceres; Bωnam autem Ciceribus gratiorem, ac alimentum corpori humano copiosius præstare: & si quæ alia sunt eiusmodi argumenta, quæ Fabarum & Bωnarum dissimilitudinem aliquo modo ostendunt.

Bωna igitur non Faba, sed omnino alterius nominis legumen. Cùm autem apud veteres nullum aliud reperiatur quod Bωnæ similius esse queat, quàm Faselus, Bωnam eandem cum Faselo esse consequi videtur: quem Græcorum complurimi φάσηλον, Dioscorides φασίολον, Simeon Sethij φάσουλον nominauit.

Habet enim in primis Bωna, fructum Dolichis forma similem, at maiorem, quæ maior est, cuiusmodi Faseli esse Dolichus innuit, diminutiua voce, à similitudine Faseli, φασέολος nuncupatus.

Iam & Bωna alta proceraque est, qualem Faselum esse Columella testatur lib. x.

Et grauis at triplici consurgit longa Faselus.

Vulgarem item olim per Italiam fuisse Faselum, ex libris Columellę, Palladij, Virgilij notissimum est, sationis enim eius & tempus & modus in his docetur: Bωna verò hac ætate nihil familiarius.

His accedit, quòd minoris Bωnæ fructus, Sparti fruticis, siue Spartij lobum magnitudine ac forma, & non rarò colore, proximè referat: at Spartij λοβοὺς ὥσπερ φασήλους ἢ φασιόλους, Dioscorides tradit, id est, lobos veluti Phasiolos.

Phasioli autem, quibus Sparti fruticis lobi à Dioscoride similes perhibentur, iidem sunt cum Phaselis, à Galeno in lib. De aliment. facult. appellatis. Differentem etenim φασίολον, à Smilace hortensi, qui aliàs δόλιχος, Dioscorides facit: tertium autem similis nomenclaturæ legumen, nusquam descriptum reperitur, quam ob rationem, quadrisyllabus φασίολος per ιω̃τα secunda syllaba, à trisyllabo φασήλῳ per ῆτα differre nequit.

Duorum præterea Bωna est generum, candida videlicet & rubicunda: duplex quoque φάσουλος apud Simeonem Sethij: vnus candidus, rubens alter. φασόυλον autem nuncupat, quem alij φάσηλον.

Reperiuntur postremò in Bωna facultates eæ, quas φασιόλῳ Dioscorides tribuit: nam re-

cens Bœna nondumq; matura esitata,& inflationem parit,& tam ægrè difficulterq; cõcoquitur,vt sæpè vnà cum excrementis alui, non permutata descendat, aluum quoque cõmouet, ac non rarò cit; quæ Dioscorides Phasiolo tribuit. Phasioli,inquit, inflant, flatus mouent, ægrè concoquuntur,virides cibo aluum emolliunt,ad vomitiones autem idonei.

Quæ omnia pariter ac simul,tam manifestè innuunt, ostendunt atque demonstrant, Bœnam Germanicè dictam,veterum Græcorum & Latinorum φάσηλον,ac Dioscoridis φασίολον esse, vt dubitandi nullus locus supereſſe videatur: nihil enim de Phaselo alicubi occurrit, quod non cum Bœna conueniat.

Est autem Bœna,siue Faselus,quod ad facultates eius attinet,in alimẽtorum numero non postremo loco, arida vt cætera legumina, decocta & in cibis assumpta: nam recens quidem inflat,& flatus, veluti mox scripsimus,gignit. At resiccata & arida, probeq; deinde cocta, minùs aut parùm admodum flatulenta est,corpori alimentum mediocre, & illud mediocriter confert: descendit autem cum putaminibus quidem,nec omninò facilè nec omninò tardè; absque his autem aluum constringit, & potentius quidem,quæ rubra est.

Farina Bœnarum,cataplasmatis præsertim resiccantibus,deficiente Fabarum,eius loco hac ætate admiscetur,& non inutiliter quidem. Sicuti enim temperies eius parùm à medio recessit,ita ad multa vtilis est. Talia siquidem medicamenta, auctore Galeno, multis aliis miscentur, ceu materiæ quædam. Abstergendi autem facultatem Fabaceæ farinæ, Bœnarum non habet.

Galenus lib.1.De aliment.facult.Phaselus,ait,medium quodammodo locum obtinet inter ea quæ succum bonum & prauum generant: inter concoctu facilia & difficilia: tardè & celeriter transeuntia: flatulenta & flatus expertia: parùm & multùm nutrientia. Nullam enim effectricem habet qualitatem instar quorundam,quæ acres,aut austeros, aut acerbos, aut salsos, aut amaros, aut dulces habent sapores.

De Bœna siue Faselo minore. CAP. II.

MINOR Bœna caule, foliis, floribus, ac siliquis, maiori similis est,singulis tamen minoribus,& foliis pluribus multoq; crebrioribus; ex quorum alis, flores in singulis paruis pediculis,vt plurimum seni,spicatim digesti prodeunt,quos totidem ferè succedunt siliquæ, torosiores minoresq; quàm alterius: fructus quoque minor est, verùm non omninò latus neque compressus,sed teretis quodammodo figuræ, ac in rotunditate oblongus; colore alias subalbicans aut subflauus, alias niger, qui & vmbilicum superiore parte paruum ac nigrum habet. Putamen huius durtiusculum quoque est; interior autem medulla minùs densa aut dura,sed rarior & laxior. Fœcundum admodum legumen,quod maiorem Bœnam nõ solùm multitudine foliorum,sed & florum,siliquarumq; numero superat.

Seritur in agris,& frequentiùs apud Zelandos, equorum iumentorumq; pabulo. Medium quoddam genus est,inter maiorem,ac sylueſtrem rotundam Bœnam: maioribus siquidem, minor & rotundior; sylueſtribus verò maior ac longior.

Brabanti vnà cum Flandris,Hollandis,Zelandis,ac aliis finitimis,vulgò **Peerts boonen**/hoc est,Bœnam equinam, & **clepn boonkens**, id est, paruas Bœnas, appellant; plerique etiam **Zeusche boonkens**/siue Zelandicas Bœnas.

Est verò hæc Bona, & Phaselus siue Phasiolus quidam,& potissimum ille,quem Dioscorides videtur solùm nouisse; ille certè, cum cuius fructu Sparti lobum comparauit, qui huic fructui,& forma,& magnitudine tam similis est,vt sublato eo,quo stirpi adhæret,ac adnascitur pediculo,nihil aliud,quàm huiuscemodi parua Bœna,primo aspectu videatur.

Cæterùm facultate ac temperamento,hęc Bœna non admodum dissimilis maiori est;non tamen,tam hominum cibo,quàm equorum saginæ seruit ac vtilis est. In cataplasmatis farina huius idem quod maioris potest.

De sylueſtri Bœna siue Faselo. CAP. III.

SYLVESTRIS siue nigra Bœna, caule quoque est angulari,inani,nullis geniculis interscpto,& quidem vbi suæ spontis est,vt fertur,breuiore ac erecto; in hortis autem nostræ inferioris Germaniæ,longioris,ac nisi adminiculis fulciatur,caduco: foliis quoque Bonæ similibus,sed in clauiculas desinentibus, quibus propè assistentia apprehendit, ac complectitur. Flos Bœnarum forma,colore è puniceo nigricans: siliquæ quoque veluti aliarum per maturitatem nigræ, interiore sui parte albos mollesque floccos continentes, in quibus semina tria, quatuor,aut quinque rotunda,Eruiliæ forma & magnitudine, subinde paulò maiora, colore nigra,paruum candidum vmbilicum habentia; quorum septem, octo, aut subinde nouem semidrachmam pendent. Substantia horum seminũ rarior est,ac minus dura solidáve,quàm

Bœna-

Bona syluestris.

Bonarum maiorum: dum autem manduntur, fœtorem veluti quendam ingratum excitant.

In Narbonensi Gallia ac Aquitania plerisq; locis sua sponte exit: apud Belgas rarum est legumen, neque alibi quàm vbi satum est, prouenit. Siccitatibus in Belgio gaudet: imbribus ac humido cæli statu æruginosum efficitur, maximè cùm in flore est: paucis à satione diebus exit, citoq; attollitur.

Nostri **wilde boonkens** & **swerte boonkens**/ hoc est, syluestrem & nigram Bonam appellãt, à similitudine videlicet & caulis, & foliorum, & siliquarum cum Bona.

Græcorum κύαμον, & Latinorum Fabã forsitan quis dixerit. Quæ enim de Faba sparsim apud Theophrastum aut alios veteres reperiũtur, multa cum hac Bona cõueniunt, vt ex his, quæ sequente capite de Faba collegimus, satis manifestum est. An autem propter hanc similitudinem, pro vera Faba haberi debeat, considerandum relinquimus.

Porrò vsum Bona hæc nigra nullum apud nos habet, cùm, vt diximus, rara sit, & in paucorum hortis, quos varietas & studium herbarum delectat, tantùm seratur.

De Faba, ex Theophrasto, & aliis. CAP. IIII.

FABA inter legumina sola potissimùm, inquit Theophrastus, caule constat erecto, quadrangulo, ac, vt Plinius tradit, vnico, eoq; geniculato (aliàs ἀγονατῶδες, hoc est, absque geniculis) & inani, quamobrem calamus appellatus est: foliis exit rotundis, multis. floret diutissimè, diebus quadraginta, & particulatim quidem, alio atque alio flore subinde prodeunte. fructus paruus, rotundus, & numerosus, (inuentus est enim, teste Plinio, scapus centum fabis onustus) siliquæ adhæret, germinationis principium euidens ostendit: putamen eius crassum: interior substantia rara laxaq;: in colore & sapore differentiam obtinet, candidior autem dulcior; est & nigra quædam. Nam apud Galenum lib. x. De medicamentis secundum loca, Asclepiadis pharmaco admiscetur, ἄλευρον ἐρεγμίνον τῦ μέλανος, hoc est, nigræ Fabæ lomentum siue farina. Radice nititur Faba parua, non numerosa.

Solum amat leue, terramque solutam. Columella tamen Fabæ, ait, pinguissimus locus vel stercoratus destinatur; & si veruactum erit, in valle situm, quod à superiore parte succum accipit. Aquas fluentes his magis prodesse quàm cælestes affirmat Theophrastus. Solum in quo sata est lætificat stercoris vice, ideoque circa Macedoniam & Thessaliam cùm florere incipit, vertunt arua; Plinius. At Columella, sunt qui putent, inquit, in aruis hanc vice stercoris fungi; quod ego sic interpretor, non sationibus eius pinguescere humum, sed minus hanc quàm cætera semina vim terræ consumere.

Nascitur & sua sponte plerisque in locis, sicuti in Septentrionalis Oceani insulis, quas ob id Fabarias Romani appellarunt. Item in Mauritania syluestris passim, sed prædura & quæ percoqui non possit: auctor Plinius.

Seri debet ante hyemem, maturæ imbecillitatis suæ causa, quo serenis diebus radices concipiat, quibus valenter frigori & tempestatibus hyemis possit resistere: si enim cùm sata fuerit, imber plus æquo successerit, prouentu omnino difficilis redditur. Virgilius per Ver eam seri iubet, Circumpadanæ Italiæ ritu; sed maior pars malunt fabalia maturæ sationis, quàm trimestrem fructum eius.

Floret Vere ortu Vergiliarum. Apicula procedens Fabam florere indicat, Fabaque florescens eam euocat. Solstitio autem metitur.

Prodest Fabæ imber cùm floret, tunc enim præcipuè madefieri cupit, sed posteaquam defloruerit, parum omnino aquæ desiderat, imberque ei tunc nocet.

Sentit Faba inter legumina ἐρυσίβην, hoc est, rubiginem magis: tum quia folia vndique

multa gerit,tum quia densè obseritur, tum etiam quia humorem maximè ad se trahit, suæ raritudinis causa; adde quia fructum terræ proximum gerit: putrescunt enim inferiora potissimùm,quoniam minus perflantur.

Fabam autem hanc Græcè κύαμον ἑλληνικὸν appellant, hoc est, Fabam Græcam: item & πύανον; vnde πυανέψια Athenienſium festa,Apollini sacra,quibus πύανοι,id est, Fabæ & legumina coquebantur; à quibus rursus mensis, quo hæc celebrabantur, πυανεψιῶν nuncupatus est,qui ferè cum Octobri conuenit.

Nominantur porrò κύαμοι,etiam testiculi,quòd sint τὰ κύειν αἴτιοι, hoc est, pariendi auctores, vel εἰς τὸ κύειν δλεινοὶ, quod est, ferendo vtero valentes. Ab his κυάμοις abstinendum Pythagoram præcepisse plerique interpretantur,ac rei venereæ vsum,hoc symbolo, eum detestatum aiunt, non autem esculentarum Fabarum.

Farina Fabarum lomentum, inquit Plinius, appellatur. Græcè ἔρεγμος aut ἔλυγμος, Faba fresa aut fracta nominatur; & ἐρέγμινον ἄλευρον, Fabæ fresæ farina.

Flatulentus autem cibus (inquit Galenus lib.De aliment.facult.) Faba est, etiam si cocta diutissimè fuerit,ac quouis modo parata. Habent verò substantiam nõ densam nec grauem, sed fungosam ac leuem:quæ vim quandam habet detergendi. Apparet enim perspicuè,ipsarum farina sordes à cute detergere: ob quam sanè facultatem ventrem non cunctanter permeat. Cùm autem Fabarum puls sit flatulenta, multò adhuc magis erunt flatulentæ, si quis integris ipsis coctis vtatur. Si tamen frixæ fuerint, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficiliores,tardeque prætereunt, & crassi succi alimentum corpori exhibent. Quod si virides priusquam maturæ sint atque exsiccatæ, edantur, idem eis accidet, quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus, humidius scilicet alimentum corpori præbebunt: obque id excrementosius,non in intestinis modò, sed in toto etiam habitu: meritò igitur Fabæ eiusmodi minus quidem nutriunt,sed promptiùs deiiciuntur.

In lib.verò De simplic.medic. facult. Faba, ait, in vtroque medij temperamenti proximè est in exsiccando & refrigerando. Caro eius paulum quoq; abstergentis facultatis continet, sicuti putamen nonnihil adstringentis: idcircò medicorum nonnulli totam Fabam cũ oxycrato decoctam,dysentericis,cœliacis, ac vomentibus exhibuerunt. Excreationibus ex pectore & pulmone idonea est: foris imposita desiccat innoxiè in podagricis: ea sæpenumero vsi sumus ex aqua cocta,& ita adipi suillo admixta: ad neruorum tum contusiones,tum vulnerationes farinam eius cum oxymelite imposuimus; ad eos quos ex ictu plegmone occupauerat,cum polenta: sed & testium,& vberum aptum est cataplasma. Nam hę partes cùm inflammatione tenentur,moderatè refrigerari amant, maximè quando vbera ex lacte in ipsis concreto inflammationem patiuntur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur,sicuti puerorum pubes farina Fabacea illita,plurimo tempore glabra permanet.

Furunculos(addit præterea Dioscorides) suggillata parotidasq; cum Fœnigræci farina, & melle,lomentum eius discutit: cum rosa autem thure,& oui candido oculorum procidentias,staphylomata & œdemata reprimit: subactum vino suffusionibus & ictibus oculorum medetur.

Manducata sine cortice Faba,ad sistendas fluxiones fronti imponitur: decocta in vino, testium inflammationem sanat: puerorum pubi ex ea cataplasma impositum, ipsos diu impuberes conseruat: alphos quoque abstergit.

At cortices Fabarum,capillis euulsis impositi,graciles & vt non nutriantur eos conseruat: cum polenta,sciſſo alumine,& vetere oleo impositi,strumas discutiunt: decoctum illorum lanas inficit.

Faba dempto cortice in duas illas partes diuisa,ex quibus natura coaluit,sanguinis fluxiones ab hirudinibus natas, imposita supprimit, si dimidia apponatur.

De AEgyptia Faba, ex Theophrasto & aliis.

CAPVT V.

AEGYPTIA Faba, folia habet ampla, petasi similitudine, super aquas eminentia,caulem lignosissimum,quatuor cubitorum, (Dioscorides cubitalem tradit) digiti crassitudine, calamo molli,& non geniculato similem,qui rimas intrinsecus habet, tendentes per totum, Lilij modo: flos duplo maior,quàm papaueris,colore roseus, qui vbi defloruerit, caput profert fauo orbiculato vesparũ simile,in cuius singulis cellulis, singulæ Fabæ continentur, paululũ & bullantis,vt Dioscorides,ampullæ modo supereminẽtes,multitudine, vt plurimùm, triginta,quæ resiccatæ nigrescunt, & vulgares Græcorum Fabas magnitudine superant. In his amarum quoddam est,ex quo fit,inquit Theophrastus,ἡ πίλος. Radix crassissima,harundine plenior, spinosa,rimas similiter ac caulis habet.

Nascitur

Naſcitur Faba hæc in Ægypto, vel ſua ſponte plurima, in paludibus ac ſtagnis. Seritur & in limo paleis admixtis, vt deſcendat, incorruptaq; maneat, ſicq; fabeta, ſiue Græcè κυάμωνας, faciunt. Si autem ſemel apprehenderit, perpetuò manet: radix enim valida eſt, nec harundinum radicibus diſſimilis; cæterùm ſpinas ferens. In Syriæ etiam & Ciliciæ lacubus reperitur, ſed tractus ipſi non plenè conficiunt. Et circa Toranam agri Chalcidici quodam in lacu exit, magnitudine mediocri, vbi & percoquitur & perficitur, & in plenum fructificat.

Fabam hanc Græci κύαμον αἰγύπτιον, id eſt, Fabam Ægyptiam appellant, nonnulli etiam κύαμον ποντικὸν, vt Dioſcorides refert.

Fructum, inquit Galenus, incolę κίδη καὶ κιβώριον nominant. Item κιβώριον, auctore Dioſcoride, quaſi ſcriniolum, aut arculam, quoniam ſeratur ipſa humenti glebæ mandata, & ita in aquam demiſſa.

Radici κολοκασίη nomen eſt, quæ & cruda & elixa & aſſa manditur, coque cibo, qui paludes incolunt, vtuntur.

Cæterùm Ægyptia faba, vt Galenus lib. 1. De aliment. facult. tradit, ſicuti Græcorum magnitudine longè ſuperat, ita & naturam habet humidiorem, magisque excrementitiam.

Adſtringendi facultatem obtinet, Dioſcorides ait, & ſtomacho vtilis eſt: dyſentericis, cœliacisque prodeſt, inſperſa, polentæ vice, farina: datur quoque in pulte. At cortices in vino mulſo decocti, ſi terni inde cyathi bibantur, magis efficaces ſunt.

Facit ad aurium dolores, quod in earum medio viride ſpectatur, guſtu amarum, ſi tritum & cum roſaceo coctum inſtilletur.

Cornelius Celſus Ægyptiæ fabæ amarum cum Roſis contritum, oculorum cum dolore inflammationibus adhibet.

De Dolicho ſiue Phaſeolo. CAP. VI.

Dolichus ſiue Phaſeolus.

Phaſeolus peregrinus.

DOLICHVS caules profert tenues, longos, ramoſos, perticis ac vicinis fruticibus ſeſe circumuoluentes: folia per interualla Hederæ foliis maiora, aſperioraq; tria vni pediculo hærentia: flores ex omnibus aliis erumpunt numeroſi, candidi, lutei, pallidi aut rubentes, 1.

Eruiliæ ſimiles: ſiliquæ deorſum pendent longæ, rotundis latiores, extrema parte in paruum veluti vnguiculum deſinentes, in quibus continentur ſemina ſeptem, octo, aut nouem, oblonga, in latitudinem compreſſa, paruis renibus, ac maioribus vulgaribus Bœnis ſiue Faſelis ſimilia, ſed minora, colore luteo, nigro, rubente, aut vario, ſæpenumero etiam candido, qui & reliquis paulò longiores ſunt, & renum formam preſſius referunt. Radices ſubſunt multæ, longæ ac duræ.

Facilè ac citò Dolichus aſſurgit, ac in longitudinem maximam excreſcit, longis pedamentis propè affixis, aut iuxta topiarias ac perticales ſcenas ſatus, quas iis ſeſe circumuoluens adumbrat: aliàs humi procumbit, tardè germinat, difficulter fructificat, vitioſus ac æruginoſus, vt Theophraſtus ait, redditur.

Seritur Vere; fructus ſub finem Æſtatis matureſcit.

Hippocrates, Diocles, Theophraſtus & plerique alij, δόλιχον appellant; nonnulli à ſiliquarum magnitudine λόβον ac λόβιον, Latinè Siliquam: à Dioſcoride σμίλαξ κηπαία nominatur, quòd Smilacis ſimilitudine conſcendat, & vicina adminicula aut frutices apprehendat. Ab aliis φασέολος dicitur voce diminutiua à φασήλῳ, cui fructum, vt diximus, ſimilem, ſed minorem gignit.

Neque enim, vt quidam exiſtimant, φάσηλος ac φασέολος idem ſunt legumen diuerſis nominibus appellatum, ſed fructus diuerſi ac differentes, veluti Galenus lib. 1. De aliment. facult. ſatis oſtendit, vbi de vtroque agit. Nam primum quidem, de Phaſelis & Ochris, deinde poſtcà, aliis interpoſitis, de Dolicho, qui & Phaſeolus, diſputat: & licet videatur addubitare, quale legumen ſit à Theophraſto Dolichus appellatus; tamẽ Dolichum colligit ac reſoluit, fructum eſſe in Italia quidem hortenſis plantæ; in Caria verò, in agris naſcentis, qui formam habeat Lathyris longiorem, ac vulgò ſua ætate Faſeolus nominabatur.

Huic accedit Paulus Ægineta, de Phaſelo & Phaſeolo, quem Dolichum nominant, vt diuerſis, eodem cap. tractans, lib. videlicet primo cap. LXXIX.

Iam & Faſelus, Italiæ quidem ac Romæ vulgare olim fuit legumen: Dolichus verò peregrinum. Nam ſationis Faſeli, Columella & Palladius rei ruſticæ ſcriptores meminerunt, & vilem eum Virgilius appellat; Georg. primo.

Si verò viciamq́, ſeres vilémque Faſelum.

De ſatione verò Dolichi nemo Latinorum ſcripſit, vtpotè qui in Italia rarus fuerit, atque in hortis tantùm ſatus, veluti Galenus innuit, eum ſubinde plantam hortenſem nominans, ac in Caria, vt diximus, ſeri referens: & ſimiliter Dioſ. σμίλακα κηπαίαν, id eſt, Smilacem hortenſem eum nuncupans, quòd videlicet in hortis ſeratur. Qui etiam ſeorſim, ſeparato ac alio capite hanc perſtringens, aliam ac differentem Smilacem hortenſem ſiue Dolichum à Faſelo eſſe, quem Phaſiolum nuncupat, euidenter commonſtrat.

Quas ob rationes dubium eſſe nequit, Faſelum trium ſyllabarum, à Faſeolo quadriſyllabo diuerſum eſſe; non minùs quàm Cicer, Cicercula, & Cicera differunt, quæ tamen nomenclaturis affinia ſunt: ac à veritate receſſiſſe eos, qui vnum legumen diuerſimodè appellatum eſſe exiſtimant.

At Dolichi, vt Hippocrates tradit, magis Piſis per aluum ſecedunt, minus inflant, & probè alunt, & non minùs quàm Piſa, auctore Diocle, nutriunt: præterea flatu ſimiliter carent; quòd verò ad ſuauitatem ac deiectionem pertinet, vincuntur.

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

Siliqua, vti Dioſcorides ait, cum ſeminibus cocta oleris loco, veluti Aſparagus eſtur; vinam cit, & tumultuoſa ſomnia facit: Quod tamen poſtremum, perperam à nonnullis adiectum exiſtimatur, ac ex capite De Smilace læui, huc, ab imperitis, tranſlatum.

2. Eſt verò & alius Dolichus, minor, breuior, ſiliquis minoribus, cuius flores & fructus, forma Dolichis ſimiles, ſed multò minores. Sunt hi fortè Faſioli illi quos Alexander Trallianus lib. VII. φασιόλους μικροὺς, & lib. XI. Phaſiolos Alexandrinos nominat, ſi modò non per Faſiolum paruum, Dolichus veniat intelligendus, quod veriſimillimum videtur. Dolichus enim, vt diximus, Faſelo minor eſt.

3. Iam præter hos & alius quidam extat peregrinus Phaſeolus, perticis & vicinis adminiculis ſeſe quoque circumuoluens, cui terna ab vno pediculo folia etiam dependent, veluti Phaſeolis, ſed ſingula anguſtiora multò, ac ſimiliter nigriora: ſiliquæ breuiores, planiores ac magis compreſſæ, pauciores fructus continent.

De Piſo maiore. CAP. VII.

PISVM quod maius vulgò dicitur, caules habet longos, fiſtuloſos, fragiles, ex candore vireſcentes, ramoſos, humi ſparſos, niſi propè appoſitis adminiculis ſuſtineãtur: folium frequens, amplum, & longum, ex multis rotundis læuibus ac candidis, vni coſtæ adnatis, & ex aduerſo

Pisum maius.

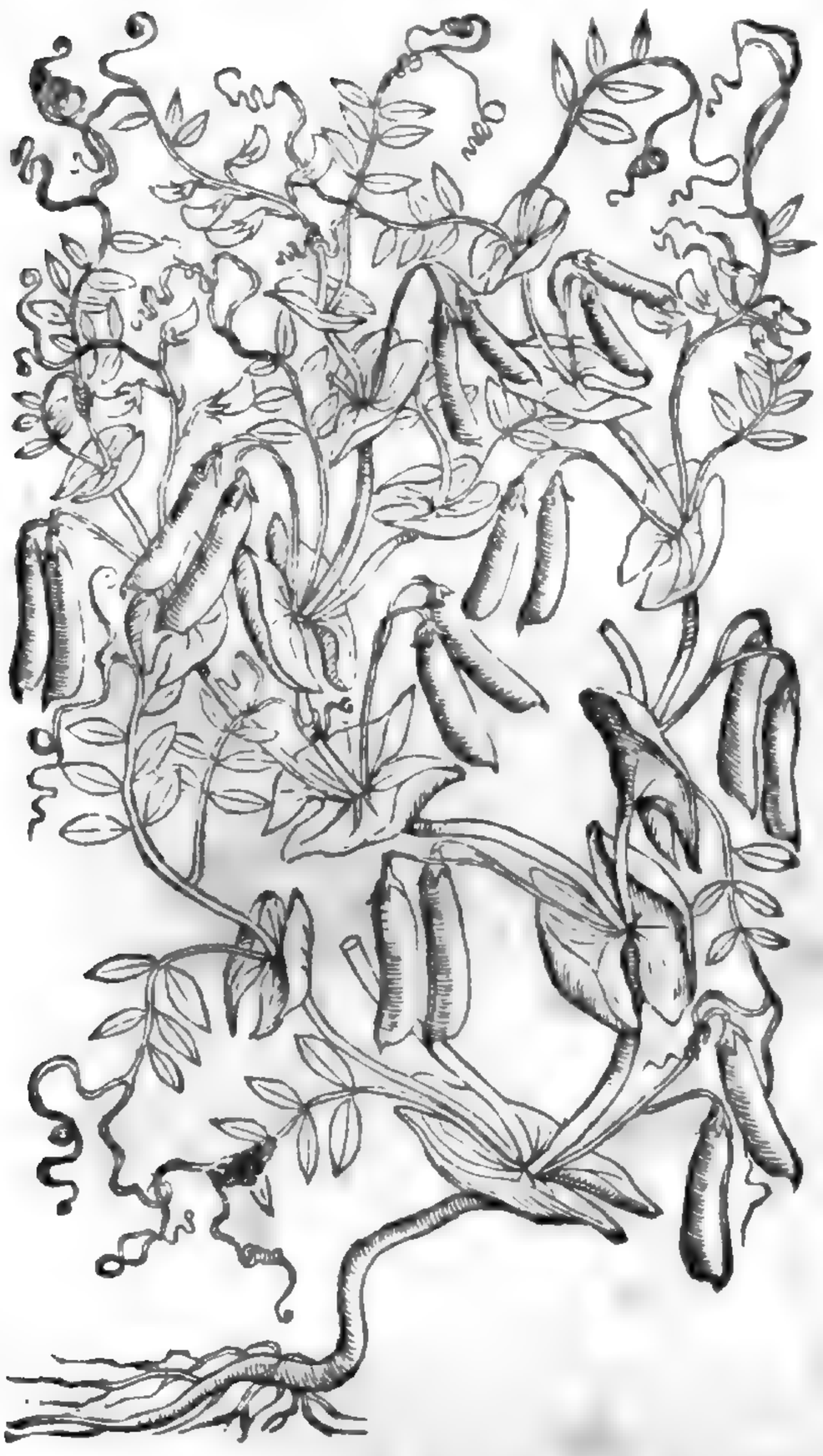

Pisi maioris alia icon.

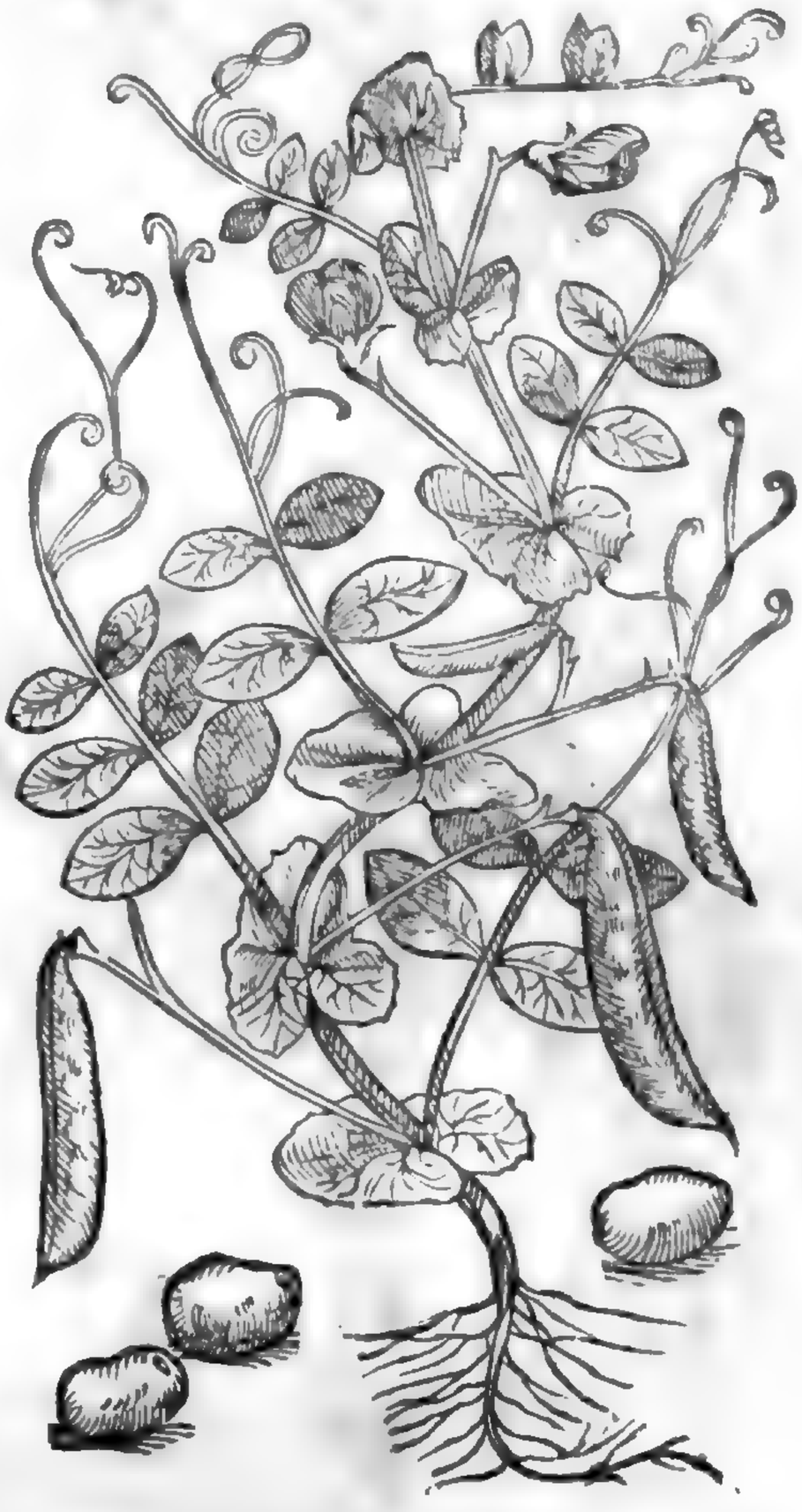

aduerso sitis,compositum,extrema parte in clauiculas, ac capreolos desinit, quibus iuxta assistentibus adminiculis sese implicat. Flos candidus,circa vmbilicum purpuream notam habet: siliquæ longæ sunt,teretes cylindri figura , in quibus grana continentur , Ochris , id est, minoribus pisis,maiora,quę resiccata angulosa sunt, inęqualesq; angulos habent:colore aliâs candido, aliâs sordido. radices subsunt paruæ.

In Germania ac Belgio, subinde in hortis seritur: serendum autem vere,sicuti & legumina alia, cum quibus etiam æstate perficitur. Cæli statu calido felicius prouenit : frigoribus, præsertim quando floret,facilè offenditur.

Nostri vulgò **Boomsche erwiten/ & groote erwiten aut stock erwiten** appellant , ac Latinè Pisum Romanum aut maius. Theophrastus & alij veteres, Græcè πίσον, Latinè Pisum nominarunt. Plerique etiam λέκυθον, sed parum propriè nuncupant. Lecythos siquidem non peculiare aliquod legumen aut frugis genus,sed pulmentarium ex leguminum farinis, vti Galenus lib. De Euchymia & Cacochymia testatur: ἔτνος appello,inquit,pulticulam,quæ ex decorticatis & fresis leguminibus fit: λέκυθον verò ex molitorum farina , in aqua , cum aliquo pingui decocta. ἔτνος. λέκυθος.

Pisum autem,veluti Hippocrates tradit, minus Fabis inflat,per aluum autem magis secedit. Galenus , Pisa cum Fabis tota substantia quandam habent, inquit, similitudinem, eodemque cum Fabis modo sumuntur. His duabus tamen rebus ab eis discrepant, tum quòd non æquè ac Fabæ sunt flatulenta,tum etiam quòd detergẽdi facultatem non habent:idcoq; segniùs quàm illæ per aluum secedunt.

De Piso minore, siue Ochro aut Ervilia.
CAP. VIII.

PISVM minus, siue vt Græci ὦχρος,caule inani, foliis, capreolis,siliquisque maiori Piso simile est,singulis tamen minoribus: flores habet vt plurimùm candidos, aliquando tamen ex purpura obscuros ; siliquas quoque cylindri figura, rotundas ac longas, in quibus semina nascuntur octo, nouem, aut decem rotunda , Pisis minora, colore vt plurimùm luteo, subinde virenti.

Pisum minus.

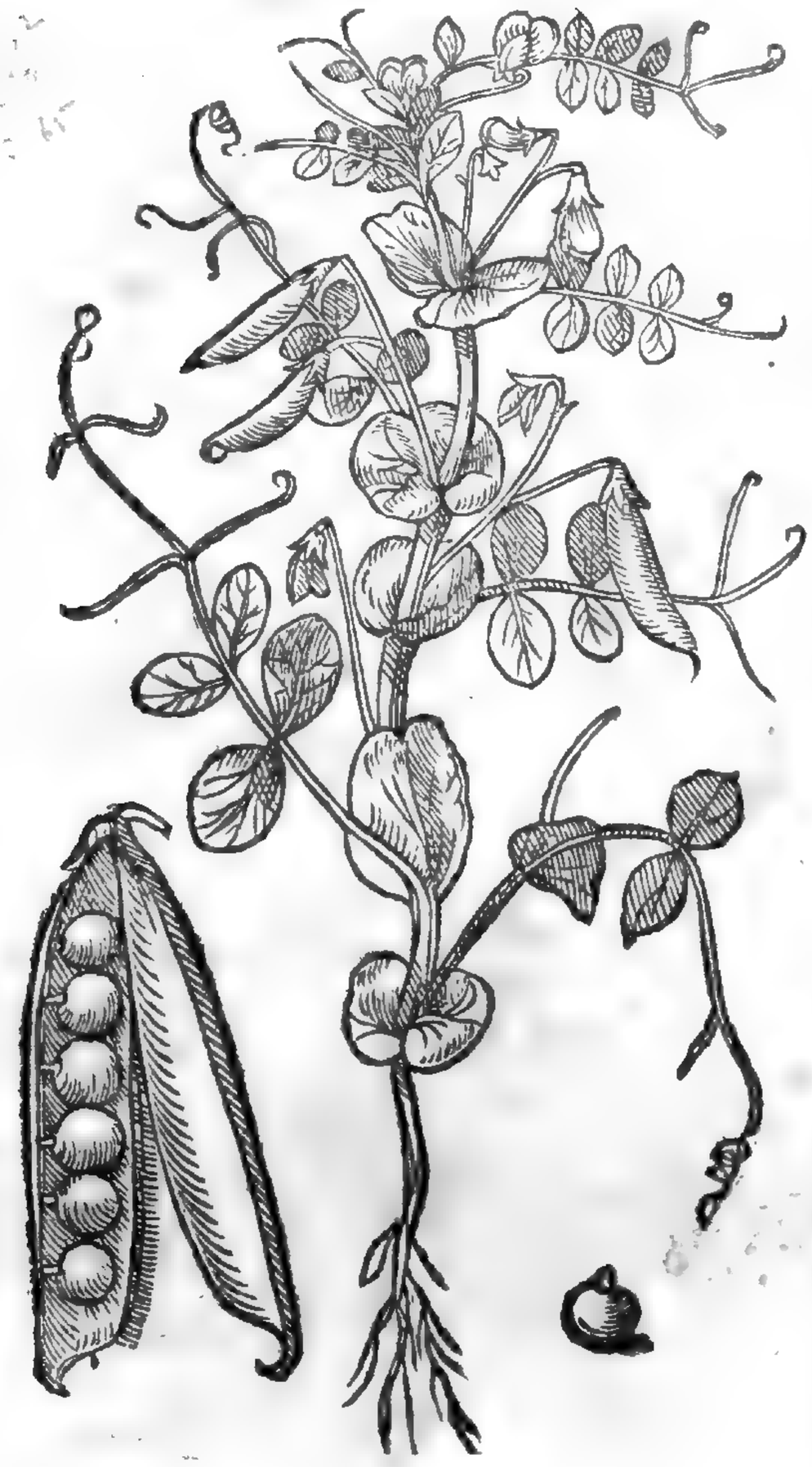

Eruilia syluestris.

In hortis & agris prouenit; & quod quidem in hortis, maius est, ac nisi prope affixis adminiculis ac pedamentis sustentetur, exiguum fructum cumque serius reddit. Quod verò in agris seritur, amplum vagumque humi spargitur, ac absque vllis, quibus incumbat aut fulciatur adiutoriis, fructum perficit, vberiorem tamen loco aprico, & cęli statu calido siccoque; nam vliginosis parum proficit, & veluti Pisum frigoribus quoque citò offenditur.

Seritur autem Vere. Iulio mense ad maturitatem peruenit.

Germani Erweyssen: nostri Erwiten: Galli *des pois*, appellant. Græci ὦχρον, à luteo videlicet ochræ colore; quem interior fructus medulla refert: Plinius & alij Latini auctores Eruiliam; recentiores ac Officinæ, passim Pisum, & Pisum minus nominant: propter eam nempe, quam cum Piso, & caulis, & foliorum, & siliquarum similitudinem gerit, licet tamé fructus rotundus, & non angulosus sit, quale, Plinio teste, Pisum est.

Facultate autem, & viribus Pisum istud Faselo simile est, nullam effectricem qualitatem insignem habet, & medium quodammodo locum obtinet inter ea, quæ boni ac praui sunt succi: multùm ac parùm nutriũt: facilè ac difficulter concoquuntur: tardè & citò descendunt; flatulenta sunt ac flatus expertia, veluti Galenus lib. De aliment. facult. de his, & Faselis scriptum reliquit.

De Eruilia siue Ochro syluestri.
CAP. IX.

SYLVESTRIS Eruilia caules promit angulosos, Lathyri quodammodò similes, sed latiores, infirmos atque humi procumbentes, ex quibus per interualla folia exoriuntur, longa, lata, in capreolos desinẽtia, & inferius quidem singularia, altius verò in plura parua foliola diuisa: Flores candidi sunt; siliquę Lathyri similes, minores, in quibus rotunda semina Eruiliis minora ac duriora, colore sublutea, aut nigra, sapore subinde amara. radix, vt aliorum leguminum, fibrosa est. Caules foliaque Pisum, Ochrum, ac Lathyrũ colore referunt.

Rarum quidem & peregrinum legumen, quodque à studiosis herbarum stirpiumque tantùm, ac rarò quidem in hortis seritur.

Eruiliam, siue Ochron syluestrem appellauimus, alio destituti nomine, propter eam quam fructus cum Eruilia similitudinẽ habet.

Multum autem à veritate recessit, qui legumen istud Aracum, & quidem nigrum fecit. fructus etenim tametsi quandoque non tamen semper niger est. Aracus siquidem, Galeno teste, Lathyro similis est, angulosus videlicet; sed tamen minor ac durior: istius autem fructus, vt diximus, rotundus est. Plus autem

huic

L. 4. 163.

Lathyrus. siue Cicercula.

huic similitudinis cum legitimo Eruo est, vt inferius Cap. XVII. latiùs ostenditur.

De Lathyro siue Cicercula. CAP. X.

LATHYRVS caules habet complures angulosos, vtrimque in membranosam latitudinem extensos, vagos, humi procumbentes: folia è caulium geniculis exeunt glabra, angusta, in mucronem definentia, bina vni insistentia pediculo, inter quæ medius hæret capreolus, intortus, quo adminicula propè assistentia, ac proprios etiam cauliculos apprehendit: flores candidi sunt: Siliquæ Eruiliæ siliquis minores, non cylindraceæ, sed latæ atque compressæ, colore similes; fructus in his gignuntur angulosi, foris candidi, intus lutei, sapore Eruiliæ. radix tenuis & fibrosa.

Rarum Belgio legumen, quodque in hortis tantùm colitur, & eorum quidem, quos varietas stirpium delectat: vnà cum aliis leguminibus & seritur, & colligitur.

Græci λάθυρον: Latini Cicercula nominant.

Substantiam Ochris & Faselis assimilem, vt Galenus scribit, habet, crassiorem tamen: obq; eam ipsam causam plùs aliquantò quàm illa nutriunt.

De Araco, siue Cicera. CAP. XI.

SIMILIS Lathyro Aracus est, caule enim foliisq; eum omnino refert: flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes; siliquas paulò minores: atq; in his grana angulosa quoque & Lathyris similia, sed minora durioraque, minusque compressa, colore obsoleta, nigroque proxima. 1.

Rarum & hoc etiam legumen, quod neque ab aliis quàm rei herbariæ studiosis seritur.

Galenus lib. De aliment. facult. ἄερον appellari scribit, & posteriorem nominis syllabam, per χ, in Aristophanis Holcadibus, notatam inueniri, ad differentiam videlicet alterius Arachi, per χ, qui cerealium frugum vitium est. Latini Ciceram nominant, quòd videlicet Cicerculæ similitudinem habeat, atque solo potissimùm colore ab eo dissideat. Cicera, inquit Columella, sapore nihil à Cicercula differt, colore tantùm discernitur: nã est obsoletior & nigro proprior. Item Palladius in Martio, nunc Cicera seritur, quæ distat à Cicercula solo colore, quo sordet & nigrior est.

Vsus omnis Araci, & facultas, inquit Galenus, Lathyri facultati est assimilis, nisi quòd Araci sint duriores, minusq; facilè elixantur: quæ causa etiam est, cur Cicerculis concoctu sint difficiliores.

Aracus siue Cicera.

Est porrò & alius Aracus, flore fructuq; candidis, cæterùm magnitudine, & forma seminis, reliquisq; omnibus, priori similis, quem nõ Aracũ, sed Lathyrũ minorẽ esse, fortè quis dixerit. 2.

De

Lathyrus minor, L
L. 4. 1630

Lathyrus syluestris.

De Lathyro syluestri. CAP. XII.

CVM Lathyro & Araco, similitudinem magnam, syluestre quoddam legumen habet, quod plerisque Germaniæ ac Brabantiæ locis, sua sponte exit. Caules id promit, folia, capreolosque Lathyri longiores maioresq;, flores Araci colore, siliquas deinde paruas, & angustas, in quibus semina parua, rotunda, duraq; continentur, Craccæ, siue Aracho rotundo similia. radix huius magna, crassa, dura, lignosa, ac diuturna, singulis regerminat annis.

Læto pinguique agro, circa eorundem margines, prope sepes, dumos ac senticeta enascitur, quæ capreolis suis apprehendens conscendit ac superat.

Syluestrem Lathyrũ, aliud eius nomẽ ignorantes, nuncupauimus, neque enim, vt plerique aliquando perperam crediderunt, Eruum est. Eruum enim non viuiradice constat, sed veluti alia legumina, singulis annis seritur, & fruticosum, siue vt Theophrastus ait, πλαγιόκαυλον est, spõteque sua assurgit: istud autem inualidum, & ὀπιγιόκαυλον, per terram spargitur, nisi propè nascentibus fulciatur.

Mochus siue Cicer satiuum.

De Mocho, siue Cicere satiuo. CAP. XIII.

LEGVMEN quod ab Italis *Mochus* siue *Mocho* appellatur, caulem habet duriusculum, non quidem erectum, nec tamen procumbentem, sed in latus vergẽtem, πλαγιόκαυλον siquidem (vt huiusmodi legumina Theophrastus nominat) est: folia Lentis similitudine ex paruulis & angustis compluribus, vni pediculo, siue costæ aut ῥάχι vtrimque adnatis, & sibi inuicem oppositis, componuntur: Flores exigui sunt, subcandidi, post quos paruæ, oblongæ, torosæ, à seminibus interseptæ, siliquę sequuntur, in quibus terna quaternáue semina, plurima quidem parte rotunda, sed vno eminente angulo, Arietinis Ciceribus quodammodo similia, sed multò, atque ipsis etiam Eruiliis minora, gustui non insuauia, sed Eruiliæ haud multùm absimilia. Radicibus firmatur tenuibus.

Nascitur Hispaniæ & Italiæ compluribus locis: In Germania verò ac Belgio non nisi in hortis, & à paucis seritur.

Dioscorides legumen istud ἐρέβινθον ἥμερον, id est, satiuum Cicer appellat. Theophrastus Cicer magnitudine ab Arietino differens ὀρόβιαιον nominat, ab Orobi videlicet aliqua similitudine.

Plinius verò, Columbinum ac Venereum: Ciceris differentiæ, inquit, plures sunt, magnitudine, figura, colore, sapore. Est enim Arietino capiti simile, vnde ita appellatur, candidum & nigrum: est & columbinum, quod alij Venereum vocant, candidum & rotundum, læue, Arieti-

Arietino minus, quod relligio peruigiliis adhibet. Deinde mox: dulciſſimum, quod Eruo ſimillimum.

Officinis legumen iſtud incognitum eſt: Itali *mocho*, vti ſcripſimus: Hiſpani *yeruo* & *yeruos*, quaſi Eruum appellant, non, vt veriſimile videtur, antiqua nuncupatione, ſed à quibuſdá medicis aut pharmacopœis recens introducta. nam Mochum hunc multi ex recentioribus ὄερβον ſiue Eruum eſſe exiſtimant. Sed hi noſtra quidem opinione & aliorum rectè iudicantium ſententia, à veritate non parùm receſſerunt. Mochus ſiquidem folia non habet anguſta, verùm Lentis modo alata, niſi ſingularia, ex quibus totius folij compoſitio eſt: ad quę foliorum anguſtia non videtur referenda. Nulla præterea guſtabilis qualitas euidenter amara, aut ingrata ei ineſt: vnde & cum Eruo nequaquam conuenire poteſt.

Eruum enim στενόφυλλον, ſiue anguſtifolium eſt, & vt Galenus ait, guſtu inſuauiſſimum, ac praui ſucci, & ab eo quidem homines abſtinent, boues verò, in aqua dulcoratum paſcuntur. *Eruum.*

Porrò Cicer ſatiuum aluo, Dioſcorides ait, idoneum eſt: vrinam cit: inflationem parit: colorem bonum facit: menſes ac fœtus pellit: lac auget. Cum Eruo decoctum imponitur ad teſtium inflammationes & myrmecias: ad ſcabiem: vlcera capitis manantia: impetigines, λειχῆνας vocant: carcinomata, & vlcera quæ cacoëthe dicuntur, cũ melle & Hordeo prodeſt.

C. arietinum, L. 1. ab. 1040

De Cicere Arietino. CAP. XIIII.

Cicer Arietinum.

ARIETINVM Cicer, caules profert tenues, lignoſos, ramoſos, modicè hirſutos, in latus declinantes: folia ex pluribus vni pediculo ſiue ῥαχι vtrimque adnatis, & ſibi inuicem oppoſitis congeſta, quorũ ſingulariaparua ſunt, lata ac in ambitu crenata, Teucrij foliis minora: flores parui ſunt, colore aut candidi, aut ex purpura rubeſcentes; quibus ſuccedunt ſingulæ paruæ, breueſq; ſiliquæ, vtriculorum modo ac veluti à flatu diſtentæ, in quibus duo, aut ad ſummum tria claudũtur ſemina, anguloſa, turbinata, vnoq; acuto angulo prædita, Arietino capiti nõ admodum diſſimilia, colore aut candida, aut ex ſubrubente purpura nigra, quę germinationis principium haud obſcurum oſtendunt. Radice nititur gracili, candida, longaq;: vt enim Theophraſtus ait, radicem inter legumina altiſſimam Cicer agit.

In Italia, Hiſpania, & Gallia, paſſim in agris ſeritur: perutilis eique familiaris eſt ſalſilago. Natura enim eius, vt Theophraſtus tradit, eſt cum ſalſilagine naſci, ideoque ſolum vrit, & non niſi madefactum pridie, Plinio auctore, ſeri debet.

Græcis ἐρέβινθος κριος, Latinis Cicer Arietinum dicitur, & colore quidem ex purpura ſubnigrum, Cicer nigrum, Officinis rubrum Cicer: alterum verò candidum, ſiue album appellatur.

Cicer autem edulium eſt, Galenus lib. De aliment. facult. ſcribit, non minùs quàm Faba flatulentum, ſed valentius nutrit quàm illa. Ad Venerem autem incitat: creditumq; eſt, ſemen quoque generare; vnde quidam equis admiſſariis ipſum exhibent. Ineſt præterea Ciceribus, facultas abſtergendi maior, quàm Fabis: adeò vt quidam ex ipſis calculos in renibus conſtantes manifeſtè comminuant, nigra autem ſunt ea & exigua, Arietinaque ipſa nuncupant. Satius autem eſt, ſuccum ipſorum in aqua coctorum bibere.

Dioſcorides, Arietinum vtrumq;, inquit, vrinas cit, dato cum Rore marino, hydropicis aut regio morbo laborantibus eorum decocto. Lædunt autem ea exulceratam veſicam & renes.

De ſylueſtri Cicere. CAPVT XV.

CICER ſylueſtre ſatiuo ſimile eſt, Dioſcorides ait, odore acri, ſed ſemine diſcrepat. Recentiores aliquot ſylueſtria Cicera proponunt.

Vnum

Cicer syluestre primum.

Cicer syluestre alterum.

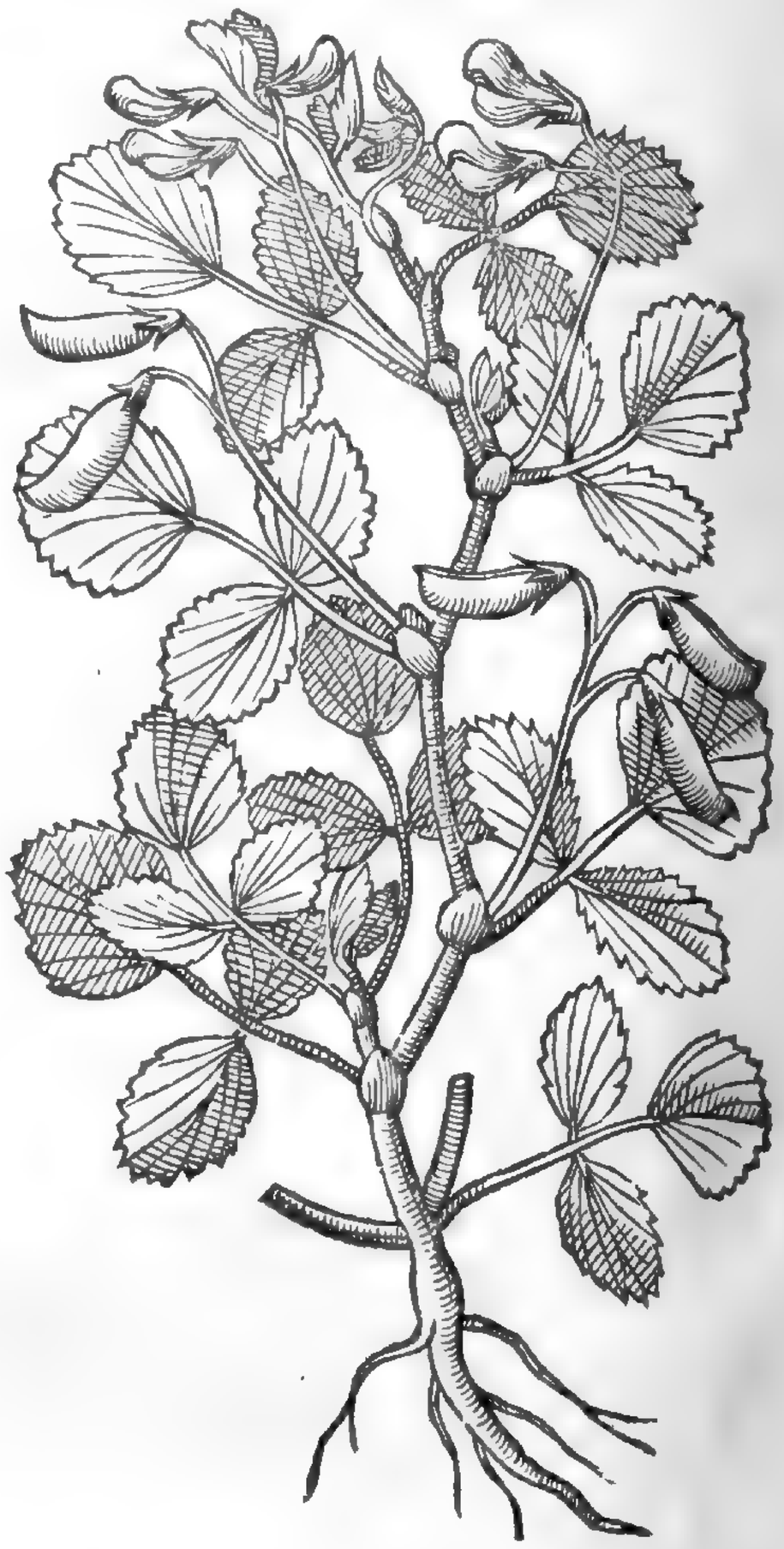

1. Vnum cauliculos promit complures, ramosos, humi decumbẽtes; circa quos folia expluribus ad vnam costam commissa, veluti Arietini Ciceris, sed ambitu haud crenata, Securidacæ foliis idcirco similiora: flores in pediculis iuxta cauliculos exeuntibus, è luteo pallentes, spicato ordine prodeunt: succedunt folliculi exigui, Arietini Ciceris fructus figura & magnitudine, nigri & nonnihil hirsuti; in quibus semen exiguum, durum, planum, splendens, gustu Phaseoli. radix satis altè dimittitur, fibris aliquot firmata.

Herbosis & incultis prodit tractibus, & non modò in Italia aut Gallia, sed & apud Bohemos. Æstiuis mensibus semina perficit.

2. Alterum syluestre Cicer cauliculos quoque complures habet per terram iacentes; circa quos folia mollia subhirsuta candicantia, ex tribus aut quinque ferè ad vnam costam cõmissis, composita; quorum minima; quæ ad pediculum; maximum verò extremum: flores ex annexu foliorum exeunt lutei plures simul, sequuntur folliculi oblongi, molles, & hirsuti; in quorum singulis siliqua parua, in qua duo grana Arachis similia.

3. Tertium syluestre Cicer & ramosum, cauliculos verò spargit cubitales aut longiores; circa quos terna folia, Trifolij modo, maiora, crassiora, latioraque quàm singularia Arietini Ciceris, ambitu tamen crenata: siliqua breuis est: semina in his compressa, multò Ciceribus minora. radix restibilis singulis annis promit germina.

In Heluetiorum & Allobrogum, quos Sabaudos vocant, finibus reperiri P. Pena & M. Lobelius auctores sunt.

Cicer syluestre non aliud apud Græcos quàm ἀγρίου ἐρεβίνθου nomen habet: à recentioribus verò nullum inuenit.

Ex illis verò, quæ pro syluestri Cicere ab his ostenduntur, quod primo loco descriptum, magis quàm reliqua, cum syluestri Cicere conuenire nobis videtur.

Cæterùm Cicer syluestre, vt Dioscorides ait, idem quod satiuum præstat. Galenus verò agreste Cicer ad omnia efficacius satiuo ait; & eò tum calidius, tum siccius, quantò & acrius & amarius.

De Lente. CAP. XVI.

LENS tenuibus exit cauliculis, duriusculis ac obliquis foliolis, ab vtraque medij pediculi parte, multis & angustis, Viciæ similibus, sed angustioribus & minoribus: flores exigui sunt,

Lens.

Lens minor.

ſunt,colore purpuraſcentes: ſiliquæ paruæ, latæ; ſemina in his, tria, aut quatuor, parua, rotunda,plana,compreſſaque: radicibus firmatur paruis.

Solum amat tenue, cælique temperiem ſiccam.

Græcis φακὸς ἡ φακὴ: Latinis Lens & Lenticula: Germanis Linſen: Gallis *Lentille*: Italis *Lentichia* nominatur: Hiſpanis *Lenteia* & *Llentillas*.

Tenent autem Lentes, vt Galenus ait, medium caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamen ſecundo ordine; corticem habent adſtringentem, & quæ ipſorum eſt veluti caro, craſſi eſt ſucci, ac terrei, auſteram qualitatem habens exiguam, cuius cortex multæ eſt particeps. Succus porrò in ipſis eſt, adſtringenti contrarius. Quocirca ſi quis in aqua ipſas coxerit, & deinde aquam ſale & garo, aut cum ipſis oleo condiens ſumpſerit, potus is aluum deiicit. At ex biſcoctis Lentibus, Lens apparata, facultatem habet ſucco contrariam, vt quæ ventris fluxus ſiccet, ſtomachum, inteſtina, & totum denique ventrem corroboret. Quam ob rem cœliacis, & dyſentericis, cibus eſt accommodus.

Lens verò decorticata, vt illam adſtringendi vehementiam, & ea quæ ipſam conſequuntur, amittit, ita magis nutrit, quàm quæ cortice ſpoliata non eſt; ſuccum craſſum prauumque gignit: tardeque commeat; non tamen alui fluxus deſiccat, vti ea cui cortex non eſt ademptus. Iure igitur, qui largiùs hoc edulio vtũtur, elephantiaſin, & cancros incurrunt. Siquidem craſſa ſiccaque cibaria, ſucco melancholico generando ſunt idonea. Quare iis duntaxat, quibus aquea in carnibus eſt κακχξία, Lens in cibo vtilitet præbetur: aridis verò & ſqualentibus admodum damnosè. Eandem ob cauſam viſum integrum & inculpatum hebetat, ipſum immoderatè exſiccans: ei verò, qui contrario modo ſe habet, confert. Ad menſtruas autem purgationes non eſt accommoda: craſſum enim & tardiſſimum ſanguinem reddit: at muliebri profluuio eſt vtiliſſima. vt Gal. in lib. De aliment. facult.

Somnia tumultuoſa (vt Dioſcorides præter hæc ſcribit) excitat, capiti, neruis, & pulmoni inutilis. Contra alui fluxiones, melius ſuo fungitur officio, addito cum aceto, Intybo, aut Portulaca, aut Beta nigra, aut Myrti baccis, aut putamine Punici, aut Roſis aridis, aut Meſpilis, aut Sorbis, aut Pyris Thebanis, aut Malis Cotoneis, aut Cichorio, aut Arnogloſſo, aut Gallis integris, quæ poſt decoctionem abiiciuntur, aut Rhoë, quæ obſoniis inſperguntur: ve-

rùm acetum cum eo diligenter percoqui debet,aliâs aluum cõturbat. Contra ſubuerſionem ſtomachi,triginta grana Lentis decorticata,deuorari proderit: decocta cum polenta,& illita podagras lenit: ſinus cum melle glutinat: cruſtas rumpit: vlcera purgat: decocta in aceto duritias & ſtrumas diſcutit:cum Cotoneo Malo aut Meliloto medetur inflammationibus oculorum,ſedisque,addito roſaceo.verùm in maioribus ſedis inflammationibus & magnis ſinubus,cum putamine Mali Punici,ac ſiccis Roſis adiecto melle decoquitur: & ſimiliter ad nomas gangrænicas,adiecta maris aqua : Puſtulis item & herpetibus, ac eryſipelatis, pernionibusque,vti dictum eſt. Contra mammas verò, in quibus lac in grumos coiit, & quæ lactis nimiam redundantiam non ferunt,cocta in aqua maris,& impoſita auxiliatur.

De Eruo, ex Theophraſto & aliis. CAP. XVII.

ERVVM ex leguminibus eſt, quorum in latus caulis tendit, vt Theophraſtus ait, ſiue, vt Dioſcorides, frutex, paruus eſt,tenuis, anguſtis foliis: floris eius productio diuturniſſima eſt,veluti Ciceris. *σπερμάτια*,id eſt,exigua ſemina,in ſiliquis cylindraceis ſe inuicem contingunt Arachis,Galeno teſte,maiora; Æthiopidis verò,Dorycnij, ac Lithoſpermi ſimilia; Lathyridis autem,auctore Dioſcoride,minora,ſapore inſuauiſſima : quæ ſapore & colore differentiam obtinent,& dulciora quidem,ac minus medicamentoſa candida ſunt iis,quæ ad flauitiem,ſiue *πρὸς τὸ ξανθὸν*,aut ad ochræ colorem accedunt.

Lætatur ſolo, ait Columella, macro; maturè ac ſerò ſeritur,ſed ſi Vere ſeratur, facilè gratumq; exit,non graue,veluti autumno ſatum. Seritur inter Braſſicas,contra papiliones.

Græci *ὄρβον* nominant: Officinæ Germanię Orobi nomen retinuerunt,rem autem ignorantes, pro eo Viciam perperam ſubſtituerunt.

Neotericorum plerique,Eruum eſſe exiſtimant, quod ab Italis *Mocho* nominatur,verùm quàm parum cum Eruo conueniat,cùm ex capite de Mocho ſiue Cicere ſatiuo,tum ex præſente Erui deſcriptione,facilè animaduerti poteſt.

Eruo ſimilius videtur, ſylueſtre quoddam legumen, quod ſubſequente capite, pro Eruo ſylueſtri deſcriptum eſt,quamquam nec ipſum verum aut legitimũ ſit. Nam *συόφυλλον* quidem eſt,ac *πλαγιόκαυλον*,ſiliquasque habet cylindraceas, & forma modoque loquendi Dioſcoridis,oportuniſſimè *θαμνισκὸν* ipſum quis dixerit; nullis enim pedamentis, aut propè aſſiſtentibus adminiculis eget, ſponteque ſua erigitur, & in altum aſſurgit; cuiuſmodi ſtirpes, Dioſcoridem *θάμνους ἢ θαμνίσκους* aliquando appellare, *πολυγόνατον* abundè oſtendit, quod ipſe *θάμνον* facit,non alia de cauſa,quàm quòd ab humo ſurſum ſpõte ſua aſſurgat. Sed cùm ſemen proferat Aracho non maius,& durum,ſapore non amarum, non ingratum, pro vero Eruo haberi non poteſt, niſi fortè & paruum quoddam Eruum ſit, quod in has inferioris ac maritimę Germanię regiones tranſlatum,inſuauitatẽ ſuam deponat, quod veriſimile nõ eſt.

θαμνισκοὶ

Accedere verò ad Erui deſcriptionem & legumen illud apparet,quod Cap. IX. huius libri Eruiliæ ſylueſtris nomine deſcriptum eſt. folia ſiquidem eius oblonga ſunt,quæ nõnullorum comparatione anguſta dici poſſunt:fructus rotundi Arachis maiores,Lithoſpermi ſeminibus magnitudine haud diſſimiles; colore ſublutei,quandoque nigri; ſapore veluti Eruum amari; minus tamen qui albicant quàm nigricantes. Quæ huius leguminis cum Eruo (ſi non idem) affinitatem maximam oſtendunt; & tantam quidem vt pro Erui ſuccedaneo citra errorem haberi queat,atque omnibus medicamentis eius loco adhiberi : repugnantibus licet ſiliquis non omnino cylindri modo teretibus: quales Eruo Theophraſtus tribuit. Quæ ſi tales, exiguum Erui deſcriptioni repugnans adeſſet: nunc verò ad Lathyri accedentes, ſcrupulum iniiciunt. Veluti quoque & ipſa ſtirps non *θαμνώδης*,vt Dioſ. ait,hoc eſt fruticis in modum aſſurgens,ſed humi,niſi pedamentis ſuſtineatur, procumbens. Quod & ſylueſtrem Eruiliam ab Eruo differentem facit.

Erui ſuccedaneum.

Cæterùm ab Eruo,vt Galenus lib. I. De aliment. facult. tradit,homines prorſus abſtinent, eſt enim inſuauiſſimum & praui ſucci; boues verò tum in Aſia,tum apud alias pleraſque gentes in aqua dulcoratum paſcuntur. In magna tamen fame,quemadmodũ Hippocrates quoq; ſcripſit,neceſſitate coacti ad ipſum nonnunquam accedunt. Nos verò ad eundem modum, quo Lupinos,præparantes,Orobis cum melle vtimur,ceu medicamentis craſſos thoracis ac pulmonis humores expurgantibus.

Porrò inter Orobos,albi minus ſunt medicamentoſi iis, qui ad flauitiem aut ochræ colorem accedunt. Qui verò cocti bis fuerint,& in aqua identidem dulcorati, inſuauitatem quidem deponunt,ſed vnà cum ea abſtergendi etiam & incidendi facultatem, vt ſola in eo relinquatur terreſtris ſubſtantia,quæ alimentum fit: quod citra inſignem amarorem, deſiccandi vim habet.

In libris verò De ſimplic. medicament. facult. deſiccat,ait,Orobus exceſſu ſecundo intenſo,ca-

ſo,calefacit verò primo: porrò quatenus amaritudinis eſt particeps,eatenus incidit, extergit, obſtructiones expedit. cæterùm ſi ſumatur copiosè,ſanguinem per vrinas euocat.

Dioſcorides,capitis,inquit,Eruum grauitatem efficit: aluum eſu turbat,& ſanguinem per vrinam extrahit: elixo tamen boues ſaginantur appoſito.

Fit è ſeminibus farina,quam ὀρόβινον ἄλευρον,id eſt, farinam Eruinam nominant, ad medendi vſus conueniens. ὀρόβινον ἄλευρον.

Parandæ eius ratio hæc eſt: Vberiora grana candidaque deliguntur, permiſcẽdoque aqua reſperguntur,& donec ſufficienter combiberint,ſinuntur,poſtea torrentur, vſque dum cortex diſrumpatur,deinde mola trita,farinario cribro incernuntur, farinaque reconditur.

Hæc aluo vtilis eſt: vrinam cit: meliorem colorem efficit:frequenter in cibo aut potu ſanguinem cum torminibus per aluum,& veſicam ducit: vlcera cum melle purgat, lentigines, item,ephelidas & maculas,quas σπίλους vocant,totumq; corpus emundat: nomas, σηπεδόνα-πα, & gangrænas ſerpere non patitur: mammarum durities emollit: vlcera fera,quæ θηριώδη vocant,carbunculos,fauosq; emarginat ac rumpit: cum vino ſubacta morſibus canum,hominum,viperarumq; illita medetur: vrinæ difficultates,tormina,teneſmosq; ex accto mitigat. Prodeſt etiam iis,qui alimentum à cibo non ſentiunt,frixa & ad nucis magnitudinem melle excepta ſumptaq;. Decoctum eius fouendo,pernlones & pruritus in toto corpore ſanat.

De Eruo ſylueſtri ſiue Catanance prima.

CAPVT XVIII.

Eruum ſylueſtre.

SYLVESTRE iſtud à nobis nuncupatum Eruum,cauliculos profert pedales aut longiores,rotundos,erectos, nonnihil ad latus inclinantes, in exiguos quoſdam ramuſculos diuiſos: folia tenuia,oblonga, anguſta, graminis foliis multò & minora & anguſtiora: flores tenuibus pediculis, ex foliorũ alarumq; ſinubus exortis hærent, parui, luteoli: ſiliquæ deinde ſuboriuntur paruulæ,forma oblonga, tereti & anguſta; in quibus ſemina nouem aut decem vel plura,rotunda,dura,nigra, ſplendentia, Arachis aut exiguis Eruis ſimilia, guſtu non inſuauia.

Floret magna æſtatis parte,exoriẽtibus ſubinde nouis,prioribus marceſcentibus floſculis. Naſcitur ſua ſponte pleriſque in aruis,& iuxta ſcrobes foſſasque;reperitur etiam locis quibuſdam non procul à mari, quod ſiliquas non rotundas, ſed latiuſculas progignere fertur.Herbarum ſtudioſi ſubinde apud Belgas in hortis ſerunt.

Sylueſtre quoddam Eruum videtur, cum deſcriptione enim eius, excepto ſolo ſemine, vt ſuperiore capite diximus,conuenit. Videtur etiam Dioſcoridis prima Catanance, tametſi etiam ſemen non in capitulis, ſed in ſiliquis ferat. κεφαλὰς etenim in quibus ſemen hanc Catanancen ferre Dioſcorides ſcribit,nõ capitula,ſed ſiliquas hoc loco interpretari debere, quod cũ eo cõiungitur, oſtendit: nãCatananchẽ κεφαλὰς veluti Orobũ habere,Dioſcorides ait: at Orobus nõ capitula gerit,ſed ſiliquas.

Verba autem Dioſcoridis de priore Catanance hæc,in veteri exemplari, ſunt: ἡ μὲν τις αὐτῆς ἔχει φύλλα μακρὰ,ὡς κορωνόποδος,ῥίζαν λεπτὴν,χοινώδη,κεφαλὰς δὲ ὡς ὄρόβος,ϛ΄ ἢ ζ΄,ἐν αἷς καρπὸς ὅμοιος ὀρόβου· καμπτεται δὲ ξηραινόμενος ἐπὶ τὴν γῆν,ἢ ἰκτίνου ὄνυξιν ὁμοιοῦται νεκρῷ, id eſt,vna quidem folia habet longa vt Coronopus: radicem tenuem, iunceam, ſiliquas veluti Eruum ſenas ſeptenáſve, in quibus ſemen Eruo ſimile: Areſcens in terram flectitur, & ſe contrahit ad ſpeciem milui exanimati. Dioſcoridis locus expoſitus.

Plinius Catanancen Theſſalam herbam, qualis ſit, ſuperuacuum ſcribi ait, cùm ſit eius

vſus ad amatoria tantùm, ad quæ etiam ſola cùm hæc, tum altera à Dioſcoride vtilis traditur. Vtramque, inquit, narrant in amatoria expeti: Theſſalicæ mulieres his vti traduntur.

At Erui iſtius ſylueſtris nullus omnino eſt vſus.

De Lupinis, ac primùm de Satiuo. CAP. XIX.

Lupinus ſatiuus.

INTER Lupinos hi ſatiui: alij ſylueſtres ſunt.

Satiuus Lupinus caule aſſurgit ſingulari, rotundo, interiùs concauo, exterius modicè lanuginoſo, firmo, & qui abſque adminiculis rectus conſiſtit; è quo, poſtquam primi marcidi facti ſunt, flores in huius faſtigio eminentes, alij tres ramuli, infra ſpicam florum prodeunt, quorum ſinguli non rarò & alios quoque, modò binos, aliâs ternos eodem proferunt modo; præſertim ſi tempeſtiuè Lupinus ſatus, æſtatem calidam diuturnamque nactus fuerit: folia ex quinque, ſex, aut ſeptem cohærentibus componuntur, Viticis ſimilia, ſuperiore parte virent, inferiore verò candida & lanuginoſa, & ſub veſperam circa Solis occaſum, veluti flaccida facta deorſum dependent. Flores in ſummo cauliculorum ſpicatim digeſti candidi ſunt: ſuccedunt ſiliquæ craſſæ, latæ, Bœnæ ſiue Faſeli minores, duræ, ſubflauæ, foris tenuiter hirſutæ, intus verò glabræ, in quibus ſemina quina, ſenáve, plana, rotunda ac veluti compreſſa, foris alba, intus lutea, ſapore amariſſima, quæ & germinationis principium haud obſcurum, & qua parte ſiliquæ adhærent, concauitatem quandam, veluti exiguum vmbilicum habent. radice Lupinus nititur ſingulari, tenui, lignoſa, paucis capillamentis fibrata.

Poſcit, inquit Theophraſtus, ſolum arenoſum ac vitioſum, cultis ægrè prouenit, natura ſua ſylueſtris.

Floret apud Germanos, primùm quidem, ſub finem Maij; deinde Iunio, aut initio Iulij ſecundò, tertiò verò Iulio aut Auguſto mẽſibus, ſi anni tempeſtas calida ſiccaque fuerit. Fructus duo priores ſæpe ad maturitatem perueniunt, tertius in inferiore Germania rarius.

Græci hoc legumen θέρμον ἥμερον: Latini Lupinum, & Lupinum ſatiuum nominant: Germani **Feigbonen**: Itali *Lupino domeſtico:* Hiſpani *Entramocos*: Brabanti **Dijchboonen** & **Lupinen**: Galli *Lupins*.

Lupini ſemen πολύχρηστον, hoc eſt, frequentis multique vſus eſt, Galenus in lib. De aliment. facult. ait: elixus enim, deinde in aqua dulci maceratus, tantiſper donec in ea omnem ſibi ingenitam exuerit inſuauitatem, ita demum manditur cum garo aut oxygaro, vel etiam ſine his, ſale mediocri conditus. Lupini dura & terreſtris eſt ſubſtantia: quocirca ipſe concoctu ſit difficilis, ſuccumque craſſum gignat eſt neceſſe, ex quo non probè in venis confecto, crudus propriè appellatus ſuccus aceruatur. Cæterùm cùm inter parandum quicquid habuit amaritudinis deponat, τοῖς ἀποίοις, id eſt, qualitatis quæ ſenſu deprehendatur expertibus, ſimilis euadit, & ita præparatus, vt in lib. De medicam. ſimplic. ait, ex genere eſt emplaſticorum.

At vbi natiua etiamdum manet amaritudo, extergendi digerendique vim obtinet: interficit lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eiicere poteſt: tum etiam foris identidem perfuſum vitiligines, achoras, exanthemata, pſoras, gangrẽnas, vlcera maligna iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo ſiccandoque. Expurgat iecur & lienem cum ruta & pipere ſuauitatis gratia, aſſumptum: elicit menſes, ac fœtum eiicit, cum Myrrha & melle impoſitum.

Porrò Lupinorũ farina, ſine mordacitate digerit, nec enim liuida tãtùm, ſed & chœradas & phymata curat; ſed tunc in aceto aut oxymelite, aut poſca coquatur oportet, idq; prò laborantiũ temperamento & affectus diuerſitate, quod ex vſu eſt eligendo: digerit item & quæ liuida ſunt, & quæcunq; modò diximus præſtare poſſe decoctum, eadẽ omnia efficit & farina.

Decocti

Lupinus syluestris.

Vicia.

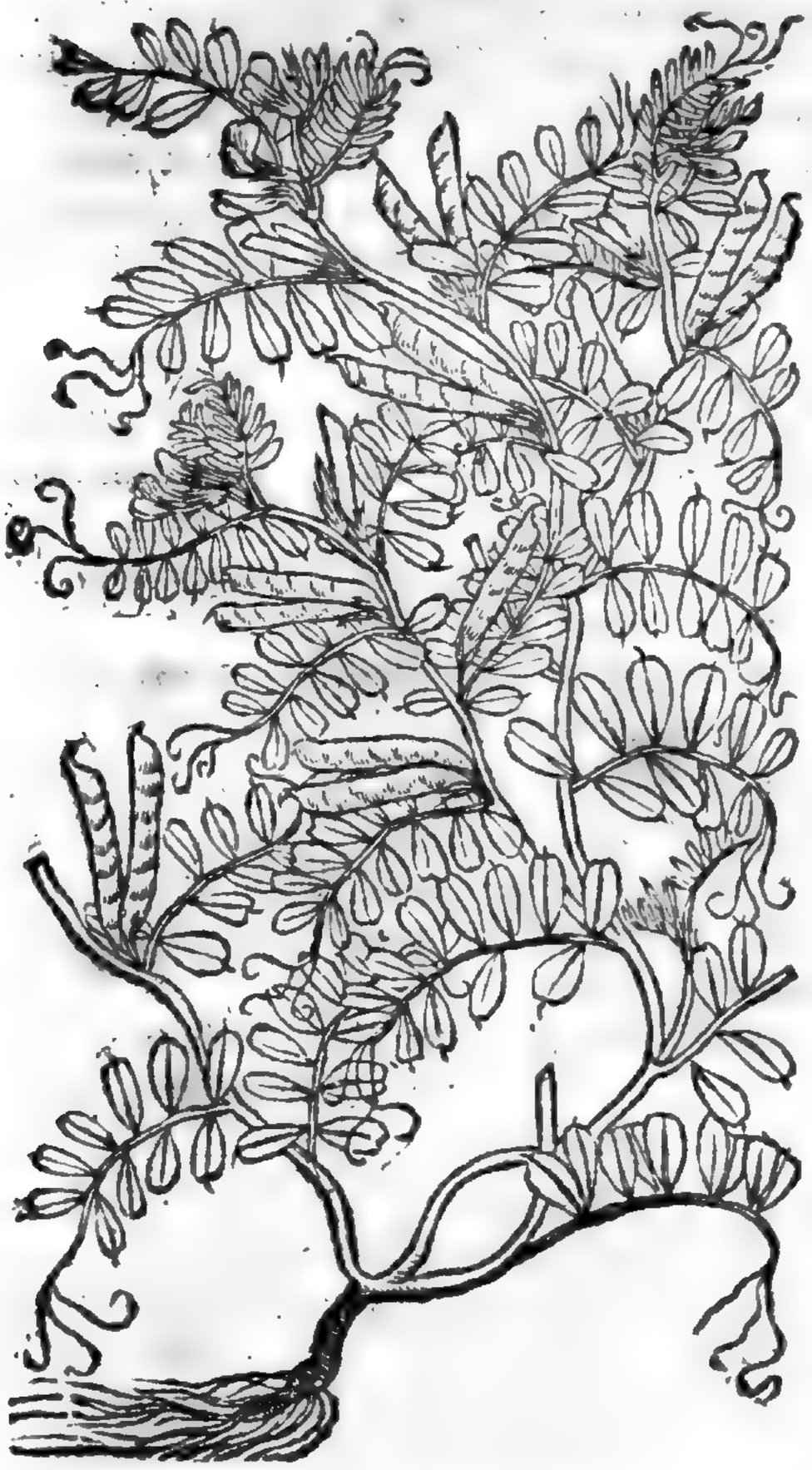

Decocti pluuiali aqua Lupini, Dioscorides præter hæc scribit, donec in cremorem lentescant, faciem abstergunt: medentur ouium scabici, cum radice nigri Chameleonis, si tepente decocto abluantur.

Cit vrinam radix cum aqua cocta & pota.

Lupini vbi edulcati fuerint, triticum aceto, poti stomachi fastidium leniunt, & cibi appetentiam excitant.

De Lupino syluestri. CAP. XX.

SYLVESTRIVM Lupinorum duo triáve sunt genera, vnum florem profert luteum: alia purpureum.

Luteus caule foliisque satino similis est, vtrisque tamen minoribus ac breuioribus, flores habet pulchros, luteos, suaueolentes, in spicam congestos, violæ luteæ colore & quadamtenus odore: siliquas paruas, duras, aliquatenus hirsutas: semina parua, plana, rotunda, sapore amariſſima, colore vario, sordida, satiuis multò minora.

Purpurei, caules longiores procerioresque sunt quàm lutei, & in plures alas ramosq; diuisi: folia verò minora tenuioraque: flores parui ac luteis minores, ex purpura cærulei, aut subrubentes: fructus colore similiter vario, amari, & inter omnes minimi.

Nascuntur syluestres Lupini plerisque locis sua sponte, verum apud Germanos non nisi sati proueniunt.

Florent eodem quo satiui tempore.

Amariores sunt, vt Galenus ait, & ad omnia valentiores, quàm satiui, eiusdem genere cum ipsis facultatis.

De Vicia. CAP. XXI.

VICIA tenues habet & quadrangulares cauliculos, tres ferè pedes altos: folia oblonga in clauiculas desinunt; ex pluribus vni costæ siue neruo adnatis composita, quorum singularia maiora, latiora, crassioraque sunt quàm Lentis: flores Bonæ siue Faseli forma similes, sed colore ex purpura nigri: siliquæ latæ, exiguæ, atque in singulis grana quina senaue, non globosa, sed Lenticulæ instar propemodum compressa, colore nigra, gustu insuauia.

Seritur quocunque solo, cultu facillimo.

Maio floret, fructum inde perficit.

Latinis Vicia, à vinciendo, vt Varroni placet, dicitur, quòd item capreolos, inquit, habet vt Vitis, quibus sursum versus serpit, ad scapum Lupini, aliúmve calamum, ad quem vt hæreat, eum solet vincire. Galenus in Asia Pergami ἔρυον: ab Atticis verò σάραχον aut κύαμον nominari ait. Germani Wicken: Brabanti Witsen: Galli *Vesce* nominant: Officinæ pleræque perperam ὄροβον ac Eruum: multum enim Eruum à Vicia differt.

Aphace legumen.

Theophraſtus lib. VIII. Aphaces cuiuſdam leguminis meminit, cuius ſiliquæ latæ, & fructus celeriter perit: hæc an cum Vicia noſtra conueniat, conſiderandum eſt.

Porrò Viciam, cum ipſis ſiliquis atq; integra planta ruſtici reponunt, vt brutis pecudibusq; ſit pabulo. Per famem tamen noui, Galenus ait, qui hanc quoque comederint, potiſſimum Vere, cùm etiamnum viret: quemadmodum Fabas & Cicéres eſitare conſueuerunt. Eſt autem non inſuauis modò, ſed concoctu etiam difficilis, aluumque inhibet.

Perſpicuum ergo eſt, quòd cùm natura ſit huiuſmodi, alimentum, quod ex ipſa diſtribuitur, habeat haudquaquam boni ſucci, ſed craſſum & ad ſuccum melancholicum gignendum idoneum.

De Seſamo ex Theophraſto, Plinio & aliis.

CAPVT XXII.

Seſamum.

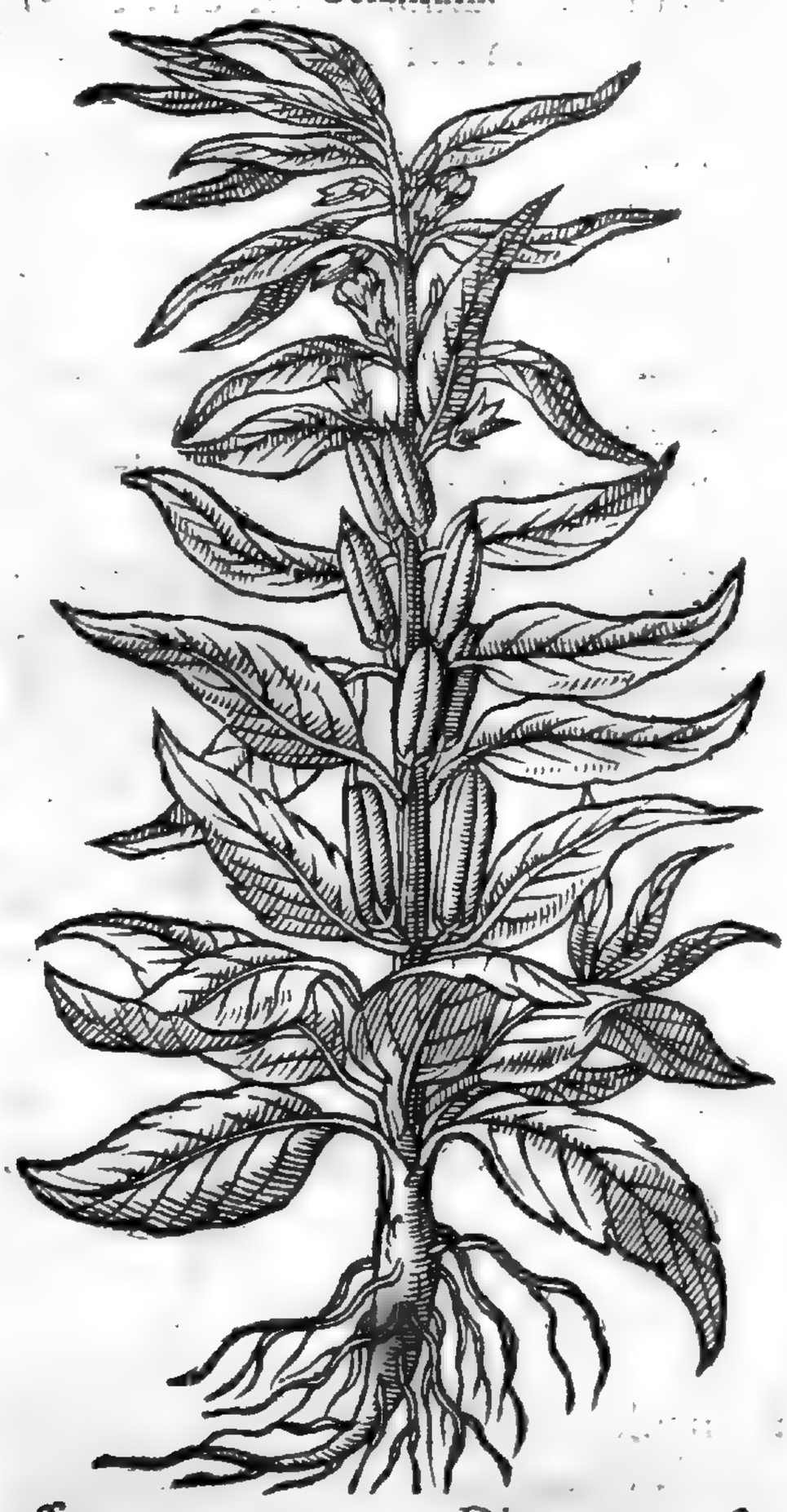

SESAMO caulis ſiue culmus eſt ferulaceus, altus, craſſior multipliciorq; quàm Milio. Seminis ferax & fœcũdum eſt, quod oleoſum ac pingue & vaſculis continetur, candidumque, vti Plinius: Theophraſtus, genus eius quoddam candidum, inquit, radice ſingulari cohæret. Viride Seſamum nullum mandit animal, propter amaritudinem & grauitatem ſaporis: ſed ſiccatus, acceptior euadit frutex eius, & ſuaue ſemen efficitur, ciboque idoneum.

Naſcitur cùm in Ægypto, tum in India. Ab Indis, Plinius ait, Seſama venit, ex eo oleum conficiunt.

Ex æſtiuis ſementibus eſt, & quæ ante Vergiliarum exortum, Plinio auctore, ſeruntur. Columella tamen, Seſama, ſcribit, ab æquinoctio autumnali ſerenda ſunt, in Idus Octob.

Putre ſolum, quod Campani pullum vocant, plerumq; deſiderant: non deterius tamen etiam pinguibus arenis, vel congeſtitia humo proueniunt. Sed hoc quidem ſemen Ciliciæ Syriæque regionibus ipſe vidi menſe Iunio & Iulio conſeri, & per autumnum cùm permaturuerit tolli. Palladius in Septembri, nunc Seſama, inquit, ſeritur, putri ſolo vel pinguibus arenis, vel terra congeſtitia.

Quadraginta diebus à flore, Plinius ait, maturatur, magna tamen cæli terræque differentia. Moleſtiſſimum terræ Seſamum, plurimumque eam poſſe extenuare putatur. Diuturnum eſt: optimè reponitur, quia pingue.

Hanc frugem Græci σήσαμον, Latini quoque Seſamum ac Siſamum, nonnunquam feminino genere, Seſamam nominant: Officinis Germaniæ incognitum eſt.

Semen eius, vt Galenus lib. De aliment. facult. ait, pingue eſt, ideoque repoſitum celerimè fit oleoſum: quamobrem eos, qui ipſo veſcuntur, celeriter implet, ſtomachumque ſubuertit, ac tardè concoquitur, pingueque corpori præbet alimentum. Liquet ergo quòd ventriculi partibus vigorem ac robur addere nequit, quemadmodum nec aliud quoduis pingue. Eſt autem craſſi ſucci, ideoq; non properè peruadit. Ipſo autem ſolo non admodum veſcuntur, ſed cum melle crudo, quas σησαμίδας vocant effingẽtes. Panibus etiam inſpergitur, temperamento eſt calidum, ob eamque cauſam ſitim etiam excitat.

In libris verò De facult. ſimplic. Seſamon non parum in ſe continet, ait, viſcoſum & pingue, quare emplaſticum eſt, & emolliens, ac modicè calidum. Eiuſdem facultatis eſt, quod conficitur oleum, & herbæ quoque decoctum ſimilem vim obtinet.

Dioſcorides, Seſamum, ſcribit, ſtomacho aduerſatur: oris graueolentiam facit, quoties inter mandendum commiſſuris dentium inhæſit: neruorum craſſitiem impoſitum, diſcutit: medetur aurium contuſionibus, inflammationibus, ambuſtionibus, artuum doloribus & ceraſtæ morſibus: capitis dolores, qui ab æſtuatione oriũtur, ex roſaceo lenit: eadem efficit herba decocta in vino: præſertim autem inflammationibus doloribusque oculorum prodeſt.

Ex ea fit oleum, quo Ægyptij vtuntur, quod auribus, Plinio teſte, vtile eſt.

De Camelina, siue Theophrasti Erysimo, & Myagrio Dioscoridis.

CAPVT XXIII.

Camelina siue Myagrion.

CAMELINA surculosa est herba, caule recto, rotundo, in alas diuiso, duos aut tres pedes longo: folia oblonga, angusta, in acutum desinunt, singularibus Rubiæ foliis haud dissimilia: flores secundum cauliculos, exigui: semen orbicularis vtriculis, Lini vasculis propemodum similibus, sed compressioribus continetur, minutum Fœnogræco minus, pingue & oleosum.

Plerisque Galliæ locis, vt apud Suessiones, bene subactis & stercoratis agris, vt Ruellius scriptũ reliquit, seritur: seritur & in agro Leodiensi, apud Zelandos, & aliis Belgij locis: in Germania non nusquam sua sponte exire fertur, atque vnà cum Lino enasci, cuius vitium existimatur.

Germani **Flachsdottern & Leyndottern** nominant, Galli *Cameline*, quo etiam nomine Belgis innotuit: Officinæ pleræque Sesamum appellant, oleoque huius pro Sesamino vtuntur.

Est autem Camelina hæc, cereale illud Erysimum, quod à Galeno lib. 1 De aliment. facul. ac à Theophrasto ἐρύσιμον appellatur, quodque inter fruges vnà cum Sesamo refertur. Siccum id, vt inquit Theophrastus, cibo idoneum est, quia quãtum in eo amaritudinis difficultatisq;, solis opera percoctum excretumque est. Viride verò à nullo animali tangi videtur, propter amaritudinem, & grauitatem saporis. *Erysimum Galeni.*

Est tamen & aliud ἐρύσιμον, à Dioscoride lib. 11. descriptum, cuius lib. De simplic. medicam. facult. VI. Galenus meminit, ab hoc Theophrasti Erysimo multùm differens: nam præsentem frugem Dioscorides non ἐρύσιμον, sed μυάγρεον nominat, quod aliqui, inquit, μελάμπυρον vocãt, similitudine fortè foliorum, quam cum altero Theophrasti ac Galeni Melampyro, à Myagrio differente, habet.

Plinius frugem Sesamo similem Latinis Irionem, Græcis ἐρύσιμον, Gallis *Velarum* appellari, lib. XXIII. cap. XXV. scribit: & Libro XVIII. cap. X. huic (scilicet Sesamo) simile, ait, in Asia Græciaque ἐρύσιμον: idemque erat, nisi pinguius esset; quod apud nos vocant Irionem.

Porrò quemadmodum, Galenus inquit, Milio Panicum, adsimile quidem quodammodo est, verùm vndequaque deterius: ad eundem modum & Sesamo Erysimum, corporis substantia quodam pacto est affine: sed in cibo est insuauius, corporique alimentum parcius exhibet, prædictoque omnino est deterius.

Temperamento autem, calidum quoque, vti Sesamum est, sitimque etiam excitat.

Seminis oleosa pinguitudine corporis asperitates læuigari atque expoliri, Dioscorides ait, creditur.

Vlceribus oris herbam succo suo mederi: oleo pauperes in epulis, diuites in lucernis vti, Ruellius auctor est.

De Lino. CAP. XXIIII.

TENVIBVS ac rotundis culmis siue virgis Linum assurgit, folia ei oblonga, angusta, acuminata: flores in summis virgis speciosi, colore cærulei, quos parua, rotunda, orbiculata capitula, siue vascula succedunt; in quibus semen, figura aliquatenus oblonga, læue, glabrum, splendens, ex fuluo colore punicans. radicibus nititur exilibus.

Pingui lætoque solo, locis humilioribus non sitientibus, felicius prouenit. Pinguissimum enim, vt Columella ait, locum & modicè humidum poscit. Aliqui, inquit Palladius, macro solo spissum serunt, ita assequuntur vt Linum subtile nascatur. Plinius scribit seri fabulosis, maximè vno sulco, nec magis festinare aliud, vrereque agrum & deteriorem ipsum facere, quod & Virgilius in Georgicis atteſtatur:

Linum satiuum.

Vrit Lini campum seges, vrit Auena,
Vrunt lethæo perfusa Papauera somno.

Seritur Linum Vere: Maio & Iunio mensibus floret: post messem (Plinius lib. XIX. cap. I.) virgæ ipsæ merguntur in aquam, solibus tepefactam, pondere aliquo depressæ: maceratas indicio est membrana laxior; iterumq; inuersæ, vt priùs, Sole siccantur: mox arefactæ in saxo tunduntur stupario malleo. Quod proximum cortici fuit, stupa appellatur, deterioris Lini, lucernarum fere luminibus aptior.

Græci λίνον pariter vt Latini nominant; Germani Flachß: Itali & Hispani *Lino*: Galli *du lin*: Belgæ Vlas.

Hoc semine, Galenus lib. I. De aliment. facul. ait, nonnulli quidem frixo vti obsonio cum garo, non secus ac factitio sale, vtuntur: Vtuntur autem & melli permiscentes: quidam panibus & ipsum quoque aspergunt. Stomacho autem noxium & concoctu difficile, exiguumque alimentum corpori exhibet. Quod verò ad ventris deiectionem pertinet, ipsum nec probaueris nec vituperaueris: exiguam tamen vrinę mouendę habet facultatem, quæ magis apparet cùm frixum sumitur. Tunc autem aluum quoq; magis sistit. Rustici autem homines, eo vtuntur sæpenumero, frixo tusoq; mel admiscentes.

In libris verò De simplic. medicament. facult. Lini semen esum flatuosum est, inquit, etiam si frigatur. adeò sanè recrementitia humiditate plenum est. Est verò etiam in primo ordine quodammodo calidum, at humiditatis & siccitatis veluti in medio est situm.

Quantopere autem flatuosum, & recrementitia humiditate plenum semen Lini sit, paucis ab hinc annis Middelburgi in Zelandiis animaduerti potuit, cùm propter frumenti aliarumq; frugum inopiam, plerique ex ciuibus pane & libis ex hoc coctis vescerentur. Distenta enim his valdè citò hypochondria fuerunt, & facies aliæq; partes tumidæ factæ. quorum non pauci sic affecti, etiam mortui sunt. Neque enim aliunde hęc symptomata, quàm ex recrementitia feminis humiditate, quæ flatulentiam parit.

Lini semen, vt Dioscorides memoriæ prodidit, easdem quas Fœnumgræcum vires obtinet: discutit & emollit, omnem intus forisq; inflammationem, cum melle, oleo, exiguaque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum: cutis in facie vitia, quas ἐφήλεις vocant, crudum, & varos cum nitro & ficubus impositum tollit: cum lixiuio verò parotidas duritiasq; discutit: herpetas fauosq; cum vino decoctum expurgat: vngues scabros eximit, cum pari modo Nasturtij & mellis: quæ in pectore vitiosa educit, cum melle eclegmatis modo acceptum, & tussim lenit. Venerem exstimulat, si pipere & melle acceptũ, pro placenta largiùs assumatur.

Huius decoctum ad interaneorum vluæq; erosiones immittitur, & alui excrementa educenda: insessu ad vteri inflammationes, veluti Fœnumgræcum, perquàm vtile est.

Oleum quod ex semine eius exprimitur, multiplicem vsum habet, nec enim à pictoribus aut statuariis aliisve artificibus expetitur solùm, vel ad lucernas tantùm vtile est, sed etiam medico vsui seruit. Nam & duritias omnes mollit: neruorum tensiones, contractionesq; laxat; dolores illitum sopit. Sunt etiam qui bibendum exhibeant lateris aut coli dolore laborantibus, verùm recens sit oportet, rancidum enim factum & nauseam excitat, & plùs quàm par est calefacit.

De Lino sylvestri. CAP. XXV.

LINVM sylvestre satiui Lini similitudinem ac speciem quandam habet: cauliculis assurgit tenuibus; circa quos angusta sunt foliola, veluti Lini: flosculi forma similes, sed aliquantò minores, & haudquaquam cærulei, sed colore lutei: succedunt rotunda quoque capitula, sed minora.

Haud

Linum ſylueſtre.

Haud procul à mari, in pratis ac herboſis locis, in nonnullis regionibus gignitur, veluti in Narbonenſi Gallia.

Iunio ac Iulio floret, ſeriùs quàm ſatiuum.

Linum appellatur ſylueſtre, quòd non ſatũ, ſed ſpontè exeat: item & Marinum Linũ, quòd maritimis gaudeat. in ſtamina diduci & iſtud poſſe refertur.

Sunt verò & alia quædam ſylueſtria Lina à C. Cluſio diligentiſſimè deſcripta in ſuis per Hiſpanias obſeruatis.

Vnum foliis refert eſſe latiuſculis, trineruiis, lanuginoſis: ramulis faſtigio, vti Heliotropij maioris, reflexis: floſculis Lini maioribus: capitulis & ſemine ſimilibus. 1.

Alterum anguſtioribus foliis, floſculis, capitulis, & ſeminibus Lini minoribus. 2.

Tertium perpetuò virens: foliis anguſtis, ſubalbidis, & radice reſtibili. 3.

Reperiuntur in Hiſpaniis primũ & tertium: alterum in Gallia haud procul Lutetia.

Cæterùm ſylueſtria hęc Lina nullum in medicina vſum habent; facultates ideircò eorum incompertæ.

De Cannabe. CAP. XXVI.

CANNABIS caules profert rotundos, erectos, inanes, quinque aut ſex pedes altos, alis compluribus luxuriantes; quando videlicet, ſua ſponte ſylueſtris exit: vbi verò in agris

Cannabis ſterilis.

Cannabis fœcunda.

ſeritur,

ferítur,ramis nullis,aut omninò pauciſſimis.folia ei dura ſunt,aſpera,ſubnigra,& ſi cõfricentur graueolentia,ex ſex,ſeptem,aut pluribus aliis ſimul hærentibus coaceruata,quorum ſingularia anguſta,oblonga,acuminata,& per oras ſerrata. ſemen ex alarum & foliorum ſinubus exit rotundum,duriuſculum,medulla refertum candida. radices multas fibras habent.

Eſt in huius genere quædam ſterilis; flores tamen proferens paruos,herbaceos,racematim cohærentes, ſed inutiles & vaneſcentes : alia verò ſeminis fœcunda; cuius flos non eſt conſpiçuus.

Eſt & ſylueſtris quædam Dioſcoridi Cannabis : eadem & Maluæ ſylueſtris, ſiue Alceæ ſpecies,de qua in olerum hiſtoria inter Maluas.

Solum autem Cannabis,vt Columella ſcribit, pingue ſtercoratumque & riguum, vel planum atque humidum,& altè ſubactum depoſcit. In quadratum pedem ſeruntur grana ſex ſeminis Arcturo exoriente,quod eſt vltimo menſe Februario,circa ſextum,aut quintum Calendas Martias: nec tamen vſque in æquinoctium,ſi ſit pluuius cæli ſtatus,improbè ferretur.

Apud Belgas,hac ætate Arcturus ἀκρονυχὼς exoritur circa Martij diem IX. aut X.& Cannabis Martio ſeritur ac Aprili.

Græci κάνναβιν ἡμάςιον nominant : item σχοινοςόφον : Latini Cannabem : Officinæ nomen retinent: Germanis ℨamer ℌanff: Italis *Canape:* Hiſpanis *Canamo* : Gallis *Chanure* : Brabantis ℍemp dicitur.

Semen Cannabis,Galenus in lib. De alimentorum facultatibus prodidit,concoctu eſt difficile,ſtomacho ac capiti nocet, prauiq; eſt ſucci.

Τραγήματα. Sunt tamen,qui eo frixo cum aliis tragematis veſcãtur. Τραγήματα voco, ait,quæ poſt cœnam,voluptatis interˊ bibendum excitandæ gratia,eduntur. Multùm autem calefacit,ideoq; ſumptum paulò largiùs, caput ferit, vaporem ſurſum adipſum mittens calidum ſimul ac medicamentoſum.

Flatus item extinguit,vt lib. De medicament.facult. adeoque deſiccat, vt ſi pluſculum edatur, genituram exſiccet.

Succus ex recenti herba conuenienter aurium doloribus, Dioſcorides ait, inſtillatur, ab obſtructione, vt mihi videtur,Galenus addit, natis.

Ruſtici in Belgio ſeminis contuſi medullam,ac liquido aliquo expreſſam, ictero laborantibus initio ipſius mali, exhibent, & crebrò non abſque præſidio, ſi quando ex ſola obſtructione, citraque febrim exoritur. Aperit enim fellis meatum, & bilis per corpus digeſtionem promouet.

Gallinas Matthiolus,hoc ſemine, ait, ouiferaciores reddi.

Fœnumgræcum.

Trigonella fœnum græcum, L
H. C. p. 326

De Fœnogræco. CAP. XXVII.

CAVLEM Fœnumgræcum emittit ſingularem,tenuem,virentem,intus concauum, in alas ramosque diuiſum : folia pratenſi Trifolio ſimilia, rotundiora tamen ac minora, quæ ſuperiore parte virent, inferiore verò ad cineritium inclinant : flores in ſummis virgis exiguos candicantes, Lupini floribus minores : ſiliquas longas, graciles, anguſtas, inſtar corniculorum recuruas, in quibus ſemina non magna, forma oblonga, anguloſa, flaueſcentia, quæ reſiccata cum grauitate quadam iucundè olent. radice nititur tenui & candida.

Seritur in Belgio in hortis medicinæ cauſa, & quidem Vere; olim in agris ſerebatur. Lætum poſcit ſolum, tenui enim,vt Theophraſtus ait, inareſcit.

Duo tempora ſationum habet,auctor Columella,quorum alterum Septembris mẽſis,cùm pabuli cauſa ſeritur, ijſdem diebus quibus Vicia, circa æquinoctium : alterum menſis Ianuarij vltimo, vel Februarij primo, cùm in meſſem ſeminatur.

Græcis

Græcis τήλις appellatur, item κάρπος, siue, vt Pliniana exemplaria, κάρφος: & βούκερως, αἰγόκερως, κεραΐνης, λώπον: Latini Fœnumgræcum: rustici Siliquam, Columella ait, appellant. In Plinio Silicia legitur, apud Varronem verò Silicula: Germanis Bockshorn oder kuhorn: Italis *Fiengreco*: Hispanis *Alfornas* & *alholuas*: Gallis *Fenegrec*: nostris Fenigrieth dicitur.

Semen Fœnigræci inter manifestò calfacientia, Galenus in lib. De aliment. facult. tradit, censetur, cundemque hominibus in cibo vsum præstat, quem Lupini. Sumitur enim ipsum cum garo, alui subducendæ gratia: estque huic rei multò quàm Lupini accommodatius, cùm nihil ex propria substantia habeat, quod transitum remoretur. Manditur autem & cum aceto & garo, sicut Lupini. Multi præterea & Fœnumgræcum & Lupinos ex vino, garo, & oleo sumunt: alij etiam panem addunt, eoq; obsonio sunt contenti, quod vt ventrem minus subducat, caput certè (ceu nonnullis Fœnumgræcum ex garo facere solet) non ferit: præterea stomachum non subuertit: nam id quoque Fœnumgræcum in quibusdam efficit.

Vescuntur autem nonnulli Fœnogræco, prius quàm planta ipsius semen produxerit, aceto & garo intingentes: quidam autem oleum affundentes, eo obsonij vice, cum pane vtuntur: sunt qui cum aceto quoque & garo ipsum mandunt. Caput autem hoc quoque sumptum copiosius ferit: quod faciet impensius, si quis ipsum sine pane sumpserit: quibusdam item stomachum subuertit.

Succus autem elixi Fœnigræci, cum melle sumptus, ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendus est accommodus, suo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quod autem absterssoriæ facultatis quoque sit particeps, intestina etiam ad excretionem instigat, sed parcius mel ei est admiscendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrẽ affectibus, pingues cum eo Palmulas elixare quidẽ oportet; vbi autem succum ipsum expressum, copioso melle miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longè ante cibum vti.

In lib. De simplic. medicament. facult. Fœnumgræcum, ait, calidum est, secundi ordinis, desiccat primo: proinde feruentes phlegmonas irritat acerbatque: quæ verò minus sunt calidæ & magis duræ, eas digerendo curat.

Fœnigræci farina, Dioscorides tradit, vim habet emolliendi discutiendiq; : cum melicrato decocta & imposita, facit ad inflammationes, tam internas, quàm externas; lienem cum aceto & nitro subacta, & imposita extenuat.

Decoctum eius insessu, ad muliebria mala, quæcunque ex inflammatione, aut præclusione consistunt, vtile est.

Expressus in aqua decocti succus, capillos, furfures & manantia capitis vlcera, ἀχώρας vocant, purgat: cum anserino adipe pessi vice subiectum, locos circa vterum dilatat & emollit.

Viride cum aceto debilibus locis, & exulceratis prodest. Decoctum eius aduersus tenesmos, & grauiter olentia dysentericorum excrementa confert.

Oleum quod ex eo exprimitur, capillos & in genitalibus cicatrices abstergit.

Sunt porrò & quædam sylvestria appellata Fœnogræca, de quibus inferius cap. xv. huius Pempt. lib. III.

Spergula.

De Spergula. CAP. XXVIII.

SPERGVLA caulículis exit tenuibus, rotundis, geniculatisque, dodrantem aut pedem altis. foliola circa genicula radiantis stellæ modo, in orbem disponuntur, parua, tenuia, & angusta. flores in summo cauliculorum candiduli, Alsines persimiles. parua deinde rotunda ac orbiculata vascula, Lini capitulis similia, in quibus semen conditur, paruum, rotundum, nigrum, Rapi semine minus: radix tenuis est.

Seritur

Seritur in aruis, & potissimùm quidem autumno, vt hyeme, ac primò vere, cùm alia pabula defecerint, bubus præbeatur.

Vulgò in Brabantia Spuerie appellatur, atque inde Latinè Spergula. Nonnulli Polygalum nominant, quòd lactis abundantiam bubus promoueat. Non est tamen Dioscoridis πολύγαλον, quod multùm ab hac differt.

Pabuli, vt diximus, causa seritur, nec alium vsum, quòd sciam, habet.

Semen vomitione pituitosos humores educere plerique referunt; estur tamen à gallinis & columbis, quæ non solùm citra noxam idipsum sublegunt, verumetiam, hoc pastæ, & oua plura, & citius excludere creduntur.

LIBRI SECVNDI PEMPTADIS QVARTÆ FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTÆ

LIBER TERTIVS,

DE VITIIS FRVGVM.

PRÆFATIO.

DE Frugibus huc vsque egimus, ad earum vitia, pabulorúmque reliqua genera, & si quæ quoque ipsorum vitia, ac alias consimiles transire consentaneum est.

DE LOLIO.

CAPVT I.

Lolium.

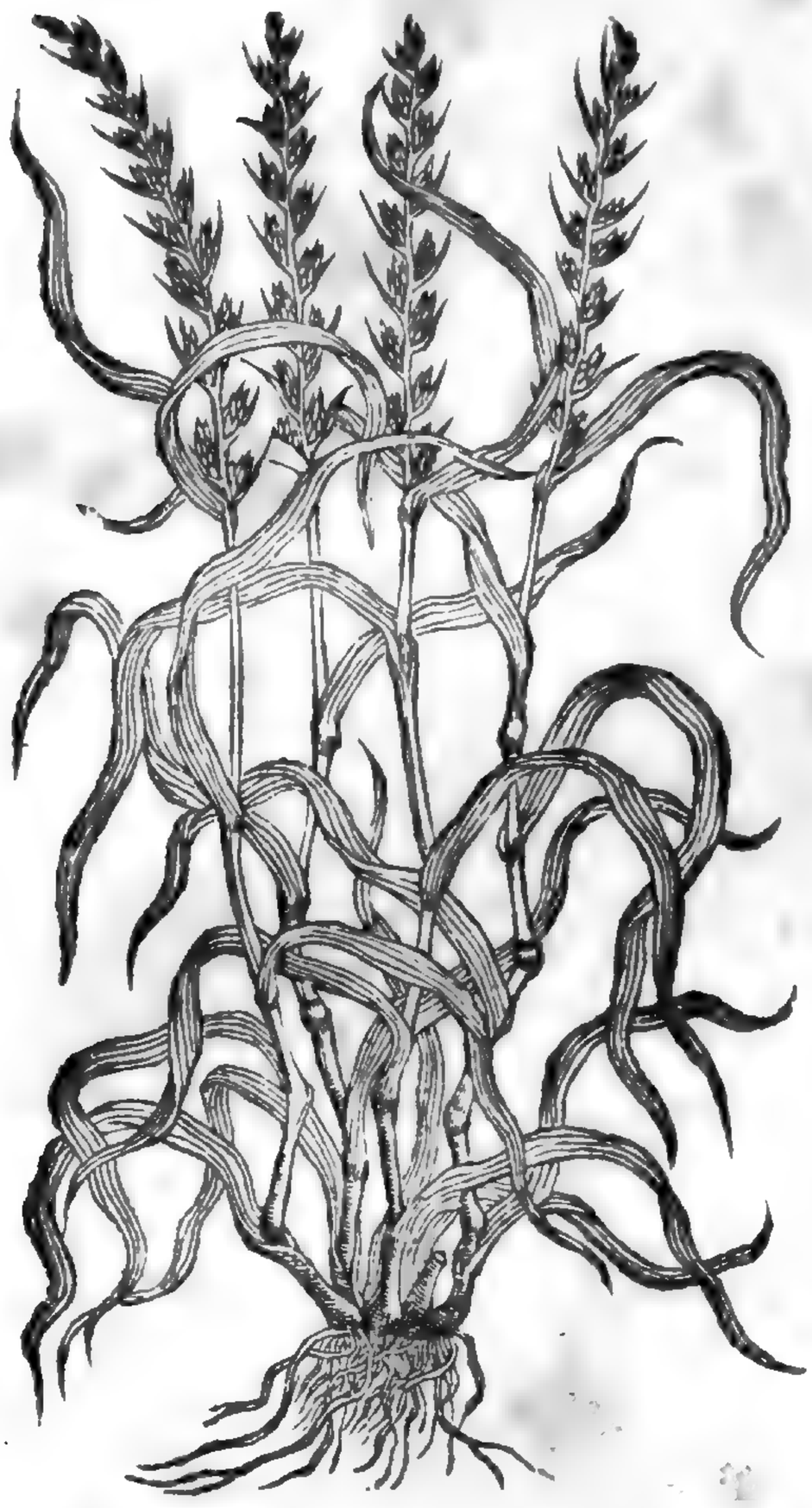

PRIMVM inter vitia locum Lolium facilè obtinet. Gerit id folia culmosq; Tritici aut Hordei, hirsutiora tamen; spicam longam veluti ex multis paruulis ὠδελλήλως, ac alterno ordine digestis, compositam; quorum singulæ bina ternáve grana continent, Triticeis minora, quæ nullis quoq; aut exiguis glumis includuntur, & facillimè similiter exteruntur.

Nascitur in aruis cum Tritico ac Hordeo, seminibus ipsorum corruptis ac in deterius, vt Galenus ait, permutatis, & solo quidem, præsertim vliginoso, per cæli, mẽsibus potissimùm hybernis, tempestatem humidam.

Græci ἄϊεφα nominant: Arabes *Zizaniam* & *sceylem*: Galli *Yuraye*: Itali *Loglio*: Belgę Dolick.

Deficcat, vt Galenus lib. VI. De simplic. medicament. facult. & excalefacit efficaciter, vt propinquum sit acribus, magis quàm Iris: sed non est perinde vt illa subtilis essentiæ, verùm multum ab hac deficit. Secundum hoc, ponat ipsum quispiam in principio tertij ordinis excalefacientium, secundi verò in fine exiccantium.

Dioscorides, Lolium molitum, ait, vim habet compescendi nomas, putrescentia vlcera, gangrẹnasque cum raphanis & sale impositum: feras impetigines siue λειχῆνας, & lepras cum sulfure viuo & aceto sanat: cum fimo columbino & Lini semine in vino decoctum, strumas discutit, & quæ ægrè maturantur rumpit: decoctum cum μελικράτῳ, & impositum Ischiadicis prodest. Cum polenta autem, aut Myrrha, aut Croco, aut Thure suffitum, conceptionem adiuuat.

Lolium autem frugibus, ex quibus ceruisia coquitur, permixtum, ebrietatem citò excitantem eam reddit: idem potest pani copiosius additum. Nocet verò & oculis, caliginem ipsis adferens: quod & Ouidius Fastorum lib. primo scriptum reliquit:

Et careant Loliis oculos vitiantibus agri.

Atque hinc natum videtur Prouerbium; vt cæcutientes Lolio victitare dicantur.

De Ægilope. CAP. II.

ÆGILOPS Triticum ac Hordeum foliis æmulatur, sed culmos promit tenues & breues, dodrante haud altiores, atque in horum fastigio exiguas spicas, bina ternáve grana proferentes, quàm Hordei paulò minora, glumis striatis implicita, à quibus tenues, prælongæ, & acutæ aristæ eminent.

In Italiæ & Narbonensis Galliæ agris inter segetes crebrò reperitur. Frequenter, vt Gale-

Ægilops.

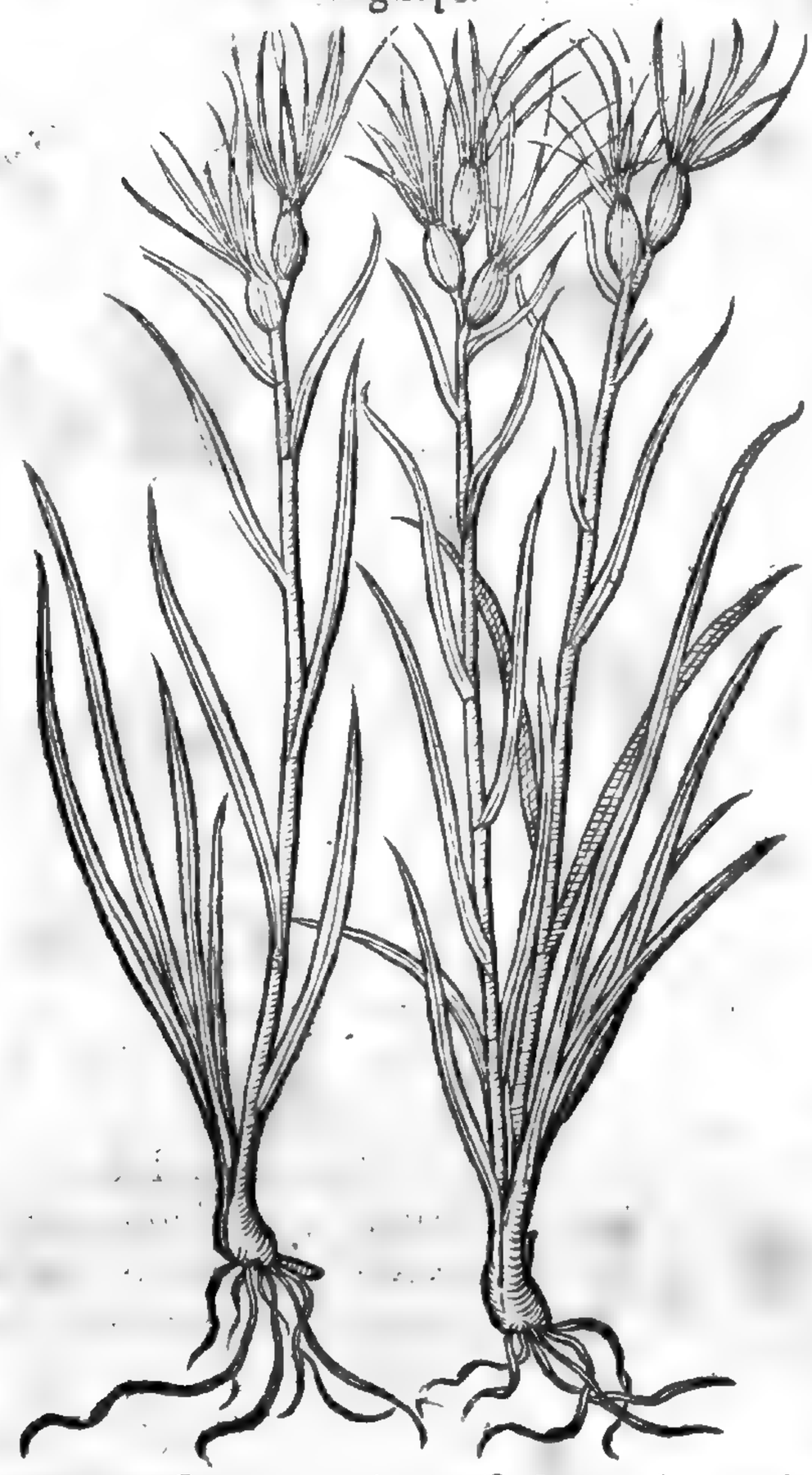

1.

2.

nus ait, in Hordeis inuenitur. Germaniæ minus cognita est, cui tamen & alia vitia non desunt, frugibus molesta.

Græcis αἰγίλωψ dicitur: Latinis, Plinio teste, Festuca.

Digerendi vim obtinet, Galenus ait: id quod ex gustu patet, leuiter enim est acris: verùm & ex eo liquet, quòd phlegmonas induratas & ægilopas sanat.

Medetur, inquit Dioscorides, herba ægilopiis, & duritias discutit, cum farina imposita: Succus ad eadem seruatur, farinæ admixtus & resiccatus.

De aliis Festucis. CAP. III.

REPERIVNTVR verò & in Germaniæ ac Belgij agris, quæ ad Ægilopis siue Festucæ similitudinem accedunt.

Prior Festuca folio quoq; Tritico similis est: culmi huius tenues; spicæ siue iubæ Auenæ similiores: grana oblonga sunt, hirsuta, subrubra, folliculis inclusa, ac tenuem capillaceam longamque aristam habent.

Non modò in Hordeo, sed & cum Secali hęc frequentius enascitur: potissimùm vbi hyemis constitutio humida fuerit: aut ager fimo columbino, vt plerique aiunt, stercoratus.

Altera Festuca culmis foliisque Secale refert, culmos obtinet Tritico Hordeóve tenuiores, in quorum summo veluti effusæ pendent iubæ, Auenæ propemodum similitudine, sed breuiores arctiusq; coniunctæ. Semina oblonga sunt, longitudine grani Secalini, sed angustiora, te-

Festuca prior.

Festuca altera.

nuiora,

Phœnix siue Lolium murinum.

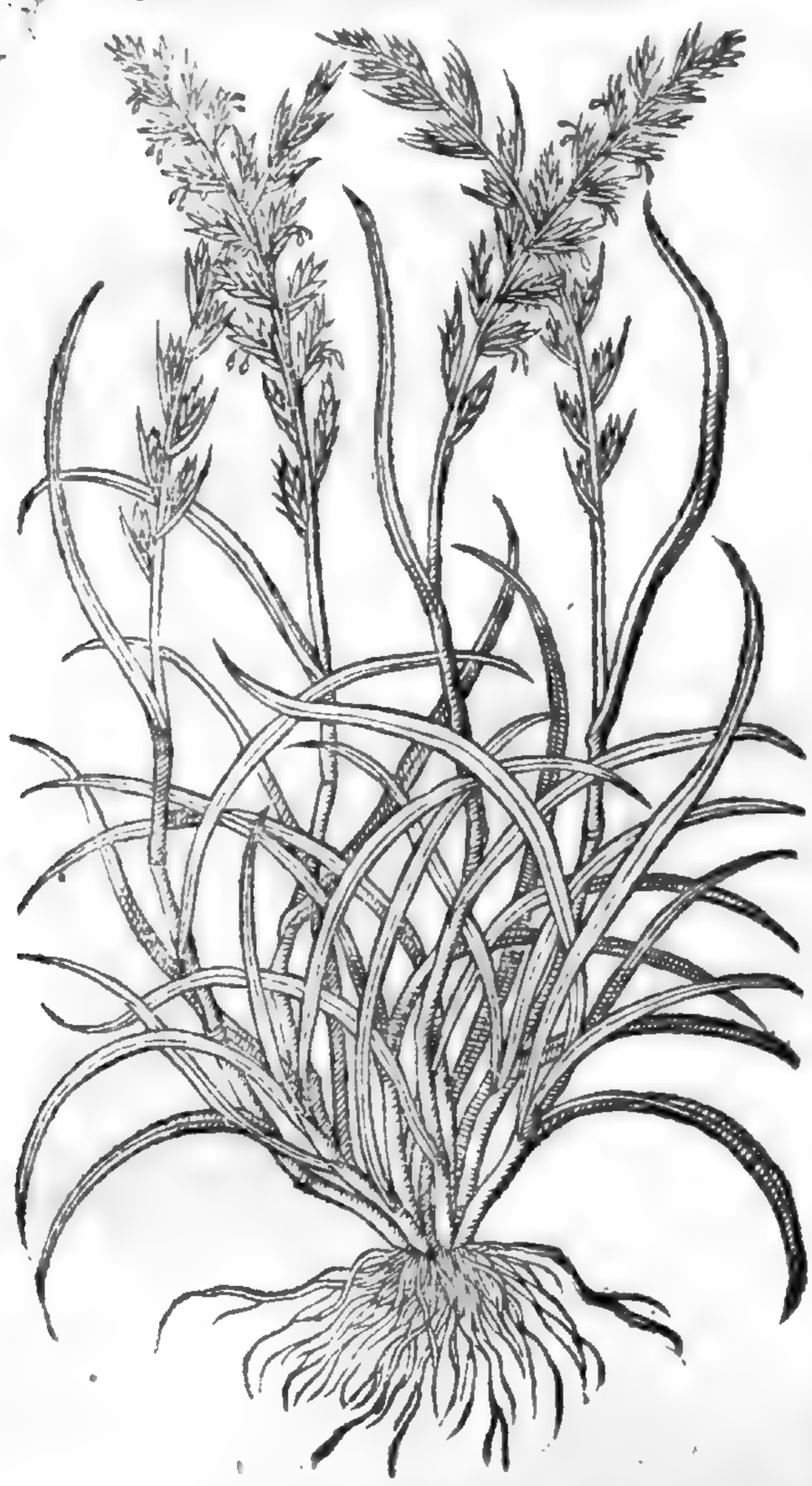

Bromos herba.

nuiora, leuioraq; multò, quæ membranulis siue vtriculis paruis continentur, è quibus cùm in area teritur, concidunt.

Propriè Secalis est vitiũ, cum aliis enim frumẽtis, aut non, aut rarissimè reperitur: succrescit, veluti & alia huius generis, per imbres frequentes; anni, hyemisque constitutionem clementem ac tepidam.

Priorem Ægilopis esse speciem satis apparet: 1.
nec impropriè idcircò & Festuca dicitur: Brabantis Ghebaerde ruene appellatur.

Alteram Germani Dort & sulch vocant: Bra- 2.
banti Draueh: Latinè Festucam alterã non malè quis dixerit. Nam inter ea quæ frugum similitudinem gerunt, illasq; interim infestant, minimum ac leuissimum est granum; Festucis ea de causa simillimum.

Sunt autem facultates harum Festucarum incognitæ, & nondum exploratę vires.

De Phœnice. Cap. IIII.

PHOENIX culmis, foliis, spicaq; Lolio similis, singulis tamen minoribus. culmos habet multos, breues, geniculatos: folia Hordei minora angustioraque: spicas Lolij, sed minores, tenuiores, breuiores ac rariores.

Nascitur in aruis, secus vias, & in ædificiorum tectis: in Italia & Gallia frequens & vbiq; ferè obuia: reperitur etiam in Vbiorum & Eburonum finibus.

Φοίνιξ Græcis à phœniceo colore dicitur: Latinis etiam Lolium rubrum & Lolium murinum: Plinius Hordeum murinum nuncupari scribit.

Appellatur autem Belgis Hordeum aut Tri- *Triticum*
ticum murinum (vulgò Mupse toren) & aliud *murinum.*
omninò herbæ genus, breue ac humile, frequentibus breuibusque culmis, dodrantis altitudine, foliis angustis, quod spicas gignit complures, frequẽtibus aristis cinctas, Hordeo similes, sed breuiores, tenuiores, mollioresque: nascitur secus vias; nullius planè vsus ac omninò inutile.

At Phœnix, vt Dioscorides scriptum reliquit, vim habet, vt in vino austero pota diarrhœam, sanguinis ex vtero profluuium, & copiosiorem vrinæ fluxum sistat.

Sunt etiam qui sanguinem eam supprimere prodant, phœniceæ lanæ inuolutam & corpori alligatam.

De Bromo herba. Cap. V.

BROMVS herba Auenæ & Ægilopi similis est, habituque ipso syluestris quędam Auena, multiplicibus enim geniculatisque culmis, foliisque eam refert, licet vtrisque teneroribus. iuba rarior, aristas asperiores, longioresque habet. radice firmatur copiosa ac tenui.

Herba natura sua in totum syluestris, æstate secus vias & agrorum margines reperitur.

Alopecuros.

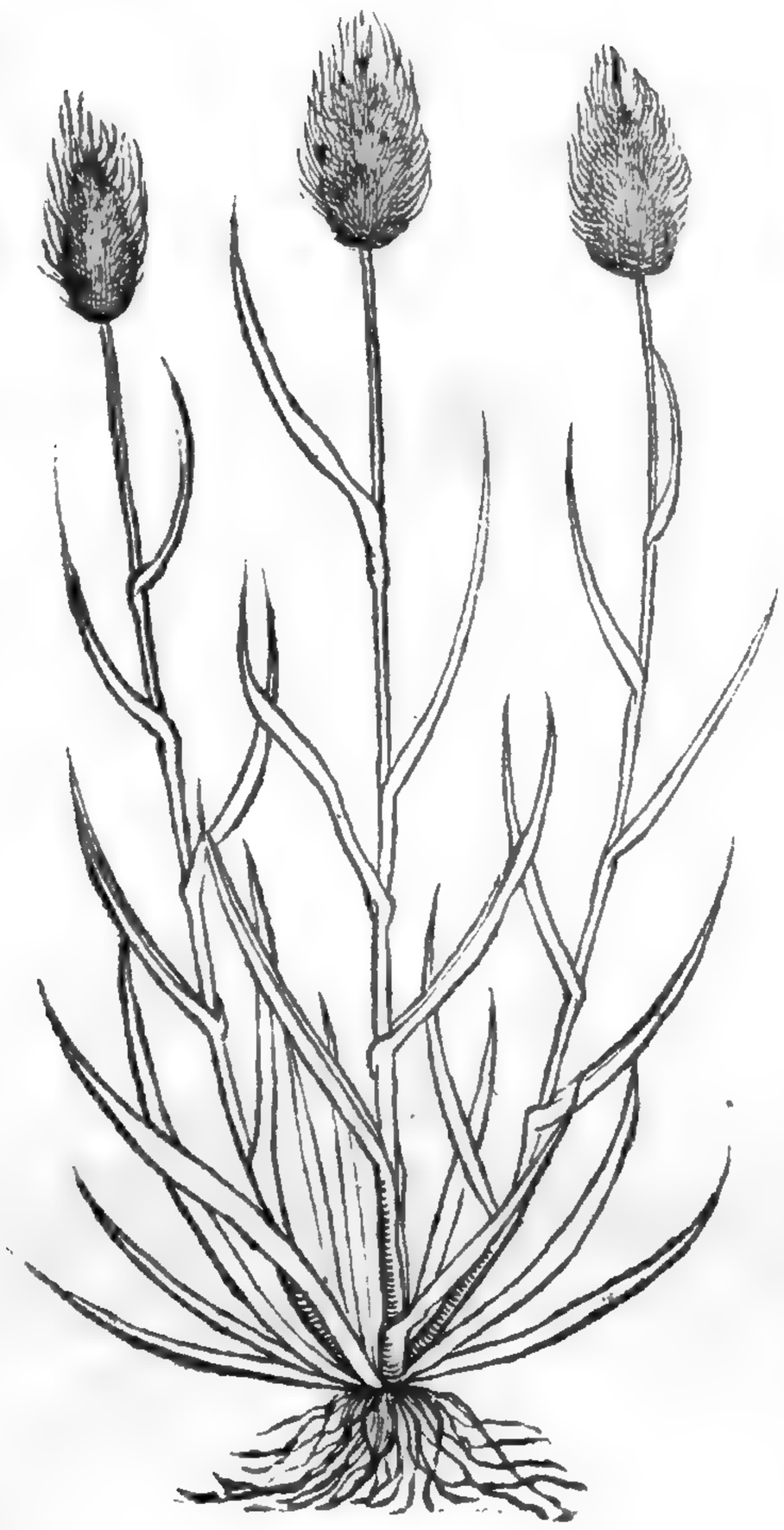

Triticum vaccinum.

Nominant eam Græci βρῶμον πόαν, id est, Bromum herbam, ad differentiam Auenæ, quę Græcis quoque βρῶμος aut βέγμος dicitur.

Exiccatoriam, Dioscorides inquit, vim habet. Decoquitur cum sua radice in aqua ad tertias, colatur, deinde mellis tantũdem admiscetur, rursusque decoquitur, ad liquidi mellis spissitudinem: facit ad narium ozænas & fœtida vlcera, linteo eo humore imbuto naribus indito: aliqui tritam Aloën addunt, & eo modo vtuntur: facit & cum Rosis siccis in vino decocta, ad oris graueolentiam.

Est verò & alia quędam quorundam iudicio herba Bromos, Agrostis videlicet altera, infrà descripta. Quam nos non Bromum aut Bromi herbæ speciem, sed à veteribus etiam pro legitimo Gramine ac Agrosti habitam non absque veterum testimonio iudicauimus.

De Alopecuro. CAP. VI.

ALOPECVROS geniculatis culmis foliisq; frumentaceis similis est, culmos tamen habet breuiores, foliaq; minora & angustiora: Spica eius nec acuta nec aristata est, sed mollis, hirsuta, densaque lanugine constans, haud multum dissimilis vulpium caudis, vnde & nomen obtinet.

Nascitur in aruis vnà cum frugibus æstate, reperitur in pluribus Galliæ, præsertim Narbonensis, agris.

Ἀλωπέκουρον Græcè Theophrastus nominat; Latinè Caudam vulpinam dixeris: Gallicè *Queue de renard*: nostrate idiomate Voſſenſtert.

Nullius, quod scitur, est vsus; de viribus enim eius, Theophrastus vel Plinius, nihil scriptum reliquere.

De Tritico vaccino, siue Melampyro. CAP. VII.

VACCINVM Triticum, caulem gerit cubitalem aut minorem, in alas diuisum: folia oblonga, acuminata, nigricãtia, per oras serrata: spicas in summo caulium latas, crassas, aspectu pulchras, foliorum florumq; purpureorum plenas, quæ, posteaquã defloruerunt, virent, ac complures folliculos latos proferunt, in quibus bina vt plurimùm semina, Triticeis similia, sed minora nigrioraque.

Exit in aruis vnà cum Tritico ac Secali, & lęto potissimum pingui ac restibili agro. Theophrastus ex Tritico, aut Hordeo corruptis nasci ait.

Vnà cum frugibus floret, & ad maturitatem peruenit.

Germani **kuweyſſen**/ hoc est, Triticum vaccinum aut bouinum: nonnulli **braun fleiſchblũmen**: Brabanti **Peerts bloemen** nominant.

Galenus Græcis μελάμπυρον dici ait, quasi dicas, nigrum Triticum; & ex Tritici quoq; mutatione

Vstilago.

Craccæ primum genus.

tatione generari, sed prauitate quàm plurimùm à Lolio relinqui.

Theophrastus quoq; res innocens Melampyrum ait, neq; sicuti Lolium graue, & caput tentans.

De Vstilagine. CAP. VIII.

QVAM recẽtiores Vstilaginem nuncupant, Auenę ac Tritici propriè morbus & vitium est, spicas siue iubas eius, priusquam perfectè è vaginis suis erumpere queant, infestans. Marcescunt hoc vitio spicæ, & atro puluere obsidẽtur.

Nascitur Aprili & Maio mensibus, cùm cæli tempestas crebrò incõstans, aliâs nimbosa, aliâs serena, feruensq; fuerit; tunc enim spicæ humore madidæ, à solis feruore corrumpuntur, ac quodammodo, vti aiunt, aduruntur.

Germani vulgò **brant**: Latinè Vstilaginem appellant. Videtur ἐρυσίβη quædam, Latinè rubigo, ac robigo dicta; quæ, veluti Theophrastus ait, corruptela quædam est residentis humoris, ac commune quoddam vitium cerealium seminum, frumentacea tamen magis quàm legumina infestans: frequentissima hæc in roscido tractu, conuallibus, ac perflatum non habentibus: è diuerso carent ea, ventosa & excelsa. Gignitur plenilunio. ἐρυσίβη quid.

De Cracca siue Aracho.

CAP. IX.

FRVGVM, ac frumẽtorum præcipuè, vitium quoque Cracca siue Arachus est. cauliculos

Craccæ alterum genus.

Vicia sativa, L. β
Fen. emag. 1213

promit graciles,anguſtos. folia ex pluribus,paruis,anguſtis foliolis,vni coſtæ, ſiue ῥάχι adnatis,ac ſibi inuicem oppoſitis,congeſta,in capreolos ſiue viticulas deſinunt. flores parui & purpurei. ſiliquæ paruæ,rotundiores,minoresq; quàm Viciæ ; ſemina in his ſena, ſeptenáve , rotunda,nigra,duriuſcula,Eruo,vt Galenus inquit,minora.

Græci huiuſmodi vitium ἄερακον nominant,& tertiam nominis ſyllabam per χ exprimunt, ad differentiam alterius Araci per ꝛ ſcripti. Galli *Veſſe ſauuage* , & *Veſſeron* , quaſi Viciolam aut Viciaſtrum dicas: Germani **Wilde wicken**/& **Sant Chriſtoffels kraut**: Brabanti **Croc**. Ruellius Craccam etiam appellari refert. Leonhartus Fuchſius in commentariis ſuis De ſtirpium hiſtoria,Craccam hanc Aphacen appellat: Matthiolus verò , in commentariis in Dioſcoridem, Aphacen nominans quam paſſim Viciam , Craccam non Aphacen , ſed Viciam fecit: quantum autem vterque hîc à veritate receſſerit , ſeminis Craccæ figura oſtendit,exquiſitè globoſa: nam Viciæ & Aphaces ſeminum forma non eſt rotunda,ſed aliquantò latior veluti lentium: teſtatur Galenus lib. 1. De aliment. facult.

2. Craccæ autem huius,& aliud ſimile genus eſt, caule foliiſq; paulò minus: floſculis,in paruis ſpicis,candidulis; ſiliquis deinde breuioribus ac paruulis,in quibus bina,terna aut quaterna gignuntur grana,rotunda,colore & ſapore prioris Craccæ ſimilia.

Arachus. Appellatur & iſtud genus,Brabantis **Cicer**/ & Arachus quoque quidem eſt, aut potius ἀεραχίς quædam : nam vt in expoſitione linguarum Hipp. ſcribitur , minuta Tritici legumina, Græci ἀεραχίδας nominant.

Prouenit vtrumq; vitium vnà cum ſegetibus, quibus cæli ſtatu humido admodum pernitioſum eſt,tunc enim citò incrementum ſumens,confeſtim ſegetem prǫoccupat,teneramq; pertinaci vinctu,crebrisq; circumuolutionibus,deorſum trahit, delapſamque erigi non patitur,ac calamitoſam ipſam efficit.

Seligunt hæc,Galenus ait,ruſtici apud nos,& abiiciunt vti Securidacæ ſemen.

At noſtri cum herbas ipſas virentes æſtate,tum reſiccatas hyeme,cum aliis frugum repurgamentis, bubus non iniucundè obiiciunt.

Craccæ granum,vt auctor Ruellius,columbarum cibo gratiſſimum habetur, ſerunt eade cauſa eam villici,qui numeroſa fieri columbaria cupiunt,ſiquidem illectæ eo cibatu colúbæ, cùm emittuntur ad peculiares cellas tam cicures alias,quàm feras adcerſere noſcuntur.

Arachus latifolius.

De Aracho latifolio. CAP. X.

EST verò & aliud quoddam ſylueſtre legumen,quod citiùs ad Arachos, quàm ad Eruum referri poteſt.

Cauliculos iſte Arachus profert complures, craſſiuſculos,ſed breues,pedalis vix longitudinis,qui non attolluntur,ſed humum verſus inclinantur: foliis luxuriat, quę ad vnum pediculum ferè quinque , rarò tria, lata , & in rotunditate oblonga.è ſinu horum in longioribus pediculis congeſti flores , colore aut candidi , aut dilutè purpurei,minores quàm Eruiliæ,alioqui haud abſimiles : ſuccedunt ſiliquæ longæ , anguſtæ,planæ,in quibus ſemen Vicia minus. radix diutinè viuax, fibris firmatur.

In collibus herboſis apud Bohemos ſubinde reperitur: In hortis Belgij facilè proficit.

Floret Vere : Æſtate ſiliquæ cum ſemine perficiuntur.

Pleriq; Eruum Venetum appellant; non tamen Eruum aut Erui ſpecies,ſed ſylueſtre legumen,quod haud alio quàm ad Arachi, per ch, genera referendum videtur.

De vſu autem ac facultate huius Arachi latifolij nihil compertum habemus.

De Ornithopodio. CAP. XI.

ORNITHOPODION paruulis, multis, tenuibus ac gracilibus exit cauliculis,non quidem erectis,ſed per terram ſtratis. foliola ei ſunt

Ornithopodium.

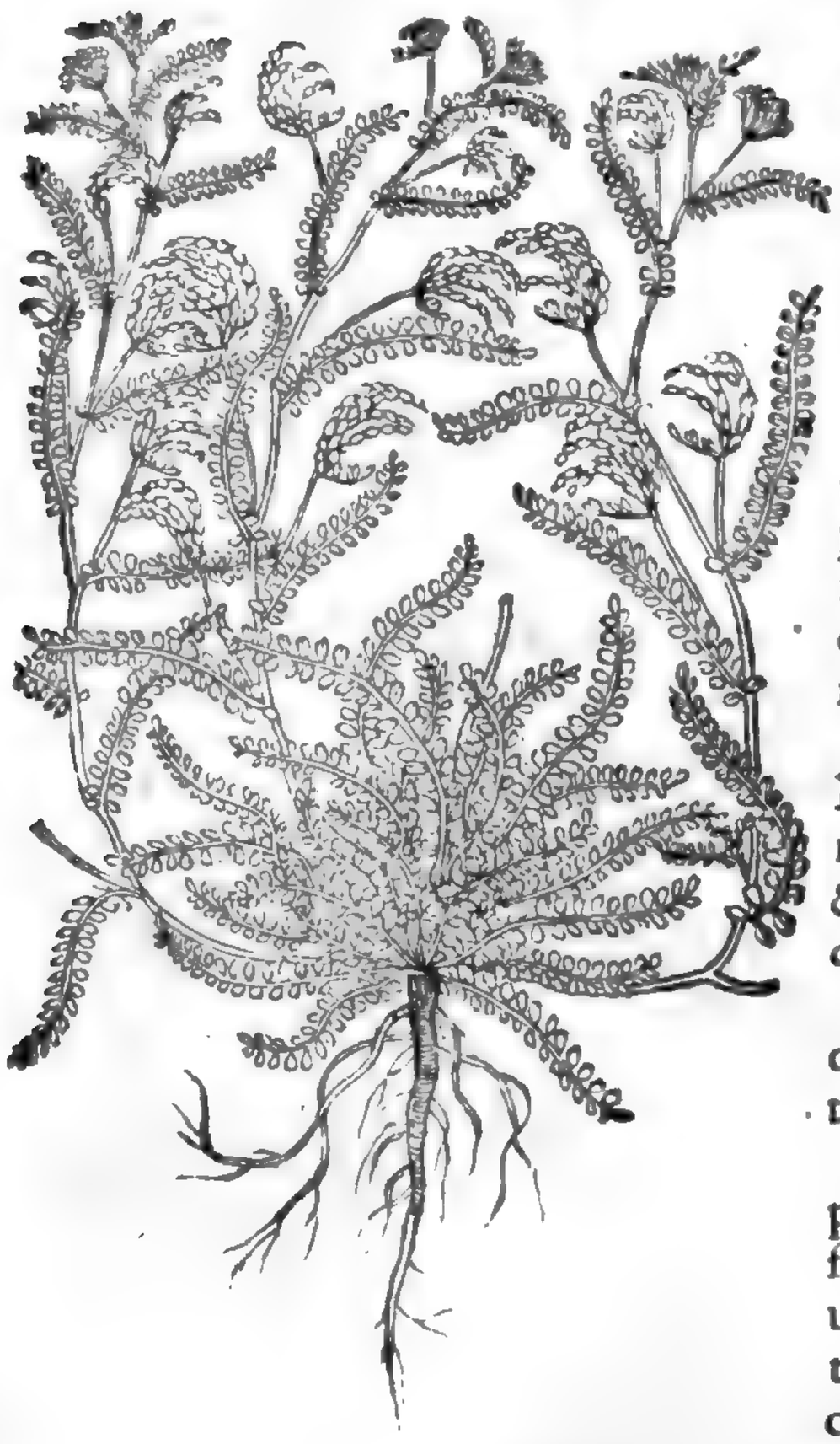

ſunt parua Arachi ac Lentis minora & tenuiora: floſculi in exiguis corymbis luteoli : ſiliquæ paruæ, tenues, oblongæ veluti articulatæ ; extrema parte recuruæ , in quibus ſena , ſeptenáve minuta, rotunda ſemina, Napi ac Rapi ſimilia.

Naſcitur in aruis, ſegete potiſſimùm demeſſa: reperitur & locis incultis, veluti in collib. pratisque ſiccis & apricis, ac ſecus vias, quod in aruis nato, minus etiam ac tenerius eſt.

Brabanti **Vogelvoet** appellant, id Græcè eſt ὀρνιθοπόδιον, Latinè auis pes, à ſimilitudine nempe pedum paruarum auicularum , quos ſimul coniunctimq; naſcentes, tenues, recuruæ articulatæque ſiliquæ referunt. Ex Arachidum quoque eſt numero ac genere.

Nonnulli πολύγαλον eſſe exiſtimant , quod *Polygalon.* Dioſcorides tradit, exiguum fruticem eſſe , palmi altitudine, foliaque habere lenticulæ ſimilia, & guſtu eſſe ſubacerbo , qui potus lactis abundantiam facere credatur.

Portò Ornithopodium eundem quem Arachides vſum habet: bubus enim ac iumentis lætum iucundumque pabulum eſt.

Aliud præterea ab iſto & nonnulli Ornitho- 2
podion oſtendunt; folia cuius maiora & Galegę ferè ſimilia, attamen minora ſunt : flores in parua vmbella, corymbi forma exeunt, coloris dilutè rubentis ; poſt quos tenues aliquantulum recuruatæ, plures ſimul exiguæ ſiliquæ , Ornithopodij ſuperioris ſiliquis ferè ſimiles, ſed maiores, & nequaquam articulatam digitorum ſpeciem referentes .

Reperiri fertur pleriſq; Gallię, præſertim Narbonenſis, locis, ſecus vias & in agris.

Ornithopodion quoque appellari poſſe videtur ; à ſimilitudine ſiliquarum , cum paruarum auicularum pedum digitis : & Ornithopodion quoddam eſſe maius.

Aphace.

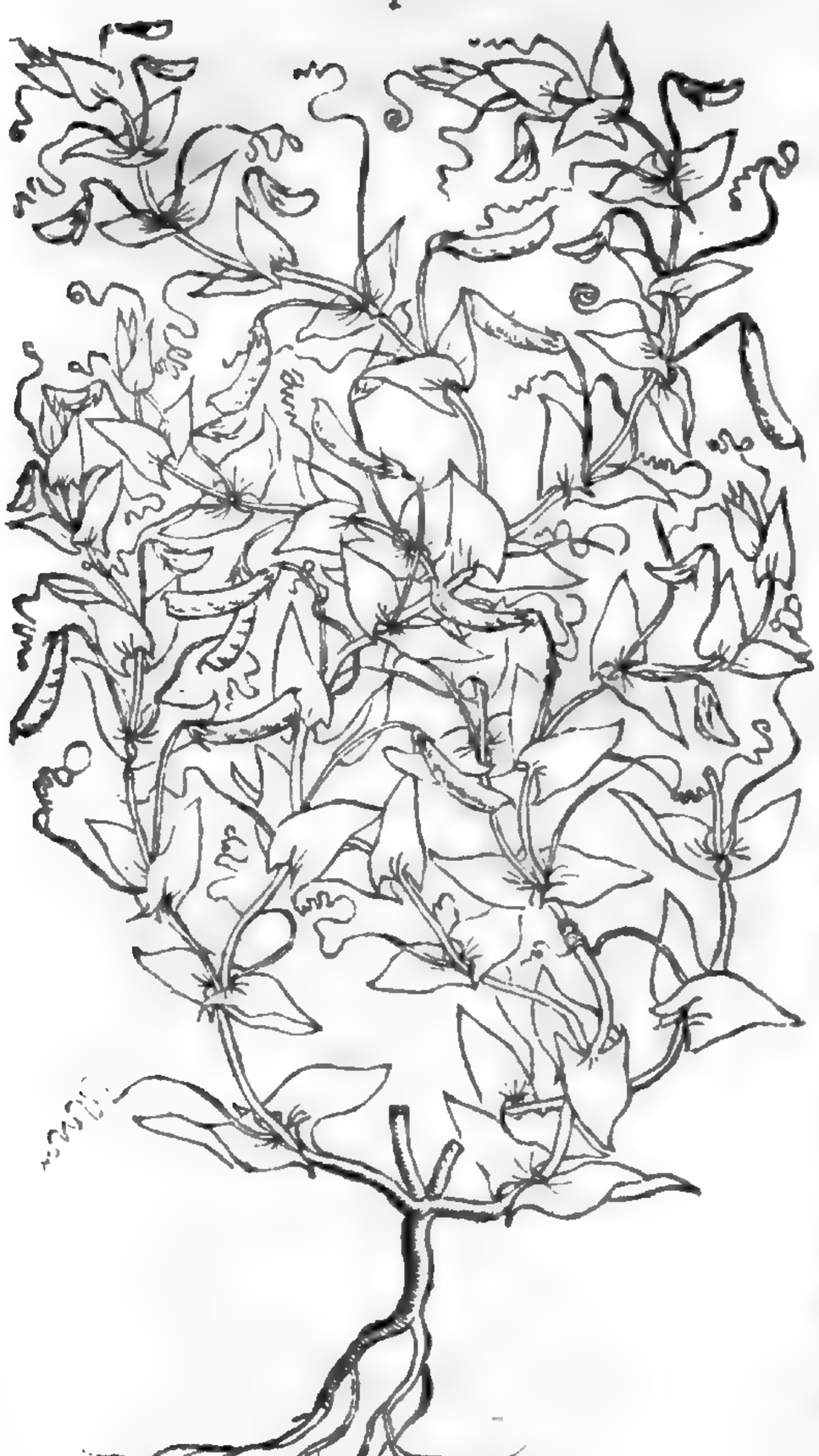

De Aphace. CAP. XII.

APHACE tenuibus, anguloſis, geniculatis, longis, Lenteq; altioribus cauliculis aſſurgit: folia ei ſunt parua, tenuia, latiuſcula, in acutum deſinentia, è ſingulis geniculis bina, ſibi inuicem oppoſita, & circa hæc, tenues viticulæ , & graciles pediculi, flores ferentes, paruos ac lutcolos: quos ſiliquæ ſequuntur latæ , Lentis longiores, in quibus ſemina quatuor, quináve lata , nigra, dura & Lente minora, plana, rotunda. radicibus nititur paruis ac fibroſis.

In agris frumentariis lęto pinguiq́ue ſolo, vnà cum Tritico, Secali ac aliis frugibus exit.

Floret Maio: ſemẽ Iunio ac Iulio maturũ eſt.

Noſtris ἀνώνυμος, licet tamen non infrequens ſit. Dioſcoridi verò & Plinio ac ſimiliter Galeno ἄφακη eſt. eſt tamen & ἄφακη quædam apud *Aphace Theophraſti.* Theophraſtum, cuius ſiliquæ & fructus celeriter perit , quæ cum hac Dioſcoridis Aphaca non conuenit , ſed Viciæ , de qua ſuprà ſcriptum eſt,

similior videtur. Nam Aphace, hoc capite depicta, durabilis est, ac diutinè asseruari potest.

Aphace olus. Est item & Aphace apud Theophrastum, ex olerum & intubaceorum numero, herba ingustabilis & amara, quæ & cum hac Aphaca nihil habet commune.

Cæterùm Aphace, vt Galenus lib. De facult. simplic. medica. ait, facultatem obtinet adstrictoriam, sicut & ipsa Lenticula: sed & similiter vt ipsa Lenticula edi solet; verùm ægriùs quàm illa concoquitur: valentiùs autem desiccat, & moderati caloris est: his autem haud dissimilia de Aphace & Dioscorides quoque scribit.

Semina, inquit, adstringendi vim habent, quapropter stomachi & alui fluxiones tosta, fracta & decocta Lentis modo sistunt.

Hanc autem adstringendi facultatem ac vim Aphacen, quam descripsimus, habere, certo experimento cognouimus.

De Hedysaro. CAP. XIII.

Hedysarum primum.

Hedysarum alterum.

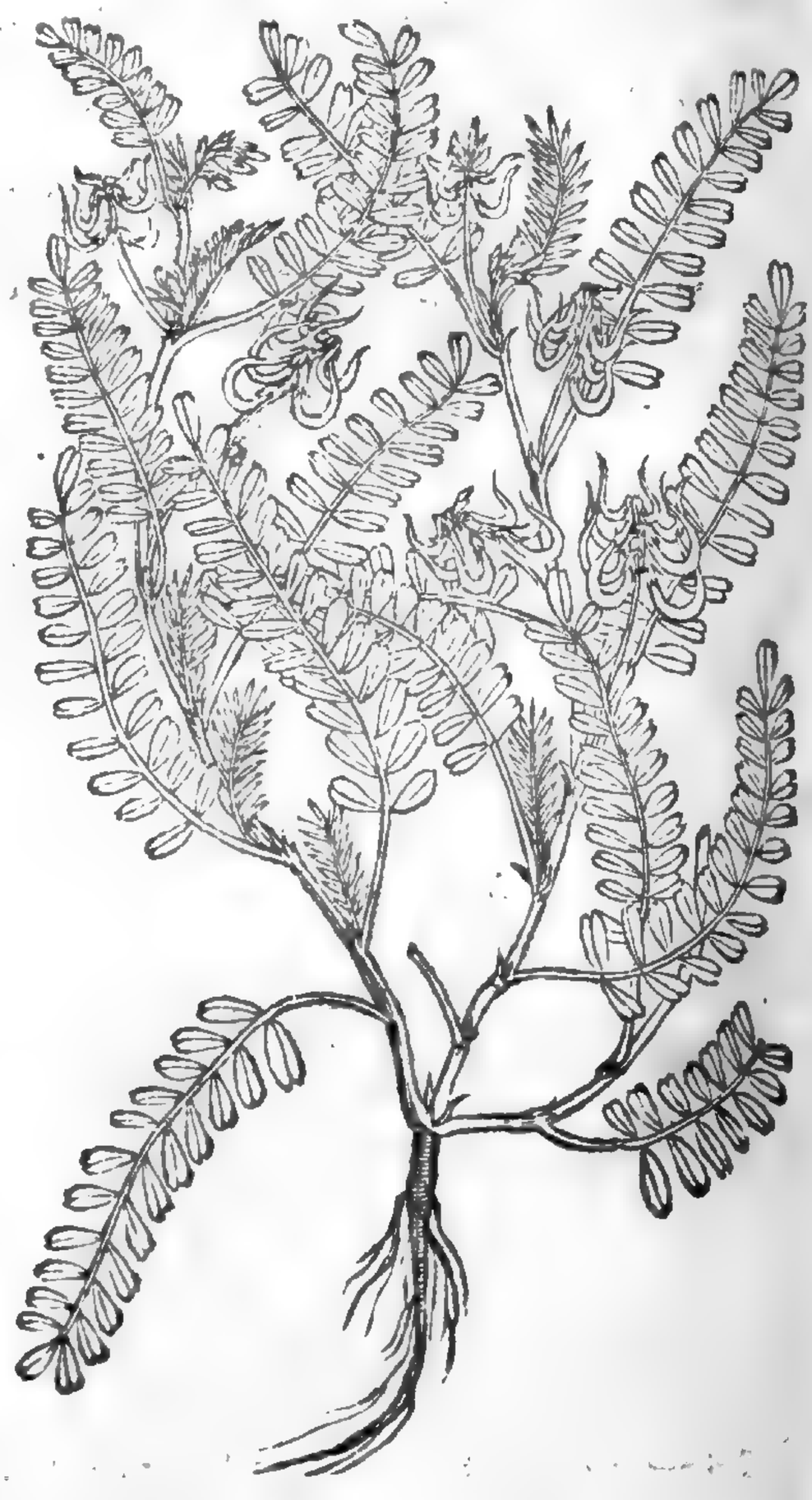

HEDYSARVM caules promit à radice multos, cubitales, rotundos: folia oblonga ex multis Lentis foliolis rotundioribus, vt Arachi, Viciæ & similium, congesta: flores in corymbis, luteos: siliquas deinde oblongas, planas, nonnihil recuruas, in quibus semina complura, ruffa, & amara anguloſa securis effigie.

Est huius & alterum genus, superiori caule foliisque simile, vtrisque tamen minoribus: siliquæ huic breuiores sunt & magis recuruæ, in quibus & semina quadrangularia, ancipitem quoque securim æmulantia.

Nascitur Hedysaron, Dioscorides ait, in Hordeis & Triticis. Galenus Lentis vitium esse, atque vnà cum ea enasci, lib. 1. De aliment. facult. scribit. Idem testatur Plinius. Theophrastus autem, cum Aphace exire refert.

Primum in Germaniis incultum non prouenit, floret in hortis Maio ac Iunio mensibus: alterum sua sponte, plerisque superioris Germaniæ aridis & apricis locis exit, Gesnero in hortis Germaniæ teste.

Græci hoc, siue legumen siue cerealium frugum vitium, ἡδύσαρον & πελεκῖνον nominant; Latini à seminis figura Securidacam: Officinis incognitum est.

Huius semen, Galenus lib. De simplic. medicament. facultat. VI. ait, amarum & subacerbum

Ferrum equinum.

Tota amara eſt, & Hedyſaro natura aſſimilis.

bum apparet. Quamobrem potum gratum eſt ſtomacho, & viſcerum obſtructiones expurgat: idem præſtant totius fruticis germina.

Dioſcorides, ſtomacho etiam in potu commodum refert, & antidotis admiſceri; ante verò coitus, exiſtimari, cum melle appoſitum conceptionem impedire.

De Ferro equino. CAP. XIIII.

FERRVM equinum vulgò Italorum nuncupatum, cauliculos habet multos, tenues, & procumbentes: folia tenuia Hedyſaro minora: flores ſecundum ramulos paruos: ſiliquas deinde oblongas, latiuſculas, & nonnihil recuruas, quæ ab vno latere, profundas, rotundas, ac ſinuoſas inciſuras, ſolcam equi ferream quodammodo præ ſe ferentes, obtinent. radix longiuſcula eſt.

Prouenit incultis quibuſdam & apricis Italiæ & Narbonenſis Galliæ locis.

Sferro de cauallo Itali vulgò nominant: Latinè Ferrum equinum dixeris.

De ſylueſtri Fænogræco. CAP. XV.

Fœnumgræcum ſylueſtre primum.

Fœnumgræcum ſylueſtre alterum.

SYLVESTRE appellatum à Trago & recentioribus Fœnumgræcum, multis, rotundis, & longis repit caulibus: folia ei oblonga ſunt, veluti Viciæ, ſingulis particularium tamen maioribus, latioribus ac rotundioribus: flores ex foliorum ſinubus prodeunt, albicantes: ſili- 1.

quæ

quæ oblongæ sunt & aliquantulum recuruæ, Fœnigræci similes, sed minores; in quibus semen angulosum, sapore Viciæ. Radix longa & sæpè tricubitalis, quę non facilè intermoritur, verùm singulis annis primo Vere regerminat.

Reperitur in vtraque Germania, locis syluosis, opacis & incultis.

Germani Waldtbockshorn: Belgæ Wilot fenigrieck/ id est, syluestre Fœnumgræcũ appellãt.

Nullius in medicina, aut cibatu, quod scitur, vsus.

2. Præter istud verò, & aliud syluestre Fœnumgræcum recentior ætas obseruauit, Fœnogręco legitimo similius; vtpote etiam trium foliorum. folia siquidem habet terna Trifolij modo cohærentia, eaque exigua & per ambitum crenata: flores perpusillos, aliorũ minutorum leguminum persimiles: siliquas deinde teretes, tenues, paruulas, oblongas, tres quatuórve simul ab annexu foliolorum exeuntes, in quibus semen exiguum.

In Hispania plerisque incultis locis spontè exire istud Fœnumgræcũ syluestre accepimus. Facultatem aut vtilitatem porrò, nobis cognitam, nullam habet, in medicinæ vsu.

De Galega.

Galega.

1.

CAP. XVI.

GALEGA caulibus constat rotũdis ac erectis. folia Arachi maiora ac longiora: flores spicati sunt, colore aut cærulei aut candicantes; siliquæ forma oblongæ, rotundę & angustæ. radix breuis & lignosa, multas fibras habet, & diuturna est, aliquot continuis annis primo Vere regerminans.

In Italia passim locis pinguibus, humectis, & prope aquarum riuos copiosè prouenit. In Germania verò & Belgio non nisi sata.

Itali Galegam & Rutam caprariam; nonnulli corruptè Gralegam nominant. Hieronymus Fracastorius herbam Gallicam; Hetrusci *lananese*. Appellatur verò & aliis differentibus nominibus in diuersis Italię locis, vt Gesnerus ait, vt sunt: *Castracane*, *lauanna*, *thorina* vel *taurina*, *martanica*, *sarracena*, *capragina*, *herbanesa*, Fœnumgræcum syluestre, & teste Brasauolo, *giarga*.

Quidam Onobrychim à veteribus nuncupatam esse iudicant, alij Glaucem, nõnulli Polemonium esse volunt: verùm omnibus, non tam Petr. And. Matthiolus in suis commentariis, quàm singularum descriptiones à Dioscoride memoriæ mandatę, ac scripto traditę, contradicũt: quemadmodũ & iis, qui Galegam Polygalon esse autumant, & Galegę nomen à Polygalo luxatũ; ipsa quoq; Polygali descriptio repugnat: altior enim & maior Galega est, quàm exiguus frutex palmũ tantùm altus, dici possit.

2. Galegæ autem huic & alia quædam, altera veluti Galega, similis reperitur, quæ caulibus, foliis, floribusq; eam æmulatur. Cauliculis hæc est tenuibus: foliis oblongis in exiguos capreolos desinentibus, Aracho similibus: flores in spicis ex purpura cærulei sunt: siliquæ verò paruæ, latiusculæ, & semina in his parua, Viciæ minora. radix durabilis quoque naturæ pluribus annis, primo Vere regerminat.

Nascitur subinde in sentibus circa margines agrorum, frequentiùs autem in pratis secus fossas, fluminum ac riuulorum siue torrentium ripas.

Nostri wilde Vitsen/ hoc est, Viciam syluestrem appellant: Galegam autem syluestrem aut Germanicam nõ impropriè quis ipsam nominauerit: nam Galegæ quædam species videtur.

Porrò Galega, vt Baptista Sardus, & alij scriptum reliquere, ad omnes pestilentes morbos, contra ventris lumbricos, & venena assumpta efficax est: remedio quoque est, aduersus animalium venenosorum cùm morsus, tum ictus, & succo epoto & herba contusa plagis impositа. Pueris etiam conuulsis, ac comitiali morbo laborantibus, succus dimidię vnciæ pondo sumptus prodesse fertur.

De

De Onobrychi. CAP. XVII.

Onobrychis.

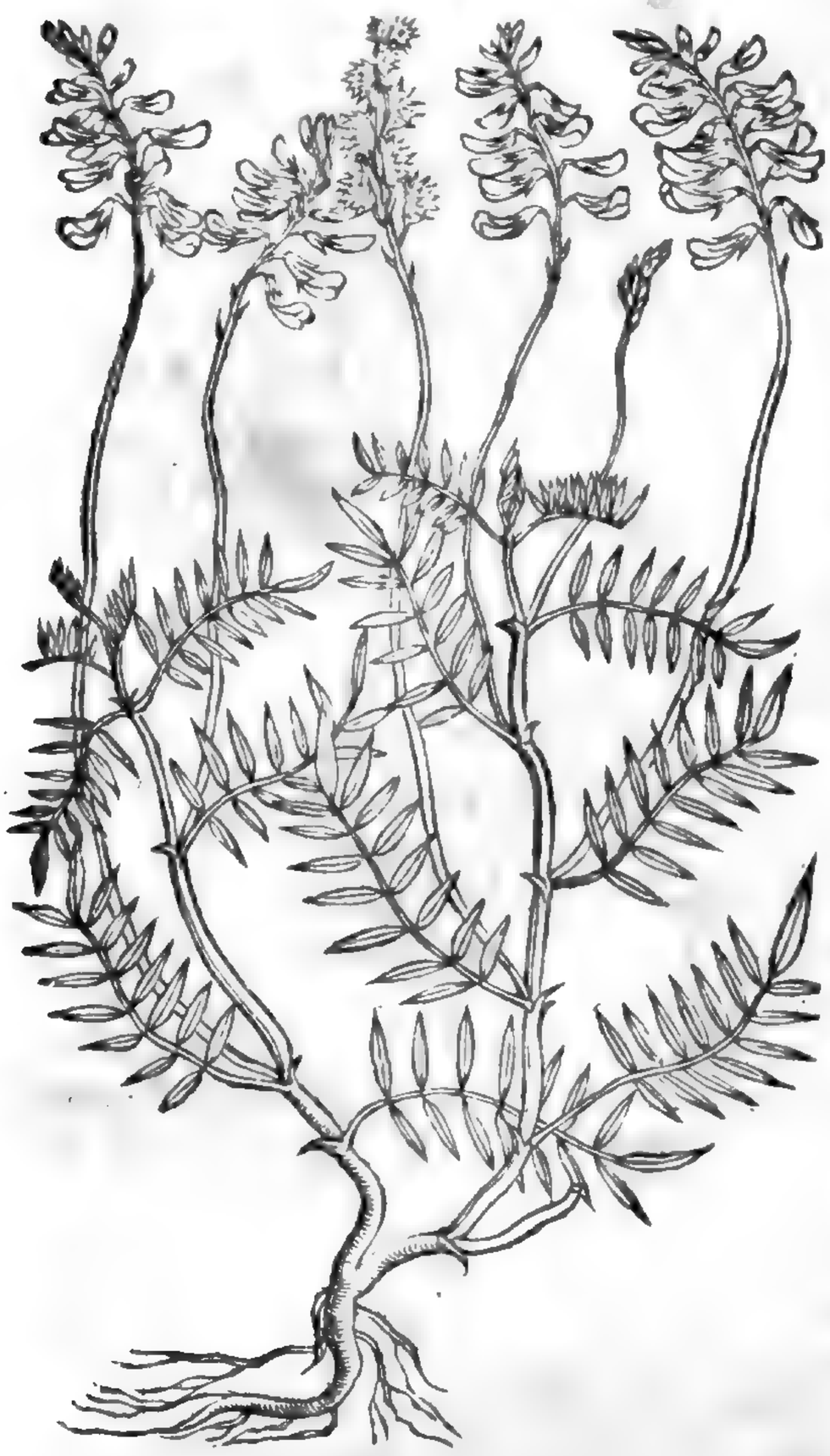

QVAM Onobrychim hoc loco nominamus, caules profert à radice multos, cubitales, non ſua quidem ſponte erectos, ſed procumbentes,& per terram reptantes: folia Galegæ ſimilia, tenuiora tamen, ſubtus albicantia, ex pluribus anguſtis in acutum deſinentibus, coaceruata: flores in longiuſculis ſpicis dilutè rubent; fructus echinati ſunt, aſperi, plani, ac ſubrotundi.

Pleriſque ſuperioris Germaniæ locis exit; circa Curiam, inquit Geſnerus, in pratis abundat: in Bohemiæ agris ſecus ſcrobes, per quas pluuia delabitur aqua, frequens eſt: apud Brabantos ac Flandros ab herbarum ſtudioſis in hortis ſubinde ſeritur.

Auguſto cum flore & fructu reperitur.

Ἀνώνυμος recentioribus herba eſt; à veteribus autem ὀνοβρυχὶς dicta apparet: quæ enim de Onobrychi apud Dioſcoridem aut Plinium reperiuntur, ea omnia huic maximè conuenire videntur. Scribit autem Dioſcorides quidem ſic:

Onobrychis folia habet Lenti ſimilia, longiora: caulem dodrantalem, florem phœniceum, radicem paruam: naſcitur in humidis & incultis. Plinius verò hunc in modum:

Onobrychis folia habet Lentis, longiora paulò: florem rubentem; radicem exiguam & gracilem: naſcitur circa fontes.

Quæ omnia & ſingula ἀνώνυμον hanc herbam habere euidens eſt. Quam ob cauſam & eam veterum eſſe Onobrychim minimè dubium eſſe videtur.

At Onobrychis, vt Galenus lib. De facultat. ſimplic. medicament. ſcriptum reliquit, rarefaciendi digerendique vim obtinet, proinde folia eius virentis, etiamnum impoſita ad morem cataplaſmatis phymata digerunt; arefactæ verò ſi in vino bibantur, ſtrangurias ſanant. Quin etiam ſudores elicit, cum oleo inunctum.

Quæ & de Onobrychi Dioſcorides quoque his verbis perhibet: Vim habet herba phymata diſcutiendi trita & impoſita; cum vino verò pota ſtrangurias ſanat; cum oleo autem illita ſudores mouet.

De altera Onobrychi. CAP. XVIII.

AD Onobrychim ſuperiore capite deſcriptam proximè accedit alia, temerè inter Securidacas relata. Sunt huic multi à radice cubitales cauliculi, procumbentes ac humi proſerpentes: folia è multis congeſta veluti Lentis, ſed quàm Onobrychis ſuperioris latiora: floſculi veluti Geniſtæ, minores, eleganti colore rubent, ſpicatim digeſti: ſuccedunt fructus aſperi, ſpinoſi, plani, clypeolis exiguis ſimiles; in quibus ſemen minus quàm Geniſtæ. radix ſatis altè demittitur.

In hortis Belgij apud herbarum ſtudioſos conſpici interdum contingit. qua in regione ſpontè naſcatur, aut qualibus locis gaudeat, nondum cognouimus.

Falluntur qui ad Securidacæ genus referre ſtudent. Securidaca nomen habet, quòd ſemina eius anguloſa ſecurim æmulentur: talia autem huius non ſunt. Cum Onobrychi ſuperiore plus habet affinitatis: quamobrem & alteram idcircò Onobrychim nuncupauimus.

Non deſunt verò qui velint Helenium eſſe Ægyptium: Dioſcorides enim duo deſcripſit Helenia: vnum Inula & Enula campana vulgò dicitur: alterum ait Crateuam referre in Ægypto gigni: herbamque eſſe cubitalibus ramulis, Serpylli modo per humum repentibus: *Helenium Ægyptium*

Onobrychis altera.

Helenium Theophrasti.

Helenium Plinij.

1.

Terræ glandes.

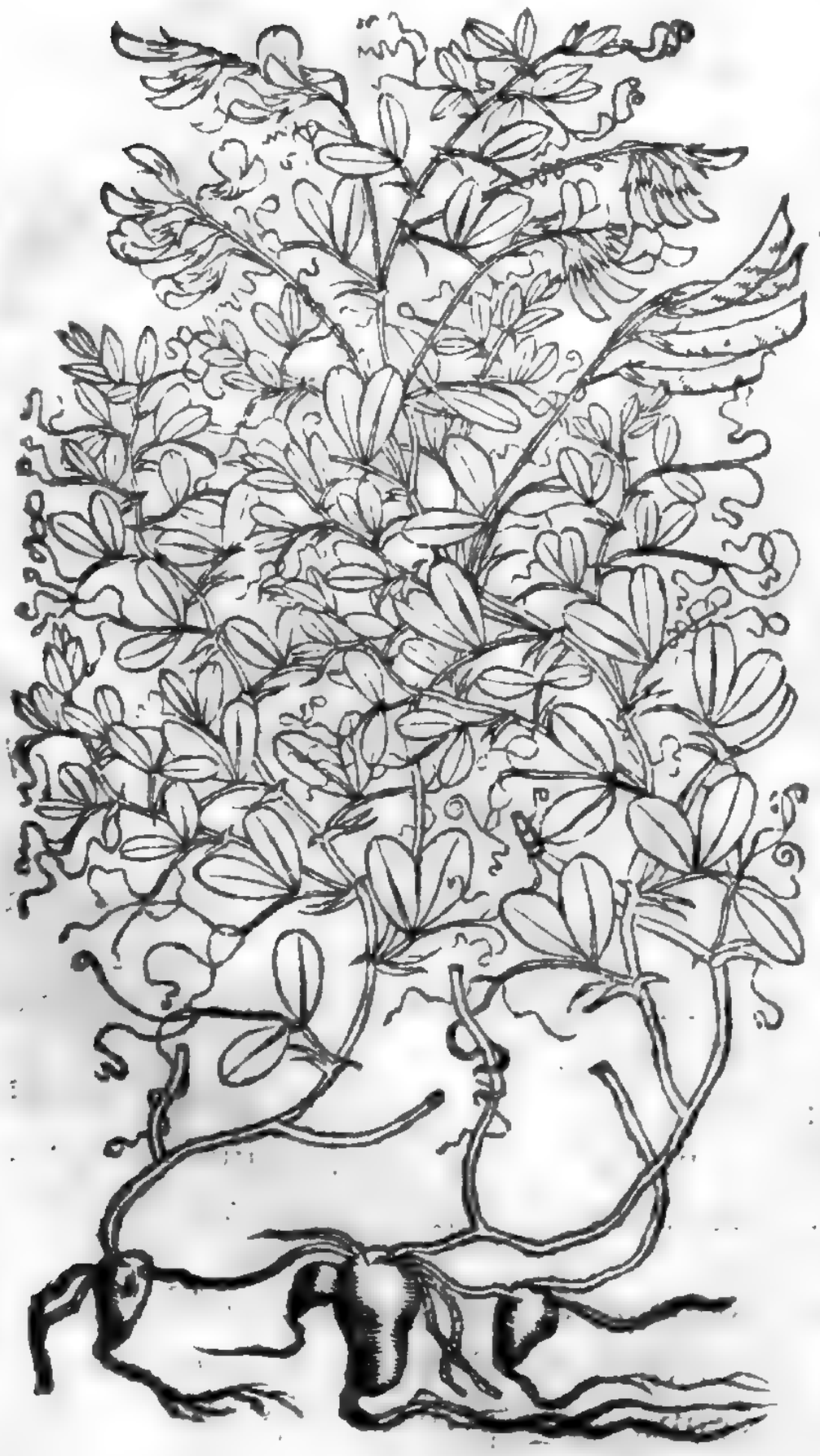

2.

pentibus: foliis veluti Lẽtis, sed lõgioribus, & ad cauliculos multis: radice lutea, digiti parui crassitudine, inferius tenui, superiùs crassa, cortice vestita nigro: nasciq; in maritimis collibusque.

Meminit verò & Theophrastus Helenij quod φρυγανώδες esse refert, & lignosum, & vniuersa sua natura cum foliis ac floribus odoratum.

Facit & mentionem Helenij Plinius lib. xxi. cap. x. quod ait fruticem esse humi se spargentem, dodrantalibus ramulis, foliis similem Serpillo. Sint autem hæc vna vel diuersæ stirpes, relinquimus diligentiùs perquirendum: hoc tamen addendum, si inter se conueniant, non posse Onobrychim alteram, Helenium Crateuæ esse, cùm odorata non sit.

De Terræ glandibus. CAP. XIX.

TERRÆ glandes exilibus & infirmis caulículis exeunt: folia tenuia & paruula, oblongis & tenuibus adnascuntur pediculis, qui in viticulas desinunt, quibus propè assistentia complectuntur atque apprehendunt: flores summis caulibus, piso similes, sed minores, ex purpura rubent, odoris nõ ingrati, quos paruulæ, oblõgæ siliquę succedũt, in quibus semina terna quaternáve rotunda. radices crassæ, oblongę, glandibus forma quodãmodo similes, sed multò maiores, foris nigrę, intus albicãtes, sapore ferè Castaneę, à quibus inferius longa tenuisq; fibra dependet. Exeunt ab iisdẽ & aliæ fibræ, iuxta caulis exortum, quibus obliquè serpentibus aliæ adnascuntur glandulosę radices, ita se multiplicãte stirpe.

Proueniunt in agris frumentariis, tũ vnà cum ipsis frugibus, tum circa margines agrorũ in rubetis ac senticetis. Reperiuntur in superiore ac inferiore Germania, in Bohemia Belgioq; locis plurimis, &, vt Ruellius testatur, in Gallia quoq;.

Seri & semine & radice potest; sed radice citius perficitur, vna enim glãs sata, in plures breui tempore multiplicatur.

Cæterùm huic simile & aliud quoddam reperitur Legumen: cauliculi eius tenues, imbecilles, angulosi, vicinis stirpibus sese implicant: folia paruula, veluti superioris, bina cohærent, pediculo in capreolo desinente: flosculi alterius similes, sed colore lutei. radix tenuis serpit, exuberãtes glãdes nullas profert. durabilis autẽ est.

Secus aruorum margines multis in Brabantia locis gignitur.

Florent Iunio & Iulio. post messem effodiuntur ac colliguntur radicum glandes.

Germani **erdnussen/ erdeychelen/ grundeycheſẽ/ ackereychelen/ erdfeyghen:** Belgæ **eerdnotẽ/** & **eerdeechelen** appellant, & subinde **muysen met steerten/** hoc est, mures caudatas, à domesticorum paruorum murium similitudine, quam nigræ, rotundæ, oblongæ, glandes retrò propendente tenuis fibræ parte referunt. Recentiores Latinè terræ glandes, siue terrestres glandes nominant, & Græcè quidem χαμαιβαλάνους.

Est

Est tamen & alius χαμαιδάλαφος, qui ἄπιος, & ἴτιχας dicitur, cum quo terrestres glandes non conueniunt, vtpote & forma non parùm; viribus autem plurimùm ab eo differentes. Nam Apios quidem Tithymali species est, & radice sua aluum vtrimq; mouet; glandes verò istæ eandem constringunt, non secus ac Astragalus, cui similiores videntur. Talorum siquidem similitudinem quandam gerunt, ac formam etiam quodammodò referunt, vnius satiuæ rotundioris, ac breuioris Raphanidis, minores tamen, plures quoque παραφυάδας iuxta ipsas nascentes, sibi inuicem implicatas habent; & resiccatæ duræ sunt, ac ægrè tunduntur. ἄπιος

Porrò terræ glandes coctæ ac in cibo assumptæ, difficiliùs quidem quàm Rapæ aut Pastinacæ concoquuntur, sed alimenti tamen non minus quàm Pastinacæ subministrant, minùs quàm illæ inflant, tardiùs descendunt, ventrem quoque adstringentes: crudæ verò esitatæ etiam difficiliùs concoquuntur, & ægriùs seriusq; descendunt.

Temperiem autem obtinent calidam quidem mediocrem, siccã verò paulò intensiorem, cum non exigua adstrictione coniunctam; vnde etiam non solùm ventris fluxus, sed & sanguinis fluores, præsertim ex vtero, aut per vesicam reprimunt.

De Astragalo, ex Plinio & aliis. CAP. XX.

ASTRAGALVS, vt Plinius tradit, folia habet longa, incisuris multis, obliqua circa radicẽ: caules tres aut quatuor foliorum plenos: florem Hyacinthi: radices villosas, implicatas, rubras, præduras.

Dioscorides verò, Astragalus, ait, paruulus in terra frutex: foliis & ramis Ciceri similis: flores purpurei, parui; radix rotunda veluti Raphanus grandis, propagines habet firmas, nigras, duras, veluti cornua, inter se implicatas, gustu adstringentes.

Nascitur in petrosis, apricis, & iisdem niualibus: Plinius. Aut, vt Oribasius, in ventosis ac niualibus. Dioscoridis exemplaria addunt, συσκίοις, id est, opacis. Copiosa in Phenco Arcadiæ, vt Galenus & Plinius. In Dioscoridis exemplaribus ἐν μέμφιδι τῆς ἀρκαδίας legitur: at Memphis Ægypti ciuitas est, in Arcadia verò nulla. *Dioscoridis locus animaduertitur.*

Radices habet Astragalus, inquit Galenus, adstringentes: quamobrem etiam ex numero est non instrenuè exsiccantium: nam vlcera vetera glutinat, & aluum fluxu tentatum sistit, si quis in vino decoctam radicem bibat.

Eadem quoq; de Astragali viribus memoriæ Dioscor. prodidit: alui fluxum, ait, sistit radix in vino pota, & vrinam mouet: facit ad vetusta vlcera sicca insperfa: sanguinem supprimit: ægrè autem propter duritiam tunditur.

Astragaloides.

De Astragaloide. CAP. XXI.

CAVLES Astragaloidi eriguntur, & cubiti altitudinem petũt, anguloſi sunt, tenues, duri, & in alas diuisi: folia qualia Galegæ, ex multis ad vnam costam collecta: flosculi elegantes in summis virgulis è cæruleo purpurei, minores quàm Viciæ: siliquæ succedunt teretes, oblongæ, nigricantes, vti maioris Arachi; in quibus semen Vicia minus, maius verò quàm Arachi, sed non perinde rotundum ac globosum. radix longa, tenuis, non absque fibris, altè descendit, & multo tempore durat, hyemis frigorisque patiens.

Ad hortos Belgij aliunde illatum, peregrinum est legumen.

Iunio ac etiam seriùs floret, siliquæ interea perficiuntur.

Quod cum Astragalo similitudinem habere existimatur, Astragaloidis nomen accepit: nonnulli Eruum syluestre appellant.

Non desunt verò & alia quædam leguminosa, siliquas proferentia, quę & Astragaloidea dici possunt: horum cognitionis cupidus requirat in Caroli Clusij obseruationibus diligẽtissimis.

Astragaloides autẽ quali sit facultate donatũ, aut cuiusmodi virib° prędituũ, cõpertũ nõdũ est.

Orobus niger, v. Ic. 36

De Anthyllide Lenti simili. CAP. XXII.

Anthyllis Lenti similis.

Anthyllis altera Lenti similis.

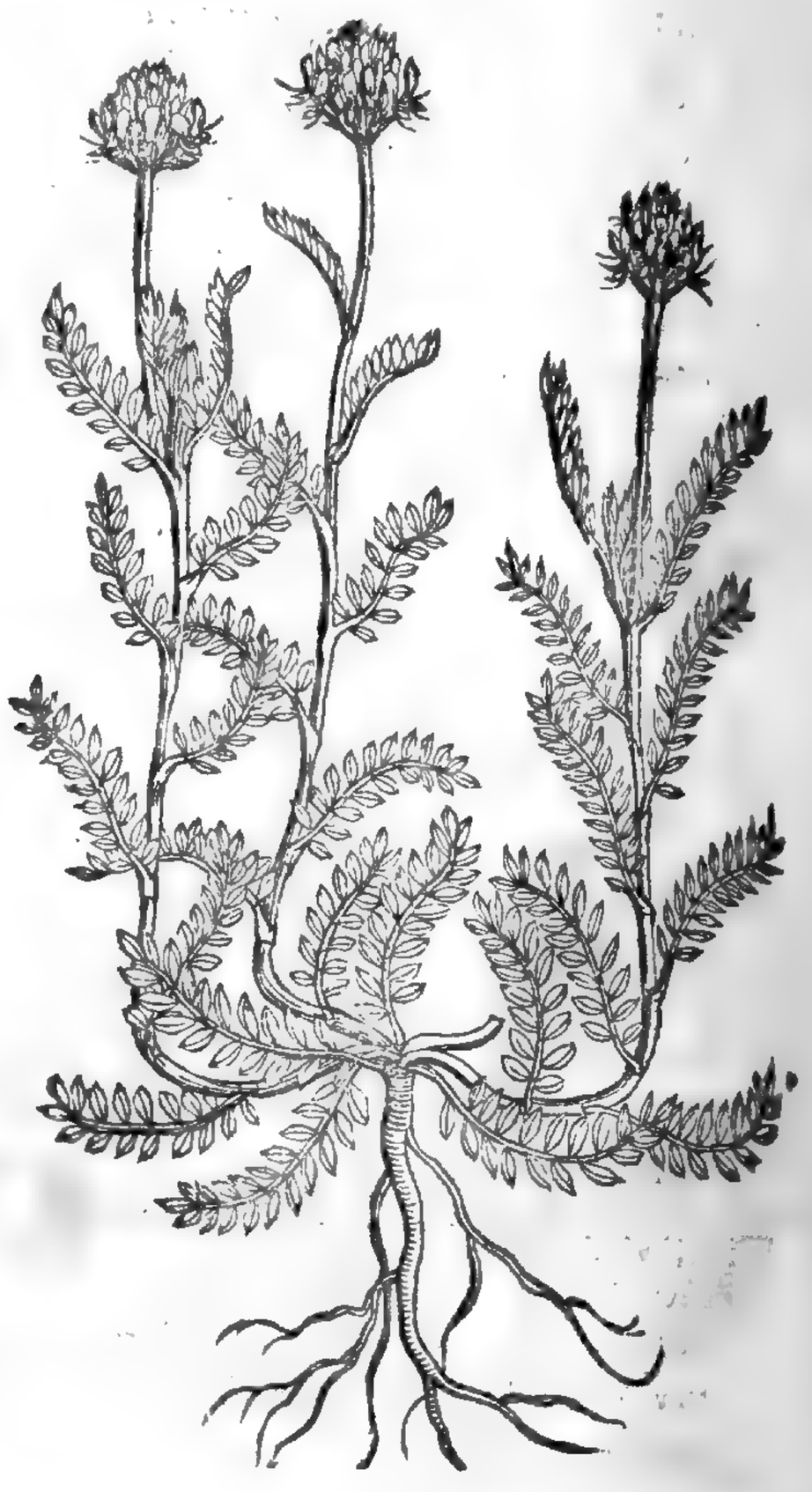

DVPLEX Dioscoridi Anthyllis: vna Lenti similis: altera Chamæpytin siue Aiugam refert.

1. Ad prioris descriptionẽ proximè accedit herba quædam humilis, cauliculi cuius dodrantales: folia Lentis modo ex pluribus formata; vtraque verò mollia, tenui lanugine incanescentia: flosculi in cauliculorum fastigiis lutei, complures, veluti in vmbella coniuncti; post quos siliquæ paruæ, in quibus semen exiguum. radix tenuis, duriuscula. Talem siquidem priorem Anthyllidem esse Dioscorides refert: foliis siquidem Lentis similibus, sed mollibus: ramulis dodrantalibus rectis: radice parua tenui. Qualis est quam descripsimus.

2. Nec tamen & illa ab Anthyllidis prioris similitudine abhorret, quæ à C. Clusio in suarum obseruationum lib. 2. pro Glauce depingitur. Ternis aut quaternis hęc assurgit tenuibus cauliculis, incanis; folia quos conuestiunt è pluribus ad vnam costam cohærentibus veluti Lentis, superiore parte herbido colore virentia, inferiore verò lanuginosa & albicantia: flosculi in summis virgulis coaceruati purpurascunt: radix tenuis & candidula.

1. Prior harum circa agrorum margines plerisque Galliæ Narbonensis & Angliæ locis, teste Lobelio, gignitur: reperitur & in longius à mari sitis regionibus, veluti in quibusdam Germaniæ, & Parisiorum agris: Brabantis hortensis est.

2. Alteram Clusius refert à se iuxta Thormis fluuij ripas, infra Salamancam Hispaniæ, procul à mari repertam.

Vtraque ad Anthyllidem priorem referenda videtur, quæ Græcis Ἀνθυλλὶς, Latinis similiter Anthyllis: Auicennæ Zahara appellatur cap. 755.

Cæterùm quòd ad facultates attinet prioris Anthyllidis, vrinæ difficultatibus & renibus plurimùm prodesse denariorum quatuor pondere epotam, scribit Dioscorides: tritam verò cum rosaceo & lacte veteri inflammationes emollire impositam. Plinius verò vuluis vtilissimam, torminibusque & secundarum moræ in vino potam refert. Galenus autem vtramque modicè desiccare ait.

De

Orobanche mesor. c. Orobanche n. cap. 321

De Limodoro siue Orobanche. CAP. XXIII.

Limodoron siue Orobanche.

LIMODORVM cauliculus est pedalis aut maior, subrubens, fistulosus, fragilis: flores secundum caulem, parte superiore nascuntur, subcandidi, aut sublutei, Vrticæ inertis floribus haud multùm absimiles. floribus succedunt oblongi calyculi, in quibus semina minutissima, candicantia, & inutilia. radices subsunt rotundæ, turbinatæ, digiti aut pollicis crassitudine, foris squamis nigricantibus contectæ; intus verò subcandidæ aut subluteæ: quæ recentes succum habent lentum, ac facilè franguntur; aridæ verò cornu modo durescunt.

Gignitur in agris, inter legumina quidem frequentius, cum Lino quoque Cannabe, & Fœnogræco non rarò: exit etiam vnà cum segete; iuxta vias quoque secusque agrorum sepes, vt Matthiolus scribit, in Italia frequẽs prouenit: In Belgio in arenosis iuxta maris littora tumulis, etiam reperitur.

Theophrastus huiusmodi vitium λιμόδωρον, appellat, veluti λίμον, hoc est, famem adferens. frugum enim alimentum ad se trahit, ipsasque & extenuat, & incrementum sumere, perfectéve adolescere, non sinit. Sotioni ὀστεόλεων siue leguminum Leo est, aliis κυνομόριον, à similitudine canini genitalis, vt Plinius refert: Dioscoridi verò ὀρόβαγχη nominatur.

Est tamen & alia Orobanche, quæ complexu ac circumligando se, legumina Eruumque enecat, quam Theophrastus & Plinius peculiariter Orobanchen nominant.

In olerum, inquit Dioscorides, Orobanche numero est, & tum cruda tum cocta in patinis Asparagi modo editur: cum leguminibus decocta facere creditur, vt ipsa citius percoquãtur.

De Anblato, Neottia, aliis Limodori generibus. CAPVT XXIIII.

AD Limodori genera referenda sunt quoque Valerij Cordi Anblatum, & quam Neottiam ex vernaculæ vocis significatione dixeris.

Sunt autem Anblato folia quidem nulla, cauliculus verò dodrantalis, erectus & succosus, à cuius medio summum versus, flores in ruffo candicantes, ab exiguis veluti calyculis squamosis exeunt, omnes antrorsus & ad eandem partem spectantes, post quos parua acuminata vascula prodeunt, in quibus semen paruum. radices habet minusculas, albicantes, succulentas, & squamis, vt Limodori contectas.

Putri & vmbroso gaudet solo: in Franconiæ, Bohemiæ, Silesiæ, Italiæque syluis, ac alibi reperitur.

Vere germinat: Aprili ac Maio mensibus viget, postea delitescit.

Anblatum Cordus appellat: alij radicem squamatam: Matthiolus Dentariæ maiorem speciem facit.

Facultate autem resiccans hæc est: radix gustu acerba. Aquam ex tota stirpe destillatam aduersus Comitialem morbum nonnulli cõmendant, si aliquanto tẽpore à ieiuno sumatur.

Profert similiter & Neottia caulem absque foliis, Limodori colore quidem similem, sed tenuiorem, teneriorem, ac minorem, in cuius summo flosculi veluti in paruam spicam congesti, eiusdem cum caule coloris. radices multæ fibrosæ sibiinuicem, nidi alicuius auis modo, implicantur; vnde νοττίαν, auis nidum, & vulgò nostrate Brabantica lingua Vogels nest nominarunt: Gallicè *Nid d'oiseau*: Germani autem margen drchen appellant.

Λιμόδωρον, vt diximus, genus quoddam est, quod fortè etiam λειμώδωρον per ει prima syllaba, aut λειμωνόδωρον potiùs, haud abs re, quis nuncupauerit, veluti τῶν λειμωνῶν δῶρον, hoc

Anblatum. Neottia.

est,pratorum donum: nam in paluſtribus & vliginoſis locis prouenit , ac in ſyluis humidioribus,veluti & Anblatum,quod eadem ex cauſa & λειμωνόδωρον eſſe poteſt.

Sunt porrò & alia Limodori genera,vt quæ à Ciſti radicibus exit Hypociſtis,& Rapũ quod paſſim cùm in ſuperiore, tum in inferiore Germania Geniſtæ connaſcitur. Sed de his in capitibus de Ciſto & Geniſta , ſuis locis agetur.

De Caſſutha. CAP. XXV.

CASSVTHA plurimis lyrarum fidibus ſimilibus,lõgis repit cirrhis,aliàs craſſitudine capreolorũ ac clauicularum vitis, aliàs tenuibus ac capillamentorum quorundam inſtar, qui ſtatim ab ipſo exortu,herbarum fruticumque ramulis ac foliis ſeſe implicant, atque crebris voluminibus proſerpentes, comas complectuntur , tam ſpiſſo non rarò contextu, vt & propriam parentem ſubinde laqueis ſuis ſtrangulent,ſic vt,aut mole oneratę ſtirpes procumbant,aut natiuo alimento deſtitutæ cõtabeſcant. Cirrhi autem vel candidi ſunt, vel ex dilutiore purpura rubẽt. Flores edit Caſſutha paruos,cirrhos ipſos quibuſdã locis veluti ambientes,à quibus ſemina quædam exigua,ſed inutilia prodeunt: folia habet nulla. radicibus nititur nullis,in terra enim non gignitur,ſed fruticibus herbisque tantùm innaſcitur.

Reperitur Iunio, Iulio & Auguſto menſibus: in Rubo, Vepribus,Lupulo & Lino, maior, craſſior & candidior: in Thymo verò, Thymbra,& aliis humilioribus,ac durioribus,vt Eryngio,Geniſta,& aliis, tenuior ac ruſſior.

Maiorem craſſioremque Officinæ paſſim Cuſcutam appellant: nonnulli quòd Linum amplectatur, podagram Lini: doctiores Caſſutham aut Caſſytham, Geſnerus λινοδισμὸν: Arabes *Keſſuth* ac *Chaſuth*: Brabanti vulgari ſua lingua **Schoyfte** & **Wranghe**: Germani **Filtz kraut** & **Todtern/ Flaſchſeyden**: Galli *Goute de Lin*, & *Augurre de Lin*.

ἐπίθυμον. Minorem ac tenuiorem,quæ duriori Thymo Thymbræque ſe implicat,Dioſcorides ἐπίθυμον nominat, Officinæ nomen ſeruant. Alij inter quos Actuarius ſolius Thymi Epithymum;quod verò Thymbræ Epithymbrum; & ſimiliter quod Stœbæ innaſcitur, Epiſtœben ἐπιστοίβη. nominauere,ſingularem cuique generi appellationem tribuentes.

Videtur autem Caſſutha,nonnullis quidem huius ætatis doctis, eadem eſſe cum Cadyta, quam

Cuscuta

Cassutha.

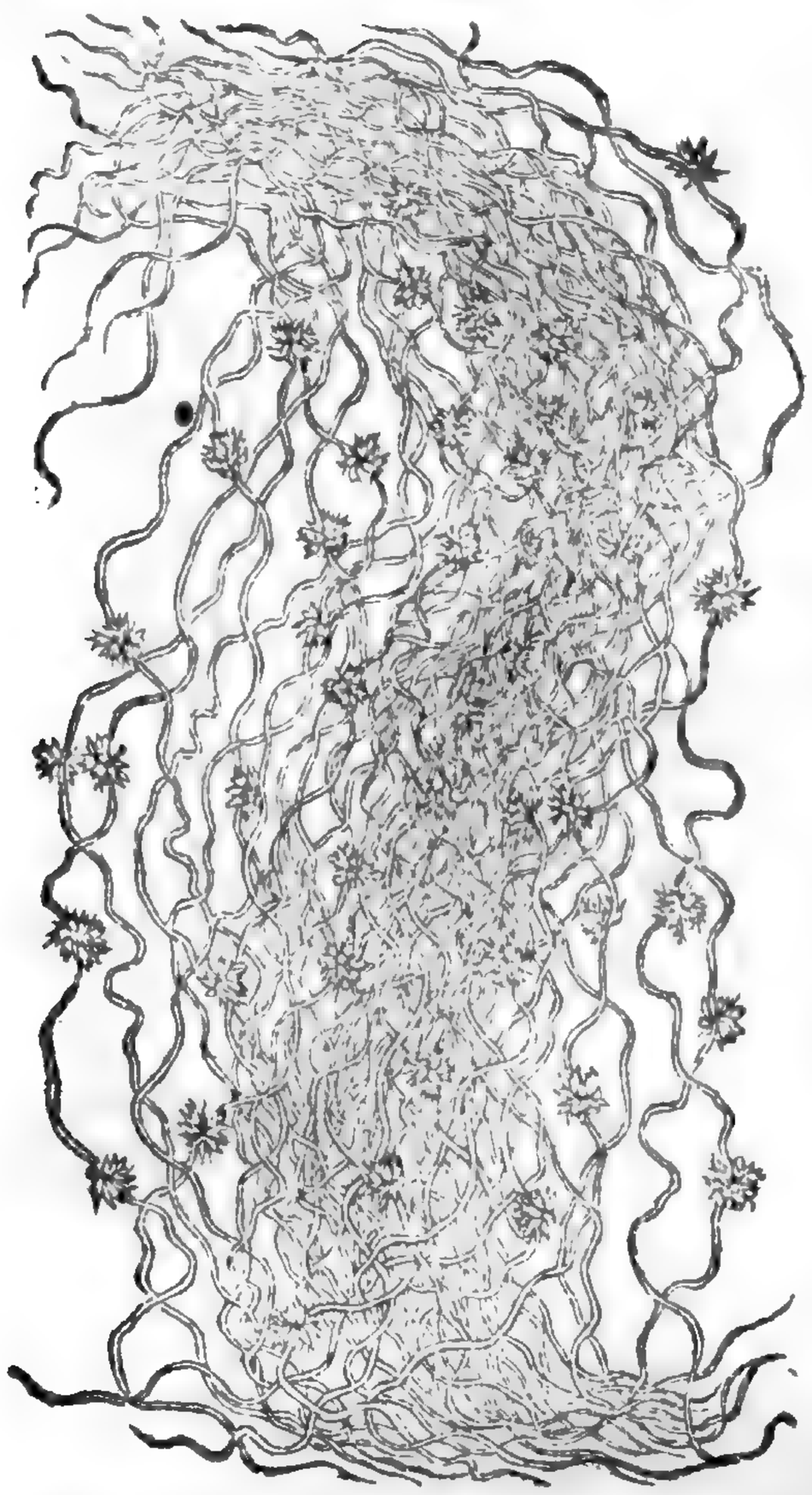

quam Theophrastus Syriacam herbulam tradit,arboribus, vepribus, & aliis quibusdam innascentem. Verum cùm Cassutha non solùm non ποτάνιον, hoc est, herbula, siue exigua herba,sed nec herba propriè videatur,vt quæ longioribus tantummodo cirrhis cõstet,ac vitium siue morbus potius sit,quàm herba : nec in Syria solùm,sed nusquam ferè non reperiatur: ac non arboribus quidem , sed herbis citiùs , vel herbosis fruticibus,vepribusq; se implicet,cum Cadyta non admodum conuenit.

Cadytas etenim,vt Theophrastus ait, ποτάνιον est & Syriacum quidem,quod etiam arboribus innascitur,modo quo Viscum,Stelis,Hyphear,Polypodium,& alia similia quædam,de quibus eodem loco Theophrastus agit, quo de Cadyta scribit. Meminit Cadytæ Plinius quoque lib. XVI. exemplaria quædam Cassythas, sed emendatiora Cadytas habent. *Cadytæ.* *Plinij locus emendatus.*

Alij Cassuthan siue Cuscutam, Dioscoridis Androsacen esse existimant , sed quantum & illi à vero aberrarint,Antonius Musa Brasauolus in examine simplicium dilucidè commonstrat: tametsi enim Androsace ἄφυλλος ac sine foliis sit,alia tamen ac diuersa à Cassutha est. Nam maritima Androsace est herba , breuis, tenuibusveluti iuncis aut cirrhis,ab vna radice constans plurimis , in quorum summo , exigui nascuntur folliculi,semen continentes : amara insuper,totaq; candida est,& non vepribus aut aliis herbis innascitur, sed è terra , Musa teste, prodit. *Androsace.*

Probabilior ac verosimilior,eorum videtur sententia , qui Cuscutam siue Cassutham, Orobanchæ similem , & genus quoddam eius esse existimant , non quidem Dioscoridis Orobanches,sed eius de qua Theophrastus,& quam Plinius lib. XVIII. ait, circumligando se,Cicer enecare ac Eruum. Hæc etenim Orobanche Cassuthæ quædam species esse videtur,Erui videlicet Cassutha.

Orobanchen siquidem Theophrastus Erui vitium esse scribit , Eruumq; ipsum superare, & amplexu compressuq; suo necare: atque in hoc ei similem Aparinen facit, quòd ea videlicet Lentem ita aggrediatur, ac veluti laqueis,vel retibus totam capessat , sicuti Eruum Orobanche, siue Eruangina,vt Latinè Theodorus Gaza vertit. *Orobanche Theophrasti.*

Temperiem autem, Cassutha habet calidam quidem remissiorem , siccam verò paulò intensiorem,secundi nempe ordinis,abstergendi deinde facultatem,cum quadam adstrictione coniunctam,& præsertim ea quæ in Rubo reperitur.Parentis enim suæ,cuique innascitur stirpis,naturam ac facultatem aliquam sibi quoque adsciscit. Quæ enim calidioribus herbis, Thymo videlicet,ac Thymbræ adnascitur, calidior, siccior, tenuiorumq; partium redditur. Quæ Genistam superat,vrinas potentiùs mouet,& ad alui deiectiones magis efficax est: humidior quæ Lino implicatur. Adstringendi,vt diximus,facultatem admixtã habet, quæ Rubo insidet: quæ & propter hanc potentiam adiunctam,aliis ad iocinoris lienisq; affectus meritò præfertur: cùm enim expurgandi adstringendiq; facultates simul habeat,visceribus istis in primis vtilissima est. Talia enim iocinoris lienisque oportere esse medicamenta , Galenus lib. XIII. methodi medendi abundè docet.

Expedit autem hæc Cassutha iocinoris infarctus, lienisq; obstructi vitia:venas à pituitosis biliosisq; corruptis ac superfluis humoribus exonerat: vrinam mediocriter pellit : renes aperit: regio morbo quem iocinoris fellisq; obstructio comitatur,succurrit : febribus auxiliatur diuturnis,vt tertianis impuris ac longioribus,item quartanis, & propriè infantium febribus, vt Mesues apud Serapionem ait. Qui & naturam Cassuthæ esse tradit , flauam bilem per aluum deducere : ac efficaciorem cum Absynthio præbere effectum : nimio deinde eius vsu ventriculum grauari. Auicenna tamen non grauare eam, sed fortem efficere ventriculũ qui debilis sit,scriptum reliquit,quod & nobis magis probatur. *Cassutha ex rubo vires.*

Epithymi vires.

Epithymum, Cassutha de qua scripsimus, calidius est & siccius, ad tertiũ videlicet vtriusq; qualitatis gradum, Galeno teste, accedens; partiũ item tenuiorum, & extergendi aperiendiq; efficaciore potentia præditum; lieni idcirco vtilissimum, & longè quàm iocinori vtilius. Nam vt Galenus lib. XIII. methodi scribit, valentiora lienis medicamenta esse debent, quàm iocinoris, tantò videlicet, quantò crassiore vtitur alimento.

Opitulatur igitur Epithymum cũctis fere lienis affectionibus: obstructionibus ac schirrosis eius vitiis omnibus succurrit: ad diuturnos capitis dolores, morbũ comitialem, melancholiam, & potissimùm hypochondriacam efficax est, aliosque ab atra bile morbos exortos: prodest lue venerea, malignis vlceribus, elephantiasi & scabie laborantibus: datur etiam vtiliter aduersus quartanas.

Purgat humores atros & melancholicos per inferna, vt Aëtius, Actuarius & Mesues scribũt, nec nõ pituitam, Dioscoride teste. Purgat item & inferiorem ventrem, quod in Thymbra ac Stœbe nascitur, sed facultate, vt Actuarius ait, est imbecillius.

Crista Galli.

Alectorolophos.

Fistularia.

De Crista galli. CAP. XXVI.

TENVIS & erectus caulis altitudine pedis, Cristæ galli est: folia angusta per ambitum crenata: flores lutei aut candidi, inertis Vrticæ haud multùm absimiles. semen latum, colore nigrum aut subluteum, in valuulis latis, quæ quodam veluti folliculo breui, conteguntur. radix tenuis & parua.

Exit in aruis & non rarò in pratis, vtrobique inutilis & vitiosa: plurima æstatis parte floret.

Belgæ **Hatelen** & **geele ratelen** nominant, & plerique **Hanecammetkens**/vulgò Latinè Cristam galli, & gallinaceam Cristam: Germani **geel Rodel**. Videtur nonnullis ἀλεκτοροφόλος veteribus dicta, aut Mimmulus herba.

De priore Plinius lib. XXVII. cap. V. sic: Alectorolophos, quæ apud nos Crista dicitur, folia habet similia gallinacei cristæ, plura, caulem tenuem, semen nigrum in siliquis.

Mimmuli autem herbam in pratis pessimam ait, lib. XVIII. cap. XXVIII.

Sed Alectorolopho similior, quàm Mimmulo, Crista galli nostra videtur.

Qua autem hæc facultate aut potentia prædita, cognoscere, curæ adhuc nulli fuit, cùm inutilis habeatur.

Mimmulus.

De Fistularia. CAP. XXVII.

FOLIA Fistularia parua habet, crebris incisuris crispa; caules tenues, breues, quosdam per terram serpentes, alios erectos, circa quos flores vt Cristæ gallinaceæ, sed minores & colore rubentes aut albicantes: siliquæ deinde haud absimiles, paruæ, in quibus semen latum, & nigricans. radix tenuis & fibrosa.

Nascitur in vliginosis pratis: herba non solùm parum vtilis; sed & noxia, ac pratorum ipsorum vitium.

Maio ac Iunio mensibus cum flore ac valuulis reperitur.

Germa-

Germanorum plerique braun rodel, alij leuſſkraut & braun leuſſkraut, Græcè φθειριον, Latine Pediculárem ab effectu nominant, quòd pecori ac iumentis, quæ in pratis vbi hæc prouenit, paſcuntur, pediculorum copiam gignat: noſtri roode ratelen; recentiorum nonnulli Fiſtulariam; non pauci Criſtam etiam galli appellant. Cum Mimmulo Plinij plus ſimilitudinis, quàm ſuperior habet.

Creditur ad Fiſtulas & ſinuoſa vlcera vtilis eſſe, nec non menſes, & aliunde profluentem ſanguinem, in vino auſtero decocta, potaque ſiſtere.

De Tribulo terreſtri. CAP. XXVIII.

Tribulus terreſtris.

TERRESTRIS Tribulus, quem nunc deſcribimus, caules promit tenues, folioſos, circa quos folia ex multis vni coſtæ adnatis congeſta, Mochi ſiue ſatiui Ciceris, aut citius Lentis foliis ſimilia: fructus ſecundũ caules, poſt quinq; foliolorum floſculos, iuxta foliorum exortus, à breuibus dependent pediculis, duri, multis aculeis ac ſpinis horridi, in quibus ſemen; radice nititur fibroſa.

Apud Hiſpanos in aruis frequens, frugibus infeſtus, ſed tamen, vt Plinius ait, inter frugum morbos potius, quam inter terræ peſtes numerãdus: reperitur & pleriſq; Italiæ ac Galliæ locis.

Fructus æſtate perficitur.

Τρίβολος Græce, & Latinè Tribulus dicitur, ac ad differẽtiam alterius in aquis naſcentis τρίβολος ὑδρωτίος, & Tribulus terreſtris.

Eſt autem terreſtris Tribulus Theophraſto duplex; vnus folio exit Ciceris: alter ſpinoſo conſtat. Hunc φυλλάνθου appellari ait, ſerius germinare, & ſemen nigricans in lobo ferre: illum verò πρώϊον ſiue præcoquum eſſe. Cum πρωΐῳ autem, qui hoc loco deſcriptus, magis conuenit; quem & terreſtrem Theophraſti Tribulum, non omninò abs re, quis nuncupauerit. Dioſcorides enim, qui vnius terreſtris tantùm meminit, hunc om. ſit. Suum ſiquidem Tribulum, non Ciceri ſed Portulacæ, ſimilia tradit habere folia, ac tenuiora, & κλήματα, ſiue tenuiores teneroſque ramulos, per terram ſtratos, in quibus ſpinæ acerbæ & duræ. Qui certè Tribulus φυλλανθῳ, alteri videlicet Theophraſti tribulo, magis ſimilis eſt, quàm πρωΐῳ ſiue præcoquo. *Tribulus terreſtris Dioſcoridis.*

Cæterùm in terreſtri Tribulo terrea & frigida qualitas, quæ & adſtringens, auctore Galeno, ſuperat: fructus eius cùm tenuium ſit partium, potus lapides in renibus comminuit.

Terreſtris tribulus, Dioſcorides ait, drachmæ pondere epotus & impoſitus commorſis à vipera opitulatur: auxiliatur etiam aduerſus venena cum vino potus; decoctum eius reſperſum pulices necat.

LIBRI TERTII PEMPTADIS QVARTÆ

FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTÆ

LIBER QVARTVS,

DE GRAMINIBVS ET TRIFOLIIS.

PRÆFATIO.

SVCCEDVNT *Frugum vitiis Gramina & Trifolia, quorum plurima in pabulum cedunt iumentorum; veluti quoque ex vitiis multa. Sunt autem graminum innumerabilia quodammodò species, sed non omnes vtiles: Trifoliorum etiam non pauca genera, quæ aliò referri possent: sed congeneres ac similes ab inuicem diuellere, nostrum institutum non admisit. Proinde graminum multa; Trifoliorum verò quotquot occurrerunt genera, hoc libro complecti conati sumus.*

De Gramine, quod Græcis ἄγρωστις dicitur.

CAPVT I.

Gramen.

1.

FOLIIS, culmis, ac iuba paruę Harundini Gramen istud haud multùm absimile est: folia etenim ei sunt angusta, in acumẽ fastigiata, Harundinis quidem longè minora, sed quàm pratensis Graminis duriora ac maiora: culmi rotundi, sesquipedales, aut paulò longiores, quatuor aut quinq; genicula habentes: non spicam, sed iubam fert, Milij aut Harundinis similitudine, minores tamen ac rariores. radicibus serpit longis, candidis, geniculatis, gustu non ingratæ dulcedinis, sibi inuicem implicitis, quæ plurimis locis emicantes progerminant, folia caulesq; proferunt.

Nascitur potissimùm in aruis, & agris frumentariis, tam frugum quàm agrorum vitium ac pestis, agricolis ingratum: nam agro proscisso radices rastris eruunt, ac collectas, flammis ne renascantur exurunt. Facilè enim licet semiaridæ, terra obrutæ radices reuirescunt: tam pertinacis est vitæ, & ægrè intermoritur.

Floret æstate vnà cum frugibus, autumno radices leguntur. Rura Brabantiæ Peen nominant, alij Ledtgras. Græcis ἄγρωστις est; Latinis communi nomine Gramen: Ἄγρωστις autem ab ipsis agris dicta putatur, qui Græcis quoque ἄγροι nominantur. Appellatur porrò idem & ἁμαξίτις, αἱμικὸν, Sanguinalis & Vniola.

Radix Graminis mediocriter frigida est & sicca, sapore dulcis instar aquæ, acre tam ẽ quiddam exiguum ac subacerbum, vti Galenus scribit, obtinet: cruenta vulnera glutinat. Decoctum radicis, renibus & vesicæ prodest: vrinam mediocriter mouet: calculos subinde pellit.

Dioscorides easdem Gramini, quas Galenus, tribuit vires. Radix, inquit, trita & imposita vulnera glutinat: decoctum eius potum ad tormina facit, & vrinæ difficultatem: calculosa etiam circa vesicam excrementa conterit.

Recentiores decoctum radicum infantium ac puerorum vermes necare, ac excludere potum, autumant.

2. Aliud item & Agrosteos reperitur genus, quod culmis foliisque præcedens refert, & non spicam,

ſpicam,ſed iubam quoque profert; tametſi non tam effuſam,ſed rariorem & Auenę ſimiliorem,nonnihil tamen ab eius differentem. radices eius craſſis,magnis,crebriſq; tuberibus valdè ſunt nodoſæ,& hàc illacq; ſerpentes progerminant.

Naſcitur iſtud Gramen ſimilibus vti præcedens locis, & non rarò ſecus agrorum margines reperitur.

Noſtri à crebris geniculis ac tuberoſis radicum nodis, Knoopgras / id eſt, Nodoſum Gramen, appellant.

Meminit huius Marcellus vetus auctor, cap. XXVI. Herba, inquit, quæ Gramen dicitur, nodorum XXVII. ex vino ad medias decocta & expreſſa atque colata, potuq; ſtrangurioſo ex vini cyatho vno mixta data, adeò potenter ſuccurrit, vt vbi ſine tormento vrinam facere cœperit, dari non oporteat: ſed febricitantibus ex aqua ſola dabitur.

Ex quibus verbis apparet, nodoſum iſtud Gramen, apud veteres pro Gramine propriè dicto ſiue Agroſti habitum, & aduerſus calculum & veſicæ morbos commenditum quoque fuiſſe. Recentior ætas nunc huius, modò illius indifferenter, pro Graminis radicibus vtitur.

De Gramine Mannæ. CAP. II.

Gramen Mannæ primum.

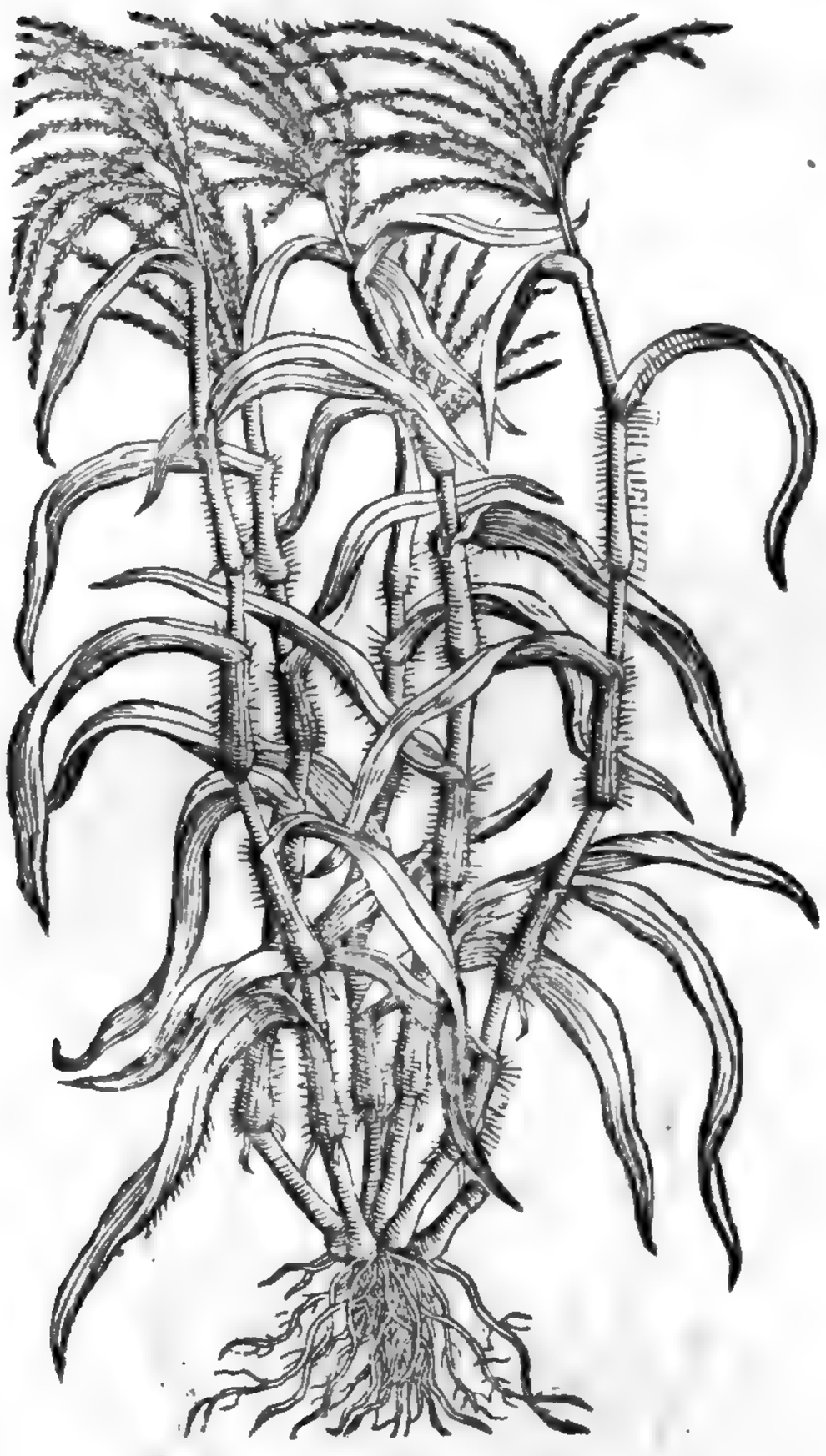

Gramen Mannæ alterum.

AD Graminis genus referenda videntur & alia duo ſylueſtria ſpuria degeneraque Frumenta, cerealium ſeminum vitia.

Gramen Mannæ primum.

Vnum culmis aſſurgit cubitalibus aut altioribus, crebrò geniculatis, per maturitatem ſubrubentibus: foliis arundinaceis, piloſis, præſertim ea qua culmos ambiunt, & amplectuntur parte. Iuba ferè Milij modo effunditur, minùs tamen denſa, colore nigricans, cuius ſingulæ ſectiones ac veluti ſpicę, longæ & perquam tenues ſunt, ſemenq; ab vna tantum parte habét, Milio minus, forma oblonga; quod à glumis ac vtriculis, quibus continetur, repurgatum candidum eſt. radix vt aliorum cerealium ſeminum fibroſa.

Pleriſque Italiæ & Germaniæ locis incultis ſua ſponte exit; reperitur & in Bohemia ſylueſtre, apud quos tamen & in agris ſeritur, veluti & in Goritienſi agro & Carinthia, vti Matthiolus refert; apud Belgas peregrinum non niſi ſatum, prouenit.

Germani Himeldau/ id eſt, Cæli rorem, appellant; Matthiolus ea de cauſa Mannę gramen.

Milij

Milij ſylueſtre ac ſpurium quoddam videtur genus. Creditur à Leoniceno ac Ruellio Capriola ac Sanguinaria dicta. Sunt qui velint Plinij Gramen aculeatum eſſe, ſed quia eius omninò breuis deſcriptio, affirmari nihil poteſt. Multum autem à veritate recedunt, qui Coronopum eſſe exiſtimant. Coronopus ſiquidem, vt Dioſcorides ait, per terram repit & foliis eſt fiſſis: huius verò culmi erecti aſſurgunt, & folia harundinacea nequaquam in partes finduntur. quæ Mannæ gramen non eſſe Coronopum euidenter oſtendunt.

Cæterùm facultate Graminis iſtius ſemen Milio ac Panico ſimile eſſe videtur. Bohemi cum pinguium carnium iure coctum edunt, & ſic apparatum, gratum ac ſuaue edulium eſt.

Gramen Mannæ alterum.

Alterum Mannæ gramen harundinaceæ quoque naturæ eſt. culmos gignit complures, quoſdam autem erectos, nonnullos verò in latus & terram verſus reclinatos: folia vti prioris harundinacea: non iubam, ſed veluti ſpicam fert, eamque aſperiuſculam, Panici paniculis breuiorem, rariorem & tenuiorem multò; & ſubinde ſingularem, non rarò autem multiplicem ac ex pluribus conſtantem; quandoque item herbacei coloris, aliàs in rubore nigricantem; in qua ſemen candicans, duriuſculum, Panico minus.

Frequens eſt iuxta agrorum aggeres, in hortis & alibi: reperitur non modò in Germania & Belgio, verùm & Italia, Gallia, ac aliis Europæ prouinciis.

Panicum paluſtre nonnulli; alij Panicum ſylueſtre appellant. Eiuſdem cum ſuperiore generis eſt, & cerealium quoque frugum vitium quoddam, veluti & illud, Mannæ graminis ſpecies, ea de cauſa, altera.

Semen à gallinis, columbis, atque aliis auiculis, veluti & ſuperioris, ſubinde editur.

De aliis Graminibus. CAP. III.

Gramen pratenſe I.

Gramen pratenſe II.

SVNT verò & alia multa propemodum infinita Graminum genera. Ex his quædam iumenta & quadrupedia paſcuntur animantia: alia parùm aut nihil vtilia ſunt.

Quæ pabulationi conueniunt omnia anguſtis foliis, & gracilibus quoque exeunt culmis: quorum quædam Lolij, aut Milij, aut Panici, aut alterius omninò frugis; nonnullæ peculiarem, ac ſibi propriam ſpicam, aut iubam proferunt. radices omnibus tenues, plurimis fibroſæ, capillamentis ſimiles, pauciſſimis longæ & ſerpentes.

Naſcun-

Gramen pratense III.

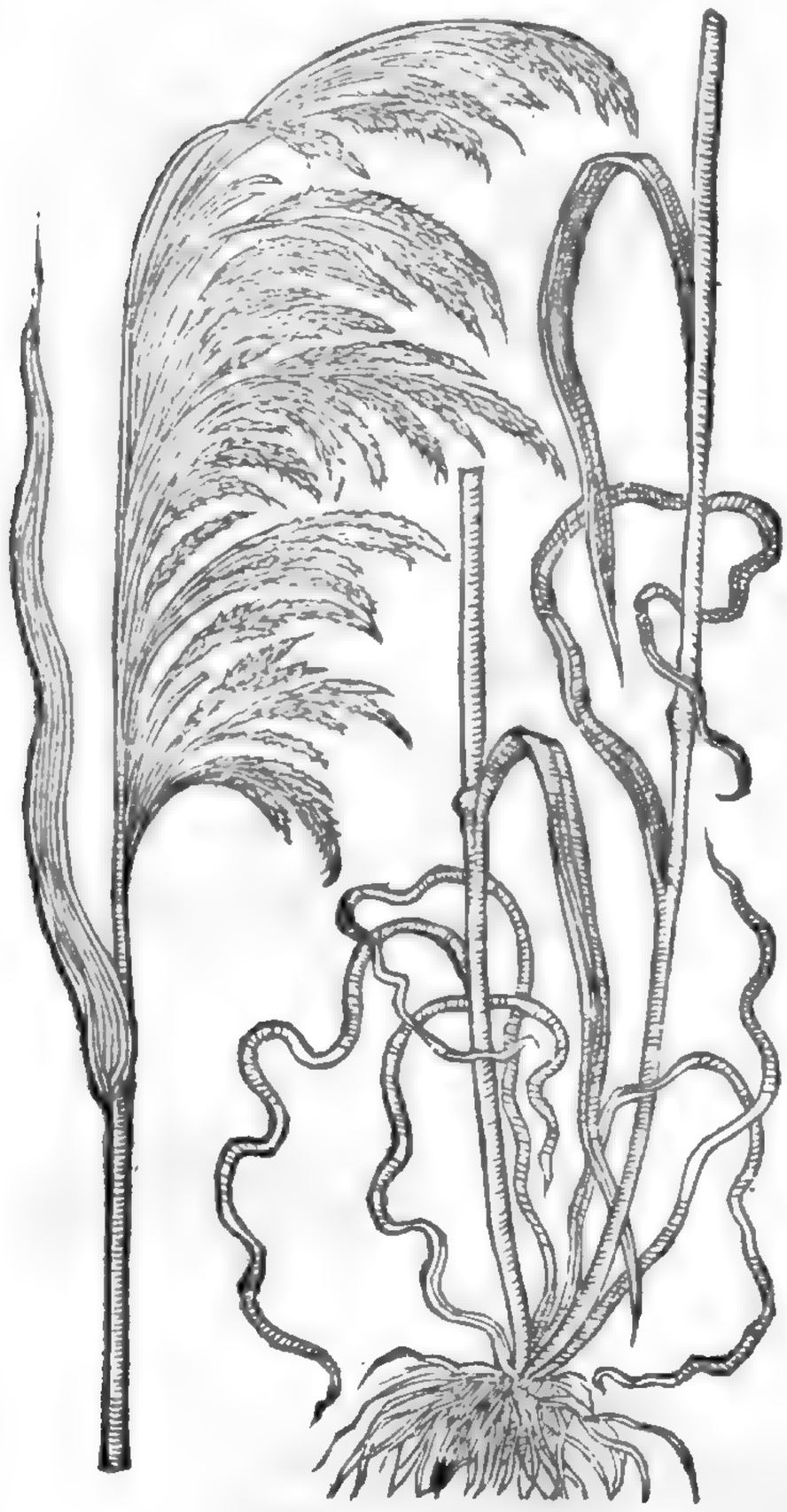

Gramen pratense IIII.

Gramen pratense V.

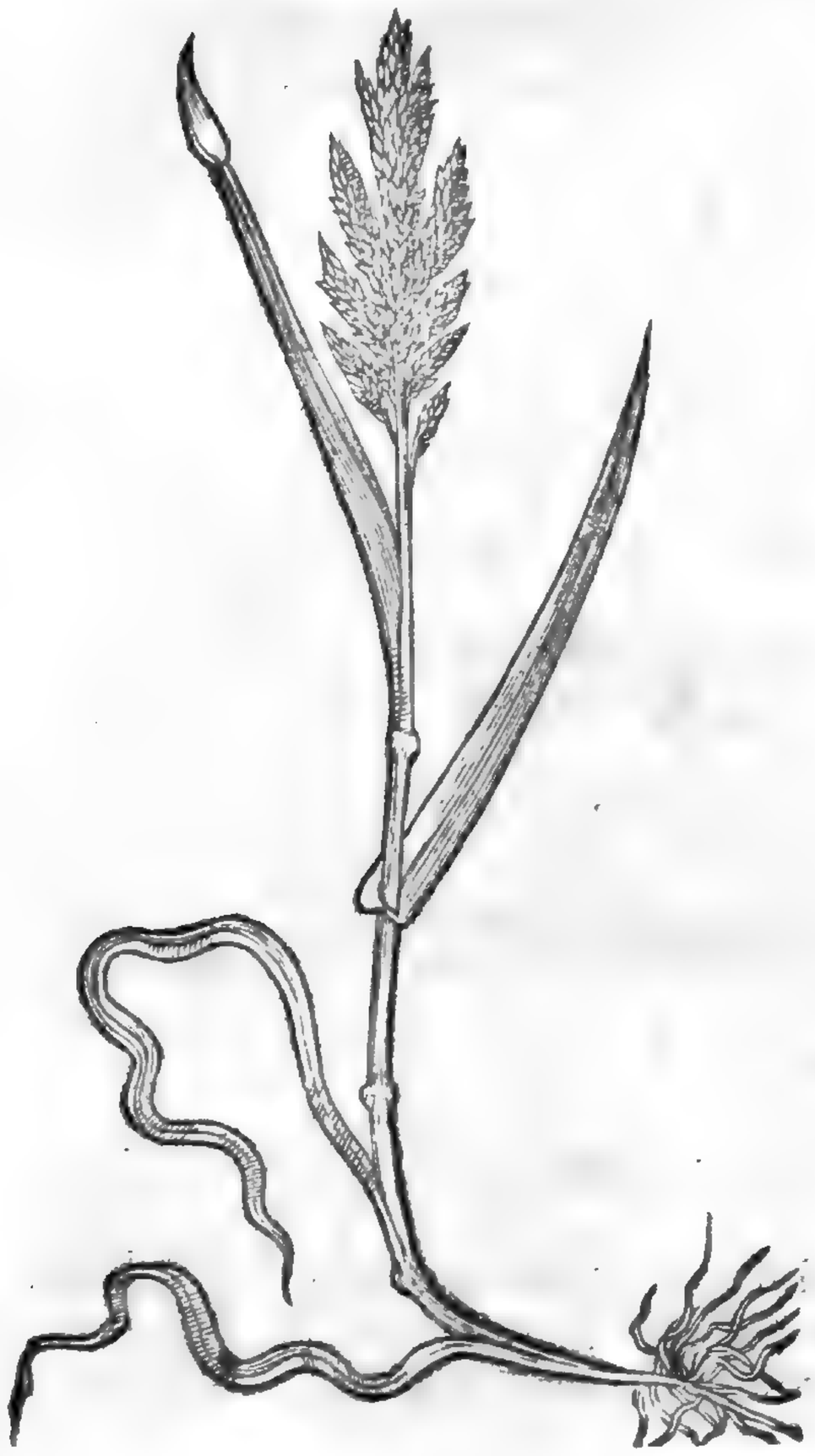

Gramen pratense VI.

Nascun-

Gramen pratense VII.

Gramen Eriophoron.

Nascuntur frequentius in pratis ac locis paluſtribus, non rarò tamen & in montibus, & quibuſuis aliis incultis, aut deſertis locis virent.

πόα. Hæc genera Theophraſtus πόας, hoc eſt, herbas nominat. Eſt tamen & πόα, eodem auctore, generaliter omnis herba à radice foliata, non ramoſa, quæ caule ſemen fert, vt frumenta, & pleraque olera.

Huiuſcemodi autem Gramen Latini generali ac communi Graminis nomine appellant, Gallis *de l'herbe* dicitur: Germanis ac Belgis Gras.

Paſcuntur id boues & iumenta, cùm viride, tum ſiccum & iam fœnum factum.

Inutilium Graminum non exigua quoque eſt turba. Quædam horum in locis exeunt paluſtribus riguis & plurima parte aquas habentibus; alia in aridis & apricis.

8. Inter paluſtria aut potius aquatilia, & vnum eſt, quod Eriophoron rectè appellatur. Habet iſtud pauca perquàm anguſta & oblonga folia Gramini ſimilia; inter quæ medius exit teres & longus ſtylus, iunco lævore & forma ſimilis, ad cuius ſummum mollis, candicans dependet lanugo. radix huius vti aliorum fibroſa.

Pleriſque humidis & deſertis Brabantiæ & Germaniæ locis, huiuſcemodi Gramen reperitur; præſertim Iunio ac Iulio mẽſibus, quãdo ex ipſis iunceis ſtylis lana candicans depẽdet.

Germani Matten-flachs appellant.

9. Ex eorum verò numero, quæ in apricis & aridis locis exeunt, minimum quoddam ac tenuiſſimum eſt, ſubinde vix palmum altum, cui pro foliis iunci ſunt tenuiſſimi, inter quos geniculati, & tenuiſſimi ſimiliter culmi exeunt, dodrantales, aut breuiores, mollem, lanuginoſam, inconditamque ſpicam, aut potius φοβήν, ſiue iubam, proferentes. Pro radicibus fibræ ſunt capillis ſimiles.

Naſcitur non in paluſtribus, ſed tenui ac macro ſolo, locis aridiſſimis.

Spicæ ſiue iubæ, Iunio & Iulio menſibus emicant.

Gramen quis dixerit iunceum, propter eam, quam cum tenuiſſimis iuncis folia ſimilitudinem habent.

Sparti herba. Sparti autem herbæ, quæ in Carthaginienſi Hiſpania gignitur, ſpecies fortè quædam eſt. Nam & huic Sparto, pro foliis, ſtyli iuncei ſunt, lenti, obſequioſi, ad omnia vitilia vtiliſſimi: locis quoq; gignitur aridis: Plinio etenim auctore, Spartum iſtud, iuncus propriè eſt aridi ſoli.

De

De Gramine Leucanthemo. CAP. IIII.

Gramen Leucanthemum.

AD Graminum genera pertinet & Leucanthemum gramen. caulículos id gerit à radicibus multos, tenues, teretes, crebrò geniculatos, facilè in terrã nisi propè nascẽtibus fruticibus fulciantur, procumbentes: folia ex singulis geniculis bina, contra se posita, angusta, oblonga, duriuscula, Graminis tamen breuiora. Flosculi summis caulibus erumpunt plurimi, singuli suis insidentes pediculis, candidi, ex aliquot exiguis & angustis foliolis congesti, Leucoij floribus minores; quibus pereuntibus, tolliculi succedunt oblõgi, in quibus semen paruum Milio simile: radices tenues & geniculatæ, latè veluti Agrosteos serpunt.

Secus scrobes, agrorum aggeres, locis frutetosis ac opacis crebrò reperitur.

Floret Maio & Iunio mensibus, & non rarò seriùs quoque.

Recentiorum pleriq; Eufragiam faciunt, verùm perperam; multùm enim ab Eufragia differt. Germani Augen-tröst graß: Brabanti Oogheu-trooſt gras nominant. cum κεγχαιογόνῳ autem Dioscoridis similitudinem habet nonnullam, quòd à nonnullis κεγχαίνον, à Theophrasto verò κεγχρῖτις appellatur. Nam folium quidem habet Myagrio, quod à Dioscoride Melampyron quoq; dicitur, haud multùm dissimile, verùm minus: culmos etiam geniculatos, ab radice vna complures, & semen exiguum: conueniunt etiam natales, nam frutetosis quoque ac opacis locis prouenit.

Cratæogonon autem, vt Dioscorides ait, folia habet Melampyro similia: caules ab vna radice multos, geniculatos: semen Milio simile: nascitur in vmbrosis ac fruticosis, vehementer autem acre.

Porrò, vt Theophrastus tradit, κεγχρῖτις nascitur ὥσπερ λίνον πύρινον, hoc est, veluti Linum triticeum, & fructum tanquam Milium fert.

Plinius autem Cratæogonon non Melampyri folio, aut Lino pyrino: sed spicæ Tritici simile esse prodidit, non absq; errore: qui vti satis euidens est, ita & suspicionem mouet, Theophrasti quoque locum corruptum ac vitiatum esse, ac pro eo, quod legitur, ὥσπερ λίνον πύρινον, legendum esse, ὥσπερ μελάμπυρον: præsertim cùm Lini pyrini, vel apud Theophrastum, vel alios etiam auctores, ne nomen quidem vspiam reperiatur. *Plinij error.* *Theophrasti locus corrigitur.*

Cæterùm Cratæogoni, vt Galenus inquit, herbæ fructus & acris gustanti est, & vtenti admodum similis Milio. Traditum est à quibusdam, Dioscorides scribit, seminis Cratæogoni potionem efficere, vt mulier masculum pariat, si post mensium purgationem, priusquam concipiat, ieiuna ter in die, trium obolorum pondo, in cyathis aquę duobus, per dies quadraginta bibat, similiter & vir, totidem diebus, deinde cum ea coëat.

De Gramine Polyanthemo. CAP. V.

ACCEDIT Graminum generi' is & Polyanthemum Gramen, quod folia pratensis Graminis minora, tenuiora ac breuiora profert: cauliculi inter hæc exeunt dodrantales, foliis vidui, in quorum summo flosculi in exigua vmbella compacti, in candido leuiter purpurascentes, Leucoij floribus singuli minores. radice nititur tenui & longa.

Reperitur in pluribus per Germaniam, Bohemiam, & Silesiam locis in agris, ac non ratò iuxta Rhenum ac Mosam: atque vno quidem loco maius ac altius, alio verò minus ac humilius. Exit & in paluſtribus nonnullis, haud procul à mari in Zelandia.

A Maio mense in multam æstatem floret.

Gramen appellari potest Polyanthemum, à florum multitudine, alio nempe destitutum

Gramen Polyanthemum minus.

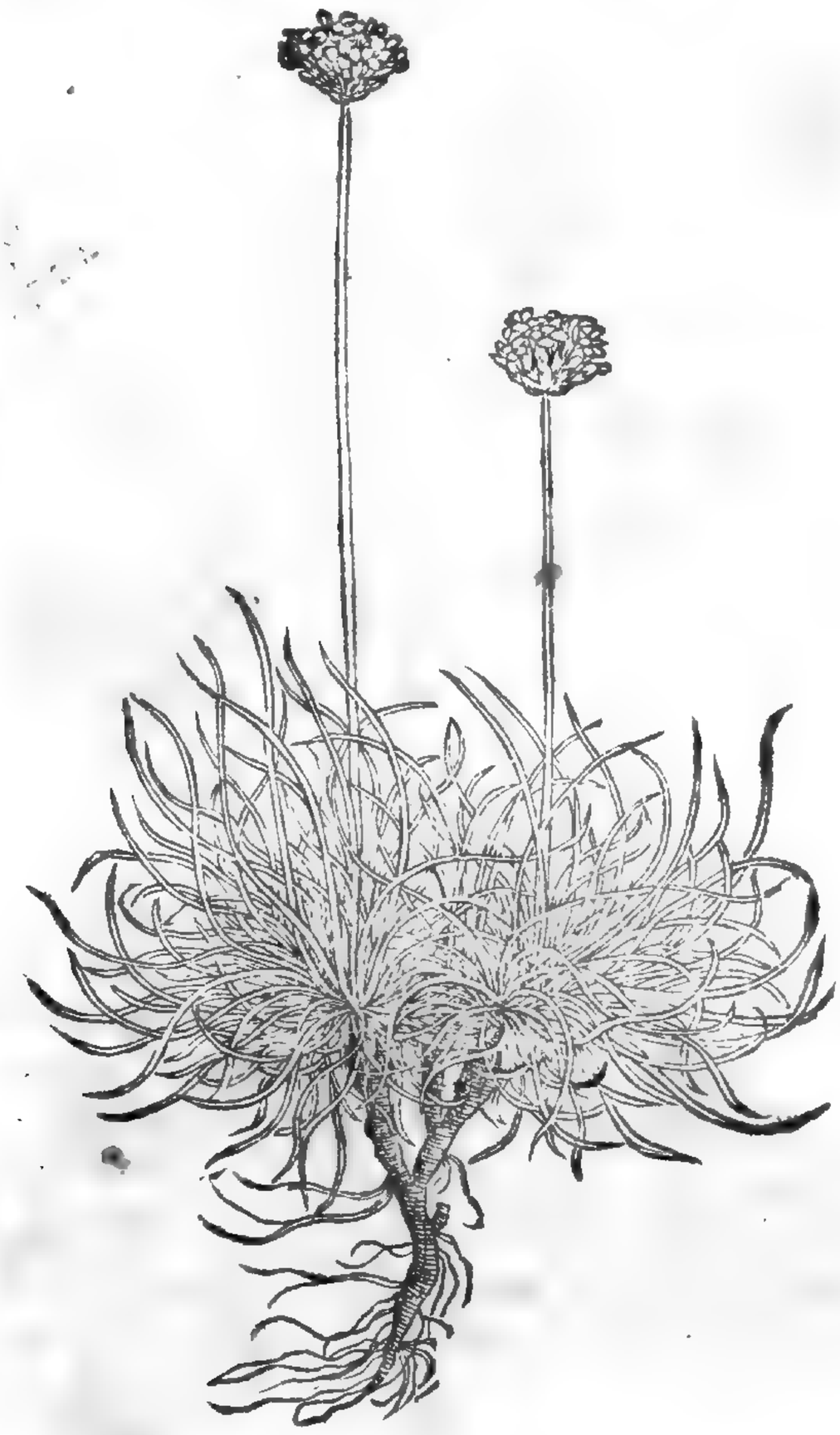

Gramen Polyanthemum maius.

nomine: Nam cùm μώλυος similitudinem nullam habeat, propriè ψευδομώλυ (quod plerisq; visum) esse non potest.

Gramen Parnasium.

Vsum in medicina habet nullum: flosculi gratiam aliquam obtinent, & coronis subinde adduntur.

De Gramine Parnasio.

CAP. VI.

AD Graminum genera pertinere videtur, quod Parnasium vulgò cognominatur. Sunt huic folia lata, nonnihil acuminata, Hederæ foliis satis similia, sed nequaquam angulosa, minora item & candidiora, dilutè nempe virentia. erumpunt inter hęc complures dodrantales, graciles, angulosi cauliculi, vnico ferè folio, eoq; absque pediculo, ipsum amplectente; in cuius fastigio flosculi odorati, candidi, quinq; foliorum; atque inde capitula rotunda, acuminata tamen, in quibus semen. radix nigricans fibris multis firmatur.

In riguis & humidis pratis, solo tamen gracili, sæpius prouenit, tum apud Germanos ac Belgas, tum & alibi.

Iulio mense cum flore reperitur, semen postea succedit.

Germani Leberblumlin appellant, atque idcirco Valerius Cordus Hepaticam albam. Poloni Enneadynamin Gesnero teste vocant. Cum eo Gramine, quod à Dioscoride Parnasium dicitur, similitudinem non exiguam habet: atque inde Belgis Gramen Parnasium nominatum. Describitur

bitur autem iſtud à Dioſcoride his verbis: Quod in Parnaſo Gramen naſcitur, πολυκλαδώτερον ſiue multorum eſt ramulorum: folia Hederæ ſimilia fert: florem album & odoratum: ſemen exiguum, non inutile: radices quinque aut ſex digitalis craſſitudinis, candidas, molles, & admodum dulces. Cum qua deſcriptione Gramen à nobis propoſitum conueniret, ſi radices reſponderent, quæ neque craſſæ neque candidæ ſunt. Qua de cauſa non legitimum, ſed ſpurium genus habendum.

Cæterùm ſpurium iſtud Gramen Parnaſium adſtringentis facultatis non expers eſt, quod ſapor eius nonnihil acerbus ſatis oſtendit, quale quoque legitimum eſſe apparet. Nam Dioſcorides Graminis in Parnaſo naſcentis ſemen ait valde quidem diureticum eſſe ſiue vrinas mouere: aluum autem & vomitiones ſiſtere.

De Trifolio pratenſi. CAP. VII.

Trifolium pratenſe.

PRATENSE trifolium caules cubitales aut longiores promit, rotundos, ſubinde nonnihil hirſutos, plurima ſui parte per terram ſerpentes: folia circa hos per interualla ex tribus ſimul hærentibus compoſita, quorum ſingularia, quæ quidem terræ ac radicibus proxima, rotundiora ſunt; quę verò ſecundum caules enaſcuntur, oblongiora, & crebrò candidiorem maculam δηχοτόμου, Lunæ ferè ſimilitudine in medio habent: Flores in ſummis caulibus exeunt ab vmbella craſſiore ac breuiore veluti ſpica, colore aliâs in rubro purpurei, aliâs candidi, guſtanti dulces: ſemen in exiguis folliculis rotundum. radix longa & lignoſa, teres, in altum deſcendit.

Naſcitur in pratis ac paluſtribus locis, præſertim iis, quæ ſubinde fluuiali aqua rigantur.

Seritur & in aruis apud Brabantos nonnumquam huius generis Trifolium: eſt hoc, eo quod in pratis gignitur, lætius & procerius.

Floret Maio & Iunio, ac reliquę deinde æſtatis maxima ſæpenumero parte.

Græci huiuſmodi Trifolium, ξίφυλλον ἐν τοῖς χορτοκοπείοις γιγνόμενον, & nõ rarò, λωτὸν τὸν ἐν χορτοκοπείοις nominant: Latinis Trifolium pratenſe dicitur: Italis *Trifoglio*: Hiſpanis *Trebol*: Germanis **Wiſenklee vnd fleyſs-blumen**: noſtris **Clauer**: Gallis *Treffle*, & vetere eiuſdem gentis lingua, *Viſumarus*, vt tradit Marcellus ſcriptor antiquus. Quod in agris ſeritur, Medicam, imperiti cognitionis herbarum ac ſimplicium, perperam nominant.

Trifolij autem huius, cùm folia, tum flores refrigerandi ac reſiccandi potentiam obtinẽt. Fertur, ex horum decocto addito melle enema, inteſtinorum roſiones ac dolores ſedare, & viſcidos lentosque adhærentes inteſtinis humores educere: ex ipſa verò herba cataplaſma vtiliter inflammationibus imponi.

Paſcuntur herbam cùm boues & iumenta, tum vtiliſſimè vituli & agnelli. Flores apibus grati ſunt.

Trifolium quoque inhorreſcere & folia cõtra tempeſtatem ſurrigere certũ eſt, Plinius ait.

De Trifolio Bituminoſo. CAP. VIII.

TRIFOLIVM bituminoſum, virgis fruticat tenuibus, magna ex parte erectis, bicubitalibus & altioribus; vnde longiores enaſcuntur pediculi, tenues, veluti ramuli; in quibus terna folia, oblonga, veluti in mucronem deſinentia (quæ tamen ante caulem exeunt rotundiora ſunt) pratenſis Trifolij latiora, maiora ac nigriora, è quorum ſinubus rurſus alij tenues prodeunt cauliculi, vmbellas ferentes, Scabioſæ vmbellis ſiue σκαβιόσις minores, plenas florum, coloris cærulei, ſiue Hyacinthini, id eſt, eius quem Hyacinthus refert cæruleus. Semen inde ſubſequitur oblongum, & vti Dioſcorides tradit, aliquatenus latum, hirſutum,

Trifolium bituminosum.

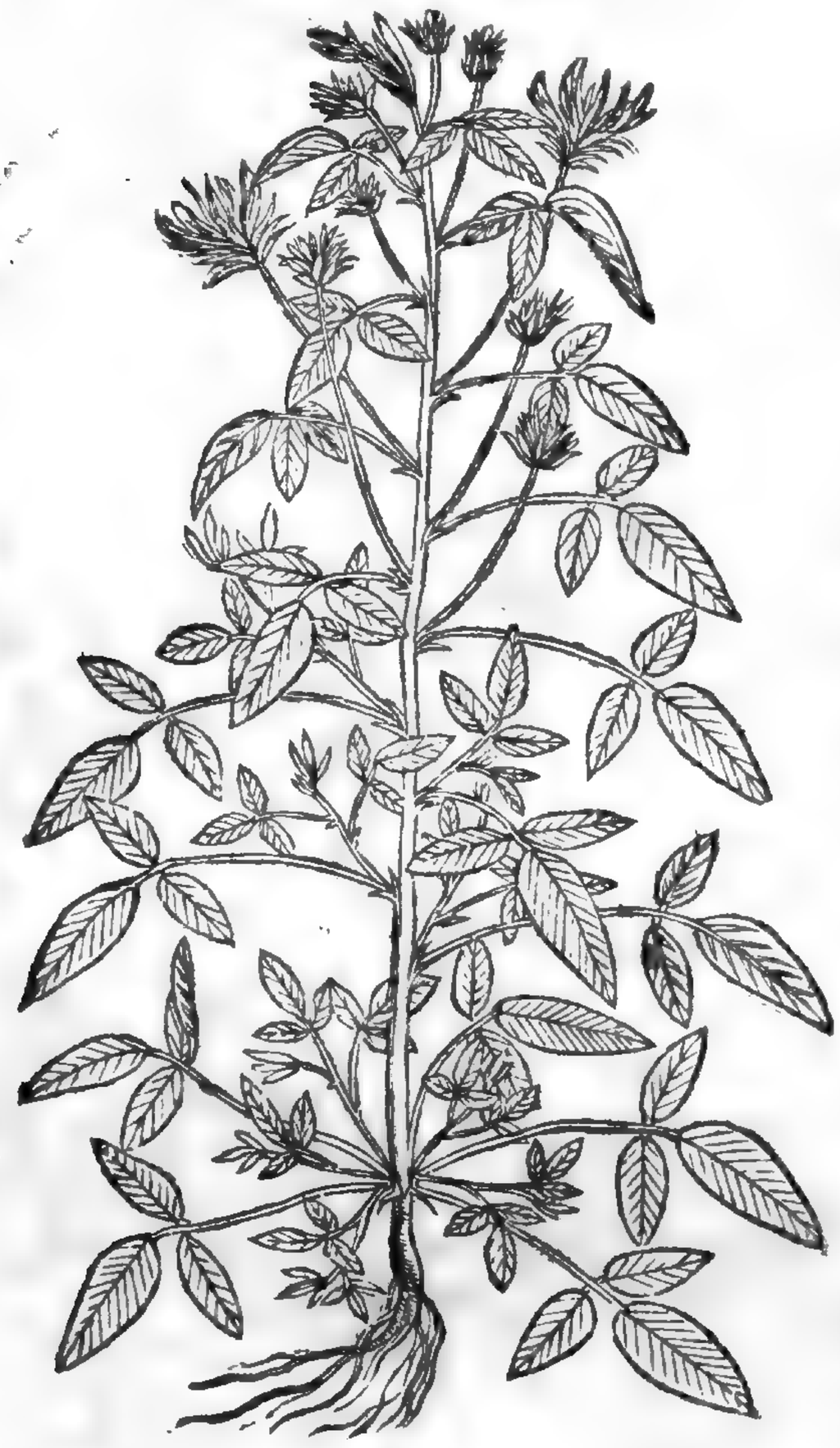

Tarsilon.

& ab altera parte summoque cacumine, veluti apicem habens. radix tenuis est & oblonga. Odorem herba, foliaque bituminis referunt.

Nascitur, Hippocrates non Cous, sed Hippiatros ait, locis fragosis, vt Ruellij conuersio habet. In Belgio ac Germania, nusquam sua sponte, sed in hortis tantummodo satum prouenit, vbi Iulio & Augusto demum mense floret.

Græci τρίφυλλον, & vti Dioscorides scribit, ὀξυτρίφυλλον nominant: plerique μηνανθὲς; alij ἀσφάλτιον; nonnulli κνίκιον: Nicander etiam τριωτέτηλον: Romani Trifolium acutum aut odoratum: nostra ætas Trifolium bituminosum. Auicennæ Tarifilon est, non autem, vtquidam existimant, Handacocha. Sub Handacochę siquidem nomine Auicenna Dioscoridi Lotos dictas comprehendit, vrbanam videlicet, syluestrem, & Ægyptiam, quas vno capite inter se confundit.

Describit Trifolium istud Scribonius etiam Largus cap. CLXIII. his verbis: Quod ὀξυτρίφυλλον Græci appellant, nascitur hoc Siciliæ plurimum, nam in Italiæ regionibus nusquam eam vidi herbam, nisi in Lunę portu, cùm Britanniam peteremus cum Deo nostro Cæsare, plurimum super circumdatos montes. Est autem foliis & specie & numero similis communi Trifolio, nisi quòd huius pleniora sunt, & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte veluti aculeum eminentem. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratense Trifolium inuenitur.

Vis autem Trifolio, quod Asphaltion dicitur, calida & sicca, Galenus ait, vti bitumen, vtrimque tertio ordine, proinde potum laterum dolores ab obstructione iuuat, & vrinam mensesque prouocat.

Hippocrates Trifolium non solùm menses prouocare, sed & fœtus cùm sumptum, tum appositum expellere tradit: Mulier, inquit, si ex partu non fuerit purgata, Trifolium in vino albo bibendum dato, hoc etiam menses educit & fœtus. Et alio loco: Idem etiam (de Trifolio scribens) appositum menses erumpere facit, & fœtum eiicit.

Dioscorides, semen, ait, & folia in aqua pota, pleuriticis, vrinæ difficultati, comitialibus, iis, qui aquæ inter cutem principia sentiunt, & hysthericis auxiliantur. Dari autem debent seminis drachmæ tres, foliorum verò quatuor. Præsidio etiam sunt commorsis à serpentibus folia trita & ex aceto mulso pota. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumque decoctum, fotu dolores eorum finire, quos serpentes momorderint: qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius vlcus habens foueatur, perinde cum affici ac à serpente ictus. Quidam etiam terna folia, aut semina in tertianis cum vino exhibent, & in quartanis quaterna, veluti febrium circuitus exoluentia. Radix quoque antidotis additur, Dioscorides ait.

At veteres alij non radicem modò, sed & semen ipsis admiscuerunt, vt ex plurimis compositionibus, lib. 11. De antidotis apud Galenum videre est: Theriacis videlicet Ælij Galli, Zenonis Laudocei, Claudij Apollonij, Eudemi, Heraclidis, Dorothei & Heræ.

De Trifolio ex America. CAP. IX.

Trifolium ex America.

TRIFOLIO bituminoso aliud quoddam simile reperitur peregrinum ex America Trifolium. caules istud fert à radice complures, rotundos, ramosos, in latus declinantes: folia in singulis pediculis terna, colore in virore subnigra, figura rotundiuscula, primis & è radice exeuntibus bituminosi Trifolij, forma, colore & odore quoq; quadantenus similia, latiora tamen & per ambitus magis crenata. Flores in summo ramulorum exeunt, exigui, subcandidi,

Trifolium ex America.

candidi, ſpicatim digeſti; fructus inde rotundi, aliquantulum plani, Aphaces à nobis deſcriptæ ſemini ferè ſimiles. radix in plures diuiditur.

Ex America in Belgium Trifolium iſtud illatum eſt; vbi Iulio & Auguſto floret.

Trifolij bituminoſi ſpeciem odor grauis, & eius odori haud multum diſſimilis, oſtendere videtur.

De Trifolio odorato, ſiue Melilloto.
CAP. X.

TRIFOLIVM odoratum, ſiue vt Pharmacopœorum Officinæ nominant, Melilotus, ſtirps eſt tres aut quatuor pedes alta, caule in alas ac ramulares adnaſcentias complures, mox à radice diuiſo: folia ei terna, Trifolio aut citius Fœnogræco ſimilia, candidiora, per oras lentè ac minutè fimbriata: flores lutei melini coloris, in breuibus ſpicis exeunt: ſemen inde ſubſequitur in exiguis, nigris ac latiuſculis ſiliquis, paruum, colore pallidum. radix longa eſt. Refert tota herba odorem gratum, ac præcipuè flos eius luteus, qui & ſicceſcentibus ipſis intenditur, exiguam quoq; amaritudinem cùm folia, tum flores guſtatu referunt. 1.

Eſt & alterũ huius genus flore candido, caule, foliis & reliquis priori ſimile. 2.

Item & tertium quoddam peregrinum ac rariſſimum genus, flore purpureo cæruleo, ſed inodorato. 3.

Reperitur & lutei floris longioribus ſiliquis, quam Ciliciam plerique cognominant. 4.

Præter hanc & alia eſt lutei floris quædam, foliis per circumferentiam non crenatis. 5.

Naſcitur lutea ſiue vulgaris Melilotus nõ in Germania, Gallia, ac Italia modò, verùm & in Belgio, circa aruorum & pratorum margines, fluuiorum ac torrentium ripas, ac ſubinde ſecus vias, locis aſperis & in ruderibus. Similibus locis & candida in multis regionibus exit, apud Belgas tamen rarior, vbi nonnunquam in hortis feritur.

Trifolium odoratum ſiue Melilotus.

Nominant priorem Melilotum recentiorũ nonnulli Trifolium odoratum: plerique Trifolium equinum & caballinum, quod videlicet ab equis auidiſſimè in pabulo expetatur: Germani groſſe Steinklee, id eſt, noſtra lingua, groſſe Steẽklauern/ item & Beren klee/ id eſt, Trifolium vrſinum: Romani ac Hetruſci *Tribolo*, vt Matthiolus ſcribit: Saxifragam luteam Fuchſius; alij Melilotum Germanicam aut Officinarum, appellare malunt. Altera, Melilotus alba dicitur. 1. 2.

Vtuntur autem luteo Trifolio odorato, vniuerſæ Germaniæ Officinæ in omnibus medicamentis ac compoſitionibus, pro veterum vera Meliloto.

Reprehendunt id ex recentioribus complurimi, qui veram eſſe Melilotum pernegant:

quorum rursus nonnulli nouum & veteribus incognitum Trifolij genus: alij Cytisum veterum esse contendunt: verùm neutri horũ veritatem assecuti. Cum Cytiso enim exiguum, imò nihil similitudinis habet, vt ex ipsa Cytisi descriptione, satis euidens est: nec etiam prioribus seculis incognita stirps est. Nam etiam si non alterius (quod tamen nõ verisimile) ipsius certè Auicennæ Melilotos est, quam eandem cum Dioscoridis Meliloto esse, de viribus ac facultatibus eius, ipsius Dioscoridis testimonium adductum, ostendit.

Duorum autem generum Melilotum Auicenna facit, vnam videlicet lutei floris: alteram candidi: vtramque odoratam & nonnullæ amaritudinis participem, ac simul digerendi facultatem cum nonnulla adstrictione habentem. Qualis vtique est præsente capite delineata, qua officinæ & huius inferioris & superioris Germaniæ, vtuntur. Qua de causa nec noua nec veteribus incognita stirps, sed ipsa veterum verissima videtur Melilotus: præsertim cùm ei nullæ veræ Meliloti notæ desint, & in qua facultates ac vires omnes, Meliloto à veteribus asscriptæ, reperiantur.

Est enim odorata herba, quæ & plenius resiccata redolet, ac talis aliquandiu perdurat, qualem Melilotũ esse, Theophrastus lib. De causis sexto, XXII. & XXIII. cap. memoriæ prodidit.

Florem etiam habet lutei coloris, veluti eius esse, quæ in Campania nascitur, Dioscorides tradit, (color enim ad florem contrahẽdus, nam herba, Plinius ait, incana est) laudatissimam siquidem in Attica, Cyzico & Chalcedone natam ait, quæ colore Croco vicina est, & boni odoris; at eam, quæ in Campania, in luteum languescere ac odore infirmiorem. Vnde colligendum odorem & colorem floris, remitti atque intendi, pro locorum ac regionũ varietate.

Iam & habet Melilotus Germanica amaritudinem, quam Auicenna, vti diximus, Meliloto inesse scripsit.

Digerendi quoque potentiam obtinet, quam non Auicenna modò, sed & Galenus Meliloto tribuit. Cataplasmatis siquidem, ac emplastris digerentibus resoluentibusque, necnon concoquentibus, tum & acopis omnibus vtiliter admiscetur.

Quæ certè omnia satis luculenter ostẽdunt, vulgarem Melilotum à veterum non discrepare, quam Græci quidem μελίλωτον, Latini Sertulam Campanam, Cato Sertam Campanam, plerique Coronam Regiam nominant.

Copiosior autem, vt Galenus ait, in Meliloto substantia est calida, quàm frigida, (primi videlicet ordinis calida & sicca) habet etiam quiddam adstringẽs, sed & discutit & maturat.

Dioscorides Melilotum tradit adstringentem & malacticam vim habere: At malacticam habet non propriam, sed quatenus in inflammationibus, aut aliâs collectos humores discutit ac digerit: nam eatenus, quod durum est ac tensum, emollit, quæ propriè non emollitio, sed digestio & per halitum discussio est, cuiusmodi facultatem διαφορητικὴν Græci nominant.

Atque hoc modo inflammationem omnem emollit, præsertim, vt Dioscorides tradit, circa oculos, vterum, sedem, aut testes, cum passo cocta & imposita: interdum autem addito oui luteo assato, aut Fœnigræci farina, aut Lini semine, aut Tritici farina, aut capitulis Papaueris, Seridéve. Sanat eadem recentes melicerides per se in aqua: & ἀχῶρας siue manantia capitis vlcera, cum terra Chia, Vino aut Galla illita: stomachi item dolorem & cocta, & crudа, cum aliquo ex antedictis, leuat.

Aurium etiam dolores crudæ expressæ succus cum passo instillatus, sedat: Capitis verò dolorem, quem κεφαλαλγίαν nominant, lenit, cum aceto & rosaceo irrigatus.

De Cytiso, ex Dioscoride, Galeno & aliis.

CAPVT XI.

FRVTEX Cytisus est, vt Dioscorides ait, candidus totus, vti Rhamnus, (aut, vt Plinius, aspectu canus, breuiterque si quis exprimere similitudinem velit, angustioris Trifolij frutex) ramos spargit cubitales aut longiores, in quibus folia Fœnogræci aut Loti trifoliæ, sed minora, & medio eorum neruo maiore ac eminentiore, quæ digitis contrita Erucam olent, gustu Cicer nondum maturum resipiunt.

Galenus lib. I. De antidotis, Cytisum fruticosam plantam esse tradit, eam altitudinem attingentem, ad quam Myrti crescunt. Theophrastus χαλεπὸν, siue molestum eum esse scribit, ac omnia sibi propè assistẽtia enecare, sed eo tamen valentiorem ἄλιμον, qui ipsum etiam Cytisum interimit.

Materies Cytisi nigra est, & proximè ad Hebenũ accedere videtur, vt Plinius post Theophrastum lib. XVI. refert.

Pro legitimo autem Cytiso à recentioribus ostenditur frutex quidam lignosus, bicubitalis, aut altior, in multos ramulos sese explicans: folia cuius vnà cum caulibus incana & albicantia, quæ trita Erucam nonnihil redolent, & terna ab vno pediculo Trifolij instar dependent:

Cytisus vt existimatur.

dent: flores in summis virgulis elegantes, luteo auri relucent colore, forma Gemmæ, sed minores, & amplius colorati: valuulæ planæ sunt ac recuruæ, & falcatę, crescentis Lunę formam referunt; in quibus semen. radix in ramulos spargitur.

Belgis hæc stirps hortensis tantùm est.

Inuentus est hic frutex in Cythno insula, inde translatus in omnes Cycladas: mox in vrbes Græcas, magno casei prouentu, propter quod maximè miror rarũ in Italia: nõ æstuum, non frigorum, non grandinum aut niuis iniuriam expauescit: Plinius.

Galenus in Mysia, qua parte Græciæ finitima est, tractum quendam occurrere, memorię prodidit, quem Britum nominant, vbi collem non magnum, Thymo, & Origano refertum, alibi locum Cytiso plenum vidisse se, scribit.

Satio autem Cytisi (Columella ait) vel autumno circa Idus Octobris, vel Vere fieri potest. Cùm terram bene subegeris, areolas facito, ibique, veluti Ocymi semen, Cytisi autumno serito, plantas deinde Vere disponito, ita vt inter se, quoquo versus quatuor pedum spatia distent. Si semen non habueris, cacumina Cytisorum Vere deponito, & stercoratam terram circumaggerato. Si pluuia non incesserit, rigato quindecim proximis diebus, simulatque nouam frondẽ agere cœperit, sarrito. Potest etiam ante Septembrem, satis commodè ramis Cytisus seri, quoniam facilè in quouis agro, quamuis mœrrimò comprehendit, & iniuriam omnem sine noxa sustinet.

Nncupant hunc fruticem Græci ac Latini κυπρσὸν, Theocritus etiam κύπλὸν, nonnulli κυθίσσον pr Θ, alij πλόν. A Cythno, aut vt alij, à Cythisa insula nomen, auctore Seruio, habet.

Rfrigerant porrò Cytisi folia, Dioscoride auctore, tumores intra initia discutiunt, si cum panerita imponantur: decoctam vrinam cit potum. Galenus Cytisi folia digerendi facultatem btinere refert, aqueæ ac temperatæ mistam, sicut & Maluæ.

Mulieres, Columella ait, si lactis inopia premantur, Cytisum aridum in aquam macerare opoet, & cùm tota præmaduerit, postero die expressi succi ternas heminas permisceri modico vino, atque ita potandum dari, sic & ipsæ valebunt, & pueri abundantia lactis confirmabntur. Hippocrates Cytisum etiam inter ea, quæ lac extinctum reuocant, libr. De natura mliebri, & de morb. mulieb. enumerat. Aristomachus quoq; Athenienſis apud Plinium, nutribus in defectu lactis, aridum, atque in aqua decoctum potui, cum vino dari iubet.

Aes non defore Cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus & Aristomachus. Siquidem de Cytiso scriptores vno ore, Galenus inquit, traduut, apes ex Cytisi flore plurimum mellis excerpere.

Glumella Cytisum etiam vtilissimum tradit gallinis, apibus, capris, bubus, & omni generi ecudum, quod ex eo citò pinguescit; & lactis plurimum præbere ouibus.

Marcellus antiquus auctor, alium quendam Cytisum describit, à superiore Græcorum Cyto differentem, quem non iumentorum pabulo laudat, aut ad lactis copiam augendam comendat; sed mirum esse remedium tradit aduersus ischiadem & arthritim. *Cytisus Marcelli.*

Herba est vel fructetum, ait, quòd maximè circa sepes vinearum nascitur, Latinè Cytisus dicitr, virgultis est subtortis vel curuis, foliis oblongis, bene virentibus, floribus concluſis, oblegis, albis vel etiam galbineis, bene olentibus, id est, mellito odore, fructetum ipsum semper virens æstate atque hyeme.

De Pseudocytisis. CAP. XII.

OCCVRRVNT verò & aliæ Trifoliæ, lignosæ ac fruticosæ stirpes, quę cum Cytiso similitudinem habere posse videntur.

Pseudocytisus prior.

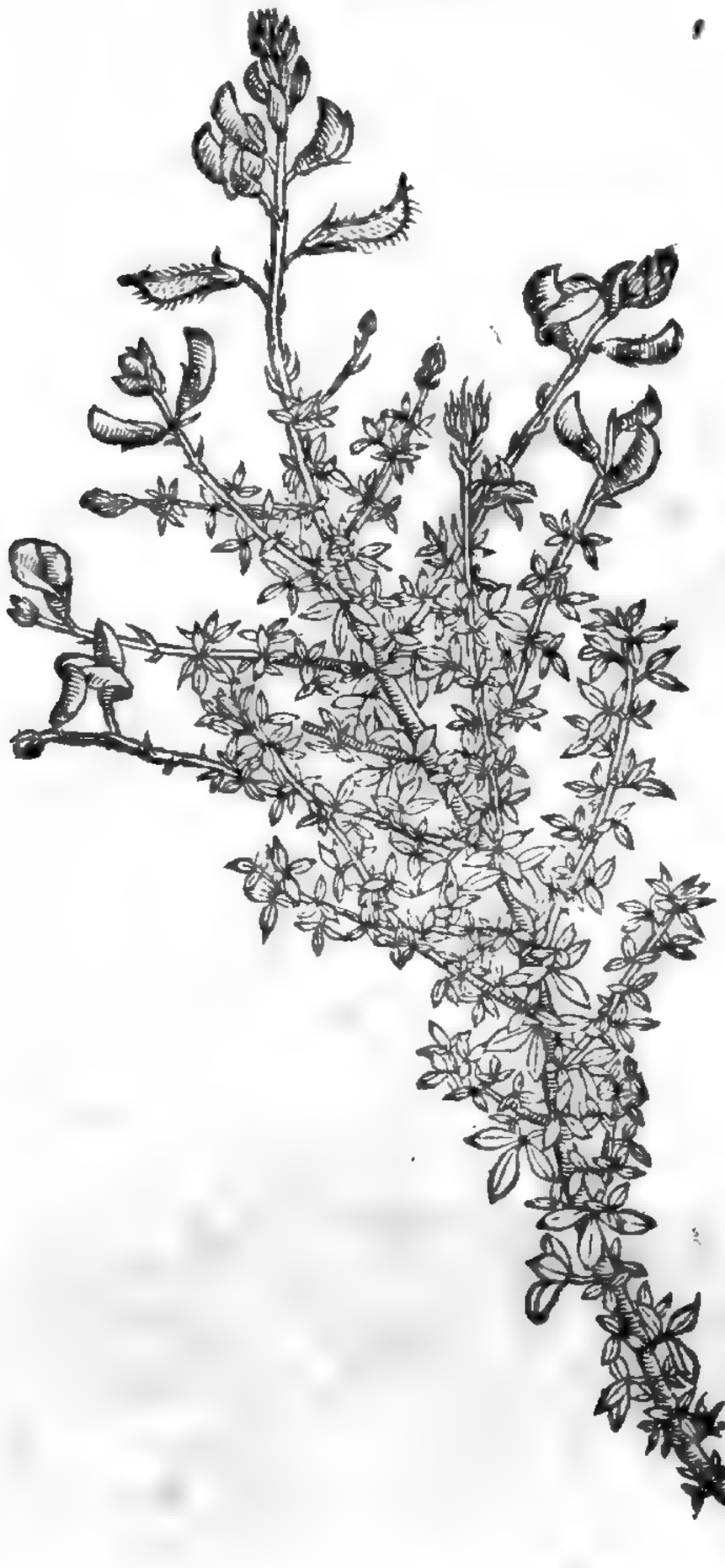

Pseudocytisus alter.

1. Assurgit vna à radice cauliculis teretibus, fragilibus complurimis, in alas ac ramulos diuisis; folia circa quos crebra, minora quàm Trifolij pratensis, colore virentia: flosculi circa virgularum fastigia spicato quodammodo ordine digesti, lutei, minores quàm Genistæ, loqui consimiles: succedunt siliquæ tenues, oblongæ, angustæ, & ipsis Genistæ siliquis minores, in quibus semina exigua nigricantia. radix longa, altè descendit, quandoque in obliquũ tradit.

2. Altera species copiosis ramulis ac cauliculis superiorem referret, nisi humilior ac lanuginosior esset, nec attollerentur, sed magis ad latus cauliculi eius inclinarent: folia quoque paulò maiora, sed tamen quàm Trifolij pratensis minora: flosculi etiam magis coniuncti, atque veluti in capitulum compressi, tum etiam nonnihilo maiores sunt: siliquæ quoque aliquanto grandiores, hirsutçque. radix altè demittitur, in paucos diuisa appendices. Contingit autem non rarò vno loco hanc reperiri hirsutiorem siue lanuginosiorem, quàm altero: quo autem hirsutior ac lanuginosior, hoc etiam magis incanescit, nam ipsa hirsuties albicantẽ quendam colorem vnà confert.

Reperiuntur huiusmodi Cytisi, in nostra ætate appellata, Morauia, Marcomannorum olim prouincia, & in Pannonia superiore siue Austria, iuxta vias, præsertim profundices, & agrorum limites. vmbra etenim aliquo modo gaudere videntur.

Iunio ac Iulio cum floribus præcipuè vigẽt: semen interea & post, ad maturitatẽ peruenit.

Carolus Clusius in suis per Hispanias obseruationibus & huiuscemodi aliquot genera describit, quæ ab istis exiguum vel nihil differre videntur. Differentia si qua est, cœli illíque differentium ac dissimilium occasione contingere potest: Nam hæc duo ad stirpium mutationem plurimum posse, Theophrastus scribit.

Cytisi autem esse spurias species satis manifestum; idcirco & Pseudocytisi dici ac nuncupari possunt, vel Cytisi syluestres.

Quàlis autem facultas horum fruticum, vel ad quæ vtiles, exploratum aut cognitum nondum habemus.

De Trifolio fruticante. CAP. XIII.

TRIFOLIVM fruticans virgulas profert tenues, virentes, bicubitales & longiores, in obliquas, breues, ramulares adnascentias subinde diuisas: folia circa has proximè ipsis radicibus

Trifolium fruticans.

radicibus plurima, ſingulis pediculis terna, ſed medio eorum maiore ac longiore, Trifoliis anguſtiora & minora, ex nigro virentia, inferiore tamen parte viridiora: floſculi in ramulorum ſummo, exiguis inſident pediculis, lutei, ab anguſtiore exiguâ veluti fiſtula, ſeſe in quinque aut ſex foliola pandentes, Bugloſſi vulgaris floribus quodammodo ſimiles, ſed minores: fructus rotundus eſt, magnitudine Eruiliæ, initio viridis, per maturitatem verò niger, in quibus ſemina lata, Lentibus ſimilia. radix alba, longa, latè ſub terra ſerpit, ac plurimis non rarò progerminat locis.

Reperitur iſtud Trifolium apud Belgas in ſtudioſorum hortis aliunde inuectum.

Floret æſtate: autumno ſemen maturatur: frutex ipſe perpetuò viret, & viuit radice cõſtat.

Cytiſum plerique appellant: nos Trifolium fruticans nominare maluimus: cum Cytiſo etenim non conuenit, vt ex eius deſcriptione ſuperiore capite ſatis manifeſtum; niſi Marcelli Cytiſus ſit, cum quo aliquam forte ſimilitudinem habere videri poſſet, ſi flos, qui ei luteus eſt, albus eſſet aut galbineus.

Galbineus autem color idem videtur cum cæruleo, aut ſimilis. Vegetius enim Renatus in ſua veterinaria, lib. I. cap. XVII. & lib. III. cap. II. Eryngium herbam deſcribens, florem, inquit, habere aureum vel galbineum. Reperitur autem Eryngij flos cæruleus & luteus. *Galbineus color.*

Sunt verò & nonnulli, qui Trifolium iſtud Polemonium eſſe exiſtimant, quòd videlicet cum vulgaris Rutæ, aliquam huius folia ſimilitudinem habere videantur. Sed Polemonium non vulgaris ſiue graueolentis Rutæ eſt folio, ſed alterius, Hypericoidis videlicet, veluti & Hypericum, Anonis, & Cẽtaurium minus, quæ etiam folio Rutæ deſcribuntur.

Porrò Trifolium fruticans nullius quidem vſus eſt, nec animantium cuiquam, multò minus apibus, quod ſciatur, gratum.

Trifolium odoratum alterum ſiue Lotus ſatiua.

De Trifolio odorato altero, ſiue Loto ſatiua. CAP. XIIII.

TRIFOLIVM odoratum alterum, caulículos habet erectos, rotundos, inanes, cubitales aut longiores, ramulares adnaſcẽtias multas: folia ſingulis germinationibus trina, Trifolio ſimilia, leniter ac ſuperficie tenus per ambitum crenata, ex quorum alis in ſingulis pediculis flores in exiguis veluti ſpicis, pallidi ex cęruleo albicantes, quos aſpera ſequuntur capitula, in quibus ſemen Fœnogræco minus. radix fibroſa eſt.

Tota herba cum caulibus & foliis, Trifolio non ſolùm bituminoſo, ſed & pratenſi candidior eſt: odorata item eſt, & aroma cum grauitate quadam ſentit, & plenius reſiccata quidem: qui in decerpta aridaque diu etiam odor inhæret,

inhæret,& plùuiosa ac humente cæli constitutione intenditur. Fertur virens atque crescens septies in die odorem mutare,vnde & Germanicè **sieben gezeiten kraut** / annosæ anus ipsum appellant.

Floret Iunio,Iulio ac Augusto eiusdem,quo satum est,anni mensibus:in hortis cùm in superiore,tum in inferiore Germania,in Italia,Gallia,ac aliis in regionibus seritur.

Trifolium vulgò odoratum appellant: Germani,vt diximus, **sieben gezeiten** / nostri Seuen gheetijcruyt,hoc est,septem temporum herbam:Hispani *Trebol Real:* Galli *Treffle odoriferant.* Lotus videtur vrbana,siue satiua,de qua Dioscorides lib.1111. quæ Græcis λωτὸς ἥμερος, & à quibusdam ξίφυλλον,ab aliis ἱπποσέλινον nuncupatur.

Vim autem vrbanam siue domesticam Lotum mediocriter concoquendi , & resiccandi possidere, Galenus ait,& in caliditatis frigiditatisq; coniugatione mediam quodammodo ac temperatam esse. Quæ certè facultates in hoc odorato Trifolio euidenter conspicuæ sunt.

Dioscorides,extractus,ait,succus addito melle oculorum argemas,nubeculas, λευκώματα (albugines vocant) & quæ pupillas oculorum obscurant,expurgat.

Nostri oleum in quo folia floresq; odorati huius Trifolij macerata , recentia vulnera glutinare tradunt,&ad puerorum enterocœlas,bubonocœlasq; plurimùm commendant. Interponitur & arida herba vestimentis,quæ ne à tineis rodantur,defendere putatur.

De Loto syluestri. CAP. XV.

Lotus syluestris ex Cod.Cæsareo.

DIOSCORIDES trium Lotorum, excepta tamen Loto arbore , mentionem facit: Satiuæ videlicet , syluestris , & Ægyptiæ. has tres Auicenna vno capite , videlicet 341. sub Handocochę nomine complexus est.

De ea quæ pro satiuo habetur, præcedente capite scriptum.

Syluestrem Lotum Dioscorides caule esse ait bicubitali,& maiore, multas alas habente: folia similia Trifolij pratensis : semen veluti Fœnogræci,minus paulò, gustu medicato.

Plurimum hanc in Libya nasci , idem auctor est,& Trifolium minus appellari. Huiuscemodi autem syluestris Lotus hactenus incognita latet: In vetusto autem Bibliothecę Cęsareæ Codice,Loti syluestris huius imago reperitur. Depingitur autem caule recto, foliis Trifolij; & è sinu horum, pediculis flores , deinde siliquas,proferentibus ; quæ tenues sunt, &quàm Fœnogręci minores;vt imago ostędit.

Vim autem calfacientem & leuiter adstringentem habet: vitia cutis in facie,& ephelidas cum melle peruncta expurgat. bibitur & vtiliter per se trita ; aut cum Maluæ semine, cum vino passo,aduersus vesicæ dolores.

De Loto Aegyptia. CAP. XVI.

LOTVS quæ in campis Ægypti aqua inundatis prouenit,caulis est,vt Dioscorides refert; Ægyptiæ fabæ assimilis : floré habet paruum,candidum,Liliis similem ; quem ferunt oriente Sole explicari , occidente verò occludi ; totoque capite sub aquis condi , & rursus oriente Sole emergere. simile caput eius est Papaueris maximo calyci ; in quo semen Milij quantitate, quod resiccatum Ægyptij in panificium recipiunt. radicem Cotoneo malo similem habet.Eadem de hac Loto Theophrastus refert paulò tamen latius hanc describens: florem siquidem,ait,candidum,Liliis angustia foliorum proximum; multos verò ac densos promiscuè exire,Sole occidente sese contrahere caputq; integere; ad ortum verò aperiri , & supra aquam assurgere: idq; facere dum caput perficiatur, floresque defluant : capitis autem magnitudinem quantum Papaueris maximi: radicem rotũdam mali Cotonei amplitudine, cortice nigro,quali Nux castanea tegitur; corpus verò internum candidum esse.

Extat

Lotus Ægyptia ex Cod. Cæsareo.

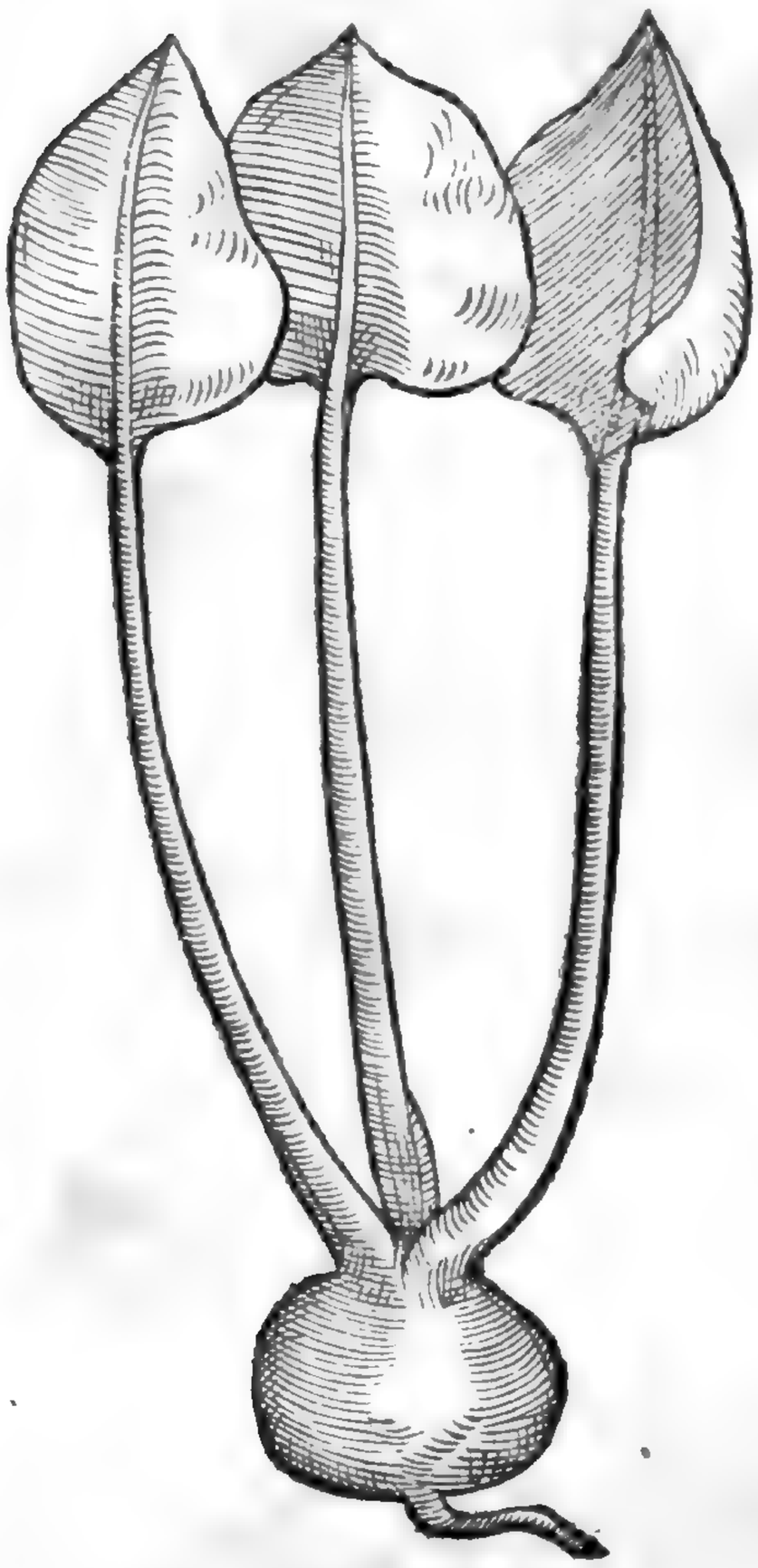

Trifolium corniculatum I.

Extat in antiquo illo Bibliothecæ Cæsareę Codice, Ægyptiæ Loti icon, sed quæ non nisi folia & radicem exprimat. folia autem depinguntur tria, lata, singula longis ac crassis pediculis insidentia, ac e radicibus exeuntia: radix verò rotunda, mali instar.

Ægyptia Lotus dicitur, quòd in Ægypto gignatur. Radicem huius Corsium appellari Theophrastus ait: Strabo autem Geographię lib. XVII. Corsium fructum esse tradit piperi similem.

Radicem crudam & coctam edi Dioscorides scribit: Theophrastus elixam assamq; in speciem albuminis verti memoriæ prodidit, & cibis gratam: mandi etiam crudam, sed gratiorem decoctam, seu aqua, seu pruna.

Qui huius radicibus victitant Lotophagos dici, Strabo auctor est. Theophrastus autem ex Loti arboris fructu, qui dulcis ac suauis est, viuentes, Lotophagos appellat.

De Trifoliis Corniculatis.

CAP. XVII.

CORNICVLATORVM, hoc est, quæ exiguas siliquas instar corniculorum proferũt, Trifoliorũ aliquot reperiuntur genera.

Corniculatorum autem horum Trifolio- 1.
rum primum genus, multis exit tenuibus & infirmis cauliculis, humi procumbentibus; circa quos foliola incana, minora & angustio-

Trifolium corniculatum II.

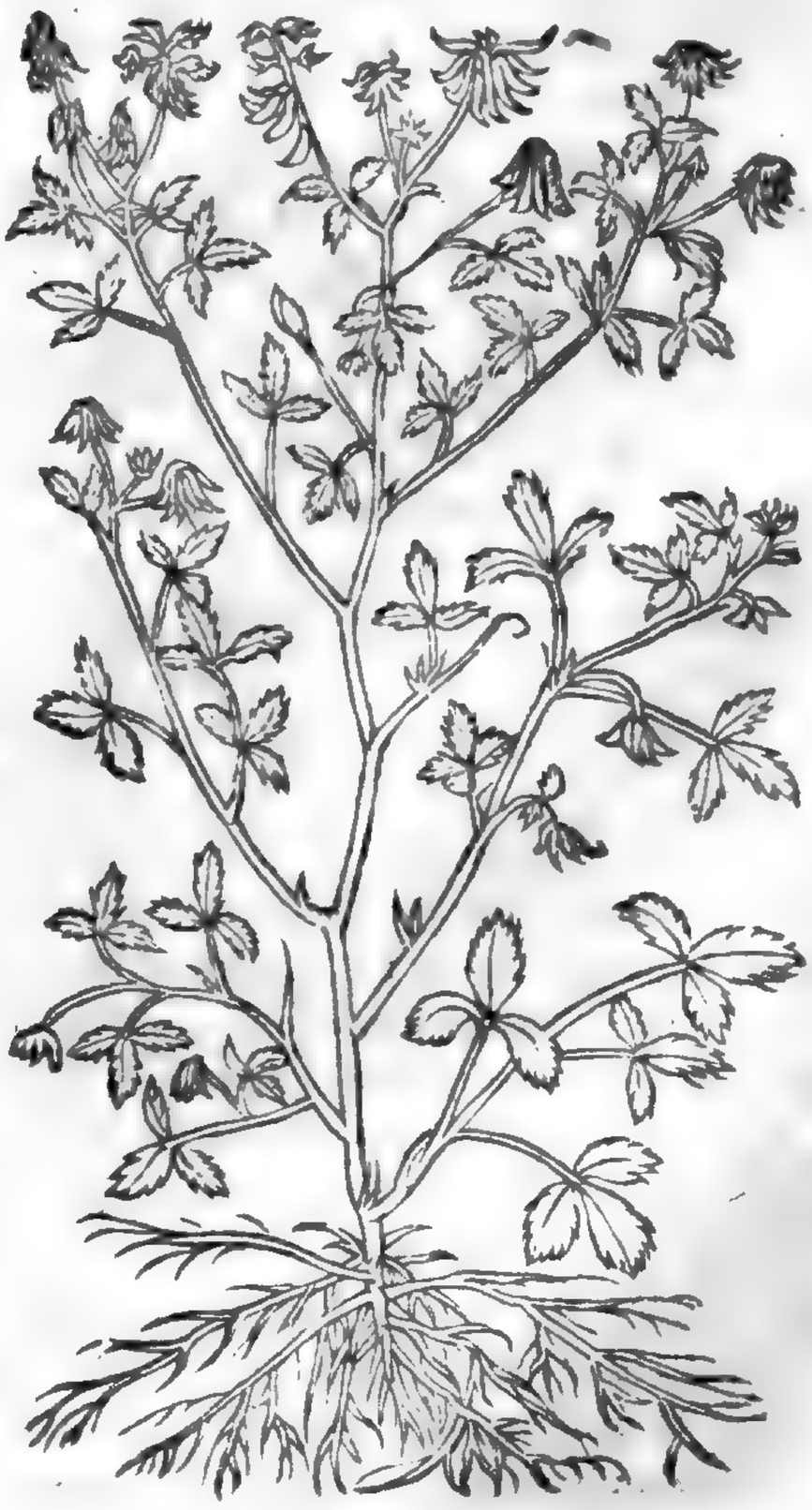

Lotus corniculata, L.
L. sp. 1092

ra quàm

Trifolium corniculatum I.
L. sp. 1094

ra quàm Trifolij: flores profert luteos, ſplendentes, Ochri floribus minores, complures ſimul in virgularum faſtigiis eminentes: ſuccedunt ſiliquæ aliquot paruæ, oblongæ, tenues, teretes, & anguſtę, in quibus ſemina rotunda exigua. radix dura ac lignoſa, ſingulis annis regerminat.

2. Alterum genus cauliculos quoque habet tenues, longosque: folia Trifolij aut Fœnogræci, ambitu ſerrata: floſculos luteos, pallentes, in vmbella inſtar ferè pratenſis Trifolij; poſt quos exiguæ complures, recuruæ corniculorum modo, ſiliquæ exeunt, in quibus ſemina parua, ſapore ac forma ſeminis Geniſtæ: radicibus firmatur longis, tenuibus & fibroſis.

3. Tertium genus caule, foliis, ac radicibus, prioribus, vti Tragus ait, ſimile, flores autem maiores, & in luteo ſplendidiores, ſiliquæ verò ei longiores, ex ſingulis tres, aut quatuor, auium vnguibus perſimiles, in quibus ſemina rotunda, vt Arachi.

Naſcuntur hæc genera, pluribus Germaniæ locis ſua ſponte: primum Belgio familiarius eſt, vbi ſecus vias, & agrorum margines paſſim reperitur: florent æſtate.

Trifolia corniculata, ad differentiam aliorum nominari poſſunt, aut Loti ſylueſtres. Differunt tamen non parùm, à Dioſcoridis ſylueſtri Loto, quæ in Libya prouenit. Nam Dioſcoridis ſylueſtris Lotus, caule eſt bicubitali, & ſæpè maiore: alis multis: foliis Trifolij pratenſis: ſemine Fœnogræci, multò minore, guſtu medicato. Quale in totum nullum horum corniculatorum Trifoliorum eſt.

Sylueſtris Lotus.

Habent autem iſta corniculata Trifolia, cum Serapionis, aut Yſaaci Meliloto ſimilitudinem maximam. Serapio enim ex Yſaaco Melilotum deſcribens, vaginas ipſam facere ait, veluti & iſta Trifolia faciunt, quam ob cauſam (cæteris notis non repugnantibus) Yſaaci & Serapionis Meliloti videntur: non tamen idcircò Dioſcoridis, aut Galeni, licet tamen has inter ſe Serapio confundat, vt ſæpè multas alias confundere Arabibus proprium quodammodo eſt vitium.

Differentiam vtriuſque, ipſe ſiue Yſaac, ſiue Serapio oſtendit, vaginam & ſemen huius Meliloti præcipuè commendans: nam alterius Meliloti floribus potiſſimùm, veteres Græci vſi ſunt, non ſiliquis aut ſemine, vt ex emplaſtrorum, malagmatum, & aliorum compoſitionibus, quæ apud Galenum, Paulum, Aëtium, & alios reperiuntur, euidens eſt. Meliloti ſiquidem, quod à Dioſcoride deſcribitur, in floribus præcipua facultas eſt.

Melilotus Yſaaci aut Serapionis. *[ ] Videtur redundare.*

Deſcribit autem Melilotum ſuam ex Yſaaco, Serapio his verbis: Alchilel, ſiue Melich (ita enim Melilotum Arabes hi nominãt) herba eſt, quæ habet folia rotunda, viridia: ramuli eius ſunt ſubtiles multùm, & folia rara, & fructus habens vaginas ſubtiles, rotundas [ſicut virgæ puerorum paruulorum] & ſunt in eis grana pauca, glauci coloris, rotunda, minora granis Sinapis, & quod de ipſa adminiſtratur, ſunt illæ vaginæ, cum eo, quod eſt in eis ex granis.

Quæ certè deſcriptio iſtis corniculatis Trifoliis ſatis reſpondet, & præſertim primo ac tertio generibus.

1. At primum horum Germani **wilden klee/ ſtein klee / vnſer frauwen ſchuchlin/ vnd voghels wicken** appellant: noſtri **ſteen clauweren** & **vogels vitſen**: nonnulli herbam leporinam: Fuchſius Melilotum Germanicam facit.

2. Alterum genus idem Melilotum Italicam, & Germanis **Wälſcher ſteinklee** nuncupat, & cum vera Meliloto conuenire exiſtimauit, cum qua tamen per omnia non communicat.

1. Facultatem autem primum genus poſſidet euidenter adſtringentem, frigidum ac ſiccum natura ſua, incipientibus idcirco inflammationibus vtile, & omnibus, quæ reprimi ac refrigerari deſiderant.

Cæterorum duorum non ita exploratæ, aut cognitæ nobis vires ſunt.

De Trifoliis cochleatis, hoc eſt, quorum ſiliquæ teſtæ cochlearum ſimilitudine, in vertiginem tortæ ſunt. CAP. XVIII.

1. HVIVSCEMODI Trifoliorum duo potiſſimùm ſunt genera. Primum cauliculos habet tenues, rotundos, non erectos, ſed per terram repentes: folia Trifolio ſimilia, verùm minora, teneriora: & per ambitum crenata: flores ex luteo pallentes, paruulos in ſummo pediculorum: fructus latus eſt, & aliquot circumuolutionibus in ſpiras cochleæ modo contorquetur, in quibus ſemina parua, candida, nonnihil recurua. radix tenuis eſt.

2. Alterum cauliculis prius refert: folia quoque Trifolij minora, ſed haudquaquam per margines inciſa: floſculi quoque lutei: valuulę quoque in ſpiras contortæ, ſed longiores, anguſtiores, & ſpinulis aliquot horridulæ.

Conuenit iſtud aut ſaltem proximum eſt ei, quod à Carolo Cluſio Medica Marina appellatur, & à ſe in Hiſpania, & Gallia Narbonenſi iuxta maris Mediterranei; in Luſitania verò iuxta Oceani littora, repertum refert.

Apud Belgas & Germanos vtrumque hortenſe eſt. Æſtate flores ac ſemina proferunt.

Galli

Trifolium cochleatum primum.

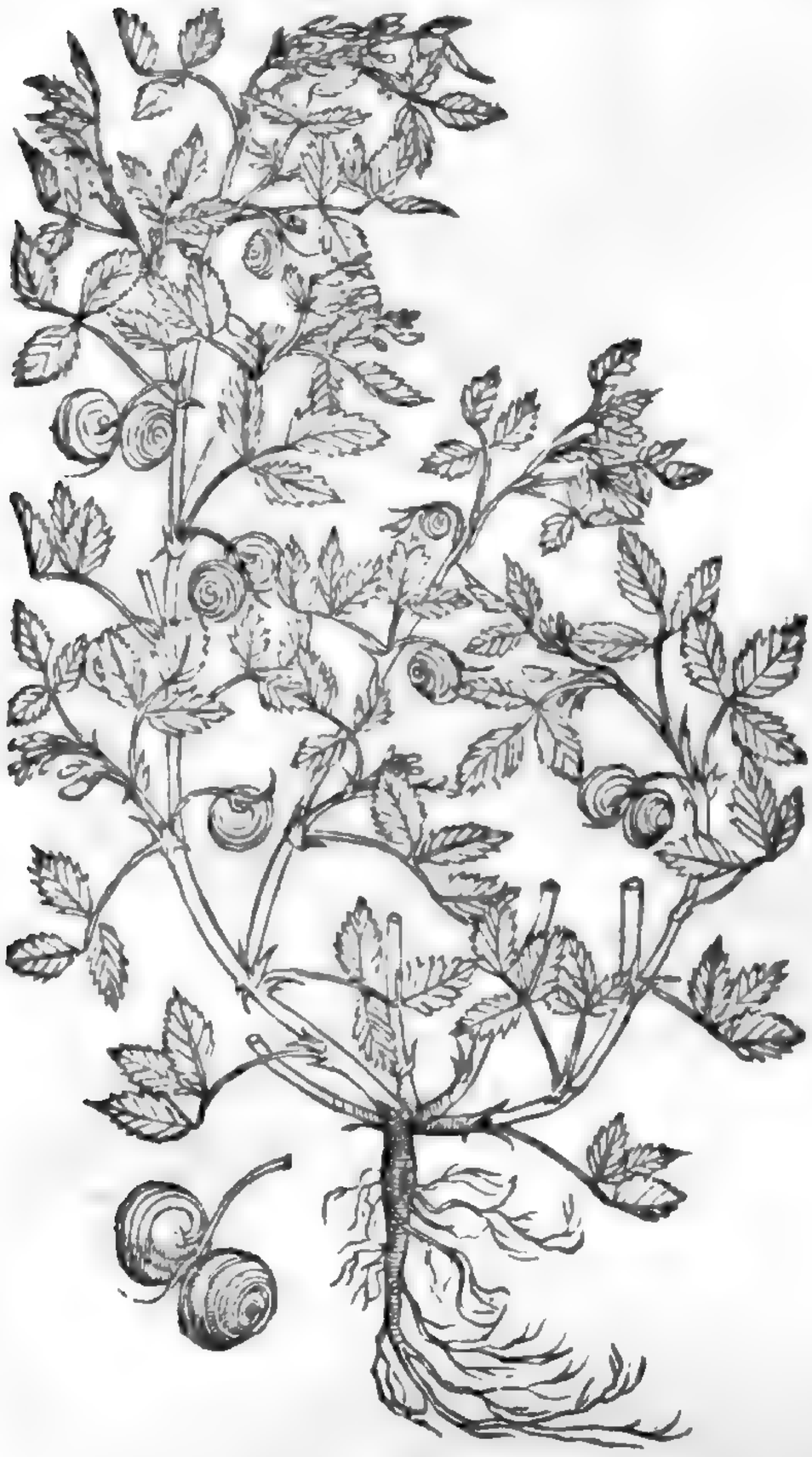

Trifolium cochleatum alterum.

Galli huiuſcemodi Trifolium *L'herbe au limaſſon* nuncupant: Recentiorum plerique hæc Trifolia Medicas eſſe iudicant;nos Trifolia cochleata appellare maluimus,à ſiliquis cochleę alicuius modo conuolutis : nam cum Medicæ deſcriptione (licet fortè ſimilitudinem aliquam habeant) non conueniunt. Lentis enim magnitudinem, fructus ſiue ſiliqua multùm excedit. ſemen verò quod in ipſis continetur,non modò Lentis formam non habet, ſed nec magnitudinem , multò Lente minus. Iam & iumentorum aut boum pabulo hæc Trifolia nec requiruntur,nec vtilia habentur,ita vt his de cauſis (præter alias rationes) non eſſe veras Medicas, abundè conſtare videatur.

De Medica. CAP. XIX.

EX Trifoliorum, & eorum quidem, quorum valuulæ cochlearum modo intorquentur, genere & Medica eſt. Virgulas hæc ſiue cauliculos habet complures,rotundos,virentes: folia Trifolio ſimilia,circa caules minora & contractiora: flores in vmbella breui , craſſæque ſpicæ quodammodo perſimili exeunt,pratenſis Trifolij anguſtiore & minore;colore vt plurimùm in cærulco purpurei: ſequuntur inde ſiliquæ ſiue cornicula cochlearum ſimilitudine intorta, ſed multò, quàm cochleatorum Trifoliorum, anguſtiora; Lentis videlicet tantùm latitudine, aut paulò ampliore,ac in pauciores ſpiras contracta, duas videlicet aut tres tantùm, in quibus ſemen minutum & candidum. radices ſubſunt, vti aliorum Trifoliorum, longæ, tenues,& lignoſæ.

Naſcitur pleriſque Hiſpaniæ locis ſua ſponte, quod ſatiuo tenuiora habet folia, & flores ſubinde ſubluteos. In Valentino regno, & vocata Catalonia, Terraconenſis Hiſpaniæ prouinciis,in agris ſeritur,vbi crebrò ſingulis æſtiuis menſibus reſecatur,& in decem aut duodecim annos perdurat.

Serendam Medicam, Varro ait,in terra non nimium arida,aut varia,ſed temperata. Palladius Aprili menſe,ſerendam eſſe Medicam ſcribit, ac ſemel ſatam decem annis permanere, ita vt quater vel ſexies poſſet per annum recidi.

Appellant hanc herbam Græci Μηδικὴν: Latini ſimiliter Medicam : Caſtellani *Mielgas*: Valentini ac Catalani *Alfafa*, voce aut Barbara, aut ab Arabica deflexa:nam Arabum prin-

Medica.

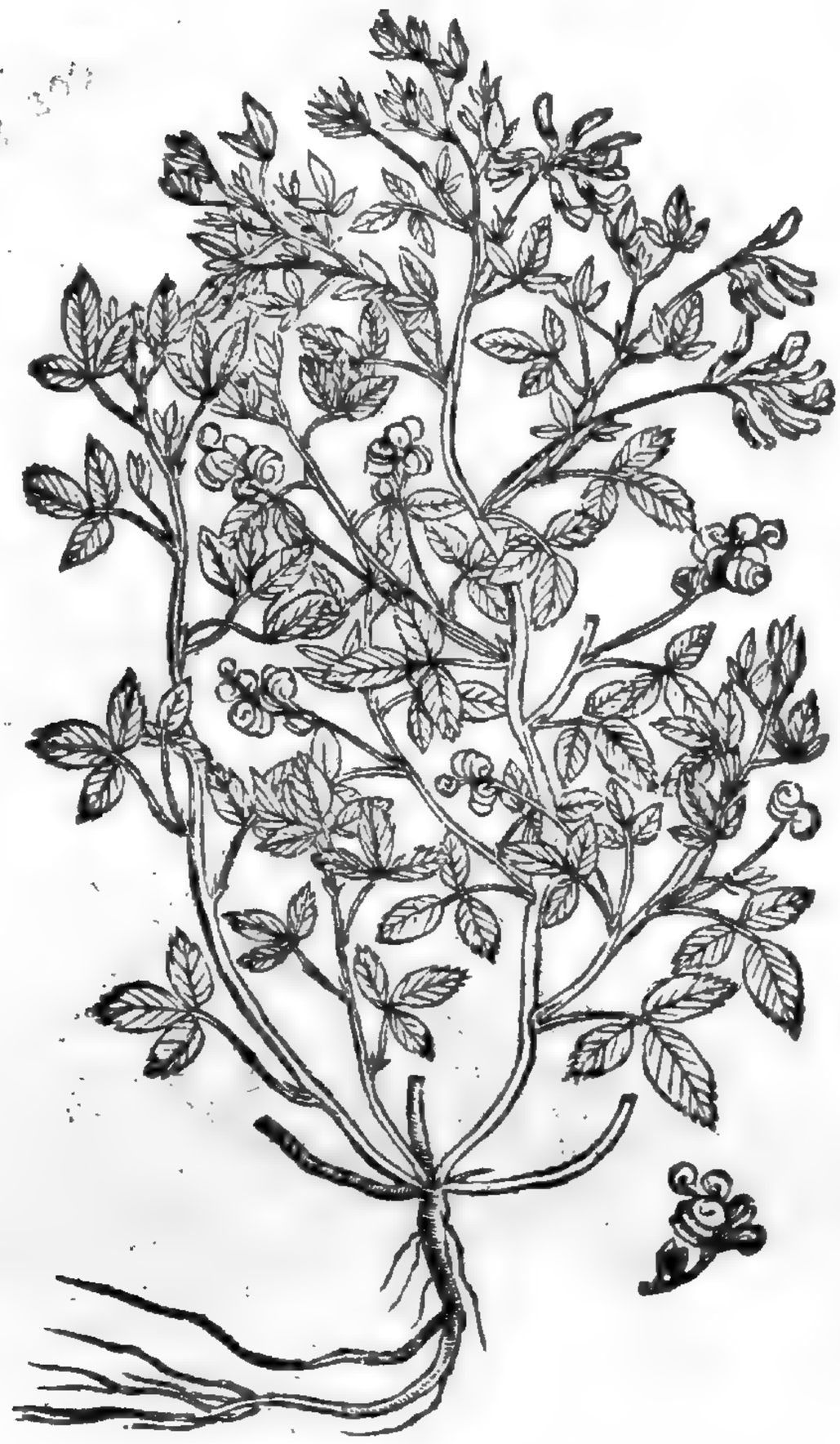

ἀπέρμα.

ceps Auicenna Medicam *Cot, alaſeleti & alfaſa* nominat. Veram autẽ & legitimam hanc eſſe Medicam, ipſa Medicæ dilucida apud Dioſcoridem deſcriptio, euidenter oſtendit, quæ talis eſt: μηδικὴ ἔοικε μὲν ἄρτι φυομένῃ τριφύλλῳ τῇ ἐν χορτοκοπίοις, τρεφόμενα δὲ συνφυλλοτέρα γίνεται, καυλοὺς ἀνιεῖσα τριφύλλῳ ὁμοίους, ἐφ' οἷς τὸ ἀπέρμα περιπέφυκε φακοῦ τὸ μέγεθος, ἐπιστρεφομένῳ ὡς κεράτιον. hoc eſt, Medica cùm recenter prodiit ſimilis eſt Trifolio pratenſi, verùm in progreſſu folia eius anguſtiora, caules producit Trifolio ſimiles, quibus fructus accreſcit Lentis magnitudine, corniculi modo intortus.

In qua deſcriptione ἀπέρματος nomen ad totum fructum (vt non rarò aliâs) referendum, qui, vti ſcripſimus, Lentis magnitudinem proximè exprimit, & corniculi implicati ac contorti ſimilitudinem refert.

Nominatur autem Medica à Media. Externa, inquit Plinius, Græciæ, per bellum Perſarum, quod Darius intulit, inuecta.

Facultatem autem Medica frigidam habet, ea de cauſa, quibus refrigeratione opus eſt, viridis impoſita prodeſt.

Trifolium agrarium.

De Trifolio agrario.

CAP. XX.

IN Medicæ nomen & appellationem recipi quoque poſſe videtur, Trifolij quoddam genus ſylueſtre: cauliculi huic ſunt tenues: folia ex interuallis Trifolio ſimilia, verùm minora, per oras leniter crenata: flores exigui & lutei, in breues veluti ſpiculas aut paniculas compacti, quos ſuccedunt parua capitula, ex multis nigricantibus, latis, recuruis ſeminibus congeſta: radix tenuis eſt & fibroſa.

In Germania ac Belgio ſecus vias, agrorum margines, ac non rarò in ipſis agris frumentum ferentibus reperitur.

Plurima æſtatis parte floret: ſemen interea producitur.

Plerique noſtrate idiomate **ſteenclaueren** & Germanico **ſteinklee** nominant; propriùs tamen **veltklee** & **veltclaueren**, ac Latinè Trifolium agrarium quis nuncupauerit: exiſtimatur, vti diximus, Medicæ eſſe ſpecies, propter ſeminis cum Lente aliquam ſimilitudinem, quod tamen non rotundum eſt, nec corniculi alicuius intorti, vel cochleæ modo in ſpiras vllas cõtractum: vnde manifeſtum eius cum Medica diſcrimen. Iam & herba ipſa iumentorum, pecudum & quadrupedũ pabulo, nõ expetitur, ſed ferè negligitur. Medica enim, auctor Dioſcorides, pro gramine vtuntur, qui pecora alunt.

Trifolium agrarium.

De Trifolio candido. CAP. XXI.

CANDIDVM Trifolium, rectis aſſurgit caulibus compluribus, ſeſquipedalibus, aut

aut altioribus: folia ei Trifolio,aut Fœnogræco minora, in ſingulis pediculis trina,acuminata: flores candidi,aut tenuiter ex albido purpuraſcentes. radix lignoſa & viuax eſt. Tota herba,vnà cum caulibus & foliis,ab vtraque parte,incana eſt,& molli tenuiq; lanugine hirſuta.

Naſcitur in quorundam hortis: peregrina enim Belgio & aliunde inuecta, floret hîc ſub finem æſtatis.

Studioſorum plerique Glaucem,alij Cytiſum faciunt,nonnulli Scribonij Oxytriphyllon. At Scribonij Oxytriphyllon à Trifolio bituminoſo non differt.

Cytiſus verò frutex eſt,vti paulò antè ſcripſimus, lignoſus, apibus & iumentis gratus; at iſtud Trifolium nec lignoſum eſt,nec vel apibus vel animantium cuiquam iucundum eſſe, obſeruari potuit.

Cum Glauce autem ſimilitudinis quoque nihil aut exiguum omnino habet, neq; enim caulibus ſuis ſerpit, neq; flores habet purpureos,& ramuli eius dodrante ſunt longiores.

Deſcribit verò Glaucem Plinius his verbis: Glaux antiquitus ἰυγαλακτὸν vocabatur,Cytiſo & Lenticulæ foliis ſimilis,auerſa candidiora (ſuperna virent. Dioſ. addit) rami in terram ſerpunt quini, ſenive admodum tenues (dodrantales,Dioſcorides) ab radice: floſculi purpurei exeunt: inuenitur circa mare. Eugalacton ab effectu nominatur, & idcirco à quibuſdam non γλαῦξ,ſed γλᾶξ aut γάλαξ pronunciatur: hæc, inquit Dioſcorides, decocta cum farina hordeacea & ſale,& oleo,& in ſorbitione exhibita,extinctum lac reuocat: eamque quę hauſerit,Plinius ſuperaddit,balneis vti conuenit. *Glaux.*

At candidum Trifolium cuius facultatis ſit,aut ad quæ vtile, incompertum.

De Lagopo. CAP. XXII.

Lagopus. Lagopus maior folio Trifolij.

LAGOPVS caule enaſcitur rotundo,erecto,foliis Trifolij minoribus,paucis: paniculas, 1.
ſiue ſpicas, in ſummo cauliculorum & ramulorum gerit, molles, lanuginoſas, leporinis pedibus ſimillimas: flores vt plurimum luteoli: ſemen paruum.

Sunt tamen & Lagopi quidam maiores,flore rubentes: vni folium latius, & Trifolij pra- 2. 3.
tenſis æmulum: alteri oblongius.

Lagopus maior alter.

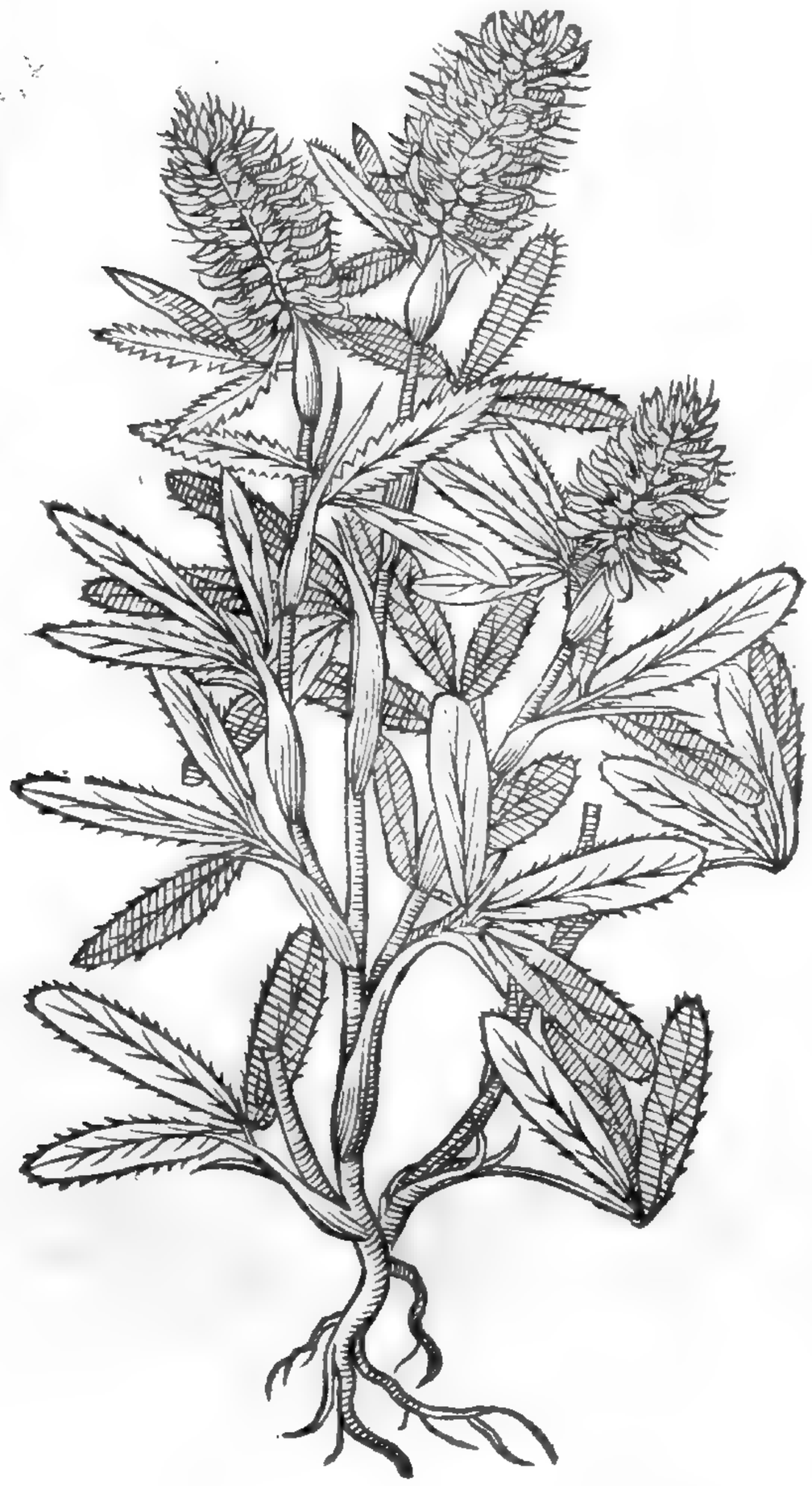

Lagopyrus.

In segetibus & hortorum areis Iulio & Augusto mensibus reperitur: & quibusdam locis maior & altior, aliis minor & humilior.

Græcis λαγώπους: Latinis Leporinus pes, & pes leporis, à similitudine dicitur: Germanis Hasen füß/ katzen klee: nostris Hasen pootkens & Hasen voetkens: Hispanis *Pie de liebre*: Italis *Pie de lepre*: Gallis *Pied de lieure*: nonnullis Trifolium humile: quibusdam Hippocratis λαγώπους videtur.

At Lagopyrus, non Trifolio, sed Tritico similis est vbi arescit, & folio paruo velut Olea, sed longiore, vti Hippocrates scribit.

Adstringit autem Lagopus & exsiccat. Vim habet, Dioscorides ait, sistendi aluum, cum vino pota; febrientibus autem, cum aqua danda. Alligatur eadem, contra inguinum inflammationes.

1.

De Trifolio acetoso.

CAP. XXIII.

HVMILIS herba Trifolium est acetosum, cauliculi ei è radice tenues exeunt, in quorum singulis tria insident foliola, exigua, tenuia, pallidè virentia, sapore acida, quorum singula cordis effigiem quadamtenus referunt: flores in breuibus pediculis inter folia è radice prosiliunt, candidi, quinque foliolorum, post quos capitula Ochris minora, pentagona, in quibus semen exiguum & luteum: radix obliqua, tenuis & ruffa.

Nascitur locis syluosis, humidioribus, iuxta arborum sæpè radices, secus aquosa, & subinde petrosa loca. In Germania Belgioque satis frequens.

Apud Hispanos verò quibusdam locis, alia huius reperitur species, flores ferens luteos, & siliquas tenues, teretes, & oblongas, vulgari alioqui similis.

Aprili mense & sub initium Maij florent: semen citò pòst succedit.

Trifolium nominant acetosum: Officinæ & vulgò Alleluya, & Panem cuculi: quòd vel cuculus auis eo vescatur, aut quia hoc erumpente, ac florēte vocem potissimùm edat, quo etiam tempore Alleluya in templis frequentiùs cani consueuit. Hieronymus Fracastorius Luyulam nominat. Alexander Benedictus vulgò Alimoniam vocari tradit. Germanis Saurerklee/ buchklee/ buchampffer/ buchbrot/ guckgauchklee/ gauchklee/ & hasenklee: Belgis Coecktoetrbroot: Gallis *Pain de cocu* appellatur.

2. Trifolium acetosum.

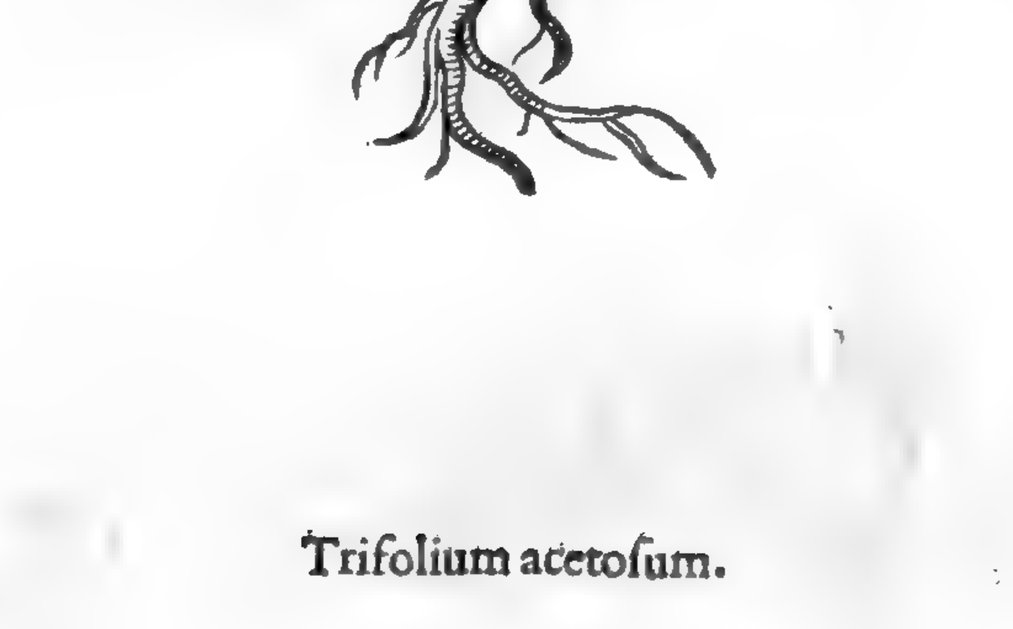

Oxys Plinij

Plinio Oxys dicta putatur, de qua sic lib. XXVII. cap. XII. Oxys folia terna habet, datur ad stomachum dissolutum, edunt & qui enterocelen habent. Galeno autem lib. IIII. De simplicibus, Oxys eadem quæ & Oxalis. Dicitur Plinio Oxys etiam Iunci species.

Porrò

Oxys siue Trifolium acetosum.

Porrò temperiem Trifolium acetosum, frigidam & siccam habet. Putridis ac fœtidis oris vlceribus medetur: sitim arcet, & eadem, quæ Oxalis potest.

De Trifolio aureo. CAP. XXIIII.

Trifolium aureum.

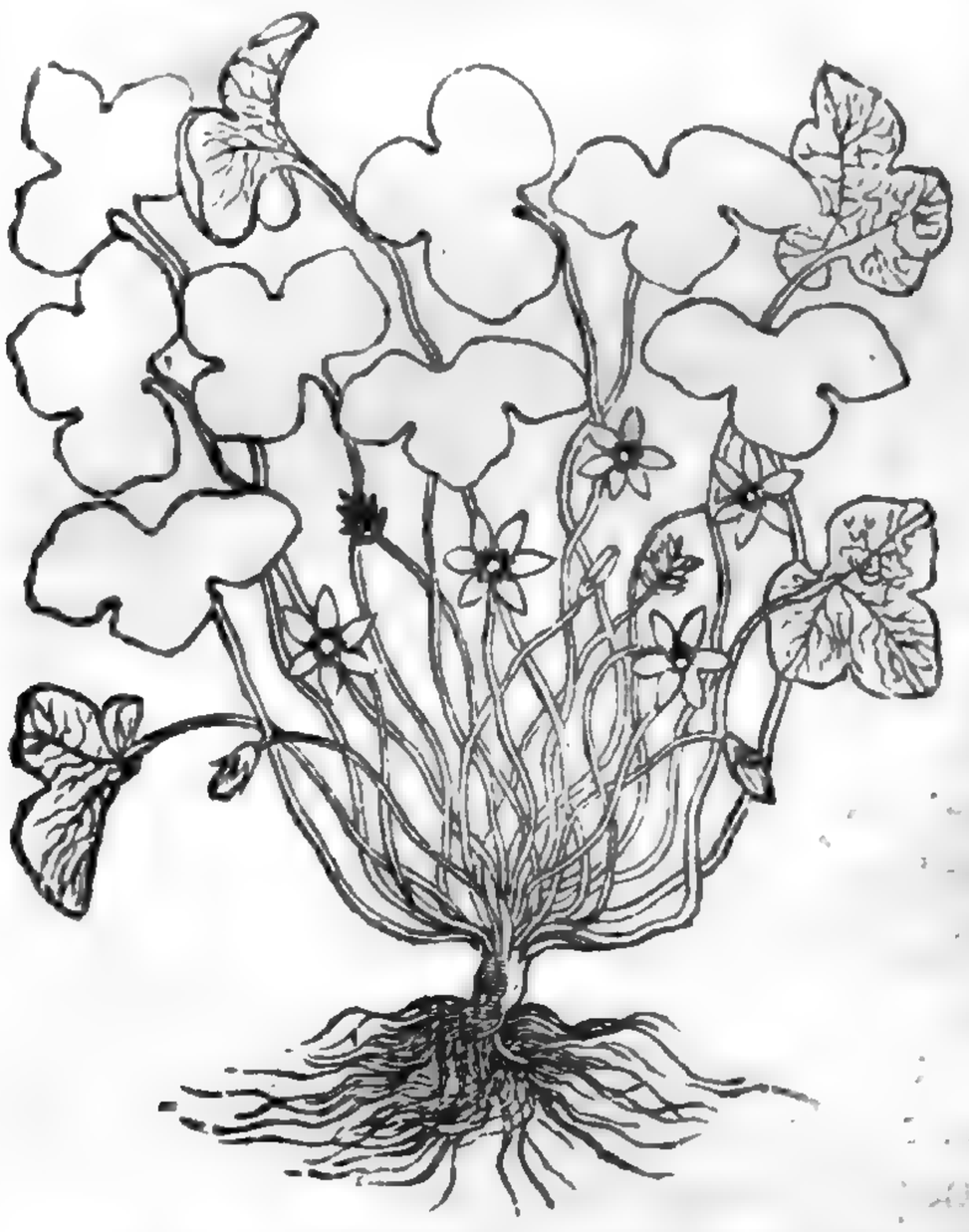

AVREVM Trifolium absque caule herba est: folia habet lata, magnitudine foliorum Asari; sed in tres diuisa partes, & magno alicui Trifolio similia; inter quæ medij ex ipsis radicibus graciles, teretesq; , sublirsuti, ac modicè ex virore rubentes, erumpunt coliculi, dodrante breuiores: in quorum summo singuli flosculi, forma & magnitudine Ranunculi hortensis floribus similes, colore cæruleo diluto, ex senis, septenisq; foliolis cõmissi, quorum medium exiguum occupat capitulum, paucis & exiguis staminibus candidis circumdatum, in quo semen deinde nascitur paruum candicansq;, quod sua sponte maturum exilit. radices subsunt graciles, numerosæ, nigræ, & in diuersa tendentes.

Folia hyeme permanent: flores, si cælum clemens fuerit, circa Februarij medium erumpũt: sin rigidius, mense Martio. Semen Maio maturescit. Post florum defluuium noua erumpunt folia, quæ auersa parte nonnihil purpurascunt, sed minus tamen quàm Cyclamini minoris.

Reperitur plerisque Germaniæ superioris locis in syluis vmbrosis, inter fruteta, in Bohemia verò & secus vias: in Belgio autem non nisi satum prouenit. Inueniri & apud Italos, & non modò cæruleo flore, eoq; subinde multiplici, sed & candido, ab Alfonso Pancio Doctore Medico in Academia Ferrariensi, in simplicium cognitione versatissimo, accepimus.

Herbarij nostræ ætatis Hepaticam appellant: Germanicè **edel Leberkraut**/ item & **gulden flee**/ hoc est, Trifolium aureum: nostris **edel Leuercruijt**/ & **gulden Leuercruijt**: Gallis *Hepatique*. Baptista Sardus, Trinitatem & Trinitatis herbam nominat.

Sunt qui *βάλαειν* esse suspicentur, quam Trifoliam herbam esse Hesychius scribit. Sed Ba- *βάλαειν*.
laris descriptione nusquam extante, nihil definiri potest.

Refrigerandi autem ac resiccandi potentia cum adstrictione, hæc herba prædita est: hepati per caliditatem debilitato conferre fertur; nam & refrigerat, & robur ei non exiguum confert.

Laudatur, & ad radicem efficax à Bap. Sardo perhibetur, si resiccatæ puluis cochlearis mensura, ex vino aut iure aliquo, aliquot continuis diebus exhibeatur.

De Trifolio paluſtri. CAP. XXV.

Trifolium paluſtre.

PALVSTRE Trifolium caulibus exit cubitalibus, virentibus, leuibus, interna parte poroſis: folia ei lata, glabra & carnoſa, Faſelorum, ſiue Bœnarum foliis ſimilia, niſi quòd in ſingulis pediculis non plura, ſed tria tantùm vt Trifolio: flores à medio caulis ſurſum verſus ordine digeſti, candidi, folioſi: folliculi inde parui, rotundi, in quibus ſemẽ ruffum Milio ſimile: radicibus ſerpit pluribus, geniculatis, intùs candidis, & poroſis, in diuerſa tendẽtibus, quę & pluribus locis erumpunt, & caules foliaq; promũt, vnde facilè herba ipſa latè propagatur. Saporem habet ſemen nonnullæ amaritudinis participẽ.

Naſcitur vliginoſis paluſtribus locis, ſterili ac macro ſolo.

Germani **Biberklee**, id eſt, Caſtoris Trifolium, ſiue Trifolium fibrinum nuncupant. Belgæ autem à ſimilitudine foliorum cum Bœna ſiue Faſelo, **Boerboonen**/ hoc eſt, Faſelum hircinum: aut Bœnam hircinam: Recentiores Trifolium paluſtre nominãt. Cum Iſopyro autem non exiguam ſimilitudinem habet: nam Phaſiolo, ſiue Faſelo, foliis ſimillimum eſt, ita vt propter hanc quoq; ſimilitudinem, vulgò etiam à Belgis, vti iam diximus, Faſelus nuncupetur hircinus.

Iſopyron enim & Phaſiolum dici, propter eam quam cum Phaſiolo ſimilitudinem habet, Dioſcorides auctor eſt. Additur & alia in vulgaribus Dioſcoridis & Plinij exemplaribus ratio: & in illius quidem τῷ κὴ ἄκρον τὸ πέταλον ἕλικα φέρειν, id eſt, quòd in ſummo folio clauiculas ferat: In huius verò, quoniam folium, quod eſt Aniſo ſimile, in pampinos torquetur. Quæ vtrique auctori, perperam acceſſiſſe, ſatis manifeſtum: nec etenim Faſeli, nec Faſeoli, ſiue Dolichi, folium clauiculas habet; & Aniſi folium, prẽter quod clauiculis careat, cum Faſeli aut etiam Faſeoli foliis, nullam habet ſimilitudinem.

Dioſcoridis & Plinij loca emendata.

Emendandum igitur Dioſcor. exemplar, & hoc modo legendum: Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ, ἔπεισι δὲ κεφαλαὶ ἐπ' ἄκρου τοῦ καλοῦ λεπταὶ, σπερματίων πλήρεις, ὡς ἅπαλοσίων μελαν θίῳ τὴν γεῦσιν. hoc eſt, Iſopyron aliqui Phaſiolum nominant, à ſimilitudine Phaſioli, capitula ei ſunt in ſummo caule tenuia, plena ſeminis, in guſtu Melãthio ſimilis.

Iſopyron.

Quod verò deïnde ſequitur: τὸ δὲ φύλλον ἀνίσῳ, id eſt, folium verò Aniſo, aut acceſſorium ſimiliter eſt, aut de guſtu quoque venit intelligendum: forma ſi quidem folium Iſopyri Aniſum referre non poteſt, cùm Phaſioli foliis ſimile ſit: ſed veriſimilius eſt ab aliquo adiectum; Oribaſij enim liber ex Dioſcoride tranſcriptus, hoc poſtremum non habet.

Atque hoc quidem modo, Iſopyri deſcriptione emendata & caſtigata, Trifolium paluſtre ei tam ſimile eſt, vt non aliud quàm verum Iſopyrum videatur.

Iſopyri autem ſemen, vt Dioſcorides ait, contra tuſſim & dolores circa thoracem cum melicrato ſumptum prodeſt: confert etiam hepaticis & ſanguinem exſcreantibus. Extergit enim, inquit Galenus, & incîdit humores craſſos, cum hoc, vt corpora cõtrahat & cõſtringat.

LIBRI QVARTI PEMPTADIS QVARTÆ FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTÆ

LIBER QVINTVS,

DE AQVATILIBVS ET PALVSTRIBVS HERBIS.

PRÆFATIO.

POST *Gramina ac Trifolia ad aquatiles & reliquas paluſtres tranſeundum videtur. quæ, vt antea diximus, nulli alteri operis noſtri parti, quàm huic addi potuerunt. Subſequi hic liber tertium potuiſſet, ſed Graminum & Trifoliorum deſcriptiones præmittere magis conſonum fuit; aquatilium verò & paluſtrium poſtea tractare.*

DE TRIBVLO AQVATILI.

CAPVT I.

Tribulus aquatilis.

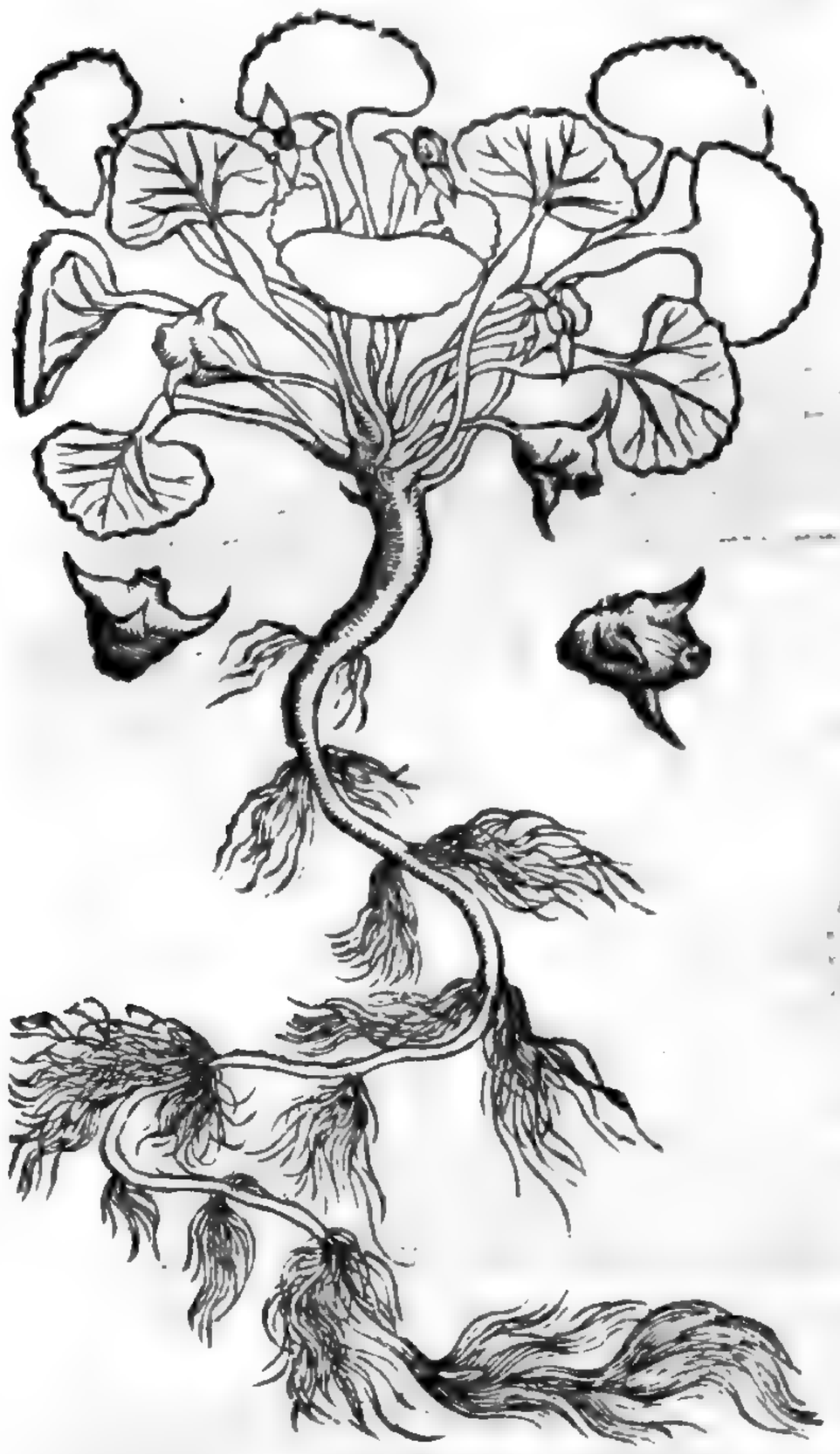

AQVATILIS Tribulus caules habet longos, inferiore, & qua ſub aquis eſt parte, graciliores, iuxta verò aquæ ſuperficiem craſſiores ac folioſos. adhærent ſub aquis crebra capillamenta, quibus & fundo affigitur: ſuperior folia promit lata, Populeis aut Vlmeis propemodum ſimilia, ſed breuiora & forma quodammodo rhombi, per circumferentiam crenata; inter quæ floſculi exeunt; deinde fructus Auellanis nucibus paulò maiores, nigricantes, quatuor duris aculeis modicè recuruis ſpinoſi; in quibus nucleus cãdidus, guſtu haud ingratus, qui & recens mandi, & arefactus molaque contritus in panem cogi poſſe fertur.

In ſuperiore Germania in lutoſis lacubus & vrbium foſſis, quibus limoſus ſubeſt fundus, naſci Cordus refert: apud Brabantos verò & alibi in Belgio in ſtagnãtibus puris & fontanis aquis non rarò reperitur. Matthiolus non modò in dulcium aquarum lacubus, ſed & in marinis quibuſdam iuxta Venetias prouenire, auctor eſt.

Τρίβολος ὕυδρος Græcis: Latinis Tribulus aquatilis ſiue aquaticus, & Tribulus lacuſtris: Officinis Tribulus marinus dicitur: Germanis Waſſer nuß/ weiherнuß/ ſeenuß/ ſtachelnuß/ ſpitznuß: Brabantis Waternoten, & à ſimilitudine aculeorum ferreorũ Minckijſern: Galli *Macres*.

Fructus autem huius Tribuli, plerique Caſtaneas aquatiles appellant.

Refrigerantis porrò Tribulus iſte eſt naturæ: ex humida & frigida eſſentia componitur, quæ magis in hoc aquea eſt, quàm in terreſtri, in qua terreum frigidum potentius, vt Galenus ait: proinde inflammationes omnes, vti Dioſcorides tradit, cataplaſmate adiuuat: cum melle aphthas, tonſillas, oris putredines, gingiuasque perſanat. Succus ad oculorum medicamenta colligitur.

Thraces, Plinius inquit, qui Strymona habitant, foliis Tribuli equos ſaginant, ipſi nucleo viuunt, panem facientes præduleem, & qui contrahat ventrem.

De Fontali siue Potamogeitone. CAP. II.

Potamogeiton.

Potamogeiton altera.

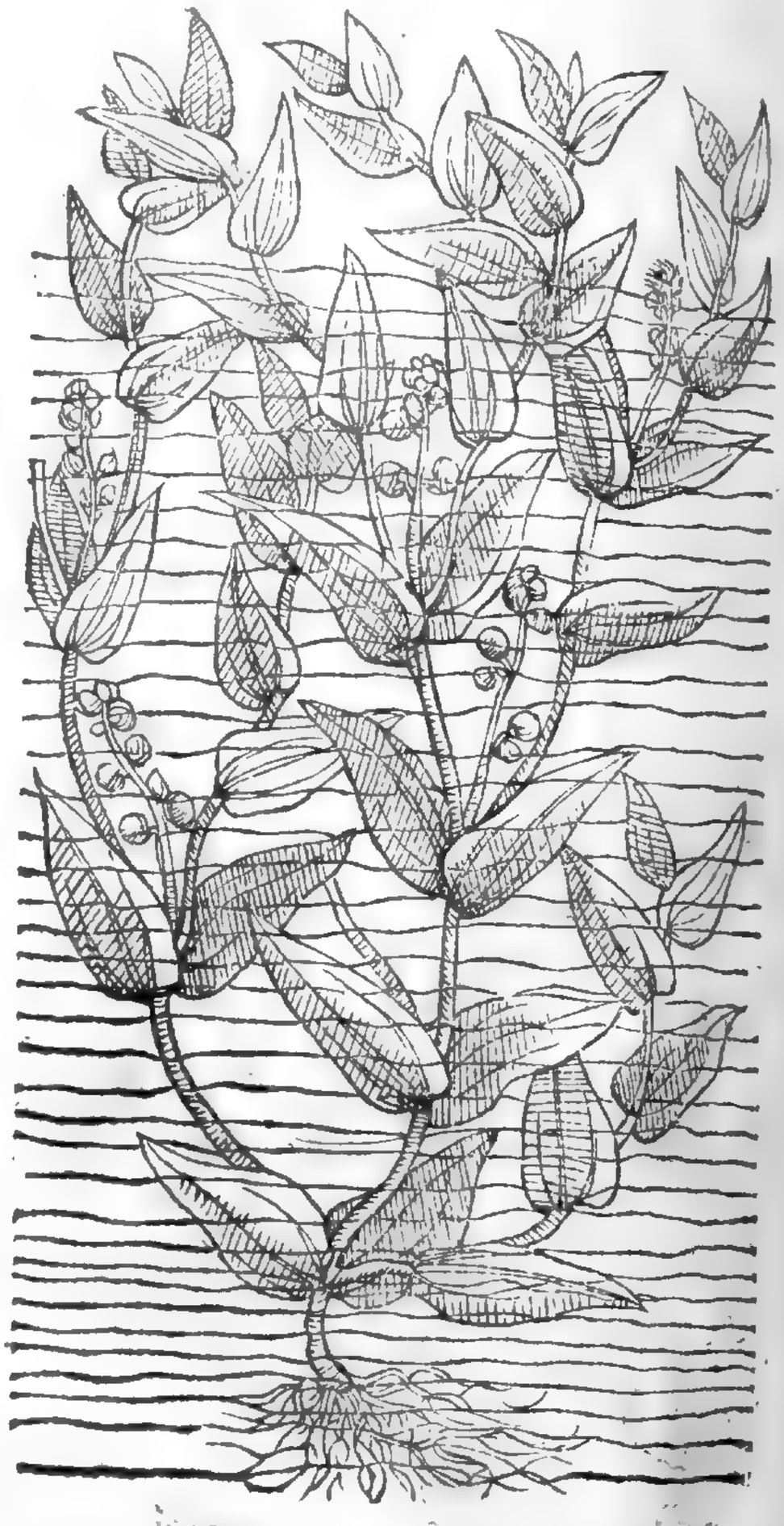

1. CAVLICVLOS habet Fontalis, tenues, viticulosos, geniculatos; folia oblonga, Betæ foliis minora, durioraque, quæ tenuibus ac longiusculis pediculis insidentes, supra aquas eminent, & ipsius superficiei, vti Nymphææ folia, incumbunt: flores in breuibus spicis, ex dilutiore purpura rubent, vt Bistortæ. semen durum.

Reperitur in paludibus, lacubus, vrbium fossis, & aliis stagnantibus aquis, non rarò etiam in riuulis lentè fluentibus: vbique frequens.

Flores conspicui sunt, Augusto aut Septembri.

A Græcis ποταμογείτων dicitur & σαχίτης: Latinis Fontalis & Spicata: Germani Jamfraut: nostri Fonteyncrupt: Galli *Espi d'eaue* nominant.

2. Est verò & alia quædam Potamogeiton siue Spicata, quæ compluribus tenuibus ac teretibus cauliculis luxuriat, in alas subinde distributis. folia huic sunt lata, oblonga, acuminata, multò quàm prioris minora: è sinu ramulorum ac foliorum pediculi subinde prodeunt, in quibus spica breuis, flosculos proferens candicantes, muscosos; ac deinde semina plana, rotunda veluti Aphaces. radix fibrosa fundo adhæret.

Tota autem sub vndis nascitur, eminente tantummodo cacumine, sed in aquis haud profundis & dulcibus, quæ tamen maritimo æstu attolluntur: veluti in sinu illo qui à Dordraco Hollandiæ ciuitate, ad Bredam Brabantiæ ciuitatem patet.

Potamogeiton autem, inquit Galenus, adstringit & refrigerat similiter Polygono, sed essentia eius crassior est, quàm Polygoni: pruriginibus vtile, & contra veterum vlcerum depastiones; auctor Dioscorides.

De Ranæ morsu. CAP. III.

FLVITAT & in aquis, ac eius occupat superficiem, sicuti Fontalis, huius veluti species, quem Ranæ morsum plerique nominant: sunt huic folia breuiora, rotunda; Asari foliis ferè similia sed minora, eodem quo Fontalis modo, aquæ innatantia. Flores in lon-

Ranæ morſus.

in longioribus pediculis inter folia exeunt, parui, candidi, medio lutei, ex tribus foliolis, Plantaginis aquaticæ floribus maiores, Iulio aut Auguſto conſpicui. Pro radicibus tenues fibræ ſunt, quæ ex breui ac paruo veluti capite, vnde foliorum exortus, fundum verſus tendunt: à quo etiam obliquæ fibræ exeunt, quibus progerminantibus ſeipſum multiplicat

Reperitur ſimilibus & iiſdem crebrò, quibus Fontalis, locis.

Noſtri **Vorſchen beet** / id eſt, Ranæ morſum, vti diximus, appellant: plerique etiam Nymphæam paruam, & **Cleyn plompen**.

Fontalis ſiue Potamogeitonis ſpecies videtur, & eiuſdem cum eo facultatis.

Ranæ morſus altera icon.

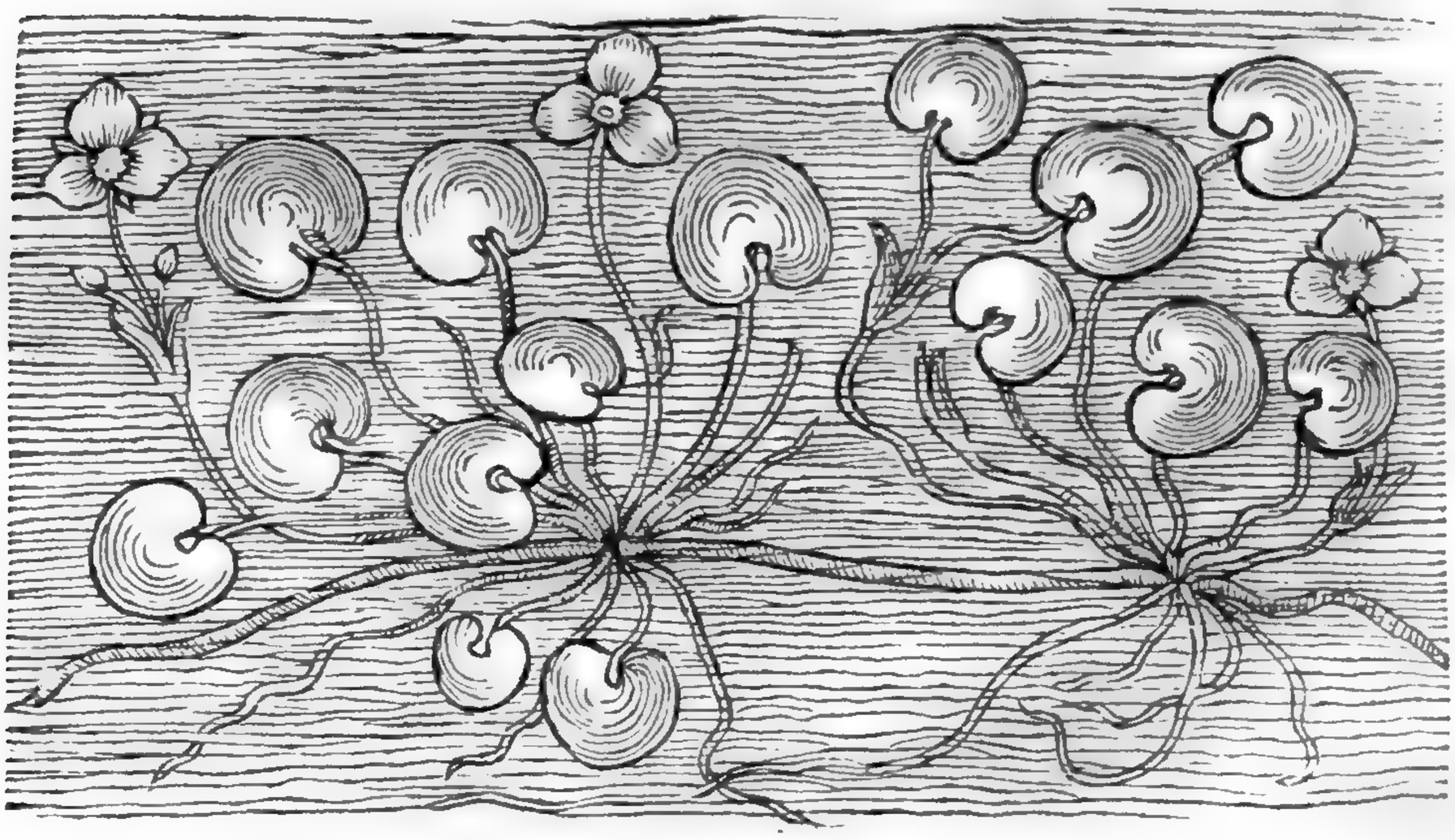

De Millefolio & Viola aquatilibus.

CAPVT IIII.

AQVATILE Millefolium caulem promit rectum, læuem, & tenerum: folia verò complura, multis inciſuris diuiſa, Fœniculi foliis ſimilia, amplius verò diſſecta, quæ ſuper vndas eminent: floſculi in vmbellis veluti Millefolij. radix ſingularis. 1.

Huius autem ſpecies eſſe habetur, quæ Viola nuncupatur aquatilis: caules quoque hæc habet teneros, rectos, ſingulares: folia circa imum caulis, orbiculatim ipſum ambientia, multifida, ſimilia quodammodo vulgari Millefolio, verùm quàm huius ampliora maioraq; 2.
flores iuxta ſummum caulis proueniunt, & ipſi orbiculato ambitu digeſti, & ex quinque foliolis congeſti, Leucoiis ſimiles, ſed minores, candidi, medio illorum luteo, odorati: radices ſubſunt tenues, fibroſæ, nigræ, extrema tamen parte alabaſtri modo reſplendentes. Tota herba, ante caulis prouentum, ſub aquis conditur, atque tunc ei innatans nouella videtur Abies:

caulis

Millefolium aquatile.

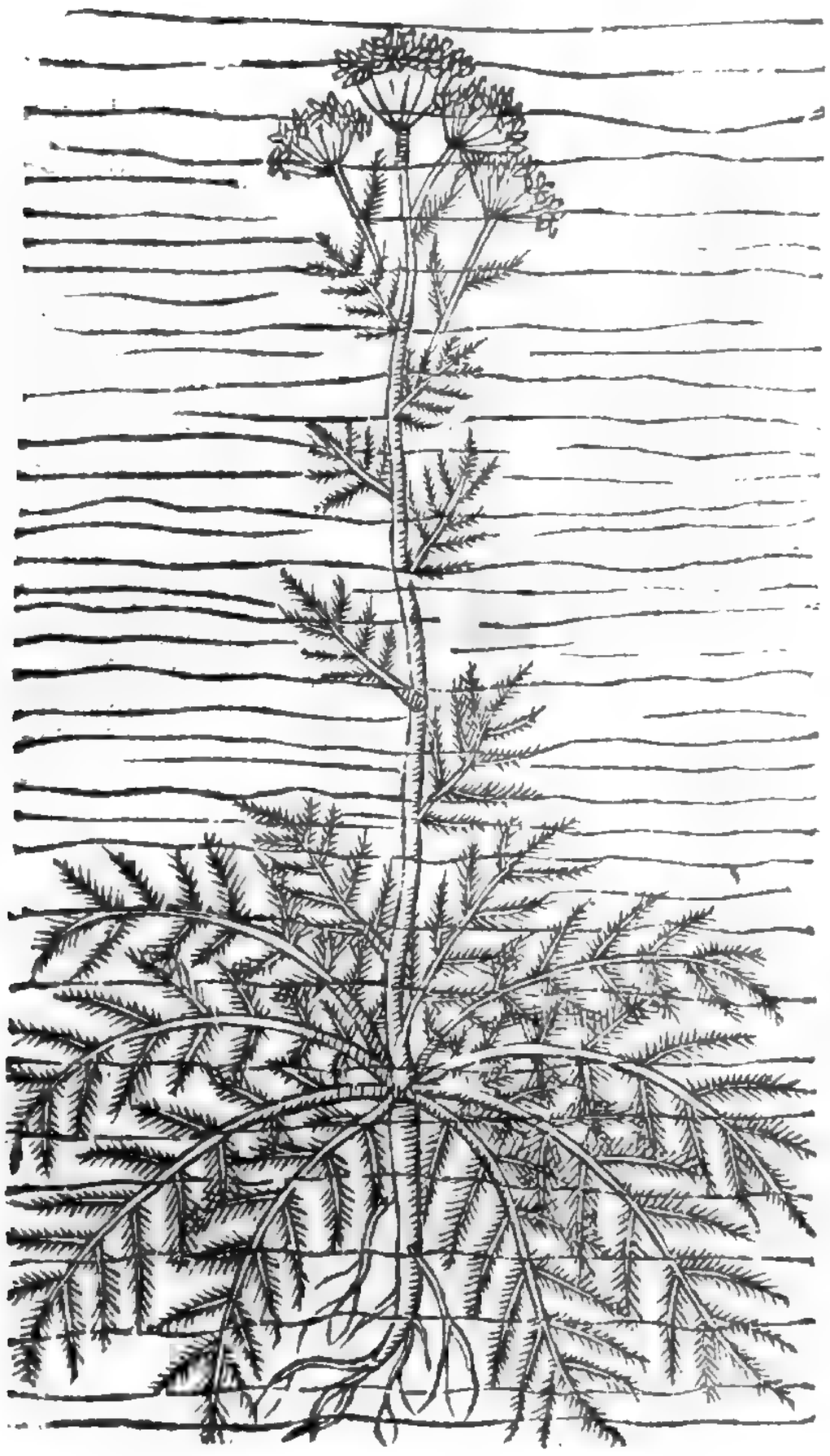

Violæ aquatilis altera icon.

Viola aquatilis.

caulis verò vbi excreuerit, vnà cum floribus superficiem superat ac supra aquas eminet.

Reperiuntur in lacubus & aquis stagnantibus aut pigrius fluentibus, apud Belgas frequenter.

Priorem herbam Græci μυριόφυλλον appellant: Latini Millefolium ac Myriophyllum: Dicitur verò & spuriis vocibus μυλλόφυλλον, σεπιωπὴ, ἀχίλλειος, & Romanis Superciliũ Veneris: Officinis incognitum. Differt autẽ istud Millefolium ab altero terrestri, σεπιώτην χιλιόφυλλον quem nominant, de quo Pemptadis primæ, lib. IIII.

Alteram vulgò **water Violiere** appellant, id est, Violam aquatilem: Gallicè *Gyroffiees d'eau.* Matthiolus hanc quoque Myriophylli speciem facit, tametsi cum descriptione eius parum conueniat. Nec enim caule est singulari, nec radice vnica, quale Myriophyllon esse describitur: constant siquidem radices multis fibris, & caules profert complures.

Describitur autem Myriophyllon à Dioscoride his verbis: Cauliculus est μονοφυὴς, id est, singularis, tener, vnica radice nixus, circa quem folia multa læuia, Fœniculo similia.

At Myriophyllon, vt Galenus ait, resiccatoriæ est facultatis: cùm verò & inflammationes vulnerum arceat, refrigerans quoque esse apparet. Dioscorides siquidem Myriophyllon recentia vulnera, inquit, ab inflámatione vindicare, cum aceto

1.

2.

aceto virens aut reſiccatum impoſitum. Datur verò & ex alto præcipitatis cum aceto & ſale.

Facultatem autem Viola paluſtris frigidam ſimiliter videtur habere & ſiccam; nullius tamen in medicina vſus.

De Nymphæa. CAP. V.

Nymphæa alba.

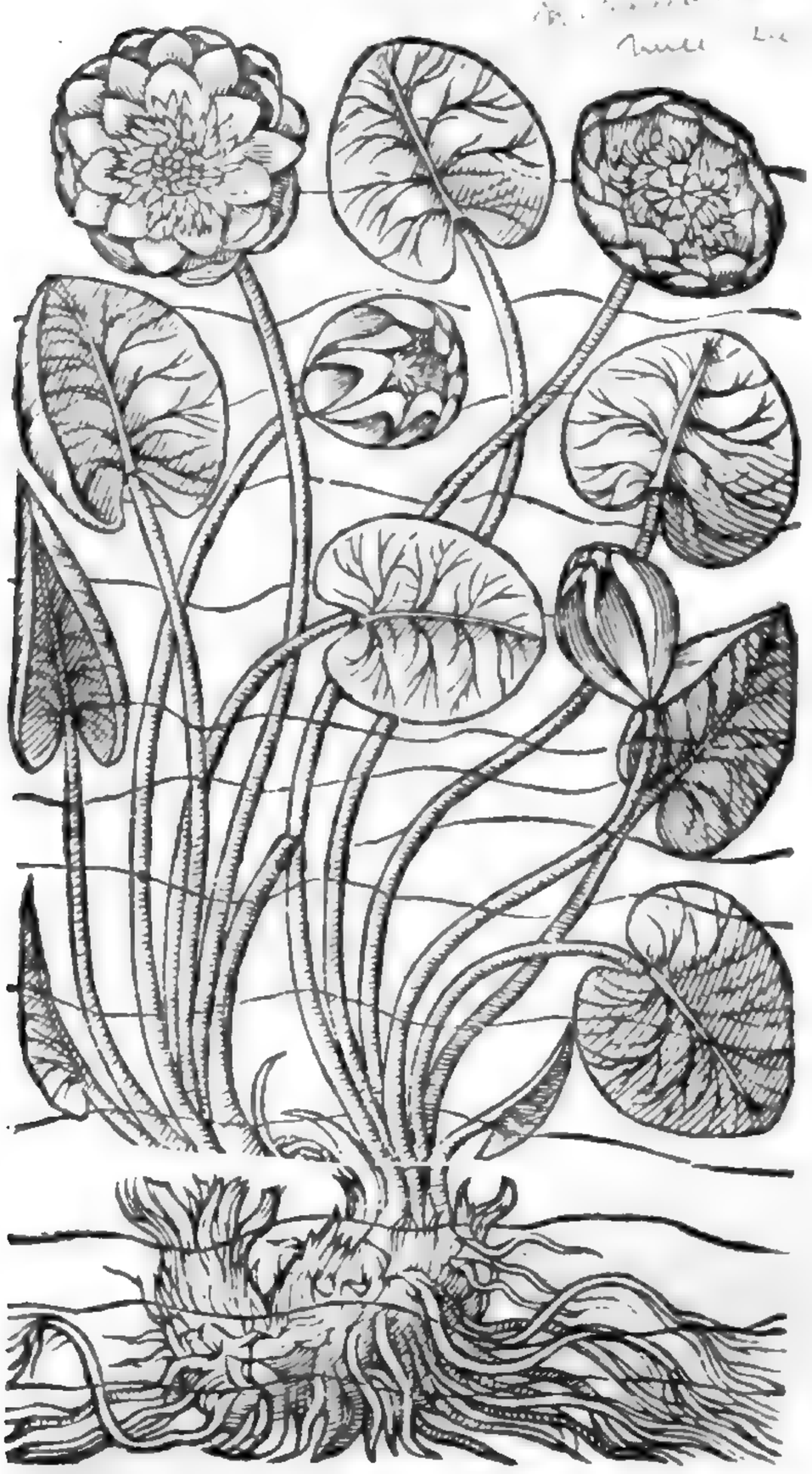

Nymphæa lutea.

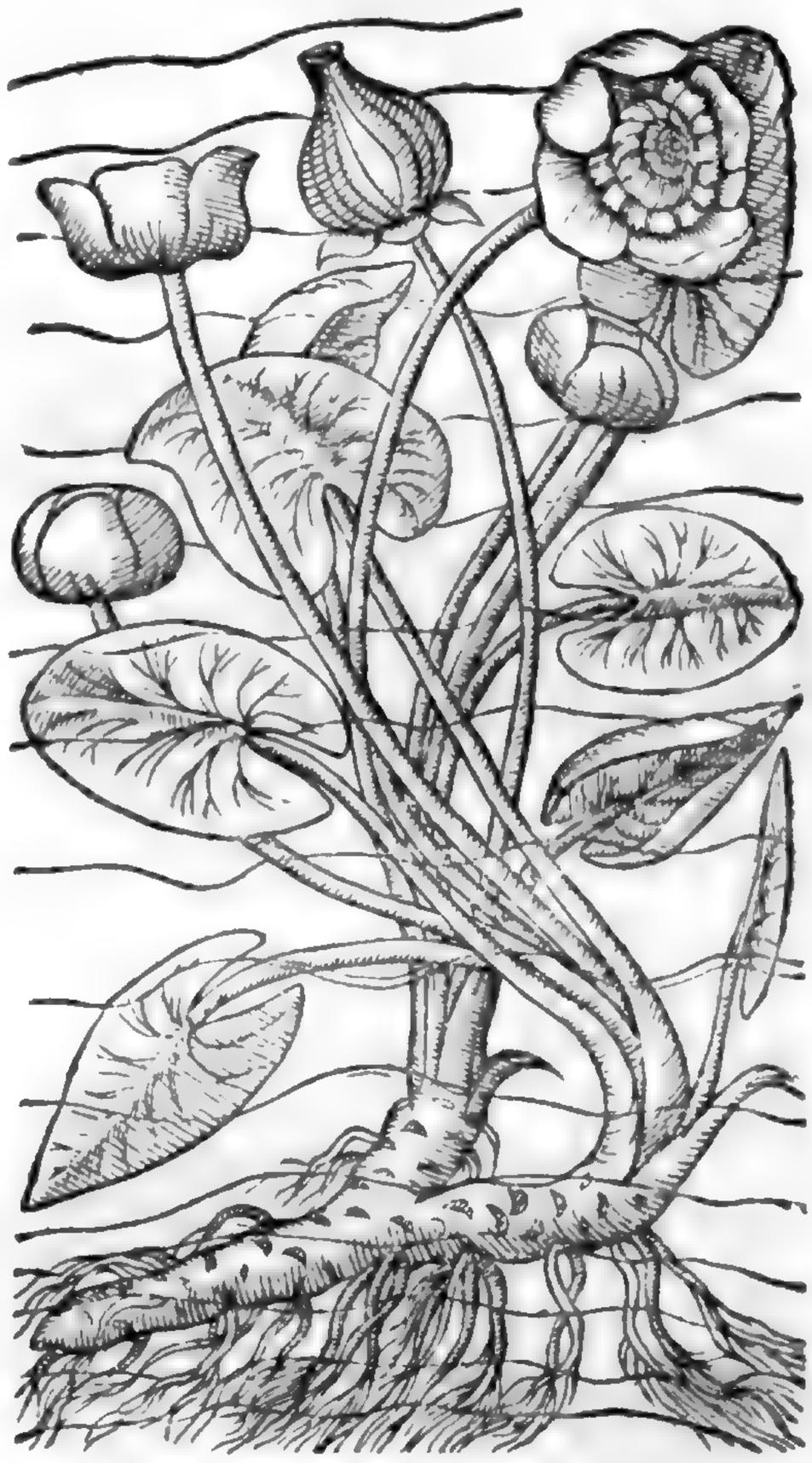

AQVARVM ſoboles & Nymphæa vtraque eſt, candida videlicet & lutea.

Folia cãdida habet in lõgis, teretibus, glabris, intusq; porosis pediculis, magna, lata, & propemodũ rotũda, aquæ plurima parte ſupernatantia, quæ ſuperiore parte glabra & læuia ſunt, inferiore verò fibris aliquot diſtincta. flores in ſimilibus cauliculis & in ſingulis ſinguli eminent candidi, ex compluribus foliolis oblongis & acuminatis, in quorum medio ſtamina multa lutea. poſt florem capitulum prodit rotundum, in quo ſemen nigricans, ſplendens, Milio maius. radices ſubſunt craſſæ, nodoſæ, foris nigræ, intùs candidæ ac fungoſæ, vnde plurimæ exeunt fibræ, quibus in fundo hæret.

Luteæ, folia ſimilia candidæ ſunt, paulò tamen oblongiora; foliorum florumque pediculi ſimiles, niſi anguloſi eſſent: flores lutei, ex quinque tantum foliolis breuibus, rotundiuſculis commiſſi, in medio quorum capitulum gignitur rotundum, turbinatum, compluribus luteis ſtaminibus, circumdatum, in quo, vbi ad maturitatem peruenerit, ſemina quoque ſplendentia, maiora quàm alterius, Triticeo grano minora. radices craſſæ ſunt, longæ, quibuſdam veluti acetabulis aſperæ, intùs foriſque candidæ, ſubſtantia fungoſa & poroſa.

Naſcitur vtraque in paludibus, ſtagnantibus aquis, amplioribus foſſis, & pigro lapſu dilabentibus riuulis, ac ſubinde fluminibus. Maio ac Iunio floret.

Græcis Νυμφαία ac Latinis ſimiliter Nymphæa, quòd aquoſa loca amet, dicta, auctore Dioſcoride: Officinæ Nenuphar nuncupant. Apuleius Latinè ait appellari, matrem Herculaniam, Algam paluſtrem, Papauer paluſtre, Clauum Veneris ac Digitum Veneris. Marcellus peruetuſtus auctor, Latinè Clauam Herculis, & Gallicè *Baditin* nominari refert. Germani waſſer mahem/ horwurtz/ horſtrang/ ſeeblumen/ waſſer gilgen: Belgæ Plompen appellant: Galli *Blanc d'eaue*. Luteæ flos βλίφαρα, vt Dioſcorides refert, dicitur.

Habet autem, Galenus ait, Nymphææ tum radix, tum ſemen deſiccandi vim citra morſum: itaque ventris profluuia cohibet, ſemenque ſiue per inſomnia, ſiue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porrò etiam dyſentericos.

Cæterùm

Cæterùm Nymphæa, quæ candidam habet radicem, potentioris eſt facultatis, vt & mu-
liebri medeatur profluuio. Verùm & hæc,& ea quoque quæ atram habet radicem ex vino ni-
gro auſtero bibitur: nonnullam verò habent & abſtergendi potentiam : itaque & alphos ſa-
nant,& alopecias.ad alphos macerantur aqua:ad alopecias pice liquida.Sed ad hæc aptior eſt
ea,cuius radix nigra eſt,ſicuti ad alia,cuius alba. Theophraſtus, trita,inquit,& plagæ impoſi-
ta,ſanguinem ſiſtere traditur.

Noſtra ætas,candidæ Nymphææ flores,ad capitis ex cauſa calida affectus commendat: lu-
teæ verò radicem, renum & veſicæ calidis morbis mederi , & aduerſus gonorrhœam effica-
cem, non temerè exiſtimat.

De Lente lacuſtri. CAP. VI.

Lens lacuſtris.

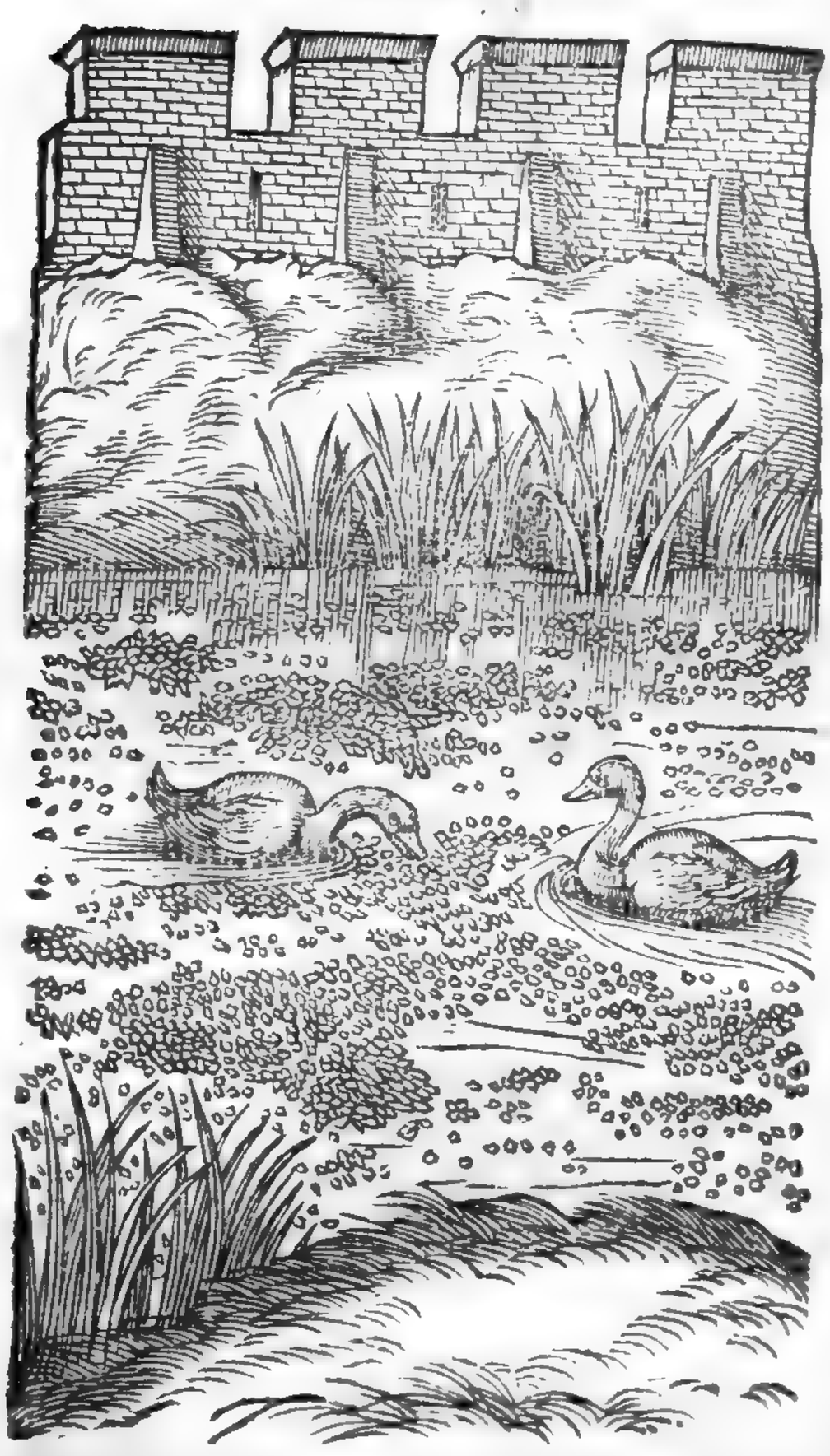

LACVSTRIS Lens, veluti Muſcus quidam viridis eſt,minimis foliolis, rotundis, Lentis magnitudine,è quorum medio, inferiore parte, tenuiſſimę fibræ capillorum inſtar deſcendunt, quæ ipſis radicum loco ſunt : caule, flore & fructu caret.

In lacubus, vrbium foſſis , & aliis non decurrentibus aut fluentibus aquis , innatans & latè ſæpè ſuperficiem eius occupans, reperitur.

Græcis φάκος ὁ ὅπὶ τῶν τελμάτων dicitur ; Latinis Lens lacuſtris, Lens aquatilis , & Lens paluſtris. Pharmacopœi aquæ Léticulam nominant: Germani **Meerlinſen** / Belgæ **Waterlinſen** / & frequentius **Enden gruen**/ hoc eſt, Anatum herbam, quòd videlicet eam Anates paſcántur. Itali *Lente di palude*: Galli *Lentille d'eaue* : Hiſpani *Lenteias de agua.*

Eſt autem , vt Galenus tradit, humidæ & frigidæ temperaturæ , vtrimque ex ſecundo quodammodo ordine.

Prodeſt, Dioſcorides ait, omnibus inflammationibus, eryſipelatis, podagriſque , & perſe, & cum polenta impoſita: puerorum etiam enterocelas glutinat.

De Ranunculo aquatili. CAP. VII.

RANVNCVLVS aquatilis cauliculos habet rotundos , tenues , in rectum & obliquum ſparſos : folia ſub aquis multifida , Chamæmeli foliis ſimilia, extra aquas autem rotunda,& per ambitum crenata. flores candidi ſunt & odorati,

Ranunculus aquatilis.

rati, forma Ranunculi perſimiles, quos, veluti in hortenſi Ranunculo, aſpera conſequuntur capitula, ſemen continentia. radices tenues ſunt & capillaceæ.

In foſſis aquas habentibus, & lentè decurrentibus riuulis, necnon iuxta eorundem ripas, ac aliis locis humentibus gignitur.

Aprili, Maio & ſubinde Iunio menſibus abundè & latè floret.

Ranunculus quidem eſt aquatilis, & Polyanthemum aquatile. pharmacopœorum & herbariorum plerique Hepaticam aquaticam, & Hepaticam albam perperam appellant, & cum maiore errore refrigerantis Hepaticæ albæ loco, medicamentis admiſcent: facultate ſiquidem hic aquatilis Ranunculus calidus eſt, & Ranunculo herbæ ſimilis.

De Sagitta. CAP. VIII.

Sagitta maior.

Sagitta minor.

SAGITTA herba in longis triangularibus læuibus pediculis, folia profert triangularia; Ari foliis longiora & anguſtiora, alatæ ſagittæ cuſpidem proximè referentia, inter quæ medius exit caulis rotundus, læuis, intus ſpongioſus, in quo per interualla terni naſcuntur flores, & ipſi ex tribus foliolis commiſſi, candidi, ſtaminibus quibuſdam in medio puniceis. Floribus ſubnaſcuntur virentes, rotundæ & nonnihil aſperæ pilulæ, caſtaneis minores. radices ſubſunt pallidæ & fibroſæ.

Gignitur in lacubus, & aquis ſeſſedibus, vel etiam riuulis lentè defluentibus. radices fundo inhærent: folia, flores, & fructus ſuper aquas eminent: & vno quidem loco lætior ac maior reperitur: altero verò minor & anguſtioribus foliis.

Floret potiſſimùm Maio: fructus Iulio perficitur menſe.

Sagittam & Sagittalem recentiores appellant: nonnulli Linguam ſerpentis, & vulgò Serpents tonghen. Sagittam autem, à Græcis *πτέρνα* appellari; Magonem referre Plinius tradit; *πτέρνα* Piſtanam dicit à Græcis vocari, quam inter vluas ſagittam appellamus, lib. XXI. cap. XVII.

De Sedo aquatili ſiue Stratiote potamio. CAP. IX.

AQVATILE Sedum, folia habet Aloës herbæ ſimilia, ſed breuiora & minora, per ambitus, duris quibuſdam breuibus aculeis ſpinoſa; inter quæ vaginæ quædam erumpunt,

Sedum aquatile siue Stratiotes potamios.

Sedi aquatilis icon cum floribus.

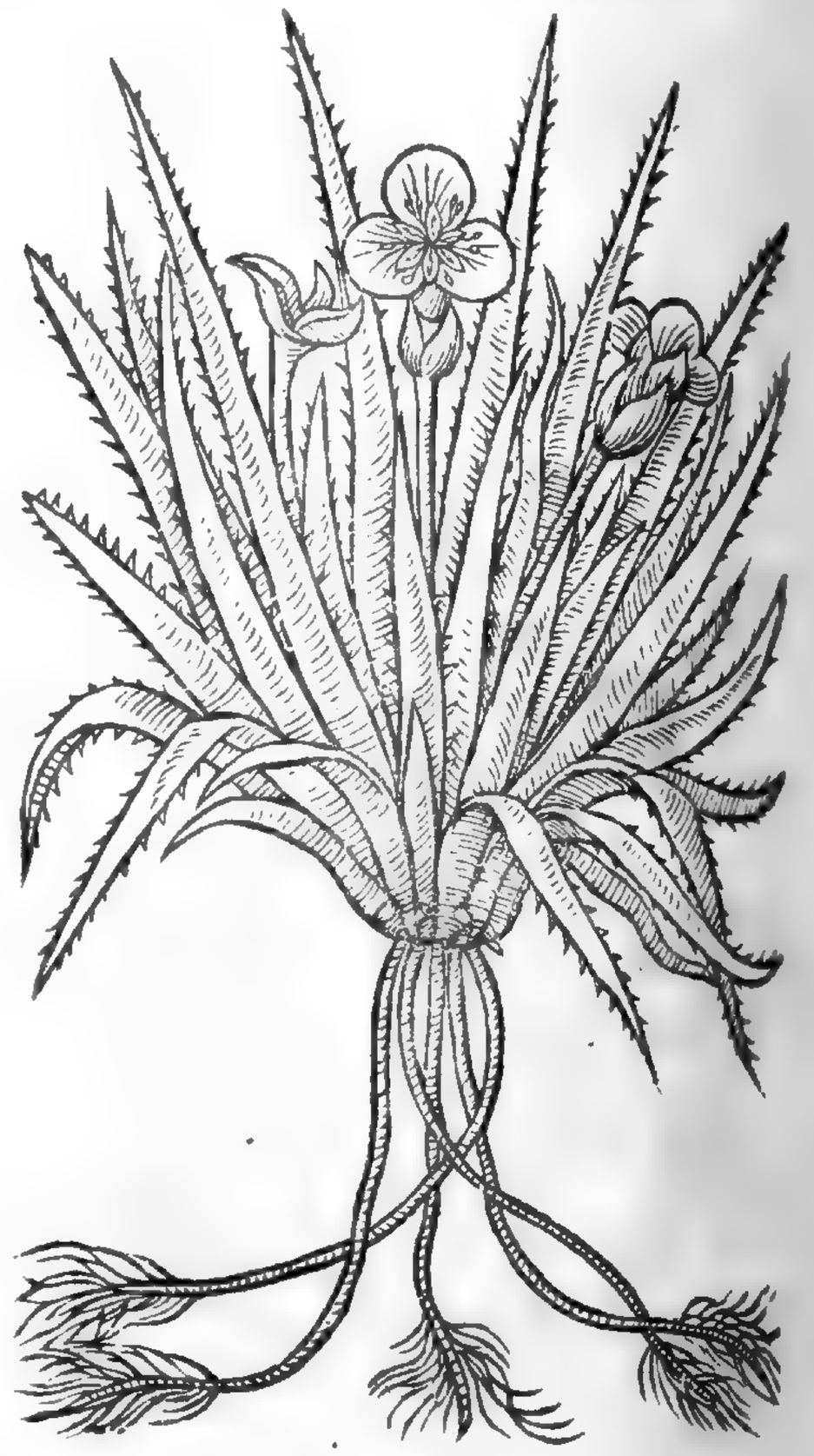

Cancrorum forficulis persimiles, quibus dehiscentibus flores exeunt candidi, trium foliorum, Ranæ morsus persimiles, luteola exigua stamina in medio gerentes. Pro radicibus fibræ longæ sunt, rotundæ, candidæ, crassioribus lyrarum fidibus, aut longis lumbricis persimiles, quæ ab ipso folia promente, breui capite descendentes, aquæ fundum petunt, quem tamen rarius assequũtur. Exeũt ab eodẽ & alię obliquę fibrę, quibus vti Ranę morsus multiplicatur.

In stagnantium aquarum lacubus, & fossis, locis circa Scaldim & Diliam Belgij flumina complurimis reperitur. Maxima foliorum pars vnà cum floribus aquas superat, reliquæ ipsius stirpis, sub aquis conduntur.

Iunio, Iulio, & subinde Augusto floret.

Sedum appellari potest aquatile, ab Aloës videlicet similitudine, quod Latinè quoque Sedum appellatur; à quibusdam Cancri chela, siue Cancri forficula dicitur. Videtur autem στρατιώτης ὁ ἐπὶ τῶν ὑδάτων φυόμενος, id est, Stratiotes aquatilis, quem & στρατιώτην ποτάμιον nominant, Latinè Militarem aquatilem quis appellauerit. Nam aquis innascitur, iisdemque supernatat, & si fibræ illæ quas ad aquarum fundum demittit, radices non sunt, absque radice etiam viuit: iam & Semperuiuo orbiculato foliorum ambitu similis est, foliisque quàm illud maioribus ac longioribus, necnon refrigerantis etiam naturæ, qualem Stratiotem potamium esse Dioscorides memoriæ prodidit.

Sistit autem hic Stratiotes, eodem auctore, sanguinem è renibus fluentem; vulnera ab inflammatione asseruat: erysipelatis & œdematis cum aceto impositus prodest.

De Sio. CAP. X.

SIVM longis, tricubitalibus aut amplioribus, crassis, striatis & inanibus assurgit caulibus, qui superius attenuati, in alas quasdam diuidũtur: folia ei oblonga, ex pluribus aliis commissa, quorum singularia, pinguia, glabra, & per circumferentiam serræ modo incisa, particularibus Hipposelini foliis minora: flores in vmbellis candidi. Radices tenues, nigræ & capillaceæ veluti fibræ sunt, quæ non modò subsunt; sed & caulium geniculis adnascuntur, iis quibus aquis conduntur aut limo infiguntur partibus. Apio aut etiam Hipposelino, tota herba odoratior est, Naphthæ (vulgò Petrolei) odore vicina.

Huic autem affine est, quod Lobelius in palustribus ac scrobibus nonnullis haud procul Antuer-

Sium.

Sium alterum.

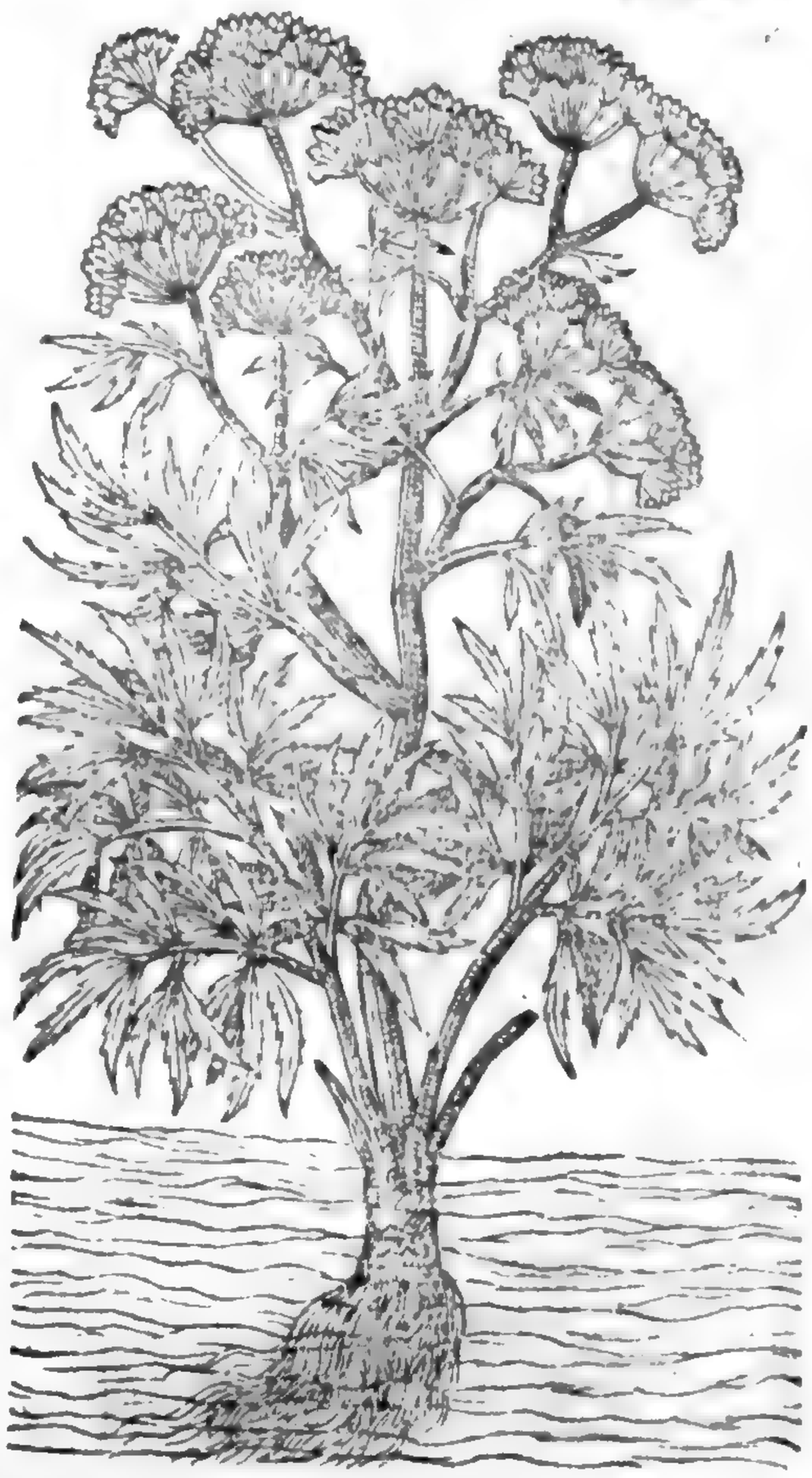

Antuerpia reperiri refert, foliis (vt pingitur) magis diſſectis, ſingularibus per marginem quoq; crenatis: cuius flores in vmbellis è luteo virent: ſemen ſapore nonnihil habet acredinis. radix multis fibris fundo adhæret.

In perennibus naſcitur riuulis, & ſubinde, ſed rariùs, in reſedibus exit aquis.

Iulio & Auguſto floret.

Germanorum plerique **waſſer eppich/ froſch eppich/waſſer merck**: & noſtrate dialecto **water eppe** nominant: aquatile Apium, aut Hydroſelinon quis dixerit: Itali *Gorgoleſtro*: Hiſpani *Rabaças*. Plinio ac Latinis Lauer; Dioſcoridi Σίον eſt: quod in vetuſtis eius exemplaribus, Anagallis aquatica & Iuncus quoque dici odoratus legitur: vnde occaſionem ſumpſiſſe videntur, qui Anagallidem vulgò dictam aquaticam, verum Sium eſſe exiſtimarunt. Qui ſi diligenter Sij deſcriptionem expendiſſent, vocibus his ſuppoſititiis, aut adulterinis: licet ſæpenumerò ad ſtirpium notitiam conferant, non tamen temerè ipſis quicquam tribuendũ, facilè animaduertiſſent. Nam cum Anagallide aquatica, aut Iunco odorato, Sium, vti à Dioſc. deſcribitur, ſimilitudinis habet nihil. Eſt etenim Sium, vti ſcribit, θαμνίον ὀρθὸν, λιπαρὸν, φύλλα ἔχον πλατέα ἱπποσελίνῳ ἐοικότα, μικρότερα δὲ καὶ ἀρωματίζοντα, id eſt, frutex rectus, pinguis, folia habens lata, Hippoſelino ſimilia, ſed minora & odorata, qualis non eſt Iuncus odoratus: nec etiam Anagallis aquatica, quæ neque fruticis ſpecie adoleſcit, aut odorata, vel Hippoſelino aliquo modo ſimilis, ſed planè diſſimilis, à Sio his de cauſis multum differens.

Porrò Sium, vti Galenus ait, quantum guſtu odoratum eſt, tantum etiam excalefacientis facultatis eſt particeps. Crudum coctumq; eſu calculos, Dioſcorides tradit, conterit & expellit, vrinas cit, partus & menſes euocat, comeſtum dyſentericis vtile.

De Iunco odorato aquatili, altera Sij ſpecie.

CAP. XI.

SIo autem ſiue Laueri odore & facultate proximum eſt, alterum quoddam veluti Sij genus, multò tamen & minus & tenuius. Cauliculi huic ſunt tenues, rotundi, læues, obſcurè geniculati, inanes, Iuncis quodãmodò ſimiles. pro foliis pauci, tenues ſunt & inanes quoque pediculi, ſiue ῥάχεις aut coſtæ, à quibus parua aliquot & anguſta promuntur foliola: flores

Iuncus odoratus aquatilis.

Iuncus odoratus.

Phellandrium.

in exiguis vmbellis, Scabioſæ anguſtioribus & minoribus, candidi, ſimul compreſſi exeunt: ſemen Aniſo maius, ſubcandidum, ſuperiore parte latius. radices tenuiſſimæ & nigræ fibræ ſunt, caulibus inferius adhærentes. Emittit verò & ex imo caulis, fibras obliquè ſerpẽtes, quæ alicubi terræ aut luto hærentes, radices faciunt & cauliculos promunt; ſeipſam hoc modo multiplicante ſtirpe, quæ tamen & ſemine ſeri poteſt.

Reperitur in perennantibus riuulis, aut aliis aquis frequentius, ac fæpiſſimè, vbi Sium gignitur: non rarò etiam in paluſtribus & riguis, iuxta riuulos ac foſſas.

Adoleſcit etiam in hortis aut alibi, locis non perinde humidis, ſatum; quod tamen minùs attollitur & breuius eſt; foliaq; habet terræ proxima, Chærefolio ſimilia, ſed tenuiora; reliqua verò, vti eius, quod in aquis exit; radices autem craſſas, paruis ſylueſtribus Rapis ſimiles, verùm minores ac breuiores, à quibus & tranſuerſæ quædam ſerpentes exeunt fibræ, ab his verò & radiculæ ac folia prodeunt. Ita non rarò in aliũ locum tranſlatæ ſtirpes, formam effigiemque aliqua parte commutant.

Floret vtrumque æſtiuis menſibus.

Auguſto ſemen in hortis quidem, ad maturitatem peruenit.

Anonymos & abſq; nomine eſt, niſi Sium illud ſit, cui σχοίνου ἀεθματικοῦ, id eſt, Iunci odorati nomen tribui poteſt: quod Sio datum legitur, inter eas voces, quæ ſuppoſititiæ habẽtur: quo nomine iſtud Sij genus non impropriè appellari poſſe videtur, quando illi caules ſunt Iuncis ſimiles & odorati; tametſi non ille ſit odoratus Iuncus qui propriè ac verè talis nominatur.

Matthiolus huius genus illud, quod in hortis aut alibi loco non paluſtri natum, formam commutauit, inter Oenanthes à ſe depictas quartam fecit; ab Oenanthe tamen multùm differens eſt.

Cęterùm Sium iſtud vt odore ſaporeq; prius refert, ſic & viribus ac temperamento ſimile: calidum videlicet ac ſiccum, & vrinas ciens.

De Phellandrio Sÿ tertia ſpecie.

CAP. XII.

EST verò & tertium, Sio odore & facultate cognatum genus: caulem iſtud habet craſſum, inanem, geniculatum, ſupra aquas bicubitalem, aut longiorem, in plures alas diuiſum, primùm viridem, poſtea verò, cùm ſemen maturum eſſe cœperit, in lureum langueſcentem: folia hortẽſis Apij (vulgò Petroſelini) tenuiora. flores in non magnis vmbellis, parui ſunt & candidi: ſemen odoratum, ſubnigricans, Aniſo maius. radices fibræ ſunt, veluti Sij nigræ, ad inferioré caulis partẽ ipſis geniculis adhęreſcẽtes.

Exit

Exit iiſdem ac ſimilibus quibus Sium locis, & ſimul cum eo ſæpè reperitur.

Æſtate floris productio: Auguſto ſemen maturum eſt.

Apud noſtros, quod ſciam, nomen non habet: Officinis etiam incognitum, ſicuti & Sium; à Plinio Phellandrium nominatum videtur, quod lib. XXVII. cap. XII. ſcribit in paluſtribus naſci, folio Apij. poteſt autem & iſtud genus, Sium illud eſſe, quod Pſeuſippus, apud Athenæum in aqua naſci affirmat, foliumq; habere paluſtri Apio ſimile, de quo Homerus: *Phellandrium.*

Αμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ σίου ἠδὲ σελίνου. id eſt,

Sunt Apio atque Sio circum molliſsima prata.

Si modò hoc Pſeuſippi Sium non idem eſt, cum priore loco deſcripto Sio.

Quod autem ad facultates attinet, haud dubium eſt, quin calidum ſit & ſiccum, ac Sio potentia ac temperamento ſimillimum. Qua de cauſa, vrinam & menſes prouocat; ad veſicæ frigidos affectus vtile, & ad calculum, quem comminuere ac expellere poteſt, ſi naturâ ſua friabilis fuerit.

Plinius, Phellandrij, inquit, ſemen bibitur propter calculos & veſicæ incommoda.

De Naſturtio aquatico, ſiue Sio Crateuæ. CAP. XIII.

Naſturtium aquaticum.

NASTVRTIO aquatico caulis eſt craſſus, longus & inanis: folia multa, oblonga, & vitentia, ex pluribus in rotũditate oblõgis compoſita. flores iuxta alarum & caulis ſuperiores partes particulatim prodeũt: ſiliquæ deinde rotundæ, tenues, oblongæ, in quibus ſemen paruum lutei coloris. Pro radicibus fibræ tenues candidæq; ſunt, cauli, qua parte aquis immergitur, pluribus locis adhæreſcentes.

In fontium limpidiſſimorum riuulis, & aliis locis puras aquas habentibus, gignitur.

Floret æſtate, ſemẽ interea maturatur: hybernis mẽſibus ad epulas infertur, & acetariorũ locum explet. Tota herba odorem; ſed ſaporem magis, Naſturtij refert, vnde & illi nomen.

Appellatur autem noſtris Waterkerſſe/Germanis Brunkreß: Italis *Creßione*: Gallis *Creſſon d'eaue*. Latinè recentiores Naſturtium nominãt aquaticum: pleriq; etiam Naſturtiariam. Dioſcoridis autem σισύμβριον ἕτερον ſiue Siſymbrium alterum eſt, quod à nonnullis, quia guſtu καρδαμον, hoc eſt, Naſturtium repræſentet, καρδαμίνη nominatur; ab aliis verò Sium.

Appellatur autem Sium, à Crateua, ac Plinio. Crateuas ſiquidem, σίον, ait, πόα θαμνοειδὴς, τενὰ ὀλίγη, ἔχουσα φύλλα πολλὰ, ῥοιφερῆ, μείζονα ἡδίοσμου, μέλανα, παρεγγίζοντα ἰυζ ὠμῳ. id eſt, Sium herba eſt fruticoſa, vilis, multa ferens folia, rotunda, maiora quàm Menthæ, nigra & ad Erucã accedentia. Plinius verò lib. XXII. cap. XXII. Siũ, inquit, latius Apio in aqua naſcẽs, pinguius nigriusq;, copioſum ſemine, ſapore Naſturtij. *Sium Crateuæ.* *Sium Plinij.*

Quarum deſcriptionum vtraque Naſturtio aquatico conuenit, quod non modò diuiſura foliorum, aut flore & ſemine ad Erucam accedit; verumetiam odore ac ſapore hortenſi Naſturtio, ac Erucæ ſimile eſt.

Facultatem autem iſtud Naſturtium euidenter habet calidam & ſiccam: ad ſtomacacen, quam Germani Schorbuck & Schoorbuyck nuncupant, in vino aut lacte decoctum, & aliquot continuis diebus epotum, multùm prodeſt. Vrinam prouocat, calculum & arenulas conterit ac expellit; renibus & veſicæ vtile.

Sunt qui referant maligna, & antiqua vlcera, vtiliter decocto huius foueri, ac lauari, herbamq; ipſam deinde imponi. Galenus Siſymbrium alterum, calidam habere & ſiccam temperiem, ait, & virens quidem ſecundi, ſiccum verò tertij ordinis.

Eſtur, inquit Dioſ., crudum: vrinas mouet: purgat lentiginem & ephelim, tota nocte impoſitum, matutinoque tempore detractum.

De flore Cuculi. CAP. XIIII.

Flos cuculi.

Anagallis aquatica.

Cepæa.

FLORI, vti vulgò nuncupant, Cuculi mox à radice folia in oblongis pediculis sunt rotundiuscula, inter quę medius exit caulis tenellus, pedali ferè altitudine: circa quem folia tenuia, Erucæ hortensis foliorum diuisura: flores in summo candidi, aut modicè purpurascẽtes, paruis Leucoiis quodammodò similes: semen in exiguis valuulis minutum. radix fibrosa est.

Nascitur non tam in aquis, quàm in locis humilioribus, & quæ creberrimè, non modò cęlesti ac pluuia, sed & riuulorum, ac redundantium stagnorum aquis irrigantur.

Florem Aprili ac Maio edit.

Vulgò, vti scripsimus, Cuculi florem appellant: plerique Nasturtium aquaticum minus, vel Nasturtium aquatile alterum: Germanicè Gauchblům/ Wilderkreß/ & Wisen kreß dicitur: Brabanticè Coeckroetx bloeme/ clepn Waterherss: Gallicè *Passerage sauuage.*

Sisymbrij alterius species quædam esse videtur, ei facultate ac temperamento similis, acris quoque & calida.

De Anagallide aquatili. CAP. XV.

CAVLES Anagallis habet aquatica, pingues, rotundos, & in nõnullas alas diuisos: folia crassa, lęuia, lata, subnigra: flores circa caulículorum & alarum summa, cęruleos, Anagallidis feminę floribus similes, sed minores. radix subest candida, longa, serpens, tenuibus hærens fibris, ex qua complures attolluntur caules.

Et hæc in resedibus exit aquis, & circa fontes, ac riuorum ac fluuiorum margines.

Iunio, Iulio ac Augusto flores, semẽq; profert.

Nostra ætas Anagallidẽ aquaticam nominat; pleriq; Becabungam, à Germanica appellatione voce mutuata: Germani Bachpunghen & Punghen/ Belgæ Waterpunghen/ & Beeckpunghe: Galli *Berle* nominant, vnde & Berula Latinè dicitur. Marcellus tamen Berulam dici refert, quam Græci καρδαμίνην vocant.

Putatur autem Anagallis hæc, Cepæa esse, quam Dioscorides Portulacæ similem scribit, sed nigriora habere folia, & radicem tenuem, cum qua Anagallis ista aquatica conuenire potest, si per ἀντίφρασιν, κηπαία, id est, hortensis dicatur. Quod si verò idcircò κηπαία, quòd vel solùm, vel vt plurimùm in hortis nascatur, nominata sit; parùm ei Anagallis hæc respondebit, quæ nusquam minùs quàm in hortis nascitur: natura sua in totum syluestris, aquosa requirẽs loca, perenniterque rigari postulans.

Qualitatem autem ac temperiem Anagallis aquatica calidam habet ac siccam, Nasturtio aquatico similem, remissiorem tamen: editur etiam vt illud: & ad Germaniæ maritimæ ὄπιχόειον malũ, quod Stuerbuyck appellãt, vtilis quoq;, eodẽ quo Nasturtiũ aquatile sumptũ modo. Facultate tamẽ ac viribus minus potẽs.

De

De Cochlearia. CAP. XVI.

Cochlearia.

Cochlearia Britannica.

HVMILIS herba Cochlearia eſt: folia fert in mediocris longitudinis pediculis à radice exeuntibus, complura, ſplendentia, lata, craſſa, modicè caua, inſtar parui & non valde profundi cochlearis, interdum nonnihil anguloſa. inter folia caules prodeunt dodrantales. flores in coliculis candidi, ſecundum longitudinem eorum naſcuntur. ſemen paruum, ruffum, in exiguis valuulis, vti Naſturtij. radices tenues ſunt & albæ fibræ.

In Friſia, Hollandia, ac aliis maritimis inferioris Germaniæ regionibus, locis paluſtribus, & circa aggeres ſpõtè naſcitur: apud Brabãtos & alibi quoq;, in hortis ſata, feliciter prouenit.

Gignitur verò & Cochlearia in Britannia haud procul à Tameſi fluuio, vt Lobelius refert, flore, ſemine, guſtuque priori ſimilis: foliis quoque, colore quidem, ſed non perinde cauis, & ad exigui Lapathi aut Atriplicis magis accedentibus.

Amat autem Cochlearia non aquas, ſed paluſtria loca & rigua.

Floret Aprili & Maio menſibus, altero à ſatione anno: ſemen Maio & Iunio particulatim matureſcit.

Nominant eam Hollandi, Friſij, ac aliæ finitimæ nationes Loffelkraut & Lepelkruyt/ Latinè Cochleariam: veteribus, ni fallor, incognita. Nam cum Telephio aut Britannica (quod aliquando ſuſpicati fuimus) non conuenit. Caule enim & foliis Portulacam non refert, vti Telephium: nec adſtringens aut Lapathis facultate aſſimilis, veluti Britannica eſt, Dioſcoride & Galeno auctoribus.

Facultatem autem Cochlearia calidam euidenter habet, & ſiccam, virenti Naſturtio ſapore, & qualitate perſimilem. Malo, quod Scorbuck Germania nuncupat, efficaciter medetur, in lacte aut vino decocta, & aliquot continuis diebus epota. Scorbuck.

Eſt autẽm malum iſtud graue, permoleſtum, ac diuturnum; abſcedunt, tument, exulcerantur que gingiuæ: ex ore malus odor: in femoribus aut cruribus liuores, haud multùm diſſimiles iis, qui parte quapiam ſuggillata excitantur, creberrimè concomitantur: facies reliquumque corpus ſæpenumerò pallet: pedesque œdematoſi, veluti in leucophlegmatia.

Caſtrenſis, Olaus Magnus ait in gentium Septentrionalium hiſtoria, eſt morbus, qui

vexat obſeſſos,& incluſos; ac ſalſorum videtur ciborum eſu naſci, frigida verò murorum exhalatione foueri.

Nominant hoc malum Germani,vt diximus, Scorbuck & Scoozbuyck: à Plinio huius mali ſymptoma,os infeſtans στοματικὴ; crura verò afficiens, σκελοτύρβη appellatur: Marcellus vetus ſcriptor,oris malum Oſcedinem nuncupat.

Hippocrates lib. De internis affectionibus,huic malo ſimile (ſi modò non idem eſt) deſcribit,quod εἰλέον αἱματίτην nominat. Ex ore malè,ait,olet à dentibus, & gingiuæ diſcedunt, & à naribus ſanguis fluit : aliquando etiam ex cruribus vlcera pullulant, & alia ſaneſcunt, alia emergunt,& color fit niger,& cutis tenuis.

Ex craſſo autem,frigido,lentoque ſanguine,qualis eſt,non ex aduſtione, ſed qui veluti limus ſanguinis,melancholicus ſuccus,originem ſumit: qui ex praua viuendi victusque ratione,vt diximus,in corporibus colligitur.

Afficiuntur autem per hoc malum,non modò oculis patentes partes, verùm & interiores non parùm læduntur: nam iecur quidem nõ rarò,creberrimè autẽ lien,craſſo huiuſcemodi, frigido lentoque ſucco repletur,tumidumque efficitur, vtpote cuius ſubſtantia rara laxaque ſit,& promptiſſima ad recipiendos huius generis craſſiores frigidioresque humores.

Quod & Hippocrates,prorrhetici lib. II. ſcriptum reliquit. Gingiuę,ait,viciatæ,& ora graueolentia his ſunt,quibus ſplenes magni. Quicunque verò habent ſplenes magnos, & neque ſanguinis eruptiones ipſis contingunt,neque oris graueolentia, horum tibię vlcera praua habent & cicatrices nigras. Tradit idem Paulus Ægineta lib. III. cap. XLIX. vbi huius morbi differentiam,ab ictero nigro, promptum eſt videre.

Sed de hoc morbo hactenus,& præter inſtitutum: nunc ad ſtirpes herbasque reuertimur.

De Hepatorio aquatili. CAP. XVII.

Hepatorium aquatile.

AQVATILE Hepatorium caule aſſurgit bicubitali, obſcurè rubẽte, complurimis alis ramoſo,folia quàm vulgaris ſiue adulterini Hepatorij latiora ſunt, alioqui ei ſatis ſimilia,ambitu quoque crenata atque inciſa. in faſtigiis cauliculorum floſculus eminet aliquot exiguis foliolis veluti alabaſtris cinctus,colore luteus ſed nigro permixto, Chryſanthemi aut Chamæmeli medio diſco ſimilis; cuius confarcta ſtamina plana & oblonga poſt ſe relinquunt, ſemina, parte ſuperiore aſpera, & prætereuntium veſtitui, vbi inaruerint, adhærescentia. radix multis fibris hinc inde ſpargitur.

In riguis gignitur, quæ rarò & non niſi ſiccisſimis ac feruẽtiſſimis temporibus, aquis carent. prodit verò & intra fluuiorum quorundam latè patentes alueos; quod altius creſcit & flores profert, orbiculato ambitu, multis exiguis luteis foliolis ſtipatos, Buphthalmi æmulos. Non modò autem in Belgio, ſed & in Germania, ac Bohemia reperitur; nec deſtituuntur eo humida Britanniæ loca.

Plurima æſtatis parte floret ac viget,ſemenque perficit.

Ad Hepatoriũ illud videtur referendum, quod vulgare & adulterinum cognominatur, quod & Terzola dicitur, de quo Pemptadis primæ lib. II. cap. VII. qua de cauſa Hepatoriũ aquatile & Terzola aquatica dici poteſt.

Amara autem hæc herba eſt, proinde calida ac ſicca. vſum tamen in medicina habere ignoratur.

De Marrubio aquatili. CAP. XVIII.

MARRVBIVM quod aquatile dicitur,nigrum Marrubium ſiue Ballotem caule & florum calycibus,aſperis,pungentibus ac verticillatim cauliculos ambientibus ſatis refert.

Marrubium aquatile.

fert. folia eius nigricant quoque, sed longiora, duriora, per margines profundius incisa quàm Ballotes, nequaquam tamen pilosa, sed rugosa quidem. flosculi parui inalbicant. radix multis nigricantibus fibris cohæret.

In riuulis, ad scrobium aquas habentium margines, & secus fossas, gignitur. rigari etenim postulat; in aridis autem non prouenit.

Viget ac floret æstiuis mensibus: Iulio & Augusto.

Aquatile ac palustre Marrubium dicitur. videtur Matthiolo Sideritidis esse species, & illa quidem, quę à Dioscoride primo loco describitur, sed cum hac magis conuenit herba Iudaica, vt primæ Pemptadis libro quarto satis luculenter ostendimus. Cum secunda autem Sideritide (quod & suos assertores habet) multò minus respondet: nulli siquidem Filici folio simili est. Sunt verò & quibus placeat Ægyptiam dici herbam, quòd hi qui se Ægyptios mẽtiuntur (quales per Germanię ciuitates subinde discurrunt ac diuagantur) hac herba, nigricantem colorem, qualemque Ægyptij, & Africani obtinent, sibi asciscant. Succus enim huius herbæ, huiuscemodi colore quæuis inficit; qui & adeò pertinaciter inhæret, vt elui aut abstergi nequeat: adeò vt telæ lineæ hoc infectæ perpetuò eum retineant.

Refrigerandi autem atq; vnà validè adstringendi facultatem habere videtur.

De Bechio siue Farfara. CAP. XIX.

BECHIO siue Farfaræ sex septem, aut plura à radice prodeunt folia lata, angulosa, Hederæ foliis maiora, candidioraque, Populi albæ similiora, sed tamen maiora, quæ superius molli tenuique lanugine inalbicant; inferius herbaceo colore virent. flores in breuibus pediculis ante folia exeũt, colore lutei è multis foliolis farcti, qui citissimè in pappos euanescunt. radix tenuis & candida latè sub terra serpit.

Sub finem Martij & circa Aprilis calendas fugacissimi flores conspicui sunt, qui citò vnà cum pediculis marcent; inde folia progignuntur tota æstate in vigore futura. Atque hinc data occasio, vt absque flore Bechium creditum fuerit, quod & Plinius lib. XXVI. cap. VI. etiam scripsit.

Secus fontes, & riuulorum fluuiorumque ripas, scrobium ac fossarum margines, aliisque humentibus & aquosis locis sponte nascitur.

Græci Βήχιον, Latini Bechion & Tussilaginem nominant: in Officinis Farfara & Vngula caballina; nonnullis Pata equina; aliis Populago aut Farfarella: Germanis Roßhub/ brandlattich: Belgis Hoefbladeren: Italis *Vnghia di cauallo*: Hispanis *Vnha de asno*: Gallis *Pas d'asne*: Anglis Fole foote & Coltes foote dicitur.

Eadem verò & Chamæleuce est, quam Plinius lib. XXIIII. cap. XV. Farfugium & Farranum (si non in exemplari lapsus) appellari etiam refert. Quod & Aëtius satis innuit lib. primo, Bechij nomen prætermittens, Chamæleucæ verò omnes Bechij vires & facultates ascribens. Accedere videtur Oribasius Collectionum medicinalium lib. XV. Chamæleuces solius mentionem faciẽs. Consentit & ipse Plinius, quosdam Bechion alio nomine Chamæleucen dictam putare referens: lib. XXVI. cap. VI. Et fieri potest vt de vna eademque herba, separatis locis, differentibusque nominibus Dioscorides scripserit. Si modò pro χαμαιλεύκη non sit legendum χαμαιπεύκη. vt quidam existimat in Dioscoridis exemplari legi oportere. *Chamæleuce.*

Bechion autem & Tussilago ab effectu dicitur: Farfara verò à Populo alba, cuius folia refert, quæ veteribus Latinis Farfarus dicta est, vt apud Plautum in Pœnulo:

——Viscum legioni dedi
Fundasq́, eos prosternebam vt folia Farfari.

Appel-

Bechij ſiue Farfaræ flores. Farfaræ folia.

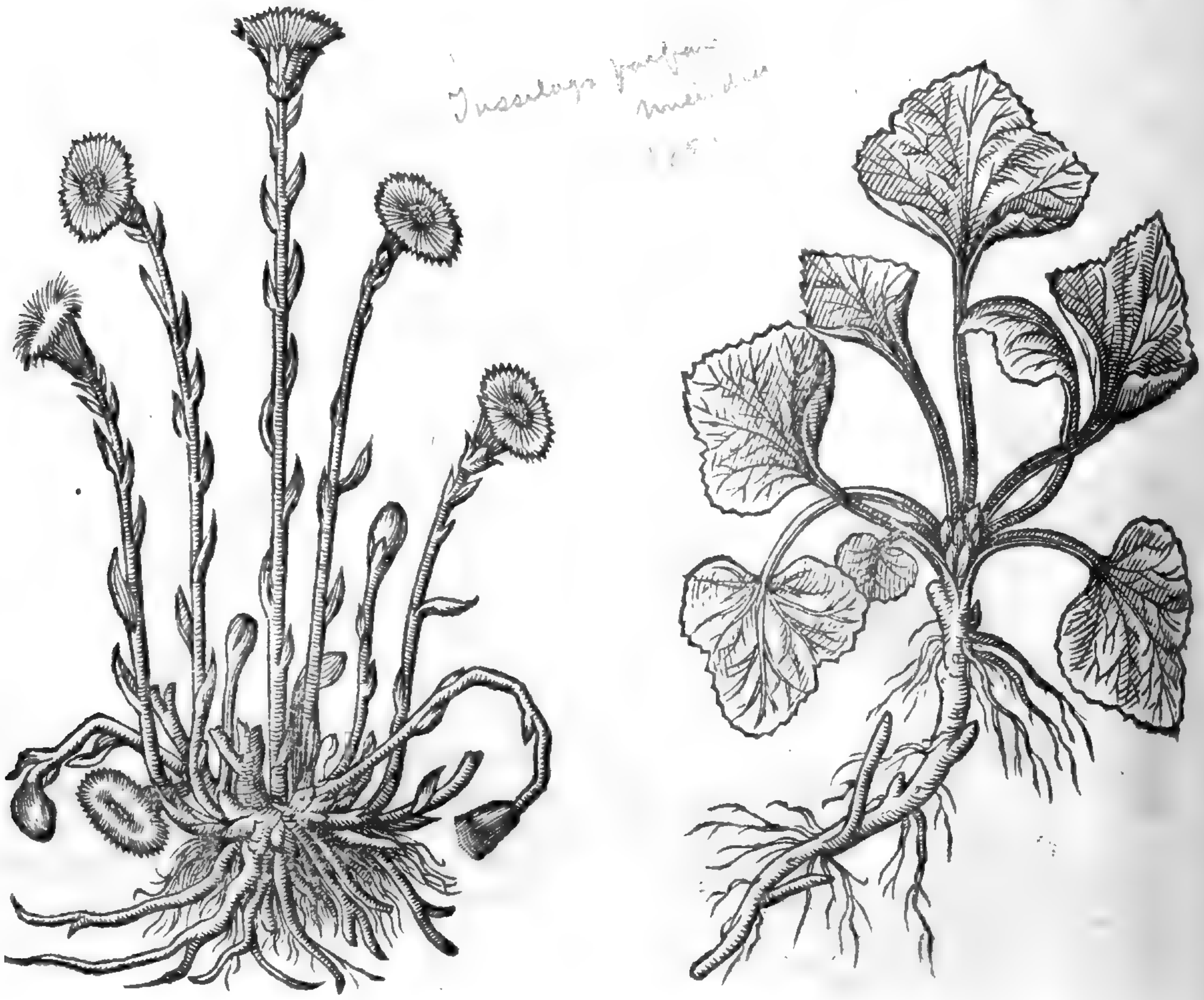

Appellatur verò Populus alba Græcis λεύκη, atque hinc quoque Chamæleuces nomen Bechio acceſſit.

Recenſet Plinius lib. XXVI. cap. VI. duas Bechij ſpecies, quarum alteram à quibuſdam Saluiam appellari ait, & re vera hæc non alia quàm Saluia, Græcis ἐλελίσφακος dicta, quam Apuleius cap. CI. Bechion ac Tuſſilaginem etiam dici teſtis eſt.

Cæterùm Bechij recentia & adhuc virentia folia refrigerandi nonnullam vnà cum reſiccandi potentia vim obtinent: vlceribus calidis, & partibus inflammatione laborantibus impoſita proſunt. Arida verò folia calida ſunt & ſicca, & modicè acria; horum in prunas cádentes iniectorum fumus per infundibulum aut harundinem patente ac hiante ore receptus, orthopnœę & tuſſi ſiccæ medetur. præſtant idem radices aridæ recepto quoque earum fumo. Auxiliantur verò & eædem in tabellis ex ſacharo, aut eclegmate permixtæ aduerſus tuſſim veterem & reſpirandi difficultatem. Recentium verò foliorum & radicum decoctum, vel ex his Serapium, recenti & ex tenui deſtillatione tuſſi medetur.

De Petaſite. CAP. XX.

PETASITES prius quàm folia, flores, veluti Bechion, ſimiliter profert, ſed exiguos, muſcoſos, colore purpuraſcentes, qui in craſſam veluti ſpicam coacti, citò vnà cum craſſo, carnoſo, fragiliq; ſuo cauliculo marceſcunt ac concidunt. folia prægrandia petaſo ſiue galero aut rotundo pileo ſimilia, tantæ amplitudinis, vt humanum caput ab inſolatu & pluuijs vnicum vindicare queat; atque idcircò quàm Bardanæ maiora; colore ſubcandida, inferiore tamen parte albidiora. ſinguli autem pediculi ſua ſuſtinent folia. pediculus verò non rarò cubitalis, craſſus, carnoſus, cui folium circumferentiæ centro aut proximè inſidet, ampliſſimi fungi (niſi vna parte fiſſuram ad pediculum pertingẽtem haberet) ſpeciem quandam referés, præſertim pereũtis ac emarcidi. Nam initio quidem fungorum ſuperior ſuperficies conuexa apparet; cùm verò marceſcunt, concaua magis. Ita & Petaſitis folium concaui nonnihil ſuperiore parte habet. radix craſſa, longa, foris nigricat, interiùs candida, ſapore amariuſcula, ſæpe numero tamen à vermiculis exeſa.

In humidis prouenit prope fluuiorum ripas, iuxta lacuum & ſtagnorum margines ac vicinos aggeres.

Circa

Petasites.

Petasites sine flore.

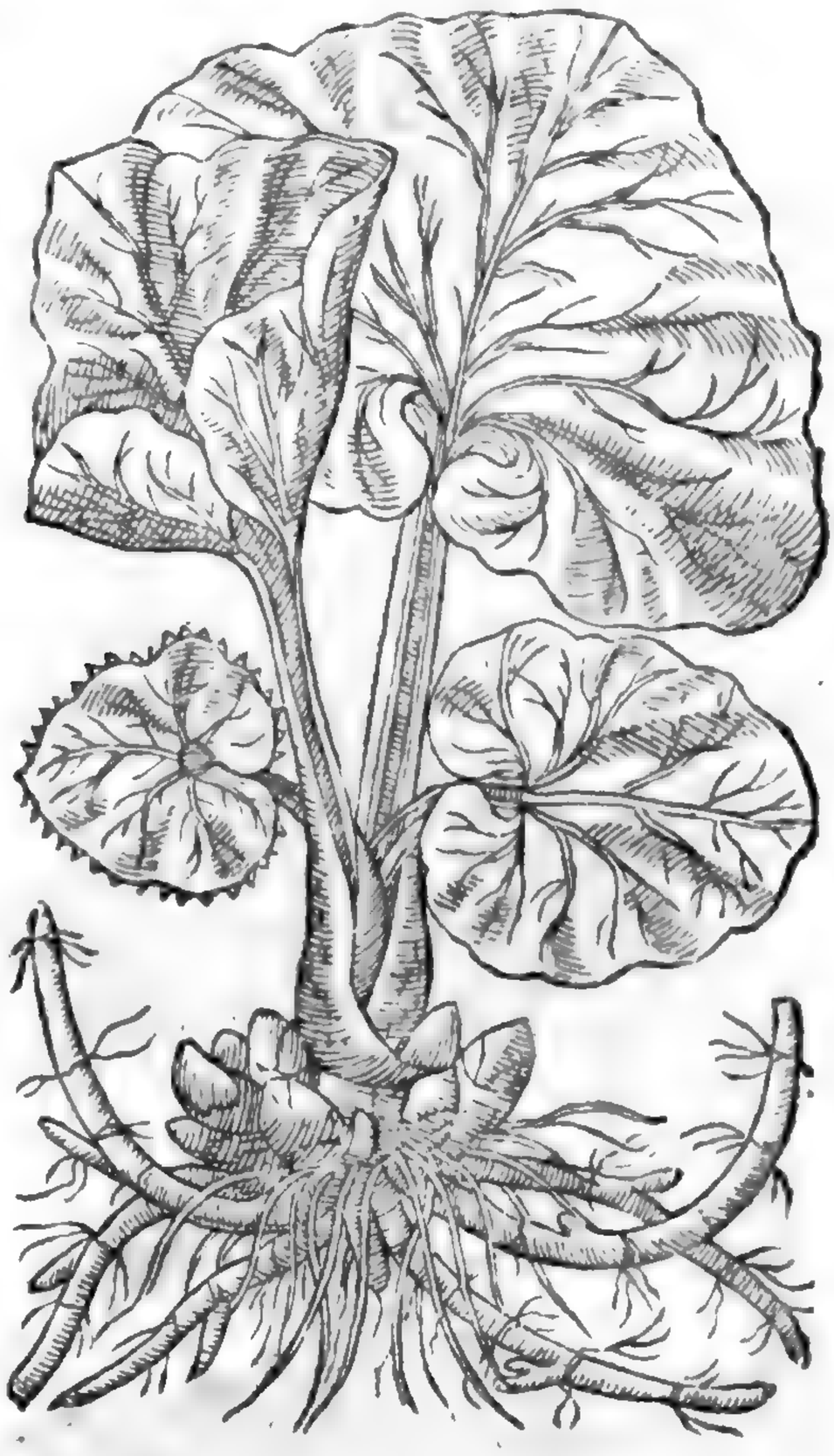

Circa Calendas Aprilis spica cum floribus viget; sequuntur inde folia in hyemem vsque permansura, nouis subinde subnascentibus.

Græcis est πετασίτης ab amplitudine folij πέτασον siue galerum, vt diximus, referente: Latini Petasitem similiter appellant: Germani Pestilentz wurtz: Belgis Dockebladeren. Similem Bechio siue Tussilagini, ac congenerem esse, satis apparet; sed idcircò non esse Petasitem, haudquaquam cõsequitur. Sed folium, refractarius dicet, non est rotundum ac solidum veluti fungus, sed rimam habet. At Dioscorides folium non esse vti fungum solidum ait; sed suo pediculo περιπεφυκὸς ὥσπερ μύκης, id est, incũbens veluti fungus, vti re vera est. Sed quorsum hîc vrgemus nimium Dioscoridis verba? constat enim in comparationibus non semper ipsum fuisse valde exquisitum; & qualemcunque similitudinem sæpè illi satis fuisse. Quid Viticis & Conyzę foliis cum Oliuæ? quid Althęæ cum Cyclamini? quid Cannabis cum Fraxini? quid item Quinquefolij cum Menthæ? & tamen harum, cum illarum foliis comparatę reperiuntur.

Temperiem Petasitis radix & quidem arida, calidam ac siccam obtinet ordine secundo; tenuium quoque est partium: & ad sudores mouendos efficax. valet idcircò aduersus pestilentes morbos, & alios qui sudore leuari possunt, ventris lumbricos eadem interimit, vrinas cit, & menses promouet; præsertim cortex, qui radicis præstantior pars est. folia malignis & erodentibus vlceribus vtiliter quoque imponi posse feruntur.

De Caltha palustri. CAP. XXI.

PALVSTRIS Caltha foliis ac floribus minus Chelidonium ita refert, vt species omnino eius aliqua videri posset; nisi multò maior foret, ac durabilis nec facilè intercidens. folia huius lata sunt, subrotunda, læuia, eleganter virentia, ambitu tenuiter crenata, quadruplo aut amplius quàm minoris Chelidonij maiora. caules inter hæc dodrantales in obliquum assurgunt; in quibus flores auri luteo resplendent colore, Ranunculi similes, sed maiores etiam. radices multis committuntur fibris.

Humidis, palustribus locis, veluti riguis pratis gaudet. subinde ab ipsis aquis exit; cuius folia supereminentia longioribus nituntur pediculis, quæ aliâs breuioribus insistunt: flores

huic

Caltha paluſtris.

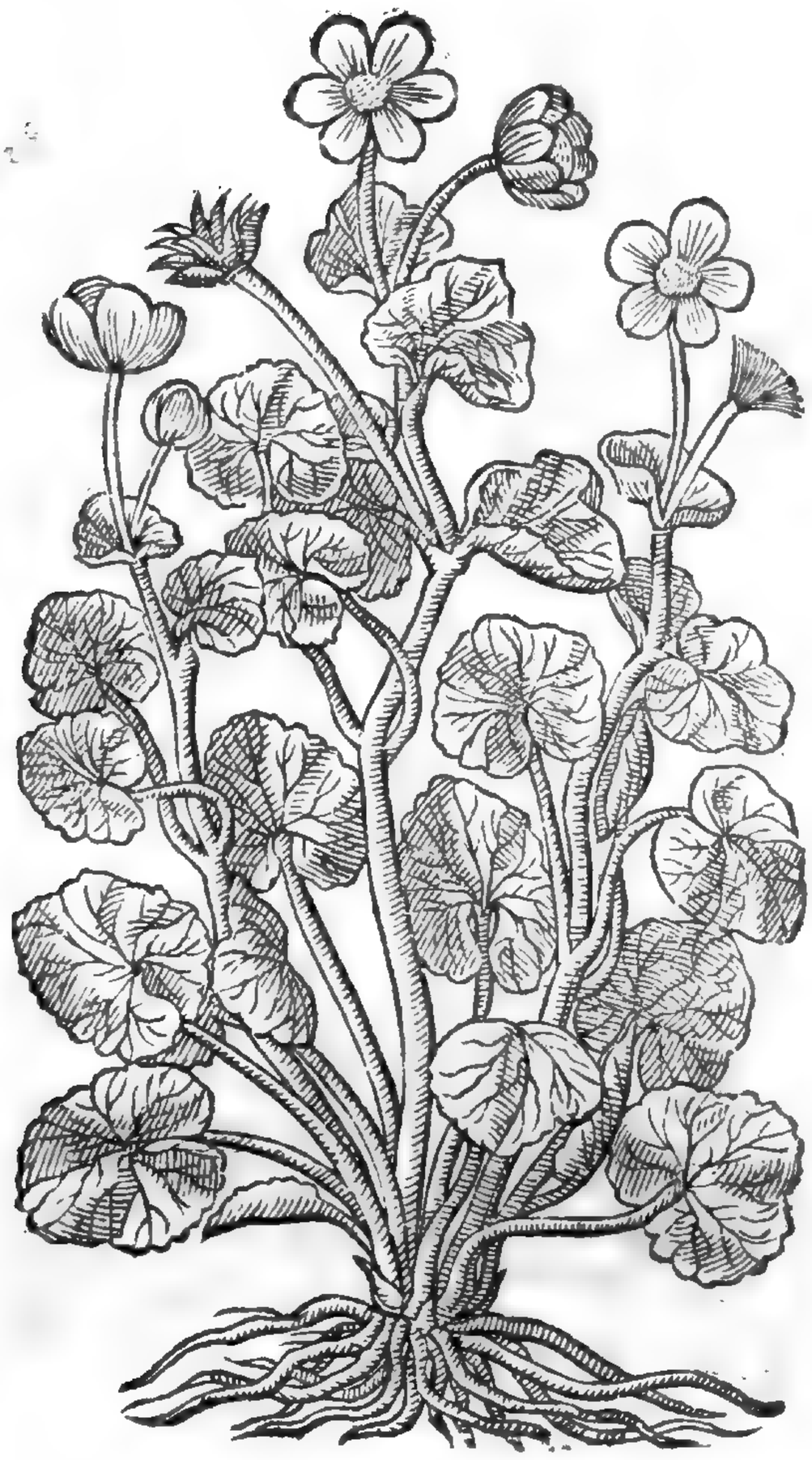

Caltha paluſtris abſq; flore in aquis proueniens.

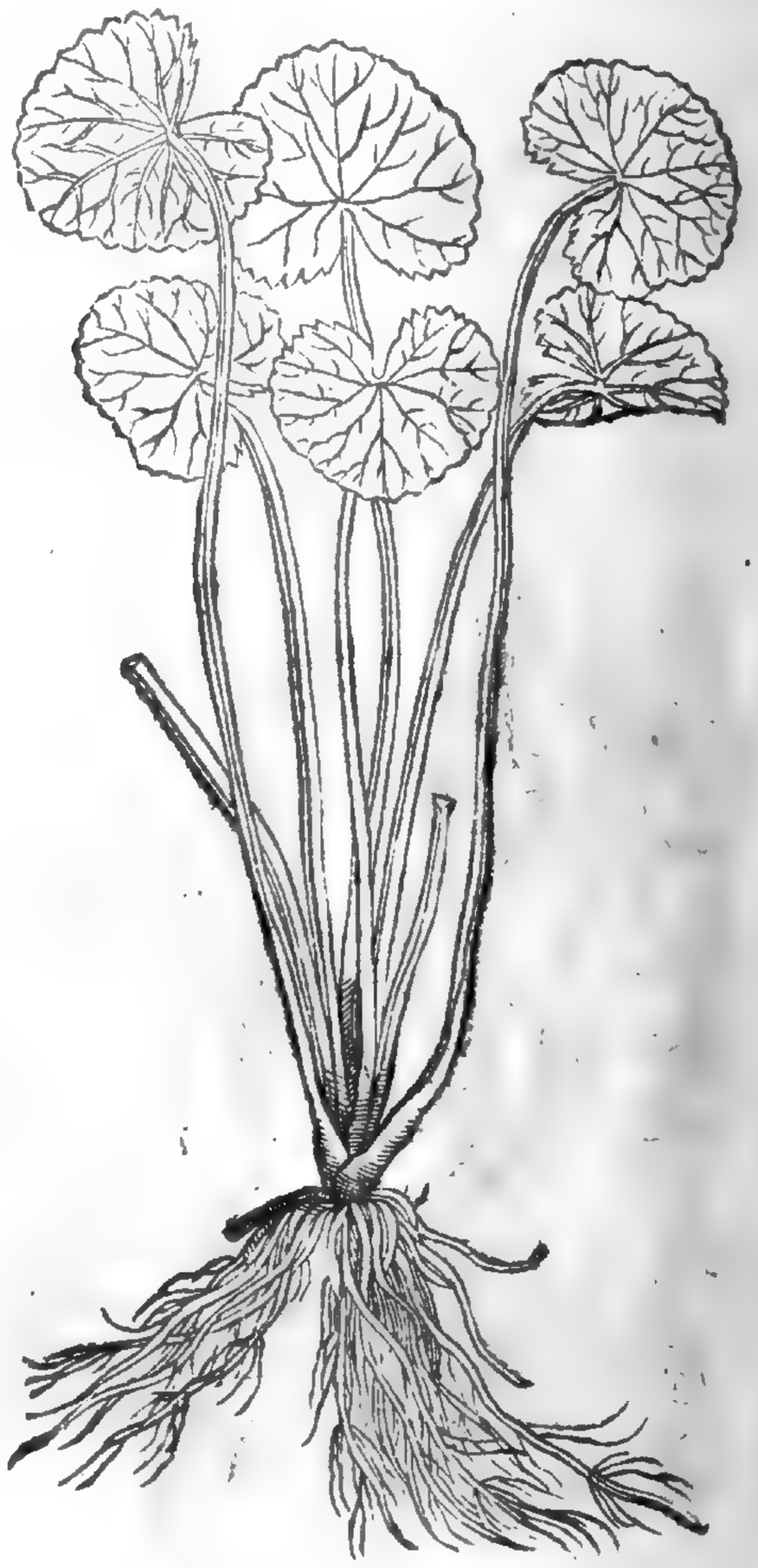

huic rarò vel nunquam apparent; quamobrem Epimedium eſſe quandoque viſum fuit: ſed temerè. Nam hęc ab illa, quæ in locis minus aquoſis gignitur, in pratis videlicet, haud alia eſt.

Vnà cum Ranunculis Vere floret, tamen & ſerius; ſubinde quoque æſtate. toto autem anno ipſa viret herba.

Germanis **Moßblůmen/ Dotterblůmen/ geel weißblůmen/** & **Marterblůmen** appellatur. Valerius Cordus Caltham paluſtrem nominat. Non eſt Chamæleuce aut Tuſſilaginis ſpecies aliqua. Ineptè quoque Farfugium & Farranum habetur. Chamæleuce ſiquidem, quæ à Plinio Farfugium ac Farranum dici perhibetur, à ſimilitudine foliorum λεύκης, id eſt, Populi albæ appellationem accepit. Virent autem Leuces folia ſuperius quidem, at inferius tenui candidaque lanugine incaneſcunt. Calthæ verò huius neutra inalbeſcunt parte: nec forma eorum reſpondet.

De facultatibus verò huius, quod vel ex aliorum ſcriptis, vel vſu & experientia compertum adferamus, occurrit nihil.

De Epimedio. CAP. XXII.

INTER eas ſtirpes quæ locis exeunt riguis venit & Epimedium numerandum, quod auctoribus Dioſcoride ac Plinio in humidis naſcitur. Caulis eſt haud magnus, Hederæ foliis, denis aut duodenis, neque florem neque fructum ferens, radice tenui, nigra, grauis odoris: Atqui tale quidem Epimedium nondum à quoquam repertum accepimus. Oſtenditur tamen huius nomine, herba paluſtris flores & fructus faciens.

Folia huius ampla numeroſa & creberrimè ter trina à teretibus tenuibusque dependent pediculis. ſunt hæc Hederæ foliorum figura, lata, acuminata, duriuſcula, ſed dilutius virentia, ac per circumferentiam ſerrata. ſurgit inter hæc teres & dodrantalis cauliculus rarò folia ſuperans, perquam elegantes progignens floſculos, forma quadrangulares; quorum rubent margines; interiora lutea; medij verò virent apices. rubet verò & exteriore & auerſa parte floſculus, ſed diſcurrentibus rectis candidisque ſtrijs variegatus. radix multas in obliquum propagines emittit, inferius fibroſa.

Naſcitur

Epimedium.

Argentina.

Potentilla anserina, c
mic. duct.

Naſcitur in humidis & in pleriſque Italiæ pratis circa Boñoniam ac Vincentiam; apud Belgas in hortis quandoque reperitur.

Appellant poſteriores Epimedium, ſed legitimum eſſe affirmari nequit. Nam, vt ſuprà diximus, Epimedio Dioſcorides florem & ſemen eſſe negat. Plinius nunquá florere Epimedium etiam refert.

Epimedium autẽ moderatè refrigeratoriam vim habere Galenus affirmat, cum aquea humiditate. talis verò & facultas eius eſſe videtur herbæ quæ pro Epimedio habetur.

De Argentina ſiue Potentilla.
CAP. XXIII.

ARGENTINA ſiue Potentilla tenuibus & viticuloſis cauliculis humi ſerpit. folia eius oblonga, veluti ex pluribus compoſita, Agrimoniæ ferè ſimilia, ſed Tanaceto proximiora, minora tamen, ambitu quoque ſerrata; ſuperiore parte herbaceo colore virentia; inferiore verò inalbicantia: floſculi in tenuibus pediculis lutei, veluti Pentaphylli.

Humidis locis ac ſecus ſcrobes, riuulosq; frequenter occurrit.

Flores Iunio ac Iulio promit.

Argentinam & Potentillam recentior ætas appellat: nonnulli Agrimoniam ſylueſtrem: alij Tanacetum ſylueſtre: Germani Grenſich & Genſerich: Brabanti Ganſerich: Galli *Argentine*.

Temperiem autem Argentina mediocriter frigidam habet, ſiccam verò ordine tertio fere; vnà cum adſtringendi facultate.

Sanguinem autem vndequaque fluentem reprimit; menſes mulierum ſiſtit; hæmoptoicis ac dyſentericis vtilis. valet & ad alias alui fluxiones, quocunque tandem adhibeatur modo. puluis aridæ abraſa & intertrigines etiam iumentorum inſperſus ſanat; prodeſt & hoc modo cruentis vulneribus. Decoctum ex aqua mobiles dentes firmat, & gingiuarum ac otis vlceribus conducit.

De Nummularia. CAP. XXIIII.

SERPIT Nummularia veluti Argentina; tenues oblongos coliculos multos emittit; circa quos ab vtroque latere, folia digitalis latitudinis, propemodum rotunda, virentia; atque è ſinu horum floſculi in breuibus pediculis, colore lutei, Ranunculi floribus ſimiles. radix tenuis eſt.

Iuxta ſcrobes & fluenta, aliaque rigua loca prouenit, ſubinde & in humidis reperitur ſyluis.

A Maio menſe in multam æſtatem floret.

Nummulariam appellant, & Centummorbiam: nonnulli & Serpentariam. feruntur autem ſerpentes vulnerati, hac ſibi mederi, vnde nomen accepit Serpentariæ. Centummorbia à

Nummularia.

Gladiolus aquatilis.

Sparganion

mirifica aduerſus multos morbos efficacia dicta exiſtimatur : Nummularia verò à figura nummi, quam folia referunt. Germanis **Egelkraut/ Pfenningkraut**: Belgis **Penninckruyt.**

Reſiccantem autem hanc herbam eſſe, ſapor eius adſtringens oſtendit; eſt verò & ſimul modicè refrigerans.

Flores & folia trita vulneribus & nonnullis vlceribus impoſita proſunt : eadem cum vino ſumpta dyſenterias, ventris imbecillitates fluxusque ſanant. Conducunt & ad ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria & interaneorum vulnera, & pulmonis exulcerationes. Vinum in quo herbæ folia decocta, vlceribus confert, ſi hoc lauentur & abſtergantur : auctor Leonhartus Fuchſius.

De Gladiolo aquatili. CAP. XXV.

FOLIA à radice Gladiolus aquatilis multa emittit Pſeudoiridis luteæ foliis anguſtiora, longioraque ; inter quæ caulis medius exit, duos longus cubitos, aut altior, læuis, æqualis, nullis internodiis interceptus; in cuius ſummo complures erumpunt floſculi, longioribus pediculis inſidentes, in purpura diluti, in quibus ſtamina exigua crocei coloris. ſequuntur inde capitula purpurea, quaſi rotunda, paruarum pilularum inſtar, & in his ſemen minutum. radix craſſa, candida, geniculis conſtat, & adhærentes fibras complures habet.

Naſcitur locis paluſtribus in ſtagnantibus aquis, aut lentè pigreq; fluentibus riuulis.

A Maio ad Auguſtum vſque floret.

Noſtri **water liſch** appellant: Latinè Gladiolum paluſtrem ſiue aquatilem : plerique etiam Scirpum: ſunt qui inter Iuncos perperam referant; & Iuncum floridum vocitent. Videtur Dioſcoridis eſſe *ἀπαργάνιον*, quod folia Gladioli ſed anguſtiora, & magis inclinata habere, & in ſummo caule quaſi globulos ferre traditur. *ξιφίδιον* id quoque à nonnullis nuncupatur.

Facultatem autem Gladiolus iſte paluſtris refrigerantem habet, non tamen inſignem. Dioſcorides Sparganij radicem & ſemen, cum vino dari ait, à ſerpentibus ictis.

De Platanaria, ſiue Butomo Theophraſti.

CAP. XXVI.

PLATANARIA anguſta habet folia, aſpera, dorſo eminẽtiore quodãmodò triangula: caules læues, rotundos, bicubitales, aut altiores, in ramulos & alas quaſdam diuiſos: fructus circa hos complures, rotundi, nucis paruæ magnitudine, & vbi ad perfectionem peruenerunt, aſperi, Platani pilulis quadamtenus ſimiles, coloris herbacei: radices ſubſunt fibroſæ.

Locis paluſtribus, perennes aquas habentibus exit, ac iuxta riuulorum quorundamque fluuiorum margines.

Pilulas Auguſto menſe profert.

Platana-

Platanaria siue Boutomon.

Platanaria altera.

Platanaria à fructuum cum Platani pilulis similitudine nuncupari potest. Ex nostris pleriq; Lietgras nominant, id est, Gramen arundinaceum, ac Græcè καλαμάγρωστι: non videtur tamen Gramen arundinaceum esse, quod Dioscorides ait, in Babylone iuxta vias nasci & iumenta necare, tradi. *Gramen arundinaceum*

Matthiolus hanc vel huic omninò similem pro Sparganio depingit: verùm quantum ab eius descriptione absit, vel solus pilularum situs ostendit, quæ non ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, siue in summo caulis modò, sed & multò infra eius fastigium & alibi quoque, exoriuntur.

Exhibet autem & alterius cuiusdam huius generis stirpis iconem Lobelius, pilulas & circa caulem, & ἐπ' ἄκρου ferentis, quæ cum Sparganio plus, quàm superior, similitudinis posse habere videtur.

Plus similitudinis Platanaria cum βατόμῳ habet, cuius Theophrastus lib. 1. & 1111. De stirpium historia sæpius meminit, quodque ait locis palustribus exire, foliis multis angularibus, Harundini ac Cyperi similibus: caule, qui æqualitatem peculiarem sortitus sit; & fructu nigro, Sidæ magnitudine proximo.

Sida autem lacustris est planta, quæ caput gerit vti Papaueris, eodem Theophrasto teste, lib. 1111. *Sida.*

Huius Butomi mentionem facit Democritus Geoponicon Cassij Dionysij lib. 11. vbi ait folia ipsum habere Cyperi, grata boum pabulo. vnde nomen, Ruellio auctore, accepit. In Græco exemplari habetur: φύλλα ὅμοια φέρει ἀειείοις. sed pro ἀειείοις, restituẽdum κυπειείνοις. *Geoponicon locus restitutus.*

Porrò Platanariæ facultas, cùm ea nullius sit in medicina vsus, incomperta est. Nec de Butomi viribus, apud Veteres quicquam scriptum reperitur.

De Harundine vulgari. CAP. XXVII.

HARVNDO vulgaris, multos profert culmos, crassiores quidem quàm vllius vulgaris Frumenti, sed tenuiores quàm multarum aliarum Harundinum, inanes, geniculatos, interiore parte membrana tenui subcinctos: folia longa, lata, aspera: In summo caulis effusa exit iuba, mollis, ac veluti lanuginosa. radices subsunt longæ, numerosæ, geniculatæ, latè serpentes.

Harundo Phragmites.

Harundo donax siue Cypria.

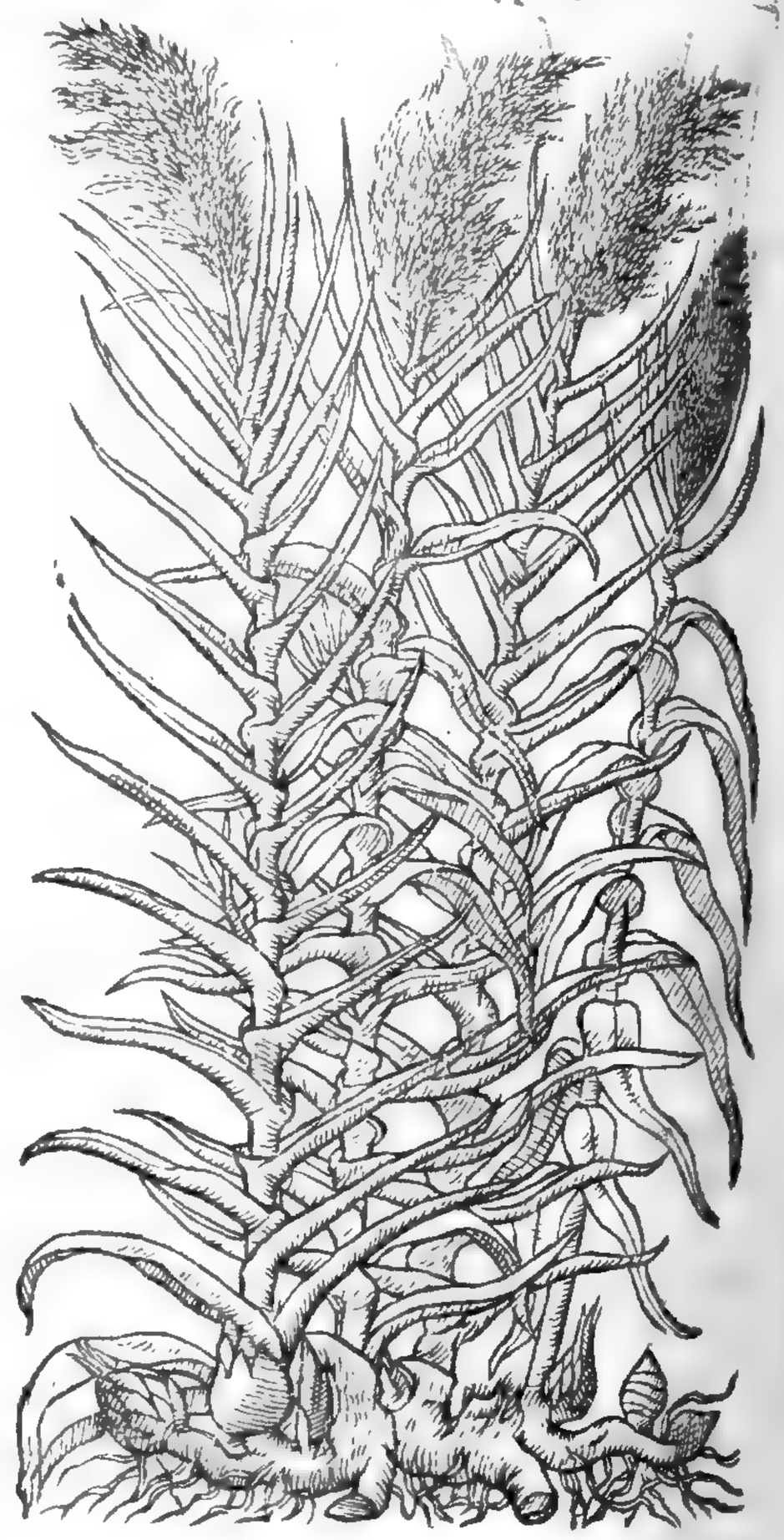

Nascitur in aquis resedibus, veluti in vrbium fossis, & circa fluminum laxiorum ripas. Iubæ sub finem æstatis exeunt.

Harundinem Græci *κάλαμον* nuncupant: nostri Riet: Germani Roth: Galli *Canne ou roseau.*

Tradunt autem Veteres calamorum siue Harundinum complura genera. Theophrastus omnes in duo prima genera primùm distinxit, inde in plures species subdiuisit: Calami, ait, duo genera tradunt, *τόν τε αὐλητικὸν, καὶ τὸν ἕτερον*, hoc est, tibialem, vt Plinius reddidit, & reliquum siue alterum.

Αὐλητικὸν, siue tibialem, Plinius foraminibus multis peruium esse scribit, ac tibiis vtilem, eumque & Orchomenium nominat: reliquos autem calamos inter se differre, Theophrastus affirmat, firmitate, crassitudine, tenuitate, exilitate.

Crassam & validam *χαρακίαν* nominant, Gaza Harundinem vallatoriam; tenuem verò & exilem *πλόκιμον*, texilem, Plinius plotiam, si modò non vitiosum exemplar: hanc nasci, Theophrastus refert, *ὅπὶ τῶν πλοάδων*, id est, in insulis fluitantibus, Plinio interprete: illam verò *ὅπὶ τοῖς χώμυσι*, in ripis expatiantis lacus, reddit Plinius.

Plinij locus suspectus.

Καμύθας.

Κώμυθας autem appellant, vbi aceruata harundo, multo radicum mutuo implexu est.

Feruntur Auleticæ, siue tibiales Harundines, aucta altitudine lacus, durante inundatione crassari, & vt Plinius ait, cùm anno vno, inundatio permanserit, proficere in aucupatoriam amplitudinem, hanc *ζεύγιτιν* ille, hic armamentariam appellat: cùm verò aqua non permanserit, & maturiùs reciproca fuerit, graciles *βομβυκίας*, siue bombycinas nasci.

Est autem *ζεύγιτις* plenior, carnosior, folium eius amplius candidiusque, & minus lanuginis habet quàm cæteræ: quædam etiam omninò nihil habent, quas *εὐνούχιας*, & spadones nominant: ex hac optima fieri affirmant *τὰ ζεύγη*, Gaza paria: Plinius, hinc erant armamenta ad inclusos cantus, vertit.

Genera autem non hæc solùm, sed pluta etiám intelliguntur: Theophrastus deinde scribit: Quædam enim densa tam carne, quàm geniculis; alia caua tota, quam *σύριγγα* siue *συρίγγιον* & fistularem nominát, fistulis vtilissimam: alia solida & penè tota intus repleta. Item, alia breuis: alia procera, excelsa crassaq; & alia gracilis & foliosa: aliis paucis omninò foliis, siue vnifolia. Multæ etiam differentiæ pro natura vsuq; intelliguntur, singulæ autem ad sin-

gula

gula vtiles, nominibus autem variis appellantur, ſed δόναξ communiſſima, quam denſiſſimam maximè omnium referũt,& apud flumina lacusque potiſſimùm naſci: Τοξικὴ quoque, quam Creticam quidam appellant, Plinius Sagittariam, ſui generis eſt, nodis paucis geniculata, carnoſior omnibus, flexumq; maximè recipiens, obſequensq; quò libeat flecti, calefacta.

Sunt & differentiæ magnæ, ex foliorum non multitudine, aut magnitudine modò, ſed & colore, quippe quæ Laconica cognominatur, verticolor eſt; item & ab ipſo ſitu, quædã enim ab ima parte foliorum plurimum ferunt, alia fruticis modo adoleſcit.

Genus etiam quoddam δόρυγειον naſcitur, quod non erigit caulem, ſed iuxta terram Graminis modo ſe ſpargit: vocatur à quibuſdam Elegia: Plinius inquit. Huius maſcula ſolida eſt, femina verò caua & inanis.

Dioſcorides Harundines in quinque contraxit genera, verùm an bene, vel ſecus, expendendum lectori relinquimus.

Primam in Harundinum genere, νασόν, id eſt, ſolidam ſiue plenam facit, ex qua ſagittæ fiunt: τοξικὸν κάλαμον hunc Theophraſtus, id eſt, ſagittariam harundinem nominat. 1.

Proxima femina eſt, ex qua ligulæ tibiarum, hæc ζευγίτης καὶ ἐυτυχὴς dicitur. 2.

Tertia ſyringias, quam πολυσάρκη, hoc eſt, multùm carnoſam, ſiue multum carnis habentem, πυκνογονάτην ſiue frequentibus geniculis, & ad librorum conſcriptionem vtilem Theophraſtus refert, qui & hanc κοίλην cauam & inanem eſſe tradit, quod & ſyringiæ nomen ſatis oſtendit. 3.

Quarta δόναξ, craſſa, concaua, apud amnes naſcens, quæ à quibuſdam Cypria. 4.

Quinta phragmites, ſepicularis, ſepiaria, gracilis, candicans, vulgò cognita: Ruellius hanc Vallatoriam interpretatur: at Gaza Vallatoriam eam conuertit, quam Theophraſtus χαράκιαν vocat. Quod ſi Matthiolus animaduertiſſet, non tam facilè vitioſam Dioſcoridis lectionem eſſe, ſuſpicatus fuiſſet: nam mendum hîc nullum apparet, tali omninò exiſtente ſepiculari, qualem eam Dioſcorides perhibet. Siquidem, vt exiſtimamus, Phragmites ſit paſſim Belgio ac Germaniæ vulgaris, tenuis, candicans, præſertim vbi inaruerit, & inanis Harundo: quæ certè non ſolùm ad operiendas domos vtilis, ſed & ſepimentis maximè idonea eſt. 5. *Matthioli notatio*

Inanem verò & φραγμίτην eſſe, ipſe etiam Hippocrates, lib. De Hæmorrhoidibus oſtendit, vbi κανυσῆα, ſiue κλυσῆα effoRmare docet, ad modum Calami Phragmitis, inſtrumentũ per quod ferrum candens in anum mittatur. Poteſt verò hæc vulgaris Harundo & Theophraſti συρίγγιας, ſiue fiſtularis eſſe, quæ, Theophraſto & Plinio auctoribus, vacua & inanis eſt.

Cæterùm quod ad facultates attinet, Calami Phragmitis, inquit Galenus, radicem cum bulbis aculeos & ſtipites ex alto extrahere quidam ſcripſere, ceu trahendi quædam vis ei ineſſet: nos tamen eius rei periculum non fecimus, verùm quantum guſtu liceat coniicere, abſtergentem facultatem poſſidet non paucam, minimeq; acrem. Quinetiam folia ipſa abſtergentis ſunt facultatis: cortex verò eius combuſtus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens abſterſorium quiddam, vt exiccet & excalefaciat tertio quodammodo ordine, plùs tamen deſiccet quàm excalefaciat. Vitandus eſt eius flos, quem ἀνθήλην vocant: nam ſi in aures incidat, adeò tenaciter adhærens affigitur, vt auelli non poſſit, auditumque vitiat: quamobrem ſæpiſſimè exurdat.

De Typha Paluſtri. CAP. XXVIII.

PALVSTRI Typhæ oblonga ſunt folia, anguſta, dorſo eminentiore triangula: caulis inter ea exit rectus, altus, glaber, lęuisq; & enodis, non inanis, cui ſummo cacumine primùm tenuis gignitur ſpica muſcoſos flores proferens, qua marceſcente ac decidente panicula relinquitur; denſa compactaq; lanugine ſtipata, pollicis craſſitudine, palmo non rarò longior, punicei ac obſcuri coloris, in pappos tandem euaneſcens. radices craſſæ, geniculatæ, candidæ, ſapore dulces.

Locis paluſtribus, in ſtagnantibus aquis, & iuxta laxorum fluuiorum ripas exit.

Iulio & Auguſto paniculæ vigent, floſculorum ſpica iam arida ac decidente. Reſtant ſubinde paniculæ ad alterius anni æſtatem, atque tunc non rarò pediculi in ipſa panicularum lanugine nati reperiuntur. quod admiratione haud caret. Cùm enim caulis tunc omnino ſit aridus, & lanugo adeò ſicca vt vento abripiatur, animalcula huiuſcemodi ſub lanugine iſta gigni ac viuere poſſe mirum eſt.

A Dioſcoride τύφη ſiue Typha nuncupatur: recentiores ad differentiam alterius Typhæ, quæ inter fruges eſt, paluſtrem & lacuſtrem Typham hanc nominant: appellatur ab iiſdem Ceſtum morionis, necnon Typha aquatica.

Theophraſtus Typhæ ſiue Tiphæ etiam cuiuſdam meminit in lacubus exeuntis, quę abſque folio, vti ſcribit, eſt, quia non vt reliqua radice numeroſa adhæreat, & huic noſtræ ea de

Typha paluſtris.

φλεώς.

ἀνθήλη.

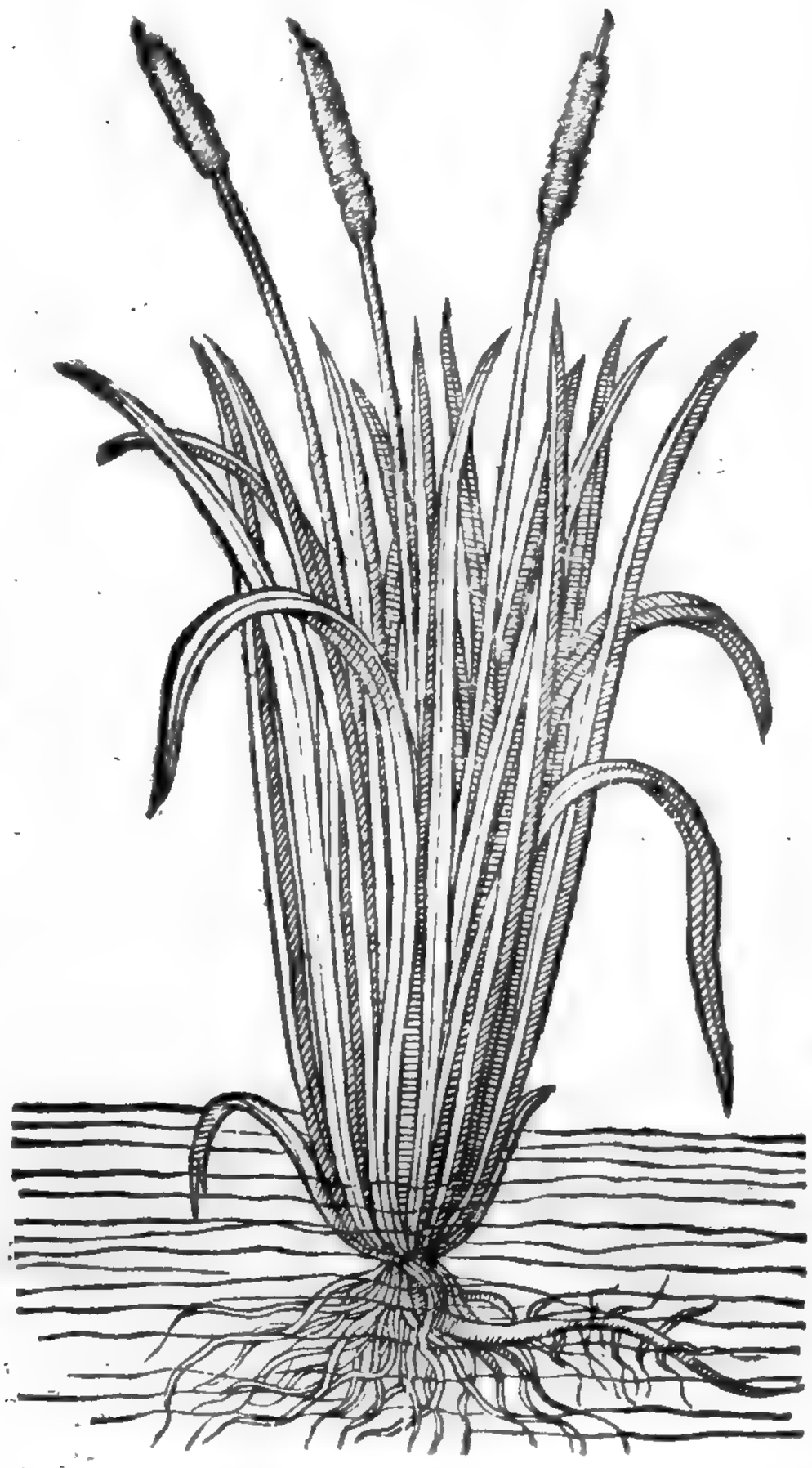

Scirpus.

cauſa parùm ſimilis. Plus certè ſimilitudinis noſtra cum φλεῷ Theophraſti habet, eo videlicet, qui in lacubus naſcitur.

Reperitur enim & alter Phleus, ſpinoſa ſtirps, quæ & σοίβη.

Lacuſtris Phlei flos ἄνθηνη ſiue ἄνθήλη, id eſt, panicula dicitur: id πλακαντώδες, Theophraſtus ait, quoddam molle & ſubrubens eſt, quo vtuntur πρὸς τὰς κόνιας, hoc eſt ad opera tectoria, miſcentes videlicet (vti veriſimile eſt) pappos ſiue lanuginem luto aut calci, ſicuti nunc iiſdem, pilus aliquis, fœnum, aut conſimile quippiam, ab his qui in operibus verſantur tectoriis, adiicitur admiſceturque, quò aut tenacius parietibus adhæreant: aut minùs findantur diſrumpantúrue, ex luteo illiniti, cratitij parietes.

De hac etiam Paluſtri Ariſtophanes in Ranis, vbi eas inter ſe loquentes adducit, admodum lętantes, quòd totum diem conſumpſiſſent inter Cyperum & Phleum ſaltantes.

Huius generis feminam, ait quoque Theophraſtus ſterilem & ad nexus vtilem; marem verò inutilem. Quod & noſtri de Typha paluſtri referunt. aiunt enim folia eius, quando caulem non promit, ad tegetes & ſtoreas, quas mattas vulgò, contexendas, vtilia fore; vbi verò caulem facit, inutilia.

Dioſcorides Typhæ paluſtris florem ἀνθήλην quoque à nonnullis nuncupari, refert. Ouidius hanc ſtirpem ſcirpum videtur nominare; ex eo etenim ſtoreas ſcirpeas mattas nominat, vt Faſtorum VI.

At dominus, diſcedite, ait, plauſtroq; morantes
Suſtulit, in plauſtro ſcirpea matta fuit.

Germani caulem cum ſpica **Narrenkolben** & **Lieſſknoſpen** / noſtri **Liſchdobden & Donſen**. Galli *Maſſes* appellitant: & appoſitè quidem, inquit Ruellius: Galliæ rura Maſſas dixerunt, quòd ſceptra regum, Maſſas vulgò dictas, perpolitus caulis lanoſa floccorum denſitate ſummatim faſtigiatus æmuletur. Hetruſcis, Matthiolo auctore, *Mazza ſorda* dicitur, quòd eius lanugo, ſi in aures decidat, ſurditatem afferat.

Cibo idonea, Theophraſtus ait, Phlei pars tenera ab radicibus proxima eſt, vt quam pueri paruuli potiſſimùm mandunt.

Dioſcorides Typhæ florem ſuillo adipe eloto exceptum, ambuſtis mederi, refert.

Herodotus Indos qui in paluſtribus fluminis habitant, veſtem ferre ſcribit φλοΐνην, id eſt, ex φλεῷ, quem ipſe φλῆν nominat.

Noſtri ex foliis ſtoreas ſiue mattas, & alia multa contexunt.

De Iunco. CAP. XXIX.

IVNCORVM non vnum genus eſt, omnes autem abſque foliis, foliorum verò loco rectos, rotundos, tenues, longos & enodes promunt, veluti ſtylos, in acumen faſtigiatos: fructum non omnes, ſed qui ferunt, paulò infra cacumen, ab vno latere findente ſe Iunco edunt, in paruis breuibusque pediculis, cohærentium paruarum vuarum modo, in quibus ſemen exiguum cuſpidis effigie. radices tenues & fibroſæ. Plinius, & eo prior Theophraſtus, Iunci radices omnibus annis emori, renaſci autem eundem ex ſemine, marem verò ſterilem ex ſemetipſo cacumine in terram defixo, affirmant. Quale tamen nihil à nobis obſeruari potuit.

1. Horum vnum genus magnitudine & craſſitudine reliquos ſuperat, quod læue, plenumq; medulla eſt fungoſa, candida, ad lucernarum lumina, in quibus ellychnij vice eſt, tum & alia multa vtili. Iuncus etiam ipſe ad tegetes & vtilia omnia vtiliſſimus, locis gignitur humidioribus, aquas crebrò aut ſemper habentibus.

2. Proximus huic læuore ſimilis alter eſt, ſed minor, breuior, tenuiorque, qui & ad nexus ſimiliter vtilis, & medulla candida fungoſaq; refertus: exit locis haud diſſimilibus, ſed non perinde humidis.

Tertius

Iuncus Holoſchœnos. Iuncus læuis. Iuncus acutus.

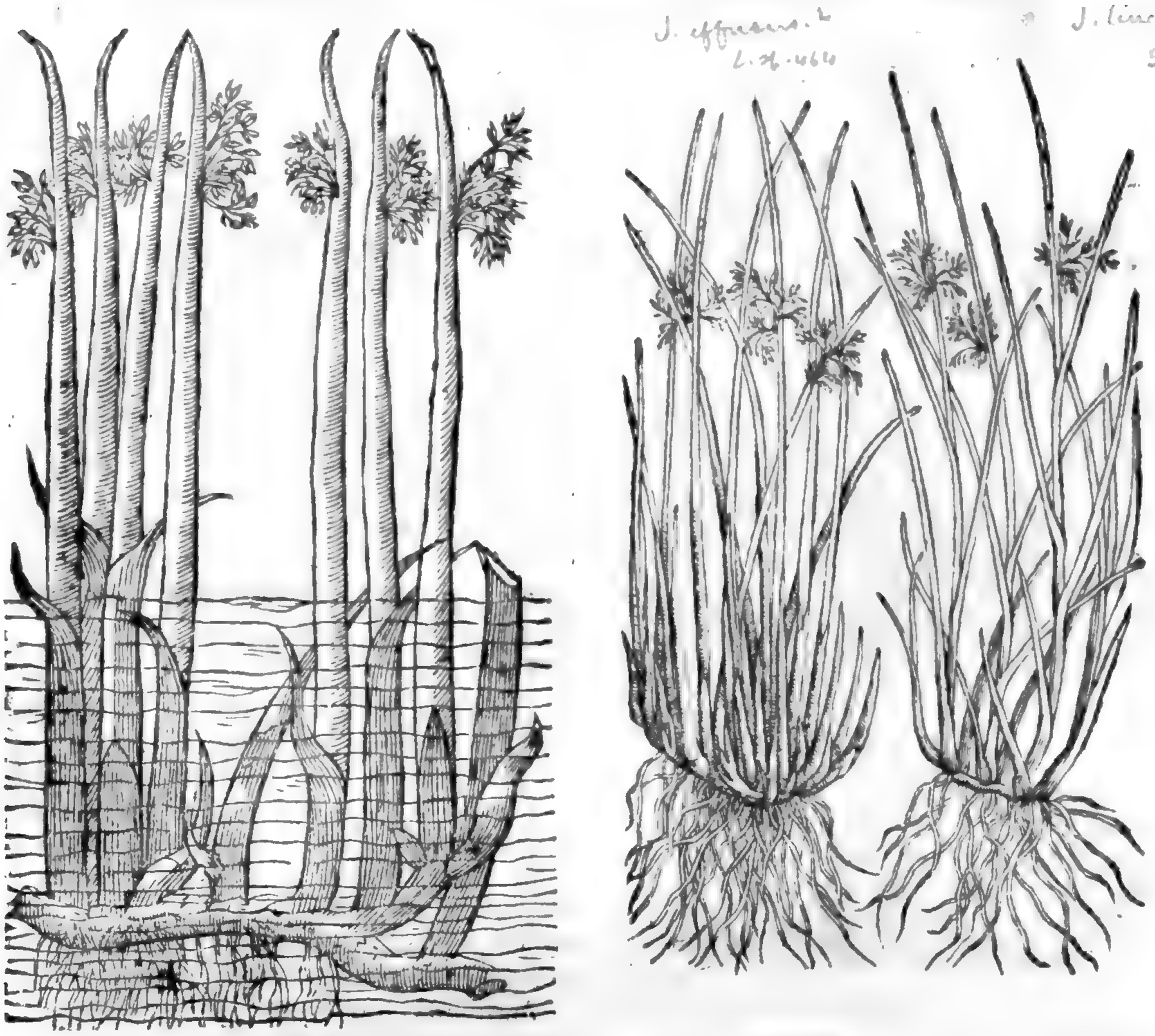

Tertius ſecundo magnitudine ſimilis eſt, ſed aſperior, & medullam habet candidam quidem, ſed omninò exiguam plurima parte inanis, ad vincíēdum quoq; idoneus, & præſertim reſiccatus & aridus: huius Iunci ſiue ſtyli, non omnes è radicibus, vt duorum aliorum, ſed nonnulli ex aliorum ſinubus oriuntur, ſicuti Iridis & Ferulaceorum multorum folia ab aliis ante caulis productionem exeunt: reperitur iiſdem, quibus priores, locis. 3.

Appellatur autem Iuncus Græcis quidem χοῖνος: Germanis Binſen: Belgis Bieſen: Italis *Giunco*: Hiſpanis *Iunco*: Gallis *Ionc*.

Et primum quidem à nobis deſcripti genus ὁλοχοίνῳ à Græcis nuncupato ſimile eſt: plerique ex noſtris vulgò Mattenbieſen nominant. 1.

Proximus læuis Iuncus, ſiue χοῖνος λεία Dioſcoridis eſſe videtur. 2.

Tertius acutus Iuncus, & ὀξυχοῖνος appellari poteſt: à noſtris Pfeifenbieſen nuncupatur. Iunci enim aliquot differentia genera veteres tradunt. 3.

Tria enim Iunci genera ſunt, inquit Theophraſtus, vt nonnulli diſtinguunt, ὀξὺς καὶ ἄκαρπος, acutus & ſterilis, quem marem appellant, καρπιμος frugifer, quem μελαγκεφαλὶν (artiferum Gaza vertit) vocitamus, quoniam ſemen nigrum ferat, craſſior hic Iuncus & carnoſior: tertius magnitudine, craſſitudine, carnoſitate inſignis, qui ὁλοχοῖνος vocatus eſt, Gaza Mariſcum interpretatur.

Plinius tamen Holoſchœnum, à Mariſco differentem facit.

Dioſcorides tria quoque Iunci aſſignat genera, aliter tamen, quàm Theophraſtus ea diſtinguens, vnum læuem Iuncum, ſiue χοῖνον λείαν nuncupat: alterum ὀξυχοῖνον & acutum; tertium cum Theophraſto ὁλοχοῖνον Et acuti quidem vnum ait, ἄκαρπον ſiue ſterilem: alterum fructiferũ, ſemen nigrum ferentẽ. Hanc μελαγκεφαλὶν illum marem Theophraſtus nuncupat.

Holoſchœni autem, vt Galenus inquit, fructus ſomnum adfert; conciliat & oxyſchœni eius, quæ ſemen fert, ſomnum, ſed minùs quàm holoſchœni: quanquam tamen hoc caput tentet. Vtrumque ſi fractum cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & muliebre rubrum profluuium ſiſtit. Ex quibus clarum eſt, quòd compoſita eorum temperies eſt, ex terrena videlicet eſſentia leuiter frigida & aquea leuiter calida: vt & inferna deſiccare poſſent, & ſenſim

Plantago aquatica.

Hydropeperi.

Aliſma.

ſim frigidos ad caput vapores ſummittere, quibus ſomnolentos efficiant.

Dioſcorides, quę proxima ſunt radici folia tenera, conuenienter, ait, imponuntur à phalangiis demorſis.

De Plantagine, vulgò dicta, aquatica.

CAP. XXX.

PLANTAGO aquatica, vti à recentioribus nominatur, folia habet in prælongis, craſſis pediculis, longa, lata, in mucronem deſinentia, Plantaginis maioris foliis longiora & acuminatiora. Caules inter ea exeunt longi, triangulares, intus fungoſi, in complures ramulos diuiſi, in quibus flores candidi, parui, tribus conſtantes foliolis, & fructus deinde parui, & triangulares, virentes. radices ſubſunt fibroſę.

Exit humilioribus & aquas habentibus locis, in foſſis iuxta lacuũ & riuulorũ margines.

Floret Iunio, Iulio, & ſubinde Auguſto menſibus.

Noſtræ ætatis ſtudioſi Plantaginem appellant aquaticam; & Germanicè waſſer Wegerich, id eſt, noſtrate lingua, water Wechbree/ & Gallicè *Plantain d'eaue*; Plantagini tamẽ non admodum ſimilem: præter enim folium, nihil habet Plantaginis, quod tamen & ipſum Plantaginis folio non ſatis reſpondet: nam longius, magis faſtigiatum & minùs neruoſum eſt. Simon Ianuenſis hanc Barbam ſyluanam nominat.

Sunt qui velint Aliſma eſſe, cui quoque nõ videtur ſimile: Aliſma ſiquidem, Dioſcoride & Plinio auctoribus, folia habet Plantaginis anguſtiora, in terram reflexa, & caulem ſimplicem: ſed hæc verba, Plantaginis maiora, longiora, non deorſum reflexa, at ſurſum erecta habet, & caulem plurimis alis ramoſum. Quæ manifeſtam huius cum Aliſmate differentiam oſtendunt.

Facultatem autem hæc Plantago frigidam videtur habere & ſiccam, nullius interim tamen, quòd ſciatur, vſus.

De Hydropepere. CAP. XXXI.

HYDROPEPERI caules edit cubitales, rotundos, lęues, geniculatos, in plures ramulos diuiſos: folia oblonga, mali Perſicæ aut Salicis foliis ſimilia: flores ex alarum foliorumq; ſinubus, tum & in ſummis caulibus, in longioribus pediculis racematim cohærent, colore candidi, aut purpurei: quos deinde ſemen ſequitur minutum, latiuſculum, ruffum, aut nigricans: radicibus multis ac fibroſis nititur. Tota herba cum foliis, floribus & ſemine, acris eſt, & Piper ſapore refert, citra tamen vllam odoris gratiam.

Naſcitur locis paluſtribus, in foſſis & ſcrobibus hybernis menſibus aquas habentibus, & iuxta ſtagnantes aquas.

Iulio

Iulio & Auguſto potiſſimùm floret. Græcis ὑδροπίπερι: Latinis Hydropiper ſiue Piper aquaticum, aut Piper aquatile dicitur: Germanis waſſer Pfeffer/ oder Muncken kraut / noſtris water Peper: Gallis *Curaige*: Hiſpanis *Pimienta aquatica*.

Facultatem autem habet euidenter calidam & ſiccam: non tamen, vti Galenus affirmat, tam calidum, quàm Piper. Folia vnà cum fructu impoſita, Dioſcorides ait, œdemata & veteres durities diſcutiunt, ac ſuggillata delent.

De Perſicaria. CAP. XXXII.

Perſicaria.

PERSICARIA caulibus, foliis, floribus, ſemine, Hydropeperi ſimillima eſt. caules habet rotundos, geniculatos, folia quoq; Perſicæ aut Salicis, ſed ſæpè latiora & nigriora quàm Hydropeperis, macula ſiue litura in medio nigra, plumbi colore, qua nota manifeſtiſſima ab Hydropepere dignoſcitur: flores ſimiliter racemoſi, candidi, frequentius purpuraſcentes, ſemen nigrum, & radices fibroſæ. Sapore autem hæc herba non eſt acris, ſed ſubacidum quippiam reſipit.

Reperitur ſimilibus, & ſæpè iiſdem quibus Hydropeperi locis; floretq; eodem tempore.

Perſicaria à foliorum Perſicę ſimilitudine, nuncupatur. Germani Perſichkraut vnd Flochkraut: Belgæ Perſencrupt nominant. Sunt qui velint Plinij Plumbaginem eſſe, propter eas, quæ in foliis conſpiciuntur plumbei coloris, notas. Sed Plumbaginem Plinius non à colore, ſed magis ab effectu nomen habere vult, quòd videlicet plumbo oculorum affectui medeatur.

Naſcitur, Plinius lib. XXV. cap. XIII. ait, vulgò Molybdæna, id eſt, Plumbago etiam in aruo, folio Lapathi, craſſa radice, hiſpida: hac commanducata, ſi oculus ſubinde linatur, plumbum, quod eſt genus vitij, ex oculo tollitur. *Molybdæna Plumbago.*

Temperiem autem Perſicaria frigidam habet, & nonnihil ſiccam, inflammationibus incipientibus & recentibus vulneribus fertur prodeſſe impoſita.

LIBRI QVINTI PEMPTADIS QVARTÆ FINIS.

REM-

REMBERTI DODONÆI
AD IVLIVM ALEXANDRINVM
DE FABA EPISTOLA.

POSTEAQVAM *annotationes tuæ, mi Alexandrine, in quædam Galeni loca ad me peruenerunt, atque in cap.* XIX. *lib. primi De alimentorum facultatibus incidissem, non satis potui admirari, quòd nostram, de Bona Germanis dicta, sententiam ac iudicium olim tibi probatum, nunc putaueris (vt planè loquar) futilibus vanisq; quibusdam argumentis refellendum. Placebant tibi tum ex Veteribus adductæ obseruationes & variorum locorum testimonia, quibus Bonam vulgò dictam Fabam, non esse κύαμον ac legitimam Fabam euicimus. Tantoq; magis iudicium hoc nostrũ tibi cõmendabatur, quòd olim etiam in eadem sententia fuisset Doctiss. vir Euricius Cordus in suo Botanologico, quod tibi primus & ostendi & communicaui. In quo iisdem quidem, sed paucioribus testimoniis vulgò habitam Fabam, siue Bonam, non esse legitimam ac genuinam veterum Latinorum Fabam ac Græcorum κύαμον ipse item docet. Cuius nos iudicium amplexantes, hoc ipsum quoque pluribus argumentis, ac ex Veteribus petitis testimoniis confirmare ac adstruere anniſi sumus. Quæ talia sunt, vt vel ipsa luce clarius ostendant, vulgarem Fabam siue Bonam, nõ esse κύαμον & Fabam, sed omninò alterius nominis legumen. Cumq; confitearis ipse, mi Alexandrine, argumenta ac testimonia nostra magna & non pauca esse, tamen, à priore tua sententia nunc recedens, hæc confutare conaris; vnicum & paruum, vt ipse ais, his opponens, quo vniuersum nostrum iudicium corruiturum speras, ac nescio qua temeritate tibi persuades. An verò vnico & exiguo argumento dilui poterunt multa & magna? Falleris Alexandrine, si hoc ex animi sententia censes. Maioris auctoritatis semper habita sunt multa & magna argumenta, quàm pauca & exigua. Quid ergo te mouit, vt vnico eóque paruo argumento, putaueris magna & non pauca refellenda? Hilum ais. Hilúmne res minima ac nullius precij? Sanè si non aliud habes, quàm ab Hilo petitum aut diductum, sententia tua in se mox corruet, & in nihilum abibit. Nam Hilum neq; quidem pro tua sententia facere, aut tibi prodesse potest. Sed dilues quoque, dicésque nostra argumenta, atque ex Veteribus petita testimonia, aliter esse accipienda ac intelligenda, quàm nos fecimus. Sed de his posterius. Nunc prius de Hilo nobis respondendum. Testes adducis Ciceronem, Varronem, ac Festum, magnos quidem celebres classicos auctores; sed qui in nullo tibi patrocinentur. Neque enim pro tua sententia ex his quicquam in medium proferre potes. Cicero eloquentiæ princeps Tusculanarum quæstionum libro primo, satis quidem Hilum rem esse minimam ostendit, sed tamen quid propriè sit, multò minus aliquid esse Fabæ adhærens, non explicat: ex Poëta verba adferens:*

——Num illud quod Sisyphus versat
Saxum, sudans nitendo, neque proficit hilum.

Varro Hilum significare prodidit, non quod Fabæ adhærens reperitur, sed medullam eius fruticeæ plantæ quæ Asphodelus dicitur, vt refert Isidorus. Et hæc quidem de Hilo apud Ciceronem & Varronem. Ex his autem nihil quod secundum te faciat colligere potes. Superest Sextus Pompeius Festus, ex quo Hilum interpretaris minimum esse in Fabæ grano nigricans illud, quod in summo grani est. Addis deinde: quod in nullo (quòd scias) cùm visatur, quàm Fabæ (nempe vulgaris) grano, nigrum exiguúmque id. hoc in quo visitur Fabæ habendum esse granum seménque quasi demonstrari. Ac paulò pòst: Et reperiri, ais, quidem in Phaseoli quoque grano, sed grani in medio, non autem in summitate nigrum quippiam. esseq; id in Phaseolo multo quàm in Faba maius, lo- cumq; *occupare maiorem, vt propterea Hilum esse non possit; quippe non tam paruum: tum verò neque carpi aut decerpi digitis manuq; ex Phaseolis illud posse, vt ex Fabis potest. ex quibus extemptile est, & digitis decerptum, abiici in contemptum tanquam nihili res (vt fieri solet) possit. Hactenus quidem Alexandrine tua, in quibus Festum adducis, veluti pro tua facientem sententia. Sed nec vel hunc sententiæ tuæ adstipulantem offendes; si modò emendata consulueris exemplaria, quale est à Iosepho Scaligero summa cum diligẽtia ac animaduersione quàm correctissimum emendatissimumq; an.* LXXII. *editum, in quo Hilum esse in summitate (vt tu refers) nigricans Fabæ grano adhærens haudquaquam legitur; sed omninò aliter. Verba autem hæc sunt Festi:* Hilum putant esse quod grano Fabæ adhæret. *Vides nunc temerè Hilum te facere quod in summitate Fabæ grano adhæret: & Festum secus quàm exemplar habet à te testem adduci. Festus siquidem nullum locum designans, Hilum illud putari ait, quod Fabæ grano adhæret. Iam verò, vt & ipse affirmas, Hilum exiguum quiddam est, atque idcircò vestigium illud, in Phaseoli medio, quo siliquæ annectitur, negas Hilum esse: Maius siquidem ais, quàm Hilum esse queat; vtpote nigrum illud*

illud in ſummitate Fabæ (vulgaris nempe) apparens, magnitudine excedens. Adhibe oculos, admone perſpicilla ſi caligant, profer in medium Bonam, etiam minorem, & Phaſeoli granum ſiue fructum: obſerua deinde notam qua Phaſeoli fructus ſiliquæ adhæret, & nigricans illud oblongum, quod in huius Bonæ ſummitate conſpicuum eſt, haud poteris non improbare ſentẽtiam tuam; & alienà à veritate te ſcripſiſſe non mox confiteri. Manifeſtiſſimum ſiquidem eſt, etiam minoris Bonæ notulam oblongam nigricantem, maiorem eſſe & plus ſpacy occupare, quàm Phaſeoli, de qua ſcripſimus, nota ſiue veſtigium. Si ergo Phaſeoli veſtigium, Hilum dici non debet, quòd maiuſculum ſit, nec certè vel oblonga nigra macula, vel id, quo hæc tegitur, in ſummitate Bonæ adhærens, Hilum eſſe poterit, nam ipſam in Phaſeoli grano apparentẽ notam quantitate excedunt: non modò quidem maioris, ſed etiam minoris Bonæ, cuius, & nota nigra, & quo hæc contegitur vnguiculus minora ſunt quàm maioris. Quid reſtat nunc Alexandrine, niſi vt ingenuè agnoſcas, Hilum quod multis & magnis argumẽtis opponere ſtuduiſti, ne χρὼ quidem ac ne Hilum pro te facere, aut ſententiæ noſtræ aduerſari poſſe. Præter verò iſtud de Hilo inualidum argumentum, & aliud in medium producis, & ipſum nihili; de pulte videlicet, quæ Græcis ἔτνος dicitur, quam Galenus lib. 1. De aliment. facult. ex Fabis in ollis liquidam, in patinis ſpiſſam confici ſcribit. Tu verò ex nullo alio legumine meliorem præſtari, quàm ex vulgaribus Fabis, hoc eſt, Bonis, nullamq; hac frequentiorem menſis inferri addis. Ex quo autem legumine huiuſcemodi pultes Tridẽtini aut Ananienſes ruſtici coquant, ignorare me fatcor. Sed in Pannonia ſuperiore, in Bohemia, ac in Belgio ſcio tales frequentiſſimè ex Eruilibus parari. Et Galenus non ex ſolis Fabis, ſed ex quouis legumine ἔτνον parari, in lib. De Euchymia & Cacochymia ſcriptum reliquit. Ἔτνος, ait, οὖν ὀνομάζω τὸ ἐκ τῶν ἐφθέντων ὀπωρείων τε καὶ χλοερῶν σκευαζόμενον: hoc eſt, Etnos appello ex decoctis oſpriis & leguminibus confectum. Quid nunc habes Alexandrine, cùm ἔτνος non modò ex Fabis, ſed & ex aliis leguminibus componatur? Atque ſic argumentis, exiguis (vt ipſus ſcribis) quibus magna & non panca oppugnanda duxiſti, reſponſum eſto. Reliqua ſiquidem quæ præterea adfers reſponſione non ſunt digna, vtpotè ad rem non facientia. Pergamus igitur ad ea quibus noſtra diluere ac conficere te præſumis. Occurrunt autem primùm quæ de rotunditate ac paruitate Fabæ adduxi, quam talem eſſe, ex quarundam ſtirpium baccis ac ſeminibus ad Fabam comparatis oſtendimus, vt ſunt Terebinthi, Loti, Tiliæ, Taxi, Xyridisq; fructus. Hic tu mox plures Terebinthos à Theophraſto lib. De hiſtoria ſtirpium deſcribi in medium adfers. Quod vt nemo negauerit, ita quoque fatendum ex femininis appellatis Terebinthis alteram fructu magnitudine Fabæ à Theophraſto deſcribi. Exiguum autem & rotundũ huius eſſe vel amiciſſimus tuus Matthiolus teſtabitur: qui Terebinthum hanc pictura exprimit, quare non eſt quod incognitam ſuſpiceris aut affirmes. Indica eſt Terebinthus quam tu haud notam exiſtimas, ſed hæc fructum non Fabæ magnitudine, ſed amygdalis ſimilem profert. Loti verò, Tiliæ, & Taxi fructus, qui Fabis quoque comparati reperiuntur, neſcio vnde exiſtimes à Theophraſto maiores viſos, quàm ſint modò orbi noſtro ac præſenti tempore cogniti; hos etenim vel magnitudine vel forma iam alios factos à nemine hactenus proditum eſt. tuum iſtud eſt commentum aut potius ſomnium. Xyridis ſemen Fabæ ſimile quoque Dioſcorides refert, forma videlicet, nempe σφογγύλον, idcircò tamen nec colore nec ſapore ipſam referre ait, quod tu nihilominus affirmare ſtudes; Dioſcoridis verba in alienum detorquẽs ſenſum, contra loquendi eius conſuetudinem, & ſecus quàm à quoquam vnquam hæc verba accepta ſunt. Interpretaris verò & σφογγύλον eſſe, id quod teres & cylindratum, & ſimiliter contra Dioſcoridis mentem loquendiq; vſum. Dioſcorides ſiquidem σφογγύλον globoſam figuram habens appellat, nõ quod teretem aut cylindri formam obtinet; Ariſtolochiam oblonga & cylindri ferè modo terete radice μακρὸν: alteram verò globoſa radice σφογγύλην vocat. ita & κρόμμυον ſiue cepam, cuius bulbus ad globoſam figuram accedit, σφογγύλον nominat. κρόμμυον, ait, διαμύτρων τὸ μακρὸν τῷ σφογγύλου. Sunt & talia globoſa rotunda nonnulla alia; vt Rubiæ ſemen, ſylueſtris vnius Cymini capitula, Ruſci baccæ, &c. quæ Græcè à Dioſcoride σφογγύλα quoque dicuntur. Latini hæc rotunda appellant; ſed magis propriè globoſa dixerint, nam & rotunda habentur, plana ac compreſſa circularem habentia circumferentiam, vt ſunt Sampſychi, Cotyledonis, Cyclaminiq; folia, Cretici Seſcleos ſemen, Lupini fructus, Anthemidis capitula, Achilleæ aliorumq; ſimilium vmbellæ, quæ à Dioſcoride haudquaquam σφογγύλα, ſed σκιερῶν perhibentur. In Tithymalo Paralio non eſt hærendum, neque refert huc adduci, quomodo vel in Oribaſii vel Plinij exemplaribus legatur. ipſe notiſſimus eſt, & non in Italia, verùm & Belgij maritimis nonnullis frequens naſcitur. Vmbellam fert paruam, quam Dioſcorides κεφαλὴν nominat, & σκιερῶν eſſe tradit, in qua fructus, aliorum Tithymalorum æmulus. Plinij exemplaria quædam magnitudine Fabæ bunc eſſe habent: alia verò aliter. Oniſcos autem Galenus eſculentis Fabis ſimiles facit, non colore, vt tu interpretaris: ſed (ſi diligenter verba eius expendantur) tunc vbi ſeſe in globuli figuram contraxerint. Si etenim colore ſimiles eſſent, quorſum opus foret in globulum aut ſphæram contrahi, vt ſimiles Fabis redderentur? Nam ſeſe in orbiculum ſiue ſphærulam contrahendo colorem haud immutant. Sunt autem Oniſci

non

non omnes natura tales, ſed præcipuè tantummodò φαιοὶ καὶ τὴν χρόαν ὄντες, *id eſt, fuſci colore exiſtentes. Inter Oniſcos ſiquidem quidam ſunt colore ſordentes, ac terreum quid præ ſe ferentes, qui omninò non conglobantur, aut certè nec citò nec facilè: alij ad cæruleum colorem inclinant, & ſuperficie nonnihil ſplendent. Hi ſunt* φαιοὶ *à Galeno nuncupati, qui facilè & vel leuiſſimo contactu ſeſe in globulum conformant, quam formam vbi acceperint, Galenus ait eſculentis Fabis perſimiles eſſe, atque idcircò & κυάμους à nonnullis appellari. Intelligis modò Galenum ac ſenſum verborum eius tenes? Hunc neſcio quomodo aliò detorquere conaris perperam eius verba transferens, ne Fabam veterũ paruam ac abſolutè rotundam tibi conſitendum foret. quod tamen tandem agnoſcere debebis; vtcunque & alium elabendi modum quæras; Oniſcos cùm ſe contrahunt orbicularem ac ſphæricam formam prorſus non reddere, ſed oblongam ex parte referre ſcribens; quæ Fabæ figura eſt & forma, vt tu addis. Hic iterum te moneo, vt cæcutiẽtibus tuis oculis perſpicilla admoueas, quò de figura Oniſcorum contractorum rectius iudicare, & in abſolutæ ſphæræ modum hos ſeſe contrahere (talem enim formam exquiſitè referunt) melius videre queas: atque hanc elabendi rationem ac viam tibi in nullo vtilem eſſe cognoſcas. Simili modo & illudere noſtrum argumentum ex cap. de Aphace & Vicia ſtudes, in quo hæc verba ſtatim initio leguntur:* τὸ σχῆμα τῶν σπερμάτων τούτων οὐ σφαιρῶδές ἐστιν, ὥσπερ τὸ τῶν κυάμων, *&c. id eſt, forma horum ſeminum non eſt globoſa, veluti eſt Fabarum. Quibus verbis* τῆς κυάμους σφαιρώδεις, *hoc eſt, globoſos eſſe manifeſtè innuitur. Tu verò* σφαιρῶδες *non quod globoſum, ſed quod teretem figuram habet, iterum eſſe contendis. Ad quod non aliud reſpondeo, quàm quæ paulò antè de* σφαιρώδει *ſcripta. Acrochordones, Thymos, Epinyctidasq; exigua eſſe tubercula, quis negauerit? Si fortuito caſu aliquod iſtorum quandoque maius reperiatur, ad hoc comparatio non eſt facienda. Ad ea enim quæ frequentiſſima ac communiſſima, comparatio adhiberi ſolet. temerè idcircò & præter rem adfers te verrucas vidiſſe dimidiatæ vulgaris Fabæ magnitudine. De pondere verò Fabæ quæ ſcripſimus per euidentem calumniam diluere laboras. Ais te ex aceruo commune granum Fabæ accepiſſe, idq; vix decem tritici grana pependiſſe. Accepiſti haud dubiò minoris Bωnæ granum. At ego non iſtius ſed maioris Bωnæ fructum ſæpè dimidiam drachmam pendere ſcripſi. idq; in cap. de Bωna maiore. Quod ne inficias ire poſſes, hinc quoque & maiores & minores aliquot Bωnas ad te miſi, vt diſcrimen vtrarumque cognoſceres, quod videris noluiſſe animaduertere, tametſi ſeparatis capitibus à me de his ſit ſcriptum. Harum maiores (plus minus) ſemidrachmam pondere æquarunt, tametſi nõ huius generis maximæ, ſed mediocris magnitudinis tantummodo. An ne manifeſta calumnia, ad minores pertrahere, quod de maioribus ſcripſi? Ita ſanè videtur. Maiores autem negabis fortaſſis te vnquam vidiſſe, quod certè non potes, cùm Viennæ & Pragæ harum & recentium & aridarum etiam ſit vſus, vbi haud dubiò, illas non ſolùm vidiſti menſis inferri, ſed, vt veriſimile eſt, guſtaſti & ediſti quandoque. Sed diſſimulandum hoc erat, vt liberior calumniandi occaſio relinqueretur. Quod non hoc loco, ſed & alibi facere videris, ſiquidem quòd Bωna in auditorium meatum incidere nequeat, id quoque de minoribus accipis, in cap. tamen de maioribus Bωnis à nobis traditum. Vidiſti ne aliquando tam patentem hominis auditorium meatum, vt in eum facilè maior Bωna incidere potuerit? negas. Quid ergo hîc cauillaris? Simile eſt de gallo gallinaceo, quem ais poſſe Fabas deglutire: minores Bωnas fortaſſis poſſet; ſed maiores à gallo non meminiſti integras (vt credo) deuoratas. Hîc verò etiã cauillaris, in* ὀνείρῳ *Luciani legi affirmas, quod ex* ἐνυπνίῳ *citaui: eſto. ſit lapſus iſte tranſcribentis vel meus, quid ad rem? Luciani locum eſſe confiteris: atque in eius Dialogis reperiri Mycillum obiicere gallo, quòd Fabas ſublegiſſet. De reliquis abſtineo, vt de formicis Fabæ tunicã adferẽtibus, &c. quia ne minora ac tenuia nimis, vt ais, proſequamur poſtulas. Ad Ariſtotelis locum lib. De Hiſtoria animalium ſexto veniendum. In hoc autem quaſdam voces aliter reddendas cenſes, quàm à Theodoro Gaza ſint conuerſæ. Verùm prætermiſſis iſtis ad inſpectionem pulli te prouoco. Frange ac aperi ouum gallinaceũ decimo, vndecimo, aut duodecimo ab incubitu die, qualisq; tunc ſit pulli formatio cõſidera & vide. Reperies caput formatũ, & vtrinq; eminentes oculos, partibus tamen eorum indiſcretis, reliqui verò corporis fibras ac rudimenta: vt hinc pateat haud perperam ab Ariſtotele ſcriptum, decimo die caput reliquo corpore grandius eſſe, & oculos Fabis maiores per id tempus eminere; Fabis videlicet quas veteres κυάμους dixerint. Quid nunc Alexandrine, Fabam ne de loco ſedeq; ſua deiectam reſtituiſti? & de bonorum facultatumq; ſuarum poſſeſſione deturbatam reduxiſti? exauctoratæ auctoritatẽ reddidiſti ne omnem? Ita enim lib. VII. De ſimp. medic. facult. cap. de Faba inaniter gloriaris, triumphum canens ante victoriam. Sed erubeſcere te nunc video, Salua res eſt. Agnoſcis modò te temerè nimis Euricij Cordi ac noſtram ſententiam impugnaſſe, tuaq; argumenta omnia concidiſſe, ac in nihilum euanuiſſe: Bωnamq; nec maiorem, nec etiam minorem, veterum κύαμον Latinis Fabam dictam, eſſe confiteris. cùm orbicularem ſiue ſphæroïdem formam, neutra obtineat, qualem κυάμου eſſe, abundè oſtenſum. Vale.*

REM-

REMBERTI DODONÆI
AD IVLIVM ALEXANDRINVM
EPISTOLA ALTERA:
DE PHASELO.

DVM *absolueram Alexandrine priorem epistolam, cùm in locum secundi libri De alimentorum facultatibus cap. primi, incidrem, vbi refers recentis Phaseli siliquas esculentas esse, vt & Phaseoli siue Dolichi; ex quo deinde nonnullam occasionem iterum arripis, reiiciendæ ac reprobandæ nostræ de vulgari Faba siue Bona sententiæ. Galeni sunt verba,* κυάμων δ' οὐκ ἔστιν χλωρῶν ὁ λοβὸς ἐδώδιμος: *id est, Fabarum autem viridium siliqua non est esculenta. Quibus tu hæc adiicis*: Vbi igitur sunt, qui nostrates Fabas maiores, minoréve, veterum esse Phaselos persuadere nobis conantur? est siquidem Phaseli siliqua esculenta, recentis, vt & Fasioli, siue Dolichi, itidem recentis: estur enim vtraque hodie pariter: at Fabarum nusquam editur. *Hic optarim interrogatum te Alexandrine apud quem auctorem vnquam legeris Phaseli recentis siliquas edules esse. Nullum enim (si rectè iudico) auctorem proferre poteris. Nam Galenus, eodem loco, solius Dolichi, dum adhuc viresceit, fructum integrum vt scum esse testatur. Fructum autem nominat, quod ex siliqua & semine componitur. Vnde ergo Phaseli etiam immaturum fructum esculentum esse cognouisti? Sed fortasse Phaselum, Phaseolo siue Dolicho congenerem facis: vt posteriora tua verba ostendunt, in quibus Phaselos & Phaseolos siue Dolichos veluti duo differentia quidem legumina nominas, sed tamẽ forma similia eorũ semina affirmas, & renũ quorundam animalium similitudinem vtraq; referre.* Illud insuper (*ais*) in vtrisque, Phaselis inquam, & Phasiolis, siue Dolichis, magna cum animalium quorundam renibus similitudo, in Fabis nulla. *Hæc certè verba ostendunt exiguum te discrimen inter Phaselum trisyllabum, & Phaseolum tetrasyllabum siue Dolichum agnoscere. Quod & cap.* XXV. *eiusdem libri apertius ostendis, vbi Phaselum aliud nihil esse affirmas, quàm qui ab Italis omnibus Fasolo dicitur: Phasiolum verò (vt quibusdam placet) nihil aliud quàm Fasolo Turchesco, à Dioscoride Smilax hortensis, à Galeno verò Dolichus dictus, cum Phaselo genus non diuersum, specie, vt ais, diuersa tamen. Hic velim ex te scire, mi Alexandrine, quid inter hæc genere eadem, specificam differentiam pariat, quod tu nec exprimis nec ostendis. Sunt quidem, scio, nonnulli, qui inter Phaseoli albida semina, & alia quæ vel lutea, vel rubentia, vel nigricantia, vel ex albido nigroq; permixtis colorata, discrimen facère conantur: propterea quòd albida semina renum quorundam animalium figuram paulò magis exprimere videantur, quàm aiterius coloris. Quod si autem huiuscemodi est discrimen, quo specie diuersa ac differentia esse existimas: valde exiguum illud est, & certè tam exiguum, vt nec nomine nec specie, hæc ea propter distinguenda sint. Neque enim color vel nomen vel speciem mutat, nisi alia adsint discrimen ostendentia. Cuiuscunque ergo coloris Dolichi semina sint, haud idcirco nominibus distinguenda, & quædam Phaseli, alia Phaseoli dicenda. Phaselus etenim haud alius est, quàm vulgaris Faba Germanis Bona dicta, à Phaseolo siue Dolicho differens: vt Pempt.* IIII. *lib.* II. *cap.* I. *abundè multis ostensum est. Quibus accedere potest, quod Galenus lib.* I. *De alimentorum facult. inter ea semina, quæ in aqua eoúsque dum radices egerint, id est, germina secerint, macerata eduntur, Phaselos quoque recenseat: & nostra hac ætate vulgares Fabæ, siue Germanorum Bonæ in aqua macerate quoque edantur; & quidem à Religiosis montis Athou: vt Bellonius Singularium lib.* I. *cap.* XXXVIII. & XLVIII. *refert, quos verisimile est hanc consuetudinem à veteribus retinuisse, sic vt & hinc colligendum videatur, veteribus Phaselos dictos fuisse, quas modò vulgò & perperam Fabas, Germani verò Bonas vocant. Semina autem quæ in aqua macerata, donec radices produxerint, eduntur, referente Galeno, sunt Fœnigræci, Phaseli ac Eruiliæ; item & Lupini. horum autem nullum cum vulgari Faba siue Bona conuenire potest, excepto solo Phaselo. Proinde & hæc tua argumenta planè Alexandrine concidunt, neque enim vulgarẽ Fabam Phaselum esse negare potes. multò verò minus, legitimam Fabam esse affirmare. Neque tibi in vllo prodesse queunt Galeni verba quæ ex cap. de Dolicho, haud integra sed mutila in medium profers; deinde & aliò detorques. Refert Galenus Dioclis verba de Dolicho ac Pisis, post quæ deinceps Ochri, Lentis, Ciceris, & Orobi mentionem faciens, Lathyri siue Cicerculæ nomen prætermittens, eandem, inquit, dubitationem præbet. (quam videlicet Hippocrates prius) Dicere tamen (addit) quis posset: omnia hæc, Ochrum, Lathyrum, Faselos, vnum esse genus, verùm pluribus nominibus appellari. Hîc tu mox Alexandrine adiicis*: Et re vera sunt

genere eadem, ſpeciebus quibuſdam diuerſa cuncta hæc. *At Galenus, dicere aliquos poſſe eadem eſſe genere hæc refert; non, vt tu, affirmat. An ne Ochri, Lathyri, ac Faſeli eadem ſunt? negas. Sed Phaſelum ac Phaſeolum eadem genere eſſe reſpondes. Verùm hoc ex iſtis Galeni verbis colligi nequaquam poteſt. Deſine ergo Galeni verba ad alium ſenſum, contra mentem eius detorquere, & integra, non mutila, in medium proferto. Quod quia abs te non factum, hîc integra adſcribenda putauimus.* In libro De ratione victus, Hippocrates ſcriptum ſic reliquit: Piſa minus quidem inflant, ſed magis per aluum ſecedunt: Ochri autem & Dolichi iis quidem ſecedunt celerius: verùm minus ſunt flatulenti, & nutriunt affluentius. Cùm enim Hippocrates his verbis Piſa Fabis comparet, quarum prius vt cibi flatulenti meminerat: deinde Ochros & Dolichos adſcribat, in eo ſignificat, Dolichon eiuſdem eſſe generis cum prædictis ſeminibus, & potiſſimùm cum Ochris. Verùm cùm nullam prorſus Lathyri aut Phaſeli mentionem fecerit, ſuſpicari quodammodo poſſumus, illorum ſeminum quoddam licere appellare Dolichon. Quod ſi quis Phaſelos etiam in Lathyrorum genere reponat, negare ſaltem non poterit, quin Lathyri in prædicta oratione Dolichi appellari queant. Nam & Diocles in Leguminum catalogo, vt Fabas primas recenſuit, mox Piſa, deinceps ad verbum ſic ſcribit: Dolichi verò non minus quàm Piſa nutriunt: præterea flatu ſimiliter carent: quod verò ad ſuauitatem pertinet, ad deiectionem, vincuntur. Verùm is quoque deinceps Ochri quidem, & Lentis, & Ciceris, & Orobi mentionem faciens, Lathyri autem nomen prætermittens, eandem præbet dubitationem. Dicere tamen quis poſſit, omnia hæc, Ochros, Lathyros, Phaſeolos, vnum eſſe genus, verùm pluribus nominibus appellari. *Hæc ſunt, mi Alexandrine, integra Galeni verba, quæ quàm nihil pro tua ſententia faciant, vel noſtræ aduerſentur, ſatis manifeſtum. Vale.*

FINIS.

REM-

REMBERTI DODONAEI
DE OLERIBVS,
ET CARDVIS,

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTAS QVINTA.

DE HERBIS EDVLIBVS,
LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

ANTECEDENTE *Pemptade Frumentorum leguminumq; materia comprehensa est: Nunc altera edulium herbarum succedit pars, qua Olerum historia continetur. Est autem inter hæc differentia haud exigua. quadam etenim herba siue foliis edulia sunt: alia fructu: radicibus verò non pauca.*

Eorum autem, quæ herba siue foliis edendo sunt, duplex est genus: nonnulla enim tota, ac subinde sola edi possunt, vt Atriplex, Beta, Brassica, Lactuca, &c. alia verò nec sola nec tota eduntur, sed ciborum ac olerum aliorum condimenta sunt, vt Apij genera, Sinapi, Eruca, Nasturtium, &c. Quæ omnia vt verè Olera dicuntur, sic & hæc, Pemptas ista explicabit: Additis quinto loco spinosis Carduis, quorum nonnulli edules sunt, vt Cinara, Carduus Leucographus, & alij.

Primo autem loco occurrunt herbæ, quæ totæ ac subinde solæ esitantur. additis interim & iis, quæ cognatione aliqua ipsis adhærent, tametsi etiam edules non sint. Nec enim, vt sæpius admonuimus, similes ab inuicem diuellendas existimauimus: Iam & expediens cum vtilibus inutiles describi: Ita enim facilius vna ab altera dignosci potest.

DE ATRIPLICE.
CAPVT I.

ATRIPLICIS genera sunt duo: hortense ac syluestre.

Hortensi caulis procerus & erectus nonnullis alis & ramis brachiatur: folia lata, acu- 1.
minata, & Bliti foliorũ æmula, lęuiora interim mollioraq;: flosculi exigui sublutei coaceruati. semen foliatum, tenui cortice obductum, racematim cohæret. radix in altum descẽdit, multæ ex qua fibræ promuntur. Sunt folia caulesq; initio subcandido relucentia colore, ac veluti tenui respersa farina; procedente verò tempore in luteum nonnihil subinde elanguescunt.

Syluestris læuitate formaque foliorum, floribus, semine folioso hortensem æmulatur, sed 2.
humilior ac minor est omnibus partibus.

Vtriusque generis caule, foliisque, & succo rubens species etiam quandoque reperitur, fre- 3.
quentius tamen hortensis.

Est verò & alia syluestris, humillima, ramosior, foliis angustioribus, floribus, seminibusque 4.
prioribus respondens.

In hortis olitoriis frequenter, Satiua etiam non sata prouenit. Syluestres iuxta vias, semitas, scrobes, & margines agrorum sæpius gignuntur.

In Maritimis ad Tergestini salinas à se repertam & Atriplicem quandam Matthiolus re- 5,
fert, humi suis caulibus procumbentem: foliis candidis, Spinachiæ minoribus: semine in summis virgis racematim congesto. radice multiplici. quam Marinam appellat.

Iunio ac Iulio, subinde Augusto mense vigent, semenque perficiunt.

Græcis ἀτράφαξις dicitur: item & χρυσολάχανον: Latinis Atriplex, & Aureum olus: Officinæ Latinam retinent nuncupationem: Germanis Molten/ Milten: Belgis Melde: Italis *Atriplice*, & *Armola, Trapese:* Hispanis *Armolles:* Gallis *Arrouches, ou bonnes dames:* Anglis Orage: Bohemis Lebeda. Plinius de Atriplice & Chrysolachano seorsim differit, veluti ab inuicem differentibus: De Atriplice siquidem lib. xx. De Chrysolachano lib. xxvii. cap. viii.

Atriplex hortensis.

Atriplex syluestris.

Atriplex syluestris humillima.

Atriplex marina.

vbi sic scribit. Chrysolachanon, inquit, in Pineto Lactucæ simile nascitur: sanat neruos incisos si confestim imponatur. Et aliud genus Chrysolachani traditur flore aureo, foliis Oleris.

Temperamento Atriplex, Galeno auctore, in secundo ordine humida; frigida in primo: hortensis verò etiam humidior ac frigidior Dioscorides edi olerum modo coctam ait: aluũ item mollire; ac panos quoque discutere, siue cruda siue cocta imponatur. Semen cum aqua mulsa regium morbum sanare.

Galenus huic ex eo abstergendi vim adesse existimat, & iocinoris obstructiones aperire posse.

Pes anserinus.

Garosmus.

De Pede anserino. CAP. II.

AD Atriplicum genus referenda vulgaris occurrit herba, Pedem anserinum appellant. cubitali aut altiore caule, nonnihil striato, ac ramoso hæc assurgit. foliis circumuestitur latis, laxuibus, splendentibus, aliquot sectionibus per oras diuisis. flosculi exigui subrubent. semen ramulorum cacuminibus racematim adhærens, Atriplicis syluestris satis simile est. radix in multas fibras diuiditur.

Secus veteres parietes, vias, semitas, alibiq; incultis ac desertis humentibus nonnihil locis frequens exit.

Viget ac floret vnà cum Atriplicibus reliquis.

Nomen recentior ætas Pedi anserino dedit, à similitudine pedis anseris, quem angulis & sectionibus suis, foliũ quadantenus exprimit: Germanicè **Genß fůß**: eadem vocatur Gallicè *Pied d'oye*: Italicè *pede di Ocha*: Anglicè **Goose foote**: Belgicè **Ganſen voet**.

Facultate hæc herba frigida quoque ac humida est, & quidem non minus Atriplice, sed, vti apparet, etiam amplius refrigerans. Suum generi exitialis ac pernicioſa, si edatur, fertur. In Medicinæ vsum non admittitur: multò minus inter edulia.

De Garosmo. CAP. III.

ADMODVM fœtida hæc herbula est, corrupta putridaq; salsamẽta, ac fœtens horum ius grauissimo molestissimoq; odore superat. exiguis repit cauliculis, circa quos foliola colore formaq; Atriplicis, sed minora multò, omnino videlicet exigua: flosculi pusilli: semenq; minutum veluti syluestri Atriplici. radix tenuis fibris nonnullis capillatur.

Locis incultis, iuxta semitas nasci gaudet: semel ad hortos translata diutinè recurrit.

Annua est vti reliquæ Atriplices, cum quibus viret, viget, ac perit.

Garosmum ex eo quod fœtidum γάρον, siue liquamen piscium redoleat Cordus appellat: Tragium Germanicum aut Atriplex fœtida dici potest; hirci siquidem virosum odorem, huius fœtens odor etiam superat. Ad Atriplicum autem genera referendum.

Nullus autem vsus est herbæ; ex vtero tamen laborantibus grauitate odoris prodesse potest; Nam vti Hippocrates ait: Cùm vterus strangularit ad nares graueolentia adhibenda.

De Blito. CAP. IIII.

Blitum maius.

Amarantus purpureus saturo cocci colore.

Amarantus maior floribus obsoleti coloris.

BLITI plura sunt genera, magnitudine, tum & nomine differentia.

Quod maius appellatur, supra duos aut tres pedes attollitur: caulis eius rotundus in alas non paucas distribuitur. Folia sunt lata, acuminata, veluti Atriplicis, sed virentiora ac glabra: flosculi & semina latis membranis inclusa in ramulorum fastigiis racemosa. radix multiplicibus fibris deorsum demittitur. 1.

Minus Blitum humilius est, foliisque angustioribus: flosculi huius obscurè rubent: semina vt Atriplicis ac maioris Bliti: radix eiusdem modi. 2.

Vtriusque rubens quædam reperitur species. maioris autem caules potissimum rubent: minoris verò & caulis, foliaque, ac radices; quæ & è purpura rubicantem succum attritu reddunt. 3.

Est & Blitum foliis non modò virentibus, sed rubro luteoque coloribus pulchrè distinctis, forma prioribus simile. Quod non absre Blitum maculosum siue maculatum dicitur: & à nonnullis herba Papagalli, aut rectius Psittaci herba, à foliis variè coloratis, similitudine Psittaci plumas referentibus. 4.

Iam & ad Bliti genus referendus quoque venit Amaranthus purpureus vterque, cùm cocci saturato ac eleganti rubore tinctas; tum obsoleti coloris ampliores ac laxiores spicas progignens: De quibus Pemptadis 2. lib. 1. scriptum est. 5. *Amaranthus.*

Passim reperiuntur vulgaria Blita locis incultis: non rarò in hortis sponte enascuntur.

Vnà cum Atriplicum generibus recurrunt, vigent, ac florent.

Græci Βλῆτον: Latini Blitum appellant: Germani Maier: Hispani *Bredos:* Itali *Biedoni, Blito:* Galli *Blete.*

Olus, Galenus ait lib. VI. De simpl. med. facult. esculentum est Blitum, humidæ frigidæque temperaturæ, in secundo maximè excessu. Alimentum autem corpori præbet exiguum, vt 2. de De aliment. facultatibus. Ex oleribus siquidem est χυλίοις, siue gustabilis qualitatis expertibus; quorum substantia aquosior est.

Huiuscemodi autem olera non solum exiguum nutriunt, sed & ad facilem deiectionem sunt propensa, non tamen vehementer, cum nulla ipsis adsit qualitas actis aut nitrosa, quæ ventrem ad excernendum excitet.

De Spinachia. CAP. V.

Spinachia.

thon.

SPINACHIA Blito vel etiam Atriplici cognata est. folia profert mollia, obscurè virentia, succi plena, acuminata, & latiore basi triangula, iuxta pediculum sæpenumero vna vtrimque profunda sectione diuisa: caules teretes, pedales, intus concauos, similibus foliis conuestitos, iuxta quæ, tum & in fastigiis ramulorum flosculi racematim cohærent, succedente moliter spinoso semine. radix tenuibus fibris cõstat.

In hortis facillimo cultu prouenit: solum vix vllum refugit.

Quouis ferè anni tempore seri potest. Vere sata citò adolescit, & intra duos menses perficitur. Quæ verò Autumno seritur, non ita celeriter increscit; sed per hyemem restans, mox primo Vere semen profert.

Spinachiam nostra ætas appellat: nonnulli Spinacheum olus: alij Hispanicum olus: Fuchsius Græcè Σπαναχίαν vocat: Ab Arabibus ac Serapione Hispanac dicitur. Sunt qui σευτλομαλαχὴν, aut τευτλομαλαχὴν, id est, maluaceam betam nominant. Germanis Spinet: Belgis Spinagie: Hispanis *Espinaca*: Italis *Spinacci*: Gallis *Espinars*: Anglis Spynache.

Falluntur qui Plinij Boulapathon esse existimant: Lapathi siquidem genus Boulapathon est: radicis tantum altitudine ab aliis differens, vt lib. xx. cap. xxi. ipse refert. Nec quoque Hippocratis Blitum est, quod veluti linguá esse scribit lib. 11. De morbis muliebribus: Nam inter subdititia istud refertur, quę rubrum fluxum muliebrem reprimunt ac sistunt. Talis autem Spinachiæ facultas haudquaquam est, adstrictione omni carens.

Est autem Spinachia humida planè ac frigida ordine ferè secundo; sed humida magis: ex olerum numero, quorum substantia aquosior, & sapor qualitatis expers: citò idcircò descendit, & aluum emollit.

Editur decocta, sed alimenti exiguum aut nihil confert: flatulenta nonnihil est, & nauseam facilè parit, nisi Zinzibere aut alio consimili condiatur: Recipitur & inter cruda acetaria recens enata, prius scilicet quàm latiora ei subnata fuerint folia.

De Beta. CAP. VI.

BETA duorum est generum: candida vna: nigra altera: cuius vna species radice est crassa admodum, ac eduli.

1. Sunt autem folia priori magna, lata, læuia, resplendentia, quandoque dilutius, aliàs saturatius virentia: caules longi, bicubitales, striati, in ramulos effusi: circa quos initio flosculi copiosi ordine digesti, colore subuirentes: deinde semina aspera, rugosa. radix teres, longa, intus candida est.

2. Altera Beta foliis, caule, semine, radiceq; similis, solo colore differens est. qui in foliis, caulibus rubens elucet.

3. Tertia & caule foliisq; rubet, sed subinde dilutius. radices verò habet paulo breuiores, sed crassas, Napis sæpenumero persimiles, quæ interiore pulpa rubent, & ori quàm reliquorum gratiores, ciboque aptiores.

Seritur in hortis Beta: solum amat madens ac lætum. Oportunissima satio eius Vere: tota æstate viret, nec non & hyeme: altero anno caulis cum seminibus assurgit.

Iulio aut Augusto semen ad maturitatem peruenit.

Tertiæ radix priusquam caulis exeat eruenda, alioqui cibo inutilis futura.

Græcis Σεῦτλον, τεῦτλον, & à nonnullis τεύτλιον dicitur: Latinis Beta: Germanis Mangolt: Belgis Beete: Italis *Beta, Bietola*: Hispanis *Aselgas*: Gallis *de la Porée, Bette*: Anglis Beete.

Nomine

Beta candida.

Beta rubra.

Beta rubra Romana.

Nomine vicina eſt σιυτλὶς dicta: ſed vt apud Athenæum diuerſum genus & à Beta differens.

Candidam Betam σικελικὴν, id eſt, Siculam cognominari Theophraſtus ait: Hinc Siclę vox, qua Barbari & Officinæ pleræq; Betá appellitát. 1.

Tertiam Betam Germanis **rot Ruben** / id eſt, Rapum rubrum dici Fuchſius auctor eſt. Non eſt tamẽ Rapi, ſed Betæ ſpecies, quam nonnulli Romanam Betam vocant. 3.

Cæterùm Beta candida quidem humidum ac frigidum olus eſt, quod adiunctam quandam ſalſilaginem ac nitroſam facultatem habet: vnde & extergit, & per nares pituitam euocat. Cocta autem editur, citò deſcendit, & aluum ad excernendum & deponenda excrementa excitat; præſertim cum iure in quo decoquitur ſumpta: abſque iure eſitata, depoſita nitroſitate, minus extergit, ac aluum irritat. Nutrimentum autem ex Beta qualicunque tandem exiguum aut nullum corpori accedit, idque minus quàm ex Lactuca probum. 1.

Succus autem naribus inditus pituitam clementer extrahit & caput purgat. Decoctum foliorum & radicum furfures & lentes abſtergit. Radix deraſo nonnihil cortice ano glandis modo impoſita, aluum quoque ad excrementorum expulſionem inuitat, præſertim exiguo ſale conſperſa.

Rubra Beta nonnullæ adſtrictionis particeps, aluum minus mouet, ſed cibo minus idonea. 2.

Tertiæ

Tertiæ radix, menſibus hybernis, cum ſale & aceto condita, acetarij alterius loco ſubinde cocta infertur: palato & ori grata.

De Braſsica. CAP. VII.

Braſſica vulgaris ſatiua.

Braſſica rubra capitata.

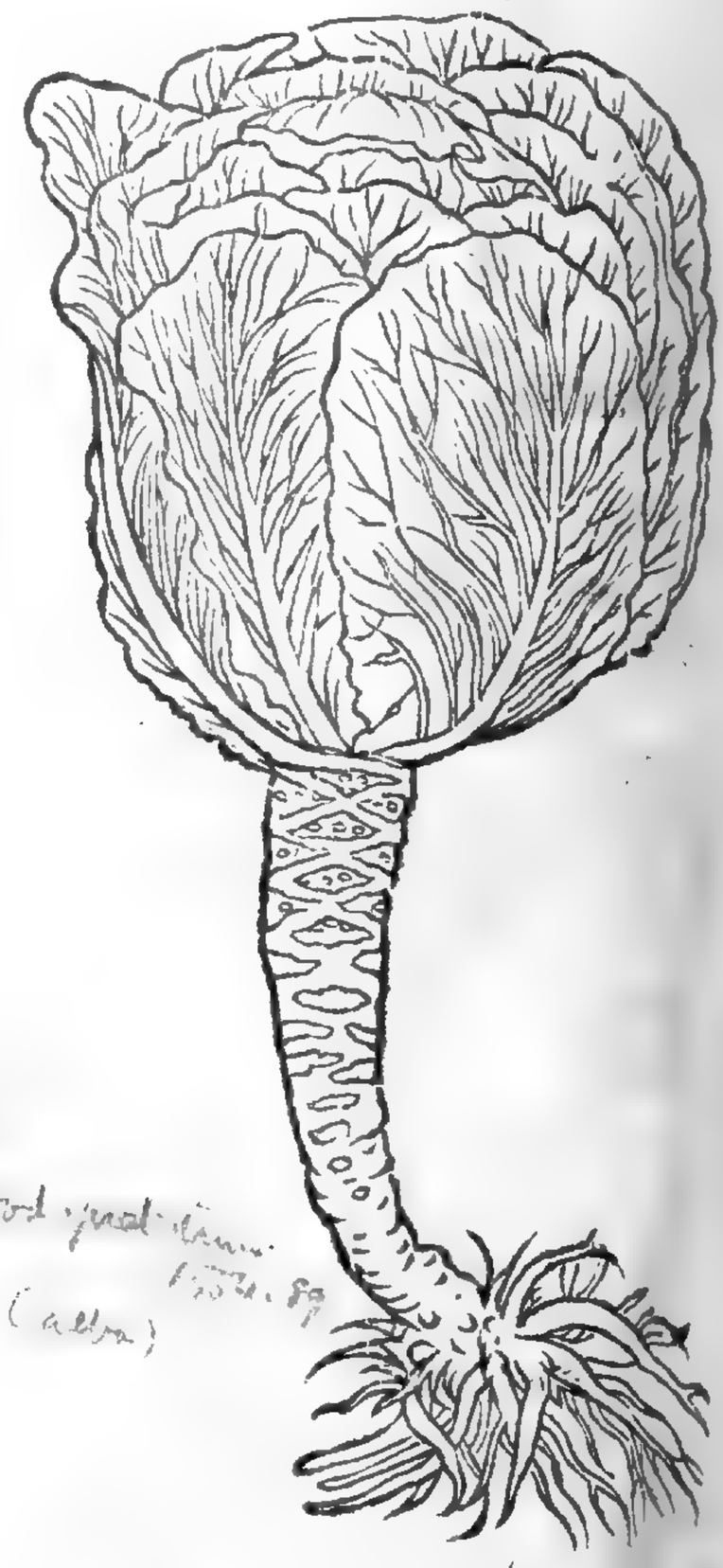

BRASSICAS duas Dioſcorides facit: ſatiuam vnam, ſylueſtrem alteram: & quidem præter tertiam Marinam, quæ ad Helxines genera pertinet: de qua lib. 3. Pempt. tertiæ. Tria autem huius Theophraſtus genera ſtatuit, ὀυλοφύλλου, ſiue Criſpum vnum: alterum λειοφύλλου, Læue: tertium ἄγριον, ſiue ſylueſtre. Theophraſtum Cato imitatur, tres quoque Braſſicas referens: primam quidem læuem, grandem, latis foliis, caule magno: alteram criſpam: tertiam minutis caulibus, teneram & acerrimam. Eandem diſtinctionem refert & Plinius lib. xx. cap. ix. vbi in tres ſpecies diuiſiſſe eam ait Græcorum antiquiſſimos: vnam criſpam: alteram λάιαν: & tertiam, quæ propriè appellata ſit κεφάλη: Libro verò xix. & alia plura genera his adiicit, Tritianum, Cumanum, Pompeianũ, Brutianũ, Sabellicum, Lacuturrium.

Noſtra ætas non paucas quoque obſeruauit, vel colore vel forma differentes, Braſſicas. Quædam enim ſeſſili folio patulæ ſunt: aliæ contracto capitatæ: nigræ nonnullæ: pleræque albidæ; vel etiam ſaturato colore virentes: Iam & læui folio iſtæ: illæ verò criſpo, aut laciniato. Eſt & in caulibus differentia.

1. Prior Braſſicæ ſpecies foliis luxuriat magnis, latis, expanſis & patentibus, iisque in ſaturato cum virore rubore nigricantibus: pediculis tamen foliorum, coſtis ac fibris paulò dilutiùs rubentibus. caulis qui è mediis Vere ſurgit foliis ramoſus, floſculos profert luteos; ſiliquas oblongas, quales Rapi, & ſemina rotunda ſimilia. radix fibris firmatur.
2. Huius ſpecies & quędam foliis in orbem & globum contractis capitata reperitur, cuius tamen globoſum caput minus quàm albidę capitatæ. color verò foliorum huius dilutius etiam quàm antecedentis rubet: reliqua conueniunt.
3. Tertiæ folia minora ſunt, vtrimque ad coſtam vſque mediam profundius ſemel atq; iterum inferius inciſa, per margines verò admodum criſpa: in reliquis non differt.
4. Quarta foliis eſt fiſſis, & in lacinias multas diſſectis: ſecus ab aliis non differens.
5. Quinta caule foliisq; omnino minor eſt, & natura ſua ſylueſtris: idcircò nec in cibatu deſiderata:

Brassica crispa.

Brassica Selinoides.

fiderata: feminis autem causa præcipuè seritur ac colitur, ex quo subinde non exiguus quæstus accedit.

Sexta caule innititur crasso: folia initio effundit ampla,lata,ex albo virentia, crassis costis albidioribus distincta,reliqua in globi aut capitis formam arctissimè contrahit, quæ candidissima sunt. quibus Vere dissolutis caulis assurgit ramosus, flosculos, siliquas,ac in his semina proferens. 6.

Est verò & alia quædam capitata, albida quoque, quam Sabaudam vocant. oblongiora huius sunt capita,minusq; arcte concluſa,quæ si Vere explicentur, caules emittunt similiter ramosos, floribus albidis speciosos: quos siliquæ & semina succedunt aliorum similia. Hyemis rigorem hæc non sustinet,neque ad Ver peruenit,nisi admodum clemens hyems fuerit. 7.

Succedit Cauliflora dicta; hæc priore caule foliisq; albidas refert, sed foliorum loco, quæ in caput conglomerantur,caules huic in mediis exeunt foliis crassi,albidi,molles,qui ori grati cum suauitate cocti eduntur; à quibus Vere, si hyemem superare (quod rarissimum) potuerint,altioribus factis,flores,semina aliorum similia prodeunt. 8.

Iam & alia quædam ex albarum genere,cuius caulis omnino crassus redditur; nõ quidem in mediis foliis,verùm infrà & proximè radicibus,quo loco strumosus factus etiá Rapi haud parui magnitudinem æmulatur: huius interior medulla,qualis reliqui caulis, & reliqua veluti aliarum. 9.

Supereſt & alia Brassica reliquis procerior. folia huius non læuia,sed rugosa,saturato virore nigricantia. caules,flores,siliquæ,& semina ab aliorum haud dissident. 10.

Brassicæ omnes hortenses sunt, sed quæ syluestrior in agris seritur. Amat Brassica solum mediocre,pingue,probè stercoratum,& benè subactum. Translatione omnis proficit, ac melior euadit. Indigenæ omnes Belgio sunt; Sabauda, Cauliflora,& posterioribus duabus exceptis,quarum semen aliunde infertur.

Seri ac transferri quouis anni tempore Brassicam posse Petrus Crescentius sentit. Apud Belgas Martio mense, Aprili,& quandoque Maio seritur: Augusto verò etiam non rarò, aut sub initium Septembris. Transferri,inquit Columella,sex foliorum Brassica debet. In alium autem locum transferuntur ac transplantantur Brassicæ in Belgio,Maio aut Iunio,quæ quidem

Brassica sylvestris Crambe dicta.

Brassica capitata albida.

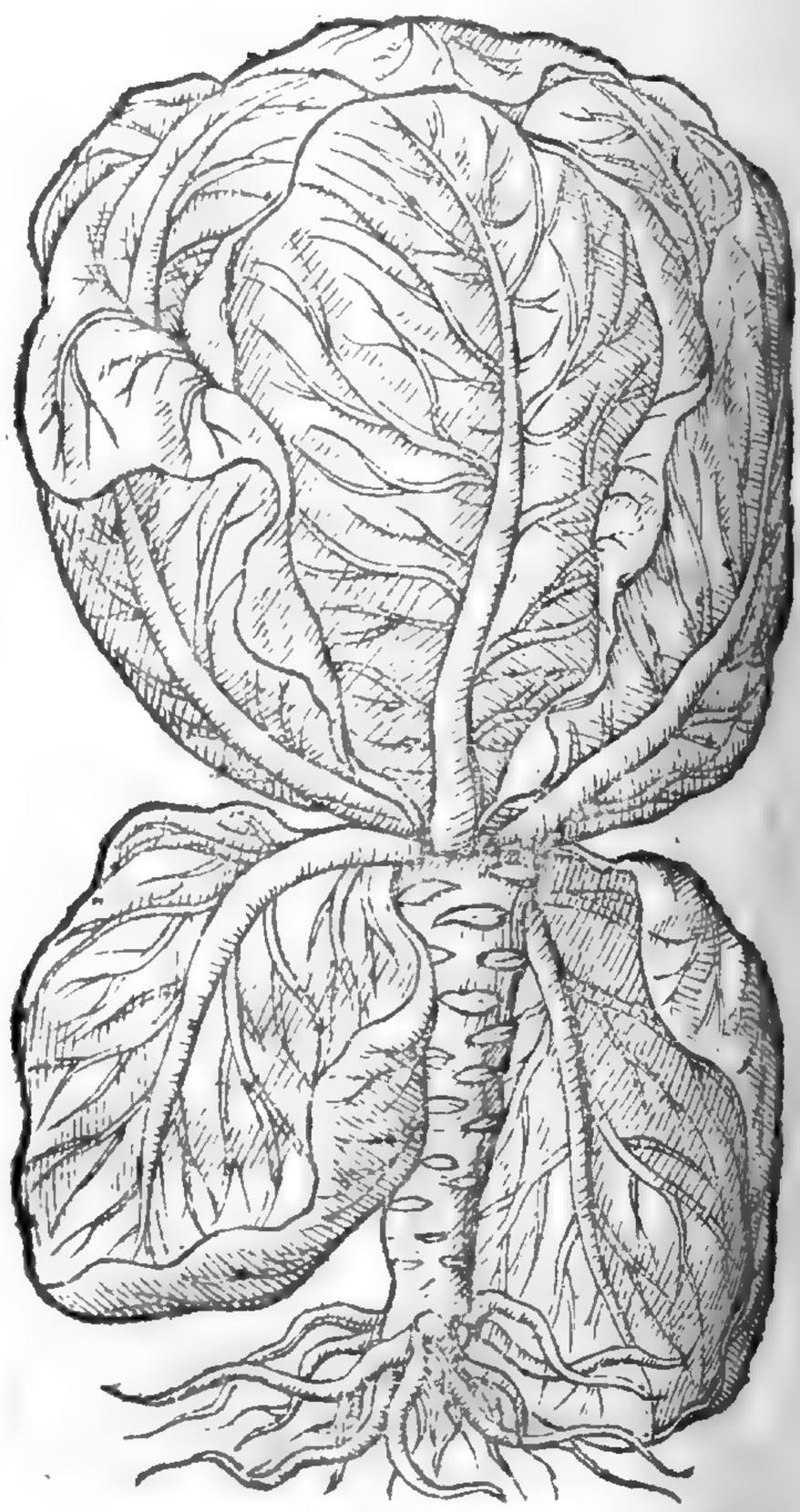

dem primis Veris mensibus satæ sunt; quæ deinde hybernis mensibus virent, ac succedente Vere flores ac semina proferunt: Augusto verò demum mense satæ, Octobri aut Nouembri transferuntur, vel quandoque etiam Martio mense, qualis præcipuè albidæ capitatæ sunt, quæ deinde post Solstitium in capita extuberant. Sabaudæ verò & Caulifloræ tempestiuè serendæ, Maioque transferendæ sunt.

Omnis autem Brassica Dios. & Galeno Græcè κεφάλη appellatur: & satiuæ quidem κεφαλὴ ἡμέρου: Theophrasto verò hæc ῥάφανος dicitur. Est quidem Rhaphanus Dioscoridi, quę Latinis Radicula; sed Theophrastus Radiculam non Rhaphanum, sed Rhaphanida vocat. Eadem verò & Ἀμέθυστος herba est, sic dicta, non modò quòd ebrietatem arceat, verùm quòd & colore (quæ prioris generis est) Amethyston gemmam referat. Officinæ & vulgò Caulem nominant, ab ipsius caulis præstantia: Germani **Kôle krautt**: Brabanti **Koolen**: Galli *des Choux*: Hispani *Colbes*, *Couues*: Itali *Caulo*, *Verza*.

1. Priot species est ea, quam Theophrastus λευκόφυλλον: Plinius vno loco λείαν, alio Cumanam cognominat: eandem & Cauloden quosdam vocitare ait: Cato hanc Lęuem appellat: vulgò Rubra caulis: Germanis **Breijter rooder kôlen**: Braban. **Groote roode koolen**: Gal. *Choux rouges*.
2. Alteram speciem Brabanti vulgò **Roosschens** vocant: Latinè Rosaceam brassicam dixeris. Pertinere hæc ad Tritianum genus nonnullis videtur: Plinius siquidem lib. XIX. cap. VIII. Tritiani caulem sapore & magnitudine præcipuum esse ait, sed ex terræ aggestione talem fieri: cuiusmodi Rosacea non est. Magis cum Lacuturribus ex valle Aricina, capite prægrandibus, & foliis innumeris, conuenire videtur.
3. Tertiam Crispam, Theophrastus δυλοφύλλον nominat, atque inter Brassicas primo loco refert: Catoni secunda est: Plinio Sabellica est: Sabellico, inquit, (genieri) in admirationem crispa sunt folia. Germanis **Krauß kôl**: Belgis **Gherronchelde koole**: Gallis *Choux crespuz*.
4. Quarta foliis fissis σελινοειδὴς, Latinis Brassica Apiana rectè vocari potest; tametsi Plinius lib. XX. cap. IX. Crispam sic dictam velit à similitudine foliorum Apij: sunt autem Apij folia haudquaquam crispa, sed in varias partes dissecta: Vulgò apud Brabantos **Ghehachelde koole**.
5. Quinta Veteribus tertia est, quam Plinius propriè κεφάλην dici affirmat: Brabâtis **Sloom**.
6. Quæ inter albidas prima est, vulgò Capitata nuncupatur: & à nonnullis Brassica Imperialis:

Brassica Sabauda.

Brassica Cauliflora.

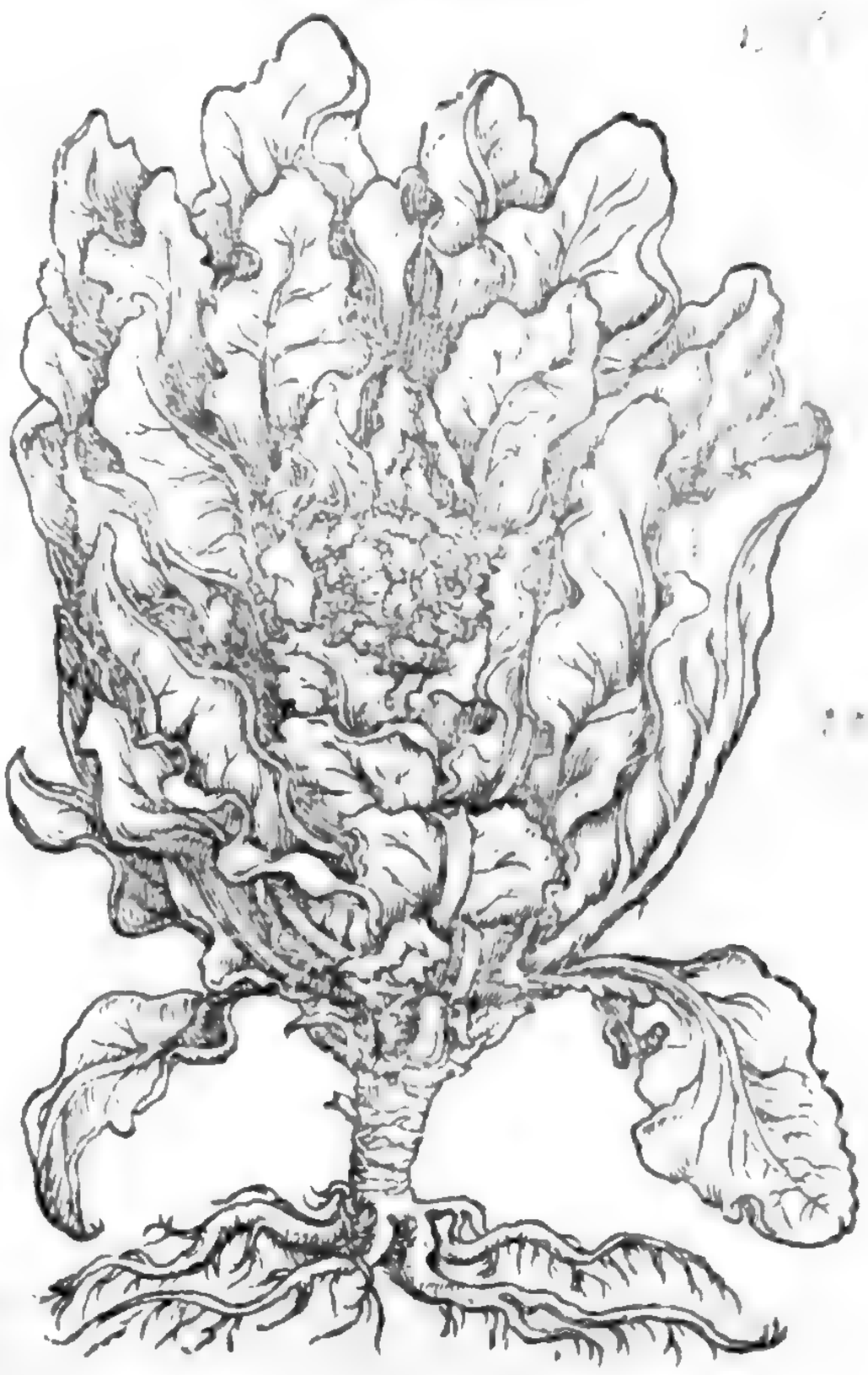

lis: Germanis Kappes kraut: Belgis Cabuys kool / Slijpkoole: Gallis *Choux Cabuz*: Hispanis *Repolho, Colhes morcianos:* Italis *Caulo Cappuccio, Cappuzzino*: Anglis Cabbuge.

Sextam Brassicam Tritianam nonnulli à Plinio dictam esse censent, cuius magnum & sæpè pedale caput aliquando conspici lib. XIX. cap. VIII: & paulò antè ex terræ aggestione tale fieri, affirmat. Brassica autem ista capitata, non ex aggerendo aut accumulando terram, talis nascitur; sed sua natura, si tempore & loco idoneis transplantetur, capitata efficitur. 6.

Quæ succedit, septima ordine, Brabantis Savoije kool/ id est, Sabauda Brassica dicitur. Fertur ex semine prouenire Caulifloræ, quod in Belgio maturuit. Inter Lacuturres capitatas non temerè numerari potest. 7.

Caulifloram verò nonnulli etiam Cypriam Brassicam vocitant: Italis *Caulofiore:* Gallis *Choux floriz*: Brabantis Bloemkoole. Hæc cum Plinij Pompeiana conuenire videtur, de qua sic lib. XIX. cap. VIII. Pompeianũ (genus) procerius, caule ab radice tenui, intra folia crassescit. 8.

Proximam Rapæcaulem vulgò nominant. 9.

Postremam Nigram cognominant Brassicam: ab Italis *Negrecaulem* (vt fertur) dictam. An hæc ad Brutianum referenda sit expendendum. quod Plinius prægrandibus foliis, caule tenui, sapore acuto esse scribit. 10.

Cæterùm Brassica omnis resiccantem & adstringentem facultatem habet, atque vna nitrosam quandam vehementius abstergentem qualitatem: hanc autem succus aut decoctum eius sibi vendicat. substantia siue Brassicæ corpus adstringentem & resiccantem retinet. Deponit etenim Brassica decoctione nitrosam hanc qualitatem, quæ succo ac humido eius insidet: quam omnem aqua, in qua primò decoquitur, ad se pertrahit. Quam ob causam decoctum eius aluum mouet: veluti & succus si bibatur. Abiecto autem primo iure in quo decocta est, aluum Brassica siccat & adstringit: alimentum autem corpori præbet exiguum; succum verò ingenerat non probum, vtpote crassum ae melancholicum: minus tamen crassum aut vitiosum, quæ albidæ sunt: quæ idcirco & aliis præstant. Cato tamen crispam maximè commendat: sed huic albidæ cognitæ non fuerunt. Obscuritate visus laborantibus & tremulis comesam auxiliari, Dios. auctor: Cymam verò eius acriorem, stomacho vtiliorem, &

Braſſica caule rapum gerens.

Braſſica nigra.

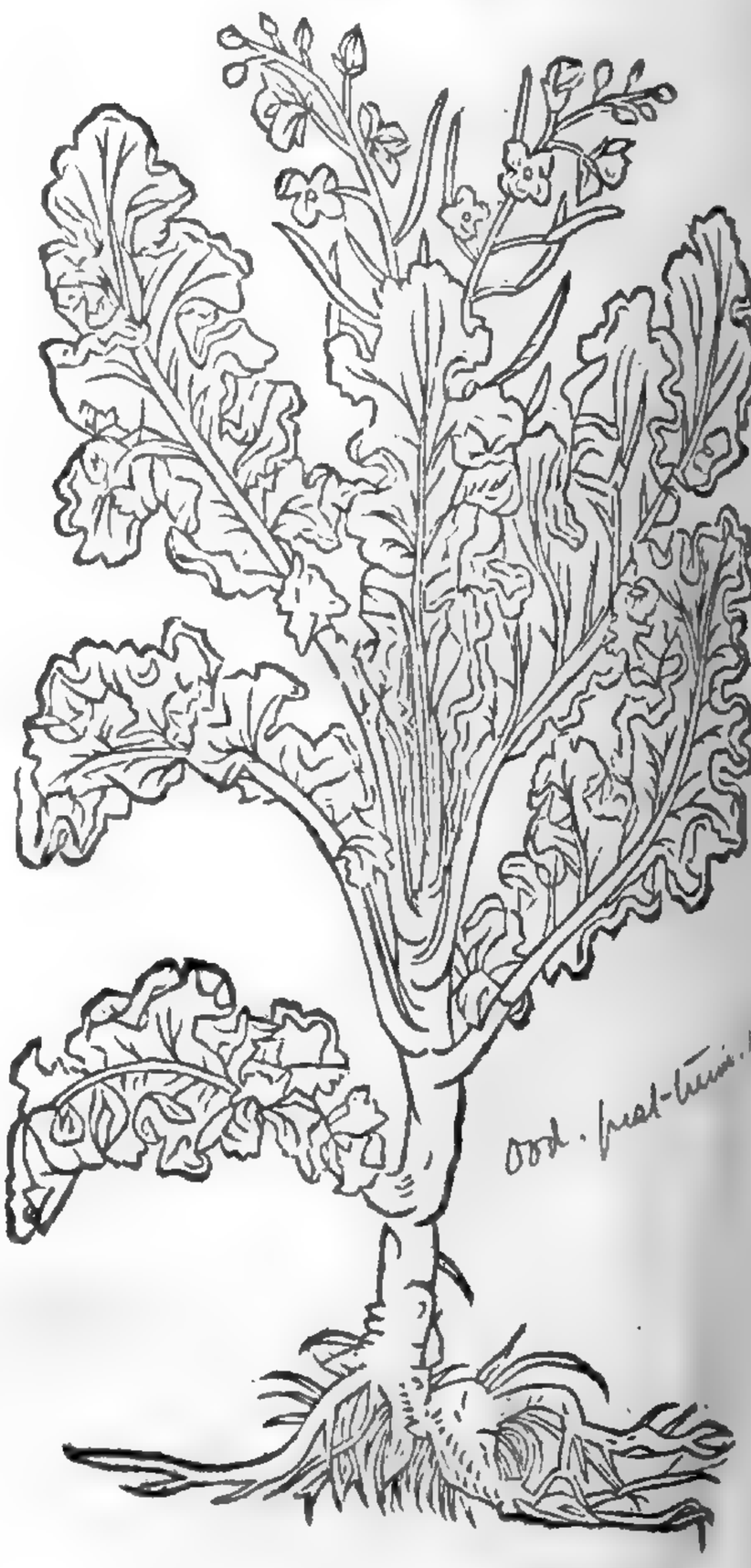

ad vrinam ciendam validiorem eſſe: Sale autem cõditam ſtomacho inimicam eſſe,& aluum conturbare: Crudam verò ex aceto manſam lienoſis prodeſſe; idem ait. Plinius ſpleniticis in vino albo per dies quadraginta exhibendam ſcribit.

Fertur & Braſſica cruda ante alium cibum ſumpta ebrietatem arcere, neque inebriari poſſe eum, qui crudam præſumpſerit: poſteà verò ſumptam crapulam etiam diſcutere: Cauſa cuius naturale Braſſicæ cum vite diſſidium; quod tale eſt, vt ſi quando in aruis appropinquauerit viti, aut ſtatim tabefiat, aut vitis ſarmenta tabefaciat: aut ſi, dum coquitur, vinum inſtilletur, de cætero non coquatur, ac color eius corrumpatur: vt in Geoponicis Caſſij Dionyſij Vticenſis ſcribitur. Athenæus tamen arcendi ebrietatem potentiam, non foliis, ſed ſemini Braſſicæ aſſcribit. Conferunt verò & folia omnibus inflammationibus ac œdematis cum polenta trita ac impoſita. cum ſale carbunculos rumpunt.

Succus Braſſicæ, auctore Dioſcoride, cum iride & nitro ſumptus aluum mollit: cum vino verò epotus viperarum morſibus aduerſatur. Idem cum Fœnogræci farina podagricis ac articularibus doloribus impoſitus prodeſt; tum & vlceribus ſordidis ac vetuſtis: caput purgat naribus infuſus: cum loliacea farina ſubditus menſes mouet. Plinius ſuccum cum vino auribus inſtillatum, auditus tarditati prodeſſe refert.

Semen, præſertim Ægyptiæ Braſſicæ, quod amaræ, Galeno teſte, qualitatis particeps eſt, lumbricos pellit: faciei lentigines, ephelidas, & quæcunque modicam abſterſionem expoſtulant, expurgat.

Aqua, in qua decocta eſt, neruos articulosq; mirè adiuuari ferunt: tum & vulnera recentia ac vetera: etiam carcinomata, quæ nullis aliis remediis ſanari poſſunt, ſi hac foueantur.

Cauliculorum cum radicibus crematorum cinis admodum reſiccans eſt, & adipe veruſto exceptus ad inueteratos laterum dolores prodeſt.

De Syluestri Braßica. CAP. VIII.

1. SYLVESTRIS Dioſcoridi nuncupata Braſſica, ſatiuarum minori quinto loco deſcriptæ ſimilis eſſet, niſi hirſutior, albidior, ac ſapore amarior foret. folia ſiquidem, flores, ſiliquæque ſatis reſpondent.

Naſci

Braſſica ſylueſtris.

Braſſica ſylueſtris perfoliata.

Naſci autem hanc in maritimis præruptis locis Dioſ. ait: reperitur verò & in Zelandiæ altioribus iuxta mare tumulis.

Præter hanc verò & alia ſylueſtris eſt, folio omnino minore, læui, indiuiſo, latæ & oblongę formæ caulem quodammodo amplectente, Perfoliatæ ferè ſimili: cuius cauliculi teretes, tenues, inanes floſculos initio proferũt cãdidos, atq; ſiliquas inde tenues, oblõgas, & anguloſas. In campis ſponte gignitur, in Hiſpaniis quidem auctore Cluſio: tum verò & in nonnullis Auſtriæ ac Germaniæ locis. 2.

Florent Braſſicæ iſtæ æſtiuis menſibus, atque interea etiam ſemen perficiunt.

Κεφάλη ἀγρία à Dioſcoride Græcè prior dicitur: Latinis Braſſica ſylueſtris, Braſſica ruſtica, & à nonnullis Braſſica marina; differens tamen à Braſſica illa, quam Dioſ. hoc nomine inſcribit, & recentiores Soldanellam appellant: de qua Pemptadis tertiæ lib. III. ſcriptum eſt.

Alteram campeſtrem Braſſicam nominant: nonnulli etiam montanam, vel perfoliatam.

Eſt verò prior illa ſylueſtris calida ac ſicca, & quia amara extergens quoque. folia, inquit Dioſcorides, impoſita vulnera conglutinant, & inflammationes tumoresq; diſcutiunt.

De alterius facultatibus compertum nihil extat: à nemine enim in cibum admittitur.

De Boragine ſiue Bugloſſo vero. CAP. IX.

BORAGINI lata ſunt folia, rotundis tamen longiora, humi decumbentia, Verbaſci foliorum ferè magnitudine; ſed nigricantia & aſpera, bubulas æmulantia linguas: caulis cubitalis, aut altior, ramoſus: floſculi in cacuminibus eleganter cærulei, rarò albidi, ex quinq; foliolis compoſiti: è quorum medio nigra eminent ſtamina, faſtigio coëuntia, Pyramidis in modum acuminata. radix fibris cohæret, hyemis ac frigoris impatiens. 1.

Huius verò & altera extat ſpecies, foliis ſimilibus, ſed minoribus: floſculis cæruleis paruis, abſque ſtaminibus, quàm vulgaris Bugloſſi minoribus. radix reſtibilis hyemem ſuſtinet: foliis interea quoque virentibus. 2.

Vulgaris Borago paſſim in omnibus hortis reperitur: quouis ſolo prouenit.

Altera omnino rara eſt, paucisque cognita.

Magna æſtatis parte, & in multum Autumnum vſque, Borago floret ac viget.

Borago.

Boraginis altera ſpecies.

Officini Borago dicitur: Germanis **Burretſch**: Italis *Borragine:* Hiſpanis *Borraces:* Gallis *Borrache* & *Bourrache*: Brabantis **Vernagie**: Anglis **Bozage**: Bohemis **Borak**: à nonnullis Porago. Veterum eſt Βούγλωσσον, quod Latinis Lingua bubula, Lingua bouis, Bugloſſus, & Libanium dicitur: Apuleio & Corago; vnde fortaſſis Boraginis nomen C. in B. mutato: niſi apud Apuleium Borago pro Corago legendum ſit: A Plinio verò & εὐφρόσυνον, ſiue Euphroſynum, quod hilaritatem excitet: quod & antiquus verſiculus de Boragine teſtatur:

Bugloſſus vera.

Ego Borago gaudia ſemper ago.

Humidi autem euidenter eſt temperamenti, calidi non item: ſed in calore frigoreque medij eſſe apparet.

In vinum coniectum Bugloſſum, inquit Dioſcorides, animi lętitiam efficere creditur: Galenus quoque & Plinius, vino iniectum lætitiæ & hilaritatis cauſam eſſe exiſtimari, animiq; voluptates augere, affirmant.

Noſtra ætas non modò herbam, ſed præcipuè flores ſubinde in vinum coniicit, vel aceta-riis inſpergit, lætitiæ ac hilaritatis excitandæ cauſa: Condiuntur & in hunc vſum cum ſacharo flores: tum & alia ex iis parãtur, quibus ad cordis corroborationem, triſtitiam pellendam, & animi lætitiam augendam Medici paſſim vtuntur.

Folia cum aliis oleribus decocta ad aluum molliendam nonnihil conferunt. Conueniunt verò & iis, qui ob faucium aſperitatem tuſſiunt cum melicrato, auctore Galeno. Aiunt (vt inter Dioſcoridis notha) Bugloſſi herbam, quæ tres caules emittit, ſi cum radicibus & ſemine tota teratur, & in potu detur, contra tertianos rigores prodeſſe: ad quartanos verò, quæ quatuor.

De Bugloſſa vulgari, ſiue Lycopſi.

CAP. X.

1. QVAM Officinæ Bugloſſam appellant, folia quàm Boraginis longiora promit, acuminata, maiora quàm Lactucæ, aſpera, & hirſuta. caulis in altum ſurgit bipedalis, aut altior, ſuperius in ramulos diuiſus; quos ordine digeſti floſculi conueſtiunt, priuſquam toti dehiſcant in rubro purpuraſcentes, deinde cærulei, non magni, quinque foliolis patentes; in quorum conceptaculis oblonga, aliquantulum rugoſa terna quaternaque ſuccedunt ſemina. radix oblonga, teres, digitalis craſſitudinis, pluribus annis reſtans: in calidis regionibus locis apricis

Bugloſſa vulgaris.

Bugloſſa ſyluestris.

apricis foris rubens, alibi ſubnigricans, interiore carne candida, lentoque ſucco prædita.

Eſt huius & minor omninò ſpecies, foliis quæ, & aſperis ac oblongis, ſed multò minoribus: floſculis quoque cæruleis, ſed exiguis; radix cuius tenuis & albida. Prior, vt Dioſcorides ait, in campeſtribus naſcitur: ſeritur verò in Germania ac Belgio, tum & alibi in hortis. 2.

Minor frequenter in agris frumentum ferentibus reperitur.

Floret vulgaris Bugloſſa à Maio aut Iunio vſque in æſtatis finem: folia hyeme pereunt, Vere verò noua erumpunt.

Minor æſtiuis quoque menſibus viget.

Poſterior ætas Bugloſſam, & Bugloſſam domeſticam hanc appellat; ac pro vero Bugloſſo in vſum recepit: vnde & Germanis **Ochſenzunge / Oſſentonghe / & Bugloſſe** dicitur. Legitimum Bugloſſum Borago eſt.

Hæc autem à veteribus λύκοψις, ſiue Lycopſis eſt dicta. quam Galenus inter Anchuſę ſpecies numerat: à quo Dioſcorides quoque haud alienus eſt, Lycopſim à nonnullis Anchuſam vocari referens. Nec temerè inter Anchuſas habetur, cùm omnibus partibus ipſas referat. Eſſe verò hanc Lycopſin veterum, dubitare non poterit, qui ipſam cum huius deſcriptione conferre volucrit. quæ ſic habet:

Λύκοψις τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὅμοια θριδακι, μακρότερα δὲ καὶ τραχύτερα καὶ παχέα καὶ πλατύτερα, πεπλωκότα πρὸς τὴν τῆς ῥίζης κεφαλήν. καυλὸν ἀνίησι μακρόν, ὀρθόν, τραχύν, πολλὰ φύματα ἔχοντα πολλάς, πτυχαίας τραχείας. καὶ ἐπ' αὐταῖς ἄνθη μικρὰ, πορφυρίζοντα. ῥίζα δ' ἐρυθρά. hoc eſt: Lycopſis folia habet Lactucæ ſimilia, ſed maiora, aſperiora, & craſſa, ad radicis caput reflexa. caulem emittit longum, rectum, aſperum, adnata multa aſpera dodrantalia habẽtem; in quibus flores parui purpuraſcentes. radix rubicunda. An ne talis Bugloſſa vulgaris? folia aſpera & Lactucæ maiora reſpondent: & caules ramoſi: floſculi item circa alas è cæruleo purpuraſcentes: nec non radix in calidis regionibus foris rubens. Qua de cauſa audiendi illi minimè ſunt, qui Bugloſſam vulgarem Cirſion eſſe exiſtimant: Cirſion ſiquidem ex Carduorum eſt generibus, cuius flos in pappos abit. ex horum autem genere Bugloſſa neutiquam eſt; nec flos eius in pappos reſoluitur. Lycopſis.

Altera ſpecies, Lycopſis quædam minor eſt, aut potius Anchuſæ quoddam ſpurium genus: 2. vulgò Bugloſſam ſyluestrem nuncupant.

Cæterùm facultatẽ Lycopſis,auctore Galeno,refrigerans & deſiccans eſt. Cum oleo, inquit Dioſcorides,radix impoſita vulneribus medetur: cum farina hordeacea eryſipelatis. Sudorem,Plinius ait,in febribus mouet ſucco aquę calidæ admoto. Recentior ætas huius folia, flores,& radices eodem,quo Boraginis ſiue legitimi Bugloſſi,loco habet,& medicamentis omnis generis quę triſtitiam depellere,mœrorem excutere,hilaritatem excitare,voluptatem adferre, & cor corroborare creduntur,admiſcet. Oleribus folia addita idem,quod Boraginis, queunt.

De Anchuſis. CAP. XI.

Anchuſa Alcibiadion.

Anchuſa tertia.

ANCHVSÆ, excepta Lycopſi,tria Dioſcoridi ſunt genera, Onoclia videlicet,Alcibiadion,& tertia proprio nomine deſtituta.

1. Onoclia lata,acuminata, hirſuta, & aſpera promit folia, Bugloſſæ vulgaris breuiora,ſed quàm Lactucæ latiora: caules complures breues,humum verſus reclinatos,foliis non minus aſperos,quorum faſtigia in alas ſparſa floſculis ornantur,Bugloſſæ dictæ æmulis, ſed minoribus. radix digitalis craſſitudinis longa.
2. Alcibiadion foliis eſt multò minoribus anguſtioribusq;,aſperis tamẽ, hirſutis, ac pungentibus. caulis mediocris exiles fundit ramulos: floſculi parui puniceo colore purpuraſcunt, forma Bugloſſæ ſimiles. radix teres & longa.
3. Tertia foliis etiam quàm Alcibiadion minoribus, anguſtioribus, nihilominus aſperis & hirſutis: floſculi in alis cærulei. radix aliarum ſimilis.

Harum radices in calidis locis ac regionibus rubent,& ſanguineo colore manus inficiunt: In Belgio verò ſatæ ac aliis frigidis regionibus id minimè pręſtant: neque colore rubent. Tantum Solis calor feruorque,ad colorem radicum intendendum,poteſt.

4. Præter has verò & quarta quędam reperitur: foliis aſperis,hirſutis,ac pungentibus,ac non rarò humi orbiculariter procumbentibus,tertiæ ſimilis, è cuius cauliculo dodrantali floſculi dependent oblongi, interius caui, doliolis pertuſis ſimiles, colore lutei. radix oblonga altè deſcendit.

Locis apricis Anchuſæ naſci gaudent,ac pingui lætoque ſolo. Prior in Hiſpaniæ agris reperiri fertur: Reliquæ non modò Italiæ,ſed & Narbonenſis Galliæ indigenæ ſunt: Reperiuntur

Anchusa quarta siue Pseudoanchusa.

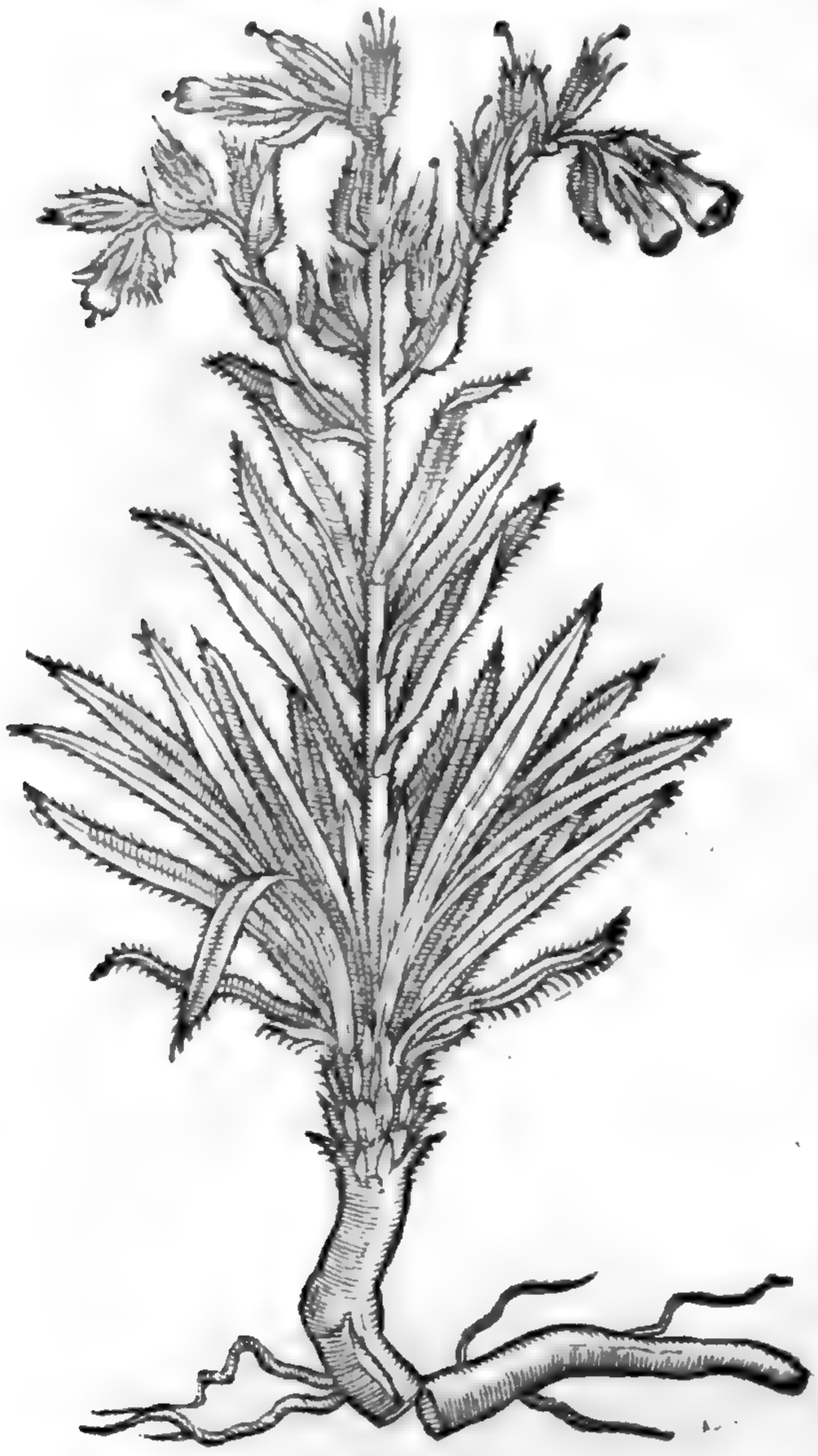

tur & alibi. Dioscorides Alcibiadion in locis arenosis nasci scribit.

Quarta non rarò in Bohemia occurrit secus agrorum & viarum margines.

Florent ac vigent Anchusæ æstiuis mensibus: Messis tempore sanguineum succum radices fundunt, auctore Dioscoride.

Ἄγχουσα Græcis dicta, apud Latinos nomẽ seruat: extant verò & huius inter nothas voces quædam nomina, vt, Κατάγχουσα, λιβυκὴ, ἀρχβέλλιον, ὀνόφυλλος, πορφυὶς, μίδουσα, aut μίδουσα, à nonnullis verò & Fucus herba.

Prior Ὀνόκλεια appellatur: & à nonnullis 1. καλύξ: à nonnullis in Belgio Buglossa Hispanica.

Secunda Ἀλκιβιάδιον, ὀνοχειλὶς, & Anchusa 2. altera.

Tertia Anchusæ nomen retinet. Galli cùm 3. hanc, tum alias *Orchanette* appellant: Hispani *Soagem:* Itali *Anchusa.*

Quarta illa esse potest, quę à Plinio lib. XXII. 4. cap. XX. Pseudanchusa appellatur: & à quibusdam Enchusa ac Doris. *Pseudanchusa.*

Cæterùm Anchusæ Onocliæ radix refrigerat & resiccat, auctore Galeno, & vnà adstringit: & quia subamara bilioſos etiã extergit humores: folia imbecilliora, adstringunt tamen quoque & reſiccant. Dioscorides ad ambusta & vetera vlcera ex oleo & cerato efficacem radicem ait: erysipelatis cum polenta mederi: lepris & vitiliginibus cum aceto imponi: partus extrahere genitali impositam: decoctum exhiberi Ictericis, nephriticis, & splenicis, febricitantibus cum melicrato: ad vnguentorum spissamenta à pigmentariis vsurpari: folia in vino pota aluum sistere. 1.

Alcibiadij radicem, Galenus calidiorem esse tradit, ac magis medicatam. hac verò etiam calidiorem tertiæ paruæ, vtpote quæ cæteris amarior sit, & amplius medicata. Dioscorides verò has aduersus virus viperarum ac aliorum serpentum commendat, & siue in potu siue in cibo aut etiam alligatu auxiliari. Plinius lib. XXI. cap. XV. Anchusæ radicem aptam esse tradit inficiendo ligno ac ceris. 2.

Recentiorum nonnulli butyrum recens insulsum cum Anchusæ radice addito vino, donec ruborem contraxerit, coquunt: quod Butyrum rubrum appellant, & non modò ex alto delapsis exhibent, verùm & ad exanthematum facilem eruptionem prodesse ferunt, si cum calenti ceruisia mox initio propinetur. *Butyrum rubrum.*

De Echio. CAP. XII.

ECHIO folia à radice exeunt oblonga, non admodum lata, hirsuta, aspera, & veluti exiguis spinis horrida, humi procumbentia, Anchusę similia; inter quæ medius assurgit caulis teres & rectus, folioſus, non minus quàm folia asper, adnatis multis appendicibus extrema parte reflexis, veluti ramuli Heliotropij; quę prẽter exigua foliola floſculos proferunt cauos, sursum hiantes, initio è rubro purpureos, inde cæruleos, staminibus aliquot purpureis mediis; quibus semen succedit angulosum, acuminatum, anguis caput aliquo referens modo. radix prolixa, teres, locis apricis subinde foris rubescit. 1.

Huius & species quædam flore rubens quandoque visa, cęteris priori similis: Candidis etiam floſculis alicubi extare fertur. 2.

Secus vias & semitas, nec non agrorum margines, ac in ipsis desertis agris prouenit: lętum pingueq; solum amat. locis gaudet apricis.

Tota æstate floriferum est: semen interea maturatur: hyeme folia restant.

Græci ἔχιον & ἀλκιβιάδιον, auctore Dioscoride, appellant: à Nicandro verò ἔχιος, ἔχιον, & ἀλκίβιον dicitur. Facit autem hic duas Echij species, vnam Anchusæ similem: alteram altio-

Echium.

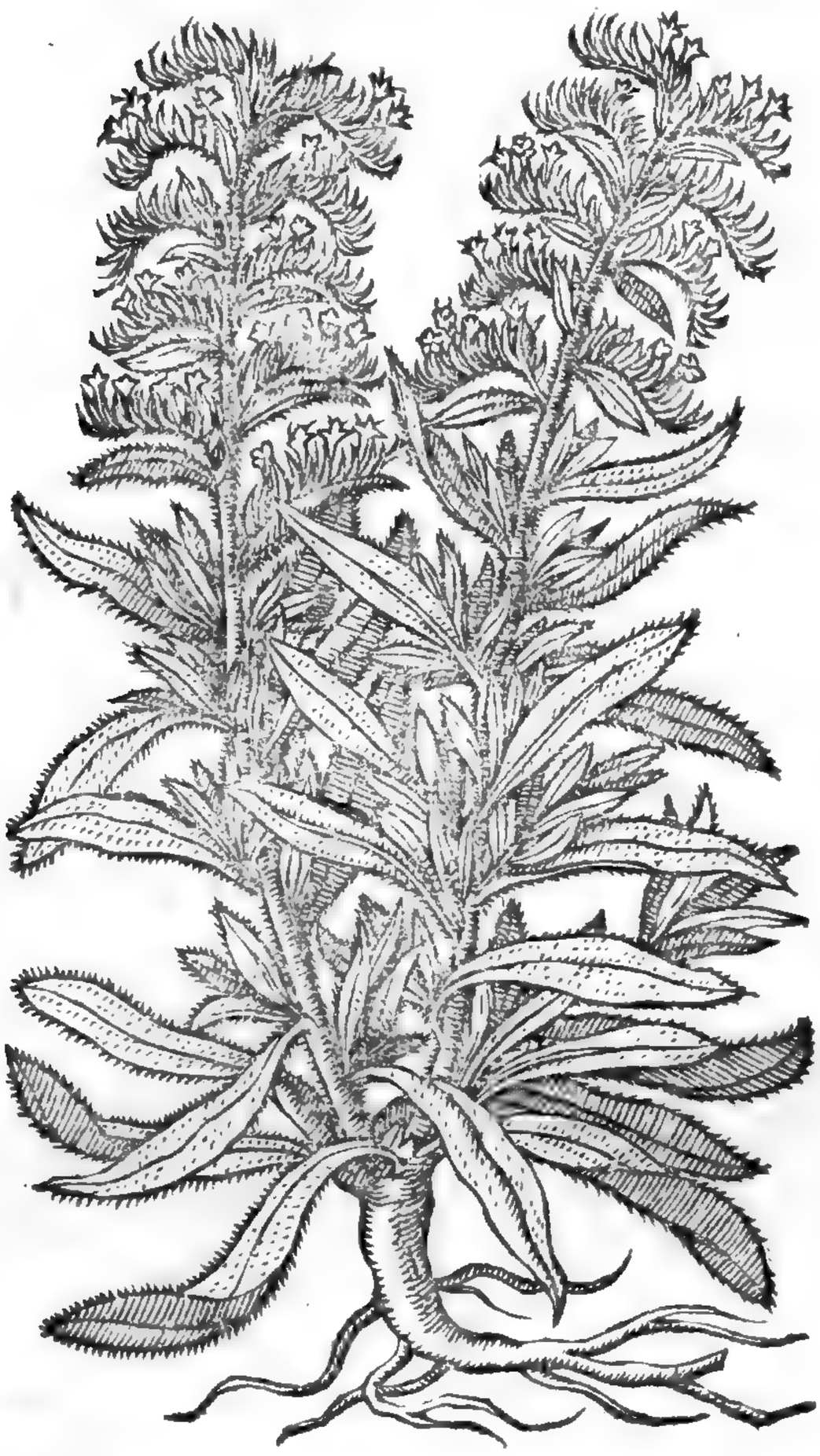

Echij altera ſpecies.

rem, maiore folio, flore paruulo, capitulis viperæ. Prior non temerè Anchuſæ ſpecies creditur, tertia videlicet aut ſecunda, quæ & Alcibiadion nominatur.

Alterum autem Echium non aliud eſſe apparet, quàm quod à Dioſcoride deſcribitur.

Appellatur verò iſtud Echium ſpuriis quidem nomenclaturis, vt, ὑπέρυθρα, δισσέα, aut ἀλκιβιάδα: Latinis Alcibiacum. Officinis hæc ſtirps incognita eſt.

Apuleius cap. v. de Viperina herba agit, quam ait ἐχίδνιον καὶ θηριόδεζον dici, Latinè Serpentariam & radicem Macedonicam: ſed hæc ab Echio differens eſt. Echium Hiſpani *yerua de la Biuora*, vel *Chupamel*: Itali *Bugloſſa ſaluatica*: Galli *Bugloſſe ſauuage*: Germani **Wilde ochſenzunghen** nominant.

Facultate autem Echium Anchuſis, ſecundæ præſertim ac tertiæ ſimile eſt. Radix percuſſis à ſerpente ex vino prodeſt: eos verò qui antè biberunt feriri non patitur. folia & ſemen idem præſtant: Dioſcorides auctor. Nicander in Theriacis Echion quoque inter eas refert ſtirpes, quæ ſerpentium, ac præſertim viperę morſui reſiſtunt, ac ſerpentes abigunt.

De Maru herba. CAP. XIII.

1. MARV folia promit lata, oblonga, è virore ad cæruleum inclinantia, candicantibus aliquot maculis ſignata, ſubinde deorſum reflexa: caules rotundos ac ramoſos, ſimilibus foliis, ſed ſenſim attenuatis conueſtitos: è quorum cacuminibus floſculi dependent rotundi, oblongi, intus caui, colore lutei, circa annexum quandoque exiguo limbo purpuraſcentes; quibus ſemina ſuccedunt anguloſa, nigricantia. radix oblonga, mediocriter craſſa.
2. Huius verò & minor quædam ſpecies, foliis anguſtioribus, nihilominus oblongis: caulibus tenerioribus, alioqui priori ſimilis.

In lætis ac herboſis collibus exit: tum & ſecus vias ac agrorum margines in Bohemia, Rhetia, Vindelicia, Norico, Pannonia, ac vltra citraq; Danubium locis complurimis.

Viget ac floret à Maio in multam æſtatem.

Recentior ætas Maru appellat. Meminit autem Maru herbæ Auicenna cap. CCCCLXIIII. quinque eius ſpecies enumerans; quarum prima & ſecunda odoratæ calidæq; : quarta ſimiliter calida, ſicca, & attenuans: Tertia verò temperata, quæ exiſtimatur eſſe Bugloſſum: quinta refri-

Maru herba.

ta refrigerans. Miſebar dicta: Cum qua autem harum ſpecierum Maru à nobis deſcriptum conueniat (ſi modò ex his eſt) difficile eſt in tanta Auicennæ breuitate, ne dicamus obſcuritate, cognoſcere. Si ex facultatibus iudicium faciendum, poterit eſſe Miſebar; nam & hæc Maru ſpecies frigida apparet potentia. Videtur verò & Cerinthe eadem ſtirps eſſe, de qua Plinius lib. XXI. cap. XII. his verbis: *Miſebar.*

Eſt Cerinthe folio candido, incuruo, cubitali, capite concauo, mellis ſuccum habente. Nec abhorret enim Maru ab iſta deſcriptione. Albicantibus ſiquidem maculis folia candicant; decrſum quoque reflexa incuruantur; cubitalis ſtirps eſt; capitulum ſiue faſtigium caulis concauos floſculos promit, è quibus Apes mel legunt. Theophraſtus Κηρίνθην inter æſtiuos flores lib. VI. enumerat; inter quos & Maru herbæ flos habendus. Meminit Virgilius Georg. IIII. vbi ipſam appellat ignobile gramen: quod Seruius interpretatur vile atque vbique naſcens: *Cerinthe.*

——— *huc tu iuſſos aſperge ſapores,*
Trita Meliphylla & Cerinthe ignobile gramen.

quibus verbis, aut Graminis nomine Poëta (quod veriſimile) abutitur, aut aliam vult intelligi Cerinthen, quæ Graminis ſit ſpecies.

Extat verò & apud Plinium Leucographidis herbæ nomen: lib. XXVII. cap. XI. quæ qualis eſſet ſcriptum ſe non reperiſſe refert. Quòd ſi verò non temerè nomina ſtirpibus indita, hęc non abs re λευκογραφὶς dicetur, folia etenim albis maculis inſcripta habet. Poteſt verò eadem & Cerinthe ac Leucographis eſſe. Non rarò ſiquidem eadem ſtirps, ſub diuerſis nominibus locis ſeparatis occurrit: vt & alibi ſcripſimus. *Leucographis.*

Non eſſe autem hanc Memitham, quæ Græcis γλάυκιον, adeò palam eſt, vt refutatione opus non habeat.

Cæterùm facultate hæc Matu ſpecies frigida apparet atque adſtringens: & talis quoque Leucographis eſt Plinio auctore: Vtilis, inquit, proditur ſanguinem excreantibus, tribus obolis cum croco: item cœliacis, trita ex aqua & appoſita: profluuio feminarum: oculorũ quoq; medicamentis: & explendis vlceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De Bupleuro. CAP. XIIII.

DVÆ Bupleuri ſunt ſpecies, anguſtioris folij vnum: alterum latioris.

Anguſtioris folij Bupleuron bicubitalibus aut altioribus aſſurgit caulibus rotundis, geniculatis, in complures alas diffuſis: foliis circa ſingulos articulos oblongis, anguſtis, ſtriatis, latioribus quàm Graminis: floſculis in ramulorum faſtigiis exiguis, veluti Anethi, luteis, vmbellatim compoſitis; quibus ſuccedit oblongum, & Perfoliatæ æmulum ſemen. radix tenuis in ramulos diuellitur. 1.

Alterius folia latiora, breuiora, ſed non minus ſtriata, quædam à radice, alia iuxta caulem exeunt, qui teres, geniculatus, craſſior, ac breuior eſt: floſculi ſimiliter lutei: vmbellæ paulò maiores: tum & ſemen: radix oblonga, craſſa, foris nigricans. 2.

In montoſis ac iuxta ſaxoſas fluuiorum ripas naſcitur: anguſtioris folij pleriſq; iuxta Mœnum Germaniæ fluuium valdè frequens. Vtraque in Bohemia pluribus locis viret, ac non rarò in ipſis rupibus, quod latioris eſt folij. Reperitur & aliis Germaniæ, tũ & Hiſpaniæ locis.

Iulio ac Auguſto florent: deinde ſemina perficiunt.

Pro Boupleuro vtrumque habetur: nec deſcriptioni Βουπλεύρου repugnant, quæ apud Plinium lib. XXII. cap. XXII. extat. Boupleuron in ſponte naſcentium numero Græci, inquit, habent: caule bicubitali: foliis multis, longisq;, capite Anethi.

Latioris folij Valerius Cordus Iſophyllon, non ſcio, quo auctore, nominauit: Plerique Elapho-

Bupleurum anguſtifolium.

Bupleurum alterum latifolium.

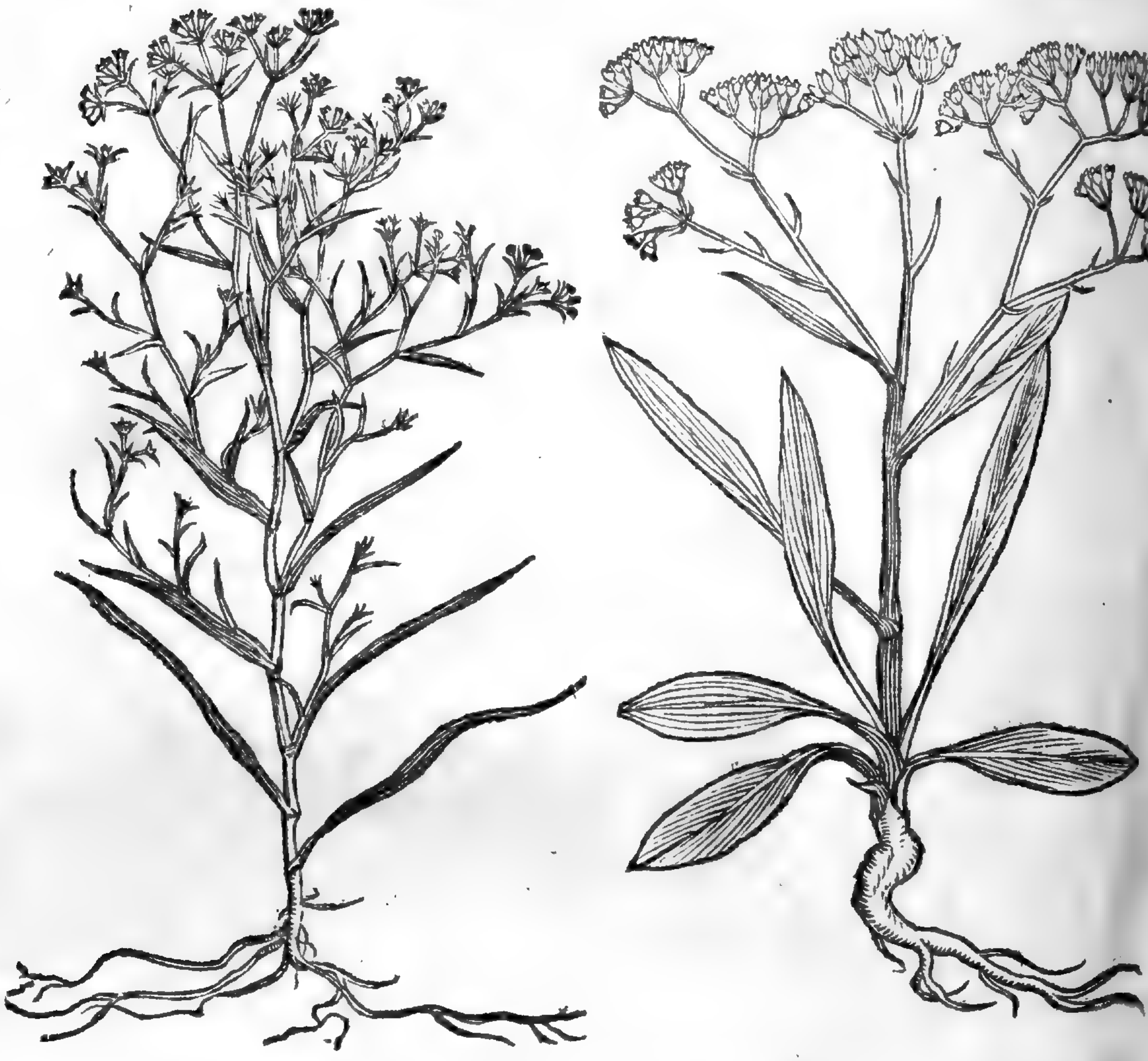

Elaphoboſcum,alij Gratiam Dei vocitant: Sed aliud Elaphoboſcum, aliaque Gratia Dei, à nobis deſcribuntur.

Cęterùm Bupleuri ſemen calidum ſiccumq; ſecundo apparet ordine. Valet contra ſerpentum ictus, vt non modò Plinius, ſed & Nicander in Theriacis affirmat. Fouentur verò & decocta herba plagæ adiectis foliis Mori aut Origani. folia ad ſecundas, vel ſuccus ex vino illitus prodeſt: ſtrumis verò cum ſale & vino folia imponuntur: Plinius auctor. qui & in cibis ab Hippocrate Bupleurum laudatum refert.

De Cichorio & Intybo. CAP. XV.

EIVSDEM generis ſunt Cichorium & Intybum: ſed Intybum ſatiuum: Cichorium verò ſylueſtre.

Intybum. Intybum folia edit oblonga, lata, læuia, ex albido virentia, Lactucæ ferè æmula, ambitu nonnihil crenata. caulis inter hæc aſſurgit rotundus, inanis, in ramulos diuiſus, è quo vulnerato lacteus profluit ſuccus nonnihil amaricans. flores ſecundũ caules ex multis foliolis commiſſi, colore frequenter cærulei, rarò candidi. radix oblonga, candida, non abſque adnatis fibris, poſt ſeminis maturitatem deficiens.

Serituꝰ Intybum in hortis, & quod Vere ſatum celeriter adoleſcit, ac ipſa æſtate florens ſemina profert, ac deinde intercidit. Iulio verò ſatum in hyemem reſtat, Septembri aut Octobri terra obrutum, colligatis prius foliis, niuis inſtar candidum redditur, ac deinde menſibus hybernis, menſis aliorum acetariorum loco infertur. Id quod Plinius haud ignoraſſe videtur lib. xx. cap. viii. vbi Seridem duorum generum eſſe ait: nigram æſtiuam, deteriorem; & hybernam, candidiorem.

Cichorium. Cichorium duplex eſt: vnum folij latioris, ac minus arroſi, veluti Intybi, ſed tamen minoris, ac non adeò læuis, & nonnihil piloſi: alterum foliis laciniоſis, & ad coſtam vſque mediam vtrimque inciſis. vtrique caulis qualis Intybo: flores ſimiles, colore cærulei: ſemen ſubalbidum: radix oblonga, candida, in plures annos reſtans. Diffluit & ex his, caule, foliis, aut radice vulneratis, albicans & amarus ſuccus: amari verò ſaporis & ipſius herbæ folia ac radices ſunt.

Non

Intybum ſatiuum.

Cichorium latioris folij.

Non modò in hortis ſeritur, ſed & per vniuerſam Germaniam, tum & alibi ſecus vias, ac locis incultis exit: ac potiſſimùm folia habens profundioribus inciſuris laciniata; quod & reliquis amarius eſt.

Iulio & Auguſto menſibus præcipuè cum flore reperitur: ſemen interea perficitur.

Eſt verò & præter iſta ſylueſtre quoddam, Cichorio foliis, ſed exiguis, ſimile: caulibus teretibus, ramoſis, in obliquum tendentibus: floſculis ſecundum ramulos paucis, raris, & paruulis, luteis, qui in pappos ſoluuntur. *Cichorium ſylueſtre minus.*

Naſcitur & iſtud paſſim in Germania locis neglectis ac incultis: & æſtiuis menſibus floriferum eſt.

Appellantur hæ herbæ vno nomine Græcis Σέριδες: Latinis Intyba.

Prior Σέρις ἥμερος, Intybum ſatiuum: à nonnullis Endiuia: ab Auicenna ac Serapione Taraxacon: ab Italis *Scariola*, quam appellationem pleræque Officinæ ſeruant, quæ & Seriolam ipſam quaſi Seridem haud perperam vocitant, ſed minus rectè Serriolam per duplex r. nam Serriola Lactuca eſt ſylueſtris: ab Hiſpanis *Serraya Enuide*: Germanis Scariol: Gallis *Scariole*.

Altera ſpecies σέρις ἀγρία ac κιχώριον dicitur: Latioris folij Plinio Hedypnois eſt: quæ verò amarior πικρὶς Dioſcoridi dicitur: Latinis Intubum ſylueſtre, Intubum agreſte, Intubum erraticum, & Cichorion: Officinis Cicorea dicitur: quæ vox non modò poſterioribus Medicis recepta, verùm & ab ipſo Horatio Ode xxxi. lib. primo vſurpatur: *Picris.*

—— me paſcunt Oliuæ,
Me Cicorea, leuéſque Maluæ.

Erraticum Intubum, Plinius lib. xx. cap. viii. apud nos quidam, inquit, Ambugiam appellauere. (Ambubeiam alij legunt.) Non deſunt verò & qui Roſtrum porcinum nominẽt, inter quos eſt Guilhelmus Placẽtinus: Petrus verò Creſcentius Spõſam Solis, & Solſequium vocat: Germani Wegwarten, id eſt, cuſtodem viarum: Itali *Cichorea*: Hiſpani *Almerones, Cicoria:* Galli *Cichoree*: Belgæ Cicoreye: Angli Cychorye: Bohemi Czakanka.

Tertium genus floribus exiguis luteis non abs re Hyoſiris, aut (vt quædam exemplaria) Hyoſciris eſſe exiſtimatur: de qua Plinius lib. xx. cap. viii. Hyoſiris, inquit, Intubo ſimilis, ſed minor & tactu aſperior; contuſa vulneribus præclarè medetur. *Hyoſiris.*

Eſt

Cichorium ſylueſtre, Picris.

Eſt autem vtrumque Intubum frigidum ac ſiccum ſecundo exceſſu, atque adſtringendi facultatis particeps: quia verò ſubamarum, etiam extergens ac aperiens. Et ſatiuum quidem frigidius, ac minus reſiccans aut extergens: Sylueſtre verò, quod Cichorium dicitur, ſiccius, minus refrigerans, magis aperiens ac extergens. Et propter has qualitates, vt Galen. lib. VIII. De compoſitione medicamentorum ſecundum loca, ſcriptum reliquit, optima pharmaca calidis intemperaturis ipſius hepatis exiſtunt. Vltra hoc enim quòd moderatè refrigerant, amplius & robur viſceri addút per adſtrictoriam facultatem. Inſuperque commiſſuras oſculorum venarum in ſima viſceris parte ad eas quæ in gibba ſunt, extergunt. Neque verò frigidas intemperies magnoperè lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem abſque adſtrictione aut amaritudine poſſident, facere ſolent.

Iuuare etiam viſcus talium olerum ſubſtantia poteſt, etiam ſi citra ſeroſorum aut aliorum humorum vitiationem intemperies fiat perſe, & cum humiditatis cuiuſcunque complexu, ex mixtura enim mellis, humiditatem per vrinam educunt. Quapropter etiam ſi ſiccata tuſa quis potioni inſpergat, itidem iuuant. Quin & decoctorum decoctum, potatum multum commodi adfert. Si verò non calida aliqua intemperies infeſtet, aut ſi obturatio quædam ſit circa viſcus, magnoperè auxiliatur, ex vino albo tenui potata, cum his quæ vrinam ciunt.

Vtilis autem non ſolùm ſuccus ipſorum eſt tum recens, tum exſiccatus, ſed & ipſa olera exſiccata, tuſaque ac trita potui inſperſa, & eorum decoctum in potu acceptum, auxiliantur. Hactenus Galenus.

Stomachum verò eadem, ſi edantur, æſtuantem adiuuant, & imbecillum roborant, præſertim quod ſylueſtre: Nam vtrumque cibarij eſt generis, vel Galeno teſte.

Satiui folia in olere ſubinde coquuntur: eadem hybernis menſibus (vt dictum eſt) candefacta, cruda cum oleo & aceto alterius acetarij loco non rarò inferuntur, ac eduntur. Foris adhibita podagræ & oculorum inflammationibus ſuccurrunt.

Herba item & radix impoſita à ſcorpione percuſſis ſubueniunt: & eryſipelatis cum polenta medentur. Dioſcorides auctor.

De Dente Leonis. CAP. XVI.

1. DENS Leonis vulgò dicta herba, folia à radice promit oblonga, vtroq; margine profundis inciſuris veluti per lacinias diuiſis, ſylueſtris Cichorij æmula, ſed læuiora. caule caret, ſed pediculos habet concauos, in quibus flores ſinguli maiores quàm Cichorij, & ex pluribus foliolis denſius farcti, colore lutei, odore ſuaues, qui tandem in globoſum pappum reſoluuntur; quibus ſemen ſubeſt. radix oblonga, tenuis, lacteo ſucco turget, qualis & è foliis florum, cauliculis, ac calycibus vulneratis manat. Amara autem hæc herba omnibus ſuis partibus eſt, & magis quàm Cichorium.

Reperitur frequenter in locis herboſis, non omninò aridis: nam vnà cum Gramine, præſertim in hortis, naſci gaudet.

Mox ipſo Vere floret, & ante Auguſtum vix florere deſinit: pappi interea ſuccreſcunt. qui vento rapiuntur.

2. Huic foliis, pediculis, flore, & pappis ſimilem ſibi Conſtantinopoli miſſam P. A. Matthiolus depingit, cui radices multæ ſubſunt, veluti Aſphodelo, ſingulæ tamen minores.

3. Ad hunc verò & referenda videtur & alia Cichoracei generis herba: folia huius oblonga, inciſa, veluti latioris folij Cichorio: caules haud diſſimiles, in ramulos diſtributi, Dentis leonis æmuli, ſed minores, in pappoſam lanuginem quoque pereuntes. radix oblonga, albida.

In

Dens Leonis.

Dentis Leonis tertia ſpecies.

Dens Leonis Monſpelienſium.

In pratis ſecus ſcrobes aquas habentes quandoque reperitur.

Eodem cum Cichoriis tempore floret.

Pertinent hæ ſtirpes ad olera Cichoroide ſiue Cichoracea dicta: inter quæ à Theophraſto lib. VII. habentur, χιχώειον (ſiue χιχώρη) propriè dictum, Ἀφάκη, χονδρύλλα, (exemplaria quædam perperam ἀνδρύαλλα, aut χονδρας.) ὑποχοιείς, ἠειγέεον: quæ quòd Cichorio ſimilia ſint χιχωειωδῆ appellantur, vt Theophraſtus ait.

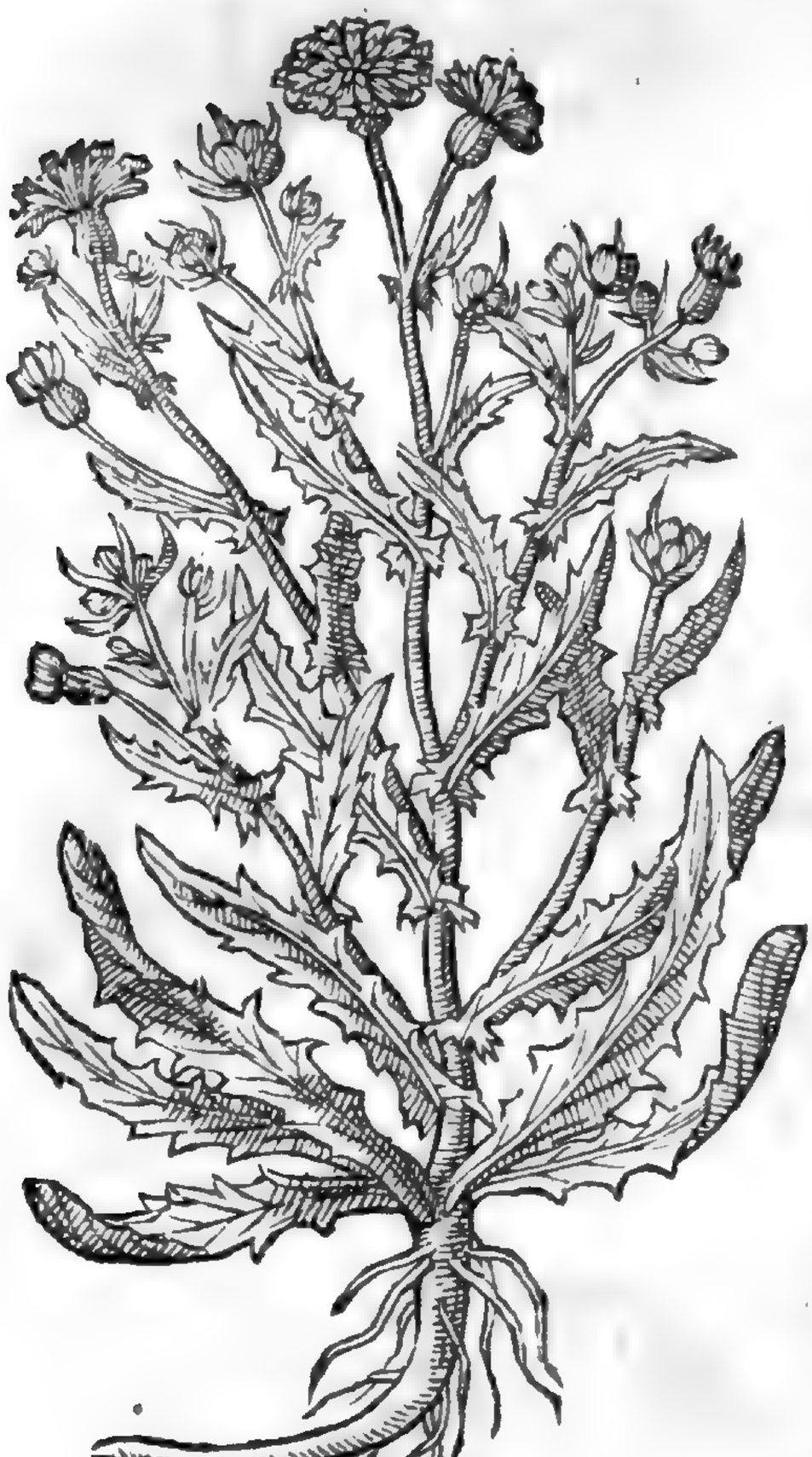

Leonhartus Fuchſius Dentem Leonis Hedypnoida Plinij eſſe exiſtimat: de qua lib. XX. cap. VIII. quod ait eſſe Cichorij ſylueſtre genus latioris folij: idem verò Dentem Leonis Taraxácon eſſe ait: Taraxacon autem, auctore Auicenna cap. VI^c. XCII. Intybum eſt ſatiuũ, & ſimiliter Serapione cap. I^c. XLIII. qui Paulũ de facultatibus eius teſtem adducens, ea verba refert, quæ à Paulo de Seride & Intybo ſcribuntur. Ex recentioribus nonnulli Dentem Leonis etiam Roſtrum porcinum vocant: quo nomine à Guilhelmo Placentino ſcripſimus Cichorium appellari. Germanis **Korlkraut/ Pfaffenbladt/ Pfaffenrörlin/ Lewen zan:** Belgis **Papenetrupt/ Honts rooſen/ Cancherbloemen/ Stoffelbloemen/ Peerdts bloemen:** Hiſpanis *Diente de Leõ:* Gallis *Piſſe en lict, ou Dẽt de Lyon.* 1.

Alteram ſpeciem Matthiolus Cichoriũ Conſtantinopolitanum nominat: Sed Lobelius Den- 2.

tem Leonis Monſpelienſium facit: nec etiam aliò,quàm ad Dentem Leonis referri poteſt.

3. Tertia abſque nomine oberrat: ex Cichoraceorum genere haud dubio eſt.

Eſt autem Dens Leonis Cichorio, hoc eſt, ſylueſtri Intybo facultate ſimilis; refrigerans quidem,ſed magis reſiccans,& vnà extergens ac aperiens,propter eam quam habet coniunctam amaritudinem: proinde & ad eadem,ad quæ Cichorium,vtile ac commodum eſt.

De Chondrilla. CAP. XVII.

Chondrilla prior.

Chondrilla altera.

CHONDRILLÆ à Dioſcoride deſcribuntur duæ.

1. Prior folia habet oblonga, forma ac diuiſura Cichorij ſylueſtris ſimilia,ſed minora,& denſa lanugine,qua obſidentur,incaneſcentia: caulis pedalis,albidus, ac lanuginoſus,in aliquot alas diuiſus,in ſummis virgulis floſculos profert, farctos veluti Cichorij, ſed colore luteos,qui in pappos reſoluuntur.radix longa,mediocris craſſitudinis. Effluit non modò ex hac, verùm & è foliis ac caulibus ſuccus albidus, qui reſiccatus ruffeſcit & acris eſt. iuxta autem huius ramulos gummi reperitur,vt Dioſ. ſcribit,cuius hac ætate in Lemno vſum eſſe,Bellonius teſtatur.

2. Altera Chondrillæ ſpecies foliis vtrimque profundius, & ad vſque mediam coſtam inciſis,ſylueſtre æmulatur Cichorium; ſunt tamen minora,& minoribus ſectionibus diuiſa. caulis tenuis ſimilibus, ſed ſenſim extenuatis foliolis exornatur, in cuius ramulorum faſtigiis floſculi eminent multiplices,colore cærulei,Cichorij ſimiles, ſed minores radix albida, oblonga. Turgent & huius caulis,folia,ac radix lacteo ſucco.

Vtraque in Italiæ locis incultis iuxta ſcrobes & agrorum aggeres naſcitur. C. Cluſius priorem in pluribus Hiſpaniæ locis prouenire refert,atque inibi circa ramulos fulueſcentes grumos concreti ſucci reperiri.

3. Præter has & alia quædam reperitur ad Chondrillam referenda. folia oblonga, anguſta, & aliquantulum aſpera hæc promit, adnatis veluti exiguis alis ramoſa, Cornu cerui dictæ herbę ſatis ſimilia,& eodem quo illius ferè modo per humum decumbentia,tamen aliquantò maiora ac longiora, è quibus mediis cauliculi aſſurgunt tenues, ramoſi, culminantibus in ſummo capitulis,ex paruis candicantibus, argenteoq; propemodum fulgore ſplendentibus ſquamis compacti; floſculi è quibus prodeunt multiplices,Cichorij æmuli,colore pulchrè cęruleo.

culeo. tenuis & oblonga radix altè descendit. Ex qua similiter vulnerata liquor lacteı candoris, veluti è caulibus ac foliis, profluit.

Augusto mense, vel etiam seriùs apud Hispanos priorem Chondrillam florere scriptum reliquit Clusius.

Chondrillæ species tertia.

Posteriores duę in Belgij hortis Maio, Iunio, aut Iulio cum flore quandoque repertæ sunt.

Græci χονδρίλλην & χονδρίλλην appellant: Latini nomẽ seruant: Plinio Chõdryllon & Chondrylle dicitur: à nonnullis verò, etiam Dioscoride teste, Cichorion ac Seris, propter nõnullam, haud dubiò, cum his similitudinem: quæ si in floribus requiratur, in posteriorum duarum elucet: nam vtriusque cæruleus, veluti Cichorij.

Lobelius priorem Matthioli Zacintham & Cicoream verrucariam esse contendit: Exhubet tamen Matthiolus pro priore Chondrilla quandam, cuius imago à Zacinthæ icone (quam & expressit) differens est. 1.

Tertia nõnullis Sesamoides minus esse videtur: parum tamen cum isto Sesamoide cõuenit. Sesamoides vtrumque ab aliqua cum Sesamo similitudine nomen & appellationem accepit: hæc verò herba nullam Sesami speciem refert. Quamobrem ad Chondrillę genera citius referenda venit. flores etenim habet forma & colore Cichorij: liquorem qualem priores Chõdrillæ. Non tamen ea de causa vna earũ, quę à Dioscoride describuntur, sed ipsis affinis. Neq; enim alienum plures vnius herbæ species esse, quam Dioscorides referat. Quotidiana siquidẽ ostendit obseruatio, herbarum ac stirpium multarum genera multò plura reperiri, quàm veteribus cognita fuerint aut descriptâ. 3.

Cæterùm Chondrilla Cichorio facultate similis, sed aliquantò siccior: vt Galenus. Succus prioris per se aut cum vino potus aluum sistit. Radix cum foliis trita addito melle in pastillos formatur, qui nitro admisto alphos siue vitiligines expurgant.

Gummi inordinatos palpebrarũ pilos replicat: quod & alterius suecus potest. Cum myrrha gummi tritum ac linteo impositum, menses ducit, Dios. auctor.

Priores duas, Matthiolus à rusticis inter acetaria recipi scribit.

Hieracium primum.

De Hieracio. CAP. XVIII.

AD Intubaceum genus Hieracium etiam pertinet: Huius genera Dioscoridi quidem duo: posteriori nostrę ætati plura: quædam ex his caule assurgunt folioso: aliorum caules foliis carent.

Primum Hieracium caules promit complures cubitales, aut altiores, foliis qui conuestiuntur oblongis, digito latioribus, virentibus, per margines exiguũ incisis. flores in cacuminibus lutei, farcti, in pappos resoluuntur. radix fibrosa. 1.

Alterum caule quoque folioso viret, sed folia vtrimque profundius incisa, & exiguis spinis, instar foliorum mollioris Sonchi, per margines 2.

Hieracium alterum.

Hieracium tertium.

Hieracium quartum.

Leontodon autumnale, C. B. Cas. 386.

Hieracium quintum.

Leontodon autumnale, C. B. exaspe- Cas. 386

exaſperantur. flores & pappi quales prioris. radix ſimiliter fibris quoque cohæret.

Tertium folia promit a radice multa, oblonga, circumroſa, Dentis Leonis ferè ſimilia, ſed 3.
minora, non raro procumbentia; aſſurgunt è medio horum aliquot cauliculi tenues, læues, glabri, ſubnigricantes, faſtigio flores proferentes luteos, ac deinde pappos. radix candida, tenuis, ac oblonga eſt.

Proximum folia habet ſatis ſimilia, ſed minora, & altioribus inciſuris diſſecta: cauliculi 4.
teneriores ſunt: flores minores. radix breuis, veluti præmorſa, multas fibras demittit.

Huic ſimile & minimum quoddam, quod foliis, nudis cauliculis, exiguis floſculis, pappis, 5.
ac radicibus fibroſis pròximum refert.

Gignuntur Hieracia locis incultis, iuxtaq; margines agrorum. primum quandoque in ſyluis reperitur: veluti quod minimum non raro in agris inter frumenta exit.

Florent quædam citiùs; alia ſeriùs: omnia æſtate.

Continentur hæ plantæ vno Hieracij nomine; quod Græcis ἱεράκιον etiam appellatur: Latinè à nonnullis Accipitrina; quod Germanis eſt Habichfraut: Belgis Haueruruyt: Gallis nonnullis *Cichoree iaulne*: Anglis Hawke wede. Apuleius etiam Lactucam ſyluaticam, & Græcis θρίδακα ἀγρίαν, & πίκριδα dici ait.

Ab Accipitre, qui Græcis ἱέραξ, nomen habet: Feruntur enim huius ſucco oculos tingendo, obſcuritatem eorum diſcutere.

Poteſt verò & hæc χοιρίδες à Theophraſto dicta eſſe: à Gaza Porcellia. Numeratur enim *Hypochæris* inter Cichoraceas, inter quas Hieracium quoque eſt. Cuius vt nomen apud Theophraſtum non extat, ita nec χοιρίδες penes Dioſcoridem; cum tamen reliquæ Cichoraceæ ab vtroque deſcribantur.

Duo priora ad illud genus referuntur, quod ἱεράκιον μεγάλ, & Hieracium magnum dicitur: à nonnullis σιδηρίτις, σογχίτις, & Lampuca. Reliqua ad alterum pertinent, quod ἱεράκιον μικρὸν, ſiue Hieracium paruum; & à quibuſdam Intybum agreſte nuncupatur: quorum, quod præmorſa eſt radice, quandoque etiam Morſus diaboli appellatur. quod verò minimum, ab Hiſpanis *Terra crepoli*.

Hieracium autem frigidam habet, & cum adſtrictione nonnulla reſiccantem facultatem: vnde, Dioſ. infert, ſtomacho æſtuanti ac inflammationibus impoſitum prodeſt. Auxiliatur & à ſcorpione ictis cum radicibus trita & impoſita. Quæ non maiora modò, verùm & minora præſtant.

De Senecione ſiue Erigero. CAP. XIX.

ANNVMERATVR Cichoraceo generi à Theophraſto & Erigeron. caulis ei rotundus, ſtriatus, in ramulos effuſus. folia virentia, oblonga, ambitu nonnihil inciſa, ferè veluti Cichorij, ſed minus, ipſis etiam minora, Erucæ quodammodo ſimilia. flores lutei citiſſimè in pappos percunt. radix fibras emittit. Eſt autem huius ſpeciem quandam maiorem, paululum 1. 2.
hirſutam & graueolentem: alteram verò minorem, læuem, & inodoram reperire, ſola alioqui quantitate differentes.

Naſcuntur Erigera paſſim ſecus vias, agrorum margines, locis haud cultis. Maius ſyluoſis gaudet: Minus, frequenter in hortis, vnà cum oleribus ſuccreſcit.

Citò & primo Vere Erigerum floret, & mox in pappos flore permutato caneſcit.

Accedit his duobus & tertium quoddam, in Cichoraceorum ac Intubaceorum familiam 3.
quoque reponendum: Differt tamen ab Erigero foliis maioribus, profundius, ac Cichorij modo, inciſis. caules ramoſi, pedales, comantibus in ſummo floſculis luteis, qui citiſſimè & caneſcunt, & in pappos reſoluuntur, veluti Erigeri. radix craſſior. cętera Erigero qualis. Fœtet autem hæc herba nonnihil, vnde Cichorij fœtidi à nonnullis appellationem adepta eſt.

Annumeranda Erigeris & alia quædam, citò quoque caneſcens, videtur. huius autem cau- 4.
liculi tenues, dodrantales, parum hirſuti, ex obſcuriore rubore ſubnigricant: folia anguſta, pauca, molliaque. Floſculi in ramulis eminentes, pallidè lutei, citiſſime, ac non modò eodem die, ſed ſæpè intra horæ ſpatium in pappoſam lanuginem conuertuntur.

In vliginoſis ericetis, quandoque in ſyluis macro & ſterili ſolo naſcitur.

Dicitur autem πολυγόνιον Latinis Senecio, ex eo videlicet, quòd citò ac ipſo Vere caneſcat: appellatur verò & reiectaneis vocibus ἐρυσίβοτος & Herbutum: A Germanis verò Creutzwurtz/ Grindtkraut/ hoc eſt, Belgis Grindtcruyt/ Cruyſcruyt/ & à nonnullis Cruyſwortel: Hiſpanis *Boua varon, & yerua cana*: Italis *Cardoncello, Spelicioſa*: Anglis Groundſell.

Tertium cum Aphace Theophraſti conuenire videtur: meminit autem lib. VII. Aphaces, *Aphaces olus.*
non modò leguminis, ſed & herbæ, cui hæc Erigeri ſpecies perquam ſimilis. Nam, vt Theophraſtus, Aphace herba ex Olerum & Cichoraceorum eſt numero, inguſtabilis & amara: feſtinanter floret: ſed celerius flos feneſcit, atque lanugine pappoſa marceſcit. Talis quidem

Senecion

Erigerum maius.

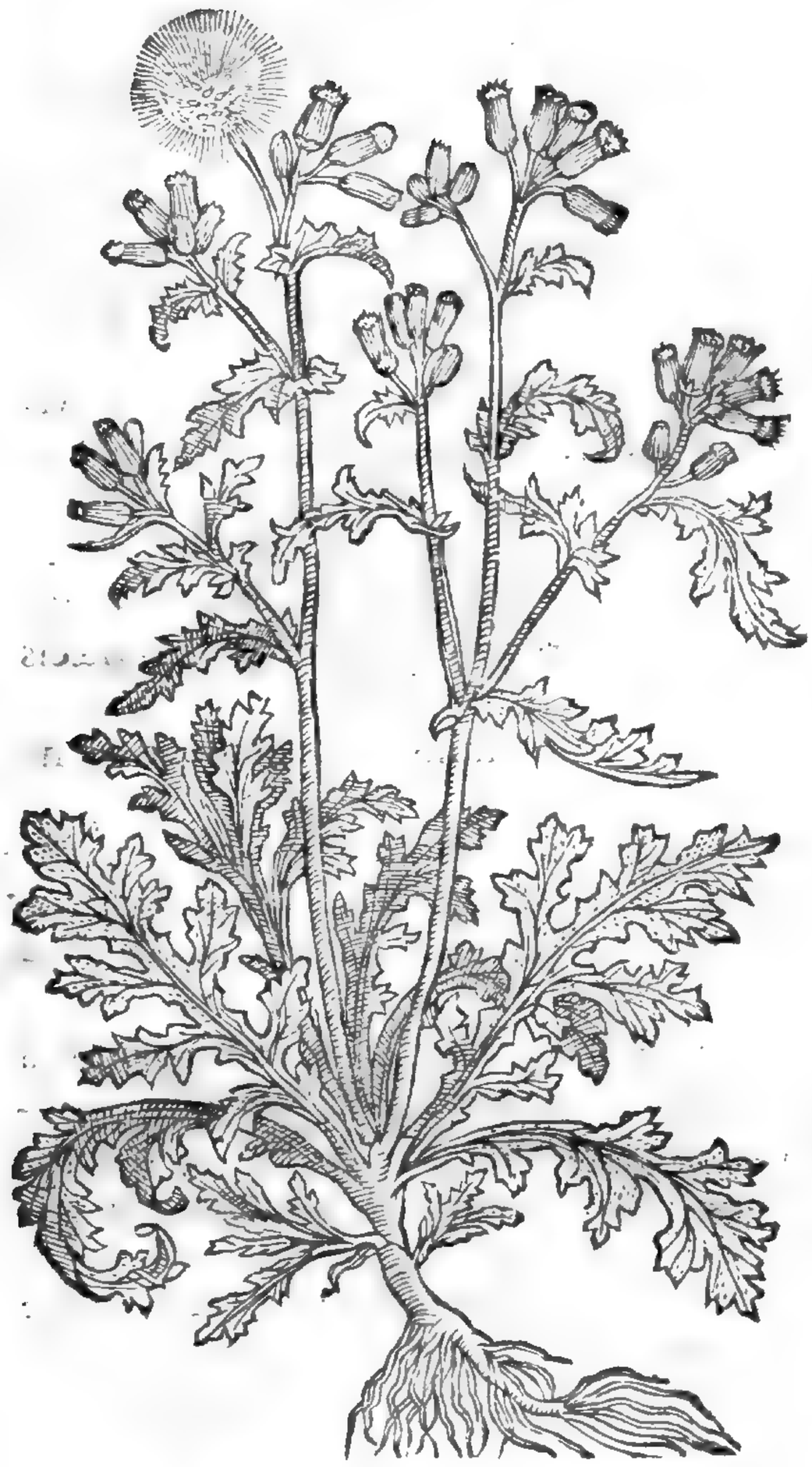

Erigerum minus.

Senecio vulgaris, L
& ofc. 1216

Erigerum tertium.

Erigerum quartum.

Crepis foetida, L
L. ofc. 1153

Erigeron acre, L
minus duct

hæc

hæc Erigeri ſpecies. Sed addit Theophraſtus, tota hyeme totoque vere florere. Huius autem flores æſtate tantum vidimus, inclementioris cæli noſtri fortaſſis occaſione. Poteſt in natiuo ac patrio ſolo diutius florere.

Mixtas autem vires Erigeron habet: refrigerat ac ſimul modicè diſcutit: vt Paulus Æginera auctor eſt. Teſtium ac ſedis inflammationes folia cum floribus addito exiguo vino, aut per ſe impoſita ſedant: Plinius verò cum thuris farina (quæ Manna dicitur) aut cum vino id præſtare ſcribit. Dioſcorides cum manna aliis vulneribus, etiam neruorum, mederi ait. ſimile pappicum aceto impoſiti poſſunt; qui ſi recentes bibantur, ſtrangulationem adferunt. Caulis in aqua decoctus, & cum vino muſto potus, ſtomachi à bile contractos dolores ſanat. Dioſcorides auctor.

Recipitur Erigeron, quod minus eſt, apud Belgas hybernis menſibus non ratò inter acetaria, nec ori ingratum eſt.

Senecio Iacobæa nunc dict.

De Iacobea. CAP. XX.

Iacobea.

AD Erigeri genus pertinere non abs re exiſtimantur Iacobeæ nuncupatæ herbæ: quarum non vna eſt ſpecies.

Prior, vulgò notiſſima, folia initiò promit ampla, magna, vtrimque laciniosa, quæ Abſinthij latifolij prioribus foliis reſponderent, niſi longiora, latiora, craſſiora, non albida aut mollia, ſed glabra ſaturato colore virerent. caulis aſſurgit cubito altior, ſtriatus, ſubrubente colore nigricans, in alas effuſus; quæ foliis conueſtiuntur minoribus, Erigeri aut ſylueſtris Erucæ æmulis, flores in faſtigiis ramulorum, & medio diſco, & ambientibus foliolis auri colore lutei, qui in pappoſam lanuginem reſoluuntur. fibræ pro radicibus ſunt. 1.

Alterius caules haud rubent: folia candidiora; molliora, & ſubinde minora. Flos pallidior: radicis fibræ longiores. 2.

His accedit & Cineraria vulgò dicta, cuius maiora & ampliora multò ſunt folia, non modò prioris Iacobeæ, ſed & Abſinthij maiora, vtriſq; marginibus ſinuoſa, craſſa, molli quodam tomento ſubalbida: flores ſimiliter lutei ſunt, qui & in pappoſam vaneſcunt lanuginem. 3.

Prior paſſim per vtramque Germaniam locis incultis paulò humidioribus, & iuxta aruorum margines exit. 1.

Altera Zeládiæ & maritimis locis frequẽtior. 2.

Fertur & Cineraria haud procul à mari reperiri. 3.

Æſtiuæ ſunt herbæ: quædam ſerius, aliæ citius in Belgij hortis olim floruerunt.

Herbam S. Iacobi, aut S. Iacobi florem, priorem appellari ex eo contigit, quòd Germanis **Sant Jacobs blůmen**/aut **Sant Jacobs kraut** dicatur: vnde Iacobeæ nomen accepit: & à Belgis **Sint Jacobs crupt**: à Gallis *herbe ou fluer du S. Iacques* dicitur. 1.

Altera, vt huius ſpecies, ita & Iacobeæ nomenclaturam retinet: addito Marinæ epitheto. Non deſunt verò & qui Artemiſiam marinam faciant; in qua & nos quandoque ſententia fuimus. 2.

Tertia à ſubalbido cinerum quorundam colore quem refert, Cinerariæ nomen accepit: à nonnullis Erigeron marinum dicitur. 3.

Eſt autem Iacobea ordine ſecundo calida ac ſicca, & propter eam quam habet amaritudinem etiam extergens. Ad vulnera & vlcera inueterata ac ſordida à recentioribus commendatur: quæ ſucco huius cum melle permixto expurgantur. Laudatur verò & huius decoctum gargarizatum ad gutturis tumores & abſceſſus, quos & diſcutit ac perſanat.

De Sonchо. CAP. XXI.

Sonchus lævis.

Sonchus tertius asperior.

Sonchus asper.

SONCHI duo sunt: vnus tenerior ac mollior: alter spinosior ac syluestrior, præter tertium marinum.

Caulis prioris subinde cubitalis, angulosus, & inanis est, & subinde nonnihil rubens. Folia virentia, lævia, lata, vtroque margine altioribus incisuris diuisa, spinis carent. Flores in summis cauliculis eminent, ex pluribus foliolis cõfarcti, quos albi pappi, qui vento rapiuntur, succedunt: quibus subest semen paruum, planum, oblongioris formæ, multò quàm Lini minus. radices multis fibris cohærent. Profluit ex huius foliis ac caule fractis candidus ac lacti similis succus.

Alter priori similis, sed folia eius angustiora paulò, minusque laciniosa, paruulis, sed tamen duriusculis ac pungentibus aculeis per circumferentiam spinosa. Flores, semina, albidus succus, & radices à superioribus non differunt.

In hortis vnà cum oleribus frequentius quàm in agris nascuntur.

Præter hos verò & tertius quidam spinosior Sonchus reperitur: cuius caules subrubentes spinis horrent; ac folia, quæ & omninò aspera veluti Echij, flos & reliqua cum aliorum conueniunt.

In Flandriæ & Zelandiæ agris haud procul à mari sponte nascitur.

Iunio ac Iulio omnes florét, vel etiam seriùs. Qui

Qui Græcis σόγχοι, Latinis similiter Sonchi: à nonnullis verò Cicerbitæ, Lactucellæ, & Lacterones nominantur: Apuleio Sonchus Lactuca Leporina dicitur.

Priorem Germani Hasenköll/ id est, Brassicam Leporinam nominant: Belgæ Hasen lattouwe: Galli *Palays de lieure*: Hispani *Cerrayas, Cerralhas*: Itali *Lactucella*: Angli Cicerbita: Latini Sonchum teneriorem. 1.

Alter spinosior, asperior ac sylvestrior cognominatur: Tertius verò Marinus. 2. 3

Temperamentum autem Sonchi, auctore Galeno, mistum est. constat enim ex aquea ac terrestri substantia, vtraque leuiter frigida: adstrictionis quoque cuiusdam particeps est. Tener verò & adhuc virens editur aliorum olerum modo. Siue autem edatur, siue foris cataplasmatis modo applicetur, manifeste refrigerat: prodest idcirco omnibus inflammationibus impositus.

Succus in sorbitione datus stomachi ardores ac rosiones mitigat, & lactis abūdantiā facit. Tam radix quàm herba scorpionum ictibus auxiliantur.

De Lactuca. CAP. XXII.

Lactuca satiua.

Lactuca crispa.

DVORVM generum Lactuca est: hortensis vna: sylvestris altera.

Hortensis siue satiua Lactuca folio exit oblongo, lato, lævi, diluteq; virente: caule verò rotundo, crasso, folioso, lactei succi pleno, qui in latam effusus comam, flosculos profert subluteos, papposos; succedente semine pusillo, oblongo, plano, & albicante, rarissimè nigricante. radici longæ, crassæ, multæ adhærent fibræ. Vulnerata hæc aquoso lacti similem quoq; succum non minus quàm ipse eius caulis effundit. Et talis quidem quam natura produxit, nō ars formauit, Lactuca est. 1.

Culturæ siquidem mangonio non rarò folia eius in aliam speciem transformantur; vel etenim crispantur, aut ita in se contrahuntur, vt capitatam Brassicam æmulari videantur: atq; huius quidem media ac interiora folia ex diluto admodum luteo colore inalbicant.

Præter has verò & alia quædam Lactuca folio est obscurius virente, aut, vt Columella ait, viridis coloris: quam Plinius Nigram appellat. 2.

Iam & quædam fusci ac veluti purpurei coloris, siue ex albido rubicunda: hanc Rubentem, 3.

Lactuca capitata.

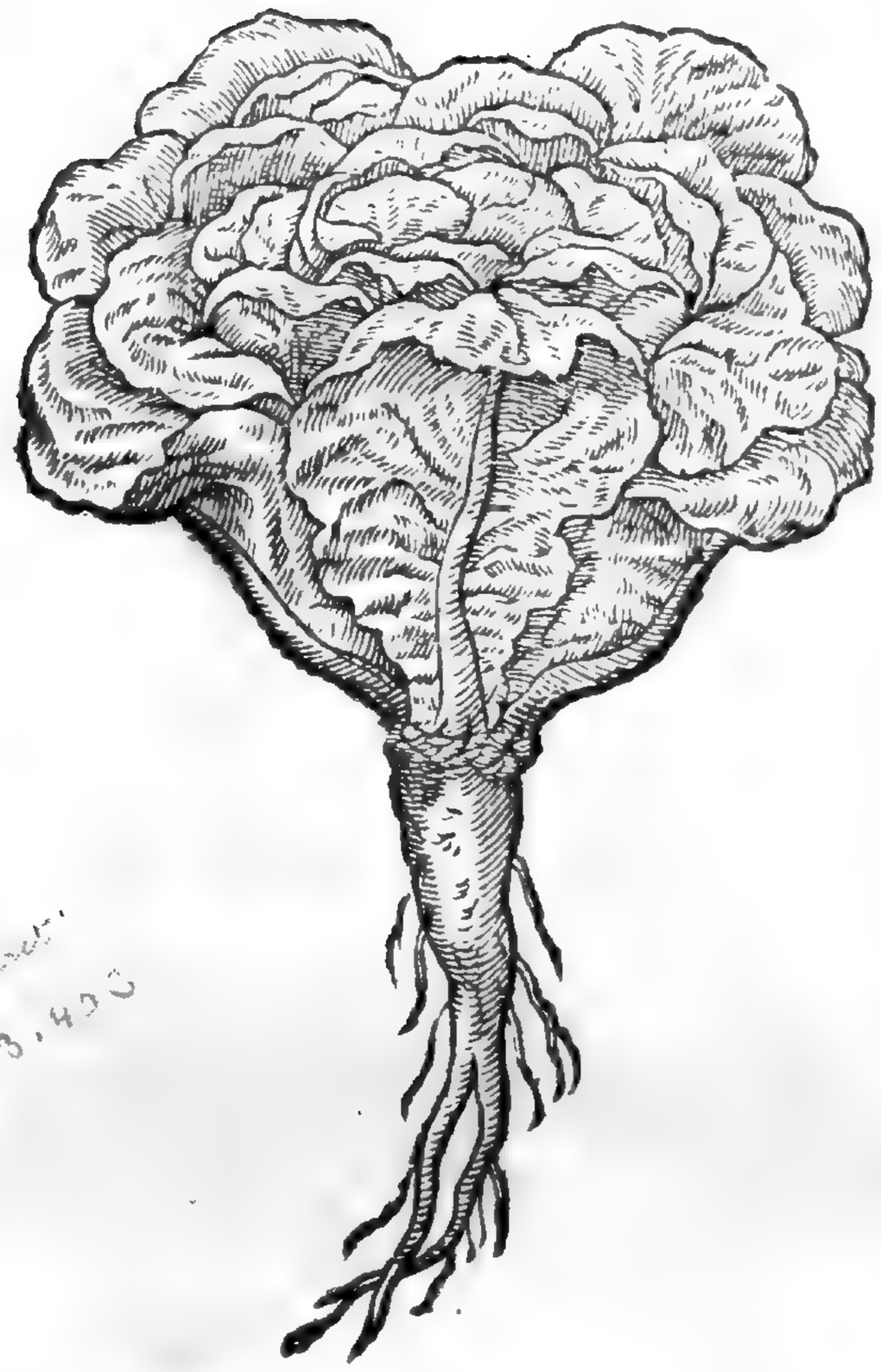

tem, ni fallimur, Plinius nominat.

Amat solũ Lactuca, Palladius ait, subactum, pingue, humidum, stercoratum. Aprico cæli statu, locis quibus aquarum copia est, seri potest, Columella auctore. Lætior fit si rara ponatur.

Certum est, Palladio teste, toto anno Lactucam benè seri: Seritur verò in Belgio primo quoque Veris tempore, & mox quidem hyemis rigore remisso, in multam vsque æstatem. Quæ maturè sata est, citò transferri potest: quod nisi fiat, velociter quoq; & intra tres mẽses, vel etiã citius in caulem abit, flores seminaque inde perficit.

Lactuca satiua Græcis θρίδαξ ἥμερος, Galeno θριδακίνη dicitur: à nonnullis μακρύλλιον: à Pythagoricis ἐυνούχον: in Officinis Lactuca. A lacteo succo qui vulneratis caulibus ac radicibus profluit, nomen Latinis accepit. Germanis Lattich: Belgis Lattouwe/ Salaet: Hispanis *Lechuga, Lettuga,* & *Alface:* Italis *Lattuca*: Gallis *Laictue*: Bohemis Salat: Anglis Lettes.

Huius generis cùm folia crispantur, Crispa Plinio, Ceciliana Columellæ cognominatur: Germanis Krauser lattich: Belgis gekronkelde Lattouwe: Gallis *Laictue crespue.*

Altera verò foliis in orbem contractis vulgò Lactuca capitata, Lactuca sessilis, Plinio Lactuca Laconica, Columellæ Lactuca Bętica, Petro Crescentio Lactuca Romana: Belgis Crop salaet: Gallis *Laictue pommée ou testue:* Hispanis *Lechuga parada por el suelo.*

Purpurei folij, siue ex albido rubentis, Cypria est Lactuca Columellæ, Plinio Græca.

Olus autem Lactuca humidum ac frigidum est, non tamen vehementer, sed omnino moderatè, alioqui enim edulis non esset. Æstuantem verò ventriculum hæc refrigerat: à bile infestatum adiuuat: sitim arcet: somnum conciliat: lactis abundantiam facit, mulieribus quidem, quibus propter caliditatẽ ac siccitatem, lac vel deficit, vel parcius succedit; nam siccitatem & caliditatem contemperando ad huius generationem conducit: natura verò frigidis, lactis generationem non adeò promouet, sed citius remoratur.

Editur autem Lactuca non iniucundè cruda aceto, oleo, & exiguo sale condita: Elixa verò in aqua citius concoquitur, & magis alit. Infertur mox initio cœnæ, & ante alium cibum editur. Quod & olim factum Martialis testatur, qui antiquiores eam sub finem cœnæ apposuisse, eodem disticho refert:

Claudere quæ cœnas Lactuca solebat anorum,
Dic mihi, cur nostras inchoat illa dapes?

Potest verò vtroque tempore subinde haud absque fructu assumi: præsumpta etenim languentẽ appetentiam subinde excitat: à cœna verò temulentiam ex vino discutit, dum nempe vapores ad caput efferri impedit.

Succus autem, qui ex Lactuca in venis gignitur, humidus ac frigidus est, non tamen vinosus, sed non multus. Ex reliquis omnibus oleribus omninò pauciſſimus, ac prauus, Galeno teste, succedit. Aluum verò, eodem auctore, hæc nec sistit, nec proritat: Nihil enim habet neque austeri neque acerbi, à quibus venter sistitur: nihil quoque salsi aut acris, quæ vim habent extergendi ad excretionem excitantem. Vtcunque autem hæc Galenus scribat, & qualitatibus quoque istis destituta sit, vsu tamen compertum, ad alui facilitatem, coctam præcipuè, conferre. Aluum siquidem humectans faciliorem eam reddit. Quod & Martialis haud ignorauit, sic scribens Epigrammaton lib. xi. ad Iulium Cerealem:

Prima tibi dabitur, ventri Lactuca mouendo Vtilis. ——

Foris admota omnes inflammationes Lactuca mitigat: ambustis prius quàm pustulæ aut vesicæ fiant cum sale (Plinius ait) imposita prodest.

Semen Lactucæ refrigerat, & genitale semen, si frequenter sumatur, extinguit: Somnum idem conciliat sorbitionibus additum.

De

De syluestri Lactuca, siue Officinarum Endiuia.

CAP. XXIII.

Lactuca syluestris.

SYLVESTRIS Lactuca folia promit oblõga, minora tamen & anguſtiora quàm Satiuæ, ac vtroque latere profundioribus inciſuris ſinuoſa; quorum media coſta inferiore parte, à duriuſculis aliquot ſpinis, ordine quodam & inſtar ſerræ digeſtis, obſidetur: caulis cubitalis, qui in alas effuſus floſculos profert ſatiuæ Lactucæ æmulos, in pappos quoque ſuo tempore ſe reſoluentes: ſemen nigricans, aliàs veluti ſatiuæ. radix breuior ac minor. Effluit ex hac fracta aut inciſa ſuccus albidus, diluto lacti colore aſſimilis, ſapore amaricans.

Naſcitur ſecus vias, agrorum aut pratorum margines, tum & iuxta ſcrobes: reperitur & in vineis, ac hortis, in quibus olera ſeruntur. Facillimè autem vbi ſemel ſata ſingulis annis recurrit.

Iunio, Iulio, & Auguſto præcipuè viget ac floret.

Græcis θριδακίη: Latinis Lactuca ſyluestris: In Officinis Pharmacopœorum perperam Endiuia vocatur: Intybum enim voce deprauata Endiuia dicitur. Appellatur verò Lactuca ſyluestris à quibuſdam Serriola per duplex rr. quòd ſerræ modo acutas ſpinas folij coſta à tergo habeat: Germanis **wilder Lattich**: Belgis **wilde Lattouwe**: Gallis *Laictue ſauuage*: Italis *Lattuca ſalnatica*: Hiſpanis *Lechuga ſaluage*.

Apud Galenum De alimentorum facultatibus lib. 2. legitur, Lactucam ſatiuam θριδακίνην appellari: præter hanc verò apud ſuos (id eſt, Pergamenos in Aſia) & aliud quoddã eſſe olus agreſte θριδακίνης nomine, quod in viis ipſis naſcitur & locis foſſarum eminentioribus, & præterea riguis ac pleriſque incultis.

Exiguum autem id olus eſt, inſtar Lactucæ hortenſis nuper enatæ, amarorisque quippiam præ ſe fert, & multò magis dum adoleſcit: vbi autem caulem iam produxerit, ſaporem amarum habet vel manifeſtiſſimum: Hactenus Galenus. *Thridacina.*

An autem hæc Thridacina, Lactuca iſta ſyluestris ſit, nec ne, cui integrum erit diligentius perquirere, per nos licet. Nobis ſatis fuit ea de Thridacina hoc loco aſſcripſiſſe, quæ de hac à Galeno referuntur.

Cæterùm Lactuca ſyluestris frigida eſt, & quidem (ſi papaueri, vt Dioſ. ſcribit, ſimilis) circiter tertium ordinem: ſicca verò ſecundo: & ſimul expurgans atque aperiens, quia nonnullæ amaritudinis particeps eſt. Dioſcorides huic quoque purgandi per aluum facultatem tribuit: Purgat, inquit, cum oxycrato epotus ſuccus, duorum obolorum pondere, aquoſa per aluum. Argemas & oculorum caligines expurgat: cum lacte muliebri aduerſus ambuſta confert. In ſumma ſomnifera & dolorem ſopiens. Menſes verò etiam mouet, & contra ſcorpionum ac phalangiorum ictus bibitur. Hæc Dioſcorides.

Recentior ætas loco Intybi hac non infeliciter vtitur: Nam ad iocinoris inflammationes, & morbum regium confert; calorem ſiquidem contemperat, & meatus expurgando aperit.

Semen huius idem quod Satiuæ poteſt, & Veneri refragatur.

De albo Olere. CAP. XXIIII.

LACTVCÆ generibus accedere poteſt, vulgò dictum Olus album, herbula exigua, primum erumpenti Lactucæ foliorum quantitate, forma, & colore ſatis ſimilis; foliola ſiquidem eius paruula, latiuſcula, non tamen digitum lata, rotundis longiora, dilutè quoque virent: cauliculum hæc promit tenuem, anguloſum, tres aut quatuor digitos altum rarius dodrantalem, duobus aut tribus geniculis articulatum, è quorum ſingulis foliola bina prioribus è radicibus erumpentibus anguſtiora longioraque: in faſtigio verò cauliculorum floſculi albidi

Album Olus.

albidi perquam exigui aliquot veluti in ſciadio cohærent. capillaceæ fibræ paucæ pro radicibus ſunt.

In agris vnà cum frumentis frequentiſſimè naſcitur in Germania, Belgio, ac Bohemia, tum & alibi. Hyeme & paulò pòſt herbula in agris viret, & collecta menſis infertur.

Belgæ **Wit moes**, id eſt, Olus album appellant; Nonnullis verò & **Veltrop**: aliis **Clerrooghe** dicitur: nec alia eius nomina cognita: λαπαθάριον Græcè quis dixerit.

Refrigerans autem hæc herba, & nonnihil humectans, facultate ac temperamento Lactucæ haud diſſimilis; cuius loco hybernis & primis Veris menſibus infertur, ac cum aceto, ſale, & oleo iucundè editur, veluti alia acetaria: inter quæ haud poſtremum locum obtinet.

De Lapatho ſiue Rumice.
CAP. XXV.

GENERA Lapathi Dioſcorides quidem quatuor refert: ſylueſtre ſiue oxylapathũ: alterum ſatiuum: tertium rotundi folij: & quartum acetoſum, quod Oxalis dicitur: quibus & Hippolapathum poſtea annumerat. Poſterioris ætatis obſeruatio & alia quædam his adiecit.

1. Sylueſtri Lapatho ſiue Oxylapatho folia ſunt oblonga, dodrantalia, acuminata, non valdè lata, duriuſcula: caulis rotundus, articulatus, ſubinde bipedalis; cuius ramulis ac appendicibus floſculi adhærent exigui ordine digeſti, & deinde ſemina triangularia haud magna, tenuibus membranis implicita, colore ſubruffo nigricantia. radix recta, æqualis, prolixa, lutei interius coloris.

2. Huic foliis, caule, ſemine, longa luteaque radice ſimile eſt ſatiuum Lapathum: foliis tamen maioribus, mollioribusque, & caule multò altiore, vt qui hominis altitudinem non rarò aſſequatur.

3. Præter hæc verò & tertiũ eſt, Hippolapathũ dictũ, quod etiã folio eſt ampliore ac maiore quàm ſatiuum: floſculi & ſemina ſimilia. radix verò craſſa, interior pulpa dilutè rubeſcens.

4. Oxalis, Oxylapathum foliis & reliquis æmulatur, ſed folia molliora, virentioraque ſunt, & ſapore acida.

5. Huius verò & ſpecies quædam reperitur, radice in multa rotũda capitula, ex fibris dependentia, extuberante, inſtar Filipendulæ: ſed rara admodum hæc Oxalis eſt.

6. Accedit & alia quædam Oxalis, folio breui, lato, & quaſi rotundo, ex albido virenti: caulículis tenuibus ac tenellis, qui facilè concidunt: ſemine exiguo.

7. Iam & minima quædam Oxalis eſt, caule palmi vix altitudine: foliis anguſtis ac paruulis, quæ frequenter, præſertim ſemine maturo, tota rubens apparet.

8. Nec deeſt verò & rubens ſiue nigrum Lapathum, quod caule eſt Oxylapathi breuiore, foliis minoribus, ſaturato rubore nigricantibus, coſta tamen media ac fibris dilutius rubentibus, ex quibus ſuccus inſtar vini rubentis exprimitur.

1. Oxylapathum autem in pratis locis humentibus riguiſq; ſpontè gignitur.
2. Satiuum in hortis ſeritur: ſolo gaudet ſtercorato, & benè ſubacto.
3. Hydrolapathum in foſſis ac ſcrobibus aquas habentibus requirendum.
4. Oxalis licet quandoq; in ſylueſtribus reperiatur, cultura tamẽ melior ac ſpecioſior euadit.
6. Rotundi folij Oxalis ſylueſtris eſt, & in aſperis ac montoſis pleriſque locis exit: transfertur verò & ad hortos.
7. Minimum genus in aruis ac agris occurrit.
8. Poſtremum frequentius in hortis quàm alibi, nemine tamen ſerente, naſcitur.

Semine maturo plurima Lapatha Iulio & Auguſto turgent. Oxalis verò minima Autumno ac Septembri menſe viget.

Lapa-

Lapathum syluestre siue Oxylapathum.

Hippolapathum siue Rhabarbarum Monachorum.

Lapathum satiuum.

Oxalis.

Oxalis tuberosa.

Oxalis rotundifolia.

Quod verò Græcis λάπαθον, Latinis Rumex nominatur: Plinius tamen lib. XIX. cap. XII. Rumicis appellationem satiuo soli tribuere videtur.

1. Οξυλάπαθον Latinis Rumex acutus: in Officinis Lapathium acutum dicitur: A Germanis **Mengelwurtz/ Streiffwurtz/ Grindtwurtz/ Zitterwurtz**: Italis *Rombice:* Hispanis *Romaza, Paradella,* & *Lapaça*: Belgis **Patich/** à Lapatho voce deducta; vel etiam **Peerdick**: Gallis *Pareille:* Anglis **Dock**.

2. Alterum λάπαθον ἥμερον, Rumex satiuus, Lapathum satiuum: Vulgò Patientia à Gallis nomenclatura mutuata, qui hoc Lapathi genus *La patience* appellant; quos & Belgæ imitantes **Patientie** hoc quoque olus vocant.

3. Tertium genus quod reliquis maius ac procerius est, Dioscoridi & Galeno ἱππολάπαθον est: Plinio verò etiam ὑδρολάπαθον, à loco in quo nascitur: Latinis Lapathum magnum, Lapathum aquatile, Rumex palustris. Hoc genus plerique Rhabarbarum nominant Monachorum, quòd eius radice Rhabarbari loco quidam vtantur.

4. Quartum Lapathum Græcis ὀξαλὶς est, & ἀναξυρὶς, Galeno etiam ὀξυλάπαθον, id est, acidum Lapathum, siue acidus Rumex: Officinis & vulgò Acetosa: Germanis **Sawrampffer**: Belgis **Surcktele/Zurinck**: Hispanis *Azederas, Agrelles,* & *Azedas:* Italis *Acetosa*: Gallis *Oseille*: Anglis **Sorrel**: Bohemis **Sstowijk**.

5. Tuberosam Acetosam, & tuberosum Lapathum quintum genus non abs re recentiores nuncupant.

6. Sextum genus sylueſtre Lapathum, & ἄγριον λάπαθον est, quod Dioscorides tertium facit: & à nonnullis Oxalis Romana, & Acetosa Romana temerè vocitatur.

7. Minima Acetosellæ rectè, & Oxalidis paruulæ nomen adepta est: Germanis **Kleyn Sawrampffer**: Brabantis **Scraeps surkele**/hoc est, Acetosa ouilla: à Gallis *petite Oseille.*

8. Posterius nigrum Lapathum, & niger Rumex dicitur, aut rubrum Lapathum. Perperam autem faciunt, qui istud Sanguinem Draconis vel esse suspicantur, vel nuncupant: nam succus aridus qui Sanguinis Draconis nomine in Officinis venundatur, non ex herba hac, sed omnino ex alia stirpe colligitur.

At Lapathum omne temperiem habet nonnihil frigidam; & quoddam quidem exiguam ac moderatam: aliud verò intensiorem. reficcant verò & omnia, sed non omnia æqualiter.

Satiui

Oxalis minima.

Lapathum rubens.

Satiui Lapathi folia,quę eſculenta ſunt,frigiditatem quidem exiguam,humiditatem ve- 2.
rò maiorem obtinent,ac vnà lentorem: vnde & facilè ac citò, quando eduntur, per aluum deſcendunt. Dioſcorides etiam omnium decocto olere,aluum emolliri tradit. Quod & Horatius annotauit Sermonum lib. 2. Satyra quarta ſic ſcribens:

Si dura morabitur aluus,
Mugilus, & viles pellent obſtantia conchæ,
Et Lapathi breuis herba.

Breuem autem appellat Lapathi herbam,prius quàm caulis enatus fuerit decerptam. quo tempore eſui potiſſimùm idonea eſt. Editur autem hęc cocta,ſed minus quàm Beta vel etiam Spinachia ſuauis: ſuccum verò ingenerat humidum,mediocriter craſſum,& parum alimenti conferentem.

Oxylapathi autem folia cum frigiditate reſiccant: Semina verò huius, tum & ſatiui, ac etiam Oxalidis cum tenuitate quadam ſubſtantię refrigerant,valdè reſiccant & adſtringunt. Contra dyſenterias,cœliacos affectus,ventriculi ex bile ſubuerſiones & faſtidia: tum & aduerſus ſcorpionum ictus, vt Dioſcorides refert, bibuntur. Proſunt & ſanguinem ſpuentibus addita acacia,auctore Plinio.

Oxalis haud dubiò refrigerat,& potenter reſiccat: quia verò acida, etiam lentos humores 4.
incîdit. Huius ſuccus æſtiuis menſibus multorum cibariorum vtile condimentum eſt, ac palato gratum. Ventriculum æſtuantem refrigerat: appetentiam ciborum excitat: Iocinoris calorem contemperat, obſtructiones eiuſdem aperit. Folia decoctis (quorum aduerſus febres vſus) vtiliter adduntur.

Similis facultate Oxalis rotundioris folij eſt,quam,vt diximus, Romanam cognominant. 6.
Nec inferioris facultatis paruula illa Acetoſella eſt,quæ etiam magis reſiccat. 7.

Radices Oxylapathi, ſatiui Lapathi,ex Oxalidis ex aceto decoctæ, & per ſetaceum tranſ- 1.
miſſæ,ſcabies,impetigines,& pruritus curant,ſi affectis partibus illinantur;præſertim butyro per decoctionem nigrefacto,aut oleo ex Lauri baccis,& Zinziberis nonnihilo additis. Dioſcorides hoc & crudas radices poſſe refert: & earum ex vino decoctum dentium auriumque dolores mulcere,ſi eo os colluatur. Decoctum autem harum etiam ſcabies ac pruritus colluţione mitigat. quod & balneo radices præſtant. Feruntur verò eædem ex vino decoctæ po-

tione regio morbo mederi, & corporis colorem emendare: ex aceto coctas lieni impositas prodesse: cum vino verò strumas ac parotidas discutere: Quod & vinculo collo appẽsas præstare quidam nugantur. In pesso muliebres fluxiones tritæ & appositæ sistunt.

Hydrolapathi autem radix aluum sumpta mouere fertur: quod tamen nobis compertum affirmare nequimus.

De Tota Bona.

CAP. XXVI.

TOTA bona recentioribus dicta, Lapathi ab iisdem generibus annumeratur. caules hæc edit complures crassos, folioſos, pedales, vel paulò altiores; cuius ramulis sursum versus herbacei racemosi adhærent flosculi, ac deinde semina Atriplicis æmula. folia, quæ longis innituntur pediculis, lata sunt & acuminata, forma quodammodo foliorum Ari, sed candida, & veluti tenui farina respersa. radix crassa in plures quandoque diuaricatur, colore veluti Oxylapathi interius lutea.

Incultis locis, ac sæpenumero ruderatis, secus vias, veteres muros, & agrorum sepimenta frequenter reperitur.

Iunio ac Iulio præcipuè cum flore viget.

Recentiori ætati Tota bona dicitur: Belgis Al goede/& Lammekens ooze: Anglis English mercury. Sunt qui suspicentur χρυσολάχανον, id est, aureum Olus esse: sed Chrysolachanon Atriplicẽ esse diximus, nisi quis velit Plinij illud Chrysolachanon esse, quod in Pineto Lactucæ simile nasci refert lib. XXVII. cap. VIII. Germanis Schmerbel vocatur, & Güter Heinrick/id est, Bonus Henricus, à singulari quadam vtili facultate: veluti & pernicioſam quandam, Malũ Henricum appellant. quam Conrardus Gesnerus in Quadrupedum historia cap. de Boue his describit verbis: Prouenit apud nos (in Heluetia) noxia quædam herba, à qua non solùm ipsi boues abstinent, sed etiam gramine circum circa nascente, licet eodem equi vescantur. Rustici quidam apud nos Malum florem: alij Malũ Henricum appellant (Ægolethron esse existimo.) Caulis ei albus, pedalis, solidus, & substantia quadam humida molliq; infarctus: flores hirsuti, purpurascentes, in spicam congesti, vt in Testiculo canis ferè: semine rotundo instar Milij, gustu subastringente: radice altissima, nodis quibusdam exasperata, & veluti squamata, longissima, ad quinque vel sex cubitos descente: quamuis rarò integra effodiatur. Recens planè frigida humidaq; tactu percipitur. vites vicinas corrumpit & frigore suo lædit. Hæc Gesnerus.

Malus Henricus.

Sed vt ad Bonum Henricum siue Totam bonam redeamus, calida & sicca hæc moderatè est, & vnà abstergens atque expurgans.

Folia cum oleribus cocta, atque esitata, lubricam reddunt aluum. Eadem concisa aut contusa recentia vulnera impositа veniunt: sordida verò ac vetera, tum & eiusmodi vlcera expurgant, & vermes, si qui in ipsis enati fuerint, interimunt.

Plinius Chrysolachanum quod in Pineto nascitur, sanare ait neruos incisos, si confestim imponatur. Hoc autem si Tota bona præstare queat, non abs re, nec temerè, nomen suum adepta est.

De Malua, & primùm de hortensi.

CAP. XXVII.

MALVÆ genera complura sunt: ex quibus satiua, siue hortensis vna est: reliquæ syluestres Maluæ sunt.

Satiua siue hortensis Malua folia ampla & rotunda promit, in virore albicantia, asperiora, & maiora, quàm syluestris: caulem siue scapum rectum, simplicem, quatuor aut quinque cubitos non rarò altiorem, cui præter inferiora folia, flores è pediculis breuibus adhærent, maiores

Althaea vera
W.St. I. 223

Malua hortensis.

Malua hortensis multiplici flore.

iores multò quàm syluestris,alioqui forma non admodum dissimiles, quandoque simplices, & quinque tantummodó foliorum; frequenter verò multiplices,colore aut candidi, aut rubentes, eoque modò saturato,aliàs purpuræ modo relucente, non rarò verò omninò diluto. His succedit orbiculus rotundus instar placentæ ex multis tunicatis seminibus planis coagmentatus. radix longa,albida,lenta,ac flecti facilis,altè descendit.

In hortis seritur: temerè alibi quæritur.

Altero anno à quo sata est,caulem profert, ac flores Iulio aut Augusto facit: semine perfecto caulis inarescit: radix subinde aliquot annis restat, Vere nouo noua folia promens.

Μαλάχη Græcis dicitur,& ad differentiam alterius,μαλάχη κηπευτὴ, id est, Malua hortensis: à nonnullis verò Rosa vltramarina, & Rosa hyemalis. Atque hæc illa est Rosa, quam ex Maluaceo caule fundi, Plinius lib.xxi. cap.iiii. tradit: folia oleracea (perperam in plerisq; exemplaribus, Oleæ, aut Oleacea) habens, quam Moscouton vocant. Germanis Garten pappeln/ Herbstroß, Emroß: Belgis Winter roosen/ Herfstroosen: Gallis *Rose d'outre mer*, *Maulue de iardin ou cultiuée:* Anglis Holy hocke. *Plinij locum emendauimus.*

Appellari verò istam Maluam aliis quibusdam nominibus inter spurias Dioscoridis voces reperitur: vt à Pythagora ἄνθεμα, à Zoroastre δάδεσμα, ab Ægyptiis χοιρτής, ab aliis αἰγὸς αὐλή, id est,capræ splen,aut ὗς μυός, id est,vrina muris.

Calida autem moderatè hortensis Malua est,& humida quoque, sed paulò, quam syluestris, minus: glutinosam similiter vt illa substantiam habet, quæ in flore, semine, ac radice manifestior.

Florum huius Maluæ decoctum, præsertim rubentium, superfluentes muliebres menses sistit,si in vino rubro decoquantur,& alia quædam eò facientia addantur.

Folia,radices,& semina,omnia possunt quæ syluestrium, quarum frequentior & familiarior est vsus.

De Malua syluestri. CAP. XXVIII.

SYLVESTRIVM Maluarum vna folio est lato, rotundo simili,sed tamen angulosо, per circumferentiam leuiter crenato, glabro,læui, ac virente. caules subinde emittit plures, rotundos, quandoque bicubitales vel altiores; circa quos præter folia, flosculi in mediocris 1.

Malua syluestris procerior.

Malua crispa.

2.
3.
4.
1.
2.

Malua syluestris pumila.

longitudinis pediculis, ex dilutè purpureo rubentes; quibus succedit & placentæ instar orbiculus, Lupino non maior, ex pluribus congestus seminibus. radix albida, longa, mediocris crassitudinis.

Altera humilior est : cauliculi huius tenues non erecti assurgunt, sed procumbentes quasi repunt : folia rotundiora, sed minora, ambitu tenuiter incisa : flosculi exigui & albidi: seminum orbiculus paruulus. radix albida, crassa, & longa est.

Maluæ item species quædam procera, & erecto caule: folia cuius rotunda, læuia, dilutè virentia, per circumferentiam crispa sunt: flosculi minuti, albidi. radix haud magna.

Arborescens verò & quædam Malua est, ad VIII. aut X. cubitos assurgens : caule, aut potius caudice recto, foliis viduo, brachij crassitudine; qui fastigio instar arboris in alas diuisus, folia profert rotunda, mollia, lęuia, virentia, maiora quàm prioris syluestris Maluæ: flosculi saturata purpura rubent, medio nigri, à quo & striæ quædam nigræ ascędunt. radice firmatur satis valida, sed fibrosa.

Syluestris Malua prior incultis locis exit, solo tamen fœcundo, non sterili, iuxta vias, hortorum sepimenta, agrorum margines, locis nonnihil humentibus.

Proxima non rarò in ruderibus, ac aliis perinde incultis ac neglectis locis reperitur.

Reli-

Reliquas duas non memini me alio, quàm in hortis, loco videre. 3. 4.

Maluæ agreſtes à Iunio menſe in multam æſtatem flores proferunt, interea & ſemen earum ad maturitatem peruenit.

Sylueſtris Malua Græcis μαλάχη ἀγρία dicitur: à Dioſcoride verò μαλάχη χερσαῖα: à nonnullis ἄκεσος, quaſi doloris mitigatiua: item & ἥλιος ἐφέσος, Oſiriaca: Germanis Pappeln: Brabantis Maluwe/kaeſkens cruyt: Italis & Hiſpanis *Malua*: Gallis *Maulue*: Anglis Mallow: Bohemis Slijz. 1.

Huius alteram ſpeciem plerique Maluam Pumilam nominant. Belgæ dien Maloutjes: Galli *petite Maulue*.

Tertiam Criſpam cognominant. 3.

Quarta à Theophraſto δενδρομαλάχη vocatur, hoc eſt, arboreſcens Malua. 4.

Moderatum autem & tepidum quendam calorem cum humiditate ſylueſtris Malua obtinet: ſuccus eius lentus ac glutinoſus eſt. Satiuæ autem hæc præferenda eſt, vt apud Athenæum Diphilus Siphinus rectè ſentit, qui apertè agreſtem Maluam meliorem eſſe hortenſi refert: tametſi Dioſcorides hortenſem præferat, in quo nec ei nec Galeno accedendū: Nam ſylueſtris haud dubiò eſui aptior, ac ſuauior eſt. Inter olera autem hæc non poſtremo eſt loco: Commendatur ab Heſiodo:

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ. id eſt,
Stulti, neque ſciunt, quantò plus dimidium ſit toto,
Neque quàm magnum in Malua & Aſphodelo bonum.

In hanc ſententiam & Horatius Epodon Ode ſecunda ſcribit:

—— & grani Maluæ ſalubres corpori.

Nutrit autem Malua, vt Galenus ait, mediocriter: ſuccum verò ingenerat craſſiorem: aluum reddit lubricam, ac duram emollit. facilè autem deſcendit, non ſolùm quòd humida, ſed & quia glutinoſa.

Folia Maluę aduerſus omnes aculeatos ictus ſcorpionum, veſparum, apum, & ſimilium efficacia ſunt ſi imponantur: his verò tritis cum oleo prius perunćti, etiam (vt Dioſcorides ait) non feriuntur. Achoras, furfures, omnesq; in cute aſperitates cum vetere oleo (Dioſcoridis exemplaria quædam perperam μὴ ὄυεγυ habent) impoſita ſanant. Eryſipelatis & ambuſtis vtiliter quoque adhibentur. Inteſtinorum roſiones ac dolores, foliorum, tum & ſeminis, & radicum decoctum per clyſterem infuſum ſedat: vteri verò durities inſeſſu mollit; quod & ipſa Malua in cibo aſſumpta efficit. Datur & ſuccus parturientibus, vt partum facilioręd reddat, aut ex vino decoctum. In ſumma, veſicam, renes, inteſtina, thoracem, & pulmonẽ iuuat. *Dioſ. locus emendatus.*

De Althæa. CAP. XXIX.

MALVÆ & quædam agreſtis ſpecies Althæa eſt: ſed albida mollis & lanuginoſa: folia ſimiliter lata ſunt, nonnihil acuminata, ambitu modicè ſerrata: caules rotundi erecti, binûm frequenter cubitorum, vel altiores: flores vt ſylueſtris prioris Maluæ, non tamen rubentes; verùm candidi, aut ex albido dilutè admodum purpuraſcentes: ſeminum orbiculus qualis & illius. radix craſſa, lenta, intus albida, & viſcido lentoque ſucco prædita. 1.

Pinguibus ac humentibus gaudet: iuxta ſcrobes & lentè decurrentes riuulos ad pratorum margines naſcitur.

Flores Iulio & Auguſto menſibus vigent: radix viuax ſingulis annis primo Vere regerminat, quæ & vel tunc, vel Nouembri menſe colligi poteſt.

Ἀλθαία & ἰβίσκος, aut ἰβίσκος Græcis appellatur: à nonnullis Ἀβελθαία: Latini Althææ & Ibiſci nomina ſeruant: Officinæ Biſmaluam ac Maluauiſcum, quaſi Maluam Ibiſcum dicunt. Germanis Ibiſch: Belgis witte Maluwe/witten Quenſt: Italis ac Hiſpanis *Maluauiſco*: Gallis *Guimaulue*: Anglis Marſhe mallowe.

Althææ verò & peregrina quædam ſpecies, apud Belgas tantummodo hortenſis, occurrit, ex albido hæc vireſcens, minus quàm prior incaneſcit. caules eius craſſi, rotundi: folia mollia, inferiore parte albidiora: quinque foliorum flos, maior quàm Althææ, dilutè in rubro purpureus, aut ex albido purpuraſcens, ſtamine, vt reliquis Maluis, medio: fructus haudquaquam planus, ſed tuberoſus, rotunda ferè ac globoſa, quinquangulari tamen ſpecie: radix qualis Althææ. 2.

Nonnulli hanc Sidam eſſe voluerunt, ſed Sida aquatilis eſt ſtirps, capite quàm Papaueris maiore, vt Theophraſtus teſtatur; qualis non hæc Althæa. Quæ autem de Sida Theophraſtus lib. IIII. ſcripta reliquit, in hunc modum ſe habent:

Sida forma Papaueri ſimilis eſt, nam & Cytinodes caput ſuperius gerit; verùm maius, ma- *Sida.*

Althæa, Ibiſcus.

Althæa hortenſis ſiue peregrina.

gnitudine tantæ amplitudinis quantæ pomum; non nudum, ſed candidis iuxta ipſum membranis, ſuper quæ folia foris herbacea, numero quaterna, ſimilia Roſarum alabaſtris adhuc in calyce contentis. apertum caput grana rubra oſtendit; figura non vt mali punici, ſed orbiculata, exigua, nec multò Milio maiora: ſuccum aliquatenus aquoſum veluti Tritici reddit: matureſcit æſtate; pediculo paruo annectitur: flos Roſę calyci ſimilis, ſed maior & duplex ferè magnitudine. Hunc itaque & folium ſupra aquas emicare affirmant: & mox, vbi defloruerit flos, fructum formatum magis in aquam declinare, demumque terram attingere.

Naſci autem hanc in lacu Orchomenio Athenæus teſtem citans Theophraſtum refert, & oues frondibus veſci: germina verò ſues comedere. Theophraſtus in hoc lacu tria fructificare proditum ait, Sidam, Boutomon, & Phleon.

Moderatè autem calida Althæa eſt, ſed ſiccior quàm cæteræ Maluæ: ſicciores verò huius radices & ſemen, ac partium tenuiorum, vt quidem Galenus.

Folia digerendi, laxandi, & dolores mitigandi, & concoquendi vim obtinent. Fomentis, tum & cataplaſmatis ad lateris, calculi, ventris, veſicæque dolores ac cruciatus vtiliter admiſcentur: in balneo etiam dolores omnes leniunt. Decoctum eorum idem præſtat ſi bibatur, quod & non modò dolores ex calculo ſepit, verum & ad ipſius faciliorem deſcenſum ac exitum confert.

Radices & ſemina ad eadem proficiunt. Iuuat verò & dyſentericos radicum decoctum, non quidem adſtringendo, ſed torſiones roſionesque mitigando: Non enim adſtrictionem vllam habent; tametſi Galenus aliter ſentiat. Additis verò & adſtringentibus, vt Biſtortæ, Tormentillæ, aut ſimilium radicibus, dyſenteriam curant.

Muccago radicum omnibus oleis, vnguentis, emplaſtris laxantibus & dolorem ſedantibus vtiliſſimè admiſcetur.

De Abutilo. CAP. XXX.

ABVTILON caule aſſurgit rotundo, duriuſculo, ramoſo, duos aut tres cubitos alto; quem cum ſuis alis folia conueſtiunt lata, ſubrotunda, ſed acuminata, albida, mollia, tenuiſſimè hirſuta, Cucurbitinis ſimilia, è longiuſculis pediculis dependentia. Flores è foliorum ac ramulorum ſinubus exigui lutei: fructus rotundi, nigri, criſpi, ex multis paruis ſiliquis cohærentes; in quibus & ſemen nigricans. in ramulos tenues radix diuaricatur.

Peregri-

Abutilon.

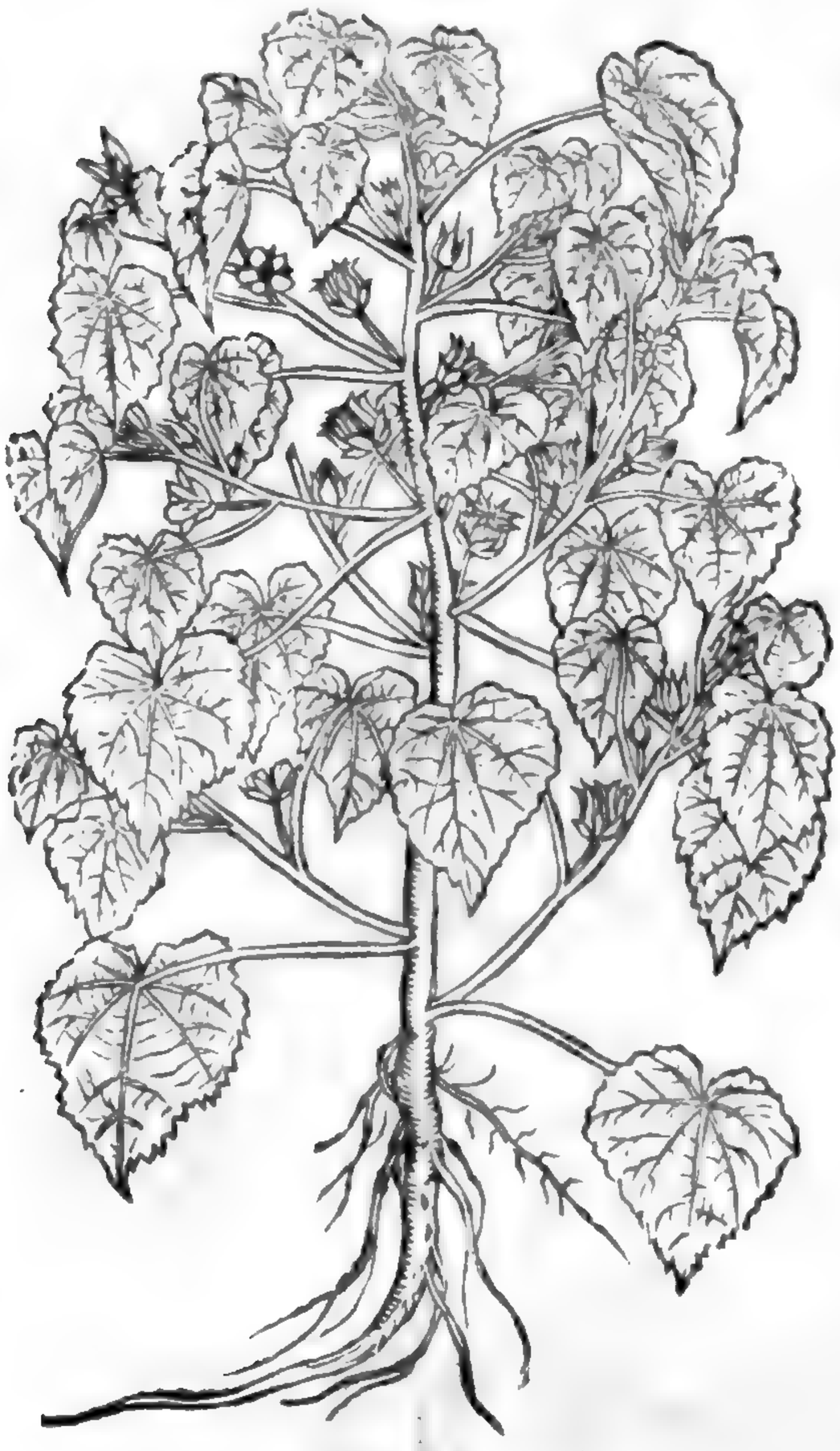

Alcea vulgaris.

Peregrinum Belgio eſt, nec alibi quàm in hortis conſpicuum olim fuit.

Solet ſub finem æſtatis florere, quod erat Martio aut Aprili ſatum.

Abutilon nominant, nec repugnat ei quod Auicenna cap. xxix. ſimile Cucurbitæ (ſcilicet folio) eſſe ſcribit, & Abutilon ac Arblutilon dici. Videtur verò & nonnullis Althæa hæc eſſe illa, cui Theophraſtus lib. ix. De hiſtoria ſtirpium, florem tribuit μάλινον, hoc eſt, Melini ſiue lutei coloris: Nam vulgò notæ Althææ, non luteus, ſed albidus eſt flos. Sed poteſt Theophraſti exemplar, quod multis locis vitioſum, & hiatus multos habet, & hoc loco mendo non carere: quamobrem nõ facile fuerit hanc Theophraſti Althæam affirmare, præſertim cùm tantum lentoris etiam Althææ radici Theophraſtus tribuere videatur, vt aquam condenſare queat, ſi trita huic iniciatur, quod vulgaris Althææ radix omnino poteſt; Abutili verò minimè. *Theophraſti locus ſuſpectus.*

Abutilon autem Auicenna ait vtile haberi vulneribus recentibus, & conglutinare ac conſolidare ea ſtatim.

De Alcea. CAP. XXXI.

SYLVESTRIS quoque Maluæ ſpecies Alcea eſt. caules huius rotundi, erecti, cortice conueſtiuntur lento, & qui in ſtamina etiam diduci queat, veluti Cannabis: folia circa hos virẽtia, profundis inciſuris in quinque particulas diſſecta. flos qualis ſylueſtris Maluæ: orbiculus placentæ inſtar & conſimilis. radix prolixa, mediocris craſſitudinis, intus albicat. 1.

Huius verò & alia quædam ſpecies minor, ſola magnitudine differẽs: cætera reſpõdent. 2.

Inculta amant loca, agrorum margines, ſcrobesque aquas non habentes.

Vnà cum ſylueſtribus reliquis Maluis florent, ac ſemen proferunt.

Alceam Græci eadem quoque voce Ἀλθαία nominant: à nõnullis noſtræ ætatis Herba Hungarica, & Herba Simeonis dicitur: Germanis Sigmaertskraut: Italis *Malua ſaluatica*: Hiſpanis *Malua monteſina*: Belgis Sigmaertskruyt: Gallis *Guimaulue ſauluage*.

Dicitur verò & eadem κάνναβις ἀγρία, ſiue Cannabis ſylueſtris, quod videlicet ex cortice eius, Cannabino perſimili, funes intorqueri queant. Deſcribitur tamen & quædã Cannabis ſylueſtris à Dioſcoride. Sed qui volet diligenter expendere & Alceæ & Cannabis ſylueſtris deſcriptiones, mox vtramque vnius eſſe ſtirpis facilè agnoſcet: *Cannabis ſylueſtris.*

Cannabis ſylueſtris, inquit, virgas habet Althææ ſimiles, minores & nigriores: folia nigriora & aſperiora: florem Lychnidis: ſemina & radices Althææ. Quæ deſcriptio ipſi

Alceæ

Alceæ vel maximè respondet: caule foliisq; non albicat, sed viret, atque idcirco vtraque nigriora quàm Althææ: flos qui est agrestis Maluæ primæ, & Lychnidis satiuæ, & sylvestri Rosæ comparari potest: reliqua Althææ similia perhibentur. Quid ergo restat, nisi vt Cannabis sylvestris & Alcea eadem sit stirps, à Dioscoride bis sub diuersis nominibus descripta? præsertim cùm & ipsa Alcea cortice conuestiatur Cannabino simili, vt prius scripsimus, & Dioscorides etiam referat.

Alcea autem, veluti glutinosum lentorem quendam obtinet, ita quoq; ad Maluarum facultatem accedit, media, vt apparet, inter sylvestres Maluas & Althæam. Radices dysentericis & ruptis cum vino aut aqua potæ medentur: Dioscoride & Paulo Ægineta auctoribus.

De Alcea vesicaria. CAP. XXXII.

Alcea vesicaria.

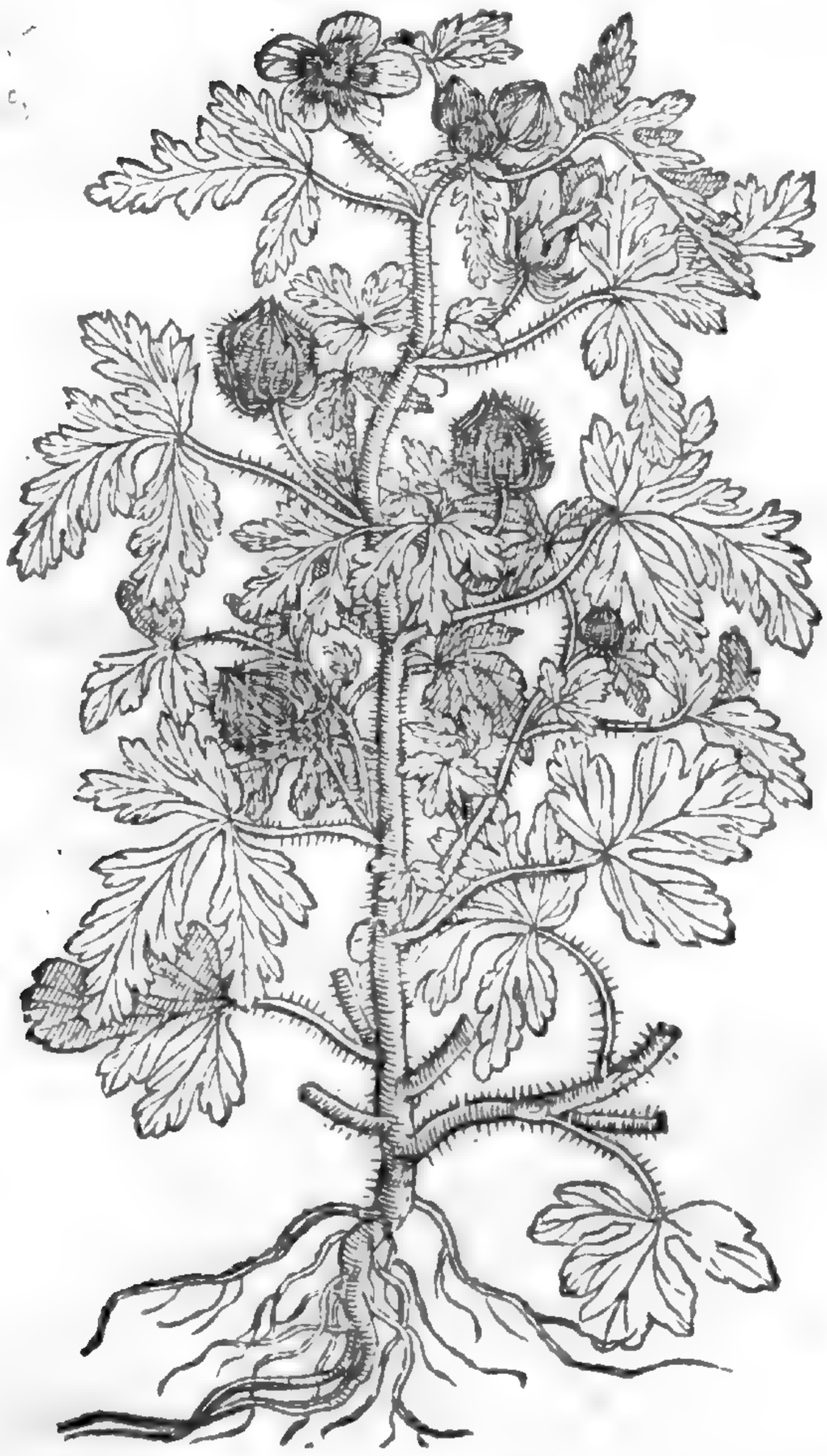

Sabdarifa.

1. DIFFERT hæc à præcedente Alcea: cauliculis autem exit rotundis, ramosis, haud firmis, sed facilè collabentibus: foliis verò altis incisuris dissectis, per margines crenatis, læuore, splendore, ac colore, tum & quadamtenus forma ad satiui Acanthi accedentibus, sed tamen minoribus multò: flores pulchri, Maluaceis similes, subalbidi, sed medio ac vmbilicum versus eleganti colore nigricant, è quo auri lutei coloris stamen eminet: aperiuntur hi tribus aut quatuor horis post Solis exortum: hora vna aut sesquihora vigent. relinquitur post florem folliculus patens, in quo capitulum rotundo longius, hirsutum, semine intus paruo ac nigricante. radix mediocris longitudinis fibras emittit.

In Atrebatum ac Morinorum finibus iuxta agrorum margines reperiri ac sponte progigni fertur: Italiæ ac aliis prouinciis haud incognita.

Eodem & nascitur & perit anno.

Alcea vesicaria haud perperam dici potest: plerique Venetam cognominant: alij Maluam Theophrasti nuncupant: Sed Theophrasti Malua à vulgari haudquaquam diuersa est. Matthiolus pro Hypecoo depingere videtur, cum quo nihil habet vel similitudinis vel affinitatis. Hypecoon foliis est, (vt ostendimus) Rutæ: huius verò longè ab iis dissident.

2. *Sabdarifa.* Ad hanc verò non abs re pertinere existimatur, Sabdarifa appellata herba, Maluacei quoque generis. cauliculi huius teretes, in nonnullasq; alas diuisi, erecti per se consistunt: folia in aliquot

aliquot partes dissecta: flores spicato ordine digesti, Alceæ Vesicariæ æmuli, medio videlicet eleganter nigricantes.

Aliunde autem in hortos Belgicos olim illata fuit. Sed vt ad Alceam vesicariam reuertamur: solium huius læue, lento succo præditum, ad Maluæ temperiem hanc accedere, & emollientis quoq; facultatis esse participem, ostendere videtur. Sed tamen cùm nihil compertum habeatur, quid affirmandum?

De Mercuriali. CAP. XXXIII.

Mercurialis mas. Mercurialis femina.

MERCVRIALIS duûm est generum: Mas & femina. Vtrique caules teretes, læues, internodiis aliquot geniculati, dodrante altiores, subinde cubitales, in ramulos distributi: folia circa hos complura, lata, oblonga, acuminata, ad Parietariæ accedentia, sed tamen læuiora, virentiora, ac per margines serræ modo incisa, Ocymi foliis satis similia. radices subsunt fibrosæ. 1.

Masculæ è sinu foliorum in breuibus ac tenuibus pediculis bina cohærentia prodeunt semina, ad Aparines & forma & asperitate accedentia, compressiora tamen; in quorum singulis vnicum semen paruum ac rotundum.

Feminæ veluti exiguæ spicę, in quibus racematim muscosi tenues cohęrent flosculi, absq; fructu, nulloq; succedente semine pereuntes. 2.

Reperitur Mercurialis in hortis olitoriis, in vinetis, aliisque locis humentioribus ac vmbrosis, secus hortorum aruorumq; sepimenta.

Tota æstate vtraque viget, hyeme plurima parte intercidit.

Græcis λινόζωσις: item & παρθένιον, καὶ ἑρμοῦ βοτάνιον: vnde Latinis Mercurialis: à Theophrasto φύλλον: Est tamen & aliud Parthenium, & apud Dioscoridem quoque aliud Phyllon: Germanis Zam bengelfraut/ Kuwurtz/ Mercurius fraut: Italis *Mercorella:* Hispanis ac Gallis *Mercuriale:* Belgis similiter Mercuriaell/ & Tam bingelcrupt: Anglis French Mercury. *Phyllon Theophrasti.*

Mas Theophrasto Græcè ἀρρενόγονος; femina verò θηλυγόνος appellatur.

Plinius λινόζωσιν Mercurij inuentum esse refert: ideò, inquit, apud Græcos ἑρμοῦ πόαν multi vocant, & apud nos omnes Mercurialem.

At Mer-

Cynocrambe, Mercurialis syluestris.

Impatiens herba.

At Mercurialis calida quidem & sicca temperatura; neutra tamen primum gradum excedit: abstergentem verò præterea obtinet, & (vt Galenus) digerentem etiam facultatem.

Vsus eius in enematis hac ætate frequens, in quibus ad excrementorum aliorumque in intestinis hærentium facilem expurgationem absterſionemq; non exiguũ potest. Facit etiam ad alui deiectionẽ in olere aut aliâs assumpta; non modò excrementa, sed subinde pituitosa ac biliosa expurgans. Dioscorides etiam aquosos humores huius decocto duci posse refert.

Mirum, vt etiam Plinius, quod de vtraque proditur, vt mares gignantur masculam facere, vt feminæ feminam.

De Mercuriali syluestri, siue Cynocrambe. CAP. XXXIIII.

SYLVESTRIS Mercurialis alteram satis refert, sed humilior tamen: caulículi eius tenelli dodrantales sunt: folia quàm alterius maiora: semina veluti masculæ Mercuriali. radix fibrosa, candida, latè sub terra progrediens serpit. Tota herba virosi odoris ingratum redolet.

In syluis, ac aliis perinde vmbrosis gignitur.

Viret, vigetq; eodem, quo altera Mercurialis, anni tempore.

Græcis κύνια & κυνοκράμβη: Latinis Canina, & Brassica Canina, & passim Mercurialis syluestris.

Est tamen & alia κυνοκράμβη, quæ & ἀνάξυρον: de quo lib. III. Pempt. tertiæ. Germanis **Waldt bengelkraut/ hundßkoll:** Italis *Mercorella bastarda*: Belgis **Wildt Mercuriael:** Gallis *Mercuriale sauuage.*

Facultate autem hæc Cynocrambe, siue syluestris Mercurialis alteri respondet: si folia quidem cum caulículis aluum moueant, & inter olera recipi queant, & decoctæ herbæ ius pituitam, bilem, & aquosa detrahat, vti Dioscorides scribit.

De Impatiente herba. CAP. XXXV.

AD Mercurialis formam ac effigiem accedit quoque Impatiens. caulículis hæc assurgit teretibus, glabris ac geniculatis, cubito altioribus, in alas ac ramulos diuisis. Folia latè acuminata veluti Mercurialis, sed tamen teneriora, ac dilutius virentia. flosculi è fastigiis pediculorum dependent lutei, anteriùs latiores, in corniculum tenue posterius desinentes: succedunt siliquæ teretes, paruæ, Chelidonij maioris persimiles, quæ vel leuissimo contactu, exiliente maturo semine, in spiras contrahuntur. radix tenuibus fibris cohæret.

In Germaniæ, Bohemiæ, Galliæque syluis, tum & alibi reperitur: adolescit citò, ac nimis facilè in hortis: locis gaudet humidis ac vmbrosis, haud apricis.

Floret

Floret æstate: annua est herba: hyemem non sustinet; semel tamen sata singulis facilè annis renascitur, nisi prius, quàm semen maturuerit, fuerit euulsa.

Germani Springkraut: Belgæ Cruydeken en ruert my niet: vulgò Noli me tágere, quòd videlicet vel leuissimum manus contactum siliquæ haud admittant. Qua de causâ Impatiens dici potest, vtpote quæ non patiatur siliquas maturato semine attingi. Plinius lib. XXIIII. cap. XVII. Æschinomenen herbam nominat sic appellatam, quoniam appropinquante manu folia contrahat. Quod si mutare lectionem Plinij integrum foret, & pro dictione Folia, Siliquas recipere, Impatiens hæc Æschinomene esset, nam appropinquantibus digitis, siliquas mox, vt diximus, contrahit. Æschinom.

Cæterùm facultate hæc herba fertur pernicioſa, ac inter deleterias habenda.

De Phyllo Dioscoridis.

Phyllon Theligonon.

CAP. XXXVI.

DVORVM generum Phyllon est: mas, & femina, veluti Mercurialis.

Assurgit vtrumq; Phyllon tribus, quatuor aut pluribus rotundis cauliculis, dodrantalibus: è cuius singulis veluti geniculis bina opposita exeũt folia oblõga, Oliuæ foliis latiora, multò quàm Mercurialis angustiora. radix descendit vnica, nõ absq; adnatis fibris. Mari semina gemina, veluti Mercuriali masculæ: feminæ verò spicæ muticæ ac steriles, veluti feminæ. Herbæ verò ipsius & cauliculi & folia, perquàm tenui ac exigua molliq; lanugine subalbida.

Nec passim, nec vbique obuium Phyllon: in Narbonensi Gallia ac in Hispaniis repertum accepimus: in saxosis Dioscorides nasci tradit.

Æstiuis mẽsibus & viget & floret Phyllõ.

Dioscorides φύλλον appellat, & ἐλαιόφυλλον; ad differẽtiam fortasse Mercurialis, quæ & φύλλον à Theophrasto vocatur: Describit enim Theophrastus φύλλον folio Ocimi: quod haudquaquam de isto Phyllo, sed de Mercuriali veritatem habet. Masculum autem Phyllõ Dioscorides ἀρρενογόνον; feminam verò θηλυγόνον nominat, iisdem videlicet vocibus, quibus φύλλου sui genera Theophrastus distinguit.

Facultatẽ autem Dioscorides huic Phyllo omnino eam tribuit, quam alteri Phyllo siue Mercuriali etiam Theophrastus: Arrhegonon videlicet masculi sexus partum efficere; feminam verò feminei adferre; Cuius Crateuam esse auctorem refert.

De Portulaca. CAP. XXXVII.

PORTVLACÆ duæ sunt: Maior ac satiua vna: altera minor syluestris.

Maioris caules non rarò dodrantales, teretes, crassi, subrubentes, succosi, læues, resplendentes, in alas quasdam distribuuntur. folia vncialis longitudinis, latiuscula, crassa, pinguia, glabra, virẽtia, à tergo albidiora: flosculi minuti, pallidè lutei ad annexum foliolorũ gignuntur, succedente conceptaculo exiguo herbacei ac virentis coloris, instar ferè dimidij grani hordeacei, in quo semen pusillum nigrum. radix fibras habet. 1.

Altera minor cauliculis similibus rubentibus, sed minoribus per humum sternitur: folia priori forma, colore, læuore, crassitudineq; respondent, sed minora multò.

In hortis ac eorum areis subactis ac stercoratis commodè prior seritur: solum desiderat lętum, pingue, non aridum. 2.

Altera in semitis hortorum ac vinearum, ac quandoque in petrosis spontè gignitur. rigua & hæc amat loca. semel sata, si ad seminis maturitatem relinquatur, facilè annis aliquot pòst sequentibus renascitur.

Portulaca satiua.

Portulaca sylvestris.

Seri potest Martio aut Aprili, Iunio verò ac deinde in Autumnum vsque viget ac viret.

Græcè Ἀνδράχνην nominant: Latini Portulacam: Est tamẽ & ἀνδράχνη quædam arbor sylvestris, quæ vnius literæ diuersitate Latinis Potulaca dicitur. Germani **Burtzelkraut**: Galli *du Poupier*, aut *Pourcellaine* vocant: Belgæ **Poꝛcelleyne**: Itali *Procacchia, Porcellana*: Hispani *Verdolagas, Baldroegues*: Angli **Poꝛtelain.**

3. Præter has verò duas eiusdem generis, & aliam quandam Portulacam, & quidem sylvestrem, à Græcis quoque ἀνδραχνη ἀγρία nuncupatam, veteres referunt, quæ alio nomine Illecebra à Latinis appellata est. Confunditur autem hæc quandoque cum minore, siue sylvestri Portulaca modò descripta. Neque ab hoc errore pleraque Dioscoridis exemplaria libera sunt. Nam quod in Portulacæ sylvestris descriptione, Cauliculos manducatos bonũ succum parere, viscosos & aliquantulum salsos esse affirmatur, ad minorem sylvestrem referendũ est: Quod verò sequitur: vis ei excalfactoria, acris exulcerans &c. non huius, sed Illecebræ facultas est; de qua nos cap. x. lib. v. Pemptadis primæ.

Dioscorides notatur.

4. Iam & Peplis, ab Hippocrate Peplion, à nonnullis quoque Portulaca sylvestris appellatur, Dioscoride teste. Quod nomen idcirco ad Portulacam etiam Plinius lib. xx. cap. xx. sed minus rectè transtulit.

Plinij error.

5. Recentior ætas & quandam superioribus marinam dictam Portulacam annumerat: quæ cùm fruticosa sit, libro secundo Pemptadis sextæ requirenda.

At Portulaca frigida est, ac tertio quidem ordine, humida verò secundo. sylvestris verò minus humida. Salsilaginem quandam coniunctam habet, quæ in sylvestri copiosior apparet.

Cruda non rarò in acetariis etiam sola editur cum oleo, sale & aceto. Æstuantem autem ventriculum sedat: appetentiam excitat: alimentum autem ab hac corpori exiguum, vitiosum, frigidum, crassum, humidumq; accedit. Commanducata dentium stupores tollit: idem potest & succus in ore detentus, & aqua per organa extracta. Quæ & aduersus vermes pueris commendatur, & valdè vtilis est, præsertim si febris adsit: Nam & nimium calorem contemperat, & vermes interimit: Quod quidem salsilagine permixta efficit, quæ & vermibus & putredinibus aduersatur.

LIBRI PRIMI PEMPTADIS QVINTÆ FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTÆ

LIBER SECVNDVS,

DE CVCVMERARIIS ET ALIQVOT ALIIS HERBACEIS FRVCTIBVS.

PRÆFATIO.

MVLTI sunt edules fructus arborum & fruticum, herbarum verò & nonnulli; & præter frumenta quidem & legumina. Hæc siquidem & fructus sunt, frequentiùs tamen σπέρματα, id est, semina, quàm καρποὶ, siue fructus nominantur.

Qui autem καρποὶ siue fructus dicuntur, herbarum haud multi sunt; & exceptis paucis, non alij quàm ad Cucumerum naturam accedentes, atque idcirco Cucumerarios etiam appellatos, quos cum paucis aliis, hoc libro prosequi præsentis est instituti.

DE VVLGO DICTIS CVCVMERIBVS.

CAPVT I.

C. sativus L. ob. 1439

Cucumis vulgaris.

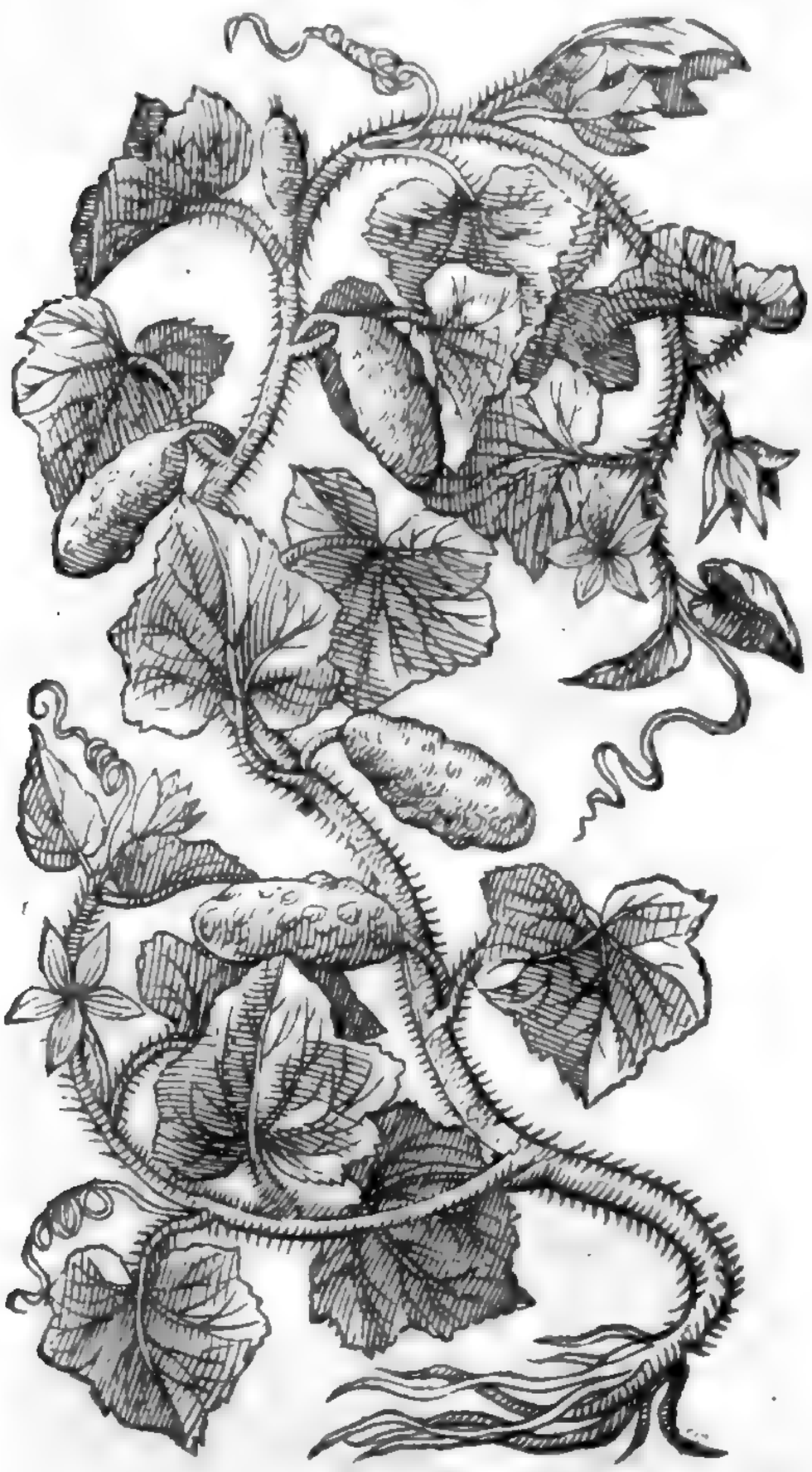

C. flexuosus L. ob. 1439

Cucumis oblongus.

LONGIS, sarmentosis, ramosis, & asperis caulibus Cucumeres isti per terram hûc illûc reptant: circa quos folia angulosa, ampla, aspera, ambitu serrata; & subinde clauiculæ quædam. è sinu foliorum flosculi erumpunt dilutè lutei: deinde fructus crassi, semipedem longi, quandoque sed rarò dodrantales, anguloſi, tuberculis quibusdam exasperati, per maturitatem lutei, in quibus transparens solidior medulla, quæ vnà cum seminibus editur, paulò antequam ad integram maturitatem peruenerint. Semina autem oblonga & plana subcandicant.

Seritur in hortis Cucumis: pinguia & aprica amat loca.

Iulio & Auguſto menſe fructus edules, ſed Septembri demùm ad perfectam maturitatem perueniunt.

Paſſim Cucumis, & in Officinis Cucumer appellatur, & pro eo habetur qui Græcis σίκυος ἥμερος, id eſt, Cucumis ſatiuus dicitur.

Melopepon Galeni. Galeno autem non Cucumis aut σίκυος, ſed μηλοπέπων eſt. Nullius enim fructus Cucumerarij medulla ſiue caro interior editur, ſed omnis abiicitur, excepta huius carne, quæ cum ſeminibus, vt diximus, eſtur. Quod de Melopeponibus fieri Galenus ſcribit lib. 2. De alimentorum facultatibus: Homines, inquit, à carne intima Peponum abſtinent: Melopeponum autem mandunt.

Germani **Cucumern**: Itali Inſubres, *Concomero*: Hiſpani *Cogombro*: Galli *Concombre*: Belgæ **Concommeren** vocant: Bohemi **Wokurka**. In Hetruria, inquit Matthiolus, Citrulum appellant, à Citrij luteo colore, qui in maturo fructu euidens eſt. Sunt verò & qui Anguriam dici velint, ſed omninò alius fructus Anguria.

Cucumis longus. Sunt verò huius generis & oblongi quidam Cucumeres, quos ars & cultura primùm (vt fertur) produxit, natura deinde conſeruauit: Primò enim fructus rudimento in fiſtulam aut tubum impoſito, oblongus naſcitur Cucumis, cauitate ſiquidem anguſtiore impleta, in longitudinem incrementum capit: Et huiuſcemodi Cucumerum ſemen ſatum, non quales antea erant, ſed quales culturæ mangonium genuit, profert; qui cum ſuopte ductu, longi quidem, ſed crebrò recurui reperiuntur: quos & Anguinos inde vocant.

Omnium autem Cucumerum frigida ac humida ordine ſecundo temperies eſt: horum autem minus quàm reliquorum humida. atque idcircò quando eduntur, minus citò in ventriculo corrumpuntur: ſucci verò etiam minus praui ſunt. Alimentum verò corpori conferunt frigidum quidem nec non humidum, ac omninò exiguum, & ſucci haud probi.

Eligi debẽt virides, nondũ maturi, maturi ſiquidẽ & iã Citrini facti, eſui haud ſunt idonei.

Semen frigidum quidem, ſed multò minus quàm fructus. aperiendi vim atque extergendi præterea obtinet: vrinas mouet: iocinoris obſtructiones aperit: pectori ac pulmoni inflammatione laborantibus prodeſt: contuſum foriſque abſterſorij loco adhibitum, cutim ſplendidam reddit.

De Melone ſiue Melopepone. CAP. II.

Melo ſiue Melopepo vulgò, Cucumis Galeni.

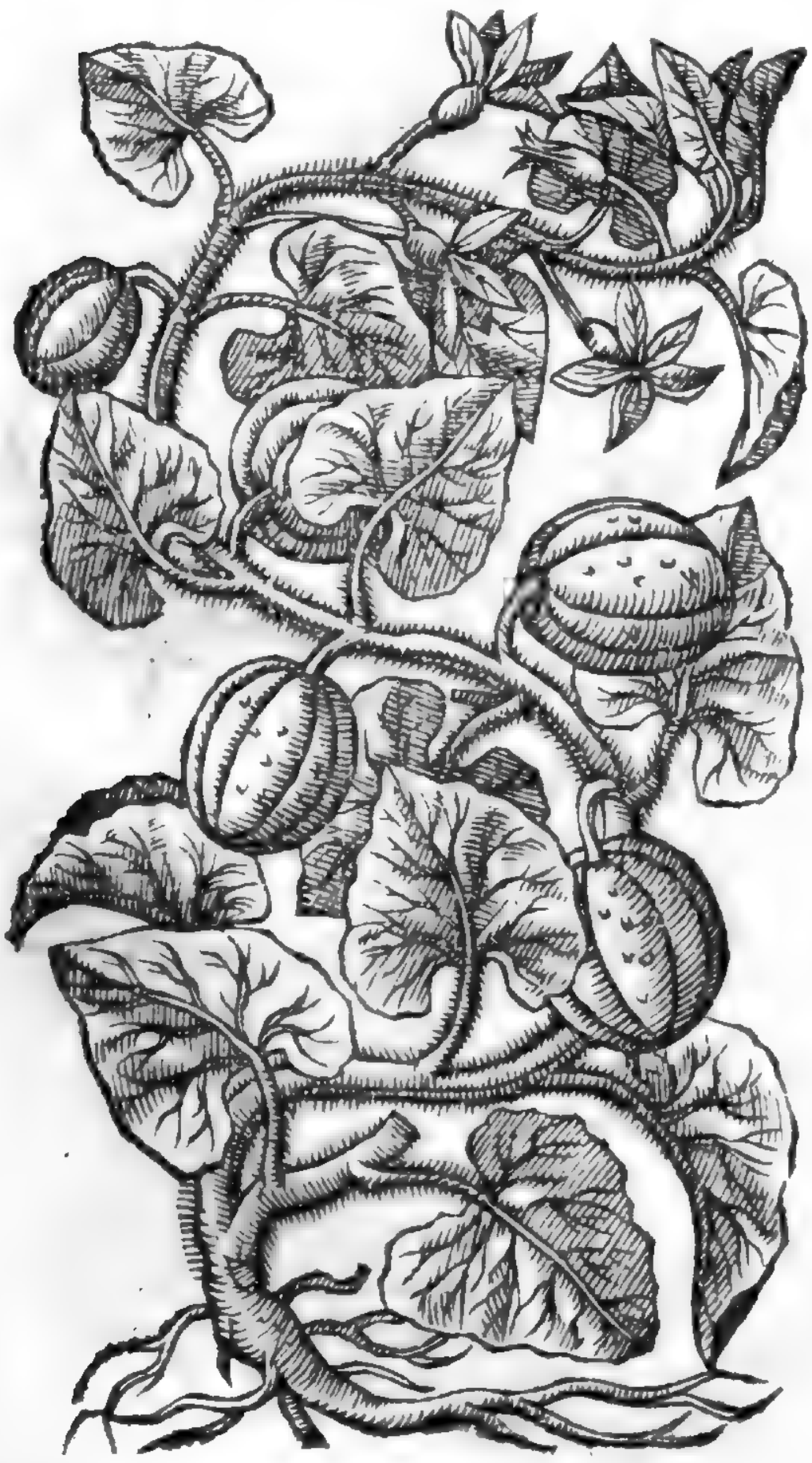

Cucumis sativus. C. B. Pin. 315.

Cucumis fylueſtris.

Momordica elaterium. C. B. Pin. 315.

QVEM

QVEM recentior ætas Melonem nuncupat caulibus humi procumbentibus, longis, sarmentosis, atque asperis, vulgari Cucumeri similis. Folia satis respondent, minora tamen, rotundiora, minusq; angulosa: flosculi similiter lutei: fructus crassiores, initio nonnihil pilosi, qui modò oblongam, aliàs contractiorem rotundam figuram obtinent: subinde verò & maiores, quandoque minores reperiuntur. cortex horum vt plurimum exterius viret, subdita pulpa siue caro, quæ editur, è luteo languescit, medulla lutea, muscilaginosa, humida, defluens, in qua semen veluti superioris Cucumeris.

Scritur locis cultis. tumulos amat Soli vel maximè expositos; terram verò mediocrem, non nimis pinguem aut stercoratam.

In Germania ac Belgio non nisi serò, & cùm æstas calens ac sicca fuerit, ad maturitatem peruehiunt.

Vulgò Melones appellant: Itali *Mellone*: Hispani *Melon*: Galli *Melons*: Germani ac Bohemi Melaun: Belgæ Meloenen. μῆλον autem Græcis pomum significat. Proinde rectius μηλοπέπων hic Cucumis appellandus; Pepon videlicet Mali odorem referens. Nam huius fructus odoriferis malis odore sæpenumerò vicini sunt, subinde verò & obscurè moschum redolent; qui idcircò & Moschatellini cognominantur. Galenus non istum, sed superiore capite descriptum Melopeponem facit; hunc verò pro Cucumi habuisse videtur, qui Græcis σίκυος ἥμερος, Latinis Satiuus Cucumis dicitur. *Cucumis Galeni.*

Huius autem vel etiam superioris syluestre genus est, quem σίκυον ἄγριον, & syluestrem Cucumerem vocant, de quo Pempt. tertiæ lib. 2. cap. 26. *Cucumis syluestris.*

Frigida porrò quoque ac humida Melonum caro est: difficilius quàm reliquorum Cucumeranotum concoquitur: in ventriculo autem si diutius hæreat, corrumpitur, & malignis febribus occasionem præbet. Quod & Aëtius testatur Tetrab. primi lib. 1. febres malignas inducere esum Cucumerum scribens; est siquidem & huic Cucumis, qui vulgò Melon. Semen verò huius idem quod alterius ac superioris Cucumeris potest.

De Anguria. CAP. III.

Anguria, Cucumis Citrulus.

Cucumeris Citruli alia icon.

ANGVRIA sarmentosis, viticulosis, asperis, ac humi repentibus caulibus, tum & clauiculis superiores Cucumeres refert; folia autem maiora sunt, & profundis vtrimque in-

 cisuris

Colocynthis.

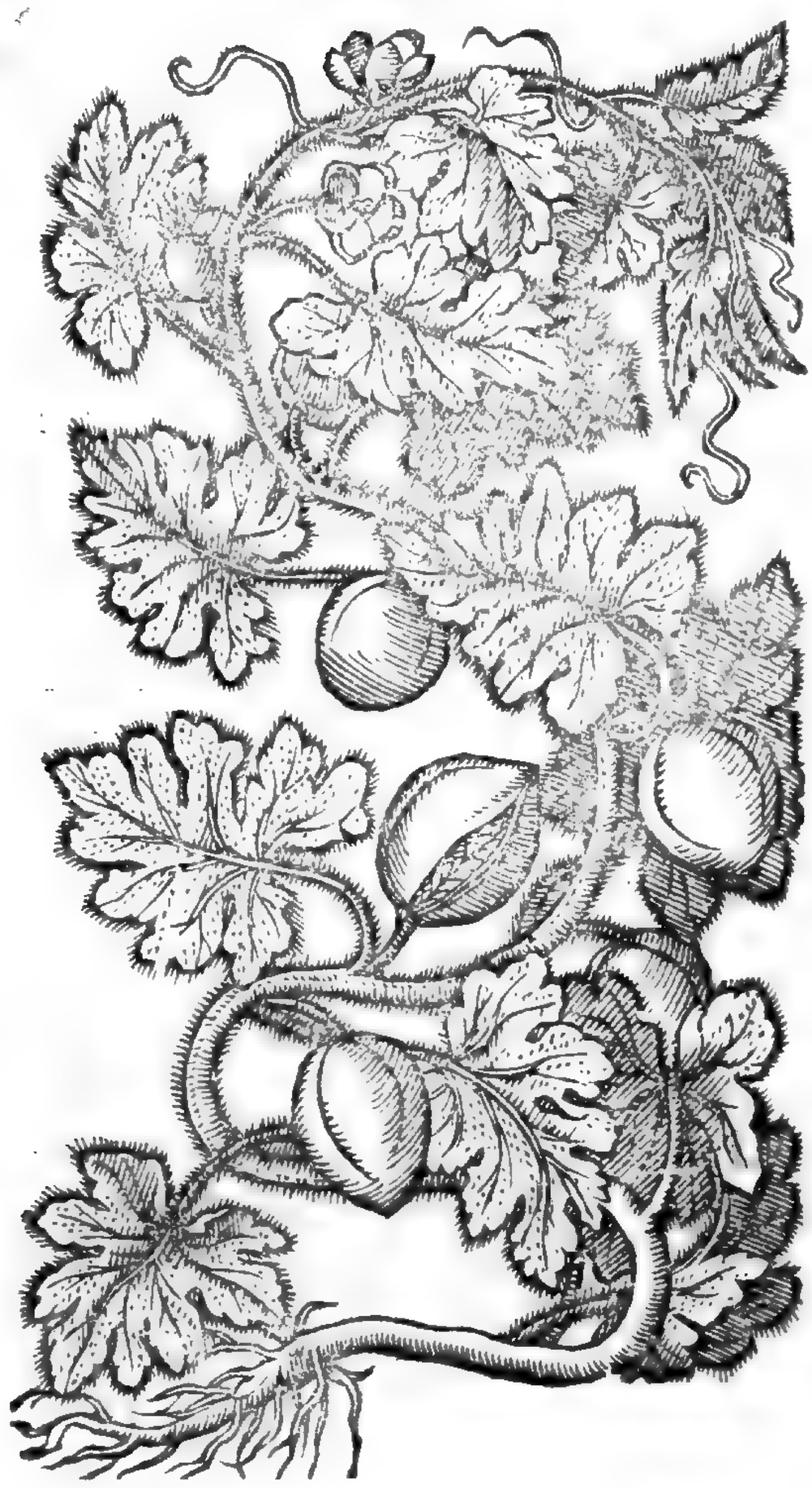

Cucumis Citrulus.

Colocynthus.

Pepo maior oblongus.

1.

2.

cisuris dissecta: flos aurei coloris: fructus globosi, striati, colore superius virentes, inferius, quà humi iacent, inalbicantes, quorum exterior cutis lævis, interior caro mediocriter dura, Peponum quam Melonum similior: medulla fungosa, in qua semen oblongum, planum, maius quàm Cucumerum, aut Melonum, minus quàm Peponum, exterior cuius cortex nigricans aut subrubens ac durus est. Non facilè autem istius Cucumerarij fructus cõputrescũt (velut vulgaris Cucumeris aut Melonis dicti, qui decerpti facilè corrũpuntur) sed diutinè asseruari queũt, præsertim Tritici aceruis, vt Matthiolus ait, impositi.

In calidis regionibus, vt, Apulia, Calabria, Sicilia, ac similibus facilè prouenit: In Germania rarò seritur, rariùs verò etiam maturescit.

Anguriam recentior ætas appellat: Officinis Citrulus & Cucumis Citrulus dicitur: inter semina siquidem frigida, Officinis nuncupata maiora, huius semen admittitur nomine seminis Citruli. Si autem Cucumis Citrulus à Citri luteo colore nomen habet, vulgaris Cucumis propriè Cucumis Citrulus est.

Syluestre autem huius genus est Κολοκύνθη siue Colochyntis dicta, de qua cap. 27. lib. 2. Pempt. 3.

Cæterùm Anguriæ caro, quæ cortici subest, cruda, sed frequentius cocta comeditur: alimẽtum autem confert exiguum, idq; frigidum ac humidum, sanguinemque ingenerat aquosum, qui internarum partium inflammationes mitigat, & bilis acrimoniam ac feruorem contemperat. Cruda in ore commansa linguæ in febribus asperitatem lenit, & sitim sedat.

Semen facultate Cucumerum simile est.

De Pepone. CAP. IIII.

PEPONVM aliquot reperiuntur species vel magnitudine vel forma differentes.

Maior Pepon crassos, asperos, spinisq; nõnullis obsitos caules promit prælongos, qui clauiculis siue capreolis suis vicina compræhendentes, perticas, scenas, ac sepimenta conscendunt, quæ nisi iuxta posita fuerint, humi repunt. folia ampla sunt, valdè aspera, aliquot profundis incisuris diuisa, marginibus serratis. flores admodum magni sunt, calathi forma, auri colore lutei, per orã quinque prominentibus angulis denticulati. fructus magni, crassi, rotundi, oblongi, crassioribus striis veluti angulosi, quorum pulpa cortici subiacens candida mediocriterq; dura est, interior medulla fungosa: semen magnum, latum, planum, subalbidum, multò quàm Cucumeris maius; forma alioqui haud differens. color corticis quandoque obscurè virens, aliàs albidus: virentis autem Peponis cortex durior est, ac velut lignosus; albidi verò mollior ac tenerior.

Alterum Peponum genus caulibus ac foliis, vtrisque asperis, tum & clauiculis priori simile est;

Pépo rotundus maior.

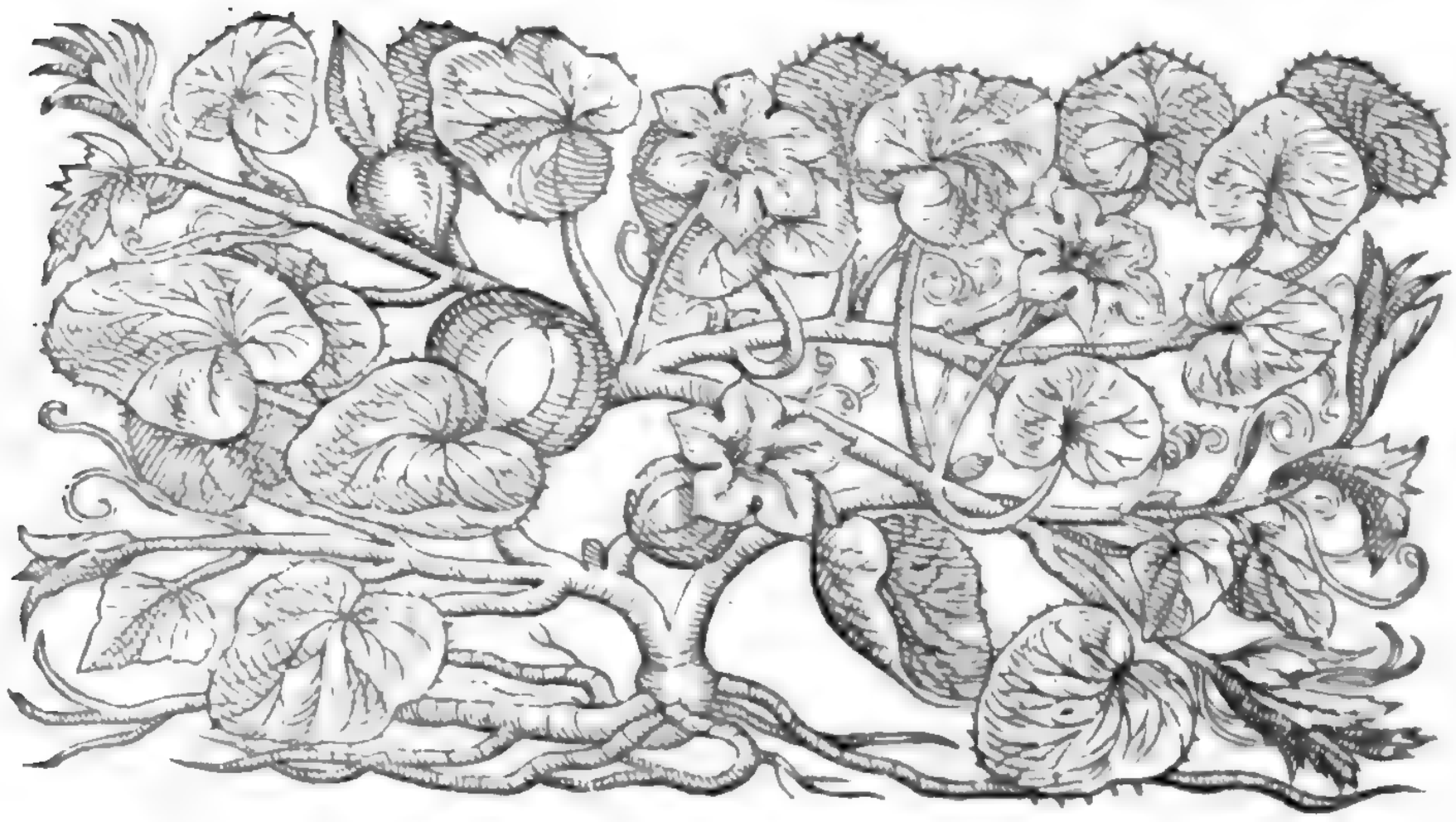

Pepo rotundus minor.

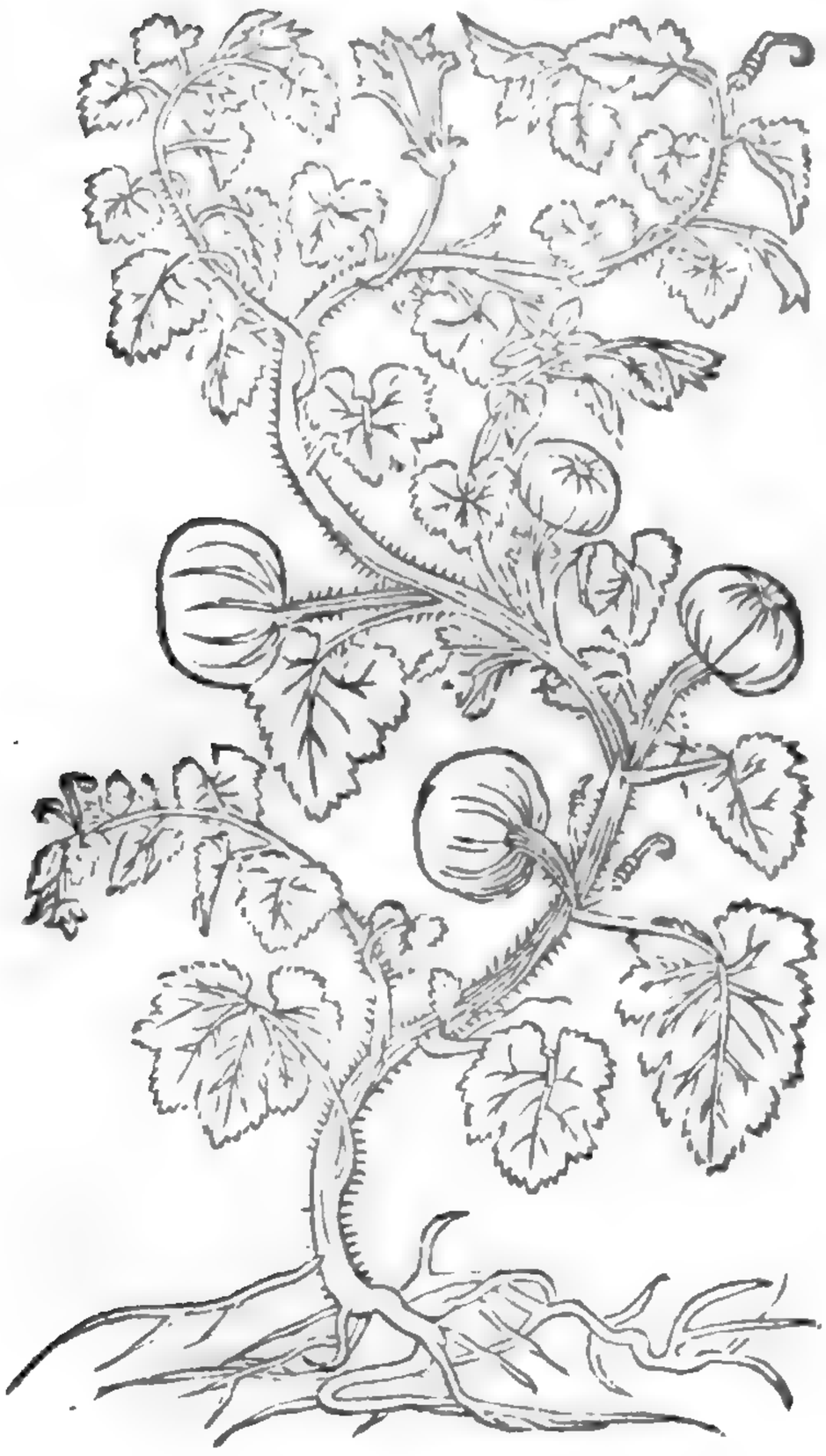

Pepo latus.

est; sed foliorum fissuræ minus profundæ, caulesq; teneriores. flores similiter lutei, patentes, & anterius anguloſi veluti prioris. fructus autem globoſi, rotundiores, modò maiores, frequenter minores; & quandoque virentes, duriorisque corticis: subinde cute molliore ac albicante, caro quibus subest veluti prioris: semina quoque eiusdē formæ, sed aliquantò minora.

Huius generis & tertius est Pepon, asperis caulibus, foliisque fissis ac serratis priorem referens: flos magnus quoque ac luteus veluti aliorum: fructus mediæ magnitudinis, cuius cortex tuberculis nonnullis exasperatur veluti mali Citrij cutis, qui per maturitatem similiter luteus est, proinde & Citrium malum cùm colore, tum asperitate referens. 3.

Quarti generis Pepon forma ab aliis plurimum differt: caules quidem, folia, floresque aliorum similes sunt; fructus autem haud longus aut globosus, verum omnino latus, & quodammodo planus, scuto alicui propemodum similis; in medio quidem crassior, per circumferentiam verò tenuior, & quibusdam locis reflexus crisporum instar: cortex huius mol- 4.

Peponis latioris fructus.

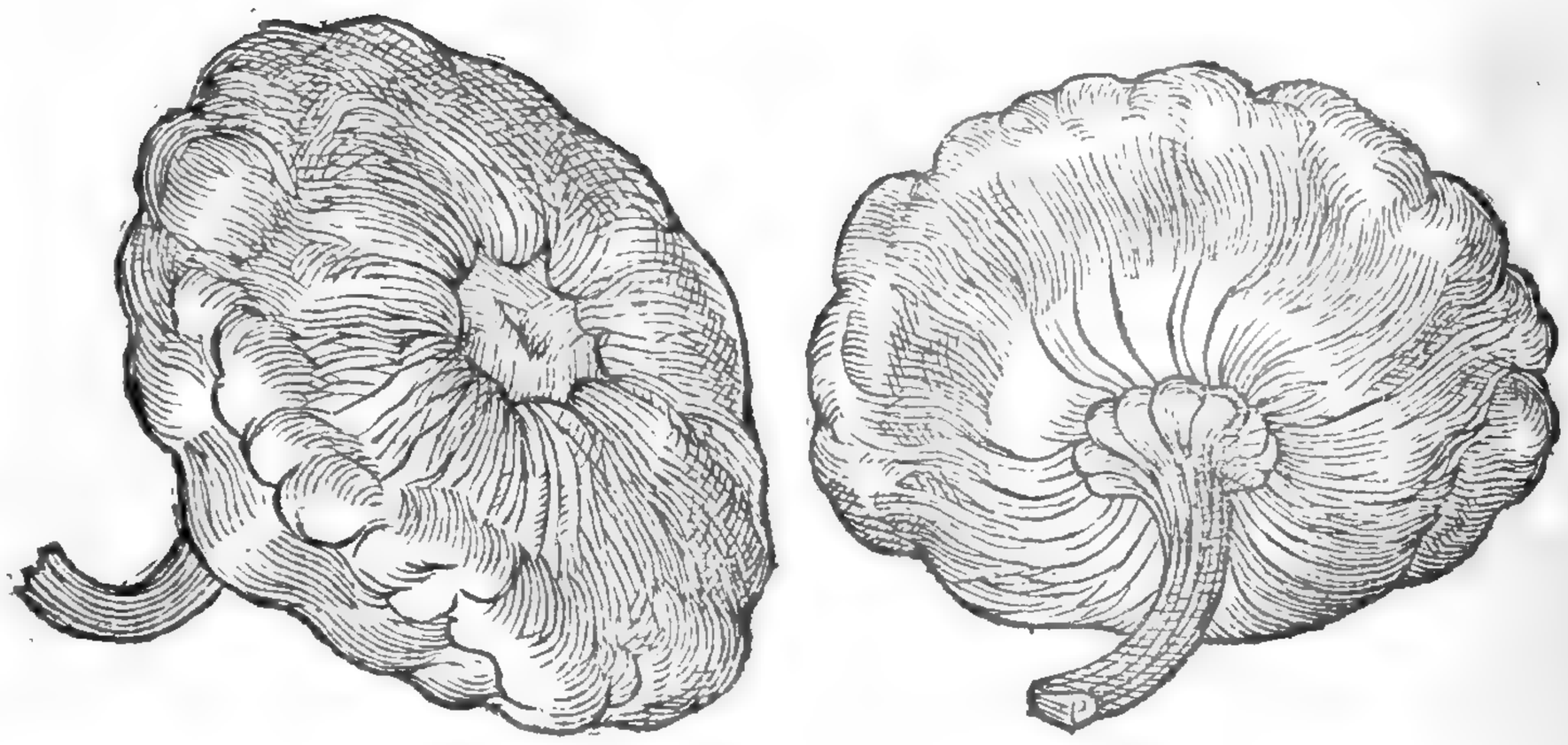

lis,tenuis,ac candidus'eſt,caro interior ſatis dura ac durabilis : ſemen quàm Cucumeris maius, forma & colore conueniens.

Omnes Pepones hortenſes ſunt: lætum ſolum,pinguemque mediocriter terram poſtulát.

In calidis regionibus citius matureſcunt: apud Belgas omnes ſerotini ſunt,& niſi æſtas calida ſiccaque fuerit,vix ad perfectionem perueniunt.

Græcis πέπων : Latinis ſimiliter Pepo. πέπονες autem omnes fructus perfecti ac maturi communi nomine dicuntur: vnde Medici quidam, inquit Galenus, fructum hunc σικυοπέπονα, id eſt, Peponem Cucumeralem nominari oportere contenderunt. Plin. lib.1x.cap.v. Cucumeres,inquit,cum magnitudine exceſſere,Pepones vocantur.Germanis Plutzer:Bohemis Dine: Gallis *Ponpons*: Belgis Pepoenen vocantur. Maiores à nonnullis Turcici cognominantur: Secundi verò Marini : Tertij Hiſpanici: Quarti autem Latorum Peponum nomen obtinuerunt.

σικυοπέπονα.

Eſt autem omnium Peponum natura frigida cum copioſa humiditate:habent autem vim quandam abſtergendi,cuius beneficio vrinam ciunt, & deorſum expeditius quam Cucurbitæ aut Melopepones permeant; vt Galenus ſcriptum reliquit.

Editur autem caro Peponum haudquaquam cruda, ſed cocta. Deſcendit autem ſic omninò faciliter,aluum facilem & quodammodo lubricam reddens. Alimentum autem confert exiguum,tenue,humidum frigidumque,(vitioſum, inquit Galenus) idque potiſſimùm cùm probè concocta non fuerit. Quo caſu choleræ morbo obnoxios efficere ſolet.

Durior caro Latorum eſt,qui & idcirco diutius quam reliqui incorrupti aſſeruari queunt: eduntur autem hi non modò elixi, ſed & in pingui aliquo fricti. Deſcendunt verò & per aluum haud ſegniter,alimentum verò adferunt quale aliorum.

Semen magis quàm caro extergit,vrinas promouet,renibus ex calculo infeſtatis vtile eſt.

De Pepone ſylueſtri.

CAP. V.

VELVTI Cucumeribus & Anguriæ ſylueſtres ſuæ ſunt ſpecies, ita quoque & Pepones quidam agreſtes & tota natura ſylueſtres. proferunt hi caules aſperos ſpinis obſitos: folia aſpera : flores luteos veluti ſatiui, ſed minora ſingula: fructus craſſos, oblongos, ſtriatos, durioris corticis ac colore virentes, ſed minores multò; quorum pulpa & interior medulla vnà cum ſemine, veluti ſatiuorum; ſed admodum amara; ſemen quoque paulò minus.

Alicubi locis incultis ſponte huiuſcemodi Pepones gigni dubio procul eſt: Verum in Germania ac Belgio non niſi ſati proueniunt.

Tametſi Veteres horum non meminerint,res ipſa tamen oſtendit πέπονες ἀγελίους, & Pepones ſylueſtres hos dici oportere.

Sylueſtres autem Pepones vti tota ſua natura valde amari, ita quoque temperamento calidi ſiccique, & ſecundo quidem ordine intenſo : expurgandi quoque non minorem vim, quàm

Pepo syluestris.

Cucurbita latior.

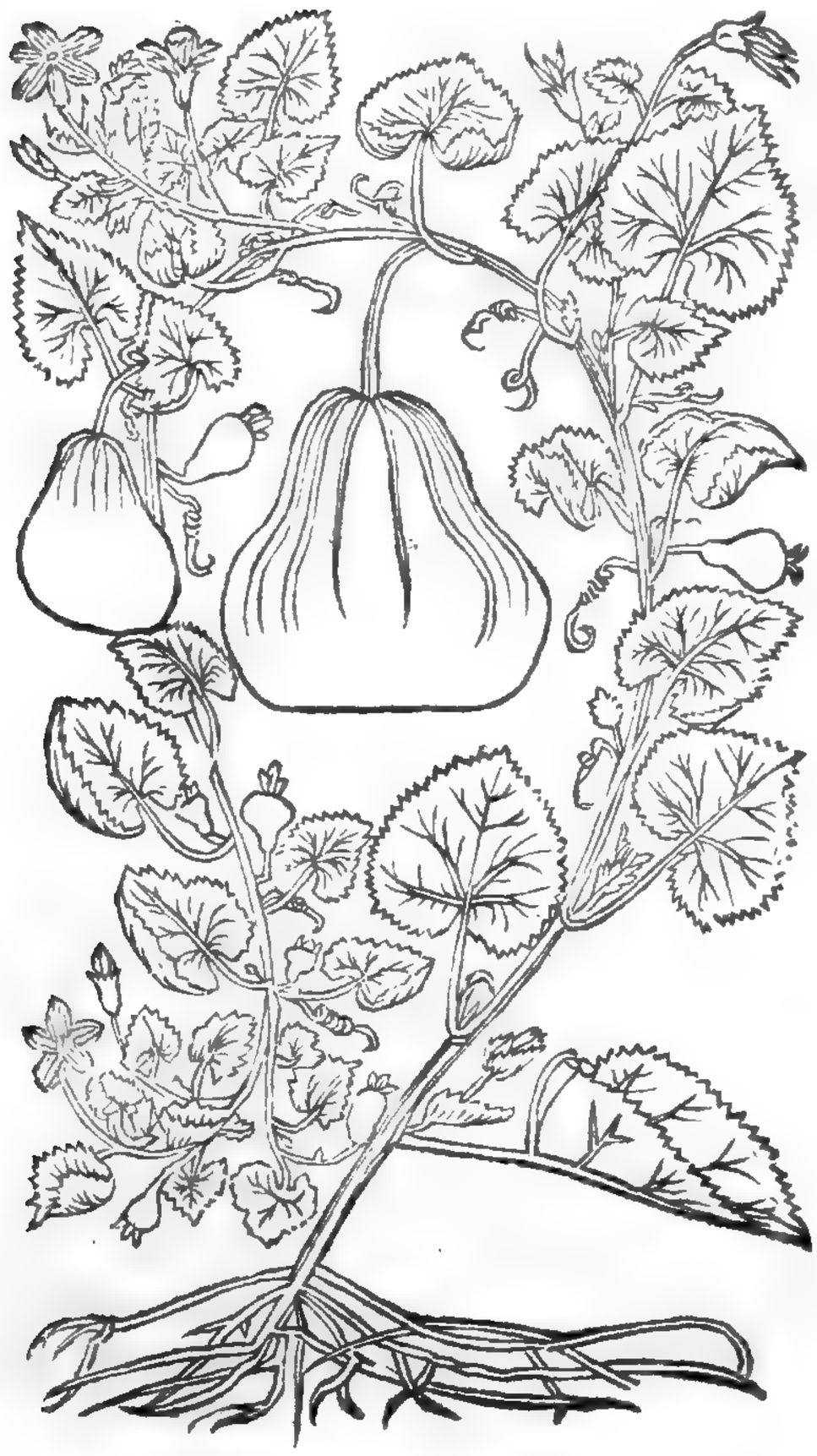

Cucurbita longior.

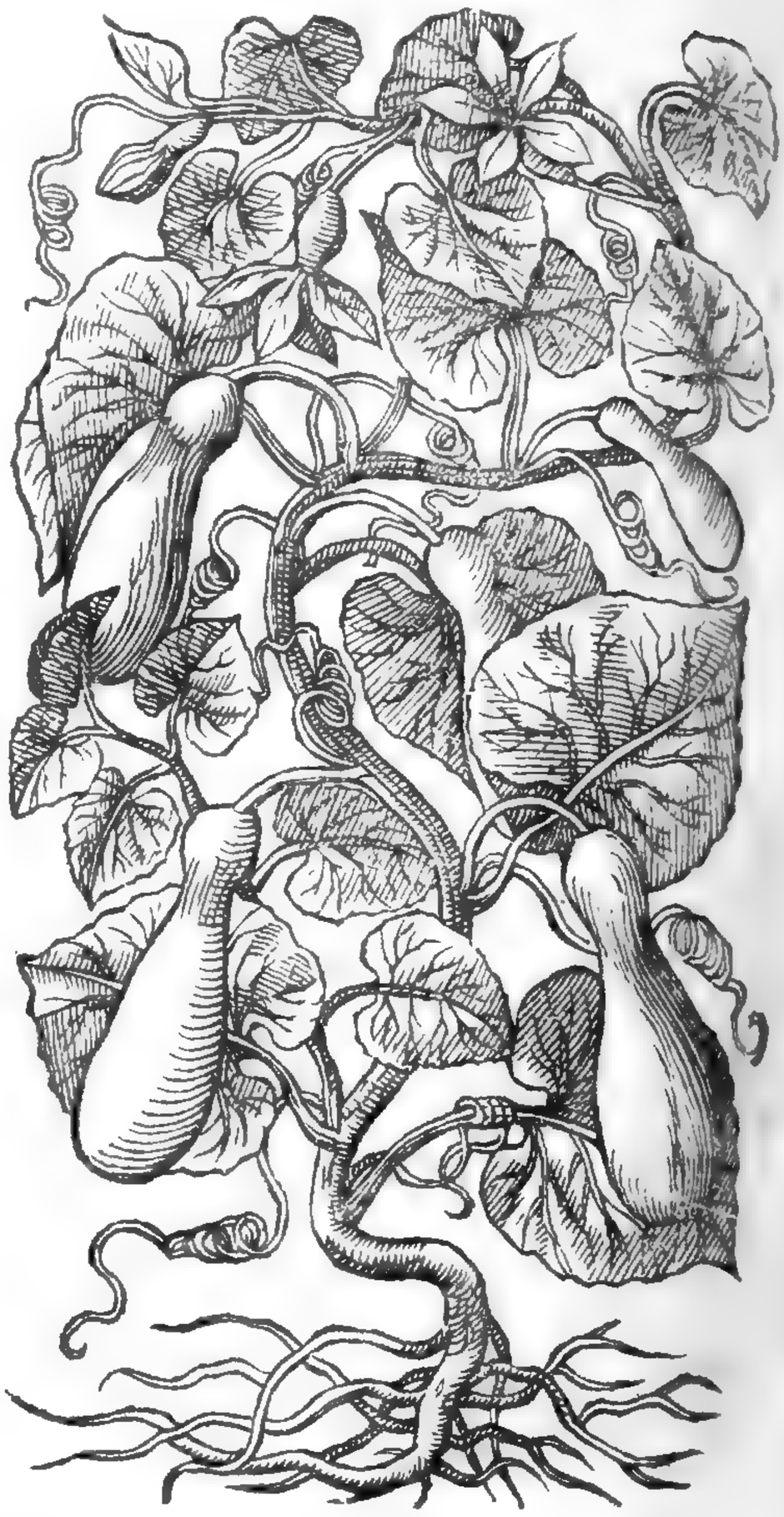

nullis verò κολόκυντα per τ vltima ſyllaba : ab aliis σικυώνια : à Plinio Cucurbita Cameraria, quòd cameras, teſtudines, pergulas, topiarias hortorum ſcenàs ſcandat ac operiat. Huic vero & altera, quæ nullis propè aſſiſtentibus fulta humi repit, Plebeia cognominatur. Italis autem Cucurbita *Zucca* dicitur: Hiſpanis *Calabaẓa:* Gallis *Courge*: Germanis **Kurbs**: Belgis **Cauwoozden**: Bohemis **Tiſkew**.

Cucurbitæ autem caro ſiue interior pulpa frigida ac humida temperamento eſt, vtraque qualitate ſecundi ordinis. Succus ad aurium cum phlegmone dolores, addito roſaceo, infuſus prodeſt: tumores etiam omnes calidos pulpa impoſita mitigat, capitis dolores puerorum & oculorum inflammationes hoc modo ſedat. Si infanti dormienti paris longitudinis Cucurbita vel etiam Cucumis in lectulo adiungatur, & febricitauerit, mox à febri liber erit.

Editur verò & hæc pulpa cocta, ſed quia ſuccum habet aqueum ac tenuem, exiguum corpori præbet alimentum, atque frigidum ac humidum: facilè autem ſubſidet præcipuè elixa, quæ & propter ſubſtantiæ ſuæ lubricitatem, tum & humiditatem, aluum emollit.

Aſſa autem vel frixa in ſartagine, quàm plurimum de propria humiditate deponit, atque idcirco minus facilè deſcendit, nec aluum adeò citò emollit.

Semen vrinæ acrimoniam contemperat, & eandem mediocriter prouocat.

De Cucurbita ſyluęſtri. CAP. VII.

SYLVESTRIS autem Cucurbita & quædam præter ſuperiores eſt: hæc autem viticuloſis caulibus, capreolis, ac foliis mollibus, ac veluti lanuginoſis ſatiuam æmulatur, omnibus ac ſingulis multò minoribus. ſcandit verò & hæc ſcenas, vmbracula, ac teſtudines hortenſes: fructus Cucurbitis ventricoſis ac lagenulas referentibus forma quidem ſimilis, ſed magnitudine longè inferior, omnino videlicet paruulus, nec vulgari pyro maior, vtpotè qui & manu concludi ac compræhendi queat. cortex huius exterior initio viret, poſtea durus factus ligni quoque colorem aſſumit. interior medulla humida & admodum ſucculenta eſt, in qua ſemen latet. amara autem hæc eſt, veluti ſylueſtrium Peponum.

In calidis regionibus ſpontè alicubi gignitur, ſed in Germania ac Belgio non niſi fata reperitur, vbi & tardè ac rarò perficitur.

Græcis

Cucurbita ſylueſtris.

Græcis κολόκυνθα ἀγρία: Latinis Cucurbita ſylueſtris. Plinius lib. xx. cap. iii. Cucurbitam ſylueſtrem Græcis σόμφον dici affirmat, quæ inanis eſt, digitali craſſitudine, non niſi in ſaxoſis naſcens, cuius commanducatæ ſuccus ſtomacho admodum prodeſt: Sed huiuſcemodi hæc Cucurbita ſylueſtris non eſt, quæ craſſitudine digitum excedit; nec inanis, ſed ſucci plena, ac ſtomachum nimia amaritudine offendit. σόμφος.

Sunt verò & quibus legitima hæc Colocynthis videtur, ſed à veritate aberrantibus: Nam κολοκύνθης Anguria ſylueſtris eſt, cuius & tenuis cortex facilè adimitur, & pulpa interior fungoſa reſiccatur; de qua Pempt. tertiæ lib. tertij cap. xxvii. Huius autem Cucurbitæ ſylueſtris durum ac lignoſum putamen, medulla verò adeò humida, vt reſiccari ſe non, aut ægrè admodum patiatur.

Cæterùm facultate hæc Cucurbita calida & ſicca eſt, nec minus quàm Colocynthis, aut Pepones ſylueſtres, vtriuſque videlicet qualitatis ordine ſecundo: Eſt verò & inſigniter amara, quamobrem & obſtructos meatus expurgat ac aperit: purgandi quoque vim per inferiorem ventrem æquè ac ſylueſtres Pepones obtinet.

Vinum etiam quod in excauatam hanc Cucurbitulam nocte tota permanſerit, valenter quoque purgat, & bilioſos ac pituitoſos humores educit.

De Charantia. Cap. viii.

Charantia.

Charantia tenuibus aliquot ac gracilibus viticuloſis cauliculis vicina quæque conſcendit, & capreolis ſuis, ex alarum ſinu prodeuntibus, apprehendit: folia non magna, lata, glabra, ac mollia, in quinque partes diſſecta, quarum ſingulæ ambitu circumroſæ: floſculi ex quinque foliolis mediocris latitudinis ex albido in luteum elangueſcunt: fructus oblongi, aliquantulum turbinati, oui ferè forma, ſed minores, veluti ſpinulis aut aculeis innocentibus exaſperati, qui per maturitatem foris intusque rubent, ſponteque finduntur; in quibus ſemen latum, planum, ferè veluti Anguriæ, ſubnigricans vbi inaruerit.

Non niſi ſata prouenit: Melius ac facilius in Italia calidisque regionibus proficit, quàm in Germania vtraque, vbi rarò & tardè fructus matureſcit.

Baptiſta Sardus Momordicam appellat: alij Viticellam, Balſaminam, Charantiam: Italis eſt *Garanza*: Germanis **Balſam opffell**: Gallis *Merueille*, Latinis Pomum mirabile: nonnullis Pomum Hieroſolymitanum: Belgis **Balſam appel.** Balſaminæ nomen inde accepiſſe exiſtimatur, quòd oleum in quo maturum pomum maceratum ad multa vtile, veluti Opobalſamum, habeatur: Eſt tamẽ & alia Balſamina, de qua mox.

Obtinent autem fructus huius, tum & folia eximiam

eximiam reficcandi vim cum moderata quadam frigiditate temperiei mediæ proxima.

Vulnera recentia conglutinare folia impoſita feruntur: cum vino verò aſſumpta coli inteſtinorumq; dolores ſopire,& ruptis conuulſisque vtiliter exhiberi.

Oleum in quo fructus, exempto ſemine, vel inſolatus, vel in calentis aquæ balneo decoctus, vel in fumo equino maceratus, vulnerum inflammationes arcet: eadem & facilè ac citò vnit ac perſanat. Doloribus ac vlceribus mammillarum auxiliatur: veteri exulcerationes ac inflammationes iniectum curare poſſe exiſtimatur: punctis ac vulneratis neruis vtiliter adhibetur: aduerſus combuſtionem ex aqua oleóve feruente, ferro ignito, vel igne multum confert: cicatrices extenuat. ramices quoque huius vnctione ſaneſcunt, ſi foliorum puluis aliquot diebus interea exhibeatur. Steriles quoque hoc fœcundas reddi affirmatur, ſi poſt balnei conuenientis vſum partes circa pubem ac vterum iſto vngantur, ac demum viro mulier miſceatur.

De Balſamina. CAP. IX.

Balſamina.

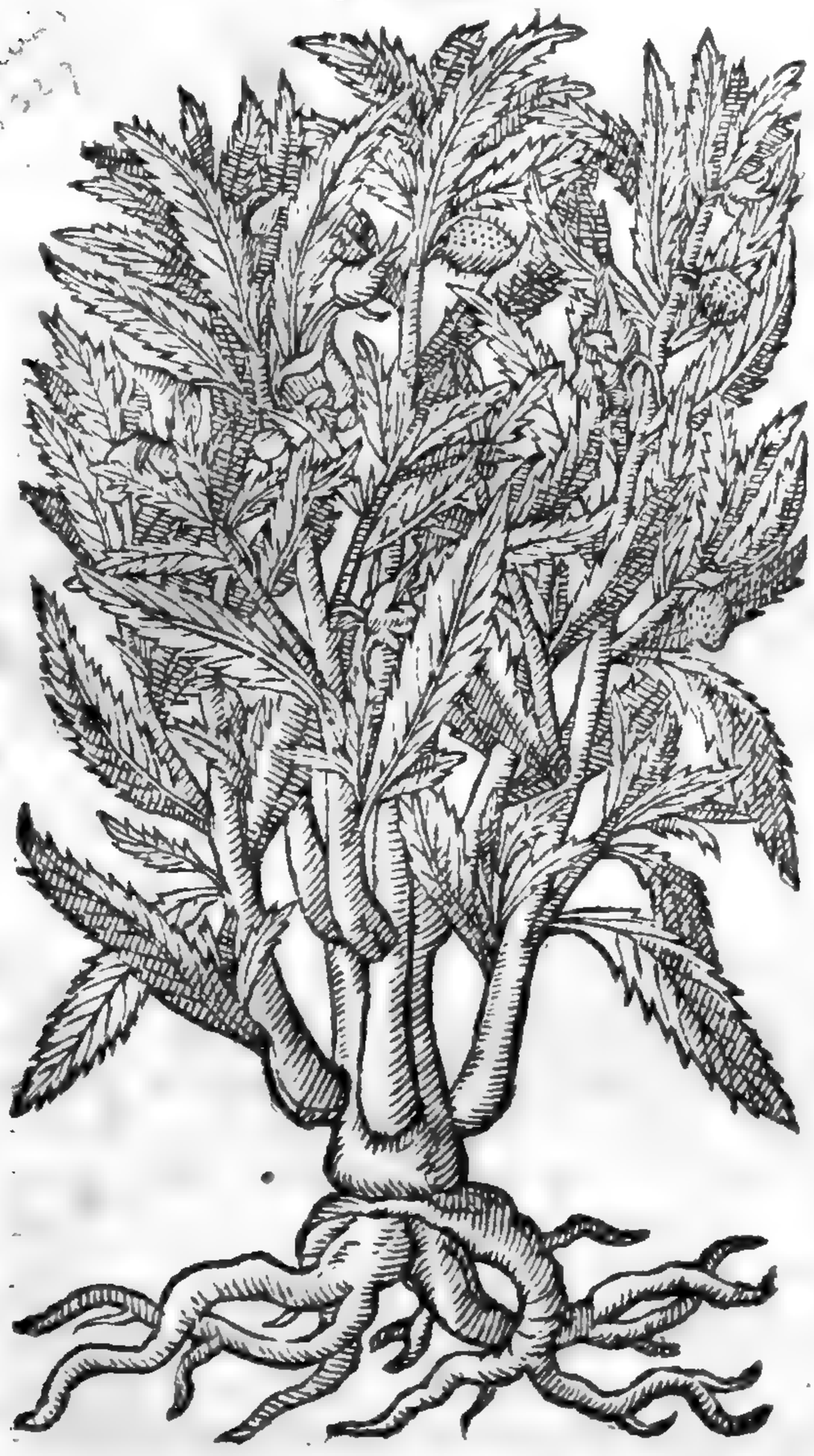

BALSAMINA hæc à Charantia, quę & Balſamina, non parum differens eſt: caules promit non tenues aut viticuloſos, ſed rectos, craſſos, ab imo ramoſos, glabros, læues, ſuccoſos, veluti Portulacæ, inferius nonnihil ſæpè rubentes, circa quos folia oblonga, acuminata, Salicis ſimilia, per marginem tenuiter ſerrata, è quorum ſinu duo aut tres ſubrubentibus inſidentes pediculis flores erumpũt, anterius latiores ac patentes, poſterius in tenue corniculum, veluti recuruam caudam, deſinentes; colore eleganti dilutè rubentes. ſuccedunt fructus rotundi, aſperi, ac hirſuti, ſed quàm ſuperioris minores, per maturitatem lutei, qui & ſponte diffinduntur, ſemina ſpargentes, Lentibus ſatis ſimilia.

Et hæc ſtirps non niſi hortenſis ac peregrina Belgio.

Autumni tempore quandoque fructus matureſcunt: flos antea apparet.

Vulgò Balſaminam nuncupant; & quandoq; neutro genere Balſaminum: Geſnerus Balſaminam amygdaloidem: Cordus maluit Balſamellam appellare: alij Balſaminam feminam, quibus prior mas: vnde hæc Germanis **Balſam apffel weiblein** / & Brabantis **Balſam appel wijfken.**

De huius autem facultatibus nihil afferendum: Plerique priori facultate ſimilem affirmare audent, ſed temerè, cùm huius experimentum à quoquam factum non conſtet.

De Fragis. CAP. X.

1. INTER herbaceos fructus Fraga quoque locum obtinent. Horum herba nullis caulibus nititur, ſed pediculos tenues & lanuginoſos à radicibus promit, quorum nõnulli folia, alij floſculos proferunt: deinde & fibras quaſdam proſerpentes edit, quibus ſeipſam multiplicat: folia autem in vno pediculo terna, oblonga, lata, per circumferentias ſerræ modo inciſa, ſuperiùs virentia, inferiùs albidiora, quorum ſingula maiora, latioraque quàm Pentaphylli: flores quatuor aut quini ab vno pediculo exeunt albidi, quinquefolij: ſubſequuntur Fraga ſuperficie exaſperata, exiguis Moris quodammodo ſimilia, colore rubentia, quandoque, ſed rarò, candida, guſtu vinoſo ſuauia, quorum interior pulpa mollis, humida, & albida, in qua ſemen puſillum. radix diuturna, ſubnigricans, multis fibris capillata.

2. Horum verò & alterum genus, quod ſuperiori pediculis, fibris, foliis, floſculis ſimile eſt, ſed Fraga guſtu dulciora: firmius etiam ſuis pediculis adhæreſcunt, nec ita facilè decerpi ſe, vt ſuperiora, patiuntur: radix huius quoque reſtibilis, & capillis fibrata.

In montibus, non rarò in conuallibus, in ſyluis ac aliis ſimiliter aliquantulum vmbroſis Fraga gignuntur: proficiunt & in hortis. Priora paſſim vbique vulgaria ſunt, ſed altera rariora, nec alibi quàm in hortis requirenda.

Viret

Fragaria & Fraga.

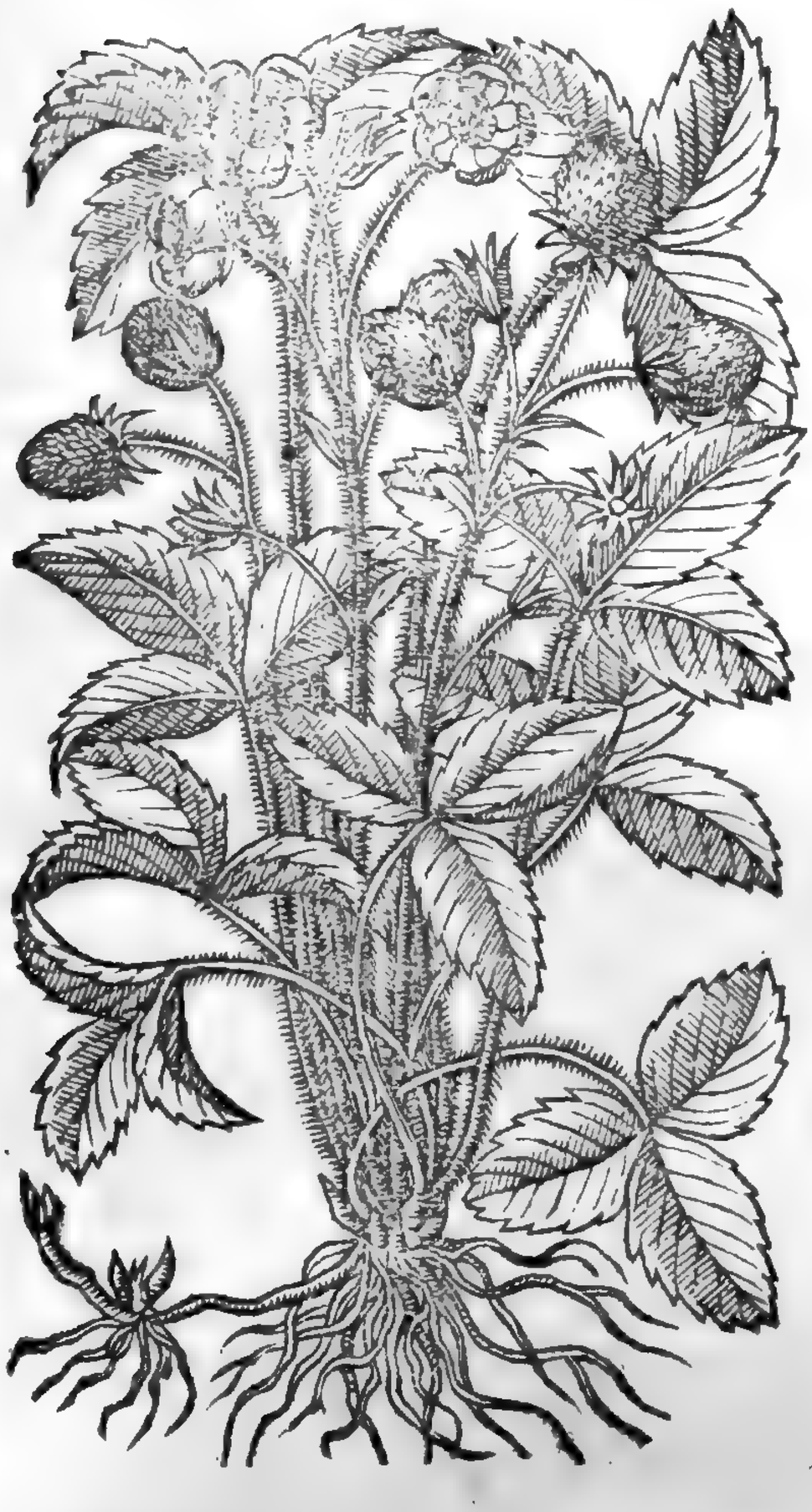

Fraga altera.

Viret toto anno herba: Vere latiùs fibris ſuis expatiatur, ac deinde flores facit: Iunio, vel etiam prius fructus maturi ſunt.

Fraga ipſi fructus Latinè Virgilio ac Ouidio dicuntur, nec aliud nomen vulgò cognitum: Germani Erdbeeren: Belgæ Eertbeſien: Galli *Fraiſes* appellant. Herbam Fragariam vocant: Iacobus verò Manlius Fragulam: Germani Erdbeeren kraut: Brabanti Eertbeſien cruyt.

Hallucinantur autem non parum, qui fructum hunc Rubi Ideæ morum exiſtimant: nec minus qui Comarum faciunt.

Cæterùm herbæ folia ac radices refrigerant, & cum adſtrictione reſiccant: Fraga verò frigida ſunt & humida.

Vulnerum inflammationem folia impoſita arcent. Decoctum eorum gingiuas roborat, dentes firmat, & aduerſus incipientes oris & tonſillarum inflammationes vtiliter gargarizatur. Fluxus muliebres eadem ſiſtunt, & dyſenterias curant.

Fraga ſitim ſedant, & ventriculi inflammationes, caloremq; reprimunt: alimentum conferunt exiguum, tenue & aquoſum; & ſi in ventriculo ipſa corrumpi contingat, etiã prauum.

Stillatitius horum liquor faciem fertur expurgare, & deletis maculis nitidam ipſam reddere, aduerſusque calculum renum vtiliter bibi.

LIBRI SECVNDI PEMPTADIS QVINTÆ

FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTÆ

LIBER TERTIVS,

DE ESCVLENTIS RADICIBVS, AC EIVS GENERIS BVLBIS, AC NONNVLLIS ALIIS.

PRÆFATIO.

CVCVMERARIIS *fructibus, paucísque herbarum aliis qui vescendo sunt, radices edules oportunè succedunt. Cùm autem illarum exiguus sit numerus, & bulbos, qui esui idonei habentur, in istarum societatem admittere operæprecium fuit. Plurimos quidem bulbos Pemptadis secundæ libro secundo descripsimus, sed quorum flores elegantes ac venusti hortis gratiam ac ornatum conferunt, oculósque magis quàm ventrem pascunt.*

Restant præter illos nonnulli, sed tamen non omnes edules, quos tamen vnà cum his prosequemur; ne qui vnius generis censentur, ab inuicem diuellerentur. Satis sit floriferos ab istis separasse, qui alioqui, vnà cum reliquis simul vno libro comprehendi potuissent.

De Rapo. CAPVT I.

Brassica rapa, C. B. P. 99

Rapum vulgare.

Rapum oblongius.

RAPO oblonga, aspera, & virentia sunt folia, vtrimque profundis incisuris dissecta: caulis verò ramosus: flosculi lutei: siliquæ ac semina qualia Brassicæ. Rapum, quod pro radice est, tuberosum, rarò globi instar orbiculatum, frequentius in latitudinem effusum, rarissimè oblongius supra terram extans, inferius tenuem quandam radiculam demittit, cortice vestitur crasso, albicante, & carne interius albida, quæ cruda coctaq; editur.

Ferunt

Ferunt autem nonnulli & Rapum quoddam esse, interiore pulpa rubens: sed fortassis hoc illud est, quod inter Betas reposuimus,& à nonnullis pro Rapo rubente haberi scripsimus Pemptadis huius lib. primo cap. VI.

Est vero & sylvestre quoddam Rapum, cuius varias species Pemptadis secundæ lib. primo ostendimus.

Terram Rapum mediocrem postulat & solutam, ac adeò solutam, Petro Crescentio auctore, vt ferè in puluerem sit redacta: In agris & nonnullis vinctis quibusdam locis gignitur.

Seritur Vere, vel post demessam segetem, in eodem in quo Secale natum agro. Altero anno vnà cum Brassica flores & semina producit. Transferri autem primo Vere, vel etiam citius Rapa oportet, si ad sationem Raporum semen vtile speratur: Non translatorum ad reliqua quidem vtile semen, verùm ex eo non extuberans Rapum, sed exiguæ radicis excrescit.

Rapum autem Græcis Γογγύλη, aut Γογγυλὶς dicitur; & γογγύλη ἥμερος, quod vulgaris vsus, in Officinis & passim Rapa: à Lacedæmoniis verò γαστήρ: apud Boeotios verò ζειελτὶς, vt Athenæus refert: Germanis Ruben: Belgis Rapen: Gallis *Naueau rond*: Hispanis *Nabo redondo*, vel *Naps redons*: Italis *Rapi*: Anglis Turnepe.

Cæterùm Rapi tuberosa radix, quæ propriè Rapum, & stirpi nomen dedit, cruda quandoque, sed frequentiùs cocta editur. Cruda inflat, & succum crassum frigidumque ingenerat: Cocta minus refrigerat, imò adeò exiguum, vt refrigerare non percipiatur; humida tamen nihilominus & flatulenta existit. Refert autem non parum quo modo Rapum decoquatur: In aqua aut iure aliquo decoctum humidius est, citoque descendit, & aluum facilem reddit. Super carbones verò assatum siccius est, & flatuum minus ingenerat, non omnis tamen expers. Quocunque autem tandem coquantur modo, amplius multò quàm cruda alunt, alimentum conferunt non vitiosum, temperato proximum, sed non copiosum: ad lactis tamen & seminis generationem faciunt. Est verò & facultas eorum nonnihil diuretica.

Decoctum Rapi ad tussim & vocis raucedinem confert, vesperi bibitum addito sacharo aut exiguo mellis despumati. Dioscorides hoc & podagras & perniones foueri refert. Idem & ipsum Rapum tritum vtiliter pernionibus imponi addit; tum & ceratum rosaceum, quod in excauato Rapo per cineres feruentes excoctum fuerit, exulceratis pernionibus prodesse.

Asparagi Rapi siue prima à transplantatione germina decocta, vrinas, si edantur, mouent.

Semen in antidota recipitur, & Theriacis admiscetur: in potu sumptũ venenis aduersatur.

Belgæ oleum ex semine expressum ad reliquos à partu dolores subinde exhibent: tum & ipsis pueris aduersus vermes, quos perimit & expellit. Idem lotum cum aqua frigida calores, feruoresq; , & asperitudines cutis illitum mitigat. Vtũtur verò & hoc in cibatu, sed nõ prius quàm probè coctum aliquãdiu efferbuerit, vel pleraq; in eo incocta fuerint. tale autem facilè, in vẽtriculo innatans, amarescit, & bilem commouet.

Napus.

De Napo. CAP. II.

NAPVS foliis, caulibus, flore, siliquis, semineq; Rapum refert, sed radix quæ Rapo in orbiculatam latitudinẽ extuberat, Napo in longitudinem exporrigitur. Napi siquidem crassa & longa radix est, Napi & ipsa nomen retinens.

Solutam quoque terram haud aliter quàm Rapum postulat, in lætiori tamen etiam prouenit. nascitur in Gallia, Bauaria, aliisq; frequenter regionibus.

Seritur, transfertur, semẽ perficit eodem quo Rapum tempore.

Huius autem, tum & Rapi, sylvestris habetur species, quam Galliæ rura Nauetam, Ruellio teste, appellant. Quæ ex non transplantatorum siue Raporum siue Naporum semine nascitur: & foliis, caule, reliquisq; Rapum ac Napum æmulatur, sed radice non crassa, oblonga quidem, & haud magna est. Rapum etenim transferri, & in alium locum defigi debere, ex cuius semine nas- *Nauets.*

citurum expectatur Rapum, antè dictum: eodem modo & Napus translationem desiderat.

Seritur autē huiuscemodi stirps non paucis locis in agris seminis causa, veluti & syluestrior illa Brassica, Crambe veteribus nuncupata. Ex vberiore enim horum seminum prouētu magnum subinde lucrum, & haud mediocris quæstus agricolis accedit: Trusatilibus siquidem molis ex eo oleum excuditur, cuius non modò ad obsonia, aut ad lucernarū lumina vsus est, verùm etiam ad saponis compositionem requiritur: Nam ex hoc, & vnà fortissimo ex nōnullis cineribus lixiuio, sapo decoquitur, quo ad eluendas expurgandasq; lineas vestes vniuersum ferè Belgium vtitur.

Rapistrum.

Napus Græcis Βουνίας dicitur; quod tamē nomen Rapo magis cōuenit: Nam Bouniadis appellatio à tumente figura diducta apparet: Germanis Steckrubē: Brabantis Steckrapē/ Paryſche rapen: Hispanis *Nabo commun*, & *Naps*; Italis *Napo*: Gallis *Naueau*: Anglis Nape.

Galenus inter Γογγύλιδα & Βουνίαδα differentiā nullā facit, & reuera Napus à Rapo nisi sola radicis forma dissidet: vt & antè scriptum est.

Est & Napus à Rapo facultate & tēperatura nō differens, nisi quòd Napus paulò siccior, minusq; facilè concoquatur aut descēdat, pauciores q; flatus ingeneret. in reliquis cū Rapo conuenit.

De Rapistro. CAP. III.

RAPISTRO folia exeunt lata, oblōga, aspera, veluti Rapi ac Napi, sed lateribus indiuisa. cauliculi eius tenues, hirsuti, pedales vel altiores. secundum ramulos exiguos flosculos proferunt colore subluteos; ac postea tenues, oblongas, & paruas siliquas, in quibus semē veluti Rapi, sed feruens ac acre gustu veluti Sinapis, sed amarius. radix non magna.

Frequenter in agris, dum requiescunt, & araratro non proscinduntur, sponte nascitur; non minus tamen & secus vias, prope veteres muros, & aliis incultis & asperis.

A Martio mense in multam æstatem cū flore reperitur: interea verò & semen perficitur.

Nostra ætas Rapistrū nominat: nonnulli verò & Sinapi syluestre: Germanis *Hederich*: Belgis Yerick: Gallis *Velar, ou de la Torrelle*: Nō esse Erysimum, vt quibusdam visum, folium indiuisum, & haudquaquam Erucæ simile, ostendit.

Cæterùm Rapistri semen calidum & siccum nō minus quàm Sinapis. Vsurpatur à nonnullis huius loco, qui condimentū à Sinapi nomē habens, vel ex hoc componunt, vel ei admiscent; sed palato tale minus gratū, quod amaricans sit.

Lampsana.

De Lampsana. CAP. IIII.

LAMPSANÆ folia Napi aut Rapi similiter satis similia sunt, sed minora, minusque aspera: cauliculi cubitales, tenues ac ramosi: flosculi in fastigiis virgularum lutei, minores, Hieracij æmuli, ex aliquot videlicet paruis foliolis cōgesti. radices tenues, ac cohærētes fibrę.

Iuxta agrorum & hortorum latera ac margines, secus vias; locis incultis, non omninò aridis haud rarò exit.

Tota æstate cum floribus viget.

Λαμ-

λαμψάνη hoc olus Græci nominant: Latini eadem voce vtuntur: Inter nothas tamen à Romanis Napium dici refertur. Napio autem illi nomen à Napi similitudine, quem folio refert.

Reficcantem autem ac extergentem, nonnihilque digerentem facultatem obtinet. Galenus hanc etiam malos succos procreare scribit: Dioscorides vero plus alere ait quàm Rumicem, & stomacho vtiliorem. Coquuntur autem, eodem auctore, caules foliaque, & in cibum recipiuntur.

De Raphanide, siue Radicula. CAP. V.

Raphanis siue Radicula satiua. Radicula satiua minor.

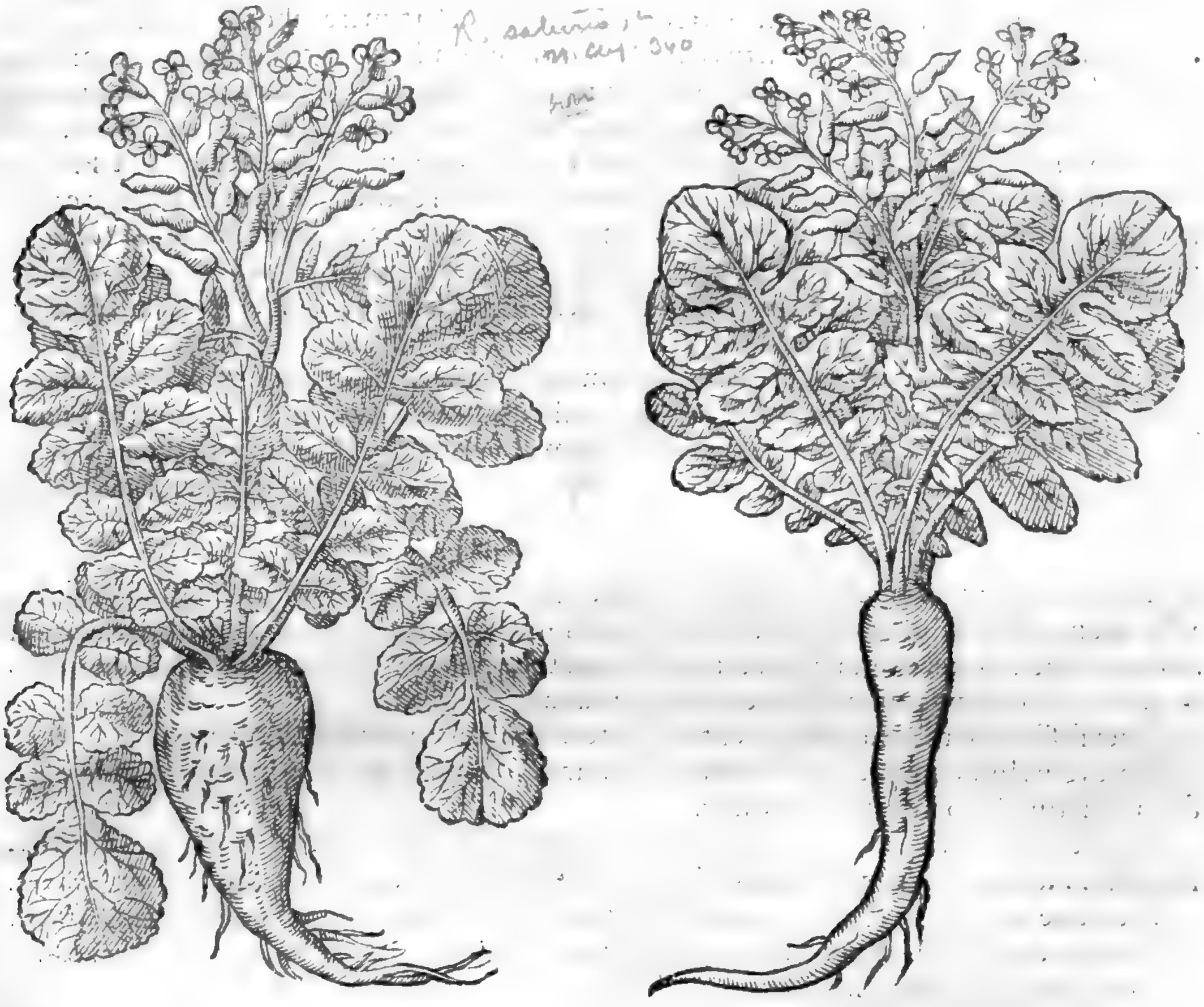

RADICVLARVM satiua vna, syluestris altera: tertia magnæ cognomen accepit. De singulis autem seorsim agendum.

Satiua Radicula folia emittit magna, virentia, aspera, vtroque latere profundis incisuris dissecta, Rapi foliis haud dissimilia, sed maiora: caules teretes sunt inq; alas sparsi; è quibus flosculi quatuor foliolorũ dilutè purpurei; succedentibus siliquis crassis, acuminatis, interius fungosis, in quibus duo aut tria semina, maiora quàm Rapi aut Brassicæ. radix foris intusque frequentissimè albida, quandoque exterius nigricans; crassa, & longa, si conueniens solum nacta fuerit; subinde verò crassior ac breuior.

Diu beneque subactam ac solutam terram Radicula requirit, & mediocriter pinguem: in arenosa etiam quandoque non infeliciter prouenit.

Post æstatis solstitium Iunio aut Iulio mense commodissimè ac optimè Radicula seritur. Vere tempestiuè sata, parum radice probatur aut proficit. Nimis enim citò in caulem assurgens, mox flores, seminaque profert: seriùs sata radice grandescit: hybernis mensibus infertur: Vere sequente flores seminaque demum facit.

Theophrasto, Dioscoridi, ac Galeno, aliisque Veterum Græcè ῥαφανὶς dicitur: & quæ seritur ῥαφανὶς ἥμερος: Posteriores ῥάφανον appellant: Antiquiores autem, & Attici, teste Galeno, Brassicam ῥάφανον vocarunt. Latinis autem ῥαφανὶς Radicula, & satiua Radicula est: Officinis verò Raphanus: Germanis Rettich: Belgis Radijs: Gallis *Raifort:* Italis *Radice, Rafano:* Hispanis *Rauano:* Anglis Raddijsshe/Rabon: Bohemis Ředkew. Radiculæ semẽ Cælius à Marcello Empirico Bacanon dici affirmat: & similiter ab Aëtio Tetrabibli lib. II. cap. II. Corna- *Bacanon.*

rius tamen non Bacanon,ſed Cacanon legit. Inuenitur verò nomen Bacani etiam apud Nicolaum Myrepſum compoſ. CCLV. lib. primi.

Radicula manifeſtè excalfacit & reſiccat: attenuandi & aperiendi vim habet, acri in ea qualitate ſuperante: In tertio autem ordine excalfacientium, & ſecundo reſiccantium hanc Galenus ſtatuit,& obſonium magis eſſe refert quàm alimentum.

Editur autem cruda. Nonnulli autem hanc cum pane alterius cibi loco ſumunt: hoc modo eſitata,pauciſſimum confert alimentum,idque vitioſum ac reprobum. Plerique verò non ſolam hanc mandunt,ſed inter prandendum,aut cœnandum,aliorum ciborum veluti condimentum,& appetentiæ incitamentum adhibent: & minus vitioſum ſuccum ſic ingenerat; ſed cùm difficiliùs reliquis cibis concoquatur, quandoque & ventriculo moleſta ipſum perturbat: ad ciborum tamen diſtributionem adiuuat,præſertim ſi à cibo ſumatur. ante verò cibum ſumpta ipſum ſubleuat; ructus excitat; ventriculum ſubuertit. Vomitum etiam ante cibum data promouet,ſed præcipuè cortex,qui ipſa interiore carne vt acrior,ita quoque maiore efficacia vomitiones cum oxymelite datus facit. Prouocat verò & Radicula vrinas,ac cohærentes calculos diſſoluit ac expellit: decocto eius ad ternos cyathos manè, vt Plinius ait,epoto. quod, & auctore Dioſcoride, ad veterem tuſſim confert,& quæ in pectore craſſa hærent extenuat. Huius loco noſtra ætas ſtillatitio vtitur per organa extracto liquore, qui & vrinas potenter cit, & calculos renum eiicit. Idem verò & ad vomitionem confert, additis iis,quæ ipſam prouocant. Radicula verò tuſa, lienoſis impoſita prodeſt: ſuggillata tollit, & contra viperarum morſus auxiliatur.

Eadem & ſemen poteſt, nam & vomitionem facit: vrinas ſimiliter mouet: & ex aceto impoſitum lienem extenuat. Galenus Radiculæ cauliculum Vere erumpentem elixum à nonnullis edi refert,ipſumque magis ait nutrire, quàm Radiculam crudam: propterea quòd in aqua magnam decoctione acrimoniæ partem depoſuerit; nihilominus tamen pauciſſimum habere alimentum.

De Radicula ſylueſtri. CAP. VI.

SYLVESTRIS Radicula folio eſt breuiore,anguſtiore,crebrioribusq; inciſuris diſſecto, propemodum veluti Erucæ,ſed multò quàm huius maiore. cauliculi tenues, pedales, vel altiores: floſculi lutei exigui: ſiliquæ paruæ: minutum quoque ſemen. radix digitum quandoque craſſa, oblonga, alba, ſapore acris, mordaxque ac viuax.

Iuxta foſſas ac ſcrobes aquas habentes ſponte naſcitur: & pluribus annis reſtat.

Flores eius Iunio menſe potiſſimùm vigent: radix Februario aut Martio aliquando effoditur,& ſatiuæ loco infertur, ac editur.

Radicula ſylueſtris Græcis ῥαφανὶς ἀγρία: à nonnullis verò & Armoracia dicitur: Germanis wilder Rettich: Belgis wilde Radijs: Hiſp. *Xaramago:* Italis *Ramolacci:* Gallis *Raifort ſauuage.*

Facultate autem hęc Radicula non inferior ſatiua eſt,ſed calidior ac ſiccior,quia & acrior.

Dioſcorides folium inter olera recipi ſcribit: tum & radicem coctam, quæ, vt ait,excalfacit,vrinas mouet,& æſtuoſa eſt.

De Raphanide, ſiue Radicula magna. CAP. VII.

MAGNA Raphanis grandia profert folia,longa,lata,acuminata, ſaturato colore virentia,Hippolapathi æmula,ſed maiora & aſperiora: caulem (ſi quando promit) edit tenuem,atque in eo floſculos albidos, paruulos, & exiguas ſiliquas. radix magna & albida eſt, guſtu admodum acris.

Humentibus hortorum locis gaudet, atque in his meliùs, quàm in aridioribus aut aridis proficit. gigni verò & in pratis nonnullis Fuchſius auctor eſt.

Aprili aut Maio quandoque huius flores apparent,ſiliquis pòſt ſuccedentibus. adeò verò rarum hoc eſt,vt ſemen nullum hanc proferre Petrus Creſcentius ſcripſerit: qui Nouembri, Decembri,Ianuario,Februario, vel etiam Martio ait menſe radicum particulas ſerendas,ac in pinguem ſolutamque terram defigendas, exque iis facilè magnas craſſasque ſubnaſcituras radices.

Raphanum magnum aut Raphanum Ruſticanum vulgò appellant: nonnulli,& ſimpliciter,Raphanum: Nos Raphanidem magnam,aut Radiculam magnam,aut Ruſticanam dicere maluimus: Germanis verò eſt Merrettich/aut Krain ſiue Kren: Gallis *Grand rafain, grand raifort:* Belgis frequentius Raphanus quandoque ad imitationem Germanorum Meerradijs: Bohemis Chren.

Inimicam autem hanc magnam Raphanidem ſiue Radiculam vitibus eſſe nonnulli ſentiunt,& tantum quidem inter hæc odium eſſe, vt Raphanis magna iuxta vitem ſata retrorſum

Raphanis magna.

Raphanus sativus

lum fugiens abeat; & huius radix arida ac tusa in vinum coniecta, ipsum mox in acetum cõmutet. Vetustissimi autem scriptores, dissidium cum vite, Raphano quidem, sed non huic, sed Brassicæ ascribunt; quam antiquissimos ῥάφανον nominare iam antè scriptum est.

Cæterùm Raphanidis huius radix admodum acris est: calida tertio & sicca secundo intenso: Contusæ admodũ frequens apud Germanos pro condimento vsus est. Valent ad eadem ad quę satiuæ, sed & vehementiores sunt.

Oxymeli ex aceto, in quo triduũ cortices maduerint, vomitum excitat, & aduersus quartanas commẽdatur: Quin & cortices ipsi in aceto macerati, si cum exiguo mellis edantur, deinde aqua superbibatur tepida, vomitione quoq; expurgãt.

Herbæ folia cum vino decocta, additoq; modico oleo, ac cataplasmatis in modum imposita, iocinoris ac lienis durities molliunt: pectini verò admota, vrinæ stillicidio auxiliantur.

De Pastinacis tenuifoliis. CAP. VIII.

PASTINACARVM duo posterior ætas genera ostendit; tenuioris folij vnũ: latioris alterũ.

Tenuifoliarum autem Pastinacarum quędam satiuæ sunt: sylvestris verò alia.

Satiuæ Pastinacæ folia saturato colore virent, ampla sunt, sed in tenuissimas ac minutas partes multiplicibus sectionibus diuisa. caulis, quando

Pastinaca tenuifolia satiua.

Daucus carota, L.
Ger. emac. 1027

Pastinaca satiua rubens.

Daucus carotæ, L.
Ger. emac. 1027

assurgit,rectus & rotundus est,forisque nonnihil hirsutus,interiore parte cauus, culminantibus in summo rotundis vmbellis, in quibus flosculi paruuli albicantes. succedit semen non magnum,sed asperum & hirsutum. radix crassa,dodrantalis,lutea,esui grata,& ori iucunda.

2. Huius altera species,priori omnibus partibus similis, solo radicis colore ab ea differt, qui huic non luteus,sed saturato rubore nigricat.

Seruntur istæ Pastinacæ in agris ac hortis,in quibus & alia olera habentur: terram quoque desiderant non firmam & bene subactam.

Altero à satione anno caulem promunt, & flosculos. semenque proferunt.

Est verò hæc propriè à Græcis σταφυλῖνος dicta: Nam quam nos latioris folij Pastinacam nuncupauimus,à Veteribus alio descripta est nomine: Huius autem satiuum genus σταφυλῖνος ἥμερος, Latinis Pastinaca satiua dicitur: Theophrastus autem lib. IX. De stirpium historia hunc Staphylinum δαύκον nominat,& apud Arcades nasci refert: ac in Spartensi Achaiæ laudatissimum,radicemque ait μηλίναν,id est,luteam esse. exemplaria quædam μέλαιναν legunt: quod de altera specie veritatem habet. Galenus lib. De med. simp. facultatibus Daucum quoque facit,sed tamen non simpliciter Daucum,sed composito nomine Daucum Pastinacam appellat. Nam Theophrasto quidem,vt diximus,Daucus est. à Dioscoride verò pro Pastinaca hanc haberi, sylucstris ab ipso descripta Pastinaca, huic foliis, flore, seminéque assimilis, satis ostendit. Nos autem hanc Pastinacam tenuifoliam, ad differentiam alterius latioris folij, & candidæ radicis, vocauimus.

Daucus Theophrasti.

Priorem autem harum Pastinacarum Germani **Zam pestinaken** / & **geel ruben** appellant Brabanti **geel peen/geel pooten/ geel wortelen**: Galli *Pastinade iaulne*: Itali *Pastinaca*: Hispanis *Canahoria, Pastinagues & Cenouras.*

Alteram vulgò Carotam vocant. Iacobus Manlius Caryotam,& Pastinacæ,cuius radix citrina est,speciem facit: Veteres autem Caryotam inter palmæ fructus numerant. Carota autem hæc Pastinaca dicitur à Germanica voce **Gar rot**, quod est, in totum rubens: quæ non modò ad Brabantos,verùm & ad Italos Gallosque vox peruenit.

Cæterùm Pastinacæ luteæ radix frequẽtissimè cum pinguium carnium iure cocta editur. temperatè calida est,& nonnihil humida. alimentum, non multum quidem, sed minus vitiosum,quàm alia pleraque,suggerit. flatulentum quoque quiddam obtinet,sed minus quàm Rapa; quibus etiam minus citò descendit.

Rubra siue nigra,& ipsa coquitur,sed rarò cum carnibus: cum oleo verò, sale (quod pro garo Veterum) & aceto frequẽtius editur: aceta-

Pastinaca sylueſtris tenuifolia.

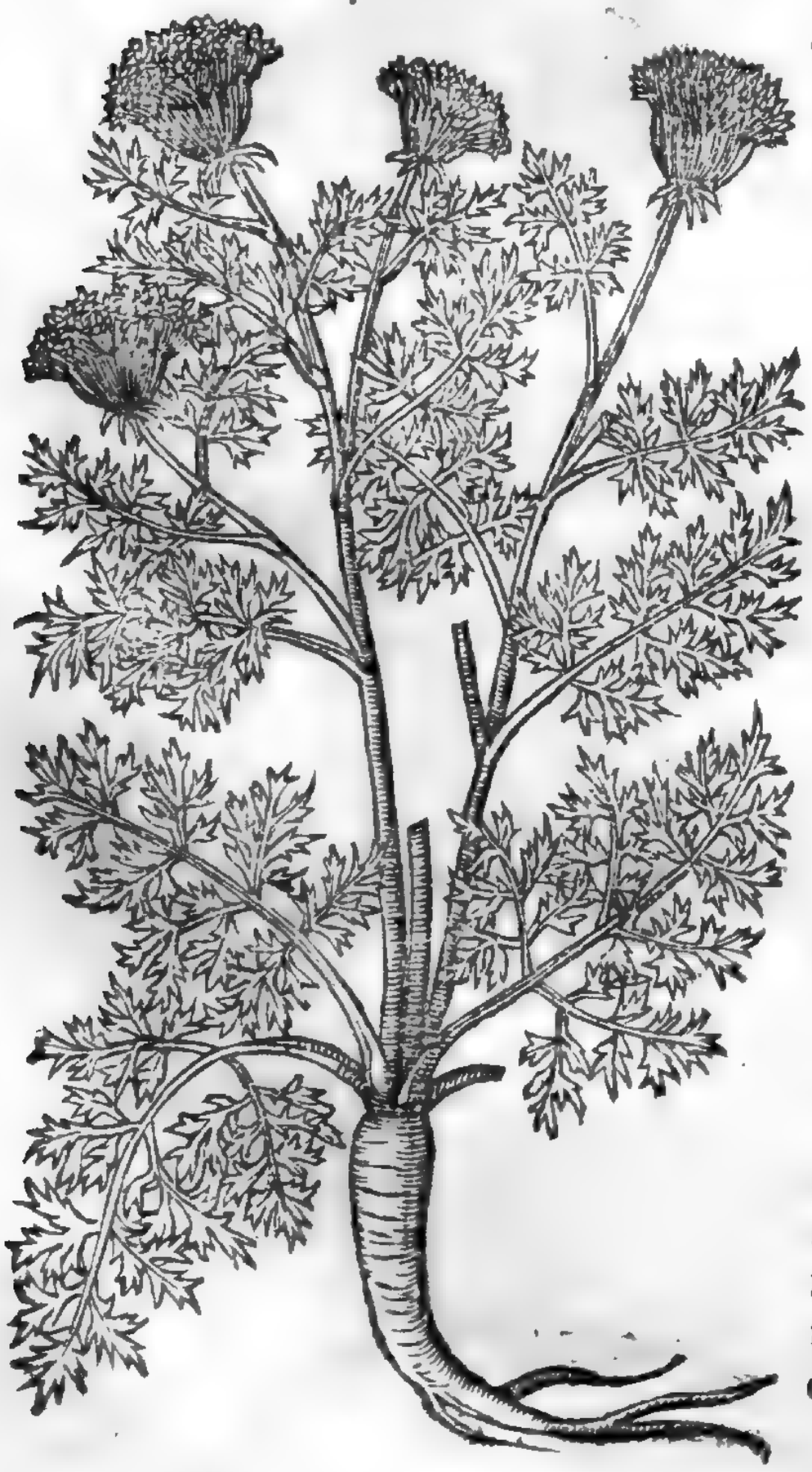

riorum aliorum loco hybernis mẽsibus succedẽs. Similis autem hæc facultate Luteæ est. Semen vtriusque calidum ac siccum: flatus discutit, vrinasque mouet, veluti sylueſtris Pastinacæ, sed minus efficax est.

De Pastinaca tenuifolia sylueſtri.
CAP. IX.

SYLVESTRIS tenuifoliæ Pastinacæ folia tenuiter ac variè dissecta sunt, veluti satiuarum, sed albidiora,& paulò hirsutiora: caules similiter hirsuti & asperiusculi: flosculi in latis rotundisq; vmbellis parui, albidi, quorum medius saturato colore purpureus est: semen asperum & hirsutũ, quo ad maturitatẽ perueniẽte, vmbella cõtrahitur. radix albida,tenuis,mediocris longitudinis.

Incultis locis secus agros, ipsorum margines, prope vias ac semitas: quandoque & in ruderibus sua sponte gignitur.

Augusto semen legi potest: flores Iunio aut Iulio vigent.

Græcè σταφυλῖνος ἄγριος: Latinè Pastinaca sylueſtris: Officinæ pro Dauco habent, eiusq; loco, nec malè, nec infeliciter vtuntur. Nam & Galenus suo tempore pro Dauco habitum fuisse testatur; & Dauci à Theophrasto dicti sylueſtre genus est. Germanis **wilde Pasteney/ Vogelnest**: Brabantis

Daucus caulẽ 1.
R. de S. 5. n°20
Germ. 1025

cis Vogels nest/ Croonkens crupt/ wilde Pastenaken: Gallis *Pastenade sauuage:* Italis *Pastinaca saluatica*: Hispanis *canahoria saluage.* Athenæus Diphilum auctorem citans, Pastinacam ait φιλτρον vocari, quòd ad res promoueat venereas. Orpheus etiam, auctore Plinio, amatoriũ & huic quid inesse dixit: Sunt autem hæc de sylvestri Pastinaca scripta, cuius radix efficacior est quàm satiuæ: & venereum quid, vt Galenus ait, obtinet.

At semen huius sylvestris Pastinacæ, tum & radix secundo ordine excalfaciunt, resiccant, & vnà aperiunt ac attenuant.

Radix decocta, aut epota vrinam cit, calculos pellit, fœtus ex vtero detrahit, quod & in pesso apposita facit. flatuosum autem quid obtinet, vnde & ad Venerem extimulat.

Semen potum & appositum similiter & menses ducit: vrinæ difficultati succurrit: flatus discutit: hydropicis prodest, & quibus venter tumidus est. aduersus colicos ac nephriticos dolores cum vino sumptum, aut decoctum, plurimum confert: muliebres suffocationes & hoc modo assumptum lenit, & conceptus adiuuat. Cõtra venenatorum omnium morsus ac ictus vtilissimum: fertur, ait Dioscorides, ab his non lædi qui præsumpserit.

De Pastinaca latifolia. CAP. X.

Pastinaca latifolia satiua.

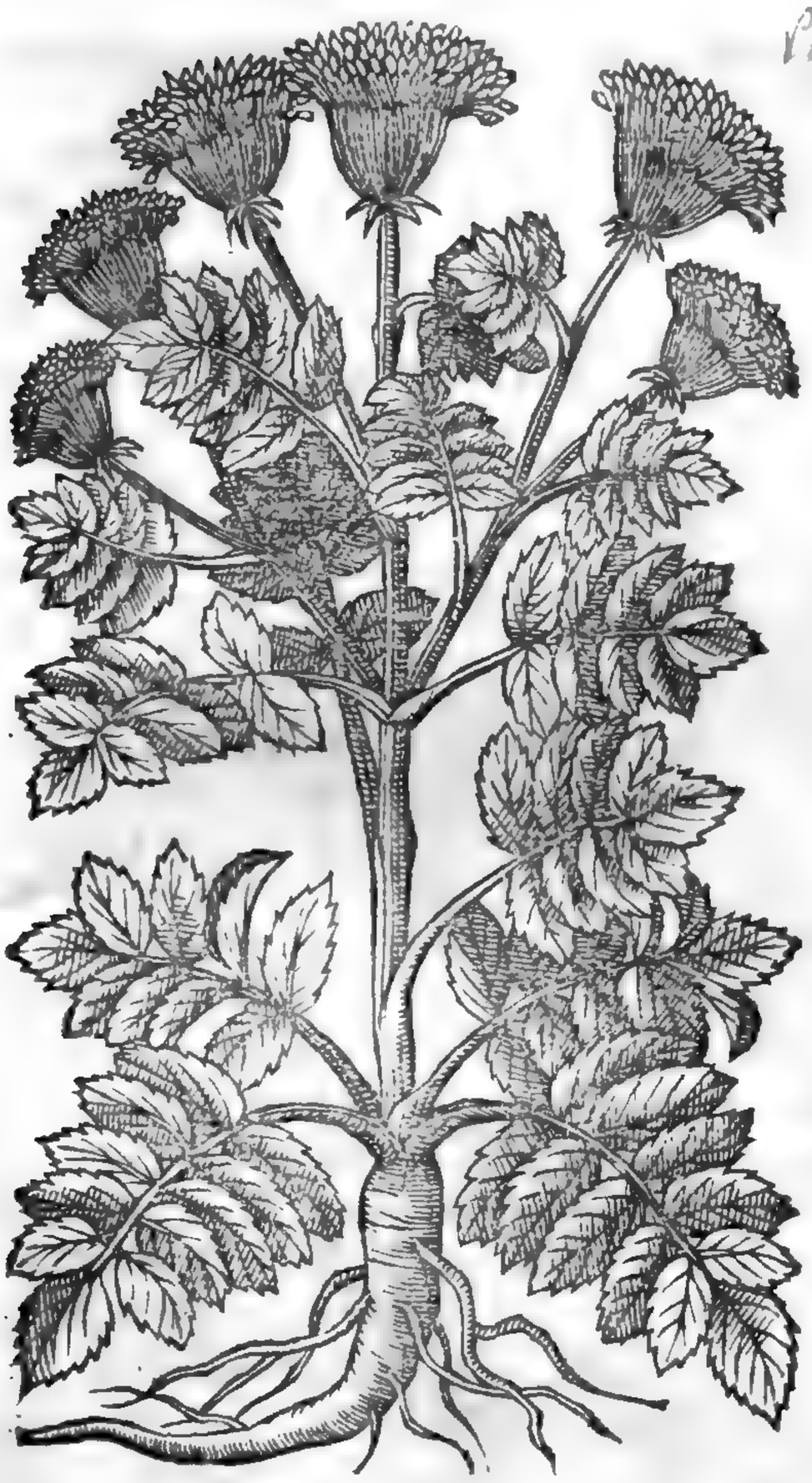

Pastinaca latifolia sylvestris.

LATIFOLIA Pastinaca duplex quoque est: satiua videlicet, & sylvestris.

Satiuæ folia ampla sunt, ex multis ad vnam costam cohærentibus collecta, Fraxini si- 1.
milia, siue (vt Dioscorides) vt Terebinthi: quorum singularia oblonga, digitos duos lata, & ambitu serræ modo incisa. caulis rectus, striatus, ad hominis altitudinem quandoque attollitur; comantibus in summo floscŭlis, in vmbellis, luteis, & semine deinde plano, rotundoque, maiore quàm Anethi. radix candida, oblonga, dulcis, esui apta.

In hortis ac nonnullis agris & hæc Pastinaca seritur: terram autem requirit pinguem, ac solutam, alteque perfossam.

Sylvestris huius generis Pastinaca satiuam foliis, caule, vmbella, floscŭlis luteis, semine 2.
plano, rotundoq; refert, sed radix tenuis, durior, ac lignosior, esui minus idonea est.

Gignitur hæc non paucis Belgij ac Germaniæ locis incultis, ac subinde penes hortorum sepimenta.

Vtraq;

Vtraq; Iulio aut Auguſto floré profert, ſemé deinde perficit, & altero quidé ex quo vel ſata vel enata eſt anno: ſatiuæ radix Autũno & hyeme vſq; in proximũ Ver eſui aptiſſima eſt.

Noſtra ætas eam quæ ſeritur σταφυλῖνον ac Paſtinacam quoque appellat: Idcirco & eam Latifoliam, ad differẽtiam alterius tenuifolię (quę verè & propriè veterum Staphylinus) cognominauimus: Germanis eſt Moren/weiß Moren/zam Moren: Brabantis Paſtinaken.

Sylueſtre huius genus, quidam hæſitantes ac ignorãtes quò referri poſſet, Panacis ſpeciem eſſe finxerunt: Nonnulli verò Bauciam, alij Brancam Leoninam vocarunt. Baucia autem, auctore Iacobo Manlio in Luminari maiore, Paſtinaca eſt Dioſcoridis & reliquorum veterum, Tenuifolia videlicet dicta.

A Veteribus autem, ac pręcipuè Dioſcoride, Paſtinaca hæc Græcè ἐλαφόβοσκον nominatur: Id quod conferenti Elaphoboſci deſcriptionem cum hac mox fit manifeſtum. Radicem verò & eſui idoneam eſſe, ipſe etiam Dioſcorides agnoſcit.

Elaphoboſcum. Elaphoboſci ſiquidem caulis, vti Dioſcorides ſcribit, eſt Libanotidis ſiue Fœniculi ſimilis, geniculatus: folia digitos duos lata, ſed longiora multò, ac veluti Terebinthi, περικεκλασμένα, hoc eſt, ambitu perfracta ſiue inciſa, aliquantulum aſpera: caules verò habent παραφύαδας, ſiue ramulares adnaſcentias complures, proferẽtes vmbellas quales Anethi: flores ſubluteos: ſemen Anetho ſimile. radix trium digitorum longitudine, vnius craſſitudine, candida, dulcis, & eſui idonea.

Dicitur verò iſtud etiam ἐλάφιον, νέφελον, ὀφιγένιον, ὀφιοκτόνον, ἔμπυξή λύμη, & Latinè Cerui ocellus, vt inter nothas aſſcriptum reperitur.

Dulces autem ac edules Paſtinacæ huius radices, moderatè calidæ ſunt, & plus ſiccæ quàm humidæ. alimentum conferunt amplius quàm Rapa, aut cæteræ Paſtinacæ, idq; etiam paulò craſſius, non tamen vitioſum aut reprobum. Eduntur autem coctę. flatulenti quoque aliquid obtinent: deſcendunt autem nec tardè nec citò; ſed quod ad aluum pertinet, mediocriter ſeſe habent: vrinas autem promouent: ventriculo, renibus, veſicæ, ac pulmonibus vtiles.

Semen calidius ac ſiccius eſt, ad ſecundum vtriuſque qualitatis gradum pertingens. Vrinas hoc mouet, & flatus diſcutit. Fama eſt, Dioſcorides ait, Elaphoboſci herbæ pabulo ceruas ſerpentum morſibus reſiſtere: vnde & contra ſerpentum ictus ſemen ex vino datur.

De Siſaro.

CAP. XI.

Siſarum.

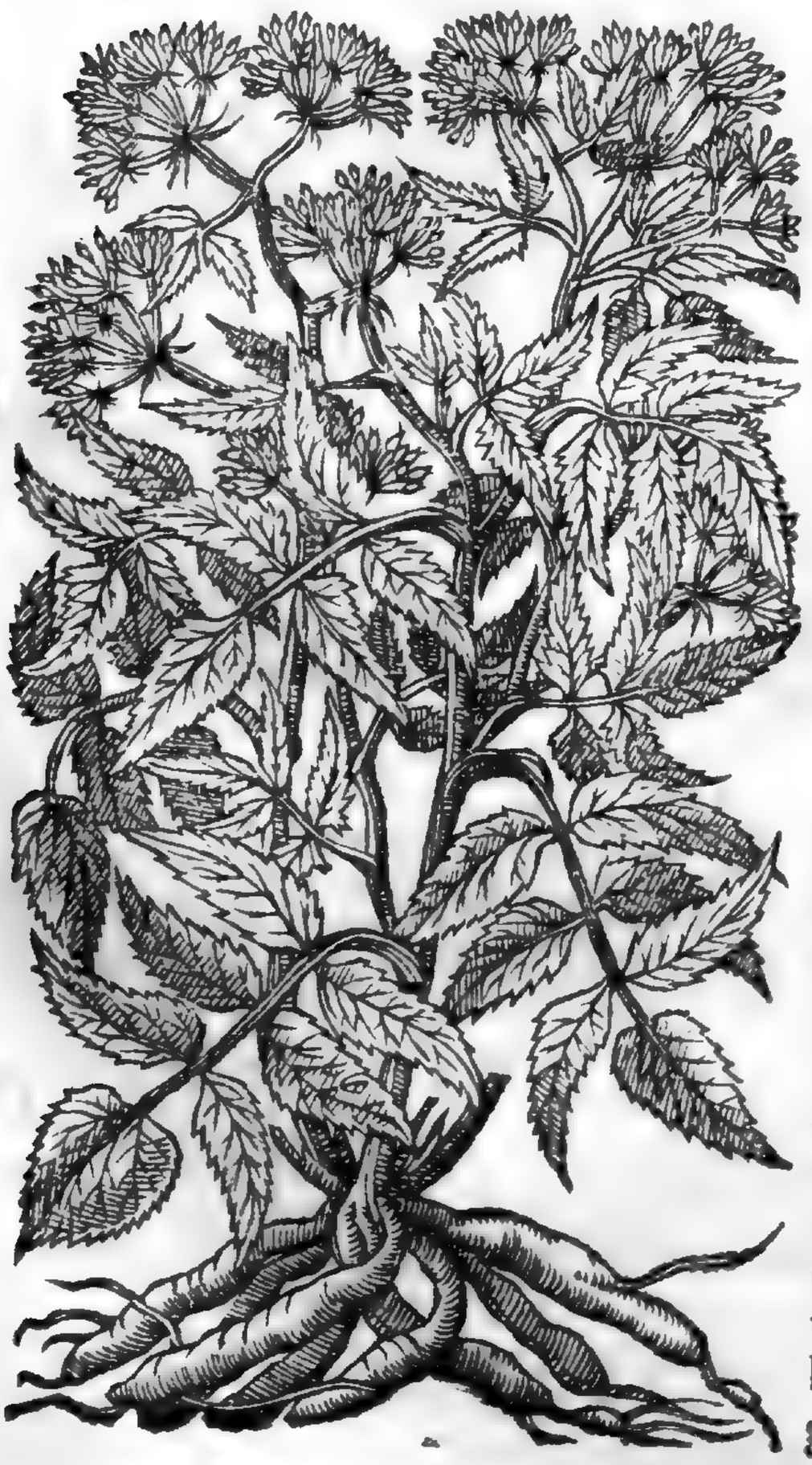

SISARI folia ex pluribus ſimiliter ad vnã cõſtam committuntur, quorum particularia per circumferentias nonnihil quoque crenata, ſed minora, virentiora, ac lęuiora ſunt, quàm Latifoliæ Paſtinacæ. cauliculi breues cubitũ frequenter non attingunt. floſculi in vmbellis albidi. radiculæ verò ab vno capite plures dimittuntur, palmi longitudine, digito ſæpiſſimè tenuiores, duriuſculo in medio neruo, dulces, candidæ, & eſui idoneæ, oriq́ue ſuauiſſimæ.

Siſarum iſtud in hortis ſeritur, & radice potiſſimùm: nam maioribus ac craſſioribus ſublatis, minores iterum in terrã defiguntur. quod Martio ac Aprili oportunè fit, priuſquã caules aſſurgant: atq; hoc tẽpore exemptæ radiculæ coctæ edũtur.

Siſarum autem Græci pariter σίσαρον vocant: Latini verò etiam Siſer: poſteriore nonnulli Seruillum, aut Cheruillum, vel Seruillam: Germani Gierlin / Tragus zam garten Rapunzelen: Belgæ Suyckier wortelen / id eſt, ſaccharęæ radiculæ, & quandoque Serillen: Hiſpani *Cheriuia*: Itali *Siſaro*: Galli *Cheruy*: Angli Scyrret. Atque Siſer illud eſt, quod à Gelduba ad Rhenum caſtello ſibi Tiberius imperator adferri iubebat, vt refert Plinius lib. XIX. cap. V. Inter medica, inquit, dicendum Siſer, & ipſum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur caſtellum Rhẽno impoſitum, vbi generoſitas præcipua.

Serapio-

Serapionis autem Secacul, de quo cap. LXXXIX. vt nonnulli existimant, haudquaquam est: Secacul siquidem folio describitur Iulben, id est, Pisi, interprete Matthæo Syluatico: & fructum fert nigrum Ciceris magnitudine, humore plenum, ac sapore dulcem: qui granum Culcul dicitur. Pisi autem folium non habet Sisarum, nec fructum nec granum fert nigrum Ciceri simile. Vnde satis constat, Sisarum à Serapionis Secacul plurimum differre: tantum abest vt idem sit. *Secacul.*

Sisari autem radiculæ moderatè calidæ ac humidæ sunt: facilè concoquuntur, non tardè descendunt: nutriunt mediocriter, nec praui sunt succi: flatulenti autem quiddam etiam obtinent Venerem promouentis. Eduntur coctæ, & quandoque cum aceto, sale, & exiguo oleo acetarij in modum: quandoque verò in oleo aut butyro frixæ apparantur & aliis modis. In Sueuia, ait Hieronymus Heroldus, mulieres pręparant maritis suis, atq; vsum norunt.

A. acorodoprasum, e Lauri. 1. 66

De Allio. CAP. XII.

Allium.

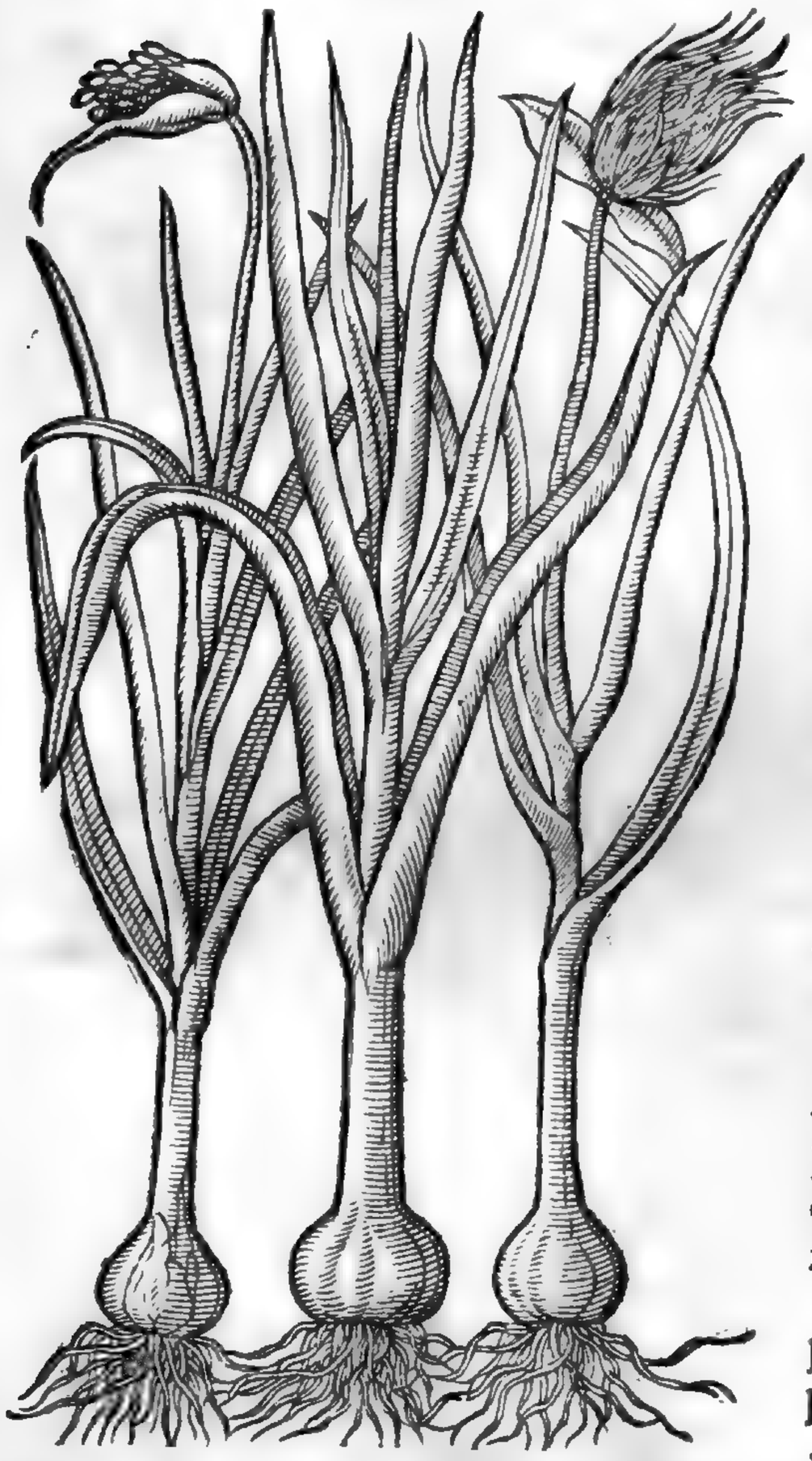

ALLII satiua quædam sunt genera: syluestria verò alia. Satiui Allij bulbus tenuissimis membranis ex albido dilutè admodum purpurascentibus velatus, ex pluribus cohærentibus nucleis, siue, vt vocant, spicis separatim conuestitis coaugmentatur; à quibus inferius tenues quędam fibræ pro radicibus dimittuntur. foliis viret oblongis, Cepæ similibus, inter quæ caulis, sed admodum rarò, nec primo aut altero anno, sed serius, assurgit: quamobrem & caule semineque carere à quibusdam creditur. 1.

Præterverò istud & aliud quoddam satiuum Allium Valerius describit Cordus, cuius bulbus minor est, & ex paucioribus nucleis, ipsisq; nudis, ac non conuestitis compositus, membrana tamen tenuissima, ac dilutè purpurascente bulbum ipsum quoque contegente. folia huius qualia prioris, sed nonnihilo minora: cauliculus verò teres, cubitalis, glaber, fastigio capitulum proferens acuminatum, candida membrana velatum, qua per maturitatem disrupta, fructus apparent instar pilularum, orbicularem figuram habentes, Pisis maiores, racematim cohęrentes, colore foris purpurascentes, sed pulpa interiore candida, sapore & odore, bulbi nucleis similes, qui in terram defixi in plantas succrescunt. 2.

Veteres verò & aliud quoddam satiuum Allium descriptum reliquerunt Vlpico nomine. hoc, Columella lib. XI. ait, lõgè maioris est incrementi, quàm Allium. habet autem velut Allium plures cohærentes spicas. Plinius lib. XIX. cap. V. & hoc grandius esse testatur, & præcipuè Africæ celebratum inter pulmentaria ruris. 3. *Vlpicum.*

Nouembri mense aut Decembri Allium benè seritur, Palladio auctore, & Vlpicum terra maximè alba fossa & subacta sine stercore: licet & in alia etiam stercorata, addit Petrus Crescentius, proueniant. qui seri posse hæc mense Septembri, Octobri, Februario & Martio: in calidis autem locis mense Decembri tradit. Plantantur autem, vt idem ait, in areis vno palmo distantes.

Allium autem Græci σκόροδον dicunt: Officinæ Latinam appellationem retinent. Germani Knoblauch: Belgæ Loock: Hispani *Aio, Alho:* Itali *Aglio*: Galli *Ail*, aut *Aux*: Bohemi Czesnek: Angli Garlyke. appellatur verò & spuriis vocibus γήδοσκον, & ἐλαφόδοσκον. 1.

Alterũ genus Cordus ἀμφικάρπον appellat, quòd duobus locis fructus sine nucleis gignat. 2.

Vlpicum Græci ἀφροσκόροδον nominãt, à spuma quæ ab eo effertur, vt Plinio videtur. Tritum, inquit, in oleo & aceto, mirum quantum increscat spuma: Dicitur verò ab eodem & ἀγριοσκόροδον ac Cyprium Allium. 3.

Potest verò & istud Allij genus esse, quod μώλυζα nũcupatur, quo nomine Galenus in ex-

positione

positione linguarum Hippocratis Allium appellari ait simplex caput habens,& non diuisum in spicas,cuiusmodi tamen & primum est Allium.

Cæterùm Allium acre admodum est, resiccat ac calfacit quarto, vt Galenus ait,excessu; summam corporis cutem vesicas excitando exulcerat.

In cibo sumptum corpus insigniter excalfacit, & qui in ipso sunt humores crassos attenuat,lentos tenacesque incîdit, digerendi etiam vim ac obstructiones aperiendi facultatem quoque habet. aduersatur verò & omnibus venenis frigidis, & virulentorum animalium ictibus:quamobrem & à Galeno Theriaca appellatur rusticorum.

Alimentum autem corpori confert omninò nullum : succum autem ingenerat prauum ac acrem: ab eius idcirco vsu, qui calido præditi sunt temperamento abstinere vel maximè oportet. Quod si autem in aqua elixum fuerit eousque donec acrimoniam deposuerit, vires habet imbecilliores, & succi quidem prauitatem, vt Galenus ait, non amplius retinet; alimenti tamen corpori quàm pauciſſimum confert. Vtile verò in cibo sumptum contra aquarum mutationes: asperam arteriam clarificat: veterem tussim lenit ac mitiorem reddit: vrinas cit: flatus discutit: hydropicis ex aqua frigida auxiliatur: ventris vermes interimit atque expellit. Datur verò & pueris lac,in quo decoctum fuerit,vtiliter aduersus vermes. Nonnulli cum carnibus coctum Allium edunt, & sic quidem minus quoque acre est; ventriculum verò frigidum adiuuat, flatusque tum in hoc,tum in intestinis hærentes discutit, vrinas mediocriter promouet,& à pestilentis aëris contagio tutos reddit.

Allij comæ decoctum in insessionibus menses & secundas,Dioscorides ait,trahit: quod & suffitu potest. Cum Origani verò decocto Allium epotum pediculos & lendes enecat: vstum & cum melle permistum,illitumque hypopia & alopecias sanat. Cum nardino vnguento, sale,& oleo exanthemata curat. aufert verò & alphos, impetigines,lentigines, achoras, furfures,& lepras cum melle. Cum teda & thure decoctum, si in ore contineatur,dentium dolores mitigat. Contra muris aranei siue μυγαλῆς morsus cum fici foliis & cumino imponitur.

De Allio syluestri. CAP. XIII.

Allium syluestre tenuifolium.

Allium syluestre latioris folij siue Allium Vrsinum.

SYLVESTRIA Allia recentioribus duo sunt: vnum folij angustioris: alterum latifolium.
1. Priori folia sunt Iuncis similia,teretia, glabra,& interius vacua, inter quæ medius exit caulis

caulis nudus, teres, glaber, durus, ac solidus, in cuius fastigio post flosculos semina exigua in globum collecta, exiguis nucleis persimilia, odore saporeque Allij. pro radice vnicus paruus est bulbus in nullos nucleos diuisibilis.

Gignitur non rarò in agris frumenti feracibus: non rarò verò & in pratis; quod tamen aruensi magna ex parte minus est.

Alterũ syluestre Allũ folia emittit bina ternáve, palmo lõgiora, duos digitos lata, læuia, & 2.
dilutè viridia: caulẽ dodrãtalẽ, tenuẽ, comãtibus in summo aliquot flosculis cãdidis. pro radice bulbulus est oblõgus, tenuis, fibras qui multas deorsum demittit, & mẽbranis cõuestitur.

In syluis frequenter istud reperitur: in hortis verò & quandoque nascitur.

Vtrumque autem satiuum Allium odore ac sapore refert.

Syluestria Allia ambo quoque sunt, siue ὀφιοσκόροδα ἄγρια: & prius quidẽ Dioscoridi ὀφιοσκό- 1.
ροδον, id est, Anguinum Allium; à nonnullis verò & ἐλαφοσκόροδον, siue Ceruinum Allium dicitur: à Germanis Wilder knoblauch/ Feld lauch: Brabantis Wildt loock: Hispanis *Aio saluage*: Italis *Aglio saluatico*: Gallis *Aux sauuage*: Anglis Wilde garlyke.

Alterum Allij vrsini nomen à recentioribus accepit: Germanis Waldt lauch/ waldt knob- 2.
lauch/ id est, Allium nemorense: Brabantis verò Das loock: Allium Taxi: existimatur verò istud & Hippocratis μῶλυ esse, de quo tamen pauca apud ipsum extant.

Est autẽ syluestre Allium, & prẽcipuè Ophioscorodon, auctore Galeno, satiuo valentius ac potentius. Allij autem vrsini folia contusa, nonnulli in Belgio cum nonnullorum piscium salsamentis, pro condimento edunt.

De Moly. CAP. XIIII.

Moly angustifolium. Moly latifolium.

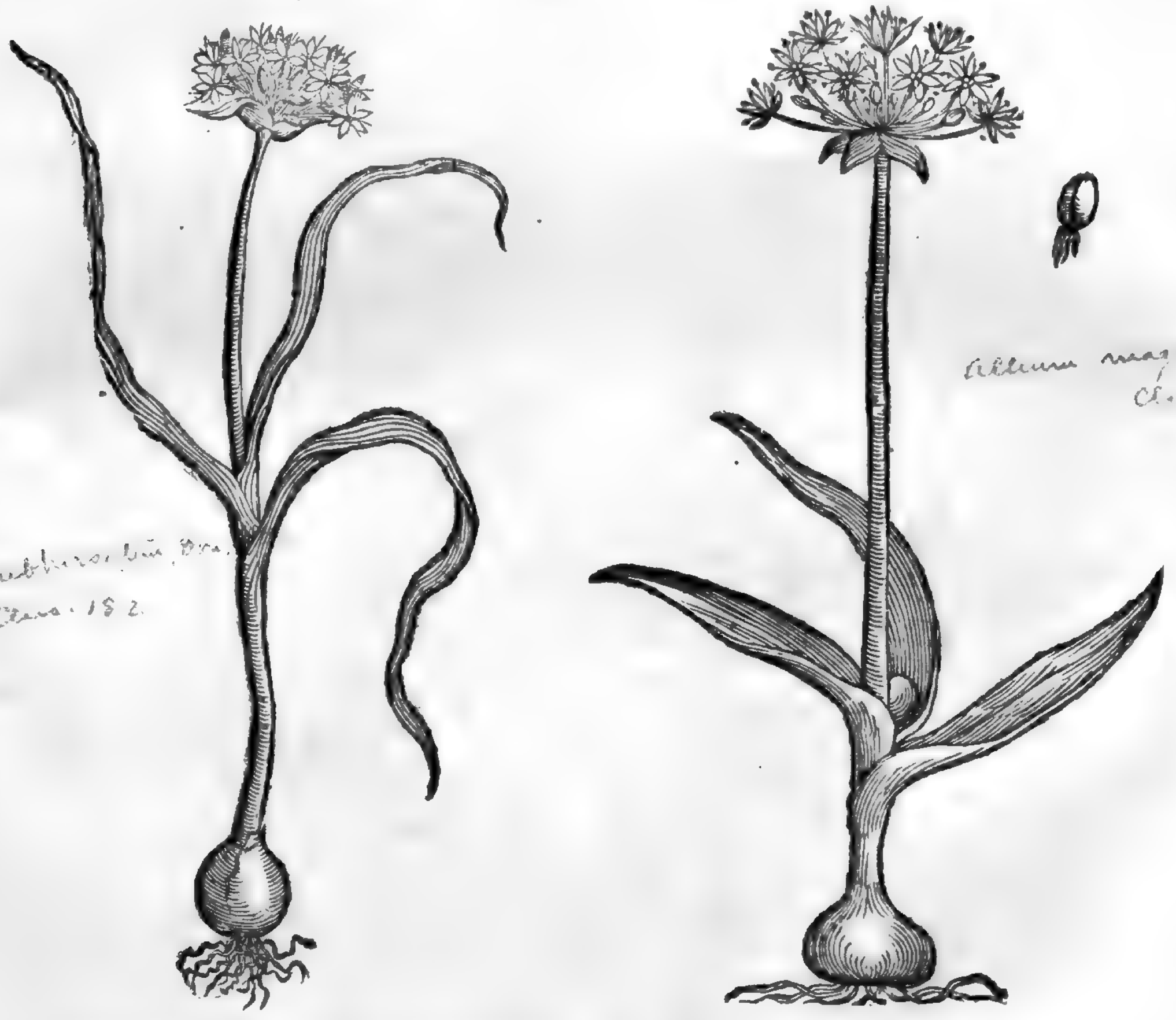

Allium magicum, L
Ic. 191

Allium [illegible]. Bra.
Ic. 182

NON vnius modi Moly est: differentes etenim aliquot eius reperiuntur species.

Foliis autem angustis primum est, & Graminis similibus, quæ cùm à seipsis robur non 1.
habeant, facilè in terram concidunt. caulis procerus, glaber, ac tenuis, culminante in summo muscario flosculos proferente candidos Leucoiis minores. bulbus paruus subest, fibris aliquot deorsum demissis.

Alterum folia promit longa, lata, læuia, pinguia, quàm Porri maiora, intra quæ medium 2.
globosum quoddam exilit, eiusdem cum foliis coloris. caulis rectus, crassiusculus, teres, ac glaber, cubito altior, fastigio vmbellam fert latam, in qua flosculi purpurei, & capitula postea

Moly Indicum.

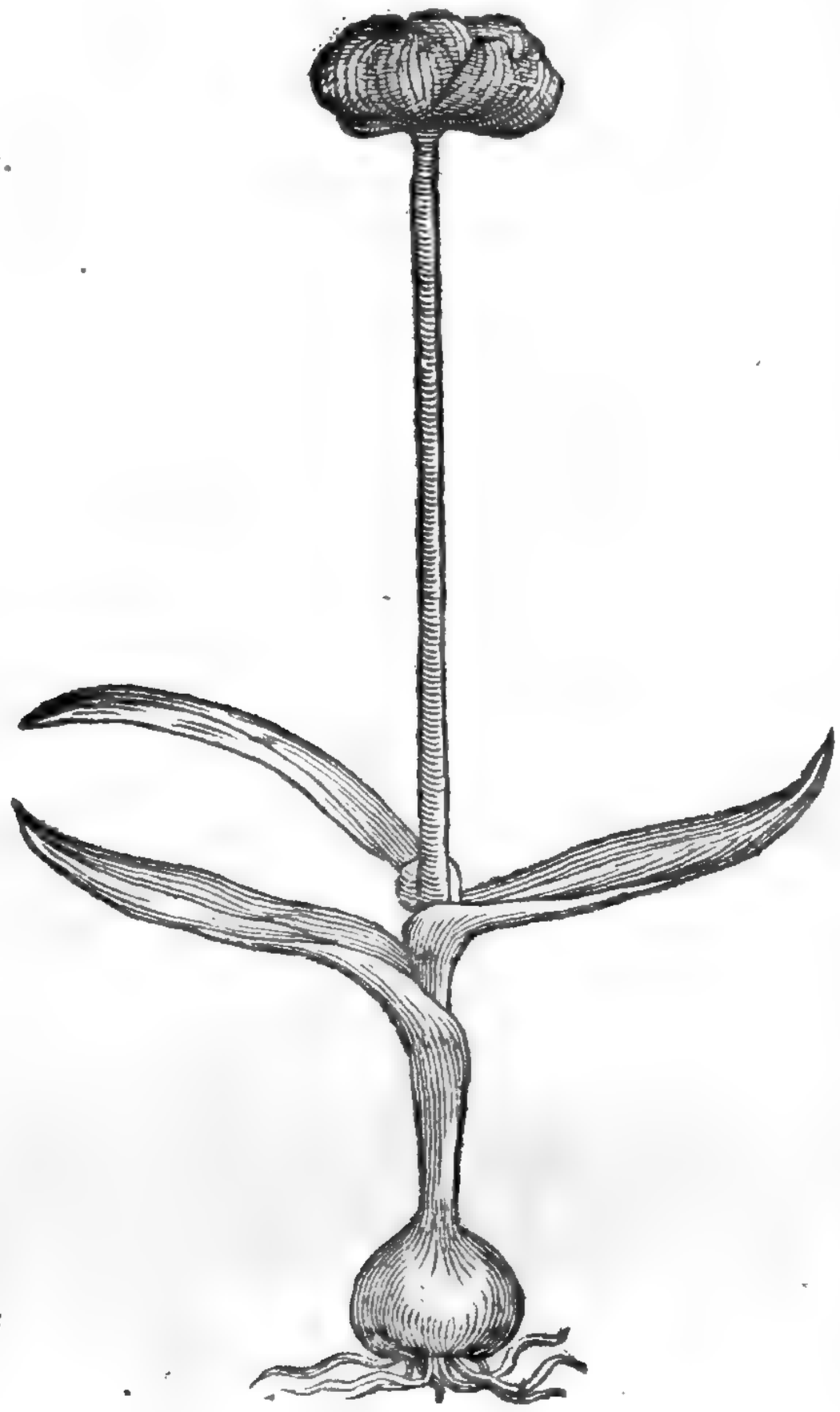

3.

1.

Dioſcoridis locus corruptus.

Alliaria.

2.

3.

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

exigua triangularia. bulbus cepaceus pro radice eſt. Tota herba cepacei generis ſpeciem præ ſe fert, odorem tamen nullum, aut perquam exiguum à ſe demittit.

Huic foliis, orbiculo è foliorum ſinu erumpente, caule, bulboque ſimile eſt, quod Indicum cognominatur, ſed vmbellam floriferam iſtud non habet, ſed veluti capitulum, aliquanto latioris quàm globoſæ formæ, tenui contectú membrana, in quo fructus gignuntur (nullo apparente flore) nucleis aut exiguis bulbis ſimiles, qui terræ commiſſi, incrementum accipiunt, & folia caulesque proferunt.

Solent hæc quãdoq; in Belgij elegãtioribus hortis coli. Theophraſtus Moly apud Phenæú exire ſcribit, & affirmari apud Cyllenã quoq; eſſe. Ad Moly, cuius Homerus Odyſſeias κ. mentionẽ facit, tria hęc recentiores referre conantur. In Galatia verò & Cappadocia & aliud Moly prouenit, non bulboſum quidem, ſed quod Harmala dicitur: vt teſtis Dioſcorides: de quo Pemptadis primæ lib. v. ſcripſimus.

Primum autem, *μώλυος* apud Dioſcoridem extantis deſcriptioni, ſatis reſpondet; folia liquidem habet *ἀγρώστει* ſimilia: flores *λευκοΐου*; perſimiles, albidos, minores: caulem *λεπτὸν*, hoc eſt, tenuem, vt Oribaſij exemplar habet. (non *λευκὸν*, vt in Dioſ. perperam legitur) & radicem exiguam bulboſam. Atque iſtud eſt, quod à Galeno lib. VII. De ſimp. med. facultatibus *μυλὴ* appellatur, ſi non tranſſcribentium errore pro *μῶλυ* ſcriptum ſit *μυλὴ*.

Proximum genus latioris folij, Moly eſt à Theophraſto lib. De hiſtoria IX. deſcriptum: radice videlicet rotunda, Cepæ ſimili: folio Scillæ. cuius vſus vt Alexipharmaci aduerſus veneficia & incantamenta. quod etiam non difficulter, (vt haud verè Homer. ait) effoditur.

Tertium ad ſecundi generis Moly referendum: nonnulli hoc Caucafon vocant, aut Moly Indicum.

Cæterùm Moleos bulboſa radix valde vtilis ad apertiones vteri cum Irino vnguento trita & ſubdita: vt Dioſcorides auctor. Sed Galenus etiam teſtem citans Dioſcoridem, pro *ἰείνου μύελου*, ſiue vnguẽto Irino, legit *ἀιείνου ἀλεύρου*, hoc eſt, Lolij farina. Cum farina, ait, ærina apertum vterum ſanare ſcribit Dioſcorides.

De Alliaria. CAP. XV.

AD Allij ſocietatẽ, Alliariam dictam herbam, non forma, quæ differẽs eſt, ſed odor pertrahit; contrita ſiquidem Allium omninò redolet. Folia autem huic lata ſunt, dilutè virentia, ambitu inciſa, & acuminata: caulis tenuis, cubito altior, circa cuius ramulos floſculi gignuntur candidi, quibus ſuccedunt tenues, paruæ, formæ oblongioris ſiliquæ, atque in his ſemen nigrum exiguum: radix oblõga, tenuis, duriuſcula.

Prope

Prope hortorum ſepimenta, veteres muros, ſecus vias, vel ad pratorum margines frequenter ſponte ſua prouenit.

Flores huius Maio aut Iunio præcipuè vigent: ſemen interea perficitur: Martio aut Aprili folia ad condimenta adhibentur.

Recentioribus Alliaria ac Alliaris dicitur. Non eſt autem Scordium, pro quo olim Officinæ hac perperam vſæ ſunt: Nec Scordij ſpecies eſt, de quo Pempt. primæ lib. v. à nobis ſcriptum. Fertur verò à nonnullis Pes aſininus dici. Germani **Knoblauchkraut/ Leuchel/ & Saßkraut** vocant: Belgæ **Looch ſonder looch**: Allium non bulboſum Latinè dixeris: Galli *Alliayre*.

Excalfacit quidem ac reſiccat Alliaria, ſed multò quàm Allium minus, ſecundo videlicet ordine intenſo, aut tertio remiſſo.

In medicina autem vſum nobis cognitum nullum habet: folia autem contuſa cum piſcibus ſalitis à nonnullis pro condimento eſitantur, veluti Allij vrſini, vt paulò antè ſcripſimus.

Sunt verò & qui folia enematis incoquant, quæ vel ad coli, vel nephriticos dolores iniiciuntur; in quibus non modò flatus inſigniter diſcutere, ſed & ex calculo dolores mitigare ac ſopire feruntur.

De Cepa. CAP. XVI.

Cepa rotunda.

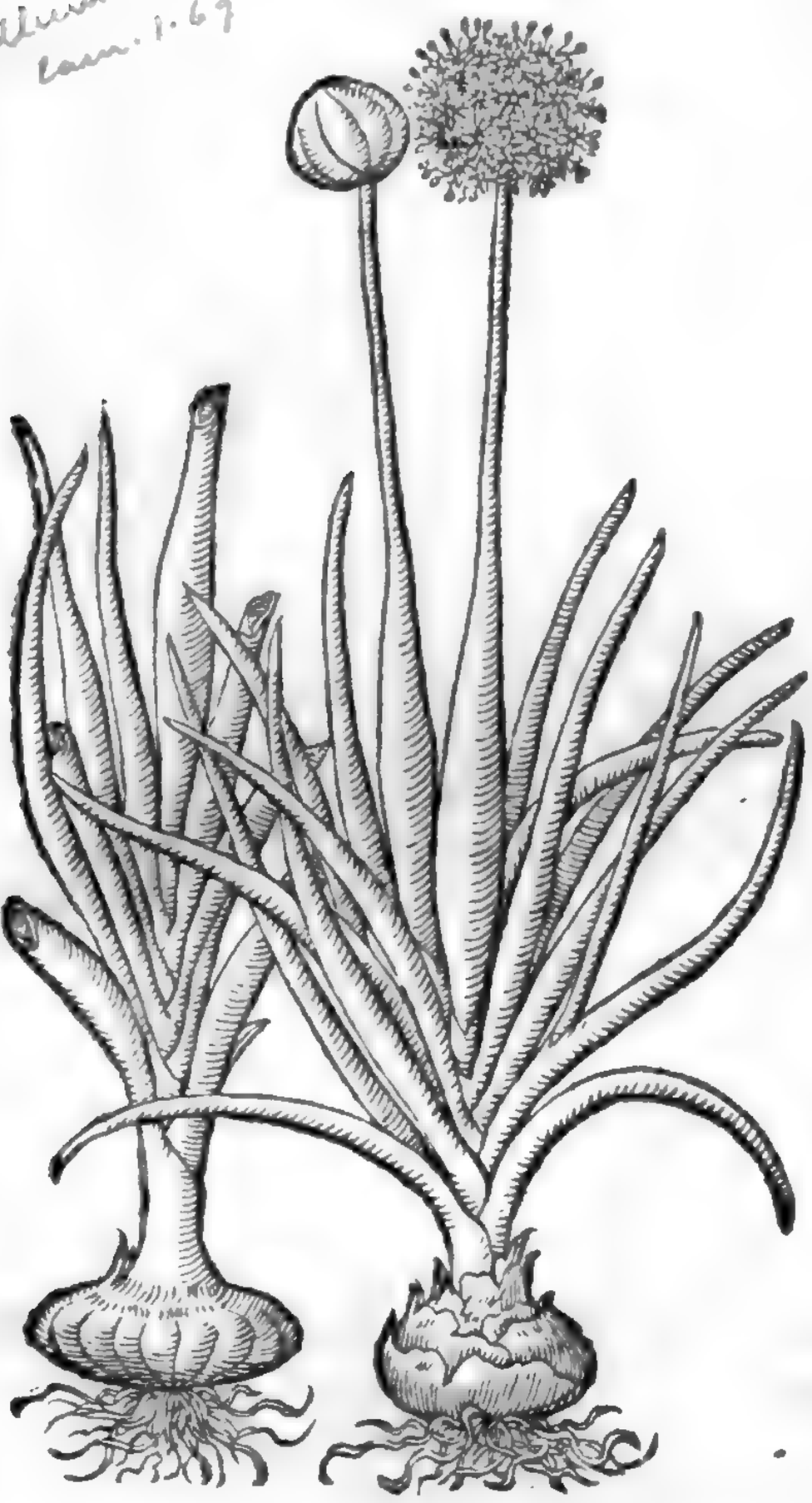

Cepa oblonga.

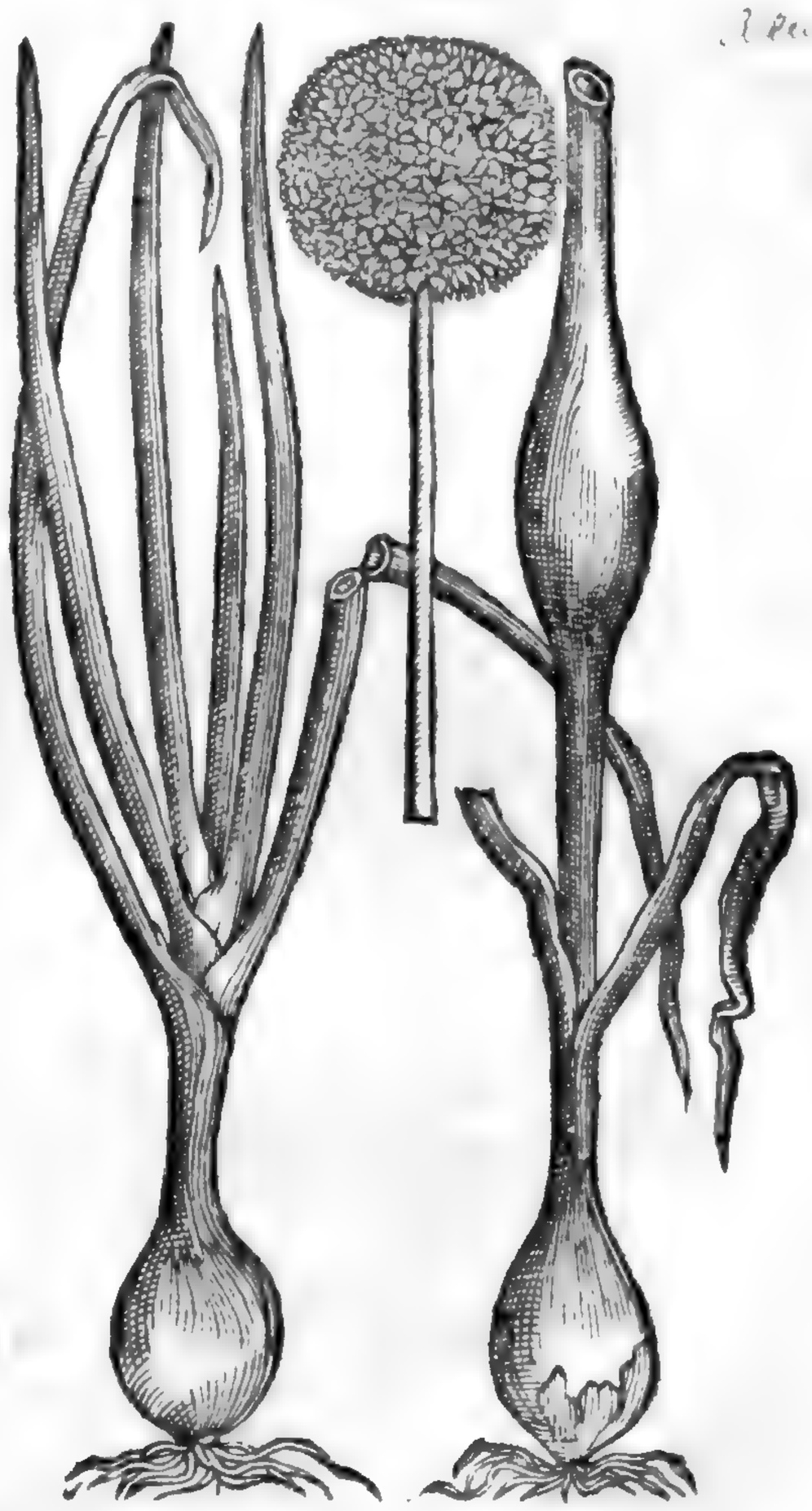

CEPARVM, inquit Theophraſtus, genera plura, quæ à locis cognomina accepêre. Sunt verò & minores nonnullæ; maiores aliæ: Item quædam rotundæ; oblongiores verò & non paucæ. Sylueſtres autem nullæ ſunt, auctore Plinio.

Folia autem Cepæ anguſta ſunt, & intus concaua: caulis ſingularis, teres, inferiore parte craſſior, cuius faſtigio capitulum profertur membrana tenui velatum; qua diſrupta floſculi in globi formam congeſti apparent candidi, ac deinde ſemen triangulare nigrum, ſed albicantibus glumis implicitum. pro radice bulbus ex pluribus compactus tunicis, fibras aliquot deorſum à medio demittens. qui quandoque latior Rapi in modum extuberat; non rarò oui modo oblongus; ſummatim autem prætenuibus conueſtitur membranis, vt plurimum ſubrubentibus.

Terram autem Cepa deſiderat pinguem, vehementer ſubactam, irriguam, ſtercoratam, vt Palladius ait. Paſſim autem per vtramque Germaniam in hortis olitoriis pingui beneq; foſſo

ſolo colitur. Subinde autem in areis ſola ſeminatur: quandoque verò cum aliis herbis permixta, veluti Lactuca. Palladius cum Satureia ſeri probat, quoniá melius, Plinius ait, proueniat.

Seritur autem Martio aut Aprili: In Italia verò etiam Ianuario ac Februario, Palladio auctore: vel etiam Nouembri, vt per vniuerſam Tuſciam, teſte Petro Creſcentio. Bulbi Vere quoque plantandi ſunt, à quibus ſemen ſperatur, quod Auguſto menſe ad perfectionem venit. Nouellæ autem Cepæ exactis meſſibus colligi ac reponi poſtulant.

Cepa autem Græcis κρόμμυον dicitur: Latinis, vt diximus, Cepa, & quandoque Cepe neutro genere: Officinæ nomen retinent. Cognomina autem huic multa à locis apud Veteres acceſſerunt: Quædam enim Cypriæ, Sardiæ, Cnidiæ, Creticæ, Samothraciæ, Aſcaloniæ ab oppido Iudęæ, quæ & Pompeiana. Iam & Mariſca quædam, quam vnionem vocant ruſtici, inquit Columella. atque inde eſſe, quòd à Gallis *Oignon* dicatur, Ruellius ſentit: hinc fortaſſis etiam à Belgis Ajuijn/Gallica voce corrupta, nomen habet.

Setaniæ. Setaniæ appellantur quæ minimæ ſunt & dulces. atque hæ putantur illæ eſſe, quas Palladius Cepullas, quaſi paruas Cepas nominat.

Schiſtæ. Schiſtæ verò ſiue ſciſſiles aut fiſſiles, quæ hyeme cum coma relinquuntur, quibus & Vere noua folia detrahuntur, & alia ſubnaſcuntur iiſdem diuiſuris, vt Plinius ait.

Cepæ verò ſpecies ἀκέφαλος, ſiue abſque capite, & quaſi longam ceruicem habens, germinationemque totam in fronde obtinens, quæque ſæpius vt Porrum attondetur, à Theophraſto γήθυον nominatur. de hoc verò & Plinius lib. XIX. cap. VI. Apud nos duo prima genera (Cepæ videlicet): vnum condimentarium, quod illi Gethyon, noſtri Pallacanam vocant: alterum capitatum.

γήθυον.

Germani autem Cepam Zwibel nuncupant: Itali *Cipolla*: Hiſpani *Cebolla*, *Ceba*, & *Cebola*: Angli Onyon: Bohemi Cybule.

Cepa autem omnis acris eſt, & odore lachrymoſa, calida & ſicca, auctore Galeno, ordine quarto, ſed tamen minùs quàm Allium feruet. ſuccus tenuis, aqueę aëreæque ſubſtantiæ: reliquum craſſarum eſt partium. Optima autem quæ rotundiſſima: longa acrior quàm rotunda: rufa ſiue ξανθὴ quàm candida: ſicca quàm viridis: cruda quàm cocta, aut ſale condita.

Mordicant autem omnes Cepæ, extenuant, ſitim excitãt. Acrimoniam coctæ deponunt, præſertim bis térve aqua mutata; extenuandi tamen potentiam ne ſic quidem amittunt: flatus verò etiam diſcutiunt: vrinas mouent: & aluo quàm crudæ vtiliores. alimentum autem crudæ corpori nullum; coctæ exiguum conferunt: Natura biliоſis aduerſantur: his autem, qui crudum ac craſſum ſuccum pituitoſum coaceruarunt, conueniunt, & quibus menſtrua ex frigiditate deficiunt; obſtructa enim aperiunt; refrigerata excalfaciunt; & menſes prouocant. Hæmorrhoidés verò & eædem appoſitæ, vel cum aceto inunctæ, prouocant, vt Galenus ait. Dioſcorides verò aperitiuas ait eſſe hæmorrhoidum, & aliarum ἐκκενώσεων, ſiue expurgationum, detractis tunicis in oleum coniectis, ac glandis inſtar ſubditis.

Succus Ceparum per nares attractus caput purgat; crudos pituitoſos humores extrahit. Frequenter autem Cepa in cibo etiam cocta comeſa, capitis dolores efficit, oculos lædit, ac aciem eorum retundit, & ſenſus ſtupidiores reddit. Trita autem cum ſale, ruta, ac melle, canis rabioſi morſui impoſita, prodeſt.

De Porro. CAP. XVII.

FOLIA Porro oblonga ſunt, latiuſcula, ſed complura, & dorſo eminentiore carinata, odore ſaporeque Cepæ ſimilia. caulis, ſi non frequenter folia ſubſecantur, altero aut tertio anno aſſurgit rotundus, flores proferens in cacumine in orbiculum collectos, veluti Cepa: ſuccedunt & talia ſemina, ſed non nigra. bulbus tenuis & oblongus eſt, potiſſimùm ſectiuo; craſſior ac maior, ei quod non attondetur.

Mediocrem terram Porrũ poſtulat: in pingui, ſtercorata, & mediocriter ſoluta benè proficit. habetur in Germania ac Belgio, in omnium ferè hortis.

Tempeſtiuè ſeri poteſt: Martio aut Aprili in vtraque Germania: In Italia verò etiam Februario. Sectiuum ſiue Sectile poſt duos à ſatione menſes, manens in areis ſuis, deſecari poteſt: Sed quod capitatum vt fiat deſideratur, attondendum non eſt, & Octobri menſe, vel etiam prius, transferri debet.

πράσον Græcis: Latinis Porrum: & Palladio maſculino genere Porrus dicitur: Germanis Lauch: Brabantis Pareije: Hiſpanis *Puerro*: Italis *Porro*: Gallis *Porreau*: Anglis Leke: Bohemis Woſſeych.

Quod frequenter reſecatur & attondetur, Porrum ſectiuum ſiue Sectile Columellæ ac Palladio nominatur: Sed quod non reſecatur Porrum capitatum eſt: Græcis πράσον κεφαλωτὸν. Iſtud autem Diphilus apud Athenæum vocari ait γηθυλλίδα: à nonnullis verò & γήθυον dici.

γηθύλλις.

Porrum.

Porrum sectiuum.

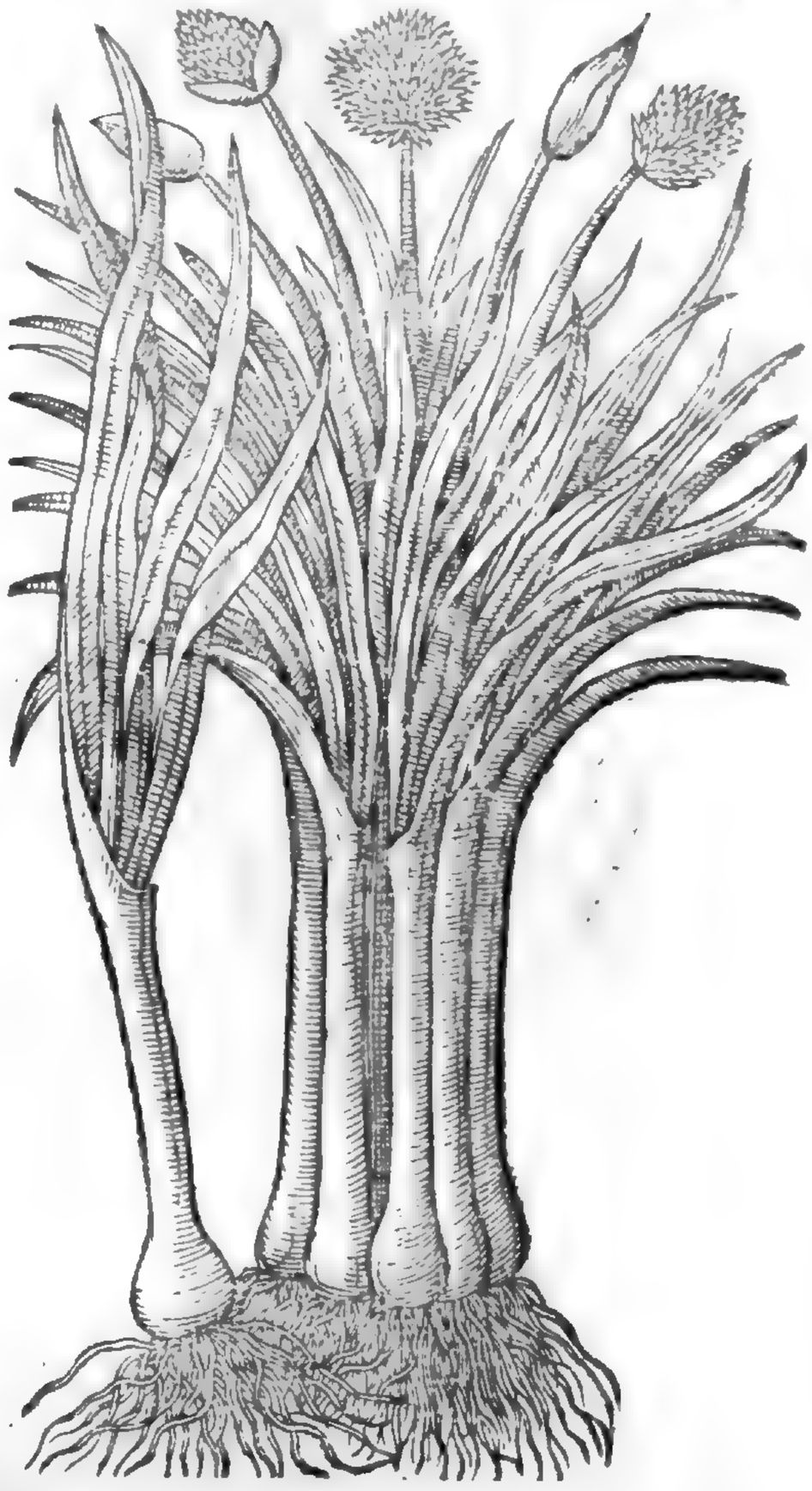

dici. Gethyum autem Plinius Cepæ speciem facit, & Theophrastus frequenter veluti Porrum attonderi tradit: vt superiore capite scripsimus.

Excalfacit autem Porrum: reficcat & extenuat, perinde ac Cepa: corpus excalfacit: crassos, lentosq; humores incîdit. Noxium tamen succum ingenerat: tumultuosa ac terribilia insomnia parit: oculos offendit: visus aciem obscurat: natura calidiores ac biliosos lędit: ingratum & ventriculo: inflationes facit.

Coctum minus nocens, acrimoniæ suæ parte deposita: & nec sic tamen bonum succum corpori confert. Cum frigidis autem oleribus permixtum, qualitatem eorum contemperat. Cum Ptisana coctum & comestum, quæ in pectore cruda sunt, concoquit & educit. Scribitur etiam & in delinctu vtile esse, & arteriam expurgare.

Succus cum melle potus contra ferarum morsus prodest: & similiter folia trita imposita. Idem verò succus cum aceto, thure, & lacte, aut rosaceo instillatus, aurium doloribus & sonitui prodest: Veteres sanguinis reiectiones cohibent feminis drachmæ duæ cum æquali baccarum Myrti pondere potæ. Idem in vinum coniectum, ipsum in acetum mutari prohibet, & iam conuersum emendat: vt nonnulli scribunt.

De Schœnopraso. CAP. XVIII.

PORRI species & istud est. folia verò promit multa quidem, sed palmo raro longiora, tenuia, teretia, exiguis iuncis similia: inter quæ subinde cauliculi breues eminent, capitula quædam cum flosculis proferentes, instar Cepæ, sed minores multò. bulbuli subsunt exigui multi cohærentes, à quibus fibrę deorsum plurimę dimittuntur. Odore autem & sapore Cepam ac Porrum refert.

Seritur in hortis Germaniæ ac Belgij. diutinè viget, ac plurimis annis restat: hyemis ac frigoris patiens: subsecatur & attondetur frequenter, veluti Porrum sectiuum.

Germani Schnit Lauch / & Brysslauch appellant: Galli *petit Pourreau*: Brabantis Bies-loock / quasi dicas, Iunceum Porrum: vnde nomen illi facere ausi, σχοινοπρᾶσον, Schœnoprasum appellauimus.

Schœnopraſum.

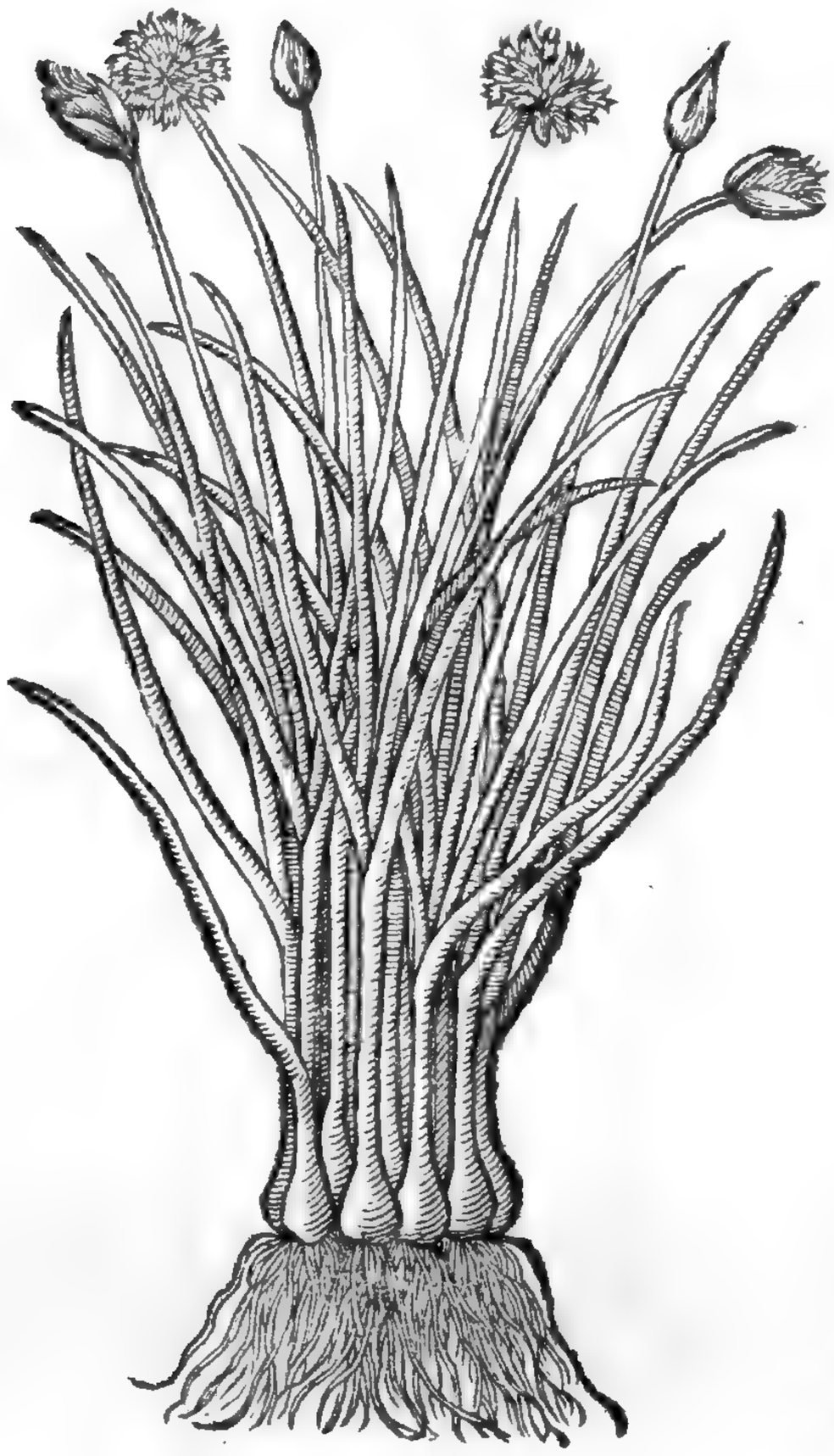

Ampeloprafum.

Facultate autem iſtud Porro ſimile eſt: excalfaciens, reſiccans, attenuans, aperiens, vrinas prouocans; calidiorem verò & noxium ſuccum ingenerat: frigidos humores contemperat, concoquit, incîdit: vapores craſſos ſurſum mittit, oculis cerebroque moleſtos: tumultuoſa inſomnia adfert: & quæcunque Porrum, iſtud quoque poteſt.

De Ampeloprafo. CAP. XIX.

AMPELOPRASVM foliis exit porraceis: caule verò aſſurgit bicubitali, aut haud multò inferiore, in cuius faſtigio capitulum initiò membrana tenui contectum, qua tandem ſponte dehiſcente, flores & ſemina proueniunt Cepæ ſimilia. bulbus rotundus, durus, ac ſolidus eſt, qui plures à ſe remittens, facilè ac citò multiplicatur.

In vineis, ac iuxta vites in pleriſque regionibus ſua ſponte naſcitur: tranſlatum ad hortos diutinè viuit, ſingulis annis regerminans, nec enim vlla vel aëris inclementia, vel hyemis rigore bulbus eius, etiam in Belgio, corrumpitur.

Æſtiuis autem menſibus folia caulesque virent, ac ſuo tempore flores, fructus procedunt: hyeme bulbi in terra latent.

A vitibus ac natali loco Ἀμπελόπρασον appellationem accepit: Latinis Porrum vitium, aut Vitigineum Porrum dici poſſet: Officinis incognitum. Sylueſtre autem tota ſua natura eſt: nec inter edulia idcircò recipitur.

Plus autem quàm Porrum excalfacit: κακοσομαχώτερον, hoc eſt, ſtomacho magis aduerſatur: vrinas ac menſes vehementius cit. contra ſerpentum morſus eſum conuenit: auctor Dioſcorides.

De Scilla. CAP. XX.

SCILLA, prius quàm folia apparent, caulem profert cubitalem vel altiorem, rectum, foliis viduum, ῥαβδοειδῶ vt Berytius ait, ac Anterico ſimilem, à medio ſurſum verſus floribus particulatim prodeuntibus grauidum, iisq; candidis: (quidá luteos eſſe ſcribit) quos excipiunt valuulæ ſiue ſiliquæ triangulares compreſſæ, in quibus ſemina nigricantia plana ac paleacea: folia quę ſerius exeunt latiuſcula ſunt, quina ſenáve, lata, pinguia, & elatiore dorſo quaſi carinata, quę humum verſus reclinantur. bulbus magnus eſt, albidus, ex tunicis veluti Cepa compactus, lento ſucco plenus, multis fibris deorſum capillatus.

Non modò in Hiſpania, verùm & in Italia, aliisq; prouinciis Scilla ſponte exit, & frequentius locis arenoſis apricis, haud procul à mari diſſitis.

Septembri ac Auguſto menſibus floret, & particulatim quidem: primùm ſiquidem inferiores: deinde medij: poſtremò caulis faſtigium occupantes vigent; quos ternos florum exortus

Theo-

Scilla absque caule.

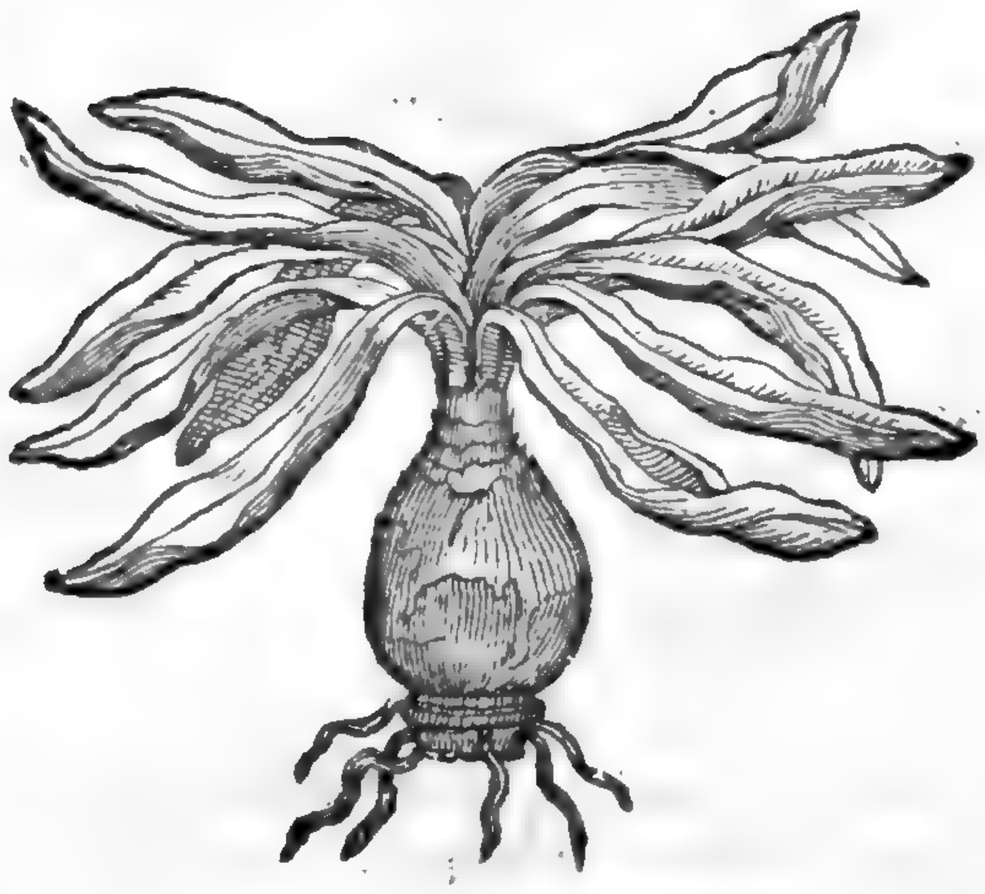

Scilla cum flore ac semine.

Theophrastus tria arandi tempora ostendere affirmat, sic vt primum arandi tempus sit prioribus prodeuntibus: alterum medio tempore: tertium cùm superiores florent. Octobri ac Nouembri semen perficitur. posteaquam autem caulis emarcidus factus inaruerit, tum demum folia in conspectum veniunt, ante caulis aduentum peritura.

Bulbum hunc Græci *σκίλλαν*: & Latini quoque Scillam: Officinæ Squillam nominant: nonnulli Cepam muris: Germani **Meerzwibel:** Brabanti **Zee aijeuijn:** Hispani *Cebolla albarrana*: Galli *Stipoulle, Squille*: Angli **Sea onyons.**

Scilla ex secundo est ordine excalfacientium, & admodum incidentem facultatem obtinet, vt Galenus ait: præstat autem assam aut elixam sumere, sic enim virium eius vehementia exoluitur.

Assatur autem pasta aut luto oblita, (vt Dioscorides tradit) in clibanum deinde coniicitur, aut carbonibus obruitur, donec obducens crusta sufficienter intosta fuerit, qua exempta, si non emollescat, altero polline simili, aut luto circumlinitur, & eadem quæ prius, fiunt. nam quæ ita non assatur, interaneis maximè noxia est. Torretur item in olla, indito operculo, quæ in furnum demittatur. Sumi etiam solet, quod maximè est medium, direpto viuotenus tunicis: quod frustatim consectum coquitur, mutata sæpius aqua, donec ipsa nec amaritudinem, nec acrimoniam habeat, traiectaq; lino frusta siccantur in vmbra, ita vt ne vlla quidem parte se contingant. his Scillæ segminibus ad oleum, vinum, aut acetum scillinum vtimur.

Ex aceto autem scillitico, addito melle, oxymeli coquitur; cuius ad incidendum crassos, lentos, viscidos humores vsus est.

Assa Scilla potionibus aliisq; medicamentis admiscetur, quæ vrinam prouocant, obstructiones iocinoris lienisq; aperiunt: tum & theriacis. datur hydropicis; regio morbo, & torminibus laborantibus: & contra veterem tussim, difficulterq; respirantibus in eclegmate.

Pars autem Scillæ cum octo salis partibus subacta, & à ieiunis vnius aut duorum cochlearium pondere sumpta aluum mouet: Semen etiam tritum cum caricis, aut melle exceptum, si manditur, idem præstat.

Cauendus autem Scillę vsus iis, quibus interaneum aliquod exulceratum.

Pythagoras Scillam in limine ianuæ suspensam malorum medicamentorum introitum pellere tradit: vt Plinius refert.

De Pancratio. CAP. XXI.

Pancratium.

CVM Scilla similitudinem haud exiguam habet, quod Pancration dicitur: folia huius maiora amplioraque sunt, &, vt Dioscorides ait, Lilij foliis longiora, sed angustiora. bulbus verò etiam maior est quàm Scillæ, ex multis similiter tunicis constans, exterius rubens, siue ὑπέρυθρος ἢ ὑποπόρφυρος, subrubens, aut subpurpureus.

In mediterraneis Hispaniæ locis reperitur. Cum Scilla autem germinat.

Παγκράτιον Græcis dicitur; & similiter Latinis Pancratium: à nonnullis verò & Scilla, & ab Hispaniæ rusticis, vt C. Clusius refert, etiam Cebolla albarrana.

Scillæ autem speciem esse similitudo ostendit. Potest autem illud genus esse, quod à Plinio femina dicitur lib. XIX. cap. V. Nobilissima est, inquit, Scilla, quanquam medicamini nata, acetoque exacuendo. Duo genera medica: Masculus albis foliis: (malim legere, bulbis) femina nigris. (potius rubris.) Meminit tamẽ & Pancratij lib. XXVII. cap. XII. Pancration, ait, aliqui Scillam pusillam appellare malunt, foliis albi Lilij longioribus crassioribusque, radice bulbi magni, colore rufo: In quibus verbis & contradictio quædam apparet, & à Dios. sententia diuersa: Si enim radice magni bulbi, quare Scilla pusilla appellatur? Folia Lilij albi crassiora, Plinius: angustiora, Dioscorides habet. Atque vel hinc Plinij exemplaria plerisque locis corrupta esse, apparet: proinde & quæ de vtraque Scilla scribuntur, posse vitiata esse.

Plinij exemplaria corrupta.

Cæterùm Pancratij radix Scillæ similem gustum refert, vt Galenus ait: quare & ea pro Scilla quidem, ea si non adsit, vtuntur, efficit enim omnia similiter, sed longè imbecillius. quod & Dioscorides sentit: Scillæ, inquit, vires & præparationem habet, eodemque pondere in morbis efficaciter assumitur; minor tamen quàm Scillæ ei facultas inest.

De Bulbo Eriophoro. CAP. XXII.

BVLBI Eriophori meminit Theophrastus lib. VII. De stirpium historia, & post eum Athenæus Dypnosophistarum lib. II. quem aiunt lanam sub primis tunicis habere, sic vt inter internum quod editur, & externum media contineatur, ex qua & togæ & alia vestimenta texuntur.

Hunc in littoribus nasci tradunt.

Ἐριόφορος autem dicitur, hoc est, laniferus, ab ipsa quam sub primis tunicis reconditam lanam habet. interpres quidam Lanosum cognominat.

Huius autem iconem olim vir quidam magnificus ad me misit, quam tamen non genuinam esse nonnulli affirmant.

Memini verò & me quandoque in horto Ioannis Brancionis bulbum videre Eriophori nomine inscriptum, sed caulem floremque non proferentem; quem C. Clusius Viennæ superioris Pannoniæ in horto Ioannis Aijcholtzij Medicinæ professoris florem fecisse scribit, imaginem eius in stirpium per Hispanias obseruatarum historia sua vnà cum descriptione exhibens.

Sunt autem ei folia Hyacinthinis similia. caulis cubitalis vel altior, veluti Scillæ, flosculos proferens cæruleos, inodoros, particulatim quoque sese explicantes. bulbus ex pluribus tunicis contextus, albus, tomentosus, ac veluti aranearum telis obsitus, adnascentibus aliis bulbis, quibus multiplicatur.

Et sanè hic bulbus, cum pictura nobis missa haud conuenit: quapropter si iste Eriophorus verus est, haud poterit legitimus esse, cuius iconem accepimus. Non possum tamen facilè induci,

Bulbi Eriophori icon ab amico missa.

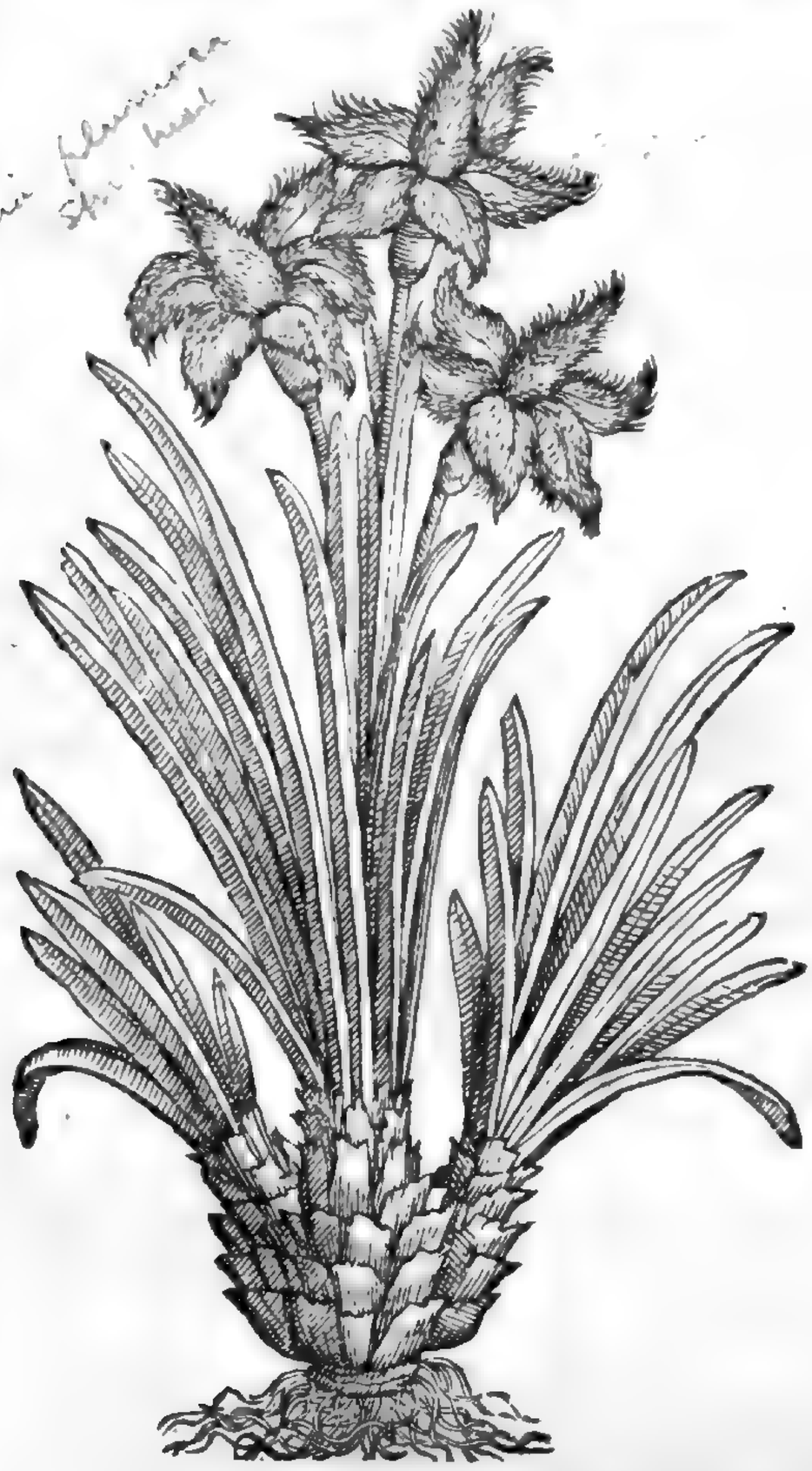

Bulbi Eriophori Viennæ nati effigies.

induci, vt existimem fictam ac mentitiam imaginem ab honestissimo ac amicissimo viro transmissam, nisi fortassis huic ab alio fuisset impositum, quod haud verisimile: Citius idcirco crediderim, si Eriophori hæc icon non est, esse tamen peregrini ac rari alicuius bulbi, veluti τειχοδοῦς, quem apud Indos nasci Theophrastus & Athenæus referunt: nam flos qui Narcissis similis, lanuginosus, ac capillaceus ei depingitur: quam ob causam rectè τειχώδης, siue capillaceus, aut capillaris dici potest. Vtcunque autem est, nos & huius & alterius imaginem coronidis loco hîc duximus apponendam, atq; sic bulborum historiæ finem imponere. *Bulbus Trichodes.*

PEMPTADIS QVINTÆ LIBRI TERTII FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTÆ

LIBER QVARTVS,

DE OLERACEIS QVÆ AD CIBARIORVM CONDITVRAM ADHIBENTVR.

PRÆFATIO.

RELIQVA *Olerum ac Oleraceorum ſeſe offert multitudo, eorum videlicet, quæ ad cibariorum condituram magis, quàm ad alimenti materiam faciunt ac pertinent. Multa autem ex his licet acrimoniam habeant, & propriè Olera idcircò non cenſeantur, neque per ſeſoláque, vt alia Olera, edantur: veluti Beta, Braſſica, ac ſimilia: tamen ab Olerum cenſu ac familia nec excludi nec ſeiungi debuerunt, cùm plurimum in cibatu vſum obtineant, & cibos grato ſapore condiant, palatoq; vel gratiores, vel ſalubriores reddant. Id quod Apium, Sinapi, Eruca, Naſturtium, ſimiliaq; his, efficaciter præſtant, quæ ſola & per ſe non eduntur, ſed cibariis admiſcentur: & ipſorum vel qualitates corrigunt, ac in melius emendant; vel concoctionem promouent; aut languentem appetentiam excitant.*

DE APIO HORTENSI.

CAPVT I.

Apium hortenſe.

APII genera complura ſunt. ſed de ſingulis ſeorſim agendum, ac primùm de hortenſi, quod familiarius ac cæteris notius eſt.

Folia autem hortenſis Apij pulchrè virentia, ex multis exiguis cohærentibus, tripartito ferè diuiſis, ambitu etiam inciſis compoſita ſunt: caulis cubito altior, tenuis, aliquantum ſtriatus, in cuius faſtigio culminátes vmbellæ floſculos perquàm exiguos, ac deinde ſemina parua proferũt, guſtu nonnihil feruida. radix longa & albida eſt, eſui grata.

In hortorum areis ſeritur. calida ac frigida ſuſtinet loca, modòvel humidum natura ſolum ſit, vel ſæpius rigetur. Loca ſiquidem amat humentia, aqua lætatur, atque idcircò circa fontes commodè prouenit. Fuchſius in paluſtribus nonnullis Germaniæ ſpontè natum reperiri ſcriptum reliquit.

Tempeſtiuè ſeri poteſt, ſed tardè erũpit: æſtate ſæpius attonderi ac demeti poteſt: caulem altero anno profert: ſemina verò Iulio vel Auguſto ad maturitatem perueniunt.

Omne Apium Græcis σέλινον dicitur: iſtud verò σέλινον κηπαῖον, id eſt, Apium hortenſe: Officinæ & vulgò Petroſelinum nuncupant: Germani **Peterſilgen**/& **Peterlin**: Belgæ **Peterſelie**: Galli *du Perſil*: Hiſpani *Perexil, Iuliuert*, & *Salſa*: Itali *Petroſello*: Angli **Perſele**: Bohemi **Petruzel**. Non eſt tamen verum aut legitimum Petroſelinum, quod in petroſis gignitur: vnde nomen accepit; & in Macedonia præſtantiſſimum eſt. parùm rectè idcirco ſentiunt, qui hortenſe Apium à Petroſelino genuino ſola cultura differre exiſtimant. & nihil aliud intereſſe, quàm quòd hortenſe imbecillius ſit, ſylueſtre verò potentius: Solent enim ſylueſtria facultatibus, ſatiuis ſuperiora eſſe.

Hortenſis autem Apij calida quidem ac reſiccans eſt facultas, ſed magis excalfaciens ac

ſiccans

ſiccans ſemen,quod ad ſecundum caliditatis,& tertium ferè ſiccitatis ordinem attingit. radix moderatam etiam caliditatem obtinet.

Folia in condimentis ſingularem gratiam habent,per iura,vt Plinius lib. xx. cap. xi. largis portionibus innatant,in quibus præter quod grato ſapore ipſa condiunt, ad aperiendum obſtructa,vrinasq; promouendas,etiam non exiguum conferunt: Quod & radices iuri ſimiliter incoctæ haud ſegniter præſtant: deinde & ori ventriculoq; gratæ ſunt.

Semina Medicinæ vſui vtiliora,extenuant,aperiunt,vrinas ciunt,calculos cohærentes diſſoluunt,flatus diſcutiunt,conueniunt hydropicis,mẽſes promouent,ſecundas & fœtus mortuos expellunt: commendantur & contra veterem tuſſim eclegmatis permixta,aut incoctæ: venenis etiam aduerſantur; atque idcirco Theriacis admiſcentur.

Apium palustre. Dioſc. l. 3. c. 29

De Eleoſelino, ſiue Apio paluſtri. CAP. II.

Eleoſelinum.

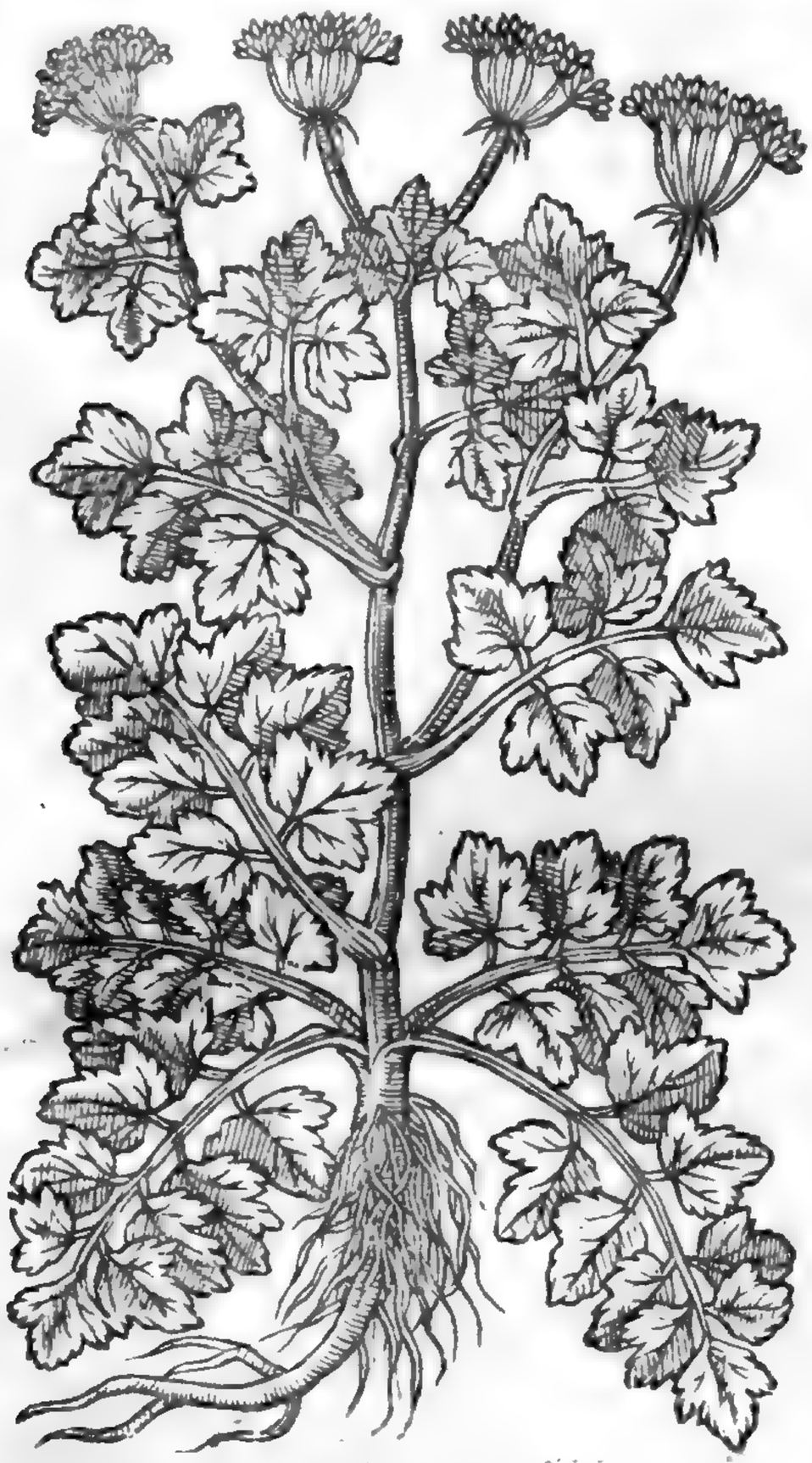

PALVSTRE Apium foliis læuibus ac reſplendentibus, ac in cõplures particulas diſſectis ſimiliter viret,maioribus tamẽ & latioribus quàm hortenſis: cauliculi ſtriati in alas diffuſi, ſummis virgulis floſculos candidulos proferunt,ac deinde ſemina paulò minora quàm hortenſis. radix multis fibris cohæret.

Humentibus locis Apij iſtud genus naſci gaudet,transfertur verò & ad hortos.

Cum hortẽſi Apio viget ac viret: altero quoq; à ſatione anno caulis eius aſſurgit, ac ſemina adfert: quæ & poſt ſolſtitium matura ſunt.

Ἐλαιοσέλινον, aut potius ἑλειοσέλινον: Latinis paluſtre Apium: à Gaza Paludapium: Officinis abſolutè Apium nuncupatur: Germanis Epffich: Belgis Eppe: & nonnullis Jouffrouwmertk: Hiſpanis ac Italis *Apio*: Gallis *de L'ache*. Extant verò huius & inter ſpurias voces quædã nomina: vt πεδινόν, ὑδροσέλινον ἄγριον, & Apium ruſticum: Hydroſelinon verò ſiue aquatile Apium etiam à Germanis Sium dicitur: vt cap. x. lib. v. Pemptadis quartæ ſcripſimus.

At facultate ac temperamento hortenſi quidem iſtud Apium ſimile,ſed & calidius ſicciusq; & ad pleraq; efficacius. In cibatu autem huius nullus vſus, neq; ad condimenta vtile habetur: Medicinæ autem haud inutile.

Succus eius ad multa confert,extergit,aperit, craſſa attenuat,obſtructiones tollit,& vrinas mouet; atque idcirco Serapia dicta, quæ hunc permixtum habent,veluti Byzantinum,iocinoris lienisq; obſtructiones aperiunt, & diuturnis, ſiue tertianis,ſiue quartanis febribus,omnibusq; ex cauſa frigida,tum & obſtructionibus, enatis,auxiliantur,ac regio morbo ſuccurrunt. Idem ſuccus oris tonſillarumq; etiam maligna vlcera cum hordei decocto,addito melle roſaceo,gargarizatu ad ſanitatem perducit. prodeſt verò & omnibus externis vlceribus & ſordidis vulneribus cum melle; cancris etiam exulceratis confert: Nam tametſi hos curare nequeat,putredini tamen reſiſtit, ac fœtorem eorum reprimit.

Semen ad eadem,ad quæ ſatiui Apij,vtile habetur; minus tamen tutus vſus eius eſt: Nam comitiali morbo obnoxij,ab hoc offenduntur, vt euidentibus experimentis compertum.

Eleoſelino vis,vt Plinius ſcribit,priuata contra araneos.

De Oreoſelino,ſiue Apio montano. CAP. III.

OREOSELINO autem,vt Dioſcorides ait,caulis eſt dodrantalis, ex tenui radice prodiens,circa quem ramuli & capitula (Theophraſtus folia:) Cicutę ſimilia, multò tamen tenuiora,in quibus καρπὸς,id eſt,fructus,ſiue ſemen,oblõgum,acre,tenue, & odoratum,Cumino ſimile. Et tale quidem Oreoſelinon in notitiam hac ætate perueniſſe non cõſtat. Nam Chærephyllon verum Oreoſelinon eſſe (vt pleriſque videtur) haud eſt veriſimile. Pro Oreo-

ſelino

Oreoſelinum ſiue Veelgutta.

Veelgutta.

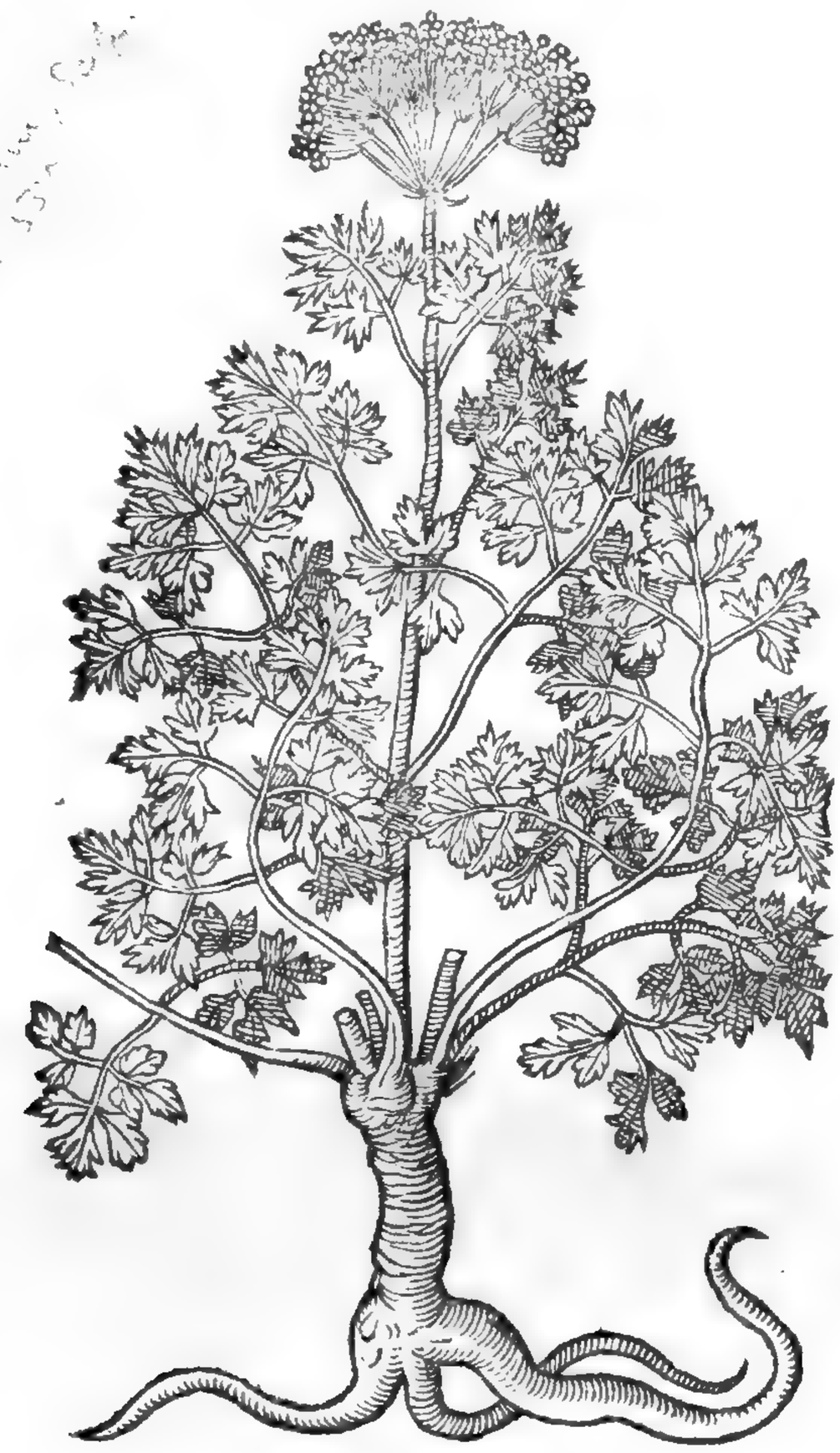

ſelino autem exhibetur à nonnullis, quam Sileſij, olim Quadi dicti, Veelguttam modò appellant.

Folia huic ſunt veluti hortenſis Apij, ſed maiora & ampliora, ex multis in tenuibus pediculis hærentibus compoſita. caulis breuis eſt: floſculi in muſcariis albidi: ſemen exiguum. radix mediocris longitudinis ac craſſitudinis albida, guſtu nonnihil acris, & amaricans, ac odorata.

Naſci in petroſis & montibus Oreoſelinon Dioſcorides refert. prouenit verò & in montibus Veelgutta, vt in iis qui Sileſiam à Morauia, olim Marcomannorum prouincia, dirimunt; tum & in aliis montibus ac collibus. Memini verò & olim hanc ad me miſſam à Martino Tulemanno, qui in montoſis apud Eburones ac Tongros, nunc Leodios, hanc repertá, in horto ſuo Traiecti ad Moſam ſtudiosè alebat.

A montibus autem Ὀρεοσελίνῳ apud Græcos nomen eſt, quod Latini & idcirco Apium montanum ac Montapium appellant. Dicitur verò & idem, vt inter reiectaneas voces reperitur, πετροσέλινον ἄγριον, & Latinis Apium: Sed Dioſcorides Petroſelinum ab Oreoſelino diuerſum ſtatuit. Nec enim, ait, hallucinari nos oportet, exiſtimantes Oreoſelinon eſſe quod in ſaxis prouenit: aliud ſiquidē eſt Petroſelinum.

Veelguttam verò Latinè Multibonam quis dixerit, hoc enim nomen accepit, quòd ad multa vtilis & commoda habeatur. Non omninò verò impropriè & hæc Oreoſelinon nuncupatur, nam in montibus, vt diximus, gignitur, & Apio non diſſimilis eſt. Deſideratur ſemen Cumino ſimile: tale ſi haberet, Oreoſelinon legitimum eſſe, quis negauerit?

Oreoſelino autem, auctore Galeno, facultate Apio ſimile, ſed & valentius. Dioſcorides vrinas, inquit, cit, ſemine ac radice in vino potis: menſes mouet: antidotis, diureticis, & calfacientibus medicamentis admiſcetur.

Veelguttæ radix excalfaciens & reſiccans quoque eſt, & ſecundo quidem ordine intenſo. extenuat, incîdit, aperit, vrinas mouet, calculos diſſoluit & expellit, menſes promouet, iocinoris ac lienis obſtructiones aperit, regio morbo auxiliatur. manducata dentium dolores mitigat, ac ſaliuam elicit.

De Petroſelino. CAP. IIII.

DE Petroſelino admodum pauca Veteres ſcripta reliquere. Dioſcorides ſemine illud eſſe Ammios ſimili, odoratiore verò, acri, ac aroma redolente tantummodo ſcribit: de foliorum forma, florum colore, & radicis modo nihil. Breuior verò etiam Plinius eſt. Theophraſtus verò ne nomen quidem habet: Apij, Hippoſelini, Elioſelini, & Oreoſelini tantummodo mentionem faciens.

Petroſelinum Macedonicum Fuchſii.

Pro Petroſelino autem Leonhartus Fuchſius olim propoſuit ſtirpē, non Apij modo ſparſis ac diſſectis foliis, ſed oblongis & ex nonnullis ambitu crenatis, pediculoq; medio vtrimq; cōnexis compoſitis, Pimpinellæ Saxifragæ, eius quæ minor eſt, primis foliis aliquatenus, non tamen omnino ſimilibus. cauliculus tenuis & cubitalis eſt: floſculi in vmbellis albidi: ſemen ſubnigricans, Ammij ac hortenſis Apij æmulum, admodum odoratum, nonnihil acrimoniæ obtinens. radix tenuis, fibroſa.

Petroſelinum Macedonicum Venetorum.

Pro Petroſelino autem legitimo aliud Lobelius exhibet, à Venetis Macedonicum vocatum: cui folia Apij hortenſis, vel potius Pimpinellæ Saxifragæ: caulis cubitalis: albicantes vmbellæ: ſemen puſillum, euanidum (vt ait:) facultate & viribus quàm ſatiui Apij inferius. An autem iſtud verum ac legitimum ſit, neſcire ſe addit.

In præruptis locis ac petroſis Petroſelinum gignitur, apud Macedones verò præſtantiſſimum: vnde illi Macedonico cognomen acceſſit.

A petroſis

Petroſelinum Macedonicum Fuchſij.

Petroſelinum Macedonicum ex Lobelio.

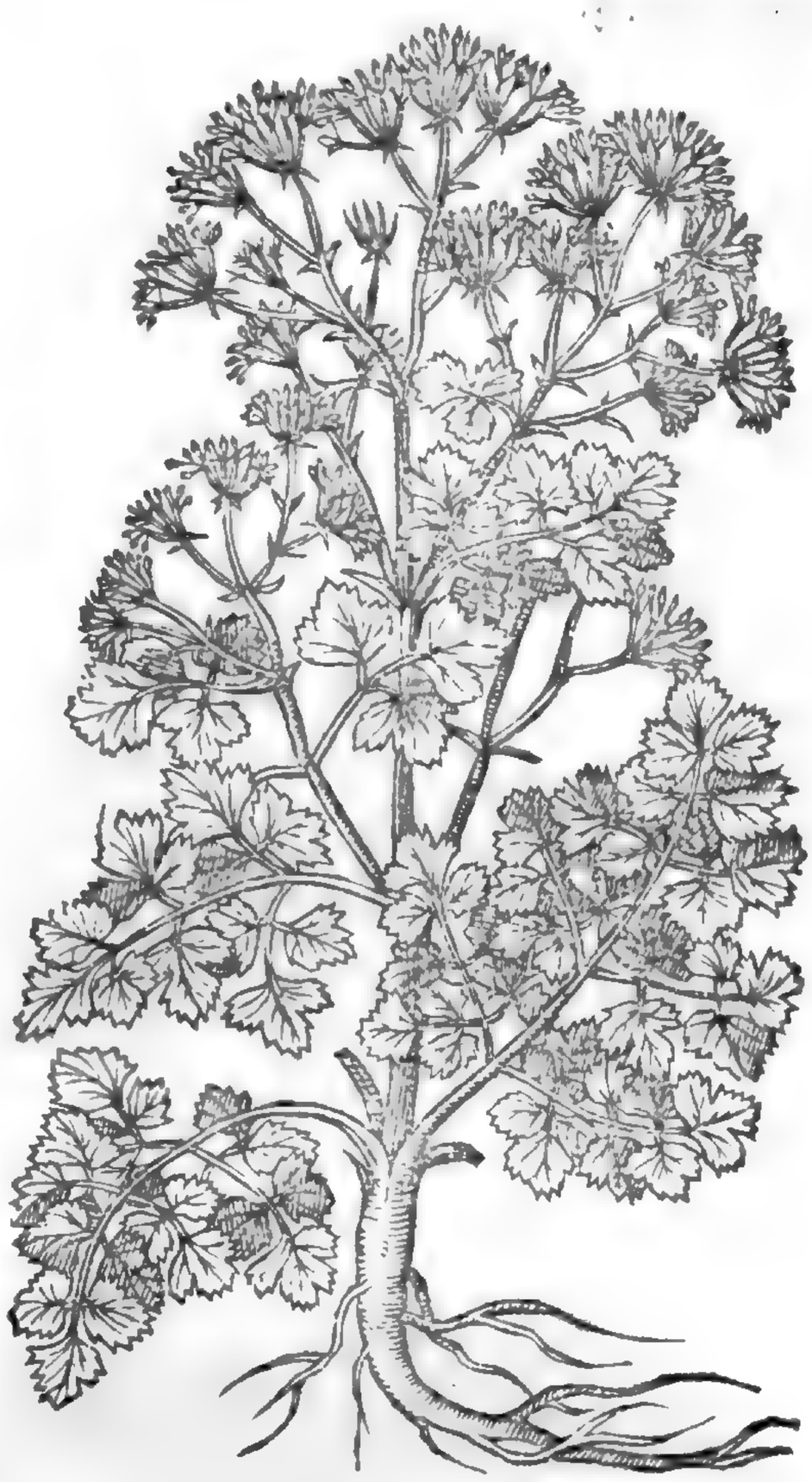

A petroſis autem locis πετροσέλινον dicitur: Latinè Petrapium ac Petroſelinum Macedonicum: Officinis incognitum eſt. Hallucinantur non parum qui à Fuchſio depictam Amomum eſſe volunt: multum enim ab hac differens Amomú eſt, vt ex eius apud Dioſcoridem deſcriptione vel luce clarius conſtat. Nos verò & hanc pro Petroſelino amplectimur, donec aliquis aliud nobis oſtenderit, Apiis folio ſimilius, & ſemine tali, quale Petroſelini eſſe oportet. Et poteſt vel ſolum ſemen in hac ſentẽtia nos retinere, adeò deſcriptioni reſpondẽs vt nullum magis: acre nempè, & quàm Ammios odoratius, aromaq́ue redolens: non repugnantibus interim foliis, quæ licet exquiſitè aliorum Apiorum formam non referant, nõ omnino tamem diſſimilia ſunt.

At Petroſelini ſemen, quod maximè vſui eſt, calidum ac ſiccum eſt, vnà cum incidendi effectu: vrinam & menſes cit: contra ventriculi & coli inflationes, ac tormina prodeſt: ἄφυον ſiquidem, vt Galenus ait, hoc eſt, flatus diſcutiẽs eſt. Laterum, renum, & veſicæ doloribus auxiliatur: miſcetur & antidotis: Dioſcorides.

De Hippoſelino. CAP. V.

FOLIA Hippoſelino in plures lacinias diſſecta, Eleoſelini quidem ſimilia, ſed multò maiora latioraq́; lævia quoque, & ſaturato colore virentia: caulis craſſus, ſubinde cubitalis: ex vmbellis floſculi prodeuntes albidi: ſemen verò craſſum, oblongum, nigrum, amaricãs, & aroma redolens. radix craſſa, foris nigricans, intus alba, Raphanidi exiguæ ſimilis, eſui idonea: qua vulnerata aut præciſa, ſuccus profluit citò concreſcens, acri amaritudine, Myrrham ſapore referens; quod & Theophraſtus annotatum reliquit: Lachryma ex eo Myrrhæ ſimilis, inquit, defluit.

Apud Arcades, Theophraſtus: in vmbroſis ac paluſtribus, Dioſcorides inquit, naſcitur.

Semen altero anno in Belgij hortis matureſcit, Auguſto menſe.

A magnitudine, qua reliqua Apia ſuperat, Græcis ἱπποσέλινον dicitur: à Gaza Equapium. Appellatur verò & Olus atrũ; & à nonnullis γείλον, & ἀγριοσέλινον, hoc eſt, ſylueſtre Apium: Galeno verò, & aliis quibuſdam etiam σμύρνιον eſt, propter ſuccum ab ipſo profluentem, qui Myrrham, hoc eſt, σμύρναν (vt diximus) refert: Eſt verò & aliud Smyrnium Amani montis, de

Hippoſelinum.

Smyrnium Amani montis.

quo ſequente capite. Officinæ Petroſelinum appellant Macedonicum: alij Petroſelinum Alexandrinum: Germani Gręß Epffich: Belgæ Peterſelie van Macedonien / Peterſelie van Alexandrien: Itali *Macerrone*: Hiſpani *Perexil Macedonico*: Galli & Angli *Alexandre*.

Excalfacit autem & reſiccat Hippoſelini ſemen ac radix nõ minus quàm Apij hortenſis: expurgant verò & extenuant: ordine tertio calida & ſicca.

Dioſcorides folia cum caulibus decocta manducari ait, & per ſe, vel cum piſcibus præparari: eadem etiam cruda muria condiri: radicem ſimiliter & crudam & coctam edi; & ἐυςόμαχον, ſiue ori gratũ eſſe. Infertur autem ac menſæ apponitur, hac etiam ætate cruda huius radix, acetariorũ aliorũ locum explés. Semina remorantes menſes prouocant, ſecundas expellunt, flatus diſcutiunt, vrinam ciunt, eiuſque ſtillicidio auxiliãtur. Idem radicis poteſt, præſertim ex vino, decoctum.

De Smyrnio montis Amani. CAP. VI.

SMYRNII huius inferiora ac ex radicibus prodeũtia folia lata & ampla quidem ſunt, & in complures particulas multipliciter diſſecta, quarum ſingulares ambitu ſerratæ, ab vno pediculo ferè ternæ cohærent: reliqua rotunda, veluti Ariſtolochiæ, cauliculos ſic ambiunt, vt per medium eorum quodammodo tranſire appareant: ſunt autem hi ramoſi, in quorum alis comantes vmbellæ floſculos edunt luteos: ſemina verò rotunda, globoſa, Braſſicæ ſimilia, ſubnigricantia, intus candida. radix foris nigricat, odorata.

In Amano monte prouenit: in ſaxoſis, & collibus, & aridis, ac incultis terræ angulis, vt Dioſcorides refert, naſcitur.

Σμύρνιον & iſtud dicitur: differens tamen ab Hippoſelino, quod etiam Smyrnion eſt, vt ſuperiore cap. ſcriptum. In Cilicia verò olim Petroſelinum nuncupatum fuit: vt Dioſcorides & Galenus teſtantur.

Viribus autem non longè iſtud à Petroſelino, Galeno auctore, abeſt: Petroſelino tamen ac Apio minus acre. vlceribus imponi poteſt, quia videlicet citra moleſtiam deſiccat: digerere verò & quę indurata ſunt poteſt: reliqua vis Apio ac Petroſelino ſimilis: quocirca & ſemine eius vtimur ad menſes, vrinas, & aſthmata: hæc Galenus.

Vis radicis, herbæ, & ſeminis excalfacere. radicem autem contrà ſerpentum ictus bibere conuenit: tuſſes & orthopnœas mitigat: vrinæ difficultati medetur: partus abortu vi-

De Apio syluestri, siue Thysselio.

CAP. VII.

Apium syluestre siue Thysselium.

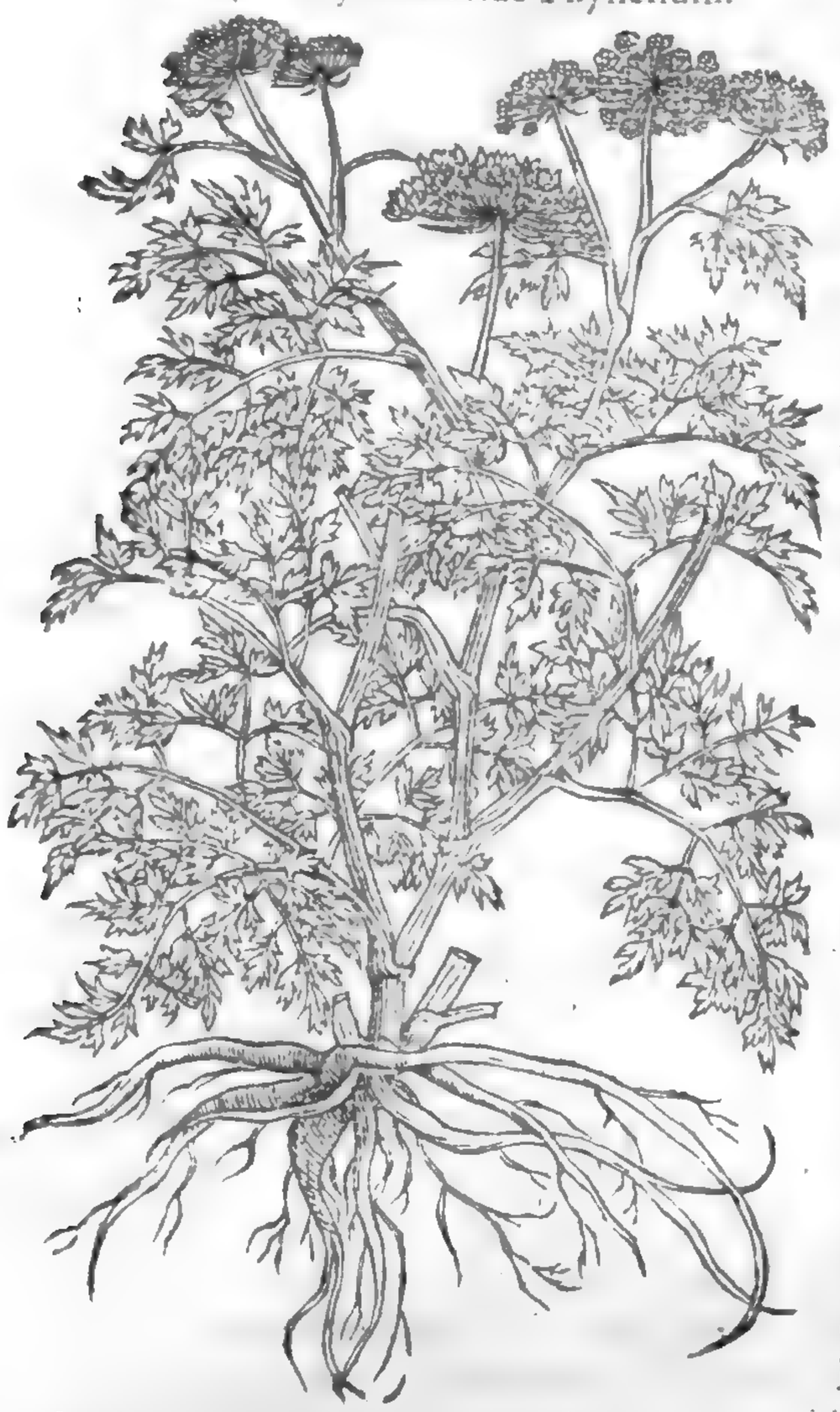

MVLTIPLICI foliorum sectione, tum & magnitudine, Apij istud genera refert: sunt etenim ampla, in pluresque partes dissecta: caules verò rotundi, striati, geniculis aliquot articulati, interius concaui, cubitales, vel altiores, ab vna radice subinde bini terniue, inferiore sede quandoque obscurè subrubentes: flores in rotundis muscarijs albidi: semen rotundum, planum, Anethi simile. radix in ramulos ac appendices distributa in rectum & obliquum spargitur, interius candida. Tota autem hæc stirps lacteo redundat succo, qui, quacunque tandem parte vulnerata, ex ea profluit.

Iuxta lacus, vliginosis ac humidis locis, in scrobibus aquas resedes habentibus, quandoq; iuxta Alnorũ etiam veteres truncos reperitur.

Iunio ac Iulio mensibus flores ac semen profert.

Officinę Belgij olim perperam Meum nuncuparunt, ac legitimi Meiloco in vsu habuerunt. Germanis Olsenich: Valerio Cordo Olsenichium dicitur: apud Belgas à nonnullis Wilde eppe, hoc est, Apium syluestre: non defuerunt verò & qui Water eppe, id est, Hydroselinon siue aquatile Apium nominarent. Hydroselinon autem, vt antè scriptum, & Eleoselinum & Sium quandoque appellatur: Syluestre Apium rectius dici potest. *Olsenichiũ.* *Syluestre Apium.*

Meminit syluestris Apij Dioscorides cap. de Dauco: & Theophrastus lib. VII. vbi Apiorum cùm in foliis, tum in caulibus discrimen constare refert: & quædam caule candido: alia purpureo, vel versicolore: syluestre etiam quoddam Apium esse ostendit: Nam quæ purpureum caulem, aut versicolorem habent, syluestri Apio proxima esse refert. Atque idcircò cùm Olsenichium caule inferius esset subpurpureo, ac foliis Apio accederet, olim maluimus ipsum Apium syluestre appellare, quàm cum Officinis in errore versari ac pro Meo habere. Posteaquam verò nunc pro Plinij Thysselio recipi cognouimus, nec haberemus cur aduersaremur, facilè quoque in eandem sententiam deuenimus: præsertim facultatibus etiam conuenientibus.

Thysselium, inquit Plinius lib. XXV. cap. XI. est non dissimile Apio: huius radix purgat capitis pituitas. quod & Olsenichij radix efficaciter, vt mox dicemus, præstat. Respondet verò & nomen: dictum siquidem θυασέλειον videtur, quia se per ἑλείους, siue loca palustria θύας, hoc est, extendit. *Thysselium.*

Est autem huius radix calida & sicca tertio ordine: commanducata multam ex ore pituitam elicit, & dentium dolores sopit. Non dubium verò est, quin & eadem extenuet, incîdat, & aperiat: vrinas & menses moueat: & quæ Apij genera reliqua, eadem & nec segnius, sed etiam efficacius præstet.

De Caucalide. CAP. VIII.

FOLIA Caucalidi sunt aspera, veluti Pastinacæ syluestris, variisque modis dissecta, multoque quàm Apij tenuius diuisa. cauliculus rarò cubitalis, in cuius alis vmbellæ culminantes flosculos edunt suauè olentes, albicantes, exiguos, per circumferentiam tamen maiores: semen asperum, oblongum, non minus quàm syluestris Pastinacæ, maius quàm Cumini. radix nullius momenti.

In campestribus solo inculto per Italiam frequenter, veluti in Hetruria, occurrit. reperitur & quandoque in agris haud procul Traiecto ad Mosam, in Tongrorum finibus.

Floret in Belgio Iunio ferè mense: semen deinde succedit.

Caucalis.

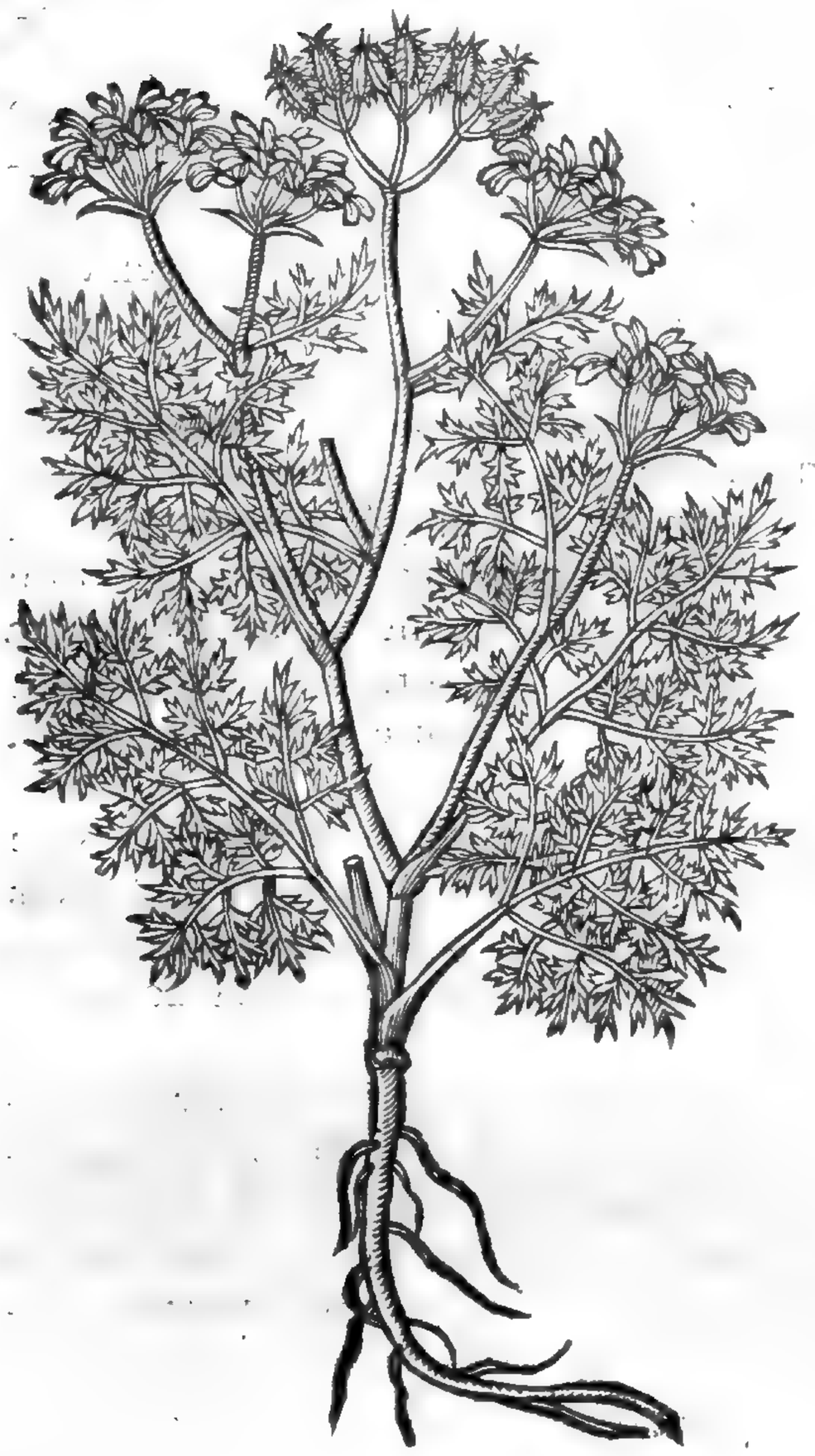

Caucalis, Græcis similiter καυκαλίς dicitur: à nonnullis verò & δαῦκος ἄγριος, hoc est, Daucus syluestris: & spuriis vocabulis καῦκον, μυΐης: à Democrito βοῖον: Latinis Pes gallinaceus, Pes pulli: Ægyptiis Sefelis: Hetruriæ rura *Petroselio saluatico* nominant.

Caucalidem autem Dioscorides olus esse affirmat, quod crudum ac coctum editur, vrinasq; moueat. Plinius Caucalidem inter olera quoq; enumerat: Galenus verò muria, ad repositionem, hanc condiri adiicit.

Semen autem Caucalidis euidenter excalfacit ac resiccat, nec minus quàm secundo ordine: vrinas & menses cit: calculos & arenulas dissoluit ac expellit; à iocinoris, lienis, & renum obstructionibus liberat: crudos pituitososque humores incîdit, & concoquit: ventriculum frigidum adiuuat: flatus dissoluit. fertur à ieiuno sumptum, aciem oculorum intendere, cordique prodesse.

De Chærefolio. CAP. IX.

CHÆREFOLIO tenuia ac multipliciter diuisa sunt folia, nonnihil hirsuta, ex albido virentia: cauliculi breues, tenues, teretes, intusq; concaui, qui initio vnà cum foliis dilutè virent, sed seminibus perfectis subrubent: flosculi in laxis vmbellis albidi: semen verò oblongum, angustum, tenue, acuminatum. radix fibrosa.

In hortis cum aliis oleribus colitur: terra stercorata, & aliquantulum humente lætatur.

Vere fatum celeriter in caulem assurgit, esuiq; citò parum idoneum redditur: Sed quod Augusto seritur, per totam insequentem hyemem, ac etiam serius, vtile est.

Cerefolium vulgò dicitur, &, vt nonnullis placet, Cerofolium per o secunda syllaba: Columellæ verò Chærephyllum, siue χαιρέφυλλον: Nominari autem sic putatur, quòd multis foliis gaudeat: vel potius, quòd gaudium ac hilaritatem excitet. Germani **Korffelkraut** / aut **Kerbelkraut**: Belgæ **Keruel**: Itali *Cerefoglio*: Galli *du Cerfueil*: Angli **Cheruel** vocant.

Non est autem Gingidium, vt plerisque visum fuit, haud amarum siquidem, sed grato iucundoque sapore commendatum. Oreoselinon quoque haud est; hortense etenim est, non montanum; semen etiam non acre, aut Cumino gustu simile, veluti Oreoselini esse scribitur. Plinius lib. XIX. cap. VIII. inter ea quæ Autumni æquinoctio seruntur, Chærefolij meminit, sed quemadmodum Cornarius admonet, locus admodum corruptus est: qui & Macro imponere potuit.

Cæterùm Chærefolium inter familiaria olera recipitur: ventriculo ac ori gratum est: temperatè excalfacit, modiceq; desiccat, multoque minus quàm Apij genera. Vrinas verò etiã promouet, & potissimùm in vino decoctum, & pubi deinde

Chærefolium.

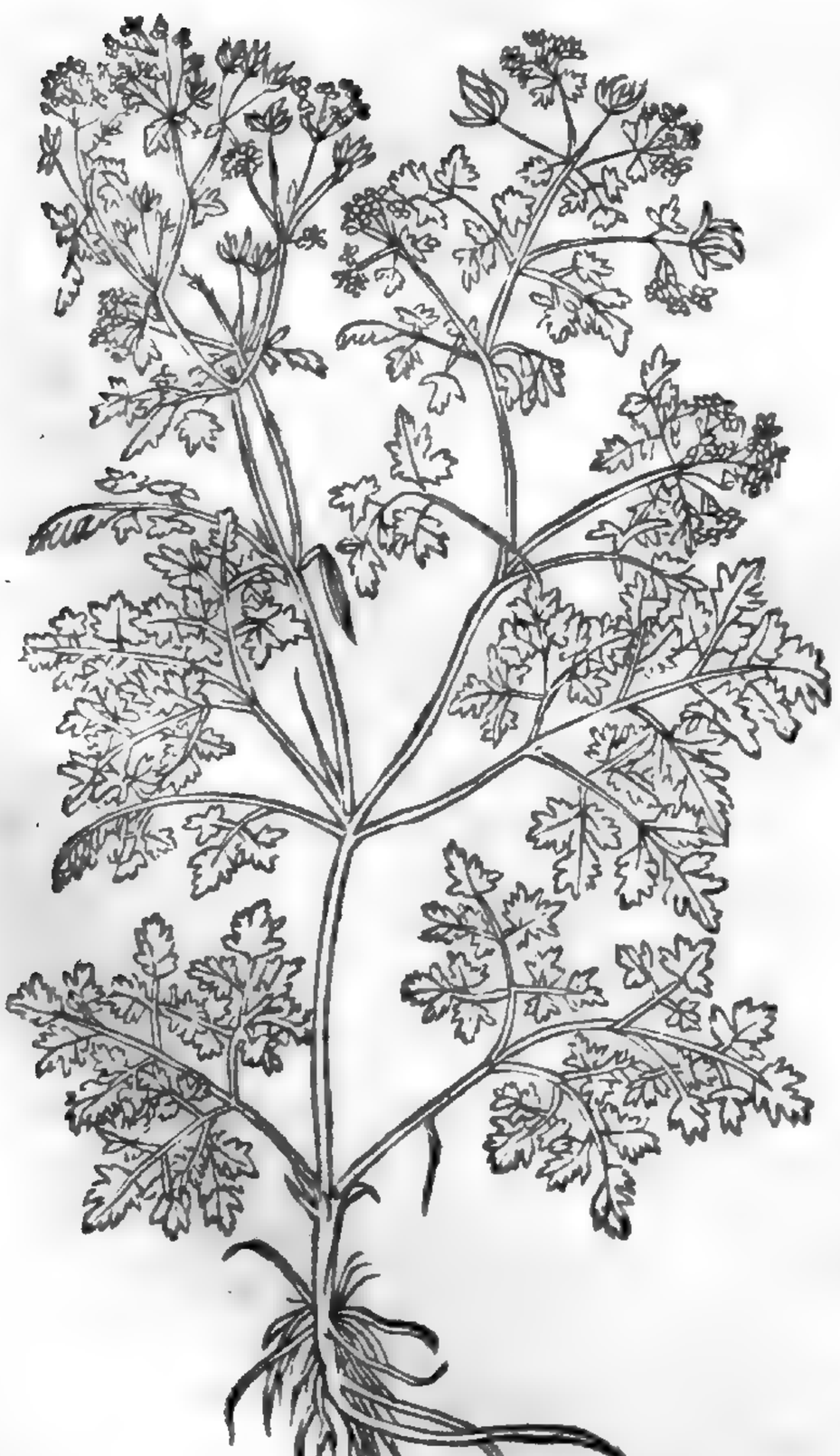

Scandix cerefolium
l. 04. 365

Myrrhis.

deinde calens admotum, vino verò, in quo decoctum fuerit, hausto. Flatulentum verò etiam aliquid obtinet, quamobrem & Venerem promouet.

De Myrrhide. CAP. X.

MYRRHIS caule foliisque Cicutæ, vt Dioscorides scribit, similis est. sunt etenim huius folia magna, ampla, & admodum dissecta veluti Cicutæ, sed & nonnihil hirsuta, colore verò, sapore, & odore Chærefolium referentia: caulis verò quandoque binûm cubitorum, crassus, geniculatus: flores in vmbellis candidi: semen verò magnum, oblongum, crassum, nigricans, Cumino maius. radix longa, candida, mollis, quasique fungosa, dulcis, cibo, vt Dioscorides quoque scripsit, idonea, sapore ferè Pastinacæ albæ.

Myrrhis cicutaria Bau. Cæsius

Fertur apud Germanos in pratis alicubi nasci: apud Belgas hortensis tantummodo est.

Maio mense flores profert: Iunio ac Iulio semen maturescit. radix singulis annis primo Vere regerminat, post seminis perfectionem restans.

Græcis μυῤῥὶς dicitur: nec aliud nomen apud Latinos habet: nonnulli verò & Myrrham aut Conilam vocant, vt inter spurias voces annotatum est. Germanis wilder Korffelkraut: Brabantis wilde Keruel.

Myrrhis

Meminit verò & huius Plinius lib. XXIIII. cap. XVI. vbi & Smyrrhizam appellari refert: Myrrhis, ait, quam alij Smyrrhizam, alij Myrrham vocãt, simillima est Cicutæ, caule foliisq; & flore, minor tantùm & exilior, cibo non insuauis. Occurrit verò & mentio huius lib. XXVI. cap. XI. sed ibi cum Geranio confunditur: vt Pempt. primæ lib. III. scriptum est.

Myrrhidis autẽ folia non minus quàm Chærefolij edulia sunt, in eorundemq; locum quandoque assumuntur.

Radix, auctore Galeno, ex secundo est ordine excalfacientium, & tenuitatem substantiæ adiunctam habet. Dioscorides hanc in vino potam aduersus phalangiorum morsus auxiliari refert: expurgare verò & menses ac secundas: in sorbitione verò coctam phthisicis vtiliter exhiberi.

Scandix, Pecten Veneris.

De Scandice. CAP. XI.

EX syluestrium olerum numero Scandix est: folia habet tenuiora quidem quàm luteæ radicis Pastinacę; latiora verò crebriusque dissecta; nigriora item minusq; odorata, quàm Chærefolij: cauliculus dodrantalis: vmbellæ angustæ: flosculi candiduli: semẽ longum in mucronem extenuatum, rostellis, aut citiùs crassis magnisque acubus simile. perquam exiguæ radiculæ subsunt.

In aruis pingui lætoque solo exit: & non rarò inter ipsas segetes, non modò in Italia, verùm & in Belgio.

Scandix. pecten veneris. Lobel. icon.

Maio ac Iunio mensibus præcipuè viget. Scandicem Latini appellant, à Græcis mutuato nomine, quibus Σκάνδιξ est. Inter nothas autem voces reperitur Romanos Scanariam herbam & Aculam vocare: Acula autem à semine acum referēte aptè dicitur. Ruellius hanc sub Pectinis Veneris nomine describit. Apud Hispanos alicubi in forum venalis infertur, ac editur: *Quixones* vocant: Belgæ **Naelde keruel**: Angli **Pinke nelde**/ & **Stopkes bpll** nuncupant. Hæc est, Plinius lib. XXII. cap. XXII. ait, quam Aristophanes Euripidi Poëtæ obiicit iocularitер: matrem eius ne olus quidem legitimum venditasse olim, sed Scandicem.

Pecten Veneris.

Scandix autem, vt Galenus ait, olus subacre est & amarum, adeò vt in siccando & excalfaciendo aut secundi ordinis intensi, aut tertij sit incipientis. Crudum & coctum, Dioscorides ait, manditur: stomacho & ventri vtile. Decoctū eius vesicæ, renibus, & iocinori confert.

De Gingidio. CAP. XII.

Gingidium primum.

Gingidium alterum.

GINGIDIVM, Dioscorides ait, *βοτάνιον* siue exigua herba est, Pastinacæ syluestri similis, tenuior, & amarior: radicula subalbida & amaricans. Duo autem Gingidia nostra ætas exhibet.

1. Primum folio est Pastinacæ, cauliculo rotundo, striato, geniculato, ac quandoque subnigricante, & hirsutulo in ramulos distributo: in quorum fastigiis eminētes vmbellæ, aliquot circumambientibus foliolis stipatæ, flosculos edunt albidos, succedente semine; quo ad maturitatem perueniente, vmbellæ similiter, vt Pastinacæ syluestris, contrahuntur, & tactu aliquantulum glutinosæ sentiuntur. radix parua & albida. Amara autem huius herbæ folia, tum & radix est.

2. Alterum Gingidium Pastinacam syluestrem quoque satis refert, teneriora tamen, læuiora, minusq; pilosa huius apparent variè dissecta folia. caules geniculati satis respondent: flosculi similiter albidi: contrahuntur & huius vmbellæ semine maturo, quarum pediculi nonnihil odorati, adeò duri tandem redduntur, vt ad expurganda ea, quæ dentibus à cibo inhærent, dentiscalpiorum vicem suppleant. Et huius quoque folia ac radices amaricant.

Vtrumque in Syria nascitur, & plerumque in Cilicia: postremum verò & in Hispania alicubi reperiri fertur.

Quod

Quod Græcis Γιγίδιον, Latinis etiam Gingidium eſt : in Syria verò etiam Lepidium: & aliud tamen Lepidium eſt,de quo poſterius agetur. A Romanis Biſacutum dici inter nothas ac reiectas voces extat, cuius nominis, apud Syros,reliquum veſtigium eſt: quibus alterum Gingidium,vulgò Viſnaga dicitur.

Gingidij autem maximus eſt, Galenus in lib.De aliment.facult. ait, in Syria prouentus, manditurque non aliter,quàm Scandix apud nos Pergami:ſtomachumque admodum iuuat, ſiue crudum, ſiue elixum ipſum mandere velis. Perſpicuum autem quòd medicamentum potius quàm alimentum. Sicuti autem guſtu amaritudinem & adſtrictionem præ ſe fert; ſic & temperie caliditatem & ſiccitatem:caliditatem verò non admodum conſpicuam obtinet, duobus autem numeris deſiccat: Idem in lib.De ſimp.medic.facult.

Dioſcorides eadem quoque habet:Olus hoc crudum,ait,coctum,conditumque eſtur magna ſtomachi vtilitate: vrinam cit: decoctum ex vino potum veſicæ prodeſt.

De Aſparago.

CAP. XIII.

Aſparagus hortenſis.

Aſparagus ſylueſtris ſiue Corruda prior.

ASPARAGI duo ſunt: hortenſis ſiue altilis vnus : ſylueſtris alter.

Hortenſis Aſparagi caulis poſteaquam adoleuit craſſus, durus, ac rotundus, bicubitalis,ac non rarò altior,in multos ramulos diffunditur; qui foliolis conueſtiuntur mollibus, virentibus, copioſis quidem , ſed exiguis, & capillamenti inſtar tenuibus. Floſculi ſecundum ramulos exeunt minuti. ſuccedunt baccæ per maturitatem Corallij ſimilitudine rubentes, rotundæ, Ochri magnitudine,in quibus aliquot nigra ſemina conduntur radices ſunt multæ, craſſæ,molles, ſpongioſæq; fibræ; ab vno capite dependentes, & in omnẽ partem ſparſæ. 1.

Seritur autem huiuſcemodi Aſparagus in hortis, pingui, humido, beneque ſubacto loco. Hyeme vel ſtercus,ait Columella,vel cinis iniiciendus,vt ſuccus eius pluuiis manans ad radicem perueniat. Palladius ſolum quoque ſtercore tegi præcipit,ſed per hyemem ſuper ſtramina iaciendum,& primo Vere tollenda.

Contingit verò & huiuſcemodi Aſparagum quandoque ſponte & citra culturam prouenire, & locis quidem humentibus ac herboſis, veluti in pratis , in quibus haud procul Moguntia frequens reperiri fertur. Exiguum hic ab hortenſi differt, nec ab eo genere aut ſpecie,

Asparagus syluestris alter.

Asparagus syluestris tertius.

sed cultura tantummodo differens est. quæ speciosiora & ampliora omnia reddit.

Cauliculorum prima rudimenta Aprili erumpunt, & dum adhuc tenera sunt, cruda, sed sæpiùs cocta eduntur, quę nisi citò decerpantur in caulem assurgunt: cui adnascentes fructus sub finem æstatis maturitatem consequuntur.

2. Syluestres Asparagi caulibus ac ramulis satiuum referunt, sed quæ huic mollia, inertia, tenuiaque veluti capillamenta, acutæ syluestribus, duræ, & pungentes (exiguæ licet & tenues) spinæ sunt. differentia verò & inter hos: vni etenim spinæ frequentiores: alteri rariores ac pauciores: baccæ rotundæ sunt, huic quidem nigræ; priori verò cineritio colore sordentes. radices ambobus quales satiuo, aut breuiores paulò.

3. Tertium verò & quendam syluestrem describit C. Clusius, acutis secundum ramulos alterno ordine dispositis, duris, horrentibus, & candicantibus spinis deorsum nutantibus, circa quos quina senáve cohærentia foliola longiora, molliora; quàm prioris syluestris, quæ commanducata subdulcia sint, & lenti aliquid habeant. Flosculi huius: deinde & fructus ex longis dependet pediculis carnosus, initio virens, sed per maturitatem rubescens, rotundus quidem, sed tricocci speciem referens. radix multiplex veluti aliorum.

1. Syluestrium horum prior locis petrosis, tum in agris, ac iuxta sepes in Castellæ ac Granatæ regnis à C. Clusio repertus: nascitur verò & idem in Narbonensi Gallia.

2. Alter in petrosis quoque in Bętica inuentus.

3. Tertius verò in Lusitania locis sabulosis. Meminit verò & syluestris in Creta nascentis Petrus Bellonius Singularium lib. primo, cap. XVIII.

Appellatur autem qui hortensis est, Græcis quidem ἀσπάραγος, nonnullis ἀσφάραγος: Latinis similiter Asparagus: Officinis Sparagus, & Speragus: Germanis **Spargen**: Gallis *Asperges*: Belgis similiter **Asperges**, & quandoque **Coraelcruyt**/ id est, herba Coralli, à baccis coralli instar, vt dictum est, rubentibus: Italis *Asparago*: Hispanis *Esparrágos*: Anglis **Sperage** aut **Speragie**: Bohemis **hromowe kozenij**.

Per eminentiam autem siue ἐξοχὴν Asparago nomen datum, quòd videlicet huius, reliquarum omnium stirpium Asparagis præferantur. Propriè siquidem Asparagus primum germen cuiusque stirpis, præsertim tenerum ac prius quàm in caulem abiens durescat: vt

sunt

sunt Lupuli primi turiones, item Vitis sylvestris, Bardanæ, Rubi, Oxyacanthæ acidæ, Sambuci, & aliorum similium.

Sylvestris Asparagus propriè μυάκανθα, hoc est, muris spina, & ἀσπάραγος πετραῖος, sive petræus Asparagus dicitur: Latinis etiam Asparagus sylvestris, & Corruda: Officinis incognitus est.

Recens autem enati turiones sive Asparagi quandoque in pinguium carnium iure decocti eduntur: vel in aqua cocti, cum oleo, aceto, & exiguo sale acetarij loco inferuntur. Ori autem grati sunt: facilè concoquũtur: aluum leniter molliunt: vrinas nonnihil promouent: renibus & vesicæ vtiles: alimentum verò corpori exiguum, & humidum, non tamen vitiosum adferunt. Semen genitale augere, & ad Venerem excitare existimantur.

Radices autem cùm satiui, tum sylvestris Myacanthæ citra manifestam caliditatem ac siccitatem extergendi vim habent: renes & iecur ab infarctu liberant: pectori ac pulmonibus prosunt. Decoctum earum dentium doloribus mederi, Dioscoridis est.

Commendatur verò & semen ad eadem.

De Crithmo. CAP. XIIII.

Crithmum marinum.

Crithmum spinosum.

CRITHMI sive Crithami aliquot genera posteritas obseruauit.

Primum fruticosum & vndequaque foliosum est: caulibus quandoque cubitalibus: foliis pinguibus, numerosis, in particulas dissectis, quarum singulares longiores quàm minoris Portulacæ, gustu cum exigua salsilagine aroma referentes. vmbellæ in summo culminantes flores proferunt candidos. semen succedens ceu Libanotidis est, & odoratum. tres aut quatuor radices cohærent grati ac iucundi odoris. 1.

In rupibus ac scopulosis littoribus maritimis Italiæ, Hispaniæ, & Galliæ nascitur, & abundè frequens est.

Proximum genus priori simile est, sed caulis geniculatus, procerior: folia in angustiora segmenta diuisa, duro mucrone pungentia ac spinosa. semen maius est, oblongum, & spinis obsitum. radix oblonga, Pastinacæ albæ sapore & figura, esui apta. 2.

Tertium Crithmum complures ab vna radice cauliculos promit, foliis circumdatos multis oblongis, extrema parte dissectis, crassioribus, latioribusque quàm Abrotoni, in quorum 3.

fastigiis

Crithmum Chrysanthemum.

Sinapi satiuum prius.

1.

2.

3.

faſtigiis flos exit Chryſanthemi æmulus, medio videlicet diſco & orbiculato ambitu luteus. Hæc duo genera rariora ſunt: gignuntur tamẽ alicubi haud procul à mari; & ſpinoſum quidẽ in Narbonenſis Galliæ ſabuloſis maritimis.

Κρίθμον ſiue κρίθαμον, à Galeno verò κρίθμον Græcè dicitur: Latinis eadem vox manet: à nonnullis verò & Bati: In Belgij Officinis Creta marina: Petro Creſcentio Cretamũ & Rincum marinum: Germanis **Meerfenchell**: Italis Fœniculus marinus, *Fenocchio marino*, *Herba di San Pietro*: vnde & à nonnullis Sampetra: Hiſpanis *Perexil de la mar*, *Hinoio marino*, *Fenol mari*, & *Funcho marinho*: Gallis *Bacille*, & *Fenoil marin*: Et hęc quidẽ prioris nomina ſũt.

Reliqua duo reuera & Crithma ſunt: ſed recentiorum pleriq; aliò pertrahere conantur: nam ſecũdum, Paſtinacam marinam quidam appellat: tertium verò, Aſtera Atticum marinum facit. Nobis verò, ſicuti & Matthiolo, inter Crithmi genera recipere magis placuit: & alterũ quidem Crithmum ſpinoſum, tertium verò Crithmum Chryſanthemũ nuncupare.

Cęterùm Crithmi vis, vt Galenus ait, exſiccatoria eſt & abſterſoria. Dioſcorides radicem, ſemen, & folia vino incocta vrinæ difficultati ac regio morbo auxiliari tradit: menſes item & ciere. edi verò & crudum & coctum olens modo, tum & in muria aſſeruari.

In muria autem conditum quandoque in Belgium infertur, quod coctum, veluti Capparres cum oleo & aceto manditur. Gratũ autem admodum ciborum condimentum eſt: vẽtriculo benefacit: iocinori, lieni, renibus, ac veſicæ prodeſt: vrinam moderatè prouocat: viſcera ab obſtructionibus expedit: appetentiam ciborum excitat.

De Sinapi. CAP. XV.

SINAPIOS tria ſunt genera: ſatiua duo: & ſylueſtre tertium.

Satiuo priori Rapo ſimilia ſunt folia, aſperiora tamen & minora: caulis rotundus, aſper, & hirſutus, bicubitalis vel altior, ramulis aliquot brachiatus; circa quos floſculi ordine digeſti, colore lutei: ſiliquæ deinde oblongæ, tenues, aſperæ, in quibus ſemen globoſum, maius quàm Rapi, colore luteum, guſtu acre ac mordax.

Alterum ſatiuum foliis, ramoſis caulibus, vtriſque aſperis, floribuſque luteis prius refert, ſed ſemen huius non luteum, ſed è nigro ſubruſſum, interiore medulla è luteo vireſcens: quod & ſimiliter nõ parũ acre aut mordax eſt.

Sylueſtre à ſatiuis minore proceritate differens eſt: floſculi quoque lutei ſunt, quadrifolij: ſemen in ſiliquis ſubrubet, nec minoris tamen, quàm reliquorum, acrimoniæ.

Satiua in agris ac hortis ſeruntur. Terram diligunt,

Sinapi ſatiuum alterum.

Sinapi ſyluestre.

diligunt, vt inquit Palladius, aratam, & ſi fieri poteſt congeſtitiam : gaudent humore.

Syluestre vbique ſponte nascitur, asperis, petrosis, & ruderatis locis, quandoque verò etiam humentibus.

Primo tempore Sinapi seri poteſt : Iulio aut Auguſto ſemen maturum reddit ; perficitur ſiquidem eodem anno.

Græcorum quidem reliqui σίναπι: Atticorum verò nemo, vt apud Athenæum legitur, σίνηπι, ſed νάπυ dixit: Latinis Sinapi eſt: Barbaris Sinapium: Germanis Senff: Gallis *Seneue*, & *mouſtarde:* Belgis Moſtaert ſaet: (quod autem ex ſemine condimentum conficitur, Moſtaert ſimpliciter appellatur) Italis *Senape:* Hiſpanis *Moſtaza*, *moſtalla*, & *moſtarda:* Anglis Mudſterd/ Senbeye: Bohemis Hořcice. Plinius Sinapi etiã à quibuſdã Thlaſpi: ab aliis Saurion dici refert.

Satiui ſemen quod luteum & maius Belgij Officinæ pro Erucæ ſemine exponunt & vendunt: vulgò tamen wit moſtaert ſaet nominatur, id eſt, Sinapios albi ſemen.

Alterum Sinapios nomine cognitum: & ex hoc condimẽtum conficitur, quo ad ciborum intinctus vtuntur. Vtrunque autem Sinapi hortenſe, & σίνηπι κηπαῖον eſt.

Tertium σίνηπι ἄγριον dicitur, & Sinapi ſyluestre: Germanis wilder Senff: Brabantis wilden Moſtaert: Gallis *Seneue ſauuage*: Hiſpanis *Moſtaza ſaluage*: Italis *Senape ſaluatica.*

Sinapios autem ſemen, quod præcipui vſus, calfaciendi, extenuandi, & extrahendi vim habet: Excalfacit verò, vt Galenus ait, & reſiccat ordine quarto.

Commanducatum pituitam elicit, & dentium dolores mitigat: tritum naribus appoſitum ſternutamenta cit, & feminas ab vtero ſtrangulatas excitat: epilepticis prodeſt. Lethargicis deraſo capite emplaſtri modo imponitur. cum ficis admiſtum, & donec locus rubeſcat admotum Iſchiadicis: ad omnes item diutinos ex frigida cauſa dolores cõfert. conducit quoq; cùm ex alto aliquid in ſuperficiem attrahendum eſt. Extrahentibus emplaſtris necnon ſcabiem extenuantibus vtiliter admiſcetur. Alopeciis impoſitum auxiliatur. Suggillata cum melle, adipe, & cerato delet : cum aceto contra lepras & feras impetigines illinitur : tum & contra ſcorpionum ac ſerpentum ictus. Breuiter Sinapios ſeminis magna vis eſt, non modò ad nares, ſed & ad cerebrum etiam penetrans: Quod facilè percipitur, quando nimium condimenti ex Sinapi cum cibo aſſumitur, mox enim nares impetũtur, cerebro etiá conſentiẽte.

Fit

Fit autem ex ſemine Sinapios, quo Germania & Belgium frequenter vtitur, condimentum, quod & Sinapi dicitur, vt plurimum cum aceto, quandoq; verò & cum vino muſto.

Palladius verò ex Sinapi condimẽtum componere docet, cui prẽter acetum, mel & oleum adduntur: Sinapis ſemen, inquit, ad modum ſextarij vnius & ſemis redigere curabis in puluerem, cui mellis pondo quinque, olei Hiſpani vnam libram, aceti acris vnum ſextarium miſces, & tritis omnibus diligenter, vteris.

Columella autem lib. XII. cap. LV. multò alium modum oſtendit: Semen Sinapis, inquit, diligenter purgato & cribrato: deinde aqua frigida eluito, & cùm fuerit bene lotum, duabus horis in aqua ſinito. poſtea tollito, & manibus expreſſum in mortarium nouum, aut bene emundatum coniicito, & piſtillis conterito. cùm contritum fuerit, totam intritam ad medium mortarium contrahito, & comprimito manu plana, deinde cùm compreſſeris, ſacrificato, & impoſitis paucis carbonibus viuis, aquam nitratam ſuffundito, vt omnem amaritudinem eius, & pallorem exaniet. deinde ſtatim mortarium erigito, vt omnis humor eliquetur. poſt hoc album acre acetum adiicito, & piſtillo permiſceto, colatoque. Hoc ius ad rapa condienda optimè facit. Cæterùm ſi velis ad vſum conuiuiorum præparare, cùm exaniueris Sinapi, nucleos pineos quàm recentiſſimos, & amygdalum adiicito, diligenterque conterito infuſo aceto. Cætera, vt ſuprà dixi, facito. Hactenus Columella.

De Eruca. CAP. XVI.

Eruca ſatiua.

Eruca ſylueſtris.

DVPLEX Eruca eſt: vna hortenſis & ſatiua: altera agreſtis.

1. Caule cubitali ſatiua aſſurgit Eruca: folio longo, anguſto, vtrimque profundis inciſuris laciniato: floſculis ſecundum ramulos quadrifoliis ſublutei: ſemine in ſiliquis oblongis Rapi ac Napi ſimili. radix candida ac reſtibilis eſt.

2. Agreſtis ſiue ſylueſtris Eruca caule, foliisque ſatiua minor eſt: flores lutei: ſiliquæ verò etiam tenuiores. cætera reſpondent.

Satiua in hortis colitur, quandoque verò & inter rudera veterũ ædificiorũ ſpontè gignitur.

Sylueſtris ſecus vias incultis locis naſcitur.

Viget ac florem vtraque profert Iunio ac Iulio menſibus.

Erucam

Erucam autem Græci ἴυζωμον nominant: Germani Raucken/Rauckenkraut: Galli *Roquette:* Belgæ Gaãette: Itali *Ruchetta,* & *Rucola:* Hiſpani *Oruga,* & *Arugua:* Angli **Great Rocket:** A Poëtis quandoque Herba ſalax appellatur. Differt autem Eruca herba ab Æruca per diphthongum: hæc ſiquidem æris corruptela, quæ & Ærugo dicitur. Eſt verò & Eruca inſectum animal oleribus & maximè Braſſicis infeſtum, Græcis κάμπη, cuius varias ſpecies & metamorphoſes, non intereſt huc referre.

Excalfacit autem ac reſiccat Eruca tertio ordine; proinde ipſam ſolam edere, vt Galenus ait, non eſt facile, nec verò vſu receptum. Additur cruda in acetariis Lactucæ aut Portulacæ, aliisve frigidis herbis, vt nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet; vt Plinius rectè ait. Semen generare creditur, & Veneris concitatrix eſſe. Capiti autem dolorem infert, præſertim ſi quis ſola ea veſcatur, auctore Galeno.

Semen eius vrinam quoque mouet, & ſcorpionum ac muris aranei venenis medetur. Beſtiolas omnes corpori innaſcentes arcet: vitia cutis in facie cum melle illitum emundat; lentigines ex aceto: cicatrices nigras traducit ad candorem cum felle bubulo: Plinius.

De Dracone herba. CAP. XVII.

Draco herba.

DRACONI dictæ herbæ oblonga & anguſta ſunt folia, obſcurè virentia, maiora, longioraq; quàm vulgaris Hyſſopi: cauliculi tenues, ac rotundi, cubitales vel altiores: circa quorum ramulos rotundi exigui floſculi nunquam integrè patentes dependent lutei nigro permixti. radice ſerpit tenui Graminis modo, qua progerminante multiplicatur.

In hortis colitur, ſæpius ramulis quàm ſemine feritur: Mirabili modo hæc, Ruellius inquit, naſci prædicatur, ex ſemine Lini, Raphanis aut Scyllę bulbo incluſo, & in terram obruto. Matthiolus facto periculo nihil ſcribit ſucceſſiſſe, atq; idcirco eos, qui eo modo naſci tradunt, falli.

Tota æſtate in multum Autumnum viret: Iulio autem floſculos facit.

Draconem noſtra ætas appellat: Itali *Dragoncellum:* Galliæ olitores *Dragon,* quo nomine Belgis ac Anglis innotuit. Exiſtimatur verò Auicennę Tarcon illud eſſe, de quo cap. DCLXXXVI. Sed breuis adeò de hoc Auicenna eſt, vt certò affirmari nihil queat. Fertur & Dracone herba, quæ & πολυίδος, Glaucus olim in vitam reſtitutus; de quo in Eraſmi Chiliadibus. Differentem verò hanc à vulgari Dracone veriſimillimum eſt.

Acria autem huius Draconis folia ſunt: ſaliuam dum manduntur ciunt: atque idcircò valdè calfacientia.

In acetariis autem eduntur non ſola, ſed Lactucis addita, quarum etiam frigiditatem temperare non minus, quàm Eruca, poſſint. Nec alium huius herbæ vſum nouimus.

De Dracone ſylueſtri, ſiue Ptarmicæ. CAP. XVIII.

AD Draconis herbæ, ſi non abſolutam ſimilitudinem, facultate certè proximè accedit, quam Draconem ſylueſtrem nominant, & Dioſcoridis Ptarmice eſſe creditur. Cauliculi huius cubitales vel altiores, alis nonnullis brachiati: foliis conueſtiuntur oblongis, forma & magnitudine Oleaginis ſimilibus, ſed marginibus crenatis. floſculi in ſummis virgulis medio diſco ſublutei, ſed circumambientibus plurimis foliolis albidi, minores quàm Chamæmeli. radici multæ adhærent fibræ. 1.

In montoſis, ſaxoſis, iam & circa margines quandoque agrorum vel pratorum, locisq; umbroſis naſcitur: ad hortos verò etiam transfertur, in quibus citò multumque luxuriat.

Cum flore Maio, Iunio, ac Iulio menſibus viget.

Alterum verò & huius genus habetur, foliis quoque oblongis & anguſtis veluti Oleæ: co- 2.

Draco syluestris siue Ptarmice.

Ptarmice Austriaca.

liculis quandoque cubitalibus, fastigiante in singulis flore eleganti mediocris magnitudinis, medium cuius discum XIIII. aut XV. oblonga orbiculariter cingunt foliola, diluto rubore purpurascentia, è capitulo hic prodit squamoso. radix recta in altum descendit.

In campestribus superioris Pannoniæ siue Austriæ, ac in Morauia non rarò occurrit.

De prioris autem nomine non omninò conuenit: Sunt qui velint Pyrethrum dici syluestre: aliis verò Draco syluestris aut Tarcon videtur esse syluestre, quod magis placet: Nam Draconem foliis referre potest, cum Pyrethro autem similitudinem habet nullam.

Leonhartus Fuchsius hanc Dioscoridis Ptarmicen esse iudicauit: quadrant caules, folia, & floris forma: sed florem odoratu vel acrem esse, vel sternutationem excitare, nondum Belgis exploratum. Ptarmice siquidem, vt Dioscorides ait, θάμνιον, siue exiguus est frutex; ramulos habens λεπτοὺς, tenues, multos, rotundiores, similes Abrotoni, atque circa hos folia oblõga, qualia Oleæ, multa, in summo capitulum veluti Anthemidis paruum, rotundum, odore acre & sternutationem excitãs. Potest autem in frigidis regionibus ignauior vis huius esse, quàm in calidioribus: In calidis siquidem omnia odoratiora & efficaciora, vt Theophrastus ait, gignuntur. Ptarmices autem Plinius & Theophrastus non meminerunt. quod suspicionem nonnullis adfert, nullam esse πτάρμικὴν propriè dictam, & eandem cum Struthio hanc esse.

Ptarmica. Struthion. Πτάρμικα siquidem generali voce Græcis dicuntur, quæcunque sternutationem excitant: inter quæ & Struthion. Quod si ita se habet, eademq; sit Ptarmice cum Struthio, syluestris Draco nequaquam Ptarmice erit: nam Struthion spinosa stirps est, caule ferulaceo, tenui, lanuginoso, foliis Oleæ, vt Plinius lib. XIX. cap. III. scribit. qualis modò descripta non est.

Alteram Matthiolus pro Ptarmice quandoque etiam habuit, sed postea mutata sententia, Fuchsij iudicium amplexus, priorem quoque pro Ptarmice habet, & hanc quasi alteram eius speciem facit.

Facultate autem & viribus Draco syluestris hortensi non est inferior: excalfacit & resiccat: gustu acris & feruens. Adduntur verò & Lactucis aliisq; acetariis huius folia, quorum frigiditatem, veluti Eruca & Draco, corrigunt quoque ac temperant.

De Nasturtio. CAP. XIX.

Nasturtium hortense.

ANGVSTA, laciniata, ac dissecta, non tamen magna Nasturtio sunt foliola: caulículi rotundi, pede altiores, flosculis primùm albidis, deinde valuulis paruis rotundiusculis grauidi; in quibus semen ruffo colore rubens.

In hortis seritur: quocunque solo prouenit, præsertim si rigetur.

Quoduis anni tempus, excepta hyeme, ad sationem eius commodum: celeriter enascitur: citò quoque in caulem assurgit, ac semen perficit. quod tamen seriùs satum est, non ita citò attollitur.

Græcis *κάρδαμον*: à quibusdam & *χιονοκάρδαμον*: vt inter nothas voces habetur: Latinis Nasturtium: nonnullis verò mutuata, à Germanica & Gallica appellatione, voce Cressio: Germanis Kreß/ & garten kreß: Belgis Kerſſe/ & Hoffkerſſe: Italis *Nasturtio*, & *Agretto*: Hispanis *Mastuerço*, *morritort*, & *mestурço*: Gallis *Cresson*, & *Cresson du Iardin*: Anglis Gardyn cressys/ aut Towne cressys: Bohemis Zahradnij Kzericha.

Nasturtium autem Latinis appellatum, vt Varro & Plinius sentiunt, à naribus torquendis, quodque odore & seminis acrimonia sternutamenta prouocet.

Nasturtij autem herba acris & mordax est: potenter idcirco excalfaciens ac resiccans: sed minus tamen cùm adhuc virens & tenella est, propter aqueæ humiditatis admixtionem acrimoniam eius obtundente, adeò vt cum pane veluti obsonium, vt Galenus ait, hoc vti liceat: veluti non rarò apud Belgas, qui Nasturtio cum pane & butyro mense Maio frequenter vescuntur. Acetariis verò & inditur, veluti Draco & Eruca: atque huius causa maximè seritur. Facit eadem ad graue illud malum, quod Germani Scorbutum appellant: nec minor est huius, quàm vel Cochleariæ, aut Nasturtij aquatilis, in hoc morbo vis & facultas.

Semen Nasturtij multò acrius est quàm herba. calfacit & desiccat ordine propemodum quarto: adiutentis facultatis particeps, & inter rubefacientia siue *φοινιγμούς* non postremo est loco: proinde ad coxendicis dolores, aliosque veteres, qui rubefieri postulant, conducibile. Lienem cum melle impositum extenuare & reprimere Dios. ait: Cum aceto autem ac polenta ischiadicis auxiliatur, & œdemata ac inflammationes discutit: lepras & impetigines abstergit: furunculos, quos Græci *ἀθήνας*, cum muria ad suppurationem ducit. Sorbitionibus admixtum quæ asthmaticis exhibentur, crassos thoracis humores valenter incîdit ac educit. Stomacho autem, referente Dioscoride, inimicum est: aluum turbat: lumbricos pellit: lienem imminuit: menses cit: fœtus enecat: venerem tamen excitat.

Ex alto delapsis aut præcipitatis datum confert: sanguinem coagulatum dissoluit, & ne alicubi in corpore coëat aut coaguletur præcauet: sudorem etiam mouet, vt recentiorum experientia inuentum ac comprobatum.

De Barbarea. CAP. XX.

BARBAREA Rapum ac Napum foliis æmulatur, quæ tamen læuiora, ac minus aspera sunt. caulis rectus, striatus, cubitalis, qui à medio ferè ad fastigium vsque tam ipse quàm eius ramuli flores promunt luteos, ac siliquas oblongas, teretes, in quibus exiguum & colore ruffum semen. radix mediocriter crassa & oblonga est.

In campis ac hortis in quibus olera serũtur, tum & alibi, veluti secus semitas ac vias quandoque nascitur.

Tota hyeme viret: flores Maius, Iunius semen largitur.

Germani Sant Barberen kraut nominant, Latinè Barbaream idcircò vocauimus: Belgis

Barbarea.

Pseudobunium.

1.

Thlaspi latius.

Winter kerſſe dicitur, hoc eſt, Cardamum ſiue Naſturtium hybernú, quòd videlicet Naſturtij loco acetariis hyeme addatur : à nonnullis verò & Steenerupt/ à facultate qua aduerſus calculum pollere fertur.

Dioſcoridis autē φλοδοβούνιον, hoc eſt, falſum Bunium eſſe videtur. folia ſiquidem & ramulos cum floribus ac ſiliquis Napi fert, & guſtu acre eſt, quale Pſeudobunium eſſe ipſe ſcribit. Nō eſt autem Sideritis, aut aliqua eius ſpecies, vel Scopa regia, vt nonnullis viſum.

Cæterùm Barbarea valdè excalfacit ac reſiccat, vtpote ſapore acris, & Naſturtio facultate aſſimilis eſt. Acetariis verò & additur, hyeme præſertim, cùm Naſturtij copia deeſt: in quibus quod illud poteſt.

Medetur verò & eadem Scorbuto non minus quàm Naſturtium. Semen admodum quoque acre, calidum ac ſiccum, adeoque tenuium partium, vt vrinas euocet, & cohærentes calculoſas harenulas diſſoluat ac expellat.

De Thlaſpi. CAP. XXI.

THLASPIOS tria genera noſtra obſeruauit ætas.

Primum latioribus eſt foliis atque oblongis, vtroque margine nonnihil inciſis: caule pedem alto non abſque adnatis ramulis; circa quos floſculi primùm albidi, poſtea verò planæ rotúdiuſ-

Thlaſpi alterum.

culæ

Thlaſpi minimum.

Draba ſiue Arabis aut Thlaſpi Candiæ.

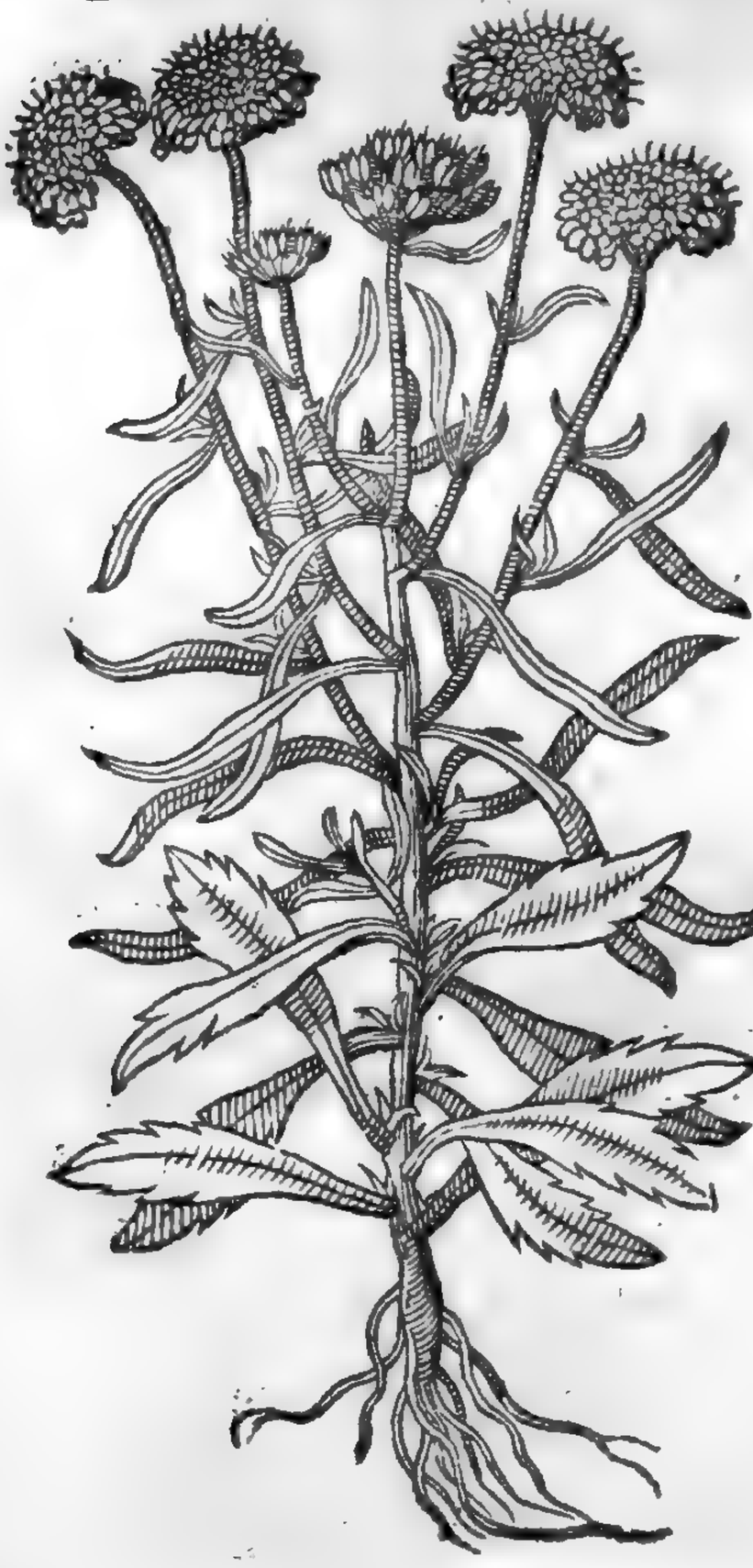

culæ valuulæ, ſuperiore parte fiſſæ ac infractę; in quibus ſemen nigricás, acre, & feruens guſtu, allium etiam ſimul nonnihil reſipiens. radix tenuis eſt.

Alterius folia minora ſunt & acuminata: caulis ſimiliter ramoſus & paris altitudinis: cauliculi quoq; ramoſi: flоſculi albidi: valuulæ planæ, rotundæ ac infractæ, ſed minores multò: ſemẽ acre, mordax, Naſturtio ſimile. 2.

Tertium cauliculis tenuiſſimũ eſt, ſed magis ramoſum: folia exilia; valuulæ minimę: ſemen valde exiguum, non tamẽ minus quàm ſuperiorum, acre aut feruens. 3.

Iuxta vias, ſæpè in agris, locis non rarò ſaxoſis ac incultis Thlaſpi gignitur. In Bohemia ac Germania frequentia ſunt: Rheni ſaxoſam amant ripam. Galenus Thlaſpi in Cappadocia ac Creta natum commẽdat, ſed peculiariter ex Sauro aſportatum, quod optimum eſſe ait, & nec Cretico, nec paſſim naſcenti ſimile. lib. 1. De Antidotis.

Thlaſpi cum maturo ſemine à menſe Iulio vſque in Auguſti finem reperitur.

Hoc herbæ genus Græci θλάσπι, à fructu qui ſcutum exiguum infarctum refert, nominant. Extant verò & alię eius inter nothas voces appellationes: vt, θλασπίδιον, σίνηπι περσικὸν, σίνηπι ἄγριον, μυάπτης μυόπτεσιν, διὸ μορῶν, ξίφος, Scandulaceum, Capſella, Pes gallinaceus. Nec deſunt recẽtioribus ſua nomina, quibus Naſturtium tectorum, & Sinapi ruſticum dicitur: Germanis **Baurnſenff/ baurnkreß/ wilder kreß:** Brabantis **Wilde kerſſe/ boeren kerſſe** / Gallis *Seneue ſauuage*.

Primum genus à nonnullis in Belgio **Biſſelcruyt**/& Scorodothlaſpi: tertium à Germanis **Byſemkraut**/ hoc eſt Brabantis **Beſſemcruyt**, quandoque nuncupatur.

Dioſcorides & aliud præterea Thlaſpi à Crateua traditum refert, foliis latis, magnis radicibus. quod eſſe videtur vulgò Bolbonac dictum, ac lib. 1. Pempt. ſecundæ Violę latifoliæ nomine deſcriptum extat. *Thlaſpi Crateuæ.*

Thlaſpios autem ſemen facultatem habet, vt Galenus ait, acrẽ: Internos abſceſſus rumpit: menſes mouet: fœtus enecat: per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuans iſchiadicis prodeſt: bilem per inferna & ſuperna acetabuli menſura potum expurgat; auctore Dioſc. Admiſcetur verò & antidotis veluti Theriacę, & aliis eiuſmodi.

De Draba ſiue Arabi.

CAP. XXII.

DRABA caule aſſurgit pedalis altitudinis, aut proceriore, in tenues ramulos ſparſo: foliis oblongis, anguſtis: faſtigiantibus muſcariis cũ floſculis è cæruleo rubroq; permixtis, vtriſq; dilutis, elegãter purpuraſcentibus. ſuccedunt thecæ paruæ infractæ, alterius

Thlaspios magnitudine; in quibus semen similiter acre veluti Nasturtij.

Huius verò & species quædam flosculis in vmbellis candidis, veluti Sambuci.

In Pannonia superiore, Austria nunc dicta, locis incultis, & secus vias hæc nascitur.

Iulio ac Augusto mensibus florem ac semen profert.

Græcis Δεάβη dicitur, vel Δ'εαβὶς facili lapsu ex Δ. in A: Latinis Arabis & Draba: à Plinio lib. XXVII. cap. IX. Dryophonon: vulgò Thlaspi Candiæ.

Feruentis gustus; ac potenter idcirco excalfaciens huius non minus quàm Thlaspios semen est. Admisceri verò idipsum aridum obsoniis, maximè in Cappadocia, Dioscorides ait: herbam verò vnà cum ptisana coqui, cui incocta ad crudorum humorum pectori inhærentium concoctionem & expurgationem conferre potest.

De Irione.

Irio siue Erysimum.

CAP. XXIII.

IRIO foliis ab vtraque parte profundius incisis Erucam vel potius Sinapi refert. cauliculi tum & ramuli tenues sunt, lenti admodum ac obsequiosi, ac flecti faciles; quibus adhærent flosculi lutei, ac deinde siliquæ teretes, tenues, oblongæ, graciliores quàm Fœnogræci, in quibus semen exiguum veluti Nasturtij, feruentioris gustus.

Locis saxosis, iuxta rudera, secus semitas, aliisque incultis ac desertis, subinde nonnihil humentibus reperitur.

Flores & semen & hæc Iulio & Augusto perficit.

Irionem Græci ἐρύσιμον vocant: nonnulli verò & χαμαίπλιον, Chamæplium: Describitur autem istud à Dioscoride. Theophrasto autem aliud est Erysimum: illud videlicet quod Dioscorides Myagrum appellat, vt lib. 2. cap. XXIII. quartæ Pempt. latius scriptum est. Hallucinantur autem non parum, qui Irionem Verbenæ speciem existimant, & Verbenam feminam nominant.

At Irionis semen sicuti gustu Nasturtio appareat simile, ita, Galenus ait, & facultate igneum est & excalfactorium: est verò & simul extenuans. Facit autem ad thoracis rheumatismos, suppurationes, tusses, icterum, & coxendicum dolores cum melle delinctum. Vbi autem in eclegmate vti eo expedit, præstat aqua maceratum refrigerari, aut linteo inuolutum, & massa pistoria oblitum, perassari.

Bibitur verò & aduersus mortifera venena, addit Dioscorides, quod cum aqua & melle cataplasmatis in modum impositum occultis profit cancris, parotidibus, duritiis, & mammarum testiumque inflammationibus.

De Iberide. CAP. XXIIII.

MVLTIS tenuibus ramulis à cubitali cauliculo prodeuntibus Iberis luxuriat: folia ei parua, oblonga, angusta veluti Nasturtij: flosculi secundum ramulos albidi, exiguæque valuulæ, in quibus semen. radix longa, sensim attenuatur, intus foris; candida, sapore acris.

Iuxta veteres muros, & inculta itinerum in Italia alibique prouenit: apud Belgas non nisi hortensis est.

Græcis ἰβερὶς & καρδαμαντικὴ: à nonnullis & Galeno λεπίδιον: à Plinio Latinè Hiberis, Nasturtium sylueſtre, & similiter etiam Lepidium. Aliud tamen & Lepidium latioris est folij Plinianum, proximo capite describendum. Existimatur verò & istud herba esse Grias dicta, de quo Apuleius cap. XL. cuius ad ischiadicos vsus quoque est commendatus.

Grias herba.

Iberis autem ex quarto est ordine excalfacientium, simile Nasturtio tum odore, tum gustu, tum viribus, sed minus eo desiccat, auctore Galeno.

Radices, inquit Dioscorides, calfacientes & adurentes, quæ vtiliter cum pinguedine porcina

Iberis.

cina ſalſa cataplaſmatis in modum iſchiadicis horis quatuor imponũtur; ſi deinde in balneum deſcendatur, & poſtea locus oleo cum lana perungatur. Quæ & latius à Damocrate aliquot carminibus explicantur apud Galenum lib. IX. De medic. ſecũdum locos his verbis extantibus:

Herba hæc vbique multaq́, frequens naſcitur,
Monumenta iuxta antiqua, muros & veteres,
Tritaſq́, quondam publicè pedibus vias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola,
Semper vireſcens, foliis Naſturtij
Florentibus Vere, attamen maioribus.
Caulem cubitalis longitudinis gerit
Paulò minorem aut rurſus ampliorem, ab hoc
Aeſtate pendent folia, donec multa hyems
Sarmentitiam deducat hæc ad imaginem, &
Deiecta & exiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Aeſtate florem fert colore lacteo
Multum tenuem variumq́, valde caulículum.
Ad quem ſequitur ſemen penitus ſic exiguum,
Viſum ferè vt fallens, oculos quoque effugiat.
Odorem habet radix at inde acerrimum,
Vero ſimilem quàm maximè Naſturtio,
Hanc erutam larga ſatis cape copia
Aeſtate, nam tunc optima & fortiſſima eſt
Adhuc recens, ſiccata ſit ſed debilior.
Tuſam hinc probè, (nam difficulter tunditur)
Pauca ſubactamq́, excipies axungia,
Cruriq́, toti & maximè coxendici
Adhibebis, & ligabis, & ſines duas
Horas mulieribus, viris ſed quatuor.
Hinc balneo inductos, nec vllo ex vnguine,
Nec ſmegmate vllo pinguiore collines,
Sudore ſed modico exiliente, in ſolium
Merges, iubens perferre, nam mordacitas
Ingens, caloris ſenſus atque exoritur.
Verùm hinc rigatos leniter producito.
Illati enim quamuis manibus ſint plurimum,
Exibit attamen ſuis pedibus valens
Quicunque conſilium hoc bonum ſuſceperit.
Ad multum oleum miſcebis hinc vinum modicum:
Et concutes, & illines lotos eo.
Ac mox madore terſo & pinguitudine,
Totum teges crus mollibus tu velleribus,
Iubens obire aſſueta vitæ munia,
Quæcunque vult, & non grauatim ſuſcipit.
Hoc auxilium certum atque conſtans integrè eſt.
Et nullo alio adiiciendo ei ſimul indigum.
Quare dolore ablato adora radiculam,
Cuius beneficio tibi ſanitas data eſt.
Quod ſi tamen inde affectionis veſtigium
Quoddam ſuperſit, poſt repetes hoc præſidium,
Diebus vt multum decem his præteritis.

De Lepidio Pliniano. CAP. XXV.

LEPIDIO huic folia ſunt oblonga, lata, è cæruleo virentia, Laurinis maiora, molliorque, ambitu verò etiam crenata: caules cubito altiores, teretes, ac lenti; quorum ramulis floſculi adnaſcuntur candidi, ſemenque exiguum. radix albida, ſerpit & non nullibi progermi-

Lepidium Plinij.

nans ſtirpem multiplicat, veluti Rhaphanidis magnæ.

Apud Belgas temerè fuerit alibi quàm in hortis requirere, in quibus diutinè radix viget: vmbroſa autem amat loca,& nõ omnino arida.

Vere folia erumpunt: Iunio ac Iulio apparent floſculi.

Deſcribitur iſtud Lepidiũ à Plinio lib. xix. cap. ix. Exit, ait, in cubitalem altitudinẽ foliis Laurinis,ſed mollibus. Dicitur idem & à nonnullis Raphanus ſylueſtris,aut potius Raphanis ſylueſtris: item & Piperitis. Eſt tamen Piperitis etiam Capſicum,de quo mox. Germani Pfefferkraut nominant: Belgæ Peperkrupt: Galli *Paſſerage*: Angli Dittammer.

Huius autem folia, ſed præcipuè radices, vehementer quoque excalfaciunt, vtpote feruida & acria guſtu.

Inter vrentia,inquit Plinius lib. xx. cap. xvii. intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando; vt tamen cera & roſaceo facilè ſanetur. Sic & lepras & pſoras tollit ſemper facilè, & cicatrices vlcerum.

De Capſico. CAP. XXVI.

CAVLICVLVM promit Capſicum virentem, nõnihil ſtriatum, cubito quandoque longiorem: folia oblonga,latiuſcula,læuia,hortenſis Solani ferè ſimilia,ſed anguſtiora,ac ma-

Capſicum oblongioribus ſiliquis.

Capſicum recuruis ſiliquis.

gis

C. annuum, L. ed
Gen. emac. 364

Capſicum latis ſiliquis.

Capſicum minimis ſiliquis.

gis acuminata: ſecundum ramulos floſculi è foliorum alis apparent candidi, vt plurimum quinquefolij, vmbilico medio aſteriſci inſtar virente: ſiliquæ forma & magnitudine differentes poſtea ſequuntur; initio quidem virentes, ſed per maturitatem eleganti rubẽtis Coralij colore, ac nitore reſplendentes; in quibus exiguum planum, ex diluto luteo ſubalbicans ſemen, guſtu Piperis modo acre, veluti & ipſa eſt ſiliqua: Sunt autem hæ quandoque oblongæ, & inſtar digiti rectæ; aliâs oblongæ quidem, ſed corniculi modo recuruatæ: nõnunquam latiores, & cordis turbinatam figuram referentes: rotundæ & ſphæroides etiam quædam ac minimæ; acredinis autem vehementia omnibus ſimilis.

Aliunde & ex Indiis aduectum apud Germanos ac Belgas in hortis ſeritur: ſed frequẽtius in fictilibus colitur, ſic etenim commodius transferri, & hyeme, quæ huic inimica eſt, ſub tectum deferri poteſt.

Tardè admodum, & ſub finem Autumni demum fructus in Germania maturitatem conſequuntur.

Appellatur autem iſtud ab Actuario Græcè *καψικὸν*: exiſtimatur verò & illud eſſe, quod ab Auicenna Zinziber caninum dicitur: à Plinio verò Siliquaſtrum, quod Piperis ſaporem magis quàm Panax refert; Piperitis idcirco & nominatur, vt lib. XIX. cap. XII. ſcriptum reliquit: Panax, inquit, Piperis ſaporem reddit, magis etiam Siliquaſtrum, ob id Piperitidis nomine accepto.

Recentiores ſubinde Piper vocant Indianum, aut Indicũ: aliquando Piper Calecuthium, vel Piper Hiſpanum: Germani **Indianiſcher Pfeffer/ Kalechutiſcher Pfeffer**: Belgæ frequẽtius **Breſilie Peper/** Breſilianum Piper: quandoque & **Peper van Indien**: Galli *Guinee*, aut *Poiure d'Inde*, & *de Breſil.*

Cæterùm excalfactorium vehementer ac pariter reſiccans Capſicum eſt, ad quartum vtriuſque qualitatis ordinem accedens; multò videlicet calidius ac ſiccius, quàm Zinziber caninum eſſe Auicenna tradit. Vtuntur autem nonnulli huius ſemine Piperis loco, ſed non rectè: nam malignum ac venenoſum quid obtinet, quo iocinori aliisque viſceribus incommodat. Auicenna Zinziber caninum canes ſcribit interimere.

De

De Pseudocapsico.

CAP. XXVII.

Pseudocapsicum.

PSEVDOCAPSICVM altius ac fruticosius est quàm Capsicum: caules eius quandoque bicubitales, lignosi, ramosi: folia oblonga, latiuscula, læuia, longiora angustioraque quàm hortensis Solani: flores candidi: fructus rotundus, rubens, dilutius tamen quàm Capsici: semen in hoc planum nullius aut exigui gustus.

Peregrina etiam stirps, quæ & in fictilibus à Belgis alitur. Diuturnioris autē quàm Capsicum vitæ est, & pluribus annis superesse potest, si hybernis mensibus à frigore caueatur.

A Capsici similitudine Pseudocapsicum nomen inuenit: Sunt qui Solanum rubrum, aut Solanum lignosum esse velint: Sed Solani non est species. Hispani *Guindas de las Indas* appellant.

Temperie autem Pseudocapsicum cum Capsico non conuenit: non excalfaciens siquidem est, sed refrigerans. Quæ autem præterea eius sint facultates nondum exploratum.

LIBRI QVARTI PEMPTADIS QVINTÆ FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTÆ

LIBER QVINTVS,

DE CARDVIS.

PRÆFATIO.

CARDVORVM *varia est materia. ad Olerum genera referri potest: Cinara, Scolymus. Carlinæ radix ad multa vtilis medicamentis annumeratur. Inter medicas herbas Carduo etiam Benedicto locus, veluti & Eryngio, ac aliis nonnullis. Venenatis accedit Chamæleon niger.*

Cùm igitur ad vnum aliquod genus, vel classem aliquam à nobis institutam referri hac de causa nequeant, nec separari eos conueniat, in quintum huius Pemptadis librum digestos, veluti Parerga olerum historiæ subiunximus, atque in hunc recepti, stirpium earum historiæ, quæ ad herbarum censum pertinent, finem imponunt. Reliqua enim sexta Pemptas frutices & arbores proponit ac prosequitur.

DE ACANTHO.

CAPVT I.

Acanthus sativus.

Acanthus sylvestris.

ACANTHI duo genera: vnum aculeatum & spinosum, vereq; ἀκανθώδες: alterum læue, spinis carens. quod à similitudine cum priore Acanthi quoque nomen & appellationem accepit. hic hortensis ac sativus; ille sylvestris.

Satiuo Acantho ampla, læuia, subnigricantia sunt folia, profundis ab vtroque margine, & frequentibus incisuris sinuosa; inter quæ medius erectus assurgit caulis crassus, compluribus floribus à medio ordine digestis adornatus, colore candidis, forma oblõgis, qui duobus veluti nucamen-

nucamentis, vno ſuperiore, altero inferiore muniuntur. ſequuntur valuulę, in quibus ſemen latum. radices foris nigricant, intus candidæ, lentoq; ſucco plenæ, in plures diuiduntur propagines, quæ vti latè ſerpunt, ita ſubinde progerminant. Tam pertinacis autem hæ ſunt vitæ, vt quantulacunque earum relicta pars ſtirpem non rarò etiam progignat.

Sylueſtris Acanthus caule, faſtigio acuminato, floribusq; cincto, horum colore ac ſpecie, tum & ſemine ſatiuum refert, ſed tamen breuior ac humilior: folia ſimiliter ampla, multis inciſuris laciniosa, ſed haudquaquam læuia, verùm frequentibus aſperis, duris ſpinis circa marginum crepidines horrentia.

Satiuum Acanthum Dioſ. in petroſis, riguis, ac etiam in hortis naſci tradit: in vtraq; Germania temerè fuerit alibi quàm in hortis requirere.

Sylueſtris in maritimis quibuſdam Italiæ locis reperitur. Huius folium, flores, ac ſemen olim ad me in Belgium miſit Clariſſimus vir Alfonſus Pancius Ferrarienſis Ducis Medicus, & ſimplicium ac Medicinæ, dum viueret, profeſſor.

Vterque Acanthus æſtiuis floret menſibus: ſemen ſub Autumnum perficitur. radix reſtibilis; ſubinde tamen hyeme in vtraque perit Germania, ſi rigidior fuerit.

Græci ἄκανθον nominant: Latini nomen ſeruant: Acanthus tamen generaliter omnem ſpinam ſignificat: Per Antonomaſiam autem iſte Acanthi nomen accepit.

Satiuus ſiue hortenſis Acanthus παίδεφος quoque appellatur, & μελάμφυλλος Galeno, Oribaſio, & Plinio auctoribus: Plinius verò & hunc Acanthum læuem nominat, ac topiariam & vrbanam herbam eſſe refert. Dicitur à quibuſdam Branca vrſina: (alij Spondylium Brancam vrſinam vocitant:) Italis *Acantho*, & *Branca orſina:* Hiſpanis *yerua giguante.*

Huius Acanthi folia in epiſtiliis columnis, ac aliis operibus, poculorum etiam anſis veteres ſculptores olim imitati ſunt: vti inter alios Virgilius vel ipſe teſtatur Bucolicorum Eclo-ga tertia:

Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,
Et molli circum eſt anſas amplexus Acantho.

Item & Theocritus Eidyllio primo:

παντᾶ δ' ἀμφὶ δ'επας θεῖ ωέπλατοι ὔγεες ἄκανθος.

Alter Acanthus ſpinis horrens ἄγειος ἄκανθος, & ſylueſtris Acanthus nominatur. atque hic propriè ἄκανθα ſiue ſpina dici poteſt; quo nomine Acanthus pleriſque dictus reperitur. Eſt tamen & alia Acantha frutex ſpinoſus, cuius, vt Herodotus & Theophraſtus aiunt, lachryma gummi eſt. ad cuius fortaſſis differentiam, Herbacantha hoc Acanthi genus à nonnullis dictum. Reperitur & inter Acanthi appellationes Mamolariæ vox, item & Crepulæ, ſed cui, ſylueſtrine an ſatiuo, debeatur, non expreſſum.

Cæterùm Acanthi ſatiui folia temperie in calidi & frigidi medio quaſi conſiſtunt, nonnihil humida, emollientem ac leuiter digerentem facultatem, veluti Maluæ, obtinent. Enematis idcircò non minus quàm Maluæ vtiliter incoquuntur. Radix, auctore Galeno, reſiccatoria magis eſt.

Dioſcorides ait, ab igne vſtis & luxatis artubus has impoſitas ſubuenire: potas vrinas ciere, & aluum cohibere: ruptis, conuulſis, tabidisque prodeſſe. Proſunt autem rabidis ſanguinem ſpuentibus, tum ex alto delapſis, ab ictu, aut conatu aliquo ſupra vires læſis non minus, quàm Sympliti maioris radices, quas ſubſtantia, lento ſucco, & qualitate proximè referunt.

De Acanthio. CAP. II.

1. ACANTHIO magna, longa, lataque ſunt folia, vtrimque inciſuris diſſecta, & acutis durisque ſecundum marginum crepidines ſpinis horrentia, quæ molli lanugine tota candicant; è quibus medius caulis aſſurgit procerus, ſupra duos cubitos altus, adnatis membranis angulosus ac ſpinoſus. capitula ſimiliter ſpinoſa, ac acanacea in caulis ac alarum faſtigiis eminent; flores ex multis purpurei coloris ſtaminibus, hæc proferunt. ſemen ſuccedens lanugine conditur, oblongum, glabrum, diluti punicei coloris, minus quàm Cnici. radix alta, candida, dura, ac lignoſa, fibris non deſtituitur.

Naſcitur in vtraque Germania ſecus vias, tum & alibi.

A Iunio in Auguſtum vſque floret; altero à quo enatum eſt anno: interea & ſemen maturitatem conſequitur, quo maturò perit, vt plerique & alij Cardui, quibus non diuturnior eſt vita, quàm ad ſeminis vſque perfectionem.

2. Huic autem & ſimilis Carduus, foliis quoque candicantibus, & ſecundum margines & angulos ſpinoſis, ſed anguſtioribus, tenuioreque ac non ita denſa lanugine obſitis, caules alti veluti prioris. capitula minora quàm ſuperioris, longioribus pediculis inſiſtunt, & innocentioribus ſpinis horrent. flores purpurei ac ſtaminei ſunt, veluti prioris.

Habe-

Acanthium.

Acanthium alterum.

Habetur autem iſte Carduus pro eo, qui Græcis ἀκάνθιον dicitur, quod Dioſcorides foliis deſcribit per extremitatem aculeatis, & araneoſa lanugine obductis, ex qua collecta & neta veſtes ſimiles bombycinis parari queant. Germanis **Weiß wege diſtell**: Belgis **Witte wech diſtell**: Gallis *Chardon argentin*: Anglis **Ote thiſtell**/vel **Cotton thiſtell**.

Dioſcorides, folia vel radices huius ad remedia Opiſthotoni bibuntur, ait. Galenus excalfactoriæ facultatis hæc eſſe, ex eo ſentit.

De Carduo Leucographo. Cap. lii.

SVPERIORI Acanthio foliorum magnitudine non cedit Carduus Leucographus. folia ſiquidem eius magna, lata, ampla, ambitu crenata, multis duris ac aſperis ſpinulis ſtipata, veluti Acanthij, ſed lanugine carent, omninò glabra, dilutè virentia, notis ac lineis variè ductis iisque candidis ac lactei coloris maculata: caulis altus, digito craſſior: flores è capitulis ſpinoſis ſtaminei ac colore purpurei: ſemen lanugini implicatum Acanthij ſimile.

In hortis in quibus olera ſeruntur, non rarò & ſecus vias locis incultis exit.

Floret ſemenque facit eodem quo Acanthium tempore.

Vulgò Carduus lacteus, & Carduus Mariæ nuncupatur: Germanicè **Mariendiſtell/ frauwen diſtell**: Belgicè **Onſer vrouwen diſtell**: Gallicè *Chardon de noſtre Dame*: Anglicè **Our Lady thiſtell**.

Leucographus autem haud impropriè dici poteſt, à candidis foliorum notis ac lineis. Meminit Plinius lib. XXVII. cap. XI. Leucographidis herbæ. ſed qualis ea ſit non expreſſit; difficile idcirco fuerit hanc cum Carduo Leucographo eádem eſſe aſſerere. Exiſtimatur verò hic Carduus eſſe Spina alba, Græcis ἄκανθα λευκὴ dicta, quæ à λευκακάνθᾳ differens eſt, & ſpuriis vocibus etiá ἀγελονύκτερα δονακῖτις, ἐρεισίσκηπτρον, ῥήγια, & Carduus ramptarius vocatur, ab Arabibus Bedoard ſiue Bedeguar Matthæo Syluatico teſte. Deſcribitur autem hæc ſpina à Dioſcoride foliis Chamæleonis albi anguſtioribus & candidioribus, ὑπολασίοις ſiue ſubhirſutis: talia autem cùm Cardui Leucographi non ſint, legitimam Spinam albam eſſe, non ſatis etiam conſtat. ἄκανθα λευκὴ.

Cæterùm Cardui Leucographi folia tenera, demptis ſpinis, aliquando oleribus non in-

Carduus Leucographus.

1.

2.

commodè adduntur. ad quæ pręterea vtilia, incognitum eſt.

Galenus Spinæ albæ radicem deſiccatoriam eſſe inquit, & modicè adſtringentem; Cœliacos & dyſentericos idcircò adiuuare; ſanguinis reiectiones cohibere: œdemata cõtrahere: dentium dolores lenire, ſi decocto eius colluantur. Semen eius tenuis eſſentiæ ac calidæ facultatis eſſe; itaque potui datum conuenire iis qui conuelluntur. Dioſcorides autem eporum ſemen conuulſis infantibus, & à ſerpente demorſis ſcribit auxiliari: & geſtatum pro amuleto, tradi ſerpentes abigere.

De Carduo ſphærocephalo.

CAP. IIII.

SPHÆROCEPHALI reperiuntur complures Cardui.

Vnus caule eſt prælto: foliis laciniosis, magnis, longis, latis, profundius inciſis, graueolentibus, ſuperiore parte virentibus, inferiore verò candidioribus ac lanuginoſis. floſculi è globoſo & abſolutæ rotunditatis capitulo in cauliculorum faſtigiis exeunt candidi, exigui, ſtamine in medio cæruleo. ſemen oblongum, nonnihil hirſutum, mediocris longitudinis. craſſa & ramoſa radix.

Alter acutus Sphęrocephalus folia habet minora, at ſpinoſiora: capitula quoq; globata; ſedè quibus, præter flores, longæ quædam & durę eminent ſpinæ.

Carduus ſphærocephalus.

Carduus ſphærocephalus acutus.

Ter.

Tertius primo forma figuraque ſimilis,ſed longè minor,& floſculi eius ad cæruleum magis accedunt colorem. 3.

Minimus eſt quartus,foliisque acutiſſimis ac ſpinoſiſſimis: capitulo exiguo ; cuius floſculi,vt primi, albidi ſunt. 4.

Referri huc & alius quidam poſſe videtur,ſed tamen capitulo minus globoſo,compreſſiore videlicet ac ſuperius latiore,e quo floſculi cærulei. tenuis,huic caulis eſt, exilique lanugine candicans : folia oblonga , vtrimque ſimiliter laciniatim diuiſa , & ad ſingulos angulos ſpinis munita. 5.

Sua ſponte nati in Germania Cardui iſti non reperiuntur. Memini verò olim hos videre in horto Petri Coudebergi Pharmacopœi Antuerpienſis: Prior verò & in aliorum hortis frequenter ſeri ſolet.

Priorem Fuchſius quandoque Chamæleonem nigrum facere ſtuduit , ſed poſtea rectius ſentiens,Spinam peregrinam nuncupauit. Valerius Cordus Sphęrocephalum appoſitè appellauit: conuenit & reliquis idem nomen,nam orbiculatum ſphæræ inſtar capitulum habent. Quintum autem plerique eſſe volunt,quem Matthiolus pro Spina alba proponit.

Cęterùm de temperatura & facultatibus Sphęrocephali Cardui nihil compertũ habetur.

De Eriocephalo Carduo. CAP. V.

Carduus Eriocephalus.

ERIOCEPHALVS. Carduus caulibus aſſurgit craſſis & altis: folia eius laciniosa,magna,ſpinoſa,prona parte candidiora.capitula rotunda multa, tenui, candida , molliq; lanugine conueſtiuntur , emicantibus vndequaque exiguis pungentibus aculeis ; ſuperius verò ſtamineis purpureis floribus. ſemen ſplendens & oblongius, vti multis Carduis.

Aliunde in Belgium hic venit: fertur cõplurimis Hiſpaniæ incultis locis reperiri;ſed tamen breuior,humilior,ac minor,quam in Germanię inferioris hortis; in quibus luxurians, altior atq; omnino amplior naſcitur.

Eriocephalus,à capitulo lanoſo, alio deſtitutus nomine appellatur. Videtur nonnullis eſſe, quam Barptolomæus Vrbevenetanus & Angelus Palea Franciſcanæ familiæ fratres Coronam fratrum nominari referunt : Sed ab Eriophoro multùm differens hic Carduus eſt,vt ex iis,quę de Corona fratrum ab ipſis ſcripta,manifeſtum. Quæ ſic habent : In confinibus Regni Aragoniæ,verſus Regnum Caſtellæ reperimus aliud Cardui genus,quod copiosè ibi iuxta viarum ſemitas,& in triticeis campis naſcitur.

Quod quidem habet folia ſuper terram expanſa,ſimilia foliis Carlinæ. Caret caule omnino , & producit capita plura ; taliter ordinatè compoſita: videlicet vnum magnũ caput, echino marino ſimile eſt in medio , ac immediatè radici annexum,& circum circa ipſum octo,nouem,vel decem,& aliquando plura, paucioráve capitula, Nucis Iuglandis & ampliore magnitudine ſic contigua,quòd vnum tangit aliud,omniaq; terræ adhærentia,&c. Et dum baculo effodiebamus ex ipſis plantam vnam,tranſeuntem quẽdam ruſticum interrogauimus, an ſciret nomen illius plantæ. Qui vulgari ſuo idiomate nomen indicans,idem eſt quod Latinè Corona fratrum. Quod nomen nobis viſum eſt non diſconueniens eſſe rei. Quia caput magnum ſtat tanquam pater,capitula verò tanquam filij eius , & fratres in modum coronæ ſtant circundantes ipſum patrem,&c. Demum effoſſa ex parte radix , baculi groſſitiem habens,tenera,alba,& cum quadam adſtrictione iucundi ſaporis erat : hæc illi.

De Eriocephali verò facultatibus nihil quoque adferri poteſt.

De Cinara. CAP. VI.

Cinara.

CINARÆ nulla quidem verè genera sunt: nam aculeata & spinosa (Carduum vocant) non nisi degenerans Cinara est; ex eiusdem siquidem stirpis semine vtraque tam spinosa quàm non spinosa enascitur.

Folia autem Cinaræ ampla, magna, oblonga, & lata sunt, profundis incisuris ab vtroque latere laciniata, spinis carentia, aut omninò paucis obsita, è viridi cineritio colore candicantia. caulis cubito altior, fastigio fructum profert globosum; Pini cono initio similẽ, ex multis videlicet compactum squamis; quæ fructu grandiore facto dissoluuntur ac superius virent, interius verò ac inferius carnosæ sunt & albidæ: pandente verò se & ipso cono flos prodit staminеus ex subcæruleo colore eleganter purpureus. semen oblongum, maius & crassius quàm Cardui Leucographi; mollibus ac lanosis pilis subest, qui intra fructum continentur. radix crassa, mediocris lõgitudinis.

Carduus siue spinosa Cinara à priore non differt, nisi quòd foliorum huius omnes anguli, ac coni squamæ, duris, pungentibus spinis armẽtur. vnde & Cardui nomen meritò accepit.

Colitur autem Cinara in hortis: stercoratam & solutam terram diligit; quamuis & in pingui posset melius prouenire.

Serenda est circa Calẽdas Martias Luna crescente si fieri potest: semina in area spatio semipedis discreta, non altè imprimenda sunt, sed tribus digitis comprehẽsa mergantur, donec ad primos articulos terra peruenerit: tunc leuiter terra operiantur, & herbis liberentur assiduè. Cacumina seminum si confracta fuerint spinis carebunt. Circa Calendas Nouembris, (vel etiam citius in Germania,) planta deprimenda, multoq; cinere stercoranda: Id enim genus stercoris huic oleri videtur aptissimum. Singulis annis à caudice auferendæ sunt plantæ siue soboles, cum aliqua tamen radicis parte vellendæ, quæ circa Autumni æquinoctium disponendæ sunt, Columella & Palladio auctoribus.

A cinere, quo stercorari amat, Cinara dicta: Galenus Κύναιγον quoque Græcè appellat, sed per ι & υ prima syllaba: Italis *Carcioffi*, *Archiocchi*: Hispanis *Alcarrhofa*: Gallis & Belgis *Artichaux*: vnde & Articocalus, & Articoca à nonnullis nuncupatur: Germanis Strobildorn.

Spinosa Cinara non modò vulgò, verùm & à Palladio Carduus vocatur: Italis *Cardo*: Hispanis *Cardos*: à Gallis *Chardõs*. Scolymum autem hunc esse Dioscoridis, Leonharto Fuchsio, & plerisque aliis visum fuit. Scolymus autem Dioscoridis folio est Chamæleonis aut Spinæ albæ: caule multum folioso: capite spinoso. Cinara autem huiuscemodi non est, & nec illa quidem quæ spinosa: Nam tametsi caput spinosum illi sit, caulem tamen non habet multum foliosum, sed sæpè foliis viduum, vel vno aut altero tantumdem folio ornatum.

Cactus. Conuenit magis Cinara cum eo qui κάκτος à Theophrasto ac Plinio dicitur, tametsi per terram repentes caules à radice non emittat. folia habet lata & spinosa: desquamatæ siue detracto cortice, foliorum mediæ costæ edules sunt, & fructus, exempta cum semine lanugine, vescendus; quodq; subest, Palmæ cerebro teneritudine haud inferius. Quæ de Cacto Theophrastus & Plinius referunt.

Quod autem de caulibus scribunt mox in terram à radice missis, qui esui sunt idonei, fortassis foliorum sunt costæ, quæ sublatis vtrimque foliosis additamentis (quemadmodũ mensis inferuntur) caulem referre possunt. Nisi vel in Sicilia, vbi tantum Theophrasti ætate nascebantur, & caules quosdam ὀπηγείους, siue in terram procumbentes, & alium erectum quoq; proferat: postea verò in Italiam aut Germaniam translatus ὀπηγείους illos emittere desinat: Solum siquidem ac cælum ad stirpium mutationem plurimum posse, non modò Theophrastus auctor; sed & ipsa rerum experientia ostendit. De Cacto verò hæc Theophrastus.

Κάκτος in Sicilia tantùm naſcitur, ſtatim à radice caules in terram procumbentes emittit, folio lato atque ſpinoſo, caules deſquamati cibo idonei ſunt, paululum amaricantes, qui in muria aſſeruari queunt. alium verò & caulem producit, quem πίτυκα vocant, is quoque cibo aptus, ſed reſeruari nequit, Ξυλοκάρπον ſiue fructus ſpinoſa facie, exemptis lanuginoſis ſeminibus, veſcendo eſt, & Palmæ cerebro ſimilis, σκόλυα appellant, (Plinius Aſcaliam legit:) Athenæus Α'σκάλυεγν.

Ipſius autem Cinaræ fructus exteriorum ſquamarum vngues, hoc eſt, inferiores albidæ craſſioresque partes, tum & ipſius medius diſcus cui pappoſum ſemen inſidet, & cruda cum pipere & ſale; frequenter verò cum pinguium carnium iure addito pipere decocta eduntur, ac inter delitias habentur, gulæq; veneriſq; incitamenta. Sic & foliorum mediæ ſpinæ ſiue coſtæ culturæ mangonio candidæ teneræq; factæ magno apparatu menſæ vnà cum bellariis inferuntur: manduntur verò ſale & pipere additis veluti crudæ Cinaræ. Vtraque autem praui ſunt ſucci.

Cinara ſiquidem ſuccum in ſe continet bilioſum copioſiorem, ſubſtantiam verò habet duriorem, adeò vt ex hac ſuccus melancholicus, ex illo verò tenuis ac bilioſus gignatur: auctore Galeno in lib. De aliment. facultatibus. Præſtat autem ipſam elixam mandere. Foliorum autem coſtæ omninò durioris ſubſtantiæ, crudum & melancholicum ſuccum corpori conferunt, & flatulenti multum obtinent.

De Carduo Chryſanthemo, ſiue Scolymo Theophraſti.
CAP. VII.

Carduus Chryſanthemus.

Cardui Chryſanthemi altera icon.

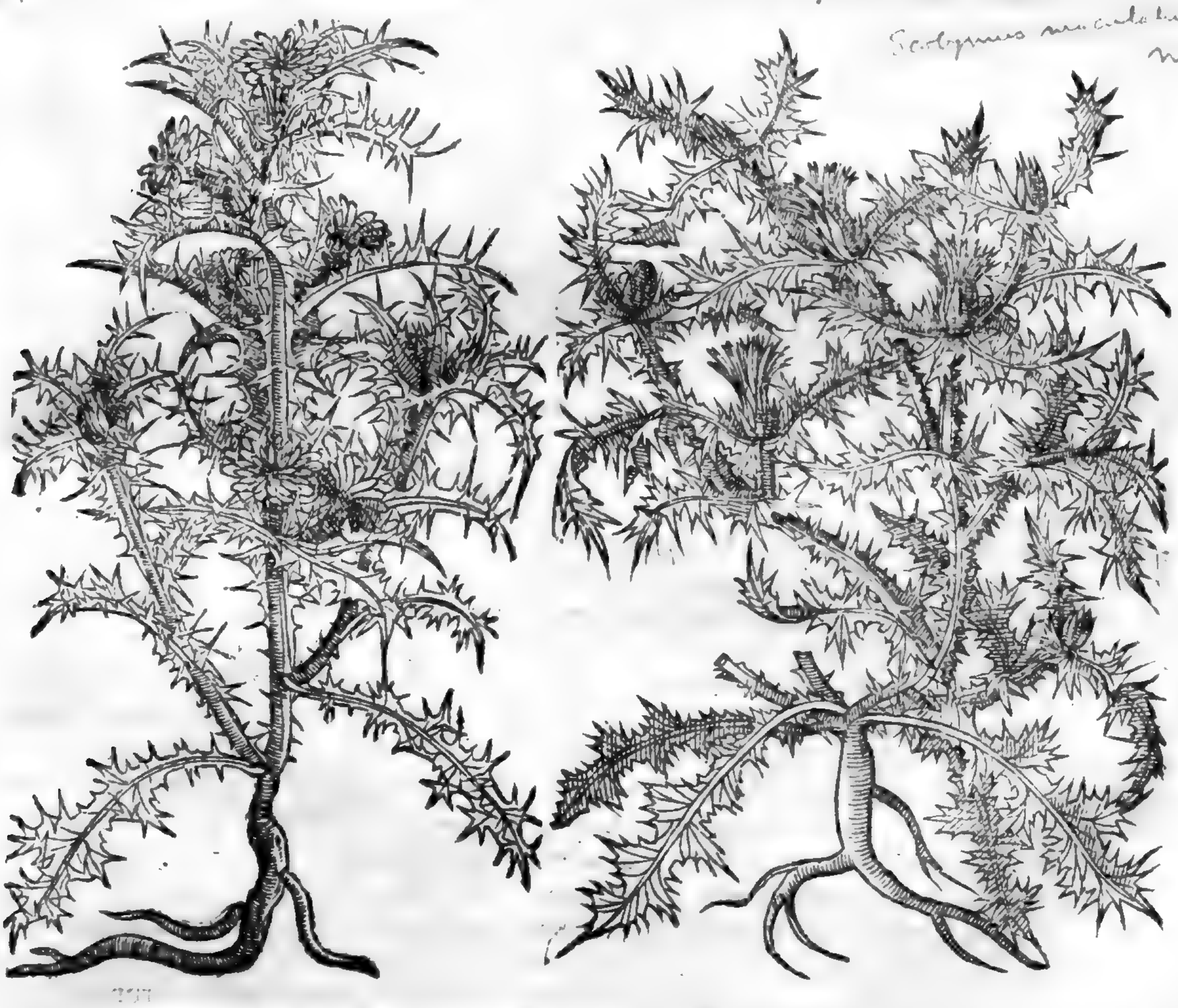

CHRYSANTHEMO Carduo caules à radice ſubinde complures efferuntur rotundi ac ramoſi. folia autem hos conueſtiunt oblonga, pulchrè virentia, vtroque latere profundius inciſa, ac ſpinis per angulos horrentia. flores à foliorum alis è paruo acanaceo capitulo folioſi prodeunt, Cichorij floribus perſimiles, ſed auri colore lutei, latum, planú, paleaceumq; ſemen, non magnum, nulla lanugine implicitum ſuccedit. radix longa, digitalis craſſitudinis, dulcis ac mollis, eſuiq; idonea; qua & ſues delectantur. Effluit autem ex hoc Carduo, quacunque parte vulnerata, albidus & lacteus ſuccus.

In Belgij hortis ſatum cognouimus. Petrus Bellonius in Creta frequentem eſſe ſcribit:

tum & in Italiæ pleriſque locis gigni. Cluſius in Hiſpaniæ, & præſertim regni Caſtellæ agris à ſe repertum refert: & circa Monſpelium; paucioribus tamen ramis & altius aſſurgentem.

Diutinè & ſerò in Belgij hortis floruit; à menſe videlicet Iunio ad Autumnum vſque.

Chryſanthemus autem iſte Carduus à Theophraſto σπόλυμος nuncupatur. Quæ etenim de Scolymo lib. VI. & VII. apud hunc leguntur, ea Chryſanthemo huic omnino quadrant: Scolymus, ait, ſolſtitio floret: pulchrè diuque floret: radicem veſcendam cùm decoctam tum crudam obtinet, & dureſcens lacteum emittit ſuccum. Gaza Carduum nominat. Meminit verò & huius Plinius lib. XXI. cap. XVI. Scolymos, inquit, Carduorum generis abiis (Acorna videlicet & Atractili) diſtat, quòd radix eius veſcẽdo eſt decocta. Item lib. XXII. cap. XXII. Scolymũ in cibos recipit Oriens, & alio nomine λειμώνιον appellat. Quod & Theophraſtus lib. VI. innuere videtur. vbi etenim φυλλάκανθα, hoc eſt, foliis ſpinoſa recenſet, addit: σπόλυμος ἢ λειμωνία.

Scolymus Theophraſti.

Facit tamen Plinius & alterius Scolymi mẽtionem, quem ait florem mittere purpureum, & inter medios aculeos celeriter caneſcere, & cum aura abire: lib. XX. cap. XXIII. Qui haud dubiò differens eſt à Carduo Chryſanthemo, hoc eſt, Theophraſti Scolymo, atque illo, de quo prius. Ita duo apud Plinium Scolymi. vnus radice eduli: alter flore purpureo pappoſo, & celeriter caneſcente.

Scolymus verò & à Dioſcoride deſcribitur, ſed hic cum Theophraſti Scolymo haud conuenit: vnus autem eorum eſt qui à Plinio referuntur: vt infrà latiùs oſtendetur.

Sed ad Chryſanthemum conuertatur oratio. Hunc Cretæ inhabitatores, veteris veſtigia nominis retinentes, Aſcolymbros vocant: Itali *Anconitani Riuci*: Romani *Spina borda*: ab Hiſpanis *Cardon Lechar*: à nonnullis verò & Glycyrrhizon, id eſt, dulcis radix. Sunt qui velint Eryngium eſſe à Vegetio in arte veterinaria nuncupatum, qui falluntur. Nam Eryngium illud, de quo Vegetius, Marinum eſt Eryngium: de quo paulò pòſt agendum.

Porrò Scolymi huius radix & tenera folia, quæ ſubinde eduntur, ſtomachum mediocriter iuuant, ſed nutrimentum habent pauciſſimum, ipſumque tenue & aquoſum, Galeno auctore. Plinius radicem huius Eratoſtheni laudatam eſſe ait in pauperis cœna: vrinam verò & ciere præcipuè tradi: ſanare lichenas & lepras ex aceto: venerem ſtimulare in vino, Heſiodo & Alcæo teſtibus: item graueolentiam alarum emendare radicis emedullatæ vnciam in vini Falerni heminis tribus decoctam ad tertias, & à balneo ieiuno, itemque poſt cibum cyathis ſingulis potam. Quæ poſteriora verba, Dioſcorides quoque de ſuo Scolymo habet; ex quo Plinius hæc tranſcripſiſſe videtur.

De Carlina ſiue Leucacantha. CAP. VIII.

1. CARLINÆ valdè ſpinoſa ſunt folia, vtroque margine frequentibus ſectionibus profundius inciſa, & per angulos duris multumq; pungentibus ſpinis communita, quorum mediæ coſtæ ſubinde rubent: caulis dodrantalis aut altior, vnicum vt plurimum proferens capitulum, exteriore circuitu ac ambitu echini Caſtaneæ inſtar ſpinoſum; quo ſuperius patente, flos exit latus, medio diſco ex multis ſtaminibus farctus; quem paruula oblonga foliola cingunt, ſæpè albicantia, rariſſimè rubentia: ſemen tenue & anguſtum ſubeſt. radix oblonga, digitalis craſſitudinis, ſubnigricans, adeò rimoſa, vt ſciſſa videatur, odorata, guſtu nonnihil amaricans.

2. Huius verò & altera ſpecies caule carens; foliis quoque valdè ſpinoſis, alterius ferè ſimilibus, circumquaque per terram procumbentibus; inter quæ medium orbiculatum erumpit capitulum, exterius eodem ſpinoſum modo, ſed maius, cuius flos medio ſtamineus rubentibus foliolis, quandoque verò candidis ambitu circumſeptus eſt. Sereno autem cœlo cùm huius, tum & ſuperioris flos explicatur lateque patet: nubilo verò veluti ſe recludens contrahitur. radix huius oblonga quoque & odorata, ſed albida, ſolida, non rimoſa, aut fiſſa, ſapore verò etiam minus acris aut amaricans; atque idcircò Medicinæ minus expetita.

Naſcuntur ambo in montibus altis, locis deſertis, ac quandoque ſecus vias: ſed quæ caulem fert Germaniæ frequentior.

Iulio & Auguſto, tum & ſerius quandoque florent ac ſemen maturum proferunt.

1. Prior Carlina & Cardopatium, ac à nonnullis Carolina dicitur; à Carolo Magno primo eius nominis Romanorum Imperatore, cuius exercitus huius radice liberatus & præſeruatus à peſte olim fuiſſe fertur: Germanis Eberwurtz: Belgis, Gallis, ac aliis quoque *Carline*. Dioſcoridis eſt λευκακάνθη: conueniunt radices validæ & amaræ: reſpondent quoque facultates, vt mox referetur. Appellatur verò Leucacãtha & aliis, ſed nothis vocibus, πολυγόνατον, φύλλον, ἰσχιάς, à Romanis Gniacardus, à Thuſcis verò Spina alba. Differens tamen ab ea ſpina, quam Dioſcorides ἀκάνθην λευκήν, hoc eſt, Spinam albam facit: De qua etiam ſeorſim ſcribens, vires quoque cuique ſuas, & diſſimiles quidem, tribuit.

Leucacantha.

Alteram

Carlina siue Leucacantha. Carlina altera.

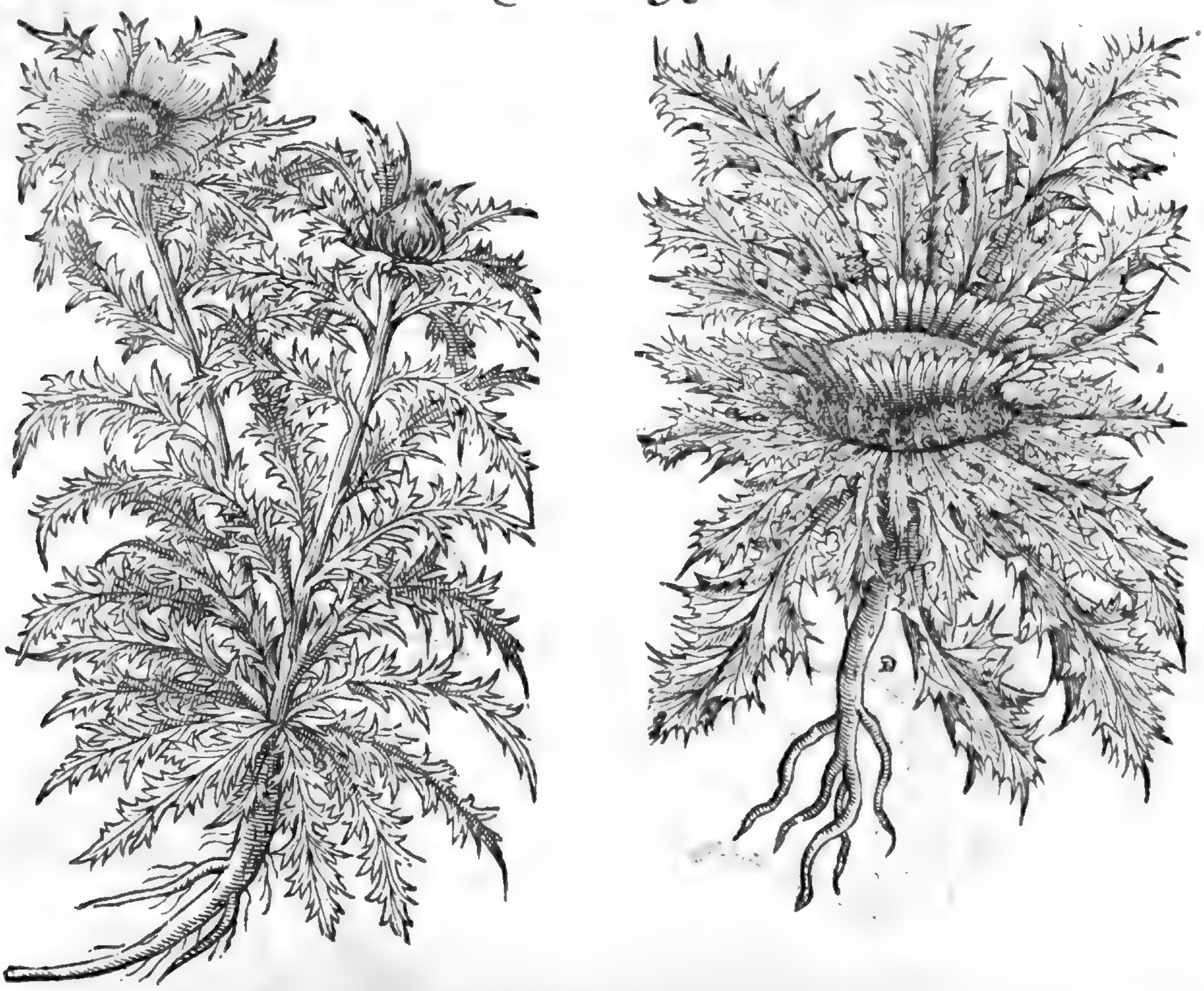

Alteram verò & Carlinam recentiores faciunt: & Carlinam humilem, vel minorem appellant. Falluntur autem non parum, qui ambas ad Chamæleones referre ſtudent: In Italia ſiquidem, Germania aut Gallia nuſquam Chamęleones naſcuntur, vt vnus, pro multis, teſtis eſt Petrus Bellonius lib. ſingularium primo: qui quantum diſcriminis inter Carlinas ac Chamæleones ſit, ſatis oſtendit, quod & ex Chamæleonum ſubſequente deſcriptione manifeſtum fiet. 2.

At Carlinæ radix, cuius præcipuè vſus eſt, ſecundo ordine ſatis intenſo excalfacit: & cum partium ac ſubſtantiæ tenuitate, tertio ordine reſiccat. ſudores verò etiam mouet; ventris tineas ac lumbricos pellit: venenis omnibus reſiſtit: peſtis contagia non modò arcet, ſed & eandem curat ſi tempeſtiuè propinetur: commanducata dentium dolores ſedat: iocinoris ac lienis obſtructiones aperit: vrinas cit: menſes promouet: hydropicis confert: datur & ex alto delapſis ac cæſis.

Atque his ſimilia de Leucacantha Dioſcorides habet: Leucacantha, inquit, prædita eſt radice Cypero ſimili, amara ac forti, quæ commanducata dentium dolores ſopit. Decoctum eius cum vini cyathis tribus auxiliatur aduerſus veteres laterum dolores: iſchiadicis item, ruptis ac conuulſis. Succus verò & eadem poteſt epotus.

De Carlina ſylueſtri. CAP. IX.

CAVLE aſſurgit ſylueſtris Carlina dodrantali vel altiore in ramulos aliquot diſtributo: foliis oblongis, marginibus aſperis ac valde ſpinoſis, Carlinæ æmulis: flore è ſpinoſis ſimiliter capitulis in medio ſtamineo, ambitu verò foliolis ſubluteis circumſepto. radix tenuis, & acre reſipit. 1.

Paſſim in locis incultis ac deſertis per vtramq; Germaniá, & quádoq; in mótoſis reperitur.

Huius verò & alteram quandam ſpeciem Carolus Cluſius deſcribit, cauliculo vnico, tenui, breui, & palmum non ſuperante: foliis ſpinoſis veluti prioris, ſed minoribus, vtriſque lanugine quadam incaneſcentibus: capitulis ferè binis; flos media lanugine pallens, foliolis verò circumambientibus rigidiuſculis ac luteis: radice tenui ac ruffeſcente. 2.

Hanc in aridis, petroſis, ac deſertis quibuſdam circa Salmanticam Hiſpaniæ vrbem ſe reperiſſe memoriæ prodidit.

Carlina syluestris.

Carlina syluestris minor.

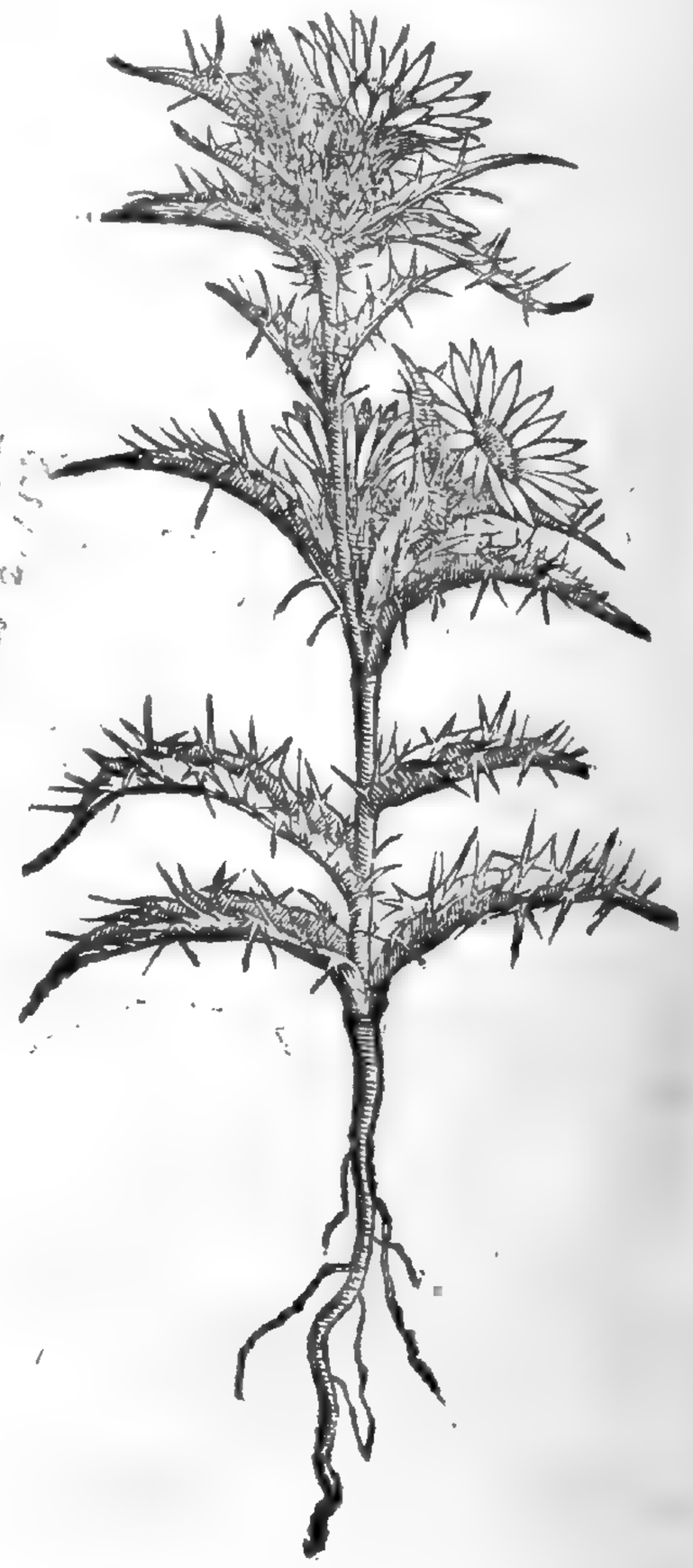

Germani **Drei distell/frauwen distell/** & **Seuwdistell** subinde nominant: Belgæ **Drije distell**: Vulgò non ineptè Carlina syluestris dicitur: nam flore Carlinam æmulatur, nec foliis valdè dissimilis est. Hanc autem esse Ἄκορναν tantò est difficilius affirmare, quò breuior de hac Theophrastus est: Ait autẽ hanc Cneco vrbano similẽ, colore flauescentem, succo pinguem.

Acorna. Differt autem Acorna ab Acarna: Acarna siquidem, vt Hesychius ait, δάφνη ἐστί, siue Laurus est: Sed Ἄκορνα ἀκανθῶδες φύτον, id est, spinosa stirps.

Excalfacientem verò & hanc esse, præsertim radice, sapor eius acrimoniæ particeps ostendit. Sed cùm nullius sit vsus, facultates eius reliquæ non exploratæ sunt.

De Chamæleone, & primùm de albo, ex Dioscoride, Theophrasto, & aliis. CAP. X.

CHAMÆLEONES duo sunt: vnus candidus: alter niger. vires radicum inter se distant: & ipsæ radices specie differunt, vt Theophrastus.

Chamæleon albus foliis Silybi aut Scolymi amplioribus, & per terram stratis, crassioribus, asperioribus, & validioribus, quàm Chamæleonis nigri: caule caret, sed è mediis foliis caput promit marino Echino, Cinaræ, aut Acano simile: flos purpurascens, qui senescens in pappos conuertitur: semen veluti Cnici. radix magna, crassa, in lætis collibus instar humani cruris, interius albida, valde odorata, sic vt odore facilè cameram aliquam totam, caput interim aggrauans, adimpleat; sapore verò dulcis. Sub huius foliis circa radicem gummi reperitur; quod à mulieribus Cretensibus non aliter manditur, quàm in Chio ab iisdem Mastix.

In Creta insula à se repertum Chamæleonem album Bellonius prodidit, nusquam verò in Italia, Germania, aut Gallia illum prouenire.

Plinius gummi circa radicem, maximè circa Caniculæ exortum, reperiri ait.

A Græcis χαμαιλέων λευκὸς: à nonnullis verò & ἴξία: Latinis Chamæleon albus, & Ixine. Gummi tamen siue Viscum propriè Ixia dicitur. Nothis verò etiam ac spuriis vocibus χαμαίσυκη, & Carduus suarius. Extant & multæ eiusmodi voces apud Apuleium cap. cx. sed multorum Carduorum inter se confusæ.

Vocari autem hunc Chamæleonem idem ait propter foliorum varietatem: Quod & Plinius

nius lib. XXII. cap. XVIII. asserit: Mutat enim, inquit, cum terra colores, hîc niger, illic virens, alibi cyaneus, alicubi croceus, atque aliis coloribus. quod Dioscorides de nigro scriptum reliquit.

Porro Chamæleonis albi radix temperaméto calida est & sicca, ordine ad minus secúdo.

Hæc, inquit Dioscorides, oxybaphi mensura latos lumbricos pellit. sumenda autem cum vino austero aut Origani decocto: hydropicis drachma commodè in vino datur, etenim eos extenuat. Contra difficultatem vrinæ decoctum eius propinatur: cum vino autem sumpta Theriace est, hoc est, aduersus omnium virulétorum animalium morsus & ictus remedium. Occidit autem canes, sues, & mures cum polenta, addito hydrelæo, subacta.

Radicem, inquit Plinius, eius aliqui concisam seruari iubent funiculis pendentem, decoquuntque in cibo contra fluxiones, quas Græci Rheumatismos vocant.

De Chamæleone nigro. CAP. XI.

Chamæleon niger Cortusi.

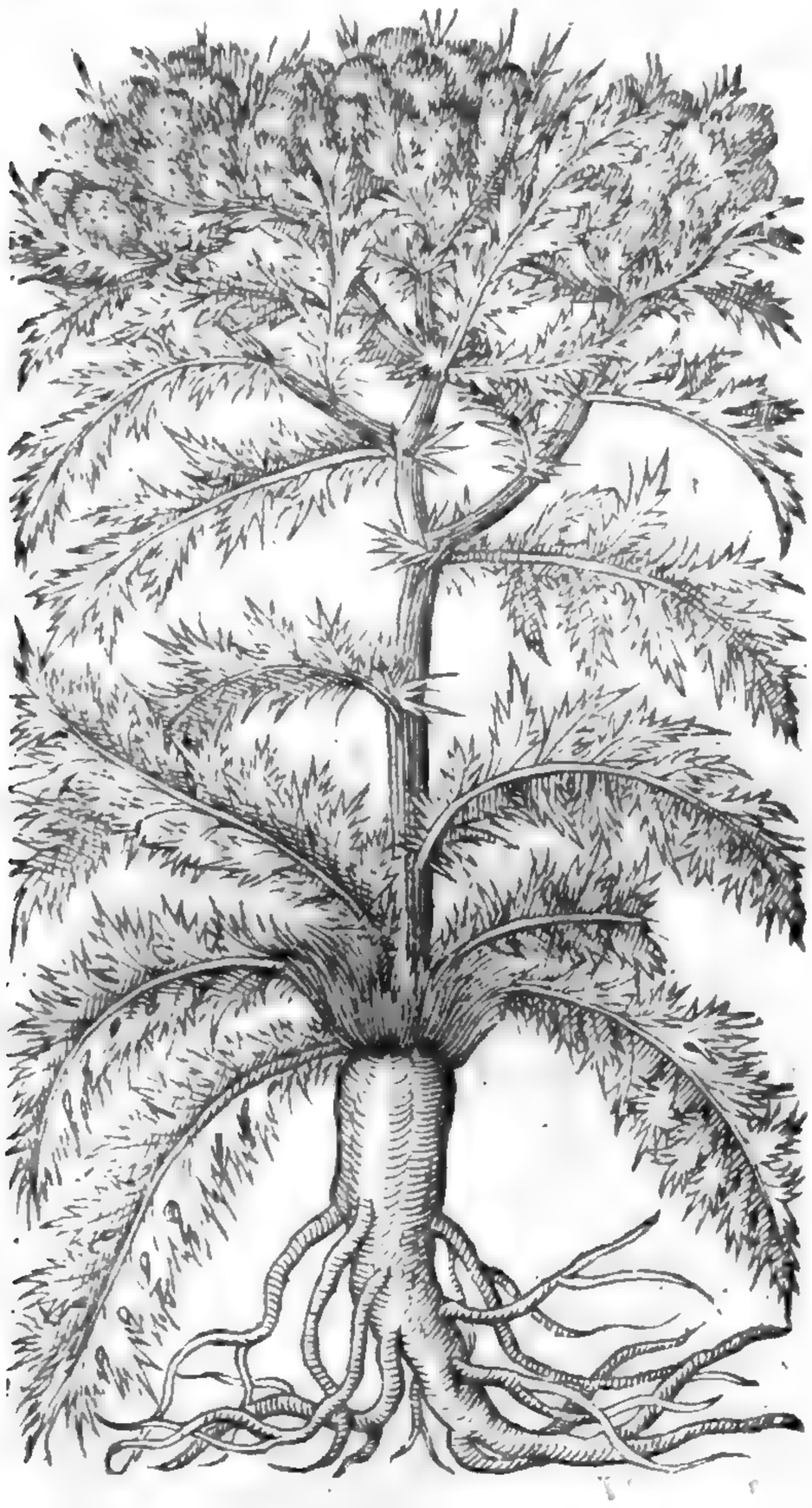

Chamæleon niger Salmanticensis.

NIGER Chamæleon foliis est Scolymi minoribus, tenuioribus, & rubro distinctis: caulis dodrantalis, digitum crassus, subrubens: *σκάφιον* siue vmbellam profert, in qua flores spinosi, tenues, cærulei hyacinthini coloris. radix verò trassa, foris nigra, densa, interdũ exesa: quæ dissecta interius est colore sufflauo, manducata verò mordicat.

In Lemno, inquit Bellonius, valdè communis, vbi tam eleganter cæruleum florem profert, vt coloris pulchritudine cum ipso cælo certare, & Cyanus flos cum isto collatus, pallere videatur. Nascitur & in campis iuxta Abydum, & prope flumina Hellesponti, & in Heraclea Thraciæ.

Iconem autem Chamæleonis nigri coloribus expressam olim ad me misit Magnificus vir Iacobus Antonius Cortusus patritius Patauinus, radice crassa ac nigra, inferius in plures diuaricata, per summa capillata: foliis oblongis, vtrimque valdè spinosis: caule rubente, in alas quasdam diuiso, vmbellis fastigiantibus, è quibus flores è paruis virentibus acanaceis capitulis, dilutè purpurei rubentis coloris. *Chamæleon niger Cortusi.*

Accedit verò hæc icon ad descriptionem propositam, nisi quòd flores non depingantur cærulei hyacinthini coloris, quales esse Chamæleonis nigri non modò Dioscorides, sed &

Nicander

Nicander in Theriacis teſtatur, in quibus nigrum Chamæleonem κυάνεον; à florum nempe colore appellat: niſi fortaſſis alicubi alterius coloris flos eius exiſtat. id quod dictionem ποικίλα poſt ὑακινθίζοντα ſubſequentem oſtendere plerique ſuſpicantur, ſed hoc non veriſimile. Nam dictio ποικίλα varietatem ſignificans cum ὑακινθίζοντα cohærens, non niſi cærulei varietatem oſtendit, qui modò remiſſior ſiue dilutior, aliàs intenſior eſſe poteſt.

Memini verò & in hortis Belgij olim me ſpinoſum quendam humilem videre Carduum Chamæleonis nigri nomine: folia huic numeroſa, longa, & anguſta, valdè ſpinoſa, dilutè virentia quaſi candicantia: caule ſtriato, pedem alto, in ramulos diuiſo; quorum faſtigia occupant aliquot cohærentes floſculi è ſpinoſis acaneis prodeuntes, colore purpurei: radice nigra ac dulci. Deſcribitur hic à Cluſio in ſuis Hiſpanienſibus obſeruationibus Chamæleonis Salmanticenſis nomine, à loco in quo ab ipſo repertus. In agro ſiquidem Salmanticẽſi frequentem hunc eſſe ait. Verùm hunc non eſſe Chamæleonem nigrum ſatis manifeſtum, nec Cluſius quoque affirmat.

Chamæleon niger Salmanticẽſis.

Sed vt ad Chamæleonem nigrum reditum faciamus: dicitur hic Græcis χαμαιλέων μέλας: à nonnullis verò & inter notha reperitur πάγκαρπον, ὀυλόφωνον, ἰξία, κυνόμαζον, κυνόξυλον: Romanis Carduus niger, Vernilago.

Radix autem huius lethale quiddam, vt Galenus ait, obtinet. Numeratur verò & inter deleterias à Nicandro in Theriacis, à Dioſcoride lib. VI. & à Paulo Ægineta; quamobrem & ad externa tantummodo adhibetur, veluti ad pſoras, lichenas, vitiligines, & in ſumma ad ea quæ deterſionẽ poſtulãt: præterea digerentibus & emolliẽtibus admiſcetur, Galeno auctore.

De Eryngio. CAP. XII.

Eryngium marinum.

Eryngium campeſtre.

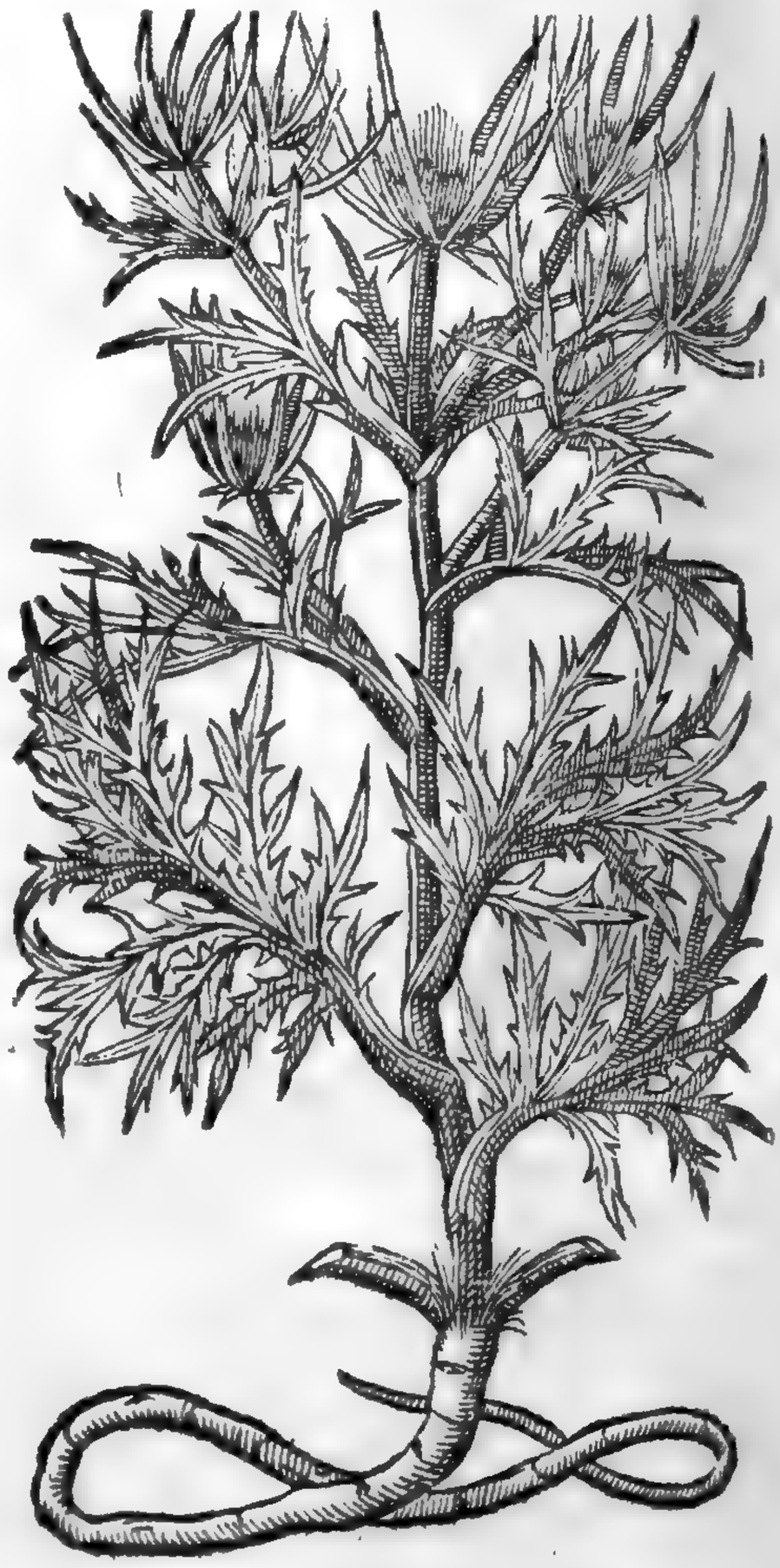

ERYNGII vnius Dioſcorides meminit. Plinius lib. XXII. cap. VII. duo videtur agnouiſſe: vnum in aſperis natum: alterum in littoribus maris. Poſteritati verò & plura ſunt obſeruata: marinum quidem vnum: campeſtre verò & aliud: deinde & alia quædam ſpuria.

1. Marino Eryngio lata ſunt folia, Maluaceis ferè ſimilia, ſed marginibus anguloſa, durisque ſpinis circumſepta, pinguia, è cæſio candida, guſtu aromatico: caulis craſſus, dodrante altior, inferius ſubinde nonnihil rubeſcens: cacuminibus verò capitula proferens ſpinoſa ac globoſa, nucis ferè magnitudine, ſenis vt plurimum ſpinoſis foliolis cauliculi faſtigium orbiculari-

ter

ter ambientibus incumbentia, quæ vnà cum capitulis cæruleo nitent colore: floſculi autem è capitulis ſimiliter cærulei, ſtaminibus mediis candidis. radix digiti aut pollicis craſſitudine, valde longa,& adeò prolixa, vt tota extrahi nequeat, niſi admodum rarò, aliquot locis nodoſa, candicans, ſapore dulcis & grata.

In tumulis arenoſis littore marino apud Belgas naſcitur, veluti & in Italia ac alibi.

Alterius Eryngij folia multipliciter in varias particulas diſſecta ſpinis ſecũdum marginum crepidines horrent: caulis in complures alas diuiſus capitula promit ſpinoſa, ſed quàm Marini minora, à quibus & floſculi cærulei exeunt, rarò lutei: ſubſunt & ſingulis horum ſex aſpera pungentiaque foliola, vti prioris, ſed tenuiora minoraque. radix huius oblonga quoque, foris nigricans, intus albida, digitum craſſa, ſapore & odore alterius, veluti & folia & ipſa guſtu aromatica, quæ recens enata,& adhuc tenella, eſui etiam apta ſunt. 2.

Locis incultis, aſperis, etiam quandoq; ſaxoſis, ſecus vias per vniuerſam Germaniam, tum & in Bohemia frequens reperitur.

Vtrumque poſt ſolſtitium floret æſtiuum: ac Iulio menſe.

Dicitur hæc Spina Græcis ἐρύγγιον: Latinis ſimiliter Eryngium: à Plinio verò etiam Eryngе: in Officinis Iringus: Inter ſpurias verò voces & hæc ſequentia extant nomina: ἐρυνῆες, κάρυον, γοργύνιον, ἔρμιον, χλάνιον, μυεφάναθον, Capitulum Martis.

Prius Eryngium marinum: à Belgis vulgò **Crupſdiſtell/ Cindeloos/ Meertwoztele** dicitur: Anglis **See holpe.** 1.

Alterum à Plinio lib. XXII. cap. VIII. Centum capita vocatur: à Germanis **Manßtreu/ Bzachendiſtell/raden diſtel:** ab Hiſpanis *Cardo corredor:* ab Italis *Eringio*,& *Iringo*. Campeſtre autem iſtud ad alterius differentiam cognominatur. 2.

Vtriuſque autem radix excalfactoria, ſed moderatè, ſiccitatem verò cum tenuitate ſubſtantiæ non exiguã obtinet, Galeno teſte. Vrinas mouet: menſes pellit; tormina & inflationes diſcutit in vino decocta. Iocinoroſis, aduerſus venenatorum ictus,& contra aſſumpta venena eodem auxiliatur modo. Sacharo aut melle condîta non modò nephriticis prodeſt, ſed & Veneris concitatrix eſt. Idem in pinguium carnium iure decocta poteſt, ſi edatur.

Affirmabat quidam, inquit Aëtius, aſſiduo Eryngij vſu, nunquam poſtea minxiſſe calculos, cùm prius eo morbo frequentiſſimè vexaretur. Bibitur, inquit Dioſcorides, cum Staphylini ſemine aduerſus plurima drachmæ vnius pondere.

Foliorum ſuccus cùm vino expreſſus iis prodeſt, qui venerea gonorrhœa vexantur.

Aiunt autem Eryngium herbam, ſi capella vna in os ſumat, ipſam primùm, mox totum gregem ſubſiſtere, donec accedens paſtor ori eam eximat, Plutarchus auctor.

De ſpuriis Eryngiis. CAP. XIII.

SPVRIORVM Eryngiorum primum folia & è radicibus, tum & ſecundum caules lata profert, rotundis longiora, virentia, mollia, non ſpinoſa, ſed ſecundum margines leniter crenata, Mali Cotonei foliis maiora: caules verò cubito altiores in altum ſurgentes, in quorum faſtigiis ſpinoſa capitula quina ſenáve eminent veluti aliorum, colore vnà cum floribus cærulea. radices ſubſunt tres aut quatuor rectæ, albidæ, pedalis longitudinis. 1.

In hortis Vratiſlauiæ primum iſtud obſeruauimus: oſtendit verò Adamus Zaſchſſlauw ciuis Glazenſis, à quo in Boruſſia ſponte naſci locis accepimus maritimis, iuxta videlicet mare Germanicum.

Matthiolus verò & Eryngium quoddam pictura exhibet, Plano cognomine, foliis latis, ambitu ſerratis, cauliculis compluribus, quod nullis ab ipſo deſcribitur verbis: Si autem hoc illud eſt, cuius P. Pena & M. Lobelius in Aduerſariis meminerunt, perquam cæruleo arridet colore,& cauliculos promit rectos ſeſquicubitales vel altiores, per interualla geniculatos: folia inferiora maiora latioraq;, ambitu crenata; ſuperiora verò minora ſtellatim articulos ambientia, molliter ac innocentibus aculeis ſpinoſa: capitula item ſpinoſa, colore cærulea: radicem toroſam, veluti Helenij, foris nigricantem, intus albidam, odoratam, ſapore Eryngij. 2.

Prouenire iſtud ſcribitur in Iuræ montis, aliorumque finitimorum arduis iugis, paluſtribus humentibusque locis.

Tertium verò & C. Cluſius oſtendit pumilum ac humile Eryngium, cuius priora folia maiuſcula, lata, ac mollia, in orbem circa radicem humi ſparguntur: caulis gracilis, alis aliquot brachiatus, foliolis multifidis, tenuibus, aculeatis, radiatim circumpoſitis: capitula in alarum cacuminibus globoſa ſpinoſaque, colore cum circumambientibus foliolis ac floribus cærulea. radix tenuis & annua. 3.

In agro Salmanticenſi in collibus à ſe repertum Cluſius refert.

Præter hæc verò & aliud quoddam, non quidem forma, ſed ſapore Eryngium referens. 4.

Eryn-

Eryngium spurium primum.

Eryngium pumilum Clusij.

Eryngium planum Matthioli.

Eryngium quartum.

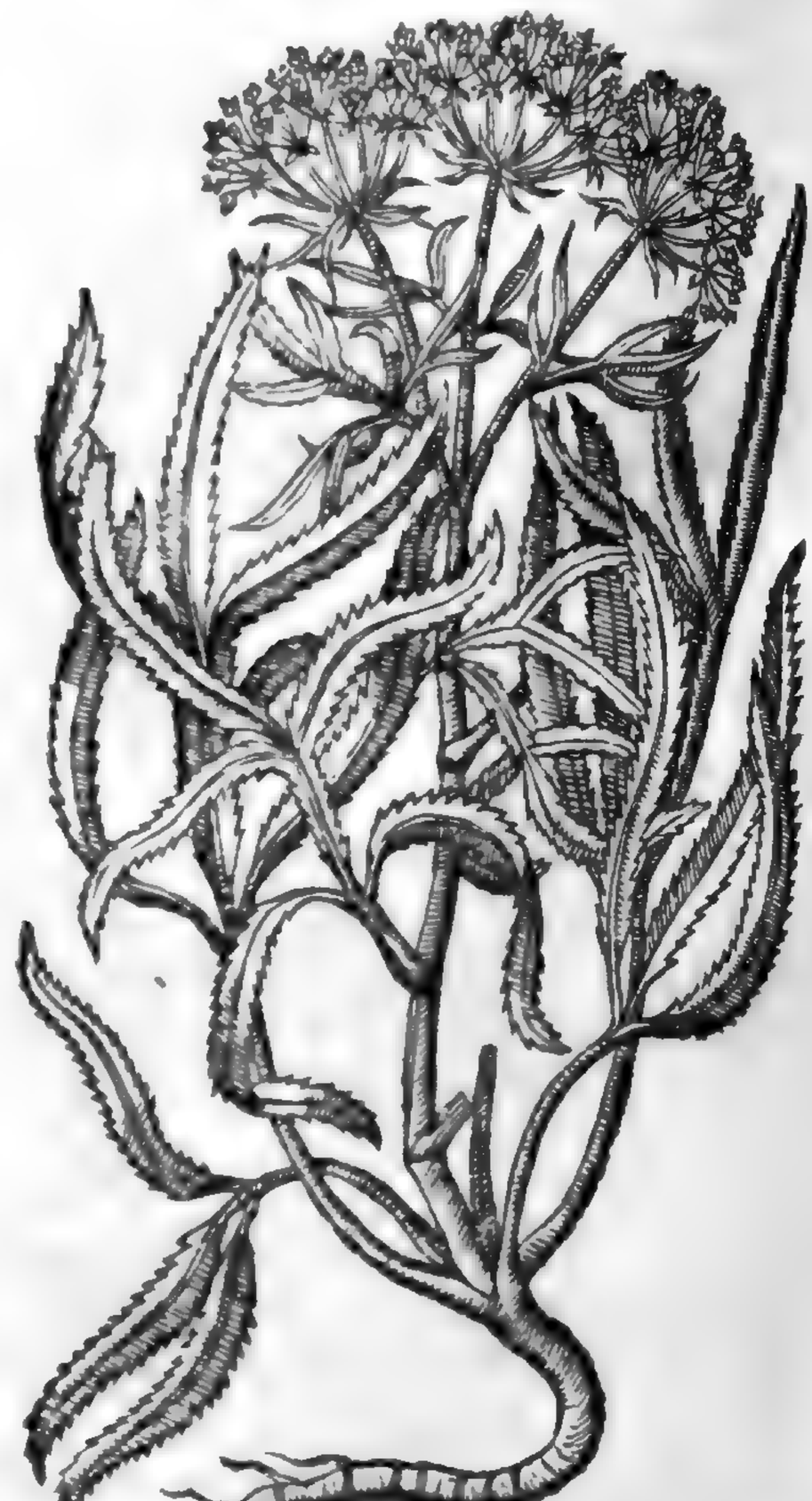

Folia

folia huic ab vno mediocris longitudinis pediculo terna vt plurimum cohęrent, rarò quina, angusta, oblonga, dura, dilutè virentia, vtroque margine ferræ modo inciſa, ſapore foliorum Eryngij: caulis cubitalis, ramoſus, geniculatus diſſoluta profert muſcaria, in quibus floſculi, ac ſemina deinde parua, longioris figuræ, odorata, & aliquantulum acria. radix albida, prolixa, digito tenuior, guſtu initio dulcis, poſtea acre quiddam reſipiens, & non ingratum redolens; quæ reſiccata admodum friabilis citiſſimè conteritur.

In planis ac campeſtribus haud procul Praga in Bohemia reperitur: naſcitur & in Flandrię quibuſdam ſabuloſis.

Spuria autem hæc ſunt Eryngia, ac poſterioris obſeruationis: ideirco & nulla eorum vetera nomina.

Primum Eryngium Boruſſicum, aut non ſpinoſum appellari poteſt. 1.
Alterum Matthiolus Planum vocat: alij Alpinum Eryngium dicere malunt. 2.
Tertium rectè Pumilum nominatur. 3.
Quartum Crithmi generibus aſſcripſit Matthiolus: alij verò Eryngij, quod nobis probatur: Odore ſiquidem & ſapore non Crithmum, ſed Eryngium refert. 4.

De facultatibus autem horum nihil adferendum ſeſe offert, cùm in medicina vſum nullum hactenus habuerint, nec inter edules numerentur. Sed tamen excalfacientia eſſe vel ſolus ſapor oſtendit.

De Carduo Stellato. CAP. XIIII.

Carduus ſtellatus.

STELLATVS Carduus, tametſi Carduus appellatus, nuſquam tamen ſpinas, quàm in ſolis capitulis gerit. folia eius initio oblonga, dodrantalia, molli lanugine hirſuta, ſecundum margines grandibus inciſuris laciniosa; inter quę cauliculi cubitales in alas quàm plurimas diuiſi, faſtigiantibus oblongis, haud magnis, numeroſis capitulis, quæ longæ, acutæ, duriſſimæque ſpinæ in modum radiantis ſtellæ ambiunt: floſculi purpurei. prolixa radix & tenuis eſt.

Exit paſſim in Zelandiis & aliis maritimis: circa Antuerpiam frequens: reperitur & in Germania, Italia, ac alibi ſecus vias.

Iulio ac Auguſto potiſſimũ cum flore viget.

Nonnulli Stellariam vocant: Cordus Polyacantham; ſed tamen πολυάκανθα ſiue πολυάκανθος Theophraſti (Gaza Aculeoſam vocat) fortaſſis ab hac differt. Falluntur autem qui Eryngium, aut aliquam eius ſpeciem eſſe autumant. Matthiolus *Calcatrippam* Italis dici ait: Germanis Wallendiſtell/ Radendiſtell: Belgis Sterre diſtel: Gallis *Chauſſe trappe*.

Facultate autem hic Carduus excalfacientis naturæ eſt.

Semen ad vrinæ difficultatem commendatur: vrinas ciere & calculos expellere fertur cum vino exhibitum.

Baptiſta Sardus aquam ex hoc Carduo deſtillatam auxiliari affirmat lue venerea infectis: iecur item huius vſu adiuuari, obſtructiones eius tolli, ſanguinemque à vitioſis humoribus emundari, & aduerſus diuturnas febres, ſiue quotidianas, ſiue tertianas, vtiliter exhiberi.

De Spina Solſtitiali. CAP. XV.

SPINA Solſtitialis Cardui ſtellati altera quædam ſpecies eſſe videtur: neque etenim alibi quàm circa capitulum ſpinoſa eſt; ſpinæ eius ſtellatim quoque digeruntur. caules cubitales in ramulos pauciores quàm Stellati diſtribuuntur: membranaceas ſecundum longitudinem appendices habent, quibus quadrangulares apparent. folia longiuſcula ſunt, incana, ab vtraq; parte profundis ſectionibus laciniosa: floſculi ex ſtaminibus compacti lutei: ſemen exiguum. radix oblonga, tenuis. 1.

Iuxta Monſpelium vulgarem eſſe Geſnerus ſcribit.

Spina Solstitialis.

Spina Solstitialis altera.

Solstitialis autem Spina dicitur, quòd solstitio æstiuo floreat, Gesnero auctore : vel potius quòd post solstitium spinæ eius maximè pungant: alia eius nomina, si quæ habet, incognita.

2. Facere huc videtur & alia Iaceæ luteæ nomine descripta : foliis vtrimque profundius dissectis: floribus luteis: capitulis perquàm spinosis: sed priore maior, & caule absque membranaceis appendicibus. Hanc autem in Salmanticensi agro iuxta vineas, arido solo, à se repertam Clusius scribit.

De facultatibus harum quæ incompertæ sunt, nihil adferendum.

De Dipsaco. CAP. XVI.

DIPSACI genera nostra ætas duo statuit: satiuum vnum: syluestre alterum. Non autem nisi culturæ hæc mangonio differunt: Lætiora siquidem quæ excoluntur, & vsibus humanis vtiliora pleraque reddi solent.

Aculeatarum autem generis Dipsacos quoque est. caulem edit rectum, prælatum, geniculatum, & spinis horrentem: folia è singulis articulis bina, non modò contra se posita, sed & caulem amplectentia, simulq; coalita, atque ita cohærentia, vt exigui labri modo rorem imbremque pluuium contineant; longa autem hæc sunt, dilutè virentia, & Lactucæ similia, sed marginibus spinosa; dorso verò eminente durioribus etiam spinis rigentiora: scaporum fastigia oblonga occupant capitula, mordacibus spinis echinata, mucronibus hamulorum instar reflexis; è quibus flosculi candidi, frequentius quidem satiuo, sed dilutè purpurei syluestri: semen succedit veluti fœniculi, gustu amaricans: inalbicant per vetustatem capitula, ac in ipsis per medium sectis subinde paruuli quidam vermiculi reperiuntur. radix candida, mediocris longitudinis.

Nonnullis locis in agris Dipsacus seritur, cuius echinata capitula vtiliora ad rudes pannos expoliendos habentur, quàm sponte ac citra culturam nati: Nascitur verò sponte iuxta fluuiorum ac scrobium margines; humidos ac madentes tractus sequitur ac diligit.

Præter verò ista & tertium huius generis ostenditur, prioribus foliis cauleq; aculeato simile, sed procerius ac altius; capitulis verò breuioribus ac rotundioribus, magnitudine videlicet tantummodo nucis.

Reperitur

Dipſacus ſatiuus.

Dipſacus tertius.

Dipſacus ſyluestris.

Reperitur verò & iſtud, præſertim in Belgio, humidis etiam limitibus, ac iuxta fluenta & ſcrobes aquas habentes.

Iunio ac Iulio Dipſacus floret: echinata capitula Autumno colligenda ſunt.

Appellatur autem Dipſacus Græcis ſimiliter δίψακος, ἀφεδίτης λουτήρ: Latinis verò etiam Labrum Veneris, Carduus Veneris. Dipſacus autem quaſi ſitiens dicitur, quòd aquam in cohærentium foliorum ſinu contineat, qua ad ſitis iniurias abigendas vtatur.

Labrum verò Veneris à foliorum etiam poſitu, peluis vel lauacri ſpeciem conſtituẽte, humorem perpetuò continente: Vulgò Virga paſtoris, & Carduus fullonum: Germanis **Karden diſtell/ Bubenſtrell/Weberkarten:** Belgis **Caerden/Volders caerden:** Hiſpanis *Cardencha*, & *Cardo penteador:* Italis *Diſſaco*, & *Cardo*: Gallis *Chardon de foullon, Verge à bergier:* Anglis **Taſel.**

Nominibus verò & aliis appellatur, ſed ſpuriis ac reiectáneis, vt ſunt χερσοδίλιον, χαμαιλέων, ὀνοχείριον.

Tertium genus Plinij Galedragon eſſe non temerè exiſtimatur, de quo lib. XXVII. cap. X. Galedragon vocat, ait Xenocrates, Leucacátho ſimilem, paluſtrem ac ſpinoſam, caule ferulaceo, alto, cui ſummo capite inhæret ſimile ouo. *In hoc* creſcente ætate vermiculos naſci tradunt.

Cęterùm Dipſaci exiguus quidem in medici-

na vſus eſt. Capita, vt diximus, ad interpoliendum laneos pannos vſurpantur. radix ad quędá à Dioſcoride commendatur. Galenus ex ſecundo ordine exiccantium hanc eſſe ait, habereq; nonnihil abſterſorium. Dioſcorides in vino decoctam & tuſam ad cerati craſſitudinem, rimas fiſtulasq; ſedis impoſitam ſanare refert: recondi autem ærea pyxide medicamentum hoc deberi: ac præterea dici formicis ac verrucis penſilibus remedio eſſe.

Quæ autem de vermiculis in Cardui capitulo repertis & appenſis præterea adduntur; & ſimile quod de Galedragone Plinius, non refert huc transferri, non enim niſi vaniſſimæ ſunt nugæ.

De Atractylide. CAP. XVII.

Atractylis.

CNICI ſpecies & ſylueſtris quidem Atractylis eſt. Duplex verò & hæc, Theophraſto & Plinio auctoribus: Recticaulis vna: ὀπισθιόκαυλος ſiue procumbentis caulis altera, Carduũ benedictum vulgò nominant.

Recticaulis Atractylis rigidum, rectum, ac firmum caulem promit, ſuperius in alas quaſdam diuiſum. folia autem habet oblonga, ſinuoſa, ac ſpinis horridula: capitula in cacuminibus alarum valdè aculeata; è quibus flores ſtaminei, veluti Cnici, ſed dilutè lutei coloris, quandoque verò & purpurei: ſemen maiuſculum, nigricans, amarum, Cnici alioqui ſimile. radix mediocris eſt craſſitudinis.

Naſcitur in Creta, nonnullisque Græciæ prouinciis ac inſulis, & in Narbonenſi Gallia: Germanis ac Belgis hortenſis eſt.

Serò admodum floret, & ſemen maturat.

Nominatur Græcis Ἀτρακτυλίς, & κνῆκος ἀγρία: à nonnullis φόνος vt Theophraſtus ſcribit: Latinis Atractylis, Sylueſtris Cnicus; & quòd olim mulieres rigido eius caule pro fuſo aut colo vterentur, Fuſus agreſtis & Colus ruſtica, quod & hac ætate apud Græcos mulieres facere Bellonius refert, qui voce deprauata Atractylidem nunc Ardactyla nominant. Recentiorum nonnulli ſylueſtrem Carthamum appellant, hoc eſt, Belgis **Wilden Carthamus**. Nothis verò vocibus ἄμυεργον, ἀστίδιον, & Præſepium etiam dicitur.

At facultatem Atractylida habere deſiccandi & modicè digerendi Galenus tradit. Coma, ſemen, & folia, Dioſcorides ait, trita ac cum pipere & vino pota, à ſcorpione ictis auxiliantur.

De Carduo benedicto, altera Atractylidis ſpecie. CAP. XVIII.

CARDVI benedicti caules teretes, lenti ac obſequioſi, & in alas nonnullas effuſi, humi accumbunt: folia vtrimque laciniata, innocentibus aculeis per margines ſpinoſa ſunt: capitula in ſummis virgulis acanacea, ſpinoſis & pungentibus foliis ac aculeis ſtipata, è quibus flos emicat luteus: ſemen oblongum ſuperius barbæ modo capillatum. radix albida in fibras diuiditur. Tota herba cum foliis ac caulibus, nec non capitulis, molli tenuique lanugine contegitur, & guſtu amara eſt.

In Lemno Mediterranei maris inſula locis campeſtribus frequens occurrit Petro Bellonio teſte: apud Germanos & Belgas, tum & Italos ac Gallos ſtudiosè in hortis colitur.

Iulio ac Auguſto floret, quo tempore ad medicinæ vſum maximè colligendus ac reponendus eſt.

Carduum benedictum paſſim vulgò nominant: Officinæ Cardobenedictum compoſita dictione. Atractylidis alteram eſſe ſpeciem, vt antè diximus, ſatis manifeſtum: Nam quæ de hac Atractylide Theophraſtus, huic adſunt. Δασεῖος ſiue lanuginoſus eſt, ac ὀπισθιόκαυλος, caulisque per terram reptantibus: ſemẽ barbæ modo hirſutum; & amara ſunt folia. Quamobrem & à nonnullis Atractylis hirſutior dicitur. Valerius Cordus Cnecum ſupinum nominat:

Carduus benedictus.

Cirsion.

nat: Germani Beseegneter distell/ Kardobenedict: quarum postrema vox etiam Belgis innotuit: Hispanis *Cardo sancto*: Gallis *Chardon benoist, ou beneist*: Bohemis Kard benedykt: in Lemno *Garderacantha.*

Veluti autem amara Cardui huius herba est, ita quoque & excalfaciens ac reficcans ordine secundo,& simul expurgans ac aperiens. Venenis omnibus resistit,& pestilentibus morbis auxiliatur,si tempestiuè propinetur: curat & quartanas, ac inueteratas ac diuturnas alias febres: viscera,hepar,ac lienem ab obstructionibus liberat: ventriculo,quem bilis infestat, confert; eiusque dolores, præsertim vitio ventriculi superuenientes,sopit: vẽtris lumbricos interimit ac expellit: tormina sedat: sudores mouet: vrinam cit: nephriticis,ac calculosis prodest: renũ ac laterum dolores mitigat.

Optimum autem herbæ decoctum ex vino si febris adsit. Datur & aridæ puluis cum vino. Minus efficax aqua est per organa destillatoria extracta. Contumacia prętera ac rebellia vlcera huius decocto aliquot diebus assumpto curari quoque affirmant: Prodest verò & herba tusa imposita, vel succus eius. commendatur & eodem vsurpata modo aduersus virulentorum animalium morsus ac ictus: tum & assumpta.

De Cirsio. CAP. XIX.

EX Carduorum & Spinarum numero etiam Cirsion est: folia eius oblonga, Lactucę quasi similia, verùm acuminata, & per circumferentias aculeata, candidiora, longioraque quàm vulgaris Buglossi: caules recti, bicubitales, in alas nonnullas discreti; in quorum singulis capitulum eminet spinosum ac hispidũ, quod post floris vigorem deorsum reflexum nutat, tandemq; in papposam lanuginem resoluitur. flos purpureo rubet colore. semen læue resplendet aliorum multorum Carduorum instar.

Similes verò & huic nonnullæ aliæ Spinæ, quæ ad Cirsij genus non ineptè referri posse videntur.

Vna foliis est Cirsio nigrioribus, per circum- 1.
ferentiam altius serratis: floribus purpureis: capitulo Cirsij, quod etiam aliquantulum reflectitur. Altior hæc spina est,& caules eius membranaceis appendicibus anguloſi.

Altera foliis est spinosioribus: flosculis con- 2.
coloribus,sed tribus quatuórve vnitis, quorum minora capitula non reflectũtur. Hanc pro Cirsio Matthiolus depinxisse videtur.

Tertia tota sua stirpe magis spinosa est: folia 3.
profundis incisuris secta, durissimis & acutissimis spinis horrent, colore virentia, medio tamen candicante neruo: capitula nutant quoque: flosculi purpurei: caules crassi, membranacei, & anguloſi.

Nascuntur quædam horũ plurimis per Ger-

maniam locis incultis quidem, non rarò saxosis ac ruderatis, ac secus vias: quædam verò in maritimis, vt in Zelandia, Flandria, ac Hollandia iuxta Oceani littora.

Florent omnes mensibus æstiuis: quædam citius: aliæ tardius.

Huiuscemodi Spinam Græci κίρσιον appellant: Latini eadem voce vtuntur: aliqui verò etiam, vt inter spurias voces, Buglossum magnum, & Spinam mollem nominant.

De facultatibus autem Cirsij nihil apud veteres scriptum reperitur. Andreas quidam, qui nugas multas & mendacia in medicinam inuexit, radicem adalligatam varicum dolores sedare scripsit, vt Dioscorides refert.

De Carduo, quem Onopordon appellant recentiores.

CAP. XX.

Onopordon.

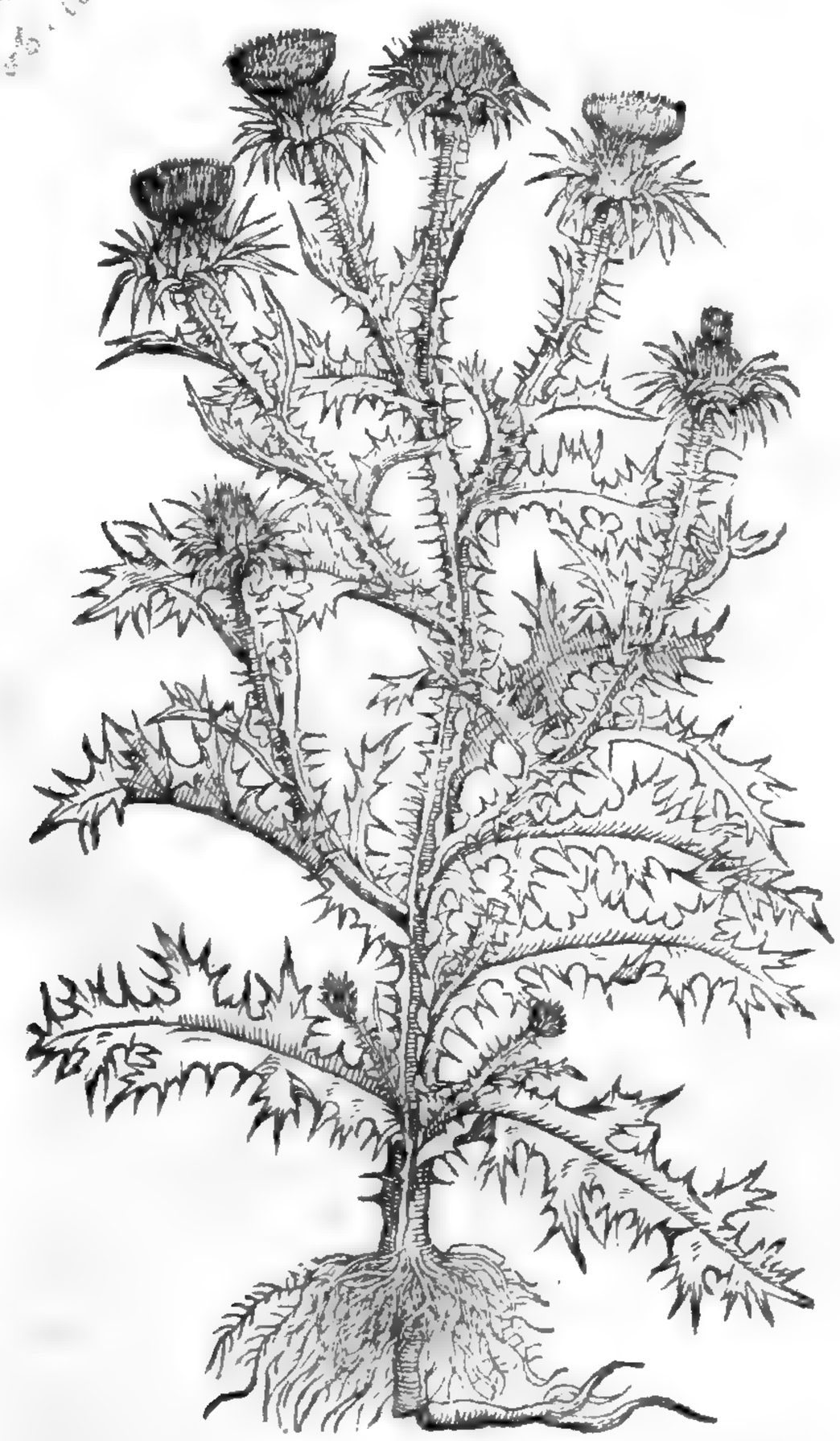

Leo, Carduus ferox.

1. INTER omnes spinas & Carduos spinosissimus hic est: caules eius prælti, adnatis & à foliis demissis membranis anguloſi apparent: folia vtrimque profundè laciniata multis vnà cum caulibus horrent spinis: capitula spinosissima, ex squamis multis compacta, è quibus flores purpurei veluti aliis, rarò albidi. radix ferè recta, sed non altè descendit.

Peregrinus iste Carduus Belgio est. Onopordon herbarij appellãt: Plinij tamen esse Onopordon affirmari nequit: nihil enim apud eum de Onopordi forma.

Fortassis etiam Acanos est, quem Bellonius omnium carduorum spinosissimum refert: & in Creta hac ætate Aconachiam vocari.

Pauca autem de Acano à veteribus prodita extant: pauciora verò etiam de Onopordo. Certius est Acanon spinam esse, quàm Onopordon.

2. Huic verò & ille accedere potest, quem Lobelius ab Italis Leonem & Carduum ferocem dici scribit: ab infestissimis siquidem ac duriſſimis spinis; quibus totus redundat, cauliculus eius breuis, vix palmum æquat: flos è capite acanaceo pallidè luteus, veluti Atractylidis, longis, duris spinis ac aculeis circumambientibus horrens.

Fertur in aridis nonnullis collibus haud procul ab Apennino monte, in Italia quandoq; sed tamen rarò, reperiri.

De

De reliquis ſylueſtribus Carduis. CAP. XXI.

Carduus ſylueſtris primus.

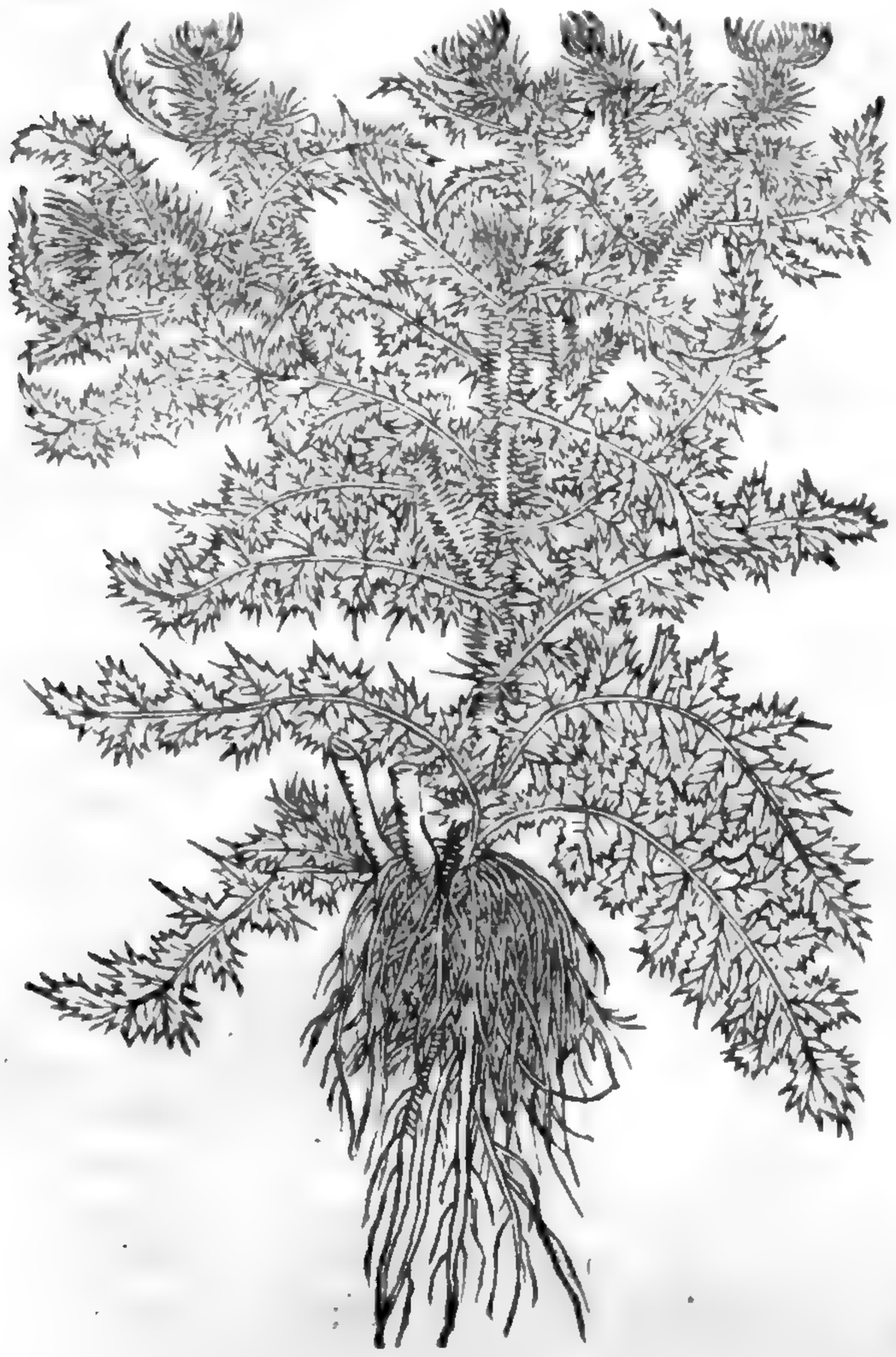

Carduus ſylueſtris alter.

SVPERSVNT verò præter eos quos hactenus deſcripſimus Carduos & alij ſylueſtres non modò in Belgio, ſed & alibi occurrentes.

Primus ſupra cubitalem aut bipedalem altitudinem rarò aſſurgit: caules promit complures, rotundos, alis multis ramoſos: folia Acanthij æmula, ſed minora, nigrioraque, & non lanuginoſa. in faſtigio cauliculorum ſpinoſa echini inſtar capitula prodeunt; è quibus flores eleganter purpurei exeunt; qui in pappoſam lanuginem tandem commutati, ſemina aliorum ſimilia relinquunt. radix ex multis fibris commiſſa eſt. 1.

Alter caule aſſurgit altiore, ſubinde bicubitali, rotundo, minus ramoſo, paucioribus foliis conueſtito, quæ ſicuti prioris ſpinoſa ac mordacia ſunt, ſed minora & anguſtiora. capitula quoque minora, oblongiora, non vſque adeò ſpinoſa. Floſculi purpurei in pappos abeuntes. radix nigra ac pedem longa. 2.

Tertius altitudine, alarum paucitate, nec non & foliis, item & floribus ſecundum refert, ſed caules multò ſpinoſiores: & radices magis fibroſæ. 3.

Paſſim ſecus vias ac ſemitas exeunt, præſertim primus: reliqui duo non rarò in pratis reperiuntur.

Iulio menſe, deinde & Auguſto præcipuè florent: Septembri verò pappoſa lanugo vento rapitur.

Sylueſtres quidem hi Cardui ſunt; qui verò ſecundus Scolymus eſt; non quidem ille quem Theophraſtus oſtendit lacteſcens, de quo prius ſcriptum, ſed vnus illorum, quos Plinius lib. XX. cap. XXIII. deſcribit. *Scolymus Plinij.*

Sylueſtrium, inquit, Carduorum genera ſunt duo: vnum fruticoſius à terra ſtatim: alterum vnicaule craſſius: vtrique folia pauca (aliâs plura) ſpinoſa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter caneſcẽtem & abeuntem cum aura: σκόλυμον Græci vocant.

Meminit verò & alterius Scolymi Plinius lib. XXII. cap. XXII. quem ait in cibos Orientem recipere; qui idem cum Theophraſti Scolymo, & ab iſto differens eſt. Nominatur verò

Carduus ſylueſtris tertius.

Scolymus Dioſcoridu.

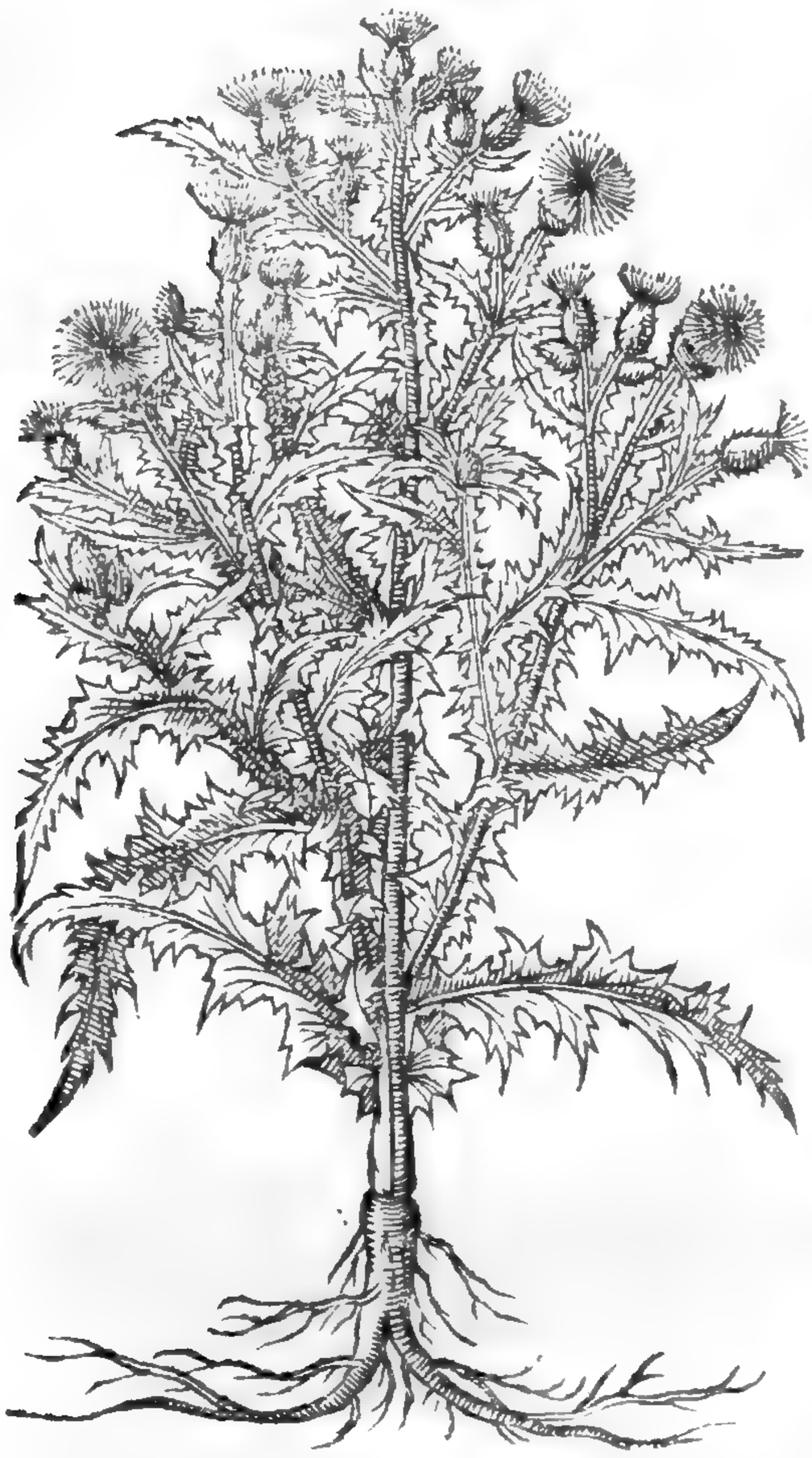

ille & λειμώνιον. poteſt & hoc nomen huic quoq; conuenire, in pratis ac paluſtribus ſiquidem gignitur.

Deſcribitur verò & à Dioſcoride Scolymus, qui cum hoc Pliniano cõuenire exiſtimatur: folia habet, inquit, Chamæleonis aut λεύκης ἀκάνθης, nigriora & pinguiora: caulem edit longum, foliоſum, capite ſpinoſo, radice nigra & craſſa. Quę certè deſcriptio à Scolymo iſto ſylueſtri aliena non eſt. Facit huc quòd Scolymus Carduus intelligatur ſylueſter, & agreſtium nomine veniat, vt Ruellius ſentit.

Scolymum autem hunc Galenus ait calidum ſiccumque ſecundo ordine eſſe: ab eſſentiæ tamen proprietate & graueolentem vrinam, ſi in vino cocta radix bibatur, euocare: ac graueolentiam corporis ac alarum ſanare.

Dioſcorides radicem ait emplaſtri modo impoſitam graueolentiam alarum totiusque corporis emendare: ac idem poſſe ſi in vino decocta bibatur, copioſamque vrinam fœtidam expellere. Idem verò & herbam recentem adhuc teneram inter olera Aſparagi modo recipi aſſerit.

Plinius, hic antequã floreat contuſus, ait, atque expreſſus, illito ſucco alopecias replet. Radix cuiuſcumque ex aqua decocta, potatoribus ſitim facere narratur: Stomachum corroborat, & vuluis (ſi credimus) etiam conferre aliquid traditur, vt mares gignantur. Ita enim Chereas Athenienſis ſcripſit & Glaucias, qui circa Carduos diligentiſſimus videtur. Manducatus Carduus hic odorem commendat oris. Hactenus ille lib. xx. cap. xxiii.

QVINTI LIBRI ET PEMPTADIS QVINTÆ

FINIS.

REM-

REMBERTI DODONAEI
DE FRVTICIBVS,
AC ARBORIBVS,
STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTAS SEXTA.

DE FRVTICIBVS SPINOSIS,
LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

HACTENVS *circa herbarum historias ac descriptiones præcipuè versati sumus: nunc frutices seſe offerunt ac arbores, hanc operis partem posteriorem ambientes. In qua primi occurrunt ſpinoſi frutices: deinde ſpinis carentes: tertio loco arbores succedunt fructiferæ. quarum videlicet fructus edules ſunt, & vſibus humanis deſeruiunt: quarto loco reliquæ ſunt arbores, fructu hominibus inutiles. quas idcirco ſylueſtres appellauimus. Poſteriorem ſedem ac ordinem occupant perpetua fronde virentes, inter quas Coniferæ ſunt ac Reſiniferæ.*

Atque ſic noſtro operi tandem finis imponitur, quod animo diu conceptum, aliquando attentatum, antehac ad perfectionem peruenire non potuit: vel ocio deſiderato, quod inter medicæ negotioſas ægrotorum curationes ſæpè ac frequenter exiguum contigit: vel animo, communi patriæ, tum & domeſtica clade perturbatiſſimo, à ſtudiorum laboribus nos auocante.

A ſpinoſis autem hanc Pemptadem auſpicati ſumus, quòd præcedentis finem concludant ſpinæ: Sic enim à ſpinis ad ſpinas tranſitus fit, & aſſimiles non videntur ſeparatæ.

De Rubo. CAPVT I.

RVBI duo ſunt: vnus fructu nigro, vulgaris: alter rubro, qui Idæus cognominatur.

Vulgaris Rubus tenues, oblongos, lentos, ac obſequioſos, ſed per ſe non conſiſtentes caules edit, duris, minacibus, ac aſperis ſpinis communitos. folia ex pluribus cohærentibus componuntur, quæ aſpera, dura, & per marginès inciſa ſunt, ſuperna parte virentiora, inferiore verò candicantia. floſculi aliquot, ſinguli in breuibus pediculis, in caulium faſtigiis ſpicatim ferè digeſti oriuntur albidi, ex quinque foliolis commiſſi. fructus ex compluribus acinis Moris ſimilis, ſed multò minor eſt; initio rubens, per maturitatem niger, guſtu cum dulcedine quadam ſubacidus. radix fibroſa etiam ſerpit, ſubinde noua germina proferens. 1.

Huius autem duo genera Ruellius ſtatuit, ſed ſola magnitudine differẽtia. Fit autem non rarò, vt vno loco lætior: altero tenerior eadem ſtirps proueniat, pro ſoli videlicet, in quo naſcitur, conditione. 2.

Ad limites agrorum Rubi gignuntur, ac in ſyluis, agriſque, qui coli deſierunt.

Maio menſe flores conſpicui ſunt: ſed Auguſto ac Septembri mora ad maturitatem perueniunt.

Hic frutex Græcis Βάτος: Latinis Rubus & Sentis dicitur: quandoque & Vepres, vt ab Ouidio Metamorphoſeon quinto.

Aut lepori, qui Vepre latens hoſtilia cernit
Ora canum.

à nonnullis κυνόσβατος: Sed Cynosbatus Roſa eſt ſylueſtris, vt alibi ſcriptum. Germanis Bremen: Brabantis Braemen & Breemen: Gallis *Ronce:* Italis *Rouo:* Hiſpanis *Carça*: Anglis Bramble buſhe/aut blacke berrye buſhe: Bohemis Woſtruzina.

Fructum Græci μόρον τῆς βάτου, μόρον βάτινον: Latini Morum Rubi nominant, ac, vt Fuchſius ſentit, Vacinium: quod tamen nec nobis, nec aliis probatur: Officinæ Mora bati, & quæ barba-

R. Caesius. L. 1. c. 24. 707

Rubus.

Rubus minor.

barbariores ſunt, Mora baſſi: Germani **Brembeer: Braembeſien/& Haghebeſien:** Hiſpani *Cárçamoras:* Bohemi **Woſtruziny.**

Minorem Rubum *χαμαίβατον* ac humirubum à Theophraſto dictum nonnulli eſſe volunt. Fructum Ruellius Gallis *Catherine* nominari affirmat.

Rubi autem germina, folia, flores, ac immaturi fructus valéter exiccatoriam vim habent, & ſimul adſtringentem facultatem obtinent. Manducata oris, tonſillarumque inflammationes reprimunt: aduerſus dyſenteriam, alui profluuia conferunt, ſanguinisque eruptiones qualeſcunq; ſiſtunt. Idem poteſt & illorum decoctũ, quod & oris vlcera addito melle curat. Oculos procidentes, condylomata, hæmorrhoides ſanguinem fundentes folia impoſita ſanant. Succus ex caulibus, foliis, aut immaturis fructibus expreſſus, ac in Sole denſatus ad omnia efficacior eſt.

Maturus fructus dulcis eſt, & non parum habet ſucci temperatè calidi; eſui idcirco non inſuauis; adſtrictionis verò nonnihil etiam retinet: Ventriculo idcirco & gratus eſt: & ſi quis, Galenus ait, largius eo veſcatur, capitis dolorem ſentiet: Reſiccatus verò dum adhuc immaturus eſt, magis quàm maturus adſtringit ac exiccat.

Radix præter adſtrictionem non paucam in ſe habet ſubſtantiam tenuem, propter quam & in renibus lapides comminuit: Galenus ait. Plinius Rubi mora & flores vrinam ciere refert, & calculorum ex vino decoctum præſentaneum eſſe remedium.

De Rubo Idæo. CAP. II.

IDÆVS Rubus vulgarem non paucis refert, ſed caules & folia dilutius virentia, paucioribus ſpinis ac aculeis exaſperantur; tenelli verò recensque enati turiones ſpinis quandoque etiam carent: fructus acinoſi, ſed colore rubentes, cum dulcedine inſuaue quiddam reſipiunt. radix valde ſerpit, & multis locis erumpens germina noua profert.

Fertur & in nõnullis Germanię ac Bohemię ſyluis reperiri: apud Belgas in hortis habetur. Floret eodem, quo prior, tempore: fructus verò & ſerotinus Auguſto demum matureſcit.

Βάτος ἰδαῖα: Latinis Rubus Idæus, ab Ida monte iuxta quem naſcitur: Germanis *Hinnee brämen:*

Rubus Idæus.

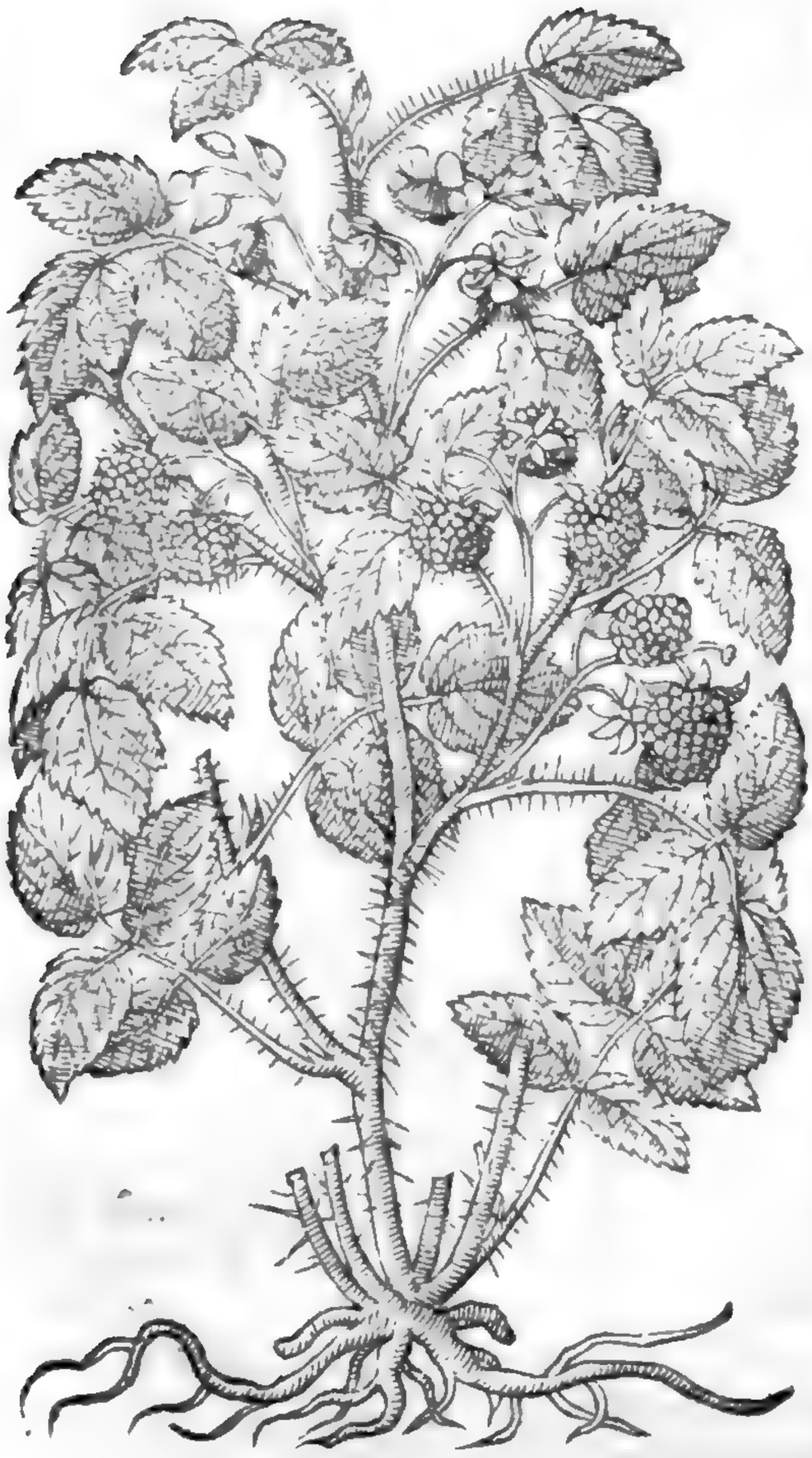

Anonis.

Anonis spinosa I. C. H. N. Cluj. 359

brámen: Belgis Pinnebeſien: Hiſpanis *Carça llamada Idea*: Gallis *Framboiſes*: Anglis Frambopſe/ Gaſpis/& Pindberp.

Fructum Matthiolus à Tridentinis ac Ananienſibus Ampoucele nominari refert.

Viribus autem ac facultate alteri Rubo iſte ſimilis videtur, ſed tamen minus adſtringens aut reſiccans. Eadem, Dioſcorides ait, præſtat quæ ſupradictus.

Flos cum melle oculorum inflammationibus commodiſſimè illinitur: eryſipelata reſtinguit; ſtomachicis ex aqua bibendus datur.

De Anonide. CAP. III.

CAVLICVLIS Anonis dodrantalibus aut paulò altioribus exit, geniculis aliquot articulatis ramoſis, obſequioſis, duris acutiſſimiſq; ſpinis horrentibus: iuxta quas folia parua Hypericoidis Rutæ magnitudine & forma ſimilia, particularibus Lentis foliolis maiora, colore ſaturato virentia: floſculi ſecundum cauliculos quoque enaſcuntur, forma veluti Ochri, ſed colore vt plurimum purpurei, rarò albidi, rariſſimè verò lutei: ſubſequuntur valuulę exiguæ, in quibus ſemina plana. radix longa latè per ſumma terræ progreditur, lenta admodum ac frangi contumax.

In agris ac iuxta limites ſiue margines læto pinguiac reſtibili ſolo gignitur: reperitur in Germania ac Belgio, ac in Italia, tum & alibi. ſtirps autem admodum viuax eſt, quæ nec facilè perit, ſed nec extirpari, niſi difficillimè, poteſt. Agricolis ſæpè moleſta eſt, quando duræ ac lentæ radices aratrum remorantur, & boues ſiſtunt.

Noua ſub finem Veris germina emittit, Autumno perficitur, & tunc quidem ſpinoſiſſima. Iulio & Auguſto cum flore videtur.

Ἄνωνις ſiue Ὄνωνις Græcis quidé appellatur, ac ſimiliter Latinis Anonis & Ononis: Vulgò autē herbariorū Arreſta bouis, Reſta bouis, & Remora aratri, quòd arantes boues in opere hęrere efficiat, & quò minus aratrum progredi queat, frequenter radices eius impedimento ſint. Dicitur verò & Acutella, à duris acutis ſpinis, quibus tranſeuntes pungit.

A Crateua verò Αἴγιλωψ ſiue Ægipyrus: Germanis eſt Hauwhechell/ Ochſenkraut/ Stalkraut: Belgis Pangwortele/ Stalcrupt: Italis *Bonaga*: Hiſpanis *Detiene buey* & *Gattilhos*: Gallis *Arreſte beuf*: Anglis Cammocke & pett Wpne.

Anonidis autem radix excalfaciens eſt, &, vt Galenus, tertio quadantenus ordine; extenuans verò ac incidens quoque eſt. Cortex eius cum vino epotus vrinam cit, calculosque diſſoluit ac pellit; cruſtas verò & abſtergit.

Decocta radix in poſca dentium dolores mitigat, ore ſæpius colluto. Plinius comitialibus decoctam in oxymelite ad dimidias, dari refert. Matthiolus ſibi notum hominem affirmat, pul-

uere

uere huius radicis pluribus menſibus aſſumpto, à carnoſo ramice curatum.

Primos huius fruticis turiones ſiue aſparagos, priuſquam ſpinoſi fiant, muria condiri, & cibis gratiſſimos eſſe; auctor Dioſcorides.

De Ruſco. CAP. IIII.

Ruſcum.

HVMILIS ſtirps Ruſcum eſt, cauliculi aut potius pediculi eius rotundi, lenti, virentes, & ramoſi, ſemipedem alti: folia parua, latiuſcula, Buxi, aut citius Myrtinis ſimilia, ſed pungenti cacumine mucronata: baccæ è mediis dependent foliis, per maturitatem rubentes, maiores quàm Aſparagi. radices albidæ, ramoſæ, ſerpentes, mediocris craſſitudinis, guſtu dulce quiddam reſipientes.

In nonnullis regionibus, veluti in Burgundia, & Italia; tum & alibi locis aſperis frequens naſcitur. In Belgij hortos transferri ſolet.

Primo Vere virentes ac teneros admodum turiones promit, qui edi aliorum aſparagorum modo poſſunt. Autumno ſemen perficitur.

Ὀξυμυρσίνη, quaſi acuta Myrtus, & μυρσινέαγρία, id eſt, ſylueſtris Myrtus Græcè dicitur: Latinis Ruſcum aut Ruſcus: Officinis Bruſcus: à nõnullis Scopa regia, vt teſtatur Marcellus Empiricus vetus ſcriptor: Germanis Mueſſdorn: Belgis Steĥende Palm: Italis *Ruſco*, & *Pongotopi*: Hiſpanis *Gilbarbeyra*. Reperiũtur verò & huius ſpuria quædam nomina ac nothę appellationes, vt, μυτάκανθα, ἰεεμυρτον, μιάκανθα, ἄγονον, σκύγχος, κατάγγελος, ἀνάγγελος, ἄκαιεσν, χαμαιμύρτη, & tales aliæ.

Inueniuntur, inquit Plinius lib. xxv. cap. xiii. qui Oxymyrſine radicem Acaron vocãt: Ideoq; quidam Acaron agrion vocare malunt. Sed potuit Plinio vocum affinitas impoſuiſſe, & pro Acæron, quæ vox inter nothas, Acaron aut Acoron legiſſe.

Plinius notatur.

Serapio cap. CCLXXXVIII. Myrtum agriam eandem cum Cubebis eſſe ſentit, rationem adducit, quòd Galenus Myrtum agriam, hoc eſt, Ruſcum non deſcripſerit, nec Dioſcorides Cubebas. Quæ vt nullius momenti ratio eſt, ita nec veritatem habet: Galenus etenim nuſquam Cubebarum mentionem facit; & vt feciſſet, non conſequeretur idcircò *Ruſcum* Cubebas eſſe. Meminit autem Galenus Carpeſij, quod Auicenna cap. CXXXVII. *Cubebas* facit. Carpeſium autem à Ruſco multùm differens eſſe, oſtendunt ea quæ de hoc lib. primo De Antidotis Galenus ſcripta reliquit.

Carpeſium

Eſt Carpeſium herba, inquit, Phu appellato genere ſimilis, validior tamen & aromaticum quiddam plus ſpirans: plurimum hæc in Sida vrbe Pamphiliæ naſcitur. tenuia autẽ quædam Carpeſij ſarmenta Cinamomi virgultis ſimilia ſunt. Eius duo genera reperiũtur. vnum quod Laërtium: alterum quod Ponticum nominatur. à monte, in quo naſcuntur, vtraque nomen habent: ſed Ponticum melius eſt: quod cùm plurimum haberem permultis medicamentis admiſcui, in quibus Phu vocata imponi debuerat. Eſt enim Carpeſium, vt dixi, Phu ſimile, validius tamen, & qualitatem quandam aromaticam guſtatum odoratumq; remittens: Hactenus Galeni verba.

Serapionis error. Cubebe.

Ex quibus manifeſtè conſtat, Ruſcum non eſſe Carpeſium, hoc eſt, Auicennæ Cubebas; & hallucinatum Serapionem qui tale aliquid ſuſpicatus fuerit. Sunt verò & fructus ſiue grana quædam Cubebe nomine, non ſarmenta; verùm nec illa cum Ruſco quadrant, nec Galeno cognita extitere.

Rotunda ſiquidem grana ſunt, Piperis magnitudine, ſed oblongo angulo eminente, quaſi caudata, guſtu aromatica, & acre nonnihil reſipientia. Yſaac Practicæ ſuæ lib. ſecundo inter grana numerat: & ſimiliter Hali Abbas Practicæ etiam lib. ſecũdo, numero CLXII. Poſteriores Græci, inter quos Nicolaus Myrepſus, Combebas appellant.

Cæterùm

Cæterùm Ruſci radices, quarum præcipuè vſus, temperatè calidæ ſunt, ac eſſentiæ tenuitate mediocriter quoque reſiccantes. Vrinam ciunt; renum calculos, ac arenulas expellunt: vrinæ ſtillicidio ſuccurrunt, decocto earum ex vino aſſumpto. Eadem Dioſcorides de foliis ac baccis, quæ præterea & menſes pellere, capitis dolores, ac regium morbum ſanare ait. Profunt verò & radices ad craſſorum pulmoni pectoriq; inhærentium humorum facilem expurgationem, ac concoctionem eorumdem promouent.

De Hippogloſſo. CAP. V.

Hippoglossum.

HIPPOGLOSSVM cauliculos erigit dodrantales, rotundos: folia circa hos oblonga, lata, acuminata, ſed non pungentia, Laurinis quidem ſimilia, ſed multò minora; maiora verò quàm Ruſci, è quorum medio neruo alterum exit folium acuminatũ etiam, ſed paruum, nec Ruſci folio maius: deinde & bacca Ochri magnitudine, colore per maturitatem rubens, quæ ipſo exiguo foliolo quaſi tota ſubinde contegitur. radix albida, longa, & ſuauis odoris.

In Liguriæ Alpibus, ac Pannoniæ ſuperioris mõtibus reperitur: Bellonius circa Athon montem valde frequentem eſſe ſcriptum reliquit.

Sub Autumni tempus fructus maturus eſt.

Græcis ἱππόγλωσσον dicitur: à nonnullis verò & ὀξύγλωσσον: ab aliis ἰσόγλωσσον: à recentioribus Bonifacia, Vuularia, Biſlingua, Lingua pagana, Victoriola. Eadem verò & δάφνη ἀλεξάνδρεια, & δάφνη ἰδαία, ab Ida Troadis monte, quæ & Alexandri Troas dicta eſt.

Nec refert quòd Dioſcorides de Hippogloſſo vno loco; alio verò de Lauro Alexandrina ſcripſerit: aut quòd Ruellij verſio habet, ſemina inter folia exire: aut quòd talem iconem, Ruellianę nempe interpretationi reſpõdentem, Matthiolus exhibuerit, fructu videlicet in longis pediculis è cauliculis inter folia dependente. Nam de vna ſtirpe quandoque ſub diuerſis appellationibus, ſeparatisque locis Dioſcoridem agere, & alibi oſtendimus: veluti cap. de Tuſſilagine. Ruellij autem conuerſionem non eſſe fidelem & ipſe Matthiolus poſtea agnouit. Græcum exemplar habet, καρπὸν ἐν μέσοις (ſcilicet φύλλοις) ἐρυθρὸν, hoc eſt, fructum in mediis foliis rubentem. Quod & ſic ſe habere Theophraſtus etiam teſtis, qui Laurum Alexandrinam & Ruſcum lib. III. ὑπόφυλλόκαρπα, hoc eſt, fructum folio ferentia eſſe refert. Præter hæc duo nec alia ὑπόφυλλόκαρπα nominans, innuere volens, non reſtare epiphyllocarpa alia. Quod ſententiam noſtram adſtruit, & Hippogloſſum Laurum Alexandrinam ſiue Idæam eſſe confirmat. Huc verò etiam facit, quòd inter appellationes Lauri Alexandrinæ nomen ἰσόγλωσσον aſſcriptum quoq; ſit. Matthioli verò falſam eſſe iconem, & ad infidelem Ruellij verſionem excogitatam, ex his, quæ hactenus ſcripſimus, ſatis apparet. Mirum autem quòd cùm ipſe erroré Ruellianæ interpretationis animaduerterit; tam falſam & imaginariam iconem in ſuis commentariis relictam voluerit.

Ruellij verſio infidelis.

Matthioli falſa icon.

Cæterùm Hippogloſſum ſiue Laurus Alexandrina à Germanis quidem Zapffenkraut/ & Zungenblat dicitur: Belgis Tonghenbladt: Hiſpanis *Lengua de cauallo:* Anglis Double tenge. Superſunt verò & alia quædam eius apud veteres Græcos nomina: vt, δαφνή, ζάλεια, στέφανη, ac inter nothas σαμοθρακικὴ, μηδεῖον, δίγλωσσον: apud Græcos verò noſtri temporis Coraco Votano.

Porrò Laurus Alexandrina temperatura euidenter calida eſt. Radix pondere drachmarum ſex cum dulci vino difficulter parientibus, & ſtillicidio laborantibus ſuccurrit; & ſanguinem quoque menſtruum elicit, vt auctor Dioſcorides. Similia & Plinius habet: Celeres partus, ait, facit, radice pota trium denariorum pondere, in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit menſesque eodem modo pota.

Baptista Sardus ad suffocationes ex vtero hanc vehementer commendat: Exhibendo, inquit, cochlear paruum pulueris, vel herbæ, vel radicis mulierem suffocatione ex vtero laborantem mox liberat: Eandem verò & ad intestinorum ramices extremum esse scribit remedium, puluere videlicet radicis exigui cochlearis mensura cum iusculo carnis aliquot continuis diebus propinato.

De Cappare. CAP. VI.

Capparis.

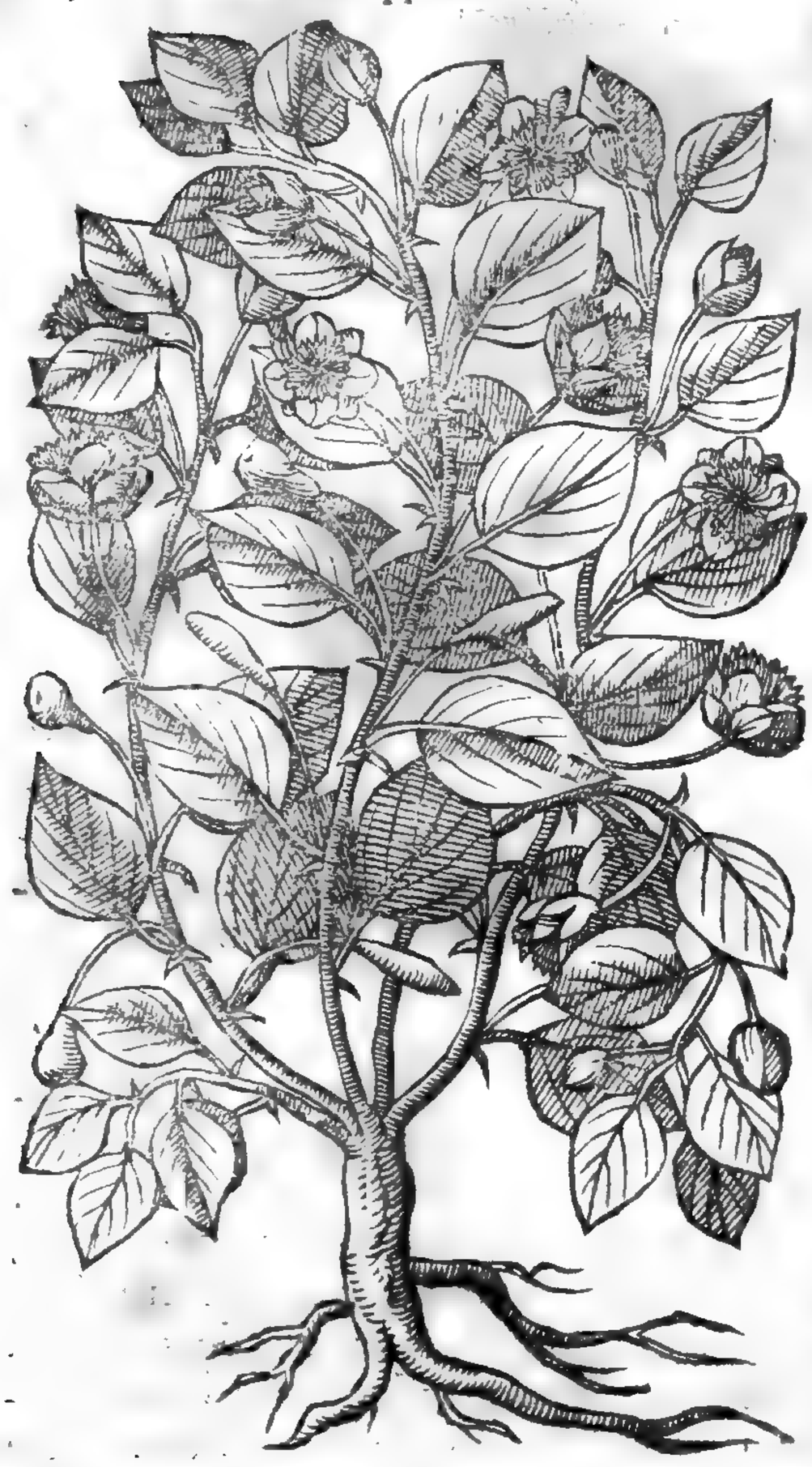

ACVLEATVS frutex Capparis est, cuius rami non minus acutis & hamorum instar aduncis spinis horrentes quàm Rubi, per terram orbiculariter sternuntur, si non pedamentis quibusdam fulciantur. folia circa hos lata, veluti Mali Cotoneæ, sed tamen rotũdiora; è sinu quorum tenues exeunt pediculi capita rotunda proferentes, quibus dehiscẽtibus flos candidus panditur, quem sequuntur fructus oblongi, Oliuis similes, in quibus semina parua & albida condũtur. radix lignosa, grandis, numerosa, crassiore cortice conuestitur, cuius in medicina frequens vsus.

In Italia, Hispania, aliisq; calidioribus regionibus absque cultura Capparis nascitur, tenui solo, asperisque locis, & iuxta rudera, vt Dioscorides scribit. Theophrastus natura sua syluestrem esse, & cultum non admittere refert: nostra tamen ætate à nonnullis colitur, ac siccis lapidosisq; locis seritur.

Capparis æstate floret: viget verò in Autumnum vsque: rudimenta florum antequam dehiscant colligenda, & muria aut sale condienda.

Nomen apud Græcos idem, quod apud Latinos obtinet; κάππαρις siquidem dicitur: à nonnullis verò & κυνόσβατος, sed propriè Cynosbatos siue Canirubus, est syluestris Rosa: vt alibi ostensum est: Germanis **Cappern**: Belgis **Capers**: Italis *Capparo:* Hispanis *Alcaparras*: Gallis *Cappres*: Anglis **Capper.**

Capitula siue rudimenta florum, hoc est, nondum completi flores, Capparorum nomen in Officinis acceperunt.

Cappares itaque siue flores nondum completi temperamento calidi sunt ac tenuium partium. si recentes edantur exiguum admodum alimenti conferunt: sale verò macerati multò etiam minus: non tam edulia idcircò, quàm ciborum obsonium & medicamentosum condimentum. collapsam ciborum appetentiam excitant: humido ventriculo conferunt: saliuationem eius reprimunt; pituitam verò & in eo hærentem detergunt: iocinoris lienisq; obstructiones expurgant: quartana laborantibus ac lienosis cum cibo prosunt. Eduntur autem, sale prius eloto, decocti, addito oleo & aceto, acetariorum aliorum instar, aut vnà cum cibis coquuntur.

Cortex autem radicis ex diuersis facultatibus constat: excalfacit, extergit, purgat, incidit, digerit, contrahendi adstringendiq; quadam potentia coniuncta.

Lienes induratos, si quod aliud medicamentum, iuuare valet, cùm foris idoneis remediis admixtus, tum intra corpus assumptus, & quidem vel in aceto aut oxymelite decoctus; vel aridus contusus, aliisq; permistus. hoc etenim modo crassos lentosq; humores euacuat, & eos per vrinas, sæpè etiam per ventrem sanguinolentos defert, vnde & lienes adiuti & coxendicum dolores: menses verò etiam promouet, & ex capite pituitas purgat detrahitque, quod ὑποφλεγματίζειν vocant: auctor Galenus. Idem cortex, vt Dioscorides scribit, vlcera vetera sordida, & quæ occalluerunt expurgat: lienosis cum Omelysi imponitur: mãducata dentium doloribus auxiliatur; cum aceto verò vitiligines abstergit. folia verò & radices contrita, duritias & χοιράδας siue strumas discutiunt. Succus aurium vermiculos infulus enecat.

De

De Capparе Fabagine. CAP. VII.

Capparis Fabago.

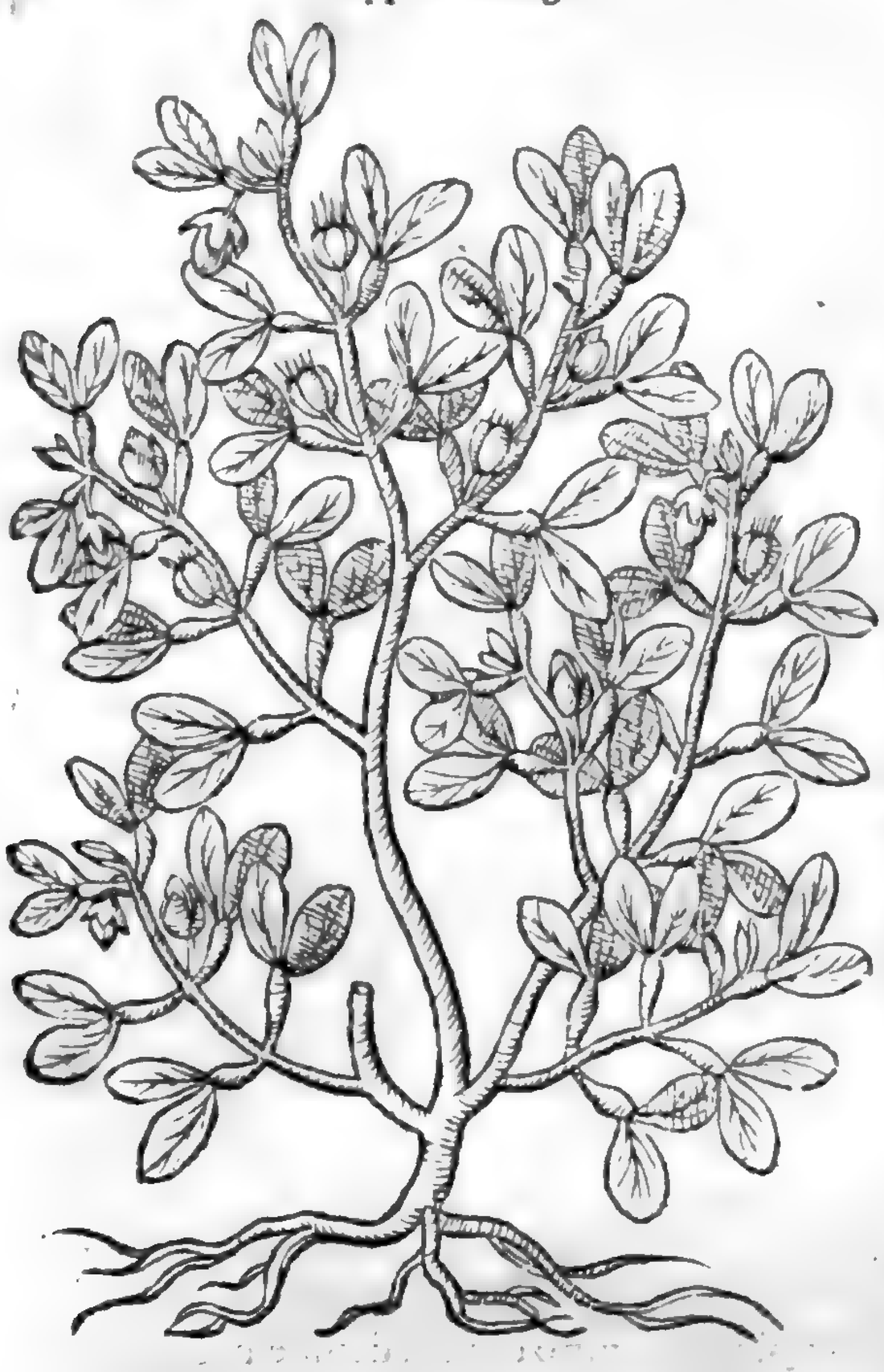

AD Capparem autem & referre recentiorum plerique ſtudent Capparem Fabaginem nuncupatam, non fruticis quidem, ſed herbę ſpeciem. caulículos hæc promit teretes, læues, ramoſos; & circa hos folia lata, oblonga, craſſiuſcula, minora quàm Capparis, Portulacæ æmula, ab vno pediculo bina, ſaturato colore vna cum cauliculis virentia· flores verò priuſquam pateant rudimentorum Capparis florum ſimilitudinem referentes; completos autem inalbicantes, ſtaminibus aliquot luteis mediis: ſuccedunt ſiliquæ in quibus ſemina. radix tenuis in diuerſa tendit.

Quibus locis ſpontè exeat aut gignatur nondum accepimus: in hortis Belgij olim hanc conſpicere datum fuit.

Nominatur hæc à recentioribus Capparis Fabago, vt ſcripſimus, & à pleriſque Capparis leguminoſa. Veteribus notam fuiſſe non conſtat: Cepęam ſiquidem eſſe nõ fuerit facile affirmare, breui ac ſuccincta admodum apud Dioſcoridem deſcriptione extante. Deſcribitur verò ab Auicenna cap. XXVIII. herba quædam Ardifrigi nomine, cum qua Capparis Fabago melius reſpõderet, ſi tam graui eſſet odore, quàm ſapore amaricat: Ardifrigi ſiquidem valde acuti & grauis odoris eſt, vt Auicenna ſcribit:

Eſt herba, inquit, ſimilis Cappari, acuti odoris valde & grauis, habens fructum in vaginis. *Ardifrigi.*

Quod ſi autem errore tranſſcribentium, pro ſaporis, odoris vox ſuppoſita eſſet, Capparis Fabago cum Ardifrigi conuenire poſſe videretur. Sed quis hoc temere affirmauerit? Sit ergò Capparis Fabago, ſua contenta appellatione, nec aliam expetat aut requirat.

De facultatibus verò nihil occurrit ſcribendum.

De Vua criſpa. CAP. VIII.

BICVBITALIS aut altior hic frutex eſt, & admodum ſpinoſus: multis tenuibus lignoſis aculeatis & albicantibus ramulis luxuriat: folia non magna, lata, rotunda quoque eſſent, niſi profundius inciſa, Vitiginea quodammodo referrent, ambitu verò reliqua etiam crenata, colore autem pulchrè virent, mollia verò & vnà ſunt ac modicè piloſa: floſculi ex herbaceo albidi, aut perquam exiguum purpurei: fructus acini rotundi, non racematim cohærentes, ſed ſecundum ramulos ſparſim baccarum aliarum modo dependentes, colore initiò virentes, guſtuque auſteri, per maturitatem verò ſubflaueſcentes, vinoſo ſucco pleni, ſapore aliquantulum dulces, in quibus ſemen candicans. radix lignoſa fibris non deſtituitur.

Ad limites agrorum & hortorum hæc ſpina collocatur, & non rarò ipſa hortorum eſt ſepimentum.

Citò admodum, & frequenter ante Veris æquinoctium folia erumpunt: acerbi fructus Aprili ac Maio menſibus colliguntur: maturi verò ſub finem Iunij demum decerpuntur.

Nomen frutex hic apud Veteres non habet, qui eum non cognouerunt, vel neglexerunt: Recentiores quandoque Groſſulariam, frequentius verò ab acinis Vuam criſpam, Vuam ſpinam, Vuam ſpinellam, Vuam criſpinam appellant: Germani **Krußbeer** aut **Kruſelbeer**: Belgæ **Stekelbeſien / Knorſelen** & **Croeſbeſien**: Hiſpani *Vua creſpa*, ſiue *Eſpina*: Itali *Vua ſpina*: Galli *Groiſelles*: Angli **Goes berrye**. Non eſt autem Rhamni ſpecies, vt ex iis, quæ de Rhamno mox ſcribenda, ſatis conſtat. Non eſt etiam ſpina Græcis ἄκανθα κεκαυώδης dicta, quam Theophraſtus Graminis ferè modo germinare ſcriptum reliquit.

Sunt autem huius fruticis baccæ nondum quidem maturæ temperamento frigidæ ac ſic-

Vua crispa.

cæ,& ordine quidem secundo intenso,& facultate adstringentes. In cibatu harum vsus omphacij loco est. Iuscula, in quibus incoctæ, ori grata,& febricitantibus vtilia. Eduntur verò & aliis decocta modis:quocunque autem tandem modo,semper crudum ac frigidum succum ingenerant,qui ad alimenti substantiam nihil aut exiguum admodum conferat : aluũ verò etiam sistunt,& sanguinis fluores , ac mensium purgationes reprimunt,nisi in debilem admodum ac frigidum incidant ventriculum, quem non adiuuant,sed vel aggrauant, vel aluo quoque vnà permota conturbant.

Maturi fructus vti dulciores sunt, sic & parum aut nihil adstringunt, & caloris exiguum quid obtinent: alimenti verò & paulò amplius quàm immaturi conferunt, idq; non adeò crudum ; verùm rarò hi vel ad condimenta desiderantur,vel eduntur.

De Ribesio. CAP. IX.

RIBESIVM non spinosum quidem est, sed certis de causis ab Vua crispa non videbitur diuellendum. Eius species duæ sunt, fructus colore & sapore differentes ; vnius enim rubet: alterius niger est.

Fruticosa autem stirps est , lentos ac flexibiles ramos profert cortice subnigricãtes, quibus adnascuntur folia lata , ambitu & crenata , & Vitis foliorum modo dissecta, sed minora multò,è quorum sinu pediculi dependent oblongi,floribus initio onusti, deinde baccis vuæ non racemosæ modo digestis,colore per maturitatem rubentibus,sapore grato acidulis.

1. Ribesium rubentis baccæ in multorum hortis habetur : ad sepimenta vtile , tum & ad topiarias scenas, quas non difficili opere conuestit ac ornat.

2. Altera species priorem ramis, foliis, floribusq; refert, sed fructus niger est, & ingrati saporis, & idcircò nullius pretij ac inutilis habetur.

1. Ribesium rubentis baccæ in multorum hortis habetur : ad sepimenta vtile , tum & ad topiarias scenas, quas non difficili opere conuestit ac ornat.

2. Alterum in hortis habere nemini vel paucis curæ est : iuxta fossas & scrobes agrorum aut pratorum quandoque reperitur.

Floret Ribesium Aprili ac Maio , sub finem verò Iunij quandoque , sæpius verò *Iulio* mense baccæ maturæ.

Nostra ætas Ribesium appellat, & Grossulariam rubram, ac Grossulariam transmarinam: Germani Sant Johans treubel siue treublin / Sant Johans beerlin: Belgæ Besiekens ouer zee: Itali *Vuetta rossa:* Galli *Groisselez, Groiselles d'outre mer*: Bohemi Jahodi S°. Jana. Officinis Ribes nomine cognitum quod fructu rubet. Describitur verò istud à Serapione cap. CCXLI. Sed Fuchsius & Matthiolus nostrum negant idem cum illius esse : facultates tamen conuenire diffiteri nequeunt; At descriptio,aiunt,non respondet.

Ribes est,inquit Serapio,planta habens capreolos rubros ad viriditatem tendentes,& folia magna,lata,rotunda,viridia: grana,quorum est sapor dulcis cum acetositate , & ipsa sunt frigida & sicca in secundo gradu. Quid autem in hac descriptione repugnans? Plantam esse, ait,hoc est,fruticem, habentem ramulos (interpres capreolos nominat) rubeos , ad viriditatem tendentes,& talia sunt Vere noua erumpentia cum foliis germina,quæ vetustate subnigricant. folia,si cum aliorum minorum nonnullorum fruticum multò minoribus comparentur foliis,magna sunt; lata eadem & virentia esse , manifestum : rotunda verò etiam dici possunt. Quid igitur desideratur? nisi rectum iudicium: id si adhibeatur , Ribes nostrũ idem cum Serapionis ac reliquorum Arabum est. Quod si in aliquo verbo, veluti in dictione , Capreolos,hæsitatio aliqua occurrat,interpreti imputandum, qui nõ fidissimus Serapioni contigit,vt ex cap. de Mummia satis constat. Nũquam Serapio Mummiam existimauit esse mixturam ex aloë & myrrha & eo quod his admiscetur ex humiditate corporis humani: Interpretis istud est commentum. Ita eum hic pro Ramulis,Capreolos scripsisse, quid vetat?

Petrus

Ribesium fructu rubro.

Ribesium fructu nigro.

Petrus Belloniusin lib. De arboribus Coniferis,pro Ribesio aliam ostendit stirpem à se in Libano monte locis frigidissimis repertam,vbi ferè toto anno nix visitur;foliis Lapathi grandioribus ac rotundioribus,senis septenisve ab vna radice,baccis rubentibus,è medio sinu foliorum veluti Lauro Alexandrinæ & Rusco exeuntibus,racematimque dependẽtibus.quod legitimum esse Ribes ex eo colligit, quia Serapio Ribes in niuosis prouenire scriptum reliquerit : verùm & aliæ stirpes in niuosis non rarò nascuntur , quæ tamen idcircò Ribesia non sunt. In summa autem Arabum breuitate nihil temerè affirmandum, præsertim cùm Ribes vulgare , descriptioni quam ex Ysaaco Serapio adfert , non repugnare queat , & facultates conueniant, vt ostendimus. *Ribes Bellonij.*

Ribesij autem nostratis rubentes baccæ, quarum vsus & non aliarum est , frigidæ & siccæ temperamento sunt,ordine secundo satis intenso,& cum partium tenuitate nonnihil quoq; adstrictionis obtinent. Ardores febriles restinguunt ac mitigant ; bilem reprimunt , sanguinem contemperant; putredinibus aduersantur; sitim vehementer sedant; ventriculi subuersiones,& choleram morbum sistunt: dysentericis ex calida causa laborantibus vtiles.

De Spina acida siue Oxyacantha. CAP. X.

FRVTEX acida Spina est procerus,plurimis virgultis ac ramis assurgens,aculeis candicantibus & valde pungentibus, admodum spinosis, quorum cortex læuis ac tenuis est, ligni verò materies lutea; foliis hæc conuestiuntur paruis,oblongis, dilutè virentibus,ambitu crenatis, & nonnihil ásperis, sapore acidis. flosculi ex oblongis pediculis cohærent lutei: baccæ succedunt paruæ,oblongæ,tenues, colore per maturitatem rubentes,osseo intus exiguo nucleo,sapore acidę;quæ vbi inaruerunt nigræ sunt. radices lignosæ in diuersa sparguntur,luteę quoque,sed coloratiores quàm sit ligni materies.

In pluribus regionibus in incultis ac desertis,non tamen arentibus,sed nonnihil humentibus locis gignitur. tum & in syluis : quandoque verò & iuxta agrorum limites. Transfertur verò & ad hortos,ad quorum sepimenta vtilis est.

Aprili folia ei subnascuntur noua,atque eodem tempore ex veteribus caudicibus turiones

Spina acida siue Oxyacantha.

Amyrberis.

Oxyacanthus siue Spina acuta.

erumpunt oblongi, molles, Myacanthæ Asparagis similes, qui esui idonei sunt, nec citò lignosi fiunt aut durescunt. Maius flores adfert: sed September fructus.

Galenus hanc Spinã Græcè Ὀξυάκανθαν vocat, & ab ὀξυακανθῶ differentem in lib. De facult. simp. medic. facit: sed & manifestius in lib. De facul. aliment. vbi Oxyacanthæ Asparagos inter edules refert, quales non Oxyacanthus, sed Oxyacantha siue Acida spina, vt iam scripsimus, profert.

Dioscorides huius Spinæ non meminit, nam quã ipse Oxyacantham feminino genere nominat, Galeni est masculini generis Oxyacanthus; vt sequente capite etiam dicendum.

Auicẽna vtrumq; fruticẽ sub Amyrberis nomine complexus videtur: ait enim: Et ex eo est rotundum, rubeum, campestre: & nigrum, oblongum, arenosum (*lege* acetosum) & montanum. Quibus verbis vtriusq; fructum expressit: nam rotundus ac rubens Oxyacáthi est: niger verò & oblõgus Oxyacanthæ, quem scripsimus arefactũ nigrum esse. Officinis autẽ hic frutex Berberis appellatur, ab Amyrberis voce deprauata: recentioribus Crespinus: Italis similiter *Crespino*: Hispanis *Espino de mainelas*: Germanis Paisselbeer / Saurich / Erbsell / Versich: Belgis Sauseboom / Suerboom: Gallis *Espine vinette*, atque inde Latino nomine Spiniuineta: Anglis Haubthoumtre / & May: Bohemis Drack / Dristall.

Folia autẽ & fructus huius Spinę ordine secundo refrigerant ac resiccant: &, vt Galenus quoq; affirmat, tenuiũ sunt partium, ac incisiuum quid obtinent.

Folia ad ciborum condituram & obsonij loco à nonnullis vsurpãtur, veluti Oxalidis. Decoctum eorundem aduersus ardentes & biliosas febres confert: sanguinis feruorem & iocinoris nimium calorem cõtemperat.

Fructus ad eadem conferunt, qui & cœliacis ac dysentericis vtiles habẽtur, & omnes sanguinis superfluos fluores cohibere possunt.

De Spina acuta. CAP. XI.

ACVTA Spina magnus est frutex, non rarò in arborem Pyri altitudine excrescens, præsertim cultu accedente. caudices ei sunt crassi, rami duri ac lignosi, oblõgis acutis & duris spinis horrentes: folia latiuscula, profundis incisuris dissecta, læuia, cum virore resplendentia: flores in vmbellis albidi, suaue odorati: baccæ rotundę, per maturitatem rubentes, in quibus mollis ac dulcis pulpa, & semina aliquot albida. radix altè in terram descendit.

In syluis, secus vias, agrorum hortorumque

rumque ſepimenta ac limites naſcitur: ac non rarò hortos ipſos ſepit, vbique frequens.

Huic verò & altera quædam annumeratur acuta ſpina, cuius folia anguſtiora, ſed oblonga 2.
ſunt: flores quoque in exiguis muſcariis candidi & odorati, prioris ſimiles: baccæ forma & magnitudine pares, ſed luteo Croci colore rubentes. Humilior autem hæc ſpina eſt, nec ita facilè arboreſcit, rara quoque, & in paucorum tantummodo hortis apud Belgas reperibilis.

Vtraque menſe Maio floret: folia paulò prius erumpunt: baccę Auguſto aut ſerius matureſcunt, eſca futuræ turdis, ſturnis, merulis, ac aliis per hyemem auibus.

Dioſcorides hanc deſcribit, & ὀξυάκανθαν feminino genere nominat: Galenus verò in lib. De ſimp. med. facult. maſculino genere ὀξυάκανθον. Oxyacanthus, ait, arbor, vt Pyri ſylueſtris habet ſpeciem: ita & vires non diſſimiles. &c. Sic & Dioſcorides de Oxyacantha: Arbor eſt Pyraſtro ſimilis, valdè ſpinoſa, &c. Serapio hanc Amyrberim appellat. Sunt verò, vt & Dioſcorides ſcribit, quibus πυρίνα dicitur aut πυράνθη. Pyrinæ autem nomen alteri ac minori Spinæ proprium eſſe videtur. Germanis Hágdoːn: Belgis Hagedoꝛen/& witte Hagedoꝛen prior Spina dicitur: Italis *Bagaia, Amperlo*: Hiſpanis *Pirlitero*: Gallis *Aube ſpine*. Nuncupatur verò & à nonnullis Spina vallaris, & Spina ſepicularis.

Cæterùm huius baccæ, vt Dioſcorides ſcribit, alui profluuiũ & menſiũ abundantiã ſiſtũt.

De Tragacantha, ſiue Hirci ſpina. CAP. XII.

Tragacantha, ſiue Hirci ſpina.

TRAGACANTHA humilis ſpina eſt, ſurculos edit breues, robuſtos, latè diſperſos: folia verò circa hos complúra, ex multis ad vnum neruum ſiue coſtam cohærentia, inſtar foliorum Lentis, quorum ſingularia tenuia ſunt & anguſta; ſub his autem duræ, albicantes, rectæque ſpinę. radix lignoſa in obliquũ latè ſpargitur, ſummo terræ ceſpite hærens. ex qua vulnerata lachryma ſiue gummi effluit albidum, facileque concreſcens.

Theophraſtus ſponte lachrymã effluere atque ſpiſſari, nec opus eſſe vt radix vulneretur, lib. IX. ſcriptum reliquit. Præſtat autem, Dioſcorides ait, pellucens, gracilis, læuis, ſyncera, & ſubdulcis.

In Creta inſula copioſam reperiri Bellonius lib. primo Singularium refert, & quidem non niſi in mõtium iugis. Theophraſtus: hæc anteà naſci tantum in Creta, ait, putabatur: nunc verò in Achaia, Peloponneſo, & aliis locis, ac in Aſia circa mediam comperiri certum eſt. In Arcadia etiá naſcitur, quæ Cretica non deterior exiſtimatur. Noſtra ætas in Gallia Narbonenſi hãc etiam obſeruauit.

Græci hanc Spinam τραγάκανθον vocant, Latinè Hirci ſpinam dixeris. Lachryma ſiue gummi, Tragacanthæ quoque nomen habet: in Officinis gummi Tragacanthæ, aut gummi Dragaganti barbarè vocatur.

Tragacantha autem ſiue Lachryma Tragacanthæ, emplaſticam vim obtinet, quare acrimoniam humorum obtundit, reſiccat verò etiam nõnihil. Ad tuſſes, arteriæ exaſperationes, raucedines, omneſq; acriores ac tenues deſtillationes plurimum in eclegmate prodeſt. Linguæ ſubdita aſperitatem eius colliqueſcens tollit: renum doloribus, veſicæ roſionibus, ac vrinæ ardoribus auxiliatur cum paſſo aut glycyrrhizæ decocto epota. Vſus quoque eius ad ocularia medicamenta.

De Acacia. CAP. XIII.

DVARVM Acaciarum Dioſcorides meminit, quarum prior vera ac legitima eſt.

Eſt autem hæc frutex arboreſcens, non tamen ὀρθοφυὴς, hoc eſt, rectè aſſurgens, proferens ramos lignoſos, duris & oblongis ſpinis aculeatos, circa quos folia ſunt ex pluribus ad

Acacia.

Deprauata Matthioli imago.

Acacia altera.

vnam ῥάχιν siue costam hærentibus composita, veluti sunt Lentis: flores albidi: lobi siue siliquę planæ sunt, & latæ quidem instar Lupini qua parte semen continent: quod modò vna, quandoque duabus lobi particulis angustiore collo cohęrentibus comprehenditur: semen glabrum & resplendens. Exprimitur autem ex his succus, qui in vmbra siccatus: niger ex maturis est: ξανθὸς siue subruffus ex immaturis: aliqui verò ex foliis & fructu succum colligunt.

Gummi verò & ex hac stirpe profluit.

Nascitur, ait Dioscorides, Acacia in Ægypto.

Inter frutices autem ac arbores perpetuò virentes Acaciam etiam numerat Petrus Bellonius Singul. lib. 1. cap. XLIIII.

Hanc spinam Græci ἀκακίαν etiam nostra ætate vocant: Latinis similiter Acacia est: Dicitur & Ægyptia spina.

Succus Acaciæ quoque nomen habet. Officinæ Germanię huius loco succum ex sylvestribus Prunis expressum substituunt: quem & Acaciam appellant.

Gummi in Officinis Arabicũ gũmi dicitur.

Matthiolus pro Acacia Arborem Iudæ recẽtioribus dictam, pictura exhibet, cui præter veritatem spinas addidit, vt Acaciam mentiretur. sed tamen nec sic Dioscoridis descriptioni respondentem reddidit.

Acaciæ autem succus, vt Galenus ait, non est partium similarium, sed cum substantia frigida & terrea, cui & quædam aquea commista, quasdam etiam in sese dispersas partes habet tenues & calidas. Est itaq; tertij ordinis exiccantium, refrigerantium verò non lotus primi: secundi verò vbi lotus fuerit. Lotione enim acrimoniá ac partes calidiores deponit.

Cõducit autem, inquit Dioscorides, ad oculorum medicamẽta, & ad erysipelata, herpetas, chimetla, pterygia, oris vlcera: proptoses oculorum reprimit: mensium abundantiam sistit: procidentem vterum contrahit: alui fluorem supprimit, tum potus, tum per clysterem inditus: capillos denigrat. Ad oculorum autem medicamenta lauatur.

Gũmi adstringens & modicè refrigerans est: emplasticam verò vnà facultatẽ habet, qua acrimoniam medicamẽtorum, quibus admiscetur, retundit. Ambustis cum ouo illitum, vesicas excitari prohibet: Dioscorides.

De Acacia altera. CAP. XIIII.

ALTERA Acacia spinæ Ægyptiæ assimilis, vt Dioscorides ait, sed longè minor teneriorque, stirps humilis, aculeatis spinis conuallata: folia habens Rutæ: semen in siliquis trium aut quatuor capacibus Lente minus. Et pro hac quidem, exhibita olim à Matthiolo fuit, stirps lignosis & aculeatis ramis; foliis ternis cohærentibus, Rutæ graueolentis non valde dissimilibus;

bus; semine minore quàm Lentis, tribus aut quatuor in vna siliqua, quę per maturitatem colore sunt luteo, & sub radiis Solis auri colore refulgent. Si verò & hæc eadem est quam Anguillara secundam Acaciam esse iudicat: flos ei quoque luteus, veluti siliqua est.

Nascitur altera Acacia in Cappadocia ac Ponto, vt Dioscorides refert: reperitur verò & in Corsica, ac nonnullis Italiæ montibus; tum & alibi.

Autumno semen maturum est.

Hanc ἑτέραν ἀκακίαν, siue alteram Acaciam, & Ponticam Acaciam nominant: Officinis & multis incognita est.

Huius autem succum Dioscorides adstringere etiam ait, sed viribus quàm alterius inferiorem, & ad ocularia medicamenta inutilem.

De Pruno syluestri, siue Acacia Germanica. CAP. XV.

Prunus syluestris.

SYLVESTRIS Prunus humilis ac spinosus frutex est, Pruno multò breuior ac minor, ramis tenuioribus durisq; hinc inde spinis aculeatis: foliis verò & angustioribus, durioribus, ac minoribus: floscŭli similiter albidi: fructus rotundus, paruus instar magni vuæ acini, è cæruleo virescens, osse intus exiguo, gustu admodum austero adstringẽs. radix lignosa in diuersa tẽdit.

Aggeres agros sepientes, aliaq; eiusmodi editiora & inculta loca syluestris Prunus occupat. Apud Germanos & Belgas frequens, tum & alibi.

Primo Vere floret, Autumno exigua Pruna colligi possunt, & expressus succus resiccandus: resiccari verò & ipsos expediens ac vtile quoque fuerit.

Fruticem hunc ἀγριοκοκκυμηλέαν, aut κοκκυμηλέαν ἀγρίαν nominant: fructum verò ἀγριοκοκκύμηλον, hoc est, syluestre Prunum.

Succum ex his expressum & resiccatum Officinæ Acaciam appellant, & deficiente legitima Acacia, hanc eius loco substituunt: vnde & Acaciæ Germanicæ stirpi nomen factum. *Acacia succedanea.*

Germani fruticem Schlehedorn: fructum Schlehen vocant: Belgæ similiter Slehedoren/ & Slehen dicunt: Galli *Prunier sauuaige*: Angli Slootree: Bohemi Trnka.

Refrigerant autem & resiccant tertio propemodum ordine Pruna syluestria, ac præsertim ipsorũ densatus succus: & vnà validè adstringũt.

Prodest succus ad omnia quæ adstrictionẽ postulant: sanguinis vndequaque fluores reprimit: emplastris ac cataplasmatis quæ reprimendi vim habent vtiliter admiscetur, tum & cœliacorum ac dysentericorum medicamentis.

Fructus post maturitatem, vt Dioscorides ait, resiccati, & cum passo decocti, ventriculo vtiliores, aluumque magis adstringunt, quàm hortensia videlicet Pruna.

De Rhamno. CAP. XVI.

RHAMNI Theophrasto duo sunt, albus & niger, vterq; ἀκανθόφορος, siue spinas ferens. Plinius similiter lib. XXIIII. cap. XII: I. Rhamnos duos recẽset. Inter genera, inquit, Ruborum Rhamnos appellatur à Græcis candidior ac fruticosior: alterum est syluestre, nigrius, ac quadantenus rubens: fert veluti folliculos: huius radice decocta fit medicamentum quod Lycium dicitur. Horum duorum Rhamnorum meminit & Dioscorides, sed tertium addit, quem reliquis proponit, priore loco ipsum enumerans: candidum secundum: nigrum verò tertium facit.

Primum autem fruticem esse refert iuxta sepes nascentem, & ramos ferentem rectos ac

Rhamnus primus.

Rhamnus primus alter.

hanc

ſpinas duras veluti Oxyacanthæ : foliis paruis, oblongis, ſubpinguibus & mollibus. Et hanc quidem doctiſs. Cluſius diligentius deſcripſit his verbis:

Eſt Rhamnus frutex ſepibus faciẽdis idoneus, ramis rectis, in multa virgulta ſeſe diuidentibus, candidis, validis ac firmis aculeis horrentibus: foliis, quæ plerumque quaterna aut quina ad ſingularum ſpinarum exortus naſcuntur, oblongis, ſubpinguibus, Oleæ ſimilibus, ſubalbidis, ſed teneris, & ſucculentis, quæ Autumno, nouis ſuccreſcentibus, interdum decidunt: flores Autumno longiuſculi, candicantes, extremis oris in quinque crenas diuiſi : quibus decidentibus, quoddam ſeminis rudimentum, vt in Iaſmino relinquitur: nunquam tamen eius fructum videre mihi contigit: craſſa multipliciq; radice firmatur.

Iſtius verò generis & alium ſe obſeruaſſe addit, ferè aſſimilem, ſed humiliorẽ, & frequentioribus ramis fruticantem, ac candidiorem: minoribus foliis, magis carnoſis : floribus eiuſdem formæ, ſed colore purpureis.

Horum priorem, naſci ait, multis Hiſpaniæ, Luſitaniæ, & Galliæ Narbonenſis locis: alterum verò rariorem, & non niſi vno loco in Regni Valentini finibus à ſe repertum.

2. Alter Rhamnus multis albidis ramulis, lentis ac frangi contumacibus, acutarum longarumq; ſpinarum vallo communitis latè diffunditur : folia oblonga, anguſtiora, candidiora, minoraq; quàm Oleæ: flos herbaceus circa ramulos frequens: baccæ deinde rotundæ, racematim quaſi cohærentes, Aſparagi minores, colore flaueſcentes, ſucco interius luteo.

Non deeſt hic Rhamnus in Hollandiæ, ac potiſſimùm Flandriæ maritimis littoribus: reperitur verò & alibi in conuallibus, ac iuxta profluentes amnes : veluti iuxta Lycum Vindeliciæ fluuium, vbi eum frequentem eſſe Valerius Cordus ſcribit.

Vterque autem hic Rhamnus, prior videlicet ac ſecundus, perpetuò cum foliis virent: fructus ſiue baccæ ſecundi, etiam hyeme frutici adhærentes permanent.

3. Tertium Rhamnum Dioſcorides deſcribit nigricantibus, & quadantenus rubentibus: ramis oblongis, quinûm cubitorum, ſpinoſis, ſed minus duras ac infirmiores ſpinas habẽtibus: fructu lato, tenui, folliculari, σφονδυλίῳ ſiue verticillo ſimilem. Exiſtimantur autem hęc verba à nonnullis doctis, & quidem haud temerè, non ad tertij Rhamni, ſed ad Paliuri deſcriptionem facere, quæ mutila & imperfecta apud Dioſcoridem eſt.

Nam

Rhamnus secundus.

Rhamnus tertius.

Nam Theophraſtus & ipſus Plinius, non videntur inter ſecundum & tertium, hoc eſt, inter album & nigrum, aliud quàm coloris diſcrimen agnouiſſe. Quod ſi ita eſt, Paliurus tertia Rhamni ſpecies eſſe non poterit, qui pro tertio Rhamno à multis habitus fuit: ſed omnino ſtirpem aliam tertium Rhamnum eſſe conſequetur, Rhamnis cæteris nõ abſimilem: qualis eſt Cluſij Rhamnus tertius.

Fruticoſus autem hic admodum eſt, frequentes habet ramos, cortice veſtitos nigro, ſpinisq; longis aculeatos: folia oblonga, anguſta, craſſiuſcula, aliquot ſimul enata ac cohærentia, colore virentia, guſtu adſtringente: flores exiguos iuxtà folia plurimos, coloris herbacei: fructus nigri, rotundi, ac acerbi. *Rhamnus tertius.*

Perpetuò & hic viret: fructus verò æſtate ad maturitatem peruenit.

Spinam autem hanc Græci ῥάμνον appellant: Latinis ſimiliter Rhamnus: à nonnullis verò & πηροφόνιον, λευκάνθα, id eſt, Spina alba, Spina Cerualis: vt inter nothas voces aſſcriptum eſt. A Marcello verò etiam Spina ſalutaris, & Herba ſalutaris, quæ velut vuam, inquit, habet. Italis *Marruca*, & *Rhamno*: Hiſpanis *Scambrones*.

Valerius Cordus alteram Rhamni ſpeciem Oleaſtrum Germanicam facit.

At Rhamnus, vt Galenus ait, deſiccat & digerit ordine ſecundo: refrigerat verò primo completo, ac ſecundo incipiente.

Omnium folia, Dioſcorides ait, eryſipelatis ac herpetibus efficaciter in cataplaſmate adhibentur: ſed teneris adhuc vtendum: Galenus addit.

De Paliuro. CAP. XVII.

PALIVRVS frutex prædurus, quandoque in arborem tranſiens, ramis longis & aculeatis, ſed ſpinis iuxta folia minoribus ac minus nocentibus: foliis verò paruis, latis, quaſi rotundis, acuminatis, è virenti nigro quaſi ſubrubentibus: floſculis ad faſtigia cauliculorum coacernatis, colore luteis: lobis planis ac latis ſpondylis ſiue verticillis affinilibus; in quibus ſemina terna quaternáve læuia, pinguia vt Limi, ſiue, vt Dioſcorides ait, λιπωδῆ. 1.

Naſcitur in humidis & aridis veluti Rubus, & pluribus in Græcia locis.

Eſt verò & alius præter hunc Paliurus, fruticoſior Loto: folia cuius qualia prioris, ſed fru- 2.

ctus

Paliurus.

Rhamnus solutiuus.

ctus differens; qui non planus, sed rotundus ac ruber, magnitudine qua Cedri bacca aut paulò minor, nuclei cuius non simul edun-tur. fructus suauis est, & esui per se iucūdus: si quis autem vinum infundit, tum & ipse suauior, & ipsum vinum suauius reddi asse-ueratur. Quod & Plinius lib. XIII. cap. XIX. Fruticosior hic fructuq; magis rubēs, cuius nucleus non simul manditur: iucundus per se (fructus) atque suauiter è vino, quin & vi-na succo suo commendans.

In Libya hic nascitur. Postponit huic Cyrenaica regio Loton suam, vt Plinius af-firmat.

Huius Paliuri mentionē quoq; facit Di-philus Siphnius apud Athenęum lib. XIIII. referens sępius in secūdis mensis in pulchra Alexandria appositos se comedisse fructus.

Folia autem Paliuro decidua sunt, non quemadmodū Rhamnis perpetua. Ceptiuo Vere germinat Paliurus: Plinio teste.

Spinosus autē hic frutex Græcis παλίου-ρος dicitur: Latini ac Itali eandem retinent vocem. Plinius semē Zurá appellari refert.

Porrò Paliuri folia & radix nō obscuram habent adstringendi vim: semina verò in-cidendi, qua calculos vesicæ comminuunt, & ad pectoris pulmonisque excretiones au-xiliantur: vt Galenus ait.

Foliorum, inquit Dioscorides, & radicis decoctum aluum sistit, vrinas mouet, cōtra venena & serpentum morsus auxiliatur.

Radix phymata & œdemata discutit tri-ta & imposita.

Semen tussi opitulatur, & vesicæ calcu-los comminuit.

De Rhamno solutiuo. CAP. XVIII.

QVEM Rhamnum solutiuum appel-lant, frutex est facilè arboreſcens, cau-dice mediocris crassitudinis, cuius exterior cortex qualis Ceraso; interior verò ligni materies sublutea, & rami aliquot acutis spinis veluti Pyrastri sepiuntur: folia viridia, latà, tenuissimè per margines serrata, mino-ra quàm Pomi: flosculi exigui iuxta folio-rum pediculos aliquot exeunt herbacei: succedunt baccæ initio virides, per matu-ritatem nigræ, vno aut altero intus exiguo nucleo.

Iuxta limites agrorum, in sepibus, in syl-uis, atque aliis incultis exit locis, amat riuu-los & scrobes aquas habentes.

Maio mense flores promit: Autumno baccæ matureſcunt.

Rhamnum solutiuum recētiores nomi-nant, quòd videlicet instar Rhamni spinosa sit, & expurgandi facultatem baccæ obtineant. Marthiolus Spinam infectoriam: Valerius Cordus Cerui spinam facit: nonnullis verò & Burgispina. Germanis Creutzbeer/ Weghedorn: Italis

Italis *Spino merlo, Spino Zerlino, Spino Ceruino*: Belgæ fructum Rhijnbeſien / id eſt, quaſi dicas, Baccas Rhenanas vocitant.

Baccæ autem huius Spinę, vt guſtu amaritudinem cum adſtrictione nonnulla referunt, ita & calidæ ſiccæque ſunt ordine ſecundo. Purgatrices eædem ſunt, craſſam pituitam & biliosos quoque humores per aluum educunt. Datur aridarum in puluerem tritarum à drachma ad ſeſquidrachmam: nonnulli baccas numerant, qui à XV. ad XX. exhibent, vel etiam plures duris hominibus. Præſtat autem ipſas confractas in iuſculo pinguis carnis abſque ſale incoquere, atque iuſculum ebibere: ſic etenim minore cum moleſtia, ac paucioribus ventris doloribus ac torſionibus euacuant. Incoquuntur autem baccæ à XL. ad L X. pro robuſtiſſimis etiam plures.

Baccæ nondum maturæ reſiccatæ, in aqua temperatæ, luteum præbent colorem; ſed maturæ virentem.

Exprimitur ex maturis ſuccus, qui cum modico aluminis decoctus, pictoribus pro ſaturato virenti colore in vſu eſt: quem Safftgruen appellant. *Safftgruen.*

De Pyxacantha & Lycio ex Dioſcoride.

CAP. XIX.

Pyxacantha Matthioli.

PYXACANTHA ſpinoſa eſt arbor, ramulis trium cubitorum aut longioribus, cortice luteo, & colore diluti Lycij; iuxta quos folia Buxi æmula, πυκνά, denſa ſiue craſſa. Fructum habet Piperis magnitudine, nigrum, amarum, πυκνόν, denſum ſiue ſucci plenum, & læuem: radices multas obliquas lignoſas.

Naſcitur in Cappadocia & Lycia, & aliis regionibus plurimis: loca amat aſpera. Bellonius in Palęſtina à ſe repertam ſcribit.

Pro Pyxacantha à Matthiolo pictura exhibetur ſtirps foliis Buxi, frequętibus admodum ramulis, ſpinis aliquot intermediis, ſed hanc non eſſe legitimam, doctiſſ. Anguillaræ aliorumque ſententia, cui quoque & nos accedimus.

Extrahitur autem ex Pyxacanthæ foliis ac ramulis, aut, vt Plinius, ex ramis & radicibus, per decoctionem ſuccus, cui Lycio nomen. Folia, inquit Dioſcorides, cum ramis tundũtur, & multis diebus macerata decoquuntur: poſtea lignoſis reiectis, quod reliquum rurſus decoquitur, donec mellis habeat conſiſtentiam. Plinius ſic habet: Coquuntur in aqua tuſi rami radicesque ſummæ amaritudinis æreo vaſe ferè per triduum: iterumque exempto ligno donec mellis craſſitudo fiat: lib. XXIIII. cap. XVIII.

Quam Græci πυξάκανθαν vocant: Latinè Buxeam ſpinam quis dixerit: Nominatur verò & λύκιον à ſucco, qui ex ea coquitur.

Succus propriè λύκιον dicitur, apud Latinos idem nomen retinens. Officinis Lycium incognitum eſt, quæ eius loco ſuccum fructuũ Periclymeni ſiue Caprifolij perperã, & cũ grauiſſimo errore ſubſtituũt: vt ſuo loco ſcriptũ eſt. *Officinarũ error.*

Dioſcorides ex Rhu χύλισμα facere docet, ad eadem, ad quæ Lycium conueniens. quod deficientis ac deſiderati Lycij ſuccedaneum eſt, & in omnibus medicamentis eius loco adhiberi ex re eſt. *Lycij ſuccedaneum.*

Lycium autem, auctore Galeno, exiccatoriæ eſt facultatis, & compoſitum ex diuerſi generis ſubſtantiis: vna quidem tenuium partium digerente atque calida: altera terreſtri ac frigida, ex qua adſtrictionem obtinet: in calore autem mediis ac ſymmetris proximũ eſt. Proinde ad varia eius vſus. Caliginem, inquit Dioſcorides, oculorum diſcutit: palpebrarum ſcabiem, pruritus, veteresq; fluxiones ſanat: facit ad aurium putredines, exulceratas gingiuas, & tonſillas, labiorum fiſſuras, ſedis rimas, attritusq; illitum. Cœliacis & dyſentericis potum &

per clysterem inditum prodest. Datur sanguinem excreantibus & tussientibus ex aqua: muliebria etiam appositum sistit. Contra rabiosi canis morsus in catapotio deuoratur, aut in aqua bibitur, aut ex melle sumitur.

De Agrifolio. CAP. XX.

Agtifolium.

AGRIFOLIVM frutex est, quandoque, cultura præcipuè, in arborem excrescēs. caudices arboribus mediocris crassitudinis; fruticibus non valdè crassi, quorum ramuli lenti sunt ac flexibiles, & cortice teguntur læui ac virente. materies ligni dura ac solida, ac interius nigricans, quæ & in aqua fidit; veluti Lignum Indicum, quod Guaiacum dicitur: folia pulchrè virent, læuia ac glabra, Laurinis ferè similia, sed minora, ac pungentibus aculeis per margines angulosa; quos tamen senescente arbore pauciores vel nullos habent. flores albi & odorati: baccæ rotundæ, Ochri magnitudine, vel non multò maiores, colore rubentes, sapore ingratæ, nucleo intus albido, quæ non facilè decidunt, sed diutinè ramis adhærent. radix lignosa.

Fit ex huius arboris aut fruticis cortice, qui læuis est, Viscum, quo in capiendis auibus aucupes & rustici vtuntur. Corticem, inquit Ruellius, detrahunt, & facta humi scrobe, locis vliginosis maximè, obruunt, frondibus arborum inuoluentes, & inibi putrescere patiuntur, quod ferè duodenis diebus fieri solet. Tunc marcidum eruunt, & tantisper pila contundunt, donec in viscum lentescat: demum in profluente, vt adhærentes corticum reliquiæ sordesque fluitent, proluunt, & adiecto olei nucum momento, fictilibus recondunt.

Exit Agrifolium locis incultis ac desertis, tum & quibusdam locis iuxta vias, ac in syluis.

Perpetua autem ac immortali coma viret: Autumno ferè baccæ maturantur, quæ non rarò etiam hyeme ramulis adhærent.

Agrifolium hunc fruticem arborescentem Latini vocant: Itali *Agrifoglio* ac *Aguifoglio:* Hispani *AZebo:* Germani Walddistell / & nonnulli Stechpalmen: Belgæ Hulst: Galli *Hous* & *Housson*: Angli Holy.

Creditur esse à Theophrasto ἄγρια dicta, quam plerique Latinè etiam Aquifolium aut Aquifoliam dici volunt. Plinius autem lib. XXVII. cap. XXVIII. Aquifolium interpretatur *κεράτιον*: Sed Cratægus folio est oblongo Mespili simili, quem Athenæus lib. secundo eundem cum Ceraso esse iudicat. Theodorus Gaza *φιλύκην* Theophrasto nuncupatum Aquifolium interpretatur. Philyce autem ex perpetuò virentibus quidem est, sed candor ei qualis Celastro, cuius materies albida: & in alendo pecore honor, fronde semper redundans. At tale Aquifolium non est, cuius materies neque albida, neque frondes pecori vtiles præbet.

φιλύκη.

Agrifolia?

Agrifolij autem baccæ temperamento calidæ sunt ac siccæ: tenuiorum item partium: & flatus discutiunt. Ad colicos dolores vtiles sunt: crassos siquidem pituitosos humores per aluum educunt, X. aut XII. numero assumptæ, vt ab his accepimus, qui earum experimentum quandoque fecerunt.

Viscum autem ex huius cortice factum non minus nociuum est, quàm ex arboreo Visco præparatum: tenacissimum siquidem est: interanea omnia conglutinat: excrementorum exitus contrahit ac claudit, atque hoc modo perniciem homini adfert, non qualitate aliqua, sed glutinosa sua substantia.

De Genista spinosa. CAP. XXI.

Genista spinosa.

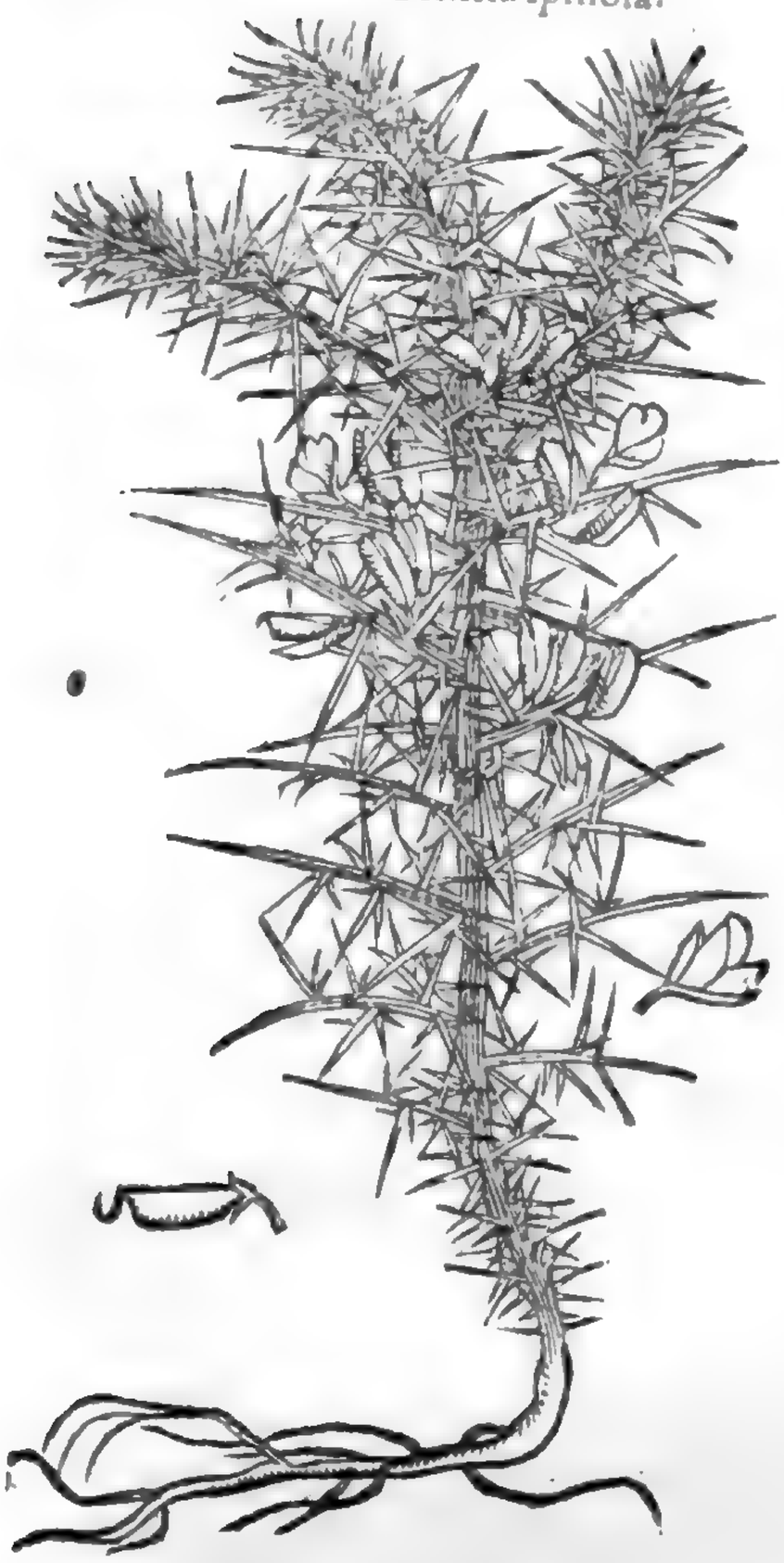

Genistella.

Genistæ spinosæ altera icon.

IN totum Spina hæc stirps est, densa spinarum dua um acutarumq; agmine circumquaque circumsepta: foliis cáret, nisi Vere & quidé exiguis ac mox deciduis. fruticosa autem est, & nõ rarò cauliculis lignosis pluribus assurgens, humilior quandoq;, subinde altior, pro loci natura. flosculi è spinosis ramulis erumpunt, quales Genistæ, lutei, qui in cálidis regionibus sub feruenti Solis æstu adeò rufo colore intenso sunt, vt purpurei appareant: siliquæ sequuntur assimiles. radix lignosa ac lenta, modò recta descendit, aliàs per obliquum fertur. 1.

Huic accedere potest & altera spinosæ Genistæ species, quę virgulas quasdam admodum tenues promit, initio minutulis foliis ac innocentibus exiguis spinulis circumuallatas: postea verò cùm annuæ fuerint, defluentibus foliolis, solis durioribus spinulis communitas. flosculi huic pallidè lutei, minores quàm Genistæ: siliquæ paruulæ, in quibus semina exigua rotunda & subrubentia: radix lignosa & lenta quoq; est. 2.

Prior in pluribus reperitur regionibus, vt in Germania, Belgio, Italia, Gallia, Hispania, Anglia, & locis quidem incultis quoq; ac neglectis. 1.

Altera pluribus per Brabantiam locis occurrit, nonnihil humentibus, sed incultis quoque ac neglectis. 2.

Flores harum Maio conſpicui: & prioris quidem in Hiſpania Autumno etiam: vt Cluſius refert.

1. Harum priorem Belgæ Geniſtam nominant ſpinoſam: vulgò **Gaſpeldozen.** Habetur autem hæc pro Theophraſti Scorpio, quem Gaza Nepam nominat. Duo ſiquidem, Theophraſtus ait, ex toto aculeata eſſe, & difficulter alia præter hæc reperiri poſſe. In totum aculei ſunt, in- *Scorpius.* quit, Corruda & σκόρπιος. deinde pòſt: Quod ex toto ſpinoſum exiguo eſt numero, & difficile quicquam inueneris præter Corrudam & Scorpium. Corruda autem nota eſt: relinquitur Scorpius idem cum Geniſta ſpinoſa. Scorpij autem nomen apud Plinium quidem, πολύσημον, & aliquot ſtirpibus commune. Præter enim hunc Scorpium, cuius lib. XXV. cap. V. mentionem facit, Theophraſti verba referens, & Aconitum Theliphonon Scorpius illi eſt lib. XXV. cap. X. Iam & Scorpioidem dictam herbam Scorpium quoque nominat. Ex argumento nomen, inquit lib. XXII. cap. XV. accepit Scorpius: ſemen habet ad ſimilitudinem caudæ Scorpionis: folia pauca. Quæ de Scorpioide Dioſcoridis ſunt verba.

2. Altera, Geniſtella paſſim vocatur: Germanis **Erdtpfrimmen / Stechend pfrimmen:** Belgis **Stekende bzem:** Gallis *Genest picquant.*

De ſpinoſi autem Scorpij facultatibus nihil apud Theophraſtum extat. Plinius eaſdem quas Scorpioidi vires ei tribuere videtur. Eſt & alia, ait, eiuſdem nominis effectuſque ſine foliis: lib. XXII. eodem quo ſuprà loco.

LIBRI PRIMI PEMPTADIS SEXTÆ

FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ

LIBER SECVNDVS,

DE FRVTICIBVS NON SPINOSIS.

PRÆFATIO.

A SPINOSIS fruticibus ad non ſpinoſos tranſcundum, quorum non exiguus numerus occurrit: Sed tamen non omnes Veteribus cognitos deſcribere inſtituimus, ſed quorum notitia ad poſteritatem peruenit, vel quos cognoſcere refert. Superiori autem libro finem impoſuit Geniſta ſpinoſa, huius verò initium non ſpinoſa exhibet Geniſta.

De Geniſta. CAP. I.

Geniſta cum rapo.

Geniſta Italica.

FRVTICOSA ſtirps Geniſta eſt: caules aut potius tenues caudices habet lignoſos, à quibus plurimæ tenues ſparguntur virgulę anguloſæ, virentes, lentæ, & flecti nectiąue faciles, non rarò quoque in alas diuiſæ; circa quas folia exigua, obſcurè virentia, & floſculi eleganti colore lutei, & tandem ſiliquæ planæ per maturitatem nigricantes, veluti Faſeli ſiue Bωnæ dictæ, in quibus ſemina plana, dura, ſubruffa, Lentibus minora. radix dura & lignoſa fibras quaſdam obliquas ſubinde à ſe dimittit. Attollitur autem Geniſta frequenter in ſatis magnam altitudinem, hominis ſtaturam attingens: floribus hæc multis ſæpè grauida; quandoq; verò humilis permanet, quæ rarò florifera. Huius verò radicum fibris adnaſcitur quod Rapum appellant Geniſtæ. 1.

Eſt autem hoc tuberoſum quoddam, turbinatum, ſubnigricantibus ſquamis opertum, pulpa interiore ſublutea, à quo caulis aſſurgit dodrante breuior, floribus circa faſtigium ſubcandidis, Lamij ferè æmulis; ſuccedentibus oblongis, craſſis, teretibus, non tamen magnis lo- *Rapum Geniſtæ.*

culis, in quibus ſemina minutiſſima & ſuperuacanea. Tota autem facie iſtud Orobanchen Dioſcoridis refert, lib. III. Pempt. IIII. deſcriptam: hoc ſolo ab ea differens, quòd non inter Legumina exeat: ſed è fibris radicum Geniſtæ, quibus adhæreſcit.

Naſcitur Geniſta in Germania, inferiore præſertim, frequentiſſima aridis, incultis, ac deſertis locis: tum & iuxta ſyluarum & agrorum limites: & quæ humilior eſt rapumque ferens, macro, tenui, ac arenoſo ſolo gaudet.

2. Præter verò hanc & alia elegantior Geniſta eſt, ramuli ſiue virgæ cuius virentes quoque, lentæ ſimiliter, & ad vinciendum accommodæ, paucis adeò foliis conueſtiuntur, vt nudæ ferè appareant: circa harum autem faſtigia flores ſpicato ordine exeunt, eleganter quoq; lutei, odorati, maiores quàm prioris; ſiliquæ verò & nigræ, planæ, & longiores.

Hæc Italiæ indigena eſt: fertur & in Hiſpania prouenire: apud Belgas verò hortenſis.

3. Iam & hirſuta quędam Geniſta eſt, candidioribus ac mollioribus foliis, qualis in Hiſpanię nonnullis regnis, & præſertim iuxta Calpem naſcitur. Meminit huius Titus Calphurnius Bucolicon Ægloga ſecunda, ſic ſcribens:

Cernis vt, ecce pater, quas tradidit Ornite vaccæ
Molle ſub hirſuta latus explicuere Geniſta?

Floret Germanica Geniſta ſub finem Aprilis, aut Maio menſe, atque tunc rudimenta florum adhuc virentia, prius videlicet quàm lutea fiant, decerpta, muria aut ſale condiuntur, quæ poſteà elota & decocta Capparorum in obſoniis loco habentur, nec minore cum ſuauitate manduntur.

Siliquas cum maturis ſeminibus Auguſtus menſis præbet. Rapum Iunio præcipuè menſe apparet ac conſpicuum eſt.

Italica Geniſta ſeriùs quidem, ſed diutiùs in Belgio floret.

Appellatur autem hic frutex à Latinis quidem Geniſta, aut, vt quidam volunt, Geneſta: Italis *Geneſtra*: Hiſpanis ſimiliter *Geneſtra* aut *Gieſtra*: Germanis Pfrimmen: Belgis Brem: Gallis *Geneſt*: Anglis Broome.

At Geniſtæ virgæ, flores, ac ſemina excalfaciunt ac reſiccant ſecundo ordine: tenuis quoq; ſunt eſſentiæ, & expurgandi ac aperiendi vim obtinent: & præcipuè ſemen quod ſiccius eſt, minusque excrementitiis humiditatibus redundat.

Decoctum virgularum & cymarum Geniſtæ, hepar, lienem, & renes expurgat ac aperit: per aluum aquoſos humores detrahit, hydropicis idcirco auxiliare; præſertim ex vino: reliquis ex aqua vtilius. Ad eadem commendatur & ſemen.

Paratur verò & ex Geniſtæ ramulorum ac virgultorum aridorũ & combuſtorum cinere cum vino tenui albo, cuiuſmodi Rhenanum eſt, lixiuium. quod ad Cachexiam & Leucophlegmatiam à nonnullis valde commendatur: & potenter quidem hoc aquoſos ac ſeroſos humores cum vrina & per veſicam expellit: ſed & acrimonia ſua interna viſcera quandoque & lædit & exedit.

Meſues floribus ac ramulis humiditatem ait incidentem adeſſe, ſed excrementoſam, & ob id vomitoriam: & ſtirpem omnibus ſuis partibus cõturbare, prouocare, incidere, attenuare: pituitam & crudam materiam à iuncturis cum violentia vomitione ac deiectione expurgare. Videntur autem iſta non de Geniſta, ſed de Sparto ſcripta, quod per ſuperna Hellebori ritu purgare, auctores ſunt Dioſcorides & Plinius. Addit verò & Meſues Geniſtam calculum frangere renalem atque veſicæ, neque permittere vt in his materia diutius hæreat, aut in calculum dureſcat.

Flores exigui muria conditi, & pro obſonio manſi, languentem excitant appetentiam, & hepatis ac lienis infarctus expediunt. Iidem completæ maturitatis cum axungia porcina triti ac permiſti, dolores podagricos lenire feruntur. Meſues verò hos cum melle roſato aut ouo ſtrumas ſcribit reſoluere.

Rapum Geniſtæ in vino decoctum ad renum & veſicæ dolores commendatur, vrinas promouet, calculos diſſoluit & expellit. Succus è recenti rapo Geniſtæ expreſſus, recentia vulnera glutinat, vetera & ſordida expurgat: vlceribus quoque malignis ac diuturnis prodeſſe recentiores affirmant.

De Geniſta tinctoria. CAP. II.

FOLIOSA hæc Geniſta amplius eſt quàm præcedentes, humilior tamen & rarò rectè aſſurgens, ſed ad latus declinans: ſarmentoſas quoque ac tenues herbaceas virgulas à caudice exiguo & lignoſo promit, foliis circumueſtitas multis virentibus, latioribus, longioribusque quàm vulgaris. flores circa faſtigia copioſi, pulchrè lutei, quales Geniſtę: ſiliquæ quoque eiuſmodi: ſemen non abſimile. radix lignoſa.

Pluribus

Genista tinctoria.

Genistæ tinctoriæ alteracon.

Genista humilis.

Pluribus per vtramque Germaniam prouenit locis incultis, quandoque humentibus aut vmbrosis: syluas quoque ac montosa non rarò subit. Italiæ quoque haud incognita.

Iulio & Augusto cum flore reperitur: atque tunc à nonnullis ad tincturæ vsum colligitur ac subsecatur.

Clusius & alteram huius speciem exhibet magis fruticosam & altiorem, & ad duorum cubitorum altitudinem rectè assurgentem: cuius caudex enodis, digitum crassus, candicante obducitur cortice, ramosque multos spargit fragiles, circa quos folia Lini, supernè virentia, inferius incana ac resplendentia: flores spicati, Genistæ tinctoriæ æmuli. Hanc autem in Murciano Hispaniæ regno secus vias à se conspectam, & mense Martio cum flore repertam, refert. 2.

Est verò & inter Genistas quędã omninò humilis, ac terræ superficiei incumbẽs, cuius caulículi in membranosam latitudinẽ extẽsi, folia oblõga referũt, à quibus & deinde alij enascũtur, & ab his rursus alij, nec finis donec ad fastigiũ perueniatur: folia autem nulla habet alia. ex horum fastigiis emicant flosculi lutei veluti Genistæ, sed minores; & siliquæ exiguæ. radix tenuis est. 3.

Harum autem Genistarum priorem plerique florem appellant tinctorium: rectius verò Genista tinctoria dicitur. Meminit huius Plinius: 1.

Tingendis, inquit, vestibus nascentes Genistæ: lib. XVI. cap. XVIII. Germanis Ferbblumen/ Heydensmuck: Belgis Ackerbyem: Italis (ni fallor) *Cerretta, Braglia,& Cosaria*, vt Cap. de Lysimachia Matthiolus scribit: Anglis Dietwerd.

2. Altera ab Hispanis Scoba nominatur.

3. Tertia à nonnullis Genista humilis vocatur: à Germanis Erdtpfrimmen/ hoc est, terrestris Genista, siue Chamægenista.

Sapore autem Genista tinctoria amaro, Genistam priorem refert, proinde & secundo excessu calida siccaque. existimatur verò & reliquis facultatibus ei assimilis.

De Sparto frutice. CAP. III.

Spartum frutex maius.

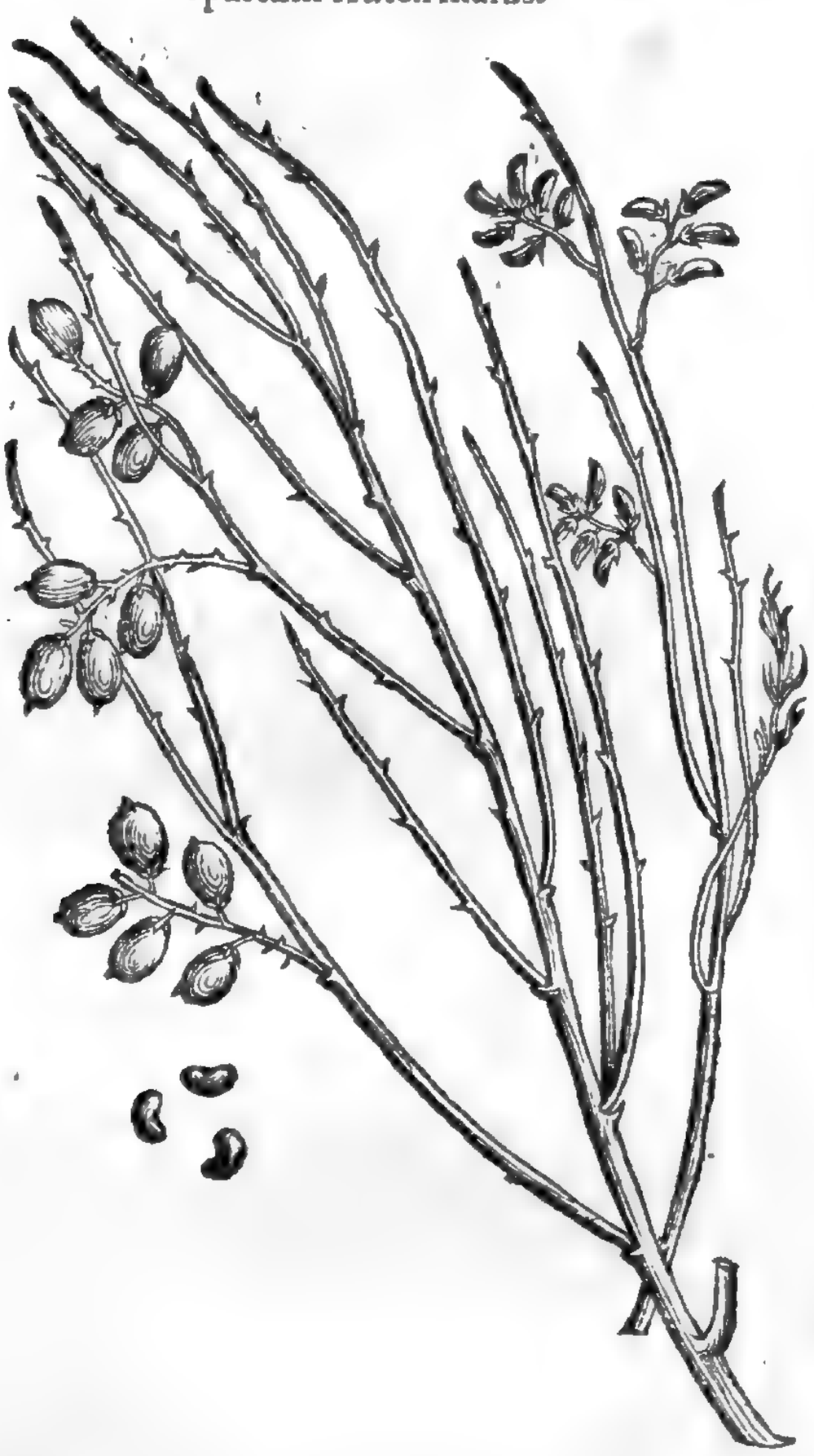

Spartum frutex minus.

DVPLEX Spartum est: vnum frutex: alterum herba.

Spartum frutex Genistæ, quam Itala terra producit, virgulis similis est; quæ virentes, striatæ, tenues, & ad nexum flexumque faciles ac expeditæ sunt. Folia ei nulla, nisi prima germinatione, quæ paruula & citò defluunt: flores in lateralibus pediculis spicato exeunt ordine lutei: lobi qui succedunt rotundis oblongiores, minoribus Bœnis siue Faselis (quos Dioscorides Phasiolos nominat) adeò similes, vt sublato pediculo, ab huiusmodi Faselis non mox discernantur; in quibus semen durum ac nigrum. radix lignosa.

In Hispaniæ prouinciis Spartum nascitur, & vno loco altius ac fruticosius: altero verò humilius, cuius tamen lobi maiores sunt.

Græcis σπάρτον ac σπάρτιον dicitur: Latini iisdem vocibus vtuntur, modò Spartum, aliàs Spartium nominantes: Hispani *Retama* vocant.

Sparti autem, quo vites alligantur, tum fructus, tum virgarum succus non instrennuè trahentis est facultatis: sic Galenus. Dioscorides verò, Semina, ait, & flores cum melicrato quinque obolorum pondere pota, purgant per superiora vehementer, veluti Helleborum; sed tutò, ac citra periculum. Semen per inferna purgat.

Ramorum in aqua maceratorum ac tusorum extractus succus, ischiadicis & angina laborantibus auxiliatur, si quantū cyathus manè bibatur. Quidam verò hos ramulos marina aqua macerantes, ischiadicis per clysterem iniiciunt: educunt autem sanguinea & strigmentosa.

De

De Sparto herba. CAP. IIII.

Spartum herba.

Sparti herbæ alia ſpecies.

ALTERVM Spartum herba, vt inquit Plinius, ſpontè náſcens. tenuia ac iuncea hæc è radice numeroſa emittit folia, cubitalis ſubinde longitudinis, lenta quoque & obſequioſa, quæ ætate duriora redduntur; culmi inter hæc aſſurgunt altiores, paniculam ferè arundinaceam proferentes, nonnullorum Graminum aſſimilem, in quibus oblongum naſcitur ſemen. radices fibroſæ ſunt ac perpetuæ, quæ facilè luxuriantes atque inter ſe implicitæ latum conſtituunt ceſpitem, duorum quandoque pedum ſpacium occupantem.

In compluribus Hiſpaniæ Bæticæ locis hoc Spartum prouenire Cluſius ſcribit, ſed tamen omnium frequentiſſimè ab initio Granatenſis regni ad Murgim vſque vrbem, quæ modò Murcia, in quo terræ ſpacio & Noua Carthago, nunc Cartagena, ſita eſt: Reperitur verò & in Valentino agro, vbi lætius & vberius exit.

Conueniunt autem hæc cum iis quæ de Sparto herba Plinius lib. XIX. cap. II. ſcriptum reliquit: & quidem his verbis: Herba hæc ſpontè naſcens, & quæ non queat ſeri. Iuncuſq; propriè aridi ſoli, vni terræ dato vitio: namque id malum telluris eſt: nec aliud ibi ſeri aut naſci poteſt. In Africa exiguum ac inutile gignitur. Carthaginienſis Hiſpanię citerioris portio nec hæc tota, ſed quatenus parit, montes quoque Sparto operit. Hinc ſtrata ruſticis eorum, hinc ignes facesque, hinc calceamina, & paſtorum veſtes: animalibus noxium præterquam cacuminum teneritate.

Conficiuntur verò ex hoc & hac ætate aulęa, corbes in quibus vuæ paſſæ & caricæ: tum & alia conduntur: nec alius huius, quod ſcitur, vſus eſt: nec nomen pręterquam Sparti, aut Sparti herbæ.

De Tamarice. CAP. V.

TAMARIX frutex haud magnus eſt, hominis ferè altitudine: caudices habet lignoſos quidem, ſed nequaquam craſſos: ramulos verò ab his complures: folia verò circa hos frequentia, parua, oblonga, teretia, ac tenuia, quaſi lineolis tranſuerſis ac obliquis ſiue inciſuris ſuperficie tenus exaſperata, indiuiſa tamen: flores muſcoſi, numeroſi, albidi, aut ex albido purpuraſcentes tenuium ſurculorum faſtigia occupant; quibus ſemen ſuccedit pappoſum, quod

Tamarix.

Tamaricis ramulus cum floribus.

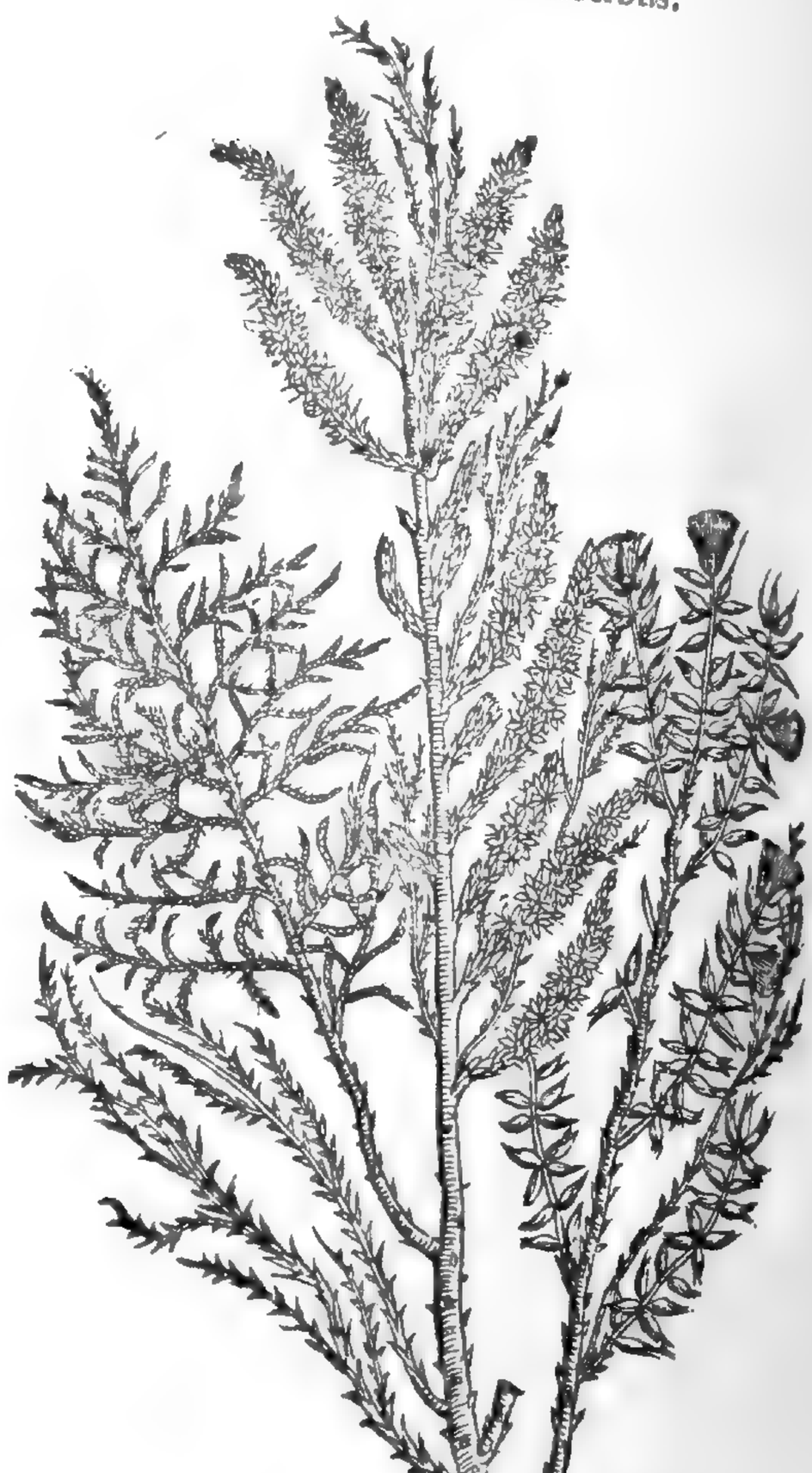

quod per maturitatem, dehiſcentibus conceptaculis in quibus continetur, effluit, acà vento abripitur, non minus quàm Salicis. radix qualis fruticum lignoſa, in diuerſa tendens.

Secus profluentes amnes, ac quandoque exorbitantes fluuios, non rarò etiam circa paludes naſcitur, ſolo frequenter ſaxoſo: humidiores ſiquidem & lapidoſos amat tractus. reperitur in Germania, Vindelicia, Italia, Hiſpania, ac in Græcia quoque.

In Ægypto autem ac Syria, vt Dioſcorides, Tamarices quoque gignuntur: In Tylo verò & Arabiæ inſula, vt Theophraſtus ſcribit, quarum, inquit, lignum, non vt apud nos Græcos imbecillum, ſed validum veluti σεύινον, ſiue Ilignum, aut aliud quoddam forte.

Tamaricem hanc Dioſcorides ἥμερον, ſiue ſatiuam aut vrbanam nominat, & fructum ait proferre Gallis perſimilem, guſtu inæqualiter adſtringentem.

Petrus Bellonius Singularium lib. ſecundo Tamarices prælatas & aliarum arborum inſtar magnas ſe in Ægypto vidiſſe refert: & locis quidem quandoque humidis ſecus flumina: non rarò verò etiam in aridis & ſabuloſis, vbi nulla alia naſceretur arbor. quę Gallas, incolis Chermaſel dictas, ſubinde adeò multas è ramis dependentes ferrent, vt onere earum grauatæ ferè fatiſcerent.

Tamarix Græcis μυρίκη: Latinis verò etiam Myrica: in Officinis Tamariſcus dicitur: ab Octauio Horatiano Murica. Dioſcorides in Græcia & Italia naſcentem ἄγρια ac ſylueſtrem facit: Germanis eſt Tamariſchen holtz & Poltz: Belgis Ibenboom/Tamariſchboom: Italis *Tamarigio*: Hiſp. *Tamargueira* & *Tamariz*: Gallis *Tamaris*: Angl. Tamariſck: Bohemis Tamaryſſk.

Myrica autem abſtergentis eſt ac incidentis facultatis abſque perſpicua deſiccatione: habet verò & adſtrictionem nonnullam. Atque ob has facultates admodum prodeſt lieni indurato decocta cum aceto aut vino, ſiue radice, ſiue foliis, ſiue extremis ramulis. auctor Galen.

Decoctum foliorum ex vino lienem abſumere Dioſcorides quoq; ſcribit: deinde & idem ad dolorem collutione prodeſſe: & ad muliebres menſes inſeſſu: & aptè iis qui pediculis & lentibus abundant affundi.

Cinis combuſtæ admodum deſiccatoriæ eſt facultatis, plurimam abſtergendi facultatem habens, pauxillum adſtringendi.

Fructus autem ſiue galla maioris Tamaricis non paucam ſortita eſt adſtrictionem, adeò vt

gallæ

gallæ omphacitidi siue immaturę proxima sit, nisi quòd acerbitas euidentior est in galla: Myricæ autem fructus temperatura inæqualis, immista est enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque vis abstergendi, quod sanè gallæ haud inest, vt Galenus ait.

Conuenienter hoc vtimur, inquit Dioscorides, vice gallæ in medicamentis oculorum ac oris: ad sanguinis excretiones: prodest verò & cœliacis, fluxui muliebri, ictero, ac à phalangio demorsis. Cortex ad eosdem vsus adhibetur. Conficiuntur ex ligno ad bibendum pocula, vt ex his potus sumptus lienosis prosit.

De Erica. CAP. VI.

Erica prior.

Erica altera.

ERICA humilis, sed tamen lignosa ac fruticosa stirps, rarò dodrantalis altitudinis: virgu- 1.
las promit complures, ac circa has foliola duriuscula ac asperiuscula, Tamaricis aut Cupressi quodammodò similia: flosculos secundum virgulas ordine digestos, exiguos, diluto rubente colore purpurascentes, rarò albidos: radicem lignosam per summam terram sparsam. Et hæc verè ac propriè Erica apud Veteres habetur.

Sunt verò & alij humiles lignosi frutices, qui inter Ericas numerantur. Quarum vni vir- 2.
gulæ quoque lignosæ à radicibus complures, sed tenues, subrubente colore nigricantes, non rarò sesquipedales vel altiores, foliis quæ admodum exiguis circumuestiuntur, quàm vulgaris Thymi minoribus: flosculi in fastigiis ac cacuminibus virgularum quini seníve, aut plures cohærét, deorsum dependentes, forma oblongi, intus caui, dolioli alicuius effigiem referentes, colore diluto purpurascentes. radix serpens, pluribus germina locis edit. Ex hac Erica scopæ fiunt, quibus domus verruntur, tum & aliæ, quibus vestes expurgantur.

Vtraq; inferiori Germanię siue Belgio satis vulgaris, locis aridissimis, sterilibus, ac incultis. Floret & vtraq; æstate, sed prior diutius, sic vt & Autumno cum flore reperiri queat.

Memini verò & aliam quandam me obseruare Ericam, humilem quidem, sed lignosis 3.
virgulis etiam luxuriantem, cuius exigua quoque sunt foliola, sed angusta, & oblongioris formæ. huic spicato ordine ad fastigia virgularum, vnico tamen tantummodo latere, exeunt flosculi eleganter rubentes, nigris prominentibus apicibus.

Nascitur hæc in Germaniæ illo tractu, qui ex Bohemia Norinbergam ducit, locis aridis & incultis, ac iuxta syluas.

Mense

Erica tertia.

Menſe Aprili cum elegantibus floſculis reperta. Deſcribuntur verò & multæ aliæ à doctiſs. C. Cluſio Ericæ, quas ex ſuis per Hiſpaniam obſeruationibus requirendas relinquimus.

Erica autem à Græcis ἐρείκη dicitur: nõnulli perperam Myricam nuncupant: Germanis ac Belgis Heyden: Italis *Erica*: Hiſpanis *Breço*, *Queiro*: Gallis *Bruyre*: Anglis Heth.

At Ericæ, vt Galenus ſentit, digerendi per halitum facultatem obtinet. Flore eius ac foliis vtendum.

Auxiliantur, inquit Dioſcorides, coma & flores ſerpentium morſibus impoſita. Ex floribus autem reprobum mel apes colligunt.

De Vacciniis nigris. CAP. VII.

VACCINIA, de quibus hoc loco agimus, à Violis differunt: nec flores ſunt, ſed baccæ: iſtorum autem Vacciniorum aliquot reperiuntur ſpecies, Nigra videlicet, Rubra, & quæ Paluſtria dicuntur.

Vulgatiſſima Germaniæ ſunt nigra, quorum fruticem Myrtillum quidam appellant. eſt autem hic exiguus, vix dodrantalis, cauliculis & ramulis tenuibus, virenti cortice conueſtitis: foliis maioris Buxi, tenuioribus tamen & ambitu leuiter ſerratis, ad Myrti vnius generis accedentibus: floſculi ſecundum ramulos rotũdi, concaui: baccæ Iuniperis magnitudine ſatis reſpondent, in ſummitate concauum veluti vmbilicum habent, perinde ferè vt Taxi; colore è cæruleo ſaturato nigricãt, ſapore ſubacido ac adſtringente, in quibus complura tenuia, parua, albicantia ſemina. radix ſubeſt lignoſa, tenuis, & ſubindè proſerpens.

Vaccinia nigra.

Macro ſteriliq́ue ſolo, ac incultis ſyluoſiſq́; gaudet: ſubinde in editis, vento expoſitis, ac montanis reperitur: non rarò etiam ad plana deſcendit. In Germania vtraque, Bohemia, & nonnullis Galliæ locis frequens.

Subnatis Vere nouis foliolis, paulò pòſt floſculi apparent: baccæ ſub finem Iunij ac Iulio perficiuntur. reperiuntur verò nonnunquam & Septembri: tametſi enim maturæ, non facilè tamen corrumpuntur.

Baccas iſtas Germani Heydelbeeren appellant: Brabanti Crakebeſien/ quòd ſtrepitum quendam, dum dentibus franguntur, edant: nonnulli Dauerbeſien: Galli *Airelle* aut *Aurelle*, vt Iohannes de Choul ſcribit: Bohemi Czerne iahody. Germaniæ pleræque Officinæ Myrtillos; propriè autem Myrtilli fructus ſunt Myrti, prout hoc tempore Pharmacopœi loquuntur. Apud Græcos & veteres Latinos nomen, quòd ſciamus, non habet; nam quòd plerique Vitem Idæam, à Plinio Alexandrinam cognominatam, exiſtiment, veritati repugnat. Vitis

ſiquidem

ſiquidem Idæa non modò cum Vite vinifera ſimilitudinem aliquam habet, ſed Vitis etiam ſpecies eſt. Siquidem Theophraſtus, qui huius meminit, nullo addito epitheto, ἄμπελον ſimpliciter nominat (vt paulò pòſt oſtendetur) quod haud dubiè non fuiſſet facturus, ſi à Vite vinifera differentem habuiſſet.

Quæcunque enim ſtirpis alicuius nomen acceperunt, addito aliquo epitheto exprimuntur, vt ab ea, cuius nomen mutuatæ ſunt, differentes agnoſcantur: vt Laurus Alexandrina: Vitis alba: Vitis nigra: Vitis ſylueſtris: & tales aliæ.

Iam quæ & à ſtirpe aliqua appellationem mutuantur, ſi non in vniuerſum, tamen vel folio, vel fructu, vel alio aliquo ipſas referunt. Vitis alba & nigra, ſiue Bryonia vtraque, folia clauiculasque habent, vt Vitis vinifera, repũt & eodem modo. Vitis ſylueſtris ſarmenta Vitis modo emittit, & fructũ exiguis vuis ſimilem profert. Laurus Alexãdrina & Chamædaphne, item & Daphnoides Laurum foliis æmulantur. Sycomorus fructu Ficum, foliis Morum refert. Chamædrys folio eſt Quercus ſimili: Peucedanus Peuces. Ita de aliis quæ ab alia aliqua nomen acceperunt. Frutex autem iſte humilis, nec vllo modo, nec vlla parte Vitem refert.

Naſcitur autem Vitis, quam modò Idæam cognominant, non in altiſſimis ac niuoſis Idæ tractibus, (vt quidam interpretari ſtuduerunt) ſed circa Idam prouenit: Idam quidem montem non Cretæ, ſed Troadis in Aſia minore, quæ à Ptolomæo Geographiæ lib. v. cap. II. Alexandri Troas appellatur. Vnde & non temerè à Plinio lib. XIIII. cap. III. Vitis Alexandrina dicta eſt: haud ſecus quàm illic enata Alexandrina Laurus à Theophraſto nominatur: Propria περὶ τὴν ἴδην, id eſt, circa Idam eſſe feruntur, inquit, Alexandrina dicta Laurus, & Ficus quædam, & ἄμπελος, id eſt, Vitis. Huic autem Viti ſimiles apparent, quas Philoſtratus in vita Apollonij apud Mæones & Lydos (haud procul à Troade ſitos) naſci refert, cum iis vitibus illas comparans, quæ apud Indos vltra Caucaſum gignuntur. Vites autem, ait, paruæ admodum, quales apud Mæones Lydosque ibi naſcuntur: vinum tamen ex illis expreſſum guſtatu ac ore iucundiſſimum.

Traditur autem hæc Vitis, iuxta Idam nata, θαμνώδης, id eſt, frutícis inſtar eſſe, ῥάβδοις vitis Idæa μικραῖς, id eſt, virgulis paruis, ramulis verò ad inſtar cubitum extenſis, circa quos ῥᾶγες, ſiue acini, ἐκ πλαγίου, ſiue obliqui, nigri, magnitudine Fabæ, dulces; intus habentes γιγαρτώδες τὶ, id eſt, vinaceum quoddam, molle: folium autem huius rotundum, indiuiſum, ac paruum.

Deſcribitur hæc à Plinio lib. XIIII. cap. III. iiſdem ferè verbis: Alexandrina appellatur, inquit, Vitis iuxta Phalacram breuis, ramis cubitalibus, acino nigro, Fabę magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus: folio paruo ac rotundo ſine diuiſuris.

In quibus verbis, pro eo quod Theophraſtus habet, ῥᾶγες ἴσον ἐκ πλαγίου, Plinius non acinos, ſed racemos obliquos legit: quod Viti magis conuenit.

Cum deſcriptione autem hac, fruticulum Germaniæ Officinis Myrtillum dictum, haudquaquam conuenire ſatis manifeſtum. humilis enim eſt, vix cubitum altus, paucis breuibus & nequaquam cubitalibus ramulis; haud racemos, ſed nec vuarum acinis ſimiles fructus, ſed veluti Taxi baccas profert; non dulces, ſed ſubacidos & adſtringentes; in quibus quoque non γιγαρτώδες τὶ molle, ſed multa exigua candida plana ſemina: folium verò non rotundum, ſed rotundo longius; non vt Vitis, ſed ad Buxi accedens. Iam & credibile eſt hunc in Italia, Græcia, ac minore Aſia non reperiri, cùm Germaniæ & Bohemiæ proprium Matthiolus aſſerere videatur: tantum abeſt vt Vitis Idæa aut Alexandrina dici aut haberi queat.

Vaccinia autem huius fructus poſſe non abs re nominari videntur, cùm baccæ ſint: nam à baccis Vaccinia quaſi Baccinia dici poſſunt. Sed tamen & alia Vaccinia eſſe non repugnat: Vaccinium etenim πολύσημος eſt dictio pluribus communis. Violas Vaccinia dici cap. de Violis ſcriptum. Hyacinthum ſcriptum & Vaccinium Latinis appellari innuit Virgilius Bucolicon primo Æcloga x. Theocriti verſiculum Latinè reddens, qui eſt Eidyllio x.

Καὶ τὸ ἴον μέλαν ὅτι καὶ τὰ γεγραμμὰ ὑάκινθος.

Virgilius:

Et nigræ Violæ, ſunt & Vaccinia nigra.

Vitruuius Architecturæ lib. VII. Vaccinium quoque à Viola diſtinguit, & ex ea purpuram elegantem fieri refert, ad quam cùm Hyacinthus ſcriptus non conferat, aliud omninò iſtud Vaccinium ab Hyacintho eſſe oportet, quod ad tingendum purpureo colore faciat.

Meminit & Plinius lib. XVI. cap. XVIII. Vacciniorum, quæ ad veſtes ſeruitiorum purpura tingendas adhibentur.

Sint autem hæc eadem cum noſtris Vaccinijs difficile fuerit aſſerere: præſertim cùm Plinius Vaccinia inter eas ſtirpes recenſeat, quæ in aquoſis gignantur: noſtra verò in montanis, editis ac vento expoſitis: nec conſtat deinde in Italia cognita eſſe. Vtcunque eſt, Vaccinia hæc

noſtra dici poſſunt,& cum Vacciniis Plinij ac Vitruuij in eo conueniunt, quòd veſtes telæq; lineæ tingi purpureo colore his queant.

Cæterùm Vaccinia hæc facultate ſecundo ordine, eoq; ſatis intenſo frigida ſunt, & vnà cum manifeſta adſtrictione reſiccant. Ventriculo æſtuanti conueniunt: ſitim ſedant: ardentium febrium calores mitigant: aluum reprimunt: vomitum ſiſtũt: dyſenteriam ex flaua bile natam curant: aduerſus choleram morbum proſunt.

Excoquitur horum ſuccus donec craſſeſcat,& addito melle & ſacharo conſeruatur, Rob Officinæ appellant: quod ipſis crudis baccis ad omnia præferendum: nam ſubinde, dum hæ crudæ eduntur aut aſſumuntur, ventriculum debilem ac frigidum offendunt,& tantum abeſt vt aluum adſtringant, aut fluentem reprimant, vt etiam eam ſua frigiditate ac cruditate perturbent: quod ſuccus coctus ſiue Rob haudquaquam efficit.

De rubris Vacciniis.

CAP. VIII.

Vaccinia rubra.

RVBRORVM Vacciniorum frutex quoque humilis eſt, nec quàm nigrorum altior: virgulis tenuibus, paucis ramis: foliis durioribus, perpetuò virentibus, maioris Buxi ſimilibus, aliquantò maioribus. floſculi non ſecundum ramulos, ſed in faſtigiis virgularum aliquot ſimul proueniunt, forma oblongi, rotundi, diluto colore rubentes: ſuccedentibus baccis, quę maturę rubent, ſapore acidæ & adſtringentes. radix tenuis ſerpit.

Syluoſis & interdum opacis quibuſdá Brabantiæ locis reperitur. Geſnerus in altis Heluetiorum montibus gigni ſcriptum reliquit.

Nomen à nigris, quibus forma ſatis reſpondent, Vaccinia rubra habent. Germanis Rooter Heydelbeere: Belgis Roode Crakebeſien: Gallis *Aurelles rouges*: Conrardus Geſnerus Vitem Idæam rubris acinis dixit. ſed multò minus quàm nigram cum Idæa Vite hanc conuenire ipſarum baccarum exortus oſtendit: non etenim ad latera cauliculorum veluti nigra (quod exiſtimantibus vitem Idæam eſſe impoſuit) ſed è ramulorum cacuminibus corymborum inſtar dependent.

Facultatem autem rubra Vaccinia & frigidam ſiccamque habent, & ſimul adſtringendi vim.

De Vacciniis paluſtribus.

CAP. IX.

Vaccinia paluſtria.

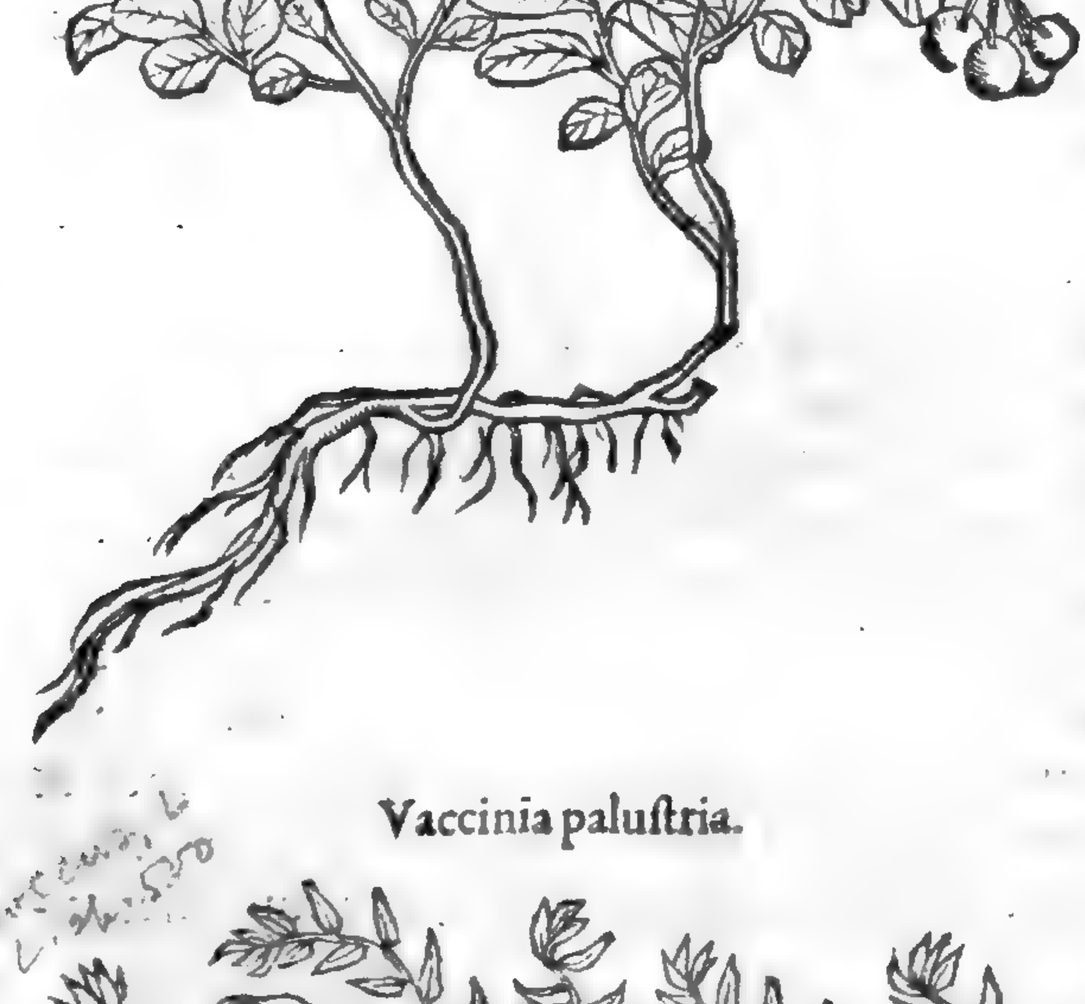

PALVSTRIBVS Vacciniis graciles ac ferè inſtar ſetarum tenues, nonnihil ſubrubentes coliculi, dodrante breuiores exeunt; circa quos parua foliola, veluti Thymi aut vulgaris Serpylli. floſculi in extremis virgis, deinde baccæ dependent, rubræ Vaccinia referentes; ſed turbinatæ, per maturitatem rubentes, quandoque punctulis purpureis conſperſæ, ſapore acidę. radix inſtar tenuis bacilli, obliqua, ex qua ſurſum complures coliculi, & infernus fibræ aliquot demittuntur. Talem enim obſeruare me memini, quando virens ceſpes vnà cum baccis olim ad me miſſus fuit, ſublata ſiquidem vndequaq; terra ac herbis, radix, qualem deſcripſimus, relicta eſt.

In humidis & vliginoſis locis proueniunt ſæpenumerò apud Hollandos. Valerius Cordus quaſdam his ſimiles baccas, ſi non eædem, in macris, humidis, putridis, muſcoſiſque quoque

quoque reperiri refert, & plurimum circa Wittenbergam Saxoniæ oppidum.

Sub finem Iulij, ac Augusto mense baccæ ad maturitatem perueniunt.

Hollandi Dennbesien: Germani Moßbeeren, id est, acinos aut baccas palustres appellant: Oxycoccon Valerius Cordus: nos Vaccinia palustria nominauimus, à similitudine, quam ab aliis habent Vacciniis.

Frigida autem & sicca huiusmodi Vaccinia, vnà cum quadam partium ac substantiæ tenuitate, quæ tamen quandam adstrictionem coniunctam habeat.

Ardentium febrium calorem, atque in his sitim, mulcent: bilis ardorem reprimunt: vomitum sistunt: ciborum appetentiam, per bilioſos corruptosque humores deiectam, restaurant: pestilentibus morbis aduersantur.

Coquitur verò & horum succus, donec crassior factus addito sacharo conseruari queat. qui ad omnia, ad quæ baccæ, etiam vtilior est.

De Portulaca marina. CAP. X.

Portulaca marina. Portulacæ marinæ ramulus.

MARINA dicta Portulaca non herba veluti hortensis, sed exiguus est frutex: cuius ramuli duri ac lignosi: folia pinguia, carnosa, forma Portulacæ æmula, sed albidiora ac duriora: flosculi cauliculos parte superiore ambiunt, quales Blito aut Atriplici ferè; nec dissimile semen latum ac planum. radix lignosa, viuax, veluti & ipsa stirps, quæ defluentibus paucis foliis hyemem sustinet.

In maritimis Zelandiæ, Flandriæ, Hollandiæ aggeribus ac tumulis arenosis gignitur: & alibi similibus locis.

Iulio mense cum flore potissimùm viget.

Huius verò & aliæ reperiuntur species foliis candidioribus, longioribus, & Oliuæ ferè similibus, non rarò quoque altiores aut ramulis teneriores, quales in Lusitania & Valentino Hispaniæ regno se vidisse & obseruasse Clusius scribit.

Hanc stirpem Græci ἅλιμον cum aspiratione vocant: differt ab ἀλιμῷ absque aspiratione: Latinis quoq; Halimus est: vulgò Portulaca marina: Belgis Zee portelein: Angl. Sea porcelline.

Partium autem est Halimus, vt inquit Galenus, dissimilarium: Maior verò pars eius ca-

lida est temperatè, cum humiditate non concocta & leuiter flatuosa.

Folia, Dioscorides ait, decoquuntur ciborum gratia. radix conuulsa, rupta, torminaq; mitigat cum melicrato drachmæ pondere pota: eadem lactis vbertatem facit. Folia autem in Belgio veluti Cappares sale aut muria cõdiuntur, & eorũ loco mensis inferuntur edunturq; & nec quidem reluctante palato, cui grata sunt. Galenus verò etiam prima eius germina in Cilicia cõditari ac reponi, in posterum vsui futura, memoriæ proditum reliquit.

De Myrto. CAP. XI.

Myrtus prior.

Myrtus altera.

MYRTVS magnitudine foliorum non parum differens est: differt & fructus colore, qui modò albicans, aliàs niger est.

Frutex autem Myrtus haud magnus, cultura in exiguæ arboris speciem quandoque adolescens, cuius ramuli siue virgæ lentæ, flexibiles, ac obsequiosæ, subrubente cortice conuestiuntur: folia circa hos læuia ac resplendentia, lata aliquantulum & acuminata, vni quidem minuta, alteri verò maiora, & Vincæ peruincæ vulgaris æmula, tertiæ autem mediæ magnitudinis: sunt eadem nonnullis rariora, quibusdam frequentia cauliculos densius stipantia. flores candidi sunt, staminibus aliquot concoloribus mediis. fructus baccæ sunt oblongæ, colore aut nigræ aut subalbidæ, in quibus copiosa minuta candidaque semina. Foliis ac floribus Myrtus iucundè odorata est. qui etiam ex his, & præsertim è floribus, stillatitius elicitur liquor, gratùm ac suauè redolet.

Circa autem Myrti ramulos ac caudices inæquale quoddam eminensque subinde nascitur, eiusdem coloris, ramos ipsos veluti manus aliqua amplectens ac ambiens: quod Myrtidanum vocatur. *Myrtidanum.*

Lætatur Myrtus littoribus marinis, lacuum, stagnorum, fluuiorumque ripis, montium conuallibus. gignitur feliciter in hortis & viridariis, cultuque luxuriat. Vento Septentrionali exposita ac frigidiora odit loca: montes fugit: In calidis idcircò regionibus facilis copiosusque eius prouentus.

In Germania verò reliquisque frigidis ac rigidis prouinciis ægrè ac difficulter colitur, & nisi intra penuarias cellas hybernis mensibus transferatur, intercidit.

Vbi

Myrtus tertia.

Myrti ramuli cum flore ac semine.

Vbi suę spontis est ac nasci gaudet, vnà cum Rosis floret: fructus Autumno matureſcit: alibi florem tardè: fructum nunquam perficit.

Græcis μυρσίνη est: Latinis Myrtus: Arabibus Alas: Italis *Myrto:* Hispanis *Arrayhan:* Lusitanis *Murta*, & *Murtella*: reliquæ nationes Latinam ferè appellationem seruant.

Inter Myrtos autem, quæ minuto ac exili folio, Plinio Tarentina est: quæ verò frequentibus foliis densissima, exotica. Nigra Myrtus, cuius baccæ nigræ: candida, quæ albidas baccas gignit, appellatur: virent verò & huius dilutius folia. Satiua item habetur in hortis ac viridariis culta: sylvestris quæ sua sponte nascitur: huius baccæ crebrò minores: illius autem maiores. Numerat Plinius & alias species, Patritiam, Plebeiam, ac Coniugalem, quæ qualesq; sint, non ostendit. Oxymyrsinen etiam inter Myrti species reponit, quæ tamen Myrtus non est, sed aculeata stirps: de qua inter spinosas.

Quod caudices ambit μυρτίδανον, vt scripsimus, appellatur: Plinius tamen lib. XIIII. cap. XVI. vinum ex sylvestribus Myrti baccis Myrtidanum vocari ait, si modò integrum est exemplar. Dioscorides siquidem, & similiter Sotion in Geoponicis, ex maturissimis Myrti nigris baccis vinum exprimi referunt: verùm hoc ipsum μυρτίτης οἶνος, hoc est, vinum Myrteum aut Myrtites dicitur. *Vinũ Myrteum.*

Conficitur verò & vinum ex Myrti baccis cum foliis tusis, ac in mustum infusis, quod μυρσινίτης οἶνος, id est, Myrsinite vinum, vt Dioscorides ait, vocatur. Neutrum Myrtidanum à Græcis nominatur. *Vinũ Myrsinite.*

Veneri autem sacra habita olim fuit Myrtus: Plinius lib. XV. cap. XXIX. Ara, inquit, vetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murtiam vocant.

Cæterùm Myrtus ex contrariis substantiis constat, vincente frigido terreno: habet & tenue quiddam calidum: itaque valenter, vt Galenus ait, desiccat.

Adstringunt autem folia, fructus, germina, ac succus, tum foris apposita, tum assumpta. sanguinis sputationes, tum & alias eruptiones reprimunt. contra muliebria profluuia insessu prosunt; quo modo, tum & fotu superfluentes hæmorrhoides sistunt. Alui fluore laborantibus ac dysentericis auxiliantur: Renum ac vesicæ vlcera rosionesque sanant: Oculorum inflammationes mitigant cum farina polentæ impositа: vtiliter quoque omnibus incipienti-

bus inflammationibus exterius admouentur: nec non recentibus ex casu, ictu, aut conatu supra vires doloribus. Ventriculum humidiorem adiuuant: vrinas mouent fructus foliaque reficcata; virentibus enim humiditas quædam superflua ac nocens adest.

Luxatos artus horum decocto foueri expedit, & fracta curationi rebellia, tum & extremarum partium vlcera ex vino: vitiligines emendat: purgat furfures & achoras: capillos denigrat, & fluentes continet.

E virentibus autem baccis extrahitur succus, qui reficcatur, & ad vsus supradictos seruatur. Exprimitur verò & è foliis succus, affuso vetere vino aut aqua pluuia, cuius recentis vsus est, nam exiccatus cariem sentit, & vires, vt Dioscorides ait, amittit.

Myrtidanum magis quàm Myrtus desiccat, & vehementius adstringit. Quidam id tondentes, ac vino austero subigẽtes, pastillos formant, qui ceratis, insessionibus, cataplasmatisq; admisti, ac aliis vbi adstringendum est, folio ac semine efficaciores sunt.

De Vitice siue Agno casto. CAP. XII.

Vitex.

Viticis ramulus cum flore.

VITEX haud magnus frutex est, arboris exiguæ in modum assurgit; caudices habet lignosos non crassos; ramulos verò oblongos, lentos, flexibiles, frangiq; contumaces. folia ex vno pediculo cohærent quina, oblonga, acuminata, veluti Salicis, sed minora molioraque, medio horum maiore ac longiore. flores verticillatim spicato ordine virgularum fastigia circundant, colore aut purpurei toti, vel purpurei albo intermixto. semen rotundum instar piperis.

Nascitur in fluuiorum asperis ripis, in conuallibus, torrentium alueis, locis videlicet palustribus, in Italia, ac aliis calidioribus prouinciis. Germania aut Belgium Viticem non habet, nisi cum diligentia ac cura in hortis excultam.

In Belgio serò, ac Augusto demum mense cum flore reperiri quandoque contigit.

Græci hunc fruticem ἄγνον nominant, & λύγον: Quoniam, inquit Plinius lib. XXIIII. cap. IX. matronæ Thesmophoriis Athenicnsium castitatem custodientes, his foliis cubitus sibi sternunt: Latinis verò Vitex appellatur. Dicitur verò & à nonnullis, vt inter voces nothas ac spurias refertur, ἄγνος, ἀμυκτομίαινος, ξιδάκτυλος: Latinis Salix marina, aut Salix Amerina, &

Piper

Piper agreſte: Germanis Schaffmulle/ Keuſchbaum: Belgis vnà cum Officinis Agnus caſtus: Italis *Vitice, Agno caſto:* Hiſpanis *Gattilo caſto*: Anglis Chaſte tree.

Agni autem folia & fructus excalfaciunt ac reſiccant tertio ordine: partium ſunt admodum tenuium, & flatus diſcutiunt. Edule autem apud nonnullos ſemen habetur, teſte Galeno, & quidem per ſe vel frixum. Non frixum dolorem capitis adfert: frixum verò minus caput tentat. Alimentum autem præbet corpori exiguum, idque reſiccans: flatus validè diſſipat: quamobré accommodú iis, qui à venereis puros ſe conſeruare cupiũt; huic enim reſiſtit.

Præſtant eadem fruticis flores ac folia, tum & aſſumpta, tum & ſubſtrata. Prodeſt verò & Viticis ſemen ad iecur & lienem indurata ac obſtructa: à ſerpentibus demorſis: ſpleniticis & hydropicis bibitum. lac euocat, & in vino drachmæ pondere potum promouet.

Decoctum herbæ ac ſeminis circa vterum morbos ac inflammationes inſeſſu mitigat. Cit menſes etiam ſemen cum Pulegio bibitum: item & ſuffitum ac ſuppoſitum. Capitis dolores in cataplaſmate ſoluit. fouentur hoc addito oleo & aceto Lethargici ac phrenitici.

Folia ſuffita ac ſubſtrata venena fugant, & impoſita morſibus illorum auxiliãtur. Teſtium duritias cum butyro & foliis vitium emolliunt: ſedis rimas ſemen cum aqua impoſitum mitigat: cum foliis verò medetur luxatis & vulneribus. Virgulam qui manu tenuerit, dum iter facit, negatur intertriginem ſentire: auctor Dioſcorides.

De Liguſtro ſiue Phillyrea. CAP. XIII.

Phillyrea.

FRVTEX arboreſcens Liguſtrum eſt, cuius ramuli aut virgæ rectæ foliis conueſtiuntur mollibus, reſplendentibus, ſaturato colore virentibus, Clematidis Daphnoidis ſiue Peruincæ æmulis, ſed tamen longioribus; quàm Oleæ etiam maioribus, latioribus ac nigrioribus: flores candidi, ſuauiter odorati, paruuli, racemoſi; ſequuntur baccæ initiò virentes, per maturitatem nigræ, in exiguæ vuæ modum congeſtæ, quæ ſuccum reddunt è rubro pumicante purpureum: radices hinc inde per obliquum ſparguntur.

Italiæ, Galliæ, Germaniæ vtriquè, aliisquè plurimis Occidentis regionibus Liguſtrum familiare eſt: ſecus aruorum margines, & in ſyluis quandoque reperitur: rigua & aquoſa amat. Ad topiarias ſcenas à nonnullis expetitur, quas facili opere haud ineleganter conueſtit.

Sub finem Maij menſis, aut Iunio flores facit: Autumno ac circa hyemem baccæ maturantur, quæ ſubinde tota hyeme reſtãt, defluentibus interim foliis, quæ Vere noua renaſcũtur.

Latini Liguſtrum: Itali hac ætate *Guiſtrico*, voce à Liguſtro corrupta, appellant: Græcorum eſt φιλλύρεα, nequaquam verò κύπρος: Cyprus ſiquidem frutex Orienti proprius, Liguſtrum Occidenti familiarius. Magna quidem vnius cum altero ſimilitudo eſt, vt ipſæ deſcriptiones oſtendunt: ſed tamen hoc differunt, Bellonio teſte, quòd Liguſtro folia hyeme defluant; Cyprus verò perpetua fronde vireat: Iam & Cypri folia capillos ruffant, vt Dioſcorides ait; ac, vt Bellonius refert, ad luteo tingenda colore faciunt; Liguſtri verò ad tincturæ vſum haudquaquam ſeruiunt. Proinde perperam Plinius lib. XXIIII. cap. x. Liguſtrum eandem arborem eſſe cenſet, quæ in Oriente Cyprus. Quod tamen non ex ſua, ſed ex aliorum videtur ſententia ſcripſiſſe: nam lib. XII. cap. XXIIII. Quidam, ait, hanc (ſcilicet Cyprum) eſſe dicunt arborem, quæ in Italia Liguſtrum vocetur. Eſſe verò Liguſtrum ipſam Græcis appellatam φιλλύρεαν deſcriptio oſtendit. *Plinius notatur.*

Phillyrea, inquit Dioſcorides, arbor eſt Cypro magnitudine ſimilis: foliis Oleæ nigrioribus ac latioribus: fructum habet Lentiſci ſimilem, nigrum, ſubdulcem, racematim cohærentem: & tale omninò ipſum Liguſtrum, vt iam oſtendimus.

Arabs Serapio Liguſtrum cap. XLIIII. Mahaleb nominat: Eſt tamen & aliud Mahaleb granum, cuius mentionem facit Auicenna cap. 478. tepido calore reſoluens ac dolore ſopiés. Serapio de vtroque ſimul egiſſe videtur, & diuerſa Mahaleb ſub vnius capitis titulo cõplexus. Appellatur verò à Germanis Liguſtrum Beinholtzlein / Mundtholtz / Rhein oder Schuleweiden: à Belgis Heelstruyt / Monthout: à Gallis *Troeſne*: ab Anglis Pyuet: à Bohemis Bijwonj.

Mahaleb Serapionis.

Baccas ſunt qui velint Vaccinia etiam dici, atque Vaccinium illud eſſe, cuius architecturæ lib. VII. Vitruuius meminit cap. XIIII. de coloribus purpureis: Eadem ratione, inquit, Vaccinium temperantes, & lac miſcentes, purpuram faciunt elegantem. In tanta veterum breuitate, quid poterit certi adferri, aut ſtatui?

Frigida autem & adſtringentia ſunt folia: ad oris & tonſillarum incipientes inflammationes plurimum conducunt. Baccis merulæ, turdi, aliæq; nonnullæ aues hyeme haud iniucundè veſcuntur.

De Cypro ex Dioſcoride & aliis. CAP. XIIII.

Cyprus.

Cyprus latiore folio.

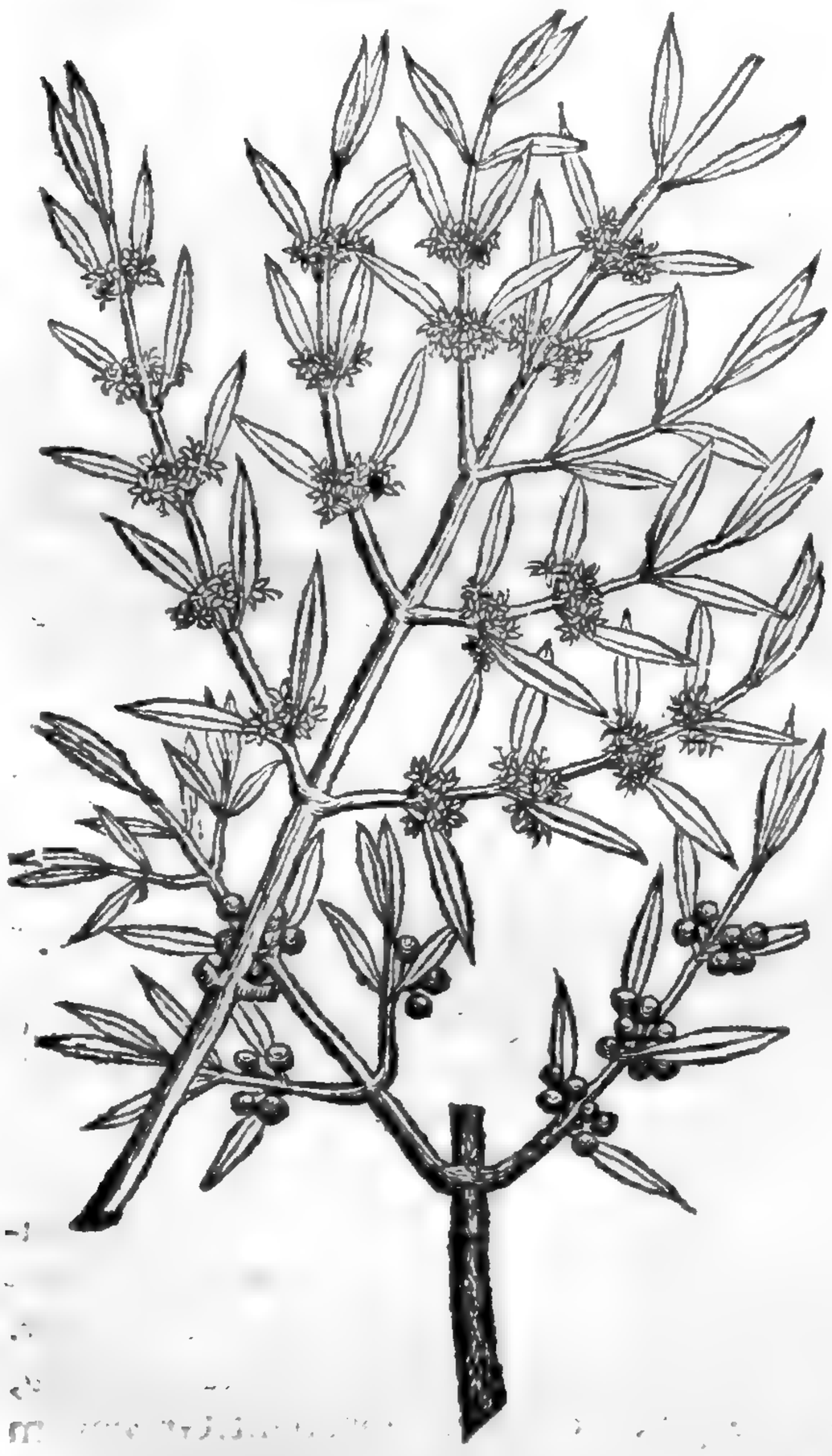

NON magna quoque arbos Cyprus eſt, mali Punicæ magnitudine, aut paulò amplior: folia eius oblonga ſunt vti Oliuæ, ſed tamen latiora, molliora, & non perinde candida, ſed virentiora: flores candidi, racemoſi, odorati: fructus ſunt baccæ nigræ, Sambuci acinis ſimiles.

Optimum, inquit Dioſcorides, naſcitur in Canopo & Aſcalone: Canopus autem vrbs eſt Ægypti, olim celebris, quæ vni ex ſeptem Canopico Nili oſtio agnomen dedit. Aſcalon ciuitas eſt Paleſtinæ, quæ Syriæ eſt prouinciæ.

Plinius Cyprum in Ægypto quoq; arborem eſſe tradit, Ziziphi foliis, ſemine Coriandri, flore cãdido, odorato: Coriandri autẽ ſemẽ cum Sambuci baccis magnitudine ſatis cõuenit.

In Ægypto magnus huius, & hac ætate eſt prouentus, vbi eius folia ſtudiosè colliguntur, reſiccataque in alias prouincias mittuntur, præſertim Turcarum Imperio ſubditas, vt Bellonius lib. II. Singularium refert.

Græcis κύπρος eſt: Latini eandem vocem retinent. Falluntur qui Liguſtrum, Plinij auctoritate decepti, exiſtimant, vt ſuperiore capite oſtendimus. Arabum Alkanna ſiue Henne eſt: appellatur & modò à Turcis Henne.

Adſtrictoriam

Pseudoliguſtrum.

Syringa.

Adſtrictoriam autem vim Cypri habent folia, vt Dioſcorides. Commanducata oris vlceribus medentur: feruidis inflãmationibus impoſita proſunt. Decoctum ipſorũ ambuſtis affunditur. Ruffant eadem trita capillos, herbæ Lanariæ ſucco macerata, & illita, vt quidem Dioſcorides. Bellonius non modò capillos, ſed & inferiores humani corporis partes, tum & vngues his colorari ac tingi refert: quod apud Turcas, vt ait, pulchrum habetur.

Flores cum aceto fronti impoſiti, capitis dolores ſedant.

Fit & ex his Cyprinum oleum, odoratum, calfaciens, & neruos emolliens.

De Pſeudoliguſtro. CAP. XV.

PSEVDOLIGVSTRVM ad mediocris arboris magnitudinem ferè adoleſcit: folia ei ſunt oblonga, lataq; veluti minoris Ceraſi: flores candidi, ſuaueolentes, plures ab vno tenui oblongo pediculo ordine digeſti dependent; quibus ſuccedunt baccæ per maturitatem nigræ, oſſe intus duro, haud magno, criſpis lineolis elegãter imbricato, in quo exiguus nucleus.

Reperitur hæc arbos nõ paucis Belgij locis, ſed tamẽ rarò obuia. in Auſtria frequẽs admodũ viſitur, ac in denſis Sileſiæ quibuſdã ſyluis.

Floret autem Liguſtrum iſtud incipiente Maio menſe: baccę ſub Autumnum ad maturitatem perueniunt.

Pſeudoliguſtrum, alio deſtitutum nomine, appellatur: ſunt qui ἄγνον ſiue Viticẽ, ſed perperam vocitent: vnde & Pſeudoagnos à nonnullis dictum: vulgò Vogelbeerſen nominant. Suſpicantur nonnulli Mahaleb illud eſſe, de quo Auicẽna cap. 478. & quod à Serapione ex Meſuæ ſententia refertur: ſed idipſum difficillimum fuerit aſſerere, cùm Mahaleb iſtud ab Auicenna nullis exprimatur notis.

Cæterùm quòd ad Pſeudoliguſtrum attinet, eius quidem in medicina vſum eſſe nondum accepimus.

Nuclei qui in officulis continentur, vti Ceraſi nucleos ſapore ſatis referunt, ita quoque facultate ipſis reſpondere videntur; temperatè videlicet calidi, & vrinas clementer promouentes, ac nephriticis ea propter vtiles.

De Syringa. CAP. XVI.

SYRINGA frutex ampliter luxuriat. caudices eius ac rami geniculis articulati, tenui cortice ſubrubro exterius ſordeſcunt, interius verò cãdida, fungoſa, molliq; medulla replentur: folia oblonga, lata, venoſa, ambitu leuiter inciſa, Pyri foliis magnitudine formaq; ferè aſſimilia, ſed aſperiora, ex vno geniculo bina ſibi oppoſita: flores ſpicato breui ordine digeſti faſtigiis adnaſcuntur candidi, ex quatuor mediocris longitudinis foliis, cum grauitate quadam odorati:

odorati: fructus parui, crispi, ac quasi ex multis exiguis valuulis cohærentes, superius latiores, versus pediculum contractiores, per maturitatem nigri; in quibus semen tenue & oblõgum. radix aliorum fruticum modo in ramulos diuulsa.

Apud Belgas temerè alibi quàm in hortis requiritur: fertur ex Hispania allatus frutex.

Sub finem Maij aut serius flores in hortis apparent: semẽ Augusto aut Septẽbri perficitur.

Syringa à recentioribus nominatur, aut potius σύριγξ, id est, fistula, quòd caudices & ramuli exempta medulla fistulosi sint & inanes. Cognominatur non rarò quoque candida, aut Syringa candido flore, ad differentiam nempe Lillach, quæ Syringa cærulea subinde dicitur.

De vsu autem & facultate huius fruticis nihil compertum vel ipsi habemus, vel ab aliis accepimus.

De Lillach. CAP. XVII.

Lillach.

Matthiolus notatur.

Glans vnguentaria.

FRVTICOSA stirps est quæ nostra ætate Lillach appellatur. complures hæc à radice promit virgas, siue tenues caudices rectos, ramosos, geniculis quoque, vt Syringæ, interceptos, sed breuiores; cortice minus ruffo; interiore verò medulla candida quoque ac fungosa. folia huic è singulis geniculis duo situ opposita, lata, acuminata, læuia, maiora, duriora, virentiora, ac magis resplendentia quàm Syringæ. flores racematim cohærent exigui, dilutè cærulei, ex tenui oblongiore collo in quatuor paruula folia explicati. succedunt siliquæ planæ, oblongæ, per maturitatem punici coloris, membrana media interceptę, in quibus semina quaterna ferè, angusta, ac ruffa. radix in non paucas fibras distribuitur.

Aliunde quoque in Belgium hæc stirps venit, hortorum facta alumna.

Floret sub finem Aprilis ac Maio mense.

Recẽtiores, vt diximus, Lillach nominãt: quidam etiam Syringam cæruleam. Vocem autem Lillach plerique Ben interpretantur: *Ben* verò Serapionis & Arabum, Glans est vnguẽtaria, hoc est, Βάλανος μυρεψικὴ Græcorum, à qua Lillach plurimum differens est. Inter alia discrimina euidentissimum est, Lillach nullam nucem ferre; vtcunque à Matthiolo contra veritatem ei appingatur: sed siliquam exiguam tantummodo profert, cuius semen nihil oleosi continet.

Glans vnguentaria fructus est arboris Tamarici similis, magnitudine Auellanæ nucis, è cuius nucleo, non secus ac ex Amygdalis amaris, oleosus exprimitur succus, cuius ad pretiosa vnguenta vsus est, vt Dioscorides ait: hac verò ætate non omninò etiam neglectus: nam huius oleo odoribus imbuto, chirothecis aliisque, suauis odoris gratia conciliatur.

Cæterùm Lillach vsum aliquem in Medicina esse ignoratur: idcirco & facultates eius incompertæ & latentes.

De Rhoë siue Rhus coriaria. CAP. XVIII.

RHVS ad duos aut tres cubitos assurgit, subinde culto & fœcundo solo proceri hominis altitudinem superat, in ramulos, aut citius virgulas multas diffunditur: folia ex pluribus, IX. videlicet aut XI. committuntur, quorum medius neruus siue costa rubet, singularia verò foliola inalbicant, lata, oblonga, & ambitu serrata. flores candidi racematim prodeunt; succedente semine aliquantulum lato, quasi Lentis, ad Terebinthi fructus magnitudinem accedente; quod tandem rubescit. radix haud altè descendens, per summa cespitum hæret.

Theophrastus huius duas facit species: masculam & feminam: quarum vna sterilis: altera fructifera.

Plinius lib. XXIIII. cap. II. Rhoïs duo etiam genera describit: alterum ἐρύθεον, quod reuera non nisi Rhois semen: prius herbam sylueſtrem foliis Myrti esse refert: mox fruticem coriarium appellari ait, subrutilum, cubitalem, crassitudine digitali, &c. Suspectus autem hic

Plinij locus suspectus.

locus

Rhus coriaria.

locus videtur, & duarum ſtirpium deſcriptiones complecti, vel aliàs errore ac vitio aliquo haud carere.

Naſcitur, inquit Dioſcorides, Rhus in petroſis: apud Hiſpanos nonnullis in montibus ac ſyluis frequens: prouenit & pluribus in Apennino Italiæ monte locis: tum & iuxta Pontum. Archigenes apud Galenum de med. ſecundum loca lib. VIII. in Syria gigni oſtendit, Syriacũ eligens.

Flores Rhois Iulio menſe prodeunt: ſemen Autumno cum vua maturatur.

Græcis ῥοῦς: Rhus, inquit Plinius, Latinis nomen non habet. Gaza tamen ex etymo Græcæ vocis nomen effingens, Fluidam appellat. Arabibus eſt *Sumach*: Italis *Somache*: Hiſpanis *Sumagre*: Belgę Arabicam vocem contrahẽtes Smack vocant. Folia fruticis ῥοῦς βυρσοδέψικὴ appellantur: Latini Rhun coriarian dicunt ſiue Rhoën. Semen verò ἰρύθεγος, & ῥοῦς ὅτι τὰ ὄψα nominatur: Latini Rhoën culinariam, & Rhoën obſoniorum nuncupant.

Huius fructus, folia, & ſemen inſigniter adſtringunt, vnáque refrigerant ac reſiccant: & reſiccant quidem ordine tertio, ſecundo verò refrigerant; vt auctor Galenus.

Foliorum vſus ad denſanda coria præcipuus: Laudantur hircorum & caprarum his præparata. Decoctum verò foliorum capillos denigrat: dyſentericis vtiliter infunditur, & in horum potiones ac inſeſſus additur. Eadem ex aceto & melle gangrænas & pterygia cohibent impoſita.

Conficitur ex aridis foliis in aqua ad mellis conſiſtentiam decoctis χύλισμα (recentior ętas extractum dixerit) ad eadem vti Lycium conueniens, auctore Dioſcoride: Paulus verò Ægineta expreſſum è virentibus foliis ſuccum huius loco commendat. *Lycij ſuccedaneum.*

Semen eoſdem effectus præbet: Cœliacorum & dyſentericorum obſoniis admiſcetur: fractis, luxatis, ſuggillatis cum aqua impoſitum inflammationes arcet: linguæ aſperitatem cum melle permixtum abſtergit: muliebria profluuia ſiſtit: hæmorrhoides nimiũ profluentes cum querno carbone impoſitum cohibet.

Aqua in qua ſemen infuſum decocta concreſcit, ſpiſſaturq́, quæ & ipſo ſemine efficacior habetur. Defluit & ex ipſo frutice gummi, quod dentium cauitatibus inditum dolores tollit, vti Dioſcorides refert.

De Cotino Coriaria. CAP. XIX.

COTINVS Coriaria frutex quoque eſt haud magnæ altitudinis, ad quatuor aut quinq; cubitos aſſurgens: ramulos fert complures, rotundos, obſcurè ſubrubente cortice conueſtitos: folia lata, venoſa, rotundis longiora, quorum pediculi rubent, Vlmi foliis ferè ſimilia, ſed minora, læuiora, & dilutius virẽtia. pro floribus in ſummis caulibus criſpa exit, tenuis, mollis, veluti lanugo, copioſa, inſtar racemi compacta, obſcurè purpurei ſiue punici coloris, Lentibus minora exigua ſemina, quæ poſtea ſequuntur, è ruffo ſubnigricant. radix lignoſa haud altè dimittitur.

Reperitur in pleriſque Italiæ & Galliæ montibus, in Hiſtriæ Alpibus, in Pannoniæ ſuperioris, ſiue Auſtriæ, tum & in Hungariæ, ac Bohemiæ arduis ſyluis.

Nominatur à Plinio Cotinus lib. XVI. cap. XVIII. Eſt, inquit, in Apennino frutex, qui vocatur Cotinus, ad lineamenta modo Conchylij colore inſignis. Eſt tamen & κότινος Oleaſter ſiue Olea ſylueſtris, à qua frutex iſte multum differt. Proinde Cotinus Coriaria rectè dici poteſt: placet nonnullis Scotinum appellari, quæ apud nullum Veterum vox extat. Pannonij Farblauff vocant. Exiſtimatur verò & hic frutex Plinij eſſe Coggygria, de qua lib. XIII. cap. XXII. his verbis agit: Similis (ſcilicet Vnedoni) & Coggygria folio magnitudine minor, proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum vocant) quod nulli alij arborũ euenit. *Coggygria.*

Sunt

Cotinus coriaria.

Elæagnus.

Rhus sylue-stris.

Sunt autem huius folia, tenuiaque virgulta, vnà cum seminibus validè adstringentia, frigida, siccaq;, veluti Rhus. Densantur etiam coria non minus feliciter & eleganter huius fruticis foliis, ac tenuibus virgultis, quàm cum Rhoë.

Radix ad tinctu ram (vt refert Anguillara) vtilis, rubente colore lanas pannosque inficiens. Quod Plinius haud ignorauit, ad lineamenta modo Conchylij colore insignem fruticem hunc (radice nempe) esse referens.

De Chamelæagno. CAP. XX.

CHAMELÆAGNVS humilis & exiguus est frutex, cubiti altitudinem rarò attingens. ramulos promit nonnullos: foliola circa hos latiuscula, oblõga, Myrti foliis haud multum dissimilia, sed duriora, & subinde longiora. è sinu foliorum flores spicati exigui luteoli exeunt; quibus semina succedunt aspera, cacumine pungentia, in racemi exigui & oblongi formam cohærentia, oleoso succo per maturitatem redundantia. radix subest lenta & dura. Totus frutex cum grauitate quadam odoratus est, præsertim semen, & eius oleosa pinguetudo.

Gaudet locis incultis & ericastris, aliquantulum aquosis ac palustribus. In Británia plerisque locis, & apud Brabantos ac Flandros non rarò occurrit.

Maio ac Iunio flores apparẽt: Iulio & Augusto semen perficitur. tunc collectus fruticulus ad forum vnà cum fructu infertur.

Brabanti ac Flandri Gagel appellant: nonnulli Myrtum Brabanticam, & Pseudomyrsinen: Cordus Elæagnum: nobis Chamelæagni vox placuit. Elęagnus siquidem Theophrasto describitur fruticosa, Vitici similis: folio molli ac lanuginoso: flore Populi. qualis haud est à nobis descripta.

Nomen apud Veteres, quod sciamus, non inuenit, nisi sit Rhus sylueſtris Plinij, de quo lib. XXIIII. cap. XI. Herba est, inquit, sylueſtris, cauliculis breuib⁹, quę venena & tineas pellit.

P. Pena & M. Lobelius alium omnino pro Rhu sylueſtri fruticem exhibẽt, ad coria præparanda etiam vtilem, ramulis quadrangulis luxuriantem: virentibus frequentibus foliis exornatum, Myrti aut Ruſci similibus, cuius semen in angulosis valuulis spiræ aut cochleæ modo conuolutum gignitur: quod minus quàm Kali herbæ sit.

Familiare esse referunt Narbonẽsi Galliæ, & iuxta Lani fluminis ripas siue margines copiosum frequensque nasci.

Sed ad Chamelæagnum reuertimur: huius semina impensè calida ac sicca sunt, ad tertiũ vtriusque gradum accedunt. Folia quoque calida & facultate sicca sunt, sed multò minus.

nus. Fructus cerebro molestus: ceruisiæ inter coquendum additus (quod à plerisque fit) admodum caput tentantem, & citò ebrietatem adferentem eam reddit. Totus frutex cum fructu aridus, vestimentis interpositus, à tineis & vermibus ea tuetur.

De Lantana siue Viburno. CAP. XXI.

Lantana.

INTER humiles frutices & Lantana numeratur. virgas lignosas siue tenues caudices edit bicubitales, aut altiores, digitalis aut pollicaris crassitudinis, lentos, flecti faciles, frangique contumaces, cortice albicantes: folia verò magna, lata, ambitu siue marginibus crenata, Vlmeis magnitudine & forma ferè similia, sed hirsuta & dum vigent candida, rubentia verò cùm citò casura emarcescunt; quæ ex singulis ramulorum geniculis bina ex aduerso cohærét: flores racematim enascuntur candidi. acini succedunt in vuam congesti, Lentis magnitudine ac similitudine, vtrimque leuiter compressi, qui initio virent, inde rubent, per maturitatem nigricant. radix per summa cespitum huc & illuc diuagatur.

Locis frutetosis, asperis, ac petrosis, in montibus ac syluis etiam prouenit: Italiæ, Germaniæ ac Galliæ nota.

Æstate flores visuntur: baccæ siue acini sub Autumnum ad maturitatem perueniunt: Verè noua folia exeunt.

Itali vulgò *Lantanam* nominant: Gallis *Viorne* dicitur. Creditur esse Viburnum, quod humilem lentumque fruticem Virgilius Bucolicon Æcloga prima ostendit, Romam commendans vrbem:

Verùm hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta solent inter Viburna Cupressi.

Sunt autem Lantanæ & folia & baccæ refrigerantis, resiccantis, & adstringentis facultatis.

Ad tonsillarum & gutturis, omnesque oris cum inflammatione tumores decoctum initio vtiliter gargarizatur: laxiores gingiuas contrahit & dentes firmat. In lixiuio eadem decocta capillos denigrant. Acini facultate respondent, quorum aridorum puluis alui fluores, sanguinisque profluuia; tum & muliebria cohibet. Ex cortice radicis aliquamdiu sub terra macerato, ac deinde decocto tusoque, viscum ad aucupia parari posse sunt qui referant ac affirment.

De Buxo. CAP. XXII.

BVXVS paruæ arboris similitudine assurgit, caudicibus subinde humani cruris, rarò femoris crassitudine. ramosa est. folia verò habet magnitudine Myrti ferè, sed duriora crassioraque, rotundis longiora, læuia, ac resplendentia. flosculi herbacei sunt: fructus rotundiusculi, ingustabiles, & omnibus animantibus inuisi: vt & Theophrastus lib. III. testatur. Materies ligni durissima ac densissima quidem, sed ad opera quæuis conuenicns, & valdè tractabilis, grauissima quoque, & in aqua subsidens, colore luteo pallescens, cariem ac teredines non sentit. 1.

Huius verò & alia quædam species humilis existit, quæ ad duos aut tres pedes tantummodo attollitur, sed in latitudinem diffunditur. ramuli huic numerosi tenues admodum: folia verò rotundiora & dilutius virentia. 2.

Algentia & vmbrosa Buxus loca amat: nascitur in altis quoque ac rigentibus montibus.

Perpetuò autem viret, nec frigora horret: Aprili noua germina promit, atque subinde flosculos.

Buxum autem Græci πύξον vocant: Germani Buchßbaum: Belgæ Burboom: imperitum

Vide Amat. Lus. f. 413: 466. B. 470.

Buxus.

verò vulgus Palmboom: Itali *Bosso:* Galli *Buys:* Angli Boxe: Bohemi Pusspan.

Minor χαμαιπύξος ac Humibuxus dici posse videtur: aut humilis Buxus.

Buxi folia, quantum quidem gustabilis qualitas ostēdit, cum siccitate quadam adstringunt; vsum tamen nullum in medicina habent: nam quòd quidam huius comam tusam apoplecticis propinent ratione caret. nam fructus vel odore frequenti, quem tamen exiguum habet, cerebro ac capiti molestus est. Multùm verò & à veritate aberrabit, qui huius scobe, ligni Guaiaci loco vti voluerit.

De Virga sanguineá. CAP. XXIII.

VIRGA sanguinea ab Italis dicta, Corno assimilis est, in arborem tamē non excrescit, sed fruticosa permanet. virgulæ eius nouellæ geniculatæ sunt, ac obscurè purpureo colore rubent; intus verò medullam albidam ac fungosam habent, veluti Sambuci: vetustiores verò caudices, ligni materia dura ac ossea, Corno non cedunt, quam & albidam habent. folia qualia Corno, lata, virētia sunt, ac neruosa. quorum pediculi etiam rubent; quandoque & quædam intercursantes venulæ. fastigiantes vmbellę floribus albidis grauidæ sunt: baccis verò initio virentibus, cùm verò maturæ fuerint nigricantibus, sapore ingratis & volucriū nulli desideratis.

In dumis ac sepibus crescit, ponè agros ac syluas.

Vere, Aprili mense flores exeūt: fructus Autumno maturitatem consequuntur.

Italis vulgò *Sanguino & Sanguinello* vocatur: Petro Crescentio Sanguinus: Matthiolo Virga sanguinea. Extant pauca de Virga sanguinea apud Plinium lib. XXIIII. cap. x. Nec Virga, inquit, sanguinea felicior habetur: cortex eius interior cicatrices, quæ præsanauere, aperit. Difficile aut fortassis etiā temerè fuerit, ex his paucis verbis, Plinij Virgam sanguineam eandem cum Sanguino affirmare. Germani hanc Hartriegel nominant: Belgæ wilde Coznoellie/ id est, Cornum sylvestrem: & Gallicè *Cornellier sauuage*. Valerius Cordus ψευδοκερασίαν facit, id est, falsam siue spuriam Cornum. Videtur verò & hæc esse Theophrasti θηλυκερασία, siue Cornus femina. Virgulas hæc habet paruas, medullam intus continentes, non veluti maris duras ac solidas: fructum verò ἄβρωτον, hoc est, esui haud idoneum, & serotinum, vt qui post Autumni æquinoctium demum perficiatur. Ac talis quidem Cornus sylvestris siue Virga sanguinea, cuius noui ac tenelli termites rubentes medullam intus, vt scripsimus, habent: fructus verò ingrati, & qui tardè maturentur.

Virga sanguinea.

θηλυκερασία.

Partium dissimilariū baccæ istius sunt. quasdam enim habent calidas, amaras, & extersorias: plurimas verò frigidas siccas, acerbas & adstrin-

Cornus sanguinea, L. sp. 171

ſtringentes: Vſum tamen in medicina nullum habent. Matthiolus ex baccis prius decoctis, deinde prelo ſubditis, oleum exprimi refert, quo Ananiēſes ruſtici in lucernis vtantur. Quod verò de corticè Virgæ ſanguineæ Plinius ſcribit, id præſtare poſſe corticem huius Corni ſylueſtris ſiue Virgæ ſanguineæ nec compertum, nec veriſimile eſt: Ait enim, vt iam retulimus, corticem eius interiorem cicatrices, quæ præſanauere, aperire.

De Euonymo. CAP. XXIIII.

Euonymus.

HAVD procerus frutex Euonymus eſt, mali Punicæ magnitudine, ramulis plurimis diffunditur. veteres caudices corticibus inalbicant: recentiores ac non ita dudum enati virent, & quibuſdam à corticè eminentiis quadrangulares apparent. ligni materies dura, ex dilutè luteo albida. folia oblonga, lata, tenuia, ac mollia ſunt. Floſculi albidi quini ſenive, ex tenui pediculo vmbellæ ferè inſtar cohærent. fructus quadrangularis, rubens, quatuor continet grana albida, quorum ſingula luteo conteguntur cortice, qui detractus luteo inficit colorè.

Locis incultis ac frutetoſis exit, circa aſperos colles & aggeres: non rarò & agris pro ſepimento eſt vnà cum Rubis aliiſque ſentibus.

Aprili menſe flores: fructus ſub finem Auguſti aut Septembri menſe maturi apparent.

A Theophraſto hic frutex ἐυώνυμος appellatur, & lib. III. De ſtirpium hiſtoria ab ipſo deſcribitur: nonnulli Anoniymos parum rectè legunt. Petrus Creſcentius Fuſanum appellat, quòd ex huius ligno fuſi fiāt: atque ex eadem cauſa à Germanis **Spindelbaum**; pleriq; tamen **Hanſ̃ódlin** dicunt: Brabanti verò **Papenhout**: Itali *Fuſano*: Galli *Fuſin*, & *bonnet de preſtre:* Angli **Spindel tree**. Qui hanc ζύγιαν ſiue Iugalem faciunt, à vero recedunt: Zygia ſiquidem Aceris eſt ſpecies, vt infrà dicetur.

Anonymos

Pernicioſus autem hic frutex omnibus eſt, vt Theophraſtus ſcribit; capris verò & nociuus. Fructus huius, inquit, oues enecat: ſimiliter & folium ac fructus capras maximè interimit, niſi infrà ſupraque purgentur. Fertur verò hic fructus homini exhibitus, & per ſuperna ac per inferna purgationem moliri, ſi terni aut quaterni fructus dentur.

De Frangula. CAP. XXV.

COMPLVRES à radicibus rectas virgas edit Frangula, X. aut XII. pedes altas, pollicaris craſſitudinis, in ramulos nonnullos diuiſas; quarum exterior cortex niger eſt; qui verò ligno proximus ſubeſt, luteus, ac luteo quoque Croci colore tingit. ligni materies candida & fragilis, ruffeſcēte quadam medulla media. folia ſunt qualia Alni vel Ceraſi, nigriora tamen & paulò rotundiora. floſculi inalbicāt. baccæ rotundæ fructus ſunt, in quibus fiſſura quędam apparet, quaſi ex duabus in vnam coaluiſſent, colore initio virentes, deinde rubentes, poſtea nigricantes; nuclei verò in his duo ſunt exigui. radix per ſumma ceſpitum vagatur.

In ſyluis apud Brabantos frequens eſt, præſertim humidioribus ac vliginoſo ſolo ſitis. Reperitur & in Germania ac Bohemia.

Vere noua folia & flores naſcuntur: Autumno baccæ.

Alnum nigram fruticem hunc ſunt qui vocitent: aliis Frangulæ nomen magis placet: Petro Creſcentio Auornus eſt: Brabanti **Spoxhenhout**/ & quandoque **Pijlhout**/ quòd pueri ex his ſibi tela conficiant: Germanis **Faulbaum**: Bohemis **Kruſſyna**.

Frangula.

Colutea.

Colutea.

Interior autem huius cortex apud rusticos nonnullos in vsu est, qui eius vtuntur diluto, quando corpus expurgare cupiunt. Expurgat autem crassos pituitosos humores, tum & bilioſos: & non modò per inferiorem sedem, sed frequenter etiam vomitione, cum magna ventriculi perturbatione ac molestia. Rusticorum idcircò magis est medicamentum, quàm vrbanorum; ac eorum qui crassa victus ratione vtuntur, quàm delicatè viuentium. Sunt verò & qui asserant, corticem aridum mitiorem esse, & minores molestias excitare: recenti siquidé ac nondum reſiccato humiditatem quandam superfluam adesse, quæ torsiones adferat ac vomitiones excitet, ventriculumque perturbet.

Idem verò cortex in vino aut aceto decoctus collutione dentium dolores mitigat: aduersus scabiem & curis fœditates etiam commendatur.

Folia lætum feruntur bubus, ac præcipuè vaccis pabulum, quæ horum pastu lac reddunt copiosius.

De Colutea. CAP. XXVI.

FRVTICOSA quoq; stirps Colutea est, hominis altitudinem superans; caudicibus lignosis nõ admodum crassis, qui in tenues ramos sparguntur. folia oblonga sunt, ex pluribus ad vnum neruum composita, veluti Viciæ, sed maiora; quorum singularia cum particularibus Fœnogræci conuenire possunt. flores lutei sunt instar Genistę. succedunt siliquæ vesicularum instar distentæ, ac veluti vento inflatæ, colore nonnihil purpurascentes, in quibus semina dura, nigra, plana, ac Lentibus proxima.

Hortensis apud Belgas est stirps, & semine nascitur: citò perficitur: tertio anno flores & fructus facit.

A Maio in multam æstatem floret: interea siliquæ maturum semen præbent.

Frutex hic à Theophrasto Græcè κολούτεα per ου diphthongum in secunda syllaba dicitur: Latinè, interprete Gaza, Coloutea, aut Colutea: Germanis Welsch linsen: Gallis *Baguenaudier*. Falluntur qui Senam esse rentur: idcirco & impropriè Belgis Sene boom vocatur.

Differens autem hæc Colutea est ab altera κολύτεα per υ secunda syllaba: Colytea siquidem hęc, vt Theophrastus lib. III. scribit, fruticosa & ὀζώδης, id est, odorata, & multiramosa est, inuentu rara, non frequés: folium habet Laurinum veluti latifoliæ Lauri, rotundius tamen ac maius, simile apparens Vlmi folio, sed oblongius, colore vna parte herbido; inferiore verò albido ac neruoso,

Colytea.

neruoso,cortice non læui,sed veluti Vitis vestitur. ligni materies dura solidaque. radices per summa vagantur graciles,solutæ,crispæ,& valde luteæ. florem fructumque dicitur non proferre. Et de Colytea quidem hæc.

At Coluteę fructum siue semen,quod in siliqua nascitur,mirum in modum oues pinguefacere, Theophrastus scriptum reliquit.

De Anagyri. CAP. XXVII.

Anagyris. Eghelo.

ANAGYRIS exiguæ arboris instar frutex est, ad hominis altitudinem, aut interdum amplius assurgens: ramos à caudicibus suis fundit complures, subinde tenues, quorum cortex saturato virore nigricat. Folia circa hos ab vno pediculo terna, Trifolij Asphaltitis æmula,dilutius tamen superius virentia: flores oblongi,auri colore lutei, Genistæ persimiles, bini ternive quoque cohærentes. siliquæ succedunt pollicem latæ, in quibus renum forma Phaseolis similes duri fructus, sed minores,initiò albidi,deinde purpurascentes, postremò è cærulco nigricantes. Ingrato autem huius folia ac flores odore sunt, veluti Spatulæ fœtidæ, adeoque graui, vt & prætereuntibus molestus sit. 1.

In pleriſque Galliæ Narbonensis,tum & Hispaniæ locis absque cultura gignitur: tum & alibi secus vias,veluti in Creta insula,vt Bellonius refert.

Primo quoque tempore flores producit: semen cum vua,Dioscorides inquit, durescit.

Græcis ἀνάγυεις, aut ἀνάγυεος, quæ & incorrupta adhuc vox in Creta permanet: Latinis Anagyris: à nonnullis verò & ἄκοπος, aut, vt inter nothas scribitur,ἀγνάκοπος.

Existit verò & alter huic haud multùm dissimilis frutex, non rarò arborescens: folio quoque Trifolij: floribus luteis, racematim palmi longitudine digestis: siliquis ac semine vti prioris: qui non modò graui, sed & omni destitutus est odore. 2.

In syluis ac montibus haud procul Tridento frequens nascitur.

Vulgò apud Ananienses Eghelo dicitur. Refertur hic ad Laburnum, de quo Plinius lib. XVI. cap. XVIII. Alpina hæc arbor est, nec vulgò nota,cuius florem cubitalem longitudine, apes non attingunt. Repugnat autem Matthiolus, qui mauult Anagyridis alteram speciem statuere,quàm Laburnum esse concedere: floris siquidem racemum,ait,non cubitalem,sed *Laburnum.*

palmi tantummodo longitudinis esse : apibus verò flores gratos affirmari. quæ à Plinij dis. sentiunt verbis.

Cæterùm Anagyris, vt Galenus scribit, excalfacientis ac digerentis est facultatis. Folia, Dioscorides ait, tenera trita œdemata reprimunt imposita: cum passo verò drachmę pondere bibuntur aduersus asthma, & si menses, secundæ, aut fœtus hæreat : ad capitis verò cum vino dolores. Radicis succus digerit ac maturat. Semen comestum vomitiones cit. Quod non modò graueolentis Anagyridis, sed & alterius Eghelo dicti, vt Matthiolus scribit, facit.

De Arbore Iudæ. CAP. XXVIII.

Arbor Iudæ.

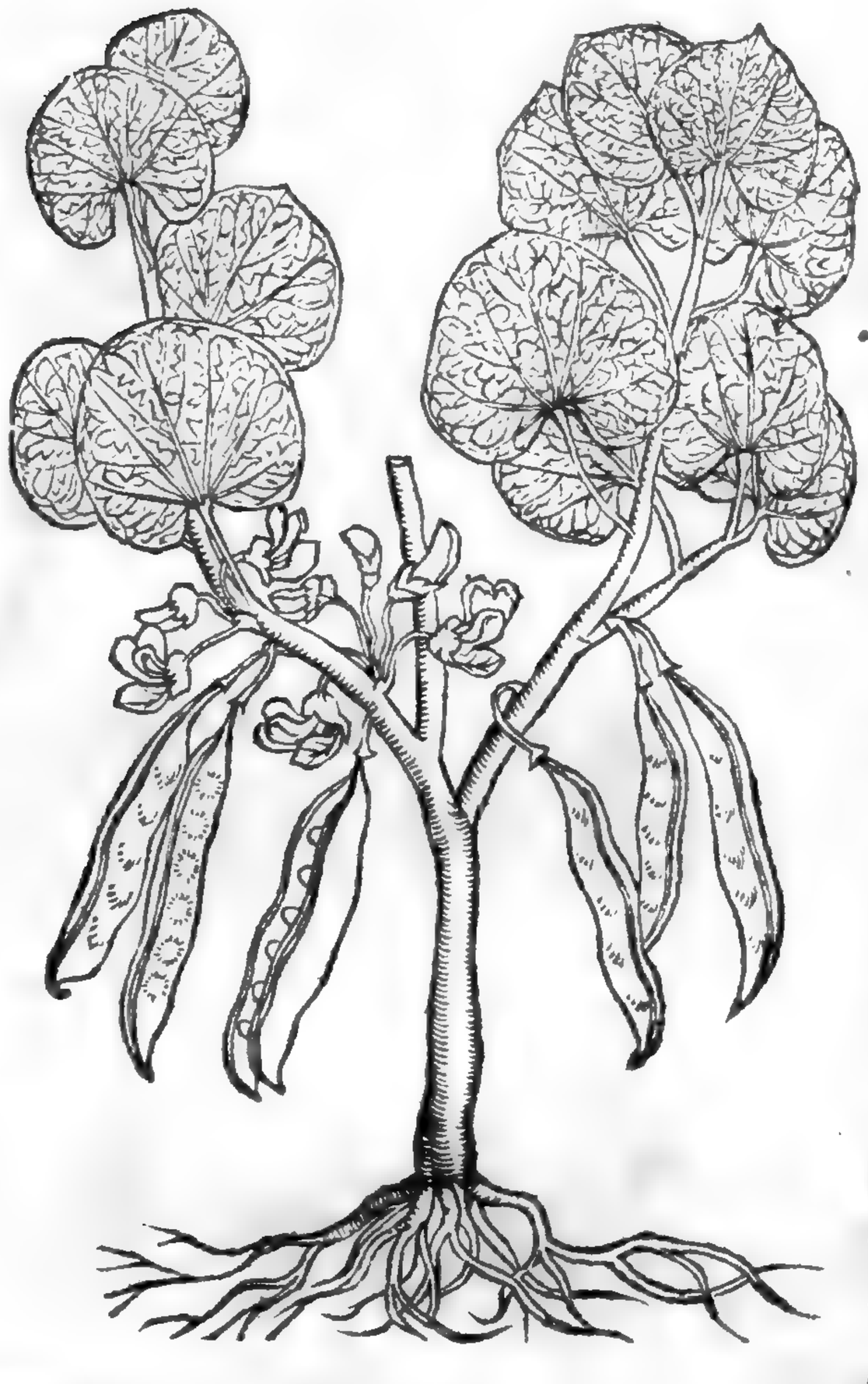

Sycomorus.

Cercis.

INTER frutices numeráda venit & Arbor Iudæ dicta, non nisi cultura arborescens; qua accedente, haud difficulter arboris assurgit modo. è caudice lignoso ramulos nonnullos promit, corticibus è purpura nigricantibus ; à quibus flores in breuibus pediculis exeunt forma Ochri, sed colore eleganti purpureo rubentes, quandoque & cádidi, ramulorum cortice & vnà albicante. folia rotunda sunt, Asari ferè similia, sed molliora, tenuiora, dilutiusque virentia. siliquæ succedunt floribus, digitum longę ac latæ, planæ, tenues, compressæ ; in quibus semen planum durumq; veluti Lentis.

In nonnullis Hispaniæ prouinciis in sepibus ac dumis reperitur : Italiæ quoque montes, ac Narbonensis Galliæ agri hoc non destituuntur frutice.

Flores primo tempore erũpunt, & prius quàm folia : siliquas æstas maturat.

Vulgò Arboris Iudæ nomen inuenit: Sunt qui Sycomoron appellauerint, quòd videlicet è crassioribus ramulis flores ac siliquæ dependeant : Sed legitima Sycomorus fructu Ficum refert, & folia habet qualia Morus arbor: vnde illi nomen. Ab aliis κερκὶς creditur esse, de qua his verbis Theophrastus : Cercis fructum in siliqua facit. Quæ adeò pauca sunt verba, vt ex his nihil certi haberi queat : plures etenim in siliqua fructum ferentes frutices sunt. Galli *Guainier*, quasi vaginulam, appellant. Hispanorum plerique *Algorouo loco*, id est, siliquam syluestrem aut fatuã: alij *Arbol d'amor*, propter elegãtiam.

Incompertæ autem & incognitæ huius fruticis vires sunt & facultates. Nam quòd Matthiolus hanc Acaciam (additis præter veritatem spinis) faciat, figmentum est.

De Ceratonia. CAP. XXIX.

CERATONIA ex fruticum arborumque siliquas ferentium numero quoque est. mediocris autem magnitudinis arbor, valdè ramosa: foliis oblongis ex aliis pluribus coacernatis, veluti Fraxini; sed particularibus eorum latioribus, durioribus, rotundioribusq; fructus oblongæ sunt siliquæ, pede longiores, pollicem latæ, planæ, crassæ, in quibus semina plana lataque. siliquæ ipsæ sapore dulces sunt, & à nonnullis eduntur; sed non prius quàm dudũ collectæ & resiccatæ fuerint: nam virentes adhuc, etiam maturæ, ingrato sapore, esui displicent.

In Apulia regni Neapolitani prouincia, tum & nonnullis Hispaniæ locis incultis gignitur. Nascitur verò & apud Indos aliosque Orientales populos, vbi siliquæ melleo adeò redundant succo, vt eo ad condituram Zinziberis, aliorumque fructuum vtantur, vt Matthiolus refert. Strabo autem lib. xv. Aristobulum referre ait, arborem esse in India non magnam, quæ magnas siliquas habeat, denum digitorum longitudine, mellis plenas, quas qui ederint, non facilè seruari. Quod de recentibus, atque nondum resiccatis siliquis, veritatem tantummodò fortassis habet.

Floret Ceratonia mox soluta hyeme : Vere appetente fructus maturos sub Autumnum proferunt.

Arbori

Ceratonia.

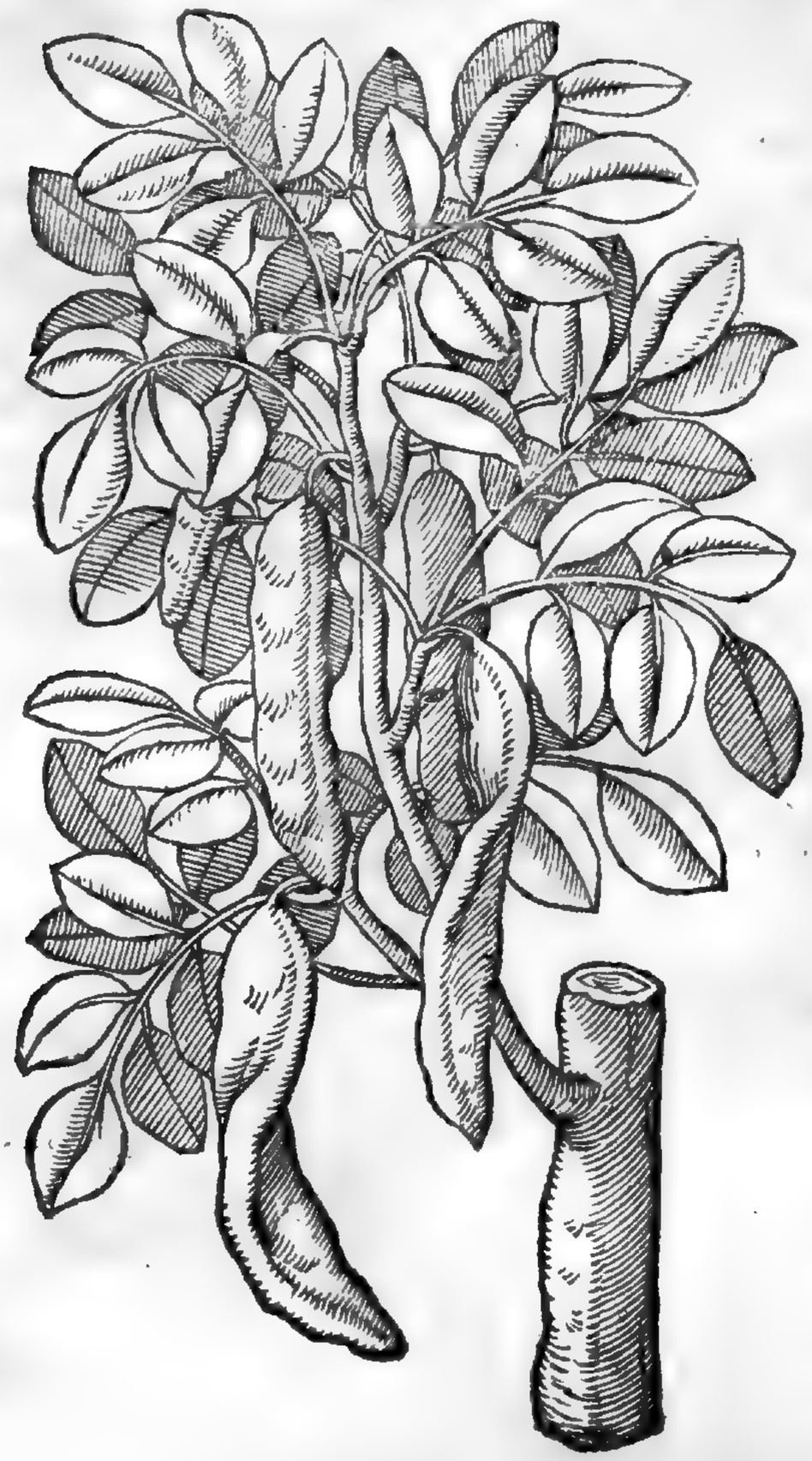

Arbori κερατωνία nomen est: Latinis similiter Ceratonia: Hispanis *Garouo*.

Fructus siue siliqua κεράτιον dicitur: Siliqua Latinis, aut Siliqua dulcis: in Officinis nonnullis Xylocaracta: in aliis *Carobe* aut *Carobole* vocibus Italicis: ab Apulis verò *Salequa* vocatur: Hispani *Alfarobas* aut *Algarouas*, & absque articulo *Garouas*: Germani Sant Johans brot/ id est, Sancti Iohannis panem, nec alio nomine vulgo Belgarum innotuit.

Ceratonia autem exiccantis est & adstringentis facultatis, sicuti & fructus, nonnihil etiam dulcedinis continens, vt Galenus auctor. Siliquæ autem recentes assumptæ stomacho aduersantur, vt Dioscorides ait, & aluum soluunt: resiccatæ verò eandem sistunt, & stomacho gratiores sunt. Vrinam quoque ciunt, sed præcipuè vinaceis exemptis. Est autem praui succi edulium, concoctu difficile, & quod non facilè aut celeriter descendit.

Cassia nigra.

De Casia nigra. CAP. XXX.

TAMETSI non frutex sed arbor sit Casiæ nigræ, quia tamen siliquas profert, hoc loco describenda fuit, ne siliquarum feraces sejungerentur. Magna autem & procera est hæc arbor instar nucis Iuglandis. folia habet haud dissimilia, ex pluribus composita, sed singularibus magis acuminatis. materia arboris solida & compacta est, colorisque nigri veluti Guaiaci. exterius verò cortice contegitur lutei aut buxei coloris. Fructus siliquæ sunt oblongæ, teretes, nigræ ac lignosæ, crebris ligneis membranis transuersalibus interseptæ, inter quas, præter semina plana lataque, qualia Siliquæ, & nigra dulcisque continetur medulla; quæ exempta inter medicamenta clementia locum inuenit.

In Ægypto hæc arbor frequens nascitur: præfertur Memphitica & Alexandrina.

Veteribus hęc arbor incognita, vel adeò neglectim habita, vt eius non meminerint. Arabes vsu medullæ siliquarum cognito in precio primi habuerunt, atque deinde posteriores Græci, vt Actuarius & eius ætatis alij, à quibus κασία μέλαινα, id est, Casia nigra appellatur. Est autem fructus, inquit Actuarius lib. v., eius fistulosus & oblongus, nigrum intus humorem concretum gestans, qui haudquaquam vna continuitate coaluit, sed ex interuallo tenuibus lignosis membranis dirimitur.

Officinæ Casiam fistulam, & Cassiam, per duplex ſſ., fistulam nominant. At Veterum Casia fistula, siue σύριγξ Græcè, cortex ille odoratus est, fistulæ oblongæ ac teretis instar conuolutus: quem nunc Officinæ Canellam vocãt, & quo legitimi Cinamomi loco vtũtur. *Casia syrinx.*

Cæterum medulla Casiæ nigræ, cuius est vsus, humida est ordine primo satis intenso: in

calore verò parum medium temperatumque excedit. Vim habet leniendi, & aluum clementer subducendi: feces educit,& humores qui circa primas venas hærent,idque citra torsiones & molestiam,sed tamen ventriculo minus grata,facilè nauseam excitat. Admiscetur idcirco à nonnullis ei vel aloë, vel hieræ picræ puluis nondum melle addito: sic verò & ventrem magis subducit, & ventriculo minus nocens redditur. Alij Rhabarbarum addunt, & ita quidem cholagogum fit medicamentum, atque febricitantibus ac tertiana laborantibus vtile. Possunt & alia admisceri pro conditione morbi & laborantis. Calculosis quoque ac nephriticis hæc quoque admodum conueniens est, præsertim admixtis nonnullis diureticis, sed non vehementibus: dolores siquidem sopit: vias laxat: & ad calculi aut arenularum faciliorem descensum ac exitum non parum confert.

Tam benignum autem, vt Mesues ait, & innoxium hæc medulla est medicamentum, vt cuiuscunque tandem ætatis hominibus,ac etiam pueris tutum & grauidis ac puerperis tutò exhiberi queat. Foris admota cutis asperitates mitigat, & inflammationibus imposita ad suppurationem adiuuat.

LIBRI SECVNDI PEMPTADIS SEXTÆ
FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ

LIBER TERTIVS,

DE ARBORIBVS FRVCTIFERIS.

PRÆFATIO.

FRVTICIBVS *arbores ſuccedunt. quarum tria nobis ſunt faſtigia : vnum fructiferarum: alterum ſylueſtrium:tertium perpetua fronde virentium. fructiferæ autem hæ omnes ſunt: ſed illas fructiferas nuncupare libuit, quarum fructus hominibus edules ac vtiles, quæ ἡμέρους, ſiue domeſticæ aut cultiuæ idcirco etiam dicuntur: Plinius has vrbanas non improbè dici ſentit, quia videlicet fructu mites, vel aliqua dote homines iuuant: lib.* XVI. *cap.* XIX.

Quæ verò fructus ferunt humanis vſibus abdicatos , ἀγρίας ac ſylueſtres dici poſſunt .

Arborum verò & earum, quæ fructus idoneos proferunt , diſcrimina quædam ſunt : Quædam fructus carne edules ſunt, vt Poma ac Pyra : alia nucleo , vt Amygdala & Nuces : nonnulla verò & carne ac nucleo, vt Mala Perſica, Pruna, Ceraſa, & id generis alia. Sunt verò & in ſingulis differentiæ, quas hiſtoriæ progreſſu facile erit cognoſcere.

Cùm autem de iis arboribus primùm agendum videretur, quarum fructus carne ſua præcipuè eſui apti, Malus ſiue Pomus ſe reliquis omnibus præferendã offert. Ab hac igitur initiũ ſumẽdum.

DE POMO SIVE MALO.

CAPVT I.

Malus.

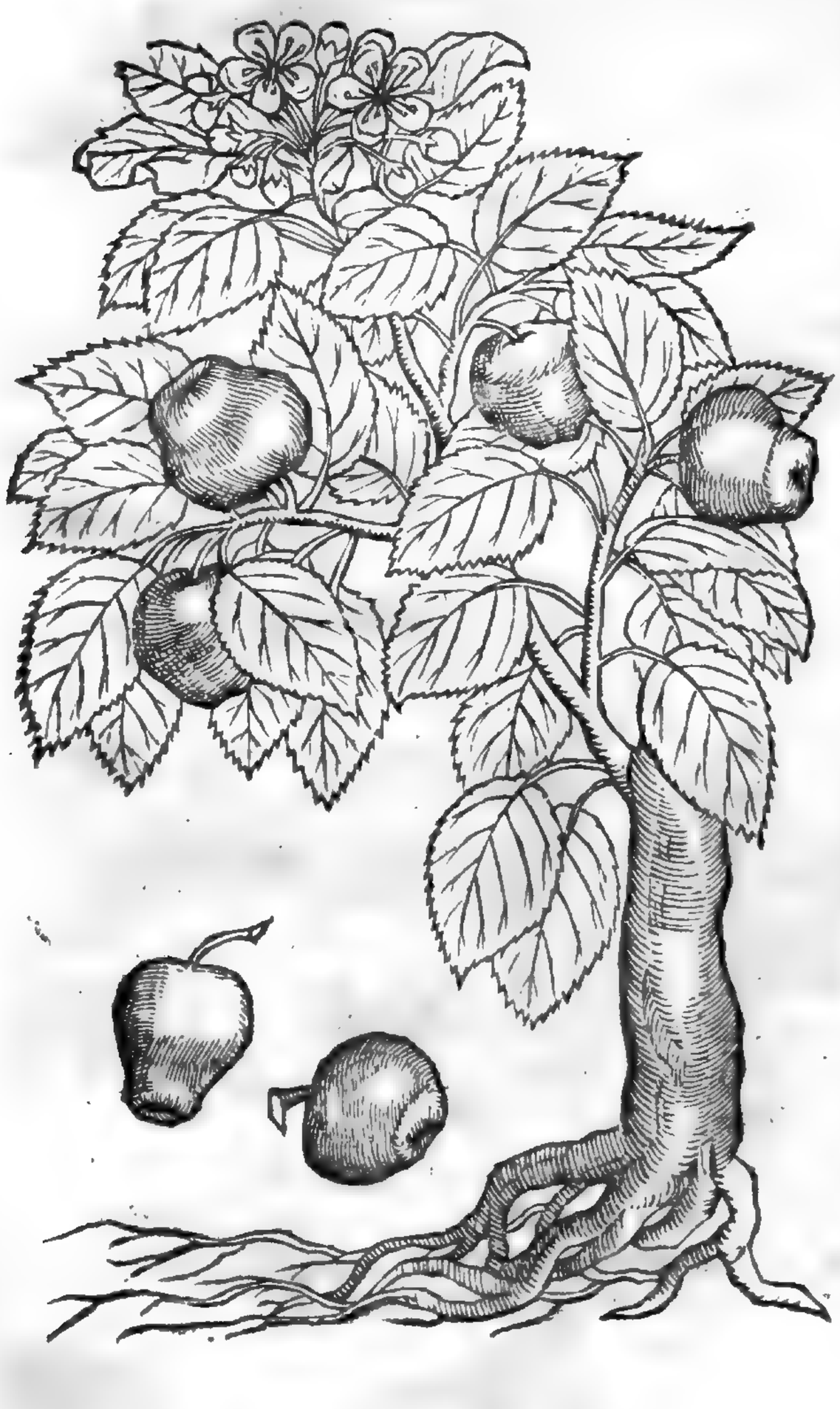

MALI nomen latè apud Veteres patet, pluribusque commune eſt, ſed de præcipuè dictis Malis primùm: de reliquis deinde.

Eſt autem Malus arbor quidem cau- 1.
dice ſubinde mediocris craſſitudinis, nõ alta, ſed longis ramis iisque inconditis in latitudinem expanſa. cortex mediocriter æqualis, non valde ſcaber eſt: folia lata, rotundis longiora, marginibus leuiter crenata: flores quinquefolij, non parui, colore albidi, ſed frequentius ex albido & diluto purpureo rubentes: fructus magnitudine, forma, colore, & ſapore differentes ſunt. horum ſuperior pars floris ſpecimen retinet ; inferiori , qua ſinuoſi ſunt, pediculus adhæret breuis, cum quo arbori annectuntur . radicum quædam altius, ſed per obliquum tamen , deſcendunt : reliquæ ſub ipſo terræ ceſpite huc illuc ſpargũtur. Conſtant autem fructus exteriore cute, interiore carne & ſemine, quod in loculis duriuſculis membranaceis incluſum in medio reſidet , & cortice quidem nigricat , medulla verò albidum eſt. Permagna autem nõnulla Poma ſunt: quædam paruula : medij generis plurima non deſunt. pallido colore albicant pleraq; : cineritio ſordent alia : rubent illa , & vel parte aliqua vel tota.

forma

forma quibuſdam rotundior: pleriſq; oblongior. Sapore vel dulcia, vel ſubacida: plurima ex his variè miſtum ſaporem obtinent: auſtera ſunt ſylueſtria.

2. Sunt etenim & quædam ſylueſtres Mali culturæ expertes, non inſitæ videlicet, quarum fructus acerbi ſunt & adſtringentes. Inſitione ſiquidem Poma & Pyra miteſcunt.

3. Eſt tamen & χαμαιμηλέα quædam, ſiue humilis Malus, fruticis modo adoleſcens, quæ non propter inſitionem, ſed natura ſua Poma fert præcocia, mediocriter dulcia, colore admodum dilutè flauo albicantia.

Plantantur ac ſeruntur in hortis ac paradiſis eò deſtinatis cultæ ac inſitæ Mali: ſylueſtres alicubi neglectim habentur.

Florent circa finem Aprilis, aut ſub initium Maij: Poma præcocia quidem, matura circa Calendas Iulij: reliqua Septembri ferè menſe: pauciſſima prius.

Malus Græcis μηλέα eſt: Latinis & Pomus: Germanis Opffelbaum: Belgis Appelboom: Gallis *Pommier:* Bohemis Jablon.

Fructum Græci μῆλον vocant: Latini Malum aut Pomum: Germani Opffel: Belgæ Appel: Galli *Pome*: Hiſpani *Manſanas*: Bohemi Jablko.

Præcocia poma humilis Mali, Brabāti vulgò Poma Paradiſi, aut Poma D. Ioánis nominát.

Eſt autem Pomorum omnium temperies frigida & humida, coniũcta cum humore quodam excrementitio: verùm ſicuti neque frigiditas omnibus æqualis eſt, ita nec quantitas ſuperflui humoris. Citius corrumpuntur in quibus hic redundat: diutius verò aſſeruari poſſunt in quibus paucior eſt. aduentitia ſiquidem & excrementitia humiditas corruptionis eſt cauſa.

Dulcia Poma. Dulcia autem Poma minus frigida ſunt ac humida: carnis ſuæ ſoliditatem hæc cocta retinent: alimentum conferunt amplius ac minus humidum, quàm cætera Poma: minus facilè per ventrem etiam deſcendunt.

Acida Poma. Acida frigidiora ſunt, tum & humidiora: horum coctorum ſubſtantia diffluit, nec ſoliditatem ſuam retinet: alimentum parcius ſubminiſtrant, idq; crudum ac frigidum: ita verò & facilè ac citò delabuntur, vt etiam remorantem aluum promoueant; præſertim ante alium cibum aſſumpta.

Acerba ſiue Auſtera Poma. Acerba aut Auſtera Poma, vt ſunt ſylueſtria ac immatura, frigidiora ſunt: ſuccum ingenerant craſſiorem, ac omnino flatulentum. minus nocent, ſi citò ac velociter deſcenderint; ſi hæſerint flatus gignunt, ac colicos adferunt dolores.

Medij ſaporis Poma. Quæ inter hæc medij ſunt ſaporis Poma, ac non rarò duarum vel trium qualitatum guſtum referunt, vincentis ſaporis facultates præcipuè obtinent; aliarũ verò & participes ſunt.

Præſtant autem ſemper crudis, Poma cocta: quorum malignitas ſæpenumerò non modò per ignem emendatur, ſed & additis vel aromatis, vel aliis corrigi poteſt.

Prodeſſe autem poſſunt Poma ventriculo calido. auſtera verò etiam calore languentem ac reſolutum roborare queunt. Inflammationibus omnibus, ſed præcipuè incipientibus, Poma etiam commodè imponuntur.

Succus Pomorum odoratorum ac medij ſaporis compoſitionibus nonnullorum medicamentorum admiſcetur, tum ad humorum melancholicorum contemperationem, tum & ad medicamentorum impenſius reſiccantium qualitatem remittendam: vt ſunt, Serapium ex Pomis Regis Saporis, Antidotum ex granis cocci Baphici, & ſi quæ ſunt alia.

Vnguentum Pomatum. Conficitur verò & cum eiuſmodi Pomis vnguentum ex adipe porcina & aquâ roſacea, cuius ad nitorem faciei & aduerſus cutis aſperitatem vſus eſt.

Arboris folia cum aſtringendi facultate refrigerantia: inflammationibus initio quoque vtilia habentur.

De Malo Medica. CAP. II.

ARBOR hæc non admodum magna eſt. rami eius lenti ac obſequioſi cortice virent, & ſpinulas aliquas, non tamen frequentes adnatas habent: folium oblongum, latum, læue, odoratum, Laurino ſimile: flores ſubpurpurei, ſtaminibus in medio tenuibus ac capillaceis: fructus oblongus eſt, Cucumere vulgò dicto non rarò maior, quandoq; minor, & Limonia mala non multùm magnitudine excedens: cortex huic diluti aurei coloris, tuberculis nonnullis exaſperatus, odore grato præſtans. ſubeſt caro craſſa, albida, dura, aromaticũ quid reſipiens, ſed exiguum, & neq; acris neq; acida, ſed ferè qualitatis guſtabilis expers. interior medulla non multa quidem, ſucco acido plena turget, in qua ſemen conditur Hordei grano maius ac craſſius; cortice duro, interiore ſubſtantia albida ac amara.

Ad huius genus pertinent & Limonia mala, tum & Anerantia dicta, quorum arbores Malum Medicam magnitudine, virentibus ſpinoſisque ramis, ac foliis Lauri æmulis referunt. flores autem vtriuſque candidi ſunt; & Anerantij odorati admodum, cuius & folia ſubinde maiora.

Limonia

Malus Medica.

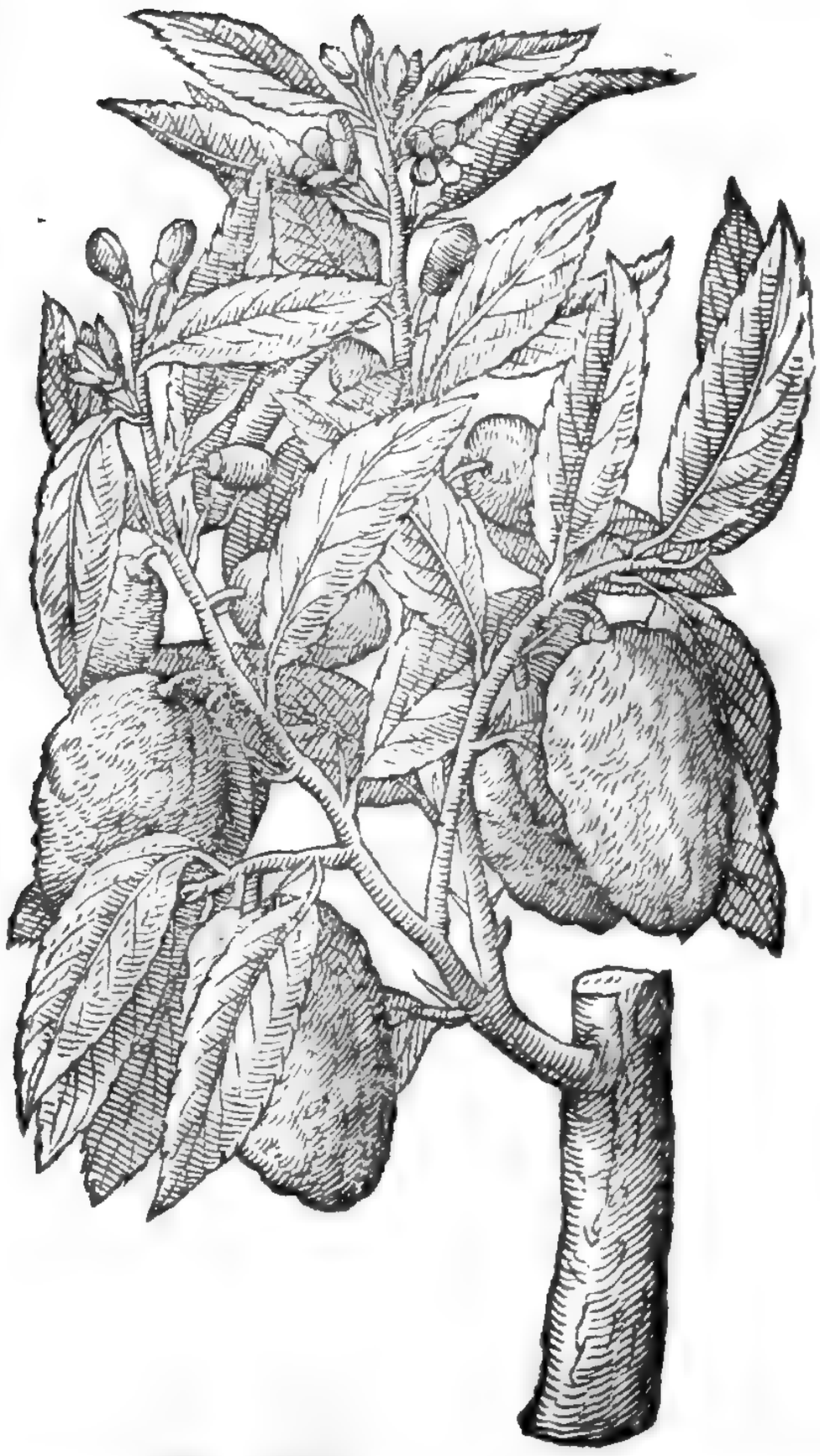

Malus Limonia.

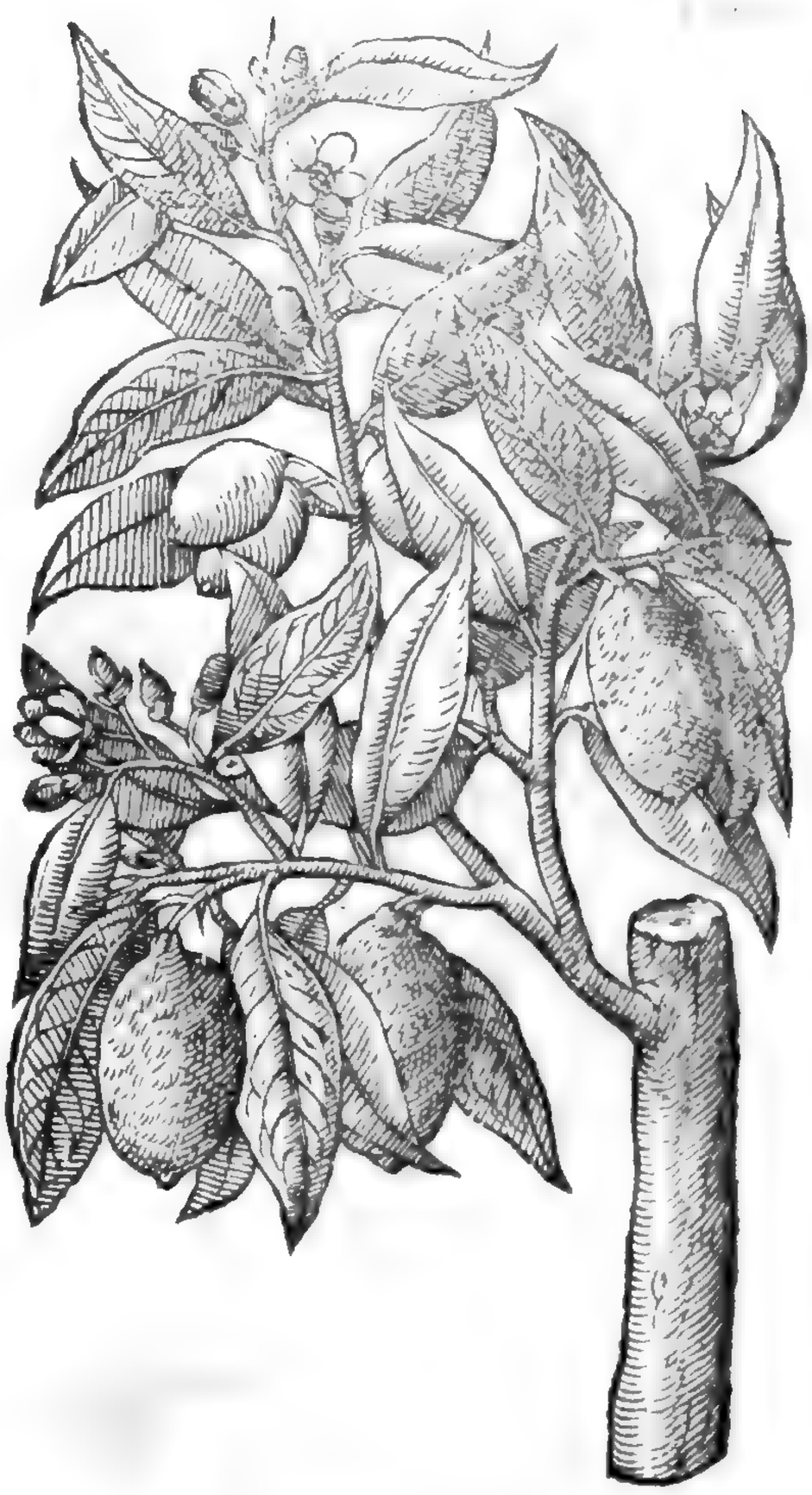

Limonia autem mala oblongi craſſiq́ue ſunt fructus, Citriis tamen minores: cortex luteus, amaricans & ſuaueolens, ſed tenuis; caro albida cui valde exigua accedit. copioſam autem admodum hæc mala medullam habent, ſucco magis prægnantem ac redundantem, qui & acidior eſt. ſemina & in hac continentur veluti Citrij, nec minus amara. *Mala Limonia.*

Anerantia mala rotundam formam inſtar globi obtinent, & Limoniis minora ſunt. cortex horum intenſiore auri colore nitet; odoratus quoque, exterioreq́ue cute amaricat, nonnihil aſper, quaſi rugoſus, ſubinde craſſior, quandoque tenuior, ſed tamen quàm Limoniorum craſſior, ſubditam habens ſubſtantiam albidam, mollem, ac fungoſam. interior pulpa ſiue medulla multo copioſoq́ue ſucco madet; & ſemina comprehendit minora quàm Citriorum, forma, colore, ſaporeq́ue alioqui ſimilia. ſuccus modò dulcis eſt; aliâs acidus; non rarò medij ac vinoſi ſaporis. *Mala Anerantia.*

Huc verò & alia quædam referuntur Mala, Aſſyria nuncupata. horum arbor aliarum Malorum ſimilitudinem refert: rami haud diſſimiles: folia paulò quàm Limoniorum maiora: flores Medicæ mali æmuli: fructus rotundus, ſed triplo quadruplove quàm Anerantij maior, craſſo è luteo pallidulo rugoſo ac aſperiuſculo cortice, in quo quandoque quædam veluti riſſuræ patent. interior ſubſtantia ſuccoſa admodum eſt, ſapore acidula veluti Limoniorum, ſed palato minus grata: in qua & ſemina gignuntur veluti Mali Citrij & aliorum. *Malus Aſſyria.*

Naſcuntur Mali Medicæ, tum & Limoniæ & Anerantiæ in Italiæ præcipuè maritimis, ac in Adriatici & Tyrrheni, tum & Ægæi maris inſulis: gignuntur verò & in Mediterraneis iuxta grandiores lacus, qualis eſt Benacus, vbi & Citria, ſed cæteris minora, proueniunt. Eſt & Hiſpania horum ferax, ſed locis præcipuè vel iuxta mare, vel haud procul diſſitis: Galliæ & quædam prouinciæ, quæ Mediterraneum mare attingunt, etiam iſtis gaudent fructibus.

A Media autem primùm in Italiam veniſſe non modò Plinius apertè ſcribit, ſed & Virgilius innuit Georgicon II. de Malo Medica ſic ſcribens:

Media fert triſtes ſuccos, tardumq́; ſaporem
Felicis mali, quo non præſentius vllum,
Pocula ſi quando ſæuæ infecere nouercæ,
Miſcuerunt q́; herbas, & non innoxia verba,

Auxi-

Malus Anarantia.

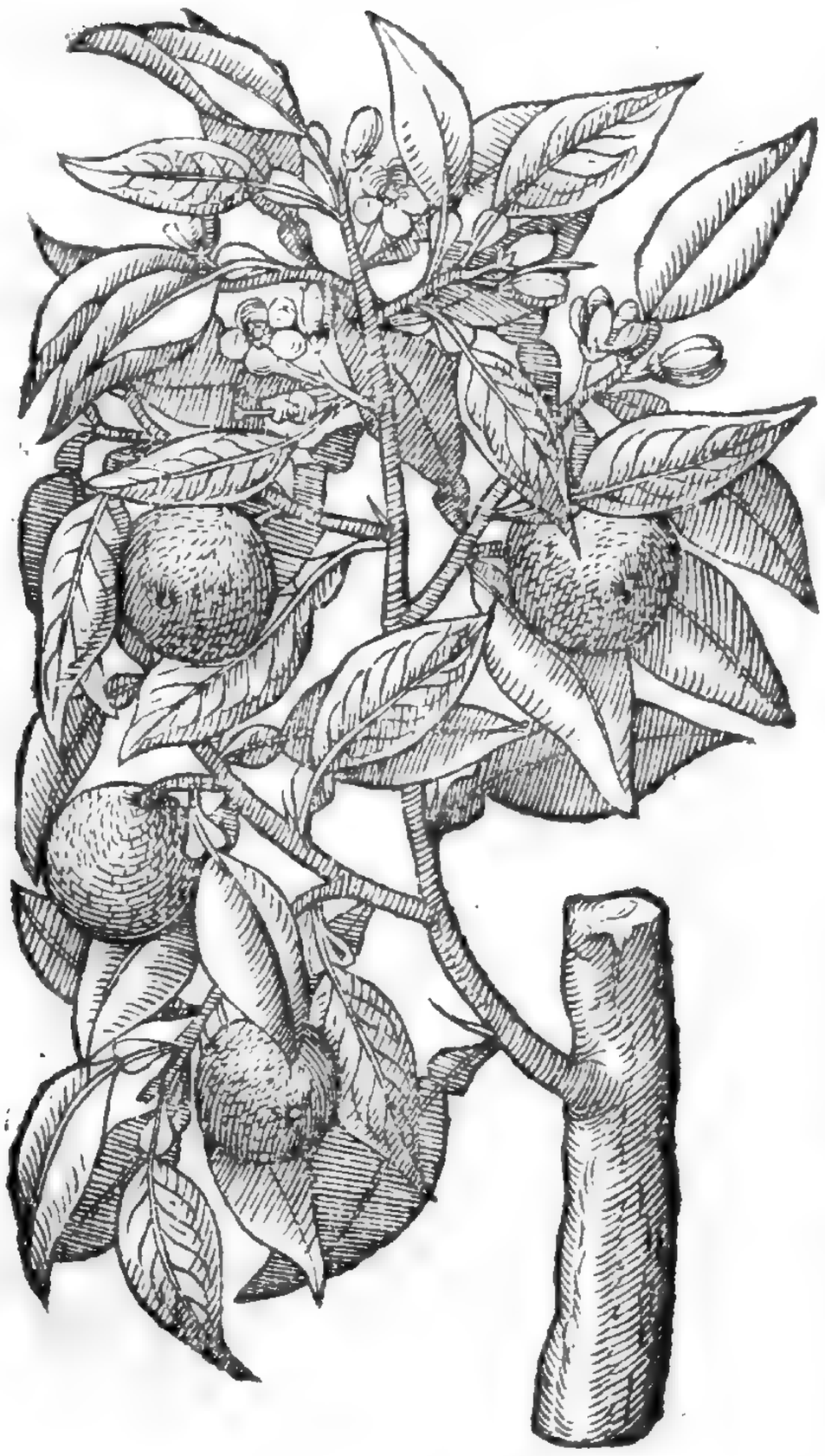

Malus Assyria.

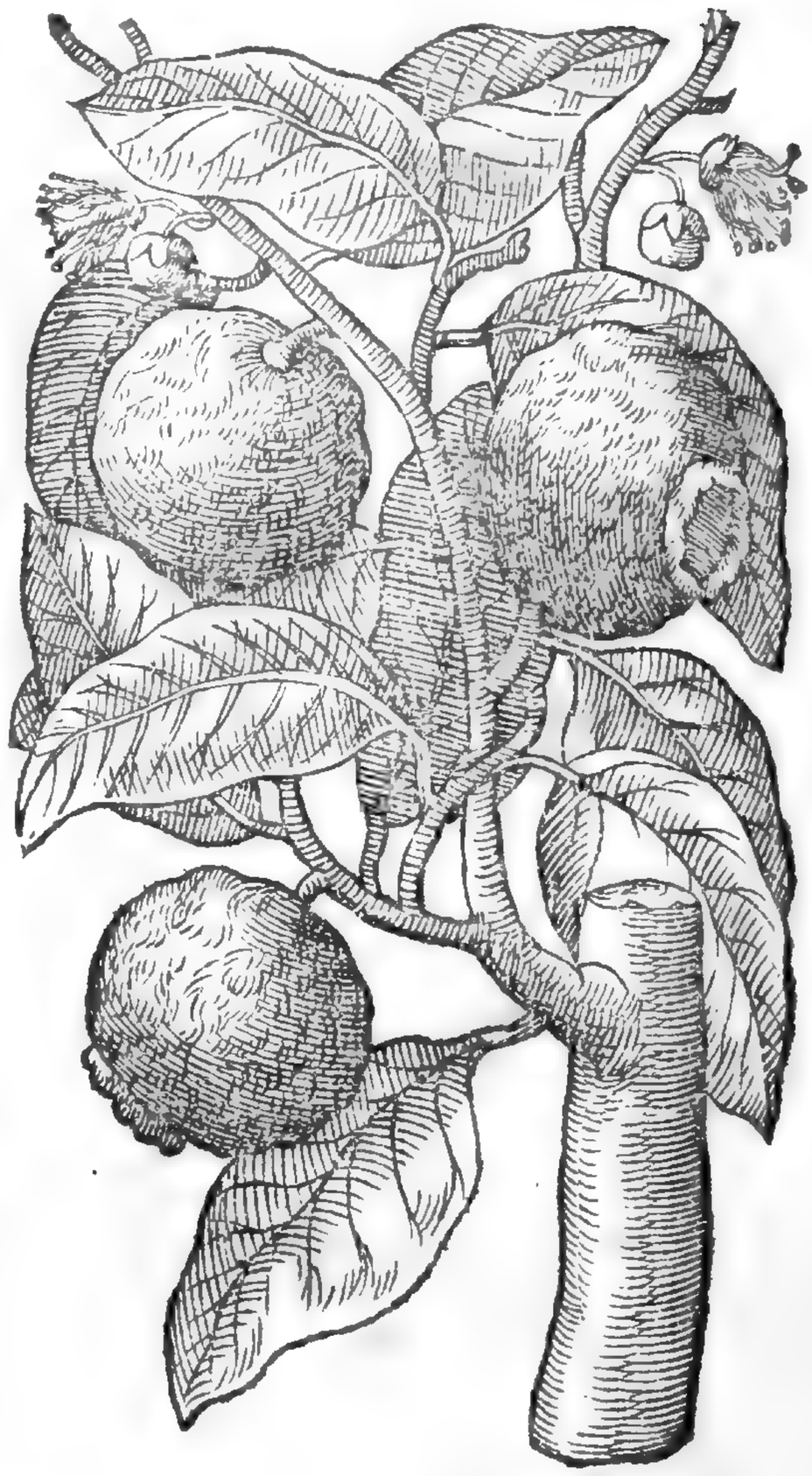

Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipsa ingens arbos, faciemq; simillima Lauro.
Et si non alium latè iactaret odorem,
Laurus erit, folia haud ullis labentia ventis,
Flos apprimè tenax, animas & olentia Medi
Ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis.

Arbores istæ perpetuò virent, &, vt Plinius inquit, omnibus horis pomiferæ sunt, aliis cadentibus, aliis matureſcentibus, aliis verò subnascentibus.

1. Prior μηλέα μηδικὴ: Latinis Malus Medica ac Malus Citria dicitur.

Fructus verò μῆλον μηδικὸν ἢ κίτριον: Malum Medicum siue Citrium, & Citromalum. Æmylianus apud Athenæum, Iubam Mauritaniæ Regem refert, de Citrio meminisse, qui Malum hoc apud eos Malum Hespericum dicat nominari. Galenus Malum Medicum amplius vocari negat, sed Citrium dici, atque eos qui Medicum appellant, hoc agere ait, vt quæ loquuntur nemo intelligat: Officinæ huiusce modi mala Citrones vocant: Germani **Citrin opffel/Citrinaten**: Belgæ **Citroenen**: Itali *Citroni* ac *Cedri*: Hispani *Cidras*: Galli *Citrons*: Angli **Citron appel**: Bohemi **Cytrynowe iablko.**

2. Alterum Pomi genus Limonium malum dicitur: Officinis Limones: Gallis *Limons*: Belgis **Limonen.**

3. Tertium Malum Anerantium aut Anarantium; à quibusdam verò Aurantium: ab aliis Aurengium, ab auri luteo colore: Sunt qui Arantia dici velint ab Arantio Achaiæ oppido: vel Arania à gente eius nominis in Persia: Italis *Arancio*: Germanis **Pomerantzen**: Belgis **Oraengie appelen**: Gallis *Pommes d'Orenges*: Hispanis *Naranjas*: Bohemis **Pomerancij.**

4. Quartum Pomum Assyrium à quibusdam dicitur: vulgo Italorum *Lomie* appellatur, à quibus & Pomi Adami nomen accepit, ex eo nempè, quòd rude vulgus huiusce modi Pomum fuisse existimet, de quo Adamus in Paradiso, transgressus Dei mandatum, comederit: vnde & in illo morsus vestigia apparere aiũt. Sed alij, nõ huius generis Pomũ, sed illud fuisse ferũt, quod Arabes Musam siue Mosam vocãt, cuius Auicẽna cap. 395. meminit: Istud etenim Iudęorũ nõnulli pro eo habẽt, ex quo Adamus cõedens peccauit; vt Andreas Theuetus refert.

Cæterum

Cæterùm fructus omnes isti ex dissimilibus & facultate multùm differentibus partibus compositi sunt.

Cortices odorati, amaricantes, sicci sunt ac calidi.

Caro albida frigida ac crassi succi, præsertim Citriorum.

Interior succosa pulpa siue medulla acida, qualis Citriorum ac Limoniorum, refrigerans est, & cum partium tenuitate resiccans.

Semen verò quia amarum, excalfaciens atque resiccans.

Cortex autem Citrij venenis omnibus aduersatur: qua de causa & Theriacis compositionibus quandoque admiscetur: commanducatus oris halitum commendat, & suaueolentem reddit: assumptus verò & frigidum ventriculum roborat. *Citrij mali vires.*

Caro verò albida, solida, duraque subinde editur, sed difficulter admodum concoquitur, & crassum, frigidum pituitosumq; succum procreat. Galenus cum garo & aceto ipsam mandi refert, vt saporis hebetudinem acuant: atque hoc modo assumptam facilius concoqui. Posteritas hanc cum sacharo condire didicit: quo modo præparata ori gratior, facilioris concoctionis, & copiosioris alimenti redditur, & obstructionibus minus obnoxia.

Veteres Citria mala (vt Theophrastus hist. lib. IIII. scribit) non edebant, placebant odore, & inter vestes reponebantur, quas à tineis & blattis inoffensas conseruât: contra verò venena mortifera, quando opus, ipsis vtebantur, quo nomine vel maximè fuisse commendata etiam Virgiliani versus, quos suprà attulimus, attestantur. Extat apud Athenæum lib. III. facinorosorum ad serpentes damnatorum, qui ab esu Citrij mali liberi ac salui euaserint, historia.

Interiorem pulpam succo acido plenam Galenus non vescam ait: sed nostra ætas hac non rarò pro condimento vtitur, atque inter hæc assumpta, bilem, si quæ in ventriculo est, reprimit, languentem appetentiam excitat, & ventriculo grata est. Facit eadem aduersus vehementes ardentesque febres, & omnes morbos pestilentes ac venenosos, quibus à totius substantiæ proprietate resistit. Cor eadem roborat: refrigerat, & simul crassa attenuat, & lenta viscidaque incidit.

Paratur ex hac & Serapium, quod de acetositate Citri Officinæ nominant, ad eadem vtile & conueniens, palato gratius.

Conficitur verò & tale Serapium ex Limoniorum acido succo, similis omninò facultatis. Nam & Limoniorum, interioris pulpę siue substantię succus acidus, Citrij succum tum qualitate, tum facultatibus reliquis ita refert; vt vno deficiente, alter eius loco substitui queat. Cortex Limonij nec inferior Citrij cortice habetur: Albidam autem carnem Limonium malum tam habet exiguam, vt nullius censeatur momenti. *Limonij mali facultates.*

Aqua ex integris Limoniis per vitrea organa elicita, vitiligines & maculas tollit, facieique nitorem conciliat. Eadem pota vrinas prouocat, & calculos cohærentes dissoluit, frangit, & expellit.

Malorum verò Anarantiorum cortex Citriorum ac Limoniorum facultate satis similis, tantò tamen calidior, quantò acrior ac amarior. Interior succosa pulpa siue medulla acida quidem eiusdem aut non multò inferioris est facultatis, quàm sit Citriorum aut Limonum, at dulcis non adeò refrigerat aut resiccat, sed ad temperatum quendam calorem & humiditatem accedit, ori grata; & alimẽti plus quàm acida confert, sed idipsum tenue ac exiguum: medij autem saporis succo vinoso prædita, medio se habet modo, frigidior quàm dulcis, minus verò frigida quàm acida. Flores Anarantij odorati ab vnguentariis ad odoramenta paranda vsurpantur. Extrahitur verò & ab ipsis per vitrea organa aqua admodum odorata, quæ assumpta sesquiunciæ pondo sudorem mouet, & febribus medetur. *Anarantij mali vires.*

Semen autem omnium istorum vẽtris lumbricos necat & expellit: venenis quoq; potenter resistit, & aduersus scorpionum ictus assumptum conducit. *Seminis facultates.*

Quæ Adami vocantur Poma, Limoniis præsertim acido succo facultatibus respondere videntur, sed tamen minus efficacia.

De Malo Punica. CAP. III.

MALI Punicæ duæ sunt: vna fructifera: altera sterilis.

Vtraq; humilis & haud magnus frutex est, tenues aliquot ramulos promit, exiguis paucisq; aculeis spinosos. foliola parua sunt, & Myrti æmula, pediculis annexa rubentibus. flores secundum ramulos vnà cum staminibus mediis ac ipsis quoq; Cytinis eleganti purpureo colore rubent.

Cytinus calyx est oblongus, anteriore parte latior, in septem rimulas (totidem videlicet quot flori foliola) fatiscens, Asari floribus maior, cuius inferior pars in fructum ac amplum transit pomum: superior denticulata vnà cum staminibus ipsi medio insidet Pomo. durus ac *Cytinus.*

Malus Punica.

quasi lignosus huius Pomi cortex est, foris obscuri ac sordidi purpurei coloris, interius luteus, in quo oblongioris figuræ granula reconduntur, quæ, vbi maturitatem assecuta fuerint, eleganti colore rubent, ac succi plurimum habent, vno in singulis vinaceo simili semine. differunt grana sapore: quædam dulcia: alia acida: tertia vinoso gustu media.

Syluestris Malus Punica florem quidem facit, sed qui nullo succedente fructu perit: è breuibus calyculis hic exit, & frequentibus densisque foliolis multiplex est. Huius genera complura Dios. colore differentia esse refert: vnum candidum: alterum πυῤῥὸν siue fuluum: & tertium ῥοδόχρουν, siue rubentis rosei coloris: Officinis autem Belgij, notior est rubentis coloris.

Proueniũt Mala Punica in calidis meridiem versus regionibus, veluti in Italia, Balearibus insulis, Hispania, ac præcipuè in regno nunc appellato Granatæ: quod à frequẽtia malorum Punicorum (quæ vulgò Granata) nomen accepisse creditur. Gignuntur autem passim etiam citra culturam: culta tamen melius proficiunt: In hortis siquidem, vinetis, viridariis, aliisq; perinde excultis lætiora proueniunt.

Malus Punica Græcè ab Atticis ῥόα: ab Ionibus verò ῥόια, vt Galenus ait.

Fructus verò & ipse ῥόα siue ῥόια dicitur: Latinis Malum Punicum: Officinis Malum aut Pomum Granatum: Germanis **Granatopffell**: Belgis **Granaetappel**: Italis *Melagrano*, & *Pomo Granato*: Hispanis *Granadas* & *Romanas*: Gallis *Pommes Granades*: Anglis **Pomgranat**: Bohemis **Granatowe**.

Flos fœcundę Mali Punicæ Græcis κύπνος dicitur, qui tamen propriè ipsius floris calyx est: Latini nomen seruant.

Syluestris verò ac sterilis flos Βαλαύστιον nominatur: Officinæ similiter Balaustium vocant.

Cortex siue putamen ipsius mali, cuius frequens vsus, Græcis σίδιον: Latinis Malicorium & Sidium: Officinis cortex Granatorum appellatur.

Sunt autem Mali Punici interiora succulenta grana esui apta, boni mediocriter succi, ventriculo grata, sed omnia tenuis ac exigui aut nullius alimenti.

Dulcia non æquè vti cætera refrigerant: ad nutriendum aptiora sunt, sed promptæ inflationes pariunt; febricitantibus idcircò minus laudata.

Acida, & præsertim nonnihil austeritatis referentia, manifestè refrigerant, resiccãt, & nonnihil adstringunt: æstuanti ventriculo prosunt: choleram morbum reprimunt ac sistunt: aduersus dysenterias, nauseam, & vomitum conducunt.

Fit autem ex acidorum eiusmodi granorum succo Serapium, quod eadem potest, & grauidis κιττᾷ laborantibus sæpenumero multũ prodest, nisi omnino vẽtriculi frigiditas obstet.

Nuclei acinorum, ac præsertim acidorũ, resiccati refrigerant similiter & adstringunt: ventris fluores, vomitus, & sanguinis excreationes cohibent: ventriculum roborant.

Idem verò & Cytini & Balaustia præstant, temperamento ac facultatibus nucleis similia: mobiles verò dentes firmant, gingiuarumq; vitia & hæc collutione emendant: Enterocœlen erumpentem cum cataplasmate impositi repellunt.

Malicorium, acinos, cytinos, ac balaustia facultate non modò refert, sed & ipsis potentius est: refrigerat etenim & adstringit valentius: oris tonsillarumq; inflammationes gargarizatione reprimit: & ad omnia quæ refrigerari adstringiq; postulant valdè conducit.

Succum verò refert Dioscorides & ex cytinis ac balaustijs colligi: hic autem facultate ac viribus assimilis est Hypocistidi: eodem auctore.

De

De Malaurea. CAP. IIII.

AD Mali Punici formam accedit, Mali aureæ dictæ, Pomum & ipſum cognomento aureum, ſed magna & procera hęc arbor eſt; longis ramis valdè patula: folia etiã prægrandia, tres ſubinde cubitos longa & duos lata, in quibus craſſiores venæ ſecundum longitudinem productæ, veluti in Cinaræ foliis: fructus permagnus eſt, ad inſtar humani capitis, forma & colore Malo Punico ſimilis: habet verò & intus recondita complurima ſucci plena grana, ſed oblongiora & maiora, quàm Punici mali, & colore non rubentia, ſed auri luteo ſplendentia, ſapore ſubacidulo, ori grata.

A quo huius deſcriptionem habuimus, ſibi hanc Panormi in Sicilia viſam retulit in horto excellentiſſimi cuiuſdam Medici: haud dubium autem, quin peregrina ſit, & ex India vel aliunde illuc olim aduecta.

Nomen autem hic vel arboris vel fructus huius nullum ſibi aliud cognitum affirmabat, quàm Mali aurei, atque hoc nomine fructum appellari: Poteſt autem hoc nomen accepiſſe, quòd grana auri luteum colorem referant.

Plinius huius, vt videtur, meminit lib. XII. cap. VI. vbi arborem hanc Palam: fructum verò Aricnam dici refert. *Pala Arienæ.*

Maior alia (videlicet in India) Pomo & ſuauitate præcellentior, quo ſapientes Indorum viuunt. folium alas auium imitatur: longitudine trium cubitorum, latitudine duũm. fructum cortice emittit, admirabilem ſucci dulcedine, vt vno quaternos ſatiet. Arbori nomen Palæ: Pomo Arienæ. Plurima eſt in Sydracis, expeditionum Alexandri termino.

De facultatibus verò nihil quoque aliud accepimus, quàm quòd ipſa auri colore ſuculenta grana valdè & acutè febricitantibus admodum eſſent & grata & vtilia; vtpotè quæ & calorem magnum contemperarent, ac ſitim vehementer ſedarent.

De Malo Cotonea. CAP. V.

Malus Cotonea.

HAVD magna arbor Malus Cotonea, ſed humilis, frequenter verò etiam inſtar fruticis naſcitur: cortice veſtitur aſperiuſculo, ſquamas quaſdam quandoq; dimittẽte: ramos explicat aliarum arborum modo, circa quos folia ſubrotunda, veluti vulgaris Pomi, ſuperna parte virentia ac glabra; prona verò mollia ac albicantia. flores ex purpureo candidi ſunt: fructus Pomo ſimiles, niſi inciſuris quibuſdam quandoq; criſpentur: figura & magnitudine differunt: quidam enim rotunditatis in orbem circinatæ, minores: alij oblongiores, maiores: tertij ſe medio habẽt modo: omnes tenui pubeſcunt lanugine, colore auri lutei, odore fragranti caput ſubinde ferientes: ſapor quoque omnibus auſterus: caro interior lutea: ſemenq; nigricans in membranis, vti aliorum pomorum, conditum.

In hortis & cultis locis proueniunt: non rarò verò in hortorum ac vinearũ ſepimentis ſerũtur: planis ac mediocriter humentibus gaudẽt.

Autumno & Octobri potiſſimum menſe maturitatem poma iſta adipiſcuntur.

Arbor *μηλέα κυδωνία*: Latinis Malus Cotonea.

Fructus *μῆλον κυδώνιον*: Malum Cotoneum, Pomum Cydonium, & non rarò Cydonium abſolutè: quo nomine Officinis innotuit: à quibuſdam verò etiam *χρυσόμηλον*, ab exterioris cutis colore aurum referente: Germanis **Quitten/ Quittenopffel** aut **Kuttenopffel**: Belgis **Queappel**: Italis *Mele cotogne*: Hiſpanis *Codoyons, Membrillos*, & *Marmellos*: Gallis *Pomme de coing*: Anglis **Quince**: Bohemis **Kdaule**.

Maiora huius generis mala, quæ ferè pyri turbinatam figuram exprimunt, Galeno *στρουθία*, Struthia, & *στρουθομήλα* appellantur: Belgis **Quepeeren**, id eſt, Cotonea pyra. Columella

tria Cydoniorum genera ſtatuit, Struthia, Chryſomeliana & Muſtea: ſed quæ aut qualia ſint non exponit. Struthia Galenus commendat: Dioſcorides verò minora iſtis præfert.

Sunt autem Mala Cotonea refrigerantia quidem ac reſiccantia ordine ſiue exceſſu ſecundo, ac vnà validè adſtringunt, præſertim cruda: adeſt verò & ipſis ſuperflua quædam & excrementitia humiditas, quę diu ipſa incorrupta aſſeruari non patitur. Crudorum vix vllus eſt vſus: Cocta gratiora ſunt: ventriculum roborant: vomitum ſedant: alui fluores reprimunt: dyſentericis ac cœliacis vtilia: proſunt verò & ſanguinem expuentibus, vel etiam vomentibus: tum & quibus menſes copioſius fluunt.

Cotoneum malum addito oleo Maſtichino coctum, ac deinde tritum, & cataplaſmatis in modum ventriculo impoſitum, ſingultum potenter ſedat, & vomitum ac choleram ſiſtit.

Ex carne leuigata & cum melle cocta, quod μηλοπλακοῦντα Galenus appellari ait, olim in Hiſpaniis coquebatur, ac Romam deferebatur, diuque aſſeruari poterat. Nunc caro eorundem non cum melle, ſed cum ſacharo coquitur, varieque apparatur: quæ non modò ſeruari diutinè poteſt, ſed & multis annis incorrupta durat: Veluti & illud, quod ex decocti pomi expreſſa ſubſtantia cum ſacharo concreti iuris inſtar gluten conficitur: vel quæ ex crudorum ſucco parantur: vt ſunt Serapia: vel etiam ipſa poma integra ſacharo condita. Quæ omnia diutiſſimè citra corruptionem aſſeruari poſſunt. Sapiunt hæc omnia palato: ventriculo grata ipſum roborant: fluores omnes ſiſtunt, ſiue ventris, ſiue aliarũ partium, tum etiam ſanguinis.

Coquitur & oleum cum Cotoneis, quod μήλινον vocatur, quo vtimur, inquit Dioſcorides, quotiens adſtringente opus eſt.

Semen Cotoneorum in aqua temperatum muccaginem reddit, quæ in ore detenta linguæ aſperitates in ardentibus febribus vehementer ac citò lenit: ambuſtis eadem vtiliter illinitur, ac dyſentericorum enematis additur, dolores etenim inteſtinorum lenit, & mordacium humorum acrimoniam obtundit.

De Malo Perſica. CAP. VI.

Malus Perſica.

ARBORESCIT quidem Malus Perſica, ſed in arborem magnam haud excreſcit: ramos effundit nõnullos, fragiles adeò, vt quandoque fructuum ponderi ſuccumbẽtes diſrumpantur. Folia oblonga ſunt, ambitu crenata, Salignis ferè ſimilia, guſtu amara: flores dilutè purpurei. Fructus rotundi, rimæ quodammodò perſimilem figuram ab vna parte oſtẽtant; molli tenuique lanugine pubeſcunt; colore foris vt plurimum albidi; quidam vna parte; alij in totum ſaturo colore rubentes; lutei etiã nonnulli. caro exteriorem corticem colore refert: lutea luteis: rubens ſaturatè rubentibus: candida albicantibus. quorum tamen nonnullis, vna videlicet parte extrinſecus rubicundis, circa nucem eleganti purpuræ rubeæ colore caro nitet: ſunt verò huiuſcemodi Perſica ſapore vinoſiſſima, atque idcirco gratiſſima; lutea verò cæteris duriora. in medio autem Perſici lignoſa, dura, ſcabra, & rimoſa nux latet, in qua amygdali æmulus nucleus, cortice perſimili: ſubſtantia interius albida, ſapore ſubamara.

Ex cortice autem Perſicæ vulnerato gummi profluit initiò liquidum, quod ſucceſſu temporis ſiccius ac durius redditur, veluti ex Amygdalis ac Ceraſis.

Perſica in hortis ac vinetis ſeruntur ac plantantur.

Citò Perſica malus enaſcitur: tertio aut quarto à ſatione anno fructus facit: facilè etiam perit: diuturna non eſt. floret paulò pòſt erumpentibus foliis Aprili menſe: fructus Septembri maturos reddit.

Μηλέα περσικὴ: Latinis Malus Perſica, & Perſica: Germanis Perſichbaum: Belgis Perſeboom: Gallis *Perſcher:* Anglis Perſhe tree.

Μῆλον περσικὸν, & περσικὸν quoque absolutè, fructus, vt Galenus testatur, dicitur: Latinè Malum Persicum,& Persicum: Germanis Pfersing: Belgis Persen: Italis *Pesche*: Hispanis *Pexegos*: Gallis *Pesches*: Bohemis Brzkew. Horum quædam Duracina Latinis dicuntur, quorum nempe caro à nuce non facilè abscedit,sed firmius adhæresc it.

Sunt verò & alia quædam Persica nullam ferentia lanuginem, sed glabra, læuia, exterius 2.
tum & interiore carne virẽtia,aliis duriora; in cuius lignosa nuce nucleus reconditur Amygdalo persimilis. Arbor horum Persicam refert. Medium quoddam genus inter Persicum & Amygdalum videtur: vulgò *Persenaux* aut *Persenoix* appellant: Latinè id Nucem Persicam sonat.

Persica autem frigida sunt & humida, vtriusque qualitatis ordine secundo: succum habent ac vnà substantiam facilè corruptibilem,qui alimenti conferre queat nihil,nocere verò potest, præsertim si post alios cibos postremoque loco edantur: tunc enim & alios cibos in corruptionem pertrahunt. Sed ante alios cibos assumpta minus mala existunt:cùm enim humida ac lubrica sint, facilè ac citò descendunt, & aluum lubricam reddentes aliis ad descensum viam præparant.

Nuclei autem Persicorum calidi sunt ac sicci: aperiunt & extergunt: aduersus lienis ac iocinoris obstructiones conducunt: breuiter Amygdalis amaris facultate ac viribus similes. Extrahitur verò ex his cum aqua Pulegij succus lacti similis, quem in ore frequenter contineri Apoplecticis prodest, saliuam elicit & linguam expedit.

Folia Persicæ amara excalfaciunt quoque ac resiccant: viscerum obstructiones aperiunt: ac purgandi potentiam obtinent, qua bilioſos ac pituitoſos humores per aluum detrahunt: Decoquuntur in aqua,sero lactis,aut vino diluto. Eadem contusa ac vmbilico puerorum imposita,vermes interficiunt ac educunt. Resiccata verò & cruentis vulneribus insperſa, ad sanitatem perducunt.

Feruntur & flores,sacharo potissimùm conditi,ad alui expurgationem quoque facere.

Gummi temperamento mediocre est: sed substantia lentum ac glutinosum,cuius beneficio tenuium humorum acrimoniam obtundit: phthisicis ac tussientibus in eclegmate conducit,& ad omnes sanguinis excretiones,aliosque fluores accommodatur.

De Malo Armeniaca.

Malus Armeniaca.

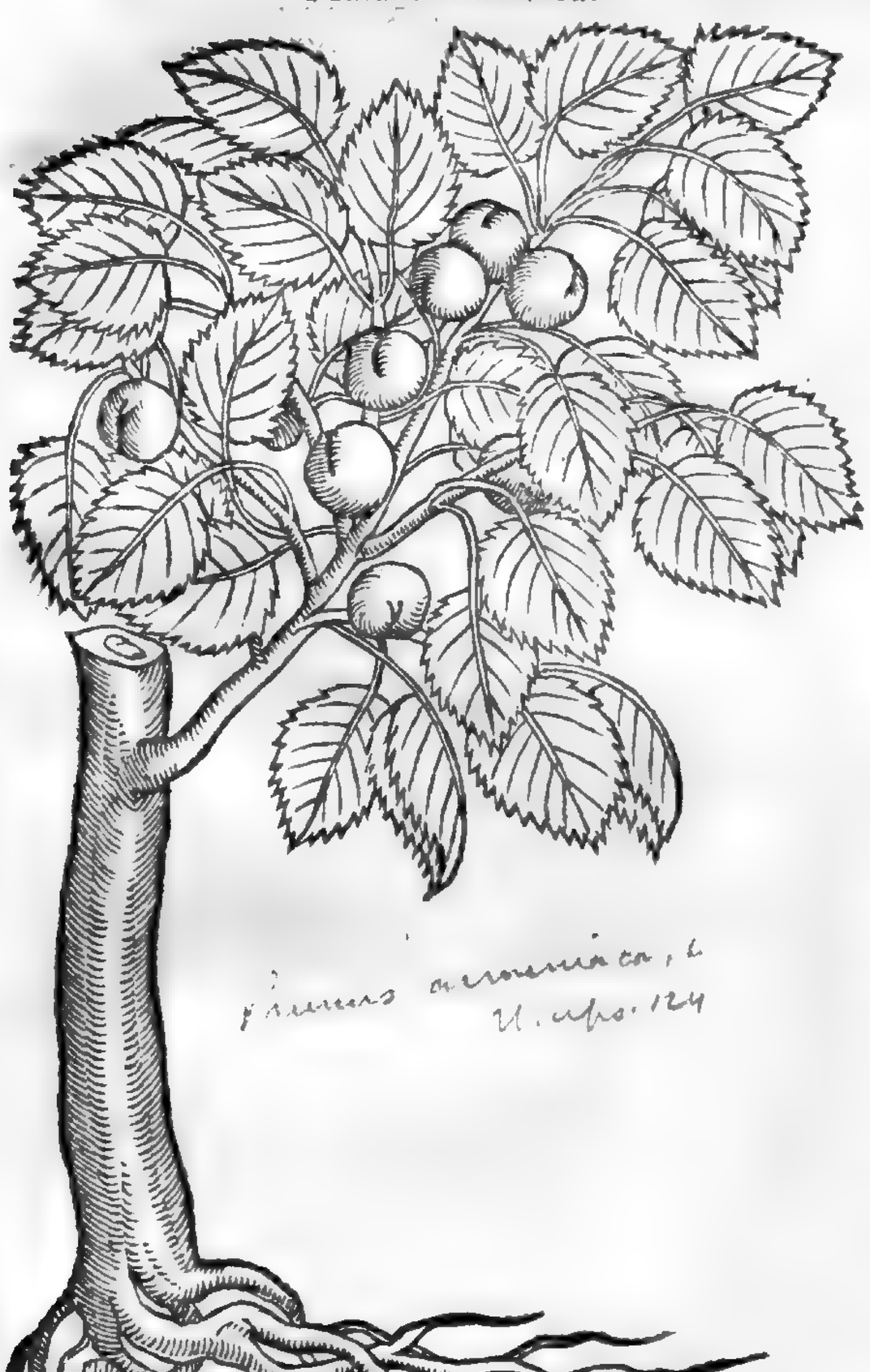

Primus armeniaca, l. 11. capo. 124

CAP. VII.

HÆc arbor maior est quàm Persica: caudices hanciscitur crassiores. durabilior est, præsertim insita. folia huius lata & acuminata veluti nigræ Populi, at minora, & ad Betulæ magis accedentia, marginibus serrata: flores albicant: fructus rotundus Persico similis, colore intus forisque luteus; in quo cõcluditur ossea nux nigricans,nequaquam aspera aut scabra vt Persici,breuior etiam ac minor,in qua nucleus dulcis.

Differunt autem poma siue fructus non parum magnitudine. parui quidam sunt, nec Prunis vulgaribus maiores; alij verò ad mediocrium Persicorum magnitudinem accedunt, vel etiam æquant. Ex huius autem arboris caudice, qua parte cortex rimosus est, vel etiam ramis, gummi quoq; quoddam effluit, veluti ex Persica.

Habentur ac seruntur in hortis: & quædam absque cultura aut insitione,quę exigua sunt: alia insita maiora. Inseruntur autem optimè in Prunum, & si taleolus siue surculus, qui inseritur, arboris fuerit per insitionem cultiuæ, elegantes magnique fructus sunt futuri.

Præueniunt Armeniaca multo tempore Persica,nam Iulio matura sunt.

Græci arborem μηλέαν Ἀρμενιακὴν: Latini

tini Malum Armeniacam faciunt. Fructus verò μῆλον Ἀρμενιακὸν vocatur: à nonnullis verò φερσίκιον, vel βερικόκκιον vocibus à Latina deprauatis; Latinè siquidem præcox quandoque præcoquum dicitur: nominatur verò & Malum Armeniacum: vulgò Armeniacum: Germanis Molletten/Mollelin/S. Johans Pfersing: Belgis vroege Persen/ Auant Persen: Italis *Armeniache, Bacoche, Grisomele, Moniache*: Gallis *Abricoz*: Hispanis *Aluarcoques*, *Aluarchigas*, & *Albercocs*: Anglis Abrecock.

Galenus inter Præcocia & Armeniaca differentiã facere videtur in lib. De aliment. facultatibus: Præcocia Armeniacis præferens: vtraq; tamen Ἀρμενιακὰ appellari confitetur. quæ alij Ἀρμένια per quatuor syllabas proferunt. In libris verò De simp. medic. facultatibus, tum fructum, tum arborem φερσίκιον vocari affirmat. Recentiorum nonnulli differentiã quandam inter hæc etiam constituunt: vt quidem maiora ac insita Armeniaca sint, Gallis *Auant Perses*: minora verò præcocia, Gallis *Abricoz*.

Sunt autem Armeniaca siue præcocia mala frigida quoque ac humida secundo ordine, sed tamen minus humida quàm Persica, qua de causa nec ita citò aut facilè corrumpuntur, & ventriculo ac ori gratiora apparent. Corrumpuntur tamen & ipsa, nec alimenti conferunt quicquam: atque hoc ipsum frigidum, humidum, ac excrementitium. Post alios cibos sumpta ipsos corrumpunt ac vitiant: initio verò & ante alios cibos esa, facilè descendunt, & aliorum faciliorem descensum procurant, veluti & Persica.

Nucleus interior horum dulcis est, Persicorum nucleis facultate nullatenus similis.

Foliorum huius arboris facultas nondum explorata.

De Amygdalo. CAP. VIII.

Amygdalus.

PERSICÆ similitudinem Amygdalus refert, arbor tamen procerior, caudice crassior, & vita diuturnior. folia eius oblõga, acuminata, marginibus crenata, qualia Persicæ: flores similes: fructus Persicum quoque æmulatur, fissuram ab vna parte instar rimæ habens, & exteriore cute molli, araneosaq; quasi lanugine obducta; sed sub hac nulla, vel exigua eaq; dura ac cartilaginea caro subest, quæ non editur. interior nux longior quàm Persico, non ita aspera, sed læuis, in qua nucleus, hoc est, Amygdalũ cõtinetur, Persici nucleo longius, sapore dulce, quandoque amarũ. radix arboris altè descendit. Gummi autem quod ex hac manat simile est Persicorum.

Amat loca regionesq; calidiores, atque idcircò rarò ac difficulter nascitur aut fructum facit in Belgio.

Floret eodem, quo Persica tempore: Amygdala subinde Iulio ad perfectionem perueniunt.

Arbor à Græcis Ἀμυγδάλη: Latinis Amygdalus nominatur: Germanis Mandelbaum: Gallis *Amandier*.

Ἀμυγδαλὸν, & Amygdalum fructus appellatur: Officinis Amygdala: Germanis Mandell: Belgis Amandelen: Italis *Mandole*: Hispanis *Almendras*, *Amelles*, & *Amendoas*: Gallis *Amandes*: Anglis Almond: Bohemis Mandlij.

Amygdala autem quæ dulcia sunt, vbi inaruerunt moderatè calida ac sicca sunt: Amara verò calida ac sicca ordine secundo. Adest verò vtrisque oleosa quædam ac pinguis substãtia, quæ prælo excuti potest, sed tamen exigua.

Dulcia Amygdala recenter decerpto ori grata sunt, alimenti nonnihil conferunt, sed hoc ipsum crassum ac terrestre: Crassius verò etiam quæ arida ac dudum collecta sunt. Tardè autem & hæc descendunt, præsertim à putaminibus liberata: Nam veluti frumentorum cortices siue

ces ſiue furfures ad facilem excrementorum alui deſcenſum adiuuant; ita quoque & Amygdalorum putamina. Ab his itaq; quæ repurgata ſunt, adeò tardè deſcendunt, vt etiam fluentem aluum cohibeant: quamobrem & cœliacis & dyſentericis vtiliter exhibentur.

Extrahitur ex Amygdalis dulcibus, addito liquore, chylus albidus lacti ſimilis, qui præter quod alat, ac dyſentericis ac cœliacis vtilis ſit, pleuriticis quoque ac purulenta expuentibus prodeſt, vt Alexander Trallianus teſtatur: adeſt enim & Amygdalis aperiẽdi concoquendiq; cum exterſione quadam facultas, qua pectori ac pulmonibus auxiliãtur, & ad ſputi purulentorumque expurgationem adiuuant. Conficiuntur verò & ex Amygdalis iſtis bellaria ac tragemata, vt ſunt vocati Maſſapanes, & alia eiuſmodi, quæ plus quidem, quàm extractus ſuccus reſiccant, & ventrem fluentem retinent; ad pectoris tamen pulmonisque expurgationes non minus faciunt.

Oleum ex Amydalis dulcibus recenter expreſſum anodynon eſt, & dolores omnes ſopit: exhibetur ſanguine prius detracto pleuriticis, ſed vtiliſſimè nephriticis, & à calculi doloribus moleſtatis: vrinarios meatus laxat, lubricosq;, & ad calculorum deſcenſum aptiores reddit: aluum etiam lenit, faciliorem facit, quamobrem & colicis huius vſus accommodus: Vtile verò & puerperis, relictos enim à partu dolores citò tollit.

Amygdala amara extenuandi ac aperiendi vim obtinent: iecur ac lienem ab obſtructionibus liberant; lateris doloribus idcirco auxiliantur: aluum quoque faciliorem efficiunt: vrinas & menſes prouocant: ſtranguriæ medentur: expurgantur & facilius in pulmonibus ac pectore hærentia, Amygdalis amaris in eclegmate admixtis: ſanguinis ſputationes addito Amylo ſupprimunt. feruntur quina ſenáve à ieiuno aſſumpta ebrietatem arcere. Abſtergũt verò & hæc cutis in facie vitia, & in reliquis corporis partibus: putreſcentia vlcera quæ ſerpunt emundant: canis morſibus cum melle imponuntur: cum aceto vel roſaceo temporibus impoſita, capitis doloribus prodeſſe, Dioſcorides refert.

Exprimitur & ex iſtis oleum, quod vrinas prouocat, ſed potiſſimùm ſcorpionibus aliquot in eo extinctis ac maceratis, quod calculoſis, ac cum moleſtia ac difficultate vrinam reddentibus, pubi perinæoque illitum, multum prodeſt. *Oleum ſcorpionum.*

Gummi Dioſcorides ait calfacere & adſtringere, quę tamen in hoc non percipiũtur. Sanguinem autem expuentibus auxilio eſſe poteſt, non adſtringendi facultate, ſed ſubſtantię ſuę lentore; meatus videlicet ac poros obliniendo, & ſic quidem & veteri tuſſi mederi poteſt, & magnos ex calculo dolores lenire, & potiſſimùm vrinæ acrimoniam retundere, ſi cum paſſo vino bibatur, vel etiam cum alia quauis dulci potione, vt glycyrrhizæ, vel vuarum paſſarum decocto. Extergere verò idem cum aceto diſſolutum impetigines, ſummũ corpus occupantes (quod Dioſcorides addit) à ratione haud alienum eſt.

De Pyro. CAP. IX.

PYRORVM vrbanæ plurimæ ſunt: ſylueſtres verò aliæ.

Vrbana Pyrus arbor eſt Malo procerior: ramis non in latitudinem effuſis, ſed altum petentibus. caudex ſubinde craſſus. ligni materies admodum tractabilis, ad typos ex ea ſculpendos valdè accommoda, colore ſublutea. folium latiuſculum, ambitu leuiter circinatum, virens, ſed prona ſiue inferiore parte albidius. flores albicant. Pyra (hoc eſt, fructus) magna ex parte oblonga, & turbinatæ formæ, ſed magnitudine, colore, forma, & guſtu ſiue ſapore admodum differentia: cute etiam conteguntur non vnius coloris. quædam enim virenti: alia ex parte, vel in totum ſubrubente: pleraque ſordente. caro albida eſt: ſemen in membranaceis loculis nigrum, medium occupat. radix Pyri in rectum ac obliquum fertur.

Sylueſtris Pyrus vrbanam ſatis referret, niſi ſubinde breuior, & ſpinas ſecundum ramos duras haberet ac pungentes, & fructus duros, auſteros, & eſui haudquaquam aptos.

Plantantur ac in hortis habentur Pyri vrbanæ, non ſecus ac Mali, quorum varia inſitione ex agreſtibus mites ac edules fructus redditi ſunt.

Sylueſtres Pyri in pleriſque locis, vel in ſyluis, vel circa agrorum margines, ſecusque vias, nulla cura aut cultura adhibita ſponte ſua naſcuntur.

Flores Pyri Aprili menſe vt plurimum apparent: folia inde ſequuntur: fructus non omnis eodem tempore maturatur. quędam enim Pyra Iulio; alia Auguſto: Septembri nonnulla, vel etiam ſerius, vt auſteriora quæ hyemem attingunt.

Nominatur Pyrus vrbana ſiue cultiua Græcis ἄπιος, ἀπίδιος, vel per duplex πῶ ἀπίος & ἀπίδιος: à Tarentino in Geωponicis ἀπίδιον: Germanis Bijrbaum: Belgis Peerboom: Gallis *Porrier*.

Pyrum Græcis ἄπιον & ἀπίδιον: Germanis Byrn / Byre; Belgis Peere: Italis *Pere*: Gallis *Poyre*: Hiſpanis *Peras*: Anglis Pear: Bohemis Hruſſka.

Pyrus.

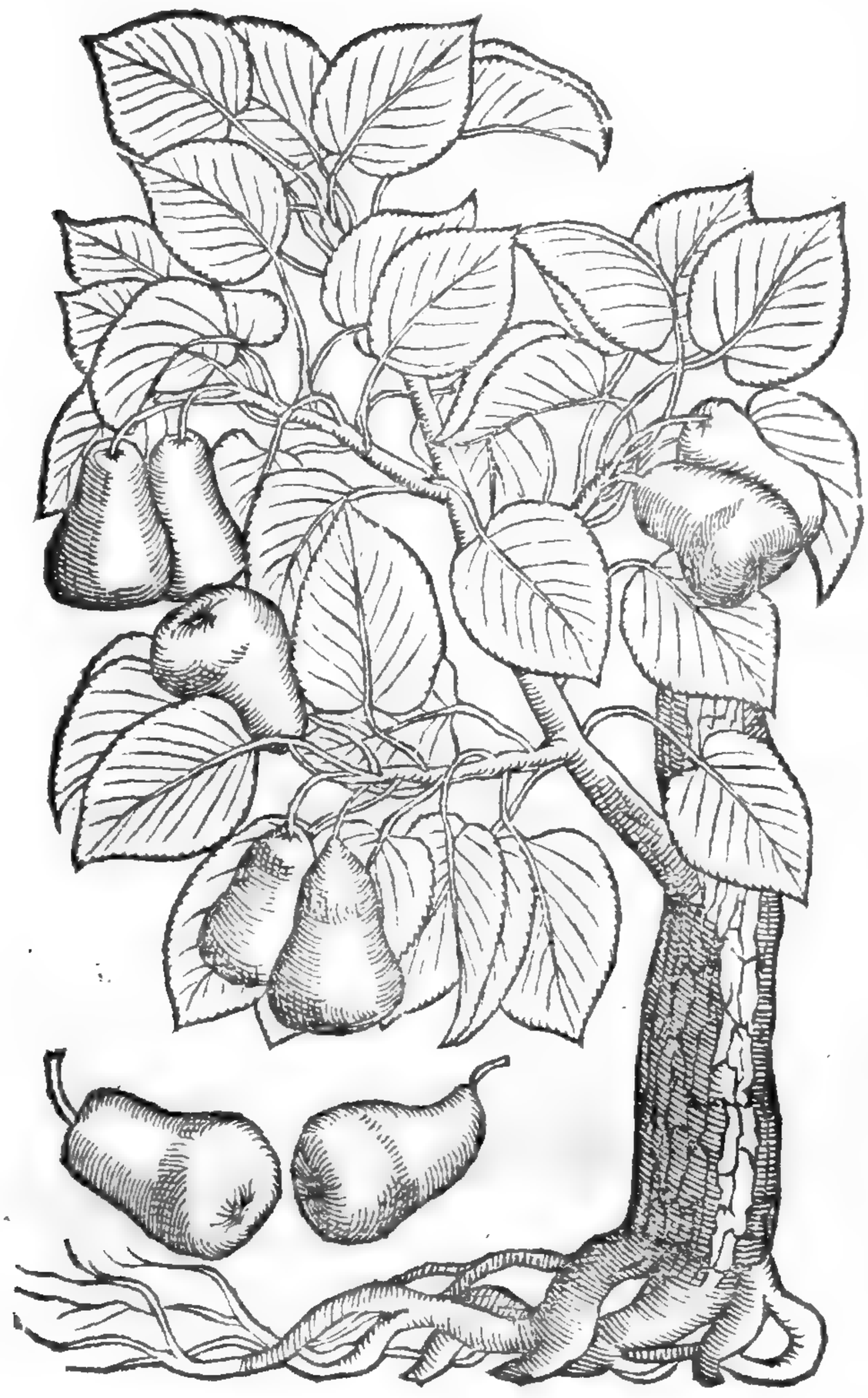

Syluestris Pyrus Latinis Pyraster etiam dicitur: Græcis ἀχράς: quo nomine & fructus & arbor ipsis cognita. Cognomina Pyrorum multa apud veteres ac præcipuè Plinium lib. xv. cap. xv. quorum nullum ad posteritatem peruenisse apparet: Non desunt verò & recentioribus suæ nomenclaturæ, quas ad veterum referre difficillimum, cùm præter sola cognomina vix quicquam posteritati reliquerint: deinde & singulis nationibus, vel etiam vrbibus suæ sint: & aliis atque aliis locis, aliter Pyra nuncupentur.

Relictis igitur Pyrorum variis cognominationibus, ad facultates, quæ Medico cognoscẽdæ, conuertimur, quæ pro saporum differentiis etiam variant: Pyrorum enim quædam dulcia: vnctuosa nonnulla: acida alia: austera aut acerba pleraque, præsertim syluestria: nec desunt ex horum mistione composita, vel etiam quæ insipida dici queant, ad aquæ saporem accedentia.

Sunt autem Pyra quidem omnia frigida; adest verò & cunctis adstringendi quędam facultas, ac terrena substantia: & acerbis quidem & austeris copiosior: dulcibus verò paucior: Quæ nonnullis adeò multo est excrementitio humore imbuta, vt diutinè conseruari nequeant: alia verò minus huiuscemodi humoris obtinent, quæ diutius conseruari, vel omninò etiam resiccari qùeunt.

Alimenti autem Pyra omnia amplius & copiosius quàm Mala siue Poma conferunt, sed hoc ipsum frigidum quidem ac reprobum.

Dulcia & vnctuosi saporis plus quàm cætera nutriunt: aquosa exigui habent alimenti: parcè etiam alunt acerba & austera; velut & acidiora. Crudis semper cocta vtiliora, & ad corporis nutritionem meliora. Quædam verò & adeò acerba aut austera sunt, vt non nisi cocta edi queant: horum autem & nonnullis tam copiosa humiditas, vt super prunas, vel sub ipsis coqui ipsa expediat.

Retinent autem Pyra omnia ventrem, & acerba quidem & austera potissimum: dysentericis & cœliacis in cibo conueniunt.

Arida ac resiccata Pyra, siue cocta siue cruda edantur, ventris fluxus sedant, & sanguinis quoque fluores sistunt: ad muliebria profluuia accommodari possunt.

Incipiẽtibus inflammationibus Pyra, austera aut acerba maximè, vtiliter imponi possunt, tum & arboris folia, quæ & adstringendi cum refrigeratione vim & facultatem obtinent.

De Mespilo. Cap. x.

Mespili duæ Dioscoridi, vna **Aronia** vocitata: altera in Italia nascẽs, quę vulgaris est.

Vulgaris Mespilus arbor est non magna: caudice frequenter tortuoso: ramis duris, frangi contumacibus: foliis oblongioribus, sed angustioribus quàm Mali: floribus albis magnis, quinquefoliis: pomo paruo, rotundo, vmbilico lato & amplo: pulpa initiò albida, & tam acerba, vt edendo non sit, prius quàm mollescat; in qua semina siue osficula quina, plana, dura recondita sunt.

Mespili in hortis habentur: non rarò verò & in dumetis ac viuis sepibus virent ac vigent.

Oxyacanthum. In Oxyacanthum, non quidem in Acidam illam spinam, sed in alteram acutam, insita, optimè proficit, & fructus profert duplo triplóve, quàm non insitæ maiores, exiguis Malis magnitudine ferè æquales.

Serò admodum sub finem Octobris mensis Mespila maturescunt: flores tamen satis tempestiuè exeunt.

Arbor

Mespilus.

Mespilus Aronia.

Arbor à Theophrasto Græcè *μεσπίλη*: Latinè Mespilus: Germanis Nespelbaum: Belgis Mispelboom: Gallis *Nesflier*.

Pomum *μέσπιλον*: Latinis similiter Mespilum: Germanis Nespel: Belgis Mispele: Italis *Nespolo*: Gallis *Nesfle*: Hispanis *Nesperas*: Anglis Medler & Medeler: Bohemis Nyſſpule.

Hanc autem Mespilum Dioscorides ὀξυμηλίδα quoque dici affirmat, & à nonnullis σιτάνιον: Galeno etiam in lib. De simp. medic. facultatibus hæc ὀξυμηλὶς est: quæ à rusticis in Italia (vt ait) οὐνήδων, siue *Vnedo* appellatur, ac plurima in Calabria gignitur. Sub Mespili siquidem voce, haud alterius quàm Tricocci, quæ & Aronia, meminit. ὀξυμηλὶς. *Vnedo*.

Sitanij nomen Theophrasto cognitum est, tametsi non σιτάνιον, sed σατάνειος exemplaria habeant. Tria huic Mespilo sunt genera, ἀνθηδών, σατάνειος, ἀνθηροειδὴς: Satanios fructum grandiorem candidioremque habet: reliquę minorem. Conuenit Satanios hac de causa cum Mespilo vulgari: aliæ ad Aroniam Mespilum referendæ.

Aronia Mespilus, quæ apud Dioscoridem prima, arbor est Malo altitudine inferior: ramis duris ac aculeatis: foliis fissis veluti acutæ spinæ, maioribus (vt Theophrastus ait) quàm Apij (videlicet hortensis) diuisuris, quæ antequam decidunt rubescunt: flores herbacei racematim cohærent: fructus rotundis longiores, quàm vulgaria Mespila minores, qui initio virent ac duri sunt; maturi rubentes ac molles, gustuq; suaues, in quibus tria tantummodo continentur dura officula. 2.

Est autem Mespilus Aronia Græciæ quàm Italiæ, à Galeni & Dioscoridis ætate notior. Nascitur modò Neapoli in hortis, teste Matthiolo.

Fructus huius tardè etiam matureſcit.

Appellatur hæc Græcis *μέσπιλος* & *μεσπίλη*: à nonnullis *Ἀερία*. Galenus hanc quoque *μεσπίλον* nominat, nec alterius mentionem facit: priorem siquidem, vt scripsimus, ὀξυμηλίδα vocat. Huius fructus *ξυλοκρος* etiam à tribus granis dicitur: Neapolitanis verò *Azarolo*.

Vtriusque autem Mespili fructus refrigerans, & potenter adstringens est. Vulgaris quidem acerbus admodum & *κακοστόμαχος* ac ventriculo ingratus; capitis mouet, vt Galenus ait, dolores. quod quidem verum est, si adhuc durus & priusquam mollis teneráque redditus fuerit, edatur. Mollior factus minus adstringit, nec ventriculo æquè molestus, citò tamen corrumpitur,

pitur, vt qui iam ſemicorruptus exiſtat: quamobrem & parcè admodũ hoc fructu vtendũ eſt.

Aroniæ verò Meſpili fructus ventriculo gratiores, crudi ac cocti eduntur. condiuntur hi quandoque cum ſacharo aut melle, quo modo apparati ori ac palato grati ſunt ac iucundi: vterum verò gerentibus etiam perquam vtiles, ventriculum etenim roborant, & illarum malaciæ ac nauſeæ reſiſtunt.

De Corno. CAP. XI.

Cornus.

MEDIOCRIS arboris in modum frequenter Cornus naſcitur; quandoq; verò numeroſis virgis fruticat: cortice veſtitur ſcabro. materies ligni admodum dura & ſolida eſt. folia læuia, lata, & venoſa. flores muſcoſi, ſublutei: baccæ oblongę, initio virent; maturitate rubent; ſapore cum aciditate quadam auſteræ; oblongo, oſſeo, albido intus nucleo, veluti in Oliuis; quibus & fructus forma, & non rarò magnitudine aſſimilis eſt.

Pleriſque Germanię locis citra culturam gignitur: habetur tamen & in hortis, & non modò Germaniæ aut Belgij, ſed & in aliis regionibus.

Citò & multò prius quàm pleræque aliæ arbores Cornus flores ſuos profert: fructus tamen Auguſto demum menſe maturitatem nanciſcitur.

Græci κρανίαν arborem vocant: Latini Cornum: Germani Cornelbaum / Thierlinbaum / Kurbeerbaum: Belgæ Cornoele boom: Itali *Corniolo*: Galli *Cornillier*: Hiſpani *Cornizolos*: Angli Cornell tree: Bohemi Wlaſſa wiſſne.

Cornum, fructus eſt: Germanis Cornell: Belgis Cornoele: Italis *Cornole*.

Atq; hæc Cornus, Theophraſti mas quidem eſſe videtur, duplicem ſiquidem Cornum facit: marem videlicet & feminam. Mari tribuit ſolidum lignum, quale huic Corno; quam tum propter hanc, tum & alias rationes pro Mare recipimus. Femina videtur vulgò dicta Virga ſanguinea, quæ & Cornus ſylueſtris, & Θηλυκρανία, vt huius Pemptadis lib. II. cap. XXIII. latius oſtenſum eſt.

Cæterùm Corni fructus admodum acerbus: refrigerat, deſiccat, & adſtringit, eſui tamen & aptus; non rarò quoque editur: aduerſus alui profluuia & dyſenterias auxiliatur: frigidò tamen ventriculo nocet, & cruditates eius adauget. Folia autem arboriſq; germina acerba ſimiliter guſtu ſunt, valenterque deſiccant: maxima vulnera glutinare poſſunt, potiſſimũ durorum corporum: at paruis vulneribus mollioribusque corporibus magis contraria, Galeno auctore.

De Sorbo. CAP. XII.

1. PROCERÆ magnitudinis arbor Sorbus eſt: caudice recto: cortice læui: ligni materia ſolida & cõpacta: folio oblongo Fraxini æmulo, ab vnius medij pediculi lateribus, vtrimque alarum inſtar ſingularibus prodeuntibus ac expanſis, vno ad faſtigium eminente; quæ mollia, oblonga, auerſa parte inalbicantia, per margines ſerrata, Orni foliis perquam ſimilia. minuti candidi & racemoſi flores cohærent & fructus racematim, palliduli, ab vno latere rubentes, forma nonnihil differentes, ac etiam ſapore. Quidam enim rotundiores ſunt: alij oblongiores, ouali figura Pyris quibuſdam quodammodo aſſimiles. hi guſtu ſunt aſperiores: illi verò ſuauiores ac mitiores.

2. Eſt verò & ſylueſtris quædam Sorbus, Vitigineo folio, læui, Aceris aſſimili; quæ arbor quoque procera, cortice læui, & materia ſatis dura: floſculis in laxiore vmbella candidis; ſuccedunt baccæ oblongiores, Auellanarum aut Oliuarum non magnarum magnitudine, punicei aut rubentis coloris, ſapore cum aciditate quadam acerbæ, in quibus exigui nuclei nigricant.

Ad

Sorbus.

Sorbus torminalis.

Ad Sorbi ſylueſtris genus refertur,& à nonnullis Ornus dicta, quæ lib. IIII. huius Pempt. cap. XIII. exhibetur. 3.

Sorbi Italiæ familiares ſunt: in Germania verò & quandoque reperiuntur,in montanis ac frigidis,ſolo lapidoſo,& non rarò iuxta Rhenum, aut alios fluuios.

Sylueſtris ſyluis quoque gaudet ac montoſis; ac pingui cretoſoque ſolo.

Fructus Sorborum Autumno demum ad maturitatem vnà cum Meſpilis perueniunt.

Dicitur arbor Græcis quidem ὄρν & ὀύρν: Latinis Sorbus: Germanis **Sperwerbaum**: Belgis **Sorbenboom**: Gallis *Cormier*.

Sylueſtris verò à Plinio Sorbus torminalis: Germanis **Areſſel/ Eſchröſel/** & **wilder Sperwerbaum**.

Baccæ ſiue fructus Sorbi ὄόν ſiue ὀύον: Latinis Sorbum: Germanis **Speierling/ Sporopffel**: Belgis **Sorben**: Italis *Sorbe*, & *Sorbole*: Gallis *Corme*: Hiſpanis *Seruas* & *Sorbas*: Bohemis **Krzerbinij**.

Adſtringentem autem ac refrigerantem Sorba facultatem obtinent. & validius quidem dura,quàm quę mitia molliaq; reddita ſunt. Molleſcunt autem alicubi tepente,aut non omnino frigido loco,ſuſpenſa,aut fœno paleiſve ſubſtratis repoſita. Nimium fluente aluo talia in cibo admittuntur: ventrem enim retinent: alimenti verò ſi quid præbeãt, hoc ipſum valdè exiguum,craſſum,frigidumq; eſt. quamobrem cùm ab his,tum aliis ſimilibus fructibus in cibatu abſtinere expedit; nec aliter quàm vt medicamentoſis vti. Siſtunt autem hæc omnes ventris cœliacas & dyſentericas fluxiones: vomitiones reprimunt: ſanguinis item eruptiones compeſcunt,ſi prius quàm matura fuerint diſſecta,& in Sole ſiccata, ad vſum ſeruentur. Poteſt verò variis modis iſtis vti,pro conditione videlicet affectus & loci malè habentis.

De Arbuto. CAP. XIII.

HVMILIS magna ex parte Arbutus eſt,Cotoneæ mali (cui hanc Dioſcorides cõparat) magnitudine plurima parte ſatis aſſimilis: caudice aſperi ac ſcabri corticis: ramis frequentibus per faſtigia rubentibus: foliis latis, oblongis, læuibus, Lauri vel Ilicis æmulis, è virente colore pallidulis: floſculis racematim cohærentibus,concauis & albidis, ſubinde vna parte

Arbutus.

Arbuti ramus cum flore.

parte purpurascentibus. succedunt fructus è tenuibus dependentes pediculis Fragis similes, sed maiores, magnitudine Sorbi, nullo intus officulo, sed exiguis tantummodò seminibus; qui per initia virent, maturi verò eleganti colore rubent; gustu subausteri, ac quasi insipidi, quibus turdi ac merulæ per hyemem vescuntur.

Arbuti in Græciæ plerisque regionibus, in Creta Insula, in Italia, ac Hispania gignuntur. Proueniunt & in conuallibus Athou montis, vbi, quæ alibi pumilę, in magnas arbores excrescunt, vt Petrus Bellonius scribit. Iuba etiam auctor est, quinquaginta cubitorum in Arabia esse: vt tradit Plinius lib. xv. cap. xxiiii.

Iulio & Augusto Arbuti flores demum erumpunt: hyeme fructus maturitatem assequitur. Theophrastus anno integro fructum ait matureſcere, sic vt simul vnum haberi, alterum verò flore sponderi contingat. Quod & Plinius. fructus, inquit, anno matureſcit; pariterque floret subnascens, & prior coquitur.

Arbor hæc Græcis κόμαρος dicitur: Latinis verò Arbutus.

Vnedo. Fructus μεμαίκυλον, aut vt alij legunt, μεμάκυλον: Latinè Memæcylum: Plinius verò etiam Vnedonem appellat. Aliud corpus, ait, est terrestribus Fragis: aliud congeneri eorum Vnedoni: quod solum Pomum simile fructui terræ gignitur. Galenus tamen Vnedonem Epimelidem facit, vt antè scriptum. Arbutum autem Itali *Albatro*: Hispani *Madrono*, *Medronheyro*, & *Medronho*: Galli *Arboutes*.

Dioscoridis locus suspectus. At Arbuti fructus edulis quidem est, sed ἀχυρώδης: vt exemplar Dioscoridis habet: (acetosus Ruellius vertit; fortassis rectius ἀχυλώδης, siue insipidus) ventriculo infestus, capitisque dolorem adferens.

De Pruno. CAP. XLIII.

MEDIOCREM Prunus altitudinem & crassitudinem assequitur: cortice vestitur leuiusculo. folia habet lata, & quàm sint rotunda longiora, circumferentiis serræ modo incisis: flosculos albos. Pruna colore, forma, & magnitudine differunt. omnia carne cuteque constant, ac nucleo lignoso putamini incluso, quod officulum dicitur. Prunorum siquidem quædam ex cæruleo nigricãt; quorum & longiora hæc, rotundiora illa: alia ceræ colore lutea: ex punico rubentia nonnulla, reliquis ferè maiora: nec desunt virentia subinde admodum

longa,

Prunus.

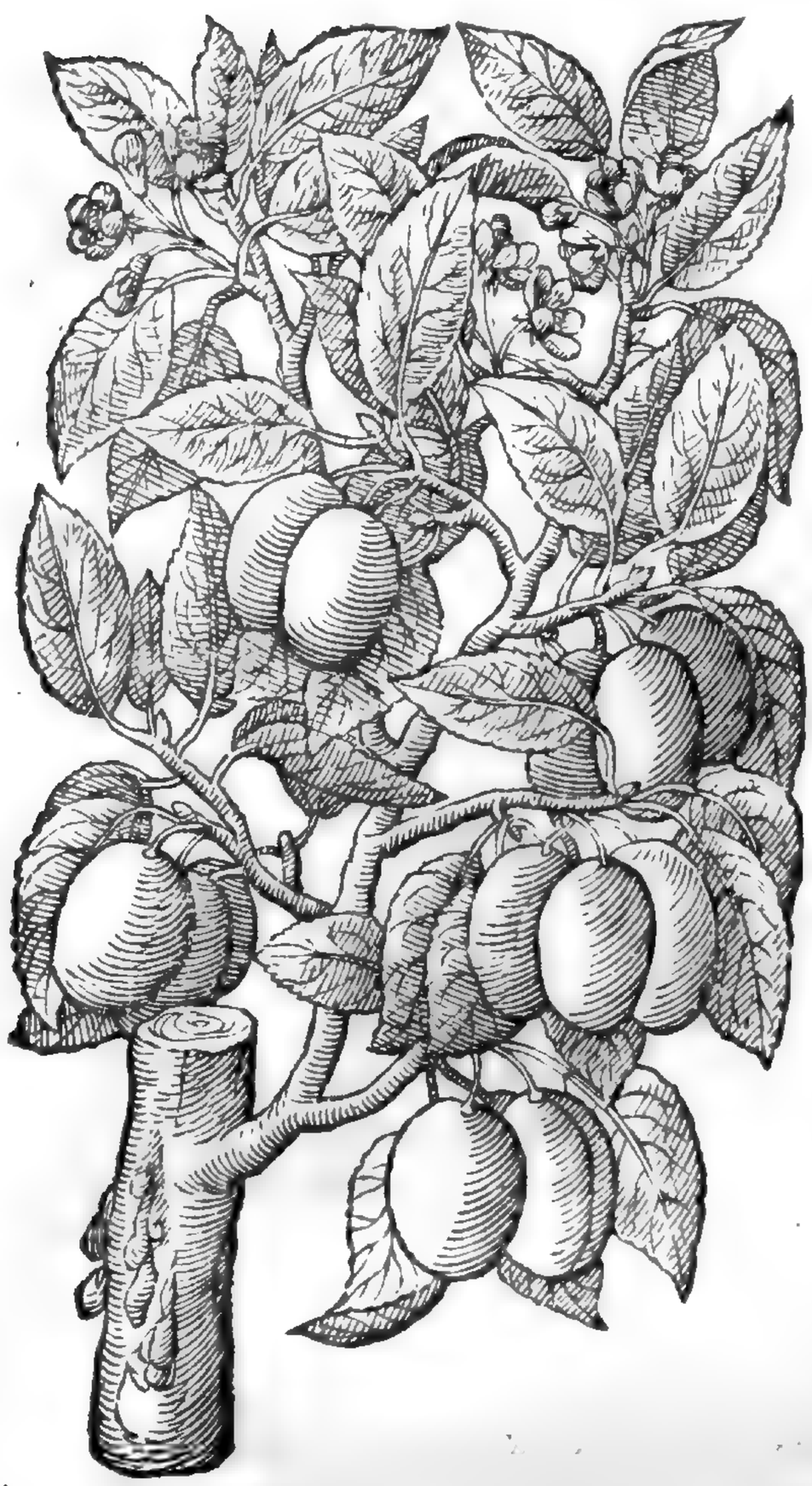

longa, ſapore dulci gratiſſima. Caro etiam quibuſdam ſiccior, facileq; ab oſſe ſeparabilis: aliis humidior, & pertinacior adhærens.

Gignuntur Pruni in omnibus cogniti orbis regionibus: terram amant ſolutam & hortenſem. Differétiam verò ab ipſis regionibus etiam accipiunt, non ſolùm formæ quidem, ſed præcipuè, vt dicetur, facultatum.

Inſeruntur verò & Pruni in alterius nonnunquam generis arborem, quæ faciem parentis, ſuccum adoptionis, vt Plinius dicit, exhibent.

Præter has verò & ſylueſtris quædam Prunus 2.
eſt: vt cap. XIIII. huius Pempt. lib. I. ſcriptum.

Theophraſtus autem, & Plinius Ægyptiæ 3.
etiam cuiuſdam Pruni meminerunt. quæ inſignis magnitudinis eſt arbor, fructum ferens natura & magnitudine Meſpilo proximum: quæ menſe Pyanepſione florere incipit: fructum verò circa ſolſtitium hybernum perficit; nec folia dimittit. Verùm huiuſcemodi Prunus incognita eſt.

Vulgares ac hortenſes Pruni Aprili menſe flores edunt: folia mox vnà erumpunt. æſtate Pruna matureſcunt: quædam citiùs: nonnulla tardiùs.

Prunus autem Græcis κοκκυμηλέα appellatur: Germanis Pflaumenbaum: Belgis Pruymboom: Hiſpanis *Ciruelo, Andrino,* & *Amexeiyra:* Gallis *Prunier.*

Pomum, κοκκυμῆλον., Prunum: Germanis Pflaumen/ Praumen: Belgis Pruymen: Italis *Prune* & *Suſino*: Gallis ſimiliter *Prune*: Hiſpanis *Prunas, Andrinas, Amexas,* & *Ciruelas:* Bohemis Sſwestka Slywa. Acceſſerunt autem his à regionibus & patria cognomina. Damaſcena Veteres appellarunt in Syria prope Damaſcum nata: Hiſpanica, quæ in ea regione proueniunt: Sic & noſtra ætas Pannonica ſiue Hungarica: item Morauica: quædam & Gallica, à patria appellat. Clearchus Peripateticus Damaſcena Pruna Rhodios ac Siculos dicit Βεάβυλα appellare: quemadmodũ & Theocritus Syracuſius: *Brabyla.*

Ὄρπηες βεαβύλοισι καταβείδοντες ἔηαζε.
Flectuntur Brabylorum onerati pondere rami.

Et rurſus:

ὅσσον μῆλον βεαβύλοιο ἥδιον.
Quàm malum Brabyli iucundius.

Eſt autem hic fructus, Athenæo auctore, circumferentia Prunis minor, cibo verò idem, ſed paulò δεμύτερος, ſiue acrior. Seleucus (teſte eodem) Βεάβυλα, ἥλα, κοκκυμῆλα, & μάδρυα eadem eſſe affirmat. & Madrya veluti μαλόδρυα dici: Brabyla quia βρώιλια ſiue ventri grata, & cibum expellant: ἥλα quaſi μῆλα. ſicuti Demetrius Ixion in Etymologia.

At Pruna, quę quidem matura, recens abs arbore decerpta, qualiacunque tandem ſint, humectant ac refrigerant, atque ab ipſis quàm minimum corpori alimenti accedit, atque hoc ipſum nequaquam bonum. Nam veluti Pruna citiſſimè corrumpuntur, ita quoque & ipſorum ſuccus in corpore corruptioni ac putredini obnoxius eſt, & alia ſecum aſſumpta alimenta corrumpit: Vtilia autem, tantummodo his ſunt qui aluum ſibi mediocriter humectari ac refrigerari poſtulant. humiditate enim ſua ac lentore aluum faciliorem reddunt.

Paſſa verò Pruna ac reſiccata vtiliora ſunt, ſtomacho gratiora: alimenti plus ac omninò melius, nec facilè corruptibile conferunt. Fama eſt, inquit Galenus in lib. De aliment. facult. omnium eſſe præſtantiſſima, quæ in Damaſco vrbe Syriæ naſcuntur: ſecunda autem poſt illa, quæ in regione quam Iberiam ac Hiſpaniam nominant, proueniunt. verùm hæc nihil adſtrictionis præ ſe ferunt: nonnulla verò Damaſcenorum plurimum. Damaſcena ſiquidem magis adſtringunt: at quæ Iberia profert dulciora ſunt. Dioſcorides Damaſcena reſiccata ventrem ſiſtere dicit: ſed Galenus in lib. De ſimp. medic. facult. ipſa palam etiam ſubducere aluum affirmat; minus tamen, quàm quæ ex Iberia importantur. Cocta autem in melicrato

in quo pluſculum ſit mellis, aluum admodum (eodem auctore) deiiciunt, etiam ſi quis ſola ipſa ſumpſerit,& multò magis ſi poſt ipſa Melicratum ſorpſerit.

Noſtra ætas in Germania circa Damaſcum Syriæ vrbem natis caret: Pannonica ſiue Hungarica laudat, oblonga & dulcia; ſed magis tamen Morauica ad aluum leniendam commendat, præſertim Brunnæ natâ, quæ Morauiæ olim Marcomannorum prouinciæ vrbs eſt primaria. hæc etenim, vbi aquea humiditate conſumpta, reſiccata fuerint, ori ſuauia palatoque gratiſſima, aluum citra moleſtiam ita facilè ciunt, vt deiectoria vi Caſſiam & Mannam poſt ſe relinquant: vt Thomas Iordanus affirmat.

Gummi autem quod ex Pruno profluit, Dioſcorides ait agglutinare: potum in vino calculum comminuere: ex aceto illitum lichenas infantium ſanare. Poteſt autem idem, quod Perſicæ ac Ceraſi.

De Myxis. CAP. XV.

AD Prunorum genus Myxa referri poſſe videntur. arbor horum Pruno haud multùm diſſimilis, ſed humilior: folia rotundiora ac duriora: flores in racemulis, aut citius in laxioribus exiguis vmbellis albicantes; ſubſequuntur paruis Prunis aſſimiles fructus ſiue baccæ, calyculo cuidam veluti glandes inſidentes; quibus maturis color eſt ex atro ſiue nigro virescens, triangulum in his officulum nucleum continens. ſapore autem hi fructus dulces ſunt, ſed pulpam habent lentam admodum ac viſcidam, ad viſcum conficiendum idoneam.

In Syria ac Ægypto frequentia Myxorum arbuſta ſunt: olim Italiæ peregrina, nunc in illius hortis familiaria, Plinij ætate primum illata: Nunc cœperunt, inquit lib. XV. cap. XXVIII. Myxæ Romæ naſci inſitæ Sorbis.

Ἀμυξὶς. Arborem Plinius Myxam appellat. hanc verò eam eſſe, quam Ἀμυξὶν Matron Parodus in cœna Attica apud Athenæum appellat, ſuſpicari quidem licet: ſed affirmare non eſt promptum, præſertim cùm & exemplaria quædam Ἀμαξὶς habeant. Bacca autem ſiue fructus μύξον & μυξάριον dicitur: neque aliud nomẽ Latinis. Arabes & Officinæ Sebeſten appellant.

Sunt autem Myxa ſiue Myxaria temperatè admodum frigida ac humida, ac ſubſtantiam habent viſcidam ac craſſam; corpus idcirco plus quàm alij quidam fructus nutriunt; ſed & viſcera anguſtosque meatus facilè obſtruunt, ac inflationes pariunt. Leniunt eadem exaſperatas fauces & pulmones: ſitim quoque ſedant in eclegmate, aut alio quocunque modo apparata, vel etiam per ſe aſſumpta. Ventrem verò & horum pulpa lenit drachmarum x. aut ſeſquiunciæ pondere exhibita.

Conficitur verò & ex his Antidotus ſiue Electuarium ventrem ſubducens, ſed quod facilè muccorem contrahit: proinde non niſi recenter parato vtendum.

De Zizypho. CAP. XVI.

1. ZIZYPHVS arbor eſt Pruno non multò minor: caudice contorto: cortice ſcabro ac rimoſo: ramis duris, frequentibus ac fortibus aculeis, ſpinoſis, à quibus dodrantales aut longiores pediculi emittuntur, Iuncorum inſtar, lenti ac obſequioſi, tenuesque inſtar virgularum Sparti; circa quæ ex interuallis alterno ordine folia prodeunt oblonga, haud magna, duriuſcula, Clematidis prioris, Peruincæ dictæ, æmula; iuxta verò folia palliduli ac muſcoſi exeunt floſculi; deinde baccæ ſuccedunt oblongæ, magnitudine mediocrium Oliuarum aut paruorum Prunorum, in quibus ligneum veluti in Prunis officulum, quo nucleus cõtinetur.

In Italiæ complurimis locis Zizyphi nunc naſcuntur, quæ olim peregrinæ ex Syria illuc allatæ ſunt, & circa Plinij quidem ætatem, vt ipſe lib. XV. cap. XIIII. ſcriptum reliquit.

Zizypha grano ſeruntur menſe Aprili, inquit Plinius lib. XVII. cap. X.

Græcis ζίζυφος & ζίζιφος per ἰῶτα ſecunda ſyllaba nuncupatur: Latinis ſimiliter Zizyphus: Petro Creſcentio Zezulus.

Fructus ζίζυφα, ζίζιφα, & à nonnullis ζίνζιφα dicuntur. Galenus etiam σπεῖρα appellat: vt ſatis oſtendit Auicenna cap. 369. de Iuiubis, hoc eſt, Ziziphis, in quo aſſcripta ea ſunt, quæ de Sericis in lib. De aliment. facult. Galeni habentur. Latinis ſimiliter Zizipha ac Serica: Officinis verò Iuiubæ nominantur.

2. Præter hanc verò & alia eſt appellata Zizyphus.

Arbor autem hæc eſt non magna, ſed fruticoſa ac ramoſa: cortex læuis eſt, & veterum ramulorum puniceo colore nitet, à quibus & tenues veluti priori Zizypho virgulæ exoriuntur tenues, albidæ ac molles; quibus folia adnaſcuntur oblonga, mollia ſimiliter & albicantia, & auerſa parte etiam candidiora, Salicis ſimilia, niſi anguſtiora & albidiora eſſent. floſculi verò & ſecundum folia bini ternive prodeunt, concaui, ſublutei, odorati, ſtaminibus aliquot exiguis mediis: fructus qualis prioris Zizyphi, Oliuæ ſimilis, albidus, dulci quoque & candida pulpa, officulo medio, in quo nucleus.

Non

Ziziphus.

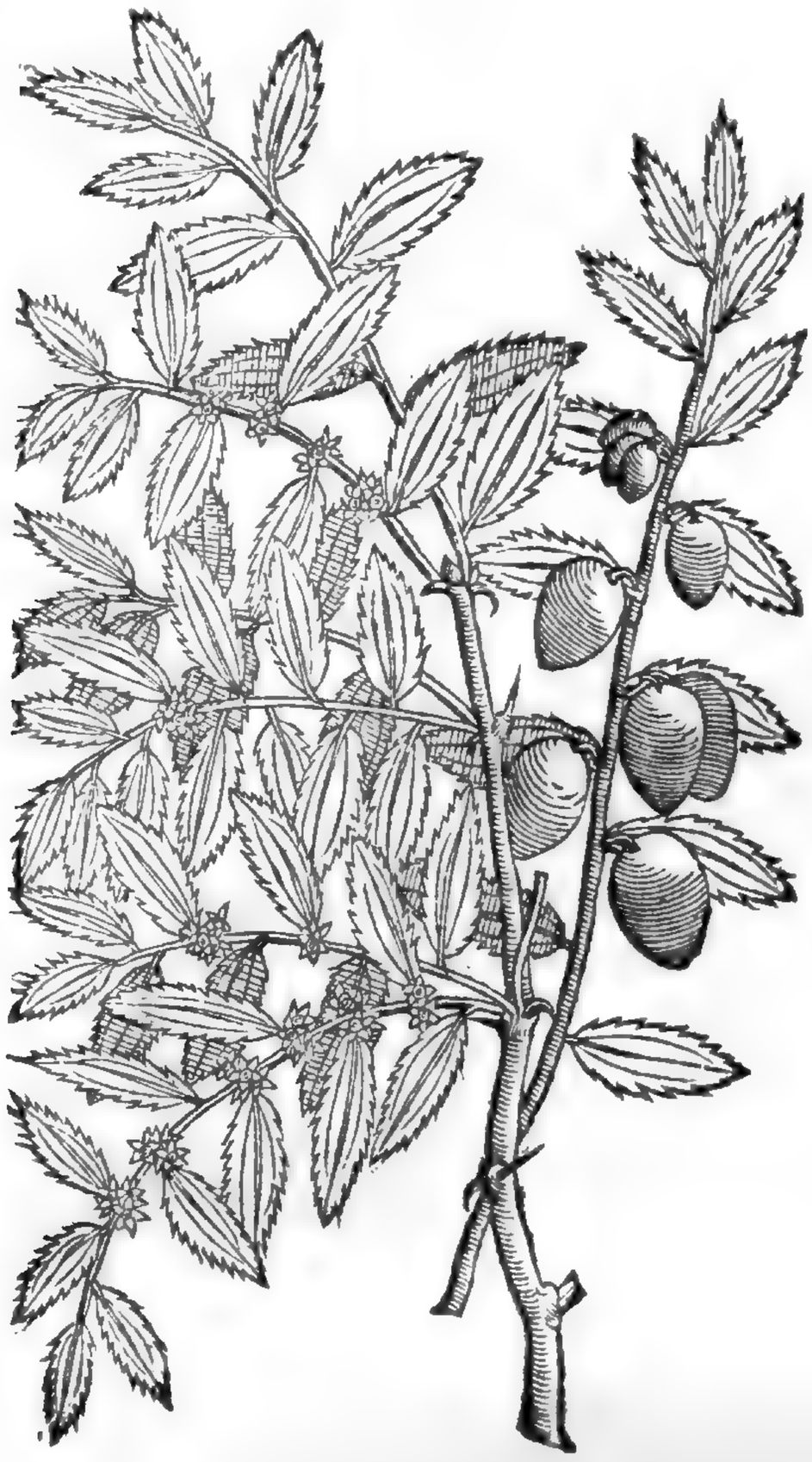

Ziziphus Cappadocia.

Non paucis Italiæ & præſertim Hiſpaniæ locis naſcitur: Colitur quoque in nonnullis Germaniæ ac Belgij hortis.

Flores Iunio menſe in Belgio apparent: fructum Autumno in Italia ac Hiſpania maturari contingit: In Belgio nullus floribus ſuccedit.

Altera hæc Ziziphi ſpecies eſt, quam Columella lib. IX. cap. IIII. albam nominat, ad differentiam prioris, quæ illi rutila. Plinius hanc Cappadociam cognominat: lib. XXI. cap. IX. vbi agit de honore Coronarum, quarum duo ait eſſe genera. quando aliæ flore conſtant: aliæ folio. florem eſſe dixerim, inquit, geniſtas (nam ex iis decerpitur luteus:) item Rhododēdron: item Zizipha, quæ Cappadocia vocantur: his odoratus, ſimiliſq; Olearum floribus. Nec temerè hæc à Columella, vel à Plinio pro Zizipho haberi videtur: nam & folia & flores ex teneris recenterque enatis virgulis, veluti priori Zizipho, exeunt: flores valdè odorati, vtpotè latè etiam odorem diffundentes: & fructus Ziziphi alterius ſimilis. *Ziziphus Cappadocia.*

Sunt autem Zizipha, priora quidem illa Officinis notiſſima, temperie quidem frigida, ſed non vehementer, vtpotè primum frigiditatis ordinem non excedentes: humida quoq; nonnihil: ſubſtantiæ autem ſiue eſſentiæ craſſioris. pro edulio aſſumpta difficulter concoquuntur: ægrè ac tardè deſcendunt: ventriculum aggrauant: parum omnino corpori alimenti exhibent. Medicamenti vice data, acrimoniam tenuium mordacium ac ſalſorum humorum obtundunt ac mitigant, eoſdemque incraſſant: Atque idcirco quæ ex ipſis fiunt eclegmata aut Serapia perquam commoda ſunt aduerſus tuſſes, ſanguiniſque ſputationes; ex acrium tenuium aut ſalſorum humorum deſtillationibus.

Valet ad eadem & decoctum ipſorum, ſed potiſſimum aduerſus vrinæ ardores ac ſtillicidia, renum exulcerationes, & veſicæ roſiones.

De Ceraſis. CAP. XVII.

CERASORVM quatuor genera noſtra ætas numerat. vna maior ac ſylueſtris eſt: altera hortenſis: tertia aciduli fructus: Chamæceraſus quarta eſt.

Prior magna & procera arbor eſt: caudice mediocriter craſſo, atque in ramos plurimos ſuperius diſtributo: cortice nonnihil læui è puniceo colore ſubnigricante, lento ac obſequioſo. I.

Ceraſus.

Chamæceraſus.

ligni materia medio quoque ſubnigricat; circumferentia inalbida. folia magna ſunt, lata, oblonga, venoſa, ambituque crenata. flores albi, mediocris magnitudinis, quinque conſtant foliolis, & aliquot ſtaminibus concoloribus mediis: fructus in rotunditate oblongi ex tenuibus ac prælongis deſcendunt pediculis, officulo intus duro, quod exigua carne contegitur; cuius nucleus cum leui quadam ac exigua amaritudine non ingratus. Colore autem fructus quidam rubent, alij nigricant; ſapore verò dulces.

2. Altera Ceraſus cortice, magnis foliis, floribus candidis priorem refert; ſed humilior eſt, nec in tantam vt illa altitudinem excreſcit: caudices etiam minus craſſi: Ceraſum autem maius, carnoſius, plus ſucci habet; quod & dulce, & colore vel rubens, vna tamen parte albidiore; vel nigrum. officulum huius & nucleus, veluti ſuperioris.

3. Tertia Ceraſus etiam quàm priores humilior ac tenerior eſt: caudices tenuiores: cortex aſperior, non minus tamen obſequioſus: folia ſimilia quidem, ſed minora: flores haud diſſimiles; at fructus, hoc eſt, Ceraſum rotundius, carnoſius, plus ſucci habens, ſapore vinoſo acidulum: colore ſimiliter aut rubens aut nigricans; quoddam verò & quaſi albidum, quod rarius eſt. Eſt autem in hoc, & nonnulla varietas alia. quæ etenim citra inſitionem naſcuntur Ceraſi, aut in alias eiuſdem generis inſitæ, magna admodum Ceraſa frequenter ex breuibus pediculis dependentia gignunt; quæ ſubinde adeò magna ſunt, vt XVI. vel etiam plura ſuorũ officulorum pendeant: Earum verò quæ in ſylueſtrem ſiue priorem Ceraſum (quod ſæpè fit) inſeruntur, Ceraſa minora ſunt, & longioribus hærent pediculis; citius autem maturitatem hæc aſſequuntur; officula verò iſtorum minora ſunt quàm ſuperiorum.

Præbent autem & hæ omnes Ceraſi gummi, è corticibus aliqua parte vulneratis; quod ex luteo colore palleſcit, & tandem durum redditur.

4. Quarta, quæ quidem Chamęceraſus, humilis eſt, non arbor, ſed exigua fruticoſa ac ramoſa ſtirps, ſubinde cubitalem altitudinem non excedens: foliola cum aliarum forma conueniunt, ſed omnino exigua ſunt: fructus verò etiam paruuli, aliisque perſimiles.

5. Præter has verò Ceraſos & alterius cuiuſdam iconem Matthiolus exhibet, cuius Ceraſa complura racematim inſtar vuæ ſimul cohærent, quam & ideircò Racemoſum appellat, & ſibi Verona à Franciſco Calzolario miſſam refert.

Ceraſus

Ceraſus prior natura ſua ſylueſtris in ſyluis, ſecus agrorum margines, aliisque incultis frequentius, quàm alibi gignitur. 1.

Duæ ſuccedentes hortenſes ſunt.

Chamæceraſus in Bohemia, Morauia, Auſtria iuxta ſemitas, ac vias non rarò reperitur: &, vt Matthiolus, in Tridentino ſolo. 2. 3. 4.

Aprili menſe Ceraſi florent. In fructu præbendo, quædam præcociores, aliæ ſeriores. Rubra autem Ceraſa ſemper ſui generis nigra præcedunt. Prima autem ſylueſtria ſunt Ceraſa, quæ Iunio maturantur: ſuccedunt circa Iulij Calendas Amarenæ, præſertim in ſylueſtrem Ceraſum inſitæ, nam aliæ ſunt tardiores: tardiſſima ſunt ſecundi generis Ceraſa, quæ & hortenſia ac dulcia.

Arbor Græcis κέρασος: Latinis ſimiliter Ceraſus eſt: Germanis **Kirſchenbaum**: Belgis **Kerſenboom**/ & **Crieckenboom**: Gallis *Ceriſier*.

At fructus κέρασια & κεράσια à Græcis appellantur: & Latinis ſimiliter Ceraſa: Germanis **Kirſchen** & **Chirſchen**: Belgis **Kerſen** & **Crieckē**: Italis *Ceregie*: Gallis *Ceriſes*: Hiſpanis *Cerezas*: Bohemis **Wiſſne**.

Prioris generis Ceraſa vulgò **clein kerſen**/id eſt, parua Ceraſa, quia cæteris minora, dicuntur: item & **wilde kerſen**: Germani **wilder Chirſchen**/ hoc eſt, ſylueſtria Ceraſa, ſunt enim ſylueſtris Ceraſi fructus: eadem & præcocia ſunt, prius ſiquidē quàm reliqua maturitatē conſequūtur. 1.

Secūdi generis vulgò Hiſpanica cognominātur Ceraſa. fieri autem poteſt, vt hæc ſint Luſitana à Plinio dicta; quibus principatum Belgica illius ætate tribuit. 2.

Amarenas tertiæ Ceraſi fructus, poſterior ætas nuncupat, vel etiam Merendas: Italorum plerique *Maraſche* & *Amerine*: alij *Marchiane*, vel *Duracine*: Germani **Amarellen**: & quæ nigra ſunt **Weichſſlen**/ **weinſtell**: Brabanti **Crieckē**: alibi in Belgio etiam **Kerſen**. Plinius lib. xv. cap. xxv. Duracinis principatum tribuit; quæ Campania, Pliniana, ait, appellat. Ad hoc verò genus referenda videntur Cæciliana rotunda, neq; enim ex Ceraſis alia his rotundiora: item & nigerrima Actia nominata, quædam ſiquidem & horum nigra ſunt. quæ reſiccari ac diutinè conſeruari queunt. 3.

Inter Ceraſia autem optima ſunt acidula, Amarena dicta: Dulcia illa parua ſylueſtria ſiue præcocia deterrima, mali ſunt ſucci, citiſſimè corrumpuntur, & thalos ingenerant humores. vnde non ſolum facilè lumbrici, ſed & moleſtæ ac ſubinde peſtilentes febres gignuntur. Atq; idcirco in bene inſtitutis Rebuſpublicis, ne in forum veneant peſtilentiæ temporibus, diligenter cauetur.

Luſitanica ſiue Hiſpanica Ceraſa, facultatibus his vicina ſunt, minus tamen promptè corrumpuntur, & frigidiora ſunt, nec tamen boni ſucci.

Amarena verò, quæ quidem rubent, melioris ſunt ſucci, ſed aquei, frigidi, ac humidi: ſitim ſedant: æſtuanti ventriculo proſunt: febricitantibus vtilia: facilè deſcendunt, & aluum lubricam reddunt: nutrimenti verò nihil exhibent. At nigra huius generis ſicciora ſunt, & nonnihil quoque adſtringunt. hæc reſiccata ſiue paſſa, Prunorum inſtar ori ac ventriculo grata ſunt, & aluum laxiorem cohibent.

Ceraſorum gummi cum vino diluto ſumptum, fertur adiuuare calculoſos: prodeſſe autem poteſt vias lubricando, & humores, ſi qui acres ſunt, contemperando: tuſſi veteri & hoc modo medetur: Addit Dioſcorides bonum colorem, oculorum claritatem, & ciborum appetentiam facere.

De Moro. CAP. XVIII.

PROCERA arbor Morus eſt, nec minus ramoſa. caudex eius non rarò craſſus: cortex ſcaber, radicis verò luteus: folia lata & acuminata, duriuſcula, & ſecundum margines ſerrata. pro floribus iuli ſunt virentes, lanuginoſi. fructus oblongus, ex granis coaceruatus, Moro in Rubo naſcenti ſimilis, ſed craſſior, longior, ac omnino maior, initiò virens, maturitate nigricans, ſucco tamen, quo redundat, rubens. radix in multas ſpargitur propagines.

In hortis ſeritur ac plantatur Morus: calida & ſicca loca deſiderat, ac lætum ſolum: in humido deterior redditur, & pauciora Mora adfert. Seritur Morus commodè talea ſiue ſurculo: Inſeri verò aut inoculari etiam poteſt in nonnullas arbores: In Populum albam inſita mora fert candida: vt quidem Beritius in Geoponicis refert.

Inter vrbanas arbores nouiſſimè Morus germen emittit, nec prius quàm frigore ſoluto, Maio menſe: Arborem idcirco ſapientiſſimam, eam Veterum nonnulli appellarunt.

Auguſto menſe matura mora leguntur. Hegeſander apud Athenæum, ſuis temporibus intra viginti annorum ſpatium Moros fructum non tuliſſe affirmat, atque tantam Podagræ peſtem omnes inuaſiſſe, vt non viri ſolùm, ſed pueri, puellæ eunuchique, & mulieres eo morbo laborarent.

Morus.

Morus candida.

Μορέα autem & συκαμινέα vel συκάμινος arbor Græcis: Latinis Morus eſt: Officinis Morus Celſi: Germanis **Maulberbaum**: Belgis **Moerbeſie boom**: Gallis *Meurier*.

Μόρον & συκάμινον fructus nominatur: Latinis Morum: Officinis Morum Celſi: Germanis **Maulbeer**: Belgis **Moerbeſie**: Italis *Moro*: Gallis *Meure*: Hiſpanis *Moras*, & *Mores*: Bohemis **Moruſſe**.

At Mora ante maturitatem collecta refrigerant & reſiccant ordine propemodum tertio, & valenter adſtringunt: reſiccata ad cœliacos & dyſentericos affectus vtilia ſunt. admiſcetur puluis obſoniis, vel cum vino & aqua bibitur. Sanguinis fluores, & ſuperfluentes menſes eadem reprimunt: ad oris & faucium inflammationes conducunt: tum & ad aliarum partium inflammationes incipientes idonea.

Matura ac recentia Mora frigida ſimiliter ſunt, & humore vinoſi ſaporis copioſo redundant, qui nonnihil reſiccantis eſt facultatis, & adſtrictionis haud expers eſt: atque idcircò quoque ad ſtomatica medicamenta, qui oris tonſillarumque inflammationibus adhibentur, vtilis & perquàm commodus.

In cibo hæc mora ſumpta, ac ante alios ingeſta, citiſſimè per inteſtina ſubſtantiæ ſuæ humiditate ac lubricitate deſcendunt, & aliis cibis ductu ſuo viam, vt Galenus ait, ſtruunt: adverſus ſitim conducunt: appetentiam calore languentem excitant: ventriculo non aduerſantur; parciſſimè autem corpus alunt. Secundo autem loco, aut poſt cibos aſſumpta, citò quoque vnà cum cibis corrumpuntur: Tametſi enim fugacibus ſint innocentiores, corrumpuntur tamen ac vitiantur, niſi celeriter deſcendant.

Cortex radicis Mori amarus, calidus, ac ſiccus eſt, & expurgandi facultatem obtinet. Decoctum huius iocinoris ac lienis obſtructiones aperit: aluum mouet, & latos lumbricos expellit. Idem cortex in aceto maceratus dentium dolores ſedat. præſtat hoc ipſum foliorum & corticis decoctum, Dioſ. ait. Qui & circa meſſis tempus ex Mori inciſa radice ſuccum promanare tradit, quem poſtridie ſit concretum inueniri, atque hunc aduerſus dentium dolorem efficacem, phyma diſcutere, & ventrem purgare. In foliis autem ac primis germinibus huius arboris, mediam quandam eſſe Galenus ait adſtringentis ac expurgantis facultatem.

Vermes ſericum præbentes.

Foliis verò nutriuntur ac ſuſtinentur vermes illi qui ſericum nent ac præbent: Ex Erucarum

rum sunt hi genere, serico confecto in Aurelias transeunt: inde in Papiliones vertũtur, veluti & aliæ omnes Erucæ. Papiliones isti corpore graues, exiguas pro ratione corporis habent alas, proinde non auolant, sed generationi intenti citò pereunt: mas quidem coitu, femina vbi oua excluserit.

De Sycomoro. CAP. XIX.

Sycomorus.

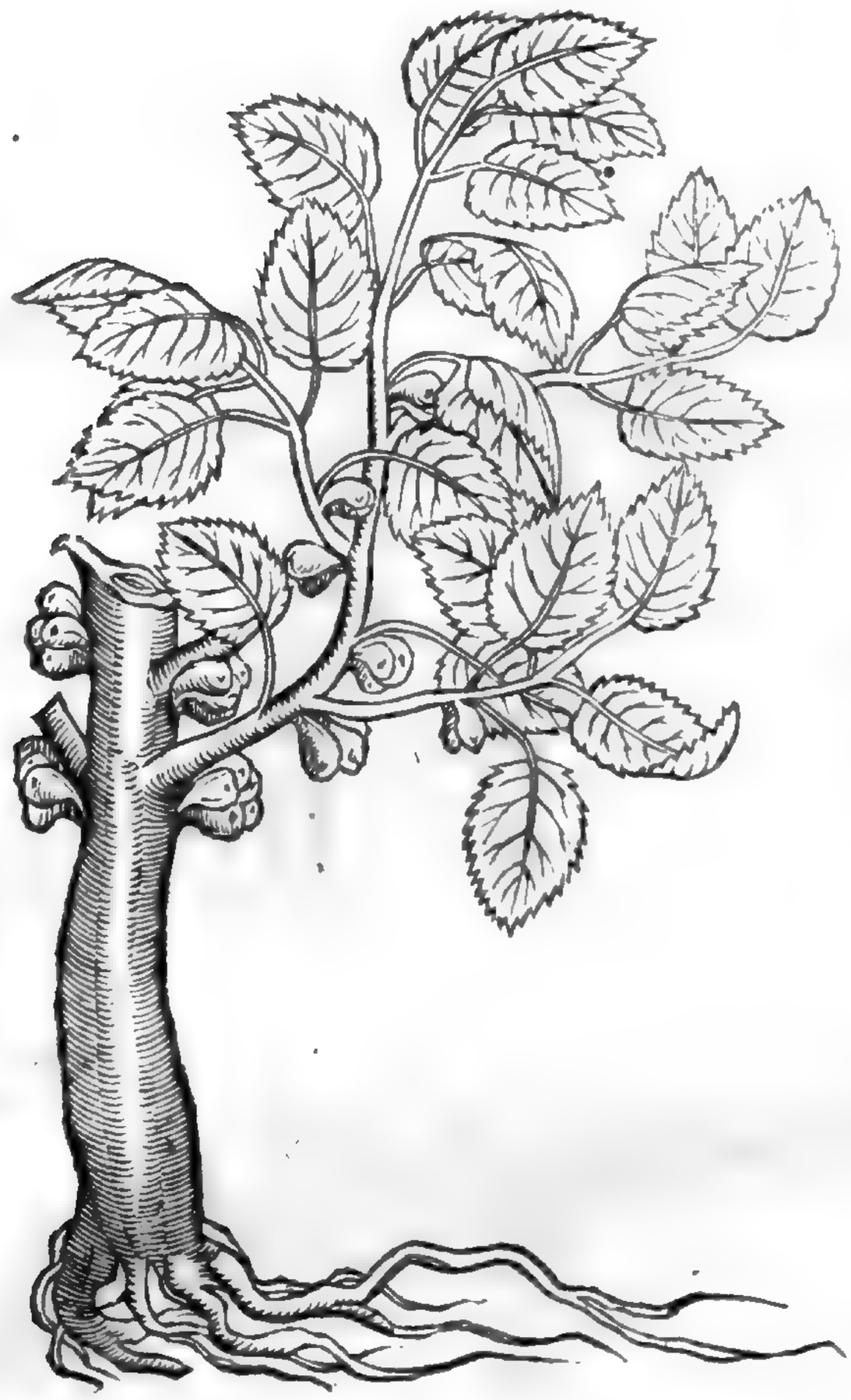

SYCOMORVS non exiguæ proceritatis arbor est, Moro magnitudine & aspectu proxima: folio verò & ipsum referens. fructum verò fert magnitudine & figura Ficus, succo & sapore Caprifici persimilem; verùm dulciorem, & interioribus granis carentem. qui non ex tenerioribus ramulis prodit, sed ex caudice & maioribus vetustisque ramis fœcundissimo prouentu erumpit. multo autem lacteo succo hæc arbor turget, qui vulnerata parte aliqua mox effluit.

Nascitur, vt Dioscorides scribit, plurimum in Caria, Rhodo, locisque non multi Tritici feracibus, in quibus iuuamentum adfert, & pro pane frumentoq; sufficit, cùm annonæ premit penuria. Galenus Sycomori plantam in Alexandria Ægypti, vnà cum fructu Ficui albæ assimilem, se vidisse scribit. Huius ramum cum fructu ac foliis olim ad me misit magnificus vir Iacobus Antonius Cortusus patritius Patauinus.

Ternos quaternosque fructus anno vno fundit, & si ferreis vnguibus scalpatur, etiam frequentiores.

Huic arbori *συκομόρῳ* à Ficu & Moro nomen est: Cornelius Celsus inuerso nomine Morosycon appellat: Ægyptij nostro tempore Ficum Pharaonis, teste Bellonio: Dicitur verò & *συκὴ αἰγυπτία*, siue Ficus Ægyptia: item & *συκάμινος αἰγυπτία*, id est, Morus Ægyptia.

Fructus verò *συκόμορον* quoque appellatur, & ab Italis *Sycomoro*, & *fico d'Egitto*.

Sycomori autem fructus, vt Galenus ait, nullam habet acrimoniam; exiguæ dulcedinis particeps; estque facultate vt Mora humidior quodammodo ac frigidior.

Vtilis, inquit Dioscorides, aluo, sed *ἀτερφος*, hoc est, nullius alimẽti, & vẽtriculo molestus.

Eximitur verò ex arboris cortice lachryma primo Vere prius quàm fructus ferat, quæ spongia aut vellere excepta siccatur; in pastillos cogitur; ac fictili reponitur. Facultatem hæc habet mollientem, vulnerum conglutinatricem, & crudorum resolutricem: Bibitur verò & illinitur contra serpentium morsus, lienis durities, stomachi cum refrigeratione dolores. Celerrimè autem hic succus teredinem sentit.

De Ficu. CAP. XX.

FICVS non omninò recto assurgit caudice, nec omninò læui cortice, sed asperiusculo contegitur. materies ligni alba, fungosa; tenellorum verò ramulorum mollis etiam ac medullosa. Folia ampla in quinque partes, eminentibus totidem angulis, dissecta, veluti Vitis; sed maiora, duriora, asperiora, ac nigriora. fructus, nullo apparente prius flore aut iulo, alióve quod floris vicem supplere queat, iuxta pediculorum, quibus folia adhærẽt, annexum erumpunt, & quidem particulatim; initio admodum paruuli, successu temporis maiores; forma turbinata vt Pyri, nonnulli tamen longiores, alij verò breuiores ac magis sessiles; colore vel albidi, vel subrubentes, vel ex cæruleo saturato purpurei; pulpa interiore molli, suaui, ac prædulci, granis compluribus referta. Ex Ficus autem cortice, foliorum pediculis, immaturis ficubus vulneratis liquor fluit lacti similis, sed acris & amarus. 1.

Ficus.

Ficus Pumila.

In Græcia, Italia, Hiſpania, aliiſq; regionibus perinde calidis, ac Solis radiis expoſitis frequentes Ficus ſunt: In Germania ac Belgio creſcunt quidem, ſed rarò ad perfectionem fructus perueniunt, niſi vel diligenti cura adhibita, vel hyems admodum clemens, æſtasq́ue feruida fuerit.

Germina cum foliis Maio menſe in Germania erumpunt, atque his in longitudinem proficientibus multiplicantur & folia & Ficuum rudimenta: quorum priores Septembri ad maturitatem perueniunt, ſi æſtas fuerit calida: In Italia verò ac Hiſpania etiam citius ac prius: poſterius verò enatę Ficus, ſi per hyemem non deciderint, altero anno mox adueniente æſtate perficiuntur.

Arbor Ficus Græcis *συκὴ* dicitur, & à nonnullis ad differentiam Caprifici *συκὴ ἥμερος*: Latinis Ficus, & Ficus ſatiua, ſiue Vrbana: Germanis **Feigenbaum:** Belgis **Vyghenboom:** Gallis *Figuier*: Italis *Fico*: Hiſpanis *Higuera*.

At fructus *σῦκον* Græcis: Latinis verò etiam Ficus; & qui nondum maturus eſt, *ὄλυνθος*: Latinis Groſſus: qui verò reſiccatus ſiue paſſus, Græcè *ἰσχας*, Latinis Carica dicitur: Germanis **Feygen:** Belgis **Vyghen:** Gallis *Figues*: Italis *Fichi*: Hiſpanis *Higos*: Bohemis **Fyk.** Semina quæ in ipſis Ficubus *κεχραμίδες*, Cechramides Galenus appellat.

2. Inter vrbanas Ficus & humilis quoque ac parua quędam eſt ſeſquicubitalis altitudinis, foliis & fructu priori aſſimilis. Pumilam hanc Ficum recentior ætas rectè appellat.

3. Eſt verò & ſylueſtris quædam ſpecies, cuius fructus ad maturitatem peruenit nunquam: Theophraſto *ἐρινὸς*: Plinio Caprificus appellatur. fructus *ὀλύνθοι* quoque nominantur; &, vt Dioſcorides, *ἐρινεοί*.

Virides autem recentes ac maturæ Ficus reliquis fugacibus in cibo præferuntur, alimenti quoque amplius quàm cæteri præbent, ſed non omninò optimi ſucci. Superfluam verò & quandam excrementitiam humiditatem coniunctam habent, propter quam & flatibus ventrem implerent, niſi citò deſcenderent, & facilè per ventrem permearent; huius etenim beneficio nec flatus vel permanent vel dolorifici ſunt: Proſunt verò & eædem Ficus nephriticis, nam vias laxant, lubricant, aperiunt, & nonnihil quoque abſtergunt: vnde poſt earum eſum arenulas ſubinde multas excerni contingit.

Siccæ

Siccæ autem Ficus, siue Caricæ, mediocriter excalfaciunt, nutriunt quoque, & alimenti non exiguum conferunt, sed tamen non probum sanguinem gignunt: quamobrem & offenduntur qui iis largius vescuntur, & copia pediculorum ipsis prouenit: Aluum verò & faciliorem reddunt, & ad excretionem irritant; præsertim ante alios cibos præsumptæ. Asperæ arteriæ, pectori, pulmoni, renibus, ac vesicæ vtiles sunt, nec muliebri vtero incommodæ: attenuandi siquidem, leniendi, concoquendi, ac maturandi facultatem obtinent. Quæ pectori inhærent concoquunt, maturant, & expurgant, præsertim cum Hyssopi aut consimilis herbæ decocto: ventri, tussi, ac diuturnis pectoris ac pulmonis vitiis hoc modo auxiliantur. renes expurgant, & ab arenulis liberant: vesicæ dolores mitigant: grauidæ si Ficubus aliquot ante partum diebus vescuntur facilius pariunt: exanthemata siue papulas præterea, & sudores Ficus etiam, vt Dioscorides ait, prouocant. Tumores vel concoquunt vel discutiunt; ad concoquendum Triticea farina; ad digerendum Hordeacea admixta, Galeno auctore, conferunt.

Decoctum Ficuum oris ac faucium tumores & abscessus citò facileq; ad suppurationem perducit, sæpius in ore detentum aut gargarizatum.

Lacteus autem Fici arboris liquor & succus foliorum eius non mordicat tantùm, aut abstergit vehementer, sed & vlcerat, & ora vasorum reserat, & myrmecias eiicit: verùm & purgare potest: auctor Galenus. Coaguli modo, Dios. ait, lac coagulat, concretumque vt acetum dissoluit. Menstrua cum oui luteo aut Tyrrhenica cera appositus cit: podagricorum cataplasmatis cum farina Fœnigræci & aceto vtilis. lepras, lichenas, discolorem à Sole cutem, alphos, scabies, ichoras cum polenta expurgat. Instillatum plagæ percussis à scorpione, venenatorum ictibus, & rabiosi canis morsibus auxiliatur. dentium doloribus lana exceptus prodest, & cauitati eorum inditus. myrmeciam tollit cum adipe circumlita in ambitu carne.

De Ficu Indica. CAP. XXI.

Ficus Indica.

Ficus Indicæ fructus & flos.

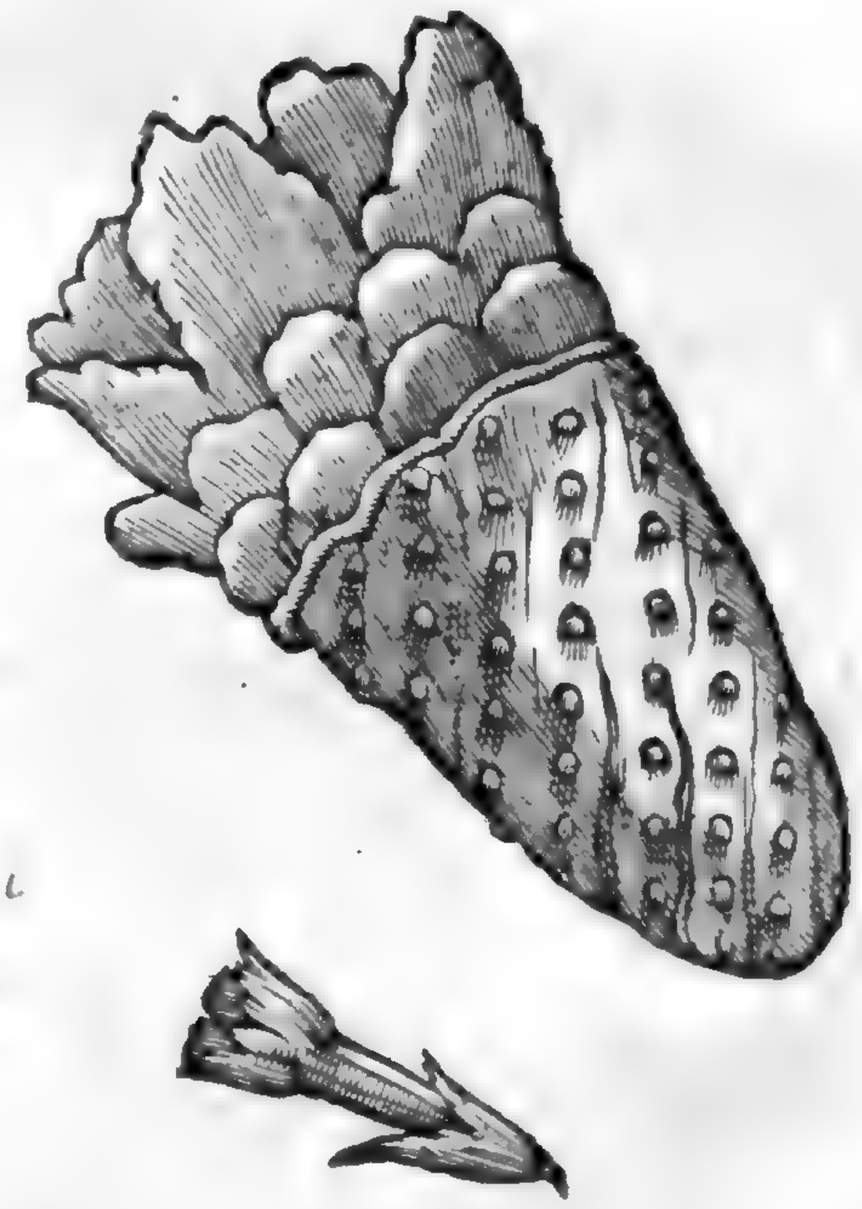

INDICA hæc Ficus appellata arboris specie absque caudice & ramis adolescere videtur, tota enim nihil aliud quàm ex foliis folia apparet; folium siquidem in terram depactum mox radices agit, & alia ex se promit, à quibus & aliis prodeuntibus succedunt rursus & alia, donec ad arboris altitudinem peruenerint, effusis interim & veluti ramis, ab vno nempe subinde

inde duobus aut tribus foliis enatis. nonnunquam tamen caudicé facit; tunc videlicet quando non ex folio enata, ſed ex ſemine ſata fuerit. Oblonga autem Ficus Indicæ lataq; ſunt folia, & pollice non rarò craſſiora, è quibus albidæ, tenues, oblongæ, acutæq; prominent ſpinæ (rarò verò abſque his prouenit.) in extremis autem foliis primùm flores erumpunt oblongi; deinde fructus ſubſequuntur Ficubus turbinata forma quodammodo ſimiles, nec minores; colore è viridi purpureo, interiore pulpa ſuccoſa rubicunda, ſanguineoque colore manus veluti Mora inficiente, quorum faſtigium folioſa quædam inſtar coronæ ambiunt; veluti oſtendit icon, quam magnifico viro Iacobo Antonio Cortuſo patritio Patauino acceptam ferimus.

Ex India in Italiam aliasq; prouincias illata fertur: In Germaniæ ac Belgij hortis hanc quandoque reperiri contingit, ſed haud quaquam fructum proferentem: quem Italia tamen quandoque videt; Hiſpania autem frequentiùs.

Opuntia. Exiſtimatur autem hæc eſſe Opuntia à Plinio dicta herba, de qua lib. XXI. cap. XVII. ſic habet: Circa Opuntem Opuntia eſt herba, etiam homini dulcis: mirumq; è folio eius radicem fieri, ac ſic eam naſci. Opus autem ciuitas Phocidi in Græcia vicina, vt Pauſanias, Strabo, & Plinius teſtantur. Vulgò autem hęc ſtirps Ficus Indica nominatur: ab Indis verò Tune.

Ficus Indica Theophraſti. Deſcribitur autem alia quædam pro Ficu Indica à Theophraſto lib. IIII. quam Plinius lib. XII. cap. V. iiſdem ferè verbis, ſed Latinè redditis, eleganter exprimit: Ficus, ait, ibi exilia poma habet. Ipſa ſe ſemper ſerens, vaſtis diffunditur ramis: quorum imi adeò in terram curuantur, vt annuo ſpatio infigantur, nouamque ſibi propaginem faciant circa parentem in orbem quodam opere topiario. Intra ſepem eam æſtiuant paſtores, opacam pariter & munitam vallo arboris, decora ſpecie ſubter intuenti, proculque fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelſum emicant, ſyluoſa multitudine, vaſto matris corpore, vt LX. p. pleræque orbe colligant, vmbra verò bina ſtadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem Amazonicæ habet: ea cauſa fructum integens, creſcere prohibet. Rarusque eſt, nec Fabæ magnitudinem excedens: ſed per folia ſolibus coctus prædulci ſapore, dignus miraculo arboris: gignitur circa Aceſinem maximè amnem.

De Caſtanea. CAP. XXII.

Caſtanea.

Caſtanea Equina.

ADMODVM magna & procera arbor Caſtanea eſt: ramos extendit plurimos: caudex craſſus, qui aliquando tantæ amplitudinis viſus, vt à tribus hominibus vix complecti potuerit:

tuerit: ligni materia ſolida ac durabilis: folia magna,aſpera,rugoſa, ambitu inciſa, ſingularibus Nucis iuglandis foliis maiora: tenues,oblongi,viridesq; iuli: fructus calyce concluditur rotundo,aſpero,&echini modo ſpinoſo,qui ſponte dehiſcens maturum fructum ſiue nucem demittit: Nux non rotunda,ſed compreſſior ab vno latere, plana, & ſuperiore parte acuminata: cute contegitur dura,lenta,& admodum læui,obſcuri punicei coloris:caro ſiue interior nuclei ſubſtantia dura ac alba, tenuiq; membrana velatur, quæ cuti ſubeſt.

Montibus & opacis gaudent: deſcendunt verò quandoque & ad plana: ſolum amant molle ac nigrum. Quibuſdam verò in locis ac regionibus maiores ac mitiores: aliis verò minores gignuntur.

Iuli cum foliis Aprili menſe erumpunt,ſed nuces ſerius,ac Autumno demum perficiũtur.

Caſtanearum autem arbor Græcis pariter ac Latinis cum fructu nomen habet cõmune: Germani **Keſtenbaum** / & **Kaſtanibaum**: Belgæ **Caſtaniboom**: Galli *Caſtaignier*: Angli **Cheſtnutztree** vocant.

Nux autem Græcis *κάσταν ον*: à nonnullis *διὸς βάλανος, σαρδιάνα βάλανος, λόπμα* aut *καστάνιον* appellatur: Latinis Caſtanea, Iouis glans,Sardiana glans: Germanis **Keſten**: Belgis **Caſtanien**: Italis *Caſtagne*: Gallis *Chaſtaigne*: Hiſpanis *Morones*, *Caſtanas*: Anglis **Cheſtnutz**: Bohemis **Kaſſtan**: Quæ autem maiores Italis *Marroni*: Gallis atq; Belgarũ nonnullis *Marons* vocãtur.

Eſt verò præter hanc & alia quædam Caſtanea,arbor procera quoque & magna, cuius folia in quinque ſegmenta diuiſa Pentaphylli referunt, ſed maiora & ad Ricini quodammodo accedentia. clauduntur & huius nuces duris ac ſpinoſis echinis,quæ craſſiores, & quàm vulgares Caſtaneæ rotundiores ſunt. 2.

Hæc Italiæ peregrina, in Orientis regionibus gignitur. Equina autem Caſtanea idcircò nominatur,quod anheloſis & tuſſientibus equis auxilietur. *Caſtaneæ equinæ.*

At vulgares noſtræ Caſtaneæ admodum reſiccant, & ſimul adſtringendi facultatis participes; in calido verò ac frigido temperatæ videntur; habent tamen & flatulentum quiddam, atque propter hoc, niſi prius cute vulnerata, cum ſtrepitu repentè, dum ab igne coquuntur, exiliunt.

Inter omnes glandes,Galenus ait,principatum Caſtaneæ tenent, ſolæq; ſylueſtrium fructuum alimentum memorabile corpori præbent. Tardè autem admodum deſcendunt,difficulter concoquuntur,& craſſum humorem adferunt, flatusque ingenerant; ventrem verò etiam ſiſtunt,præſertim crudæ.

Coctæ Caſtaneæ minus difficulter conficiuntur,facilius deſcendunt, flatulenti minus habent; ventrem tamen & adſtringunt.

Ex Caſtaneis crudis arefactis,& in farinam deinde redactis, panem coqui poſſe, ſunt qui affirment; verum hunc ſiccum & friabilem admodum eſſe oporteret; difficulter concoqui; & tardè admodum deſcendere: Auxiliaris autem talis eſſe poſſet cœliacis & dyſentericis.

De Nuce Inglande. CAP. XXIII.

PRÆGRANDIS arbor hæc Nux eſt,craſſo ac procero caudice: cortice cineritio colore ſubuirente,& frequenter rimoſo: ramis in amplitudinem ſeſe diffundentibus: foliis ex quinis ſeniſve ad vnã coſtã Fraxini modo cohærentibus,vnoq; eminente; quæ latiora lõgioraque ſunt quàm ſingularia Fraxini,læuia item & odore graueolentia. Iuli nuces præcedunt, quæ iuxta foliorum pediculos binæ aut ternæ prodeunt,per initia cum tenellę ſuaueolentes, herbaceo ac virente hæ conteguntur cortice; lignoſum putamen ſubeſt,in quo nucleus continetur,tenui velatus cuticula,quadripartito ferè diuiſus,intermedia lignoſa veluti membrana,cuius interior caro albida, dulcis, & ori grata eſt: recens quidem; arida enim oleoſum ac rancidum quid ſubinde contrahit.

In agris ſecus vias ac ſemitas,pingui ac reſtibili ſolo Nux proficit,& in hortis: lætis gaudet collibus: aquoſos non amat tractus.

Primo Vere folia ac vnà iuli erumpunt: Nuces Auguſto menſe leguntur.

Ipſa arbor *κάρυα* appellatur: Latinis Nucis nomen & arbori & fructui commune eſt: Germanis **Nußbaum**: Belgis **Nooteboom**/& **Nootelaer**: Gallis *Noiſier*: Hiſpanis *Nogueyra*: Anglis **Walnut tree**: Bohemis **Wlaſſky wofech**.

Nucem Græci *κάρυον* vocant, & *κάρυον βασιλικὸν*, id eſt, Nucem regiam: Dicitur verò & Nux Iuglans, quaſi Iouis glans, aut iuuans glans: & à quibuſdam Perſica nux: Germanis **Welſchnuß** & **Baumnuß**: Brabantis **Ockernoten** / **Walſche noten**: Italis *Noci*: Gallis *Noix*: Hiſpanis *Nueces* & *Nous*: Anglis **Walnut**: Bohemis **Wlaſſky worech**.

Nucũ autẽ adhuc virentiũ recentes nuclei ori quidem grati ſunt,frigidi exiguũ habẽt,humidi verò imperfectè cõcocti nõ parũ. Difficulter cõcoquuntur,parùm alũt,ægrè deſcẽdunt.

Aridæ

Nux iuglans.

Aridæ nuces excalfaciunt & reſiccant, & magis quæ oleoſæ ac rancidę factæ ſunt: ventriculo hæ valdè inutiles, & præter quòd difficulter cõcoquantur, bilem etiam adaugent; capitis item dolorem adferunt, & tuſſientibus ac pectori nocent. Cum Carycis autem & Ruta præſumptę, lethalibus venenis aduerſari feruntur: & latos lumbricos largius eſitatæ pellere. Cum Cepa, ſale, & melle canis hominiſq; morſui impoſita conueniunt. Commanducatæ verò ac impoſitæ gangrænas, carbunculos, ægilopas, & alopecias celeriter, vt Dioſ. refert, ſanat. Efficaciter & hoc præſtat oleũ ex ipſis expreſſum, quod tenuium eſt partium, digerens ac excalfaciens.

Nuces integrę, priuſquam lignoſum induerit putamen, decerptæ, ac cum ſacharo aut melle conditę, ori ac palato gratę ſunt, aromaticum quid reſipiunt, & propter exterioris corticis adſtringendi potentiam, ventriculum etiam roborant; non tamen vt alimentum, ſed vt medicamentum aſſumptæ.

Exterior Nucum virens cortex adſtringendi eximiam vim obtinet. ſtomaticũ medicamentum ex eius ſucco cõponere Galenus inuenit ac docuit, ad omnes oris inflãmationes vtiliſſimũ.

Folia & prima germina aliquid adſtrictionis, eodem auctore, poſſident; excellit tamen in ipſis ſicca calidaq; temperatura. Ad balnea, corporisque lotiones quidam recentiorum hæc adhibent, in quibus & digerendi, & ſudores mouendi vim exercent.

Nux auellana ſiue Corylus.

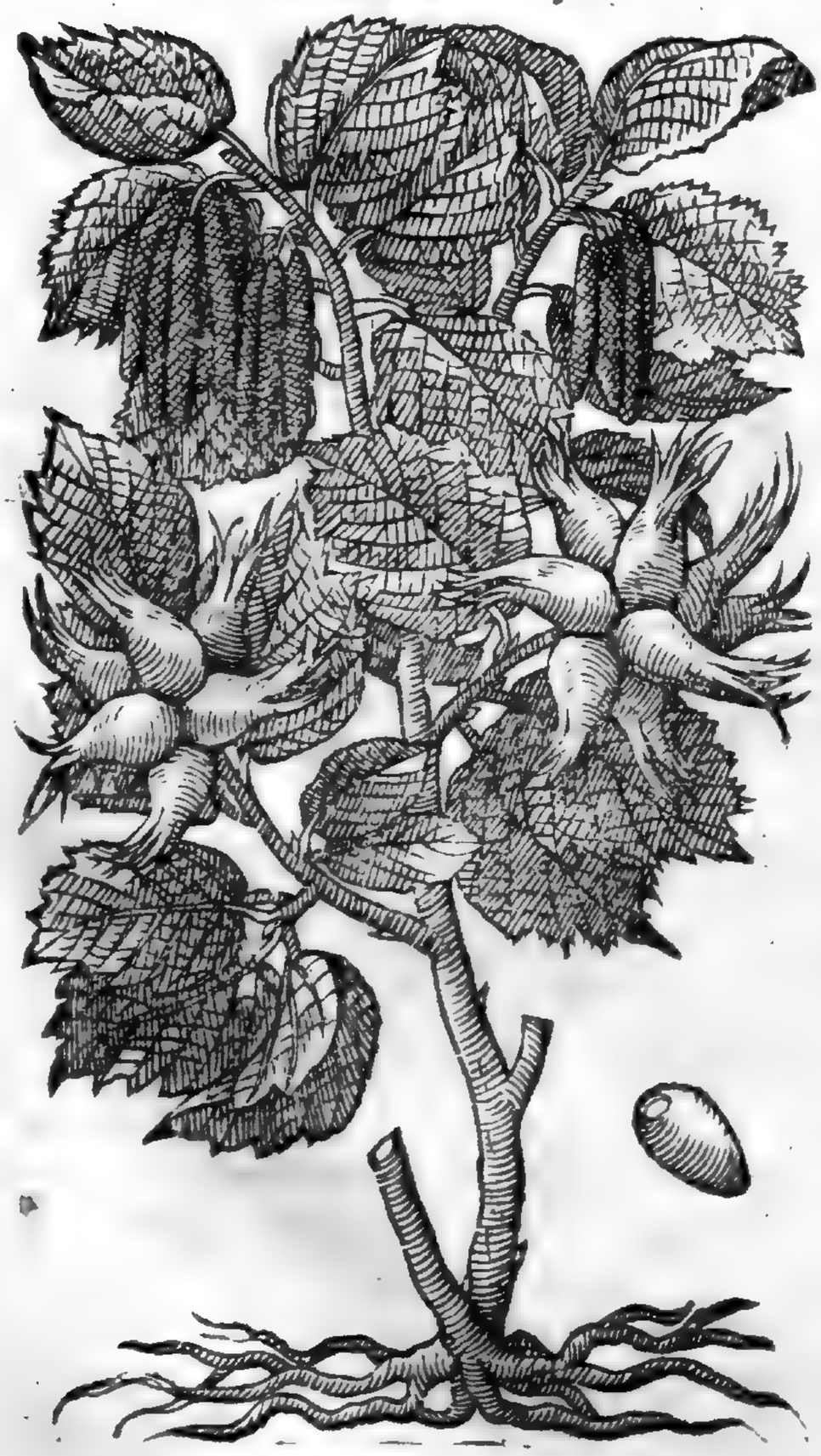

De Nuce auellana, ſiue Corylo.

CAP. XXIIII.

CORYLVS craſſis ſæpenumero caudicibus aut robuſtis fruticat ſtolonibus, qui hominis ſtaturam frequenter multùm ſuperant, & in ramos ſparguntur enodes, lentos, ac obſequioſos. folia lata ſunt, maiora rugoſioraque quàm Alni, marginibus ſerratim inciſa, colore virẽtia, auerſa parte albidiora: cortex tenuis eſt: radix craſſa, alta, & robuſta: oblongi tenues compactiq; iuli pro floribus dependent: nuces Iuglandibus multò minores calyci inhærent calloſo, herbacei coloris, extremis partibus fimbriatis, Roſarum alabaſtra propemodum referentibus. putamen læue & lignoſum eſt. interior nucleus carne conſtat albida, dura ſolidaq;, tenuis quem contegit membranula, quandoque rubicunda, ſæpius candicans, ſapore non ingratus.

Coryli frequenter in ſyluis ac in vliginoſis incultis proueniunt: ſeruntur & in hortis, quarum nuces meliores ſapidioresque, nucleo foris plerumque rubent.

Iuli primo quoque tempore erumpũt, nondum ſoluta hyeme, qui Martio aut Aprili ſuccedentibus foliis defluunt: Auguſto menſe maturæ carpuntur Nuces.

Frutex Latinis Corylus dicitur: Græcis verò κάρυα

κάρυα ποντικὴ, id eſt, Nux Pontica: Germanis Haſelſtrauck: Belgis Haſelaer.

Nux κάρυον ποντικὸν, & λεπτοκάρυον, id eſt, Nux Pontica, tenuis Nux, parua Nux: Nominatur verò & Nux Pręneſtina, Nux Heracleotica, & vulgò Nux auellana, quo nomine etiã Officinis innotuit: Germanis Haſelnuß: Belgis Haſelnoten: Italis *Noccinole, Auellane, Nocelle*: Gallis *Noiſettes*, & *Noiſelles*: Hiſpanis *Auellanas* Bohemis Lyſkowy orzech.

Quę autem harum cute rubent ſatiuę ac vrbanæ Auellanæ habentur, ac legitimæ Ponticæ: Germanis Khurnuß & Rotnuß: Belgis Goode Haſelnoten dictæ.

Alię verò albidę, ſylueſtres iudicantur.

Auellanæ autem nuces recentes nondumque reſiccatæ, humiditatis quoque excrementitiæ nonnihil in ſe continent, cuius occaſione flatulentæ ſunt. Concoctioni verò non modò recentes, ſed & aridæ admodum rebelles ſunt, eſſentiæ ſiquidem ſunt terreſtris & frigidæ, & denſioris ſolidioriſque ſubſtantiæ, qua de cauſa & difficulter admodum deſcendunt: ventriculo quoque idcircò moleſtæ ipſum aggrauant.

Succus autem ex his, veluti ex Amygdalis, lacteus extractus valenter aluum adſtringit, atq; cœliacis & dyſentericis hac ratione prodeſſe poteſt.

Iuli frigidi ac ſicci, & ſimiliter adſtringentes: ventris quoque fluxiones ſiſtunt.

De Piſtaciis. CAP. XXV.

Piſtaciorum arbuſtum.

Piſtacij ramulus cum fructu & corniculis.

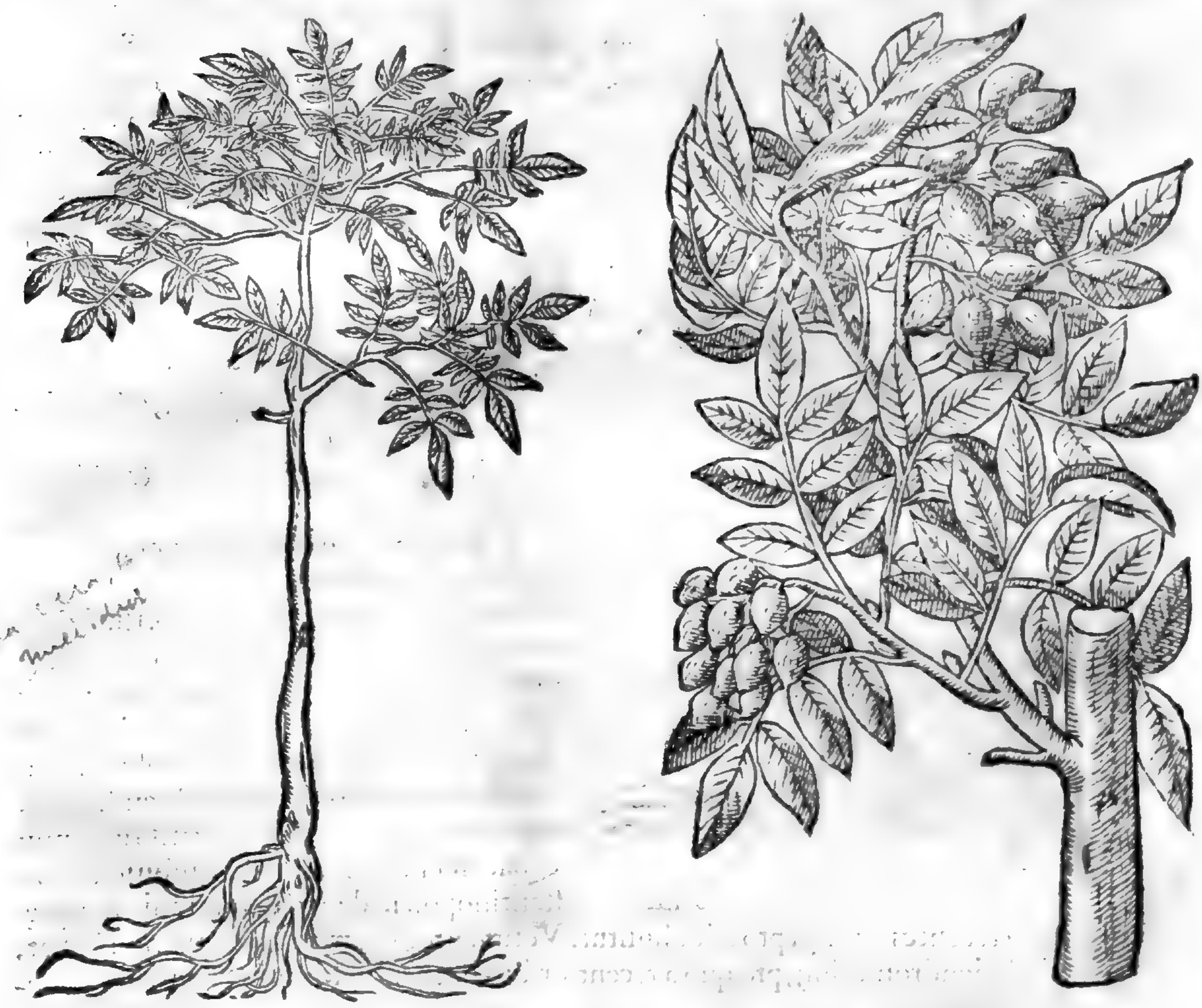

ARBOR Piſtacia ferens Terebintho ſimilis eſt. Folia huius quàm Lentiſci maiora, ſed eodem modo compoſita, ſimilique ordine diſpoſita ac digeſta; colore è viridi in luteum langueſcente. Fructus ſiue nuces racematim ex ſuis pediculis dependent, conorum Pini nucibus ſiue ſtrobylis maiores, Amygdalis verò multò minores; exterius horum corium tenue ac virens eſt; putamen ligneum fragile & albicans; nucleus pulpa viret, ſapore ſubamaro dulcis, ori gratus, nonnihilque odoratus.

In Perſia, Arabia, Syria, tum & apud Indos Piſtacia naſcuntur: Iam verò & Italiæ indigena facta ſunt: Venetiis enim, & Neapoli, ac alibi proueniunt.

Nucem autem hanc Græci πιστάκιον vocitant; apud Athenæum, Nicander Colophonius in Theriacis ψιττάκιον nominat:

Ψιττάκι' ἀκρεμόνεσσιν ἀμυγδαλέοισιν ὅμοια.

Posidonius Βισάκιον: alij Φισάκιον: Latini voces seruantes & Pistacion, Bistacion, aut Phistacion dixerunt: Officinæ Fistici: Hispanis *Alhocigos*,& *Fisticos:* Italis *Pistacchi*.

Terebinthus Indica.

Theophrastus lib. IIII. De stirpium historia Pistaciorum arborem sub Terebinthi apud Indos nascentis nomine descripsisse videtur: In India siquidem Terebinthum esse tradit, aut Terebintho similem, quæ folio, ramis, ac reliquis Terebinthum æmuletur, sed fructu differens sit, quem Amygdalis similem facit. Et hanc in Bactris esse, & fructus Amygdalis etiam suauitate præstantiores.

Pistaciorum autem nuclei non rarò veluti strobylôn eduntur: temperati calidi ac humidi sunt: concoquuntur non ita facilè, sed multò quàm nuces faciliùs: succi sunt boni, aliquantulum tamen crassi; alimenti corporibus conferunt non exiguum: extenuata reficiunt: vires reparant: phthisicis ac tabidis prosunt: cruda pulmoni aut pectori inhærentia concoquunt, maturant & expurgant: iecur ab obstructionibus liberant: nephriticis quoque auxiliantur. renes etiam ab arenulis & calculis liberant; dolores eorum mulcent; vlcera leniunt: semen & libidinem augent.

De Nuce vesicaria. CAP. XXVI.

Nux vesicaria.

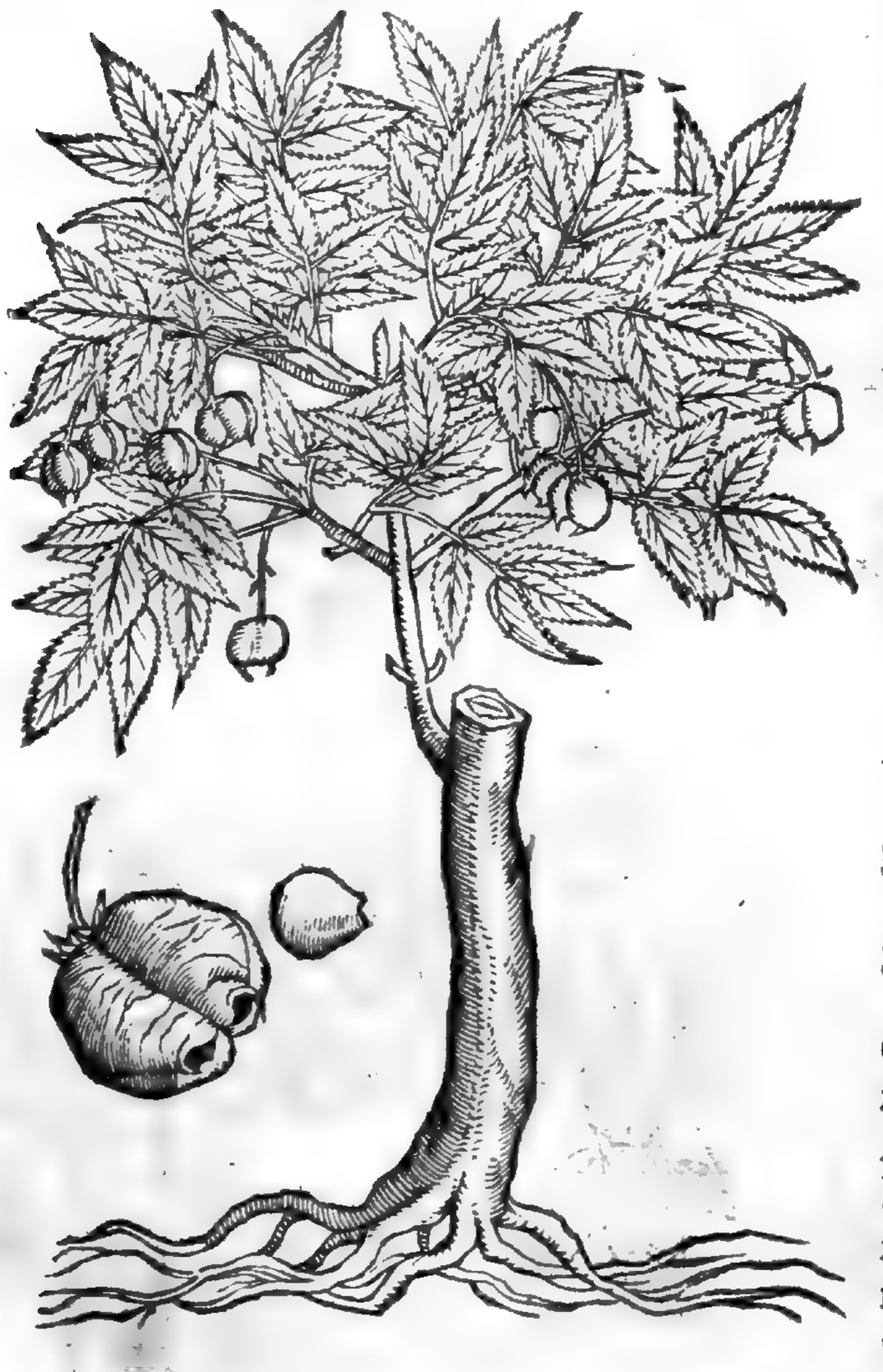

Coulcoul.

HVMILIS arbor Nux vesicaria est, non rarò emissis aliquot à radice virgis fruticans: ligni materia albida & perquam dura ac solida est: cortice è viridi inalbicat: folia ex quinis ferè particularibus cohærent, per ambitus incisa, Sambuci æmula, sed minora, dilutius virentia, nec graueolentia: flores candidi racematim ex tenuibus pediculis dependent: folliculi succedunt vesicarum instar, in quibus crebrò duæ, quandoq; vna tantummodo nux parua, Auellana minor, sed quàm Cicer Arietinũ maior, putamine lignoso ac subruffo, pulpa interiore viresce nte, sapore initiò dulci, sed tandem nauseoso.

Loca amat inculta, neglecta, syluas, dumos, & sepimenta.

In Italia, Germania, Gallia, & alibi gignitur.

Flores Maius mensis; nuces præbẽt Augustus ac September.

Vulgò Germanorum **Pimpernuß**/ hoc est Belgis **Pimpernoten**: Gallis *Nez coupez:* nonnullis Pistacium Germanicum: aliis Arbor vitis: Nucis vesicarię appellatio nobis præ cæteris placuit. Matthiolus in Epistolis suis Coulcoul & Hebulben Turcorum cum hac conuenire sentit. Gulielmus Quacelbenus Coulcoul à quibusdá Constantinopoli in delitiis haberi affirmat, præsertim quando recentes ex Ægypto aduehuntur. Vetus autem nomen hęc stirps non habet, nisi sit Staphylodendron Plinij, pro quo à recentioribus habetur. Meminit verò huius Plinius lib. XVI. cap. XVI.

Staphylodendron.

Est & trans Alpes, inquit, arbor, simillima Aceri albo materia, quæ vocatur Staphylodendron: fert siliquas, & in iis nucleos sapore nucis Auellanæ.

Cæterùm nuces istæ humidæ sunt, superfluoq; crudo humore redundant: atque idcirco & facilè nauseam excitant, & ventriculum perturbant, vtpotè quę adstrictionis obtineant nihil: atq; idcirco edules non habentur. Vsum verò in medicamẽtis nec vllũ habent cõpertum.

De Palma. CAP. XXVII.

PALMA procera admodum est arbor; caudice crasso & squamoso, ramos fastigio tantummodo promit, & quidem numerosos ac folioso s; foliis vestitos oblõgis quasi veluti Iridis. flores inuolucro quodam includuntur; quod inter ramos exit; quo tandem dehiscente ac fese pandente, albidi prodeunt, ex breuibus ac tenuibus pediculis, virgulis quibusdam adhærentes;

Palma.

Palmarum fructus & flores cum Elate.

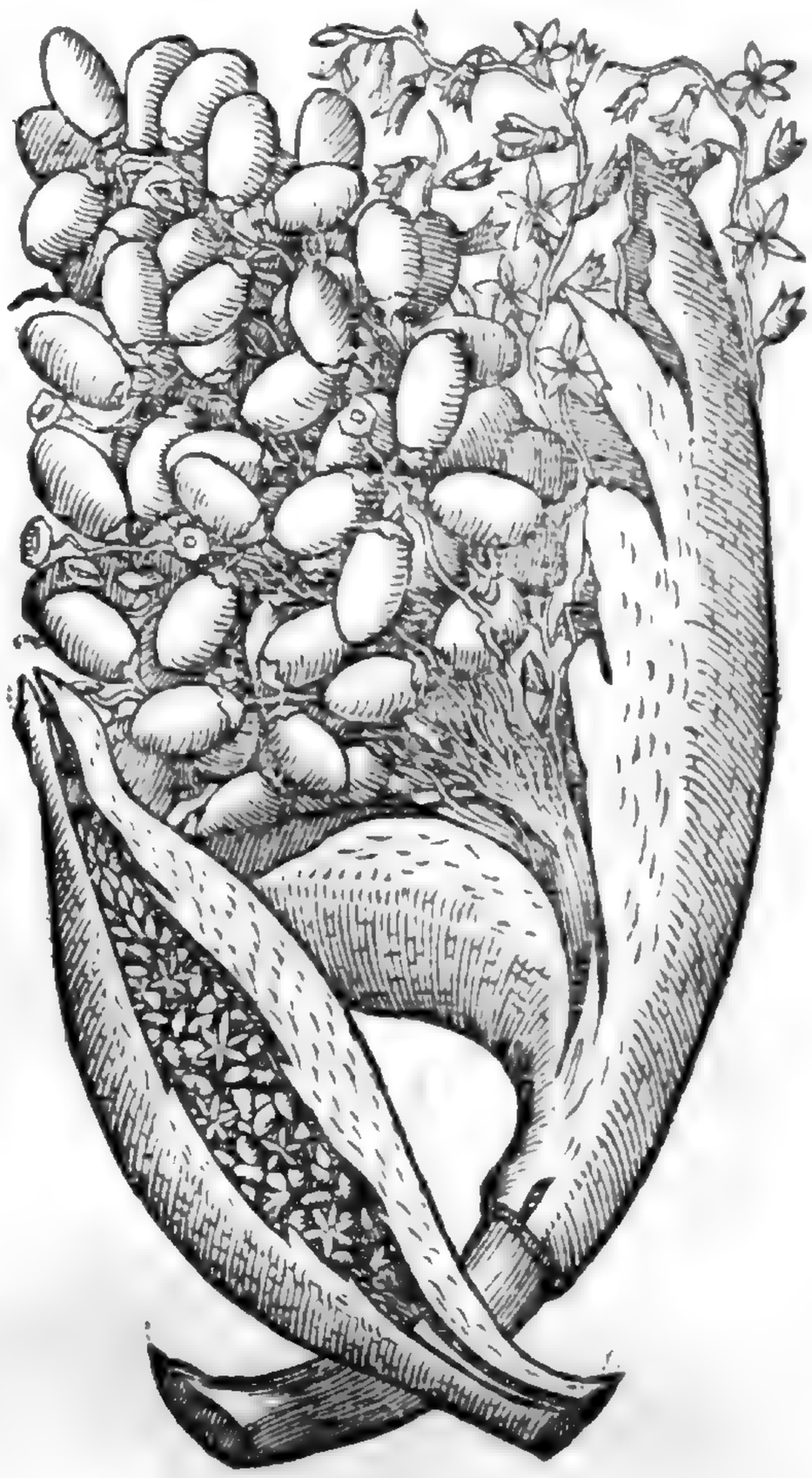

hærentes; succedunt ab iisdem virgulis dependentes Palmulæ, forma tereti ac oblonga, dulces, & quandoque cum leui quadam austeritate, colore subruffæ; officulo intus duro ac oblongo; quod pro nucleo ac semine est.

In Africa ac Ægypto Palmæ frequentes sunt: earum autem quæ in Palestina Syriæ præstantiores Palmulæ sunt: iudice Galeno.

Autumno Palmulæ matureſcunt, atque tunc decerptæ in Sole siccantur, vt commodius & transferri & conseruari queant.

Arbor Φοίνιξ Græcis dicitur: Latinis Palma.

Fructus Βάλανος φοινίκων, id est, glans Palmarum, & vna dictione φοινικοβάλανος: Latinis Palmula: Officinis Dactylus: Germanis Dattelen: Belgis Dadelen: Italis *Dattoli:* Gallis *Dattes*: Hispanis *Tamaras* & *Dattiles:* Bohemis Daktyle. Palmularum autem dulciores, quales Palestinæ καρυωταὶ appellantur.

Inuolucrum siue tegumentum florum ac Palmularum ἄνθη, & à quibusdam ἐλάτη nominatur: A nonnullis verò & ipsorum florum ac fructuum rudimentum inuolucro contentum ἐλάτη vocatur; ab aliis verò Βόθρυος.

At Palmulæ qualescumque tandem omnes concoctu difficiles sunt, & capitis dolorem mouent: deteriores quidem siccæ & adstringentes, vt Ægyptiæ: molles verò humidę & dulces, vt καρυωταὶ, innocentiores sunt. Succus autem qui à Palmulis in corpore generatur crassus omnino est, lentoris quoque quippiam obtinet. Celerrimè autem à talibus iecur obstruitur, præsertim inflammatione aut scirro occupatum: lien quoque læditur ac offenditur. In regionibus frigidioribus enatę Palmulæ, vbi integrè matureſcere nequeunt, si frequentius edantur, crudis etiam humoribus corpus implent, & flatus gignunt.

Siccíores Palmulæ, vt Dioscorides refert, sanguinem excreantibus, stomachicis ac dysentericis vtiles sunt: cum Cotoneo & cerato œnanthino vesicæ medentur malis impositæ.

Caryotæ pulmonis & arteriæ asperitatem leniunt.

Officulorum siue nucleorum cinis adstringendi, & simul emplasticam facultatem habet: contra oculorum pustulas, staphylomata, palpebrarum defluuia cum nardo efficax est: cum

vino ὑφαιρεῖ ματα, in vlceribus carnis excrescentias reprimit, atque vlcera ad cicatricem perducit.

Rami & folia adstrictionem euidentem quoque obtinent, sed præcipuè ipsa Elate, hoc est, florum inuolucrum: Proinde vbi adstrictione opus est, his vti licet.

Extat compositio Diacalcitheos in lib. De medic. secundum genera, quæ cum Palmæ ramo, rudiculæ loco, mouenda est, nō alia de causa, quàm vt adstrictionis aliquid inde accipiat.

De Chamærrhiphe. CAP. XXVIII.

Chamærrhiphes.

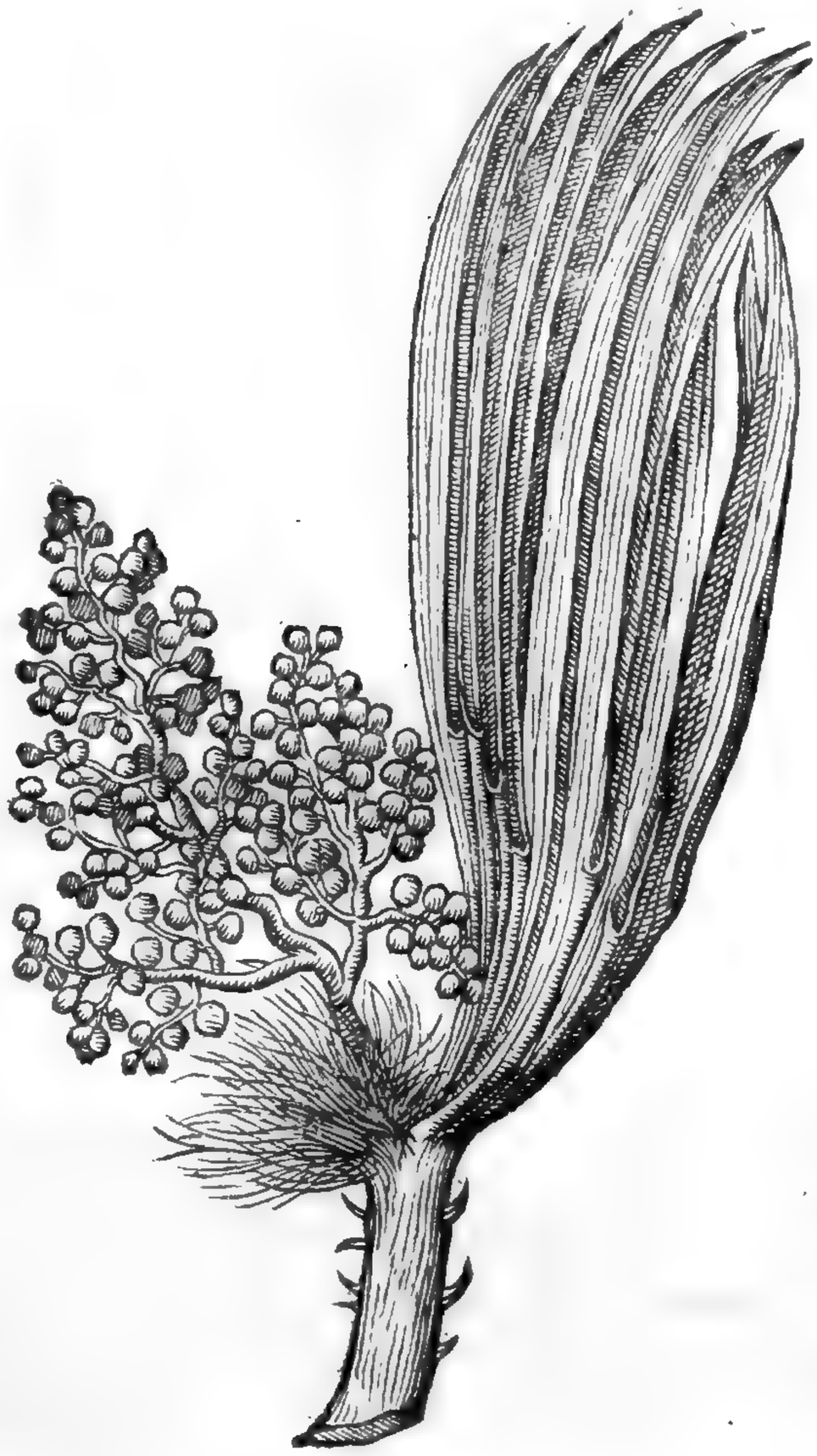

PALMÆ sed humile genus Chamærrhiphes à Theophrasto habetur. huic autem mox à radice germen quoddam erumpit cubitale, inferiore parte omnino crassum, superiore tenuius; à quo folia Palmę similia, sed minora ac breuiora; à latere verò & coma erumpit, cum flosculis racematim cohærentibus. germē verò istud, prius quàm flores conspicui sunt, innumeris ferè membranaceis inuolucris, circumsepta in se continet foliorum florumque rudimenta; vtraque admodum candida, quę secundis mensis cum exiguo salis & piperis eduntur; ori palatoque grata.

Nascuntur, vt Theophrastus tradit, in Creta, sed multò plures in Cicilia: Iam verò & in maritimis quibusdam Italię reperiuntur: tum & in Hispanię nonnullis locis proueniunt. vnde Antuerpiam adferuntur.

Χαμαιῤῥιφὲς à Theophrasto appellatur: A Neapolitanis *Cephaglione*: vulgò Palmites. Quod verò in medio ipsius germinis edule habetur, ἐγκέφαλος τῆς φοίνικος: Latinè Palmæ cerebrum dicitur.

Galenus Palmæ cerebrum ex differentibus partibus constare sentit; aquea videlicet quadam substantia tepida, & altera terrestri frigida: proinde humidum est, & cum adstrictione quadam refrigerans.

In cibo sumptum crudos humores ac flatus gignit: atque idcirco cum sale & pipere edi conducibile est.

De Olea. CAP. XXIX.

OLEARVM quædam satiuæ ac vrbanæ: aliæ sylvestres.

1. Vrbanæ siue satiuæ Oleæ prægrandes sæpissimè ac proceræ arbores sunt: ramis complurimis in latum amplumque diffusis. folia oblonga, angusta, dura subcandicant. flores racemosi albidi. fructus siue baccæ oblongæ virent initio, sed maturæ nigricant ac oleosæ sunt, nucleo interius duro.

2. Sylvestres Oleæ humiliores ac minores sunt: rami harum aculeati: folia magnitudine cedunt satiuis: baccæ quandoque frequentiores dependent, sed minores, pauciorisque carnis.

Nascuntur satiuæ ac sylvestres Oleæ in complurimis Italię, Gallię, ac Hispanię locis, tum & circumuicinis insulis. amare feruntur loca maritima: plerique enim, vt Columella refert, existimant vltra miliarium sexagesimum à mari Oleam aut non viuere, aut non esse feracem.

Iunio mense Oleę omnes florent: decerpuntur Nouembri aut Decembri: vbi verò paululum resiccatę fuerint & rugas contraxerint, torcularibus subiiciuntur, & oleum ex ipsis addita aqua exprimitur. Quę sale autem & muria condiendę ac asseruandę sunt, prius legi debent; & quidem antequam maturæ sint, dumque adhuc virent.

Ἐλαία & ἔλαια ἥμερος Græcis appellatur, quę satiua ac vrbana Latinis Olea est: Germanis **Oelbaum**: Belgis **Olijfboom**: Italis *Oliuo domestico*: Gallis *Olivier*: Hispanis *Olivo* & *Oliuera*.

Bacca

Olea.

Oleæ ſylueſtris ramulus.

Olea cum fructu ac flore.

Bacca Oliua dicitur: Græcis verò etiam ἐλαία: Hiſpanis *Azeytuna*: Gallis & Belgis *Oliue.*

Oliuæ ſale ac muria conditæ, Græcis ἅλμαδες & κολυμβάδες nominantur.

Sylueſtris Olea Ἀγριελαία, ac etiam κότινος vocatur: à nonnullis ἐλαία αἰθιοπικὴ: Latinis Oleaſter, Cotinus, Olea Æthiopica: Germanis **wald Oelbaum**: Italis *Oliuo ſaluatico*: Hiſpanis *Azebuche*, *Azambulheyro*: Gallis *Oliuier ſauuaige.*

Oliuæ autem, quæ quidem adeò maturæ ſunt, vt ſponte ſua vel cadant, vel mox caſuræ (quas ὀπωρινὰς appellant) moderatè calidæ ac humidę ſunt; exiguum tamen, ſi edantur, corpori præbent alimentum.

Immaturæ adſtringunt ac reſiccant.

Halmades ſiue muria aſſeruatæ, quæ & Colymbades, humentem nimium ventriculum reſiccant & roborant; aduerſus eius ſaliuationem conducibiles: cibi faſtidium tollunt: appetentiam excitant; alimentum verò ab his nullum, multò minus probum expectandum.

Rami, folia, & germina Oliuarum refrigerant, reſiccant, adſtringunt; & potiſſimum ſylueſtris: Satiuæ vi ac facultate inferiora ſunt: idcircò ad ocularia medicamenta, quæ

adſtringẽtia admiſceri poſtulant, vtiliora, vtpotè mitiora. Cohibent eadem, auctore Dioſcoride, eryſipelata, herpetas, epinyctidas, carbunculos, nomas, ſiue depaſcentia vlcera: cruſtas expurgant cum melle impoſita; emundant verò & ſordida: inflammationes & phygethla cum melle impoſita diſcutiunt: amotam capitis cutem agglutinant: oris vlceribus commanducata medentur.

Succus & decoctum eoſdem præbet effectus: Succus verò etiam ſanguinis eruptiones & muliebria profluuia ſiſtit.

Exprimitur ſuccus tuſis foliis, affuſoque vino (quod præſtat) aut aqua, ſiccatusque in ſole, in paſtillos digeritur.

Sudor è virenti ligno accenſo profluens, lichenes, furfures, & ſcabiem illitu ſanat.

Oleum ex maturis Oliuis, quales ὀρυπετεῖς dictæ, humectat ac modicè calfacit: ac tale quidem omninò dulciſſimum quoque eſt: At ὠμοτριβὲς & ὀμφάκινον appellatum, ex immaturis videlicet Oliuis, quantum habet adſtrictionis, tantundem & frigiditatis.

Vetus Oleum quod ex dulci ac maturo inueterato tale redditum eſt, calidius vnà etiam factum eſt, & potentioribus ad digerendum viribus pollet: quod verò ex crudo conſenuit, quippiam adhuc adſtrictionis conſeruat, & mixtæ eſt facultatis; partim videlicet adſtringentis, & partim diſcutientis; digerendi ſiquidem facultatem ætate contraxit, adſtringendi à ſeipſo retinuit.

LIBRI TERTII PEMPTADIS SEXTÆ

FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ

LIBER QVARTVS,

DE ARBORIBVS SYLVESTRIBVS.

PRÆFATIO.

QVÆ ſint ſylueſtres nobis arbores, in præcedentis libri præfatione dictum eſt, nempe quarum fructus homini edendo non ſunt, quæ verè ſylueſtres ac ἀγρίαι, magna ſiquidem ex parte in ſyluis, aut aliis locis agreſtibus proueniunt: neque etiam cultura ſic miteſcunt, vt fructus eſui idonei reddantur.

De Quercu. CAPVT I.

Quercus.

Quercus humilis.

GLANDIFERARVM arborũ, quas Græci δρύς appellant, complura ſunt genera: Eius tamen quæ communiter δρῦς, à Latinis Quercus, duo ſunt: ἥμερος videlicet quæ ἡμερὶς: & ἄγεια, quam Robur appellant: nam reliquæ δρύες propria nomina obtinent. veluti πρῖνος, φέλλος, αἰγίλωψ, πλατύφυλλος, ἄλίφλοιος; quibus quandoque & φηγὸς ſiue Fagus & ὄξυα annumerantur.

Hemeris Quercus Robore ſiue agreſti quercu ſæpè humilior eſt; caudice tamen craſſiſſi- 1.
mo, eo autem nec recto nec læui, ſed detorto, multis ramis alisque comoſo. materies huic robuſta, verum infirmior quam Fago; tractatu ad omnia opera quàm Roboris facilior; glans omnium maxima, & dulcis.

Sylueſtris Quercus non rarò in permagnam altitudinem aſſurgit, frequenter ingentium 2.
ramorum armamentis latiſſimè patet: caudices eius ſubinde admodum craſſi, ambitu duas aut tres orgyas patentes. ramos ampliſſimos fundit, in plurimas alas diuiſos. folia læuia ſunt,

duriuſcula,lata,oblonga,ambitu ſinuoſa,ſuperna parte virentiora:glandes oblongę quidem, ſed breuiores quam Hemeridis; ſingulæ ſuis inhærent calycibus,foris aſperiuſculis; & membranaceo cortice conteguntur. interior nucleus ex duabus partibus componitur, veluti Faſelorum Eruiliorumque fructus, & Amygdala. Cortex nouellarum, ac veluti fruticantium, læuis,glaber,ad coria denſanda vtilis: veterum verò aſper, craſſus, durus & rimoſus. interior ligni materies ſufflaua, dura, ac ſolida, & quò vetuſtior hoc quoque durior. exterior cortici proxima candida,facilè cariem ſentit:præſertim ſi tempore non idoneo cæſa arbor fuerit.radices & latè fundit quercus,& partim in altum demittit,quibus firmiter inhæret.

Vix vllum ſolum Quercus reſpuit, nam & arido ſterilique prouenit : lætiore tamen ſolo melius proficit : in collibus & montoſis gignitur : ad plana etiam deſcendit. paſſim per Europæ prouincias obuia eſt Quercus,præſertim Robur: Hemeris ſiquidem nõ ita vulgaris eſt.

Sylueſtris autem in quibuſdam regionibus altior, in aliis humilior euadit: nam in pleriſq; Hiſpaniæ prouinciis ad tantam,vt Cluſius refert, altitudinem haud excreſcit , quantam vel in Germania, vel in Belgio: adeò verò & humilem Quercum quandam haud procul Vlixipone à ſe repertam refert,vt pedem altitudine vix ſuperet,quę tamen & glandem fert Roboris ſimilem,ſed calyci foris læuiori inſidentem,quæ guſtu admodum amara.

Folia Quercubus vt plurimum ſub Autumni finem defluunt : quibuſdam tota hyeme, ſed arida permanent, donec à nouis ſuperuenientibus deturbentur, quod ſub finem Aprilis in Germania accidit.

In agro Thurio quandam Quercum Theophraſtus eſſe inquit , quæ nunquam folia demittit,& non cum aliis, ſed poſt exortum Caniculæ germinet.

Glandes Autumno maturæ è calycibus decidunt, & non multò pòſt ipſi calyces.

Cedendæ ſunt Quercus ad ædificia vtiles futuræ Decembri aut Ianuario menſe, & decreſcente quidem Lunæ lumine. Si etenim incrementum Luna capiente ſuccidatur Quercus,ligni materies citò carioſa fit,præſertim candida.

Quercus Græcis δρῦς, vt diximus, appellatur.

Quæ glandem dulciorem & maiorem profert, ἥμερος eſt,quę & ἡμερίς nominatur:Latinè Placida,vt Gaza vertit: poteſt ſatiua & vrbana,aut etiam culta dici : nonnulli μίδιον quoque vocant: Macedones ἐπιμόδρυν aut ἐπιμόδρυον, quaſi dicas Veriquercum, interprete Gaza, aut verè Quercum.

Altera Δρῦς ἀγρία: Latinis Robur dicitur & ſylueſtris Quercus : vulgò Quercus: Italis *Quercia*: Hiſpanis *Roble* aut *Roure*: Gallis *Cheſne:* Germanis Eichbaum: Belgis Eycken boom: Anglis Oke tree: Bohemis Dub.

Fructus Græcis βάλανος: Latinis Glans: Germanis Eichell: Belgis Eckel: Hiſpanis *Bellotas*: Italis *Chiande*: Bohemis Zialud appellatur. Sunt tamen & aliæ βαλάνοι, ſed quæ non ſimpliciter,verùm cùm adiectione alterius vocis proferuntur: vt, διὸς βάλανος, & καρδιάνα βάλανος, Caſtaneæ fructus: φοινικοβάλανος, Palmæ fructus.

ὄμφακις. Cauum cui glans inhæret,Græcis ὄμφακις appellatur, Paulo Ægineta lib. III. cap. XLII. teſte: ὄμφακις, inquit, ὅτι τὸ κοῖλον ὅξ ἧ ἐπέφυκεν ἡ τῆς δρυὸς βάλανος : hoc eſt, Omphacis eſt cauum ex quo glans Quercina enaſcitur. Latinis calyx glandis: Officinis Cupula glandis.

Quercus autem folia,cortices, glandium calyces, glandesque ipſæ vim habent validè adſtringentem cùm reſiccandi tertio ordine potentia & nonnulla refrigeratione. Præſtat autem reliquis (vt Galenus ait) membrana quæ cortici caudicis ſubeſt , & quæ fructus carnem conueſtit. Ad fluxum muliebrem, ſuperfluentes menſes, ſanguinis expuitiones , ventrisque fluores vtilia & commoda habentur: Datur decoctum horum aut aridorum puluis: miſcentur & peſſis.

Glandes,ſi edantur,ægrè concoquuntur; alimenti homini quidem nihil,niſi fortaſſis craſſum,crudum, & frigidum conferunt : Sues his pingueſcunt , & duram ſolidamque carnem colligunt.

De Galla,& pilula Quercus. CAP. II.

MVLTA præter glandem proferre Quercum Theophraſtus annotauit , quorum non omnia, ſed præcipuè nota, ac in vſum recepta,nobis deſcribenda : vt ſunt Galla, Pilula, & Viſcum.

Gallas autem ferunt ſingula glandiferarum genera,ſed Hemeris & Robur Medicinæ vtilem,& ad coria denſanda accommodam.

Duplex autem Dioſcoridi & Galeno Galla eſt: vna paruula, ſolida, non perforata: altera maior, flaueſcens, foraminoſa, & interiore parte laxior: vtraque rotunda; & pilulæ formam refert. & quædam exteriore ſuperficie læuis; in aliis tubercula quædam exigua eminent.

Similis forma Gallæ eſt,quæ foliis abſque pediculo quoque inhæret ac inſidet, pilula ſiue

ſphærula

Galla maior.

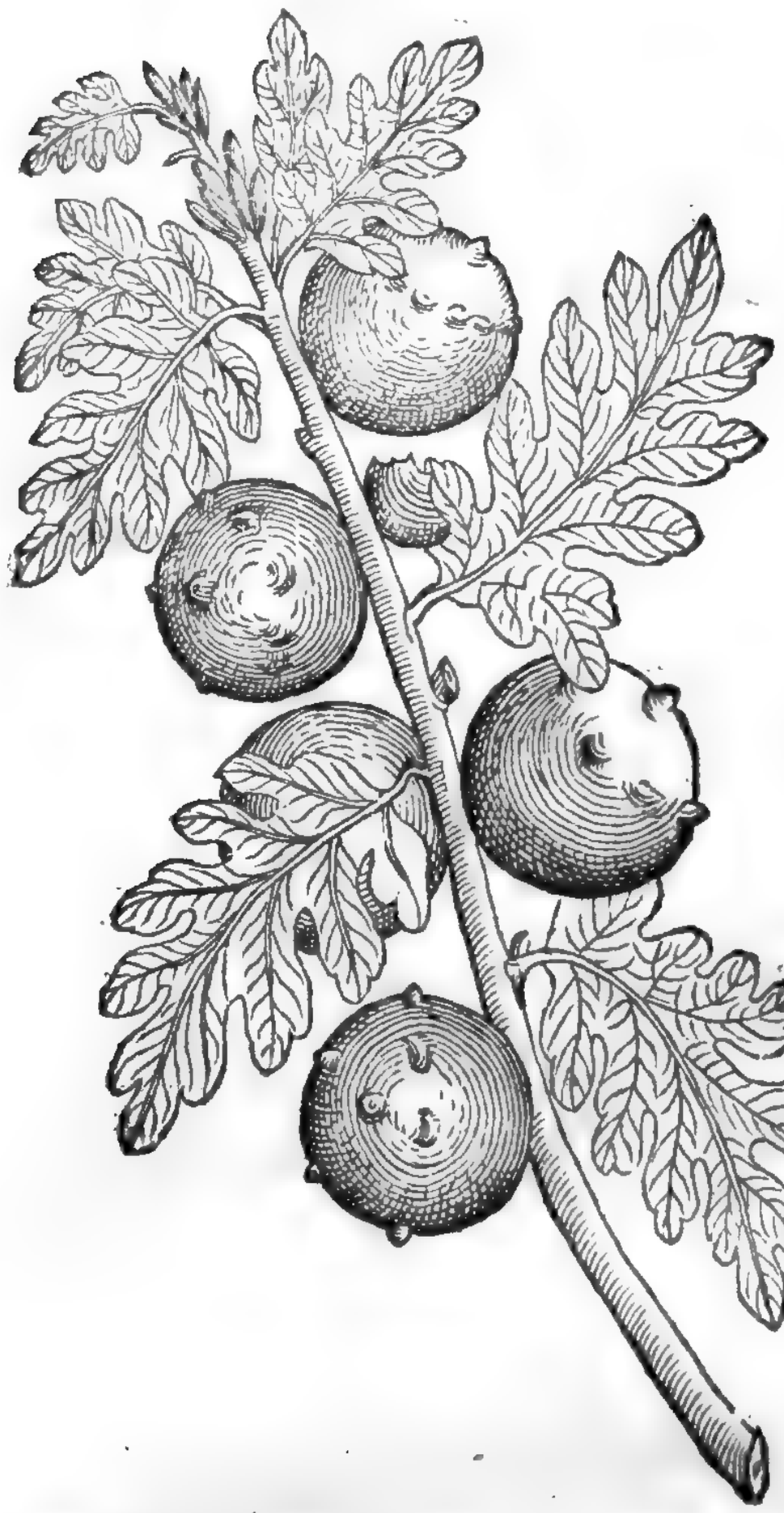

Galla minor.

sphærula dilutè virens, laxa, & aquosa, in cuius medio subinde aut musca aut vermiculus reperitur: quæ in calidis regionibus, in modum læuis paruæ Gallæ quandoque indurescit, vt Theophrastus ait. *Pilula Quercus.*

In ramulis tenuibus absque pediculo vt plurimum gignuntur Gallę, quandoque, sed rarò, ab extremis virgulis dependent.

Apud Italos, Hispanos, atque Bohemos frequenter reperiuntur. In vtraque Germania raræ aut nullæ nascuntur: Sed pilulæ in foliis in his regionibus satis frequentes.

Nascitur, inquit Plinius, Galla Sole de Geminis exeunte, erumpens noctu semper vniuersa.

Galla autem Græcis κηκὶς dicitur: Latinis, vt diximus, Galla: nomen Officinę & Itali retinent: Germanis **Galopffell:** Belgis **Galnoten:** Hispanis *Agalla, Galha,* & *Bugalha*: Gallis *noix de Galle:* Bohemis **Dubowa kulka/ Galles.**

Prior, quæ minor, Græcis ὀμφακῖτις dicitur, non quòd immatura, sed acerba admodum sit, Omphacij siue succi immaturæ vuæ instar. Differt ab hac galla ὀμφακὶς, quæ est, vt suprà scripsimus, cauum Glandem continens.

Maiorem Galenus à rusticis appellari refert ὀινοκηκίδα, quasi vini Gallam: nonnulli legunt ὄνοκηκίδα, hoc est, asininam Gallam.

Theophrastus quoque duarum Gallarum meminit: vnam paruulam esse ait: alteram πιττώδη καὶ μελαίναν, hoc est, piceam (alij resinosam) & nigram: Plinius nigram lib. XVI. cap. VII. tradit diutius virere & crescere, vt interdum Mali compleat magnitudinem.

Quod in foliis natum reperitur, σφαῖρον τῆς δρυός appellatur: Latinè Pilula quercus: plerique Gallam viridem, aut mollem Gallam: Germani **Eichopffell:** Brabantis **Eijcken appel.**

At Galla Omphacitis, auctore Galeno, tertij in desiccando, secundi in refrigerando est ordinis: admodum acerbum est medicamentum: partes languidas & laxas constringit contrahitque, veluti in carne excrescentias: fluxiones repercutit, ac resiccat strenuè ipsis resistens, præsertim ad gingiuas, tonsillas, aut vicinas oris partes decumbentes.

Altera Galla desiccat & adstringit quoque, sed tantò minus, quantò acerbæ qualitatis minus est particeps. Decocta, trita, & cataplasmatis modo ad sedis inflammationem & procidentiam vtiliter imponitur. Decoquitur in aqua, si modica adstrictione opus: in vino verò, præsertim acerbo, si vehementiore.

Denique

Denique Gallæ combuſtæ, ſanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ſuntque iis quæ ignem expertę non fuerint, tum ſubtiliorum partium, tum maiore deſiccandi poteſtate: Carbonibus autem imponere ipſas oportet vſque dum vndequaque candeant: aceto & vino deinde extinguendæ.

Proſunt verò Gallæ dyſenthericis & cœliacis cum vino aut aqua & impoſitæ & aſſumptæ, vel obſoniis additæ. In ſumma his vtendũ ad reſiccáda & adſtringẽda, quæ his opus habent.

Pilulæ quæ in foliis reperiuntur ad Gallarum facultatem accedunt, ſed tamen ipſis multò infirmiores ac minus efficaces.

De Viſco. CAP. III.

Viſcum.

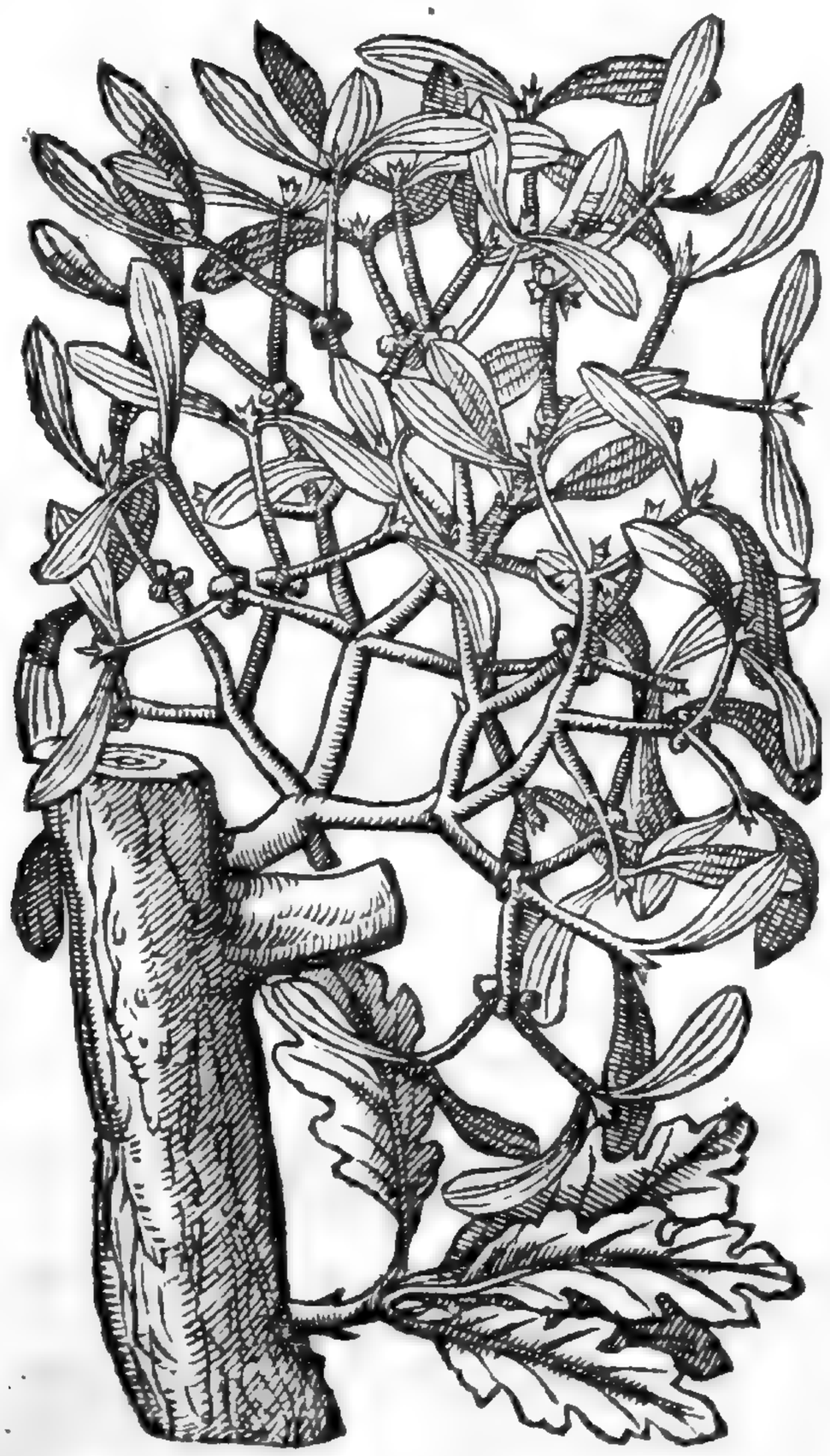

Ὀμφὰξ.

CVBITI altitudinem Viſcum non excedit, in latitudinẽ verò ſeſe effundit, ramis multis, geniculatis, lentis, & lignoſis, qui in multas alas diuiduntur, & cortice conueſtiuntur dilutè admodum virente. Folia oblonga ſunt, duriuſcula, Buxi maioris foliis ſatis ſimilia, attamen paulò longiora, circa genicula, poſt exiguos floſculos ſubluteos ſuccedunt baccæ tres aut quatuor cohærentes, candidæ, tranſparentes, exiguo in medio ſemine nigro, quibus ineſt lentus admodum, viſcidus, ac tenax ſuccus. radices nullas profert; arborum enim ramis adhæret.

Naſcitur autem non modò in Quercu, ac reliquis δρυσὶν generibus, verùm & in Pomis, Pyris, Tiliis, Betulis, Salicibus, Meſpilis, Cotoneis, & aliis. In terra ſatum non prodit; ſolius arboris comes eſt; nec naſci proditur, niſi ſemine per auis alicuius aluum reddito. Fertur, inquit Athenæus lib. IX. ſi οἰνὰς Viſci ſemen comederit, ſuper quacunque arbore ventrem exonerauerit, Viſcum naſci.

Oenadem autem Latini interpretes Vinaginem nominant; quæ à nonnullis Turdus exiſtimatur, nam hæc vinearum accola eſt.

Viſcum ſemper viret, tam hyeme quàm eſtate: baccę Autumno perficiuntur, tota hyeme reſtant, eſca futuræ nonnullis auibus, vt turdis, merulis, ac palumbis.

Ἶξος & ἴξια Græcis, Latinis Viſcum appellatur: Germanis Miſtell: Belgis Marentacken: Italis *Viſchio:* Hiſpanis *Liga*: Portugallenſibus *Viſgo.*

Glutinum autem, quod ex baccis Viſci conficitur, ſimiliter Viſcum & Ixia vocatur. Dicitur verò ἴξια quoque Chamęleon albus, propter Viſcum quod iuxta radices eius quandoque reperitur. Chamæleoni quoque nigro hæc vox inter nothas adſcripta eſt. Refertur Ixia quoque lib. VI. à Dioſcoride, & à Paulo Æginęta lib. V. inter deleteria & venenoſa: quæ autem ſit hęc venenoſa & maligna Ixia, difficultate & ambiguitate non caret. Multi Chamæleonem nigrum eſſe volunt: alij glutinum eſſe, quod ex Viſci acinis ſiue baccis confectum, qui Ixiam à Chamęleone nigro differentem haud temerè exiſtimant.

Paulus ſiquidem Æginęta in enumeratione ſimplicium venenorum, lib. V. cap. XXX. Chamęleonis nigri primùm meminit: deinde paulò pòſt Ixiæ. Cùm verò particulatim ſingula proſequitur, de Chamæleone nigro cap. XXXII. de Ixia verò, quæ & Vlophonon, cap. XLVII. agit, & vtriuſque multum differentia ſymptomata praua oſtendit.

Dioſcorides verò & ipſe lib. VI. in cenſu ſimplicium venenoſorum, Chamæleonem nigrum prius, deinde paulò pòſt Ixiam reponit; tametſi de ſola Ixia particulatim ſcripſerit.

Oſtendunt hæc Chamęleonem nigrum ab Ixia, quę inter venenoſa habetur, differre. Iam & Chamæleonem nigrum Viſcum ferre, aut ita glutinoſam & lentam habere ſubſtantiam, vt ἴξια aut Viſcum dici debeat aut queat, nuſquam legitur.

Proinde Ixia inter venena relata, ex acinis ſiue baccis Viſci glutinum eſt, quod cùm acre ſit, linguę inflammationem excitare poteſt, & tenaci ac lenta ſua ſubſtantia interanea ita con-

glutinare, simul contrahere ac concludere, vt excrementorum exitus ac descensus impediatur: quæ inter nocumenta Ixiæ referuntur.

Cum acrimonia autem Viscum, id est, glutinum ex acinis confectum, calfacit; ex plurima etenim aërea & aquea, pauciſſima terrestri substantia, auctore Galeno, constat; nam acrimonia in eo amaritudinem superat: humores vehementer ex alto extrahit, nec eos tantum tenues, sed etiam crassiores, eosq; diffundit ac digerit. Phymata, ait Dioscorides, parotidas, & alios abscessus cum resina ac pari cera maturat: cum thure vetera vlcera & malignos abscessus mollit: lienem cum calce aut gagate lapide, aut asio coctum, & impositum minuit: cum auripigmento aut sandaracha vngues extrahit: mixtũ cum calce & vini fece vim suã intẽdit.

Intro autem assumptum istud Viscum lethale est, & grauissima symptomata adfert: vehemens linguæ cum tumore inflammatio excitatur; mens mouetur; cordis vires, animusq; recedunt.

——— *& ambo*
In cæco obstructi conniuent ventre meatus
Potus atque cibi. flatus vbi carcere clausi
Dant strepitum, & circum spaciis voluuntur iniquis:
Sic misere afflictus vix tandem ducere presso
Ore potest animam. vt in Alexipharmacis Nicander, interprete Gorræo.

Ligno in Quercu nati Visci, pro amuleto aduersus comitialem morbum nonnulli vtuntur, & similiter contra sanguinis vndequaque eruptiones; sed exiguo, imò nullo cum fructu aut successu.

De Ilice coccum ferente, siue minore. CAP. IIII.

Ilex minor coccigera.

TAMETSI Theophrastus vnius tantummodò πρίνου siue Ilicis meminerit, duo tamen eius genera posteritas statuit: vnũ Coccum ferens: alterum Glandiferum tantum. Quod à Dioscoridis sententia haud alienum: Ilicem siquidem glandiferam lib. I. inter δρύις refert: alteram verò lib. IIII. sub titulo κόκκου βαφικῆς describit.

Coccum autem ferens Ilex quandoque vnico caudice arborescens attollitur: sæpè fruticans plures à radice caules promit ramosos; circa quos folia oblonga, marginibus crenata, ad singulos angulos aculeata ac spinosa, minora non modò quàm Roboris, sed & quàm Ilicis glandiferæ, ramulis grana absque pediculis adhærent, colore primùm albido, per maturitatem verò cineritio, Eruilię magnitudine, in quibus exigui vermiculi gignuntur, qui immobiles initiò, donec Soli expositi vi caloris prorepant, & aufugere conentur, sed à custodibus qui assident in linteo tantisper concutiũtur, donec exanimentur: glandem (si quãdo profert) pusillam gignit, calyce spinoso ac echinato inhærentem, gustu amarum. alta, inquit Theophrastus, radice descendit.

In Gallia Narbonensi, ac eiusdem Prouincia, in Hispaniis quoque Ilex crescit; sed tamen non vbique Coccum gignit, sed iis potissimùm quæ ad mediterraneum mare vergunt locis, & quæ Solis ardore torrẽtur, C. Clusio teste: Neq; illic perpetuò, sed tantisper quàm humiles frutices sunt; vbi enim adoleuerint & glandem fecerint, Coccum ferre desinunt. Idcirco incolę pręgrandiores succidunt, vt iterum noui prodire cauliculi queant, qui Coccum adferant.

Petrus Bellonius in Singularium suorum libris in Palęstina, ac iuxta Lacum qui mare Tyberiadis dicitur, nasci Coccum baphicum refert, & in exiguis quidem arbotibus prouenire: Item & in Creta insula paruulas esse arbores Coccum ferentes, ex quo indigenę locupletem prouentum accipiunt, qui cortices à pulpa siue vermiculis separant, atque hanc leui compressu in pilam efformatam, multò pluris quàm inanes exuuias, & veluti relictas granorum vesiculas,

veſiculas, diſtrahunt; ad tinctúram purpurei coloris, quem vulgò Scarlatum vocant, vtilem.

Meminit & huius Cocci Pauſanias lib. x. atq; arborem, quę hanc producit, haud magnam quoque oſtendit, vtpotè Rhamni magnitudine; & in Phocide quidem naſci, quæ Macedoniæ prouincia eſt, iuxta Bœotos, haud procul à Parnaſſo monte.

Gignitur, inquit Plinius, in Galatia, Africa, Piſidia, & Cilicia.

Theophraſtus πρῖνον arborem eſſe magnam, & Roboris modo aſſurgere, & quidem non vbique; ſed ſi locum, & ſolum adipiſcatur idoneum, montibus propriã eſſe, & in planis haud naſci, quorum contrarium recentiorum obſeruationes docent.

Ipſo Vere, ſpirantibus Fauoniis ac imbribus decidentibus, granula exigua circa ramulos, præſertim vbi in alios diuiduntur, apparere incipiunt: Iunio menſe ad perfectionem veniũt vnà cum innatis vermiculis, qui calore Solis animati mox auolant, ſi non ſtudio ac diligentia cuſtodum ſæpius concuſſi intereant. Arbuſcula ſiue frutex perpetua fronde ac coma viret. Glans ſerò admodum perficitur, noua veterem occupat: quamobrem biferam quidam eſtimant, auctore Theophraſto.

Frutici ſiue paruulæ arbori huic πρῖνος Græcis nomen eſt: Latinis Ilex: recentiores Ilicem Coccigeram aut Cocciferam appellant: Hiſpani *Coſcoia*: Dioſcoridi κόκκος βαφικὴ dicitur, ſed minus propriè.

Granum autem, quod tingendo eſt, propriè κόκκος βαφικὴ: Latinis Coccus infectoria, aut Coccum infectorium: Plinio etiam Cuſculium, ſiue (vt pleriq; legunt) Quiſquilium dicitur: Idem & Scolecion nominari ait, quod in Aſia & Africa naſcitur, quia celerrimè in vermiculum mutetur: Arabes & Officinæ Cheſmes & Kermes nomine agnoſcunt. Hallucinantur qui Cheſmes ab Infectorio Cocco differens eſſe opinantur: & circa radices alicuius herbæ veluti Pimpinellæ reperiri ac colligi. Itali Cocci granum, *grano de tintori*: Hiſpani *Grana para tannir*, & *grana de tintoreros*: Germani Scharlachbeer: Galli *Vermillon*, & *graine eſcarlate*, & *Scarlatum* vocitant.

Glans ſiue fructus huius à nonnullis, Theophraſtus ait, ἄκυλον dicitur.

Cæterùm granum tinctorium adſtringendi vim cum nonnulla amaritudine habet, citra acrimoniam ac morſum reſiccat. Proinde, inquit Galenus, ad ingentia vulnera conuenit, & ad neruorum læſiones impoſitum: cum aceto nonnulli, alij cum oxymelite terunt.

Aduerſus ſuperfluentes menſes à recentioribus commendatur, & exhibetur. Refertur & inter ea quæ cordi proſunt, & ipſum corroborare exiſtimãtur. Ab hoc celebris illa apud Arabes Medicos compoſitio Alkermes nomen accepit: quæ ad cordis affectus à multis probatur; tametſi non niſi ad melancholicorum purgationes præcipuè inuenta ac inſtituta. Id quod Lapidis Cyanei, vulgò Lazuli, in abundè magna quantitate additio, euidenter oſtendit. nam hic cùm facultatem habeat deleteriam, & ſimul melancholici humoris expurgatricem, cordi per ſe prodeſſe nequit: proſunt autem reliqua, quæ idcirco admixta, vt cor à Cyanei lapidis iniuria tuerentur, & malitiam ipſius reprimerent.

Confectio Alkermes.

Commẽdatur autem hæc compoſitio ad cordis tremorem, palpitationemq; & ſyncopen: aduerſus melancholicas affectiones, triſtitiamque abſque cauſa euidente: animum recreare & exhilarare fertur.

Aduerſus melancholicos affectus, vanas imaginationes, ſuſpiria, triſtitias, & mœrores citra manifeſtam occaſionem conuenit quidem, quòd melancholicos & atros humores expurget. Prodeſſe & hoc modo cordi poteſt, & animum hilariorem reddere, auferendo nempè cauſam quæ moleſta eſt. Sed alio modo cor debile aut malè affectum roborare non poteſt, niſi Lapide Cyaneo prætermiſſo.

Idcirco qui hac compoſitione aduerſus palpitationes, tremoresq; cordis, animi defectiones, ſed haudquaquam veluti expurgante medicamento vti inſtituit, prudenter & rectè faciet prætermittendo lapidem Cyaneum: Nam exiguo pondere aut parua quantitate hic aſſumptus, expurgare nequit, perturbare interim ventriculum poteſt, prẽter quòd acri ſua qualitate ac deleteria potentia interna viſcera (ſi frequenter ſumatur) plurimum offendat: atque hoc modo plus mali, quàm auxilij conferat.

Deinde non neceſſe, imò non expediens eſt, vt in hanc compoſitionem addatur ſeta tincta in Cheſmès, vt Officinæ loquuntur, nam ſeta hæc abſque auripigmento & aliis perniciofis additis non tingitur, quorum malignæ qualitates vnà cum colore ſuccis communicãtur; ſi fericum tinctum his incoquatur.

Cocci grana per ſe ſumenda ſunt, quæ ſola ſuccos tingere abundè poterunt, & ſuarum virium participes reddere: Neq; opus quoq; eſt ſetam crudam vnà cum granis incoquere, vt plerique iudicant; omitti hæc poteſt, ad cordis enim roborationem nihil facit.

De

De Ilice glandifera, siue maiore. CAP. V.

Ilex maior glandifera.

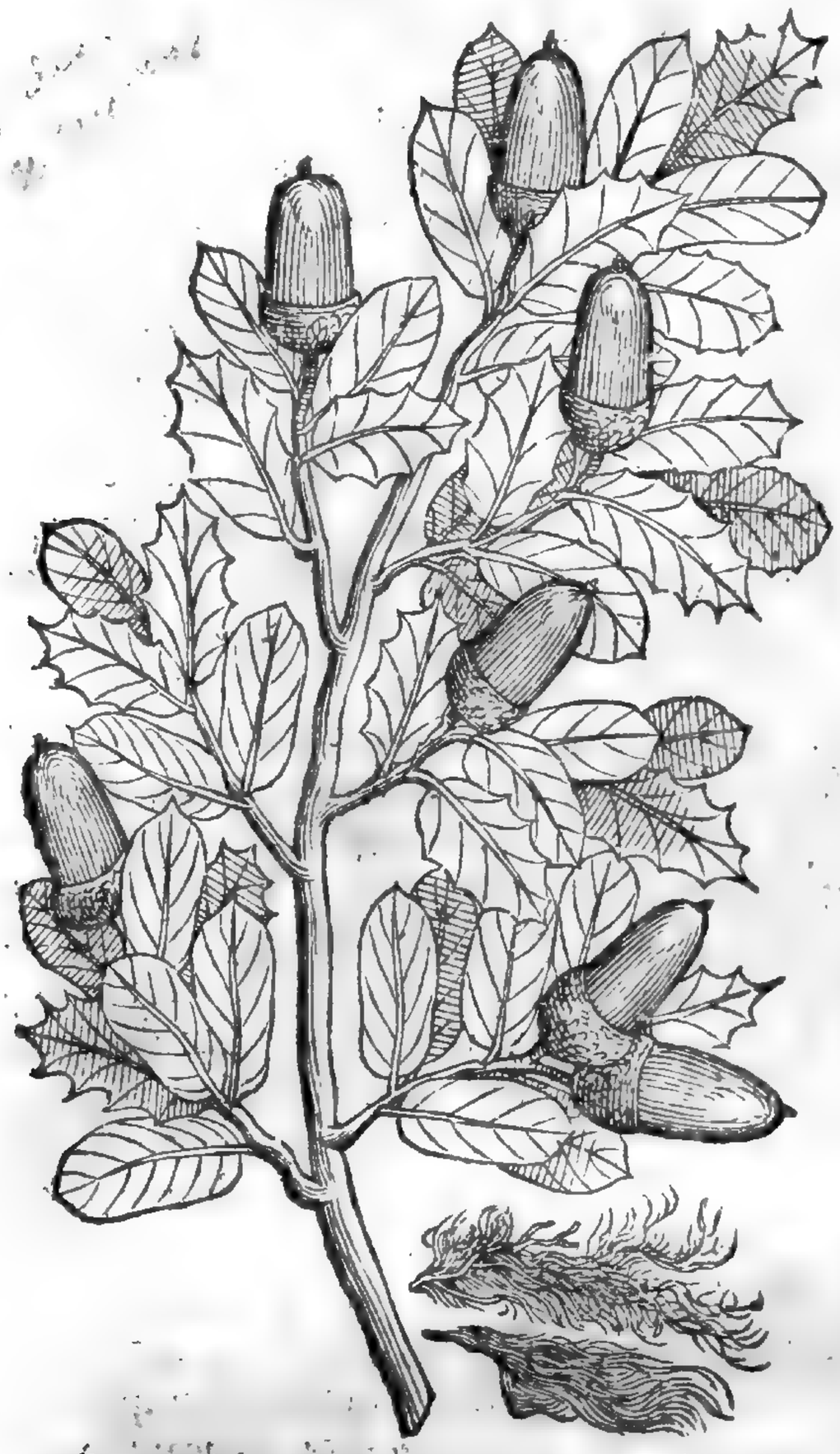

ILEX maior ad iustæ arboris altitudinem non rarò excrescit, subinde Pyro magnitudine haud inferior, ramis aliarum glandiferarum more diffunditur. materies firma ac solida. Folia humilis ac tenellæ, per margines, ferè vti prioris, spinosa & aculeata; adultæ verò haudquaquàm spinis horrẽt, ambitu quidem nonnihil sed minus quàm Roboris sinuosa, instar foliorum Suberis, sed maiora & latiora, quæ superius virentiora, inferius inalbicant. Glans calyci spinoso inhæret, Quernæ similis; quæ per maturitatem nonnullis locis nigricans est, nucleo intus candido, sapore haud ingrato.

Dependet ex huius ramis subinde tenuis & capillaceus muscus cineritij coloris.

Vestiuntur Ilicibus in nonnullis regionibus nemora, colles, loca campestria, aut conualles: compluribus Hispaniæ regnis familiaris. In Narbonensi Gallia ac Prouincia etiam haud infrequens. In Italia quoque nascitur. Glandem verò vno loco maiorem ac grandiorem quàm sit Quercus: alio minorem ac breuiorem profert.

Omni anni tempore viret: glandes serò ac tardè perficiuntur. florem racemosum flauescentem se Maio mense conspexisse, Clusius scribit.

Græcis est πρῖνος: Latinis Ilex: Hispanis *Enzina*: Italis *Elice*: Gallis *Chesne verd*, & *Bellota* aut *Abillota* nominant. Theophrastus hanc arborem non πρῖνον sed σμίλακα appellare videtur: vnius siquidem Ilicis tantummodo meminit, coccum videlicet ferentis: altera verò non Ilicem, sed Smilacem ab Arcadibus vocari tradit. Est autem σμίλαξ vox πολύσημος siue multa significans. Inter Legumina est Smilax cognomento hortensis, quæ Dolichus & Phasiolus quoque appellatur: Smilax aspera & læuis inter eas quæ sese aliis conuoluunt: Smilax item Dioscoridi est Latinis Taxus dicta. *Smilax.*

De Smilace autem Theophrastus sic habet lib. III. Qui Arcadiá incolunt, arborem quandam Smilacem appellant: similis hæc Ilici est: folia eius haud aculeata, sed teneriora & longiora, plurimasq; differentias habentia.

De hac Smilace etiam Plinius lib. XVI. cap. VI. Ilicis, inquit, duo genera: Ex iis in Italia folio non multùm ab Oleis distant, Smilaces à quibusdam Græcis dictæ, in prouinciis Aquifoliæ. In quibus verbis pro Oleis, rectius fortassis Suberis aut φελλοις erit reponendum: Nam Oleæ folio neque est, neque à quoquam veterum hæc Ilicis species siue Smilax esse traditur: Suber autem, vt diximus, folio refert, quod Græcis φελλὸς. *Plinij locus suspectus.*

Cæterùm Ilicis folia refrigerandi ac reprimendi vim, veluti omnium glandiferarum, habent: tusa aut trita tumoribus œdematosis imposita prosunt, & imbecilles partes corroborát.

Radicis cortex cum aqua coctus vsque dum dissoluatur, nocteq; tota impositus, capillos denigrat; prius cimolia terra purgatos, vt Dioscorides ait.

Glandem experti, edi, ac in forum venalem inferri apud Salmanticenses, ac plerisque aliis Hispaniæ locis C. Clusius refert. Atque de hac glande scripsisse potuit Plinius lib. XVI. cap. V. his verbis: Quin & hodieq; per Hispanias secundis mensis glans infertur.

De Phello siue Subere. CAP. VI.

SVBER mediocris magnitudinis arbor est, Ilici similis; caudice tamen crassiore; ὀλιγόκλαδος, siue paucorum ramorum. folia plerumque maiora, latiora, rotundiora, per margines incisa & aculeata, quandoque verò longiora & acuminata. cortex crassus, admodum scaber, & rimosus, sponteq; dehiscens, ac in fragmenta sese separans; quæ nisi tempestiuè detra-

Phellos siue Suber.

hantur, alteri subnascenti cortici cedunt; qui sublato vetere, veluti colore aliquo oblitus, insigniter rubet. glans calyce maiore, hispido, aspero, magisque echinato insidet, adstringens, & gustu multò quàm Iligna ingratior: vno loco maior; altero minor.

Nascitur in Aquitaniæ tractu Pyrenæis montibus vicino. est verò & in Hispaniæ regnis frequens, ab Aquitanico nõnihil differens, vt C. Clusius tradit: gignitur & in Italia, ac in agro quidem Pisano folio longiore ac acuminatiore: in Romano verò solo, latiore, & per margines serrato ac asperiore, Matthiolo teste.

Perpetua fronde in Hispania ac Italia viret: circa Pyrenæos montes foliis hyberno tempore exuitur. Quod & de φελλῶ Theophrastus scribit: γίνεται μὲν ἐν πυρρηνίᾳ οὐκ ἀείφυλλον. id est: nascitur quidem in Pyrrhene folio haud perpetuò virẽte.

Φελλὸς Græcis: Latinis Suber dicitur: Gallis *Liege*: Italis *Sugaro*: eadem & corticiapud hos nomina: Hispani arborem *Alcornoque*: corticem verò *Corcha de Alcornoque* vocant: vnde Belgis **Coyck** dicitur, qui tamen & ipsum **Dlothout** appellant.

Euidenter autem cortex iste cum adstrictione resiccat: tritus & cum aqua sumptus sanguinem vndequaque fluentem reprimit. Suber ex vinorũ cadis, inquit Paulus, combustum, cinerem reddit siccãdo vehementissimũ, qui medicinis ad dysenterias inscriptis admiscetur.

Est deinde ad multa Suber vtile. Vsus eius, inquit Plinius, ancoralibus maximè nauium, piscantiumq; tragulis, & cadorum obturamentis, præterea in hyberno feminarum calceatu. Qui ætate adhuc nostra, vsus perdurat; nam piscatores corticem hunc, reticulorum alis, ne sidant, appendunt: & sutores soleas aduersus frigora hoc muniunt.

De Phellodryex Theophrasto. CAP. VII.

INTER glandiferas arbores reponitur & Phellodrys dicta: hæc media quædam inter Ilicem & Robur apparet: materies eius mollior ac solutior quàm Ilicis, fuluior verò quàm Quercus: fructum minorem quàm Ilex habet, minimis glandibus similem; & dulciorẽ quidem quàm Ilicis; amariorem verò quàm Quercus.

In Arcadia nascitur, &, si Matthiolo credimus, in agro Senensi, & Comitatu S. Floræ apud Italos.

Ex sylvestribus perpetuò virentibus & hæc est.

Φελλόδρυν Arcades, inquit Theophrastus, appellant, & ὕλην ἀρρῖνον, id est, Ilicem feminam esse existimant: ideoq; vbi Ilex non prouenit, hac ad plaustra similiaq; vtuntur opera: Lacedęmonij verò, Elij, & Dores ἀγελαν, id est, sylvestrem (nempe Ilicem) nominant: nõnulli non
Ἀρια. ἀγελαν, sed ἄρειαν legunt: (Est autem Aria sylvestris quoque arbor, perpetuò virescens.) Itali, Matthiolo auctore, Phellodryn *Cerro sugaro* vocant, quasi Cerri suberem: Dicitur autem Φελλόδρυς quasi Sũberi quercus. Plinius eandem cum Subere esse existimare videtur, verba quæ de Phellodry Theophrastus habet ad φέλλον transferens, lib. XVI. cap. VIII. his verbis: Sunt & qui feminam Ilicem vocent: atque vbi non nascitur Ilex, pro ea Subere vtantur, in carpentariis præcipuè fabricis, vt circa Elin & Lacedæmonem.

Glans

Glans huius ἄκυλον ἢ ἄκυλος etiam dicitur. Appellant, inquit Theophraſtus, Ilicis & huius fructum ἄκυλον.

De facultatibus ex veteribus quod adferamus non occurrit.

De AEgilope ex Plinio & aliis. CAP. VIII.

Ægilops ſiue Cerris maiore glande.

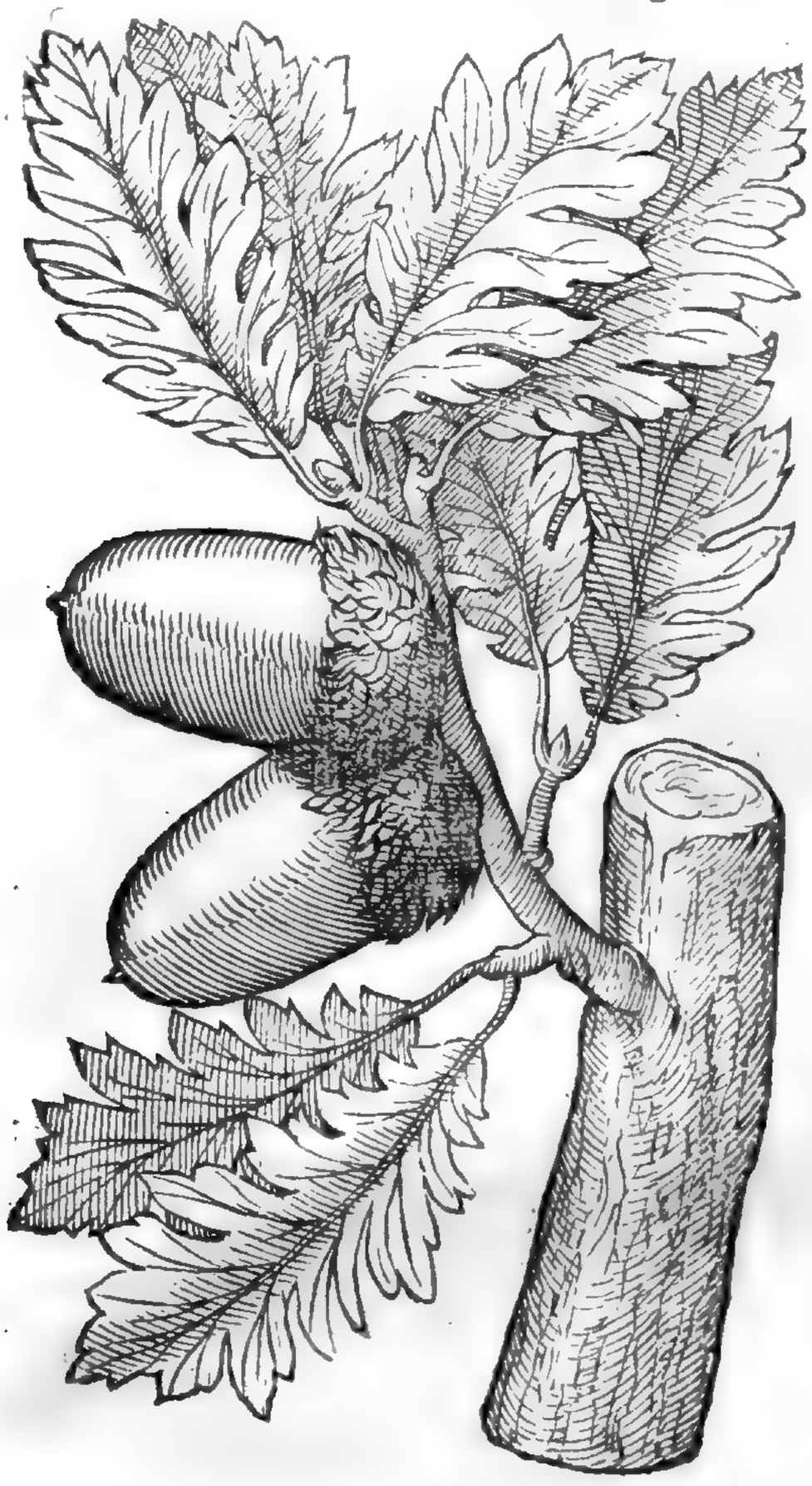

Ægilops minore glande.

EX numero glandiferarum δρυῶν, Ægilops quoque eſt. arbor procera, caudice recto, excelſo, ac læui, per longitudinem robuſtiſſimo, ſed materia improba. glans triſtis, amara. echinatus aſperque calyx, veluti Caſtaneæ. fert quoque & gallas Hemeridis ſimiles, ſed læuiores ac inutiles.

Quod verò φάσηον (Gaza penem) appellant, βεσχχίοις ſimile ſola Ægilops producit, canũ, muſcoſum, cubitali lõgitudine depẽdẽs, ceu villº lintei alicuius prolixus. naſcitur id è cortice, nõ è ſurculo vnde glans, nec ex ὀφθαλμοῦ ſiue gẽma, ſed à latere ſupernorũ ramulorum. φάσηον.

Incultis autem amica Ægilops: rarò non niſi in ſylueſtribus reperitur. Italiæ magna ex parte incognita, vt Plinius refert. Græcis Αἰγίλωψ: Latinis Cerrus: Meminit tamen & Ægilopis & Cerri Plinius. Eſt verò & Αἰγύλωψ inter frugum vitia, quæ Feſtuca dicitur, multum ab arbore Ægilope differens.

Ex ramis dependens Plinius Panum nominat lib. XVI. cap. VIII. E glandiferis, inquit, ſola quę vocatur Ægilops fert panos arentes, muſcoſo villo canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta.

Nihil autem apud veteres de huius facultatibus ſcriptum reperitur.

De Platyphyllo ſiue Latifolia ex Plinio. CAP. IX.

AB Ægilope proxima Latifoliæ proceritas eſt, & ipſa inter glandiferas δρύες referenda: ſed materies ædificiis minus vtilis, quæ carbone dotata, vitiis obnoxia eſt. Glans huic poſt Quercus gratiſſima. radix altè deſcendit: & ſi Virgilio credimus, Æſculus quantum corpore eminet, tantum radice deſcendit. Non vbiq;, vt Plinius ait, naſcitur.

A latitudine & magnitudine folij, πλατύφυλλος, ac Latinis Latifolia dicitur: Eadem verò & Latinis Æſculus nuncupari cenſetur: de qua in Odis Horatius: Æſculus.

Nec rigida mollior Aeſculo.

Dicata olim Æſculus Ioui fuit: nec de eius vſu aut facultatibus plura cognoſcere contigit.

De Haliphlæo, ſiue Salſicortice ex Plinio & Theophraſto. CAP. X.

HALIPHLÆOS altitudine non excellit: cortex eius craſſiſſimus: caudex plerumque cauus ac fungoſus, nec alia putreſcit ex hoc genere etiam cùm viuit: peſſima verò & carboni & materiæ: ad axes materiem eius tantummodo accommodam Theophraſtus tradit, alioqui omnino inutilem: carbonem quoque parum vtilem, quòd ſcintillet & tranſiliat. rarò eidem glans, vt & ſterilem nõnulli exiſtiment: cùm autem fert, amaram gignit & adeò vitioſam, vt eam prẽter ſues nullũ attingat animal; ac ne eæ quidẽ, ſi aliud pabulum habeant.

Gignit verò & Haliphlæos quiddam ſimile Phaſco quem Ægilops profert, ſed idipſum nigricans & puſillum.

Ἁλίφλοιος Græcis, Latinis & Plinio Salſicortex appellatur: Macedonibus, auctore Theophraſto Ἄπεις dicitur; huius etenim fructum adeò ait vitioſum, vt eum nullum animal mandere queat, præter ſues, & has cùm alium non habeant. Quod de Ægilope ſcribitur.

Κόκκις.

Haliphlæos

De Fago. CAP. XI.

Fagus.

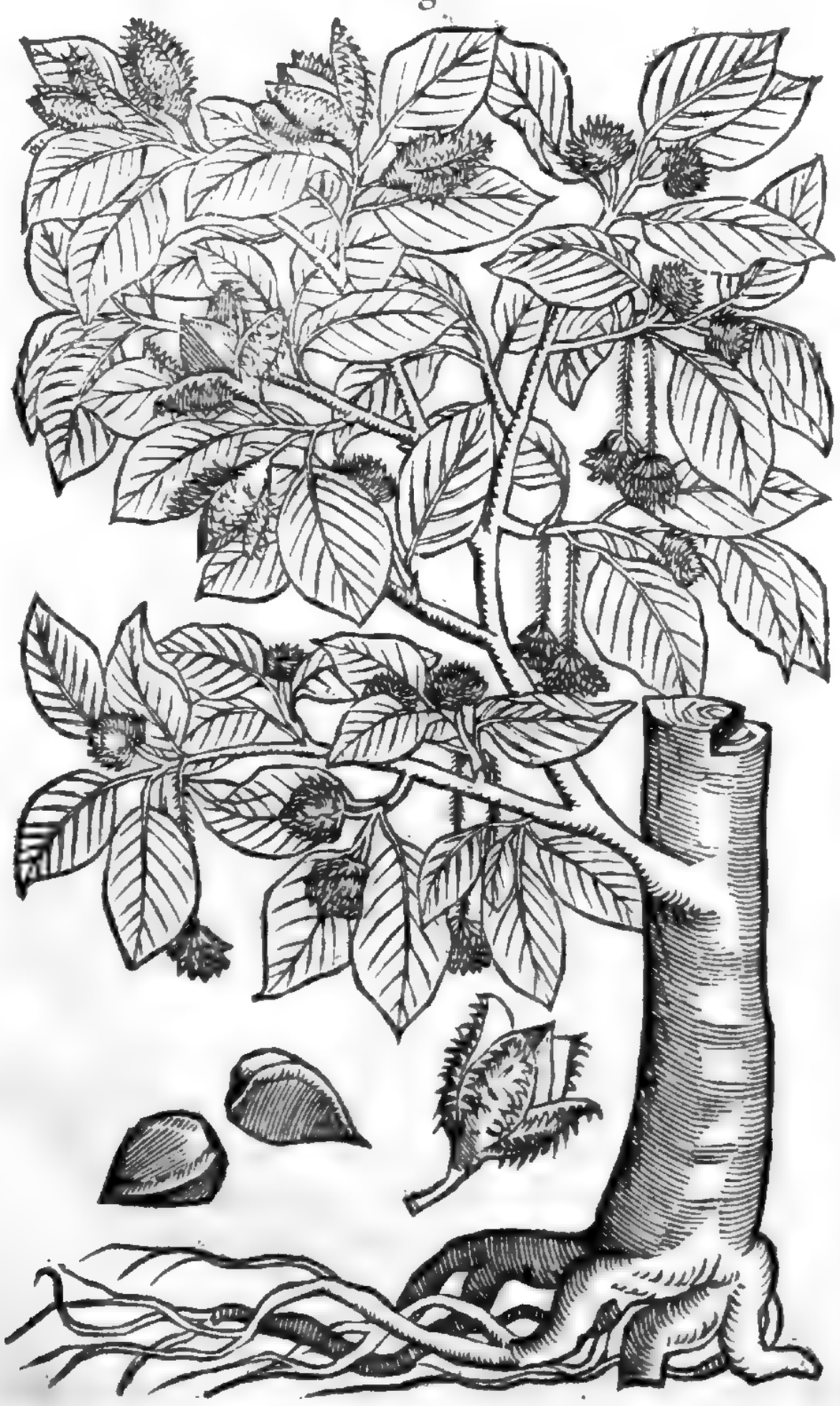

FAGVS procera arbor eſt, in orbem non rarò latè comoſa: caudice craſſo multis ramis brachiato. cortex cuius læuis eſt, interior verò materies candida, dura, ad multa vtilis: folia læuia, tenuia, lata, minora quàm nigræ Populi: Iuli minores quoque ac breuiores quàm Betulæ, lutei. Fructus calyci includuntur foris hiſpido, & aliquantulum echini modo aſpero, minus tamen quàm Caſtaneæ, qui læui molliq́ue cute contecti, colore & læuore Caſtaneis ab echinis exemptis ſimiles, ſed multò ſunt minores, & forma differentes; vtpote triangulares. interior horum nucleus dulcis eſt, adiuncta quadam adſtrictione. radices Fagus nec multas nec altas agit, ſed quæ ſummo terræ ceſpite gaudeant.

Plana & campeſtria Fagus amat: naſcitur & in montoſis, ſed nonnihil humentibus.

Iuli cum foliis Aprili menſe erumpunt, ſed fructus Autumno demum maturatur.

Græcis eſt φηγός: Latinis Fagus: Germanis **Buchbaum**/aut **Buche**: Belgis **Bukenboom**: Italis *Faggi*: Hiſpanis *Haia*, *Faia*, & *Fax*: Gallis *Fau*, aut *Heſtre*: Anglis **Beech tree**: Bohemis **Buk**.

Fructus, Nuces fagi: Græcis βάλανοι τῆς φηγοῦ: Belgis **Beechen noothens**: Gallis *Faine*: Bohemis **Bukwice** dicuntur. Glandiferis autem arboribus Dioſcorides Fagum annumerat, tametſi fructus Quernæ glandi nihil ſimile habeat.

Oxya. Ad Fagi genus à nonnullis refertur, quæ ὀξύη à Theophraſto dicitur; à Gaza Sciſcima. Arbor hæc eſt erecta, læuis, enodis, craſſitudine & altitudine Abietis ſimilitudinẽ referẽs: ligniũ eius ὄζεον ſiue bene coloratum, robuſtum, ac neruoſum: cortex læuis: folium craſſum, ὀξυειδὲς, id eſt, diſſectum, oblongius quàm Pyro, extremo aculeatum: radices neque multæ neque profundæ: fructus læuis βαλανώδης in echino, non tamen ſpinoſo, ſed lęui, non hiſpido vt Caſtaneæ, ſimilis tamen illi dulcedine atque ſucco: Gignitur & in montibus. vtile lignum eius ad multa. Hucuſque Theophraſtus.

Plinius & huius arboris meminit, ſed ſub Oſtryæ nomine (ſi modò non pro Oſtrya legendum ſit Oxya) lib. XIII. cap. XXI. Gignit, inquit, (Græcia videlicet) arborem Oſtryn, quam

& Oſtryam

& Oſtryam vocant, ſolitariam circa ſaxa aquoſa, ſimilem Fraxino cortice & ramis: foliis Pyri, paulò tamen longioribus craſſioribusque ac rugoſis inciſuris, quæ per tota diſcurrunt: ſemine Caſtaneæ (perperam Hordeo) ſimili colore. materia eſt dura atque firma: qua in domum illata, difficiles partus fieri produnt, morteſque miſeras. *Oſtrya.* *Plinij locus emendatus.*

Cæterùm vt ad Fagum redeat noſter ſermo, folia huius refrigerandi facultatem cum nonnulla adſtrictione obtinent: inflammationibus omnibus incipientibus vtiliter imponuntur: commanducata labiorum aſperitatibus & gingiuarum doloribus medentur.

Interiores fructus nuclei ſapore cum leui adſtrictione dulces, calidi quidem ſunt ac humidi: feruntur renum ex calculo dolores ſi edantur mitigare, & ad calculorum ac arenularum faciliorem exitum prodeſſe. Muribus autem hi gratiſſimi ſunt, ac ſciuris, quorum etiam prouentum augent. Saginantur & horum paſtu porci, & alia quædam animalia: delectantur his quoque turdi ac columbæ.

Ligni autem cinerem ad vitri compoſitionem vtilem Petrus Creſcentius ſcribit.

De Fraxino. CAP. XII.

Fraxinus.

ALTA & procera arbor Fraxinus quoq; eſt: caudice aſſurgit recto, craſſitudinis ſubinde haud exiguæ: frequenter mediocris: cortice contegitur læui. lignum albidum eſt, læue, durum, & ſubcriſpum: ramuli huius teneriores recenſq; enati geniculis aliquot nodoſi ſunt, medullamq; intus habent candidam & fungoſam: ſed vetuſtiores toti lignoſi geniculis ac medulla carent. Folia oblõga, pennata ex cõpluribus conſtant, ab vno pediculo ſiue coſta, aut, vt Theophraſtus, ἀφ' ἑνὸς μίσχου, coniugatim hærentibus, ſibiq; inuicem ex aduerſo poſitis; excepto extremo, vnico; quorum ſingularia oblonga, lata, Laurinis ſimilia, niſi molliora, dilutius virentia, ac nequaquam odorata, & per circumferentiam leuiter ſerrata. à tenerioribus ramis iuxta foliorum exortum multæ prodeunt ſimul dependentes, oblongæ, anguſtæ, planæque veluti ſiliquæ, volucrium nonnullorum linguis ferè aſſimiles; in quibus ſemen perficitur; quod guſtu amaricans eſt. rãdices multæ & ſublimes.

Locis humẽtibus, veluti circa pratorum margines, aut fluuiorum ripas, melius Fraxinus proficit, quàm in ſiccis, aut aridioribus.

Aprili menſe in Germania ac Belgio folia & ſiliquæ prodeunt: ſemen tamen non ante Autumnum maturitatem conſequitur.

Arbor hæc Græcis μελία dicta eſt: à nonnullis etiã μίλεα: Latinis Fraxinus: Germanis Eſchenbaum, Eſchernholtz/ & Steyneſchern: Belg. Eſſchen & Eſſchenboom: Italis *Fraßino:* Gallis *Freſne*: Hiſpanis *Freſno*, *Fraxino*, & *Freixo*: Anglis Aſche tree: Bohemis Geſen.

Fructus ſiliquarum inſtar Officinæ Linguam auis & Linguam paſſerinam vocitant: Græcè ὀρνιθόγλωσσον quis dixerit: Sunt tamen qui velint Ornεogloſſum dici: alij Ornum ipſam Ornεogloſſum faciunt.

Facultatem autem Fraxini folia & cortex cum moderato calore efficaciter reſiccantem habent: Semen calidum ac ſiccum eſt ordine ſecundo.

Foliorum ſuccus, aut ipſa folia impoſita, aut ex vino aſſumpta viperarum morſibus ac ictibus reſiſtunt, vt Dioſ. ait. Tanta autem eſt huius arboris contra ſerpentes vis, vt ne matutinas occidentéſve vmbras, quàm ſint longiſſimæ, arboris eius, ſerpens attingat, adeoq; ipſam procul fugiat: vt Plinius lib. XVI. cap. XIII. Idem verò ait Fraxini frondibus circumſeptum ſerpentem, citius in ignem proximum, ſi adſit, abiturum, quàm ad Fraxini frondẽ acceſſurum: & præterea florere Fraxinum prius quàm ſerpentes appareant; nec priùs demittere folia, quàm hi conditi ſunt.

Experti, inquit, prodimus: si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potius quàm in Fraxinum fugere serpentem. Mira naturæ benignitas, priùs quàm hæ prodeant florere Fraxinum, nec ante conditas folia dimittere.

Vtraque, hoc est, folia & cortex ventrem feruntur adstringere, & cum aceto & aqua decocta ventriculo imposita vomitum sistere.

Semen quod folliculis eius inest medetur iocinoris ac lateris doloribus ex causa frigida cum vino. Aquam quę, cutim subit educit, vrinam cit: fertur & Veneris esse incitamentum; præsertim vnà cum Pistaciis ac Pini nucleis assumptum.

Ligni materies est ad plurima vtilis, Homeri præconio & Achillis hasta, vt Plinius ait, nobilitata. Eius verò περιὐματα siue ramenta potu perniciem adferre tradunt: Dioscorides ait. Corticis cinis ex aqua illitus lepras curat, Plinio auctore.

De Orno. CAP. XIII.

Ornus.

ORNVS & arbor quidem subinde magna est, & Fraxino similis, eiusq; altera species, sed humilior. folia ex pluribus ad vnum pediculum cohærẽtibus, vnoq; eminente, constant, veluti Fraxini; sed minus dilutè virentibus, molliori bus, ac nonnihil pilosis, per ambitum profundius serratis, instar Sorbi. cortex mediocriter læuis est. interior ligni substantia minus crispa, coloratior, sed non minus dura. flores in vmbellis albidi & odorati. baccæ initio virent, maturæ rubent, gustu insuaues, ac sapore ingratæ.

In prealtis & asperis montibus Ornus gignitur, atque his gaudet: ad plana non, aut rarò admodum descendit; in quibus ægrè quoque adolescit, fruticis tantummodo, non arboris speciem referens.

Maio mense & folia redeunt & flores vigent: Autumno verò baccæ ad maturitatem perueniunt.

Ornum hanc arborem Latini nominant, & non rarò syluestrem Fraxinum: Et Fraxini quoque species est. Græci siquidem, vt non modo Plinius scribit, sed & Theophrastus, duo Fraxini genera fecẽre: vnum altum atque procerum: alterum humilius: Alta autẽ & procera, Fraxinus vulgaris est; humilior verò Ornus, quæ & ὀρεινὴ μελία, siue montana Fraxinus, quia montibus propria: veluti altera πεδεινὴ siue campestris vocatur, quæ & Βουμελία, siue (vt Gaza) Bubula Fraxinus; sed rectius magna dicitur Fraxinus. Particula enim βοῦ, intentionis nota, solet magnis præponi: sic Βουλιμία, aut Βουλίμος magnam significant famem, & Βουμιλία, Fraxinum magnam. Nominatur verò Ornus Germanis **Malbaum**: Belgis **Dauerescheu**: nonnullis **Qualster**: Gallis *Fresne sauuage*: Bohemis **Habr**. Matthiolus hanc Sorbum syluestrem facit.

Βουμελία.

De facultatibus autem vel foliorum, vel corticis, aut etiam baccarum, vt nihil apud veteres extat: sic & à recentioribus nihil compertum. Plinius verò Ornum facultatibus similem Fraxino facere videtur; lib. siquidem XVI. cap. XIII. vbi de vtraque Fraxino scribit, campestrem crispam esse tradit, montanam spissam. mox hæc subdit: folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua Græci prodidere. Quæ quidem de Taxo veteres scripsere, non autem de Fraxino. Fefellit Plinium vocum μιλοῦ ac μελίας affinitas: μίλος Taxus est: μελία Fraxinus. sic vt Fraxino pernicios am illam facultatẽ perperam tribuerit, quæ Taxi est.

Plinij error.

Lapsus est & in Orni historia Benedictus Curtius Symphorianus, cùm ex Virgilij Georgicis Ornum Pyri flore esse existimat: ex ipso siquidem Virgilij carmine nequaquam hoc rectè colligi potest; agit siquidem non de formis arborum, sed de insitione nonnullarum in

Symphoriani lapsus.

alias

alias diſſimiles ac natura differentes; veluti Nucis in Arbutum: Mali in Platanum: Fagi in Caſtaneam: Pyri in Ornum: Quercus in Vlmum. Atque hoc modo Platanum ſcribit pomiferam: Fagos Caſtaneam ferre: Ornum incaneſcere Pyri flore. &c. vt ex ipſis Virgilij verbis manifeſtiſſimum eſt, quæ ſic habent Georgicôn ſecundo:

Inſeritur verò ex fœtu nucis Arbutus horrida,
Et ſteriles Platani malos geſſere valentes,
Caſtaneæ Fagos: Ornus incanuit albo
Flore Pyri, glandemq́; ſues fregere ſub Vlmis.

De Populo. CAP. XIIII.

Populus alba.

POPVLI duæ ſunt: alba & nigra: Plinius tertiam annumerat Lybicam; Theophraſtus verò λεύκην dictam.

Alba Populus perquam facilis auctu arbor eſt, citò in altitudinem aſſurgit, ſuperius ramoſa: caudicis cortex læuis eſt; ramulorum verò etiam albicans. lignum candidum facilè finditur. Folia lata profundius inciſa ac anguloſa, Vitigineis ferè ſimilia, ſed multò minora, ſuperiore parte læuia, glabra, ac virentia; auerſa verò albida, ac lanuginoſa: iuli oblongi, pappoſi, initiò purpuraſcentes: radices in diuerſa tendunt, ſummo tertæ ceſpiti ſubſunt, nec altius demittuntur: atque idcirco validiore vento has arbores ſubuerti non rarò accidit. 1.

Nigra Populus proceritate alba non eſt inferior, ſubinde verò & excelſior, frequenter ramoſior: non rarò craſſioris caudicis: cortex eius læuis ſimiliter eſt, ſed ligni materia durior, flauior, ac minus albida, neruoſior, ac difficilius finditur. prima huius germina futurorumq; foliorum rudimẽta oblonga, hordeaceo grano maiora, pingue oleoſum ac reſinoſum quiddam continẽt digitis adhæreſcẽs, colore flauo ad luteum accedens, odore ſuaui gratum, quod maioribus factis & in folia iam abeuntibus perit. folium autem non anguloſum, ſed inſtar priorum Hederę foliorum latum & acuminatum, per ambitum verò nonnihil crenatum, colore virens, læue ac reſplendens, longo tenuiq́ue pediculo appenſum, quamobrem ventis concuſſum ſtrepitum exhibet. profert hæc & iulos: ac deinde poſt hos oblongum veluti racemum, vuæ oblongioris ſpeciem exhibentem, cui baccæ adhærent rotundæ, quæ vbi maturuêre, in pappoſam vaneſcunt lanuginem. radix huius altiùs deſcendit, & firmiùs hæret. 2.

Tertia Populus non multò minùs quàm priores excelſa & procera eſt. cortex ac ligni materies ad nigræ ſimilitudinem accedunt: iuli longiores ac nigriores: folia quoque nigriora ac duriora, ſubrotunda, marginibus profundius inciſa, quæ è longioribus pediculis dependẽtia continuò ferè mouentur, atque inter ſe colliſa crepitant, cœlo etiam tranquillo ac ſudo, vel quàm minimum ventoſo. radices huius firmiores, profundiùs quàm albæ deſcendunt. 3.

Lucos, aquoſa, & paluſtria Populi amant: ſtagnis gaudent: lætiores circa amnes naſcuntur, ac præſertim alba.

Inter primas Populus germinat: præcedit reliquas nigra, cuius prima germina tunc colligenda, cùm in ipſis reſinoſus liquor reperitur, quod ſubinde circa æquinoctij tempus, aut paulò pòſt contingit.

Populus alba Græcis λεύκη nominatur. Latinè verò à nonnullis Farfarus. vt à Plauto in Penulo:

——viſcum legioni dedi
Fundasq́;: eos proſternebam vt folia Farfari.

Populus nigra.

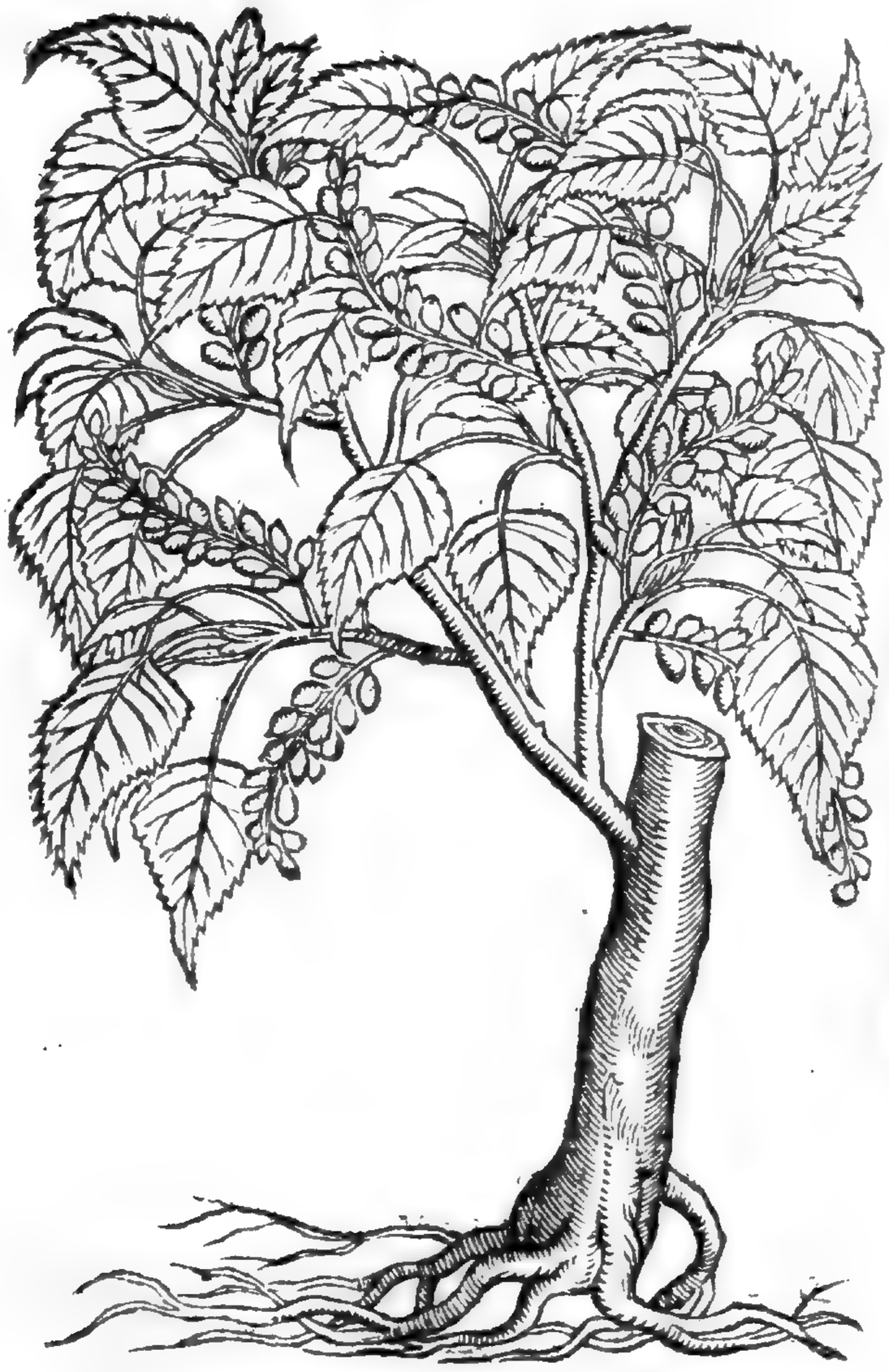

Populus Libyca.

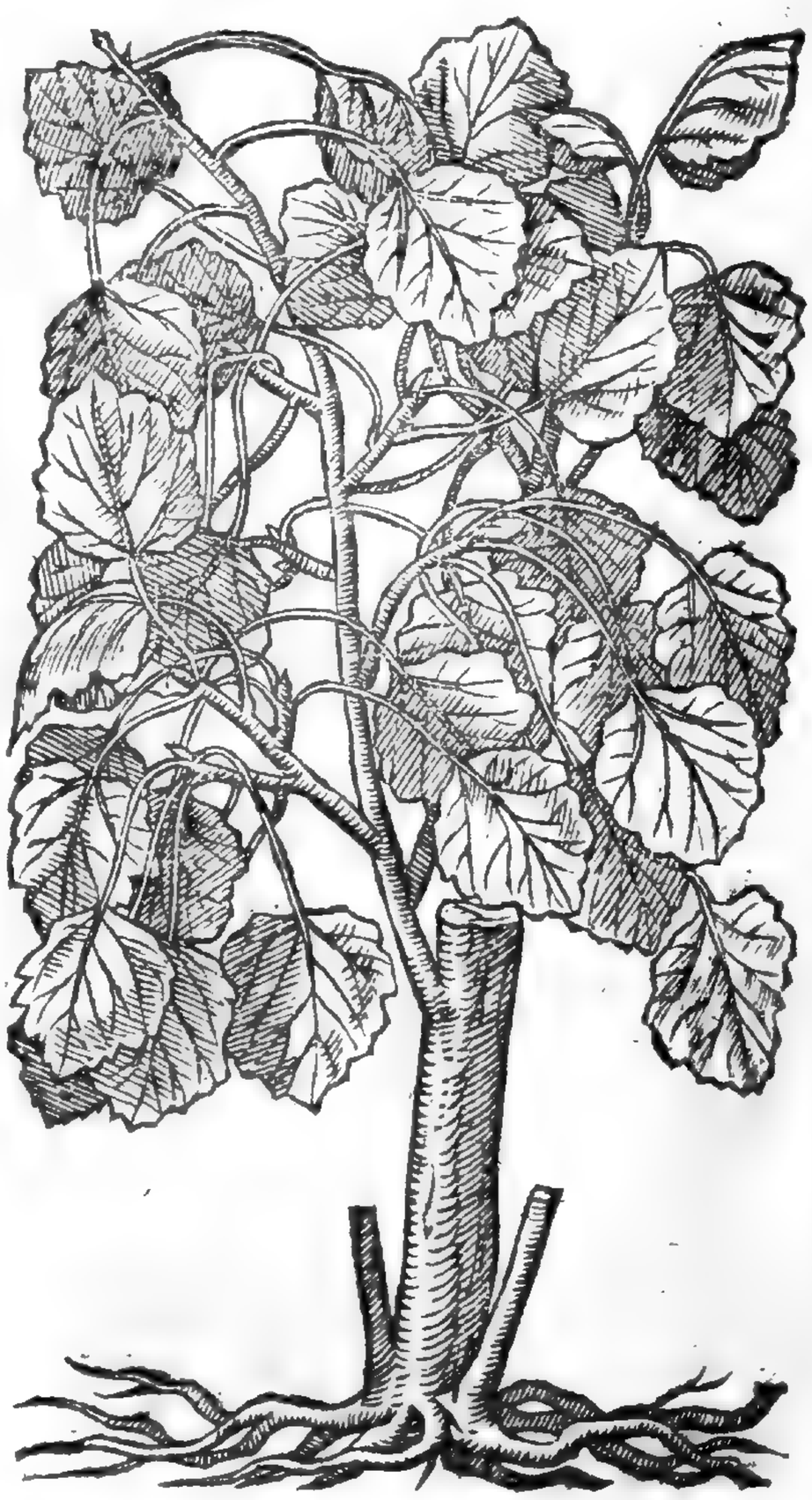

Germanis eſt Pappelbaum/weiß Alberbaum/weiß Popelweyden: Belgis Abeelboom, quâ Grammatici perperam Abietem interpretantur: Italis *Popolo bianco*: Hiſpanis *Alamo blanco*, & *Amieyro*: Gallis *Peuplier blanc*: Bohemis Topel.

2. Altera ſpecies Græcis Αἴγειρος: Latinis Populus nigra: Petro Creſcentio Albarus: Germanis Aſpen: Belgis Populier & Popelaer: Italis *Popolo nero*: Gallis *Peuplier noir*: Hiſpanis *Alamo nigrilho*: Anglis Aſp vel Popler tree.

Primum illud erumpens germen, cuius in medicina vſus, Officinæ Oculos Populi appellant: alij malunt Gemmam Populi dicere: Græcorum quidam ἀνθέρικα appellant. vnde erroris occaſionem acceperunt, qui non prima illa germina reſinoſa, ſed racematim cohærentia granula, in compoſitione vnguenti ex Populo aſſumenda temerè exiſtimant; in quibus nihil reſinoſum. Græci certè non aliud quàm quod reſinoſum eſt, accipi volunt, licet forteſſis hoc ipſum haud proprio nomine exprimant. πολλὴ, Paulus Ægineta lib. VII. ait, περὶ τὸ ἀνθέρικα, ὅτι ῥητίνη: id eſt, multa circa ſemen reſina exiſtit.

Error quorundam notatur.

In non minore autem verſantur errore, qui Poëtarum fabulis addicti, Succinum ex Populi lachrymis in Padum defluentibus coire ac durari credunt. Neque enim ex Populi liquore, ſed ex alio concreſcit: neque in Pado, ſed in littore Boruſſico, Germanici ſiue Balthici maris Succinum colligitur.

Succinum.

3. Tertia autem Populus Tremula à quibuſdam cognominatur, voce à Gallis mutuata, quibus *Tremble* dicitur: Belgis à crepitu ac ſtrepitu foliorum nomen quoque accepit, qui Ratelier ipſam nominant. Exiſtimatur verò hæc eſſe à Plinio Libyca dicta, & à Theophraſto κυπαρίσσος, quam Gaza montanam Populum vocat.

1. Cæterùm alba Populus abſterſoriæ eſt facultatis, inquit Galenus, & temperaturæ miſtæ, ex aquea tepida & terrena extenuata eſſentia.

Cortex, Dioſcoride auctore, vnciæ (aut vt alij, & rectius denarij) pondere iſchiadicis prodeſt, & aduerſus vrinæ ſtillicidium. Iſchiadicis verò hunc corticem vtilem ſcribit & Q. Serenus Sammonicus:

Sæpius occultis victa coxendice morbus
Perfurit, & greſſus diro languore moratur:
Populus alba dabit medicos de cortice potus.

Fertur

Fertur verò & idem cortex ſterilitatem facere cum Muli rene potus. quod & folia poſt purgationes ſumpta poſſe exiſtimantur. foliorum tepens ſuccus aurium dolori inſtillatus ſuccurrit.

Populi verò nigræ reſina, quæ primis ineſt germinibus ſiue Oculis dictis, calida ac ſicca, partium tenuium, attenuandi, ac molliendi facultatem obtinet: acopis & malagmatis commodè admiſcetur.

Folia ſimilem quodammodo facultatem habent, ſed ad omnia infirmiorem, Galeni ſen- 2.
tentia. Cum aceto hęc trita magna vtilitate podagricis doloribus imponi, Dioſcorides tradit. Semen, hoc eſt, prima germina, vt antè oſtendimus, ex aceto potum comitialibus vtile eſſe, idem auctor eſt. Fit ex Populi oculis vnguentum Officinis notiſſimum: Docet verò & Oleum ex his conficere Paulus Ægineta, quod Ægyrinum dicitur.

De Vlmo.

CAP. XV.

Vlmus.

INTER proceras & altas arbores & Vlmus 1.
eſt, ab imo ferè frequenter ramoſa: craſſi, ſcabri, ac rimoſi exteriores caudicis cortices ſunt; lenti verò & flexibiles, qui ſubſunt; veluti & ramulorum, qui non minus quàm Tiliæ obſequioſi ac flexu inuicti ſunt: ligni ſubſtantia ſolida ac ſufflaua. folia lata, indiuiſa, rugoſa, venoſa, longiora quàm Pyri, ambitu crenata, quadrupedum nonnullorum animantium, ac præcipuè boum, pabulo grata; in quibus folliculi ſuperiore parte eminentes gignuntur, præter exiguos veluti culices, & liquorem continentes lentum ac viſcoſum, qui quandoque Solis caloribus induratus gummi inſtar concreſcit. ſemen planum, rotundum, tenue, membranoſum, maius quàm Atriplicis, quod inter folia ac ſub ipſis latitat. radix non in altum dimittitur, ſed per obliquum ſpargitur.

Loca amat plana ac campeſtria, lætumque ac humidum ſolum: iuxta fluenta, vel ſcrobes aquas habentes feliciter gignitur, & facilè in altitudinem aſſurgit.

Huic autem non multùm diſſimilis & alia 2.
quædam prælta quoque ac procera arbor naſcitur, cuius lignoſa materies multò durior eſt, & ad opera idcirco vſurpatur quæ pondus ac vim ſuſtinent: vt ſunt Cochleæ & modendinorum rotæ. folia huius rugoſa ſimiliter & ambitu ſerrata exiſtunt, veluti prioris, ſed longiora & auerſa parte læuiora, dilutius virentia; quæ vbi reſiccata fuerint gratum olent. ab his verò nulli exeunt aut naſcuntur folliculi, & bubus eadem minus grata ſunt: ſemen prioris ſatis ſimile.

In denſis ſyluis, locis montoſis ac arduis hoc genus prouenit, veluti in Arduenna ſylua ac Sonia in Brabantia dicta, olim Arduennæ parte: in quibus hæc arbor frequens reperitur.

Erumpunt vtriuſq; folia ſub finem Aprilis aut circa Maij initium in Belgio quidem: eodē tēpore & ſemen nō modò prodit, ſed & perficitur, ac vēto mox abripitur & decidit, quod inutile habetur: Nemo enim, vt Columella ait, Vlmos ex ſemine ſerit, ſed ex ſobolibus.

Liquor & folliculus Iunio menſe colligi poteſt, priuſquam denſari incipiat.

Vlmum Græci πτελέαν nominant: Germani Ruſtholtz/Ruſtbaum/ Vlmbaum: Belgę Olmen: Galli *Orme*: Itali *Olmo*: Hiſpani *Vlmo*: Angli Elm tree: Bohemi Gilin.

Semen à Plinio ac Columella Samera dicitur.

Vermiculi qui intra folliculos cum liquore reperiuntur, Græcis κόνιπες: Latinis Culices ac Muliones vocantur.

Et prior quidem harum ea eſt, quam Theophraſtus ſimpliciter ac citra adiectiuum πτελέαν 1.
appellat: Duo ſiquidem huic genera ſunt: vnum ὀρεσίπτελέα: alterum πτελέα. Eadem verò & Atinia Columellę, ſiue Gallica Vlmus. Nam & hic duo Vlmi genera facit; Gallicum & Vernaculum: Illud, inquit, Atinia; hoc noſtras dicitur. Atiniam ſiquidem lætiorem ac procerio-

rem

rem esse, frondemq; iucundiorẽ bubus prębere, quàm aliá; quod de priore quoq; scripsimus.

2. Altera Vlmus ὀρειπτελέα Theophrasto est, quam Gaza Montiulmum interpretatur: Columellæ verò Vernacula ac nostras dicitur, id est, Italica: Belgis hæc Herselee: & quibusdam locis Heerenteer nuncupatur.

Plinius lib. XVI. cap. XVII. quatuor Vlmi genera refert: sed Atiniam & Gallicam tanquam differentes pro duobus numerat, quæ Columellæ vnum idemque sunt genus. Tertium nostratem sibi ac Columellæ dictam facit. quartum genus addit sylvestrem Vlmum, cuius nec Columella nec Theophrastus meminerunt.

Vlmi autem prioris fòlia & cortex cum moderato calore abstersionem non obscuram obtinent: lentum ac viscidum quid in mandendo habent.

Vulnera folia glutinant: idem & cortex fasciæ modo ipsis impositus ac circumligatus. Ad lepras cum aceto trita faciunt & folia. Crassiorem corticem vnciæ pondo cum vino aut aqua potum pituitam detrahere Dioscorides refert.

Humor in folliculis repertus abstersorius est, atque vnà conglutinans: illitus cuti nitorem inducit, facieique maculas delet. Vulnera recentia consolidat: curat & enterocœlas non inueteratas cum splenio impositus, ligatura rectè adhibita.

De Tilia.

Tilia.

1.

2.

CAP. XVI.

DVVM generum Tilia est: mas & femina.

Tilia femina, vulgò nota, & magna arbor est: multis & oblongis ramis in latitudinem amplam sese facilè diffundens: caudices crassi sunt: cortex læuis, foris subnigricans, sed interius ex luteo inalbicans, lentus, flexibilis, admodum obsequiosus, ex quo & funes & chordæ conficiuntur, ac alia quędam texuntur. interior materia lęuis, non dura, enodis, & inalbicans, ex qua carbones confiunt, quorum ad pulueris eius compositionem vsus, quo bombardæ & bellica implentur tormenta: folia læuia, splendentia, lata, acuminata, Hederæ non angulosis ferè similia, sed dilutius virentia, & per margines incisa. Flosculi racematim aut vmbellatim potius, in longis cohærent pediculis, qui à quibusdam veluti angustis & albicantibus foliolis exeunt. semen in rotundis folliculis baccarum Hederę magnitudine nigricans, sponte vbi maturuerit excidit. radices in profundum descendunt, ac in latitudinem simul expatiantur.

Tilia mas, non minor aut minus in amplitudinem diffusa est quàm femina: cortices lenti ac obsequiosi similiter sunt; & ad funes conficiendos idonei, sed tamen paulò duriores ac fragiliores. lignum durius, nodosius, & ex luteo coloratius, Vlmi satis simile: folia lata, haudquaquam læuia, sed asperiora, propemodum veluti Vlmi, in quibus tamen folliculi nulli gignuntur. Fructum adeò rarò profert, vt sterilis & nec vllum facere existimetur. Est autem hic planus, rotundus, & vti maioris Thlaspios infarctus, cohærentque plures è longiusculis pediculis racematim.

Pingue lætumque solum Tiliæ requirunt: in stercorato optimè proficiunt: in arido ægrè adolescunt: gignuntur quandoque, sed rarò, in syluis.

Ruellij error.

Flores femina Maio mense adfert: fructũ verò maturũ Septembri mense, aut paulò prius.

Tiliam Græci φιλύεαν nominant, quæ differens à φιλυρέα est: Ruellius perperam φιλυρέαν Latinè Tiliam interpretatus est. Dicitur autẽ Tilia Germanis Linden & Lindenbaum: Belgis Linde & Lindenboõ: Italis *Tilia*: Hispanis *Teia*: Gallis *Tilet*: Anglis Linden tree: Bohemis Lypa: Marem, Belgarum nonnulli patria voce Ypelme appellant.

Error quorundam.

Falluntur autem non parùm, qui Vlmum, aut huic cum folliculis in foliis similem pro Tilia mare icone exprimunt ac exhibent.

Tiliæ

Tiliæ autem folia & cortex reſiccandi quandam vim habent, & vnà repellendi. Folia in aqua decocta oris puſtulas reſiccant ac ſanant ore ex hac colluto. tumores etiam pedum reprimere feruntur, cum aqua decocta, & emplaſtri modo impoſita.

Flores calidi ſunt ac ſicci, & partium admodum tenuium: aduerſus capitis ex cauſa frigida dolores, vertigines, apoplexiam, ac etiam morbum comitialem, à quibuſdam commendantur: & non modò ipſi flores, ſed & ex ipſis ſtillatitius liquor.

Tiliæ folia, Theophraſtus ait, prædulcia, & pleriſque animalibus pabulo: fructus mandi à nullo poteſt.

De Alno. CAP. XVII.

Alnus.

NON minus quàm præcedentes alta ac procera Alnus eſt. caudice aſſurgit mediocris craſſitudinis recto. cortex eius ſcaber, fragilis, nigricans, ad corij aliorumque tincturas vtilis: lignum ſubrubet, molle, ac tractabile, quod extra aquas non diu incorruptum durat; ſub ipſis verò aquis, ac in aquoſis ad æternitatem immortale, ædificiorum fundamenta ac immania ſtructurarum pondera ſuſtinet: multa certè ædificia ex Alno palos ſubditos habẽt. folia autem Alni, Pyri foliis maiora rugoſioraque ad Colurna accedunt; per circumferẽtiam ſimiliter crenata, tactu glutinoſa. iulos quales Betula pro floribus emittit. oblongum eſt & ex multis ſquamulis cõpactum quod pro fructu habetur, quibus dehiſcentibus ſemen excidit.

In aquoſis naſcitur, ac in humidis & paludoſis ſyluis, nec alibi proficit.

Iuli Vere erumpunt: ſemen Autumno excidit.

Græcis κλήθρα nominatur: Latinis Alnus: Petro Creſcentio Amedanus: Germanis Erlenbaum & Ellernbaum: Belgis Elſen & Elſenboom: Italis *Alno*: Gallis *Aulne*: Bohemis Wolſſe.

Cæterùm Alni cortex refrigerantem ac adſtringentem cum ſiccitate facultatem obtinet. Incipientibus inflammationibus vtilitet imponi poſſunt. Conducunt quoque ad oris & tonſillarum inflammationes ac tumores, veluti nucum Iuglandium cortices.

De Betula. CAP. XVIII.

BETVLA ſæpè ad mediocris arboris altitudinem excreſcit: quandoque humilior fruticoſa magis. cortex eius exterior caudicem conueſtiens craſſus, ſcaber, albidus, ac rimoſus; qui verò huic ſubeſt interior, tenuis admodum, læuis, atque inſtar membranę pellucidus. craſſiorum ramulorum cortices inalbicãt quoque, ſed minimorum non ita, qui punico, qualis eſt Caſtancæ echino exemptæ color, reſplendent, qui ferè deorſum reclinati ex arbore dependent, veluti iulorum aut foliorum pondere grauati. ligni materia alba eſt, ſimiliter & ramulorum, qui & adeò lenti ac flexibiles, vt ad circulos vaſarios non minus vtiles ſint, vel etiam vtiliores habeantur, quàm Saligni rami. folia lata, acuminata, & per margines inciſa, minora quàm Fagi, læuioraque ac virentiora. Iuli oblongi ſunt, in quibus quod ſemen exiſtimatur, gignitur; quod dehiſcentibus per ætatem iulis effluit.

In Germaniæ ac Bohemiæ montibus ac ſyluis, tum & alibi gignitur: & quandoque in arenoſis ac aridiſſimis, veluti in Brabantiæ Campania, quibuſdam locis adeò ſterilibus, vt ne herbam quidem producant, in quibus tamen Betula viget ac creſcit.

Iuli primo tempore prodeunt: deinde folia Aprili menſe aut paulò ſerius.

Nominatur hæc arbor Græcè à Theophraſto σημύδα: à nonnullis σημὺς: ab aliis σήμος: Latinis Betula: non deſunt verò & qui per duplex ll. Betulla ſcribant, veluti quædam Plinij exem-

Betula.

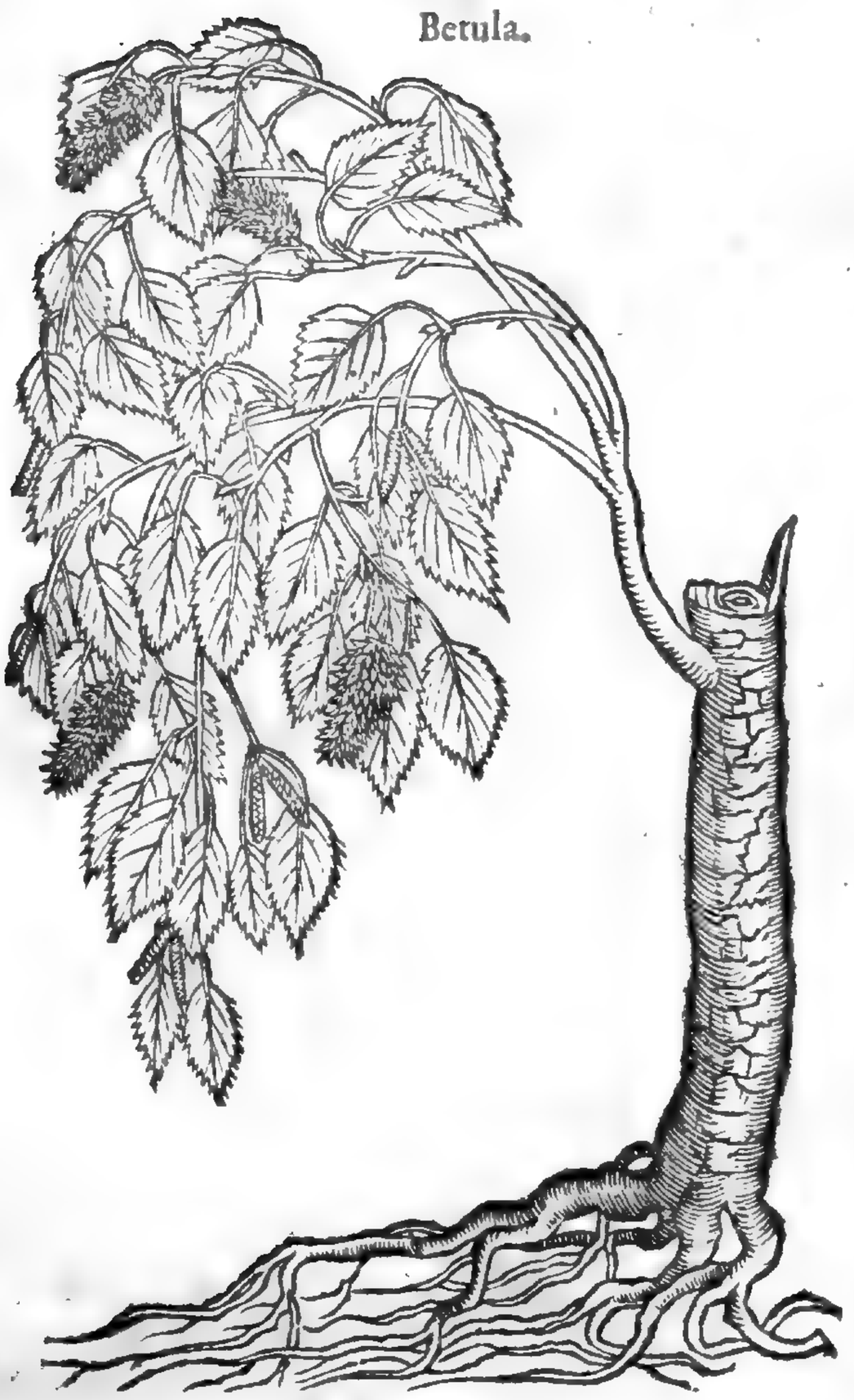

1.

Acer maior.

exemplaria habent: Germanis Birckenbaum: Belgis Berckenboom: Italis *Betula*: Tridentinis *Bedollo*: Gallis *Bouleau*: Bohemis Bryza.

De medico autem vsu Betulæ vel partium eius, nihil vel apud veteres, vel recentiores extat.

Gallica hæc arbor, inquit Plinius lib. XVI. cap. XVIII. mirabili candore atq; tenuitate terribilis Magistratuum virgis: nam ex ea olim constabant fasces magistratuum. hac verò ætate, pueros quoque pędagogi ac parentes virgis ex Betula terrent.

De Acere & Carpino.
CAP. XIX.

ACERIS species tres sunt: vna maior: altera minor: tertia Carpinus dicta.

Maior speciosa ac procera arbor est: cortice mediocriter læui: materia interiore tenera ac tractabili: ramos expandit in omnem partem complures, circa quos folia magna, lata, angulosa, vitigineis satis similia, sed lęuiora mollioraque, & pediculo longiore eoque rubente annexa. flores racematim dependent ex albido herbacei. succedunt fructus oblongi, bini ex aduerso cohærentes, circa annexum nuclei conceptaculo tumentes, reliqua parte plana, ac membranæ instar tenui, Ephemeri aut interiorum Cicadę alarum similes. nuclei candidi ac exigui sunt.

2.

Minor Acer frequenter in arboris speciem quoque adolescit: sæpe verò fruticis in modum humilis permanens nascitur: cortex huius similiter læuis: interior ligni substantia albida ac tractabilis: folium vti prioris angulosum, læue, glabrumque, pediculoque adhærescens rubente, sed multò minus, Saniculę folio cùm magnitudine, tum & splendore ferè persimile, nisi quòd profundius incisum: flores veluti maioris, herbacei, non tamen racematim, sed in vmbellis exeunt: fructus similiter simi-

3.

les bini ab vno pediculo dependent.

Carpinus caudice assurgit procero; cortice inalbicante, nonnihil aspero ac scabro: ligno solido ac tenaci. rami in latitudinem effundũtur foliis circumuestiti latis, haud angulosis, sed ad Vlmi folia accedentibus, nisi teneriora essent: inter hæc triangularia quædam racematim dependent, iuxta quę capitula Cicerum magnitudine; in quibus fructus siue semẽ. radix firma crassaq;

Montibus

Acer minor. Carpinus.

Montibus propriâ maior Acer eſt, deſcendit tamen & ad plana ac campeſtria; præſertim cultu accedente. 1.

Minor & in ſyluis montoſis gignitur, vbi facilè arboreſcit: reperitur verò & iuxta agrorum ſepta, ac quandoque ſecus riuulos fruticis inſtar naſcens. 2.

Carpinus & ſyluis & montibus gaudet. 3.

Vere omnibus folia exeunt, ac flores vtrique Acери: ſemen ſub finem æſtatis perficitur.

Acer Græcis σφένδαμνος nominatur.

Maiorem Germani Ahorn & Waldeſchern vocant: Galli *Plaſne*: Bohemi Brek: & propriè σφένδαμνος hæc dicta eſſe exiſtimatur. A veritate autem longè recedunt, qui pro Platano hanc habent, vicinitate Gallicæ vocis decepti: Platanus ſiquidem multùm ab hac differens eſt. 1.

Minorem Germani Maßholder: Brabanti Boogh out: Galli *Erable* appellant: Creditur eſſe γλῆνος dicta. 2.

Tertia Carpinus eſt: nomen Itali & Allobroges retinent. ζυγίαν hanc Græcis vocari teſtis Plinius eſt. Dicitur autem ζυγία quaſi coniugalis, quod ad ζυγία, Latinis iuga, quibus boues iunguntur, conueniat. quæ & nũc ex hac cõfici teſtatur Benedictus Curtius Symphorianus. 3.

Theophraſtus tria quoque Aceris genera ſtatuens, Primum σφένδαμνον: alterum ζυγίαν: tertium κλινότροχον appellari ait: prout videlicet Stagyritę diſtinguere ſolent: Zygiam autem à Sphendamno differre, quòd huic candida ac neruoſa materia ſit; illi autem flaua ac criſpa. At verò Olympi incolæ, eodem auctore, Zygiam montanam eſſe volunt: Sphendamnon verò in planis naſci: Naſcentem verò in monte Acerem gratè coloratam, criſpam, & ligno ſolidam eſſe: campeſtrem verò in planis candidam, rariorem corpore, minusq; criſpam: & hanc à nonnullis γλῆνον ſiue γλεῖνον, non autem σφένδαμνον vocari.

Plinius quoque tria Aceris genera tradit lib. XVI. cap. XV. (Titulus perperam notam denarij X. pro ternarij III. habet.) ſed Zygiam ſiue Carpinum tertiam facit, κλινοτρόχου non memirit: campeſtrem γλῆνον etiam vocari refert. *Plinij locus emaculatus*

Cæterùm Aceris aut Carpini quis ſit in medicina vſus, à Græcis proditum non reperitur.

Plinius verò lib. XXIIII. cap. VIII. Aceris radicem contusam iocinoris doloribus efficacissimè imponi scriptum reliquit.

Q. Serenus Sammonicus bibi cum vino aduersus lateris dolorem affirmat:

Si latus immeritum morbo tentatur acuto,
Accensum tinges lapidem stridentibus vndis,
Hinc bibis: aut Aceris radicem tundis, & vnà
Cum vino capis: hoc præsens medicamen habetur.

De Platano. CAP. XX.

Platanus.

MAGNA arbor Platanus est, prælongis & amplissimè luxuriãtibus ramis latissimè patet, spacioſam admodum vmbram efficiẽs, cuius gratia olim Romanis gratissima, expetita, & commendabilis fuit: folia habet Ricini modo angulosa, maiora quàm Vitis, rubentibus annexa pediculis. flosculi non magni, palliduli: fructus pilularum instar rotundus, scaber, & nonnihil hirsutus: In Asia quidem hirsutior ac maior, ad Iuglandis nucis quantitatem accedens.

Fontes ac fluuios Platani amant: Plinius aliquando vino enutritas refert. Tantum, inquit, postea honoris (scilicet Platanis) increuit, vt mero perfuso enutriantur: compertum id maximè prodesse radicibus. docuimusq; arbores vina potare. lib. XII. cap. primo.

Italiæ autem hæc arbor aduena & peregrina: In Germania aut Belgio nusquàm apparet: In Asia frequentior est: reperitur & in Cretæ conuallibus, ac iuxta Athon mõtem: vt Petrus Bellonius in Singularibus refert.

Platani, folia hyeme dimittunt, teste Bellonio; proinde nec mirum si solem æstate arceant, hyeme verò minimè. Commendatio arboris, Plinius ait, nulla alia maior, quàm solem æstate arcere, hyeme admittere.

Dicitur autem hæc arbor Græcis πλάτανος: & similiter Latinis Platanus. à latitudine nomen habet. Gallorum *Plasne* multùm ab hac differt, quæ Aceries species est.

At Platanus humidioris ac frigidioris essentiæ est, vt Galenus ait. folia viridia ad œdemata & incipientes inflammationes faciunt: in vino decocta oculorũ fluxiones impositа sedant.

Cortex & Pilulæ maiorem resiccandi potentiam habent. in aceto decoctus cortex dentium dolores sopit: Pilulæ virentes cum adipe tritæ ambustа persanant: eædem ex vino potæ, à serpentibus demorsis auxiliantur. Crematus cortex vehementius resiccat, & vnà abstergit: lepras pellit, & humidis vlceribus medetur.

Vitandus est puluis, Galenus ait, foliis arboris insidens, spiritu siquidem attractus, arteriam offendit, valenter desiccans & exasperans, vocemque lædit; sicuti & visum & auditum, si in oculos aut aures inciderit. Dioscorides hoc non modò foliorum, sed & pilularum lanugini tribuit.

De Salice. CAP. XXI.

SALICES duæ sunt: vna procera: altera humilis.

1. Procera Salix, caudice mediocriter crasso, in altitudinem non minorem assurgit, quàm aliæ maiores arbores; si non initiò & citò à satione præcisa illi summa pars fuerit. cortex eius læuis, lentus, ac flexibilis est. lignum albidum & adeò lentum frangique concumax, vt nullo oneri succumbat; quamobrem & machinæ ex eo ad eleuanda maximi ponderis onera conficiuntur. folia oblonga, minora & angustiora quàm Persici, superiore parte virentia ac glabra;

auersa

Salix.

Salix humilis.

auerſa verò molliora albidioraque. rami cortice vel purpureo vel albido conueſtiuntur. iuli qui primo tempore promuntur oblongi, muſcoſi, citò in albidos & lanoſos pappos abeunt.

Minor à capite paululum eminente virgas progignit tenues, cortice nonnihil rubentes aut virentes, viminibus vtiles. ſeritur taleis aut virgis in terram depoſitis, quarum, vbi incrementum acceperint, ſuperior pars præſcinditur, ſic quod caput dicitur, illis ſubnaſcitur; vnde tenues virgulæ exeunt, quibus ſæpius reciſis, caput grandius redditur. Mutilantur quandoq; & procerarum Salicum depoſitæ ac plantatæ taleæ ſiue ſurculi, ſed altius & ſupra hominis ſtaturam; vnde craſſiores naſcuntur perticæ, ad multa vtiles, & frequentius ad circulos, quibus lignea vaſa ac dolia colligantur. 2.

Salix aquoſa deſiderat ac humentia loca, nec etenim alibi Saliceta commodè proueniunt. Minor in paluſtribus omninò riguis feliciter naſcitur.

Aprili menſe, vel, ſi ſerius, Maio, cum foliis prodeunt iuli, in quibus ſemen (ſi modò ferant) citius cum pappis abripitur, quàm ad perfectionem perueniat Ocyſſimè, inquit Plinius poſt Theophraſtum, Salix amittit ſemen, antequam omninò maturitatem ſentiat, ob id dicta Homero Frugiperda: Græcè ὠλεσίκαρπος. Virgulæ & perticæ cæduntur quoque Vere, priuſquam germinare Salix incipiat, & eodem tempore ſurculos deponere & ſerere cõuenit.

Salix Græcis ἰτέα vocatur: Germanis Weyden: Belgis Wilgen: Italis *Salice*, *Salcio*: Gallis *Saux*: Hiſpanis *Salgueiro*, *Salzer*, & *Sauz*: Bohemis Wba.

Maior Salix perticalis appellatur; præſertim quæ ſæpius mutilata ab vno capite plures ramos effundit. Huius generis cortice rubens Theophraſto nigra dicitur: altera verò candida. Plinius nigram Græcam cognominat (finditur, inquit, Græca rubens) candidiorem verò Amerinam.

Minorem ἑλικὴν, non ἰτέαν Arcades nominare, Theophraſtus ſcribit: Plinius & hanc Helicen nominat. Vterque hanc Salicis tertiam ſpeciem ſtatuit: Dicitur verò & eadem Salix pumila, Salix viminalis, Gallica Salix, & à Columella Sabina, quam & Amerinam vocari à plurimis ſcribit: Germanis kleyn Weyden: Belgis Wijmen: Petro Creſcentio Vincus.

Salicis autem folia refrigerandi facultatem obtinent, & cum nonnulla adſtrictione citrà morſum reſiccantem: ad cruenti idcircò vulneris curationem adhiberi commodè poſſunt.

Inferuntur etiam perquam vtiliter rami cum foliis virentes in cubicula, ac iuxta lectulos ponuntur, acutè febricitantium; aëris siquidem calorem vehementer contemperant, quod febricitantibus multùm expedit.

Cortices similem facultatem habent. hos in cineres combustos, & cum aceto maceratos, callos & clauos extrahere Dioscorides scribit. Nonnulli, inquit Galenus, dum floret Salix corticem incidunt,& succum quendam colligunt,quo vtuntur ad ea quæ pupillas offuscant; extergente videlicet simulque tenuium partium medicamine.

De Sambuco. CAP. XXII.

Sambucus.

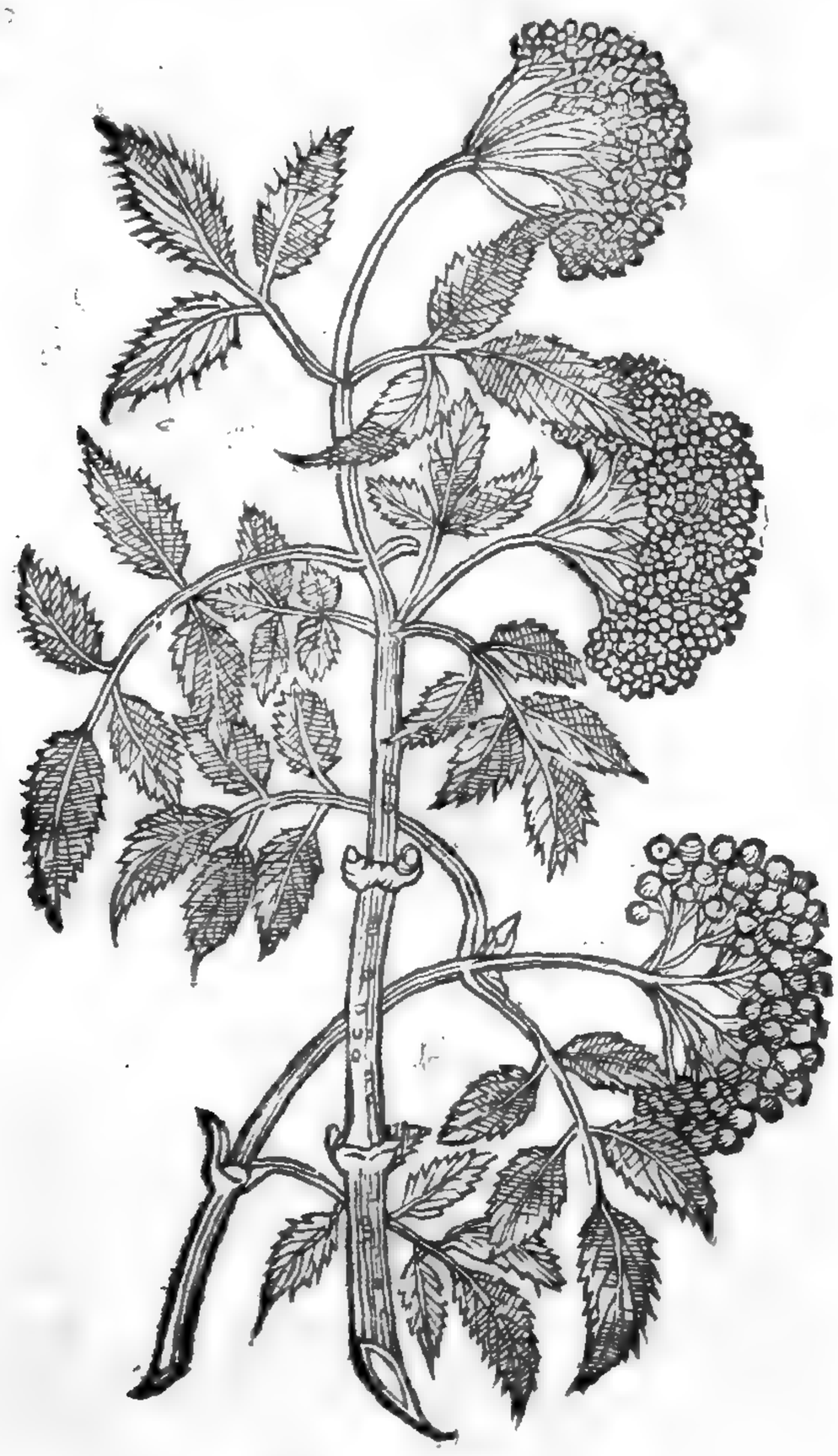

Sambucus laciniosa folio.

1. SAMBVCVS subinde mediocris arboris magnitudinem æquat, ramis suis latè effusa: quandoque verò fruticosa permanet. caudex plurima parte lignosus exiguum admodum medullæ intus habet. at rami, & præsertim iuniores geniculis articulati, medullam multam albidam crassam interius recondunt, ac lignosi minus habent. cortex caudicum scaber ac rimosus cineritio colore sordescit : ramulorum non omninò læuis, colore ferè assimilis, qui quidem exterior; subest enim huic & alius, ligno vicinior, virens. ligni materies dura solidaque, sufflauescens, findi facilis. Folia ex pluribus ad vnum medium pediculum quinis senisve cohærent, veluti Iuglandis, sed singulis minoribus, ambitu serratis, & graueolentibus. flosculi in latis laxisque vmbellis albidi & odorati. succedunt baccæ non magnæ, initiò virentes, postea nigricantes, quorum succus saturo colore rubet: semina in his parua, plana, oblongiotis formæ.

Adnascitur non rarò veterum arborum aut fruticum caudicibus gummi quoddam, molle, nigricans, tenue, membranosumque, hominis auriculam quodammodo subinde referens, quod ablatum, resiccatumque contrahitur ac durescit. Et huiusmodi quidem est passim vulgaris Sambucus.

2. Præter hanc verò & aliæ quædam nascuntur raræ ac peregrinæ. cuiusdam siquidem baccæ non nigræ, sed albidæ existunt: foliis ac floribus priorem referens.
3. Tertiæ folia admodum fissa & multùm laciniosa: foliis ac baccis primæ simillima.
4. Quartæ flores quidem albidi sunt, sed baccæ rubent, & vtraque non in vmbellis, sed racematim

matim congesta, ac vuæ in modum gignuntur: foliis autem ac reliquis vulgari accedit, nisi quòd subinde altius excrescat,& procerior reddatur.

Iam & Sambuci species esset Ebulus, nisi herba foret, & nequaquam arbor aut fruticosa 5.
stirps. de hoc autem Pempt.tertiæ,lib.II.cap.XXIIII.scriptum.

Humidis lætatur Sambucus ac opacis,tamen & alibi prouenit, vt in hortorum, agrorum, pratorumque sepimentis.

Reliquæ species similes requirunt natales: sed cui fructus racemosus,montana est.

Sub finem Maij,aut circa Iunij Calendas apud Germanos ac Belgas Sambucus cum flore est: maturæ baccæ Septembri ac Octobri leguntur.

Græcis ἀκτὴ, quæ Latinis & Officinis Sambucus: Gulielmo Saliceto Beza: Germanis Holunder/Holder: Belgis Vlier: Italis *Sambuco*: Gallis *Hus & Suin*: Hispanis *Sauco*, *Sauch*, *Sambugueyro*: Anglis Elder tree: Bohemis Bez.

Quartam speciem nonnulli Sambucum sylvestrem, sed Matthiolus montanam facit.

Gummi è caudice Sambuci profluens, Aurē Sambuci pleriq;: alij Iudæ auriculā nominat.

Galenus Sambuco qualem Ebulo facultatem asscribit,siccandi videlicet, conglutinandi,ac modicè digerendi: verùm non hæ tantùm,sed & aliæ ei facultates adsunt. Nam Sambuci quidem cortices,folia,prima germina,flores,ac fructus,non modò siccant,sed & calfaciunt,& vnà quidē purgandi vim obtinent; sed nō absq; molestia & ventriculi incōmodo.

Prima enim germina cocta, & Asparagi modo assumpta ventrem commouent; & quandoq; ventriculo perturbato vomitionem faciunt. Simile possunt & folia.

Interior virensq; cortex potentius purgat: bilem & aquosos humores detrahit,hydropicis ea de causa vtilis. Tunditur,& cum vino aut lactis sero liquor expressus propinatur.

Facultatis huius participes sunt & flosculi recentes quidem, cum cibo aliquo permixti, veluti cum ouis frixi, ventrem quoque conturbant & deiectionem moliuntur: siccati verò simul cum humiditate,purgandi potentiam amittunt: digerendi & attenuandi retinent. Acetum in quo flores aridi macerati sunt, in cibis ventriculo gratum, appetentiam excitat, crassos crudosque humores incidit ac attenuat.

Seminis facultas paulò quàm reliquorum mitior: ventrem quoque mouet, & humores aquosos detrahit,in puluerem redactum, & drachmæ pondere exhibitum. recens collectum in aceto id macerari expedit,ac deinde siccari,commodè additur fæcis vini aridæ par pondus,& nonnihil feminis Anisi; sic etenim citra omnem molestiam potentiam suam exercet, & hydropicis subuenit. continuis autem aliquot diebus exhibendum, cum modico vini, quibus placet.

Gummi Sambuci adstringendi ac siccandi vim obtinet. Dilutum eius in quo paucis horis maceratum fuerit collutione ac gargarizatione oris tonsillarumq; incipientes inflammationes sedat,& columellam laxiorem reprimit.

Dioscorides tenera ac virentia Sambuci, ait folia cum polenta inflammationes mitigare: ambustis ac à cane demorsis prodesse: dolores podagricos cum seuo arietino aut hircino lenire imposita: glutinare verò & ἀνθρωποφυᾶς,id est, cauernosa vlcera. Nouellorum ramulorum medulla qualitatis expers est: hæc siccata,atque nonnihil cōpressa aut contorta,ad fistularum angustiora ora dilatanda, imposita, conducit.

De Sambuco palustri. CAP. XXIII.

PALVSTRIS quæ dicitur Sambucus,non foliis, sed ramis ipsam refert. humilior multò 1.
est,& fruticis in modum nascitur. rami cortice conuestiuntur veluti Sambuci, cineritio colore sordente; geniculis per interualla interspti sunt,ac multam copiosamq; albidam medullam intus reconditam habent; lignosi idcirco minus, quod candidum & fragile est. folia lata,angulosa,Vitigineis ferè similia, sed minora & molliora. vmbellæ flosculos edunt, quorum exteriores secundum marginum crepidines maiores sunt, eleganter albidi & quinquefolij,Leucoiis minores; reliqui verò medij ac intra margines exigui. baccæ vbi maturuerint rubent,Vuæ acinis minores,maiores,quàm Sambuci; sapore haud gratæ,in quibus duri plaq; nuclei.

Circa humidos tractus, & palustres gignitur: sepit verò & non rarò prata ac veruacta.

Vmbellæ cum floribus Maio vigent: Autumno baccæ perficiuntur, quæ subinde tota hyeme in frutice restant.

Huius verò & altera est species; similiter fruticosa tantummodò, quæ caudicibus, ramis 2.
per interualla articulatis ac nodosis, medullaque candida refertis; foliisque angulosis priorem omninò exprimit; sed flores huius non ab vmbellis exeunt, sed in rotundum, densum, orbicularemque globum confertim collecti simul vigent, exterioribus & vmbellam superioris

Sambucus paluſtris.

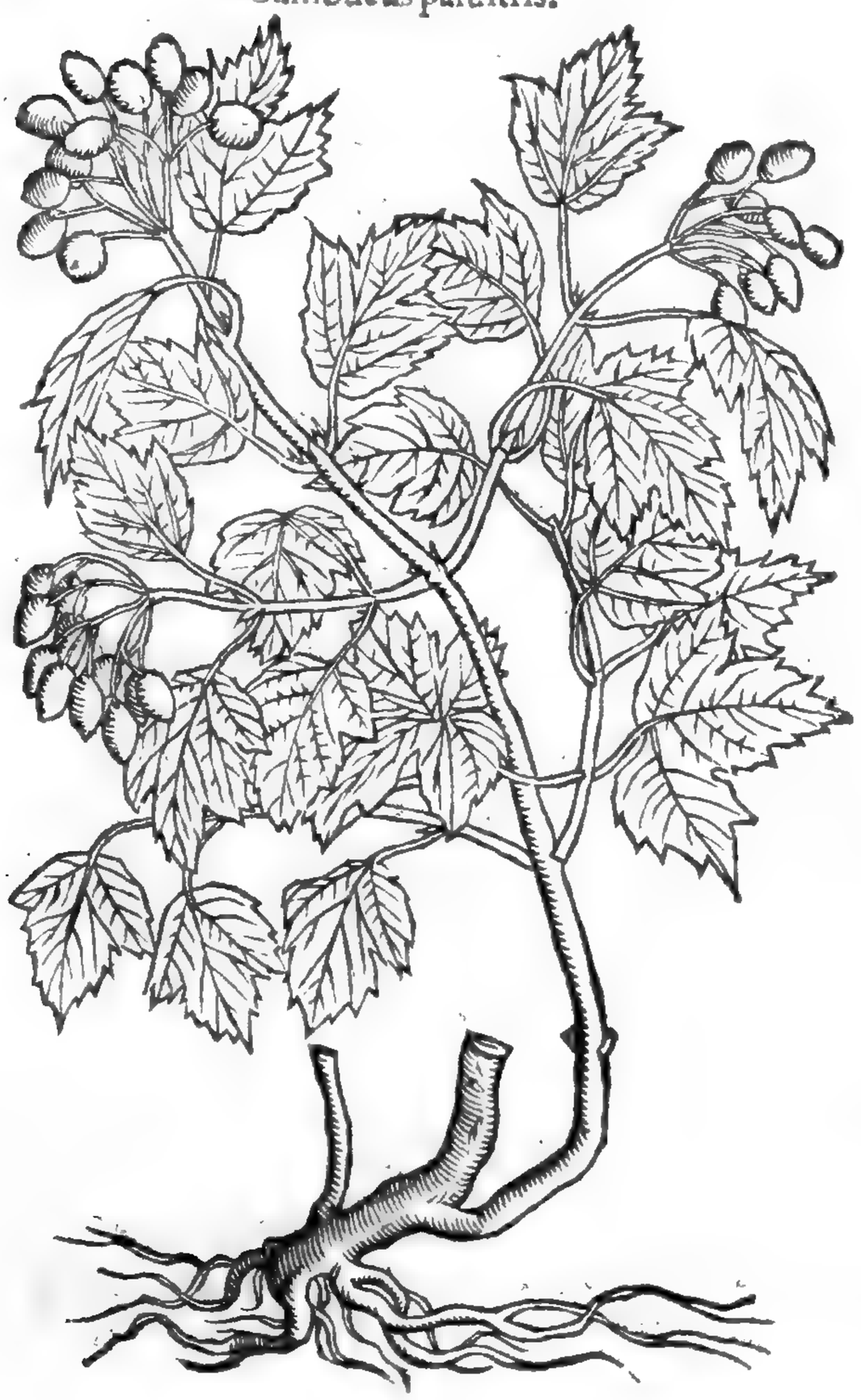

rioris ambientibus, magnitudine & forma pares omnes; colore eleganter albidi, ſed odore deſtituti; nullo ſuccedente fructu.

Hortenſis hæc eſt, & culturæ mangonio talis, vt creditur, facta. Apud Germanos ac Belgas ſubinde reperitur.

De hac Sambuci ſpecie apud Veteres nihil memoriæ proditum: neque enim Opulus eſt, vt nonnullos temerè ſuſpicari contigit: multò minus Platani ſpecies. Recentiores Sambucum paluſtrem, aut Sambucum aquaticam nominant. Valerius Cordus Lycoſtaphylon facit; & priorem fructiferam feminam: alteram ſterilem marem nuncupat. Saxones, inquit Geſnerus, Vuam lupinam vocant: vnde λυκοσταφύλου nomẽ, Cordus inuenit: Germanis Waltholder/& Hirſchholder: Belgis Swelcken/& Swelckenhout: Gallis quibuſdam *Obiere*.

De facultatibus autem huius & baccarum eius nihil compertum apud aliquem extat: neque nos quicquam adferre poſſumus.

De Loto. CAP. XXIIII.

LOTVS, de qua ſcribimus, arbor magnitudine Pyri, vel etiam maior altiorque: caudices ſubinde habet valde craſſos, cortice circumueſtitos lęui, atque è cæruleo colore eleganter virente: ramos promit lõgos, in latitudinem expanſos: folia verò veluti Ilicis, ſerræ modo marginibus inciſis. baccæ rotundæ ſunt, ac è longioribus dependent pediculis inſtar Ceraſorum, initiò ex candido flaueſcentes, rubentes deinde; ſed vbi maturuerint nigricantes.

Peregrina & rara admodum hęc arbor Belgio ac Germaniæ: ex Italia olim illata fuit, vbi ſatis frequens, Matthiolo teſte, reperitur.

Naſcitur verò & Lotos arbor in Aphrica, ſed ab Italica in fructu aliqualiter differens, vt Plinius apertis verbis lib. XIII. cap. XVII. oſtendit. Aphrica, inquit, qua vergit ad nos inſignem arborem Loton gignit, quam vocant Celtin, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam. Magnitudo quæ Pyro, quanquam Nepos Cornelius breuem tradat. Inciſuræ folio crebriores: alioquin Ilicis viderẽtur. Differentiæ plures, eęque maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic Fabæ, color Croci, ſed ante maturitatem alius atq; alius, ſicut in vuis.

Naſcitur denſus in ramis Myrti modo, non vt in Italia, Ceraſi: tam dulci ibi cibo,

Lotus.

Lotos Aphricana.

cibo, vt nomen etiam genti terræque dederit, nimis hoſpitali aduenarum obliuione patriæ.

Ferunt ventris non ſentire morbos, qui eum mandant. Melior ſine interiore nucleo, qui in altero genere oſſeus videtur. Vinum quoque exprimitur illi, ſimile mulſo, quod vltra denos dies negat durare idem Nepos: baccasque contuſas cum alica ad cibos dolus condi. Quin & exercitus paſtos eo accepimus, vltro citroque commeantes per Africam. Ligno colos niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuesque alios vſus excogitant. Hæc ibi natura arboris. Hactenus Plinius. Præcipuam autem hanc, eodem loco ait, circa Syrtes ac Naſamonas. lib. verò v. cap. vii. haud procul à Syrti minore, inſulam eſſe tradit Menyngem, Lotophagitim dictam, à copia Lotorum.

Strabo autem lib. xvii. non modò Menyngem, ſed & ipſam minorem Syrtim Lotophagitim dici affirmat. In principio, inquit, Syrtis inſula quædam adiacet oblonga, nomine Cercinna: item altera minor Cercinnitis. his continua eſt minor Syrtis, quam Lotophagitim Syrtim vocant. huius ſinus ambitus eſt M. & DC. ferè ſtadiorum. oris latitudo DC. Iuxta vtrumque promontorium inſulæ adhæreſcunt continenti, Cercinna ſcilicet & Menynx, magnitudine æquales. Menyngem Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit, & ſigna quædam extant, & Vlyſſis ara, & fructus ipſe. Nam Lotos arbor multa in ea eſt fructu ſuauiſſimo. Hæc Strabo.

Deſcribit & hanc Lotum Theophraſtus lib. iiii. Genera eius complura eſſe refert, fructu diſcreta. qui magnitudine Fabę, matureſcens vuarum more colorem immutat. apud Lotophagos editur dulcis, ſuauis, innocuus, & ventri ſalubris: ſuauior verò qui abſque nucleo, ex quo & vinum exprimitur.

Natura autem hæc Lotos, eodem auctore, perpetua eſt. exemplo ſunt Loti, de quibus Plinius lib. xvi. cap. xliiii. Romæ, inquit, Lotos in Lucinæ area, anno qui fuit ſine magiſtratibus cccclxix. vrbis æde condita, incertum ipſa quanto vetuſtior. Eſſe quidem vetuſtiorem non eſt dubium, cùm ab eo luco Lucina nominetur. hæc nunc circiter annum cccc l. habet. Antiquior illa eſt, ſed incerta eius ætas, quæ capillata dicitur: quoniam Veſtalium virginum capillus ad eam defertur. Verùm altera Lotus in Vulcanali, quod Romulus conſtituit ex victoria de decumis, æquęua vrbi intelligitur, vt auctor eſt Maſſurius.

Græcè hæc arbor λωτός: Latinè à Plinio Celtis vocatur: ab Italis *Perlaro*· à Tridentinis *Bagolaro*. Sunt verò & eiuſdem nominis herbæ trifoliæ complures, de quibus Pempt. quartæ lib. iiii. latiſſimè ſcriptum eſt.

In Ægypto etiam quædam Lotos, ex paluſtrium genere. huic, vt Theophraſtus ait, caulis natura ſimilis Fabæ (videlicet Ægyptiæ) & fructus eodem modo: naſcitur enim fructus in capite modo quo in Faba: flos candidis liliis foliorum anguſtia proximus. radix huius Loti, κόρσιον dicta, rotunda & Mali Cotonei amplitudine, cortice nigro, quali nux Caſtanea tegitur. cuius interius candidum elixum aut aſſum gratum cibis. manditur verò & crudum, ſed crudo gratius decoctum. *Lotus Ægyptia.* *Κόρσιον.*

Lotus autem arbor (vt ad hanc redeat dictio) non multæ adſtrictoriæ facultatis eſt particeps, auctore Galeno, ſed & tenuium partium ac exiccatoria.

Ramentorum ligni decoctum ſiue potum ſiue infuſum dyſentericis & fluxione vteri laborantibus auxiliatur: citam aluum cohibet, & capillos rufat: & defluentes, addit Galenus, cohibet. Coquuntur autem, eodem auctore, ramenta, interim in aqua, interim in vino, nimirum prout vſus popoſcerit.

De Azedarach. Cap. xxv.

Arbor magna Azedarach eſt: cuius folia ex pluribus compoſita, Fraxini, Orni, aut Sorbi referunt, ſed tamen minus denſè cohærentia, & profundioribus inciſuris per circumferentiam ſerrata, colore ſaturo virentia: flores quinque anguſtis foliolis ſtellæ inſtar radiati, è medio longiore tenuique eminente calyce: fructus forma Ziziphorum inſtar, ſed luteo colore palleſcentes, guſtu viroſo & amaricante, ſapore ingrati, oſſeo intus nucleo, quem tranſmiſſo licio ad precatorias catenulas, aliarum ſphærularum loco, nonnulli adhibent.

In Italiæ quorundam monaſteriorum ſeptis hanc arborem haberi Matthiolus refert: Lobelius Venetiis & Norbonæ frequentem eſſe ait. Solet verò & olim in elegantiſſimis Belgij viridariis ſeri ac coli.

Nomen autem huic ab Auicenna Azedarach, aut, vt nonnulli legunt, Azedaraeth: & nominant eam, ait, in Rechi arborem Myrobalanorum: & in Tabraſten, & Kien, & Thahich. Recentiores autem non parum errarunt, hanc Sycomorum eſſe volentes, & non multò minus, qui Loton arborem affirmarunt. *Quorundam error.*

Azedarach.

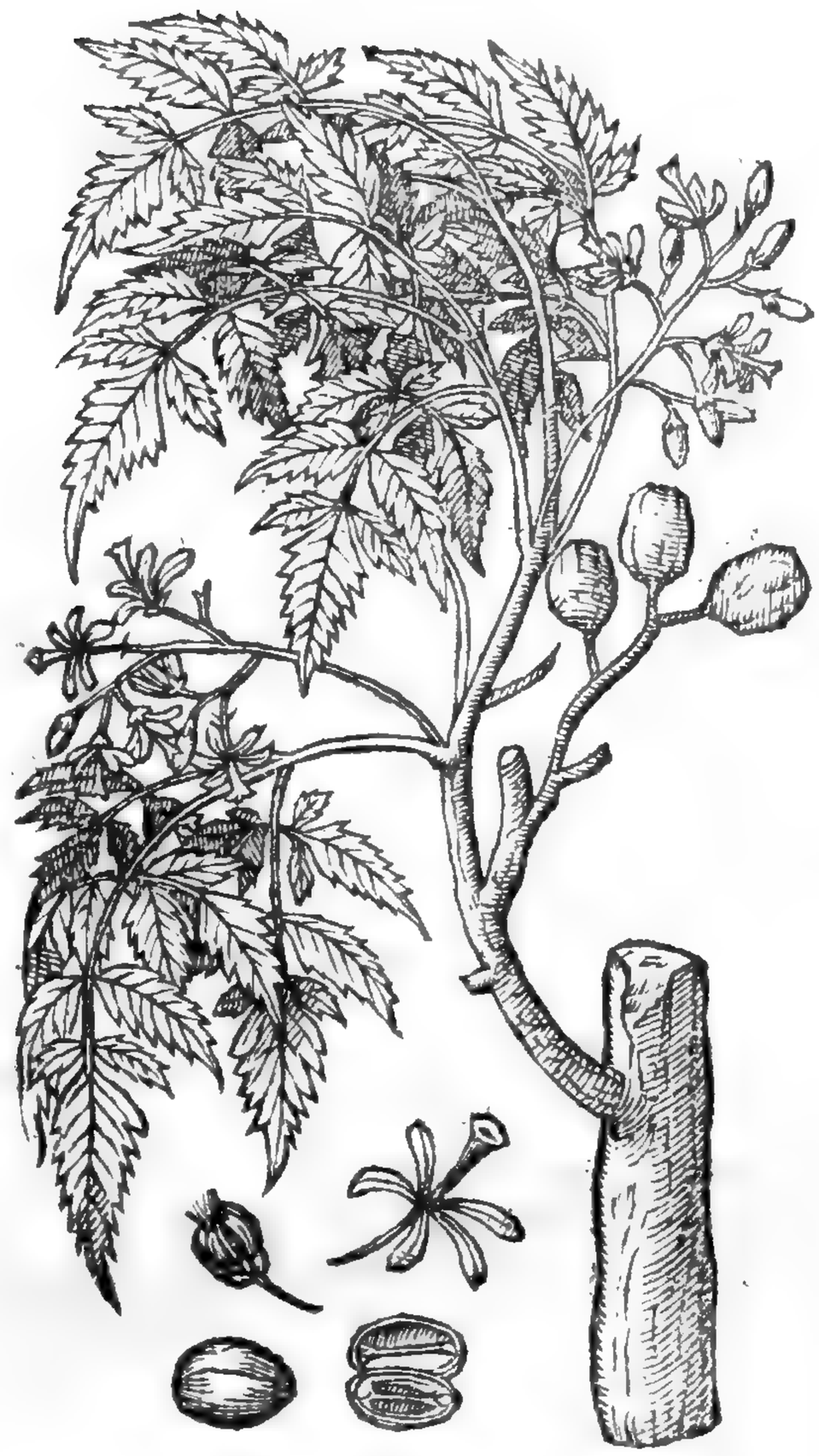

At flos huius, auctore Auicenna, calidus est ordine tertio, & siccus in fine primi: obstructiones aperit, ac præcipuè cerebri. fructus pectori valde nocet, ventriculo aduersatur, ac molestiam adfert, pernicioſus est, & fortassis interficit. Aqua foliorum pedunculos enecat, & capillos longiores reddit.

Fertur & decoctum corticum, Fumo terræ & Myrobalanis additis, conferre aduersus febres ex pituita natas. Succus extremorum foliorum cum melle venenis resistit.

Similia & Rhasis habet: Azedarecht, ait, calida est & sicca: obstructionibus quæ in capite congrua existit: capillos prolongat. Fructus tamen eius valde stomacho nociuus, qui & quandoque pernicioſus inuenitur. Matthiolus folia huius & lignum animalia etiam necare tradit: veneno verò ipsius, remediis quibus Nerio occurrendum.

QVARTI LIBRI PEMPTADIS SEXTÆ

FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ

LIBER QVINTVS, ET VLTIMVS.

DE PERPETVA FRONDE VIRENTIBVS, ET CONIFERIS, ET RESINIFERIS.

PRÆFATIO.

IAM ad operis noſtri noeꝟvíδα ac finem properamus, vltimumq; non modò ſextæ Pemptadis, ſed & totius ſtirpium hiſtoriæ librum aggredimur. quo non paucæ comprehenduntur perpetua virentes fronde: inter quas Coniferæ ac Reſiniferæ occurrunt. De quibus pro operis noſtri inſtituto deinceps agendum.

Auſpicamur autem à Lauro ſemper frondente ac virente frutice, atque eodem quoque coronario. Operi fine impoſito, veluti & certamini feliciter peracto, corona debetur. Non quidem cuiuis abſoluto eadem, ſed pro eiuſdem conditione differentes. Medico operi nulla aptior, quàm ex Lauro conferri poteſt. Apollini ſiquidem hæc ſacra eſt, dedicata quoque & adamata. Apollo autem non vaticinationis tantummodo, ſed & Medicinæ parens ac inuentor celebratur: atque vniuerſarum herbarum ei ſubiecta potentia fertur. Oportunè idcircò ad operis huius finem Laurus aditum præbet.

De Lauro.

Laurus.

CAPVT I.

LAVRVS non rarò mediocris arboris altitudinem aſſequitur: ramis pluribus luxuriat, cortice virentibus. folia ei oblonga, lata, dura, colore virentia, ſuaueolentia, ſapore nonnihil amaricantia. flores herbacei coloris ſecundum ramulos ac folia exeunt. baccæ ſiue fructus rotundis longiores, cortice integuntur nigricante; interior harum nucleus in duas partes finditur, veluti Perſici, & Amygdali, aliorumq;; colore è ruffo ſubnigricans, odoratus, ſapore cum exigua acrimonia nonnihil amaricans. 1.

Huius verò & altera ſpecies fruticoſa magis exiſtit, à radicibus germina plura emittens, quæ tamen in altitudinem tantam vt prior non aſſurgit, & corticibus ramulorum rubet: folia verò etiam teneriora ac minus dura habet: cæteris priori non abſimilis. 2.

Duas autem has Laurus Dioſcorides haud ignorauit. Quandam enim tenuifoliam eſſe ait: alteram verò πλατυτέραν ſiue folio latiorem, aut potius τραχυτέραν, id eſt, duriorem, quod magis conuenit.

Naſcitur Laurus in Hiſpania, Italia, aliisque calidioribus regionibus: Solo apud Belgas ſalſilagine infecto melius proficit, vt in Zelandiæ inſulis. alibi cura eget, & hyeme à frigore arceri debet.

Vere noua germina, atque vnà floſculos profert: baccæ ſub Autumnum perficiuntur. Viret arbos perpetuò.

Græcis hæc Δάφνη dicitur: Latinis Laurus: Italis *Lauro:* Germanis Lorbeerbaum: Belgis Laurus boom: Gallis *Laurier:* Hiſpanis *Laurel, Lorer,* & *Loureiro*: Anglis Laurel/vel Bayj tree: Bohemis Bobeck.

Fructus Græcis δαφνίδες: Latinis Lauri baccæ: Germanis Lorbeeren; Belgis Balielee: Hiſpanis *Vayas.*

A δάφνη

A δάφνη Ladonis filia quam Apollo adamauit nomen habere à Poëtis fertur.

At Lauri baccæ & folia, vt Galenus ait, reficcant & excalfaciunt vehementer: plus tamen fructus quàm folia.

Cortex minus acris & calidus eſt, ſed magis amarus: habet verò & adſtrictionis nonnihil.

Lauri baccæ cum melle aut paſſo in eclegmate proſunt, Dioſ. ait, aduerſus phthiſim, orthopnœam, & omnes circa thoracem defluxiones ſiue rheumatiſmos: contra ſcorpionum ictus ex vino bibuntur: vitiligines ſiue ἀλφοὺς expurgant: expreſſum verò harum aurium doloribus & auditus grauitati auxiliatur, cum vino vetere & roſaceo oleo inſtillatum: miſcetur verò & iſtud acopis, & calfacientibus ac diſcutientibus vnguentis.

Noſtra ætas baccis non ad pulmonis aut pectoris morbos vtitur, ſed ad ventriculi, iocinoris, lienis, ac veſicæ affectus has exhibet: refrigeratum ventriculum concalfaciunt: concoctionem crudorum humorum promouent: languentem appetentiam excitant: cibi faſtidium pellunt: iocinoris ac lienis obſtructiones aperiunt: vrinas ciunt: menſes mouent, & ad ſecundarum expulſionem faciunt.

Oleum verò ex his expreſſum aut decoctione elicitum, ſcabiem atque ſimiles cutis fœditates citò curat: cæſis atque ab alto delapſis quoque illitum prodeſt: ſuggillata tollit & ſanguinem concretum, & humores circa dolentem locum digerit ac diſcutit.

Folia, Dioſ. ait, in balneo aut inſeſſu vteri ac veſicæ vitiis conuenire: virentia folia placidè adſtringere: trita verò ac impoſita veſparum ac apum ictibus mederi: cum polenta autem & pane inflammationem omnem mitigare; mitigare verò & ſtomachum cum potu aſſumpta, ſed vomitum ciere.

Coquuntur verò Lauri folia à recentioribus non rarò cum nonnullis cibariis, præſertim piſcibus: verùm inde nulla nauſea accedit, ſed cibus iſtis conditus ſapidior, ac ventriculo gratior redditur. Radicis cortex, auctore Galeno, calculos confringit, & iocinori prodeſt, trium obolorum pondere ex vino odorato potus. quod & Dioſcorides habet, qui & addit, fœtus in vtero necare.

De Tino, ſiue Lauro ſylueſtri. CAP. II.

Tinus, Laurus ſylueſtris.

TINVS Lauro minor ac humilior eſt: ramulis oblongis, articulatis, in alas diuiſis: foliis latis, læuibus, relucentibus, Lauri æmulis, odore deſtitutis, non alternatim diſpoſitis, ſed è ſingulis articulis ſitu oppoſitis: floſculis in vmbellis paruulis ad ramulorum cacumina albidis, foris ſubinde nonnihil purpuraſcentibus: baccis veluti Myrti, ſed longioribus, ac cærulei elegantiſſimi coloris.

Peregrina hæc ſtirps Belgio eſt: in pauciſſimorum hortis olim conſpicua. Italiæ ac Hiſpaniæ agri, tum & aliarum regionum huius feraces exiſtunt. pro quarum differente ſitu ac natura mutationem quoque nonnullam accipit.

Viret Tinus perpetuò, & frequenter vno eodemque tempore cum flore & maturis baccis conſpici poteſt.

Tino huic nomen eſt, dicitur & Laurus ſylueſtris, ſiue δάφνη ἀγρία: à Catone Laurus ſyluatica: Italis *Lauro ſaluatico*: ab Hiſpanis *Vua de perro*: ab aliis *Follado*: à nonnullis *Durillo*.

Occurrit huius apud Plinium mentio lib. xv. cap. xxx. his verbis: Tinus, hanc ſylueſtrem Laurum aliqui intelligunt, nonnulli ſui generis arborem. Differt colore: eſt enim ei cærulea bacca.

De viribus verò huius nihil vel Plinius, vel veterum alius quidquam habet.

De

De Rhododendro. CAP. III.

Rhododendrum.

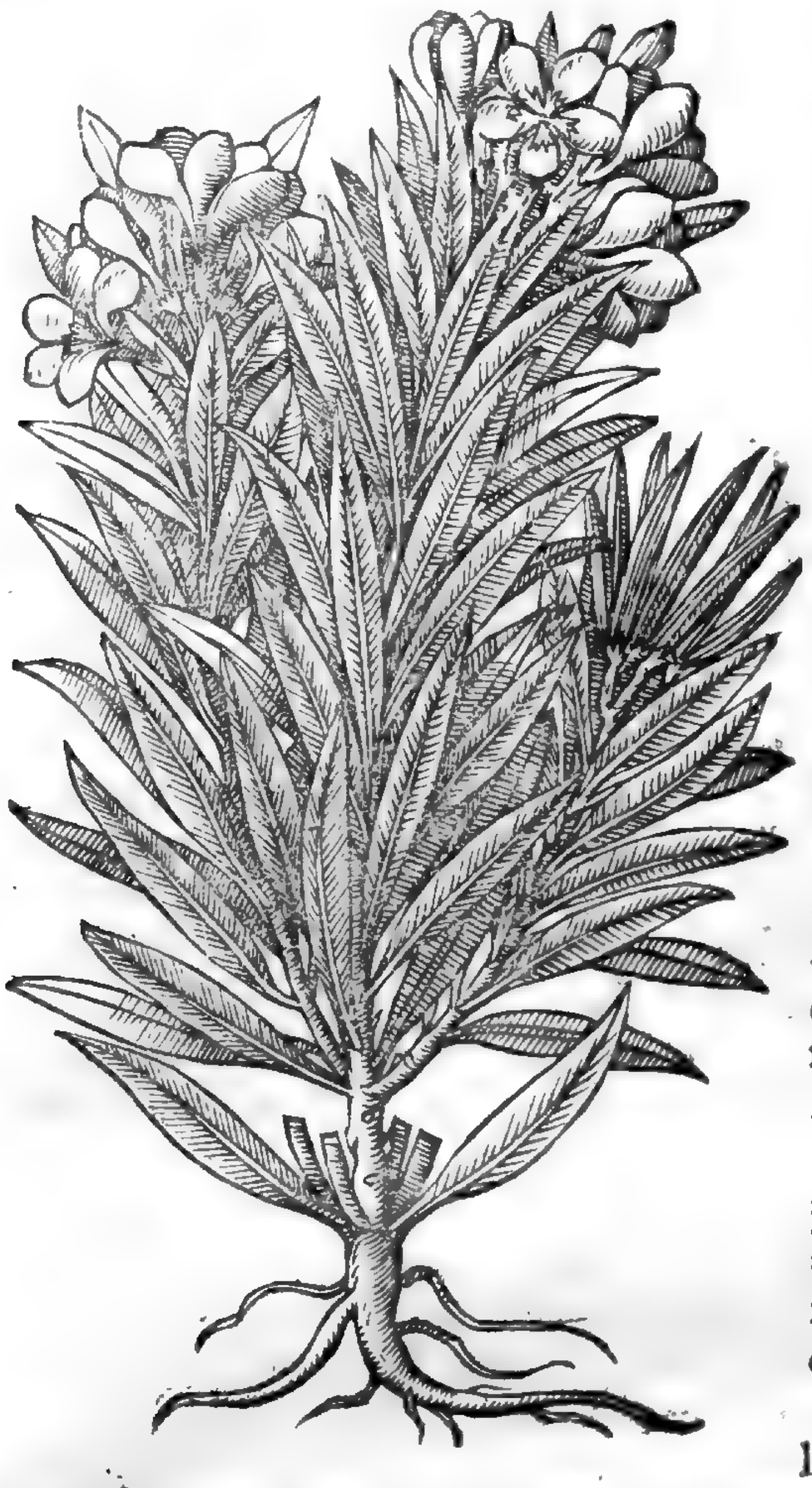

ARBORESCENS ſtirps Rhododendrum eſt, Lauri effigie ſpectabilis: folia eius oblonga, maiora latioraq; quàm Amygdali, craſſa item duraq;: flores elegantiſſimi, rubentes Roſarum ſpeciem exhibent; quibus pereuntibus ſiliquæ ſuccedunt digitalis longitudinis, teretes, in quibus ſemen lanoſis floccis albidis implicitum, qui & vento ſicuti pappi abripiuntur. radix longa, polita, & lignoſa.

Naſcitur, inquit Dioſcorides, in ὑδαδείοις, id eſt, amœnis viridariis, maritimis, & iecus flumina. In Italiæ quibuſdam huiuſcemodi locis reperitur.

Iunio menſe flores prodeunt: ſiliquæ ſeriùs perficiuntur.

Apud Græcos Νήριον: à Nicandro Νηρὶς: Latinis ſimiliter Nerion: Item & ῥοδόδενδρον, Rhododendron, & ῥοδοδάφνη, Rhododaphne, id eſt, Roſea arbor, & Roſea Laurus: à nonnullis verò, vt inter ſpurias voces, πώγων, αἱμοσαρὶς: In Officinis Oleander: Italis *Oleandro:* Hiſpanis *Adelfa*, *Eloendro*, ac *Alendro*: Gallis *Roſagine.*

Nerion autem ſiue Rhododendron foris impoſitum digerendi vim, vt Galenus ait, obtinet. at ſi intra corpus aſſumatur, pernicioſus ac venenoſus, non tantùm hominibus, ſed pleriſque etiam pecudibus.

Vim habent, Dioſcorides ſcribit, flores & folia canibus, aſinis, mulis, & plurimis aliis quadrupedibus animantibus exitialem ac lethalem: hominibus verò ex vino pota, ſunt contra ſerpentium morſus præſidia; ac magis addita Ruta. Imbecillæ animantes, vt oues & capræ, ſi aquam bibant in qua folia maduerint, moriuntur.

De Iunipero. CAP. IIII.

INTER Iuniperos vna minor: altera maior peregrina. Eſt verò harum quædam florem edens, non tamen fructificans: alia fructum gignens florem haud adferens.

Minor Iuniperus lignoſus eſt frutex, frequentibus alis ramoſus: cortice membranaceo ſponte diſrumpente: materia ligni fulua, & cùm accenditur odorata. foliola habet anguſta, acumine pungentia; ſpinas idcirco magis quàm folia referentia, non tamen admodum duras. baccæ eius, quæ fructum fert, initio virides, per maturitatem nigræ, legitimæ Fabæ, (in Græco perperam κεράτου pro κυάμου legitur) ac Ochri, id eſt, Eruiliæ magnitudine. radices hinc inde ſparguntur, quædam tamen altè deſcendunt. *Dioſcoridis locus emendatus.*

Iuniperus maior ad Cupreſſi altitudinem ſubinde excreſcit: folio maiore ac duriore: fructu quoque grandiore, ad Auellanæ nucis quantitatem accedente, & ferè inſtar Gallæ, Bellonio auctore. Lachrymam hæc fundit liquidam æſtiuis menſibus, quæ caloris officio in gummi coit.

Minor Iuniperus paſſim in vtraque Germania, Gallia, & alibi gignitur in incultis, deſertis, apricis, montoſis: rarò ad plana deſcendit, & frequenter humilis, ſeſſilibus in terra ramulis latè ſeſe diffundens; quandoque tamen exiguæ arboris inſtar ſe attollit, præſertim cultu accedente, aut in calidis regionibus.

In Tauro monte Bellonius maiorem gigni refert: Aloiſius Anguillara iuxtà littora maris Liguſtici & Adriatici, & in Illyrico Iuniperum magnas baccas ferentem: alij in Galliæ quoq; Prouincia reperiri ſcribunt. Aſperis maritimisque locis plerumque naſcitur, vt inter notha Dioſcorides.

Vtraque Iuniperus perpetua fronde viret, nec frigora horret: fructum tardè perficit, nec ante bimatum, ſingulis tamen annis nouos promit, quo fit vt nunquam abſque fructu ſit, & recen-

Iuniperus.

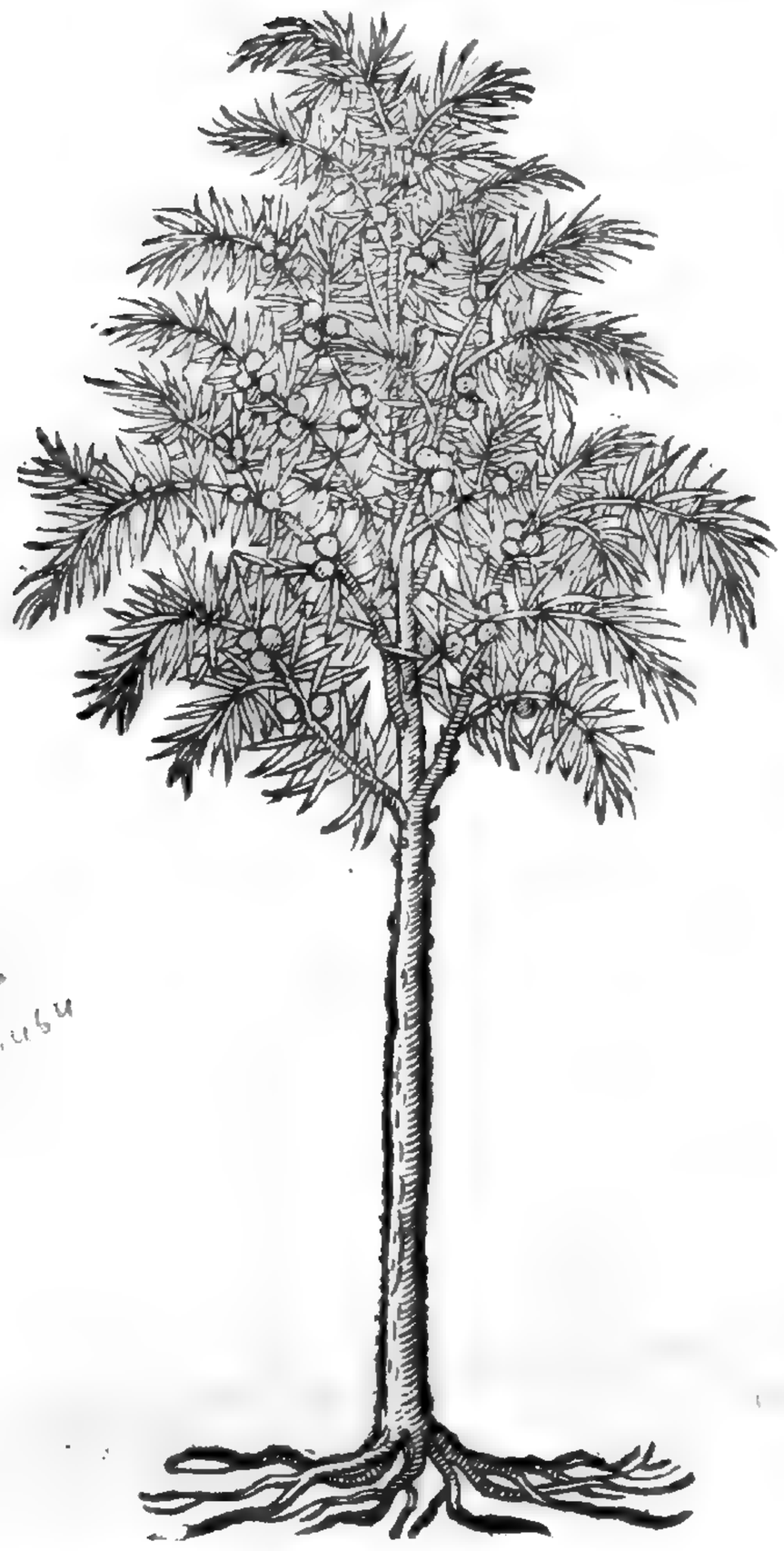

recentes veteres occupent. Autumno autem demum ad maturitatem perueniunt.

Iuniperus Græcis ἄρκευθος: Officinæ Latinam vocem retinent: Arabibus *Arconas* & *Archencas:* Italis *Ginepro:* Germanis Wechholter: Hiſpanis *Enebro, Ginebre, & Zimbro:* Gallis & Belgis *Geneure*: Anglis Iuniper tree: Bohemis Jałowec.

Appellatur verò & minor ἄρκευθις, μυησίθιος, & ἀκαταλὶς, vocibus quidē inter nothas relatis.

Maior verò & ſimilibus vocabulis Κυπάρισσος ἀγρία, ἢ ἀκατέα, necnon & μυησίθιος.

Bacca Iuniperi Græcis ἀρκευθὶς dicitur, quanquam & ipſa Iuniperus ἀρκευθὶς quandoque appelletur: Germanis Krametbeer: Weckholterbeer: Belgis Genevrebeſien: Hiſpanis *Neurinas:* Bohemis Zeno Jalowcowe.

Lachryma Iuniperi, recepta Officinis voce, Vernix nuncupatur: Serapioni Sādarax & Sandaracha dicitur. Græcis verò alia Sandaracha Auripigmenti ſpecies, quæ in iiſdem metallis quibus auripigmentum gignitur, longè à Vernice hæc differt. Plinius lib. XI. cap. VII. & alterius quoque Sandarachæ meminit, quæ Enthace & Cerinthus vocatur: hæc eſt apum, dum operantur, cibus.

Calida autem & ſicca eſt Iuniperus: vtrimq;, vt Galenus ait, tertij ordinis. Baccę verò & calidæ ſunt, ſed nō perinde reſiccātes. Vernix primo ordine excalfacit ac reſiccat, vt Arabes referūt.

Iuniperi fructus iecur renesque, Galeno auctore, expurgat; craſſos glutinoſosque humores extenuat: ſalubribus medicamentis & antidotis admiſcetur. affatim ſumptus ſtomachum mordicat, caputque calefacit: alui excrementa nec retinet, nec propellit: vrinam cit. Potum hunc, Dioſcorides ad vitia thoracis, tuſſes, inflationes, tormina, & venena prodeſſe: conuulſis, ruptis, & vuluæ ſtrangulationibus conferre refert.

Aduerſus autem veterem tuſſim, & difficilem illam, qua ſubinde pueri excruciantur, & per quam crudi, lenti, viſcoſi, ſanguine vnà quandoque permixto eiiciuntur, decoctum horum plurimum valere certiſſimum eſt.

Nonnulli in Bohemia aquam, in qua fructus iſti macerati, alterius potus loco aſſumunt, qui admodum ſalubriter viuunt. Vtiliter autem hæc aduerſus febres peſtilentes & venena bibitur. reſipit autem haud ingratum. Superfunditur non ſemel tantùm aqua, ſed priore ferè exhauſta, iterum vaſculum noua adimpletur.

Foliorum ac ligni accenſorum ſuffitu ſerpentes fugantur: & ſi quæ eſt maligna aëris qualitas, hoc emendatur. Succum foliorum ex vino illini & bibi, aduerſus viperarum morſus prodeſt.

Corticis cremati cinis cum aqua illitus, lepras eximit.

Ramenta ligni aſſumpta pernicioſa eſſe, vulgaria Dioſcoridis exemplaria habent: ſed emendatiora nequaquam: nec quiſquam veterum hoc aſſerit.

Vernix defluentes è capite pituitoſos humores ſuffitu reprimit. aſſumpta potaque ventriculo ac inteſtinis crudos pituitoſosque inhærentes humores concoquit: lumbricos & ventris tineas necat: menſium profluuia & hæmorrhoides ſiſtit. commendatur & ad ſanguinis ſputationem, ſinuoſa vlcera inſperſa reſiccat ac carne replet: cum oleo roſato permixta manuum & pedum rimas ſanat.

Fit ex hac cum oleo ex ſemine Lini temperata, liquida Vernix, cuius vſus ad tabulas depictas illuſtrandas, tum etiam ad ferri nitorem, & à rubigine defenſionem, vtilis.

De Oxycedro, ſiue Cedro minore. CAP. V.

IVNIPERO ſimilis Oxycedrus, quæ & minor Cedrus dicitur, ad differentiam videlicet magnæ, proceræ, & coniferæ arboris Cedrelates, de qua poſterius. Huius verò & duo genera,

Oxycedrus Phœnicea.

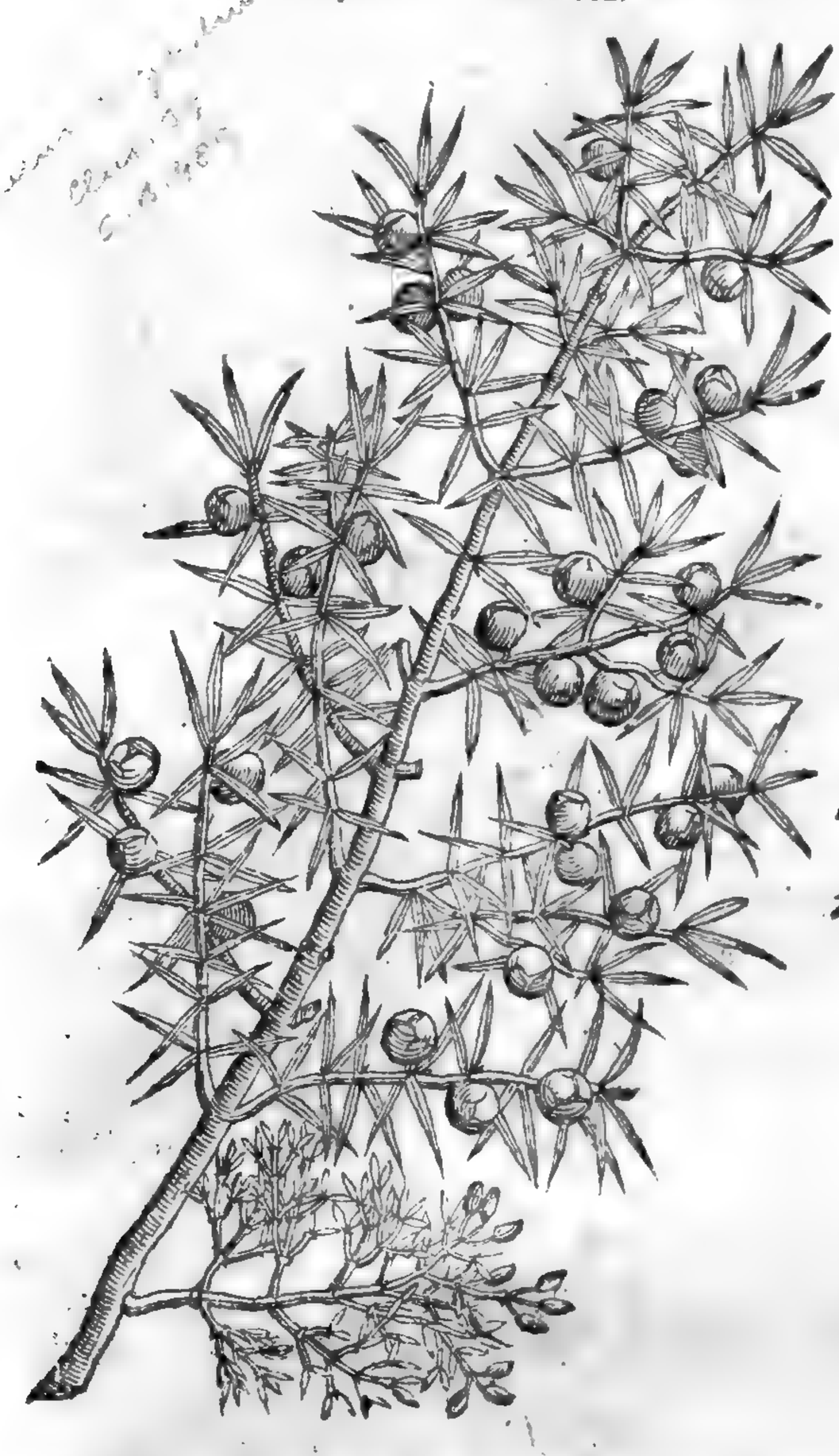

Oxycedrus Lycia.

nera, Theophrasto ac Plinio auctoribus: Lycia videlicet & Phœnicea.

Phœnicia Cedrus, quæ & Oxycedrus, caudice ramisq; tortuosis ac nodosis, in alas com- 1.
plures diffusis, Iunipero persimilis apparet. ligni materies rubet, & vti Cupressi redolet: folia angusta & acuminata, Iuniperinis duriora, acutiora, magisque pungentia, ac circa cauliculos rariora: fructus Auellanæ subinde nucis magnitudine, aut, vt Theophrastus, Myrti baccarum, per maturitatem fuluus aut rubescens, odoratus, gustatuque adeò suauis, vt & rustici subinde addito pane hoc vescantur.

Exudat quoque ex huius caudice, in calidis regionibus, gummi durum & perspicuum, Mastichi simile, quod tamen non vti hæc in mandendo lentum coalescit, sed friabile in tenuissimas facilè resoluitur partes.

Altera humilis Cedrus Lycia, prioris altitudinem haud assequitur: caudice verò similiter 2.
tortuoso, brachij crassitudine, alis multis ramoso: cortice scabro, exterius fuluo, interius rubente. folia frequentiora, initio Iuniperi æmula, sed tamen paulò breuiora; tertio verò aut quarto anno crassiora, & tereti figura, ad Cupressi vel alterius Sabinæ accedunt, retusa videlicet & minimè pungentia; quæ digitis trita odorem spirant pergratum. Ita vna eademque stirps inferius acuta & pungentia, superius verò crassa & retusa promit folia: vt à doctiss. Clusio diligentissimè obseruatum. fructus autem huius rotundus baccarum Iuniperi instar, colore per maturitatem flauus, ad ruborem inclinans: gustu subamarus, cæterum odoratus.

Vtraq; humilis Cedrus Germaniæ non modò inferiori, sed & superiori peregrina. Amant tamen, vt Theophrastus ait, saxosis & frigidis nasci.

Phœnicia Oxycedrus in Italiæ, Hispaniæ, ac Asiæ quibusdam locis, & alicubi procerior 1.
& maior exit. Quæ etenim in Gargano Apuliæ monte multò alibi enatis altior, procerior, ac amplior est, baccasq; profert maiores, nucem Ponticam magnitudine æquantes ac dulciores: vt diligentissimus scriptor Bellonius refert. C. Clusius Oxycedrum & Iuniperum tantæ magnitudinis in nonnullis Hispaniæ locis se obseruasse tradit, vt ad hominis crassitudinem caudex earum accesserit.

Lycia in Galliæ Prouincia haud procul Massilia reperitur, & in magna Græciæ parte in 2.
Illyrico ac Epiro gignitur.

Perpetuò vtraq; virens est, & hybernis quoque mensibus fructu ambæ grauidæ, vtpotè semper prægnantes, vetere nouum excipiente. Vere noua germina, rudimentaque fructuum promuntur: Autumno maturitatem altero anno, veluti Iuniperi baccæ, assequuntur.

Minores ac humiles Cedri appellantur, ad differentiam Coniferæ proceræ Cedrelates.

1. Prior Ὀξύκεδρος ac κέδρος φοινικὴ, Oxycedrus, siue acuta Cedrus, & Cedrus Punica: à Plinio verò Phœnicia cognominatur, à Phœnicei coloris fructu. Hanc Hispani *Enebro* quoq;, Clusio teste, appellant, eodem videlicet quo Iuniperum nomine; in quo & veteres nonnullos imitari videntur, qui Iuniperum & Cedrum nominibus minimè diuiserunt, sed ambos, vt Theophrastus ait, Cedros vocarunt; Cedrũ tamen cum additione Ὀξύκεδρον nuncupãtes.

2. Altera retuso folio λύκια κέδρος Theophrasto: Plinio similiter Lycia Cedrus dicitur: in Galliæ Prouincia *Morueinc*: hanc nonnulli Sabinam appellant, ac pro Sabina, qua carent, vtuntur, veluti Pharmacopœi Epidauri, & in pluribus Græciæ ciuitatibus, tum & in Illyrico ac Epiro: Bellonio teste. Sunt verò qui & θύαν siue Thyam esse existiment, sed Thya, auctore Theophrasto, non modò caudice, foliis, & ramis, sed & fructu Cupresso similis est: huius verò fructus cum Cupressi galbulis non conuenit.

Cedria. Cedri fructus κέδρις Theophrasto appellatur. Est tamen, & ipso teste, Cedris (Gazæ Credula) ex genere θαμνωδῶν siue fruticantium, paruum quoddam, quod nunquam arborescit.

Gummi autem siue Lachryma, quæ ab Oxycedro profluit, Vernix quoque dicitur, ac eius loco diuenditur.

Cæterùm Cedrus minor, auctore Galeno, calidæ ac siccæ temperaturæ, & tertij quodammodo secundum vtrumque ordinis. Materies verò eius veluti Iuniperi odorata, & ad suffimenta vnà cum foliis vtilis.

Cedrides, id est, baccæ siue fructus humilis Cedri, moderatiores vires, eodem teste, habent, sic vt & comedi queant: Si liberalius tamen quis iis vtatur, capiti dolorem inferunt, & ardorem ac morsum in ventriculo sentiet. Est autem inter Cedrides discrimen, nam Phœniciæ Cedrides minus calent ac resiccant, vtpotè dulciores, gustatuque suauiores, ad edendum idcirco vtiliores; alimenti verò corpori & nonnihil cõferunt. Lyciæ verò fructus acres, calidiores & sicciores etiam quàm Iuniperi, à quibus acrimonia potissimùm differunt: alimenti omnino nihil adferunt; ac etiam si quis parcissimè ipsis vtatur; stomachum mordicant: & capiti dolorem inferunt.

Sabina.

1.

Dioscoridis locus emendatus.

2.

Iuniperus sabina
C. Bauh. 1472

De Sabina. CAP. VI.

SABINA duûm est generum. vna folio Tamarici similis: altera Cupressum refert.

Prior humilis est ac breuis arbuscula, in latitudinem frequenter sese diffundens ac explicans, immortali coma virens: foliis Myricæ [Græcum exemplar perperam κυπαρίσσῳ] sed durioribus, & aliquantulum spinosis, graui odore, acuto feruidoq; gustu: fructus, rotundæ sunt baccæ, nigricantes, Iuniperinis similes.

Altera Sabina arbor est procera, vt Bellonius ait, Amygdali altitudinem petens, & ad Cupressi satiuæ similitudinem multùm accedens: caudice sinuoso, crasso, & tantæ quandoque amplitudinis, vt hominis vlna comprehendi nequeat. ligni materies vt Iuniperi & Oxycedri interius rubet. cortex haud valdè crassus, rufus. folia elegantissimo virore nitẽt, Cupressinis similia, frequentiora tamen, sapore amara, aroma olent, & resinaceum quiddam præ se ferunt. rami latiores multis adnatis appendicibus alarum instar expãsi, veluti Piceæ & Taxi, in quibus baccæ frequentes, admodum rotundę Cedridibus similes, quæ initiò virent; maturitatem verò consequutæ ex cyaneo siue cæruleo nigricant.

E radice

Sabina altera.

Sabinæ alterius altera icon.

E radice huius resina quandoque fluit, quæ concreta Vernici similis, & in mandendo quoque friabilis est.

In montibus ac syluis, aliisque perinde incultis vtraque gignitur, veluti in Creta, Mysia, & alibi. P. Bellonius vtramque in Tauri, Amani, & Olympi montium excelsis à se repertam memoriæ prodidit.

Prior in vtriusque Germaniæ, & Galliæ hortis frequenter culta reperitur: Seritur hæc semine & surculo. Defigendi surculi mediocriter humido ac vmbroso loco, donec radices egerint: frutices ab his enati in latus declinant, rami naturam retinentes. Quæ verò ex semine sata est Sabina rectius assurgit: temporis progressu hæc semina profert: illa vt plurimum sterilis permanet.

Viret perpetuò vtraque: fœtibus suis grauida altera frequenter hyeme reperitur. semper siquidem fructus arbori huic insidet; prius enim quàm veteres perficiuntur, noui superueniunt.

Græcis Βεάθυς aut Βεάθυ, vel, vt nonnulli legunt, Βεάθυξ dicitur: Latinis Sabina: Βάρυθεον verò & Ζάεον vocibus spuriis. Prior vulgò in officinis Pharmacopœorum cognita Sauinę no- 1.
mine: à nonnullis Sauimera: Itali & Hispani Latinam appellationem seruant: Germanis Sibenbaum: Belgis Sauelboom: Gallis *Sauenier:* Bohemis Klasterka.

Alteram Cupressum Creticam quidam, inquit Plinius, dixerunt. Idem lib. XII. cap. XVII. 2.
Brutæ arboris meminit. hanc alteram Sabinam esse sunt qui opinentur, & transpositis vocabulis pro Βεάθυ, Brutá legi. Describitur siquidem à Plinio lib. XII. cap. XVII. Cupresso simi- *Brutæ.*
lis his quidem verbis: Petunt in Elimæos arborem Brutam, Cupresso fusæ similem, exalbidis ramis, iucundi odoris accensam, & cum miraculo historiis Claudij Cæsaris prædicatam. Folia eius inspergere potionibus Parthos traditur. Odorem esse proximum Cedro, fumumq; eius contra alia ligna remedio. Nascitur vltra Pasitigrin in finibus oppidi Sittacæ, monte Zagro: Hæc ille.

Elimæi autem in Assyriorum regione post Sagrum montem supra Babylonios Straboni describuntur; haud procul à Sinu Persico Ptolomæo. Difficile idcircò fuerit Brutam esse Sabinam alteram affirmare, cùm tanta loci distantia haud dubiò differentiam adferre queat;

& non niſi paucis ac breuiter deſcripta ſit. Plus ſimilitudinis cum Sabina Thya habere videtur à Theophraſto deſcripta: ſed tamen cùm Thya fructu Cupreſſum referat, non Cedrides, ſatis quoque manifeſtum Sabinam alteram non eſſe Thyam. Non eſſe quoque hanc Vitæ, à recentioribus appellatam, arborem, ex ſubſequentibus euidens fiet, ac indubitatum relinquetur.

Sabina autem tertij ordinis cùm excalfacientium, tum deſiccantium, & ex numero eorum, quæ vel maximè tenuium ſunt partium, vt Galenus ait.

Sabina cum vino decocta, aut epota, ſanguinem per vrinas ducit; menſes ſuppreſſos etiam potenter prouocat: ſecundas poſt partum relictas eiicit: fœtum mortuum expellit: nocet & viuo. Eadem ſubtus appoſita vel ſuffita poſſe exiſtimatur.

Plinius cum melle & vino ſumptam regio morbo mederi ſcriptum reliquit. Rarum ſunt vitium verrucæ in pene extuberantes, has tollit Sabinæ ex aqua decoctum, ſi eo foueantur, inſperſo deinde puluere.

De Cupreſſo. CAP. VII.

Cupreſſus.

Cupreſſi ramus cum fructu.

PRODCERA arbor Cupreſſus eſt; caudice longo ſurrecto; faſtigio acuminato: ramis compluribus in orbem cingitur, qui non in amplitudinem diffunduntur, ſed ſecundum caudicem aſſurgunt, cacumen tamen non attingentes, coni ſimilitudinem effingunt. ligni materies dura, ſolida, compacta, odorata, & ſublutea, ferè veluti Sandalorum luteorum, ſed paulò dilutiore colore, nec cariem nec vetuſtatem ſentit, nec fiſſuram ſpontè capit. Folia oblonga, tereria, veluti Tamaricis, ſed carnoſiora. Fructus ad ramulos dependent Larignis conis ferè aſſimiles, ſed tamen craſſiores & compactiores; qui per maturitatem ſpontè in rimas fatiſcunt, ſemenque deinde delabitur, ac vento impellente excutitur, paruum, planum, prætenue, obſoleti coloris, quod formicis gratum, ciboque ab ipſis expetitum.

Huius genera duo nonnulli ſtatuunt: feminam & marem. feminam quidem ſterilem: marem verò fœcundam. Theophraſtus ex femina marem prouenire, nonnullos affirmare refert. Fundit autem Cupreſſus liquidam quandam reſinam, Larignæ conſiſtentia ſimilem, ſed ſapore acerrimam.

Loca

Loca feruida,inquit Theophraſtus, Cupreſſum habent, vt Creta, Lycia, Rhodus: in Cyrenenſi agro etiam prouenit: In Cretæ autem montibus Idæis,Leucisque,id eſt, albis vocatis, ſuper ſumma quorum nix nunquam deeſt, etiam reperiri affirmatur. Bellonius negat in iugis horum montium inueniri,ſed circa radices in ruderibus & ſuperciliis montium. Aduena quondam Italiæ, nunc verò Galliæ ac Germaniæ inferiori. Nullo pacto nec ſimum nec aquam concupiſcit:emori dicitur ſi nouella copiosè adaquetur. Cæteris in locis ſemine exit, in Creta verò etiam ἀπὸ τῶ κλαδίων, id eſt,ex ramulis.

Semper viret ipſa arbos: fructus ter vno anno colligi poſſunt : Ianuario,Maio,ac Septembri menſibus; idcirco & Trifera appellatur.

Κυπάρισσος, vel κυπάρισσος Græcis: Latinis Cupreſſus: Officinis Cypreſſus : Italis *Cipreſſo:* Gallis ac Hiſpanis *Cipres:* Germanis **Cypreſſenbaum :** Belgis **Cypreſſeboom.**

Fructus σφαῖρα τῆς κυπαρίσσου: Latinis Pilulæ Cupreſſi , Nuces Cupreſſi ac Galbuli dicuntur: Officinæ Nuces Cypreſſi appellant. Diti olim hæc ſacra habita fuit,& feralis dicta; ex quo creditur vmbra eius infauſta.

Cupreſſi autem folia,germina,& recentes galbuli , reſiccandi vim habent & vnà adſtringendi , abſque inſigni tamen acrimonia aut caliditate : tanta autem & caliditas eis adeſt, quantum ſatis ſit deducendæ in altum adſtrictioni & acerbitati , vt Galenus auctor. Magna vlcera in duris corporibus conglutinant : in alto latentes in flaccidis affectibus humiditates innoxiè tutoque depaſcuntur atque abſumunt. Ad enterocœlas hoc modo proſunt ; partes ſiquidem præ humiditate laxas reſiccant, deinde ipſis robur addunt. Quidam etiam ad carbunculos & herpetas polentæ permiſcentes his vtuntur.

Pilulæ tuſæ ex vino,auctore Dioſcoride,in dyſenteria, alui fluore,& ſi reiiciatur, commodiſſimè bibuntur. Eoſdem,decoctum harum & foliorum præbet effectus.

Folia ſuffitu culices abigere feruntur: atque idem poſſe pilulas. Ligni ramenta veſtimentis interpoſita à tineis ea tuentur. Reſina tineas,vermiculos,& teredines quoque necat.

De Thya, ſiue Cupreſſo ſylueſtri ex Theophraſto & aliis.

CAPVT VIII.

THYA , auctore Theophraſto , procera ac perpetuò virens eſt arbor , Cupreſſo adeò forma ſimilis,vt & ramis, caudice, foliis , & fructu ipſam referat , ac potius ſylueſtris quædam Cupreſſus. materies ligni ſolida,odorata veluti Cedri,quę non corrumpitur. radice huius nihil criſpius, precioſa opera idcirco ex hac conficiuntur.

Præcipua autem hæc eſt iuxta Ammonis delubrum, & in reliqua Cyrenaicę regionis parte enaſcitur montium cacuminibus locisque algentibus. Cupreſſum verò quandam ſylueſtrem in Creta quoque reperiri Bellonius refert,quæ non ad aliarum Cupreſſorum altitudinem excreſcit , nec metæ modo faſtigiata attollitur , ſed humiliore ſtatu contenta patulam comam in latitudinem diffundat. caudice verò & craſſo eam eſſe affirmat. Sitne hæc Thya, de qua Theophraſtus & Plinius, expendendum reliquimus. *Cupreſſus ſylueſtris.*

Serotina autem Thya eſt , & tardiſſimè germinat.

Græcis θύα ſiue θεῖον & θύον : Differt ab his θύεια non ſtirpis nomen,ſed mortarij,in quo res aridæ teruntur. Nota (inquit Plinius lib. XIII. cap. XV I.) Homero Thya : Hanc igitur inter odores vri tradit in deliciis Circes,quam Deam volebat intelligi, magno errore eorum, qui odoramenta (videlicet omnia) in eo vocabulo accipiunt , cùm præſertim eodem verſu Cedrum & Thyam (Laricem perperam exemplaria) vnà tradat : in quo manifeſtum de arboribus tantùm loquutum. *θύεια.* *Plinij locus reſtitutus.*

Extat verſus Odyſſeas quinto , vbi Mercurium inducit Iouis mandato Calypſus antrum petiiſſe,& Thyæ Cedriq; combuſtarum arborum odorem longè præſenſiſſe: ait enim

——πλόοι δ' ὀδμὴ
κέδρου τ' εἰνατέιο θύου τ' ἀνὰ νῆσον ὀδώδει.
——*Ex longinquo odorem*
Cedri & incenſæ Thyæ iuxta inſulam olebant.

Theophraſtus magnum huic arbori honorem tribuit , memoratas ex ea referens templorum veterum contignationes, quandamque immortalitatem materiæ in tectis, contra vitia omnia incorruptæ.

De arbore Vitæ dicta. CAP. IX.

QVÆ arboris Vitæ nomen accepit , in altitudinem excreſcere poſſe fertur: caudice aſſurgit ligneſo , duro , & nodoſo , cortice è rubro nigricante conueſtito. ramuli ab hoc

Arbor Vitæ.

vtrimque complures alterni ſparguntur, à quibus rurſus alij frequentes alarum inſtar expanſi, qui recti eſſent, ſi non ad foliorum exortus reflecterentur, & adeò applanati apparerẽt, veluti ſi prælo compreſſi forent. Folia autem Cupreſſi quodammodò referunt, ſed tamen planiora, & ſupra inuicem ſeſſilia, veluti compactili nucamento cohærent. Floſculi in extremis ramulis, exigui, ac ſufflaui exoriuntur; ſubſequente cono perquàm exiguo, nuclei ſtrobili nucis pineæ magnitudine, è tenellis ſquamulis compacto, quo dehiſcente paleacea quædam ſemina excidunt exigua.

Odoratus totus frutex eſt, & cæteris huius generis odoratior: folia guſtata amaricant, quorum odor contritorum ita digitis adhæret, vt difficulter ablui queat. Spirant autem hunc odorem non modò virentes ramuli ac folia, ſed & reciſa ac reſiccata diutinè eundem retinent.

Ex peregrino orbe, Galliæ primùm aduena eſt facta, tempore Franciſci primi Regis Franciæ, & in hortos Regiæ Fontanæblæi, ex Canadas Septentrionalis Americæ prouincia illata; vnde ad complura Galliæ, & non pauca Belgij peruenit loca. ramulo in terram depacto ſeritur: radices facilè loco haud inſolato concipit.

Hyemis ac frigoris patiens eſt, amiſſo tamen hybernis menſibus eleganti virore, folia ramulique ſubnigricant, quæ Vere veluti rediuiua iterum virorem ac priſtinum nitorem recipiunt; vt non temerè Arbor Vitæ dicta videatur.

Nominant ſiquidem hanc recentiores Arborem vitæ, neque aliud exploratum habemus eius vocabulum. Thyam Theophraſti aut Plinij Brutam eſſe aſſerere non fuerit facile. Noui orbis, noua ſtirps habenda eſt.

Calida autem ac ſicca temperamento & folia & ramulos eſſe, non modò amaricans ſapor, ſed & odor abundè vehemens docent.

De Taxo. CAP. X.

TAXVS longa ac procera arbor eſt, caudice mediocris craſſitudinis recto, & circa verticem ramoſo, reliqua parte enode, qui exterius cortice contegitur ex albido ſordente, ſcabro, ac rimoſo, & interiore materia lignea nigricat. rami in latus effunduntur, in complures virgulas ac alas diſtributi; quæ foliis vtroq; latere frequentibus multisque densè circumſeptæ ſunt, inſtar ramulorum Piceæ; quæ Roſmarini coronarij haud diſſimilia ſunt, ſed læuiora, & in virore nigriora, non odorata. Floſculi ab inferiore virgularum parte ſecundum folia, tum & circa cacumina frequentiores dependent, ex luteo herbacei. baccæ ſuccedentes rotundæ ac rubentes ſunt, concauo quodam exiguo ſuperius apparente, veluti in nigris Vacciniis, quibus & forma & magnitudine proximè reſpondent.

Prouenit in pluribus regionibus Taxus: apud Græcos in Macedonia & Arcadia: In Italiæ quibuſdam conuallibus: in Narbonenſi Gallia: in Arduenna Belgij ſylua, tum & pleriſque aliis, vbi ſata eſt, locis gaudet autem vmbroſis.

Martio aut Aprili floſculi exeunt, nouis germinibus mox ſuccedentibus: Autumno maturæ baccæ ex arbore decidunt.

Arbor hæc Græcè à Dioſcoride σμίλαξ nominatur, à Theophraſto μίλος: ſed à Nicandro in Alexipharmacis σμίλος: Galenus verò etiam κάκτον vocat: Latinis Taxus eſt: Germanis Eybenbaum: Belgis Ibenboom: Italis *Taſſo*: Hiſpanis *Texo*, & *Taxo*: Gallis *Yf*: Bohemis &c.

Error non nullarum officinarum

In Officinis indoctis, ſi quæ adhuc reſtant, Tamariſcus; quæ olim huius corticem, pro Tamaricis cortice, medicamentis non abſque graui errore adiniſcuerunt.

Venenoſæ, inquit Galenus, facultatis arbor eſt. Dioſcorides tam præſentis Narbonæ

Taxum

Taxus.

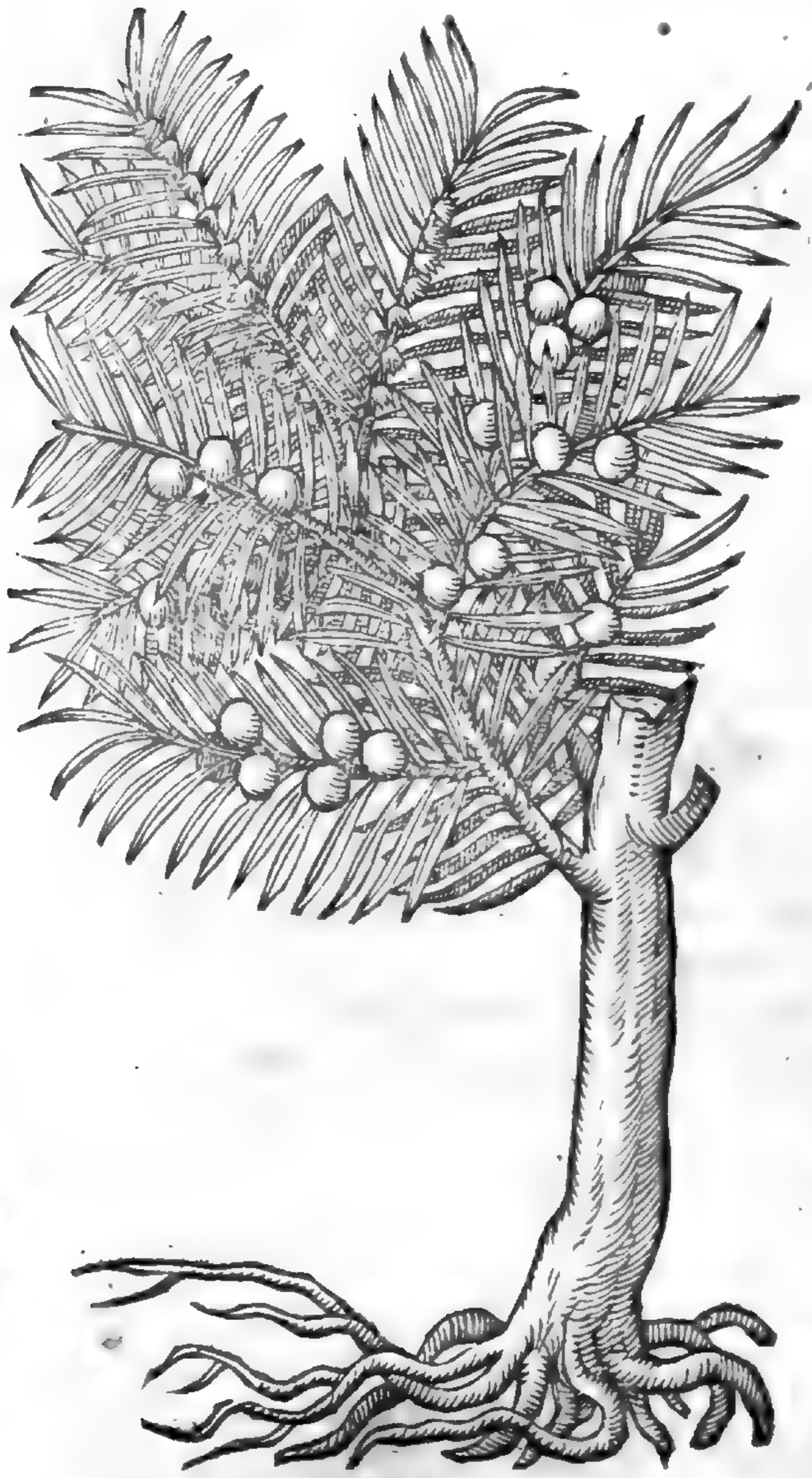

Pinus.

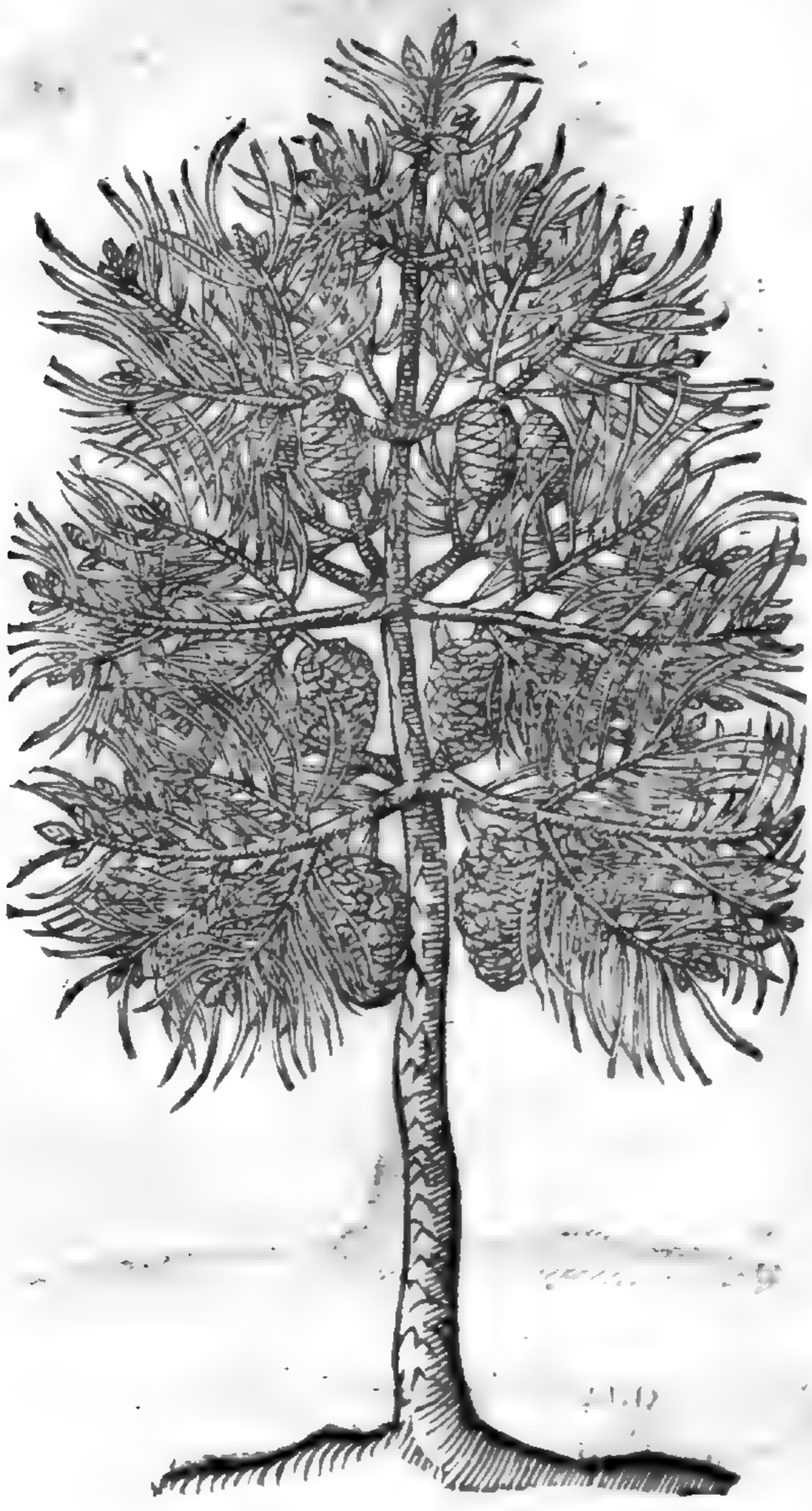

Taxum esse veneni scribit, vt etiam sub vmbra eius requiescentes aut dormientes offendantur, & quandoque moriantur. In Belgio minus perniciosa est, & vmbra periculo caret. Theophrastus λόφουρα animalia, Iumenta vertit Gaza, mori ait si folia comederint: sed μηρυκάζοντα, id est, ruminantia non offendi: fructusque verò & aliquibus hominibus mandi, suauesque esse ac innoxios. Nicander in Alexipharmacis Taxum inter venenatas stirpes quoque retulit, adscripto simul remedio: & quidem his verbis: Interprete Ioanne Gorræo:

Parce venenata Taxo, quæ surgit in Octa
Abietibus similis, lethoq; absumit acerbo,
Ni præter morem pleno cratere meraca
Fundere vina pares, cùm primùm sentiet æger
Arcturi obstructas fauces, animæq; canalem.

De Pinu. CAP. XI.

PInus duplex est Theophrasto auctore: vna ἥμερος, cultiua siue mansueta: altera ἀγρία, syluestris. Macedones verò & tertiam, ait, addere, ἄκαρπον siue sterilem, nobis incognitam.

Mansueta Pinus procero & crasso caudice in altum tollitur: inferiore quidem parte nudo, sed superiore admodum ramoso. Folia setæ equinæ ferè modo tenuia, oblonga, dura, cacumine pungentia ac aculeata, extremas ramulorum partes, comarum instar, plurima ambiunt; quorum bina ab vno ferè exeunt tuberculo. coni magni sunt ex multis solidis, duris, lignosis compacti squamis, sub quibus strobili lignosi putaminis, instar paruarum nucum, lacunatis includuntur toris; horum nucleus albidus, dulcis, oblongus, tenui membrana, facilè attritu digitorum decidente, velatus, cuius vsus est.

In multis Italiæ locis, & præsertim in agro Rauennate, & circa Massiliam in Narbonensi Gallia, in Hispania, tum & alibi, veluti in Orientis prouinciis sponte sua nascitur: colitur verò in hortis ac viridariis.

Latinis Pinus & Pinus satiua, vrbana, aut potius mansueta dicitur: Macedonibus ac reliquis Græcis πεύκη ἥμερος: sed Arcadibus πίτυς; nam quam Macedones πεύκην ἥμερον, Arcadiæ incolæ πίτυν vocant, vt Theophrastus ait. Atque sic ἥμερος Pinus in Arcadia ac circa Πλάτανον nomen permutat. Ex hac autem nominis permutatione accidit vt fructus Pini in conis reperti, à Dioscoride, Galeno, & Paulo, aliisque πιτυίδες nominentur, quasi πίτυος fructus, quos Dioscorides fructus esse ait πιτύων καὶ πεύκης, qui tamen non alterius quàm ἡμέρου πεύκης sunt, ab Arcadibus πίτυς appellatæ. Est verò & alia πίτυς, Piceæ Latinis, à Pinu multum differens; sed Pitys Arcadiæ nihil à Pinu differt.

Fructus autem harum κῶνοι Græcis dicuntur, & Latinis similiter Coni. est tamen κῶνος commune nomen omnium fructuum huius

generis arborum: Nominantur verò & Latinè Nuces Pineæ: à Mneſitheo Græcè ὀστεακίδες: à Diocle verò Caryſtio πιτύινα κάρυα, quæ tamen fructus eſſe arboris à Theophraſto πύξης appellatæ Athenæus teſtatur: Videtur & idé fructus totus, στρόβιλος & κόκκαλος à Galeno vocari, Cõmentario quarto lib. Hipp. De victus ratione in morbis acutis: Libro tamẽ ſecũdo De alimentorũ facultatibus non κῶνον, ſed nuces in eo contentas στρόβιλους nominat: & ſimiliter lib. VII. De ſimplicium medicamentorum facultatibus: Coni, inquit, fructus, quem Coccalum & Strobilum vocant: hos autem πιτύδες etiam nominari paulò antè dictum eſt. Germani Conum Zyrbel: Brabanti Pynappel nuncupant.

At fructus iſtius interior nucleus, vim habet concoctoriam & moderatè excalfacientem, in medio quaſi frigidi ac calidi conſiſtentem: exaſperata lenit: tuſſi veteri & pectoris diuturnis vitiis auxiliatur, per ſe, aut cum melle, alióve eclegmate ſumptus: phthiſicis ac tabeſcentibus vtilis eſt: vires reparat: corpus alit ac reficit: craſſi ac boni eſt ſucci, multumque nutrit, non tamen omninò facilè concoquitur; idcirco bellariis tritus admiſcetur, aut ſacharo incoquitur.

Prodeſt verò & idem nephriticis, ac aduerſus veſicæ roſiones, vrinæque ardores; acrimoniam enim mitigat, dolores ſedat, vrinam clementer prouocat: auget item & lac & ſemen genitale; Venerem idcirco etiam excitat.

Totus conus cum Marrubio recenti decoctus, inquit Galenus, ſi poſtea addito modico mellis iterum coquatur, donec ipſum decoctum mellis accipiat craſſitudinem, medicamentum eſt ad thoracis pulmonisque excreationes conueniens.

Simile & Dioſcorides habet: integri, ait, ac recenter ab arboribus decerpti, confracti, & in paſſo decocti, veteri tuſſi & tabitudini conferunt, ſi quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur.

De Pinu ſylueſtri, ſiue Pinaſtro.

CAP. XII.

Pinus ſylueſter, ſiue Pinaſter.

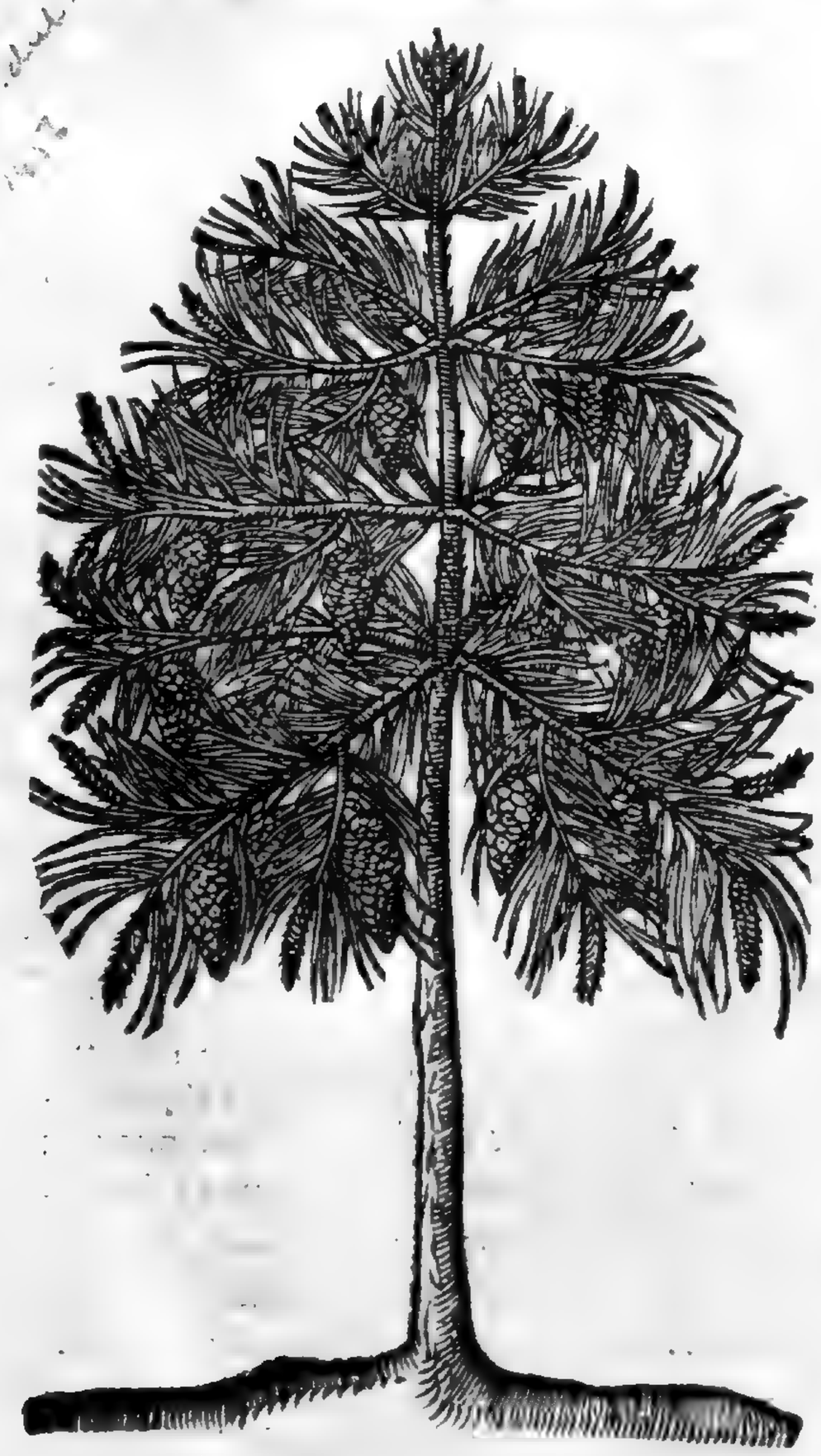

Pinus ſylueſtris altera.

SYLVESTRIVM Pinorum complura ſunt genera, quæ ad duo ſi referantur: vna erit ſylueſtris montana Pinus: altera θαλία, ſiue Marina Pinus.

Inte

Pinus maritima maior.

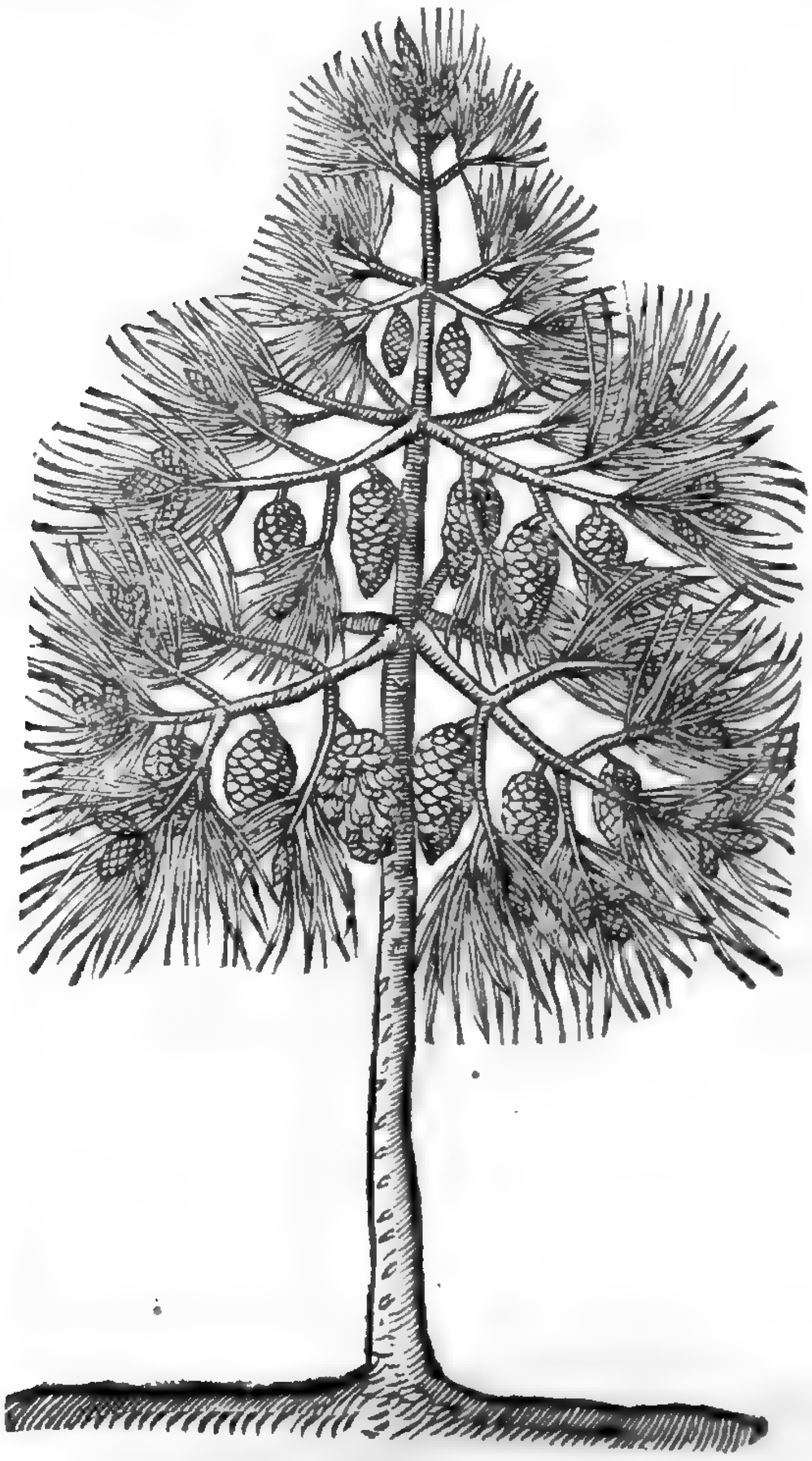

Pini maritimæ maioris ramulus.

Inter montanas autem prima, vrbanæ siue ἡμέρῳ similis est, sed frequenter humilior, ac minus alta, crassitudine verò haud cedens. cortex eius glaber est: folia qualia Pini vrbanæ, dura, gracilia, acuminata, sed breuiora, inter quæ subinde fructus futuri rudimentum latet. coni verò multò minores, breues ac parui, resinosi ac odorati; qui quamprimum inaruerint, dehiscunt, & ex arbore decidunt. 1.

In syluis Bohemiæ, Silesiæ, Morauiæ, Lusatiæ, Poloniæ, aliisque Germaniæ, ac etiam Borussiæ, largè prouenit, ac in omnibus Septentrionalibus regionibus: frigidos tractus amat, & montosa: grandines, niues, & gelu non reformidat: In Pyrenæis montibus, ac Italicis Alpibus, tum & Gallia Celtica etiam reperitur.

Altera species altitudine & proceritate minor est, alioqui arbor elegans ac speciosa. folia veluti alterius Pini frequentia, tenuia, & acuminata. Conus Piceo crassitudine ferè æqualis, sed breuior; resinosus quoque & admodum fragilis. nuces vrbanis minores ac ferè triangulares. ligni materies elegans est & odorata, idonea ad tabulas aliaque opera ex ea conficienda. 2.

In Tridentino agro, vt Matthiolus scribit, ac in Rhetinorum montibus, in Comitatu Tyrolensi, ac prope Oenipontem prouenit.

Tertiam verò præter hanc & Montanam idem refert; hæc autem caudice nullo assurgit, sed plurimis ramis effunditur humi serpentibus, duodecim aut quindecim cubitos longis, flexibilibus ac obsequiosis, & ad circulos vasarios perquam idoneis. coni huius quales prioris montani, sed odoratiores, & plus resinæ proferentes. 3.

Marina Pinus duorum hominum staturam subinde non excedit: folio Pini breuiore: fructu Coni forma oblongo & turbinato, multam resinam proferente. huius duæ sunt species, fructus magnitudine tantummodo differentes. 4.

Gignitur in maritimis Italiæ, ac etiam Hispaniæ, tum & in aliis prouinciis, haud procul à mari locis.

Minorem verò & quandam huius generis Carolus Clusius exhibet, hominis staturam vix attingentem: foliis minutis, & veluti Laricis, sed perpetuis; Cono paruulo, ac nucleis pusillis. 5.

Fluit

Pinus maritima minor.

Teda.

Plinij lotus emaculatus

Fluit autem ex his omnibus resina alba & odorata. conuertuntur verò & in Tedam, & ex his nigra Pix vi ignis excoquitur. Transeunt verò & in Tedam quandoque Picea & Larix, sed rarò admodum: Pini enim syluestris proprius ac peculiaris morbus Teda est. In Tedam autem arbor conuersa dicitur, cùm non modò cor eius, sed & reliqua eius substantia in pinguetudinem mutata est.

Appellantur autem omnes hæ Græcis πεύκαι ἀγρίαι; & Latinè syluestres Pini: à Plinio verò Pinastri. Pinaster, inquit lib. XVI. cap. x. nihil aliud est quàm Pinus syluestris minore altitudine, & à medio ramosa, sicut Pinus in vertice. (exemplaria pleraque perperam habent: mira altitudine) Falluntur autem non parum, qui Pinum Græcis πίτυν appellari existimant, præter vrbanam: quæ tamen non ab omnibus, sed ab Arcadibus tantummodò (vt antè scriptum) πίτυς nominatur. Syluestris Pinus πεύκη omnibus est: Atque huius idcirco Teda, non Picea, sed Pinea Latinis dicitur: vt satis testatur Ouidius in epistolis Heroidum:

Vt vidi, vt perij, nec notis ignibus arsi,
Ardet vt ad magnos Pinea Teda Deos.

Item Fastorum quarto:

Illic accendit geminas pro lampade Pinus,
Hinc Cereris sacris nũc quoq; Teda datur.

Huc facit quoque quod apud Virgilium legitur Æneid. VII.

Ipsa inter medias, flagrantem feruida Pinum
Sustinet.

Vbi per flagrantem Pinum, Tedam Pineam intelligendam Seruius admonet. Accedit Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallij:

——manu
Pineam quate tedam.

Et Prudentius in Hymno cerei Paschalis:

Seu Pinus piceam fert alimoniam.

Iam & Peucedanos à similitudine πεύκης nomen habens, Latinis à Pinu quoque appellationem Pinastelli inuenit. Quæ sanè omnia satis ostendunt πεύκην, Latinis non Piceam, sed Pinum dici.

1. Prior autem syluestrium harum species Idæa Theophrasti esse posset, si conus qui breuior est, oblongior foret. nam ex syluestribus vnam Idæam nominat, fructu longiore: alteram marinam fructu rotundiore. At nobis contrario hæc se habent modo: Nam syluestris montanę breuior est conus: maritimæ verò longior. Potest verò hæc verius Macedonum mas esse: hi etenim syluestrium vnam marem: alteram feminam statuunt: Et marem quidem contortiorem & opera difficiliorem: feminam verò faciliorem. Contortius autem huius lignum est, minusque operibus expetitum, quàm proximæ: Idcirco & mas esse posse videtur.

opera

Germanis hæc arbor **Hartzbaum/ & wilder Hartzbaum:** Gallis in Celtica *Eluo, Aleuo:* Hispanis *Pino, Carax.*

2. Altera species Italis, Tridentinis, & Ananiensibus vulgo *Cembro & Cirmolo* dicitur. A Macedonum femina syluestri nihil differre apparet; nam tractabilem & ad multa opera materiam habet idoneam.

3. Tertia ab iisdem Mugo nuncupatur. hæc non abs re χαμαιπεύκη dici potest, hoc est, humilis Pinus: alia tamen ac differens à χαμαιπεύκη herba.

4. Quarta θαλλία πεύκη Græcis: Latinis Maritima ac marina Pinus nominatur.

Teda autem Latinis dicta, Græcis δάς & δάδιον nominatur: Germanis **Kynholtz.**

Plinij error. Plinius non absque errore Tedam sui generis arborem esse existimauit, ac sextum Coniferarum genus statuit: sicuti & non rectè pro πεύκη, Laricem Latinè vertit.

Veluti

Veluti autem Dioſcorides inter πίτυν & ὦίτυν tam exiguum, vt vix vllum, diſcrimen ſtatuit: ac eiuſdem generis vtramque facit: ſic & facultates vtrique communes tradit.

Vtriuſque, inquit, cortex adſtringit: prodeſt aduerſus intertrigines tritus ac impoſitus: ad ſuperficiaria item vlcera & ambuſta cum argenti ſpuma & manna thuris: Cerato verò myrtino exceptus teneriorum vlcera claudit: cum atramento ſutorio tritus ſerpentia cohibet: ſuffitu partus & ſecundas extrahit: potus aluum ſiſtit, & vrinas mouet.

Galenus ferè eadem: ſed Peuces corticem, Pityos moderatiorem eſſe ait. Folia trita inflammationes ſoluunt, & vulnera ab ipſis arcent. Trita & in aceto decocta dentium dolores mitigant, ſi hoc calido decocto colluantur: hepaticis verò & eadem vtilia ſunt, cum aqua vel melicrato pota. Idem verò poteſt & ſtrobilôn cortex, quod folia pota: ſed Galenus in cono, quanquam his ſimilis videatur, minus tamen validam facultatem eſſe affirmat, ſic vt nihil dictorum probè efficere queat; ſed moleſtam quandam habeat mordacitatem.

Teda particulatim ſecta, & in aceto decocta, dolores dentium etiam ſopit; ex decocto dente colluto. Ex hac etiam fit Spatha ad acoporum & peſſorum compoſitiones vtilis. Ex hac verò combuſta fuligo ad atramenti librarij confectionem excipitur, & ad καλλιφλύσαρα, & ad eroſionem angulorum oculi, & ad palpebrarum caluitiem, & lachrymantes & lippientes oculos: Dioſcoride auctore. καλλιβλέφαρα

De Picea.

CAP. XIII.

Picea.

PROCERA arbor Picea eſt, multis ramis luxurians, non ſolùm quidem circa verticem, ſed multò inferius, ac etiam infra caudicis medium, qui reflexi terram verſus nutantes non rarò dependent. folia anguſta ſunt, non qualia Pini, ſed breuiora latioraque, Abietis ſimiliora, quibus tamen nigriora, latiora, molliora, teneriora que, quæ etiam non orbiculariter, vt Abietis, teneriores virgulas conueſtiunt, ſed è duobus tantummodò ſibi oppoſitis lateribus, frequentia admodum denſeque exeunt, veluti Taxo, cuius folia ſatis æmulantur. Conus huius oblongus eſt, & Abiegno ferè ſimilis. cortex arboris nigricat, lentus ac flexibilis eſt, non vt Abietis fragilis; ſub quo proximè ligno, reſina colligitur, quæ quandoque effluens Larignæ ſimilis apparet.

In ſyluis Bohemiæ ac Germaniæ iuxta Pinaſtros & Abietes ſæpè hæc reperitur. naſcitur & in aliis regionibus.

Coniferam autem hanc arborem Græci πίτυν nominant: Latini Piceam, nõ autem Pinum: Nam Pinum Græcorum πεύκην eſſe ſuperiore capite oſtenſum. ὦίτυν autem Latinis Piceam dici teſtatur Scribonius Largus compoſitione CCI. Reſinæ, inquit, Pituinæ, id eſt, ex Picea arbore. Accedit Plinius lib. XVI. cap. X. vbi verba Theophraſti de Peuce & Pityi transferens, Pityn Piceam interpretatur, tametſi pro Peuce Laricem ſcripſerit, vt iam antè indicatum eſt.

Verba autem Theophraſti ſic habent: πεύκην μὲν γὰρ ὑπικαυθεισῶν τῶν ῥιζῶν οὐκ ἀναβλαστάνειν. τὴν ὦίτυν δὲ, φασί τινες ἀναβλαστάνειν, ὥσπερ καὶ ἐς λέσβον ἐμπρησθέντος τοῦ πυῤῥαίων ὄρεως τοῦ πιτυώδους: Plinij verò hoc modo: Larix vſtis radicibus non repullulat: Picea repullulat: vt in Lesbo accidit incenſo nemore Pyrrhæo.

Iam & πιτυοκάμπαι vix in alia vlla arbore, quàm in ſola Picea reperiuntur, teſte Bellonio: ſic vt non temerè Pityocampæ ac Picearum Erucæ vocentur, tametſi plerique interpretes, Pinorum erucas nominent. Atque idcirco etiam πίτυς à Theophraſto φθειρόποιος cognominatur, quòd videlicet vermes ac pediculi in ea gignantur. πιτυοκάμπαι.

Quandoquidem autem πίτυος nomen commune ad Pinum vrbanam & Piceam eſt, vt

antea

antea oſtenſum, recentiorum nonnulli hac de cauſa Piceam πίτυν ἀγείαν à Theophraſto nuncupari exiſtimant. Theophraſtus ſiquidem hiſtoriæ lib. III. Montibus, inquit, iuxta Macedoniam propriæ ἐλάτη, πεύκη, πίτυς ἀγεία, &c. paulò verò inferius, Inter ſylueſtria ἀειφύλλα ſiue ſemper folioſa, πεύκη, πίτυς ἀγεία. Sed lib. primo inter πίτυν & ἀγείαν medias alias numerat, ita πίτυν ab ἀγείᾳ ſeparans: Interpres etiam ἀγείαν Aquifoliam interpretatus eſt. Appellatur autem Picea hæc à Germanis **Schwartz Tannebaum**/& **Rot Tannebaum**: quandoq; verò & **Forenholtz**/ quod tamen & aliis nomen quadrat.

De facultatibus verò vel corticis vel fruticis huius arboris, ſuperiore capite ſcriptum eſt. Nam veteres Peuces & Pityos facultates, veluti conſimiles, ſimul deſcripſerunt. Reſtat de Reſinis, de quibus mox ſequente capite agendum.

De Reſinis. CAP. XIIII.

1. EX Pinorum, præſertim ſylueſtrium generibus, liquida, ſubalbida, & odorata Reſina profluit, & non rarò quidem ſpontè; ſed ex ramis aut caudice vulneratis copioſior, arbore
2. in Tedam conuerſa. Exit verò & arida quædam è corticis rimis, vel circa abſciſſos ramulos,
3. & quidem Piceæ vel Abietis. Iam & circa conos ſiue ſtrobilos & concreta quædam reperiritur Reſina.

Reſina autem omnis Græcè ῥητίνη dicitur: Germanis **Hartz**: Belgis **Herſt**: Italis *Ragia*: Hiſpanis *Reſina*.

1. Liquida Reſina Græcis ῥητίνη ὑγρὰ nominatur, & à nonnullis αὐτόῤῥυτος, id eſt, ſpontè fluës: à Lacedæmoniis φθοτόῤῥυτος, ſiue Primiflua: In Cilicia verò Καπναίλειον: vt Galenus III. De medicamentis ſecundum genera ſcribit: In Officinis Reſina Pini. Contingit autem quandoque dum negligentius hæc collecta fuerit, vt quædam lignoſa aut lapidoſa ei admixta ſint: huiuſcemodi autem Galenus συγκομιστὴν quaſi confuſaneam vocat, quæ liquefacta ac à ſordibus repurgata, dura redditur ac friabilis.

Simile accidit & Reſinæ aliæ liquidæ, quæ vbi colliquefacta fuerit & cocta, refrigerata dura ac friabilis eſt, & tundi, teri, cribrariq́ue poteſt. Talis autem Græcè φρυκτὴ, Latinis Fricta dicitur, & non rarò Colophonia ſiue κολοφωνία. Galenus ſiquidem in lib. De medic. ſecundum genera III. frictam ab aliis Colophoniam appellari affirmat: Reſinarum, inquit, omnium ſiccißima, quam nonnulli frictam, alij Colophoniam nominant. Colophonia autem vocatur, quòd olim à Colophone, vt Dioſcorides, petebatur. hæc præ cæteris fulua, ſi teratur alba fit: Plinius lib. XIIII. cap. XX.

Colophonia.

2. Altera arida ῥητίνη ξηρὰ nuncupatur, præſertim ex Picea arbore, pinguedinis expers, & celeriter areſcens, quæ, vt Galenus VI. De medic. ſecundum genera, propriè φύσημα πιτύϊνον: In Aſia quæ fit è Picea admodum candida Spagas vocatur, Plinio auctore.
3. Tertia ῥητίνης τερεβιλίνης nomen accepit: eadem verò & φύσημα τερεβίλινον dicitur: Officinis hæc incognita eſt. Proſtat tamen in his venalis quædam arida quidem reſina, ſed ex Pityina, ſtrobilina, abietinaq́ue confuſis permixta, quam *Garipot* nominant: Thuris loco hæc non rarò ſuffitur; à quo tamen multùm differens eſt.

Reſina autem omnis deſiccat & excalfacit, ſed non æqualiter omnes: eſt ſiquidem inter eas differentia. Quæ acriores, excalfaciunt magis, vt ſtrobilina, omnium reſinarum calidiſſima; quia & acrior. Pityinum phyſema minus acre, minus excalfacit: In huius & ſtrobilinæ medio, Abietina eſt. Liquida Pinea humidior eſt: ad Laricis qualitatem & facultatẽ accedit.

Vtiles ſunt reſinæ, Dioſcoride auctore, vſtæ ſiue frictæ ad malagmata & acopa: præter enim emollientem quam retinent facultatem, etiam tenuitate partium ſuarum ac ſiccitate digerunt. tumores idcirco & emolliunt ac diſcutiunt: eadem quoque facultate acopis permiſti laſſitudinibus medentur.

Liquidæ reſinæ vnguentis ad recentia vulnera ſolidanda commendatis, commodiſſimè admiſcentur, nam & ad ſuppurationem, tum & facilem vnitionem faciunt.

Excipitur verò & Fuligo, λίγνις Græcis dicta, ex reſinis perinde ac ex thure, quæ ad καλλιβλέφαρα, hoc eſt, palpebras ornantia conducit, & angulorum oculi eroſiones, & collachrymationes: citra morſum ſiquidem reſiccat.

Conficitur ex hac, inquit Dioſcorides, atramentum ſcriptorium. verùm hac ætate non quo ſcribitur, ſed quod à Typographis in excudendis libris vſurpatur, ex hac fuligine, aliis nonnullis permiſtis, paratur.

De Pice. CAP. XV.

EX pinguiſſimis Pini lignis in Tedam conuerſis, vi ignis Pix elicitur. Locum oportet eſſe lapidibus, aut duriore aliqua materia ſtratum, medioq́ue paulò elatiorem, quem ſctobes, ambiant,

ambiant,in quos humor defluat,à quibus deinde & alij canales diducuntur, per quos delatus excipiatur: exceptus in vasa ac dolia reconditur. Loco parato, Tedæ fissa ligna erecta congeruntur,deinde ramis Abietum & Picearum plurimis circumpositis,luto ac terra multa circumquaque conteguntur, ac diligenter ne vlla rima pateat cauetur; solo in vertice foramine relicto, per quod, & ignis emitti queat, & hoc immisso flammæ ac fumo exitus pateat. Accenso igne Pix defluit,primùm quidem liquidior, postea verò spissior.

Liquor hic Græcis πίσσα: Latinis verò Pix dicitur: & humidior quidem ac primò defluēs à Plinio lib. XVI.cap.XI. Cedria: Pix, inquit, liquida in Europa è Teda coquitur, naualibus muniendis,multosque alios ad vsus. Lignum eius concisum, fumis vndique igni extra circumdato, feruet: primus sudor aquæ modo fluit canali: hoc in Syria Cedrium vocatur, cuius tanta vis est,vt in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfusa seruentur. Sequens liquor, crassior iam,Picem fundit. Sed Dioscorides Cedriam ex Cedro magna arbore colligi scribit,& ex Teda Pinea liquorem vi ignis extractum πίσσαλ ὑγρὰν nominat: Latinis hæc est Pix liquida: Italis *Pece liquida:* Germanis Weich bach: Belgis Teer: Gallis *Poix soudire*: Hispanis *Pez liquida*: in Officinis quibusdam Kitran. *Cedria.*

Ex hac verò cum coquitur,durior efficitur Pix: hæc Græcis ξηρὰ πίσσα: Latinis Arida aut sicca Pix: nonnullis παλιμπίσσα, quasi iterata Pix, quia secundò decocta est: huius autem quædam viscosa facta Βοσκὰς nominatur: In Officinis Pix naualis: Germanis Bach: Belgis Strempech: Italis *Pece secca:* Gallis *Poix seche*: Hispanis *Pez seca.* *Arida Pix.*

Pix autem excalfacit quoque ac resiccat: & humida siue liquida calidior est: durior verò plus desiccare potest,auctore Galeno. Conducit autem liquida ad tōsillarum & vuæ inflammationes,ac ad anginas foris illita: ad purulentas aures cum rosaceo: ad serpentum morsus cum sale trita & imposita: cum æquali portione ceræ scabros vngues aufert: phymata discutit,& vteri,ac ani duritias: addita hordei farina, & cum pueri vrina decocta, χοιράδας siue strumas dissoluit: cum sulphure verò ac Piceæ cortice vel furfuribus, serpentia vlcera illita cohibet: cum thuris manna & cerato permixta profundas sedis ac pedum rimas consolidat.

Dura siue sicca Pix,Malactice est,durities emollit: pus promouet: phymata ac phygethla discutit: vlcera caua replet: vulnerariis medicamentis commodè permiscetur.

Intra corpus quid liquida Pix assumpta præstare queat, Dioscorides & Galenus scriptum quoq; reliquerunt: Verùm hæc adscribere curæ nobis non fuit: nemo siquidem hoc sæculo hanc sibi exhiberi facilè admissurus est.

Colligitur quoque ex Pice Fuligo, quæ, quod ex resinis, eadem potest.

De Abiete. CAP. XVI.

EXCELSA & admodum procera Abies similiter est, Pinum altitudine superat: caudex eius rectus, inferius enodis, crescendo in altitudinem progreditur, naturali contractura peræquata ad cacumen vsque; circa quod ramos promit,ex eadem caudicis parte simul quaternos,ex aduerso ita sitos, vt decussim imitentur; è quatuor caudicis lateribus erumpentes, tali ad fastigium vsque ordine obseruato: ab his verò ramis & alij exeunt, sed bini tantummodò laterales,sibi mutuò oppositi, qui subinde deorsum nutant, reliquis sursum magis reclinatis. Folia ramulos ac eorum propagines nullo ordine digesta circumdant,oblonga,teretia,& leuiter mucronata,angustiora albidioraq; multò quàm Piceæ,diluto videlicet & quasi albido colore virentia. coni oblongi sunt,& longiores quàm vllius Coniferæ,mollibus compacti squamis,ab extremis virgulis deorsum dependentes, qui nec facilè decidunt, sed diutissimè in arbore hærent: coccali in his exigui, nucleo ossis Cerasi non maiores, adnata vna parte membrana, alisapum aut grandiorum muscarum ferè persimili. materies ligni albida est,& ex multiplici tunica contexta,veluti Cepæ bulbus. 1.

Huius verò & alteram speciem Bellonius in lib. De arboribus coniferis ostendit, conis non dependentibus,sed sursum erectis,quam legitimam esse Abietem, & matem dici posse, existimat. Theophrastus siquidem lib.III. duas Abietes facit: vnam masculam: alteram feminam. Maris folia acutiora, magisque pungentia, pinnata, & in angustius tendentia esse ait, ligni verò materiam duriorem,& forma decoram esse arborem: Feminæ verò materiam candidiorem molliorémque,& ad opera faciliorem. 2.

Abies in montibus altis nascitur: In Germaniæ ac Bohemiæ syluis satis frequens, in quibus vnà cum Pinastris viret: gignitur verò & in Italiæ, Galliæ, & aliarum regionum montanis: descendit verò quandoque & ad plana.

Ex Abietis autem cortice liquida quædam colligitur resina,Laricea consistentia assimilis, sed magis transparens; amaricans & sapore Citrij mali corticem proximè referens, quæ in tuberculis nonnullis corticis, non quidem vetustiorum, sed nouellarum Abietum continetur;

Abies.

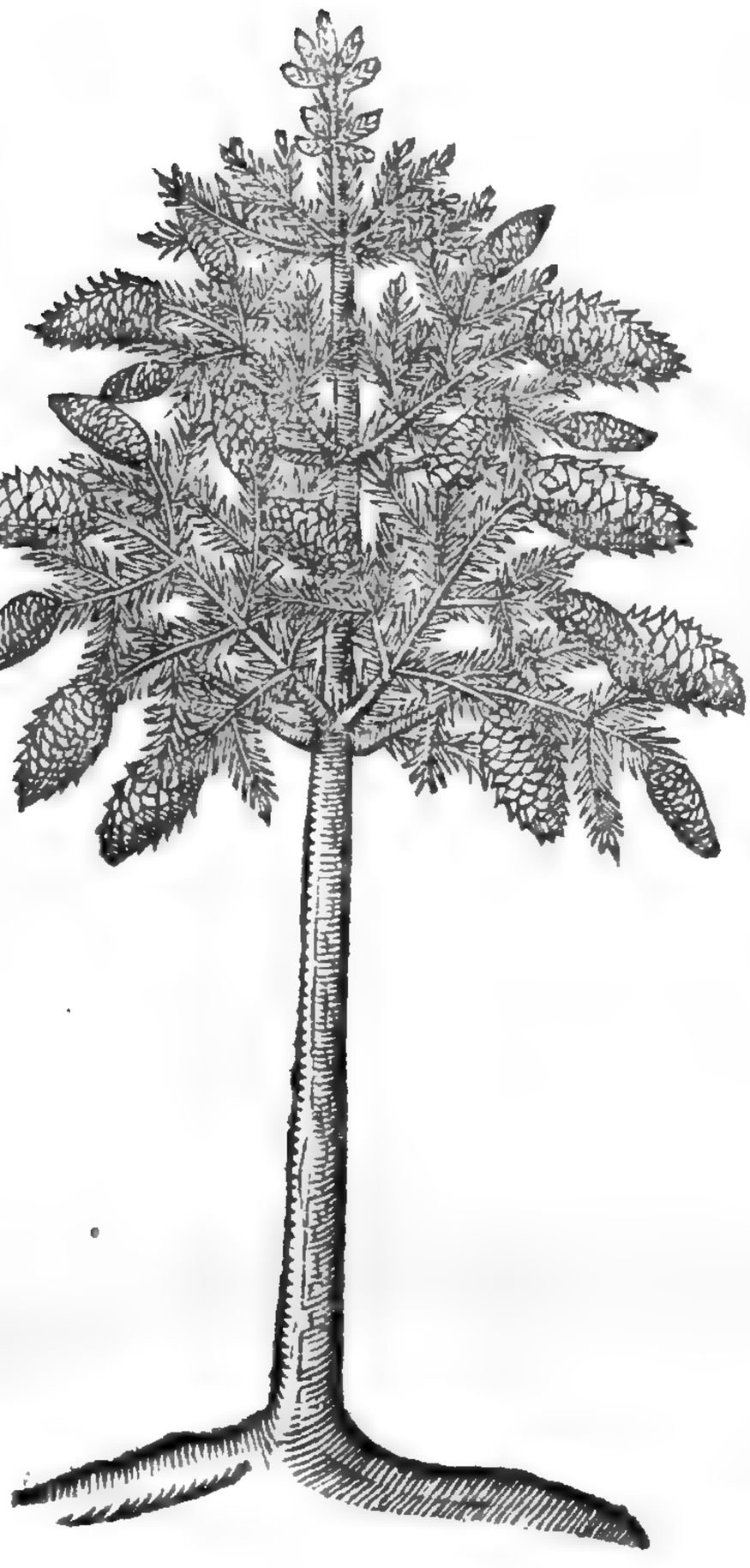

Abies altera.

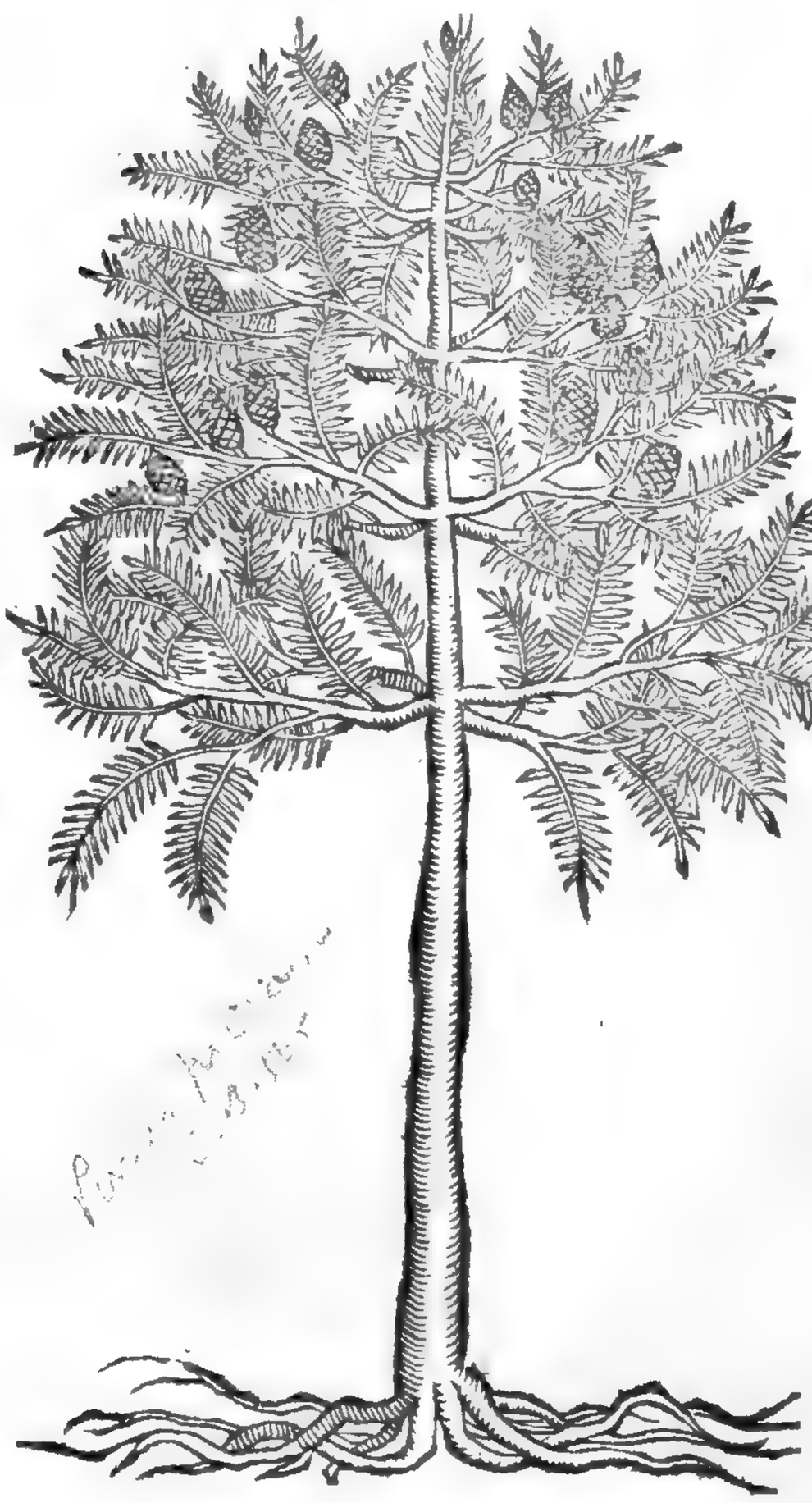

tur; ex quibus non nisi vulneratis eximitur, sponte etenim non profluit.

Fert & aridam resinam Abies, quæ circa corticis rimas, vel abscissos ramos veterum arborum reperitur, vel etiam sub ipsis corticibus.

Abies autem Græcis ἐλάτη dicitur: apud Græcos nostri temporis vox integra ac incorrupta restat: Germanis **weiß Thannen/ & weiß Thannenbaum:** Belgis **witte Dennenboom:** Italis *Abete:* Hispanis *Abeto.*

Gallis prior, cuius nempe coni oblongiores dependent, *Suiffe*: altera verò conis sursum arrectis, *du Sap* aut *Sapin*: vt quidem Belloniusait. qui & hanc marem, vt diximus, facit, & legittimam Abietem: illam verò feminam, & Latinis Sapinum dici affirmat.

Sapinus. Sed Sapinus non arboris species est, sed caudicis Abiegni inferior ac enodis pars, vt non modò Plinius lib. XVI. cap. XXXIX: sed & Vitruuius lib. II. cap. XI. testatur, qui & superiorem partem nodosam ac duriorem Fusternam nominant.

Fusterna.

Liquidam resinã, quæ ex nouellarũ Abietũ cortice eximitur, Græcè δάκρυον τῆς ἐλάτης vocant: Latinè Lachrymã Abietis, & Lachrymam abiegnã: Officinæ Germanię perperàm Terebinthinam Venetam: Italis Lagrimo est. Existimant nonnulli à Dioscoride ἐλαιώδη ῥητίνην, siue oleosam resinam appellari: verùm oleosa resina, à Pinea liquida differens haud est.

Arida Abietum resina, ῥητίνη ἐλατίνη & Abiegna resina rectè nuncupatur, odorata est, thurisque loco non rarò vnà cum aliis suffitur.

Cæterùm Abietis cortex, Peuces cortici facultatem assimilem obtinet; moderatiorem videlicet quàm Pityos.

Resinæ verò facultas qualis Pityinæ, mitior nempe quàm strobilina; acrior autem & calidior quàm Terebinthinæ.

Lachryma verò Abietis vti Terebinthina ac Laricea amarior est, ita quoque his calidior ac siccior: abstergit, aperit; vulnera recentia conglutinat: sordidiora emundat: capitis vulneribus præcipuè conducit. Dimidiæ vnciæ pondere assumpta, aluum elementer mouet, & in intestinis contenta expurgat: tum & calculos & harenulas in viis vrinariis hærentes expellit: mediocriter verò & vrinam cit. Aduersus autem sordidorum ex pene humorum profluuium, Gonorrhæa Venerea quæ dicitur, huius vsus confert, si aliquot diebus continuis

matutino

matutino tempore sumatur: præstat verò elotam esse cum stillatitio liquore Plantaginis, Lactucæ, aut alio consimili refrigerante, qui acrimoniam & calorem eius remittat.

De Cedro magna.

Cedri magnæ ramulus cum conis.

CAP. XVII.

CEDRI duæ sunt: vna maior, Conifera: altera humilis, baccas ferens Iuniperinis similes: & de hac quidem cap. huius libri v. actum est: nunc maior describenda.

Est autem maior Cedrus magna admodum & procera arbor, non modò cæteras resiniferas ac coniferas excedens, sed & reliquas arbores omnes vasta amplitudine superans. caudex eius frequenter admodum crassus est, vt quatuor hominum vlnæ eum complecti, auctore Theophrasto, nequeant: cortex inferioris partis, quæ à terra ad primos porrigitur ramos, asperior est: reliquus verò læuis ac glaber inter ramos conspicuus. rami ab imo ferè, & haud altè à terra, ad fastigium vsque exeunt, paulatim altiusque scandendo minores breuioresque facti; arbore Pyramidis formam referente. orbiculariter autem hi caudicem ambiunt, taliq; alterno ordine dispositi sunt, vt per hos ad cacumen vsque, veluti per scalas, conscendi queat. Folia capillata veluti Pini, sed breuiora ac minimè aculeata. coni multò breuiores sunt, & crassiores quàm Abietis, mollibus, nō duris squamis compacti, qui non deorsum pendent, sed sursum arrecti, in ramis consistunt, quibus & adeò pertinaciter hærent, vt citra rami particulam auelli nequeant, vt Bellonius scribit. ligni materies durissima, nec cariem nec vetustatem sentit: cor odoratum ac subrubens. Dei Opt. Max. templum ex Cedrino ligno idcirco Salomon Iudæorum Rex Hierosolymis extrui voluit: & Gentiles Deorum suorum simulachra ex hoc finxerunt.

Fluit autem & ex Cedro resina abiegnæ similis, odorata, lentæ admodū substantiæ; commansa siquidem dentibus adeò firmiter adhæret, vt ægrè auelli queat; quæ initio liquidior & albida, vi ardoreque Solis durescit & arida fit: vi verò ignis, & ex hac Pix excoquitur, cui Cedriæ nomen; & quidem propriè. *Cedria.*

In niuosis montibus Cedri nascuntur, veluti in Syriæ Libano, in quo adhuc nonnullas extare Bellonius refert, Salomonis, vt creditur, manu satas: iam & in Tauro ac Amano montibus reperiuntur. frigidis & saxosis gaudent. Cedrum, inquit Theophrastus, Syria gignit, eaq; ad triremes vtuntur, qui Syriam ac Phœnicen incolunt; quia Pino carent.

Perpetua coma, vt cæteræ coniferæ, viret. humido ac Austrino cæli statu Cedri materies, atque ex hac statuæ aliaque opera sudare & humorem emittere videntur: veluti & omnes quibus oleosus est succus: auctor Theophrastus.

Proceram autem ac vastæ magnitudinis arborem hanc Græci κέδρον: Latini similiter Cedrum: Plinius lib. XXIIII. cap. v. Cedrelaten nominat, quasi Cedrum abietem aut Cedrinam abietem; tum ad differentiam minoris Cedri, tum quòd Abietem valde referat.

Resina proprium nomen non accepit, Cedrina autem cognominari potest.

Pix autem ex hac extracta, κέδρια propriè dicitur: Plinius tamen & priorem Tedæ liquorem Cedrium in Syria vocari scribit: vt iam antè diximus. Optima est, inquit Dioscorides, pinguis, pellucida, odore grauis, quæ guttatim effusa coit, non dissipata permanet.

At Cedria temperatura calida est & sicca, cum partium tam exquisita tenuitate, vt vtriusq; qualitatis ordinem quartum attingere videatur. Mollem itaque carnem citò ac promptè

citra dolorem putrefacit, veluti ſeptica dicta medicamenta, ex quorum medicamentorum genere ipſa quoque eſt, ſed infimo loco, vtpotè debiliſſima: atque idcircò mortuorum corpora non corrumpit, ſed reſiccat, & à corruptione tuetur, humiditates eorum depaſcens.

At in viuentibus calor ipſe qui in corporibus eſt, Cedriæ vires adaugens, cauſa efficitur, vt teneræ carnes ab ea deurantur: Galeno teſte.

Condiebantur autem olim mortuorum corpora magna ex parte Cedria apud Ægyptios; tametſi & alij condituræ fuerint modi, quos Herodotus latius refert.

Mumia. Conditum verò corpus Officinæ Mumiam nominant, ſed perperam: Mumia ſiquidem Arabum, nihil aliud eſt quàm à Græcis Piſſaſphalton dictum, vt ex Auicennę cap. 474. & Serapionis 293. ſatis manifeſtum.

Error Interpretis Serapionis. Erroris occaſionem præbuit Serapionis interpres, qui ex ſua, non autem ex Serapionis ſententia Mumiam interpretatur, mixturam ex aloë & myrrha, & quod eis admiſcetur ex humiditate corporis humani. Sed ad Cedriam redeamus.

Hæc ad ocularia quoque medicamenta commendatur: oculorum aciem intendit illita: albugines & cicatrices detergit: aurium vermes necat cum aceto infuſa: & ſonitus ſibilosq; cum hyſſopi decocto: dentium cauitatibus impoſita eos frangit & dolorem ſedat; idem facit cum aceto colluta: contra anginas & tonſillarum inflammationes illita prodeſt: lentes pediculosque enecat: Ceraſtæ morſibus cum ſale impoſita auxiliatur: contra venena leporis marini in paſſo ſumpta conuenit: prodeſt & elephantiacis inuncta: vermes & tineas ſubtus iniecta enecat, & partus extrahit. vt quidem Dioſcorides.

De Larice. CAP. XVIII.

Larix.

LARIX non exiguæ quoque proceritatis arbor eſt: caudice rectè aſſurgente, cuius cortex inferiore parte, quæ ramis ſubeſt, craſſus, aſper, in frequentes rimas dehiſcit, præcipuus interius rubere conſpicitur; reliqua parte læuis, glaber, nonnihil foris inalbicans. ramos Larix multos promit, in alios minores diuiſos, qui lenti ac obſequioſi ſunt: folia verò circa ramulos multa, ab vno tuberculo numeroſa, ſimul cohærentia, breuiora, tenuiora, mollioraque quàm

Pini,

Laricis ramulus.

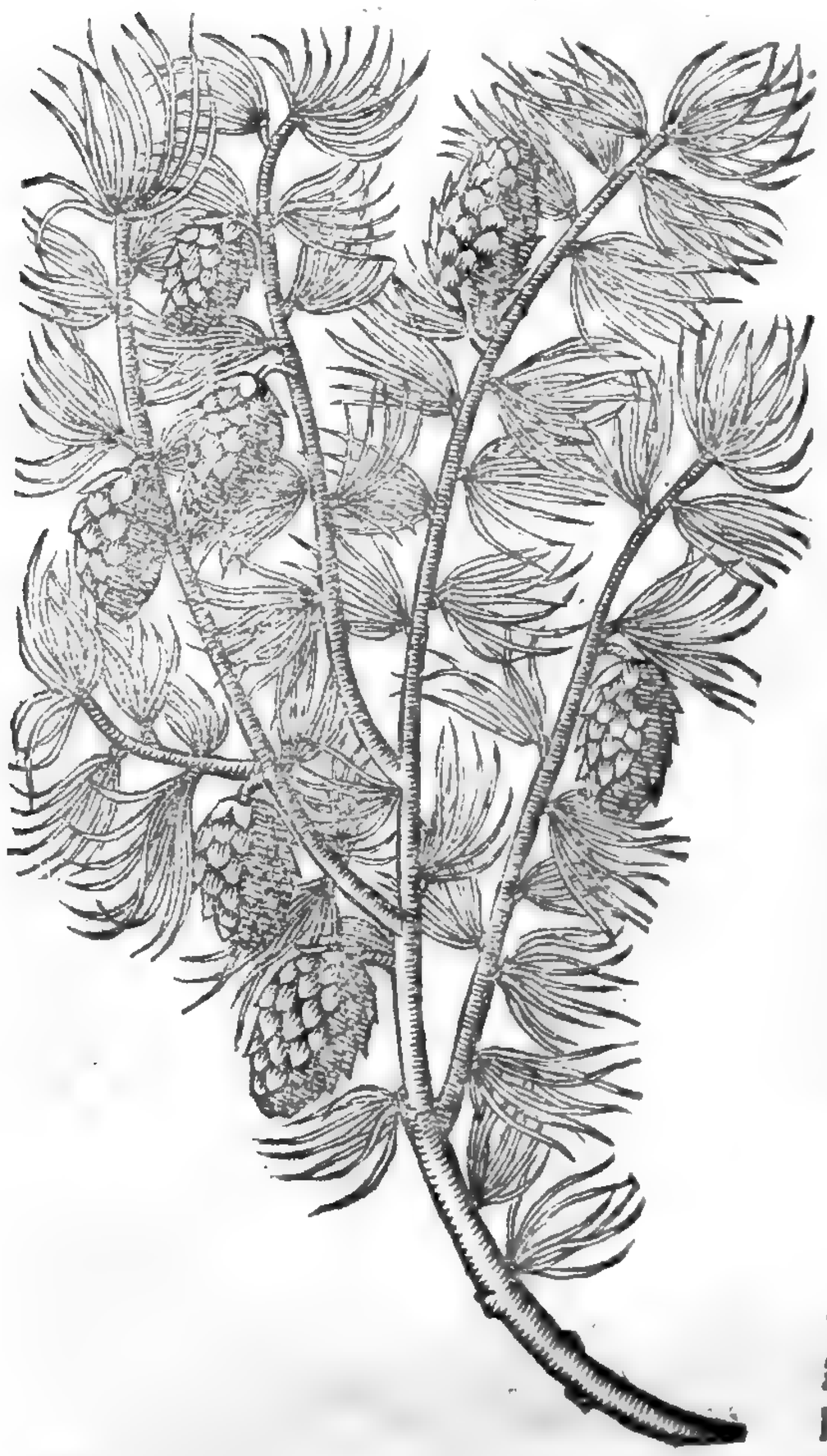

Pini, haud aculeata sed retusa. flosculi seu potius conorum rudimenta è tenerrimis ramulis erumpunt rotunda, eleganti tandem purpura rubentia. Coni parui Cupressinis magnitudine ferè similes, sed tamen longiores, gracilibus foliosis squamulis compacti; sub quibus latent fructus exigui, adnata tenui membranula, apum aut vesparum alis persimili. ligni materies durissima, colore præsertim quæ media ac interior est rubescens, ad diuturna opera perquàm vtilis.

Flammis autem nõ accendi Laricis lignum, aut ab igne non comburi, vt Vitruuius de Castro Larigno à Cæsare oppugnato refert, veritatem non habet: Nam & in fornacibus ardet, & in carbones vertitur, ferrariis Officinis vtilissimos: vt Matthiolus scribit.

Colligitur verò ex Larice & resina liquida, candicanti melli, veluti Attico aut Hispanico, colore & consistentia persimilis, quæ tamẽ non sponte effluit, sed ex arboris trunco manat, crasso oblongoque terebro ad cor vsque perforato. *Resina Laricea.*

Galenus hanc duplicem quodammodo esse tradit, lib. De medic. secundum genera 1111. Vnam similem Terebinthinæ: alteram hac acriorem, calidiorem, magis liquidam, odoratu grauiorem, gustu amariorem calidioremq;. Sed posterior non Larigna, sed Lachryma fuisse videtur Abietis, quam Galenus, quia consistentia quodammodo similis, pro Laricea habuisse potuit. Adnascitur & Larici fungus, non qualis aliis arboribus, sed albidus, medicinaque vtilis, qui Agarici nomen adeptus. de hoc autem vbi de Fungis agitur latius scriptum est. *Agaricus*

Nascitur autem Larix non quidem in Græcia aut Macedonia, sed præcipuè in Italiæ Alpibus, haud longè à Tridento: iuxta Benacum ac Padum fluuios; tum & alia eorundem montium loca: reperitur & in Morauia, quæ olim Marcomannorum prouincia locis montosis: Fuchsius in Silesia quoque gigni refert: alij verò & in Lusatia, circa Poloniæ fines.

Inter coniferas sola Larix absque foliis hyeme reperitur: Vere noua ex iisdem, vnde priora deciderunt, tuberculis erumpunt. Coni legendi sunt ante hyemem cùm folia defluere incipiunt: postea etenim sesc pandentibus ac dissoluentibus squamulis, semina effluunt. Resina æstiuis mensibus colligitur.

Larix Græcè similiter λάριξ dicitur: Italis ac Hispanis *Larice:* Germanis Lerchenbaum: Belgis Lorkenboom: Gallis *Melese.*

Liquida Resina à Galeno quoque λάριξ nominatur: Latinis Resina Larigna, vel Resina Laricea: Italis *Larga:* in Officinis Terebinthina appellatur, atque eius loco diuenditur, & medicamentis admiscetur. Nec nouum id est, nam & sua ætate Galenus Rhopopolas Laricem Terebinthinæ loco vendidisse refert: Et potest hoc citra errorem fieri: ipse siquidem Galenus vno loco pro Terebinthina Lariceam, alio loco pro Laricea Terebinthinam substituit: in lib. De medic. secundum genera.

At facultate Laricea reliquis omnibus resinis humidior est, ac vnà acrimoniæ ac morsus expers, Terebinthinæ assimilis: medicamentis quæ vlcera & recentia vulnera probè curatura sunt, vtiliter admiscetur. Omnes, inquit Galenus, resinæ huiuscemodi humiditatis gratia simul & viscositatis, quam coniunctam habent, sicca medicamenta veluti colligant: quia verò non euidentem obtinent acrimoniam, vlcera nequaquam irritant. Quapropter nonnulli meritò talibus medicamentorum compositionibus vel Terebinthinam vel Lariceam admiscuerunt: Hæc Galenus. Potest verò & Laricea omnia quæ Terebinthina, cui facultate, vt diximus, assimilis est. quod & ipse Galenus affirmat.

De Terebintho. CAP. XIX.

Terebinthus.

Terebinthi ramus cum corniculo.

EX ſylueſtribus perpetuò virentibus Terebinthus quoque, Theophraſto teſte, eſt: hæc quandoque fruticis inſtar, frequenter verò arboris modo attollitur. ramos ſpargit non paucos, oblongos: folia quoque oblongiora, ex pluribus ad vnam coſtam, ſiue, vt Theophraſtus vocat μίσχον, cohærentia; veluti Fraxini, ſed craſſiora pinguioraque; ſingularia quorum Laurinis ſimilia. flores racematim cohærent muſcoſi, vti Oleæ, purpuraſcentes: fructus per maturitatem ex cæruleo viret, baccarum Iuniperi magnitudine, durus, attactu pinguis ac reſinoſus, manuſq; inficiens. ligni materies dura, & qualis Lentiſco.

Fert præterea, Theophraſtus ait, oblonga quædam veluti κεράτια, ſiue cornicula, interius vacua, colore nonnihil rubentia, in quibus exigui vermiculi culicibus ſimiles, & quandoque humor quidam reperitur.

Ex huius autem trunco ac lignoſis ramis, reſina profluit liquida, quæ Terebinthina dicitur.

In Iudæa, Syria, Cypro, Aphrica, & Cycladibus inſulis, vt Dioſcorides ait, prouenit. Teſtatur Bellonius in Syria ac Cilicia copioſam inueniri, atque illinc venalem Damaſcum adferri: Cluſius in Narbonenſi Gallia, ac in plurimis Luſitaniæ, Hiſpaniæque locis ſponte gigni ait, ſed maxima ex parte fruticoſam, & reſinam haud proferentem.

Theophraſtus circa Idam & circa Macedoniam breuem, fruticoſam, contortamque naſci refert: apud Damaſcum verò Syriæ magnam, copioſam, decoramque. Idem Terebinthum quandam maſculam: alteram feminam facit. Maſculam quidem ſterilem: feminam autem fructiferam. Huius verò vnam fructu protinus rubente, magnitudine Lentis, qui concoqui nequit: alteram fructu initio viridi, poſtea ruffeſcente, poſtremò nigro, cum Vite matureſcente, Fabæ magnitudine, reſinoſo.

Terebinthus Indica.

Tradit verò & Indicam quandam eſſe Terebinthum: arborem videlicet ramis ac foliis Terebintho ſimilem, ſed fructu differentem, quem Amygdalis ſimilem habet. videtur autem hæc eadem cum arbore Piſtacia ferente: vt anteà ſcriptum.

Vere autem Terebinthi floſculi vnà cum nouis germinibus erumpunt: Septembri ac Octobri

Octobri vindemiæ tempore baccæ maturitatem assequuntur. Cornicula circa idem tempus nascuntur.

Hæc arbor Græcis τέρμινθος: quandoque verò etiam τερέβινθος dicitur: Latinis Terebinthus: Italis *Terebintho*: Hispanis *Cornicabra:* Gallis *Terebinte*: Arabibus *Betin*, & cum articulo *Albotin*.

Græcis Resina τερμινθίνη cognominatur: Latinis Terebinthina: Germanis Terminthyn: Arabes glüten *Albotin* nominant, quibus fructus Granum viride est.

Cæterùm Terebinthi cortex, folia, & fructus adstrictionis quippiam obtinent: secundo verò ordine excalfaciunt: resiccant quidem virentia modicè; arida verò ordine secundo. fructus verò etiam amplius, propinquus tertio ordine resiccantibus, & calidior quoque. Esui nec aptus est, vt Dioscorides ait, sed ventriculo aduersatur: vrinam prouocat: lienosis prodest: contra phalangiorum morsus ex vino bibitur.

Resina verò Terebinthina omnes alias, Dios. sententia, antecedit: Sed Galeno auctore primas omnium Lentiscina meruit: post hanc verò Terebinthina.

Manifestam quoque hæc, non tamen similiter ac Lentiscina, adstrictionem possidet, cæterùm adiunctam habet amaritudinem quandam, per quam magis quàm Lentiscina digerit. ob eandem qualitatem inest & abstersio tanta quidem, vt & psoras sanet: lib. VIII. De simp. medic. facultatibus: In lib. verò De medic. secundum genera, Terebinthinam Laricęq assimilem facit, quam reliquis omnibus humidiorem, & acrimoniæ ac morsus expertem esse affirmat: vt superiore capite latius scriptum.

De Lentisco. CAP. XX.

Lentiscus.

LENTISCVS frequenter instar fruticis nullo grandiore caudice, sed compluribus stolonibus Coryli modo luxuriat: sæpius verò & ad mediocris arboris altitudinem assurgit & magnitudinem assequitur: lenti ac flexibiles rami eius sunt: cortex subruffus, similiter obsequiosus ac frangi contumax: folia ab vno pediculo octona ferè cohærẽt, Glycyrrhizæ foliis assimilia, sed duriora, colore saturato virentia, ambitu quandoque nonnihil rubẽtia, veluti & nonnullis discurrentibus venulis: odore nonnihil graueolentia. Flores muscosi racematim longis pediculis adhærent. baccæ succedunt Erui magnitudine, initiò virentes, inde purpureæ, postremò nigræ, pingues ac oleaginosæ, nucleo intus duro, nigro, cuius medulla candida est: ex quibus & oleum fit: Dioscoride testẽ.

Folliculos Lentiscus quoque profert, corniculi modo intortos, in quibus initiò liquor, deinde hoc veteraſcente animalcula exigua culicibus similia, veluti in Terebinthi corniculis, ac complicatis Vlmi foliis.

Effluit quoque ex Lentisco resina, sed arida; Mastiche dicta.

Lentiscus in pluribus regionibus prouenit: veluti in Syria, Creta, Italia, Narbonensi Gallia, plerisque Hispaniæ prouinciis, &c. Sed in Chio maris Ægæi insula præcipua: in qua vel sola diligenter, & Mastiches quidem causa colitur, quæ ex cultis Lentiscis illic ab indigenis vulnerato caule singulis annis diligenti adhibita cura colligitur: ac inde in omnes orbis partes mittitur.

Lentisci flosculi Vere: baccæ sub Autumnum perficiuntur. Mastiche verò circa Vindemiæ tempus colligenda.

Dicitur Græcis σχῖνος: Latinis Lentiscus: Italis *Lentisco*: Gallis *Lentisque*: Hispanis *Mata*, & *Arcoyra*.

Resina, ῥητίνη σχινίνη, & μαστίχη: Latinis Lentiscina Resina & similiter Mastiche nomina-

tur: In Officinis Maſtix: Italis *Maſtice*: Germanis, Belgis, & Gallis *Maſtic*: Hiſpanis *Almaſtiga, Maſtech, & Almeciga.*

Oleum ex baccis expreſſum Hiſpanos *Azeyte de Mata* nominare Cluſius ſcribit.

Lentiſcus autem, vt Galenus ait, ex aquea eſſentia leuiter calida, & non pauca terrena frigida compoſitus eſt. deſiccat ordine ſecundo completo: in caliditatis ac frigiditatis quodammodò medius. omnibus ſuis partibus ſimiliter adſtringit, extremis turionibus, germinibus, foliis, fructu, ramorum ac radicum corticibus, tum & ſucco ex foliis expreſſo. Bibitur aliquod horum per ſe, vel cum aliis eiuſmodi medicamentis, ad dyſenterias, alui fluores, ſanguinis ſputationes, & ex vtero eruptiones; eiuſdem ac etiam ſedis procidentiam: Idem ſiquidem poſſunt quod Acacia & Hypociſtis.

Decoctum verò horum fotu caua vlcera carne implet: fracta oſſa conſolidat: fluxiones muliebres ſiſtit: nomas reprimit: vrinas prouocat: mobilesque dentes collutione firmat ac ſtabilit. Ex ramulis aut ligno dentiſcalpia quoque in eundem vſum conficiuntur.

Oleum ex baccis adſtringendi vim ſimiliter retinet.

Maſtiche. Similem quoq; facultatem Maſtiche obtinet, omnium reſinarum optima, & primas partes meritò occupans: nam præter quòd modicè adſtringat, ineſt illi quoque mordacitatis expers deſiccatio: Galeno auctore.

Vtilis autem in primis debili ventriculo Maſtiche eſt: dolores eius ſedat, vel in exigua quantitate, trium videlicet granorum, aſſumpta, vel foris cum oleo illita, ſed præcipuè alutæ inducta & emplaſtri modo admota, quo modo nauſeam cibique faſtidium tollit, dolores ſopit, retinendi potentiam intendit, & concoctionem promouet.

Auxiliatur verò & ſanguinem expuentibus in eclegmate, & veteri tuſſi: additur ad dentifricia, quæ mobiles dentes confirmant, & ſordidiores emundant: faciei illinitionibus quæ cutis nitorem conciliant permiſcetur.

Commanducata verò Maſtiche oris halitum emendat: pituitam è capite clementer citraque moleſtiam detrahit: dolores dentium mitigat, dentesq; ipſos firmiores reddit, ac gingiuas contrahit: replicare verò & in oculis pilos, Dioſcorides addit.

LIBRI QVINTI PEMPTADIS SEXTÆ ET STIRPIVM HISTORIÆ FINIS.

DE EMENDATIONE AC CORRECTIONE

PAVCIS LOCIS ADHIBENDA.

CONTINGIT *quandoque vt animo nonnullis distracto, subinde aliter manus scribat, aliter verò ingenium meditetur. Id quod tametsi haud decens est, tamen euenire posse quis negauerit? Siquidem vt in prouerbio est, quandoque bonus dormitat Homerus. Iam & falli possunt typorum etiam diligentissimi collectores: fugiunt etiam quædam non tam verò ipsos correctores tametsi industrios. Vbi autem huiuscemodi aliquid contigerit, proximum est vt correctio ac emendatio adhibeatur. Itaque quæcunque animaduersione digna in his Pemptadibus obseruata, hæc ex subscripto elencho corrigenda.*

Prior numerus folium: alter lineam ostendit: Sed vbi tres asscripti, alter caput: tertius capitis lineam notat.

fo.8.	*cap.*6.	*lin.*25.	& aliis vehementibus
22.		49.	Abrotoni semen decoctum, aut crudum tritum cum aqua & potum.
26.	5.	7.	& sapore ipsum quoque
44.	25.	6.	aliàs
45.	27.	10.	diuisis: dilutè purpureis
46.	27.	2.	pinillo.
54.	34.	28.	& nonnihil maceris, qui
68.	16.	9.	similem Matthiolus refert
71.	20.	3.	plura
72.	20.	14.	& hoc quidem
86.	16.		calidum & siccum
111.	26.	36.	cum carnibus coctum
118.	4.		foliorum succum aliquot continuis diebus epotum, morbum ait Dioscor. sanare regium.
ibidem	33.	35.	propinatus idem potest. Sistit verò & radix.
128.	12.		Nam quæ
ibidem	13.		Hæc autem
ibidem	14.		transiata
208.	11.	3.	tamen, qui primi
238.	19.		vbi lasciuis
251.	9.	9.	flores habet pauciores
276.	8.	5.	lignosa. Tenui
283.	54.		Quartum
286.	18.	22.	floscules cauliculos ambientibus, in spicæ
320.	1.		ἐντεριών
328.	12.		respersis
359.	6.	5.	ex alis foliorum
393.	8.	22.	Americæ
415.	16.		Iamque præ
421.	6.		eam seuit
437.	11.	9.	videlicet: dissectis, fissis
452.	25.	11.	Germaniæ
461.	2.	19.	Empiricis
469.	14.		Muscus palustris
487.	10.	24.	diuersis vtens
569.	24.	34.	ad ramicem efficax
587.	12.		comparata
599.	53.		Italia tantum
600.	35.		Quod non modo hoc
640.	26.	44.	imposita vniunt
736.	9.	3.	videbatur
742.	1.		Et hunc
771.	24.	24.	Anonymos
783.	5.	21.	gaudent
ibidem	26.		χρυσόμηλον
746.	20.	43.	Agrifolium
820.	10.	11.	de Haliphlœo scribitur
850.	47.		operi difficiliorem
851.	15.		πολλοφόρος

INDEX NOMINVM GRÆCORVM,

OMNIVM STIRPIVM IN HIS LIBRIS

DESCRIPTORVM. CVIVS PRIOR NVMERVS

Pemp. alter Librum: & tertius ac (si adsint)

sequentes, cap. notant.

Βόυτονον 1.2.1.
Αβρότονον 1.2.1.
ἀγαθὸς δαίμων 2.5.23.
ἀγαεικὸν 3.5.24.
ἀγήρατον 2.3.26
ἀγλαοφωτὶς 2.1.32
ἀγνάκοπ 6.2.27
ἄγρ 6.2.12:15
ἄγρονον 6.1.4
ἄγρια 6.1.20
ἀγριέλαια 6.3.29
ἀγειοκάσανον 3.1.10
ἀγειοκομιμηλέα 6.1.15
ἀγειοκύναρα 5.5.3
ἀγειορίγαν 2.4.16
ἀγειοστέλινον 5.4.5
ἀγειόφυλλον 2.5.23
ἄγρωστις 3.3.10.& 4.4.1
ἄγυν 6.2.12
ἄγχουσα 5.1.11
ἀδαμάντη 3.4.21
ἀδάμενον 3.4.21
ἀδέστον 1.4.3
ἀδιάντον 3.5.10
ἄδιφον ἢ ἄδιφ 3.1.16:17
ἀδρὰ ῥίζα 3.1.1
ἀειζωον μέγα 1.5.8
ἀειζωον μικρὸν 1.5.9
ἀειζωον ἄγειον 1.5.11
ἀέρπις 1.2.11
ἄζυμος ἄρτος 4.1.3
ἀθάνατ 2.1.14
ἀθήρα 4.1.14
αἰγινὸν 4.4.1
αἰγιλωφ 4.3.2.& 6.4.8
αἰγίνη 3.3.23
αἰγῖπς 1.2.11
αἰγόκερως 4.2.27
αἴγυρ 6.4.14
αἰθαλὶς 1.5.8
αἰθιοπὶς 1.5.32
αἱμάγωγον 2.1.32
αἷμα ἄρεως 3.2.1
αἷμα ἡρακλέους 3.1.11:12
αἱμαξίπς 4.4.1
αἱμοσαρὶς 6.5.3.
αἰτώλιον 3.2.7
αἰτώνυχον 1.3.16
αἶρα 4.3.1
ἀκάκια 6.1.13
ἀκάκια ἑτέρα 6.1.14
ἀκαλύφη 1.5.35
ἄκαιρον 6.1.4
ἄκανθα 5.5.1
ἄκανθα κεανὴ 6.1.7
ἄκανθα λευκὴ 5.5.3
ἄκανθος 5.5.1
ἀκάνθιον 5.5.2
ἄκαν 1.4.11
ἀκκύσητον 1.4.3
ἄκνησος 3.2.6
ἀκόνιτον λυκόκτονον 3.4.9
ἀκόνιτον παρδαλιαγχὲς 3.4.8
ἄκοπ 5.1.28.& 6.2.27
ἄκορνα 5.5.9
ἄκορ 2.3.7
ἀκτὴ 6.4.21
ἀκτὴ ἀγρία 3.2.24
ἄκυλον 6.4.4
ἀκυλώνιον 2.1.14
ἀλεκτοροπόρ 4.3.26
ἄλευρ 4.1.3:20
ἀλευρίτης ἄρτ 4.1.3
ἀλθαία 5.1.29
ἄλιμος 3.1.5:17. & 6.2.10
ἅλιξ 4.1.11
ἁλίφλοι 6.4.10
ἀλκέα 5.1.31
ἀλκίβιον 5.1.12
ἄλμαδες 6.3.29
ἀλόη 3.2.2
ἀλοίπης 3.1.18
ἀλσίνη 1.2.9
ἄλυσσον 1.4.3
ἄλυσ 1.4.2. & 3.1.32
ἄλφιτον 4.1.18
ἀλωπέκουρ 4.3.6
ἀμάεργος 1.2.15.& 2.4.2
ἀμάεργτον 2.1.27.&2.3.25.& 3.1.12.
ἀμαμυξὶς 6.3.15
ἀμβροσία 1.2.14
ἀμέθυσος 2.1.24.& 5.1.7
ἀμέθυσος οἶν 3.3.26
ἀμικτομίαν 6.2.12
ἄμμον 1.4.24
ἀμπελόκαρπος 3.1.29
ἀμπελοτράσσον 5.3.19
ἄμπελ ἀγρία 3.3.11:26
ἄμπελος ἥμερ 3.3.26
ἄμπελος λευκὴ 3.3.10
ἄμπελος μέλαινα 3.3.10
ἄμπελος οἰνόφορ 3.3.26
ἀμπέτοκος 1.3.12
ἀμυγδάλη 6.3.8
ἀμύγδαλον 6.3.8
ἀμυγδαλοειδὴς πῦόμαλος 3.2.12
ἄμυλον 4.1.13
ἄμυρον 5.5.17
ἀμφίβιον 3.2.2
ἀμφίκαρπον 5.3.12
ἀνάβασις 1.3.22
ἀναγαλλὶς 1.2.11
ἀνάγγελ 6.1.4
ἀνάγυεις 6.2.27
ἀναπτόεον 2.2.11
ἀνάζηπος 1.3.12
ἀναξυρὶς 5.1.25
ἀναρρῖνον 2.1.24
ἀνάσφορον 5.5.1
ἀνατολικὸν 3.3.9
ἀναφαλὶς 1.3.12
ἀναφύτον 3.2.27
ἀνδράχνη 5.1.37
ἀνδράχνη ἀγρία 1.5.10
ἀνδρόσαιμον 1.2.27
ἀνεμώνη 1.3.17.& 3.4.7
ἀνθερικὸς 2.2.9
ἀνήκηδον 2.5.2
ἄνηθον 2.5.2
ἄνησον 2.5.3
ἀνθηδὼν 6.3.10
ἀνθὴλη 4.5,27:28
ἀνθρωπόμορφ 3.4.29
ἀνθυλλὶς 4.3.22
ἀνίκητον 3.3.9
ἄνισον 2.5.3
ἀνουσίας 1.2.32.
ἀντευφόρβιον 3.2.21
ἀντιπάνδαρον 2.2.7
ἀντιπυράσιον 3.2.29
ἀντίμηλον 3.4.29
ἀντίαιον 3.4.29
ἀντῖῤῥῖζον 2.1.24
ἀντῖῤῥῖνον 2.1.24
ἀντισκόροδον 5.3.12
ἄνυδρον 3.4.27
ἄνυδρ 2.2.21
ἀνωνὶς 6.1.3
ἀξὶνη μείζων 3.3.23
ἀόυζι 1.2.29
ἀπαρίνη 3.1.29
ἀπάνθρωπον 3.2.10
ἄπινον 1.2.2
ἀπίνθιον 1.2.2
ἄπιος 3.2.14.& 6.3.9
ἁπλόφυλλον 1.4.3
Ἀπόκυνον 3.3.20. & 5.1.34
Ἀπόλινον 3.2.7
ἀππίδι 6.3.9
ἀπωρονία 3.3.10
ἀραβὶς 5.4.22
ἀράγυη 2.5.11
ἄραχος 4.2.11
ἀραχὶς 4.3.9
ἄραχος 4.3.9
ἄρια 6.4.7
ἄριον 2.2.11
ἀρὶς 3.1.8
ἄρισαρον 3.1.8
ἀρισταλδαία 5.1.29
ἀριστολοχία 3.1.1
ἄρκτιον 1.5.33
ἀρκεῖον 1.2.18
ἄρκευθος 6.5.4
ἁρμάγειον 3.1.6
ἄρνειος 1.4.23
ἀρνόγλωσσος

INDEX.

ἀρνόγλωσσος 1.4.23
ἄρον 3.1.5:6
ἀῤῥέγονον 5.1.33:36
ἀρτεμεδήϊον 2.4.12
ἀρτεμισία 1.2.12
ἄρτος 4.1.3
ἀρχέζωστις 3.3.10
ἀρχιβέλλιον 5.1.11
ἀρώνια 3.1.6.& 6.3.10
ἄσαρον 3.2.1
ἀσκάληρον 5.5.6
ἀσκὶς 3.2.27
ἄσκυρον 1.2.26
ἀσπαλάθος 3.1.14
ἀσπάραγος 5.4.13
ἀσπίδιον 1.4.3.& 5.5.17
ἀσπλένιον 3.5.8
ἄσπληνον 3.3.25
ἄσπρις 6.4.10
ἀσταφὶς 3.3.27
ἀσταφὶς ἀγρία 3.2.10
ἀστέριον 2.5.11.& 4.2.26
ἀστὴρ ἀττικὸς 2.3.24
ἀστράγαλος 4.3.20
ἄστριον 1.4.24
ἄσφαλτον 1.4.29:32
ἀσφάλτιον 4.4.8
ἀσφόδελος 2.2.9
ἄτομον 3.4.21
ἄτομος 3.2.27
ἀτόκιον 2.1.15
ἀτρακτυλὶς 5.5.17
ἀτράφαξις 5.1.1
αὐλητικὸς κάλαμος 4.5.17
αὐξύρις 1.4.17
αὐτογενές 2.2.21
αὐτόπυρος ἄρτος 4.1.3
ἀφακὴ 4.3.12.& 5.1.19
ἀφροδίτης λουτρὸν 5.5.16
ἀφροδισίας 2.3.7
ἀφροσκόροδον 5.3.12
ἀφυλλανθὲς 1.5.6
ἀχαμενίς 2.4.15
ἀχίλλειος 4.5.4
ἄχρας 6.3.9
ἀψινθιόμηνον 1.2.1
ἀψίνθιον 1.2.2
ἀψίνθιον θαλάσσιον 1.2.4

Βαθύπικρον 1.2.2
βάκχαρις 2.4.25
βάλανος 6.4.1
βάλαρις 4.4.24
βαλάυστον 6.3.3
βαλλάριον 2.1.14
βαλλωτὴ 1.4.4
βάρυθρον 6.5.6
βαρυοκόκκαλον 3.4.33
βασιλικὸν 2.4.10
βάτος 6.1.1
βάτος ἰδαῖα 6.1.2
βαττάχιον 3.4.2
βδελυρὰ 3.2.6
βέλιον 2.4.15
βελτόκος 2.4.12
βελουάκος 2.4.12
βερικόκκιον 6.3.7
βεττονικὴ 1.2.21
βήκιον 2.4.21
Βήχιον 4.5.19
βιάρον 3.1.6
βίκιον 4.2.21
βιστάκιον 6.3.25
βλέφαρα 4.5.5
βλῆθρον 3.5.1
βλῆττον 5.1.4
βλῆχνον 3.5.1
βλῆχρον 2.4.14
βλήχων 2.4.14
βολβίνη 2.16.18
βολβοκάστανον 3.1.10
βολβὸς αἱματικὸς 2.2.7
βολβὸς ἐμετικὸς 2.2.21:22
βομβόχυλον 3.4.29
βόρασσος 6.3.27
βοσκὰς 6.5.15
βότρις 1.2.13
βόττυχος 3.3.27
βουβώνιον 2.3.24
βούγλωσσον 5.1.9
βούκερως 4.2.27
βουκράνιον 2.1.24.& 3.3.10
βουλάπαθον 5.1.5
βουμελία 6.4.13
βουνιὰς 5.3.2
βούνιον 1.5.34
βούπλευρον 5.1.14
βούτομον 4.5.26
βράβυλα 6.3.14
βραθὺ 6.5.6
βράθυς 6.5.6
βρεφοκτόνος 1.2.32
βρίον 5.4.8
βρύον 3.3.21.& 3.5.13:15
βρύον θαλάσσιον 3.5.19
βρύτια 3.3.27
βρύτον 4.1.22
βρυοπτερὶς 3.5.4
βρύτιον 1.5.9
βρυώνια λευκὴ 3.3.10
βρῶμος 4.1.31
βρῶμος πόα 4.3.5
βύνη 4.1.21
βώσμορος 4.1.29

Γάλαξ 4.4.21
γαλάτιον 3.1.31
γαλεόβδολον 1.5.36
γαλέριον 3.1.31
γάλιον 3.1.31
γαλίοψις 1.5.36
γάλλιον 3.1.31
γαστὴρ 5.3.1
γελασὸ 1.3.12
γελωτοφυὴ 3.4.2:3
γεντιανὴ 3.1.18
γεράνιον 1.3.6
γεράνιον βατραχιοειδὲς 1.3.10
γεραγογέρων 1.3.6
γεραγοπόδιον 2.1.14
γήβοσκον 5.3.12
γήθιον 5.3.16:17
γηθυλλὶς 5.3.17
γῆς ὀμφαλὸς 1.5.12
γῆς στέφανος 3.3.4
γίγαρτα 3.3.27
γιγγίδιον 5.4.12
γλᾶξ 4.4.21
γλαύκιος 1.2.29
γλᾶυξ 4.4.21
γλεῦκος 3.3.29
γλήχων 2.4.14
γλήχων ἀγρία 1.4.13.& 2.4.12
γλυκήρατον 3.1.16
γλυκύπικρος 3.3.13
γλυκυῤῥίζα 3.1.6
γλυκυσιδὴ 2.1.32
γλυκύφυτον 3.1.16
γναφάλιον 1.3.12
γογγύλη 5.3.1
γογγύλη ἀγρία 2.1.8
γογγυλὶς 5.3.1
γόνος ἡρακλῆος 3.2.27
γορδύλιον 2.5.20
γοργίνιον 5.5.12
γοργόνιον 1.3.31
γοσσίπιον 1.3.13
γράστις 4.1.15
γρίηλον 5.4.5
γυμνόκριθον 4.1.6
γυνηκάνθη 3.3.10
γύρις 4.1.1:3
γυρύτης ἄρτος 4.1.3

Δάκρυον τῆς ἐλάτης 6.5.16
δακτυλίτις 3.1.1
δαμναμένη 1.3.16
δανάη 6.1.5
δαναΐς 1.2.32
δάρδανος 3.1.1
δασυκλώνιον 3.5.1
δαῦκος 3.5.8
δαῦκος ἄγριος 5.4.8
δάφνη 6.5.1
δάφνη ἀγρία 6.5.2
δάφνη ἀλεξάνδρεια 6.1.5
δάφνη ἰδαία 6.1.5
δαφνίδες 6.5.1
δαφνοειδὲς 3.2.9
δεινόσμος 1.2.32
δελφίνιον 2.3.9
δενδροειδὴς τιθύμαλος 3.2.12
δενδρομαλάχη 5.1.28
δευτέρια 3.3.34
διάχυσις 2.3.9
δίγλωσσον 6.1.5
διθιάμβριον 3.4.21
δίκοκκος ζέα 4.1.4
δίκταμνος 2.4.12
διὸς ἄνθος 2.1.14
διὸς βάλανος 6.3.21
διὸς κύαμος 3.4.21
διονύσιον 3.3.25
διρκάια 3.4.29
διχομήνιον 2.1.32
δίψακος 5.5.16
δόλιχος 4.2.6
δονακῖτις 5.5.3
δόναξ 4.5.27
δορκάδιας 3.5.13
δορκίδιον

δορκίδιον 2.4.12
δορύκνιον 3.1.22
δράβη 5.4.22
δρακάνος 3.1.28
δρακοντία 3.1.5:6
δρυοπτερὶς 3.5.4
δρῦς 6.4.1
δύσοσμον 1.5.7
δυτικὸν 3.3.9
δωρικτερίς 1.3.17
δωρίς 1.3.17

Εβενίτις 2.4.15
ἐβίσκος 5.1.29
ἐγκέφαλος τῆς φοίνικος 6.3.28
ἐγκρυφίας ἄρτος 4.1.3
ἔκτομον 3.2.29
ἐλαία 6.3.29
ἐλαιόφυλλον 5.1.36
ἐλάτη 6.3.27. & 6.5.27
ἐλαφικὸν 5.3.10
ἐλαφόβοσκον 2.4.21.& 5.3.10:12
ἐλαφοσκόροδον 5.3.13
ἐλβούνιον 2.4.12
ἐλειοσέλινον 5.4.2
ἐλειόχρυσον 2.3.25
ἐλελίσφακος 2.4.21
ἐλένιον 3.1.20
ἐλιδὴ 3.3.9
ἑλίκες 3.3.27
ἔλιμος 4.1.25
ἐλιὸς ἀκτή 3.2.24
ἕλιξ 3.3.25
ἐλίχρυσον 2.3.25
ἐλλεβορινὴ 3.2.28:31
ἐλλεβορίτης 3.1.12
ἐλλέβορος λευκὸς 3.2.27
ἐλλέβορος μέλας 3.2.29:30
ἐλξίνη 1.4.18
ἐλξίνη κισσάμπελος 3.3.6
ἔμβρακτρον 2.4.12
ἐμειώνιον 1.2.33
ἐμμανὲς 3.4.21
ἔμπετρον 1.3.30. & 2.4.8
ἔνορον 3.4.27
ἐπατῖτις 3.3.9:23
ἐπιγῆτις 3.3.18
ἐπίγλωσσον 6.1.5
ἐπίθυμον 4.3.25
ἐπιμελὶς 6.3.10
ἐπιμήδιον 4.5.22
ἐπιπακτὶς 3.2.28
ἐπιστοίβη 4.3.25
ἑπτάπλευρος 1.4.23
ἑπτάφυλλον 1.4.33
ἐρέβινθος ἄγριος 4.2.15
ἐρέβινθος ἥμερος 4.2.13
ἐρέβινθος κρίος 4.2.14
ἔρεγμος 4.2.4
ἐρείκη 6.2.6.
ἐρευθέδανον 3.1.28
ἐρεχθίτης 5.1.19
ἔριγμος 4.2.4
ἐρινεὸς 6.3.20
ἐριόφορος βολβὸς 5.3.22
ἐρισίβη 4.3.8
ἐρισίσκηπτρον 5.5.3
ἐρίφιον 3.1.4
ἕρμιον 5.5.12
ἕρμινον 3.2.2
ἑρμοῦ βοτάνιον 5.1.33
ἕρπυλλος 2.4.9
ἑρπυξὴ 5.3.10
ἐρύγγιον 5.5.12
ἐρυθρόδανον 3.1.28
ἐρυνῆρις 5.5.12
ἐρυσίβη 4.2.4
ἐρύσιμον 4.2.23. & 5.4.3
ἐρυσίσκεπτρον 3.1.14
ἐσχαρίτης ἄρτος 4.1.3
ἔτνος 4.2.7
ἐτυμοδρῦς 6.4.1
ἐυβοϊκὴ 3.2.24
ἐυγαλακτὸν 4.4.21
ἔυζωμον 5.4.16
ἐυπατώριον 1.2.7. & 1.4.1
ἐυπέταλον 3.2.9
ἔυσαρον 3.2.1
ἐυτυγλύκεια 3.1.7
ἐυφόρβιον 3.2.21
ἐυφρόσυνον 5.1.9
ἐυφροσύνη 1.2.34
ἐυώνυμος 6.2.24
ἐφέδρα 1.3.22
ἐφέσια 1.2.12. & 3.1.1
ἐφέστιος 3.1.1
ἐφήμερον 2.2.6. & 2.4.12. & 3.4.34
ἐχίειον 5.1.12
ἔχιον 5.1.12
ἔχιος 5.1.12

Ζάλεια 6.1.5
ζαριθέα 1.4.29
ζέα 4.1.4
ζεία 4.1.4
ζεκελτὶς 5.3.1
ζεόπυρον 4.1.8
ζέρνα 3.1.14
ζευγίτης κάλαμος 4.5.27
ζήθον 4.1.22
ζηλίαυρος 1.2.11
ζίζυφος 6.3.16
ζυγία 6.4.19
ζύθον 4.1.22
ζυμίτης ἄρτος 4.1.3
ζωόνυχον 1.3.16
ζωόφθαλμον 1.5.8

Ἡδεμίας 1.2.32
ἡδύοσμος 1.4.10
ἡδύσαρον 4.3.13
ἧλα 6.3.14
ἡλιοσκόπιος τιθύμαλος 3.2.12
ἡλιοστρόφος 5.1.28
ἡλιοτρόπιον μέγα 1.3.18
ἡλιοτρόπιον μικρὸν 1.3.19
ἡμερὶς 6.4.1
ἡμεροκατάλλακτον 2.2.7
ἡμεροκαλλίς 2.2.7
ἡμέρωτον 3.1.11
ἡμιόνιον 3.5.8
ἡμιονίτις 3.5.7
ἡμιονίτις ἑτέρα 1.5.22
ἡπατώριον 1.2.7
ἡράκλειον 1.2.1. & 3.2.6
ἡράκλεια 1.4.29
ἡράνθεμον 2.3.18
ἠριγέρων 5.1.9
ἠρίγγιον 3.2.2
ἡφαίστιον 3.4.2

Θαλίητρον 1.3.3
θαυμαστός 2.3.1
θάψος 3.1.28
θεῖον 6.5.8
θελπίδη 2.3.1
θεοβρότιον 1.5.9
θεοδόνιον 2.1.32
θέρμος ἥμερος 4.2.19
θηλικρανία 6.2.23 & 6.3.11
θηλυγόνος 5.1.33:36
θηλύθαμνον 1.2.1
θηλυπτέρις 3.5.1
θηλύφονον 3.4.8
θηλυφθόριον 1.2.1
θηριόφονον 3.4.8
θήσειον 3.1.4
θλάσπι 5.4.21
θορύβηθρον 1.3.17
θριδακίνη 5.1.23
θρίδαξ ἀγρία 5.1.23
θρίδαξ ἥμερος 5.1.22
θρυαλλὶς 2.1.13:14
θρύον 3.4.27
θρυόρον 3.4.27
θύα 6.5.8
θυλακῖτις 3.4.16
θύμβρα 2.4.19
θυμέλαια 3.2.7
θυμιατῖτις 1.4.32
θύμος 2.4.7
θύμος κεφαλωτός 2.4.7
θύμος σκληρότερος 2.4.7
θύρσιον 2.4.7
θυσέλειον 5.4.7

Ἴαρον 3.1.6
ἰασιώνη 2.1.10
ἰβερὶς 5.4.24
ἴβισκος 5.1.29
ἰδαῖος δάκτυλος 2.1.32
ἰδιόφυτον 1.3.16
ἴδνα 3.5.25
ἱέρα βοτάνη 1.5.34
ἱεράκιον 5.1.18
ἱεράκικος 3.1.6
ἱερακοπόδιον 2.1.15
ἱέρις 2.3.1
ἱεροβόλβος 2.2.14
ἱερόμυρτον 6.1.4
ἰθυθήριον 3.3.25
ἰξία 5.5.10:11. & 6.4.3
ἴξος 6.4.3
ἴον 2.1.1
ἴον πορφυροῦν 2.1.1
ἱππόγλωσσον 6.1.5
ἱππολάπαθον 5.1.25
ἱππομανὲς 3.2.13
ἱππομάραθρον 2.5.1
ἱπποσέλινον 5.4.5

ἱππουρὶς 1.3.21
ἱπποφαὲς 3.2.20
ἱρὲς 1.3.12
ἵεις 2.3.1
ἵεις ἀγρία 2.3.4
ἴσαρον 3.1.6
ἰσάπις 1.2.28
ἰσόπυρον 4.4.25
ἰχὰς 3.2.14.& 6.3.20
ἰχιὰς 5.5.8
ἰχὺς 1.2.32
ἰτέα 6.4.20
ἰχθυόθηρον 3.1.13

Καβάλλιον 1.2.33
κάγχρις 2.5.10
καθαίρων 2.3.1
κακτὸς 2.3.4.& 5.5.6.&6.5.10
καλαμαγρωστὶς 4.5.26
καλαμίνθη 1.4.12
κάλαμος 4.5.27
καλλὲιεον 2.2.1
καλλίγονον 1.4.29
καλλιπέταλον 1.4.32
καλλίτριχον 3.5.10
καλυκάνθεμον 3.3.23
κάμαρ 2.3.9
καμπλοπόδιον 1.4.1
κάμμορον 3.4.8
κάνδαεις 1.3.4
κάνναβις 4.2.26
κάνναβις ἀγρία 5.1.31
κάππαεις 6.1.6
κάπνιον 1.3.4
καπνὸς 1.3.4
καπνὸς φεσγμιτὶς 3.1.4
καρδαμαντικὴ 5.4.24
κάρδαμον 5.4.19
καρδαμίνη 4.5.13
καρδάμωμον 1.3.7
καρκίνηθρον 1.4.29
κάρ 2.5.4
κάρπαθον 3.3.23
κάρυα 6.3.23
καρύα ποντικὴ 6.3.24
καρυΐτης πθύμαλ 3.2.12
κάρυον 5.5.12.& 6.3.22
καρυωταὶ 6.3.27
κάρφ 4.2.27
κασία μέλαινα 6.2.30
κάσσιτερον 6.3.21
κατάγλωσσος 6.1.4
κατάγχουσα 5.1.11
κατασικὴ 3.4.2
καυκαλὶς 5.4.8
καῦκαλις 5.4.8
καυσικὴ 3.4.2
κάχρις 2.5.10
κεφαλὴν 5.4.26
κέγχρ 4.1.23
κεδρία 6.5.17
κεδρὶς 6.5.5
κέδρ 6.5.17
κεδρωτὶς 3.3.10
κενταύρεα ῥίζα 3.1.18
κενταύειον τὸ μέγα 5.1.11
κενταύειον τὸ μικρὸν 3.1.12
κερβῖτις 4.2.27
κέρεσσος 6.3.17
κεράτιον 6.2.29
κερατὶνια 6.2.29
κερκὶς 6.2.28.& 6.4.14
κέστρον 1.2.20.& 3.2.7
κεφαμίδες 6.3.20
κηκὶς 6.4.2
κημὸς 1.3.16
κῆπος 3.3.25
κῆπος ἀφροδίτης 1.5.12
κήρινθος 5.1.13
κιβώριον 4.2.5
κίβη 4.2.5
κίδαρον 2.1.29.& 3.3.25
κίκι 3.2.11
κιννάβαρις 3.1.18
κίοσμις 2.4.21
κιρκαία 3 4.29
κίρσιον 5.5.19
κισσάνθεμον 3.13:19
κίστος 3.3.25
κίστος ἄκαρπος 3.3.4
κίσσαρον 2.1.29.& 3.3.25
κίττιον 6.3.2
κίττος 3.3.25
κιχώριον 5.1.15:17
κλεωνία 3.1.20
κλίθρα 6.4.17
κλῆμα 1.4.29
κληματὶς αἰγυπτία 3.3.17
κληματὶς ἑτέρα 3.3.18
κληματὶς δαφνοειδὴς 3.3.17
κληματῖτις 3.1.1.& 3.3.23
κλιβανίτης ἄρτος 4.1.3
κλινοπόδιον 2.4.3
κλινόπτοχος 6.4.19
κλύμενον 3.3.23
κνέωρον 3.2.7:8
κνῆκος 3.2.5
κνίκος 3.2.5
κνίκος ἀγρία 5.5.17
κνωπόδιον 1.4.29
κόκκαλος 6.5.11
κόκκος 3.2.12
κόκκος βαφικὴ 6.4.4
κόκκος κνίδει 3.2.6:7
κοκκυμηλέα 6.3.14
κόλλα 4.1.14
κολοκασία 4.2.5
κολόκυνθα ἐδώδιμος 5.2.6
κολόκυνθα ἀγρία 3.2.26.& 5.2.7
κολοκυνθὶς 3.2.26.& 5.2.3:7
κολοφωνία 6.5.14
κολοφώνιον 3.3.1.
κολυμβάδης 6.3.29
κολυτέα 6.2.26
κολχικὸν 3.4.34
κόμαρος 6.3.13
κορκάτης πθύμαλος 3.2.12
κορνδρίλλη 5.1.17
κόρυζα 1.2.32
κορίαννον 2.5.7
κόριον 1.3.4.& 2.5.7
κόρσον 6.4.24
κορυδάλιον 1.3.4
κορύμβηθρα 3.3.25
κορύμβιον 2.1.14
κορυμβίτης πθύμαλος 3.2.12
κορωνόποις 1.4.24
κόπρος 6.2.14.& 6.3.29
κοτυληδὼν 1.5.12
κουρῖτις 1.5.34
κράμβη 5.1.7
κράμβη ἀγρία 5.1.8
κράμβη θαλάσσια 3.3.5
κραταιὰ 1.2.29
κρατουόμενον 4.4.4
κραταῖος 4.4.4
κρητικὴ 2.4.12
κρίθαμον 5.4.14
κριθὴ 4.1.16
κρίθμον 5.4.14
κρίμνον 4. 1.20
κριναίνθεμον 2.2.1:7
κρίνον 2.2.1
κρίνον πόρφυρον 2.2.2
κρίνον ἄγριον 2.2.7
κρινωνιὰ 2.2.1
κροκοδείλιον 5.5.16
κρόκος 2.2.15
κρόμμιον 5.3.16
κρόνιον 2.3.9
κρόσσιον 1.3.16
κροσσόφθορον 1.3.16
κρότων 3.2.11
κύαμος ἑλληνικὸς 4.2.4:31
κύαμος αἰγύπτιος 4.2.5
κυδίσ 4.4.11
κυίξ 2.2.16:18
κυκλάμινος 3.1.15
κυμβάλιον 1.5.12
κύμινον ἥμερον 2.5.5
κύμινον ἄγριον 2.3.9.& 2.5.5
κυναγχίτης 1.2.1
κύναρα 5.5.6
κύνια 5.1.34
κυνόγλωσσος 1.2.33
κυνοζεματῖτις 1.2.32
κυνοκάρδαμον 5.4.19
κυνοκέφαλον 2.1.24
κυνοκράμβη 3.3.20.& 5.1.34
κυνόκτονον 3.4.9
κυνόξυλον 5.5.11
κυνόμαζον 5.5.11
κυνομόριον 4.3.23
κυνόσβατον 2.1.28.& 3.3.29.& 6.1.6.
κυνὸς ὄρχις 2.2.30
κυνὸς σφέσιον 1.4.1
κυνοχάλη 1.4.29
κυπάρισσος 6.5.7
κυπάριττος 6.5.7
κύπειρος 3.1.14
κύπερος 3.1.14
κυπερὶς 3.1.6
κύπερος 6.2.14
κυράνιον 3.2.29
κυρίβια 4.1.3
κύστιον 3.3.19:25
κυστόφυλλον 3.1.13.& 3.3.13:19
κύστος 2.1.29
κύπτη 2.1.29
κύπτλος 4.4.11
κύπτος 4.4.11
κώμη 2.3.13
κώνειον

κώνειον 3.4.35
κῶνος 6.5.11

λαγώπυρος 4.4.22
λαγώποις 4.4.22
λάδον 2.1.30
λάδανον 2.1.30
λαθυρὶς 3.2.16
λάθυρος 4.2.10
λαμπὰς 2.1.15
λαμψάνη 5.3.4
λάπαθον 5.1.25
λάριξ 6.5.18
λῆδον 2.1.30
λήδανον 2.1.30
λειμωνία 5.5.7
λειμώνιον 5.5.21
λείριον 2.2.1:21
λείριον ἕτερον 2.2.24
λειχήν 3.5.15
λέκυθος 4.2.7
λεοντικὴ 3.1.16
λεόντιον 1.3.17
λεοντοπέταλον 1.3.17
λεοντοπόδιον 1.3.16
λεοντόχαρον 2.4.15
λεπίδιον 5.4.12:24:25
λεπτοκάρυον 6.3.24
λεπτόφυλλον πάνακες 3.1.12
λεπτόφυλλος τιθύμαλος 3.2.12
λευκάκανθα 5.5.3.& 6.1.16
λευκακάνθη 5.5.8
λευκάνθεμον 1.2.15.& 2.3.15
λευκὰς 2.4.15
λευκὴ 6.4.14
λευκήορον 1.3.17
λευκογραφὶς 5.1.13
λευκόϊον 2.1.3:4
λευκόϊον μήλινον 2.1.4
λευκολάχανον 5.1.24
λέυκριος 1.2.33
λευκῶπις 1.2.12
λιβανωτὶς 2.5.10
λιβανωτὶς στεφανωματικὴ 2.4.4
λιβυκὴ 5.1.11
λιβυεστάσων 3.1.16
λιβυστικὸν 2.5.15
λιγυστικὸν 2.5.15
λιθόσπρυον 1.3.31
λιθοπτέριον 3.5.8
λιμναῖον 3.1.12
λιμνήσιον 3.1.11:12
λιμνηστὶς 3.1.11
λιμνικὴ 2.2.11
λιμόδωρον 4.3.23:24
λίνον 4.2.24
λινόσδεσμον 4.3.25
λίνοδρις 1.2.25
λινόζωστις 5.1.33
λοβος 4.2.6
λογχῖτις τραχεῖα 3.5.9
λόπιμα 6.3.21
λύγος 6.2.12
λυκάνθεμον 3.3.9
λύκιον 6.1.19
λυκοκτόνον 3.4.9
λύκοι 2.3.1
λυκοσταφύλλον 6.4.23
λύκοψις 5.1.10
λυμή 5.3.10
λυσιμάχιον 1.3.32
λυτρὸν 1.3.32
λυχνὶς ἀγρία 1.3.17. & 2.1.15:24
λυχνὶς στεφανωματικὴ 2.1.14
λωτός 4.2.27.& 6.4.24
λωτὸς ἥμερος 4.4.14

Μάδρυα 6.3.14
μαγύδαρις 2.5.24:26
μάζα 4.1.19
μαλάχη 5.1.27
μαλάχη ἀγρία 5.1.28
μαλακόκισσος 3.3.6
μαλιναθάλλη 3.4.31
μαλόϊον 2.1.14
μαμίρας 1.2.29
μανδραγόρας 3.4.29
μάραθρον 2.5.1
μαρμαρίτης 1.3.4
μαρώνη 3.1.11
μαρώνιον 3.1.11
μαστίχη 6.5.20
μαχαιρώνιον 2.2.11
μαχαιρόφυλλον 2.2.11
μεδικὴ 3.1.10
μέθριον 6.1.5
μελαγχρανὶς 4.5.29
μελάμπυρον 4.2.23.& 4.3.7
μελαμπόδιον 3.2.29
μελάμφυλλον 5.5.1
μελάνθιον 2.5.8
μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν 2.1.17
μελανόῤῥιζον 3.2.29
μέλαν πράσιον 1.4.4
μελία 6.4.12
μελία ὀρεινὴ 6.4.13
μελίνη 4.1.25
μελίλωτος 4.4.10
μελισσόφυλλον 1.4.6
μελίφυλλον 1.4.6
μέλοσμον 2.4.15
μεμαίκυλον 6.3.13
μέσπιλος 6.3.10
μέρθρυξ 1.3.7
μηδικὴ 4.4.19
μήκων 3.2.12.& 3.4.16
μήκων ἀγρία 2.5.8 & 3.4.18
μήκων ἀφρώδης 3.2.17:19
μήκων κερατίτις 1.3.17
μηλέα 6.3.1
μηλέα ἀρμενιακὴ 6.3.17
μηλέα κυδονία 6.3.5
μηλέα μηδικὴ 6.3.2
μηλέα περσικὴ 6.3.2
μῆλον 6.3.1
μηλοκάρπος 3.1.1
μηλοπέπων 5.2.2
μήλωθρον 3.3.10
μήνιον 2.1.32
μηνογένειον 2.1.32
μηνυανθὲς 4.4.8
μηρὶς 3.2.22
μίλαξ λεῖα 3.3.2
μιλέα 6.4.12
μιλλόφυλλον 4.5.4
μινθὴ 1.4.10
μονόκαυλον 1.4.3
μονόκλωνος 1.2.14
μονόφυλλον 2.2.8
μορέα 6.3.18
μυάγριον 4.2.25
μυάκανθα 6.1.4
μυδόυσα 5.1.11
μυΐτις 5.4.8
μυκίκη 6.2.5
μυκῆται 3.5.21:23
μυλὴ 5.3.14
μύξα 6.3.15
μυξάριον 6.3.15
μυὸς οὖρος 1.4.27
μυόρτοχον 1.2.9
μυόκτονον 3.4.8:12
μυορτόσπληνον 1.2.9
μυὸς ὦτα 1.2.9:10
μυράκανθον 5.5.12
μυριόφυλλον 4.5.4
μυῤῥὶς 5.4.10
μυρσίνη 3.3.23.& 6.2.11
μυρσίνη ἀγρία 6.1.4
μυρτίδανον 6.2.11
μυρτοπέταλον 1.4.29
μυριόφυλλον 1.4.15
μυτάκανθα 6.1.4
μῶλυ 1.5.2.& 5.3.13:14
μῶλυ ὄρεινον 1.5.1
μώλυζα 5.3.12

Νάπι 5.4.15
νάρδος ἀγρία 3.1.25
ναρκὴ 3.1.11:18
ναρκίσσος 2.2.21
νάρθηξ 2.5.27
ναρθηκῦα 2.5.27
ναστός 4.5.27
νεκτάριον 3.1.10
νεόττια 4.3.24
νέσσιον 3.1.11
νέφριον 5.3.10
νηριάδειον 2.3.9
νίσυρις 2.5.11
νυκτερίτις 1.2.11
νυμφαία 4.5.5
νυμφαία πτέρις 3.5.1

Ξάνθιον 1.2.19
ξέλεων 3.4.21
ξηράνθη 3.4.29
ξηρὰ πίσσα 6.5.15
ξιφίδιον 4.5.25
ξίφιον 2.2.11
ξύλον 1.3.13
ξυλόλωτον 1.4.32
ξυλοπέταλον 1.4.32
ξυρίς 2.3.4

Ὄζιμον 2.4.10
ὄη 6.3.12
ὀθόνιον 1.2.29
οἰνάνθη 1.3.1.& 2.5.11.& 3.3.26
οἰνὰς 6.4.3
οἶνος 3.3.31

ὄλινθος 6.3.20
ὁλόστιον 1.4.26
ὄλυρα 4.1.9
ὁμοινόμοιος 3.1.16
ὀμφαλόκαρπος 3.1.29
ὀμφάκιον 3.3.35
ὀμφακὶς 6.4.1
ὀνοβρυχὶς 4.3.17
ὀνοκάρδιον 5.5.16
ὀνοκηκὶς 6.4.2
ὀνόκλεια 5.1.11
ὀνόφυλλος 5.1.11
ὀνοχειλὲς 5.1.11
ὀξαλὶς 5.1.25
ὀξυάκανθα 6.1.10
ὀξυάκανθος 6.1.11
ὀξύκεδρος 6.5.5
ὀξύη 6.4.11
ὀξυλάπαθον 5.1.25
ὀξυμυρσίνη 6.1.4
ὀξυσχοῖνος 4.5.29
ὀξύφυλλον 1.3.7
ὀξυτρίφυλλον 4.4.8
ὀπερτρίτος 2.3.1
ὀπητὶς 3.1.1
ὀποπανάξ 2.5.14
ὀρειπτελέα 6.4.15
ὀρεοσέλινον 5.4.3
ὀρεστεῖον 3.1.20
ὀρίγανος 1.3.7.& 2.4.16
ὀρίγανος ἡρακλεωτικὴ 2.4.16
ὀρίγανος ὀνῆτις 2.4.16
ὄριζα 4.1.28
ὅρμινον 2.4.24
ὀρνιθόγαλον 2.2.19
ὀρνιθοπόδιον 4.3.11
ὀροβάγχη 4.3.23
ὀροβάξ 2.1.32
ὀροβέλιον 2.1.32
ὀρόβηθρον 2.1.29
ὄροβος 4.2.17
ὀρύβηθρον 1.3.17
ὄρχις 2.2.30
ὀσπρολέων 4.3.23
ὀστρακίδες 6.5.11
ὀσύρις 1.4.17
ὄυη 6.3.12
ὀυλόφωνον 5.5.11
ὀυρανία 2.3.1
ὀφιγένιον 5.3.10
ὀφιόγλωσσον 1.5.21
ὀφιοκτόνον 5.3.10
ὀφιοσκόροδον 5.3.13
ὀφιοστάφυλον 3.3.10

Πάγκαρπον 5.5.11
παγκράτιον 5.3.21. & 5.5.11
παιδέρως 5.5.1
παιονία 1.2.29.& 2.1.32
παιπάλη 4.1.3
παισαίδη 2.1.32
πάγχαρις 2.4.25
παλιμπίσσα 6.5.15
παλίουρος 6.1.17
πάνακες 2.5.12:15.& 3.1.11:12
πάνακες ἀσκλήπιον 2.5.13
πάνακες ἡράκλειον 2.4.16.& 2.5.12
πάνακες χειρόνιον 2.5.14
πανθικέρατος 2.1.32
πάνδιος ῥίζα 1.2.29
παραβίη 4.1.22
παράλιον 3.4.18
παράλιος τιθύμαλος 3.2.12
παράλυσις 2.3.9
παρδάλη 1.3.17
παρθένιον 1.2.12:15.& 1.4.18 & 5.1.33
παρθένις 1.2.12
παροκόκκαλον 3.4.33
παρονυχία 1.4.28
πεδινὸν 5.4.2
πελεκῖνος 4.3.13
πελωνιτὶς 1.3.6
πενθαόμοιος 3.1.16
πενταδάκτυλον 1.4.32
πεντάδρυον 3.4.27
πεντάκοινον 1.4.32
πεντάνευρος 1.4.23
πενταπετὲς 1.4.32
πεντάτομον 1.4.32
πεντάφυλλον 1.4.32
πέπλιον 3.2.9:18
πεπλὶς 3.2.18
πέπλος 3.2.17
πέπων 5.2.4:5
περδίκιον 1.4.18
περικλύμενον 3.3.23
περιστερεὼν 1.5.34
περσεφόνιον 6.1.16
περσικὴ 3.1.20
πέρσιον 3.4.27
περσὶς 3.3.25
πετασίτης 4.5.20
πετροσέλινον 5.4.4
πετροσέλινον ἄγριον 5.4.3
πευθαλίς 1.4.29
πευκέδανος 2.5.23
πεύκη 6.5.11:12
πήγανον 1.5.1:2
πήγανον ἄγριον 1.3.25
πηδάλιον 1.4.29
πηκτὸν 1.5.15
πιγνατοραξὶς 3.2.27
πιθῖτις 3.4.16
πιθήκιον 2.1.24
πικρὶς 5.1.15
πίλος 4.2.5
πίνον 4.1.22
πίσον 4.2.27
πισκάκιον 6.3.25
πιστάνα 4.5.8
πίσσα 6.5.15
πιτιῶν 2.2.16:18:27
πιτυοκάμπαι 6.5.13
πιτύουσα 3.2.15
πίτυς 6.5.11:12:13
πίτυρα 4.1.3
πλάτανος 6.4.20
πλατύφυλλον πάνακες 3.1.11
πλατύφυλλος 6.4.9
πλατύφυλλος τιθύμαλος 3.2.12
πλεκτρόνιον 3.1.11
πλόκιμος κάλαμος 4.5.27
πόα 4.4.3
ποητικὴ 3.3.25
πόθος 2.1.20
πολεμώνιον 2.1.16
πόλιον ὀρεινὸν 2.4.15
πολτὸς 4.1.14:20
πολυάκανθα ἢ
πολυάκανθος 5.5.14
πολύγαλον 4.3.11
πολυγόνατον 1.4.29.& 3.1.21.& 5.5.8
πολύγονον ἄῤῥεν 1.4.29
πολύγονον θῆλυ 1.4.29
πολυειδὲς 3.2.10
πολυεῖδος 3.2.27.& 5.4.17
πολύκαρπον 1.4.29
πολύνευρος 1.4.23
πολυπόδιον 3.5.3
πολύῤῥιζος 3.1.2.& 3.2.29.& 3.5.1
πολύτριχον 3.5.10
ποντικὴ ῥίζα 3.1.16
πορφυρανθὲς 2.2.7
πορφυρὶς 5.1.11
ποταμογείτων 4.5.2
πράσον 5.3.17
πράσιον 1.4.1
πρῖνος 6.4.4:5:7
προβάτειος 1.4.23
προκάμπυλον 1.2.1
προκόκκιον 6.3.7
προίτιον 3.2.29
προσώπιον 1.2.18
προσωπὶς 1.2.18
πταρμικὴ 5.4.18
πτελέα 6.4.15
πτερίνεον 3.5.1
πτέριξ 3.5.8
πτέριον 3.5.1
πτέρις 3.5.1
πτέρις μεγάλη 3.5.2
πτέρνιξ 5.5.6
πτισσάνη 4.1.16:17
πυθώνιον 3.4.21
πυξάκανθα 6.1.19
πυξίονος 3.1.1
πύξος 6.2.22
πύργις 1.2.33
πύρεθρον 3.1.22
πυρίνα 6.1.11
πύρινον 3.1.22
πυρίτης 3.1.22
πύρος ἄχνη 3.2.6:7
πυρὸς 4.1.1
πύρωθρον 3.1.22
πυτυάνθη 6.1.10

Ῥᾶ 3.2.33
ῥάμνος 6.1.16
ῥάξ 3.3.27
ῥαφανὶς 5.3.5
ῥαφανὶς ἀγρία 5.3.6
ῥάφανος 5.1.7.& 5.3.5
ῥήγια 5.5.3
ῥῆον 3.2.33
ῥητίνη ξηρὰ 6.5.14
ῥητίνη στροβιλίνη 6.5.14
ῥητίνη φρυκτὴ 6.5.14
ῥοὰ 6.3.3
ῥόβηθρον 2.1.29

ῥοδία

ῥοδία ῥίζα 3.1.23
ῥόδις 3.1.23
ῥοδοδάφνη 6.5.3
ῥόδιν 2.1.28
ῥοδόδενδρον 6.5.3
ῥοδωνία 2.1.28
ῥόια 6.3.3
ῥοῦς 6.2.18
ῥουσέλινον 3.4.2
ῥυπαρὸς ἄρτος 4.1.3

Σαμοθρακικὴ 6.1.5
σάμψυχον 2.4.1
σάρεσα 4.2.21
σαρδάνα βάλανος 6.3.21
σαρξίφαγον 2.4.8
σαρξίφαγγον 2.4.8
σατάνεις 6.3.10
σατύειον ἐρεθρόνιον 2.2.29
σατύειον ῥίφυλλον 2.2.29
σαυρίτης 1.2.11
σέλινον ἄγριον 3.4.2:3
σέλινον ὑδάτιον 3.4.2
σέλινον κηπαῖον 5.4.1
σελινῖτις 1.5.22. & 3.3.4
σελίνιον 2.1.32
σελινόζωνον 2.1.32
σεραίδαλις 4.1.3
σέρις 5.1.15:17
σέριφιον 1.2.4
σέστλι αἰθιοπικὸν 2.5.18
σέστλι κρητικὸν 2.5.20
σέστλι μασσαλεωτικὸν 2.5.17
σέστλι πελοποννησιακὸν 2.5.19
σεῦτλον 5.1.6
σευτλομαλαχὴ 5.1.5
σημῦς 6.4.18
σημύδα 6.4.18
σησαμὴ 6.3.16
σήσαμον 4.2.22
σησαμοειδὲς 3.2.31:32
σιδηρῖτις 1.5.34
σιδηρίτις 5.1.18
σίκυος ἥμερος 5.2.1
σίκυος ἄγριος 3.2.25.& 5.2.2
σικυοπέπων 5.2.4
σικυωνία 3.2.26
σιλίγνις 4.1.3
σιλικύφριον 3.2.11
σίλφιον 2.5.24:26
σίνηπι 5.4.15
σῖον 4.5.10
σίσαρον 5.3.11
σισυρίγχιον 2.2.13
σισύμβριον 1.4.11
σισύμβειον ἕτερον 4.5.13
σιτάριον 6.3.10
σκαλία 5.6.6
σκαμβανία ῥίζα 3.3.1
σκαμμωνία 3.3.1
σκάνδιξ 3.4.11
σκήνος 6.1.4
σκίλλα 5.3.20:21
σκῖπιρον 2.1.14
σκόλυμος 1.2.33.& 5.5.7:21
σκολοπένδριον 3.5.8
σκόρδιον 1.5.7
σκόροδον 5.3.12
σκορπίος 1.3.23.& 3.4.8
σκορπιοειδὲς 1.3.20
σκορπούριον 1.3.18:19
σκυτικὴ ῥίζα 3.1.7
σκύθιον 3.1.16
σμίλαξ 6.4.5. & 6.5.10
σμίλαξ κηπαία 4.2.6
σμίλαξ λεία 3.3.2
σμίλαξ βαχεῖα 3.3.9
σμίλος 6.5.10
σμύρνιον 5.4.5:6
σόγχος 5.1.21
σογχίτης 5.1.18
σόμφος 5.2.7
σπαθὴ 6.3.27
σπάστον 6.2.3
σπάρτον 6.2.3
σπαργάνιον 4.5.25
σπλάγχνον 3.5.13
σπλήνιον 1.2.33.& 3.3.23
σπληνοδάπανον 3.5.8
σπόγγος 6.5.3
σπονδύλιον 2.5.11
σπονδυλὶς 2.5.11
σταφιλῖνος ἄγριος 5.3.9:10
σταφιλῖνος ἥμερος 5.3.8:10
σταφὶς 3.3.27
σταφὶς ἀγρία 3.2.10
στοχὺς 1.4.5
στοχύτης 4.5.2
στέμφυλα 3.3.27
στρυχνὸν 1.5.8:12
στρύφνη 6.1.5
σῦκον 3.2.10
σῦλον 2.4.6
σῦλος 1.5.12
σύλος 2.4.6
συρικὴ 4.5.4
συρίγγιον 1.4.16
συρμαία πόα 4.5.9
σφένδαμνος 6.5.11
σφὴν 6.3.5
σφηνίσκος 3.4.23
σφηνίσκος ἀλικάβης 3.4.24
σφηνίσκος μικρὸς 3.4.27
σφηνίσκος ὑοσκυαμώδης 3.4.26
συγκόμιστος ἄρτος 4.1.3
συκάμινος 6.3.18
συκῆ 3.2.17. & 6.3.20
συκῆ ἀιγυπτία 6.3.19
συκόμορος 6.3.19
συλίφη 3.1.16
σύμφυτον 1.5.15.& 3.1.16:20
συραῖον 3.3.30
σφάγνος 3.5.13
σφάγνον 2.4.21.& 2.5.17
σφαίρια τῆς ὕλης 6.4.2
σφάκελος 2.4.22
σφεκλῆ 3.3.36
σφίνδαμνος 6.4.19
χὴν 6.5.20
σχινόσπαστον 5.3.18
σχοῖνος 4.5.29
σχοῖνος ἀρωματικὸς 4.5.11
σώσυνδρον 2.3.9

Ταπάχιον 1.2.32
τεῦτλον 2.1.14
τελέφιον 1.5.10:11
τερεβίνθος 6.5.19
τερμίνθος 6.5.19
τετραπώγων 2.3.13
τήλιφος 2.4.15
τίλιον 1.2.24:25
τίλλον 3.1.1
τίτανος 5.1.6
τίτυλος 5.1.6
τιτυλομαλαχὴ 5.1.5
τίλις 4.2.27
τιθυμαλὶς 3.2.12
τιθύμαλος 3.2.12
τορδύλιον 2.5.20
τοξικὸς κάλαμος 4.5.27
τράγος 1.3.23
τραγάκανθα 6.1.12
τραγήματα 1.3.23
τραγοπώγων 2.3.13
τραγόνατον 2.1.15
τραγόπυρον 4.1.32
τραπορήγανος 2.4.17
τραγόρχις 2.2.30
τράγος 1.3.23.& 4.1.12
τραχήλιον 2.1.9
τραγωνίος 3.2.2
τρίβολος χερσαῖος 4.3.28
τρίβολος ἔνυδρος 4.5.1
τριδάκτυλος 6.2.12
τρίνα 1.3.6
τριμφαλίτης 3.1.13
τετράπλοον 4.4.8
τετρόδιον 4.4.14
τετρύλλιον 3.2.22
τρίφυλλον 3.2.10.& 4.4.8:14
τειχόμαντις 3.5.12
τειχόφυλλον 3.5.19
τειχώδης βολβὸς 3.3.22
τρυγάνιον 1.5.34
τρύξ οἴνου 3.3.26
τρύχνος 3.3.26
τύφα 4.1.9
τυφώνιον 3.3.26

ὑάκινθος 2.2.2:17. & 2.3.9
ὑδρολάπαθον 3.1.25
ὑδροπιπέρι 4.5.31
ὑδροσέλινον 3.4.2
ὑοσκύαμος 1.3.24
ὑοσκύαμος 3.4.20
ὕπνον 3.5.13
ὑοσκυαμὸς 3.4.21
ὑπόγλωσσον 6.1.5
ὑπόφεως 3.4.20
ὑποχωρὶς 5.1.18
ὕσσωπος 2.4.18
ὑοσκύαμος 3.4.21

Φάγνος 2.4.21
φακὸς ἡ 4.2.16
φακὴ 5.4.6
φάκος ὁ ὑπὸ τῶν τυλμέτων 1.3.30
φακοειδὲς 2.4.11
φαλάγγιον 4.1.30
φαλαρὶς 1.2.19
φασγάνιον 1.2.19. & 2.2.11
φάσγανον 1.2.32

φάσκον
φατήλ
φασίολ
φέλλ
φελλόδρις
φελομίδειον
φερεφόνιον
φευξαστίδιον
φηγός
φηγόπυρον
φημιλαλὴ
φθείειον
φθειροκτόνον
φθίειον
φθυρά
φιλάδελφ
φιλαυτέειον
φιλάνθρωπος
φιλεταίειον
φιλιπένδολα
φίλιστον
φιλοδότης
φιλυκὴ
φισαλὶς
φισάκιον
φλεώς
φλόγιον
φλόγμ
φλόξ
φλόμιδες
φλόμ
φλόμος ἰδαῖ
φοίνιξ
φοινικοβάλαν
φόν
φοῦ
φουκᾶς ἡ
φουκόδιον
φρίγια
φύκ

6.4.8 φύκος θαλάσσι
4.2.1:6 φυλύρ
4.2.1 φυλλυρέα
6.4.6 φιλλόφαρες
6.4.6 φυλλίτης
1.2.29 φύλλον
1.5.34 φύσημα πτύϊνον
2.4.15 φύτευμα
6.4.11 φυτοβασίλα
4.1.32

1.5.27 χαιρέφυλλον
3.2.10 χαμαιάκτη
3.2.10 χαμαιβάλαν
4.3.27 χαμαίβατ
3.4.12 χαμαιδάφνη
3.1.29 χαμαίδρις
3.1.29 χαμαίδρω
3.1.29 χαμαίζηλον
2.1.16 χαμαίκιστ
1.3.1 χαμαιλεύκη
3.1.29 χαμαιλέων
1.5.34 χαμαιλέων λευκός
6.1.20 χαμαιλέων μέλας
3.4.24 χαμαίλυκος
6.3.25 χαμαιμέλιον
4.5.28 χαμαιμηλέα
2.1.2 χαμαίμηλον
1.5.27 χαμαιμύρτη
2.1.2 χαμαιπεύκη
1.5.30 χαμαίπιλον
1.5.27 χαμαιπυδία
3.1.20 χαμαιῤῥιφὲς
4.3.4. & 6.3.27 χαμαισύκη
6.3.27 χαμέλαια
5.5.17 χαεφυίας κάλαμ
3.1.25 χαεφυίας πτύμαλ
χαεφυλοχία
4.1.22 χειρωνία
1.2.33 χειρώνιον
1.1.32. & 3.5.20 χειρώνιος ἄμπλ

3.5.20 χελιδόνιον
6.4.16 χελιδόνιον τὸ μέγα
6.2.13 χελιδόνιον τὸ μικρὸν
1.4.1 χελώνειον
3.5.6 χιλιοδύναμις
5.5.8 χιλιόφυλλον
6.5.14 χλούνιον
2.1.25 χολόποιον
1.3.16 χονδρίλλη
χόνδρ
5.4.9 χονδροπιασάνη
3.2.24 χρόδανον
3.2.14.& 4.3.19 χρυσάνθεμον
6.1.1 χρυσιζόυσις
3.2.9 χρυσίσκιπτρον
1.2.24:25 χρυστὶ
1.2.25 χρυσόγονον
1.4.32 χρυσόκαρφ
3.3.4.& 3.3.25 χρυσοκόμη
3.3.4 χρυσολάχανον
5.5.16 χρυσομῆλον
5.5.10 χυλίνη
5.5.11
1.5.34 Ψευδοβούνιον
3.1.24 ψευδοδίκταμνον
6.3.1 ψευδοκαψικὸν
2.3.15 ψευδοπαιὲς
6.1.4 ψευδοσέλινον
6.5.12 ψίλωθρον
5.4.23 ψυχὴ
3.2.14 ψυχόπτοφον
6.3.28 ψύλλιον
3.2.17:19 ψώρα
3.2.6:7
4.5.27 Ὠκιμοειδὲς
3.2.12 ὤκιμον
1.2.2 ὠλεσίκαρπ
3.1.11 ὠμὴ λύσις
3.1.18 ὠνωνὶς
3.3.10 ὦχρ

3.3.10
1.2.29
1.2.30
3.1.13
2.1.16
1.4.15:29
5.5.12
1.2.1
5.1.17
4.1.11
4.1.11
2.5.11
2.3.20
3.1.28
5.5.10
1.4.15
1.4.33
3.3.25
2.3.26
5.1.1:26
6.3.4:5
3.1.13

5.4.20
2.4.15
5.4.27
3.2.10
1.4.32
3.3.10
3.2.22
1.2.10
1.4.31
1.5.3

2.4.11
2.4.10
6.4.20
4.1.16
6.1.3
4.2.8

TELOS.

LATINARVM VOCVM ET APPELLATIO-

NVM STIRPIVM INDEX. NVMERVS PRIOR

Pempt. ſecundus Librum: Cap. verò tertius
ac ſequentes, oſtendunt.

ABIES. 653. 6.5.16
Abietis lachryma 6.5.16
Abiga. 45 1.2.27
Abrotonum. 21. 1.2.1
Abſinthium anguſtifolium 1.2.5
Abſinthium Ægyptium 1.2.4
Abſinthia externa 1.2.5
Abſinthium inodorum 1.2.5
Abſinthium latifolium 23. 1.2.2
Abſinthium marinum 25. 1.2.4
Abſinthium Ponticum 1.2. 1:2:3
Abſinthium Santonicum 1.2.3:5
Abſinthium tenuifolium 1.2.3
Acacia altera. 739. 6.1.14
Acacia Germanica 6.1.15
Acacia Poetica 6.1.14
Acanos. 726. 5.5.20
Acanthus. 707. 5.5.1
Acanthium. 706. 5.5.2
Acer. 656. 6.4.19
Aceroſus panis. 452. 4.1.3
Acetabulum. 132. 1.5.12
Acetoſa 636. 5.1.25
Acetoſella 859. 5.1.25
Acinos 260. 2.4.11
Accipitrina. 629. 5.1.18
Achillea. 100. 1.4.15
Aconitum bacciferum 397. 3.3.12
Aconitum hyemale. 437. 3.4.10
Aconitum Lycoctonon 3.4.9:
10:11:12.
Aconitum Pardalianches 3.4.8
Acorum. 49. 2.3.7
Acroſcorodon. 216. 2.2.18
Aculeoſa. 721. 5.5.14
Acyron. 179. 2.1.21
Adianthum. 466. 3.5.10:11
Adonidis flos. 433. 3.4.7
Ador 464. 4.1.4
Ægilops. 530. 819. 4.3.2. & 6.4.8
Ægyptia faba. 506. 4.2.5
Ægyptia ficus. 799. 6.3.19
Ægyptia herba. 585. 4.5.18
Ægolethron. 429. 3.4.5
Ægonychon. 64. 1.3.31
Æthiopis. 145. 1.5.32
Æthiopica mala. 456. 3.4.32
Æthiopica olea. 829. 6.3.29
Æſculus. 819. 6.4.9
Æſchynomene. 649. 5.1.35
857. Agaricus. 477. 3.5.24. & 6.5.18
Aglaophotis. 167. 2.1.32
746. Agrifolium. 395. 3.3.10. & 6.1.20
Agrimonia. 27. 1.2.7
Aiuga. 45. 1.2.27
Alabaſtri 2.1.28
Albinum 65. 1.3.12
Albucum. 207. 2.2.9
179. Alcea. 645. 2.1.21. & 5.1.31
Alcea veſicaria 5.1.32
Alectorolophos 546. 4.3.26
Alcibiadion 615 5.1.11:12
Alchimilla. 140. 1.5.24
Alga 473. 3.5.20
Alga paluſtris. 575. 4.5.5
Alliaria 674 5.3.15
Alliaris 5.3.15
Allium. 671. 5.3.12
Allium ſylueſtre 5.3.13
Alimonia 566. 4.4.23
Aliſma 2.1.21: 22. & 2.3.21. &
4.5.30.
Alnus. 627. 6.4.17
Alnus nigra 771. 6.2.25
Aloë 358. 3.2.2
Aloë Gallica 340. 3.1.18
Alopecuros. 166. 2.1.9. & 3.4.21
Alſine 29. 1.2.9
Alſine repens 399. 3.3.14
Alſines ſpuriæ 31. 1.2.10
Alterculum 447. 3.4.21
Althæa 643. 5.1.29: 30
Alus Gallica. 134. 1.5.15
Alyſſum Dioſcoridis. 90. 1.4.3
Alyſſum Galeni 61. 1.4.2
Alyſſos Plinij 353. 3.1.34
Amaracus 271. 2.4.2
Amantilla Valentiana 347. 3.1.25
Amaranthus purpureus 168. 2.1.27
Amarenæ 797. 6.3.17
Amarodulcis. 396. 3.3.13
Ambarualis flos. 253. 2.3.10
Ambroſia 35. 1.2.14. & 2.4.22
Ambubeia 5.1.55
Ambugia 5.1.15
Ambuxum 402. 3.3.18
Amellus flos 266. 2.3.24
Amethyſtus herba. 612. 5.1.7
Ammi. 299. 2.5.6
Ampeloprafum. 675. 5.3.19
Amygdalus 756. 6.3.8
Amylum 459. 4.1.13
Amyleum frumentum 459. 4.1.6
Anagallis 32. 1.2.11
Anagallis aquatica 554. 4.5.10:15
Anagyris 777. 6.2.27
Anblatum 544. 4.3.24
Anchomanes 356. 3.1.6
Anchuſa 616. 5.1.10:11
Androſace 545. 4.3.25
Androſæmum 1.3.25:26:27
Anemone 431. 3.4.7
Anemone Pannonica 3.4.7
Anemone ſylueſtris 3.4.17
Anethum 296. 2.5.2
Anethum tortuoſum 302. 2.5.9
Anguinum allium 673. 5.3.13
Anguria 683. 5.2.3
Aniſum 297. 2.5.3
Anonis 351. 6.1.3
Anthemiſium 257. 2.3.15
Anteuphorbium 374. 3.2.21
Angelica 315.
Antirrhinon 163. 2.1.24
Antirrhinon ſyl. 2.1.25
Anthyllis Lenti ſimilis 4.3.21
Anthyllis altera 46. 1.2.28
Anthora 440. 3.4.14
Antura 390 3.4.14
Aparine 250. 3.1.29
Aphace 535. 4.3.12
Aphyllanthes 125. 1.5.6
Apiaſtellum 443. 3.3.10. & 3.4.2
Apium aquatile 579. 4.5.10
Apium hortenſe 652. 5.4.1
Apium montanum 663. 5.4.3
Apium paluſtre 443. 4.2. & 5.4.2
Apium riſus 424. 3.4.2:3:6
Apium ſylueſtre 3.4.3. & 5.4.7
Apocynum. 403. 3.3.20
Apollinaris 447. 3.4.21
Apollinaris minor. 452. 3.4.26
Aqua vitæ 417. 3.3.33
Aquifolium 746. 6.1.20
Aquileia 161. 2.1.23
Aquilina 2.1.23
Arabis 701. 5.4.22
Arachus 533. 4.3.9
Arachus latifolius 534. 4.3.10
Aracus 513. 4.2.11
Arbor Iudæ 774. 6.2.28
Arbor vitæ 546. 6.5.9
Arbutus 792. 6.3.13
Archangelica 315. 2.5.24
Arcium 36. 1.2.18
Arctium 149. 1.5.33
Argentina 139. 1.5.21. & 4.5.23. 569.
Arida pix. 653. 6.5.15
Ariene 763 6.3.4
Arinca 456. 4.1.9
Aris 329. 3.1.8
Ariſarum 3.1.8
Ariſtalthæa 643. 5.1.29
Ariſtolochia 302 3.1.1
Ariſtolochia Clematitis 3.1.1
Ariſtolochia rotunda 3.1.4
Ariſtolochia Saracenica. 304. 3.1.3
Armerij flores. 176. 2.1.19
Armoracia. 666. 5.3.6
Aronia. 326. 3.1.6
Aronia Meſpilus. 769. 6.3.10
Artemiſia. 33. 1.2.12
Artherica. 147. 1.5.30
Arum 306. 3.1.5
Arum Ægyptium 3.1.5
Arum paluſtre. 309. 3.1.7
Arundo lithoſpermos 497. 4.1.24
Arundo *vide* Harundo.
Aſarum 354. 3.2.1
Aſclepias 325. 3.1.6. & 3.3.19
Aſcyrum 75. 1.3.26
Aſparagus 691. 5.4.13
Aſperugo 350 3.1.29
Aſperula cærulea. 352 3.1.34

Aſperu-

Aſperula odorata 352 3.1.34
Aſphaltium 556. 4.4.8
Aſphodelus 206 2.2.9.
Aſphodelus bulboſus 206 2.2.19
Aſphodelus luteus 206. 2.2.10
Aſplenium 465. 3.5.8
Aſplenium ſylueſtre 466. 3.5.9
Aſplenium magnum 3.5.9
Aſplenum 3.5.8
Aſpris 620. 6.4.10
Aſtaphis agria 36 3.2.10
Aſter Atticus 266. 2.3.24
Aſterion 2.3.24
Aſtragalus 541. 4.3.20
Aſtragaloïdes 4.3.21
Aſtragalites Iris. 247. 2.3.3
Aſtrantia 317. 2.5.25
Aſtrantia nigra. 367. 3.2.30
Athanaſia. 37. 1.2.16
Athera. 469. 4.1.14
Atractylis 724. 5.5.17
Atractylis altera 5.5.18
Atriplex. 604. 5.1.1
Atriplex fœtida. 605. 5.1.3
Auletica harundo. 592. 4.5.27
Auornus 771. 6.2.25
Aurea mala. 455. 3.4.30
Aurelia. 267. 2.3.25
Aureum olus. 603. 5.1.1
Auena. 502. 4.1.31
Auena nuda 4.1.31
Auricomum. 424. 3.4.2
Auricula muris 1.2.2:10. & 1.3.15:31.67.
Auricula vſi 146. 1.5.31

BACANON. 665. 5.3.5
Baccharis 292. 2.4.25
Bacchion 36. 1.2.18
Bactrianum triticum 501. 4.1.29
Balauſtium. 780. 6.3.3
Ballote. 90 1.4.4
Balſamſnum 660 5.2.9
Balſamina. 659. 660. 5.2.8:9
Balſamella 5.2.9
Balſamita 293 2.4.26
Barbarea 760. 5.4.20
Barbarica 175. 2.1.18
Bardana. 36 1.2.18
Baſilica. 340. 3.1.18
Bati. 694. 5.4.14
Batrachion 423.426. 3.4.1:4
Bechium. 585. 4.5.19
Behen. 334. 3.1.9
Bellio 264. 2.3.22
Bellis 264. 2.3.23
Bellinuncia. 445. 3.4.21
Benedicta herba 342. 3.1.25
Bera. 495. 4.1.22
Berula. 582. 4.5.15
Beta 609. 5.1.6
Betonica. 39. 1.2.20
Betonica aquatilis 50 1.2.31
Betonica Pauli 40 1.2.21
Betula 625. 6.4.18
Bifolium 242. 2.2.32
Biflingua 733. 6.1.5
Biſtorta. 331. 3.1.9
Blattaria. 145. 1.5.28
Blitum 606. 5.1.4
Bolbocaſtanon 3. 3.1.10
Boleti 475. 3.5.21
Bonifacia 733. 6.1.5
Bonus genius 314. 2.5.23
Borago 616. 5.1.9
Boſmorus 501. 4.1.29
Botrys. 34. 1.2.13
Boulapathum 606. 5.1.5
Boupleuron 622. 5.1.14
Boutomum 590. 4.5.26
Brabyla 793. 6.3.14
Braſſica eiuſque genera. 610. 5.1.7
Braſſica canina 404. 3.3.20
Braſſica marina 615. 5.1.8
Braſſica perfoliata 615. 5.1.8
Braſſica ſylueſtris 5.1.8
Breſilianum piper 705. 5.4.26
Britannica 331. 3.1.9
Briza. 465. 491. 4.1.5:15
Bromus herba 531. 4.3.5
Brumaria. 69. 1.3.17
Bruta 543. 6.5.6
Bryonia alba & nigra. 395. 3.3.10
Bryopteris 462. 3.5.4
Bubonium 266. 2.3.24
Bucinus 252. 2.3.9
Bugloſſus. 616-617. 5.1.9:10
Buglum. 135 1.5.17
Bulbus agreſtis. 457. 3.4.34
Bulbus Eriophorus 660. 5.3.22
Bulbus Leucanthemus 2.2.19
Bulbus ſylueſtris 222. 2.2.20
Bulbus vomitorius 226. 2.2.22
Bunium 310 2.5.21
Bunium ſpurium 700. 5.4.20
Buphthalmum 258.261. 2.3.16:19
Buxus 770. 6.2.22

CACTVS 712. 5.5.6
Cadytas 545 4.3.25
Calabrina 466. 3.5.9
Calamintha 96. 1.4.12
Calceolus Marianus. 160. 2.1.22
Calendula 254. 2.3.11
Callion 451 3.4.24
Callionymum 206. 2.2.8
Callitrichum 466. 3.5.10
Caltha 254. 262. 2.3.11:19
Caltha paluſtris 566. 4.5.21
Calycularis 448. 3.4.21
Calyx glandis 612. 6.4.1
Camelina 523. 4.2.23
Campanella 359. 3.3.2
Campanula 164. 166. 2.1.9:10
Campanula aruenſis. 166. 2.1.11
Campanula Autumnalis 2.1.12. & 3.1.19. 341.
Campana cærulea 392. 3.3.7
Canchrys 307. 2.5.10
Cania 152. 1.5.35
Canina lingua 53. 1.2.33
Canis cerebrum. 150 2.1.24
Canina malus 454. 3.4.29
Canina Roſa. 157.191 2.1.28:29
Canicaceus panis 463. 4.1.3
Cannabina 26 1.2.8
Cannabis 525. 4.2.26
Cannabis ſylueſtris 645. 5.1.31
Canirubus. 159. 2.1.28. & 6.1.6
Cantabrica 125. 2.1.18
Cantherinum hordeum 4.1.16-491
Capparis 734. 6.1.6
Capparis Fabago 735. 6.1.7
Capillaris 466.466. 3.5.10:12
Capillus Veneris 3.5.10
Capnos chelidonia 325. 3.1.4
Caprificus 760. 6.3.20
Caprifolium 406. 3.3.23
Caprifolium Italicum 406. 3.3.23
Capſella 701. 5.4.21
Capſicum 704. 5.4.26
Cardiaca 94. 1.4.9:10
Carduus 712.713. 5.5.6:7
Carduus benedictus 725. 5.5.18
Carduus Chryſanthemus 5.5.7.713
Carduus Eriocephalus 711. 5.5.5
Carduus fullonum 727 5.5.16
Carduus Leucographus 5.5.3.710
Carduus niger 716. 5.5.11
Carduus ſtellatus 721. 5.5.14
Carduus ſphærocephalus 5.5.4 710
Carduus ſuarius 716 5.5.10
Cardui ſylueſtres 709. 5.5.2
Carduus Veneris 727. 5.5.16
Careum 97. 2.5.4
Carica 369. 3.2.14. & 6.3.20
Carlina 715. 5.5.8
Carlina ſylueſtris 716. 5.5.9
Carnabadion 297. 2.5.4
Carœnum 413. 3.3.30
Carpeſium 732. 6.1.4
Carpinus 726. 6.4.19
Carum 297. 2.5.4
Caryophyllata 137. 1.5.19
Caryophyllei flores 174. 2.1.18
Caryotæ 607. 6.3.27
Caſſilago 446. 3.4.21
Caſia nigra 775. 6.2.30
Caſia odorata 273. 2.4.5
Caſſutha 545 4.3.25
Caſtanea 602. 6.3.22
Catanance prima 519. 4.2.18
Cattaria herba 99. 1.4.14
Caua radix 325. 3.1.4
Caucalis 685. 5.4.8
Caucon 74. 1.3.22
Cauda murina 112. 1.4.27
Cechramides 760. 6.3.20
Cęciliana ceraſa 797. 6.3.17
Cedrelate 655. 6.5.17
Cedria 655 6.5.15:16
Cedrus magna 655. 6.5.17
Cæli flos 170. 2.1.14
Celtis 634. 6.4.24
Centaurea 333. 3.1.11
Centauris 357. 3.2.4
Centaurida 356. 3.1.11
Centaurium magnum 3.1.11
Centaurium minus 334. 3.1.12
Centummorbia 559. 4.5.24
Centumcularis 65. 1.3.12
Centunculus 1.3.12
Cepa 675. 5.3.16
Cepe 5.3.16

Cepæa 562. 4.5.15
Cerasus 796. 6.3.17
Ceratonia 775. 6.2.29
Ceraunia 126. 1.5.9
Cercis 774. 6.2.28
Cerinthe 621. 5.1.13
Cerrus 619. 6.4.8
Ceruicaria 164. 2.1.9
Ceruisia 495. 4.1.22
Cerui ocellus 670. 5.3.10
Chamæcerasus 796. 6.3.17
Chamæcissus 390. 3.3.4
Chamæcyparissus 266. 2.3.27
Chamædaphne 401. 3.3.17
Chamædrys repens 43. 1.2.24
Chamædrys sylueſtris 45. 1.2.26
Chamægenista 751. 6.2.2
Chamæiris 247. 2.3.3
Chamelæa 359. 3.2.6
Chamelæa Germanica 360/3.2.8
Chamelæagnus 766. 6.2.20
Chamæleuce 565. 4.5.19
Chamæleon albus 716. 5.5.10
Chamæleon niger 717. 5.5.11
Chamæmelum 257. 2.3.15
259. Chamæmelum odoratum 2.3.17
Chamæpitys 46/1.2.27.& 1.3.25
Chamæpityes spuriæ 47. 1.2.28
Chamæplium 702. 5.4.23
Chamæriphes 608. 6.3.28
Chamæsyce 373. 3.2.19
Chamæxylon 65. 1.3.12
Chamæzelon 1.3.12
364 Characias Tithymalus 3.2.12
Charantia 659. 5.2.8
Chartamus 356. 3.2.5
Chelidonium maius 48. 1.2.29
Chelidonium minus 49. 1.2.30
Chærefolium 656. 5.4.9
Chærephyllum 5.4.9
Chiliodynamis 172. 2.1.16
Chironia ampelos 395. 3.3.10
Chironium Panaces 3. 1. 11: 12: 20. 333. 334. 342.
Chondrilla 626. 5.1.17
Chondryllon 5.1.17
Chondrus 488. 4.1.11
Christophoriana 397. 3.3.12
Chrysanthemum 2.3.15: 16: 17: 19: 20. & 3.4.2. 263.
Chrysanthemū latifolium 2.3.21
264. Chrysanthemū Peruuianū 2.3.22
Chrysocome 267 2.3.26
114 Chrysogonum 1.4.33. & 1.5.28
Chrysolachanon 623. 5.1.1
Cicera 513. 4.2.11
Cicer Arietinum 515. 4.2.14
Cicer satiuum 514. 4.2.13
Cicer sylueſtre 516. 4.2.15
Cicercula 513. 4.2.10
Cicerbita 633. 5.1.21
Cichorium 623. 5.1.15
Cichorium fœtidum 624/5.1.19
Cicuta 458. 3.4.35
Cicutaria 61. 1.3.7
Cinamomum 134. 1.5.19
Cinara 712. 5.5.6
Cincinalis 466. 3.5.10
Cineraria 631. 5.1.20
Circæa 454. 3.4.29
Cirsion 725. 5.5.19
Ciſtus 191. 2.1.29
Ciſtus Ledon 192. 2.1.30
Citocacium 359. 3.2.6
Citrulus Cucumis 651. 5.2.1:3
Claua Herculis 575. 4.5.5
Clauicula 409. 3.3.25
Clauum Veneris 576. 4.5.5
Clematis altera 399. 3.3.15:18
Clematis Daphnoides 401/3.3.17
Cleoma herba 429. 3.4.5
Cleonicum 272. 2.4.3
Clinopodium 271. 2.4.3
Clymenon 50. 1.2.31. & 3.3.24
Cneoron 273. 2.4.5. & 3.2.7:8:9
Cnicus *siue* Cnecus 356. 3.2.5
Cnicus lupinus 724. 5.5.18
Cnicus sylueſtris 724. 5.5.17
Coccalus 646. 6.5.11
Coccus infectoria 616. 6.4.4
Cochlearia 563. 4.5.16
Coggygria 767. 6.2.19
Colchicum 457. 3.4.34
Colocasia 326. 3.1.5
Colocynthis 376/3.2.26.& 5.2.3:7
Colophonia 652. 6.5.14
Color ferrugineus 200. 2.2.2
Colubrina 326. 3.1.6:9
Columbina 150. 1.5.34
Colus rustica 724. 5.5.17
Colutea 772. 6.2.26
Colytea 6.2.26
Coma 256. 2.3.13
Comosandalus 201. 2.2.2
Concilium 167. 2.1.10
Conila 669. 5.4.10
Consolida media 135. 1.5.17
Consolida minor 1.5.18. & 2. 3.23. 136. 264.
Consolida regalis 251. 2.3.9
Consiligo 261. 2.3.19. & 3.2.29
Constantinopolitanus Ranunculus 427. 3.4.3
Conus 647. 6.5.11
Conyza 51. 1.2.32
Conuoluulus 369. 3.3.2:3
Conuoluulum cæruleum 395/3.3.7
Conuoluulum marinum 395/3.3.5
Conuoluulum nigrum 39. 3.3.6
Corago 616. 5.1.9
Corallina 472. 3.5.19
Corallion 32. 1.2.11
Coralloides 2.1.6
Corchorus 32. 1.2.11
Cordialis 353 3.1.34
Coriandrum 300. 2.5.7
Cor Indicum 452. 3.4.25
Corion. 77. 300. 1.3.25. & 2.5.7
Cornu cerui 109. 1.4.24
Cornu ceruinum 1.4.24
Cornu cerui repens 190 1.4.25
Cornus 790. 6.3.11
Cornus sylueſtris 770. 6.2.23
Coroneola 64. 1.3.32
Coronopus 109. 110. 1.4.24:25
Corona Imperialis 202. 2.2.4
Corona Regia 3.4.33. & 4.4.10. 456. 556.
Corona terræ 391. 3.3.4
Corruda 691. 5.4.13
Corydalis 60. 1.3.5
Corylus 604. 6.3.24
Corymbe 120. 2.1.14
Costus niger 397. 3.3.12
Cotinus 609. 6.3.29
Cotinus coriaria 766. 6.2.19
Cotulæ 256. 2.3.16
Coryledon 131. 1.5.12
Coryledon palustris 132. 1.5.13
Crepula 705. 5.5.1
Crimnum 494. 4.1.20
Crinita 466. 5.5.10
Crista galli 546. 4.3.26
Crista gallinacea 150. 1.5.34
Crithmus 693. 5.4.14
Crocodilion 325. 3.1.6
Crocus 213. 2.2.15
Crocus Saracenicus 356. 3.2.5
Croci sylueſtres 214. 2.2.16
Cruciata 341.353. 3.1.19:33
Cucubalus 450. 3.4.23
Cuculi flos 562. 4.5.14
Cucumis 651. 5.2.1
Cucumis Galeni 652. 5.2.2
Cucumis sylueſtris 5.2.2.&3.2.25 376.
Cucurbita 657. 5.2.6
Cucurbita sylueſtris 3.2.26. & 5.2.7. 659. 376.
Cuminum 297. 2.5.5
Cuminum Æthiopicum 2.5.6 299.
Cuminum sylueſtre 296. 2.5.5
Cunila 264. 267. 2.4.16:20
Cunilago 52. 1.2.32
Cupressus 644. 6.5.7:8
Cupressus Cretica 643. 6.5.6
Cusculium 616. 6.4.4
Cyanus flos 250. 2.3.8
Cyanoides flos 2.3.8
Cyclamen 335. 3.1.13
Cyclaminus altera 3.3.13:14
Cyclaminus orbicularis 3.1.13
Cyminalis 340. 3.1.18
Cynocrambe 646. 5.1.34
Cynogloſſum 53. 1.2.33
Cynorhodos 169. 2.1.28
Cynosbatos 2.1.28.& 6.1.6.734.
Cynospastus 157. 2.1.32
Cypariſſias Tithymalus 3.2.12. 367.
Cyperus 336. 3.1.14:15
Cyperida 3.1.14
Cypirus 3.1.14
Cyprium allium 671. 5.3.12
Cyprus 764. 6.2.14
Cytinus 762. 6.3.3
Cytisus 559. 4.4.11:21

DAMASONIVM 179. 2.1.21
Daphnoides 361. 3.2.9
Dardana 35. 1.2.18
Daucus sylueſtris 665. 5.4.8
Daucus Theophrasti 662. 5.3.8
Deliarium 52. 1.2.32
Demetria 150. 1.5.34
Dendroides Tithymalus 3.2.12 366.

Dens caballinus 446. 3.4.21
Dens caninus 203. 2.2.6
Dens Leonis 625. 5.1.16
Desiderium 178. 2.1.20
Dentaria 2. 1.7. & 3. 3. 10. & 3. 4. 2: 21. 162. 395. 424. 446.
Dictamnum 260. 2.4.12
Dictamnum album 345. 3.1.24
Dichomemon 187. 2.1.32
Digitalis 169. 2,1.13
Dionysias 76. 1.3.26
Dionysia hedera 406. 3.3.25
Dionysio nymphas 105. 1.4.21
Diosporon 64. 1.3.31
Dipsacus 723. 5.5.16
Dolichus 509. 4.2.6
Dorcadion 346. 3.1.6
Doris 619. 5.1.10:11
Doronicum 435. 3.4.8
Dorycnion 453. 3.4.27
Draba 701. 5.4.22
Draco herba 697. 5.4.17:18
Dracontea 326. 3.1.6
Dracontium 3.1.6
Dracunculus 330. 3.1.6:9
Dracunculus aquatilis 329. 3.1.7
326. Dracunculus henicophyllos 3.1.6
Dracunculus polyphyllos 3.1.6
Dryophonon 702. 5.4.22
Dryopteris 462. 3.5.4
Dryopteris nigra 463. 3.5.5
Dulcamara 396. 3.3.13
Dulcichinum 336. 3.1.15
Dulcis radix 339. 3.1.16
Dulcisida 194. 2.1.32

EBVLVS 317. 3.2.24
Echinastrum 61 1.3.6
Echinatus Ranunculus 446. 4.2
Echium 620 5.1.12
Elaphoboscum 670. 5.3.10
Elate 606. 6.3.27
Elaterium 377. 3.2.25
Elatine 42. 1.2.22
Elæagnus 765. 6.2.20
Elephantosis 36. 1.2.18
Elichryson 267. 2.3.25
Eminion 346. 3.1.6
277. Empetrum 62. 1.3.30. & 2.4.8
Enneadynamis 554. 4.4.6
Ensis 210. 2.2.14
Enula campana 342. 3.1.20
Ephedra 74. 1.3.22
Ephedron 1.3.22
Ephemeron 203 2.2.6
Epimedium 569. 4.5.22
Equapium 665. 5.4.5
Equinalis 74. 1.3.21
Equisetum 73. 1.3.21
Eranthemum vulgare 602. 3.18
Ereuthedanon 349. 3.1.28
Erica 755. 6.2.6
Erigerum 630. 5.1.19
Eriphion 324. 3.1.4
Eruca 696. 5.4.16
Eruilia 511 4.2.8
Eruilia sylvestris 510. 4.2.9
Eruum 515. 516. 4.2.13:17
Eruum sylvestre 4. 2. 18. & 4. 3. 21. 519. 541.
Eruum Venetum 534. 4.3.10
Eryngium 718. 5.5.12
Eryngium Alpinum 721. 5.5.13
Eryngia spuria 719. 5.5.13
Erysimum 523. 4.2.23
Eufrasia 54. 1.2.34:35
Euonymus 771. 6.2.24
Eupatoria 27. 1.2.7
Eupatorium 26. 1.2.7:8
Euphorbium 374. 3.2.21
Euphrosyne 54. 1.2.34
Euphrosynon 616. 5.1.9
Exupera 150. 1.5.34
Ezula 370. 3.2.15

FABA 507. 4.2.3:4:5
Faba inuersa 453. 3.4.28
Faba Lupina 446. 3.4.21
Faba suilla 3.4.21
Fabulonia 3.4.21
Fagus 620 6.4.11
Farfara 566. 4.5.19
Farfarella 4.5.19
Farfarus 623. 6.4.14
Far 454. 4.1.4:5
Far factitium 457. 4.1.10
Farrago 490. 4.1.15
Faselus 504. 4.2.1:2:3
Febrifugia 334. 3.1.12
Fegopyrum 503 4.1.32
Fel terræ 334 3.1.12
Felicula 100. 1.4.14
Ferraria 50. 150. 1.2.31. & 1.5.34
Ferrum equinum 537. 4.3.14
Ferula 319. 2.5.27
Ferulago 319. 2.5.27
Festuca 530. 4.3.2:3
Fex vini 419. 3.3.36
Ficus 799. 6.3.20
Ficus Indica 601. 6.3.21
Filicastrum 461. 3.5.2
Filipendula 56. 1.3.1
Filicula 462. 463. 3.5.3:12
Filix 459. 3.5.1
Filix aquatilis 461. 3.5.2
Filix latifolia 461 3.5.2
Filix palustris 462. 3.5.2
Filix parua 462. 463. 3.5.3:12
Filix querna 462. 3.5.4
Fistularia 546. 4.3.27
Flammula 399. 3.3.16
Flammula Ranunculus 448. 4.5
Flos 452. 4.1.3
Flos Adonidis 430. 3.4.7
Flos Africanus 259. 2.3.12
Flos Ambarualis 253 2.3.10
Flos Crystalli 63. 1.3.30
Flos Constantinopolitanus 2,1.20
Flos cuculi 582. 4.5.14
Flos regius 252. 2.3.9
Flos Solis 193 2.1.31
Fluida 767. 6.2.18
Fomalis 572. 4.5.2
Fœniculum 295. 2.5.1
Fœniculum tortuosum 302. 5.17
Fœmumgræcum 526. 4.2.27
Fœnumgræcũ sylvestre 4.3.15:16
Fraga 661. 5.2.10
Fragaria 5.2.10
Frangula 772. 6.2.25
Fraxinella 343. 345. 3.1.21:24
Fraxinus 621. 6.4.12
Frumentum Turcicum 504. 4.1.29
Fucus herba 5.1.10:11
Fucus marinus 473. 3.5.20
Fumaria 59 1.3.4
Fumaria altera 60. 1.3.5
Fungus 474. 3.5.21
Fungi arborei 476 3.5.23
Fungi lucernarum 476 3.5.22
Fungi orbiculares 476. 3.5.22
Funis arborum 369. 3.3.2
Furfures 451. 4.1.1
Fusanus 771. 6.2.24
Fusterna 654. 6.5.16
Fusus agrestis 724. 5.5.17

GALEGA 536. 4.3.16
Galla 613. 6.4.2
Gallium 351. 3.1.31
Garosmos 605. 5.1.3
Gelotophyllis 425. 3.4.3
Geminalis 292. 2.4.24
Genicularis 170. 2.1.14. & 3.1.25 347
Genista 346. 749. 6.2.1
Genista spinosa 742. 6.1.21
Genista tinctoria 751. 6.2.2
Gentiana 340. 3.1.18
Geranium batrachioides 1.3.10 63.
Geranium columbinum 61. 1.3.7
Geranium Robertianum 62. 1.3.8
Geranium supinum 63. 1.3.9
Geranium tuberosum 64. 1.3.6
Gilarum 278. 2.4.9
Gingidium 690. 5.4.12
Githago 173. 2.1.17
Gladiolus 209. 2.2.12
Gladiolus aquatilis 590 4.5.25
Glans 612. 6.4.1
Glandes terrestres 540. 4.3.19
Glans vnguentaria 766. 6.2.17
Glastum 50. 1.3.28
Glaucium 445. 3.4.18:19
Gluten 459. 4.1.14
Glycyrrhizon 339 5.5.7 339
Gnaphalium 65. 1.3.12
Gordylium 311. 2.5.20
Gorgonium 64. 1.3.31
Gossipium 66. 1.3.13
Gramen 545 4.4.1:3
Gramen eriophoron 4.4.3
Gramen leucanthemum 4.4.4
Gramen Mannæ 4.4.2
Gramen Parnasium 554. 4.4.6
Gramen polyanthemum 4.4.5
Gramen Regium 3.2.11
Gratia Dei 357. 3.2.4. & 5.1.14 621
Gratiola 357. 3.2.4
Grias herba 702. 5.4.24
Grossus 780. 6.3.20
Grossularia rubra 736. 6.1.9
Grossularia transmarina 6.1.9
Gruina 61. 1.3.7
Gruinalis 61. 1.3.6

HALI-

HALICA 4.1.11
Halicacabum 3.4.24:25
Halicaſtrum 4.1.4:6
Halimus 6.2.10
Haliphlæos 6.4.10
Harmala 1.5.2.&5.3.14
Harundo 4.5.27
Haſtula regia 2.2.9
Hedera 3.3.25
Hedera arborea 3.3.25
Hederalis 3.3.19
Hedera candida 3.3.25
Hedera mollis 3.3.6
Hedera nigra 3.3.25
Hedera plumatica 3.3.4
Hedera terreſtris 3.3.4
Helenium 3.1.20
Heleniũ Ægyptiũ 3.1.20.&4.3.18
Helleborine 3.2.4
Helianthe. 2.1.31
Helianthemum 2.1.31
Helioſcopius Tithymalus 3.2.12
Heliotropium maius 1.3.18
Heliottropium minus 1.3.19
Heliotropium tricoccon 1.3.19
Helix hedera 3.3.25
Helxine ciſſampelos 3.3.6
Hemeris 6.4.1
Hemerocallis 2.2.7
Hemionitis 3.5.7
Hepatica 4.4.24
Hepatica alba 4.4.6
Hepatorium 1.2.8
Hepatorium aquatile 5.17
Heraclea 1.3.8
Herbacantha 5.5.1
Herba alba 1.2.5
Herba benedicta 3.1.25
Herba caſta 2.1.32
Herba Doria 1.5.25
Herba Gallica 4.3.16
Herba Gerardi 2.5.25
Herba Hungarica 5.1.31
Herba Iudaica 1.4.8
Herba Paris 3.4.15
Herba pedicularis 3.2.10
Herba Pinula 3.4.21
Herba Ruſtalis 2.5.11
Herba ſacra, ſancta 3.4.22
Herba Sardoa 3.4.3
Herba Simeonis 5.1.31
Herba Siminina 2.1.24
Herba ſtella 1.4.24
Herba venti 3.4.7
Herbutum 5.1.19
Herculana 1.5.34
Herculis ſanguis 3 2.27
Hermodactylus 3.4.34
Herniaria 1.4.30
Heſperis 2.1.3
Hieracium 5.1.18
Hierobulbus 2.2.14
Hippace 3.1.17
Hippion 3.2.20
Hippogloſſum 6.1.5
Hippolapathum 5.1.25
Hippomanes 3.2.13.& 3.4.33
Hippomarathrum 2.5.1
Hippophaë 3.2.20
Hippophæſtum 3.2.20
Hippoſelinon 5.4.5
Hippuris 1.3.21
Hirci barba 2.3.13
Hirundinaria 3.3.19
Hirundinaria maior 1.2.29
Hirundinaria minor 1.2.30
Hiſpanicum olus 5.1.5
Holoſtium 1.4.26
Hordeum 4.1.16
Hordeum murinum 4.3.4
Horminum 2.4.24
Horminum ſylueſtre 2.4.23
Humilis Fraxinus 3.1.24
Humirubus 6.1.1
Hyacinthus non ſcriptus 2.2.17
Hyacinthus ſcriptus 2.2.2
Hyacinthi ſpurij 2.1.18
Hydropiper 4.5.31
Hydropeperi rubens 3.1.7
Hydroſelinum 2.3.24
Hyemalis Ranunculus 3.4.3
Hyophthalmum 2.3.24
Hyoſiris 5.1.15
Hyoſcyamus albus 3.4.21
Hyoſcyamus luteus 3.4.21
Hyoſcyamus niger 3.4.2
Hyoſcyamus Peruuianꝰ 3.4.22:33
Hypecoum 3.4.20
Hypericon 1.3.24
Hypociſtis 2.1.29
Hypochoeris 5.1.18
Hyſſopus 2.4.18

IACEA 2.1.2
Iacea nigra 1.5.5
Iacobea 5.1.20
Iaſione 2.1.10
Iaſminum 3.3.22
Iberis 5.4.24
Ibiga 1.2.27
Ibiſcus 5.1.29
Idæus dactylus 2.1.32
Illecebra 1.5.10:11
Ilex coccifera 6.4.4
Ilex glandifera 6.4.5
Impatiens herba 5.1.35
Imperatoria 2.5.25
Indicum 1.3.28
Inguinalis 2.5.24
Inſana 3.4.21
Inſana mala 3.4.31
Intybum 5.1.15
Intybum agreſte 2.1.15
Inula 3.1.20
Inula ruſtica 1.5.15
Iouis flos 2.1.14
Iouis glans 6.3.22
Irio 5.4.23
Iris 2.3.1
Iris bulboſa 2.2.14
Iris minor 2.3.2
Iris ſylueſtris 2.3.4
Iris ſylueſtris lutea 2.3.5
Iris tuberoſa 2.3.6
Iſatis 1.3.23
Iſophyllon 5.1.14
Iſopyron 4.4.25
Iuncus 4.5.29
Iuncus angulоſus 3.1.14
Iuncus floridus 4.5.25
Iuncus odoratus 4.5.10:11
Iuncus quadratus 3.1.14
Iuncus triangularis 3.1.14
Iuniperus 6.5.4

LABEONIA 1.4.1
Labrum Veneris 5.5.16
Labruſca 5.3.26
Laburnum 6.2.27
Lachryma Iobi 4.1.24
Lactaria 3.2.12
Lactoris 3.2.12
Lactuca 5.1.22
Lactucella 5.1.22
Lactuca caprina 3.2.12
Lactuca leporina 5.1.21
Lactuca marina 3.2.12
Lactuca ſyluatica 5.1.18
Lactuca ſylueſtris 5.1.23
Ladanum 2.1.30
Lagopus 4.4.22
Lamium 1.5.36
Lampſana 5.3.4
Lampuca 5.1.18
Lanceolata 1.4.23
Lanaria 1.5.27
Lantana 6.2.21
Lappa 3.1.29
Lappa maior 1.2.18
Lappa minor 3.1.29.1.2.19
Lapathum eiuſq. genera 5.1.25.&c.
Larix 6.5.16
Laricea 6.5.18
Laſer 2.5.26
Laſerpitium 2.5.16:26
Latifolia quercus 6.4.9
Lathytis 3.2.16
Lathyrus 4.2.10
Lathyrus ſylueſtris 4.2.12
Lauandula 2.4.5
Lauer 4.5.10
Laurentina 1.5.17
Laureola 3.2.8:9
Laurio 2.4.9
Laurus 6.5.1
Laurus Alexandrina 6.1.5
Laurus ſylueſtris 6.5.2
Lectipes 2.4.3
Lens 4.2.16
Lens aquatilis 4.5.6
Lens lacuſtris 4.5.6
Lenticula 4.2.16
Lentiſcus 6.5.20
Leo herba 2.1.24
Leontopetalon 3.1.3.&3.1.4
Leontopodium 1.3.16
Lepidium 1.2:24:25
Leucas 2.4.15
Leucacantha 5.5.8
Leucoion 2.1.3
Leucoion bulboſum 2.2.26
Leucographis 5.1.13
Leuiſticum 2.5.16
Libadion 3.1.12

Libanium 616. 5.1.9
Libanotis 303. 2.5.10
Libyca Populus 6.4.14
Lichen 470. 3.5.15
Licinia. 150. 1.5.34
Liguſticum 305. 2.5.15
Liguſtrum 763. 6.2.13
Liguſtrum nigrum 3.3.2:7
Lilium 197. 2.2.1
Liliaſtrum 2.2.7
Lilialis 2.3.1
Liliaſphodelus 2.2.7
Lilium Alexandrinum 2.2.19
Lilium non bulboſum 2.2.7
Lilium conuallium 205. 2.2.8
Lilium inter ſpinas. 406. 3.3.23
Lilium Perſicum 2.2.18
Lilium purpureum 2.2.2
Lilium ſylueſtre 2.2.3:4
Limodoron. 543. 4.3.23
Limneſion. 357. 3.2.4
Limonium 1.2.33.& 3.1.9:26
Linaria. 163. 2.1.26
Lingulaca. 139. 1.5.21
Lingua bubula. 616. 5.1.9:10
Lingua canis. 53. 1.2.33
Lingua ceruina 2.2.11.& 3.5.1:6
Lingua pagana. 733. 6.1.5
Linum 514. 4.2.24
Linum ſylueſtre. 515. 4.2.25
Lirium 2.2.14:21
Lithoſpermum 63. 1.3.31
Lolium. 519. 4.3.1
Lolium rubrum. 531. 4.3.4
Lonchitis aſpera. 466. 3.5.9
Lonchitis prior 2.3.6
Longina. 468. 3.5.9
Lora. 416. 3.3.34
Lotus. 634. 6.4.24
Lotus Ægyptia. 563. 4.4.16
Lotus ſatiua. 561. 4.4.14
Lotus ſylueſtris 562. 4.4.15
Lunaria. 469. 1.5.22.& 2.1.32
Lunaria maior 461. 3.5.2
Lupi crepitus. 476. 3.5.22
Lupinus. 520. 4.2.19:20
Lupulus 407. 3.3.21
Lupus & Lupulus ſalictarius 3.3.21
Luſitanicus Ranunculus 3.4.3
Luſtrago. 150. 1.5.34
Lutum herba. 60. 1.3.29
Luyula. 566. 4.4.23
Lycia Cedrus. 641. 6.5.5
Lycium. 745. 6.1.19
Lychnis coronaria. 170. 2.1.14
Lychnis ſylueſtris 171. 2.1.15
Lychnitis Verbaſcum 1.5.27:29
Lycoctonon Ponticum 435. 3.4.9
Lycoperſium. 525. 2.3.12
Lycopodium 470. 3.5.14
Lycopſis. 63. 5.1.10
Lycoſtaphylus 634. 6.4.23
Lyron. 179. 2.1.21
Lyſimachium 64. 1.3.32

MADON. 395. 3.3.10
Magudaris 2.5.24:26
Malicorium 6.3.3
Malinathalla 3.4.31
Mala aurea 3.4.30
Malus 6.3.1
Mala Aſſyria 6.3.2
Mala Anerantia 780 6.3.2
Mala Æthiopica 3.4.32
Mala inſana 455 3.4.31
Mala Limonia 779. 6.3.2
Malum ſpinoſum 3.4.33
Malus Armeniaca 765. 6.3.7
Malus aurea 6.3.4
Malus Cotonea 763. 6.3.5
Malus Medica 779 6.3.2
Malus Perſica 764. 6.3.6
Malus Punica 762 6.3.3
Malum terræ 3.1.1:13
Maltum 4.1.21
Malua hortenſis 641. 5.1.27
Malua ſylueſtris, eiuſque genera 5.1.28
Mamolaria 5.5.1
Mandragoras 454. 3.4.29
Mandragoras Morion 3.4.29
Mandragoras Theophraſti 3.4.28
Manifolium 1.2.18
Manus Martis 1.4.32
Marinella 3.1.25
Mariſca Cepa 5.3.16
Mariſcus 4.5.29
Martis capitulum 5.5.12
Marum 2.4.3
Marrubium 65. 1.4.1
Marrubiaſtrum 1.4.4
Marrubium aquatile 585 4.5.18
Marrubium candidum 1.4.1:2
Maſpeton 2.5.26
Matricalis 1.5.34
Matricaria 35. 1.2.15
Matriſylua 405. 3.3.23
Maza 4.1.19
Meconium 3.4.16
Medica 4.4.19
Medium 2.1.8
Melampodium 3.2.29
Melampyrum 4.3.7
Melandrium 2.3.16
Melanthium 301. 2.5.8
Meleagris 2330. 2.2.28
Mel frugum 4.1.25
Melica 4.1.27
Melilotus 557. 4.4.10
Meliſſa 92. 1.4.6
Meliſſophyllon 1.4.6
Melittena 1.4.1
Melo 652. 5.2.2
Melopepon Galeni 5.2.1
Meloſpinum 3.4.33
Memæcylum 6.3.13
Mentha 95. 1.4.10
Menthaſtrum 1.4.10
Mentha corymbifera 2.4.26
Mentha Græca 194 2.4.26
Menogenion 2.1.32
Mercurialis 647. 5.1.33
Merendæ 6.3.17
Meſpilus 769. 6.3.10
Meum 302. 2.5.9.& 5.4.7
Millefolium. 100 1.4.15
Millefolium aquatile. 574. 4.5.4
Millefolium minus. 101. 1.4.16
Millefolium ſylueſtre. 56. 1.3.1
Millegrana. 114. 1.4.30
Millemorbia. 50. 1.2.31
Milimandrum. 446. 3.4.21
Militaris 1.2.32.& 1.4.15.&1.5.34
Milium. 497. 4.1.23
Mimmulus herba. 546. 4.3.26
Mineruium. 69. 1.3.16
Mollugo. 351. 3.1.30
Moly. 677. 5.3.14
Monococcon 464. 4.1.5
Morella. 450. 3.4.23
Morus. 796. 6.3.18
Morum rubi. 729. 6.1.1
Mula herba 465. 3.5.8
Multibona 624. 5.4.3
Multiradix. 334. 3.1.12. & 3.2.4. 354.
Murica. 754. 6.2.5
Muricida 409. 3.4.12
Muſcum 466. 3.5.13
Muſcus 470 3.5.15
Muſcus arboreus 466. 3.5.13
Muſcus capillaris 472 3.5.18
Muſcus marinus 473. 3.5.19
Muſcus paluſtris 469 3.5.14
Muſcus terreſtris 469. 3.5.14
Muſteros. 52. 1.2.32
Muſtum 412. 3.3.29
Myoctonon. 434. 3.4.8
Myrica. 354. 6.2.5
Myriophyllon 574. 4.5.4
Myrrhis. 629. 5.4.10
Myrſinites Tithymalus 3.2.12. 365.
Myrtidanum. 761. 6.2.11
Myrtus 760. 6.2.11
Myrtus Brabantica. 766 6.2.20
Myxa. 794. 6.3.15
Myxaria. 794 6.3.15

NAPELLVS. 439 3.4.12
Napium 663. 5.3.4
Napus 663. 5.3.2
Narciſſi genera 523. 2.2.21
Narciſſus Autumnalis 2.2.24
Narciſſus luteus Iuncifolius 2.2.22
Narciſſus luteus ſylueſtris 2.2.23
Narciſſus marinus 2.2.25
Nardus Cretica. 347. 3.1.25
Nardus Italica. 273. 2.4.5
Nardus ruſtica 1.5.19.& 3.1.25. & 3.2.1. 354.
Nardum ruſticum. 529. 2.4.25
Nardus ſylueſtris 347. 3.1.25
Naronica radix 245. 2.3.1
Naſturtium 699. 5.4.19.
Naſturtium aquaticum 4.5.13:14
Naſturtium ſylueſtre 5.4.24
Naſturtium tectorum 5.4.21
Nautica radix 249. 2.3.7
Neottia. 543. 4.3.24
Nepa. 746. 6.1.21
Nepeta. 99 1.4.13
Nephelion 36. 1.2.18
Nicotiana

Nicotiana . 449. 3.4.22
Nigellaſtrum . 173. 2.1.17
Nummularia 590. 4.5.24
Nux auellana 604 6.3.24
Nux Iuglans 604 6.3.23
Nux Prænestina 605. 6.3.24
Nux Regia . 607. 6.3.23
Nux veſicaria 606 6.3.26
Nymphæa . 575. 4.5.5

OCELLVS . 175 2.1.18
Ocimum . 576. 2.4.10
Ocimum ſylueſtre . 579. 2.4.11
Ocularis . 504. 1.2.34
Oculus bouis . 256. 2.3.16
Ocymum . 503. 4.1.32
Olea . 609. 6.3.29
Oleago . 259. 3.2.6
Oleaſtrum 3.2.6
Oleaſter . 609. 6.3.29
743. Oleaſter Germanicus . 6.1.16
Oliuella . 359. 3.2.6
Olus album 636. 5.1.24
Olus atrum . 665. 5.4.5
Olus aureum . 603. 5.1.1
Olyra . 465. 4.1.7:9
Omphacis . 610. 6.4.1
Omphacium . 416. 3.3.35
Omphacites vinum . 416. 3.3.35
Onobrychis . 539. 4.3.17:18
Onoclia . 619. 5.1.11
Ononis . 731. 6.1.3
Onopordon . 726. 5.5.20
Opalis grata . 162. 2.1.24
Ophiogloſſum 139 1.5.21
Opioſcorodon . 633. 5.3.13
Opium . 442. 3.4.16
Opopanax . 307. 2.5.14
Opſago . 452. 3.4.26
Opuntia . 602. 6.3.21
Orbicularis . 305. 3.1.13
Orchies . 234. 2.2.30
Oreoſelinum . 664. 5.4.3
Origanum . 564. 2.4.16
Oriza . 500. 4.1.28
Oriza Germanica . 465. 4.1.7
Orminalis . 239. 2.2.30
Ornithogalon . 220. 2.2.19
Ornithogalon Narbonenſe 2.2.20.
Ornithopodium . 535. 4.3.11
Ornus . 622. 6.4.13
Orobanche . 543. 4.3.23:25
Oruala . 240 2.4.23
Oſiniaca . 643. 5.1.28
Oſteocollon . 134. 1.5.15
Oſyris . 101. 1.4.17
Oſtrutium . 317. 2.5.25
Oſtrya . 620. 6.4.11
Othonna 96. 1.2.29.& 2.3.12
Oxalis . 635. 5.1.25
Oxyacantha . 737. 6.1.10
Oxycedrus . 640. 6.5.5
Oxycoccon . 759. 6.2.9
Oxylapathum . 637. 5.1.25
Oxymyrſines . 249. 2.3.7
Oxys 565. 4.4.23
565. Oxytriphyllon . 556. 4.4.8:21

PALA . 763. 6.3.4
Pallacana . 676. 5.3.16
Palladium . 69. 1.3.16
Palalia . 335. 3.1.13
Paliurus . 743. 6.1.17
Palma . 607. 6.3.27
Palmæ cerebrum . 608. 6.3.28
Palmula . 607. 6.3.27
Paludapium . 643. 5.4.2
Panacis genera . 305. 2.5.12
Panaces Aſclepium . 306. 2.5.13
Panaces Chironium 2.5.14
Panaces Herculeum 2.5.12
Pancratium . 660. 5.3.21
Panicum . 495. 4.1.25
Panicum Indicum 496. 4.1.26
Panis . 452. 4.1.3
Panis porcinus . 335. 3.1.13
Panion 53. 1.2.32.& 2.2.30
Panus . 659. 6.4.8
Papauer . 442. 3.4.16
Papauer agreſte 3.4.16
Papauer album 3.4.16
Papauerculum . 69. 1.3.17
Papauer corniculatum 3.4.18:19
Papauer erraticum . 444. 3.4.17
Papauer fluidum 3.4.17
Papauer luteum . 445. 5.4.18
Papauer marinum 3.4.18
Papauer nigrum 2.5.8.& 3.4.16
Papauer paluſtre . 535. 4.5.5
Papauer Paralium . 445. 3.4.18
Papauer Rhœas 444. 3.4.17
Papauer rubrum 5.4.16:17
Papauer ſylueſtre . 445. 3.4.18
Paralius Tithymalus 366. 3.2.12
Paris herba . 445. 3.4.15
Parietaria . 102. 1.4.18
Paronychia 102. 1.4.28.& 3.5.11
Parthenium . 32. 1.2.15
Paſpale . 497. 4.1.23
Paſſula . 342. 3.3.26
Paſſula montana . 362. 3.2.10
Paſtinaca Daucus . 666. 5.3.8
Paſtinaca latifolia . 669. 5.3.10
Paſtinaca ſylueſtris 666. 5.3.9
Paſtinaca tenuifolia 665. 5.3.8
Paſtoria burſa . 103. 1.4.19
Pæoniæ genera . 194. 2.1.32
Pecten Veneris . 569. 5.4.11
Pedicularis 3.2.10:29.& 4.3.27
Pedunculata . 362. 3.2.10
Pelecinon . 372. 3.2.20
Pentadactylos . 369. 3.2.11
Peplis . 771. 3.2.17
Peplion 372. 3.2.18
Peplus 371. 3.2.17
Pepo . 654. 656. 5.2.4:5
Peponella . 105. 1.4.21
Peregrina veſicaria . 442. 3.4.25
Perfoliata . 104. 1.4.20
Periclymenum . 405. 3.3.23
Periclymenum ſtans 407. 3.3.24
Periploca . 493. 3.3.20
Perpenſa . 354. 3.2.1
Perſicaria . 597. 4.5.32
Perſica nux . 603. 6.3.23
Pes anſerinus . 605. 5.1.2
Pes coruinus 94. 3.4.2
Pes gallinaceus . 60. 1.3.5.& 5.4.8:21
Pes Leoninus . 69. 1.3.17
Pes Lupi . 776. 3.5.14
Pes miluinus . 111. 1.4.25
Pes vituli . 326. 3.1.5
Petaſites . 467. 4.5.20
Petilius flos . 255. 2.3.12
Petrapium 655. 5.4.4
Petræſindula . 312. 2.5.21
Petroſelinum . 652. 5.4.1:4 665.
Petroſelinum Macedonicum . 665. 666. 5.4.4:5
Peucedanos . 314. 2.5.23
Pezicæ . 476. 3.5.22
Phalangij ſpecies 2.2.9
Phalangium . 106. 1.4.22
Phalaris . 501. 4.1.30
Pharnaceon . 333. 3.1.11
Phaſelus . 504. 4.2.1
Phaſeolus 509. 4.2.6
Phaſiolus . 504. 4.2.1
Phaſganon 2.2.11
Phelandrium . 500. 4.5.12
Phellodrys . 618. 6.4.7
Phileterium . 172. 2.1.16
Phillyrea . 631. 6.2.13
Pheminalis . 147. 1.5.27
Phœnix . 531. 4.3.4
Phœnicia Cedrus, 641. 6.5.5
Phœnicion . 32. 1.2.11
Phragmoſa . 50. 1.2.32
Phyllirus . 463. 3.5.6
Phyllon Dioſcoridis. 5.1.36. 649.
Phyllon Theophraſti 5.1.33. 647.
Phyteuma . 193. 2.1.25
Picea . 651. 6.5.13
Piloſella . 67. 1.3.14:15
Piloſella minor . 66. 1.3.16
Pilula Quercus . 451. 6.4.2
Pimpinella ſanguiſorba. 1.4.21 105
Pimpinella ſaxifraga. 50. 2.5.21
Pinaſtellum . 314. 2.5.25
Pinaſter . 648. 6.5.12
Pinus 6.5.11. 647.
Pinus ſylueſter . 648. 6.5.12
Piper agreſte 6.2.12. 362.
Piper aquatile . 546. 4.5.31
Piper Indianum . 705. Calecutium 5.4.26
Piper montanum . 365. 3.2.8:9.
Piperitis . 704. 5.4.25
Piſtacium 6.3.25. 605.
Piſtana . 577. 4.5.8
Piſtolochia . 327. 3.1.2
Piſum . 511. 4.2.7:8
Piſum cordatum . 452. 3.4.25
Pituitaria . 362. 3.2.10
Pityuſa . 370. 3.2.15
Pix . 650. 6.5.15
Placida Quercus 6.4.1
Plantago . 107. 1.4.23
Plantago anguſtifolia albida 1.4.26. 111.
Plantago aquatica . 546. 4.5.30
Platanaria . 590. 4.5.26
Platanus . 6.4.20 630.
Platyphyllos . 619 6.4.9

Platyphyllos Tithymalus 3.2.12
Plumbago 4.5.32
Pneumonanthe. 2.1.12
Polemonium 2.1.16
Polenta 4.1.18
Polium 2.4 15
Pollen 4.1.3
Polyanthemum 3.4.1
Polyanthemum aquatile 4.5.2
Polygalum. 2.3.10
Polygonon 3.1.28
Polygonaton 3.1.21
Polypodium 3.5.3
Polytrhizos 3.1.2
Polytrichum 3.5.10:18
Pomus 6.3.1
Pomum ſpinoſum 3.4.33
Populago 4.1.19
Populus vtraque 6.4.14
Populus Libyca 6.4.14
Populi oculus 6.4.14
Porcellia 5.1.18
Porrago 5.1.9
Porrum 5.3.17
Portulaca 5.1.37
Portulaca marina 6.2.10
Potamogeiton 4.5.2
Potentilla 4.5.23
Pothus flos 2.1.20
Proſepium 5.5.17
Proſerpinaca 1.4.29
Prætomedia 1.4.21
Prunus 6.3.14
Pſeudoagnus 6.2.15
Pſeudoanchuſa 5.1.10:11
Pſeudoaſphodelus 2.2.9:10
Pſeudocapſicum 5.4.24
Pſeudocyperus 3.1.14
Pſeudocytiſus 4.4.12
Pſeudodictamnum 2.4.13
& 3.1.24.
Pſeudohelleborum 3.2.29
Pſeudoiris 2.3.5
Pſeudoliguſtrum 6.2.15
Pſeudolyſimachia 3.3.33:34:35
Pſeudomelanthium 2.1.17
Pſeudonarciſſus 2.2.23
Pſeudoorchis 2.2.32
Pſeudophu 3.1.27
Pſyllium 1.4.31
Ptarmice 5.4.18
Ptiſana 4.1.17
Pulegium 2.4.14
Pulegium regale 2.4.14
Pulegium montanum 2.4.8
Pulegium ſylueſtre 1.4.13
& 2.4.12.
Pulicaria 1.2.32.& 1.4. 31
Pulmonaria 1.5.16.& 3.5.16
Pulmonia 1.3.7
Pulſatilla 3.4.6
Puls 4.1.14
Pycnitis 1.5.27
Pyrethrum 3.1.22
Pyrola 1.5.20
Pyrus 6.3.9
Pythonion. 3.1.6
Pyxacantha 6.1.19

QVERCVS 6.4.1
Quercula minor 1.2.24
Querna Filix 3.5.4
Quinquefolium 1.4.32
Quinqueneruia 1.4.23
Quiſquilium 6.4.4

RACEMVS 3.3.26
Radicula 5.3.5
Radicula magna 5.3.7
Radicula ſylueſtris 5.3 6
Radiolus 3.5.6
Radix caua 3.1.4
Radix dulcis 3.1.16:17
Radix Rhodia 3.1.23
Radix ſquamata 4.3.24
Ranæ morſus 4.533
Ranũculus aquatilis 3.4.2.&4.5.7
Ranunculi externi 3.4 3
Ranunculus Flammula 3.4.5
Ranunculus hortenſis 3.4.1
Ranunculus longifolius 3.4 5
Ranunculus Platyphyllus 3.4.5
Ranunculi ſylueſtres 3.4.2
Ranunculus tuberoſus 3.4.4
Rapa 5.3.1
Rapeium 1.3.17
Raphanis 5.3.5
Raphanis ſylueſtris 5.4.25
Raphanis magna 5.3.7
Raphanus 5.1.7.& 5.3.5
Raphanus Ruſticanus 5.3.7
Rapiſtrum 5.3.3
Rapum 5.3.1
Rapum Geniſtæ 6.2.1
Rapum porcinum 3.1.13
Rapum ſylueſtre 2.1.8
Rapum terræ 3.1.13
Regius flos 2.3.9
Remenia 3.4.21
Remora aratri 6.1.3
Reſina 6.5.14
Reſina Laricea 6.5.18
Reſina Lentiſcina 6.5.20
Reſina Terebinthina 6.5.19
Rha 3.2.33
Rha album 3.3.8
Rhacoma 3.2.33
Rhamnus 6.1.16
Rheon 3.2.33
Rhodia radix 3.1.23
Rhododaphne 6.5.3
Rhododendron 6.5.3
Rhodora 1.3.2
Rhoë 6.2.18
Rhus coriaria 6.2.18
Rhus obſoniorum 6.2.18
Rhus ſylueſtris 6.2.20
Ribeſium 6.1.9
Ricinus 3.2.11
Robur 6.4.1
Robus 4.1.1
Roraſtrum 3.3.10
Rorella 3.5.17
Roſarum genera 2.1.28
Roſa canina 2.1.28:29
Roſa cæli 2.1.14
Roſa ſatuina 2.1.32
Roſa Iunonis 2.2.1
Roſa mariana 2.1.14
Roſa ſyluatica 2.1.29
Roſea Laurus 6.5.3
Roſmarinum 2.5.10
Roſmarinus coronaria 2.4.4
Ros Solis 3.5.17
Rubeia 3.1.28
Rubia 3.1.28
Rubia marina 3.1.35
Rubigo 4.3 8
Rubus 6.1.1
Rubus Idæus 6.1.2
Rumex 5.1.25.
Ruſcum 6.1.4
Ruta capraria 4 3.16
Ruta graueolens 1.5.1
Ruta hortenſis 1.5.1
Ruta muraria 3.5.11
Ruta ſylueſtris hypericoides
1 3.25

SABINA 6.5.6
Sagitta 4.5.8
Sagminalis herba 1.5.34
Salix 6 4 21
Salix Amerina 6.2.12
Salix equina 1.3 21
Salix marina 6.2.12
Salicaſtrum 3.3.11
Saliuaris 3.1.22
Salſicortex 6.4.10
Salſirora 3.5.17
Saluia 2.4.11
Saluia agreſtis 2 4.22
Saluſandria 2.5.8
Sambucus 6 4.22
Sambucus paluſtris 6.4.23
Samera 6.4.15
Sanamunda 1.5.19
Sandaracha 6.5.4
Sanguinaria 1.4.21:24:29
Sanguinalis 1.4.29 &4 4.1
Sanguiſorba 1.4.28
Sanicula 1 5.23
Sanicula Alpina 1.5.31
Santalum 4.1.7
Santolina 2.3.27
Sapa 3.3.30
Sapinus 6.5.16
Saponaria 2.1.21
Sardiana glans 6.3.22
Sardoa herba 3.4.3
Saracenica 3.1.3
Sarxiphagon 2.2.20.& 2.4.8
Satureia 2.4.20
Satyrium 2.2.29:30
Satyrium baſilicum 2.2.31
Saurion 5.4.15
Sauchromaton 3.1.6
Sauromaton 3.1.6
Saxifragiæ 2.5.21
Saxifraga alba 2.5.22
aurea ibidem
Saxifraga lutea 4 4.10
Saxifranga 2.4.8
Scabioſa 1.5.31
Scammonium 3.3.1
Scammo-

Scammoniũ Americanum 3.3.8
Scandix 5.4.11
Scandulaceum 5.4.21
Schistæ Cepæ 5.3.16
Schœnoprasum 5.3.18
Schœnos 3.1.6
Sclarea 2.4.23
Scilla 5.3.20:21
Scirpus 4.5.25:28
Scolopendrium 3.5.8
Scolymus 5.5.7
Scolymus Dioscor. 5.5.21
Scolymus Plinij 5.5.21
Scopa regia 6.1.4
Scordium 1.5.7
Scordonia 2.4.22
Scorpioides 1.3.20
Scorpius 3.4.8
Scorpius herba 1.3.20
Scrophularia 1.2.31
Scythica herba 3.1.17
Secale 4.1.15
Securidaca 4.3.13
Sedum 3.2.2
Sedum aquatile 4.5.9
Sedum maius 1.5.8
Sedum minus 1.5.9
Segetalis 2.2.11
Selenion 2.1.32
Selenitis 3.3.4
Selenitium 3.3.25
Semen leoninum 1.3.17
Seminalis 1.4.29
Semperuiuum 3.2.2
Semperuiuum maius 1.5.8
Semperuiuum marinum 3.2.2
Semperuiuum syluestre 1.5.11
Semperuiuum tertium 1.5.10
Sena 3.2.3
Senecio 5.1.19
Sentis 6.1.1
Sepicularis harundo 4.5.27
Septineruia 1.4.23
Serica 6.3.16
Seriphium 1.2.4
Serpentaria 4.5.24
Serpentaria maior 3.1.6
Serpentaria minor 3.1.5:9
Serpentina 1.5.21
Serpentina Matthioli 1.4.24
Serpillum 2.4.9
Serpillum vulgare 2.4.8
Serratula 1.2.20:23:24
Serriola 1.1.23
Serta campana 4.4.10
Sertula campana 4.4.10
Sesamoides 3.2.31:32.& 5.1.17
Sesamum 4.2.22
Sesamum syluestre 3.2.11
Seseli Creticum 2.5.20
Seseli Æthiopicum 2.5.18
Seseli Massilienſe 2.5.17
Seseli Peloponnenſe 2.5.19
Setaniæ Cepæ 5.3.16
Setanium 4.1.1
Sida 5.1.29
Sideritis prima 1.4.8
Sideritis altera 1.4.21
Sideritis tertia 1.3.8
Sidium 6.3.3
Sigillum B. Mariæ 3.3.11
Sigillum Salomonis. 3.1.21
Sile Atticum 2.1.1
Siler montanum. 2.5.15
Siligo 4.1.1:3
Siliqua. 4.2.6.& 6.2.19
Siliquastrum 5.4.26
Similago 4.1.3
Sinapi 5.4.15
Sinapi rusticum 5.4.21
Sinapi syluestre 5.3.3
Singentiana 2.3.7
Sirœum 3.3.30
Sisarum 5.3.11
Siser 5.3.11
Sissitriepteris 1.4.21
Sison 2.5.6
Sisymbrium 1.4.11
Sisymrichium 2.2.13
Sium 4.5.10:13
Smilax aspera 3.5.9
Smilax lœuis 3.3.2:3
Smyrrhiza 5.4.10
Solanum 3.4.23
Solanum furiosum 3.4.27
Solanum fruticosum 3.3.13
Solanum hortense 3.4.23
Solanum lethale 3.4.28
Solanũ lignosum 3.3.13.& 5.4.27
Solanum manicum 3.4.26:27
Solanum somniferum 3.4.26
Solanum tetraphyllon 3.4.15
Solanum vesicarium 3.4.24
Soldana 3.3.5
Soldanella 3.3.5
Solecium 6.4.4
Solidago 1.5.15
Solidago Saracenica 1.5.25
Sol Indianus 2.3.22
Solsequium 3.2.12.& 5.1.15
Sonchus 5.1.21
Sophia 1.5.14
Sorbus 6.3.12
Sorbus syluestris 6.4.13
Sorbus torminalis 6.3.12
Spagas 6.5.14
Spartum 6.2.3
Spartum herba 6.2.4
Spatha 6.3.27
Spatula 2.3.1
Spatula fœtida 2.3.14
Sphacelus 2.4.22
Sphæritis 1.5.6
Spica 2.4.5
Spicata 4.5.2
Spinachia 5.1.5
Spina acida 6.1.10
Spina acuta 6.1.11
Spina alba 6.1.16
Spina buxea 6.1.19
Spina cerualis 6.1.16
Spina cerui 6.1.18
Spina Ægyptia 6.1.13
Spina hirci 6.1.12
Spina infectoria 6.1.18
Spina peregrina 5.5.4
Spina salutaris 6.1.16
Spina sepicularis 6.1.11
Spina solstitialis 5.5.15
Spina vallaris 6.1.11
Spondylium 2.5.11:12
Stachys 1.4.5
Staphis-agria 3.2.10.& 3.3.11.
Staphylodendrum 6.3.26
Stataria 2.5.23
Stellaria 1.4.24.& 3.1.32
Stœbe. 1.5.3
Stœchas. 2.4.6
Stœcas citrina 2.3.26
Stramonia 3.4.33
Stratiotes millefolius 1.4.16
Stratiotes potamios 4.5.9
Strobilus 6.5.11
Strumea 3.4.2
Strumus herba 3.4.23
Struthia mala 6.3.5
Struthion 5.4.18
Strutiopteris 3.5.9
Suber. 6.4.6
Succinum 6.4.14
Succisa. 1.5.4
Supercilium terræ 3.5.10
Supercilium Veneris 1.4.15
Sycomorus 6.3.16
Syluæ mater 3.3.23:25
Symphoniaca 3.4.21
Symphytum maius 1.5.15
Syringa 6.2.16

TAMARIX 6.2.5
Tamecnemum 1.4.20
Tamus 3.3.11
Tanus 3.3.11
Tanacetum 1.2.16
Tanacetum album 1.2.17
Tanacetum inodorum 1.2.16
Tanacetum Peruuianum 2.3.12
Taura 3.4.12
Taxus 6.5.10
Teda 6.5.12
Telephium 1.5.11
Terebinthus 6.5.19
Terræ capillus 3.5.10
Terræ glandes 4.3.19
Terræ malum 3.1.1:13.& 3.4.29
Terræ rapum tuber 3.1.13
Terrestris malus 3.4.29
Teucrion 1.2.24:25
Teucrion palustre 1.2.26
Testiculus hirci 2.2.29
Testiculus morionis 2.2.30
Testiculus odoratus 2.2.29
Testiculus Serapias 2.2.30
Thalictrum 1.3.3
Thelyphonon 3.4.8
Theriacaria 3.1.25
Therion 3.1.6
Theriophonon 3.1.6
Thesium 3.1.4
Thlaspi 3.1.4.& 5.4.21
Thlaspi Crateuæ 2.1.5
Thora 3.4.12
Thora Valdensis 3.4.13
Thridacina 5.1.25

Thya 6.5.8
Thymbra 2.4.19
Thymelæa 3.2.7
Thymus 2.4.7
Thyrſus 2.1.21
Thyſſelium 5.4.7
Tilia 6.4.16
Tinearia 2.3.26
Tinus 6.5.2
Tithymali 3.2.12
Tithymalus tuberoſus 3.2.14
Tomentitia 1.3.12
Tordylium 2.5.20
Tormentilla 1.4.33
Tota bona 2.4.23.& 5.1.26
Toxicum 3.4.12
Tragachanta 6.1.12
Tragium 3.1.24
Tragium Germanicum 5.1.3
Tragopogon 2.3.13
Tragoriganum 2.4.17
Tragus 4.1.12
Tragi 3.1.15
Traſi 3.1.15
Traſci 3.1.15
Tremula Populus 6.4.14
Tribulus aquatilis 4.5.1
Tribulus terreſtris 4.328
Trichomanes 3.5.12
Trifolium acetoſum 4.4.23
Trifolium agrarium 4.4.20
Trifolium ex America 4.4.9
Trifolium aureum 4.4.24
Trifolium bituminoſum 4.4.8
Trifolium candidum 4.4.21
Trifolium cochleatum 4.4.18
Trifolium corniculatum 4.4.17
Trifolium fruticans 4.4.13
Trifolium odoratum 4.4.10:14
Trifolium odoratum alterum 4.4.14
Trifolium paluſtre 4.4.25
Trifolium pratenſe 4.4.7
Tripolium 3.2.22
Triſſago minor 1.2.24
Triticum 4.1.1
Triticum Bactrianum 4.1.29
Triticum Romanum 4.1.2
Triticum typhinum 4.1.2
Triticum vaccinum 4.3.7
Trixago 1.2.25
Trixis 3.2.11
Trollius flos 3.4.3
Tubera 3.5.25
Tuber terræ 3.1.13
Tulipa 2.2.27
Tura 3.4.12
Tuſſilago 4.5.19
Typha 4.1.9
Typha paluſtris 4.5.18
Typhonion 3.1.6

VACCARIA 1.4.20
Vaccinium 2.1.1.& 2.2.7
Vaccinia nigra 6.2.7:13
Vaccinia paluſtria 6.2.9
Vaccinia rubra 6.2.8
Vallatoria harundo 4.5.27
Valentina 2.2.12.& 3.1.25
Valeriana 3.1.25
Valeriana Græca 3.1.27
Valeriana peregrina 3.1.27
Valeriana rubra 3.1.26
Venerea 2.3.7
Veneris labrum 5.5.16
Venuſtas minor 2.1.24
Vepres 6.1.1
Veratrum album 3.2.27
Veratrum nigrum 3.2.29:30
Veronica 1.2.21
Veronica ſylueſtris 2.1.19
Verbaſcum 1.5.27
Verbaſculum 1.5.30
Verbaſcum ſylueſtre 1.5.29
Verbenaca 1.5.34
Vermicularis 1.5.9
Vernilago 5.5.11
Vernix 6.5.4:5
Vertipedium 1.5.34
Veſicaria 3.4.24
Veſicaria peregrina 3.4.25
Veronica 1.2.20
Veronica altera 2.1.18
Viburnum 2.1.28.& 6.2.21
Vicia 4.2.21
Viciaſtrum 4.3.9
Vicia ſylueſtris 4.3.16
Victoriola 6.1.5
Victorialis femina 2.2.11
Vinacea 5.3.26
Vinago 6.4.5
Vincaperuinca 3.3.17
Vincetoxicum 3.3.19
Vineale Reuelium 3.2.17
Violaria 2.1.1
Viola aquatilis 4.5.4
Viola aſſurgens 2.1.2
Viola bulboſa 2.1.26
Viola Calathiana 2.1.12
Viola dentaria 2.1.7
Viola latifolia 2.1.6
Viola Mariana 2.1.8
Viola matronalis 2.1.5
Viola purpurea 2.1.1
Viola tricolor 2.1.2
Vinum 3.3.33
Viperina 2.3.14
Virga aurea 1.5.26
Virga ſanguinea 6.2.23.& 7.20
Viſcum 6.4.3
Viſumarus 4.4.7
Vitalis 1.5.9
Vitalba 3.3.15
Vitis alba 3.3.10
Vitis Idæa 3.3.26.& 6.2.7
Vitis nigra 3.3.10
Vitis ſylueſtris 3.3.11:26
Vitis vinifera 3.3.26
Viticella 3.3.10.& 5.2.8
Vitæ ſaluia 3.5.11
Vitraria 1.4.18
Vlceraria 1.4.1
Vlmaria 1.3.2
Vlmus 6.4.15
Vlpicum 5.3.12
Vlticana herba 3.4.26
Vmbilicus Veneris 1.5.12
Vnedo 6.3.10:15
Vnifolium 2.2.8
Vnio 5.3.16
Vniola 4.4.1
Vnguentaria 2.3.7
Volubilis maior 3.3.2
Volubilis minor 3.3.3
Volubilis nigra 3.3.6
Volucrum maius 3.3.23
Vrceolaria 1.4.18
Vrceolaris 1.4.18
Vrinalis 2.1.26
Vrſinum allium 3.3.13
Vrtica iners 1.5.36
Vrtica vrens 1.5.35
Vſtilago 4.1.8
Vua 3.3.26:27
Vuularia 2.1.9.& 6.1.5
Vua criſpa 6.1.8
Vua Lupina 3.4.15:25
Vua marina 1.3.25
Vua paſſa 3.3.26:28
Vua ſpina 6.1.8
Vua ſpinella 6.1.8
Vua Taminia 3.2.10.& 3.3.10:11
Vua verſa 3.4.15
Vua vulpis 3.4.23
Vulgago 3.2.1

XANTHIVM 1.2.19
Xyloſteum 3.3.24
Xylum 1.3.13

ZACINTHA 5.1.17
Zea 4.1.4
Zedoaria 3.4.14
Zeopyron 4.1.3
Ziziphus 6.3.16
Ziziphus Cappadocia 6.3.16
Zura 6.1.17

FINIS.

ARABICARVM, BARBARARVM,

ET OFFICINIS RECEPTARVM APPELLATIONVM elenchus. Pempt. numerus prior: Librum subsequens: Cap. tertius & subsequentes denotant.

ABALZEMER 3.2.3
Abrong 3.4.25
Abrugi 3.4.25
Abutilon 5.1.30
Aconachia 5.5.20
Acorus 2.3.5
Acus moschata 1.3.10
Agrimonia 1.2.7
Alas 6.2.11
Alaseleti 4.4.19
Albarus 6.4.14
Albotin 6.2.19
Alchilel 4.4.17
Alfassafa 4.4.19
Alkali 1.5.30
Alkanna 6.2.14
Alkekengi 3.4.24
Alleluya 4.4.23
Alphesera 3.3.10
Alscebran 3.2.15
Alscobran 3.2.15
Altercum 3.4.21
Altercangelum 3.4.21
Aluardachule 1.2.29
Alxardabune 1.2.29
Alzelin 3.1.15
Amarella 1.2.15
Ameos 2.5.6
Ameris poma 3.4.30
Amydum 4.1.13
Amyrberis 6.1.10:11
Anthora 3.4.14
S. Antonij herba 1.2.31
Arblutilon 5.1.30
Archeucas 6.5.4
Arconas 6.5.4
Ardisrigi 6.1.7
Arresta bouis 6.1.3
Arthanita 3.1.13
Asarabaccara 3.2.1
Asabassra 2.2.31
Assa fœtida 2.5.26
Axungia Vitri 1.3.30
Azedarach 6.4.25

BAARAS 2.1.32
Baditis 4.5.5
Baptisecula 2.2.8
Barba Aron 3.1.5
Barba syluatica 4.5.30
Bardana 1.2.18
Baucia 5.3.10
Becabunga 4.5.15
Bedeguar 5.5.3
Bedoard 5.5.3
Bëen album 2.1.16:19
Bëen rubrum 3.1.9:26
Bella dona 3.4.28
Ben 6.2.17
Berberis 6.1.10
Berula 3.2.3
Besasa 3.4.25
Beza 3.4.25
Bissaria 5.1.30
Blattaria 5.5.20
Bolbonac 2.3.5
Bombax 1.3.10
Bona 1.2.7
Bonus Genius 6.2.11
Bonus Henricus 4.4.19
Boscisalua 4.4.14
Botin 6.2.19
Branca leonina 4.4.17
Brancaursina 4.4.19
Brunella 1.5.30
Bruscus 6.2.14
Bugula 3.4.24
Buglossa 4.4.23
Burgispina 3.3.10
Buzciden 3.2.15

CALAMENTVM 3.2.15
Calamus aromaticus 3.4.21
Calcatrippa 3.4.21
Canelina 1.2.29
Campana Lazura 1.2.29
Camomilla 3.1.15
Cancri chela 2.5.6
Cancri forficula 3.4.30
Candelaria 4.1.13
Canum Cerasa 6.1.10:11
Capillus Veneris 3.4.14
Cardiaca 1.2.31
Cardopatium 5.1.30
Carobe 6.5.4
Cassilago 6.5.4
Castrangula 6.1.7
Catapuria maior 6.1.3
Catapuria minor 3.1.13
Caucafon 3.2.1
Cauchun 2.2.31
Cauda equina 2.5.26
Cauda vulpina 1.3.30
Centammorbia 6.4.25
Centummodia 2.1.32
Cestrum morionis 4.5.5
Ceterach 2.2.8
Chanach adip 3.1.5
Chartamus sylueftris 4.5.30
Chasuth 1.2.18
Chelidonia 5.3.10
Cherullum 4.5.15
Chesmes 5.5.3
Cicorea 5.5.3
Citrones 2.1.16:19
Colocasia 3.1.9:26
Coloquintida 3.4.28
Concordia 6.2.17
Consolida maior 6.1.10
Corallina 4.5.15
Corrigiola 1.5.2
Corona fratrum 6.4.21
Cot 3.1.6
Cotum 1.5.28
Couloul 2.1.5
Cracca 1.3.13
Crassula Fabaria 4.2.1:2
Crassula maior 2.5.23
Crassula minor 6.4.21
Crescio 3.1.26
Creta marina 2.4.22
Cubebe 6.2.19
Cucumer 5.3.10
Culaul 5.5.1
Cupula glandis 1.5.18
Cuscuta 6.1.4
Cyclamen 1.5.17
Cyminum 5.1.10

DACTILVS 6.1.18
Dens caballinus 2.2.31
Dentaria 6.3.27
Diagridium 3.4.21
Diapensia 2.1.6
Digiti curini 3.3.1
Diptamum 1.5.23
Duringi 2.2.31
3.1.24
3.4.8

ELACTERIVM 3.2.25
Enduia 5.1.23
Enula campana 3.1.20
Equitis calcar 2.2.9

FARFIVM 3.4.13
Ferraria minor 1.2.7
Ficaria minor 1.2.30
Filago 1.3.14
Filici 6.3.25
Fœniculum porcinum 2.5.9:23
Fragula 5.2.10
Fuga damonum 1.3.24

GALLITRICVM 2.4.23
Gith 2.5.8
Gith quod in segete nascitur 2.1.17
Giula 2.4.26
Granum Alzelin 3.1.15
Granum Nil 3.3.7
Gratia Dei 1.3.19
Gummi Arabicum 6.1.13

HABALNIL 1.3.28. & 3.3.7
Habalzelin 3.1.15
Handacocha 4.4.8:15
Hareoman 4.1.27
Hebulben 6.3.26
Henne 6.2.14
Hepatica 3.5.15
Hepatica petrea 3.5.15
Hepatica aquatica 4.5.7

Herba benedicta 1.5.19
Herba doria 1.5.25
Herba catti 1.4.14
Herba clauellata 2.1.2
Herba Lassulata 2.4.26
Herba leporina 4.4.17
Herba paralysis 1 5.30
Herba pinula 3.4.21
Herba S. Petri 1.5.30
Herba stella 1.4.24
Herba Tunica 2.1.16:18:21
Herba Turca 1.4 30
Herba venti 3.4.7
Hippia 1.2.9
Hispanae 5.1.5

IARVS 3.1.5
Iesemin 3.3.22
Ieseminum 3.3.22
Iouis barba 1.5.8
Iringus 5.5.12
Iua 1.2.27
Iua moschata 1.2.27
Iuiube 6.3.16
Iusquiamus 3.4.21

KALI 1.3.30
Kermes 6.4.4
Keruagha 3.2.11
Keruagh 3.2.11
Kessuth 4.3.25

LALE 2 2.5
Lancea Christi 1.5 21
Lapdanum 2.1 30
Lappa maior 1.2.18
Lazura campana 3.3.7
Lenisticum 2.5.16
Lillach 6.2 17
Lingua ceruina 3.5.6
Liquiritia 3.1.17
Locar 4.1.5
Lucciola 1.5.21
Lunaria maior 3.5.2
Luparia 3 4.9
Lupha 3.1.5
Luph crispum 3 1.6

MACIA 1.2.11
Mahaleb 6.2.13:15
Maizium 4.1.29
Maltum 4.1.21
Malum Granatum 6.3.3
Malus Henricus 5.1.26
Marmorella 1.2.7
Martagon 2.2.3
Maru 5.1.13
Massa 4.5.28
Massepanes 4.1.19
Mater herbarum 1.2.12
Matricaria 1.2.15
Mechoacan 3.3.8
Melich 4.4.17
Memitha 3.4.18
Memiran 1.2.29
Memiren Serapionis 1.2.30
Mezereon 3.2.6:8
Milimandrum 3.4.21
Milium Soler 1.3.31
Misebar 5.1.13
Mochus 4.2.13
Molucca 1.4.7
Momordica 5.2.8
Mora bati 6.1.1
Morandula 1.5.17
Morsus diaboli 1.5.4:18
Morsus gallina 1.2 9:10
Morsus ranae 4.1.3
Moysis Napellus 3.4.14
Mumia 6.5.17
Muscipula 2.1.19
Myrtillus 6.2.7

NAPELLVS 3.4.12
Napellus luteus 3.4.9
Napellus Moysis 3.4.14
Naueta 5.3.2
Nenuphar 4.5.5
Nepeta 1.4.13
Nigella 2.5.8
Nil 1.3.28
Nil granum 3.3.7
Noli me tangere 5.1.35
Nux Methel 3.4.33

OCVLVS Christi 2.1.14
Olsenichium 5.4.7
Osmunda 3,5.2

PALMA Christi 2.2.31. & 3.2.11
Panatza di Persiano 2.2.18
Panis cuculi 4.4.23
Passula vua 3.3.26
Pata equina 4.5.19
Pata leonis 1.3.17
Pedua 2.3.12
Pellibossa 1.3.32
Perapastoris 1.4.19
Perforata 1.3.24
Peruinca 3.3.17
Pes Alexandrinus 3.1.22
Pes Leonis 1.5.24
Pes Leopardi 3.4.2
Pes Lupi 3.5.14
Pettimborsa 2.1.12
Petum 3.4.22
Pigamum 1.3.3
Pionia 2.1.32
Planta leonis 1.5.24
Pomum Adami 6.3.2
Praßium 1.4.1
Primula Veris 1.5.30
Pulmonaria 1.5.16
Pulsatilla 3.4.6

RANÆ morsus 4.1.3
Rapum D. Antonij 3.4.4
Rapunculum 2.1.9
Rased 3.2.33
Rha album 3.3.8
Regina prati 1.3.2
Resta bouis 6.1.3
Reubarbarum 3.2.33
Ribes 6.1.9
Rincus marinus 5.4.14
Rogga 4.1.15
Rorastrum 3.3.10
Rostrum Ciconiae 1.3.9
Rostrum porcinum 5.1.15:16
Ruberta 1.3.8
Rubia tinctorum 3.1.28

SABDARIFA 5.1.30
Sal alkali 1.3.30
Salicornia 1.3.30
Sandarax 6.5.4
Sanguis draconis 5.1.25
Sanguinus 6.2.23
S. Christophori herba 3.3.12
Sauina 6.5.6
Scamonea 3.3.1
Scarlata 2.1.19
Scarlea 2.4.23
Scatellum 1.5.12
Scatum cali 1.5.12
Scebran 3.2.15
Sceylen 4.3.1
Scorzonera 2.3.14
Scourgeon 4.1.16
Scrophularia minor 3.2.30:31
Sebesten 6.3.15
Secacul 3.2.21. & 5.3.11
Semen contra lumbricos, Semen sanctum, Semen Zedoaria, Sementina 1.2.6
Sena 3.2.3
Septem temporum herba 4.4.14
Seruillum 5.3 11
Sicla 5.1.6
Sinapium 5.4.15
Soda 1.3.30
Solatrum 3.4.23
Solatrum lethale 3.4.28
Solsequium 2.3.11
Somacho 6 2.17
Sorghum 4.1.27
Sparagus 5.4.13
Speculum Veneris 2.1 11
Spelta 4.1.4
Spiniuineta 6.1.10
Sponsa Solis 5.1.15
Squilla 5.3.20
Stœcas citrinae 2.3.26
Strangulator adip 3.4.9
Strangulator Leopardi 3.4.8
Sumach 6.2.18

TABACO 3.4.22
Tamariscus 6.2.5
Tapsus barbatus 1.5.27
Taraxacon 5.1.16
Tarcon 5.4.16
Tarsilon 4.4.8
Tartarum 3.3.36
Taura 3.4.13
Terdina 3.1.25
Terzola 1.2.8
Terzola aquatica 4.5.17
Tetrabil 1.4.8
Tetrabit 1.4.8
Tiguar 3.2.23
Trinitatis herbæ 4.4.24
Trollius flos 3.4.3
Tune 6.3.21
Turbith

Turbith 3.2.23
Turfani 2.2.5
VALERIANA *domestica* 3.1.25
Velarum 4.2.23
Veelgutta 5.4.3
Verbena 1.5.34
Vinca pernica 3.3.17
Virga pastoris 5.5.16
Viscaria 2.1.19
Visnaga 5.4.12
Visumarus 4.4.7
Viticella 3.3.10
Vngues Leopardi 3.4.2
Vngula caballina 4.5.19
Vsnea 3.5.13
XYLOCARACTA 6.2.29
ZAFFARAN 2.2.15
Zahara 4.3.82
Zambach 3.3.22
Zarza parilla 3.3.9
Zedoaria 3.4.14
Zerumbeth 3.4.14
Zezulus 6.3.16
Zinziber caninum 4.5.26
Zizania 4.3.1
Zurumbeth 3.4.14

FINIS.

RERVM ET SENTENTIARVM INDEX.

ABSTERGENTIA quę sint *fol.* 9
Acaciæ succedaneum 743
Acerbus sapor 15
Acidus sapor 15
Acria edulia aut medicamenta 15
Acria caustica 15
Acris sapor 14
Actu esse quid dicatur 6
Adstringentium admixtione purgantia medicamenta repressa, violentius subinde vim suam exercent 379.& 388
Alburnum quid sit 5
Alexipharmaca quæ 13
Alexiteria quæ 13
Alimenta boni succi 19
Alimenta praui succi 19
Alimentum quid dicatur 19
Alimentorum facultates 18. & 19
Alkermes confectio 816
Amarus sapor 15
Amuleta quæ dicantur 13
Amyli succedaneum 489
Anastomica quæ sint 8
Ἀντεμπλοὴ 328
Animalia virus eiaculantia 13
Anodyna quæ dicantur 9
Antidotus Diachartamou 359
Antidotus ex muscis Napelli 439
Antipatheia 13
Aperientia quæ sint 8
Apices qui dicantur 5
Apocroustica quæ sint 9
Aporos sapor 15
Apotropæa quæ 13
Apuleius { notatur 98 / eius error 450
Arbor quæ dicatur 4
Arabum confusio 359
Arthrius vniuersalis 462
Attenuans victus 19
Attenuantia quæ sint 9
Attrahentia qualia sint 9
Austerus sapor 15

BECHICA qualia sint 12
Braun Germanorum qualis morbus 137
Butyrum rubrum 619

CACOCHYMA quæ sint 19
Cæsarei codicis fides asserta 110
Callum gignentia quæ 11
Callus quid 11
Calyx quis dicatur 5
Capitulum 5
Caput quid 5
Καρπὸς quid 5.& 183
Cathartica quæ dicantur 13
Caudex quid 5
Caulis quis 5
Cauliculus quid 5
Characterismi stirpium 16
Cicatricem inducentia 11
Citò transeuntia 20
Cæli ac soli mutatio ad stirpium mutationem plurimum potest 191.192.255
Colletica quæ sint 11
Color Colossinus 336
Color ferrugineus 200
Color galbineus 561
Color Phœniceus 432
Color Silis Attici 157
Κομίζαι quæ sint 592
Concoctu difficilia 20
Concoctu facilia 19
Condensantia 8
Confectio Alkermes 816
Conglutinantia 11
Consentientia inuicem ac dissentientia 13
Constringentia 8
Constipantia 8
Cor ligni quid sit 5
Cortex 5
Corrumpi aliquid multis modis potest 10
Crassi succi alimenta 19
Crassarum partium quæ 7
Cremium quid 4
Crotones qui sint 363
Culmi 5
Cyaneus lapis quid efficiat 816

DENDROLACHANA 4
Dendromalache 4
Densum quid dicatur 8
Descriptiones stirpium apud veteres sępenumero deprauatę aut confusæ 354
Diacalaminthes 98
Diachartamou Antidotus 359
Diaphoretica quæ sint 8
Dioscorides notatur 74. 298. 350. 467. 650
Dioscoridis lapsus 53
Dioscoridis locus animaduersus 205. 434. 541
Dioscoridis locus castigatus 78. 172. 236. 277. 322
emendatus 344. 347. 426. 435. 570. 643. 839. 842
Dioscoridis locus corruptus 163. 203. 374. 674
deprauatus 383. 433. 443
suspectus 385. 510. 674. 792
Diuretica quæ sint 11
Dolores sopientia 9
Dulcis sapor quis 15
Durum quid dicatur 8

Ἐκκοπρωτικὰ medicamenta quę 356
Echinata 5
Echini 5
Emollientia quæ sint 8
Emplastica qualia 9
Ἔνεμα quæ dicantur 11
Epoulotica quæ 11
Ἐσικὴ quid 533
Error officinarum 133. 248. 249. 280. 293. 324. 470. 518. 745.
Error quorundam 371. 444. 463. 824. 826. 835. 846
Erui succedaneum 518
Escharotica quæ sint 10
Ἔτυς 511
Euchyma 19
Exqualis sapor 16
Experientia quæ dicatur 18
Expurgantia quæ sint 9

FACVLTATES secundæ 8
Facultates medicamentorum 7
Ferrugineus color 200
Flatus expertia 20
Flatus gignentia 20
Flos quis dicatur 5
Flos Tigridis 421
Folium quid dicatur 5
Folliculus 5
Fructus quid sit 5
Frutex quid dicatur 4

GAL-

GALBINEVS color 561
Galeni locus emendatus 372
Galenus deceptus 390
Galenus notatur 207.& 350

HERBA quæ sit 4
Hippace caseus equinus 340

ILLINENTIA qualia 9
Incrassantia quæ sint 9
Indicum quid sit 80
Indicum Nasturtium 420
Indurantia qualia 8
Insipidus sapor 16
Iulus quid sit 5

LAC generantia 12
Lapidis Cyanei nocumenta 816
Leptyntica quæ sint 9
Lignum quid dicatur 5
Lithoutriptica quæ 11.& 12
Loculamenta quæ 5
Lucernarum fungi 476
Lycij succedaneum 7.45.767

MALACTICA 8
Marcellus notatur 85
error eius 482
Massepanes 494
Matthæi syluatici error 406
Matthiolus notatur 593
Matthioli hippoglossi falsa icon 733
Lycij non legitima 743
nec Acaciæ 740
Matrix ligni quæ 5
Maturantia quæ 10
Medicantium error 406
Medulla 5
Menses euocantia 12
Metasyncritica 10
Mumia 856
Muscarium quid 6

NARCOTICA quæ 9:10
Nasturtium Indicum 420

OBSTRVENTIA quæ sint 9
Odores 14
Officinarum error 133. 248. 249. 280. 293. 302. 324. 406. 470. 518.745
Oleriarbores 4
Oleum scorpionum 787
Opio Turcæ citra incommodum vtuntur 449
Ὄφρυα quid sit 453

PANVS quid sit 819
Pappus quis 6
Parti alicui quæ prosunt aut nocent 13
Pectines qui sint 5
Periammata 13
Pharmacopœorum error 302.406
Phœniceus color 432
Plinij error 210.340.650.822.850
hæsitantia 396.443
inconstantia 474
ignorantia 302
lapsus 409.553.560
Plinij exemplaria corrupta 680
Plinij locus corruptus 236. 307. 680
mutilus 409
suspectus 157. 233. 392. 501. 592. 766.813
Plinij locus restitutus & emendatus 102. 120. 167. 189. 245. 333. 345. 350. 390. 401. 425. 448. 490. 503. 545. 570. 641. 821.829.845.850
Plinius notatur 57.63.92. 283. 467.732.763
Pilulæ Iliacæ 379
Pinguis sapor 15
Porotica 11
Potestate esse quid dicatur 6
Pus mouentia quæ 8.& 10
Pycnotica quæ sint 11

RADIX quid 5
Rami qui 5
Rarefacientia quæ 8
Rarum quid 8
Repercutientia quæ 9
Rha fluuius 386
Rhyptica quæ sint 9
Roris solis aqua 17.471
Rubefacientia 10
Ruellij error 85.826
infidelis versio 733

SALSVS sapor 15
Sanguinis vomitus 23
Sapores nouem 14
Sarcotica 11
Scapi qui dicantur 5
Scirpus 594
Scorbuick morbus 583
Scribonij locus suspectus 150
Secundas expellentia 12
Semen generantia 12
Septica 10
Serapium ex Symphyto 154
Serapionis error 732
Serapionis interpretis error 856
Sericum præbentes vermes 792
Signaturæ stirpium 16
Siliqua 5
Silis Attici color 157
Sinapismi 10
Soli mutatio ad stirpium mutationem multum potest 255.580
Σπέρμα quid dicatur 566
Stamina quæ sint 5
Stirpes eædem quandoque separatis locis sub diuersis nominibus descriptæ 585. 621.646
Stirpes in alium locum translatæ formam quandoque commutant 580
Stirpium partes 4.& 5
Stolones 5
Succedaneum Acaciæ 743
Succedaneum Amyli 489
Succedaneum Erui 528
Succedaneum Lycij 745.767
Succinum 824
Suffrutex quis 4
Sympatheia 15
Symphoriani lapsus 822

TARDE descendentia 20
Tenuis succi alimenta 19
Tenuis victus 19
Tenuium partium quæ sint 7
Theophrasti locus emendatus 66. 189.225.322.437.553
Theophrasti locus corruptus 236. 437
suspectus 645
Theriaca quæ dicantur 13
Thyrsus 179
Tigridis flos 421
Toxicum 438
Τεγνίματα 75.526
Truncus quid 5

VALVVLÆ 5
Vascula 5
Venena quæ 13
Vermes sericum præbentes 792
Veterum descriptiones quandoq; deprauatæ aut confusæ 354
Viscida alimenta 19
Vmbellæ quæ 6
Vnguentum Pomatum 778
Vngues qui sint 5

FINIS.

SVMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

SACRÆ Cæſareę Maieſtatis priuilegio cautum eſt, ne quis Typographus aut Librarius, *Remberti Dodonæi Stirpium hiſtoriæ Pemptades*, in ſacro Romano Imperio, aut aliis quibuſcunque ſuæ maieſtatis regnis ac ditionibus, imprimat, alibíve impreſſas inferat aut diſtrahat, intra decem annorum terminum, præter eum cui à Dodonæo commiſſæ fuerint, hoc eſt, Chriſtophorum Plantinum Architypographum: ſub pœna in Diplomate Cæſareo expreſſa, Dato Pragæ, Anno M. D. LXXX. Auguſti die XI.

Subſig.

Rudolphus.

Ad mandatum Sacræ Cæſ. Maieſtatis proprium.

S. Vieheuſer.

A Erſtenberger.

SVMMA PRIVILEGII REGIS GALLIARVM.

HENRICI *Chriſtianiſs. Regis Galliarum priuilegio cautum eſt, nequis typographus aut bibliopola in tota Gallia ac in ceteris ipſi ſubiectis ditionibus imprimat aut diſtrahat librum vllum integrum, vel partem eius, quem Chriſtophorus Plantinus Antuerpiæ primus excuderit, vel ſuis ſumptibus excudi iuſſerit, ne ipſe ſuis laboribus, & impenſis quas in re litteraria iuuanda innumeras quotidiè ſuſtinet, fruſtretur (modò ij libri nec Catholicæ Apoſtolicæ Romanæq; Religioni, neque Statui noſtro aduerſentur:) idq; ad ſexennium, à tempore ipſo quo prima editio in publicum prodierit, numerandum: Sub pœna confiſcationis librorum; vt latiùs patet in Diplomate,* Dato Fontanablai V. *die Auguſti,* Anni M. D. LXXXII.

Præmonenturq; hoc priuilegio typographi ac librarij, vt cùm tenor harum Regiarum Litterarum ijſdem libris præfixus, aut eorum calci annexus fuerit, legitimam ſibi factam eſſe ſignificationem certò ſtatuant, nequis ignorantiæ cauſam prætendat.

Subſignat.

De Neufuille.